Q
404.6

*4141.7

Bequeathed to the
Public Library of the City of Boston
by
Theodore Parker.

Received 30th October, 1861. No. 47725

Theodore Parker.

1856.

Vide Hain No. 2509.

E. W. CHRISTERN
FOREIGN BOOK-STORE

Bibliotheca Budenfeldiana

LIBRARY OF THE CITY OF BO

Liber de proprietatibꝰ re-rū Bartholomei anglici.

Argentinae.
1491.
6

Incipiũt titu/
li librorum et capituloꝝ vene
rabilis Bartholomei angli/
ci de ꝓprietatibꝫ rerum.

Liber primus

Prohemiũ de ꝓprietatibꝫ reꝝ
Unus immensus et icõmu/
tabilis deus dicit̄. capl'm j
De essentie. vnitate et ꝑsona/
rum pluralitate ij.
Quicq̃d dr̄ de deo aut ẽ eẽn/
tia aut notio aut persona. iij.
De notionibus iiij
Qr deus cognoscitur in suo
effectu v
Quid notificẽt noĩa d̄ dō. vj.
De nominibus essentialium
distinctionum vij
De nominibus ꝯcretis viij
De nominibus medijs ix.
De noĩbꝰ adiectiuis q̃ pure
significãt diuinã essentiã x.
De illis que ad aliquid con/
notant positiue xj.
De his q̃ ꝯnotãt r̄spectiue. xij
De nominũ adiectiuorũ sup
inductione xiij
De nominibꝰ ꝑsonalibꝫ. xiiij.
De notionũ subdistĩctõe. xv.
De ꝓpetatibꝫ diue eẽntie. xvj
Quomodo Bernardus de/
scripsit deum xvij
De noĩbꝫ q̃ notificant deum
in suis operibus xviij
De nominibꝰ aꝓpriatis. xix
De noĩbꝰ trãssũptiuis xx
De diuersis xp̄i nominibus
quibus nuncupatur xxj

Liber secundus de ꝓprie/
tatibus angelorum.

De interp̄tatione angeli j.
Quid sit angelꝰ s̄m Dam̄. ij.
Qũo angeli in effigie corpo/
rali depingãtur iij
Qũo angeli describãt̄ iiij
Quomodo angeli compant̄
materialibus v.
De ordinibus angeloꝝ hie/
rarchijs et eorum officijs. vj.
De triplici hierarchia vij
De ordine seraphin viij
De ordine cherubin ix
De ordine thronorum x
De media hierarchia xj
De ordine dominationũ. xij
De ordine ꝑncipatuum. xiij
De ordine potestatum xiiij.
De tertia hierarchia xv.
De ordine virtutum xvj
De ordĩe archangeloꝝ xvij
De ordine angelorum xviij
De malis angelis xix
De angelis peruersis xx

Liber tertius de ꝓprietati
bus anime rationalis

De hominis descr̄ptione j.
De hoĩe interiori. s. anima ij
Adhuc de anima iij
Qũo aĩa a ph'is sit d̄scr̄pta. iiij
Quomodo anima a gentibꝫ
nomen accepit v.
De potentijs anime vj
De triplici potentia anĩe. vij
De anima vegetabili viij.
De anima sensibili ix.
De sensu cõi siue interiori x.
De virtute sensitiua xj
De v̄tute sensibili motiua xij
De anima rationali xiij
De virtutibꝰ aĩe quibꝰ potẽs
ẽ suas opatões exercere. xiiij
De virtute vitali cuiꝰ initium
est cor. xv.
De virtute animali xvj
De virtute visibili xvij
De auditu xviij.
De olfactu xix
De gustu xx
De tactu xxj.
De his que exigunt̄ ad perfe
ctionem nature xxij
De pulsibus xxiij
De varietate pulsuum xxiiij

Liber quartꝰ d̄ ꝓprietatibꝫ
substantie corporee

De quattuor elementaribus
qualitatibus j.
De frigiditate ij
De siccitate iij
De humiditate iiij
De cibo et potu v.
De hũoribꝫ et eoꝝ generatiõe
effectu et opatione vi
De sanguine vij
De sanguĩs ꝓprietate viij
De fleumate ix.
De colera x
De melancolia xj

Liber quintus de disposi
tione membrorum

De membrorum ꝓprietatibꝫ ĩ
generali j.
De ꝓprietatibus capitis ij
De cerebro iij
De caluaria iiij.
De oculis v.
De dispositione oculoꝝ vj
De pupilla vij.
De cilijs viij
De supcilioꝝ ꝓpetatibus ix.
De fronte x.
De temporibus xj
De auribus xij
De naso xiij
De genis xiiij
De barba xv
De mandibulis xvj.
De labijs xvij
De mento xviij
De ore xix.
De dentibus xx.
De lingua xxj.
De saliue ꝓprietatibus xxij.
De voce xxiij
De gutture xxiiij
De collo xxv
De humeris xxvj
De brachijs xxvij
De manibus xxviij.
De digitis xxix
De vngula xxx
De latere xxxj
De dorso. xxxij.
De pectore xxxiij.
De mamilla xxxiiij.
De pulmone xxxv
De corde xxxvj
De anhelitu xxxvij
De stomacho xxxviij.
De epate xxxix.

De felle xl.
De ſplene xlj
De viſceribus xlij.
De renibus xliij
De veſica xliiij
De vrina xlv
De ventre xlvj.
De vmbilico xlvij.
De genitalibus xlviij.
De matrice xlix.
De natibus l.
De femoribus lj
De genibus lij
De cruribus liij
De pedibus liiij
De planta lv
De calce lvj
De oſſibus lvij
De medulla lviij.
De cartilagine lix
De neruis lx
De venis lxj
De carne lxij
De pinguedine lxiij.
De cute lxiiij.
De pilis lxv
De capillis lxvj

Liber ſext⁹ de etatibus
De etate.capitulum pͥmum.
De morte.capitulum ij.
De creatione infantis iij
De infante.capl'm iiij
De puero.capitulum v.
De puella vj.
De matre vij
De filia viij.
De nutrice ix
De obſtetrice x
De ancilla xj
De maſculo xij
De viro xiij
De patre xiiij
De ſeruo xv
De ſeruo malo et nequã xvj.
De ꝯditõib⁹ boni ſerui xvij
De bono dño ſiue dñio. xviij
De malo dño ſiue dñio xix
De cibo xx.
De potu xxj
De prandio et conuiuio. xxij
De cena xxiij.
De ſomno xxiiij.
De eis q̃ in ſomno fiant xxv
De vigilia xxvj.
De ſomnio xxvij
De exercitio xxviij.
De quiete xxix.

Liber ſeptimus tractat d̃ infirmitatibus.
De dolore capitis ⁊ eius cauſis et ſignis.capitulum j.
De medicina et remedijs doloris et paſſionis capitis ij
De catarro iij
De freneſi et eius cauſis ſignis et remedijs iiij
De amentia et eius cauſis ⁊ ſignis.capitulum v
De ſtupore et letargia vj
De vertigine.capitulum vij
De vigilia.capitulum viij
De morbo caduco ix
De ſternutatione x
De tremore.capitulum xj.
De ſpaſmo.capitulum xij.
De paraliſi.capitulum xiij
De paſſionibus oculoꝝ.xiiij
De lippitudĩe et albugine.xv
De infectione oculi p̄ ſanguinem induratum xvj.
De lacris inuolũtarijs xvij
De defectu viſus xviij.
De cecitate xix.
De ſurditate xx.
De polipo xxj
De paſſione narium xxij
De fetore oris xxiij
De dolore dentium xxiiij
De lingua et ſermonis albatione.capitulum xxv.
De raucedine xxvj.
De ſquinantia et ſuffocatione gutturis xxvij.
De difficultate anhelandi inſpirandi et reſpirandi xxviij
De ſputo ſanioſo et ſanguinolento.capitulum xxix
De ptiſi.capitulum xxx
De dolore cordis et cardiaca paſſione.capitulum xxxj
De febre.capitulum xxxij
De febre effimera xxxiij.
De ethica.capitulum xxxiiij.
De febre putrida xxxv.
De ſignis putride febris.xxxvj
De febre quotidiana xxxvij
De febre terciana et eius ſignis ⁊ cura xxxviij
De quartana et eius ſignis ⁊ remedijs.capitulum xxxix.
De febre ſimplici ⁊ ꝯpoſita xl
De fleumate xlj
De horripilatione xlij.
De faſtidio xliij
De boliſmo xliiij.
De ſingultu xlv
De vomitu xlvj.
De dolore vẽtris ſiue ſtomachi.capitulum xlvij.
De tortura xlviij
De diſſenteria xlix
De lienteria l.
De ydropiſi lj
De ictericia lij.
De emoroide liij
De dolore renum liiij
De hernia lv
De artbetica lvj
De gutta ſciatica lvij
De podagra lviij
De apoſtemate lix.
De vlcere lx
De puſtula lxj
De ſcabie lxij
De impetigine lxiij
De lepra lxiiij
De morphea lxv
De veneno vipere lxvj.
De morſu canis rabidi. lxvij
De remedio contra morſum canis rabidi. lxviij.
De medicina lxix.
De medicina attractiua. lxx

Liber octauus d̃ mundo et corporibus celeſtibus
Quid ſit mundus Capl'm.j.
De celorum diſtinctione ij
De celo aqueo iij.
De empireo iiij.
De ethere v
De ſpera celi vj.
De circulo vij
De galaxia ſiue lacteo circu

lo. Capitulum viij.
De zodiaco.capitulum ix
De ſigno arietis.caplm x
De ſigno thauri xj
De ſigno geminorum xij
De ſigno cancri xiij
De ſigno leonis xiiij.
De ſigno virginis xv
De ſigno libre xvj.
De ſigno ſcorpionis xvij
De ſagittario xviij
De capricorno xix
De aquario xx.
De ſigno piſcium xxj
De duplici motu planeta/
rum.capitulum xxij
De ſaturno.capitulum.xxiij
De ioue.capitulum xxiiij
Natura de marte xxv
Natura de venere xxvj
De mercurio xxvij.
De ſole.capitulum xxviij
De luna.capitulum xxix.
De quibuſdam proprietati/
bus lune malis xxx
De capite ⁊ cauda draconis
Capitulum xxxj
De cometa.capitulum .xxxij
De ſtellis fixis xxxiij.
De polo.capitulum xxxiiij
De arcturo.capitulum.xxxv
De orione.capitulum.xxxvj
De hiadibus xxxvij
De pliadibus xxxviij
De canicula xxxix
De luce ⁊ eiꝰ ꝓpetatibꝫ xl.
De ſplendore xlj
De lumine xlij
De radio.capitulum xliij
De vmbra.capitulum xliiij
De tenebra xlv

Liber nonus de tempore
et partibus temporis.
De tempore.capitulum j.
De āno ſolari ⁊ eq̄noctiali.ij
De anno lunari iij
De tempore vernali iiij.
De eſtate.capitulum v.
De autumno.capitulum.vj.
De hyeme.capitulum vij
De menſe.capitulum viij
De februario.capitulum. ix.
De marcio.capitulum x.
De aprili.capitulum xj.
De quinto menſe xij.
De menſe ſexto xiij
De ſeptimo menſe xiiij
De octauo menſe xv.
De ſeptembri xvj
De decimo menſe xvij
De vndecimo menſe xviij
De decembri xix
De ebdomada et diebus.xx.
De aurora.capitulum xxj.
De meridie xxij
De veſpera xxiij
De nocte.capitulum xxiiij
De ſabbato xxv
De neomenia xxvj
De ſeptuageſima xxvij.
De quinquageſima xxviij.
De quadrageſima xxix.
De paſchate xxx
De penthecoſte xxxj.
De ſcenophegia xxxij
De encenia xxxiij

Liber decimus de mate/
ria et forma.
De forma.capitulum j.
De elemento.capitulum ij.
De igne.capitulum iij
De flāma.capitulum iiij.
De fumo.capitulum v
De carbone.capitulum vj
De ſcintilla.capitulum vij
De fauilla.capitulum viij
De cinere.capitulum ix

Liber vndecimus de ae/
re et paſſionibus eius.
De igne ꝑpēdiculari. Cap. j
De ventis in generali ij
De vento orientali ſubſola/
no.capitulum iij
De nubibus.capitulum. iiij
De yride.capitulum v
De rore.capitulum vj.
De pluuia.capitulum vij.
De gutta.capitulum viij
De pruina.capitulum ix.
De grandine.capitulum x.
De niue.capitulum xj
De nebula.capitulum xij.
De tonitruo xiij.
De choruſcatione xiiij
De fulmine xv
De aura xvj

Liber duodecimus ð aui
bus in generali ⁊ in ſpeciali.
De aquila.Capitulum j.
De accipitre.capitulum ij
De alieto.capitulum iij
De apibus.capitulum iiij
De bubone.capitulum v
De columba.capitulum. vj.
De coturnicibus vij
De ciconia viij
De cornice ix
De coruo x.
De cigno xj
De culice xij
De cicada xiij
De fenice xiiij.
De grue xv
De gallo xvj
De gallo gallinacio xvij
De gallina xviij
De griphe xix.
De herodio xx
De yrundine xxj
De kaladrio xxij
De laro.capitulum xxiij
De locuſta xxiiij.
De mergulo xxv
De miluo.capitulum xxvj
De nicticorace xxvij
De onocrotalo xxviij
De pellicano xxix
De perdice xxx
De pauone xxxj.
De paſſeribus xxxij.
De ſtrutione xxxiij
De turture xxxiiij
De vulture xxxv
De vlula xxxvj
De vpupa xxxvij
De veſpertilione xxxviij

Liber decimuſtertius de
aqua et eius ornatu.
De puteo. Capitulum j.
De fluuio.capitulum ij
De amne.capitulum iij
De gion q̄ et nilus dr̄ iiij.
De tigri v.

De euphrate vi
De dorice.capitulum vij
De iordane.capitulum.viij.
De gazan.capitulum ix
De lacu in generali x
De aſpalti.capitulum xj.
De lacu tyberiadis xij.
De ſtagno geneſar.Cap̄. xiij
De piſcina.capitulum. xiiij.
De riuo.capitulum xv.
De fluctu.capitulum xvj
De gurgite.capitulum.xvij.
De tramite..capituluꝫ.xviij
De alluuione.capituluꝫ.xix
De abyſſo.capitulum xx
De mari.capitulum xxj
De mari magno ſiue medi/
terraneo.capitulum xxij.
De pelago.capitulum.xxiij.
De gutta.capitulum xxiiij
De ſpuma.capitulum xxv
De piſcibꝰ.capitulum xxvj

Liber decimuſquartus de terra et partibus eius

De terra.Capitulum primū.
De monte.capitulum ij.
De ararath.capitulum iij
De bethel.capitulum iiij
De caucaſo.capitulum v
De hebal.capitulum vj
De hermon.capitulum.vij.
De hebron.capitulum.viij.
De montibus ethiopie ix
De ethna.capitulum x
De monte eſau xj
De monte effraim xij
De monte phaſga xiij
De monte goſor xiiij
De monte galaad xv
De monte gariſim xvj
De monte gelboe xvij
De monte golgata xviij.
De gaas.capitulum xix
De monte ephron xx.
De montibus iſrahel xxj
De montibꝰ yperboreis.xxij
De carmelo.capituluꝫ.xxiij.
De libano.capitulum.xxiiij.
De moria.capitulum xxv.
De nebo.capitulum xxvj
De bor.Capitulum xxvij.
De oliueto.capłum xxviij
De olimpo.capitulum.xxix.
De oreb.capitulum xxx
De parnaſo.capitulum.xxxj
De alpibꝰ.capitulum xxxij.
De rupibꝰ.capitulum.xxxiij
De ſophora.capłum.xxxiiij.
De ſegor.capitulum xxxv
De monte ſynai xxxvj.
De monte ſyon xxxvij.
De ſelmon xxxviij
De monte ſophin xxxix
De monte ſeon.capłm xl
De monte ſemeron xlj
De monte ſeir.capłm xlij.
De monte tabor.capłm.xliij
De ziph.capitulum xliiij
De collibꝰ.capitulum xlv
De valle.capitulum xlvj.
De campo.capitulum.xlvij
De agro.capitulum xlviij
De predio.capitulum xlix
De prato.capitulum l.
De deſerto.capitulum lj
De heremo.capitulum lij
De antro.capitulum liij
De foſſa.capitulum liiij
De ſpelunca.capitulum lv.
De cauerna.capitulum.lvj.

Liber decimuſquintus de prouinciis

De orbe.Capitulum j
De aſia.capitulum ij
De aſſiria.capitulum iij
De arabia.capitulum iiij.
De armenia.capitulum v.
De aradia.capitulum vj
De albania.capitulum. vij.
De attica.capitulum viij.
De achaia.capitulum ix.
De archadia.capitulum x
De alania.capitulum xj
De amazonia.capituluꝫ.xij
De alemannia.capitulū.xiij
De anglia.capitulum xiiij.
De aquitania.capłm xv
De andegauia.capłm xvj
De aluernia.capitulū xvij.
De apulia.capitulum.xviij.
De africa.capitulum xix
De aſturia.capitulum xx
De arrogonia .capitulū.xxj.
De babilonia.capłum xxij
De bactria.capitulum xxiij
De braciana.capitulū xxiiij
De brabancia.capitulū.xxv
De belgica.capitulum.xxvj
De bithinia.capitulū.xxvij.
De britānia.capitulū.xxviij.
De boecia.capitulum xxix.
De bohemia.capłm xxx.
De burgundia.capłm xxxj.
De capadocia.capłm xxxij.
De chaldea.capłum xxxiij
De cedar.capitulum.xxxiiij.
De cancia.capitulum.xxxv.
De canthabria xxxvj
De chananea xxxvij
De campania xxxviij.
De cauda.capitulum xxxix
De cilicia.capitulum xl
De cipros.capitulum xlj
De creta.capitulum xlij
De cicladibus xliij
De choa que alio nomine di
citur choes.capituluꝫ.xliiij.
De corſica.capitulum xlv
De dalmacia.capituluꝫ.xlvj
De dacia.capitulum xlvij
De delo.capitulum xlviij.
De dedan.capitulum xlix.
De europa.capitulum l.
De eulath.capitulum lj
De ethiopia.capłm lij
De egypto.capitulum liij
De ellade.capitulum liiij.
De cola.capitulum lv
De franconia.capłm lvj
De francia.capitulum lvij
De flandria.capłm lviij.
De fenicis prouincia lix.
De frigia.capitulum lx.
De friſia.capitulum lxj
De fortunarum inſulis.Ca
pitulum lxij
De galilea.capitulum lxiij.
De galacia.capitulū lxiiij
De gallicia.capłm lxv
De gallia.capitulū lxvj.
De gadis inſula lxvij

De grecia. capitulum lxviij
De getulia. capitulum lxix
De gorgonibus lxx
De gothia lxxj
De guido lxxij.
De india lxxiij.
De ircania lxxiiij
De ydumea lxxv.
De iudea lxxvj
De iberia lxxvij
De ytalia lxviij
De hiſpania lxxix
De ibernia lxxx.
De icaria lxxxj
De inſula in ſalo ſita. Capitulum lxxxij.
De karthagine lxxxiij
De karinthia lxxxiiij
De korſica lxxxv.
De lacedemonia lxxxvj.
De lectonia lxxxvij
De liuonia lxxxviij.
De licia lxxxix
De lidda xc.
De libia xcj
De lothoringia xcij
De luſithania xciij
De mauritania xciiij.
De macedonia xcv.
De magneſia xcvj.
De meſia xcvij
De meſopotamia xcviij.
De media xcix
De melos c.
De midia cj
De miſſena cij
De mithilene ciij
De nabathea ciiij
De norwegia cv.
De normannia cvj.
De numedia cvij
De narbonenſi prouincia. Capitulum cviij.
De ophir cix.
De olandia cx
De orcada cxj
De paradiſo cxij
De parthia cxiij
De paleſtina cxiiij.
De pamphilia cxv
De pannnonia que etiã vngaria appellatur. Capitulum cxvj
De paron cxvij.
De pentapoli cxviij
De perſida cxix
De pirenea cxx.
De pigmea cxxj
De pictauia cxxij
De picardia cxxiij
De ramathea cxxiiij
De reucia cxxv.
De riualia cxxvj
De rincouia cxxvij.
De romana prouincia. Capitulum cxxviij
De romania cxxix
De rodo cxxx
De ruthia cxxxj.
De ſabea cxxxij
De ſamaria cxxxiij
De ſambia cxxxiiij
De ſabaudia cxxxv
De ſardinia cxxxvj
De ſarmatha cxxxvij
De ſamo cxxxviij
De ſaxonia cxxxix
De ſclauia cxl.
De ſparciata cxlj
De ſere cxlij.
De ſelandia cxliij
De ſemigallia cxliiij.
De ſenonenſi cxlv.
De ſiria cxlvj.
De ſichima cxlvij
De ſcitia cxlviij
De ſicionia cxlix.
De ſicilia cl
De ſirthibus clj.
De ſcocia clij
De ſuecia cliij.
De ſuenia cliiij.
De thanatos clv
De taprobana clvj.
De tracia clvij
De traconitida clviij
De theſſalia clix
De tenedos clx
De thile clxj.
De tripolitana clxij
De trogodea clxiij
De troiana clxiiij
De tuſcia clxv
De thuringia clxvj.
De thuronia clxvij
De waſconia clxviij.
De venecia clxix
De weſtualia clxx.
De vironia clxxj
De winlandia clxxij.
De vitria clxxiij.
De yſelandia clxxiiij.
De zeugia clxxv

Liber decimuſſextus de lapidibus precioſis
De arena Capitulum p̄mũ.
De argilla ij.
De alabaſtro iij
De auro iiij
De auricalco v
De auripigmento vj
De argento vij
De argentouiuo viij
De adamante ix
De ametiſto x
De achate xj.
De abeſtone xij.
De abſicto xiij.
De alabandina xiiij
De argirite xv
De aſtrione xvj.
De allectoria xvij
De aſterite xviij.
De amatide xix
De bitumine xx
De berillo xxj
De calculo xxij
De cote xxiij
De calce xxiiij
De cemento xxv.
De carbunculo xxvj
De criſopraſſo xxvij
De calcedonio xxviij
De criſolito xxix
De celidonio xxx
De criſtallo xxxj
De ceraunio xxxij.
De corallo xxxiij
De corneolo xxxiiij
De dyoniſio xxxv
De dyadoco xxxvj

De ere.capitulum xxxvii
De electro xxxviii.
De ecbite xxxix
De emathite xl
De elitropia xli
De enidro xlii.
De epiſte xliii
De exoliceto xliiii.
De ferro xlv
De ferrugine xlvi
De gleba xlvii
De gemma xlviii
De gagate xlix
De galactile l
De gelacia li.
De geratice lii
De iaſpide liii
De iacincto liiii
De yride lv
De ienia lvi.
De kame lvii
De kabrate lviii
De kalcophano lix.
De ligurio lx
De liparea lxi.
De margarita lxii
De magnete lxiii
De melonite lxiiii
De menophite lxv
De mirite lxvi
De medo lxvii
De merochite lxviii
De marmore lxix.
De nitro lxx
De noſet lxxi
De onichino lxxii
De optallio lxxiii
De orite lxxiiii.
De petra lxxv
De pario lxxvi
De praſſio lxxvii
De pirite lxxviii
De pionite lxxix
De pantero lxxx
De plumbo lxxxi
De puluere lxxxii
De quirin lxxxiii.
De quandros lxxxiiii
De rabei lxxxv.
De roſtein lxxxvi
De ſaphiro lxxxvii
De ſmaragdo lxxxviii
De ſardio lxxxix
De ſardonice xc
De ſole xci
De ſilenite xcii
De ſtanno xciii.
De ſulphure xciiii.
De ſale xcv
De topaſio xcvi.
De turchoge xcvii
De terra ſigillata xcviii
De tartaro xcix
De vitro c.
De ydachite ci
De yerarchite cii
De zimiech ciii
De zignite ciiii

Liber decimuſſeptim⁹ de arboribus et herbis ⁊ eorum proprietatibus

De arbore. Capitulum i
De arbore aromatica ii
De amigdalo iii
De abiete iiii.
De aloa v
De aloe vi.
De arundine vii
De amomo viii
De aneto ix.
De aniſo x.
De allio xi
De abſinthio xii
De apio xiii
De ariſtologia xiiii.
De agnocaſto xv
De artemeſia xvi
De auena xvii.
De balſamo xviii.
De bdellio xix.
De buxo xx
De balauſtia xxi
De beta xxii
De cedro xxiii
De cipreſſo xxiiii
De cipro xxv
De cinamomo xxvi
De caſia xxvii
De caſia fiſtula xxviii
De calamo xxix
De calamo vſuali xxx
De calamo ſcripturali xxxi
De cappare xxxii
De cardamomo xxxiii
De calamento xxxiiii
De carice xxxv
De carduo xxxvi.
De carica xxxvii.
De cimino xxxviii
De coriandro xxxix.
De coloquĩtida xl
De croco xli
De cepa xlii
De cepe xliii
De cucumere xliiii.
De cucurbita xlv
De celidonia xlvi.
De centaurea xlvii
De daphni xlviii
De diptanno xlix.
De draconcea l.
De draganto li
De ebeno lii
De edera liii.
De elitropio liiii.
De elleboro lv
De eſula lvi
De eruca lvii
De enula lviii
De epithimo lix
De ebullo lx
De fico lxi
De fraxino lxii
De fago lxiii.
De faba lxiiii
De frumento lxv
De farre lxvi.
De farina lxvii
De fermento lxviii
De fumo terre lxix
De feniculo lxx
De ferula lxxi
De feno lxxii.
De flagellis lxxiii.
De fructu lxxiiii
De germine, capitulũ lxxv
De gramine. capitulũ lxxvi
De galbano. capl'm lxxvii
De gutta. capitulum. lxxviii
De gariophilis lxxix.
De geneſta. capl'm lxxx.
De grano. capitulum lxxxi
De gith. capitulum lxxxii.
De ilice. capitulum lxxxiii
De iunipero. capl'm lxxxiiii
De yſopo. capitulum lxxxv.

De iacincto.capitulũ. lxxxvj
De iuſquiamo lxxxvij
De caſtanea lxxxviij
De lauro lxxxix
De lentiſco xc.
De lilio xcj
De lactuca xcij
De lappa xciij.
De lappate xciiij
De legumine xcv
De lente xcvj.
De lino xcvij
De malo xcviij.
De malogranato xcix
De moro.capitulum c
De mirto cj
De mirra cij
De mirro ciij.
De mandragora ciiij.
De milio cv.
De menta cvj
De malua cvij.
De nuce cviij
De nuce auellana cix
De nardo cx
De olea cxj
De oleo cxij
De oleaſtro cxiij.
De olere cxiiij
De ordeo cxv
De palma cxvj
De palmite cxvij
De propagine cxviij
De platano cxix.
De populo cxx.
De pino cxxj.
De pinea cxxij
De pice cxxiij
De piro cxxiiij.
De pruno cxxv
De papiro cxxvi
De paliuro cxxvij
De papauere cxxviij
De plantagine cxxix
De petroſilino cxxx.
De pipere cxxxj
De pulegio cxxxij
De porro cxxxiij
De quercu cxxxiiij
De quiſquilijs cxxxv
De roſa cxxxvj
De radice cxxxvij
De ramno cxxxviij
De reſina cxxxix
De rubo cxl.
De ruta cxlj.
De ſaltu et eiꝰ ꝓprietatibꝰ cxlij
De ſalice cxliij.
De ſambuco cxliiij
De ſaliunca cxlv.
De ſtacte cxlvj
De ſtorace cxlvij
De ſicomoro cxlviij
De ſpina cxlix
De lignis ſetbim cl.
De ſentice clj
De ſepe clij
De ſude cliij
De ſiliqua cliiij
De ſinapi clv
De ſemine clvj
De ſtipula clvij
De ſimila clviij.
De ſcopa clix.
De ſtuppa clx.
De taxo clxj
De tabula clxij
De trabe clxiij
De therebintho clxiiij
De thina clxv
De tirſo clxvj
De tigno clxvij
De trinco clxviij
De tiſana clxix
De tribulo clxx.
De thimo clxxj
De thimiamate clxxij
De thure clxxiij.
De vimine clxxiiij
De virga clxxv
De virgulto clxxvj
De vite clxxvij.
De vite agreſti clxxviij.
De vitulamine clxxix.
De vinea clxxx.
De vua clxxxj
De vua immatura clxxxij
De vua paſſa clxxxiij
De vino clxxxiiij
De vino rubeo clxxxv
De vino nouo clxxxvj
De vino condito clxxxvij.
De vino acetoſo clxxxviij
De vinacio clxxxix
De vinaria cxc.
De viola cxcj.
De vlmo cxcij
De vrtica cxciij.
De zizania cxciiij
De zinzibere cxcv.
De zeduario cxcvj
De zucaro cxcvij.

Liber decimuſoctauus de aīalibus pmo in generali.

De animalibꝰ ī ſpeciali j.
De ariete.capitulum ij
De agno.capitulum iij.
De agno agniculo iiij
De agna.capitulum v
De apro.capitulum vj
De aſino.capitulum vij.
De angue.capitulum viij
De aſpide.capitulum ix
De aranea.capitulum x
De ape.capitulum xj
De boue.capitulum xij.
De bubulco.capitulum xiij.
De bubalo.capitulum xiiij.
De baſiliſco.capitulum xv
De botrace.capitulum xvj
De bufone. Ibidem
De bombice.capitulum.xvij
De camelis.capitulũ. xviij.
De camelopardo xix
De cameleonte xx.
De caprea.capitulum xxj
De capreolo.capitulum.xxij
De capra.capitulum xxiij.
De cane.capitulum xxiiij.
De caniculo.capitulum.xxv
De alijs ꝓpetatibꝰ canũ.xxvj
De catulis.capitulum xxvj.
De caſtore.capitulum.xxviij
De ceruo.capitulum xxix.
De cerafte.capitulum xxx.
De cornu.capitulum xxxj.
De cocodrillo xxxij.
De colubro xxxiij
De damula xxxiiij.
De dromedario xxxv.
De dipſade xxxvj
De dracone xxxvij.
De equo xxxviij
De equa xxxix
De poledro xl.

De elephante xlj
De naſo elephantis xlij
De elephantibus xliij
De hedo xliiij
De eruca xlv
De faunis et ſatiris xlvj
De feminis xlvij
De ferante xlviij
De fetu xlix
De ficario l.
De formica lj
De formicaleone lij
De fuco liij
De griphe liiij
De glire lv
De grillo lvj
De hinnulo lvij
De hirco lviij
De hiena lix
De hericio lx
De herinacio lxj
De iuuenca lxij
De leone lxiij.
De leena lxiiij
De leopardo lxv
De lepore lxvj
De lince lxvij.
De limace lxviij
De lupo lxix.
De mulo lxx
De mure lxxj
De muſtela lxxij
De migali lxxiij
De murilego lxxiiij.
De noctiluca lxxv
De onagro lxxvj
De onocentauro lxxvij.
De orice lxxviij
De oue lxxix
De panthera lxxx
De pardo lxxxj.
De piloſis lxxxij
De pigargo lxxxiij
De pigmeis lxxxiiij
De porco lxxxv
De pediculo lxxxvj
De pulice lxxxvij.
De rinoceronte lxxxviij.
De rana lxxxix.
De ſalamandra xc
De ſanguiſuga xcj
De ſtellione xcij
De ſerpente xciij.
De ſimea xciiij
De ſirena xcv
De ſcorpione xcvj.
De ſue xcvij
De thauro xcviij.
De tragelapho xcix
De talpa c
De taxo cj
De tigride cij
De tinca ciij
De teredine ciiij
De teſtudine cv.
De tortuca cvj.
De vacca cvij
De vacca agreſti cviij
De vitulo cix.
De vrſo cx
De vrſa cxj
De vulpe cxij
De verme cxiij
De vermiculo cxiiij.
De vipera cxv

Liber decimusnonus de coloribus odoribus ſaporibus et liquoribus.

De materia coloris j.
De materia coloris nigri. ij.
De generatōe coloꝝ albi. iij
De gradibus inter albedinē et nigredinem iiij.
De actōe calidi et frigidi v
De ſpeciebꝫ coloꝝ q̄ ſunt vj
De opinione illoꝝ q̄ ponunt lucē eſſe de ſubā coloris vij.
De coloris mutatione viij
De colore in oculis ix.
De coloribꝫ in ꝑticulari x
De colore glauco ⁊ flauo xj.
De pallido colore xij.
De rubeo colore xiij
De crocco colore xiiij
De colore crocco xv
De colore minio xvj.
De puniceo colore xvij
De viridi colore xviij
De colore liuido xix
De colore liuido xx.
De colore indico xxj
De nigredine xxij.
De ſincopi xxiij.
De ſirico xxiiij.
De minio xxv
De cinobrio xxvj
De praſſino xxvij.
De ſandaracha xxviij
De arſenico xxix
De occa xxx.
De indaco xxxj
De atramento xxxij.
De melino colore xxxiij.
De ſtibio xxxiiij
De ceruſa xxxv
De purpurea xxxvj.
De odore xxxvij
De effectu odoꝝ xxxviij
De fetore xxxix
De ſapore xl
De pura dulcedine et eius effectu xlj
De ſapore dulci xlij.
De ſapore vnctuoſo xliij
De ſapore ſalſo xliiij
De ſapore amaro xlv
De ſapore acuto xlvj
De ſapore acetoſo xlvij.
De ſapore pontico xlviij.
De ſapore ſtiptico xlix.
De ſapore inſipido l
De liquore lj.
De liquore in ſpeciali ⁊ p̄mo de melle lij.
De fauo liij.
De mulſo liiij
De medone lv
De clareto lvj
De pigmento lvij
De oximelle lviij.
De cera lix
De cereo lx
De lacte lxj
De lacte camelino lxij
De lacte vaccino lxiij.
De lacte caprino lxiiij.
De lacte pecorino lxv
De lacte aſinino lxvj
De lacte caballino lxvij
De lacte porcino lxviij
De lacte animalium lxix.
De ſero lxx
De butiro lxxj.
De caſeo lxxij
De veteri caſeo lxxiij

De coagulo lxxiiij
De diuerſis ꝓtutib₉ rer̄ lxxv
De putredine lxxvj
De ouis et eius proprietatibus lxxvij
De ouis aſpidum lxxviij.
De ouis aranearum lxxix
De ouis aquilarum lxxx
De ouis anſerum lxxxj
De ouis anetarum lxxxij.
De ouis alaudarum lxxxiij
De ouis bubonum lxxxiiij
De ouis coruorum lxxxv
De ouis cignorum lxxxvj
De ouis cocodrillorum lxxxvij
De ouis columbarū lxxxviij
De ouis colubri lxxxix
De ouis draconum xc.
De ouis herodiorum xcj.
De ouis formicarum xcij
De ouis gruum xciij.
De ouis griphum xciiij.
De ouis gallinarum xcv
De ouis yrundinum xcvj.
De ouis cancrorum xcvij.
De ouis locuſtarum xcviij
De ouis lacertarum xcix.
De ouis milui c.
De ouis merguli cj.
De ouis niſi cij
De ouis coturnicis ciij.
De ouis onocrotali ciiij.
De ouis pauonis cv
De ouis perdicis cvj
De ouis paſſerum cvij.
De ouis quiſtule cviij
De ouis rinatricis cix
De ouis ſtrucionis cx.
De ouis turturis cxj
De ouis vpupe cxij.
De ouis vulturis cxiij
De numero pōdere et mēſura. ⁊ pmo de vnitate cxiiij.
De dualitate cxv
De numero ternario cxvj.
De nūero quaternario. cxvij
De quinario cxviij
De ſenario cxix.
De ſeptenario cxx
De octonario cxxj.
De nouenario cxxij
De denario cxxiij
De nūero diminuto cxxiiij
De ſecūda diuiſione totius numeri cxxv
De tertia diuiſione toti⁹ numeri cxxvj
De mēſura ⁊ pōdere cxxvij
De figura trianguli cxxviij
De menſura corporum. cxxix.
De mēſura ſpacij local' cxxx
De ponderibus cxxxj
De modulatōe cant⁹ cxxxij
De tuba cxxxiij
De buccina cxxxiiij.
De tibia cxxxv
De calamo cxxxvj
De ſambuca cxxxvij
De ſimphonia cxxxviij
De armoniaca cxxxix
De timpano cxl
De cithara cxlj
De pſalterio cxlij
De lira cxliij
De cimbalo cxliiij
De ſiſtro cxlv
De tintinabulo cxlvj.

Expliciūt tituli librorū et capitulorum Bartholomei anglici de ꝓprietatibus rerum.

a Uctores de quoꝝ ſcriptis hic tractat ſunt iſti

Auguſtinus
Adamancius
Alcuinus
Ambroſius
Anſelmus
Baſilius
Beda
Bernardus
Cyprianus
Chryſoſtomus
Damaſus
Damaſcenus
Dyoniſius
Eficius
Euſebius
Elpicras
Fulgentius
Gregorius
Gilbertus
Haymo
Jeronimus
Jſidorus
Jnnocentius
Leo papa
Michael ſcotus.
Nazanzenus
Origenes
Oroſius
Petrus
Pamphilus
Patricius
Rabanus
Rupertus linconienſis
Richardus de ſancto vic.
Symon corn̄.
Stephanus
Strabus

Inter philoſophos autem hi ſunt autores

Ariſtoteles
Auicenna
Auerrois
Algazel
Apollonius
Alfredus anglicus
Aſclepides magus
Boecius
Cicero
Catho
Conſtantinus medicus
Demoſtenes
Democritus
Dyaſcorides
Donatus grammaticus
Eraclitus
Epitinus
Euclides
Egidius medicus
Galienus medicus
Haly medicus
Jorat caldeus
Jpartus
Juuenalis
Johannicius
Kalixtus grecus ſiue athenienſis
Lencippus
Macrobius
Marcianus
Mercurius
Miſelath aſtrologus
Ninus delphicus
Ouidius
Oribaſius medicus
Papias
Plato
Phiſiologus
Platearius medicus
Plautus medicus
Perſius
Plinius iunior
Priſcianus
Pitagoras
Plotinus
Raſis
Rufus medicus
Saluſtius
Salernitanus
Scipio africanus
Secundus philoſophus
Seneca
Solinus
Symonides
Termegiſtus
Theophraſtus
Titus liuius
Tullius
Theophilus de vrinis
Ptholomeus
Uarro
Uirgilius
Huguitio piſanus
Uuilhelmus conches
Jpocras
Jſaac
Zeno
Zoroaſtes magus
Albumazar

Jſtoꝝ et multoꝝ alioꝝ̄ in iſtis libellis verba in diuerſis locis ſummatim et breuiter recitantur vt patere poteſt diligenter intuenti.

Prohemium de ꝓprietatibꝫ rerum fratris Bartholomei anglici de ordine fratruꝫ minoꝝ incipit.

CUm proprietates rerū ſequātur ſubſtātias ſm diſtinctionem et ordinem ſubſtātiaꝝ erit ordo ꝛ diſtinctio ꝓprietatū de q̄bꝫ adiutorio diuiōe pñs opuſculum cōpilatuꝫ; vtile mihi et forſitan alijs q̄ naturas reꝝ ꝛ ꝓprietates p ſctōꝝ libros necnō ꝛ phoꝝ diſpſas nō cognouerūt ad intelligēda enigmata ſcripturaꝝ q̄ ſub ſimbolis ꝛ figuris ꝓprietatū reꝝ naturaliū ꝛ artificialium a ſpūſctō ſunt tradite ꝛ velate quemadmodū oñdit btūs Dionyſiꝰ in hierarchia angelica circa ꝑncipiū dicēs. Nō eſt aliter nobis poſſibile lucere diuinū radiuꝫ niſi varietate ſacroꝝ velaminū anagogice circūuelatum. qm̄ impoſſibile eſt animo nr̄o ad immaterialem celeſtiū hierarchiaꝝ aſcēdere ꝯtēplatōꝫ niſi ea q̄ ſm ipm eſt materiali mānuductione vtat̄. ꝛ cetera. q̄ſi diceret. Nō pt animꝰ nr̄ ad inuiſibiliū ꝯtēplatōem aſcēdere niſi p viſibiliū ꝯſideratōem dirigat̄. Inuiſibilia em̄ dei p ea q̄ facta ſunt intellecta ꝯſpiciunt̄. vt dicit aplꝰs. Et ideo theologia ꝓuide ſacris ꝛ poeticis informatōibꝫ vſa eſt. vt ꝛ rerū viſibilium ſilitudinibꝫ allegorice locutōes ꝛ myſtici intellectꝰ trāſumptōes formenť et ſic carnalibꝫ ꝛ viſibilibꝫ ſpūalia ꝛ inuiſibilia coaptentur.

Huiꝰ rei grā pñs efficio opuſculū ad edificatōem domꝰ dñi q̄ eſt deꝰ glorioſus ſublimis ꝛ bñdictꝰ in ſc̄la ſc̄loꝝ. In q̄ agit̄ de quibuſdam ꝓprietatibꝫ reꝝ naturaliū quarū alia eſt incorporea alia corporea. Et ꝑmo de proprietatibꝫ ſubſtantie incorporee ſm ſui differentias quaꝝ alia eſt corpori vnibilis vt aīa rōnalis ſenſibilis ꝛ vegetabil̄. alia nō vnibil̄ corpori vt angelꝰ. Et angeloꝝ alij ſunt boni. alij mali. In bonis vero angelis eſt ordo ſm trinā multiplicatiōeꝫ trinitat̄. vnde a beato Dionyſio diſtinguunt̄ tres hierarchie celeſtes quaꝝ quelibet triū ordinū ꝯtinet diſpoſitiones. Nouēdecim itaq; ſunt de q̄bꝫ ī hoc opuſculo adiuuāte deo p ordinē eſt agēduꝫ. et h̄ tam in cōmuni q̄ȝ in ſpēali. Primo igitur agit̄ de deo ꝛ noībꝫ diuinis. q̄ dicūtur de deo vel quo ad eſſentiā. vel ꝑſonam ſiue q̄ ad effectū ſiue appropriatōem. Secūdo de proprietatibꝫ angeloꝝ tam bonoꝝ q̄ȝ maloꝝ ī generali ꝛ ſpeciali. Tertio de ꝓprietatibꝫ anime rōnalis quo ad nature ſue ſimplicitateꝫ. et q̄ ad viriū ſuaꝝ diuerſitateꝫ. ꝛ de eiꝰ vnione et opatione in corpe ꝓut ꝯfert ei formā ꝛ perfectionē. Quarto de ꝓprietatibꝫ ſubſtātie corporee. ſcꝫ de elemētis ꝛ elemētaribꝫ qualitatibꝫ. ex quibꝫ componit̄ om̄e corpꝰ. et d̄ quattuor humoribꝫ ex q̄bꝫ componūt̄ corpa tam hoīm q̄ȝ brutoꝝ. Quinto de hoīs corpe ꝛ ſingulis eiꝰ ptibꝫ. de quibꝫ ſacra ſcptura fac̄ mētionē. Sexto de etatibꝫ. Septimo de infirmitatibꝫ ꝛ venenis. Octauo de mūdo et corporibꝫ celeſtibꝫ. Nono de tpe et ptibꝫ tempis. Decimo de materia ꝛ forma ꝛ eaꝝ ꝓprietatibus ꝛ elemēt̄. Undecimo de aere ꝛ paſſionibus eiꝰ. Duodecimo de auibꝫ in generali et ī ſpeciali. Tertiodecimo de aquis ꝛ eiꝰ differētijs et ornatu ſcꝫ de piſcibꝫ. Quartodecimo de terra ꝛ eiꝰ ptibus. Quintodecimo de prouintijs. Decimoſexto de lapidibꝫ et metallis Decimoſeptimo de herbis ꝛ plantis. Decīo octauo de animalibꝫ. Decimonono de accidentibꝫ ſcilꝫ de coloribꝫ ſaporibꝫ ꝛc̄. In iſtis xix. libellulis reꝝ naturaliū ꝓprietates ſumatim et breuiter ꝯtinent̄ prout ad manꝰ meas ſpice q̄ effugerūt manꝰ metentiū ptingere potuerūt. In quibus de meo pauca vel quaſi nulla appoſui. ſed om̄ia q̄ dicent̄ de libris autenticis ſanctoꝝ ꝛ phoꝝ excipiēs ſub breui h̄ compendio pariter cōpilaui. ſic p ſinglos titulos poterit legentiū induſtria experiri.

Incipit liber ꝑmus de proprietatibus rerum venerabilis fratris Bartholomei anglici.

DE proprietatibus itaq; ꝛ naturis rerū tam ſpūaliū q̄ȝ corpaliū elucidare aliq̄ cupiētes ab illo ſumamus exordiū q̄ eſt alpha et o. ꝑncipiū ꝛ finis oīm bonoꝝ. In ꝑncipio patris luminū a quo ꝓcedit om̄e datū optimū ꝛ om̄e donū ꝑfectū implorātes auxiliū. vt ille q̄ illuminat omnē hoīeꝫ venientē in hūc mūdū ꝛ reuelat ꝓfunda de tenebris ꝛ abſcōdita ꝓducit ī lucē. Huic opuſculo qd̄ ad ipiꝰ laudē ꝛ legētiū vtilitatē de diuerſ ꝛ ſctōꝝ phoꝝ dict̄ nō ſine labore recolligere iam incepi. felicē dignet̄ impēdere ꝯſummationem.

Unus immẽſus ⁊ incõmutabil' de⁹ dicit'.
Capitulum primum

Est igit' vt dicit Innocẽti⁹. iij. ſolus et verus de⁹ etern⁹. imẽſus. incõmutabil'. omipotẽs et ineffabil' pr̄ ⁊ fili⁹ et ſpũſſctũs. tres q̄dem pſone. ſ3 vna eſſentia ſuba vel na᷑a ſimplex omino. pr̄ a nullo. fili⁹ a pr̄e. ſpũſſctũs ab vtroq3 abſq3 initio et fine. pr̄ generãs. fili⁹ naſcẽs. ſpũſſctũs a pr̄e ⁊ filio pcedens. De tres pſone ſunt ↄſubſtãtiales. coet'ne. oĩpotẽtes. coeq̄les vnũ vniuerſoꝝ pncipiũ. creator oĩm viſibiliũ ⁊ inuiſibiliu3 ſpũaliũ ⁊ corpaliũ creaturaꝝ. q̄ ſua ꝟtute oĩpotẽti ſil' ab initio tp̄is vtrãq3 ↄdidit crea᷑a3 videl3 angelicã ⁊ mũdanã: ac deinde hũanã q̄ſi cõmunẽ ex ſpũ ⁊ corpe ↄſtitutã. Hucuſq3 Innocenti⁹. extra de ſum. trini. c. j.

De eſſentie vnitate ⁊ pſonaꝝ pluralitate
Capitulum ſecundum

Hec aũt ſctã trinitas ꝑm cõem eẽtiã eſt idiuidua ⁊ ꝑm pſonales ꝓpͤtates eſt diſcreta ĩ na᷑e ſue ſimplicitate nõ admittẽſ diuiſionẽ nec in pſonali ꝓpͤtate recipiẽs vnitatẽ. S3 ſꝑ in eẽntia vnitas. ⁊ ĩ pſonis pluralitas inuenit'. a q̄ oĩs ↄfuſio ⁊ mutua cõmixtio remouet'. q2 cũ ali⁹ ſit pr̄. ali⁹ filius. ali⁹ ſpũſſctũs. pr̄ nõ poterit eſſe fili⁹ neq3 ſpũſſctũs. ſic̄ nec ecõuerſo. ſpũſſanct⁹ non p̄t eſſe pr̄ vel fili⁹. nec fili⁹ pr̄ vel ſpũſſanct⁹. S3 quilibet iſtoꝝ eſt vna eſſentia vel na᷑a q̄ ſola eſt vniuerſoꝝ pncipiũ p̄ter q̄d nõ eſt aliđ reperire. ⁊ h̄ eſſentia neq3 ẽ generãs neq3 generata neq3 pcedens. S3 eſt pr̄ q̄ generat et filius q̄ gignit'. ⁊ ſpũſſanct⁹ q̄ pcedit vt ſimpl'r diſtĩctio ſit in pſonis ⁊ in na᷑a vnitas teneat'. Uñ l3 ali⁹ ſit pater ali⁹ fili⁹ ali⁹ ſpũſſanctus. non tñ aliud. ſed id q̄d eſt pr̄ eſt fili⁹ ⁊ ſpũſſãctus. Pater ꝟo generando totã ſuba3 ſuã ei dedit ſine diuiſione. ⁊ tñ totum retinuit ſine diminutione. ⁊ ſic vna ⁊ eadem res eſt pater gignens ⁊ fili⁹ naſcens ⁊ ſpũſſanct⁹ ab vtroq3 pcedens. Hucuſq3 Innocenti⁹. iij. extra. vbi ſupra de ſum. trini. c. j.

Q ꝙcq̄d dr̄ de deo aut eſt eſſentia aut notio aut perſona. Capitulum tertium

Ut aũt dicta ⁊ dicenda clarius eluceſcant notandũ eſt iuxta ſanctoꝝ traditõem. ꝙ q̄cq̄d in deo eſt aut de deo dr̄ aut eſt eſſentia aut notio aut pſona. vna ẽ ei indiuiſibil' eẽntia. pſone tres. ⁊ he tres pſone ſunt vna eẽntia ⁊ vn⁹ deus. et q̄libet eaꝝ ẽ vna eẽntia ⁊ vnus de⁹. Pater a nullo. filius a pr̄e naſcendo. ſpũſſanct⁹ a pr̄e p filiũ procedendo. pater filium generat. fili⁹ gignit'. ⁊ pater cum filio ſpm̄ſanctũ ſpirant. ⁊ ꝙ fili⁹ ſpm̄ ſanctu3 ſpirat h̄ h3 a pr̄e. Quicq̄d em̄ pſona h3 vel facit. h̄ habet a pſona a qua eſt. Et iđo q2 fili⁹ eſt a pr̄e ab ipſo om̄ia h3. ⁊ q2 ſpiritusſanct⁹ eſt a pr̄e ⁊ filio ideo h3 q̄d h3 cõmunit' ab vtroq3. ſed ꝓpter hmõi naſcibilitatẽ vel pceſſionabilitatẽ pater non eſt maior naſcẽte vel ſpũſancto pcedente. quia veritas diuine eſſentie equaliter eſt in ipſis et ĩ pr̄e. Hec oĩa habent' a Boecio in libro de trinitate. et ab Hugone ⁊ etiã Auguſtino et Richardo.

De notionibus. Capitulum quartũ

Notiones aũt ſunt q̄nq3 ꝑm Hugonẽ et Auguſtinu3. ſc3 paternitas. innaſcibilitas. filiatio. proceſſio. ⁊ cõmunis ſpiratio. Et dicunt' h̄ q̄nq3 aliq̄n notões. q2 notificant pſonas. aliq̄n diſtinctõnes. q2 pſonas diſtinguũt. aliq̄n relatões. q2 p ipas q̄nq3 pſone ad ſeinuicem referunt'. Dicũtur etiam ꝓpͤtates. q2 pſonis ꝓpͤe inſunt. Iſtaꝝ aũt notionũ tres dicunt' pſonales ꝓpͤtates. ſc3 paternitas. filiatio. proceſſio. eo ſc3 ꝙ perſonas faciũt. nam iſtarũ q̄nq3 notionũ tres ſunt patris. ſc3 innaſcibilitas. paternitas. et communis ſpiratio. ⁊ due filij. ſc3 filiatio et cõmunis ſpiratio. vna ꝟo ſpũiſancto tm̄. ſc3 proceſſio. nec aliq̄d drogat ſpũiſancto ꝙ tm̄ habet vnã notionẽ. neq3 filio ſuperexcreſcit ꝙ habet duas. nec pater maior eſt alijs pſonis duab⁹ q̄uis trib⁹ notionib⁹ ſpẽaliter ab alijſ diſcernat'. Regulariter em̄ de iſtis notionib⁹ tenendum eſt ꝙ nulla de alia p̄dicat' et ꝙ q̄libet eſt diuina eſſentia et vnus de⁹ ⁊ vna eẽntia. Itẽ nll'a notio ineſt diuine eẽntie ſ3 tm̄ pſone. quia eſſentia nec diſtinguit nec diſtinguitur. ſed ſole pſone ab inuicẽ diſtinguũt'.

Q deus cognoſcitur in ſuo effectu
Capitulum. quintum.

Quãuis aũt diuina eſſentia a mortalibus non poteſt cognoſci a plenũ neq3 cõphendi hic ĩ via. cognoſcitur tñ in ſuo effectu inq̄tum eſt omniũ pncipiũ ſiue cauſa. q2 deum eſſe vix inſipiẽs dubitat. et tñ q̄d ſit ꝑm maieſtatis magnitudinẽ nullius creature intelligentia inueſtigat. vt dic̄ Damaſ. Et ideo poſitiue nõ p̄t cognoſci niſi p effectum ſuoꝝ operũ q̄uis puatiue ⁊ p ab negatõe3 multiformiter in ſcripturis deſcribatur et nominetur.

Quid notificēt noīa de deo. Ca. VI.

HDe euidentiā aūt nominū q̄ nob deū manifeſtāt aliq̄lr notandū eſt i quadā ſimplici ꝛ rudi ꝯſideratōne. q̄ ōe nomē dictū de deo aut notificat eēntiaꝫ aut notionē. aut pſonā. Nā nomīa q̄ notificant eſſentiā dicūt eſſentialia. q̄ pſonā pſonalia. q̄ notiones notionalia. Nomē aūt eſſentiale ſonat in q̄d ꝛ p̄dicat in q̄d. pſonale ſignificat quē et p̄dicat i quē. Notionale vo nomē ſonat i quā ꝛ p̄dicat in quā. vñ iſta tria p̄dicata i diuis ſepꝰ p̄dicant vel ponūt. ſcꝫ q̄s. que. q̄d. Quis q̄ pr̄ vel filꝰ vel ſ.ſ. Que pceſſio filiatio paternitas ꝛc. Q̄d ſuba eēntia. et hmōi. q̄ mere q̄dditatē rei ſignificāt et diuinā eēntiā ſimplr ꝛ abſtracte repn̄tant. Hec aūt noīa ſic diſtinguunt.

De noibus eſſentialiū diſtinctionum. Capitulum. VII

QUia nomē eēntiale aut ē nomē ſubſtantiuū aut adiectiuū. Si ſubſtantiuū aut eſt abſtractū aut ꝯcretū aut mediū. Abſtracta āt dicimꝰ vt dic Augꝰ. q̄ abſolute diuinā eēntiā ſcant. vt eēntia. bonitas. diuitas. ꝛ hmōi q̄ ſp ſupponūt ꝛ ſcant diuinā eēntiā. nec pn̄t trahi p aliq̄d ꝯſtructuꝫ ad ſupponēduꝫ p pſona. vñ talia noīa ſūpta cū ꝑpoſitōib ꝟbis noīb ꝛ pticipijs pſonalibus vel notionalib reddūt ꝓpoſitōes falſas in q̄b ponūt. vñ h̄ eſt falſa. eēntia generat vl̄ generat. eēntia eſt de eēntia. vel eēntia ē a pd̄ eēntiā. ꝛ hmōi. De iſtis āt nomib q̄ pure ſunt eēntialia generaliter eſt tenendū. q̄ ōe nomē pure eēntiale p̄dicat de qualibet perſona p ſe. ꝛ de oib inſimul ſinglariter et nō pluraliter. ꝟbi grā. pr̄ eſt diuinitas. filꝰ eſt deitas. ꝛ ſpūſſanctꝰ eſt deitas. ꝛ ſimul ſunt vna diuinitas et non deitates.

De noib concretis. Ca. VIII

NOmina ꝯcreta ſūt q̄ ad modū ꝯcretoꝝ ſignāt formas i ſuppoſito. vl̄ ſignāt q̄ſi formā i ſubiecto. vt deꝰ. creatoꝛ. et ſimilia. q̄ generaliter ſcant diuinam eēntiā. ſed q̄nq̄ ſupponūt p eſſentia quādoq̄ p perſona.

De noib medijs. Caplm. IX

NOmina vo media dicūt q̄ hn̄t modū ꝛ formā ꝛ ſignificatōꝫ abſtractorū. ſꝫ vſū ꝛ officiū ꝯcretoꝝ. vt lumen ſapiā. ꝛ hmōi. Iſta eñ lꝫ abſtractiua ſūt aliq̄n ſupponūt p pſonis. vt cū dr̄. lumē de luie ſapiā de ſapiā. pncipiū de pncipio. ꝛ ſilia. et hec noīa abſtracta p̄dicant ſic de qualibet pſona per ſe. ꝛ de omnib ſimul nō pluraliter ſed ſingulariter.

De noib adiectiuis q̄ pure ſcant diuinaꝫ eſſentiam. Caplm. X.

ADiectiua noīa alia ſcant pure diuinā eſſentiam nihil ꝯnotādo. vt ens. bonꝰ. ꝛ hmōi. alia aliq̄d ꝯnotāt poſitiue. alia aliq̄d ꝓuatiue. vt eternꝰ. imenſus. imortalis. ꝛ hmōi Eternus eñ pncipl'r ſcat diuinā eēntiā. ꝛ ſecūdario ꝯnotat carentiaꝫ pncipij ꝛ finis. vñ cū dr̄ eternꝰ. ſenſus ē. deꝰ eſt. ꝛ caret pncipio ꝛ fine. Silr̄ imēſus pncipalit ſcat diuinā eēntiā. ꝛ ꝯnotat abnegatōnē mēſure locał. Silr dr̄ incircūſcptꝰ p abnegatōem loci. ꝛ vbi. ꝛ de ſilib ſilr eſt intelligendū. ꝛ hec noīa p̄dicant de oīb perſonis ſimul et diuiſim ſingulariter ꝛ non pl'aliter. vt pr̄ eſt eternꝰ. filius eternꝰ. ſpūſſanctꝰ eternus. et hi tres ſunt vnꝰ eternus.

De illis q̄ aliq̄d connotant poſitiue Caplm. XI.

ADiectiuoꝝ nominū q̄ aliq̄d cōnotāt poſitiue q̄dā ꝯnotāt effectū i creaturā ꝛ q̄dam reſpectū. Eoꝝ āt q̄ cōnotant effectū q̄dam ꝯnotāt in habitu. vt iuſtꝰ miſericoꝛs. ꝛ hmōi. q̄dam in actu. vt iuſtificans miſeratoꝛ. et hmōi. Que āt ꝯnotāt effectū in actu p̄dicant de deo ex tpe vñ deꝰ incepit eſſe miſeratoꝛ q̄n incepit miſereri. ſed ea q̄ ꝯnotāt i habitu p̄dicāt de deo ab eťno. vt deꝰ ab eťno fuit iuſtꝰ ꝛ miſericoꝛs ꝛc.

De his q̄ ꝯnotāt reſpectū. Ca. XII

NOmina vo q̄ ꝯnotāt reſpectū creatoris ad creaturaſ. vt deꝰ eſt refugiū et hmōi. q̄dam ꝯnotāt reſpectū pſone ad pſonā. vt ſilis. eq̄lis. Silis eñ pncipaliter ſcat diuinā eſſentiā. ſecūdario autē ꝯnotat diſtinctiōeꝫ pſonalē. Hmōi vo noīa licet eſſentiā ſignificēt. tn̄ rōne ꝯnotati p̄dicant de pſonis ſil ſumptis pluralr ꝛ nō ſingulariter. vñ nō dr̄. pater ꝛ filꝰ ſunt ſimilis. ſed dr̄. ſunt ſimiles.

De nominū adiectiuoꝝ ſupinductiōe Caplm. XIII.

ADiectiuoꝝ etiā nominū q̄dam ſunt ptitiua. vt aliq̄s. aliꝰ. ꝛ ſilia. q̄daꝫ vo ſūt numeralia. vt vnus. duo. tres. et oīa in neutro genere ſubſtantiua ſcant diuinā eſſentiā. ꝛ p̄dicant de pſonis oīb ſingl'ariter ꝛ nō pluraliter. vt pr̄ ꝛ filꝰ ſunt vnum. ꝛ i genere maſculino ꝛ feminino ſubſtātiua

ta ſunt pſonalia. vñ h̄ eſt ꝟa. pr̄ ⁊ fili⁹ ſūt duo ſi duo ſit maſculini generꝭ. ſ; ſi ſit neutri ge/neris tunc eſt falſa. Hmōi āt noīa adiectiue retenta ſequūẗ naturā ſuoꝝ ſubſtātiuoꝝ. vñ ſi ſubſtātiua ſint ēētialia ⁊ ip̄a adiectīa ſil'r. ⁊ ſi ſint pſonalia ſil'r ⁊ ipſa adiectiua. vñ h̄ ē falſa. pr̄ ⁊ fili⁹ ſūt vn⁹. ſ; h̄ eſt ꝟa. ſūt vn⁹ de⁹

De noīb⁹ pſonalib⁹ Capitulū. XIIII

N Omina pſonalia q̄dam p̄dicanẗ de vna pſona tm̄. vt pr̄ ⁊ fili⁹ ⁊ ſ. ſ. q̄da; de duab⁹. ita q̄ de vtraq; vt p̄ncipiū ſpūſſancti. Nam pr̄ eſt p̄ncipiū ſpūſſcti. ⁊ fili⁹ eſt p̄ncipiū ſpūſſcti. vt cū d̄r. pr̄ et fili⁹ ſūt p̄ncipiū ſpūſſcti. li p̄ncipiū ſupponit ꝓ duabus pſonis. ſ; ꝑ cā vnā notionē ſc; cōe; ſpiratōem. q̄dā ꝟo p̄dicāẗ de duab⁹ pſonis. ita q̄ de neutra p ſe vt pr̄ et fili⁹ ſūt duo. ita q̄ li duo ſit maſculini generꝭ ⁊ nō neutri. q̄dam p̄dicanẗ de trib⁹. ita q̄ de nulla p ſe. vt trinitas. Nā vt dīc̄ Iſid. li. vj. etymol. trinitas eſt appellata eo q̄ fiat totū vnū ex trib⁹. q̄ſi triu; vnitas. nam dū tria ſūt. i. tres pſone vnū ſūt q̄ ſingl'a i ſe manēt. ⁊ oīa in oīb⁹. pr̄ ḡ ⁊ fili⁹ ⁊ ſpūſſctūs ſūt trinitas ⁊ vnitas. Idē em̄ i natura. vnū qd̄ in eēntia. tria in pſona. vnum ꝓpẗ maieſtatis ꝯmunionē. tria ꝓpẗ pſonaru; ꝓpetatē. q̄dam etiā noīa p̄dicanẗ de ſingl'is pſonis. ita q̄ nō de oīb⁹ vel plurib⁹ ſingulariter vel tm̄ pluraliter. vt ipoſtaſis ſeu perſona. Pater em̄ ⁊ fili⁹ ⁊ ſpūſſanct⁹ ſunt tres ipoſtaſes ſeu pſone ⁊ nō vna

De notionū ſubdiſtinctōe Ca. XV

N Omina ꝟo notionalia q̄dā ſunt abſtractiua. vt paternitas. natiuitas. ꝓceſſibilitas. ſpirabilitas. ⁊ hmōi. q̄dā ꝟo ꝯcretiua ⁊ adiectiua. vt innaſcibil'. generās. naſcens. ſpirās. ꝓcedēs. oīa āt abſtractiua p̄dicanẗ de eſſentia. vñ h̄ eſt ꝟa. eēntia ē paternitas. ⁊ ecōuerſo. eēntia eſt innaſcibilitas. ⁊ ecōuerſo. ita ⁊ de alijs. Cōcretiua ꝟo nūq̄ de eēntia p̄dicanẗ ſiue ſint noīa ſiue ꝑticipia. ⁊ ido omnes tales ꝓpoſitōes ſūt falſe Eſſentia generat vel generaẗ. vel eſſentia ē generās vel generata. ⁊ ita de alijs. Itē nominū notionaliū q̄dā p̄dicanẗ d̄ vna pſona tm̄. vt generās de pr̄e genit⁹ vel naſcēs de filio. ꝓcedens de ſpūſancto. q̄dam de vtraq; duaꝝ vt ſpirās de pr̄e ⁊ filio. q̄ pr̄ ⁊ fili⁹ ſpirant ſpm̄ſanctū. q̄dam etiam p̄dicanẗ de q̄libet. vt diſtinct⁹. pr̄ em̄ eſt diſtinct⁹ ab alijs pſonis. ſil'r fili⁹ ⁊ ſpūſſanct⁹.

De proprietatibus diuine eſſentie

Capitulum. XVI

P Ropetates ꝟo diuinas diuie. ſ. eſſentie ꝯuenienẗ determiat Ioh̄ damaſ. li. iij. c. viij. De⁹ eſt inq̄t ſine fine ⁊ p̄ncipio. p̄ncipiū p̄mū increatū. ingenitu;. impartibile. imortale. eternū. infinitū. incircūſcp̄tū. indeterminatū. potēs ad infinita. ſimplex incōpoſitū. influxibile. impaſſibile. inuincibile. inalterabile. fons bonitatꝭ ⁊ iuſticie. lumē intellectuale. ꝟtus inacceſſibilis ⁊ imenſurabil'. ⁊ tm̄ oīa mēſurat. ꝓp̄a volūtate creaturaꝝ oīm effectiua. oīm ꝯtētiua ⁊ conſeruatiua. oīm ꝓuiſiua. oīa implēs i ſuo reḡ omnib⁹ dominās ⁊ imperās. ⁊ nullū ꝯ̄rium h̄ns. oīa incōtaminate ꝯtinēs. oīb⁹ ſubſtantijs eminēs. ⁊ ſup oīa exiſtēs ſp bona. ſp btā. ſp plena. p̄ncipat⁹ ⁊ ptātes ordinās. determinans ac diſponēs. Sup om̄e; ſub̄a; vitam rōnem ⁊ intelligentiam exiſtēs. p ſe eī ē lux. p ſe eſt vita. p ſe eſt ſub̄a. p ſe exiſtēs fōs eēntie vel ſcīe. his q̄ ſūt. his q̄ viuūt. his q̄ participant rōnem. Om̄ib⁹ oīm bonoꝝ cā ē. vna ſub̄a. vna ꝟt⁹. vna volūtas. vna opatio. vnū p̄ncipiū. vna ptās. vna dominatio. vna diuinitas in trib⁹ pfectꝭ ipoſtaſib⁹ ſeu pſonis pr̄is ⁊ filij ⁊ ſpūſſcti. vna rōne crediẗ coliẗ et adoraẗ. Vñ ip̄a trinitas eſt incōfuſe vnita. ⁊ indiſtanter diſiūcta. Indiſtantes em̄ ſūt he pſone ⁊ ab inuicē inſepabiles non ꝯfuſe ad inuicē ꝯuertibiles. q̄ ad inuicē nō ꝯmiſcentur nec pariter ꝯfunduntur. Nam pater eſt in filio. et ſpiritusſanctus in patre et in filio. ⁊ fili⁹ in pr̄e ⁊ ſpūſancto. nulla ꝯmixtōe fctā vel ꝯuerſiōe vni⁹ in alteꝝ ſine mutua ꝯfuſione. Immo ip̄e pſone ſuis ꝓp̄etatib⁹ ab inuicem ſūt diſtincte ⁊ ſ̄m identitatē eēntie indiuiſibiliẗ ſūt vnite. vñ diuinitas ſimplex ipartibilis exiſtēs varia dona ſuis diſtribuit creaturis. S; multiplicata p dona imptibilis pmanet. ⁊ ad ſuā ſimplicitatē creaturas ſuas ꝯuertit ⁊ ꝯiūgit. Om̄ia impmiſcibiliter ptrāſit ⁊ p ip̄am nihil. ſimplici cogitatōe oīa cognoſcit. tam p̄ntia q̄ p̄terita et futa. q̄ pōt oīa q̄ vult. ſ; nō vult oīa q̄ pt. Poteſt em̄ perdere mundū. nō vult āt. Dicit em̄ ad h̄ idem Diony. li. j. c. xvj. De⁹ em̄ immaterialiẗ exn̄s incircūſcp̄tibil' eſt. q̄ loco nō cōtineẗ. Ipſe em̄ ſuipſi⁹ loc⁹ eſt. oīa implēs. ſup oīa exn̄s. oīa ꝯtinēs. vniuſcuiuſq; natura; impmiſcibiliter ptrāſiens om̄ib⁹ ſuā opatōnem. ſ̄m ſuſceptiuā ꝟtutē tribuēs. Et cū ſit tot⁹ imptibilis. tot⁹ eſt totaliẗ ens vbiq; ⁊ nō ps in pte

ꝑtialiter diuiſus. ſed tot⁹ in omnibꝫ ⁊ tot⁹ ſuꝑ omne. vn̄ ipe ſol⁹ incōpꝛehenſibil' eſt ⁊ intermiṅabil'. ⁊ a nullo ꝑterq̄ꝫ a ſemetipo cognitus. Nam ipe ſol⁹ ſuīpſi⁹ ꝯteplatoꝛ maxim⁹ eſt. vn̄ ad ei⁹ totale cōpꝛhenſionē nulla pōt ꝑtigere creata cū ſit infinit⁹ in ſe ꝟtute tamē ſua infinita finit ⁊ terminat vniuerſa. ꝓpt qd̄ termegiſt⁹ deſcribens deū put potuit. ait ſic De⁹ eſt ſpera intellectual' cui⁹ centrū vbiq̄ꝫ ē circūferētia ꝟo nuſq̄ꝫ. Diuia eē̄m eēntia in ſe ꝯſiderata ꝑfecta eſt ad modū ſpere. q2 n̄ habet ꝑncipiū neq̄ꝫ finē. ſꝫ put ꝯſiderat vt cauſa deducēs res in eſſe ⁊ eas limitās ⁊ finiēs. ſic d̄r eſſe centrū. q2 ſic centrū finit lineas et ab ipo linee deducunt. ita de⁹ deducit creaturas ⁊ limitat et finit eas.

Q̄uō Bernardus deſcribit deum
Caplm̄. XVII.

a Alio mō deſcribit Bern̄. deū tanq̄ꝫ cauſam ꝑ effectū dicēs. De⁹ eſt volūtas omīpotēs beniuolētia lumē eternū. incōmutabil' rō creans mentē ad ſe participandū. viuificās ad ſentiendū. afficiens ad aptandū. dilatās ad cupiendū. iuſtificās ad ꝓmerendū. accendēs ad zelū. fecundanſ ad fructū. ꝓmouēs ad bonitatē. dirigēs ad eq̄tatē. roborās ad ꝟtutē. formās ad beniuolentiā. moderās ad ſapiāꝫ. viſitās ad ꝯſolationē. illuminās ad cognitiōeꝫ. ꝑpetuās ad īmoꝛtalitatē. implēs ad felicitatē. circūdanſ ad ſecuritatē. amat vt caritas. nouit vt ꝟitas ſedet vt eq̄tas. dn̄at vt maieſtas. regit vt ꝑncipiū. medet vt ſal⁹. reuelat vt lux. aſſiſtit vt pietas. Hucuſq̄ꝫ Bern̄.

De noibꝫ q̄ notificāt deū in ſuis oꝑibus.
Caplm̄. XVIII.

e Etſi q̄ꝫuis indiuiſibilia ſūt oꝑa btiſſime trinitat'. tn̄ a ſanctis diſtinguūt q̄dam noīa ꝑ q̄ notificat de⁹ ī opibus ſuis. q̄ inuocabilis eſt ⁊ innotificabilis in ſe q̄ ad intima maieſtatis. Sūt āt quedā noīa appꝛopꝛiata et quedam ſunt trāſſumpta et tranſlata

De noibꝫ appꝛopꝛiatis. Ca. XIX

n Nomina ꝟo appꝛopꝛiata ſūt decem. de q̄bꝫ Iſid. in. vij. li. c. j. dicit ſic. Apud Heb. ꝑ. noibꝫ de⁹ nuncupat. Pꝛimū eſt El ſiue hyſkiros. i. fort'. q2 nulla īfirmitate oppꝛimit. ſꝫ fort' eſt ⁊ ſufficiēs ad oīa ꝑpetrāda Scōm nomē eſt Eloe. i. theophobos. i. timoꝛ. eo q̄ꝫ de⁹ a cūct' ipm colentibus ſit timend⁹. Tertiū nomē eſt Sabbaoth. i. ꝑnceps exercituū. eo q̄ꝫ oēs exercit⁹ celi eius dominio ſunt ſubiecti. Quartuꝫ nomen eſt Zelioꝫ vel Ramathel. i. excelſus deus. q2 excelſus de⁹ ⁊ ſuꝑ celos glā ei⁹. Quintū nomē Eyel. i. q̄ eſt. de⁹ eē̄m q̄ eſt etn̄⁹ ꝟe eſt q̄ tm̄ nouit eſſe. fuiſſe āt ⁊ mō nō eſſe vel futuꝝ eē nō nouit. Sextū nomen eſt Adonay. i. dn̄s. q2 ei⁹ dn̄ationi ſubijcit tot⁹ mūd⁹. Septimum nomē eſt ya. i. ſpūs alm⁹. de⁹ eē̄m ſpūs ē. Octauū nomē eſt tetragramathon. i. nomē q̄ttuoꝛ lraꝝ. ſcribit eē̄m q̄ttuoꝛ lr̄is apd̄ hebreos qd̄ ineffabile ꝓnūciant ⁊ ſignāt nomē dī. q2 d̄r ineffabile. nō q2 dici nō poſſit. ſꝫ q2 ei⁹ ſignificatio ab hūano coꝛde nō pt ꝯphendi Nonum nomē eſt ſaday. i. oīpotēs. q2 oīpotens eſt nomē ei⁹. ⁊ d̄r oīpotēs a faciēdo omne qd̄ vult. ⁊ nō a faciendo qd̄ non vult. q̄ꝫ ſi alteꝝ tm̄ ei accideret oīpotēs nequaq̄ꝫ eſſet. Decimū nomē eſt eloym. ⁊ eſt nomē trinitatis. ⁊ ꝑtinet ad pꝛeꝫ ⁊ filiū ⁊ ſpm̄ ſanctū. ⁊ ē plale eſt apd̄ hebꝛeos ⁊ ſinglare. Signat ei diuinā eēntiā cū ſuppoſitōe triū ꝑſonaꝝ. vn̄ d̄r trinitas q̄ſi triū vnitas.

De noibꝫ trāſſumpt'. Ca. XX.

s Sunt āt q̄dā noīa trāſſumpta a creaturis q̄bꝫ vtit ſcꝑtura q̄n intēdit aliq̄s exponere ꝯditōes creatoꝛis. quia Damaſ. li. j. c. xiiij. inq̄t. Quia multa in ſcriptura diuina ſymbolice ſunt dicta ⁊ figuratiuē ⁊ trāſſumptiue. ſcire opoꝛtet q̄ꝫ homines groſſa carne īduti excelſas ⁊ īmoꝛtales deitatis oꝑatōes intelligere nō pn̄t. niſi q̄buſdam foꝛmis ⁊ ymaginibꝫ ⁊ notis q̄bꝫ hoīes vti ſepi⁹ ſunt ſueti. Un̄ oīa coꝛpalia q̄ d̄ deo dicunt nō ꝓpꝛie ſed ſymbolice intelligūtur. Simplr ei de⁹ eſt ⁊ non figurabil'. oclos tn̄ ⁊ palpebꝛas et viſum hr̄e d̄r. q2 vniuerſoꝛuꝫ hn̄s ꝟtutē ꝯſideratiuā eum nihil pōt latere. nihil pt ſubterfugere ſuā notionē. Silr rōe aures ⁊ auditū hr̄e d̄r. q2 apd̄ ipm ꝓpiciatōꝫ foꝛe ⁊ depcatōis ſuſceptōeꝫ aſſerere n̄ timemus. Per hūc ei ſenſum nos mites oñdim⁹ q̄n depcātibꝫ aures familiari⁹ inclinamus. Os et labia ⁊ fauces hr̄e d̄r. q2 illa velut loquēdo ꝑ inſpiratōꝫ nob reuelat. q̄ hoīm cogitatio ꝑ hmōi oꝛgana expmit ⁊ oñdit. Hut tur etiā hr̄e d̄r ⁊ guſtū. q2 in nr̄e iuſticie opibus tāq̄ꝫ in guſtu delectat. Nares ⁊ olfactū hr̄e d̄r. q2 tāq̄ꝫ odoꝛ ſuauiſſim⁹ dn̄o ē placēs q̄ deuotōis affectū ſibi exhibet. faciē ipſum hr̄e ſcꝑtura cōmemoꝛat. q2 ꝑ ei⁹ oꝑa ꝟtutē ⁊ pn̄tiaꝫ diuin⁹ ꝟmo manifeſtat. nam perſone

ꝑſentia in facie declarat᷑.manꝰ ⁊ brachia re/
pñtant eiꝰ ſubtilem ⁊ inuincibilē opatōem.
qꝛ nos digitꝭ ac manibꝫ ⁊ brachijs ſubtilio/
ra ⁊ fortiora opamur.qñ dexterā dei ꝯmēo
rat.certiora ⁊ dei digniora inſinuat.vñ ⁊ iu
rare ꝑ dexterā dꝛ qñ intrāſmutabile eiꝰ cōſi/
liū ꝓhibet᷑.freq̄nt᷑ paupibꝫ ſubueīt ⁊ indigē
tibꝫ auxiliat᷑.et iō pedes hr̄e dꝛ. ſepe ei oñdit
in effectu qđ ſolēt opari hoīes pedibꝫ vel in
ceſſu.Pectꝰ ⁊ cor hr̄e dꝛ ꝓpt᷑ cognitoꝝ iugem
recordatōꝫ,ventrē ⁊ viſcera ꝓpt᷑ illā quaꝫ in
nob̄ oñdit miſcđiaꝫ ⁊ cōpaſſionē. Jraſci dꝛ
et furere ꝓpt᷑ odiū malicie et iuſtā quā īfert
peccantibꝫ vltionē.dormire dꝛ ⁊ obliuiſci ꝓ
pter iniurie diſſimulatōꝫ ⁊ vindicte retarda
tionē.vñ qꝛ tot modis ꝑ ſua bñficia nr̄a ſup
plet᷑ indigentia more hūano dꝛ hr̄e diuerſa
mēbra. Vñ btūs Diony.effectꝰ dei mlťipli
ces ſic deſcribit.Deꝰ inq̄t eſt oīm cauſa ⁊ ꝓn
cipiū eoꝝ q̄ ſūt ſuba ⁊ viuētiū vita.rōcinan/
tiū rō excidentiū ab eo reuocatio.⁊ reꝝ r̄ſur
rectio corrūpētiū.qđ ſ᷑m nat᷑aꝫ ē renouatō.
⁊ eoꝝ q̄ mouent᷑ ſ᷑m execrabilē īpetū refor/
matio.ſacrū firmamentū minꝰſtantiū.⁊ ip/
ſoꝝ q̄ ad ip̄m reducūt᷑ via ⁊ reordinatiſſima
manuductio. Et ſeq̄t᷑ poſt pauca. Jp̄e ē eo/
rū q̄ ab ip̄o ſūt pꝛ ꝓncipalioꝛ q̄ꝫ ip̄i q̄ eos ge
nuerūt. Nā ⁊ ip̄i cepert̄ ab ip̄o eē ⁊ generare
Eoꝝ āt q̄ ip̄m ſequūt᷑ ⁊ ab ip̄o paſcūt᷑ paſtor
eſt.illuīatorū ē ſplēdor.ꝑfectoꝝ ꝑfectio.dei
ficatoꝝ deificatio.diſcordantiū pax. ſimpli
ciū ſimplicitas.⁊ vnitoꝝ vnio. ſupꝑncipale
⁊ ſubſtantiale ꝓncipiū occultū ſue cognitio
nis.ſ᷑m ꝙ phas eſt ⁊ poſſibile vnicuiq̄ꝫ.bōa
traditio ⁊c̄. Hec v̄ba Diony.recitat Damaſ.
c.iij. Ex q̄bꝫ omnibꝫ pꝫ ꝙ omnia corꝑalia đ
deo dicta ſunt ad figuratiuū intellectū my/
ſtice referenda.

De diuerſis xp̄i noībꝫ q̄bꝫ nuncupatur.
Capitulum.XXI

SUnt iteꝝ q̄dā alia noīa q̄ ad ſignifi
catōꝫ illoꝝ q̄ de hoīe xp̄o aſſūpto ſcꝫ
dei filio ītelligūt᷑ a ſılıtudibꝫ reꝝ ar/
tificioſe trāſſūpta.ſic̄ pꝫ ī Jſiđ.li.vij.c.ij.vbi
dꝛ Xp̄s mlťꝭ modis in ſcp̄tura vocari ꝯſue/
uit.Dr̄ em̄ ibidē ꝙ xp̄s a chriſmate vocatꝰ ē.
Jp̄e em̄ ꝑ cūctꝭ ſuis ꝯſortibꝫ.oīm gr̄aꝝ ple/
nitudīe eſt delibutꝰ.q̄ ieſus hebraice.ſother
grece.ſaluator v̄o latīe dꝛ. eo ꝙ cūctꝭ gētibꝫ
ſaluator eſt trāſmiſſus.ꝓpter qđ ip̄e meſſias
hebraice dꝛ.eo ꝙ oīs ꝓphetalis ſacerdotalis
⁊ regaľ dignitatꝭ ꝓuilegio ſit diuinitꝰ inſig/
nitꝰ.nam meſſias dꝛ vnctꝰ. Dr̄ etiā emanuel
id eſt.nobiſcū deꝰ.eo ꝙ deꝰ ꝑ v̄ginē natꝰ ī car
ne apparēs nob̄ ſe ꝯiūxit. Dr̄ etiā v̄buꝫ caro
factū.quia v̄bū eſt inꝯ̄ſtū naſcit᷑ a pr̄e ī eter/
nitate.ſꝫ caro dꝛ inꝯ̄ſtū a mr̄e naſcit᷑ in tꝑis
mutabilitate. Silr̄ dꝛ vnigenitꝰ ⁊ ꝓmogeītꝰ
qꝛ pr̄is ⁊ etiā mr̄is fuit filiꝰ vnicꝰ.ante queꝫ
nullꝰ.⁊ pꝰ quē nō erat aliꝰ. Multꝭ etiā alijs
modis ꝑfigurat᷑ in rebꝫ creatis. Dr̄ etiā ꝓn/
cipiū.qꝛ pr̄ ꝑ ip̄m oīa finit vel fecit. Dr̄ ⁊ os
dei.qꝛ ꝑ ip̄m deꝰ mūdo loq̄t᷑. Diciturq̄ꝫ ma/
nus.qꝛ ꝑ ip̄m reꝝ vniuerſitas ꝯtinet᷑.dꝛ via
qꝛ ꝑ ip̄m ad brauiū ꝑuenit᷑.vita dꝛ.qꝛ in ip̄o
oīa viuūt.v̄itas qꝛ nec fallit nec fallit᷑.dicit᷑
fons.qꝛ oīs boni origo indeficiens ⁊ reficit
ſitiētes. Et multꝭ alijs figuris innumerabi
libꝫ ⁊ infinitis nob̄ dat᷑ intelligi in ſcp̄turis.
ſic̄ ibi ponit Jſiđ.ī exemplis multipliciter.

Sic̄ pr̄ ⁊ filiꝰ ꝓpt᷑ varios effectꝰ ī creaturꝭ
varijs noībꝫ nūcupāt᷑.ſic ſpūſſctūs pr̄i et fi
lio in ſimplicitate nat᷑e ꝯſubſtantiaľ ⁊ coet᷑/
nus diuerſis vocat᷑ noībꝫ ⁊ diuerſis rebus
multifarie ꝯꝑat᷑. Propter qđ dꝛ ī.vij.Sap̄.
ꝙ eſt ſanctꝰ in oī ſcꝫ creat᷑e ſctificatōe.⁊ ē mlť/
tiplex in chariſmatū ⁊ donoꝝ diſtributōne.
vnicꝰ in pr̄is ⁊ filij vniformi ꝯnexiōe. necnō
ī ſctōꝝ caritatiua vniōe.ſubtiľ ī cogitatōnū
⁊ affectionū ꝑſcrutatōe.modeſtꝰ ī diſcreta ⁊
modeſta affectuū hūanoꝝ ordīatōe.diſcre/
tus in facūdie ſiue eloq̄ntie admīſtratōe. Jn
coinq̄natꝰ ſine macule ꝯtagiōe.ſuauis ī ꝑce
ptis.ſuauior ī ꝯſilijs.ſuauiſſimꝰ in premijs.
amās bonū actū ī actiuis q̄ ſuauis ē in ꝯtē/
platiuis.hūanꝰ hūanā diligēs ſocietatē.be/
nignꝰ innatā hñs ī ſe bonitatē.ſtabiľ laſſis ⁊
infirmis ꝯferēs firmitatē.⁊ nullā ꝓrſus ha
bēs ī ſe viciſſitudīs mutabilitatē.ſecurꝰ illiſ
q̄s ꝓtegit auferēs formiduloſitatē. oēꝫ hñs
v̄tutē.oībꝫ ꝯferēs v̄tutū ꝑfectōꝫ.oīa ꝑſpici/
ens.oēꝫ hñs cognitōꝫ.capiēs oēꝫ ſpm̄ ītelli
gibilē.oīs ſpūs rōnaľ motū inueſtigās ⁊ af
fectionē.mūdꝰ ī ſe ⁊ ab alijs auferēs infectōꝫ
Multꝭ etiā alijs noībꝫ nūcupat᷑. Dr̄ ei digi
tus ꝓpt᷑ eiꝰ diſcretā ⁊ ſubtilē opatōꝫ. Colū/
ba ꝓpt᷑ ſimplicitatꝭ amorē. Nubes ꝓpt᷑ eſtu
antiū refrigeratōꝫ. Ventꝰ ꝓpt᷑ occultā gr̄a/
rū inſpiratōꝫ. Jgnis ꝓpt᷑ gr̄e euaporatōem.
Ros ſiue pluuia ꝓpt᷑ aīe fecūdatiōeꝫ. Mel
ꝓpt᷑ dulcifluā interioris hoīs īmutationeꝫ.
Oleū ꝓpt᷑ interiorē aīe īpinguatōꝫ ⁊ exhila
ratōeꝫ. Multꝭ alijs ꝯꝑat᷑ diuinꝰ ſpūs.ſꝫ iſta
ſufficiāt ꝓ exemplo. Nūc ad angeloꝝ ꝓpheta
tes adiuuāte dn̄o manū apponamꝰ.

¶ Incipit liber ſecūdus de ꝓpꝛietatibꝫ angelorum.

De ꝓpꝛietatibus angelicis diuino adiutorio aliq̄ in mediū nob ꝓlaturi. ꝑmo incipiendū eſt ab eiſdē in generali. ⁊ deinde in ſpāli vbi ſingloꝝ ordinū diſpoſitōes ⁊ officioꝝ diuerſe miſtrationes. put pn̄ti cōgruit opuſculo ꝑ ordinē declarabunt.

De interp̄tatōe angeli Caplm̄. I.

Angelꝰ itaq̃ grece. hebꝛaice malach. latie vo nūcꝰ interp̄tat. eo q̄ ꝑ angeloꝝ miſteriū diuīa volūtas ꝑplo nūciet. Un̄ angelꝰ nomē eſt officij nō nat. ſpūs āt nō eſt angelꝰ. ſ; qn̄ a deo mittit tūc ꝓꝑmo angelꝰ ꝓꝑe nūcupat. Cui ſc; angelo licentia pictoris alas tribuit. ī q̄ꝝ ſubito motu celerē angeloꝝ opatō; figuratiue ꝑdicta pictoꝛalis licētia ſimplicibꝫ ꝑoſtēdit. ſic poetas vētis aſcribere alas antiq̄tas non ꝓhibuit. ſic dicit Iſid. li. vij. c. vij.

Quid ſit angelꝰ ſm Damaſ. Ca. II

Eſt igit angelꝰ ſm Damaſ. ſuba intellectual. ſꝑ mobil. arbitrio libera. incoꝛpoꝛea deo miſtrās. ſm grām ⁊ nō nat; īmoꝛtalitatē ꝑcipiēs. Ex hac angelica deſcꝑtōe mltiplex nob reſultat ꝓꝑetas angeloꝝ. Dr̄ em̄ ſuba intellectual. q2 ratiōe ſpūalitat ſue ſube ⁊ ſinglar ſpūalitat oēs foꝛmas intelligibiles in ſe ꝑticipat ⁊ ſpecies cognoſcibiles apꝛehēdit. ⁊ q̄nto a terreſtris materie coartatōe eſt r̄motioꝛ. tāto ī ꝯtēplatione īmaterialiū eſt ꝑfectioꝛ. ſic expꝛſſe dr̄ in libꝛo cauſaꝝ. Nā intelligētie plene ſunt foꝛmis. ⁊ iō omēs ſpēs cognoſcibiles eis ſubijcibiles ī eis relucēt ſic ibidē dr̄ ꝯſeq̄nt. Preter h̄ nat angelica omnē antecedit creat; coꝛpoꝛeā. in eēntie ſubtilitate. in ſimplicitate. in intellectꝰ ꝑſpicacitate. in liberi arbitrij habilitate. q2 h̄ angelica nat nullam h; dependentiā a materia. iō coꝛruptio material ei non ꝑt aliq̄lit ꝯuenire. vn̄ ſenſual cognitio eiꝰ intellectū deifoꝛmē non impedit. Angelꝰ em̄ deifoꝛmē h; intellectū. ⁊ iō ſup̄ tp̄s eſt ⁊ totū intelligit ſil ⁊ nō vnū poſt aliō. aut vnū ex alio. ſic ex p̄miſſis ꝯcluſionē. ſic hūanus intellectꝰ q̄ eſt vniꝰ ex alio collatiuꝰ. Un̄ q̄lis eſt compatio ſimplicis ad ꝯpoſitū ⁊ pūcti ad lineā in eſſendo. talis eſt compatio angelici intellectꝰ ad hūanū in intelligendo et iudicando. Nulla malicia angelicū affectū a creatoꝛis ſui obſeq̄o retrahit l auertit. vn̄ q̄nta angelica ſuba eſt ſimplicioꝛ ⁊ ab oī cōditione materie diſtantioꝛ. tanto dei ſimilitudo in ea relucet expꝛſſioꝛ. et in ip̄a ſic ſpeculo clariſſimo ſplēdoꝛ diuīe ſapīe relucet expꝛſſioꝛ ⁊ tanto eſt dignioꝛ influētia glīe. q̄nto ꝑfectꝰ adheſit incōmutabili v̄itati ex libera et ꝓꝑa volūtate. vt dic Greg. Mire inq̄t deꝰ omipotēs nat; ſummoꝝ ſpirituū bonā ſ; mutabilē ꝯdidit vt q̄ ꝑmanere vellēt mererent ⁊ eo maioꝛis meriti apud deu; fierent q̄nto mutabilitat ſue votū. volūtat ſtudio defixiſſent. dicit etiā idem. Angelꝰ in ꝯtemplatōne ſui creatoꝛis immutabil ꝑmanet. et tm̄ eo q̄ creatura eſt viciſſitudinē mutabilitatis h;. In angel em̄ tria cōſiderant. vt ait Diony. Eſſentia q̄ ſubſiſtūt. v̄tus q̄ poſſunt. operatio q̄ peragunt. Eoꝝ eſſentia eſt ſimplex ⁊ īmaterialis pura diſtincta ſeu diſcreta. Eoꝝ v̄tꝰ eſt libera. intelligēs. diligēs indefeſſa. Hn̄t em̄ ꝑtāte; libere eligēdi itelligendi ⁊ diligēdi ⁊ deo icōmutabilit adherēdi. Inſup hn̄t v̄tutē opandi. q2 oīa faciūt ſine moꝛe dilatōe. oīa aduerſa coercēt ſine reſiſtentia ⁊ ꝯtradictōe. Semꝑ nob aſſiſtunt et nob ſeruiūt ſine intermiſſione. Un̄ eoꝝ opatio eſt voluntaria. ſubita. vtil ⁊ honeſta. nam deo ſeruiūt ſine coactione ſubito ⁊ ī inſtanti iuſſa ꝑficiūt ſine ꝓcraſtinatōe. oīa ꝑficua ⁊ vtilia ꝓcurant ſūma attentione. licitis et honeſtis vacant q̄ ſunt ſine rep̄henſione. Patet itaq̃ q̄ triplex v̄tꝰ eſt in angelo. ſ. cognoſcendi. operandi. ⁊ ꝑſiſtendi. Cognoſcit em̄ deū ſup̄ ſe in ſpeculo et̄nitat ſine aliq̄ īterpoſitōe. Semꝑ ei videt faciē p̄ris. Mathei. xviij. Extra ſe apꝛehēdit oīa ſine collectione. Intra ſe retinet apꝛehenſa ſine obliuione. Sic etiā h; v̄tutē operādi potenter celeriter. vtiliter. inceſſant. Habent etiā virtute; perſiſtendi in nat ſue ſimplicitate. q̄ a moꝛtalitatis viciſſitudine nō alterant. paſſibilitatis ꝯtrarietate nō afficiunt. mole carnea non retardant. Perſiſtūt etia; in gratie ⁊ glīe firmitate. q2 diuīs legibꝫ ſubiecti nulla affectione vel actione ei cōtrariant. Cum ſint benigni nullo inuidie ſtimulo toꝛquet. Cum ſint puri nulla affectione turpi contaminant. Perſiſtunt etiā in officij dignitate. nam cū ſint iuſti nullo mō ſibi inuicē iniuriant. q̄ ſubſūt nullo ꝯtēptu ſubijciūt. ⁊ q̄ pre-

ſunt ſine tyrãnide alijs ꝑncipant. Preterea
angelica natura ꝑme luci ſcꝫ deo vicinꝰ eſt cõ
iũcta. ⁊ iõ copioſiori lumine repleta ⁊ tanto
de vite fonte ꝓfundiꝰ haurit q̃nto ꝯtẽplãdo
ꝑmo lumini vicinꝰ ſe ſubiũgit. ⁊ tanto ꝑnci
paliores theophanias. i. illuminatões diui
nas ꝯtinue recipit. q̃to perfectꝰ ad ſummũ
bonũ per amorẽ inflexibilẽ ſe ꝯuertit. vnde
illa lux etna ꝑmo ſuꝑ angelos influit. ⁊ ipis
mediãtibꝫ ad nos deſcẽdit. ⁊ iđo lex ꝑ ange/
los ad hoĩes ꝓceſſit. Vñ ꝓpt iſtaꝫ ꝑmã a p̃e
luminũ illuminatõꝫ ad angelos deſcẽdẽteꝫ
vocant angeli a Diony. agalmatha. i. ſpecu
la clariſſima diuini lumĩs receptacl'a. Vñ
in li. đ diuĩs no. c. vj. dicit ſic. Angelꝰ ẽ yma
go dei. manifeſtatio occulti lumĩs. ſpeculũ
purũ. ſplendidiſſimũ. ĩmaculatũ. incõtami
natũ. recipiẽs totã ſi phas eſt dicere ſpecio/
ſitatẽ. bñformate deiformitatꝭ et pure decla
ratõis in ſeipo ſic poſſibile eſt bonitatem q̃
eſt in abditꝭ ⁊c̃. Imago dei đr put deiformẽ
intellectũ. q2 ſic deꝰ oĩa videt ſine delibatiõe
⁊ collectõe. ita angeli. q2 nec vidẽt ꝑ mediuꝫ
nec apꝓhẽdũt ꝑ ſenſũ. Dr̃ etiã et occulti lu
minis manifeſtatio. q2 diuinitatꝭ lumẽ qđ i
ſe incõꝓhẽſibile eſt ⁊ occultũ. ꝑ influẽtiaꝫ
recipiẽdo. ⁊ alijs trãſmittẽdo inferioribꝫ ma
nifeſtat. Dr̃ ⁊ ſpeculũ ꝓpt lumĩs receptibili/
tatẽ. ⁊ đr ſpeculũ puꝝ ꝓpt naturalem ſue ſube
puritatẽ. Nil em̃ hꝫ corporee feditatꝭ. imma
culatũ. ſine macl'a culpe origial'. incõtamĩa
tũ ſine ꝯtagio culpe mortal'. incoinq̃natum
ſine infectõe culpe venial'. Dr̃ etiã recipiens
ſpecioſitateꝫ deiformitatꝭ. q2 in ſpecie et mõ
cognoſcẽdi ſil'is eſt diuinitati. q̃ declarat in
ferioribꝫ abditã ⁊ ineffabilẽ ac occultã diui
ne bonitatꝭ ſuauitatẽ. nam qđ ꝯtẽplando ⁊
guſtando diuinitꝰ ꝑcipit inferioribꝫ notifi/
cat ⁊ trãſfũdit. Angeli em̃ ſm Damaſ. li. ij.
c. iij. ſũt lumina q̃dã itelligibilia ex ꝑmo lu/
mine lumẽ habẽtia non lingua vl' auribꝫ in
digẽtia. ſꝫ ſine ſmone ⁊ ſine voce ſuas volũ/
tates ⁊ intelligentias ſibi inuicẽ tradẽtia et
exꝑmẽtia. loco corꝑali ñ ꝯtẽta. ñ parietibꝫ vl'
clauſtris corꝑal'r circũſcpta. triplicẽ dimẽ/
ſionẽ nõ hñtia. ſed intellectual'r aſſũt et ope
rant vbicũqꝫ eis fuerit imperatũ. Sũt et hi
ſpũs natural'r fortes ⁊ veloces ad diuĩe volun
tatꝭ expletõꝫ. et vbiqꝫ cito inueniũt vbicũqꝫ
diuinꝰ iuſſerit nutꝰ. ⁊ q̃ circa nos ſũt diſpen
ſantes ⁊ auxiliantes nob ſm diuinã volũta
tẽ ſuꝑ nos entes ⁊ tñ circa deũ exñtes. ad ma

lũ difficile mobiles. q2 oĩno imobiles ex grã
q̃uis ñ natura. deũ q̃ntũ poſſibile ẽ ꝯtẽplãtes
⁊ i ipo delectãtes. ⁊ cũ ſint icorporei et ſpũa
les ñ ſũt nuptijs idigẽtes. hucuſqꝫ Damaſ.

Quõ ãgeli in effigie corꝑali depingant
Capitulum. III.

Quãuis ãt angelica natura ab oĩ mate/
ria ⁊ lineamẽtꝭ corꝑis ſit aliena. tñ i
effigie corꝑali depingũt angeli ⁊ va
ria mẽbra et figuras hr̃e diuerſas i ſcptura
ſepiꝰ memorãt. ſꝫ ꝑ denoĩatões mẽbroꝝ viſi
biliũ itelligũt iuiſibiles actões celeſtiũ aĩo/
rũ. Nã cũ lõga coma ⁊ reflexis capill' vbiqꝫ
ãgeli đpigũt. i q̃bꝫ vtiqꝫ eoꝝ mũde affectões
⁊ ordĩate cogitatões itelligũt. Nam capilli
capitꝭ deſignãt cogitationes ⁊ affectões q̃
oriũt ex radice mẽtꝭ. Aures hr̃e dicũt. q2 di
uinã inſpiratõeꝫ accipiũt quã vtiqꝫ dijudi/
cãt ⁊ diſcernũt. Nares eis pictores attribu
unt. ⁊ merito. q2 vicia velut fetida r̃fugiũt. ſꝫ
ꝟtutes q̃ſi q̃dã odorifera diligũt. ⁊ int' mũda
⁊ imũda. fetida ⁊ aromatica ſagaciſſime di/
uidũt ⁊ diſtiguũt. Ora liguas ⁊ labia hr̃e ſe
piꝰ memorãt. q2 diuia ſecreta q̃ſi loq̃ndo no
bis ꝓfert. ⁊ diuĩs laudibꝫ ꝯtinue inhiãt ⁊ in
tẽdũt. Imberbes pictoꝝ licẽtia depĩgit eos
q2 eoꝝ ꝟtutẽ q̃ſi iuuenilẽ ſtatũ ꝯſiderãs eos
nec viribꝫ nec ſenio deficere ſic oñdit. Den/
tes hr̃e dicũt. q2 grãꝫ quã diuinitꝰ accipiũt
alijs cõicare ⁊ q̃ſi cõmoliẽdo diuidere ꝯſue/
uerũt. vñ i dẽtibꝫ eoꝝ ꝓtãs actiua ⁊ cõicati/
ua merito deſigt̃. Iõ etiã brachia et manus
hñt. q2 ꝟtute ſua actiua ⁊ ꝑmãſiua infirmita
tes nr̃as ſuſtinẽt. ⁊ vſqꝫ i finẽ ab electoꝝ de/
fenſiõe ⁊ ſupportatõe ñ deſiſtũt. Cor ⁊ pectꝰ
hr̃e fingũt. q2 cũ deiformẽ hñt vitã ad ſuſce
ptõeꝫ deiformis vite ⁊ vital' grẽ nob manife
ſtiſſime cooꝑant. Coſtas ⁊ latera hñt. q2 oĩa
grãꝝ munera i ſe tuta poſſidẽt ⁊ ꝑ ipoꝝ cu/
ſtodiã i electꝭ hoĩbꝫ oĩa tuta manẽt. Lũbos
⁊ femora hr̃e dicunt. ſꝫ veſtibꝫ occultata. q2
grãꝝ ⁊ ꝟtutũ i ſe hñt ſemĩa. q̃ oĩbꝫ carnalibꝫ
ſũt occulta. Pedes hñt. ſꝫ q̃ſi general'r denu
datos. q2 liberos hñt affectionũ motꝰ i deũ
ab oĩ mortali ꝯcupĩa penitꝰ ſeq̃ſtratos.

Quõ angeli deſcribãt Ca. IIII.

Deſcribũt etiã angeli ſub figura mul
tiplici mirabilit' alterati ſicut tangit
Dioñ. i fine angelice hierarchie. Nã
đſcribũt pẽnati ⁊ alati. q2 a ꝯtagione t'rena
penitꝰ alieni. ꝯtẽplatõis raptu ad diuini amo
ris itima intellectu ⁊ affectu ſũt penitꝰ eleua

ti. veſtib⁹ occineis ſiue igneis ſūt veſtiti. q̄a
lumīe diuīe cognitōīs ꝛ diuīe dilectiōis flā
ma ſūt amicti. Pſal. Amicti luīe ſic veſtimē
to. Zonis aureis accingūt. qꝛ ꝟtutū habitu
talit ſūt accincti q̄ nullaten⁹ ad alia vicia di
labūt. Uirgas ꝛ ſceptra ī manib⁹ geſtāt. q̄a
poſt deū diffiniūt oīa recta. ꝛ vniuerſa q̄ ſūt
ī mūdo ſenſibili iuſte regūt. Tela etiā ꝛ gla
dios in maibus portāt. qꝛ ꝟtute ſibi tradita
demonū ꝛ rebelliū conamīa deſtruūt et de
bellāt. Trullā ꝛ ꝑpēdiculū ꝛ alias mēſuras
operioꝝ īſtrumēta viſi ſūt hr̄e. qꝛ dn̄s ꝑ an
geloꝝ ꝓuidētiā ſolet malos ad bonū ꝯuerte
et vt ſpūſcti fiāt habitatio ꝓmouere. Cala
mos mēſuras ꝛ funiculos ī manib⁹ portāt.
qꝛ ſingl'oꝝ merita ꝛ demerita diſcutiūt mē
ſurāt ꝛ pōderāt. Phialas cū aromatib⁹ hr̄e
dicūt. qꝛ ꝑ eoꝝ miſteriū nr̄a vulnera ad ſa
nitatē grāꝫ ꝑducūt. Succincti ꝛ q̄i ꝑati ad
eundū legūt. qꝛ iuſti ad patriā eoꝝ patroci
nio q̄tidie deducūt. Atramētaria ꝛ ſcꝑtorū
inſtrumēta portare dicūt. qꝛ ꝑ eoꝝ miſteriū
diuīe volūtatē abdita ſepiſſime deſcribūtur
Armis bellicis ornati dicūt. qꝛ boni eoruꝫ
adiutorio ī bello ſpūali ꝯtinue ꝓtegūt. Cy
tharas reſonare faciūt. qꝛ illi q̄ merent eoꝝ
ꝯſolari patrocinio deſperatōnis triſticiam
non incurrūt. Tubas in manib⁹ portāt. q̄a
vt in bono ꝓficiam⁹ nos incitant ꝛ inuitant
Multa talia de habitu et geſtu angelico in
ſcriptura referunt. in q̄b⁹ eoꝝ opera mirifi
ca deſignantur.

Qualit angeli cōparāt reb⁹ materialib⁹
Capitulum. V

Omparant etiā aliīs reb⁹ trāſſump
tis a naturalib⁹ ad eoꝝ exꝑmendas
myſticas operationes. ꝟbi grā. ventiſ
aſſimilant. qꝛ ad oīa agenda ſubito trāſuo
lant ꝛ circūferunt. Nubes dicunt. qꝛ ꝑ rap
tum ꝯtēplatiōis ſuſpenſi in deū rapiuntur.
Igni comparāt. qꝛ diuini amoris incendio
totalit inflāmant. nam ad modū ignis cog
nitione lucent ꝛ dilectōe ardent. nūc auruꝫ
nūc argentū. nūc electrū noīant. qꝛ ſplēdo
rem habent purum ꝛ luciformi dei ſapiētia
illuſtrant. Carbūculis ſaphiris ꝛ aliīs gē
mis ſolidis ꝛ trāſlucidis aſſimilant. qꝛ ī dei
grā ſtabiles effecti in glā ꝯfirmant. ꝛ eoruꝫ
grata ꝑn̄tia oīa q̄ in celo ſūt et in terra mira
biliter decorant. Dicunt etiā leones q̄a de
monib⁹ ꝛ peccatorib⁹ ſunt terribiles. vel iō
vt dicit cōmentator ſuꝑ hierarchiā angeli
cam. quia quādo ad ꝯtemplandū deū aſpi
rant. quod prius per cognitōem inherebat
a memoria tergitur quando in concupiſcē
tibus animis deſiderata claritas eſt mani
feſta. nam leo cum cauda delere ꝓpria veſti
gia conſueuit. Dicunt et boues. q̄a bos ter
ram ſulcans ipſam innouat et ad fructū eā
aptat. Sic angeli mentes hominū diſpo
nunt ad recipiendū germina virtutum ꝛ do
norum. Aquile vocant quia immediate in
flexibiliter et recte deum qui eſt ſol iuſticie
irreuerberatis oculis ꝯtemplant. Dicūtur
etiā equi. quia lege obedientie deo q̄ eis pre
ſidet ſunt ſubiecti. Et etiam q̄nqꝫ albi ꝓpter
lucidam dei cognitōem. q̄nqꝫ nigri ꝓpter di
uine maieſtatis incōprehenſionē. nā nigre
do color eſt ſed obſcur⁹ et occult⁹. q̄nqꝫ ru
bei qꝛ indicant terroreꝫ iuſticie ꝛ equitatis.
q̄nqꝫ varii ꝓpter varium vſum ſuſcepte pote
ſtatis. nam in vario extremi colores vniunt
et per angeloꝝ virtutem perfectiuam ꝓma
ſecundis ꝛ ſecunda ꝓmis ꝯuertibilit ꝯuer
tuntur. ꝛ in amorem mutuū ꝯuertunt. Flu
mina ignea dicunt. qꝛ effuſiones diuīe gra
tie ſuſcipiūt. et copioſam ac indeficientē in
fluentiā viuifica fecunditate ad alios tranſ
fundūt. et ideo fluuio igneo aſſimilant. Di
cuntur et currus in quo mlta copulata pa
riter deferunt. qꝛ ipi grata ſocietate ꝛ iocun
da parit ſociati ſiue copulati cōmuni aſſen
ſu in diuina extollūt. Dicunt etiā rote. quia
ſic rota in ſe voluit et reuoluit. et circa idem
centrū ſemꝑ mouet. ſic angeli circa deū q̄ſi
circa intelligibile centrū ꝯtemplādo circū
mouent. qꝛ eoꝝ deſideriū eſt inextinguibile
et qđ deſiderant eſt incōꝓhenſibile Jō etiā
currib⁹ ꝛ rotis igneis comparāt. qꝛ ad ſub
ditos deſcendūt eos illuminādo. ꝛ iterū re
deunt ipos per ꝯtemplatiōem ad ſuperiora
reducendo. Sanctoꝝ etiā orōes ꝛ vota co
rā dn̄o repn̄tāt. ꝛ defunctoꝝ aīas ad patriā
in ſinum abrae deferūt et tranſportāt. Dicū
tur etiā medici. qꝛ aīas curant. Dicuntur et
fabri. qꝛ arma ſpūalia nob parant. Dicunt
et vigiles et cuſtodes. quia nullo ignorantie
ſomno depreſſi imminentia pericula annū
ciant. dicuntur etiam meſſores. quia electo
rum populum in horreum regni celorū co
aceruant. Dicunt et milites. quia pro nobiſ
contra demones dimicant ꝛ cōcertāt Dicū
tur duces. tum qꝛ moduꝫ pugnandi contra
hoſtes ſpirituales nobis indicant. tum etiā

q2 viā ad patriā maīfeſtāt. Iſtis ⁊ mltꝭ aliis figurꝭ angelice v̾tutes q̄ ad eoꝝ ſubaꝫ v̾tutē et opatōem nob̄ inſinuant ⁊ dant intelligi ī ſcꝑturis. Sed pauca q̄ exemplicauſa ſunt h̄ dicta ad pn̄s nunc ſufficiant.

De ordib⁹ angeloꝝ hierarchiis ⁊ eorum officiis. Capitulū. VI

Determinatꝭ ex pte ꝓꝓetatib⁹ āgeloꝝ i generali put ad h̄ opuſculū ptinet ad ſingulos angeloꝝ ordinū hierarchias accedendū eſt. vt ſinguloꝝ ordinum officia ꝯuenientias et d̾ras per ꝯditiones ꝓprias cognoſcam⁹.

De triplici hierarchia. Ca. VII

Triplex āt eſt hierarchia ſic ſctiſſim⁹ tradit Diony. ſ. ſupceleſtꝭ q̄ ꝯſiſtit i trib⁹ pſonis. ſcd̄a celeſtꝭ q̄ ꝯplet̾ i ſāctis angel̾. tertia ſubceleſtꝭ q̄ pficit̾ in platꝭ. Eſt āt hierarchia ſic ibidē aſſerit Dionyſi⁹ rerū ſacraꝝ ⁊ rōnaliū ordiata ptās i ſubditꝭ debitū retinēs ꝑncipatū. Hierarchia āt celeſtis q̄ eſt triplex. ſ. ſuperior q̄ grece d̾r epiphania. ⁊ deſcribit̾ ſic a Diony. Epiphania eſt ī incaleſcētis affectōis incēdio. altioris itellect⁹ faſtigio. iudicii liba reſultatio diſtributa. Nam h̄ hierarchia tres ꝯtinet ordīes ſcꝫ ſeraphin q̄ amoris incēdio p̄ aliis feruēt et cherubin q̄ cognitōis ꝓuilegio gaudēt. et thronos q̄ iuſticie ꝓpēdiculo aliis ꝑeminēt. De duab⁹ aliis hierarchiis dicet̾ infra in locis ſuis. In oī aūt hierarchia exigūt̾ neceſſario. ordo. ſcia. ⁊ actio. Nā vt idē dic̄ Dionī. Hierarchia eſt ordo diuin⁹. ſcia ⁊ act⁹. deiforme q̄tū poſſibile ſimilās et adiudicās ei diuinit⁹ illuiatōes ꝓportionalit̾ in dei ſimilitudinē aſcendens ⁊c̄. Ecce tria poit in hierarchie deſcꝑtōe. ſ. ordinē ſciaꝫ ⁊ actōem. q2 ſi hoꝝ triū aliqd̄ d̾fuerit nō erit hierarchia. ideo d̾r hierarchia ordo diuin⁹. i. ptās ordinata ⁊ ꝓm deū diſpoſita. vn̄ in ordine notat̾ officiū. in ſcia diſcretio. in actione miſteriū. ſine ordine ꝑſumptio eſt actio. ⁊ ſine actōne negligētia eſt ordo. ſine ſcia āt ⁊ actio eſt reꝑhenſibilis et ordo inutilis. Et iō tam in ordine q̄ꝫ in ſcia et actione oīs hierarchia dei ꝯformitatē imitat̾. ⁊ ꝓm modū et menſuraꝫ ſue illuiatōis in ordine ſuo ꝓficit ⁊ recte diſcernēdo et bn̄ operādo ad dei imitatōꝫ q̄tū poſſibile eſt aſcendit. Talis eſt āt int̾ angelos hierarchica ordinis diſpoſitio. qd̄ angeli ſuperioꝝ ordinū copioſi⁹ diuinum lumen hauriūt. ⁊ ad eos q̄ ſe ordine ſunt inferiores receptū cōmunicando poſt tranſfundunt. nam h̄ lex in angelico ordine cuſtodit̾ vt in gr̄e et gl̾e participatōe alii ſunt ꝑmi alii ſecūdi et alii vltimi. vt illi q̄ ordine et naturalibꝫ participatōe ſunt impares. ſint etiā in gl̾e ꝑceptōne inēq̄les. vn̄ dic̄ Diony. Oportet ſuperiores angelos ſp̄ eſſe ductores et manuductores alioꝝ inferioꝝ. vt eos adducāt ad diuinā illuiatōem adductōem et cōicatōeꝫ et inductionē per ꝯuerſionē in illuminatōe per cognitōem. in cognitōe ꝑ perceptōnem. Nā vt dic̄ Gre. j. moral̾. Alii deo aſſiſtūt per ꝯtēplatōꝫ. alii ad exteriora exeūt. ⁊ tn̄ ab interiori ꝯtēplatōe nō recedūt. q2 illū ſp̄ iſpiciūt q̄ pn̄s eſt vbicūq3 vadūt. Excellētia āt ordinū aſſignat̾ ꝓm ꝑeminentiam bonoꝝ. q2 ꝓm differentē eēntie ſimplicitatē ⁊ nat̾alis ſapientie ꝑſpicacitatē et differentē arbitrii lib̾tatē recipiūt ordis diuerſitatē. q̄ ei nat̾a magis ſunt ſubtiles et ſapiā magꝭ ꝑſpicaces in amplioris gr̄e munere ſūt ceterꝭ digniores. vn̄ ſinguli hierarchiaci ordīes ꝓꝓa h̄nt dona ꝓm q̄ opant̾ et gradus ꝓpos ꝓm q̄s ſuas opatōes moderant̾. Nō ei fas eſt vt q̄s opari ꝑſumat. qd̄ ad ſuū ordinē ⁊ officiū nō expectat. In h̄ em̄ ꝯſiſtit hierarchiaci ordinis ꝑfectio vt q̄ illuminat̾ illuminēt. ⁊ q̄ purgāt̾ purgēt. ⁊ q̄ ꝑficiūt̾ perficiāt Un̄ tal̾ eſt ordo vt q̄ ꝑmo purgant̾ poſtea illuminēt̾ ⁊ ꝑficiant̾. Nam purgationē ſeq̄t̾ illuminatio. et illuminationē ꝑfectōis ꝯſūmatio. vn̄ ſupiores ordines imediate recipiūt a deo purgationē vt ſint clari. ⁊ ꝑfectōꝫ vt ſint ꝑfecti. Et iterꝫ ab illis ꝓm ordinē diuīe diſpoſitōis inferiores purgant̾ illuminant̾ ⁊ ꝑficiunt̾. nec intelligit̾ h̄ purgatio a corruptōe vicii. ſꝫ pot⁹ ab impꝑfectōe boni. nam ꝓm Diony. oportet angelicos ſp̄ūs ad illi⁹ ſilitudinē q̄ oī caret ꝯtagio ⁊ diſſilitudine mūdos eē ab imūdicia ⁊ ꝯfuſione lucētes v̾itate ꝑfectos bonitate. Int̾ iſtos itaq3 ſacratiſſimos ordīes q̄dā ſūt ꝑmi. q̄dā medii. q̄dā v̾o infimi. vn̄ ꝑmi illumināt. vltimi illuminant̾. medii vero illumināt vltimos. ⁊ a ꝑmis illumināt̾.

De ordine ſeraphin. Cap. VIII

A primo g̾ ordine velut a digniori eſt incipiendū. ſ. a ſeraphin. de quo dic̄ Iſid. li. vii. Seraphin eſt angeloꝝ multitudo q̄ ardentes vel incendētes interꝑtant̾. eo q̄ int̾ eos ⁊ deū nulli angeli ſūt interni cii. et ideo q̄nto ei vicini⁹ collocāt̾ tāto magꝭ caritate diuini lumīs inflāmant̾. et iō

faciem dñi ⁊ pedes velare dicũt̃. qꝛ ceteri an
geli diuinã maieſtatẽ nequaꝗ̃ iſtꝭ ꝑfecti⁹ in
tuent̃. ⁊ iõ tanto maiori claritate illuſtrãtur
ꝗ̃to ardẽtiori motu dilectõis intime inflã/
mãt̃. vñ iſtoꝝ angeloꝝ officiũ eſt ꝓpriũ et ar/
dere in ſe ⁊ alios ad diuĩe dilectõis incẽdiũ
ꝓmouere. Propꝛietates ãt h⁹ ordĩs ꝑncipales
⁊ ſpeciales elicere poſſum⁹ ex verb̃ Dioñ. ſic
dicẽtꝭ. Pulcre inq̇t ꝑma celeſtiũ hierarchia
rũ excellẽtiſſimis eẽntijs ſanctificat̃. ordinẽ
habẽs altiorẽ oĩbꝫ circa deũ immediate col
locatũ. Et ideo ꝑme operatões theophonie
in ip̃m tanꝗ̃ deo ꝓximũ deferunt̃. et ſequit̃.
Eſt aũt ſeraphin mobile ſꝑ circa diuina ⁊ ĩ/
ceſſabile calidum. acutũ. ⁊ ſuꝑferuidũ. intẽ/
te et inflexibilis ſempꝛ motionis. ſuppoſitorũ
reductiuũ. actiue exemplificatiuũ. recalifi/
cans ea ⁊ reſuſcitans in ſimilẽ caliditatez et
igneum celit⁹ ⁊ olocauſtomatis purgatiuũ
circũuelatũ inextinguibile. habens lucifor
mẽ ⁊ illuminatiuam ꝓꝑetatem. omnis tene
broſe obſcuratõis perſecutricẽ et manifeſta
tricem ⁊c̃. Hec v̾ba diuiniſſima ſunt et oĩm
mortaliũ ſenſum q̃ ad ſignificatiõis myſteri
um excedentia. Prout tñ potero ꝗ̃uis bal/
buciendo aliq̃ explanabo. Videt̃ aũt diffini
re Diony. ꝙ cognoĩatio ſeraphin ꝓꝑetatis
⁊ officij diſcretõem ⁊ varie gr̃e participatõꝫ
in angelis manifeſtat ſeraphin nũcupatis.
Nam appellatio ſeraphin docet mobile. hoc
forſan dicit propter naturam ignei amoris.
q̃ angelic⁹ affectus in deũ rapit̃ et mouetur.
h̾ v̾o mot⁹ eſt q̇etis cauſatiu⁹ augmentatiu⁹
⁊ completiu⁹. Docet etiam inceſſabile qꝛ ta
lis amor nũꝗ̃ excidit. nũꝗ̃ ab appetitu ama
ti requieſcit. Docet ⁊ calidũ. qꝛ ad modũ ca
loris accenſum animũ excitat vis amoris. et
iõ ſubdit acutũ. qꝛ vis amoris penetrat ad
intima ↄditoris. vñ acutũ dic̃ q̄ndã violen/
tiam amantis q̃ intrat ⁊ penetrat ad rẽ ama
tam. Dr̃ etiã ſuꝑferuidũ. qꝛ ꝗ̃uis ad interio
ra diuinitatꝭ amor ſe extẽdat affectu. tñ cir/
cuire nõ ceſſat vt qð intellectu nõ capit ↄtẽ/
platõis tñ guſtu aliq̃lit̃ ↄꝑhẽdat. ſic illð qð
ebullit caloris vehemẽtia vndiꝗ̃ ſe iactitat ⁊
diffundit. ſic affect⁹ angelic⁹ nihil inconſide
ratũ relinq̇t. ĩmo ꝗ̃to pl⁹ cognoſcit tãto am
plius ſcire cupit. Addit etiam inflexibil̾ mo
tionis. qꝛ amor angelic⁹ ꝗ̃uis in deum mo/
ueat̃. inflexibilis tñ ẽ ne amatũ aliq̃lit̃ amit/
tat̃. vnð ſimul mobilis eſt ⁊ inceſſabilis. ⁊ h̾
intente ⁊ intime. qꝛ ad dei interiora tendit.

vñ mobilis eſt ſꝑ et nũꝗ̃ in ſe ſiſtit ⁊ inten/
tus vt in deũ tendat. ſed intim⁹ vt ad exterio
ra non effluat. om̄ino aũt inflexibilis vt ad
aliud ꝑter ip̃m ⁊ extra ip̃m nõ diuertat. Dr̃
etiã ſuppoſitoꝝ reductiuũ. qꝛ amor angelic⁹
ſꝑ ad ſuꝑiora ſe extendit ⁊ tñ ab amore infe/
rioꝝ nõ excedit. ĩmo ad diuine illuĩatõis ꝑ/
ticipatõem reuocat inferiores ordines et re
ducit. Dr̃ etiã docere actiuũ ⁊ exemplifica/
tiuũ. qꝛ nõ ſolũ incendit inferiores ad amã
dum. vexetiã formã ⁊ exemplũ ꝑbet inferio
ribꝫ q̄lit̃ ſummũ bonũ ſit ſuꝑ oĩa diligẽdũ ⁊
q̄lit̃ ſit ꝑ amorẽ rẽdeundũ in deũ. ⁊ ſm ipſi⁹
bñplacitũ incedendũ. Ideo etiã dr̃ ꝙ amor
coꝝ ſit calificãs ⁊ reſuſcitans in ſil̾ez calidi
tatẽ. qꝛ ad h̾ laborãt vt inferiores ⁊ ſi nõ eq̄/
liter tñ differẽt ardeant ⁊ ferueſcant. Nec
h̾ dicit ꝙ inferiores angeli fuerũt frigidi vel
mortui. ſed h̾ dr̃ qꝛ ſubiecti ordines ꝑ ipſos
ad ampliorẽ amoris affectum ↄtinue exci/
tant̃. Propter qð ſequit̃. Igneũ celit⁹ ⁊ olo
cauſtomatis purgatiuũ. qꝛ ignis diuin⁹ pri
mos angelos accendit vt alios incendant.
illuminat vt illuminent. purgat vt purgent.
Ignis eĩ diuin⁹ ſuauiter ardet. nec combu/
rit vel ↄſumit ad leſionẽ ſed poti⁹ ad purga/
tionẽ. ⁊ ideo dr̃ olocauſti purgatiu⁹. qꝛ ſicut
ex toto illuminat. ita ex toto purgat. nec ab
infectione alic⁹ vicij. ſꝫ ab imꝑfectõne boni.
qꝛ illa eſt purgatio ꝑfecta vbi oĩs correctio
abeſt. ⁊ oĩs ꝑfectio adeſt. Dr̃ etiã v̾tus ſera/
phin multimoda ⁊ multifida. multimoda ĩ/
ꝗ̃tũ multiformit̃ mouet̃ appetẽdo ⁊ oꝑãdo.
multifida inꝗ̃tũ beatificat̃ poſſidẽdo. ml̾ti/
moda inquantum pergit ſcrutando. multi/
fida in eo qð inuenit penetrãdo. Per mul/
tas eĩ vias ⁊ affectiões varias ꝑgit ⁊ ꝑuenit
ad vnũ bonũ ⁊ vna vita ſil̾ cũcta apprehẽdit.
Docet etiã noĩatio ſeraphin incircũuelatũ.
qꝛ ſine oĩ velamĩe figure vel creat̃e interpoſi
to diligit videre deũ ⁊ a pleĩtudĩe fontꝭ lucꝭ
et̃ne ſine medio aliq̃ illuĩat̃ vt illumĩet. accẽ
dit̃ vt accẽdat. Vñ in h̾ ſũt angeli illi⁹ ordĩs
alijs digniores. qꝛ ſue ꝑfectõis influentiam
ĩmediate ſine ĩterpoſitõe a deo recipiũt ſine
diminutõe eandẽ alijs ꝑticipãdo tribuunt.
illã poſſidẽt ⁊ cuſtodiũt ſine amiſſiõe. Nun
ꝗ̃ tepeſcunt a dilectõe. nec flectunt̃ ab ĩcon
uertibili ad deuꝫ intentione. nec labore nec
tedio deſiſtunt ab inferioꝝ ad deũ gratuita
reductione. Hec de ꝓꝑetatibꝫ ſeraphin di/
cta ſufficiant.

De ordine cherubin. Ca. IX

Secund⁹ ordo dr̄ cherubin. q̄ꝺ inter ꝑtat̄ ſcie plenitudo. Sūt enim ſm Iſid. li. vij. ſublimioꝛa agmīa angeloꝝ pter ſeraphin. eo ꝙ vicinius diuīe ſapīe ſuppoſiti. amplioꝛi ſcie diuīe dono ſūt repleti. ꝛ iō merito ordo cherubin poſt ſeraphin ordinat̄. qꝛ pꝰ donū caritatꝭ a q̄ denoīat̄ ſeraphin excellētiſſimū eſt donū ſapīe ꝛ cognitionis diuīe volūtatꝭ vel ꝟitatis a q̄ cherubin denoīat̄. Nā ī angelꝭ hꝰ ordīs ꝑncipalr̄ relucet radiꝰ diuini lumīs q̄tū ad pticipatoꝫ pcellētem diuīe cognitōis. vñ ꝓprietates ꝛ effectus angeloꝝ iſtiꝰ ordīs innuit btūs Diony. c. vij vbi dīc ꝙ cognoīatio cherubin docet eoꝝ cognoſcibile ꝛc. ꝛ eſt ſenſus ꝟboꝝ ꝙ angeli iſtiꝰ ordīs dicūt̄ cognoſcētes. qꝛ ī dono diuine ſapīe ſūt ceterꝭ magꝭ excellentes. Deifidi etiā ab ipo nūcupant̄. in q̄ dei viſio q̄ ī eis viget intelligit̄. qꝛ dei maieſtatē ceterꝭ magꝭ cōtemplant̄. Dicūt̄ etiā altiſſime datōis luminum acceptiui in q̄ innuit̄ ꝙ cherubin ordo diuīe illuīatōis excellētia p ceterꝭ adimplet̄ Sūt etiā illi angeli diuīe pulcritudīs ī prima opatrice ꝟtute ꝯteplatiui. qꝛ p lumen diuine ſapīe diuinā pulcritudinē ꝯtemplant̄. Per h̄ etiā innuit ꝙ ī eis ꝛ p eos pma operatrix ꝟtꝰ ſcꝫ deꝰ clariſſime intuet̄. Dicunt̄ etiā ſapiētifica traditōe repleti. qꝛ p ſapientificā creatoꝛis traditōeꝫ alijs plꝰ alijs minꝰ donū ſapīe diuīe impartiunt̄. Dicūt̄ etiā cōicatiui qꝛ lumē ſapīe qꝺ in eis copioſe diffundit̄. p ipos ad ordīes illuminandos copioſe deriuat̄. nam pleītudinē lucꝭ quā ſuſcipiūt alijs cōmunicāt ꝛ trāſfundūt. Dicūt̄ etiā ꝯteplatōis pure ꝛ ſimplicꝭ ac īmediati fulgoꝛis ſuſceptiui. Fulgoꝛē vocat illuīatōꝫ p quā peruenit̄ ad merā ꝛ purā ꝯteplatōꝫ. vbi ꝟtus diuina nō in imagine vel figura vel aliq̄ mediante creat̄. ſꝫ p ſemetipaꝫ ꝛ in ſemetipa ꝯtēplat̄. Dicunt̄ etiā diuīo alimēto domeſtica atqꝫ viuifica vnitate diuine refectōis repleti qꝛ in h̄ ꝙ replent̄ lumīe cognitōis reficiūtur dulcedīe dilectōis. Nō eīm multū pdeſt illuminare p cognitōeꝫ niſi ꝯcomitaret̄ alimentū ſpūſſctī. ſ. refectio p dilectōꝫ. Iſta āt refectio dr̄ domeſtica viuifica ꝛ vna Domeſtica qꝛ amicis ꝛ domeſticꝭ ſolūmodo ꝑparatur. Uiuifica qꝛ viuū efficit quēlibꝫ q̄ ex tali cibo ſatiat̄ Unica eſt ꝛ ſinglarꝭ. qꝛ delectatōe cū extranea. ſ. cū carnali dulcedīe nō guſtat̄. Quāuis āt vnica ſit refectio. mltiplex tñ ſatietas inuenit̄ in h̄ vnico alimēto. vñ cū h̄ ſolū ꝑcipit̄ plena ꝛ ꝟa ſatietas inuenit̄.

De ordine thronoꝝ Caplm̄. X

Tertius ordo eſt thronoꝝ. ꝛ eſt h̄ ordo a thronis dict̄ a dono iudicij. eo ꝙ deꝰ in eis ſedeat ꝛ iudicia ſua diſcernat. ꝛ cūcta ſubiecta p illos diſponat. vt dicit Iſid. vñ ꝟtꝰ diuīe eq̄tatꝭ throno igneo in Dan. ꝯpat̄. ſcꝫ ꝓpter pſpecuitatē cognitionis. qꝛ deꝰ ſinglꝫ dō iudicās p ipos vniuerſa prudēter diſcutit. ꝛ ꝑpt̄ impetuoſitatem cui nihil obuiat vel reſiſtit. Illi āt angeli in q̄bꝫ ſingulariter relucet rectitudo diuini iudicij throni nūcupant̄. Iſid. Et iō a btō Diony. ſedes altiſſime dicūt̄. qꝛ alte ꝓpter diuinā autoꝛitatē q̄ſi ad iudicandū ordinant̄. altioꝛes quia diuine iuſticie reglaꝫ in iudicio imitātur. ſꝫ altiſſime qꝛ immediatiꝰ altiſſimo deo diſpoſitione hierarchiaca collocāt̄. Sedes compacte qꝛ apte ꝛ ꝯuenīēter iūcte q̄ ad iūcturā ꝛ ꝯuenientiā diuinoꝝ iudicioꝝ. cōueniēs eīm eſt ꝛ aptū vt ex culpa penam ꝛ ex iuſticia glāꝫ ex q̄litate opis q̄litatē retributionis q̄libet ſoꝛtiat̄. vñ ꝯuenienter et aptē coheret pena culpe ꝛ glīa iuſticie. qꝛ ſi culpa et glīa. pena ꝛ iuſticia nō ꝯueniret. coaptatam ſedem inuicē nō haberet. cōpactio itaqꝫ ſeuiū eq̄tas eſt iudicioꝝ. ſedeſ ab omi ignominioſa ſubiectōe libere. qꝛ q̄nto ſibi pſidenti deo ſūt ſubiecti. tanto per ipm et in ipo merent̄ amplꝰ ſublimari. Sedes deifere. quia deū ſibi pſidentē ferūt. ꝛ deificaꝫ ptātē p diuina iudicia in ſubiectis creaturꝭ iudicāt et oñdunt. Sedes diuini ſupaduentꝰ ſuſceptiue immaterialr̄ ꝛ ſupmūdane. qꝛ noticiaꝫ diuinitatꝭ ſine ſtudio ꝛ fatigatōne percipiūt ꝛ impaſſibilr̄ ꝛ ſine diminutōe ad inferioꝛa trāſfundūt in q̄ nos ſpūalr̄ inſtruūt vt ab re materiali ꝛ terrena nos euacuantes. nos ad eternoꝝ ſuſceptōꝫ coaptemꝰ. Sedes etiaꝫ ab omi extremitate ſūt remote. qꝛ ei q̄ ſine extremis eſt. i. ꝑncipio ꝛ fine immediatiſſime ſūt ꝯiūcte. Nam in deo cui inheret nō eſt inuenire ꝑncipiū vel extremū. Throni itaqꝫ diuinā ꝟtutē aſſumūt ꝛ eandē ad inferioꝛa deriuāt ꝛ trāſfūdūt. Obediēt ſe deo ſubijciūt ꝛ nec ex aliq̄ neceſſitate ſꝫ mera liberalitate ī agendis omībꝫ ſubijci ſe oñdunt.

De media hierarchia Caplm̄. XI

Media hierarchia ſm Iſid. tres ꝯtiet ordīes. ſ. ꝑncipatꝰ ptātes ꝛ dñatōes. Hec āt hierarchia a Dio. vocat̄ epo

phonomia.i.diuĩa illuĩatio ſuĩ pticipes inť ſcalari reuerẽtia inſignies.vſũ dñandi edoces arceſcꝫ ꝯriũ.Pꝛia dña dꝛ ꝓpť pncipatꝰ q̄ ꝑ ceterꝭ poſſidẽt donũ ɼuerẽtie.q̄ꝝ officiũ ē docere ꝛ exercere ꝛ exhibe reuerẽtiã reuerẽdis ꝭm diuerſos gdꝰ platõis.iuxta illd Cui honoꝛẽ.honoꝛeꝫ. Ro.xiij. Uſus ꝟo dñandi ſpectat ad dñatões.q̄ docẽt ſubditis dñari. nõ ꝭm libidioſaꝫ pẽſſendi cupiditateꝫ.ſꝫ ꝭm dei volũtatẽ.Nã deꝰ vult hoĩes pẽſſe hoĩb. vt pficiãt nõ vt ſupbiãt.vt eos ĩ fide ꝛ moribus iſtruãt.nõ vt de libtatꝭ dominio inſoleſcãt Artatio ꝟo ptãtꝭ ɼferť ad oꝛdinẽ ptãtuꝫ q̄ poteſtatiue a nob coercẽt demões ne nob tantũ noceãt q̄tũ deſiderãt vł affectant.Et taliť põiť diſpoſitio medie hierarchie q̄uis alio mõ videať oꝛdĩari ꝭm Jſiď.ꝛ Gre.ſꝫ de ꝭ ad pñs opuſculũ nihil ſpectat.

De oꝛdie dominationũ. Ca.XII

Quartꝰ oꝛdo ē dñationũ q̄ ꝭm Jſiď. ptãtib ꝛ ꝟtutib pſũt ꝛ pemineñ. q̄ ꝓ eo q ceterꝭ angeloꝝ agminib pſunt ſiue dñanť dñatões nũcupãť.Hꝰ oꝛdis ē officiũ ꝭm Gre.in bello ſpũali nos inſtruere. q̄liť opoꝛteat hoĩes platõis officiũ exercere Docẽt etiã platos q̄liť ſine tyrãnide ꝛ ſubditoꝝ oppꝛeſſiõe ĩ regimĩe debeãt ſe hꝛe.Hoꝝ angeloꝝ miſteriũ eſt ꝭm Diony.ſeruili timoꝛe depoſito in deũ moueri ꝛ abſcꝫ reflectiõe ad cõmodũ tpale ei inceſſanť famulari. que ſinglari excellẽtia ĩuiſibilẽ annũciatõꝫ ĩ ſubiectꝭ oꝛdĩb ſolo impio foꝛmãt.Sũt angeli iſtiꝰ oꝛdis ab oĩ oppꝛeſſiõe liberi vt libe ad ſũmũ eleueť.ꝛ nulli ĩfra ſũmũ ſubijciãť.vñ ita deo ſubſũt q nulli inferioꝛi ſubijciunť.Per hꝫ excellentiã ſup oẽꝫ ſubiectõꝫ eleuãť.ita tñ q ꝑ nullã violentiã aut tyrannidẽ ad oppſſionẽ ĩferioꝝ ĩclinãť.vñ dic Diony. q ꝭm diſſimilitudinẽ tyrãnidis dominiũ exercẽt. ſeueritatẽ hñt ĩ ptãte ꝛ cũ ſeueritate libalitatẽ in benignitate.ꝛ dũ a dñationib ptãs exerceť libalitas circa ĩferioꝛes nõ tolliť. Per iſtã tñ libalitatẽ eoꝝ ptãs nllo mõ minoꝛať. ĩmo deo ſe ꝯfoꝛmãtes regulã ꝛ legẽ ſue pſidẽtie q̄tũ poſſibile eſt imitãť.Nũq̄ ad aliq̄ vana ſe ꝯuertũt.ſꝫ ꝯtinue ad bonũ ſummũ. qḋ Diony.oñdit ꝛ vniuerſale vocat.oculos dirigũt.ꝛ ab illo q̄ oĩb dñať mẽtꝭ aciem nõ auertũt.vñ deifoꝛmitatꝭ ꝛ diuie ſilĩtudis ꝓut poſſunt ſunt participes ꝭm Diony. Jta q dominationes pꝛime ſunt in ſecunda hierarchia

De oꝛdine pncipatuũ. Cap.XIII.

Quintus oꝛdo dꝛ pncipatꝰ. ꝛ ꝭ oꝛdo ꝭm ſctõs docet hoĩes inferioꝛis gdꝰ exhibere reuerentiã maioꝛib exiſtẽtib ĩ ſtatu altioꝛis dignitatis.vtputa regib pncipib ꝛ platꝭ.De angelꝭ iſtiꝰ oꝛdinis dicit Diony.ad pncipatꝰ ptinet vniuerſał ducatꝰ ꝛ regimen ductiuũ ad dei ſilĩtudinẽ.q2 iſti angeli hñt ex officio vt alios inferioꝛes oꝛdinaliť reducãt ad deũ ꝛ doceant ipm reuereri in ſeipo ꝛ in ꝓxio.ſpẽaliter in plato.q̄ ꝭm Diony.iđo dicũť pncipatꝰ.q2 hñt alios reducere vel cõuerťe ad pmũ ꝛ pncipale pncipium ſcꝫ deũ.quem ipi ꝓut poſſibile ē imitantur.et quantũ pbas eſt in pſidendi officio pncipi aſſimilanť.Dicit eñ Jſiď. li. vij. Principatus ſunt q̄ angeloꝝ agminib preſunt.q̄ ꝓ eo q ſubditos angelos ad explẽdũ diuinũ miniſteriũ oꝛdinãt ꝛ diſponunt. pncipatus vocabulũ acceperũt. Nam alij ſũt q̄ adminiſtrãt.alij q̄ aſſiſtũt.milia enim miliũ miſtrabant ei.ꝛ decies centena milia aſſiſtunt ei.Dañ.vij.

De oꝛdine poteſtatũ Capi.XIIII.

Sextus oꝛdo eſt poteſtatũ. Et dicũť ptãtes ꝭm Jſiď.q2 eis ꝟtutes aduerſe ſũt ſubiecte.ꝛ iđo poteſtatũ nomine nũcupanť.q2 maligni ſpũs eoꝝ ptãte coercenť ne tãtũ noceãt q̄tũ cupiũt ꝛ affectãt. Hoꝝ angeloꝝ officiũ eſt ꝭm Gre.illos q̄ in bello ſpũali deſudãt ꝯfoꝛtare ꝛ ne ab aduerſarijs violenť ſuperenť defendere. ꝛ vt boni victoꝛiã obtineant viriliť adiuuare.huic cõcoꝛdat Diony.dicens.Poteſtatũ miſteriuꝫ eſſe cauere ne aliqḋ aduerſum poſſit bonis obſiſtere vel nocere.dicit etiam Gre. Poteſtates in ſuo oꝛdine pceperũt potentiꝰ vt eorum diſpoſitioni aduerſe poteſtates ſubijciantur.q̄ ne tantum hominib noceant q̄tũ deſiderant poteſtatũ miniſterio refrenanť. De his poteſtatib dicit Diony. Jpſe ſancte poteſtates habẽt equipotentem.id eſt.equalem cum dominationib poteſtatem q̄ eadẽ diuina munera in ſuo oꝛdine ꝛ gradu humiliter ſuſcipiũt ꝛ cuſtodiunt ſine confuſione. Nihil eñ tyrannice pcipitãt ꝯ inferioꝛes.nihil violentia ꝛ foꝛtitudine attẽptant.ſed potius deifoꝛmiter.i.ad diuinã ſilĩtudinẽ ãgelos inferioꝛes oꝛdinate reuocant. ꝛ ad potẽtificam ꝛ cauſalẽ potentiam.i.ad deũ q̄ omnia poteſt ꝛ oĩm eſt cauſa ſupermũdane ꝛ intellectualiter reducere non ceſſant.vt per

bas deiformes ꝓprietates medie celeſtium
animaꝝ diſpoſitiões illuminẽt purgent ⁊ ꝑ
ficiant. Sic eñ ipe ꝑtãtes mediãtib' ſupio
rib' ad dei ſilitudinẽ ꝯuertũt. ita mediãtib'
ipis ꝑtãtib' q̃ iferiores ſũt ad deiformitatẽ
reducũt. vt ſic oẽs ſupiores medij et inferio
res ordĩes myſticaꝝ purgationũ illuiatio/
nũ ⁊ ꝑfectionũ ꝑticipes efficiant.

De tertia hierarchia. Capitulũ. XV.

Tertia hierarchia q̃ dr̃ ephionia tres
ꝯtinet ordĩes inferiores .ſ. virtutes.
archangelos. angelos. Et ſm h̃ iſe/
rior hierarchia ſic deſcribit. Inferior hie/
rarchia eſt diuinũ ꝑticipiũ nat̃e legibus oc
currẽs. ſecreta reuelãs ꝑ capacitate diſcre/
ta nat̃e legib' occurrẽs. Hoc ꝑtinet ad vir
tutes q̃ ꝑtãtẽ hñt faciẽdi miracl'a ⁊ curandi
morbos ⁊ lãguores. Secreta reuelãs. h̃ ꝑ/
tinet ad archangelos ⁊ angelos. Pro capa/
citate diſcreta. h̃ refert ad archangeloꝝ diffe
rentiã ⁊ angeloꝝ. q2 maiores vt archangeli
maiora. minores vt angeli miora reuelant.
Per archangelos eñ reuelabãt ꝓphetis ma
iora ſecreta vt illd̃. Ecce ṽgo ꝯci. ⁊c̃. Per an
gelos ãt minora. vt illud Dauid. Epiſcopa
tũ eius accipiet alter ⁊c̃. Et dr̃ ephionia. ab
ephi qd̃ eſt ſub. ⁊ phanos qd̃ ẽ apparitio. q̃a
inferiori mõ q̃ȝ in alijs reſultat dei ſilitudo
in ordinibus huius hierarchie.

De ordine virtutum. Cap. XVI

Septim' ordo ẽ ṽtutũ. Uirtutes eñ
ſunt ãgeloꝝ agmina. miſteria habẽ/
tes ad ṽtutes ⁊ miracula faciẽda. in
q̃b' potiſſime relucet ṽt' diuia. ꝓpt̃ qd̃ ⁊ ṽtu
tes noiant vt dic̃ Iſid̃. Iſti' ordinis angeli
ab ordinib' medie hierarchie recipiũt illu/
minatõeȝ. purgatõem. ⁊ ꝑfectiõeȝ. Und̃ ſm
Diony. ṽtutes hñt virilitatẽ ad opatões for
tem incõmutabilẽ. ſm dei formã eis indicã
tem. In h̃ eñ deo ſũt ſiles ñ ꝯformes. q̃ ad
oia agẽda incõmutabilẽ ṽtut̃ vigorẽ accepe
rũt. ⁊ iõ iſtoꝝ ſpirituũ opatiuã ṽtutẽ ꝑſtrin
git Diony. ſic dicens. Ipa ſctãꝝ ṽtutũ cog/
nominatio fortẽ quendã ⁊ incõmutabilem
docet vigorẽ ſm inditã eis deiformitatẽ ad
nullã ſuſceptionẽ diuinaꝝ illumiationũ im
becilliter in firmatã ⁊c̃. q̃ſi diceret. i h̃ q̃ iſti
angeli ṽtutes ſunt vocati deiformes et ſiles
deo dinoſcunt. nam diuia ṽt' fortis ẽ ad agẽ
dũ. vt non frangat alic' opis difficultate. et
incõmutabilis ẽ ad pſeuerandũ vt non lan/
gueat ſeu infirmet alic' ſpacij ſeu tẽꝑis diu/
turnitate. Sic angeli iſti ꝯſiles ſunt. q̃a ad
omnia agenda robuſti ⁊ incõmutabiles in/
ueniunt. vñ ṽtuoſi ſunt nõ ſolũ operãdo ve
rũetiam in illuminatiões ſuſcipiẽdo. Nam
horũ angeloꝝ ṽt' ⁊ ſi infirma videat diuĩe ṽ/
tuti compata. nõ tñ infirma eſt ad eandeȝ ꝑ
grãm ꝯfirmata. Infirma eſt nat̃e ꝯditione.
ſed nõ infirmat aliq̃ corruptiõe q̃n ꝑticipat
totum quicq̃d creature eſt debitũ. fortitudi
nem ſcȝ ſufficientem et ſue nature congruẽ/
tem. Et ideo dicit Diony. q̃ habent deifor/
mem motũ firmiter ſe ferentẽ. Inſup eſſen
tialẽ ⁊ potentificã dei ṽtutẽ. q2 ꝑpa ṽtute in
deũ mouent. ⁊ vñ coꝝ ṽtuoſitas in ſupeſſen
tialem ṽtutẽ creatoris ſuſtollit inde deifor/
mis ymaginis ſilitudo in eis reperit. deifor
mitatẽ aũt quã recipiũt ad inferiores ange/
los trãſfundũt. accipiũt quideȝ ꝑ donũ. ſed
alijs retribuũt per exemplũ. Hoꝝ angeloꝝ
eſt officiũ ſm Diony. docere p̃latos. p̃latio
nis officiũ exeq̃ feliciter ⁊ ꝯſtanter. ⁊ vt ipſi'
onus ſuſtineant patienter. ſm Gre. ṽo li. iiij.
moraliũ. Iſtorum officiũ in his q̃ virtutem
habent eſt docere qualiter ymagineȝ dei in
ſe raperent ⁊ reformẽt ac reformatam viri
liter cuſtodiant ac ꝯſeruent. vñ per iſtorum
angelorũ miniſteriũ ṽtus miracula faciẽdi
perfect' ꝯcedit vt reducti ad p̃mũ ſtatũ in q̃
de' fecit hoieȝ ad ſuã ymaginẽ per hmõi mi
racula oſtendant. Angeli iſti' ordinis diui/
nam ṽtutẽ ꝯtinue aſpiciũt. ⁊ in ipa ꝯtẽplati
one ꝯtremiſcũt. ſed iſte timor penalis non ẽ
cũ potius ſit admirationis q̃ȝ horroris. pro
ut Gre. dicit in moral. li. iiij.

De ordine archangeloꝝ. Ca. XVII.

Octauus ordo eſt archangelorũ qui
ſm Iſidorum ſummi nũcij vel nun
ciorũ p̃ncipes interꝑtantur. Nam
p̃matum tenent inter angelos. ſunt eniȝ du
ces ⁊ p̃ncipes ſub quorum ordine vnicuiq̃
angelorũ officia deputata ſunt. Nã archan
gelis angeli ꝑſunt. vt patet in Zacharia vbi
angel' maior dixit minori. vade et doce pue
rum iſtũ ⁊c̃. ſi eñ in ipis angeloꝝ officijs ſu
periores inferiores nõ diſponerẽt. nll'o mõ
h̃ quod homini diceret angelus ab angelo
cognouiſſet. hi archangeli ſepe proprijs no
minib' denotant. vt per ipſorũ vocabula ip
ſorum ꝯditiones et opera oſtendant. Nam
gabriel ṽgini mittitur vt illum denũciaret
venturũ q̃ ꝯ aereas ꝑtãtes obtinere debuit
victoriã ⁊ triũphũ. Gabriel ei dei fortitudo

iterp̄tat᷑.ſic ⁊ raphael q̇ iterp̄tat᷑ medicia dei
ad thobiã miſſus fuit q̇ eiꝰ oculis curatiõem
adhibuit ⁊ cecitatẽ abſtulit ⁊ deterſit. ⁊ ſic d̄
alijs Hucuſq̧ Iſid.li.vij.c.v. Hoꝝ ãgeloꝝ
officiũ ẽ ſm Gre.de his q̄ ad ꝓmotõꝫ fidei ꝑ
tinẽt vt de aduẽtu filij dei de eiꝰ geſtꝭ ⁊ dictiſ
fideles ꝓmouere. Archangeloꝝ etiaꝫ eſt ſm
Dioñ. ꝓphetias ꝓphetꝭ reuelare. demões hoĩ
bus dominãtes arcere ne vlteriꝰ plꝰ ledãt. ſic
poteſtatũ eſt eoſdẽ cohercere ne dñium ſibi
vſurpẽt aut accipiãt. Archãgeli etiã angeliſ
ſuppoſitꝭ eis ſũt digniores ⁊ annũciatiões ꝓo/
res. ceteriſq̧ ſũt ꝑfectiores. Nã ſm dioñ. in/
feriores ꝯuertũt ad ꝓncipale ꝓncipiũ ſuũ et
q̄tũ eis poſſibile ẽ angeli iferiores ipſis me/
diãtibꝫ ad ipm̄ informãt᷑. Inſuꝑ viuificãt .i.
ãgelos ad vnitatẽ illiꝰ ꝓncipij colligãt ⁊ adu
nãt. docẽdo ãgelos ſibi ſubditos ſm ducatꝰ
inuiſibiles ⁊ ordĩatos q̇bꝫ hñt ducere ⁊ doce
re ſeq̄ntes alios ⁊ ſubiectos Iſti etiã archã/
geli int᷑ ordĩes inferioris hierarchie ſũt iter/
medij. ⁊ iõ a ſuꝑioribꝫ illuĩatões ꝑticipant ⁊
eaſdẽ angelꝭ inferioribꝫ ꝑticipatas cõicant et
annũciãt. in q̇bꝫ angelꝭ oĩm angeloꝝ diſpoſi/
tio hierarchica ex triplici ternario celeſtium
ordinũ ꝑfectiſſime eſt completa.

De ordine angeloꝝ. Cap. XVIII

NOnꝰ ordo ⁊ vltimꝰ ẽ ãgeloꝝ. Angelꝰ
ãt grece malach hebraice d̄r. latie ꝓo
nũciꝰ int᷑p̄tat᷑. eo q̧ voluũtatẽ dñi ꝑplis
annũciare ꝯſueuerũt. angeli ãt vocabulũ no/
mẽ eſt officij nõ nat᷑e. Nã angelꝰ ẽ ſꝑ ſpũs. ſed
qñ mittit᷑ tũc ꝓmo angelꝰ nũcupat᷑. Angelis
ꝓo pictoꝝ licẽtia pẽnas fingit vt eoꝝ diſcur
ſum celerẽ ſignificẽt ſic ⁊ iuxta poetaꝝ fabu/
las vẽti pẽnas hr̄e dicũt᷑. ſic d̄r. Qui ãbulat
ſuꝑ pẽnas vẽtoꝝ. Hucuſq̧ Iſid.li.vij.ca.v.
Scd̄m dionyſ. ãt angeli inferioris ordiniſ
nõ ꝑticipãt ordinẽ ſuperioꝝ illuĩationuꝫ. nõ
eñ ꝑticipãt cũ ipis ſꝫ ex ipis. nam angeli ſu/
periores ꝓmo loco diuĩas illuĩatiões ſuſci/
piũt. ⁊ illas poſtmodũ ad alioꝝ noticiã ⁊ co/
gnitõeꝫ deferũt. q̇ ⁊ ꝓmi nũcij dicũt᷑. Alij aũt
poſteriores ſũt ⁊ vltimi Angeli etiã ſm eun/
dẽ diony. hoĩes ad diuinã cognitõem addu
cũt ⁊ ſubleuãt. ⁊ vt iuſte viuãt inſtruũt et in/
formãt. Vñ q̄uis angeli ⁊ ſi nõ hñt angelos
alios ſub ſe inferiores q̇bꝫ p̄ſũt. hñt tñ ſub ſe
inferiores hoĩm ordĩes q̇bꝫ p̄ſũt q̇s ordinãt
⁊ diſponũt. Surſũ extẽdũt᷑ ꝑ dilectõeꝫ dei. i
ſemetipis formãt᷑ ꝑ cuſtodiã ſui. ſub ſe. ꝓgre
diũt᷑ ꝑ eoꝝ tutelã. q̇ꝝ miſterio deputãt᷑. Iſto
rũ itaq̧ angeloꝝ mlt̄iplex ẽ effectꝰ. Nã ãgelꝰ
nr̄e cuſtodie ſinglꝭariter deputatꝰ nos ſtimu/
lat ad bonũ ⁊ excitat ne ĩ vicijs dormiamus
Act.xij. Itẽ ſpũalr̄ nos reficit ne ſub onere
vie ĩ patriã ſuccũbamꝰ. iij. Re.xix. Itẽ arcet
demões ne ab ipis ledamur Thob. viij. Itẽ
inſtruit ĩ ambiguis vt certificemur Dañ. ix.
et.x. Itẽ ꝯducit ne ĩ vijs deuiemꝰ Thob.v. ⁊
Exod.xxiij. Itẽ nob in triſticia poſitꝭ aſſiſtit
vt cõſolemur Luc.xxij. ⁊ Geñ.xvj. vbi d̄r de
angelo q̇ ꝯfortauit flenteꝫ Agar. Item nob
peccãtibꝫ ꝯpatiũt᷑ ne deſꝑemꝰ Iſaie.xxiiij. et
Iud.ij. Itẽ velociter nob aſſiſtũt ne cadamꝰ
Iſa.xxiiij. Ite angeli. Item adunant ꝯ ho/
ſtes ne vincamur Geñ.xxxij. et.ij. Machab.
penulꝭ. Item vulnera nr̄a ſanant ne moria/
mur Thob.xj. Item peccata nr̄a ad memo/
riã reducũt vt erubeſcamꝰ Ioſue.ij. Itẽ vo/
luntatem dñi annunciant vt ei acq̇eſcamus
Luc.ij. Item impedimẽta auferunt vt diui/
nis liberius ſeruiamus. Exo.xxiij. precedet
q̧ te ⁊c̄. Item frequentes nos viſitant et no/
bis p̄cauent ne offendamꝰ. Iſa.lx. ſm penaꝫ
⁊c̄. Item deo ſemꝑ aſſiſtunt vt ꝯtemplẽtur.
Luc.j. et Danielꝭ.vij. Decies centena milia.
⁊c̄. Item orando nobis merent᷑. Iob. xxxiij.
ſi fuerit. Item a diuina laude nõ retardant᷑.
Iſa.vj. et Apoca.v. non habebãt requieꝫ ⁊c̄.
Item deũ ſine velamine facie ad faciẽ ꝯtem/
plant᷑. Math.xviij. Angeli eoꝝ ⁊c̄. Itẽ nul/
liuſ corpulente mole in ſua ſubſtantia vlꝭ vir
tute aggrauant᷑. Luc. vltimo. Spũs carneꝫ
et oſſa ⁊c̄. Item ſupra tempꝰ exiſtẽs ĩ tꝑe oꝑa
tur. angelicꝰ eñ intellectꝰ cũ ſit deiformis. vt
dicit Diony. eſt inſtãtaneꝰ. ⁊ iõ ſine collectõe
vniꝰ ad aliud ſubito ĩtelligit. et in ꝟtualitate
ſue ſubſtantie in inſtanti omnia agẽda agit.
Vñ de angelo q̇ vocat᷑ a philoſopho intelli/
gentia d̄r q̧ ſit creatus in orizonte tꝑis ⁊ eter
nitatis. vt pꝫ in ꝓmo libro de cauſis. Itẽ ho
mines ex ſubita angeli p̄ſentia territos bonꝰ
angelꝰ blandiẽdo aſpectu ſuo ꝯſolat᷑. vt dicit
Ambro. Luce.j. ibi. Ne timeas Zacharia ⁊c̄
Sed demon econuerſo q̇s ſua p̄ſentia terri
tos facit, ampliori horrore concutit vt dicit
idem. Item angelus qñ vult apparet ⁊ quã/
do vult ab hũanis aſpectibꝫ occultat᷑. vt di/
cit idem ibidem. Item corpꝰ ꝓ ſuo bñplaci/
to operatõi ſue ꝯgruum vt appareat aſſumit
et peracto ſuo officio idem corpꝰ aſſumptuꝫ
deponit. Iud.xiiij. Euanuit ⁊c̄. Itẽ aſſũpto
corpore ꝑ aliqua neceſſitate nõ vegetat illud

corpus nec viuificat ſed tm̄ mouet. vñ qñq̄ȝ
videt̃ comedere ⁊ bibere vt hō. ⁊ tñ nō come
dit nec bibit. ſed ptāte ſua cibum adnihilat ⁊
ꝯſumit. vt patȝ Thob. xij. vbi dicit angelus
Videbar quidē ⁊c. Angel⁹ eñ non comedit
aliq̄ neceſſitate ſed ſolū ptāte. q2 vt dicit aug⁹.
ſup Luc. vltimo. q2 radi⁹ ꝯſumit aquā ptāte.
ſȝ terra abſorbet neceſſitate. vñ fuit ibi come
ſtio poteſtatiua. q̄ ad maſticatōeȝ ⁊ cibi con/
ſumptōem nō tñ neceſſaria q̄ ad incorpatōeȝ.
Hec itaq̄ȝ leuia ⁊ plana de proprietatib⁹ bo/
noꝝ angeloꝝ ad vtilitatē paruuloꝝ dicta ad
preſens ſufficiant

De malis angelis Capitulum. XIX

Sicut bonus angel⁹ hoīb⁹ dat̃ ad ſub
ſidiū ⁊ ꝯſeruatiōeȝ. ſic mal⁹ angel⁹ da
tus eſt vnicuiq̄ȝ ad exercitiū ⁊ ꝓbatō
nē. vñ hoꝝ malignoꝝ ſpirituū caput ⁊ dux ē
lucifer. q̄ ſm Gre. ſic ē dict⁹ ꝓ eo q2 aliis ange
lis clarior eſt creat⁹. vñ Gre. Prim⁹ angelus
ideo omī lapide pcioſo ornat⁹ extitit. q2 cum
cūctis angeloꝝ agminib⁹ pfuit ex eoꝝ cōpa/
ratōe clarior fuit ſed ꝯ ꝯditorē ſuū ſupbiens
lucē ⁊ claritatē pdidit. ⁊ formā deformem et
obſcurā apoſtaſie ſue merito acq̄ſiuit. De h̄
dicit Damaſ. li. j. ca. xviij. Ex his angelicis v/
tutib⁹ q̄ aliis pꝛerat ⁊ cui terre cuſtodia com/
miſſa eſt. nō natura mal⁹ fact⁹. ſed bon⁹ exiſtēs
nequaq̄ȝ ab ipo ꝯditore malicie ſemitaȝ in ſe
habēs. nō ferēs illumiatioñeȝ ⁊ honorē quē
ipe ꝯditor largit⁹ fuerat. electōne liberi arbi/
trij ſui verſus eſt ex eo qđ eſt ſm naturā i id qđ
eſt pter naturā. vñ deo rebellare volēs ⁊ a p/
mo bono deficiēs i malū venit. Et infra. Lu
men igit̃ creat⁹ a ꝯditore. ꝓpa volūtate tene/
bra fact⁹ eſt. Simul aūt cū eo euulſa eſt ⁊ cō
ſecuta angeloꝝ q̄ ſub ipſo ordinati erāt infi/
nita multitudo ⁊ volūtarie facti ſunt mali d̄
bono ad maluȝ declinātes. Itē dr̄ ibi q2 non
habēt ptātem neq̄ȝ vtutē ꝯ aliqueȝ niſi a deo
pmiſſiue et diſpoſitiue ꝯcedat̃. ſed diuina p/
miſſiōe trāſfigurat̃ in quācūq̄ȝ voluerit yma
ginē ſeu figurā. Omis igit̃ malicia ⁊ immū/
de paſſiones ex ipſis cogitate ſunt quas q̄dē
immittere. i. ſuggerere pñt ſed violentiā ifer
re nō pualent. Itē qđ hoīb⁹ eſt mors angelis
eſt lapſus. Poſt caſum eñ nō ē eis pnia quē
admodū poſt mortē hoīb⁹ nō eſt vita. Huc/
uſq̄ȝ Damaſ. Item dicit Greḡ. a grā deſert⁹
obſtinat⁹ in malicia pmanſit. ita q2 nihil bōa
volūtate velit. liberꝫ ſiquidē hȝ arbitrium ſȝ
depreſſum ⁊ ad malū inceſſanter inclinatuȝ
ita q2 ſemp bonū refugit. malū vo eligere nō
deſiſtēs. Et ideo accidit vt dicit Caſſiodor⁹
volebat ⁊ cupiebat rapere diuinitatē et ami
ſit felicitatē. Item q2 altitudinē ſibi incōue/
nientē indebite appetijt ideo iuſto ordine ad
ima ruit. vt q̄ ſe iuſte nō tenuit in ſummo ſm
iuſticie ordinē ſe teneat nūc in imo ꝓpter qđ
dyabol⁹ id eſt deorſum fluēs a ſctis eſt dict⁹
Multis aliis noīb⁹ nūcupat̃ q̄b⁹ ſua malicia
p noīm ſilitudinē intimat̃. Dicit̃ eñ demon
īmo ſm Plato. in thymeo cacodemon. i. ma
la ſciens. demon eñ ſciens interpretat̃. Sic
aūt dr̄ ꝓpter ſcientie q̄ viget naturaliter pſpi
cacitatē. viget ei ſenſu natur. experientia tē/
poris. viget intelligētia ſcpture ſicut dic Be
da et etiaȝ Damaſ. c. xviij. De h̄ dicit Iſid. li.
vij. ca. vlt. Demones vocant greci peritos. i.
ſcientes. pſciūt eñ multa futura. vñ ſolēt da
re reſponſa aliq̄. In illis eñ eſt cognitio reꝝ
pluſq̄ȝ i hoīb⁹ partim ſubtilioris ſenſus acu
mine. exiſtentia lōgiſſime vite. partim per di
iuſſum angelica reuelatōe. Hi corpoꝝ aere/
orum natura vigent ante tranſgreſſionē ce/
leſtia corpa gerebant lapſi vo in aereaȝ qua/
litatem conuerſi ſunt. ⁊ iſta aeris caliginoſi
ſpacia tenere pmiſſi ſunt. q̄ eis carcer eſt vſq̄ȝ
ad iudiciū. Hi ſunt puaricatores angeli q̄ꝝ
dyabol⁹ pnceps eſt. Itē dr̄ ſathan. i. aduerſa
ri⁹. q2 ex corruptela malicie deo q̄ ſūme bon⁹
eſt ꝯtinue aduerſat̃. vt dicit Hieronim⁹ Pre
cipitata audacia magis pſumit q̄ȝ poſſit. vt
dicit glo. Iſa. xvj. Maior eſt arrogātia e⁹ ⁊c.
Sic eñ dicit idem. potius vult eſſe q̄ȝ nō eē
vt pugnet ꝯ deum. q̄ȝuis ſuū ex h̄ ſciat creſce
re nocumentū. Itē vocat̃ beemoth Iob. xl.
Ecce beemoth. Beemoth bos vel aīal inter
ptatur. demon ſicut bos comedere fenū ap/
petit. q2 ſuggeſtionis ſue dente ꝯterere ſpūa
lium viroꝝ vitā mundā querit. Carnalia ei
deſideria amat demon. Iteȝ dr̄ leuiathan. i.
additamentū. Iob. xl. quia vt dicit Gre. ma
lum malo addit ⁊ penam pene addere nō de
ſiſtit. Sic eñ ſua ⁊ ſuoꝝ creſcit culpa. ſic et
pena. Item dr̄ appollion grece. i. extermiator
latine. vt patet Apo. ix. q2 bona vtutū q̄ de⁹
in eccl'ia ſiue aīa plantat malicia ipm ſtimu/
lante exterminare deſiderat ſic dr̄ in ps. Ex/
terminauit eam aper de ſilua ⁊c. Item dicit̃
cōmuniter dyabol⁹ q̄ hebraice dr̄ deorſū flu
ens. q2 quiet⁹ in celi culmine ſtare ꝯtempſit.
ſupbie ſue pondere deorſum cadere meruit.
grece vo dr̄ criminator. eo q2 vel ad crimina

allicit ⁊ inflāmat. vel q₂ electoꝝ innocentiā
falſis crimīb₉ inficit ⁊ accuſat. vt dꝫ Apoc.
xij. Proiect⁹ ē accuſator ⁊c. Et ſic dic̄ Iſid.
ethymol. li. viij. Itē pter iſta noīa mltiplicit' ī
ſcptura ei⁹ malicia denotaꝛ. Dꝫ em̄ ſerpēs l'
draco ꝓpt' ei⁹ virulētā aſtutiā Apoc. xij. Leo
ꝓpt' ei⁹ aptā violentiā. j. Pe. vlt. Tanq̄ leo ru/
giēs. Vectis ꝓpt' ei⁹ obſtinatā duriciā. Iſa.
xxv. Coluber tortuoſus ꝓpt' ipi⁹ in iſto aere
caliginoſo latentiā. Et iō ab Augu. recitaꝛ
opīo Platonis de cacodemonib₉ ſup Gen̄.
ad lraꝫ. li. viij. ⁊ hēt li. v. ſine diſ. viij. c. j. De/
mones aerea dicūꝛ aīalia. q₂ corpū aereoꝝ
vigēt naꝛa. nec p morte diſſoluūꝛ. q₂ pualet
in eis elemētū aptum ad patiēdū poti⁹ q̄ ad
agēdū. Itē dic̄ Aug. i li. de ci. dei. c. viij. De/
mones ſūt aīalia aīo paſſiua mente rōnalia
tpe. i. duratōe et'na corpe aerea ⁊c. Hec qui
dē ab Aug. opinatiue ⁊ recitatiue ſūt dicta.
volēte inſinuare q̄lit' demon a loco ſūme il/
luminoſo. ſ. celo empyreo ſit expulſus ⁊ in h
aere caligioſo intruſus vt ibi patiaꝛ et inde
aſſumat corp⁹ q̄n a deo pmittiꝛ vt hoīm vi/
ta p ipi⁹ miſteriū exerceaꝛ. ꝓpt' qd ab Iſa. fa
ber ꝯflans prunas ⁊ formās vas in op⁹ ſuūꝫ
dꝫ. q₂ ei⁹ exercitio vita electoꝝ q̄ vaſa ſūt g're
ꝯprobaꝛ. Iſa. lv. Creaui fabꝝ ⁊c. His ita/
q̄ noīb₉ ⁊ mult' alijs modis demon noīaꝛ.
q̄b₉ virulēta ei⁹ rabies demōſtraꝛ. Dicit em̄
Beda in glo. ſup illū locū. j. Pe. vl. Circuit
q̄rēs quē deuoret ⁊c. Circuit em̄ tanq̄ hoſt'
obſidēs muros clauſos explorās vt p inferi
orē ptē ad interiora penetreꝛ. Offert ⁊ oclis
formas illicitas vt viſu deſtruat caſtitatem.
Aures p canora tēptat vt molliat xpianū vi
gorē. Linguā ꝯuicio ꝓuocat. Manū iniu/
rijs laceſſentib₉ ad vindictaꝫ ꝓuocat vel ad
cedē iſtigat. Honores t'renos pmittit vt an/
nihilet celeſtes. ⁊ q̄ latenꝛ nō pt fallere aptos
addit t'rores ī pace ſubdol⁹. in pſecutōe vio
lent⁹. ꝯ quē anim⁹ dꝫ eſſe tantū pat⁹ ad reſi/
ſtendū q̄ntum ille eſt parat⁹ ad impugnādū.
Hucuſq̄ glo.

De angelis puerſis. Capl'm. XX

MAli igiꝛ angeli ꝯſentiētes voluntati
luciferi cadēt' irrecupabil'r ī h aere
caliginoſo velut ī carcere ſūt recluſi
Ceciderūt aūt de luce in tenebrā. de ſcia in
ignorantiā. de dilectōe in odiū ⁊ inuidiam.
de ſūma felicitate in ſummā miſeriā. vt dic̄
Gre. Itē demones pſunt demonib₉ ſm ma
iorē ſciaꝫ ⁊ minorē. alijs ſubſūt vt dic̄ Amb.
ſup Luc. Quāuis em̄ obſtinati ſint in malo
viuaci tn̄ ſenſu nō ſūt penit⁹ ſpoliati. Nā vt
dic̄ Iſi. triplici acumie vigēt demones. Nā
q̄dā ſciūt ſubtilitate naꝛe. q̄dā experiētia tē/
poꝝ ⁊ diuturnitate. q̄dā ſctōꝝ ſpirituū reue
latōe. Itē demones vt dic̄ Aug. in ei⁹ viuaci
tate ingenij cogſcūt ſeminales reꝝ virtutes
nob occultas. q̄s p ꝯgruas ⁊ tpatas elemē
toꝝ pꝓmixtōes ſpargūt. ⁊ ſic diuerſas rerū
ſpēs ꝓducūt. qd em̄ poſſet p ſe facere natu/
ra ſucceſſiue h pt dyabol⁹ facere p accelera
tionē opeꝝ naꝛe. vn̄ p artē demonum magi
pharaonis ſerpētes ⁊ ranas ſubito ꝓduxe/
rūt ſic ſup Exo. glo. dicit. Itē demonū intē
tio tota eſt ad malū ⁊ ad fatigatōꝫ bonoꝝ. et
iō elemēta ſepe pturbāt tēpeſtates ī mari ⁊ ī
aere ꝯcitant. fruct⁹ t're corrūpūt ⁊ deuaſtāt.
vt pꝫ Apoc. vij. c. ⁊ lōge peiora facerēt ſi bo/
ni angeli nō cohiberēt. ⁊ ideo q₂ ꝯtinue pec
cāt q̄cūq̄ vadūt penā ſuā ꝯtinue ſecum por
tāt. vt di. Gre. Item Gre. li. moraꝛ. xxxij. De/
mones ſp afflictōneꝫ iuſtoꝝ expetūt. ſed ſi a
deo ptātem nō accipiūt ad temptatōis arti
culū nullaten⁹ ꝯualeſcūt. vn̄ q̄n vnū maluꝫ
intulerint. ad faciendū aliud ſubito ſe accin
gūt. vn̄ exeūtes ab obſeſſo porcos ītrare pe/
tierūt. Nam vt ſuā agant maliciā etiā bruta
ledere appetūt. q̄n cohibēte eos diuia poten
tia hoīes ledere nō pſumunt. Itē in li. xiiij.
ſm diuerſas diuerſoꝝ ꝯplexiōes varias di/
uerſis parāt tēptationū illaq̄ntes decepti
ones. nā letos tēptāt de luxuria. triſtes d' di
ſcordia. timidos de deſperatōe. ſupbos d' p
ſūptōe. Itē in li. xxij. pmo antiqu⁹ hoſtis tēp
tans q̄ ꝯſulēdo blāda ⁊ illicita aīo ſuggerit
poſt ad delectatōꝫ ptrahit ad extremū p cō
ſenſū poſſidēs. violēta ꝯſuetudine pmit. vn̄
de ipo dꝫ Iob. xl. Stringit caudā ⁊c. Iteꝫ
ideꝫ li. xxxij. Nequaq̄ hoſtis callid⁹ quēpiā
pmit. ſꝫ calliditate peſtifere pſuaſiōis ⁊ frau
dulētis ꝯſilijs interficit. q₂ dū dulcia reſo/
nāt. ad noxia cor inclinant. Itē idem li. viij.
ſic eſt pdit⁹ hūanis ſenſib₉ ſe obijcit. mō q̄ſi
angelū lucis ſe oñdit. Item li. xxxiiij. in fine
mūdi tāto feruētior erit ad ſeuiciā q̄nto ſe ſē
tit viciniorē ad iudiciū ⁊ ad penā. Itē ibidē
Tūc q̄cq̄d nequit voluerit callid⁹ exquiret.
tūc ſupbis ceruicē quā alti⁹ eriget ⁊ per illū
damnatū hoīeꝫ quē geſtabit oē qd poterit.
tūc neq̄ter oñdet. Itē ibidē li. xxxiij. Appare
te iudicio cūcto aſſiſtēte celeſt' curie miſte/
rio. antiqu⁹ ille hoſt' diabol⁹ belua crudelis

et fortis in medio captiuꝰ adducet. et cū ſuo toto corpe eterne gehenne incendijs mācipabitur. vbi vtiqꝫ inauditū erit ſpectaculū qn̄ h̄ imaniſſima belua electoꝝ ocul' oñdetur. Hec pauca de infinitiſ ꝓprietatib' malignoꝝ ſpirituū ⁊ eoꝝ effectib' dicta ſufficiāt cauſa breuitatiſ. al's ꝟo ipiꝰ ſathane ꝓprietates opatōes ⁊ occultas machinatōes ſi qs ſcire deſiderat libꝝ Gre. ſup Job plegat et percurrat maxīe in duob' ca. penl'. ſ. xl. et. xlj.

Incipit liber tertius de proprietatibus anime rationalis.

Adiuuāte ieſu xp̄o in p̄cedentib' aliqs proprietates de ſuba penitꝰ incorporea diuina. ſ. natura et angelica q̄ntum ad h̄ ſpectat opuſculū breuiter introduximꝰ nūc cū eiuſdem interueniente auxilio ad creaturā corporeā ſtilū ꝯuertamꝰ. a digniſſima creatuꝝ ſcꝫ hoīe q̄ naturam et ꝓprietatem ſapit. tam corpoꝝ q̄ ſpirituū inchoantes

De hoīs deſcꝑtione. Capitulum. I

Cum igit hō ſm Iſid. ſit aīal deiforme māſuetū natura ſm legē rōis diſciplīe ſuſceptibile, diuinā h̄ns ymaginē ī potētia cognoſcendi. et ſil'itudinē in potentia diligendi. Ad h vt rudib' ⁊ paruulis hoīs ꝓprietates manifeſtiꝰ innoteſcāt. a ptib' eiꝰ ex qb' eſt ꝯpoſitꝰ eſt breuit incohandū. et p̄mo a natura digniori. ſ. ab aīa. ſm quā cum ſuba angelica ꝯuenit ac ꝯcordat. q2 ſm illā ſup naturā corporis hō ad celeſtia eleuat Nā ſic di. Iſi. hō abuſiue ab hūo eſt dictꝰ cuꝫ ex ſocietate nō tm̄ corporis ſꝫ anīe ſit ꝯcretus. Et iō grece antropos. i. ſurſū erectꝰ appellat eo q ab imo ad ꝯtemplatōꝫ ſui artificiſ ſpūs regimīe ſubleuat. vñ poeta Pronaqꝫ cū ſpectāt aīalia cetera terrā. Os hōi ſublime dedit celūqꝫ vide. Juſſit ⁊ erectos ad ſidera tolle vultꝰ. Hō itaqꝫ celū q̄rat ⁊ nō tāq̄ pecꝰ ventri obediēs mentē in terra figat. Cū etiā ſm Iſi. duplex ſit hō. ſ. iterior ⁊ exterior. primo ab interiori. ſ. aīa eſt tractandū

De hoīe interiori. ſ. aīa Ca. II

Primo igit videndū eſt qd ſit aīa rōnal' ſm rem ⁊ ſm diffinitōꝫ. et qd dicat ſm etymo. ⁊ noīs impoſitōnem. Deinde qd ſm potentiā ⁊ ꝟtutem. Tertio qd ſm effectū ⁊ operatōnē. Quarto qd ſm ſui perfectibil' ꝯpatōeꝫ. ſ. q̄ ſit eiꝰ ꝓprietas qn̄ cū corpore ꝯiūgit. et q̄ qn̄ ab eo ſepat. Anima ꝟo rōnal' de q̄ h̄ intendimꝰ a qbuſdā ſanctiſ ⁊ ph̄is diffinit vt ſpūs. a qbuſdā vt aīa. a quibuſdā vt aīa et ſpūs. Inq̄ntum āt aīa h̄ꝫ naturā ſpūs diffinit ab Auguſtino in libro de motu cordis.

Adhuc de anima. Ca. III.

Anima eſt ſuba īcorporea ītellectual' illuiatōis a p̄mo vltia relatōe ꝑceptiua. Ex q̄ diffinitōe p̄mā ⁊ p̄cipuā cognoſcimꝰ rōnal' aīe ꝓprietatē. ſpūs enī hūanꝰ mediāte pꝰ āgelos ē diuie illuiatōis receptiuus. Itē inq̄ntū eſt aīa diffinit dupl'r Quia vnit corpi. ſ. vt motor mobili ⁊ nauta naui. et ſm h diffinit a Remigio ſic. Aīa ē ſuba incorporea regēs corpꝰ Et ab Augu. de aīa ⁊ ſpū. Aīa eſt ſuba q̄dā rōis particeps corpori regendo accōmodata. ex q̄ diffinitōe alia ſpūs ꝓprietas elicit. ſ. q q̄dā nccitate amoris ⁊ gubnatōis ad regimen corporis ſibi vniti natural'r inclinat. Ex q̄ etiā pꝫ q aīa ī corpore regendo nō p dimenſionē ⁊ loci ſpaciū ī corpore extendit. ſꝫ eiꝰ ꝟtute corpꝰ vndiqꝫ regit ⁊ mouet ſic ponit Calcidiꝰ exemplū ī comēto ſuper thimeū de aranea q̄ ī medio tele eiꝰ reſidēs ſentit q̄lemcūqꝫ motū interiꝰ vl' exteriꝰ factū. ſic aīa in centro cordis reſidēs ſine ſui diſtenſiōe totū corpꝰ viuificat ⁊ omniuꝫ membroꝝ motꝰ dirigit ⁊ gubnat. Prout āt ꝯparat corpori ſibi vnito vt forma ⁊ perfectō diffinit a ph̄o ī li. de aīa ſic Aīa ē endelichia id ē. actꝰ p̄mꝰ ſiue pfectio corporis phiſici organici potētia vitā h̄ntiſ. Ex q̄ diffinitōe pꝫ q q̄uis corpori ſit vnibil' nō tm̄ oī ſꝫ ſolū organiſato corpori ⁊ phico. i. natural'r ad ſuſceptōeꝫ aīe rōnal' diſpoſito infundit ⁊ vnit. Itē inq̄ntū ē aīa ⁊ ſpūs q̄drupl'r diffinit. p̄mo in ꝯparatōe ad creaturas general'r ſic ait Augꝰ. in li. de aīa ⁊ ſpū. Aīa eſt oīm ſil'itudo. Ex q̄ pꝫ q aīa ex ſui natura ad ſuſcipiēduꝫ in ſe oīm reꝝ ſil'itudīes ē apta nata. vt dr̄ ī li. de anima ⁊ ſpū. aīa ad ſil'itudinē totiꝰ ſapīe fcā ī ſe oīm reꝝ gerit ſil'itudinē. q2 ſil'is terre ꝑ eēntiā. aq̄ ꝟo p ymaginatōꝫ. aeri p rōnē. firmamēto p itellectū. celo empireo p itelligentiā. Sexto āt mō diffinit ī ꝯpatōe ad deū tāq̄ ad ſuam cām efficientē ſic. Aīa ē deiforme ſpiraculū vite Ex q̄ pꝫ ꝓprietas aīe q nō ex traduce. nec ex ſeminali rōne ꝓpagat. ſꝫ ad viuificatōꝫ corporis a deo infūdit ⁊ creat. Itē ſeptimo mō deſcribit in ꝯpatōe ad deū ſic ad finē ſuū ſic

Aīa eſt ſpūs intellectualꝭ ad btitudinē i ſe et in corpe ordiatꝰ. ⁊ ex h̄ relucet aīe ꝓpetas. ſ. q̄ aīa nō ſolū ſepata beatificatꝭ cū angelꝭ vel ſic angelꝰ. imo in corpe glorificato ipiꝰ felicitas ampliatꝭ. Has oēs drās ⁊ diffinitiōes ſub qdā generali deſcrptōe ꝯphēdit Jo. damaſ. omelꝭ. xxvj. Aīa eſt ſuba viuēs ſimplex ⁊ incorporea. corporeis oculꝭ ſm ꝓpriā naꝭaꝫ inuiſibilꝭ ⁊ imortalꝭ rōnalꝭ intellectualis infigurabilꝭ organico vtēs corpe. ⁊ huic. ſ. corpi vite augmētatōis ſenſus ⁊ gñeratōis tributiua nō aliū hñs pter ſeipam intellectū. ſed ptē ſui ipſiꝰ puriſſimā. Sic etem oculꝰ i corpore. ita ē aīa intellectꝰ arbitrio liba ⁊ volūtaria ⁊ opatiua volūtate vtibilꝭ qm creabilꝭ Oīa h̄ ex eiꝰ gr̄a q̄ eā ꝯdidit ſuſcipiēs. ex q̄ ⁊ eſſe ⁊ naꝭaꝫ ſuſcepit. Hucuſqꝫ Jo. damaſ. in ca. ſupdicto. Cōſiles etiā ꝓpetates deſcribit Bern̄. ſic di. O aīa inſignita dei ymagīe decorata ſilr̄itudīe deſpōſata fide dotata ſpū redēpta xp̄i ſanguine deputata cū angelꝭ. capax beatitudīs. heres ſalutꝭ. pticeps rōnis. q̄d tibi cū carne. Ex iſtꝭ mlt̄ꝭ diffinitōibꝫ ⁊ deſcptōibꝫ varijs varie ꝓpetates aīe q̄ ad eē nature et etiā grē iam relucent.

Q̄uo aīa ſit a phiſicꝭ deſcpta Ca. IIII.

Quid tū ſm rem ſit aīa. plibꝫ icertū ē. Nā circa h̄ antiq̄ leguntꝭ phi varias q̄ſi ꝯrias ſnīas ptuliſſe. Recitat em̄ Areſt. in li. d aīa. q̄ Plato poſuit aīaꝫ eſſētiā ſe mouentē. Zeno vo dicꝭ aīaꝫ eē numerꝫ ſe mouentē. Pictagoras armoniā. Paphinoꝰ ydeā. Aſclepides vo dixit aīaꝫ eē q̄nqꝫ ſēſuū exercitiuū ſiue ꝯſonū. Jpocras aūt ſpm̄ tenuē p oē corpꝰ diſperſū. Eradiꝰ phicꝰ lucē l' ſcintillā eēntie aīaꝫ vocat. Democritꝰ ſpm̄ iſertū athomis. vn̄ ꝓpt facilitatē motꝰ totum corpꝰ aīe puiū aſſerit. Permenides dicꝭ eā ex tra ⁊ igne eſſe. Epicurꝰ dicꝭ animā q̄ndā ſpeciē ex igne ⁊ aere eſſe. Jpertꝰ dicꝭ animā q̄ndā vigorē igneū fore. iuxta illō. Jgneꝰ ē illiſ vigor ⁊ celeſtꝭ origo Cū ḡ tot ⁊ tā diuerſa d ſuba aīe a ſapiētibꝫ ſint relata. h̄ ſolū ſufficiat q̄ ad pn̄s q̄ ſm ſctōꝝ dicta anima ē q̄daꝫ ſpūalꝭ ⁊ intellectualꝭ rōnalꝭ ſuba ad viuificandū ⁊ pficiendū corpꝰ hūanū a deo ex nihilo ſic creata. vn̄ qꝛ ſuba ē ꝯrioꝝ ſuſceptiua. ſuſceptibilꝭ em̄ eſt ſcie ⁊ ignorātie vtutꝭ et malicie. ⁊ h̄ ſine ſube ſue immutatōe ſeu depditōne. Jtē qꝛ incorporea ē nō ē ſēſu corpali puia. neqꝫ ſm dimēſionē extēſiua. Jtē qꝛ ſimplex eſt in naꝭa iō nec augmēti nec detrimēti eſt in ſua eēntia receptiua. ⁊ iō nec ī corpe maiori ē maior. nec in minori minor. vt dic Augꝰ. Jtem q̄uis ſimplex ſit ⁊ inuariabiliſ in ſuba ſua. eſt tn̄ in potētia ſua mlt̄iplex Nā mlt̄itudo in vtute ⁊ in potentia nō ponit maioritatē in naꝭa vl' minoritatē. ſꝫ q̄ ad varioſ effectꝰ ē potentionalꝭ mlt̄itudo in anima. vn̄ nō eſt maior in tribꝫ q̄ in vna. nec minor in vna q̄ in tribꝫ. Patet itaqꝫ multiplex anime ꝓprietas ſm rem ⁊ diffinitōem. lucidiꝰ autē patebit anime ꝯditio per nominis ipſiꝰ impoſitionem.

Q̄uo anima a gentibus nomen accepit. Capitulum. V.

Anima igitꝭ ſm Jſi. a gentibꝫ nomen accepit. p eo q̄ ſm eoꝝ opinionē vētus ſit. qꝛ aerē ore attrahētes viuere videmur Sꝫ illō aptiſſime falſū eſt. qꝛ multo pus anima corpi infunditꝭ q̄ aer ore capiatꝭ. qꝛ in genitricis vtero ſtatim viuit q̄n a dn̄o infunditꝭ ⁊ creatꝭ. Anima igitꝭ dr̄ eo q̄ viuit. ⁊ corpꝰ cui infunditur animat viuificat. Spūs vo dr̄. qꝛ vitā in ſe hꝫ ſpūalēꝫ animalem ⁊ naꝭalem. ⁊ qꝛ ſpirare facit ipm corpꝰ. Jdem etiā in eēntia eſt anima et animꝰ. ſed anima dicit vitā ſm rōnem. animꝰ ꝯſiliū. vn̄ dicūt phi animā. i. vitā ſine animo. i. ſine cōſilio pmanere. Dr̄ etiā anima mens. qꝛ tāq̄ caput eminet. vl' qꝛ meminit. vn̄ hō ſm mentem dr̄ ymago dei. Jtem multa nomina aīe ſunt ita ꝯiūcta q̄ vnū p alio ſepe ponitꝭ. et p diuerſa nomina anima diuerſis reſpectibꝰ nominatꝭ. Anima em̄ dr̄ dū animat et viuificat. Mens in q̄ntū recolligit Animus dū vult. Ratio dum rectum iudicat. Spiritꝰ dum ſpirat. Senſus dum aliq̄d ſentit. Un̄ ⁊ p his anime ꝓpetatibꝫ ſcientia q̄ anime q̄litas eſt a ſenſu nomē accepit. Hucuſqꝫ Jſidorus li. xi. c. j.

De potentijs anime. Ca. VI

Anima vo plures hꝫ potentias cum ſit in ſuba vna multiplicē hꝫ ꝯpatōꝫ ſm quā oportuit diuerſā potentiaꝝ ipiꝰ ꝯndere pticionē. Compatꝭ em̄ ad corpꝰ et ad finē ſuū. ⁊ ad actū ſuū. ſm ꝯpatōeꝫ vo ad corpꝰ q̄nqꝫ hꝫ potentias. q̄ꝝ pma eſt ſm Aug. ſenſualitas q̄ vis eſt anime q̄ mouetꝭ et tendit in corpis ſenſus atqꝫ appetitꝰ rerū ad corpꝰ ptinentiū. Hac potentia mouetꝭ aīal ad appetendū delectabilia. refugitqꝫ nociua Scd̄a potentia eſt ſenſus. ſ. vis anime qua cognoſcit res ſenſibiles ⁊ corpales q̄n ſunt

pñtes. Tertia ē ymaginatio q̄ anima intueꝛ
formas reꝝ corꝑaliū cū ſūt abſentes. Quar
ta eſt rō q̄ int̄ bonū ⁊ malū veꝝ ⁊ falſum diſ/
cernit. Quinta eſt intellectꝰ q̄ res non mate
riales ſ; intelligibiles ꝯꝑhēdit. vt deū ⁊ an/
gelū. ⁊ hmōi. Tres ꝓme potentie. ſ. ſenſuali
tas ſenſus et imaginatio ſunt in anima ꝓut
eſt corꝑi vnibilꝛ. ⁊ ei influit vitā ⁊ ſenſū inte/
riorē et exteriorē ad ipiꝰ corꝑis ꝑfectōꝫ. et he
potētie hoīb; ⁊ brutis ſūt cōmunes. due ꝟo
alie. ſ. rō ⁊ intellectꝰ ſūt in ea ꝓut a corꝑe ē ſe
parabilꝛ ⁊ remanet ſeꝑata ſicͭ angelꝰ. ⁊ hͦ ſcḿ
duplicē aſpectū Reſpicit nāq; ſuꝑiora. ⁊ ſic
itellectꝰ nūcupaꝛ. rſpicit ⁊ iferiora. ⁊ ſic rō dꝛ
Prout āt aīa ꝯꝑaꝛ ad finē ſuū triplicē h; po
tētiā. ſ. rōnalē q̄ tēdit i veꝝ. ꝯcupiſcibilē q̄ tē
dit i bonū. iraſcibilē q̄ tēdit in arduū ⁊ etnū
In rōnali ē cognitio veri. i ꝯcupiſcibili vo/
lūtas ⁊ deſideriū boni. i iraſcibili ē fuga ꝯrīj
ſc; mali. Oīs itaq; potētia ſic cōſiderata eſt
cognitiua ſiue apprehenſiua veri et affectiua
boni vel motiua ad fugā mali. De vi igiꝛ ap
prehēſiua ſiue rōnali oīs ſenſus oriꝛ. De vi
āt motiua cōcupiſcibili ⁊ iraſcibili naſcitur
oīs affectio ſiue affectꝰ. q̄ affectōes ſūt q̄ttu/
or. ſ. gaudiū. ſpes. timor. et dolor. prime due
naſcunꝛ de ꝯcupiſcibili. nam de re quā ꝯcu
piſcimꝰ gaudemꝰ et gaudendo ſperamꝰ Due
ꝟo alie. ſ. timor ⁊ dolor oriunꝛ de iraſcibili.
qꝛ de eo qđ odimꝰ iam dolemꝰ ⁊ dolendo ti
memꝰ. Hi ſiq̇dem q̄ttuor effectꝰ ꝟtutū oīm ⁊
vicioꝝ q̄dā ſunt ſubſtrata materia ſicͭ alꝰs eſt
oſtenſum. Et hͦ pꝫ ꝑ Aug. li. de aīa ⁊ ſpū vbi
hͦ oīa declaranꝛ.

De triplici potentia aīe. Ca. VII.

Prout ꝟo ꝯſideraꝛ aīa ad ſuū actum
triplex potentia occurrit. ſ. vegetabi
lis. ſenſibilꝛ. rōnalis. imo in diuerſis
ſubiectꝭ triplex dꝛ aīa. ſ. vegetabilꝛ q̄ ē i plan
tis ⁊ radicib;. ſenſibilꝛ q̄ eſt in brutis ⁊ aīalib;
rōnalis in hoīb;. Unde aīa; vegetabilē cō/
parat phus triangulo. qꝛ hmōi tres ſunt ꝑ/
tes. generatiua. nutritiua. augmētatiua. vñ
hͦ potentia ſeu aīa ꝓma eſt ſilꝛis triangulo in
geometria. Aīa; ſenſibilē ꝯꝑat q̄drangulo.
qꝛ q̄drangulꝰ ducta linea ab angulo ad an/
gulum duos facit triangulos. anima ſenſi/
bilis duos facit triangulos potentiaꝝ vbi/
cūq; ei aīa eſt ſenſibilꝛ ibi vegetabilꝛ inueniꝛ.
ſed nō ecōuerſo. Animā aūt rōnalē comꝑat
circulo rōne ſue ꝑfectōis ⁊ capacitatꝭ. Oīm
eīm figuraꝝ yſoperimetrarū. i. eq̄les ambitꝰ
habentiū maximꝰ eſt circulꝰ. Quāuis eīm ꝑ
fectibilis facta ſit in ſcientia ⁊ ꝟtutib; aīa ra
tionalis. vt dꝛ in li. de aīa. ꝑfectiſſima ē ⁊ ca
paciſſima inſtar circuli q̄ntum ad potentias
naturales. vñ ſuppoſita anima rationali pre
ſupponitur potētia vegetabilis ⁊ ſenſibilis.
ſed non ꝯuertiꝛ.

De anima vegetabili. Ca. VIII

Anima igiꝛ vegetabilis potentiā ha/
bet generatiuā neceſſariā ad multi/
plicatōꝫ ſpecieꝝ. potentiā nutritiuā
ad ꝯſuatōꝫ indiuidui. ſ; potentiā augmēta
tiuā ad ꝑfectōeꝫ ſubiecti. Huic aūt ꝟtuti ve
getabili q̄ttuor deſuiūt. ſ. ꝟtꝰ appetitiua que
fuit neceſſaria in nutrimento. digeſtiua que
ſeꝑat ꝯueniens ab inconueniēti in nutrimē
to. retentiua que tranſmittit ad ſingulas
partes in animalibus et ad ſinglꝰos ramos
in plantis quod conueniens eſt in alimēto.
et ꝯiungiꝛ eis vt reſtaureꝛ deperditio tam i
animalib; q̄ in plantis. Expulſiua q̄ expel/
lit illud qđ nature eſt inconueniens et noci
uum Sunt et alie ꝟtutes potentie vegetabi
li admīſtrantes vt imutatiua. informatiua.
aſſilꝛatiua. ꝑforabilis. aſpera. lenis. q̄ꝝ diffe/
rentias non intendimꝰ ꝑſeq̇. qꝛ in libro Jo/
hannicij ꝑ ſe patent. Ex predictꝭ igiꝛ breuiꝛ
recollige q aīa ꝑ potentiā vegetabilem i plā
tis de ſimilib; ſimilia ꝓducit. ⁊ ꝓducta i eſſe
multiplicat ⁊ cuſtodit. Item q̄ ſunt neceſſa
ria ad nutrimentū appetit rcipit incorporat
atq; vnit. Item q̄ inconuenientia ſunt abij/
cit ⁊ excludit. Item ꝑ generatiuā ꝟtuteꝫ cui
deſuit paſcitiua multiplicat ſpēm et ad eſſe
ꝑducit. Item ꝑ nutritiuā ſpēm multiplica/
tam refouet atq; nutrit. Item ꝑ augmenta/
tiuā ſubiectū dilatādo in debita q̄ntitate ꝑ/
ficit ⁊ ꝓducit. Item ſenio et tꝑis mutabili/
tate deficit ⁊ tandeꝫ ꝑeunte corꝑe ipſa perit.
Hec de aīa vegetabili hͦ dicta ſufficiant.

De anima ſenſibili. Cap. IX

De anima autem ſenſibili q̄ntum ad
potentiaꝝ ſuaꝝ differentias aliquā
pauca breuiter ſunt dicenda. Nam
ꝟtus ſenſibilis in ſubtiliſſimis cerebri ven/
triculis ſedem h;. ab ipſo autem cerebro per
neruos ⁊ arterias ꝑ ſingulas partes anima
lis ſe diffundens motū et ſenſum volūtariū
in ſingulis membris oꝑaꝛ. Duplicem ita/
q; h; anima ſenſibilis poteſtatem. ſ. apprehē
ſiuam et motiuam. Apprehenſiua ꝟo diuidi
tur in ſenſum cōmunem ſiue interiorem ce‑

ſenſum particularem ſiue exteriorez. ſenſus
ꝟo exterior ↄtinet viſum auditū guſtū odo/
ratū ⁊ tactū. ⁊ iſte ſēſus in ſuis organis ꝑdu
cit᷑ taliť ad effectū Quidā neruus q̄ ab ana/
thomia dr̄ obtic⁹ deſcēdit a cerebro ad ocu
los ſeu ad oculoꝝ pupillas ⁊ ramificat᷑ i du
as ptes. ⁊ ali⁹ q̄dē ad aures. terti⁹ ad nares.
q̄rt⁹ ad liguā ⁊ palatū. q̄nt⁹ ramificat᷑ ad or/
gana tact⁹ ꝑ totū corp⁹. Per iſtos itaqꝫ ner/
uos ſpūs ſēſibilꝭ vbiqꝫ diffūdit᷑ ꝑ corp⁹. ⁊ ei⁹
ꝟtute totū ſēſibile ⁊ mobile reddit᷑. ex cuius
ſpūs diffuſione per neruos arterias et mu/
ſculos tota corporis compago ad motuꝫ ha/
bilis inuenitur.

De ſenſu cōmuni ſiue iteriori Ca. X

SEnſus ꝟo cōis ſiue iterior diuidit᷑ in
tres ptes ꝺm tres cerebri regiones.
Nā i cerebro ſūt tres cellule. ſ. ante/
rior in q̄ ꝟt⁹ imaginatiua opat᷑. q̄ q̄dē ea q̄ ſē
ſus extriſec⁹ apprehēdūt iteri⁹ ordīat ⁊ ↄpoīt
vt dīc Johānici⁹. Eſt ⁊ media cellula. ſ. logi
ſtica i q̄ rō ſēſibilꝭ vl̓ eſtimatiua ꝟt⁹ dn̄at᷑. Eſt
iteꝝ ⁊ tertia ⁊ poſtrema q̄ ē mēoratiua q̄ ea q̄
apprehēſa ſūt ꝑ imaginatōꝫ ſiue rōēꝫ ī theſ/
auro mēorie retinet ⁊ cuſtodit

De virtute ſenſitiua. Ca. XI

SEnſus itaqꝫ ſiue ſēſitiua ꝟt⁹ q̄ ab aīa
ſēſibili ꝓcedit ē potētia q̄ aīa de colo
rib⁹ ſaporib⁹ ⁊ alijs ſēſuū obiectꝭ iu
dicat ⁊ diſcernit. imaginatiua ꝟo ē ꝟt⁹ q̄ for
mas ꝑus a pticularib⁹ receptas q̄ñis abſē
tes apprehēdim⁹. vt pꝫ qñ mōtes aureos co
gitam⁹. vel qñ ꝓpt ſilitudinē alioꝝ mōtiū de
mōte pnaſo ſomniam⁹ Uis āt eſtimatiua ſi
ue rō ſenſibilꝭ ē ꝺm quā i ꝑcauēdis malꝭ nob
vel i delectabilib⁹ ↄſeq̄ndis prudētes ſūt ho
mines ⁊ ſagaces. ⁊ h̄ eſtimatiua nob coīs ex
brutis. vt pꝫ in canib⁹ ⁊ etiā lupis. rōne tñ ꝓ
prie loq̄ndo nō vtunt᷑. ſed q̄dā forti ⁊ ſolerti
eſtimatōe. ſꝫ de h̄ alꝭ. memoratiua ꝟo ē vis
ↄſeruatiua ſiue recordatiua ꝑ quā ſpēs reꝝ
ne in obliuionē veniant reponim⁹ ⁊ reſerua
mus Unde dicit q̄dam. memoria eſt archa
ſiue ciſtula rationis.

De ꝟtute ſenſibili motiua Ca. XII

UIrt⁹ āt ſēſibilꝭ motiua diuidit᷑ i natu
ralē vitalē ⁊ aīalē. Uirt⁹ āt natalꝭ ē mo
tiua hūoꝝ in corpe aīalꝭ ꝑ venas. et
hꝫ ſedē ſuā ꝑncipalit᷑ in epate. eo ꝙ ibi ꝑnci/
palit᷑ opet᷑. Uirt⁹ qꝫ vitalꝭ hꝫ motū ſuū ꝑ ar/
terias in q̄b⁹ mouet ſpūs a corde ꝓcedētes.
nā h̄ ꝟt⁹ ſedē ſuā hꝫ i corde. vñ oriunt᷑ arte/
rie ſic̄ ex epate vene naſcūt᷑. tanti em̄ caloris
eſt cor ꝙ niſi frigido aere attracto eius calor
mitigaret᷑ vtiqꝫ i ſemetipo ſuffocaret᷑. Pro/
pter qđ ꝑ arterias ⁊ pulmonē neceſſe ē aerē
attrahe ⁊ ei⁹ incēdiuꝫ mitigare Uirt⁹ āt aīalꝭ
motiua q̄ ꝑncipalr̄ ſedē hꝫ i vētriculꝭ cerebri
a q̄ oriūt᷑ oēs nerui mediāte nucha. i. medul
la ſpinali q̄ ē in ſpōdilib⁹ dorſi mouet oīa
mēbra. Prio em̄ mouet neruos ⁊ muſculos
⁊ lacertos. q̄ moti mouēt ⁊ alia mēbra motu
volūtario in oēꝫ ptē. ꝺm ꝟo ꝙ mouet man⁹
dr̄ ꝟt⁹ opatiua. ꝺm ꝟo ꝙ ſe extēdit ad pedes
⁊ mouet ad ambulandū dr̄ ꝟt⁹ ꝓgreſſiua eo
ꝙ ꝺm eā mouēt᷑ aīalia motu ꝓgreſſiuo. Re/
collige igit᷑ breuit᷑ aīe ſenſibilꝭ ꝓꝓetates huic
tractatui ↄgruētes. Eſt igit᷑ aīa ſenſibilꝭ que
dā ſpūalꝭ ſub a vegetabili nobilior ⁊ dignior
ratōnali ꝟo lōge indignior ⁊ nobilior. Nam
ei⁹ eſſe ⁊ opatio depēdet a materia ſiue ſub/
iecto cui⁹ eſt ꝑfectiua. vñ ꝑeunte corpe perit
ei⁹ ēntia ⁊ opatio nec ꝑmanet a corpe ſepa/
ta q̄diu tñ eſt in corpe nobiles hꝫ opatōes.
Eſt em̄ corpoꝝ aīaliū ſenſificatiua ⁊ i ipſis
ſenſuū interioꝝ ⁊ exterioꝝ ꝺm organoꝝ exi/
gētiā ↄpletiua. Itē oīm mēbroꝝ ꝺm oēꝫ ptē
eſt motiua Itē ꝑ ſinglas ptes corpis eſt ſue
ꝟtutꝭ diſtributiua vl̓ diffuſiua. Itē ꝺm ma/
iorē nobilitatē organoꝝ ⁊ m̄broꝝ ē nobiliū
actionū ꝓductiua. Itē ſomni ⁊ vigilie i aīali
bus eſt effectiua. Iteꝫ ꝟtute ei⁹ ad interiora
reuocata in interiorib⁹ corpis forti⁹ ē actiua
Iteꝫ diffuſa ꝑ exteriores ſenſus et circa di/
uerſa occupata debili⁹ in ſingulꝭ opat᷑. qñ ei
actualit᷑ intēdit᷑ in viſu debilitat᷑ ⁊ remittit᷑ i
auditu. ⁊ ſic de alijs. Uñ dr̄ Singulꝭ intēt⁹
minor eſt ad ſingla ſenſus. Itē in extremis
et nimis excellētib⁹ ei⁹ virt⁹ obtūdit᷑. ſꝫ in me
dijs delectat᷑. Itē ei⁹ ꝟtus et opatio impedi
tur qñ ꝓpt opilatōꝫ meatuū ⁊ poroꝝ i mēbrꝭ
ſpūi ſēſibili via ſeu trāſit⁹ denegat᷑. vt i para
liticis epilenticis ⁊ alijs patet. Itē ex nimio
calore diſſoluente ⁊ poros dilatāte ꝟt⁹ eius
diſſoluit᷑ ſic ex nimia frigiditate ↄſtringēte
ne ſe diffundat coartat᷑. Item ex odoriferis
virt⁹ animalꝭ ꝺꝑdita reſtaurat᷑. ſic ex fetidis
corrūpit᷑ ⁊ grauat᷑. Sed hec de ꝟtute ſenſi/
bili iam ſufficiant.

De anima rationali. Cap̄. XIII

ANima ꝟo rōnalꝭ ſiue vis intellectiua
idē eſt qđ intellect⁹. Uñ diuidit᷑ ꝺm
duos ꝑncipales act⁹. i. intellectum
ſpeculatiuū. et intellectū practicū. Intelle/

ctus eni̅ ſpeculatiu⁹ exercet in ɔtēplatōe. in
tellect⁹ ꝟo practic⁹ in opatōe. Et ſm̄ hāc ra
dicē diuidit vita actiua ⁊ ɔtēplatiua. Aīa
igit rōnalis ꝑpetua eſt ⁊ īcorruptibil' ac im
mortal' ꝓpt qđ ꝑncipal' ei⁹ act⁹. ſ. intelligere
nullaten⁹ depēdet a corpe. ⁊ iō ꝑfecte viuit ⁊
itelligit a corpe ſepata imo q̄nto pl⁹ ſe corpi
imerſerit tāto tardi⁹ ⁊ imꝑfecti⁹ intelligit. et
q̄nto ſe magꝭ a carnalib⁹ nexib⁹ ſubtraxerit
tāto facili⁹ ⁊ clari⁹ apprehēdit. Uoco autem
h̄ imerſionē vel ꝑ fantaſticā imagiatōz vel ꝑ
delectatōz carnis ſiue tpaliū dilectōnez. vñ
dic Gre. Nō ſic in medio creat⁹ eſt vt eſſet in
ferior angelo ſupiorq̄ iumēto. ita hz aliq̄d
qđ neceſſe eſt ɔuenire cum ſummo. et aliq̄d
cū infimo. Immortalitatē q̄dē hz ſpūs cuz
angelo. mortalitatez corpis cū iumēto. Aīa
igit ſi ad deū ꝑ rōnem ɔuertit illuiat melio
rat ⁊ ꝑficit. Si ꝟo ꝑ affectōes ad creaturas
ɔuertit obſcurat corrūpit ⁊ deteriorat. Q̄u/
uis eni̅ aīa in ſe ɔſiderata imortal' ſit ⁊ ꝑpe/
tua. paſſibil' eſt tñ ex colligatōe corpis cui ē
ɔiūcta. Uñ Aug. in li. de aīa ⁊ ſpū. aīe i cor
porib⁹ viuētes ꝑ dilectōez rex ſēſibiliū cor/
poralib⁹ afficiūt a corpib⁹ exeuntes i eiſdem
imagib⁹ tormēta patiūt. Propterea eni̅ cor
poralib⁹ paſſionib⁹ ibidē detineri pñt. q2 hic
mūdate a corruptōe corpox nō fuerīt. Ex q̄
pz q aīa q̄uis in ſui nat̄a ſit puriſſima. ipu
ritatē ɔhit a carne cū origial'r ē corrupta ſic
vinū t'al⁹ q̄cūq̄ liq2 ex vaſe corrupto ɔhit i
fectōz. ⁊ iō exuta a corpe q̄nq̄ ex colligatiōe
corpis ſecū ſordes ɔfert. ⁊ iō neceſſe ē vt pur
get ſic gēma de luto nouit emūdata. Hec āt
oīa de dictꝭ Augu. ſunt excerpta. Recollige
igit ex ꝑdictꝭ q aīa rōnal' int oēs creat̄as di
uine imagīs ⁊ ſiľitudis ē exꝑſſi⁹ repñtatiua.
⁊ h̄ q2 trina ē i potētia. q̄uis vnica ⁊ ſimplex
ſit i nat̄a. Itē oim rex ſiľitudinē eſt i ſe ɔtēti
ua. Et iō aīa đr oim rex ſiľitudo vt di. Aug.
Itē ſemel creata i corpe vl' extra corp⁹ ē i eſſe
ꝑpetuo ꝑmāſiua. Nā vt dic Caſſiod. nunq̄
ad diuinā imaginē dec ret creata ſi mortis
termio clauderet. Itē endelichia eſt corpis
organici phici. ⁊ iō ipi⁹ corpis i pte ⁊ in toto
eſt ꝑfectiua. Itē ex nat̄a ſibi indita ē nat̄alit
boni ⁊ mali veri ⁊ falſi dījudicatiua ⁊ libere
electiua. Itē ſm̄ diuerſas potētias formax
⁊ ſpeciex diuerſax rex pñtiū ⁊ abſentiū ē ap
ꝑhenſiua. Nā res materiales ꝑ ſuas nat̄ales
formas pñtes vl' abſētes diſcernit. res ꝟo i/
materiales ꝑ ſui pñtiā ɔꝑhēdit. vt ait Aug.

Itē ꝑ reflexionē ſuꝑpſi⁹ ſup ſe. ſuꝑpſi⁹ ē cog/
nitiua. vt dic phus. Nā vidēdo ⁊ itelligēdo
cognoſcit ſe ⁊c̄. Itē illuiationū ⁊ impſſionū
diuerſax ad motū tabule ē natural'r recepti
ua. Itē cū nat̄alit in corpari ⁊ corpi vniri ap
petat. vnionis cū corpe eſt nat̄al'r affectiua.
Itē nat̄aliter ē appetitiua boni ⁊ malicie fu/
gitiua. q̄uis ei ex defectu liberi arbitrij q̄ñ/
q̄ malū eligat. tñ ex nat̄a malo ſmurmurat
vt dic Aug. Uñ aīa vegetabil' appetit eē. ſēſi
bil' appetit bñ eē. rōnal' āt affectat optimū eē
Et iō nūq̄ q̄eſcit niſi cū optimo ɔiūgat. Lo
cus eni̅ aīe rōnal' eſt de⁹ ad quē mouet vt in
eo q̄eſcat. nō ꝑ diſtenſionē ſz poti⁹ ꝑ deſide/
riū ⁊ amorē. De ita q̄ aīe ꝓpetates cū alijs
ſuꝑpoſitꝭ iam ſufficiant.

De ꝟtutib⁹ aīe q̄b⁹ potens eſt ſuas opationes exercere. Ca. XIIII.

Poſtq̄ dixim⁹ de ꝓpetatib⁹ aīe in ſe ⁊
in ſuo corpe ɔſiderate. reſtat vidē de
ipi⁹ ꝟtutib⁹ q̄b⁹ potēs ē ſuas opatio/
nes i corpe exercere. Hec āt ꝟt⁹ ē potētia aīe
ei eētial'r attributa ad ſuas pagēdas i cor/
pore actōes. Nā mediāte hac ꝟtute corp⁹ vi
uificat cor ⁊ arterias ɔſtrigit ɔtinue et dila
tat ſenſū. ⁊ motū volūtariū oī animato cor/
pori admīſtrat. vt dic Conſtan. li. xiij. Hec
itaq̄ ē triplex. nat̄al' q̄ eſt i epate. vitalis ſiue
ſpūal' q̄ in corde. aīal' q̄ i cerebro ſedez habz.
Actio igit ꝟtutꝭ nat̄alis q̄ i aīalib⁹ ⁊ i plātis
cōis eſt q̄ generat nutrit ⁊ augmētat. vt idez
dic Conſtan. Eſt āt generatio put h̄ ſumit
ſube hūoris vel rōnis ſeminal' in ſubaz plā/
te vel aīal' opatōe nat̄e facta mutatio. ⁊ hec
ꝟt⁹ incipit opari a tpe generatōis vſq̄ ad ꝑ/
fectionē plāte vel aīal'. Huic āt generationi
nat̄ali due ꝟtutes. ſ. imutatiua ⁊ iformatiua
ſubmīſtrāt. Nā ꝟt⁹ imutatiua ē illa q̄ ſubaz
ſemīs trāſmutat ⁊ ɔuertit i ſubaz ſingularū
ptiū plāte vel aīal'. ⁊ h̄ ꝟt⁹ iſtā fac trāſmutati
onē mediātib⁹ q̄ttuor q̄litatib⁹ ꝑmis. ſ. cali/
do. frigido. humido. ⁊ ſicco. nā ꝑ calidum ⁊
humidū opat ſubaz molliorē vt carnē i aīa
lib⁹. flores ⁊ medullā i arborib⁹. ꝑ calidūz et
ſiccū opat radices in vegetabilib⁹ cor i ani/
mātib⁹. ꝑ frigidū ⁊ humidū opat in plantax
folijs ⁊ aīaliū pilis. ꝑ frigidū ⁊ ſiccū opat in
neruis ⁊ oſſib⁹ aīaliū in trūcis ⁊ corticib⁹ ar
box ⁊ plātax. ꝟt⁹ ꝟo ſecūdaria ſcz informati
ua actioni nat̄e i generatōib⁹ ē neceſſaria. q2
ordinat ⁊ diſtinguit formā ⁊ ſpēm ipi gene/
rato ꝑ ptes ſingulas ɔgruentes. Nā h̄ virt⁹

pforāda pforat. vacua ɔcauat. aſpera lenifi
cat. et nimis lenia aſperat. ⁊ vnicuiqꝫ ꝑticu/
le ſupficiē pficit ⁊ figurat. De āt due ꝟtutes
ſcꝫ imutatiua ⁊ iformatiua nō diutꝰ opanť
niſi ꝗuſqꝫ ipa res generata vt aïal vľ planta
in eſſe naťe ɔpleať. Et iō neceſſe fuit vt virtꝰ
nutritiua ad ɔſeruatiōeꝫ generatōis ɔtinue
ſeqreť. eſt em̄ ipiꝰ generatiue ꝟtutꝭ adiutrix ⁊
miſtra. q2 i lōgitudīe latitudīe ⁊ ꝓfunditate
augmētat ⁊ extēdit ipm generatū. Paſciti/
ua q̄ꝫ ꝟtꝰ nutritiuā adiuuat ⁊ ei miſtrat. q2 ci
bū ab aïalibꝫ aſſūptū in mēbris aſſimilat et
ſolidat. ⁊ qđ diſſolutū ē ac dꝑditū vi calo/
ris vľ aliq̄ paſſiōe aeris reparat ⁊ reſtaurat.
⁊ iō naťa mirabiľ paſcitiuā ꝟtuteꝫ nutritiue
fecit adiutricē ⁊ vtrūqꝫ ſubiecit miſterio vir
tutꝭ generatiue. Huic ḡ paſcitiue ꝟtuti q̄ttu
or ꝟtutes ꝑticľares ſubmiſtrāt. ſ. appetitiua
q̄ nutrimētū ɔueniēs attrahit ipis mēbrꝭ et
ad nutrimētū carnis attrahit tꝑamētū ſan/
guis. ad nutrimētū cerebri ⁊ pulmonis tꝑa
mentū flenmatꝭ. ⁊ ſic de aliis. Itē ei coopať
ꝟtꝰ digeſtiua q̄ ɔueniētia ab icōueniētibus
nutriēdo ſepat ⁊ diuidit puꝝ ab ipuro Iteꝫ
ꝟtꝰ retētiua q̄. ſ. puꝝ nutrimentū cuſtodit. ⁊
qđ iā actōe naťe excoctū ē ſingulꝭ mēbris in/
corpat aſſimilat atqꝫ vnit Itē expulſiua q̄ ſu
perflua mēbris tracta eis nullatenꝰ aſſimi/
lādo nc̄caria expellit. Et iō ſic vis appetitiua
opať cū calido ⁊ ſicco ⁊ digeſtiua cū calido
et humido ⁊ retētiua cū frigido ⁊ ſicco. ſic ex
pulſiua cū frigido ⁊ hūido operať.

De ꝟtute vitali cuiꝰ initiū ē cor Ca. XV

VIrtutē āt naťalē ſeqť ꝟtꝰ vitaľ q̄ viui
ficat. cuiꝰ fūdamētū ſiue ꝓpriū domi
ciliū ē cor a q̄ ꝓcedit vita ad oīa mē/
bra viuificāda. Iſtiꝰ ꝟtutꝭ opatōi coopatur
vis volūtarie motiua q̄ cor ⁊ arterie dilatāť
⁊ ɔſtrīgunť Et đr h̄ dilatatio motꝰ cordis a
medio i oēs extremitates. Sic ecōuerſo cō
ſtrictio đr motꝰ ab extremitatibꝫ ad ipm me
diū. ſicē eſt i fabroꝝ follibꝫ videre. Uirtꝰ ḡ vita
lis cor dilatādo mediante pulmone ad cor
aerē attrahit ⁊ a corde ad alia mēbra ꝑ arte
rias trāſmittit Et iſta ꝟtꝰ ꝑ ꝟtutē dilatatiuā
cordis et ɔſtrictiuaꝫ. anhelitū i aïali opať q̄
mouet pectꝰ motū ɔtinuo. neruis tñ motꝭ ꝑ
mitꝰ ⁊ lacertꝭ. Iſte āt flaťꝰ ſiue anhelitꝰ neceſ
ſariꝰ ē ad caloris naťaľ mitigatōꝫ ⁊ ad ſpūs
vitaľ nutrimētū necnō ad ſpūs aïaľ genera
tionē Cuſtodia em̄ caloris naťaľ eſt frigidi
aeris tꝑatꝰ attractꝰ ⁊ cuſtodia vitaľ ex cuius
tꝑamēto generať ſpūs aïaľ. ⁊ iō ad vite ɔſer
uatōꝫ nihil ē magꝭ nc̄cariū q̄ʒ anhelitꝰ bene
diſpoſitꝰ in oībꝫ ordiatꝰ Hec oīa hñť a Con
ſtan. in pantegni. Sine cibo eīꝫ potu ad ho
ram pt̄ ɔſiſtere aïal. ſine attractōne ꝟo aeris
nec ad momētū pt̄ aïal i debita ɔſiſtētia per
manere Corrūpiť tñ h̄ anhelitꝰ ſiue aer attra
ctus multꝭ modis ⁊ ſeq̄ť nc̄cario deſtructio
aïaľ. Pmo ex cerebri mala diſpoſitōe. nā ce/
rebro q̄cūqꝫ mō i ſuo officio ipedito ꝓpť de/
fectū influētie ſpirituū. deficit cordis dila/
tatio ⁊ debita ɔſtrictio. vñ ſeq̄ť nc̄cario aïaľ
ſuffocatio. vt pꝫ i apoplexia ⁊ i aliis cauť cō
ſiľibꝫ. Itē idē accidit ex cordis leſiōe q̄n hu/
moꝝ ibi naťaľr exn̄tiū fit euacuatio ⁊ ꝑ ɔñs
ſpirituū exinanitio. ⁊ ſic aeris attractio ñ hꝫ
locū. Itē idē accidit ex ſubita caloris naťaľ
ad iteriora cordis repcuſſiōe vt pꝫ i timoro
ſis ⁊ fleubothomis q̄ aliq̄n deficiūt ⁊ ſinco/
pizāt. Itē idē accidit ex epatꝭ ifectōe. nā cor
ruptio epatꝭ generatōꝫ aufert puri ſanguis
q̄ calor naťaľ nutriť q̄ oblato ſpūs vitaľ de/
ficit ⁊ ꝑ ɔñs anhelitꝰ ꝑticulariť vel vľr impe
diť. Itē idē accidit ex pulmonis pforatione
et pꝫ in ptiſicꝭ. i q̄bꝫ vētꝰ aſtrictꝰ ꝑ occultos
poros euaneſcit ⁊ ad tꝑandū calorē cordis
nullatenꝰ ſatiſfać. Itē idē accidit i oī ⁊ maxi
me iterioris vacuitatꝭ corporis ſubita r̄pletōe
vt pꝫ i ſubmerſis. i q̄bꝫ poris opilatꝭ anheli/
tus itercludiť ⁊ ſimpľr ipediť. Itē ex nimia
aeris corruptōe. vt pꝫ i peſtilētia ⁊ corrupto
aere q̄n ſpūs vitaľ ſuū ɔriū fugiēs iterioribꝫ
cordis ſe itercludit ⁊ ex corrupto aere iā op
preſſus cor ⁊ alia corpis mēbra regere ñ ſuf
ficit. imo deficit i ſe ⁊ q̄ſi ſubito euaneſcit. et
tūc mors ē in poris. Itē ex hūoꝝ thoracis ⁊
pectoris ifectiua corruptōe. vt pꝫ i leproſis.
Itē ex viaꝝ canaliū pulmonis obſtructiōe.
vt pꝫ i aſmaticis ⁊ anheloſis ⁊ aliis. Item ex
ſpēali cordis corruptōe. ſic ex morſu alicꝰ ve
nenoſi reptiľ. cuiꝰ venenū ad cor penetrans
naťalē calorē vincit. ⁊ ſic anhelitꝰ via iterclu
diť. Itē nimia calidi aeris rarefactōe. ſic cō
tigit ex balneo nimis calido vľ ſole feruētiſ/
ſimo poros nimis rarefaciēte ⁊ aperiēte. vñ
fit nimia caloris naťaľ exalatio. ⁊ ſic ñ ſuffic
aer frigidꝰ attractꝰ ad caloris accidētaľ miti
gatōeꝫ. ⁊ ſic anhelitꝰ impediť. Item idē acci
dit ex aere nimis frigido lacertos ⁊ neruos
pectoris ɔſtringēte. vñ ⁊ vis attractiua aerꝭ
ipediť. vt pꝫ i dormiētibꝫ ſup niuē. Itē ideꝫ
q̄nqꝫ ɔtigit ex vena cordis q̄ đr ɔcaua vena

opilatōe q̄ opilata ⁊ interclusa denegat̄ trā/
ſitus ſiue via ſāguīs ab epate ad cor ad vital'
ſpūs nutrimentū vn̄ calore intenſo ⁊ hūore
ſubtracto aīal ſuffocat̄. q2 nō ſufficit aer ad
cor refrigerandū. Item idem accidit ex co/
lere ſiue alteri⁹ hūōr is in ſubtiliſſimis venis
cordis inteſiōe. vt pꝫ ī acutꝭ febrib9 ī qb9 de/
ficit anhelit⁹. Itē ex gutturꝭ ⁊ alioꝝ meatuū
exterioꝝ nimia ⁊ violēta ꝯſtrictōe vt ē videre
in ſuſpēſis ⁊ ſuffocatꝭ. in qb9 intercepto an/
helitu cor ſubito incendit̄ ⁊ ſic aīal ſubito
morit̄. His ⁊ mltꝭ aliis modis vital' ꝟt⁹ ꝑ de
fectū anhelit⁹ impedit̄. Ex ꝟtute ſpūali ꝓce/
dūt. ira. pugna. indignatio. emulatio. ⁊ ꝯſi/
miles paſſiones q̄ q̄dem ſurgūt in brutꝭ ex
motu ſpūalis ꝟtutꝭ cū impetu ⁊ ſine diſcreti
one. ſed in hoīb9 ordināde ſūt ⁊ regende ſub
certa animi rōne. Hec de ſpūali ſiue vitali ꝟ
tute ſufficiant.

De ꝟtute animali Capitulum XVI

Virtus aīal' ſedē ⁊ locū hꝫ in ſupiori
ꝑte hoīs ſcilꝫ in cerebro. ⁊ h̄ ē triplex
ordinatiua. ſenſitiua. ⁊ motiua. Or/
dinatiua ꝑ ſe ſolū explet cerebꝝ. Nam in ꝑ/
ma ꝑte ſui ī anteriori cellula ordinat fanta/
ſiā ſiue ymaginatōꝫ ī media cellula ordinat
eſtimatiuā ⁊ rōnem ⁊ iteꝝ ī poſteriori cellu/
la ꝑficit memoriā ⁊ mēoratiuā actiōeꝫ. nam
ꝟt⁹ ymaginatiua illđ qđ format ⁊ ymaginat̄
trāſmittit ad iudiciū rōnis. Ratio ꝟo qđ ab
ymaginatōe recipit ⁊ q̄ſi iudex iudicat ⁊ dif
finit ad memoriā trāſmittēdo. Memoria ea
q̄ fuerūt in intellectu poſita recipit. ⁊ donec
illa ad actū reducat ꝯſeruat firmit̄ ⁊ cuſto/
dit. Scđa ꝟt⁹. ſ. ſenſitiua ſic hꝫ formari. naꝫ
ſpūs aīal' ab interiorib9 vētricul' cerebri me
diantib9 q̄buſdam neruis q̄ ſūt molliſſimi
ꝓgredit̄ ex qb9 ſenſus format̄. vn̄ q̄dam diri
gunt̄ cū ſpū aīali ad oculos vt ibi formet̄ vi
ſus. q̄dam ad nares vt formet̄ olfact⁹. ⁊ ſic đ
aliis. Sēſus igit̄ viſus ſubtilior eſt cum ſit
natᷓ ei⁹ ignea. Audit⁹ ſenſus eſt aere⁹. quia
ꝑcuſſi aeris ſonit⁹. deinde ſubtilior eſt olfa/
ctus cū ſit natᷓ ei⁹ fumea. deinde guſt⁹ cum
ſit ei⁹ natᷓ aquea. poſtremo ſēſus tact⁹ groſ/
ſior eſt oīb9. q2 natᷓ ſua cū ſit terrea in du/
ris. ſ. in oſſib9 ⁊ in neruis in aſperis lenibus
frigidis et calidis eſt neceſſaria. Hoꝝ ſenſu
um ſinguli hn̄t ſua officia vt immutati et in
formati a ſuis obiectis q̄ ſentiūt vt ſua ſenſa
ta intellectui repn̄tent.

De virtute viſibili. Ca. XVII.

Senſus igit̄ viſus cū ſit igne⁹ eſt ſim/
pliciſſimus vn̄ ⁊ remotiſſima ſubito
ꝯphendit. Senſus aūt viſus ſic for
mat̄. In medio q̄ꝑpe oculi ſcꝫ in pupilla eſt
quidā humor puriſſim⁹ ⁊ lucentiſſim⁹ q̄ cri/
ſtalloides a phis eſt vocatus. eo q2 more cri
ſtalli ad ſuſcipiendas varias colorū formas
ſubito coaptatur. Viſus em̄ eſt ſenſus colo
rū figuraꝝ ⁊ formaꝝ ⁊ ꝓpetatū exterioꝝ ſu/
ſceptiu⁹ ⁊ diſcretiu⁹. vn̄ ad viſū ꝑficiēdū ſūt
h̄ neccāria. ſ. cā efficiēſ. organū ſiue inſtrumē
tū ꝯueniēs exterior res opans ſiue aer defe
rens aīe intentio ⁊ mot⁹ mediocris. Cā effi/
ciens eſt ꝟt⁹ aīalis. Inſtrumentuꝫ ē humor
criſtallin⁹ in vtroq3 oculo collocat⁹ clarus ⁊
rotund⁹. Clar⁹ eſt vt ſua claritate ſpm̄ et ae/
rem ꝑ oculos irradiet. rotūd⁹ vt minus ſit
paſſibilis. q2 forma rotūda in laterib9 eliſa
angulos non hꝫ in qb9 ꝯtineat̄ ſupfluitas ꝓ
ſtitura leſionē. Exterior res coopans ē aer.
ſine q̄ mediante viſus non pt ꝑfici. vt em̄ vi/
ſus ꝑficiat̄ in q̄buſdaꝫ aīalib9 aeris claritas
exigit̄. in q̄buſdam ꝟo obſcuritas. in q̄buſdā
āt mediocritas. nam in murilegis exigit̄ ob
ſcuritas. in veſpertilionib9 ⁊ in q̄buſdā aliis
aīalib9 mediocritas. vt poſt patebit. Itē at/
tentio etiaꝫ aīe eſt neceſſaria. dum em̄ circa
rem aliquā inueſtigandam alio ſenſu eſt in
tenta oculus minus ꝑfecte videt. q2 de re vi
ſa non iudicat. Item neceſſari⁹ eſt mot⁹ me/
diocris. ſi em̄ moueret̄ res viſa vehementer
ex multo impetu viſus ꝯfunderet̄ ⁊ ex motu
nimio et ꝯtinuo diſpergeret̄. vt pꝫ in remo
fracto apparente in aqua ꝓpt motū aque ve/
lociter. Sic etiā aliqđ lignū oblongū velo
citer motū apparet rotundū. De viſu ꝟo q̄li
ter fiat fuerūt apud veteres varie opiniōes.
Fit aūt ꝑm phm vt pꝫ ex ꝑmo caplo ꝑſpecti
ue tripliciter viſus. Uno mō per directas li
neas ſup quas venit ſpēs rei viſe ad viſum.
Alio mō ſup reflexas qn̄ ſcꝫ ꝑmo multipli/
cant̄ ſpecies a re ad ſpeculuꝫ et a ſpeculo fit
reflexio ad viſum. Tertio mō fit ꝑ lineas. q̄
licet non ſint reflexe ab aliq̄ ſed dirigūtur in
ter rem et viſum. non tn̄ vadūt inceſſu recto
ſemꝑ ſꝫ aliq̄n̄ diuertūt a via recta qn̄ ſcꝫ me
diū multiplex interponit̄. Et ſūt iſta media
diuerſaꝝ dyaphoneitatū. vt qn̄ vnū denſi⁹ ē
et aliud rari⁹. i. minus denſum et rarū. Ali/
qn̄ em̄ occurrit mediū alteri⁹ nature ſꝫ fran
gitur radi⁹ ſiue ſpēs radioſa niſi veniat ſup
lineā cadentē ꝑpendiculariter ſup illđ me/

diū ſecundū occurrēs.et voco lineā cadē
re perpēdiculariter ſup corp⁹ planū ad an/
gulos rectos.ſup corp⁹ vo ſpericum qñ ca/
dit in ei⁹ centrū. Ad viſum āt pmo modo di
ctum nouem pcipue exigunt ſicut habet ibi
dem. Primū eſt ſanitas ſiue bona diſpoſitio
organi viſus. Scdm eſt oppoſitio viſibilis
contra viſum.qꝛ viſus tali modo vidēdi nō
videt niſi rem illam a cuius partibꝫ veīt ſpe
cies ſuper lineas rectas cadentes in centrū
oculi que oēs linee ducte a ſingulis parti
bus rei faciunt vnam pyramidem cui⁹ co/
nus eſt in pupilla et baſis in re viſa. vt patet
in hac figura. A enim et B ſunt A B
axes quādo vidēs directe intuet
punctum.c. Quādo vero intue/
tur punctū.d.tunc ille due. b.c.
exeuntes ab oculis dicunt axes. D E
qꝛ exeunt imediate ab oculi me/
dio ad rem viſam. Tertiū eſt diſtantia ꝓpor/
tionalis. Quartū.d.c.eſt ſitus determinat⁹
nō nimis ab axe viſuali elōgat⁹. qꝛ illud ſcꝫ
quod multū elongat ab ipſo axe licet viſui
opponat.tñ diſtincte non cognoſcit. Axis
viſualis eſt radi⁹ ille ſiue linea q̄ intelligitur
duci a medio viſus ad punctum rei viſe di/
recte ad oppoſitum in medio viſus. vt patet
in hac figura. Quītum eſt ſolidi/ A B
tas ſeu denſitas rei viſe. quia qđ
eſt omnino peruium non videm⁹
vñ et aer non videt eo ꝙ eſt in fine
dyaphoneitatis.et non hꝫ denſitatē vt dicit
autor ſcientie pſpectiue. Sextum eſt magni
tudo debita rei viſibilis.quia res poteſt eſſe
ita parua ꝙ non videbitur in aliqua diſtan
tia.quia viſus non eſt niſi per pyramidē ad
oculū venientem.que ſi fuerit valde parua
occupabit partem viſus valde paruā. Sed
viſus non ſentit viſibile niſi quādo pars ſu/
perficiei ſue immutata fuerit quantitate vi/
ſibili. Septimum eſt raritas medij interia/
centis quoniā mediū ſi fuerit denſum impe
dietur multiplicatio ſpeciei vt nō veniat de
bito modo et de facili ad pupillā. Octauū
eſt lux. quia ſpecies viſibilis non immutat
viſum niſi cum luce. Nonum eſt temp⁹.qꝛ
viſio fit in tempe ſicut probat in pſpectiua.
Quis eñ viſibile ſubito oſtendat viſui: non
tamen diſcrete cognoſceret.nec diſtincte ni
ſi aliq̄ habita anime deliberatione.que mo/
ra indiget et tempe. Et ideo attentio aīe eſt
etiam neceſſaria in predictis. vt ſup dictum
eſt. preterea ſm phm non ſolum venit ſpēs
rei viſe ad viſum ſm pyramidem viſualem.
ſed ſpecies viſus ad rem ſuper ꝯſimilem py
ramidem extenſam in eodem loco. dicit eñ
Ariſt.in.xix.li.de animalibꝫ.ꝙ nihil aliđ eſt
viſum videre ꝙ ꝙ viſus exeat ad rem viſam.
Et idem vult Aug⁹.pmo li.ſup Gen.et.vi.
muſice.a re aūt viſa nihil venit niſi ſpēs eius
neqꝫ a viſu ad rem venit aliud ꝙ ſpecies ei⁹.
nihil eñ exit ab oculi ſubſtantia. qꝛ corrū/
petur ſed exit ab oculo conus pyramidis et
dilatatur ei⁹ baſis ſup totā ſupficiem rei vi/
ſe. Item probat autor perſpectiue in li.pri/
mo ꝙ nihil videtur niſi per lucē orientē ſup
rem viſam.ab eadem vſqꝫ ad oculum multi
plicatam. vnde neceſſario exigitur tertia py
ramis.ſ.ipſi⁹ lucis.et omniū iſtoꝝ trium py
ramidum coni ſunt in oculis et baſes in re
viſa. Qñ ergo viſus habet ſpecies venientes
ſup has tres pyramides.tūc tranſit ſpecies
lucis et coloris p medium tunicaꝝ ⁊ humo
rum oculi vſqꝫ ad humorē criſtallinū.et ibi
incipit anima facere iudiciū de re viſa p ſpe
ciem illam.ſed ibi non completur.imo vlte
rius multiplicatur ſpēs vſqꝫ ad neruū obti
cum ſiue concauū qui latet in ſupficie cere/
bri.et ibi eſt ꝟtus viſiua in radice et ſuppoſi/
to pmo pncipali et vno.aliter eñ vna res ſp
videret due ꝓpter duos oculos niſi ꝯtinua/
rent ad vnum organum in quo ſit vna ꝟtus
fontalis deriuata ad pupillas. Hec omnia
oſtendit autor pſpectiue. Aliā rōnem viſus
oñdit et aſſignat Conſtan.li.iij.ca.xj. Dicit
eñ ſpm viſibilē oculū et aerem corpa clara
eſſe q̄ irradiatiōe quadam ſeſe inuicē irradi
ando immutāt. Aer eñ q̄ iuxta eſt rem vidē
dam ab ei⁹ ꝓprietatibꝫ immutat.⁊ ſic imuta/
tus oculo ſe offert a quo ſpūs viſibilis imu
tatur.nam iſta ꝟtus viſiua vſqꝫ ad extremas
partes pupille ſe diffundens aeri immuta/
to adiungitur.et quaſi vnū cum illo efficit
et color mediante aere delat⁹ aīe iudicio ꝑ/
ſentat. Aer eñ ex varietate formaꝝ ſibi ob/
iectaꝝ facile imutat.ſicut videm⁹ ex obiecto
pāni rubei ad ſolis radiū vicinū aerē colo/
rari. vñ non eſt mirū ſi oculum clarū ⁊ dya
phanū ſibi imediate ꝯiūctū qualitate ⁊ for/
ma ꝯſimili afficiat et immutet. Quantū igi
tur ſufficit ad preſens opuſculum breuit re
collige ꝙ viſus vel ꝟtus viſibilis ceteris ſen
ſibus eſt ſubtilior et viuacior. vnde a viua/
citate viſus nomen accepit. vt dicit Iſidor⁹.

Itē ceteris ſenſibꝫ eſt dignioꝛ. z ſo ẜm ſitū aliis eſt ſupioꝛ. Itē in effectu tanq̄ quedam ignea vis aliis eſt potentioꝛ. qꝛ aliis ſenſ⁹ ſpiquioꝛa. h ꝟo ſua v̓tute remotiſſima ꝯphēdit ſub angulo recto z pyramidali viſa diiudicat z diſcernit. ẜm nobilioꝛē naturā z diſpoſitōem organi faciliori mō īnt̄ vidēda diſtinguit. Vn̄ dicit Ariſt. li. xij. q̄ viſus bon⁹ z acutus erit ex humoꝛe tēꝑato. vn̄ z aues vt aquile vncoꝝ vnguiū ſūt acuti viſus. z h ꝓpt̄ purū z ſubtilē hūoꝛem et tēꝑatū in organis viſus exiſtentē. z tales aues a remotis z altiſſimis locis vidēt cibum. z tales aues alti⁹ ſe eleuāt q̄ alia volatilia. Aues ꝟo in terra manētes non ſunt acuti viſus vnde ꝓpe et non delonge vidēt cibum ſuū. Itē idē li. xix. ocli glauci non ſunt acuti viſus de die nec nigri de nocte. ꝓpt̄ paucitatem autē humoꝝ oculus glaucus mouet̄ motu maiori. vnde et virt⁹ viſiua debilitat̄. Nigri autē oculi mouētur min⁹ ꝓpter multitudinē humoris. et lumen noctis eſt debili⁹ et humoꝛ in nocte eſt naturaliter grauis motus. Et ido ſpūs viſibilis intercluditur ꝑ humoꝛē et impeditur. Itē idē viſus ſenum nō eſt acut⁹ quoniā ſenum cutis eſt rugoſa. ex quo patet q̄ ex bonitate organi vl̄ debilitate debilitatur et fortificatur vis videndi. vnde dr̄ ibidē. Cum oculi animalium habent coopertoꝛium et fuerit humoꝛ in pupilla mund⁹ z temperatus et motus etiam temperat⁹ et cutis ſuper pupillā tenuis tūc viſus eſt acutus et videt a remotis. ſed tamē non perfecte diſtinguit a remotis inter coloꝛes et differētias coꝛpis. viſus tamen talium animaliū melioꝛ eſt viſu eoꝝ quoꝝ humoꝛ in oculis eſt multus et nō habent coopertoꝛiū omnino. Nam ꝓpter continuam apertionē ſpūs viſibilis diſgregat̄ et pupilla etiā de facili leditur. et ſic viſus impeditur. In habentibꝫ vero palpebras z coopercula patet cauſa contraria. Dicit̄ etiā ibidem q̄ viſus acuti cauſa in videndo a remotis eſt ꝓpter ſitum oculoꝝ. Nam oculus eminens eſt parui viſus et non videbit bene a remotis. ſed oculus pꝛofundus videt a remotis Nam motus eius non diuiditur nec conſumit̄. ſed exit ab eis recte virtus viſibilis et vadit directe ad res viſas. vnde cū extra oculum non fuerit coopertoꝛium neceſſario debilitatur viſus. nec videbit a remotis niſi debiliter. Hucuſq̄ Ariſto. li. xij. Et hec ſufficiant que de viſus pꝛopꝛietatibꝫ generaliter iam ſunt dicta. Nam alia patebūt infra vbi de natura et pꝛopꝛietate oculi tractabitur.

De auditu Capitulum. XVIII.

Sonus audibilis in auriū organis ſuū ſortitur effectū. Eſt aūt auditus ſenſus ꝓpꝛie ſonoꝝ perceptiu⁹. Unde ad ꝑficiendum auditū quattuoꝛ ad minus ſunt neceſſaria. ſcꝫ cauſa efficiens. organū ꝯueniens. medium oꝛdinate ſonū deferēs. anime intentio de his ꝯferens vel de his intendens. Cauſa efficiens eſt virtus animalis audibilis. Inſtrumentū conueniens eſt quoddam os petroſum ſiue cartillaginoſū auribus ſuppoſitum. quod quidem eſt concauum ſiccum toꝛtuoſum et durum. concauum eſt ſiquidem auditus organū vt in ſui concauitate ſpm̄ et aerem contineat. toꝛtuoſum eſt ne ſtupoꝛ ex ſubita et vehementi alliſione natus ſpm̄ audibilem ledat. et ido organi circularitate ſonus temperate ſuſceptus ſpm̄ audibilem non reuerberat ſed perficit et delectat. durum etiam eſt et ſiccū. vt ſic eo melioꝛ et foꝛtioꝛ fiat aeris alliſio. z ſic ſonitus maioꝛ fiat. vt patet de tympanis q̄ melius reſonant flante boꝛea vento ſcꝫ frigido z ſicco q̄ auſtro humido atq̄ lēto. vt dicit Conſtan. z etiā Ariſt. medium vero deferens percuſſus eſt aer q̄ auriū foramina ſubintrat et allidit os petroſum qd̓ eſt ꝓmū auditus inſtrumentū. eſt etiā neceſſarie anime intentio. qꝛ q̄diu ſolicita eſt et intēta ad diuerſa minus viget ad ꝑficiendā v̓tutiſ audibilis actionem. ſicut videm⁹ in multis vndiq̄ circūdatis. quia fere nihil audiunt cū mens ad ſingula ſuā non hꝫ attentōnem. et ideo nihil ꝑcipitur tunc auditu. Fit autem auditus h modo. duo nerui ab interioꝛi pte cerebꝛi exeuntes in oſſibꝫ peroſis aurium infigūt̄ per q̄s ſpūs animalis ad oſſa defert̄ pꝛedicta quibus exterioꝛ aer foꝛmaꝫ alicu⁹ ſoni referens ei immediate coniungit̄. vnde aer percuſſus oſſa illa allidit. et ſpūs in eis exiſtens ẜm pꝛopꝛietatem aeris ibi exiſtētis et neruos allidentis immutat̄. Spirit⁹ vero ſic immutatus recurrens ad ſuam cellulam fantaſticam immutationē anime repꝛeſentat. et ſic auditus ꝑficitur Patet igitur q̄ auditus merito dr̄ aereus eo q̄ ꝑ aerem repcuſſum habet ſemꝑ generari. inde eſt q̄ natura poſuit ſenſum auditus in medio rotūdi capitis. vt dicit Ariſt. li. xij. quia auditus

circularit̃ ⁊ nõ directe ſonũ aeris pcuſſi vn
diq̃ appꝛehẽdit. h̃ etiã ſenſus ſic̃ ⁊ ceteri con
triſtat̃. qꝛ corrũpit in extremis ⁊ i medijs de
lectat̃ ⁊ ſaluat̃. vñ dic̃ Amb. in exame. Inco
las regionis vbi orit̃ nilus auditu eſſe peni
tus ꝓuatos ꝓpter fragorem ⁊ ſtrepitũ horri
bilem. qm̃ idem fluui⁹ de montis ꝑcipitio
corruens incolaꝝ aurib⁹ incutere cõſueuit
ſtuporem ⁊ ſurditatem. Dic etiaꝫ ſenſus ſic̃
⁊ ceteri multis ſubiacet paſſionib⁹. qꝛ qñq̃
tot⁹ auferr̃. ⁊ tũc ſurditas vocat̃. et qñq̃ mi
norat̃. ⁊ tũc grauitas audit⁹ noiat̃. qñq̃ autẽ
curſũ ſuũ egredit̃. cã aũt paſſiõis qñq̃ eſt ex
vicio cerebri ſiue nerui q̃ eſt via audit⁹. et h̃
qꝛ opilat̃. vel qꝛ aliq̃ morbo officiali aggra
uat̃. Item ex vicio ipaꝝ auriũ. qꝛ qñq̃ a di
uerſis humorib⁹ corrũpunt̃. qñq̃ putredi
nes in ſuis ꝯcauitatib⁹ coadunant̃. qñq̃ la
pides vel alia q̃ tranſitũ aeris ad ſpm̃ audi
bilem impediũt immittũtur. qñq̃ ex titilla
tione vermiũ et corroſione nerui audibiles
moleſtantur. qñq̃ etiaꝫ ex aere corrupto ca
lido vel frigido inſtrumenta audit⁹ inficiun
tur et ledunt̃. qñq̃ etiam ex groſſa ventoſi
tate in poris neruoꝝ ſenſibiliuꝫ intercluſa
via audit⁹ impedit̃. vt patet in illis in quib⁹
videtur ꝙ audiant fiſtulas cornua aut cam
panas. ex quib⁹ omnibus virt⁹ auditiua le
ditur vel auferr̃ ſicut in tractatu auriũ poſt
dicetur.

De olfactu — Capitulum .XIX.

Olfactus ſiue odorat⁹ eſt ſenſus pro
prie odoꝝ perceptiu⁹. ad quem per
ficiendũ exigitur ſpũs animalis tã
q̃ cauſa efficiens. Neceſſariũ aũt eſt orga
num expediens ſcꝫ narium ꝑfecta diſpoſitõ
in quib⁹ ſunt caruncule ad modũ mamilla
rum dependentes. q̃ ſunt ꝓpria organa odo
ratus. et recipiunt ſpm̃ animalem ꝑ q̃ſdam
neruos a cerebro deſcendentes. Nares em̃
non ſunt ꝓpꝛie inſtrumenta olfactus. q̃ ſunt
cartillaginoſe. et ideo ſũt inſenſibiles. qđ ꝑꝫ
qꝛ eis abſciſis nõ ꝓuatur aĩal odoratu. Si
militer nos ꝑ fetida loca tranſeũtes ſi flatuꝫ
repſſerim⁹ ſubintrãtem nares aerẽ fetidum
nõ ſentim⁹. et h̃ eſt qꝛ ille carũcule opilate q̃ı
quodam motu voluntario ſunt obſtructe.
Sũt etiam he carũcule ꝯcaue et ſpongioſe
ideo ꝯcaue vt in ſua ꝯcaua poroſitate fumũ
a re odorabili recipiãt reſolutũ. ideo etiam
ſunt ſpongioſe vt in eis vigeat v̄t⁹ attractiua
et ideo exterior neceſſaria eſt aeris coopera
tio. vt ſcꝫ aer ſm̃ fumoſitatem a re odorãda
reſolut⁹ immutet̃ ⁊ in ipis carũculis incor
poretur. Vñ ſic hꝫ fieri odorat⁹. ſpũs aĩalis
ꝑ quoſdã neruos q̃ dicunt̃ odorabiles ad ꝑ
dictas carũculas a cerebro tranſmittũtur.
fumus aũt corpis odoriferi reſolutus aeri
admiſcetur. quẽ cerebri vẽtriculi ꝑ illas du
as carũculas ſibi attrahũt ⁊ in ſuã ſimilitu
dinem mutãt ⁊ ꝯuertunt. et ſic ꝑ illã immu
tatõem in ſpũ aĩali factã odoris diſcretio ꝑ
creatur. odoratus aũt ſpectat ad fumoſam
naturã ſeu materiã qm̃ habet per eam fieri.
Odor em̃ nihil aliud eſt q̃ȝ aerea ſeu fumo
ſa ſuba a corpe reſoluta. hũc aerem fumoſũ
ſeu vaporem ſibi neceſſariũ ⁊ amicabilẽ at
trahit cerebrũ ſic̃ cor anhelitũ. et hui⁹ aeris
attractu cerebꝝ tpat̃ et ꝯfortat̃ ſic̃ calor cor
dis attractatione anhelit⁹ mitigat̃. Vapor
em̃ ſi fuerit malicioſus fetid⁹ ⁊ corrupt⁹ ſpi
ritum aĩalez corrũpit ⁊ ſepi⁹ peſtiferos mor
bos generat et inducit. Vñ olfact⁹ in ſuo ef
fectu ſepi⁹ impedit̃. qñq̃ ꝓpter malã cerebri
ꝯplexionem. qñq̃ ꝓpter humoꝝ crudoꝝ vel
corruptoꝝ in neruis odorabilibus nimiaꝫ
repletõem. vt patet in patientibus fluxũ na
rium ſeu catarrũ. qñq̃ ꝓpter prauam inſtru
mentoꝝ olfactus diſpoſitõem. qñ ſcꝫ nimis
dilatant̃ vel nimiũ ꝯſtringunt̃. qñq̃ ꝓpt̃ ſu
perfluam carnis ſupercreſcentis opilatõeꝫ.
vt patet in polipoſis. qñq̃ ꝓpter apoſtemat̃
ſiue cuiuſcũq̃ humoris corrupti infectõeꝫ.
quandoq̃ ꝓpter alicuius humoris calidi et
ſicci corroſionem. vt patet in cancroſis. et
huiuſmodi. Dic ſenſus ꝓpter ſui ſubtilitatẽ
quando bene diſponit̃ virtutem aĩalem cõ
fortat et a fumoſitate ſuperflua euacuat. et
econuerſo quando corruptus eſt aliquo ca
ſu vel infectus virtus animalis leditur ⁊ in
ſuis actionibus impeditur. Dicit etiã Ariſ.
li. xij. ꝙ ſenſus olfactus non eſt niſi ꝑ actõeꝫ
aeris in animali habenti naſum q̃ eſt mẽbꝝ
in medio alioꝝ ſenſuum poſitũ in anteriori
parte capitis ꝓpter iuuamentũ anhelit⁹. Oẽ
animal habens pulmonem habet naſuꝫ vel
aliud loco naſi propter anhelitus iuuamen
tum. vnde patet ꝙ organum olfactus nõ ſo
lum eſt in animalib⁹ ad decentiam et deco
rem verũetiam ad perficiendũ virtutẽ ſpũs
animalis et ad tribuendum virtuti vitali in
corde adiutoriũ et vigorem. Hec virtus ſcꝫ
odoratiua viget in quadrupedibus. Vñ ⁊
ſolo odore diſcernũt inter herbas ſalubres

et venenoſas ꝛ ꝑcipue i ſymeis q̄ eque ł ma
gis diſcernūt int̄ cibos ꝛ cibos ꝑ olfactū q̄
ꝑ guſtū. Deinde i canib⁊ viget maxie illa v̄t⁹
q̄ ſoli⁹ odoꝝ ductu ad ſētiēdū aīaliū veſtigia
viuacitate olfact⁹ ieffabilit̄ depꝛhēdūt. viget
etiam i volatilib⁊ ꝑcipue in vulturib⁊. qꝛ ſm
Amb. i exameron. ꝛ Iſid. li. xij. c. vj. ita ſūt vi
uacis olfact⁹ q̄ vltra maria cadauera ſētiūt.
In his ḡ ꝛ i alijs opatōis nat̄e ꝯditōib⁊ ad/
mirāda ē diuia ſapīa. q̄ ꝑ iſta ꝛ talia ſilia dat
nob̄ q̄dāmō itelligere q̄lit̄ ꝑ iſta ſēſata ma/
terialia ad intellectū eoꝝ q̄ ſūt ſup̄ ſenſū ſint
paulatim cordis interioꝛa ad itelligētiā ſpi
ritualiū ꝓmouēda. ꝛ ꝓpt̄ h̄ iſta ſimpl̄r eſt i h̄
opuſculo mea intētio ꝛ finis me⁹. Hec ꝺ ol
factu dicta ſufficiant.

De guſtu Capitulum. XX.

Guſt⁹ eſt ꝓpe ſēſus ſapoꝝ ꝑceptiuus
Ad quē guſtū ſenſibilit̄ ꝑficiēdū ne
ceſſaria ſūt illa cauſalia effectiua ma
terſalia ꝛ informatiua q̄ ꝛ i alijs ſenſib⁊ iam
ſūt dicta. Nā v̄t⁹ aīal̄ eſt cā efficiēs. cā mate/
rial̄ ꝛ iſtrumētal̄ eſt ligua ꝓpa cū ſuis arte/
rijs. ſpm̄ aīalē ad ꝑfectōꝫ v̄tutꝫ guſtabil̄ ꝑfi/
ciēs. Que q̄de lingua ſm ſue ſube ꝯplexiōeꝫ
eſt ꝯcaua poroſa hūida ꝛ inſipida. Cōcaua
q̄dē eſt vt ſui ꝯcauitate hūoroſitatē rei gu/
ſtabil̄ rſolutā i ſe ſuſcipiat. poroſa vt qꝺ eſſꝫ
groſſuꝫ vel ſubtile de re guſtāda. ad neruos
lingue libere ſubintraret. ꝛ vt v̄t⁹ attractiua
ad ꝑficiendū ea pl⁹ vigeret. hūida q̄dē eſt vt
coopareť ad acceptoꝝ diſſolutōꝫ. vt ſi aliq̄
ſicca ꝛ dura forſan ligue vl̄ palato applicarē
tur hūiditate lingue ad digeſtōꝫ ſiue q̄lēcū/
q̄ reſolutōꝫ facili⁹ aptareť. Erat etiā ꝛ inſi/
pida vt eēt cuiuſlibet rei ꝛ ſaporis facili⁹ re/
ceptiua. ſic aqua q̄ ſi determiatū ſaporē ha/
beret. alteri⁹ q̄litatē ꝑcipe nō valeret. Fit aūt
guſt⁹ h̄ mō. Duo nerui i medio lingue ifigū
turq̄ poſtmodū i multos ramos. i extremi/
tatib⁊ lateralib⁊ lingue diſpertiunť. et ꝑ eos
ſpūs aīalis i linguā deferť. Cū ḡ res guſtā/
da ſubintrat linguā vel poros neruoꝝ ſpūs
aīal̄ exiſtēs ibi imutať ſm ei⁹ ꝓpetates quas
poſtea iudicio aīe repn̄tat. guſt⁹ ḡ tāto olfa/
ctu groſſioꝛ eſt q̄nto fum⁹ aqua ſubtilioꝛ in/
uenit̄. qꝛ odorat⁹ nať a eſt fumoſa. guſtus āt
ſenſibilitas humectatio eſt aquoſa. vt dicit
Conſtan. Hic ſenſus aīali ꝑutilis eſt ad in/
diuidui ꝯſeruatōeꝫ. guſtu eīm corrupto vel
ablato vis nutritiua deficit. ꝛ ſic ſuba aīalis
paulatim perit. guſt⁹ aūt corrūpiť qn̄ ſua in
ſtrumēta leduntť. vel qn̄ corrupti hūores in
ipis dn̄anť. ꝛ h̄ fit qn̄ nō ſaporāda ſentit. vel
qn̄ ſaporāda ſub ꝓpa q̄litate nō apprehendit
Et h̄ accidit qn̄ ſingularis humoꝛ in lingue
ſuba dn̄ať. verbi grā. ſi dominať colera ru/
bea oīa ſentit amara. et ſi ſalſum fleuma ſen
tit ſalſa. et ſic de alijs. vt patet in febꝛicitanti
bus in q̄b⁊ dominiū corrupti hūoris guſtū
inficit ꝛ corrūpit. Immutať etiā qn̄ leditur
ꝑ maliciā rei q̄ guſtať. vt pꝫ i aloe ꝛ i alijs ni
mis amaris. q̄ꝝ horroꝛe guſt⁹ aſperať. dele/
ctať aūt guſt⁹ in dulcib⁊ ꝓpt̄ illam quā habꝫ
cum dulcedine aſſimilatōnem. quia dulce/
do que fundatur ſup̄ calidum et humiduꝫ
ſimilis eſt omnib⁊ membꝛis que dulcibus
maxime nutriunť. dulcia eīm multi ſunt nu
trimenti et de facili membꝛis aſſimilanť ſic
dicit Iſaac in diet.

De tactu. Capl̄m. XXI

Tactus eſt ſenſus ſpecieꝝ tangibiliū
ꝑceptiu⁹. Nā v̄tute tact⁹ aīa apprehē
dit calidū ꝛ humidū frigidū ꝛ ſiccū
molle ꝛ durū lene ꝛ aſpeꝝ. Uel ſm Auicen̄.
tact⁹ eſt vis oꝛdinata in neruis toti⁹ corpoꝛis
ad apprehendendū qꝺ tangit. Hic aūt ſēſus
licet ſit in omnib⁊ ꝑtib⁊ ꝓncipal̄r tn̄ viget in
volis manuū ꝛ in plantis quas natura tem
peratas iſta compoſuit rōne. vt ſcilꝫ calida
et frigida facili⁹ perſentirent. ſunt autem he
partes ꝯcaue vt tangendo melius ꝑcipianť
et tenenda melius ꝛ fortius teneanť. Neruo
ſe vt vbi vigeat ſenſibilitas. qꝛ om̄e neruo/
ſum ſenſibile eſt. Temperate vt a qualibꝫ re
temperata facili⁹ immutēť. Obiectum itaq̄
ſiue ſenſatū tactus dici poteſt compoſitio ꝓ
maꝝ qualitatū ꝛ q̄dam ꝯuenientia ad illas
vt aſperum lene. durum molle. Item horū
extremis ſenſus tactus leditur. vt patꝫ in ni
mis calido ꝛ nimis frigido in medijs natu
ra delectať. vt in tepido. Ad iſtum aūt ſenſū
perficiendū exigunť iſta ſcꝫ cauſa efficiens.
et hec eſt deriuatio ſpūs animalis ad oꝛga/
na tactus. Item inſtrumentū ꝯueniens. et
hoc eſt duplex. ſcꝫ nerui de cerebꝛo egrediē
tes ſingulis membꝛis ſpūm animalem de/
ferentes. Secundariū vero inſtrumentuꝫ
eſt caro in qua nerui inuoluti ſunt et infixi.
per quos virtus tangibilis operatur. Nam
ipſis mediantib⁊ ſpecies rei tangibilis ani/
me iudicio deportať. Item tertium exigiť.
ſcꝫ exterioꝝ cooperatio que eſt neceſſaria vt
res tangenda oꝛgano tactus appropinquet

ex cuiꝰ appropinq̃tõe ſpũs aial' i carne ꝛ ner
uis ex̃ñs imutet̃. ꝛ imutatꝰ ꝓprietatẽ rei tacte
repñtet. ꝛ ſic ſẽſus iſte i ſua actõe fit cõpletꝰ.
vt dic̃ Conſtan. Hoc ãt ẽ ꝓpriũ ſenſꝰ tactus
ꝙ oẽs alij ſẽſus hñt ſingulare mẽbꝝ ꝛ orga
nũ ſue actioni ſpẽalr deputatũ. Solꝰ autẽ
tactꝰ eſt generalr in mẽbris oĩbꝫ exceptis pi
lis ꝛ crinibꝫ ꝛ pedũ ac manuũ vnguibꝫ. in q̃
bus nõ ẽ neruꝰ ꝛ ꝑ ꝯñs neq; ſenſus. Hic ſen
ſus ꝑ oĩbꝫ alijſ magiſ ẽ terreſtriſ atq; groſſus
ꝛ iõ aſpera ꝛ dura. et cetera hmõi terreſtres
paſſiões ſenſibꝫ alijs ſilr̃tudĩs gr̃a ꝑfectius
ꝯphẽdit. Hic ſẽſus q̃uis alijs ſẽſibꝫ ratõne
obiectoꝝ videat̃ groſſior eſſe ſuppoſitiſ. tamẽ
alijs iudicat̃ eſſe vtilior. qꝛ q̃uis alij ſenſus
poſſint aliq̃lit̃ eſſe ſine tactu tñ bñ ꝛ cõplete
eſſe ſine tactu ẽ impoſſibile. vt dic̃ phus. vñ
generalior ẽ tactꝰ ceteriſ. tum qꝛ ꝑ oẽs corpis
ꝑticulas diffũdit̃. tũ qꝛ oĩbꝫ alijs ſenſibꝫ co-
operat̃ ꝑcipue guſtui. Hi em̃ duo ſenſus. ſ.
guſtꝰ ꝛ tactꝰ ſũt magiſ ꝯtinui cũ ipo corde et
iõ ſũt magiſ de eſſe aialis. ꝛ de ſuis ſenſatiſ iu
dicãt expſſiꝰ ꝛ obiectiſ. Omẽ em̃ mẽbroꝝ hꝫ
vnũ neruũ vel duos q̃bꝫ ſenſus tactꝰ ꝛ motꝰ
volũtariꝰ ꝑficit̃ ꝛ ꝯplet̃ ſic̃ i anathomia Cõ
ſtant. inuenit̃. Ledit̃ aũt iſte ſenſus tactꝰ qñ
q; ſic̃ et ſuperiores. qñq; ãt ex toto aufert̃ vbi
ſenſus et motꝰ volũtariꝰ penitus amittũt̃. vt
ꝯtingit in mẽbris paraliticis ꝛ ꝯtractiſ. Itẽ
qñq; minorat̃ ſic̃ qñ aliqđ mẽbꝝ obdormi-
re dr̃ qñ ſcꝫ ꝓpt̃ aliquã opilatõꝫ vel membri
ꝯſtrictõꝫ. ſpũs ſenſibilis libere trãſire ꝑ mẽ
brũ nõ ꝑmittit̃. Ledit̃ etiam a mala cerebri
cõpaſſione. vt pꝫ in epilẽticiſ q̃ hora acceſſio
nis etiã tactũ ignis nõ aduertũt Sepe etiã
patit̃ ab extrinſeca aeris imutatõe vt i digi-
tis nimio frigore ꝯſtrictiſ. in q̃bꝫ motꝰ volũ-
tariꝰ impedit̃. vñ vnꝰ aliũ ꝯſtringere non pt̃.
Itẽ qñq; ex ꝑtiũ corpis inciſiõe. Nã mẽbrũ
a corpe ꝑciſũ nihil oĩno ſentit etiã ſi con-
cuſſum fuerit penitꝰ vel cõbuſtũ. Itẽ mẽbꝝ
etiã manẽs in corpe ſi fuerit aliq̃ caſu mor-
tuũ vel putrefactũ ſenſu tãgibili oĩno pri
uat̃. tanto em̃ ſenſus tactꝰ grauiꝰ patit̃ q̃nto
ꝓfũdiꝰ i neruis ſenſibilibꝫ vulnerat̃. Itẽ cuꝫ
dolor ſenſus ſit rei nociue ꝯtingẽs ex ꝑtiuꝫ
diſcõtinuatõe res inferẽs dolorẽ mẽbro ma
xime ledit tactũ ꝛ maximã infert corpi paſſi
onẽ ꝛ q̃ue efficit imutatõꝫ. Nã oẽ ſenſatum
imutatõꝫ fac̃ in organo ſenſitiui ſui. vt dicit
phus. Itẽ pl'es imutatões faciũt ſenſata ta
ctus q̃ alioꝝ ſenſuũ. groſſior ei ẽ ꝛ materia-
lior ceteriſ ſenſibꝫ. ꝛ iõ fortiꝰ ꝯtinet impſſiões
ꝯueniẽtiſ ꝛ incõueniẽtiſ. Iteꝫ qꝛ tactꝰ ẽ ſenſus
vniuerſal' adherẽs ſingul' ꝑtibꝫ. ad vl'eꝫ de-
ſtructõeꝫ tactꝰ deſtruit̃ ſubiectũ totiꝰ aialis.
Non ſic eſt de alijs ſenſibꝫ. deſtructo em̃ ſen
ſu viſus alie ꝟtutes aial' ꝓpt̃ h̃ nõ deſtruũt̃.
imo qñq; i ſuis actionibꝫ fortiꝰ intendũt̃. ſꝫ
deſtructo tactu deſtruit̃ oĩs ſenſus. vñ pꝫ ꝙ
ſenſus tactꝰ eſt ſubiectũ oĩm alioꝝ ſenſuum
et fundamentũ. Item cuꝫ quattuor ſenſus
alij ſingulare et ꝓprium ſenſatum habeant ꝛ
obiectum. ſ. ꝙ ſic cadit in vno ſenſu ꝙ non i
alio ſic̃ color in viſu. ſapor in guſtu ꝛc̃. So-
lus tactꝰ eſt q̃ oĩbꝫ alijs organis ſenſuum
ſuas impmit paſſiones. Eſt em̃ cõmune oĩ-
bus ſenſibꝫ ꝙ ꝓpria hñt obiecta et ſenſata in
q̃bꝫ non errant niſi caſu. ꝓpter quedã em̃ ac
cidentia ꝯtingit ſenſum particularem erra
re. qꝛ vt dicit Ariſt. hmõi faciũt ſepe fantaſi
am mentiri. vt pꝫ in viſu q̃ iudicat ſtellã ma
gnam eſſe paruã ꝓpter magnam diſtantiam
ſitus. et guſtu. q̃ dicit amaꝝ dulce ꝛ econuer
ſo ꝓpter palati infectõem. et ſic de alijs ꝯtin-
git. Cõmune igit̃ eſt et generale ꝙ oẽs ſen
ſus ꝑticulares exteriores a cõmuni ſenſu in
teriori tanq; linee quedaꝫ a centro particu
lariter exeunt. et ſꝫm varias eoꝝ paſſiões or-
gana ſenſitiua ꝑficiũt. et ſuoꝝ ſenſatorũ for-
mas et ſimilitudĩes ad ſenſum cõmunẽ ſin-
gulariter reducunt. quo mediante de ſingu
loꝝ ꝓprietatibus et differentijs q̃tum eoruꝫ
actioni congruit iudicant et diſcernunt. Et
hec dicta de ꝓprietatibus ꝟtutũ et ſenſuũ iã
ſufficiant.

De his q̃ exigunt̃ ad ꝑfectõem nature
Capitulum. XXII

SIcut ad regimen nature exigũt̃ ſen
ſus et ꝟtutes. ita ad ꝑfectõem eiuſdẽ
exigunt̃ neceſſario ſpũs quidã quo-
rum bñficio et motu cõtinuo tam ſenſus q̃
virtutes in animalibꝫ moderant̃ vt ſuas ꝑ-
agant actiones. Dicitur aũt ſpũs put h̃ ſu-
mitur quedam ſuba ſubtilis ꝛ aerea ꝟtutes
corpis excitans ad ſuas pagendas actões. l'
ſic dr̃ in libro ſpũs et anime. Spũs ẽ quod
dam corpus ſubtile vi caloris generatuꝫ et
in humano corpore ꝑ venas corporis viui-
ficans ꝛ per arterias pulſabiles anhelitum
vitã atq; pulſũ animalibꝰ admĩſtrãs ſenſuꝫ
et motum volũtarium mediãtibus neruis
et muſculis operans in corporibꝫ animatis
Hic ſpũs ſꝫm medicos ſic hꝫ generari. duꝫ

ꝑ calorē agētē i ſāguie ʒ fort ꝫ in epate fit ebu litio fum⁹ qdā reſolnit̃ q̄ ex venis epat ꝫ ſubti liat⁹ ꝛ depurat⁹ in q̄ndā ſubtilē ꝛ ſpūalē ſub ſtātiā ſiue aereā na t̃a ʒ ꝯmutat̃. q̄ ſpūs nat̃al' dr̄ eo ꝙ ſua ptāte nat̃al' r ſāguie ʒ ſubtiliat et a leuitate ſua ipm ad ſingl'a mēbꝛa īpellit et agitat. ꝛ iō iſte ſpūs ē ꝟtut ꝫ nat̃al' ꝓpe regiti n⁹. vt dic̄ Cōſtan. h̄ idē ſpūs ꝑ venas q̄ſda ʒ ad coꝛ mittūt̃. vbi ꝑ colliſionē ꝛ motū ꝑtiu ʒ coꝛdis ad inuicē mag ꝫ ð purat̃ ꝛ i nat̃a ʒ ſub tilioꝛē ꝯuertit̃. ꝛ tūc ſpūs vital' a pbiſic ꝫ nū cupat̃. eo ꝙ a coꝛde ꝑ arterias ad toti⁹ coꝛ poꝛis mēbꝛa ſe diffūdit. ꝛ ſpūalē ꝟtutē aug mētās ei⁹ opatōes rectificat ꝛ cuſtodit. Nā q̄dā arteria a ſiniſtro coꝛdis vētricl'o exiēs ī ſuo oꝛtu mox ī duos diuidit̃ ramos. q̄ꝝ vn⁹ tēdit ad īferioꝛa ī plurimos diuiſus ramos q̄bꝫ mediātibꝫ ſpūs vital' ad oīa īferioꝛa mē bꝛa viuificāda in coꝛpe deportat̃. alt' ꝟo ra mus tendēs ad ſupioꝛa diuidit̃ iteꝝ in tres ramos. q̄ꝝ dexter ad dexteꝝ bꝛachiū ſiniſter ad ſiniſtꝝ eq̄lit̃ ſe diffūdit. ī arterijs ſic diuer ſimode bifurcat ꝫ trāſfūdit̃ ſpūs vital' ꝑ totū coꝛp⁹ ꝛ vitalē in arterijs pulſu ʒ opat̃. medi⁹ ꝟo ram⁹ ad cerebꝝ ſe extēdit ꝛ ſupioꝛes ꝑtes viuificās vitalē ſpm̄ ī oībꝫ ꝑtibꝫ circūfūdit. Idē ꝟo ſpūs ad vētriculos cerebꝛi vlterius penetrās ibidē pl⁹ dirigit̃ ꝛ ſubtiliat̃ ꝛ ī eēn tiā aīal' ſpūs q̄ ſubtilioꝛ eſt ceter ꝫ trāſmutat̃ Iſte igit̃ ſpūs aīal' in anterioꝛi vētriculo ce rebꝛi generat⁹ ꝑticulārit̃ diffūdit̃ ꝑ oꝛgana ſentiēdi. nihilomin⁹ tñ ꝑs remanet ī eiſdem vētricul' vt ſenſus cōis ꝛ imaginatiua ꝟtus ꝑficiat̃. deinde trāſit ad mediū vētriculū .ſ. ad cellulā logiſticā ad ꝑficiēdū ītellectū. foꝛ mato āt ītellctū trāſit ad puppim ſiue ad cel lulā mēoꝛalē impꝛſſiōes ī alijs cellul' factas vt ſecū deferēs in thalamo mēoꝛie reponāt̃ a puppi ꝟo. i. a poſterioꝛi ꝑte capit ꝫ. i. cerebꝛi ꝑ medullā ſpine doꝛſi q̄ a pbiſic ꝫ nucha dr̄ penetrat ad neruos motiuos vt ſic mot⁹ vo lūtari⁹ ī oībꝫ ꝑtibꝫ coꝛpis īferioꝛis generet̃. vn⁹ igit̃ ꝛ idē ſpūs coꝛpoꝛe⁹ ſubtil' tñ ꝛ aere⁹ ꝓpt̄ diuerſa officia ī diuerſ mēbꝛis diuerſis noībꝫ ē vocat⁹. nā ſpūs nat̃al' ē ī epate. ſpūs vital' in coꝛde. ſ ʒ ſpūs dr̄ aīal' ꝓut in capite opat̃. hūc q̄dē ſpm̄ nō debem⁹ credere hūā nā aīa ʒ ſiue rōnalē aīm. ſ ʒ poti⁹ vt dic̄ Aug. eiuſdē vehiculū ꝛ ꝓpꝛiū inſtrumētū. mediāte eñ tali ſpū aīa coꝛpi iūgit̃ ꝛ ſine tal' ſpūs mi niſterio nll'a aīe actio ꝑfecte ī coꝛpe exercet̃. vñ iſt ꝫ ſpiritibꝫ leſis ꝛ ī ſuis effectibꝫ q̄litcū ꝙ ipedit ꝫ reſoluta coꝛpis ꝛ aīe armonia rō nalis ſpūs in cūct ꝫ ſuis opatōibꝫ ī coꝛde im pedit̃ vt p ʒ in maniacis ꝛ in freneticis ꝛ alijs in q̄bꝫ vſus rōnis ſepi⁹ nō h ʒ locū. ꝛ h̄ ē q ꝛ ꝑ dictoꝝ ſpirituū hūoꝛe vel vulnere ledit̃ in ſtrumentū. Iſt ꝫ igit̃ ſpiritibꝫ ꝯfoꝛtatis aīa ꝯfoꝛtat̃ ꝛ iſtis debilitat ꝫ vel deficiētibꝫ ipſa aīa quo ad regimē coꝛpis deficit vel in ſuis actionibꝫ minoꝛat̃. vt plane dicit Conſtan. Et h̄ de iſtis ſpiritibꝫ ſufficiāt q̄ꝫtū ad pñte ʒ ꝑtinet tractatū.

De pulſibꝫ Caplm̄. XXIII

C

Um pulſus ſpūs vital' ſit effect⁹. re ſtat vt de pulſibꝫ ꝛ eoꝝ ꝓꝓetatibꝫ ali q̄ dicā⁹. Eſt itaq ꝫ pulſus ſm̄ dyaſto lē ꝛ ſiſtolē. i. ſm̄ dilatatō ʒ ꝛ ꝯſtrictō ʒ coꝛdiſ ꝛ arteriaꝝ mot⁹. Cū igit̃ coꝛ in ꝯtinuo mo tu exīs a cētro vſq ꝫ ad circūferentiā in ſan guinis ꝛ caloꝛis motu ac in pulſu ſpūs vita lis ꝯtinue moueat̃ ex tali motu vſq ꝫ ad extre mitates dilatat̃. q̄ñ ꝟo ecōuerſo ab extremi tatibꝫ ad centꝝ mouet̃ ꝯſtringit̃. coꝛdis igit̃ dilatatio ad frigidū aerē attrahendū et con ſtrictio ad aerē fumoſu ʒ expellendū ſunt cā pulſus. ad h̄ āt neceſſari⁹ eſt pulſus vt diſpo ſitio ſpūalis ꝟtutis intelligat̃ operatio cog noſcat̃. Dic itaq ꝫ pulſus a coꝛde incipit per arterias et ad extremitates coꝛpis ſe diffun dit. vñ ꝯſiſtentiam coꝛdis et eius actionem oñdit. ſolet aūt a medicis non in omnibꝫ ꝑti bus coꝛpis ſed in bꝛachialibꝫ per arteriarū motus pulſus cōiter inueniri. q̄ñ in q̄buſ dam non poſſet bñ diſcerni ꝓpter caꝝ a cen tro coꝛdis elongatōem. in q̄buſdam aūt ꝓpt̄ coꝛdis regentis occultatōem. in q̄buſdā āt ꝓpt̄ oſſiū ꝯſtrictō ʒ. Et iō antiq̄ ſapientes ad diſcernendū pulſū arterias bꝛachij elegert̄ et h̄ ſi q̄dem fuit facilius vtilius et honeſti⁹ Facili⁹ q ꝛ carnoſe partes arteriā nō occul tant. vtili⁹ q ꝛ bꝛachiales arterie coꝛdi mag ꝫ appꝛoximāt. honeſtius q ꝛ nec egro nec medi co aliquā verecundiā generant ſeu miſtrāt Indecens eñ eſſet et verecundum occulta membꝛa coꝛpoꝛis denudare. Diſcernit̃ aūt pulſus ꝓpꝛie per digitoꝝ appoſitōem ſup lo cum pulſatilē. quod fieri ꝯſueuit cū medio cri impꝛeſſione aliter in foꝛti aliter in debili q ꝛ in foꝛti ꝛ carnoſo foꝛti⁹ in debili ꝛ carni bus denudato. remiſſi⁹ ꝛ leuioꝛi pꝛſſione fie ri ꝯſueuit. Ad h̄ eſt ſciendu ʒ vt dic̄ Cōſtan. multe ſunt pulſuu ʒ diuerſitates que tamen ad decem referunt̃ vel reducūtur. Primus

attendit̃ ſm dimẽſiõis q̃titatẽ.⁊ h̃ ẽ triplex.
magn⁹ qñ ꝑ lõgũ latũ ⁊ ꝓfũdũ arterie ſe dif/
fũdit ⁊ ꝓuenit iſte pulſus fortꝭ ⁊ groſſus ex
fortitudĩe ſpũs q̃ dilatat̃ pulſus.⁊ ẽ pulſ⁹ ex
nimio calore q̃ idiget ĩfrigidatõe.⁊ ex molli
cie mẽbri obediẽtꝭ dilatatõi dr̃.⁊ pu⁹ occult⁹
⁊ ſtrict⁹ qñ ad cẽtꝝ redit.⁊ h̃ fit ex defectu vir
tutꝭ ⁊ ꝑuitate caloris.dr̃ ⁊ mediocrꝭ eq̃lis et
tp̃at⁹ qñ nec cẽtro nec extremitatib⁹ ẽ vicin⁹
hec mediocritas ex mag̃ ⁊ ꝑuo ꝓcedit. Jtez
ꝯſiderat̃ ſm tps motuũ.⁊ dr̃ velox tardus ⁊
medi⁹. velox dr̃.q2 ꝑuo tp̃is interuallo ſepius
mouet̃.⁊ h̃ ꝯtigit ex forti calore ⁊ ṽtute. tar/
dus q2 magnũ ꝯtinet tp̃is interuallũ vl' ſpa
ciũ ad ſui mot⁹ ꝯplemẽtũ.et h̃ accidit ex de/
fectu ṽtutꝭ ⁊ caloris mĩoratõe. Medi⁹ inter
hos laudabil' ẽ habẽd⁹. Tertio ꝯſiderat̃ pul
ſus ſm tenorẽ ṽtutꝭ.⁊ ſm h̃ ẽ fortꝭ debilis et
medi⁹. fortꝭ ẽ qñ q̃dã ṽtute a ſe videt̃ expell'e
digitũ tãgẽtꝭ.⁊ h̃ accidit ex fortitudĩe ṽtutꝭ ⁊
mollicie organi facil' ad mouẽduz.debilis ẽ
qñ debilit̃ digitũ ꝑcutit. ⁊ h̃ ẽ ex ĩbecillitate
ṽtutꝭ ⁊ duricia organi ĩobediẽtꝭ.medius ab
vtroq; tp̃at̃. Quarto attẽdit ſm ꝯſiſtẽtiã or
gani.⁊ tũc dr̃ dur⁹ ⁊ moll' ⁊ medi⁹.dur⁹ ẽ qñ
cũ q̃dã aſꝑitate ⁊ duricia r̃ſiſtere videt̃.⁊ h̃ ꝓ
ueĩt ex vaſoꝝ ſiccitate.moll' ẽ qñ digiti cum
mag̃ ſuauitate ſẽtiũt.ita vt videat̃ ab eis pe/
netrari.⁊ h̃ ꝓueĩt ex hũiditate.medi⁹ int' hoſ
duos ẽ tp̃at⁹. Quĩto indicat̃ ſm plenũ et va/
cuũ ⁊ mediũ.plen⁹ ẽ q̃ q̃dã hũiditate redun
dare videt̃.⁊ h̃ ꝓueĩt ex nimia ſãguĩs ⁊ ſpũs
r̃pletõe.vacu⁹ ãt ẽ qñ appar3 ĩflat⁹.ſ3cũ tãgit̃
q̃i vacuis digitꝭ ꝑforat̃.medi⁹ ab his ẽ tp̃at⁹
Sexto iudicat̃ pulſus ſm q̃litatẽ arteriaꝝ.
⁊ diuidit̃ ĩ calidũ frigidũ ⁊ mediũ.calid⁹ eſt
cũ digitoꝝ extremitates ſẽtiũt calidã arteri
arũ ſubaz.⁊ h̃ ꝓueĩt ex materia ĩtra h̃ita.ſ.ex
ſpũ ⁊ calore.i.calido ſãgne.frigid⁹ ecõtrario
mõ ẽ itelligẽd⁹.medi⁹ ṽo ab his duob⁹ tp̃at̃
Septimo iudicat̃ ex ope q̃etꝭ.⁊ h̃ diuidit̃ in
ſpiſſũ rarꝝ ĩ mediũ.ſpiſſus ẽ q̃ ĩ ſua dilatati
one digitoꝝ extremitates ſepe ꝑcutit ⁊ ſubi
to recedit.⁊ h̃ accidit ex fortitudĩe caloris et
d̃fectu ṽtutꝭ.fortitudo eĩ calorꝭ r̃ mediũ q̃rit
refrigeratõis.defect⁹ ṽo ṽtutꝭ cũ nõ valeat ſe
mel bis l' ter ĩ appetẽdo laborat.rar⁹ ṽo econ
uerſo ⁊ ex ꝯ̄ria cã ꝓueĩt.ſ.ex tarditate calorꝭ
⁊ fortitudĩe ṽtutꝭ.medi⁹ int' hos erit tp̃atus.
Hi ſeptẽ pulſus ſẽſu ſũt notabiles ⁊ ad diſ/
cernẽdũ ceťis faciliores Alij ṽo tres pulſus
q̃ꝝ ꝓm⁹ diuidit̃ ĩ põd⁹ laudabile ⁊ ñ laudabi
le. Scõs q̃ diuidit̃ ĩ ꝯcordẽ ⁊ ĩ nõ eq̃lẽ. Et
terti⁹ q̃ ſm ꝑcuſſionẽ maiorẽ l' minorẽ diui/
dit̃ ĩ ordinatũ ⁊ ĩ nõ ordiatũ.tñ vix valent a
ꝑitiſſimis medicꝭ d̃phẽdi.⁊ iõ de eis ad pñſ
ſupſedendũ ẽ.ſi q̃s tñ eas ſcire voluerit ĩ.vij
libro pantegñ. Cõſtãtini.ca.iij.de q̃ h̃ expri
mim⁹ inueĩet determĩata ſufficiẽtiſſime oĩa
et expreſſa ibi de pulſu caꝓzante marcellino
ſerrino ṽ micloſo formidãte eſtuãte ⁊ tremẽ
te diffuſi⁹ diſputat̃. de q̃b⁹ nihil ad pñs.tum
ꝓpt' difficultatẽ.tũ etiam propt' ſingulariuz
pulſuũ mlťiplicitatẽ.tũ etiã q2 pñti opuſcu/
lo multũ neceſſaria nõ vident̃.

De varietate pulſuũ Ca.XXIIII.

Variat̃ ãt pulſus ꝓpẽ mlťa. Pzio ꝓpt'
ſex⁹ diſcretõꝫ.nã ĩ maſcul' q̃ validio/
ris ſũt naťe ⁊ fortioris fortior eſt pul
ſus q̃ꝫ ĩ feĩs q̃ ſũt naťe magꝭ debiles. et h̃ eſt
q2 naťa ſepe iterãdo nitit̃ ſupplere ĩ feĩs qd̃
ꝑ fortiorẽ pulſũ ſemel ĩ maſcul' opat̃. Jtẽ va
riat̃ pulſus ꝑ ꝯplexiõez.q2 ſi fuerit calida fa
cit pulſũ fortiorẽ maiorẽ ⁊ velociorẽ.ſi ṽo fri
gida fac̃ paruũ debilẽ atq; tardũ.ſi ãt humi
da mollem reddit ⁊ ſpiſſũ.ſi ſicca aſpex atq;
durũ. Jtez diuerſificat̃ ꝓpt' variã corporis
diſpoſitõꝫ.q2 ĩ macilen tgeneralr̃ ẽ pulſus
fortior et viuacior q̃ꝫ ĩ craſſis.⁊ h̃ forſitan ꝓ/
pter minorẽ arterie per molẽ carneã occul/
tatõꝫ.l' ꝓpt' maiorem caloris naťal' q̃ abun/
dat ĩ macilẽtꝭ intenſionẽ.q̃ q̃dez calor pulſũ
efficit fortiorem. Jtem ꝓpt' etatꝭ diuerſitatẽ.
q2 pueri hñt velociorem pulſũ ad ĩnati calo
ris refrigeratõꝫ.q2 ĩ talib⁹ pl⁹ abũdat.nã ve/
locitatez fac̃ magnitudo caloris ⁊ debilitas
ṽtutꝭ q̃ ad attrahendũ frigidũ aerem ſemel
nõ ſuffic̃.vt ſup̃ dictũ eſt.iuuenes ṽo propt'
abũdãtez ĩ eis ṽtutẽ pulſũ hñt fortẽ ⁊ velocẽ.
Senes ṽo ecõuerſo paruũ tardũ debilez et
raꝝ.⁊ h̃ q2 eoꝝ ꝯplexio appropĩq̃t frigidita
ti.vñ nõ eſt neceſſe multũ attrahe aerem fri
gidũ cã refrigeratõis. Alie ãt etates his af/
fines ſm ea cui magꝭ approximant pulſũ ſi/
miliorem ſunt hñtes.⁊ h̃ tam in maſcul' q̃ꝫ ĩ
feĩs. Jtem ꝓpter temporis ĩmutatõez.nam
ver ꝓpt' temperãtiã frigiditatꝭ ⁊ caliditatis
pulſũ fac̃ fortem.ſil'r ⁊ autũn⁹. Oĩe eĩ tem
peramentũ ṽtuti naťali adhibet incremẽtũ
Eſtas ṽo q2 calidiſſima eſt debilez pulſum
reddit ⁊ paruũ ꝓpt' nimiã pectorꝭ dilatatõꝫ
ꝓpt' quã euaneſcit ṽt⁹ ⁊ debilitat̃.et iõ pulſ⁹
debilitati ñ ſufficit vt magn⁹ efficiat̃. hyems
autez quia frigida eſt facit pulſum tardum

ſed tñ multũ forte. tarditas aũt ꝓuenit ex h̾ ꝙ nõ oportet mltũ refrigerari. fortis aũt ẽ. q̃a calor nãl̾ ad iteriora refugit corpis. vñ ꝟtutẽ ⁊ pulſũ ꝯfortat qñ nõ excedit. Calor vero eſtiual̾ vtrũq; diſſoluit. Itẽ ꝓpt̾ diuerſoꝝ climatũ ⁊ regionũ inhabitatõꝫ. q2 in calida regione habitãtes vt ĩ ethiopia pulſũ habẽt velocẽ q̃ſi eſtiuũ. habitãtes ꝟo ĩ frigida pulſum hñt ſil̾ez hyemali. Inhabitãtes ꝟo ſub linea eq̃noxiali pulſũ hñt mediocrẽ ſic ĩ tꝑe ꝟnali ⁊ autũnali. Sil̾r aer calidꝰ frigidus ⁊ ſiccus ſiue tꝑatꝰ pulſum variat et immutat. Item propter impugnatõem. nam p̃gnantes in pulſu ſũt mutabiles. q2 ĩ ꝑncipio vſq; ad ſextũ mẽſem pulſũ hñt fortẽ ſpiſſũ ⁊ velocem. q2 calor calorẽ augmẽtat nãlẽ ⁊ vires mulieris vſq; ad h̾ tꝑs ſũt mediocres. ⁊ fetꝰ adhuc paruꝰ. vñ paꝝ nutrimẽti abſtrahit ab eaꝝ corpibꝫ. ⁊ iõ eſt pulſus ad h̾ tꝑatꝰ. In ſeptimo ꝟo mẽſe fetꝰ maioratur. ⁊ iõ maiꝰ nutrimẽtũ requirit vñ nãa g̃uatur. ⁊ ꝑ ꝯñs pulſus debilitatur. Item ꝓpt̾ ſomni ⁊ vigiliaꝝ alterationẽ. q2 tꝑe ſomni ꝑuus eſſe ſolet ⁊ tardꝰ. ſꝫ poſt ſomnũ fit fortis ⁊ magnꝰ. q2 tũc calor naturalis ꝯfortatur. veruntñ ſi ſomnꝰ nimis ꝓlongetur pulſus rareſcit ⁊ debilitatur. Propterea ſi q̃s a ſomno excitetur ſubito nãa diſcutitur et pulſus velox ſpiſſus tremẽs et inordinatus ſubito inuenitur. ſed cũ q̃eſcit iteꝝ reuertitur in ꝑſtinũ ſtatũ. Item ꝓpt̾ laborẽ ⁊ corpis exercitatõꝫ q̃ ſi fuerit tꝑata pulſũ facit fortẽ magnũ velocẽ ⁊ ſpiſſum. q2 calor nãl̾ poſt huiuſmodi excitatur. ſi ꝟo exercitiũ exiuerit tꝑamentũ accidit ecõtra pulſus ꝑuus durꝰ tardus et rarus. q2 in fine laborantibꝫ ꝟtꝰ deficit ⁊ calor nãl̾ diſſoluitur. ⁊ pulſus ꝑ ꝯñs minoratur. Item ꝓpt̾ balneoꝝ aſſuefactõez. Nã in aqua calida balneãtes tꝑate pulſum hñt fortẽ ⁊ magnũ ⁊ ſpiſſũ. ⁊ h̾ ꝓpt̾ nãe ꝯfortationẽ. ⁊ ꝓpt̾ ſupfluitatũ hũidaꝝ ꝯſumptõez ſed in nimis morãtibꝫ in aq̃ pulſus debilis efficitur. remanet tñ ſic ꝑus velocitas ⁊ ſpiſſitudo. Sil̾r balneãtes in aq̃ frigida tꝑate pulſum hñt fortẽ ⁊ velocẽ. ⁊ h̾ ꝯtingit ꝓpt̾ caloris nãl̾ coadunatõꝫ ⁊ ꝯfortatõꝫ ꝟtutis prouenĩetis ex tꝑamẽto exterioris infrigidationis. ſꝫ nimia mora in tali balneo pulſũ debilitat et ꝟtutẽ. ⁊ h̾ ꝯtingit in macilẽtis plꝰ q̃ ĩ craſſis ꝓpt̾ frigiditatem ad exteriora nimis ſubito. ⁊ q̃ſi ſine obſtaculo penetrantẽ. et q̃ſi ꝑcordia plꝰ debito ꝯſtringentẽ. Item ꝓpter cibi ⁊ potꝰ variã ſumptõez. Cibꝫ eñ ſupfluꝰ et indigeſtꝰ pulſum debilitat. moderatus ꝟo digeſtuſq; ac ꝑ mẽbra diffuſus. excitata ꝟtute pulſũ augmẽtat. Sil̾r ⁊ potꝰ moderatꝰ et digeſtꝰ pulſũ facit fortẽ magnũ ⁊ velocẽ. frigidꝰ aũt rarũ et tardũ. Item ꝓpt̾ paſſionũ aĩe variatõez. Nam ira facit pulſum velocẽ fortem et ſpiſſum leticia mediocrẽ. Timor ſil̾r pulſum efficit velocẽ inordinatũ et trementẽ ſil̾r et dolor. ⁊ ita de aliĩs ꝯtigit. Hec aũt dicta de aĩe et eiꝰ potẽtiaꝝ ꝓꝑetatibꝫ ⁊ effectibꝫ q̃ꝫtũ ſpectat ad h̾ opuſculũ iã ſufficiãt. Nũc aũt de ꝓꝑetatibꝫ hũani corpis cuiꝰ aĩa ꝟtus eſt ⁊ ꝑfectio adiuuãte dei grã aliq̃ ſũt dicenda.

¶ Incipit liber quartus de ꝓꝑetatibꝫ ſubſtantie corporee.

De humanitaq; corpis et partium eiꝰ ꝓprietatibus tractaturi ab elementaribus qualitatibus et humoribus ex quibus conſtat corpꝰ eſt ꝑmitꝰ inchoandum

De quattuor elementaribꝫ qualitatibꝫ Capitulũ. I.

Quattuor itaq; ſunt elementa et elementares q̃litates ex q̃bꝫ ꝯſtituitur om̃e aĩatuꝫ corpꝰ materialr̾ p̃cipue corpꝰ hũanũ qđ int̾ oĩa elemẽta eſt nobiliſſimũ et nobiliſſime int̾ oĩa ꝯpoſita ordinatũ vtpute ꝓpriũ aĩe rõnal̾ organũ ipſiꝰ opationibꝫ tam naturalibꝫ q̃ꝫ voluntariĩs deputatum. Eſt itaq; corpꝰ hoĩs ꝯpoſitũ ex q̃ttuor elementis. ſ. ex terra. aqua. igne. et aere. quoꝝ q̃dlibet hꝫ ꝓꝑas q̃litates. Sũt aũt quattuor ꝑme ⁊ ꝑncipales. ſ. caliditas. frigiditas. ſiccitas. humiditas. q̃ dicuntur ꝑme. q2 ꝑmo labuntur ab elementis in elemẽtata. Dicũtur etiã ꝑncipales. q2 ab eis oẽs ſecundariĩ effectus oriuntur. Duaꝝ qualitatũ due ſunt actiue. ſcꝫ caliditas et frigiditas. alie ꝟo due. ſ. ſiccitas et humiditas ſunt paſſiue. vñ ab iſtaꝝ qualitatũ p̃ualentia ⁊ dominio dicuntur elementa actiua vel paſſiua. Dicuntur aũt ꝑme due ꝑncipaliter actiue. non q2 ille tm̃ agant. q2 paſſiue ſil̾r agunt. Nulla eñ qualitas eſt ocioſa in corpe. ſed he ideo dicuntur actiue. q2 per actõnes earum alie habẽt induci ⁊ ꝯſeruari. Nam caliditas qñq; humiditatẽ quãdoq; ſiccitatẽ inducit et cuſtodit vt poteſt videri ĩ carne ſalſa. calor eñ ſolis terreſtres ꝑtes

diſſoluit ⁊ aq̄ſas ⁊ aereas. ⁊ ſic relaxādo ⁊ remolliēdo a calore īducit̄ hūiditas. ſiccitatē āt īducit q2 calor agēs ī hūiditatē ꝑus eam diſſoluit ⁊ diſſolutā ↄſumit. ⁊ ſic ſiccitas q̄ ē lima caloris īducit̄ ⁊ etiā ↄſeruat̄. Caliditas igit̄ eſt elemētaris q̄litas ſūme actiua q̄d p3 p ei9 effectū dū tñ agat ī rē aliquā. Primo ei9 ptes diſſoluit q̄bꝫ diſſolut̄ res debilior effi/cit̄ q̄ p ptiū coherētia3 fortior fuit. ⁊ iō actiō rei agēt̄ min9 reſiſtit. Jtē caliditas ē oīm generabiliū artifex ⁊ cā generatōis tot9 pnci/palit̄ effectiua. Eſt āt duplex caliditas. caliditas ſolaris ſiue celeſt̄ generās. ⁊ h̄ ē ſaluatiua ⁊ generatiua. Uñ q̄nq3 generāt̄ rane ex celeſti calore ī aere. alia eſt elemētaris et ge/nerata. ⁊ h̄ eſt corruptiua ⁊ cōſūptiua ſic q̄ñ fit coadunatio fractoꝝ radioꝝ ī pūcto alic9 corpis pſpicui ſi fiat coadunatio radioꝝ in ſpeculo pt incēdi ſtuppa ex reflexiōe radioꝝ ⁊ cōburi. Jtē inferioꝝ ad ſupiora r̄ductiua faciēdo em̄ motū a centro ad circūferentiā diſſoluit terreſtria in aq̄ſa et aq̄ſa in aerea et illa in ignea. ⁊ ſic inferiora et media reducit in ſua ſupiora. Jtem eoꝝ q̄ dure ſūt ↄpactionis eſt remollitiua. agendo em̄ ī groſſam ſubām eam mollificat diſſoluēdo. vt p3 in metallis calore liq̄factis. diſſoluēdo em̄ terreſtria in aq̄ſa remollit. Jtē molliū ⁊ liq̄dorū eſt induratiua. vt p3 in ouo igni appoſito q2 liquidioribꝫ ⁊ ſubtilioribꝫ ptibꝫ reſolutis. terreſtribꝫ ptibꝫ remanētibꝫ indureſcit Jte3 denſoꝝ eſt ſubtiliatiua. dū em̄ motū a cen/tro ad circūferentiā hēat vi ſua rem in qua3 agit diſſoluit ⁊ ſue actiōi ydoneā reddit. vñ cū rem ad ſimplicitatē reducere laborat per ↄñs ſubtiliat. nā ſimplicitas groſſe rei ſub/tilitas eſt q̄ naſcit̄ p minorē ptiū ↄpactōem vt p3 in glacie q̄ calore ſoluta ſubtiliat̄. Jtē ꝟtute ſua eſt depuratiua metalloꝝ ⁊ rubiginis ipoꝝ ↄſūptiua. Nā agēdo in ſuba3 ipi9 metalli illā diſſoluit. ⁊ ſi q̄d inuenit feculentie rubigīs ſepat ⁊ ↄſumit. ſi āt fuerit auru3 omino puꝝ violētia caloris q̄dē diſſoluit̄. ſ3 nō ↄſumit̄. vñ auꝝ pfecte depuratū q̄uis p calorē diſſoluat̄ nō tñ in ſuo pōdere mioꝛat̄ Jtē caliditas ē accidentalit̄ coꝛruptiua. vt ē videre q̄ñ calor pl9 diſſoluit q̄ ↄſumat. ipi hūores putrefiūt ⁊ coꝛrūpūt̄. vt p3 ī cumu/lo frumēti aqua aſperſa. vbi calor intercluſus aquā reſoluit in fumoſitatē q̄ incluſa et retēta grana remollit ⁊ putrefacit ac coꝛrū/pit. Jtē nat̄alit̄ eſt ḡuiu3 alleuiatiua. dū em̄ hūiditas p calorē reſoluta ↄſumit̄ pond9 minorat̄. ⁊ ſic ſuba rei leuiat̄. ꝓptea calore agente in hūiditatē fum9 generat̄. q̄ fum9 alleuiat̄ ⁊ depurat̄ ⁊ in ſpm̄. ſ. ſuba3 leuē ⁊ aereā mutat̄ ⁊ rem in qua ↄtinet̄ reddit leuiorē. Hic eſt q2 coꝛpa aīaliū viuētiū incōpabilit̄ ſunt leuioꝛa q̄ coꝛpa moꝛtuoꝝ ꝓpt̄ calorē et ſpm̄ ↄtentū in arterijs ⁊ ī venis. Sic em̄ coꝛpa aīantiū ſūt leuioꝛa poſt prandiū q̄ ante ꝓpt̄ caloris ↄformitatē. Jtē accidentat̄r eſt caliditas aggrauatiua. Agēdo em̄ in ſuba3 rei ſubtiliores ⁊ leuiores ptes ↄſumit et rema/nentibꝫ ptibꝫ groſſioribꝫ fit ↄpactio ⁊ p ↄñs aggrauatio. Per poroꝝ etiā aptō3 ex vi caloris fit ſpirituū euapoꝛatio ex q̄ꝝ pñtia coꝛp9 leuiat̄. q̄bꝫ euapoꝛat̄ p ipoꝝ abſentiā aggrauat̄. Jtē caliditas eſt coloris rubei genera/tiua. agēs em̄ in materiā ptes terreſtres re/ſoluit in aq̄ſas ⁊ illas in aereas ⁊ in igneas. vñ ex circūciſione igneaꝝ ptiū imitantiū rei ſupficiē color igne9 ſc3 rubēs generat̄ ſic eſt videre in roſis. Propterea dū p calorē calidi hūores in coꝛpe generant̄ ex coꝝ diffuſione p coꝛpis ſupficiē calor rube9 generatur. Jtem accidentalit̄ eſt diſcoloratiua. q2 p caliditatē poros aperientē exalāt humores et ſpūs euaneſcūt ex q̄ꝝ pñtia fiebat coloratio eoꝝ abſentia color diſcolor generat̄. ſic ē vi/dere de roſa q̄ de fumo ſulphuris albeſcit. Jtē nimis intenſa nat̄al̄r eſt moꝛtificatiua. q2 dū vltim9 motus caloris agit in ſuba3 eā ad vltimū reſoluit. reſoluēdo in fine d̄ſtruit ⁊ ↄſumit. Jtē accidētat̄r eſt viuificatiua. q̄a p caliditatē pſtantē motu3 coꝛdi in ſpiritibꝫ fit ſpirituū in coꝛpe reſtauratio ⁊ nutrimē/ti mēbroꝝ fit ↄpetēs adminiſtratio. ⁊ ſic p cō/ſequēs coꝛp9 r̄git̄ ⁊ viuificat̄ Recollige itaq3 ex p̄dict̄ q2 caliditas eſt elemētaris ꝓpetas ſūme actiua penetratiua ſūme mobil̄ ⁊ mo/tiua. generata ex motu radioꝝ ſuꝑpſi9. multiplicatiua ſiue cōicatiua illoꝝ in q̄ꝝ ſubam agit in ſuā ſpēm. trāſfoꝛmatiua illoꝝ q̄ frigiditate moꝛtua ſūt ⁊ deſtructa. viuificatiua ⁊ renouatiua vt p3 in radicibꝫ ⁊ in plant̄. que hyemali frigoꝛe moꝛtificate ꝟnali calore reuiuiſcūt. inferioꝝ ad ſupioꝛa reductiua. at/tractiua ſupfluoꝝ ↄſūptiua et ſoꝛdiū purgatiua. in materijs diuerſis diuerſoꝝ imo op/poſitoꝝ eſt effectuū ꝓductiua. ⁊ iō nūc inuenit̄ rarefactiua ⁊ mollificatiua liq̄factiua ⁊ apitiua. ⁊ ecōuerſo. nūc ↄdēſatiua ⁊ induratiua ↄſtrictiua ⁊ opilatiā. nūc etiā ſaluatiua

nūc corruptiua. Eſt etiā ꝟtute ꝓpria ſaporū imutatiua: nam acetoſa ꝛ agreſtia cōuertit ī dulcia. vt eſt videre ī fructibꝫ et in vuis. ꝑ ni miā aūt intenſionē ꝛ exceſſum dulcia ꝯuertit in amara ꝛ in ſalſa. Nā ex calore inteſo exu rente ſanguinē. ſanguis in colerā ꝯuertitur. et ꝑ eundē aq̄ ꝑ fortē ebulitiōem ſubtiliores ꝑtes aereas cōſumentē terreſtribꝫ manētibꝫ in ſalis ſubam trāſmutaꝛ. Eſt aūt caliditas crudorꝝ et indigeſtorꝝ maturatiua et maturi tatis in fructibꝫ celeriꝰ ꝑfectiua. vñ in regio nibꝫ calidis fructꝰ citiꝰ matureſcūt q̄ʒ ī frigi dis ꝛ plꝰ dulceſcūt. ē etiā formarꝝ et ſpecierꝝ potētia in materia latenꝛ exiſtentiū ad actū deductiua. vt pꝫ in mineralibꝫ. nam ꝑ calorꝭ actōem aurꝝ es argentum ꝛ cetere metallice ſpēs de lapidibꝫ educunꝛ ꝛ forma nobiliori veſtiunꝛ. Per calorē etiā diſſoluentē ſubam cinerꝝ ꝛ depurātē cineres in vitrꝝ ꝯuertūtur. vñ pꝫ ꝙ calor aeris ꝛ naꝛe eſt miſter: qꝛ me diante calore nobiliſſime ſpēs ꝛ forme tā na turales q̄ʒ artificiales de potētia ad actū ꝓ ducunꝛ. Eſt inſuꝑ caliditas impſſa in aere plurimarꝝ paſſionū. vtpute nubiū coruſca tionū fulgurꝝ ymbrium. ꝛ hmōi generatiua. Nā vi ſua actiua attractiua vapores varios ſiccos et humidos ad diuerſa aerꝭ īterſticia eleuat. qbꝫ aggregatꝭ ꝛ ꝯdenſatꝭ ī nubes. ca lor incluſus eas alterat ī varias ſpēs ꝛ trāſ mutat q̄s diuerſimode tādē diſſoluit. ꝛ diſ ſolutas nūc in ſpēm niuis vꝉ grandis. nunc in ſpēꝫ pluuie ſeu ymbris ad ꝛras vndiq̄ʒ cir cūſpergit. Eſt ꝑterea h̄ caliditas ſuorꝝ obie ctorꝝ a centro ad circūferentiā eleuatiua. ut pꝫ in elemētꝭ in qbꝫ dñaꝛ. ſ. in aere et in igne q̄ ſūma diſtantia a centro terre elongantur. Hoc etiā pꝫ in oleo qđ ſuꝑenatat. ꝛ in aliis oībꝫ in qbꝫ naꝛaꝉr calor vincit. Eſt inſuꝑ di ſpoſitionū ſiue q̄litatū ſui obiecti oſtenſiua. vt pꝫ in corpe vbi dñaꝛ calor. Nā vt di. Cō ſtan. li. j. ca. xvj. Corpꝰ ſi fuerit calidū erit ca ro multa. pinguedo pauca. color rubeꝰ. pili mlꝉti. nigri vꝉ ſubrubei. tactꝰ calidꝰ. intellectꝰ bonꝰ. hō facūdꝰ mlꝉtū mobilꝭ. audax. iracūdꝰ amās. libidinoſus. ꝛ mlꝉtū appetēs. et cito di gerēs. aſpere vocis ꝛ verecūdꝰ. fortꝭ ꝛ velocꝭ pulſus. Hec ꝛ mlꝉta alia ponit Conſtan. ſig q̄ calidi corpis ſunt indicia. et de calore di cta ſufficiant.

De frigiditate. Ca. II.

Frigiditas eſt elemētaris q̄litas q̄dā actiua ꝓprietas. debilior in actiōe q̄ʒ caliditas. ipiꝰ eīn eſt moueri a circūferentia ad centrꝝ: et ideo ꝑtes ſubiecti in qđ agit fac ſibi viciniꝰ adherere. ꝛ ideo tardiꝰ ꝛ difficiliꝰ ꝑficit in ipo effectū ſuū. Quāuis etiā naꝛali ter habeat infrigidare. tñ accidentaꝉr calefa cit. videmꝰ eīn in hyeme ꝙ ex frigiditate cō ſtringente poros corpis calide fumoſitate interiora petūt et nō h̄ntes liberꝝ exitum. q̄a intꝰ ſunt retēte ſe ꝯculcāt ꝛ calefaciūt. vñ ex terior frigiditas intꝰ accidentaꝉr calefacit. Itē frigiditas eſt ꝯdenſatiua. qꝛ frigiditate motū faciēte ad centrꝝ ꝑs ꝑti viciniꝰ coheret ꝑtes eīn ꝑus erant ꝑ interpoſitōēꝫ h̄uidita tis ſeꝑate a cētro ꝛ ſeiūcte. ſed ꝯdenſata h̄ui ditate ad centrꝝ ꝯſtringūꝛ. Itē q̄ʒuis reducē do ꝑteſ ad centrꝝ ſit naturaꝉr ꝯiūctiua tamē accidentaꝉr eſt diſſolutiua et ꝑtiū diſiūctia. ſicut eſt videre in cerebro frigiditate aliqua cōpſſo vi ꝯpſſionis h̄uiditas in eo retenta exꝓmiꝛ dilabiꝛ et ꝑ diuerſa cerebri emūcto ria diſpertiꝛ. vt pꝫ ī patientibꝫ catarrū ex cā frigida. Item naꝛaꝉr ingroſſatiua. qꝛ dūꝫ ꝑ actionē frigiditatꝭ ꝑtes ꝑtibꝫ viciniꝰ coadhe rēt totū groſſius efficiꝛ. ꝑterea ꝑtes ignee ꝑ frigiditatē ꝯꝓmētē ꝯdēſanꝛ in aereas. aeree in aqueas. et aquee in terreſtres. et ſic tota groſſior efficiꝛ. Eſt tñ frigiditas accidētaliꝛ ſubtiliatiua. qꝛ q̄n̄q̄ʒ ꝑ frigiditatē ꝯſtringē tē mlꝉta fit h̄uiditatꝭ oppreſſe eductio. q̄ h̄ui ditas ꝯtēta in poris ſubam ingroſſabat. ex h̄ ꝙ h̄uiditatꝭ fit eductio. ꝯſeqꝛ accidentaliter ſube ſubtiliatio. ſic pꝫ in pelle lota ꝛ expſſa. Itē q̄ʒuis ex ꝯſtrictōe ꝑtiū ꝛ ex ꝟtute ꝯꝓmē te facta euacuatōe ſpirituū ſit frigiditas na turaꝉr ḡuatiua accidentaꝉr tñ leuiat. qꝛ fcā educatōe h̄uiditatꝭ q̄ ḡuabat totꝰ ſube fit al leuiatio. Itē frigiditas tꝑata eſt vite rei con ſeruatiua. qꝛ dū ꝑ frigiditatē h̄uiditas ꝯdē ſaꝛ. caliditatꝭ intētio retardaꝛ. vñ ſic paulatī h̄uiditas ꝑ poros reſoluiꝛ ita reſoluta pau latim ꝯſumiꝛ. ꝛ ſic ne calor diſſoluat ſubam rei ipediꝛ. ꝛ res ne feteat frigiditatꝭ bñficio cuſtodiꝛ. vñ in locis frigidis et antroſis ca dauera paulatim ſine fetore frigiditate reſi ſtente ꝯſumiꝛ. Claudunꝛ etiā pori frigidita te ꝯſtringente. vñ vapores putridi ne exalēt exteriꝰ ad interiora reꝓmunꝛ. frigiditas tñ accidentaꝉr corruptiua ē ꝛ deſtructiua. Nā dū digeſtio ex frigiditate in ſtomacho impe diꝛ. tūc impedita caloris naꝛaꝉ actōe debi ta. corrupti humores generanꝛ. a qbꝫ ſequiꝛ corpis corruptio dū corrupti h̄uores corpi

incorporanť. Et h̄ e vide in vulneribꝫ q̄bꝫ frigi
da nimis apposita poros ꝯſtrigūt. vn̄ recētes
fumoſitates interiꝰ carnē remolliūt ꝛ eā cor/
rodētes vl' corrūpētes putrefaciūt. Itē na/
turalit' ē diſcoloratiua ſic videꝰ. qꝛ ī hyeme
calor corpis vl' cordis fugiēs ſuū ꝯriū. hūo
rē ꝛ ſpm̄ ad interiora ſecū reduc. ꝛ ſic exterio/
rē cutꝫ ſupficiē calore depaupatā diſcolo/
ratā fac. vt pꝫ i labijs ꝛ i genis. verūtn̄ acci/
dētalit' eſt coloratiua. qꝛ p frigiditatē fit po
roꝝ ꝯſtrictio. ꝛ ſpirituū ac hūoꝝ retētio q̄ꝝ
pn̄tia fit ſupficialr' cutꝫ coloratio. Itē frigi
ditas nimis intēſa eſt naťalr' mortificatiua.
qꝛ dū p eā fit nimia ꝯſtrictio i corde ſpūs de
ficiunt oīno. ꝛ ſic corde mortificato a q̄ ꝓce
dit alioꝝ viuificatō ſeq̄ť ꝛ illoꝝ nccaria mor
tificatio. Ex frigiditate etiaꝫ nimis dn̄ante
calor debil' extinguiť. ꝛ ſic vital' ſpūs nō hn̄s
fomētū ſuffocať. accidētal'r tn̄ frigiditas vi/
uificatiua ſic eſt vide i auibꝫ q̄buſdā q̄ ex ar/
boribꝫ pcreanť. q̄ vice fructuū tāq̄ȝ q̄daꝫ tu/
beroſitates ex arbore naſcūť. ſꝫ q̄ȝdiu ſūt in
arbore nullatenꝰ viuificāť. ꝛ h̄ accidit ſic dic
cōmentator ſup libꝝ vegetabiliū ꝓpť poroſi
tatē ligni ꝛ fumoſitatē a cortice exalāte. ſꝫ qn̄
ille tuberoſitates ruptꝫ tenacul' in aquā ca/
dūt. frigiditate poros exteriꝰ ꝯſtrigēte fumo
ſitates interiꝰ retineť. q̄ ꝯculcate ad inuicē de
purāť ac ſubtiliāť ꝛ dū interꝰ detineť in ſpm̄
ꝯuertūť. ex cuiꝰ mľtiplicatōe ꝛ diffuſiōe per
ſingľas ptes ille tuberoſitates viuificanť et
poſtea in q̄ndā auiū ſpēꝫ trāſformāť. q̄ q̄deꝫ
ab alijs auibꝫ in naťa ꝛ ꝯplexiōe mľtū ſūt di
uerſe. Paꝝ em̄ hn̄t de carne ꝛ minꝰ de ſāgui
ne. ꝛ iō ad eſū nō ſūt apte. vt dic idē ꝯmenta/
tor. materiā tn̄ diuine laudis ꝯſiderantibꝫ ad
miſtrāt. Illos em̄ ſpūalit' repn̄tāt q̄s ad lig
nū crucꝫ diuinꝰ ſpūs in aq̄ baptiſmatꝫ gene
rat in q̄bꝫ carnis ꝛ ſanguis deſideria n̄ abū
dāt q̄ viuificati ſpū volare ad celeſtia totꝫ vi/
ribꝫ deſiderāt ꝛ aſpirāt. ſꝫ de h̄ al's. Iteꝫ fri/
giditas mater eſt albedis ꝛ palloris. ſic cali
ditas mater eſt nigredis ꝛ ruboris. vn̄ in ca
lidis regionibꝫ naſcūť nigri hoīes ꝛ fuſci ſic
apud mauros. i frigidis v̄o naſcūť albi ſicut
apud ſclauos. vt di. Ariſ. in li. de ce. ꝛ mun.
et aſſigt rōeꝫ. qꝛ ex dn̄io frigiditatꝫ i frigidis
regiōibꝫ matrices mulieꝝ ad talē fetū diſpo
nūť. vn̄ pcreāt albos filios ſ'm cutē ꝛ lōgos
ac flauos ꝛ molles ꝛ laxos crines habētes.
Ecōtrario āt eſt i calidis regiōibꝫ vbi pari/
unt filios nigros criſpos et paucos crines
hn̄tes vt apparet i ethyopibꝫ Eſt igiť frigidi
tas i ſuo dn̄io i ſubiecto ſuꝑpſiꝰ maifeſtatiua
Nā in ill' corpibꝫ vbi dn̄ať eſt color albꝫ. ca/
pillꝰ moll' ꝛ laxꝰ. itellectꝰ durꝰ ꝛ obliuioſus.
appetitꝰ puus. ꝛ ſomnꝰ mľtꝰ. inceſſus grauis et
tardꝰ vt di. Cōſtan. li. j. c. xvij. Hec āt n̄ ſim/
plicit' ſūt itelligēda ſp in oī frigido ineſſe ne
ceſſario. ſꝫ i ꝯpatōe ad caliditatꝫ dn̄antꝫ cō/
plexionē. i ꝓportōe regiōis calide ad frigidā
regionē talia autores retulert ꝛ i ſuis ſcptis
poſterꝫ reliq̄rūt. Hec āt d̄ ꝓpetatibꝫ frigidi/
tatꝫ dicta ſufficiāt ad pn̄s. qꝛ alie patēt p op
poſitū coꝝ q̄ dicta ſūt ſupiꝰ de calore.

De ſiccitate. Capitulum. III.

Siccitas ē q̄dā elemētarꝫ ꝓpetas paſ
ſiua q̄litas quā nūc caliditas nunc
frigiditas itroducit. plꝰ tn̄ ſe hꝫ ad ca
lorē q̄ȝ ad frigiditatē cū ſiccitas ſit lima ca/
loris. Dr̄ aūt ſiccitas q̄ſi ſine ſucco. i. hūore.
qꝛ humor ꝛ ſiccitas opponūť cuiꝰ effectꝰ pn/
cipal' eſt deſiccare ſic hūiditatꝫ humectare.
ſecūdarios āt effectꝰ hꝫ mľtos ſic eſt iſpiſſare
exaſpare motū retardare ꝯſumere deſtruere
mortificare. Ꝓpetas itaq̄ȝ illa q̄ hꝫ deſic/
care pncipal'r ptes hūidas a circūferētia ad
cētꝝ ꝯtrahit. ꝛ ne itermialit' fluxibilitate ſue
ſube res hūida ſe diffūdat q̄i obicē ſe oppoit.
h̄ videmꝰ qꝛ in littoribꝫ maris arene ſiccitas
terminū ponit mari ꝛ vbi dn̄ať terre naťalis
ſiccitas. fluxibiles maris ipetꝰ vberꝰ pcede
n̄ pmittit. ſic exp'ſſe di. Gre. ſup Iob. xxxviij.
Quis poſuit mari terminū ꝛc. Dicit etiam
idē Hieronimꝰ Hiere. v. ibi. poſuit arenam
terminū mari ꝛc. Idē em̄ exp'ſſiꝰ poit phus
Siccitas igiť q̄ non pfecte termiať in ꝓprio
cētro eſt q̄litatꝫ hūoroſe male in ſe termiabi
lis termiatiua ꝛ ſue intermiabilitatꝫ finis i/
mobil' put pꝫ ad ſenſū ſue fluxibilitatꝫ rep/
cuſſiua ꝛ in pte vl' totalit' in extremitatibus
ꝯſūptiua. Eſt igiť ſiccitas hūiditati ꝯria tā
in effectu q̄ȝ in naťa. accidental'r tn̄ pt ee ali/
q̄n humectationis inductiua. nam cum ſit
lima caloris excitat ꝛ intēdit caloris motuꝫ
ſiue actū. q̄ excitatꝰ diſſoluit actualē vl' potē
tionalē quā inuenit hūiditatē. q̄ q̄dē diſſo/
luta ꝛ diffuſa p mēbra hūiditatē elicit ſeu hu
morē. Siccitas em̄ qn̄ dn̄ať qꝛ hꝫ motū ad
centꝝ mēbra coartat ꝛ ꝯſtringit. ꝛ ſic p con/
ſtrictōem educiť hūiditas q̄ pus fuit p cor/
pus diffuſa. vn̄ videť corpꝰ humectari quod
pus ſiccū fuit. Sic etiā videmꝰ i mōtibꝫ ſic/
cis herbas ſpeal'r hūidas pcreari. ſic ē her/

ba q̄ dr craſſula.cimbalaria.ꝑmicularia ⁊c.
Nec h̄ eſt mir̄.nā ſiccitas q̄ naťalr intendit
ꝯſeruari montē ī ſua ſiccitate.⁊ h̄ ꝑ ſuū ſilē.
ſcʒ ꝑ ſiccū vi actiua ad ſui nutrimētū attra/
hit oē ſiccū.Humidū ṽo abhorrēs ⁊ fugiēs
tanq̄ ſuū ꝯriū de ſe repellit vſq̄ ad radices
herbaꝝ q̄ ī ſuꝑficie mōtꝭ tāq̄ ſuꝑflue ab inte
riorꝭ mōtꝭ ſuba ſūt reiecte.vñ hūorē ſic re/
iectū radices attrahūt.⁊ inde nutriūť herbe
hūide ⁊ craſſe fiūt.Eadē videť eſſe rō ꝯmen
tatoris ſuꝑ libꝝ metheoroꝝ vbi dicit ꝙ fon
tes ⁊ flumīa naſcūť de mōtibꝫ.q꜄ cū ſint mō
tes cauernoſi ⁊ ſpōgioſi ⁊ plurimū etiā cōti/
neāt calidi fit a mōtibꝫ mag̃ attractio ⁊ rōne
vacui ⁊ etiā rōne calidi aeris īcluſi.Qđ igiť
attrahiť ſilē mōti ī ſiccitate ſibi incorporať.
Qđ ṽo diſſilē ē vtpote ī hūiditate repelliť et
aggregať in vnū locū.qđ tandē expelliť ⁊ fo
ras ꝑ capita fontiū ad flumīa ꝑficiēda cōti/
nue deriuať.Siccitas igiť eſt attractiua ſi/
bi neceſſarioꝝ ⁊ ſibi q̄dē ſimiliū ē incorꝑati/
ua.ſuꝑfluoꝝ ṽo aut diſſimilium ſibi expulſi
ua.Itē ſiccitas eſt naťalr attenuatiua.quia
ſiccitas ꝯſumit hūiditatē quā inuenit ī ſub
iecto.q̄ ꝯſumpta ſeq̄ť extenuatio Itē ſiccitaſ
eſt ſube induratiua.q꜄ ꝯſumēdo hūiditateʒ
ī matĩa efficit ipaʒ duraʒ ſic in luto ē vidē.
q꜄ ſiccatū durꝝ fit.Itē ſiccitate agēte in rem
ſubtilē vt in aereā ſubaʒ ſiue aqueā ſubtili/
or efficiť ⁊ rarior.ſic videm⁹ ꝙ flāte borea aer
deſiccať ⁊ rareſcit ⁊ ſubtiliať. Itē accidenta
liter pt ēē remollitiua.q̄n ei ſiccitas ꝯſumit
hūiditatē q̄ ꝑtiū eſt ꝯglutinatio ſeq̄ť ꝑ ꝯñs
ꝑtiū ſeꝑatio ⁊ mollificatio.ſic ē vidē in lig/
no vetuſtiſſimo.cui⁹ hūiditate ꝑ ſiccitatē cō
ſūpta ſic molle reddiť.⁊ in puluerē mollem
tactui cedentē redigiť.Itē naťalr eſt aſpera
tiua.nā agēs in ſubiectū hūiditatē quā īue/
nit ꝯſumit ī ſuꝑficie.⁊ quā nō pt ꝯſumere ī/
durat.⁊ ita induciť q̄dā in ſuꝑficieʒ eq̄litas
ex vacuitate deꝑſſa ⁊ duricie eleuata.ex qua
fit aſperitaſ q̄ nihil aliud eſt q̄ ineq̄litas ꝑm
durꝝ corꝑ⁹.Accidentalr tñ q̄nq̄ lenificat ſic
q̄n ex ſiccitate acuiť calor q̄ ſuo accidēte diſ/
ſoluit hūores q̄ diſſoluti ⁊ ꝑ aliā arteriā di/
ſtillātes eā leniūt ⁊ humectāt. Itē ſiccitas ē
mot⁹ tardatiua.nam ꝑ dominiū ſiccitatꝭ ni
mie ꝑtes aeree ⁊ aq̄ſe ī terreſtres inſpiſſanť ⁊
ſic ſuba groſſior effecta et g̃uior: tardior eſt
ad motū.Per nimiā eñ ſiccitatē ſpūs extina
niunť.q̄ꝝ mlťitudie corꝑ⁹ mouebať veloci⁹.
vñ corꝝ facta diminutōne ꝑ ſiccitatē moueť
difficil⁹.tñ eſt ſiccitas aliq̄n accidētalr mo
tus adiuuatiua.q꜄ ſiccitas faciēs motuʒ ad
centꝝ eq̄liť ducit circūferentie ꝑtes ad me/
diū ⁊ fit ꝑtiū circūflexio eq̄liť ⁊ rotundatio.
Vñ q꜄ rotūdū nō hʒ āgulos in qbꝫ poſſit ī/
pediri volubilitate ſua mobili⁹ reddiť.ꝑtea
ſiccitas ꝯſumēdo hūidas ſuꝑfluitates ſpūs
ſubtiliat ⁊ depurat ⁊ velociores reddit eos.
nā a ſuꝑfluitate depurati q̄ corꝑ⁹ g̃uabať ad
motū habilitāt corꝑ⁹ ipm. Itē naťalr eſt cō/
ſumptiua et ꝑ h̄ ꝙ ꝯſumit hūores corꝑ⁹ eua
cuat et a ſuo nutrimēto depauꝑat ⁊ neceſſa
rio inaniť. Itē naťalr eſt deſtructiua.q꜄ hu
miditatē ſubalēʒ q̄ materialr ſubnutrit ⁊ ꝑ/
tes recopulat ꝑiter deſtruit ⁊ ꝯſumit. Cā ē
q̄liť res aīata vel inaīata deſtruiť ⁊ diſſoluiť
Itē aīata corpa ſpēalr deſtruit.q꜄ ſpūs na/
turales q̄ ꝯſtāt ex fumo hūido diſſoluit q̄n
illā hūiditatē ꝯſumit.vñ deficiēte materia
ſpū corꝑ⁹ neceſſario mortificať.vñ peſſima
eſt q̄litas mortificatiua.dum excedit.viuifi
cat tñ accidentalr.nā hūores q̄nq̄ reumati
ʒantes ad ſpūalia ⁊ meat⁹ ſpūs opilātes ꝑa/
ti ſūt ſuꝑinducere ſuffocatōʒ.ſiccitas āt ſuꝑ
ueniēs vel medicina ſicca agēs in illos hūo
res ꝯſumit eos ⁊ ſpirituū vias aperit.vnde
rei q̄ſi ꝑus mortue ſeq̄ť viuificatio Quāuis
igiť ſiccitas ſit neceſſaria ī oīni corꝑe elemē/
tato ad ſuꝑfluitatꝭ hūide ꝯſūptōʒ et ipi⁹ hūi
ditatꝭ coartatōʒ inſuꝑ ad ipi⁹ caloris remiſ/
ſi excitatōʒ.mortifera tñ eſt q̄litas ⁊ peſſima
q̄n debitā excedit in corꝑibꝫ ꝓportōʒ.nā peſ/
ſimas īfirmitates ſolʒ ī corꝑibꝫ inducere ac
nociuas vt ptiſim ⁊ ethicā.⁊ hmōi.q̄bꝫ vix pt
medicine bñficio ſubueniri.inſuꝑ per nutri/
mētal' hūoris ꝯſūptōʒ corꝑ⁹ exiccat cutꝭ ſuꝑ
ficiē ꝯbit ⁊ corrugat.ſeniuʒ accelerat.corꝑ⁹
ſuꝑficialr diſcolorat ⁊ deformat.ſitim īmo/
deratā ꝓuocat.arterias exaſpat ⁊ vocē impe
dit ⁊ rarificat caput a capillꝭ ſpoliat ⁊ decal
uat articulos manuū ⁊ pedū ꝯbit ⁊ icuruat
vt eſt vidē in leproſis.Sʒ h̄ dicta de ſiccita
tis effectibꝫ nūc ſufficiant.

De humiditate. Ca.IIII

HUmiditas eſt elemētarꝭ paſſiua q̄li
tas actiuaꝝ q̄litatū impſſiōibꝫ obe/
diēs ⁊ ſubdita actionū caliditatꝭ ⁊ frigidita
tis ſuſceptiua Eſt āt hūiditas oīm corpoꝝ ⁊
ꝑcipue aīatoꝝ nutritiua.augmētatiua .con
ſeruatiua.deꝑditoꝝ ī corꝑe rſtauratiua. nā
hūor et calore oīa generanť vt dicit phus.⁊
generata nutriūť vt eſt videre ī radicibus et

ſemibꝫ.nā gnū t͛re ꝯmiſſū ꝑmo opoꝛꝫ ꝑfundi hūiditate aquea ⁊ aerea. ⁊ ꝑ icluſſi calore naꝶalē rarificari ⁊ dilatari ⁊ tādē actōe caloris hūiditas reſoluta groſſiorē ſui ꝑtē terreſtriorē t͛re inferi⁹ trāſmittit. quā q̄dē terra in ſuis recipit viſceribꝫ ⁊ calore incluſo coagulat ⁊ i radic̄ ſubaꝫ ꝑ ꝯmixtiōeꝫ hūidi et ſicci ꝯuertit. hūiditas āt illa radicalis derelicta ⁊ i radice ſic ꝓcreata hūorē quē inuenit i terra ſibi ſileꝫ rōne ſilitudis et i via attractiua intercluſi caloris ſibi attrahit ⁊ attractū q̄ntū ſibi ſufficit in ſui nutrimentū ꝯuertit. qđ aūt ſibi nō eſt neceſſariū ꝑ calorē illā humiditatē diſſoluētē ⁊ ſubtiliantē ipaꝫ ſuperius trāſmittit ⁊ ꝑmo in ſubaꝫ germīs. deinde in ſubaꝫ ſtipit̄. vltīo in ſubaꝫ floris fructus et frōdis. ſic trāſmiſſaꝫ coagulat et ꝯuertit. q̄a igiꝶ hūiditas oīm illoꝝ q̄ vegetāꝶ nutrimentū eſt ⁊ materia. manifeſtū eſt ꝙ oīm vegetabiliū eſt nutritiua. ⁊ ꝑ ſui diffuſionē ⁊ incorporatōeꝫ in latū ⁊ i lōgū ⁊ i ſpiſſū augmētatiua. Itē hūiditas deꝑditoꝝ in corꝑibꝫ vegetabilibꝫ ⁊ aīat̄ eſt reſtauratiua. nā ꝑ calorē agentē ꝯtinue intrinſec⁹ ⁊ extriſec⁹ corꝑa ꝯſumūꝶ ⁊ cito ꝑirēt niſi ꝑ reſtauratōꝫ hūidi repareꝶ. ⁊ iō nc̄caria fuit ꝯtinua hūiditatis attractio. vt ꝯtinua fieret deꝑditi reꝑatio. ⁊ ꝑ ꝯñs cibi reſtauratio vl' ꝯſuatio. eſt p̄terea hūiditas inferioꝝ ꝯſuatiua. nā ex aggregatione radioꝝ ꝯtinua i aere ⁊ i t͛ra tāta fieret caloris generatio ⁊ ſiccitat̄ iductio ꝙ aer inflāmareꝶ ⁊ t͛re ſuꝑficies ꝯbureꝶ. niſi v͛t⁹ caloris actiua ꝑ aer̄ ⁊ aq̄ hūiditatē actōi eius reſiſtentē ꝓportōe debita ad tēperiē reduceꝶ. ⁊ iō vt dic̄ Macrob. Opꝓſuit de⁹ fonti coloris fontē toti⁹ hūoris vt ꝑ hūoris p̄ntiā calori opꝓſita ei⁹ violētia reꝓmeretur. ⁊ ſic mūdi machina i eſſe debito ꝯſuareꝶ. alioq̄n a calore nimio ſubito ſolueꝶ. Itē hūiditaſ eſt ꝑtiū t͛re ꝯiūctiua. Tāte ei ſiccitat̄ ē terra ꝙ niſi hūiditate aq̄ humectareꝶ q̄libꝫ ei⁹ ꝑticula ab alia diſſolueꝶ. ⁊ iō fecit naꝶa ſpongioſos mōtes ⁊ terrā cauernoſā i mlt̄ locis ⁊ poroſā vt ſic fieret rōne vacui aeris ⁊ aque fort̄ attractio adiuuāte ſiccitat̄ mitigatiōe ⁊ ꝑtiū t͛re ſeꝑabiliū vnione. Vñ qđ fac̄ ſanguis currēs ꝑ venas i corꝑe idē fac̄ hūiditaſ in venis t͛re. Rigat ei t͛re ſiccitatē ⁊ eā diſponit ⁊ abilitat ad fecūditatē. Hꝫ āt hūiditas q̄ſdā ꝓꝑetates ⁊ effect⁹ ꝑmas ⁊ naꝶales. q̄ſdā ꝟo ſecūdarias ⁊ q̄dāmodo caſuales ſicut et alie q̄litateſ. Eſt em̄ hūiditas naꝶal'r labilis ⁊ fluxibil' male in ſe termiabiꝶ. ſꝫ tm̄ ſiſtiꝶ termino alieno vt dic̄ ph̄us. A cētro em̄ ad circūferentiā eſt motiua vnde ⁊ ſe diffundēdo ſubiectū ſuū totalit' defluendo diſſolueret ſi aliud ei nō obſiſteret qđ ei⁹ fluxibilitatē per reductōem ꝑtiū ad centꝝ termiaret. vñ videmus fluct⁹ maris arene ſiccitate i mar̄ littoribꝫ a ſuo fluxu ꝯpeſci ⁊ in ſe q̄dāmodo r̄uocari. Itē naꝶalit' mollitiua eſt. ꝑtes em̄ materie duras ⁊ ꝯpactas ꝑ ſui ſubtractōꝫ ⁊ diffuſionē relaxat ⁊ rarificat ⁊ remollit. Eſt tñ duratiua accidental'r ſic̄ videm⁹ in gibbis ⁊ etiā apoſtematibꝫ q̄buſdā. in q̄bꝫ ꝯfluūt humores frigidi. et ex frigiditate ꝑtes hūidas ad centꝝ reꝑcutiente et cōdenſante indurāꝶ et in ſclirosim. i. duriciā ſepe ꝯmutanꝶ. Idē etiaꝫ ꝯtingit ex nimio calore ꝑtes liq̄diores ꝯſumente. q̄bꝫ ꝯſumpt̄ ꝑtes groſſiores cōpingunꝶ pariter et indurantꝶ. Itē naturalit' eſt mūdificatiua. nā ſua remollitōe et ꝑtiuꝫ ꝑ q̄s diffundiꝶ ab inuicem laxatōe ꝑtes ſordidas diuidit et diuiſas lubrificando remouet et abſtergit. vt pꝫ maxīe in ip̄a aqua que ſubſtantialiter humectat. et maxīe ſordium purgitiua. et h̄ maxime ſi ſubſtantiali hūiditati caliditas coopeꝶ vt pꝫ in tritico et furfure in radice brione. et etiā in ſapone. et i medulla fabe. ⁊ in ꝯſil'ibꝫ. q̄ oīa ſordes facieſ et toti⁹ corꝑis mūdificant et depurāt. Iteꝫ qr de ſe motū hꝫ a centro ſiue medio ad extrema cū ille mot⁹ ex ſe non ſit fort̄ multuꝫ. ſed reſpectu caloris ſit obtuſus. eſt ſiquideꝫ ſui in latum ꝑncipaliter diffuſiua. in altum ꝟo ſine calore nō eſt multū. q̄ntum eſt de ſe. extenſiua ſed qñꝙ calor in ip̄a dñaꝶ et i ipſa obediente materia hūida operaꝶ tūc in omnem ꝑtem ſed maxīe in altum et in longum vi caloris ſurſum eleuante et vſꝙ ad extremitates diffundēte erigiꝶ et ꝓtelaꝶ. corꝑa ꝟo in q̄bꝫ p̄dominaꝶ calor et humor temꝑat⁹ naturalit' et general'r ſunt altiora et lōgiora et etiā ḡtiliora q̄ꝫ illa. in q̄bꝫ exiſtente hūiditate multa et dominā te calore paruo remiſſius operante cauſa ꝯtraria inueniꝶ. et idō hoīes calidi vt colerici obediēte hūore ſubſtantiali caloris actioni ſunt aliis. ſ. fleumaticis longiores. et in oībꝫ extremitatibus corꝑis aliis partibꝫ ⁊ circūſtantiis ꝯcurrentibus hinc inde eq̄liter in gracilitate et longitudine aptiores. vbi aūt eſt calor multus et humor mult⁹ nō tñ actioni ignee v͛tut̄ ſuperfluus aut diminut⁹ ſed congru⁹ et com/

mēſurat⁹. corpa in oī diuiſiōe fiūt mag lōga
et lata. Alta em̄ fiūt ꝓpt calorē ſubtiliores p/
tes hūiditat; ad fumitatē deferētē Lata em̄
fiūt ꝛ ſpiſſa ꝓpt ꝟtutē caloris ptes groſſiores
hūiditat; ad ſinglas ptes interiores ſm ſui
exigētiā vndiq; diffundētē ꝛ ptē pti ſm con/
gruentiā nāe vndiq; adunantē. Itē hūidi/
tas eſt nāalr lenificatiua. nā ſui circūfuſio
ne in extrema rei oēs ptes vacuas replendo
ad eq̄litatē pducit. ꝛ ſic rei ſupficiē ɔplanā/
do et adequādo eā leuē facit. accidentaliter
tn̄ qn̄q; exaſperat. ſ. qn̄ aliq̄ caſu ſimul calidi
ꝛ frigidi hūores ad aliquē locū ɔfluūt ꝛ cō/
currūt. Calidi q̄dē ſupficiē rei eleuant. Fri
gidi q̄z deprimūt ꝛ ſic ex ɔ̄rijs hūorib⁹ cōtra/
rietas et inequalitas cū aſperitate q̄dā corpis
in ſupficie generaṫ. Item hūiditas ſi fuerit
ſm nāe exigentiā ī corpe ɔmēſurata oīm
actionū aīe ꝛ corpis ē adiuuatiua. Nam ex
hūorib⁹ ſpūs regitiui corpis generaṫ ꝛ in eē
ɔſeruāṫ. Spirituū q̄z ꝟtutes ſuos effectus
in ſingul' organis corpis ſēſitiuis ꝛ motiuis
p hūoꝝ miſteriū opanṫ. vt pz in ꝟtute viſiua
q̄ mediāte hūore criſtallino viſū ī oclo opaṫ
Silr ꝟt⁹ guſtatiua nūq̄ ſine hūore ſaliuali
inť ſapores diſcernere arbitraṫ. ꝛ ſic ď alijs.
Nā hūiditate ſubſtātiali deſtructa ī corpe ľ
corrupta tota animi actio piter erit īpedita
Si em̄ fuerit in toto corpe vel in aliq̄ parte
corpis ſupfluitas hūida abundās ꝙ nō poſ
ſit regi a nāa: pncipiū eſt ꝛ materia putrefa
ctōis ꝛ generat ī corpe ḡuiſſimas paſſiones
vt pz in apoplexia in q̄ ſupflua hūiditas ſic
occupat oēs vētriculos cerebri ꝙ nō pmit/
tit p neruos ſenſibiles ſpm̄ aīalē ad ſenſifi/
candū corp⁹ ꝛ mouendū deferētes aīaz ī cor
pore ſuas pagere actōes. immo aufert corpi
ſubito ſenſū atq; motū ꝛ tandē inducit ſuf/
focatōez atq; mortē. ſic Gal'. in ɔmento ſup
amphoriſmos exponēs ꝟbū Ipo. Soluere
apoplexiā fortē impoſſibile. debilē ꝟo nō fa
cile ꝛc. Fleumatica em̄ hūiditas occupans
totā cerebri regionē opilat meat⁹ neruoꝝ.
vn̄ nō pt duci ſpūs aīaľ ad inferiora. immo
intercludiṫ anhelit⁹ ꝛ vita finiṫ. Hec āt hūi/
ditas peccat qn̄q; in q̄ntitate. qn̄q; ī q̄litate.
ꝛ h̄ aliq̄n a cauſa intrinſeca. qn̄q; a cā extrin
ſeca. a cā intrinſeca ſicꝫ a mala ɔplexione. qn̄
nociua hūiditas radicaṫ in mēbris et nō pt
a calore naturali diſſolui ꝛ ɔſumi: nec a ſua
malicia imutari. Talis itaq; hūiditas in di
uerſis locꝫ corpis diuerſas inducit īfirmita
tes. vt pz in epyleſia qn̄ pcedit ex vicio capi/
tis ꝛ in ydropiſi qn̄ ex mala ɔplexiōe genera
tur epar. Itē a cā extrinſeca ſicꝫ a reb⁹ que a
Io. et Gal'. vocanṫ res nō nāales q̄les ſunt
aer. cib⁹. pot⁹. ſomn⁹. vigilia. inanitio ꝛ rple
tio exercitiū atq; quies Hec em̄ oia ſi fuerit
aſſumpta ſm exigentiā nāe hūiditatē ſub/
ſtantialē generāt ac ɔſuāt ꝛ pditā reparant
ꝛ reſtaurāt. Si ꝟo a ɔ̄rio mō ſūpta fuerint.
ɔ̄riū hn̄t effectū. nam hūiditatē innaťalem
generant et augmentant aut naturalez cor
rumpūt alterāt ꝛ imutāt vt pz. ná vt di. Gal'.
in amphoꝝ: Ipo. pte. iij. ſup locū illū. Im/
mutatōes tēpoꝝ maxie generāt morbos ꝛc.
Tpa inq̄t anni non ſunt cauſa morbi ſz mu
tatōes ɔplexionū ip̄⁹ tpis. qn̄ ſcz ɔplexio ae
ris q̄ deberet ɔgruere tempori. in oppoſitaz
cōmutaṫ. ſic qn̄ complexio veris que debe/
ret eſſe calida ꝛ hūida efficiṫ ſic in autumno
frigida ꝛ ſicca. et ecōuerſo. et ſic de alijs. Nā
ſi fuerit aer vernalis generalr frigid⁹ ꝛ ſicc⁹.
et pceſſerit aer in hyeme q̄ſi ꝟnalis. ſ. calid⁹ ꝛ
humid⁹ neceſſe eſt in vere mlťos egrotare et
etiam mulieres parituras occaſione facili
abortire. Et hec eſt rō Gal'. quam aſſignat.
q2 ex humiditate et caliditate hyemis prece
dentis multa fiebat hūiditat; in corpib⁹ ge/
neratio et fleumatis coadunatio. Aer ꝟo in
initio veris ſi fuerit frigid⁹ et ſiccus claudit
poros ꝛ n̄ ſinit fumos exalare. vn̄ retēto calo
re diſſoluit hūiditatē iſtam ſupfluaz in hye
me generatā. et cū calor ſit debilis ꝛ nō poſ/
ſit eam pfecte digerere nec ex toto ɔſumere.
traſmittit eam ſic indigeſtam nūc ad ſupio/
ra membra ꝛ nūc ad inferiora vbi coaduna
ta fit cauſa diuerſaꝝ paſſionū. vt ſi aſcende/
rit ad caput pt eſſe cauſa reumatis ꝛ catarri
Si ꝟo ad inteſtina et fuerit fleuma ſalſum
mordificando inteſtina inducit diſſenteriā
et ſic de alijs. Illa eadem pt eſſe rō aborſus
in mulierib⁹. q2 hūiditas illa defluēs ad ma
tricem grauat eam et remolliendo retinacu
la fetus ac relaxando eſt cā abortiendi. Aliā
aūt rōnem ibi aſſignat Auicen̄. et ſic ď alijs
paſſionib⁹ aeris et tpis eſt intelligendum ꝙ
mutāt hūiditat; q̄litatem vel calorē immo/
derate nimis diſſoluēdo vel nimis ɔſumen
do. ſiue calore remiſſo ſupfluitates eiuſ non
euacuādo. ꝛ ſic intelligendū eſt de aere ni/
mis frigido poros claudēte hūores pl⁹ debi
to ɔſtringente. Sed de aere frigido ad pn̄/
ſens hec dicta ſufficiant.

De cibo et potu. Ca. V

DE cibo vero et potu patet. Nam per debiti nutrimenti cibi sciꝫ et pot⁹ subtractionē humiditas subtrahitur et calor inducta siccitate intensior effect⁹ non inueniens in qd agat ad substantialē humiditatem se ꝯuertit in quā agēdo ipaꝫ nimis attenuat vel cōsumit. et econuerso. si cib⁹ vel potus fuerit immoderat⁹ hūiditas nimis intendit᷑ ꝛ calor naturalis debilitat᷑. qꝛ nō sufficit ad digerendū. facit tñ calor qd pt. Naꝫ aliqd resoluit ex illo supfluo cibo sumpto. illud resolutū cum sit fumositas grossa et indigesta petit cerebrū et ꝑcutiens ei⁹ miringas seu tuniculas grauiter eas ledit. et aliqñ emigraneā vel aliā capitis passioneꝫ pessimā excitat ꝛ inducit. aliqñ etiā radices neruoꝝ sensibiliū illa fumositas maliciosa tangit ꝛ suo acumine siue furiositate ad intima ipsoꝝ neruoꝝ penetrans spm̄ animalem ibi existentem impedit atqꝫ ledit. vñ et substantiam et rationis vsum perturbat. et liguam rationis interp̄tem titubando contrahit et ꝯuertit. vt pꝫ in ebriis. Motum etiā voluntarium sepi⁹ retardat vel penit⁹ destruit. vtꝫ in tremulis et paraliticis. nec mirꝝ. nam vt⁹ corpis regitiua q̄ est sita in neruis ꝛ ī musculis a natura. neruū siue membꝝ qdlibet sic depressum regere et erigere satagit ꝛ intendit. sed ꝓualens ille acutus fumus et resistens virtutem naturalē vincere cupiēs membrū deorsum dep̄mere nititur et ꝯtendit. Unde ex isto duplici motu ꝯrio sciꝫ vno eleuante ꝛ alio dep̄mente membroꝝ tremor sepius generat᷑ et tandem victa totaliter virtute regitiua mors vel paralisis in talib⁹ generatur. Et ideo optimū ꝯsilium est sapientis q̄ dic. Ne te effundas inqt sup omnem escam. qꝛ ī multis escis infirmitas grauis ꝛc. idem itaqꝫ malum generat in corpe somn⁹ immoderatus. nam in somno remittuntur vtutes et actiones naturales interi⁹ aīales intendūt᷑. vñ clausis poris forinsecis calor intrinsec⁹ ꝯfortat⁹ multos hūores attrahit. qs quidē nec dirigere potest nec ꝯsumere et tūc ꝓualente tanta supfluitate quā non potest natura regere sequit᷑ necessario mors et suffocatio. sic est videre sepi⁹ in dormientib⁹ post acceptam medicinam et etiam in minutis. In vigilantib⁹ aūt nimis causa contraria opat᷑ in qbus et nimia fit humoꝝ et spirituū consumptio. vnde et mors iteꝝ comitat᷑. Item eadem rō suffocationis est in nimis replet᷑. et eadem ratio defectionis est in ieiunantibus sup vires ꝛ nimiū inanitis. Iteꝫ qui nimis se exercitant ꝑ nimiā caloris intensionē humores nimis ꝯsumentē se destruūt ꝛ cōsumūt. In nimis vero quiescentib⁹ causa est contraria. quia in ipsis magna est et immoderata humiditatis attractio. ꝛ nulla superfluitatis euaporatio nec spirituū subtiliatio et ideo necessario humiditas supflua disponitur ad putrefactōem et corruptōem. Istis et aliis multis modis infinitis qualitates elementares in suis naturalib⁹ effectib⁹ impediunt᷑. sicut pꝫ in rōnibus sup dictis quas de pbis Constan. in pantegñ. et Gal. in cōmento amph. Ipo. ꝛ Empe. succincte cōpilauim⁹. vñ de his supsedeam⁹. et ideo ad describendas ꝓprietates hūoꝝ q̄ ex his q̄litatibus ꝯponunt᷑ man⁹ apponam⁹ ex qb⁹ constituitur omē corp⁹ qd spū sensibili et rationali animatur.

De humorib⁹ ꝛ eoꝝ generatōne effectu et operatione. Ca. VI

EST igit᷑ humor quedam substantia actualiter liquida ex ꝯiunctōne elementariū qualitatū ꝑ digestionem in animalis corpore generata apta mēbra nutrire et eoꝝ actōnes ꝯfortare naturaliter vel accidental'r īpedire. Nā hūor est corpoꝝ sēsibiliū matiale ꝓncipiū ꝛ ꝑmū ac ꝑcipuū rōne nutrimēti ī suis pagendis actōib⁹ iuuamentū. Sūt aūt humores vt dicit Cōstan. vocati elementoꝝ filii ex eoꝝ originalit᷑ constitutionū q̄litate. Sunt aūt quattuor humores. s. sanguis. fleuma. colera. et melancolia. qui qdem respectu membroꝝ dicuntur simplices. q̄uis respectu elementoꝝ quorū sunt filii compositi inueniant᷑. Hi quattuor humores in quantitate et qualitate equalitatem ꝓportione debita obseruantes omnia corpa sanguinē habentia pficiunt ac custodiunt in debita ꝯsistentia sanitatis. sic econuerso ex eoꝝ inequalitate siue infectione infirmitatē generant et inducūt. Fuerūt aūt hi necessarii ad corpis ꝯstitutiōem ad ipsi⁹ regimen ꝛ ꝯseruatōem. ad cōtinue depditorum in corpe restauratōeꝫ sic dicit Gal. sup amph. Corpus eñ subiacet fluxui. vt pꝫ in sudorib⁹ et in sputis et hmōi alteratione. sciꝫ de frigiditate in caliditatē ꝛ ecōuerso. ꝛ corruptione que ex fluxitate nimia seqt᷑. ꝛ ex alteratione diuturna. vt ergo qd supfluuꝫ est

in corpe dſtruat ꝛ deꝑditū repet ꝛ mala alte
ratio i bonā trāſmutet. ꝛ ꝑ ɔn̄s corruptioni
aliq̄lit obuiet. nec̄caria fuit q̄ttuor hūoꝝ pn̄/
tia vt corp⁹ aīale i vigore ipis mediātib⁹ ico
lume ɔſeruet. Hoꝝ aūt hūoꝝ generatio ſic
h₃ fieri. recepto em̄ cibo i loco decoctōis p/
mo. ſ. i ſtomacho. ſubtilior ei⁹ ps ꝛ liq̄dior q̄
a phicis ptiſinaria vocat ꝑ q̄ſdam venas ad
epar trahit. ꝛ ibi ꝑ caloris nat̄al̄ actōꝫ i q̄ttu
or hūores trāſmutat. q̄ꝝ generatio ſimpl̄r i
epate fit ꝛ icipit. ſ₃ nō ſil̄r finit. Primo ei ca
loris actio qd̄ frigidū ē ꝛ hūidū i nat̄aꝫ fleu
matis ɔuertit. Scd̄o qd̄ calidū ꝛ hūidu₃ ē
i nat̄a₃ ſanguis trāſit. qd̄ ꝟo calidū ꝛ ſiccu₃
nat̄a₃ colere ɔſtruit. S₃ qd̄ frigidū ꝛ ſiccū
in ſuba₃ melācolie ſe ɔponit. Tal̄ igit eſt ꝑ
ceſſus. Prio ſiq̄dē generat fleuma tanq̄ hu
mor ſemicoct⁹. Scd̄o ſāguis cui⁹ decoctio
ē ꝑfecta. Tertio colera cui⁹ decoctio tꝑamē
tū excedit. Ultio āt melancolia q̄i ps terre/
ſtrior ꝛ alioꝝ fex in eſſe ꝓcedit. vn̄ tal̄ ē ordo
vt dicit Auicē. q̄ elemētoꝝ recta ꝛ r̄ciproca
eſt generatio. q꞉ d̄ aere fit ignis. ꝛ ecōuerſo.
hūoꝝ āt generatio q̄dā ē recta. ſ₃ n̄ r̄ciproca
de fleumate em̄ ꝑ decoctōꝫ fit ſanguis. ſ₃ nō
ecōuerſo. Sil̄r de ſanguie fit colera ꝑ calo
rē intenſū ſiccantē hūorē ꝛ ſubtiliāte₃. ſ₃ nō
ecōuerſo. Sil̄i mō ꝑ aduſtionē ex colera fit
melācolia. ꝛ nō ecōuerſo. Sic ei accidit in
generatōe hūoꝝ ſic accidit in generatōe vi
ni ex muſto ſic di. Cōſtan. nā feruēte muſto
generat q̄dā ſpuma ſupficiē petēs ꝛ queda₃
ſuba terrea ad fundū deſcēdēs. ꝛ alia ē aq̄ſa
ſm cui⁹ augmētū vinū in ſuba ē mag̃ debi/
le ꝛ min⁹ calidū. Et q̄nto mag̃ antiq̄t tanto
mag̃ fit calidū ꝓpt hmōi aq̄ſitat̃ reſolutōe₃
ꝛ q̄nto maior eſt vini puritas: tanto coctio
eſt ɔpleta. ſic in hūorib⁹ ē ps leuitate ſua ſu/
periora petēs ſc₃ colera. alia velut fex deor/
ſum tendēs. ſ. melācolia. alia ꝟo i cruditate
manēs. ſ. fleuma. q̄rta ꝟo ē ſāguis i ſua puri
tate ꝑmanēs. a ceteris hūorib⁹ depuratur.
Null⁹ tn̄ ſanguis eſt ita pur⁹ q̄n alijs hūori/
bus ſit ꝑmixt⁹. vn̄ eoꝝ ɔmixtione ſpēm vari
at et colorē. nam ꝑ ɔmixtōem colere apparet
rufus. a melancolia niger. a fleumate aquo/
ſus et ſpumoſus.

De ſanguine Capitulum. VII.

Sanguis vt dicit Iſi. a greco nomen
ſumpſit. eo q̄ ſuſtentat vigeat et vi/
uat. i. vita₃ ɔfirmet. nam ſanctire cō
firmare eſt. Dr̄ aūt ſanguis dum eſt i corꝑe
effuſus ꝟo d̄r cruor. eo q̄ effuſus currendo
corruat. alij aūt vocant ſanguinē quaſi ſua/
uem eo q̄ guſtu et tactu ſit ſuauis. nō em̄ eſt
ſanguis pur⁹ ꝛ integer niſi in iuuenib⁹. nam
dicunt phici ſanguinē minui ꝑ etatem. vn̄d̄
in ſenib⁹ tremor eſt ex defectu. ꝓprie aūt ſan
guis animi poſſeſſio eſt. Inde genas lacera
re in luctu mulierib⁹ mos eſt. vn̄ etiam pur
purce veſtes ꝛ purpurei flores ponunt ſuꝑ
mortuos. animoſitatē mortui d̄ū erat i ſuo
ſanguie repn̄tantes. Hucuſq̄ Iſi. li. x. ca. ij.
Sāguis āt ſm Cōſtan. int quattuor hūo/
res laudabilior ꝛ nat̄e amicabilior eſt ꝓpter
ei⁹ eq̄lē ꝛ ꝑfectā coctōem quā efficit calor
tꝑat⁹ ex materia pura et aerea ad corꝑis nu
trimentū. Eſt ꝟo ſanguis ſm eundē Con/
ſtan. ali⁹ natural̄ ali⁹ innatural̄. Naturalis
āt ali⁹ eſt ɔtentus in arterijs. alius ē i venis.
Qui ꝟo eſt i arterijs calidior eſt ꝛ ſubtilior
rubicundior clarior ꝛ in ſapore dulcis. Eſt
autē calidior ꝓpt cordis ꝛ ſpūs vicinitatem.
ſubtilior ꝓpter cordis calorē ſubtiliantem et
rarificantem. ꝛ ſ₃ vt reſumendo ꝑ ſpiſſas tu/
nicas arteriaꝝ facile non poſſit in alia mē/
bra labi. Rarior aūt eſt ꝓpter ꝟtutem colere
in ipo. accutior eſt aūt ꝓpter augmentū calo
ris. ſāguis ꝟo in venis ɔtent⁹ eſt calid⁹ et hu
midus. int groſſum et ſubtilem mediocris
in ſapore eſt valde dulcis omi malo carens
odore. cito coagulat cū exierit. vn̄ talis ſan/
guis epar deſignat tꝑatum. ſi ꝟo fuerit ſub/
tilis aquoſus nō boni odoris nec dulcis ſa
poris ɔmixtōꝫ alteri⁹ hūoris ipm inficiētis
indicat. Iā em̄ degenerat i ſanguinē inna/
turalē q̄ ſic d̄r vl̄ q꞉ a ſua generatōe eſt. vt in
leproſis. corrupt⁹. au ꝓpter inconuenientē₃
materiā ex qua eſt generat⁹. et ꝓpter extrane/
um humorem cū q̄ eſt ɔmixt⁹. modicū autē
colere vel alteri⁹ inficientis humoris mixtū
cū puro ſanguine ipm inficit et in ſue quali
tatis ſimilitudinē ipm trahit. Hucuſq̄ Cō
ſtan. pantegn̄. i. x. c. iiij. Alias ſanguinis ꝓprie
tates ponit Ariſt. in li. aīaliū. iij. dicit enim.
Omē aīal hn̄s ſanguinē h₃ epar ꝛ cor. vnde
omīa aīalia carentia ſanguine ſunt minoris
corꝑis et ꝟtutis aīalib⁹ habentibus ſangui
ne₃. ꝛ cum abſciditur caro exit ſanguis niſi
illa mortua fuerit et corrupta. Item in om
ni animali bone diſpoſitōis eſt ſanguis me
diocris. quia non nimis multus ſic ſūt po/
tantes vinū nouu₃. nec nimis paucus ſicut
corꝑis craſſi. q꞉ aīalia nimis craſſi corꝑis

ſūt pauci ſanguis ⁊ ſubito augmētaꝛ pigue
do. ⁊ q̄nto. tāto miōraꝛ ſāguis Itē oē corpꝰ
ſanguineū putreſcit cito ⁊ maxīe ꝓpe oſſa. hō
eīm hȝ ſanguīeȝ ſubtilē valde reſpectu alioꝝ
aīaliuȝ. q̄ꝝ ſāguis ē nigrior ⁊ ſpiſſior ſāguīe
hoīs. ⁊ maxīe thauri ⁊ aſini. ⁊ ſāguis ī inferi
ori pte corpis ſpiſſior eſt ⁊ nigrior q̄ꝫ ī ſupio
ri. Itē ſāguis qñ generaꝛ valde ī mlt̄a q̄nti/
tate erit cā egritudīs qm̄ attenuaꝛ ⁊ fit aq̄ſꝰ
et ꝓpꝛ h̄ forſan ſudat hō ſanguinē. qđ q̄dē eſt
vt puto ꝓpꝛ ſupfluā liq̄di ſāguis abūdantiā
a qua ſe intēdit exonerare naꝛa. vñ eijcit eiꝰ
ptes aq̄ſas ad ſupficieȝ cutis et eas expellit
p ſudorē. Itē cū hō dormierit erit ſanguis ī
manifeſto modicꝰ. nec mixꝝ. q2 tunc reuocaꝛ
a naꝛa in adiutoriū ꝟtutꝭ naꝛalꝭ vt ipiꝰ bñfi/
cio ſuas pagat actōes. vñ qñ tūc ſe ꝓfundit
ad interiora extremitas corpis pallida re/
manet ⁊ exanguis. ⁊ ꝓpter h̄ forte accidit ꝙ ſi
corpꝰ dormientis pūgaꝛ nō erit inde tātum
ſanguis q̄ꝫtū ſi eſſet vigilās. Item đ2 ibideȝ
ꝙ ſi ſanguis fuerit bñ coctꝰ ⁊ digeſtꝰ bñ fit ex
eo ſepū. et h̄ forſan q2 eiꝰ vnctuoſitas p tpa/
tam decoctōem coagulaꝛ. ⁊ dealbata ī ſepū
vel pinguedinem tranſmutaꝛ. Item cū alte
raꝛ ſanguis a curſu nature ſue ⁊ fuerit cor/
ruptus exibit a ſtomacho ⁊ a narib9. Itē cū
putreſcit ſanguis in aliq̄ membro niſi redu
catur arte vel naꝛa efficiꝛ ex eo virus et in ſa
niem cōmutaꝛ. Hucuſq3 Cōſtan. li. iij. Itē
dicit ibidem. li. xij. vene ſunt vaſa ſanguinis
ex q̄ pȝ ꝙ ſanguis eſt vltimꝰ cibus aīalꝭ habē
tis ſanguinem. Item ibidem Ita eſt ſāguis
amicabilꝭ naꝛe ꝙ etiā aīal carens ſanguīe ci
batur p illud qđ ꝯuenit cū ſanguīe. vt pȝ in
ꝟmibus et muſcis q̄ carnib9 inſident et ſan
guinē ſugūt. et inde ſibi attrahūt nutrimen
tum. ꝓpter h̄ ſi animal nō nutriꝛ cibo iſto effi
citur macilentū et male diſpoſituȝ. et qñ bñ
cibaꝛ creſcit ⁊ fit bone diſpoſitōis p talꝭ cibi
nutrimentū. et ſi ille ſanguis vñ fit cibus fu
erit clarꝰ et bonꝰ erit corpꝰ ſanū. et ſi malꝰ in/
firmū. Item ſanguis terreſtris coagulatur
cito ꝓpter hūiditatꝭ ꝓuatōnem. vñ oīe aīal
hñs ſubtilem ſanguinem ⁊ mūdū atq3 cali/
dū alijs aīalib9 ſenſū hȝ meliorem Sāguis
eīm mūdꝰ ſubtilis et calidꝰ ⁊ maioris motus
intellectui cōuenientior eſt. Item oīe aīal
carens ſanguīe eſt maioris timoris aīali ha
benti ſanguinem. ꝓpꝛ h̄ hñs mūdū ſanguīeȝ
et calidū et leuem nō moueꝛ niſi modicū ꝓpꝛ
timorē Item ſanguis thauri ꝯgelaꝛ citius ⁊
coagulaꝛ ſanguine omniū animaliū alioꝝ
Sanguis eīm omniū aīalium coagulaꝛ ſm
magꝭ et minꝰ p̄ter leporis et ceruī ⁊ ſibi ſimi
liū in naꝛa. q̄ꝝ ſanguis nō coagulaꝛ vt dicit
Ariſt. Sanguis thaurinꝰ ſicͭ dicit ideȝ li. iij.
et. xij. maxime eſt coagulatōnis et velocis. et
h̄ forſitan ꝓpꝛ exceſſuȝ caloris et ſiccitatꝭ. vñ
hauſtꝰ crudꝰ interficit ſicut venenū. vñ de q̄
dam pho đ2 ꝙ hauſto ſanguīe thauri ſe pe/
mit. Item idem li. xiij. ſanguis in pte dexte/
ra calidior eſt q̄ꝫ in ſiniſtra. Et ideo ꝓpter vi/
gorem calidi ſanguis in parte illa manꝰ dex
tera ꝓnior eſt ad opandū et habilior q̄ꝫ ſini/
ſtra. vñ dicit Ariſt. li. j. ꝙ leo ꝑus mouet pe/
dē dextꝝ q̄ꝫ ſiniſtꝝ. et ſup amphoꝝ. đ2 ꝙ mu
lier portās maſculū ſubito vocata ab aliq̄ ꝑ
mo mouet pedem dextꝝ ꝙ facit calidꝰ ſan/
guis q̄ in ꝯcipiente maſculum ꝯpletiꝰ opaꝛ.
Item in eodem libro đ2 ꝙ ſanguis prima ⁊
p̄cipua eſt materia cordis et epatis. vnde et
cor cōcauū eſt ad ſanguinem copioſiꝰ reci/
piendū ⁊ ſpiſſum ad eundē diligentꝛ cuſtodi
endū. et in nllo membro eſt ſanguis ſine ve/
nis niſi in corde tm̄. et de corde exit p q̄ſdam
venas ad alia loca corpis. ⁊ nō venit aliun/
de ſanguis ad cor qm̄ fons eſt et ꝑncipium
ſanguinis membꝝ ꝑmū recipiens ſanguīeȝ
Et h̄ manifeſtaꝛ ex anathomia et modo ge/
nerationis. quia ꝑma creatio cordis appaꝛȝ
ſanguinea. vñ ſm Ariſt. cor eſt ꝑmū ſangui
nis receptiuū. et ideo in medio poniꝛ vt euȝ
trāſfundat tanq̄ꝫ a medio et a centro ad oīa
alia membra. vñ dicit ꝙ cor eſt mediū totiꝰ
animalis a quo ꝓcedit motus et ſenſus ⁊ vi
ta totiꝰ animalis. Et idō cor eſt in oīib9 ha
bentibus ſanguinem. qm̄ neceſſario princi
pium ſanguinis eſt et non epar. Hec oīa
aperte dicit Ariſt. li. xiij. q̄ꝫuis de ꝑncipio ſā
guinis alio modo ſit ſcꝑtum in libris medi
coꝝ. ſed đ iſta ꝯtrouerſia nihil ad nos. quia
vtraq3 poſitio vel opinio nobis đſeruit quo
ad noſtrā intentionem. Ex p̄dictis igiꝛ au/
toꝝ ſententijs breuiter recollige ꝙ ſanguis
naturalis eſt purus et calidus ſubtilis dul/
cis animalꝭ nutribilis ꝟtutꝭ naꝛalis ꝯſerua/
tiuus ſedes aīe ⁊ ipiꝰ ꝯtentiuꝰ. iuuentutꝭ per
fectiuꝰ. complexionis alteratiuꝰ. vigorꝭ cor
dis et ſpirituū conſeruatiuus. letificatiuus
amoris excitatiuꝰ. ſui diffuſione in ſupficie
corpis ipſiꝰ coloratiuꝰ. ſanus et tpatꝰ. ſani/
tatis ꝯſeruatiuꝰ. corruptꝰ corruptōis indu/
ctiuus. vt pȝ in lepra q̄ eſt ſanguis corruptꝰ

Cont̃ maclas oculoꝝ

in fontibꝫ ꝛ cū alijs hūoribꝫ admixt⁹ malicie eoꝝ eſt tpatiu⁹. ſua ꝟtute doloris oculoꝝ mitigatiu⁹. vt di. Conſtan. ꝙ ſanguis colūbe ł irūdinis de ala dextera extract⁹ oculis calidus inſtillat⁹ maculas abſtergit oculorum ſāguis ei tał valde eſt ignitiu⁹ ꝛ diſſolutiu⁹. ſic ibidē dicit cōmentator in viatico i tractatu de pānis ꝛ maculis oculoꝝ in fine.

De ſanguis mala ꝓꝓetate Ca. VIII.

S Unt etiā ſanguis q̄daꝫ ꝓꝓetates minus laudabiles alijs ſupdict̃ſ. nam q̄to bn̄ diſpoſit⁹ nature eſt amicabilior et vtilior tanto cū corrupt⁹ fuerit eidem eſt nociuior et g̃uiores infert corpi paſſiōes. Nam alioꝝ hūoꝝ malicia ſanguini admixta ꝓpter amicabilitatē ei⁹ ad naturam non ſe ita ſubito manifeſtat. et idō ab eoꝝ leſione ſibi natura min⁹ p̄cauens latentem ipoꝝ maliciam nō formidat. vt pꝫ in febribꝫ enutriceis ꝛ alijs mixtis. in q̇bꝫ colera rubea ł aduſta ſanguini admixta non ita cito ſe nature vel medici iudicio manifeſtat. vt di. Gał. ſuper amphoꝝ. Item ſanguis ſi fuerit in corpore ſupflu⁹ monſtruoſas in hoībꝫ generat paſſiōes niſi nature vel medicine beneficio euacuet̃ citi⁹ vt pꝫ ſanguine mēſtruali q̇ ꝓpt ſupabundantiā hūmiditatis et caloris indigentiā in mulieribꝫ exiſtens ſi vltra debituꝫ retineat̃ peſſimaꝝ cauſa eſt ꝛ occaſio paſſionū. Inducit em̄ qn̄qꝫ ſpūaliū ſuffocatōem. qn̄qꝫ ydropiſim. qn̄qꝫ etiā freneſim. ſiue manifeſtam paſſionē ꝓut ille ſanguis corrupt⁹ nimis diu retent⁹ ad diuerſas trāſfunditur corpis regiones. ſic in paſſionaꝝ li. Gał. expſſi⁹ ꝯtinet̃. vn̄ ꝯ talia picula ſummū remedium eſt talis ſanguis corrupti euacuationem citi⁹ ꝓcreare. nec miꝝ ſi ſanguis ſic corrupt⁹ ꝓpriū ſubiectū ſic moleſtat q̇ alienum etiā mirabilit̃ inficit et moleſtat ſiue immutat. nam vt di. Iſi. li. x. ca. ij. ſanguis mēſtrualis ꝯtactu fruges non germinant. aceſcūt muſta. moriunt̃ herbe. arbores amittūt fructus. ferrū rubigo corrūpit. nigreſcunt era et metalla. ꝙ ſi canes inde comederēt in rabiem efferunt̃. glutinuꝫ aſpalti qd̄ nec ferro diſſoluit̃ nec aq̇s ipo pollutū ſponte diſpergitur. vt ibidem di. Iſi. h̄ ſanguis ex ſuperflua hūiditate et debili calore in corpibꝫ mł tum generat̃. ꝛ iō ne nat̃a exco ̃quet̃ i matrice recolligit̃ tanq̄ꝫ in ſentina. a qua ſi debito mō expulſus fuerit corp⁹ totū mollificando alleuiat et ipam matricem ad conceptiōem diſponit ꝛ habilitat. Un̄ di. Ariſt. li. ix. menſtruū in fine menſis in mulieribꝫ maxime viget. et idō tūc vtiliter expellit̃ ſanguis talis. qꝛ ſic di. Iſi. li. xvj. ſanguis menſtrualis nō hꝫ certam tpis reuolutōem ſed in maiori ꝑte accidit in diminutōe lune. et h̄ eſt rectum qꝛ corpa aīalium ſunt tūc tpis frigidiora et alterat̃ ſanguis et efficit̃ ex eo ſupfluitas mēſtruał. q̄ ſi tunc expellit̃ talis euacuatio laudabilis eſt ꝛ nat̃alis. qꝛ ſi vltra tps vel ꝓpter groſſiciem ſanguis. vel ꝓpter latitudinē matricis. vel ꝓpter defectū expulſiue ꝟtut̃ſ retineatur mult̃ſ moleſtijs piculoſis corp⁹ mulieris aggrauat̃. qd̄ q̇dem generałr eſt verū. a quartodecimo ā no vſqꝫ ad q̇nquageſimū. qꝛ in iuuenculis meat⁹ ſunt anguſti ꝛ virtus debilis. A q̇nquageſimo ꝟo anno in antea ſanguis minorat̃ et frigeſcit. calor deſtruit̃ ꝛ tepeſcit. vn̄ iſte due etates a tali immundicia ſunt īmunes. ſ. ſenect⁹ vetularis et iuuentus puellaris. retinet tn̄ nat̃a ſanguinē mēſtrualē poſt mulieꝝ impͣgnatōem ad nutrimentū fetus ꝛ ꝯcept⁹ ꝯſeruatōem. vn̄ Ariſt. li. xv. menſtruū eſt ſanguis non pur⁹ ſꝫ indiget digeſtione opatiua. h̄ ſanguis mixt⁹ cuꝫ ſpermate cibꝫ eſt aīali vn̄ mulier poſt ꝯceptionem frequenter patiēs fluxū menſtrualē ſolet facere abortiuū. aut em̄ debilitat̃ fetus aut moriet̃. ꝛ h̄ ꝓpter nutrimenti ſubtractōꝫ vn̄ retentio ſanguis menſtruał ſignū eſt impregnationis ex iam dicta cā. qd̄ āt ſupfluit de ſanguie menſtruali detrahit̃ ad mām̄illas vt inde lac generet̃. materia em̄ lactis eſt ſāguis decoct⁹ i mām̄illis vt di. Ariſt. li. xvj. et. xviij. Lac inq̇t eſt ſanguis digeſt⁹ nō corruptus. Item oportet vt flux⁹ ſanguis menſtrualis actuałr fit in corpe anteq̄ꝫ mulier impregnet̃. ſic di. Ariſt. li. xv. et Conſtan. ſicut oportet arborē pͥmo florere q̄ꝫ fruct⁹ facere. Item qn̄ venit talis fluxus naturaliter ſemper accidit in etate lune. etati etiaꝫ mulieris ꝯuenienti. Item aues et aīalia non patiunt̃ talem fluxū. qꝛ totalis ſupfluitas trāſit i plumas et in pilos vt di. Ariſt. Itē di. Ruffus. mulieres nimis ſe exercentes ꝛ ſepi⁹ mouentes non multuꝫ menſtruant. ſed q̄ quieſcūt et multum comedunt ſuauiterqꝫ viuunt tales multa purgatione indigent Item quādo ſanguis talis vel frigiditate vel craſſicie ora venarum conſtringente debito mō non erit ad exeundū alias vias q̄rit vt venas nariū ꝛ emorroidaꝝ quas ſi clauſas inuenerit

ad alia mēbra ſe diffūdit ⁊ guē nat̄e iſert paſ/
ſionē. nā tales vt dicit ī viatico Conſtan. de
fectū appetit⁹ patiūt̄. nā cibaria bona abhor
rēt. puluerē vo carbonū ⁊ lateꝝ appetūt. ⁊ ſi/
miliū. nā ſanguis retēt⁹ in malicioſuꝫ fumū
terreſtrē ⁊ ponticū ꝯuertit̄. q̄ rapto ad orifi
ciū ſtomachi appetit⁹ rōnal' ſubuertit̄ ⁊ irra
tionalis generat̄. Unð oīa talia corpa ſunt
maximis morbis apparata.

De fleumate. Capitulum. IX.

Fleuma ſm Johēz eſt humor ſemi/
coct⁹ actione caloris imꝑfecti ex fri/
gida ⁊ hūida nat̄a generat̄⁹. ⁊ Ariſt.
dicit li. xv. Fleuma ē cibi ſuꝑfluitas q̄ ñ di/
gerit̄. Eadē eñ ē materia ſanguis ⁊ fleuma
tis. ſꝫ differt ſm decoctōꝫ maiorē l' minorē.
vñ de fleumate fit ſanguis ꝑ ampliorē calo/
ris agēt̄ꝫ itenſionē. nō tñ ecōuerſo. ſāguis ei
in fleuma nūq̄ trāſmutat̄. ſic colera mutat̄ i
melancoliā. ſꝫ nō ecōuerſo vt di. Auicē. Eſt
eñ fleuma humor nat̄al'r frigid⁹ humid⁹ ⁊ i
ſipid⁹ quā nat̄a mādat ꝑ mēbra vt digerat̄ ⁊
ex ipō digeſto corp⁹ nutriat̄. Notādū ꝙ fleu
ma aliđ eſt nat̄ale aliđ innat̄ale. nat̄ale autē
frigidū ⁊ humidū in colore albū i ſuba flui
dū. in ſapore paꝝ dulce vel totalit̄ inſipidū.
in epate tñ generat̄ vbi ſedes eſt caloris Eſt
tñ habile vt i ſanguinem tranſmutet̄ ⁊ facta
ꝯpleta trāſmutatōe corp⁹ inde ſuſtentetur.
Fleuma eñ q̄uis de ſe ſit groſſum et inſipi
dum ꝑ intenſionē tñ caloris ipm immutāt̄ꝫ
forme ⁊ saporis ſanguis q̄ eſt dulcis ē ſuſce
ptiuū. vt pꝫ in fleumate qđ đr eſſe dulce. vñ
ꝓpter vicinitatē et ſimilitudinem quā hꝫ cū
ſanguine indigent eo oīa mēbra corpor̄ꝫ.
⁊ ideo natura ꝓuida fecit illud cū ſanguine
ꝑ venas toti⁹ corpis tranſire ꝓpter neceſſita/
tem et etiā ꝓpt̄ vtilitatē. nam vt di. Conſtan.
deficiente ſanguine digerit calor fleuma. qꝛ
inde intendit membra reficere ⁊ nutrire. vñ
in h̄ nobili⁹ eſt fleuma colera ⁊ melācolia. qꝛ
rectificari nō pñt vt ex eis fiat ſanguis cui⁹
bñficio vigent ⁊ nutriunt̄ membra corporis
vniuerſa. Eſt etiā ei⁹ pñtia cū ſanguine ne/
ceſſaria vt ei⁹ frigore ſanguis feruor tpetur.
et liquiditate fleumatis ſpiſſitudo ſanguis
inteꝑie ꝯfuct̄. ⁊ ſic facili⁹ ⁊ expeditius ad
ſingl'a mēbra nutrimētū ſanguis deportet̄
Utile etiā eſt iūcture membroꝝ et alias par
tes mobiles ſua liq̄da humiditate humecta
re ne ex calore mot⁹ vel ex ſanguīe calido ca
ſu aliq̄ a ſuo officio retardent̄. qꝛ ſiccitate in

ſuꝑ inducta impediant̄. Fleumatis aūt in/
naturalis quattuor ſunt ſpecies. Eſt enim
acetoſum frigidū et ſiccū ꝓpt̄ melancolie ad
mixtōem. ſalſum calidū ⁊ ſiccū ꝓpt̄ colere ru
bee infectōem. dulce ꝓpt̄ ſanguis ꝑticipatōꝫ
vitreum ſic dictū ꝓpt̄ coloris vitri aſſimilati
onem. tale eñ omnino elongat̄ a calore. ⁊ iō
ceteris ei⁹ ſpeciebꝫ illud eſt compacti⁹ ⁊ dif/
ficili⁹ ad digerendū et in ſanguinē ꝯuerten
dum. Hic humor ſi corruptus fuerit diuer
ſas generat in corꝑe infirmitates. cui⁹ ſuꝑ/
abundantia vt dic̄ Conſtan. cognoſcitur ꝑ
diuerſa. nam ſe fleumatic⁹ eſt corꝑe deſes g̃
uis et tard⁹ et ſenſu hebes. mente obliuioſus.
carne mollis ⁊ fluidus colore liuid⁹ albid⁹
in facie corde timid⁹ ſputis ⁊ excreatōibꝫ mł
tis plen⁹. piger et ſomniculoſus. parui appe
titus parue ſitis niſi ſit ſalſum fleuma. quia
tūc ſalſus ſapor in ore ſentit̄ ꝓpt̄ calidi hūo/
ris admixtionem. crine mollis ⁊ flauus. ⁊ la
xus cui⁹ pulſus eſt mollis groſſus et tard⁹.
vrina alba ſpiſſa cruda et diſcolorata. ſtatu
ra pinguis et groſſa in extremitatibꝫ breuis
⁊ curta. cui⁹ cutis ſuꝑficies plana ⁊ lenis ac
a pilis denudata. ſomniat de aquaꝝ niuiuꝫ
et pluuiaꝝ inundatiōe nauigatiōe in aquis
frigidis et etiā natatōe. talis ꝯplexionis ho
mines ſolent frigidū morbū ſepi⁹ incurrere
et ipſo fatigari et ꝑcipue tp̄e hyemali. quia
tunc tp̄is q̄litates fleumatis ſcilꝫ frigiditas
et humiditas intendūt̄ vt di. Cōſtan. quere
ſupra de proprietatibꝫ frigiditatis et humi/
ditatis.

De colera Ca. X.

Colera ſm Iſidorum dicta eſt eo ꝙ
in humore colerico calor tempera/
mentum excedat. Colera alia natu/
ralis. alia innaturalis. Naturalis eſt que na
turaliter eſt calida et ſicca et ī ſubſtātia ſub
tilis in colore rubea clara. in ſapore amara
cum quodam acumine. que quanto eſt cali
dior tanto eſt in colore rubicundior ⁊ in ſa/
pore amarior. q̄ cum in corꝑe generatur in
duas partes diuidit̄. q̄ꝝ vna tranſit cū ſan/
guine ⁊ alia trāſmittit̄ ad ciſtaꝫ fellis. illđ āt
qđ vadit cū ſanguine penetrat cū ipō cauſa
neceſſitatis et iuuamenti. neceſſariū eñ fuit
vt ſanguini admiſceret̄ ad aptificandū ſan/
guinem ad membra colerica tpanda et nu/
trienda quoniā in hoc ſanguine oportꝫ eſſe
colerā rubeā actualiter ſm debitā ꝓportōeꝫ.
hmōi membrorum iuuat etiam vt ſanguis

ſubtilieť vt facili⁹ tráſeat p anguſtos meat⁹
ad interiora corpis nutriēda. alia v̄o pars q̄
ad ciſtam fellis trahiť tráſmittiť ad ipā3 cā
neccitatꝫ ⁊ etiā iuuamēti. neceſſe em̄ fuit ꝑpť
mūdificatõ3 toti⁹ corpis ⁊ ꝑpť nutrimētū ip
ſi⁹ fellis. iuuat etiā ſtomachū ⁊ inteſtina ca/
lefaciēdo ⁊ pungēdo vt a ſupfluis ſe exone/
rent. idõ em̄ ſepe accidit torſio ⁊ ventris do
lor ⁊ colerica paſſio. q2 via opilať q̄ eſt inter
fel ⁊ inteſtina. Innaťalis colera eſt q̄ egre/
ditur a naťa ꝑpť aliqđ extraneū ſibi ɔmixtū
Nam ɔmixtio cū colera rubea fleumate aq̄/
ſo generať colera citrina que p̄ ceteris eſt ni
mis calida ⁊ nociua. ſi v̄o fuerit fleuma groſ
ſioris eſſentie ⁊ ſpiſſioris inde colera vitelli
na. iſte due ſpēs ſunt note. Tertia ſpēs ē co
lera q̄dam praſſiua in colore viridis ⁊ ama
ra acuta. ſic herba q̄ praſſiū. i. marrubiū vel
porrus nūcupať. naſcitur aūt in ſtomacho
illoꝝ q̄ ɔtinue vtūť herbis nimis calidis vt
porris. cepis. alleis. et vaſtratijs. et hmōi. et
forſitan a talib⁹ herbis viridib⁹ ⁊ crudis i co
lore ɔhit virorē et ſic Gal. viſum eſt. Auicē.
aūt viſum fuit ꝙ praſſiua generať ex colera
vitellina qñ nimis aduriť. cu3 em̄ aduritur
aduſtio in ea facit nigredinē ex q̄ cū citrini/
tate mixta viriditas introduciť. Eruginoſa
v̄o colera eſt quarta ſpēs q̄ p vlteriorē adu/
ſtionē generať ex praſſiua. qñ em̄ tantū adu
ritur ꝙ ei⁹ humoroſitas deſiccať tunc decli
nat color ei⁹ ad albedinē qualis eſt color ci
neris. nam color in humido corpe p̄mo ni/
gredinē efficit. deinde ɔſumpta totaliť hūi/
ditate alborem quendā introducit. vt eſt vi/
dere in lignis q̄ puſq̄ ɔuertanť in cinerē cō
uertunť in carbonē. frigiditas v̄o ⁊ conuer/
ſo in humido facit albedinē. i ſicco āt nigre/
dinem operať. ſed hec vltima in om̄ib⁹ alijs
peior eſt et venenoſior. cui⁹ venenoſa q̄litas
peſſimas et mortiferas inducit in corpe paſ
ſiones. ſicut heriſipilam et noli me tangere.
⁊ cetera hmōi. humor igitur coleric⁹ natura
lis non excedens terminos naťe eſt alioru3
humoꝝ ſubtiliatiu⁹ digeſtionis ɔfortatiu⁹.
fecis ⁊ putredinis mundificatiu⁹. corporis
ſm dimenſionē longitudinis et latitudinis
diſtenſiu⁹. animoſitatis ⁊ audacie generati
uus. mobilitatis ⁊ leuitatis effectiu⁹. ad irā
⁊ ad appetitū vindicte excitatiu⁹. venerei ap
petit⁹ ꝓuocatiu⁹. v̄tutis expulſiue adiuuati
uus. materie groſſe attenuatiu⁹. et a centro
vſq̄ ad circūferentiā diffuſiu⁹. ſm citrinita
tem vel nigredinem ſupficiei ſube in colore
mutatiu⁹. Vnđ colerici generaľr ſolent eſſe
iracundi animo. immāſueti leues ⁊ inſtabi
les impetuoſi in corpe longi tenues ⁊ macil
lenti colore fuſci in crinib⁹ nigri ⁊ criſpi pili
hiſpidi ⁊ hirſuti tactu calidi pulſus fortiſ et
velocis. eoꝝ vrina in ſuba eſt tenuis et ſubti
lis in colore ignea rutilās ⁊ clara. Hec co/
lera ſi in aliqua parte corpis fuerit corrup/
ta moleſtiſſimas infert corpi paſſiones. q̄rū
h̄ ſunt generalia ſigna. ſic em̄ di. Conſtanť.
in pantegni. li. ix. c. ij. Si corpori dominet
colera corrupta erit cutis glauca vel citrina
et erit defectus appetitiue v̄tutis. amaritu/
do ſentitur in ore. ita ꝙ dulcia videnť amara
et ſapida inſipida pūctura et ardor i ſtoma/
cho ex calido fumo pungēte neruos ſtoma
chi et mordicante. abominatio cu3 vomitu
colerico cum ſiti lingue ſiccitas ex fumo ca/
lido trahea m arteriā deſiccante ⁊ humore3
ſalinalem circa neruos lingue ɔſumentem.
oculoꝝ ɔcauitas cum humido aſpectu pul
ſus ſubtilis et velox et ſpiſſus. vrina rubea ⁊
intenſa dolor capitis grauis. vigilia ⁊ alie/
natio mentis. horribiles viſiones i ſomnis
tales em̄ ſomniant de igne ⁊ fulgure et ſtu/
penda aeris inflamatione. qđ fit ex igneo fu
mo petente cerebꝝ et ymaginatiuā immu/
tante. Et tantū de colera et ſpeciebus eius. di
uiſe ſm Gal. et Auiceñ. ad preſens dicta ſuf
ficiant. Sequitur vltima proprietas ſubſtā
tie corporee quarti libri que dicitur Melā
colia.

De Melancolia Capitulum. XI.

MElancolia eſt humor ſpiſſus et groſ
ſus. ex fece et turbulentia ſanguinis
generať. et dr̄ a melon qđ eſt niger et
colim qđ eſt humor. inde dr̄ melancolia q̄ſi
niger humor. Unde a phiſicis colera nigra
nūcupatur. nam color ei⁹ declinat ad nigre
dinem. Eſt āt melancolia alia naturaľ. alia
innaturaľ. Naturaľ eſt frigida ⁊ ſicca. q̄ fit i
ſanguie ſic fex in vino h3 generari. cui⁹ ſuba
eſt ſpiſſa ⁊ terreſtris. cui⁹ ſapor inť dulcedi/
nem ⁊ ponticitatem exiſtit vicin⁹ accipienti.
Hec melancolia in duas ptes hab3 diuidi.
quaꝝ vna remanet cū ſanguie ⁊ penetrat ſe
cum ad membra cā ⁊ neceſſitatis ⁊ iuuamē
ti. fuit em̄ neceſſe vt cum ſanguine miſcereť
vt aptificaret ſanguinē ad membra melan/
colica nutrienda. Juuat etiā ſanguinem. q2
inſpiſſat ne ſua liq̄ditate ſubterfugiat dige/

ſtionē.ſcða ꝑs ꝟo trāſmittit̄ ad ſplenē ꝓpt̄ ne
ceſſitatē ⁊ iuuam̄tū.neceſſe ei fuit h̄ ꝓpt̄ mū/
dificatōꝫ totiꝰ corꝑis ⁊ ꝓpt̄ nutrimentū ipiꝰ
ſplenis Juuamētū ꝟo ē vt ꝑfluat i os ſtoma
chi.vt.ſ.ipm̄ fortificet inſpiſſet ⁊ vt ibi pruri
tū faciat.⁊ ſic excitet famē ⁊ cooꝑet̄ ad deſi/
deriū nutrim̄ti. Jllð āt melācolie qð ē ſuꝑ/
fluū ſāguis trāſmittit̄ ad ſplenē.⁊ qð a ſple/
ne egredit̄ eſt illð q̄ īdiget ſplen ad ſui nutri
mētū.⁊ ſic̄ colera rubea iuuat ſtomachū ad
expellēda ſuꝑflua inferiꝰ.ſic ⁊ melācolia iu/
uat ꝟtuteꝫ appetitiuā ſuꝑiꝰ.ðr āt fex ſanguis
potiꝰ q̄ꝫ colere ꝉ fleumatꝭ q2 reſudat ⁊ ſeꝑat̄ a
ſāguie ſic̄ deſcēdit ypoſtaſis vrinalꝉ ſiue ſedi
men i liq̄re.de fleumate ꝟo nihil reſudat nec
deſcēdit ꝓpt̄ eiꝰ viſcoſitatē. ſilr̄ nec de colera
ꝓpt̄ eiꝰ ſubtilitatē ⁊ iðo fex colere ꝉ fleumatis
nō vocat̄. Melācolia āt innat̄alꝉ nō ē ad mo
dū ydoſtaſis ſiue reſidētie ⁊ fecis.ſꝫ ꝑ modū
aduſtōis ⁊ cinereitatꝭ.⁊ h̄ accidit iſtꝭ modis
agēſ ei calor nimis i ſuba fleumatꝭ ipaꝫ ad/
urit ⁊ ꝑ aduſtōꝫ nimiā i colerā aduſtā ꝯuer/
tit.⁊ ſi fuerit hūor prio ſubtilꝉ ⁊ aq̄ſus qñ ad
urit̄ efficit̄ ſalſꝰ.⁊ ſi fuerit groſſus trahit̄ ad
acredinē ꝉ pōticitatē.ſi ꝟo ꝯtigat ſāguieꝫ ad
uri ꝉ incinerari.cinis eꝰ fit ſalſus cū q̄dā dul
cedie pauca.ſꝫ qñ ꝯtigit melācoliā nat̄alem
aduri illa aduſtio ſeu cinis erit acris ſic̄ ace/
tū ⁊ cū cadit i ſuꝑficiē t̄re ebullit cuiꝰ odor ē
ḡuis ⁊ acris ſic̄ acetū qð muſce fugiūt ꝓpter
odorꝭ horribilitatē.⁊ illa ſiq̄dē q̄ magꝭ ē acrꝭ
deterior ē. Si ꝟo melācolia qñ adurit̄ groſ
ſiorꝭ fuit ſube erit cinis eꝰ miorꝭ acredis cuꝫ
pōticitate pauca.q̄ cadēs ſuꝑ t̄rā minꝰ ebul
lit ⁊ minꝰ i vmbra penetrat nec ē minꝰ mali/
cioſa ⁊ venenoſa ita cito ꝑimit ſic̄ ꝑma. Hec
colera nigra nature inimica peſſimas hꝫ ac
mortiferas q̄litates.morbos ei induc̄ icura
biles ſic̄ cancꝝ ⁊ leprā.⁊ hmōi. Ex admixtio
ne igit̄ ꝑ aduſtōꝫ nimiā īcinerati fleumatis
ſāguis ⁊ melācolie nat̄alꝉ melācolia innat̄alꝉ
⁊ peſſima generat̄.⁊ cū ex fleumate ꝑ decoc/
tionē generet̄ ſāguis. ⁊ ex ſāguie ꝑ intēſionē
generet̄ colera.ex colera ꝟo melācolia. Jm/
poſſibile ē ex ea hūorē vlteriꝰ generari.ſꝫ tan
tūmodo īcinerat̄.⁊ ex illa īcineratōe nat̄aleꝫ
hūorē īficiēte.ille hūor peſſimꝰ accidentalr̄
ꝑcreat̄ vt ði. Cōſtā.li.j.c.xxiiij. Jſtiꝰ hūoris
dn̄antꝭ i aliq̄ corꝑe h̄ ſunt ſiḡ. Prio q2 color
cutꝭ mutat̄ i nigredinē ꝉ liuorē i ore ſētit aci
dū ſaporē pōticū ⁊ t̄reſtrē ſ̄m hūorꝭ q̄litateꝫ
patiēs aio ē timidꝰ ſine cā paſſio eiꝰ ē melan
colia.vn̄ oēs hāc paſſionē hn̄tes ſine cā ſūt
timidi ſepiꝰ atq̄ꝫ triſtes.⁊ h̄ ex melācolico hu
more cor ꝯſtrigente.vn̄ ſic triſtes introgati
q̄d timeāt ꝉ ꝑ q̄ doleāt nō hn̄t q̄d rn̄deāt.aliȷ̄
tn̄ ſibi mortē iminere putāt irrōnabilr̄. aliȷ̄
īimicicias alicꝰ formidāt.aliȷ̄ mortē diligūt
⁊ deſiderāt.vn̄ Gal̄.i li.paſſionū. Nō ē mirū
inq̄t ſi patiēs colerā magnā triſticiā ꝉ mortꝭ
ſuſpitōꝫ patiat̄ cū exteriꝰ in corꝑe obſcurita
te nihil ſit timidiꝰ.vn̄ qñ aliq̄d obſcuꝝ vt eſt
fumꝰ melācolicꝰ oꝑit cerebꝝ neceſſe ē vt pati
ens timeat.q2 cāꝫ vn̄ timeat ſecū portat. ⁊ iō
ſomniat t̄ribilia ⁊ tenebroſa et viſui peſſima
⁊ i odore fetida ꝉ i ſapore acetoſa.ex q̄bꝫ oībꝫ
generat̄ melancolica paſſio. Jtē maniace et
melācolice diſpoſitōis ē qñ tales de triſtabi
li gaudēt ⁊ ridēt.de re ꝟo exultādi plāgūt atꝫ
dolēt. Jtē tales ꝑtinacit̄ tacēt vbi eēt loquē
dū ⁊ inſolent̄ loquūt̄ vbi eēt tacendū Jtem
aliȷ̄ putāt ſe eē vas fictile terreū ⁊ timēt tāgi
ne rūpant̄ atq̄ꝫ frāgant̄. Jtem q̄daꝫ putāt ſe
pugno mūdū claude ⁊ oīa in manibꝫ ꝯtiere
⁊ iō manꝰ ad cibū nō extēdūt.timēt ꝙ ſi ma/
nus extēderēt ꝑtes mūdi defluerēt ⁊ ꝑirent.
Jtē q̄dā putāt angelū tenere mūdū ⁊ pre te/
dio velle mūdū dimitt̄e cade.⁊ iō manꝰ eri/
gūt ⁊ hūeros volētes mðm corruētē ſuſtine
re ⁊ mlt̄ū r̄calcitrāt qñ manꝰ ⁊ hūeros a me
dicis ſupprimere ꝯpellūt̄ Jtē aliq̄bꝫ videt̄ ꝙ
caput nō hēant.vl̄ ſi putēt ſe hr̄e illð putant
caput eē plūbeū vl̄ aſininū ſeu alit̄ mōſtruo
ſuꝫ. Jtē aliȷ̄ audiētes gallos cātare brachia
erigūt ⁊ ſeſe ꝑcutiūt ⁊ cantātes ſe eē gallos
credūt.⁊ tandē nimis clamātes rauci in cla
mādo vl̄ muti fiūt Jtē aliȷ̄ i ſuſpitōꝫ peſſimā
irreuocabilr̄ incidūt.ꝓpt̄ qð aicos odiūt vi
tuꝑāt ⁊ ꝯfūdūt.imo qn̄q̄ꝫ ꝑcutiūt ⁊ occidūt
has ⁊ mlt̄as alias mirabiles incurrūt melā
colie paſſiōes ꝓut refert Gal̄.⁊ Alexanð.et
mlt̄i aliȷ̄ autores.q̄s q̄deꝫ lōgū eēt ꝑ ſingula
enarrare ⁊ h̄ q̄tidie ad oculū experimur ſic̄
nuꝑ accidit q̄ndā nobilē ad tantā deſipien/
tiā melācolie vicio deueniſſe ꝙ modis oībꝫ
murilegūꝫ ſe putabat.vn̄ alias q̄ꝫ ſub lectis
vbi catti inſidiāt̄ muribꝫ q̄eſcere nō valebat.
forte tali pena pctīs ſuis exigētibꝫ percuſſus
fuit Nabuchodonoſor ꝓut ðr i hiſtoriȷ̄s be
ſtiā trāſformē.ſ.leonē aq̄lā ⁊ bouē ſeptē āno
rū ſpacio ſe putabat. Hec āt de melācolia ⁊
de aliȷ̄s hūoribꝫ nat̄alibꝫ q̄ꝫtum ad h̄ ꝑtinet
opuſculū dixiſſe nūc ſufficiant.

Incipit liber quintus de diſpoſitõe me/
broꝝ.

D Icto de pro/petatibꝫ hũoꝝ reſtat aliq̄ di cere de diſpoſitõe mēbroꝝ q̄ ex p̄dictꝭ hũoribꝫ componũt. Et p̄mo de ꝓpetatibꝫ coꝝ in genere. deinde d̄ ſingulis in ſpecie dicendũ eſt aliq̄d ꝛc.

De mēbroꝝ ꝓpetatibꝫ in generali.
Capitulum. I.

N Am vt dic̄ Auicē. Mēbra ſũt corpa ex p̄ma hũoꝝ ꝯmixtõe ꝑcreata. vł vt d̄r ſup Jo. Mēbꝝ ē firma ps ꝛ ſolida aial' ex ſiłibꝫ vł diſſiłibꝫ ꝯpoſita ad aliq̄d ſpeciale officiũ deputata p̄ h̄ ꝙ d̄r. firma ps differt mēbꝝ a pte q̄ nõ ē firma vt eſt ſpũs. p̄ h̄ ꝙ d̄r ex ſiłibꝫ vł diſſiłibꝫ cõpoſitũ inſinuat̄ mēbroꝝ duplex diuerſitas ſimpliciũ ſiue cõſimiliũ ꝛ ꝯpoſitoꝝ ſiue officialiuꝫ. nã ꝯſiłia mēbra dicũt̄ ꝛ ſimplicia. q̄ꝝ ptes eiuſdē nature ſũt cũ toto vt q̄libꝫ ps ſāguis ē ſanguis ꝛ ſic de aliꝗs ꝛ hmõi mēbra. ſ. ſiłia organicis et officialibꝫ mēbris nat̄al'r ſũt p̄ora vtputa ea ꝯponētia ſic p̄ncipiũ ꝯponēs eſt ꝯpoſito p̄us. organica ſiue officialia mēbra dicũt̄ ex ꝯſiłibꝫ generata ꝛ ſtatuta q̄ ad ꝯpletõꝫ ſēſus ꝛ mot⁹ ſũt aīe inſtrumēta vt man⁹ pes ocul⁹ ꝛ ꝯſiłia. fuit ei neceſſariũ ꝙ in q̄litate ꝛ q̄ntitate diuerſa eēnt vt actio aīe ꝯpleret̄. nat̄a ei fecit corpis inſtrumēta v̄tuti aīe ꝯgruentia v̄tutes eı̄ aīe ſũt diuerſe ꝛ iõ mēbroꝝ diuerſitates ſũt neccārie vt pꝫ ī maībꝫ in q̄bꝫ ſũt mł' ti digiti in q̄ntitate ꝛ in q̄litate diuerſi vt per eos poſſint mag̃ ſic mīma retineri. Cũ igit̄ ſit triplex aīe actio. ſ. aīał. nat̄ał. et ſpũał. ſũt mēbra iſtꝭ opatõibꝫ aīe neccāria. vñ membra aīaleꝫ v̄tutē ſeq̄ntia dicũt̄ aīata q̄ fuerũt neceſſaria ad ſenſũ formãdũ ꝛ motũ volũtariũm in oībꝫ aīalibꝫ ſic cerebꝝ. nerui. oculi. et alia inſtrumēta ſēſuũ. mēbra v̄o v̄tuti vitali obediētia dicũt̄ ſpũał'r vitalia q̄ facta ſũt ꝓpt anbelit⁹ ꝛ vitał' ſpũs attractõꝫ ꝛ caloris mitigatõꝫ ꝛ vite ꝯſ̄uatõꝫ. vt cor pulmo. et hmõi. mēbra āt v̄tuti nat̄ali deſeruiētia dicũt̄ naturalia et nutritiua. quorum quedam ſunt nutritiua. que ſcilꝫ cibum in membrorum ſubaꝫ trāſmutãt. ſic ſtomach⁹ epar et hmõi. q̄dã v̄o ſũt generatiua ad ꝯſ̄uatõꝫ ſpeciei vt ſcꝫ ſpecificarēt̄ generalia et indiuiduarētur ſpecificata. Cũ em̄ oīa indiuidua ꝯſumant̄ neceſſe ē vt p vim generatiuã ne penit⁹ pe͡cãt reparent̄. ꝛ ſic in eſſe ſpecifico ſaluent̄. Sũt āt h̄ mēbra ſibi alia deſeruiētia ꝛ adiuuãtia. mutuo ei mēbra ſibi inuicē ſubmīſtrãt. Hec āt mēbroꝝ ſubſeruiētiũ vtilitas ē multiplex ſcilꝫ p̄paratoria. purgatoria. defenſoria. deportatoria. Prima itaq̄ ſunt p̄paratoria ſic organa ſenſuũ deſuiũt cerebro. cordi. pulmoni. epati. ſtomacho. ꝛ cet̄a inſtrumēta ei babilia. Scđa ſũt deportatoria ſic ſũt nerui q̄ ſuſcipiũt ſpm̄ aīalē a cerebro ꝛ deferũt ad ſingła mēbra. ad motũ ꝛ ſēſũ faciēdũ. Siłr ꝛ arterie d̄ſeruiũt cordi ꝛ vene epati. nã ſpm̄ ſuſcipiũt arterie a corde ꝛ defer̄t ad pulſũ faciēdũ. ꝛ vene ſāguinē ab epate ad corp⁹ nutriēdũ. Tertia ſunt purgatoria. ſ. ea q̄ expelłũt ſupflua ꝛ nociua ſic foramīa nariũ in capite ꝛ meat⁹ p̄ q̄ cor emittit ſupfluã fumoſitatē pulmoni vt emittat̄. Siłr ciſtis fellis ꝛ ſplen purgãt epar a ſupfluitatibꝫ colericꝭ et melãcolicꝭ. ſic renes mũdificãt ab aquoſis. Quarta ſũt defenſoria ſic duo pãniculi cuꝫ craneo defendũt cerebꝝ a nocumēto ꝛ leſione: ꝛ dicunt̄ a phicis dura mater ꝛ pia mr̄. Siłr oſſa pectoris defēdũt cor et lacerti et teſtudies coſtaꝝ defendũt epar. Int̄ mēbra v̄o ſpũalia cor eſt p̄ncipaliſſimũ. q̄ꝛ toti⁹ vite aīał' eſt p̄ncipiũ ꝛ caloris nat̄ał' fundamētũ. Cui⁹ adiuuatiua ſũt pulmo pãniculi. lacerti ꝛ arterie q̄ꝝ motu aer ad cordis refrigerationem attrahit̄ ꝛ fumoſus calor ſupflu⁹ ab ipo remouet̄. cui⁹ defenſiua interi⁹ ſũt ſui pãniculi dyafragma ꝛ hmõi mēbroꝝ nat̄aliũ ꝛ nutritiuoꝝ p̄ncipale eſt epar in q̄ ſanguis digerit̄ vnđ corp⁹ nutrit̄. cui⁹ mīſterio vicina ſibi mēbra deputãt̄. Ex p̄dictꝭ pꝫ ꝙ q̄dã ſũt mēbra p̄ncipalia q̄ꝛ alioꝝ mēbroꝝ inferioꝝ ſũt p̄ncipia et radicalia fũdamēta. q̄dã vero ſũt officialia q̄ influētiã v̄tutꝭ recipiũt a p̄dictis ꝛ ad ꝯſ̄uatõꝫ aīał' ſibi inuicē admīſtrãt. Quedã v̄o ſũt ſiłia q̄ a Conſtan. vocantur omogenia. i. ſimplicia. ꝛ h̄ ab omo q̄đ ē vnũ et meros q̄đ eſt ps q̄ꝛ vni⁹ generꝭ ſũt cũ partibꝫ ſuis q̄ ad nat̄aꝫ q̄ꝛ q̄libꝫ ps viſibił' carnis eſt caro et q̄libꝫ pinguedis eſt pinguedo. et ſic de aliꝗs. Recollige igit̄ ex p̄dictꝭ ꝙ membra nat̄e artificio ordīata ſũt corpis animati ꝑfectiua. ſunt etiã influētie ꝛ v̄tutꝭ ab aīa receptiua. Itē q̄dã mirabili ꝓportõe armoniaca pariter ſũt ꝯiũcta. Nã minora maioribus ꝛ maiora minoribꝫ neruis ꝛ aliꝗs ligamētis pit̄er coaptant̄. Itē ſibi mutuo ſũt admi

niſtrātia. ⁊ ſuaꝝ ꝟtutū et opationū pariter
cōmunicatiua. Nā ſupiora inferiorib⁹ admi
niſtrāt influentiā ⁊ gubnatōez inferiora ſu/
periorib⁹ ſupportatōz. Media ꝟo vtriſq̧ im
pēdūt copulā ⁊ coopatōz. Oculi eīn iferio/
ra mēbra dirigūt ⁊ rectificāt. pedes ꝟo ⁊ cru
ra pōd⁹ alioꝝ ſuſtētāt ⁊ ſupportāt. ſ3 man⁹ et
brachia vtraq̧ adiuuāt ⁊ defēſant. Itē mē/
bra q̄diu regūt ab aīa ſana pmanēt ad ꝯple
tōez ſue actōis ⁊ pfectōez corpis ſūt vtilia. ſ3
puata a regimie ſpirituū reſiduo corpi ſunt
nociua. Itē mēbra pure ⁊ inpturbate com/
plexiōis ad obediēdū actōi ſpūs ſūt abilio/
ra. Vñ di. Ariſt. li. xviij. Q caput iō eſt pue
carnis ⁊ etiā pinguedis ꝓpt meliorē ſenſum
⁊ intellectū. Et h̄ forſan iō eſt. q ſpūs in ner
uis ſenſibilib⁹ p carnis groſſiciē i ſuo trāſi/
tu nimis impedit. Itē tanta eſt ꝯnexio inter
mēbra. q ꝓpt mutuā ad inuicē colligātiā ſi/
bi mutuo ꝯpatiunt. Vñ mēbꝝ min⁹ compa
tiēs ꝯdolet ampli⁹ patiēti ⁊ iō ſi vnū mēbrū
leſū fuerit. ad locū doloris ꝯfluūt humores
alioꝝ mēbroꝝ. ſic dr in amphoꝝ. Dolor mē
bri maior ſupueniēs dolorē alteri⁹ membri
denigrat ⁊ ei⁹ diminuit ſēſibilitatē. vt pz in
freneticis q̄b⁹ ſi fortit brachia ac crura ꝯſtri/
gūt dolor capitis diminuit. q2 ad ꝯſtrictū mē
brū ꝯfluūt ſpūs ⁊ hūores ex q̄ ſupi⁹ caput al
leuiat. Itē mēbra q̄nto ſūt nobilioris ſube
et ꝯpoſitōis vehemēti⁹ ⁊ citi⁹ ſētiūt moleſtiā
cuiuſq̧ leſionis. vt pz in oculo q̄ grui⁹ ledit
puluere modico q̄ man⁹ l pes mag vulnere
Et h̄ accidit ꝓpt ocli nobilitatē. q2 i eo ſpūs
ſenſibilis pl⁹ dn̄at. Vñ leſio q̄ntūcūq̧ modi
ca in iuncturis mēbroꝝ in ſenſibilib⁹ neruis
maxie eſt nociua q2 p impedimētū taliū mē
broꝝ potiſſime ⁊ citiſſime impedit virt⁹ ſen/
ſibilis ⁊ motiua. ⁊ diſſoluit tot⁹ corporis ar
monia. Itē in membroꝝ pcreatōe ex errore
nate aliq̄n accidit q membra fiūt ſuperflua et
mōſtruoſa ſic dr libro aialium. xviij. Q ſepe
ſūt viſa aialia hn̄tia vnū corp⁹ ⁊ mlta capita
ſic apparuit ſerpens vn⁹ duo hn̄s capita. nec
h̄ ē mirꝝ niſi q2 raꝝ. q2 vnū ouū aliq̄n h3 duo
vitella. q̄ tn̄ ad inuicē vna tela ſunt diſtincta
et h̄ accidit ꝓpt ꝯcurſū duoꝝ ſpermatū. q̄ di
uerſo tpe tn̄ ꝓpinq̄ mutuo ſe ꝯtingūt. Et dic
idē q ex tali ouo accidit mēbꝝ mōſtruoſū3
ſic pull⁹ hn̄s vnū corp⁹ ⁊ q̄ttuor pedes et q̄t/
tuor alas hīe eſt viſus. et ſm Ariſt. ibidē3 h̄
error mōſtruoſus maxie h3 locū i ouib⁹ ⁊ in
capris. ⁊ in aialib⁹ mltoꝝ filioꝝ. Et iō dic q

viſus ē caper hn̄s i crurib⁹ cornua i antiq̄s
tpib⁹. Iſta āt mōſtruoſitas i mēbris ſupflu/
is generalr accidit ex ſupfluitate materie et
defectu ꝟtutis iformatiue. vt dic ibidē i codē
Vñ debem⁹ eſtimare q iſta mōſtruoſitas i
mēbris accidit ex materia. q̄n ꝟo fortis ē ꝟt⁹
opatiua ⁊ materia ē modica. vl occaſiōe ali
qua diminuta. tūc q̄dē ꝯrigit mlta apparere
mēbra. ſ3 i oīb⁹ incōpleta. q2 ꝟt⁹ ꝓpt defectū3
nate ꝯplere nō pt q̄d intēdit ſic dicit idē ꝟt⁹
opatiua forte opans opat. nihil pfecte. ſ. vel
ꝯplete. Aug⁹. āt recitat i li. de ci. dei. ca. viij.
Cenocephalos eē hoīes mōſtruoſos capi/
ta canina hn̄tes ⁊ vocis loco latrat⁹ emittētes
alios āt ſine ceruice oculos hn̄tes i hūeris.
Narrat inſup idē. q tpib⁹ ſuis nat⁹ ē puer q̄
i ſupiorib⁹ mēbris erat duplex. i inferiorib⁹
ſimplex. Nā duo erāt capita ⁊ duo pectora.
q̄ttuor man⁹. vēter āt vn⁹ ⁊ pedes duo. ⁊ ml
ta alia recitat ibi Aug. In q̄b⁹ oīb⁹ error na
ture deſigt. Itē int ipa mēbra q̄ ad dignita
tē ⁊ ordinē mag dn̄a eſt. Nā q̄dā ſūt tribuē
tia ex ſe ⁊ aliūde nō ſuſcipiētia. ſic cor q̄d ni/
hil ab alijs ſuſcipit ſm Ariſt. Et tn̄ alijs vi/
tā ⁊ motū diſtribuit ⁊ diffūdit. Et ſūt q̄da3
q̄ ſūt diſtribuētia ⁊ ſuſcipiētia ſic epar ⁊ cere
brū ſuſcipiūt vigorē a corde ⁊ ſūt pncipia ꝟ/
tutū q2 alijs admīſtrāt mēbris. Sūt etiā mē
bra nec diſtribuētia nec ſuſcipiētia ſ3 ſūt in/
nixa ꝓpa ꝟtute ſm opinionē medicoꝝ ſicut
ſūt mēbra ꝯſilia. Et ſūt mēbra ſuſcipientia ⁊
nō tribuētia. ſic ſūt mēbra inſtrumentalia q̄
recipiūt a cerebro ꝟtutē ſenſitiue vl motiue
⁊ q̄n q̧ vtriuſq̧. ſ3 ſuſceptā ꝟtutē ad alia mē/
bra q̄tū eſt de ſe vlteri⁹ nō diffūdūt. q2 ocul⁹
nō pt viſiuā ꝟtutē quā recipit a cerebro da/
re pedib⁹ vel manib⁹ vl alicui mēbro. nec au
ris audientiā. ⁊ ſic de alijs. Et tn̄ iſta mēbra
corpi maxime ſūt neceſſaria. q2 p officia ſibi
appropata ſūt oīm alioꝝ mēbroꝝ corpis re/
gitiua niſi forſan in ſuis actōib⁹ fuerint caſu
aliq̄ ipedita. ſic q̄n leſa ſūt l corrupta. Hoc
āt ꝓpriū hn̄t oīa officialia mēbra. vt p pnci/
palib⁹ mēbris piculo ſe exponāt. vt eſt vide/
re q man⁹ p defenſiōe capitis l cordis ſine oī
deliberatōe natalr ſe opponit. Item mēbrū
hn̄ ſanū etiam membro infirmo ſubuenit. ⁊
materiā morbi ad ſe attrahendo purgare vl
alleuiare membꝝ morbidū ꝯſueuit. vñ mē/
brū ſanū p nō ſano ſep⁹ leſum fuit. membrū
ꝟo ſi putridū fuerit aut mortuum ſibi ⁊ toti
corpi eſt nociuum. Et ideo nō reſtat niſi vt

abſcidat'.ne corrumpat aut deſtruat totum
corp⁹. Et hec de membris in generali nunc
ſufficiant.

De ꝓprietatib⁹ capitis. Ca. II

Inter mēbra pncipalia hois .pmo a
ꝓprietatib⁹ capitis inchoandū ē. Eſt āt
caput pma ps ꝛ pncipal' int' oia mē
bra corpis exteriora.q̄ ad ſitū ꝛ effectū obti
nēs pncipatū Eſt āt caput a capiēdo dictū
vt di. Iſid.li.xj.c.ij.eo q̄ oēs ſenſus et nerui
inde initiū habeāt ꝛ capiāt. atq̄ ex eo q̄ oīs
vigēdi cā ꝛ ſentiendi rō oriat'. In capite eīm
oēs ſenſus apparēt. vñ ꝛ ipi⁹ aīe q̄ ꝯſulit cor
pori q̄dāmodo pſonā gerit. Iſi. Eſt igit' ca/
put ſedes ſenſuū pncipiū ꝛ origo oīm ſēſuū
organicoꝝ.aīalis ḃtutis ꝓpriū domiciliū.dif/
fūdens ꝛ trāſmittēs ad oia mēbra inferiora
ſenſū ꝛ motū.hñs ſeptē foramina q̄ ſūt ſēſuū
inſtrumēta.ꝛ h̄ ſm aliq̄s ſeptē planetaꝝ orbi
bus correſpōdent. Caput itaq̄ digni⁹ ꝛ no/
bili⁹ eſt oīb⁹ mēbris.q2 regnū ꝛ gubnaculum
toti⁹ corpis.ei influēs pfectōꝫ ḃtutis ad ſuas
pagēdas ſenſibiles actōes. Et iō a naīa ca/
put ſitū h3 ī corpis ſūmo vt regat ordinet et
diſponat oia q̄ ſm naīe ordinē ſūt ſub ipſo.
Sic eīm di. Haly.ſup tegñ. Hal. Diſpoſitō
capitis toti⁹ ſcit' ex trib⁹.ſ. ex q̄ntitate ei⁹ ꝛ figu
ra ꝛ qd eſt ex ipo ꝛ ex capillis. Naꝫ caput dꝫ
eſſe mediū ꝛ mediocre int' magnū et paruū.
et ad alia mēbra ī q̄ntitate ꝓportionatū. Ca/
put eī ſi fuerit nimis puum eſt illaudabile.
Signat eīm defectū materie ꝛ debilitatē ḃ/
tutis informatiue.pariliť ſi fuerit nimis ma/
gnū nō erit laudabile. Nam ex defectu ḃtu/
tis opatiue ꝛ ſupfluitate materie h̄ pcedit vt
di. Haly. Itē figura capitis ē rotūda.ꝛ h̄ ꝓpt'
paſſibilitatis ꝛ leſiōis amonitōꝫ ꝛ ꝓpt' recepti
onē medulle cerebri ampliorē. Eſt tñ caput
oblōgū ꝛ circa tympora aliq̄ntulū planum
Nā pfectio boni capitis ē q̄ñ ī rotūditate di/
ſponit' ad ſilitudinē globi terrei int' man⁹ vl'
ligna duo ꝯpſſi. Tal' eīm glob⁹ ē rotūd⁹ ꝛ tñ
aliq̄ntulū in vtroq̄ lat'e erit plan⁹ In pte eī
anteriori aliq̄ntulū eſt acutū ꝛ eleuatū .et h̄
ad retinendū vētriculū cerebri in prora ca/
pitis ex q̄ pcedūt nerui q̄nq̄ ſenſus faciētes
Sili mō paꝝ acuit' a pte poſteriori ꝓpt' rece
ptōꝫ vētriculi in puppi ex q̄ ꝓcedūt medulle
ſpōdiles ꝛ nerui motum faciētes volūtariū
Itē ſignū bonitatis capitis ē q̄ñ pfecte diſpoſi
tōis ſūt illa q̄ ex ipo ſūt ꝛ ſibi īmediati ꝯiun
gūt. vt ſi collū fuerit forte ꝛ mediocrit' groſ/
ſū ꝛ oēs nerui fortes et magni fuerīt et boni
mot⁹ Silr ex capill' de capite pcedētib⁹ no/
ſcit' caput. Nā ſm eoꝝ q̄litatē ꝛ q̄ntitatē ve/
locitatē ſiue tarditatē creſcēdi de cōplexiōe
capitis ꝛ iteriori ei⁹ diſpoſitōne iudicat'. Nam
ſi capilli mlti ꝛ criſpi cito naſcētes p⁹ partū
calorē ſignāt capitis ꝛ hūorē. Et ecōuerſo ſic
dicet' inferi⁹ de capill'. Capilli eīm bñ diſpo/
ſiti q̄diu adherēt capiti ipm cuſtodiūt deco
rāt ꝛ defendūt.ablati h̄o ꝛ a capite oīno pre
ciſi ipm turpe reddūt.vt pꝫ ī alopicia ꝛ ī de/
caluatis. Itē caput ex mltis oſſib⁹ ꝯſtituit' et h̄
ꝓpt' cerebri defectōꝫ. Nā ſuba cerebri tenera
eſt ꝛ mollis. Et iō de facili lederet' niſi p int'/
poſitōꝫ cranei ꝛ alioꝝ oſſiū a leſiōe extriſeca
tueret'. Itē caput aliq̄d h3 de carnoſitate.et
h̄ fuit neceſſe ad tpamētū oſſiū ꝛ neruoꝝ ne
forte frigiditate nimia oſſiū teneritudō cere
bri occaſionalr lederet' Caput tñ ī ſua cōpo
ſitōe paꝝ h3 carnoſitatis ꝛ piguedis reſpectu
alioꝝ mēbroꝝ.et h̄ ꝓpt' ſenſus viuacitateꝫ et
iuuamentū intellect⁹. Ariſt.li.xij. Item ca/
put q̄uis ī partiū ſuaꝝ ꝯpoſitiōe multaꝫ vi/
deat' hr̄e duriciē ꝛ potiſſime in oſſib⁹ multū
tñ interi⁹ h3 de mollicie ꝛ medulla.q2 molli
cie ipi⁹ cerebri int' oſſa capitis incluſi tota cor
poris machina irrigat'. Itē caput ex ſua cō
poſitōe pma mltū ē neruoſū.ꝛ h̄ fuit neceſſe
ꝓpt' oſſiū diſſimiliū ꝯiūctiōeꝫ ꝛ etiā ꝓpt' ſēſus
ꝛ volūtarij mot⁹ opatōꝫ. Nam p neruū me/
diū.aīa motū ꝛ ſenſū ī corpe opat' ꝛ ſine ner
uo deſcendente a capite.mēbꝝ mēbro nll'a/
ten⁹ copulat'.imo ſi impediat' ḃt⁹ effluens a
capite p neruoꝝ viciū ꝛ corruptelā.toti⁹ cor
poris diſſoluit' vnitas ꝛ cōpago. Itē caput
toti⁹ corpis ē camin⁹ ſiue tectū ſiue cooper/
culū.ꝛ iō mltaꝝ fumoſitatū aſcendentiū de
toto corpe eſt in ſe receptiuū.fecit itaq̄ naīa
totā ſubaꝫ capitis poroſā occulte ꝛ maifeſte
Occulte vt p occultos poros occulte fumo
ſitatū ſupfluitates euacuarent'. Manifeſte
vt p emūctoria ꝛ foramīa maifeſta groſſio/
ra ne caput lederet' purgaret'. Item aliq̄ ſūt
capitis ꝓpetates q̄ndaꝫ defectū naīe repñtā/
tes ſic pꝫ in capitib⁹ mōſtruoſ'. Dic eī Ariſ.
li.xij.q̄ aliq̄ñ ꝯtingit vnū eſſe cor ī aīali.et tñ
apparent duo eſſe capita.vel pl'a membra.et
etiā ecōuerſo aliq̄ñ vident' duo eſſe corda et
alia membra ꝛ tñ nō eſt vnū caput.ſ3 h̄ totū
eſt monſtruoſū.et h̄ nō accidit niſi ex errore
naīe vl' ex ſupflua materia vl' ex ḃtute defec/
tiua.ſic di. Ariſt.li.xviij.vbi dic cā mōſtruo

ſtats talis nõ eſt niſi i materia. Et ſeqt. Tal mõſtruoſitas inueniť in aĩalib⁹ generantib⁹ mltos filios. ſ3 i mlieribꝰ raro. niſi i mlieribꝰ egypti q̃ mltos pariũt filios pl⁹ q̃ i aliis re/ gionib⁹ vl' q̃ aliaꝝ rgionũ mulieres niſi vbi alie mulieres mulierib⁹ egyptiacſ ſũt ſiles. Itẽ caput cũ ſit radix toti⁹ corpis ⁊ oĩm coꝛ poraliũ ỹtutũ pmũ ⁊ pncipale fundamẽtũ. ipo bñ diſpoſito ⁊ oꝛdinato oĩa q̃ ſibi ſubſũt i meliori ꝯſiſtẽtia diſponũť. et ipo verſauice coꝛrupto ⁊ coꝛruptõis ſinthomata patiente oĩa inferioꝛa coꝛpis mẽbꝛa neccario patiũť. Patiť aũt caput aliqñ ex cã intrinſeca ſicut ex illis paſſionib⁹ q̃ naſcunť ex ipo cerebꝛo ⁊ adiũctſ ei⁹ vt p3 i cephaticſ. freneticſ. epilen/ ticis. ⁊ hmõi. Aliqñ ỹo patiť a cã extrinſeca ſic ex aeris frigidi et calidi ſiue aĩs diſtẽpati imutatõe. ſiue q̃licũq3 alia rõne. Item qñq3 ex alioꝝ mẽbꝛoꝝ colligãtia ⁊ aſſociatõne. vt patet. Nam ex ſtomacho hũoꝛib⁹ coꝛruptis repleto fumoſitates reſolute rõne vicinitatſ cerebꝝ petũt. ⁊ ꝯcauitates ſi q̃s inueniũt va cuas replentes pelliculaſ cerebꝛi compmũt. ⁊ diſtendũt Et ſic pũgendo. cerebꝛi pelliculſ dolorẽ inferũt ⁊ includũt. Itẽ idem accidit ex nimia inanitione ⁊ abſtinentia vt p3 in ni mis abſtinentib⁹ ⁊ vigilantib⁹. q2 vt di. Gal. longa vigilia generat doloꝛẽ capitſ. Itẽ idẽ p3 ex nimia repletõe. ſic accidit ebꝛioſis qui ex vino ⁊ ſupfluo fumo a vino reſoluto cere bꝛũ petente ⁊ pũgẽte maximas experiũť ca/ pitis paſſiones. Dicit etiã Conſtan. q omi/ nis doloꝛ capitſ ex ſtomacho alleuiať qñ ſto mach⁹ exinaniť. augmẽtať aũt qñ ſtomach⁹ repletſ cibis in malas q̃litates imutať. Ite3 ſicut dicit Ariſt. li. xij. Natura oꝛdinauit in capite ſenſus et inſtrumenta ſenſuũ ẽm eoꝝ dignitatẽ et ẽm aĩalis neceſſitatẽ. Et iõ po/ ſuit oculos in anterioꝛi parte capitis et ſu/ perioꝛi. qm̃ aĩal d3 videre qd eſt anteri⁹. q2 ſẽſus viſus ſubtilioꝛ eſt et nobilioꝛ Organa ãt audit⁹ poſuit natura in medio capitis ro tundi qm̃ audit⁹ non audit directe ſ3 circũ/ quaq3. Senſum ỹo olfactus poſuit natura poſt oculos quaſi mediũ inter viſum et gu/ ſtum. nam ille ſenſus viſu eſt groſſioꝛ: guſtu ỹo ſubtilioꝛ. vltimo poniť lingua que eſt in ſtrumentum guſtus et tactus quoꝝ opera/ tio eſt circa ſubſtantiã magis groſſam. Uñ ſenſib⁹ ſic oꝛdinatis caput eſt pfectũ et toti⁹ coꝛpis perfectio et oꝛnamentũ. Et ſicut dic Ariſt. ibidem: Non fuerunt ita bene poſita inſtrumenta ſenſuu3 in capitib⁹ quadrupe/ dum et bꝛutoꝝ. qm̃ auricule taliũ aĩaliũ ſũt in parte ſupioꝛi capitis et apparent ita q ta/ le aĩal nõ eſt rectũ neq3 eleuati coꝛpis: ſ3 ad terram declinatũ. Deuiat etiã qñq3 natura ⁊ errat in quibuſdã monſtruoſis hominib⁹. Qui dicunť etiã hñe videlicet totum coꝛp⁹ hominis pter caput. Nam beluinã habent faciem ſiue caninã vt narrat Solin⁹. Si/ militer errat natura in q̃buſdã aĩalib⁹ mon ſtruoſis ſic p3 in lamia q̃ ẽm gloſã ſup treñ. Caput virgineũ habet coꝛp⁹ beluinum. Et dr qñ lamie volunt aliquem hoĩe3 compre hendere pmo muliebꝛi facie ei blandiuntur et ſecu3 coire cõpellũt vſq3 ad defectũ. et qñ vlteri⁹ eaꝝ libidini nõ pt ſatiſfacere: ipm di laniant. et tũc cũ moꝛſib⁹ interficiunt ⁊ mã/ ducant.

De cerebꝛo Caplm. III

Cerebꝝ vt dicit Cõſtan. in pantegñ. li. ij. c. xj. Eſt coꝛp⁹ album et ſine ſan guine de ſpiritu et medulla habens multum. In cellulis trib⁹ eſt diſtinctũ. Ner uoꝝ totius coꝛpoꝛis eſt pncipiũ. Infra du as pelliculas ſc3 piam matrem et duram eſt contentum. In ſummitate capitis tanq3 ex cellentioꝛi loco coꝛpoꝛis collocatũ. fuit aũt cerebꝛum naturaliter album vt ſimilitudi/ num cuiuſlibet coꝛpis eſſet facile ſuſcepti/ uum. Habuit multum de ſpũ ut multus in eo eſſet motus. Habuit etiam multũ de me dulla vt caloꝛis acumen generatũ ex motu temperareť. Parum vero habuit de ſãguĩe ne eius coloꝛe inficereť. et ſic omẽ appꝛehen ſum rubeum eſſe videretur Ideo etiam fuit ſine ſanguine humidũ vt cito in naturã ſen tiendi mutareť. vt dicit Conſtan. Ex tribus autem cellulis eſt diſtinctum. quia cerebꝝ tres habet ꝯcauitates que ventriculi a phi/ ſicis nuncupanť. In anterioꝛi cellula ſiue ventriculo foꝛmať imaginatio. in media ra/ tio. in poſterioꝛi memoꝛia ⁊ recoꝛdatio Cog nominať autem pars anterioꝛ pꝛoꝛa. poſte/ rioꝛ pars puppis vocitať. Puppis minoꝛ eſt quia pauci nerui ab eo pcedunt. Et eſt pup pis dura vt nerui motiui motum facili⁹ pa/ tianť. Frigida etiam eſt et ſicca vt in ea me lius fieret retentio. paꝝ habuit de ſpũ vt fie ret quietis generatio. paꝝ habuit d medul/ la. reſpectu anterioꝛis vt eſſet mediocrit du ra. ⁊ ſic foꝛme impſſio diuti⁹ in ea teneretur Pꝛoꝛa ỹo. ſ. pars anterioꝛ eſt maioꝛ calidi/

or et liquidior. Maior vt nerui ſenſibiles ab eo pcedant. Molles vt ſenſibiles nerui ad ſuſceptõem ſenſus facilius diſponãt. Calidior vt ad ſuſceptõnem forme imaginatiue aptior redderet. Liquidior et humidior parum vt neruꝰ ſenſibilis facilꝰ moueret. Cellula vero inter proram et puppim media. calida eſt et humida. plꝰ ceteris hñs de ſpiritu et medulla. de ſpũ plꝰ vt pfectior fieret in ca p rõe3 diſcretio ſic in aliis mẽbris fit per digeſtionẽ puri ab impuro ſepatio. Multum habuit de ſpũ vt mulꝰ fieret motꝰ et multum de medulla vt tparet motꝰ anime vt ſic melius diſcerneret pcepta In iſtis tribꝰ cellulis ſunt tres opatões pncipales. qr in pma forma a ſenſibꝰ apprehenſa in fantaſia ſiue imaginatõne recolligit. Deinde ad mediã trãſmiſſa diſcernit. tandẽ poſt iudiciũ rõnis ad ventriculũ puppis trãſmittit et memorie cõmendat. fuit aũt cerebꝝ rotundũ vt capacꝰ ſit ſpirituũ et ne facili patiat. Ad defenſionẽ aũt cerebri fuerũt neceſſarii duo panni qui vocant matres cerebri. vnꝰ eſt groſſus. ſ. dura mater. Hic craneo ſupponit. ſed i medio cerebro ingroſſat. et ad maiorẽ fortitudine3 ſolidat. non tñ immediate cũ cranco piũgit immo potiꝰ ſuſpendit. et huc atq3 illuc circa cerebri ſubam dilatat. Hec dura mater fuit neceſſaria vt piam matrem q̃ ea tenerior ẽ a duricia cranei defenſaret. et vt venas et arterias cerebri colligaret. et etiam ſi qua eſſent ibi ſpacia vacua illa impleret. Secũdꝰ panniculus dr pia mater. q̃ dure matri ſupponit q̃ mollior eſt dura matre. vñ ſubam cerebri circũuoluit et p dictas cellas ab inuice3 ſeparat et diſcernit. nec ſupfluit pia mater. q̃a cerebri interiꝰ venas recolligit. etiã cerebrũ ne ſua liq̃ditate defluat coadunando cuſtodit. cerebꝝ etiã cooperiẽs et amplectẽs ipm a dura matre defendit Inſup per venas q̃s h3 cerebꝝ nutrit et p arterias q̃s ptinet ſpm ei tranſfundit. Cerebꝝ etiam ẽ mẽbru3 mouens et regens oĩa membra corpis inferiora ſingulis ſenſum largiens atq3 motum. q̃ impedito oĩa in corpe impediunt. et bene ſe habente oĩa q̃ ſunt in corpe melꝰ diſponunt. Habet aũt cerebꝝ h̃ pprium q ſentit et ſequit motum lune. qua creſcente medulla cerebri creſcit. et decreſcente diminuitur in ſuba et virtute. Nam tunc ſeipſum cõtrahit et animali ſpiritui ita libere non obedit. et h̃ patet in lunaticis et in epaticis q̃ in nouilunio et plenilunio potiſſime moleſtãtur. et h̃ idem eſt qd̃ dicit Ariſto. li. xii. de ſignis vic3 bonis et malis cerebri. Cerebꝝ inquit qñ nimis exiccat vel humectat nõ faciet ſuum opus. ſed infrigidat corpꝰ et ſilr etiam liquefacit ipm ſpm. Et etiam ideo accidunt infirmitates et amiſſio intellectꝰ et tãdẽ mors Item animalia nimis magnũ cerebru3 habentia ſunt multi ſomni. et h̃ forſan accidit pter humiditatem multam que inde reſoluta in fumum opilantem meatꝰ cerebri inducit ſomnũ. Item Ariſt. ibidem. Cerebꝝ non habet in ſe ſenſum tactus ſicut nec ſanguis nec alie ſupfluitates animales et nõ eſt in corporibꝰ omniũ animaliũ niſi ad ſaluãdum naturam. et qd̃ mirum eſt cerebꝝ omnibus corporis partibꝰ ſenſum tribuit et tñ de ſe et in ſe nihil ſentit. Item ibidem ſentit idem. oĩe animal habens ſanguine3 habet cerebrum vel aliud membꝝ conueniens loco eius ſic. et animal multipes. et ſibi ſimile. et q̃uis ſit in oĩ animali ſanguinẽ habente nihil tamen ſanguinis continet in ſubſtãtia medulle ſue ſicut dicit Ariſt. li. iii. Item Ariſto. li. xvi. Cerebrum eſt frigidũ ſubſtantialiter et humidũ et ideo fonti caloris aĩalis ſc3 cordi eſt oppoſitũ. vt. ſ. humectetur et tempetur ſupfluitas caloris et ſiccitatis arteriarꝝ ex quibꝰ rethe cerebri eſt contextum. Nam ex corde procedunt arterie ſicut dicit Haly. ex quibus componitur rethe mirabile. in quo quaſi inuoluit cerebrum. et in illo rethi digeritur ſpũs animalis. et per ipſum ſpm fit penetratio vtutũ cerebri ad alia mẽbra. Et ideo vt dicit Ariſt. ibidem. Cerebꝝ eſt pmũ membrũ in creatiõe animalis poſt creationem cordis. Galie. tamen dicit q cerebru3 bene complexionatũ debet eẽ i quatuor qualitatibꝰ temperatũ. ſed ſicut ibi dicit Haly. Complexio cerebri naturalis magis eſſe debet frigida et humida q̃ ſit calida ſiue ſicca qd̃ fuit neceſſe ad infrigidatõ3 predicti rethis et ad mitigatõe3 caloris accidẽtalis cerebri q̃ accidit ex aſſiduitate ſui motus. Item Ariſt. li. xv. Homo inter omnia animalia ſue q̃ntitatis maximũ h3 cerebꝝ q̃a cor maximi eſt caloris. vñ pter caloris dominiũ et bonitatẽ complexionis eſt hõ boni intellectꝰ et intelligentior cũctis aĩalibꝰ et nõ pñt infantes longo tpe portare caput rectũ pp magnitudinẽ et ponderoſitate3 donec a calore cordis mediantibꝰ arteriis a ſuo pp

dere alleuief. bona ꝟo cerebri diſpoſitio ſic et mala p ſuas cognoſcit actiones. Nam ſi fuerit ſuba cerebri moll' clara ac pura de facili recipit formaꝝ impſſiones ꝛ ſigillatões. Uñ ꝑt velocitatẽ ſigillatõis formaꝝ reruꝫ eſt hñs cãm bone et velocis diſciplĩe. qñ ꝟo ecõuerſo eſt nõ moll' vel turbida hñs cauſã duri⁹ ꝛ tardi⁹ recipit impſſionẽ vel impſſiones. Sed tñ cum recepte fuerint receptas diu ſeruat qd̄ eſt ſignum ſiccitatis ſic fluxibilitas ꝛ labilitas ſignũ ē humiditatꝭ. vt dicit Haly. et ſic de alijs qualitatib' intelligẽdũ eſt. ꝟbi grã. Si ꝗs fuerit ſolicit⁹ ꝯſuetudinaliter mobilis inſtabilis audax iracũd⁹. calidũ cerebruꝫ videt talis habere. ecõuerſo ſe hñs frigiditatẽ ꝑtendit. Si ꝟo fuerit piger obliuioſus ſomnolent⁹ humiduꝫ nimis deſignat. Et etiam econuerſo ſi fuerit multum vigil et memoria tenax deſignat ſiccuꝫ. Si ꝟo excedens fuerit cum caliditate hũiditas mlte fiũt ſuꝑfluitates ꝛ mlte accidũt capiti infirmitates. nocent aũt calida et humida et potiſſime meridional' aer et confert ſeptẽtrionalis adeſt ſomn⁹ multus tali. nec poteſt longo tempe vigilare. et quando dormit accidit ei ſubeth. i. quies falſa. viſuꝫ habet turbidũ et ſenſus non claros. Si vero exceſſerit cũ caliditate ſiccitas peioꝝ accidunt ſinthomata niſi ꝙ tot ſuꝑfluitates nõ generantur. ſenſus ſiquideꝫ habent tales ſatis claros et a ſuꝑfluitatib' mundos, ſed pl⁹ vigilant ꝙ̃ alij hoĩes et ſunt animoſi vaniloqui et inſtabiles et cito accidit talib' caluiciũ poſt adoleſcentiã ꝙ̃uis in eis ꝑceſſerit multi crines. ſimiliter ſi exceſſerit frigiditas cũ ſiccitate ſolent tales hr̃e claros ſenſus et mũdos meat⁹ a ſuꝑfluis in iuuẽtute et oĩno ſine infirmitate. ſed qñ ꝓtenditur etas de leui cauſa debilitant et velociter ſenect⁹ feſtinat et apparet cito in capite. quia eis aduenient cito cani. et ſi fortior ſit ſiccitas ꝙ̃ frigiditas cum canicie efficiunt calui. ſi ꝟo fortior fuerit frigiditas caluicies non accedet. qñ ꝟo excedit frigiditas cũ humiditate accidit ꝓfunditas ſomni et ſenſus eius ſũt mali et ſuꝑfluitates multe. ꝛ ſi intendatur frigus aut humiditas patiens incidit in apoplexiã vel in paraliſim vel in mortem. et non accidit habenti hanc diſpoſitõem caluitiũ vt dicit Gal'. in tegni. ꝛ in cõmento dicit idẽ Haly. Et hec de ꝓprietatib' capitis ſcꝫ ꝛ cerebri dicta ſufficiant

De caluaria Ca. IIII

Caluaria eſt anterior pars cranei ab oſſibus carnis ſic dicta ꝓpter capilloꝝ defectõem. et neutraliter ꝓnunciatur. Unde dic Iſi. li. xj. c. j. ſic vertex dicit ſuperior ps capitꝭ exteri⁹ vbi capilli capitis colligant et in qua ceſaries vertit vñ ꝛ nuncupatur. ſic occipitiũ dr̃ pars capitis poſterior. q. contra capitium. caluaria capill' ſpoliatur cito ꝓpter ei⁹ ſiccitatem. vertex tardi⁹. ſed occiput tardiſſime ſiue nunꝙ̃ ꝓpter hũoris ſuꝑfluitatem. De capillis aũt quere ĩfra eodem.

De oculis Capitulum. V

Oculi vt dicit Iſidor⁹ in li. xj. c. ij. quaſi occulti ſunt dicti. quia eos cilioꝝ tegmina occultant. ne ꝗ incidẽtꝭ iniurie offenſione ledantur. Siue etiam ideo quia occultũ lumen et ſecretũ poſitum int⁹ habent. Hi aũt inter oĩes ſenſus ſunt anime magis viciniores. Nam in oculis omne iudiciuꝫ mẽtis eſt. Uñ anime ꝑturbatio vl' hylaritas in oculis apparet ſil'r amor vl' odium et cetere paſſiones. dicuntur et lumina. quia lumen exterius accipiunt et acceptuꝫ cõmunicant et refundunt. Sũt aũt oculi iſtrumenta viſus. vt di. Conſtan. Et ſũt duo vt ſi forte vnus patere ei⁹ defectus p alterũ ſuppleret. et qm̃ oculus eſt loco ſpeculatoꝛꝭ ideo locauit natura oculos in eminentiori loco corporis. Sunt aũt oculi decem cauſe ipſiũs ſubaꝫ ꝯponẽtes ſcꝫ ſeptem tunice ꝛ tres hũores. Inter hũores ꝟo pm⁹ albugineus. ſcd̄us criſtallin⁹. tertius vitre⁹. Septem aũt tunice ſunt ſepteꝫ pellicule ſiue tele que circũdant illos humores et ab inuiceꝫ diſtinguũt in ꝗb' vel in quoꝝ medio format viſus. et ſic ſunt a natura inuicem ordinate ꝙ quattuor a parte ſunt anteriori. quaꝝ prima dr̃ tela aranea. ſecunda vuea. tertia cornea. quarta ꝯiũctiua. Tres ꝟo ſunt a pte interiori. ſ. rethina ſecũdina et ſclirotica. i. dura vt poſt patebit. Inter hec aũt oĩa vnuꝫ ſolũ eſt viſus inſtrumentũ. ſ. humor criſtallin⁹ a criſtallo ſic dict⁹. qꝛ criſtallo in colore aſſimilat. Eſt igit criſtallin⁹ humor ſm Cõſtan. albus lucid⁹ clarus in ſuꝑficie planus in medio oĩm alioꝝ collocatus. ꝛ ħ ĩdõ vt ei ab alijs oĩb' equalit ſeruiatur. Fuit etiaꝫ peruius clarus et dyaphanus vt citius in oppoſitos colores transferretur ꝛ ad omniũ coloꝝ indifferenter ſimilitudineꝫ imutaret.

Fuit etiā rotūd⁹ ī forma ⁊ ī subā vt nō facile lederet̄. nec ī ei⁹ āgul' supfluū aliqđ colligeret̄ vn̄ casualr̄ pateret̄. Sʒ ne nimia rotūditate nimis eēt mobil' habuit aliquā planiciez vt ad moderātiā ei⁹ velocitas ducerer̄. nam oīs res penit⁹ rotūda clisa in sua lat̄a īstabil' est ⁊ nō firma vt dī. Cōstan. q̄ āt p istū hūorē hēat fieri visus pʒ p h̄ q̄ si aliqđ int̄ ipm ⁊ spm̄ visibilē includeret̄ vt hūor vl' aliđ accidēs act⁹ vidēdi auferret̄ cū spūs visibilis ad ipm penetrare ꝑpt̄ obstaculū n̄ valeret. Orit̄ aūt hūor iste a ptib⁹ cerebri supiorib⁹ puris puꝛis ⁊ dyaphanis. et h̄ ꝑpe est pupilla siue medi⁹ oculi pūctus. vbi ē ꝑpe vis vidēdi vbi nob ꝑpi⁹ vidētib⁹ relucēt q̄dā imagies velut ī speculo apparētes. sʒ de h̄ īfra dicet̄. Hic āt humor in medio alioꝝ duoꝝ collocat̄. s. vitrei ⁊ albuginei Vitre⁹ āt hūor a pte interiori collocat̄. Albugine⁹ v̄o a pte scʒ anteriori collocat̄. Vitre⁹ āt hūor ad modū vitri pur⁹ est ⁊ pspicu⁹ ⁊ arabice dr̄ gelados cui⁹ iuuamē est duplex. pmū ⁊ pncipale est q̄m sāguinē nutritiuꝝ cristallinū hūorē suscipit et dealbat ⁊ aptat. ⁊ sic facile ꝯuertit in subaʒ cristallini. nō eī fuit ꝯueniēs vt tā purissimus hūor ipuꝝ susciperet nutrimētū. qđ q̄dē fierʒ si sāgnis rube⁹ nō digest⁹ nō dalbat⁹ nō subtiliat⁹ cristallino hūori occasiōe aliq̄ se misceret. aliđ etiā est iuuamētū. vt phibeat humorē cristallinū a ꝯtractu ⁊ asperitate tunicaꝝ q̄ respectu ipi⁹ dure sūt plerūq̄ atʒ grosse. silr̄ v̄o humor albugine⁹ q̄ alio noīe dicit̄ euagaydos est a pte anteriori q̄ etiaʒ duplr̄ iuuat cristallinū: nā phibet ei⁹ lesionē ⁊ ī sua hūiditate tpat cristallini siccitatē cū albugine⁹ sit hūor ī ocul' mag' hūid⁹ ⁊ cristallidos sit magʒ sicc⁹. spissitudīe sua etiā aliq̄ntulū spm̄ visibilē aggregat ⁊ ꝯfortat. Iste tres ptes oculi lʒ vocent̄ hūores nō tn̄ s̄m v̄itatez sunt hūores. quia non sunt liq̄di ⁊ fluxibiles vt hūores. sʒ maiorē longe hn̄t in se hūoris dēsitatē. sūt etiā corpa vegetata ⁊ hn̄tia v̄tutes innatas qđ alicui hūoꝝ nō ꝯuenit. dicūtur tn̄ hūores ꝑpt̄ maiorē mollicīe ⁊ pspicuitatē quā hn̄t sup cet̄a mēbra corpis ⁊ magʒ sūt obediētia q̄ȝ alia organa sensibili actōni aīalis spūs ⁊ v̄tuti. Hi tres hūores ne pit̄er ꝯmisceant̄ tunicis interiorib⁹ et exteriorib⁹ ab inuicē sepant̄. ordināt̄ igit̄ iste septē tunice in hūc modū. nā iuxta cristallinū hūorez a pte īteriori īmediate est tūica q̄ dr̄ retbina. q̄ a venis ⁊ arterijs pie matris est orta et cōtexta in modū retbis portās secū elbū ad vitreū hūorē ⁊ cū suis neruis sensū ad cristallinū trāsmittit. post retbinā v̄o īmediate sequit̄ tunica secūdina ab ipa pia matre generata q̄ retbinā nutrit ⁊ defendit ne rumpat̄ casu aliq̄ aut ledat̄. tertio seq̄t̄ tunica que dr̄ sclirotica. i. valde dura a dura matre cerebri pcedēs a duricia ossis oīa alia defendēs ⁊ est q̄si ligamētū oculoꝝ. a pte v̄o āteriori īmediate iuxta cristallinū hūorē est tela aranea sic ꝑpt̄ sui subtilitatē dicta vt essʒ spūi puia ex subtiliorib⁹ ptib⁹ retbine tunice generata. hec āt tunica posita ē int̄ cristallinuʒ et albugineū humorez phibēs eos cōmisceri. Hec tunica. s. aranea ꝯiūcta cū interiori retbina pmū facit orbē. Nā he due tunice intra se claudūt hūorē cristallinū. post hāc sequit̄ tunica vuea sic dicta. eo q̄ vue nigre assimilat̄ in colore ⁊ h̄ sano nat̄e ꝯsilio. nā oīa pdicta in ꝯpositōe oculi erāt alba ⁊ clara et spūs visibilis disgregatiua. ⁊ iō nccāria fuit tunica vuea vt sua nigredine lumē in oculo aggregaret. Nā nigredo est ꝯgregatiua visus. Hec etiā tunica ad modum spongie est q̄dāmodo porosa ⁊ villosa: neruoꝝ s̄m Cōstan. ꝯtinēs fila. vt cristallinū hūorē a supflua hūiditate depuraret ⁊ spm̄ circūstātib⁹ alijs ministraret. Hec tunica vuea a pte anteriori cū tūica secūdina in pte interiori ꝯiūgit̄ q̄ ꝯiūcta faciūt secundū orbē. claudētes albugineū hūorē queʒ illic collocauit nat̄a vt spm̄ clarefaceret et cristallino hūori humiditatis nat̄am ministraret. Post hanc īmediate sequit̄ tunica que ab effectu dr̄ cornea q2 cornu lucido ē similima vn̄ ⁊ puia est. Et spūs visibilis rōne sue trāsparentie ⁊ ratōne aliq̄ntule densitatis sue est aggregatōis visus aliq̄ntulū ꝯpatiua. Rōne eīm sue fortitudinis et coadherētie a nocumētis exteriorib⁹ est interioꝝ min⁹ fortiū defensiua. Et hec tunica q̄ dr̄ cornea est interiori scʒ sclirotice cōiūcta et aliū facit orbē. Nam he due tunice scilʒ exterior cornea et interior sclirotica vitreū hūorē orbicularit̄ ī se claudūt. vltimo āt in supficie oculi exteri⁹ ponit̄ ꝯiunctiua q̄ a craneo descēdēs nō totū tegit oculū. sʒ cōsistit ī angul' oculoꝝ eos scʒ ligās et retinēs vt ī debita maneāt fixione

De dispositione oculorum.

Capitulū. VI.

H D oculū aūt sic dispositū ⁊ pfecte organizatū defertur spūs visibilis per

hunc modū. A pꝛoꝛa em̄.i.ab anterioꝛi pte cerebꝛi exeūt duo nerui ɔcaui q̄ dicūt̃ obtici. q̄ i ſuba criſtallini hūoꝝ ſe infigūt hi duo nerui ɔcaui trāſuerſalit̃ ꝑ modū crucis infigunt̃ in oculis et termino ſiue pūcto ɔtact⁹ ɔiungunt̃ et h̄ ingenioſe fecit nat̃a vt altero clauſo ꝛ impedito ſpūs vital' ad alteꝝ ſe trāſferat ꝛ ibi ꝑfecti⁹ ſuā compleat actōem. vnd̄ tūc pupilla videndi actu ɔfoꝛtat̃ ꝓpt̃ ꝟtut̃ viſiue coadunatōem. vt pꝫ in ſagittarijs q̄ vno oculo clauſo directi⁹ iaculant et ſagittāt Itē ideo etiā parit̃ ɔnectūt ſpūs vitales vt ſcꝫ ex mutua ſuſtētatōe efficiāt̃ foꝛtioꝛes. Itē ideo etiā ɔueniunt in termino ɔtact⁹ ne vnū duo videat̃. quod etiā fieret ſi vterqꝫ ocul⁹ ꝓpꝛiū ydolū diuiſim videret. Vñ opoꝛtet ꝙ virt⁹ viſiua ɔtinuet̃ ad vnum oꝛganū in q̄ fit vna virtus fontalis deriuata in pupillis ſic dic̄ autoꝛ ꝑſpectiue vt pꝫ in illis q̄ digitos oculis ſupponūt. in qb⁹ vna depſſa pupilla reliqua eleuat̃. vñ et ſpūs viſibilis diuiditur. et vna res duplex videt̃. et hec eſt cauſa. q̄ lumen ab vno oculo tendit ſurſum. et ab altero recedit retroꝛſum. vnd̄ radius ab vtroqꝫ oculo exiens. tangens extrema rei medium intercidente aere non penetrat. vnde quaſi duo videt coꝛpa cū tñ non ſit niſi vnū. Non tñ oīs ſtrabo videt ſic q̄uis ſint oculi inequales. qꝛ radi⁹ piramidalis recta linea egreditur ad ſupficiem rei viſe ſic ſup̄ dictuꝫ eſt de ſenſu viſus li.iiij. Oculus igit̃ bñ diſpoſit⁹ ɔſiderat̃ q̄tum ad ꝑfectam partiū ſuaꝝ compoſitōem. vt pꝫ ſup̄. Item q̄tum ad ſituatōem. locū em̄ ſibi vendicat ſupioꝛeꝫ ꝓpt̃ ſue ſubtilitat̃ dignitatem ꝛ maximā quā hꝫ cū aīa vicinitatem vt dicit Iſi. et Ariſt. Iteꝫ q̄ntū ad q̄ntitatis debitam ꝓpoꝛtōeꝫ. nō em̄ dꝫ eſſe nimis ꝓminens ꝛ erect⁹. qꝛ ſignat ꝑturbatōem diſcretōis. nec nimis ꝓfund⁹. qꝛ ſignat defectū nat̃e et ꝟtut̃. Mediocrꝭ igit̃ eſt laudabil'. Dicit tñ Ariſt. in li.xix. Pꝛofūdus viſus videt a remotis. Nā mot⁹ anteq̄ exeat de oꝛgano viſus nō diuidit̃ neqꝫ cōſumitur. ſꝫ directe vadit radi⁹ viſibilis ad res viſas ſic ſup̄ pꝫ de viſu. Item cōſiderat̃ q̄ ad mot⁹ diuerſificatōem. Nam in motu dꝫ eſſe mediocris. qꝛ ſi fuerit ocul⁹ nimis mobilis: ſignat exceſſum caloꝛis et ꝓnoſticat mentis inſtabilitatem ꝛ affectionū mutabilitatem. Nimis ꝟo tard⁹ motus. ɔ̄riam ſignat diſpoſitionē. ſ. exceſſum frigiditatis ꝛ ꝑtinaciā affectus ꝛ volūtat̃. Mediocritas igit̃ motus laudabilis eſt. qꝛ ſignat facilem ment̃ appꝛehenſionem ꝛ in appꝛehēſis debitā fixionem Vñ dicit Ariſt. li.xij. Clauſura oculi dꝫ eē mediocriter feſtina. qꝛ ſi fuerit mlt̃e aptiōis et pauce clauſure inuerecūdia denotatur et ſtulticia. ſic di. li.j. Si ꝟo fuerit nimis tarda apertio deſignat defectū ꝟtut̃ ꝛ ɔpactionem materie in neruis. que actioni ſpūs nō obedit vt pꝫ in litargicis. Itē ɔſiderāt̃ oculi ꝓpē q̄ ad ſue actionis ꝑfectiōem. ſ. ſi foꝛtis eſt appꝛehēſionis et de facili ſine reuerberatione iudicat de obiectis bonā diſpoſitōem ſignificat. vt pꝫ in oculis aq̄linis q̄ ſolem in ſua rota appꝛehendūt. Actio aūt oculi cōſiderat̃ ſm acutum ꝛ obtuſum. Nam cui⁹ viſus ſubtilis fuerit et mlt⁹ remota ꝛ ꝓpinqua appꝛehendit. qꝛ mult⁹ videt remota. qꝛ vero ſubtilis eſt diſcernit ipſa viſa. Ocul⁹ em̄ parui viſus ſic dicit Ariſt. li.xix. non bñ videbit a remotis. ſpūs ꝟo groſſus et mult⁹ remota videt qꝛ multus. ſed non ꝑfecte qꝛ groſſus. paucus ꝟo ſubtilis videt ꝓpe et ꝑfecte ſꝫ non videt a longe ꝓpt̃ ſpūs viſibilis paucitatem. qꝛ cum videt ꝑfecte videt ꝓpter ei⁹ ſubtilitatē Paucus ꝟo et groſſus non videt longe. ꝛ h̄ ꝓpt̃ ſui paucitatē. neqꝫ etiam videt ꝑfecte ꝓpt̃ ſui groſſitudinē. Scd̄m ꝟo ꝙ quis hꝫ ſpm̄ viſibilem mag̃ groſſum et turbidū. tāto difficilioꝛ eſt et debilioꝛem hꝫ actum videndi. Item ɔſiderat̃ oculus ſm coloꝛis variatōꝫ qꝛ ſm Ariſt. li.xix. Oculi in pncipio generationis hñt viridem coloꝛem. deinde mutāt̃ in nigredinem vel glaucitatē vel quemcūqꝫ mediū coloꝛem eis condecentē. Nam ſi fuerit humoꝛ mult⁹ et ſpūs viſibilis paucus in aliquo accidente ꝑturbatus. coloꝛ niger in eo foꝛtificat̃. ſi ꝟo fuerit humoꝛ pauc⁹ ꝛ ſpiritus viſibilis debilis erit coloꝛ glauc⁹. Nam ſicut di. Ariſt. Glaucitas q̄dem oculoꝝ motus debilitatis eſt. Si aūt fuerit humoꝛ mediocris ꝛ ſpūs fuerit tꝑat⁹ ex cauſis ɔueniētib⁹ ad albedinem et nigredinē coloꝛ erit varius. Oculi igit̃ ſi fuerint nigri de die erunt viſus acuti ꝓpter luminis et humoꝛis in oꝛgano viſus aggregatōem. de nocte ꝟo erunt obtuſi. quia lumen noctis eſt debile et hūoꝛ nocturnus naturaliter eſt grauioꝛis mot⁹. vt dicit Ariſto. Oculus vero glaucus econtra de die debilis eſt. de nocte vero foꝛt̃. q̄a cum materia glaucitatis ex ſe ſit lucida adiūcta luci diurne multum diſgregat. et ideo in actū videndi manēte luce ſpirit⁹ viſibilis

debilitat᷑ de nocte ꝟo ſpũ viſibili ī oculo co/
adunato. claritate ītra hũoꝛē paucũ ↄtenta
nōdũ recedēte ꝑmanet ī oculo potētia vidē/
di ꝛ ī inf᷑ obſcura aliq̄lit iudicādi vt pʒ ī mīri
legꝫ. Jtē ↄſiderat᷑ ꝑ ptiũ circūſtātiũ diſpoſi/
tionē ſic et ciliīs ꝛ ſupciliīs. qꝛ ſi fuerīt cilia
coopꝛtoꝛia int᷒ carnoſa ꝛ hũoꝛe ſupfluo r̄ple
ta viſũ impediũt. qꝛ hmōi cilia aerē groſſum
ꝓꝑ puitatē ſui mot᷒ nō inċidũt. dꝛ etiaꝫ li. j.
Si lacrimale qḋ ſeq̄t᷑ ad angulũ oculi fue/
rit mlt̄e carnoſitatꝭ ſic accidit oculis milui
ſig̃t aſtutia ꝛ formatio mala. Alias ꝓꝑetates
oculi q̄re ſup̄ ī tractatu de ſenſu viſu. Et h̄ ḋ
oculi ↄpoſitōe ꝛ effectu dicta ſufficiant.

De pupilla Captl'm. VII

Pupilla ſm Jſi. li. xj. c. ij. eſt medius
pũct᷒ oculi vbi eſt vis videndi in q̄ qꝛ
pue imagīes vident᷑ pupilla appellat᷑. puuli
eñ pupilli appellāt᷑ Vocat᷑ aũt pupilla eo ꝙ
pura ſit ꝛ ipolluta vt puella. dicũt āt phiſici
eaſdē pupillas q̄s videm᷒ in oculis ꝑ triduũ
morituros nō hr̄e q̄bꝫ nō viſis certa deſpe/
ratio eſt. Hꝫ āt circa ſe q̄ndā circulũ q̄ coro
na dꝛ. q̄ diſcernente ꝑ nigredinē albe partes
oculi a pupilla ſepant᷑. Hec corona rotũdi
tate ſui oꝛnat ambitũ pupille ꝛ in ipa ↄſiſtit
maxīa oculi pulcritudo. Hucuſqꝫ Jſi. Sic
āt di. Haly. pupilla eſt in q̄ formāt᷑ imagīes
eoꝝ q̄ vident᷑ in oculo. Oia āt q̄ ſũt in oculo
et tunicꝭ ꝛ hũoꝛibꝫ aut ſũt iuuātia pupillaꝫ
aut ei ſuietia. ꝛ iō ſedet ī medio oīm vt regia
Parua ſiqdē eſt pupilla in q̄ntitate. maxīa
tñ eſt int᷑ oīa mēbra in ꝟtute ꝛ iō maxīa ſic
et mīma ↄphēdit interi᷒a ſpũ de cerebꝛo ve
niēte. exteri᷒ ꝟo a lumine immutat᷑. Vñ me/
diante luce rei obiecte ſpēm in ſe recipit ꝛ re
ceptam aīe iudicio trāſmittit. Nā a ſingulis
ptibꝫ rei viſe ↄfluũt linee q̄ faciũt piramidē.
cuius conus eſt in pupilla et baſis in re viſa
ſicut ſup̄ de viſu eſt oſtenſũꝫ. quere ibi. Hec
pupilla oīm coloꝝ ꝛ figuraꝝ rerũ ſupficiem
exꝑimētũ eſt diſtinctiua ꝛ diiudicatiua. Jn
mediīs coloꝛibꝫ ꝛ figuris ſiue formis delec/
tat᷑. Coꝛrumpit᷑ aũt in extremis aut ſalt̄e ꝑ/
pter diſconuenientiā ↄtriſtat᷑ vt dicit phus
Jtem oīa q̄ extra ipam ſibi ſũt obiecta videt
ꝛ diiudicat. ſeipaꝫ āt nũq̄ȝ videt ꝑ lineas re/
ctas ſup q̄s venit ſpēs rei viſe ad viſũ Sꝫ
qñ ſe videt. h̄ accidit ꝑ radioꝝ reflexionē ſcꝫ
qñ pmo multiplicat᷑ ſpēs rei a ſe viſe ad ſpe
culum et a ſpeculo fit reflexio ad viſuꝫ ſicut
dicit autoꝛ perſpectiu[illegible]deo forſan ſpũs
viſibilis in aſpectu ſpeculi delectat᷑. qꝛ ꝑ ra/
dioꝝ reflexionē quaſi in ſe reuerſus fortifi/
catur et q̄dāmodo roboꝛat᷑. Jtē pupilla om
nia ſub angulo cōphendit. qꝛ ſiue radiī a
pupilla exeant ad rem viſam ſiue a re viſa ad
pupillā redeant ſp in pupille medio ſiue cē/
tro tanq̄ȝ in cono angulariter vniũt᷑. Nam
angulus duaꝝ lineaꝝ alteri᷒ eſt ↄtact᷒. et iō
qꝛ oēs linee ꝑ quas format᷑ viſus vniũt᷑
et quaſi angulant᷑ in pupille cono. et iō bñ
et ꝓprie dꝛ a phō ꝙ ocul᷒ oīa videt ſub an/
gulo. Jtem inter oēs partes coꝛpis ē maxi
me ſenſibilis et ꝓpter nobilitatē ſue cōplexi
onis maxime eſt paſſibilis. Et ideo citiſſime
leditur. ſed difficilime reparat᷑ Et iō dedit
ei natura defendēdi tunicas ꝛ coopertoꝛia
vt ſic reſiſtat facili᷒ cauſis interi᷒ vel exterius
inferentibꝫ leſionem. De his aũt oculi et pu
pille paſſionib᷒ quere infra in tractatu ſpe/
ciali li. vij.

De ciliīs Ca. VIII

Cilia ſunt oculoꝝ tegmina a celan/
do ſic dicta eo ꝙ oculos tegant ꝛ ce/
lent tuta cuſtodia vt dicit Jſido. li. xj. cap. ij.
Sũt aũt cilia in ſubſtātia neruoſa ꝛ tenuia
ꝓpter facilitatē motus quia ſuo motu conti
nuo aerē intercidũt et ſic a leſione aeris ex/
teri᷒ cuſtodiũt oculos et ↄ̄fendũt. Hec cilia
palpebꝛe dicunt᷑. qꝛ palpitādo ſp mouētur.
aſſidue eñ ad inuicē ↄcurrũt vt aſſiduo mo
tu reficiant obtuitum. vt dicit Conſtan. et
Jſi. ſunt minute palpebꝛe villis piloꝛum vt
apertis oculis ſi qḋ inciderit vel etiaꝫ occur
rerit repellat᷑ et inuolutis ipis ſecuri᷒ ꝛ q̄eti
us doꝛmiat᷑. Jtem vt aerē mediocriter int᷑/
cidendo mitificent ꝛ ſic viſũ ſerenũ cuſtodi/
ant ꝛ ↄſeruent. Hucuſqꝫ Jſi. c. ij. ſup dicto.
ſm Conſtan. āt palpebꝛe hñt pilos nō oīn/
nino rectos ſꝫ in extremitatibꝫ mediocriter
reflexos et h̄ adinuenit natura vt abilius ſe
claudant et foꝛti᷒ ſi qḋ impedimentũ occur/
reret ei efficatius obuiarent. Jtem hec cilia
in creſcendo determinatā hñt q̄ntitatē a na
tura. et ideo eoꝝ pili nō ſe extendũt nec cre/
ſcũt vt capilli ſꝫ determinatā ꝓpoꝛtōeꝫ hñt
Et iō ſm Cōſtan. palpebꝛe nō ſũt molles
nec poroſe. ſꝫ poti᷒ dure vt pili creſcētes ſint
duri ꝛ reflexi. et non nimis in creſcēdo ſe ex/
tendant ſicut herba creſcens in terra dura
modica fit et erecta ꝛ non illa q̄ in terra mol
li. Has palpebꝛas et cilia fecit nat̄a vt eēnt
coꝛpori oꝛnamenta et oculis iuuamenta.

Un̄ dic̄ Ariſt.li.xij.ꝙ oīe animal generās ſolū hꝫ pilos ī palpebris.et oīe aial q̄dru/pes claudit oculū ꝑ palpebrā ſuꝑiorē.Auis āt hꝫ loco palpebre q̄ddam coopertoriū ad cuſtodiam ſenſus viſus.et claudit oculuꝫ ꝑ telam quandam approꝑatam extremitatibꝰ oculoꝝ et qꝛ natura oculi eſt aquea ꝛ humi da iōo indiget tali cuſtodia. Item oīs auis claudit oculū palpebra inferiori. Item om ne animal carens palpebꝛ eſt debilis viſus vt patꝫ in piſcibus.lepoꝛibꝰ.ꝛ hmōi.vt dicit Ariſt.li.iiij.ꝛc̄.

De ſuperciliorꝝ ꝓprietatibꝰ. Ca.IX

Supercilia ſūt dicta eo ꝙ ciliis ſunt ſuꝑ poſita. q̄ ideo piloꝝ multitudie ſunt veſtita vt ſint oculis iuuamēta ad depellendū hūoꝛem vel ſudoꝛem de capi te influentem. Intercilium ꝟo eſt illud me/diū ſpaciū qd̄ eſt inter ſuꝑcilia ſine pilis.vt di. Iſid.li.xj. Sūt aūt ſuꝑcilia ciliorꝝ iuua/menta ꝟm Conſtan.ne q̄d nociuum extrin/ſecus adueniat ꝓhibentia.ſūt ꝛ honeſtantia qꝛ nullꝰ ſine eoꝝ p̄ñtia decoraꝛ. Habent aūt ſuꝑcilia q̄ndā vim latentē paſſionū aīe indi catiuā ꝟm Ariſt.qꝛ cum fuerint ſuꝑcilia re/cta ſic linee ꝓtendūt femineā mollicie vl aīe leuitatem. Item ſupercilia demiſſa ꝛ nimis ꝓſſa vl depreſſa ſignant inuidū.ſicut dicit Ariſt.li.j. Item ſuꝑcilia eleuata et in pilis ſpiſſa animoſitatē ꝓtendūt.depaupata ꝟo a pilis ꝛ oblonga timiditatem. Item ſi fuerit ſpiſſa et longi pili viſum q̄dāmodo obum/bratiua exceſſum caloꝛis ſignant. Itē ſi fue rint multe carnis et pauce piloſitatis ſenſū durum ſignant et obtuſum et frigiditatē in membꝛis principalibus dominantē. Item ſi fuerit pilis ſpoliata aut interioꝛem ſignāt ſanguinis coꝛruptōem vt patet in leproſis. aut naturalis humoꝛis conſumptōnem.vt in ethicis.et ſimilibus.aut meatuum et via/rum hūoꝝ opilatōem vt ptꝫ in caſtratis. Et dicunꝛ creſcere circa ſenectutem intantum ꝙ viſum impediūt niſi reſcindantur vt dicit Ariſt.li.iiij. Item dicit idem li.iiij. in frequen tantibus coitum nimis cadūt pili ſuꝑcilio rum vl albeſcūt.qd̄ q̄dem accidit ꝓpꝛ humi/ditatis ꝯſūptōem ꝛ ꝓpꝛ defectū ꝟtutis et ꝓpꝛ frigiditatꝭ cerebꝛi augmētatiōem.nā nimia ſiccitas caluiciem generat.ſuꝑabundās ꝟo frigiditas caniciē introducit.ſicut ſupꝛa di ctum eſt.

De fronte Capitulum.X.

Frons ab oculoꝝ foꝛaminibꝰ eſt no/minata vt di. Iſi. Hec em̄ q̄ndā ani mi imaginatiōeꝫ.ꝛ indiciū mētꝭ ſua ſpecie exꝓmit dū leta l triſtꝭ ē. Scd̄m āt ve/ritatē eēntialē frōs ē vt di. Cōſtan.os ſemi/circulare nec mltū durum nec mltū molle. qd̄ iō fuit neccariū vt eēt tpamētū ne lederet vicinitas oculoꝝ. pelle āt extriſeca tuta ē ad ſui defenſionē ad alioꝝ oꝛganoꝝ ſenſibiliū ꝯtinuatōꝫ ꝛ ad totiꝰ capitꝭ decoꝛatōꝫ. totiꝰ ei aīal ꝟtuoſitas potiſſime in fonte lucet. frōs em̄ vt dic̄ phūs ſedes eſt verecūdie et hono ris.ꝛ h̄ q̄dem eſt ꝓpꝛ vicinitatē imagiatiue ꝟ/tutꝭ.cuiꝰ ꝟtute triſtia vl leta decentia vel in/decentia ratōis iudicio ſubito deferunꝛ vbi vtiq̄ diſcernūꝛ. Frons itaq̄ oīm neruoꝛuꝫ a cerebꝛo deſcendentiū ad ſenſū ꝑficienduꝫ q̄dāmodo turris eſt ꝛ defenſaculū .infra cu ius ꝯcauitatē deſcendūt nerui ad oia inſtru menta ſenſuū inferioꝝ q̄ miſterio de oībꝰ obiectꝭ ſenſuū apud rōis domiciliū fit iudi ciū. Un̄ ꝟm Gre. Frons eſt digniſſima ꝑs capitꝭ exterioꝛis vbi impmiꝛ caracterꝭ ſignū ſcꝫ ſignū iuſticie ꝛ ſalutꝭ vt ſignaculū crucis qd̄ q̄ndā erat ſupplicium mō locū hꝫ in fronti bus impatoꝝ. Frons igiꝛ bn̄ diſpoſita oīa ꝓdicta manifeſtat ſed ſi fuerit a mediocrita te degenerans alia ꝟm phm̄ ꝓnoſticat et fi/gurat. Dicit em̄ Ariſt.li.j.qn̄ frons ſi fuerit magna ſignat pōderoſitatē declinantem ad ſtulticiā.ꝛ qn̄ fit int mediocritatem ꝑua ſig nat bonitatē ꝟtutis. Sꝫ qn̄ nimis eleuaꝛ ꝛ q̄ſi in ſuꝑficie rotūdaꝛ exceſſuꝫ ſignat coleré. et tales ſepe diſpoſiti ſūt ad colericas paſſio nes ſic ad freneſim ꝛ furoꝛē.frons āt reſpe/ctu alioꝝ mēbꝛoꝝ faciei modice eſt carnoſi tatis ꝛ pinguedinis.cuiꝰ cā eſt ꝟm Haly .et Ariſt.qꝛ carnoſitatis et pinguedis ſuꝑflui/tas impedit intellectū. Et iōo nimia carno ſitas in fronte cū q̄dam relucentia et extēſio ne cutis ſignū eſt coꝛruptōis.vt pꝫ h̄ ī lepꝛo ſis. Item nimia frontꝭ attenuatio ꝛ ſuꝑficia lis pellis coꝛrugatio interiorē deſignat ce/rebꝛi defectū ꝛ hūoꝛis ſubalis finalem con ſumptōem.vt ptꝫ in antiq̄s ſenio vel moꝛbo longiſſimo tpe inanitis.

De timpoꝛibus Ca.XI

Timpus uel timpoꝛa dicuntur illa capitis membꝛa ad dexteram ſini/ſtramq̄ capitis adiacentia que ſic dicunꝛ.quia ſui mobilitate continua quaſi interuallis tempoꝝ imutanꝛ.vt di. Iſi.li.xj.

ca.ij. Sunt aūt timpora ſm Conſtan. oſſa
vtrimq̄ poſita.in lateribꝫ oculoꝝ cōſtituta.
q̄ qdem aliqn̄tulū ſunt mollia ⁊ neruoſa. et
h̄ fuit neceſſariū ꝓpter ſenſū ⁊ motū oculorū
pficiēdū. Nā p timpora ad inſtrumēta ſen/
ſuum mediantibꝫ neruis ſpūs aīalis deferṫ
et p eadē ſm anathomiā ſpūs vitalis p q̄ſdā
arterias a corde ad cerebꝝ demandaṫ. Vn̄
ꝓpter neruoꝝ ſenſibiliū ⁊ ꝓpter arteriaꝝ vena
rūq̄ pulſatiliū in loco timpoꝝ colligantiā.
timpora ſūt paſſibilia ⁊ faciliora ad leſionē.
vn̄ aīal pcuſſum in loco timpoꝝ ꝺ facili mo
ritur.qꝛ ſic di. Ariſt.li.xix.pcuſſio q̄ cadit ſu
per oſſa timpoꝝ mortalis eſt.qꝛ ſi in eis con
tingit vulnꝰ aīal piclitaṫ. Et h̄ accidit qꝛ hu
mor q̄ eſt in timporibꝫ cito exit ꝓpt̄ tenuitatē
oſſiū.⁊ timpora citiꝰ caneſcūt ꝓpt̄ hūoꝛꝭ pau
citatē ⁊ ſiccitatē in eis dn̄antē ⁊ ꝓpt̄ ꝯuertibi
litatē ad naṫaꝫ frigiditatꝭ. Itē timpora inte/
riꝰ villoſa ſūt aliquantulū.vn̄ humorez a ce
rebro venientem recipiūt et ſomnuꝫ oculis
inducunt. Et ſi illi villi fuerint compreſſi p
eliquationē contenti humoris oculos lacri
mare faciūt

De auribus — Capl'm. XII

Auris eſt inſtumētū auditꝰ.⁊ ē dicta
auris a vocibꝫ hauriēdis.aut qꝛ grec
ci ipam vocem audenſidē vocant.vn̄ dicunṫ
aures q̄ſi audes. vox em̄ repcuſſa p caꝝ am
fractꝰ ſonum facit.q̄ ſenſum excipiūt audiē/
di. Sūma auris pticulā ꝺꝛ pinula. pinum
em̄ antiq̄ acutū vocant.hec Iſi.eſt aūt aurꝭ
ꝓprie q̄dam ſuba cartilaginea q̄ duabꝫ cauſ
fuit neceſſaria.defendit em̄ ne q̄d nociuum
in auditū cadat.ſicut oculos ꝺfendūt cilia.
pterea auditū adiuuant. Nam vox pcuſſi ae
ris cū venerit ad cartilaginem ibi fortiṫ co/
adunaṫ.vn̄ intrat foramina q̄ ſūt auditꝰ pro
pria inſtrumēta. Sūt aūt h̄ foramia in pe/
troſo oſſe ꝯſtituta.in q̄bꝫ nerui deſcēdentes
a cerebro ſunt infixi.ſenſū et motū auribꝫ de
ferentes ⁊ immutatōꝫ vocis a foramibꝫ rece
ptam iudicio aīe deferētes.⁊ ſunt h̄ forami/
na ſic torcular tranſuerſa.et h̄ ne frigidꝰ aer
nimis cito intret.⁊ interiores pānicl'os ſiue
neruos ledat.⁊ ne aliq̄d nociuū incidat qꝺ
auditꝰ impediat inſtrumētū .vt ꝺꝛ i pātegn̄.
li.iiij.c.xv.patiṫ auriſ multiplr̄.qꝛ aliquādo
ex apoſtemate in aure exiſtente vn̄ et ſanies
egrediṫ ab aure. Item ex vermibꝫ foramen
ab extrinſeco intrantibꝫ vel ex putridis hūo
ribꝫ intrinſecꝰ naſcētibꝫ.q̄ꝝ ſignū ē prurigo
intra auriculas et titillatio et ſentiṫ coꝝ mo
tio. Item ex ſupflua carne atq̄ v̄ruca patiṫ
auricula qn̄ mali hūores in ea adunantur.
Item patiṫ ex mala diſpoſitōe nerui aurem
ingredientis.ſic pꝫ in ſonitu et tinnitu ⁊ hu
iuſmodi.q̄ ꝯtingūt ex ventoſitate in pānicu
lis cerebri ſe claudente in pte nerui auricu/
laris. Item patitur ex groſſis humoribus
illic ſe mouentibꝫ.⁊ tūc ſentiṫ ḡuitas capitiſ
cum ſonitu et tinnitu Item deficit auditus
ex defectu v̄tutis audibilis vel ex ꝯtractiōe
nerui ſenſibilis ſicut in ſenibꝫ ꝯtingere con/
ſueuit. Item aliqn̄ fit ſurditas cū puer pro
creaṫ in vtero qn̄ naṫa negligit inſtrumentū
auditꝰ pforare.⁊ h̄ eſt ꝓpter ſui defectōem vel
ꝓpter materiā quā inuenit ſibi natura inobe
dientē. Item patitur ex acuta egritudīe cuꝫ
colerici hūores ad cerebꝝ aſcendētes audi/
tum impediūt.hos adiuuat ſi p digeſtiōem
colera purgeṫ.vnꝺ ꝺꝛ in amphoꝝ. ſurdis ſi
ſolutio colerica ſupuenerit ſurditatez tollit
Hucuſq̄ Conſtan. Item di. Ariſt.li.xij.in
ſtrumentū auditus plenum eſt ſpū naturali
qꝛ ſicut ſpūs naturalr̄ facit in venis motuꝫ
pulſatilem.ſic in aure facit v̄tutem auditus
et ꝓpter h̄ addiſcunṫ res p ſenſuꝫ auditꝰ. Et
ꝺꝛ ibi q̄ creatio auriū fuit manifeſta tela et
ꝯtinens fuit tenuis ⁊ h̄ ꝓpter ſubtilitatez au
ditus ipiꝰ. Debilitatur aūt audiꝰ timpori/
bus humide ꝯplexionis ⁊ pcipue in freq̄nṫ
coeuntibꝫ.⁊ h̄ ꝓpter ꝑturbatōem ſpirituum
qui pficiūt auditū. Nam vt dicit idē Ariſto.
frequens nimis coitus corpi et cordi nocet
Idem dicit Haly. Item ſm Ariſt. li.xij. in
rōnali aīali aures ponunṫ naturaliṫ in me/
dio capitis rotūdi qꝛ auris non in vna par/
te recte.ſed potiꝰ vndiq̄ vocum ⁊ ſonoꝝ dif/
ferentias ꝯphendit. in animalibꝫ v̄o q̄dru/
pedibꝫ q̄ caput hn̄t inclinatū ad terrā ⁊ non
ſunt eleuati.corpis ſunt aures in ſupiori p/
te capitis.vt pꝫ in bobus aſinis et equis et
motꝰ auriculaꝝ hmōi animaliū ſunt multi
ꝓpter eleuatōes ſui loci.et qꝛ multū mouenṫ
in partes diuerſas.recipiūt ſonuꝫ repcuſſio
ne multa. Item idem Ariſt.ibidem nullum
animal ouans hꝫ auriculas expſſas. nihilo
minꝰ tn̄ habent talia aīalia quaſdā vias oc/
cultas.et etiā volatilia carent auribꝫ exterio
ribus habent tn̄ foramen mediū et viā aper
tam p quam auditꝰ pfectiſſime celebraṫ. Itē
homo inter om̄ia aīalia hꝫ aures minꝰ mo/
biles et etiā ſm dimenſionē ſitus breuiores

ſed ad audiendū maxime ſūt efficaces. vt dꝛ
li. j. ⁊ h̄ eſt ꝓpter bonitateꝫ ꝯplexionis. vñ qñ
nimis eſt exceſſus in aurib⁹ hois in magni/
tudine aliis ſignis ꝯcurrētib⁹ ſignum eſt ſto
liditatꝭ ⁊ tarditatꝭ intellect⁹. vt dicit Ariſt.

De naſo   Capl'm. XIII

NAſus eſt inſtr̄m olfact⁹ ſm̄ Iſi. a na/
rib⁹ āt dꝛ naſus. Nares aūt iō ſic vo
cant. q2 ꝑ eas odorifera ⁊ ſpūalia q̄ſi
odorem⁹ ⁊ int' fetidū ⁊ odoriferꝝ diſcernam⁹
Vñ q2 odorifera nob ꝑ eas manant. nares
dicūt ſic ꝑ ꝯriū inſcij ⁊ rudes ac iexꝑti igna/
ri. q. ſine nare dicti. Naſus aūt duo h̄ꝫ fora/
mina ſm̄ Cōſtan. q̄ ꝑ q̄ndā ſubaꝫ cartilagi/
noſā ad inuicē ſūt diſtincta. Et hoꝝ forami
nū vnū ad ꝯcauitatē palati tēdit. alteꝝ ſupi⁹
ad pelliculas cerebri vadit vt aerē attrahat
cerebro ⁊ deferat ipis narib⁹ ſpm̄ aialē et ad
ſenſū odorat⁹ ꝑficiēdū adducat. ꝑmum fora
mē fuit neceſſariū ad eijciēdas ſupfluitates
a cerebro veniētes aliud ad ſpm̄ attrahēdū
et odoratū ꝑficiēdū. Sūt tñ ꝓpria inſtrumē
ta odorat⁹ due carūcule q̄ dependent a nari
bus ꝑ modū mamillaꝝ. q̄ ꝑmo aerē attrac/
tū in ſe recipiūt. deinde ad interiorē ꝑteꝫ ce/
rebri trāſmittūt. Iſtis aūt carūcul' ſubſerui
unt nares exteriores aerē ſcꝫ attrahēdo ⁊ in
tra ſe includēdo ⁊ ſubtiliādo vt tāto facili⁹ et
ꝑfecti⁹ imutet' in organis odorat⁹. neru⁹ eñ
a cerebro veniens. illa duo vbera naſi ſubin
trat ⁊ eis aialē ſpm̄ adminiſtrat vt di. Cōſtan.
fum⁹ igit' mediante aere ꝑ naſū attract⁹ ſpūi
aiali ſe aſſociat. q̄ imutat⁹ illā imutatōꝫ i ce/
rebro aie iudicio repn̄tat. Naſus igitur ſm̄
Conſtan. fuit neceſſari⁹ ad aerē ꝑ pte attra/
hendū ad cerebꝝ ꝑ ſua emūctoria expurgā
dū. ad calorē innatū in vētricul' cerebri tem
ꝑādū necnō ad diſcernendū fumū a q̄cū/
qꝫ ſuba reſolutū redolentē ſuauit' ac fetentē
Et iō ſm̄ Ariſt. li. xij. ſēſus olfact⁹ ē diuiſus
ſic ſēſus audit⁹. ⁊ ſi ita nō eēt nō faceret op⁹
ꝓportionatū. ⁊ ſenſus olfact⁹ nō eēt niſi ꝓpter
attractōēꝫ aeris in aiali h̄ñte naſū. Et h̄ mē
brū. ſ. naſus in medio ē. ſ. anteriori ꝑte capi/
tis. Et ꝓpt' h̄ poſuit nāa naſū in medio triū
inſtroꝝ ſenſibiliū q̄ſi trutinā poſitā ꝓpt' mo/
tū anhelit⁹ aliis ſenſib⁹ neceſſariū. Recolli/
ge igit' breuit' ex ꝑdictꝭ ꝙ naſus ē mēbꝝ ſiue
organū officiale aeris attractiuū ⁊ emiſſiuū
int' odores diſcretiuū. groſſaꝝ ſupfluitatuꝫ
cerebri purgatiuū ſpūi aiali miniſtratiuū per
attractōēꝫ aeris pulmonis dilatatiuū ⁊ cō/
ſtrictiuū. Et iō ſm̄ Cōſtan. nares poſite ſūt
ex trāſuerſo ⁊ non ex oppoſito pulmoni. vt ſi
frigid⁹ aer qñqꝫ ſubeat pulmonē ſubito non
ledat ſi q̄d cū aere ſic puluis vel q̄dcūqꝫ aliō
itrauerit pulmoni obeſſe nō poſſit. Eſt etiā
naſus vt di. Gre. ſup cantica. faciei maximū
ornamentū ita ꝙ ei⁹ carētia tota facies reſi/
dua dehoneſtat'. Dꝫ āt diſpoſitio naſi eē me
diocris. ita ꝙ i longitudīe. latitudīe. altitu/
dine modū debituꝫ nō excedat. Nā ſi nares
fuerit nimis tenues vl' late m'ti aeris attra/
ctōē ferocitatē aie ꝑtendūt ⁊ mētē idignātē.
Ex diſpoſitōib⁹ eñ mēbroꝝ corpis ſumunt'
ꝓnoſtica iudicia de affectōib⁹ mētꝭ. ſic dꝛ in
ꝑncipio phiſonomie. Nā accidētia mētꝭ ſe/
pe imutant' ſm̄ accidētia corpis ſic vinū al/
bū ex vitro rubeo qñ infundit'. colorē ꝯhit et
ruborē. Et iō mediocritas diſpoſitiōis me/
diocritatē deſignat bonitatꝭ ſic dicit phs in
libro ſuo in ꝑncipio. Impedit' aūt naſus in
ſuo effectu ſic di. Gal. ſup ꝓnoſtica ibi. Na/
res acuti oculi ꝯcaui ⁊c̄. ꝓpt' vehemētiā calo
ris h̄uiditatē ꝯſumētꝭ vñ ⁊ acuunt' nares et
ꝓfundāt' oculi in acutis ⁊ eſt ſignū mortꝭ et
accidit idē narib⁹ ſic di. Gal. qñ calor nāal'
eſt debil' q̄ nō pt ſe expādere ad extrema. ⁊ iō
ꝯſeq̄t' ꝙ ſpūs ⁊ ſanguis nō ꝯcurrūt ad extre
ma. Et iō ꝓpt' frigiditatē mortificantē ꝯſtri/
gunt' mēbra ⁊ cor alterat'. ⁊ accidit acumen
nariū q̄d eſt ſignū peſſimū ⁊ mortifeꝝ in pa
tiētib⁹ acutā. Itē impedit' naſus. vt di Cō/
ſtan. li. ix. c. xv. aliqñ ex mala cerebri diſpoſi/
tione. aliqñ ex nerui odorabil' opilatiōe. ali/
qñ ex h̄uoꝝ fetidoꝝ ⁊ corruptoꝝ i carūculiſ
nariū repletōne. qñqꝫ ex carnis ſupflue cor/
rupte in foraminib⁹ naſi generatōe vt ꝑtꝫ in
poliposis ⁊ leproſis. et h̄ leſio non ſolū ledit
olfactū. vꝫ etiā facit mioratōēꝫ vocꝭ. Aliqñ
patit' ex nimio fluxu h̄uoris i vētricul' cere/
bri defluētꝭ. ⁊ h̄ vel ex caloris diſſolutōe. vel
ex frigiditatꝭ nimia ꝯſtrictōne. ſic pꝫ ſepi⁹ in
catarro. Aliqñ ex nimia repletōe ⁊ acumie
ſanguis ora venaꝝ naſi apientꝭ. vñ dꝛ narib⁹
fluit ſanguis tñ flux⁹ maxie ꝑ nares in m'tis
egritudinib⁹ cā eſt diſſolutōis morbi ⁊ certū
indiciū ꝯualeſcētie ⁊ ſalutꝭ. vtꝫ i acutꝭ febri/
b⁹ q̄ ꝑ fluxū ſāguis nariū ſepi⁹ termiant' Et
i amphoꝝ dꝛ. Mulieri deficiētib⁹ mēſtruis
ſanguinem ex narib⁹ fluere eſt bonū.

De genis   Ca. XIIII

GEne ſunt inferiores oculoꝝ ꝑtes vñ
barbe incboant'. vt di. Iſi. li. xi. ca. ij.

Genos eñ grece barba dr̃. eedẽ eñ ptes di
cunt maxille q̃ p diminutõꝫ a mal' ſũt dicte.
male ãt ſic eminẽtes dicũt oculi ptes ad co/
rũ ꝓtectõꝫ ſuppoſite. vocate ãt ſũt male ſiue
qꝛ in rotũditatẽ ꝑminẽt infra oculos quam
greci mala appellãt. ſiue qꝛ ſũt ſup̄ maxillas
vñ ⁊ a malis diminutiue dicũt maxille ſicut a
palo paxill⁹. vt di. Iſi. Sũt aũt maxille ſiue
gene ẽm Cõſtan. ex neruis ⁊ oſſibꝫ interi⁹ cõ
poſite ⁊ hax oſſa cranco cerebri ſũt ꝯiũcta.
Que iõ de varijs ⁊ mlt'ſ fruſtul' ꝯpoſita ſũt.
ne alia lederẽt ſi vnũ aliqd pateret. Exteri⁹ ãt
ſũt calide ⁊ carnoſe vt frigiditatẽ oſſium ⁊
cartilaginũ auriũ ⁊ nariũ tpareñt vt organis
ſẽſibilibꝫ ſibi vndiqꝫ adiacẽtibꝫ ſuo calore fo
mẽtũ admiſtrarẽt. Et iõ maxille ocul' ſuppo
nũt ad eox ꝓtectõꝫ. In medio ſẽſuũ ſũt po/
ſite ꝓpt nutrimenti admiſtratõꝫ. calide ſũt et
neruoſe ꝓpt frigiditatſ inſtrox ſẽſuũ mitiga
tionẽ. Cãdide ſũt ⁊ rubicũde ꝓpt ornatũ fa/
ciei ⁊ vult⁹ ꝯpoſitõꝫ. Maxia eñ pulcritudo
hoĩs reſultat i genis ⁊ maxill'. maxie ſicut di.
Cõſtan. maxille potiſſime hoĩs oſtẽdũt cõ/
plexiones. q̃ ſi fuerit multũ rubicũde mixte
cũ tpata albedie ⁊ in ſuba nõ nimis craſſe ſꝫ
mediocrit' carnoſe. calidã et hũidã ptendũt
ꝯplexionẽ et ipi⁹ tpamentũ. Si ṽo fuerit in
colore albide ſine alic⁹ rubedĩs admixtõe et
in ſuba pingues molles ⁊ fluide frigiditatiſ
et hũiditatis oñdũt exceſſũ. ſi ṽo fuſce i colo
re aut citrine. i ſuba ãt tenues ⁊ macilẽte do
miniũ deſignãt ſiccitatſ nimie ⁊ calorſ vt pꝫ
in colericſ. Si ṽo fuerit q̃i liuide i colore et
in ſuba a carnibꝫ depauꝑate exceſſũ ſignant
frigiditatſ ⁊ ſiccitatſ ſicut i melãcolicſ videri
pt. nec ſolũ declarãt ꝯplexionũ diuerſitatẽ
vexetiã animi et affectionũ notificãt q̃lita/
tẽ. Nam ẽm animi affectões. ex ſubito timo
re vel gaudio palleſcũt vel rubeſcũt ſubito.
vt dicit Conſtan.

De barba. Capitulum. XV

Barba vt dicit Cõſtan. faciei viri ẽ or
namentũ. vñ apparẽs ⁊ coopiẽs ma/
xillas i vna pte eſt ad ornamtũ i alia
ad maxillax adiutoriũ ſiue famulatũ. Nam
ſua villoſitate neruos maxillares tuet a ni/
mia aeris frigiditate. ⁊ iõ maxillax ẽ neceſſa
riũ tegimẽtũ. Barba vigoris ⁊ caloris natã
lis eſt indiciũ. Et h̄ eſt cã q̃re vir ⁊ ñ mulier
barbeſcit. qꝛ maſculi feminis natal'r ſũt ca/
lidiores. ⁊ iõ in maribꝫ fum⁹ q̃ pilox ẽ mate/
ria magſ augmẽtat. quẽ qꝛ nata non ſufficie
bat ꝯſumere expulit p duo loca. ſ. p caput ⁊
p barbã vñ accidit aliqñ in mulieribꝫ calide
et humide ꝯplexiõis q̄ videt barbeſcere. Et
ecõtrario fit in maſculis frigidis ⁊ ſiccis q̄
barbeſcũt pax. vñ et in eunuchis nõ creſcit
barba. qꝛ ꝑdiderunt illa mẽbra calidiora. q̃
calidi hũoris et fumi q̃ pilox ẽ materia ſunt
generatiua Ex q̃ pꝫ q̄ barbe ſpiſſitudo calo
ris ⁊ hũorſ ſubal' ac vigorſ ẽ indiciũ et diffe/
rẽtie ſexuũ certũ experimẽtũ. Itẽ i pueris nõ
creſcit barba q̄uis pueli calidi ſint ⁊ hũidi
qꝛ fumoſa ſupfluitas q̃ pilox ⁊ capillox eſt
materia. trãſit i augmẽtũ ⁊ nutrimtũ puero
rũ. Hucuſqꝫ Cõſtan. ẽm ṽo Ariſt. li. xix. pili
barbe ſic et capilli i ſua diſpoſitõe repñtant
q̃litates vaporſ ex q̃ generãt. qm̄ ſi fuerit hu
mor calid⁹ fumoſus ⁊ ſicc⁹: erũt pili barbe ſi
cut capilli criſpi reflexi ⁊ inuoluti. Et h̄ acci
dit qꝛ p duas vias vadũt ꝯrias. qꝛ ps treſtrſ
mouet ad ptes inferiores ⁊ calor mouet ad
ptes ſupiores. ⁊ ſic inuoluunt pili ⁊ erũt pi
li criſpi ꝓpt debilitatẽ ſuã. Et h̄ accidit ꝓpter
paucitatẽ hũiditatſ ⁊ mltitudinẽ ptſ treſtrſ
vñ ex intẽſo calore corrugãt ⁊ inuoluũt. Si
ṽo fuerit vapor mltũ hũid⁹. erũt pili lenes ⁊
lõgi. Nã humor ꝯcurrit lubrificãdo donec
pueiat ad pilos. ⁊ ꝓpt h̄ pili et barbe cox qui
morant in tracia ſũt lenes. Nã cox cõplexio
eſt hũida ⁊ aer ꝯtinẽs eos eſt hũid⁹. E con/
trario accidit hoĩbꝫ cerebx ſiccũ hñtibꝫ ⁊ ha
bitãtibꝫ i regiõibꝫ calidis ꝓpt ſiccitatẽ aerſ cõ
tinẽtſ. Itẽ alterat color pilox barbe ẽm eta
tis varietatẽ. et iõ caneſcit barba i ſenectute
ꝓpt debilitatẽ caloris ⁊ abũdãtiã frigiditatſ
defluũt ãt qñqꝫ pili barbe ꝓpt caloris ⁊ hũo
ris interceptõꝫ vt in caſtratſ. qñqꝫ ex corrup
tione hũoris vtꝫ in leproſis. Nã ſic idẽ dicit
Ariſt. Caſus pilox ſiſis eſt fluxui foliox ar
box. ⁊ cã iſti⁹ eſt diminutio hũoris calidi et
pinguis. Et iõ nõ fluũt folia arbox in q̃bꝫ
eſt hũor pīguis. Hucuſqꝫ Ariſt. li. xix.

De mandibulis. Ca. XVI

Mandibule a mãducãdo ſũt dicte. vt
dic Iſi. li. xj. Mãdibulax ãt q̃dã eſt
ſupior in q̃ dẽtes ſupiores infigunt
quedã inferior in q̃ dẽtes inferiores radicãt
Et eſt ꝓpriũ mãdibule ſupioris q̄ in oĩ aĩali
fixa eſt ⁊ imobil' excepto centeaculo. i. coco
drillo q̃ mouet mãdibulã ſupiorẽ ꝯ naturã
oĩm aĩaliũ ⁊ fixã ⁊ imobilẽ tenet inferiorẽ vt
di. Ariſt. li. iij. Sũt ãt mãdibule ex diuerſis
duris oſſibꝫ ꝯpoſite. neruis et lacertſ varijs

cõnexe. Et hoc fuit neceſſariũ ꝓpter motꝰ cõtinui/tatẽ ⁊ aptõis clauſure neceſſitatẽ. vt dĩ. Cõ/ſtan. Sũt eñ qĩ due mole cõtinue ad cõterẽ/dũ ⁊ molendũ cibũ ſe mouẽtes. vñ toti cor/pori nutrimẽtũ mãdibule ſubmiſtrãt. Mã dibule ãt quibuſdã pticul carnoſis et neruoꝝ q̃ gingiue dicunt̃ circũdant̃ vndiq; et velãt̃ ⁊ hoc ꝓpter fortiorẽ dentiũ i maxillaꝝ fũdamẽtis radicatõẽ. ⁊ ꝓpter nutrimẽti neruis dentium admiſtratõem ⁊ frigiditatꝭ dentiũ moderationẽ. Et dicunt̃ gingiue. vt dĩ. Iſi. a dẽtibꝰ gignẽdis. q2 i eis dentes gignunt̃ ⁊ nutriũt̃ Facte eñ ſũt ad decorẽ dentiũ pariter ⁊ neceſſitatẽ ne nudi horrori potiꝰ exiſterẽt q̃ʒ decori pelliculis labioꝝ circũdant̃. qđ fec na/tura vt tam dẽtes q̃ʒ maxillas nõ ſolũ intrinſecꝰ iuuarẽt. veꝝ a leſione extrinſeca defẽſa/rẽt. cõtigit gingiuas corrũpi in aĩalibꝰ aliqñ ex negligentia et qñq; ex putridis hũoribus infici et corrũpi. et tũc diuerſas infert moleſtias et paſſiones. vt fetorem dentiũ caſum vel relaxationem.

De labijs Ca. XVII.

Labia ſm Iſi. a labẽdo ſũt dicta. qđ ãt ſupiꝰ eſt labiũ dr̃ qđ vo inferiꝰ eſt labrũ nũcupat̃. Sũt aũt labia ne/ceſſaria ſm Conſtan. q2 dentes muniũt atq; tegũt. Sũt etiã neruoſa ⁊ ex diuerſ lacertis cõpoſita. vt ſic ad ſenſũ ⁊ motũ eẽnt abiliora Nã ad vocis formatõẽ neceſſario ſe apiunt vel claudũt. q2 ill abſciſis vel ꝑ aliquã opilationẽ vel cõctõem aliã impeditis. vba ꝑfecte nõ pñt formari. Itẽ labia mollia ſunt ⁊ carnoſa. et hoc ꝓpter duriciei dentiũ tꝑamentũ fuit neceſſariũ. Dẽtes igit̃ et eoꝝ nerui cũ ex na/tura ſint frigidi nimis lederent̃ aeri frigido expoſiti ſi nõ labioꝝ tegmine tuerent̃. Item labioꝝ extrema ſũt rubicũda. qđ accidit ſm cõſtan. ꝓpter cutꝭ labioꝝ ſubtilitatẽ q̃ đ facili a colore ſãguineo r̃cipit q̄dã mõ roſeã q̄litatẽ vñ rubedo labioꝝ ſignũ ẽ puritatꝭ cõplexio/nalis et impmixtõis turbati ſãguis ⁊ iterio/ris ꝟtutꝭ ſic ecõuerſo labioꝝ liuiditas ſignũ eſt defectõis ꝟtutꝭ ⁊ calorꝭ natal. Itẽ labia tenuia ſũt in ſuba et ſubtilia vt ſint flexibiliora ad motũ ⁊ abiliora ad aerẽ ĩmitẽdũ ⁊ in/tercidẽdũ ne ſubito attractꝰ interioribꝰ ſua frigiditate inferat leſionẽ. ⁊ iõ labia aeri fri/gido ſe opponũt ⁊ ipm recipiẽdo depuratũ reddũt vt ſuauiꝰ ⁊ vtiliꝰ ad interiora attrahatur. hoc oĩa ſm cõſtan. Conſiles ꝓpetates narrat Ariſ. li. xij. circa finẽ vbi dic. Labia hoĩs mollia ſũt ⁊ carnoſa ⁊ ſepari pñt ꝓpter ſalutẽ et cuſtodiã dentiũ ⁊ vt cõueniãt ad exitũ ſer/mõis. vñ et labia duplicẽ hñt vſũ. ſic ⁊ ligua cuiꝰ creatio eſt ad guſtandũ hũidũ et ad ſermonẽ ꝓferẽdũ ſic idẽ expſſe dic Ariſ. et ideo oportet ꝙ labia ſint hũida. q2 ſi creatio lin/gue nõ eẽt tal diſpoſitõis ad labia nõ poſſet ligua ptigere ad dicẽdos mltos modos lrãrũ q̃m q̄dã ex eis dicunt̃ ꝑ pcuſſionẽ lingue et etiã q̄dã ꝑ cõiũctõẽ labioꝝ. et iõ nccaria fuit labioꝝ creatio vt optĩa eẽt nat̃e opatio. et ꝓpter hoc fuit caro hoĩs valde moll q̃m hõ ẽ bo/ni ſẽſus tactꝰ. ſ. et guſtꝰ magꝭ q̃ʒ alia aĩalia. hoc oĩa Ariſ. li. xij. Recollige igit̃ q2 labia ſũt tegmina dẽtiũ cuſtoditiua. mollicie ſua duriciei dẽtiũ tꝑatiua. vocꝭ articulate et lrãlis formatiua. aerꝭ frigidi vel calidi ĩterceptiua. ſua rubicũditate vel vel liuiditate defectꝰ vel vigoris deſignatiua. ꝟtutꝭ ĩterꝑtatiue ꝓpa orga/na paſſionũ aĩe. ſ. odij et amicicie doloris vel triſticie expſſiua. vñ dr̃ ꝙ tremor labioꝝ ĩ freneſi et acutis morbis mortẽ ꝑdicit. vt dr̃ in pnoſti. Et hec de labijs ſufficiãt.

De mento Ca. XVIII.

Mentũ eſt dictũ q̃ mãdibulaꝝ fũda/mẽtũ eo ꝙ inde oriat̃. vt dĩ. Iſi. mẽti ãt vt dĩ. cõſtan. duo ſũt oſſa et ipa iuncta ſũt ĩ medio vbi dẽtes ſubtiliores firmãt̃ q̄drupli atq; pares. Hoꝝ oſſiũ extremitas duas hꝫ furculas. vna eſt acuta. cuiꝰ acumẽ q̄ddã ligamẽ inſerit. qđ ligamẽ a latere tẽporum ptendit̃. ꝑ qđ etiã et bucca clauditur ⁊ apit̃. Altera vo furcula groſſa ẽ et rotunda cuiꝰ rotũditate mẽtum fit mobile. vt dĩ. Cõſtan. q2 hoc mẽbꝝ fuit neceſſariũ ꝓpter originem mãdibulaꝝ et dẽtium inferioꝝ radicatõem et ꝓpter voluntariã aeris clauſurã et aptõem. fuit etiã cõueniẽs ꝓpter faciei cõplexionẽ et ꝑfe/ctam ipſiꝰ vultꝰ cõſummatõem. qđ ſi fuerit ꝓportionatum fronti totã honeſtat faciem et decorat. hec oĩa dĩ. Conſtan. In mento ãt aĩalis maxĩa eſt fortitudo ꝓpter oſſis duriciẽ et neruoꝝ cõpaginationẽ et ꝓpter fortẽ dẽtium radicationem. et idõ bruta aĩalia ſe tangi ꝑ mentum de facili non ꝑmittunt. nam mẽto cõfracto tota eoꝝ ferocitas q̄ſi armis ꝑditis eneruat̃. vt pꝫ. j. Reg. xvij. vbi dr̃. Confregit Dauid mentum vrſi et eruit ouem de ore eiꝰ ⁊c. Hoĩs vo mentum ꝑtractari amoris et fidei indiciũ eſt. ij. Reg. xvj. Tenuit ioab mẽtum amaſe q̄ſi deoſculans eum ⁊c.

De ore Capitulum. XIX

Os est dictū ex eo q p ipm q̄i p hostiū cibos imittim⁹ z sputū foris eijcim⁹ vel eo q q̄ſi de oſtio ſmões egrediūt vt di. Isi. os etiā vt dic idē aie nūci⁹ ē. q2 illō ore exp̄mim⁹ qđ p̄us in mente ɔcepim⁹ Est āt os vt di. Gre. multꝭ circūſeptū cuſtodijs ſcz dētib⁹ z labijs vt tot itermedijs mēs p̄us diſcernat q pferat ſiue dicat vt prius v̄bum trāſeat p limā q p linguā. Fuit āt oris iſtrumentū neceſſariū ſm ɔſtan. ꝓpt nutrimenti ſuſceptō3. nullū eñi mēbꝝ in aiali nutrit niſi p̄us nutrimētū i ore recipiat. os eñi p̄mo cibū recipit z maſticādo z imutādo aptū digeſtioni ſtomacho trāſmittit. z ꝓpt h naťa fecit os hūidū intrinſec⁹ vt cibi ſiccitas ei⁹ humiditate facili⁹ imutet. Fecit etiā os neruoſum z mediocrit durꝝ z ɔcauū. Neruoſu3 vt ſaporoſitas cibi facili⁹ ſentiret. durū ne cibi aſpitate lederet. nec nimis factū durꝝ ē ſ3 mediocrit ne nimia duricia ſēſualitas guſt⁹ impediret. Cōcauū āt et rotūdū fuit itrinſec⁹ vt cib⁹ aſſūpt⁹ hic inde facili⁹ moueret z per dētes ſine ipedimēto ſp̄us trāſduceret. Itē neceſſariū ē os ꝓpt aeris z ſp̄us attractōem. aer ei attract⁹ p os i ip̄i⁹ ɔcauitate imutat depurat z ſubtiliat. z ſic ad cordis refrigeratōnē p cānale pulmonis trāſmittit. ſine cui⁹ refrigerio cor p nimij calorꝭ incēdio vreret et deſtrueret. Itē neceſſariū eſt ꝓpt vocꝭ informatōz. ad h ei eſt palatū oris ɔcauū vt plectrū ligue moueret facili⁹ z ad vocē formādā expedite eleuaret z dep̄meret. Itē vtile ē ad groſſarꝝ ſupfluitatū a cerebro z pulmone venientiū crebrā eiectōz q̄b⁹ p oſtiū oris eiectꝭ vital ſp̄us i corde z aial in cerebro ſuas cōplēt actōes expediti⁹ Itē vtile eſt ꝓpt mēbrorū nutribiliū a ſupfluis exoneratō3. qñ g ſtomach⁹ crudis hūorib⁹ onerat naťa p vim expulſiuā opante p oris orificiū expurgat. ſic di. ɔſtan. z Gal. ſup illō amph⁹o. in vomitib⁹ z purgatōib⁹ q ſpōte fiūt ſi q̄lia oportuit fiāt ɔfert et bñ ferūt. ſi v̄o nō ɔ̄riū. patit āt os vt di. Conſtan. in viatico. qñq ex alijs mēbris ſibi vicinis infirmātib⁹. Patit āt puſtulas vlcera. z hmōi ex corruptꝭ hūorib⁹ aliunde ad buccā defluētib⁹. ſi rubeat ita q nigredini attineat z caleat doleat aut ardeat materia ſāguinea eſt z colerica. ſi v̄o mltū nigreſcat tāto moleſti⁹ eſt z timidi⁹ ne forſan ad cancru3 deueniat. Accidūt āt vlcera i ore lactentiu3 puulorꝝ pueniētia ex acumie lactꝭ z ei⁹ corruptione. Hucuſq Conſtan. in viatico particula ſecunda.

De dentibus. Caplm. XX

Dentes ſm grecos dicunt oduntes qi oīa apposita diuidētes et icidētes vt di. Isi. Et ſūt dētes ſm ɔſtan. q̄dā plātaria i oſſib⁹ maxillarꝝ z mēti q̄buſda3 radicib⁹ inſerti. z ſūt i marib⁹ ſm ɔſtan. xxxij Sedecim eñi i maxillarib⁹ ſūt poſiti. quorꝝ q̄ttuor i anteriori pte pares vocant z q̄drupli. et hi lati ſūt et acuti inciſores l' pciſores a medicꝭ nūcupant. ad inciſiones cuiuſlib3 cibi ſūt apti. z q̄cq̄d in eis accipit in ore ɔterit z mordet. Sūt iterꝝ duo q̄ canini ſūt dicti collaterales q̄druplis z i ſūmitate acuti duris cibis tñ molēdis apti. Et dicunt ſm Isi. canini. q2 ad ſilitudinē canicorꝝ ɔſiſtūt. z canes p ipos oſſa rodūt. pciſorib⁹ ei dentibus ſūt fortiores acutiores z rotūdiores. et iō a q̄buſdā collūnelle vocāt z qđ pores pcidere nō pñt iſti tā q fortiorib⁹ ad ɔfringēdū tradūt. Sūt z decē alij extra q pte ſupiorꝭ mādibule q̄ collaterales q̄druplis hi ſūt lati atq groſſi. hi molares ſūt vocati et ad molēdū bñ ſūt apti. nā q̄ ɔciſa z ɔfracta ſunt a porib⁹ more mole ſubigūt. vt di. Isi. Sunt q̄dē in ſupiori mādibula. xvj. dētes. ſ. q̄ttuor q̄drupli atq pares. z duo canini. et nouē molares. et totidē etiā dētes numero collocant in inferiori mādibula ſeu in mento. dentes igit q̄tū ad ſuū nūerꝝ z etiā ad officiū q̄driphariē diuidūt. q̄dā eñi ſūt inciſiui z hi ſunt q̄ttuor. duo ſupiores et duo inferiores q̄ p̄mo aſpectui ſe offerūt. q̄dā v̄o ſūt pares z hi ſunt q̄ttuor. duo ſupiores z duo inferiores q̄ alterutrꝝ iuxta iciſiuos poſiti mutuo ſe cōtingūt. Quidā v̄o dicūt collaterales ſeu canini et hi q̄ttuor. ſ. duo ſupiores z duo inferiores ſe mutuo collidētes. q̄dā v̄o ſūt molares et hi. xx. ſc3. x. ſupi z totidē inferi⁹ mutuo ſe tangētes. z q̄ ab alijs incboata ſunt quaſi mole ɔtinue ɔcidentes. Hi omēs ſūt mādibulis radicati z q̄dāmodo furcati ſ3 diuerſimode quia anteriores. ſ. q̄drupli et pares vnā hñt furculam ſeu radicē. canini v̄o molares tres vel q̄ttuor hre dicunt. vt di. Conſtanti. Dentium q3 numerꝝ diſcernit q̄litas ſexuū. nam in viris plēs. in feminis pauciores inueniūt. vt di. Conſtan. et Isi. Diſtinguunt etia3 dentes ſm pceſſū etatis. qm ſic di. Ariſt. li. ij. q dentes ſenū generaliter ſūt nigri z nō acuti. vt3 i canib⁹. q etas p dētes

noſcit᷑. q2 dētes iuuenū ſūt albi ꝛ acuti. ſenū ꝟo ↄ̄trario. Excipit tñ Arſ. ibidem ab hac generalitate dētes eq̄ꝝ q̄s dicit hīc ꝓpriū ꝙ ꝑcedēte etate magꝭ albeſcūt. Dᷓ etiā ibidem oportet vtiq3 ſcire ꝙ aīalia q̄ ſūt mlꝉtoꝝ dentiū ꝛ ɔiūctoꝝ ſūt vite lōgioris. q̄ ꝟo paucoꝝ ſūt dētiū ꝛ ſeꝑatoꝝ ſūt vite breuiorꝭ. Itē dᷓ ibidem om̄e aīal q̄drupes generās aīal ſibi ſiꝉe hȝ dētes. Itē hō eijcit dētes in iuuētute anteriores nō molares. ꝛ h̄ ɔtigit forſan ꝓpt furculaꝝ ꝛ radicū debilitatē. molares āt nō eijcit ꝓpt cām ɔ̄riā. et eſt generale i alijs aīalibus q̄ nō eijciūt aliquē dentē ꝑuſq3 alt᷑ ſibi ſiꝉis in loco oriat᷑ ꝑmiꝰ. Itē Arſ. li. xij. om̄e aīal carēs dētib9 i ſupiori mādibula ē ſiccū et terreſtris nat᷑e. om̄e aīal hn̄s dētes i vtraq3 mādibula eſt pignedini ſiꝉe. Itē idem li. xiiij. Nat᷑a nō facit aliq̄d niſi qđ meliꝰ ꝛ ꝑfectiꝰ eſt. ꝛ iō neceſſe eſt vt materia ꝑtꝭ terreſtrꝭ declinet a q̄buſdā aīalib9 ad ꝑtē ſupiorē ſcȝ in dētes ꝛ culmos ꝑminētes. et i q̄buſdaȝ in cornua. Et ꝓpt h̄ nō ꝑt hr̄e dentes in vtraq3 mādibula aīal hn̄s cornua. Itē ibidē li. xvj. Solūmodo int᷑ alia oſſa creſcūt dentes dū remanet aīal. ꝛ h̄ eſt manifeſtū in dētib9 ſuꝑ excreſcētib9 ꝛ declinātib9 a locꝭ ſuis ɔtigentib9 ſe inuicē. Et cā incremēti illoꝝ ē ꝓpt operatōem eoꝝ. Si em̄ nō creſcerēt ɔſumerēt᷑ cito. ꝛ ꝓpt h̄ terunt᷑ cito dentes aīaliū comedentiū multū ꝛ carētiū dentib9 magnis Et ꝓpt h̄ ingeniata eſt nat᷑a et aggregauit dētes ad inuicē ꝓpt ſenectutē ꝛ finē. aliter ſi vita duraret ꝑ millenariū ſꝑ dentes plꝰes cēnt q3 in ꝑma creatiōe. vn̄ dicit idē li. ij. dētes q̄ oriūt᷑ itra gingiuā nō oriunt᷑ in viris et mulierib9 niſi poſt viginti annos. et forte in q̄buſdam mulierib9 poſt. lx. et origo eoꝝ erit cū maxīo dolore. Iteȝ idem li. xix. Dētes acuti oriunt᷑ ante latos. qm̄ dētib9 acutis indiget᷑ ad abſciſionē cibi ꝑus. q2 ꝑus eſt abſcidere q3 molere. iō etiā citiꝰ creſcūt. q2 minores ſūt. quia origo minoris rei eſt ex calore an̄ originem rei maioris. Iteȝ calor etiā lactis facit oriri dentes cito. et ꝓpt h̄ eſt ꝙ pueri lactātes lac calidiꝰ naſcūt᷑ in eis dētes citiꝰ. Itē idē etiā ibidē. Anteriores dētes naſcunt᷑ in oſſe tenui et etiā debili. ꝓpt h̄ ſūt velocꝭ caſus Huc uſq3 Ariſt. Ad h̄ ɔſtan. in viatico ꝑticula. ij. Dentiū magnū eſt iuuamentū. et cum iuuamēto magnū corꝑis ornamentū ipoꝝ inq3 nō patientiū. qm̄ in patiētib9 actio corrūpit᷑ Quoꝝ paſſio diuerſa eſt. Cuiꝰ diuerſitatis ꝑs eſt viſui manifeſta. ſicͣ putredies. fetores rupture. ꝑforatōes. motiones. caſus. limoſitates. ꝛ ſimilia. ꝑs ꝟo nō apparēs ē ꝛ occulta ſicͣ qn̄ dentes nimiū dolent ꝛ tñ exteriꝰ ſani apparēt. Cā aūt talꝭ doloris ſūt hūores a capite deſcēdētes ꝉ a ſtōacho mediāte fumoſitate aſcēdentes. vel hūores acuti i gingiuis et tūc dolores nimij cū ſaltu ꝛ pulſu ſentiūt᷑ ꝓpt maliciā hūoꝝ ꝛ acumen Si ꝟo dolor eſt a capite grauitas ſentit᷑ in capite ꝛ dolor. in facie rubor ex ſanguie vel colera ad radices dentiū deſcendente. Si ꝟo fuerit a ſtōacho dolor ſentit᷑ in ſtomacho ꝛ aſſidua eructuatio egredit᷑ et erūpit. Dentes etiā aliqn̄ ꝑforant᷑. aliqn̄ rūpunt᷑. aliqn̄ ex ꝟmib9 in citriuū viridē ſeu nigꝝ colorē mutant᷑. q̄ oīa ex corruptꝭ ꝛ peſſimis hūorib9. ex malis cibis per neruos ad ligamentū dentiū deſcendentiū accidere dinoſcūt᷑. Dentes etiā aliqn̄ mouent᷑ ꝛ cā motꝰ hūoris ſūt in dentiū radicib9 q2 ſi ſint acuti neceſſe eſt in dentib9 foramia effici ac fetores et putredies generari. Et ſi ꝟmes fuerint in cā dolor maximꝰ gignit᷑. q̄a neruū ſenſibilē corrodendo penetrāt. Obſtupeſcūt etiā dentes et exacerbant᷑ ex hūore acido intꝰ. vel extra neruos ſenſibiles inficiente et dormitare vident᷑ ex cauſa nimis frigida ſicͣ ex niue vel glacie neruos dentiū cōſtringente. Itē dentes qn̄q3 cadūt ex nimia hūiditate ligamēta dentiuȝ relaxāte qn̄q3 ex nimia ſiccitate. vt pȝ in ſenib9 q̄ꝝ dentes ꝓpt ſubſtractōȝ hūiditatꝭ nutribiꝉ dilabūt᷑. has et mlꝉtas alias dentiū r̄citat ɔſtan. paſſiōes. ſȝ h̄ ſufficiāt. Recollige igit᷑ ex p̄dictꝭ ꝙ dētes in mādibulꝭ tanq3 in fūdamētꝭ ꝓprijs radicāt᷑ ex frigiditate dn̄ante albiores ceteris oſſib9 efficiūt᷑ ꝓpt ſui duriciā de facili nō leduntur Subā em̄ dentiū eſt ex ſe impaſſibiꝉ. cū nō ſit ſenſibiꝉ. vt dī. ɔſtan. vn̄ dens ruptꝰ nullū dolorē patit᷑. Dᷓ tñ pati ꝛ dolere ꝓpt neruuȝ ſenſibilē q̄ i eiꝰ radicib9 ſepe ledit᷑ ꝛ g̃uat᷑. Dētes em̄ itrinſecꝰ neruis colligāt᷑ teminos carnis dentes excedūt. ꝛ tm̄ in carne radicātur nihil intra ſe nec in ſe eē patiunt᷑. Clauſi ſūt labijs ſi e videant᷑. Indecens eſt em̄ cū apparent niſi forſan ꝓpt riſum Itē ſupiores ad inferiores reuertuut᷑ et ſibi inuicē mutuo coaptant᷑. ꝛ ſi inferiores aliqn̄ moueant᷑ ſupiores tm̄ fixi imobiles reperiunt᷑. Ordinate āt ad inuicem componunt᷑. ad informatōnem articulate vocis maxime coopant᷑ toto corpori obſequunt᷑.

De lingua. Ca. XXI

Lingua a lingēdo cibū ē dicta. vł q̇a
ꝑ caꝫ articularꝫ ſonꝰ ỽba ligat. ſic̄ em̄
plectꝛ corde. ſic alludiť lingua dēti/
bus. vt di. Iſi. Eſt āt ligua inſtrm̄ guſtꝰ ⁊ lo
cutiōis vt di. ꝯſtan. ⁊ ꝯponiť de ſuba molli
carne poroſa ⁊ ſpōgioſa. Eſt āt neruoſa ꝓpt
ſenſū ⁊ motū. poroſa vt facilꝰ ſapor penetret
ad neruū faciētē guſtū ad quē veniūt multe
vene ſanguīe plene. vn̄ rubicūda ē ī colore.
Hec opiť pānicuł q̇bꝫ ſpaciū bucce ⁊ pala/
tū induiť ⁊ veſtiť. a ſupiori pte pꝫ tota. ab in
feriori āt pte pꝫ vſqꝫ ad ligamēta q̇bꝫ merito
ē ꝯnexa vn̄ radices lingue ⁊ ſenſibiles nerui
q̇bꝫ recipit ſenſū ⁊ motū a ſpiritibꝫ ſūt occul
ti. In q̇buſdā āt hoībꝫ vt di. ꝯſtan. ꝯhiť lin/
gua plꝰq̄ꝫ oportꝫ intantū ꝙ nec ī diuerſas p
tes moueť vn̄ oportꝫ incidi ligamēta vt mo
tus ꝑ totū bucce ſpaciū āplieť. Paſſiōes em̄
mlťe accidūt ligue vt in ſuba ipiꝰ uł ī neruis
ad illā veniētibꝫ. vn̄ ī viatico ꝯſtan. Lingua
aīalis ꝑdit motū volūtariū. Vn̄ ⁊ vſū amit/
tit ſmōis cuꝰ cā eſt ex defectu ỽtutꝫ motiue
ex cerebro veniēte vł ex neruo opilato ꝑ quē
ỽtꝰ trāſit aīał. Aliqn̄ ex apoſtemate vł ex pu/
ſtulis ī lingua accidētibꝫ. Aliqn̄ ſūt ꝓpria vi
cia in ſuba ligue ſic̄ ꝯplexio mala ex q̄ ē ſenſi
bilis diſtēperātia ex nimio calore frigidita/
te vł hūiditate vł ſiccitate vł apoſtema vł tu/
mor. ⁊ ſiłia ꝙ ſi lingua videať nimis tumida
exceſſū caloris deſiḡt. ſi ỽo alba frigiditatē.
ſi mołł hūiditatē. ſi ſicca et aſpa ſiccitateꝫ. et
oīa talia ligue īpediūt vſū vel tollūt in toto
vel ī pte. Si āt ligua ſana videať nullas ha
bēs maculas loq̄la tn̄ ſit ablata. ex cerebro
eſt defectꝰ vel ex neruis ſēſibilibꝫ opilatꝫ. ali/
qn̄ eſt ꝑditio loq̄le ex ꝑdita mēte vt in freneſi
vel litargia. Hucuſqꝫ ꝯſtan. ī viatico. alios
deſiḡt defectꝰ ligue in pantegn̄. ꝯſtan. vbi di.
Accidūt puſtule late ⁊ extēſe ī pellicuł exte/
rioribꝫ ligue ſic̄ accidit puerꝫ malū lac ſug/
gētibꝫ. ⁊ ſūt qn̄qꝫ albi qn̄qꝫ nigri colorꝫ. ac/
cidit āt apoſtema lingue. cā nimis magnifi/
cās ⁊ ab ore exire faciens. ⁊ vocatur exilium
ligue. Aliđ etiaꝫ genꝰ apoſtematꝫ ligue ē qđ
rana vocať. eo ꝙ ſic̄ rana naſciť ſub lingua ⁊
aufert vſū ligue. ⁊ ita rana muta dꝛ ab effec/
tu. Eſt āt aliud apoſtema ligue ſanguinolē/
tū vn̄ tota ligua patiť et loq̄la pariť cū guſtu
impediť. Ex viſcoſis em̄ hūoribꝫ ī ligua do
minātibꝫ ſenſus guſtꝰ corrūpiť ⁊ īmutať. ita
vt dulcia amara ⁊ inſipida indiceť. ⁊ ecōtra
rio vt di. Gał. Itē Gał. ſuꝑ amphoꝝ. ꝙ acci
dit lingue balbucies ex nimia hūiditate qn̄
lacerti ligue p̄ nimia humiditate ī extremis
nequeūt dilatari. ſic̄ eſt videre ī ebrioꝝ q̇ bal
buciūt qn̄ in cerebro hūore nimio ꝑfūduť.
Vn̄ dic̄ ibidē Gał. naťałr āt balbutiētes vł
ꝓpť nimiā cerebri hūiditatē balbutiūt. vł ꝓpť
ligue humectatōꝫ. vel ꝓpť vtrūqꝫ. Illa etiaꝫ
ſuꝑflua hūiditaſ ē cā q̄re aliq̇ efficiūť drauli
q̇ aliq̄s lr̄as ꝓferre n̄ pn̄t. ſcꝫ r. ꝓ n. ł c. ꝓ t. ꝓ/
ferť ⁊ h̄ pꝫ ī infātibꝫ q̇ młtas lr̄as corrūpūt ⁊
eas ꝓferre nō pn̄t. Hec oīa di. Gał. ſuꝑ illū
amphoꝝ. ipodrauli. a diarria maxīe capiūť.
qꝛ nimia hūiditas taliū q̄ eſt cā draulizatio
nis redit ad ſtomachū ⁊ inteſtina ſepe lubri
ficādo inducit diarriā vł diſſenteriā. i. fluxū
vētris. ſic̄ di. Gał. Itē dic̄ ꝯſtan. ī pantegni.
ꝙ in lateribꝫ ligamētorum lingue ſunt que/
dam vene que ſaliuam lingue adminiſtrant
Hec ab initio lingue incipiūt. a q̇bꝰ emanat
q̄dā humectatio fleumatica q̄ ſaliua appella
tur. vn̄ ille vene vocanť a medicis ſaliuales
ſiue habitatio ſaliualis. Initiuꝫ aūt lingue
vn̄ exeunt he vene eſt caro glanduloſa et al/
ba ipiꝰ ſaliue generatiua q̄ humectat linguā
et tēperat ciboꝝ ſiccitatem. ⁊ augmētat coꝝ
ſuccoſitatē vt poſt diceť. vn̄ di. Arꝫ. in. vj. ꝙ
oues aliqn̄ hn̄t ſb̄ ligua venas albaſ ⁊ ille fa
ciūt fetꝰ albos ⁊ aliq̄ hn̄t nigras ⁊ ille faciūt
fetꝰ nigros. alie varias ⁊ ille ꝓcreāt fetus va/
rios ⁊c̄. Recollige igiť breuiť ex iā dictꝫ ꝙ lin
gua eſt ſuba carnoſa ſanguinea ⁊ poroſa. in
fluentie ſpūs receptiua ī ꝯplexione calida et
hūida. in diſpoſitōe tenuis ⁊ oblōga anteri/
ori pte ſiłis gladio ī cono. in colore rubicū/
da. in loco ꝯcauo ⁊ hūido ſita ad motū faci
lima. vocuꝫ informatiua. ſapoꝝ diſcretiua.
ꝑ emiſſionē ſaliue oris hūectatiua. ꝯceptio
nū aīe interp̄tatiua. dentibꝫ et labiis q̄ſi mu/
ro duplici circūſepta. In diuerſis aīalibꝫ ē
ad figurā varia. Nā ī q̇buſdā breuis ē ⁊ groſ
ſa. in q̇buſdā ỽo ecōuerſo. Qui ỽo hn̄t liguā
groſſiorē hn̄t vocē ġuiorē. ⁊ ecōuerſo. Que/
dā etiā aīalia hn̄t liguas medicinales ⁊ ſalu
tiferas. ⁊ h̄ vel ex naťe bonitate. vel ex occul/
ta aliq̄ ꝓꝑetate vt ligua canis. vt di. Caſſio/
dorꝰ. Quedā āt liguas hn̄t mortiferas ꝓpter
maliciā et furioſitatē hūoris in eis dn̄antis
ſic̄ lingua ſerpētꝫ. draconis. ⁊ rabidi canis.
cuꝰ morſus eſt ſūme venenoſus cuꝰ lingua
apparet ſꝑ extra os ⁊ diſtillat venenū ⁊ īficit
aquā in aquā cadit. de q̄ q̇ biberit efficiť ra/

bıoſus. vt dic Auicen. ꝛ Conſtan. ı tractatu
de venenoſis aıalibꝫ ꝛ venenis. Vñ etiã ſer/
pẽtũ ligue ſꝫm Arſ. nigre ſũt ſiue liuide ſiue
ſubrufe ꝛ maculoſe. acute ꝛ ı motu velociſſi
me. Et hꝫ ↄtigit ꝑpt hũoꝛẽ furioſũ ꝛ veneno/
ſum. q̇ tã velocit lınguã agitat vt vna nũero
bifurcari videat. ligua tñ aſpidis ꝗuis ı coꝛ
poꝛe viuẽtꝭ ſerpẽtꝭ plẽa ſit veneno moꝛtifero
ſepata tñ a coꝛpe ꝛ deſiccata venenũ ꝑdit. et
venenũ ſi pñs fuerit ꝑdit vñ in pñtia veneni
ſudoꝛe ꝑrũpe ↄſueuit. vñ tal ligua velut vtil
et ꝓficua reputat int theſauros regios ꝑcio
ſa. ꝗuis ꝑus fuerit venenoſa ꝛc.

De ſaliue ꝓpetatibꝫ Capitulũ. XXII

S Aliua ẽ hũoꝛ fleumaticꝰ ex natalibꝰ
venis ligue generatꝰ. vt di. ↄſtã. Eſt
ãt ſaliua natalr hũida ı coloꝛe alba.
ex ↄtinuitate motꝰ ligue ꝛ iſtroꝝ ſpũaliũ ſpu
moſa ı ſapoꝛe inſipida. qꝛ potẽtialit eſt oim
ſapoꝝ ı ſe receptiua. Si ei eſſet alicꝰ ſapoꝛis
determiati nõ eẽt alterıꝰ ſuſceptiua. Eſt etiã
ſꝫm eũdẽ ↄſtan. ſaliua int guſtũ ꝛ eꝰ obiectũ
media. nihil ei ſenſu guſtꝰ ꝑcipit niſi cuiꝰ ſa/
poꝛ mediãte ſaliua guſtꝰ oꝛgano pñtat. Vñ
etiã ipa ſꝫm q̄litatẽ ſapoꝝ rei guſtate imutat
Fuit ãt nccaria ſaliua vt di. ↄſtã. ad hume/
ctatõez oꝛis. vt ſaliue bñficio irrigaret. Itẽ
ꝑpt digeſtõis ꝑparatõz. Cibꝰ ei ſiccꝰ ı oꝛe aſ/
ſũptꝰ nõ vtilit ſtõacho mittet. niſi ſaliua me/
dia ꝑus hũectaret. qꝛ ſiue ſaliue adminiclo
res ſicca nõ ꝺ facili traſglutiret. Itẽ vtil eſt
ad faciliorẽ ſupfluitatũ cerebꝛi ꝛ pulmonis
euacuatõez. qꝛ tales emũctões caloꝛe vl fri
goꝛe indurãt aut inuiſcant nõ ita de facili ꝑ
oſtiũ oꝛis extraherẽt. niſi ꝑmo cũ humoꝛis
ſaliualis adiutoꝛio lubꝛicãdo ad exitũ pa/
rarent. Itẽ ſaliua hoıs ieiuni hꝫ q̄ndaz vim
latẽtẽ infectõis vñ et ſanguinẽ aıal ledit ſi in
aliq̄ vulnere aliq̇d ſãguini admiſceret. vt di
cũt ꝑdicti autoꝛes ı tractatu ꝺ venenis. et hꝫ
foꝛſan ẽ vt dic Auicẽ. rõne cruditatꝭ. Hu/
moꝛ eñ crudꝰ ſanguini ꝑfecte digeſto ı ſuis
q̄litatibꝫ repugñt ꝛ ſuũ vt dicũt autoꝛes ꝑtur
bat tpamentũ. Hinc eſt etiã vt dicũt ſancti.
et habet a plinio ꝙ ſaliua ſiue ſputũ hoıs ie
iuni iterimit ſerpẽtes ꝛ venenoſ aıalibꝫ ẽ ve
nenũ. ſic dic Baſilꝰ ſup illõ vbũ ı examerõ.
Ipa ↄteret caput tuũ ꝛ tu iſi. calca. eiꝰ Gẽn.
iij. Itẽ ſic di. Gal. ſup amphoꝛ. ibi. in ſaniei
ſputo fit phtiſis ꝛ fluxꝰ ꝛ vbi ſaliua tenet mo
riunt ꝛc. Phtiſici ꝑpt vlcus pulmonis ſemꝑ
tuſſiũt. et a ſupfluitate ſaniei vlcerıꝰ ſpuẽdo
ſe exonerãt ꝑut pñt. ſꝫ tñ moꝛs iminet qñ nõ
ſpuũt. qꝛ retẽta eiꝰ ſaliua cũ ſanie vie ſpũs ı/
teriꝰ claudũt. ꝛ ſic phtiſici ſuffocati moriũt.
Itẽ ſic di. Gal. in li. cryſis. Int ſputũ ꝛ ſali/
uã eſt differẽtia. Nã ſaliua eſt ſupfluitas na
turalis nutrimẽti pectoꝝ ꝛ generat digeſta.
Sputũ vo eſt illud qꝺ ad pectꝰ aduenit ſꝫm
diuerſitatẽ curſus natal ꝛ curſus ꝑter natu
rã. nec eſt ſp digeſtũ. Et iõ ſputũ in acutꝭ fe
bribꝫ ꝛ apoſtematibꝫ ſi leuit fiat cũ ſignis di
geſtõis et ſine tuſſi laborioſa. foꝛtitudinem
ſignat vtutꝭ ꝛ defectũ moꝛbi. ſic dꝛ ı ꝓnoſtic.
et econuerſo. Et ſꝫm Gal. et alios commẽtato
res ibidem. In ſaliua ſiue in ſputo ↄſiderãt
tria generalr. Coloꝛ. ſ. odoꝛ et ſapoꝛ. Quia
ſi ſputũ fuerit in coloꝛe liuidũ coꝛdis et ſpi/
ritualiũ ſigt leſionẽ. Si vo ſanguineũ cũ ſa
nie admixta pulmonis deſigt alteratõz Si
etiã fuerit in odoꝛe fetidũ interioꝛem ſignat
coꝛruptionez. Itẽ ſi in ſapoꝛe fuerit amarũ
aut acidũ hũoꝛis coꝛrupti in ſtõacho ꝛ pul/
mone ſeu in ſuba lingue ſigt dñatõez. Item
in ſputis abundare ſignũ eſt fleumatice cõ
plexionis. vñ ꝛ in ſenibꝰ ſolẽt ſputa abunda
re groſſa et viſcoſa ſꝫm intenſionẽ frigiditatꝭ
et reſolutõz vel diſſolutõez humiditatꝭ ſub/
ſtantial. ꝛc.

De voce Ca. XXIII

V Ox eſt aerꝭ tenuiſſimꝰ ictus plectro
lingue foꝛmatꝰ vt di. Iſi. ꝛ Priſciãꝰ.
Organa aũt vocis ſiue inſtrã multa
ſunt. vt di. Cõſtan. ſ. pulmo. arterie. guttur.
vuula. os. dẽtes. labia atqꝫ lingua. Sine ei
iſtoꝝ inſtrumẽto vox nõ foꝛmat. Et hoꝝ q̄dã
ſunt vocis receptiua ſic pulmo cũ ſuis rece/
ptacul et canalibꝫ. Quedã vo ſũt vocꝭ oꝛdi/
natiua ſic vuula q̄ ſꝫm ↄſtan. pulcrã reddit ꝛ
foꝛtẽ qñ ad alia ſe hꝫ ꝓpoꝛtionabilit. Aerem
eñ introeuntez tpat. et ne nimis impetuoſe
exeat cohibet et refrenat. A receptiõe etiam
pulueris guttura et arterias ꝓhibet et ↄſer/
uat. Quedã eñ ſunt vocis emiſſiua. vt cana
les pulmonis et arterie q̄ ſunt q̄dam fiſtule
q̄ ſi fuerint lenes munde et tꝑate dulcem ac
tꝑatam et eq̄lẽ reddũt vocẽ. Si vo aſpe fue/
rint et plꝰ debito fuerĩt late et ſtricte aut di/
ſtoꝛte nimis gũe vel exilẽ diſſonã aut ineq̄lẽ
emittũt vocẽ. Ad foꝛmatõem igit vocis aer
in folliculo pulmonis recipit et ꝑ oꝛdinatũ
arteriaꝝ motũ ꝑ os emittit. Vñ ex veloci ae
ris cõmotiõe et oꝛganoꝝ vocis extẽſiõe ſonꝰ
reddit q̇ in oꝛe aıal platꝰ et plectro ligue foꝛ

matus voxa ſapiētib𝆹 dr̄. Hucuſqꝫ cōſtan. in pantegn̄. vñ Ariſ. li. iiij. Pulmo eſt pmū vocis receptaculū. Et iõ om̄e aīal carēs pulmōe: caret et voce ac loq̄la. Loq̄ eñ eſt diſtingue re vocē. Uñ om̄e aīal nō hñs linguā abſolu tam nō h̄z vocē. vt dicit idem. Apes ł muſce carēt voce. faciūt tñ crepitū in volādo exten dendo ⁊ cōprehendo alas p aerē cadentē inter corp⁹ ⁊ alas. et ſic faciūt locuſte Et hui⁹ pba tio eſt ꝙ nūq̄ꝫ faciūt ſonū in ſedendo. ſ; tan tūmodo involādo. rana āt h̄z vocē ꝓpriam ⁊ anteri⁹ lingue ſue applicat̄ ori ſuo et qđ ex lin gua ꝓpinquat canne pulmonis abſolutū ē et ꝓpť h̄ h̄z vocē ꝓpriam. et eſt coax nec facit h̄ niſi in aqua tm̄. et ꝓpē maſcul⁹ tēpe coit⁹ qñ clamat feminā p vocē cognitā Rana aūt mł tiplicat vocē qñ ponit mandibulā inferiorē in aquā et extendit ſupiorē. et p extenſionē duaꝝ mandibulaꝝ vociferant. et ꝓpť nimiū conatū extenſionis lucent eaꝝ oculi ſic can dele. cantant et vociferant pl⁹ de nocte q̄ꝫ de die. q2 tūc eſt ſepi⁹ coitus earūdem ⁊c. Item ibidem. aues parui corpis pl⁹ vociferant et garriūt q̄ꝫ magni ⁊ maxime tpe coit⁹. qm̄ vo ciferatio auiū eſt maxie in illo tpe. Itē idem Gall⁹ vociferat poſt bellū ⁊ victoriā. Itē; in auib𝆹 eſt ꝙ maſcul⁹ dat vocē; et nō feīa. ſicut gall⁹ et mas coturnicū. loq̄ autē appropriat̄ homini. q̄ aūt natal'r ſunt muti ſunt ſurdi ⁊ hñt vocem ſ; oīno indiffinitam. vt dič idem Item idem in eodem libro. omnes femine ſunt ſubtilioris vocis ⁊ acutioris q̄ꝫ maſculi pter vaccam. q2 vox femine eſt groſſior. Itē ibidem. exit⁹ ſpermatis eſt in marib𝆹 apud al teratōem vocis. et h̄ eſt in termino duorum ſeptenniū. aliqñ mutat̄ tñ vox citi⁹ i q̄buſdā. et eſt ſignificatio mot⁹ ad luxuriā. Itē ibidē qñ equi incipiūt coire erit coꝝ vox maior ſi militer femine. vox tñ femīe clarior eſt. Itē; ibidem. voces maſculoꝝ mutant̄ qñ muti lant̄. Item dr̄ li. viij. voces oīm q̄drupedū; mutant̄ et efficiunt̄ ſicut voces feīaꝝ qñ ca ſtrant̄. Et li. xix. dr̄. cauſa acuminis ⁊ altera tionis vocis eſt ſm alteratiōē etatū. qm̄ vox iuuenū aīaliū eſt acutior voce ſenum. et mu lieꝝ q̄ꝫ viroꝝ. et voces oīm aīaliū ſūt acutio res in iuuentute. Item idem. multe femine et multi iuuenū; vociferant voce acuta. qm̄ ꝓpť debilitatē mouent paucū aerē;. et q̄d eſt paucū mouet̄ veloci⁹. et vox velox ē ⁊ acuta. grauitas aūt vocis ſequit̄ tarditatem. et aer multus mouet̄ tarde. mares autem ⁊ ſenes

mouent multū aerem. et ideo ſunt grauioris vocis. neruos eñ et arterias hñt fortiores maſculi q̄ꝫ femine. et ſenes q̄ꝫ paruuli. ⁊ non caſtrati q̄ꝫ caſtrati. ꝓpť debilitatē g̃ neruoꝝ erūt voces caſtratoꝝ ſil'es vocib𝆹 feminarū. Hucuſqꝫ Ariſt. Uox equal' clara. flexibilis int̄ acutū; et g̃ue. mediocris eſt laudabil'. ſic e conuerſo vox tremula rauca ⁊ aſpera debi lis et diſſona nimis g̃uis vł acuta eſt vitupe rabilis. nam vox vnica diſſona et inordina bilis multaꝝ cōfundit vocū armoniā. Uox itaqꝫ conſona dulcis et ordinata eſt letifica. amoris excitatiua. paſſionū aīe expſſiua. vi goris ⁊ v̄tutis organoꝝ ſpūaliū; ꝓteſtatiua. puritatis et bone diſpoſitōis earundē oſten ſiua. laboris ſubleuatiua. tedij ſeu faſtidij ab latiua. etatis et ſex⁹ diſcretiua. pconij et lau dis acq̄ſitiua. affectōis audientiū mutatiua ſic de orpheo dr̄ in fabulis ꝙ vocis ſue mo dulatione arbores et nemora mōtes et ſaxa demulcebat. ita eſt etiā vox cōpoſita nat̄e cō ſona et amica ꝙ nō ſolū delectat hoīes. veꝝ etiam bruta aīalia. qđ pt; in bobus q̄ cantu bubulci dulciſono poti⁹ q̄ꝫ iaculo ad labo randū excitant̄. volucres etiam in dulci vo cis modulo delectant̄ intantū ꝙ ſepe p dul cem ſonum ad laqueos et pericula ab aucu pe ꝓuocāt̄. iuxta illud poeticū. Fiſtula dul ce canit volucrem dū decipit auceps. Item p dulces cantilenas et armonias muſicas infirmi et maniaci et frenetici ad ſenſū men tis et ſanitatē corpis ſepi⁹ reuocant̄. Uñ dič Conſtan. in viatico particula. ij. ca. đ amo re q̄ dr̄ Hereos ſic dicit. Dicūt alij ꝙ orphe us dixit. Impatores ad cōuiuia me inuitāt vt ex me ſe delectent. ego tñ delector ex ipſis cū q̄ velim animos coꝝ flecť poſſim de ira ad manſuetudinem. de triſticia ad leticiam de auaricia ad largitatē. de timore ad auda ciā. Hec eſt ordinatio muſicoꝝ q̄ circa ſua uitatē aīe eſſe dinoſcit̄. et cū dulciſona etiā; melodia demones aliqñ coartāt̄. et exire de corpib𝆹 cōpellūt̄. vt; in ſaule a q̄ ſpūs malus voce dauidica recedere cogebat̄. vt;. ij. Re. xvij. Ex q̄b𝆹 oīb𝆹 iā p; q̄ꝫ vtilis ſit iocūda vox atqꝫ dulcis. E cōtrario eſt de voce inordina ta et horribili. q2 nō letificat ſ; cōtriſtat ⁊ au res ac mentē g̃uat. Uñ Conſtan. in quodā caplo ſup̄ dicto. interrogat⁹ q̄dam phs q̄re hō horribil' grauior eſſ; q̄ꝫ q̄dlibet pōd⁹ ta liter reſpondiſſe fert̄. Homo inq̄t horribilis pond⁹ animi eſt. ⁊c. Hec de voce bona ⁊ ma

la nunc ſufficiant. Nam de his q̄ vocem im/
pediūt ſup dictū eſt in tractatu de lingua. et
adhuc etiam dicetur infra ⁊c̄.

De gutture Ca. XXIIII.

G Utture ē extremitas canaliū pulmo
nis. vt dicit Conſtan. et eſt duplicis
iuuamenti. mai⁹ et p̄mū eſt vt aerem
attrahat et emittat. ſecundū eſt vt cibos in/
terius traijciat et voce͞ faciat. Hec canalis
ſub͂a cartilaginoſa eſt atq̄ dura. vt cū vent⁹
exeat vox emiſſa fiat clara. nam raucitas vo
cis fit ex humiditate canalis pulmonis. Cō
ponit̄ igit̄ a trib͛ cartilaginib͛. p̄ma eſt ante
rius. gibboſa exteri⁹. ↄcaua interi⁹. Secun
da poꝛe eſt maioꝛ et recte iuxta os ſtomachi
collocat̄. Tertia cartilago media int̄ p̄mā ⁊
ſecundā. ex iſtis cartilaginib͛ q̄ ī q̄dā ↄcate/
natōne guttur ↄponit̄ vt dilatet̄ et ↄſtringat̄.
induit̄ tota ſub͂a gutturis eiſdē pānicul̄ q̄b͛
lingua induit̄ et palatum. Cōcauitas autē
gutturis quā aer intrat et exit h͞z q̄dda͞ coꝛ
pus lingue ſīlē ↄpoſitū ex glande et pingue
dine et pellicul̄. et vocat̄ a medicis ligua gut
turis ſiue cataracta. et eſt p̄mū vocis vt d͛r in
ſtrumentū Non eī p̄t aliter vox eſſe niſi clau
datur iſta cataracta. q͛ ſi via guttur̄ fuerit
aperta impoſſibile eſt vocem eſſe. q͛ aer pau
latim exit Uñ gutturis cataracta ad flatum
ↄſtringēdū fuit neceſſaria. q͛ ꝓo guttur pa/
titur ab humoꝛib͛ a capite deſcendentibus
vñ raucitas generat̄ et tuſſis q̄ñq̄ a tractu
coꝛrupti et ſicci aeris. q̄ñq̄ etia͞ ab iniectu
pulueris. ideo h͞z vuula͞ ꝓ obſtaculo ne pul
uis et h͞mōi aliq̄d pulmonē valeāt ſubintra
re q̄ fuit neceſſaria vt vocem faceret pulcra͞
foꝛtem et expeditam. Alleuiat aūt aerem in
troeuntē eiuſq̄ temperat frigiditatē. Unde
q̄dam moꝛiunt̄ q̄ñ radicit⁹ eis incidit̄. quia
nimiū recipiūt aerem guttur et pulmonem
infrigidantē. Eſt igit̄ guttur oꝛganū vocis
infoꝛmationi neceſſariū. cibi et potus in pꝛi
mū digeſtionis locū. ſ. in ſtomachū inducti
uū. q͛ ideo longū eſt ⁊ rotundū vt amplioꝛis
aeris ad infrigidatōe͞ caloꝛis coꝛdis ſit fa/
cili⁹ attractiuū et expulſiuū. Eſt āt in vtraq̄
extremitate mag̃ ↄcauū et in medio magis
ſtrictū. vt ſic ſit vocis mag̃ infoꝛmatiuum.
Eſt aūt ex diuerſis cartilaginib͛ moꝛe ciphi
ſe coopientib͛ compoſitū vt foꝛti⁹ exiſtat. ⁊
ita vt ex teneritudine cartilaginis ad vocem
variandā facili⁹ ſe reflectat. Ingeniata autē
eſt nat͂a circa guttur. vt ſ͂m duplex officiu͞
animali neceſſariū duplicem vie habeat cō/
cauitatem. Habet eīm viam canalem ad ae/
rem attrahendū et anhelitum perficiendū.
Habet etiam et viam manifeſtam ad cibu͞
recipiendū. et hec duplex via quoddam co/
operculo quod epiglotū dicitur diſtinguit̄
Habet eīm ſe in ſupficie gutturis ad modū
veſtis ad vtrūq̄ foꝛamen gutturis equali/
ter ſe habentis. Cum eīm natura cibum ap
petit clauſo foꝛamine anhelitus foꝛamē ad
ſuſceptionē nutrimenti omnino ſe aperit et
econuerſo cum natura attractōem aeris de
ſiderat foꝛamen aliud gutturis ſe claudit et
obturat. Item contingit guttur multiplici
ter pati. ſc͞z per extrinſecam compꝛeſſione͞
ſiue qualēcūq̄ leſionem. Item quandoq̄ ꝑ
incautam cibi vel potus ſumptionē. Si ei
cibus intrauit meatū ꝑ que͞ contrahit̄ aer
via ſp̄ūs de facili intercludit̄ et animal ſuf/
focatur. q̄ñq̄ per humoꝝ fluxum et reuma/
tizationē. Contingit autem humoꝛes a ca/
pite ad canales gutturis cōfluere et ibidem
facere apoſtema. ꝙ ſi materia colerica fue/
rit et furioſa cito moꝛtificat animal ⁊ ſuffō/
cat. Nam vt dicit Conſtan. anguſtat flatum
ita ꝙ infirmus vix cibū vel potū ſumere poſ
ſit vel recipere. doloꝛem patitur nimiū. ſi āt
ſit materia ſanguinea infirmus apparet ple
nus coꝛpoꝛe. rubeus in facie. vene ſunt ple/
ne. plenus pulſus. tumoꝛ calidus. ⁊ dulcis
ex ſuperabundantia ſanguinis ſentitur gu
ſtus. Si vero ex colera rubea doloꝛ eſt foꝛ/
tis anguſtia nimia. caloꝛ cum ſiti maxima ⁊
vigilia amaritudo in guſtu eſt. Si aute͞ ſit
ex fleumate non tm̄ dolet ſed tumet lingua
et molleſcit. Si ex ſalſo ſit fleumate omnia
ſapoꝛat in gutture tanq̄ ſalſa. vox patienti
efficitur ſicut paruuloꝝ catuloꝝ. quia ex ſic
citate ſalſi fleumatis trachea arteria coarta
tur. vt dicit Conſtan. Contingit aūt iſtam
materiā malam quandoq̄ totā recolligi in
terius in pellicula que diuidit viam aeris
que dicitur trachea arteria a via per quam
tranſit cibus q̄ dicit̄ iſophagus ⁊ facit ſqui/
nantiā que in vno die interficit. Ex ↄpꝛeſſi/
one eīm trachee arterie denegatur aeri liber
tranſitus ad coꝛ. Ex ↄpꝛeſſione āt iſophagi
ciboꝛum tranſitus denegat̄ quandoq̄ colli
gitur materia partim intra et partim extra.
et tūc iteꝝ d͛r ſquinantia et nō eſt ita moꝛtife
ra. q̄ñq̄ tota materia eſt extra ⁊ d͛r ſynātia. et
eſt adhuc min⁹ moꝛtifera tm̄ periculoſa. In

oib⁹ his ē dolor vehemēs gutturꝭ. ſ3 pcipue
in pma cū ſuffocatiōe vocꝭ. ē etiā difficultas
ſpirādi & rſpirādi. ita etiā rplet nerui ex ſqui
nātia. & ita maxille ſpaſmant φ vix etiā cum
malleo pñt dētes aliqñ apiri. & ita acurtat li
gua φ vix l nūq̄ pt extrahi. In oib⁹ iſtꝭ mor
bis guttur pmētib⁹ bonū ſignū ē velox aſpi
ratio anhelit⁹ & rſpiratio. q2 trachea arteria
nō nimiū ē ꝯpſſa. Uñ nō ita timet ſuffocatō
nihil ei ita timet in hac paſſiōe ſic amiſſio ae
ris. a q̄ ñ pt aīal p vicesimā ptē vni⁹ hore ſine
piculo abſtinere. Hec & mlta alia vt di. Cō/
ſtan. patit gutt. ſ. vlceratō3 & inflatō3. ſitim ī/
moderatā. vocꝭ raucitatē ex humiditate ni/
mia arteriā gutturꝭ īfūdēte & vocē ipediēte l
qñq3 extinguēte vocꝭ aſpitatē ex ſiccitate ae/
ris vl corpis ſiue cibi l pulueꝛꝭ inſtrm loqn
di exaſperāte. S3 de gutture dicta ſufficiāt

De collo Ca. XXV

COllū eſt dictū eo φ rigidū ſit & rotū
dū. caput baiulās & ſuſtētās. cui⁹ ps
anterior gula. poſterior ꝟo ceruix vo
cat. vt di. Iſi. Ceruix āt ē dicta eo φ p illā p
tē ad medullā ſpine cerebꝝ dirigit. Uñ cer/
uix q̄ via cerebri dr. vt di. Iſi. Eſt igit collū
mēbꝝ rotūdū int caput & corp⁹ mediū. & eſt
oſſeū ex mltꝭ oſſib⁹ & neruis ꝯpoſitū. oſſeum
q̄dē eſt vt forti⁹ ſit ad caput ſuſtētandū. ner/
uoſū āt ad motū volūtariū faciēdū & ad ſen
ſū ad inferiores ptes corpis deferēdū. Col/
lū ei influētiā ꝟtutꝭ motiue recipit a cerebro
& etiā ſēſitiue & receptā ad inferiores partes
corpis neruis mediātib⁹ trāſfūdit. Deb3 āt
collū hre q̄ndā ꝯueniētiā & pportōe3 cū capi
te. nā ſi forma capitꝭ fuerit tpate mag et cer/
uix aliq̄ntulū groſſa bonitatē ſigt ꝯplexiōis
& diſpoſitōnis. vt di. ꝯſtan. ſi ꝟo fuerit caput
puū & collū magnū q̄ntitati illi⁹ nō pportio/
natū abūdantiā deſigt materie ſupfluā & ꝟ/
tutꝭ informatiue defectū. & eiuſmodi caput
ſup cephalica īfirmitate & auricularꝝ dolore
fatigat. vt di. ꝯſtan. ſm āt Ariſt. li. xiiij. colli
diſpoſitio variat in aīalib⁹ & volatilib⁹ Nā in
q̄drupedib⁹ ſpiſſi corpis & cruriū mediocri
um collū curtū ē & groſſū. & hmōi aīaliū in
collo plurima ē fortitudo. vt3 ī bob⁹ & buba
lis & vrſis & lupis. q̄rꝝ maxia in ſpōdilib⁹ colli
fortitudo ē. ñ iō ſolent boues p colla iugorꝝ
vincul alligari. aīalia ꝟo lōgi cruris & groſſi
oris corpis ſolēt eſſe colli lōgioꝛꝭ. & h ppt ne
ceſſitatē paſt⁹. vt3 in eq̄s. camelis. ceruis. et
hmōi. maxia āt equi pulcritudo ē ī collo. nā
ſm ei⁹ erectōe3 & ſpiſſitudinē & extēſionem a
plib⁹ eſtimat animoſ⁹. Itē Ariſ. i eodē. aues
hñtes curuū roſtꝝ hñt curtū collū. vt3 i ac
cipitrib⁹. aq̄lis & niſis. q̄ ꝟo ſunt hñtes roſtꝝ
lōgū & rectū hñt collū longū. vt3 in gruib⁹.
ardeis. anſerib⁹. & h eſt q2 acq̄rūt cibū de p/
fundo. Item idem ibidem. Oēs aues pe/
dū longorꝝ hñt collū groſſum et ſpiſſū. et vo
lant extenſo collo. et ſi habuerit collū lōgu3
et abile ad declinandū declinant illud et q̄i
complicant in volando. Item ide3. ſi quod
aīal fuerit longi cruris erit longi colli. et ſi
curti: curti. Item oē aīal hñs collum ha
bet pulmonē. tale ꝟo qd nō anhelat aerē in/
teri⁹ collū nō h3. aīalia autem annuloſi cor/
poris non hñt collum diſtinctu3 a corpe ſic
nec piſces. et h q2 non hñt ſcapulas. q2 non
vocatur collum niſi membꝛum quod eſt in
ter caput et ſcapulas. vt dic Ariſtoteles ibi/
dem.

De humeris Caplm. XXVI

HUmeri dicti ſunt q̄i armi ad diſtin/
ctionem hoīs a pecudib⁹ mutis. vñ
nos humeros illi ꝟo armos hre di/
cunt. vt di. Conſtan. Sūt aūt hūeri ex va/
rijs oſſib⁹ ꝯpoſiti. quorꝝ pcipue iſta duo ſpa
tule dicunt ad modū ſpate late. ſpatū eñ la
tu3 dr. Fuerūt aūt oſſa neceſſaria vt di. Cō
ſtan. de cauſis duab⁹ aūt vt defendant pec/
tus ne q̄d retro pateret ab exteriorib⁹. aut vt
armorꝝ ligent oſſa q̄ interi⁹ ſunt ꝯcaua. exte/
rius ꝟo gibboſa. Erat aūt intra ꝯcauitas vt
pdeſſet coſtis. q̄ oſſa ſunt habētia nodos q̄s
medici vocant ſpatularꝝ oculos. qd nomen
ex officio aſſumpſerunt. ſicut eñ oculi tot⁹
corpis anteriores ſunt defenſores. ita iſta a
poſteriori pectora et corꝝ coſtas et oſſa defē
dunt et cuſtodiunt. Sūt aūt iſti ideo oculi
ꝯcaui vt armorū acumina poſſint ingredi.
Hab3 aūt ſpatula duo acumina retro. vnū
corui roſtro aſſimilat. p qd eadē ſpatula fur
cule eſt ꝯnexa ne a ſuperiori locu3 ſuū exeat
interi⁹. Ad hoc natura poſuit alterꝝ ne ſub/
tus exiret acumen armorꝝ. furcule aūt fuert
ad hoc neceſſarie vt armos ligarent & a pec
tore differre facerent. horū oſſa exterius ſūt
rotunda. interi⁹ ꝟo concaua et cū teneritu/
dine pectoris añ colligata. retro ꝟo cū corui
roſtro. Sūt āt corꝝ ligamēta oſſa cartilagi/
noſa q̄ vocant ſpatularꝝ capita ad hoc poſi/
ta tm̄. vt concatenationem facerent armorꝝ.
Ex iam dictis patet φ humeri et armi iſti

neceſſarij ſunt etiã ad ſpũaliũ mẽbroꝝ defẽſionẽ. Jtẽ ad brachioꝝ ſiue coſtaꝝ ſiue pectoꝝ ⁊ vitaliũ oſſiũ catenatõẽ et colligatõem. Jtẽ ad oſſiũ ⁊ ſpõdiliũ colli ſupportatiõem. Jtẽ neceſſarij ſũt ad põdeꝝ diuerſoꝝ ſuſtentationẽ. nã rõe ſue oſſeoſitatꝫ ⁊ neruoſitatis maximã hꝫ fortitudinẽ ⁊ vigorẽ. Jtem pꝰ caput ⁊ collũ ĩ corpe maximã obtinẽt eleuatõẽ Alijs eĩ mẽbrꝫ ſupeminẽt ſub capite ↄſtitutꝫ vtꝫ ĩ omĩ aĩali. Jteꝫ patiũt humeri qñqꝫ ab extrinſeco. vt vulnera ſiue q̃lecũqꝫ leſionẽ. ſiue ꝓpt nimiã laborꝫ ⁊ onerꝫ ↄtinuitatẽ. et tũc potiſſime curãt p q̇etẽ ⁊ alicꝰ vngenti appoſitionẽ. vñ di. Arꝫ. li. vij. q̄ ĩũcture elephãtꝫ ſolẽt inungi oleo oliue ꝓpt faciliorẽ onerꝫ ⁊ laboris tolleratõẽ vt meliꝰ dormiãt. Jtẽ qñqꝫ a cã intriſeca. ſ. ex fluxu hũoꝝ ↄcurrẽtiuꝫ ad ĩũcturas ĩ neruis hũeroꝝ. ex q̇bꝫ nerui grauãt ⁊ in ſuo effectu ĩpediũt. Qñqꝫ etiã ĩpe ĩũcture ſupfluis hũoribꝫ replẽt ex q̇ꝝ acumĩe dolor ĩ ſenſibili neruo generat.

De brachijs. Ca. XXVII.

Brachia a fortitudĩe ſunt dicta. Barim eĩ grece forte d̄r latĩe. vt di. Jſi. Jn brachijs eĩ thori lacertoꝝ ſunt ⁊ inſighe robur exiſtit. Di thori dicũt muſculi. Et dicũt thori eo q̄ illuc q̃ſi viſcera torta videãt. vt di. Jſi. Brachiũ ãt vt di. ↄſtan. ex duobꝫ ↄſtat oſſibꝫ. vnũ ẽ ſup. ⁊ appellat cubitus ſupior. alteꝝ ĩfra ⁊ d̄r cubitꝰ ĩferior. Eſt ãt os ĩferiꝰ pori maiꝰ. qꝛ portãs portato maius eẽ dꝫ ⁊ firmiꝰ. Cõtatenat ãt brachiũ cuꝫ armo ſupiori. ⁊ ↄnectit neruis fortiſſimis. q̇bus mediãtibꝫ ſẽſũ ⁊ motũ volũtariũ r̃cipit ⁊ ad manũ pꝰ trãſmittit. Sũt brachia rotũda ꝓpt maiorẽ ad opatõeꝫ ⁊ motꝰ abilitatẽ et maiorẽ impaſſibilitatẽ vt nõ facile patiant. Sũt etiã flexibilia ĩ ĩũcturꝫ tribꝫ. ſ. circa manũ. cubitũ. et armũ. vt motui volũtario ſint abiliora ⁊ ad obediẽdũ volũtatꝫ ĩperio ꝓmptiora. Preterea brachia r̃ſpectu alioꝝ mẽbrorũ minꝰ ſũt carnoſa. ⁊ h̄ ꝓpt ſubaꝫ oſſiũ neruoſã ex q̄ ↄponũt ꝓpt roborꝫ ⁊ v̄tutꝫ ãpliatõẽ Jn brachijs eĩ maxĩa eſt hoĩs fortitudo ad portãdũ. ad eleuãdũ. ad ↄſtringẽdũ. ad r̃pellendũ. ad pugnandũ. ad opandũ. Jteꝫ brachioꝝ oſſa ſũt groſſa. dura. ↄcaua. medulliſ plena. Groſſa q̇dẽ ſũt ⁊ dura ne de facili rũperent. ↄcaua ne nimia ſoliditate nimis põderoſa redderẽt. Medullis plẽa vt oſſa ſicca ⁊ dura medullaꝝ piguedĩe irrigarẽt. ⁊ vt ſpũs a neruis ⁊ venis ↄfluẽtes medullari tẽperie ſeruarent ⁊ nutrirẽt. Cute muſculis ⁊ lacertꝫ intermixta carne tegũt ne ab aliq̄ extrinſeco de facili lederẽt. Jn ĩũcturꝫ ⁊ verte brꝫ cartilagĩe veſtiũt. ne nimia duricie oſſiũ mutuo ſe collidẽtiũ nerui ſenſibiles aliquã moleſtiã paterẽt. Et vt ip̃a oſſa ĩ ſuis ĩũcturis planicie ⁊ mollicie cartilaginea expeditius mouerẽt. ⁊ nulliꝰ aſpitatꝫ occurſu tardarent. Jtẽ brachia ꝓpt vnitatẽ quã hñt cũ regione cordis ſpm̄ ⁊ pulſũ p q̃ſdã arterias recipiũt ⁊ variã ipiꝰ mutatõeꝫ ⁊ ↄſiſtẽtiã defectũ ⁊ ꝑfectũ in venis et arterijs pulſantibus manifeſtãt. Jtẽ brachia ꝓpt vicinitatẽ cerebri familiarẽ hñt ↄuenientiã cũ capite. ⁊ ab eo recipiũt latẽtꝫ v̄tutꝫ influentiã. Et iõ p defenſiõe capitꝫ ſ̄m ſenſũ nat̄e ⁊ ſine delibera tione ↄ ictus ferientiũ ſe oppõnũt. Jtẽ vene totiꝰ corpis ⁊ maxĩe d̄ regione capitꝫ cordis et epatꝫ ↄueniũt ĩ manibꝫ et digitꝫ nutrim̄tũ tribuũt. Et iõ q̇ ſanguĩe repletos ſe ſentiũt ⁊ grauatos aliquã de venis brachioꝝ aperire ↄſueuẽrt. ⁊ ſic brachia ſepe vulnerant ⁊ ꝑcutiunt vt alia mẽbra ſanitatꝫ bñficiũ cõſequant. Dicũt etiã medici q̄ ſic habet ĩ libro de fleubotbomia. Qui infirmãt in vna parte corpis debẽt venã in ꝑtẽ oppoſitã aperire Vñ q̇ patit in dextera minuit de ſiniſtra. et econuerſo. niſi materia fuerit venenoſa vel alias furioſa. Tũc eĩm ſanguis ad ꝑtẽ oppoſitã nõ eſt attrahẽdꝰ ne materie venenoſitas trãſiẽs p cor vel aliud mẽbꝝ nobile ipſum ledat. ſic d̄r ibidẽ. Brachia itaqꝫ ꝓpt vtilitateꝫ alioꝝ ꝑtiũ corpis ſibi mutuo ſeruiunt. ⁊ pro mẽbrorũ cuſtodia vulnerari ⁊ ꝑcuti et a ſuo onere minui nõ ſubterfugiũt. ⁊ ſe ꝑcutiẽtibꝫ reſiſtũt. Hoc ãt dic Gal. brachia hñt ꝓpriuꝫ vt qđ cor diligit brachia diligãt. ⁊ ĩ ãplexuꝫ eoꝝ volũtarie ſe extẽdãt. Q̇d ãt corde diligi ſentiũt q̄to viciniꝰ pñt cordi applicãt ⁊ ↄſtrĩgũt. intantũ vt totũ dilectũ toti amãti cordi ĩnprimerẽt ſi valerẽt. Et h̄ de brachioꝝ ꝓprietatibꝰ ſufficiãt. Jtem denudatio ⁊ inquietatio brachioꝝ mortiferꝝ ſignũ eſt in acutis. vt d̄r ĩ ꝓnoſti.

De manibꝰ Ca. XXVIII.

Manus eſt dicta eo q̄ ſit totiꝰ corporꝫ munus. vt dicit Jſido. Jp̃a eĩm cibũ ori adminiſtrat. Jpſa om̄ia opat fac diſpenſat. Per eam accipimꝰ ⁊ damꝰ. Abuſiue eĩm manus ars vel artificium d̄r. ſic aliquando de aliquo pictore vel ſcptore dicit. Jſte habet bonam manũ. i. ſcribẽdi artẽ vel artificiũ. Dextra a dãdo eſt dicta. Na vt diĉ

Jſido.dextra pſgn⁹ pacꝫ daꝛ. Jp̄a fidei et ſa
lutꝫ teſtꝫ adbibeꝛ. Et h̄ ē illud apud Tulliū
fidē publicā iuſſu ſenat⁹ dedi.i.dextram. Et
aplꝰs ad Gal. Quibꝫ dedi dextrā fidei ⁊ ſocie
tatꝫ Siniſtra aūt d̄r q̄i ſine dextra.ſiue q̄ꝛ rē
fieri ſinat.a ſinendo enim ſiniſtra eſt vocata.
Palma āt d̄r digitꝫ expanſis man⁹ intēſa.ſic
ꝯtractis pugn⁹. Pugn⁹ āt a pugillo ē dict⁹.
ſic man⁹ expanſa d̄r palma. ab expanſis ra/
mis. Eſt itaqꝫ man⁹ magnū corꝑis iuuamē
tum ꝑiter et ornamentuꝫ ꝓprium ⁊ ꝑncipale
tact⁹ inſtrumentuꝫ. Nulla eīm ꝑs corꝑis eſt
tactu tam ſenſibilꝛ ſic vola man⁹ vt dic̄ Jſid.
et etiā Conſtan. Man⁹ āt ſm eundē Con/
ſtan. q̄ ad exteriorē ꝑtem ſui ex nouem ꝑuis
oſſibꝫ medulla carentibꝫ diuerſis et ſolidis
eſt compacta. habuit aūt tot oſſa vt manus
eſſet mobilis. Sunt aūt oſſa diuerſe forme.
Alia ſcꝫ gibboſa.alia concaua.alia recta.vt
cū oīa iungerenꝛ q̄ſi vnū os redderet. Jſta
āt oſſa in duobꝫ ordinibꝫ ſtātia ex vna ꝑte cū
vole pectinibꝫ.ex alia ꝑte cū duabꝫ brachio/
rū ꝯcatenatōibꝫ fortiꝛ colliganꝛ. Cōcatena/
tio ad ſuꝑiora hꝫ hoꝝ triū vnam ꝯcauitatē
brachia ſubeuntia.ꝑ quā man⁹ lateraliꝛ ex/
tendiꝛ atqꝫ ſtringiꝛ. cōcatenatio ꝟo inferior
atqꝫ minor interiori extremitati brachij iun
gitur ip̄i⁹ acumen ꝯcauitate q̄nqꝫ oſſiū ſub/
intrante. Hec ꝟo ꝯcatenatio motū facit an̄
et ſilꝛr etiam retro Uola man⁹ d̄r interior ꝑs
vbi maxie viget tactus Et ideo in illa ꝑte eſt
magis carnoſa ⁊ magis mollis ꝓpꝛ tact⁹ bo/
nitateꝫ. Et duas hꝫ ꝑtes. Pecten eſt vna ꝑs
digiti pars altera Cōponiꝛ aūt ex quattuor
oſſibꝫ. vt ſi forte vnū ledaꝛ alteꝝ non patiaꝛ.
Jn ꝯcauitatibꝫ āt quattuor oſſiuꝫ pectinis
q̄ttuor digiti ſūt inſerti ⁊ i eis ꝯcatenati. Et
idō dicit Ariſt.li.xiiij. Man⁹ nō eſt vnuꝫ in
ſtrumentū ſꝫ multa. Natura eīm dedit homi
ni inſtrumēta ꝟtutibꝫ ꝯueniētia. vt puta ma
nus in q̄bus ſunt multi digiti ⁊ diuerſi. vt ꝑ
cos mīma et maxima valeant retineri. Nam
vt dicit idem. creatio man⁹ eſt ꝯueniēs mlꝛtꝫ
⁊ oppoſitis opatōibꝫ. Eſt eīm diuiſa ⁊ exten/
ſa in multas ꝑtes ⁊ p̄t homo vti vna ſola ꝑte
⁊ duab⁹ ⁊ plꝛib⁹ ſm diuerſos modos. habēt
etiā vole manuū h̄ ſibi approꝑatū ꝙ nunq̄ꝫ in
hoīe pileſcunt. q̄uis exteri⁹ in aliq̄b⁹ pili cre
ſcunt. Maxime aūt hoc ꝯtingit i maſculoꝝ
manibꝫ. et h̄ ꝓpꝛ caloris abundantiā domi/
nantē Eſt aūt man⁹ dextra fortioris caloris
et maioris ſiccitatis q̄ꝫ ſiniſtra. Et ideo ad

operandū dextra leuior eſt et abilior q̄ꝫ ſini
ſtra. Uñ Ariſ.li.ij. aīalia q̄drupedia q̄ gene/
rant aīalia. loco manuū hoīs hn̄t pedes an
teri⁹. Et pes ſiniſter in aīalibꝫ nō eſt abſolu/
tus neqꝫ lenis mot⁹. ſic nec ſiniſtra man⁹ in
hoīb⁹. p̄terq̄ꝫ in elephante. Elephas etiā vt
dic̄ Ariſt.li.j. vtitur naſo forti et longo loco
manuū. et ꝑ ip̄m accipit cibum ⁊ reddit ori
ſuo. Reddit etiā ꝑ naſum ori ſuo potum. Et
nullum aīal p̄t h̄ facere niſi ip̄e. Jnter vola/
tilia aūt vtunꝛ pede ꝓ manu pſitacus et por
phirio.ſ.pellican⁹ Nam pſitacus pede cibū
accipit. ⁊ intingens in aquā cibū cum pede
ſuo ori porrigit ſic intinctū. Silꝛr et porphi
rio. Patiꝛ aūt man⁹ multiplꝛr.ſ.ꝯtractōꝫ. are
factionē. puſtulatōem. ſciſſionem. ꝟmiū cor
roſionem. pruritū et titillatiōem. iūcturarū
diſlocatōem. ⁊ cirogricā paſſionem. Cauſa
tur ꝯctio q̄nqꝫ ex calidis et ſiccis humorib⁹
neruos deſiccantib⁹. vel frigidis ⁊ humidis
eoſdem inficientib⁹ et tranſitū ſpirituū īclu
dentibꝫ. vt pꝫ in paraliticis ⁊ leproſis quo/
rū man⁹ ex putridis et corruptis humorib⁹
neruos ꝯſumentibus ⁊ deſiccantibꝫ ꝯhunꝛ
Areſcūt etiā man⁹ ex debiti nutrimenti ſub/
tractione. vt pꝫ in decrepitis et ſqualidis fa
me laborantib⁹. et in ꝯfractis. Q̄nqꝫ ex diſ/
temꝑantia caloris. ⁊ exceſſu totā hūiditateꝫ
ꝯſumente. vt pꝫ in ptiſicis. ethicis. et hmōi.
Q̄nqꝫ etiā ex vicio venaꝝ ⁊ neruoꝝ q̄ opilāꝛ.
Uñ ex defectu hūoꝝ et etiā ſpirituū ꝟtus re
gitiua impediꝛ. ex q̄bus man⁹ areſcūt ⁊ a vi/
gore et corpulentia depauꝑanꝛ. Puſtule āt
et veſice turgentes generanꝛ ex p̄uis et cor/
ruptis humorib⁹ extrema petentib⁹. vnde et
caro int⁹ ſuꝑficialiter corrumpiꝛ. et cute ele
uata in veſicas vlꝛ puſtulas immutaꝛ. Sciſ
ſure autem et pruritus et hmōi accidunt ex
humoribus calidis et acutis fumis intercu
taneis q̄ cutem ſcindunt ⁊ ſuo acumine car
nis ſuꝑficiem diuidunt et incidunt ⁊ ꝑmuꝫ
pruritū et titillatōem faciunt. ſꝫ poſt dolorē
nō modicū ſuꝑducunt. Jtem etiaꝫ humor
corrupt⁹ ſub cute latens. q̄n nō expelliꝛ nec
a calore naturali ꝯſumiꝛ paulatim pl⁹ et pl⁹
corrumpiꝛ et in paruos ꝟmiculos ꝯuertiꝛ.
q̄ paulatim cutē corrodentes. titillatōꝫ ꝓuo
cant ⁊ pruritum. Diſlocatio q̄nqꝫ accidit ex
caſu vel ꝑcuſſura vel cōpreſſione nimia. Uñ
ex huiuſmodi violentia iunctura locum ſu/
um exit et ſuperinduciꝛ dolor grauis ⁊ tota
man⁹ redditur impotēs ad aliq̄d operandū

Accidit etiā ab itrinſeco. ſ. a nimio humore neruos iūcture infrigidāte lubrificāte et relaxāte. vñ ꝺ facili iūctura diſlocaꝛ. Cirographo dr eadē paſſio i manib9 q̄ et podagrā in pedib9 nūcupaꝛ. Generaꝛ eñ ex hūorib9 groſſis ꝛ crudis. i iūcturiſ coadunatiſ ꝛ ꝯglobatis vñ et articuli ꝛ iūcture indurāꝛ ꝛ q̄i nodoſe efficiūꝛ. Et qñ tal' infirmitas ē lōga artetica ſolet in manib9 generari. ꝛ vix curaꝛ ſi fuerit diuturna vt dr i amphoriſ. Multa alia incōmoda ſolēt p̄cipue man9 occupare. ſic veſice ꝛ hmōi. ꝛ h̄ ſufficiāt. Hoc ſolū addendū eſt qd dr in amphoꝝ. mulier ambidexter nō fit. Sup qd vbū dic Gal'. Maſculi ambabus manib9 eq̄lit' opanꝛ. qd a muliere fieri nō vidim9 nec audiuim9. qd ex ſue ꝯfectōe eſt nature. Uir eñ fortis eſt ad opandū in dextra q̄to min9 in ſiniſtra. Maſculi āt fortes hñt neruos ꝛ lacertos in vtraq; pte. ꝛ calorē hñt mulierib9 fortiorez. et iō ſepi9 ꝯtingit q̄ operanꝛ ſiniſtra ſic ꝛ dextra.

De digitis. Ca. XXIX.

Digiti nūcupati ſunt vel q2 decez ſūt vel q2 decenꝛ iuncti exiſtūt. hñt iter ſe nūex et ordinē decentiſſimū. vt dicit Iſi. Prim9 pollex vocaꝛ. eo q̄ inꝛ ceteros pl9 vtute polleat ꝛ pualeat poteſtate. Scds index et ſalutaris. ſicut dr demōſtratiu9. q̄a illo omēs fere ſalutam9 ꝛ omīa demōſtram9. Terti9 eſt medi9 q̄ et impudic9. Quartus eſt anularis. q2 eo anul9 geriꝛ. Et dr etiā medicus vel medicinal'. q2 eo trita coliria a medicis colligunꝛ. Quint9 eſt auricularis ſic dictus. q2 eo aures ſcalpim9. vt di. Iſi. Cōponunꝛ autem digiti ſm Conſtanti. ſinguli ex trib9 oſſib9 q̄ ſibi inuicē ꝯcatenanꝛ. Et q̄ttuor digiti ſūt q̄ cuz pectine colligunꝛ. Pollex āt cum brachij interiori ꝯcatenatōe iungiꝛ. Sunt aūt noduli inferiores maiores q̄ ſuperiores et latiores. ſic portās eo qd portaꝛ lati9 et firmi9 eſſe debet. vt di. Conſtanti. ſm autem Ariſt. li. iij. mobilitas digitoꝝ ꝯueniens eſt ad recipiendū et retinēdū. Sūt etiā digiti in longitudine diſtincti gracileſ inter ſe diuiſi. in extremitatib9 vnguib9 muniti. et q̄to ſunt erectiores et flexibiliores. tāto ſūt ad opatōes varias aptiores. Sunt modice carnis ꝓpter mot9 facilitatem et faciliorē tactum. q2 nihil facili9 in corpe diſcernit inter obiecta tact9 ſicut extremitas digitoꝝ. Et h̄ forſan eſt ꝓpter viuacitatem neruoꝝ q̄ in digitoꝝ ſummitatib9 reflectunꝛ. et ꝓpter cutis in digitoꝝ extremitatib9 lenitatem. vt dicit Conſtan. habent etiā digiti h̄ ꝓpriū q̄ ante cibum ſunt groſſiores q̄ poſt cibum. vnde et anulus qui ꝓpter ſui conſtrictōez vix ante prandium diripiꝛ de facili poterit poſt cibū amoueri. ſicut dr ſup amphoꝝ. Item dicit Ariſt. li. vij. Aues aquatice habent intra digitos quaſi coriū. et eoꝝ manſio eſt in aqua. et aues habentes digitos diuiſos manet ꝓprie ſecus aquā et cibanꝛ ex eo qd creſcit in terra. Et iſte nō comedūt carnem nec viuūt de rapina ſicut aues habentes curuos vngues in digitis q̄ comedunt omīa animalia q̄ pñt venari et viuunt ſanguine. tamen non comedunt ſe inuicem ſed parcunt auib9 ſui generis qd non faciunt piſces. qm̄ alios comed... ſui generis

De vngula. Ca. XXX

Ungula eſt pars digiti extrema in ſuperiori parte digitoꝝ collocata. que vt dicit Conſtantinus cum carne ꝛ cute ſibi vicina eſt coniūcta. cuius ligamenta ſunt cordoſa. veniunt etiam ad vngulas vene nerui et arterie vt eis dent ſenſuz et naturale iuuamentū. Harū incrementū lōgum eſt et latum. quantitati autem digitorum ꝓportionatum. Quod autem ſuperexcreſcit et neruoꝝ tactum tranſit nihil ſentit. Et ideo ſine dolore preſcindi ſe pmittit. Nā vngule incrementum et nutrimentuz eſt ſimile nutrimento piloꝝ. Et ideo excedūt in creſcendo extrema digitoꝝ. vt di. Conſtan. Generaꝛ autem ex quibuſdam fumoſitatib9 a corde reſolutis vſq; ad digitoꝝ extremitates circūfuſis. vbi fumoſitates ingredientes exteriori aere deſiccanꝛ et in vngule ſubam cōmutantur. ſicut dr ſuper li. pnoſti. in commento. Et hoc ad extremitatū digitoꝝ ſubſidium que de facili ꝓpter ſui teneritudinez lederenꝛ niſi p vnguiuz duriciā munirētur vnde ipoꝝ digitoꝝ ſunt vngues iuuamētū et nō minimū ornamentū. Eſt autē vnguis oſſe mollior. carne autem et cartilagine durior. corneam quodāmodo habens diſpoſitionē et naturā. et ideo habz in ſe q̄dāmodo corneā luciditatem et planiciem ꝓpter eius ſupficie politā et aliq̄ntulū trāſparētez. Uñ et q̄ndā in ſe repñtat luciditatē ꝛ ſpecioſitatē. q2 ꝙ vnguis ex cordis fumoſitatib9 generatur cordis ipſius viuacitas vel mortificatio in eis apertiſſime pnoſticaꝛ. Calore eñ cordis ꝺficiētē vngues nigreſcūt ꝛ palleſcūt

τ iõ etiã ſui mutatõe l' ɔctõe extinctoꝝ caloꝛ
vl' moꝛtificatoꝝ nače pñtãt τ p̃cedũt. vt dꝛ in
li. pnoſti. Jtẽ Ariſt. li. vij. Aq̃laꝝ vngues ĩcur
uãt τ ebetãt qñ cubãt ſup oua τ nutriũt pul
los ſuos τ albeſcũt ale eoꝝ τ debilitãt. Hoc
ãt hꝫ aq̃la ꝓpriũ vt reſidẽs ſup arboꝛẽ τ qui/
eſcẽs ſepi⁹ ꝛſpicit vngues ſuos timẽs foꝛſan
ne hebetet. Nã vngues hꝫ ꝓ mucronib⁹. τ iõ
ne ledãt nõ libẽt reſidet ſup petrã vt dic̃ idẽ.
τ qñ q̃eſcit i ſe vngues claudit τ reflectit. vt
ſic illeſi ꝓſuet. Hoc idẽ fac̃ leo τ aĩalia curui
vnguis. Jtẽ idẽ li. vij. Aues vncoꝝ vnguiũ
nõ potãt oĩno p̃ter paucas. τ oẽs aues cur/
uoꝝ vnguiũ curuũ hñt roſtꝝ τ breue ac groſ
ſũ collũ. τ cibãt a carne τ venant. aues tñ ex
ſuo genere ñ comedũt nec eas ipetũt vl' iua
dũt cã cibi. ad iuicẽ tñ pugnãt roſtro ac vn/
guib⁹ ſe dilacerãt ꝓpt̃ feias et etiã ꝓpt̃ nidos.
variant ãt vngula i oĩb⁹ volatilib⁹ et aĩalib⁹ q̃
ad diſpoſitõꝫ: etiã q̃ ad vſũ. Nã i hoĩe man⁹
muniũt τ oꝛnãt. in volatilib⁹ muniũt atꝫ pe
des eoꝝ armãt. aĩaliũ ꝟo pedes cuſtodiũt et
calceãt. vñ i q̃buſdã aĩalib⁹ vngues ſũt rotũ
di τ itegri. vt i eq̃s. i q̃buſdã ſũt lõgi τ abſciſi
vt i poꝛcꝭ. Dꝛ ei ab Ariſt. li. xij. De aĩal hñs
culmos ꝓminẽtes ſic̃ poꝛci habent vngulas
ſciſſas. τ in vnguib⁹ ponit nača foꝛtitudineꝫ
aĩaliũ. Vñ Ariſt. li. xiiij. Nača inq̃t ſp ponit
vigoꝛẽ in mẽbꝛꝭ q̃b⁹ vtunt aĩalia. vt facit in
dẽtib⁹ q̃ ſũt q̃ſi ſerra. et vnguib⁹ ꝓpt̃ vigoꝛẽ et
iuuamẽtũ.

De latere. Ca. XXXI

Latus ſcḋm Jſi. ẽ dictũ eo φ i iacẽtib⁹ la
tet. Eſt ei leua ps coꝛpis l' ſiniſtra. in
latere ãt dextro abilioꝛ ẽ mot⁹. ſꝫ ps
leue foꝛtioꝛ ẽ τ oneri ferẽdo accõmodatioꝛ.
vñ ps illa leua a lauãdo dicta ẽ eo φ aptioꝛ
ſit ad leuãdũ aliq̃d τ poꝛtãdũ. vt dꝛ. Jſi. ipa
ei geſtat clipeũ. enſẽ. pharetraꝫ et cultellũ. et
cetẽa onera vt expedita ſit dextra ad agendũ
Jſi. lata oſſib⁹ coſtaꝝ potiſſime fulciũt. τ di
cũt coſte ſcḋm Jſi. eo φ ab ipis iterioꝛa cuſto
diũt. τ tota vẽtrꝭ mollicies coſtaꝝ munimĩe
ɔſuet cauti⁹ τ ſaluet. ɔponũt ãt coſte lata/
les ex plib⁹ oſſib⁹ doꝛſi ſpõdilib⁹ colligatꝭ et
ex diuerſ cartilagib⁹ oſſa p̃dicta ɔiũgentib⁹
vt di. ɔſtã. τ hñt h oſſa ſilitudinẽ ſemicircli.
q̃ dũ ſil' ex pte ſpõdiliũ doꝛſi τ pectoꝛꝭ iũgũt
circulũ facere videt. vt di. ɔſtã. Sũt ãt oſſa
q̃ttuoꝛdecim. vt dic̃ idẽ. ſeptena τ ſeptena. ex
vtroq; late collocata q̃ cũ ſeptẽ tenerꝭ oſſib⁹
cartilaginis ſpẽꝫ p̃tẽdẽtib⁹ i furcella pectoꝛꝭ
ɔiũgũt. q̃ꝝ ſũmitas tenera cartilaginoſa ſic̃
gladi⁹ acuit et oꝛi ſtomachi ſupponit ad ſul
coꝛdis defẽſiõꝫ vñ i ɔpoſitõe coſtaꝝ τ pecto
ris i vniuerſo trigitaduo oſſa ɔcurrũt. q̃ꝝ q̃t
tuoꝛdeci i laterib⁹ τ i ɔpoſitõe pectoꝛꝭ. τ de/
cẽ poſteriores i doꝛſi ɔpoſitione. τ octo oſſa
cartilaginoſa oĩa p̃dicta ɔiũgẽtia ɔueniunt
vt di. Cõſtã. Contigit ãt lat⁹ ſepe pati ex cã
extrĩſeca. vt ex caſu rupta cõcuſſiõe τ hmõi.
q̃nq; ex intrĩſeca. vt ex fluxu hũoꝝ τ ɔcurſu
ipocũdꝛioꝝ ad locũ τ ɔcauitatẽ coſtaꝝ. Ali
qñ apoſtema generat. vt pꝫ i pleureſi q̃ gene
rat ex apoſtemate exiſtẽte i teneritudĩe coſta
rũ. Cui⁹ ſigna ſũt doloꝛ laterꝭ. tuſſis. febꝛis
acuta. cogſcit ãt p̃cipue p ſputũ ſãguineũ ſi
ex ſãguie. p citrinũ ſi ex colera. p album ſi ex
fleumate. p liuidũ ſi fuerit ex melãcolia. ra/
ro tñ ex hũoꝛe melãcolico generat ſic̃ i pcti/
ca ɔtinet. Talia ei apoſtemata qñ radicãt i
latere g̃uiſſimũ infert doloꝛẽ τ ſuffocatõꝫ et
inflãmatõeꝫ. τ tũc i latere apoſtematico pa/
tiẽs q̃eſcere nõ pt nec iacere Vñ dꝛ i pnoſti.
φ i febꝛib⁹ acutꝭ egꝝ iacere i latere τ p̃cipue
i dextro bonũ ſignũ ẽ. q꞉ ſiqt loca vicina nõ
cẽ apoſtemata. τ ſpũalia mẽbꝛa ſũt liberioꝛa
τ hñt locũ in q̃ dilatent. τ ſic hõ meli⁹ ſpirat
τ reſpirat. q꞉ nec ſtomach⁹ nec alia membꝛa
ɔpmũt ſpũalia. Cõtigit etiã i ipocũdꝛijs in
regiõe vacua ſub coſtꝭ vẽtoſitatẽ aggregari:
τ i coſtaꝝ pelliculꝭ includi. ex q̃ꝝ diſtenſione
pũctura τ doloꝛ generat. Qñq; etiã ɔtingit
ex hũoꝝ groſſoꝝ ɔcurſu locũ opilari τ idu/
rari. τ ita loca lateralia vl' indurari nimis τ
ɔhiꝛ vl' etiã nimiũ eleuari. Et iõ dꝛ in pnoſti.
Jpo. Jn ipocũdꝛijs ſi fuerit ſine doloꝛe τ ſi
molles ſint ſi bñ ɔpoſite. hic τ inde bonum.
Si ꝟo fuerit aut dolẽtes aut ſpaſmo diſtẽte
id ẽ. ſi ɔcte fuerit. vt ſolet fieri i ſpaſmo. Si
int ſe diſſiles. ſi i aliq̃ eaꝝ fuerit pulſus mag
nus vt ſalt⁹. malũ. ſiqt ẽm anguſtiã l' aliena/
tõeꝫ τc. Qð q̃dẽ vex ẽ i acutꝭ febꝛib⁹. τ maxie
ſi fuerit viſus oculoꝝ hoꝛribil' τ inoꝛdinat⁹.
vt dicit idẽ cõmẽtatoꝛ. Si ꝟo fuerit oꝛdĩat⁹
mot⁹ oculoꝝ. non eſt tant⁹ timoꝛ de futa alie
natione etiã i acutꝭ. vt dicit idem

De doꝛſo Capl'm. XXXII

Doꝛſũ a duricie ẽ dictũ eo φ ſit duri
oꝛ coꝛpis ſupficies ad modũ ſaxi ad
poꝛtãdũ foꝛtꝭ τ ad patiendũ durabil'. vt dic̃
Jſi. Dꝛ etiaꝫ tergũ. eo φ i ea pte ſupini i terra
iacem⁹. qð ſol⁹ hõ pt. Nã bꝛuta aĩalia aut in
vẽtre aut i latere iacent. vnde in aĩalib⁹ ter/
gum abuſiue dꝛ. vt dicit Jſido. A terẽdo tñ

pt dici tergũ.q2 varijs flagell' terit̃.nõ ſolũ3 dorſũ aialiũ ve℞etiã dorſũ hoĩm captiuo℞. vt dic idẽ. Ul' ſm Remigiũ.tergũ dici põt a teros grece qð ẽ rotũdũ latiẽ. eo ꝙ dorſum aial' q̃nda3 ſpẽ3 pfert rotũditat ꝫ.eo ꝙ oĩa oſſa corpis fũdant̃ ſup dorſũ. ſic carina nauis. Incipit ãt dorſũ ſm Cõſtan. ꝛ Iſido. a puppi capit ꝫ ꝛ ptẽdit̃ vſq3 ad renũ vicinitatẽ. Eſt ãt dorſũ ex varijs oſſib3 ꝛ ſpõdilib3 cõpoſitũ. ꝛ h̄ ob q̃ttuoꝛ cauſas fuit nccariũ. pmo q2 oĩm alio℞ ẽ fũdamẽtũ ſup qð oĩa alia oſſa ſũt poſita. ſic nauis ſup carinã mediã eſt locata. Scðo ꝙ viſce℞ iterio℞ defẽſio ẽ ꝛ cooperculũ. Tertio q2 neruo℞ a cerebro ad diuerſas ptes corpis inferi⁹ deſcẽdentiũ ẽ adintoriũ. vt hic ꝛ inde mot⁹ volũtari⁹ ꝛ ſẽſus diffũdat̃. Quarto vt medulle deſcẽdẽt ꝫ a cerebro ſit vehiculũ ꝛ ab itrinſeca leſiõe illius defenſiuũ. Ex mlt ꝫ ãt oſſib3 cõpoſitũ ẽ aial vt facili⁹ ſe erigat ꝛ iclinet. ꝛ vt onera ſuppoſita ferat forti⁹ ꝛ ſupportet. Uocãt aũt oſſa dorſi ſpõdilia. ꝛ ſũt cõcaua vt medulla ſpinal' q̃ a phicis dr nucha facili⁹ ferat̃ ad iferiora mẽbra ad motũ volũtariũ faciẽdũ. Eadẽ eñ ẽ nata ꝛ ṽt⁹ i cerebro ꝛ ĩ nucha. vt di. Cõſtan. ꝛ iõ duplici pellicula ſic cerebꝛ ẽ veſtita. vt dicit idẽ. Uñ ſi h̄ medulla in ſpina dorſi ab aliq̃ cã fuerit ipedita ſiue leſa ṽt⁹ aial' ledit̃ ꝛ in ſuis actõib3 ipedit̃. ſic ꝛ q̃ñ cerebꝛ leditur Uñ ꝛ aial leſa nucha de facili morit̃. ꝑpt qð nata fecit oſſa ſpõdilia dura ꝛ neruoſa ꝛ inſup acuta ꝛ ſpinoſa ꝑpt maiorẽ medulle defẽſionẽ ꝛ ꝑpt faciliorẽ reſiſtẽtiã ꝛ rpulſã iiurie ſc3 iferet ꝫ leſionẽ. Eſt ãt cut ꝫ dorſi ſiue pell' ſpiſſior ꝛ durior q̃3 i ceter ꝫ ptib3 aial'. et h̄ ꝑpt cã3 ſup dictã. Patit̃ aũt dorſũ mlta ab interiori ꝛ ab exteriori. q2 exteri⁹ patit̃ ṽberatõe3 ꝛ excoriatõ3 ꝛ mltiplicẽ leſionẽ. interi⁹ ãt patit̃ neruo℞ cõtractõe3. hũo℞ nimiã repletõe3 via℞ ꝛ meatuũ ſpirituũ opilatõ3 pũcturã et horripilatõ3 ꝛ mltiplic ꝫ gutte infeſtatõ3 ꝛc.

De pectore Ca. XXXIII

PEct⁹ eſt oſſea ps ꝛ iferior int̃ mãmillas ꝛ pulpas ꝛ iõ pect⁹ ẽ dictũ. q2 eſt pmũ int̃ ptes eminẽtes mãmillarũ. vt dic Iſi. ſm ṽo Iſi. ꝛ Cõſtan. pector ꝫ fundamẽtũ eſt infra dorſum poſitũ. cui⁹ mag eſt cõcauitas vt intra poſita cuſtodiat ꝛ cor ac pulmonẽ cũ alijs mẽbris ſpũalib3 ptegat et defendat. Magnitudo aũt cõcauitat ꝫ pector ꝫ fuit nccaria ꝛ vtil' vt pulmo huc ꝛ illuc poſſit dilatari ad refrigerandũ calidũ fumũ cordis Fuit ãt oſſeũ ꝛ neruoſũ ꝑpt maiorẽ fortitudinẽ ꝛ fortiorẽ vitaliũ defẽſionẽ. in q̃buſdã pelliculis interiorib3 cũ q̃dã pinguedie circũdat̃ interi⁹ ꝛ munit̃ ꝑpt caloris nãtalis fomentũ ꝛ cõſeruatõ3 et frigiditat ꝫ oſſiũ pectoris et thoracis mitigatiõem. Sũt autẽ3 ſm Conſtan. due cõcauitates a ſe inuicẽ q̃buſdam pellicul' ſepate. et fuit h̄ diuiſio neceſſaria vt ſi flatus pectoris in vna pte caſu ĩ aliq̃ amitteret̃. i altera pte cõcauitatis ad vite aial' cuſtodiam ſeruaret̃. ꝙ ſi vtraq3 cõcauitas infirmaret̃ anhelitu intercluſo de facili moreret̃. Item pectoris pellicul' cor ꝛ pulmo colligant̃. et ne de ſuo loco exeant inuoluuntur vt dic Conſtan. li. ij. c. xv. Eſt igit̃ pect⁹ mãmilla℞ fundamentũ. et h̄ nõ ſolũ ꝑpt ornatũ ve℞etiã ꝑpt neceſſariũ pectoris iuuamentũ. nam ſua carnoſitate cooperiũt ꝛ ei⁹ oſſea frigiditatem tpantes ab extrinſeca leſione aeris frigidi protegũt et defendunt. nobiliſſimũ itaq3 memb℞ eſt pect⁹ humanũ. quia ſedes ſapientie eſt et domiciliũ caloris vitalis et vigoris q̃ bñ diſpoſito cũ ſuis cõtentis at3 ſano. corpis toti⁹ vigor in ſuis actõib3 cõfortatur. ꝛ econuerſo leſo pectore totius corporis compago deteriorat̃. patitur aũt pectus multipliciter. quandoq3 a nimia frigiditate cõſtringente neruĩ ꝛ ligamenta thoracis percutiunt̃ et in ſuis effectib3 impediunt̃. et aliquando ex nimia caliditate et ſiccitate ſubſtantialẽ ei⁹ hũorem conſumente. et neruos pectoris cõtrahente. vt p3 in ptiſicis ꝛ ethic ꝫ calore nimio cõſũptis. q̃ñq3 ex nimia hũiditate ſanguinea vel fleumatica meat⁹ pector ꝫ infundente et replente. vnde et q̃ñq3 ſequit̃ ſuffocatio. et q̃ñq3 raucitas. et q̃ñq3 voc ꝫ ablatio. vt di. Conſtan. q̃ñq3 ex hũore corrũpto in pellicul' pectoris collecto. vñ ꝛ pectus apoſtemat̃ ꝛ impedit̃ anhelit⁹ et aial aliquotiens ſuffocat̃. aliq̃ñ patit̃ ex colligãtia alioru3 mẽbro℞ q̃ ledunt̃. nam gutture leſo aut pulmone aut ſtomacho neceſſe eſt vt pect⁹ doleat ꝛ patiat̃. maxime aũt ſunt paſſiones pectoris periculoſe ꝛ pcipue interiores ꝑpt cordis vbi eſt ſedes vite vicinitate3. Uñ magis ledit modica pũctura interius in pectore q̃3 vuln⁹ maximũ exterius in brachio vel in crure. variatur diſpoſitio pectoris in hominib3 et in volatilib3. vt dicit Ariſto. Nam homines habent pectus latu3 et aliquantulum a dextris ꝛ ſiniſtris eleuatũ in medio. ꝛ ipſa eleuatio eſt ſignũ animoſitat ꝫ et virtut ꝫ

et nullū aīal hʒ mamillas ī pectore p̄ter ho/
mines ⁊ elephātes. vt di. Ariſt. li. ij. aīalia eī
vbera hn̄t aut in latere aut in vētre. vt porci
⁊ canes. aſini. vacce atq̄ oues. ſic dic idem.
plures fet⁹ generant aīalia hn̄tia vbera ī ven
tre. vt pʒ in canib⁹ ⁊ in porcis. q̄ illa q̄ habēt
in pectore. vt pʒ in hoīe ⁊ elephante q̄ nūq̄
generāt niſi fetū vnū. vt dicit idē li. v. Aues
āt generalr hn̄t pect⁹ acutū ⁊ maxime aues
p̄dc q̄ ſūt curui roſtri ⁊ acuti vnguis et mo/
dice carnis ac boni volat⁹ ⁊ acuti viſus. qm̄
vident cibū ſuū a remotis valde. ⁊ idō tales
aues eleuāt ſe in aere valde alte pl⁹ q̄ alia vo
latilia. ⁊ h̄ p̄p̄t p̄dictaꝫ cām. ſic di. Ariſt. li. ij.
acuitas āt pectoris in talib⁹ auib⁹ aīoſitatis
et generoſitatꝫ eſt indiciū. vt di. Iſi. de acci/
pitre. magꝫ aūt inq̄t animoſus pectore q̄ ro
ſtro vel vngue accipiter eſt armat⁹. et idō acci
piter aīoſus pectore in aere percutit et deij/
cit predam ſuam

De mamilla Ca. XXXIIII.

Mamilla enim a rotūditate eſt dicta.
mamaſo em̄ grece rotundū latine. vt di
cit Iſi. papilla v̄o ē caput mamille
quā infans ſugit labijs et apprehēdit. ⁊ dicit
papilla q2 a puero tangit et palpat. Dicunt
aūt mammille vbera. quaſi lacte vbera. vl' q2
lactis humore in morem vtris ſit plena. naꝫ
poſt ptū ſi ſanguis nondū fuerit pueri nu/
trimento ꝯſumpt⁹ naturali meatu fluit ī mā
millas ⁊ earū v̄tute albeſcens. lactis recipit
qualitatem. vt di. Iſi. ſm Conſtan. aūt mā/
mille de glanduloſa ſuba ſunt cōpoſite car/
ne. ſ. molli. et alba ſic lactis eſt natura. Sūt
aūt vene et arterie glanduloſa in ſuba mam
millaꝝ intermixte. p q̄s diffundit ſāguis ad
mamillas cū ſpū. Sūt aūt mamille ī pecto
re poſite vt cordi eſſent vicine. vt per caloris
cordis decoctionē ſanguis in materiā lactꝫ
facili⁹ ꝯuerteret. nam ſanguis p ꝯcauam ve
nam ad cor venīēs ⁊ deinde ad pect⁹ tendēs
tandē ad mamillas penetrat. ⁊ in eaꝝ carne
ſpongioſa ī materiā lacteā vi caloris ſe trāſ/
mutat. caro em̄ ip̄i⁹ mamille carnoſa ē et ca/
uernoſa. poroſa ſcʒ vt ſpongea. vn̄ ad gene/
rationē lactꝫ eſt apta ad cuiuſlibet nutrimē
tū pueri. Habet autē mamilla h̄ p̄priū vt dr̄
ſup amphoꝝ. q̄ mulieꝝ q̄ facture ſūt aborti
uum mamille emolleſcāt. vt di. Ypo. Iteꝫ
ſi dextera mama mulieris poſtq̄ gemios cō
ceperit emollierit: maſcul⁹ abortiuus fit. ſi
v̄o ſiniſtra femina abortiabit. ⁊ ſi vtraq̄ vter
q̄ fetus patiet abortiuū. cui⁹ rōneꝫ aſſignat
ibi Gal. in cōmento. dicit enim q̄ gracilitas
mamille paucitatē lactꝫ ſignat. vnde cūꝫ in/
fans debitū nō habeat nutrimentū: neceſſe
eſt vt abortiat ipſe fetus. Item idem Ypoc.
ibidem. mulierib⁹ in q̄bus ſanguis calidus
ſupflu⁹ ꝯuertit ad mamillas inſaniā futurā
ſignat. cui⁹ rō eſt ſm Gal. q2 cum ſāguis ca/
lidus et ſupfluus vel feruēs ad mammillas
fluxerit ſi p nimietate ſui et etiam caloris ex
ceſſu nō poterit in lac mutari in fumoſitatē
acutā reſolut⁹ caput petit et ſic inſaniā p̄pter
pturbatōem cerebri generat et inducit. Itē
idem in eodē. mulieri mēſtrua ſi volueris re
tinere ſitiam maiorē. i. ventoſam debes ap/
ponere ad mamillā. i. ſub mamillaꝝ venis de
matrice aſcendentib⁹. vt di. Gal. p attractio
nē ventoſaꝝ ſanguis ſupflu⁹ attrahit ad mā
millas. ⁊ ſic inferior flux⁹ menſtrui minorat
ſicut idē recitat Gal. Item in eodē ſi mulie
ri habenti in vtero lac multū fluxerit ex mā/
millis fetum debilē ſignat. ſi v̄o fuerint vbe/
ra dura iteꝝ debilē ſignant eſſe fetum. ideo
em̄ nō diminuit lac. quia fetus eſt debil' ad
accipiendū et ꝯuertendū in ſuū nutrimētū
vnde nimia fluxibilitas mamillaꝝ corrupti
onis et imp̄fectionis ſignū eſt. vt dicit Gal.
ſi v̄o fuerint mediocriter dure: ſanitatē fet⁹
deſignant. nimia em̄ mamillaꝝ gracilitas ⁊
macilentia poſt ꝯceptū: fetum eſſe debilem
ſignat ⁊ corruptum. Nam ſignū eſt q̄ ſubſe
qui debeat abortiuū. vt dicit idem. Item ſi
impregnatio fuerit maſculi apparebit dexte
ra mamilla maior ſiniſtra. ſi v̄o fuerit femīe
erit ſiniſtra maior. ⁊ h̄ p̄mo apparet qn̄ fetus
incipiet ſe mouere. vt dicit Ariſt. li. xix. Itē
ſicut dicit idem. ſepe ex lactis multitudine ⁊
coagulatōe mamille nimis indureſcūt. et ſi
ſupcreuerit pil⁹ aliq̄s tempe induratōis ac/
cidit infirmitas magna et dr̄ piloſa. nec ceſ/
ſabit dolor quouſq̄ exeat putredo. ſic ibidē
dicit Ariſt. Item dicit idem li. vj. q̄ aīalia q̄
ſūt multoꝝ vberū ſunt multoꝝ filioꝝ. et hn̄t
vbera a pte inferiori diffuſa. vtʒ in canicula
⁊ ī porca. ⁊ cū parit porca dat p̄mo filio ſuo
p̄mā mamillā. ſcdō ſecundaꝫ. et ſic de alijs.
aīalia aūt pauca vbera habētia paucos hn̄t
filios vt mulier ⁊ elephas q̄ hn̄t vbera ante
ri⁹ in pectore collocata. mamilla igit eſt mē
brū nutrimento fet⁹ neceſſariū ſanguis mē/
ſtrualis ad generatōeꝫ lactꝫ ſuſceptiuū. ⁊ ſu
ſcepti ſāguis impuri depuratiuū. digeſtiuū

immutatiuū.dealbatiuū.dulcoratiuū.iſpiſſatiuū.pectoris ꝛ cordis defenſiuū.ſexus et etatis diſcretiuū.corruptōis mōſtratiuum.rotundū.oblongū.neruoſum.carnoſū.paruuloꝝ dentibus expoſitū cauernoſum ſeu poroſum.

De pulmone Ca.XXXV

P Ulmo cordis eſt flabellū nomē trahēs ex agitando greco .in pulmone eī pneuma.ſ.ſpūs eſt q̄ flando etiā aerē recipit et emittit .vel dr̄ pulmo q2 palpitat ſe aperiēdo.vt flatū capiat ꝛ ſtringēdo emittat.vñ in ꝯtinuo motu eſt inſpirando ꝛ reſpirādo.vt di.Jſi. Eſt āt pulmo de carne molli et aerea creat⁹ ſpume coagulate ſimilim⁹ vt di.ꝯſtan.cui⁹ iuuamentum eſt vt cor vndiq₃ circūdet et aerē frigidū ad ſui tēperie3 admiſtret.Eſt etiā pulmo inſtrm̄ ſpūs ꝛ vocis.Spūs fuit neceſſari⁹ ꝓpter cor.vt p attractōem aerꝭ refrigeraretr̄.ꝛ p ei⁹ ꝯſtrictōnē fumoſa ſupfluitas expelleretr̄.Et idō pulmo intr̄ cor ꝛ guttur ē medi⁹ ne ſubito ad cor aer irrūpet.ſ3 poti⁹ aerē receptū temperaret Eſt itaq₃ pulmo q̄dam celle ſimilitudo ſeruans aerē frigidū ad cordis.ſ.feruorē mitigandū.vel calidū ad vocē neceſſariū vel ad flatū.Sine eī pulmone vox formari nō pt neq₃ anhelit⁹.vt di.Arꝭ.li.xiij.Propter g̃ p̄dictas cauſas caro pulmonis mollꝭ eſt et leuis ac ꝯcaua.vt d facili mut3 aerē i ſui naturā.vt ſic vitalꝭ ſpūs facili⁹ trāſeat i vētriculo cordis ad ꝯſuatōe3 vite aīalꝭ.Et eſt generale vt dic Arꝭ.q2 omē aīal anhelās h3 pulmonē.et aīa aīalia ambulātia anhelāt.ꝛ quedā aīalia aq̄ſa anhelāt.vt delphini.Jte3 omne anial generās h3 nigꝝ pulmonē.ꝛ eſt multi ſanguis ꝓpt calorē natr̄.pulmo ꝟo animaliſ ouantꝭ eſt paru⁹ ꝛ ſicc⁹ ꝛ pt inflari ꝛ tumeſcere.vt di.Arꝭ.Et ſic dicit idē li.xiij.Queda3 aīalia ñ hñt pulmonē.ſ3 branchas loco pulmonis.Jtē ibidē li.xvj.Omē aīal hñs pulmonē calidi⁹ eſt aīali carēte pulmone.anial eī hñs pulmonem multū ſanguineū eſt reſpectu aīalꝭ nō hñtis.Patitr̄ āt pulmo multipliciter.qñq₃ eī ex humore reumatizāte ad canales pulmonis.ꝛ tūc varie generāt̄ paſſiones.ſm varias hūoꝝ ad pulmonis ꝓncipiū fluxionis.ſic ſunt ſquinantia.tuſſis.ptiſis.raucedo.aſperitas vocꝭ.ꝛ ſilia.Qñq₃ patitur ex coadunatōe hūoris i pēnis pulmonis vñ fit ptiſis ꝛ alie horrēde paſſiōes.vt3 i ſanguinē ꝛ ſaniē excreantib9.vt di.Conſtā. Jtē aliqñ patitr̄ ex ꝓpe ſube vlceratōe.ꝛ h accidit ex acumie hūoris ad pulmonis ſuba3 defluētꝭ.Talis paſſio nō de facili curatr̄.q2 cū ex hūoriſ acumine ſuba pulmonis fuerit vlcerata ꝓpt ipi⁹ pulmonis teneritudine3 et mot⁹ ꝯtinuatōem nō de facili ſolidatr̄.vnde ꝛ tūc aer attract⁹ p foramen vlceratū de facili euaneſcit.vñ ad tēperiē caloris cordis nō ſufficit q̄n poti⁹ ꝓpt aeris attracti paucitate3 cor i ſe penit⁹ marceſcit.Jtē dic Arꝭ.li.xviij aīal ſi anhelauerit in comedēdo cadit aliq̄d ex cibo i ꝯcauitate3 pulmonis.ꝛ tūc accidit aīali tuſſis ꝛ ſtrāgulatio Nā tuſſis nihil aliud ē niſi mot⁹ animate ꝟtutꝭ ad expellendu3 ſupflua circa ſpūs inſtrā vt di.ꝯſtan.Recollige igitr̄ ex p̄dictis q2 pulmo ꝓpriū cordis eſt inſtrm̄.q2 cor refrigerat ſubtilitate ſue ſube aerē attractū alterat ꝛ imutat.vocē format.a motu nequaq₃ ceſſat.q2 ꝯſtrigit ſe mutuo ꝛ dilatat aerē ad ſuplemētū caloris in ſuis folliculꝭ et poris reſeruat.Uñ tamdiu pōt viuere aīal ſb aq̄ ſine ſuffocatōe q̄diu pt r̄collectū aerem retinere.ſui mot⁹ ꝯtinuitate.aerē admouet ꝛ deponit vl depurat.ſpiritui vitali ꝯtinuū nutrimentū admiſtrat.cor deniq₃ ab inſtrumentis ſenſibilib9 ſeparat.hūorem ſpumoſū generat.cordis ſuba3 localitr̄ circūdat qñ aliq̄ occaſiōe patitr̄.mortē accelerat.actōe3 ꝟtutꝭ vitalꝭ impedit ꝛ perturbat De cōmia dicit Conſtan.p ordinem

De corde Ca.XXXVI

C Or ſm Jſi.a cura dr̄.eo q2 oīs ſollicitudo ꝛ ſcie cā in eo manet.qđ quidē pulmōi eſt vicinu3.vt cū ira accēditr̄ humidi pulmonis remedio tpetr̄.Jn medio cor aīalꝭ poſitū eſt.vt ad oīa corporis mēbra vitā īfluat atq₃ motū.vt di.Jſi.Eſt āt cor ſm ꝯſtan.ſuba q̄dam carnea villoſa.dura.oblōga.et rotūda.Fuit āt cor ꝯcauū ꝓpt caloris cōſeruatōem.Eſt eī cor toti⁹ corporis fundamentū.Fuit āt villoſu3 vt facili⁹ dilatādo et ꝯſtringēdo ſe moueretr̄.Fuit etiā duꝝ ne de facili lederetr̄.Fuit etiā rotundum vt maior obediētia ſpirituū i eo repiretr̄.Fuit ꝛ oblōgū in forma piri.ſ.tendēs ī acutū vt actio caloris natꝭ ſp in conū tendēs fortior reddatr̄ Ponitr̄ āt ſuba cordis intr̄ ambas ꝯcauitateſ pectoꝝ ī medio ip̄i⁹ aīalꝭ.vt a corde q̄ſi cētro ad circūferentiā toti⁹ corporis ſpūs vitalꝭ defereretr̄.Caput āt cordis qđ acutū dr̄ i ſiniſtra pte hūani corporis collocatr̄.ꝛ q2 in hac parte cordis acuta pl⁹ viget ꝛ ihabitat ſpūs vitalꝭ:

ſō ī ſiniſtro brachio pulſus fortiſſim⁹ iuenit͛ vergit āt cor ad ſiniſtrā ptē hoīs vt ip̄ caloꝛe frigiditas ſiniſtre ptꝭ tempet͛. Hȝ aūt cor duas ꝯcauitates.ſcȝ ſiniſtrā.q̄ ī acumē tendit.ꝛ dextrā q̄ intra ſubſiſtit.et he cōcauitates vētriculi cordis nūcupant͛. Et int͛ iſtos duos vētriculos ē vnū foramē qđ á q̄buſdā vena vl̄ via ꝯcaua nūcupat͛. Hoc foramē ꝯ dextrā ptē eſt latū.ꝯ ſiniſtrā ṽo ptē ſtrictum Et h̄ fuit neceſſariū vt ſāguis a dextro ventriculo veniēs ſubtiliaret͛.ꝛ ſic facili⁹ ſpūs vitalis in ſiniſtro vētriculo generaret͛. Dicit em̄ Aug⁹.li.de differētia ſpūs et aīe.ꝙ ī dextro vētriculo cordis pl⁹ eſt ō ſāguie ꝙ̄ de ſpū.in ſiniſtro ṽo ecōuerſo.q̄ꝛ ibi ſpūs vital' generatur ad viuificandū aīal p q̄ſdā arterias diffuſus vndiq̄ꝫ dilatat͛. Siniſtra eī ps cordis duplex hȝ foramen.vnū int͛ arterias vene q̄ poꝛtāt ſanguinē a corde ad pulmonē. Alterū foramē ē vn̄ exit arteria maioꝛ q̄ ē forma arteriaꝝ toti⁹ corꝑis.p quam pulſus ī corde generat͛ potiſſime ī pte ſiniſtra ꝑp̄t cām ſupdictā. Silr ps dextra duo hȝ foramia.vnū intra venā q̄ ōr ꝯcaua.portās ab epate ſanguinē in dextrā cordis ꝯcauitatē. de altero ṽo exit vena arterie vt nutriat pulmonē. Cooperiunt͛ aūt foramina q̄buſdā pelliculis q̄ apceriunt͛ ſanguinē a corde emittēdo. Deinde claudunt͛ reditū ꝓhibendo p hūido. In vtroq̄ꝫ āt cordis ventriculo eſt fruſtulū q̄dđam exteri⁹ qđ auricule aſſimilat͛. et h̄ duo fruſta cordis aureole nūcupant͛ in q̄b⁹ vene ꝛ arterie radicant͛ ꝛ ſolidant͛. habet cor ī ſua latitudine q̄dam oſſa cartilaginoſa. que cordis ſedes appellant͛. Circuit āt cor q̄daȝ pānicul⁹ q̄ ōr eſſe capſula cordis. et h̄ cū pāniculis pectoris ꝯſolidat͛. Hic pānicul⁹ nō nimiū ꝓpe cor iūgit͛ ne forte ei⁹ mot⁹ impediret͛ q̄ cordi fuit neceſſari⁹ vt eſſet fundamētum caloꝛis naſal' vn̄ aīal generet͛. Huc uſq̄ꝫ Cōſtan.li.iiij.c.xxj. Dicit āt Arſ.li.j.ꝙ nō ē mēbrū in q̄ ſit ſanguis ita infix⁹ ſicut in corde. Sanguis em̄ in pulmone eſt fixus.ſȝ cordi fixioꝛ eſt. Item idem li.xj. Cor poſitū eſt in omi aīali in medio pectoris pter ꝙ̄ in hoīe. q̄ꝛ cor hoīs declinat ad ptem ſiniſtrā. ps āt acuta cordis declinat ad interi⁹ pectoris in oīb⁹ aīalib⁹ pter ꝙ̄ in piſcib⁹. q̄m ps acuta ī iſtis ad ptem capitis dependet in loco conīūctionis branciaꝝ. Item in eodē ōr ꝙ omne aīal hn̄s ſanguinē hȝ epar et cor. Itē idē li.xij. In corde em̄ eſt pncipiū venaꝝ. ꝛ pma ṽtus creans ſanguinē et ei⁹ ſanguis eſt mūdus.clarus.calid⁹.ꝛ maioꝛis ſenſus ꝛ cōueniens intellectui. Item in eodem. pncipiuȝ ſenſus aīalis eſt ī corde et ſēſus cū corde ſūt ꝯtinui. Et.iiij.et.viij.li.ōr. Cor ponit͛ ī anterioꝛi pectoꝛꝭ ꝛ ī medio q̄ pncipiū ē vite ꝛ oīs mot⁹ ꝛ oīs ſenſus ī eo eſt. Sēſus āt ꝛ motus nō ſūt niſi in anterioꝛi pte cordis. ꝛ ꝑp̄t h̄ diſtinguit͛ mediū et vltimuȝ. Et anhelit⁹ pmo vadit ad interi⁹ cordis. Natura aūt creationis cordis eſt ex venis. q̄ꝛ ex genere venaruȝ Et ſitus cordis eſt ꝯueniēs. q̄m eſt poſitum in loco ſupioꝛi ꝛ in anterioꝛi. q̄ꝛ nobili⁹ ordinat͛ in loco nobilioꝛi naſal'r. cor āt int͛ om̄ia mēbra nobiliſſimū eſt. et iō poſitū ē ī medio corꝑis q̄ indiget neceſſario. q̄ꝛ aīaliū eſt cōplementū. nec eſt aliqđ membꝝ ita neceſſariū ad vitā ſic cor. vn̄ corde leſo nō viuit aīal Et ideo corp⁹ cordis eſt in medio et creatio ei⁹ eſt in corꝑe ſpiſſoꝛ naſal'r ꝯcauo. ꝛ eſt cōcauū q̄m pncipiū venaꝝ eſt ex eo ad recipiēdum ſanguinem ſpiſſum aut ad cuſtodiendū pncipiū mot⁹ Et ī nullo mēbro ē ſāguis ſine venis niſi in corde tm̄. q̄ꝛ exit ſanguis a corde ꝛ vadit ī venas. ꝛ nō venit ſanguis ad cor ex alio loco. q̄m cor eſt fons ꝛ pncipium ſanguis ꝛ pmū mēbꝝ hn̄s ſanguinē ſic manifeſtat͛ ex anathomia. q̄m creatō cordis apparet pmo ſanguinea. ꝛ eſt pncipiū motuuȝ delectabiliū et offenſibiliuȝ. Et vniuerſalit͛ mot⁹ cuiuſlibet ſenſus ex eo incipiūt ꝛ ad ipſum redeūt. et ei⁹ ṽtus expandit͛ ad oīa mēbra f͛m vnū modū. In aliq̄b⁹ āt aīalib⁹ inueniūt͛ os in corde ꝑp̄t ſuſtentamentū ei⁹. ſic oſſa ponūt͛ in mēbris. ꝛ in cordis aīaliū magni cordis ſunt tres vētriculi. et ī animali parui cordis ſunt tm̄ duo vētriculi. Et iō dȝ eē in corde aīal' venter. q̄m cor dȝ eſſe loc⁹ receptionis ſanguis puri et tpati in q̄ntitatē ꝛ q̄litatē. Et eſt valde calid⁹ et humid⁹. q̄ꝛ cor eſt membꝝ ī q̄ eſt pma ṽt⁹ Huc uſq̄ꝫ Arſ.li.xiij. vbi m̄lta dicūt͛ de hac materia. Item idem li.xvj. ſcȝ ꝙ cor aīalis dȝ eſſe ꝯplementū ꝑp̄t h̄ creatur cor pus. Et ꝑp̄t caloꝛem cordis et exitū venaꝝ ex eo poſuit natura mēbꝝ frigidū ex oppoſito cordis. ſ. cerebrum. et ꝑpter h̄ creatur caput in generatione poſt creatōeȝ cordis. Cōtingit aūt cor pati vl' ex alio hn̄orum colligātia. vt di. ꝯſtan. vl' ex ꝑpa diſtēperātia. Si em̄ in corde dn̄et͛ excedēs caliditas. ebullit ſanguis cordis et agitat͛ et ſic vitalis ſpūs ledit͛. Si nimia frigiditate cor

cõſtringit͛ cõgelat͛ ſanguis vnde et mors ſeq̄t͛. Quãq̄ etiã patit͛ ex aliq̄ apoſtemate capſulã eiꝰ inficiẽte. ⁊ tũc aĩal nõ diu viuit. Jtẽ accidit cordi tremor. ⁊ h̄ ex hũiditate aq̄ſa ĩ pelliculis cordis diſpſa. q̄ debitã eiꝰ ĩpedit dilatatõẽ ⁊ cõſtrictõẽ. Vñ videt͛ infirmo ꝙ cor de loco ad locũ moueatur. Jtem accidit ei defectio ex ſpirituũ vel v̄tutꝭ ſpũal' diſſolutione ⁊ ſpirituũ euaporatõe. Et h̄ cõtingit l' ex nimia repletione v̄tutẽ aggrauãte ⁊ cõfũdente. aut ex nimia inanitione v̄tutẽ diſſoluente ſic pꝫ in cardiacis. ⁊ ĩ q̄buſdã pꝰ nimiũ ſudorẽ. ſiue nimis acutã potionẽ. Jtem patit͛ aliq̄ñ ex fumoſitate aliq̄ corrupta et venenoſa ad cor penetrãte ⁊ cordis meatꝰ corrũpẽte. vñ mors ſeq̄t͛ in dilate. Jtẽ patit͛ q̄ñq̄ de vene cõcaue opilatõe. vñ ⁊ ſãguis nutrimentũ cordis ⁊ vital' ſpũs denegat͛. Dis ⁊ aliis modis cor patit͛ vt di. cõſtan. li. ix. c. xxiij. Dic̄ ad h̄ Gal. ĩ tegni. ꝙ v̄tꝰ ca cõplexio cordis oñdit͛ p h̄ ſig. ſ. p magnitudinẽ reſpiratõis vl' velocitatẽ pulſꝰ ⁊ freq̄ntiã eiꝰ p virilitatẽ ⁊ feſtinã actionẽ p irã audaciã ⁊ furorẽ p amplitudinẽ pectorꝭ ⁊ eiꝰ piloſitatẽ. Hec aĩa calorẽ dominantẽ in corde ſignant. Omĩa v̄o ſig̃ cȭria deſignãt eiꝰ cȭrietatẽ. Sup quẽ locũ di. Haly. in cõmento. cor in hoĩe ſe hꝫ ad modũ radicis ĩ arbore. Arteria naſcẽs ex ſiniſtro vẽtriculo ſil'is eſt trũco vl' cruri arborꝭ q̄ elongata a corde ramificat͛ in duas p̄tes q̄ꝝ vna tẽdit ad ſurſũ. alia deorſuꝫ. ⁊ ille ramificant͛ ⁊ diuidunt͛ ad modũ v̄ge ex ramis p totum corpꝰ vſq̄ ad arterias capillares ſparſas in cute et q̄ñ dilatat͛ cor dilatant͛ et oẽs arterie ſil'. ⁊ q̄ñ cõſtringit͛ ⁊ ĩpe ſil' cõſtringũt͛. ⁊ p dilatatõẽ eaꝝ attrahit͛ aer frigidꝰ ex exteriorib᷒ cordis ad interiora eiꝰ ⁊ ĩ cõſtrictõe exp̄mit͛. vilior fumꝰ in eiſ generatꝰ ⁊ extrahit ip̄m ad exteriora. ⁊ p h̄ eiꝰ calor euentat͛. ⁊ p eiꝰ euentationẽ eiꝰ cõplexio adequat͛. Et vt ait idẽ v̄tus motiua q̄ eſt fixa in corde. currit p arterias ad vnãquãq̄ p̄tẽ corpiſ. ⁊ defert vnicuiq̄ ꝓpriã vitã ⁊ ꝓpriũ calorẽ vitalẽ. Seruit eñ̄ pectꝰ cordi ſe apiẽdo ⁊ frigidũ a ẽrẽ attrahendo ⁊ ſe claudẽdo. ac fumoſũ vaporẽ generatũ ex corde expellẽdo. vñ ſi pectꝰ ⁊ arteria et alia vitalia inſtr̄a fuerit ſalua: obediũt v̄tutes in op̄ib᷒ ſuis. ⁊ q̄ñ ſũt infirma nõ obediunt. Vñ bonitas ⁊ malicia ſubmiſtrãtiũ organoꝝ pmouet: vl' impedit cor ad ſuas pagẽdas actiões. Vñ q̄ñ cor eſt forte ⁊ hꝫ mẽbra ſibi obediẽtia: bñ̄ ĩ dilatãdo ⁊ cõſtrigẽdo ſe habẽtia fortis pcedit a corde reſpiratio et fortꝭ pulſus ⁊ fortꝭ opatio ſm̄ bonitatẽ organi ⁊ v̄tutꝭ. Q̄ñ v̄o v̄tꝰ eſt debil' ⁊ remiſſa ñ p̄t extẽdere arterias ĩ oẽs dimẽſiões vñ ſeq̄t͛ minor reſpiratio ⁊ minor pulſus. Jtẽ ibidem. Si cor fuerit nimis frigidũ ⁊ nimis hũidũ ⁊ pulſus mollis erit hõ ꝓuatꝰ virilitate ⁊ audacia. timidꝰ atq̄ piger ⁊ a pilis ĩ pectore nudus ꝓpt͛ vaporis fumoſi vñ generãt͛ pili paucitatẽ. Si v̄o fuerit cor nimis ſiccũ ⁊ frigidũ faciet pulſum aſpeꝝ durũ et p̄uũ et reſpiratio tarda eſt ⁊ rara maxĩe ſi pectꝰ paruũ fuerit atq̄ ſtrictum. Hucuſq̄ Haly ſup tegni. Gal'. Et hec ſufficiant.

De anhelitu. Ca. XXXVII

Anhelitꝰ cordis ⁊ pulmonis eſt motꝰ ꝓpt͛ attractõẽ frigidi aeris ad tẽpamentũ innati caloris cũ eiuſdem expulſione generatꝰ. Cor eñ̄ nll'o mõ carẽtiã attrahẽdi aerꝭ pati p̄t. Si eĩ p modicũ ſpaciũ ab attractõe aeris q̄ſceret lederet͛ vl' deficeret. Anhelitꝰ g̃ cȭrios hꝫ motꝰ. q̄r dilatãdo pulmonẽ aerẽ trahit ⁊ cõſtrigẽdo expellit Anhelitꝰ itaq̄ ẽ caloris cordis p attractiõẽ aerꝭ tẽpatiuꝰ ⁊ expellẽdo vaporẽ fumoſũ eiuſdẽ purgatiuꝰ. Eſt etiã aĩal' ſpũs ⁊ vital' nutritiuꝰ. Jtẽ fortitudine vl' debilitate cõſiſtentie ſpũaliũ oñ̄ſiuꝰ ſic ſupꝰ de pulmonis ꝓpetatib᷒ dictũ eſt. Jtẽ in anhelãdo plꝰ de ſpũ attrahit͛ q̄ expellat͛. ps eñ̄ nõ modica trãſit in vitalis ſpũs nutrimentũ. Jnfra eñ̄ pulmonẽ ſe recipit. ⁊ tãdiu aĩal ſine ſuffocatõne viuit q̄diu int͛ inſtr̄a anhelitꝰ ſpũs ſe includit Jtẽ patientib᷒ inſtrumẽtꝭ anhelitꝰ ſpũs corrũpunt͛. ⁊ ſm̄ q̄litatẽ organi patiẽtꝭ imutat͛. vt di. cõſtan. Patit͛ aũt anhelitꝰ q̄ñq̄ ex defectu v̄tutꝭ mouẽtꝭ neruos ⁊ regẽtꝭ q̄ñq̄ ex cõſtipatõe inſtr̄oꝝ ſpũs q̄ ꝓuenit ex groſſis humorib᷒ vl' ex groſſa vẽtoſitate viã anhelitus opilãte. vel ex aliq̄ apoſtemate pulmõis pãniculos cordis agg̃uãte. ſiue ex nimio calore cordis ĩ pulmonis ſub̄a dñante. ex q̄b᷒ oĩbus debil' reddit͛ anhelitꝰ atq̄ rarꝰ. Si aũt fuerit velox ⁊ p̄uꝰ. calorẽ alienũ ſig̃t. q̄ v̄tutẽ ſuffocet et potiſſime vincat. Si tactꝰ fuerit calidꝰ et ſitis ac lingue deſiccatio ſubſeq̄t͛. anhelitꝰ v̄o p̄uꝰ ⁊ frigidꝰ vt ĩ acutꝭ febrib᷒ ſignũ mortꝭ eſt Eius eĩ tarditas defectũ v̄tutꝭ deſignat expulſiue. frigiditas v̄o extinctõẽ ſig̃t calorꝭ nal'. ⁊ defectũ v̄tutꝭ ĩ ſub̄a cordis et inſtr̄oꝝ ſpũs. Jtẽ immutat͛ anhelitꝰ ex membroꝝ interioꝝ vniuerſali corruptõe. vt pꝫ in

leporis. q̄bꝫ anhelit⁹ fetid⁹ eſt et corruptus ⁊ aeris vicini corruptiu⁹. Uñ taliũ flat⁹ ſolet eſſe appropinq̄ntiũ corruptiu⁹ ⁊ infectiuus. Inficit eñ aerẽ viciñũ ⁊ reddit corruptibi/lem ſicut ſibul⁹ reguli flãdo aerem corrũpit et aues volantes interficit. vt dicit Auiceñ. et Conſtan.

De ſtomacho Ca. XXXVIII

STomach⁹ grece os dr̄. eo ꝙ ſit oſtiũ ventris. ⁊ ipe cibũ recipiat atqꝫ ad inteſtina tranſmittat. vt di. Iſidorus. Eſt aũt ſtomach⁹ ſcḋm Conſtan. rotũd⁹. ob/longus. ꝯcauus interi⁹. aſper in fundo ⁊ carnoſus. duo hñs orificia. vnũ inferi⁹. alterũ ſupi⁹. Eſt autem aſper et villoſus vt cibũ receptũ meli⁹ retinere poſſit. Nam ſi eſſꝫ lubricus et in ſupficie planus. ex ſua lubricitate cibus exiret indigeſtus. Fuit autem et car/noſus in fundo. vt digeſtio ꝯfortaret̄. Caro ei⁹ eſt calida et etiam hũida. ex q̄bꝫ q̄litatib⁹ maxime viget digeſtio in corpore animalis. Rotund⁹ aũt fuit vt capacitate ſua cibũ re/ciperet ampliorem. Preterea qꝫ ſi alterius eſſet figure ſcꝫ triangularis. vel hmõi hũo/res mali in eo de facili ad putredineꝫ colli/gerent̄ cũ talis forma non poſſet a ſupfluis ꝑpter angulos deſiccari. Oblong⁹ etiaꝫ fuit ne nimia rotunditate ſua ſpũalia ꝯprimeret. Et vt etiam tanto facili⁹ cũ ſupioribꝫ ⁊ etiaꝫ inferioribꝫ iungeret̄. Preterea ſtomach⁹ precipue human⁹ in parte ſupiori eſt ſtrict⁹ In parte inferiori lat⁹. et h̄ qꝫ fuit neceſſarium. Quia cũ homo ceteris animalibꝫ ſit erecti/or: cibus ei⁹ ſemꝑ ad inferiora deſcendit. et iđo vtilis fuit ei⁹ inferior latitudo. vt in eo recipi poſſit cibi multitudo. Item neruoſus eſt ꝑpter maiorem ſenſibilitatis et appetitus vigoroſitatem. Epate etiam circũdatur. vt ei calor maior ad ciboꝝ decoctõem ab epa/te miniſtraret̄. Epar eñ ſuis q̄ncꝫ fruſtulis ſtomachũ circũcingit et ei calorem tribues ſuccoſitatem ⁊ hũorem vñ ſanguis generat̄ ꝑ quaſdaꝫ venas q̄s miſeraicas medici vo/cant. recipit et a fortiori caloris actione ĩ ſã/guine alterat et ꝯuertit. Ad hec dic̄ cõſtan. ꝙ ſi ſtomach⁹ fuerit ſubſtantialit̄ calidus. cibos groſſos bñ digerit. delicatos ꝟo conſumit. et pl⁹ digerit q̄ appetit. et ꝑpt̄ ſimilitudi/neꝫ cibos calidos maxime querit. nec famẽ ſuſtinere poteſt. Frigid⁹ ꝟo ſtomach⁹ groſſi cibi nõ eſt bñ digeſtiu⁹. et ex eis cito grauat̄. et eos cito mutat in humores acidos ⁊ cor/ruptos. Stomach⁹ ꝟo ſicc⁹ cito ſitit nec parũ aque ſufficit. q̄ ſi ſupflua fuerit rugitũ in ventre facit. Et ſi fuerit hũid⁹ ſtomachus. nõ ſitit. humidũ cibũ appetit. ſꝫ paꝝ digerit Hucuſqꝫ Conſtan. li. j. c. xiiij. Accidunt aũt ſtomacho vt dicit idem li. ix. ca. xxvj. diuerſe paſſiões. ſ. mala digeſtio. fumoſitas diarria vomit⁹ ſingult⁹. inflatio. ructuatio. et hec ex diuerſis accidũt cauſis Quia q̄ncꝫ ex mala ꝯplexione. q̄ncꝫ ex nimia inanitõne. q̄ncꝫ ex nimia repletiõe. q̄ncꝫ ex nimio hũoꝝ acumine. q̄ncꝫ ex cordis putrefactõe. q̄ncꝫ ex ꝟtu/tis digeſtiue defectõe. q̄ncꝫ ex cibi qualita/te. q̄ ſi ſit pũgitiu⁹ ſtomach⁹ pũgit̄ ⁊ ad exeũdũ cõpellit̄. aut ſi viſcoſus lubricat̄. et ſic de facili egredit̄. q̄ncꝫ ex ꝟtutꝫ expulſiue nimia debilitate. nõ ſolũ ex ſe patit̄ verũ etiã ex aliorũ mẽbroꝝ colligãtia ⁊ vicinitate. Stoma/chus eñ eſt toti⁹ corꝑis pr̄familias. omniũ membroꝝ nutrimentũ recipiẽs. et ſinguloꝝ membroꝝ put expedit admĩſtrãs neceſſita/ti. vt dic̄ idem Conſtan.

De epate. Capl̄m. XXXIX

EPar ſiue iecur nomẽ hꝫ. eo ꝙ ignis in eo ſedem hꝫ q̄ uſqꝫ ad cerebꝝ ſub/volat et deinde ad oculos ⁊ ceteros ſenſus et membra ſe diffundit. et calore ſuo ſuccũ ſibi attractũ in ſanguinem trãſmutat quẽ ad vſum paſcendi nutriendiqꝫ corp⁹ ſil̄ membris admĩſtrat vñ epar dr̄. quia talia membra paſcit. In iecore ſedes eſt voluptatis et ꝯcupiſcentie. cuius extremitates fibre vocant̄. q̄ ſunt q̄ſi lingue eminẽtes et ſtomachũ amplectentes. calorem ad ciboꝝ dige/ſtionẽ deferentes vl̄ exhibẽtes. ⁊ dicũt̄ fibre. q2 ad aras phebi ab ariolis deferebant̄. q̄bꝫ oblatis et ſuccenſis rñſa dabant̄. Hucuſqꝫ Iſido. Eſt aũt epar vt dicit Conſtan. membrũ calidũ ꝯcauũ et lubricoſuꝫ in dextro latere aĩalis collocatũ. ſtomacho ſuppoſitum vt ſuo calore ꝑmã iuuet digeſtõem. Eſt eñ ſanguineũ ⁊ in colore rubicundũ. q2 ſucco/ſitas ei⁹ nimia caliditate ĩ hũore ſanguineũ eſt trãſuerſa. Aliq̄ntulũ eſt etiã duꝝ ne ð facili ledat̄. Uariat̄ eñ epar in hoĩbꝫ in q̄nti/tate ⁊ ꝑtiũ multitudine. q2 in hoĩbꝫ eſt mai⁹ q̄ in aliĩs beſtiĩs eiuſdẽ q̄ntitatis. Numer⁹ ꝑtium ei⁹ in quibuſdã eſt duplex. et h̄ ad minus. in q̄buſdam triplex vl̄ quadruplex. vel ad maximũ q̄ncuplex inuenit̄. A lata autē epatis ꝯcauitate ꝓgredit̄ q̄daꝫ vena q̄ a medicis porta nũcupat̄. ⁊ h̄ anteq̄ exeat ĩ q̄ncꝫ

diuidit venulas q̄nq̃ ptes epatis intrantes. Epar em̄ ſuccoſitatē pme digeſtōis p q̄ſdā venas i ſua ↄcauitate attrahit. ꝛ p calorē na turalē ebullitōꝫ celebrat digeſtōꝫ. ſcđo i maſ ſaꝫ ſanguineā ꝛ q̄ttuor hūoꝝ naturaꝫ ↄuertit. Qđ em̄ calidū eſt ꝛ hūidū trāſit i materiam ſanguis. cui⁹ receptaculū ſūt vene. qđ āt ca lidū ꝛ ſiccū eſt in naturaꝫ colere. cui⁹ ꝓpriū re ceptaculū eſt ciſta fellis. qđ ꝟo frigidum et ſiccū in materiā cedit melācolie cui⁹ ꝓprium receptaculū eſt ciſtula ſplenis. ſꝫ qđ eſt liq̄ dum ꝛ aq̄ſum in hūoreꝫ trāſit. fleumatis pro priū receptaculū ē pulmo. Ex q̄ ptꝫ ꝙ epar naturalis ꝟtutis eſt ꝑncipiū fundamētū pme di geſtōis ſtomacho maximū iuuamētū. ſcđe ꝟo digeſtōis in ſube ſue ↄcauitate eſt ꝑfecti uum puri ab impuro ſepatiuū. ſingulꝭ mem bris nutrimēti trāſmiſſiuū. amoris venerei excitatiuū. diuerſaꝝ paſſionuꝫ receptiuum. Patit em̄ q̄nq̃ ex nimia caloris intenſione Uñ ꝛ pori aperiunt interi⁹. ex q̄ꝝ aptione ꝟ tus euaneſcens remiſſi⁹ opat. q̄nq̃ ex nimia frigiditate ↄuerſionē attracte ſuccoſitatis in naturaꝫ ſanguineā impediēte: et ex ħ ſepiſſime ↄtigit idropiſim generari. cuꝫ idropiſis ni hil aliđ ſit ꝭm phm̄ niſi error ꝟtutis digeſtiue in epatis ↄcauitate. hac ei ꝟtute errāte ꝛ i ſua opatōe deficiēte. neceſſe ē ſanguinē corrūpi q̄ indigeſto corp⁹ qđ inde nutrit i tumeſcen do extēdit vñ ꝛ idropiſis generat. Itē patit epar ex ſube ſue mala ↄplexiōe. ꝛ ħ ꝭm hūo rū q̄ttuor diſtēpantiā in ipi⁹ eſſentia dn̄an tem. Itē patit ex viaꝝ ei⁹ opilatōe Cōtingit em̄ ſepe hūorem groſſū ꝛ viſcoſum in venis epatis adunari Uñ cū ſāguis clauſus exire nō pt cā eſt ↄſtrictōis et opilatōis. Itē etiaꝫ accidit ex nimio calore hūorē ſanguineum deſiccante et ſubaꝫ venaꝝ epatis ↄbēte ꝙ nō pt ſāguis libere diffundi ad alia mēbra cor poris nutriēda. Hoc idem āt aliq̄n pt ↄtige re ex nimia frigiditate humores ↄgelante. ꝛ meat⁹ epatis ↄſtringēte ꝛ ad mēbra nutrien da diſcurſū ſanguis ꝓhibēte. Itē idem etiā accidit ex apoſtemate ſubaꝫ epatis agguāte. ꝛ putredinē in ipi⁹ ſuba generāte. Itē idem accidit ex incluſa ventoſitate pelliculas ipi⁹ epatis extēdente et ex mēbroꝝ inordinatione dolorē ꝛ merorē inducēte. Iteꝫ ſepe patit ex imoderato fluxu ſanguis q̄ accidit ex vena rū ab ipo egredientiū aptōne. ꝛ ħ ↄtingit ex nimio ſanguis acumīe. vꝉ ex nimia repletōe vꝉ ex debilitate ꝟtutis retētiue. vꝉ ex nimio ex ercitio ꝛ labore. ſic di. ↄſtan. Ad ħ de natura ꝛ ſignis ↄplexiōis epatis dic Gal. i tegn̄. Sig nū epatis q̄n eſt calidū eſt amplitudo venarū nō pulſatiliū. ſup quē locū dic Haly. q̄n do minat et vincit calor in epate. fit epar mai⁹ ꝛ vena ei⁹ maior dilatatur et magnificata eſt. Magnificant oēs vene nō pulſatiles i oīb⁹ mēbris. et caleſit ſanguis ꝛ generat q̄nq̃ co lera citrina. ꝛ p ꝓceſſum tpis p⁹ ſtatū adole ſcentie adurit colera citrina. ꝛ fit ex ea cole ra nigra. ꝛ diuerſe aliq̄n ex tali colera acci dūt paſſiones. aliq̄n autē nimio calori epa tis cordis reſiſtit frigiditas. nam a corde ve lut a mēbro ſupiore ꝛ nobiliore epar in ſuis actōib⁹ moderat. et ħ idē dic Ariſ. li. xiij. vbi ꝑponit cor epati tanq̄ ꝑncipiū ei⁹ regitiuū. Item dic Gal. ꝙ frigiditas epatis ex calore cordis tpat. ꝛ ſignū frigiditatis ꝛ ſiccitatis epa tis eſt ſtrictura venaꝝ ꝛ paucitas ſanguinis ſic hūiditatis eiuſdē ſignū eſt mollicies ve narū ꝛ ſanguis multitudo Item idem dicit Haly. ꝙ epar eſt fons hūiditatis corpis. vñ cū ſit radix hūoris ſi ſit epar ſiccū nō poterit aliqđ mēbꝝ corp⁹ ↄuerte ad hūorē vꝉ hūidi tatem vt ei⁹ poſſit reſiſtere ſiccitati. Intēdit āt ꝛ remittit ſiccitas ꝛ humiditas epatis ꝭm cordis diſpoſitōꝫ. Epar ḡ eſt mēbꝝ nobile. cui⁹ alteratōne alterat corp⁹ ꝛ influit nutri mentū et ꝟtutes nutritiuas et in mēbra reliq̄ qua inferiora ſine medio. ad ſupiora ꝟo me diante corde ꝭm iudiciū Gal. Ecōuerſo āt ponit Ariſ. li. xiij. ꝙ cor facit oīa ꝑdicta me diante epate. q̄ āt verior ſit opinio alioꝝ iu dicio derelinq̄. Et hec de ꝓprietatib⁹ epatis dicta ſufficiant

De felle Ca. XLI

Fel eſt dictū eo ꝙ ſit follicul⁹ geſtās humorem ex dominio colere rubee amariſſimū vt di. Iſi. Eſt em̄ ciſtu la fellis q̄dam pellicula ſup gibbū epatis col locata. et hꝫ duos furculos. p vnū deportat colera rubea ad inteſtina vt p ea ꝟt⁹ expulſi ua ↄfortet. vt etiā acumine ſuo inteſtina me li⁹ expurgent. Per aliū aūt deportat colera ad ſtomachū vt ſua caliditate ꝟtutē adiuuet digeſtiuā. Eſt igit fel membꝝ calidū et etiā ſiccum. gibbo q̄ꝫ epatis ſuppoſitū eſt ꝓpriū colere rubee receptaculū. Cui⁹ eſt iuuamē tum vt ſanguis a colera rubea mūdificetur. ſanguis em̄ ex p̄ntia colere incenderet niſi i tra ciſtulaꝫ fellis ei⁹ ſupfluitas locaret. Eſt āt ſua caliditate decoctiōis cibarioꝝ iuua

meutū ſua ſubtilitate penetratiuū.ſua mor/
tificatōe et acumine pūgitiuū.et inteſtinoꝝ
corroſiuū.et ad ſupflua ac fetida eiicienda
excitatiuū.et etiā ex nimia caloris intenſiōe
amariſſimū.et ꝑ ſui admixtōem dulcedinis
ſanguinis immutatiuū Hucuſqꝫ Cōſtan.ſm
Ariſ.in li.iij.delphin⁹ nō hꝫ fel.gen⁹ omniū
volatiliū ⁊ omē gen⁹ piſciū ⁊ omē ouans hꝫ
fel.Sed ſm ma⁹ et min⁹ ⁊ forte erit in vijs
ſubtilib⁹ extenſis ab epate vſqꝫ ad inteſtinū.
Iſte vie forraſſis erūt fetide.⁊ forte erit fel in
tali inteſtino.et diuerſificatur.q2 qñqꝫ i ſupio
ri qñqꝫ in medio qñqꝫ in inferiori. et quedā
volatilia hñt fel occultatū i inteſtino.vt co
lumbe.coturnices.et hyrūdines.quedā ha
bent fel magnū in epate ⁊ in ventre ⁊ inteſti
no ſic accipiter.milu⁹.Item Ariſ.li.xiiij.ani
malia qdam non hñt fel omino ſic equus et
mulus et aſin⁹ ⁊ elephas.camel⁹ etiā non ha
bet fel diſtinctū.ſed hꝫ venas paruas in qb⁹
eſt fel.Item quidā hoīes habent magnum
fel in epate et quidā nō.Et eſt fel qddā ſup/
fluū aggregatū ſic feri i vētre: illo tñ ſupfluo
vtitur natura ad aliqd iuuamentū.In illis autē
qui hñt naturā epatis ſanam et qꝝ ſanguis
naturaliter eſt dulcis non inuenitur fel.aut ſi
inuenitur erit paruū.et hoc in venis valde gra/
cilib⁹.et ꝓpter hoc erit epar eoꝝ q̄ caret felle bo
ni coloris et dulcius alijs.qñ autem habet
aliquod animal fel inuenitur q̄ eſt ſub felle
valde dulce.Nam ꝑ collectōem fellis ad lo
cum vnū alie vicine partes redduntur dulcio
res.Fel.etiā ex ſue ſube ſbtilitate ⁊ acumie ē
groſſoꝝ humoꝝ inſciſſiuū.et ſua ſiccitate cō
ſumptiuū.Unde in collirijs oculoꝝ eſt ne/
ceſſariū ad viſum clarificandū et acuendū
ad impedimentū ſpūs vitalis remouendum ⁊
maxie fel accipitris ⁊ aliaꝝ volucrū viuētiū
ex rapina.ſic in viatico.Conſtanti.tangitur.ex
feruore aūt nimio ⁊ ebullitiōe fellei hūoris
ad epar tendentis inficitur ſanguis q̄ infectus
ea que ad nutrimentū membroꝝ trāſmittū
tur imutat et etiā ea inficit.et cuti croceū co
lorē vel viridem:ſiue etiā nigꝝ ſupinducit.
Cui⁹ paſſionis ſigna ſunt iſta.toti⁹ corporis
infectio.ſitis adeſt ⁊ oris amaritudo.dolor
frontis.auriū vicꝫ tinnitus et vrina crocea
cum ꝯſimili ſpuma ꝯtinua.vomit⁹ croceus
Aliqñ etiā ꝯtingit poros ciſtis fellis opila
ri.Uñ colera inficit ipm epar.ac ꝯſimilē in
ducit paſſionē.Unde Conſtanti.in viatico
dicit.qñ patitur fellis ſuba.i.ciſtis et deficit vir
tus eius qua ſolet ab epate coleram rubeā
extrahere remanente colera cū ſanguie tin/
gitur ⁊ alteratur.Idem etiā ꝯtingit qñ apoſte
ma eſt natū in vijs ꝑ quas colera ad fel tran
ſit.Uñ ad epar rediens ꝑ totū corp⁹ cū ſan/
guine ſe diffundit.q2 ſi porus inferior opile
tur aſcēdit ad viā ſupiorē ſcꝫ ad ipm ſtoma/
chum.vñ facies fit citrina:os amarū et ſic/
cum.in ſtomacho ardor et ſitis.vrina cum
egeſtione albeſcit ꝓpter elongatiōem colere
ab epate et renibus vbi vrina ſolꝫ tingi.Si
vero porus ſupior opiletur colera tingit infe
riora.et apparent ſigna q̄ priorib⁹ ſunt con/
traria.vt dicit idē Conſtan.Et hec de fel/
le dicta ſufficiant ⁊c.

De ſplene. Capitulū.XLI

Splen eſt dictū a ſupplendo.quia ꝑtē
ſiniſtrā iecori ꝯtrariā ſupplet ne va/
cua exiſteret.quem quidā cauſaꝫ ri/
ſus eſſe exiſtimant.nam ſplene ridem⁹.felle
iraſcimur.corde ſapim⁹.cerebro ſentimus.
iecore amam⁹.qb⁹ ꝯſtantib⁹ ſanū eſt animal
et integrū.vt dicit Iſi.Et ſm Cōſtan.ſplen
in ſiniſtra parte collocatur.cui⁹ forma natura
liter eſt oblonga.⁊ parꝫ verſus ſtomachū cō
caua:⁊ verſus coſtas eſt gibboſa.In his duo
bus locis qbuſdā panniculis colligata.Et
dꝫ ſplen duas hꝫ venas ꝑ quaꝝ vnam cole
ram nigram a ſanguine epatis ſibi attrahit
per aliā vero qntū ſibi ſufficit ad ſtomachum
tranſmittit vt eius appetit⁹ ꝯfortetur Splenis igi
tur eſt iuuamentū vt ei in ſiniſtra ꝑte corporis
defectū ſuppleat.et ex oppoſito ad ꝯſeruatio
nem ſtomachi iecori reſpondeat.vt ꝓpter mū/
dificatiōem epatis ſanguinis feces ſibi attra/
hat.⁊ qntū ad appetitū ſufficit ⁊ ad ꝯfortatio
nem ſtomachi tranſmittat.Eſt igitur ſuba
ſplenis rara et ſpongioſa ꝓpter faciliorē hu/
moris feculenti attractōem et remiſſionem
et eſt nigra ꝓpter melancolie cui⁹ eſt recepta
culum aſſimilatōnem.Eſt etiam a ſiniſtris
inter coſtas ⁊ ſtomachū poſita ꝓpter ſiniſtre ꝑ
tis tempantiam ⁊ infrigidatōem.ac ꝓpter con
ſeruandam ſtomachi cui ꝯiungitur calefactio
nem.aliquantulū eſt dura ne de facili ex qli
tate humoris feculenti ꝯbat leſionem. Cō/
tingit autem etiam ſplenem pati qñqꝫ ex vir
tutis ꝯtinue defectione.et hoc qñ non ſufficit
humorē attrahere.vel attractū ad locū aliū
deſtinare.Item qñqꝫ ex opilatōe qñ ſcꝫ hu/
mores groſſi ⁊ viſcoſi in vijs ſplenis opilantur

et adunant. vnde et eius actões impediunt.
Item qñqȝ ex nimia humoꝝ repletione. q̈a
humores ad ſplenem ꝯfluentes ꝓpter ſui ſi/
militudinē attrahuntur et ſufficienter non
euacuantur. vnde inuiſcantur et in ꝯcauita
te ſplenis indurant intantū vt ipſi⁹ ſplenis
ſubſtantia creſcere videatur. ſed ſm ſenten/
tiam Ipocratis ſi ſplen ſit magn⁹ corp⁹ mar
ceſcit. ⁊ ſi ſplen marceſcit corp⁹ impigueſcit
Unde ipſi⁹ ſplenis mediocritas ad paruita
tem potius q̄ȝ ad magnitudinem intendēs
bonitatem ꝯplexionis deſignat. vt di. Con
ſtan. li. ix. c. xxvij.

De viſceribꝰ. Ca. XLII

Viſcera ſm Iſidoꝝ inferiora dicun
tur ꝓprie inteſtina membris vitalibꝰ
ſubdita et ſubiecta. que quidem di/
cuntur inteſtina quaſi q̄dam interiori nexu
quadam familiari reuerentia ſunt ſuperio/
rum membroꝝ culcitra et eorundē quedaȝ
neceſſaria inſtrumenta. Et dicunt viſcera
quaſi vitalia. quia locis vitalibꝰ circa p̄cor/
dialia vbi gignitur vita ſunt interioribꝰ cir/
cūfuſa. Hucuſqȝ Iſi. ſm Conſtanti. autem
inteſtina quedam ſunt membra interi⁹ mu/
tuo ſe tenentia concaua rotunda ꝑ ventris
longitudinem ⁊ latitudinē collocata. quoꝝ
compoſitio et ſub̄a ſtomacho aſſimilatur.
Sunt autem numero ſex p̄ncipalia inteſti/
na. quorū tria ſunt ſubtilia que ſuperi⁹ ſunt
iūcta. tria vͦ ſunt groſſa ab inferiori incipi/
entia. Primū inteſtinū triū ſubtilium voca/
tur duodenū. q2 in ſua longitudine ſm mē
ſuram cuiuſlibet hoīs eſt duodecim digito
rum et h̄ ſup dorſum erigit et in nullā aliaȝ
partem retorquet. Secundū vocat ieiunū
quia ſemꝑ a cibis eſt vacuum. et dicunt ſa/
pientes et experimentatores q̄ mortuo ani
mali ſemꝑ inuenit illud vacuū. dicūt tamē
quidā q̄ hoc d2 ab anathomicis. q2 a ſe om
nia eijciēs nihil de acceptꝭ ad ſui retinet nu
trimentū. Tertiū ſubtile eſt appellatū. ſecū/
do ſimilimū. ſ3 tñ nūq̄ȝ ſine cibi corpulentia
eſt inuentū. Inter groſſa vͦ inteſtina p̄muȝ
vocatur orbum. et in ſubtili extremitate h3
os vnum. et eſt illud inteſtinū ſic vocatū. eo
q̄ ip̄m ſit orbatū. i. quaſi viduatū ab altero
orificio. Cū eñ cetera inteſtina duo habēt
orificia. illud h3 vnum ſolū. et ideo ſe habet
ad modū ſacci. quia multa recipit et pauca
reſpectu alioꝝ eijcit vel emittit. ſecundū vͦ
inteſtinū ſub orbo ſiue ſub ſacco poſitū dici
tur ilion. et hoc a dextra in ſiniſtrā tendit. et
dicitur ilion eo q̄ in eo inteſtino iliaca paſ/
ſio fieri ꝯſueuit. tertiū inteſtinū vocat a gre
cis colon. ⁊ h̄ etiā immediate cū inferiori to
tius corporis orificio eſt ꝯiūctum. ⁊ in h̄ inte/
ſtino grauiſſima paſſio. ſ. colica generat. vel
ex ipſi⁹ inteſtini nimia ꝯſtrictione. vel alicu
ius groſſi ⁊ frigidi hūoris coadunatōe. et ꝑ
ꝯſequēs viaꝝ illi⁹ inteſtini intrinſeca opila/
tione. ſic narrat Cōſtan. ⁊ etiā Gal. ſup am/
phoriſ. Patȝ igit ex p̄dictꝭ ad q̄d neceſſaria
ſunt inteſtina. quia cibū immutāt. et in ſua
ꝯcauitate ſuꝑflua recipiūt ad nature exone
ratione. ad hoc etiā ſunt neceſſaria viſceruȝ
rotunditas gibboſitas et volubilitas vt di.
Conſtan. vt cibus trāſmiſſus a ſtomacho ī
eoꝝ gibboſitate aliq̄ntuluȝ inhereret. et ſm
animalis neceſſitatē ſuꝑflua expelleret ⁊ ne
ceſſaria retineret. Sūt aūt rotūda ne a ſto/
macho ī aliq̄ angulo ſuꝑflue collecta rema
nerent q̄ corruptōem inducerent inteſtinis
Sūt etiā inteſtina duobꝰ panniculis mini/
mis vl' ad min⁹ inuoluta. et h̄ fuit neceſſariū
quia ſi vnus panniculus pateret. ab altero
panniculo ſubueniret. Sunt autem in/
teſtina aliquantulū villoſa. et eorum villi ꝑ
latum etiā extenſi. vt fecis ſuꝑfluitatē expel/
lerent. et neceſſaria nutrimento ꝯueniētius
retinerent. Sūt aūt viſcera ſiue inteſtina ī/
uoluta ad inuicem ⁊ connexa. ita vt minora
maioribus et graciliora ⁊ debiliora groſſio
ribus et fortioribꝰ innitant. vt ſic actiones vͥ
tutis naturalis et in expellēdo ſuꝑflua et in
recidendo neceſſaria aptius ꝑficiant. Dicit
etiā Ariſt. li. ij. q̄ ſm varietatem dentium in
mandibulis animaliū variatur in quantita
te et qualitate natura inteſtinorū. Unñ dicit
q̄ inteſtinū oīm animaliū habentiū dentes
in vtraqȝ mādibula eſt minus inteſtino nō
habentiū. ⁊ nullū animal habet inteſtinum
rectū niſi habeat dentes in vtraqȝ mādibu/
la. Item ibidē venter ſerpentis eſt ſtrict⁹. et
eſt ſimilis inteſtino amplo. et ſi fuerit natu/
raliter paruus h3 fel in inteſtinis. et ſi fuerit
magnus ſuper epar. Item idē li. xiiij. Omia
animalia ampli et recti inteſtini ſunt gulo/
ſa valde. q2 ꝓpter diminutōeȝ vſus cibi et in
digeſtionē eijciūt ſuꝑfluitatē cibi indigeſtaȝ
⁊ cito erit cibꝰ. ⁊ iō appetūt mltū. ⁊ continue
querūt cibū. Cōtingit āt pati viſcera ⁊ inte/
ſtina multipl'r. vt dic̄ Conſtan. li. ix. ca. xxvj.

Qñqꝫ ex colerico humore vel ex melãcolico
ſubaꝫ inteſtinoꝝ corrodẽte. ⁊ fluxũ diſſente
rie inducẽte. ⁊ h̃ paſſio peſſima ẽ ⁊ mortifera
vt dr̃ in amphoriſ. Solutio vẽtris ĩ cuiꝰ ini
tio colera exit nigra ẽ mortale. Itẽ qñqꝫ ex
ipoꝝ viſceꝝ interiori pũctura ⁊ vulneratiõe
et h̃ vel ab exteriori apoſtemate putrefactõꝫ
et pũcturã in pãnicul' ipoꝝ viſceꝝ inducẽte
vel ab exteriori leſiõe. Itẽ qñqꝫ ex interclu/
ſione vnctuoſitatꝭ pãniculos ⁊ neruos extẽ/
dente. et ille dolor grauis eſt intantũ vt ali/
qñ inteſtina penetrari videant̃. Item qñqꝫ
ex hũore groſſo ⁊ fleumatico inferiores ptes
inteſtinoꝝ obturãte. et ſterçoꝝ exitũ ꝓhibẽ/
te et iliacã paſſionẽ vł colericã inducẽte. vñ
h̃ morbꝫ peſtilẽtial' eſt ⁊ mortal'. raro ſanita
tẽ ſuſcipiẽs. ⁊ ſepe die ſcđo vł tertio interfici
ens niſi celeriꝰ ſuccurrat̃. Ceteras itẽſtinoꝝ
paſſiões q̃re infra in tractatu de infirmitati
bus de colerica paſſione ⁊c̃.

De renibꝫ Ca. XLIII

r Renes vt ait Varro ſũt dicti eo ꝙ ob
ſceni hũores ab his naſcũt̃. Nã ve/
ne ⁊ medulle tenuẽ hũoreꝫ deſudãt
in renibꝫ q̃ liq̃r rurſus a renibꝫ a calore vene
reo reſolutus recurrit ⁊ ad loca genitalia ſe
diffundit. vt di. Iſi. Locꝰ ãt in lateribꝫ ſpõ/
diliũ dorſi in q̃bꝫ eſt ſedes renũ dicũt̃ lũbi.
q̃ ſm Iſi. ob libidĩs laſciuiã lũbi ſunt dicti.
qꝛ in viris a renibꝫ ⁊ lũbis eſt cã veneree vo/
luptatꝭ. De renibꝫ ãt di. ꝯſtan. ꝙ fuerunt fa
cti vt ab epate aquaticũ ſanguinẽ ſugentes
eũ depurarent et eiꝰ colamentũ. ſ. vrinaꝫ ad
veſicã ꝑ meatꝰ vritides. i. vias vrinales trãſ
portarẽt. qđ etiã dicit Haly ſuꝑ tegñ. Ordi
nauit inq̃t creator ſummꝰ duos renes vt at
trahãt aq̃ſitatẽ ſanguĩs ab epate. et eaꝫ trãſ/
mittat ad veſicã expulſiõis gr̃a. qꝛ di. Ariſt.
li. xiiij. Renes inq̃ꝫ fuerunt creati ꝓpt' veſicaꝫ
vt ſic operatio veſice eſſet melior et ꝑfectior
quia renes ſunt ad colandũ ſuꝑfluũ humi/
di decurrẽtis ad veſicam. Item idẽ. Renũ/
culus dexter altior ſiniſtro eſt in om̃i anĩali
habente renes. et h̃ qꝛ calor in dextra parte
fortior eſt vel ſuperior. Item idem. In oĩbꝫ
aĩalibꝫ renes habentibꝫ renũculꝰ dexter eſt
minoris pinguedĩs q̃ꝫ ſiniſter et altior. qm̃
natura in dextra parte leuior eſt et maioris
motus ⁊ caloris. calor aũt diſſoluit ⁊ conſu/
mit pinguedinẽ. Itẽ renes ſunt de vltimis
membris interioꝝ. ⁊ ꝓpter h̃ indigẽt magno
calore. Recollige igit̃ ꝙ renes ſunt calidi et
naturalis caloris ꝯſeruatiui. frigiditatis et
dorſi ſpondiliũ ſunt temꝑatiui. a ꝯcauitate
epatis aq̃ſi humoris attractiui. ſanguis co/
latiui. virtutis natural' ꝯfortatiui. hũoris ſe/
minalis generatiui. poroſi rotundi pingue
dine cooꝑti. carnoſi quippe ſunt et poroſi ꝓ
pter faciliorẽ aq̃ſe ſuꝑfluitatis attractõneꝫ.
rotundi ne colligant aliquẽ humorẽ ad pu
trefactõeꝫ. pinguedine ſunt muniti ne ex fri
giditate oſſiũ dorſi aliquã ſuſtineãt leſionẽ.
Recipiũt aũt renes quaſdã venaſ ſtomachi
ab epate egredientes q̃bꝫ humor in ſcđa di/
geſtione ſuꝑfluꝰ defertur ad ipos renes. vñ
opilatis illis venis ⁊ in ſuo officio impedit̃
renes vna cũ epate patiunt̃. Accidũt aliqñ ĩ
renibꝫ varie paſſiones. vt di. Conſtantinus
li. ij. c. xxxiiij. ꝙ ſi vene epatiſ ꝯcluduntur ab
humore ſanguineo ad ſui nutrimentuꝫ de/
pauperant̃. vnde neceſſario extenuantur. ſi
ꝓpo meatꝰ coꝝ inferiores calore et frigore cõ/
ſtringant̃ ex pñtia humoris ſuꝑflui coꝝ ſub
ſtãtiã ſubintrãtis nimis extendũt̃ ⁊ dilatãt̃
et ꝑ ꝯñs corrumpunt̃. vel humores deſicca
ti putrificant̃ ⁊ in calculos ꝯuertunt̃. Mul
tis etiam aliĳs modis patiũtur ſicut ex apo/
ſtemate. ventoſitate. frigore nimio. vel calo
re.

De veſica Ca. XLIIII

Veſica ſm Iſidoꝝ a venti capacitate
eſt dicta. Nam ꝑ venti ꝯtractõnem
aperitur et dilatat̃. ſicut econuerſo
ꝑ venti emiſſionẽ ꝯbitur ⁊ artat̃. Vocat̃ aũt
veſicula ꝑ diminutõꝫ a veſica dicta quedã
pellicula pendens in gutture auis ſic burſa
in qua volucrũ ꝑmo recipiuntur cibaria q̃
in predicta veſicula digeſtioni ſecunde in ie
core faciende ſeparantur. et in eodem folli/
culo tanq̃ꝫ in ꝓmptuario ꝓprio ꝯ futurã eſu
riem reſeruantur. ſꝫ veſica ꝓut h̃ ſumit̃ ſm
Conſtan. eſt panniculus durus. rotundus
ꝯcauus ſic̃ ſaccus in om̃i tꝑe clauſus. excep
to ſolo orificio ſuꝑiori. Fuit ãt ſuba eꝰ dura
ne acumine vrine cuius eſt receptaculum le
deretur. Fuit autem ex om̃i parte clauſa in
feriꝰ vt liquor ſubito attractꝰ inuolũtarie ex
pelleret̃. Vñ ꝑ vnũ et idem foramen vrina ĩ/
gredit̃ ꝑ qđ egredit̃. vtꝫ in anathomia. Fuit
etiã rotundũ vt in augmentũ colamenti ſã
guĩs dilatet̃ et ad ipſiꝰ ſuſceptõem capacior
redderet̃. Dicit em̃ Ariſto. li. xiij. ꝙ om̃e ani
mal habens pulmonẽ multum ſitit. et ꝓpter
hoc indiget cibo humido plꝰ q̃ꝫ ſicco. et ideo

fuit neceſſaria veſica ad recipiēdū hu⁹ ſup/
fluitatē humiditatē. Itē ibidē. Nullū aīal hñs
plumas: aut ſquamas: aut cortices: ſiue te/
ſtas h̄z veſicā oīno p̄ter cortucā marinā aut
ſilueſtrē. Nā ſupfluitas in hmōi aīalib⁹ trā/
ſit in nutrimētū plumaꝝ ꝛ ſquamaꝝ ꝛ hmōi
Itē ibidē li. iij. Oē aīal generās h̄z veſicā
ouās āt nō p̄ter q̄ȝ gen⁹ lacertaꝝ. ꝛ ñ exit hūi
ditas a veſica mortuoꝝ. et forte aggregat̄ i
veſica ſupfluitas ſicca et ex eo ꝯtingit lapis
Item ibidem li. vj. In aīali omī carēte veſi
ca eſt vna via apparens exit⁹ ſtercoris et ſup/
flue humiditatis.

De vrina Capitulū. XLV.

Urina ſm Iſaac eſt colamētū ſāguis
ꝛ alioꝝ hūoꝝ ex actōne nat̄e genera
tū. Nā ab epate ſumit initiū. ſ; in re/
nib⁹ recipit ſubaȝ ꝛ colorē. aq̄ſa eñ ſuba ſā/
guis p q̄ſdā venas ſubtiles trāſmittit̄ ad re
nes nutriendos. Uñ cū ad renū deportata
fuerit regionē vbi colat̄ ꝛ ad modū ſeri eliq
ti depurat̄. et vi caloris epatꝭ ꝛ renū tīgit̄ et
colat̄. ꝛ ſic deſudās p poros vritides i veſicā
i ip̄i⁹ ꝯcauitate adunat̄. Uñ h̄ ſuba hūida ꝛ
liq̄da a veſica emiſſa eſt vrina ſic dicta. q2 eſt
vritiua ꝛ mordicatiua. q2 vt dic̄ Egi. Qd tā
git mordet deſiccat ꝛ vrit. vritiuā ei ꝛ d̄ſicca
tiuā h̄z nat̄aȝ. vñ valet ꝯ ſcabiē ſerpiginē ꝛ i
petiginē;. ꝯ puſtulas ꝛ veſicas ſi patiēs inde
ſe abluerit. in potu ſpleneticis ꝯfert mūdat
vulnera putrida et loca ſanioſa. Cum felle
etiā accipitrꝭ colliriata ꝛ ocul̄ caute linitꝭ i/
miſſa pānū corrodit ꝛ delet maculas ocloꝝ
ſic expſſe dic̄ ꝯſtan. ꝛ Gal. Et io vrina non ē
abhorrēda. q2 in mltꝭ vtilis ē ꝛ accepta. Dr̄
etiā vrina ab vrith greco. i. demōſtratiua De
mōſtrat eñ interiora. q2 vt certificemur de
interiorib⁹ vrine iudicio ducimur. demon/
ſtrat ei v̄tutē nat̄alē i epate ꝛ i aliis mēbrꝭ in
ferioribus. p vrine ſubaȝ ꝛ colorē ꝛ mat̄ie p et⁹
ſedimē ſiue ſubaȝ quā medici ipoſtaſim vo/
cāt certificamur. Nā ſi fuerit illa reſidētia i
fūdo vaſis alba pinea coadunata nō diuiſa
fortitudinē deſigt v̄tutꝭ. ꝛ ꝯpletā actōȝ calo
ris nat̄al in ipis mēbrꝭ. Per mediā āt regio
nē vrine quā medici enormiā dicūt de me/
dia regione corpis. i. de corde ꝛ ſibi adiacē/
tib⁹ iudicam⁹. nā ſi vrina i medio fuerit i co/
lore ꝛ ſuba bñ diſpoſita ñ liuida. nō volubil
aut obſcura. vel obumbrata ſpūalia mēbra
iudicat eſſe ſana. Silr̄ p p̄tē vrine ſupiorem
quā nepbilē nūcupāt d̄ fortitudīe v̄tutꝭ aīal
in regiōe capitꝭ pnoſticam⁹. Nā ſi nō fuerit
circul⁹ nimis groſſus. nō igne⁹. nō liuid⁹ nō
viridis nō granuloſus. ſ; i colore ꝛ ſuba te/
perat⁹ cerebꝝ et oīa alia mēbra aīali virtuti
ſeruiētia denūciat eſſe tuta. Si vo ꝯria ſig
fuerit in vrina ꝯriā deſignāt corpis diſpoſi
tionē. Iudicat̄ āt p̄cipue vrina ſm ſubaȝ et
colorē. Nā alid ſigt qñ tenuis ē in ſuba qñ
hūoris domināt ſiccitatē. alid qñ ē medio/
cris. q2 tūc deſigt tpamentū ſiue eq̄litateȝ ꝛ
mediocritatē ſm colorē aūt iudicat̄. q2 mul
ti ſūt colores. ſ. xx. vt dic̄ Iſaac et Egi. quoꝝ
q̄dā caloꝛꝭ vl̄ frigiditatꝭ inteſionē alij remiſ
ſionē alij mediocritatē p̄tendūt Nā remiſſū
calorē deſignāt glauc⁹ lacte⁹ ꝛ hmōi. Inten
ſum vo a ruſo ſupius. Mediocris vo ſubci
trin⁹ ꝛ ſubrufus. Int̄ q̄s q̄dā deſignāt mor
tificatōēȝ vt niger. viridis. liuid⁹. q̄dā indi/
geſtionē alb⁹ lacte⁹ glauc⁹. q̄dā digeſtiōis i/
pfectionē ꝛ impfectā inchoatōēȝ vt ſubpal/
lid⁹. pallid⁹. Quidā pfectā digeſtōēȝ. vt ci/
trin⁹ rufus. Quidā exceſſum ſiue excedēteȝ
intenſionē. vt ſubrubicūd⁹ rubicūd⁹. Qui/
dā aduſtionē. vt in opoſtiañ. Quidā ſuper/
aduſtiōēȝ et mortificatōȝ. vt niger. viridis.
Nigredo tñ cauſat̄ qñq̄ȝ a frigiditate calorē
nat̄alē penit⁹ extinguēte. ſic p̄tedit liuiditas
ſed qñ pcedit ex vlriata aduſtione tūc proce
dit viriditas. Iſtoꝝ āt coloꝝ cauſas dicere
nō ptinet ad h̄ op⁹. ſ; q̄ eas ſcire voluerit li/
bros Iſaac et Theophili Cōſtātini Egidij
legat. in quib⁹ tractat̄ pfectiſſime de vrinis.
ſed iſta ad p̄ns h̄ ſufficiant.

De ventre Ca. XLVI

Uenter vterus et aluus inter ſe diffe/
rūt. vt di. Iſi. Ueter eñ eſt q̄ accep/
tos cibos digerit ꝛ apparet extrinſe/
cus. Et eſt dic̄⁹ vēter. eo q̄ p ventreȝ veniat
cibus ad totū corp⁹. Alu⁹ eſt q̄ cibū recipit
ꝛ purgari ꝯſueuit. Uteꝝ ſole mulieres hñt
in q̄ ꝯcipiūt. ꝛ dicitur vterus. eo q̄ fetu im/
pleat̄ interi⁹ vt dicit Iſidorus. Eſt igit̄ ven/
ter nutrimenti totius corpis receptaculum
vt dicit Conſtan. membroꝝ nutribiliuȝ ſe/
des pme digeſtionis et ſecunde fundamen
tum. cui⁹ creatio eſt carnoſa calida et humi
da. et h̄ ꝑpt̄ digeſtionis neceſſitatē pāniculiſ
diuerſis circūdat̄ ꝑpter interiorem ꝯſeruati
onem. cui⁹ diſpoſitio eſt rotunda. ꝑpt̄ liberi
orem ciboꝝ nutribiliū collocationem. Ob/
longa fuit ꝑpt̄ faciliorem ipi⁹ cum ſupiorib⁹
et inferiorib⁹ ꝯiūctionem ſiue colligatōem.

Mediū eñ locū in corpe ſibi vēdicat. vt nutrimētū inferioribꝫ ⁊ ſupioribꝫ mēbrꝭ diſtribuat ⁊ trāſmittat. Eſt igiꝭ vēter inꝭ oēs partes corpis mollioꝛ ⁊ infirmioꝛ ⁊ tñ ceterꝭ eſt vtilioꝛ. Nā tāqꝫ nutrix corpis ꝑ oībꝫ alēdis corpis mēbrꝭ cibos ꝛcipit ⁊ decoqt et ad ſingula mēbra debita nutrimēta deriuat ⁊ trāſmittit. Sup̄fluitates mltas ꝓpꝭ alioꝝ membꝛoꝝ nutrimētum in ſe recolligit. ſꝫ eas diu ferre nō ſuſtinens ipas a ſe reĳcit ⁊ repellit. Ex mala diſpoſitōe mēbroꝝ nutribiliū que infra ſe ɔtiet. diuerſas infirmitates ɔbit aliqñ ⁊ incurrit. q̄ qdē paſſiōes tāto ſūt piculoſioꝛes q̄nto vētri ⁊ alĳs vitalibꝫ ſūt ꝓpinquiores. Patiꝭ ſiqdē ſepiꝰ ꝓpꝭ nimiā repletōnē. ⁊ tūc nō curaꝭ niſi ꝑ ɔriā euacuatōꝫ. Et econuerſo qñ moleſtaꝭ ꝓpꝭ nimiā inanitōꝫ ei ſuccurriꝭ ꝑ ɔriam repletōꝫ. ſic dꝛ in amphoriſ. Quecūqꝫ eñ egritudīes ex plenitudīe fuerint euacuatio ſanat et q̄cūqꝫ ab inanitione ſoluit plenitudo. Itē actōnes vētris ſm diuerſitatē tpis variāꝭ. Nā in hyeme naꝭl calor ī interioribꝫ vētris ɔcluſus fortiꝰ operaꝭ. vñ appetitꝰ in hyeme magꝭ accidit ⁊ digeſtio fortioꝛ generaꝭ. qꝛ vt dꝛ in amphoꝛ. ventres in hyeme et vere ſunt calidiſſimi naꝭ ⁊ ſomni longiſſimi

De vmbilico Ca. XLVII.

Vmbilicꝰ mediꝰ eſt corpis locus ſic dictꝰ. qꝛ ilioꝝ vmbo ſic vmbo in medio clipeoꝝ locꝰ ē dictꝰ Ex vmbilico eñ infans ipendēs nutriꝭ. Eſt eñ vmbilicꝰ ſm ɔſtan. ex neruis venis ⁊ arterĳs ɔpoſitꝰ. q̄ mediāte fetꝰ ſanguinē ſubtilē attrahit et ſugit. ⁊ ꝑ ipas arterias ſpm̄ recipit. Rūpiꝭ āt vmbilicꝰ iuxta matricē dū fetꝰ egrediꝭ. et cū fetu exit. quē obſtetrices ligāt q̄ttuoꝛ digitoꝝ lōgitudīe. ⁊ ex hac ligatura fiūt extremitates vmbilici ⁊ rotūditates. Dꝛ vnde ꝗ Coſtan. Sup Eze. aūt. xvj. diꝭ Diero. ſic. Naturale ē infantibꝫ ortꝭ ꝑmo vmbilicū p̄ſcidi. deinde ad ſāguinē diluendū aq̄ lauari. tertio hūoꝛem puuloꝝ ſole ſiccari. q̄rto tenera corpa pānꝭ ſtrigi ne mēbra diffluāt. ⁊ ſic deꝑrauenꝭ. Ibidē etiā diꝭ gloſa Gre. ꝙ vmbilicus eſt q̄ fetꝰ alitur in vtero ſic arboꝛes ⁊ virgule ꝑ radices hūoꝛe occulto terre nutriūꝭ. In vmbilico āt ſita ſūt genitalia mulieꝝ. ſic in lūbis genitalia viroꝝ. ⁊ idō vmbilici noīe luxuria deſignaꝭ in Job. xl. Uirtꝰ eiꝰ ī lūbis eiꝰ. ⁊ fortitudo eiꝰ in vmbilico vētrꝭ eius. De vmbilico āt diꝭ Arꝭ. ī li. xiĳ. ꝙ om̄e aīal generās ⁊ ouans hꝫ vmbilicū tpe piꝰ. ⁊ cū creſcit piꝰ auis creſcit vmbilicꝰ. ⁊ nihil oīno appareꝫ qm̄ ɔtinuaꝭ cū inteſtino ꝑ aliq̄nā ptiū venarū. Itē idē li. xvj. Creatio vmbilici ñ eſt niſi cortex ɔtinēs venas. ⁊ cū vmbilico ɔtinuaꝭ. et currit ſāguis a matrice ꝑ venas vmbilici q̄ ꝑ canale ad pueri nutrimentū. Creſcit ꝙ ɔceptū ꝑ eſſe vmbilici. vt dꝛ in eodē

De genitalibꝫ Ca. XLVIII.

Genitalia ſūt ptes corpis vt et nomē ipm docet. q̄ gignende ſoboꝭ ꝟtutē acceperūt vt di. Iſi. Dec etiā pudēda ꝑ verecūdia dicūꝭ. vñ ⁊ tegunꝭ. ita ꝙ nō hñt eandē ſpēꝫ decoꝛꝭ ſic alia mēbra q̄ ī ꝑmptu ſūt locata Et idō reputanꝭ inhoneſta. inter q̄ vnū dꝛ verecꝫ. vꝭ qꝛ viri eſt tm̄. vꝭ qꝛ mēbrū eſt verecundū. vꝭ etiā ex q̄ virꝰ emittiꝭ. Nam ꝓpꝛie dꝛ virus ille humoꝛ a viri naꝭa fluēs vt di. Iſi. Sūt etiā alia membra ꝟtutꝭ generatiue fūdamenta. ſ. teſticuli. diminutiue a teſtibꝫ dicti. q̄ꝝ numerꝰ incipit a duobꝫ. ſine q̄rū teſtimonio nō eſt aliqs vir pfectꝰ. hi ſemē calamo adminiſtrant. qđ a ſpine medulla et a renibꝫ ſuſcipiūt grā ꝓcreādi. Dꝛ vnde ꝗ Iſi. ſm ɔſtan. ſuba eoꝝ ɔpoſita eſt de carne glāduloſa. alba. molli. et rara. et h̄ fit ꝓpꝭ caloꝛꝭ obſeruatōem ⁊ ſanguis imutatōem in albedinem. qđ fit ꝑ vehementem caloꝛem ī ipoꝝ ſuba ſanguinem decoquentem. et in albedinem cōmutantem. Et dicunꝭ h̄ membra pncipalia. qꝛ pncipaꝭ actōis ꝟtutis naturalis ſcꝫ generatiue ſunt ꝓpꝛie inſtrumenta. que ſi p̄ciſa fuerint vigoꝛ virilis ſexus eneruatur et maſculina complexio in femineā alteraꝭ. Et ideo ſm Ariſtotelem libro tertio. Eunuchi quando caſtrantur ante pollutiōem in ſomno non oꝛitur in corpoꝛe eoꝝ poſt h̄ pilus. Si vero caſtrentur poſt pollutōnem p̄ter pilos pectoꝛis omnes pili defluunt et efficiūtur effeminati et molles animo ⁊ corpoꝛe imbecilles. Unde Ariſtoteles lib. viĳ. voces hominū quando caſtrantur mutantur et efficiuntur ſicut feminarū ⁊ foꝛme eorum alterantur et figure. Animalia autem quādo caſtrantur in iuuentute efficiuntur maioꝛa. ſed ſi caſtrentur poſt pfectiōem non augmentantur Cerui etiam ſi caſtrenꝭ poſt pfectōnem non augmentantur. Cerui etiā ſi caſtrenꝭ ante cremētū cornuū nō oꝛiuntur eis cornua. ⁊ ſi pꝰ oꝛtū caſtrenꝭ nō vlterius creſcūt cornua āpliꝰ. nec mutāt cornua. nec eĳciūt ea ſicut faciūt non caſtrati. Diciꝭ

etiã ibidē ꝙ ſi vituli nō caſtrent̄ cito pͦ annū
remanēt ꝑui. ⁊ dic̄ qñ caſtrāt̄. extrahūt̄ radi
ces neruoꝝ. ⁊ ſi acciderit loco vulneris apo/
ſtema. cremabūt teſticulū abſciſū. et ponūt
cinerē ſup apoſtema. Et q̄dā aīalia caſtrant̄
ſolū ꝓpt̄ teſticulos ſic̄ caſtores q̄ etiā qñ ꝑſe/
quūt̄ a venatoribꝫ ipſis dētibꝫ trūcāt teſtes
ne vlteriꝰ ꝑſeq̄nt̄. Dic̄ etiā ꝙ onagri maſculi
caſtrāt filios ⁊ eis dētibꝫ teſticulos ꝑſcidūt
ſꝫ matres a maſculis occultāt eos. ⁊ ꝑcauēt
eis a mai i ꝯ ne caſtrēt̄. Itē dr̄ li. xvj. ꝙ auiū
teſticuli pͦ tp̄s ſibi ad coitū a nat̄a d̄putatū
efficiūt̄ ꝑuuli itātū ꝙ tūc n̄ apparēt. ſꝫ tūc qñ
inſtat amoris tp̄s creſcūt valde. Sūt igit̄
illi teſticuli cū alijs mēbris ſibi admiſtrātibꝫ
hūoris ſeminal̄ ꝑncipiū. ⁊ eiꝰ ꝑmū ⁊ radica
le fundamētū. Nā vt di. ꝯſtan. Deꝰ ad aīaliū
generatōẽ ꝯuenientē ꝯueniētia ꝓcreauit mē
bra in q̄bꝫ inſeruit materiale ꝑncipiū gene/
ratōis. qđ q̄dē ſine amoris affectu nō ꝑt ꝓ/
duci ad effectū talē. mēbris genitalibꝫ ſiq̄dē
inſeruit iſeꝑabilitatē ⁊ appetitū. vt vnūq̄dq̄ꝫ
aīal ad ꝯſuatōẽ ſpeciei ⁊ m̄tiplicatōẽ ſui
animaret̄. ⁊ h̄ q̄dẽ diuino nutu factū eſt ne
forte abominato coitu ab aīalibꝫ generatio
euitaret̄. ad generatōis āt tal̄ ꝯpletōẽ neceſ/
ſe eſt duo aīalia ꝯuenire. ſ. maſculū et feīaꝫ.
ex q̄ꝝ ſemine mutuo ꝓcrearet̄ q̄dlibꝫ indiui
duū. ita ꝙ i vno. ſ. generantiū. ſcꝫ i feīa eſſet
q̄ſi ꝑncipiū materiale ⁊ paſſiuū. In maſcu/
lo vo eſſꝫ formale ꝑncipiū ⁊ ꝑncipal̄r effecti
uū. Et iđo dic̄ Ar̄. li. v. ꝙ generatio aīaliūꝫ
duplex h̄ꝫ ꝑncipiūꝫ. ſ. marē ⁊ feīaꝫ. Ex mare
āt ꝑncipiū motꝰ eſt ſic̄ forma. Femina āt eſt
ſic̄ materia. ex ꝯmixtiōe āt vtriuſq̄ꝫ fit creat̄a
⁊ creatio embrionis ⁊c̄. Aptauit igit̄ deꝰ mē
bra generantiū vt alteꝝ emitteret ſeminale ꝑn
cipiū alterū recipet. Et h̄ mēbra talit̄ a deo
ſapiētiſſime ſunt formata. vt ad opꝰ ſuū nec
meliora ꝑnt eſſe neq̄ꝫ ꝑfectiora. vt dic̄ ꝯſtan.
Sꝫ certe his mēbris plurimi abutūt̄. q̄m
ipſis ad generatōis fructū nō vtūt̄. ſꝫ potiꝰ ꝯ
rōnis ordinē ⁊ nature iura nō ad ſeruiēdūꝫ
proli: ſꝫ potiꝰ turpitudini ac libidini eadem
cōplere dinoſcūt̄. Et iđ de iſta materia dig
nū duxi ſub ſilentio ꝑterire. ne forte ſperma
tis explanando originē ꝓgreſſū vl̄ finem vi/
dear carnalibꝫ occaſionē cogitādi carnalia
exhibere. de h̄ ſolūꝫ admonēs vniuerſos ne
q̄s putet ꝑdictoꝝ mēbroꝝ officio cē ꝓ libito
abutendū. nā q̄cūq̄ꝫ ꝑter legitime generatio
nis ꝯceſſū vſum volūtarie mēbris genitali/
bꝰ ludibria libidis exercuerit deū nat̄e pare
tem ⁊ genitorē iā ꝑdidit. nec i generatōe iu/
ſtoꝝ niſi cū digne penituerit locū int̄ filios
gl̄e poſſidebit. Nā abuſus generatiue ꝑter
patris luminū iniuriā et quā meret̄ offenſaꝫ
tollit grāꝫ. vulnerat nat̄aꝫ. ꝑdit ſocietatē an
gelicā. acq̄rit gehennā. denigrat formā. eua
cuat ſubaꝫ. ⁊ ſpoliat gl̄aꝫ ſempiternā. vt dic̄
Ambroſiꝰ.

De matrice. Ca. XLIX

Matrix in feīa eſt ſingulare mēbrū ad
modū veſice diſpoſitū ad ſuſceptōẽ
hūoris ſeminal̄ a nat̄a deputatū ad
quā tanq̄ ad muliebris corporis ſentinā con
fluit hūoris mēſtrualis ſupfluitas. q̄ ꝓpt̄ mē
ſtrual̄ fluxū ⁊ refluxū menſtruū eſt vocatū.
eo ꝙ circuitu lunaris luminis ſolet accidere
h̄ ſupfluū. vt di. Iſi. Hec etiā muliebria nū
cupant̄ q̄ in mulieribꝫ durāt nat̄al̄r q̄diu vi
get in eis vis ꝯcipiēdi. q̄bꝫ totalit̄ deficiētibꝫ
deficit ꝯceptōnis vꝰ. Et dicunt̄ muliebria.
q̄ in ſolis mulieribꝫ hec infirmitas inuenit̄
Nam ſola mulier aīal menſtruale eſt vt dic̄
Iſi. cuiꝰ cruore ꝯtacte fruges nō germināt.
moriunt̄ herbe. amittūt arbores fructus ⁊c̄.
Huiꝰ ſanguinis ꝓprietatē et naturam quere
ſup li. iiij. in tractatu de hūoribꝫ. Hoc mēn/
ſtruū eſt humane generatōis ꝑncipiū. h̄ nō
biliū ⁊ ignobiliū eſt cōmune i matris vtero
nutrimentū. Vñ ager nr̄e natiuitatis irrigat̄
⁊ nutrit̄ infantulꝰ q̄diu i matrice ꝯſeruatur
Habꝫ āt duas cellulas ſiue ꝯcauitates dex
trā. ſ. in q̄ maſculꝰ generat̄. ⁊ ſiniſtrā q̄ ꝯcep/
tioni feīe deputat̄. fetus āt inter duas cōca
uitates ꝯceptꝰ vtriuſq̄ꝫ ſexꝰ diſpoſitōem h̄re
ꝯſueuit. In anathomia āt dr̄ ꝙ matrix tres
h̄ꝫ cellulas a dextris maſculo appropatas.
et tres a ſiniſtris feminis deputatas. in me/
dio vo naſcit̄ hermofrodita. i matrice vo cō
cipit̄ fetꝰ q̄ a fouēdo eſt ſic dictꝰ. cuiꝰ follicu/
lus ſiue pellicula q̄ circundat̄ ſecūdina dr̄ q̄
ſimul cū infante naſcit̄. et ſi in matrice caſu
aliq̄ poſt partū in vtero māſerit ꝑiculum in
ducit niſi nature vl̄ medicine remedio expel
lat̄. Subiacet aūt matrix ipa mltis paſſioni
bus. q̄nq̄ꝫ patit̄ ſupfluoꝝ hūoꝝ retentiōem.
et h̄ ex viſcoſo hūore ora venarum opilāte vl̄
ex frigiditate coartante vel et ſiccitate cōſu/
mente. et he diuerſitates dinoſcuntur ꝑ ſig
propria. Item quandoq̄ꝫ patitur nimiū hu
moꝝ mēſtrualiū fluxū et effuſionem. et h̄ vl̄
ex nimia abundantia quā nat̄a nō ꝑt retine/

re. vel ex nimia acuminis hũoꝝ violẽtia. ⁊ h
paſſio ſi antiq̃ fuerit vix curaꝛ. ex q̃ eñ orifi-
cia venaꝝ lõgo tpe ſũt apta difficile ꝯſolidã
tur. Item patiꝛ matrix ſuffocatõẽ. in q̃ paſſi
one videꝛ mulieri deberi ſuffocari. matrice
ſpũalia ꝯpmẽte. qḋ ꝯtingit ex nimia hũoꝝ
repletõne matricẽ extendente vł corrupta ⁊
venenoſa fumoſitate a corrupto hũore reſo
luta vacuitatẽ matris replẽte ⁊ extẽdẽte Vñ
matrix repleta ſupiꝰ eleuata ꝯpmit ſpũalia:
vñ mulier pene ſuffocaꝛ. Item qñq; patiꝛ p
cipitatõẽ qñ dextrorſũ vł ſiniſtrorſũ plꝰ de-
bito inclinaꝛ. vel de loco ſuo exteriꝰ egrediꝛ.
qḋ accidit ex neruoꝝ ipiꝰ relaxatõne ex ſup-
fluis hũoribꝰ ipã matricẽ aggrauãtibꝰ Itẽ
patiꝛ aliqñ apoſtemat; interioris pũcturã
et dolorẽ. vt di. ꝯſtan. ex hũoribꝰ collect; ad
apoſtema. vñ ſeqꝛ pũctura dolor gũiſſimꝰ ⁊
arſura. Itẽ patiꝛ pꝰ impregnatõẽ dolorẽ et
diſtenſiõẽ ex motu fetꝰ. et maxĩe circa ptũ.
tũc eñ moueꝛ motu fortiori. Vñ neceſſe eſt
tũc tpis matricẽ ꝯcuti atq; ledi. maxĩe ãt pa
tiꝛ qñ in ptu ſe exonerare nitiꝛ. et exitꝰ fetus
a caſu aliq̃ impediꝛ. qḋ cõtingit aliq̃tiens ex
anguſtijs viaꝝ ipiꝰ matricis. qñq; ex pingue
dine mulieris. aliqñ ex nimia fetꝰ magnitu-
dine ⁊ debilitate ac defectu ꝟtutis expulſiue
in corpe parturientis. aliqñ etiã ꝯtigit fetũ
eſſe mortuũ. ⁊ ido nõ adiuuat mouendo ad
exitũ ſiue ad partũ. et aliqñ credit ſe mulier
hr̃e puẽꝝ ⁊ geſtat in vtero aliqḋ fruſtulũ mẽ
ſtruoſũ ſic narrat Ari. li. xviij. Accidit etiã
mulieribꝰ poſt impregnatõnẽ infirmitas q̃
mola dr̃. putabat eñ q̃dam mulier ꝙ pꝰ coi
tum viri eſſet impregnata ⁊ inflabaꝛ venter
eiꝰ. et apparuerũt in ea ſigna impregnatõis.
⁊ cũ ꝑuenit tps pariẽdi nõ diminuebaꝛ i ea
tumor ventris ſ; ſic manſit ꝑ tres annos. tã
dem peperit fruſtũ carnis ita duꝝ ꝙ vix po
tuit ferro diuidi. et tale fruſtũ mola dr̃. et h
q̃dẽ accidit ſic di. Ari. ibidẽ. qñ vicẽ fit ſuf
focatio ꝯcepti ex pauore ⁊ hũore male dige
ſtionis. q: tũc generaꝛ fruſtũ. qḋ q̃dẽ mola
dr̃ in matrice ⁊c. Iſtis eñ et multis alijs pati
tur miſera matrix mater nr̃a ⁊c. Sequitur
aliud capłm.

De natibus Capitulũ. L

NAtes dicũꝛ eo ꝙ ipis innitimur duꝫ
ſedemꝰ. vt di. Iſi. Vñ ꝯglobata ẽ in
eis caro ne ꝑmẽtis carnis mole do-
leant. in natibꝰ itaq; ferꝛ trũcus corꝑis qui
a collo incipit et vſq; ad nates ſe extendit. vt
dĩ Iſi. Nates ſm ꝯſtan. ſũt neruoſe. ⁊ hꝫ pte
coxaꝝ et femoꝝ cũ trũco corꝑis colligatoꝝ.
et ido fuerũt carnoſe ad tpandam neruoꝝ ⁊
etiã oſſiũ frigiditatem. et etiã ad defendẽdã
neruoꝝ ſenſibilitatem. vt di. Conſtan. li. iij.
ca. viij. ⁊c. Seqꝛ aliud capłm

De femoribꝰ Capłm. LI

FEmora dicunꝛ eo ꝙ ex illa pte cor-
poris viri a feminis diſcernũꝛ. Extẽ
dũꝛ aũt ab inguibꝰ vſq; ad genua. ⁊
mouenꝛ femora in coxis q̃ꝝ ꝯcaua vertebra
dicunꝛ. coxe ꝟo q̃ ꝯiuncte a ꝑi dicunꝛ. Flec
tunꝛ aũt femora intus ⁊ nõ extra ſubtꝰ ſcꝫ et
non ſuꝑ ſicut brachia. Vñ a quibuſdã fru-
ſtragines nũcupanꝛ. vt di. Iſi. Sũt autem
femora ex magnis oſſibꝰ compoſita vt dicit
Conſtan. li. iij. c. viij. tota q̃dẽ a ſupiori pte
ꝯcaua. a parte anteriori gibboſa duo habẽ-
tia acumina. Fuit autem neceſſaria mag-
nitudo. vł quia totius corporis ſunt oſſium
fundamenta. vł quia maiores portãt lacer
tos et neruos. ꝑ quos fit pedũ motio volũta
ria. fortitudo partis exterioris fuit neceſſa-
ria vt locũ habeant lacerti et nerui. q̃ ſi eẽnt
intrinſecꝰ ꝯtriſtarenꝛ et lederenꝛ. Sũt autẽ
eadem intrinſecꝰ aliq̃ntulum rotunda. et h
fuit neceſſariũ. ꝙ ſi ex vna parte tm̃ tortuoſũ
eſſet totũ corpꝰ eſſet tortum et non rectum.
concauitas inſup fuit neceſſaria cũ gibbo-
ſitate interiori vt firmior eſſet inceſſus eoꝝ.
Concauitas fuit neceſſaria vt ꝯcauitatum
crurũ eſſent ſubintratiua. ſunt etiã femora
carne et muſculis munita vt oſſa haberẽt tu
telam ab extrinſeca leſione. et etiam frigidi-
tatem oſſiũ temperarent. Sunt etiã verſus
partem hoĩs ſupiorem groſſiora. ad partes
ꝟo inferiores gciliora. et h erat neceſſarium
vt tãq; media inter extrema debitã haberet
cũ vtriſq; ꝓportõnem.

De genubus Capłm. LII

GEnua ſm Iſi. ꝯiunctõnes ſũt femo
rum et crurum Et ſunt dicta eo ꝙ i
vtero genis ſunt cõpoſita. Coherẽt
eñ ſibi ⁊ cognata ſunt oculis lacrymarum
indicibꝰ et miſerie. Nam a genis genua di-
cunꝛ. Cum eĩ q̃s gignitur ita formaꝛ vt ge-
nua ſurſum ſunt quoꝝ ꝯiunctiõe oculi for
manꝛ vt ꝯcaui aut reconditi efficiantur ſm
verbũ phi. Genua comp̃mit arta genas In-
de eſt ꝙ cũ hoĩes ad genua ſe proſternunt fa
cilius lacrymantur. Voluit eñ natura eos
vteri materni rememorari: vbi in tenebris

ↄſedebāt anteq̄ ad lucē venirent. Hucuſq̄ Iſi. Sūt aūt ſm ↄſtan.li.ij.c.viij.oſſa q̄da rotūda cartilaginoſa atq̄ ↄcaua. Fuerunt etiā rotūda et vt crura et coxa in ipoꝝ ↄcauitate facili⁹ iūgerenť. neruoſa ſūt. vt de facili crura a ſupiorib⁹ ſepareť. ꝓpť h̄ etiā ſūt neruoſa vt actōes ſpūs aīal' ad motū greſſibilē faciēdū ad ptes īferiores trāſmitterenť. De paupanť āt genua a carnoſitate et piguedīe ꝓpť mot⁹ ↄtinuitatē. Si eñ eēnt nimis carnoſa tūc de facili opilareť. ꝛ ſic actōes ꝟtutꝭ ſenſibil' p aliquā carnis groſſiciē īpedirenť. Uñ ꝛ genua q̄ꝛ neruoſa ſūt valde ꝛ ſēſibilia ſūt de facili leſionē incurrētia qñ nerui ſenſibiles interi⁹ vel exteri⁹ aggrauanť. vt dicit Conſtantin⁹ ꝛc̄.

De cruribus. Ca.LIII

Crura a currendo ſunt dicta. q̄a his currim⁹ ꝛ greſſū facim⁹ Et ſunt dicte tybie. q̄ꝛ tybie ſūt ſiles ſiue tube ī ſpecie ꝛ lōgitudīe. vt di. Iſi. Sūt aūt crura ſm ↄſtan. inť femora ꝛ pedes intermedia. q̄buſdā neruis ꝛ lacertꝭ cū inferiorib⁹ ↄcatenata p q̄ influētia greſſibil' mot⁹ ꝛ regitiue ꝟtutꝭ ad pedes deriuať. Sūt āt crura ex oſſib⁹ fortiſſimis ↄpoſita. q̄ tāq̄ colūne corpis ad deferēdā ip⁹ molē ſūt abilia. Sūt etiā q̄buſdā muſculis ꝛ carnoſitate a pte veſtita ſupiori vt ſic in ↄplicatiōe eoꝝ cū femorib⁹. nec ab eis recipent nec eis inferrēt offendicula. Uñ tāq̄ culcitra ad molē corpis ſupportandū. carnoſitas ipoꝝ cruriū in parte ſupiori interi⁹ eſt collocata. Sūt etiā neruoſa vt ſic ad motū velociorē eſſent fortiora Sūt etiā medullis plena. vt ꝟt⁹ vital' ꝛ aīal' p neruos ꝛ arterias diffuſa cuſtodireť ꝛ oſſium ſiccitas medulle humectatōe irrigareť. vt dicit Conſtan.

De pedibus. Ca.LIIII

Pes vt dicit Iſid. dr̄ a podos grece. Nā pedes q̄dem alteri⁹ motib⁹ ſolo fixi incedūt Eſt āt pes extrema pars ip⁹ hoīs ſuſtētās etiā pōd⁹ toti⁹ corpis. Cōponiť aūt ſm ↄſtan. ex oſſib⁹ q̄dragitaq̄ttuor. q̄ꝝ duo ſūt calcaneoꝝ. duo manicularū raſte pedū decē digitoꝝ trigīta. Eſt āt ſubtus carnoſus ī extremitatib⁹ plan⁹. ī medio aliq̄ntulū ↄcau⁹. ideo carnoſus vt oſſa ꝛ arteriaꝝ duricie tuerenť Plan⁹ fuit vt ſuppoſita facili⁹ portareť Iō ↄcauus fuit vt ſi pes acuto ſupponereť. ad ↄcauū locū refugiū haberet. diuerſis ligamib⁹ et neruis oſſa pedum colligāť. qd̄ fuit neceſſariū ad mai⁹ robur ꝑ pter fortiorē corpis ſuſtentatōē. ꝛ vt pedes motū haberēt leuiorē. Uariāť aūt pedes in aīalib⁹. Dic̄ ei Arſ. li.xiiij. q̄da aīalia pedes hñtia hñt pedes anteri⁹ ꝛ poſteri⁹. et q̄dā in laterib⁹ ſic aīal hñs ſanguinē vt mlťipes Et h̄ gen⁹ h̄ ꝓprium q̄ pedes ei⁹ ſūt in anteriori corpis. Et cā illi⁹ eſt. q̄ꝛ ps anterior ꝛ poſterior ſūt adunate in loco vno. Itē ibidē dic̄ q̄ naťa poſuit loco manuū ī q̄drupedib⁹ pedes anteriores. Pedes āt poſteriores ſunt neceſſarij vt portēt pond⁹ aīalium. Et fuit h̄ neceſſariū vt eſſent q̄ttuor pedes in q̄drupedib⁹. Nā ad terrā totū eoꝝ corp⁹ naťalit̄ inclinať. ꝛ etiā ad terrā moueť toto brutali appetitu. Et iō neceſſe fuit tot fulcimētꝭ erigi. poſſēt vt abili⁹ ꝛ facili⁹ motu ꝓgreſſiuo pgere ꝛ moueri Iō etiā fuerť pedes poſteriores neceſſarij. q̄ꝛ ſic dic̄ Arſ. q̄ ps anterior oīm aīaliū q̄drupedū maior eſt ꝛ ſpiſſior pte poſteriori. Et iō vt faciliť poſſent erigi ꝛ moueri poſteri⁹ ſic̄ ꝛ anteri⁹ pedes poſteriores ſūt neceſſarij Sic ſuo mō eſt de pueris. ſ. q̄ꝛ ps anterior eſt pōderoſior inferiori. ꝛ ꝓpť h̄ incedūt pueri ſup man⁹ incuruati. ꝛ vtunť manibus pro pedib⁹ in repēdo. q̄ꝛ nō pñt eleuare corpa ſua. q̄m ſupior ps corpis maior ē inferiori. Cū ḡ iuueneſcit hō augmētať ps inferior et attenuať ps ſupior corpis magꝭ īſeriori. vñ paulatim ſurſum erigiť. Diſpoſitō āt q̄drupedū eſt ecōuerſo. q̄ꝛ ps īferior prīo eſt valde mag̃. ſ ī iuuētute ꝓficit ps ſupior ꝛ eleuať. Et ꝓpť h̄ erit eleuatio capitꝭ ꝛ anterioris ptꝭ equoꝝ mlťo maior q̄ ptꝭ poſterioris. Signū h̄mōi ē ſic ibidē dr̄ q̄ pull⁹ eq̄n⁹ pede poſteriori tāgit caput ſuū. ſ qñ intrat etatē nō pt̄ facere idē. Itē di. Arſ. li.ij. q̄ pes ſiniſter ī aīalib⁹ in pte anteriori abſolu⁹ nō eſt. neq̄ ita leuis mot⁹ ſic̄ ſiniſtra man⁹ ī hoībus pˀterq̄ ī elephāte. Itē Arſ. ibidē dic̄. q̄ elephas ī ſedēdo flectit pedes ſuos. ſ nō pt̄ flecťe q̄ttuor ſil' ꝓpť pōd⁹ corpis. ſ flectit pedes poſteriores ſic̄ hō. Itē ibidē dr̄. q̄ volatile flectit pedes ſuos ad poſteri⁹. ſ alas q̄ q̄dem ſūt loco manuū flectit ad anteri⁹ Itē ibidē etiā dr̄ q̄ pes dexter maioris eſt mot⁹ generaliť in aīalib⁹ q̄ pes ſiniſter. Et iō dr̄. q̄ aīalia q̄dā qñ ambulāt pmo mouēt pedē dextꝝ ſic̄ leo ꝛ camel⁹ arabic⁹. ſ. dromedari⁹. Aliq̄ñ tñ q̄dā aīalia mouēt pedē ſiniſtrū ſic vulpes ꝛ lup⁹. q̄ hñt pedes et tybias ſiniſtre ptꝭ pte ↄ̄ria lōgiores Et iō ſemp claudicant

a dextris. a ſiniſtris altius ſe erigendo et ſe ad dextrum deprimendo. Eſt itaque pes dexter maioris caloris. motus et vigoris generaliter in animalibus quam ſiniſter. Et eius ſignum ad hoc quod Gal. ſuper amphoriſ. dicit. quod mulier in vtero fetum gerens et iunctis et compoſitis pedibus. dum ſubito fuerit vocata. ſi maſculum habuerit in vtero. primo ad mouendum pedem dextrum admouebit. Si vero femina geſtauerit econuerſo. Item dicitur ab eodem li. ij. et iij. quod omne animal multorum digitorum in pedibus eſt multorum filiorum et econuerſo. Item li. ij. pedes omnium quadrupedum ſunt ex oſſe et neruis et modica carne. Similiter et volatilium et bipedum preter hominem. cuius pedes ſunt ſubmultę carnis. et hoc propter oſſium et neruorum multiplicium defenſionem. Item ſunt animantia vtentia pede loco manus. vt ſimea in quadrupedibus. et pſitacus et porphirio in volatilibus. Nam pedum adiutorio ſe iuuant in cibando. Item idem li. xiij. Nullum animal habens ſciſſuras multas in pede habet cornua. Et tamen omne animal habens culmos in ore prominentes habet vngulas pedis ſciſſas ſic aper. Item li. xiiij. Pedes in apibus poſteriores maiores ſunt quam medij vel anteriores propter ambulationem. et vt cito eleuent a terra quando voluerit euolare. Item li. xvj. Omne animal quadrupes habens multas ſciſſuras in pedibus vt leo canis lupus vulpes generant filios cecos. De pede vero recollige. quod pes eſt in vltimo animalis ad eius perfectionem longus planus et concauus propter fortiorem veſtigij impreſſionem. digitis etiam diſtinctus propter ſui fortiorem detentionem. Oſſeus et neruus propter meliorem durationem. in animalibus neceſſarius ad eorum erectionem et motionem. Inſuper ad eorum defenſionem. In volatilibus ſciſſi pedis et curui vnguis ad victus acquiſitionem in volatilibus clauſi pedis ad ſui regimen in aquis et directionem. Et hec de pedum proprietatibus iam ſufficiant etc.

De planta Ca. LV.

Planta pedis eſt extrema pars animalis a planicie ſic dicta. Planicies enim in ea ſic exigitur vt fortius terre imprimatur vt dicit Iſi. duriori cute veſtitur quam cetera pars corporis. ne a ſpinis vel etiam ab alijs obicibus patiatur ſubito. Ideo et animantium pedes vngulis et etiam ſoleis muniuntur ne de facili calcando offendantur. Plante quasi etiam totius corporis mole et pondere opprimuntur. et ideo calceis et ſoleis indigent ne ledantur. vt dicit Iſidorus etc.

De calcaneo. Ca. LVI

Calcaneus poſterior pars pedis eſt et inferior. a calcando dictus. quia eo terre veſtigia imprimuntur vt dicit Iſid. Et eſt rotundus diſpoſitione. vt dicit conſtan. et aliquantulum oblongus. Rotundus ne de facili ledatur. oblongus vt imprimatur firmius. Solidus etiam fuit factus ne de facili primeretur. Ex mollibus ligaminibus cum cauilla colligatus. vt ſurſum et deorſum facilius moueretur vulnera ſibi impreſſa difficilis ſunt curationis. tum propter paucitatem carnis. tum propter motus continuationem. vt dicit Conſtan. li. ij. ca. x.

De oſſibus Ca. LVII

Dicto de proprietatibus membrorum principalium et officialium de conſimilibus membris et eorum conditionibus nunc dicendum eſt. et primo de oſſibus. Nam oſſa ſunt totius corporis ſolidamenta. vt dicit Iſid. In ipſis enim robur conſiſtit animalis. Sunt autem oſſa ab vſto dicta. quia ab antiquis vrebantur. vel vt alij putant ab ore oſſa dicuntur. eo quod in ore pateant. Nam vbique cute et carnibus tecta celantur excepto ſolo ore in quo oſſa dentium demonſtrantur. Compago enim oſſa capitis ſunt dicta eo quod ſunt compacta neruis velut glutino quodam adhereant. Articule autem dicuntur ſumme oſſium partes. nodis groſſioribus conglobate. ſic dicte eo quod ad flexionem membrorum arctantur. vt dicit Iſi. li. xj. Os eſt durior et ſiccior pars corporis animalis. Et hoc fuit neceſſarium. aut quia oſſa ſunt corporis fundamenta ſuper que totius corporis fabrica eſt ſita: et ideo oportuit ea eſſe firmiora. aut quia ab exterioribus defendunt interiora. Sunt autem oſſa in corpore multa in ſpecie diuerſa. et hoc propter maiorem corporis fortitudinem. vel propter motus leuioris facilitatem. vel propter cauendam nimiam corporis paſſibilitatem. Tanta enim eſt inter membra corporis colligantia quod vno patiente omnia compatiuntur. Unde natura fere omnia duplicauit membra. vt ſi vnum pateretur alterum compateretur. et ideo vbi oportuit plura compegit oſſa. In quantitate ſunt diuerſa. quia in magnis membris ſunt magna et in paruis parua. Item ſunt qualitate diuerſa cum quedam ſunt longa quedam rotunda. quedam concaua. quedam ſolida. Solida ſunt quidem propter maiorem firmitatem. Concaua vero propter maiorem motus leuitatem. Nam quia magna erant et mobilia fecit ea natura concaua que duabus de cauſis medullis ſunt plena. ne ſcilicet concauitate frangerentur. et vt inde nutriretur. Unde per euaporationem medulle per poros oſſium carnes que ſunt ipſis oſſibus viciniores ſunt ceteris dulciores. Sunt etiam oſſa quibuſdam neruis inuicem conſtricta. ne ex nimio motu oſſium ſeiungerentur et ſibi inuicem efficacius cooperentur. In primis autem oſſium coniunctione ineſt quedam viſcoſa humiditas vt leuius inuicem mouerentur. Sunt etiam in extremitatibus cartilagine veſtita ne ex nimia confricatione lederentur. Duculſque conſtan. li. ij. c. ij. ſecundum Ari. enim li. xij. oſſa fuerunt creata propter ſalutem corporis mollis

qm̄ natura ei⁹ eſt valde dura. In aīali carente
oſſibꝰ ē mēbꝝ ꝯueniēs oſſibꝰ. eoꝝ defectum
ſupplēs ſic ariſta ī piſcibꝰ. ſic ꝛ oīm pncipiuꝫ
venaꝝ ē cor vl' epar ſic ſpōdile dorſi oīm oſſi
um pncipiū ē ſup qḋ fūdāt et radicāt oīa
oſſa ſic nauicula ſup carinā ſuā. Natura itaqꝫ
oſſiū ē ꝯtinua cū ſpōdili. qm̄ oſſa ſpondilia
ſūt cuſtodiētia teneritatē corpoꝝ aīalium. ꝛ
oſſa q̄ vicināt vētri ſūt pua vt nō phibeāt tu
morē vētris ꝑpt cibū aīal'. Itē idē. Oſſa ma
ſculoꝝ fortiora ſūt oſſibꝰ feīaꝝ generaliter ꝛ
duriora ꝛ maxīe oſſa leonis. q ꝑpt ſui duriciē
ex ſe ignē mittūt more lapidis ſi ad ſeīuicē
collidāt. Oſſa vo auiū ſūt debiliora aliis et
ſilr piſciū. Itē idē Ariſ. li. iij. Oſſa abſciſa nō
recreſcūt ſic nec cartilago. qꝛ creatio illi⁹ eſt
ꝓpinq creatōi illoꝝ. cū cornua ꝛ vngule aīa
liū ꝛ auiū roſtra pñt ad ignē mollificari ꝛ in
curuari. oſſa nec īcuruāt nec mollificāt nec
flectūt. ſꝫ ꝯtūdunt. Itē idē Ariſ. li. xij. Anial
hñs ſpinas loco oſſiū ē pauci ſanguis. Itē
oē aīal hñs dentes in vtraqꝫ mādibula hꝫ
oſſa medullata. ꝛ ipoꝝ medulla ſil'is eſt pin
guedini. Quedā tñ oſſa ſūt ſpiſſa ꝛ dura vñ
videnť eſſe ſine medulla. vt oſſa leonis ꝛ ele
phant'. qꝛ medulla taliū aīaliū lateſ eſt ī po
ris oſſium ꝛ occulta Recollige igiť breuiter
ex pdictis ꝙ oſſa ſunt toti⁹ corpis fūdamenta
frigida dura ꝛ ſicca ꝛ ꝑpt dominiū frigidita
tis naturalit' ſūt alba fortiora ꝛ frigida ꝛ fir
ma. interi⁹ ꝯcaua. medullis plena. ligamētis
neruoſis ꝯiūcta. ꝯtinuo ſe ſupportātia. Nāꝫ
mīora ſup maiora radicāt ꝛ maiora mīoribꝰ
miro nate artificio coaptāt. Sūt etiāꝫ cute
ꝛ carne veſtita q̄ſi vtriuſqꝫ fulcimēta inflexi
bilia nerui natali iūctura a calore carnis et
ſanguīs tpamentū recipiētia. Sūt etiaꝫ ex
ſe inſenſibilia. tñ vehemēter infert corpi leſio
nē. qñ ſunt ꝯſciſſa vl' ꝯfracta. ꝛ h̄ ꝑpt neruoꝝ
vicinitatē. q̄ꝝ ligamētis ſūt īuicē ꝯiūcta. Cō
tingit āt oſſa pati ex cā extrīſeca ſic ex fractio
ne. ꝑcuſſiōe. abſciſione. ꝛ iūcture egreſſione
et hmōi. qñqꝫ ex cā intrīſeca. ꝛ h̄ aliqtiens ex
materie furioſe corroſiōe. vtꝫ ī eriſipilam: i.
ignē ſacrū patiētibꝰ. qñqꝫ ex nimia humoꝝ ī
iūcturis oſſiū aggregatōe et repletōe. vt ptꝫ ī
arteticis. ꝛ qñqꝫ ex medulle interioris corrupti
one vt accidit ī leproſis. qñqꝫ ex hūoris me
dullaris ꝯſūptōe. vt accidit ī ethicis ꝛ ꝯſūptis
Dolor āt oſſiū tāto ē grauior ꝛ etiā piculoſior
q̄nto ī pfūdioribꝰ oſſiū ꝯcauitatibꝰ radicāt.
Vñ oſſa corrupta carnē ſibi ꝓximā paulatī
corrūpūt ꝛ putrefactōeꝫ inducūt. ꝛc.

De medulla. Ca. LVIII

Medulla ſm Iſi. eſt appellata eo ꝙ ma
defaciat oſſa. Irrigat eñ ꝛ cōfortat
oſſa. vt ſcꝫ eoꝝ tēperet q̄litatem frigi
dam. Eſt āt medulla ſm ꝯſtan. ſubalit' cali
da ꝛ hūida ꝛ ex puriſſimis ptibꝰ ꝛ vnctuoſis
hūoribꝰ nutribil' in oſſiū ꝯcauitatibꝰ gene
rata. vñ ſua caliditate oſſiuꝫ tēperat frigidi
tatē. ꝛ ſua hūiditate eoꝝ ſiccitatem irrigat. ꝛ
ſua ſubſtātiali ꝓprietate ꝟtutē aīalis nutrit ꝛ
ꝯſeruat. Medulla eñ influētiā ſpirituū re
cipit a cerebro ꝛ pcipue medulla oſſiū ſpon
diliū. q̄ a phiſicis nucha appellat. ꝛ hec me
dulla mediātibꝰ q̄buſdā neruis ſubāꝫ et mo
tū mēbris ſub collo poſitis admiſtrat. vt dic
ꝯſtan. li. ij. c. x. Medulle etiā ſm Iſi. ſua ſub
tilitate ꝛ liq̄da vnctuoſitate p oſſa euaporāt
et liquoreꝫ tenuem deſudāt. q̄ liquor calore
venereo reſolut⁹ in renib⁹ aīaliū amoris ꝛ vo
luptatis generat incentiuū. vide ſup ḋ renibꝰ
Vñ et aīalia q̄ hñt oſſa medulla plena ī libi
dinē ſūt prona. vt dic Varro. q̄ ꝟo hñt ſoli
da et medullis vacua rari⁹ in venerē ꝯmouē
tur. vtꝫ ī elephāte. Medulla ei. vt dic varro
naturā lune imitat. nā creſcēte luna creſcit.
et decreſcēte decreſcit. Vñ p occulta quedā
reſpiracula vim lune ſentiēs ſm mutatōem
minorat in ſua ſubā vl' augeť. h̄ eſt videre in
aīalibꝰ ꝛ etiā arborib⁹ quaꝝ hūor medullaris
ſupabūdat ī plenilunio ꝛ in nouilunio de
paupat. Vñ tūc arbores inſerere nō ē bonū
qꝛ fruct⁹ efficiūť ꝟmiculoſi ꝛ de facili cōpu
treſcūt. ꝛ h̄ forſan accidit ꝑpt ſupfluā hūidi
tatē quā ſurcul⁹ tūc inſert⁹ ꝯcipit ī medullā.
cui⁹ ſupfluū nō ptregi et dirigi a natura. Vñ
talis hūor trāſmiſſus ad fruct⁹ ē cā ꝟmicu
latōis ꝛ celeris putrefactōnis. Itē di. Ariſ. li.
xij. ꝙ aīal hñs dētes in vtraqꝫ mādibula hꝫ
medullā ſilēꝫ pinguedini. et q̄dā aīalia nō ha
bent multū de medulla ſic leo q̄ hꝫ oſſa du
ra ꝛ ſpiſſa in q̄b⁹ paꝝ eſt de medulla. ꝛ iō fin
git ꝙ oīno medullā nō habeat ꝛc. Medul
la ſm Dyaſ. medicinalis eſt valde et pcipue
volatiliū ꝛ aīaliū ſilueſtriū. Nam labioꝝ ſa
nat excoriatōes et eoꝝ vlcera ꝯglutinat. ꝛ eti
am ſciſſuras auriū dolorē mitigat. glandiū
duriciē emollit. pedū veſicas ſanat. dolores
gutturis mitigat ꝛ mamillaꝝ. ptiſicis ꝛ ethi
cis ſinglare eſt remediū. Uirtutē ei reſupti
uā habet. vñ et humorē deperditū in mem
bris reſtaurat.

De cartilagine. Caplm.LIX

[C]Artilago est ossiū teneritudo.et di/
cta est cartilago eo ꝙ leui ictu caret
dolore dū plectit vt di. Isi.vt ptz in
aurib9 ⁊ narib9 ⁊ costaꝝ extremitatib9. Nam
cartilaginosa duriora sūt carne ⁊ ossib9 mol
liora. Fecāt natura talia loca tal' dispositiōis
ne forte rūperēt cū plicarent. vt di. ꝯstā.li.ij.
ca.ix. Uestit āt cartilago extremitates ossiū
ne i suis iūcturis ex mutua ꝯfricatōe exaspe/
rent. ⁊ vt facili9 ossa cū carnib9 iūgerēt. Dic
āt Ar.li.xiij. ꝙ cartilago abscisa n̄ recrescit.
q2 ei9 creatio creatōi ossis ē sīlis.nec h3 carti
lago ex se sēsum aliquē s3 tantūmodo neru9
ꝯiūct9 causa est sensus ⁊ motus qn̄ sentit vl'
mouet vt di. Constan. In medio āt cordis
aīalis est os cartilaginosum in sua latitudi
ne positū.⁊ h̄ sedes cordis est appellatu3.vt
dic. Constan.li.iij.c.xx.⁊c.

De neruis. Ca.LX

[N]Erui sūt corpis ptes q̄s greci vocāt
neruos.eo ꝙ artuū ꝯiūctiones his
forti9 cohereāt. Maximā em̄ ṽtute3
facere neruos certissimū est.q̄ q̄nto fuerint
densiores tāto ꝓfēsi9 augēt firmitatē. vt dicit
Isi. ſm Cōstan. āt fuerit necessariū vt sensu3
⁊ motū deferrēt mēbris.ꝓcipue ossib9 ⁊ carti
lagib9.⁊ hmōi.q̄ ex se sensū nō hn̄t nec mo/
tū. Omniū aūt neruoꝝ ꝓcipuū fūdamētu3
est cerebꝝ.q2 volūtariū mot9 ⁊ sensuū est pn/
cipiū. Oēs āt nerui aut de cerebro ꝓcedūt:
aut de medull' cerebri.i.de medullis spōdi/
liū.tale mediū fuit necessariū.ne si īmedia/
te oēs a cerebro ꝓcederēt aut rūpendo lesio
nē incurrerēt.aut ꝓpt nimiā vie longitudīe3
a pncipio sensus i actu sentiēdi ⁊ i potentia
vegetādi tantā potētiā nō haberēt. Nerui g
a cerebro ꝓcedētes sūt molliores. De nucha
āt.i.de medulla spinali sūt duriores. s3 exeū
tes a prora cerebri sūt mollissimi.q2 sensum
portāt aliis.nā mollicies cito mutat int sen
sualitates.ꝓcedētes ṽo a puppi fuerūt duri vt
motū possint pati.q2 mollia veloci motu ci/
to rūpunt. Neruoꝝ āt a cerebro exeūtiū sex
sūt paria q̄ꝝ pmū par ꝓgredit ad oculos et
alia organa sensuū.vt eis deferāt sensū ⁊ mo
tū.hi ⁊ aliis neruis ꝯcauiores ⁊ molliores ⁊
maiores sūt iō mag' ꝯcaui vt amplior spūs
ꝑ eos sensib9 admīstret.sūt ⁊ maiores ne eo/
rū ꝯcauitate eoꝝ suba rumperet. ⁊ vt maior
q̄ntitas spirituū i eis includeret. Fuerūt et
molles vt i eis sens9 veloci9 ⁊ expediti9 ꝑfice/
ret. Si nerui i egressione a cerebro sūt mol/
les ⁊ lenes.s3 q̄to pl9 elōgant tāto duriores
efficiūt. Scōm par neruoꝝ incipit a poste/
riori pte hoꝝ.⁊ illud par exit ꝑ q̄ddā foramē
vicinū ꝯcauitati oculoꝝ ⁊ ocul' motū tribu
it. Par tertiū icipit retro p9 scōm ⁊ ꝑ sedē ca
pitis exiēs a puppi cerebri i q̄ttuor neruos ꝑ
ticulares se diuidit.⁊ diuersa loca reticula/
ter se diffūdit. Quartū par pmo pari ꝯiūgit
s3 ab eo diuisū post matrē piā dispgit vt per
ipa3 sibi tact9 ꝓbeat. Quintū ṽo par i egres/
sione sua i duos diuidit neruos.q̄ꝝ vn9 auri
culariū foramia intrat ⁊ ibi se dilatās audi
tū aurib9 admīstrat.ali9 ad maxillas ꝑ tym/
pora se diffūdēs mēbroꝝ collateraliū adiu
uat actōes. Sextū ṽo par a puppi videt exi/
re.⁊ ab vnoq3 hoꝝ triū iteꝝ aliī exeūnt.et ad
motū sensus ꝑficiendū inferi9 ⁊ supi9 vnifor
miter se diffundūt. Et adhuc pter ista paria
exit a puppi par vnū et ex isto nucha ortū su/
mit.h̄ ꝑ lacertos lingue ⁊ gutturis se diffun/
dit.⁊ eis motu3 ⁊ sensū tribuit. Preter ner/
uos iam dictos oēs aliī nerui corpis a cere
bro q̄dē egrediūt.s.nucha.i.medulla spōdi/
liū mediāte. In vniuerso ṽo dicūt esse duo
neruoꝝ paria.⁊.xxx.et vnum tm̄ impar.et hi
oēs mltiplr defendūt.⁊ ꝯcatenatōib9 corpis
⁊ mēbroꝝ miro nature artificio vndiq3 diui
dunt. Hucusq3 ꝯstan.li.ij.c.x. ſm Ar.li.iij.
In locis ossiū est multitudo neruoꝝ.⁊ neru9
naraliter i lōgū fundit ⁊ nō i latū.⁊ ipe extē
dit extēsione mlta.⁊ in circuitu nerui ē hūi/
ditas viscosa ꝯſuās neruos.⁊ oīne aīal hn̄s
sanguinē h3 neruū.⁊ neru9 ꝓcisus nō recre/
scit nec diuisus recōiungit sicut vena q̄ s3 in/
scisa de facili reintegrat. Dicit etiā idē li.xix.
ꝙ maxia ṽt9 aīaliū est in neruis.⁊ maxime in
thauro q̄ q̄nto senior tāto durior ⁊ fortior.⁊
durior ei9 neruus est vn̄ extendit sicut corda
Recollige igit ex pdictis ꝙ neruus a cerebro
pncipiū sumit.et ab eo sensū ⁊ motū rcipiēs
aliis sensū tribuit.ptes corpis diuisas colli
git ⁊ annectit.in suo exitu mollē.s3 i fine du
rū se ōndit in sua ꝯcauitate spm̄ recipit ⁊ cu
stodit sua flexibilitate ossa inflexibilia flectit.
diuersas passiones in se recipit.vt di.ꝯstan.
sc3 inscissionē.puncturā.ꝯtractiōem.relaxa
tionē.opilatōe3.vt p3 in pantegn̄.li.ix.c.viij
et libro.xj.⁊c.

De venis Ca.LXI.

[U]Ene sūt dicte eo ꝙ sūt vie natantis
sanguinis atq3 riui ꝑ totum corpus

diuiſi.q̄bꝫ vniuerſa mēbra rigāt̄ ꝛ nutriunt̄. vt di. Iſi. Incipiūt āt vene ſm̄ ꝯſtā. ab epa/te ſic arterie a corde. nerui a cerebro. Et fuerūt vene neceſſarie ſic vaſa ſāguis vt ſangui/nē ab ipo epate ad mēbra toti⁹ corpis nutrienda deferrēt. Sūt āt vene neceſſarie natu/re teneriorꝫ atq̄ molliorꝫ q̄ nerui. ideo vt epatꝫ nat̄e vicinio mutarēt aliq̄ntulū ſāgui/nē ad ſe veniētē. Sūt āt vene oēs ex vna tunica facte. nō ex duabꝫ ſic arterie. Nam arterie ſpūs recipiūt ꝛ cuſtodiūt. Uene igit̄ exeun/tes ab epate ab ipo velut a matre nutrimentū ſanguis ſugunt. ꝛ ſm̄ vniuſcuiuſq̄ mēbri exigentiā ipm̄ diſtribuūt. Uñ p ſingl'as partes corpis ſe diffundūt. ꝛ miro q̄dā nat̄e in/genio ſibi mutuo ſubſeruiūt. Int̄ alias aūt patētes ꝛ occultas eſt vena q̄ etiā vocat̄ arteria. q̄ nat̄e fuit neceſſaria vt calorē naturalē a corde ad oīa alia mēbra deferret Sūt aūt he arterie ex duabꝫ tunicꝫ vl' pellicul' ꝯpoſi/te. ꝛ ſunt in forma ſil'es in ſuba diſſil'es. Ea/rū interiora ſunt villoſa q̄ꝛ ſuba eſt dura. et multo groſſior q̄ ſint exteriora. Extrinſec⁹ āt ſūt villoſe p longitudinē. q̄ꝛ ſuba ē dura ꝓpt̄ neceſſitatē mot⁹. ſ. dilatatōis et ꝯſtrictionis Nam dilatādo ſeipām a corde recipit. ꝛ h̄ p villos lōgitudis. Cōſtringēdo āt ſe fu/moſam ſupfluitatē expellit. qð fit pāniculis in latitudine villoſis in q̄bꝫ retinet̄ ſpūs q̄ a corde trahit̄. vñ duriores ſunt exteri⁹ omībꝫ alijs venis. qð fuit neceſſariū ne forte rūpe/rent̄. De āt vene a corde incipiunt a ſiniſtra ꝯcauitate. Ex hac em̄ pte dicunt̄ due pulſatiue. q̄ꝛ vna interior pāniculū hꝫ mollē. et h̄ vena pulſatilis vocat̄. q̄ nc̄caria fuit ideo vt multā q̄ntitatē ſanguis ꝛ ſpūs pulmoni deferret et aerē excipet quē admiſceret ſanguini ꝛ ei⁹ feruorē tparet. Hec vena pulmonē intrat ꝛ ibi multiformit̄ diuidit̄. Altera ar/teria eſt potē maior. quā Ariſ. horren vocat Illa ā corde aſcendēdo ī duas ptes diuidit̄ Nā vna tendit ſurſū deferēs ſanguinē depuratū ꝛ ſpm̄ vitalē ad cerebꝛ vt inde ſpūs aīalis generet̄ nutriat̄ ꝛ ꝯfuet̄. Altera ꝟo deſcēdit inferi⁹. ꝛ h̄ dextrorſum et ſiniſtrorſū. an/trorſum ꝛ retrorſū multiplr̄ diuidit̄. Huc uſq̄ ꝯſtan. li. ij. c. xij. Recollige igit̄ q̄ vena ē vehiculū ſanguis. cuſtodia vite aīal'. q̄ttuor hūores ſanguineos ꝯtinēs in ſe depuratos. q̄bꝫ ſingl'e ptes corpis nutriūt̄. Inſup vena eſt ꝯcaua vt facili⁹ ſāguinē recipiat ꝛ ſm̄ na/ture indigentiā vena ad venā ſanguinē r̄du-

cat ꝛ trāſfūdat. Uena etiā ſanitatꝫ ꝛ infirmitatꝫ eſt nūcia. Nā p arteriaꝝ pulſū ꝛ venarū diſpoſitōes debilitate cordis ſiue fortitudīe a medico iudicat̄. vena etiā ſi corrupta fue/rit corrupti ſanguis ꝯtētiua. toti⁹ corpis eſt corruptiua. vtꝫ ī leproſis. q̄ꝛ ſanguis ē cor/ruptiſſim⁹ in venis a q̄bꝫ mēbra nutriuntur ſugendo. inſanabilē ꝯhūt ꝛ corruptā infir/mitatē ꝛ corruptōꝫ. Uena etiā ī brachio le/dit̄ ꝯhit̄ ꝛ apit̄. vt ex ei⁹ leſione toti⁹ corpis i/firmitas ſubleuet̄. vene etiā nimis anguſte carne vl' pinguedīe nimis preſſe min⁹ h̄nt d̄ ſanguīe ꝛ ſpū q̄ alie. Et iō in eaꝝ ſubſtātijs calor nat̄al' deficit ꝛ vital' ſpūs minorat̄. vñ ꝛ talia aīalia min⁹ viuūt. vt dic̄ ꝯſtan. li. xj. c. xvij. Ariſto. āt dicit li. ij. Uena inq̄t ſi fuerit abſciſa vl' inſciſa creſcit et recoiungit̄. qð nō facit neru⁹. Itē idē li. vj. Quales ſūt vene ſb lingua aīal' tales ſūt in colore fetus ei⁹ Uñ dicit q̄ oues h̄ntes ſub lingua venas albas h̄nt fet⁹ albos. et ecōuerſo Quere ſup̄ de proprietatibꝫ lingue ꝛc̄.

De carne. Ca. LXII.

CAro āt ſm̄ Remigiū a carie ē dicta. id eſt. putredīe. Eſt em̄ caro vt dicit Gre. alterabil'. et p ꝯñs de facili pu/tribilis. Et cum caro mltiplex ſit vt di. Gre. q̄ꝛ alia ē caro piſciū. alia volatiliū vl' volucꝝ alia ſerpentū. In h̄ hūana caro obtinet p̄uilegiū. q̄ꝛ caro hūana forme nobiliſſime. ſ. rationali aīe eſt ꝯiūcta. iō qð ſup oīa mirabiliſ ſimū ē ī nouiſſimo tpe caro hoīs caro dei ē effecta. qñ ꝟbū caro factū ē ꝛ hitauit ī nob. qñ caro q̄ erat ex ꝯditōe infima ex aſſūptiōe q̄dē a ꝟbo ſupma oīm eſt effecta. vt dic̄ Gre. Eſt āt caro ſm̄ ꝯſtan. nat̄alr̄ calida ꝛ hūida caloris nat̄al' fomentū. oſſiū neruoꝝ ꝛ lacertoꝝ coopimentū eoꝝ defenſio ꝛ frigiditatis eoꝝ tpamentū Cui⁹ tres ſūt ſpēs. Quedam em̄ ps muſculis neruis ſiue cordis ē admixta. et dr̄ lacert⁹. Alia ps eſt int̄ durū ꝛ molle tpata ſic cartilago. Tertia ps eſt int̄ h̄ glandoloſa caro ſola q̄ maxīe eſt in dorſo ꝛ ī gin/giuis. Caro āt q̄ in coxaꝝ iacet pte exteriori oſſiū ſup eā q̄eſcentiū eſt q̄ſi culcitra ꝛ neceſ/ſariū fulcimentū. Caro ꝟo dorſi tā interior q̄ exterior fuit nc̄caria duabꝫ de cau̾. Naꝫ medullā ſpōdiliū. ſ. nuchā calefacit. ꝛ ꝯcauitatē int̄ oſſa replet ꝛ cuſtodit neruoſ. ne aſcēdētes et deſcendentes ꝓpt̄ vie longitudinē diſrūpant̄. ꝯ aerꝫ itēperiē ꝛ extrīſecā leſionē dorſi maxīa defenſio eſt. Caro ꝟo int̄ dētes

coꝝ fuat radices.nutriens eas vt ſint ſtabi/ les. Caro aũt glandulosa eſt triplex. Quedã humectat vt caro mãmillaꝝ et glandes ſub lingua que generant ſaliuam.ne os ꝛ ligua et maxille ſiccitate nimia in motu intro re/ tarden tur. Alia ꝑo ps nodoſa et glandulo/ ſa loca repletvacua.et venaꝝ ac neruoꝝ fo/ uet loca.et eaꝝ recipit ſuperflua q̃ reſudant. Tertia ꝑo circũdat ſtomachũ ꝛ inteſtia. cui admiſcenꝭ neruoꝝ ꝛ arteriaꝝ quedã reticu la motũ et ſenſũ interioꝛibꝫ deportãtia. nec illaꝝ via fuiſſet tuta niſi eis eſſet ſubſtrata h̉ glandulosa caro vt nerui ꝛ arterie ſup eaꝫ ſuauiꝰ q̇ſceret et vt ſi q̇d eis duꝝ occurreret foꝛte: mollẽ locũ ad quẽ refugerent inueni/ rent Ducuſq̧ Conſtan.li.ij.c.xiiij. Caro ꝑo inꝭ pinguedinẽ ꝛ maciẽ tpata laudabilis eſt et ſana ꝑcipue qñ coꝛrupto ſanguie non eſt intermixta.vel ab eodem generata vel nutri ta.qꝛ talis caro ꝑncipiũ eſt coꝛruptõnis .ſic dicit Arꝭ.li.iij.et Conſtan.li.xj.c.xvij. Dicit etiã Arꝭ.xij.ꝙ caro nimis abundãs impedit ſpũs opatões. Et ideo creatio capitis nõ fu it ex multa carne vt eſſet melioꝛis ſenſus ꝛ i/ tellectꝰ ꝑfectioꝛis. Jtem idem libro pꝛimo. Qñ locꝰ circa oculos eſt multe carnis mali ciã deſignat diſpoſitõis et aſtuciã et malici am ꝯſuetudinis ꝛ male foꝛmatõis.i.defectũ infoꝛmatiue ꝟtutis. Vñ ſi fuerit caro ꝉ maſ/ ſa carnea multa nimis ꝛ ꝟtꝰ infoꝛmatiua de bilis mõſtruoſas generat in coꝛpe paſſiões. ſic dicꝭ ibidem li.xvj. vbi ponit exemplum d̾ muliere.q̃ credidit ſe ꝯcepiſſe fetũ.ꝛ tandem peperit hoꝛridũ carnis fruſtuꝫ q̃ a medicis mola d̾r ꝛc̃. Pars etiã coꝛpis carnoſa tene/ ra eſt et mollis.et ideo impatiens eſt laboꝛꝭ. Unde d̾r li.ij.ꝙ pedes cameli ſunt mlꝉte car nis ſic pedes vrſi.quapꝛopꝭ fiũt camelo ſo/ tulares de coꝛio foꝛtes qñ debent laboꝛare vt auferaꝭ ab eis doloꝛ. Hec etiã caro eſt ſic dicit idem li.xiij.ꝑmũ inſtrm ſenſus nec eſt mẽbꝝ ꝯueniẽs ſenſui.ſꝫ neruꝰ eſt oꝛganũ ſẽ/ ſus intra carnẽ. Et ideo caro moꝛtua vꝉ pꝛe ſciſa nihil ſentit.qꝛ ex ſe nõ hꝫ ꝑncipiũ ſẽſus ſꝫ ex neruo. Quo coꝛrupto vel ex toto opila to fit inſenſibilis ipa caro.vtꝫ in paraliticis Omnes aũt aues curui roſtri ꝛ acuti vnguis veſcunꝭ carne.ſilꝛ et fere ꝛ eaꝝ ꝑda eſt caro. ꝓpꝭ neceſſitatẽ victꝰ. vt d̾r li.xiij. Aues autẽ ꝑde q̃ ſũt pauce carnis ſunt animoſe ꝛ boni volatꝰ et acuti viſus ſicut ibidem d̾r. Aues autem multe pinguedinis ſũt tardioꝛis mo tus et volatꝰ et pinguioꝛes ꝛ carnoſioꝛes ſũt in hyeme ꝙ̃ in eſtate.tũ qꝛ poꝛi tũc claudũꝭ et humoꝛes in pinguedinẽ et carnem ꝯden ſantur. Tũ etiaꝫ rõne quietis.qꝛ de loco ad locum minꝰ ſolito tũc mouenꝭ.ſic di. Jſaac in dietis.

De pinguedine Ca.LXIII.

Pinguedo eſt res humida ſup pelli/ culas ꝛ loca neruoſa collocata vt di cit Conſtan. Sanguis eñ ſubtilis ꝛ vnctuoſus pinguedinẽ nõ ꝯgregat in locꝭ calidis ꝛ ſibi penetrabilibꝫ.ſed cuꝫ ꝑuenerit ad loca naturaliter frigida ibi ꝯgelatur tan dẽm ꝛ in pinguedinẽ ꝯuertiꝭ. Qd fecit naꝭa ex neceſſitate magna. vt ſcꝫ nerui et pellicu/ le naturaliter ſicce pinguedinis humiditate temparenꝭ.et difficilꝰ caſu aliq̇ rumperẽtur et vt ex caloꝛe et pinguedine intercluſa inte/ rioꝛa ab exterioꝛi frigiditate aerꝭ munirenꝭ. vt dicit Conſtan.li.ij.c.xiiij.et Ariſto.lib.ij. Pinguedo ex ſanguine indigeſto in coꝛpo/ ribꝫ animaliũ generaꝭ.et maxime ꝓpter par/ uitatem motus. Et q̃nto magis augmenta tur pinguedo tanto diminuiꝭ ſanguis.vnd̾ in hoĩbꝫ valde craſſis eſt ſanguis paucꝰ Jtẽ li.xiij. Motus diſſoluit pinguedinẽ. ſimili ter ꝛ caloꝛ.vñ in oĩbꝫ aĩalibꝫ renũculꝰ dex/ ter minoꝛis eſt pinguedinis ꝙ̃ ſiniſter.et eſt altioꝛ.qꝛ in dextra parte caloꝛ naturalis foꝛ tioꝛ eſt ꝙ̃ in ſiniſtra.et maioꝛis eſt motꝰ Pin guia ꝑo coꝛpa ꝭ Conſtan.et nimia adipe re pleta peſſima ſũt et peſſimis moꝛbis appꝛo/ pꝛiata: quia naturalis caloꝛ ĩ hmõi coꝛpibꝫ ſepꝰ ſuffocatur.et via ſpirituũ opilatiõe pin guedinis intercludiꝭ.ꝛ ad regimen neruoꝝ et arteriaꝝ ſpirituũ influentia denegaꝭ. Et dicit ibidẽ.ꝙ oĩa coꝛpa piguia ꝓpꝭ ſupfluã humoꝝ abundantiã in eis adunatã ꝓlixio/ rem incurrũt infirmitatẽ et curam tardioꝛẽ Nam pondere pinguedinis pꝛeſſa ad nullũ ſe mouent exercitiũ et caloꝛ naturaꝉ augeꝭ. et ſic pinguedo ꝯgelata diſſoluitur.vñ ꝛ ca/ loꝛ naturalis deficit .et moꝛs ſubitanea ſe/ quiꝭ.niſi foꝛſan citiꝰ occurraꝭ. vt di. Con/ ſtan.li.xj.c.xvij. Recollige igitur ꝙ pingue/ do vnctuoſitate ſua eſt ignis nutritiua. ſua aerea leuitate rei ſupficiem petitiua.neruo/ rum et iũcturaꝝ mitigatiua.defenſiua et re laxatiua.pellis ſiue coꝛij remollitiua.poꝛo/ rũ inferioꝝ opilatiua.caloꝛis naturalis con ſeruatiua.vacuitatis ꝛ ꝯcauitatis coꝛpoꝛis repletiua.rugaꝝ cutis extenſiua.venaꝝ ꝛ ar

teria ꝑ corpis compꝛeſſiua. actionū aīe ſenſus ſcȝ et rōnis impeditiua. complementū generatōis aīaliū tarditiua. Dr̄ etiā ī amphoriſ. ꝙ mulier nimis pinguis nō ꝯcipit. ſi ñ marceſcit. nec mirꝝ qꝛ pinguedo viā matricꝫ incl̄udit. Et eſt pinguedo humectiua. de facili em̄ nō ſiccaꝶ. Uñ dic̄ Arſ. li. iiij. ꝙ brodiuȝ aīalis abūdantꝫ in pinguedīe nō coagulaꝶ ſicut equi ꝛ porci. Itē oīe aīal hñs pinguedinē nō ſepatā a carne eſt pauce pinguedīs in ventre. et cum vētres erūt parui caro erit multe pinguedinis. Itē idē. qd̄ eſt ꝓpe pupillā oculi in oīb͏ aīalib͏ ē ml'ti ſepi ꝙuis oculus ſit dur͏. ꝛ omne aīal multi ſepi eſt pauci ſemis ſiue ſit mas ſiue femina. ꝛ non hȝ ſepū aīal hñs dentes in vtraqꝫ mādibula. vt dicitur ibidē. mox aūt qñ a corpe extrahiꝶ in aere frigido coagulaꝶ. Eſt aūt idē ſm ſubam pinguedo adeps et aruina. Sȝ vt dicit Iſi. Aruina eſt pinguedo adherēs cuti. Adeps eſt pinguedo inteſtina obuoluēs ꝛ membra inter͏ cuſtodiēs. zirbus vocaꝶ pellicula cui adheret pinguedo illa q̄ a multis alluta dr̄. et de his dr̄ ꝟſus Intus adeps. aruina foꝛſ. pinguedo fit vbi vis. i. ꝯueniēter pinguedo de oīb͏ diciꝶ.

De cute. Capitulū. LXIIII.

Cutis eſt pma ps in ſupficie corpis aīalis et eſt ſic vocata ſm Iſid. eo ꝙ corpi ſuppoſita inciſiones patiatur. Cutin em̄ grece inciſio dr̄ latine. Dr̄ ꝛ pellis eo ꝙ exteriores repellit a corpe iniurias. ventos ſcȝ et pluuias ſoliſqꝫ pferat moleſtias et ardores. Pellis em̄ abſtracta mox coriū dr̄. Coriū āt diminutiue caro dr̄ eo ꝙ caro corio tegaꝶ. vt di. Iſi. Eſt igitur cutis exterior corpis ſupficies carnem ꝛ oſſa circūplectēs et oīa interiora muniēs atqꝫ tegēs. ꝛ ſm variam mēbrorꝝ neceſſitatē nūc ſe ꝯhens nunc ſe extendēs. Eſt etiaȝ p interiorꝝ defenſione varijs aeris paſſionib͏ ſe exponens. Habet cutis naturalē tenuitatē vt di. Conſtan. ne corpus nimis occupet. hȝ et ſoliditatē. vt facili͏ qd̄ inter͏ eſt cōtineat et exteriori leſioni obuiet et reſiſtat. Eſt aūt cutis mollior ī hominib͏ ꝙ in alijs aīalib͏. ꝛ ꝓpter bonitateȝ tact͏. ſi em̄ foret dura et ſpiſſa ſic teſte cōchilium nihil ſentiret. ſi piloſa ſicut aſinorꝝ pilorum maſſa ſenſum tactus attenuaret. Unđ in volis manuū ſubtilior eſt ſubſtantialiter cutis ſupficies ꝙ in alijs ptib͏ corpis vt citius ad tactū immutareꝶ. Eſt aūt cutis tota poroſa pcipue cutis capitis ꝓpt̄ neceſſariaȝ fumoſe ſupfluitatis expulſionē. p calorē em̄ pori aperiunꝶ. et ea q̄ inter cutem et carnem ſunt ſuperflua per vapores ꝛ ſudores expurgantur. Cutis etiā hominis non in omnib͏ membris eſt equalis. nam cutis facici ē alijſ tenuior et ſubtilior. et ꝓpter ſenſus pfectōȝ et decoris oſtenſioneȝ. Si em̄ fieret nimis groſſa rubori ſanguis peruia nō eſſet. Si nimis ſpiſſa operationi ſenſuū q̄ vigent ī facie non ꝯueniret. Sic aūt ꝯſūgiꝶ cutis cuȝ ſuppoſitis ꝙ de facili excoriari non poteſt et potiſſime in volis manuū et plantis pediȝ in q̄b͏ adheret neruis cordis et lacertis. vt dicit Conſtanti. Dicit aūt Ariſt. li. iij. ꝙ ſm colorem corij variaꝶ colores vnguiū et ſolearꝝ et pilorꝝ in aīalib͏. qꝛ ſi nigra fuerit cutis et predicta erūt nigra. et ſi alba: alba. Et omne aīal habens ſanguinē hȝ coriū. et corium abſciſum caret ſenſu. Et hȝ ꝓpriū coriū ꝙ cum fuerit in aliquo loco carente carñe nō recreſcit abſciſum nec cōſolidaꝶ. vtȝ in ꝑpucio et in extremis palpebrarꝝ. Iteȝ li. xix. Cutis in quibuſdam animalib͏ eſt rara in quibuſdam ſpiſſa. ſm dominiū humoris groſſi vel tenuis. Unde et pili groſſi generātur ex cute groſſa. et tenues ex tenui. Itē in ſenectute cutis groſſeſcit et indureſcit cōtrabitur et corrugaꝶ apud ſenectutem ꝓpter defectū caloris et ꝯſumptōem humoris naturalis. et tūc immutaꝶ ſpecies. Patitur auteȝ cutis ſic ꝛ alia membra qñqꝫ ex cauſa intrinſeca ſicut ex vulnere diſcontinuatōem. ex calore exuſtionē. ex frigore pallorem vel liuorem ſeu q̄lemcūqꝫ diſcoloratōnem. qñqꝫ ex cauſa intrinſeca ſicut ex ꝯſumptione humiditatis ſubſtantialis corrugatōem vt in ſenibus. qñqꝫ ex hūoris infectōe. vt in morpheā et in leprā patiētib͏. Nam natura materiam infectam expellit ab interiorib͏ vſqꝫ ad cutē. que ſub cute manens ipſam immutat. et ſuperinducit infectōeȝ aliquando. quandoqꝫ ſquamoſitatē. qñqꝫ pruriginem et impetiginem. qñqꝫ cutis excoriationē et multipliceȝ aliam paſſionē. Pelles aūt animaliū infinitis vſib͏ hominū accomodanꝶ. vt veſtiture. armature. ſcripture. caligature. et huiuſmodi. que longum eſſet enarrare. et vix inueniꝶ animal aliquod cuius pellicula alicui vſui hominū non ſit apta. ſed hec dicta iam ſufficiant. ꝛc.

De pilis. Ca. LXV

Pilus de pelle de qua exit eſt dictus. vt dicit Iſidorus. Naſcuntur autẽ pili ex fumo calido et ſicco. vt dicit Conſtantinus. Subtilitas em̃ fumi dum egreditur per poros exteriori aere exiccatur Et dum mollicies exterioris fumi exit. exeũtem et non ſe diuidentẽ aer exiccat: et in naturam pili conuertit. Sunt autẽ pili iuuamentum corporis pariter et ornamentũ. vt dicit Conſtantin⁹ libro. ij. et vltimo. Dicit Ariſtoteles libro. iij. ꝙ pili nõ creſcunt niſi in corporib⁹ animaliũ generantiũ animalia Variantur autem pili ſm varietatem corĩj animalis in quo creſcunt. vt dicitur lib. xix. Nam animalia groſſe cutis groſſum habẽt pilum. Et hoc accidit propter multitudinẽ terreſtris partis. et viarum ſiue poroꝝ amplitudinem. Et cum cutis fuerit continua et ſpiſſa erunt pili multũ tenues et ſubtiles propter ſtricturam viarũ. ⁊ quando humor fumoſus qui eſt in cute fuerit velocis ſiccitatis non erunt pili magni neqꝫ longi. et cũ fuerint groſſi et pingues erunt econtrario. Et propter hoc elongantur capitis pili hominis valde. quia ille humor pinguis ẽ nec de facili deſiccatur. et ideo habitantes in regione humida humidã habentes complexionem lenes habent pilos et molles. ſicut illi qui morantur in Tracia. et ecõuerſo. duros habent et criſpos pilos. qui calidam et ſiccam inhabitant regionẽ preſertim ſi con ſimilẽ habuerint complexionẽ. Nam ex calore corrugantur et obuoluunt̃. ſicut ibidẽ dicitur. et efficiuntur pili criſpi in naſcẽdo de cute. quia per duas vias cõtrarias egrediunt̃. Pars em̃ terreſtris fumi calidi ⁊ ſicci egredientis mouetur inferius. Pars aũt calidi mouetur ſuperius. ⁊ ſic inuoluuntur pili et efficiuntur criſpi. Et quãdo ſeneſcũt animalia habentia pilos indureſcunt tunc pili plus ꝙ̃ prius. ſicut indurantur plume auium. et hoc propter paucitatẽ humoris. Item ibidẽ dicitur. Cum caſtratur homo non creſcunt in eo vlterius pili. et hoc ꝓpter paucitatem humoris. et hoc eſt propter caloris et humoris in membris principalib⁹ diminutiõem. Item pili quandoqꝫ diuerſificãtur ex cauſa intrinſeca. Nam vt dicitur ibidem. xix. Aque calide faciũt pilos albos nigros frigide. Et cauſa illius eſt. quia in aquis calidis eſt ſpũs plus ꝙ̃ in frigidis. et ideo cum aer calefacit ex eo efficitur albedo ſicut in ſpuma cõtingit videre. Iſta aũt mutatio accidentaliter ꝓuenit in pilis ſicut in capillis. ſed non ſemꝑ ex aque frigide vel calide alteratione.

De capillis Cap. LXVI

Capilli dicuntur quaſi capitis pili vt dicit Iſidorus. ad hoc facti vt decorem preſtent et cerebrum aduerſus frigus muniant et defenſent. capillature autem inciſio ceſaries dicitur a cedendo. Virum em̃ tonderi decet et non mulierẽ. Come autẽ ſunt capilli non ſciſſi. ⁊ eſt grecus ſermo. Nam comam tondere dicitur. Crines autem proprie mulierum ſunt. et dicuntur crines eo ꝙ vittis diſcriminẽtur et diuiduntur. vnde ⁊ diſcriminalia dicuntur vitte quibus capilli diuiſi recolligunt̃. Hucuſqꝫ Iſidorus. ſm Conſtantinum autẽ capillus ex fumo groſſo et calido naſcitur. qui ex calidis igneis et intenſiuis humorib⁹ ꝑ poros capitis egreditur. et ab aere extrinſeco deſiccatur. et ſic in ſubſtantiam capilli conuertitur. hoc humore creſcente creſcunt capilli. vtpota ab ipſo generati et nutriti. hui⁹ fumi materiam qui perdiderit capillos perdit ⁊ amittit. Pro qualitate igit̃ fumi erunt et capilli. quia ſi fumus niger et capilli nigri. et ſi mult⁹ fuerit fum⁹ multi erũt capilli. et ſi paucus pauci. qui fumus ſi om̃ino defuerit pereũt penit⁹ capilli. et fit hõ calu⁹ cũ vlteri⁹ capilli non pñt recreſcere vlteri⁹ non ſubueniunt medicine. Si autem fum⁹ talis non deficit ſed illum poti⁹ alius humor inficit aut impedit caluicies non eſt ꝓprie. ſed infirmitas quedam ſpecialis que allopicia a medicis nuncupat̃. ex qua infirmitate corrupto capilloꝝ nutrimento cadunt capilli. et nudata parte capitis anterior capitꝭ ſuperficies deturpat̃. Tales em̃ more vulpiũ qui ex calefactõe imoderata patiũt̃ piloꝝ caſuꝫ caſualem piloꝝ fluxũ patiunt̃. allopes enim grece vulpes dr̃ latine. Alias aũt capilloꝝ̃ paſſiones et cauſas. quere infra in tractatu de infirmitate et de caſu et vicijs capilloꝝ̃. De canicie aũt ⁊ cauſa e⁹ quere ibidẽ. Quere etiã ſup in tractatu de capite vbi capilloꝝ̃ inuenies diſpoſitõem naturas et diuerſitates et ꝯplexiões ſm Gal. Haly. et Ypo. Tamẽ de canicie ħ nota ꝙ ſm Conſtan. ⁊ alios auctores canicies accidit ex humoris nutrimentalis capillorum nimia infrigidatione.

nam dominiū fleumatꝭ frigidi et hūidi ē ca
nicie generatiuū. Ex fumo em̄ albo frigi/
do albi efficiūt tā pili q̄ȝ capilli. Capilli āt
tympoꝝ ſm Arſ. citiꝰ caneſcūt q̄ȝ alij crineſ.
ꝛ h̄ ꝓpt hūoꝛis paucitatē ꝛ oſſiū ibi exiſtētiū
p̄dominantē frigiditatē. Canicies igiť vite
et etatis deſignant maturitatē ꝛ extinctōem
libidinis et viciorꝫ puerilıū. moꝛtificatōēȝ vi
te p̄ntis. et future inſtantis neceſſariā noui/
tatē. Caluicies ē p̄uatio capilloꝝ ſiue amiſ/
ſio ex defectu fumi humidi in anterioꝛi p̄te
capitis ꝓueniēs. vt dicit Conſtan. Fit aūt
aliqn̄ ꝓpť abſtinentiā cibi ꝛ defectū fumi hu
midi q̄ eſt materia capilloꝝ ſm Ariſto. li. iij.
Capilli in freq̄nter coeuntibus paulati cal
uiciem inducunt. et ſi ante iuuentutē fluxe/
rūt iterū oꝛiunť. poſt iuuentutē v̄o fluentes
iterꝫ non recreſcunt. Defluūt aūt et deficiūt
in parte anterioꝛi capitꝭ. et tūc talis fluxꝰ ca/
pilloꝝ dr̄ ꝓprie caluicies. et ſolet accidere vł
ꝓpter nimiā cutis raritatē ꝛ ꝓpť hūoꝝ pauci
tatē. ab occipite nō recedūt neq̄ȝ calueſcunt
ꝓpter cutis ſpiſſitudinē et poroꝝ denſitateȝ.
ꝛ ꝓpť hūoꝛis ibi exiſtentis viſcoſitatē ex q̄ ca/
pilli hn̄t vegetari. vt dicit Gal. ſup amphoꝛ/
riſ. Unde ibidem etiaȝ dr̄ q̄ȝ pueri et mulie/
res non calueſcunt. et h̄ ꝓpter abundantiam
humiditatꝭ in capitibꝰ eoꝝ. ſimiliter nec ca/
ſtrati. et h̄ ꝓpter alteratōem ſue ꝯplexionis ꝛ
dominantē frigiditatꝭ qualitatem. q̄ poros
cutis capitis ꝯſtringit. et fumū coadunādo
euapoꝛare nō p̄mittit. Alij tamen pili ī mu/
lieribꝫ et in caſtratis defluūt vt dicit Ariſt.
li. xix. Capilli ergo caput cuſtodiunt. hone/
ſtāt. defendūt. quibus ſi caruerit homo ma
gis reputatur inhoneſtus. Accidit autem
etiam iſte defectus prope iuuentutē. ꝛ maxi
me etiam circa ſenectutem ex cauſis ſupra
dictis ꝛc.

Incipit liber ſextus de etatibus.

Icto de pꝛo/
pꝛietatibꝫ ptiū hoīs in ſpe
ciali reſtat dicere de ꝓprie/
tatibus eiuſdem in ſpecia
li et generali ſm etatis va/
rietatem et ſm ſexus diſtinctōem et rerū na
turaliū ac contra naturā multiplicē diuerſi
tatē. Ex iſtis em̄ oībꝫ diuerſe hoīs ꝓprieta
tes attenduntur.

De etate. Capitulū. I.

Etas igiť homīs ſm Remigiū nihil
aliud eſt niſi tenoꝛ ꝟtutū naturaliūȝ
ſm ꝯtrarios motꝰ vł quietē interme
diā ꝯſideratꝰ. q2 ſm iſta homo p̄terit et mo/
uetur et nūq̄ȝ in eodem ſtatu p̄manet. Uel
ſm Jſidoꝝ. Etas eſt ſpaciū vite animalis a
ꝯceptione fetus incipiens. Poſt ſeniumq̄ȝ
deficiens ſeu deſinens. Sunt autem plu/
res diuerſitates etatis ſm Conſtan. et Jſi/
doꝝ. Prima eſt infantia dentiū plantatiua.
ſcȝ etas nouiter genita. que vſq̄ȝ ad ſeptē du
rat mēſes. que nimis eſt adhuc tenera mol/
lis et fluida ac limoſa. vnde continuis indi
get fomentis. Jnfantia autem ꝓut eſt den/
tium plantatiua. vſq̄ȝ ad ſeptem extenditur
annos. Et diciť infans quaſi non fans. eo
q̄ fari non poteſt. neq̄ȝ exprimere ſermoneȝ.
dentibus nondū bene oꝛdinatis. vt dic̄ Jſi.
Cui ſuccedit puericia: q̄ ſe extendit vſq̄ȝ ad
ſeptenarium ſecundū ſcȝ vſq̄ȝ ad annos q̄t/
tuoꝛdecim. Eſt v̄o dicta a pubertate vł a pu
pilla. quia adhuc pueri ſunt puri vt pupil/
la vt dicit Jſido. Huic ſuccedit adoleſcen/
tia. et hec ſm viaticū terminať in tertio ſep/
tenario in. xxj. anno. ſm Jſidoꝛū v̄o vſq̄ȝ ad
quartum ſeptenariū ſcȝ vſq̄ȝ ad annū. xxviij
extenditur. Medicus v̄o ꝓtendit hanc eta/
tem vlteriꝰ vſq̄ȝ ad annum. xxx. ꝛ. xxxv. Dici
tur hec etas adoleſcentia. eo q̄ ad gignēduȝ
ſit adulta. vt dicit Jſidoꝛꝰ. et ad creſcēdi vi/
goꝛem ſit magis apta. Jn hac etate ſūt mē/
bꝛa adhuc mollia. vt dicit Jſido. et extenſi/
bilia. Et ideo creſcūt ꝟtute caloꝛis dn̄antis
in eis vſq̄ȝ ad cōplemēti p̄fectōȝ. Huic ado/
leſcentie ſuccedit iuuentꝰ. et hec inter om̄es
etates eſt media ꝛ ideo foꝛtiſſima. ꝛ. ꝓtendiť
ſm Jſi. vſq̄ȝ ad annos. xlv. vel vſq̄ȝ ad. l. in q̄
finiť. Eſt autē iuuentꝰ a iuuando dicta. Eſt
em̄ iuuenis in termino incrementi poſitus.
et ido foꝛtis ad iuuandū. Huic ſuccedit ſm
Jſid. ſenecta que inter iuuentutē media ē et
ſenectutem q̄ ab Jſi. grauitas nuncupatur
Senioꝛibꝫ em̄ contingit hec etas et maturꝭ
Jn hac etate eſt declinatio a iuuentute i ſe/
nectutem. Talibꝫ auteȝ nondū eſt ſenectus
ſed reſiſtit iuuentꝰ vt dicit Jſido. Huic ſuc/
cedit ſenectus. ſm quoſdam anno. lxx. finiť.
ſm quoſdā aūt nullo certo annoꝝ numero
finitur. Sed poſt p̄dictas etates quantūcū
q̄ȝ vite ſupeſt. ſenectuti ſeu ſenio deputať Et
ſm Jſi. dicitur ſenectus a ſenſus diminuti
oīe. eo q̄ ſenes p̄ vetuſtate deſipiāt. Dicunt

eī phiſici vt dī. Iſi. hoīes frigidi ſāguīs ſtul/
tos eſſe ſic prudētes eſſe in qb⁹ ſāguis calid⁹
dn̄at. Un̄ ⁊ ſenes ī qb⁹ iā ſāguis friget ⁊ pue
ri ī qb⁹ nōdū calet ſapiūt min⁹ Senes ſiqdē
delirāt ꝑ nimia ſenectute. pueri ꝓpt laſciuiā
⁊ leuitatē qd agāt ignorāt. vt dī. Iſi. Ultia
āt ps ſenectut dr̄ ſeniū. ſic āt dr̄. eo ꝙ ſit tmi
nus vite etat atꝫ finis. Hec eī etas m̄lta ſe/
cū affert incōmoda ⁊ etiā cōmoda. bōa ſcꝫ ⁊
mala. vt dī. Iſi. Bona ſiqdē q2 nos a poten
tib⁹ ⁊ etiā a tyrānis liberat. ipōnit etiā fineꝫ
libidīs. frangit ⁊ īpetū ire ⁊ viget ſapiā vt in
m̄lt ⁊ ſaniora dat ꝯſilia. termin⁹ ē miſerie et
felicitat ꝑncipiū. receſſus a ꝑiculo ac acceſ
ſus ad brauiū. Perfectio ī merito ⁊ diſpoſi/
tio ad ꝑfectū. Mala ꝟo affert ſecū vt dī. Iſi.
q2 ſeniū miſeꝝ ē debilitate ⁊ tedio. Subeūt
eī̄ morbi triſtiſqꝫ ſenect⁹ Nā duo ſūt qbus
minuūt corꝑis vires. ſ. morb⁹ ⁊ ſenect⁹ In ſe
nio āt calor natal' extiguit. deficit ꝟt⁹ regiti/
ua ⁊ hūor diſſoluit. Deficit ꝟt⁹ ⁊ carnoſitas
ꝯſumit ꝯbūt nerui. Cut corrugat ⁊ incur/
uat corpe perit ſpēs. ⁊ decor corꝑis adnul/
lat. Et h̄ oīa in ſenio. ſenex ab oīb⁹ vilipēdit
et ḡuis ⁊ onerofus ab omib⁹ iudicat. tuſſib⁹
ſput ⁊ alijs paſſiōib⁹ fatigat. quſqꝫ reſoluat
cinis ī cinerē ⁊ puluis ī puluerē reuertatur
Dis eī ſpacijs tpīs ⁊ etat phī deſcpſert hūa
nā vitā in qb⁹ mutat ⁊ ad mort terminū de/
fluit ꝯtinue. Hucuſqꝫ Iſi. ⁊c.

De morte. Ca. II

Mors dicta eſt eo ꝙ ſit amara l' a mar
te q̄ mortē fingit efficere. Et aūt ſm
Iſi. triplex mors. ſ. acerba. īmatura.
⁊ merita. Pria ē infantiū. ſcōa iuuenū. tcia
natal' atꝫ ſeniū. Ois āt mortu⁹ aut eſt funus
aut cadauer. Dr̄ aūt fun⁹ a funib⁹ accenſis.
qs antiq ante feretꝝ paupis cera circūdat
deferebāt Cadauer a cadendo eſt dictū. ſcꝫ
q2 mortu⁹ cadit ⁊ ꝓijcit in ſepulcꝝ. Dr̄ tunc
defūct⁹ q2 vite officio tūc funct⁹ eſt. Dr̄ et ſe/
pult⁹ qſi ſeorſuꝫ pulſus. q2 ſub tra tumulat.
Hucuſqꝫ Iſi. li. xvj. c. ij. Alias mort ꝓpeta/
tes quere infra in fine illi⁹. vj. libri. in fine d
infirmitatib⁹

Poſt h̄ de ꝓprietatib⁹ hoīs q̄ ad etatē
infantilē dicendū ⁊ de generatione
eī⁹ pmo. q2 eī⁹ creatio eſt tāto ceteris
aīalib⁹ excellētior q̄nto dignior. nō ſolū ſm
mentē: vez etiā ſm tpatiſſimā corꝑis ꝯplexi
onē. Dicit eī̄ Ariſt. li. ij. ſic fruſtum auri vl'
argēti ſe hꝫ ad nūmū monetatuꝫ. ſic oēs di/
ſpoſitōes alioꝝ ad hoīeꝫ. vnde cuꝫ homo ſit
digniſſima creaturaꝝ ingeniata eſt natura
homini cōferre membra nobilia et diuerſa.
nobiliorib⁹ oꝑationib⁹ et varijs ꝯuenientia
ꝓpter qd de eī⁹ creatōe ſm corp⁹ breuit qdaꝫ
ſunt dicenda

De creatione infant Ca. III

Circa creatōem itaqꝫ infantis exigi/
tur materia conueniens. locus expe
diens nature miniſterium. ſcꝫ calor
velut cauſa efficiens et ſpūs virtutem corꝑi
influens atqꝫ regens. Materia ſiquideꝫ in
fantis eſt humor ſeminalis deciſus ꝑ actuꝫ
generationis ex ſingulis partibus vtriuſqꝫ
parentis. Primo materia in loco concepti/
onis diſperſa vi nature attractiua in cellu/
lis matricis recolligit. et ꝑ calorem oꝑantē
pariter cōmiſcet. quia niſi cōmixtio digeſti
ſanguinis vtriuſqꝫ parentis fieret: infantis
creatio nō poſſet fieri. Nam materia ſangui
nis a mare ꝓcedens ſpiſſa eſt et calida. Un̄
pre nimia ſpiſſitudine ſe non poteſt dilata/
re. et ex ſupabundantia caloris materia de
ſtrueret infantis niſi ex ſanguine mulieris
ꝯtrarias qualitates habentis recipet tēpa/
mentū. Hec materia in dextre part cellula
adunata. in naturam cedit maris. In ſini/
ſtra ꝟo cedit in naturaꝫ mulieris. Et hec di
uerſitas accidit ꝓpter dominiū caloris ī par
te dextra poti⁹ ꝙ in ſiniſtra Et ſic dicit Gal'.
et Conſtan. et Ariſto. li. xv. Si fuerit virt⁹
ſanguinis in mare vincens fetus patri aſſi/
milabitur. et econuerſo. Et ſi fuerit equalit
in vtroqꝫ. cōſimilis vtriqꝫ aſſimilabit. Hec
materia virtute caloris excocta qdā pellicu
la tenuiſſima circūdat. intra quā inſtar lac/
tis coagulat. ⁊ hec materia eſt pellicula em
brionis q̄ eſt theca et cooptoriū vn̄ puer te/
gitur in vtero matris. ⁊ h̄ cū puero naſcente
egredit rupt tenacul. qb⁹ matricis villulis
adherebat. Si ꝟo aliq caſu in vtero manſe/
rit poſt partū mulier in periculo remanebit
Materie g̃ ꝯcepte et vi retentiua coaduna/
te tranſmittit natura ſanguinē menſtrualeꝫ
ex cui⁹ calore et humore fetus concept⁹ fo/
mentat. Hmōi aūt fomēto ager hūane nati
uitatis irrorat. Nam cū ſemē coagulat ſm
Gal'. et Conſtan. cum ſpū et calore naturali
ſit plenū ꝑ quaſdā venas ⁊ arterias ex ſuba
ſeminis ortas et ſāguini mēſtruali ꝯiūctas
nutrimentū ſibi attrahit ⁊ fomentū Et hoc
fuit neceſſariū vt ꝑ venas materia infantis

nutriret̄ ꝛ ꝑ arterias ſpūs ei attribueretur. His duob⁊.ſ.materie ſeminali ꝛ hūoꝛi nutrimētali cooperat̄ caloꝛ nat̄al̄ q̄ incluſus ꝑ vim infoꝛmatiuā nitit̄ foꝛmare mēbꝛa coꝛpoꝛis infātꝭ. Nā de eēntia ipi⁹ ſemis foꝛmat cerebꝝ oſſa cartilagīes ꝛ pelliculas neruoſ ꝛ arterias. De ſāguine ꝟo mēſtruali foꝛmat nat̄a epar ꝛ oīa mēbꝛa carnoſa q̄ꝝ ſuba ex ſāguie ꝓcreat̄. Pꝛio āt nat̄a foꝛmat ꝓncipalia mēbꝛa.ſ.coꝛ.cerebꝝ ꝛ epar. q̄ alioꝝ ſūt fūdamēta. Et h̄ i ꝓncipio qn̄ ſūt i maſſa ſāguinis ſibi vicināt̄: ſꝫ poſtea ab inuicē diuidūt̄. De his trib⁊ fūdamētꝭ alia tria naſcūt̄. de cerebꝛo nerui ꝛ nucha doꝛſi. ꝺ coꝛde arterie. ꝺ epate ꝟo vene oꝛiūt̄. His q̄i fūdamētꝭ iactis foꝛmauit nat̄a oſſa h̄ cuſtodiētia. ſic craneū ad defēſionē cerebꝛi ꝛ coſtas pectoꝝ ad defenſionē coꝛdis. ꝛ coſtas laterꝭ ad defēſionē epatꝭ. ꝛ ſic ſil̄r de alijs. Poſt iſta naſcūt̄ alia mēbꝛa iſtꝭ poſterioꝛa. vt man⁹ pedes et ꝯſimilia. Hec āt nō ſil̄ ſꝫ paulatim foꝛmant̄ ac ſucceſſiue. Infās ei q̄ttuoꝛ ḡdib⁊ ꝯcreatur. Prim⁹ eſt cū adhuc ſit vicin⁹ lacti Scōs eſt cū iā ſemē ſāguini ſe ꝯmiſcet. Tūc ei nōdū epar coꝛ ꝛ cerebꝝ ꝑfecte foꝛmāt̄. ſꝫ ſunt q̄dā maſſa ſāguinea quē ḡdū Jpo. vocat fetum. Terti⁹ ḡd⁹ cū coꝛde ꝛ cerebꝛo ꝛ epate iā foꝛmatꝭ: alia mēbꝛa infoꝛmia ꝛ indiſticta ſunt. Ultim⁹ ḡd⁹ eſt ab Jpo. infans vocat̄. Jā ei coꝛpe oꝛganizato ꝛ ad ſuſceptōꝫ aīe diſpoſito viuificat̄ ꝛ iā incipit ſe mouere ꝛ pedibus calcitrare. ꝛ ſi ē femia i ſiniſtro latere pl⁹ mouet̄. et ſi ē maſcul⁹ pl⁹ in dextro vt dicit Gal̄. In lactꝭ āt ḡdu eſt infans ꝑ ſex dies. in ḡdu ꝟo ſāguis ꝑ.ix. in ḡdu ꝟo maſſe carnee ꝑ.xij. in q̄rto āt añ plenā ꝑfectōꝫ ꝑ.xviij. vñ ꝟſus. Sex i lacte dies ter ſūt i ſanguīe trini. Bis ſeni carnē. ter ſeni mēbꝛa figurāt. A die conceptōis vſq3 ad diē ꝯpletōis ꝛ viuificatōnis fet⁹ ſūt dies.xlvj. ita ꝙ pm⁹ ꝛ vltim⁹ incluſiue teneāt̄. Ex q̄ pꝫ ꝙ i q̄drageſimoſexto viu⁹ et ꝯplet⁹ eſt fet⁹ q̄ꝫtum ad effectū generatōis. ꝛ ꝟm iſtū modū ꝯputat Aug⁹. edificatōꝫ templi ſub nūero.xlvj. annoꝝ cui cōꝑat ꝑfectōꝫ coꝛpis ihū xp̄i ſuꝑ Joh̄. vj. ꝛ li. iiij. ꝺ trinita. ca.v. int̄ cet̄a interſerit iſta ꝟba. q̄drageſies ſexies ſeni ducēti ſunt.lxx.ꝛ.vj.dies. q̄ nūer⁹ dieꝝ ꝯplet.ix. mēſes ꝛ.vj.dies. ꝛ ſeq̄t̄ i eodēꝫ cap̄lo. nat⁹ āt dn̄s tradit̄.viij.kal. Januarij. A die ḡ ꝯceptōis q̄ tradit̄ fuiſſe.viij.kl̄.apl̄. vſq3 ad.viij.kl̄.ianuarij ducēti.lxvj. dies reperiunt̄ ꝯputati q̄ ſenariū nūeꝝ q̄drageſies ſexies h̄nt. q̄ nūero tēpluꝫ eſt edificatum. ꝛc̄. Coſtan. in li. iij.c.xxxiiij. dic̄ ꝙ maſcul⁹ qui i mēſe.viij. ē naſcitur⁹.xxx. dieb⁊ foꝛmat̄.ꝛ.lxx. cōplet̄. deinde ſubdit. maſcul⁹.x. mēſiū.xlvj. foꝛmat̄ dieb⁊.ꝛ i.lxxx. ꝯplet̄. maſcul⁹ ꝟo.ix. mēſiū. foꝛmat̄ in.xl. dieb⁊.ꝛ in.lxxx. complet̄. In eodē etiā loco deſcribit̄ tp̄s viuificatōiſ et ꝯpletōis fet⁹ muliebꝛis. ſed de h̄ ſupſedeo cā breuitatꝭ. h̄ ſolū attendēdūꝫ ꝙ feīa tardi⁹ foꝛmat̄ et complet̄ q̄ꝫ maſcul⁹ vt patet ibi. et hmōi ibidē aſſignat̄ rō. q2 ſemē vñ naſcitur maſcul⁹ foꝛti⁹ eſt ꝛ calidi⁹ ꝛ in calidioꝛi loco collocat̄ q̄ꝫ ſemē vñ feīa generat̄. Dicit etiāꝫ ibidē Coſtan. ꝛ Gal̄. ſuꝑ amphoꝝ. dic̄. Jpocras omnē infantē i octo mēſib⁊ motuꝫ h̄re. q2 ſi adeo foꝛtꝭ eēt vt poſſit exire quoq̄modo ad vitā ꝯualeſcit Si ꝟo nō exierit ipo motu debilitat̄. ita et patit̄ vt in ſeq̄nti exiēs menſe nullaten⁹ ꝯualeſcat Si ꝟo vſq3 ad nonū mēſem. vl̄ ſaltē vſq3 ad ꝓncipiū decimi menſis natiuitas ꝓtrahat̄ roboꝛat̄ ꝛ etiāꝫ ſine ꝑiclo naſcit̄. vt di. ꝯſtan. li. pātegni. iij.c.xxxiiij.

De infante. Capitulū. IIII

Infantul⁹ igit̄ ex ſeminib⁊ ꝯrias q̄litates h̄ntib⁊ generatur in dextero ſi mas: in ſiniſtro āt latere ſi feīa collocat̄. ſāguie mēſtruali in vtero nutrit̄ ꝛ fomētat̄. Ex tā vili eñ materia ꝛ infirma hō recipit a ꝓncipio nutrimētū ꝟtute caloꝛꝭ natura coopante ꝛ dilatāte ſingl̄a mēbꝛa paulatim et etiā nō ſubito infoꝛmat̄. ſol⁹ ei xp̄s ſubito fuit foꝛmat⁹ in vtero ꝛ diſtinct⁹ qn̄ i vtero eſt ꝯcept⁹ vt di. Aug⁹. Anima ſubintrante vita ꝓfundit̄ et ſenſu nat̄e ſentiens circūdatōem pellicule ad ipi⁹ rupturā mouet̄. ex cui⁹ motu matern⁹ vter⁹ ꝯcutit̄ et grauat̄. et cōpleta actione nature circa infantuli creatōnem ſi part⁹ ſit ſalubꝛis. viij. vl̄. ix. vl̄. x. mēſe ad exitū de vtero nitit̄ ꝛ conat̄. exiens ꝟo ſecūdina circundat̄. in cui⁹ exitu vter⁹ matern⁹ doloꝛe nimio fatigatur. et hoc accidit qn̄ partus nimis ꝓpe anticipatur. deinde ad aereꝫ nimis frigidū vel nimis calidum veniens calamitati et miſerie exponitur. quod eius innat⁹ clamoꝛ apertiſſime atteſtatur. caro infātuli recenter nati fluida eſt ꝛ tenella. ꝛ iō neceſſaria ſūt ei varia remedia ꝛ fomēta. ꝛ ſicut dic̄ Conſtan. li. iij.c.xxij. Infantes inq̄t vteruꝫ exeuntes in roſis cum ſale tritis inuoluant̄ vt eoꝝ membꝛa ꝯfoꝛtentur. et a viſcoſa hūiditate liberent̄. deinde palatū et gingiue cū digito melle vncto fricent̄ vt interioꝛa oꝛis

mūdificent̄ ⁊ ꝯfortent̄ vt dulcedīe et acumīe mellis appetit⁹ infantuli ꝓuocent̄ freq̄nt̄ bal/neent̄ cū oleo mirtino ſeu roſaceo vngātur. oīa coꝝ mēbra fricent̄ ṗcipue maſculoꝝ q̄ꝝ mēbra debēt eſſe ꝓpt̄ exercitiū duriora. ſom/nus eis ſp̄ ī loco obſcuro ꝓuocet̄. vt lumen ipoꝝ coadunet̄. Lucid⁹ em̄ loc⁹ nimis viſuꝫ diſpergit. et tenellos adhuc oculos ledit. et ſepi⁹ luſcos facit. et iō nō ſūt nimis lucido aeri exponēdi ne ſpūs viſibil' diſgreget̄. Super oīa cauēdū eſt ne malo lacte ⁊ corrupto nutrimēto nutriāt̄. qꝛ ex viſcoſo lacte nutri/ti peſſimas ſolēt incurrere paſſiōes. ſic͂ oris vlceratōꝫ. vomitū. febrē. ſpaſmū. vētrꝫ ſolutionē. et hmōi. nec ē dāda infantul' medicīa cū egrotāt. ſꝫ nutrix ī medicīa et ī ꝯueniēti dieta ꝓcurāda ē vt ſic infantꝫ defectū suppleat vt⁹ gerule nutricꝫ. ſic ibidem dī. ꝯſtan. Ex bōa āt diſpoſitōe lactꝫ nutrimētal' bona fit ꝯſiſtētia plis. ⁊ ecōuerſo. ⁊ ex corruptōe ſanguis nutricꝫ neccario ledit̄ corpuſculū pue/ri vl' infantꝫ. ⁊ h̄ ꝓpt̄ pueril' nat̄e molliciē. ⁊ ꝓ/pter facilē nutrimēti lactei ꝯuertibilitatem Un̄ mēbra infātilia ꝓpt̄ ſui teneritudinē ad diuerſaꝝ figuraꝝ ſuſceptōꝫ hn̄t flexibilitatē et iō faſcijs ⁊ alijs ligaminibꝫ ꝯgruis infan/tilia mēbra ſūt ligāda ne torta efficiātur ſeu aliquā incurrāt deformitatē. Quere li. v. d vmbilico. Itē qꝛ infātuli mlt̄ū accipiūt nutrimēti ſomno mlt̄o indigēt. vt calor nat̄al' ad iteriora reuocet̄ ⁊ ad nutrimētū ipoꝝ digerendū celebret̄. et iō ex nat̄e inſtictu nutrices ſolēt infātulos in cunabul' poſitos hinc inde mouēdo ipelle: vt ex motu tꝑato calor ꝯfortet̄. ⁊ ſomn⁹ mulcebris ꝑ fumoſitatū re/ſolutōꝫ ī infātꝫ cerebro ꝓuocet̄. Solet etiā cāt⁹ adhiberi vt ſeſus infantuli ex vocꝫ dul/cedine delectet̄: ad h̄ dī. Arꝫ. li. ij. q' ī infātul' abūdat cerebꝝ. ⁊ ſm q̄ntitateꝫ ſui corpis eſt valde magnū. Un̄ ſupior ps corpis infātuli ē maior ⁊ pōderoſior alijs ptibꝫ. ⁊ iō infās in ṗncipio ſui mot⁹ ābulat ſup pedes et ſup man⁹. deinde ꝟo erigit ſuū corp⁹ paulatī. q̄a ps anterior diminuit̄ ⁊ ꝑ ꝯñs leuior reddit̄ ps ꝟo inferior creſcit: ꝑ ꝯñs gṷior efficitur. etas g̃ infantie terminū hꝫ in incboatōe etatis puerilis.

De puero Ca. V

PUer a puritate eſt dict⁹ vt dī. Iſido. Tūc ei puer ṗpē dr̄ q̄n eſt ablactat⁹ a lacte et ſepat⁹ ab vbere. doli efficit̄ capax. ⁊ iō diſciplie ſuſceptibil' reput̄. et tunc ſub tutoribꝫ poſit⁹ cogit̄ ſubeſſe diſcipline. Eſt āt etas puerit' calide et hūide ꝯplexiōis ī q̄bꝫ mot⁹ venerei ꝓpt̄ viaꝝ āguſtiā nō inualeſcūt vſq꜃ ad annū pubtatꝫ ꝑducāt̄. et iō a puritate nat̄al' innocētie pueri nūcupant̄. vt dī. Iſi. Sūt igit̄ pueri carne molles. corpore flexibiles. ad motum abiles atꝫ leues. aīo dociles ſine cura ⁊ ſolicitudīe ⁊ tutā vi/tā ducētes ſola iocoſa appreciātes. nullū pi/culū magꝫ q̄ꝫ ictū ꝟge formidātes. pl⁹ pomū q̄ꝫ auꝝ diligētes puerili tp̄e nuditatē detegere verecūdiā nō hn̄tes. laudē q̄n laudant̄ ſic͂ nec vituperiū q̄n vituperant̄ ab aliq̄ reputātes. ꝓpt̄ mobilitatē caloris ⁊ carnis et hūoꝝ de facili iraſcunt̄ et de facili placant̄. ꝓpt̄ corporis teneritudinē de facili ledūt̄. ⁊ labores difficilime patiūt̄ ex motu calidi humorꝫ in eis dn̄antꝫ. mobiles ⁊ inſtabiles efficiūt̄. ꝓpt̄ fortē calorē multū appetūt cibi. vñ ꝓpter nu/trimēti ſupfluitatē de facili ad infirmitates varias diſponūt̄. a corruptꝫ parētibꝫ geniti corruptōeꝫ ꝯhere dinoſcūt̄. vt pꝫ ī filijs le/proſoꝝ ⁊ podagricorū q̄ ex corrupto hūore parentū lep̄ ⁊ podogra ſepi⁹ inficiūt̄. ꝑ vocē et vultū pueri ab adultꝫ dinoſcūt̄. Un̄ Arꝫ. in li. iij. In pueris vox nō alterat̄ an̄ motum ad libidinē. q̄n em̄ vox ī pueris mutat̄ ſignū eſt pubertatꝫ. ⁊ tūc ad generandū abiles in/ueniūt̄. Itē paruuli pueri ſepi⁹ malos ha/bēt mores. ſola em̄ pn̄tia cogitāt ⁊ dē futurꝫ nihil penit⁹ curāt. ludos ⁊ vanitates amant. lucris ⁊ vtilitatibꝫ intēdere recuſant. mīma maxīa reputant. et ecōuerſo maxīa modica vl' nulla putant. ſibi noxia ⁊ ꝯria deſiderāt. ⁊ imaginē pueri pl⁹ q̄ꝫ viri appreciāt. plus de amiſſione pomi vl' piri q̄ꝫ de amiſſiōe patri/monij plāgūt et plorāt. ⁊ hñficiū acceptum nō reuocāt ad memoriā. omīa q̄ vident appetūt et affectāt et voce et manu parit̄ ea rogāt pueroꝝ ſibi ꝯſimiliū colloq̄a et ꝯſilia amāt. ſenū ꝟo ꝯſortia fugiunt et declinant. nullū ſecretum celant. ſed q̄cq̄d vident vl' audiunt recitant et reuelant. ſubito ridēt. ſubito plorant. ꝯtinue clamant et garriūt et chachin/nant. vix ſilēt q̄n dormiūt vl' dormitant loti a ſordibꝫ iteꝝ ſe coinq̄nāt et immūdant. q̄n a matre lauant̄ vl' pectinant̄ recalcitrāt pro viribꝫ et repugnāt. ſolum ea q̄ ventris ſunt cogitant. imo ꝓpꝛij ventris menſuram igno/rant. ſemꝑ comedere ſemper bibere deſide/rant et laborant. vix de lecto ſurgūt et ſubi/to cibum petunt ⁊c̄.

De puella Ca. VI.

Puella dr̄ q̄ꜱi pura vt pupilla. vt dicit Iſi. ſup oīa em̄ q̄ diligunt in puella marie diligit pudicicia. Sūt āt puelle ꝯſiderāde q2 ſm cōplexionem ſūt calide hūide ꝛ tenelle ſm corpis diſpoſitōꝫ gciles ꝛ flexibiles atꝫ pulcre. ſm mētꝭ affectōꝫ vere cūde timide ꝛ iocūde. q̄ ad exteriorē ꝯpoſitō nē moribꝰ diſciplinate i ſmonibꝰ caute ꝛ tacite. in veſtibꝰ delicate. Nā vt dicit Seneca veſtis decētia pudicas decet ꝛc̄. Eſt āt puella nomē etatꝭ ītegritatꝭ ꝛ etiā hōeſtatꝭ vt di. Iſi. Nā ꝟgīes puellas vſualit appellamꝰ. Dr̄ āt ꝟgo ab etate viridiori ſic̄ ꝛ ꝟga. Uel dr̄ ꝟgo ab incorruptiōe quaſi virago. q2 verā ignorat femineā paſſionē. vt di. Iſi. li. xj. ca. ij. Omis āt feīa vt dic̄ Arꝭ. hꝫ generalr̄ flexibiliorē capillū ꝛ molliorē q̄ʒ vir ꝛ cervicē longiorē. color muliebrꝭ generalr̄ ē magꝭ candidus ꝛ vultꝰ letꝰ. mollis. ſerenꝰ. blādꝰ. ab humeris vſq̄ ad vmbilicū hn̄s corpꝰ magis anguſtū. ab vmbilico vſq̄ ad genua ꝛ etiam ad pedū infima magꝭ plixū. manꝰ ꝛ oīa mēbrorū extremitates hn̄s flexibiliores ꝛ ſubtiliores. vox tenuis. ſmo volubilis ꝛ facil. inceſſus breuis paſſibꝰ breuibꝰ ꝛ curtatꝭ. animus inſolēs ad iracūdiā pnus. tenax odij miſericors inuidꝰ. laboriſ impatiēs docilis ſubdolus amarꝰ i libidinē pceps. Uñ Arꝭ. li. viij. Feīe inqt ſūt in oībꝰ generibꝰ aīaliū debiliores maribꝰ pter vrſam ꝛ leopardā. q2 fortiores maribꝰ reputant et audaciores. In alijſ āt aīalibꝰ nō feīe ſūt leuiores ad inſtruēduꝫ et aſtutiores ꝛ molliores. ꝛ ſūt magꝭ ſolicite circa fetū nutriēdū. Et mulier q2 ē maioris pietatꝭ q̄ʒ vir eijcit citiꝰ lacrimas ꝛ magis eſt inuida ꝛ magꝭ diligit. ꝛ malicia aīe magꝭ eſt i muliere q̄ʒ in viro. ꝛ ē debil ſpei. ꝛ eſt magiſ mēdax ꝛ inuerecūda ꝛ maiorꝭ ſegniciei q̄ʒ vir ꝛ tardiorꝭ motꝰ. vt di. Ariſt. li. viij.

De matre Ca. VII

Mater ſm Iſi. dr̄ eo q̄ fetui nutriēdo māmam porrigat. ſolicita eſt mater circa fetū. Fetꝰ em̄ i vtero exiſtēs ſanguie nutrit. ſꝫ eo naſcēte natā mādat ſanguinē illū ad vbera vt mutet in lac ad puerꝫ nutriendū. Uñ infantulꝰ materno lacte nutrit laudabiliꝰ q̄ʒ alio. Cōcipit āt mr̄ cū volupta te. ſꝫ cū anguſtia pturit ꝛ dolore. fetū ſuū tenerrime diligit. āplectit. oſculat. ſolicite nutrit ꝛ fouet. Iteꝫ mr̄ poſtq̄ʒ impgnata fuerit ſanguinē mēſtrualē nō emittit. q2 vt di. Arꝭ. in nutrimētū trāſit creature. Ex ꝯceptu maſculi pueri minꝰ grauat mr̄. et iō pulcrioris eſt coloris ꝛ mūdioris ꝛ etiā motꝰ leuiorꝭ q̄ʒ ex ꝯceptu femineo. vt di. Arꝭ. ꝛ Conſtan. q̄nto plꝰ appropinqt pturitōi tāto mr̄ plꝰ affligit. et ex motu ipſiꝰ fetus plꝰ fatigat. Signū autē impregnatōis ſm Arꝭ. ꝛ etiā ſm Gal. ſup amphoꝝ. poſtq̄ʒ īpregnate fuerīt ipe matres reſ diuerſimodas ꝯſiderāt. colores mutāt. ſub oculis liueſcūt. vbera turgeſcūt. vterꝰ paulatim intumeſcit ex magnitudīe fetꝰ matricē extendētꝭ. nauſeā ꝛ vomitū ſepiꝰ patiūt. graues ꝛ laboris impatiētes efficiūt. in pariendo p̄ dolore clamare ꝯpellūt. leuit piclitant p̄cipue iuuenes q̄ꝝ mēbra ſūt exilia atꝫ ſtricta. q̄nto āt mr̄ p puero dolores patit grauiores tāto plꝰ natū pueꝝ diligit ꝛ diligētius nutrit atq̄ʒ inſtruit. Impedimēta ꝟo matris in ꝯcipiēdo. in fouēdo. quere ſup̄ li. v. vbi tāgitur de matrice et māmilla. et infra codeꝫ vbi tāgit de aborſu et de cauſis aborciēdi ꝛc̄.

De filia Ca. VIII

Filia ſic̄ ꝛ filiꝰ a fouēdo eſt dicta eo q̄ mr̄ eā fouet ꝛ ei materiā fouēdi alioſ derelinqt. Nā eādē ꝯcupiſcēdi ꝟtutē quā mr̄ a pentibꝰ accipit ſue filie q̄ntū ad generatōis ſemē derelinqt. Tāto āt filia matri ē carior q̄ʒto eidē ī ſexꝰ diſcretōe eſt ſimilior. Filie āt ꝯueniūt eedē ꝓprietates q̄ dicūt de puella. Quere ſup̄ eodē ca. p̄rio ꝛc̄.

De nutrice Caplm̄. IX.

Nutrix a nutriēdo ē dicta eo q̄ ad fetus nutrimētū ſit accōmodata. Nutrix vt di. Iſi. ſupplet i nutriēdo puulū vicē matris. Uñ nutrix ad modū matris ꝯgaudet puero gaudēti et cōpatit puero patiēti. ſubleuat pueꝝ cadentē. lactat puulum plorantē. deoſculat pueꝝ iacentē. ligat ꝛ colligat puulū ſe diffundētē. abluit ꝛ mundificat puulū ſe ſordidanteꝫ. paſcit pueꝝ digito ſe renitentē. ad loq̄ndū inſtruit pueꝝ neſciētē balbutit nutrix ꝛ q̄ſi frangit linguā. vt ſic faciliꝰ inſtruat loq̄ntē. Medicina vtit vt ad idoneitatē pducat pueꝝ egrotātē. Nūc manibꝰ nūc hūerꝭ nūc genibꝰ eleuat ꝛ ſubleuat pueꝝ vagientē. cibū p̄mo maſticat ꝛ maſticādo puero edētulo p̄parat. vt faciliꝰ trāſglutiat cibū. ꝛ ſic reficit pueꝝ eſurientē. Sibilis ꝛ cātilenis demulcet pueꝝ dormiētē. faſcijs ꝛ lintheolis ꝯſtrigit mēbra puerilia. et rectificat ea ne aliquā ꝯhat puulꝰ curuitatē ipm deformantē balneis ꝛ vnguētꝭ refouet par/

uuli carnē. Quere ſup eodē de infantulo ⁊c.

De obſtetrice Ca. X.

Obſtetrix āt dr mulier q̄ hȝ artē iuuādi mulierē pꝛientem vt facilꝰ pariat ⁊ infantulꝰ ꝑtus tpe ꝑiculū nō incurrat. Nec q̄buſdā vnguētis ⁊ fomentis delinire ſolet vterū parientis vt minori difficultate ⁊ dolore fetꝰ de vtero abducat. Nec etiā puuluȝ naſcentē de vtero ſuſcipit ⁊ ipiꝰ vmbilicū lōgitudine q̄ttuor digitoꝝ circūnodat ſanguinē puuli aq̄ diluit. ſale ⁊ melle ad deſiccatōȝ hūoris ⁊ mēbroꝝ ꝯfortatōȝ delinit mēbra pānicul' inuoluit. Quere ē li. v. d vmbilico ⁊c.

De ancilla Capitulū. XI

Ancilla ē famula vxoris obſeq̄o deputata. h laborioſis ⁊ vilioribꝫ officiis deputat. groſſioribꝫ cibis reficit. vilioribꝫ pānis iduit. ſuitutis iugo pmit. ſi filiū ꝯcepit ꝑus ſuꝰ q̄ natꝰ reddit. ⁊ ab vtero ſuituti mācipat. Ancilla etiā ſi ſuil' fuerit ꝯditōis ꝑ libitu nubere ñ pmittit. ⁊ q̄ ſecū ꝯbit ſi pmo liber fuerit ſuꝰ efficit poſt ꝯctū pecunia vēdit ⁊ emit ſic pecꝰ Ancilla ſic ⁊ ſeruus ꝓpt ingtitudīs viciū reuocat poſt manumiſſionē ꝯuiciis afficit ſ̄gis ⁊ ſ̄beribꝫ atteritur variis ⁊ ꝯriis vexatōibꝫ ⁊ angariis opprimit. reſpirare int' miſerias vix pmittit. vñ int' miſerias miſerabilioꝛ eſt ꝯditio ſuitutis vt dicit Rabanꝰ exponēdo illō ſ̄bū Hiere. ix. Seruietis diis alienis q̄ nocte et die requiē non dabūt vob ⁊c. Eſt āt ꝓpriū ancillaꝝ et ſeruiliū ꝑſonaꝝ. vt di. Rabanus ꝯ ſuas dñas vl' dños inſoleſcere. Et qñ metꝰ eos nō reꝑmit ꝯ ſupioꝝ imperiū tumido anīo ſupbire. vtȝ in agar egyptiaca ancilla ſare q̄ vidēs ſe ꝯcepiſſe ꝯtēpſit dñam ſuaȝ. Gen. xvi. nec ad cor reuerſa ē h ancilla niſi qñ a dña ſua fuit expoſita ad flagella vñ ꝯſeq̄t ibi Affligēte eam ſara dña ſua ⁊c. Seruiles ei ꝑſonas ⁊ ancillares timoꝛ hūiliat ⁊ deꝑmitt. q̄s benignus amoꝛ in ſupbie ꝯtēptū aliq̄tiens eleuat et extollit. vt dr ibidē. Scptū eſt. q̄ delicate nutrit ſeruū ſuū in fine inueniet eū ꝯtumacem Quere infra eodē de ſeruo nequā

De maſculo Ca. XII

Maſculꝰ a mare diminutiue eſt dictꝰ q̄ i oī genere aīaliū q̄ ad ſexꝰ dignitatē obtinet pncipatū. vt di. Iſi. Maioꝛ eñ eſt maſculꝰ feīa q̄ ad ꝯplexionē q̄ ad opationē et q̄ ad ſēſus diſcretōȝ ⁊ q̄ ad ptātem ⁊ dñatōȝ. Quo ad ꝯplexionē pȝ q̄ vir ſiue maſculꝰ reſpectu feīe calidꝰ ē ⁊ ſiccꝰ. ipa ſ̄o econuerſo. In maſculo vigēt ſ̄tutes formales et actiue. in feīa ſ̄o materiales ⁊ paſſiue. Vnde dicit Ar. lib. xv. q̄ vir ſe hȝ ad modū forme. mulier p modū materie patiētis. Itē ꝑualet maſculꝰ q̄ ad naſalē opatōȝ. q2 naſal' opatio plꝰ viget in maſculo generalr q̄ in feīa in eo eñ maioꝛ eſt ſ̄tꝰ. ⁊ iō vir a viriū eminentia eſt dictꝰ vt di. Iſid. Nerui ei viroꝝ ⁊ lacerti maiori roboꝛe ſūt fūdati. ⁊ iō fortioribꝫ actionibꝫ erūt apti. Oſſa ei maſculoꝝ ſūt fortiora groſſiora ⁊ in iūcturis ſolidiora. ⁊ ideo ad oīa fortiora opa naſalit' ſūt fortiores In maſculis etiā ſm ꝯſtan. ſunt corda ampliora ⁊ maiora. et iō ad receptōȝ abūdantie maioris ſpūs ⁊ ſāguīs ſūt abiliora. Et iō ꝓpt abūdantiā ſpirituū ⁊ calidi ſāguīs audacioꝛ ē naſaliter mēs viri q̄ mulieris. in q̄ cā eſt ꝯria. ꝓpt caloris fortitudinē ⁊ ꝯplexiōis ſicce vigoreȝ Nulli viro accidit paſſio mēſtrual' ſic mulieribꝫ accidere ꝯſueuit. Quicq̄d in maſculoꝝ corpibꝫ ſupfluitatis ignit aut p intēſū calorē ꝯſumit aut in pilos reſoluit aut p exercitiū euacuat. Itē diſtat ꝯditio viri ⁊ mulieris i ſēſus diſcretōe. In oī eñ genere aīaliū maſculꝰ i pcauēdis inſidiis ⁊ in fugiēdis nociuis ſolertiorē hȝ animū feīs ⁊ prudentioreȝ. vt di. Ar. li. v. Vñ vir pcedit feīaȝ etiā rōne itellectuſq̄ ꝑſpicuitate. vt di. Augꝰ. q̄ pfert virū mulieri ſm aplm i imagīs diuie ſilitudine ⁊ dignitate. ⁊ ex iſta dignitate precellit maſculꝰ in autoritate ⁊ ptāte. Autoritas eñ docēdi ⁊ pſidēdi viris ꝯcedit. feīs ſ̄o ꝯſuetudinaliter denegat. vt dicit aplꝯus. i. Coꝝ. vi. Mulierē i eccl'ia docere nō pmitto. Scriptū eſt eñ. ſub viri ptāte eris ⁊ ipe dñabitur tui. Gen. iii. Sūt igit viri feīs calidiores et ſicciores. viribꝫ fortiores. aīoſiores. igenioſiores. ꝯſtātiores. mlieꝝ zelatores. vñ ⁊ aīalia pugnāt ꝑ vxoribꝫ ſuis. vt di. Ar. Sūt etiā corpis durioris ⁊ hiſpidioris vocis groſſioris aſpectꝰ fortioris in omi genere aīaliū excepta vacca. cuiꝰ vox ē groſſioꝛ. vt di. Ar. li. iiii. Sūt etiā oēs maſculi in oī genere aīalium plurium dentiuȝ q̄ femine et maiori īdigēt cibo et corporis nutrimento. propter abundantem fortitudinē caloris dominantis in maſculis hūiditatem cibi de facili ꝯſumētis. vt di. Ariſt. li. iiii.

De viro Ca. XIII.

Vir a virtute viriū eſt dictꝰ ſm Iſid. Nā in viribꝫ vir mulierē pcellit. Caput eñ mulieris eſt vir vt dicit aplꝯs

Uñ tenet̃ regere vxorē suā sic caput totꝰ cor
poris curā gerit. Hic maritꝰ qͥ matrē tuens
est dictꝰ. Nā vxoris sue q̄ mr̄ est filioꝝ curā su
scipit ⁊ tutelā h̄ a spōdendo .i. obligādo ⁊ ꝓ
mittēdo spōsus d̄r. Nā in ꝯctu ꝯiugali fide
intermedia se obligat. vt indiuiduā cū vxore
vite ꝯsuetudinē teneat vt debitū ei reddat et
fidē thori sui custodiat ⁊ eā ꝑ alta nō dimit
tat. Tantꝰ āt est amor viri ad vxorē vt ipꝰ cā
q̄libet ꝑicula subeat amorē eꝰ amori matris
ꝑferat. ⁊ vt ꝑ eꝰ cohabitatōe prēꝫ ⁊ matrē et
patriā ꝯrelinq̄t. sic dicit dn̄s. ꝓpt̃ h̄ relinquet
hō prēm et matrē suā ⁊ adherebit vxori sue.
Hic spōsus ante sponsalia mūerib; ⁊ donis
ad sui amoris amplexū spōsam allicit. lr̄is ⁊
nūcijs votū suū circa ipam exꝓmit. mlt̄a lar
git̃ ⁊ plīma repromittit vt ei placeat. ludis et
spectaculis se exponit. freq̄ntat tirocinia ro
bis ⁊ mutatorijs se ornat ⁊ ꝯponit. Quicq̄d
etiā rogat̃ dare vl̄ facere ꝑ eꝰ amore ꝓ virib;
statim facit. nulli denegat aliq̄d q̄ sub noīe
sponse rem aliquā sibi fieri petit. Blande eā
alloq̄t̃ ⁊ blādo vultu ac ardenti oculo eā fa
cie ad faciē intuet̃. Tandē in eandē finaliter
ꝯsentiēs ꝯsensū suū corā parentib; v̄bis ex
ꝓmit et anulo eam subarrāte ī ꝯiugē eā du
cit. ⁊ in signū ratificatōis ꝯiugij iā ꝯcti do
na et dotalicia ei impēdere ⁊ sub carte vel ci
rographi testimonio ꝓcedere ꝯsueuit. festa
⁊ ꝯuiuia nuptialia celebrat. munera adue
niētib; donat. choreis cantilenis ⁊ instrumē
tis musicalibus p̄ntes letificat et exhilarat.
His cōpletis spōsam introducit ⁊ ad secre
ta thalami recipit et admittit. sociā mense et
thori eā statuit. eam dn̄aꝫ pecunie sue ⁊ fami
lie facit. deinde nō minꝰ vxoris sue q̄ꝫ suijpsiꝰ
cām vel etiā curā gerit ex amore ⁊ etiam ꝫelo
ipam corrigit ⁊ etiā custodiā circa eā adhi
bet ⁊ apponit. gestꝰ ⁊ affatꝰ ꝑiter ⁊ aspectꝰ vxo
ris sue cōsiderat. ingressus ⁊ regressus eius
trutinat atq̄ pensat. Uiro aūt bonā mlierē
h̄nte nullꝰ ē felicior. q̄ v̄o h; vxorē clāorosā.
malā. rixosā. ebriosā. luxuriosā. mltiuolā. si
bi ꝯriā. sūptuosā. curiosā. inuidiosā. desidio
sam. tediosā. vagā. amarā. suspiciosā. odiosā
nullꝰ tali viro miserabilior ē ⁊ īfelicior. Hec
oīa ⁊ supiꝰ posita tāgit Fulgē. ī s̄mōe q̄dā de
nuptijs in chana galilee. Uñ ꝯpat x̄pm spō
so eccl̄iaꝫ spōse bone. synagogā v̄o spōse ma
le et adultere. In spōsa āt ⁊ vxore bōa exigūt̃
iste ꝯditōes .s. vt sit frequēs ⁊ deuota q̄ ad di
misteriū. hūilis ⁊ subdita q̄ ad obsequiū ma

riti affabilis. ⁊ benigna q̄ ad domesticos. li
beralis ⁊ larga q̄tū ad extraneos. misericors
⁊ benigna q̄ ad miseros. māsueta ⁊ pacifica
q̄ ad vicinos. circūspecta ⁊ prudēs in ꝑcauē
dis. fortis ⁊ patiēs in sustinēdis. sedula et dili
gēs in agēdis. modesta in habitu. ⁊ sobria ī
motu. cauta ī affatu. pudica ī aspectu. hone
sta ī gestu. matura ī incessu. verecūda ī pub
lico. iocūda cū marito. ꝯtinēs ī occulto. Ta
lis vxor est laude dig̃ q̄ plꝰ ꝯpositis morib; q̄ꝫ
tortis crinib;. plꝰ v̄tutib; q̄ꝫ pulcris vestib; studꝫ
placere viro suo. q̄ plꝰ cā ꝓlis q̄ꝫ cā libidinis
in bonis m̄rimonij ꝯuersat̃. q̄ ex ꝯiugio po
tius h̄re filios gr̄e q̄ꝫ nat̄e delectat̃. Et hec d̄
vxore bona nūc sufficiāt.

De patre. Cap. XIIII

Pater est ꝑncipiū generatōis. Nā nat̄ali
ter em̄ desiderat pr̄ suā spēm multi
plicare in filijs vt naturā quā nō po
test seruare ī se custodiat in sua ꝓle. vt dicit
ꝯstan. et ido ad filioꝝ generatōꝫ de sua subā
ꝑ generatōis officiū diuidit ⁊ trāsfūdit. ⁊ tn̄
ꝓpt̃ hāc delectatōꝫ nat̄e sue diminutōeꝫ non
recipit. generat āt filiū sibi similē in specie et
etiā ī effigie marie qn̄ v̄tꝰ in seie patris vincit
v̄tutē in seie matris. vt di. Aris. li. viij. Et ido
pr̄ circa filioꝝ ꝓcreatōꝫ solicitꝰ existit ⁊ nat̄a
liter fetū suū diligit intantū vt etiā nutrimē
tū sibi subtrahat vt nutriat fetū suū. ⁊ h̄ gene
ralit̃ est veꝝ ī oī genere aīaliū exceptis paucis
in q̄b; nat̄a degenerat. ⁊ iō nō mltū solicitāt̃
circa fetꝰ suos a se eos eijciūt. sic di. Aris. li. vj
de aq̄la q̄ eijcit pullos et alis ⁊ rostro ⁊ vn
guib; eos fugat. Hō āt pueꝝ suū siue fetum
diligit̃ ⁊ nutrit. ablactatū suū ꝯmēsalē facit
filiū. ⁊ ī iuuētute v̄bis erudit ⁊ v̄berib; corri
gere nō desistit. sub custodia tutoꝝ ipm ꝯsti
tuit. et ne ꝑsumat vultū hilarē filio nō osten
dit. filiū sibi silēꝫ magis diligit. ⁊ ī ipm oculū
ꝯsueuit figere. s̄m etatē ⁊ ꝑmogenit̄e digni
tatē vestes ⁊ ciboꝝ portōnes filijs suis diui
dit. ꝑ filijs acq̄rere ⁊ hereditatē augere non
desistit. acq̄sitā excolit ⁊ excultā filijs heredi
bus derelinq̄t. Pr̄ v̄o q̄ a pascēdo est dictꝰ q̄
pascit filios in eoꝝ iuuētute. ī senectute a fi
lijs pascit̃. sic est videre ī auib; coruini gene
ris. Nā iuuenes pascūt senes. sic di. Aristo.
qn̄ ꝑ senio nō p̄nt acq̄rere victū suū. et iō vi
te lōgioris ꝓmissio honorantiū ꝑentes et su
stentantiū ē remuneratio spēalis. vt di. Am
brosiꝰ. Scptū ē em̄. Honora prēꝫ ⁊ matreꝫ
tuā vt sis lōgeuꝰ sup terraꝫ. Exo. xx. Eccl. iij.

Qui honorat pr̃ez vita viuet lõgiore. Uñ di
cit gloſa ꝙ honorare pentes ẽ pmũ mãdatũ
i pmiſſiõe z p oñs magnũ ẽ mãdatũ i remũe
ratõe. z ei⁹ trãſgreſſio maxia ẽ i punitõe Uñ
pris maledictio nocet filijs. vtz in Cam qui
ꝓpt paternã offenſã penã meruit ſeruitutis.
Geñ. ix. Eſt itaqꝫ pr̃ ex filijs honorãd⁹. ſuſtẽ
tand⁹. ſupportãd⁹. letificand⁹ et defenſand⁹.
magnificand⁹ z laudãd⁹. exaudiẽd⁹ z imitã
dus. vt dicͭ gloſa ibi. Si filij abrae eſtis: opa
abrae facite. fili⁹ ex parentũ ſuba originẽ du
cit. z ab eis fomẽtũ rcipit. z ſine parẽtũ adiu/
torio neqꝫ ꝓficit neqꝫ viuit. q̃to pl⁹ a pr̃e dili
gitͬ tãto ab eo diligẽti⁹ iſtruitͬ. freq̃nti⁹ cedit
z ſub diſciplie cuſtodia arti⁹ cuſtoditͬ. et cũ a
pr̃e maxie diligatͬ diligi nõ videtͬ. qꝛ ṽbis z ṽ
beribꝫ ne iſoleſcat ſepi⁹ laceſſitͬ. tãto affectuo
ſi⁹ q̃dem a pr̃e diligitͬ q̃to ſua effigies in fi/
lio ſimilior et expſſior inuenitͬ. paterna q̃z fa
cies ꝯfunditͬ. qñ aliq̃d turpe de filijs ſubau
ditͬ. patern⁹ anim⁹ ĝuiter offenditͬ qñ aliqua
ꝯtumax rebellio in filijs p̃ſentatͬ. Circa fili/
orũ aũt educationẽ maxia parentũ cura di/
rigitͬ z ob ſpem poſteritatis filijs hereditas
cuſtoditͬ. ꝓpt paternã offenſaz z ꝯtẽptũ ſepe
ṡm leges exheditatõis pena fili⁹ pcutitͬ z pu/
nitͬ. nlla ꝓrſus maior ẽ ingratitudo q̃ puer
ſoꝝ filioꝝ qñ ṡm acceptũ bñficiũ a parẽtibꝫ
eis nõ ſuccurritur nec a filijs neceſſitatis tpe
ſubuenitͬ. ꝓ honorificẽtia parentũ filijs ſe/
pe impẽditͬ honor z largitͬ. pmogenito filio
deberi maior hereditatis portio a legibꝫ diffi
nitͬ. ſz ꝓpt pris iniuriã ius pmogeniture proga
tiua aliqñ a pmogenito tollitͬ. z ali⁹ q̃ digni/
or eſt pmogeniture titulo inueſtitͬ. ſicͭ dicͭ Hie/
ro. ſup gloſã Geñ. xlix. Ruben pmogeit⁹ me⁹
zc. tu inq̃t iuxta ordinẽ natiuitatis tue heredi
tatẽ quã iure pmogeniture hr̃e debuiſti regnũ
ſcz z etiaz ſacerdotiũ pdidiſti zc. Filij igitͬ q̃
p natuaz deberẽt eẽ ſicͭ pentes nobiles. diui/
tes z etiã liberi. p culpã efficiũtͬ viles paupe
res atqꝫ ſerui. Quere s̃ de malo ſeruo.

De ſeruo. Ca. XV

SEruus ṡm Iſi. a ſeruãdo ẽ dictus.
Nã q̃ndã q̃daz captiui ſeruabãtͬ vel
vt capite plecterentͬ. vl̃ vt pcio redi/
merẽtͬ. Uel a ṡuiẽdo ſũt dicti. eo ꝙ viliorib
officijs q̃ dñis nõ ꝯueniũt nec filijs mãcipã
tur. Seruoꝝ triplex ẽ gen⁹. vt di. Iſi. Qui/
dã eñ ſũt ṽnaculi ſiue originarij. i. q̃ in ſer/
uitute ſũt nati. z tales mlt̃s penis legalibus
ſubijciuntͬ. qꝛ ſua vẽdere vl̃ alienare nõ pñt.
nec hr̃e. nec dignitatis officiũ aſſumere. n᷑
etiã teſtimoniũ phibere niſi dñoꝝ ſuoꝝ vo/
lũtate Uñ ſine infamia exiſtentes ſepe infa/
mie pena puniũtͬ. Alij ſũt ſerui empticij q̃ a
barbaris vel hoſtibꝫ capti vl̃ empti iugo ṡui
tutis ſũt oppreſſi. tertij ꝯducticij q̃ nõ ex neceſ
ſitate ſz volũtate ſeruiũt ob ſpem lucri. et hij
ꝓprie famuli a famulãdo ſũt dicti. i. obſeq̃ẽ
do vt di. Iſi. Sũt itaqꝫ mlte viles ꝯditiões
ṡuoꝝ maloꝝ de q̃bꝫ s̃ dictũ ẽ in tractatu de
ancilla. quere ibi. zc.

De ſeruo malo z nequã Ca. XVI

HIc de ſeruo nequã addendũ ẽ ꝙ in
multis ſibi et alijs eſt nociu⁹. Solet
eñ ebrioſus eẽ z tũc bõa dñi ſui l' ne
gligitͬ furtiue ſubtrahit z expẽdit. Prouer.
xxi. opari⁹ ebrioſus nõ locupletabitͬ. Itẽ re/
miſſus eſt z ocioſus. et tũc tps ꝯceſſũ ad la/
borandũ inutilitͬ pdit. ſicͭ ṡuis dixit prfami/
lias. Quid ſtatis hic tota die ocioſi. Et Eccli.
xxxiij. Mitte ṡuũ in opatione ne vacet. Sic
eñ decet illũ. Itẽ de bonis dñi ſui pdigus
oĩa diſſipat et ꝯſumit Lu. xvi. Diffamat⁹ eſt
villic⁹ ꝙ diſſipaſſet bona dñi ſui. Itẽ piger z
ſõnolent⁹ et deſidioſus oĩa negocia dñi ſui
negligit z omittit. Ecc. xxxvij. dr̃. Cũ ṡuo pi
gro tracta d̃ ope. et Lu. xix. dr̃. ſeru⁹ piger ab
ſcondit talentũ dñi ſui i t̃ra z abijt. Itẽ pro
teru⁹ z ceruicoſus etiaz ſup dñm ſe extollit.
Eccs. x. vidi ſeruos in eq̃s zc. z Prouer. xxix.
p ſeruũ cũ regnauerit zc. Itẽ cupid⁹ eſt et lu
cri auid⁹ lucꝝ dñi ſui i ꝓpriũ ſuũ ꝯuertit Ex/
emplũ de giezi ſeruo helyſei. q̃ ſub noĩe dñi
pecuniã petijt. obtinuit. detulit. et abſcõdit.
iiij. Re. v. Itẽ ſupbꝰ z p̃ſuptuoſus dñi impe
rium puipẽdit. ſicͭ dixit miphiboſeth de ſiba
ſeruo ſuo. ſeru⁹ me⁹ ꝯtẽpſit me dñe mi rex et
aſinũ ſternere noluit. ij. Reg. xvi. et Job. xix.
ſeruũ meũ zc. Itez cũ ſit dur⁹ z malicioſus
grãz ſibi fieri deſiderat z appetit. ſz obtẽtam
alijs nõ ipẽdit. Math. xviij. Serue nequã
oẽ debitũ dimiſi tibi qꝛ rogaſti. Item in/
circũſpect⁹ eſt et obliuioſus z ignorãs ꝙ de
ſuis exceſſibꝫ ſit rõem dño ſuo redditur⁹ ad
memoriã non reducit. Lu. xij. ſi dixerit dñs
me⁹ morã facit venire zc. Itẽ iracũd⁹ z ſedi/
tioſus totã pturbat familiã z offendit Luc.
xij. ſi inceperit ṡuille bibere et inebriari et
familiã pcutere. veniet dñs ei⁹. zc. Itẽ maledi
cus et linguoſus de omibꝫ z pcipue de dño
ſuo maledicit. ſicͭ pz de ſiba ſeruo miphibo/
ſeth q̃ eũ apud regez accuſauit. ij. Regũ. xv.

Eccs.vij.Ne audias ſeruũ maledicẽtẽ tibi.
Itẽ ſi fuerit delicat⁹ ꝛ delicioſe nutrit⁹ ↄtra
dñm ſuũ recalcitrat ꝛ reſiſtit.Prouer.xxix.
Qui delicate nutrit ſuũ ſuũ ꝛc̃.Et iterũ.nõ
decẽt ſuũ delicie.Itẽ fraudulẽt⁹ ꝛ doloſus
iſidias dño ponit ꝛ qñq₃ ipm interficit ſiue ꝑ
dit.iiij.Re.xxix.tetẽderũt ei inſidias ſui ſui
ꝛ interfecerũt regẽ in domo ſua Itẽ dño ſuo
exiſtẽs iniurioſus ab eo fugit ꝛ ipm deſerẽs
aduerſario ſuo ſe ↄiũgit.iij.Re.ij.Fugerũt
ſerui ſemei in geth ꝛc̃.et.j.Re.xxv.increue/
rũt ſerui q̄ fugiũt dños ſuos.Itẽ cũ ſit ne/
quã ꝛ flagicioſus vix ꝑ v̄ba de malicia cõpe
ſcit.Ecci.xxiij.ibi.Sic̃ ſeru⁹ interrogat⁹.i.tor
mẽtis caſtigat⁹ freq̄nt a liuore.i.liuoris crimie
nõ minuit:ſ₃ magis ad odiũ ꝓuocat.q.d.ſer
uus int tormẽta nõ melioratur ſ₃ poti⁹ peiorat
Itẽ cũ ſit ingr̃⁹ grã₃ factã a dño nõ recogno
ſcit.ſ₃ de iuſticia pl⁹ q̄₃ d̄ grã ſibi fieri credit.
Ecci.xxiij.Laxa man⁹ ſuo ꝛ q̄ret libertatẽ.
Ite₃ ſi fuerit criminoſus ꝛ culpat⁹ dño ſuo.
ſine flagell' ab eo extorq̄ri veritatis ↄfeſſio nõ va
lebit.Ecci.xlij.Seruo peſſimo ſanguinate
lat⁹.ibi gloſa.Seru⁹ q̄ v̄bis nõ corrigit vul
neribꝫ corrigat.Itẽ cum ſit aſtut⁹ ꝛ labor ei
odioſus vocat⁹ ad labores dormire ſe fingit
et q̄i nõ audiẽs de vno latere ad aliud ſe cõuer
tit.Prouer.xxix.Seru⁹ v̄bis nõ pt erudiri.
q: qd dicis intelligit ꝛ reſpõdere ↄtẽnit.Et
Luce.ij.Seruus quidem ſciens voluntatẽ
dñi ſui ꝛc̃.

De ↄditõibꝫ boni ſerui Cap.XVII

Boni aũt ſerui ↄditio ↄſiſtit i diuerſis
Nã bon⁹ ſeru⁹ eſt docilis ꝛ igenioſus
ad itelligendũ.Prouer.xvij.Ser/
uus ſapiẽs dñabit ſtultis filijs.Et Ecci.vij.
Seru⁹ ſenſat⁹ ꝛc̃.Itẽ hũilis eſt ꝛ obſeq̄oſus
ad q̄dlibꝫ obſequiũ ipendendũ.Ps.O dñe
ego ſeru⁹ tu⁹ ꝛ fili⁹ ancille tue.ad Phil.ij.Hu
miliauit ſe formã ſui accipiẽs.Itẽ hilaris ꝛ
iocoſus ad ↄuiuẽdũ.decet eñ ſeruũ₃ in ſuo
miſterio eẽ hilarẽ ꝛ iocũdũ.Totũ eñ ſerui/
tiũ diſplicꝫ qñ ſuiẽs facie leta caret Gen.xlv
Et nos leti ſeruiẽ⁹ regi.Et Eſa.lxv.Serui
mei letabũt et laudabũt p̄ exultatõe ꝛc̃.Itẽ
affabil' ꝛ gratioſus ad loq̄ndũ.q: mlt̃ũ dili/
gũt ſerui qñ affabiles ſũt et benigni.Et ĩdo
de Dauid q̄ ſeruiebat ſaul d̄r.j.Re.xviij.Ac
cep⁹ erat dauid i ocul' vniuerſi pp̄li.ꝛ maxie
in ↄſpectu ſeruoꝝ ſaul.Et i eodẽ.Ecce pla
ces regi ꝛ vniuerſi ſerui ei⁹ diligũt te.Itẽ vi/
rilis ꝛ aĩoſus ſe ↄ aduerſariũ dñi ſui ponẽs
ꝓmo.j.Re.xvij.Nõ ↄcidat cor cuiuſq̄₃ i eo.
ego ſeru⁹ tu⁹ vadã ꝛ pugbo aduerſus phili/
ſteũ.ꝛc̃.Itẽ fidel' eſt in cõmiſſo.ſ.negocio et
ſtudioſus ad exequendũ Lu.xix.Euge ſue
bone ꝛ fidel'.ꝛc̃.Et Nũeri.xij.Seru⁹ meus
Moyſes fidel' in oĩ domo mea.Itẽ abil' eſt
et artificioſus ad lucꝝ dñi ꝓcurandũ.Plus
ei intẽdit bon⁹ ſeru⁹ augmẽtare ꝛ mltiplicare
dñi ſui peculiũ q̄₃ ſuũ ꝓpriũ.q: in mltipliciã
do dñi ſui lucꝝ ꝓcurat et ipe ſuũ.Luce.xx.
Uocatis decẽ ſuis ſuis tradidit ill'.x.mnas
et ait.negociamini dũ venio ꝛc̃.Itẽ bon⁹ ſer
uus caut⁹ eſt et mlt̃ũ curioſus ad rõe₃ ꝛ cõ/
potũ dñi ſui ꝑſoluendũ d̄ dat⁹ ꝛ acceptis.Nã
de bñ ↄputatis remuneratõem cert⁹ expectat
de nõ ↄputatis v̄o ſp dubitat et formidat.vt₃
Lu.xix.vbi d̄r.Domie ecce mna tua decem
mnas fecit.Cui dixit dñs.Eſto dñs habẽs
ptãtẽ ſup decẽ ciuitates.Itẽ ſolicit⁹ eſt bon⁹
ſeru⁹ et aĩo ſtudioſus ꝑus dño ſuo ꝑparare
cõmodũ ſicut prandiũ ſiue lectũ q̄₃ ſe diſpo
nere ad prandendũ ſiue qualitercũq₃ alias
ad q̄eſcendũ Nũq̄₃ eñ bon⁹ ſeruus cõmodũ
ſibi fieri putat qñ videt q dñs ſu⁹ adhuc la/
borat Lu.xij.Quis v̄m hñs ſeruũ.ꝛ ſi vene
rit de agro dicat ei ꝓmo diſcũbe ꝛc̃.Ideo cõ
mẽdat vrias q̄ dixit ad dauid.ij.Re.xj.Dñs
me⁹ Joab et ſerui dñi mei ſup faciẽ t're ma/
nẽt.et ego ingrediar domũ meã vt comedã
ꝛ bibã.ꝛc̃.Itẽ ſeru⁹ fidel' ꝛ timoroſus domi
ni ſui aduentũ ꝑſtolat nec ſe diſponit vel de
ponit añq̄₃ veiat ad dormiẽdũ.nec ſubĩtrat
lectũ ſuũ ante aduentũ ſuũ.Lu.ij.Btũs ſer
uus ille quẽ cũ venerit dñs inuenerit vigi/
lantẽ.Itẽ ſeru⁹ q̄ circa dñm eſt ſedul⁹ ꝛ amo
roſus.alijs dormiẽtibꝫ vigilat ad dñm ſuu₃
cuſtodiendu₃.Uñ merito rephẽdit Dauid
abner ꝛ alios ſeruos regis Saul dormiẽtes.
.j.Re.xxvj.Nõ erat q̄ vigilaret ſ₃ oẽs dormi
ebãt.et ſeq̄t.Filij mortis eſtis vos q̄ nõ cuſto
ditis xp̄m dñi.Itẽ ſeru⁹ q̄ in obſequijs dñi
ſui ẽ affectuoſus ocul' ac manibꝫ ſp circa do
minũ eſt intent⁹ ad ſuũ bñplacitũ ꝑagendũ.
ne aliq̄d ſc₃ incõmodũ ſuſtineat vl' defectũ.
ſiue ad aliq̄d bñficiũ a dño benefico recipiẽ
dũ.ps.Sicut oculi ancille i maĩbꝫ dñe ſue.
ita ꝛc̃.Itẽ bon⁹ ſeru⁹ nũq̄₃ a labore eſt vacu⁹.
nũq̄₃ ab vtilitate dñi ſui eſt ocioſus.q̄a ſiue
comedat ſiue abſtineat ſiue vigilet ſiue dor/
miat oĩa q̄ facit ad vtilitatẽ ill⁹ cui ſuit ordi
nat ꝛ reducit Job.vij.Sicut ceru⁹ deſide/
rat vmbram ꝛ mercenari⁹ ꝑſtolat ꝛc̃.Item

bonus ſeruus nec i victu nec in veſtitu dño ſuo eſt onerosus. imo veteri roba dñi ſui aliqñ p anni circulū eſt ɔtent⁹. ſcit em̄ q ɔpleto ſeruitio ſuo pl'a eſt a dño bñficia recepturus. Jõ in lege pceptū eſt. vt ſine veſte ⁊ viatico ⁊ ſup pciū ɔducticiū ſeru⁹ in ãno ſeptio nullaten⁹ a dño dimittat. Exo. xxj. et Deut. xv. Jtē ſeru⁹ i morib⁹ diſciplinat⁹ ⁊ ṽtuoſus ſolet eſſe corã dño gratioſus ⁊ in oculis ei⁹ accept⁹. ⁊ idõ ſeruus ſenſat⁹ ad h̄ diligentiã adhibet vt vrbane et curialiter et mūde domino ſuo admĩſtret. q2 aliqñ pl⁹ diligit dñs mūdiciã ſeruiẽtẜ q̄ ipaȝ exhibitoȝ ſuitutis. Ps. Ambulãs in via imaculata. h̄ mihi miſtrabat. Ecci. vij. Seru⁹ ſenſat⁹ eſt ⁊c. Jtem ſeru⁹ bon⁹ a dño corrept⁹ ɔtra corripientē ſe nõ eſt murmurãs neq̄ querulosus. ſcit em̄ q bonus dñs iuſte arguit ſeruū ſuū. Et tal' quideȝ argnitio ſibi accidit ad pfectū Ecci. x. Seruo ſenſato liberi ſeruient. et vir diſciplinat⁹ nõ murmurabit correptus. imo poti⁹ gaudebit. Uñ puerb. ix. Argue ſapiẽtem et diliget te.

De bono domino ſiue dominio. Capitulū. XVIII

Sicut aūt ſeruus eſt nomē ſubiectionis. ſic dñs eſt nomen prelatõnis et ptãtis. Uñ a dño a q̄ eſt oĩs ptãs iuſtū dominiū eſt ſtatutū. Sine em̄ dominio non poſſet ſtare ſalua reſpublica. nec eſſȝ humana ſocietas pacifica vl' quieta. Sublata nãq̄ de medio dñoꝝ iuſtoꝝ potentia. libera eſſet malicia. nūq̄ innocentia foret tuta. vt dicit Jſi. Juſta itaq̄ dominatio p tyrãnidē ſuos non opprimit. ſȝ ſuos aduerſarios reprimit ⁊ etiã repellit. Dñoꝝ etiã poteſtas ſuos nõ deſerit. imo etiã p ſubditis ɔ ptãtem aduerſariam ſe opponit. vt dicit Gre. Uñ etiã patet q dñs eſt nomen ptãtis et nomē equitatis. Juſtus em̄ eſt dñs et iuſticias dilexit. equi. vi. vul. e⁹. Et idõ q̄ȝ dñs q̄ iuſtus eſt p viam vicȝ iuris. cauſas lites et etiã ɔtrouerſias int' ſubditos dirimit ⁊ diffinit vnicuiq̄ qđ ſuū eſt tribuit. ɔtra maliciã gladiū extrahit. p defendenda innocẽtia clipeū iuſte potentie ɔ maleficos obijcit et opponit. Pupillos viduas et orphanos de manu opprimẽtẜ excutit. predones maleficos ⁊ fures pſequit' atq̄ punit. acceptã poteſtatem nõ ſm voluntatis impetū. ſȝ ſm legis imperiū ordinat et diſponit. Ex q̄ pȝ q dñs eſt nomē equitatis Eſt inſup nomē liberalitatis. Nam boni et iuſti dñi liberales ſunt et pij. Et ſicut dr̄ Heſter. xiij. Cū inq̄t totum orbem dñatiõi mee ſubiugaſſeȝ. nūq̄ volui potentie abuti magnitudine. ſed clementia et lenitate gubernare ſubditos ⁊c. Et idõ ver⁹ dñs ad oẽs pter q̄ ad maleficos liberalem et affabilē ſe oſtēdit. pl⁹ amari q̄ timeri diligit. non hominibus ſed beſtijs. i. beſtialib⁹ ⁊ malis dominari ſe cognoſcit. vt dicit Gre. ſup illum locuȝ Geñ. ix. Sit terror vr̄ ſup cūcta animantia ⁊c. Homo inq̄t Gre. nõ rõnalib⁹. ſȝ irrationalib⁹ aĩalib⁹ eſt plat⁹. vt non ab homib⁹ ſed animalib⁹ timeat'. Omes em̄ hoies natura equales generauit. ſed p varijs meritis alijs alios iuſta dei diſpenſatio ppõnit. vt humana formidine peccare metuant. q̄ diuinã iuſticiã non formidãt. Ex h̄ g̃ timore dñi non ſupbiant. nõ ſuã gloriã ſed ſubditoꝝ iuſticiam querãt. Nõ em̄ hominib⁹ ſed beſtijs dominant'. q2 ex ĩlla pte qua beſtiales ſunt dominio ipſoꝝ pſternunt'. Eſt etiaȝ dñs nomē nobilitatis. ſicut dr̄ Deut. j. Tuli de tribubus veſtris viros ſapiẽtes ⁊ nobiles et ɔſtitui eos dños et pncipes et tribunos et centuriones. Nam dñi debent eſſe nobiles ⁊ generoſi tam carne q̄ mēte. Jdõ ſm Ambro. natura in aĩalib⁹ nobiliores ⁊ virib⁹ fortiores ppoſuit alioꝝ reges et ductores. et pȝ in aĩalib⁹ ⁊ volatilib⁹ ⁊ etiã in apibus. in quib⁹ omĩb⁹ illi alijs dominant' et pficiuntur. in quib⁹ nobiliores ɔditões ſm nat'e bñficiuȝ inueniunt'. vt ſic addiſcat homo nobilior p̄eſſe ſm rõem et grãm. ex q̄ ſic aĩalia pſūt aĩalib⁹ nobiliter p naturã. Jtem dñs eſt nomē honoris ⁊ dignitatis. ſicut dicit apoſtol⁹ ad Ephe. vj. Serui obedite dñis carnalibus cuȝ timore et terrore ⁊c. Dñs em̄ iuſte a ſubditis honorē et reuerentiã accipit. et officiȝ ſui merito ſubditos honorificentia dignos facit. pter em̄ vnū regem bonū vel dñm tota patria honorat' frequentat' et timet'. Jteȝ dñs eſt nomē pacis et ſecuritatis. Nã guerras et pugnas dñs iuſtus ſedat et diſcordes ad ɔcordiam reuocat. vñ ſub bono et forti ac pacifico dño coloni patrie ſunt ſecuri. q2 null⁹ audet inuadere terminos ſuos ac infringere pacē ſuam.

De malo domino ſiue dominio Capitulum. XIX

Sicut aūt bono ⁊ iuſto dño nihil rei publice vtili⁹ eſt ita dño malo nihil pei⁹. Nam mal⁹ dñs ſubditos ſuos

q̄s iuuare deberet. ſpoliat et opprimit. ⁊ i de‑
bitis officijs ⁊ ſuitijs angariat et anguſtat.
Mich.ij. Qui violēter pellē tollit ſ de ſupˀ eē
Propˀ mūera iuſticiā violat ⁊ paupi ñ iudi
cat. Mich.iij. Audite pncipes q̄ abomina‑
mini iudiciū ppli A q̄ recipit vectigalia ⁊ tri
butū. ab inuaſorib⁹ nō defendit ſ Nā ei in ma
licia ſua nō ꝯſentiētē cruciat ⁊ crudelit fla‑
gellat Eſa.xix. Dabo egyptū in man⁹ dnoꝝ
crudeliū ⁊c. Hiere.vj. Crudelis eſt ⁊c. Alie
na tanꝙ ꝓpria vendicat. et oīa ſua eē putat. j.
Reg.viij. Filios tuos ⁊ agros tollet ⁊c. Ti‑
meri poti⁹ ꝙ amari deſiderat. Baruch.vj.
Oſtentantes metū gentib⁹. videte ḡ ⁊c. Ho‑
norari ab hoīb⁹ et reuereri affectat. Dañ.iij.
Cadentes adorate ſtatuā ⁊c. Leges ⁊ ſtatu
ta antiquoꝝ deſtruit ⁊ ſua ordinat. Eſa.x. Ue
q̄ ꝯdūt leges iniq̄s. Sub ſpecie iuſticie cru
delitatē ⁊ malicia palliat ⁊ occultat Eſa.lij.
Dñatores ei⁹ iniq̄. exactōib⁹ ⁊ tallijs ſepe ve‑
xat. Eſa.iij. Populū meū exactores ſpolia‑
uerūt. Et Dañ.ix.c. et xj.d. Occaſiōes extor‑
quēdi et aliqd rapiēdi captat Eſa.lij. Aſſur
abſq̄ cā calūniat⁹ ē eū. Mendaces et dela‑
tores diligit ⁊ eoꝝ ꝯſilijs aures accōmodat
Prouer.xxix. Princeps q̄ libenter audit ver
ba mendacij ⁊c. Fidem ⁊ pactū nulli ſeruat
j. Mach.vj. Jurauit illis rex et pncipes ei⁹
et ſeq̄t. Uidit munitōes et rupit citi⁹ iuſiurā
dū. Epulas et delicias de alienis laborib⁹
ſibi pat Ps. Deuo. ple. meā. ſic eſ. pa. Exem
plū de balthaſar. Dañ.v. et Ezech.xix. Eos
q̄ diuti⁹ ⁊ fideli⁹ ſeruierūt pci⁹ remunerat. ſic
voluit Laban remunerare Jacob. q̄ dixit.
Niſi de⁹ pris mei affuiſſet mihi. mō nudum
forſitan dimiſiſſes. Jtem nulli⁹ ſeruitia gra
reputat. et ido omia q̄ fiunt minora debito
fore putat. ſicut dicit Judith.iij. Nec iſta fa
cientes ferocitatē pectoris ei⁹ mitigare po‑
tuerūt Jtem alijs laborātib⁹. in ludis ⁊ i po
tib⁹ ipe vacat Eccs.x. Ue terre cui⁹ rex puer
eſt. cui⁹ pncipes mane comedunt. Et.iij. Re
gum.xx. Rex bibebat temulent⁹ ī vmbracu‑
lo ſuo. ⁊c. Hec de ꝓprietatib⁹ hoīs q̄ ad mē‑
broꝝ diuerſitatē et q̄ ad etatem et q̄ ad ſexus
diſcretōem et variā q̄litatem nūc ſufficiant.
Nūc de q̄buſdā accidentib⁹ q̄ ꝯtingūt circa
hoīem et ſm naturā et pter naturā aliq̄ dei
adiutorio ſūt dicenda. et pmo de cibo. dein
de de potu. tertio de vigilia et ſomno. dein‑
de de exercitio.

De cibo Cap.XX.

DIcto d̄ ꝓprietatib⁹ hoīs q̄ ad illa que
ipm ꝯſtituūt naŧalr. dicendū reſtat
de illꝭ ꝓprietatib⁹ reꝝ q̄ ipm ſm naŧaꝫ
in eē cuſtodiūt. Et ſūt ſm Jo.aer. exercita‑
tio. qes. pot⁹. cib⁹. vigilia. ⁊ ſomn⁹. Sine iſtꝭ
ñ cuſtodiŧ hūanū corp⁹. Nos āt ordinē iſtū
h nō ſeq̄mur. q2 i loco ſuo de aere poſtea di
cem⁹. De cibo ḡ pmo dicā⁹ q̄tū h ſufficit. q̄a
cib⁹ ē ſm ꝯſtā. ſuba ꝯuertibilꝭ i eēntiā corpiſ
q̄ cibaŧ corp⁹ augmētās nutriēs ⁊ ſuſtētans
Calor eni fortꝭ mēbroꝝ iterioꝝ ⁊ exterioꝝ i
ꝯtinua eſt actōe ⁊ reſolutōne. cui ꝯtinua de
beŧ reſtauratio ad deꝑditi bñficiū faciendā
Cib⁹ āt ſumpt⁹ in ſiliŧudinē corpis ꝯtiŧ et in
ipi⁹ naŧaꝫ trāſmutaŧ. Uñ in cibo pcedit ipi⁹
ꝑparatio. deinde ei⁹ maſticatio. tertio i locū
digeſtōis receptio. q̄rto ipi⁹ digeſtio et puri
ab ipuro ſeꝑatio. q̄nto ipi⁹ attractio. ⁊ p ſin‑
gula mēbra diſtributio. ſexto naŧe mēbri aſ
ſilatio. Si ei cib⁹ nō aſſimilareŧ mēbrꝭ nūꝙ
i eoꝝ naŧaꝫ incorpareŧ lꝫ ꝯuerteŧ. vltio poſt
oīa iſta fit iſti⁹ cibi icorpatio ⁊ i naŧaꝫ corpis
ꝯuerſio. Nā qđ calidū ē ⁊ hūidū trāſit in na
turā ſanguis ⁊ carnis. qđ ꝟo frigidū ē ⁊ ſic‑
cū in naŧaꝫ nerui ⁊ i naŧaꝫ oſſis. ⁊ ſic d̄ alijs
Cib⁹ itaq̄ aſſūpt⁹ ⁊ incorpat⁹ adhuc i iuue‑
nib⁹ corp⁹ nutrit et augmētat. Jn ſenib⁹ vero
calorē naŧalē ꝑparat. deꝑdita etiā reſtaurat
⁊ cuſtodit corp⁹ ne peat. Ciboꝝ āt ſūt multe
diuerſitates. Quidā ei cito i ſanguinē ꝯuer
tūŧ ꝓpŧ ſuā ſubalē hūiditatē ⁊ caliditatem ⁊
illā quā hñt cū ſanguine vicinitatē. Quidaꝫ
ꝟo ecōtrario ꝓpŧ ꝯriā cām tardi⁹ ꝯuertūtur
Quidā ꝟo cibi mltū nutriūt. q2 mltū ſāgui
nis generant. Quidā ꝟo paꝝ imo poti⁹ one
rant. tñ aliq̄ntulū refocillāt. Et generaliter
oīs cib⁹ laudabilꝭ generatiu⁹ ſanguis ma‑
gis eſt ꝯueniēs in regenda ſanitate. Labo‑
rantib⁹ tñ eſt ꝯueniens groſſior cib⁹ ſpiſſio‑
ris ſanguis generatiu⁹. Jtem oīs cib⁹ de
quo generaŧ mult⁹ ſanguis paucam hꝫ ſup
fluitatē. Et econuerſo cibus de q̄ gignitur
paucus ſāguis mltas generat ſupfluitates.
Et generalr ſm diuerſitates ciboꝝ diſpo‑
nunŧ et varianŧ cōplexiōes mēbroꝝ ⁊ corpo
ris q̄litates. vt dic Conſtan.li. pmo. Circa
cibū aūt iſta ꝯſideranŧ ſic et circa dietam vt
dicit Galꝭ. ſup amphoriſ. ſcꝫ cibi ſubſtantia‑
litas. q̄litas. q̄ntitas. ſumētis neceſſitas. tem
poris ꝯgruitas Oportet eni medicū cogno
ſcere ſubam et qualitatē ciboꝝ ad cuſtodiā
et regimē corpoꝝ hūanoꝝ. Eſt eni q̄dā cib⁹

pure nutrimētalis et facile ꝯuerſiu⁹.et talis
ē nafe ꝯſuatiu⁹ Quidā ē cibꝰ medi⁹.ꝛ h̄ ē fa/
cile alteratiu⁹ ꝛ nafe adiuuatiu⁹. Quidā ꝟo ē
cib⁹ peſtilētial' ꝛ nafe corruptiu⁹.ſic cib⁹ ve/
nenoſus q̄ a tota ſpecie mutat ꝛ deſtruit ip̄z
corp⁹ Et iō oportꝫ ciboꝝ cogſcere ſubam et
q̄litatē.ne venenū aſſumaf loco cibi Quali/
tas āt cibi attēdif vl' ſm vltimā elemētariuꝫ
q̄litatū remiſſionē.ꝛ ſic ē cibꝰ calid⁹ l' frigid⁹
in p̄mo ḡdu.vl' ſm vltimā earūdē intēſionē.
ꝛ ſic ī q̄rto ḡdu.vl' ſm haꝝ mediatōꝫ.ꝛ ſic dr̄
eē in tertio vl' ſcd̄o ḡdu ſm maiorē exceſſū vl'
minorē.h̄ etiā attendendū eſt ꝙ tā ſm ſubāꝫ
q̄ꝫ ſm q̄litatē vt di.ꝯſtan. Aliq̄s cibꝰ ē ſubtil'
q̄ ſcꝫ d̄ facili digerif.cui⁹ q̄ntitas m̄lta parū
nutrit.q꞉ ſm Auic̄.ſubtil' ex eo generaf ſan/
guis q̄ cito r̄ſoluif a mēbꝛ̄.ꝛ iō paꝝ nutrif.
vt dicit idē. Et ē cibꝰ groſſus q̄.ſ.tardi⁹ dige
rif.et ei⁹ ꝑs modica m̄ltū nutrit.ex q̄ ſāguis
groſſus generaf q̄ tardi⁹ reſoluif ab ip̄is mē
bꝛis. Nā vt dic̄ Iſaac.ex ſubtili cibo fit gene
ratio ſubtil' ſāguiſ.ꝛ ecōuerſo.ꝛ ē cibꝰ ī ſubā
ꝛ q̄litate ꝑpat⁹ Cibꝰ āt pur⁹ laudabil' ē.qn̄ ē
int' h̄ ꝑpat⁹.ꝛ ecōuerſo ſm auic̄.herbe crude
et fruct⁹ nimis recētes min⁹ ſūt boni q̄ ad ci
bū ꝓꝑ' h̄ūiditatꝭ exceſſū. Nā ſāguinē replent
aq̄ſitate ꝛ diſponūt ad putrefactōꝫ.ꝛ iō po/
ti⁹ ſūt medicīa q̄ꝫ cib⁹ Cib⁹ dꝫ eē vniformis.
ne ſcꝫ ī vna mēſa ſiml' diuerſa nutriētia aſſu/
māf.q꞉ ſm Auic̄. Dū vn⁹ cib⁹ digerif꞉ alt' cor
rūpif.ꝛ ſtōach⁹ nimis extēdif ꝛ replef. Cōſi
deraf etiā ī cibo q̄ntitas dimēſiue ꝛ extēſiue
Nā attēdif vl' ſm minimū vl' ſm nimiū vl' ſm
int' h̄ mediū. Si ꝟo fuerit cibꝰ nimi⁹ naturā
ḡuat.ſtōachū diſtēdit ꝛ inflat.rugitū et torſi
ones generat.malos h̄ūores ꝛ cachochīnoſ
augm̄tat.nauſeā et vomitū ꝓuocat calorem
nafalē ſic oleū lāpadeꝫ extinguit ꝛ ſuffocat.
ſpaſmū ꝛ ꝯ̄ctionē neruoꝝ cauſat.vlcera ſca/
biē et apoſtemata fieri ꝓcurat.ſeniū ꝛ mortē
accel'at.ꝯ̄ quā ꝑ ciboꝝ m̄ltitudinē hō̄ muni
re ꝛ defendere ſe credebat. Qn̄ ꝟo cib⁹ nimis
pauc⁹ ē nafaꝫ debilitat.viſ⁹ ꝛ oēs ſēſus hebe
tat.fluxū capilloꝝ ꝛ caluiciē generat.ptiſim
et ethicā accelerat.corp⁹ extenuat.ꝛ peiores
infirmitates q̄ꝫ repletio nimia generat. Vn̄
dr̄ ī amphoꝛ̄. In tenuibꝰ dietꝭ peccāt maxīe
egrotātes. Cibꝰ ꝟo mediocrꝭ ē laudabil'.q̄a
deꝑdita ī corꝑe reſtaurat.ꝟtutē etiā ꝯſeruat
ſāguinē augm̄tat.calorē ꝑpat.ingeniū acuit
vires oꝑandi tribuit.ſanitatē corꝑis augꝫ ꝛ
cuſtodit.ſuauē ſonū ꝛ mulcebrē generat ꝛ i-

ducit.vn̄ ſi fuerit maior ꝑ cibū r̄ſtauratio q̄ꝫ
fuerit ꝓcedēs ꝑ reſoluētē calorē deꝑditio. ci
bus corp⁹ augm̄tat.vtꝫ ī adoleſcētia. Si ꝟo
fuerit maior deꝑditio q̄ꝫ ꝑ cibū ſeq̄ntē r̄ſtau
ratio.corp⁹ minuif ꝛ deficit.vt ī ſenectute. ſꝫ
ſi fuerit eq̄lis reſtauratio ꝯ̄ diſſoluta. corp⁹
ꝯſeruat ī ꝯſiſtētia ꝛ ī ſtatu.ſic ē vid̄e ī iuuētu
te. Cōſideraf cibꝰ vel cibi effect⁹ reſpectu co/
medētꝭ.q꞉ ali⁹ ꝯuenit ſano ꝛ ali⁹ egro.ali⁹ iu/
ueni.ali' ſeni.ali⁹ exercitanti.ali⁹ quieſcenti.
Multa em̄ ſūt ſalubꝛia ſanitatē habēti que
ſūt mortifera infirmāti. Et etiā ī ſanis diffe
rētia ē.q꞉ alliū ꝛ piper qd̄ alicui fleumatico ē
remediū.alicui colerico eſt venenū.ꝛ iuſq̄a/
mus q̄ eſt mors hoīm.ḡtiſſim⁹ cibꝰ eſt paſſe/
ri vl' coturnici.vt di. Gal'. Variand⁹ eſt etiā
cibus ſm varietateꝫ morbi. Nam aliq̄s cib⁹
eſt ſalubꝛis in q̄rtana q̄ eſt mortifer⁹ ī acuta
et aliq̄s cib⁹ q̄ eſt vtil' in p̄ncipio morbi.ē no
ciu⁹ qn̄ infirmitas ē in ſūmo. Nā tūc dꝫ da/
ri cib⁹ tenuis.vt di. Ipo.et Gal'.q꞉ tūc nafa
circa digeſtōeꝫ morbi eſt totaliter intēta.vn̄
tūc ei⁹ effect⁹ diminuif ꝛ impedif ſi occupa/
ta circa groſſa cibaria teneref. Ali⁹ etiam ci
bus et alio mō dand⁹ eſt neceſſari⁹ ī morbo
cronico ꝛ diuturno.et ali⁹ in ꝯ̄rio.q꞉ ī p̄nci/
pio timef defect⁹ ꝟtutꝭ.ꝛ iō eſt neceſſari⁹ ma
ior cib⁹ In ꝯ̄rio āt morbo timef infirmitatꝭ
augmentū.ꝛ iō dꝫ tūc dari min⁹. Cibatio ḡ
facienda eſt ſm diuerſitatē morbi.ſm ꝟtutē
infirmi.ꝛ ſm q̄litatē et ſubāꝫ ip̄i⁹ cibi.et ſm
h̄ vtilitas cibi indicaf. Itē alio mō ciband⁹
eſt iuuenis et adoleſcēs.et alio mō ip̄e ſenex
Nam abſtinentia cibi q̄ ſenibꝰ eſt facil'.pue/
ris et iunioribꝰ eſt difficil'. iuxta illud Ipo.
Senes facilime ferūt ieiuniū.ſcd̄o ꝯſiſten/
tes facili⁹.pueri ꝟo min⁹. Nam in ſenib⁹ de/
bilis eſt calor nafal'.in aliȷs āt eſt fortis. Et
id̄o maior cib⁹ ad repꝛeſſionē caloris nafal'
eſt neceſſari⁹ iuuenib⁹ et ꝑuulis.minor ꝟo il
lis. Eadē etiā eſt rō̄ q̄re min⁹ cibandi ſūt q̄e/
ſcentes q̄ꝫ ſe exercitantes.q꞉ ī ill' calor eſt de
bilior.in iſtꝭ ꝟo fortior ē.vt poſt patebit Cō/
ſideraf aūt in cibando ꝑpis ꝯgruitas. Nam
groſſiori dieta ꝛ largiori indigēt homīes in
hyeme q̄ꝫ in eſtate.ſicut di. Ipo. Vētres in
vere et in hyeme nafa calidiſſimi ſūt et ſom/
ni lōgiſſimi In his igif horis pl'es oblatōes
ſūt dande.q꞉ tūc innat⁹ calor ē mult⁹.m̄lto
igif indiget nutrimēto ꝛc̄. In hyeme ei vigꝫ
appetit⁹ ꝛ fortior etiā ē digeſtio calore exiſtē
te fortiore. In eſtate ꝟo ꝯ̄riū eſt. Calor ei in

hyeme ingredit̃ ad interiora. et ibi coaduna
tur. In eſtate ṽo ſuo ſibi ꝯgaudēs et exterio
ra petēs diſſoluit̃ et in corpe minorat̃. Quū
igit̃ in hyeme multū digerit̃: mlt⁹ excitat̃ ap
petit⁹. ⁊ illud pꝫ i puerꝭ q̄ ſūt mlti caloris. et
iō multū appetūt ⁊ mlto indigēt cibo. Silr̃
in athletꝭ in qbꝫ rōne exercitij augmētat̃ ca/
lor nal̃. et iō multo indigēt nutrimento.
ſic ibi exemplificat Gal̃. Eſt igit̃ cib⁹ oī aīali
neceſſari⁹. ⁊ maxīe ꝯueniēs eſt qñ vniformis
eſt. et int̃ ſupfluū et diminutū tpat̃. nimia eī
cibi repletio ſiue ſaturitas mors aīe ⁊ corpis
eſſe ꝯſuenit: et potiſſime piculoſa eſt ſaturi/
tas poſt pcedentē ſterilitatem ſiue famē. vt
dicit Auicē. Plus eīn tūc nāa appetit q̄ꝫ di
gerere poſſit. et iō citra appetitū et ſaturitatē
cib⁹ aſſumend⁹ eſt.

De potu Ca. XXI

Potus eſt ſuba liq̄da ad aīalis nutri
mētū neccaria. pot⁹ ſicq̄dē vt di. ꝯſtan.
li. v. c. xxvij. mltiplici de cā neceſſari
us ē. Corp⁹ eīn ſiccū humectat. et qd̄ hūidū
de corpe reſoluit̃ reſtaurat cib⁹ p ipm. et de/
fert̃ ad loca remotiora. q̄ ſua groſſicie nō pt̄
trāſire p ſtrictos meat⁹ et anguſtos. Potus
etiā vt di. Conſtan. et etiā Auicen. diuerſifi
cat̃ tripl̃r. Eſt eīn potus q̄ eſt tm̄ pot⁹. vt aq̄
que nō eſt corpis nutritiua. et eſt pot⁹ q̄ ē po
tus et cib⁹. ſicut vinū. qd̄ vt dicit Conſtan. p
oēs ptes corpis portat cibū nutriēs et cale/
faciēs ſpm̄ et etiā ſanguinē ⁊ calorē ꝯfortās
nal̃e. ⁊ eſt pot⁹ medicinal̃ q̄ nō exbibet̃ ꝓm
viā pot⁹. ſꝫ pot⁹ ꝓm legē et regulā medicine
ſicut ſyrup⁹ oximel occizucara et hmōi. Si
cut āt di. Conſtan. in ſanitate cuſtodiēda et
infirmitate curāda aqua eſt neccaria. et ideo
oportet q̄ medic⁹ aq̄ꝝ ꝯditōnes nō negligat
cognoſcere et nal̃as: vt laudādas tribuat et
caueat nō laudādas. Aquaꝝ āt q̄dā eſt ſapi
da. q̄dā nō ſapida. Aqua ḡ ſapida i ſuba cla
ra fontana. aerꝭ orietal̃. leuis cito calefiens
cito frigeſcēs. Hmōi aūt vt di. Conſtan. in
ſanitate cuſtodienda eſt laudabil̃ nō ḡuās,
cito eīn exit cibū. p h̄ eīn q̄ eſt clara: patet q̄
ſordib⁹ nō eſt intermixta. p h̄ aūt q̄ eſt leuis
patꝫ q̄ nō eſt indigeſtibil̃. p h̄ aūtē q̄ eſt cito
calefiens et cito frigeſcens pꝫ q̄ ſube eſt ſub
tilis. Vñ ſi vis ſcire de duabꝫ aq̄s q̄ ſit ſubti
lior in ſuba et laudabilior ad bibendū. intin
gue vnū pannū lineū bñ mundū in vnam. ⁊
aliū bñ mūdū in aliā. et expone ſoli. qui pri⁹
erit ſiccus in aqua ſubtiliori eſt intinctus.

Scd̄o poſt hanc aquā commendabilis eſt
aqua fontana ſeptētrional̃. q̄ eſt int̃ oriētē ⁊
et aq̄lonem poſita fluens ꝓſus aq̄lonē ⁊. per
h̄ eīn q̄ libere exponit̃ ventis ſeptētrionali/
bus. ex motu ventoꝝ ſubtiliat̃. eſt in hyeme
calide nal̃e. et frigide in eſtate. Frig⁹ ei ſeptē
trionale fugat calores ad interiora fontiūꝫ
ſibi obiectoꝝ. q̄ coadunat⁹ frigiditati obui/
at et reſiſtit et aquā fontꝭ aliquātulū calefa/
cit. In eſtate ṽo ecōtrario calor aerꝭ vincēs
fugat frigiditatē ad capita fontiū. q̄ ibi co/
adunata aquam frigefacit. vt di. Macro. ⁊
Conſtan. Item aqua fluens fortit̃ de mon/
tibꝫ ſup petrā vel arenā limpidiſſimā. ſic ali/
cuius magni fluminis ſcd̄m gradum obtinet
ſanitatis. vt dicit Conſtā. Aqua ṽo pluuia
lis vt dicit Conſtan. melior eſt alijs aquis ⁊
ſapidior. leuior et mundior. ſicut di. Ipo. in
ipericōnoxomaton. Pluuia inq̄t eſt fumus
aquaꝝ a ſole attractaꝝ. Natura eīn ſolis nō
niſi q̄d ſubtiliſſimū eſt attrahit. et iō ceterꝭ
aquis melior eſt et digeſtibilior. ſed ꝓpter ſui
ſubtilitatem vicina eſt putrefactioni. tamen
vt dicit Conſtan. ex putredine nō eſt vitupe
randa. ſed ex ſubtilitate ſua poti⁹ eſt laudan
da. omis eīn aqua corruptōem cito admit/
tens eſt ſubtilis. ledit eīn qñ eſt putrida. q̄a
raucitatem generat atq̄ febres. ſed non pu/
trida optima eſt. et ideo a putredine eſt cauē
da. Item dicit Conſtanti. Aqua que ex te/
nuiſſima colligitur pluuia melior eſt natu/
raliter. que vero deſcendit cum tonitru me
lior eſt poſt hanc. Nam tonitrus ſuo motu
pluuiam ipſam ſubtiliat. dicit etiā Conſtā.
q̄ quicūq̄ freq̄nter bibit aquā frigidā. non
euadit frigidas egritudies ſaltē i ſenectute.
Aqua vero calida vt dicit Conſtan. ieiunū
ſtomachum lauat a ciborum fecibus. pur/
gat fleuma. et omnem putredinē ventrꝭ pur
gat et mundificat. ventrē ſoluit. naturaꝫ al/
leuiat et confortat. ei⁹ tamen frequens vſus
nocet. ſtomachū eīn remollit. digeſtiuā vir/
tutem turbat et impedit. et ſanguineꝫ de na
ribus manare facit. Item calida aqua lau/
dabilior eſt ieiunis mane. maxime his q̄ de
nocte crapulati ſunt. Dicit eīn Auicen. Te
ſtificati ſunt inq̄t antiqui ſapientes q̄ aqua
cocta eſt minoris inflationis et faciliorꝭ pe/
netrationis. quia corpa ei permixta actione
ignis diſſoluunt̃ et deſcendere compellunt̃
Et ſubiungit. torpidi inquit medicoꝝ eſti/
mati ſūt q̄ ſubtilius exalet p decoctiōem. et

qđ groſſiꝰ eſt remaneat. ſʒ ħ falſū eſt. ex ꝑtibꝫ
eni ꝯſiſ̄ibꝫ ꝯſtat aq̄ ſuba tota. tñ poſſet fieri
decoctio tāta ꝙ nihil remaneret niſi fex ⁊ ꝑs
treſtrꝭ. vtʒ in aq̄ ex q̄ fit ſal ꝑ violētā đcoctōʒ
Aque āt ex niue ⁊ grādie reſolute ceterꝭ ſūt
illaudabiliores pᵗ aq̄s lacuales ⁊ paluſtres
Iſte aq̄ oēs ſūt cauēde. q̄ꝛ vt dic̄ ꝯſtā. ſplenē
magnificāt. epar ⁊ ſtomachū ꝯfūdūt. cutem
horridā faciūt. ⁊ varias febres faciunt. lapi/
des gignūt. Si āt penitꝰ vitari nō pñt. auto
ritate Auic. bulliāꝛ. Dic̄ āt Arꝭ ī li. methoꝝ
ꝙ aq̄ niuis vl' glaciei calorꝭ ſolutōe ad ꝓorēʒ
ſubtilitatē nō redibit. aq̄ ꝟo inſipida ē q̄druplex ꝺm ꝯſtan. aliq̄ ei ē ſalſa. alia ſulphurea.
alia alūioſa. alia metallina. Salſa ꝟo vt đꝛ
ventrē emollit mordicādo inteſtina ⁊ laxat.
ſepe tñ bibita deſudādo ⁊ ꝯſumēdo hūoreʒ
vētrē ligat. ꝯſtipat corpꝰ. deſiccat ſcabiem. ⁊
pruriginē ſanat. idropicoſ iuuat ſi comedaꝛ
ſeu bibaꝛ. Aq̄ ꝟo ſulphurea ad frigidas fac̄
īfirmitates. neruos calefacit. ītercutaneos
hūores ꝯſumit. vide īfra đ ſulphure. ubi ꝟ/
tutes eiꝰ plenīꝰ poterꝭ ītueri Aq̄ āt aluīoſa ⁊
bitumīoſa īfrigidat ⁊ deſiccat ſāguis fluxū
ꝯſtrigit et ſedat ⁊ emorroides curat. Aq̄ ꝟo
metallina nāaʒ metalli ſeq̄ꝛ ⁊ effectū. Nam
trāſiēs aq̄ ꝑ venā ferri: vētrē ꝯſtipat. mēbra
ꝯfortat. ſplenē deopilat. apoſtema curat Aq̄
de metallo eriſ hūiditati ſubueīt. ſtrāguiriā
ſtrigit. Aq̄ de metallo argēti refrigerat ⁊ de
ſiccat. Hec āt aq̄ mlᵗiplex potui dari nō cō
ſueuit. ſʒ ſolū ꝯfert vſui medicine. Eſt āt po
tus q̄ ſil' eſt cibꝰ ⁊ potꝰ. ſ. vinū Diuerſificaꝛ ei
vinū ī ſuba. Quedā ei ſūt groſſiora vina du
riora aliis ⁊ nutribiliora. Alia ꝟo ſūt ſubti/
lia ⁊ paꝝ nutriētia. ſtomachū ſtatim exeūtia
dolorē q̄ʒ colericū đ capite auferētia. vrinā
ꝓuocātia. Alia ꝟo ſūt mediocria ⁊ ī ſuis ac/
tionibꝫ tꝑata. Preter iſtā aūt vini ꝯſideratō
nē q̄ ad ſubaʒ ꝯſideraꝛ vinū ꝺm ꝯſtan. q̄ttu/
or modis. ſ. q̄ ad differētiā tꝑis. q̄ ad redolē/
tiā odoris. q̄ ad ſaporis ſuauitatē. ⁊ q̄ ad co/
loris claritatē. Nam ī tꝑe diuerſificāꝛ vina.
qđ eni nouiſ̄ de torculari eſt expſſū nō tran
ſit ī caliditate ḡdum ꝑmū. ſic̄ di. Gal. lib. de
ſimplici medicina. Vinū inq̄t ꝯſtat ex q̄ttu/
or ſubſtantiis. ſ. aquea. ſpumoſa. ſeu aerea.
vinea ſiue etiā ignea ⁊ terrea. Aquea ꝑ lōgā
morā ꝯſumiꝛ ⁊ ꝑs vinea ꝯfortaꝛ. Vina itaq̄
veteriora ſūt aliis calidiora In odore diuer
ſificāꝛ vina. q̄ꝛ q̄dā ſūt odorifera bñ nutrien
tia. alia ꝟo odore horribilia. malū ſāguinē ⁊
capitꝭ dolorē generātia. In ſapore etiā ma/
xime diuerſificāꝛ vina. q̄dā ei ſūt dulcia ali/
is nutribiliora ⁊ ventrē humectātia. alia ꝟo
ſūt pōtica ſtomachū ꝯfortātia. vētrē ꝯſtipā
tia. pectori et ſue ꝑtinētie nocentia. alia ſunt
acerba q̄ ⁊ diuretica. alia ꝟo amara ⁊ ceteriſ
minꝰ calida. In colore inſuꝑ variāꝛ. Nā q̄d/
dā eſt albū minꝰ calidū. q̄ddā citrinū magiſ
calidū. q̄ꝛ vt dicit ꝯſtan. Omniū mēbroꝝ eſt
penetratiuū. ſanguis colerici generatiuū et
doloris capitꝭ cōmotiuū. aliud ꝟo nigrū qđ
ceterꝭ ē magꝭ nutritiuū. aliđ āt ē rubeū ſiue
rubicundū. ⁊ illđ aliis magꝭ eſt calidū. tñ q̄ꝛ
terreſtre ⁊ groſſū reſpectu albi vl' citrini. nō
ita eſt ꝑforatiuū nec leſiuū. Vinū āt qđ ī oī
bus p̄dictis eſt mediocre. p̄ ceterꝭ ē laudabi
le. Nā naꝛalē calorēʒ ꝯfortat. ꝑ oīa membra
aīqʒ refocillat. gaudiū ⁊ audaciā generat. ꝟ/
tutē corꝑi admīſtrat. colerā rubeā cū ſudo/
re ⁊ vrina euacuat. colerā nigrā tꝑat. mēbra
ex hūore deſiccata tꝑat et etiā humectat. vi/
res reparat et corꝑa impinguat. appetitū ꝓ/
uocat. vim digeſtiuā adiuuat ⁊ ꝓcurat. ītel/
lectū acuit. opilatōʒ ſplenis ⁊ epatis apit. ſu
perflua etiā ī corꝑe deſtruit ⁊ ꝯſumit. albu/
gines oculoꝝ ⁊ lippitudines tollit. eloq̄nteʒ
efficit. lapides ī renibꝫ ſoluit. ⁊ arenulas diſ/
ſipat ⁊ educit. ſanādis vulneribꝫ ꝯueīt. men/
ſtruis ſubuenit. ſanis ⁊ infirmi ꝯuenit. ſi mō
debito ab aliq̄ aſſumaꝛ. ſi ꝟo ī q̄litate ⁊ q̄nti/
tate modū excеſſerit. abutēti ñ erit remediū
vinū: ſʒ mors erit potiꝰ ⁊ venenū. ſic̄ pʒ infra
de ebrietate. q̄re ibi. Tertiū genꝰ potꝰ eſt po/
tus ⁊ medicina. ſic̄ eſt oximel et ſyrupꝰ. nam
talis potꝰ ꝯfert ſanitatē. q̄ꝛ hūores ī corꝑe di
gerit diuidit ⁊ expellit. q̄nq̄ laxat q̄nq̄ ꝯſti/
pat. q̄nq̄ infrigidat et deſiccat. q̄nq̄ ꝟo cale
facit remollit et etiā humectat. Sed tamen
hoꝝ potuum differentias medicis dimitta/
mus ⁊c̄.

De prandio et conuiuio. Capitulum. XXII

Cibus itaq̄ et potus ad prandium ⁊
conuiuiū habent ordinationē et re/
ſpectū in prandiis. ergo ꝑmo ciba/
ria preparanꝛ. conuiue pariter conuocātur
ſedes et etiam ſedilia exiguntur. in cenacl'o
ordinantur menſe et menſalia diſponunꝛ ⁊
ornanꝛ. hoſpites cū dño in menſe capite col
locantur. non ꝓus ad menſem reſident. niſi
ꝓus manꝰ hoſpitū abluanꝛ. ſeorſum filie do
mine. et ſeorſum famuli pariter ad menſam

cōbinātꝛ coclearia.cultelli ꝛ ſalſaria ꝑmiᵘ in
mēſa ponūtꝛ.ꝛ pāces cū pocul' moꝝ ſupaddūtꝛ.
fercula m'lta et varia ſubſequūtꝛ.cliētes ꝛ mi
niſtri cū diligētia ſingulis obſequūtꝛ.ſe mu/
tuo inuitātes iocūde ꝑiter collocātꝛ.viellis
et citharis exhilarātꝛ.nūc vina nūc fercla re
nonātꝛ.ſibi inuicē fercula appoſita ꝯdiuidūt
ꝛ partiūtꝛ fructᵘ tādē ꝛ ſpēs ſubinferūtꝛ.Com
pleto prādio mēſalia cū reliquijs deferūtꝛ.et
mēſe de medio remouētꝛ ꝛ manᵘ abluūtꝛ iteꝝ
et tergūtꝛ.Grāꝝ actōes deo ꝛ hoſpiti ꝑſoluū
tur.exhilaratōis grā pocula iteꝝ ꝛ iteꝝ offe
rūtꝛ.His i prādio ꝯpletꝭ vl' ad lectulū q̄etis
grā recipiūtꝛ.vl' ad ꝓpa redire ꝑmittūtꝛ.

De cena Ca.XXIII

CEna dr̄ a cenon qđ eſt cōe ꝓpt' veſcē/
tiū cōitatē.Apđ veteres ꝑo ſolitū fu
it i ꝓpatulo veſci ꝛ cōit' epulari ne ſin
gularitas luxuriā generaret.Sꝫ mō pt̄ ce/
na dici a cenoſ qđ ē vmbra.qꝛ iā veſcētes ꝓpt'
ꝑcitatē q̄rūt cenādi latibula.vt di.Papias.
Uel potᵘ a cynos qđ ē canis ꝓpt' defectū ca
ritatꝭ ꝛ carentiā.Unuſq̄ſq ei ſuā cenā ꝑſu/
mit ad mādūcādū.j.Coꝝ.xj.Oia āt q̄ ſupᵘ
de prādio vl' ꝯuiuio dicta ſūt cene ꝯueniūt.
Jſtā tñ cenā m'lta magnificāt ꝛ exaltāt.et h̄
oīa occurrebāt in ꝯuiuio aſſueri.vt pꝫ.He
ſter.j.Primū eſt tp̄is ꝯgruitas.Decet ei ce/
nā fieri tp̄e ꝯgruo.ne ſcꝫ nimis tēpeſtiue nec
nimis tarde.Scđm ē loci oportunitas q̄n/
tū ad ſpacioſitatē amenitatē ꝛ etiā ſecurita/
tē.Jn locis eñ ſpacioſis amenis ꝛ ſecurꝭ ſo
lēt nobiles facere feſta ſua.ꝛ iđo de aſſuero
dr̄ ꝙ fecit ꝯuiuiū ſuū i veſtibulo orti ꝯſiti ꝛc̄.
Tertiū eſt inuitātis liberalitas q̄ ad vultus
hilaritatē.Nihil eñ valet cena vbi facies ho
ſpitis cernitꝛ tribulēta.Heſter.j.cū incaluiſ
ſet ꝛc̄.Quartū ē ferculoꝝ m'ltiplicitas.vt q̄
nō vult de vno ſaltē guſtet de alio.Heſter.j.
Alijs atꝫ alijs vaſis cibi inferebātꝛ.Quintū
eſt vinoꝝ et poculoꝝ diuerſitas Uñ Heſter
ꝑmo dr̄.Uinū etiam qđ regia magnificē.ꝛc̄.
Sextū eſt miſtroꝝ vrbanitas ſeu honeſtas.
Heſter ꝑmo.Prepoſuerat mēſis de ꝑncipi
bus ſuis ꝛc̄.Septimū eſt diſcūbentiū aico/
rū grāta ſocietas.Heſter ꝑmo. Fecit ꝯuiuiū
cūctꝭ medis ꝛ ꝑſaꝝ inclitꝭ ꝛc̄.Octauū ē cāto
rū ꝛ inſtroꝝ muſicoꝝ iocūditas.Sine eñ
cytharā vl' ſymphonia nō ſolēt cene nobiliū
celebrari.Lu.xv.cū audiſſꝫ vocē ꝛc̄.Nonuꝫ
eſt luminariū ꝛ ceteroꝝ copioſa nūeroſitas.
Nā in tenebris cenare dedecoroſū ē et etiāꝫ
ꝑiculoſū ꝓpt' muſcas.Et iđ cerei cādelabꝛis
inſigūtꝛ.lucerne lāpades et candele neceſſa/
rio accendūtꝛ.Decimū eſt oim appoſitoꝝ de
licioſitas.Nam in cenis nō ſolēt groſſa ꝛ cō
munia apponi cibaria ſicꝫ i prādio ſꝫ potiᵘ q̄/
dā ſpecialia ꝛ leuia et delicioſa cenātibꝫ ap
ponūtꝛ.maxīe i curijs dn̄oꝝ.Undecimū eſt
cene diuturnitas.Solēt ei hoīes qñ expe/
diti ſūt a labore ꝓtrahe cenā ſuā.Cibus eñ
nimis cito ſumptᵘ ꝯ noctē nocet.ꝛ iđ moro/
ſe eſt cenādū.Jđ ꝯuiuiū aſſueri diu durauit
ꝑ dies.c.et.l.Duodecimuꝫ eſt indēnitas.qꝛ
dāno cenātꝭ eſt q̄libꝫ ad cenā inuitādᵘ.Jn/
honeſtū eñ eſt pᵘ cenā volūtarie oblatā cō/
pelle aliquē ad ſymbolū ꝑſoluēdū.Tertiū/
decimū eſt q̄etꝭ ꝛ ſoporis ſuauitas.pᵘ cenāꝫ
eñ eſt q̄eſcendū.qꝛ tūc ſomnᵘ ē valde dulcis
et iđ erāt lecti eburnei et aurei ſtrati ꝑ paui
mētū in palacio aſſueri.vt pꝫ Heſter ꝑmo.
Nā vt dicit Conſtan.cū ciboꝝ fumᵘ cerebꝝ
ingreditꝛ facile dormimᵘ.

De ſomno Ca.XXIIII

SOmnᵘ ꝑm Ariſ.eſt quies aīaliū ꝟtu/
tū cū intēſione nat'aliuꝫ.Nā ſenſibil'
et motiua virtᵘ in ſomno ligatꝛ.virtᵘ
aūt nat'alis tunc fortiſſime opatꝛ.ſ.digeſtiua
q̄ in ſomno intenditꝛ et ꝯfortatꝛ Alio mō dic
Augᵘ.in li.de q̄ntitate aīe.Somnᵘ inq̄t eſt
q̄dam inſenſibilitas natural' cōis corpis et
aīe paſſio.ſicut ei ſenſus cōis eſt corpis ꝛ aīe
ita et ſomnᵘ.Nā vt ipe dicit.Sōnᵘ eſt q̄daꝫ
imobilitatio et iuuamē ſenſuū.Qꝛ aūt dicit
inſenſibilitas natural'.dicit ad differentiaꝫ
coꝝ q̄ ſūt ꝯ naturā.vñ dicit ꝙ ſomnᵘ eſt ꝑua
tio vigiliaꝝ.ſicut cecitas ꝑuatio viſus.qꝛ pri
uatio illđ quod eſt ꝑm naturam diminuit ꝛ
deſtruit.Somnᵘ āt naturā ꝯfortat.et ē ꝑm
naturā ſicut vigilie.Preterea aīa nō delec/
tatꝛ in ꝑuatōe.ſꝫ in ſomno delectatꝛ.vñ ſom/
nus ꝑuatio nō eſt.ſed eſt diſpoſitio nat'alis.
Alio mō diffinitꝛ ſomnᵘ ſic.Somnus q̄daꝫ
eſt paſſio mulcebris.meatus cerebri et vias
ſenſuū opilans.nat'alem ꝟtutē ꝯfortās.calo
rem naturalē ab exteriorib ad interiora re/
uocans.Jn ſomno enim interiora corporꝭ
caleſcunt.exteriora vero frigeſcunt.Uñ pro
fundato calore ligatꝛ in ſomno et opilatꝛ or/
ganū ſenſus cōmunis qđ eſt centrū omniū
ſenſuū particulariū.a quo omnes alij ſēſus
ꝑticulares oriūtꝛ.et extendūtꝛ queadmodū
linee a centro ad circūferētiā ꝓtrahūtꝛ. Jllo
igitur ligato ꝛ opilato potētie particulares

extēdi nō pñt ad organo℞ ſenſuū extremita
tes. Hoc aūt fecit natᷓa vt aīalia motu volū
tario q̇eſcerēt. cū ſp moueri volūtarie ſit im
poſſibile. Sōn⁹ āt vt di. Conſtan. ī pātegn̄.
Ali⁹ eſt natᷓalis. ali⁹ innatᷓal'. de q̇ nihil ad p̄/
ſens. Natᷓal' ṽo fit ex hūiditate cerebri tpati.
vt ex fumo hūidore claro a toto corpe ad ce/
rebrū aſcendēte. Fum⁹ āt ille ingroſſat ſpūs
⁊ replet neruos. ⁊ ita vinculat et ligat ſēſus.
Aug⁹ āt in p̄dicto libro docet q̄ ſomn⁹ aut ē
ab intrātib⁹ extrinſec⁹ eſcis aut ab hūore in/
trinſec⁹ tpato. q̇ cū reſoluit̄ in fumū petit ce/
rebꝝ. ⁊ ibi reſolut⁹ diſtillat. frigid⁹ inferi⁹: lʒ
ibi aſcēdat calid⁹. diſtillādo āt remittit calo
rē cordis et īpedit pceſſum opationū. ſm̄ āt
Aug. et Ariſ. cor eſt pncipiuʒ operationū. et
om̄e bonū vl' malū a corde pcedit. In ſom/
no āt q̇eſcit ṽt⁹ aīalis aliis manētib⁹ ſicut p⁹
ſcʒ ſpūali et natᷓali. Qđ pʒ p pulſū et inſpira
tionē et p digeſtōēʒ. In ſomno em̄ maxie di
geſtio celebrat̄. Auicēna em̄ ſic diffinit ſom
nū. Somn⁹ inq̇t ſermone natᷓali eſt reditus
ſpūs ab inſtrumēt⁹ ſenſuū et mot⁹ ad pnci/
piū cū q̄ pncipiant̄ iſtrumēta ipo℞ ſpiritnū.
Et ſomn⁹ q̇dē natᷓalis eſt ſpūs redit⁹ cū pro
fundatōe vt digerat̄ nutrīēs. vt pʒ in ſomno
exercitantiū. Fit em̄ in eis ſomn⁹ pfund⁹ ꝓpt
ſupfluitatē reſolutōis ſpūs. natᷓa em̄ deſide/
rās additōem in ſuba ſpūs. pfundat ipm in
interiorib⁹. et facit ipm latere in interiorib⁹.
vnde fit ſomn⁹ pfundior et plixior in ipſis.
Et h̄ genere ſomni dormiūt euacuati medi
cina laxatiua. Reſoluit̄ em̄ plurimū de ſub
ſtantia ſpūs cū ſupfluitatib⁹. et h̄ ſomn⁹ plu
rimū ꝯfert eis. reddit em̄ eos ṽtutib⁹ ſuis vt
dicit Auicēna. Sicut dicit Ariſ. li. iij. Sō/
nus ꝯuenit cuilibet aīali ſanitatē habēti. lʒ
in quibuſdā ſit ſomn⁹ valde leuis ⁊ occulta
tus. Ex p̄dictis pʒ q̄ cā materialis ſomni ē
fum⁹ indigeſtōis a corpe reſolut⁹. Cauſa ṽo
formalis eſt in capite apud cōmunē ſenſuʒ
et originē omniū neruo℞ ſenſibilium q̇ opi/
lant̄ et ligant̄. et quieſcit aīal et om̄ia mēbra
recreant̄. Actio aūt ſomni ſm̄ Conſtan. du
pliciter variat̄. ſm̄ q̄ntitatem et ſm̄ magnitu
dinem materie quā inuenit in corpe. ſm̄ q̄n
titatem. quia ſi ſit nimis augmentata virtus
deficit corp⁹ refrigerat̄ et humectat̄. quia fit
diſſolutio humoris. et p ꝯſequens fit extin/
ctio caloris naturalis. fleuma maioratur. ca
lor naturalis minorat̄. Si ṽo ſit nimis pau
ca virtus digeſtiua deficit corp⁹ deſiccatur

Si ṽo ſit moderat⁹ cibus bñ digerit̄. corp⁹
impinguat̄. anim⁹ ꝯfortat̄. calor natᷓal' au
get̄. humores tpant̄. mens clarificat̄. Item
ex materia quā inueuit et⁹ actio variat̄. quia
ſi materia fuerit multa. calor natᷓalis debi/
lis p ſomnū fit maior hūo℞ reſolutio. quaʒ
intrans calor natᷓalis vincit̄ et extinguit̄. Et
iđo p̄cipit̄ pocionatis et minutis ne dormi
ant. ne ſcʒ p ſomnū tanta fiat reſolutio hūo
rū q̄ nō poſſint a natᷓa regi. Sʒ ſi fuerit cib⁹
tpat⁹ ſilr̄ et hūores. calor natᷓalis p ſomnuʒ
interi⁹ reuocat⁹ cibos digerit. hūores tēpa/
tos reddit. corp⁹ humectat calefacit ⁊ īping
uat. Recollige igit̄ breuiter ex p̄dict⁹ q̄ ſom
nus calorē naturalem ad interiora reuocat
exteriora infrigidat. et a ſanguine depaupat
iteriora ṽo calefacit nutrit ac fortificat. Im
pura et cruda decoq̇t et maturat. mot⁹ aīa/
les et ſenſibiles recreat et q̇etat. Si fuerit ī
q̄litate et q̄ntitate tpat⁹ egrotum alleuiat. fu
turam tn̄ nature victoriam ꝯtra morbum et
bonam cryſim denūciat. Si autem ecōuer
ſo ſomn⁹ ſe habuerit. merito eſt ſuſpectus vt
dicit Conſtan.

De eis que in ſomno fiant Capitulum. XXV.

IN ſomno igitur ꝯſiderat̄ dormiētis
volūtas. q2 volūtarie ad dormiēdū
ſe diſponit. Nam ſm̄ Auicen. Som
nus nichil aliud eſt q̄ͣ in vi ſenſitiua quietis
appetit⁹. Itē dormitatōis breuitas. Hō em̄
q̄n ad dormiendū ſe diſponit: celerit̄ a ſom
no ſurgere ordinat et ꝑponit. Item virtutis
in dormitatione vnitas. Nam ṽt⁹ diſperſa ī
vigilando aggregat̄ et coadunat̄ in corpore
dormiētis. vt dicit Auicen. Item dormien
tis inſenſibilitas. vtʒ ex iam dictis. Freq̄nt̄
em̄ ꝯtingit q̄ aliq̇s ita fortiter dormit ⁊ tam
pfundi eſt ſomni q̄ vix ſentit aliq̇d exterius:
etiā ſi ṽberat̄. Itē q̇etis ſuauitas. Nā dulce
do quā ꝯſeq̇t̄ q̇s in dormiēdo facit p̄terito/
rū labo℞ ⁊ etiā p̄ntiū obliuiſci. Itē dormiē
tis ſecuritas. q2 dū dormit etiā hoſt⁹ p̄ntiaʒ
nō paueſcit. Itē figure dormiēt⁹ mutabili/
tas. q2 exteri⁹ videt̄ mortu⁹ ⁊ interi⁹ viu⁹. fo
ris pallid⁹ et intus rube⁹. foris frigid⁹ ⁊ ītus
calet. foris tota ṽtus in effigies q̄ſi ꝯtrias ſe
diffundit. ſed intus tota virtus ſe recolligit
Item in dormiēdo attēdit̄ diuerſitas Sūt
em̄ qui dormiūt palpebris clauſis inuicē ⁊
ad ſe reductis. et oīa talia aīalia ſunt acutio
ris viſus q̄ͣ illa que apertis dormiūt oculis

et nõ tect⁹ ſic ꝺi. Ar̄ſ. Unde et piſces ſunt ꝺebil'
viſus. q2 ꝺormiẽdo nõ claudunt oculos. Et
ſic ꝺic' li. iiij. Piſces q̈eſcũt i ſõno ſ3 modicũ
q2 ſubito expgiſcũt̃ ꝛ fugiũt. Quere ſ̃ li. v. ꝺ̃
palpebra ꝛ ꝺ̃ oculo. Jtẽ ſõnioꝝ ꝛ fãtaſmatũ
imaginabilitas. Nã i ꝺormiẽdo ꝓpt̃ ꝑmixtio
nẽ rõis cũ fantaſmatib⁹ mlt̃e aĩe occurrũt fã/
taſie. q̈ꝝ q̈dẽ formas ꝛ ſil'itudĩes aĩa imagia
rie apprehẽdit. ſ3 ꝺe ipis imaginib⁹ ꝛ fãtaſijs
ad plenũ nõ ꝺiſcernit. iꝺõ ſepe cũ euigilaue
rit q̈ i ſõnis viderit nõ aduertit. Jtẽ i ꝺormi
endo ꝑcipue attẽdit̃ vtilitas. Nã qñ ſomn⁹ ẽ
naũal' ꝛ tpa⁹ mltas ꝛ ĩfinitas ꝯfert corpi cõ/
moditates. ſic p3 ſup i ꝟbis Auic. ꝛ Cõſtan.
ꝛ maxĩe q2 tũc fit ꝺigeſtio ꝛ puri ab impuro
ſepatio. Nã q̃ꝺ puꝝ ẽ et corpi ſil'e: tũc corpi
vnit̃. Q̃ꝺ ꝟo impuꝝ ꝛ ꝺiſſil'e eſt vi expulſiua
a corpe ſepat̃. De malo ꝟo ſõno ꝛ innaturali
q̄re infra li. vij. ꝺe litargia.

De vigilia. Ca. XXVI

Vigilia eſt q̈dã aĩalis ꝺiſpoſitio cuꝫ
ꝺiffundit̃ ꝛ effundit̃ ſpũs ad inſtru/
mẽta ſenſus ꝛ mot⁹ vt eis vtat̃. Unꝺ̃
vigilia nihil aliꝺ̃ eſt q̃3 libera ſpũs ꝑ organa
ſẽſus ꝛ mot⁹ ꝺiffuſio aĩate ꝟtutꝭ i corpe pa/
gens actões. Differt ãt vigilia ab inſomnei/
tate q̈ ẽ ſupfluitas ĩ vigilijs ꝑueniẽs ex egreſ
ſu aĩal' ꝟtutꝭ a naũa ſiue a re naũali. Et ei⁹ q̈/
ꝺẽ cã qñq3 eſt caliditas ꝛ ſiccitas ꝯplexiõis.
qñq3 ꝓpt̃ igneitatẽ ſp ſpũs moueť ad exterio
ra. ꝛ ſic aĩal nõ q̈eſcet. qñq3 ẽ ꝓpt̃ malã mate/
riã ledentẽ cerebꝝ. ſic accidit ex ꝺiſpoſitꝭ ad
freneſim ꝛ ad maniã. qñq3 eſt ꝓpt̃ vaporẽ ma
lũ ꝑturbantẽ cerebꝝ et ei⁹ puritatẽ. ſic acci/
ꝺit in ꝺiſpoſitꝭ ad melancoliã. qñq3 etia3 ex
viſcoſitate hũiditatꝭ in cerebro exiſtentꝭ. vt3
in ꝺecrepitꝭ. qñq3 eſt cã ꝺoloris tã corpal' q̃3
ſpũal'. ꝛ vtrũq3 nõ ꝑmittit ſpm̃ q̈eſcere. qñq3
etiã eſt in cã malicia ꝺigeſtiõis ꝛ multituꝺo
repletõis opprimẽs ſpm̃ aĩalem et q̈eſcere ñ
ꝑmittẽs. vt3 ĩ nimis inebriatꝭ. in q̈b⁹ fum⁹ vi
ni acut⁹ pungẽs neruos ſenſibiles ꝛ leꝺens
eos q̈eſcere nõ ꝑmittit. ꝛ tales ſepe ad mor/
tẽ vl' furorẽ ꝺiſponunt̃. niſi ab arte vl' natura
ad ꝺormienꝺũ citi⁹ inducant̃. Vigilie ãt na
turales refrigerant intrinſec⁹. q2 calor egre
ꝺit̃ ad exteriora. et iꝺõ calefaciũt et ꝺeſiccãt
exteri⁹. Si ꝟo moꝺũ excelſerint calorẽ aug/
mẽtant. corp⁹ attenuant et ꝺeſiccant oculos
et palpebras nimis ğuant. viſũ ebetãt et ꝺe/
bilitant. ꝺolorẽ capitꝭ generãt. et totũ corp⁹
ꝺebilitãt ꝛ eneruant. moꝺerate aũt exterius
calefaciũt ꝛ humectant. q2 calor ꝛ hũiditas
petũt exteriora. qñ ꝟo ĩmoꝺerate ſũt ex vehe
mẽti motu ſpirituũ calefaciũt ꝛ ꝺeſiccant. ꝛ
intro ac exteri⁹ ꝯſumũt et naũa3 leꝺũt. vt ꝺic̃
Conſtan. Conueniũt igit̃ vigilie moꝺera/
te laborantib⁹ vt mercedẽ augeãt ꝛ acq̈rant.
ſpeculantib⁹. vt inſiꝺias ꝑcaueant. expectan
tib⁹. vt ꝺñm venientẽ gauꝺẽter recipiãt. me
ꝺicinã ſumẽtib⁹. ne ſe leꝺant. egrotantibus
et maxĩe litargicis vt citi⁹ ꝯualeſcãt. itinerã/
tib⁹ ne ꝺieta3 ꝺormiẽꝺo negligãt. gregẽ pa/
ſcẽtib⁹. vt ꝺamnũ a lupo aut ex alijs hoſtib⁹
nõ incurrant. orantib⁹ vt coronã ꝑmiſſa3 vi
gilantib⁹ non amittant

De ſomnio Ca. XXVII

Somniũ ꝺormientiũ q̈ꝺã ẽ ꝺiſpoſitꝭ
q̄ ꝺiuerſaꝝ reꝝ forme ꝛ etiã ſil'itudi/
nes imagiãrie ꝺormiẽtiũ mẽtib⁹ im
ꝑmũt̃. Cõtĩt ãt fieri mltꝭ moꝺis vt ꝺi. Gre. et
Macro. ꝺ̃ ſomno ſcipionis. Nã ꝓpt̃ colligã
tiã ꝛ vnionẽ quã h3 aĩa cũ carne aliqñ ꝺiſpo
ſitões et paſſiões q̄ oriũt̃ a corpe ꝑ q̈nꝺã ap
plicatõe3 carnis ad aĩa3 reſultant in ipa mẽ
te. ꝛ iꝺõ ſolet ſomniãꝺo taliũ reꝝ imagĩes in
tueri q̈les ſolet vigilãꝺo aliq̈tiẽs expiri. ſicut
etiã bruta aĩalia ſomniant. vt ꝺi. Ar̄ſ. lib. iij.
q2 canis ſomniat. q̃ꝺ p3 ex ei⁹ latratu. ſil'r et
equ⁹ q̃ꝺ pat3 ex ei⁹ hinnitu. Et talia ſomnia
cauſant̃ aliqñ ex nimia repletiõe vl' ex nimia
inanitõe. qñq3 ex ꝑceꝺenti forti imaginatõe
ſeu cogitatõe. Unꝺ̃ Aug⁹. ſup Gñ. li. xij. Si
cut caro qñ oĩno ſpũi ſubꝺit̃ ſpũal' ꝺr. Sic
ſpũs qñ oĩno carni innitit̃ carnal' ꝛ animal'
nũcupat̃. Unꝺ̃ miranꝺũ non eſt. ſi carni intẽ
ꝺens carnaliũ rerũ imagines i ſe repñſentet.
Jtem iꝺem ibiꝺem. Jn ſomnijs ſpẽꝝ ꝛ cor/
poꝝ viꝺem⁹ rerũ ſil'itudines: non ipas res.
tñ ſpẽs reꝝ q̈s ſomniando viꝺem⁹ reꝝ noĩb⁹
nũcupam⁹. ꝛ q̃ꝺ reꝝ eſt ꝓpt̃ ſolam ſil'itudinẽ
eis appropriam⁹. Vigilando itaq3 rerũ for/
mas ſenſu compꝛehenꝺimus. ſed ꝺormiẽꝺo
ſpũ reꝝ imagines intuemur. Sõnia ãt ali/
qñ ſũt ꝟa. aliqñ falſa. aliqñ tranquilla aliqñ
ꝑturbata. Que aũt vera ſunt. aliqñ ſũt nu/
ꝺa. aliqñ figuratis et obſcuris ſignificatõi/
bus inuoluta. vt3 in ſomnio Pharaõis. Ta
les aũt impſſiones fiũt aliqñ in animo ꝺor
miẽtis ꝑ ꝺiuinam inſpiratõ3. aliqñ ꝑ angeli
cam aꝺminiſtratõem. vt3 in Jacob q̈ viꝺit ĩ
ſomnis virgas populeas. et angelũ ꝺicentẽ
ſibi. tolle ꝟgas. ꝛc. Gñ. xxx. aliqñ per malo/
rum ſpirituũ illuſionẽ. vt p3 in phanaticis

et falſis ꝓphetiſ ꝛ arrepticijs. vñ dič Aug⁹. ibi
dē: Cũ ſpũs bon⁹ i h viſa ſpm̃ humanũ aſſu
mit aut rapit nõ ē dubitãdũ illas imagines
viſas eē reꝝ aliq̃ꝝ q̃s noſſe vtile ē. dei ei mu/
nus ē. Cõſiles ãt imagĩes aliq̃n opaꝛ ãgel⁹
ſathane. q̇ ſe trãſfigurat in angelũ luciſ. vt cũ
illi i manifeſtiſ bonis creditũ ſit ſeducat ad
ſua. ſꝫ qñ hmõi ſomnia fiãt ꝑ reuelatõꝫ. iudi
cat ſobri⁹ ĩtellect⁹ qñ diuinit⁹ ꝑ grãꝫ ē adiut⁹
Sõnijs itaqꝫ nõ ē paſſim fides adhibenda
nec oĩo ſimplr̃ reſpuẽda. cũ aliq̃n certa ha
beaꝛ de futuriſ diuinit⁹ ꝑ ſõnia ꝯiecta. Sõ/
nia itaqꝫ ĩdifferẽtia cauſãꝛ aliq̃n ex ꝯplexiõe
vt ſãguine⁹ ſõniat leta. melãcolic⁹ triſtia. co/
leric⁹ ignea. fleumatic⁹ pluuias. niues. ꝛ aq̃ti
ca. ꝛ cetra hmõi. q̇ vniuſcuiuſqꝫ ꝯueniũt com
plexiõi ſexui ꝛ etati vt dič ꝯſtã. Aliq̃n ex appe
titu ꝛ affectõe vt famelic⁹ ſõniat ð cibo. ebri⁹
ſitiẽs de potu et de ei⁹ ꝯrio. q̃to ãt talis pl⁹
ſomniat bibere vl' comedē tandẽ exꝑgefact⁹
vehementi⁹ eſurire ſe repit vl' ſitire. Aliq̃n ex
vehemẽti ſtudio ꝛ mẽtiſ circa aliq̇d applicati
one. vt auar⁹ ſꝑ ſõniat auꝝ. ſꝑ videꝛ ꝙ cõpu/
tet pecuniã. vl' qð augeat vl' diminuat argẽ/
tũ ſuũ. Aliq̃n ex cerebri ꝑturbatiõe. vtꝫ i di/
ſpoſitiſ ad freneſim ꝛ maniã. q̇ mira ſõniãt et
inaudita. ſm̃ em̃ vaporẽ cellulã fantaſticã i
ficiẽtẽ vl' ĩmutantẽ ipa ſõnia imutãꝛ. Aliq̃n
ex ſanguis infectõe. q̇ em̃ corruptũ hñt ſan/
guinẽ ſomniãt ſe ambulare ꝑ loca immũda.
corruptõꝫ hñtia ꝛ fetorẽ. Aliq̃n ex aeriſ ĩmu
tatõe. aer em̃ ad ĩmutatõꝫ diſpoſit⁹ corp⁹ im
mutat ad eandẽ ĩmutatõꝫ. Uñ fumi reſolu
ti nouas faciũt i cerebro impſſiões. q̃ ſũt cã
varioꝝ ꝛ diſſimiliũ ſõnioꝝ. Jtẽ ex etatiſ alte
ratiõe. infantes em̃ nihil ſõniãt. Uñ Ariſ. li.
iiij. Nõ inq̇t int oĩa aĩalia ꝑcipue ſomniat.
Puer ãt nõ ſõniat añ q̇nqꝫ annos. et ſequiꝛ.
Jn antiq̇ tꝑe fuerũt viri ꝛ mulieres q̇ ñ ſom/
niauerũt. et q̇dã eoꝝ ſomniauerũt poſtq̃ꝫ vene
rũt ad ſenectuteꝫ. ꝛ poſt modicũ accidebat
eis mors ꝛ infirmitas ꝛč.

De exercitio Ca. XXVIII

Exercitiũ ad naꝛe ꝯſuatõꝫ ē nccãriũ.
vt ð in pantegñ. Eſt ãt exercitiũ du
plex. aliud em̃ eſt aĩale. aliud corꝑa/
le. Animale ſič ſtudiuꝫ. vigilia. ira. triſticia.
ſolicitudo. ꝛ hmõi. ſi fuerint naꝛe ꝓporciona
ta multũ faciũt ad corꝑis ꝛ aĩe ſanitatẽ. ſicut
infra diceꝛ de aĩe accidentib⁹ in fine ſeptimi
libri. Exercitiũ ṽo corꝑale aliud eſt equale
aliud eſt ineq̃le. Equale mediũ eſt int debi/
le et forte. magnũ ꝛ paruũ. velox et tardum.
qð ſcꝫ nõ ſꝑ addit in caliditate vel ſiccitate.
Jneq̃le eſt qð iſtã tꝑantiã excedit. ꝛ ſi mltũ
excedit i ſuo ꝑncipio calefacit ꝛ deſiccat. ꝛ ſi
mltũ vlterioꝛ areꝛ ꝑ ṽtutiſ diſſolutõeꝫ ꝛ ſpũs
euaporatõꝫ infrigidat et deſiccat. Dicit aũt
Cõſtan. ꝙ triplex eſt vtilitas exercitij. q꜡ ca/
lorẽ naturalẽ excitat. ſuꝑflua diſſoluit. mẽ/
bra indurat. ꝛ eis ſoliditatẽ tribuit. Jneq̃le
ṽo exercitiũ aliud eſt vniuerſale. aliud vero
particulare Uniuerſale eſt qð oĩa membra
mouet. vt fodere. itinerare. ꝛ hmõi Particu
lare ṽo eſt vbi q̃dam mẽbra quieſcũt ꝛ q̃daꝫ
moueñꝛ. vt ſuere. ſcribere. et ſilia. Hec ãt va
ria exercitia corp⁹ variãt ſm̃ varia hominũ
officia et etiã artificia q̇ddaꝫ calefacit et de/
ſiccat. ſič ars fabrilis. Nã aer a fornace ĩſpi
ratus cũ ſit calid⁹ ꝛ etiaꝫ ſiccus eos deſiccat
ꝛ calefacit. Ars ṽo piſcatoria ecõuerſo frigi
dat et humectat. Exercitiũ ṽo ꝑticulare ali
ud eſt forte. aliud eſt debile. aliud mediocre.
Jn exercitatõe igiꝛ h ſunt ꝯſiderãda. ſ. q̃nti/
tas. q̃litas. temp⁹. loc⁹ Quantitas vt non ſit
nimis intenſa vel nimis remiſſa. Jn q̃litate
ne nimis velox vl' nimis tarda. ſed mediocriſ
vtilis eſt et laudãda. Temp⁹ qð maxĩe valet
eſt ante prandiũ vt ſuꝑfluitates lubrice fetẽ
et reſolute ꝑ exercitiũ euacueñꝛ ne cib⁹ ſuꝑ/
ueniẽs corrũpaꝛ. poſt cibũ ṽo cooperaꝛ vir
tuti digeſtiue ad ciboꝝ decoctõnem. ita tñ ſi
fuerit temꝑatũ. nimiũ ṽo nõ eſt bonũ. q꜡ po
tius eſt cauſa calefactõis mẽbroꝝ tam inte/
rioꝝ q̃ꝫ exterioꝝ. Attendend⁹ aũt eſt loc⁹. q̇a
alius eſt aquoſus et infrigidat et humectat.
vt loc⁹ piſcatorũ. ali⁹ ṽo eſt ſiccus ꝛ nemoro
ſus. vt locus venatoꝝ. et talis quantũ eſt de
ſe calefacit ratiõe laboris et diſcurſus ac de
ſiccat. et ſic de alijs. Unde quidã ſapiẽs in/
terrogat⁹ ad q̇d exercitatio laboris eſſet ne/
ceſſaria. reſpondit in hec ṽba. Honeſt⁹ inq̇t
labor humane vite eſt fida cuſtodia. dormi/
entis nature ſtimulus. ſopiti caloris lima.
ſuperfluitas conſumptio. vicioꝝ fuga. mor/
borum mors. languoꝝ medicina. lucrũ tem
poris. iuuentutis debitũ. adoleſcentie diſci
plina. ſenectutis gaudiũ. ſalutis adiutoriuꝫ
nutricis omniũ maloꝝ ſcꝫ ocij eſt emula ſeu
etiaꝫ inimica. Jlle nempe ſol⁹ ab exercitio ſe
abſtrahat ꝛ labore q̇ felicitatis gaudio vult
carere. Uerba ꝑmiſſa etiã contineñꝛ in ſer/
mone Fulgentij contra ocioſos vbi exponi
tur illud verbũ Panem ocioſa nõ comedit.

In q̄ ſermone multū ꝯmēdat pt̄ laboris ex ercitiū. In fine ſermonis tñ labori ꝑponit deuotū ꝯtemplatiōis ociū dicēs Mariam ꝓpt ꝯtemplatōis ociū mīme fore int ocioſarū mulierꝫ numerꝫ ꝯputandaꝫ. q̄n poti⁹ oībꝫ ꝑponendā. Quō em̄ panē illa ocioſa comedit. q̄ pane vite plēa aliis panē frāgit. Panē ſiq̄dē frāgit q̄ orōis patrocinio. ꝯuerſatiōis exēplo. pie eruditōis ꝟbo eſurientes ⁊ ſitiētes iuſticia refouet atq̄ paſcit. Maria ḡ q̄ oratione ſubuenit. ꝯuerſatione ad bonū allicit. ꝑdicatōe inſtruit. panem frangit ⁊c̄.

De quiete. Ca. XXIX.

Quies autem eſt ceſſatio ab exercitio et etiam a labore. Sicut em̄ neceſſaria eſt ad nature ꝯſeruatōem exercitatio. ſic etiam et quies. Nam quies finis exiſtit et ꝯſummatio motus et laboris Sine em̄ quiete nihil finaliter eſt durabile quia qd̄ caret alterna requie durabile nō ē. Un̄ celuꝫ qd̄ maxime eſt mobile motu ſuo tendit ad quietem. Similiter ſol luna ſydera. ignis. aer. aqua. et om̄ia que ꝯm naturaꝫ ſunt mobilia. tendunt finaliter ad quietem. Un̄ dicit Aug⁹. Quies naturaliter hꝫ inclinatōem ad centrū. Et ideo ꝑncipiū eſt ⁊ diſpoſitio aggregatōis ⁊ adunatōis partium in loco ſuo Et ido oīa q̄ ſunt ordiata ꝯm naturā ad quietē nobiliora iudicanꝫ et digniora q̄n ſūt finaliter in quiete q̄ꝫ q̄n ſūt ī motu ſicut finis dignior eſt his que ſunt ad finem Quies aūt put opponiꝫ exercitio. tot modis ꝯſideraꝫ quo ad effectū quot et ip̄m exercitium. Alia em̄ eſt ſp̄ualis. alia corpalis. quaꝝ vtraq̄ ſi fuerit nature cōmenſurata erit ſalutifera aīe et corpi. ſanitatꝫ hoīs ꝯſeruatiua. ſi aūt nō. ecōuerſo. Item quies aliq̄n eſt nimia. Et hec eſt maloꝝ humoꝝ generatiua nutritiua. multiplicatiua. corruptōis inductiua. Nam aque q̄n nimis quieſcūt putreſcunt. Similiter ferrū et quodlibet metallum rubiginaꝫ q̄n min⁹ debito vſitaꝫ. Alia ē nimis parua. et hec ſimiliter vicioſa. q̄a naturam laſſam non recreat. debilitatem non reparat. ꝯſumpta nō reſtaurat Mediocris autem inter has eſt laudabilis. Nam calorem naturaleꝫ ꝯfortat. ſenſum recreat. digeſtioneꝫ emendat. corp⁹ mediocriter purgat. Item quo ad q̄litatem quies alia eſt vera. ⁊ hec eſt laudabilis ſi nō ſit nimia. alia nō ꝟa. vt in febribus. et hec minus laudabilis eſt. ſicut poſt dicetur.

Incipit liber ſeptim⁹ de infirmitatibꝫ

Poſtquā compleuim⁹ auxiliante deo tractatum de illoꝝ ꝓprietatibꝫ que hominis naturam perficiūt et cūſtodiunt. dicendū eſt de his q̄ ꝯ naturam ſibi accidūt. eiuſq̄ꝫ naturam deſtruūt ⁊ corrumpūt. Tria em̄ ſunt que hominis naturam ledunt. ſ. cauſa morbi. ipſe morbus. et accidens ſequens morbum. Cauſa morbi eſt illud vnde prouenit mala et innaturalis ī corpore diſpoſitio. vt mala ꝯplexio. nimia repletio vel inanitio. virtutis defectio. qualitatū alteratio. ꝯtinuitatis diſſolutio. Omnia em̄ iſta cauſa vel occaſio morborū ſunt. Morbus ꝯm Johannicīū eſt res ex qua accidit complexioni corpis leſionis nocumētum. ſicut febris. apoſtema ⁊c̄. Accidens eſt res ſequens ad iſtam introductā in corpore paſſionem. ſiue ſit contraria nature vt dolor capitis in cephalica. ſiue non ſit ꝯtraria ſicut ptꝫ in peripleumonia rubor accidit in maxilla. Bona autem corpis diſpoſitio dicitur ſanitas. per quā corp⁹ hominis in ſua complexione et compoſitione tale exiſtit. vt ſuas libere et perfecte peragat actōnes. Ab hac temperantia ſi fuerit natura lapſa. incidit neceſſario in egritudinem et in morbuꝫ. Nam ex diſtempantia et inequalitate hūoꝝ accidit morbus conſimilis. vt eſt febris. hydropiſis. et hmōi. Ex mala ꝟo diſpoſitione membrorū incipit morbus diſſimilis. vt in oculo obtalmia. vel in manu arthetica. Ex mala vero diſpoſitōe vtriuſq̄ꝫ ꝓuenit morbꝫ vniuerſalis. ſicut eſt elephantia ſiue lepra. Om̄is igiꝫ morbꝫ vel eſt ꝯſimilis et hūores et alia mēbra ꝯſimilia inficiens. vt febris vł officialis qui membra impedit. vel ē vniuerſalis q̄ naturam interi⁹ et exterius deſtruit ⁊ corrumpit.

De dolore capitꝭ ⁊ eius cauſis et ſignis Capitulum. I

De iſtarum itaq̄ꝫ infirmitatū ꝓprietatibꝫ. ſcilꝫ de eaꝝ cauſis effectibus et ſignis et remediis aliqua ſunt dicēda. Non quidem de omnibus ſed ſolum de his que in diuina ſcriptura generaliter exprimuntur. Et ideo de ordine proſequendi non eſt hic curandum. Primo igitur d̄ paſſionibus capitis eſt incohoandum Eſaie. i.

Om̄e caput languidũ .⁊c̄. Dolor capitis vt dic̄ Conſtan. cephatica dr̄. et ꝓuenit duobꝫ modis. aut ab exterioribꝫ vt ex ꝑcuſſione vel ex calido aere diſſoluente vl' ex frigido conſtringente. Scd̄o mō. ſ. ab interioribꝫ ꝓueit vel cauſa ꝓuata vl' remota Ex ꝓuata q̄ aliũde ꝙ̄ ex capite non ꝓuenit ex cā remota vt a ſtomacho Et ſi ſit dolor ex cā ꝓuata vl' ex vicio ſoliꝰ q̄litatis maxime frigiditatꝫ vl' caliditatis. aut ex vicio humoꝝ. vtpote ſanguinis fleumatis ⁊c̄. Qui dolor ſi ſit interpolatꝰ mō veniens mō recedens. ſignum eſt ꝙ eſt a ſtomacho. Unde Gal'. Si dolor eſt in capite. nulla certa cauſa extrīſecꝰ veniente acuti humores grauant ſtomachũ. Si ꝟo eſt ſine intermiſſione ex humoribꝫ eſt. Si ex ſanguīe calorem patitur in capite. grauitatē in fronte. quia anterior ꝑs capitis ſedes eſt ſanguinis. oculi rubeſcũt. faciei vene ſũt plene Si ꝟo ex fumis colericis. calor ſentit' in naribꝰ. ſiccitas ī lingua. vigilie et ſitis non deſunt. maior in dextra ſentit' dolor ꝙ̄ in ſiniſtra. qr ibi colere ſedes eſt. Facies cũ oculis eſt citrina. amaritudo ſentit' in ore. Si ꝟo ex melancolia. in ſiniſtra ꝑte erit dolor intēſior cũ frigore. Uigiliȷ̄s grauitate facies erit liuida quaſi terrei coloris. Oculi ꝯcaui lippitudo oris acetoſitas. Si ꝟo fuerit ex fleumate. ſequitur dolor grauatiuꝰ ꝑ os ⁊ nares exit ſuperfluitas. et qñꝙ cũ tuſſi et graui ſpũs attractione et querela. Facies pallida et ſubtumida. oculoꝝ lippitudines. oris inſipiditas. dolor a parte poſteriori maior. Eſt em̄ ibi ſedes fleumatis. Uñ Gal'. in libro inſtitutionũ. Noſſe oportet caput diuidi in q̄ttuor partes. Nam ſanguis in fronte dñat'. colera aũt in dextra. melancolia ī ſiniſtra. fleuma ꝟo in occipitio dñat'. Iſtis ⁊ aliȷ̄s modiſ plurimis accidit dolor capitis ſic̄ ex acumine fortis vini. cuiꝰ fumus pungit pelliculas cerebri. et grauē infert capiti paſſionē. Huc uſꝙ Conſtantinꝰ.

De medicina et remediȷ̄s doloris et paſſionis capitis Cap̄. II

Patitur aũt caput dolorem quendaꝫ interiorē quem phiſici vt dicit Conſtantinꝰ vocant emigraneam. Et h̄ dolor ſcd̄m Conſtan. eſt grauiſſimꝰ. Sentit em̄ in capite quaſi malleatōem et ꝑcuſſionē. non poteſt pati ſonũ vel vocem. nec luceꝫ vl' ſplendoreꝫ. Et h̄ dolor eſt ex fumo colerico et calido cum ventoſitate. Et ideo ſentit pũcturam. arſuram. et tinnitũ. Patitur autem caput ſpecialiter in cute exterius puſtulas ⁊ ſcabiem. ſaniem ad modum mellis emanātem. et ideo talis ſcabies a Conſtan. vocat' fauus. Habent em̄ puſtule modica foramina. ex q̄bꝫ ſanies egreditur. q̄ fauus ꝓueit ex humore viſcoſo vſꝙ ad cutis ſuꝑficiem ꝑtingente vl' vlcerante. Item patitur caput q̄ndam in pueris familiarem paſſionem quaꝫ Conſtan. vocat ſquamam. nos aũt dicimꝰ eam tineam. quia ad modũ tinee ſuꝑiorem cutis capitis ſubam corrodit. et quaſi inſeparabiliter tenet eam. Talis em̄ paſſio pruritu ꝫ in capite generat immoderatũ. ď quo poſt ꝯfricatōem quedam ſquame dilabunt'. Hec paſſio ſepe euenit infantibꝫ ꝓpter abundantiā humoris et mollicīe ipiꝰ cutis. abundantiā cibi amplioris. His vt dicit Cōſtantinꝰ cibos ſubtrahimus. et tunc humore vicino ſublato vngenta ⁊ alia remedia adhibemus. Summũ autem lactantibꝫ vt di. Cōſtantinꝰ eſt remediũ. vt apertis retrorſum in auriculis venis ſanguis extrahat'. ⁊ extractꝰ ſuꝑ locum doloris calidꝰ inungat'. quia poros caliditate ſua ⁊ ſubtilitate aperit. ⁊ ſubintrando materiam diuidit et ꝯſumit Et qr capilloꝝ radicibꝫ illa ſquamoſitas adherere ꝯſueuit. ſanari de facili non poteſt niſi radicitus de capite ſubtrahat' Que paſſio ſi īueterata fuerit vlteriꝰ vix ſanatur. vix enim tinea ſic ſanitati reſtituitur. q̄n ſemꝑ poſt in capite veſtigium relinquat'. Iteꝫ patitur caput exterius diſpendiuꝫ in ornatu. quando vel capilli capitis defluunt vel calueſcũt. ſic̄ ſupra dictum eſt libro q̄nto. de capill'. quere ibi diligenter. Item patitur caput in ſuis capillis quandā corroſionē et indecentiam quā medici vocant furfuriſcam. Nam aliq̄tiens quedaꝫ ſquame granis furfuris ſimilime. oriuntur iuxta radices capilloꝝ ī capite. Et h̄ vel ex vicio cerebri vel ex vicio fumi egrediētis a capite ad nutriturā capilloruꝫ. ſed hec immũdicia mũdificatiuis ablutionibus et medicinis diligentius eſt abluēda ſicut et pediculi et ſuriones et quaſi inſenſibiles ꝟmiculi. ſũt quibuſdā neceſſariȷ̄s medicaminibꝫ de regione capitis amouendi. Capitis paſſionibꝫ ſuꝑdictis ſic ſcd̄m Cōſtātinũ breuiter ſubuenit'. Si acciderit dolor ex humoris vicio. ſic̄ ex ſanguīs vel alteriuſmodi humoris repletōe. ſanguinē de cephalica extrahimꝰ. debitis ⁊ cōgruis medicinis

corp⁹ mūdificam⁹.pcipue ſi in ſtōacho ma/
teria fuerit vomitum puocam⁹.ꝛ ꝯuenienti
medicina educim⁹.mūdificato corpe.caput
man⁹ pedes aqua tepida pfundim⁹.vt pori
aperiant et fumi facili⁹ euaporēt.Si dolet
ps poſterior.venā latam in frōte aperimus
ꝛ ſanguinē extrahim⁹.ꝛ pdeſt vt di.Cōſtan.
vel tibias inferi⁹ ſcarificam⁹.ꝛ ſic humores
ꝛ fum⁹ ꝛ ſpūs q̄ cā ſūt doloris a capite ad in
feriores ptes reuocant.Si vo ps anterior
dolet fluxū ſanguis a narib⁹ puocam⁹ Et ſi
fuerit humor calid⁹ ꝛ coleric⁹ frigidis occur
rimus medicinis.tympora.nares.et venas
pulſatiles aqua roſacea cum lacte mulier
maſculū nutriētꝭ inungim⁹ ꝛ ſomnū puocā⁹
Si vo materia fuerit frigida et viſcoſa ī ſto/
machi orificio poſita digeſta maria.damus
colaturā vomit⁹ paratiuā.ſic de fūdo ſtoma
chi ꝯuenienti eam educem⁹ medicina.fomen
tis mediocriter vtimur calidis ꝛ vngētꝭ.die
tam mediocriter calidam adhibemus.et ſic
ꝯtraria ꝯtrariis curam⁹ Si vo fuerit dolor
capitis ſine humoris vicio exceſſu alic⁹ qua
litatis.tūc patiēs nō indiget purgatōne.ſed
poti⁹ alteratōe.Qualitatib⁹ igit peccantib⁹
adhibem⁹ ꝯtrarias qualitates.Si vo fuerit
dolor ex nimia cibi vl pot⁹ repletōe.ſicut ac
cidit nimiū crapulatis optimū remediū eſt
aquam calidā bibere in maxima quantitate
et tūc modica mora interpoſita vomitū p/
uocare.fortiorib⁹ ſi vis vti medicinis recur
re ad viatic.Conſtan.ſapiētis induſtrie hec
ſufficiant ꝛc.

De catarro Capitulū.III.

IUdith.viii.Uenit eſtus ſup caput
Manaſſe ꝛ mortu⁹ ꝛc.Cauſa acce/
leratōis mortis Manaſſe fuit imo/
derat⁹ flux⁹ reumatis in capite ad interiora
defluentis ex violentia eſt⁹ ꝛ caloris ipi⁹.hu
mores capitis diſſoluētis.vt tangit Bern.
Talis eni flux⁹ a medicis dr catarrus.et fit
in capite multis de cauſis.Qnq3 ex calidi/
tate aeris hūores fluxibiles diſſoluētꝭ.qnq3
ex frigiditate eiuſdē cerebꝝ ꝯſtringentꝭ ꝛ p/
tes liquidiores educentꝭ.qnq3 ex abundan/
tia hūoꝝ p incōtinentiā effluentiū ex interi/
ori calore diſſoluente vel ex frigiditate com
pmente vl expmente.aliqn̄ ex hūiditate lu/
bricante.Qnq3 ex hūoꝝ liquiditate et fluxi/
bilitate ſe diffundente.qnq3 ex debilitate vir/
tutis retētiue.Flux⁹ aūt pueniēs ex hūoru3
nimia abundantia.talia h3 ſigna habitudo
corpis plectorica eſt et repleta.facies ei⁹ ſub
tumida.oculoꝝ eminentia.ſupfluitatū oris
ꝛ nariū abundantia cum corpis grauitate.
Caloris diſſoluentis hec ſunt ſigna.color in
facie rubeus cum rubore venaꝝ maxime in
oculis.flux⁹ lacrimaꝝ calidaꝝ mordificātiū
oculos et calefacientiū ipam cutē.calor ſen
titur in pfundo Frigiditas ꝯſtringens his
cognoſcit ſignis.color faciei eſt pallid⁹.la/
crime frigide.frigus ſentitur in pfūdo.Si
vo fiat ex liquiditate humoꝝ cognoſcitur p
multitudinē ſupfluitatū ab ore ꝛ naribus ꝛ
coꝝ fluidam ſine cohibētia diſtillatōe3.Si
igit ſupfluitas eſt in cā.curat p ſupfluitatis
eductōem.maxie ſi ad ſpiritalia fiat fluxus ꝛ
p humoris fluidi ꝯſtrictōem.Si eni fuerit
flux⁹ frigid⁹ ꝛ humid⁹ maxie.valent in cōtra
riū calida ꝛ ſicca ꝯſtrictiua hūoris ꝛ ꝯſūpti
ua.ſicut laudanū.thus.ſtorax.caſtoriu3 Si
aūt fuerit flux⁹ calidus.reſtringat p frigido
rum fomentatōem.p roſaꝝ in aqua pluuia/
li decoctōem et ſubfumigatōe3.ꝛ ipaꝝ roſa
rū ad foramina nariū applicatō3.Attenden
dū eſt aūt q̄ q̄diu catarrus eſt in vehemen/
tia flux⁹ nullū epithimū eſt apponendū.nul/
lum fomentū adhibendum.qꝛ maior fieret
diſſolutio.vt di.Conſtan.nec aquā d3 capi
ti infundere.niſi forte aquā roſaceā vl ſalicꝭ
vbi caliditas ē in cauſa

De freneſi ꝛ ei⁹ cauſis ſignis ꝛ remediis. Capl'm.IIII

DEutero.xxviii.Percutiet te furore et
amētia ꝛ ſtupore ꝛc.Furore3 vocat
freneſim.quā ſic deſcribit Cōſtan.
Freneſis inqt eſt calidū apoſtema ī qbuſdā
cerebri pellicul.quā ſequūt vigilie ꝛ aliena
tōes.Unā a frenib⁹.i.a pellicul cerebrum ob
uoluentib⁹ freneſis dr.Accidit aūt duobus
modis ex colera rubea.pmo calore et febrili
leuigata.q̄ furioſa effecta rapit ſupi⁹ p venas
neruos et arterias.ꝛ colligit ad apoſtema ꝛ
fit vera freneſis.vel fit ex fumo a corpe ad ce
rebrū aſcendēte et pturbante.et fit parafre/
neſis.i.freneſis nō vera.Patit frenetic⁹ terri/
bilia accidentia.ſc3 ſitim nimiā.ſiccitatē lin
gue.nigredinē ꝛ aſpitatē.moleſtatō3 ꝛ angu
ſtiā nimiā.ſyncopim.ppt defectū ſpirituū et
mutatō3 caloris natal in nō natalē.Fit eni
rube⁹ ſi ſanguis.citrin⁹ ſi colera eſt in cauſa.
Accidit aūt hec paſſio calidis et ſiccis ī tpe
eſtiuo.et h oīa colere coopant.Parafreneſ
vo q̄ generat ex alioꝝ mēbroꝝ colligātia.vt

ex apoſtemate ſtomachi vel matricis. his mē
bris in ſtatū ꝓmū redeūtibꝫ. redit cerebꝝ. et
parafrenef tūc curaf. Sꝫ cū apoſtema fit in
ſuba cerebri tūc freneſis peſſima eſt et mole
ſtiſſima. ⁊ iō ꝑiculoſiſſima Sig̃ ꝟo freneſis
ſūt. vrine diſcoloratio maior febre iſania. vi
gilia⁊ inſtātia. oculoꝝ mobilitas ⁊ extenſio.
diſſoluta manuū ꝓiectio. capitꝭ ꝯmotio. dē
tiū frendor ⁊ colliſio. ſꝑ volūt ſurgere d̄ lecto
mō cantāt. mō ridēt. mō plorāt. ſe cuſtodien
tē ⁊ medicantē libēter mordēt ⁊ lacerant. ra
ro ſilēt. mltū clamāt. hi ꝑiculoſiſſime egro
tāt. ⁊ tñ ſe egrotare tūc ignorāt Cito igif his
ſubueniēdū eſt ne ꝑeant. et h̄ tā in dieta q̄ȝ i
medicina. Dieta em̄ dȝ eſſe tenuiſſima. ſ. mi
ca panis q̄ in aq̄ pluries ē abluta. Medicia
eſt vt in ꝑncipio caput iſirmi abradaf ⁊ cuȝ
tepido aceto abluaf. in loco obſcuro bñ te
neaf vel ligef diuerſi vult⁹ ⁊ picture corā eo
nō oñdanf ne inſania irritef. ſilētiū circūſtā
tibꝫ indicaf. ſtultꝭ ꝟbis ſuis nō rñdeaf. in ꝑn
cipio de medicina vena frōtꝭ minuaf in q̄tū
ꝑt teſta oui cape. ſāguis extrahaf añ om̄ia i
ꝑncipio ſi virt⁹ ⁊ etas ꝑmiſerit de cephalica
minuaf. medicina āt eſt digeſtio ꝓcuranda
⁊ colera extinguēda. ſuꝑ oīa vngētꝭ ⁊ fomētꝭ
ſomn⁹ ꝓuocef. cū pulmone porcino vel peco
rino caput raſū ſepi⁹ cathaplaſmef. tympo
ra ⁊ frōs cū ſucco lactuce ⁊ papauerꝭ liniāf.
ſi his cōiter exhibitꝭ adhuc ꝑſeuerat iſania
ꝑ tres dies cū inſomnietate et vrine diſcolo
ratione. nō eſt de ꝯualeſcentia ſpes habēda
ſi ꝟo incipiat vrina colorari et mala ſig̃ mi
nui. ſperandū eſt.

De amentia et ei⁹ cauſis et ſignis. Capitulum. V.

Amentia idē eſt qꝺ mania ſm plate.
Eſt āt mania iſectio anterioꝛꝭ cellu
le capitꝭ cū ꝑuatōe imagiatōis. ſicut
melācolia ē iſectio medie cellule capitis cū
ꝑuatiōe rōis. vt dicit ꝯſtan. li. de melācolia.
Melācolia inq̄t ē ſuſpectio dñans aīe. quā
timor ⁊ triſticia induxert Et differt paſſiōes
iſte ſm diuerſitatē leſionis opationū. q2 i ma
nia ꝑncipalr ledif imagiatio. i alia ꝟo rō. Et
generāf he paſſiōes aliqñ ex cibis melācoli
cis. aliqñ ex potatōe fortꝭ vini exurētꝭ ⁊ inci
nerātꝭ hūores. aliqñ ex aīe paſſiōibꝫ. ſ. ſolici
tudine. triſticia. nimio ſtudio. timore. aliqñ
ex morſu rabidi canis ſiue alteri⁹ aīal vene
noſi. aliqñ ex corruptōe aerꝭ peſtiferi ⁊ iſecti
aliqñ ex malicia hūorꝭ corrupti. dñantꝭ i cor
pore hoīs ad talē infirmitatē ꝑpati. Scd̄m
āt diuerſas cauſas diuerſa ſūt ſig̃. nā q̄dam
clamāt. ſaltāt. ſe ⁊ alios vulnerāt. ⁊ i latebriſ
latitāt. de q̄ꝝ diſpoſitōe ⁊ differētia ē dictū ē
li. v. vbi agif de cerebri paſſiōe. hoꝝ medici
na ē vt ligef vt a ꝓpa vel aliena ceſſent leſiōe.
maxie ſūt tales recreādi et a ſolicitudis ⁊ ti
morꝭ cā ⁊ materia amouēdi ⁊ inſtrumētꝭ mu
ſicis letificādi. mediocriter exercitādi. ⁊ tañ
dē ſi purgatōes ⁊ electuaria nō ſufficiūt ar
te cyrurgica ſūt curādi

De ſtupore ⁊ letargia. Ca. VI

Deutero. xxviij. Percutiet te de⁹ ceci
tate. alia lrā ſtupore. Et vocatur ſtu
por mētꝭ ſm ꝯſtan. q̄dā cecitas rōis
q̄ ē q̄ſi ſomn⁹ ocul clauf qñ ꝓpt defectū ſpirī
tuū aīa nō iudicat d̄ viſis ſēſibilif nec diſcer
nit. ſic ꝑcuſſi fuerūt ſodomite i foribꝫ loth. ſic
dic glo. Gen̄. xix. ⁊ Sap̄. vl. Hic ſtupor ſm
ꝯſtan. fit duobꝫ modis. q2 vel accidit ex ꝑtur
batōe rōis nō aduertētꝭ. vel fit ex ſuꝑfluitate
hūoris vias ſpirituū i cerebro ipediētꝭ. vtꝫ i
ebrioſis. vel ex nimia frigiditate aerꝭ neruos
ſēſibiles ꝯꝑmētꝭ. vtꝫ i his q̄ ꝯgelanf i glacie
vel in niue. Fit etiā ex toti⁹ cerebri opilatiōe.
vt i apopleticꝭ ⁊ letargicꝭ h̄ videm⁹ Stupor
etiā dr̄ mēbroꝝ rigor et extremitatuȝ corꝑis
ꝯſtrictio. qñ ꝑ frigore mēbra videf ꝯbiri dor
mire Alio āt mō dr̄ ſtupor ſm Damaſ. q̄ dic
āmiratio ē ſtupor d̄ re noua ⁊c̄. Stupor āt
ꝓut h̄ accipif ē q̄dā ſomniculoſitas q̄ ē q̄daȝ
diſpoſitio ſepe ad maxias iſirmitates. ⁊ ma
xime ad letargiā q̄ eſt apoſtema i poſteriori
cellula capitꝭ generatū. Et dr̄ a lethos qꝺ ē
obliuio. eo q̄ꝫ obliuionē inducit. Fit aūt fre
q̄nter i ſenibꝫ ex fleumate ⁊ i hyeme. ꝑ ſe aūt
nūq̄ꝫ ꝓueīt ſꝫ ſꝑ accidit ex ꝑcedēte aliq̄ egri
tudine. Nā in q̄buſdā egritudinibꝫ enutritū
fleuma actōe febrilis calorꝭ ebulliens rapif
ad cerebꝝ. ⁊ in poſteriori cellula recolligif
rōne ꝯformitatꝭ ⁊ generat apoſtema. cui⁹ ſig̃
ſūt. febrꝭ ꝯtinua. vrina . diſcolorata ⁊ ſpiſſa
oppreſſio oculoꝝ. falſ⁹ ſomn⁹. eger vocat⁹ vix
rñdet. ⁊ ſi ꝯtigat rñdē loq̄f aliena. ſupin⁹ ia
cet. ⁊ ſi ſuꝑ lat⁹ q̄ ad horā ꝟtaf ꝓpo ipetu ite
rū ſupinaf. in extremitatibꝫ notabilif in fri
gidaf. Hoꝝ remediū eſt vt eger in loco luci
do ſtatuaf. loq̄ūtiū ⁊ diſputantiū aſſit gar
rulitas. ꝑ pilos et barbā vehemēti⁹ trahaf et
etiā ꝑ capillos. facies aq̄ frigida ſepi⁹ ꝑfun
daf. pedes iferi⁹ ꝯfricēf. fumi fetidi inferius
apponanf vt cornu capre exuſtum. et hm̄oi.

cliſteriū ſup oīa adhibeat᷑ ꝛ apponat᷑. ſternutatio ꝓuocet᷑. caput abradat᷑ fricet᷑. ꝛ aptiuis vt de ſynapi ꝛ ſilibꝫ fomentet᷑. ſternutatio in hac cā optimū ſignū eſt. Si vo dormitatio ꝑſeuerauerit tremor cū motu brachij ꝛ frendor dentiū ſupuenerit mortale ē. Et eſt notandū ꝙ ſi ð frenetico fiat letargic⁹ peſſimū eſt. ſi vo ecōtrario fit bonū eſt. ſ. qñ de letargico q̈s in freneſim moueat᷑. Hec oīa extrahūt de Plat. et Conſtan.

De vertigine Ca. VII

Miſcuit dñs ſpm̄ ꝟtigis Eſa. xix. Uertigo ſm ꝯſtan. idē ē ꝙ ſcotomia. viſ⁹ ſcilꝫ ꝛ ſpūs ſenſibil' corruptela. q̄ oīa ſubito videt᷑ voluētia ꝛ tenebroſa. Cauſa āt hmōi ē. nimia hūoꝝ abūdātia cuꝫ vētoſitate mixta. Nā hi hūores mouēt᷑ in capite: vētoſitate de corpe ſiue ſtōacho aſcēdēte ad cerebrū. Si h̄ paſſio in ſolo fit cerebro: ſentit patiēs g̃uitatē in capite. ſonitū ī auditu. corruptōeꝫ in odoratu. ꝛ tal' ꝟtigo de facili nō dimittit. Si vo eſt ex ſtōacho patiēs ſētit abominatōꝫ ī ore ſtōachi ꝛ dolorē. ſꝫ talis ꝟtigo recipit interpolatōꝫ. q2 aſcēdēte fumo: tūc vertigo incipit. qñ vo nō aſcēdit. tunc dimittit. Hoꝝ remediū ē medicina purgatiua ꝛ fleubothomia. ꝛ ſi aliud nō ipediat pedes infirmi in aq̄ ſūt ponēdi. a vino abſtineat cū diſſoluat. ꝛ etiā ab inflatis cibis ꝛ a groſſis. vomit⁹ etiā lenis ꝓuocet᷑. q2 multū valet.

De vigilia Cap̄ VIII

Vigilia eſt inſomneitas. q̄ eſt q̄dā cerebri paſſio q̄ī oppoſita letargie. Prouenit eī h̄ paſſio ex nimia motu cerebri ꝛ ſiccitate colere rubee ſiue nigre. ex intēꝑato calore et ex hūoribꝫ nimis ſalſis. Ex illis oībꝫ naſcūt᷑ vigilie inordinate. ſequunt᷑ anguſtie. mutat᷑ color. intēdūt᷑ ſolicitudīes. cogitatōes. et alienatiōes mētiſ. irrōnabiles ſuſpitiōes. corp⁹ ſubtiliat᷑. deſiccat᷑. vi⁹ digeſtiua corrūpit᷑. tota hoīs ꝯplexio īmutat᷑. palpebre ꝛ facies intumeſcūt. ꝛ peſſime paſſiones in corpe nutriunt᷑. his cito ne pereāt medicādū eſt. Hoꝝ facies ꝛ tympora cū ſopiferis inungant᷑. lacte muliebri ſomni grā ꝑfundunt᷑ corpa bonis cibis reficiāt᷑. De vigilijs quere ſup li. vj.

De morbo caduco Ca. IX

Cecidit in terrā ſpumās ꝛc. Mat. ix. Morbꝫ caduc⁹ a ꝯſtan. ꝛ alijs autoritatibꝫ epilēcia nūcupat᷑. Et h̄ morbus ab antiq̄s ira dei vocabat᷑. Eſt āt epilēcia vt dic ꝯſtā. humor hūid⁹ q̄ vētriculi cerebri nō ꝑfecte opilāt᷑. ꝓhibēs aīaꝫ. i. ſpm̄ aīalē ad declarādū actōꝫ ſuā. q̄uſq3 ab illo hūore exopilauerit cerebro viā ſuā. Dr āt h̄ infirmitas ī paſſiōe ieranoxon. i. ſacra paſſio. q2 ſacrā ptē corpis occupat. ſ. caput. Dr āt hercudis. q2 h̄ paſſio fortis eſt vt hercules. Dr ꝛ morb⁹ caduc⁹ ab effectu. q2 opilatis neruis mēbra q̄ ſūt inſtrumēta ꝟtutū a regimie ſpirituū depaupāt᷑ ꝛ deſtruūt᷑. et iō hoīes ī hac paſſiōe cadere ꝯpellūt᷑. Eſt āt epilēcia apoplexie vicina. loc⁹ eīn ideꝫ eſt vtriſq3 et maťia vñ naſcit᷑. frigida eīn eſt ꝛ viſcoſa. In h̄ aūt differt. q2 apoplexia oīm vētriculoꝝ eſt cerebri opilatiua cū ꝓuatōe rōnis ꝛ diminutiōe ſenſus ꝛ mot⁹. Epilēcia eīn nō oīm ſꝫ ꝓncipaliū vētriculoꝝ cerebri eſt impeditiua. Dr āt ab epi q̄ð eſt ſup̄ ꝛ lemſis q̄ð ē leſio. q2 ſuperioꝝ pcipue eſt leſiua. Dr ꝛ morbꝫ pueril' eo ꝙ pueriſ ſepe accidat. Patiēs āt morbum iſtū ſubito cadit. obtorq̄t os ꝛ facies cū tremore ceruiciſ ꝛ toti⁹ corpis. cū ꝯſtrictiōe dentium ꝛ ſtridorē. ore ſpumāt ꝛ plēs ſupfluitates emittūt. Uocāt āt medici epilēciā apoplexiā paruā. q̄ ex tribꝫ ē cauſis. vt di. ꝯſtan. q2 vl' ex hūoribꝫ fleumaticiſ vl' ex melācolicis naſcētibꝫ ī prora cerebri. vl' ex vētoſitate frigida ꝛ groſſa cerebro vl' alicui mēbro dñante ſic ſtōacho. Eſt ei aliq̄s humor q̄ naſcit᷑ in illo mēbro. ꝛ fum⁹ aſcendit ad cerebꝝ. cuius groſſitudine vie aīal' ſpūs opilant᷑. ꝛ deinde morbꝫ caduc⁹ ꝑcreat᷑. Hec paſſio vt di. ꝯſtā. ſupuenit tpe determiato. Uñ dic. Gal'. Epilēcia inq̄t q̄ creſcēte luna veit. ſui natāꝫ ſiḡe eſſe hūidā. Oīe eīn hūidū creſcēte luna hꝫ incrementū. Que vo venit deficiēte luna frigidiſſima ē. ſꝫ tñ paꝝ hūida eſt. Epilēcie āt tres ſūt ſpēs ſm triplicē locoꝝ ſpēꝫ vbi fuerit ſcilꝫ. Epilencia āt fit in capite ex materia exiſtēte tm̄ in cerebro. Analempſia vo fit ex materia exiſtēte in ſtōacho nō in ꝯcauitate ſꝫ ī neruis ei⁹ ꝛ arterijs ipi⁹ ſtōachi. ꝑ q̄ꝝ mediatatē materia ebulliēs rapit᷑ ad cerebrum Cathalempſia vo fit ex materia exiſtēte ī extremitatib⁹ vt ī manibꝫ ꝛ pedibꝫ q̄ ꝓprijs q̄dē ſignis dinoſcit᷑. Nā cathalemptici morbuꝫ ſuū ꝑſentiūt. Sentiunt eīn reptōꝫ quandā q̄ī formicaꝝ vl' motū cuiuſdā aure ex materia ſupi⁹ aſcendēte. ꝛ ſepe ꝑ ꝯſtructiōe extremitatum ꝑſeruant᷑ a caſu. ꝛ vt teſtat᷑ Gal'. iſti ſepe febriūt qñ ſine caloris ebullitōe. materia vix ab iterioꝛibꝫ poteſt rapi ad ſuperiora

Analemptici āt ex repletōe ſtōachi laborāt.
⁊ maria idigeſtōe et ciboꝝ eructuatōe et ab/
ominatōe. ⁊ hi etiā caſū ſuū p̄ſentiūt. Epilē
tici āt non p̄ſetiūt. ſ; ↄtinua capit; ḡuedie la
borāt Fiūt āt he paſſiōes q̄n̄q; ex ſāguie ſ; ſe
pi⁹ ex fleumate ſepi⁹ etiā ex melācolia. ⁊ cau/
ſe iſte p ꝓpa ſig̃ dinoſcūt maxie p corpis ha/
bitudinē ſāguineā ⁊ fleumaticā. Uel melan
colicā. p faciē rubeā l' pallidā ſeu liuidā per
etatē. p regionē. p dietā. Si āt fuerit ex me/
lancolia i defectu lune ledit maxie ⁊ infeſtat
Si v̄o ex ſanguie l' ex fleumate i plenilunio
maxie ſe oñdit. he paſſiōes ſūt maxie adherē
tie. ⁊ eas curare difficile ē. Cōfert tñ eis ⁊ me
dicina ⁊ dieta. oportz vt a nociuis cibis ab/
ſtineāt. ⁊ a coitu ⁊ a nimia freq̄ntia hoim. q2
ī talib3 loc; ſolet eos citi⁹ acceſſio occupare.
bonis cibarijs ⁊ lenib3 vtant et tpate. pl⁹ de
mane. min⁹ āt vl' nihil de veſpe comedēt. vi/
nū tpate bibāt. ſm medicinā purgēt ſm hu
mor; peccāt; exigētiā. Experimētū plat. ↄ epi
lenciā. tres ſāguis guttas dicit eſſe p ſcarifi
cationē extrahēdas a ſcapul'. ⁊ cū ouo corui
i fine acceſſiōis patiēti offerēdas. dicit etia3
oua corui mltū ↄferre Silr dicit pioniam
potatā ↄferre mltū. Idē ↄfirmat Gal'. ⁊ Cō
ſtan. ⁊ Diaſcorides. Dicit etiā coagulū lepo
ris bibitu3 eos iuuare epiléticos. q2 ꝓhibet
ne hūor diſſoluat q̄ aſcēdēs opilat cerebrū.
Dicit etiā q̄ epar aſininū aſſatu3 ↄfert ſi co/
medat. Caprinum v̄o ſi det epilētic; mouet
epilenciā Multa alia dic ↄſtan. experimēta
de q̄b3 nihil ad preſens.

De ſternutatōe Ca. X

[T]Ob. ij. Sternutatio e⁹ ⁊c. Sternu
tatio vt di. Cōſtā. eſt violēta cerebri
cōmotio. ad expellēdas fumoſas ip
ſi⁹ cerebri ſupfluitates. De diuerſis āt cauſ
naſcit. Aliq̄n ei ipa nat̃a opat cū fumos ſu/
perfluos ſatagat expell'e a cerebro q̄ vel cau
ſa ſūt morbi vl' cā futuri vicij. Quanū eñ ce
rebꝝ hūidi⁹ eſt cerebr; alioꝝ aīaliū. Uñ ⁊ hu
mores ibi adunāt ⁊ coopante nat̃a inde cū
ſternutatōib3 expellūt. Aliq̄n ei fit ſternuta
tio vi morbi poti⁹ q̄ʒ nat̃e expulſiōe. ſic in co
rica accidit et i peripleumonia. Aliq̄n etia3
h3 fieri ſternutatio ſic. Canales nariū hūa/
naꝝ curti ſunt. vñ cito ad cerebꝝ nociua ab
extriſec; veniūt. ſic puluis. aer frigid⁹. calor
ſolis. ⁊ hmōi. q̄ cū ad cerebꝝ veniāt expellūt
a cerebro vigore ⁊ motu ſuo. ⁊ ide fit ſternu/
tatio. Que ſi fiat i acut; febrib3 ſine reumate
ſignū eſt laudabile. Si gt eñ nat̃a3 ↄfortā/
tā i expellēdo q̄d ſibi ē nociuū Si v̄o fiat cū
reumate malū ſignū eſt. ſig̃t ei materie exu/
berātiā. Uñ ſynthonica ē ſternutatio ⁊ aug
mētū reumat;. Et iō i pleureſi ⁊ i ꝓſi'ib3 ma
lū ſignū eſt ⁊ illaudabile. Sternutatio igit'
cerebꝝ cōmouet ⁊ exonerat. totū corp⁹ ↄcu/
tit ⁊ alleuiat i ſuo exitu. Ex violēta cōmotōe
aeris in canalib3 nariū ſtrepitū facit. q̄ ſi pl⁹
debito p⁹ expulſionē ſupflui fumi p̄māſerit:
ledit. q2 nimis diſſoluit. ⁊ aliq̄n g̃ues paſſio
nes excitat ⁊ inducit. Reſtringat' igit' p medi
cinas ſicut p fumigatiōes ↄſtringētes ſp̄us
reparantes et ſupfluitates ↄſumentes. ſicut
eſt camamilla. mētaſtrū. roſa. ireos. nigella.
et hmōi.

De tremore. Capitulum. XI

[P]Oſuit dñs ſignū i Cayn. ſ. tremore3
capit;. ſm glo. ſtrabi. Oīs inq̄t ſtra/
bus q̄ inenerit me p tremorē capitis
⁊ agitatōꝫ furioſe mēt; cogſcet me reū mor/
tis eſſe. Tremor āt capit; q̄ ⁊ iectitatio dicit'
a Cōſtan. ꝓuenit ex defectu ⁊ debilitate v̄tu
tis regitiue i neruis ſpondiliū ipi⁹ colli ⁊ in
lacert; mēbroꝝ. In h̄ āt morbo duo ſūt mo
tus q̄ ſibi ſūt oppoſiti: alt' eñ mouet ſurſū. et
alt' deorſū. Supiorē v̄o nat̃a opat'. iferiorē
āt morb3. Morb3 āt nitit' mēbꝝ depmere in
feri⁹. ſ; nat̃a q̄ ipm a ſuo regimie nōdu3 de/
ſtituit. nitit' ipm regere ⁊ ponere in ꝓpria po
ſitione. ⁊ ita ſurſū eleuare. Et iō ex tali mo/
tuū ↄrietate ſurgit tremor. Cauſa āt incep/
tionis tremoris eſt defect⁹ v̄tut; cōmouētis
lacertos. vt di. Cōſtan. q̄ v̄t⁹ q̄n̄q; deficit cā
male ↄplexiōis vel ex accidētib⁹ aīe. ſic ex ti/
more ꝓpt' ſp̄us ↄfluētes ad cor vñ mēbra pō/
deroſitate ſua tendūt inferi⁹. vñ q2 nat̃a nō
h3 ſufficiētes ſp̄us ad mēbri regimē ↄfluen/
tes nō ex toto pt mēbꝝ in ſua ↄſiſtētia deti/
nere. et ſeq̄t' ſtatim tremor. Talis āt tremor
q̄dā eſt diſpoſitio ad paralyſim. maxie ſi ac/
ciderit dormitatio freq̄ues cū tremore cui⁹
cā eſt frigiditas ſubam neruoꝝ coagulās et
ↄſtipās ne v̄t⁹ ſenſibilis cā penetrare poſſit.
Oīs āt palyſis leuior eſt ad curandū cū tre
more q̄ʒ illa q̄ ē ſine tremore. q2 in p̄ma nō ē
mēbꝝ oino deſtitutū a nat̃a ſic eſt deſtitutū
penit⁹ in ſecūda. Talis itaq; tremor vna cū
dormitatōe. calefactiuis ⁊ ↄfortatiuis ⁊ diſ/
ſolutiuis ⁊ ↄſūptiuis curabit' medicinis. ſic
eſt theodoricon. ieralogodion. et ſilia. Ua/
lent ⁊ balneatōes. fricatōes. et cum calidis ⁊

aptiuis herbis ſuffumigatões vt pori clauſi aperiant vt hũores ſuperflui ↄſumant vt ſpũs excitent ⁊ nerui ↄfortent.

De ſpaſmo Cap. XII.

Spaſm⁹ eſt neruoꝝ violẽta ↄctio. motũ volũtariũ auferẽs ⁊ retardãs. Talis ↄctio ꝓuenit aliqñ ex nimia repletione. qñqꝫ ex inanitõe. qñqꝫ ex nimia infrigidatõe. ſic eſt videre i maib⁹ et labijs ifrigidatoꝝ qui vix ꝟba formãt. vix etiã digitos cõplicãt aut recurvãt. Cõtractio ãt ex tali intrinſeca infrigidatõe ſoluit calore. ⁊ alia nõ idiget medicia. Caueat tñ patiẽs ne nimis ſubito forti calori ſe exponat. q2 ex ſubita repcuſſiõe frigiditatis ad neruoꝝ extremitates dolorẽ nõ modicũ patiet. Cõtractõꝫ ꝟo factã ex inanitiõe ħ ſcꝫ ſig declarãt. ꝓcedit em̃ aliqñ flux⁹ imoderat⁹ ſãguis vl' vẽtris vel matricis. aliqñ labor vl' abſtinẽtia ſup vires laborãtis vl' abſtinẽtis. aliqñ imoderat⁹ calor vt in corpe hois pacutas febres patiẽtis. aliqñ ꝓfunditas ⁊ dolor vulneris acumẽ ⁊ fortitudo aſſũpti medicamis. In his oib⁹ accidit ſpaſm⁹ ex nimia nature deſiccatõe et ſubſtãtial' hũiditatis ↄſũptõe. vñ corrugat neru⁹ ⁊ ↄbit ſic ꝑgamenũ poſitũ in igne. ⁊ ĩõ via ſpirituũ p neruos intercipit. ⁊ ꝟt⁹ vite regitiua impedit. ois talis ſpaſm⁹ ſi diu durauerit mortal' eſt. Vñ dr̃ i amphoꝝ. ſpaſm⁹ ex colerico alias ellebo2o mortal'. Iſti tñ ſpaſmo in ꝓncipio ↄfert calidũ lac mulieris ſi ſup muſculos fauciũ ſup ſpinã ⁊ collũ radices neruoꝝ vndiqꝫ ꝓfũdãt. ad idẽ valet aq̃ cuꝫ oleo ſi fuerit cũ lana ſuccida ſup locũ neruoꝝ fomẽtata. Tertiũ ꝟo gen⁹ ſpaſmi. ſ. ex repletõne q̃ ſolet accidere pinguib⁹ ⁊ carnoſis ⁊ ingurgitatis ex infuſiõe neruoꝝ ⁊ dilatatõne facil⁹ ſoluit q2 cũ vngẽtis calidis balneis ſternutatõib⁹ ⁊ gargariſmis curat. vt docet ↄſtan. huic cõtractõi ſi febris ſupuenerit ſummũ remediuꝫ erit. Vnd dr̃ in amphoꝝ. ſpaſmo ⁊ tetano febris ſupueniẽs ſoluit egritudinẽ. Iſti⁹ autẽ ſpaſmi triplex ẽ ſpẽs. ſ. epiteſtan⁹. ſ. qñ nerui poſteriores ſpaſmãt ⁊ epytroſten⁹. ſ. qñ anteriores nerui ꝟſus pect⁹ ↄbunt. ⁊ tetan⁹ qñ ſcꝫ anteriores ⁊ poſteriores ↄctionẽ patiũt. in his trib⁹ nõ eſt ꝑfecta cura qñ accidũt ex inanitione. vt dictũ eſt.

De paraliſi. Ca. XIII

Paraliſis eſt leſio ptis hũani corpis cũ diminutõe vl' ꝓuatõe mot⁹ vl' ſenſus vl' vtriuſqꝫ. Fit em̃ qñqꝫ ex frigiditate ↄſtringẽte. qñqꝫ ex hũore opilãte. aliqñ ex calore ↄſumẽte ⁊ neruos ſẽſibiles corrugãte. aliqñ ex vulnere neruos incidẽte vel diuidente. Ex iſtis ei cau⁹ ⁊ alijs denegatur trãſit⁹ ſpũs aial' ad inſtrã ſẽſus atqꝫ motus. Vñ ſi nerui ſẽſibiles et motiui ex toto ſunt opilati vl' inciſi efficit mẽbꝝ pite2 imobile ⁊ inſẽſibile. Si ꝟo plẽa nõ fuerit opilatio vel trãſit⁹ ſpirituũ denegatio fit ibi ex matia deꝑmẽte ꝟtute regitiua erigẽte tremor ſic dictũ ẽ. hꝫ fieri ſpẽalit paliſis ex ſuperfluitate ciboꝝ ⁊ matie potuũ ex qb⁹ nimia fit hũorꝫ generatio ⁊ diſſolutio ⁊ inde neruoꝝ ↄſeq̃t neceſſario opilatio. Fit etiam ex frigiditate neruos ↄſtringẽte. qñqꝫ ẽ ſinthoma alteri⁹ morbi. ſ. qñ minor apopletia i palyſim t'minat. Eſt ãt palyſis alia vl'is alia ꝑticularis. Uniuerſal' eſt q̃ recte mediam ptẽ occupat hois infirmãtis. Particularis ẽ q̃ occupat ptẽ vnã vt manũ vl' pedẽ l' linguã. Itẽ materia ipi⁹ opilatõis inducẽtis palyſim. qñqꝫ ẽ i origine neruoꝝ. qñqꝫ in ipo mẽbro paralitico. Si in origie neruoꝝ ſit cã ſtupor ⁊ inſenſibilitas eſt circa loca vicina vt i facie vl' i ꝓncipio dorſi. ſi ꝟo i ipo mẽbro palitico tũc ipꝫ patit tm̃ et nõ ſuperiora. vt dic Gal'. q̃ dicit ſe amouiſſe emplaſtruꝫ qd ſophiſta poſuerat ſup manũ ⁊ poſuiſſe ſup collũ. Ex q̃ patet q2 ſm varietatẽ locoꝝ morbi dꝫ variari mod⁹ medicine palit ex inciſiõe nerui penit⁹ incurabil' eſt. ſil'r paliſis vl'is in oib⁹ et maxĩe i ſenib⁹ vix curat. circa iuuenes tñ citi⁹ ⁊ efficacius opat medicina. Primo g in paralyſi ex mollificatiuis ⁊ relaxatiuis tã interi⁹ qꝫ exteri⁹ exhibitis inſiſtẽdũ eſt. deinde deſiccatiuis et ↄſtrictiuis. Si ꝟo ꝑmo deſiccatiua vehemẽter apponerẽt liq̃diorib⁹ ptib⁹ ↄſũptis reliquũ magis inſpiſſaret. et ſic ↄpacti⁹ effectuꝫ ad diſſolutõꝫ et ↄſũptõi inobediẽti⁹ redderet. et ideo ꝑdicto mõ caute eſt ꝓcedendum Cõgruis igit medicinis interi⁹ purgatiuis. ↄueniẽtib⁹ etiã vngẽtis exteri⁹ mẽbra mollificent ſaluia et caſtorio in decoctõe vini vtant Alias ꝟo medicinas quere in Plat'. et i viatico Conſtan.

De paſſionib⁹ oculoꝝ Ca. XIIII

Olet dolor accidere oculis aliqñ ab exteriorib⁹ ſic a vulnere cõtinuitatẽ oculoꝝ diſſoluẽte. a puluere tenerã ſubaꝫ oculi ꝑturbãte a fumo oculos obfuſcante vẽto frigido ſpm̃ viſibilẽ repcutiente. ab aere calido diſſoluente. a nimia ſolis vel

alteri⁹ lucidi corꝑis claritate ſpūs diſgregā/
te a nimia tenebroſitate ſpūs viſibilē ꝯculcā
te. ab inordinata dieta ⁊ ebrietate ꝯtinua vi
ſum ebetante. a venerea voluptate conſueta
ſpūs et humorē criſtallinū corrūpēte et diſ/
ſoluēte. aliqñ ab interiorib⁹ vł ab hūoribus
calidis vł frigidis ſiccis vł hūidis. Prim⁹ ꝗ̄t
dolor et ꝑcipu⁹ cauſat̄ ab interiorib⁹ calidū
apoſtema faciēs ſuꝑ albuginē oculoꝝ ex hu
morib⁹ ꝯfluentib⁹ ad pupillā et apoſtema fa
cientib⁹. et h̄ accidit ex debilitate oculi reci/
pientꝫ et ex abundantia ſeu acumie hūoris
ꝯfluentis et ex cerebro deſcēdentis. In tali
itaq₃ apoſtemate ocul⁹ intumeſcit ⁊ lacrima
tur rubeſcit dolorē et puncturā feruorem ⁊
arſurā ſentit. potiſſime qñ colera eſt ī cauſa.
Tūc eñ videt̄ ꝙ acub⁹ ꝑforet̄. Si v̄o hūor
frigid⁹ ſit in cā vł ventoſitas ocul⁹ diſtendit̄
grauat̄ de nocte inuiſcat̄. humores nimiū ef
fluūt. et illi ſūt viſcoſi. maxīe affligit̄ humore
fleumatꝫ. Si v̄o ſāguis ſit in cā ſentit̄ pruri/
tus multitudo lacrimaꝝ et calor ī exitu earū
leuiſ pūctio maior tumor ⁊ dolor ī frōte ma
ior et maxīe affligit̄ in horis ſanguis. hec in
firmitas ſi cauſat̄ ab exteriori patiēs q̄eſcat.
capite alto dormiat. ꝓpt̄ fluxū lacrimaꝝ lu/
minis ſplēdorē fugiat ad vitandū diſgrega
tionē et diſſolutōꝫ maiorē vocē non emittat
ne ex conatu vocꝫ ī cerebro diſſolutio fortiſ
fiat. cib⁹ det̄ frigid⁹ et leuis digeſtōis ne reu
matis flux⁹ augeat̄. aq̄ clara et calida potet̄.
q̄r de natā ſui fumi fumos cōſumit. neruos
ꝯfortat. arſurā ⁊ puncturā mitigat. balneis
aque dulcꝫ tēꝑatis vtat̄. His obſeruatꝫ non
oportet aliter medicari. Si v̄o ſit dolor ab
interiorib⁹ hūorib⁹ purgent̄ hūores peccan
tes vł ꝑ ſubtractōꝫ ſanguis vł ꝑ ꝯgruā me/
dicine purgatōꝫ. collíria mitigatiua. ⁊ ſana
tiua interi⁹ ponāt̄. ſic aq̄ roſacea cū lacte fe/
mineo. vt dīc ꝯſtan. Lacryme cū reſtricto/
riis ꝯpeſcant̄. Apponūt̄ ḡ in ꝓncipio leuit̄ re
percuſſiua ⁊ mitigatiua in ſtatu ⁊ ī augmen
to mediocrit̄ diſſolutiua ī fine ꝯſūptiua ⁊ ſp
cū iſtis ꝯfortatiua. Circa apoſtema v̄o ocu/
li nūq₃ ſūt maturatiua apponenda ne ſuba
oculi q̄ ē tenera deſtruat̄ ſi ad saniē ꝓtrahat̄
Preterea ſi materia eſt multū calida ⁊ dolor
fortis nō ſūt apponēda fortia reꝑcuſſiua. q̄a
materia ſubito poſſet reꝑcuti ad neruū ob/
ticū et opilādo poſſet ꝑpetuā inducere ceci/
tatē. Lippitudo eſt oculoꝝ viſcoſa ⁊ glutino
ſa ſuꝑfluitas oculoꝝ palpebris adherēs: ex
fleumaticis ⁊ melācolicis hūorib⁹ in angul'
oculoꝝ incipiēs. palpebras ingroſſans ⁊ ī/
uertēs. hec oculoꝝ cilia corrūpit et ipas pal
pebras q̄ſi carneas crudas facit. In lippis
q̄ppe oculis pupille ſane ſunt. ſicut dic̄ glo.
ſuꝑ. xxi. Leuit̄. ſed hūore defluente palpebre
groſſeſcūt cui⁹ crebra infuſione etiā pupille
acies viciat̄ et illos ſignificat q̄ꝝ ingeniū ad
cognitōem v̄itatis emicat. ſed oꝑatio carna
lis vite obſcurat.

De lippitudine et albugine Capitulum. XV

Alia eſt paſſio oculoꝝ quā nos ma/
culam dicim⁹ q̄ albugo vel pān⁹ dr̄
a Conſtanti. Et habet generari ſic.
Primo fit flux⁹ reumatis ad oculos ex q̄ fit
obtalmia dolor. ſ. et apoſtema. ex qua male
diſcuſſa remanet q̄dam leuis macula ſiue i/
fectio q̄ longo ꝓceſſu tꝑis excreſcit in telam
et inſpiſſat̄ ⁊ occupat maiorē locū. ſ. totā pu
pillā. tela v̄o excreſcit in pannū ꝑ maiorē in
ſpiſſatōem ⁊ maiorē loci occupatōem. q̄r to
tū nigꝝ oculi occupat. ad vltimū fit vnguis
magꝫ ſpiſſus et dur⁹ q̄dlibet iſtoꝝ incurabi/
le eſt ſi fuerit inueteratū. tñ ſm̄ loci colloca
tōeꝫ dꝫ diuidi Si v̄o collocat̄ circa criſtalli
nū humorem in ꝓfundū ꝑ dimidiū annum
fit incurabil'. In ꝓncipio aūt vix curat̄. ſi v̄o
colligat̄ ſub ꝯiūctiua vł etiā ſuꝑ ꝑ decēꝫ an/
nos p̄t curari. Qñ igit̄ macula recens eſt et
modica ſucc⁹ papaueris ruffi ſufficit ad me
dicandū. vt dicit Conſtan. Papauer ei ruf
fum vel rubeum calidū eſt in ꝓmo gradu. et
ſiccum in ſecūdo. et ideo hꝫ virtutem exte/
nuandi conſumendi et deſiccandi. Dicūnt
etiaꝫ phiſici vt dicit Conſtan. ꝙ ſanguis ex
ſummitate dextre ale columbe vel hyrundi
nis vł vpupe extract⁹ et ſuꝑ maculā recen/
tem poſitus calid⁹ maculā in ꝓncipio poten
ter rumpit. ſanguis eñ iſtaꝝ auiū eſt valde
ignitiu⁹ ⁊ diſſolutiū⁹ ex natura auiū ex q̄bus
procedit.

De infectione oculi ꝑ ſanguinē induratū Capitulum. XVI

Alia etiā accidit oculis deformitas
⁊ paſſio. ſ. ſanguis infectio quā Con
ſtantin⁹ cruſtulaꝫ ſanguis noīat qñ
ſcꝫ ſanguis aliq̄ caſu ad oculos defluens in
cruſtulā deſiccat̄. Cōtingit etiā ab arteriis
et venis deſudare ad oculum et venulas ali
quas rumpi vł crepare in tunica ꝯiūctiua ⁊
ex circūfluente ſanguine talē deformitatem

in oculo generari hūc ſanguinē ſic coagula
tū diſſoluit ſanguis turturis vl' columbe vt
dicit Conſtan. Idem facit lac mulieris cū
thure. Idē facit recēs caſeꝰ ſine ſale melli cō
mixtꝰ ſi ſupponat̄. mlta alia expimenta dicit
Conſtan.

De lachꝛymis inuoluntarijs
Capitulum. XVII.

Fluxus lacrymaꝝ inuolūtariꝰ acci/
dit oculis qnꝙ ab exterioꝛibꝰ ſic ex
pcuſſione ex calidi aeris diſſolutiōe
vel ex frigidi coartatione ex fumi moꝛdifica
tione et pulueris pturbatiōe ex cepaꝝ ⁊ alio
rū acuminū odoratōne. qnꝙ ab interioꝛibꝫ
vt ex calidis hūoꝛibꝰ l' frigidis vl' ex ſupabū
dātia hūoꝝ p incōtinentiā efflūetiū ex debi/
litate ɔtētiue ptuꝫ cerebri ⁊ foꝛtitudīe expul
ſiue. Si āt hūoꝛes calidi fuerint in cā. oculi
rubēt. et lacryme diſtillātes calefaciūt faciē
et vrūt. calida obſunt. frigida pſunt. Si ꝟo
ſūt hūoꝛes frigidi oculi ſunt ſubalbidi vl' li
uidi. lacryme etiā frigide faciē nō moꝛdifi/
cant. frigida obſunt. calida pſunt. Ad lacry
matōem factā ex pcuſſione et cauſis alijs ex
terioꝛibꝫ pcipua cura eſt cera pura cū pul/
uere cimini calefacta et freqnt' cataplaſma/
ta. doloꝛē em̄ ſiml' remouet ac lacrymā ⁊ li/
uoꝛē ſi ſit cū vulnere cū cyrurgia curet̄. Ad
alias cauſas exterioꝛes ſufficit fomentū cū
aqua tepida ita ꝙ tepoꝛ ad frigiditatē plus
accedat. Si fiat āt ex fluxu et ex ſupabūdan
tia humoꝝ purget̄. det̄ dyaclibanū cū vino
decoctōis thuris. et h̄ pcipuū eſt. in hac cā
fiant reſtrictoꝛia circa tympoꝛa et circa frō
tem. Hec oīa valent ɔtra fluxū ex cā cali
da et frigida.

De defectu viſus.
Caplm. XVIII

Defectus viſus accidit oculis multi
plici de cauſa. aliqñ ex mala ɔplexio
ne. aliqñ ex fumi aſcēdētis a ſtoma/
cho coꝛruptōe. aliqñ ex nerui obtici opilati
oīe ex cataractis. ex ſpaſmo ⁊ macula. et hu/
iuſmodi. aliqñ ex diete ioꝛdinatōe ex egritu
dine lōga ex ieiunio et coitu nimio. ⁊ ex mul
tis alijs cauſis. ſic ex ſenectute. ⁊ hmōi. Di/
ſtinguēde igit̄ ſūt cauſe p ppa ſig. Nā ſi defe
ctus accidat ex fumoſitate ſtōachi defectus
viſus nō eſt ɔtinuꝰ ſꝫ interpolatꝰ. ꝑm el cibo
rū aſſumptoꝝ varietatē minuit̄ vl' augetur.
Si aūt eſt ex vicio cerebri ɔtinuꝰ eſt defectꝰ
an̄ pꝛandiū ⁊ poſt ſi ex opilatōe nerui ipſius
oculi ſuba pura eſt et lucida atꝙ clara. Alia
ſig̃ p ſe patent. Ad iſtū ḡ defectū tollendū ſi
eſt ex vicio hūoꝛis ſtomachi mūdificet̄. imo
totū coꝛpꝰ pcipue caput. deinde apponātur
remedia localia q̄ in viatico et in alijs auto/
ribꝫ inueniunt̄.

De cecitate Ca. XIX

Cecitas eſt puatio viſus. Priuat̄ aūt
homo viſu aliquando propter oꝛga
noꝛum defectum et pupillaꝝ impꝛo
poꝛtionē ad ſpiritum viſibilē. Ad hoc enim
ꝙ foꝛmetur viſus exigitur debita propoꝛtio
oꝛgani ſpiritum recipientis ad ipſum ſpiri/
tum. vt ſupꝛa dictum eſt de viſu libꝛo tertio
Aliquando ꝑpter neruoꝝ interioꝛū opilati/
onem. Si em̄ fuerit neruus qui dicit̄ obti/
cus qui eſt viſibilis ſpūs vehiculum in ſuo
pꝛincipio vel medio vel alicuꝰ carnoſitatis
ſuperexcreſcentia vel alicuius viſcoſi hūo/
ris abundantia totaliter opilatus virtutis
viſiue tranſitus nō peruenit ad pupillam. ⁊
ſic cecitas in oculo generatur. Aliquādo fit
pꝛopter humoꝝ et ſpirituum cōſumptōem.
vt eſt videre in ſenibus quoꝝ oculi pmo ca/
ligant et defectū viſus patiuntur. Tandem
deficiente virtute videndi potentie penitus
deſtruūtur. Aliquando fit ex cauſa exterio/
ri ſicut per oculoꝛum vulneratōnem per ni
miam etiā et continuā lachꝛymaꝝ effuſionē
p ſubſtantie oculi diſſolutiōem. p tunicarū
oculi inſpiſſatōem et induratōem. et humo
rum in oculo compactiōem. Tūc em̄ nō eſt
pupilla ſpiritui viſibili puia. et idō talis cō/
pactio eſt cecitatꝫ in oculo inductiua. p ſub/
ſtantialis humoꝛis ſubitā deſiccatōnem. vt
in pupilla accidit in q̄buſdam potionatis ⁊
in minutis q̄ ex nimia ſanguinis ſubtractōe
qnꝙ incurrūt piculum cecitatis. Aliqñ ꝑpt
ſubitā cum deſiccatōe ſubſtantial' humidi/
tatis ſpūs viſibilis diſgregatōem. vt patꝫ in
vaſo qui ad aſpectum peluis ardentis qua/
ſi ſubito excecatur. cuius excecationis cau/
ſa eſt aſpectus peluis ardentis et lucentis.
cuius ignea virtus tunicam oculi cum cri/
ſtallino humoꝛe deſtruit et conſumit. ⁊ eiuſ
dem luciditas que ſpiritui eſt impꝛopoꝛtio
nalis ipſum diſgregat et diſpergit. ⁊ ſic ne/
ceſſario cecitatꝫ ppetue viciū introducit In
ter omēs itaꝙ ſenſibiles paſſiones miſera/
bilioꝛ eſt ipa cecitas. vt di. Conſtantinꝰ Nā
ſine omni vinculo cecitas ceco carcer eſt de
cipit̄ in appꝛehendendo ꝑm imaginatiuam.

qꝛ de albo imaginat̄ ꝙ ſit nigꝝ. ⁊ econuerſo
Impedit̄ in iudicādo vim deliberatiuā Iu
dicat em̄ penes ſe ⁊ delibat ire ad oriētē et
depꝰ i ſuo iudicio vadit ad occidentē puer/
tit̄ ⁊ affectiua. qꝛ oblato ſibi ad eligendū de
nario argēteo cū cupꝛeo affectat eligere ar/
genteū ⁊ eligit cupꝛeū. Tāta ſiq̄dē ē ceci mi
ſeria vt nō ſolū puero l' ſuo ſe ſubijciat ꝑ re/
gimine ⁊ ducatu. verū ⁊ ſepiꝰ ipi cani. et ſepe
ad tantā deducit̄ neceſſitatē vt ad trāſeūdū
pontē l' vadi piculū plꝰ cogit̄ credere cani q̄ ſi
bijpſi. Itē ſepe i picul' vbi oēs dubitāt. qꝛ ñ
videt piculū ſecurꝰ ē cecꝰ. ⁊ ecōuerſo ſepiſſi/
me vbi nullū piculū iminet maxīe cecus ti/
met. ſepe i plano ceſpitat pedib; ⁊ offendit. ſe
pe vbi pes eſſet eleuādꝰ deꝑmit pedē. ⁊ econ
uerſo. vbi eſſ; t̄re figēdꝰ ipm eleuat ⁊ ſuſpen
dit. vndiq; palpādo ⁊ ꝯtrectādo manꝰ diri/
git. vndiq; de itinere dubiꝰ manu et baculo
viā querit. raro aliq̄d ſecurꝰ agit ſꝑ fere du/
biꝰ ⁊ timēs erit. Itē cecꝰ q̄ñ nudꝰ iacet l' ſedet
tectū ſe reputat. ſepe etiā q̄ñ videt̄ ab oib; ſe
latere putat. Itē faciē aliq̄ñ ⁊ oculos ad ſo/
lē vl' celū cecꝰ eleuat. ſed ipſiꝰ oculos celeſtis
claritas nō imutat. ipiꝰ ceci oculo ſol pñtē;
exhibet ſuū radiū. ſ; tñ pñtī ſolis ꝟtutē nō ꝑ
cipit ⁊ effectū. vt dic̄ Gre. Itē cecꝰ aliq̄ñ pue
rū ſuū ductorē verberat ⁊ ꝑcutit ⁊ offendit.
ſed eadem ꝟbera cito ꝑ puerū luit. Nā puer
ꝟberū nō imemoꝛ in pontē medio ſiue q̄cūq;
alio piculo ipm ſolu; deſerit et ipm fugiens
ſibi viā euadēdi piculū non oſtendit. et ideo
eſt miſer cecus. qꝛ in domo nihil audet fidu
cialiter agere. in itinere deſeri a ſocio multū
timet. In h̄ tñ peioꝛ eſt ꝯditio hñtiū oculos
q̄ cecoꝝ. qꝛ ipi oculi hoſtes ſūt et pꝛedones
hūani animi quoꝝ ꝯcupiſcētias dū ſeq̄mur
ſeuiſſimis hoſtibꝰ ſubijcimur. ſicut dicit ex/
poſitoꝛ ſup illud Treñ. Oculus meꝰ depꝛe/
datꝰ eſt aiā; meā. Meliꝰ aūt eſt homini ocu
lis erutis cecū fieri q̄ hr̄e oculos et eoꝝ blā
dicijs decipi et abduci. vt dicit Gre. ſuper
illud Math. xj. Meliꝰ eſt tibi luſcū ad vitā
ingredi q̄ duos oculos habentē in gehen/
nam ignis mitti.

De ſurditate. Ca. XX

SUrditas eſt ꝑuatio ſiue impedimē/
tū auditus. qui ſm Conſtan. ianua
mentis eſt. Contingit autē aliquan
do auditū totaliter auferri. et tūc ꝓprie dicit̄
ſurditas. Et habet fieri ex humoꝛib; opilā/
tibus neruos audibiles et buccas auriū re
plentibꝰ intantū ꝙ in eis nulla pt̄ fieri alli/
ſio. q̄ñq; non ex toto aufert̄ ſed ꝓpt̄ diminuti
onē humoꝛis fit difficultas in ſenſatione et
dr̄ grauitas auditꝰ. q̄ñq; eſt ibi ſonitꝰ ⁊ tinni
tus. ita ꝙ putat patiens ꝙ ſit iuxta molendi
nū. ſiue iuxta oꝛgana. et h̄ h; fieri ex groſſa
ventoſitate intercluſa. et h̄ h; fieri aliq̄ñ ſine
interpolatione. et tūc ex ꝑnata cauſa contin
git. q̄ñq; cum interpolatiōe. et tūc eſt ex cau
ſa remota. q̄ñq; em̄ nihil exterius audit̄ ꝓpt̄
opilatōem. ſed auditus ab interioꝛibꝰ imu/
tatur. ita ꝙ patiens credit ſe audire ab exte/
rioꝛibꝰ h̄ qđ ſentit ab interioꝛibꝰ. ⁊ ſm h̄ fal/
litur auditus. Multis alijs modis auditꝰ
hominis impedit̄. Accidit etia; auri doloꝛ
aliq̄ñ ſine apoſtema. et h̄ ex caloꝛe diſſoluen
te vl' ex frigiditate ꝯſtringente ſi ſit ex calo/
re doloꝛ eſt acutꝰ. locus rubet. calida obſūt.
frigida pꝛoſūt. Si ſit ex frigiditate doloꝛ eſt
ponderoſus et grauatiuꝰ. locꝰ pallet. calida
obſūt. frigida pꝛoſunt. aliq̄ñ eſt ex apoſtema
te calido et tūc ad ꝑdicta ſigna ſunt. eſt vehe
mens febꝛis. ſemꝑ em̄ apoſtema auriū febꝛē
ꝯcomitat̄ ſ; remiſſioꝛ et cum minoꝛi dolo/
re in cauſa frigida q̄ in calida. Aliq̄ñ relin/
quit̄ in aure vulnꝰ ex apoſtemate ꝑcedente.
qđ cognoſcit̄ ex doloꝛe titillatiōe ⁊ ſanie ef
fluente. Aliq̄ñ fiūt ꝟmes in auribꝰ ex humo
ribꝰ calidis inuiſcatis ꝑ interceptiōe; ſpūs
viuificatiui. Signa ḡ vermiū ſunt pꝛuritꝰ ⁊
titillatio. ⁊ aliq̄ñ videri pñt ſi auris ſoli expo
nat̄. Aliq̄ñ fit doloꝛ a cauſa extrinſeca ſic̄ ex
aqua vel lapilli ſubintratione. Aliq̄ñ ex cō/
cuſſione. cuiꝰ ſignū eſt exitꝰ ſanguinis. aliq̄ñ
tñ exit ſanguis ex ſupabundantia ⁊ inconti
nentia eiuſdē. Unde Conſtanti. Si ſubito
ſāguis et ſine doloꝛe ab aurib; exeat ſine ma
nifeſta cauſa ſignū eſt aliq̄d eſſe in capite qđ
natura expell're laboꝛat. opoꝛtet ḡ ꝙ aures a
ꝑncipio mundificent̄. Alias aūt auriū paſ/
ſiones quere ſup li. iij. de auditu. et q̄nto de
aure. ibi em̄ ſunt multa inſerta. Doloꝛ igit̄
auriū ſi ē ex caloꝛe et ſine apoſtēate frigidis
et alteratiuis inſiſtendū eſt. Ungi em̄ deb;
locus doloꝛis oleo roſaceo vl' violaceo. ⁊ cō
ſimilibꝰ. Talia em̄ olea tepida auribꝰ inſtil/
lent̄. nō em̄ actu frigida debent aurib; inſtil
lari. Si ꝟo fit ex frigiditate ſine apoſtemate
cum calidis alteratiuis ad curam ꝓceden/
dum eſt ſicut oleo laurino rutaceo. et hmōi
Si vero fuerit cum calido apoſtemate fri
gidis maturatiuis ꝑmo inſiſtendū ē. deinde

mūdificatiuis z in ꝯria cā adhiberi dꝫ medicina ꝯria. Rupto igit̄ apoſtemate qd cognoſcit̄ ex fluxu ſaniei ꝑmo mūdificādū ē vulnꝰ deinde ꝯſolidandū. mūdificādū āt cū vino z cū melle ſil' mixtꝭ et imiſſis. ꝯſolidat̄ cū puluere thurꝭ z maſticꝭ. et hmōi. ſi v̄mes ibi fuerint ſucci amari ſic ꝑſici abſinthij porri infūdant̄. Silr̄ oleū amarꝝ et amigdal' amaris auri patiēti inſtillet̄. talibꝫ ei v̄mes occidūt: z putrefacti cū ſanie educūt̄. ſi āt lapillus intrauit caute extrahat̄. qd ſi fieri nō pt auris calidis inungat̄ z ſternutatio ꝓuocet̄ vel cū vētoſa ſugat̄ z extrahat̄. Ad ſurditatē remouendā vel ſaltē releuandā valet mlta q̄ dicit Conſtan. ſꝫ inter oīa balſamū inſtillatū ꝫ auribꝰ dꝫ preualere. Surditas tn̄ ſi fuerit a natiuitate incurabilis eſt. Silr̄ q̄ ꝑ trienniū durauerit vix curat̄. Tinnitꝰ q̄ ex ventoſitate cauſat̄ cū extenuatiuis vētoſitatꝭ curetur ſic cū aneto calamēto colato origano et conſilibꝫ. qꝝ ſuffumigatione tinnitꝰ ſoluit̄. Et h̄ de paſſionibꝰ aurium et eaꝝ remedijs dicta ſufficiant.

De polipo. Capitulum. XXI

Polipus eſt ſupflua caro ex naribꝰ excreſcēs ex ſupfluis hūoribꝰ generata. Hāc paſſionē fetor horribilis ſemꝑ ꝯcomitat̄. z tn̄ fetor a poliposo nō ſentitur. Propter opilationē ei nerui odorabilis tal' nō odoris et fetoris differētias nō diſcernit. Habet aūt fieri tam fetor nariū ꝙ polipus in hūc modū humores groſſi et viſcoſi fluunt ad carūculas nariū et ibidem diuturnitate tpis et actōe calorꝭ ꝯdēſant̄ z q̄ſi i ſubaꝫ carneā ꝯuertūt̄ q̄ corrupta cū ſit inde fumoſitas reſoluta et acri imixta inſpirando z reſpirando fetorē facit. z infirmitas tal' polipus dꝫ. qn̄qꝫ etiā ad nares deſcēdit humiditas et etiā cōbibit ſpōgioſa nariū poroſitas et ibi putreſcēs corruptiōem generat et fetorē. qn̄qꝫ etiā calidi hūores acumine ſuo puſtulas in naribꝰ generāt q̄ locū vlcerāt et excoriāt. Un̄ tam ex corruptōe carnis et hūoris ꝙ ex coartatōe inſpirationū cū nō poſſit cerebrū depurari. fetor neceſſario generat̄. Primū igit̄ remediū ꝯ hanc paſſionem ē vt caput forti et ꝯuenienti medicina purgetur et poſt fluxꝰ intercipiat̄. deinde patiēs aquā calidā naribꝰ attrahat atqꝫ ſugat vt hūores inuiſcati diſſoluantur z educant̄. Ad nares purgandas valēt pillule dyacaſtoree cū ſucco rute et vino tepido reſolute ſi naribꝰ ſint iniecte. Ad reſtringendū fluxū mirabilit̄ valent ḡna thuris albi ſi ſepꝰ aſſumantur. Si ꝟo fuerit polipus cōfirmatus ꝑcedentibus purgationibus et decopilantibus pulueribus et medicinis corroſiuis amoueatur vel per inciſionem ſicut in cyrurgia pleniꝰ docetur.

De paſſione nariū. Ca. XXII

Patiuntur etiā nares ſepꝰ fluxū ſanguinis. et h̄ fit in maſculis tribus d̄ cauſis tm̄. Fit em̄ fluxꝰ a cerebro et tūc fit cū ſternutatione et cū dolore frontis z punctione. vel ab epate et tūc dolor ſentit̄ in dextro latere et fluit ꝑ dexterā narem vel a ſplene et tunc a ſiniſtro latere erit dolor et fluit ꝑ ſiniſtraꝫ ꝑtem. Preter hec etiā in mulieribꝰ fit a matrice. et tūc dolor eſt circa vmbilicū. Hic fluxꝰ qn̄qꝫ eſt vtilis. Qn̄qꝫ em̄ in febribꝰ etiā acutis et in freneſi in die cretico ſolet fieri motu nature. et tūc ſolet bonꝰ eſſe. Nam bonꝰ eſt qn̄ ante diem creticū fit ex nimia ſanguinis interioris ebullitōe z feruore. vnde acumine ſuo venas apit z fluxū fac. His et multis alijs de cauſis fluit ſanguis. ſiue aūt fuerit fluxꝰ creticus ſiue ſynthomaticꝰ. non in ꝑncipio reſtringat̄ fluxꝰ ne criſis impediat̄ vel ne ſanguis ad alias ꝑtes vertatur. et ſynthoma peius faciat vt ſuffocationem. et hmōi. Si aūt nimis augeretur fluxus ſi patiens eſſet fortꝭ eſſꝫ in ꝑte patiēti minuendꝰ. extremitates ſunt ligande et fortiꝰ ꝯſtringende. medicine reſtrictiue ſunt tymporibꝫ et fronti adhibende. aqua cum aceto in facie ꝑfundenda Si ab epate fiat fluxus ponatur ventoſa ſup epatis regionē. Si a ſplene ſup ſplenem. ſi a matrice ſup matricē vel mamillas.

De fetore oris. Ca. XXIII.

Fetor oris qn̄qꝫ cauſat̄ ex dentium z gingiuaꝝ corruptione. qn̄qꝫ ex oris et palati vlceratione et putredie. qn̄qꝫ ex thoracis mala habitudine et mēbrorū ſpiritualiū score vicioſa diſpoſitione. qn̄qꝫ ex putrefactiōe humoꝝ ſtomachi. qn̄qꝫ ex vniuerſali corpis infectione vt in leproſis quorꝫ anhelitꝰ eſt fetidus et infectiuus. qn̄qꝫ ex fetidoꝝ comeſtione. vt patet in illis qui ꝯtinue comedūt alliū cepas atqꝫ porrum. quando qꝫ aūt fit ex corruptione membroꝝ ſpiritualium et vniuerſali corruptione humorū infectoꝝ. Palliari quidē poteſt ſꝫ non curari. talis aūt fetor eſt ꝯtinuus interpolationem

nõ accipiẽs. Ille aũt q̄ ē ex vicio ſtõachi interpolatᷣ. q2 añ prãdiũ eſt maior et pꝰ prandiuz eſt ꝑuus vl' nullꝰ. ꝛ h̄ bñ curatᷣ cũ extersiuis aromaticis ꝛ ꝯfortatiuis. Primo igitᷣ materia q̄ eſt i ſtõacho q̄ fetoꝛ ē cã digeratᷣ diuidatᷣ et expellatᷣ. pꝰ comeſtõez ſepiꝰ vomitꝰ prouocetᷣ vt villi ſtomachi mũdificentᷣ. a putridis cibarijs ꝛ ad putrefactõez diſpoſitis caueatᷣ. vino aromatico ꝛ aromaticꝭ ad ꝯfortationẽ vtatᷣ. Si cauſatᷣ fetoꝛ ab alijs vt gingiuis ꝛ dentibꝫ putridis dentes extrahantur q̄ ſunt in cã vl' ſanentᷣ. gingiue fricentᷣ ꝛ mundificentᷣ cũ decoctiõe roſaꝝ in vino vl' aceto tepido abluãtᷣ cũ puluere thuris ꝛ maſticis et melle gingiue et radices dentiũ fricentᷣ et mundificentᷣ.

De doloꝛe dentiũ. Ca. XXIIII

Doloꝛ dentiũ qñq3 fit vicio ſtomachi qñq3 vicio cerebri. ex vicio cerebri qñq3 hũoꝛes frigidi ꝛ calidi reumatizãtes neruos dẽtiũ ĩficiũt ꝛ doloꝛẽ ĩferũt. vicio aũt ſtõachi fit ex hũoꝛibꝫ calidis in ipſo exiſtẽtibꝫ a q̄bꝰ fumoſitas r̄ſoluta ſuꝑioꝛe petẽs neruos dentiũ ꝛ radices moꝛdẽdo ⁊ aggrauãdo doloꝛẽ ĩfert dẽtibꝫ ac fetoꝛem. Si ex acutꝭ ꝛ calidis ē hũoꝛibꝰ doloꝛ eſt acutꝰ ꝛ pũgitiuꝰ cũ ruboꝛe faciei cũ aſꝑitate ꝛ ſiccitate gutturꝭ cũ ſiti ꝛ amaritudĩe oꝛis. Si ex frigidis doloꝛ eſt minoꝛ cũ grauamĩe capitꝭ. cum ſubtumiditate ꝛ palloꝛe cũ acetoſa eructuatione ꝛ oꝛis ĩſipiditate. doloꝛ aũt veniẽs ex cerebro diu durat ſine aliq̄ interpolatõe q2 aliqñ. x. hoꝛꝭ ꝉ plꝰ. q̄ñ ꝯo pcedit ex ſtõacho. iiij. vl' iij. affligit hoꝛꝭ ꝛ pꝰ q̄eſcit. Cauſe g̃ doloꝛꝭ dẽtiũ vt dic̄ Cõſtan. ſũt putredĩes ꝛ fetoꝛes rupture ꝛ ꝑfoꝛatões motões ꝛ caſus ꝛ limoſitates. Perfoꝛãtᷣ eĩ dẽtes ꝛ qñq3 rũpuntᷣ. Aliqñ ĩ coloꝛẽ citrinũ viridẽ vel nigꝝ mutãtᷣ. q̄ oĩa ex humiditate putrida naſcũtᷣ q̄ a ſtomacho ad ligamẽta dentiũ defluit ꝛ aſcẽdit. Eadez et cã eſt relaxatõis ꝛ motꝰ dentiũ atq3 caſus. Nã acuti hũoꝛes in radicibꝰ dẽtiũ dentes ꝑforãt ꝛ ꝯſumũt ſepiꝰ ꝛ relaxãt. Vñ ſũt cauſa q̄re cadũt cũ radices deficiũt aut putreſcũt. ꝯmes ĩ dẽtibꝫ maxillaꝝ fiũt ex hũoꝛibꝫ ꝛ eoꝝ ꝯcauitatibꝫ putrefactꝭ ꝛ cogñſcitᷣ ex pruritu ꝛ titillatõe ꝛ ꝯtinua terebratõe ꝛ dẽtꝭ ꝑfoꝛatõe et fetoꝛis emiſſiõe. ꝛ mltꝭ alijs modis. q̄re s̄ li. v. in tractatu de dentibꝫ. Iſte dentiũ doloꝛoſe paſſiões ſi ſũt ex vicio hũoꝝ ĩ cerebro vl' in ſtõacho debita purgatõe purgẽtᷣ. ſepiꝰ dẽtes debitꝭ dẽtifricijs mũdẽtᷣ. de q̄bꝫ oĩbꝫ ſufficiẽter tractat Conſtan. Vermes dẽtiũ mirra et opio interficiũtᷣ. dẽtes relaxati thure et maſtice ꝯfirmãtᷣ. et h̄ idẽ facit gargariſmus de gallis et malognati coꝛtice ꝛ balauſtie cũ aceto ꝑparatꝰ.

De lingua et ſermonis ablatione Capl'um. XXV

Lingua etiã multipl'r patitᷣ. aliqñ eñ paraliticatᷣ. ꝛ tũc ꝑdit volũtariũ motũ ꝛ ſmõis vſũ. vt dic̄ ꝯſtan. Cuiꝰ cã eſt defectꝰ motiue ꝟtutꝭ q̄ excitatᷣ ꝑ ſpm̄ veniẽtẽ a cerebro. vl' accidit ex neruo aĩal' ꝟtutꝭ vehiculo hũoꝛe vl' apoſtemate opilato. vel accidit ex ꝓpo ſube lingue vicio. ſ. ex mala cõplexione lingue ꝛ diſtẽꝑantia in frigidãte vl' caloꝛe ꝛ ſiccitate vl' hũoꝛe. Aliqñ etiaz lingua apoſtematᷣ ꝛ tũc intumeſcit et ſmo impeditᷣ. Aliqñ ex hũoꝛe liq̄do relaxatᷣ ꝛ remollitᷣ neruus lingue ꝛ nimis mollis efficitᷣ. ꝛ tũc debitus ſmo ꝑ nimis remollitã linguã ñ foꝛmatur. Aliqñ ex hũoꝛe nimis calido ꝛ ſicco cõtrahitᷣ ꝛ coꝛrugatᷣ. et tũc totaliter ſmo ĩpeditur. Aliqñ g̃uibꝫ vlceribꝫ ꝛ puſtulis leditur. et tũc tam in guſtãdo q3 in loq̄ndo impeditᷣ. Si g̃ lingue ſuba ſit ſana nullas hñs maculas. loq̄la tñ ſit ablata a cerebro ſurgit viciũ vl' a neruo opilato. Aliqñ ꝑditᷣ loq̄la ex ꝑdita mẽte vt in freneſi vbi hõ nõ vtitᷣ imaginatione. memoria. et rõne. et iõ nõ miꝝ ſi perit loq̄la q̄ eſt inſtrm̄ rõnis. q̄re ſuꝑ li. v. d' ligua ſana et infirma.

De raucedine. Ca. XXVI

Raucedo multis habet fieri de cauſ. quia ex ſiccitate vl' humiditate ꝛ ſpirituũ et virtutũ defectibilitate. ex ſiccitate dupliciter. aut eñ ſiccitas inequalitatem facit. aut ꝯſtringit meatus. Dum eñ ex ſiccitate exaſperatᷣ arteria ex aſperitate ſeq̄tᷣ inequalitas et ex inequalitate raucedo ꝛ vocis impedimentũ. Item ex ſiccitate fiſtulas et pulmonem coartante ſequitᷣ vtrũq3 ꝑdictoꝛum. Ex humiditate ſimiliter duobuſ modis. aut ex humiditate ꝯtenta in vaſis et maxime in ſanguine. aut ex fleumate a ſuperioribꝫ diſtillante. ſanguis eñ ſuꝑabũdans venas diſtendit. Vñ et meatus coartantur et ꝯſequitur vocis impedimentũ. Sil'r fleuma diſtillãs ĩ tracheã arteriã et fiſtulas pulmonis ꝑdicta oꝑatᷣ. ex defectu etiã ſpũs ꝛ ꝟtutis ĩpeditᷣ vox qd' p3 q2 eiꝰ foꝛtitudo ex ſpũ ꝑficitᷣ et ꝟtute. ſi ergo eſt ex ſiccitate. cogñſcitᷣ ex ſicca tuſſi. que eſt offendiculũ ſpiritus in

trachea arteria vl' p ↄpaſſionē eſt qñ ē ſinthoma morbi vl' p ↄpaſſiones qñ fit ex ſiccitate exaſperāte q̄ ē ex frigiditate fiſtulas pulmonis coartante ꝛ ſpm̄ offendēte. Uñ generat̃ tuſſis vl' ex humiditate a cerebro diſtillante Iſtis ei modis hꝫ fieri tuſſis q̄ impedit ipaꝫ vocē. vel cognoſcit̃ raucedo ex pũctura i ſpiritualib; q̄ſi ex ſpinis facta ex gcilitate colli ex toti⁹ corꝑis macilētia. ſāguinē ꝟo in cā eē cogſcim⁹ ex tuſſi aliq̄ntulū humectata rubore faciei venaꝝ eminētia dulcedīe oris. fleuma eē i cā cogſcim⁹ ex tuſſi aliq̄ſtulū hūectata. ex oris iſipiditate ꝛ ſaliuaꝝ abūdātia. defectū ſpirituū eē cogſcim⁹ in cā ex debilitate et ex tenuitate toti⁹ corꝑis ex febre ꝓcedente vl' ex ieiunio ꝛ fluxu et oib; q̄ corp⁹ extenuāt. ſi g̃ h̄ raucedo fit ex cā ſicca ꝛ calida abſtineat a ſalſis calidis et ſiccis frixis et aſſis vtat̃ tꝑate frigidis et etiā hūidis mediocriter calidis. ſi ex ſāguie eſt paſſio fiat minutio. ſi ex fleumate dent̃ purgatōes et opilatiue q̄ i frigida cā ſūt neceſſarie. ſi ꝟo eſt ex defectu ſpirituū ſubueniēdū eſt reſumptiuis ꝛ ↄfortatiuis. eadē āt eſt cura raucedis et tuſſis. vide i Platea. et Conſtan.

De ſquinātia et ſuffocatōne gutturis
Capitulum. XXVII

S Quinātia ē guttur̃ ſuffocatio ꝛ puenit ex apoſtemate i gutture. cui⁹ tres ſūt ſpēs. In ꝑma tota maťia colligit̃ interi⁹ i q̄dā follic'lo int̃ tracheā arteriā ꝛ iſophagū. ꝛ cognoſcit̃ ex vehemēti dolore. nullo tumore exteri⁹ apparēte. apto etiaꝫ ore tumor interi⁹ nō apparet. ex febre acutiſſima ꝛ ex impedim̄to voc̃ ꝛ ex iudicio patiēt̃. nihil em̄ pñt trāſglutire. et h̄ ſpēs incurabilis eſt. interficit em̄ ſepi⁹ ꝑma die. Scđa ē ſpēs qñ in miori q̄ntitate r̃colligit̃ intra ꝛ extra i maiori. ꝛ d̄r ſquinātia. et hꝫ oīa ſig̃ q̄ ꝑma ſꝫ remiſſiora. ꝛ apparet aliq̇s tumor extra. et hec ſpēs vix curat̃. Tertia ꝟo ſpēs eſt qñ tota materia colligit̃ extra. ꝛ d̄r ſinācia. cui⁹ ſig̃ ſunt vehemēs tumor extra. febris lēta. dolor modicus ſine difficultate ſpirādi ꝛ reſpirādi. ꝛ h̄ ſpecies nō interficit niſi tumor ad interiora ſe retraxerit. Fit aūt h̄ paſſio ꝓncipal'r ex ſāguine. ſecūdario ex fleumate ꝛ melācolia. nūq̄ꝫ ex colera. ꝛ cognoſcunt̃ he cauſe ꝑ ſua ſig̃. Iſti⁹ paſſiōis ꝑma cura ē ſanguis extractio i q̄ntitate m'ta. incidāt̃ etiā vene ſub lingua fiāt ſcarificatōes cū ventoſis in collo ꝛ in ſcapul'. deinde apponāt̃ lenificatiua maturatiua et mūdificatiua. Quere ſup lib. v. de gutture.

De difficultate anhelandi inſpirandi et reſpirandi. Ca. XXVIII

D Ifficultas inſpirādi ꝛ reſpirādi vel vtrūq̄ꝫ d̄r aſma vl' diſma. Et accidit duplici de cā. ſ. ex ſiccitate coartatōe q; qñ pulmo nō p̄t libe dilatari et conſtrigi inde ſeq̄t̃ aſma. vl' qñ ex hūore ipedit̃ motus pulmonis. qñq̄ꝫ ei ſupabūdat hūor exteri⁹ i ſupficie pulmōis cui⁹ mole oppreſſus nō p̄t libe dilatari. ꝛ tūc eſt ſpēs aſmat̃ q̄ d̄r ſāguiſugiū a ſāguiſuga. q; cū violētia attrahit aerē ad cor refrigerandū. Aliqñ abūdat hūor interi⁹ in fiſtul' pulmōis cui⁹ interpoſitiōe pulmo nō p̄t libe ↄſtrigi. ꝛ tūc d̄r anhelit⁹. q; in hac ſpecie laborat patiēs i expirādo. Aliqñ āt abūdat hūor interi⁹ ꝛ exteri⁹ ꝓpt̃ qđ nō p̄t pulmo libe dilatari nec ↄſtringi. ꝛ tūc ē illa ſpēs q̄ d̄r ortonia. i. ſpūs rectitudis q; patiens laborat eq̄lit̃ in inſpirādo et expirādo. ꝛ ita ſūt tres ſpēs aſmat̃ ſ'm tres hūoꝝ diſpoſitōes ſi ex ſiccitate ꝛ caliditate vngēt̃ electuarijs ſyropis frigidis et hūidis curet̃. et ecōuerſo. vide in Plate.

De ſputo ſanioſo et ſanguinolento
Capitulum. XXIX.

C Irca ſputū etiā accidūt paſſiōes. vt p; in empicis in q̄b; eſt ſputū ſanioſum et virulentū et in emoptoicis in q̄b; eſt ſanguinolentū. Empima em̄ d̄r paſſio qñ ſanies excreat̃. et h̄ cōtingit in cauſis reumaticis et pleureticis et peripleumonicis et in alijs apoſtematib; ſtomachi pectoris vel pulmonis. Habet aūt fieri h̄ modo. qñ humor a ſuperiorib; diſtillat in pulmonē. pulmo repcutit̃ et ex repcuſſiōe ↄculcat̃. ꝛ ex ↄculcatōe ſanies naſcit̃ vl' pulmo vlcerat̃ vel defluēs hūor ad aliquē locū ad apoſtema recolligit̃ ꝛ ibi inſaniē ↄmutat̃ q̇ vi nature vl' ſinthomat̃ reſolut⁹ ꝑ ſaniem ſiue ſanioſum ſputū euacuat̃. nō tñ q̇lib; ſpuēs ſaniē d; empic⁹ iudicari. Pleuretici em̄ ſaniē ſpuunt ꝛ multi alij. ꝛ tñ nō ſūt empici. Sed illi q̇ infectōe pulmonis et ei⁹ ſanioſa habitudie ſūt corrupti. quoꝝ ſigna ſunt iſta ſputum ſanioſū corꝑis macilentia. colli gracilitas. et tuſſis cū difficultate āhelādi. facies ſubtumida. tument et dolent orbes oculoꝝ. Emoptoici ſunt per os ſanguinē expuētes. quod cōtingit per alicuius vene apertiōem ꝑ humoꝝ multitudinē ꝛ eoꝝ fumoſitateꝫ. ꝑ

corroſionez vene ꝑ caloris exceſſum.calore eīm poros aperiente ſanguis emittit et exſu dat.et dr̄ mitti ꝑ dyabroſim.i.ꝑ reſudatōem et tūc ſanguis emiſſus eſt pur⁹clarus ⁊ pau cus abſqꝫ dolore patientis.et anhelit⁹ſentit calid⁹.ab alijs aūt mēbris frequēter redūdat ad os ſicut a cerebro. et tūc eſt cum rubore faciei et venaꝝ oculoꝝ qn̄qꝫ a pulmōe.⁊ tūc eſt ſanguis ſpumoſus cū tuſſi et dolore ſini ſtre mamille. et ſic de alijs mēbris in quib⁹ ſanguis coleric⁹vi nature ⁊ ſinthomat mo tus nūc ꝑ nares.nūc ꝑ os emittit et purgat. Prima itaqꝫ paſſio.ſ.ſputū ſanioſū ſanet diſ ſolutiuis.mundificatiuis et exterſiuis. ⁊ ca ueatur ne in ptiſim conuertat.longuz enim empima poſt pleureſim infra.xl.dies in pti ſim cōmutat.vt dicit Ipo. Scd̄a vero paſſio ſcilꝫ emoptoicoꝝ ſanetur mundificatiuis et conſtrictiuis medicinis.ſicut in viatico cō tinet ⁊ in plate.

De ptiſi Cap.XXX.

Ptiſis eſt ꝯſumptio naturalis hūo ris corpis ex vlcere pulmonis ꝑue niens Fit aliqn̄ ex reumate a capite diſtillante in pulmonē quem repcutit et re ꝑcutiendo cauat.et cauando vlcerat ſicē gut ta paulatim diſtillando petram cauat. Fit aūt ex nimia ſubſtantie pulmonis ſiccitate: q̄ arefacta de facili lacerat. ſicut pampinus vitis in fine autumni deſiccatus leui vento diſſipatur. Fit aūt aliqn̄ ex ſanguine ꝙ aliq̄ pena rumpit in pulmone. Sanguis talis aliqn̄ in ſaniem ꝯuertit et ſanies inficit et vl cerat pulmonē. Unde et Ipo. ex ſanguine ⁊ ſputo ptiſis et fluxus ⁊c. exvlceratōe pulmo nis ſic ꝯſumitur totū corp⁹. Primo eīm per ſui dilatatōem ab exterioribus trahit aerez que miniſtrat cordi ad ſui innati caloris mi tigationē.q̄ dū vlceratur ꝓpt ſenſum ꝓprie le ſionis cohibet motū ſuū nec ſm̄ debitū di latatur.vnde inſufficientē aerē cordi admi niſtrat quare paulatim calor intēdit ⁊ pau latim corp⁹ꝯſumitur.febris eīm ethica con comitat ptiſim q̄ ſubſtantialē ꝯſumit corpo ris hūiditatē.omis eīm ptiſicus ethicus eſt. ſed non ꝯuertit. Talis eīm paſſio nō de faci li curatur ex quo inualeſcit.et aſſignat Con ſtan.rōnem.omē inqt vuln⁹ difficile ſanatur niſi mundet. Ulcus aūt pulmonis purgari non poteſt niſi cū tuſſi.tuſſis aūt vuln⁹ cōſo lidari nō ꝑmittit.dilatat eīm et aperit. Und̄ putredines maiores in ſe recolligit.dū par tim colligit partim purgat inſanabile red ditur apoſtema dū in ita circinat. Qui ergo ptiſim vult ſanare: pmo vulnus pulmonis ſanet ꝑuſqꝫ putreſcat. Iſti⁹ aūt ptiſis cōfir mate ſunt ſigna.calor ꝯtinuus.ſed lentus i volis manuū et pedū acutior.rubor in ma xillis.ſtrictura inflata.ſitis cū aſperitate lin gue.colli gracilitas.totius corpis ꝯſumptō vnguiū ⁊ extremitatuz ꝯſtrictio. ꝯcauitas ſm̄ orbes oculoꝝ.dolor ſiniſtre ſpatule vſqꝫ ad humeꝝ.fluxus capilloꝝ. et h̄ ſignum eſt mortis in ꝓximo imminēt.ſicut ſputum fe tidū et virulentū. Et anhelitus plus fetid⁹ ꝯſueto ſignat totalem ſubſtantie pulmonis corruptelā. Talis eſt nutriend⁹ dieta q̄ refri gerat et ſolidat ac reſtaurat. Dentur igitur mediocriter frigidā caloris febrilis mitiga tiua.mediocriter ventris mollificatiua. pre cipue tn̄ cauenduz eſt ne nimis ſoluat. quia ſi flux⁹ accidit mors intrat.vita recedit vt di cit Egid. valēt eis humectantia ⁊ hūoris cō ſumpti reſtauratiua.

De tremore cordis ſiue cardiaca paſſiōe. Capitulum.XXXI

Tremor ſiue cordiaca eſt paſſio cor dis ſic dicta.quia ex defectu cordis oritur ſepe. Duplex eſt aūt cardiaca ſcꝫ diaforetica.i.poroꝝ apertiua.quia poro rum apertōem ꝯcomitat. Alia dr̄ tremens. quia cū quodā tremore ſentitur motus cor dis. Dyaforetica eſt ex cauſa calida et calorꝫ diſtemꝑantia circa ſpūalia vn̄ et pori aperi untur hūores et fumi reſoluūt.q̄ fum⁹ exiēs ꝑ poros in ſudorē ꝯdenſat.et ex tali frequen ti ſudore idropiſis vl ethica generat. ⁊ tales ex defectu ꝟtutis ſepius ſincopizant. Car diaca vero tremēs fit qn̄qꝫ ex frigida cauſa. qn̄qꝫ ex melancolia.qn̄qꝫ ex fleumatica. Nā talis humor abundans in pulmone opprī mit aliqtiens cordis vtraqꝫ capſulā ipamqꝫ cordis ſubam.vn̄ impedit debitus mot⁹cor dis et obturant vene ꝑ quas diſcurrit ſpūs vitalis. et tales ꝓrumpūt in ſubitā ſuffocati onē.et ideo talis paſſio dr̄ tremēs.q ſi tene as manū ſup cor nō ſenties cor debito mo do dilatari.ſed cum quodā tremore parum et exiliter tm̄ moueri. Aliqn̄ eſt cū febre leta aliqn̄ cū febre forti.et tūc mai⁹ eſt periculū. aliqn̄ ſine febre.aliqn̄ melancolia eſt i cauſa et tales incidūt in paſſionē q̄ dr̄ incubus vl phialtes. Aliqn̄ accidit ex vicio epatꝭ a quo nō mandat ſufficiens nutrimentū cordi.vn̄

deficit et debilitat᷑. vt di. Conſtan. Aliqñ ac
cidit ex mala diſpoſitōe alioꝝ mēbroꝝ ex qꝝ
colligātia cor patit᷑. ſicut qñ a cerebro vl' ſto
macho trāſmittit᷑ fum⁹ vel humor nociuus
vñ ſuba cordis ledit᷑ deficit vl' grauat᷑. ⁊ ido
talib⁹ accidit tremor cordis ex acumīe fumi
vl' materie q̄ pūgit ⁊ mordicat cordis ſubaꝫ
vñ fit in eo tremor. accidit et ſitis ꝓpt' cordis
ꝯpreſſionē ⁊ caloris intenſionē. vñ ſiccitas
et ſitis ſuſpiriū ⁊ altus anhelit⁹. q꞉ cor labo
rat ad aerē attrahendū cū non valeat ſe di/
latare. accidit ⁊ tremor ex fumo melācolico
ex ſiccitate ſpm̄ ꝑturbāte. accidit ⁊ piguedo
q꞉ deficit calor naturalis et inde torpor ⁊ pi
gricia generat᷑. ex defectu etiā cordis ⁊ debi
litate ſpirituū accidit ſincopis. que a vulgo
ſpaſmatio vocat᷑. et h̄ ꝯtingit aliqñ ex accidē
tibus aīe. vt ex timore cor nimis ꝯſtringēte.
aliqñ ex nimio gaudio vl' ira cor dilatante ⁊
ſpūs exalante vl' euaporāte et ſoluēte. aliqñ
accidit ex accidētib⁹ corꝑis ſicut ex mala cō
plexione vl' repletōe vl' nimia inanitōe ex ve/
naꝝ opilatōe ⁊ ſpirituū compreſſiōe. aliqñ
ex nimio ſudore. Ex hac aūt ſincopi quidaꝫ
incurrūt mortē ſubitaneaꝫ. opilata vena cō
caua ꝑ quā ſanguis et ſpūs vital' ad cor trāſ
fertur. vl' etiaꝫ opilato meatu ꝑ quē pulmo
frigidū aerē ſolet recipe et a ſe fumoſitatē ſu
perfluā remouere. qñq꞉ ex matric̄ vl' ſtoma
chi nimis repleti cōpreſſione. In omnibus
iſtis ꝑ piculis ſi humor eſt in cā purget᷑ de/
bito mō humor peccans. dent᷑ ꝯfortatiua et
ſpirituū repatiua ⁊ reſūptiua. ſi eſt ex nimio
fluxu vl' nimio ſudore flux⁹ itercipiat᷑ ſudor
repmat᷑. ſi ex nimia repletōne ſtomach⁹ eua/
cuet᷑. ꝯtra tremorē cordis ꝯfortatiua confe/
rantur. ſicut dyamargariton et electuaria.
ac medicine in q̄b꞉ cū aliis ꝯfortatiuis ipo/
nūt᷑ muſcus aurū aut margarite ſiue perle.
ſiue pul. oſſis d̄ corde cerui. ambra lignuꝫ
aloes ſpodium. Hec ei oīa valent ꝯ cardia/
cam ⁊ ſincopim. et alias ꝯſiles cordis paſſi
ones maxīe qñ accidit ſine febre. in febribuſ
aūt calida nō ſūt danda

De febre Ca. XXXII.

FEbris āt ex diſtempantia cordis ac
cidit et ꝓuenit. q꞉ vt di. ꝯſtan. Febriſ
eſt calor nō naturalis a corde exiēs ra/
ptus ad oīa mēbra corꝑis corruptioq꞉ no/
cens actioni. Dicit etiā Ipo. in epid. febris
eſt calor curſū nate exiēs opib⁹ eius nocens
Auicenna aūt ſic dicit. Febris eſt calor ex/
trane⁹ in corde accēſus. et ꝓcedēs ab eo me
diantib⁹ ſpiritib⁹ ⁊ ſanguīe ꝑ venas et arteri
as in totū corp⁹ et inflāmat᷑ in eo inflāmatio
ne q̄ nocet opib꞉ naturalib꞉. Febris etiā vt te/
ſtatur Ipo. eſt flāma a pectore ꝓcedēs in to
tuꝫ corp⁹. Diuerſificat᷑ eñ febris tripl'r ſm̄
tria ꝯponentia corp⁹ humanū. Componit᷑
eñ ex ſubtilib⁹. i. ex ſpiritibus ⁊ liquidis ſcꝫ
ex hūorib꞉ et ſolidis corꝑib꞉. ſ. ex ipis mēbr̄ſ
Eſt itaq꞉ ꝓma ſpēs febris qñ diſtēperāt᷑ ſpi/
ritus in calore. et d̄r effimera. ſcda ī hūorib꞉
et d̄r putrida. tertia q̄ accidit in ſolidis mē/
bris et noiat᷑ ethica. et di. Conſtanti. q꞉ Gal'.
has febres bonis aptauit ſimilitudinibus.
effimera inq̄t febris vento calido videt᷑ ſil'is
eſſe q̄ vter replet⁹ ex ſui calore neceſſe ē vt ca
leſiat. Idē etiā facit ſpūs calefact⁹ circa cor
et totū corp⁹. putrida ꝟo febris aque calide
eſt ſil'is. Aqua eñ calida cū frigidū vas im/
pleuerit ipm̄ in calore ſuo calefacit. ſil'r hu/
mores calefacti calefaciūt corp⁹ ⁊ alia mem
bra. Ethica aūt febris vaſi calido aqua fri/
gida pleno eſt compabilis. aqua eī frigida
ex vaſe calido calēfit. ſic et febris ethica cum
ſit radicata in mēbris calefacit cor et alios
hūores corꝑis diſtēꝑat ⁊ imutat.

De febre effimera Ca. XXXIII

EFfimera āt febris d̄r ſm̄ Gal'. ab effi
meron q̄d eſt ſimplex. q꞉ fit ex diſtē/
perātia q̄ fit in ſubtili ſubſtantia. vt
in ſpū. vl' vt dicit Iſaac in li. febriū. Effime
ra ab effimeron marina belua d̄r q̄ in codeꝫ
die q̄ naſcit᷑ morit᷑. vl' ſm̄ mgr̄os d̄r q̄ſi vni⁹
diei feruor. meron eñ dies d̄r apud grecos
Raro eñ ſu⁹ feruor vltra vni⁹ diei terminuꝫ
ſe extendit. ſꝫ eñ p⁹ diē vnū deficit cito vl' in
febrem putridā vl' ethicā ſe ꝯuertit. vt di. cō
ſtan et Iſaac. Accidit āt iſta febris ex cā in/
teriori ⁊ etiā ab exteriori. ab interiori aūt fit
dupl'r. ſ. a frigore ⁊ calore. a frigore vt ex ſubi
ta frigiditate aeris. ſ. qñ ex clau᷑ ſubito poriſ
exteri⁹ fumi calidi interi⁹ ꝯcludunt᷑. et ex eo/
rū ꝯculcatōe et multiplicatōe calor itēdit᷑꞉
ex q̄ cordis diſtempantia generat᷑. Aliqñ ac
cidit ex calore ⁊ diſtempantia aeris ſiue ſol'.
qñq꞉ ex radioꝝ repcuſſione ſpūs aīal' diſtē/
perat᷑. et ꝓpt' colligantiā ſpirituū et hūoꝝ to/
tus hō diſtempat᷑ a cā interiori effimera qñ
q꞉ ex calore ſpirituū et humoꝝ ꝯplexio hois
caſu aliq̄ ſubito imutat᷑. ſicut ex nimia exer/
citatōe ꝓcedēte. ex nimia calidoꝝ frequētia.
vt vinoꝝ alboꝝ. et hmōi. ex q꞉ nimio vſu ca/

lor aliq̃ñes intẽdit ⁊ febris effimera generat. h ſpẽs febris inť alias citi⁹ ⁊ facili⁹ icurrit. ſed difficili⁹ ſanat. mľtũ tñ piculoſa ẽ et q̃nis qñ in putridã ľ ethicã cõmutat. Accidit at̃ ſpe/cialiť ex q̃buſdã apoſtematib⁹ i inguie naſcẽtib⁹. ⁊ ſub aſcellis q̃ q̃dez a medicis bubones noĩant. vñ nõ ſine cã in amphoꝝ. dr. In bubonib⁹ q̃dẽ oẽs febres male exceptis effimeris ⁊c. ſigñ at̃ h⁹ ſũt vrina nõ multũ diſtãs a ſana aliq̃ntulũ intẽſa. ⁊ aliq̃ntulũ ſubtiľ pulſ⁹ durus ⁊ velox et freq̃ns nõ mľtũ a tpamẽto recedẽs. Reliq̃ ṽo ṽtutes vt appetit⁹ ⁊ motus volũtari⁹ paꝝ ĩmutãtur. h de facili febris curatur. ſi ꝯgrua dieta vtat patiẽs et ſi a nociuis caueatur

De ethica Ca. XXXIIII

Ethica febris eſt q̃ ledit ſolida mẽbra. Et dr ab ethis q̃d ẽ hitudo q̃ſi febris ꝯuerſa in hitũ. Aliq̃n at̃ eſt ethica febris ⁊ morb⁹ p ſe. Aliq̃n ꝓpť aliũ morbũ p ſe fit morb⁹. Aliq̃n ex cibis nimis calidis ⁊ potib⁹. Aliq̃n ꝓpť nimia exercitia. ſic ꝓpť ſtudiũ ĩmoderatũ. vigilias. ⁊ ꝯſiľia q̃b⁹ calefit ſpũs aĩaľ. ⁊ p ꝯñs vitaľ. ⁊ ita calefit ⁊ minoratur hũiditas nataľ ⁊ inducit ethica. Aliq̃n etiã cauſat ex alio morbo ſic ex effimera et putrida interpolata vľ acuta etiã ꝓpť calidũ apoſtema. ſepe ei ꝯtigit q̃ effimera excedit tertiũ diẽ ꝯſiſtẽs in vna q̃litate et apparet i cute ifirmi q̃dã obſcuritas liuiditas citrinitas conſũptio ⁊ tũc illa effimera in ethicã ꝯmutat. maxĩe at̃ accidit ex effimera q̃ eſt ex anguſtia ira. triſticia. odio. et vigilia ĩmoderata. ⁊ conſimilib⁹ aĩe exercitijs. ex febre ĩterpolata ſic fit q2 calor nataľ calefacit mẽbra ⁊ deſiccat. ꝓpť acutã. q2 calefacit ſanguinez vľ pdñans ſubalem ꝯſumit hũiditatẽ. qñ ei extenuatur ſãguis nõ eſt debitũ nutrimentũ mẽbrorũ. vñ ſeq̃t ꝯſũptio. ſic fit in arbore q̃ deſiccat ex caliditate ⁊ ſiccitate aeris hũiditatẽ conſumentẽ i eſtate. vľ ex nutrimẽti ablatiõe ſic accidit i hyeme qñ cadũt folia. vľ ex nutrimẽti corruptõe ⁊ pmixtõe ad malas ꝯmixtões et q̃litates ſic ad nitroſitatẽ. ſulphureitatem. ⁊ hmõi. ſic ꝯtingit in hũanis corpib⁹. qñq3 ei fit nutrimẽti ablatio ꝓpť ipotentiã nataľ i digerẽdo cibos i reſtaurãdo dẽꝑdita. ſic accidit i ſenib⁹. qñq3 calor extrane⁹ corpi dñat et ſubalẽ hũiditatẽ mẽbroꝝ dſiccãdo deſtruit ⁊ ꝯſumit. q̃d ſolet accidere i ethica. q̃ puenit ex acuta febre ľ ex accidẽtib⁹ aĩe qñ ſanguis nutrit⁹ mẽbra radicalia mutat a ſua dulcedine ⁊ ſapore. ſic accidit ꝓpť apoſtemata prolixa corp⁹ calefaciẽtia ⁊ ꝯſumẽtia q̃ ſũt aliq̃ñ cã febris ethice ſiue habitualis. In generali at̃ iſta ſũt ſigñ h⁹ febris. calor nociu⁹ eq̃lis i q̃lib3 pte corpis. ſignũ ſcdm ẽ q̃ calor leuis ẽ ⁊ nõ pũgitiu⁹. vñ ifirmi pati febrẽ vix ſe putant. tertiũ ſignũ ẽ q̃ eoꝝ color eſt liuid⁹ ⁊ plũbe⁹ aut citrin⁹. q̃rtũ ẽ q̃ eoꝝ corpa ſũt aſpa. ocli ꝯcaui ſiccã emittẽtes lippitudinẽ. nutritiua ei eoꝝ hũiditas ab eis ablata ẽ. Particľaria at̃ ſigñ ſũt diuerſa ẽm diuerſas ſpẽs h⁹ febris. Spẽs at̃ diuerſificat ẽm diuerſas hũiditates. Dic em Auic. q̃ q̃ttuor ſunt hũiditates. Pria ẽ in extremitatib⁹ puaꝝ venaꝝ ſubitrãtiũ cẽntiã mẽbroꝝ ꝯſiľiũ. qñ aũt ſupaccẽdit h hũiditas fit febris putrida ⁊ nõ ethica ſ3 facile generat ethicã et inducit. Scda hũiditas eſt q̃ eſt i poroſitate mẽbroꝝ ꝯſimiliũ ſicut ros. Vñ etiã ⁊ ros ab autorib⁹ appellat. ⁊ cũ h ſupaccẽdat fit ꝓpẽ pma ſpẽs ethice. Tertia hũiditas eſt q̃ eſt ꝯuerſa actõne mẽbroꝝ ꝯſimiliũ ex pte nataľ ⁊ ꝯplexiõis ipoꝝ membroꝝ. ⁊ ſtat loco dẽꝑditoꝝ. vñ ⁊ ab autorib⁹ cambiũ nũcupat. et qñ h ſupaccendit ſcda ſpẽs ethice ꝓcreat. Eſt ⁊ q̃rta hũiditas colligãs ⁊ ꝯtinuãs oĩa mẽbra ⁊ ẽ a ſpmatica hũiditate. et h dr glutinũ pꝛiũ q̃ cũ cõſumit nõ repat. et h inducit tertiã ſpẽz ethice q̃ eſt incurabiľ. ſi ei poſſ3 h hũiditas repari poſſ3 fieri regreſſus a ſenectute ad iuuẽtutẽ vt di. Auic. pma itaq3 ſpẽs vt dic Iſaac i li. d febribus. eſt faciľ ad curã ⁊ difficiľ ad cognitõez. ſ3 ſi calor augmẽtet et deſiccet hũiditas vicina coagulatiõi fit ſcda ſpẽs. ⁊ eſt facilior ad cogñſcendũ ⁊ difficilior ad curandũ. qñ vero intantũ incendit calor q̃ deſiccat hũiditatẽ colligantẽ mẽbra fit tertia ſpẽs q̃ ẽ faciľ ad cogñſcendũ ſ3 ipoſſibiľ ad curandũ. In pma ṽo ſpẽ cũ ſignis generalib⁹ ſup poſitis calor augmẽtat añ pradiũ. i ſcda ṽo p⁹ pradiũ pl⁹ ſentit. ſ3 i tertia maxĩe. Cui⁹ cã3 aſſigt Iſaac i li. febriũ dicẽs. hũiditas cibi ꝯria eſt calori innataľi. Vñ qñq3 illũ ſuffocat ex toto. vt in pma ſpẽ q̃ ẽ debiľ. ⁊ ido eſt añ pradiũ maior calor. ſi at̃ ad ſuffocatõz caloris nõ ſufficiat. ſaltẽ calor interi⁹ ſopit⁹ excitat p ſuũ oppoſitũ et fugiẽs ꝯriũ exit ad mẽbra exteriora. ſic qñ ꝓijcitur aq̃ frigida ſup calcẽ viuã ⁊ nõ extinctã. Tertia ſpẽs vt dicit Iſaac p3 p ſenſũ. Nã facies mutat in liuidũ colorẽ ꝓpť ſubtilẽ hũiditatẽ deſiccatã ⁊ ṽtutis defectum nares ſũt ſubtiles ⁊ acute et aculi ꝯcaui. tympora

aſpa.q2 ꝯſūpto hūoꝛe apparet aſpitas oſſiū3 et cōpago mot⁹ palpebraꝝ ꝛ ſupciliorꝝ fit gꝛa/ uis ꝓpter oculoꝝ ſiccitatē. Unñ ſine volūtate claudūt oculos q̄ſi grauati a ſomno ꝓpter ꝟtutis defectū. tactu ſentiūt frigidi ꝛ ſicci ſed p mo rā ſp aſcēdit caloꝛ maioꝛ ꝺtecti nō videt hꝛe viſcera. ꝛ tact⁹ eoꝝ q̄ſi tabule ſi cutis eleuet nō deſcēdit inferi⁹ ꝓpter defectū hūiditatis. pulſus debilis ꝛ ſpiſſus ꝛ dur⁹. vrina ſiīlis ē oleo i liq̄ re ꝛ fuſa ſup petrā ſonat ſicut oleū. Hec infir/ mitas q̄ ad p̄mā ſpē3 cito curat nec cadat i ſe cūdā q̄ difficulter curari pt. Curat āt p dietā mediocriter tpatā ꝛ p medicinas caloris repſſi uas et ꝯfortatiuas et hūoris pditi reſtaurati uas. et ad h̄ pcipue valet electuariū pꝛis. bal neari āt ſolet cū roſis violis maluis et alijs ꝯfortatiuis herbis ꝛ humectatiuis. Balneū āt nō dꝫ eſſe nimis calidū ſ3 q̄ſi tepidū ne ni/ mia hūoꝝ ꝯſūptio ꝯſeq̄t. et nō fiat i balneo lōga moꝛa. Inungi etiā ſolet vngētis reſūpti uis infrigidatiuis et humectatiuis. ſicut oleo violacio cū melle albo et lacte mulieris ma ſculū nutriētis. Spāliter dicit Plat. q2 va/ let ethicis et ptiſicis lac capꝛinū in q̄ lapides fluuiales ſūt extincti ſi ieiuno ſtōacho ꝛ ina/ nito patientib⁹ tribuatur.

De febꝛe putrida. Ca. XXXV

Febꝛis putrida ex putridis hūoꝛib⁹ ex q̄b⁹ gignit putrida ē vocata. Dicit aūt Iſaac q̄ iſta putredo ſic hꝫ fieri malis hūoꝛib⁹ et ſupfluis i aliq̄ pte coꝛpis coadunatis ex caloꝛe extraneo et inatali q̄cū q̄ caſu ſupueniēte q̄da3 fit hūoꝝ pturbatio Mouet ei hūoꝛes p illū caloꝛē ꝛ ebulliūt ſ3 tñ nō digerūt. nec facta digeſtōe int partes laudabiles ꝛ nō laudabiles mūdificat. ſ3 po ti⁹ facta ebullitōe piter ꝯmiſcet. et iō nccario ptes corrūpūt. Cū igit maťia groſſa ꝛ viſco ſa i coꝛpe coadunata moueat a caloꝛe neceſ ſe eſt vt reſoluat i vapoꝛē q̄ vapoꝛ itrat hūi/ dū groſſū manēs i ſe occultat ꝛ nō libe exa/ lās et exiēs ꝓpter groſſiciē materie ſibi reſiſtētis corrūpit ꝛ putreſcit. huic āt putrefactōi ma xime ē diſpoſita cōplexio iuuenū ꝛ calida et hūida q̄ñ exceſſus ē i hūiditate et caloꝛe. cō/ plexio frigida ꝛ ſicca nō ſic ad putredinē eſt parata. et iō grandeui raro febꝛes putridas patiūt. q2 ſiccitas ꝯplexiōis deſiccat hūoꝛē ꝛ coadunat et digeſtōi materie ac dilatatiōi obuiat ꝛ repugnat. q̄ ſūt diſpoſitōes medie ad putrefactō3. frigiditas etiā ꝯgelat et reſiſtit caloꝛi facienti ebulitō3. Palā igit eſt intellige re q̄m cauſe faciētes putrefactōe3 ſūt hūidi tas diſponēs et caliditas hūoꝛes mouēs et ebullitō3 faciēs in hūoꝛib⁹. q2 feces vt dicit Iſaac nō diuidūt nec mundificat. imo mu tuo pmiſcet. ꝛ iō ad putredinem neceſſario diſponūt. Huic āt putrefactōi coopat ma/ xime poꝛoꝝ coꝛpis clauſio ꝛ ꝯſtrictio. q2 cō ſtrictis poꝛis nō pt fieri ſupfluitatis reſolutio neq3 euapoꝛatio. et iō eſt neceſſe q̄ maioꝛ fi/ at hūoꝝ p caloꝛē ꝯmotio et corruptio pſer/ tim cū talis caloꝛ ſit inatalis ꝛ nō ſit nate regiti uus. ſ3 poti⁹ corruptiu⁹. His āt cauſ putre factōis coopant etiā q̄dā extrinſeca vt inoꝛ/ diatio diete exercitij et etiā medicīe ꝛ ꝯſilia. q̄ oīa iterioꝛi corruptōi vel putredini coopāt q̄ñ mō indebito ꝛ i tpe incōgruo coꝛpi extri ſec⁹ adhibet. Ex hūiditate igitur in aliq̄ pte coꝛpis ſic putrefacta reſoluit fum⁹ calid⁹ et corrupt⁹ q̄ coꝛ petit ip̄m diſtēpat atq3 ledit. ac deinde p venas ꝛ arterias ſe diffundēs fe bꝛē putridā coꝛpi itroducit. ſic di. Iſa. ꝛ Cō ſtā. maťia igit ſic putrefacta q̄ putride febꝛis eſt cā aut ꝯtinet i aliq̄ ꝯcauitate coꝛpis ſicut i ſtōacho ꝛ i epate vel alias. ꝛ tūc ē cā febꝛis que dr̄ iterpolata. aut ꝯtinet intra vaſa. ſ. i venis et arterijs. ꝛ tūc eſt cā febꝛis q̄ ē ꝯtinua. Cā āt ꝯtinuitatis febꝛis putribilis ē corruptio hūoꝛis et coartatio vapoꝛis iſlāmantis i arterijs et i venis. et ſic pꝫ cā et rō oīm febꝛiū putridaꝝ in generali ſiue ſint ꝯtinue ſiue ſint diſconti nue et interpolate

De ſignis putride febꝛis. Ca. XXXVI

Iſtaꝝ āt febꝛiū putredinaliū quedā ſignificatōes generales ſūt. Pꝛima eſt q2 maťia talis febꝛis diu pmanet i coꝛpe ſ3 ſupueniēte cā extranea calefit ꝛ pu treſcit i effectu. Scđa ſignificatio ē q̄ talē fe bꝛē pcedit rigoꝛ vel frig⁹ maťie ſi maťia fuerit itra vaſa ꝛ vicina ſenſibilib⁹ mēbꝛis. q2 ex ma teria frigida reſoluūt q̄dā fumi q̄ ledūt ner/ uos ſenſibiles ex q̄b⁹ rigoꝛ vel frig⁹ generat. Tertia ſignificatio ē q2 talis febꝛis hꝫ iter/ polatō3 verā i interpolatis vel inclinatione3 manifeſtā queadmodū i ꝯtinuis. Quarta ē q2 talis febꝛis maximā generat anguſtia3 ꝓpter mltitudinē ꝛ groſſitudinē fumi de materia putrida generati. ꝓpter quā fit oꝛdiatio caloris et ꝟtutis ad iterioꝛa donec nata expediat ſe a fumo illo. et h̄ tps diuerſificat ſm diuerſita tē materie i ſubtilitate ꝛ groſſicie. q2 ſi mate/ ria fuerit ſubtilis et ꝟt⁹ foꝛtis cū velocitate diſ ſoluit ꝛ ſpargit p coꝛp⁹ et redit ꝟt⁹ ad mēbꝛa

ſic pus. ſi ℘o materia fuerit groſſa et vl' debi
lis erit ecõuerſo. Quīta ſignificatio ē ſtatu
febꝛꝭ. qꝛ tūc occurrūt accidētia ſignātia cō/
plexionē putredīs ſic dolor capitis. malicia
anhelit⁹. ſitꝭ. ꝛ ſilia. Sexta ē qñ corpa ñ ple
ne mūdificāt apȯ q̇etē febꝛꝭ. ſꝫ r̄manent ad/
huc i corpe male q̄litates ꝑpt q̄s r̄manet de/
bilitas i corpe ꝛ etiā redeūt ipē febres et ac/
ceſſiōes. Septia ē ꝙ ñ remanet ī vniformi
tate queādmodū ꝛ cete febres apȯ ſolutiōeꝫ
ſꝫ q̇eſcit oīno īterpoſitꝭ dieb⁹ ꝛ declinat ſic ī
ꝯtinuis int' paroxiſmos. Sūt ꝛ mlte alie ſigni
ficatōes q̄ i febrib⁹ ꝑticularib⁹ denotant'.

De febre quotidiana Ca. XXXVII.

Quē febrib⁹ āt iterpolatꝭ q̄dā ꝑueniūt
ex humore ſimplici putrefacto extra
vaſa vt ex fleumate nat'ali ℘a q̄tidia/
na ex colera rubea. tertiana ex colera nigra.
q̄rtana q̄dā ex hūore ꝯpoſito generāt' vt q̄ti
diana. aliq̄ eſt ex fleumate acetoſo. aliq̄ ex vi/
treo. aliq̄ ex dulci. aliq̄ ex ſalſo. ꝛ iſte febriuꝫ
diuerſitates ꝑ ꝓpria ſig̃ dinoſcūt'. in iſtꝭ āt fe/
brib⁹ cōiter accidit dolor capitꝭ. inſipiditas
oris. g̃uitas corpis. frig⁹ p̄cedēs. calor ſubſe
quēs ſingul' dieb⁹ acceſſio renouat'. et quod
peius eſt aliq̄tiēs duplicat'. Hui⁹ febrꝭ mate
ria ꝯgrua medicina digerat' diuidat' ꝛ expel
lat'. dieta ꝯgrua regat'. p̄caueat etiā medicus
ne in q̄rtanā vl' ethicā terminet'.

De febre tertiana et ei⁹ ſignis et cura
Capitulū. XXXVIII

Tertiana febrꝭ fit ex colera putrefctā
extra vaſa ꝛ nō collecta ad apoſtema
Fit āt tertiana alia ex colera nat'ali.
alia ex innat'ali. vt ex colera citrina vl' vitelli
na. Tertiane ex colera nat'ali facte h̄ ſūt ſig̃.
de tertia die in tertiā affligit. ꝛ potiſſime cir
ca horā tertiā p̄mo rigore. deinde calore. do
lore frōtꝭ. amaritudīe oris. ſiti. tīnitu auriū.
inſtantia vigiliaꝝ. vrina rubea ſubtilis ꝛ te/
nuis. xxiiij. horas aut pl⁹ p̄t h̄re i labore ꝛ ali
as. xxiiij. in q̇ete. Scd̄m variā℘o materie di
ſpoſitōꝫ variant' et ſig̃. Nā ſi materia fuerit i
ore ſtōachi dolor frontꝭ eſt maior. ſil'r et ſitꝭ
cū aſꝑitate ſicci gutturꝭ ꝛ oris. adeſt volūtas
vomēdi. vrina eſt nimis colorata. Si fuerit
i inteſtinis p̄dicta ſig̃ nō ſunt ita intenſa. ſed
dolor ē circa vmbilicū ꝛ vrina ē magꝭ itēſa.
Si ℘o fuerit i epate l' in ciſta fell' coloratior
erit vrina cū ſpuma crocea. Si āt fuerit fe/
bris ex colera citrina l' vitellina variāt' i ꝑte
ſig̃. qꝛ affligit p̄mo rigore. deinde lēto calore
int' horā colere ꝛ fleumatꝭ mouet'. vrina ē ci/
trina mediocriter tenuis. pl⁹ tñ accedēs ad
tenuitatē. horis incertꝭ mouet'. qꝛ mō antici
pat mō ſuboccupat. aſſunt ꝛ p̄dicta ſig̃. ſ. do
lor frontꝭ ꝛc̄. ſꝫ ſūt p̄orib⁹ remiſſiora. h̄ febris
ſic̄ et q̄tidiana. aliqñ eſt ſimplex. aliqñ ꝯpoſi
ta. ſimplex eſt q̄ fit ex vna materia in vno tm̄
loco putrefacta. ꝯpoſita ℘o ſiue duplex que
fit ex diuerſis cauſis in diuerſis locꝭ putre/
factis. ſicut cōtinua fit dupl'r qñ fleuma di/
uerſū in diuerſis locis eſt putrefactū. Sig/
nū aūt talis tertiane eſt ꝙ omī die affligit p̄/
mo rigore deinde calore. ſꝫ de tertio ī tertiū
g̃ui⁹ ꝛ ī diuerſis horis. vrina mediocris eſt ī
ſuba ſubrubea vl' rufa ſuperi⁹ aliq̄ntulū ob/
umbrata. Cā itaqꝫ ſimplicꝭ tertiane cogni/
ta. dieta p̄mit⁹ ordinet' ſ'm etatem ſ'm tp̄s et
nat'e q̄litatē. deinde medicina debita ſubſe/
quat'. Primo materia cū ſyropo acetoſo di/
gerat' digeſta cuꝫ oximelle laxatiuo purget'
cū alia ꝯgrua medicina. Si materia fuerit
in ore ſtomachi vomit⁹ ꝑuocet' digeſta tñ p̄/
us mat'ia. qꝛ digeſta oportet medicari ꝛ mo
uere nō cruda. vt dꝛ in amphorꝫ. Materie
℘o digeſtio cog̃ſcit' ꝑ anticipatōem acceſſio
nis et ꝑ remiſſionē rigoris vl' frigoris et ca/
loris augmentatōem ꝑ maiorē afflictōis ꝓ/
lixitatē. ꝑ vrine inſpiſſatōem. qñ g̃ apparēt ta
lia ſig̃ digeſtōis purget' materia ipi⁹ febrꝭ ſi/
ue ſit ꝯpoſita ſiue ſimplex. iſta tñ ſꝑ adhibea
tur ꝯſideratio et cautela. vt ſi fuerit materia
ſimplex medicina ſit ſimplex. et vbi duplex
materia et ipa medicina duplex fiat

De quartana ꝛ ei⁹ ſignis et remediis.
Capitulū. XXXIX.

Quartana fit ex melancolia putrefa/
cta extra vaſa et nō collecta ad apo/
ſtema. Fit aūt iſta febris aliquando
ex melācolia nat'ali. aliqñ ex nō nat'ali. quar
tane ex melancolia nat'ali facte h̄ ſunt ſigna
de q̄rto die in q̄rtū affligit horripilatōe pri/
mo. deinde calore lento. xxiiij. horas habꝫ ī
ſūmo labore. et. xlviij. in quiete. In horꝭ me
lācolie affligit. ſ. a nona inferi⁹ et ſeruat cet'a
tp̄a acceſſionis. vrina poſt acceſſionē citri/
na vl' ſubcitrina in dieb⁹ interpolatꝭ q̄ſi cru
da pallida ſcꝫ vl' ſubalbida ꝛ tenuis apparet
Si i ſtōacho mat'ia fuerit adeſt oris aceto/
ſitas cū ſcotomia ꝛ ℘tigine ꝛ aliis ſignis peſ
ſimis ꝛ inordinatis. qꝛ adeſt triſticia. timor.
anxietas. et alie aīe g̃uiſſime paſſiōes. ex ꝑte
corpis g̃uitas. pigricia. indigeſtio. inflatio.

lateꝝ pōderoſitas cruriū ⁊ coxaꝝ vigiliaꝝ i/
quetudo.timoꝛ in ſomnis.liuiditas in vngui
bus et labijs maxie in tꝑe acceſſionis.doloꝛ
etiā accidit lūboꝝ et ſiniſtri ypocūdrij cum
tumoꝛe ſplenis.appetit⁹ foꝛtitudo.qꝛ ex me/
lancolico hūoꝛe ḡui et ponderoſo cib⁹ deꝑ/
mit̃ ad fundū ſtomachi. Vnď oꝛe ſtomachi
remanēte vacuo deſideriū excitat̃ Alie ſpēs
q̄rtane q̄ accidūt cū admixtōe alteri⁹ hūoꝛꝭ.
he dicūt̃ nothe.et i ill' mutāt̃ ſig̃ ꝺm q̄litates
hūoꝝ q̄ cū hūoꝛe melācolico ꝯmiſcēt̃.ſ3 illa
rū febꝛiū differētias nō eſt pn̄tꝭ negocijs de
clarare.Cognita igit̃ q̄rtane cā ⁊ ꝓpa diffe/
rētia a ꝓncipio dent̃ foꝛtia digeſtiua.qꝛ ſpiſ
ſa eſt mat̃ia ⁊ ꝯpacta.Et iō dent̃ ea q̄ mate/
riā digert̃ ⁊ mūdificāt.ſic̃ oximel ſimplex et
ſquilliticū.⁊ hmōi mat̃ia digeſta purget̃ cū
ſibi appꝛoꝑata medicina cū calidis et aperti
uis herbis ac mūdificatiuis balneent̃ ⁊ ſub
fumigent̃.caueāt a cibis melācolicis ⁊ noci
uis.vtant̃ electuarijs ⁊ pl'ib⁹ calidis ꝯfoꝛta
tiuis hūoꝛis melācolici ꝯſūptiuis ⁊ alterati
uis ⁊ letificatiuis.ſic̃ eſt d yaſene.d yaboꝛa/
go leticia gal'.et hmōi.cum calidis vngētꝭ et
ꝯfoꝛtatiuis inungat̃

De febꝛe continua ſimplici ⁊ compoſita.
Capitulum.XL

Febꝛis ꝯtinua ꝓueit ex hūoꝛe putre/
facto int̃ venas cui⁹ fum⁹ petēs coꝛ
ipm ledit et febꝛē q̄ d̃ꝛ ꝯtinua coꝛpo
ri introducit. Hic humoꝛ aliqn̄ eſt ſimplex.
aliqn̄ ꝯpoſitus. Simplex qn̄ putreſcit ſan
guis in vaſis et ꝯtinuā inducit q̄ ſynoch⁹ d̃ꝛ
qn̄ ꝟo nō putreſcit ſ3 q̄ntitate ſuꝑabundās
ꝯculcat̃.fumoſitates ꝟo ꝯculcate caleſiūt et
diſtꝑant̃.q̄ diſtꝑate ſpm̄ vitalē diſtꝑant:⁊ ſe
quit̃ febꝛis q̄ d̃ꝛ ſynoca inflatiua.qn̄q3 etiaꝫ
colera putreſcit i ſubtiliſſimis venis oꝛꝭ ſto
machi.coꝛdis.epatis.et pulmonis.q̄ d̃ꝛ cau
ſon.qꝛ mēbꝛa ſpūalia vꝛit ⁊ incēdit:qn̄3 etiā
in alijs venis putreſcit.⁊ d̃ꝛ tertiana ⁊ conti
nua.qn̄3 etiā colera ⁊ ſanguis ſil'r putreſiūt
in vaſis.et ſiquidē maioꝛ ꝑs ſanguīs putre/
fiat fit febꝛis ſynochides.ſiꝟo maioꝛ ꝑs co/
lere putreſcat d̃ꝛ cauſonides.ꝑ varietate āt
cauſaꝝ variāt̃ ⁊ ſig̃. Synochi itaq3 h̄ ſūt ſig̃
febꝛis ꝯtinua.doloꝛ frontꝭ ⁊ tympoꝝ acutiſ
ſim⁹.ſitis vehemēs.oꝛis dulcedo. vꝛina ru/
bea ⁊ ſpiſſa et q̄dāmodo liuens Eadem fere
ſunt ſig̃ in ſynocha inflatiua excepto liuoꝛe
vꝛine.apparet etiā oculoꝝ eminētia cum ve/
naꝝ plenitudine et ruboꝛe faciei et toti⁹ coꝛ/
poꝛis ḡuitate. In cauſon ꝟo et alijs apparet
vꝛina rubicūda ſubtilis ⁊ tenuis quadaꝫ ni
gredine obumbꝛata.doloꝛ frontꝭ ⁊ tympoꝝ
tant⁹ q̄ oculi et tympoꝛa vident̃ clauis ꝑfo/
rari.coloꝛ in coꝛꝑe mixtus cuꝫ citrino. ſitis
indeficiens.vigiliaꝝ inſtātia.ligue aſꝑitas.
exuſtio cū ꝯſtipatōe vētrꝭ.ſi peccauerit cole
ra in q̄litate.ſiꝟo in q̄ntitate accidit ventris
flux⁹ ⁊ vomit⁹ coleric⁹ Eadem ſigna apparēt
in cauſonide et in ſynocbide et tn̄ differētia
illaꝝ diſcernit̃ potiſſime ꝑ vꝛinā. In his fe/
bꝛib⁹ ꝯtinuis ex ſanguine generatis d3 fieri
ſanguīs ſnbtractio ex vtroq3 bꝛachio viribꝫ
ꝑmittentibꝫ ⁊ etate.dieta taliū d3 eſſe tenuis
et frigida ſicut mica panis in aq̄ lota.pꝛuna
cocta.et hmōi. medicīa d3 eē ſanguīs reꝑſſi
ua et alteratiua. vt ſyrop⁹ acetoſus violace⁹
⁊ hmōi.ꝯtra ſinthomata.ſ.ꝯ vigilias ⁊ dolo
rem frontis.et hmōi.maxime inſiſtendū eſt
Iſte infirmitates qn̄q3 ſudoꝛe qn̄q3 fluxu ſā
guinis per nares vel aliunde ſalubꝛiter ter/
minantur.

De fleumate. Capl'um.XLI

Fleuma qn̄q3 putreſcit in vaſis ⁊ fac̃
q̄tidianā ꝯtinuā. Cui⁹ ſig̃ ſunt caloꝛ
ꝯtinu⁹ ſed in nocte maioꝛ ⁊ ſine aliq̄
typo ḡuedo capitꝭ.oꝛis inſipiditas.vꝛina pa
rū coloꝛata et ſpiſſa hoꝛas h3.xviij.in ſūmo
laboꝛe.et.vj.in falſa quiete.aliqn̄ etiā melan
colia putreſcit i vaſis et fac̃ q̄rtanā ꝯtinuaꝫ.
cui⁹ ſig̃ ſūt caloꝛ ꝯtinu⁹.ſ3 de q̄rto i quartuꝫ
diē ſꝑ maioꝛ.⁊ ſic ſine typo ḡuedo capitꝭ. ca
loꝛ lent⁹ nō mľtū intenſus.et iſte due vltime
febꝛes nō diſcernunt̃ de facili ꝑ vꝛinā. qn̄q3
etiā putreſcit fleuma extra et colera intra. et
tn̄c febꝛis inde generata d̃ꝛ mīoꝛ enutrithe⁹
Cui⁹ ſig̃ ſūt eadē q̄ ⁊ ꝯtinue q̄tidiane.⁊ tūc i
ſero ill' adeſt frig⁹ ⁊ maxie frigeſcūt tūc extre
ma.adeſt ḡuedo capitꝭ.palpebꝛaꝝ oppꝛeſſio
falſo ſomno oppꝛimit̃.xviij.hoꝛas h3 i ſūmo
laboꝛe.et.vj.in nō ſūmo.ſ3 illď non ſummū
ſūm⁹ eſt ḡd⁹ ſūme q̄tidiane ꝯtinue. Qn̄3 pu
treſcit fleuma ītra ⁊ colera extra.⁊ fit medi⁹
enutrithe⁹.cui⁹ ſig̃ ſūt caloꝛ ꝯtinu⁹. ſ3 de ter
tio i tertiū ḡui⁹ intēdit̃.⁊ fit cū rigoꝛe ꝑcedē/
te cū doloꝛe capitꝭ ⁊ ſiti.xxxvj.hoꝛas h3 i ſū/
mo laboꝛe.xij.in falſa q̄ete. vꝛina rubea me/
diocrit̃ tenuis vľ ſpiſſa vľ liuida. Aliqn̄ pu
treſcit melācolia extra ⁊ colera ītra.⁊ fit ma/
ioꝛ enutrithe⁹ in q̄ ē maioꝛ caloꝛ.⁊ oīa ſin
thomata peioꝛa q̄3 i ꝑoꝛibꝫ.vꝛina aliqn̄ ē vi/
ridis.aliqn̄ nig̃.aliqn̄ liuida et diſcoloꝛata.

q̄ oīa fūt ſigͣ mortificatōis .xx. horas b₃ i ſū/ mo labore. z .xij. i n̄ ſūmo Iſtaꝝ febriū ꝯpoſi taꝝ ſpēs z differentias vix pit⁹ medic⁹ ꝑt dif/ cernere, q₂ vt dicit Ypo. in amphor. Acutoꝝ morboꝝ nō ſp ſūt ꝓnūciatōes certe neqꝫ ſa/ nitatis neqꝫ mortꝭ. vt di. Gal. q₂ i talib⁹ mor bis aliqñ ꝑfect⁹ medic⁹ errat ꝓpt velocitatē₃ mot⁹ materie morbi. z etiā ꝓpt defectū vl' v̾/ tute patiētꝭ quā ignorat. z iō h̄ finē de iſtꝭ fe brib⁹ imponem⁹. q̄ eni h̄ poſuim⁹ ab Iſaac z Cōſtan. ab Auic. ab Alex. certiſſime tradi/ ta repim⁹ z etiā a Gal. h̄ aūt nō lateat q̄ mi/ nor enutrit h̄e⁹ curat cū₃ difficultate. medi⁹ ꝓ vix tñ aliqñ. ſ₃ maior nūq̄ niſi diuia ma/ nu vt teſtat̃ Gal.

De horripillatōe. Capitulū. XLII

Horripilatio eſt q̄dā ꝑua diſpoſitō ex materia febrili i corpe ſurgēs acceſ/ ſiōes febriles ꝓnūciās z ꝑcedēs. orit̃ āt ex frigido fumo a frigida materia fleuma tica vl' melācolica reſoluto. q̄ ſubito ꝑ mem bra corpis ſe diffundēs neruos z muſculos tāgit. z ſua frigiditate cutē ꝯſtringit. vnd̄ ra dices piloꝝ ſtringēs poros claudit et ipſos pilos rectos et rigidos fum⁹ frigidus facit. Vñ horripilatio ſm Iſi. horrida d̄r piloꝝ erectio. qñ cū q̄dam horrore alic⁹ timorꝭ gr̄a pili capitꝭ ſubito eleuāt̃. Timor eī ſubit⁹ ca/ lorē ad interiora reuocat. z iō corpis ſupfici es a calore depaupata exteri⁹ ſe ꝯbit z corru gat. z ſic ꝑ ꝯñs pili i ſupficie cutꝭ īuolūtarie erigūt̃. eadē q̄ eſt rō z cā in febricitātib⁹ hor/ ripilatōis et tremoris frigoris et rigoris. vt dicit Conſtan.

De faſtidio. Ca. XLIII

Circa mēbra nutritiua diuerſe acci/ dūt paſſiones ſic circa ſtomachū fa ſtidiū. boliſm⁹. vomit⁹. z hmōi. Fa/ ſtidiū eſt imutatio appetit⁹ vt di. Cōſtan. Eſt āt faſtidiū ciboꝝ z potuū inuolūtaria abho minatio. v̾tuti nutritiue maximū inferēs no cumentū. Vñ d̄r faſtidiū q̄i faciēs tediū. vt dic̄ Iſy. q₂ in illo inuenit hō faſtidioſ⁹ tediū in q̄ alter recipit ſolaciū z nat̃e oblectam̄tū. Fit āt trib⁹ modis: ex ſpirituū defectōne. ex neruoꝝ ſenſibiliū opilatōe. ex hūoꝝ calido/ rū vl' frigidoꝝ nīmia repletōe. Primū p₃ q̄a cū ſpūs ſint inſtr̄a v̾tutū vt eas excitēt ad ſu as pagēdas opatōes ex eaꝝ defectu appetiti ue v̾tutis opatio ipedit̃. Scdm etiā p₃. appe tit⁹ eñ ſtōachi q̄ ꝓpe d̄r deſideriū₃ a duplici v̾tute ꝑficit̃. ſ. a nat̃ali appetitiua z ab influē/ te ſenſitiua. Cū ei neruis ſenſibilib⁹ opilatis ſpūs aīalis nō poſſ₃ deſcēdere ad os ſtōachi vt ꝑficiat appetitū nō imerito altera cā ꝓnci pali deficiēte deficit appetit⁹. Tertiū p₃ q̄ cū rōe vacuitatꝭ fiat appetit⁹ repletōe facta ex hūore appetit⁹ nō imerito ipedit̃. Sig̃ āt q̄n deficit appetit⁹ ꝓpt defectū ſpirituū ſunt iſta. toti⁹ corpis macilētia ex febre ꝑcedēte. ex ie iunio nimio. ex vigilijs z fluxu vētrꝭ. Neruo rū opilatōe₃ cog̃ſcim⁹ ex h̄ q̄ patiēs ī aſſūptꝭ nullā patit̃ delectatō₃. z tunc maximā patit̃ ſtomach⁹ indigeſtō₃. ſtomacho ꝓpt abſentiā ſpirituū infrigidato. cib⁹ etiā in trāſitu ſētit̃ frigid⁹ ꝓpt p̄dictā cām. Calidoꝝ cog̃ſcimus hūoꝝ abundantiā ex amaritudīe orꭍ. ex ſicci tate lingue cū ſiti. z ex calidis fumoſitatibus palatū excoriātib⁹. adeſt etiā qñ₃ vomit⁹ cro ceus. Frigidos hūores ſcim⁹ eē in cā ex eru ctuatōnib⁹ acidis vl' inſipidis ſiue fetidis ex indigeſtōe z ſtōachi ꝗuedic. Qñ igit̃ defect⁹ ſpirituū eſt in cā opandū eſt ꝯ illa ꝓpt q̄ ſunt ſpūs i defectu. q₂ ſi ex febre agēdū ē ꝯ febre₃. ſi ex ieiunio z corpis ꝯſūptōe ꝑdita ſūt cibis electuarijs ꝯfortātib⁹ reparanda. z ſic de aro/ maticis reb⁹ fiant ſalſamēta ſpūs repantia z orificiū ſtomachi ꝯfortantia. ex acetoſis. ſ. et menta. et hmōi aromatica ſepi⁹ narib⁹ appo/ nant̃. Si fuerit opilatio in cā valet ſi nihil obſtiterit q̄ patiēs de mediana dextri bra/ chij minuat̃. dent̃ calida diuiſiua. calida eti am ꝯfortatiua vt dyaciminū. z ꝯſilia. niſi ni mia caliditas ſit in cā. tūc eñ ſyropo aceto/ ſo eſt vtendū et materia ꝯgrua medicina eſt euacuāda. Si hūores frigidi ſūt in cā pur/ get̃ ſtomach⁹ cū bn̄dicta vl' alia ꝯgrua medi cina z calidis ꝯfortet̃ diuerſa cibaria ſūt of/ ferēda etiā ſi aliq̄ntulū fuerit nociua. ſi ea de ſiderauerit vt ſic i eis excitet̃ appetit⁹. iuxta il lud Ypo. Parū deterior cib⁹ z potus. melio ribus quidē. delectabilis vero magis eſt ap ponendus.

De boliſmo. Ca. XLIIII

Boliſmus eſt imoderat⁹ z q̄ſi canin⁹ appetit⁹. D₃ āt fieri ex frigiditate orꭍ ſtomachi dn̄ante z exiſtēte cū hūore frigiditas igit̃ intenſa aſſūpta cibaria vi ex/ preſſionis trudit ad inferiora. z ſic ſtōachus inanit⁹ rōne vacuitatꝭ appetit. ſtomach⁹ āt ex multis cauſis infrigidat̃. ſicut ex nimis fri/ gida dieta. et hmōi. dicit Gal. q̄ boliſm⁹ na/ ſcitur ex nimio calore mēbroꝝ q̄rū vene tra/ hūt ab epate. epar vero ꝑ mezeraicas venas

extrahit a ſtomacho q̃ ſubito inanit̃ ſtõach⁹ et ſequit̃ appetit⁹ q̃ſi canin⁹ et imoderat⁹. di/noſcit̃ p intenſionez vrine. ⁊ q̃rcito aduenit nec tñ p eũ vĩr⁹ deficit. iſtꝭ ↄuenit frigida medicina et groſſa dieta. Boliſmi āt hẽ ſunt ſigſcꝫ q̃ hõ pl⁹ debito appetit ⁊ pl⁹ ſolito come/dit. et tñ ex aſſumptꝭ nihil corpi addit. ſed attenuat̃ poti⁹ ⁊ marceſcit. adeſt freq̃nt̃ fluxus ventris. Accidit āt appetitũ imutari vt appetat q̃s nociua. vt carbones terrã ⁊ ſal. et hu/iuſmodi. Et hꝫ fieri ex hũore melãcolico vl̃ colerico inficiẽte os ſtomachi. ⁊ q̃ſi quandã lanuginẽ inducẽte. Vñ ſtomach⁹ infect⁹ ra/tione ↄformitatꝭ appetit talia vt i pregnãtibꝫ pꝫ in emorroidarũ ⁊ mẽſtruorũ retentõez pa/tiẽtibꝫ in q̃b⁹ fum⁹ ab imũdo ſanguie reſolu/tus inficit neruos ſenſibiles ſtõachi ⁊ imu/tat appetitũ. Contra boliſmũ g̃ dent̃ calida ſtomachũ ↄfortantia. dent̃ etiam cibaria vnctuoſa ⁊ mĺta pinguedine addita vt vnctuoſitas ori ſtomachi innatãs faſtidiũ generet et inducat. et ſi humor frigid⁹ ac flegmatic⁹ fuerit in cã vt freq̃nti⁹ accidit ſtomach⁹ purget̃ tandẽ calidis electuariis interi⁹ vngẽtis calidis exteri⁹ ↄfortet̃. ↄſimili mõ curet̃ inordinatus appetitus.

De ſingultu Ca. XLV

Singultus eſt ſon⁹ violẽte ↄmotiõis ſtomachi et ſpaſmoſa diſpoſitõe ei⁹ ↄueniẽs. Fit aũt duplici de cã pnci/paliter. ſcꝫ ex nimia repletione. vel ex inanitione. et q̃nq̃ ex frigore. Hec em̃ de cauſ ner/ui ſtomachi ↄbuntur quibꝫ contractis fun/dus ſtomachi ſupi⁹ eleuat̃. virtus autem regitiua nitit̃ ipm ad naturalẽ ſitum et poſitõnem reducere. Ex tali g̃ aſcenſu vel deſcẽſu vt dicũt quidã fit q̃dam ſonus q̃ dr ſingult⁹ vl̃ vt mihi videt̃ dum fund⁹ ſtomachi eleuatur aer in medio ↄtent⁹ vi expulſiõis exiens dum alteri aeri obuians p anguſtum trãſit facit ſonituꝫ q̃ dr ſingultus. q̃ñ accidit ex repletione fit cum vomitu humorũ vl̃ ciborũꝫ Accidũt eructuatões diuerſi ſaporꝭ ſm humorũ abundantiũ diuerſitatẽ et plectorica ẽ corpis habitudo. dieta em̃ preceſſit nimis larga. q̃ñ em̃ ↄtingit ex inanitione cognoſcitur p febrem vl̃ fluxum ventris vl̃ ſanguis ⁊ p alia q̃ extenuant corp⁹. ſed q̃ñ accidit ex frigiditate cognoſcit̃ p frigiditatẽ aeris vel per dietam frigidã pcedentez. et hmõi. Contra ſingultũ ex repletione vtendũ eſt vomitu et aliis euacuatiuis calefacientibꝫ ⁊ deſiccatiuis. ↄ ſingultũ ex inanitõe ſi fuerit ſine febre vtendũ eſt reſtauratiuis et humectatiuis. ſi ꝟo fuerit cũ febre piculoſius eſt. Cõtra ſingultũ ex frigiditate actualiter calidis ⁊ potẽtialiter ẽ vtendũ. Valet etiam ſternutatio ſi ꝓuocetur. valet etiã timor ſi ex improuiſo i/cutiatur. vel ſi aliq̃d verecundũ valde ſubito obiiciatur. Nam calor reuocatus ad interiora ꝓpter verecundiã aut timorem diſſoluit fumũ qui materia ſingultus eſt

De vomitu Ca. XLVI

Vomitus eſt ciborũ et humorũ a ſto/macho violenta reiectio. et habꝫ fieri iſtꝭ modis. aut vi nature aut vi ſin/thomatis. q̃ñq̃ em̃ ſupabundant in ſtoma/cho humores calidi. q̃ñq̃ frigidi. Vñ q̃ñq̃ ex caliditate ebullitõez faciẽte ⁊ hũores diſ/ſoluente fit eorũ ꝓuomitũ expulſio. ſic em̃ frigiditas intẽſa in ore ſtomachi vi compſſio/nis repellit humores et cibaria inferius. et eſt cauſa ſolutõis p ſeceſſuꝫ. ſic caliditas dominãs mouet eos aliq̃ñ ſurſũ. et eſt cã euacuatõis ꝓuomitũ. aliq̃ñ fit ex ciborũ ⁊ potuũ ſupabundantia. q̃ cum natura nõ poſſit regere l̃ digere ea repellit a ſe tãq̃ ſibi ſupflua et nociua. Aliq̃ñ āt accidit ex q̃litate cibi et pot⁹ et ex ei⁹ acumine. Vñ mordicat neruos ſtomachi ⁊ ꝓuocat ad vomituꝫ Aliq̃ñ fit ex debilitate ꝟtutis retẽtiue ⁊ fortitudie expulſiue. Vñ ſtomach⁹ nõ valens aſſumpta reti/nere p incontinentiã vomit ea. Aliq̃ñ etiaꝫ accidit ex fortitudine et acumine medicine. Aliq̃ñ etiã fit vomit⁹ cũ inferiora vẽtrꝭ fuerit fortiora ⁊ expellũt ſuas ſupfluitateſ ad ſupiora ⁊ nat̃a ñ valẽs retinere ea imo abominãs ⁊ abhorrẽs ꝓuomitũ expellit. Illa etiam fit aliq̃ñ p ↄpreſſionẽ et eleuatõez ſtomachi ex vicinitate et colligãtia aliorũ mẽbrorũ q̃ñ caſu aliq̃ patiũt̃ vt ex matrice. Vñ frequẽs vomitus ſignũ eſt impgnatõis vt di. Gal. Vomitus itaq̃ laudabil̃ eſt q̃ñ fit vi ⁊ opatione nat̃e. vel q̃ñ fit ſic oportet et q̃ñ oportet adiutorio medicine. q̃ñ fit i die cretico et eger ex vomitu releuat̃. Vomit⁹ eñi laudabil̃ ſtomachũ mũdificat ꝟtuti digeſtiue ꝟuit ⁊ miñiſtrat totã nat̃aꝫ exonerat ab infirmitatib⁹ infinitꝭ totũ corp⁹ hoĩs alleuiat. Si āt fuerit illau/dabilis ↄria opat̃. omnẽ āt vomitũ natura/liter pcedit mot⁹ ⁊ tremor labiorũ conatus ⁊ ãguſtia ſpiritaliũ mẽbrorũ. nauſea et abominatio. oris aptio. ligue diſtẽſio. et extẽſio venarũ arteriarũ ⁊ neruorũ. lacrymatio i oculis

emiſſio ſudoꝛꝭ. imutatio gutturꝭ. ⁊ amarica/
tio et infectio ligue palati atq; oꝛis. Uomi/
tus igitꝛ ſi fuerit neceſſariꝰ ꝓuoceꝛ, ſi ſupfluꝰ
et nociuꝰ reſtringaꝛ. Circa vomitū aūt ex fri
gida cā valēt calida ⁊ ꝯfoꝛtatiua tā electua/
ria q̄ʒ vnguēta. valet etiā dyacytonitē cali
dum dyaniſum. dyaciminū. ⁊ hmōi. ꝯ cali/
dam ꝟo cām valēt frigida ⁊ ſicca reſtrictiua
et ꝯfricatiua ut zuchara. roſacea. dyarodō.
tria ſandali. et hmōi. Et hec d̄ vomitu dicta
ſufficiant.

De doloꝛe ventris ſiue ſtomachi.
Capitulum. XLVII.

Doloꝛ ſtomachi multis de cauſ ha/
bet fieri. ſ. ex caloꝛe diſſoluēte. ex fri/
goꝛe coartante. ex vētoſitate extēden
te. ex apoſtemate cōpmente. ex hūoꝛe calido
vel frigido. villos ſtomachi inuiſcante. vbi
caloꝛ eſt in cā. doloꝛ eſt pungitiuꝰ. eructua/
tio calida parum pallida. vrina groſſa. ciba
ria bñ digeruntꝛ. ſubtilia aduruntꝛ. amaritu
do oꝛis. ſeceſſus colericꝰ. vrina crocea Ubi
ꝟo frigiditas cuʒ humoꝛe eſt in cā eſt doloꝛ
ḡuatiuꝰ. dura male digeruntꝛ. leuia et ſubti/
lia meliꝰ. ſolent adeſſe vomitꝰ fleumaticus
crudus. vētris ꝯſtipatio. eructuatiōes ace/
toſe. vētoſitas ſi eſt in culpa cognoſcitꝛ ex ru
gitu ⁊ gurgulatōe ⁊ eructuatōibꝰ inſipidis.
ex quoꝝ emiſſiōe patiēs alleuiatꝛ. Apoſtema
ſi ſit in ſtōacho cogſcitꝛ ex febꝛe ꝯcomitāte ex
pūctura et ardoꝛe et indigeſtiōe et oꝛificij ex
tenſione. Si igitꝛ caloꝛ cū hūoꝛe ſit in cauſa
humoꝛ digeratꝛ ⁊ cū medicinis ꝓꝓrijs purge
tur. ſtomachꝰ cū electuarijs frigidis ꝯfoꝛteꝛ
cū vngētꝭ frigidis exteriꝰ fomēteꝛ. ſi aūt frigi
ditas cū hūoꝛe ſit in cā mō ꝯrio cureꝛ. ſi aūt
vētoſitas ſit in cā cureꝛ cū illꝭ q̄ extenuāt vē/
toſitatē. vt dyamaratꝝ. dyaciminū. et hmōi
Mag̃ eīn vētoſitas in coꝛpe et ſpeāl'r cū eſt
in ventre cauſat toꝛſiōes qn̄ ſe intꝛ hūoꝛes in
terponit. vt di. conſtan. et idō opoꝛtet vt ſibi
ſuccurratꝛ cū medicina vētoſitatꝭ vētrꝭ diſſo
lutiua. et iō dic Conſtā. vt vētoſa ſine ſcarifi
catione circūdet vmbilicū vt ventoſitas ex/
trahatꝛ ab īterioꝛibꝰ ad exterioꝛa. qꝛ ſic dicit
idē. Plus vētoſitas ledit in multꝭ cauſis q̄ʒ
humoꝛes. vtʒ in ydropicis. de qb; idē in co/
ꝑem cap. dat exemplū. Quicūq; igitur vult
ꝯtinuā cuſtodire coꝛpis ſanitatē cuſtodiat
ſtomachū ne nimiū ſumat cibū. ſūma eīn et
ꝑfecta medicina eſt abſtinētia vt di. Conſtā.
in. iij. ca. de faſtidio.

De faſtidio Ca. XLVIII

Solet etiā vētri accidere doloꝛ et toꝛ/
tura. vt idē dicit Conſtan. ex humo
ribꝰ inteſtinis inuiſcatis ſic doloꝛ
iliacus colericꝰ. et ꝯſilēs paſſiōes. Accidūt
āt iſte infirmitates qn̄q; ex interclūſa vento
ſitate viſceꝝ obuolutiones extendente. qn̄q;
ex hūoꝝ multitudine viſceꝝ ſubam aggra/
uante. aliqn̄ ex aliq̄ apoſtemate leſionē inte/
ſtinoꝝ ſube inferente. aliqn̄ ex lubꝛicoꝝ mlꝛ/
titudīe viſcera interiꝰ coꝛrodēte. aliqn̄ ex alio
rū mēbꝛoꝝ colligantia ꝯpaſſionē inteſtinis
inducēte. aliqn̄ ex hūoꝝ acumine inteſtino/
rū ſubaʒ moꝛdicāte et vlcerāte. Et iſte paſſi
ones ꝓꝓrias hn̄t cāſ et ſignificatōes. Uento
ſitas ḡ cruda et groſſa ab hūoꝛibꝰ reſoluta
qn̄ cū fecibꝰ includitꝛ in inteſtinis mltās ge
nerat toꝛſiones. et ſi fuerit reſoluta fumoſi/
tas vel ventoſitas a materia ſanguinea erit
doloꝛ infixiuꝰ. vt dicit cōmen. ſi fit ex coleri
ca erit pūgitiuus. ſi ex fleumatica diceꝛ extē
ſiuꝰ. ſi ex melācolica diceꝛ grauatiuꝰ. ſi ex vi/
treo fleumate diceꝛ ꝯgelatiuꝰ. qn̄ āt fit ex ſo
la ventoſitate tūc eſt doloꝛ deambulatiuus
Ita dicit de ꝟbo ad ꝟbū cōmen. ſup Joh. ⁊
hiſ ꝟbis vtuntꝛ ſepe magiſtri ⁊ autoꝛes. Iſta
igitur paſſio curaꝛ cum dyafoꝛeticis medi/
cinis. i. euapoꝛatiuis. extenuatiuis. ventoſi
tatis ꝯſumptiuis. qn̄ vero replent inteſtina
groſſa et viſcoſa ḡuiſſimas inferūt paſſiōes
Liganꝛ eīn inteſtina et ꝯglutinanꝛ viſcoſa
ſupfluitate Un̄ natura nō ſe pt a ſupfluis ex
pedire. vn̄ nccārio ſequitꝛ interioꝝ toꝛſio. in
ferioꝝ ꝯpſſio. ex repcuſſione fumoſitatū ſu
perioꝝ ſūma ꝑturbatio. qn̄q; moꝛs ⁊ ſubie/
cti deſtructio. vtʒ in iliaca et colerica paſſio
ne. In tali itaq; caſu ſolēt ꝓmo apponi mol/
lificatiua et materie indurate humectatiua.
deinde aliq̄ntulū moꝛdificatiua. tandeʒ ne/
ceſſaria purgatiua. ⁊ ſic exoneratꝭ et purga/
tis interioꝛibꝰ tota naꝛa ad ꝯſiſtentiā debitā
reuoceꝛ. Qn̄ ꝟo apoſtema occupat ſtoma/
chum vel inteſtina ex materia ⁊ diſtenſione
apoſtematis ſentitur doloꝛ et ḡuedo in ſto/
macho et etiā inteſtinis. ⁊ ꝑm q̄litatem ma/
terie ⁊ q̄litatē apoſtematꝭ intenditꝛ vl' remit/
titꝛ impetꝰ anguſtie ⁊ doloꝛꝭ. doloꝛ āt ſp tāto
ē ḡuioꝛ et piculoſioꝛ q̄ʒto ī ſubtilioꝛibꝰ ⁊ ḡci/
lioꝛibꝰ ꝯphēditꝛ inteſtinis. qꝛ minꝰ ptʒ locus
euacuatōis ⁊ euentatōis. Iſtis tn̄ interius
et exteriꝰ cōfert medicina mediocriter refri/
geratiua. rōe febꝛꝭ mitigatiua. ⁊ rōe doloꝛis

maturatiua ꝛ mūdificatiua. rōe apoſtematꝭ
ꝯſolidatiua ꝛ ſanatiua. rōe ſubſeqntꝭ vlcerꝭ
ne locꝰ maneat vlceroſus. ꝛ iſta oīa et multa
alia patēt ī viati. ꝛ ī plat. ſꝫ iſta h̄ ponere eſſꝫ
ſupfluū. qn̄ igit̄ lumbrici ſūt ī cā maximꝰ in
ſtat dolor. Sūt āt lūbrici ꝟmes q̄daꝫ longi
rotūdi et acuti ex viſcoſis et crudis hūoribꝫ
inteſtinoꝝ interioribꝫ generati. q̄ cū fuert̄ in
ḡcilibꝰ ꝛ lōgioribꝰ inteſtinis generati dicunt̄
lūbrici. qꝛ lōgi vt di. ꝯſtan. Si ꝟo in īferiori
bus ꝛ groſſioribꝰ ſūt nutriti aſcarides dicūt̄
et cucurbini. hi ſm̄ diuerſas materias ex q̄/
bus fiūt diuerſas hn̄t ſpēs et figuras. Nam
ex ſalſo fleumate fiūt ꝟmiculi lōgi ḡciles et
acuti. nam calor illiꝰ fleumatꝭ q̄ hꝫ motum a
centro vſqꝫ ad circūferentiā ꝓtrahit mate/
riā ꝟmis in longū. ſiccitas ꝟo cū hēat motū
ad centꝝ ꝛ nō poſſit materiā dilatare ꝯſtrin
git ꝛ coartat eandē ī rotunduꝫ. ꝛ iō ꝟmiculi
ſic gn̄ati lōgi ſūt ꝛ rotūdi. Ex fleūate ꝟo dulci
fiūt ꝟmes lōgi et lati. lōgi q̄dē rōe calorꝭ. q̄a
calor ꝓlongat. lati ꝟo qꝛ hūor ſe diuidit ꝛ di
latat. Ex fleumate ꝟo acetoſo qđ frigidū ē ꝛ
ſiccū curti ꝛ rotūdi. qꝛ vtraqꝫ q̄litas cuꝫ ha/
beat motū ad centꝝ repugt̄ latitudini ꝛ lon
gitudini. Ex fleumate ꝟo naſali cū ſit frigi/
dū ꝛ hūidū fiūt breues et lati. breues q̄dē ex
frigiditate. lati ꝟo ex hūore. et iſti dicuntur
aſcharides vel cucurbini. qꝛ ſemini cucurbi
te aſſimilāt̄. Ex vitreo fleumate. ꝓ nimia fri/
giditate nihil viuificat̄. Hi ꝟmes ḡuiſſimas
infert̄ corruptōes febrꝭ adeſt. pruritꝰ nariuꝫ
ſtridor dentiū. abhominatio cibi. ſtupor et
alienatio mentis. clamor in ſomno. tremor
corꝑis. emiſſio lingue. et maſticatio. cum ni
hil habeant int̄ dentes. ꝛ iſta omia accidūt
ꝓpt̄ colligantiā inteſtinoꝝ ad inſtrumēta ſen
ſuū et ad maxillas. Oportet ḡ vt di. Cōſtāt̄.
vt citiꝰ eijciant̄ alioqn corꝑꝰ ab eis ꝯſumit̄ ꝛ
mēbra remolliūt̄. nec expellūt̄ niſi moriant̄.
dū em̄ viui ſūt cū inteſtinis inuiſcati de faci
li nō exeūt. ſꝫ mortui abhorrēte eos nat̄a eij
ciunt̄. tn̄ aliqn̄ exeūt ſꝫ q̄ mortui ꝛ ſtati mo/
riunt̄. cū rebꝰ em̄ amaris occidunt̄ ſic abſin
thio. et hmōi. q̄ oīa in eodē ca. recitat ꝯſtan.
Debēt āt oīa talia amara dari cū melle vel
lacte l' cū aliq̄ dulci. dulcia eī ꝟmes diligūt.
q̄ cū ſibi incorꝑant recipiēdo amaritudineꝫ
ſe occidūt. ibi em̄ latitat hamus ſub eſca. qn̄
matrix vel veſica patitur ꝛ inteſtina ꝓpt̄ col
ligantiā patiūt̄. nam collo veſice opilatō re/
tenta vrina veſica diſtendit̄. q̄ diſtenſa inte/

ſtinū qđ ſibi adiacet ꝯꝑmit̄ ꝛ ad fecis expul
ſionē impedit̄. et incluſa vētoſitate colerica
paſſio generat̄. Hec paſſio generat̄ vt di. cō
ſtan. in vno inteſtino qđ vocat̄ colon. i. ꝯca/
uum. et eſt ī dextra ꝑte ventris inferioris cir
cūcingens ſic zona vſqꝫ in ꝑtem ſiniſtrā. Cā
aūt huiꝰ paſſionis eſt ſeptiformis vt dic̄ idē.
Prima eſt calor igneꝰ ꝛ colericꝰ febribꝰ inter
mixtus deſiccans fecis humiditatē et indu/
rans et exire non ꝑmittens. Scđa cauſa ē
cibi ſicci et ſtiptici groſſicies egeſtiōeꝫ exire
ꝓhibens. Tertia eſt fleumatis viſcoſitas vi
as egeſtionis ꝯcludens. Quarta eſt groſſa
ventoſitas cū viſcoſis hūoribꝰ ſe īmiſcens ꝛ
deſcendens. Quinta eſt cā apoſtema cū in/
teſtino naſcēs ſubam feculentā exire libere
ꝓhibens. Sexta multitudo aſcaridū et lū/
bricoꝝ mortuoꝝ ꝛ inuiſcatoꝝ in h̄ inteſtino
exire non valēs. Septima eſt inteſtini inſen
ſibilitas nocumentū fecis non ſentiens nec
expellēs. Hec paſſio q̄cunqꝫ de cā generata
dira infert corꝑi tormenta. Vn̄ generalia ꝛ
ꝓpria hn̄t accidentia. adeſt em̄ general'r vo/
mitus. abominatio. tortura. et dolor intolle
rabilis ex ꝑte illa ventris ꝯſtipatio. et ſi ē ex
calida cā venter videt̄ acubus pūgi. nā ꝛ pa
tiens cito moritur ſi nō hꝫ remediū. ſi ex fri
gida eſt tūc nimia ſentit̄ grauitas. lentꝰ tn̄ eſt
dolor et in vno loco. ſi ꝟo eſt ex vētoſitate do
lor eſt extenſiuꝰ ꝛ immutat locū cū gurgula
tione et inflatione. ſi eſt ex apoſtemate ſenti
tur calor. dolor adeſt febris cū ſiti ꝛ aſꝑitate
lingue. Si ex lumbricis tortura ſeq̄t̄ et do/
lor et abominatio. aliqn̄ ꝑ os eos eijciūt vo/
mūt et breuiter morbꝰ eſt peſtifer et mortal'.
cito int̄ficiēs niſi efficacit̄ ſuccurrat̄. Prīo
igit̄ ſunt cauſe morbi mitigāde diſſoluende
et deſtruēde ꝑ balneatōes calefactos diſſo/
lutiuas et liquefactiuas vnctōes vt eſt ana/
ciſon. yrilion. et hmōi Si ꝟo ꝑ mitigatiuaꝫ
nō ceſſauerit dolor tūc ad fortiores ꝓceden
dum ē medicīas diſſolutiuas. purgatiuas.
ſic in viatico ꝯtinetur. Huic paſſioni cog/
nata eſt yliaca ab ylion inteſtino dicta. Et ē
inteſtinū gracile ꝛ longū inuoluēs circūq̄/
qꝫ alia inteſtina. et eſt carne diſcooꝑtū vnde
valde eſt ſenſibile. Vn̄ ꝛ h̄ paſſio vocat̄ vna
de ꝑacutis ſm̄ Gal'. qꝛ vno die vl' duobꝰ in/
terficit. et iđo ꝑiculoſior q̄ ipſa colerica. cō/
ſimili tn̄ mō curatur. ex ꝯſimilibꝰ eī fere cau
ſis generat̄. ſed maxime ex apoſtemate. vt di
cit Conſtan.

De diſſenteria Cap̄. XLIX

Aliqn̄ etiā patiꝛ vēter ex ciboꝝ ⁊ hūo
rū lubricitate et acumīe vt ī diſſen/
teria lienteria ⁊ dyarria. et h̄ inter ſe
differūt vt di. ꝯſtan. ⁊ plat. Diſſenteria ē fluxꝰ
vētrꝭ cū excoriatōe inteſtini ⁊ ſāguinolenta
egeſtōe. ⁊ dr̄ a deſcidēdo. q2 ī ea inſcidūꝛ ite/
ſtina ⁊ fit ex colera naꝛali vł̄ innaꝛali īteſtina
corrodēte ⁊ excoriāte. qn̄ꝫ etiā fit ex fleuma
te ſalſo. et qn̄ꝫ ex melācolia aduſta. qn̄ꝫ ex
vicio epatis. ⁊ dr̄ epatica. qn̄ꝫ ex debilitate
ꝯtētiue ꝟtutꝭ ſāguinē retinere nō valētis. qn̄
ꝫ ex nimia ſāguiſ abūdātia maxie ī detrūca
tis. ſāguis eī ꝯſuetꝰ trāſmittiꝛ ad nutrimētū
mēbri qn̄ abſciſū ē mēbꝝ cū nō īuenit mem
brū qd̄ nutriat ſupabundantiā ī epate gene
rat et ꝑ incōtinentiā emittiꝛ. ⁊ dr̄ ꝓpͤ diſſen
teria. fit etiā ſepe vicio inteſtinoꝝ et tūc ſunt
tres ſpēs. ī ꝓma reſoluiꝛ inteſtinoꝝ vnctuoſi
tas ⁊ apparet egeſtio ſic̄ lotura carnis piguiſ
In ſcd̄a villi ſtōachi abradunꝛ et apparēt q̄l
raſure ꝑgameni In tertia ꝑ fruſtula emittū
tur inteſtina. et tūc apparēt carnoſe et neruo
ſe et arterioſe reſolutōes. ꝓma igiꝛ ſpēs bene
curaꝛ. ſcd̄a vix. tertia nūꝗ. ſił̄r epatica vix cu
ratur. diſſenterie igiꝛ ſig̃ ſūt ſanguinolenta
egeſtio torſio ventris dolor pungitiuꝰ qn̄ꝫ
igitur fit excoriatio inteſtinoꝝ ſupioꝝ. qn̄ꝫ
mediorū. qn̄ꝫ inferioꝝ. et ſm̄ h̄ variaꝛ do/
lor nūc in ventre ſuꝑmo. nunc circa vmbili
cū. nūc in infimo. Scd̄m igitur cauſarū di
uerſaꝝ genera diuerſificari ſolet etiā medi/
cina. ꝓmo igiꝛ ſolet mūdificari hūor peccās
deinde fluxꝰ intercipi et h̄ tam ſyropis q̄ꝫ ele
ctuarijs tam emplaſtris. q̄ꝫ vngētis ſtipticis
et ꝯſtrictiuis. interior ꝟo medicina iuuat ef
ficaciꝰ qn̄ in ſupiorībꝰ inteſtinis eſt materia
exterior vero plus adiuuat inferiora. ſtipti/
ca igitur et ꝯſtrictiua debet eſſe tam medici
na q̄ꝫ dieta.

De lienteria Caplm̄. L

LIenteria eſt fluxꝰ vētris cū indigeſti
cibi et potꝰ emiſſione qn̄ nł̄la fit īmu
tatio circa cibū. ſꝫ ſic̄ accipiꝛ ita emit
titur qd̄ ꝯtingit aliqn̄ ex villoꝝ ſtōachi abra
ſione. vn̄ ſtomachꝰ nō valet cibū retinere qn̄
fit ex viſcoſa et fleumatica hūoroſitate villis
ſtomachi et inteſtinorū adherente. aliqn̄ ex
apoſtemate. q2 tūc ī cibis plꝰ grauāꝛ ſtoma/
chus. et id̄o ſenſu nature moueꝛ ſtomachuſ
ad expellenda cibaria anteq̄ꝫ digeranꝛ. Cu/
retur hec infirmitas ſicut ſuꝑ̄ dicta. Dyar/
ria eſt fluxꝰ ventris ſimplex cum cibi digeſti
emiſſione abſq̄ꝫ ſanguinea egeſtione. Fit āt
aliqn̄ ex ciboꝝ multitudine et eoꝝ liq̄ditate
et acumine. Aliqn̄ ex colera peccante in q̄n
titate potiꝰ q̄ꝫ in q̄litate. q2 ſi q̄litatiue pecca
ret potiꝰ induceret diſſenteriā q̄ꝫ dyarriam.
qn̄ꝫ fit ex fluxu humoris ad inteſtina a ca/
pite defluentis et ea vel mordicantis vel lu/
bricantis et tūc emittit patiēs ſpumas ⁊ am
pullas. iuxta illud Ipo. q̄bꝰ ſpumoſe egeſti/
ones in dyarria apparēt. his a capite fleuma
defluit. h̄ fluxꝰ curatur ꝑ diete tenuitatem cū
multitudo ciboꝝ eſt in cā. ſi ex acumine dē/
tur refrigeratiua et humectatiua. ſi ex fluxu
hūoꝝ a capite dentur reumatis reſtrictiua.
Et hec de paſſionibus vētris iam dicta ſuf
ficiant.

De ydropiſi. Capitulum. LI

YDropiſis eſt error digeſtiue virtutiſ
epatis tumorem mēbroꝝ generans
vt dicit Conſtan. Dum em̄ virtꝰ di/
geſtiua debilitatur in epate ſupfluitates mł̄
te generantur in corꝑe q̄ vigore virtutis ex/
pulſiue exteriꝰ trāſmiſſe mēbroꝝ inflatiōem
generant. Fit autē tribꝰ de cauſis generaliꝛ
ex retentione ſuperfluitatū ꝑ̄ter naturam. ex
fluxu humiditatis ꝑ̄ter naturam. ex ꝓncipa
li diſtempantia q̄litatum ipiꝰ epatis. dū em̄
ſupfluitates ꝑ̄ter naturam retinētur vt men
ſtrua emorroide. et hmōi. ex eaꝝ retentione
opprimuntur virtutes. ſupfluitates generan
tur. ex quibꝰ membroꝝ inflatio ſeq̄tur. ex flu
xu ꝟo hūiditatis ꝑ̄ter naturam diſſoluūtur
ſpūs. debilitātur ꝟtutes. ſupfluitates ex in/
digeſtōe ſupuenientes inflatōem membro/
rū efficiūt. ex q̄litatū diſtempātia errat ꝟtus
digeſtiua in epate q̄druplr̄ ſm̄ q̄ttuor q̄lita
tū ꝯiūctōem. et ſic fiunt q̄ttuor ſpēs ydropi
ſis ſm̄ exceſſum q̄ttuor qualitatū. ꝓma ē len
tofleuma ex diſtempantia frigiditatis et hu
miditatis. ⁊ dr̄ ab albo fleumate. lentos aūt
album dr̄. Scd̄a eſt yppoſarca vel anaſarca
ex diſtempantia frigiditatis et ſiccitatꝭ. Ter
tia ſpēs eſt achites ex diſtemperantia calidi
tatis et humiditatis. Quarta ſpecies ē tym
panites ex diſtemperantia caliditatis ⁊ ſic/
citatis. Fiunt autem hoc modo dum humi
ditas et frigiditas in epate diſtemperantur
virtus digeſtiua debilitatur. qua debilitata
ſupflua generantur. q̄ ꝟtus expulſiua tranſ
mittit ad exteriora. vn̄ vehemēs accidit īfla/
tio. frigiditate ⁊ ſiccitate diſtempata ī epate

ſit̃r ꝟtꝰ digeſtiua diſtẽpat̃ ⁊ debilitat̃ ⁊ aliqñ tulũ expulſiua. ⁊ iõ ſupflua nõ emittit ad cutis exteriora. ſꝫ ſub carne retinẽt̃. et iõ h̃ ſpẽs dr̃ yppoſarca. i. ſub carne vł iuxta carnẽ. Ex diſtpantia aũt caloꝛꝭ ⁊ hũiditatꝭ ꝑ diſſolutõꝫ ſpirituũ debilitat̃ vtraqꝫ. ſ. ꝟtꝰ digeſtiua ⁊ expulſiua. vñ ſupflua ꝑ totũ coꝛpꝰ nõ expellũt̃ ſꝫ int̃ vẽtrẽ ⁊ ſiphach tantũmõ retinẽt̃. et hec ſpẽs dr̃ architeſ. q2 vent̃ eoꝝ ꝑcuſſus r̃ſonat ſic vter. archis eñ vter dr̃. Caliditate ⁊ ſiccitate diſtpatꝭ ſpũs diſſoluũt̃. ⁊ ſic debilitata vtraqꝫ ꝟtute ſupflua ex indigeſtõe ſurgentia ꝑ calidũ ⁊ ſiccũ ĩ groſſã fumoſitatẽ r̃ſoluũt̃ q̃ nõ expellũt̃ ꝑ totũ coꝛpꝰ ſꝫ circa vẽtrẽ retinẽt̃. ⁊ h̃ ſpẽs tympaniteſ dr̃. q2 ad modũ tympani ſonat vent̃. In pma igit̃ ſpecie inflatio ẽ ꝑ totũ coꝛpꝰ ſupficies alba ⁊ molł. digitus carni ĩpꝛeſſus ſignũ foꝛamĩs fac̃ ⁊ paulatim ĩ ſe poſtea redit. vꝛina eſt diſcoloꝛata alba et ſpiſſa. In ſcda ſpẽ nõ eſt tãta inflatio ſꝫ fetet eoꝝ caro. vꝛina eſt diſcoloꝛata ⁊ tenuis. In tertia ſpẽ eſt vent̃ inflatꝰ ⁊ ſonat ꝑcuſſus ſic vter. vꝛina rubea ⁊ ſpiſſa In q̃rta ſpẽ extẽdit̃ vent̃ ⁊ ſonat ſic tympanũ. vꝛina ẽ coloꝛata ⁊ tenuis. collũ ⁊ extrema efficiũt̃ gcilia. et nares acute. oculi ꝯcaui ⁊ rotundi. due pꝛime ſpẽs pñt curari añ ꝯfirmatiõeꝫ. due ſcdẽ añ ꝯfirmatõꝫ vix curãt̃ poſtea ꝟo nũqꝫ. ydropicus ḡ eſt coꝛpe tumidꝰ molł gũis ⁊ põderoſꝰ ⁊ ſitibũdꝰ q̃ q̃nto plꝰ bibit tãto plꝰ ſitit. ⁊ q̃ q̃nto plꝰ bibit tãto plꝰ paulatĩ deficit ⁊ amplꝰ ĩturgeſcit. Talibꝰ q̃dẽ diuerſimode patiẽtibꝫ diuerſimoda exhibet̃ medicĩa. eis tñ valent vẽtoſitatꝭ extenuatiua. hũoꝛꝭ ĩtercutanei cõſũptiua ⁊ ꝟtutꝭ digeſtiua ĩ epate ꝯfoꝛtatiua. de q̄bꝫ oibꝰ ſe expedit ĩ viati. Conſtan.

De ictericia Ca. LII

Ictericia ſiue aurigo eſt cutꝭ defedatio abſqꝫ ipiꝰ ineq̃litate. ⁊ dr̃ in plat̃. q tres ſũt ſpẽs ictericie crocea ex colera nałali. viridis ⁊ nig̃. pma vocat̃ aurigo q2 citrinũ efficit hoĩeꝫ ad modũ auri. alia vocat̃ peganitꝭ. i. viridis. ex colera eñ pꝛaſiua viridicat̃. tertia melãchiton. i. nig̃. q2 ex colera nig̃ gignit̃ ⁊ aduſta. Fit aũt ex feruoꝛe ⁊ ebulitõe ſãguis ĩ colerã trãſeũtꝭ. ex caloꝛe ſupabũdãte ⁊ ſãguinẽ inficiẽte. vñ defert̃ cũ ſanguie ad cutꝭ ſupficiẽ ⁊ ipaꝫ ĩficit ⁊ ĩmutat. aliqñ fit ex opilatõe ſupioꝛꝭ vł inferioꝛꝭ poꝛi ciſtis felł. Vñ colera redũdat ad epar ⁊ ſãguinẽ inficit. aliqñ fit ex apoſtemate ł febꝛe cõtĩnua ſãguinẽ ĩmutãte ⁊ adurẽte. aliqñ ex coꝛruptõe aerꝭ ł cibi ł potꝰ coꝛrupti. ł ex moꝛſu ⁊ pũctura reptił venenoſi. his modis ſãguiſ inficit̃ ⁊ ad nutrimentũ mẽbꝛoꝝ trãſmiſſus ea ſm̃ ſuã infectõꝫ inficit ⁊ coꝛrũpit. Ictericiã ḡ maxie calidã h̃ ꝯcomitãt̃. totiꝰ coꝛpis infectio. dextre ptꝭ calefactio. ſitis. oꝛis amaritudo. doloꝛ frontꝭ. tinnitꝰ auriũ. vꝛina coloꝛata. cuiꝰ ſpuma eſt crocea viridis ł nigra. oĩa q̃ de coꝛpe emittũt̃ pdicto coloꝛe inficiuntur ex opilatõe ſupioꝛi cauſata immutat oĩa inferioꝛa: ita vt oĩa ſint ſic valde tincta. Cõuerſo aũt ẽ ſi ex inferioꝛi. oĩa ſupioꝛa ſũt magꝭ tincta ⁊ inferioꝛa minꝰ. Si aũt fuerit ex febꝛe ⁊ ex vi nał ꝑꝰ. vij. diẽ in aliq̃ die cretico cũ diminutõe febꝛꝭ ⁊ alleuiatõe patiẽtꝭ ⁊ ſinthomatꝭ remiſſione bonũ ꝓtẽdit. tał coloꝛatio ſigt materiã febꝛis tũc purgari. Si aũt fuerit vi ſinthomatꝭ ſic ſolet accidere ante vij. diẽ piculũ ꝓtendit. ſigt eñ materiã petere ſupioꝛa vł ꝓpt̃ ſui multitudineꝫ vł ꝓpt̃ ſui fumoſitatẽ ⁊ acumẽ ſic exꝑſſe di. Gal. ſup amphoꝝ. Solet itaqꝫ tał paſſio curari ꝑ ſãguinis minutõꝫ. ꝑ infrigidantiũ ⁊ alterantium appoſitõꝫ maxie ſup regionẽ epatꝭ q̃bꝫ potiſſime inficit̃ ĩpe ſanguis ſic ĩ ſuo fõte. dãtur itaqꝫ interiꝰ et in dieta et in medicina ea que repmũt caloꝛẽ. mũdificant ſanguinẽ ⁊ alterant malã ĩpaꝫ ſanguinis diſpoſitõꝫ. ⁊ ſi fuerit ex opilatõe dant̃ ea q̃ ſunt diuretice virtutis et aperitiue non tñ nimis calide vtꝫ in viati. Conſtan.

De emoꝛroide Ca. LIII

Emoꝛroide ſunt q̃nqꝫ vene exiſtẽtes in ano ex q̃bꝫ diuerſe paſſiones fiunt ſꝫ inflatio. retẽtio. fluxꝰ. q̃nqꝫ autem ſupfluitates vi nał trãſmittũt̃ ad partes. et ruptꝭ venis ilł emittũt̃ ⁊ coꝛpꝰ a diuerſ egritudinibꝫ liberat̃. ſꝫ ſi fuerit fluxꝰ immoderatus varie efficiũt̃ paſſiões. qñ ꝟo ꝓpt̃ ꝯſuetudinẽ retinent̃ maxie egritudines ꝯſequunt̃ vt ydropiſis. ptiſis. mania. ⁊ melancolia. ⁊c̃. Inflant̃ aũt h̃ mõ ſupfluitates ſpiſſe et feculente ad venaꝝ oꝛa deſcẽdentes ea ĩſpiſſant ⁊ ingroſſant. vñ fit inflatio. aliqñ oꝛificia venaꝝ ex intẽſa ſiccitate coartant̃ ⁊ inſpiſſant̃. qñqꝫ ꝑ nimio fluxu vꝛunt̃ a cyrurgicꝭ ⁊ cicatrizant̃ et tũc aut vix aut nũqꝫ aperiunt̃. aliqñ ex ſanguinis ſpiſſitudine venarũ capita opilant̃. aliqñ ex nimio ſanguinis acumine ⁊ liq̃ditate plꝰ debito apiunt̃. Retentionẽ nimiã hec ꝯſequunt̃ grauedo capitꝭ. palloꝛ faciei. liuiditas. põderoſitas renũ ⁊ coxarum.

diſpoſitio ad ydꝛopiſim. et ad ptiſim nimiū
fluxū ſequit̃ debilitas et extenuatio corpoꝛꝭ
mutatio coloꝛis. doloꝛ et toꝛſio inferioꝛis
ꝑtis corꝑis. ⁊ ſi fuerit ꝯtinuꝰ nimis ĩmode/
ratus peſſimas inde generat paſſiones. Si
ꝟo nimis fluant oꝛificia venaꝝ reſtringant̃
reſtrictiuis medicinis. paulatim tñ maxime
ſi fuerit moꝛbꝰ inueteratꝰ ne ſanguis ſubito
reꝑcuſſus ad aliqđ mēbꝛū refundat̃ et peioꝛ
moꝛbꝰ generat̃. Uñ Ipo. emoꝛroidas ſanã/
ti antiq̃s ſi nō vna relicta fuerit ꝑiculū erit.
ſi ꝟo nimis claudunt̃ aꝑtiuis ⁊ rarefactiuis
aperiantur.

De doloꝛe renū Cap. LIIII.

D Oloꝛ renū a grecis nefreneſis đꝛ. q̇
doloꝛ affinitatē hꝫ cū colica paſſiōe
differūt tñ qꝛ doloꝛ colicoꝝ mutabi
lis eſt et inſtabilis. q̈tidie ei mutat̃ de vno la
tere ad aliud latus nefreneticoꝝ doloꝛ ſtabi
lis eſt. Patiunt̃ aūt lūbi ſiue renes aliqñ ex
tumoꝛe. aliqñ ex hūoꝝ repletōe. aliqñ ex ven
toſitate. aliqñ ex lapide. oīa iſta grauiſſimuꝫ
inferūt doloꝛē. maxime ſi fuerit caloꝛ ĩ cau/
ſa. cuꝰ ſignū eſt vꝛina incenſa et doloꝛ acutꝰ
et pūgitiuꝰ. ſi ꝟo frigiditas fuerit in cã cru/
da erit vꝛina et lentus doloꝛ. lapis et arenu
le et alie ſuꝑfluitates diuerſe in renibꝰ gene/
rant̃ ſepe et h̄ p̄cipue ex potu aque limoſe et
groſſa dieta. Ex his eñ fiūt opilatiōes in re
nibus vl̄ veſica. ⁊ qñq; in eſſentiã lapidis vl̄
arenulaꝝ ꝑ intenſi caloꝛis actōeꝫ trãſmutãt̃
habentes lapides ꝯcomitant̃ multa incom
moda. ſ. difficultas vꝛinandi. colica. Ex hu/
iuſmodi eñ opilatione lapidis opilant̃ vie
vꝛinales. aliqñ in ꝑte et fit ſtrãguiria qñ q̇s
cū difficultate et guttatim mingit aliquãdo
ex toto et tūc oīno denegat̃ et diſſuria đꝛ. ex
hūoꝛibꝰ eñ viſcoſis in renibꝰ et in veſica co/
agulatis fit calculꝰ. iuuenibꝰ p̄cipue fit ĩ re/
nibꝰ. in pueris aūt in veſica. qꝛ collū veſice ĩ
eis eſt ſtrictū ꝓhibens vꝛinaꝫ exire vñ lapis
generat̃. vt di. Conſtan. In pueris etiã vꝛi
na eſt magis groſſa ex viſcoſa dieta. res aūt
viſcoſa magis eſt habilis ad coagulatiōem
⁊ ꝯglutinatōꝫ. ⁊ iō ſepe ĩ ꝑuul̄ generat̃. Cog
ſcit̃ ãt qñ lapis eſt in renibꝫ vl̄ mat̃ia lapidis
ꝑ doꝛmitatōꝫ pedis et coxe dextre partis ſi
in dextro rene ſit cauſa. ſiniſtre ꝟo ſi in ſini/
ſtro. ſi ꝟo fuerit ĩ veſica doloꝛ aut pectinem
⁊ periconeon circa ſentit̃. Preterea arenule
veniētes a renibꝰ ſunt rubee. a veſica ꝟo albe
Lapis ãt generatꝰ ab hūoꝛibꝰ viſcoſis diſ/
ſoluit̃ faciliꝰ ⁊ educit̃. Ex arenulis ꝟo diffici
lius ſoluit̃ ⁊ curat̃. In mulieribꝰ aūt rarius
generat̃ lapis q̈ꝫ in maſculis ꝓpt̃ meatꝰ largi
oꝛes et ꝓpt̃ debilitatē caloꝛis deſiccantis hu
moꝛes et putrificantꝭ ⁊ ꝓpt̃ purgatōes freq̄n
tioꝛes. multa eñ ſuꝑflua ab eis ꝑ menſtrua
educunt̃. Sic infirmi ſunt purgãdi in cali/
dis et apertiuis ſepiꝰ balneandi. cibarijs di
geſtibilibꝰ r̃ficiēdi ⁊ potibꝫ ⁊ medicinis diu/
reticis aꝑtiuis ⁊ mūdificatiuis refouendi ⁊
aſſuefaciēdi. et aliqñ arti cirurgice dimittē/
di maxīe pueri. ſcđo adoleſcētes. ĩ ſenectute
ꝟo inciſio ꝑiculoſa eſt. qꝛ vltra. xl. annū hec
paſſio nō curat̃. vt đꝛ in amphoꝝ. q̇cūq; ne/
frenetici vltra. xl. annum nō ſanant̃. etiã acci
dit inuoluntaria vꝛine emiſſio q̄ dyampnes
vl̄ dyabetica paſſio vocat̃. ⁊ h̄ accidit ſ̄m cō
ſtantinū ꝓpt̃ defectū ꝯtentiue ꝟtutꝭ. mlt̄a eñ
⁊ foꝛtis attractio hūoꝛis ad renes et multa
fit emiſſio ſuꝑfluitatis ad veſicã quam ferre
nō ſuſtinens a ſe reijcit ꝑ vꝛinã. aliqñ etiã ac
cidit ex mollitione neruoꝝ ⁊ relaxatōe lacer
toꝝ in collo veſice. qñq; accidit ꝓpt̃ grauita/
tē ſomni ⁊ multitudinē hūoꝛis. vtꝫ in puerꝭ
ignoꝛantibus ⁊ lectulo vꝛinantibꝫ ⁊ bibulis
ebꝛioſis. ꝓꝓꝛie eñ ꝓꝓꝛiū eſt ſuſtinētibus hãc
paſſionē q ſꝑ ſitiūt et vix etiam aqua ſatiari
pñt. vt dic̃ Conſtan. vñ ſicut eam bibunt ſic
eam ſtatim mingūt. aliqñ fit ex hūoꝛe ſubi/
to meatus vꝛinales ꝯſtringente. et ꝯtentam
ibi hūiditatē vi oppꝛeſſionis educēdo. iſtam
turpē infirmitatē patiētibꝰ neceſſaria ſūt re
pꝛeſſiua caloꝛis ⁊ ſtiptica ꝯfoꝛtatiua caloꝛꝭ
renū extinctiua ⁊ neruoꝝ emollitoꝝ ad ſta/
tū debitū reuocatiua. hec fit ꝑ potōes ⁊ ele/
ctuaria ꝑ cathaplaſmatōnes ⁊ vnguēta. ca/
uere tñ dꝫ prudens medicꝰ ne apponat ĩ hoc
caſu nimis humida. qꝛ plus remolliendo le
derēt. nec etiã nimis ſicca qꝛ caloꝛē acuerēt.
ſed modo iſta mō illa vt ex frigidis locꝰ pati
ens humectet̃ et infrigidet̃. ex ſiccis ꝟo coar
tet̃ hūiditas et mēbꝝ patiēs ꝯfoꝛtet̃. ſuꝑ oīa
dieta ſit tꝑata. qꝛ calida nimis nocēt renibꝫ
et lūbis. nimis etiã frigida digeſtiuã ꝟtuteꝫ
retardãt in ſubã ⁊ ꝯcauitate epatꝭ ⁊ ꝯſilium
eſt dare in talibꝫ tꝑata ⁊ ꝯpoſita. qꝛ tal̄ ſolet
eſſe materia atq; cauſa.

De hernia. Ca. LV

H Ernia đꝛ pellicl̄a vētrꝭ. ſ. ſiphat. cre/
patura. Siphat eñ q̄dã pellicula ē
q̄ mēbꝛoꝝ nutritiuoꝝ a generatiuis
eſt diuiſiua ſicut dyafragma đꝛ pellicula q̄

int̄ ſpūalia mēbra ⁊ nutribilia ē interpoſita
Qñ igit̄ ɔtigit ſiphat vl' p diſcōtinuatōꝫ vl'
p diſtētatōꝫ rūpi. vl' etiā p calorē diſſoluētē
vel hūiditatē relaxantē remolliri etiā ɔtigit
inteſtina inferi⁹ labi ⁊ i oſſeū teſticuloꝝ .ſ. fol
liculū nō ſine dolore recolligi ⁊ diffūdi. Fit
āt iſta diuiſio vl' relaxatio aliqñ a cā extrīſe/
ca .ſ. a nimia corpiſ exercitatōe vt i lucta ⁊ pa
leſtra. aliqñ ex ɔcuſſiōe vl' ex caſu. ⁊ hmōi. ali
qñ ex nimia mēbroꝝ ſupioꝝ diſtēſione ⁊ co/
natu. ſic ex nimio cantu clamore. ⁊ hmōi. ali
qñ ex cā intrinſeca ſic ex nimia calorꝭ ītēſiōe
⁊ hūoꝝ calidoꝝ acumīe ipaꝫ pelliculā diui
dēte ⁊ incidēte. qñꝫ ex nimia hūiditate ner/
uos ⁊ lacertos relaxante. q̄cūqꝫ āt mō acci/
dat i pncipio facil⁹ curari pt ⁊ pcipue in iu/
uene. ſi vo mag fuerit ⁊ inueterata ⁊ cū rup/
tura nerui vix vl' nūqꝫ ɔſolidat̄ ⁊ difficile cu
rat̄. vt di. ɔſtan. Solet āt curari hernia per
dietā ⁊ medicinā ⁊ aliqñ p icisionē ⁊ cyrur/
giā. talib⁹ igit̄ dicūt autores valere ſtiptica ⁊
ɔſolidatiua ⁊ i cibo et i medicia ſic electua/
ria int⁹ ſūpta ⁊ etiā fomētatōes ⁊ balnea ex/
teri⁹ addita pit̄ ⁊ vngēta. Sup oīa d̄r valere
tenuitas diete. ⁊ ɔtinētia maxiē a coitu ⁊ etiā
oī motu. ſup oīa etiā a vētoſis ⁊ inflatiuis ta
lib⁹ ē cauendū. q2 dic̄ cōmētator ventoſitas
maxime nocet hernioſis.

De arthetica. Capl'm. LVI.

a Rthetica ē dolor ⁊ paſſio cū inflatōe
⁊ dolore. q̄ cū ſit i articul' manuū cy
ragra d̄r. in articul' vo pedū podag. i
ſcia d̄r ſciatica. Dꝫ āt fieri ex ſanguie coleri
co ⁊ hūore fleumatico. freq̄nti⁹ vo fit ex cau
ſa reumatica. ſanguis cogſcit̄ eſſe in cā ex ru
bore loci et calore ex eminētia venaꝝ ptꝭ pa/
tiētis ⁊ toti⁹ corpis. ex dieta calida pcedēte ⁊
humida ex etate ⁊ regione ſili. ex eo q maxie
moueſ in vēre. coleric⁹ hūor cogſcit̄ eſſe i cā
ex dolore vehemētiſſimo ⁊ neruoꝝ tenſione
⁊ ariditate ac calore ⁊ ptꝭ inflatiōe ex colore
rubeo cū croceo intermixto. ⁊ maxie moueſ
in eſtate ⁊ magꝭ ex dieta calida ⁊ ſicca ⁊ in re
gione ɔſili. Sepe etiā emittūt̄ multe coleri
ce ſupfluitates p vomitū ⁊ ſeceſſū. calida ob
ſūt. frigida pſūt. fleuma etiā cognoſcit̄ eſſe i
cā ex fleumatica habitudie. regiōe dieta eta/
te ɔſimili ex inflatōe loci ex dolore vehemen
ti. rubore modico vl' nullo. de reumatica cā
cogſcit̄ ex grauedie capitꝭ ⁊ hūoꝝ motu. titilla
tio ⁊ flux⁹ p nucbā et ſpatulā ſētit̄. peſſima ē
h infirmitas. q2 articulos ⁊ neruos digitoꝝ
manuū ⁊ pedū ɔhit ſubalez hūorē i manib⁹
detrahit et ɔſumit ⁊ aridas eas faciēs clau/
ſas reddit impotētes ad opandū eas effice/
re ɔſueuit nodoſis gibboſitatib⁹ digitoꝝ iū
cturas deformes facit. Hec infirmitas cito
curet̄. q2 ſi fuerit inueterata vix curat̄ maxie
qñ i durā ɔuertit̄ duriciā ⁊ nodoſā. Mate
ria itaqꝫ peccās dꝫ pmo purgari ɔgrua me
dicina ſubtrahi dꝫ ſāguis ⁊ minui ſi ſāguis
eſt in cā. calor etiā dꝫ repcuti frigidis. qñꝫ ē
cā hūor frigid⁹ ⁊ tūc dꝫ fomētari calidis em
plaſtris ⁊ vngētꝭ. a cibis groſſis abſtinēdū ē
⁊ pcipue ab inflatiuis. nā ventoſitas ſepe ag
grauat morbū iſtū.

De gutta ſciatica Capitulū. LVII

g Utta ſciatica d̄r dolor q̄ naſcitur ex
humorib⁹ deſcēdētib⁹ in neruū groſ
ſū q̄ eſt int̄ lacertos groſſos coxe ſiue
hauche. vt di. ɔſtan. Sepe āt fit ex viſcoſis
hūorib⁹ in ɔcauitate hauche ſe coadunātib⁹
qñqꝫ ex hūorib⁹ ſanguinolētꝭ cum colera ru
bea intermixtꝭ. ⁊ h oīa cā ſunt ſepi⁹ dolorꝭ. q̄
dolor deſcēdit in crura vſqꝫ ad calcaneuꝫ et
etiā vſqꝫ ad paruū digitū pedis. cui⁹ rō eſt vt
dicit ɔſtan. q2 a ſcia p mediū coxe ⁊ tybie di/
rigit̄ neru⁹ ad cauillā pedis exteriorē. ⁊ dei/
de vſqꝫ ad paruū pedis digitū. et iſta ē cā q̄/
re i paſſiōib⁹ ſcie dolor extēdit̄ vſqꝫ ad illum
digitū. inde eſt q q̄ hūt calculū i renib⁹ ſen/
tiūt eodē loco pedis formicatōꝫ ⁊ dormita/
tionē. ꝓpt̄ nerui opilatōꝫ Vñ nō pñt ſpūs de
bito mō currere ad illū locū. Dolor āt qñqꝫ
ē in vna pte qñꝫ i vtraqꝫ. ſꝫ peior eſt i ſiniſtra
qꝫ qñ eſt i dextera. cui⁹ rō eſt q2 in dextera p/
te maior eſt calor. q̄ materiā ibi collectā faci
li⁹ digerit ⁊ diſſoluit qꝫ in ſiniſtra vbi eſt mi
nor calor ⁊ materia eſt magꝭ ɔpacta In hac
paſſione minor eſt dolor pulſatio pūcta ⁊ ar
dor maxie i iuuenib⁹ calide ɔplexiōis. maxie
qñ calor eſt i cā. et valet in illo caſu minutio
ſanguis in ſophena vena .ſ. q̄ eſt ſub cauilla.
patiēs itaqꝫ eſt purgād⁹ ⁊ ſanād⁹ ſic i artheti
ca. Cauere āt dꝫ oīs ſciatic⁹ ſic ⁊ arthetic⁹ a
nimia plenitudie cibi ⁊ pot⁹ ⁊ pcipue a coitu
q2 maxie acuit reuma ⁊ ipedit digeſtōem ꝓpt̄
ſpirituū ⁊ puri ſanguis depditōꝫ vt di. ɔſtā.
Purget̄ itaqꝫ pmo corp⁹ iteri⁹ ⁊ tūc localia
ponāt̄ exteri⁹. alit̄ ei paꝝ pdeſt medicia exte
rius niſi materia q̄ morbi eſt cā pus intrin/
ſecus minuat̄. vt dic̄ ɔſtan. Dyaſcorides qꝫ
dicit multū pdeſt ſciaticis ſi fomētat⁹ fueric
loc⁹ doloris cū calido fimo bouis. potenter

eñ deſiccat maxie ſi cũ galbano ꝛ ture ꝛ aceto fuerit reſolutus.

De podagra Ca. LVIII

Podagra ſm ꝯſtan. eſt dolor pedũ ꝛ maxie calcanei atq̃ plãte cũ diſtenſione nerui atq̃ pulſatõe Naſcit aũt ex malis hũorib' ad calcaneũ deſcendẽtib' q̃ ſi fuerit frigidi ꝛ groſſi nimia fit extẽſio atq̃ tumor. ſꝫ nõ multũ pũgitiu' dolor. nec pt tñ magn' fuerit tumor. q2 pedes ſpoliati ſũt ꝛ denudati a carne. ꝛ iõ nõ pñt mltũ tumeſcere. tumor eñ naſcit in carnoſis mẽbꝛ. h paſſio naſcit in ſuauẽ vitã ducentib' ꝛ q̃etaꝫ q̃ paꝝ ſe exercitãt. q̃ a ſupfluis hũorib' corpora nõ emũdãt maxie cũ multũ comedant atq̃ bibãt. ex talib' eñ generãt ſupflui hũores q̃ reumatiʒãt ad pedes ꝛ maxie qñ ſunt debiles ſupfluã materiã expelle nõ valẽtes. ꝛ maxie h accidit ex nimio coitu. totã eñ cõcathenatõꝫ corpis coit' ipe mouet vt di. Cõſtan. et calefacit et iõ mouet hũores et laxat neruos ꝛ rũpit. Uñ accidit q eunuchi ñ podagriʒant. q2 non coeunt. ſilr nec pueri nec mlieres niſi raro. et h q2 mẽſtruis expurgãt Uñ Jpo. mulieres nõ podagriʒãt niſi forte mẽſtrua defecerit. h ĩfirmitas adueniẽs iuuenib' ĩ vere i. xl. dieb' curat. ſꝫ ſi in autũno aduenerit et durauerit vſq̃ ad hyemẽ difficile erit eã curare vt dr in amphoꝝ. cui' rõem reddit cõmẽtator ſm iudiciũ aſtrologie ſic. pma inq̃t etas lune calida eſt et hũida. ſcda eſt calida et ſicca. tertia frigida et ſicca. q̃rta frigida ꝛ hũida Jn pma itaq̃ etate p caliditatẽ diſſoluit materia p hũiditatẽ diffundit Jn ſcda etate et q̃rta ꝯſuat ipa materia Jn pma ãt etate lunatõis ſeq̃nti pfecte digerit. Uñ in ſcda etate lunatõnis calide ꝛ ſicce ex toto materia ꝯſumit et infra. vj. ſeptimanas q̃ ſũt. xl. dies plena fit curatio maxie i eſtate in autũno eñ ꝛ i hyeme materia ẽ nimis cõpacta ꝛ inobediens digeſtõi. Materia igit h' paſſionis pmo purget. deinde frigidis exteri' in pncipio repcutiat. nõ eñ ſũt calida ꝛ diſſolutiua ꝓponẽda in pncipio cũ ſit cauſa reumatica. ꝛ ſi materia ſit frigida ne reuma pl' irritet. ꝛ iõ vtẽdũ eſt in pncipio repcuſſiuis fortiorib' in cã calida ꝛ remiſſiorib' in frigida ne forte materia indureſcat. deinde apponẽt ſuffumigatões fomẽta ꝛ vnctiones calide vl frigide ꝓut materia tũc req̃rit. leui dieta ꝛ cpata patiẽs vtat. a coitu ſup oĩa caueat. leue ꝛ mediocre exercitiũ iniungat

De apoſtemate Ca. LIX

Apoſtema ẽ ſupfluoꝝ hũoꝝ ĩ mẽbro aliq̃ collectio putrefactõeꝫ faciẽs et tumorẽ vt di. ꝯſtan. Cõtingit ãt mẽbꝛũ apoſtemari aliqñ ex cã exteriori. vt dic Conſtan. ſic ex pcuſſione vulnere. caſu. fractura. ꝛ concuſſione. ab omnib' eñ talibus mouent hũores ꝛ ad locũ ſepe ꝯfluũt patiẽtẽ q̃ mutuo ſe ꝯculcantes caleſiũt et putreſcunt. Aliqñ ãt ab interiori. ſ. ex abundãtia hũoꝝ corruptoꝝ q̃ ſepe ꝯfluũt ad locuꝫ aliquẽ ꝛ ꝯcurrũt. ꝛ h dupl' fit. q2 aliqñ ex aduntiõe materie in ꝓpo mẽbro. aliqñ ex fluxu materie de vno mẽbro ad aliud. et tal' fluxus p'ẽs ſunt cauſe ſic di. ꝯſtan. pma eſt fortitudo mẽbri expellẽtis. q2 q̃dã mẽbra pncipalia ꝛ nobilia exonerant ſe a ſupfluis ſic cerebrũ ab hũore fleumatico ſe exonerat atq̃ fumo Scda cã ẽ debilitas mẽbri recipiẽtis mẽbra ei dbilia rcipiũt ſupfluitates a ſupiorib' fortiorib' deſcẽdẽtes ſic cutis caro ꝛc. Tertia cã eſt multitudo hũoꝝ q̃ cuꝫ ſint ſupflui in maiorib' venis refũdũt ad minores mẽbroꝝ ꝯſimiliũ eẽntiã ſubintrãtes. et qd ſupfluit ad nutrimẽtũ fluit ad mẽbꝝ et claudit pncipalis via et facit apoſtema. q̃rta ẽ largitas meatuũ p q̃s facile fluũt hũores de mẽbro ad mẽbꝝ. Quĩta cã eſt liq̃ditas humoꝝ ꝛ ſubtilitas q̃ de facili motu facil' diffundũtur et diffuſi in aliq̃ mẽbro recolligũt. et ibi artitudine mẽbri coartati ꝯculcãt ꝛ ad putredinẽ diſponũtur. Sexta cã eſt ſuppoſitio mẽbroꝝ. nalr inferiora mẽbra recipiũt ſupfluitates ſupioꝝ mẽbroꝝ ſic mẽbra capitis deponunt ſuas ſupfluitates qñq̃ ad lacertos et venas gutturis et fit ſquinãtia. qñq̃ ad membra pectoris ꝛ fit peripleumonia et pleureſis. et ſic de aliis. Fit aũt apoſtema h mõ dũ hũores q̃ntitatiue peccãtes ꝛ a calore ꝯſumi vl' a ṽtute expelli nõ valẽtes recepti in ꝯcauitatib' mẽbroꝝ ebulliũt et putreſcunt et ſic paſta in furno poſita ab igne deſiccat in ſupficie cruſtulã quãdã recipit ſub q̃ manet humor ita collect' p calorẽ ebullitionis q̃ndã cruſtulã facit ſub q̃ latet hũor putridus atq̃ tumet. et talis tumor dr apoſtema. et aliqñ fit de vẽtoſitate et dr bubo. aliqñ ex humore ſimplici ſic ex ſanguie fit fleumon. cui' ſigna ſunt rubor ex calore ſãguis duricies ꝓpt multitudinẽ et caloreꝫ aq̃ſiora ꝯſumentẽ. pulſus. i. ſaltus ꝓpt ventoſitatem ſiue fumoſitatẽ impellẽtẽ dolor ꝓpt extenſio

nē calor ꝓpᵗ calidam naturā tumor ꝓpᵗ materie mľtitudinē. Fit etiā sic apoſtema ex ſimplici co.rub.et ď herisipila.id ē.ſacer ignis ꝑ antifraſim. Fit et aliud ex colera pura: et corrodit mēbꝝ cui inſidet.ꝛ ď a medicis her pes eſtiomenꝰ.qͥ ſeipm corrodēs. Fit ſimili mō apoſtema ď fleumate.ꝛ ď zimia ſiue palus.q: ſicut in palude eſt multū ſuperfluitatis ꝛ limoſitatꝭ ita i h apoſtemate cui ſi impſſerꝭ digitū cedit impreſſioni.q: ꝑ fluxibilitatē digito īpmenti cedit ꝛ in medio foramē appa ret q̄ſi ſignū foraminis.ſꝫ poſtea remoto digito dū materia redit ad mediū totū illď iterū adimpleť. Iſtiꝰ apoſtematꝭ ſunt ſig̃ albedo. q: materia eſt alba ꝛ mollicies.q: materia liq̄da ꝛ dolor lentꝰ q: materia frigiditate ſua minuit ſenſibilitatē. Cōtraria ſūt ſig̃ in apoſtemate de colera rubea.q: calor ē multꝰ cū materia valde calida.rubea cuꝫ citrinitate. q: colera nō ē rubea ſed crocea.magnitudo adeſt doloris et pūcture.q: materia ē acuta ex melancolia fit apoſtema ꝛ ſi materia tota fuerit extra fit ſclirosis ſi pti intra ꝑ ptī extra fit apoſtema.qď ď cancer ad ſiľitudinē cancri.ſicut em̄ in cancro dorſū eminet ꝛ brachia ſūt extēſa i lateribꝫ.ita in h apoſtemate q̄daꝫ eſt tumor vice dorſi.ramuſculi vo hūoꝝ ſūt hincinde expāſi vice brachioꝝ.paulatim etiam ſerpit corrodēdo carnē ꝛ neruos ſenſibiliter ad modum cācri. Uñ ſig̃ illiꝰ ſūt ingēs duricia.q: cū materia ſit terreſtris ꝛ melancolica multū ē ꝯpacta.color eſt liuidꝰ q: materia nō eſt ex toto nig̃.dolor eſt paucus aut nullꝰ ꝓpᵗ eiꝰ inſenſibilitatē.q: materia duas hꝫ mortificatiuas q̄litates.ſ.frigiditatem et ſiccitatē.corrodit āt ſꝑ carnē ſanā ꝛ corrumpit vſq; ad radices neruoꝝ.ꝛ etiā inficit ipſa oſſa q̄ attigit.ꝛ iō morbꝰ iſte peſtifer ē ꝛ duriſſimꝰ ad curandū. Inť iſta āt corroſiua apoſtemata talis eſt ordo.q: noli me tāgere cancroſū eſt apoſtema i facie ꝛ corrodit paulatī ſꝫ minꝰ aliis. Cācer vo magꝭ.adhuc magꝭ lupus.maxīe vo herisipila.fiſtula vo nō corrodit ſꝫ putrefacit interiꝰ.carnē.ſ.ꝛ neruos cōtrahit ad ſaniē ꝛ q̄nq; corrumpēdo neruos diſſoluit oſſa. Accidit aūt freq̄nť ex vulnere male cuſtodito q̄n ſuppoſitū os ſanie inficiť Uñ nutrimētū adueniēs in ſanieꝫ cōmutať ſicq; rūpiť ſuꝑficies ꝛ fluit.aliq̄n āt ꝯſolidať aliq̄n iterꝝ rūpiť.ꝛ ſi fuerit multū inueterata vix curať In circuitu āt vulnerꝭ ſepꝰ multa orificia inueniūť ꝛ oriūť. Dꝫ ei fiſtula iteriꝰ vulnꝰ ꝓfūdū.i ſuꝑficie vo āguſtū atꝫ artum Cācer vo ecōuerſo exteriꝰ mľtū pꝫ interiꝰ anguſtať.ꝛ iō difficiliꝰ ē ad curādū. Aliq̄n naſciť fiſtula ex reumate ſiue vulnere ꝓcedente aliq̄n ex apoſtemate male curato ꝛ maxime q̄n nimiū humectať et fit diuerſa foramina aquā diuerſi coloris emittēria mō albā mō citrinā.ꝛ ſi foramīa ī vno loco claudūtur in alio naſcūť. Sūt ꝛ alia apoſtemata q̄ ex oppoſita materia generāť vtꝫ ī antrace quē cōſtā.vocat carbūculū.q: vrit vt carbo. Fit āt de materia valde furioſa ꝛ venenoſa ꝛ de materia ꝯpoſita qď pꝫ ꝑ lineas diuerſoꝝ colorū. Dꝫ ei ꝓgulatā formā ꝛ ſūt ibi q̄dā rubee linee ſāguinee.ꝛ q̄dā crocee ꝛ colerice q̄daꝫ ſubalbide ꝛ fleumatice.q̄dā liuide ꝛ melācolice.q̄dā flaue a ſalſo fleumate.et ſic de aliis hūoribꝰ inaťalibꝫ. Sig̃ āt antracꝭ ſūt dolor intollerabilis arſura ꝛ pūctio i ꝓfūdo in capite apoſtematꝭ puſtula q̄dā oriť ſiue veſica ꝓtendēs calorē atteſtāteꝫ hūori dn̄anti. In colorat ōe āt ꝓgulata forma diuerꝭ coloꝝ lineis diſtincta.videť etiā q̄ſi trahi ad fundū cū q̄dā filo adherēte ſuꝑficiei veſice i medio Ad curatōꝫ itaq; apoſtematū ſolēt apponi ī ꝑncipio repcuſſiua niſi materia fuerit furioſa ꝛ venenoſa vt i herisipila ꝛ antrace.nā i talibꝰ nō ſūt apponēda repcuſſiua.ſꝫ potiꝰ mitigatiua ne maťia venenoſa repcutiať ad interiora mēbra ꝛ maiꝰ inferat nocumentū.deinde q̄n apoſtema eſt i ſtatu ſolēt apponi ſolutiua remollitiua ꝛ maturatiua.apto vo apoſtemate ſiue rupto ꝛ educta ſanie inſiſtēdū ē mūdificatiuis rādē ꝯſolidatiuis ꝛ bone carnis regeneratiuis. Ad alia apoſtemata q̄ꝝ ſint homata ſūt peiora ad fortiores medicinas ꝓcedendū ē ſicut ꝯ cancꝝ ꝛ fiſtulā.ꝛ hmōi ibi ꝭm materiā peccātē patiēs ꝑmo interiꝰ ē purgādꝰ.deinde localibꝰ remediis inſiſtendū.ꝯ cancꝝ vo vritiuis ꝛ carnis mortue corroſiuis eſt vtendū.contra fiſtulam deſiccatiuis et ꝯſūptiuis ac ſaniei mūdificatiuis q̄ ſi nō ꝓſūt cyrurgie cōmittāť.tutiꝰ em̄ ē vt vna pticula corpis ſani corrupta vrať vľ ꝑcidať q̄ꝫ reliq̄ ps in poſterꝝ corrūpať. Contra apoſtemata vo venenoſa ſicut ꝯ antracē cito ꝛ caute eſt remediū apponendū q: cito interficiūt niſi celeriꝰ ſuccurrať. Cōſiliū igiť eſt vt i ꝑncipio ſi aliud nō īpediat fiat fleubothomia i eadē pte i ꝓriori frōte loci collectōis.minuere ei i pte oppoſita i tali caſu nō ē tutū ne materia trahať ad corpꝰ vel ad mēbꝝ nobile cū

ſit venenoſa. tūc neceſſe ē vt tyriaca cū vino
calido p os offeraẗ ꝛ ſup locū doloꝛ liniaẗ.
ꝙ ſi ꝓbata fuerit tyriaca ꝛ verꝰ fuerit antrax.
materiā ſiccā ꝛ venenoſā extrahet. ꝛ ita deſic
cabit ꝙ poterit ipaȝ pulueriȝare ad moduȝ
cineꝛ ꝛ tūc recēs ē apponēda ſepiꝰ donec rū
paẗ apoſtema. q̄ rupto nō ē timēdū piculuȝ.
Idē facit vitellū oui cū ſale piſtatū ꝛ frequē
ter apoſtemati appoſitū. doloꝛē ei mitigat et
apoſtema rūpit. vt dicit cōmentatoꝛ

De vlcere. Ca. LX.

Ulcera dicūẗ q̄dā veſicule q̄ ex īntercu
taneo hūoꝛe ſepiꝰ i coꝛpe vndiꝙ oꝛi
unẗ ꝛ vocanẗ a ꝯſtan. i fine viatici vl
cera eo ꝙ i ſupficie cutꝭ acumie hūoꝛꝭ faciūt
ſolutōȝ ꝯtinuitatꝭ q̄ꝝ matia ē ſubtil' hūidi/
taſ ſāguīs ꝉ colere ab iterioꝛibꝰ ad exterioꝛa
vi naẗe ꝉ ſinthomatꝭ vſꝙ ad exterioꝛē coꝛpis
ſupficiē demādata talia vlcera cutē defedāt
pꝛuritū ꝛ titillatōȝ i carne generāt. cutem a
carne eleuāt. ꝛ aliqñ ſi ꝯtinua ſūt lepꝛe picu
lū pconiȝāt. q̄ ab eis liber eſſe deſiderat inte
riꝰ purgari a ſupfluiſ calidiſ ꝛ ifectiſ hūoꝛibꝫ
nō omittat. deinde balneis ſicciſ ꝛ mediocriẗ
ꝯſūptiuis ſm q̄litatē ꝛ q̄ntitatē hūoꝛꝭ carnē
ꝛ cuteȝ vlcerātꝭ ſe exponat. a crapula ꝛ dieta
nimis laxa ſe contineat. laboꝛi et exercitio ſe
nō ſubtrahat.

De puſtula Capitulū. LXI

Puſtule ſiue papule dicūẗ q̄daȝ apo/
ſtomatice collectōes ſupfluitatꝭ i ex
terioꝛi coꝛpis ſupficie minutati ꝛ p/
ticulariẗ generate naẗa ſibi ſupflua ꝛ nociua
ad exterioꝛa coꝛpis expellēte q̄ ſepe a ſupflui
tate pabuli coꝛpis ꝛ nutrimēti pullulāt. ꝛ iō
merito ſapiētes puſtulas ſiue papulas eas
vocāt. vt di. Remi. ꝛ iō dicūẗ puſtule q̄a ſūt
q̄dā pue veſice ꝉ veſicule putredīs virulente
ꝛ vrētꝭ intriſecꝰ ꝯtētiue. vt di. Iſi. ꝛ etiā ꝯſtā.
Dicūẗ āt puſtule variole i puul'. ꝛ etiā aliqñ
i adultꝭ. in puul' āt tales puſtule ſūt ſalutife/
re ꝛ fuẗe ſanitatꝭ pnūcie vt dicit ꝯmētatoꝛ ibi
Uariole de ſanguīs putridi naſcūẗ coꝛrup
tione ꝛc̄. Si ei in puul' vel adoleſcētibꝫ non
erūperēt de fuẗa lep eēt i poſterꝝ formidādū
Fiūt em̄ in puulis ex ſāguie mēſtruali q̄ in
vtero alebāẗ q̄ vi naẗe expelliẗ ad exterioꝛa. ꝛ
ſic a fuẗo piculo liberāẗ. Siꝉr ꝯtingit in ad/
ultis et i ſenibꝫ i febꝛe circa criſim tales pu/
ſtulas erūpere vi naẗe materiā febꝛis ad exte
rioꝛa expellēte. ꝛ iō nec i iſtis nec i ill' dȝ fieri
repcuſſio ne matia trāſferaẗ intꝰ cū ſit q̄dā/
mō furioſa. circa oculos tn̄ faciēda eſt i hoc
caſu leuis repercuſſio ne ſanies puſtule ali/
quā ledat tunicā oculi vꝉ pupillā In oībus
etiā aliȷs locꝭ cauꝰ medicꝰ trabit talē materi
am ad exterioꝛa q̄ntū pt pterq̄ circa oculos
ibi ei eſt materia repcutiēda ꝛ ad alias dedu
cēda ne ex furioſa ꝛ violēta matia tenera le/
daẗ ſub a oculoꝝ. Caueat etiā nutrix vꝉ me/
dicus tā in puulo q̄ in adulto ne taliū pu/
ſtulaꝝ veſicule vꝉ ꝓpt pꝛuritū vꝉ ꝓpt aliud rū
panẗ ſeu apianẗ ante tps matie circa facieȝ.
ne ppetuo defoꝛmes remaneāt in facie cica
trices. Aliȷs mltꝭ de cauꝭ puſtule in coꝛpe
oꝛiūẗ nūc ex materia fleumatica albe et mol
les ꝛ fluide. nūc ex materia colerica aſpe pū
gētes et dure. nā colericꝰ humoꝛ intꝰ carnē ꝛ
cutē diffuſus ſuo caloꝛe ꝛ acumie cutē apit
ꝛ moꝛdicat ꝛ infinitas puſtulas i cutꝭ ſupfi
cie generat ſȝ pue ſūt ac modice ad modum
gṇi miliȷ. ꝛ iō talis paſſio ſic vocaẗ ab aucto/
ribꝫ herpes miliȷ vꝉ gṇuloſus. Undecūꝙ ꝓ
ueniūt tales puſtule ſi ſūt freq̄ntes ꝛ ꝯtinue
pmo expedit vt materia peccās debita pur/
geẗ medicina. deide ſi coꝛpꝰ fuerit plectoꝛi/
cū fleubothomeẗ ſiue ventoſeẗ debitis bal/
neis deſiccatiuis et ꝯſumptiuis ꝛ vngentis
ꝯgruis patiēs adiuueẗ

De ſcabie Capitulū. LXII.

Scabies eſt coꝛruptio cutꝭ ex coꝛrup
tis hūoꝛibꝰ intercutaneis coꝛpi cū de/
foꝛmatōe leſionē inferēs. ſepe em̄ vt
dicit ꝯſt. naẗa malos hūoꝛes expellit ad ſupfi
ciē coꝛpis vt mūdificet iterioꝛa. q̄ ſi fuerint
ſubtiles ꝛ liq̄di de facili ſudoꝛe et fumo diſ/
ſoluūẗ. groſſi ꝟo ſub cute pmanēt et coꝛpoꝛi
ſcabiē introducunt. humoꝛ ꝟo ſic incluſus
intꝰ cutē ꝛ carneȝ ſi colericꝰ fuerit ꝛ intruſus
ſcabiē inducit ſiccā nō ſanioſā cū fiſſura pꝛu
rigie ꝛ pūctura. ſi ꝟo fuerit hūoꝛ fleumaticꝰ
albā groſſam ꝛ ſquamoſā ꝛ ſine pꝛuritu ma
gno ſcabiē facere ꝯſueuit. Scabies āt hūi/
da ſanioſa cū dēlectatiōe pꝛuriginoſa calidū
ſanguineȝ mixtū cū colera demōſtrat. Fre/
quenẗ aūt accidit ex nimia coꝛpis repletōe.
freq̄nter etiā ex egritudie pcedēte. vñ viriuȝ
ſeq̄ẗ depſſio ꝛ ſupfluitatū incrementuȝ. Fit
etiā q̄buſdā inueterata ſcabies ex ſplenis vi
cio ꝛ talis de facili recidiuat. ſcabies aūt cū
deſiccatiuis ꝛ ꝯſumptiuis ꝛ mūdificatiuis
intus et exteriꝰ eſt curanda.

De impetigine Ca. LXIII

Impetigo ē infcutanea hūoꝝ corru
i ptio imutatōꝝ cū prurigine cuti iſe/
rēs. Colerica ei ſupfluitas q̄dam fu
moſa ab iterioꝛib ad exterioꝛē carnis ſupfi
ciē reiecta. cutē iſicit ⁊ eā minutiſſimis pu/
ſtul' replēdo ſcabioſā q̄ furfure diſpſā ſciſſā
⁊ prurigioſā effic. ⁊ h ifectio ꝺ maťia coleri/
ca l' melācolica nimiſ itēſa aliq̄n ortū trahit
vt di. ꝯſt. Et dr̄ h paſſio ipetigo q2 titillatōe
⁊ pruritu maťio cutē et carnē ledēdo ipedit.
Dr̄ ⁊ ſerpigo q2 ad modū ſerpētiſ ſerpit ī cu/
te vndiq3 atz repit ⁊ cutē quā iſicit q̄buſdaz
ſquamis p'ſcalpatiōez reddit fedā. h paſſio
aliq̄n ad modū ciguli ſupficiē m̄bri vndiq3
circūcigit. ⁊ tal' ipetigo l' ſerpigo herpes cin
gul'a medicis nūcupať. Impetigo tn̄ differt
a ſerpigīe q2 fit ꝺ mag' ipetuoſa maťia ⁊ ig
nita q2 ꝺ colera. ⁊ iō oblōga fac̄ foramina et
ſtricta. ſz valde pua. ⁊ ſp mouet ſurſū ſic ig/
nis ſerpigo ꝺ min' ignita ⁊ iō nō mouet ſur/
ſū. ſz circūcigit m̄bra ⁊ circūq3 ſe diffūdit.
Vñ dr̄ q̄i ſerpēs p gyꝝ. h paſſio ē curāda ſuf
fumigatōnib' ⁊ balneis aptiuis ⁊ ꝯſūptiuis
mūdificatiuis ⁊ exterſiuis ſilr̄ ⁊ vngētis In
ungant cū ſucco ebuli ſābuci lapacij fumi
tere ⁊ hmōi. poſtea balneū aq̄ dulcis aſſueſcat
vt di. ꝯſtā. Dr̄ āt q ꝯ hāc paſſionē valet ſpu
tū hois q̄diu ē ieiun'. Huic paſſiōi ſp aſſo/
ciať prurigo ſeu prurit' q̄dā imoderat' frica
tōis ⁊ ſcalpatōis appetit' falſā q̄ndā delecta/
tionē ingerēs ex fumo calido ⁊ acuto mordi
cāte cutē a maťia calida reſoluto. falſa āt tal'
delectatio et nociua ē. q2 cutis iducit vlcera
tiōem et diſcōtinuatōez et ſp ī fine leſionem
ingerit et dolorem.

De lepra Ca. LXIIII

Lepra ē membroꝝ corruptio ⁊ hūoꝝ
initiū hn̄s a vaſis ⁊ ꝯplemētū i fōtib
ſiue extra vaſa. nam corrupto hūore
nutrimētali de facili corrūpūť m̄bra q̄ ex hu
moꝛib nutriūť. oīs āt elephātia ſiue lep̄ ſm
ꝯſtā. hz p̄ncipiū p̄ncipalit a corruptiōe me/
lācolie. Vñ di. ꝯſtā. lep̄ ē paſſio frigida ⁊ ſic
ca naſcēs ex colera nig̃ itēſa ⁊ putrefacta ap
parēs ī ſupficie corpis. Naſcit ei de q̄ttuoꝛ
hūoꝛib' putrefactis. ſz tn̄ intēſis ⁊ corruptis et
ī colerā nigrā ꝯmutatis. vt dic idē ibidē Pu/
trefacto āt hūoꝝ q̄b admiſcet melācolia. ppť
ei' q̄litatē frigidā ⁊ ſiccā putrefactōi repug/
nātē nō pt̄ ꝯpleri i venis ſiue i vaſis q̄aduſ/
q3 incorpet et morā faciat in mēbris i q̄b cō/
plet putrefactio ex q̄ ſeq̄t ipa lep̄. Melācoli
cus ei hūoꝝ ppť ſuā ſuā duriciā ⁊ ꝯpactōem
lōgā morā expetit ad ſui putrefactōz. ſi āt in
venis aliq̄ caſu putreſceret poti' febrē q̄ le/
prā generaret. Diuerſificať āt lep̄. iiij. mo/
dis ſm q̄ttuoꝛ hūoꝝ mutuā itermiſtōꝝ. Eſt
ei vna ſpēs ex pura melācolia. ⁊ h ppe dr̄ ele
phātia ab elefāte aīali maxio ſic vocata ppť
morbi maximū nocumētū q̄ infeſtat patiētē
Vñ h paſſio durioꝛ eſt ceteris tāq̄ ꝯpactioꝛ
⁊ difficilioꝛ ad curādū ⁊ ſpmōꝺ Scđa fit ex
melācolia et fleumate. ⁊ h dr̄ tyria vl' ſerpen
tina a tyro ſerpēte. q2 ſic ſerpēs tal' de facili
dimittit ſpoliū ⁊ eſt ſquamoſus ſic patiēs ta
lē leprā ꝺ facili excoriať ex cutis ſupficie ⁊ re/
ſoluit ī q̄ndā ſquamā. Tertia ſpēs fit ex me
lācolica ſanguis infectōne. ⁊ dr̄ allopicia et
vulpina. allopes ei grece vulpes dr̄ latīe. cu
ius ꝓprietas ē ppť calefactiōez ſāguīs ī epate
eſtiuo tpe depilari ſic patiēs iſtā lepre ſpēm
a ſupcilijs ⁊ alijs pilis corpis depilari ⁊ ſpo
liari notabilit ꝯſueuit. Quarta ē ſpēs ex co/
lera rubea corrupta ī mēbris cū melācolia.
⁊ dr̄ leonina a leōe tali aīali calidiſſimo et
fortiſſimo. Sz h ſpēs lepre cauſať ex hūoꝛe
feruētiſſimo ⁊ ſup modū malicioſo. ⁊ iō mo
re leonino corrōdit ⁊ deſtruit oīa m̄bra Eſt
igit ex melācolia corrupta p̄ncipalr̄ elephā
tia. ex corrupto fleumate tyria ſiue ſerpētina
ex corrupto ſanguīe allopicia ſeu vulpīa. ex
colera ꝓo rubea peſſima leonina. De q̄ttuoꝛ
ſpēs lepre hn̄t q̄dā ſig̃ cōia ⁊ q̄dā ſpēalia q̄b
ab inuicē diſtiguūť. Vniuerſalr̄ āt h paſſio
talia hz ſig̃. caro l eis notabilit eſt corrupta
et ſpēs imutať. rotūdant oculi et palpebre
corrugāť. aſpectū hn̄t ſcintillātē maxie ī leo
nina. anguſtiāť nares ⁊ ꝯhūť vox rauca effi
cit potiſſime ī elephātia. tuboſitates creſcūt
ī corpe mlťa vlcera minuta et dura ⁊ rotun
da. cruriū fit q̄dā inſēſibilitas ⁊ etiā alioꝛuz
extremoꝝ. vngues ingroſſanť cū q̄dā ineq̄/
litate ⁊ q̄i ſcabioſi efficiūť. Itē ꝯhunť digi/
toꝝ articuli ⁊ man' q̄i aride efficiūť. corrūpi
tur coꝝ anhelit' et ei' fetore ſepi' ſani corrū/
pūť. carnis et cutis ſupficies reddit vnctuo
ſa intātū vt ſi aq̄ ſupfundať nō madeſcit cu
tis ſz elabit q̄ſi a corio madefacto pruritum
q̄nq3 cū ſcabie q̄nq3 ſine ſcabie patiunť. ma
culis varijs nūc ruffis nūc liuidis nūc ni/
gris nūc ſubalbidis ī corpe reſpgūť. tybie il
loꝝ macul' ⁊ puſtul' p̄cipue ſupabūdāt. nūc
apparēt nūc diſparēt. nūc exteri' erūpūt. nūc
interi' ſe pfūdāt. ſiꝯo int' puſtulas tybiaruz

ſpꝫ vnã maiorẽ ceterꝭ inuenerꝭ ſignũ eſt lepre
ꝯfirmate. Signũ aũt lepre maxĩe ꝯfirmate
apparet ĩ extremitatibꝫ vt ĩ pedibꝰ cruribꝰ ꝛ ĩ
facie ꝛ p̃cipue ĩ muſculoꝝ corꝑis ꝯſumptõe
ꝛ minoratõe Pret̃ iſtas ꝯditões lepre cões
q̃libꝫ ſpẽs lepre hꝫ ſuas ꝓpas ꝛ ſpẽales. Nã
patiẽtes leoninã hñt colorẽ magꝭ croceũ et
citrinũ ꝛ oculos magꝭ ſcĩtillãtes ꝛ emĩnẽtes
ꝛ etiã mlt̃ũ mobiles. Cutẽ hñt alijs aſꝑiorẽ
ſciſſã ſepe ꝛ diuiſã. p̃ alijs etiã ſũt prurigioſi
ꝛ ĩ fine ꝛ in oibꝫ mẽbꝛꝭ plꝰ corrupti. patiẽtes
ꝟo allopiciã ex toto depilãꝰ coꝝ cilia et ſuꝑ-
cilia valde tumẽt ꝛ inflãꝰ oculi coꝝ et valde
rubẽt. puſtulas ĩ facie ruffas hñt. ab eorum
puſtul' ſãguis cũ ſanie ſepe manat. naſus in
talibꝰ ingroſſatꝰ ꝛ deficit odoratꝰ. fetet valde
coꝝ anhelitꝰ ꝛ maxĩaꝫ corruptõꝫ ſuſtinẽt in
gingiuis. patiẽtes tyriã tuboſitates ꝛ puſtu
las hñt molles. mollẽ ꝛ ſubalbidã hñt cutẽ
ꝛ tumidã ꝛ q̃dãmõ relucẽtẽ ſquamoſitatẽ n̄
modicã ꝛ pediculariũ v̄miũ multitudinem
Has ꝛ alias peſſimas hñt ꝯditões q̃ ex fleu
mate corrupto originẽ ſortiũꝰ, vt ſputa im-
mũda viſcoſa ꝛ ſanioſa. ꝛ nares obturatas. ꝛ
hmõi. oculi coꝝ lacrimãꝰ ꝛ fluũt ꝓpꝫ ſuꝑflui
tatꝭ hũidã reſolutõꝫ. putrefactõꝫ patiũꝰ. la-
bioꝝ ꝛ gigiuaꝝ ꝛ trachee arterie patiũꝰ aſpe
ritatẽ. ꝛ efficiũꝰ rauci ſanguis pꝰ fleubotho-
miã in liq̃dã defluit ſubãꝫ. illud ãt qd̃ ẽ ſoli-
dũ eſt albũ vl' ſubpallidũ. cũ lauaꝰ cito coa-
gulaꝰ ꝛ in mlt̃a q̃titate. patiẽtes ꝟo elephan
tiã colorẽ hñt emulũ: faciẽ plũbeã. cilioꝝ pa
tiũꝰ depilatõꝫ. oculi coꝝ rotũdãꝰ. nares cõ-
ſtringũꝰ. muſculi ꝯſumũꝰ. ꝛ h̃ eſt cõe in omi
lepra in ſicca plꝰ q̃ in hũida. inſenſibilitateꝫ
maioꝝ digitoꝝ p̃cipue patiũꝰ. tarde veĩt ad
augmẽtũ. ſꝫ cũ venerit ĩducit ſciſſuras. ſan-
guis extractꝰ liq̃di colorꝭ vl' ſubnigri cito co
agulaꝰ. ꝛ q̃to magꝭ fricaꝰ tãto magꝭ denigꝛꝰ
ꝛ induraꝰ. ĩ medio ſũt q̃ſi vene albe. vl' q̃ſi ra-
mi neruoꝝ. ꝛ illd̃ ẽ cõe in oĩ lep̃. Naſciꝰ lep̃a
cauſꝭ varijs p̃terq̃ ab hũoribꝫ p̃dictꝭ ſicut ex
cohabitatõe ꝛ ꝯuictu ꝛ freq̃nti ꝯfabulatiõe
cũ leproſis. ꝯtagioſus eñ ẽ morbꝫ ꝛ alioꝝ infe
ctiuꝰ Accidit etiã ex acceſſu et coitu mulierꝭ
ſtatĩ a leproſo p̃cognite. q̃ñꝫ accidit ex ꝑmis
generãtibꝫ vt ex corrupto ſanguĩe leproſi ge
nerãtꝭ. Vñ h̃ ꝯtagio q̃ ĩ iure hereditario trã
ſit ad ip̃am ꝓlẽ. Aliq̃ñ etiã accidit q̃ñ ꝯcipiꝰ
fetꝰ tp̃e mẽſtruoꝝ. l' q̃ñ ex corrupto lacte mu
lierꝭ leproſe nutriꝰ fetꝰ. Aliq̃ñ accidit ab ex-
triſeco ſicut ex aere corrupto ꝛ infecto ex mala
ꝑieta vt ex cibis melãcolicis nimis frigidis
et ſiccis vt ex carne bouina. aſinina vrſina. ꝛ
hmõi. Aliq̃ñ accidit ex cibis nimis calidis.
vt ex nimis diurno vſu fortꝭ alliate pipirate.
hmõi. Aliq̃ñ accidit ex cibis corruptꝭ et cor
ruptõi obediẽtibꝫ. vt ex carne porcina q̃nuꝰ
ĩfecta ꝛ ſuꝑſemĩata et vino ĩpuro ꝛ corrupto
Aliq̃ñ ex morſu alicꝰ reptil' hũoꝝ ꝛ mẽbroꝝ
ſubãꝫ corrũpẽtꝭ. Iſtꝭ ꝛ alijs modis ſepe vici
um lepre ĩ humano corꝑe generaꝰ. ſꝫ q̃cũq̃
mõ generaꝰ vix ẽ curabilis niſi diuina manu
poſtq̃ ꝑfecte ꝯfirmaꝰ. palliari tñ p̃t ꝛ p̃caue
ri ne deſtruat ita cito. Caueat itaq̃ patiens
a nociuis p̃cipue a cibis melãcolie generati
uis ꝛ etiã a cibis incenſiui ſanguĩs. ſubtili g̃
dieta ꝛ ꝯueniẽti nutriaꝰ nõ corruptibili ne-
q̃ conuertibili. Si ãt ſãguis ſit cã vt ĩ allo-
picia ꝑmo dꝫ fleubothomari. deinde purga
ri debita medicina. in alijs ãt ſp̃ebꝫ ꝑmo de-
bet p̃cedere farmacia. ꝛ deinde ſi neceſſe fue
rit ſeq̃ꝰ fleubothomia aliter nõ. q2 aliꝰ noce
ret. vt di. ꝯſtã. Debitꝭ g̃ ꝛ ꝯgruis medicis dꝫ
vti interiꝰ et debitis emplaſtris ꝛ vngẽtꝭ ex-
teriꝰ vt ſinthomatibꝫ occurraꝰ Ad curatõeꝫ
ꝟo lepre vl' ſaltẽ palliatõeꝫ valet maxĩe vt dic̃
Platearꝰ ſerpẽs ruffus vẽtrem hñs albũ. ſi
euacuato veneno cauda. ſ. p̃ciſa ꝛ capite ab-
lato coctꝰ cũ porrꝭ ĩ cibo freq̃nꝰ aſſumaꝰ. eo
dẽ mõ ſi vinũ in q̃ diu putruerit patiẽtibus
ſepe ꝓpinaꝰ. Hec eñ medicina vtil' eſt multis
morbis. vt pꝫ in ceco de q̃ narrat idẽ q2 vxor
dedit ei ſerpẽtẽ cũ allijs comedere ꝓ anguil
la vt eũ interficeret. quẽ appoſitũ comedit et
mlt̃o ſudore emiſſo viſũ recuꝑauit.

De morphea Capitulũ. LXV

Morphea eſt macula ĩ cute veniẽs ex
nutrimẽti corruptõe. qd̃ eñ lep̃ ẽ in
carne h̃ morphea eſt in cute. Mor-
phea ãt alia eſt alba ex fleumate. alia nig̃ ex
melancolia. alia ruffa ex colera ſiue ſanguĩe
Iſta ãt q̃ eſt ex melãcolia et fleumate diffici
lis eſt ad curandum. ſed iſta q̃ ex ſanguĩe fa
cilior eſt ad curandũ. Tũc aũt morphea in
curabil' ẽ q̃ñ cutꝭ faciei pũcta acu ſanguĩeꝫ
nõ emittit: Si ꝟo ſãguis fuerit ſubſecutꝰ cu
rabil' iudicaꝰ. Morphea igiꝰ tota in cute ẽ:
ſꝫ lep̃ ĩ carne ꝛ ĩ cute. Hec eadẽ infectio pa-
rũ differt a gutta roſea q̃ inficit faciẽ q̃buſ-
dam ꝑuis ꝛ mollibꝫ puſtul' q̃ ex viſcoſis hu-
moribꝰ ſanguineis ꝛ colericꝭ intercutaneis
generanꝰ Hec paſſio ꝑmo ſãguis ſubtracti
one minuaꝰ ꝛ interioꝝ hũoꝝ mũdificatione

curetur. deinde subfumigatione et balneatione facte sit fomentetur et post aptis materia intercutanea evaporetur. deinde mundificatis et desiccatis locus patiens abluatur ungentis etiam debitis inungatur Dicit etiam constantinus quod contra istam infectionem valet unctio calidi sanguinis leporini Nam sanguinem intercutaneum dividit repercutit et consumit. Super omnia autem contra huiusmodi passionem humorum intercutanei valere dicitur fumus terre in balneis suffumigationibus in apozimatibus et syrupis Potui ei datus scabiem pustulas et pruriginem mundat humores superfluos inter carnem et cutem desiccat et ad lepram dispositos iuvat.

De veneno vipere Capitulum LXVI

Preter passiones supradictas nominatas accidit homini gravissima et periculosissima mors per venenum et passio. venenum autem cum ex tota sua specie complexioni hominis sit contrarium. subito interficit nisi remedium citius apponatur. Venenum autem aliud accidit ex corruptione ciborum et potuum. aliud ex morsibus reptilium ut serpentum et quorundam animalium. quorum humores et dentes sunt humano corpori venenosi. Venenum autem aliud est calidum et siccum sicut venenum tyri et vipere. et huiusmodi. Quoddam autem frigidum et siccum ut scorpionis. quoddam frigidum et humidum sicut aranee. venenum autem serpentis variatur in malicia sicut dicit. Avicenna in c. de veneno serpentum Nam venenum masculinum fortius est et acutius quam femininum tamen feminini serpentes plures habent dentes quam masculi et ideo putantur deteriores ut dicit. Avicenna. Item venenum senum peius est quam iuvenum et magnorum quam curtorum. et eodem genere et acutius est illorum qui habitant in montibus et in silvis quam illorum qui habitant iuxta littora et iuxta aquas. Item peius est venenum quod effunditur a vacuis et a ieiunis quam repletis Item deterius est et acutius in estate quam in hyeme. cuius ei et facilius pungunt serpentes in meridie quam in mane. et in die quam in nocte. quia calore resolvitur venenum usque ad extrema et in frigore et in frigido tempore quasi in uno loco congelatur. Venenum autem tyri et vipere et aliorum quorundam serpentum quamvis sit calidum accidit tamen morsis ab eis stupor et frigiditas propter mortificationem et extinctionem caloris innati per contrarietatem veneni. Calor enim naturalis sua sparsione et inflammatione calefacit corpus qui repressus et quasi extinctus vi veneni extremitates calefacit. unde venenum calidum non aggregat sanguinem cordis calidum. sed resolvendo calorem innatum mortificat ipsum Venenum autem reguli et basilisci tante est violentie quod adhuc existens in corpore adurit totum super quod incidit. Unde in circuitu caverne eius nihil crescit nec virescit. Aves volantes ex opposito caverne sue subito interficit. et omne animal sibi appropinquans stupescit nec movetur. sed solo veneno aspectus eius flatu sive sibilo cadit ut moriatur et ille quem mordet liquefit et inflatur et emittitur virus et subito moritur. tante etiam fortitudinis est venenum reguli quod etiam si hasta eum tangeres per haste longitudinem veneni sentires violentiam sicut narrat Avicenna de quodam qui cum lancea tetigit serpentem talem in india et statim cecidit mortuus cum animali suo Signum autem lesionis ipsius basilisci est subita transmutatio corporis in viridem colorem et mors inopinata. In loco ubi regulus commoratur venenum aspidis perniciosissimum est. Interficit enim sepe infra duas horas vel tres. Cuius morsus signa sunt ista. color cutis subita alteratio. singultus multiplicatio. membrorum repentina infrigidatio. dormitio. et palpebrarum profunda clausio. siti provocat immoderatam. videtur patienti quod moriatur sola siti Venenum etiam cuiusdam aspidis que dicitur spuens eo quod interficit per sputum suum ita est violentum quod interficit omne vivum quod tangit illud sputum. interficit enim prius quam sentiatur. Sentit tamen lesus dolorem in principio circa viscera et accidit venenatis tenebrositas oculorum et clausio et profunditas somni cum spasmo et torsione colli et pulsu inordinato. nec valet contra illud venenum aliqua medicina nisi sola combustio membri in quo est. vel precisio membri. quia combustio exurit et constringit meatus ne venenum valeat ad cor penetrare. Venenum etiam draconis multum est venenosum et maliciosum. cuius venenositas maxime est in cauda et in felle. Illud venenum sequitur maxima gravitas corporis. inflantur labia. et accidit vertigo et tenebrositas oculorum et destruitur ratio motus fit inordinatus et debilitas virtutis subsequitur. Venenum scorpionis est mortiferum nisi citius occurratur arsuram et puncturam generat circa membrum ubi est punctura et cum perveniat ad cor patiens sincopizat et resolvitur in sudorem. tandem constringit cor et sua frigiditate congelat ex quo sequitur mors et destructio animalis. Quere infra de scorpione li. penultimo.

De morsu canis rabidi Capitulum LXVII

Morsus autem rabidi canis est mortifer et venenosus. Nam ut dicit constantinus canis frigidus est et siccus cui colera nigra dominatur. que mutata et putrefacta et dominans corpori canem efficit rabiosum. Fumositas enim resoluta ex nigra colera iam incensa inficit cerebrum. unde cum discurrit ad diversas partes eas inficit et efficit venenosas. unde cum aliquem momorderit eius saliva venenosa subintrante locum morsionis inficiuntur humores et spiritus et combibitur venenum infixum ad locum consimilem sue generationis. scilicet ad cerebrum et efficitur homo rabiosus qui si alium momorderit eum inficit et etiam rabidum illum facit. Unde tale venenum est summe periculosum

tũ q̃ diu latet. tũ q̃ ſe mltiplicat Aliq̃n etiã
latet vſq; ad ãni rñolutõ ⁊ tũc eaſdẽ die ⁊ ho
ra q̃ fuit ifixũ. caput petit ⁊ freneſim fac. hãc
venenoſitatem ſẽſu nat̃e ꝑcipiũt alij canes ⁊
fugiũt rabioſũ ⁊ latrãt ſuꝑ ip̃ꝫ a t̃rẽdũ eũ. vt
di. ꝯſtã. q̃ ſẽtiũt eũ ſibi ꝯ̃riũ ⁊ nociuũ. Acci
dit ãt h̃ venenoſa rabies maxĩe ĩ autũno. q̃a
tũc melãcolia rõe ſilitudĩs mltiplicat̃ ⁊ etiã
ĩ vere. q̃ ꝑ calorẽ tp̃is diſſoluit̃ ⁊ ñ ꝯſumit̃ ⁊
ita ꝑ ꝯculcatõꝫ ĩtẽdit̃ ⁊ egredit̃ p̃ter nat̃am
Tãte etiã venenoſitat̃ ẽ lĩgua canis rabidi
ꝙ fac̃ canẽ nutãtẽ ſic̃ ebriũ et apto ore lĩgua
depẽdẽte ⁊ ſaliuã ꝯtinue emittẽte ĩcedẽteꝫ q̃
cadẽs ĩ aq̃s ip̃as ĩficit. ⁊ bibẽtes ex eis ydro
picos efficit ⁊ furioſos. alias ꝓꝓetates caniſ
rabidi q̃re ĩfra ꝺ cane. Morſi ãt a canib; vi
dẽt ĩ ſõnis t̃ribilia ⁊ ſũt timoroſi. ſtupidi. ſi/
ne cã iraſcũt̃. ab alijs videri timent ⁊ etiã ſic̃
canes latrãt. ⁊ ſuꝑ oĩa timent aquã ⁊ abhor
rẽt. ⁊ tũc h̃ paſſio vix curat̃ Duculſq; Cõſtã.
Sũt etiã mlta alia venenoſa ⁊ venenoꝝ ꝑi/
cula. ſꝫ ꝺ his ſpẽalr mẽtio hẽt̃ in diuĩa ſcrip
tura. et iõ ꝺ alijs ſuꝑſedẽdũ ẽ q̃ ad pñs opu/
ſculũ iſta vice. h̃ ſolũ h̃ arbitror aduertẽdũꝫ
ꝙ venenũ mlta ⁊ ĩfinita incõmoda in corꝑe
oꝑat̃. Cũ ei tota ſua ſpẽs nat̃e ⁊ ꝯplexiõi hu
mane ſit ꝯ̃ria q̃n p̃ualet ĩ corꝑe totã naturã
diſtꝑat. ſpũs ⁊ hũores corrũpit ⁊ alterat. ſui
malicie ⁊ acumĩe. qꝺ nobiliꝰ ẽ ĩ corꝑe. ſ. regi
onẽ cordis p̄mo aggredit̃ ⁊ ĩpugn̄t aĩalẽ ſpm̄
ſuo acumĩe ꝑcutit ĩ cerebro ⁊ ꝑturbat. ſẽſuũ
organa ⁊ eoꝝ oꝑatões ſubito debilitat ner/
uos ꝯcutit ⁊ vulnerat venas ⁊ arterias ĩficit
aſperat ⁊ corrugat torturã ⁊ arſurã ⁊ mordi
catõeꝫ ĩ interiorib; generat. ſubaleꝫ cordis ⁊
epat̃ hũiditatẽ nũc incẽdit. nũc ꝯgelat. nũc
diſſoluit. nũc r̃ſoluit. nc̃ peitus ꝯſumit ⁊ de/
ſiccat. dũ ĩteriora ꝯburit. exteriora ĩfrigidat
⁊ ecõuerſo. ſepe corꝑis ſuꝑficiẽ vehem̄ti ca/
lore exteriꝰ afficit. ⁊ cũ potẽtiali frigore ſan/
guinẽ ĩ venis cordis mortificat ⁊ cõſtringit
ſui diffuſiõe. ꝑ m̄bra corpꝰ intũeſcit nũc etiã
pallet. nc̃ lucet. nc̃ viret ſubito. nc̃ nigreſcit ꝑ
macl̃aꝝ diuerſitatẽ corꝑis exteriꝰ ĩficiẽtem
ſuꝑficiẽ. eiꝰ ĩterior malicia ĩnoteſcit ⁊ abomi
natõꝫ ⁊ nauſeã horribilẽ ſtõacho ĩgerit ⁊ ip̃a
vitalia m̄bra acumĩe ſuo p̃etrat ⁊ corrodit.
ꝓpt̃ qꝺ nat̃a eiꝰ ĩpetũ ferre ñ ſuſtinẽs. defic̃ vl
timo ⁊ ſuccũbit. corꝑi p̃dñans hũores in ſui
ſilitudinẽ ꝯuertit ⁊ venenoſos ⁊ noxios ip̃oſ
efficit. ⁊ iõ ꝑiculoſũ ẽ tãgere corꝑa q̃ veneno
ſũt ĩfecta. q̃ ꝑ euaporatõeꝫ ſepe ĩficiũt et cor

rũpũt oĩa q̃ ſibi ſũt ꝓpĩnq̃. Sepe ãt ꝯtigit ꝙ
venenũ ĩ ſe cũ ſit nat̃e horribile ⁊ inimicum
appetit̃ a nat̃a ñ ꝓpt̃ ſe ſꝫ ꝓpt̃ aliquod dulce et
amicũ nat̃e cui ẽ admixtũ. q̃ ſepe ſub ſpecie
dulc̃ ⁊ ſapidi occlt̃at̃ ⁊ latitat vis veneni Et
iõ docꝫ ꝯſtã. vt hõ q̃ timet venenũ ñ ſolũ ca/
ueat a fetidis ⁊ amar̃. vez etiã a dulcib; ⁊ ſa
poroſ ſalſis ⁊ acetoſ ⁊ ꝯſilib;. q̃ ſub talibꝰ q̃
appetit nat̃a ſepe veneni malicia palliat̃. Do
cet etiã ꝯſtã. ꝑ effectũ cog̃ſcere q̃n venenũ in
cibis ł in potibꝰ ẽ aſſũptũ Si q̃s inq̃t ĩ cibo
vł potu ſẽſerit arſurã et ſubſecutꝰ fuerit cito
ſpaſmꝰ ł tumor ĩ digito ł ĩ vngula venenoſũ
ẽ ⁊ mortale. Ex q̃ etiã apparet ſignũ veneni ĩ
digit̃ ⁊ vnguibꝰ q̃ fiũt ex fumoſitatib; cordiſ
ſignũ ẽ ꝙ venenũ iã p̃ualuit circa ĩteriora ex
q̃ iã ſe diffũdit ad extrẽa. Et ſeq̃t̃ ibidẽ. ſilr ſi
ore hiauerit ⁊ ſaliuã effluere fecerint ⁊ labia
formicauerit. ĩ lĩgua ardor fuerit ⁊ ſudaue/
rit. p̃cordia p̃ſtrixerit ⁊ obtenebrauerit ocu
li. oportꝫ vt feſtinẽt ad medicinã alioq̃n cito
morieẽt̃. Eſt igit̃ generał medicĩa ꝯ̃ venenũ ĩ
corꝑe ſũptũ vt p̄mo vomitꝰ ꝓuocet̃ ⁊ h̃ ſuꝑiꝰ
vł ꝑ cliſtere ĩferiꝰ venenoſa mat̃ia euacuet̃.
deĩde tyriaca q̃ veneni rep̃ſſiua ẽ ⁊ ꝯſũptiua
cũ vino ꝺcoctõis rute offerat̃. ⁊ h̃ tribꝰ dieb;
deĩde dꝫ purgari ⁊ balneari ſm exigẽtiã ve/
neni. ad vltimũ dꝫ fieri fleubothomia dieta
dꝫ ordiari vt nutriat̃ vnctuoſ ⁊ opilatĩs me/
atũũ ad cor ne vapor venenoſꝰ poſſit ad cor
exalare. valẽt itaq; ĩ h̃ caſu nuces magne et
auellane. ficꝰ ſicce. attrahũt ei venenũ ⁊ ꝯſu/
mũt. ⁊ iõ valẽt añ p̃rãdiũ ⁊ pꝰ Dic̃ etiã ꝯſt. ꝙ
mltũ valꝫ balſamꝰ cũ lacte mulier̃ ꝯ̃ arſurã
⁊ dolorẽ ex reb; venenoſ. Itẽ ibidẽ ſeq̃t̃. an/
dromãthꝰ dic̃ nullã fuiſſe cãꝫ ꝯficiẽdi tyria/
cã niſi ad deſtruẽdũ res venenoſas. qꝺ trib;
modis fit. q̃ venenũ deſiccat ⁊ ꝯſumit. mlta
ei r̃cipit deſiccatiua Itẽ venenũ ꝟtute ſua ex
pellit. q̃ mlta r̃cipit q̃ occulta ꝓꝓetate vene
no ꝯ̃riant̃. Itẽ m̄bra ꝯfortat ⁊ iõ eis ꝯ̃ violẽ
tiã veneni ad r̃ſiſtẽdũ vires attribuit. multa
ei r̃cipit ꝯfortatiua. Q si tyriaca hr̃i ñ pot̃it
et ꝑiculũ ẽ ĩ mora: alleũ vt dic̃ ꝯſtã. ꝯq̃ſſet̃ et
vſq; ad diſſolutõeꝫ cũ gallina craſſa decoq̃t̃
et ius det̃ ad bibẽdũ. veneno ei repugn̄t ⁊ mĩ
ro mõ ĩteriorẽ arſuraꝫ mitigat. et iõ tyriacã
ruſticoꝝ alliũ nũcupat̃. Sine alleo ꝺr vale
re ius galline ſm ꝯſtã. Dr̃ etiã ĩ li. ꝺ ſimplici
medicĩa. q̃dã r̃pugnãt veneno ip̃ꝫ attrahen
do ab ĩteriorib; calore et ſubtilitate ſub ẽſnẽ
ſic̃ gallꝰ ⁊ gallina fiſſa. ſuperpoſita venenoſo

moꝛſui. Quedā ꝛ̄pugnāt ſilitudīe et ſubtili/
tate ſube ſue ꝯ ſubā venenī. ꝛ iō ſua ſilitudi
ne venenū ad ſe attrahūt vt caro tyri q̄dam
ꝓꝓetate occulta. Repugnāt etiā q̄dā ꝯpoſi/
ta et ſimplicia efficacia ꝛ ꝟtute. ſic calamētū
ſuccus caulis. oꝛobi. gña citri. ypericon. na
ſturciū. ruta. ſal. poꝛrū. ariſtologia. nuces co
meſte cū ruta. radix aſpagi ꝛ ſemē ei⁹. balſa/
mū. acetū. ſāguis lepoꝛ. lac aſine. vrina pue
roꝝ. herici⁹. teſticuli ceruini et aſinini. ſicca/
ti ꝛ bibiti. caſtoꝛeū. alleū. gētiana mēta. dyp
tānum. et m̄lta alia īfinita. Quia ei m̄lta ſūt
venenoꝝ picl'a ideo diuia bonitas m̄lta ſup
addit antidota ꝛ remedia. ſ; iſta exēpli gra/
tia iam ſufficiāt.

De remedio ꝯ moꝛſū canis rabidi
Capl'm. LXVIII

Contra moꝛſū caīs rabidi ꝛ alioꝝ ve
nenoſoꝝ aīaliū ſolēt a pitis vulnera
cū igne l' ferro diuidi et purgari vt ſāguie ex
tracto venenū effluat. ſolēt apponi ſāguiſuge
ꝛ vētoſe vt venenū ab iterioꝛib⁹ extrahat. In
terius ſolēt dari iſta q̄ veneno ꝛ̄pugnāt. ſiue
ſint ſimplicia ſiue ꝯpoſita vt tyriaca. exteri⁹
ſup vulnera et ſil'ia cathaplaſmet. ſic nuces
piſtate cū alleo ruta ꝛ ſale. valēt ei nuces co
meſte ꝛ ſup moꝛſū poſite. Cū p̄dictꝭ dic diaſ.
ꝙ cancri fluuiales hñt occultā ꝟtutē ꝯ h̄ ve
nenū. Et iō doc; ꝯſtā. talib; dare tyriacā cū
aq̄ cancroꝝ fluuialiū. Cinis etiā cācroꝝ cū
gēciana ſingl'are ē ꝛ̄mediū ꝯ hmōi moꝛſus.
vt dic idē. Et etiā ꝯ hoīs moꝛſū rabidi ſpēa
lit valēt iſta. ſ. ſucc⁹ caꝑ folij. cepe. ruta. nuces
allea. ſal. frōdes. fic⁹. mēta. oꝛobū. Hec oīa l'
aliq̄ cū aceto et melle talib⁹ moꝛſib⁹ ſalubꝛit
apponūt vt di. ꝯſtā. Hec ei oīa venenū attra
hūt et ſua caliditate et ſiccitate diſſoluūt de
ſtruūt ꝛ ꝯſumūt. ꝯ moꝛſū et pūcturā ſcoꝛpi
onis oleū i q̄ ſubmergit l' decoq̄t ſcoꝛpio ſu
per pūcturā appoſitū. ſūmū ꝛ̄mediū ē. Itē ſi
accipiat idē ſcoꝛpio l' ali⁹ et ꝯtrit⁹ ſiue piſta/
t⁹ ſup vuln⁹ apponat vtiliſſimū ē. ꝛ̄uertit em̄
venenū īfixū ad coꝛp⁹ vñ exiuit. Itē di. ꝯſtā.
ꝙ m̄ltū valet butirū bouinū ꝯ venenū ſcoꝛ/
piōis. Nā butirū vnctuoſitate ſua opilat ca
liditate diſſoluit et ꝯſumit viſcoſitate et hūi
ditate ſua mūdificat et abſtergit. Butirū; ḡ
comeſtū opilat meat⁹ ne fum⁹ veneni ad coꝛ
aſcēdat. valēt etiā cancri fluuiales ſi eoꝝ ci/
nis l' ipi cocti l' aſſati ſub ciere denr cū lacte
aſinino. vt di. ꝯſtā. Ad idē valet caſtoꝛeum ꝛ
ſulphur. vt dic idē. vtrūq; em̄ calidū ē ꝛ ſic/

cū in q̄rto ḡdu. et iō valet ꝯ venenū frigidū;
q2 diſſoluūt caliditate et ꝯſumunt ſiccitate.
Cōtra moꝛſū colubꝛi ſerpētꝭ et vipere vene
nū ꝓmovētoſis l' alio mō d̄ vulnerib⁹ vl' pū
ctura ſubito extrahat. Tyriaca cū vino de/
coctōis gēciane vl' rute l' mēte offerat. circa
locū. et ſup vuln⁹ tyriaca apponat. Idē fiat
cū allio ſale ꝯtrito l' cū ruta ſi defuerit tyria
ca. ꝯſtrigat foꝛtit i p̄ncipio m̄bꝛ i q̄ ſit moꝛ
ſus l' pūctura. ne poſſit fum⁹ veneni libe erū
pere ad iterioꝛā et iteri⁹ cū veneno ꝛ̄pugnāti
b⁹ occurrat. Dicit ei ꝯſtā. ꝙ ꝯ hmōi venenū
valēt cerebꝛū galline et fim⁹ agnin⁹ et ſucc⁹
de frondib⁹ maloꝝ ḡnatoꝝ. diſſoluūt ei iſta
venenū et p̄parāt ꝯſumptoꝛ; vt dicit cōmen
tatoꝛ. Hec de venenis et eoꝝ remedijs nunc
ſufficiant.

De medicina Ca. LXIX

Ad exhibēda ꝯ varias īfirmitates et
picula debita et ꝯgrua remedia idi/
get prudēs medic⁹ circūſpectōe maxia ꝛ cau
tela. nihil em̄ pl⁹ impedit ſalutē infirmoꝝ q̄3
ignoꝛātia et negligētia medicoꝝ. Quia igit
ex p̄te medici exigit vt nihil omittat de con
tingentib;. neceſſe eſt vt his q̄ ad medendi p
tinēt induſtriā diligēs ſit et in oīb; circūſpe
ctus. Opoꝛtet itaq; medicū ad h̄ vt efficacit
opet cogſcere ꝯplexiōes hoīm ꝯpoſitōes et
ꝯmixtiōes tā m̄bꝛoꝝ q̄3 hūoꝝ. diſpoſitōnes
tēpoꝝ. ꝯditōes ſexuū et etatum. Alia ei me/
dicia exigit i hyeme. alia i eſtate. alia in moꝛ
bi ichoatōe. alia i ſtatu. alia i decliatōe. Aliā
exigit etas puerilis. aliā decrepita vl' ſenilis
aliā ſex⁹ virilis. aliā muliebꝛ. opoꝛtet etiā vt
cogſcat cauſas et occaſiōes egritudinū. ſig
et accidētia ſingulaꝝ infirmitatū. Nūq̄3 em̄
ſecure alit poterit dari medicia ſi cā moꝛbi
fuerit ignota. opoꝛtet ḡ cogſcere rex medici
naliū ꝯplexiōes. ꝟtutes et opatiōes. niſi em̄
cogſcer; q̄ medicina ſimplex. q̄ ꝯpoſita. que
frigida. q̄ calida. q̄ coꝛpis ſit imutatiua. q̄ ſa
nitat ꝯſeruatiua. q̄ infirmitatis curatiua. q̄
laxatiua. q̄ cōſtrictiua. nūq̄3 ſecure ꝓcedere
poſſet in medicina. Et ideo neceſſe ē cogno
ſcere herbaꝝ et aliaꝝ rerū medicinaliū qua
litatem et ḡduū diuerſitatē q̄ calida et ſicca
q̄ frigida et hūida. in q̄to ḡdu ſi vult i ſuo of
ficio nō errare. Iō opoꝛtet cogſcere moꝛbi
diuturnitatē. ꝯrietatē. ſimplicitatem. quan
titatē et qualitatē patientis virtutē et debili
tatē. Nam moꝛb⁹ cronic⁹ et diuturn⁹ foꝛtio
ri indiget medicina q̄3 ſi recēs eēt ſiue nou⁹.

Nota

Sı̄plex etiā ꝫ morbꝫ ſimplicioꝛibꝫ ⁊ ex ꝯ̄rūs
ꝯpoſitꝰ ꝯ̄rūs ⁊ ꝯpoſitꝭ ē curādꝰ. Sı̄plex eīm
medicīa īfirmitatē ꝯpoſitā raro curat. ꝯ̄ ca-
lidā itaqꝫ cāꝫ frigida medicīa. ⁊ ꝯ̄ frigidā ca
lida. ⁊ ꝯ̄ mixtā mixta general̓r ſūt ponenda.
vn̄ cautꝰ medicꝰ morbū coḡſcēs ſc̄m q̄ꝫtitatē
⁊ q̄litatē morbi tꝑat q̄ꝫtitatē et q̄litatē anti-
doti. Itē qn̄ videt cāꝫ morbi eē ex repletōne
curat ꝑ euacuatōꝫ mat̄ie ⁊ inanitōeꝫ. qn̄ ꝟo
ex inanitōe ſanat ꝑ repletōꝫ. Officium itaqꝫ
boni medici ꝯſiſtit ī cauſaꝝ morbi ⁊ circum
ſtātiaꝝ cauta īueſtigatōe. ꝑ aſpectū eī ⁊ tactū
ꝑ vrinā ⁊ pulſū īfirmitatꝭ materiā īueſtigat.
Cognita āt cā ſi mat̄ia latitat ī ꝓfūdo. hꝫ vtit̄
attractiuis vt ſi mat̄ia ē in remotꝭ ꝑtibꝫ ⁊ ex-
tremis nitit̄ mat̄iaꝫ ad ſtōachū attrahē vt īn̄
faciliꝰ deducat̄. Si ꝟo fuerit mat̄ia dura ⁊
ꝯpacta q̄buſdā vtit̄ digeſtiuis diuiſiuis ⁊ ī-
ciſiuis. vt ſic mat̄ia mollificet̄ ⁊ ad eductōꝫ
facile ꝑparet̄. Cōpleta itaqꝫ digeſtiōe mat̄ie
⁊ attractōe vtit̄ t̄cio q̄buſdā laxatiuis vt ma
teria digeſta et attracta ꝑ ꝯueniētē regionē
educat̄ vl̓ ꝑ vomitū vl̓ ꝑ ſeceſſū vl̓ ꝑ ſudoꝛē.
mat̄ia ei ꝯueniēter euacuata: vtit̄ q̄rto q̄buſ
dā ꝯfoꝛtatiuis vt nat̄a q̄ ex violēta medicine
fuit debilitata ⁊ laſſata ꝯfoꝛtet̄. Cōfoꝛtata
āt nat̄a vtit̄ q̄buſdā reſūptiuis ⁊ reſtauratis
vt illō qō vi morbi vl̓ antidoti ē deꝑditū re-
ſtauret̄. paulatī āt et nō ſubito ē reſtauratio
faciēda dieta ꝯgrua ⁊ tꝑata Solet eīm nat̄a
ī ſic euacuatꝭ multū appete. ⁊ iō ſepiꝰ plꝰ acci
pere q̄ꝫ digerere poſſꝫ niſi a cauto medico ī
dicte regimīe teneret̄. Tādē reꝑata nat̄a et ī
ſtatū ꝓſtinū reſtituta. decet vti q̄buſdā ꝓſer-
uatiuis ne ſanatꝰ in peiꝰ recidiuet Talibꝰ ſūt
ꝯueniētia balnea. minutōes. electuaria. ⁊ ex
ercitia moderata. talia ei caloꝛē nat̄alē exci-
tāt. a ſuꝑfluis nat̄aꝫ exonerāt. hūoꝛibꝫ dige
ſtionē adiuuāt ⁊ ꝯfoꝛtāt. Si ꝟo fuerit mate
ria fluida aut nimis laxa vtit̄ ꝯſtrictiuis. de-
ſiccatiuis. ⁊ reꝑcuſſiuis Mat̄ia ꝟo reſtricta
cautꝰ medicꝰ ſolꝫ dare ꝯueniētē laxatiuā me
dicinā q̄ educit hūoꝛes ꝓus diſſolutos ⁊ iā
ꝯſtrictos. ne ibi remanētes vl̓ ad aliā ꝑtē de
fluētes putrefiāt. ⁊ ſic febꝛē l̓ aliā īferāt paſſi
onē Paulatī aūt ſolet fieri reſtrictio ⁊ r̄ꝑcuſ
ſio ne mat̄ia ſubito reꝑcuſſa recurrat ad ali
qō mēbꝝ nobile ⁊ maioꝛē generet leſioneꝫ.
Sil̓r ⁊ purgatio ſolꝫ fieri ꝑ int̄ualla ne fiat
purgatio repētina Tribꝰ igit̄ modis ſolꝫ fie
ri medicīa. ſ. diſſoluēdo. ꝯſtrigēdo. reſtaurā
do. aut ei repleta diſſoluūt̄ aut diſſoluta cō
ſtrigūt̄ aut deꝑdita ī coꝛꝑe r̄ſtituūt̄. Relaxa
mus itaqꝫ medicīs laxatiuis vt ſcamoneatꝭ.
ꝯſtrīgimꝰ ꝯſtrictiuis vt achacia ⁊ opiatꝭ. re
ſtauramꝰ cibis ⁊ potibꝰ nutritiuis ⁊ electua-
rūs ad hꝫ ꝑparatꝭ. Recollige igit̄ ex p̄dictis
bꝛeuit̄ ꝙ medicꝰ īfirmoꝛū domos ⁊ patrias
viſitat ⁊ freq̄nt̄ infirmitatū cauſas ⁊ circū-
ſtātias īueſtigat. medicīas varias ⁊ ꝯ̄rias ꝓ
parat. ꝯparat et depoꝛtat. infirmoꝝ abdita
m̄bꝛa ⁊ occulta tāgere ⁊ abſtergere nō recu
ſat. ꝯualeſcētie ⁊ ſpem ſanitatꝭ omibꝫ repro-
mittit ſuauit̄ ⁊ leuit̄ vrēda vrere. ⁊ incidēda
īcidere ſe aſſerit. et ne ꝑs ſana coꝛrūpat̄ ꝑteꝫ
vꝛit putridā ⁊ ꝓſcīdit. dolēte ꝑte dextera in
ſiniſtra ꝑcut̄e nō ꝑcit. a ſectōe l̓ arſura etiā ꝓ
lacrimis patiētꝭ bonꝰ medicꝰ nō deſiſtit me
dicine amaritudinē dulcedīe aliq̄ palliat et
abſcondit. bibit ⁊ guſtat ō medicīa q̄ꝫuis ſit
amara ne īfirmus abhoꝛreat a cibo et potu
egꝝ reꝓmit ⁊ r̄frenat. Illū ſuo exponit deſi-
derio ō cuiꝰ ſalute diffidit penitꝰ ⁊ deſperat.
amarꝭ ⁊ coꝛroſiuis carnē putridā ⁊ coꝛrupti
oni diſpoſitā amputat. ac ōſiccatiuis ſaniē
fluidā mūdat ⁊ depurat pꝰ moꝛtificatiua et
vꝛitiua q̄buſdā lenificatiuis doloꝛē vulneꝝ
mitigat ⁊ mūdificato vulnere locū vulneris
ꝯſolidat atꝫ ſanat Et q̄ꝛ plꝰ ledūt itrīſeca ma
la q̄ꝫ extrīſeca prudēſ medicꝰ ō mitigādis cu
rādis ⁊ expellēdis itraneiſ doloꝛibꝫ. ꝓmo cu
rat mat̄iaꝫ ibi durā ⁊ coꝛruptā īteriꝰ digeſti
uis medicīs vt oximel l̓ ſyropo acetoſo. Pri
mo diuidit ⁊ icidit ⁊ digerēdo ad exitū ⁊ eua
cuatōꝫ obediētē fac̄. q̄ꝛ ſic in ꝓncipio āpho-
riſ. ōꝛ digeſta medicari opoꝛtꝫ ⁊ mouere nō
cruda. digeſta ꝟo mat̄ia atqꝫ habili reddita
ad euacuatōꝫ eā diſſolutā medicīa attracti-
ua ab interioꝛibꝫ ⁊ remotioꝛibꝫ ꝑtibꝰ ad exte
rioꝛa attrahit. ⁊ ad hꝫ valēt q̄dā amara vt ye-
rapigra. yeralogodiō. ⁊ alia alleata. q̄ꝛ ama
ra citiꝰ penetrāt ad r̄motas ꝑtes. et extrema
magꝭ purgāt q̄ꝫ alie medicīe. t̄cio mat̄iaꝫ ſic
digeſtā ſic attractā medicīa ꝯgrua euacuat
⁊ expellit. caute tn̄ ne nimis fiat euacuatio.
nocet ei coꝛꝑi qō iīn̄ debilitat̄ ⁊ qn̄ꝫ plꝰ ō bo
nis hūoꝛibꝰ q̄ꝫ mal̓ euacuat̄. iuxta illō Ipo.
multū repēte euacuare aut repell̓e. caleface
re aut īfrigidare. fallax ē ⁊ nat̄e penitꝰ inimi
cū. Cōſiderat āt bonꝰ medicꝰ materiā egritu
dinis ⁊ locū mat̄ie. ⁊ etiā vires patiētꝭ. ⁊ ſc̄m
hꝫ variat medicinā. ſi ei materia ſiue humoꝛ
peccās euacuat̄. multū ꝯfert egro. ſi ꝟo nō ī-
firmꝰ ampliꝰ moleſtat̄. vt dicit Ipo.

De medicina attractiua.
Capitulū. LXX

m Edicina attractiua opaꝛ ꝑ ſubē ſub tilitatē ꝛ calorē. ſubtilitate ſua facil⁹ penetrat. et calore ſuo attrahit ſiue ferrū ſiue aliqd int⁹ fixū ſiue humores q̄ latitāt in pfūdo. Itē medicina digeſtiua eſt neceſſaria qñ materia ē mlt̄ū dura et cōpacta. Incidit em̄ ꝛ diuidit materiā. ꝛ ſic ad expellendū aptā reddit. Et iō opaꝛ ꝑ inſciſiua ꝛ attenuatiua. q̄ ſubtilitate ſue ſubē coopāte calore ꝑtem materie ſepat a pte vt̄ꝫ ī diureticꝭ. Itē medicīa laxatiua aliqñ purgat materiā digeſtā diſſoluēdo et attrahēdo vt ſcamōea recepta ī ſtōacho fumū ſubtileꝫ facile penetrātem a ſe emittit. et hūores diſſoluēs abominabiles naꝛe reddit atq; attrahit eos ad iuuāte ꝟtute expulſiua et attractos a ſe eẏcit et expellit. Quedā laxāt ſua viſcoſitate lubrificādo vt mercurial̄ malua. et hmōi. q̄dā ꝓ acumīe hūores penetrādo vt euforbiuꝫ. q̄dā ſua glutinoſitate ꝯpmēdo ſic mirabolani. q̄dā ſua ſalſugine inteſtina mordicando vt ſemē atriplicis. q̄dā ꝓ dulcedie ſua ꝛ hūiditate inteſtia infūdēdo vt caſſia fiſtula. Itē medicina ꝯſtrictiua opaꝛ ꝑ frigida groſſa in ſuba. Nā frigide ptes coadunanꝛ ꝛ partiuꝫ ſuaꝝ groſſicie penetrare ꝓhibeꝛ ſicut galla. qñq; groſſos generat hūores. vñ ꝯſtringūt opilando et ꝟtutē retētiuā ꝯfortādo vt eſcula. q̄dā aūt reſtringūt ſpēalit̄ ſanguinē vt corallus. bolus. ematbitbes. plātago. ꝛ hmōi. q̄dā vētrē vt citonia mora roſa. ꝛ hmōi. Itē medicina īduratiua eſt. q̄ vl̄ materiā coagulat ꝛ malagmat. et h̄ opaꝛ ꝑ valde frigida ſicca vel hūida vt pſilliū ſempuiua portulaca. ſolatꝝ. et ſilia. Itē medicina mollitiua opaꝛ ꝑ calida mediocriter ꝛ mlt̄ū hūida. ſilr̄ ꝛ maturatiua. Itē aptiua vꝛitiuā ꝛ attenuatiuaꝫ hñt ꝟtutē. apit em̄ meat⁹ opilatos ꝛ attenuat viſcoſos hūores atq; ſiccos. ꝛ h̄ facit ꝑ calidū atq; ſiccū. Itē mūdificatiua opaꝛ l̄ diſſoluēdo vt calamētū. l̄ mollificādo vt caſſia fiſtula. malua. ul̄ terreſtritate ꝛ ſiccitate ſua ſordes abſtergēdo. Sūt āt mlt̄e alie ſpecies medicine ꝛ differētie ſic mordificatiua. corroſiua. vꝛitiua. dyaforetica. repcuſſiua. mitigatiua. ꝛ hmōi. de q̄bꝫ tractaꝛ in libro d̄ ſimplici medicina. Sꝫ h̄ de ꝓprietatibꝫ infirmitatū et medicinaꝝ ꝯditōibꝫ ꝓut ad pñs opuſculū ꝑtinet ſufficiāt. vt ſic huic negocio finem imponam⁹

Incipit liber octauus de mundo et corporibus celeſtibus.

p Oſtquā auxiliāte deo tractatū eſt de diuinis noībꝫ de angeloꝝ ꝓꝓetatibꝫ. necnō de hoīe ꝛ ei⁹ ptibus et accidētibꝫ ꝛ ipi⁹ ꝯditionibꝫ ꝯpleuim⁹ reſtat vt ad ꝓꝓetates mūdi ſenſibil̄ q̄tū nobꝫ daꝛ de ſup man⁹ apponā⁹. vt materiā diuīe laudis ex ꝓꝓetatibꝫ opationū poſſim⁹ elicere ꝯditoꝛꝭ. Inuiſibilia ei⁹ dī ꝑ ea q̄ fctā ſūt intellecta ꝯſpiciūꝛ. vt dicͣ aplꝯ. Et idō aliq̄s mūdi h⁹ ꝛ ꝯtētoꝝ ipi⁹ ꝓꝓetates huic opuſculo. breui ſub cōpēdio iterſerere ꝓponim⁹ vt ꝑ ſilītudinē ꝓꝓetatū corꝑalium intellectū ſpūalē mẏſticū facili⁹ in diuinis ſcp̄turis accipe valeam⁹. A ꝓꝓrietatibꝫ itaq; mūdi incboandū eſt

Quid ſit mundus. Caplꝫm. I

m Undus itaq; vt dicꝛ Mercurius dꝛ trib⁹ modis. Nam mūd⁹ dꝛ diuinus intellect⁹. mūd⁹. ſ. archetip⁹ incorpore⁹ inuiſibil̄ ꝛ etern⁹. ad cui⁹ exēplū mūd⁹ ſenſibilis eſt creat⁹ ſic dicit Boeci⁹. Tu cuncta ſupno ducis ab exēplo pulcꝝ pulcerrim⁹ ipſe. Mundū mēte gerēs. ſiliq; imagine formās. ꝛc. Scdō mō dꝛ mūd⁹ vniuerſitas corū q̄ celi ambitu ꝯtinenꝛ vt celū in q̄ ſydera lucēt. ignis in q̄ oīa calēt. aer in q̄ oīa viuētia ſpirāt et vigent. aqua q̄ terre latera circūcingit. terra q̄ oīa inferiora ſuſtinet atq; nutrit. de q̄ dꝛ mūd⁹ ꝑ ipm factus eſt. Tertio dꝛ hō minor mūd⁹. qꝛ toti⁹ mūdi imaginē in ſe repſentat. Eſt itaq; pri⁹ mūd⁹ etern⁹ in diuina mēte eternalit̄ ꝑmanēs. ſcd̄ꝫ mūd⁹ ꝑpetu⁹ eſt diuia volūtate eſſe ꝑpetuū ꝛ originem ex illo ħens. tertius ſꝫm q̄d eſt ꝑpetu⁹. ſꝫm q̄d eſt caducus oīm ſilītudinē in ſe gerens. De pmo aūt mūdo et de tertio in p̄cedentibus dictū eſt. Nūc de mūdo ſenſibili dicendū ē. Mund⁹ igiꝛ vt dicit Marcian⁹ eſt vniuerſitas creatoꝝ conglobata in ſpere modum. Nam mundus ſpericā et circularē hꝫ ſpēm et figurā. Nec fuit vt dicit Marcian⁹. alia figura mundo ita congrua ſicut orbicularis et rotunda. et hoc ꝓpter vniuerſitatis ꝑfectōnē. ꝛ ꝓpt̄ illā quā hꝫ in eſſe ꝑpetuo cū ſuo opifice q̄ fine caret et pncipio ꝯfiguratōem. Mundū autem totum phi in duas partes diuiſerūt. quaꝝ nobilior et ſimplicior pars ſupior et actiua a circulo lune ſe extendens

vſq ad planeticā regionē. Alia ps ē īferioꝛ
paſſiua q̄ a lunari globo īcipit et vſq ad cē/
trū t̄re īferi⁹ ſe ꝓtēdit. Iſtū pticularē mūdū
inferioꝝ deſcribit Marciā⁹. Mūd⁹ inq̇t eſt
circul⁹ ex q̄ttuoꝛ elemēt̄ eiſdē tot̄ i ſpere mo
dū ↄglobat̄ t̄rā in medio vndiq̄ defixā eter
nis celi raptib⁹ circūcurrēs. Ad iſti⁹ m̄di cō
poſitōꝫ creauit diuia v̄t⁹ pmoꝛdialē mat̄iaꝫ
in q̄ velut in q̄dā maſſa erāt potētial̄r q̄tuoꝛ
elemēta nō diſticta ſic mō: ſꝫ erāt pmixta. et
illa maſſa yle a platone ī thimeo ē vocata ex
q̄ diuia ſapia oīa elemēta ꝛ elemētata ↄpoſuit
ꝛ pduxit ꝛ ꝓꝛijs q̄litatib⁹ ī regionib⁹ oꝛdina
uit ſingl'a ꝛ diſtixit. Nā qd̄ ī illa mat̄ia cali/
dū fuit et ſiccū ceſſit in materiā ignis quem
rōe ſue leuitat̄ diuīa ſapia ſup⁹ collocauit.
Qd̄ v̄o frigidū ꝛ ſiccū ī ſūmo fuit ceſſit ī ma
teriā t̄re quā ſua pōderoſitas ꝛ ↄpactio infe
ri⁹ poſuit. Qd̄ āt calidū ꝛ hūidū fuit ī mate/
riā aeris ceſſit. Qd̄ v̄o frigidū ꝛ hūidū ī ma
teriā aq̄ ↄuertit. Et h̄ duo elemēta ſm maio
rē l' minoꝛē leuitatē et rarefactibilē ſubtilita
tē ī medio ignis ꝛ t̄re collocauit. Vn̄ iſtā ma
teriā pmā plato vt potuit ī thimeo ſic deſcri
pſit. Fuit ei yle. i. pma mat̄ia ſine q̄litate ꝛ ſi
ne q̄ntitate. ſine coloꝛe. ſine ſpē. ſine loco. ſine
tpe. int̄ aliquā ſubāꝫ ꝛ nullā exiſtēs ꝛc. Hec
v̄ba multū ſūt difficilia tn̄ ſic exponūt̄. q2 dr̄
fuiſſe ſine q̄ntitate. nō q2 oīno fuerit ſine omī
q̄nto. ſꝫ q2 nō fuit determiate q̄ntitat̄. q̄ ad
nos ſic gigas dr̄ imenſus q̄ntū excedit alioꝝ
hoīm q̄ntitatē. Jō etiā ſine q̄litate dr̄. q2 nō
habūit a q̄litate aliq̄ ſpēaliter noiari. nō eñ
potuit pl⁹ calida q̄ frigida dici. nec ecōuer/
ſo. ꝛ ſic de alijs. Sine coloꝛe. q2 nō hūit ali/
quē coloꝛē innatū in aliq̄ elemēto. Sine tpe
fuit. q2 nōdū fuerāt tpa ꝛ tēpoꝝ viciſſitudi eſ
qn̄ h̄ materia ē creata. Sine loco fuit. q2 nō
habuit determiatū locū pl⁹ ſurſū q̄ deoꝛſuꝫ
nec pl⁹ in latū q̄ in lōgū. Int̄ aliquā ſubam
eſt ꝛ nullā. q2 nulla ſuba material' pceſſit il/
lā. ſꝫ aliq̄ eſt ſecuta. Materiale igit̄ pncipiū
mūdi inferioꝛis fuit illa mat̄ia inuiſa. ſ. pma
materia cōis q̄ oīm formaꝝ ꝛ q̄litatū fuit ſu
ſceptibil'. q̄ etiā ſub diuerſ̄ ſpēb⁹ ꝛ formis cō
ſeruat̄. Permanet ei h̄ materia q̄ ad ſubāꝫ ī/
coꝛrupta q̄uis ↄtinue q̄ ad q̄litates tranſ/
mutabiles alteret̄. q2 iſta mat̄ia q̄ mō p rare
factōnēꝫ manet ſub forma ignis ꝛ ſub igne
ſtatim p ↄdēſatōeꝫ induet formā aer̄ q̄ pus
ſub ſpē ignea fuit ignis. Ex q̄ pꝫ q pma ma
teria q̄ mūd⁹ material'r ↄſtat ē ingenerabil'

ꝛ incoꝛruptibil'. a q̄ oīa materialia incipiūt
et in quā redeūt tāq̄ ad matricē. Mūd⁹ ita
q ex reb⁹ mult̄ oppoſit̄ ꝛ ↄ̄rijs eſt ↄpoſit⁹ et
tn̄ in ſe eſt vn⁹. Mūd⁹ ei vn⁹ eſt nūero ꝛ non
pl'es mūdi. ꝛ h̄ ꝓpt̄ materie vnitatē ſic ī li. dr̄
de celo et mundo Occupat eñ totā mat̄iaꝫ
ſuā ſic ibi dr̄ in ca. de eter. mū. Mūd⁹ ḡ de q̄
h̄ loq̄mur nō eſt diuerſus in ſe neq̄ diuiſus
ſm ſubāꝫ q̄uis ī ipſi⁹ ptib⁹ inueniat̄ ↄtrarie
tas. q̄ ad aliquā q̄litat̄ repugnantiā. Sum
mā eñ et neceſſariā hꝫ mūd⁹ in ſuo toto cō/
uenietiā et q̄ī q̄ndaꝫ muſicā armoniā q̄uis
in aliq̄b⁹ ei⁹ ptib⁹ ꝓpt̄ q̄litates repugnantes
aliquam pati diſſimilitudinē videat̄ ſicut ex
preſſe dicit Aug⁹. ſup Geñ. Trāſibit autem
mūd⁹ iſte q̄ ad iſtam paſſibilem quāꝫ modo
habet ſpeciē et figurā. Sed pmanebit ī eſſe
perpetuo quo ad ſubam et naturā ſicut idē
aſſerit Auguſtin⁹. Et dicit gloſa ibi. Celuꝫ
et terra tranſibūt ꝛc. Math. xxiiij. Ex q̄ pꝫ
q mūdus rōne ſue mutatiōis eſt ſiquidē ad
mirād⁹. nihilomin⁹ tn̄ ꝓpter materie nobili/
tatem et forme v̄tualem actualitatē. et ↄſe
quens pductōis et generatōnis rerum tam
facilem poteſtatē nō tam ipe mūd⁹ q̄ mūdi
opifex de⁹ ſup omīa eſt laudand⁹. Nulla eñ
eſt tam vilis tam infima in tota mundi ma/
china pars ſiue pticula in qua tam in mate
ria q̄ in v̄tute et forma nō reluceat laus di/
uina. Nam in materia et forma mūdi q̄daꝫ
eſt differētia. ſꝫ cum armonia eſt ps ſumma
Nam illa ps mūdi q̄ ſm naturam purioꝛ et
ſimplicioꝛ eſt atq̄ nobilioꝛ. vni forme habet
inclinatōꝫ ꝛ appetitū ad nobilioꝛis forme ſu
ſceptōem. et q̄ ſpūalioꝛ eſt magis eſt inclina
bilis ad formā ſpūalioꝛē. Vn̄ materia cele/
ſtis ſimplicioꝛē et nobilioꝛē reddit et exigit
formā q̄ elemētar̄. et etiā ipa materia celeſt̄
nobilioꝛ eſt et ſimplicioꝛ in nobilioꝛi coꝛpe.
vt in ſole. q̄ in luna vl' in mercurio vl' ī mar/
te. Materia eñ elemētaris nobilioꝛ ē ī igne
q̄ in aere vl' in ceter̄. vn̄ groſſioꝛ eſt materia
in terra q̄ in alijs Nā ibi ſūt pl'es ptes mate
rie aggregate ſm Ariſt. vn̄ dicit q ex vno pu
gillo terre fiunt decem aque. imo mat̄ia vni
us elementi purioꝛ eſt in vna pte q̄ in alia.
ſicut dicit in pmo methoꝛum. partes enim
ignis ſupioꝛes nobilioꝛes et ſimplicioꝛes. ꝛ
ptes terre centrales ſunt groſſioꝛes ↄpacti/
oꝛes et impurioꝛes. Cum enim ptes mixto
rum ſunt ab elementis ſm qd̄ ptes elemēta
res ſunt purioꝛes vl' nobilioꝛes fiunt mixta

ſimpliciora vł puriora Et ẜm qđ ecōuerſo ē i elemētis ecōuerſo ē in mixtis. Nobilior itaqꝫ materia mūdi ɔſtitutiua. nobiliori idiget forma. Et iđ ſolet diſponi materia ẜm qđ exigit forma. qꝛ ſi de terra debeat fieri ignis. oportꝫ ꝙ materialit̃ tre groſſicies ſubtiliet̃ ꝛ depuretur. ꝛ ſpūalior ꝛ ſimplicior efficiat̃ vt ſic ſimpliciori forma ſcꝫ ignea induat̃. Et vt breuiter dicā neceſſe eſt vt ẜm forme ꝓprietatē ipſa materia ꝑparet̃ Cōſiderat̃ itaqꝫ mūdi nobilitas ẜm ſui ptes digniores ꝛ etiā effect⁹ nobiliores Et iđ ps mūdi ſupior reputat̃ dignior. qꝛ ibi materia ē purior ꝛ forma ē pulcrior et ꝟtus amplior in ſupiorib⁹ inuenit̃. Tāto eñ mūd⁹ in vniuerſo pulcrior eſt ꝛ decentior reddit̃ ꝙto deformis ps mūdi inferior ſupioris pulcritudīe. decētiori glīa inſignitur ſic dic̄ Aug⁹. q̄dā pfectio claritatis ꝛ ꝟtutis q̄ in ſupiorib⁹ pcellit ad pfectōeꝫ inferiorꝫ et decoratōꝫ ɔtinue ſe diffūdit. Qđ etiā videt̃ infima ps mūdi i decore ꝛ luioſitate amiſiſſe h̄ recupat in fecūditatis grā ꝛ ꝟtute. Non ei min⁹ ē admirāda tre ꝟtuoſa fecūditas in ꝓductōe herbaꝝ arboꝝ floꝝ ꝛ fructuū in generatiōe varia aīaliū ꝛ reptiliū. In varia ꝓductiōe metalloꝝ gēmaꝝ ꝛ lapidū ꝙ ſit admiranda celi claritas cum diuerſitate ſuorū orbiū ꝛ aſtroꝝ Et ꝙuis mūd⁹ tot laudabilib⁹ reꝝ differētijs ſit diuie ꝟtutis inſignit⁹ potētia. mltis tñ đfectib⁹ ꝛ ɔditōib⁹ miſerabilib⁹ ꝙtū ad ei⁹ inferiorē ptē vndiqꝫ ē ſubiect⁹ Nā mūd⁹ iſte ꝙuis videat̃ eē genitor ꝛ nutritor corpoꝝ. carcer tñ ē ſpirituū ꝛ aīaꝝ duriſſimū exiliū eſt ac loc⁹ miſeriaꝝ innūmerabiliū et penaꝝ. Nā mūd⁹ loc⁹ eſt reat⁹ ꝛ trāſgreſſionis. Incolat⁹ ꝛ pegrinatōis. doloris ꝛ lacrimatōis. laboris ꝛ fatigatōis. horroris ꝛ ɔfuſiōis. mot⁹ ꝛ mutatōis. flux⁹ ꝛ alteratōis trāſit⁹ ꝛ corruptōis. inſolētie ꝛ pturbatōnis violētie ꝛ oppreſſiōis. fraudulētie ꝛ deceptōnis. In mūdo nihil aliđ inuenit̃ ꝙ vanitas. malignitas. cupiditas. anxietas. defectibilitas. et vetuſtas. mūd⁹ notos allicit ꝛ diligit ignotos abijcit ꝛ ɔtemnit. mūd⁹ mltis obeſt paucis ꝓdeſt. Amatores ſuos decipit et fallit. Nā mlta ꝓmittit. ſꝫ ad vltimū pauca ſoluit. ɔtēptores ſuos ad moduꝫ vmbre inſeqt̃ ꝛ apprehēđe nō đſinit. ſꝫ ſuos ſeqces fugere ſatagit ꝛ ɔtēdit. ꝛ iđ illos q̄s materie diuitijs ꝛ honorib⁹ h̄ extollit. i fine materie depaupare et deijcere ɔſueuit. Et vt ꝟbis btī Gre. vtar fugiend⁹ ē mūd⁹ etiā ſi ꝓſpere nos demulcet Qui ĝ tot calamitatib⁹ pulſat q̄d aliđ ꝙ vt deſeratur clamat. Et h̄ de ꝓprietatib⁹ mūdi in generali dicta iam ſufficiāt

De celoꝝ diſtinctōe. Ca. II

Nunc ad deſcribēdas ꝓprietates eius aliq̄s de celo et ei⁹ ptib⁹ xp̄o adiuuāte manū apponam⁹. Nam celū angeloꝝ ꝛ hoim bonoꝝ loc⁹ eſt et habitaculū. vt dicit Beda. Celū āt ẜm ſctōꝝ tradictōes aliud eſt viſibile aliud inuiſibile. Celū āt viſibile eſt mltiplex. ſic dicit gloſa ſup Deut. x. ibi. Celū dn̄i dei tui ē ꝛ celū celi. Septē ſūt celi ſcꝫ aereū. ethereū. olympeū. igneū. firmamētū. aqueū. empireū. celū. ſ. angeloꝝ. Celum itaqꝫ aereū vocat̃ mediū aeris interſticium. qđ a groſſis vaporib⁹ aq̄ et terre nō p oīa eſt infectū. vñ illa ps aeris purior. et ab iferioribus q̄litatib⁹ impmixtior ꝓpt̃ ſui puritatē et dyaphaneitatē ſiue naturā trāſparentē celi noīe nūcupat̃ ſic đr ſup Mat. xiij. volucres celi comederūt illud ꝛc. Celū ethereū ẜm q̄ſdā vocat̃ ſupmū aeris interſticiū qđ immediati⁹ ſpere ignis eſt ɔiunctū et đr ethereuꝫ. qꝛ illud mediū int̃ ignē et aerē ɔfiniū eſt ab igne ſplendoris et illumiatōis receptiuum. Etheros eñ grece ſplēdor đr latine. vt di. Iſi. Celum ꝟo igneū ẜm q̄ſdam vocat̃ centrū ſpere ignis ꝓpt̃ ipi⁹ ignis puritatē ſubtilitatē et ſummā quā hꝫ p ceteris elementis actualitatē et ꝓpt̃ alias q̄ſdam nobiles celeſtes quas ɔſequit̃ ex vicinitate orbis planetarum ꝓprietates. ẜm Gre. autem ſup locuꝫ illū Job. Intuere celū et ɔtemplare ethera ꝛc. Noīe etheris intelligit̃ tota regio a luna vſqꝫ ad ſtellas fixas in qua ſunt orbes et circuli ſepteꝫ planetaꝝ. Quere infra ꝓprio de ethere q̄d ſup h̄ ſentiat. Marci. Alexander ſic ordinat ſeptē celos. dicens. Primū celū eſt luminis datiuum vniforme et nō motuꝫ ſcꝫ celum empireū. Scđm celuꝫ donatiuū dicit eſſe lumis vniforme et motuꝫ. ſ. aqueū et criſtallinum Tertium datiuum luminis non ẜm omnē partem luminoſitatis vniforme et motum vt celum ſtellatum. Quartuꝫ eſt receptiuū luminis ſine calore ſcꝫ olympicum. Quintū eſt receptiuū lumis cū calore. ſ. celū igneū. Sextū ē receptiuū lumis ɔiūctū cum pte ſupiori et đr celū ethereum Septimū ē r̃ceptiuū lumis ɔiūctū cū pte inferiori. ſ. aereū. Et ſic videt̃ vocare olympū regionē orbiū planetaꝝ. qꝛ illud ſpaciū eſt continue luminoſum. Firmamētum āt

vocat celũ ꝑmũ ſm pħos ⁊ vltimũ ĩ cuiꝰ cõ/
uexitare ſita ſũt corꝑa ſydeꝝ ⁊ ſtellaꝝ. Nam
pħi nõ ponũt niſi ſolũ celũ vnũ. imo vt dicit
Baſiliꝰ ĩ examerõ. Priꝰ pħi liguas corrode/
rẽt ꝙ plꝛes celos eẽ ꝯſentirẽt. Illꝺ ãt celũ. ſ.
firmamẽtũ ſic deſcribit Ariſ. ĩ li. ꝺ cau. elemẽ.
Celũ inqͭt ẽ qͥntũ elemẽtũ ab elemẽtiſ inferio/
ribꝫ diſcretũ natali ꝓpetate ac diſtinctũ Ne
ꝙ ei graue eſt qꝛ tũc deſcẽꝺe poſſꝫ. neꝙ leue qꝛ
tũc forſan aſcẽderet. qꝛ ſi eẽt vnũ ex qͣttuor. lꝫ
eẽt ꝯpoſitũ ex qͣttuor. ingrederet̃ in ipm cor
ruptio vniuerſalit̃ vl̃ ꝑticularit̃. imo ſicut ꝺꝛ
ibidẽ. Creator poſuit ipm cãꝫ ⁊ ꝑncipiũ ge/
neratõis ⁊ corruptõis. Et iõ neceſſe fuit ipꝫ
eẽ ingenerabile ⁊ ĩcorruptibile ne ꝑ qͣrendo
generatõis ⁊ corruptõnis ꝑncipio eẽt abire
ad ĩfinitũ. Eſt ãt celũ illꝺ inqͥetuꝫ ⁊ mobile
vniuerſalit̃. cuiꝰ motꝰ ẽ reuolubil̃ ſup̃ medi/
um. ſ. ſup axem q̃ ſtat fixus int̃ duos polos
ĩmobilit̃. ſ. meridionalẽ ⁊ ſeptẽtrionalẽ. et il/
lud celũ ẽ finitũ q̃ ad dimẽſionẽ ⁊ loci exten
ſionẽ ſꝫ ẽ ſempiternũ q̃ ad motũ. Mouet̃ ei
a motore ĩfinite potẽtie. i. a ꝺo q̃ ẽ ſublimis ⁊
glorioſus ĩ ſcl̃a. Ducuſꝙ Ariſ. ĩ li. de ca. ele.
Uocat ãt polos duas ſtellas ĩ ſũmis celi ex
tremitatibꝰ in ipiꝰ medio ſupiꝰ ⁊ inferiꝰ collo
catas. qͣꝝ vna eſt ſupiꝰ poſita ĩ medio celi ad
ſeptẽtrionẽ ⁊ ꝺꝛ polꝰ arthicꝰ. Alia ẽ ex oppoſi
to ad meridiẽ ⁊ ꝺꝛ polꝰ anthartic ꝰ qͥ ꝯ polũ
arthicũ poſitꝰ Int̃ duos iſtos polos qͣſi int̃
duas ſui extremitates celũ obliq̃ mouet̃ ab
oriente vſꝙ ad occidentẽ. ⁊ ab occidente ite
rũ vſꝙ ad orientẽ. et h̃ ſemꝑ vniformit̃ ſic ro
ta mouet̃ circa axem. vñ axem vocat Ariſto.
qͣndam lineã intellectualeꝫ porrectã a polo
vſꝙ ad polũ dyametralit̃ ⁊ extenſam. circa
cuiꝰ mediũ totiꝰ celi ambitꝰ eq̃liter circũfert̃
ſicut ibidẽ dicit cõmentator. De iſtiꝰ celi na
tura ꝺꝛ in li. de celo et mũ. ſm nouã trãſlatõ
neꝫ. Celũ inqͭt eſt vnũ ꝯpoſitũ ex matia qm̃
ꝯtinet materiã ex q̃ ⁊ celũ noiat̃. q̃ eſt vltimꝰ
inceſſus totiꝰ. ſ. vniuerſi. ⁊ ſeqͥt̃ in eodem. nõ
ſũt neꝙ fuer̃t. neꝙ erũt celi mlti. Celũ ei eſt
vnũ ꝑfectũ ꝯpletũ cui nõ eſt ſil̃e. neꝙ eſt lo/
cus extra celũ. neꝙ corpꝰ. neꝙ vacuitas. ne/
ꝙ plenitudo. neꝙ tꝑs qꝺ eſt numerꝰ motus
vñ illic eſt vita fixa. ſ. extra vltimũ. ⁊ ẽ ſempi/
terna. q̃ neꝙ deficit neꝙ finit̃. et illa eſt vera
vita. Item idem ibidem. celũ neꝙ fabrica/
tũ eſt neꝙ generatũ. ſꝫ ſimplex eſt. cuiꝰ motꝰ
eſt eq̃lis. in q̃ nõ eſt diuerſitas. et eſt motꝰ eiꝰ
ſingl̃arꝫ ⁊ circularꝫ cuiꝰ motor ẽ ſpũs q̃ mo/
uet illꝺ ſua volũtate. ⁊ cõtinuat̃ radiꝰ celi cũ
radio ignis ⁊ ꝯiũctꝰ eſt cũ illo ad vtilitatem
hoim ꝓpt̃ ꝑmanentiã vite. Firmamentũ ita
ꝙ vocat̃ celũ. qꝛ ſolidũ eſt et firmũ. qꝛ termi
nũ hꝫ intrãſgreſſibilẽ vñ ꝑ nimia firmitatis
ſui ꝑmanentia incorruptibile eſt et imutabi
le tam in ſub̃a ꝙ in forma. Eſt ãt forma eiuſ
ſperica et ꝯuexa et qͣſi ꝯcaua q̃ ad nos. ſed qͣſi
ꝯuexa q̃ ad ea q̃ ſũt ſup̃ celũ. cuiꝰ motꝰ eſt na
turaliter circularis et mouet̃ oblique et cir
cularit̃ ab oriente in occidentem. voluitꝙ
ſecum et circũducit motu ſimplici et vniſor
mi infra diei et noctis ſpaciũ totũ quod ſub
ipo eſt. vſꝙ ad ignis regionem. vñ orbes ſe
ptem planetaꝝ ſecũ rapit ⁊ circũducit Om
ne ãt qꝺ ſub ipo eſt vt di. Rabanꝰ ꝟtuti eius
motiue obedit ordine vniformi ⁊ impturba
to. ꝟtus qꝫ eiꝰ motiua ſic ipemet dicit ſuꝑ ex
poſitõne Gen̄. extendit ſe vſꝙ ad inferiora h̃
elementa. vñ et ignem ſupiorem credit̃ ſecũ
circũrotare. ꝑuenit qꝫ hꝰ motiue ꝟtutiſ actio
vſꝙ ad aereꝫ et vſꝙ ad aq̃s in qͥbꝫ q̃ ad fluxũ
et refluxũ in parte marina facit exuberatõeꝫ
Hec aũt tria elementa. ſ. aer. ignis. et aqua.
obediũt qͥdem motui celi. ſed nõ vno modo
neꝙ vno ordine ipm imitant̃. ſed ſm magis
et minꝰ et qꝺ ſupiꝰ eſt et leuiꝰ et puriꝰ obedit
magis et qꝺ eſt minꝰ tale ſequit̃ tardiꝰ ⁊ obe/
dit minus. Terra huic celeſti motui nõ obe
dit et ꝟtuti vt ab eo ſuſcipiat localem mo/
tionem. ꝙuis ad ꝓducendas ex ſe ſpecies di
uerſas eiꝰ ſuſcipiat impꝛſſiones. habꝫ igit̃ fir
mamentũ ſic dicit idẽ Rabanꝰ q̃ ad motum
inceſſum vniformẽ. ordinatũ ⁊ ĩperturbatũ
oim tñ motuũ velociſſimũ vñ ne ꝓpt̃ veloci/
tatẽ motꝰ eiꝰ mũdi machina diſſoluat̃. retar
dat̃ ordinato motu planetaꝝ. ⁊ ſic motꝰ eiuſ
ipetꝰ motu ꝯrio moderat̃. Mouet̃ qꝫ et qͥe/
ſcit. qꝛ lꝫ in partibꝰ mutet ſitũ. tñ ĩ toto neꝙ
ſitũ mutat neꝙ variat locũ. Turbatis igit̃
inferioribꝰ. et qͣſi caſualit̃ fluctuantibꝰ celuꝫ
cum ſuis orbibꝰ ordinis ſui tenorem ſaltem
in pũcto nullatenꝰ derelinqͥt vñ motꝰ celi eſt
totiꝰ tꝑis ꝑmũ ſubiectũ et modꝰ et regl̃a om
niũ motuũ alioꝝ. Eſt igit̃ firmamentũ me/
diante motu ſuo generatõis ⁊ corruptiõis ĩ
mũdo ĩferiori ꝑncipiũ effectiuũ. Cuiꝰ rõ vt
di. Rabanꝰ. qm̃ firmamẽtũ ſui lumis ꝟtutẽ
generatõis effectiuã ad terrã tanꝙ ad ꝓpriũ
centrũ dirigit ⁊ deſtinat. ⁊ radios ſuos ĩ t̃re
ſuꝑficie aggregat maxie et coadunat. ſicut
oſtendit̃ ĩ ſcia ꝑſpectiua. Omne eñ corpus

ſpericū ɔcauū ꝛ lumīoſū in q̄lib; pūcto ſuo
dirigit vnā lineā radioſā in cētrū illi⁹ corꝑis
lumīoſi ad ſupficiē cētri. ꝛ q̄nto q̄libet linea
radioſa ē vicinioꝛ alteri linee excūti ad ſup/
ficiē cētri. tāto ex vicinitate vni⁹ ad aliā ē foꝛ/
tioꝛ ad impmēdū in cētro effectū ſuu;. Ex q̄
manifeſtū ē q cū coꝛp⁹ celi ſit ſpericū. ɔuexū
et luminoſū. ꝛ t̄ra reſpectu magnitudīs celi
nō obtineat niſi vicē pūcti cū ſit centꝝ. i t̄ra
nccario fit maxīa aggregatio celeſtiū radio/
rū. Ex q̄ꝝ ꝟtute et ɔtactu fit maxīa genera/
tio ꝛ pductio reꝝ generabiliū i t̄ra q̄ ē centꝝ
ipi⁹ firmamēti. ꝛ q̄uis ſit ꝑncipiū generatio
nis celū. nō t̄n recipit generatōꝫ in ſe vl' coꝛ/
ruptōꝫ vl' diminutōꝫ vl' augmētū. Nā celū i
ſuba h; ſummā ſimplicitatē vniformitatē. ꝛ
puritatē nullā hn̄s ptiū diuiſionē nec ɔrie/
tatē. ꝛ iō nullā h; ex ſe potentiā ad coꝛrupti
bilitatē. Un̄ ſic arguit Ariſt. li. de ce. ꝛ mun.
Om̄is inq̄t coꝛruptio eſt ex ɔtrarijs. celo āt
nihil inuenit ɔrium q̄re celū nō coꝛrumpit.
Celū etia; q̄uis ſit in ſe ꝛ ex ſe ſit vniforme.
t̄n h; neceſſario pl'es oꝛbes ꝛ circulos in fi/
gura ꝛ magnitudīe lōgitudīs ꝛ latitudīs dif
ferētes ꝑpt' diuerſas māſiōes q̄b; idigēt moꝛ
tales. vt di. Arſ. i li. de cauſis elemētoꝝ ꝛ ali/
as. nā ſi ſ̄m vnā diſpoſitōꝫ ꝛ mēſurā recipet
mūd⁹ inferioꝛ influentiā radioꝝ piret alimē
tū moꝛtaliū ꝛ generatio oīm iferioꝝ. Et iō
neceſſariū fuit motū celi eſſe obliquū vt ex
eleuatōe ꝛ depſſione oꝛbiū nūc caloꝛ nūc fri
gus i cētro generet. vn̄ ſi directe celū moue
ret q̄ ad noſtꝝ ſitū. oīa caloꝛe vl' frigoꝛe ī nr̄o
ſitu habitabili ɔſumerent. vt di. Arſ. Nec ſo/
lū attēdit in celo puritas ꝛ icoꝛruptibilitas
ex pte materie. vexetiā pulcritudo ꝛ claritas
ex pte foꝛme. vt di. Arſ. li. de ſenſu ꝛ ſenſato.
Celū ex ſui nat̄a ſplēdidū eſt. ſ; in ptib⁹ eius
eſt differētia. Nā in ſtell' eſt maioꝛ aggrega/
tio lumīs q̄ in alijs ptib⁹ ipi⁹ celi. Un̄ ex pte
foꝛme h; rotūditatē cū ɔuexitate. ɔuexitatē
cū claritate. dyaphaneitatē ſiue trāſparētiā
ꝛ pſpicuitatē vniformitatē in toto. ſ; in pti/
bus diuerſitatē. ex mutuo ɔcurſu oꝛbium ꝛ
motu ɔrio planetaꝝ dicūt ſapiētes genera/
ri ɔcentū ꝛ armoniacā ſuauitatē. Un̄ Ma
cro. in li. ciceronis. expōnēs ſcipionis ſom/
niū in. vj. de rep. libro. Impulſu ꝛ motu ip/
ſoꝝ oꝛbiū efficit ſon⁹ ille q̄ acuta cū grauib; tē
perās. eq̄lē ſonū facit ꝛ ɔcentū ꝛc. Preter h̄
dr̄ in li. de ce. ꝛ mū. i fine. q celū mot⁹ ſui ɔti/
nuitate inflāmat illud ſup q̄d mouet. vnde
ether ex motu celi ignit. Motus eñ cauſat
caloꝛē. vn̄ ibidē dr̄ p ſe ꝛ ſenſibiliter inuenit
q ex motu fit caloꝛ et ex quiete frigiditas. et
iō caloꝛ materias emollit ꝛ diſſoluit. frigi
ditas ꝟo aggregat ꝛ ɔſtringit. vn̄ ptes elemē
tares motui celi vicini⁹ exn̄tes ceteris ptibus
mūdi inferioꝛis ſūt calidioꝛes. vt; in igne ꝛ
in aere. In tertio āt elemēto. ſ. in aq̄ eſt mo/
tus debilitat⁹. ꝛ iō in ea eſt frigiditas. ſ; nō i
vltimo. In q̄rto āt. ſ. in t̄ra ꝑpt' nimiā elōga/
tionē a motu celi fit ɔſtrictio in vltīo ꝑpt' ca
loꝛis abſentiā dominiū frigiditatis. Et ideo
t̄ra pmanet q̄eſcens ꝛ phēnis vt nō moueat
ſic dicit Arſ. ibidē. Nobilitas itaq; celi atte
dit in materia ꝛ ſuba in foꝛma in motu i ſitu
i ſube ſue ſimplicitate puritate ꝛ ppetuitate
In foꝛme claritate dyaphaneitate ſiue pſpi
cuitate ꝛ i ſperica oꝛbicl'aritate In mot⁹ vni
foꝛmitate velocitate ꝛ i ꝟtuoſitate i ſit⁹ ſubli
mitate. q2 ad ſitū a cētro t̄re maxīe diſtat et i
dimēſiua q̄ntitate. q2 ei⁹ magnitudo imagi
natiōnē. imo rōis mēſuram ſupat i ptāte. q2
oīa inferioꝛa ſibi ſubdita regulat oꝛdinat et
mēſurat. Et q̄d ſup oīa mirabile eſt. oīa iſe/
rioꝛa celū oꝛdinat et imutat ꝛ t̄n a nullo in/
ferioꝛi ſe imutatōꝫ aliquā recipit. nec aliq̄d
ſibi diſſimile in nat̄a et ꝟtute aliq̄ ipſi celeſti
coꝛpoꝛi ſe confoꝛmat.

De celo aqueo ſiue criſtallino.
Capitulū. III

SExtum celū eſt aqueum ſiue criſtal
linum quod ex aquis poſitis ſup fir
mamentū diuinitatis potentia eſt
foꝛmatū. aquas eñ eſſe ſuper celos colloca
tas diuīe ſcpture autoꝛitas nob tradit. que
ita ſunt leuigate et ſubtiliate q in materiam
celeſtē ſunt ɔuerſe. et ideo pmanent ibi fixe.
Beda t̄n dicit q aque ille celeſtes nō vapo
rali tenuitate ſed gracili q̄dam ſoliditate vir
tute diuina ſup firmamentū ſūt ſuſpenſe. et
hoc ad impet⁹ firmamenti moderatōne; vel
ad caloꝛis generati ex ei⁹ velociſſimo motu
repreſſionē. Opinio eñ fuit Bede q celum
ignee ſit nature ſic platonici poſuerūt. Un̄
di. Beda. Celū eſt ſubtilis ꝛ ignee nat̄e ro/
tundū a centro terre equalib; ſpacijs collo/
catū. Et iō foꝛte Beda videbat q iō fuit ne/
ceſſe ibi eſſe aquas vt caloꝛ ille celeſtis ad tē
perātiā duceret q ex tali inflamatōe mūd⁹ i
ferioꝛ diſpendiū nō pateretur. ex frigiditate
eñ nat̄ali illaꝝ aq̄ꝝ ſup firmamēti verticem
poſitarū dicunt aliqui ſtellam ſaturni eſſe

frigidā ꝓpter illā quā hȝ rōe ſui ſitꝰ cū firmamē-
to viciniatē. Dicūt etiā ꝙ firmamētū ꝑ ꝟtu-
tē illarū aq̄rū infrigidatū infrigidat orbē ſa-
turni ſibi magꝰ ꝓximū ꝛ vicinū Sȝ q̄liꝰ iſtō
poſſet fieri rōnabiliter nō eſt ꝑſpicue rōe vten
tibꝰ manifeſtū Nā cū aq̄ ſꝫ ſuba rōe vtriuſqꝫ
q̄litatꝭ ſue .ſ. hūiditatꝭ ꝛ frigiditatꝭ celeſti ſub
ſtātie penitꝰ ſit ꝯria. nō eſt bñ liq̄dū philoſo-
phātibꝰ qualiter inter corpa tam diſpia poſſit
vnitas aut ꝯcordia aliq̄liter cōuenire. Et tñ
ſcꝑtū eſt Job. xviij. Qui facit ꝯcordiā i ſub-
limibꝰ ſuis. Jō alio mō ſentiūt ꝛ opinātur mo
derni q̄ interiora phie ſpectamīa ꝓfundiꝰ vt
arbitror ſunt ſcrutati. Dicit em̄ Alexander ꝙ
aque ille q̄ ſup celos ſūt nō ſunt ibi poſite vt
frigide ꝛ fluxibiles et hūide vel etiā ſic ſolide
ꝯgelate ꝛ pōderoſe. Jſte em̄ ꝓprietates ſunt
etiā inter ſe hñtes ꝯrietatē ꝛ ſibi mutuo repu-
gnātes. ſꝫ potiꝰ ꝑ ordinatōꝫ diuine ſapie aq̄
ille ſup firmamentū ſūt ſub nobiliſſima na
ture ſue ꝯditōe diuinitꝰ collocate. ꝓut natu
re celeſti maxime ſunt ꝓpinq̄. et hec quidem
eſt nature ꝓprietas ꝑſpicuitatꝭ ꝛ trāſparentie
que ꝑncipaliter ꝛ ſubſtantialiter inuenitur in
natura aque rōne cuiꝰ hȝ ꝯuenientiā et cum
celo empireo et etiā cū firmamēto. Et iō po
ſuit dñs aquas inferiꝰ ſub rōne frigidi et hu
midi. cū alijs ꝯditōibꝰ neceſſarijs ad genera
tionē et corruptōem. ſed eaſdem poſuit rōe
ꝑſpicui ꝓut fuit neceſſariū ad vniuerſitatis
ꝯſeruatōnem. Et iōo dicit celū eſſe dictum
aqueū et criſtallinū rōne mobilitatis et per
ſpicuitatis. Eſt em̄ ꝑſpicuū ad modum cri
ſtalli. a ſupiori celo ſcȝ ab empireo. lucem vel
luminoſitatis plenitudinē recipiēs et recep
tum ad inferiora diffundens. et ideo dr̄ celū
q̄ſi nobis inuiſibile et occultū. criſtallinum
ꝓ eo q2 durū Et iōo in ſummo dr̄ criſtallinū.
nō quia durū ſicut criſtallus. ſꝫ q2 vniformi
ter eſt luminoſum et ꝑſpicuū. Aqueum aūt
dr̄ queadmodū aque ex ſua ſubtilitate ꝛ mo
bilitate mouetur. et illud motum mouet celuꝫ
proximū et illud vlterius mouet qđ ſibi eſt
magis ꝓpinquum Et ideo illud celū qđ mo
uet inferiora. inferiorū mobiliū ꝑcipue ē cō-
ſeruatiuū. vt dicit Alexander

De celo empireo Capitulū. IIII

Celū empireū eſt ꝑmum et ſummuꝫ
celū. locus angelorū. regio et habita
culū hominū btōrū. Et dr̄ empireuꝫ
a plr qđ eſt ignis. q̄ſi totū igneū: ſic dictum
nō ab ardore. ſed potiꝰ a lumine ꝛ ſplendore
vt di. Jſi. Jſtud em̄ celum ſumme eſt luci-
dum. influens lucem et ſplendorem ſup ce-
lum criſtallinū ſibi ꝓpinquū et ꝓximuꝫ. Eſt
aūt de natura ſua vniforme ſine ſtellis. ꝛ ſpe
riforme. vt dicit Damaſ. Jdeo eſt ſpericum
vt rerū ſpiritualiū et corꝑalium ſit ꝯtentiuū
Eſt em̄ naturaliter quietū imobile. ſ. ꝛ imo
tum. vñ illud celū non eſt neceſſariū ꝓpter cō-
tinuatōem generatōis inferiorū. ſꝫ potius vt
dicit Alexander ad ꝯpletōem vniuerſi in ge
nere corporū. ſm̄ determiata extrema ad me
diū. eſt aūt opacū in ſummo. ſ. terra. ꝛ lumi
noſum in ſūmo. ſ. celum empireuꝫ. et vtrūqꝫ
corpus ſcꝫ extremū ſupmum et infinituꝫ eſt
de ſe immobile ꝛ quietū. Jſtiꝰ celi ꝓprietates
deſcribit Rabanꝰ vtēs ꝟbis Baſilij i exame
ron ſic dicens Celum em̄ empireū eſt corpꝰ
ꝑmū. natura ſimpliciſſimuꝫ de corpulentia
habens minimū. quia ſubtiliſſimū. ꝑmum
mūdi firmamentū. q̄ntitate maximū. q̄lita-
te lucidum. figuratione ſpericuꝫ. locali ſitu
ſupmū. quia a centro remotū. amplitudine
ſua ſpirituū et corporū viſibiliū ꝛ inuiſibiliū
ꝯtentiuū. dei ſummū habitaculū. licꝫ enim
deus ſit vbiqꝫ tñ ſpecialiter dr̄ eſſe i celo. q̄a
ibi relucet potiſſime ſue ꝟtutis opatio. et iō
celū dr̄ ſpēalr ſedes dei. quia in corpe mun
di ſpecies celi pulcrior eſt. vt di. Damaſce.
In celo diuina virtus manifeſtius operatur.

De ethere Capitulum V.

Ether grece ſplendor dicitur latine.
Ether ſm̄ Jſi. eſt ſuperior regio ſu-
premi interſticij aeris et ignis vbi eſt
perpetuꝰ ſplendor luminis ſiue lucis. anaxa
goras aūt dixit: nomen etheris eſt nomē ig-
nis. Et hȝ putauit vt di. Ariſt. ꝓpter ipſiꝰ inflā-
matōem q̄ cauſatur ex velocitate ſui motꝰ. Vñ
ſm̄ ipm̄ anaxa. omē inflamans ꝛ inflamabi
le vocatur hoc nomine. Marcianus aūt dixit
ꝙ ether eſt locus ab inferiori mūdo ſepara-
tus inuiſibilis reſpectu inferiorū que patiū-
tur multiplicem variatōeꝫ. In ethere vero
vbi dies eſt perpetuꝰ nox diurno lumini nō
ſuccedit. nec miruꝫ. quia tam altum locum
vmbra terre que noctis cauſa eſt in ethere
nō accedit. ſm̄ Ariſto. ꝑo in libro methorū.
ether nihil aliud eſt q̄ꝫ vnū elementū. nec eſt
ex elementis quattuor. quicq̄d em̄ ſupra lu
narem globuꝫ eſt nature eſt ſepate a natura
inferiorū elementorū. vnde ether neqꝫ eſt gra
ue. neqꝫ eſt leue. neqꝫ rarum. neqꝫ denſum.
neqꝫ per alterius corporis penetrationem

diuiſibile. Nā ad eū etherea nlla igredit cor
ruptio l' alteratio vl'r vel pticularit. qd ei acci
deret ſi ex elemētis ꝯpoſitoꝝ aut originē ꝯtrxiſſ3
Anaxa. tñ dic ꝙ ether ē aer iflamatꝰ. ꝛ dic ꝙ
qñ3 deſcēdit iferiꝰ ꝛ i tra occultat. vñ ꝓpt ſui
ſubtilitatē. nc ſurſū nc deorſū regirat. vñ ter
remotꝰ gignit ex ꝟtute etherea i tre viſceribꝫ
occultata. ſ3 dic Arſ. ꝙ ꝑmo iſte ē error. qm
ſubtile ñ deſcēdit dorſū ꝛ etiā ſi deſcēdet hāc
opatoꝫ ñ faceret. ꝑm macro. āt ſplēdor ethe
ris ſub ſpera celi ꝑ ābitū totiꝰ mdi rutilat et
ꝯfulgꝫ. ptinet āt i ſe orbes. vij. plāetaꝝ q̄ mo
uet ꝯ motū firmamēti. Inferior itaqꝫ ps ethe
ris velocitate ſui motꝰ iflamat ſupiorē ptem
matie elemētarſ. ꝛ ex illa iflamatiōe gignitur
ſpera ignis. ſic dr i li. d ce. ꝛ mū. i fine. Ex ma
teria ei ſic ignita ñ gignit nec inflamat ipſe
ether. qꝛ ab inferioribꝰ ñ recipit aliquā imu
tatōꝫ q̄uis iferiora ab ipo imutent.

De ſpera celi. Capitulū. VI

Spera celi vt di. Iſi. ē ſpēs q̄dā i rotū
dū formata ab eodem i idē circa ſuū
cētꝝ eqꝫ ſpacijs circularit ꝯuoluta. hāc ſpe
rā neqꝫ ꝑncipiū neqꝫ finē hr̄e phi aſſert. Iō
ꝓpt ſui circulatōꝫ vbi icipiat ꝛ vbi finiat ñ fa
cile ap̄phēdit. nec fuit aliq̄ figura celo ꝯue
niētior q̄ ſperica. tū ꝓpt ſuꝑpſiꝰ ſimplicitatē
tū ꝓpt capacitatē. tū etiā ꝓpt vniformitatē. vt
di. Iſi. Spera itaqꝫ ꝑm Alphraganū ē orbi
cularſ ſupficies celeſtſ corpis in q̄ fixe ſtelle
ꝯtinēt. ꝛ h̄ ſpera duobꝫ pol' circūuoluit. qꝝ
vnꝰ ē ſeptētrionalis q̄ nūq̄ nob occidit ꝛ dr
polꝰ arthicꝰ. i. boreal'. Alt' polꝰ ē anthartiꝰ
ſeu auſtral' q̄ nūq̄ a nob videt. l' ꝓpt nimiā a
nob elōgatōꝫ. l' ꝓpt terre iterpoſitōeꝫ. Inter
iſtos duos polos q̄i int' duas mūdi extremi
tates ſpera celi voluit ꝛ mouet. ꝛ cū ipiꝰ mo
tu ſtelle i eo ſite ab oriēte i occidentē. ꝛ iterū
ab occidēte i orientē motu diurno ꝛ noctur
no. xxiiij. horaꝝ ſpacio circūferūt. Tanta āt
celeritate ſperica celi circūfert ꝙ niſi aduer
ſū eiꝰ ꝑcipitē curſū planete occurrerēt et eiꝰ
ipetū moderarēt machia mdi diſſolueret. et
iō ꝑm Alphraga. ſeptē orbes planetaꝝ ſunt
ſub ſpera mutuo ſe iterſecātes ꝑ q̄s planete
motu ꝯſono icedētes. raptui firmamēti obui
ant ꝛ etiā eiꝰ velocitatē repmūt ꝛ retardant.
voluit aūt tota ſpere moles obliq̄ circa me
diū. ſ. circa axem. Eſt āt axis q̄dā linea itel
lectual' q̄ recte ꝑ mediā pilā ſpere tendēs in
duos polos ſe extēdit. circa quā celi ambitꝰ
q̄i rota circa axem circularit ſe ꝯuoluit. Car
dines āt celi ſūt extreme ptes axis q̄ infigūt
ipis polis. Et ſūt cardies dicti: qꝛ ſic cardo
hoſtij i poloꝝ ꝯcauitatibꝰ ꝯuoluūt. ꝛ ſūt iſti
cardies ꝯuexi recurui. ſ. circūflexi vt di. Iſi.
Spere ꝟo celeſt' medietas dr emiſperiū: ſcꝫ
ps q̄ a nob total' videt. ſ3 ob defectuꝫ viſus
tre ꝯiūgi putat. vñ ꝛ circulꝰ vbi finit orizon
i. viſus termiatio nūcupat vt di. Iſi. Recol
lige igit breuit ex ꝑdictſ ꝙ ſpera celi ē luioſa
ſuba luis vſqꝫ ad cētꝝ ſuū. i. vſqꝫ ad terrā dif
fuſiua. cuiꝰ circūferētia eſt a cētro tre remo
tiſſima. Et iō illa q̄ i celo ſūt maxia. nob ꝓpt
ſūmā diſtantiā videt eē mima. oīm iferioꝝ ē
ꝯtētiua. oīm iferioꝝ ē ordiatiua iformatiua
generatōis ꝛ vegetatōis effectiua. ſibi ꝯrioꝝ
raptiua et attractiua. Nā motꝰ ſui violentia
planetas ſibi obuiātes ſꝑ ſe trahit. ꝑm armo
niā eſt ꝓceſſiua. Nā ſic di. Arſ. i li. d ꝓpetati
bus elemētoꝝ ex ordinato ſpere motu ꝛ ꝯrio
planetaꝝ occurſu gignit i orbe ſtridor. i. ar
monia. vñ Macro. ipulſu ꝛ motu ipoꝝ effi
cit ſonꝰ ille ꝛ acuta cū grauibꝫ tpans efficit cō
centꝰ varios ꝛ diuerſos. ſ3 ꝓpt nr̄i auditꝰ defe
ctū ꝛ illiꝰ ſoni exceſſū armonia illa a nob nō
audit. ſic moueri ſolē vidē nō poſſumꝰ q̄uis
citiſſime moueat. Nam radioꝝ claritate aci
es viſus nr̄i ſuperat.

De circulis celi. Ca. VII

Circuli celi ſūt plēs. qꝝ duo ſūt viſibi
les. ſ. galaxias ꝛ ꝫodiacꝰ Aliȷ ſūt inui
ſibiles. ſ. circulꝰ eq̄noctial' diuidēs duo emiſ
peria. tāgēs ꝫodiacū i ariete ꝛ i libra. Aliꝰ ē
circulꝰ ſolſticial' eſtiual' eo ꝙ ſole i eo exn̄te fit
ſolſticiū eſtiuale. Iſte circulꝰ tāgēs ꝫodiacū
i cācro ꝛ ē q̄i ꝯiūctio nr̄i bitabil' ꝛ torride ꝫo
ne Aliꝰ ē palellꝰ ſiue circulꝰ ſeptētrional' ſiue
arthicꝰ. ꝛ ē q̄i diuiſio nr̄i bitabil' ꝛ frigide ha
bitabil'. Circulꝰ ꝟo q̄ ē ex pte torride ꝫone et
alteriꝰ bitabil' ꝫodiacū tāgit i capcorno. ꝛ dr
iſte circulꝰ ſolſticial' hyemal'. eo ꝙ ſole exn̄te
i eo fit ſolſticiū hyemale. aliꝰ ē palellꝰ ſiue cir
culꝰ anthartiꝰ ſeu auſtral' ꝟſus auſtꝝ et op
ponit arthico palello. Dicūt āt hi circli pa
ralelli q̄i circli eq̄ diſtātes a para qd ē iuxta
et lele qd ē diſtās. eq̄lit' ei diſtāt ab inuicem
palelli. Sūt pter h̄ duo circuli q̄ dicūt colu
ri. Colurꝰ ſeptētrional' q̄ icipit a polo ſeptē
trionali ꝑ cācꝝ et capcornū circularit ꝓce
dēs iteꝝ redit ad ſuū ꝑncipiū. Aliꝰ ē colurꝰ
auſtral'. ꝑ librā i arietē ſilr redit ad ſuū pun
ctum. ꝛ dicūt coluri q̄i colla thauri a cauda
bouis ſilueſtrſ q̄ erigēs caudā circulū facit

īpfectū et dicūť coluri q̄i circuli īpfecti. Decim⁹ circul⁹ eſt orizon .i. finitiu⁹ viſus. q̄a circulo illo celū ⁊ t'ra videnť pīter copulari. Eſt etiā circul⁹ meridian⁹ deſignās illā ptē zodiaci in qua ſol videť equaliter diſtare inter oriente͂ et occidente͂ et iſti duo vltimi circuli non ſūt in ſpera. q2 ſm diuerſos ſitus ⁊ aſpectus variāť. Hucuſq3 Iſi.

De galaxia ſiue lacteo circulo. Ca. VIII

Galaxias ē circul⁹ celeſtis. ceteris circulis celi pulcrior et cādidior incedēs p mediū celi icipiēs ab oriēte vſq3 ad ſeptētrione͂ p cācꝝ ⁊ capcornū pcedēs iterū ad pūctū ſuū. Dr āt lacte⁹ circul⁹ q2 int' oēs circulos celeſtes notabiliore͂ h3 claritatem. vñ et de nocte nauigātes et itinerantes dirigit ⁊ deducit. Q̄to āt aura noctna ē ſerenior ⁊ frigidior tāto inceſſus galaxie ē maīfeſtior Scdm āt opinione͂ vulgi. galaxias dr veſtigiū ſol. qd p⁹ ſe reliq̄t ſol qñ currit i illo circulo. S3 ariſt. h dic̄ eſſe falſū. q2 ſi eēt galaxias ex impſſione trāſit⁹ ſol. opteret q̄ h impſſio eēt i ſignis i q̄b9 currit ſol cū alijs ſtell' mobilib9: ⁊ h vide⁹ eē falſū. q2 trāſcēdit t'minos zodiaci vbi ſol nullaten⁹ appropinq̄t ſic dr i li. methoꝝ. Jō anaxa. et democrit⁹ dixerūt galaxiā eē ex rflexiōe luīs ad aere͂ ſic i ſpeculo. ſ3 h ē falſū vt di. Ar. ibide͂. q2 ſi h eſſ3 pmutareť: ſic ē pmutatio luīs. h āt ē falſū. q̄a vide⁹ galaxiā ſp i eode͂ loco nec rcedit ab eo Dic̄ g̃ Ar. ſic. Jgnis pꝓinqu⁹ orbi ē inflāmatus et lucid⁹ ⁊ in locis vbi videť galaxias ſūt ſtelle m't'e pue et luīoſe et i illis relucet fulgor ille. et iō apparet loc⁹ ille mag' radioſus nec recedit ab vno loco orbis Hucuſq3 Ar. in li pmo methoꝝ. ca. ij.

De zodiaco Capitulū. IX

Zodiac⁹ eſt circul⁹ obliqu⁹ in. xij. ptes diſtict⁹ eq̄les. q. xij. ſig a phis ſunt vocata. nob āt ſignāt i q̄ pte celi ſol ⁊ planete imoreť. Sūt igiť. xij. ſig. xij. ſpacia eq̄liť diſticta ⁊ ſtellis notabilib⁹ ab aſtrolog' denotata. vnū āt q̄dq3 ſignū i. xxx. diuidiť gd⁹. ⁊ gd⁹ i. lx. diuidiť minuta ⁊ minutu3 in. lx. ſcd̄a. ita q̄ lx. ſcd̄a minutū vnū faciūt. lx. minuta gradū vnū et. xxx. gd⁹ ſignū vnū. Sig autem iſta ſunt pprijs noīb⁹ appellata ſic aries ⁊ thaur⁹ et ſic de alijs. Et vocanť aīalia. nō q2 aīalia ſūt i celo collocata. ſ3 q2 i ſuis effectib9 aīalium taliū pprietates aliq̄s repñtāt. vt p⁹ diceť Jnť iſta āt. xij. ſig quatuor ſūt cardīalia ſm Jſi. ſc3 cancer i ſūmo. capcorn⁹ i imo. aries et libra i medio. Pria duo dicūť ſolſticiaria q2 i cancro ctūs ſol vlteri⁹ ad nos ñ accedit. in capcorno remoti⁹ nō recedit. Jn pmo facit lōgiſſimos dies ⁊ breues noctes. in ſcd̄o ecōtra. Jn alijs vo duob9 fit eq̄noctiū i ariete fit v'nale. in libra vo fit eq̄noctiū autūnale et tūc vtroq3 tpe dies noctib⁹ ſunt eq̄les. Jn iſtis etiā ſignis tria ſunt ignea. ſ. aries. leo. ſagittari⁹. tria vo ſūt terrea. ſ. taur⁹. v'go. capricorn⁹. ⁊ tria ſūt aerea. ſ. gemini. libra. aq̄rius. et tria ſūt aq̄tica. ſ. ſcorpio. cancer. piſcis. et int' iſta q̄ ſūt ignea ⁊ aerea ſunt calida ⁊ maſculina et diurna. q̄ vo ſunt aquatica et terrea ſūt frigida ⁊ feminina et noctna. int' iſta etiā ſunt q̄tuor mobilia. ſ. q̄tuor cardinalia. ſc3 aries. cancer. libra. capcorn⁹. q2 i eis mutať tps. Et q̄tuor ſūt fixa in q̄b9 figiť ipm te͂pus. ſ. thaur⁹. leo. ſcorpi⁹. aquari⁹ Et q̄tuor ſūt cōia in q̄b9 ipa ꝯmiſceť. ſ. gemini. v'go. ſagittari⁹. piſcis. Et dicūť iſta ſig dom⁹. q2 domicilia ſūt ⁊ hītacula planetaꝝ. et ex his domib⁹ q̄dā dicūť dom⁹ triplicitatis. q̄dā exaltationis. Nā illa ſig q̄ ꝯcordāt in vna nat'a faciūt triplicitate͂. et eode͂ noīe nūcupāť. et ſic in q̄tuor ptib9 celi ordināť. Nā i oriente ſūt ignea. aries. leo. ſagittari⁹. Terrea ſūt taur⁹ v'go. capcorn⁹ in auſtro. Aerea ſūt gemini. libra. et aq̄ri⁹ in occidente. Aquea ſūt cācer. piſcis. ſcorpio i ſeptētrione. Et int' iſtas triplicitatis dom⁹ fortiores ſūt in ſuis effectibus oriētales occidentalib9 ⁊ ſeptētrionales auſtralib9. q2 i eis nobiliores planete dñantur Nā triplicitas oriētal' q̄ ē pma h3 ſole͂ d die ⁊ lunā d nocte. ⁊ ſaturn⁹ pticipat cū eis die ⁊ nocte. Triplicitas occidētal' h3 ſaturnum mercuriū et ioue͂. Triplicitas ſeptētrional' h3 venere͂ lunā ⁊ marte͂. Auſtral' vo hab3 ſaturnū mercuriū et ioue͂. Dicūť iſup ſig domus exaltationū. q2 planete put mag' l' minus exaltāť in ſigꝝ gdib9. pfecti⁹ et vtuoſius opanť. Nā ſol h3 vtute͂ ſuā ⁊ exaltatōe͂ i. xix gdib9 arietis. et caſū i eode͂ gdu libre. Uenus h3 gl'a3 ſuā in piſcib9. xxvij. gdu. et caſū ſiue triſticiā ſuā i ꝯſili caſu ſigni oppoſiti. ſ. virginis. Mercuri⁹ erigiť i v'gine. xv. gdib9. ⁊ cadit i piſcib9 gdib⁹ totide͂. Luna erigiť i thauro trib9 gdib9 ⁊ totide͂ cadit i ſcorpiōe. Saturn⁹ erigiť in thauro. xxj. gdib⁹ et cadit totidem in ariete. Mars erigiť in capcorno gdib⁹. xxviij. et cadit totide͂ in cancro. Jupit' et caput draconis erigiť in gemis gdib9 trib⁹ ⁊ cadit totide͂ i ſagittario. Cauda erigiť i

ſagittario tribꝫ gͣdibꝫ ⁊ cadit ī gemīs. Preter
iſta vnūquodqꝫ ſignū diuidit̄ ī tres ptes q̄ faci
es nūcupāt̄: q̄ꝝ initiū ē a pmo gͣdu arietꝭ et
durat vſqꝫ ad .x. ſcōa durat vſqꝫ ad .xx. tertia
durat vſqꝫ ad .xxx. pma facies arietꝭ daf mar
ti. ſcōa ſoli. tcia veneri. pͣia facies tauri ē mer
curij. ſcōa lūe. tcia ſatni. pͣia gemioꝝ eſt io
uis. ſcōa mercurij. tcia ſol'. pͣia cācri ē vene
ris. ſcōa mercurij. tcia lūe. pma facies leōis
ē ſatni. ſcōa iouis. tcia martꝭ. pͣia ꝟgis ē ſol'
ſcōa venerꝭ. tcia mercurij. pͣia libre ē lune.
ſcōa ſatni. tcia iouis. pͣia ſcorpiōis ē martꝭ
ſcōa ſol'. tcia venerꝭ. pͣia ſagittarij ē mercu
rij. ſcōa lūe. tcia ſatni. pͣia capcorni ē iouis
ſcōa martꝭ. tcia ſol'. pͣia aq̄rij ē veneris. ſcōa
mercurij. tcia lūe. pͣia piſciū ē ſatni. ſcōa io
uis. tcia martꝭ Plāeta igit̄ ex̄ñs ī domo ꝓpͣa
hꝫ q̄nqꝫ fortitudīes. i gͣdu exaltatōis hꝫ .iiij.
ī domo triplicitatꝭ hꝫ .iij. i facie vnā aut du
as. ⁊ q̄ magꝭ abūdat īnt̄ plāetas nūero. ma
gis p̄ualet ī fortitudīe. ⁊ q̄libꝫ plāeta fortior
ē ī domo ꝓpͣa q̄ꝫ aliēa. ⁊ ex fortitudīe ſigni ī
q̄ ē fortificat̄ ⁊ ex debilitate debilitat̄. ſic for
tis vir fortior ē ī eq̄ forti q̄ꝫ ī debili. ⁊ iō aſtro
logi ī iudicijs ſuis vt di. miſael. ꝯſiderāt do
mos aſcēdētes. i. aſcēſū ſigꝝ ⁊ plāetaꝝ digni
tates vt ſm eoꝝ ꝓncipatꝰ ⁊ dñium ī domibꝫ
angularibꝫ l' aſcēdētibꝫ ī angul' vl' ab angul'
cadētibꝫ coniiciāt ⁊ iudicēt d̄ futurꝭ. Dicūt
āt q̄dā ſig domꝰ āgulares ſic ſig cardialia d̄
q̄bꝫ ſup̄ ſic cācer. libra. capcornꝰ. et aries. q̄
dā dicūt̄ domꝰ ſuccedētes āgul'. ſ. thaurꝰ q̄
ſuccedit arieti. ⁊ leo q̄ cācro. ⁊ ſcorpiꝰ q̄ libre
⁊ aq̄riꝰ q̄ ſuccedit capcorno Quidā ꝟo dicūt
domꝰ cadētes ab āgul'. ſ. gemini. ꝟgo. ſagitta
riꝰ. piſcis. vtꝫ ī figura miſael. ſm iſtoꝝ ſigꝝ
ortꝰ ⁊ occaſus oppoſitōes. ꝯiūctōes ⁊ aſpectꝰ
diuerſa ꝯ̄ria accidūt ī h̄ mōo. Nā ſic dic idē
autor iſta q̄ ſūt vi naſt ⁊ generāt ſub forti ſig
maſculio aſcēdēte ⁊ forti plāeta bono cū bo
no aſpectu ī ipo aſcēdēte ex̄nte fortꝭ ⁊ bōe ſūt
diſpoſitōis ī ſuo genere. ⁊ ecōtrario. domus
itaqꝫ āguli pͣia domꝰ ē oriētal'. ſ. ſignū arietꝭ
Domꝰ ꝟo celi ſiue ſeptētriōis ē cācer. angulꝰ
ꝟo occidētal' ē libra. et āgulꝰ t̄re ē capcornꝰ.
Hec ſig q̄tuor āgularia maxie ſūt ꝟtutꝭ ⁊ ori
entale plꝰ q̄ꝫ occidētale. et ſeptētriōale plꝰ q̄ꝫ
auſtrale. vñ āgulꝰ t̄re ē tribꝰ alijs minꝰ fortis
ſic idē dicit autor. Domꝰ ſuccedētes ſūt me
diocris effectꝰ ⁊ ꝟtutꝭ. ſ. ſignū ab ariete ſcōm
.i. thaurꝰ. ⁊ ſignū .iij. v. viij. xj. Et int̄ h̄ ſigna
ſiue domus. octauū ſignū peioꝝ ē opatōis ⁊
ſignificatōnis. ⁊ iō vocat̄ ab aſtrologꝭ domꝰ
mortꝭ. Reliq̄ āt ſig dicūt̄ domꝰ cadētes. ſ. iij.
v. vij. ix. ⁊ xj. ſūt etiā debilioꝝ effectꝰ ⁊ peioꝝ
ſignificatōis ⁊ maxie. vj. ⁊ xij. Et hꝰ rō eſt vt
di. autor. q̄ ī ſexta domo vl' ſig dñat̄ mars. et
iō vocat̄ domꝰ īfirmitatꝭ ⁊ debilitatꝭ oīm re
rū. ⁊ ī illo ſig ē gaudiū martꝭ. ⁊ ī. xij. ē ſaturni
gaudiū. ⁊ iō vocat̄ domꝰ inimicicie triſticie ⁊
laboꝝ Sig etiā ſiue domꝰ dicunt̄ mutuo ſe
aſpicere. ⁊ ſūt tres aſpectꝰ p̄ncipales. ſ. ſextil'
tciꝰ ⁊ q̄rtꝰ aſpectꝰ. Sextil' d̄r qñ aliq̄s plāeta
ī aliq̄ ſig aſcēdēte aſpicit tciū añ ſe ⁊ tciū pꝰ
ſe. Et h̄ ē a tcio ī vndecimū. ꝟbi gr̄a Si ali
q̄s plāeta fuerit ī initio arietꝭ. aſpicit eū q̄ eſt
ī capite gemioꝝ añ ſe. et eū q̄ ē in initio aq̄rij
pꝰ ſe. qd̄ eſt ſignū vndecimū. et h̄ vocat̄ ſextil'
eo q̄ teneat q̄rtā p̄te celi. ſ. gͣdꝰ. lx. ⁊ tal' aſpec
tus ē laudabil' bonꝰ ⁊ fortunatꝰ Eſt ei ſignū
domꝰ dilectōis medie ſm aſtrologos. ut dic
autor ſupdictꝰ. tertiꝰ aſpectꝰ fit a q̄nto ſig et
nono. ꝟbi gr̄a. Plāeta q̄ fuit ī initio arietis
aſpicit eū q̄ fuerit ī leone añ ſe. et eū q̄ fuerit ī
ſagittario pꝰ ſe. qd̄ ē ſignū nonū. ⁊ d̄r tertius
q̄r ꝯtinet tciā p̄te celi. ſ. c. et. xx. gͣdꝰ. ⁊ h̄ aſpec
tus ē optimꝰ. q̄r ē ī ſig pfecte aīcicie vt dic au
tor. q̄rtꝰ aſpectꝰ ē a q̄rto ſig ⁊ decimo. ꝟbi gr̄a
Plāeta q̄ fuerit ī initio arietꝭ aſpicit illū q̄ ē
ī capite cācri añ ſe. ⁊ eū q̄ ē ī capite capcorni
pꝰ ſe. qd̄ ē ſignū decimū. Et h̄ aſpectꝰ d̄r q̄rtꝰ
q̄r q̄rtā p̄te celi ꝯtinet. i. xc. gͣdꝰ. et h̄ aſpectus
eſt malꝰ. q̄r ī illo ſig ire et inuidie et inimici
cie ſūt ⁊ ipfecte. vt di. autor p̄dictꝰ Cōiūctio
ꝟo et oppoſitio ñ ſūt aſpectꝰ. qñꝫ tñ dicūtur
aſpectꝰ abuſiue. q̄nqꝫ ꝟo ſignū pmū reſpicit
ſeptimū. vt aries librā. D̄r aſpectꝰ oppoſitꝰ ⁊
eſt peſſimꝰ. q̄r ſignū ē pfecte inimicicie ⁊ peſ
ſima p̄tēdit. maxie ſi aſpectꝰ fuerit martis et
ſatni ſiue ſol'. Qñ ꝟo plāeta ꝯuenit cū plane
ta eodē ſig aſcēdēte vl' in ſig ſibi ꝯiuncto añ
vel retro. tūc d̄r ꝯiunctio. et h̄ pt̄ eſſe bona ſi
planete fuerit boni. et econuerſo mala ſi fue
rint mali. ſic di. autor. et h̄ oīa patēt ī figura
quā poſuit autor iſte.

De ſigno arietis. Ca. X

Naturas āt ſinguloꝝ ſigꝝ p ordinem
recolligāꝰ ex ſig arietꝭ exordiū ſumē
tes. Aries igit̄ eſt oriētale ſignū ſic dictum.
q̄r ſic aries ī iacēdo ſup latꝰ vnū eq̄lit̄ mutat
vices. ſic ſol ex̄ñs ī illa p̄te zodiaci q̄ aries d̄r
fac eq̄noctiū. et equales fac dies artificiales
atqꝫ noctes. Et ſic dicit miſael. Aries eſt ſig
nū igneū maſculinū. diurnū. īſtabile. domꝰ

marti i.xix.gdu eⁿ exaltatio ē sol.dom⁹ eⁿ sol de die.ō nocte vo iupit.⁊ saturn⁹ pticipat cū eis de pma triplicitate.pma ē Pria facies eⁿ marti.scda sol.tcia veneri.de corpe hois do minat capiti ⁊ faciei et intos facit in corpe capillos corp⁹ curuū.faciē obliquā.oculos gues.aures breues.collū lōgū.Dom⁹ ē vite ⁊ natiuitati hois.qz sic h signū ab iferiori p/ te tre ad supiora ascēdit ⁊ a tenebris ad lucem vadit.sic nat⁹ ō tenebris egredit ⁊ vi illi⁹ signi abdita pdeūt i lucē et secreta sapiētib⁹ inno tescūt.Et sic narrat albu.i li.ō motib⁹ astro rū.In tcio inqt t qrto gdu arieti occidente. orit signū libre ⁊ mouet aerē.In decio gdu orit stella q ōr almareth ⁊ alpheta ⁊ serenat aerē.In.xxv.gdu occidūt pliades ⁊c.Qn āt sol t lūa t aliqs plāceta itrauerit pmū vl se cundū vl tertiū gdū arieti erit nubilū ⁊ vēt⁹ a meridie et frig⁹ ⁊ tēpestas In gdu āt.xxix. aut.xxx.erit magn⁹ calor

De signo thauri Ca.XI

Taurus fm misael.ē signū terreū.fri gidū.fixū.nocturnū.dom⁹ veneris. scda exaltatio lūe i qrto gdu ei⁹.do/ mus ei⁹ de die est ven⁹.in nocte lūa.et mars pticipat cū eis.de triplicitate ē scda Prima facies ē mercurij.scda lūe.tcia satni.ex cor/ pore hois dnat collo ⁊ gutturi .datqz faciem amplā ⁊ curuā.nasū dat guē ⁊ lōgū.amplas nares.oculos gues.capillos eleuatos ⁊ ni/ gros.collū grossū.verecūdū facit hoiem.ho neste incedētē.⁊ tn vanū.Dom⁹ ē subē ⁊ pos sessionis acceptōis ⁊ datōis.et iō ōr taur⁹ qz taur⁹ sulcādo trā fecūdat ⁊ locupletat Tūc etiā qn sol ē i tauro tra ē arabil ⁊ ↄgrua agri culture fm albu.In pmo gdu tauri orit si/ dus paliciter.in.vj.orion occidit ⁊ mutatur aer i.viij.oriunt pliades et turbāt aerē. In xvj.oriūt hyades ⁊ turbāt aerē

De signo gemiorum Ca.XII

Signū gemiorum fm misael.Est signū aereū.masculinū mediocrē.diurnū dom⁹ mercurij.exaltatio caude dra/ conis i tcio gdu e⁹.dom⁹ ei⁹ i die ē saturn⁹.i nocte mercuri⁹.iupit pticipat cū eis.de tri/ plicitate ē tcia.Pria facies ē iouis.secunda marti.tcia sol. In corpe hois dnat hūeris brachijs ⁊ maib⁹.mediocrē efficit staturā et hoiem pulcrū ⁊ ↄuenietē.Cui ↄiūct⁹ mercu/ ri⁹ si fuerit fortūat⁹ disponit hoiem et abilē fa cit ad litteraturā ⁊ scpturā.Dom⁹ ↄgnatōis est ⁊ ꝓpinqtati.ↄsilij religiōis ⁊ fidelitati spō

larum ⁊ somniorum fm albu.Gradu p̃mo gemio rū occūbēte.oriūt hiades ⁊ mutāt aerē.⁊ p⁹ archites ⁊ echites.i.aqla.xviij.gdu.i.delphi ni.xxvj.⁊c.Isti gemini vt ōi.Isi.fm poetarum fabulas fuert castor ⁊ pollux fres gemini et vterini.viri fortissimi.qrum gra ōr tūc sol eē in gemis.qz sole i illa pte celi exnte p⁹ ad secū/ dādū iferiora gemiat.tūc etiā bella int cog/ natos aliqtiēs gemiant.Aliā tn̄ sigt vgini⁹ rōem.s.qn castor pest inferis tūc pollux pest superis.et ecōuerso.qd iō fm marci.fingūt qz in estate cū noctes sint breuissime qn vna ps ↄstellatiōis occidit alia ps anterior orit et ascendit.Et p tāto ōr vn⁹ fratrum celos.ali/ us inferos possedisse.

De signo cancri. Ca.XIII

Cancer ē signū aqueū femineū insta/ bile nocturnū dom⁹ lūe.exaltatio io uis.i.xv.gdu e⁹.i die ven⁹ ē ei⁹ dom⁹ in nocte mars ⁊ lūa pticipat cū eis ō triplicitate ē qr ta.Pria facies ei⁹ est veneri.scda marti.tcia lūe.Sup corp⁹ hz dūium sup pect⁹.costas et pulmonē.⁊ facit in corpe grossiciem.Nam a medio ei⁹ facit hoiem grossū et incōpositum atqz rudē.supi⁹ vo subtilē.dentes curuos et tortos.Et vocat dom⁹ pris et casarum ⁊ vinea rū et oim q crescūt sup trā castrorum villarum et ciuitatū thesaurorum sepulte ⁊ hereditatū De h dicit albu.v.gdu cancri occūbēte.orit ca/ pcorn⁹ ⁊ mutat aer i.x.gdu. orit orion ⁊ mu tat aer i caliditate i.xxix.gdu orit feruens ca nicula.⁊ canis plen⁹ apparet ⁊ fit mag ptur/ batio aeri.Dr āt cācer fm Isi.Nā cancer ē aīal retrogdū sic sol pagrās illā ptē zodiaci q vocat cācer fac retrogdatōē i.viij.gdu can cri.Tūc etiā sol extollit p̃sus tumorem spere p̃sus nostrum habitabile.⁊ situm i tra qꝫ nō pōt pl⁹ extolli.et tūc retrogdit descendēdo p sig inferiora vsqz ad capcornū.

De signo leonis Ca.XIIII

Signū leonis fm misael. est signum igneū masculinū fixū diurnum. do mus solis et illi⁹ exaltatio.dom⁹ ei⁹ sol in die iupiter de nocte ⁊ saturn⁹ pticipat cum eis et de triplicitate ē pma.Pria facies est saturni scda iouis.tcia marti. In hoie coopat sto/ macho lacerti cordi ⁊ dorso.efficit hoiem su peri⁹ grossum iferi⁹ subtilē.magni animi.cru ra hñtē subtilia.Dom⁹ āt vocat viliorum ⁊ no uorum vestimētorum liberorum ⁊ honorum. De h dic albu. In qrto gdu leōis aqri⁹ ⁊ clion orit.et fit aeris mutatio.i.xxx.gdu orit .cācer ⁊ occi

dit capcornꝰ. Dr āt illō ſignū leo. qꝛ leo for/
tiſſimū aīal ē maxīe caliditatꝭ ꝑcipue ex pte
pectoꝛis. et ptis anterioꝛis. ſic ſol itrās illaꝫ
ptē ſigni acriꝰ radios imp̄mit ꝙ̄ i fine qn̄ ab
illo ſigno exit. vt di. Iſi.

De ſigno ꝟginis. Ca. XV

v Irgo ē ſignū terreū. frigidū. medio
cre nocturnū. domꝰ mercurij ꝑma ꝛ
ē exaltatio mercurij i. xv. gdu eiꝰ. domꝰ eiꝰ in
die ē venꝰ i nocte lūa. et mars pticipat cū eis
ꝺ triplicitate ē ſcda. Prima facies eꝰ ē ſolis.
ſcda venerꝭ. tcia mercurij. Ex pte hois hꝫ in
ptātē ventrē ꝛ inteſtia. pſonā pulcrā fac pul
cros oculos. faciē decorā. et mitigat volūta
tē. Domꝰ ē ifirmitatꝭ ſeruoꝝ ꝛ ancillaꝝ et be
ſtiaꝝ icōſtantiā ꝑcat ꝛ mutatōꝫ de loco ad
locū. et ħ ſignū dr ꝟgo. qꝛ ꝟgo ſterilis ē ꝛ ſi/
ne fructu. ſic ſol intrās illā ptē ʒodiaci q̄ vo/
cat ꝟgo ſuo caloꝛe hūoꝛē ꝯſumit. ꝛ ſic terrā
a fructu ſterilē facit.

De ſigno libre Capitulū. XVI

l Ibra ſm Miſael eſt ſignū aqueum
maſculinū. inſtabile. diurnū. domꝰ
venerꝭ. ꝑma exaltatio ſatni in. xxi. gdu eꝰ. do
mus eꝰ venꝰ de die ſatnꝰ. ꝺ nocte mercuriꝰ. ꝛ
iupitꝰ pticipat cū eis de triplicitate eſt tertia
Pria facies eiꝰ ē lūe. ſcda ſatni. tcia iouis. de
coꝛpe hois regit iferioꝛa vētrꝭ iteſtina ꝛ vm/
bilicū. domꝰ ē vxoꝛꝭ ꝛ nuptiaꝝ ꝯtētiōis furti
ꝛ rapie. De ħ albu. in. v. gdu libꝛe. leo oꝛitꝰ et
alterat ꝛ calefac aerē. i. xxij. gdu coꝛona oꝛitꝰ
ꝛ fit maxia pturbatio aerꝭ. xxxj. oꝛiūtꝰ hiades
pti ꝛ fit maioꝛ pturbatio aerꝭ. et pꝰ oꝛitꝰ ꝟgo.
Dr āt ħ ſignū libꝛa. ab inſtrō pōderādi. qꝛ
ſol exn̄s in illa pte celi q̄ dr libꝛa. dies cū no
ctibꝫ ſiles efficit ꝛ eq̄les ſm Iſi.

De ſig̃ ſcoꝛpionis Ca. XVII

s Coꝛpio ē ſm Miſ. ſignū aqueū frigi
dū fixū ꝛ nocturnū. Domꝰ ꝑma martꝭ.
nulliꝰ exaltatio. domꝰ eiꝰ in die venꝰ. in nocte
mars. ꝛ lūa pticipat cū eis. ꝺ triplicitate eſt
q̄rta. Pria facies ē martꝭ. ſcda ſolꝭ. tcia vene/
ris. Et pte hois mēbꝛꝭ deſuit generatiuis
renibꝫ et veſice. faciē dat rubicūdā ꝛ puā. ca
pillos mltos. oculos puos. crura lōga. pe/
des magnos. ꝛ leuē facit hoiēꝫ ꝛ iſtabilē ira
ſcentē ac mēdacē. domꝰ dr moꝛtis ꝛ timoꝛis
debiltꝰ ꝛ laboꝛꝭ. dāni ꝛ ꝯtētōis. belli calidita
tis ꝛ igenij. De ħ albu. in. ij. gdu ſcoꝛpionis
ſtelle hyades oꝛiūtꝰ ꝛ fit mag pturbatio aerꝭ
et tēpeſtas. ꝛ pꝰ oꝛitꝰ taurꝰ. In. ix. gdu eiꝰ occi
dūt pliades et fit aerꝭ ſerenitas. Dr āt ſignū
illō ſcoꝛpiꝰ. qꝛ ſcoꝛpius eſt aīal valde pūgiti
uū cū cauda. ſilr ſol exn̄s i illa pte ʒodiaci q̄
dr ſcoꝛpiꝰ cā eſt leſionis et pūctōis coꝛpoꝛis
hūani. qꝛ tunc declinās minꝰ calefacit aera.
vn̄ aer diſtempatꝰ in frigiditate cito ledit et
pūgit coꝛpꝰ. vt di. Iſi.

De ſagittario Ca. XVIII

s Agittarꝰ ſm Miſa. eſt ſignū aqueū
maſculinū mediocre diurnū. exalta
tio caude i. iij. gdu. domus eiꝰ in die eſt ſol. i
nocte iupitꝰ. ſatnus pticipat cū eis. ꝺ triplici
tate ē ꝑma. Pria facies eius ē mercurij. ſcda
lūe. tcia ſatni. Ex pte hois diſponit femoꝛa
lōgas fac coxas et crura. faciē lōgā. et mētū
ſubtile. hoiēꝫ facit pulcrioꝛē retro ꝙ̄ an̄. ca/
pillos dat ſubtiles. vētrē magnū et in motu
facit hoiēꝫ delectari. Dr domꝰ itinerꝭ. fidei.
ſapīe. magiſterij ꝛ honoꝛꝭ ex magiſtratu ſa/
piētie aſtroꝝ et diuinatiōis ſomnioꝝ. De ħ
di. albu. ij. gdu ſagittarij cum oꝛiūtꝰ pliades
ſtatim occidūt et oꝛitꝰ caput ſcoꝛpij et fit vali
da turbatō aerꝭ. viij. gradu hyades occidūt
et mutatur aer. Dr āt ſagittarꝰ iſtud ſignuꝫ
qꝛ ſic ſagittarꝰ emittit ſagittas ſic ſol exn̄s i
illa pte ʒodiaci ad nos emittit grādines plu
uias atq; niues.

De capcoꝛno. Ca. XIX

c Apricoꝛnus ſm Miſa. eſt ſignū ter
reū frigidū et inſtabile. nocturnū. ſa
turni ꝑmū domiciliū. exaltatio martis eſt. i
xxviij. gradu eiꝰ. domꝰ eꝰ ē de die venꝰ. i nocte
lūa. et mars pticipat cū eis. ꝺ triplicitate eſt
ſcda. Pria facies eꝰ ē iouis. ſcda matꝭ. tcia ſo
lis. In coꝛpe hoīs reſpicit genua ſubtilia
dat crura coꝛpꝰ ſiccū faciē hiſpidā ꝛ hirſutā
Domꝰ vocatꝰ dominij et honoꝛꝭ. regꝭ ꝛ regni
glīe et iperij. ſubē furtim ſublate. De ħ albu.
In q̄rto gdu capcoꝛni oꝛitꝰ cācer. i. xxx. gdu
occidit caput cācri et oꝛitꝰ caput capꝛicoꝛni
Dr capcoꝛnꝰ qꝛ caper ē aīal coꝛnibꝫ petens
ſupioꝛa. ſic ſol exn̄s i illa pte ʒodiaci fac ſol/
ſticiū hyemale. ꝛ tūc incipit aſcēdere p ſig̃ ꝟ
ſus arietē et ꝟſum cancrū.

De aquario. Capitm. XX

a Quarꝰ ſm Miſa. ſignū eſt maſculi
nū. fixū. diurnū. domiciliū ſatni. ſed
nulliꝰ eſt exaltatio. domus eius in die ſatnꝰ.
in noce mercuriꝰ. iupitꝰ pticipat cū eis. ꝺ tri
plicitate eſt tertia. Pria facies eiꝰ eſt veneris
ſcda mercurij. tcia lūe. dnari dr tibijs hois
vſq; ad cauillā pedis facit hoiēꝫ gloꝛiantēꝫ.
mlta deuaſtantē. pulcrā facit faciē et coloꝛa

tã.et tybiá facit alic⁹ altera lõgiorẽ. Domus vocatˀ amicicie mercati ꝛ fortune. reddit⁹ tributi. ſube regꝭ militꝭ aut peditis De ħ albu. In q̃rto g̃du ſigni aq̃rij oritˀ leo. i. xj. g̃du regia ſtella et lãpades occidũt ꝛ mutãt aerem et poſt capcorn⁹ ꝛ oritˀ caput aq̃rij. Dr̃ autē ſignũ iſtð aq̃ri⁹ ẜm fabulas pincerna deoꝝ manibꝫ coꝝ aquã fundẽs vñ tenet vrnã. Et iðo tũc dr̃ ſol ẽe in aq̃rio eo ꝙ tũc tp̃is ↄdenſatˀ aer in aquas mltas ꝛ fiũt pluuie pl⁹ꝙ̃ in alio tp̃e. vt di. Iſið.

De ſigno piſcium
Capl̃m. XXI

Signũ piſciũ ẜm Miſael eſt ſignū aqueũ. frigidũ mediocre nocturnũ domiciliũ iouis. ſʒ exaltatio veneris i. xxvij. g̃du ei⁹. Domus eius i die eſt ven⁹. in nocte mars. et luna p̃ticipat cũ eis. de triplicitate eſt q̃rta. Prima facies ei⁹ eſt ſatˀni. ſc̃da iouis tertia martꝭ De corp̃e hoı̃s regit pedes amplũ dat pect⁹. puũ caput. florentẽ barbam ꝛ pulcrã. albū facit hoı̃em. magni animi. rotũdiſꝙ̃ oculis. Uocatˀ ãt iſtð ſignũ domus inimici aſini et eq̃ et oı̃s beſtie q̃ eq̃tatur Et ſig̃t laboꝛes lamentatõꝫ et triſticiã. ſuſurrationẽ ꝛ doloſitatẽ. maliuolentiã ꝛ carcerem De ħ Albu. in. x. g̃du ſigni piſciũ orı⁹ ẽ virginis i. xij. g̃du chele. i. libra oritˀ. in. xix. gradu oritˀ cancer. in. xxiiij. g̃du orion et aq̃ri⁹ oriũtˀ. Dr̃ aũt ſignũ iſtð piſciũ eo ꝙ tũc tp̃is fit generatio piſciũ ꝛ ↄfricatio. q2 caloꝛe ſolˀ aſcẽdente et hũoꝛes diſſoluente ſolẽt tũc piſces effundere ſemen ſuum. vt di. Iſi. Has itaꝙ̃ xij. ſig̃ꝝ celi ꝓprietates et occultas ꝟtutes ẜm aſtrologos et coꝝ iudiciũ. huic opuſculo interſerui eſtimãs vtile eſſe legẽtibꝫ coꝝ noı̃a i ſcriptura breuitˀ et paritˀ inuenire. q̃d de eis ſenſerit antiq̃. et q̃re eis talia noı̃a ĩpoſuerũt aſtrologi ſydeꝝ inſpectoꝛes. Quia ẜm iſtorũ. xij. ſig̃ꝝ ſiue domoꝝ ort⁹ ꝛ occaſus ꝛ aſpectus varios et mirãdos. accidere dicunt in iſtꝭ inferioꝛibꝫ mutatõẽs. Sup̃ioꝛa ei imutãt et alterãt ħ inferioꝛa et i eis ſuas faciunt impreſſiones. Per iſta ãt. xij. ſig̃ mouẽtˀ et diſcurrũt planete q̃ dicũtˀ ſydera errãtia. certiſ vt di. Beda. ſpacijs diſcreta ab inuicẽ et diſtincta q̃ dicũtˀ errãtia nõ q2 errãt cũ certiſſimũ habeãt motũ et diſcurſũ. Sʒ iõ dicuntˀ errare. q2 ↄ firmamentũ curſũ ſuũ agere dinoſcuntˀ. Et iõ ð motu planetaꝝ ꝛ ipoꝝ ſitu et effectu aliq̃ ſunt dicẽda breuiter tã i generali ꝙ̃ in ſpeciali

De duplici motu planetarum
Capitulum. XXII

Mouentˀ aũt planete duplici motu ſcʒ naẗali et ꝓprio. i. ab occidente ĩ orientẽ ↄ motũ firmamẽti. et motu alieno. ſcʒ ab oriente in occidentẽ. et ħ rꝫ ptũ firmamenti cui⁹ violentia ſingulis diebꝫ ab ortũ vſꝙ̃ ad occaſum rapiuntˀ. In motu aũt naẗali quo nituntˀ ↄ firmamentũ. q̃dam celeri⁹. q̃dã tardi⁹ ꝓficiũt curſum ſuũ. ꝛ ħ ꝑꝑ circuloꝝ ſuorũ diſparẽ q̃ntitatẽ. Nam ſatˀn⁹ in q̃libet ſig̃ moratˀ. p. xxx. mẽſes. et ↄplet curſum ſuū in xxx. annis. Et iupiter moratˀ in quolibet ſig̃ ꝑ vnũ annũ. et. xij. annis ↄplet curſum ſuum Mars moratˀ in q̃libet ſig̃. lx. diebꝫ. et ꝑfecit curſũ ſuũ i duobꝫ ãnis. Sol moratˀ ĩ q̃libet ſig̃. xxx. diebꝫ. ꝛ. x. hoꝛꝭ ꝛ ſemiſſe. et ꝑfic̃ curſũ ſuũ in. ccclxv. diebꝫ et q̃drante Mercurius moratˀ in q̃libꝫ ſig̃. xxviij. diebꝫ. ꝛ. viij. aliȷ. vel aliȷ. xj. hoꝛis. et ↄplet curſũ ſuũ in. cccxxxviij diebꝫ. Uen⁹ moratˀ in q̃libꝫ ſig̃. xxix. diebꝫ. et ↄplet curſũ ſuũ in. cccxlviij. diebꝫ. Lũa moratˀ ĩ q̃libꝫ ſig̃ duobꝫ diebꝫ ꝛ dimidio ꝛ. vj. horis ꝛ biſſextil⁹. ↄplet curſũ ſuũ a puncto vſꝙ̃ ad pũctũ in. xxvij. diebꝫ ꝛ. viij. hoꝛꝭ. Ex iſtarũ autem ſeptem ſtellarum ĩgreſſũ ꝛ p̃greſſũ ꝑ. xij. ſig̃ et egreſſu ab eiſdẽ variãtˀ ꝛ diſponũtur oı̃a q̃ in ħ mũdo inferiori generãtˀ ꝛ corrũpuntˀ. vñ in li. Miſalath ph̃i legitˀ ſic ca. j. Altiſſim⁹ fecit mundũ ad ſilitudinẽ ſp̃ere. et fecit circulũ altioꝛẽ in circuitu ei⁹ volubilē et terrã fixã in ei⁹ medio nõ declinantẽ ad ſiniſtrã vł dextrã. Et poſuit alia elemẽta mobilia. et fecit ea moueri p̃ motũ ſeptẽ planetarũ. et oẽs ſtelle alie coop̃antˀ planetꝭ i ſuis op̃atõibꝫ et naturis. Uñ et op⁹ planetarum ſimile eſt lapidi magneti et ferro. q2 ſic trahitˀ ferrũ ab eo. ita oı̃s creaẗa ſup̃ terrã a motu planetaꝝ afficitˀ. aptatio etiã et deſtructõ fit motibꝫ ꝛ op̃atõibꝫ planetaꝝ. Diuerſificatˀ ãt op̃atio eloꝝ ẜm climatũ diuerſitatẽ. alið ei op̃atˀ circa ethyopes. ꝛ alið circa ſclauos Uñ ſic di. idem ca. iiij. Attẽdenda eſt planetaꝝ ↄiũctio i ip̃is ſignis. q2 ſi pl'es fuerit cõiũcti in ſignis aq̃ticis in reuolutõe ãni: ſig̃t multitudinẽ pluuiaꝝ. Si in igneis. ſiccitatẽ et famẽ ex exceſſu caloris et ſiccitatꝭ. ſi i aeris multitudinẽ ventoꝝ. ſi in ſignis frigidis g̃uitatẽ frigoꝛis et tp̃amentũ caloris. Et iterũ in eodem in. viij. c. dr̃. Ex effect⁹ ſig̃ꝝ intẽduntˀ in op̃ationibꝫ ſuis et ↄiũctione planetaꝝ ſiue in bono ſiue in malo. q2 ſi fuerũ bo-

ni planete bonũ ꝑtendũt. ſi fuerint mali con
trariũ. Nam vt tradit idem. Planetaꝝ ſunt
q̄dam maſculini mali diurni. põderoſi. fri/
gidi et ſicci. ſcꝫ ſatnꝰ. q̄dam boni maſculini.
diurni. tꝑate calidi et hũidi. ſicͤ iupit᷑. mars
ꝟo maſculinꝰ. nocturnꝰ. calorē ⁊ ſiccitatē ge
nerat. ſol maſculinꝰ calorē et ſiccitatē opat᷑.
venus feminēꝰ. nocturnꝰ. int᷑ caliditatē ⁊ hu
miditatē mediocris. mercuriꝰ ꝟo tꝑate ē na
ture diuruꝰ modo maſculinꝰ mõ femineus.
vñ cito ꝟtit ſe ad naturaꝫ illiꝰ cui ↄiungit᷑. vt
cũ bonis bonꝰ ⁊ cum malis malꝰ vel medio
cribꝫ ſil'r efficiat᷑. lũa inſup eſt planeta femi
neꝰ. nocturnꝰ. frigidꝰ et hũidꝰ cũ exceſſu. Et
ido ſꝫm aſtrologos planete aliq̄ in ſuis effe/
ctibꝫ ſũt boni. ſ. iupiter et venꝰ. nulli eñ no/
cent. ſꝫ tam ſuos q̄ȝ nõ ſuos adiuuant et cu/
rant q̄tum pñt. Alij ſunt mali. ſ. mars et ſa/
turnꝰ. qꝛ nõ ſuis ſꝑ obſũt ſuis tñ ꝓſunt Alij
ꝟo mediocres. ſcꝫ ſol luna et mercuriꝰ. Naꝫ
ſuis bõa ingerũt. ceteris ꝟo mõ bonũ modo
malũ. et maxīe ſꝫm q̄ bonis planetis vl' ma
lis in diuerſis ſignoꝝ domibꝫ ↄiũgunt᷑. naꝫ
cũ bonis bona. cũ malis mala. vt ſepiꝰ ope
rant᷑. Hi aũt ſeptē planete maxīe i generatio
ne hñt tam hoim̄ q̄ȝ aialium ꝑtātem. Unde
ſꝫm aſtro. et etiam Gal. et alios ꝑitos medi/
cos. Saturnꝰ materiã ↄceptã i matrice fri/
giditate et ſiccitate ſuã coagulat et ↄdēſat.
iupiter aũt ſcdo mēſe ſpm̄ et mēbra tribuit.
tertio mēſe mars ſubtiliat ſanguinē ⁊ hũo/
res ↄdenſat et ordinat et componit. ſol i q̄r/
to mēſe vitalem caloreꝫ et ſpm̄ epati et cordi
tribuit. venꝰ in q̄nto mēſe organa ſenſibilia
et officialia mēbra aures ſcꝫ ⁊ naſũ et hmõi
ꝑficit et diſponit. mercuriꝰ ſexto mēſe oĩa
corpis foramina et poroſa mēbra vt linguã
et nares ↄponit. luna menſe ſeptimo ſuis li/
mitibꝫ mēbra diuidit et diſtinguit. et iõ fetꝰ
tũc naſcit᷑ vtilis ⁊ ſalubris. Si ꝟo naſci di/
ſtulerit vſq̄ȝ ad octauũ menſem fetꝰ tũc mo/
ritur. ⁊ h̄ qꝛ virtꝰ ſaturni tũc iterũ redit. quia
vtraq̄ȝ q̄litate ſua frigida ⁊ ſicca fetũ morti/
ficat ⁊ aſtrigit. nono aũt mēſe regͭ iteꝝ iupi
ter. q̄ fetus calore ſuo tꝑato refouet et cuſto
dit. vñ ꝑtus tũc naſcens vitalis erit ſil'r na/
ſcens i ꝑncipio decimi mēſis ꝑt eē ſalubris
et vital'. qꝛ tũc iteꝝ regͭ mars cuius calore ⁊
ſiccitate mēbra naſcentis roborāt᷑. Uñ fetꝰ
caloris ⁊ ſiccitat' bñficio egredit᷑ iã robuſtꝰ.
Iſtas et multas alias hñt planete in corpo
ribꝫ inferioribꝫ opatões generales ⁊ etiã ſpe
ciales. maxīe q̄ñ i ſuis domicilijs ꝑñantur.
Singuli eñ planete hñt domos ꝓprias. vt di
cit Albu. Nã domꝰ ſaturni ꝑma et ꝓpa ē ca/
ꝑcornꝰ et ſil'r aq̄riꝰ. Domꝰ iouis piſcis et ſa/
gittariꝰ. domus martis aries et ſcorpiꝰ. do
mus veneris libra et thaurꝰ. domꝰ mercurij
ꝟgo ⁊ gemini. domꝰ ſolis leo. domꝰ lune can
cer. In hijs. xij. domibꝫ ſiue ſignis ſeptē pla
nete dñant᷑. et ꝑ eas diuerſis motibꝫ euagan
tes. nũc deꝑmunt᷑. nũc exaltant᷑. In his aũt
ſignis mouent᷑ planete duplici motu. ſ. acci
dentali ab oriēte ad occidentē raptu firma/
menti et motu nat᷑ali. et h̄ motus eſt duplex
ꝑmꝰ. ſ. et ſcds Primꝰ motus eſt circulꝰ quem
facit planeta in ꝓprio circulo cuius metas ⁊
terminos nũq̄ȝ exit. Scdus motꝰ eſt quem
facit ſub zodiaco et habito reſpectu ad zo/
diacũ ſemꝑ in eq̄li tꝑe et ꝑ equale ſpacium
tranſit. Primꝰ aũt motꝰ planete ꝓprio fit i cir
culo. q̄ dr̄ ecentricꝰ. ſic dictꝰ eo q̄ nõ habeat
terrã ꝑ centro. ſic zodiacꝰ hꝫ terrã pro cētro.
Unde circulꝰ planete dr̄ ecentricꝰ cuiꝰ ſupfi
cies cũ ꝑ centrũ terre trãſeat et terrã i duas
medietates diuidat. centrũ tñ ſuuꝫ hꝫ extra
centrũ terre. et iſte circulꝰ ecentricus eſt du/
plex. ſ. deferens et equans. Nam planet' aſ/
ſignant᷑ tres circuli vt di. Ptho. ſ. equans et
deferens et epiciclus. Circulꝰ deferens eſt
circulꝰ planete ꝑ cuiꝰ circũferentiã ſꝑ moue
tur epiciclus ip̄iꝰ planete dictꝰ ido deferens
qꝛ d̄fert circulũ epicicli. Circulꝰ equans dr̄
ſup cuius centrũ mouet᷑ centrũ epicicli pla
nete vniformiter. etiam dr̄ equans qꝛ in illo
tenet planeta equaliter curſum ſuũ. Epici/
clus eſt q̄dam ꝑuus circulꝰ. queꝫ deſcribit
planeta motu corpis ſui. ꝑ cuiꝰ circũferētiã
mouet᷑ corpꝰ planete. vnde in ſupiori ꝑte ſui
epicicli mouet᷑ ab occidente in orientē in in
feriori ꝟo ꝑte mouet᷑ ab oriente in occidētē.
Et ideo pꝫ q̄ ſol et alij planete in ꝓprijs cir/
culis mouent᷑ et ꝑmis vniformiter q̄uis in
diuerſis diuerſimode moueant᷑. In iſt' ita/
q̄ȝ articulis diuerſis triplex motꝰ planetarũ
eſt ab aſtrolog' ſapiētiſſimie deꝑhēſus motꝰ
ſcꝫ directꝰ. ſtationarius. et retrogradꝰ. Di/
rectus eſt q̄ñ mouet᷑ directe a ꝑncipio ſigni
ꝟſus fine. Retrogdus ꝟo dr̄ q̄ñ econuerſo te
dit a fine ſigni verſus ꝑncipiũ. Stationari
us aũt eſt q̄ñ ſtat q̄i in medio ita q̄ nec ꝑnci
pio videt᷑ ſigni accedere neq̄ȝ fini. fit aũt di/
rectio ſꝑ in ꝑte epicicli ſupiori. Retrograda
tio ſemꝑ in ꝑte inferiori. Statio vero fit in

medio.cui⁹ diuersitatꝭ rō a phis diffusi⁹ de
assigr.iſta tñ retrogdatio in.v.ſolū plāetꝭ hꝫ
locū.nō āt ī ſole nec ī lūa.ñ ei ſol neqꝫ lūa re/
trogdiūr ꝗuis ī epiciclo moueār.Et ħ iō vt
dicūt aliq̄.qꝛ radij ſolares ſūt cā iſti⁹ retrog
datōis.Naꝫ vt⁹ radioꝝ ſolariū aliqñ illos re
pellit ꝛ fac retrogdos.qñꝫ eos attrahit.ꝛ ſic
eos q̄ſi ſtare cogit vt di.alfra.Alias cauſas
aſſigt ptho.ſꝫ hec nūc ſufficiāt Recolligē igir
ex pdictꝭ ꝙ plāete ſūt ſtelle erratice p ſeptem
orbes diſticte ſic ſitu ſic ꝟtute ꝛ effectu ad in
uicē differētes.ſic di.Beda ī li.d natur̄ reꝝ.
Sūt āt ſtelle iſte elemētoꝝ immutatiue oim
generabiliū generatiue.ꝛ corruptibiliū cor
ruptiue.Sūt etiā ꝯrietate ſui mot⁹ ipe⁹ ce/
leſtꝭ corpis retardatiue ſerenitatꝭ ꝛ tēpeſtatꝭ
ꝯcitatiue.ſterilitatꝭ ꝛ fertilitatꝭ iductiue.flu/
xus marꝭ ꝛ reflux⁹ cauſatiue.Sūt etiā ſuaꝝ
q̄litatū ꝛ ꝟtutū inuicē pticipatiue.Naꝫ vt di.
Beda qñ aliq̄s plāetaꝝ alteri⁹ circulū igre/
dir illi⁹ pticipat q̄litatē ꝛ ꝟtutē.p mutuū etiā
aſpectū ꝛ ꝯiūctōꝫ ſūt ſuaꝝ q̄litatū ꝛ effectuū
ꝯmutatiue.Nam bonitas beniuole ſtelle p
pñtiā male remittir.ꝛ ecōuerſo:malignitas
maliuole p pñtiā beniuole tpar.vt di.albu.
et ptho.Sūt etiā iſup ex eoꝝ ordiata eleua
tione et depſſiōe ī orbib⁹ ꝛ ex mutua circloꝝ
ſuoꝝ iterſecatōe ſtridorꝭ ꝛ armonie genera/
tiue.ſic dr ī li.de.v.ſubſtātijs.Et vt di.Ma
cro.Int̄ ſperā ſarni ꝛ lūe oēs ꝯſonātie muſi
ce inueniūr.Cū ſole micātes ſūt ſue luīoſi/
tatꝭ occultatiue a ꝟtute ſol' imutatōis recep
tiue.Quāto hñt altiores circulos:tāto tar/
di⁹ ſunt ſui curſus cōpletiue.

De ſaturno. Ca.XXIII

Saturn⁹ ē a ſaturādo dict⁹.cui⁹ vxor
ops ē dicta ab opulētia quā tribuit
mortalib⁹ vt di.Iſi.et Mar.de q̄ dicunt fa
bule ꝙ iō depigir meſtiſſimus.qꝛ a filio ſuo
fingir caſtrat⁹ fuiſſe.cui⁹ virilia ī mare piec/
ta venerē cauſauerīt.Eſt āt ꝭm Miſa.ſarn⁹
plāeta maliuol⁹ frigid⁹ et ſicc⁹.nocrn⁹ et pon
deroſus.ꝛ iō ī fabul' ſenex depigir.Iſte cir/
cul⁹ a tra ē remotiſſim⁹.ꝛ tñ tre ē maxie noci
uus.vñ ꝓpt elōgatōꝫ a tra p.xxx.ānos pficit
curſū ſuū.pl⁹ nocet retrogdēdo ꝗꝫ directe p
cedēdo.Vñ in fabul' fingir hēre falcē curuā
In calore etiā pallid⁹ aut liuid⁹ ſic plumbū.
qꝛ duas hꝫ q̄litates mortiferas.ſ.frigiditatē
ꝛ ſiccitatē.et iō ſet⁹ ſub ipi⁹ dñio nat⁹ ꝛ ꝯcep/
tus vl' morir vel peſſimas ꝯſeq̄r q̄litates Nā
ꝭm ptho.in li.de iudicijs aſtroꝝ dat hoiem
ꝛ fuſcū turpē iniq̄ opantē.pigꝝ.grauē.triſtē.
raro hylarē ſeu ridentē.Vñ di.idem ptho.
Sbiecti ſarno ragadias.i.fiſſuras ſiccas ſe
pi⁹ ī calcaneis patiūr.glauci ſūt coloris ꝛ li/
uidi.ī capill' ꝛ ī toto corpe aſpi ꝛ inculti tur
pia et fetida ñ abhorrēt veſtimēta.aīalia dili
gūt fetida ꝛ imunda.res diligunt acidas et
ſtipticas.qꝛ ī coꝝ ꝯplexiōe hūor melācolic⁹
dñar.De ħ ſarno di.ptho.ſub ſarno ſunt ca
pcorn⁹ et aq̄ri⁹.ei⁹ dñium ē in libra.ſꝫ ī ariete
regnū abſtrahir.Sb eo ꝯtiner vita edificiū
doctrina et loc⁹ frigid⁹ ꝛ ſiccus.In iudicijs
ſigt merorē et triſticiā.Color ei⁹ ē niger ꝛ plū
be⁹.ꝛ eſt falſidic⁹.tñ qñ igredir circulum io
uis miorar malicia ei⁹ ꝛ mutat colorē ex vici
nitate ipſi⁹.Cū ei ſit nar̄alir plūbe⁹ ex clarita
te iouis cui ꝯiūgir efficir cādid⁹ atqꝫ clarus
vt dicit Ptho.

De ioue. Capitulū.XXIIII

Iupiter q̄ ꝭm errorē gētiliū ꝛ fictōes
poetaꝝ ſūm⁹ deoꝝ fuit pr̄.plāeta ē be
niuol⁹ calid⁹ ꝛ hūid⁹.diurn⁹ ꝛ maſculinus.ī
ſuis q̄litatib⁹ tpat⁹.ī colore ē argēte⁹.cādid⁹
clar⁹ ac blād⁹.Et iō ī circlo iouis cāꝫ felici/
tatꝭ antiq̄ phi poſuerīt.vt di.Mar.Iſti⁹ io/
uis circul⁹ ſarni circlo imediate ē ꝯiūct⁹.Et
iō ꝓpt altitudinē circuli ſui.xij.annis pficit
curſū ſuū.Hic bonitate ſua repmit maliciā
ſarni.qñ iupir ī ſupiori pte ſui circli circulo
ſarni ē ꝯiūct⁹.et iō fingir a poetꝭ prēm ſuū a
regno expuliſſe.vt di.Mar.ꝛ Iſi.qꝛ pñtia
ſua repmit maliciā ſarni nar̄alē.Hic adiun
ctus plāetꝭ bonis bonas ꝛ vtiles fac impſſio
nes ī iſtꝭ ꝛ iferiorib⁹ elemētꝭ.Et iō dicūt aſtro
logi ꝙ ī corpe hoīs coopar ad pulcritudinē
et honeſtatē.pulcꝝ ei dat colorē niueū ꝛ ru
bore pmixtū.pulcros dat oculos ꝛ pulcros
dētes et pulcros crines.barbāqꝫ rotūdā vt
di.ptho.Preeſt ei aeri et ſāguini.ꝛ ſāguinee
ꝯplexiōi.De ħ di.ptho.Sb ioue ſūt ſagitta
ri⁹ ꝛ piſcis.ꝛ ſūt dom⁹ ei⁹ regt ī cācro ꝛ ī cap/
corno diſceſſus regni ei⁹.Sb ioue ꝯtinenr
honor.diuitie.optimū indumētū.In iudi/
cijs aſtrologoꝝ ꝭcat ſapiaꝫ ꝛ rōeꝫ.ꝛ ē veridi
cus.vt qñ apparet ī aſcēdēte ꝭcat ꝭm aſtrolo/
gos reuerentiā.honeſtatē.fidē.ꝛ diſciplinā.
et erit finis ad ſaluatōem ſic oim ſignoꝝ cō/
fortat bonitatē.et ſigt ī eis bonū qñ ī eis in/
uenir.niſi ī duodecimo.vbi dicūt ſignifica/
re iouē ſeruitutē.paupꝫtatē.et triſticiā.ex pte
q̄drupedū et merorē ex pte familie et ꝭuorū.
vt di.Ptho.et Miſael.

M Natura de marte. Ca. XXV

Ars deꝰ belli a gētibꝫ putabat᷑. eſt ei planeta calidꝰ ⁊ ſiccꝰ. maſculinꝰ ⁊ nocturnꝰ. vn̄ ꝑeſt calori ⁊ igni ⁊ colerice ꝯplexioni. ⁊ diſponit ad audaciā ⁊ aīoſitatē ⁊ appetitū vīdicte. ꝓpt᷑ qđ deꝰ belloꝝ vocabat᷑ immediate ſeq̄t᷑ iouē ⁊ ꝑcedit venerē. Et ideo ex vtriuſqꝫ ſtelle beniuole vicinitate eꝰ nociuitas tēꝑat᷑. In colore ē fulgidꝰ ſiue rutilās ſic ignis. vt di. mar. Un̄ ⁊ maiorē vim hꝫ calefaciēdo ꝙ̄ alij plāete vt di. idē. Hic plāeta ſm ptho. diſpoīt i hoīe ex pte corpis ad lōgitudinē ⁊ gcilitatē. ⁊ h rōe caloꝛ ⁊ ſiccitat. ſꝫ h ē i iuuētute Nā i ſenectute ex calore ꝯſūpte ⁊ ſiccitate ꝯhēte diſponit ad curuitatē ex pte mēt diſponit ad mobilitatē aī ⁊ leuitatē. ad irā et aioſitatē ⁊ alias colericas paſſiōes diſponit etiā et abilitat ad igneas opatiōes. ſic ad ferrarios et furnarios. ſic ſatnꝰ ad terrarū cultores et gūiū pōdeꝝ portitores. et iupiter ecōuerſo ad artes leuiores. fac̄ eni abilēs vt ſint oratores trapezete. i. cābitores et argēti tractatores. ſcptores. ⁊ hmōi. vt dicit Miſa. ſm ptho. etiā ſb marte ſūt h ſig ſcorpiꝰ aries ⁊ ſūt domꝰ eꝰ regt i capcorno. ſed in tauro ē diſceſſus regni eius Sb ipo ꝯtinet᷑ ꝑlium. cancer et inimicꝰ ⁊ ſcat irā et celeritatē et furorē. et eſt rubeꝰ falſidicꝰ ⁊ doloſus morat᷑ in q̄libet ſig. lx. di. et. xvj. ho. in. ij. annis ꝯplet curſum ſuū.

V Natura de venere Ca. XXVI

Enꝰ q ⁊ lucifer dr ē planeta ſm Miſael beniuolꝰ feminꝰ nocturnꝰ i ſuis q̄litatibꝫ. ſ. i calore ⁊ hūore tpatꝰ Hic planeta excedit ſolꝰ zodiacū i duabꝫ ptibꝫ. vt di. Be. et ē dictꝰ venꝰ. q ſua q̄litate calida vl hūida dr venerei hūoꝝ l amoꝝ excitatiuꝰ ſm Iſid. Sēp ꝯcomitat᷑ ſolē l ꝑcedit ⁊ tūc dr lucifer vl ſeq̄t᷑ ⁊ tūc dr veſp. vt di. Be. Colorē habꝫ cādentē ⁊ refulgētē electro ſilez vt di. Mar. Int oīa ei ſidera gaudētꝰ fulget vn̄ ⁊ iubar dr. eo ꝙ iubar radioſi luīs a ſe emittit. ꝓpter qđ ⁊ vmbrā fac̄. Qn̄ aura mltū ē ſerena diez et ſol ortū imediate ānūciat ⁊ ꝑcedit. Qn̄ ē i eodē ſig cū ſole a claritate ſol abſorptꝰ. ſe tc̄ tpis nō oñdit. qn̄ venꝰ ē altior mercurio tūc ē illo ſegnior motꝰ eꝰ ⁊ ecōuerſo cū ē inferior tūc ē celerior. vt di. macro. In tribꝫ ſemitonijs ſoli occurrit. vt di. mar. ⁊ maliciā deprimit. vt di. ptho. Ex pte corpis diſponit ad pulcritudinē et ad voluptates i tactu. i. olfactu. i guſtu. ⁊ i cātu. Un̄ fac̄ ēē cātores ⁊ muſicoꝝ amatores ⁊ ſpēꝝ ꝯfectores. aurifices ⁊ veſtiū muliebriū iſciſores. vt ait miſa. et dic̄ ptho. Sb venere inq̄t ſūt libra ⁊ taurꝰ. ⁊ ſūt eiꝰ domꝰ ⁊ regt i piſcibꝫ. et i virgie ōficit regnū eiꝰ et abſcedit. Sb ipo ꝯtinet᷑ via et amor et aicicia ⁊ ꝑegrinꝰ. ⁊ ſigt lucꝝ ⁊ gaudiū. ⁊ ē veridicꝰ ⁊ morat᷑ in q̄lib ſig. xxix. diebꝫ. ⁊ ꝯplet curſū ſuū in. ccc. et. lxviij. diebꝫ.

M De mercurio Ca. XXVII

Ercuriꝰ ſm Miſa. ē plāeta tpatꝰ nocturnꝰ mō maſculinꝰ mō femininꝰ. cito ei ſeruit ad nat᷑az illiꝰ cui adiūgit᷑ vt cū bonis bonꝰ. cū mal malꝰ. cum mediocribꝫ mediocris vl maliuolꝰ efficiat᷑. Un̄ ⁊ in ſupiori pte ſui orb. als obſidis. miſcet q̄litates ſuas cū q̄litatibꝫ vener. et iō fingit᷑ a poet ꝙ cum ea fuerit fornicatꝰ. vt di. Iſi. et dr mercuriꝰ q̄i mediꝰ currēs. q q̄ſi mediꝰ ē ſm Bedā iter venerē et ſolē. vn̄ in ſupiori pte ſui circli cōiūgit᷑ cū venere. i inferiori vo ꝯuenit cū ſole. Circulꝰ etiā ſuꝰ in ſupiori pte ītrat circulum vener. i inferiori āt pte ītrat circulum ſolis Qn̄ ē in ſupiori pte ſui circulꝰ mediꝰ videt᷑ et minꝰ a ſole obſcurat᷑. Aliqn̄ etiā añ ſol ortū aliqn̄ pꝰ occaſū ſplēdet. ⁊ iō ab aliq̄bꝫ veſperus nūcupat᷑. Aqs dr dn̄ari. vn̄ Lucanꝰ loquēs de mercurio dixit. Quātū dn̄s ꝑcuſſit aq̄rū. Dr etiā a poet deꝰ eloquētie et ſapie. vn̄ ſm ptho. Mercuriꝰ dat eſſe ſtudioſos et ſcie nūeroꝝ amatores. diſponit ei ⁊ abilitat ad ſciaꝫ et vſum calculi et ꝯputatōis Et ideo dr fuiſſe deꝰ mercatoꝝ. q mercatoribꝫ ꝯputatio ſūme neceſſaria ē. Dr āt deꝰ paleſtre vt di. Iſi. eo ꝙ cū ſole luctat᷑ q̄i volēs cū ſupare. Semp eni iuxta ſolem gradit᷑. nunꝙ̄ plꝰ diſtans ꝙ̄ ꝑ. xx. gradꝰ. vn̄ raro videt᷑. q ſemp fere ſub radijs ſolaribꝫ occultat᷑. Et ideo ꝓpt᷑ calorē ſolis fuſcus depingit᷑. et ꝓpter ſuā celeritatē curſor deoꝝ in fabul nūcupatur. q nūc cū ſole. nūc ante. nūc poſt gradit᷑ Qn̄ ſolem ꝑuenit radijs ſolaribꝫ ꝓximꝰ ſtare videt᷑ et dr ſtationariꝰ. Qn̄ aūt ſeq̄t᷑ videt᷑ retrogradꝰ vt di. Macro. ſm ptho. aūt ſub mercurio ſunt gemini et virgo et regnat i virgine. ſed in piſcibꝫ regnū abſcedit Cum ſole ſemper morat᷑ vno ſigno ante aut vno poſt. Sub mercurio ꝯtinet᷑ fortuniū negociatō furtum. ſignificat rōnem et ſapiam et eſt albus. cū beniuol beniuolꝰ et cū malis malꝰ. morat᷑ in vnoqꝫ ſigno. xxviij. diebꝫ. et. vj. horis. et in. cccxxxviij. diebꝫ cōplet curſū ſuum Hucuſqꝫ Ptholomeus.

De ſole. Ca. XXVIII

Ol ſm Iſi. q̄i ſol⁹ lucens dr̄. eo q ſit fōs toti⁹ luis cui⁹ radiatōe ſupiora ⁊ iferiora illuſtrāt Eſt āt ſol ſm miſalath. planeta fortūat⁹ ex ſe. ſ; p piūctōe; aliqñ fit ma lus maſculin⁹ diurn⁹ calid⁹ ⁊ ſicc⁹. Sol eñ oīa viuificat ⁊ reb⁹ oīb⁹ vitā ſpē; ⁊ formā admīſtrat. Nā vt di. idē. Sol oīb⁹ luiarib⁹ celi maior ē i q̄titate ⁊ i dignitate ⁊ i claritate. q⁊ magi calcati ⁊ opſſi luis ē. maior ē ef i ptāte ⁊ effectuū mltiplicitate. maior ē etiā in mot⁹ vniformitate. q⁊ ſp mouetur motu directo i circlo ppo ſub zodiaco mediū ſp teneſ locū trāſit ei recte circul⁹ ſu⁹ p mediā lineā zodiaci ⁊ metas ⁊ tmios ñ trāſcēdit ſol. et iō ē mo tus i circlo ſuo ppo ē vniformis. q̄uis rſpectu alio⁊ moueri diſſilr aliqñ videaſ Circul⁹ q; ſol ſic ⁊ zodiac⁹ diſtiguif p. xij. ſpacia ſine ſig q⁊ q̄dlib; ptinet. xxx. gd⁹ ⁊ q̄lib; gd⁹. lx minuta. ⁊ q̄dlib; miutū. lx. ſcda Et qñ ſol rcedit ab vno pūcto circli ſui ⁊ rūertif i eūdem trāſit p. xij. ſig. ⁊ iſte trāſit⁹ circul⁹ āni vocaf. nec i die nafali pfecte trāſit gdū vnū put cō putat albu. ſ; trāſit. lix. minuta. viij. ſcda al's ſcrupula. Ita q ð illo ſexageſimo miuto remanēt duo ſcda ipetrāſita Uñ tm̄ deficit q i vno die nafali ñ pficit gdū vnū. Sol igitur motu ſuo ordiato ⁊ ipturbato curſū ordiāt ⁊ pficit vniuerſa. vñ Amb. in exame. ſic nob deſcribit ptutes ipi⁹ ſol' di. Sol ē ocul⁹ mdi iocūditas diei. pulcritudo celi. mēſura tgm pt⁹ ⁊ vigor oīm naſcētiū. dñs plāctaz. decor et pfectio oīm ſtellaz Idē etiā di. mar. Sol inq̄t ē fōs mēt. i. mēoria rōis. pncipiū lucis rex nafe. mēs mði. fulgor olympi. moderator firmamti. Iō eñ moueſ ō firmamtū vt moderet et tpet motū ſuū. iō dr ſplēdor olipi. vt di. macro. i li. ciceronis. diffinitio fuit platōis oīm ſpera⁊ lumē eē a ſole. Dicit eñ plato i thimeo Ingeniauit ds rex pditor lucē clariſſimā quā ſolē voca⁹. c⁹ ſplēdore celū ⁊ iferiora oīa illuſtrāf vt nūer⁹ exiſteret oīm aiantiū Et i li. ð elem. dic Arl. Sol inq̄t h; lumē ppriū. ſtelle v° l' lūa lum a ſole acq̄ſitū ſic qñ a cādela ſpeculū ei oppoſitū illumiaſ. Idē di. mar. q ſol i medio ſigniferi incedēs biſſenos radios emittit ex ſe q̄b⁹ ſupiora ⁊ iferiora illuſtrāf. De his āt ſol' mirabilib⁹ vel ptutib⁹ di. brūs dyo. i li. ð di. no. c. v. ſic. Sē ſibiliū eēntias ⁊ q̄litates mltas q̄dē ⁊ diſcretas exñtes ipe ſol vn⁹ ens ⁊ vniformis ⁊ illuminās lux renouat nutrit cuſtodit ⁊ pficit ⁊ diſcernit vnit et refouet. fecūda facit. auget. mutat. collocat. plātat. renouat et viuificat etiā oīa. vñ ex ipis vbis maifeſtaf ppetas ip ſi⁹ ſol'. i ppa nafa ⁊ i ſuo effectu. in ſuba ei ſeu eēntia ſua ſūmā h; ſimplicitatē. Nō ei h; ex diſſilib⁹ l' ex ōrijs ptib⁹ ppoſitō; ſubalc; ſic iferiora elemta l' elemtata. ſ; oīmodā habet ſimplicitatē i ſua nafa ⁊ vniformitatē. ⁊ ideo h; ppetuā i ſuba pmanētiā ⁊ icorruptibilitatē. q⁊ ppoſitio ex ōrijs pncipiū ē corruptōis vt di. Ari. et ex hac ſimplicitate ſūmā h; ſm ſuba; leuitatē. Nā ptiū mafialiū ppactio ē pncipiū et cā g̃uitat. et ex hac leuitatē hab; corp⁹ ſolare ad motū abilitate;. Leuia ei ad motum ſūt facilia et maxie ſūt agilitat. Ex ſube āt ſue ſubtilitate et mobilitate ſummā h; actualitatē et ptutē. q⁊ q̄nto res ē ſimplicior tāto ad diuerſos act⁹ nafalr ē potētior. Et iō puenient dic dyo. q ſol vniformis eſt lux illuiās ⁊c. Nā ptutē h; illuiatiuā. q̄a in ſuo luie nūq̄ deficit. q̄uis ei⁹ lumē l' p rrevl plūe iterpoſitō; nob aliqñ auferri videatur H; etiā ptute; renouatiuā. Nā poros terre apit et ptutē latentē i radicib⁹ ad actū pduc et terre ſupficiē herb frondib⁹ ⁊ florib⁹ renouat et reueſtit. Per ſubitratō; eñ ptut ſolaris penetrātis ad iteriora terre hyemali tpe q̄dammō antiquata ānis ſingulis virore et pulcritudie renouanf. Itē ptutē h; nutritiuā. q⁊ ad interiora radicū ⁊ ſeminū ſolar ra di⁹ ſubitrās calore ſuo hūiditatē tre diſſoluit et vi ſua attractiua qð ſemini et radici ē ſile de illa attrahit ⁊ illð i nutrimētū rrenaſcentiū puertit. Itē ptutē h; inferio⁊ pſuatiuā et ſaluatiuā. Nā elemēta pp̄ ōrietatē et mutuā repugnantiā quā hñt int ſe ad inuicē ſe deſtruerent. niſi p ptutis celeſtis influētiā pciliarenf et ſic in eſſe debito ſaluarētur vt dicit Alexander. Itē ptutē h; pfectiuam q⁊ calor elemētaris incipit agere in generatione corpo⁊. et calor ſolaris pficit et pducit vſq; ad debitū pplementū vt di. Alexan. Itē virtutē h; diſcretiua;. Nam colores et rerū ſpēs et figure q̄ in tenebr ſūt pfuſe. per pñtiā ſolaris luis agnoſcūf et ab inuicē diſcernūf. Itē ptutē hñt vnitiuā. ⁊ h̄ ē p ſe ⁊ per accidēs. Per ſe. q⁊ vnit et pciliat et pcordat planetas in ſuis effectib⁹. pciliat etiā ſibi cōtraria elemta. vñ ſm Mar. ⁊ Macro. Sol medi⁹ eſt inter planetas q⁊ ad armoniā celeſtem pficienda; h̄ facit ſol in ſuo circulo qð facit media cordula in muſico inſtrumēto.

p accidēs etiā vnit omogenia ſic et diſſoluit etherogenia. ſm ei naturā i quā nc aggregat. nūc diſſoluit Itē ſtutē hȝ fecūdatiuā. vim ei generādi ⁊ varias ſpēs pducēdi ɔfert iſtis īferiorib. hō ei generat hoīe ⁊ ſol vt di. phs qꝛ nihil fructificat neq creſcit vbi ſol radi n attigit. Itē ſtutē hȝ ɔfortatiuā. ſm em ſol aſcēſū ſup noſtꝝ orizontē ſtutes aīaliū fortiores efficiūt ⁊ vſq ad mediū celi augmētāt. et i ei declīatōe vſq ad occaſū ꝓpt ei elōgatiōnē. debilitāt corpa i ſuis ſtutib ⁊ qi i ſōnū reſoluūt. vtȝ i florib q apiūt. i ortu ſol q in occaſu marceſcūt qdā mō ꝛ claudūt. vt dicit Alexā. Itē ſtutē hȝ tpm īmutatiuā ordinatiuā ⁊ diſtictiuā. qꝛ deſcēdēs p ſig auſtralia efficit dies breuiores. aſcēdēs ſo p ſig ſeptētrionalia effic lōgiores Immutat etiā ipſos dies. qꝛ ſol lucēs ſup trā diē fac. ⁊ ſm diuerſā diſpoſitōȝ ſol dies diuerſā īmutatōȝ recipit. Nā pmo rubet ī mane. deīde lucet ī tpe hore tertie. feruet ī meridie. pallet in veſpere Un ⁊ qtuor eqs fingit habuiſſe. qꝝ pm fuit erithe. i. rube. ſcōs arithe. i. ſplēdid. tci lāpas. i. ardēs. qrt philoge. i. amās trā. vt di. Beda. Sol etiā vt di. Beda. ſi fuerit maculoſus l ſub nube latēſ pluuialē diē pſagit ſi rubeat. ſi ſo palleat tēpeſtuoſū. ſi ſo clar ī medio videatur ita vt ī medio fulgēs radios emittat ſ ſus auſtꝝ tēpeſtatē deſigt hūidā et vētoſā. ſi pallid occidat ī nubes nigras vētū aqlonarē pnūciat. vt di. Bed. Itē ſtutē hȝ īferioꝝ īformatiuā. Nā vt di. Iſi. ſm eius elōgatōȝ ⁊ ꝓpinqtiōeȝ. facies hoīm ⁊ aīaliū corpa vigore ⁊ colore diſponūt. vñ di. mar. Solis ɔſtellatōe hoīes pulcros ⁊ agiles eē Et iō ī fabul cū pēnatſ veſtigiis depigit ⁊ facie puerili. ꝓpt qđ etiā phebꝰ. i. pulcer dic ē Dic ptho. ſol fac hoīeȝ corpulētū facie pulcrū ⁊ coloratū ⁊ magꝝ oculoꝝ ⁊ abilitat ad oīa opa auri ſi fuerit ī exaltatōe ſua. ſi ſo ī caſu ad oīa opa eris abilitat ⁊ diſponit. Itē ſtutē hȝ putrefactiuā. radioꝝ ei ſuoꝝ diſpſiōne ſubtiliat aerē ⁊ diſgregat ⁊ ɔſumit vaporē īficiētē aerē ac diſpgit ⁊ fugat aurā peſtilētē Itē cū n ſit ſbſtātiue calid ſtutē hȝ calefactiuā īflamatiuā ⁊ vritiuā. ⁊ h fit ex motu radioꝝ ⁊ eoꝝ ɔfractōe ac ɔcurſu ī ſupficie obiecti corpiſ maꝝie ſi obiectū corp ſpeculare fuerit ⁊ politū. vt dꝛ ī pſpectiua Itē ſtutē hȝ attractiuā. calore em ſuo attrahit a mari fumos ⁊ vapores ⁊ eos tādē ɔdēſat ī nubes. et ſic ɔdēſatos rſoluit eos. nc ī grādies. nūc in pluuias. nc ī niues. Uñ ſm mar. dꝛ fabuloſe qꝙ ſol fuit iuxta mare occeanū ab ethiopib cū aliis diis ad epulas iuitat Putauerūt em antiq ſoleȝ aqs occeani nutriri ⁊ attractos vapores ī ipi nutrimētū ɔuerti. ⁊ iō dicūt aſt ipetuoſā pluuiā calorē pcedē vehemētē Qđ fit ꝓpt nimiā attractōȝ vaporꝫ ex forti ipreſſione caloꝝ radioꝝ ī vētre ſine ī ɔcauitate nubis. vt di. Arſ. Itē viuificatiuā hȝ ſtutē qđ pȝ p h qꝙ nihil pt viuere vbi n pt attigere ſt ſol. Et iō di. ptho. ī eodē li. Sb ſole ē leo et ē dom ei. ⁊ regt ī ariete et ī libra deſcēdit. et ſub ipo ɔtinēt ſpēs. lucꝝ. fortuna. ⁊ heres. ⁊ ſignificat aīaȝ ⁊ ſpm. ⁊ ē color e albꝰ rube ⁊ eſt veridic ⁊ ɔplet curſuȝ ſuū dieb. ccc. et lxv. ⁊. vj. horꝫ. Uñ int oēs planetas maꝝie diſponit aīalia ad animatōȝ ⁊ viuificatōem Itē cū ſit maꝝie qntitatꝫ ⁊ velociſſimi mot ſue velocitatꝫ ⁊ magnitudīs ē occultatiuus. Cū ei ſit octies maior tota tra vt di. macro. Propt altitudinē ſui ſit vix bipedal videt. Mā t incōpabil r ſit maior qꝫ apparet pȝ ex h qꝙ maior videt in ortu ſuo ⁊ occaſu qn a nob maꝝie elōgat qꝫ ī pūcto meridiei qn nob appropinqt. vñ pȝ qꝙ ī ipi aſpectu decipit viſ nr. Et h apte declarat ī ipi motu. qꝛ ɔtinue mouet veloci qꝫ ſagitta. ⁊ tñ moueri in aliq nō videt p nimia claritatꝫ intēſiōe ⁊ exceſſu. ſic et ei qntitas ſic ⁊ mot velocitas ſubtfugit viſū noſtꝝ Et iſta de ꝓprietatib ſol dicta nūc ſufficiat.

De luna Ca. XXIX.

Luna dꝛ qſi luminū vna. i. pncipal ⁊ maꝝia. qꝛ corpi ſolari ī magnitudīe ⁊ pulcritudie ē ſimilima vt di. Iſid. Luna ē vt dicit Amb. ī examerō. decor noctis toti mr roris. hūorꝫ miſtra. dñatrix maris tpm menſura. emulatrix ſolis. mutatrix aerꝫ lumē a ſe nō hñs. ſed a plenitudie ſolis mutuās et acqrens. q ſm appropinquatōeȝ vel elongatōem a ſole formā ſuſcipit ⁊ figurā. Carēs itaq lūa ꝓprio luīe. eſt a fōtali plenitudie ſolis luīs receptia Uñ dꝛ ī li. elemē. Ariſt. qꝙ luna ſemp in medietate ſui a ſole illuminat et lumen receptū reflectit ī terram. Naturā em ſilēm hȝ ſpeculo. qꝛ ꝓprio calore carens. lumen recipit ab alio et qnto ſoli plus appropinquat tāto pl de ſuo luie pdit ex pte terre. ſȝ claritatē quā pdit ex pte inferiori nullo mō pdit ex pte celi. imo tāto plus ex pte ſupiori illuminat. vñ qn ſoli ɔiungit nihil lumis ad terrā dirigit. ſȝ ex pte celi in

plena illuīatōe ꝑmanet ꝛ ꝑſiſtit Et ecōuerſo
qn̄ ſoli opponit̄ tota ad t̄rā ꝛ n̄ ad celū illuīa
tur. vt di. Beda et Macro. Itē lūa ē figure
et forme ſue mutatiua. diuerſas ei facies ſui
lumis oñdit ad t̄rā. qꝛ nc̄ arcualē nc̄ circula
rē aſpectib⁹ hoīm ſe oñdit. nc̄ monoydoſ. nc̄
dictotomos. nūc amphitridos. nūc panſile
nos. Monoydos āt eſt. qn̄ ē ꝓma ꝛ apparet
cornicularſ. Dictotomos dr̄ q̄i ꝑ mediū̄ ſe/
cta qn̄ ē octaua. Amphitridos ē. qn̄ de ſua
plēa rotūditate ē dubia. ſ. qn̄ ē. xj. l'. xij. Pāſi/
lenos ē. qn̄ ex toto ē plēa. ſ. qn̄ ē. xiiij. Itē lūa
triplicſ ſtat⁹ ē oñſiua. qꝛ aut ē cū ſole. i. i ꝯiū/
ctōe qn̄ accēdit̄. aut a lat̄e. ſ. qn̄ a ſole recedit
vl' qn̄ ad ſolē r̄uertit̄. aut i plēa oppoſitōe qn̄
ſcꝫ total'r ſoli opponit̄. Qn̄ āt a ſole ꝓmo re/
cedit apparet corniculata ad modū arc⁹. cor
nibꝫ ſꝑ ꝟſis ꝟſus ortū. qn̄ ꝟo iteꝝ appropinq̄t
ad ꝯiūctōꝫ recipit eādē formā. ſꝫ ꝟſis ſꝑ cor/
nib⁹ ad occaſū. In ꝑte āt auerſa a ſole ſꝑ ap
paret vacua. ſꝫ i ꝑte añ ad ſolē ꝟſa lumīe r̄ple
ta. Itē lūa ē oīm hūoꝝ augm̄tatiua. qꝛ per
occulta nat̄e ſpiramīa. flux⁹ ꝛ reflux⁹ augmē
tat̄. Vn̄ i ei⁹ detrimēto i oſſib⁹ medulle. cere
bella i capitibꝫ ꝛ hūores i corꝑibꝫ diminuūt̄
ꝛ ei⁹ icrem̄to ml'tiplicāt̄. Vn̄ ei⁹ defectui oīa
ꝯpatiūt̄ et ei⁹ decrem̄tū īferioꝝ ē detrimētū̄
vt di. Mar. Itē aq̄ꝝ marſ ē attractīa ſic em̄
adamas trahit ferrū p⁹ ſe. ſic lūa mouet ꝛ tra
hit p⁹ ſe occeanum. Vn̄ i ſuo ortu ītumeſcit
mare ꝛ creſcit ex ꝑte orīētali. et decreſcit ex ꝑ
te occidētali Et ecōuerſo qn̄ ē in occaſu. cre
ſcit mare ex ꝑte occidētſ. et decreſcit ex parte
orīētis. ſm̄ qd̄ lūa pl⁹ l' min⁹ ꝓficit i lumine.
ſic pl⁹ l' min⁹ i ſuo fluxu ſe extēdit vl' retrahit
īpm mare. vt di. Mar. Macro. etiā i li. ci/
ceronis. Occean⁹ i incremēto lūe r̄tinet mo
dū iſtū. Prio ei die creſcētſ lūe fit copioſior
ſolito. ꝛ abūdat in ſūmo. ſꝫ ſc̄do minuit̄ ꝛ ſic
deſcēdit vſqꜫ ad. vij. diē. deīde iteꝝ creſcit ꝑ
vij. dies. itaqꜫ i. xiiij. die ē iteꝝ plēa i ſūmo vn̄
ꝛ i nouilunio ſꝑ ē mare pleniſſimū ꝛ etiaꝫ in
plenilunio. Itē lūa ē roris i aere generatia.
vim ei ſue hūiditatſ aeri impꝛimit et aerē īſen
ſibilit̄ imutās i ipi⁹ ſupꝑficie rorē gignit Ma
nifeſte ei vidē⁹ qꝛ q̄̄to ē lūa eſtiuali tꝑe ſere/
nior tāto abūdāti⁹ ros ſup ḡmia ſe oſtendit.
Item lūa ē int̄ planetas breuiſſimo tꝑe ſui
curſus ꝯpletiua. breuiſſimū ei hꝫ circulū. ꝛ
iō īfra ſpaciū. xxviij. dieꝝ. ꝑ omīa ſiḡ zodiaci
euagat̄. vt di ptho. Sb̄ lūa ē cācer et cancer
ē dom⁹ ei⁹. reḡt i cācro. ſꝫ i libra diſceſſus re
gni ē. ꝛ ē planeta frigid⁹ ꝛ hūid⁹ cū exceſſu fe
mine⁹. nocturn⁹. morat̄ āt i q̄libꝫ ſig̃ duobꝫ
diebꝫ ꝛ. vj. horſ ꝛ byſſe. et i. xxviij. diebꝫ cōplet
curſū ſuū Itē lūa int̄ oēs ſtellas erraticas ē
magſ i incerto ꝛ i vago motu ſiue curſu pro
ceſſiua. Nā ꝓpt̄ breuitatē ſui curſus nūc ſub
ſole. nc̄ ſup̄. nūc añ. nc̄ retro euagatur Et cū
ſol circuit ꝑ circulos auſtrales īferiores lu/
na ꝑagit circulos boreales ſuꝑiores. Nunc
lūa ſuꝑia ē velut nauicl'a ſurſū hn̄s cornua
ꝟſus t̄rā iclinata. qn̄ ꝟo decreſcit ē erecta. vt
di. Beda. Iteꝫ qn̄ lūa recto diametro inter
nos et ſolē eſt int̄poſita ſolet eē ecclipſ. i. de/
fect⁹ ſolis cauſatiua. Iſta āt defectio nunq̄
ꝑt accidē ſm̄ nat̄aꝫ niſi i ꝯiūctiōe ſolis ꝛ lūe
qn̄ d̄ nouo accēdit̄. et ipa couiūctio in linea
ecliptica celebrat̄. Hoc ſꝑ ē qn̄ ſol ē i capite
dracōis. et lūa i cauda. l' ecōuerſo Vn̄ albu.
in li. de motibꝫ planetaꝝ. Si luna int̄ nos ꝛ
ſolē obuiat. defectū radioꝝ ſolis nob̄ facit i
capite l' in cauda draconis. Quid āt ſit cau
da draconis. q̇d caput. p⁹ dicet̄. Itē lūa ꝑ in
terpoſitōꝫ tumorſ t̄re int̄ ſe ꝛ ſolē. defect⁹ ſui
luīs ē paſſiua. vn̄ Mar. i li. aſtro. ſic di. Lu
na aſcendēs l' deſcendēs i lunarē lineā inci/
dit ſi fuerit triceſima. Qn̄ ex toto ſoli ē ſub/
iecta obſcuritatē ſolis t̄ra facit. ſꝫ iſtū defec/
tū nō ſingul' mēſibꝫ facit. qꝛ n̄ ſꝑ i eadē linea
q̄ int̄ ſolē ꝛ t̄rā dyametralit̄ ē oppoſita ſolari
corꝑi ſe opponit Idē ꝟo defect⁹ fit lūe. cū lūa
ſoli fit total'r oppoſita. ſ. qn̄ ē. xv. Si ei dire/
cte fuerit tūc ſol ſub t̄ra emittit. ſol vmbram
tumorſ t̄re in lineā ſibi oppoſitā quā ſi corp⁹
lūe itrauerit ꝓpt̄ vmbrā t̄re interpoſitā int̄ ſe
et ſolē a ſuo luīe tūc ꝓuat̄. Quia ḡ ſingul' mē
ſibꝫ lūa plēa n̄ fit i linea ecliptica q̄ ē vmbre
iterpoſitio. iō ſingul' mēſibꝫ lūa ſuo luīe non
ꝓuat̄. Itē lūa ē qn̄ꝫ cuiuſdā obſcuritatis et
obnubilatōis i ſe ꝯtētiua. et h̄ ex ꝓꝛij q̄litate
corꝑis q̄ nat̄alit̄ eſt obſcura cū lumē ex ſe n̄
hēat ſꝫ a ſole. vl' vt dicūt aliq̇ illa obſcuritas
eſt ex vmbra t̄re. ex q̄ q̄dā linea reſultat i cor
pore lunari q̄ ipi⁹ lumē i ꝑte obfuſcat. ꝛ h̄ fit
maxīe qn̄ ad t̄rā appropīquat. ex cui⁹ vicini/
tate ꝛ nebuloſitate ꝯhit q̄ſdā ſordes vt dicit
Mar. Qn̄ ꝟo ad altioreſ aſcēdit circl'os cla
ra et mūda ꝛ null' macul' obnoxia tūc videt̄
vt dicit idē Mar. Itē lūa ē mutatōnis tꝑm
ſignificatiua. Nā vt di. Beda. Si i ꝓncipio
rubeat vt aurū vētos oñdit. ſi i ſūmo ei⁹ cor/
niculo macul' q̇buſdā nigreſcit. pluuioſum
mēſis exordiū ꝓtēdit. Si ꝟo nigreſcit i me/

dio plenilunīū ſerenū pͥtēdit.cū ṗo ī nocṫna nauigatōe ſcītillat ad remos ī breui tēpeſtaſ fuſa erit vt di.idē Be. Jtē lūa ī celeſti armo nia ē ẽguiſſimi ſoni emiſſiua vt di.macro. Jn circulo ei lūe fit ſnūs ſon⁹ ſicut ī ſpera celeſti acut⁹ ē.ex ordiātiſſimo ei ſono ex ſtridore mo tus orbiū generato dulciſſim⁹ vt dr̄ fit con cēt⁹ Jtē lūa ē fecūditatꝭ ṫre ſemib⁹ miſtratia ꝑeſt ei ſemib⁹ q̄.pficiūt ex rore q̄ ḋ corpe lūe cadit vt di.idē. Et iō ꝭm fabulas dr̄ ꝑſerpia eo ꝙ ſeminū q̄.pꝺ̄ciūſ ī ṫra dr̄ eē dea a gētib⁹ Sic etiā dr̄ diana.i.ſiluarꝫ dea ⁊ nemorꝫ. qꝛ feris ḋ nocte paſcua q̄rētib⁹ ī nemorib⁹ et in ſiluis.luis bn̄ficiū admiſtrat. Et iō vocaue rūt gētiles lunā deā venatorꝫ.qꝛ venatio fit in ſiluis.ꝓpṫ qḋ dyanā cū arcu depīgebant. eo ꝙ venatores arcub⁹ vtebāṫ. Jtē lūa cū ſit frigida et hūida ē ex vicinitate ſolarꝭ circuli calorꝭ receptiua. Nā ex calore ſolꝭ ⁊ ſiccitate tpaṫ frigiditatꝭ ⁊ humiditatꝭ ſue exceſſus.ne ſingulꝭ mēſib⁹ ī ſuo deſcēſu ad ṫrā hyems ge nereṫ.vt di.macro. Jtē luna vt di.albu. Eſt aerꝭ mūdificatiua.motu ei ſuo ꝯtinuo aerē rarificat ⁊ ſubtiliat.vn̄ ſi n̄ eēt mot⁹ ſpere lūe aerē ex nocṫna vaporꝫ exalatōe groſſicies īfi ceret q̄ corruptōꝫ n̄ modicā generaret. Jteꝫ lūa ꝭm aſtro.inṫ planetas ē ſup diſpoſitōne hūani corpis marīe pṫatiua. Nā vt di.ptho. ī li.de iudicijs aſtrorꝫ ſub lūa ꝯtineṫ egritu/ do amiſſio timor ⁊ dānū ⁊c̄. Vn̄ circa muta tionē hūani corpis ṗꝭ lūarꝭ potiſſime opaṫ. Et h̄ accidit.tū ꝓpṫ mot⁹ ſui velocitatē.tū ꝓ/ pter ip̄i⁹ ad nos vicinitatē.tū ꝓpṫ occultā ſi/ bi naṫalꝭr īſitā ptātē. Vn̄ de morborꝫ muta tōe medic⁹ pfecte nō diſcernit.q̄ lūares effe/ ct⁹ ī corpib⁹ nō cognouit. vn̄ Jpo.ī pͥncipio ꝓnoſticās ḋ lūa loq̄ns ait.eſt q̄ddā celeſte ſi dus in q̄ oportꝫ medicū ꝓuidere.cui⁹ ꝓuidē tia ē mirabilꝭ ⁊ ſtupēda Et Galꝭ.ī cōmēto de dieb⁹ creticꝭ dic̄.rē certā q̄ nō fallit attendat medic⁹ quā docuerṫ aſtrologi egyptiorꝫ. q̄a ꝑ ꝯiūctōꝫ corpis lūarꝭ cū ſtellꝭ fortūatꝭ fiunt egritudies termiales ad bonū.cū ꝯrijs vero ꝯrie.ſ.ad malū. Et iō caut⁹ ⁊ pfect⁹ medicus ꝭm doctrinā Jpo.aſpicere dꝫ ꝑmā lunā.et qn̄ ē plēa luis.qꝛ tūc creſcūt hūores ī hoīb⁹ et medulle ⁊ fit nutrimētū ī mari ⁊ ī oīb⁹ re/ bus mūdanis Qn̄ ḡ īfirm⁹ ī lectū cadit mul tū neċe ē videre vtꝝ lūa tūc exeat ḋ ꝯiūctōe tūc ei creſcit īfirmitas.quſqꝫ veniat ī oppoſi/ tōis gdū.ſ.ī plenilunio.⁊ tūc ſi fuerit cū ma lo plāeta aut ī malo ſigno ⁊ aſpexerit domū

martꝭ q̄ ē octauū ſignū.i.ſi aſpexerit marteꝫ q̄ dr̄ dom⁹ ſigni ſcorpiōis.tūc de morte timē dū ē. Si ṗo fuerit cū bono plāeta et in bōa domo ſiue ſigꝰ ⁊ aſpexerit dn̄m dom⁹ vite ſcꝫ martē q̄ eſt dom⁹ arietꝭ.ſiue ꝑmi ſigni ḋ vita tūc ſperādū ē.et ſic de alijs videndū ē.vtꝫ in li. Jpo.quē dr̄ cōpoſuiſſe de iudicijs īfirmi tatis ꝭm lunā.

De quibuſdā ꝓprietatib⁹ lune malis Capitulū. XXX

Habet āt lūa q̄ſdā ꝓꝑetates min⁹ lau dabiles tā ꝭm ſubāꝫ q̄ꝫ ꝭm effectum Hꝫ ei ſubāleꝫ obſcuritatē cū nō h̄eat ſicꝭ alij plāete lumē a ſeipā. hꝫ etiā maximā īſtabili tatē.qꝛ nullū ſyd⁹ ita vagaṫ ꝑ oēs ꝑtes zodia ci ſicꝭ lūa. Cōtrabit etiā a maliuolꝭ ſtellꝭ ⁊ no ciuis nocibilitatē Nā vt di.ptho. Lūa ē pla neta cū malꝭ maliuol⁹ Lūa īſup ꝑ ſuā oppo/ ſitōꝫ inṫ nos ⁊ ſolē aufert a nob̄ ſolaris luis claritatē. Lūa etiā qn̄ icidit ī vmbrā ṫre per dit lumē ſuū et ſuā ꝑdit ḋformitatē ⁊ defecti bilitatē. Preterea ꝓpṫ vicinitateꝫ quā hꝫ cum craſſo aere ⁊ ṫra ab vmbra ṫre.vꝭ ab infecto aere ꝯhit maculā ⁊ deformitatē vt di. Mar cia. Lūa etiā q̄nto pl⁹ recedit a ſole tāto pl⁹ recipit a luīe ṗſus terrā.⁊ mīorē ṗſus celum obtinet claritatē. Et q̄ꝫto pl⁹ ꝑficit ṗſus ṫrā tāto pl⁹ decreſcit ⁊ deficit ī luīe ṗſus celum. Multiplicē etiā hꝫ effectū malū. Nā vt dic̄ ptho. Lūa efficit hoīeꝫ īſtabilē ⁊ mutabileꝫ ḋ loco ad locū diſcurrētē. Efficit ei hoīeꝫ in oculꝭ male diſpoſitū ⁊ inordinatū. Efficit et̄ ī hoīe vnū oculū alṫo maiorē.aut facit ſtra/ bonē aut orbū ī vno oculorꝫ. Et ſubdit. Nō ī cui⁹ ꝯplexiōe lūarꝭ ꝯſtellatio dn̄iꝫ hūit: vi cio ī oculo n̄ carebit. Et h̄ forſan accidit ꝓpṫ acceſſū lūarꝭ hūiditatꝭ humores oculorꝫ ad alquā ꝑuā q̄litatē diſponētꝭ. Dr̄ etiā ī li.mi/ ſalath.c.v. Eclipſꝭ lūe marie ī hyeme.ſi fue/ rit ī ſignis frigidis exceſſū ꝭcat frigiditatꝭ et nimie ꝯſtrictōis ī ṫra ī aere ⁊ ī aq̄ſ. Si fuerit ī ſignis aq̄ticꝭ p̄ſagit abūdātiā pluuiarꝫ. Si ṗo ī ſignis aerꝭ ꝑiculū tēpeſtatū pͥtēdit ⁊ vē/ torꝫ ruinā Dic̄ ptho.⁊ albu.ꝙ lūa exn̄s in.ij. ſigꝰ p⁹ aſcēdēs merorē deſiḡt.triſticiā ⁊ abla/ tionē ſube ꝑ fures ⁊ ꝑdones. Silꝭr ī.iiij.ī.vj. ⁊ ī.viij.irā anxietatē fugā ⁊ mutabilitatē Jn .x.ſigꝰ q̄ tūc icepit regre cito deponeṫ. Jn xij.āt ipedimētū rixā duriciā ⁊ carcerē ex ꝑ/ te aīcorꝫ. Jn oib⁹ āt alijs domib⁹ ſiue ſignis bonū efficit ⁊ pͥtēdit.marīe ſi plāetꝭ bōis fue rit ſociata.ꝭm variā etatē lūe moueṫ mn̄ſtrua

les hũores ĩ mulierib⁹ ⁊ cerebella in aĩalibꝫ
et diuerſe paſſiões vi lũari ĩ corpibꝫ excitãť:
vtꝫ ĩ lũaticis ⁊ caducis. Hec d̃ ꝓprietatibꝫ lũe
et alioꝝ planetaꝝ dicta iã ſufficiant.

De capite et cauda draconis. Capl'm. XXXI

S Unt ãt due ſtelle q̃ ñ ſũt plãete. ſꝫ tñ
naťaꝫ ⁊ effectũ videť hr̃e planetaꝝ. ſ.
caput dracõis ⁊ cauda q̃ moueť cũ firmam̃
to ⁊ ꝯſequũť curſũ firmam̃ti. vñ a leõe tranſ
eũt ĩ cãcrũ. ⁊ a cãcro ĩ gemĩos. ⁊ ſic deinceps
Morať ãt ĩ q̃libet ſig̃ caput draconis. xviij.
mẽſibꝫ ãno. ſ. ⁊ dimidio. ſil'r ⁊ cauda. ⁊ ĩ. xviij
ãnis ꝯplet curſũ ſuũ. et ſi caput ẽ in aliq̃ ſig̃
ſp̲ in ſig̃ oppoſito erit cauda. ⁊ venter in. iiij.
vt ſi caput ẽ in cãcro vẽter erit ĩ ariete ⁊ cau/
da in capcorno. et ſi caput fuerit ĩ leone. vẽť
erit in tauro. et cauda ĩ aq̃rio. et ſic de aliis. ⁊
iõ ꝓpť aſpectũ oppoſitũ cauda ẽ total'r vene/
noſa: hꝫ ãt caput exaltatõeꝫ ſuã ĩ tribꝫ g̃dib⁹
gemioꝝ. Caſũ ṽo ĩ ſagittario g̃dib⁹ totideꝫ
Ecõuerſo ãt cauda hꝫ exaltatõꝫ ſuã in tribꝫ
g̃dibꝫ ſagittarij et caput cadit in tribꝫ g̃dibꝫ
gemioꝝ. Eſt ãt h̃ aduertẽdũ ꝙ qñ lũa ꝯiun
giť capiti ſoli l' caude exñti ꝓpe g̃dũ ꝯiũctõis
a. xij. g̃dibꝫ l' infra: ſp̲ ẽ eclipſ͛ fuťa maior l' mi
nor. ſ͛m ꝙ caput l' cauda magis vl' min⁹ acce/
dit ad g̃dũ ꝯiũctõis et h̃ potiſſime hꝫ locũ ĩ
eclipſi ſol'. Eodẽ mõ de eclipſi lũe h̃ tenẽdũ
ẽ. q2 ſi lũa ꝯuenerit cũ cauda ĩ aliq̃ ſig̃ et ſol
fuerit ĩ capite ĩ ſig̃ oppoſito erit eclipſ͛ lune. ⁊
ecõuerſo ſi ſol fuerit ĩ aliq̃ ſig̃ cũ cauda et lu
nã ĩ ſig̃ oppoſito cũ capite. erit iteꝝ eclipſ͛ lu
ne. Et ſi ĩ eodẽ g̃du ꝯuenerit. erit eclipſ͛ ge/
neral'. vñ ſp̲ oꝑtet ꝙ ꝯueniãt ĩ capite l' ĩ cau/
da ĩ eodẽ g̃du ſiue ꝓpe. xij. g̃dibꝫ vl' infra ſi dꝫ
eẽ eclipſ͛. vñ ꝯiũctio debꝫ fieri ſol' ⁊ lũe q̃ ad
idẽ ſignũ eũdẽ g̃dũ idẽ minutũ. ⁊ idẽ ſc̃dum
In oppoſitione vero contrariũ ſignũ ſemp̲
erit ſ͛m eũdẽ gradũ. idẽ minutũ. ⁊ idẽ ſc̃dm.
Ex h̃ apparet ꝙ q̃uis lũa iũgať ſingul' men
ſibꝫ ſoli et accẽdať nõ tñ ſp̲ eclipſim fac̃. q2 ñ
ſp̲ ĩ linea ecliptica ſe ꝯtigũt. q2 nõ ſp̲ accẽdiť
lũa in ꝯiũctõe in eodẽ g̃du. nec etiã ſp̲ caput
vl' cauda in ꝯiũctõe vel oppoſitiõe ſol' ⁊ lune
ſe ꝯtingunt.

De cometa. Ca. XXXII

C Ometa ẽ ſtella q̃dã flãmis circuita.
vt di. Be. repẽte naſcẽs regni ꝑmu/
tatõeꝫ aut peſtilentiã aut bella vl' vẽtos ſiue
eſt⁹ ſignãs ⁊ ꝑtẽdẽs. Comatice ſtelle aliqñ
videť moueri motu plãetaꝝ. aliqñ ꝑmanẽt
ĩmobiles ſic̃ fixe. Sp̲ ãt apparẽt vt di. Beda
in ꝑte determĩata ĩ celo. Nõ ei vaganť ꝑ di/
uerſas ꝑtes zodiaci ſic̃ plãete. ſꝫ videť eſſe in
circulo lacteo ſiue galaxia ⁊ ſpargũt radios
ṽſus ſeptẽtrionẽ. nũq̃ȝ ṽſus occidẽtẽ. vñ in
ꝑte occidẽtali nõ videť. breui ſpacio ſolẽt ap
parere. ſ. ꝑ octo dies. Aliqñ viſa ẽ. lxxx. diebꝫ
ſic̃ di. Be. Ex q̃buſcũq̃ȝ ãt ſtell' naſciť come
ta. ſiue ex plãetis ſiue ex fixis. ſp̲ in firmam̃to
apparet ĩ ꝑte ſeptẽtrionali vt di. idẽ. Ex q̃ pꝫ
ꝙ ſtella q̃ apparuit ĩ ortu xp̃i nõ fuit cometa:
q2 mouebať ab oriẽte ad meridiẽ ṽſus occa
ſũ. et h̃ ñ ſolꝫ facere mot⁹ comete vt di. Criſ.

De ſtellis fixis Ca. XXXIII

S Telle a ſtãdo ſũt dicte Quãuis ei ſp̲
moueãť. tñ ſp̲ ſtare videnť. vt dic̃ Iſi.
Dicũť ⁊ ſidera a ꝯſiderãdo dicta. eo ꝙ ĩ eis
mathematicoꝝ ꝯſideratõe m'ta iudicãť ⁊ p̃
uideť Dicũť etiã aſtra ab auſtros l' anaſtros
nũcupata eo ꝙ ſ͛m opinionẽ aliq̃ꝝ ſtellaruꝫ
corꝑa ĩ ſꝑa firmam̃ti ſic̃ claui ĩ rote circũfe/
rẽtia ſũt ꝯfixa. Et h̃ q̃dẽ veꝝ ẽ q̃ ad aliq̃ ⁊ ma
xie q̃ ad maiora vt di. Iſi. ſ͛m Alphra. Stel
la ẽ lux aggregata ĩ ſuo orbe. vñ ſ͛m ꝙ ẽ ma
ior aggregatõis luis ſtellaris corꝑis tãto eſt
maioris q̃ȝtitatis. pulcrioris claritatis. ⁊ ãplioris
ꝑtãtis ⁊ ṽtutis. Uocãť ãt ab eodẽ ſtelle ſiue ſy/
dera lucis vehicl'a. eo ꝙ ſũt lũioſa corꝑa luis
ſolatiũ ꝯ nocťnas tenebras mortalibꝫ deſe
rẽtia mõi ſuꝑficiẽ decorãtia. ſol' lucẽ a q̃ r̃ci
piũt luĩnẽ ꝑut pñt ſupplẽtia emiſſiõe radioꝝ
ꝯtinua aerẽ depurãtia. q̃ꝝ ṽtute auferturã
mõo ĩferiori peſtilẽtia ⁊ corruptela. Stella
rũ etiã ṽtute ꝯcilianť et ad ꝯcordiã reuocãť
ſibiinuicẽ ꝯria elem̃ta Eaꝝ ſẽpiťno fulgore
illuſtrãt oĩa ſuo calore ſaluãt ⁊ refouẽt vni/
uerſa. Nã ſ͛m platonicos vt di. Be. ſtelle ig
nee ſũt naťe. Celũ ei cũ ſuo ornatu eſſe naťa
igneũ m'ti antiq̃ poſuerũt. Aris. ãt et alii phi
ponũt celũ eẽ elem̃tũ q̃ntũ. naťa et ꝓprietate
ab elem̃tis q̃tuor diſcretũ. dicũt ſtellas nõ eẽ
frigidas nec calidas ſubalit' ſeu ſubſtantiue
ſic̃ nec ipm̃ celũ. ſꝫ tãtũmodo ſũt calide effe
ctiue. motu ei ſuo ꝯtinuo ⁊ ſẽpiťno inflamãt
illõ ſuꝑ q̃d moueť. ⁊ ſic ĩ iſtis ĩferioribꝫ hñt i/
ducere calorẽ l' algorẽ. Radioꝝ ṽo mobilita
te ⁊ ꝯfractõe ĩ ſuꝑficie obiecti corꝑis hñt in
ducere vim caloris. Sꝫ vñ ſint ſtelle certũ eſt
ꝙ ſũt ſ͛m naťaꝫ puriſſime et ſimplicis naťe ac
ĩcorrupte. q̃ ad formã etiã ſũt lucidiſſime. et
q̃ ad figurã. ſperice et rotũde. q̃ ad ſubaꝫ ſoli
de nõ poroſe. q̃ ad ſuꝑficiẽ plane nulla tenus

aſperevl' angulose. q ad ſitu altiſſime. q ad motu velociſſime. q ad qntitate ſut maxime. Quis ꝓpt ſit' diſtatia videat ee pue. q ad nue roſitate inuere. illi ei ſoli q ſtellas nuerat ſut finite. q ad ptate et effectu ſtelle ſut mag inf corpa vtuoſe. Na ſtelle ſut iferioꝝ generatie imutatie ꝯſuatiue. radioꝝ ſuoꝝ emiſſiue. te nebraꝝ noct illuiatiue. ſui curſus in ſuis or bibꝫ vniformit ꝯpletie. i ſol' ptia a q recipi unt lum ſui ſt occltatiue. i ſuo ortu z occaſu ſt aer mltiplr imutatie. qz nc tepeſtates ꝯci tat. nc ſerenitatē generat z pcurat vt di. Be. coloꝝ variatoe z radioꝝ ſcitillatoe. nc triſtiu nc letoꝝ euetuu ſm mathematicos ſt pnu ciatiue. Sut etia nauigatibꝫ pſpe. z ipaꝝ via ru i medio mar directiue. vbi ſtelle ad iuice vicini' ſut ꝯiucte. maioꝝ luis z pulerioꝝ ſut expſſiue. vt i pliadibꝫ z ſideribꝫ galaxie. Quis etia tata oſdat pulcritudine ex q da vici nitate qz pit ſt ꝯiucte. lucidiores tn i coi ap paret ſigle. ꝯſiderate tn p ſe n apparet ſinglr ita pulcre. z h' ro e vt di. mar. qz excedes ful gor vni' p qnda refulgetia alteri' iſufficietia ex ſe repat. vn qd vni deſt ex q da ꝺfectibilita te alia ſupplet q mag excellit i claritate. Ite ſtelle ꝓpt ſit' ſui diſtatia ſt hoibꝫ diſparit ſue magtudis oſſiue. Na vt di. albu. quto ſut ce nith capit nri mag vicie tato ſpvidet ee mi noꝝ qntitat z offert nris aſpectibꝫ min' pue Et ecouerſo quto plus elogat i ſuo ortu nro bitabili ſeu i occaſu tato nris ocul' videt ge neralr ee mag magne. z etia maiores videt ee i qntitate i occaſu q i ortu vt di. Be. tunc aliqd dr ee ſup cenith capit. nri. qn directe vldr ee ſup caput nrm. Cenith ei dr rcta po ſitio ſup caput. cui' forte ro e vt di. ide. qz va pores d tra aſcedetes rectitudine radioꝝ ad oclos veire pfecte n pmittut. z io ocul' deci pit i h' aſpectu. qz qd circuſuſu e i aere. a ſo lari radio eſtimat ocul' ꝯphede i ſeipo. Sz ſic di. alga. tal' viſus dcipit ſic qn fulgor can dele a ſano oclo ſine obſtaculo ꝯſpicit. ſz a lippiete oculo ſine arc' celeſt imagie non vi det z putat dcept' ocul' oino vide i alio. ſ. in luie viſo. qd tn i alto n e ſz i ſeipo poti'. Jde di. Auic. i c. d obſcuritate viſus. q re s d viſu. Ite ſt ſtelle ſm mar. i ſuis circul' armoniace pceſſiue. Oes ei toni muſici ꝯcet' int ſidera iueniut. nec guitas iferioꝝ diſſona reddit melodia ſuperiorum ſine medioꝝ nec econ uerſo ſupioꝝ acuitas dſtruit ſonu guiore i ferioꝝ ſic di. mar. Ite ſm Ar. i li. d ce. z mu.

Stelle ſut ex mat'ia corpis celi i q poſite ſut atz fixe. z io natalr ſut ſpledide ſic z celu in q ruolunt. vn oes ſtelle hnt lum ꝓpriu ptr luna Et quis ſtelle ex ſe ſint luioſe ad ꝯſumatoꝫ tn ſue luioſitat recipiut ꝯplemtu ab ipo ſole Ite ſtelle ſt ſue vtut z luioſitat ſibi iuicem ꝯicatiue. vna ei auget claritate alteri' et bo nitas vni' fortificat bonitate alteri' ſic dr i li. d ꝯiuctoibꝫ placetaꝝ. Ite ſtelle ꝓpriis circul' z ſedibꝫ ſt ꝯtete. z io ſi circul' vni' iterſecando aliqn ſubitret circulu alteri'. ꝓpt h ppas ſe des ſtelle n deſert. nec ſt alijs p qs traſeut i pedimti l' iniurie iuice illatiue. Ite ſtelle q da vt di. mar. celeri' orte. celeri' occidut. q da ꝓo tard' orte. citi' occaſu petut. q da at piter oriut. z tn no ſil' occubere dinoſcut. Hec at varietas ort' z occaſus accidit ex diſpari al titudie circloꝝ i qb' oriut l' ex eleuatioe ſiue depſſione climatu i qbꝫ occubevidet. Nam ſm varia eleuatoe l' depſſione corpis celeſt varijs tpibꝫ l' oriut vl' occubut. Ite ſtelle ſut tpm anoꝝ. ſ. z meſiu z dieꝝ diſtictiue z pmu tatiue. Na ſic dr i li. d ppetatibꝫ elem. Ariſt. pmutatio tpis n e niſi ꝓpt pmutatoe ſtellaꝝ i ſignis diuerſ z ſup climata ſeptē vt ex pmu tatoe lue ſingul'. xviij. dieb'. aut pmutatioe mercurij z vener i oibꝫ dece mſibꝫ l' min' il lo. aut ex pmutatoe ſol' i qlibz ano. aut ex p mutatoe mart i. ij. anis. aut iouis in. xij. aut ſatni i. xxx. aut ex ꝯiuctoe z pmutatoe tripli citat ad triplicitate i. cc. z. l. anis. aut ꝓpt per mutatoe ſtellaꝝ fixaꝝ orb. pmutat ei i. c. an nis vno gdu q̄ accidit pmutatio mag. xxx vi. milib' anis. Et h e an' magn' qd e vltimu oim reꝝ. Hucuſqꝫ Ar. i eode li. In li. aut ci ceronis di. macro. Iſti' mudani ani finis e cu ſtelle oes oiaqꝫ ſidera ac plaete a certo lo co. ad eude remeauert. Hoc at et phici vo lut p' anoꝝ. xv. milia. pacta ꝯtigere zc. Huic q da at ſup h dixert phi. h certitudial z tenedu e q nrm n e diffinire qn vltim' finis erit. hoc em ſolus nouit temporu conditor qui mo menta z tempora continet in ſua poteſtate.

De polo. Caplm. XXXIIII

Pol' ſm Bedā eſt ſtella puiſſima a q tota ps celi ſupior eſt dicta. Duplex at e pol'. ſ. arthic' ſiue boreal' q ſp nob pollz z flucet. nob at nuqꝫ occidit. qz ſup nos exi ſtit. vn pol' a polledo e dict' qz ꝯtinuo modo pollet. Sz ſm pol' dr anthartic'. i. auſtral'. polo arthico oppoſit' q nob ſp e iuiſibil'. Int iſtos duos polos qi int duos mdi extremos

ṽtices ſꝑ voluit firmamētū. Hi duo poli nū q̄ꝫ mouēt de ſuo loco. tū circulariť cū ſpera vł circulo ruoluūt ⁊ circūferūt. Axis aūt a polo ad polū ꝑ mediū cētri t're extēdit circa quā tot⁹ firmamēti imꝑet⁹ rapit ⁊ mouet. Hic āt axis ñ ē materiał. ſ; poti⁹ linea q̄dā itelle/ctuał q̄ a polo vſq; ad polū recto dyametro ſic linea a pūcto vſq; ad pūctū eſſe tracta in/telligit. circa quā tāq̄ꝫ circa mūdi mediū ſempiternis raptib⁹ voluit firmamētū. Pol⁹ igit eſt ſtella q̄ ad ſitū altiſſima. q̄ ad motū velo/ciſſima. q̄ ad aſpectū nr̄m mīma. q̄uis ſit in ſe valde mag. q̄ ad effectū vtia. qr ꝑ ipi⁹ ſitū diſcernūt ſit⁹ ⁊ termini alioꝝ ſideꝝ ⁊ celeſti/um circuloꝝ. vñ h ſtella ab aſtrologꝭ potiſſime intuet. Eſt ḡ ſtella iſta breuiſſimi circuli deſcꝑtiua. ꝓpt nimiā elongatōe; ⁊ diſtanti/am a nr̄o ſitu ē ſue magnitudis occultatiua ꝓpt ſit⁹ ſui immobilitatē eſt hoim ipa; aſpicientiū maxie certificatiua. Et iō vocat ſtella marꝭ. qr nauigantiū ⁊ ſcia; nauigalē hñtiū i mari ē directiua. rōe ſui ſit⁹ mediꝫ tot⁹ celi ē oñſiua ꝑ girū arcturi ſibi ꝓpinq̄ ab aliis ſtellꝭ eſt diſtincta a cui⁹ vicinitate polus artbic⁹ eſt vocata ſcꝫ Bedam.

De arcturo Caplm. XXXV

a Rctur⁹ eſt ſignū a ſeptē ſtellis ſitis i axe in ſe reuolutis ↄſtitutū. vt dicit Iſi. Hax ſeptē ſtellaꝝ circuł qr in modum plauſtri ṽtit. latini eū ſeptētrionē vocauerūt ſeptētriones nō occidere axis vicinitas fac. eo q ſtelle iſte axi ⁊ polo ſtelle altiſſime ſunt vicine. Dr aūt idē circul⁹ arthophilax. eo q erethō. i. ilicem vrſam ſequit. Eūdē boethē antiq̄ dixert. eo q plauſtro heret. qđ ē ſignū ſpectabile multis ſtellis. int q̄s eſt arcturus q̄ eſt ꝓprie ſid⁹ p⁹ caudā maioꝛꝭ vrſe poſitum. vñ ab hac ſtella tota ↄſtellatio illa arctur⁹ ē vocata vt di. Iſi. Et merito arctur⁹ ab artā/do eſt dict⁹ qr ex ꝑma pte ſurgit frig⁹ ꝓpt elongatōe; a calore ſol. frigore ꝯo poři t're artant ⁊ ↄſtringunt. Apparēt aūt ſeptē ſtelle radioſe ⁊ rutilātis forme. q̄ꝝ q̄tuoꝛ anteriores in modū q̄drangulí altnis laterib⁹ ordinātur tres ꝯo ſeq̄ntes i modū ſemicirculi diſponūtur. locant āt ſub polo circa axem. vñ ſꝑ cir/cueūt polū tāq̄ꝫ centꝝ. vt di. Gre. Sꝑ ſtelle ille ṽtunt circa axē ſic vrſa circa ſtipite;. Et iō ille circul⁹ maioꝛ vrſa vocat. vt di. macro. Sꝑ ṽtit ⁊ nūq̄ꝫ ad ima demergit vt di. Gre. Qñ tres ſtellas eleuat q̄tuoꝛ ad ima decliat ⁊ ecōuerſo cū q̄tuoꝛ ſurſū erigit tres ad ima deꝑmit et demergit vt di. Gre. Int oēs cir/culos ſupiores circul⁹ arcturi ē altioꝛ. quia polo vicinioꝛ. hoīm aſpectib⁹ maxie ſe offert Nūq̄ꝫ eſt hora noctꝭ q̄n videri poſſit. niſi forſan e⁹ aſpect⁹ nubib⁹ vel nebuł intercipiatur Int medias ſtellas arctos draco ad modū fulmīs elabit. vt di. Mar. hyemali tꝑe in oꝛtu ſuo maxie rutilat quadam ſcintillari irradiatione fortē aque et terre congelationem prenunciat. vt dicit Marcianus.

De orione Capitulū. XXXVI

o Rion eſt aſtꝝ tꝑe hyemali exoꝛtum aq̄ꝝ et tēpeſtatū excitatiuū. Eſt aūt orion nimboſus vētoꝝ ⁊ tēpeſtatū excitati/uus et generatiu⁹. et ab oꝛtu ⁊ inundatōne aq̄ꝝ orion dict⁹ e vt di. Iſi. In ſuo āt oꝛtu tēpeſtates generat ⁊ aerē imutat. ⁊ ad modu; armati pedes ⁊ brachia extēdētis diſponit. et fere ꝑ latitudinē triū ſignoꝝ ei⁹ extēdit la/titudo. vt di. Mar. Maxie fulget i ſigͦ thauri vt di. idē. Eſt āt ↄſtellatio maxie notabilitatis ⁊ rōne magnitudis ac pulcritudis. et etiā rōne diſpoſitōis ⁊ ṽtutꝭ. ab ariete ei⁹ vſq; ad gemīos ſe extēdit vt di. mar. Totū etiam illoꝝ triū ſigꝝ ſupficiē fulgoꝛꝭ ſui pulcritu/dine clarioꝛē reddit vt di. idem. gladiati militis et accincti ſpē; i ſtellaꝝ oꝛdie ꝑtēdit. ꝺ q̄ di. mar. Armat⁹ etiā flagris ſplēdebat i armis ⁊c. Splēdoꝛ tñ orionis vt di. idē. ſignū eſt fure ſerenitatꝭ. ſic ecōuerſo ei⁹ obſcuritas fure ē pſagiū tēpeſtatꝭ. Sole exñte in ſignis orionis ⁊ tauro ⁊ i gemis. oīa germināt ⁊ oriuntur q̄ nutrimētū recipiūt ex aq̄s ⁊ aere et ex t'ra vt di. idem. Conſtellatōe; orionis ſeq̄t q̄dā ſtella q̄ dr canicula q̄ ab aſtrologꝭ maliuola dr ⁊ nociua. q̄ ſcꝫ fabulas ei⁹ canis fingit fuiſſe vt di. idē. Nō tñ ē h illa canicła nociua q̄ oꝛit in leone. a q̄ dies caniculares a phis nūcupāt. ſic di. Hał. Oriō ḡ i oꝛtu ſuo ꝑmo tempeſtatē ꝑnoſticat. ſ; poſt ſerenitatē ſolito opat ad terre fecunditatē. Sole exñte in thauro quaſi ſe abſcondit ſub radiis ſol. nec tūc ſuā manifeſtat inferiorib⁹ claritate; Oritur aūt iteꝝ in iulio qñ ſol aſcendit ꝺ geminis ad circulos ſupiores. qñ terra maxi/mam patitur diſtemperantia; aeris quo ad calidam qualitatem ſcꝫ Mar.

De hyadibus Ca. XXXVII

h Iades q̄ et ſuccule dicūt. ſūt q̄dam ſtelle pluuiales. i quaꝝ oꝛtu pluuie multiplicāt vt di. Iſi. Nā tūc tpis vapores a mari ⁊ t'ra ꝑ caloris ſolaris violētiā fort⁹

ad ſupiora attrahūt q̄ motu hyadū in pluuias reſoluūt. ⁊ iō iſte ſtelle dicūt hyades. ld ē ſucule. q̄z attrahēdo hūores vl' reſoluendo eos traxiſſe a fabul' ↄfingūt aq̄s vt di. ygin⁹ Hn̄t āt he ſtelle ſitū ſuū in frōte tauri vt di. Mar. et cū dies extēdit ⁊ ſol feruētior aſcēderit. tūc hyades ſolēt pmo apparere vt dic Gre. ſup Job. xx. Qn̄ a ſatno ipellunt diuerſas generāt tēpeſtates vt di. Beda. Jn hyadum ortu fruges vberi⁹ creſcūt. q̄z tūc a pluuijs irrigant. pl'es hȝ ↄſtellatio hyadū ſtellas clariſſimas p girū ordinatas. que oriūt in. xvj. gradu thauri. Oriuntur et turbāt aerem in ortu ſuo ſm Albu.

De pliadib⁹ Ca. XXXVIII.

P Liades ſūt ſeptē ſtelle a pl'alitate dicte q̄ ſibi ſſūt vicīe. ab īuicē tñ ſūt diſtincte vt di. Gre. hyemali tpe oriūt. Quāto āt aura ſerenior ē ⁊ frigidior tāto melius ab alijs diſcernūt. vna ṗo int' ſeptē latere videt q̄z ex toto ſe n̄ maifeſtat nec ex toto ſe occultat Jnt' genua tauri hn̄t ſitū vt di. Jſi. Sol t'mſe iunio p pliades iter fac. ⁊ tūc aer' caliditas pluuijs ṽnalib⁹ tpat. ⁊ t'ra tūc tpis florū pulcritudīe adornat ſm mar. Hac de cā dr iuno āmaſſe maiā q̄ fingit vna fuiſſe d' pliadib⁹ ⁊ fuit mr mercurij ſm figmtū poetaꝝ ſm mar. ſm albu. āt oriūt pliades ī. xvj ḡdu thauri cū hyadib⁹ ⁊ motu ſuo turbāt aerem

De canicula Ca. XXXIX.

C Anicl'a ē q̄dā ſtella feruētiſſima que orit ſm al. ī. xxix. ḡdu cācri. ī cui⁹ ortu mag' fit aer' pturbatio. Ab hac ſtella dicūt dies canicl'ares ī q̄b⁹ ſāguinē minuere l' medicinā laxatiuā accipe ē ſūme piculoſuȝ ṗpt' exceſſū diſtpantie aer' ī calore Un̄ Jpo. in āpho. Añ canē ⁊ p⁹ canē ⁊ ſub cane moleſte ſūt farmacie. ibi dr ī cōmēto q̄ an̄ coꝝ ortū illi⁹ ſtelle ⁊ ī ortu ⁊ p⁹ ortū ſtatī piculoſuȝ eſt dare potionē laxatiuā. q̄z tūc ē aer calid⁹ et ſicc⁹. ſ. a calido ſig ⁊ a calida ſtella ⁊ a ſole tūc ī leone cum canicl'a exn̄te. vñ ex modica medicīa corp⁹ fieret nimis calidū ⁊ ſiccuȝ et febris forſitan ſequeret. Medicia etiā euaporaret et min⁹ opare cū corpis pori tūc ex calore aer' ſūt aptī vt di. idem Gal'. Calor extrane⁹ vires extrahit medicīe. vñ aq̄ calida ṙpugt ſolutōi ſi calor aer' tūc ē fort'. ṗterea ṽtus interior tūc eſt debil'. q̄ p potōȝ vel minutōem pl⁹ debilitat. Durāt āt dies caniculares a. xv. kl'. auguſti vſq̄ ad nonas ſeptembris: ⁊ ſic ſūt. l. ſicut ibi dicitur.

De luce et ei⁹ ṗprietatib⁹ Caplm. XL

L Ux ſm baſiliū ē ſpēs p oīa ſibi ſilis de luce āt q̄d ſit ſm rē vtꝝ. ſ. ſit ſuba vl' accidēs diuerſimode loquūt autores Nā ariſt. di. lum̄ n̄ eē corp⁹ nec a corpe defluxū Damaſ. etiā di. lumē ṗpriā ypoſtaſiȝ id eſt. ſubāȝ n̄ hr̄e. ſm Aug. ſup Gen̄. ad l'raȝ Lux ē ſuba corpea ſūme ſimplex in genere corpoꝝ. ſūme mltiplex ī efficacia. ſūme mobil' ⁊ abſolute penetratōis ⁊ mīme reſiſtētie et ſūme diſparia ⁊ ↄ̄ria generās ⁊ ↄciliās. ſūme ↄuertibil'. oīs nat'al' motōnis pncipiū et origo. ſūme pfectibil'. ſūme iocūda. ſūme cōmunicabil'. vñ luce ī corpib⁹ nihil ē vtilius. nihil ↄueniēti⁹. nihil pulcri⁹. nihil velocius nihil ſubtili⁹. nihil īpaſſibili⁹. nihil ṽtuoſi⁹ īuenit. Eſt āt differētia int' lucē ⁊ lumē. Nā lumē ē q̄dā deflux⁹ a luce ſiue irradiatio defluēs a ſuba luc'. Lucē āt dic̄ ipaȝ fontaleȝ ſubāȝ ſup quā lumē innitit. Si ei lux conſiderata ī ſe eēt accidēs nccārio p ſe alicui eēt accidēs. q̄z accidēs p ſe cauſat a forma ſubiecti ſui. vñ ſi lux ī aere eēt accidēs cāret lux ṗa a forma aer' q̄d eē n̄ pt' Pret'ea lux mutat ſubiectū ſuū Qđ pȝ q̄z lux ē nat'al'r prius in oriēte. ↄſeq̄nt' ṗo ī occidēte. ⁊ lux oriētal' generat ṗpriaȝ ſibi ⁊ ita deīceps vſq̄ ad occidētē. Accidētia ei nō pmutāt ſuū ſubiectū nec extra illud agūt. ex q̄ vid' q̄ lux n̄ ſit accidēs Pret'ea ſi eēt accidēs aer' nccārio moueret aer ſubito ab oriēte ī occidēteȝ ſm ſubitum motū luc'. ſic āt moueri ſubito n̄ ↄuenit aeri nec alicui elemto. Pret'ea luce nihil ē nobili⁹. accidēs āt ē ignobili⁹ ſuba. Ex q̄ videt q̄ lux n̄ ſit accidēs. cū aer lōge ſit ignobilior ipa luce. Sȝ ſi lux ē corp⁹ difficile ē ītelligere q̄lit' lux ſit ī aere l' cū aliq̄ corpe diaphano vt ī criſtallo. cū duo corpa ſit nō pn̄t eē ī eodem loco. Nō ē tñ incōueniēs nec impoſſibile ponerē lucē eē ſubāȝ corpeaȝ. ⁊ eē ſil' cū aliq̄ corpe. vide⁹ ei aquā ⁊ cinerē pit' iūgi et miſceri ſalua vtriuſq̄ corporeitate et localitate vtriuſq̄ ſupficiem ab alio diſtinguēte ⁊ vtriuſq̄ ptes infra ṗpriā ſupficiē cōtinēte. Quātūcūq̄ ei ſil' imiſceant cinis ⁊ aqua pmanet tñ aq̄ in ſua corporeitate p ptiū ſuaꝝ coherentiā ⁊ ↄtinuitatē. ⁊ cinis ī ſua nec ṗpt' iſtā ↄmixtōeȝ et vnionē ſil' ſūt duo corpa in in vno loco imo aq̄ hȝ ſuū locū ṗprium. et cinis ſuū. Sic lux pt eſſe ī aere vl' ī q̄cūq̄ alio corpe ſalua vtriuſq̄ corporeitate. et ſuaꝝ ptiū ſub aliū ↄtinuitate. Un̄ ⁊ lux ſubintrans

ad īterioꝛa aerꝭ vł criſtalli hꝫ ſuū locū ipſiꝰ
ſupficiē ābiētē ꝛ a ſuba adiuncti ſibi coꝛpis
diſtiguētē. ꝗuiſ n̄ poſſit ꝓpt̄ ſimplicitatē ſue
ſube recte ꝑcipi vł videri ī re. imo qđ mirabi
lꝰ ē mł'te luces pit̄ ꝯcurrētes īꝑmixte ꝛ tamē
vnite ꝯiūgūt̄. ſalua cuiuſlibꝫ ſubali foꝛma q̄
ab alia differt. lꝫ nulla reſpectu alteriꝰ mate
rial' ſit vł formał. ſic maīfeſte docꝫ ꝛ di. dyo.
ī li. đ di. no. Cuiꝰ h̄ ſūt ꝟba. Luia inq̇t lāpa
daꝝ cū ſint ī domo vna tota īuicē totis ſunt
cōia. diligētē t̄n h̄nt a ſe īuicē diſcretōꝫ. vni
ta diſcretōe ꝛ vnitate diſcreta: videꝰ eī mł'tiſ
ad vnū lumē accēſis lāpadibꝫ iuxta oīm lu
mina vnā claritatē ꝛ īdiſcrete r̄lucentē. nec
potit q̇s vt arbitroꝛ alicꝰ eoꝝ ab aliīs ex aere
ꝯtinēte ceťa dū ſił' ſūt ibi ſeq̄ſtrare aut alteꝝ
ſine alťo cernere. totꝭ ī ꝯfuſe īuicē cōtꝑatis.
Subducta āt vna ſił' ꝛ ꝓꝑiū lumen recedit
nihil ſecū ceťoꝝ luminū auferēs aut de ſuo
aliq̇d eis reliquēſ Erat eī oīm vt dictū ē ꝑfe
cta vnitas naťalr ꝑmixta ꝛ nulla ꝑte ꝯfuſa.
q̄ ſi tāta ē in h̄ coꝛꝑali aere ꝛ maťiali lu̇ie ꝛc̄.
Hucuſq; Dyo. In q̇bꝫ ꝟbis maīfeſte docet
luīaria ſił' vniri. ſalua t̄n cuiuſlibet ꝓꝑietate
ſubali ꝛ accidētali q̄s defeꝛt ſecū. ſiue acce
dēdo ſiue recedēdo. Lux itaq; ſ̄m Dyo. eſt
ſuba ī ſe ſiſtēs a q̄ ꝓcedit irradiatio q̄dā ꝛ il
luīatō coꝛpoꝝ alioꝝ. ſꝑ eī lucꝫ lux ī ſe. ꝛ t̄n
nō ſꝑ illuīat ſꝫ ſolū q̄n īuenit coꝛpꝰ h̄ns ma
teriā diſpoſitā ꝛ aptā ad illuīatōꝫ vt di. aug.
Suba eī celoꝝ ē vere lux q̄ ī coꝛꝑibꝫ obtinꝫ
ꝓmū locū. Et t̄n celū nō illuīat ī tenebꝛꝭ vel
ī nocte. Sꝑ g̊ lux lucet īuiſibilit̄ ꝛ ī tenebꝛꝭ.
ſꝫ nō ſꝑ illuīat viſibilit̄. vñ ꝟtutē lucꝭ ſētit oīs
creaťa. Inuiſibilit̄ eī oꝑat̄ ꝟtꝰ lucꝭ ſenſum ꝛ
motū ī aīalibꝫ vt đꝛ in li. fontꝭ vite. Dic̄ etiāꝫ
al. in li. de iudiciīs aſtroꝝ ypocratē dixiſſe ꝛ
docuiſſe. ꝙ niſi ſtellaꝝ lux de nocte ſubtilia
ret denſitatē aerꝭ deſtrueret̄ om̄e coꝛpꝰ ani
matū. ꝛ t̄n certū eſt ſtellaꝝ lucē de nocte ſepi
us nō videri. Imp̄ſſio eī ꝛ oꝑatio lucꝭ ē ma
nifeſta ī mari. qꝛ fluit et refluit ꝑ applicatōēꝫ
lune ad aliquē ſitū ſiue illuīat aerē ſiue nō.
In viſceribꝫ etiā ťre vbi nō attigit lumē: ꝟtꝰ
lucꝭ oꝑat̄. vtꝫ in mineralibꝫ ꝛ rebus aliīs ibi
dem generatis. ꝛ breuit̄ p̄ntia lucꝭ ē nc̄c̄aria
in om̄i coꝛꝑe mixto. ꝑ quā ꝯ̄ria ī elem̄tꝭ vniū
tur. Lux itaq; a ſūmo celo empireo vſq; ad
centꝝ mūdi ē diffuſa. q̄ ī ſua ſuba ꝛ radice vna
eſt ꝛ ſimplex. variata t̄n ſ̄m diuerſitatē reci
piētiū ſiue ſolis ſiue alioꝝ coꝛpoꝝ ſuꝑioꝝ vł
inferioꝝ vbi ē vna ſuba. ꝟtꝰ ꝛ oꝑatio lucꝭ licꝫ

nō luīoſitatꝭ. Hec eſt ꝓmogenita lux q̄ crea
ta fuit die ꝓmo vt di. Baſiliꝰ. q̄ coꝛꝑi ſolari
ꝛ ceteris celeſtibꝫ q̄rto die factꝭ ſuꝑfert̄. Un̄
ſol ꝛ ceťa ſidera ſūt ꝓmeui luīs vehicła q̄ ꝓpt̄
ſuſceptōꝫ lucis īcoꝛꝑalis ſufficiunt ſine ſue
ſube deꝑditōe ad illuīatōꝫ ꝑpetuā ꝛ ꝑhēnē.
vñ iſta lux vbiq; attigit. et oīa coꝛꝑa ſ̄m ma
gis et minꝰ ꝑficit ꝛ diſponit. Lux igit̄ radix
fūdamētūq; oīs illuīatōīs vna ē ī ſuba que
nō ꝯtinet̄ accidētał'r ab aliq̄ coꝛꝑe inferioꝛi.
ſꝫ magꝭ ꝯtinet oīa coꝛꝑa. reſpectu q̄ꝝ penitꝰ
formał' eſt. lꝫ in ſe ſit material' et ſitualis. ꝛ iō
lux cū ſit materialis hꝫ potentiał'r ꝑtē extra
ꝑtem. Quia ꝟo formalis eſt hꝫ actu partem
extra ꝑtem. qꝛ qđ hꝫ materia in potētia. h̄ hꝫ
forma in effectu. Ex q̄ manifeſtū eſt. ꝙ cum
lux ī genere coꝛpoꝝ mīmū hꝫ de materia et
maximū de forma. vicinioꝛ eſt forme q̄ꝫ ma
terie. Et iō rōne materie eſt ī mīmo. ſ. in pun
cto. rōne ꝟo forme eſt ī om̄i loco. Nam vnū
q̄dq; hꝫ ita moueri ad locū ſic ad formā ſuā
vt di. Ariſt. qꝛ forma q̄ꝫto eſt nobilioꝛ tanto
materiā ſuā plꝰ extēdit. vt di. Algazel. ꝓpter
qđ forma lucis qꝛ eſt nobiliſſima in genere
formaꝝ coꝛꝑaliū maxīe materiā ſuā diſten
dit. Et iō vnꝰ pūctꝰ luīs ſiue lucꝭ ſufficeret ex
ſe ad illuīatōꝫ totiꝰ oꝛbꝭ ꝓpt̄ materie ſue nobi
litatē et forme ſummā actualitatē ſ̄m Alga.
Una igit̄ eſt lux ſimplex vt vniformis in ſua
eēntia q̄ꝫuis diuerſa ſint luīaria q̄ int̄ ſe ſūt
diſtincta. Quāuis videant̄ in vno actu vni
formit̄ aggregata. nec lumē vnū ītrat ſubāꝫ
alteriꝰ. q̄ꝫuis ſenſibilit̄ tāq̄ꝫ vnū lumen vniri
videant̄. Non g̊ eſt incōueniēs ponere duo
coꝛꝑa ſimul eſſe quoꝝ vnū eſt ſubtile et for
male ꝛ q̄ſi ꝯplementū alteriꝰ. reliquū āt eſt
materiale et imꝑfectū. Duo ꝟo coꝛꝑa gloꝛi
ficata in eodē vbi eē nō p̄nt. qꝛ neutꝝ reſpectu
alteriꝰ materiale p̄t eē in aliq̄ vł formale Sꝫ
gloꝛificatū ꝛ nō gloꝛificatū ſimł' eē p̄nt ſine
aliq̄ incōueniēti. ſic exp̄ſſe di. Augꝰ. Lux eti
am vt di. Ba. eſt maxīe mobił'. inceſſant̄ em̄
mouet ſe et gignit linealiter ꝛ circūferenter
in omnē ꝑtem ſe mouendo et diffundendo.
vñ q̄ntū ē de ſe ſubito mouet̄. Lux em̄ ſum
me eſt actiua et ſine reſiſtentia ad ītima cu
iuſq; rei penetratiua. diuerſoꝝ ꝛ diſparium
generatiua ꝛ ꝯ̄rioꝝ in elemētis et coꝛꝑibus
mixtis in ꝯcoꝛdiā ꝛ vnitatē reductiua. Radi
oꝝ ſuoꝝ ꝓiectōe. directōe. interſectōe. ꝯfra
ctione. et reflexione oīm in eſſe ꝓductiua in
eſſe ꝯſ̄uatiua. vł ab eſſe diſſolutiua. vt dicis

Calcidi⁹ ſup Thimeū. vite et pmanētie cui⸗
uſlibet rei regitiua eſt lux ⁊ directiua. ſupp
ſi⁹ naturalit multiplicatiua. Lux em̄ mul⸗
tiplicat ſe gignēdo. Gignit nāq; lux lucē;. et
lux genita ſimul gignit ⁊ generat lucem ſibi
ſuccedentē. et fit in vno inſtanti vn⁹ punct⁹.
replens lumine totū; orbem. Item lux ē ſui
et alioꝝ manifeſtatiua. coloꝝ p ſui incorpa⸗
tionē in ſupficie humidi pſpicui effectiua. ſi
cut dic Aug⁹. Lux tenebras expellit. mero⸗
res diſſoluit. inſidias pdit. ſecuritatē parit.
omēz ſpem letam iocūdamq; inducit. rebuſ
omib⁹ formā et decorē tribuit ⁊ inducit. qa
ſine luce oia corpa occulta remanēt ⁊ igno⸗
ta. Aufer inqt Damuſ. lucē ⁊ oia ī tenebris
incognita remanebūt Lux igitur ſm Am⸗
bro. ⁊ etiā Baſiliū eſt pulcritudo omis viſi⸗
bilis creature. cui⁹ grā maxia eſt in aſpectu.
q̄ cetera mūdi mēbra laudib⁹ efficit digna.
Hec vt dicit Baſili⁹ idem eſt angeloꝝ ⁊ ſan⸗
ctoꝝ ſup celum quietiſſima habitatio. Hec
ſumme trinitatis p exemplū et demonſtra⸗
tio manifeſta. Hec lux ſine diminutiōe ſui ē
luminoſitatis manifeſtatiua ⁊ diffuſiua. q̄ ī
ſupficie vmbroſi corpis recepta nō ſe pfun⸗
dat q̄tum ad viſibilem ſpēm. ſ; q̄ ad vtutē;.
vt di. Iſid. Multas alias ꝓprietates laude
dignas habet lux quo ad ſuā ſubam virtu⸗
tem et opatōem. cuius ſubſtantia nihil inue
nitur purius. Unde tranſiēs per ſordes nō
ſordeſcit. cui⁹ virtute nihil eſt actiualius. cu
ius operatione nihil vtilius in corporibus
reperitur

De ſplendore.
Capl'm. XLI.

Splendor eſt quidā defluxus exiens
a ſuba lucis Egredit aūt a luce ſine
alteri⁹ nature ꝯmixtione. luci a quo
exit eſt coeuus in duratōe. vt di. Aug. Quā
cito eſt ignis tam cito eſt ſplendor. vn̄ ſi ig⸗
nis eſſet etern⁹ ſplendor eſſet etern⁹. Exit eti
am ſplendor a luce ſine lucis diminutione.
ſine puritatis lucis ꝯtamine. ſine diſconti⸗
nuatione cū ſui ⁊ alioꝝ manifeſtatiōe cū ſui
multiplicatōe. vt dicit Baſili⁹.

De lumine Ca. XLII

Lumen differt a luce ſic ſpēs a gene⸗
re. Omē em̄ lumē lux eſt. ſ; nō econ
uerſo omis lux eſt lumen. Nā lumē
eſt defluxus qdā a ſuba lucis in aere vl' in
alio diaphano corpe recept⁹ ⁊ vndiq; circū⸗
fuſus. Triplex aūt eſt lumē vt dicit autor p⸗
ſpectiue. ſ. reflexum. fractū. et directum. Re⸗
flexum ſicut a ſpeculo et aliīs polit' corpib⁹
q̄ reiiciunt lumen a ſe receptū. Aliud eſt lu⸗
men fractum ſicut qn̄ lumen venit ad cor⸗
pus. aliquantulū denſum qd nō eſt omino
denſū vel durū recipit lumē in ſe. ſed ꝓpt ma
teriā oino inobedientē. lumen illud non te⸗
net rectum inceſſum. ſ; diuertit ab inceſſu
recto et vocat fractio radij. Tertiu; lumen
eſt directum qd nō repellit neq; inuenit ma⸗
teriā aliq̄ mō inobedientē ⁊ trāſit libere ⁊ fa
cit opatōes pfectas. Illud lumē eſt aeris et
alioꝝ corpoꝝ trāſparentiū pfectiuū decora
tiuū. formaꝝ ⁊ figuraꝝ declaratiuū. oculo⸗
rū letificatiuū. oculis lippis ⁊ infirmis ē lu⸗
mē odioſū ⁊ moleſtie illatiuū. hoim a ſom⸗
no et torpore et ocio excitatiuū. formaru; et
ſpecieꝝ in ſupficie ſpeculi vl' politi corpis ī⸗
pſſiuū. Nam lumen ad ſupficiē polite mate
rie ptingēs in angul' eq̄lib⁹ ſe reflectit. ⁊ oim
ſubiectoꝝ formas ibi impmit. vn̄ qd extra ē
p ſubam in ſupficie ſpeculi collocat p ima⸗
ginem vel figurā. lumen etiā eſt ſm diſpoſi⸗
tionē materie quā ſubintrat imutatiōis ſu⸗
ſceptiuū Nam eius claritas intendit in ma
teria pſpicua atq; pura et remittit in feculē
ta materia ⁊ obſcura. In materia eī diapha
na obſtaculū non inuenit. iō p eam eradiās
ꝓprios fulgores exprimit et oñdit. vt di. Dyo.
et q̄to pfecti⁹ illi infundit. tanto latius ex ea
refuſa ad alia deriuat. Accedens autem ad
groſſiorē naturā illi⁹ habet obſcurioris di⸗
ſtributiuā apertionē. Sicut em̄ cū materie
craſſe infundit capit impfecte. ita cum ſe ef⸗
fundit extrinſecus apparet obſcure. Unde
materie craſſicies impedit q illuiatio rece⸗
pta diſtribuat. In purioribꝫ igit ſubſtātiis
pfectius apparet ⁊ augmentat. in groſſiorib⁹
minoratur. Ex quo patet q a puriſſimis et
ſubtiliſſimis materiis lumen pfecte comp⸗
hendit. a compactis vo et obtuſis repulſam
pati inuenitur.

De radio Capl'm. XLIII.

Radius eſt quida; luminoſus a cor⸗
pore lucido defluxus quo mediante
lux vel lumen ſuā pficit actōnem. vt
di. Baſi. Radius aūt ali⁹ eſt ppendicularis
et erectus qui a corpe lucido ſiue luminoſo
emiſſus recto et lineari motu ſine diſcretio
ne aliqua petit centrum. Alius eſt collate⸗
ralis et ꝯfractus qui a corpore luioſo exiēs
et aliqd diaphanū inueniēs nō recte ꝓcedit

ſꝫ obliq̄t motū ſuū ⁊ iſta obliq̄tō vocaꝛ radij ꝯfractio. Aliꝰ ỽo ē reflexꝰ q̄ q̄dē a ſuo pnci/pio recte ꝉ obliq̄ ꝓgrediꝛ. ſꝫ a corpe obiecto repelliꝛ ⁊ rꝑcutiꝛ. ⁊ talꝭ repcuſſio ꝉ repulſa radij flectio nuncupaꝛ. vt di. autor ꝑſpectiue. Radiꝰ itaqꝫ luioſus ē mobilꝭ ⁊ agilꝭ ꝑſpicuꝰ ⁊ orbicularꝭ de ſe rectꝰ. maxīe ſi fuerit ꝑpēdi/cularꝭ. Cōtigit āt radiū frāgi ⁊ obliq̄ri ⁊ qñqꝫ ad ꝑtē oppoſitā ꝓijci ſm diſpoſitōꝫ matie quā inuenit ꝉ quā tāgit. Hic radꝰ ī nube cōcaua ⁊ hūida īterclusus. diuerſas opaꝛ ī nube ꝉ in aere formas colores ⁊ figuras. vtꝫ in coloribꝫ arcꝰ celeſtꝭ q̄ nihil aliō ē vel eē dr q̄ꝫ ſubitratio radioꝝ ī nubē ꝯcauā ⁊ aq̄ſā vt dr ī li. meth. Ex ſubito ſꝑ motu radioꝝ ⁊ cōti/nuo ꝯtigit aerē circūfuſū igniri ⁊ inflāmari maxīe cū ꝯcurrerit ī loco fractōis. Nā radij ibi coadunati mutuo ꝯculcāꝛ. Et ita ſūt cā q̄re aer circūfuſus sepiꝰ īflāmaꝛ. vtꝫ ī criſtallo vꝉ berillo. ex cuiꝰ oppoſitōe ꝯ̄ ſolares radios ſtuppa oppoſita accendiꝛ ⁊ igniꝛ.

De vmbra Caplm. XLIIII

v Mbra ē obiectio corpis tenebroſi ⁊ opaci ad lucē ſiue corpꝰ luioſū. Eſt itaqꝫ vmbra triplex ſm phiſicā ꝯſideratōeꝫ. Cōtingit ei ꝙ corpꝰ luioſū ſit rotūdū Et aliqñ ē maiꝰ q̄ꝫ corpꝰ obiectuꝫ. aliqñ eq̄le. aliqñ minꝰ Si eq̄le facit vmbrā eq̄lem ⁊ rotūdā. ⁊ talꝭ vmbra dr chelindroides. i. eq̄liꝛ rotūda. Si minꝰ ſit obſtaculo fac vmbrā tēdētē ī latū ad modū calathi. ⁊ talis vmbra dr cathaloides. Si ỽo corpꝰ luioſū maiꝰ ſit corpore ſuppoſito fac vmbrā tēdentē ī acutū ⁊ ī conū et talꝭ vmbra dr conoydes. Ex q̄ pꝫ ꝙ cū ſol ſit maior t̄ra fac vmbrā conoydē. Cōtigēte igiꝛ ꝙ t̄ra ſit oppoſita ſoli q̄ aſſiḡto mō ita alte dirigit vmbrā ꝙ lunā attigit ⁊ eā inficiendo eclipſim lūe fac. ſꝫ ex q̄ ſol tumorē ſpere ꝑterit iſte conꝰ trāſit ⁊ declinat ī ꝑtē oppoſitā. ⁊ tūc lūa libere apparet et illuīaꝛ. Cū ỽo lūa directe ſit oppoſita ſoli lūa fac vmbrā cathaloidē. ⁊ iō vmbrā ꝯ̄ t̄rā dirigit et ecclipſim ꝑticularē fac. qꝛ talꝭ vmbra ñ ſufficit tegere totā t̄rā cū a radijs ſolꝭ in q̄buſdā ꝑtibꝫ illuīeꝛ et ex tali vmbra accidit ecclipꝭ in vno climate alio illuīato exn̄te vt di. albu. Umbra ỽo caloꝛꝭ ſolarꝭ ē repſſiua. ſplēdorꝭ radioꝝ ſolariū occultatiua. ſterilitatꝭ ⁊ fecūditatꝭ t̄re in/ductiua. ſpētū amica ⁊ colubroꝝ nutritiua. eſtuantiū ⁊ itinerātiū refrigeratiua. maturitatis fructuuꝫ tardatiua. timorꝭ ⁊ horroris melācolicꝭ incuſſiua Cū nō ſit corpꝰ ſpeciei corpis ē repn̄tatiua. corpoꝝ motu ⁊ q̄ete eſt ſuijpſiꝰ ꝯfiguratiua. Nā moto corpe ſe mo/uet. q̄eſcēte q̄eſcit. fugiētiu ē inſecutiua. ⁊ inſeq̄ntiū fugitiua. q̄ꝫto ei dies ē lōgior ⁊ ſol in celo ſtat altior tāto obiecti corpis vmbra vꝉ deꝛ minor. ⁊ ecōuerſo Et iō ſole oriēte vīdr vmbra maior. ſilꝛ ⁊ ī occaſu q̄ꝫ ī meridie

De tenebra Ca. XLV

T Enebra eſt lucis abſentia a tenendo dictā. Ligat eñ et tenet oculos ne ſolē videant ſiue luceꝫ. et ſic nihil eſt niſi pura ꝑuatio. Tenebra etiā dr aer obſcurꝰ vel vmbra opaci corpis vt dicit Baſi. et qualitate et ſitu luci contrariaꝛ. timorem incutit. colorum pulcritudinem tollit. verecundiaꝫ di/minuit. ſomnolentiam nutrit.

Incipit liber nonus de tempore et partibus temporis.

P Oſtquā auteꝫ diximꝰ de ꝓprietatibꝫ celi et eiꝰ ꝑtiū de q̄bꝫ ſacra pagina facit mentōꝫ. dicendū ē ſub breui cōpēdio de eiꝰ effectu ſcꝫ de motu ⁊ mēſura motꝰ. id eſt. de ꝓprietatibꝫ tpis ⁊ ꝑtiū eiꝰ Cauſaꝛ āt motꝰ ꝑmo ⁊ pncipalꝛ a volutōe celi. cuiꝰ motus ꝑmꝰ eſt ⁊ ſempiternꝰ. vt dr in li. de celo ⁊ mū. neqꝫ ſilis eſt motui inferioꝝ corpali ⁊ viſibili ſiue mutabili. Cā tñ eſt motꝰ inferiorꝭ. qꝛ motꝰ reꝝ inferioꝝ generabiliū ꝓcedit ex ī corpali ⁊ vniformi motu orbiū ſuꝑioꝝ vt dicit Arꝭ. ibidē. Motꝰ aūt eſt trāſitꝰ a termio ad terminū ꝯ̄rium. vt dr in fine libri eiuſdē Omē eñ qđ ꝑmutaꝛ de ꝯ̄rio mutaꝛ ī ꝯ̄riū. Et ſūt ſex ſpēs motꝰ. ſ. generatio. corruptio. alteratio. augmētatio. diminutio. ſm locuꝫ mutatio. vt dicit idem. Motus eñ ꝑmutationis ſm ſitum. aliꝰ eſt reuolubilꝭ ⁊ ſpericꝰ. alius rectꝰ. aliꝰ ꝯpoſitꝰ. Reuolubilis aūt nō mutat locū ſm totū ſed ſm ꝑtes. Circularꝭ tñ qñqꝫ mutat locū ſm totū. vtꝫ ī motu planetaꝝ. Rectus āt ſꝑ mutat locū q̄ꝫdiu eſt in actu. aut eñ moueꝛ a centro ad circūferētiā vt ignis et aer et hmōi leuia q̄ feruñ ſurſū. aut ecōuerſo mouenꝛ deorſū ad centruꝫ vt ꝗuia ſicut aqua et terra. Hic aūt motus hꝫ ſex ſpēs. eſt eñ dexter ſiniſter. añ retro ſuperior et inferior. Cōpoſitꝰ ỽo motꝰ ē ex duobꝫ motibꝫ ꝯtrarijs. ſicut motus ligni in q̄ accēdiꝛ ignis. Motꝰ inſuꝑ h̄ hꝫ ꝓpriū. quia ex

vehemēti motu generaꝛ calor. vtꝫ ex motu ꝑmi orbis. ex cuiꝰ ꝯfricatōe ꝛ motu inflamatur ether vt di. Ariſ. et ex motu liq̄fit plūbū qḋ ē in eo vt di. idē. Motꝰ ei nō pt mēſurari niſi ſm m̄ſurā ſpacij i q̄ ē motꝰ. Oē ei qḋ moueꝛ aut moueꝛ ꝓprietate vt adamas mouet ferrū aut violētia ſic ex forti ipulſu vēti moueꝛ nauis. aut ex volūtate ſic moueꝛ corpꝰ put vult aīmꝰ. Motꝰ ꝟo mutatōis ē duplex. vel mutatōis ḋ loco ad locū. vl' ꝑmutatōis. diſpoſitionis ad diſpoſitōeꝫ de loco ad locū nal'r aut pͥuiti. Lapis ei qñ ab alto demittiꝛ q̄nto magꝭ deſcēdit tāto ē eiꝰ motꝰ magꝭ ipetuoſus vñ intēdiꝛ i fine ipiꝰ. q̄ ꝟo moueꝛ ꝑ violētiā intendiꝛ motꝰ eꝰ i ꝑncipio motꝰ ipiꝰ. ꝛ q̄nto remotiꝰ ē a ſuo ꝑncipio: tāto debilior erit motꝰ. vtꝫ i ſagitta ab arcu emiſſa. q̄ tam a remotis pt ꝓijci. ꝗ i vltio nihil penetrat necꝫ ledit. Motꝰ itacꝫ ē generatōis ꝛ oīs trāſmutatōis iſeriorꝝ cauſatiuꝰ calorꝭ ꝛ inflamatōis iductiuꝰ. tā aq̄ ꝗ̄ aerꝭ ſubtiliatiuꝰ. calorꝭ naturaľ ꝯfortatiuꝰ. appetiꝰ excitatiuꝰ. medicie laxatiue ad mundificandū corpꝰ coopatiuꝰ vnde di. Jpo. Si vis ellebor̄ ducere moue corpꝰ. Jtē ſi fuerit motꝰ a cētro ad circūferētiā. erit maxie extēſiuꝰ. diffuſiuꝰ ꝛ dilatatiuꝰ Si ꝟo fuerit ecōuerſo a circūferētia vſcꝫ ad centrū erit aggregatiuꝰ: ꝑtium inſpiſſatiuꝰ et ꝯſtrictiuꝰ. Jtem motus tempatus eſt nature animatoꝝ corpoꝝ ꝯſeruatiuus. immoderatus ꝟo eſt nature deſtructiuus

De tempe Capitulum. I

Empꝰ ē rex mutabiliū m̄ſura. vt dic Ariſ. i li. de. v. ſubſtātijs Tps ē nūerus numerās i oī eo qḋ nūeraꝛ. vl' ſic di. Rabanꝰ Tps ē dimēſio rex mutabiliū ſm motū ꝛ ſm morā. coeuū i reb mutabilib vt di. Augꝰ. Nihil ē pcioſiꝰ tpe. vñ ḋ oī poſſeſſiōe duo pñt ſiľ hꝛi vl' pl'a. ſꝫ ḋ tpe duo momēta ſiľ hꝛi nō pñt. vñ tps recupatōeꝫ nō recipit. amiſſio ei tpis irrecupabiľ eſt. Breue ē tps mutabile inſtabile ꝛ irrecupabile. cū motu em̄ ꝛ mobili icipit. q̄ peitꝰ deficiēte tps finit: ꝛ iō ñ erit i fuťo. ſꝫ ceſſabit. qñ nihil niſi eternitas erit vt di. Aug. Tpe nihil eſt cōmuniꝰ Omib ei eq̄liꝛ eſt cōe. tpe nihil labiliꝰ. quia nūꝗ̄ q̄eſcit. imo qñ icipit deficere īcipit decreſcere. ꝛ ecōuerſo. qꝛ pñs finis ē pteriti. et mox ꝑncipiū ē fuťi. Omē em̄ tps trib viciſſitudinib variaꝛ. ſ. in preteritū pñs ꝛ futuꝝ. Scḋm rōeꝫ tpis et eius variā ſucceſſioneꝫ ſemp eſt dies et nox. vt di. Beda. ſed alibi dies alibi nox. Tpe nihil incertiꝰ. nihil impceptibiliꝰ. qꝛ vt di. Jſi. Tps ꝑ ſe nō dinoſciꝛ: ſꝫ ſolū ꝑ hūanos actꝰ. Jtē tempe nihil eſt alterabiliꝰ ꝛ iō corpi nihil ꝑiculoſiꝰ. qꝛ vt dicit Jpo. mutatōes tpm maxie generāt morbos Subita em̄ mutatio frigiditatꝭ i caliditatē corpa alterat ꝛ imutat. Et iō qꝛ naťa ñ patiꝛ repētinas mutatōes. vt dicit idē Jpo. Jḋo ſubita mutatio tpis freq̄nter eſt cā infirmitatis. Jtē moderato tpe ꝛ in ſuis q̄litatibus tpato. corpi nihil eſt ſalubriꝰ. vñ ḋꝛ i aphor. Tpib moderatꝭ ſi tpa tpaliter ſe habuerint boni erūt ſtatꝰ. et maxime bone determinationis fiunt egritudines. Jteꝫ ꝗ̄uis tps ita ſit mutabile tñ tpe nihil eſt magis ꝯtinuum. partes em̄ tempis ſunt contigue. Unde di. Marcianꝰ. Tempus quod in hyeme ſeneſcit ſtatim in vere reuiuiſcit. et econuerſo.

De anno ſolari et equinoctiali Capitulum. II

Annus vt dicit Jſiḋ. eſt ſolis reuolutio vel amfractus cū pactis. ccclxv. dieb et quadrante redit ad locū ſuum. Eſt aūt annus dictus eo ꝗ mēſib in ſe remeantib voluiꝛ. vnde annꝰ ab an qḋ ē circum ḋꝛ. qꝛ q̄i circulꝰ in ſe redit et renouatur Uñ apud egyptios añ lr̄as inuētas ꝑ pictū dracone caudā ſuā incidente et in ſe reuertentē ſignificabaꝛ vt di. Jſi. Sūt annoꝝ diuerſa genera. Nam eſt annꝰ lunaris minor anno ſolari in vndecim dieb. et eſt annꝰ ſolaris q̄ duodecim hꝫ menſes. Singuli aūt planete hñt ānos ſuos in quib ꝑficiūt curſum ſuū. vt mars q̄ in duob. iupiter i duodecim. ſaturnus in triginta. Et eſt annꝰ magnus q̄ ḋꝛ mundanꝰ qñ omēs ſtelle ſm Ariſt. redibūt ad ꝓpͥū et ꝑmū creatōis ſue pūctū Et h annꝰ ſm Ariſt. in. xxxvj. milib annoꝝ ꝑficieꝛ. ſicut patet in libro de ꝓprietatib elementoꝝ. Scḋm platonicos aūtē infra. xv. milia ꝑficiꝛ annus iſte. ſic dicit Macro. i li. Ciceronis. Sūt aūt anni vſualis. ſ. ſolaris quatuor tpa. q̄ ſunt tps vernale. eſtiuale. autūnale et hyemale Et dicunꝛ tpa eo ꝗ i ſuis qualitatib mutuo ſe tempant. vt dicit Jſi. dicunꝛ et curricula. eo ꝗ alterna aſſiduitate currūt et nunꝗ̄ in eodē ſtatu pſeuerant. vt dicit Jſi. Jn his quatuor anni tempib accidunt duo ſolſticia in hyeme et eſtate duo equinoctia i vere ꝛ autūno. Solſticiū aūt ē maxia ineq̄litas diei ꝛ noctꝭ q̄ accidit in ingreſſu ſolis i cancrū ꝛ capcornū. in cancrū

ꝗ̄tũ ad ſolſticiũ eſtiuale.i capꝓcornũ ꝗ̄tũ ad
hyemale Et dr̃ ſolſticiũ q̃ſi ſol' ſtatio duplici
de cã.vel q2 ſol i eſtate l' i hyeme ꝓpt' lõgitudi
nẽ dieꝝ aut noctium vi dr̃ ſtare in nr̃o emiſ/
perio l' in iferiori.vl' q2 i vtroqꝫ ſolſticio q̃ſi
ſtat i eſtiuali ñ potẽs plꝰ accedere ad nos.in
hyemali ñ potẽs plꝰ a nr̃o hĩtabili elongari
Eq̃noctiũ ẽ maxia eq̃litas diei artificialis ⁊
noctꝫ q̃ accidit i ingreſſu ſol' in arietẽ ſiue li/
brã.ſũt ãt duo eq̃noctia.ꝓmũ ẽ v̾nale. ſcd̃m
hyemale. In his q̃tuor t̾pibꝫ fiũt q̃tuor ieiu
nia q̃ dicunt' triduana.ꝓmũ fit in ꝓma ſepti
mana q̃dragelime iſtd̾ eſt veris.ſcd̃m ẽ eſtatꝫ
i ſeptimana pẽtecoſtes.tertiũ ẽ autũni i q̃r
ta feria ſeptẽbꝫ.q̃rtũ ẽ hyemis qd̾ fit i ſepti
mana iteg̃ añ natiui tatẽ dñi. Annꝰ itaqꝫ ſo/
laris ẽ annꝰ cõis ⁊ incipit a ianuario ⁊ termi
nat' in decẽbri.⁊ ẽ ſpaciũ q̃ ſol voluit' tricen/
ſies ſexageſies ⁊ q̃nquies i zodiaco ⁊ q̃dran
te.i.vj.horꝫ.q̃ ſũt q̃rta ps diei natal'. Iſte ãt
ſex hore nõ ꝯputãt' i anno cõi.ſꝫ colligunt' i
ãno biſextili. Dr̃ ãt biſextꝰ collectio.xviij.ho
rarũ omiſſaꝝ i tribꝫ ãnis cũ ſex horꝫ q̃rti ãni
ad ꝑficiẽdũ vnũ diẽ.ex.xxiiij.horꝫ.ex cuiꝰ ad
ditõe dr̃ annꝰ biſextil'. vt di. Beda. Et dr̃ bi/
ſextꝰ q2 ſꝑ eo ãno q̃ accidit i febꝛuario bis.vj
kal'.ꝓnũciamꝰ.vl' dr̃ biſextꝰ ex biſſe momẽtiſ
collectꝰ.ex.xxx.eñi momẽtꝫ q̃bꝫ ſol moratur
in q̃libꝫ ſigno vltra trigita dies.⁊ ex.xxx. triẽ
tibꝰ colligũt' ſingul' ãnis.vj.hore q̃ collecte
ꝑ.iiij.ãnos faciũt in q̃rto anno diẽ biſextilẽ
vt dicit Beda.ſed de hoc quere in cõputo.

De anno lunari Capitulũ.III

Anus lunaris q̃ñqꝫ dr̃ ſpaciuꝫ quo
luna reuoluit' ab vno pũcto zodiaci
ad aliud pũctũ.qd̾ ꝯtinet ſcd̃m q̃ſdam.xxvij.
dies ⁊.vj.horas.q̃ñqꝫ dr̃ ãnꝰ lũarꝫ ſpaciuꝫ q̃
voluit' a ꝯiũctõe vſqꝫ ad ꝯiũctõꝫ.vel ab illu
minatõe ad illuminatõem.⁊ tale ſpaciũ ſu/
perat ꝓmũ duobꝰ diebꝫ ⁊.vj.horꝫ. Dr̃ ãt lũa
eſſe in coitu vl' ꝯiũctõe q̃ñ ita directe eſt ſub
ſole ꝙ nulla ps ſuꝑficialiter reſpiciens nos
apparet illuminata.tota vero eſt illuminata
q̃ñ videt' plena poſt ꝯiunctõem itaqꝫ lũa re
cedit a ſole ⁊ relinquit eum in aliquo pũcto
zodiaci q̃ reuertẽs ad idem punctũ nõ inue
nit eũ ibi q2 iam ꝓfecit in ſuo motu. Unde
oportet eam ꝯſumere duos dies et.vj.ho/
ras anteq̃ꝫ illũ ꝯſequat'.et tale ſpaciũ dr̃ lu/
natio.q̃ñqꝫ dr̃ annꝰ lunaris ſpaciũ ꝯtinens
duodecim lunationes.q̃ diuidunt' a compo
tiſtis ꝑ.vj.pares et.vj. impares ſcd̃m ꝙ mẽſes

ſunt pares ſiue ĩpares.par eĩ lunatio rñdet
mẽſi ĩpari.ĩpar ãt pari. Annꝰ g̃ lunaris ꝯti
nẽs duodecim tales lũatões ꝯtinet.ccc.liiij.
dies.ſexies aũt.xxx.et totidẽ.xxix. dies perfi
ciũt tantã ſummã. Uñ patet ꝙ annus ſola/
ris cõis ſuꝑat hũc annũ lunarẽ in vndecim
diebus q̃ exceſſus facit etatẽ lũe variari ſin
gulis annis in kal'.menſiũ.ita ꝙ ſi i h̾ anno
ꝓma eſt in kal'.alicꝰ mẽſis in ſequẽti ãno erit
duodecima. Q̃ñqꝫ aũt dr̃ menſis vl' annꝰ lu
naris emboliſmalis. Et eſt emboliſmꝰ excre
mentũ anni ſolaris ad lunarem.⁊ dr̃ ille an
nus emboliſmalis in q̃ cadit et recolligitur
vna lunatio triginta dieꝝ recollecta ex illis
vndecim diebꝫ.in quibꝰ ſuperat annꝰ ſolarꝫ
lunarem.et ideo tertius annꝰ eſt emboliſma
lis.q2 in illo recolligit' lunatio triginta die/
rũ tribꝫ diebꝰ deſuꝑ remanẽtibꝫ.ter eñi vn/
decim faciũt trigĩtatres remanẽtibus aliis
diebꝫ tribꝫ.ſil'r.viij.annꝰ eſt emboliſmal' ad/
ditis illis ſex diebꝫ ad alios vigĩtiduos dies
q̃ ex ſuꝑcreſcẽtia.vij.et.viij.anni recolligũt'
ſed ad h̾ vt lunatio emboliſmal'.viij.anni ſit
triginta dieꝝ oportet mutari duos dies ex
emboliſmali ſubſequenti et ita ꝓcedendũ ẽ
vſqꝫ ad decimũnonuꝫ annũ q̃ñ circulꝰ em/
boliſmal' adimplet' ꝯtinens annos duode/
cim cões ⁊ ſeptẽ emboliſmales Emboliſma
les eñi ſunt tertiꝰ.vi.viij.xj.xiiij. xvij.xix. alii
ꝓ ſunt cõmunes. Annꝰ aũt lunaris maxie
obſeruatõis eſt apud hebreos ꝓpt' qd̾ lega/
lis dr̃ q2 oẽs feſtiuitates legales ſcd̃m lũe cur/
ſum et etatẽ obſeruant'.⁊ ideo ſemꝑ incipit a
lunatõe aꝑlis vt dicit. Beda.et i Exodo.xij.
dr̃. Mẽſis iſte erit vob̾ ꝓncipiũ mẽſiũ anni
⁊c. Preter annũ ãt vſualem ſeu cõmunem ⁊
legalẽ eſt annus q̃ dr̃ emergens q̃ñ aliq̃ ca/
ſu notabili emergente t̾ps ſubſequẽs cõpu
tat'.ſicut greci ꝯputauerũt t̾ps a ꝓma olim/
piade.et chriſtiani a ꝓma dñica incarnatio
nis.⁊ ſic de aliis. Uñ ꝯtingit ſepe ꝙ mediũ
anni legalis eſt ꝓncipium emergẽtis ⁊ ecõ/
uerſo.et ꝑ h̾ multe contrarietates in biblia
ad concordiam reducuntur. Sed h̾ de an/
norum diuerſitate dicta ſufficiant.

De tempe vernali Ca.IIII

Uer eſt ꝓncipiũ ãni.cuiꝰ initiũ eſt q̃ñ
ſol in ꝓma ꝑte arietis ꝯſiſtit.et ꝯtra
ſeptẽtrionẽ ꝑ rectã lineã aſcẽdere incipit.vt
di. Conſtan.i pantegni.li.v.c.iij.recta autẽ
linea eſt q̃ neqꝫ ſeptẽtrioni attinet neqꝫ me/
ridiei.ſed ab vtroqꝫ polo equaliter diſtat.

durat ãt tps verꝭ vſqꝫ ĩ finẽ gemioꝝ q̃ntũ ſcꝫ
ſol diſcurrit ꝑ tria ſig̃. q̃ꝝ vnũq̃dqꝫ hꝫ ſuum
mẽſẽ ad tps ꝟnale ꝑtinẽtẽ. Prímꝰ mẽſ ẽ arie
tis ĩcipiẽs a.xviij. die marcij vſqꝫ in.xviij. diẽ
aplis. Scd̃s ẽ thauri ĩcipiẽs a.xviij. die apl̃
vſqꝫ ad.xviij. diẽ maij. Tertiꝰ ẽ gemĩoꝝ inci
piẽs a.xviij. die maij vſqꝫ ad.xviij. diem iulij.
Eſt ãt vernũ tps int̃ frigidũ ⁊ calidũ maxie
tꝑatũ. int̃ hyemẽ ⁊ eſtatẽ mediũ q̃litatũ vtri-
uſqꝫ ꝑticipatiuũ. qm̃ ſãguis tũc ĩcipit ml̃ti/
plicari ĩ corꝑe aĩal̃ ⁊ hũores q̃ ĩ hyemali fri
gore ꝯſtricti fuerãt ⁊ ꝯpacti calore ꝟnali mo
ueri ĩcipiũt ⁊ diſſolui. Uer ãt ĩ ſuis q̃litatibꝫ
tꝑatũ ſaniſſimũ tps ẽ ⁊ mĩme mortifeꝝ ac ĩ/
firmũ vt di. ꝯſtã. ⁊ Gal̃. Nã his duabꝫ q̃lita/
tibꝫ nat̃a delectat̃. qꝛ caliditas ẽ cã effectiua
nutrim̃ti ⁊ augm̃ti. hũiditas ꝟo cã ẽ mat̃ial̃.
et iõ ĩ vere maxie generat̃ ſãguis. q̃ magꝭ ẽ ne
ceſſariꝰ nutrim̃to corꝑis Si ꝟo nat̃a ꝫ ſuam
excierit diuerſas ĩducit egritudĩes Uñ dꝛ in
amphõ. Si hiems ſicca fuerit ⁊ boreal̃. ver
ꝟo pluuioſuꝫ fuerit ⁊ a ntũnꝰ. necc̃e ẽ in eſtate
febres acutas fieri ⁊ obtalmias ⁊ diſſenteri
as maxĩe ĩ hũidis nat̃a. vt di. cõmẽ. In hye
me ſicci hũores ꝑ frigiditatẽ retẽti acuũt̃. in
vere ãt ĩ nimia hũiditate diſtꝑate mľte ſuꝑ/
fluitates generãtur ⁊ ꝑ calorẽ reſoluũt̃. In
eſtate ꝟo dũ calor nõ eſt potẽs eas ꝯſumere:
putrefacit. ⁊ ſic febres acutas generat ⁊ ĩdu
cit mľtas alias paſſiões. Si ꝟo hyems cali
da ⁊ hũida fuerit ver ãt frigidũ ⁊ ſiccũ necc̃e
ẽ hoĩes ĩ eſtate egrotare ⁊ mulieres ꝑituras
leui occaſiõe abortire Cuiꝰ rẽ aſſigñt Gal̃. ra
tõe ꝫ ĩ cõmẽto di. qñ corꝑa p̃gnantiũ in hye/
me ſũt calida ⁊ hũida tenera ſũt et rara. Uñ
frigiditas aerꝭ ꝟnal̃ ſubito penetrãtꝭ ad ĩte
riora ledit fetũ. ꝑ frigiditatẽ em̃ ⁊ ſiccitatẽ q̃
ſũt q̃litates mortificatorie mortificat̃ fetus.
Uñ fetꝰ mortificatꝰ aggũat ⁊ retinacula ab/
rũpit. ⁊ ſic mľier neccario obortit Uernũ ĩſu
per tps t̃rã diu clauſã ⁊ p̃ frigore ꝯſtrictam
aꝑit. ⁊ radices ⁊ herbas ĩ t̃ra latẽtes ꝓducit
floribꝫ ⁊ herbis t̃rã renouat. Aues ad garri
tũ ⁊ amorẽ ſolitat ⁊ ĩduc̃. ⁊ miro decore oẽꝫ
t̃re ſuꝑficiẽ ĩducit ⁊ venuſtat Uñ ver dꝛ a vi/
rore ľ vigore. qꝛ tũc herbe ⁊ arbores viſcere
ĩcipiũt et frõdere. tps verꝭ ẽ tps agriculture
⁊ laborꝭ. tps leticie ⁊ amorꝭ Uernali em̃ tꝑe
oĩa videt̃ letari. nã t̃ra viret. ſilua frõdet. p̃ta
florẽt. celũ ſplẽdet, mare q̃eſcit. volucres vo
ciferãt ⁊ nidificãt. ⁊ oĩa q̃ ĩ hyeme videbant̃
mortua ⁊ marcida ꝟnali tꝑe renouãt̃. Und
ſerenitas aerꝭ ꝟnal̃ vocat̃ a marciano alias
macrobio riſus iouis. Aq̃ ꝟo ꝟnal̃ tꝑis mi/
nus ſane ſũt ad bibẽdũ, qꝛ a vaporibꝫ tũc re
ſolutꝭ ĩgroſſant̃. ⁊ a ranis ⁊ alijs ꝟmibꝫ tunc
tꝑis ſemẽ ꝓijciẽtibꝫ inficiũt̃. Et iõ ſi neceſſe
fuerit eas bibere ꝯſulit ꝯſtan. vt ꝓmo deco/
q̃nt̃. vt ſic ꝑ ebullitõꝫ ſubtiliẽt̃ ⁊ purificent̃

De eſtate Ca. V

Eſtas calida ẽ ⁊ ſicca. cuiꝰ initiũ ẽ cũ
ſol fuerit in ꝓma ꝑte cãcri. ⁊ tũc ẽ ſol
in maxia eleuatõe q̃ ad nos ⁊ iã paulatĩ inci
pit deſcẽdẽ vſqꝫ ĩ finẽ ꝟgis. Et hꝫ eſtas tres
mẽſes ſic̃ ⁊ ver vt di. ꝯſtã. Primꝰ mẽſ ẽ cãcri
a.xviij. die iunij vſqꝫ ad.xviij. iulij. Scd̃s eſt
cũ ſol ẽ ĩ leone a.xviij. die iulij vſqꝫ ad.xviij.
diẽ auguſti. Tertiꝰ ẽ cũ iã in ꝟginẽ deſcẽdit
a.xviij. die auguſti vſqꝫ ad.xviij. diẽ ſeptẽbrꝭ.
vt di. ꝯſtan. Eſt ẽ eſtas calida ⁊ ſicca colere
generatiua, eo ꝙ ſol tꝑe eſtiuali ſũma gradit̃
aſcẽſione. Oppoſituſqꝫ capitibꝫ nr̃is directã
et fortẽ in corꝑibꝫ nr̃is ſic̃ ⁊ alijs inferioribꝰ
fortiſſimã imprimit actõꝫ. Uñ ⁊ ſuꝑflua in
hyeme coadunata diſſoluit ⁊ ꝯſumit. Si ꝟo
eſtas ſuã tẽperiẽ excierit ĩfirmitates calidas
⁊ ſiccas generare ⁊ ĩducere ꝯſueuit. vt dicit
ꝯſtã. Dies lõgiores ſol efficit ⁊ noctes breui
ores fructꝰ ⁊ flores ad maturitatẽ ꝓduc̃. Nã
vi caliditatꝭ ſue tũc intẽſe. hũores ĩ fructibꝫ
tũc digerit et digeſtos eis incorꝑat ⁊ ꝯiũgit
qd̃ ꝟo ſuꝑfluũ ẽ deſiccat penitꝰ et ꝯſumit. ter
rã rimoſam et cauernoſã reddit. Nã calore
ſuo hũidas ꝑtes ꝯſumẽdo deſtruit. ſiccitatẽ
ꝟo ſua ꝑtes terreſtres ꝯp̃mit ⁊ cõiũgit et ſic
aꝑit terrã atqꝫ findit Cõſũptꝭ ẽ ꝑtibꝫ aqueiſ
q̃ fuer̃t cã coadunatõis ꝑtiũ ⁊ ꝯſtrictõis ne
ceſſe ẽ vt ꝑs a ꝑte diuidat̃. ⁊ ſic ſciſſura ĩ par/
tibꝫ t̃reis efficiat̃. Uñ ⁊ loca paludoſa aq̃ſi/
tatẽ ꝯſumẽdo deſiccat et exaſperat ⁊ ĩdurat.
poroſas ꝑtes aĩaliũ caloris ſui ſubtilitate
ſubĩtrat et hũorẽ ſubcutaneũ diſſoluẽdo ſu
dorẽ ꝓuocat. et ſic qd̃ ẽ ſuꝑfluũ adnihilat et
euacuat. ꝑ poroꝝ etiã aꝑtõꝫ fit ſpirituũ exa/
latio et ſubalis hũiditatꝭ euaporatio. et idõ
vires debilitat ⁊ eneruat. ex vtraqꝫ qualitate
ſua colerã excitat ⁊ inflãmat. et iõ febrilẽ ca
lorẽ generat et augmẽtat. apes mellificãtes
ſuis floribꝫ eas reficit et ſatiat. noct̃nis tꝑi/
bus rorẽ generat. et herbaꝝ ſuꝑficiẽ ne diur
no eſtu areſcãt rigat ⁊ humectat Eſtiuo tꝑe
aues canore maxie vociferãt et modulant̃. ⁊
ad pullificandũ ſilueſtres volucres maxime
animantur.

De autūno Ca. VI

a Utūn⁹ ab augēdo ē dict⁹. eo ꝙ tunc tpis fruges ꝛ fruct⁹ potiſſime abūdāt ī horreis ꝛ augēt. Oēs ei āni labores et fruct⁹ recolligit ī horrea ꝛ repoit. Et iō in fabul' nutrici iunonis ꝯpat' rōe fertilitat' vt dicit Iſi. Nā ſolicitos ꝛ negocioſos circa fructuū collectoꝝ hoīes reddit. agros a frugibꝫ et arbores a fructibꝫ orbatas reddit. ſiccitate ꝛ frigiditate ſua frōdes ꝛ folia mortificat ꝛ deijcit. t'rā ſterilē effic̄ ꝛ vim germiatiuā amputat ꝛ pſcidit. Eſt itaqꝫ autūn⁹ frigid⁹ ꝛ ſiccus. hūoꝝ melācolici frigidi. ſ. ꝛ ſicci generatiu⁹. cui⁹ initiū ē cū ſol pmā ptē libre īrat cū ſol ē ī recta linea. ſ. ī eq̄noctiali cū a ſeptētrione ꝛ meridie eq̄ diſtat. hꝫ autē tps autūnale tres mēſes ſibi deſuiētes. vt di. ꝯſtā. Prim⁹ icipit q̄n ſol ē ī libra a. xviij. die ſeptēbris vſqꝫ ad. xviij. diē octobris. ꝛ tūc icipit ſol pl⁹ declinare ī meridie. Scōs mēſ ē ī q̄ ſol ē ī ſcorpione a. xviij. die octobꝛ' vſqꝫ ad. xviij. diem nouēbꝛ' Terti⁹ ē cū ſol ē ī ſagittario. ſ. a. xviij die nouēbꝛ' vſqꝫ ī. xviij. diē decēbꝛ'. vt di. cōſtā. Autūn⁹ ī ſuis q̄litatibꝫ veri ē ꝯtꝛ' ꝛ iō mltaꝝ īfirmitatū ꝛ peſſimaꝝ ē generatiu⁹. Un̄ Ipo. ī amph'o. In autūno acute accidūt infirmitates ꝛ mortifere. ſup q̄ē locū di. Gal'. Autūn⁹ peſtiletior ē ceteris tpibꝫ ꝛ ī mltis illaudabil'. Pri°, ꝑpt' mutabilitatē tpis. nūc ei eſt calor nūc frig⁹. ſcdo q2 cū ſit p⁹ eſtatē ueit mltos hūores īceſos ex calore pcedēte q̄s repcutit frig⁹ autūnale ad īteriora. ꝛ non pmittit eos exire q̄ putreſiūt ꝛ inducūt peſſimas paſſiōes vt q̄rtanas ꝛ febres vix curabiles. Et h̄ q2 autūn⁹ frigid⁹ ē ꝛ ſicc⁹ ꝛ iordinatus. Et iō ī autūno nimia ſiccitate a q̄ cōſumit' ſubalis hūiditas. corpa efficiūt' debiliora ꝑpt' ineq̄litatē ꝓ aeris pori nūc ſubito aperiūt'. nūc ſubito ꝯſtringūt'. Un̄ fit calidarū fumoſitatū retētio. q̄s cū ꝟt⁹ nō poſſit expellere mltitudie ꝛ acumie matie paſſiōes mortifere ſubſequūt'. ptiſicis āt autūn⁹ maxie eſt nociu⁹. q2 frigiditate ꝛ ſiccitate ſua pulmonē deſiccat et rūpit ad modū pāpini. iō ptiſicos valde ledit.

De hyeme. Ca. VII

h Iems ab eundo eſt dicta. eo ꝙ tēpe hyemali ſolet ire ꝛ volui ſol ī breuiori circlo q̄ ī eſtiuali. Un̄ breuiores effic̄ dies ꝛ noctes lōgiores vt di. Iſi. eſt āt initium hyemis ſm ꝯſtan. cū ſol eſt ī pma pte capricorni ꝛ eſt finis deſcēſionis ſolis in meridie et iam paulatim incipit aſcēdere ꝯ ſeptētrionē. Habet etiā hyems tres mēſes ſibi deſuiētes. Prim⁹ eſt ī capricorno incipiēs ī. xviij die decēbris vſqꝫ in. xviij. diē ianuarij. Secūd⁹ eſt cū ſol eſt ī aq̄rio a. xviij. die ianuarij vſqꝫ ad. xviij. diem februarij. Terti⁹ mēſis eſt q̄n ſol ē ī piſcibꝫ et incipit a. xvj. die februarij vſqꝫ in. xviij. diē marcij. vt di. ꝯſtan. Eſt aūt hyems frigida et hūida fleumat' nutritiua. mag' tn̄ dn̄at' frigiditas q̄ hūiditas. q2 magna fit aeris et aque ꝯſtrictio. et ꝯgelatio ꝓpter nimiā ſol' elōgatōem. ex qua frigus nō modicū tūc tpis generat'. Un̄ hyems eſtati penit⁹ eſt ꝯtria. et iō oīa viuētia et naſcētia beneficio eſtatis rigore hyemali mortificātur ꝛ eſtatis pterite veſtigia ī hyeme penit⁹ ānullant'. niues et aq̄ꝝ inundatōes ī hyeme multiplicant'. tā ꝟie q̄ ſemite lubrice ꝛ lutoſe ī hyeme efficiūtur. pori terre glaciali frigore conſtringuntur. oīm corpoꝝ vmbre ī hyeme pl⁹ q̄ in eſtate plōgant'. Poris terre clauſis ī ſupficie exteriori corpa īfrigidant'. Interi⁹ tn̄ ptes calide fugiētes dn̄ante frigiditatē ſe ingerāt. et iō aque puteales et fontane in hyeme ſentiūt' mag' calide q̄ in eſtate. q2 calor naturalis fugiēs ꝯtriā ſibi aeris frigiditatē interiora petit ꝛ ī venis puteoꝝ ꝛ fontiū ſe includit. ꝛ iō ꝑpt' caloris pn̄tiā aq̄ ī fōte vl' in puteo nō gelant'. Itē hyemalis aſperitas hoīes efficit pigros et deſides ad opandū. Nerui eīn ꝯſtringēte frigiditate ꝯbnnt' q̄dāmō ꝛ coartant'. ꝑpt' q̄ mbra ad opandū ita de facili nō laxant'. Itē ex frigore hyemali claudūt' pori. et reuocato calore nāali ad interiora ꝟtutes aīales ꝯfortāt' ꝑpt' q̄ excitat' appetit⁹ et pl'a neceſſario cibaria pl⁹ q̄ in alijs tpibꝫ req̄rūt'. Un̄ Ipo. ī amph'o. Uentres hyeme nāā ſūt calidiores ꝛ ſomni longiſſimi. In his ḡ boris pl'es oblatōes dande ſunt. calor eīn eſt multus ꝛ multo īdiget nutrimēto ꝛc̄. Itē q̄n hyems ſuas excedit q̄litates. varie paſſiones in corpibꝫ generant'. Multa eīn hūores clauſis poris ī ꝯcauitatibꝫ corpis aggregant' q̄ nō inueniētes viaꝫ euaporatōis caleſiūt ꝛ citi⁹ putreſiūt ex q̄ neceſſario infirmitates varie pcreant'.

De menſe Ca. VIII

m Enſis eſt nomē grecū. et de lūe noīe tractū. Lūa eīn greco ſmone mene vocat'. Nā apud hebreos mēſes legitimi nō ex curſu ſol' ſꝫ ex lūe motu nūcupant'. Egyptij āt pmi ꝑpt' velociorē lune curſū nomē me

ſis pmo ex ſolis curſu inuenert qm̄ tardior ſolis mot⁹ facili⁹ poterat ꝯphēdi vt di. Iſid. Eſt āt triplex mēſ. ſ. ſolaris q̄ diu ſol moraſ in vno ſigno pagrādo. et eſt vſualis illō ſpaciū. ſ. dierꝫ qō in nr̄is martilogijs ꝯtineſ Et eſt menſ lunaris. ſ. ſpaciū q̄ luna recedit ab vno pūcto firmamēti rediēs ad idē punctū. et ꝯtinet in ſe. xxvij. dies ꝛ ſeptē horas Nam luna moraſ p duos dies in q̄libꝫ ſig ꝛ byſſe hore. ex eo ꝓo ꝙ moraſ i q̄libꝫ ſig p duos dies. cū ſint. xij ſigna habenſ. xxiiij. dies. ex eo ꝓo ꝙ moraſ p. vi. horas excūt tres dies q̄ p̄dicti. xxiiij. dieb adiūcti faciūt. xxvij. xij. ꝓo byſſe ſpaciū ſupplēt vni⁹ hore integre. ex q̄ pꝫ ꝙ lūa circuit zodiacū a pūcto ad pūctum p xxvij. dies ꝛ. vij. horas. Alio mō ſumiſ mēſ lūarꝭ p lūatōe. vtꝫ i anno lūari. q̄re ſ. Continet itaqꝫ mēſis q̄tuor ſeptimanas. ſeptimana ſeptē dies naſales. dies q̄tuor q̄drantes. q̄drans ſex horas. hora q̄tuor pūcta. pūctū decem momēta. momētū. xij. vncias. vncia xlvij. athomos. athom⁹ vlteri⁹ nō diuiditur ꝓꝑ ſui breuitatē. Sūt āt mēſes. xij. vſuales. qꝫ pm⁹ dꝛ ianuari⁹ a iano dict⁹ cui fuit cōſecrat⁹. qꝛ vt di. Aug. gētiles credētes ianum ducē quendā deū eſſe i his kalendis eū plurimū venerabāſ. ꝛ ei duas facies figurabāt. vnā poſt ſe ꝛ aliā an̄. qꝛ erat termin⁹ āni prioris ꝛ pncipiū ſeq̄ntꝭ. Mō āt dꝛ ianuari⁹. eō ꝙ ſit limes ꝛ ianua anni. Un̄ bifrons ianuſ depingiſ. vt anni introit⁹ ꝛ exit⁹ demōſtreſ. vt di. Iſi. Depingiſ aūt comedēs ꝛ d cipho bibēs. qꝛ tūc aīalia abūdātiorē cibi copiam exigūt ꝛ req̄rūt. qꝛ tūc tpis ꝓꝑ ſubintratōeꝫ calorꝭ ad interiora maxie viget appetit⁹ Iſte etiā mēſis hꝫ noctes lōgas horarꝫ. xvj. et dies breuiores horarꝫ ſcꝫ. viij.

De februario Ca. IX

Secūd⁹ mēſis eſt februari⁹ a februo. ſ. plutone dict⁹. cui mēſ ille fuit antiq̄ꝯſecrat⁹. nam ianuariū dijs ſuꝑioribꝫ. februariū ꝓo dijs inferioribꝫ antiqu⁹ error gētiliū ꝯſecrauit. ꝛ iō februari⁹ a februo. id eſt. plutone deo infernorꝫ eſt noiat⁹. Eſt āt mēſ pluuioſus valde ꝛ aq̄ſus ꝓꝑ vaporꝫ eleuationē q̄ in pluuias reſoluūſ. ꝛ iō dꝛ ſol tūc eſſe in aq̄rio ꝓꝑ aq̄rꝫ inundatōꝫ. Depingiſ autē februari⁹ ſenex ad ignē reſidens pedes calefaciēs. qꝛ tūc tpis maxie viget frig⁹ ꝓꝑ diuturnā ſolis elongatōem q̄ pceſſit. Int̄ autē oēs menſes februari⁹ menſis eſt mīm⁹ quia nō hꝫ niſi. xxviij. dies q̄n nō eſt biſext⁹. in biſexto āt hꝫ. xxix. dꝛ aūt februari⁹ apud hebreos ſebath. apud grecos xendicos cui⁹ nox hꝫ. xiiij. horas. dies ꝓo decem.

De marcio. Ca. X

Terti⁹ mēſ dꝛ marci⁹. a marte romane gētꝭ auctore appellat⁹ Uel idō ſic eſt dict⁹. eo ꝙ tūc aīantia ad marē et coituꝫ moueanſ vt di. Iſi. Dꝛ aūt marci⁹ apud hebreos mēſis adar. apud grecos ꝓo vocaſ diſtan. et hꝫ. xxxj. dies. nox aūt hꝫ horas. xij. dies. xij. In menſe em̄ marcio eſt equinoctiuꝫ ꝟnale. ſole int̄ ſeptētrionē ꝛ meridiē mediaꝫ lineā tūc tenente. Et iō in mēſe marcio aperiunſ pori terre atqꝫ hūores incipiūt aſcendere tam in aīalibꝫ q̄ꝫ in herbis ꝛ arboribus Un̄ marci⁹ depīgiſ tanq̄ꝫ vinitor vl' ortolanus. qꝛ tūc eſt temp⁹ vt ſuꝑflua a vitibꝫ ꝛ alijſ arboribꝫ amputenſ. In marcio āt eſt temp⁹ valde mutabile ꝛ inſtabile. et iō tūt tpis facilime corpa hoim̄ alteranſ. Aque āt marciales ſunt min⁹ ſane ad bibendū. qꝛ tūc ex ſeminibꝫ piſciū ꝛ ranarū potiſſime inficiūtur ſole in pncipio marcij in medio ſigni piſciū exiſtente.

De aprili Caplm. XI

Quart⁹ menſ eſt aplis q̄ apō hebreoſ dꝛ yar. apō grecos ꝓo dꝛ xandicos. hn̄s. xxx. dies. cui⁹ nox hꝫ horas decem. dies ꝓo. xiiij. Dꝛ aūt aplis q̄i aperilis. qꝛ tūc omnia aperiūſ. ꝛ tūc germia flores ꝛ folia d t̄ra et arboribꝫ egrediūſ. Et idō aplis depingiſ geſtās florē. qꝛ in illo mēſe incipit t̄ra decorari floribꝫ ac veſtiri. Uel aplis dꝛ q̄i affrodilis. ab affron qō eſt ſemen. qꝛ tūc apertis poris terre ſunt arua apta ſemiationi ꝛ agriculture. ſole circa mediū marcij ſignū thauri ſubintrante.

De q̄nto menſe Ca. XII

Quint⁹ mēſis eſt madi⁹ ſiue maius. a maia matre mercurij dict⁹. vel dꝛ a maioribꝫ natu q̄ i republica ſūt maiores. vl' dꝛ madi⁹ a madefactōe pluuiarꝫ. qꝛ tūc tpis oriūſ pliades ꝛ hyades ꝛ alie ſtelle pluuiales. q̄rꝫ ꝟtute mittūſ pluuie ꝛ rores ad ſeminū iactorꝫ madefactōꝫ et irrigatōꝫ. Hic mēſis apō hebreos dꝛ ſiyabai. apō grecos aūt dꝛ antimoſeos hn̄s dies. xxx. nox ꝓo eius hꝫ horas. viij. et dies. xvj. Eſt āt mai⁹ tps amenitatis amoris ꝛ iocūditatis. Tūc eī maxie vociferāt ꝛ gaudēt aues. Tūc ad bella pcedūt reges. in maio prata ridēt et floret. ſilue viret. et oia fere aīantia mouenſ ad gaudiū

et amorē. et idō ſol dꝛ in medio maij intrare ſignū geminoꝝ. qꝛ ꝓpter temperiem aeris et amenitatē tempis iocunditas in homib; geminat. Vñ maiꝰ tempꝰ eſt ſolacij et deductionis. ꝓpt qđ depingit iuuenis equitās et geſtans volucrē ſup manum.

De menſe ſexto Ca. XIII

SExtus mēſis dꝛ iuniꝰ a iuniorib; dictus. eo ꝙ ꝓplꝰ romanꝰ in cēturias iunioꝝ et ſenioꝝ fuit diuiſus vt dicit Iſi. Eſt āt menſis iuniꝰ finis veris ⁊ ꝑncipium eſtatis. ⁊ dꝛ apud hebreos thebath. apđ grecos ṽo deſcos. hñs dies. xxx. nox ṽo hab; horas. vj. dies ṽo. xviij. Eſt āt menſis ſolſticialis qꝛ in eiꝰ medio intrat ſol in cancꝝ. tūc āt calore ſolis humorem in radicib; deſiccāte oīa tendūt ad maturitatē. et ideo depingitur ſecans fena. quia fena in pratis tūc tēporis ſunt matura.

De menſe ſeptimo. Ca XIIII

SEptimus menſis dꝛ iuliꝰ a iulio ceſare ſic vocatꝰ. qꝛ ī illo menſe fuit natus. vel vt dꝛ tūc tpis fuit ad imperium ſublimatꝰ. Dꝛ aūt apud hebreos canil. apud grecos panemos. Hꝫ āt dies. xxxj. cuius dies hꝫ. xvj. horas. nox ṽo. viij. Eſt autē mēſis iſte feruētiſſimꝰ. qꝛ in medio iſtiꝰ menſis ſol incipit eſſe in leone et īcipiūt dies caniculares. ⁊ iō tū ex ſole. tū etiā ex calido ſig et calidiſſimo ſydere fit exceſſus tūc tpis in calore. tūc etiā intēdūt oēs calide paſſiones eſt tūc tps maxīe diſcōueniēs medicīe. ex nimio calore ad interiora radicitꝰ ſubītrāte et hūorē ꝯſumēte ſegetes matureſcūt. Vñ iulius depingit cū falce ſegetē reſecāte. qꝛ tūc eſt tps ꝯgruū meſſioni.

De octauo menſe Ca XV

OCtauus mēſis eſt auguſtꝰ ab auguſto ceſare nūcupatꝰ, q apđ hebreos dꝛ ebal. apđ grecos ior. habēs dies xxxj. cuiꝰ nox hꝫ horas. x. ⁊ dies. xiiij. In hoc menſe fruges ī horrea recolligūt. ⁊ iō depingit cū flagello triturāte denudat terrā a frugib; et ſpoliat. et idō dꝛ ſol in medio auguſti ſignū ṽginis ſubintrare. ſicͭ eñ ṽgo ſterilis eſt ⁊ infecūda ſic terra ē q̄ſi ſterilis qñ a ſuis fructib; eſt ablata.

De ſeptembri Ca. XVI

SEptēber eſt nonꝰ mēſis ſic dictꝰ. qꝛ eſt ſeptimꝰ ab imbre ꝑpaneo. ſ. a marcio qñ ſolēt imbres inundare. et dꝛ apđ hebreos tarſa. apđ grecos corros. hñs dies. xxx. cuiꝰ nox hꝫ horas. xij. ⁊ dies. xij. In iſto eñ mēſe fit eq̄nociū autūnale. Nā ī eiꝰ medio ſol ingredit ſignū libre. Eſt aūt mēſ iſte finis eſtatis ⁊ ꝑncipiū autūni. ī q vindemia fit matura. ⁊ iō depingit tāq̄ vindemiator racemos colligēs ī corballo. Eſt āt mēſ iſte mutabil ⁊ inſtabil. cuiꝰ calor ī ꝑncipio ē intēſus. ſꝫ ī fine remittit ⁊ tepeſcit iā frigiditatē ſapiēs autūnalē. Fuit āt menſ iſte apđ hebreos valde celebris et ſolennis. nā apud eos dies ſeptimꝰ. mēſ. vij. ⁊ annꝰ. vij. ī ſūma veneratione habebat.

De decimo menſe. Ca. XVII

DEcimꝰ menſ eſt october ſic dictꝰ. qꝛ ab imbre eſt octauꝰ. q apđ hebreos dꝛ marizon. apud grecos iperbeos. hñs dieſ. xxxj. cuiꝰ nox hꝫ horas. xiiij. dies ṽo decē. q in ꝑncipio ſui adhuc eſt calidꝰ ſed in fine forti frigore corpꝰ pungit. ⁊ idō ī eiꝰ medio ſol dꝛ intrare ſignū ſcorpionis. q eſt vermis facie blandiēs ⁊ cauda pungens. Hic menſis qꝛ naṫaliter eſt frigidꝰ ⁊ ſiccꝰ terrā deſiccat et eam ad ſuſceptōeꝫ ſeminū diſponit et habilitat. Vñ tūc tēpis ſemina hyemalia glebe ꝯmēdant. ⁊ iō depingit in ſilitudineꝫ hoīs ſeminantis.

De vndecimo menſe. Ca. XVIII

VNdecimꝰ menſ eſt nouēber ſic dictꝰ qꝛ ab imbre nonꝰ. Apđ hebreos dꝛ caſleu. apđ grecos dyos. hñs dies xxx. cuiꝰ nox hꝫ horas. xvj. dies ṽo. viij. Hic mēſ frigiditate ſua penetrat ad īteriora ⁊ grauiter ledit corpa. et idō in ipiꝰ medio dꝛ ſol ſignū ſagittarij ſubintrare. ⁊ ſiccitate et frigiditate ſua ꝯſtringit ⁊ deſiccat et deijcit arboꝝ folia. poros etiā in aīalib; claudit. et recollectis humorib; intrinſecꝰ eos ꝯgelat coagulat et ꝯpingit. Et iō tūc tpis aīalia maxime porci multū impinguāt. ꝓpt qđ depīgit q̄ſi ruſticꝰ quercꝰ ꝑcutiēs et glādib; reficiēs porcos ſuos.

De decembri Ca. XIX

DEcember duodecimꝰ mēſ eſt ſic dictus. qꝛ ab imbre marcij eſt decimꝰ Marcius qdē eſt mēſis pluuioſus. hic apud hebreos dꝛ thubeth. apud grecos epileos. hñs dies. xxxj. cuiꝰ nox hab; horas xviij. dies ṽo. vj. Hic menſis eſt ſolſticialis. qꝛ in eiꝰ medio ſol ingredit ſignū capꝑcorni. qñ ita ē a remotꝰ de nr̄o habitabili ꝙ nō pt a nob plꝰ aliq̄liter elōgari. et tūc a circul meridionalib; incipit paulatim reuerti ⁊ aſcen

dere p circulos boreales. Eſt āt finis autū ni ꝛ pncipiū hyemis q̄ ſe extēdit vſq̄ ad .xvij. dieꝫ marcij vbi icipit tps verꝫ. In h mēſe ꝓpt aſpitatē frigoꝝ ſūt altilia ꝛ aīalia domeſtica mlte q̄etis ꝛ pui mot⁹. ꝛ iō plurimū ipiguāt Vn̄ tūc tpis iterficiūt potiſſime ꝛ mactant ꝓpter qd depingit tanq̄ carnifex q cū ſecuri pcutit ꝛ mactat porcū ſuū. Ex his ei .xij. mēſib⁹ pficit ann⁹ tam ſolaris q̄ lunaris

De hebdomada ꝛ dieb⁹ Ca. XX

h Ebdomada ſiue ſeptimana a ſeptē dieꝝ nūero ēvocata. cui⁹ replicatōe meſes anni ꝛ ſcl'a pagūt. Ab eodē eni die icipit ꝛ i eodē termiat. cui⁹ ptes ſūt dies artificiales ꝛ nafales. Sūt dies dicti a dn̄s q̄ꝝ noīa q̄buſdā ſyderib⁹ ſūt ab antiq̄s cōſecrata. Primū ſoli aſcpſert q pnceps ē ſydeꝝ ꝛ dn̄s planetaꝝ. et iō dies dn̄ica nūcupat. q pulegiata eſt i mlt'ſ. q2 i die dn̄ica mūd⁹ eſt creat⁹. ꝛ i eadē dn̄s nat⁹ fuit. ꝛ i eadē dn̄s reſurrexit. ꝛ i eadē dn̄s ex miſit ſpm̄ ſctm̄. ſcdm die aſcpſert lūe. q ſoli i magnitudie et ſplendore ꝓpria eſt. Tertiū āt marti. ꝛ ſic de alijs. Dieꝝ āt ali⁹ ē egyptiac⁹. ali⁹ nō. Egyptiac⁹ ē dies ille i q miſit de⁹ plagā aliquā i egyptū. Vn̄ cū ſint .xxiiij. dies egyptiaci. pꝫ q̄ pl'es miſit deus plagas ſup egyptios q̄ decem q int' ceteras magꝭ ſūt famoſe. Ponūt āt i kalēdario eccl'e. nō q2 aliq̄d ſit i illis pl⁹ q̄ i aliis omittēdū ſꝫ vt miracl'a dei ad memoriam reducāt. Dieꝝ ali⁹ ē artificial' ſiue vſual'. ali⁹ eſt nafal'. Artificial' eſt ſpaciū q̄ voluit ſol in nr̄o emiſperio ab oriēte ad occidētē. et d2 artificialis. q2 q̄ſi artificio diuerſificat ꝓm diuerſos ſit⁹ clymatū ꝛ regionū Nafalis ē ſpaciū q ſol voluit ab oriēte p occidentē i orientē. ꝛ tal' dies ꝯtinet horas .xxiiij. Artificialis ꝓo dies ꝯtinet i eq̄noctio .xij. horas. In alijſ ꝓo tpib⁹ pl⁹ vl' min⁹ ꝓm dieꝝ icremētū vl' decremētū. Dieꝝ āt ali⁹ noiat a kalēdis ali⁹ ab ydib⁹. ali⁹ a nonis Prim⁹ āt dies mēſ d2 noīe kalēdaꝝ. a kalon qd ē voco. q2 tūc ſolebant mercatores ad nūdinas cōuocari. ꝛ erat feſtū ſolenne qd vocat feſtū neomenie. i. noue lūne. q2 tūc lūa videbat eē noua. None dicūtur q̄ſi nūdine. q2 tūc nūdie incheabāt. Id⁹ idē eſt qd diuiſio. q2 tūc nūdine diuidebant Ex q pꝫ triplex dieꝝ differētia. ſ. kalēdaris. deputata ad celebrāduꝫ. nonalis. attributa ad negociandū. idualis ſtatuta ad recedendū a nūdinis ꝛ ad ꝓpria reuertēdū. Dies āt nafal' ꝯſtat ex .xxiiij. horꝭ q̄b⁹ ſol circa totam terrā raptu firmamēti circūfert. Cui⁹ partes ſūt q̄drās. hora. pūctū. momētū. vncia. athomus. Eſt āt q̄drās q̄rta ps diei nafal'. ſ. ſpaciū ſex horaꝝ. Hora ſexta ps ē q̄drātis. i. viceſima q̄rta ps diei nafal'. Et d2 hora extrema ꝛ finalis ps tpis. ſicut ora d2 extremitas fluuij ſiue marꝭ vt di. Iſi. Pūctum ē q̄rta ps hore. Momētū eſt decima ps pūcti ſiue q̄dragesima ps hore Et d2 momētū q̄ſi mīmū atq̄ anguſtiſſimū tps a motu ſydeꝝ nūcupatū. Vncia āt d2 .xij. ps mōmeti. Athom⁹ eſt q̄drageſima ſeptia ps vncie. ꝛ d2 athom⁹ q̄ſi ſine diuiſione. q2 vltra athomum nō recipit ſubdiuiſionē. Dies itaq̄ eſt illuiatōis a ſole receptiua et luīs recepti ad alios diffuſiua. vn̄ dies a dian greco deriuatur Eſt āt dian idē qd claritas vt di. Iſi. Itē dies mēſiū annoꝝ et tpm̄ ē deſcptiua ꝛ diſtinctiua Oīa eni tpm̄ ꝛ ſcl'oꝝ curricula dieꝝ nūero ꝯputant Itē ꝓm acceſſū ſolis ꝛ receſſū ē dies breuitatis vl' magnitudīs receptiua. Et iō ꝓpt' ſolis elongatōꝫ a nr̄o habitabili i hyeme ē breuiſſima. i eſtate āt lōgiſſima. q2 tūc ſol nob vicini⁹ appropinq̄t. Itē ſydeꝝ ꝛ corpoꝝ ſupiorū eſt dies occultatiua. q2 q̄to dies eſt clarior. tāto ſtelle a nr̄is aſpectib⁹ ampl⁹ elongātur Itē int' colores ꝛ reꝝ viſibiles formas ē dies diſcretiua. Nā figure ꝛ forme q de nocte latēt de die patēt vt di. Beda. Itē diei pſentia auiuꝫ lucis ē letificatiua. in ortu eni diei gaudēt ꝛ cantāt aues. Itē viatorib⁹ eſt dies ſecuritatꝭ ꝛ pacis tributiua. latronib⁹ inimica. ꝛ timoris incuſſiua. latrones eni de die timēt. Itē diei claritas ē tenebroſitatꝭ noctis euacuatiua. ꝛ ipi imediate ſucceſſiua. ꝛ q̄to nox pcedēs magꝭ tēpeſtuoſa eſt ꝛ turbulēta. tāto ē ſuccedētis diei pn̄tia magꝭ gta. Item dies ē ſtat⁹ ſui imutatiua. creſcit eni ꝯtinue ꝛ decreſcit. ꝛ q̄to pl⁹ decreſcit et abbreuiat i hyeme. tāto pl⁹ in eſtate plongat. Itē dies ē a torpore ꝛ ſomnolētia excitatiua. nā dies exercitio ꝛ labori hoīm deputat. ꝛ q̄to pl⁹ dies declinat ꝓſus finē. tāto ſapiēs opari⁹ ad pfectionē diurni opis pl⁹ conat. vt di. Gre.

De aurora Capl'm. XXI

a Urora finis eſt noctꝭ pcedētꝭ. ꝛ diei ſequētꝭ pncipiū. ꝛ d2 aurora vt dicit Iſi. q̄ſi aurea hora eo q̄ rutilantē ad modū auri diffūdit colorē. Vn̄ et ſol i aurora a grecꝭ criſoſdomos. i. auri dom⁹ appellatur. Nā radij ei⁹ ſplēdētes aureas comas demōſtrāt. Vel d2 aurora q̄ſi aura rorās. eo q̄

n aurora ros generatᷓ. Ex cu⁹ hũectatõe in
fũdit terra ⁊ aer caliditas tpatᷓ. Aurora lu/
mẽ a sole ĩpetrat. clarior eſt ipa nocte. ſed ob
ſcurior claro dic. aues mũdas ⁊ diurnas ad
volãdũ ⁊ cantandũ excitat. nocturnas ãt fu
gat. in ortu ãt aurore flores pmo clauſe ape
riũtᷓ. ⁊ herbe q̃ eſtu pcedẽte marceſcũt ĩ au/
rora erigũtᷓ. vires aĩales ĩ aurora ↄfortãtᷓ. et
aĩaliũ egritudies alleuiantᷓ ⁊ diminuũtᷓ. In
aurora ãt humor ſanguine⁹ pncipalit dñatᷓ
Unde ſm ↄſtan. aurora vſqȝ ad tertiã imitatᷓ
naturã veris. meridies eſtatis. hora veſptina
tpis autũnalᷓ. nox ſo hyemis q̃litatib⁹ aſſi/
milatᷓ in aurora ꝓpt dñium ſanguis ſomn⁹
dulcis eſt ⁊ ſalubris. tũc etiã tpis maxie galli
ad vociferãdũ ↄcitantᷓ. Oritᷓ ãt lucifer in au
rora et oriẽtis ſolᷓ pñtia nũciatᷓ eẽ ꝓxia ⁊ vici
na. Aurora a tenebris icipit. ſȝ vſqȝ ad pfectõ
nẽ luis ꝓficit ⁊ ꝓcedit. Uariat ãt ĩ ortu ſolis
colorẽ ſuũ. Unde nũc croceũ. nũc purpureũ
nũc aureũ ptẽdit colorẽ. Accidit ãt h varie/
tas ex diuerſa q̃litate vapoꝝ ⁊ nubiũ ĩ q̃bus
fit depſſio ſolariũ radioꝝ vt di. Bedᷓ. Nimia
ãt ſerenitas ĩ aurora cũ radijs ſolarib⁹ dire/
ctis ↄ auſtꝝ ſignũ ẽ future tẽpeſtatis vt di. idem
Beda. Idẽ ãt eſt aurora ⁊ diluculũ. ſic autẽ
dr. q: eſt diei lucidũ ⁊ luioſum pncipiũ. Eſt
ẽm diluculũ ſm Iſi. termiatio noctis ⁊ icho
atio plene lucis. alleuiatio ĩfirmitatis. expedĩ
tio ab inimicis In diluculo ãt fugiũt hoſtes
et latrones vt idẽ dic. Idẽ eſt mane qđ dilu
culũ. Nã mane ẽ lux plena ⁊ matura. et dr a
man qđ ẽ bonũ. eo q luce nihil eſt meli⁹ ſm
Iſi. Eſt ãt mane pncipiũ laboris ⁊ finis dor
mitatõis. tps ſobrietatis ⁊ pfecte celebrate dĩ
geſtõis. paulatim nocti finẽ ĩponit ⁊ cito trã
ſit. reꝝ q̃litates et ſpẽs ⁊ figuras oſtendit ⁊
precludit.

De meridie Ca. XXII

Meridies eſt dicta q̃i dies media. nã
in meridie ĩ medio celi vider ↄſiſtere
ſol ⁊ ĩ medio pũcto inᷓ ortũ ⁊ occaſũ
exñs videtᷓ eq̃litᷓ ab vtroqȝ tũc diſtare. vel dr
meridies q̃i mera dies. q: tũc purior ⁊ clari
or eſt qñ ſol de medio celi rutilat ⁊ totũ or/
bẽ pari illuiat claritate. vt di. Iſi. Hec hora
calidior eſt ⁊ ſiccior ⁊ ĩ ſuis q̃litatib⁹ ẽ ſimili
or eſtati. et h accidit ꝓpt q̃ttuor. ſ. ꝓpt directã
ſolᷓ ad capita nr̃a oppoſitõȝ. ꝓpt radioꝝ ſola
riũ reflexionẽ. ⁊ ꝓpt directã duplicatõneȝ. et
ꝓpt radioꝝ ſpiſſitudinẽ ⁊ eoꝝ ↄfractõȝ. ꝓpter
lineaꝝ anguſtiã ſub q̃b⁹ radij coartantᷓ. Aer
etiã tũc tpis ꝓpt multiplicatõȝ ⁊ ↄcurſuȝ ra/
dioꝝ maxie calefacit. ⁊ iõ amplior tũc calor
in iſtis inferiorib⁹ generatᷓ. In meridiana ãt
hora vmbra vniuſcuiuſqȝ corpis ẽ breuiſſi/
ma. et a meridie pl⁹ ſus ſeptẽtrionẽ tũc tpis eſt
extẽſa. et q̃to ſol pl⁹ recedit a meridiano cir/
culo tãto obiecti corpis vmbra ampli⁹ elon/
gatᷓ vt di. Beda. In meridie flores et herbe
areſcũt. ſȝ fruges ⁊ fruct⁹ potiſſime mature/
ſcũt. aĩalia loca vmbroſa ꝓpt ſolᷓ feruorẽ q̃re/
rũt et in ſuis latibulᷓ requieſcunt. In meridie
aĩalia venenoſa ſic colubri ⁊ ſerpẽtes plus le
dũt. q: venenũ ſuũ facili⁹ tũc emittũt ⁊ effun
dũt. de mane etiã ꝓpt frigiditatẽ nocturnã
pcedentẽ rigeſcũt. et ideo ĩ eis vis veneni cõ/
ſopitᷓ. ſȝ in meridie caleſiũt. Unde tũc ad pun
gendũ et virus veneni infundendũ fortius ĩ
ardeſcũt. Unde in feruore meridiano cauer/
nas exeunt. et calefactionis grã ſoli ſe expo/
nũt ſm Iſi.

De veſpera Ca. XXIII

Veſpera a veſpero ſtella occidentali
eſt dicta. Ueſper⁹ ẽm eſt ſtella q̃ ſolẽ
occidentẽ ſequitᷓ et tenebras ſequen
tes comitatᷓ. vt di. Iſi. Uocatᷓ aũt veſper ſe/
rum a ianuis ſeratis ſic dictum. Qñ ẽm ve/
nit veſpera fores ſerantᷓ vt oĩa in domo ma
neant tutiora. et dr etiã crepuſculũ. i. dubia
lux qñ inter lucem et tenebras diſcernere ñ
eſt certũ. vt dicit idem. in veſpere igitᷓ dies fi
nitur et ſolares radij a terre ſupficie ſubtra
huntᷓ. imminẽte veſpera vmbre corpoꝝ ma
xime ꝓtenduntᷓ. flores q̃ contra ſolem aper
ti fuerant ꝓpter ſolis abſentiã in ſe claudũtᷓ.
pori etiã corpoꝝ q̃ ex calore diurno apti fue/
rant ꝓpter remiſſionẽ caloris in veſpere con
ſtringuntᷓ. exalatiões et fumoſi vapores que
materia ſunt nebule et nubis veſptino tẽpe
reſoluũtᷓ. homines et animalia et etiam vo/
lucres ꝓpter reſolutionem fumoſitatũ in eo
rum corporib⁹ ad ſomnũ et dormitatõnem
tunc diſponuntᷓ. aues nocturne ſicut bubo
nes et noctue de ſuis latibulᷓ ad ſua paſcua
procuranda tempore veſpertino egrediuntᷓ
greges a paſtorib⁹ a paſcuis reducte caulis
et alijs ouiũ receptaculis recolliguntᷓ. Lu/
pi a canib⁹ in veſpere vix diſcernuntᷓ. vigiles
et cuſtodes ꝓpter latronũ inſidias et hoſtiũ
inſultus in muris et turribus ſtatuuntᷓ. ĩ ve
ſpere autem laborantes remunerantᷓ ⁊ quie
ti exponuntur.

De nocte Ca. XXIIII.

n Ox a nocēdo eſt dicta eo ꝙ ocul' no/
cet. nā oculū ꝓuat a ſua ꝑfectōe. ſ. ab
actu vidēdi. occultat eñ rex colores
in q̄b9 ocul9 ꝺlectaṫ. cauſaṫ āt nox ab vmbꝛa
tre cui9 interpoſitio intercipit a nob ſolares
radios ⁊ īpedit ac tollit a nr̄is aſpectib9 viſū
ſolis. Eſt āt nox frigida ⁊ hūida q̄litatib9 hie
mis ſimilima. et iō quieti aīaliū ꝟtutū eſt cō
grua ⁊ opationi naṫaliū effectuū neceſſaria.
Vñ nox eſt tp̄s dormitōis et q̄tis vt ꝟtutes
q̄ ꝑ vigilias diurnas diſtracte ⁊ diſperſe fue/
rāt debilitate bñficio noctis q̄ſcāt ⁊ coadu
nenṫ. et ſic coadunate cōfortenṫ. Ne nox ꝓpṫ
ſolis abſentiā eſſ3 penit9 indecora ſtellaru3
fulgorib9 illuſtraṫ. vñ ex ſtellax motu noct3
tenebroſitas minoraṫ. ⁊ noctis curſus ⁊ ꝓ/
ceſſus diſcerniṫ aeris etiā nocturna dēſitas
tpaṫ. vt di. Albu. et iō in nocturnis tenebriſ
ambulātes vl' nauigātes de facili deuiāt ni
ſi eox vis ꝑ motū et ſydex ſitū dirigaṫ. oīs
infirmitas pl9 extēdiṫ generaliter nocturno
tpe q̄ꝫ diurno. ⁊ patiēs de nocte pl9 q̄ꝫ de die
aggrauaṫ. ꝑ gallox cantū finis noct3 pdici
tur. ⁊ aduēt9 luce diei pnūciaṫ. Nox etiā ſc̄m
excubias militares i q̄ttuor vigilātiū ordi/
nes diſtribuiṫ. vt di. Beda. Nā pmi vigilāt
i noct3 pcinio. ſecūdi iꝑticinio. tertij i media
nocte ſiue ipi9 noct3 intēpeſto. quarti i galli/
cinio. Omi eñ tpe in caſtris vigilāt et excu/
bāt. q2 ſp inueniūṫ qđ formidāt. vt dic idem
ſup Lu. xij. pter h̄ nox eſt ex ſe horroris et ti/
moris incuſſiua. fantaſmatū ⁊ illuſionū cō
tētiua. plēa eñ fantaſmata occurrūt dē nocte
q̄ꝫ de die. pl'es etiā occurrūt dormiētib9 de
nocte q̄ꝫ de die vigilātib9 fantaſie. ſic dr. mlt'
ta paſſa ſum ꝑ viſum ꝓpṫ ipm. Math. xxvij.
Nox etiā eſt ꝯdenſatōis et infectōis aer3 in/
ductiua. tanta eñ de nocte fit ex fumis. ⁊ va
poroſis exalatōib9 aeris imutatio ⁊ infectio
ꝙ vix animātia viuerēt niſi lūa et ſydera ſuo
motu ꝯ h9 malicia obuiarēt ſc̄m Albu. Nox
etiā eſt illox q̄ claritate diei occultanṫ mani
feſtatiua. ſydera eñ de die latēt. de nocte ꝓ
lucēt. Immūdox aīaliū eſt nutritiua Nam
aper et alie fere ſilueſtres de die i ſuis foue/
is ⁊ antris latitāt. de nocte vero ꝑ vineas et
agros euagari ñ ceſſāt Audacie ⁊ ſecuritat3
malefic3 ē ſep9 pſtatiua. Nā de die depꝛhēdi
timēt latrōces ⁊ fures q̄ nocturno tpe ad oē
flagiciū ſunt audāces vt di. Gre. hora tēpe/
ſtatis nocturna mora ꝑiclitantib9 i mari eſt
maxime nociua. q2 q̄n nox naufragiū patiē/
tib9 ſupuenit euadendi locus alicui vix oc/
currit. vt di. Gre. Totius medietat3 vite hu
mane eſt nox inſenſibiliter ꝯſumptiua. tātū
eñ tpis ꝯſumim9 dormiēdo de nocte q̄ntū
de die vigilando. vnđ nox ſubtrahit q̄ ad la
borem partem maximaꝫ vite noſtre. vt dicit
Galienus.

De ſabbato Caplm. XXV

s Abbatum eſt p̄cipuū ſeptimane fe
ſtum. qđ ad celebrandum iđo in die
ſeptimo fuit a dñō inſtitutum. quia
die ſeptimo requieuit dñs ab omī opere ⁊c̄.
Geñ. ij. Vñ apud hebreos ita ꝑualuit h̄ ſo/
lēnitas intantū ꝙ nullū opus ſeruile ſabba
tis fieri ꝑmittebaṫ. imo in ſabbatis ſeruis ⁊
ancillis et animalib9 et iumentis req̄es fieri
iubebaṫ. Ignis in domibus iudeox in ſab
batis nō accendebaṫ. Cibus in die ſabbati
neceſſari9 in die p̄cedente ꝑparabaṫ. Cultio
ribus indumentis ꝓpl'us in ſabbatis orna/
batur. Lautioribus cibis et epulis cōmu/
niter ꝓpl'us in ſabbatis vtebaṫ. Templū ora
tionis gr̄a plus q̄ꝫ in alijs dieb9 frequenta/
batur. Altaria ſacrificijs maiorib9 ⁊ oblati
onib9 pinguiorib9 ſp in ſabbatis cumulabā
tur. lex in ſabbatis ſp ꝓpl'is a ſacerdotib9 ex/
ponebaṫ in eox ſynagog3. Cant9 cū pſalmo
dia ſolēni9 agebaṫ. oīs diſcurſus ⁊ euagatio
ꝓpl'o ꝓhibebatur. Vnđ iter ſabbati ſpaciu3
tantūmodo mille paſſuū vocabaṫ. plus eñ
ambulare in ſabbatis illicitū putabaṫ ſicut
dicit gloſa ſup act9 apl'ox. Arma ſumere ni
ſi ſolū ꝓ defenſione leg3 nō ꝯcedebaṫ. vt p3
j. Mach. ij. In q̄ete igiṫ ſabbati q̄es animi
figurabaṫ violatox ſabbati ſine miſcdia īter
fici iubebaṫ. vt p3 in illo q̄ colligēs ligna in
ſabbato iubente dñō lapidibus fuit a popu
lo interfectus.

De neomenia. Ca. XXVI

n Eomenia idem eſt apđ hebreos qđ
noua luna. ⁊ erat ſolēnitas i kalēdis
mēſiū ad honorē dñi q̄ renouat om
nia inſtituta. Qđ eñ fecerṫ gētiles in princi
pijs mēſiū ad honorē diane et iunonis. fece
rūt hebrei in kalēdis menſiū ad honorē cre
atoris. Et iō ꝑncipia menſiū dicūṫ kalende
q̄ſi colēde vt di. Iſi. vel dicunṫ a calo grece
qđ eſt voco latine. q2 tubis ⁊ buccinis h̄ ſo/
lēnitas ꝑnūciabaṫ. et clangore buccine po/
pulus ad feſtū neomenie vocabaṫ Nec feſti
uitas multū fuit celebris ⁊ inſignis. ⁊ iō ſpi

ritualib⁹ hoſtijs honorabat᷑ ⁊ pp̄ls ad epulā dum ⁊ ꝯuiuandū in kalendis tubis ⁊ buccinis ſpecialiter inuitabat᷑.

De ſeptuageſima.
Capitulū. XXVII

S Eptuageſima eſt ſpaciū ſeptuagita dieꝝ q̄ extēdunt᷑ a dn̄ica q̄ dr̄ ſeptuageſima vſq3 ad ſabbatū paſce. et dr̄. ſabbatū in albis. In his aūt ſeptuagita dieb⁹ ſignātur ſeptuaginta anni q̄b⁹ filij iſrael captiui fuerūt in babilone. p q̄s ꝯtinue fuerūt ī miſeria ⁊ dolore. ſ3 accepta licētia a Ciro rege reuertebant᷑ finitis. lxx. annis cū gaudio et honore. In his āt ſeptuagita annis captiuitatis babylonice p̄figurabat᷑ totū temp⁹ vite nr̄e q̄diu culpe ſubdimur atq3 pene. Et iō culpa p̄mi hoīs cum pena ſibi inflicta legit᷑ in eccl'ia in p̄ma dn̄ica qn̄ ſeptuageſima inchoatur. Uñ in ſignū p̄ntis miſerie cantica leticie ſubticent᷑. nuptie et coniugia donec tranſeat paſca ſuſpendunt᷑. In paſca autem alleluia cum alijs iocunditat̄ꝭ canticis reſumitur. q2 p paſſionē xp̄i ſeruit⁹ hūani gener̄ꝭ relaxatur. Pena tñ adhuc remanet. et ideo ī ſeptimana paſcali cantat᷑ ḡduale cum all'a. remanente adhuc pena. quia adhuc cū ſpirituali leticia quā h3 eccl'ia p remiſſione culpe. remanet q̄dam triſticia. ſic ppl'us iſrabeliticus de ſua reuerſione libera in hieruſale3 multū exultabat. ſed nihilomin⁹ p difficultate itineris plurimu3 laborabat. Sic nos tendentes ad patriā gaudem⁹ p grām nr̄e redemptōis. ſed adhuc lugem⁹ p peccat̄ꝭ. Cū autem vite p̄ſentis ſeptuageſima fuerit adīpleta. tunc fulgebim⁹ in albis in agni p̄ntia. Et ideo ſabbato in albis cātat᷑ duplex all'a. q2 finito labore vite p̄ntis cum p̄uenerim⁹ ad eterne quietis ſabbatū gaudebim⁹ ſtola duplici nobis tūc t̄pis reſtituta. In ſignum miſerie vite p̄ntis cātatur in introitu miſſe Circūdederunt me. ⁊c̄. Pro ſpe autē reuerſionis inuitamur ī epiſtola ad currendū in ſtadio et ad laborandū in vinea domini ſabaoth docemur in euangelio. Hec omnia ex ſumma et ſententia Johānis beleth ſunt extracta. Cuiuius autoritas in eccleſia ſolēnis eſt maxime in officijs eccleſiaſticis ordinandis.

De q̄nquageſima Ca. XXVIII.

Q Uinq̄geſima q̄ſi q̄nquies decem eſt vocata. et ſignificat temp⁹ remiſſionis ſ̄m expoſitōnem ip̄i⁹ Johannis beleth᷑. Nam annus q̄nquageſim⁹ dicebat᷑ ann⁹ iubileus. q̄ apud hebreos fuit ſūme celebris et feſtiuus. Annus eñ fuit reuerſionis p̄ſcptoꝝ. remiſſionis debitoꝝ. reſtitutionis p̄ditoꝝ. Incipit autem q̄nquageſima i dn̄ica tertia a ſeptuageſima et finitur in dominica reſurrectōis. Significat eñ ſtatu3 gratie ad quā reſtauramur mediāte b̄n̄ficio penitentie Unde et ieiuniū eccl'ie incipit in medio q̄nquageſimalis ſeptimane. ⁊ tūc frequenti⁹ q̄nquageſimū pſalmū q̄ eſt penitentialis recitamus in diurno officio. in ſingulis fere horis pſalmus ille penitentialis qui Miſerere mei de⁹: intitulat᷑ repetitur. Obſeruatio anni q̄nquageſimi q̄ dicebatur ī lege iubileus incipit ſ̄m hebreos ante legem ſc3 a temp̄e Abrae. q̄ liberauit Loth nepotem ſuum q̄ tunc temp̄is fuit annoꝝ q̄nquaginta. Et ideo ab illo temp̄e int᷑ filios abrae ſeruabatur. quod procedente temp̄e ſub lege p̄pter myſterium approbabatur. vt3 ī numeris.

De quadrageſima.
Capl'm. XXIX

Q Uadrageſima eſt t̄ps q̄dragita dierū. vt dicit Jo. incipiēs a p̄ma dn̄ica q̄drageſimali. et ſe ꝑtēdit vſq3 ad domini cenam in qua dn̄s noſter noui teſtamēti ſacrificiū inchoans panē angelico nos réfec. in quo nobis ſignat᷑ ꝙ q̄ quadrageſimā penitentie vel p̄ntis vite ſp̄ualiter p̄egerit diuine ꝯtemplatōis ſocietate finaliter p̄fruet᷑. Eſt aūt quadrageſima t̄ps militie chriſtiane in quo acrius contra vicia dimicamus. Nūc eñ dieꝝ numeꝝ ad noſtrā aſſūmim⁹ militiā. non ſolum p exemplū Moyſi ⁊ Helye. ſed etiam p imitatōem Jeſu chriſti qui tot diebus legit᷑ ieiunaſſe. Bene autē ſub h̄ numero ieiunam⁹. Nam pro eo ꝙ cōſtat ex denario quater in ſe reuoluto decalogum ſub denario et euangeliu3 ſub quaternario rep̄ntat. quib⁹ armis ſp̄ualibus noſter aduerſarius ſupatur ⁊ terra viuentiū iure hereditario poſſidetur. ſicut terra p̄miſſionis finita quadraginta annoꝝ pugna in deſerto filijs iſrael ꝯcedebat᷑. Fructus etia3 militie noſtre oſtendit᷑ ſub h̄ numero. Nam q̄dragenarius collectis partib⁹ ip̄m diuidentib⁹ p̄ducit numeꝝ q̄nquagenariū. q̄ numerus remiſſionis debitorū et hereditatis amiſſe reſtitutōem ſignat. Ex q̄ oſtendit᷑ ꝙ dimicādo ꝯtra vicia remiſſione3 ꝯſequimur petōꝝ

et heredes efficimur bonoꝝ eternoꝝ. In hoc
enim nūero vite nr̄e decimas et pmicias dn̄o
ꝯſecram⁹. Nam ꝑ decima.ccclx. dieꝝ ieiuna
mus.xxxvj. dies ꝑ decima.vj. dieꝝ ⁊ horarū
q̄ reſidui ſunt de anno integro vnū diē vt in
ſūmo ſoluat̄ dō ꝑ decima ānī.xxxvij. ieiuna
biles.⁊ tres dies de ieiunio q̄tuoꝛ tpm ꝑ pꝛi/
micijs offerūt̄. Docāt facim⁹ vt offerentes
deo pmitias nr̄i tpis in fide trinitat̄ ⁊ deci/
mas in cōpletione decalogi p fidē ⁊ bonos
moꝛes pmogenitoꝝ dignitatē ⁊ etn̄e felici/
tatis denariū aſſeq̄mur. Et qꝛ q̄drageſima
eſt tps militie.iō et in euāgelio agit̄ de mili/
tia ⁊ victoꝛia ipſi⁹ xp̄i. In tractu ꝟo q̄tuoꝛ i/
pugnationū ⁊ tēptationū genera demōſtrā
tur. quaꝝ pꝛima eſt leuis et occulta.ſ.timoꝛ
nocturn⁹.ſcd̄a eſt leuis et manifeſta.ſ.ſagit/
ta in die volās.tertia eſt ḡuis ⁊ manifeſta.ſ.
occurſus demonij meridiani.q̄rta eſt ḡuis
et occulta.et hoc eſt negociū i tenebꝛis ambu
lās. Contra iſtas itaq̧ multiplices īpugna
tōnes munimur ſpūali armatura.ad quam
nos inſtruit aplus in epl'a et inuitat vbi dic
Exhibeam⁹ nos ſic dei miſtros ꝑ arma iu/
ſticie ꝟtutis dei ⁊c. Int̄ oīa āt tpa ānī tps
q̄drageſimale magis ē nobile ⁊ inſigne. Eſt
enim tps reuiuificatiōis.qꝛ terra q̄ in hyeme
videbat̄ quaſi moꝛtua tpe q̄drageſimali re/
uiuiſcit ⁊ vireſcit. Item tps eſt renouatōis.
Nam terra herbis et floꝛibꝫ ⁊ arboꝛes frōdi
bus renouant̄ et oꝛnant̄. Item tps eſt im/
pꝛegnatōis ⁊ fecūdatōis.qꝛ tūc ꝟi⁹ generati
ua i aīalibꝫ ⁊ plātis maxie viget. vn̄ tūc pul/
lulāt ⁊ germināt terrenaſcētia vniuerſa Itē
tps eſt nidificatōis ⁊ pullificatōis. vn̄ turtu
res ⁊ ciconie et alie volucres q̄ aberant tota
hyeme tpe ꝟnali adueniūt ⁊ ad nidificandū
ſolicite ſūt. Itē tps ē medicine ⁊ purgatōis.
qꝛ tūc maxie moueſt hūoꝛes i coꝛpe ad exeū
dū.⁊ iō tūc eſt tps ꝯgruū medicie Itē tps ē
lucri et negociatōis.tūc eni arabil' eſt t'ra et
mare nauigabile.et iō ſolēt hoīes ꝟnali et q̄
drageſinali tpe ob ſpem lucri ad diuerſa ne
gocia ſe mouere. Itē tps eſt reſecatōis ſup/
fluoꝝ ⁊ amputatōis.⁊ iō in q̄drageſima am
putant̄ vites ⁊ alie arboꝛes q̄ a ſupfluis exo/
nerant̄ Itē tps eſt lacrimatōis vineaꝝ inci/
ſaꝝ ⁊ germinatōis. Nā humoꝛ q̄ erat ſupflu
us in radice euapoꝛat.et diſtillādo ſe euacu
at inciſa vite. ꝟt⁹ etiā germinabil' tūc erūpit.
⁊ ꝑ diuerſas ptes i ꝓpagine ſe oſtēdit. Item
tps eſt ſeminatōis ⁊ inſertōis.qꝛ circa q̄dra
geſimā ſemīa t're cōmittūt̄.⁊ ſurculi i arboꝛi
bus inſerūt̄. Itē tps eſt roꝛis ⁊ pluuial' irri/
gatōis.tūc eni oꝛiūt̄ pliades ⁊ alie ſtelle im/
bꝛifere.q̄ ſūt cauſa roꝛis et pluuie ad iactoꝝ
ſeminū irrigationē ⁊ nutrimentū.vt di. Al/
bu.et Beda. Itē tps eſt deambulatōis ⁊ ꝑ/
egrinatōis.qꝛ tūc eccleſie ⁊ ſctōꝝ limina ma
xime frequentant̄.

De paſcate. Capl'm. XXX

Paſca grece paſſio dr̄ latine. a patin
qd̄ eſt pati. hebꝛaice ꝟo idē eſt quod
trāſit⁹.eo q̄ i paſca iudeoꝝ agn⁹ imo
labat̄.aſſus comedebat̄.et nihil ex eo vſq̧ de
mane derelinquebat̄.qd̄ comedi nō potuit
igni cremebat̄.cū feſtinatōe ⁊ lactucis egre
ſtibꝫ ⁊ panibꝫ azimis comedebat̄.ab incircū
ciſis ⁊ immūdis comedi ꝓhibebat̄.accincti
fuerūt hebꝛei et pedibꝫ calciati qn̄ ab eis co/
medebat̄.in manu manducantis agnuȝ ba
cul⁹ tenebat̄.ſanguine agni linitis domoꝝ
poſtibꝫ ꝟt⁹ exterminātis angeli coercebatur
quia nō habuit poteſtatem nocendi vbi do
moꝝ poſtes cū ſupliminaribꝫ fuerūt tunc li
niti. In comeſtione agni immolati trāſeun
te dn̄o ꝑ egyptū egyptioꝝ ꝓpl's ꝑcutiebatur
ꝓpl'us ꝟo hebꝛeoꝝ ab egyptioꝝ crudeli do/
minio liberabat̄. Unde ex eo q̄ pmogenita
egyptioꝝ interficiebant̄ hebꝛeoꝝ pmogeni/
ta ſanctificabant̄. Poſt comeſtionē ꝟo agni
ꝓpl'us pcedēte colūna ignis ⁊ nubis illeſus
ꝑ mare rubꝝ de egypto educebat̄. Pharao
aūt ipſos pſequēs cum toto ſuo exercitu p̄/
ceps in medijs fluctibꝫ ſubmergebat̄. Tan
dem in fine cum hymnis et canticis ꝓ ſua li
beratōe et hoſtiū ſubmerſione gr̄aꝝ actōes
dn̄o ſoluebant̄. Hec oīa in Exodo ꝑ oꝛdi
nem ꝯtinent̄.c.xij.xiij.⁊.xiiij. Et ideo in me/
moꝛiā interfectōis egyptioꝝ et liberatōnis
hebꝛeoꝝ inoleuit ꝯſuetudo vt ſp de duobus
damnādis ad moꝛtē vn⁹ in paſca iudeoꝝ in
terficeret̄.et alter liber dimitteret̄. vtȝ Mat
thei.xxvj. Iſtud aūt paſca iudeoꝝ exemplū
fuit ⁊ figura paſce xp̄ianoꝝ in q̄ mediāte ſā/
guine agni immaculati q̄ abſtulit pctā mū
di oēs electi a ſeruitute demonū ſunt re/
dempti.ꝑ quē verū faciūt tranſitū de carne
ad ſpm̄.de veteri homie ad nouū.de vmbꝛa
ad lucem.de mūdo ad celū.de figura ad ve
ritatē.de ſeruitute ad gl'e filioꝝ dei liberta/
tē. Et ideo dies paſcalis eſt tps leticie et ex/
ultatōis.temp⁹ nouitatis ⁊ renouatōis.tps
puritat̄ et iocūde refectōis.qꝛ reſurrectōis

filiȷ̃ epulãť nõ in fermẽto veteri malignitať
ſʒ poti⁹ in azimis ſinceritať ꝛ ꝟitať. Noſtrũ
aũt paſca ſp̱ in die dñico celebram⁹ ꝟno tp̱e
luna adhuc plena. Jn dñica aũt ſp̱ celebra/
mus ꝓpť reuerẽtiã dñice reſurrectõis. nõ au
tẽ ſp̱ celebrã⁹ in .xv. luna cũ iudeis ne iudai/
ʒare videamur. Noſtꝝ inſup̱ paſca large ſũ/
ptũ ad mľta ſe extẽdit. ꝛ ꝑmo ad diẽ ĩ ramis
palmaꝝ. qδ vulgariť paſca floridũ δꝛ. eo ꝙ ĩ
illo die florẽtes arboꝝ ꝛ virẽtes ramos ĩ ma
nibꝫ gerim⁹. qꝛ dñs illo die ꝓceſſionaliť cũ
ramis arboꝝ eſt ſuſcept⁹. Hec dies ẽ ꝑuile
giata ĩ ħ ꝙ filiȷ̃ iſrael illo die ſub ioſue trãſi/
to iordane ſicco veſtigio terre intrauerãt ter
minos ꝓmiſſiõis ꝛ comederũt de frugibꝫ ťre
Chanaan. ꝛ ſtatim defecit mãna q̃ aliti fue
rũt in deſerto q̃dragita annis. vtʒ Joſue. ȷ̃.
Jn eodẽ etiã die ſiĉ tũc erat dies palmarũʒ
eiecit dñs δ tẽplo emẽtes et vẽdẽtes poſtꝙ̃
a turbis cũ ramis palmaꝝ et oliuaꝝ hono/
rifice eſt ſuſcept⁹. Ad paſca etiã ꝑtinet dies
cene q̃ ſᷓm Johannẽ beleth in q̃tuor eſt ꝑui
legiata. in penitentiũ ad eccleſiã redeuntiũ
reconciliatiõe. q̃ em̃ in die cineꝝ ab ecclia ꝑ
iuſticiã excluduntť in die cene ꝑ miſcδiaʒ in
ſinum eccleſie recipiuntť. et iδo in q̃nta feria
fecit dñs ex aquis piſces et volucres. parteʒ
em̃ remiſit gurgiti. ꝑtem leuauit in aera. q̃a
dñs malos in carnalibꝫ delectãtes ſeparat
a bonis in celeſtibꝫ glorificatis. Secundũ
ꝑuilegium ꝯſiſtit in veteris ſacrificiȷ̃ termi/
natione et viuifici ſacramẽti altaris inſtitu/
tione qñ carnalis ritus in celeſtem ꝛ ſpũalẽ
ritũ eſt mutat⁹. Tertiũ ꝑuilegiũ ꝯſiſtit in ſa
cre vnctionis ꝛ chriſmatis ꝯſecratiõe. tũc ei
ab ep̃o oleũ cathecuminoꝝ ꝛ infirmoꝝ quo
paruuli baptiſandi inunguntť inťſcapulas
ꝛ in pectore. infirmi inungũť in organis ſen
ſuum morte iam appropinq̃nte conſecratur
Eodem etiã die cõficiť criſma ex oleo ꝛ bal/
ſamo quo ꝑuuli criſmantť a minori ſacerdo
te in vertice. a maiori. ſ. ab ep̃o in frõte videli
cet in ꝯfirmatõe. Quartũ ꝑuilegiũ ẽ in mã/
dati dñici rep̃ſentatõe. et ħ fit in pedũ ablu
tione. in paupeꝝ refectione. in altariũ denu
datione. et eoꝝ expiatiõe. Eſt igiť dies cene
dies reconciliatõis. trãſſubſtantiatõis. ꝯſe/
crationis ſiue vnctionis. dies refectõnis et
ablutionis. Ad paſcha noſtrũ inſup̱ ꝑtinet
dies paraſceue. et δꝛ bona ſexta feria. quia ĩ
ea dñs eſt paſſus. a cui⁹ paſſione om̃es ſexte
ferie habende ſunt in reuerentia et honore
Celebratť aũt dies paraſceue cũ triſticia et
merore ꝙ̃uis alioꝝ ſanctoꝝ paſſiones cum
gaudio celebrem⁹. qꝛ ſancti poſt martiriuʒ
euolant ad celũ. xp̃s ꝟo deſcendit ad ĩfernũ.
ſed qꝛ fregit tartara et ſanctos eduxit. et ter/
tia die reſurgẽs viuũ ſe oſtendit Jdeo tunc
maxime gaudem⁹ vt dicit idem Johannes
beleth. Hui⁹ diei ꝑuilegia fuerũt xp̃i immo
latio. inferni dep̃datio. morť ſup̱atio. ꝛ de/
monis q̃ mortis habebat imperiũ humilia
tio. paradiſi apertio. hoĩs redemptio. ſcꝑtu
rarũ reſeratio ſiue manifeſtatio. oĩm figura
rum ꝯſummatio. et ideo in cruce dixit xp̃s.
Cõſummatũ eſt. Ad paſca quoqꝫ pertinet
ipſi⁹ vigilia q̃ antonomatice ſabbatũ ſanctũ
appellatť. qꝛ in illo ſabbato xp̃s q̃ eſt ſanctus
ſanctoꝝ ꝑ totũ diẽ in ſepulcro q̃euit Jn hac
em̃ die ignis nou⁹ acq̃riť bñdicitur ꝛ ad ac/
cendendũ paſcalem cereum cuſtodiť. deide
paſcalis cereus erigiť et a diacono bñdiciť
ꝛ accendiť. cui thus in forma crucis impri/
mitur. deinde lectionibꝫ lectis ad ꝯſecratõʒ
fontis ꝓceſſionaliter accediť. ꝛ ꝯpleto bap/
tiſmo ad celebratõneʒ miſſe reuertiť ꝛ rediť.
Totũ ãt diei officiũ ſub breuiſſimaꝝ veſpe
raꝝ compẽdio terminatť. vt nõ neophici ad
diuinũ officiũ inconſueti tedio afficiantur.
tota etiam ſeptimana paſcalis celebris eſt et
ſolennis. cui⁹ finis in ſabbato in albis termi
natur qñ allľa duplicatť. Signat em̃ futurã
ſanctoꝝ glorioſam reſurrectõem. in qua du
plici ſtola electi decorabuntť. de quibꝫ diciť
in Apoca. Ambulabũt mecũ in albis quo/
niã digni ſunt.

De penthecoſte.
Capľm. XXXI.

PEnthecoſte fuit feſtũ ſolenne apud
hebreos ſicut eſt moderno tp̱e q̃ ad
nos. Et eſt dies q̃nquageſim⁹ a pa/
ſca. ſicut em̃ iſraelitic⁹ pp̱ľus q̃nquageſimo
die q̃ paſca celebrauerũt in rameſſe venerunt
ad montẽ ſyna ꝛ legẽ ſuſceperũt. vtʒ Exo. xix.
Jta q̃nquageſima die a paſſione xp̃i datus
eſt ſpũſſanct⁹ apľis ĩ linguis igneis vt facũ/
di eſſent in om̃i genere ſermonis. ꝛ feruidi ĩ
amore caritať. Dĩ aũt penthecoſte a penta
qδ eſt q̃nqꝫ ꝛ coſtes qδ eſt decẽ. qꝛ q̃nqꝫ de/
cades dieꝝ a paſca ad pẽtecoſtẽ inťcurrũt
et diſtinguuntť ꝑ ſeptẽ ſeptimanas ꝓpť ſepti/
formẽ grãʒ q̃ in aduentu ſpũſſancti credẽti/
bus eſt collata. Temp⁹ aũt circa pentheco/
ſten eſt temp⁹ militie et ſtrenuitatis. tunc em̃

noui tyrones militie cingulo ſeu gladio ac/cingunt. Eſt etiā tps mūdicie ⁊ ſiccitatꝭ. ſole eīn tre ſupficiē tūc forti⁹ calefaciēte hūoꝝ ꝯſumit ſupfluitatē ⁊ lubricitatē. et ſic īducit mūdiciā ꝑ ſupinductā ſiccitatē. Itē tps le/ticie et iocunditatꝭ. tūc eīn aues ⁊ animalia in maximo amore viuūt. Item tps viroris ⁊ amenitatis. tunc eīn pcipue herbe virent et ſilue tūc frondent Itē tps odoris ⁊ ſuauitatis. nam flores hortoꝝ nemoꝝ ⁊ pratoꝝ ſuā redolentiā vndiqꝫ tūc diffūdūt. Itē tps eſt dulcoris ⁊ ſuauitatꝭ ⁊ ſaporoſitatꝭ. nā calor celeſtis tūc tpis hūiditatē in floribꝫ digerit ⁊ in dulcedinē alterat et ꝯuertit. ⁊ iō tps eſt mellificationi ꝯgruū. ꝓpt qḋ apes tūc precipue frequētant herbas et arbores ꝓpter flo/res vt di. Ariſt. et etiā longe puri⁹ et dulci⁹ eſt mel quod colligitur tpe vernali ꝙ qḋ acquirit tempe autūnali. Itē tps maturitatiſ In calidis eīn regionibꝫ circa pentecoſten inſtat meſſis tps. Et iō vocat in libro nūeroꝝ temp⁹ nouaꝝ frugū. qꝛ in feſto pentecoſtes panes ex nouis frugibꝫ dn̄o offerri pci/piebantur. Item tps eſt paſcue et ſatietatis Nam tunc graminibꝫ et herbis abundāt loca oīa paſcuoſa Et ideo tam equi ꝙ alia aīantia ꝓpter nouaꝝ herbaꝝ abundantiam impinguant. Item temp⁹ eſt audacie et animoſitatis. nam ex feruenti impſſione calorꝭ ſolaris colera tunc incendit. ex cuius accenſione circa cor ira ⁊ audacia in animalibus concitatur. vnde illud tempus regibus eſt magis ꝯſuetū vt tūc iubeant moueri prelia ꝯtra hoſtes.

De ſcenophegia Capitulū. XXXII.

Scenophegia eſt feſtiuitas hebreoꝝ. q̄ tabernaculoꝝ fixio dicebat. q̄ celebratur in memoriā expeditionis q̄n recedentes de egypto in tabernacul' mora/bāt. vt di. Iſi. vnde ſcenophegia dꝛ a ſcenō grece qḋ latine dꝛ tabernaculū. Hec ſolēnitas ſemꝑ in ſeptēbri celebrat. qꝛ collectꝭ frugibus de omnibꝫ decimas dn̄o obtulerunt et leticie ac gaudio tūc ſpecialiter vacauerūt. Frondibus et ramis domos ſuas ornaue/rūt fructus arboris pulcerrime et ſuauis. i. poma cedri in manibꝫ portauerūt. In decimo aūt die eiuſdem menſis triplex feſtū eo/dem die celebrauerūt. ſ. expiatōis. afflictōis ⁊ ꝓpiciatōis. Nam eodem die ſumm⁹ ponti/fex intrauit cū ſanguine vitule rufe et expia/uit ſanctaſanctoꝝ. et iō dꝛ dies expiationis Eodem die ieiunabat ꝓpl'us pro reatu vituli in deſerto. et idō vocabat dies afflictōnis Dies ꝓ vocabat dies ꝓpiciationis. quia ta/li die audierūt dominū ſibi placatum fuiſſe et ꝓpicium ſuꝑ tranſgreſſione vituli idolatre in deſerto.

De encenia Ca. XXXIII

Encenia eſt noui templi dedicatio. cenon eīn grece nouū dꝛ latine Hanc ſolennitatem iudei diuerſis tempo/ribꝫ celebrabant ſm ꝙ diuerſis tempib⁹ vel nouū templū edificabat vel edificatum de nouo repabat. ſicut Iudas machabe⁹ legit templum dedicaſſe ⁊ renouaſſe. i. Macha. iiij. dedicationis etiā feſtū tenet eccl'ia. Cū eīn eps eccleſiā circuit aqua bn̄dicta eccleſiam aſpergit alphabetū duplex trāſuerſaliter ꝑ pauimentū ſcribit. parietes ſignat criſmate et linit. thus et thimiama ꝑ q̄nqꝫ ptes altaris comburit. reliquias includit. alta/ria ornat et veſtit. emunitatē et ꝓuilegia im/pendere conſueuit.

Incipit liber decimus de materia et for/ma.

Completo tra/ctatu de ꝓprietatibꝫ tempis ⁊ partium eius. agendū eſt de inferioribꝫ rebus et materialibꝫ creaturis. de elemētꝭ ſcꝫ et eoꝝ q̄ ex elementis materialiter compo/nunt. Sūt autem materia et forma omnis rei corpalis pncipia. vt dꝛ in libro de vnita/te. Materie autē et forme puatio nihil aliḋ eſt niſi toti⁹ rei deſtructio. et eſt materia contraria vnitati ⁊ ei diſſimilis. vt dicitur ibidē Materia autem quanto eſt natura ſubtili/or et ſublimior. tanto ad ſuſceptiōem forme eſt habilior. q̄nto vero eſt compactior ⁊ ter/reſtrior et a natura celeſti remotior. tanto ad ſuſceptōem impreſſionū formaliū eſt debilior. vt dꝛ in li. de q̄nqꝫ ſubſtantijs. et ħ hꝫ ꝓprium materia ſicut ibidem dꝛ. ſcꝫ ſuſcipe formā et nō ſuſcipi. retinere et non retineri. Principiū autē diſtinctionis diuiſionis et alienationis in rebus generabilibꝫ et numerationis eſt materia. vt dꝛ. vij. metha. q̄a ge/nerās nō differt a generato niſi ſm materiā et ideo vbi eſt generans ſine materia. ibi eſt ſubſtantialiter idem generans et generatū

in ſuba ⁊ naka vt in diuinis. Materia ei eſt
cā indiuiduatõis reꝝ. vt di. Arſ.iiij. metha.
qꝛ diuiſio ſpẽi p indiuidua eſt ſm materiã ⁊
nõ ſm formã. Itẽ materia ꝓpria appropriat
ſibi formã ꝓpriaꝫ. vt dꝛ. x. metha. vñ ſm ſub/
ſtantiã ⁊ eſſe ſub vna forma eſt vna materia.
⁊ ſub pluribꝫ plꝛes. Itẽ. iiij. phiſicoꝝ. Cauſa
q̄ntitatꝭ ꝯtinue ⁊ infiniti eſt materia. ſubiec/
tũ eñ ꝯtinuitatꝭ ⁊ q̄ntitatꝭ diuiſio eſt mate/
ria. ꝓpt qđ accidẽs nõ pt diuidi niſi ſm diui
ſionẽ ⁊ q̄ntitatẽ ſubiecti. Itẽ materia infini
ta dꝛ. vel qꝛ diuiſibilis eſt in infinitũ. vel q̄a
hꝫ appetitũ ad infinitas formas. Et iõ ꝓpter
indeterminatõꝫ ſuoꝝ appetituũ ⁊ inclinatio
nẽ ad formas infinitas dꝛ infinita. et non ꝙ
eiꝰ ꝟtus ſit infinita nõ limitata ſcꝫ neqꝫ coar
tata ſic ꝟtꝰ eſt diuina. Et iõ dic̄ Plato ꝙ ma
teria fluit in infinitũ niſi forma ſiſtat fluxuꝫ.
⁊ iđo corpa q̄ mł'tũ hñt de materia ⁊ paꝝ de
forma creſcũt multũ. vt pꝫ in arboribꝫ. et iõ
oſſa paꝝ hñt ſenſibilitatꝭ. qꝛ multũ hñt ma/
terie ⁊ terreſtreitatꝭ vt di. Auicẽn. Latet au
tem in materia potẽtia q̄dam actiua que eſt
forma incõpleta. et h̄ potẽtia eſt cõis duobꝫ
ꝯtrarijs. vñ qñ illa potentia ducit̄ ad actuꝫ
vniꝰ forme. appetit ſtatim eſſe ſub forma cõ/
traria. vt iſta potẽtia q̄ cõiter ſe hꝫ ad frigi
dũ ⁊ calidũ qñ actualiter eſt ſub frigido ſta
tim appetit eſſe ſub ꝯtrario. Vñ nulla forma
corruptibiliũ ⁊ generabilium pt ſufficiẽter
complere potentiã actiuaꝫ in materia q̄n ſp
appetat impleri p aliam formã. Illa autem
forma cũ ſit diſparata nõ poteſt induci niſi
p corruptõem forme p̄ſentis. ſm ꝙ ꝙ virtus
agentis immiſſa corrumpit p̄ſentem ſic exci
tat formã actiuã ad formaꝫ ꝯtrariam. ⁊ dat
ei paulatim cõpletiꝰ eſſe donec fuerit ſub eẽ
cõpletiſſimo illiꝰ forme. Has et multas ali/
as ꝓprietates hꝫ materia quas eſſet h̄ ſuper
fluum recitare. quere tñ ſup. li. viij. de boni
tate mundi.

De forma Ca. I

Hx iam recitatis ꝓprietatibꝫ materie.
relucent ꝓprietates ipſiꝰ forme q̄ ſm
Ariſto. in li de q̄nqꝫ ſubſtãtijs. eſt q̄i
lumen vnicuiqꝫ pulcritudinẽ eſſentiã et ſig/
nũ tribuẽs. Forme aũt lumen materie infu
ſum deſcendendo fit debile ⁊ obſcurum ſm
materie capacitatẽ. Eſt aũt forma differen/
tia q̄ differt aliq̄d ab aliq̄. vt dicit idẽ. For/
ma aũt alia eſt eſſentialꝭ alia accidentalꝭ. Eſ/
ſentialis forma eſt illa q̄ adueniens materie
pficit eam ⁊ ſecũ ꝯuenit ad rei aliqꝰ pfectõꝫ.
qua poſita res ponit̄. et q̄ deſtructa nihil de
rei ſuba inuenit̄. vñ. iij. phiſicoꝝ dꝛ. Forma
cũ materia eſt cã oĩm accidentium. Forma
etiam accidentalꝭ nõ pficit res neqꝫ facit eas
ſic dꝛ. viij. metha. ſꝫ q̄libet forma accidenta
lis indiget forma ſubſtãtiali q̄ eſt cauſa for/
me accidentalis. Forma ꝟo omnis ſimpli/
cior eſt et actualior et nobilior materia. Et
ideo ſm Ariſt. li. de animalibꝫ. Forma ſe hꝫ
p modum viri. quia poteſt informare mł'tas
materias. ſicut vir poteſt fecũdare mł'tas fe
minas. Unde ſm exigentiã forme que ẽ im
p̄menda materie oportet materiã diſponi ⁊
p̄parari. quia ſi de materia terre debet fieri
ignis oportet vt terra ſubtilietur ⁊ depuret̄
et ſimplicior fiat. Si ꝟo econuerſo tũc econ
uerſo. Eſt autem forma materie manifeſta/
tiua. nunq̄ eñ poteſt ſenſu videri mat̄ia ni/
ſi ſubſtantiali vel accidentali forma ſit im/
buta. aut p viam p̄uatõis ſic videt̄ tenebra vi
dendo nihil. et ſicut audit̄ ſilentiuꝫ non au/
diẽdo ſonũ. vt di. Calcidius ſup Pla. et cõ
mentator ſup p̄mũ methaphiſice dic̄. Ma/
teria ẽ cauſa quare male videmꝰ res creatas
vnde nihil eſt cõmuniꝰ ⁊ generaliꝰ. et tamen
nihil ignobiliꝰ q̄ꝫ ſit materia. qꝛ nunq̄ videt̄
ſine forma. nec etiã poteſt videri forma niſi
cũ materie actu ſit ꝯiũcta. vbi ꝟo plus eſt de
forma ibi minꝰ eſt đ mat̄ia ſic dꝛ. iiij. metha.
et ecõuerſo vbi plus eſt de materia ibi minꝰ
eſt de forma. et eſt res magis groſſa et impu
ra. magis ignobilis et obſcura. q̄nto a nobi
litate forme amplius eſt remota. Formarũ
autem alia ſp̄ũalis alia corpalis. Corpalis
vero alia celeſtis alia elementaris. Forma
autem celeſtis eſt ita actiua ꝙ complet totũ
appetitum materie ſue. et ideo ꝓpter p̄ſentiaꝫ
ſue forme complentis totaliter et pficientis
celeſtem materiã ſubſtantia celi non poteſt
deſtrui vel corrumpi. ſed potius per formaꝫ
ſuã que in ſuo actu pfectiſſima eſt in eſſe per
petuo ꝯſeruari. Forma vero elementarꝭ nõ
poteſt complere tantam potentiaꝫ materie
ſue nec eiꝰ pficere appetitũ. et iđo relinq̄t illiꝰ
potentie materialis aliq̄d incõpletũ. propt̄
qđ ſemper appetit nouam formam. et iđo ta
lia corpora ſunt ſemper corruptibilia q̄ ad
potentiã. et etiam ſepiꝰ quo ad actum. Quã/
to eñ forma eſt nobilior ⁊ ſp̄ũalior et a cõdi
tionibꝫ materie ſeparata magis et abſtracta
tanto eſt actualior et virtuoſior. vt patet in

itelligētijs ꝗꝝ ſuba nō dependet a maťia: ſic dr in .iij. de aīa. In hñtib⁹ materiā ñ eſt itellect⁹ Uerūtñ angelos nō hīc in ſua forma materiā nō affirmo. ſʒ ſiue angeloꝝ eſſentia ſit ex ſpūali materia ꝛ forma ꝯpoſita. ſiue ñ. ħ ꝓ certo teneť ꝙ eoꝝ ſuba reſpectu reꝝ corporaliū ſimpliciſſima ē ꝛ actualiſſima ſicut forma ſpūaľ actualior ē ꝙ̄ forma corpaľ. vt dī. Albu. vñ reſpectu maťie nobiľ ē forma cuiuſlibʒ mixti. nobilior ē forma elemēti nobiliſſima āt eſt forma corpis ꝗnti ſiue celi. ſʒ oēs iſtas formas incōpabiliť ī nobilitate. et actualitate ſpūaľ forma ſiue ſit ī āgelo ſiue ī aīa ꝑexcellit. Et ħ de ꝓpetatib⁹ forme ꝛ materie prout ad ħ opuſculuʒ ꝑtinet dicta iam ſufficiant.

De elemento Caplm. II

Elementū ſcḋm ꝯſtan. eſt ſimpla ꝛ minima corpis ꝯpoſiti ꝑticula. Minima āt dr ꝗ ad nos. qꝛ ſēſu nō ꝑcipiť. Eſt em̄ ꝑticula mīma ꝛ vltia in corpis reſolutōe ſic fuit in ꝑma ꝯpoſitōe. Dī āt ſimpla. nō qꝛ ſimplex ſit elemētū ſine ꝯpoſitōe aliq̄. ſʒ qꝛ nō hʒ ꝑtes aliqs ꝯponētes ſpecie ꝛ numero differentes. ſic aliq̄ corpa ꝗ ſūt mixta. vtʒ ī metallis ꝗꝝ ꝑtes differūt. Pars eñ ꝗdaʒ ē aer. ꝗdā ťra. ꝛ ſic de alijs. ſʒ ꝗlibʒ ps ignis eſt ignis. ꝛ ſic de ceterꝭ. Dī āt elemētū ꝗi ilemētū ſcḋm Iſi. ab ile. eo ꝙ oīm corpoꝝ ſit materia ꝛ ꝗi ꝑmitiuū fūdamētū. et ſcḋm aliqs dr ꝗi elenamētū ſiue alimentū. eo ꝙ oīa corpa alunť elemētarib⁹ ꝗlitatib⁹ ꝛ augmentātur. Sūt āt ꝗtuor elemētares ꝗlitates. ꝗrū due ſūt actiue. ſ. caliditas ꝛ frigiditas. et due paſſiue. ſ. ſiccitas ꝛ hūiditas. ꝗꝝ ꝯueniētie ꝛ differētie ſup⁹ ī ꝗrto libro plani⁹ deſcribūť. ꝗre ibi. Inť ꝗlitates āt elemētares ꝯrietas ē ꝛ repugnātia rōne ꝗꝝ ad inuicē agūt ꝛ patiūť: et generanť ꝛ corrūpunť. ꝗtūcūꝙ̄ āt ad inuicē ꝯrianť ꝑ influētiā tñ celi ꝛ planetaꝝ virtutē ꝯcilianť in ſuis effectib⁹ ꝛ ad ꝯcordiam reducūť. ꝛ iō ꝗdā mirādo naťe nexu ꝯiūgūť Nam ignis ꝛ aer ꝯueniūt ī caliditate. ꝙ̄uis diſcrepāt ī ſiccitate ꝛ hūiditate. Aer ꝟo ꝛ aq̄ in hūiditate ꝯueniūt. ſʒ diſcordāt ī frigiditate. ſʒ aq̄ et ťra ꝯcordāt ī frigiditate. ſʒ diſcordāt in hūiditate ꝛ ſiccitate. Ignis āt ꝛ terra ꝗ ſūt elemēta ſūme diſtātia ſcḋm ſitū ꝯueniūt in ſiccitate. diſcōueniūt tñ ī frigiditate. quia ťra frigida eſt ſubaliť ꝛ in vltimo. ignis vero eſſentialiť calid⁹ eſt ꝛ ī ſūmo Ex iſtꝭ āt elemētis ꝗttuor duo ſūt nobiliorꝭ ſube et puriorꝭ et leniorꝭ. ſ. aer ꝛ ignis. ꝛ iō a cētro ad circūferentiā motū hñt ꝛ naťaliť mouenť ſurſuʒ. et iſta duo ꝯhūt nobilitatē ſuā ꝗ ad ꝟtutem opatōeʒ ꝛ ſubam ex vicinitate orbis ſiue celeſtis corpis a ꝗ recipiūt influentiā mobilitatꝭ ꝛ ꝟtutꝭ. Nā ꝟt⁹ celeſtꝭ ꝑmo influit ſuper ſperā ignis ꝛ ꝑ ignē ſup ſperā aerꝭ. et ideo ħ duo elemēta ſūt ceterꝭ ſublimiora ꝗ ad ſitū. abiliora ꝗ ad motū. puriora ꝛ ſbtiliora ꝗ ad ſubaʒ. clariora et magꝭ ꝑſpicua ꝗ ad formā. ꝟtuoſa ꝗ ad actū. Duo āt elemēta ſunt inferiora. ſ. aqua et terra. ceterꝭ duob⁹ naťaliter ꝑuiora. motū a circūferentia ad centꝝ deorſum habētia ꝑ aggregatōꝫ ꝑtiū. ꝛ ꝯpactiōeꝫ ſpiſſa ꝛ obſcura. ꝛ iō ꝑdictꝭ duob⁹ ſūt groſſiora ꝛ materialiora pl⁹ habētia de materia ꝙ̄ de forma. Uñ ꝓpť ſummā elongatōꝫ a ſpera orbis celeſtis ꝟtuti motiue celi non ita ſunt obediētia ſic duo ꝑma. Nūꝙ̄ eñ ſūt elemēta ocioſa. imo ī agēdo ꝛ patiēdo ſūt ꝯtinua. vñ nūꝙ̄ ꝗeſcūt a generatōe ꝛ motu. Terra eñ ꝛ ſi ꝗeſcat a motu nūꝙ̄ tñ ꝗetē et ceſſatōeʒ recipit ab effectu. ꝛ ſic nō ſunt ocioſa ab actu. ſic nō ſūt vacua ab ornatu. Nā ꝗdlibet elementū hʒ ornatū ſuū. ignis. ſydera. aer. volatilia. aq̄ natatilia. ťra greſſibilia vt dī. Be. De ꝗb⁹ aliqua auxiliante dn̄o breuiter ſunt dicenda.

De igne Ca. III

Ignis eſt corpus ſimplū ī vltimo calidū et ſiccū. vt dī. Conſtan. Naturaliter em̄ ſup aerē ſedē querit. Per violentiā em̄ in aere vľ in terra deteť⁹ paulatim in mollē aerē euaneſcit. vt dī. Iſi. Proprietates āt ignis tangit Dyoniſius in hierarchia angelica. c. xij. Ignis inꝗt eſt corp⁹ ſenſibilē. longe excellēti⁹ ꝛ ſubtili⁹ omnibus alijs rebus corporalib⁹ et nature ſpiritualī ꝓximū ac ꝑ hoc effectū ſuum diſſimili⁹ cunctis alijs demōſtrat. Ignis em̄ in om̄ib⁹ eſt et ꝑ om̄ia dare ſe ꝯſueuit et ab om̄ib⁹ nō remouetur. Eſt tamen occultus incognit⁹ immenſurabilis inuiſibilis ꝗdammodo incorporeus potens ad actionē ꝓpriam. mobilis tradens ſe om̄ib⁹ quoquo mō approximantibus mouens vniuerſa ſe ꝑcipantia. renouatiu⁹ oīm. nature cuſtos. illuminatiu⁹ cuʒ circūuelatis ſplēdorib⁹. claruſ. diſcret⁹. diſtinguens et reſiliens. deorſum paſcēs ꝛ ſurſum mouēs. acute means. excelſus. nō recipiens ignominiam minoratōnis. ſemꝑ motiu⁹. ꝯphenſiu⁹ ꝛ mutatiu⁹ in ſe reuertēs po

téter actiuꝰ ⁊c̄. Hec ꝟba dioniſij diuiniſſimi ꝓfūdiſſima ſūt. Deſcribūt ei ignē q̄ ad eius ſubaꝫ ꝟtutē ⁊ opatōꝫ. Uñ ad declaratiōeꝫ ꝑdictoꝝ ꝟba ꝯmētatorꝭ breuit̄ ſup hūc locuꝫ h̄ ponemꝰ. Ignis ei int̄ oīa elemēta ſitū habꝫ ſublimiorē. ⁊ h̄ qꝛ nat̄aꝫ hꝫ leniorē. Et iō dr̄ excelſus. qꝛ pōdere carēs ſublime q̄rit vł petit. ſupeminet vniuerſ̄. ⁊ q̄cq̄d corporeuꝫ eſt pter ipm nat̄aliter ſub eo ſubſiſtit. Item int̄ oīa elemēta nat̄aꝫ hꝫ puriorē et ſubtiliorē. et dr̄ q̄dāmodo incorporeꝰ. qꝛ ꝓpt̄ ſubtilitatem ſue ſubſtantie preter ſubiectam materiam ſenſu non videtur. propter hoc etiā videtur multū nat̄e ſpirituali ꝓxīm. qꝛ q̄dāmō videt̄ ignis eſſe mediꝰ int̄ viſibilia ⁊ inuiſibilia. In q̄ntū aūt illis appropinq̄t ſupioribꝫ ē incorporeꝰ. ſꝫ inq̄ntū approximat inferioribꝫ corporeꝰ eſt. Itē nat̄aꝫ hꝫ ceterꝭ elemētꝭ actualiorē ⁊ i agēdo fortiorē. ⁊ idō dr̄ imēſurabil̄. qꝛ eiꝰ ꝟtꝰ ⁊ opatio creſcit i infinitū. ſi mat̄ia fuerit infinita. q̄diu ei materia ſubiecta ſufficit ignis nō deficit ſꝫ ſp̄ potꝰ creſcit. Itē nat̄aꝫ hꝫ occultiorē. ⁊ iō dr̄ occultꝰ. qꝛ in ſua eſſentia ſenſibilit̄ nō videt̄. inuiſibil̄ ⁊ incognitus dr̄. qꝛ ſine ſube mat̄ia ſenſu nō ꝑcipit̄. Quid etiā ſit i ſua eſſentia ſeu ſuba vix coḡſcit̄ itellectu. Itē ꝟtutē ⁊ nat̄aꝫ hꝫ alijs mobiliorē. ⁊ idō dr̄ mobil̄ ⁊ potēs oīm. qꝛ i igne eſt ꝑncipiū ꝟtutꝭ motiue. qꝛ mouet ſe ⁊ alia ⁊ a nullo inferiori ſe mouet̄. Itē nat̄aꝫ hꝫ ceterꝭ inferioribꝫ clariorē. Uñ dr̄ ꝙ ignis eſt illuīatiuꝰ qꝛ claritate ſua oīa illuīat. ſꝫ cū circūuelatꝭ ſplēdoribꝫ. Nā ſplēdidi ignis radij forꝭ emicant ſꝫ circūuelāt̄. qꝛ rurſum ad ſecretū ſue ſube ſinū reducti a nr̄is ſenſibꝫ occultāt̄. Itē ex ſubtilitate ſue ſube ꝟtutē hꝫ oībꝫ alijs acutiorē ⁊ penetrabiliorē. ꝓpt̄ qđ dicitur acute means. qꝛ ꝓprie ꝟtutꝭ motu ſubītrat ſine reſiſtētia ⁊ penetrat vniuerſa. Itē ignis hꝫ virtutē ſui et alioꝝ manifeſtatiuā ⁊ diſtinctiuā. Nā ſe manifeſtādo alia ſibi obiecta manifeſtat eoꝝ colores ⁊ figuras ocul̄ rep̄ſentās. ⁊ iō dr̄ clarus. manifeſte diſcretꝰ. diſtinguēs. Itē vim hꝫ inferioꝝ ad ſupiora attractiuaꝫ. Nā materiā in quā agit rarefaciēdo diſſoluit et caloris ſui violētia ſurſū trahit ꝓpt̄ qđ dr̄ deorſū paſcēs ⁊ ſurſū trahēs. Itē ꝟtutem hꝫ renouatiuā. Oīa em̄ veteraſcunt antiquant̄ et deficiūt q̄ ꝟtute ignea nō ſeruātur. vt pꝫ i ſenibꝫ in q̄bꝫ deficit calor nat̄alis. Et ideo dr̄ renouatiuꝰ oīm ⁊ etiam nat̄e cuſtos ſine em̄ ꝟtute ignis nō pt̄ ſubſiſtere ꝟtus alicuꝰ corpis nat̄alis. Itē ꝟtutē hꝫ imutatiuā. qꝛ oīm naturā in quā agēdo ſupat cōuertit in ſuā ſpēm et trāſmutat. et ꝓpter h̄ dr̄ ap̄prehēſiuꝰ et immutatiuꝰ. Nā materiā in quā agit apprehēdēs illā nō deſerit. ſꝫ ꝯſumēdo i ſuā ſimilitudinē ꝯuertit. apprehēdēs āt non ap̄phendit̄. qꝛ ꝯſūpto eo in qđ agit in ſe reſilit atqꝫ redit. Et iō dr̄ reſiliēs ⁊c̄. Itē ꝟtutē ⁊ naturā ſuijpſiꝰ cōmunicatiuam hꝫ ⁊ ſine diminutōe diffuſiuā. et iō dr̄ nō recipe ignominiam minoratōis. qꝛ ſic cū effundit̄ non auget̄ ſic cū recipit̄ nō minorat̄. neqꝫ in eo ꝙ videt̄ augmētū recipe eſt capiēs glꝫa. neqꝫ i eo ꝙ putat̄ minor ſuſtinet ꝯtumeliā. Itē naturā hꝫ purgatiuā. metalla em̄ q̄ nō pōt ꝯſumere a ſcoria et rubigine mundificat expurgat et mūdat. Itē ꝟtutē hꝫ ſapoꝝ ⁊ hūoꝝ alteratiuā. vñ et hūores in corpe excoq̄t ⁊ digerit. ⁊ cibos crudos ꝯſumēdo in eis ſupflua ſapidos et ſanos reddere cōſueuit. Itē ꝟtutē hꝫ ſue ſube ꝑ rex oīm ⁊ cōmixtoꝝ corpoꝝ eſſentiā diffuſiuā. qꝛ in rebꝰ oībꝫ inuiſibil̄ eſt incluſus. q̄q̄ includi actualiter nō videat̄ qđ inde eſt manifeſtū. qꝛ ex forti corpoꝝ ſolidorū alliſiōe ignis excutit̄ in q̄bꝫ eē nullatenus putabat̄. Itē ignis ſubtilitate ſua ſubſtātiali hꝫ virtutē ſui cū alio corpe imediatiſſime vnitiuā. vt pꝫ in ferro ignito et carbone inflāmato et hmōi. in q̄bꝫ ignis ita ſm omnes ſui ptes ſingulis ferri et carbonis pticul̄ cōiungit̄ vt videat̄ vna ſuba et alteriꝰ ſenſibilis diſtantia penitꝰ nō ſentit̄. Undē et triplex ignis ſpecies a ph̄is diffinit̄. Eſt em̄ ignis lux. ignis flāma. ignis carbo. Ignis em̄ eſt in ſua ſpera lux. ſed flāma dr̄ in materia aerꝭ carbo autem in ſubſtantia terrea ſiue in feculentia materie groſſioris. Has et multas alias habet ignis ꝓprietates de quibus ſup libro ſecūdo in tractatu de ordine ſeraphin et libro quarto de elementaribꝫ qualitatibꝫ ſcꝫ de calore. quere ibi. Nam ea q̄ dicta ſunt hic ſufficiāt.

De flamma Ca. IIII

Flamma eſt materia ignea in ſubſtātia aerea accenſa. Nam aer ꝓpter ſue ſubſtantie ſubtilitatē et immediatā quam habet cum ſpera ignis vicinitateꝫ de facili ignitur et in naturam igneam cōmutatur. et ſm ꝙ ſubſtantia aerea eſt purior tāto flamma erit lucidior et clarior et nat̄e lucis ſimilior videbitur. Mouetur aūt flamma naturaliter ſurſum et ab omni parte rei

accēſe linealit̄ in acutū tēdit ꝛ ī conū. vñ in ſua extremitate h̄ꝫ formā pineā ꝛ acutā. vñ ī ſuo acumie ꝓpt̄ ꝯcurſū radioꝝ ī angulo acuto fortiꝰ caloꝛꝭ ſui impꝛimit actōꝫ. ꝛ iō q̄ in ſūmo piramidali angulo calidioꝛ exiſtit materiā ſibi oppoſitā inflāmat faciliꝰ et accendit. Caloꝛē ſc̄m materiā ī quā agit recipit. Uñ ſi maťia ē turbida ꝛ fumoſa turbidā ꝛ obſcurā r̄ddit lucē. ꝛ ecōuerſo ſi maťia fuerit trāſparēs ꝛ pura rutilat ꝛ luioſos radios vndiq̄ circūfūdit. tenebroſa illuīat ꝛ abdita prodit. viā ꝛ vie offēdicula ābulātib' oñdit. ꝓpt̄ ſui leuitatē ꝛ maťie aeree mobilitatē in quā agit. In motu ē ꝯtinuo ꝛ nūq̄ peitꝰ requieſcit vēti modicꝰ ipulſus flāmā excitat ꝛ accēdit. ſꝫ ſi fuerit nimis vehemēs flāmā diſſipat et extiguit. tortuoſe ꝛ amfractuoſe aerē ipellit ꝯtinue. ꝛ iō mouet̄ circularit̄ ꝛ incēdit vt di. Mar. Uñ vulcanꝰ a iunone ī terrā piectus ſc̄m figm̄ta poetica claudꝰ fuit. ex violētia ſui motꝰ ptes materie in quā agit inuicē allidēdo ꝯcutit ꝛ ex ptium colliſione mutua ſonū facit locū ſupioꝛē q̄rere ſatagit. et materiaꝫ cui p incoꝛpatōeꝫ adheret ab inferis ad ſupertoꝛa attrahe nō deſiſtit.

De fumo Ca. V

Fumꝰ eſt vapoꝛ ex ptib' maťie ſubtilioꝛib' et hūidioꝛib' vi caloꝛis reſolutus. Hꝫ āt gues ptes mixtas cū leuib' ex q̄b' obſcuritatē ꝯhit ꝛ fetoꝛē. vñ aerē denigrat ꝛ in naťaꝫ fumigabūdā ꝯuertit. Amaritudinē ei ex maťie ſue groſſicie ꝯhit. ex cuiꝰ acumine oculos amaricat ac lacrimas ꝓuocat ſenſibilit̄ viſū ledit ſuo acumie ꝛ ad cerebrū penetrat ꝛ ſpm̄ aialē g̃uat et p ꝯñs naťalem Uñ dr̄ in li. aialiū q̄ fumꝰ candele extincte ledit ꝑgnātes intantū q̄ ſi equa pturiēs talē fumū ſenſerit faciet aboꝛtiuū. fumꝰ ꝛ apibuſ etiā ē inimicꝰ ꝛ ledit accipitres ꝛ alias predē aues. vt idē dic̄. fumꝰ inſup cito moꝛit̄ poſtq̄ oꝛit̄. vt di. glo. ibi. Sic̄ ꝑgula fumi. Cito em̄ ī altū aſcēdit ꝛ ſubito euaneſcit. ex igne oꝛit̄ ꝛ anteq̄ appareat ignis apparere videt̄. a vēto mouet̄ ꝛ diſpgit̄ multiplicit̄ circūfert̄. fumꝰ etiā oñdit ventū a q̄ pte veniat. q̄a illic fumꝰ tendit q̄ ventꝰ ipm̄ agitat ꝛ ipellit vt di. Gre. domos denigrat ꝛ īficit. ꝛ in parietib' generat fuligineꝫ atq̄ nutrit. loca anguloſa petit ꝛ ī eis infectōis veſtigia impꝛimit ꝛ derelīq̄t. Fumꝰ etiā aromaticꝰ a ſpeciebꝫ aromaticis reſolutꝰ ē ſenſui olfactꝰ delectabil̄ et amicus. Cerebri nāq̄ ē ꝯfoꝛtatiuꝰ ꝛ ſpirituum coꝛdis ꝛ capitꝭ reparatiuꝰ. reumatꝭ ꝛ nociui fluxꝰ reſtrictiuꝰ deſiccatiuꝰ ꝯſtrictiuꝰ ꝛ poꝛoꝛū obſtructoꝝ aptiuꝰ ꝛ ad ꝯfoꝛtatōꝫ neruoꝝ ad interioꝛa penetratiuꝰ. ſerpētū ꝛ venenoſoꝛū aīaliū ꝛ reptiliū fugatiuꝰ. Omnē etiā fumū ꝛ maxīe odoꝛiferꝝ odiūt tā colubri q̄ ſerpētes vt di. Gre. Fumꝰ inſup a cibo vl̄ potu reſolutꝰ vi caloꝛis aſcēdens ad cerebrū neruos ſenſibiles opilat ꝛ ſomnū generat ꝛ ſenſus exterioꝛes ligat. ꝛ p ꝯñs caloꝛē naťalem ad interioꝛa reuocat ꝛ ꝟtutē ī interioꝛib' adiuuat ꝛ ꝯfoꝛtat. Si ꝟo fuerit fumꝰ melācolicus vl̄ nimis acutꝰ aut venenoſus ex cibo vl̄ potu aut medicina nociua reſolutꝰ ad cerebrū aduolat. ꝟtutē aīalē aggrauat. timoꝛē generat vt in melācolicis freneſim ꝛ furoꝛē excitat. vt in freneticis ꝛ ebꝛioſis. obliuionē et eriſipilā generat vt in letargicis. ſenſus et ratōnis vſu ꝑuat. vt in epilēticis et caducis. Has et m̄ltas alias infert coꝛpi fumoſitas peſſimas paſſiones et nociuas. fumi etiaꝫ a terra et a mari ꝟtute caloꝛis ad ſupioꝛa attracti aerē inficiūt et ꝯdēſant. nubes ꝛ nubila generāt ventis tēpeſtatib' ꝛ aliis aerꝭ paſſionib' fomētū ꝛ materiā amminiſtrāt. radios ſolares in aere intercipiūt ꝛ obūbꝛant. et hec de fumo dicta ſufficiāt.

De carbone Ca. VI

Carbo eſt ignis actualit̄ incoꝛpatus terreſtri maťie ꝛ vnitꝰ vt di. Rab. vñ ignis p ſui īcoꝛpatōeꝫ ptib' groſſioꝛib' terreſtrib' admixtꝰ p q̄ndā violētiā inferiꝰ detinet̄. vñ ſic ignis ī flāma mouet̄ ſurſū. ſic carbo crepitādo ꝛ ſcintillando g̃uitate materie deoꝛſū inclinat̄. carbo itaq̄ q̄ñ ignit̄ vertit̄ in ruboꝛē. ſꝫ q̄ñ extinguit̄ induit nigredinē. et oīno ꝑdit ꝑſtinā ignis ſpēm et decoꝛē. vñ q̄nto fuerit pulcrioꝛ ex ſui ad ignē ꝑma vnitate ſiue vnione tāto apparet defoꝛmioꝛ ꝛ vilioꝛ in ipſiꝰ ignis extinctione. in carbone aūt ſubalis hūiditas totalit̄ ꝯſumit̄. et iō de facili rūpit̄ ꝛ frāgit̄ q̄ñ humoꝛ q̄ fuit cā coadherētie ptiū ignis totaliter violētia exhauritur ꝛ iō in carbone extincto ps a pte de facili rūpit̄. quia nihil humiditatis p quā ptes coherēāt in ipſiꝰ ſuba inuenit̄. ſic dicit Gre. partibus terreſtribus ſolū remanentib' ꝓpter dominiū ſiccitatis de facili ignit̄ ꝛ accenditur. Sꝫ poſtq̄ accenſus fuerit faciliter reextinguitur. ita q̄ ī eo nihil de ignis veſtigio preter nigredinē repit̄. nigredie em̄ ſua polluit et inficit quicq̄d tangit. carbo etiaꝫ ignitus

acutiſſimū hꝫ ignē ⁊ ſūme actiuū ⁊ penetra
tiuū. vñ ſui acumine ferrū coq̇t ⁊ ꝑtes eiꝰ re
ſoluēdo ⁊ relaxādo remollit. ſuo etiā acumī
ne caput ledit. ſub cinere āt īuolutꝰ ī ſe ignē
retinet ⁊ cuſtodit. detectꝰ āt ⁊ frigido aeri ex
poſitꝰ ī fauillaꝝ multitudinē redigit̄ ⁊ per ſe
ſubito euaneſcit. vt di. Gre. Carbo ꝟo ſi ig
nitꝰ fuerit plātas ꝯculcātis vrit ⁊ ledit. extin
ctus ꝟo q̄uis vrēdo nō ledit tangētē. ſtrido
rē tñ et ſtrepitū magnū facit.

De ſcintilla. Ca. VII

s Cintilla eſt modica ignis ꝑticula ex
materia ignea ꝟtute ⁊ īpetu caloris
diſſoluēt̨ reſoluta. vñ motꝰ ſcintillar̨ ē ſubi
tus. vi eī ignea ſubito reſoluit̄ ac ſurſū mo
uet̄. ſꝫ ex ḡuitate ꝑt̨ terreſtr̨ ad centꝝ tandē
inclinat̄. Jtē motꝰ eiꝰ clariſſimꝰ ē ad moduꝫ
ſtelle et luīoſus. ⁊ ꝑ diffuſionē ſue igneitatiſ
in aere apparet vndiq̄ꝫ radioſus. Eſt p̄terea
motꝰ eiꝰ ad modū ignis actiuꝰ ⁊ ꝟtuoſus. Nā
modica ſcītilla ī fūgo vl' ī ſtipula recollecta
in ignē maxīm ſubito augm̄tat̄. aer̨ īmuta
tione ſubito euaneſcit. ⁊ extīcto nihil niſi fa
uillā pꝰ ſe relinq̇t. vēto tꝑato ſeu flatu accen
dit̄. īpetuoſo āt extīguit̄. aerē impellēdo pe
netrat ⁊ tñ ī penetrādo ip̄m aerem paꝝ alte
rat aut īmutat. q̄to ignis eſt fortior tāto ſcī
tillaris motꝰ ſiue impetꝰ erit maior. Ex ma
teria viridi ⁊ hūida ſcintille groſſiores et in
ſuo effectu penetrabiliores generant̄. verū
tamen pauciores.

De fauilla Caplm. VIII.

f Auilla a fouēdo ē dicta eo ꝙ ignem
foueat atq̄ꝫ tegat. Eſt cinis modicꝰ
de extinctōe ſcintillaris mat̄ie dere
lictꝰ vt di. Jſi. eſt āt fauilla tenuis mol'. ſub
albida ⁊ ſicca atꝫ leuis ī ſupꝑficie carbōis ig
niti adherēs fulgorē eiꝰ hebetat. ⁊ ernorē eiꝰ
attenuat ⁊ minorat. Ad modicū vēti flatū di
ſpergit̄. diſꝑſa ꝟo vix vnq̄ꝫ recolligit̄. vt dicit
Gre. de facili inflāmat̄. ſꝫ ꝓpt' defectū nutri
mēti ſubito extinguit̄. Fauilla etiā qñ ē ig
nea vēti raptu ſurſū tēdit. extīcto āt ꝓprio pō
dere ima petit vt di. Gre. vñ deorſum tendit
motu ꝓprio. ſed ſurſum extollit̄ ⁊ rapit̄ mo
tu alieno.

De cinere Ca. IX

c Jnis a cadēdo ē dictꝰ. nā ē ſuba ma
terie t̄reſtr̨ vi caloris reſolutꝰ gene
rat̄. vt di. Jſi. Eſt āt cinis mol' deſpecti co
ris amari et ſtiptici ē ſapor̨. ꝑtes hꝫ minu
tiſſimas et tenuiſſimas leui flatu ſparſionis
et diuiſſionis receptiuas. Cinis etiā ꝟtutem
hꝫ colatiuā ſiue mūdificatiuā. vñ valꝫ ad ve
ſtiū ablutōꝫ. hꝫ etiā vim corroſiuā ⁊ deſicca
tiuā. vt di. ꝯſtan. Cinis inſuꝑ ſi fuerit cali
dus ignē ab eo tectū cuſtodit. ſi ꝟo fuerit fri
gidꝰ deſtruit ⁊ extinguit. Cinis etiā ꝑ mlt'aꝝ
ignis ꝯflagratōꝫ ⁊ violētiā ſuā formā vilem
⁊ obſcurā aliq̇tiēs cōmutat ī ſpēꝫ vitreā atq̄ꝫ
clarā. nā ex materia cineꝝ ſolet fieri vitrū vt
di. Gre. Hoc āt hꝫ cinis defectꝰ ⁊ īꝑfectōis.
q2 q̄uis q̇tidie aq̄ue vl' pluuie irrigatōꝫ ſu
ſcipiat. ſterilis tñ manet. vñ terrā quā tāgit
nō fecūdat. ſꝫ potiꝰ ſi ſterilis fuerit reddit ſte
riliorē et in omnibꝫ viliorē. Et h̄ de libro de
cimo ſufficiant.

Jncipit liber vndecimus de aere ⁊ paſſi onibus eius.

a AEr eſt dictus eo
ꝙ ferat ignē ⁊ ab aq̄ feratr̄ vt di.
Jſi. Aer āt ꝑtim ꝑtinet ad ma
teriā terreſtrē ꝑtim ad materiā
celeſtē. vt di. Beda. Nā ꝑs aeris ſupꝑior pu
ra clara et q̇eta. vbi ꝓcelloſi ⁊ ventoſi motꝰ nō
pñt attingere ꝑtinet ad celeſtē. ꝑs ꝟo inferi
or ſpere aque ⁊ terre vicina. turbulēta groſſa
⁊ ꝯpacta ex humidis ⁊ terreis vaporibꝫ cor
pulēta ꝑtinet ad terreſtrē. et hec ꝑs aerea di
uerſas ex ſe ꝓducit ſpēs. Nam vt di. Jſido.
Aer vehementiꝰ ꝯcitatus fac̄ vētos chorū
ſcatōes et tonitrua. ꝯfractꝰ nubila. ꝯſpiſſatꝰ
pluuias. ꝯgelatꝰ niuem et grandinē diſten
tus ſerenitatē. vt di. Jſi. et Beda. Plus aūt
hꝫ raritatis et inanitat̨ q̄ꝫ cetera elementa.
Eſt aūt aer ſ'm Conſtan. elementū ſimplex
ſubſtantialiter hūidū et calidū. Ex ꝓpria eī
natura ſeu ſubſtantia eſt humidus. ſed ex vi
cinitate orbis calidꝰ. et ideo ſ'm vtriuſq̄ꝫ q̄li
tatis ꝓprietatem aer eſt ſui naturaliter diffu
ſiuus a ſuperficie terre et aque vſq̄ꝫ ad ſperā
ignis vndiq̄ꝫ extenſiuus. Ex ſubſtantie autē
ſue ſubtilitate et raritate tranſparens eſt et
perſpicuus. vnde ratione dyaphaneitatis
ſue et tranſparentie eſt influẽtie celeſtis vir
tutis et impreſſionis ſolaris luminis recep
tiuus. virtutis inſpirandi et reſpirandi eſt
aer omnibus animantibꝫ adminiſtratiuus
Omniū eñ animantiū eſt reſpiraculum. et
volatiliū celi ꝓpriū habitaculū. Sine enim
aere nō poteſt viuere aliqua animata creata
Aer eñ ratione leuitatis ſubſtantialis eſt

naturaliter mobilis ⁊ alterabil' ac ꝯtibilis i oppoſitas q̄litates. vñ ex vapoꝛibꝫ terre ⁊ maris ſepe recipit immutatiõem. nam ſi vapoꝛ fuerit fetid⁹ et coꝛruptus ac venenoſus aer coꝛrūpit̃ et inficitur. cui talis vapoꝛ peſtifer admiſcet̃. Si ꝟo fum⁹ ex pura ⁊ mūda ſuba fuerit reſolut⁹ et odoꝛifera. aer odoꝛiferam ⁊ nature amicabilē ex incoꝛpatiõe fumi odoriferi recipit q̄litatē. Item aer nos circundans ſumme nob eſt vtilis, ꝓpter anhelit⁹ neceſſitatē ⁊ vitalis ſpūs ꝯtinuū nutrimentū. Si ei clar⁹ lucidus ⁊ pur⁹ fuerit. hūoꝛes atꝗ ſpūs erūt lucidi atꝗ puri. Si ꝟo turbidus ⁊ nebuloſus hūoꝛes erūt turbidi. ſpūs groſſi ac infecti. vt di. Conſtan. ⁊ philaret⁹. Vñ aer eſt elementū ⁊ coꝛpoꝝ et ſpirituū. Euentatio eī̄ aeris aduenīēs ſpiritibꝫ ē cā melioꝛatõis eoꝝ et depuratõis ⁊ mitigationis. ꝓhibēs ſpūs et hūoꝛes ab inflāmatiõe. attract⁹ eī̄ a pulmone coꝛdi. ꝑ coꝛ toti coꝛpoꝛi ꝑbet tpamentū. vñ aer maxime imutat coꝛp⁹ ⁊ ingredit̃ ad interioꝛa ſpirituū. ⁊ miſcet̃ cū eoꝝ ſuba q̄ coꝛpi ꝑbet vitā. Vñ ſi aer fuerit pur⁹ et mediocris ī ſuis q̄litatibꝫ tpatus ad ꝯſeruatiõeꝫ vite maxīe ꝑficit. Si ꝟo fuerit coꝛrupt⁹ diſtpat⁹ maxīe ledit ⁊ coꝛrūpit vt di. Conſtan. Quāto āt eſt a t̃ra remotioꝛ et celo vicinioꝛ. tāto purioꝛ ⁊ ſimilioꝛ eſt etheree puritati. q̄to ꝟo t̃re vicinioꝛ tanto frigidioꝛ et craſſioꝛ et ſimilioꝛ terree q̄litati. Vñ ex vapoꝛibꝫ terre ad interioꝛa aeris attractis varia et ꝯ̄ria ī aere generāt̃. Et q̄nto aer eſt groſſioꝛ et ſpiſſioꝛ. tāto ſol ī eo foꝛti⁹ īꝑmit caloꝛē radioꝝ ꝓpt̃ radioꝝ ſolariū repcuſſionē ꝯculcatõem et ꝯfractõeꝫ. Ex repercuſſione āt ſolariū radioꝝ ī aere hūido ⁊ dēſo generāt̃ in eo varij coloꝛes vt dr̄ ī li. meth. vtꝫ in aſſub et in iride et in ꝯſilibꝫ. Fit autē aeris ꝯdenſatio triplici de cā. ſ. ex vapoꝛe ꝑtes terreſtres ſuas ⁊ groſſas cū aere ꝑmiſcēte. vl' ex frigiditate ꝑtes hūidas aeris ꝯgelātē vel ex generatõe noui aeris ſenſū ī ſe recipiēte. ꝑ cui⁹ ad ꝑmā additõem aer ingroſſat̃. vt dicit phus. Rarificat̃ aūt et ſubtiliat̃ ex cauſa ꝯ̄ria. ſcꝫ ꝓpt̃ vapoꝛis aſcendētis ꝯſūptõeꝫ ꝓpt̃ foꝛtioꝛē caloꝛem aerē extenuantē vel clarificantē. vel igneaꝝ partiū ex particulis aeris generatõnem per vltimam humiditatis ſiue rarefactõem. et caliditatis intenſionem aer in naturā igneaꝫ trāſmutat̃. Immutat̃ aūt aer ſcḋm ſubam vel qualitatē multipliciť. vt dicit Auicenna. Primo a ſolis appꝛopinquatione vel elongatiõe. Calefit eī̄ aer qñ ſol ad noſtrā habitabilē appꝛopinquat quēadmodū frigeſcit qñ ſe elongāt. Item ex oꝛtus et occaſus ſtellaꝝ immutatõne. Stelle eī̄ tam erratice q̄ fixe ſunt cā quare aer in ſuis qualitatibus immutat̃. Sole nāꝗ cuꝫ aliqua ſtella effectus frigidi ſicut ſaturno ī frigido ſigno conueniēte intendit̃ frigus in aere. Si vero cõuenerit cum calido planeta. vt cum marte. eſt cauſa quare in aere fit exceſſus in caloꝛe. et ſic de alijs eſt intelligēdum. Item immutat̃ ex terre varia diſpoſitione ſicut et poſitõne. Nam in parte ſeptētrionali fit ſiccus aer ⁊ frigidus. auſtrali calidus et humid⁹. oꝛientali calidus ⁊ ſiccus. occidentali frigidus et humidus. Item ex terre eleuatione vel depꝛeſſione. qꝛ in montibus eſt aer frigidus. in vallibus aūt calid⁹. Cuius rõnem reddit Conſtan. in pantegñ. dicens. Boreas inq̄t habet oꝛtum ab emīnēti zona. vñ loca emīnētia libere expetit ⁊ mouet ⁊ ſubtiliat aerea. ⁊ ita infrigidat. qꝛ omē ſubtile dūmodo habeat exalatiõem ꝑ motū infrigidat̃. aer aūt in vallibꝫ manet quietus et ita calidus. Aliam tñ reddit Macro. rationem. dicit eī̄ ꝙ h̄ fit ex aggregatõe radioꝛū q̄ multiplicant̃ in vallibꝫ ꝓpt̃ ꝯdenſatõꝝ vapoꝝ in vallibꝫ poti⁹ q̄ in montibꝫ. et ideo niues citi⁹ liqueſcunt in valle q̄ in monte. qꝛ ibi ex radijs maioꝛ caloꝛ generat̃ Et hoc ꝯcoꝛdat cū Ariſto. in li. meth. j. c. iiij. vbi dicit ꝙ multiplicatio radioꝝ q̄ tendūt ad terram velut ad centrū eſt in cā hui⁹ calefactõis. ſimiliter reuerberatio radioꝝ in acutis anguloꝝ et moꝛa ⁊c̃. Item immutat̃ aer ex vicinitate maris. qꝛ terra vicina mari ſeptētrionali frigida eſt et ſicca. ex vapoꝛe frigido ⁊ ſicco a mari reſoluto. ibi eī̄ caloꝛ eſt debilis ⁊ paꝝ vincit. ⁊ iō mare aq̄lonare paꝝ ſalſeſcit vñ ponticū mare eſt q̄ſi dulce. In mari auſtrali eſt ꝯ̄riū ex cā ꝯ̄ria. Itē immutatur aer ex cadaueꝝ et paludū ꝓpinquitate ex quoꝝ coꝛruptõe aer ꝯ̄hit coꝛruptõem ⁊ aer efficit̃ putrid⁹ et quaſi peſtilētialis. Et accidit iſta aeris putrida infectio in fine eſtatis et ſepi⁹ in autūno. qꝛ tūc aer ex ſui natura eſt ſubtilioꝛ. et iō cõuertibilioꝛ. ꝓpt̃ qḋ accidit ei talis coꝛruptio. ex cõmixtione malaꝝ fumoſitatū q̄ aſcendūt ex putredine cadaueꝝ vel paludum ſiue alterius rei cuiuſlibet coꝛruptela vt dicit Ioh̄. Et hec de aere dicta in generali nūc ſufficiant.

De igne perpendiculari
Capitulū pmū

Nunc de impſſionibꝫ q̄ fiūt in aere ē dicendū. pmo de his q̄ fiūt ex vapore calido ⁊ ſicco. ſic eſt ignis ꝑpendicularis. q̄ qñ apparet i aere. ⁊ nō ē aliud niſi impſſio generata ex vapore calido ⁊ ſicco in pma aeris pte eleuato hñte latitudinē in pfūdo ⁊ longitudinē in ſupmo ſm figurā flāme piramidalē ꝑ ignē ⁊ motū celi inflāmato ſecūdꝰ ē ignis lōgꝰ. q̄ eſt impſſio generata ex vapore calido ⁊ ſicco i ſupma pte aeris carēte latitudie manifeſta reſpectu ſue lōgitudinis inflāmato ꝑ ṽtutē ignis ⁊ ꝑ motū firmamēti. et dr̄ h̄ impſſio draco euomēs ignē. ⁊c. Tertia impſſio vocaṫ candela. ⁊ generaṫ ex calore calido ⁊ ſicco i ſupma pte aeris habente ꝑuā longitudinē ⁊ latitudinē. equales tñ. ꝓpṫ qđ apparēt q̄ſi rotūde figure inflāmate ꝑ calorē ignis ⁊ motum celi. Quarta impſſio vocaṫ aſſub ab Ariſt. ⁊ eſt duplex. ſ. aſcēdēs et deſcēdēs. Et generaṫ h̄ impſſio ex vapore calido ⁊ ſicco ſubtili i ſupma pte aeris lōgitudinē et latitudinē magnā hñs. ꝓportionales tñ. inflāmato vehemēter ⁊ calefacto per ignē ⁊ motū firmamēti petēs ſupiora ꝓpṫ ſubtilitatē materie et vehemētiā inflamatōnis. Alia eſt impſſio ⁊ dr̄ aſſub deſcendēs. generaṫ aūt ex vapore calido et ſicco ⁊ groſſo. lōgitudis ⁊ latitudis eq̄lis exiſtēte i pte ſupiori medij interſticij aeris inflāmata ꝑ ignē ⁊ motū firmamēti. Deſcēdit aūt inferiꝰ ꝓpṫ frigus circūſtans ⁊ pōdꝰ materie groſſioris. vt di. Ariſt. Jſte impſſiōes ſūt q̄s vulgꝰ putat eſſe ſtellas de nocte cadētes de celo ⁊ ad celum aſcendentes.

De ventis in generali
Capl'm. II.

Sunt et alie impreſſiones ex vapore ſicco ſicut ventꝰ q̄ ſm Ariſt. eſt motus vaporis ſicci eleuati a centro terre cū aere et in aera cū aliq̄ celeſti ṽtute incorporati. Uñ ventꝰ ſm Bedam nihil aliud eſt q̄ȝ aer motus ⁊ circūagitatꝰ. ex fumoſitatibꝫ em̄ a t'ra deſcēdentibꝫ et aerē repellētibꝫ generaṫ ventꝰ vt dicit idem. Hāc aūt deſcriptionē arguit Ariſt. in topicis. quia deſcriptū nō vniuerſaliter p̄dicaṫ de ſua deſcptōne. qꝛ nō om̄is aer motꝰ eſt ventus. Oportet ei ad h̄ vt aer motꝰ ſit ventꝰ q̄ ibi ſit maximꝰ impulſus ⁊ q̄ multum de aere diutiꝰ impellaṫ. Et ideo diffinit ſic Conſtan. ventꝰ eſt vapor frigidus et ſiccus ex terris et aquis ꝑ calorem reſolutꝰ. aerem ꝑ incorpatōnem ſui fortiter cōmouens et impellēs. Alij ponūt cauſam ventoꝝ eſſe nubes in aere exiſtētes ſua mole aerem hinc et inde p̄mentes ⁊ impellētes. et ex tali motu nubiū et impulſu fit ventus. Alij aūt dicunt ventū procreari ex cōflictu brachioꝝ maris in quatuor ptibꝰ terre. Nā in aq̄lone brachiū auſtrale conflictū in oriente cōmouet mare. ex cuiꝰ motu moueṫ aer et fit ventꝰ q̄ vocatur ſubſolanus. Quādo vero confligūt in occidente fit ventꝰ q̄ diciṫ fauonius ſiue zephirꝰ. Econuerſo ſi brachiū orientale et occidētale fecerint conflictū in meridie fit ventus q̄ vocaṫ auſter. Si ṽo in ſeptētrione fit ventus q̄ vocatur boreas. Ex alijs aūt refluxionibꝫ maris intermedijs dicunt ventos collaterales generari. Alij adhuc dicūt. vt dicit Beda. q̄ ex cauernis terre fit ventꝰ h̄ modo. qꝛ aer labilis eſt nature et ido ſubintrat cauernas terre et exit. Cuȝ āt vna ps nitiṫ exire et alia ſubintrare fit cōflictus et moueṫ aer et fit aer inde ventus. et ideo colea regio eſt ventoꝝ q̄ eſt regio cauernoſa. Primā aūt rōnem generatōis ventoꝝ approbat Ariſto. in li. meth. vbi dicit q̄ duo ſunt genera vapoꝝ q̄ ꝑ caloreȝ a terra reſoluunṫ. vnus eſt humidus q̄ eſt materia pluuiaꝝ et aquaꝝ ꝑ maiorē ꝯdenſatōem vel minorem. alter vapor eſt ſiccus et eſt materia oīm ventoꝝ. Undecūq̄ȝ autem prouocatur ventꝰ ſiue generetṫ h̄ manifeſtū eſt. qꝛ ventus ſumme mobilis eſt et motꝰ inquietus ⁊ agitationis in aere ꝯcitatiuus. Eſt etiā tempeſtuoſus in mari et in aere tempeſtatū generatiuꝰ Jtem ventꝰ qñ eſt moderatꝰ ⁊ nauigātibꝫ in mari nō ꝯriꝰ itineris coꝝ eſt directiuus et ꝓmotiuꝰ. Econuerſo ṽo ſi ꝯtrariꝰ fuerit et immoderatꝰ piculum ⁊ timorē ingerit et ſic itineris retardatiuꝰ. Jtem ventꝰ ſubtilitate ſua et impetu penetrat ad īteriora maris ꝓcellaꝝ et maris vndaꝝ eſt eleuatiuꝰ extenſiuꝰ in ptes oppoſitas diffuſiuꝰ. Jtē ventus borealis cū ſit frigidꝰ et ſiccus eſt aeris depuratiuꝰ pluuiaꝝ nebulaꝝ ac nubium fugitiuus ⁊ ſerenitatis inductiuꝰ. Econtra ṽo auſtralis cū ſit calidꝰ et humidꝰ ꝯtrarios hꝫ effectꝰ. aerem em̄ condenſat. turbulentiaȝ et obſcuritatē generat vt di. Beda. Jteȝ ventꝰ qñ obſtaculū inuenit ſue virtutis ſiue fortitudinis eſt oſtenſiuus. tunc enim maxime apparet fortis et violentus. vnde ⁊ domos ⁊

arbores ſibi reſiſtētes diruit radicit⁹ ꝛ ſub/uertit. ꝛ iō dicit⁹ eſt vēt⁹. vt dic̄ Iſi. eo ꝙ vehemēs ſit ꝛ violēt⁹. vis eīm ei⁹ tāta eſt vt nō ſolū ſaxa ꝛ arbores euellat. ſ; etiā celū ꝛ terram ꝯturbet. mariaq; cōmoueat. vt dic̄ idē. Itē vēt⁹ eſt humoꝛ ſupflui ꝯſumptiu⁹ ꝛ lubricitat ac immūdicie abſterſiu⁹. Nā vie q̄ ꝑ inundationē pluuiaꝝ effecte ſunt lubrice ꝛ ſordide ꝑ flatū vēti fiūt mūde. Itē tēperatus vēti flat⁹ eſt ignis ꝛ flāme excitatiu⁹. Si ꝟo fuerit nimis īpetuoſus ꝛ intēſus erit ei⁹dem extinctiu⁹. Itē vēt⁹ in ſuo ortu inuiſibilis eſt ꝛ occult⁹. ſ; paulatim ꝑ aggregatiōē ꝑtiū vaporabiliū i aere eſt augmēti receptiuus ꝛ ſuīpſi⁹ manifeſtatiu⁹. Et iō dꝛ i libro methoꝝ. ꝙ vēti q̄n oriunꝰ de terra ſunt debiles. ſ; poſt efficiunꝰ fortes ꝓpt̄ multitudinē vapoꝝ q̄ poſt i aere multiplicāꝰ ꝛ aggreganꝰ. Itē vēt⁹ moueꝰ circularit̄ ꝛ tortuoſe. nā vapoꝛ q̄ aſcēdit ꝑmo ſurſum flectitur poſtea in circuitu terre. ꝛ iō ei⁹ mot⁹ eſt tortuoſus ꝛ circularit̄ ꝓceſſiu⁹. Itē vēti impet⁹ eſt paleaꝝ leuatiu⁹. pulueris ꝛ ciner ꝺiſꝑſiu⁹. veſice inflatiu⁹ ꝛ extēſiu⁹. ꝑ ſui ſubintrationē intrat eīm cauernoſas ꝛ ſpongioſas terre ꝑtes. Eſt vēt⁹ terremot⁹ generatiu⁹. ex vēto eīm ītercluſo ꝛ agitato ī vētre terre fit terremotus. vt dic̄ Ariſto. Nā poroꝝ tā terre q̄s corpoꝝ aīaliū eſt vētus aptiu⁹. ad iteriora terre ſubtilitate ſue ſube penetratiu⁹ ꝑ ſui iterclusionē intrās ꝑtes aqueas. eſt vētus i ſupficie aq̄ eleuatiu⁹ ꝛ ſpume cauſatiu⁹ Et eſt vēt⁹ in aquaꝝ ſupficie diſſimilitudis ꝑtiū ꝛ inequalitat inductiu⁹. Nā aq̄ eſſet eq̄ ſupficialit̄ atq; plana ſi ventoꝝ īpulſu nullatenꝰ moueret. vt dic̄ Iſi. Itē vapoꝛ vētoſus a cibis ꝛ potib⁹ ꝛ aliis humoꝛib⁹ vi caloris reſolut⁹ multaꝝ paſſionū eſt i corpe illatiu⁹. nā incluſus i ſtomacho vel i interioribus viſceꝝ torſiones generat q̄i intolerabiles. ꝛ multas alias paſſiōes ſic̄ hydropiſim arthetica ꝛ hmōi. In aurib⁹ etiā fac̄ ſibilū ꝛ tynnitū vn̄ inficit ꝛ impedit audibilē ſpiritum ſiue auditū.

De ventis Ca. III.

Venti aūt ſunt. xij. quoꝝ q̄ttuoꝛ dicunꝰ eſſe cardinales. ꝛ octo collaterales. Prim⁹ cardinaliū dꝛ ſubſolanus. q̄ oriꝰ in oriēte ſub eq̄noctiali paralello. ibi eīm q̄nq; fit maxim⁹ aer impulſus ex trāſuerberatōe terre ꝛ aq̄ in aere ex q̄ fit vētus. Et dꝛ ſubſolan⁹ q̄ſi ſub ſole nat⁹, qꝛ naſcit̄ in torrida zona ſub q̄ ſemꝑ mouetur ſol Iſte vēt⁹ h; duos collaterales. ſ. vulturnū verſus ſeptētrionē. ꝛ euꝝ ꝟſus auſtꝝ. ꝛ pn̄t retineri in h̄ verſu. Sunt ſubſolan⁹ vulturnus ꝛ eur⁹ eoy. Hi venti ſunt calidi ꝛ ſicci. calidi. qꝛ ſub ſole diu moranꝰ. ſicci autē q̄a mare oriētale eſt a nob valde remotū. vnde anteq̄s vēt⁹ oriētalis ad nos veniat ſi q̄d h; de humoꝛe humido. totū caloꝛe ſol eſt conſumptū. Uēt⁹ ꝟo ſubſolan⁹ eſt in caloꝛe tēꝑat⁹. ſ; q̄n declinat in vulturnū oīa deſiccat. q̄n aūt in eurū generat nubes. Uēti autē oriētales ſcḋm Cōſtā. ſunt ſalubres i ortu diei qꝛ ab aere veniūt tꝑato ꝛ ſubtiliato. nā vt dic̄ idē. regionū orientaliū eſt aer clar⁹ ꝛ paꝝ ſicc⁹. inter calidū ꝛ humidū tempatus vn̄ tal̄ vent⁹ aq̄s clarificat. ꝛ eis ſaporē ſuauem admiſtrat. vn̄ vēti oriētales corpa i ſanitate cuſtodiūt ꝓpter ſuaꝝ tēperiē q̄litatu; ꝓpter h̄ etiā oriētales maxie fructib⁹ ꝛ floribus abūdant pl⁹ q̄s aq̄lonares vl̄ occidētales. Itē flumia ꝯ oriente fluētia. ꝛ mare orientale ſubintrantia ſunt meliora ꝛ ſaniora ac clariora. qꝛ vētoꝝ orientaliū occurſiōe ꝛ ſolis oriētis reuerberatōne aq̄ ſubtilianꝰ ꝛ depuranꝰ. Secūd⁹ vēt⁹ cardinalis ē fauonius. ꝛ oriꝰ in occidēte ſub paralello eq̄noctiali. ꝛ h; iſte vēt⁹ duos collaterales. ſ. circiū verſus ſeptētrionē. ꝛ zephiꝝ verſus auſtrū. ꝛ retinenꝰ ꝑ huc ꝟſum. Circi⁹ occaſu; zephiruſq; fauoni⁹ afflāt. Dꝛ aūt fauonius eo ꝙ fouet ea q̄ naſcunꝰ. vt dic̄ Iſi. hyemem eīm reſoluit. germīa ꝛ flores ꝓducit. Eſt autē fauoni⁹ tꝑate frigid⁹ ꝛ humid⁹. frigid⁹ eſt qꝛ ꝑuā morā fac̄ ſol in occidēte ꝛ ad nos venit añ q̄s a ſolarib⁹ radiis incaleſcat. Uenti itaq; occidētales in fine diei ſunt ſalubriores ꝛ tꝑatiores. qꝛ ſol ī occidēte ſubtiliat eos ꝛ depurat. qꝛ ḡ regiones occidētales aere; nō habēt ꝑfecte tꝑatu; in caloꝛe ꝛ humoꝛe. iō eoꝝ aqua mutabil̄ eſt ꝛ turbida. eo ꝙ in ꝑncipio diei radiis ſolarib⁹ nō digeraꝰ Nā in ꝑncipio diei vēt⁹ ibi nimis eſt frigid⁹. in veſpe ꝟo calefit. vt dic̄ Cōſtan. Terti⁹ vēt⁹ cardinalis ē auſter. ꝛ oriꝰ ſub polo antartico eadē de cā q̄ ꝛ pmi. ꝛ h; duos vētos collaterales. ſ. nothū ꝟſus oriētē. ꝛ affricū ꝟſus occidentē q̄ notanꝰ hoc verſu. Atq; dic medio noth⁹ heret ꝛ affric⁹ auſtro. Auſter aūt ab hauriēdo aq̄s eſt dict⁹. Eſt aūt calidus ꝛ humid⁹ ꝛ fulmine⁹. dēſum fac̄ aere; atq; ſpiſſu; ꝛ nebulas nutrit. ſuo caloꝛe po

ro; aperit et ſua humiditate pluuias multi-
plicat et adducit. vt dic̄ Iſid. tēpeſtatē i ma-
ri generat. q2 ab imo flat. vt dicit Beda. po-
ros corpoꝝ apit. ꝟtutes aīales īpedit. ḡui-
tatē in corpe fac̄. vt dic̄ Ipo. Uenti inq̄t au-
ſtrales grauāt auditū. caliginoſi ſunt et ca-
pita grauātes. pigri diſſoluētes ⁊c̄. Diſſol-
uunt eñ vēti auſtrales hūores ab interiori-
bus ad exteriora ſenſus ⁊ ḡuitatē faciūt. co-
lorē corrumpūt et egritudinū faciūt recidi-
uationē. podagrā et pruritū cōmouēt. ⁊ epi-
lentiā ⁊ acutas febres. Uēt⁹ itaq; auſtralis
dr̄ in zona iuxta polū antarticū que pre ni-
mia ei⁹ frigiditate eſt inhabitabil̄. vñ natu-
raliter eſt frigid⁹ ⁊ ſicc⁹ q̄tu; eſt de ſuo ortu
ſicut ⁊ ſeptētrio q̄ flat in axe oppoſito. ſed dū
trāſit p torridā zonā. ibi calorē aſſumit. ⁊ q2
verſus meridiē venit vbi eſt maior aquarū
copia et loca vapore et rore plena humidi-
tatē ɔtrahit et acq̄rit. vñ et apud nos calid⁹
et humid⁹ īuenit̄. et ipo flāte aer p̄dicto va-
pore replet⁹ in pluuias reſoluit̄. et q2 d̄ am-
pla zona aerē impellit ad noſtrā anguſtā id̄
ɔdēſat aerē vñ nubes generant̄. quaꝝ obie-
ctu ſolares radij obſcurāt̄. vt dic̄ Iſi. Mul-
tas itaq; h; auſter laudabiles ꝓprietates. q2
eſt vēt⁹ mollis et remollitiu⁹. calid⁹ ⁊ humi-
dus pluuie et ror̄ miniſtratiu⁹. pororū ter-
re apertiu⁹. germinū et ſeminū pductiu⁹. nu-
tritiu⁹. et augmētatiu⁹. ſupficiei terre reno-
uatiu⁹. pēnaꝝ veteꝝ et plumaꝝ ī auib; mu-
tatiu⁹. humoꝝ frigidoꝝ et cōpactoꝝ in cor-
pore diſſolutiu⁹. ſudor̄ et euaporatōnis fu-
moſitatū et humoꝝ ſupfluoꝝ ꝓuocatiu⁹. re-
ptiliū et vermiū terreſtriū de interiorib; ter-
re eductiu⁹. Quart⁹ vēt⁹ cardinal̄ d̄r boreaſ
q̄ ortū h; ſub polo artico eadē de cā qua ⁊ p-
cedētes. et h; iſtos collaterales. ſ. aquilonē
ꝟſus occidentē. et choꝝ ꝟſus orientē. et no-
tant̄ p hūc ꝟſum. Ac boreas aq̄lo veniūt et
chor⁹ ab arcto. et dicit̄ boreas ab ipboreis
mōtib; a q̄b; flat. vt dic̄ Iſid. ſic auſter d̄r af-
fricus de ꝓuincia affrice a q̄ frequēti⁹ ſolet
flare. d̄r et ſeptētrional̄. q2 flat a pte axis ⁊ ſe-
ptētrionis et orit̄ ex loc̄ aquoſis et ɔgelat̄
et ɔſtrictis ꝓpter nimiā remotionē a circulo
ſolis et ex mōtib; excelſis ex q̄b; ad nos veīt
et cū ab illis loc̄ nequeūt vapores diſſolui
ꝓpter nimiā ɔgelationē aerē ſerenū reddit.
et peſtilentiā ab auſtro ortā repmit. et repel-
lit. vt dic̄ Iſi. vehemētia ſui frigor̄ terraꝝ ⁊
aquaꝝ ſupficiē ɔſtrigit. ⁊ nūc ī glaciei. nūc
in criſtalli ſpēm ꝟm maiorē vel minore; in-
durationē alterat et ɔuertit. Hi tres ǵ vēti
cū frigidi ſint et ſicci corpa indurāt ⁊ poroſ
claudūt. humoreſ putrificāt. ſpūs et ſenſus
ſubtiliāt. vim digeſtiuā adiuuāt. ꝟtutē retē-
tiuā ɔfortāt. aerē peſtilentē ſanāt. vim gene-
ratiuā augmētāt. Uñ dic̄ Ariſto. libro. xiiij.
q̄ in ɔceptōe fet⁹ ſi vētus fuerit ſeptētriona-
lis. nat⁹ erit maſculus. et ecōuerſo ſi fuerit
meridional̄. erit femina. Dic̄ etiā Cōſtan. li-
bro. v. c. vij. q̄ vent⁹ aq̄lonar̄ humores ma-
los ɔtrahit ⁊ īpedit ne in alia mēbra diſcur-
rant. verūtamē tuſſim fac̄ ꝓpter pectoris de-
ſiccationē terre et corpoꝝ facit aſperitates.
frigiditate et ſiccitate ſua neruos ꝑcutit cō-
trahit et ɔſtringit. id̄ a motu et opatiōe mē-
bra impedit. flores et fruct⁹ teneros ledit et
corrūpit. vineas germinātes et florentes ex-
urit. herbaꝝ et arboꝝ virorē ſpoliat atq; tol-
lit. humores deſiccat exteriores et iteriores
et id̄ ptiſic̄ eſt nociu⁹. q2 pulmonē ſua ſicci-
tate dilacerat ⁊ vlcerat. vt dic̄ Gal. ventus
eñ ei⁹ eſt frigid⁹ ⁊ ſicc⁹ de anguſta zona ve-
niens ad amplū aerē rarefaciēs ſubtiliat ⁊
deſiccat et ɔgelādo ptes humidas ta; terre
q̄ aque ſupficialit̄ coadunat. vñ d̄r aq̄lo q̄ſi
aquas ligās. vt dic̄ Iſi.

De nubib; Ca. IIII.

Nubes eſt impſſio facta ī aere ex mlt̄-
tis vaporib; ī medio aer̄ interſticio
aggregat̄ in vnū corp⁹ ex loci frigo-
re ɔdenſat̄. Uñ nubes eſt cōis materia ad
niuē et pluuiā et grandinē ⁊c̄. Hab; aūt nu-
bes ſic generari. nā calor celeſt̄ vi ſua ptes
aq̄ ⁊ terre vaporabiles ad ſe ſubtiliſſime at-
trahit et ptes eaꝝ ſubtiliores ɔſumēs et re-
ſiduū ɔdenſans ī nubē ɔuertit. vt dic̄ Iſid.
nubes eſt aer̄ dēſitas ex vapoꝝ et fumoſi-
tatū terre et mar̄ attractōe ɔglobata. aeris
etiā leuitate et ventoꝝ īpulſu a calore ī ɔca-
uitate vētris nubis īterclūſo. hincinde mo-
uet̄ nubis ſubſtātia et ī circuitu agitat̄. Eſt
aūt nubes ɔcaua naturalit̄. et ad modū ſpō-
gie cauernoſa. et id̄ impſſionis ſupioꝝ cor-
poꝝ ē de facili receptiua. et id̄ p radioꝝ ſolis
ſubintratō; eſt multiplic̄ forme et coloris
repñtatiua. vt pat; ī arcu celeſti. q̄ nihil ali-
ud eſt q̄ nubes q̄dā rorida. ī cui⁹ ſuba mul-
tiplex forma p ſol̄ radiū generat̄. Eſt aute;
nubes iteri⁹ ɔcaua et p ſui figuratō; cū ſpe-
ra celi cui appropinq̄t. rotūda eſt exterius et
cōuexa. a latere aūt nō eſt ei aliq̄ forma ſiue

figura determiata.nã qñ nubes nubĩ late/
ralit approximat.altera alteri i figura ſe con
format.vt dic Beda Itẽ nubes leuitate ſue
ſube ſummũ eſt motiua ⁊ ſm ꝙ a vẽto plus
min⁹ ve ꝓpellit citi⁹ eſt vl tardi⁹ ꝓceſſiua Itẽ
ſm ꝙ ex ſubtilioribꝫ ⁊ puriorib⁹ ⁊ vaporib⁹
eſt cõpoſita mag̃ eſt illuminatiõis ⁊ impſſi
onis radioꝝ ſolariũ receptiua.diaphaneita
te ei ſua ⁊ trãſparẽtia luci ẽ puia .niſi qñ ex
nimis groſſis fumoſitatib⁹ ipi⁹ ſuba ẽ in ae
re aggregata.tũc eñi eſt obſcura ⁊ ꝑ ſui iter
poſitiõꝫ int nos ⁊ ſolẽ lumis ſolar̃ eſt inter
ceptiua:⁊ a nr̃is aſpectib⁹ ablatiua. eſt etiaꝫ
calor̃ ſolar̃ ꝑ ſui oppoſitõꝫ mitigatiua ꝓpter
qd nubis pñtia inceſſorib⁹ ⁊ alijs i eſtu ſolis
laborãtib⁹ eſt accepta. Itẽ nubes calore ſol
i pluuiã reſoluta ꝑ imbriũ effuſionẽ eſt ter/
re fecũdatiua ⁊ germinũ ac ſeminũ de terra
ꝓductiua. Itẽ cũ oia fere q̃ generant i aere
fit q̃ſi mater ⁊ quedã cõis materia diuerſaꝝ
reꝝ eſt ad terrã de ſua ſuba trãſmiſſiua. qd
patet.q2 nũc pluit.nũc grandinat.nũc nin/
git.nũc fulminat.nũcq̄ tonat. Iteꝫ nubes
ex aqs marinis aggregata ⁊ in altũ ꝯ ſolem
ſuſpẽſa bñficio calor̃ celeſt̃ eſt toti⁹ marine
ſalſedinis ⁊ amaritudĩs in dulcedinẽ ꝯuer/
ſiua.nã de mari originẽ ꝯtrahit.⁊ tñ depu/
rata a ſole mar̃ amaritudinẽ nõ ſapit neq̄
ſentit. Itẽ nubes in pluuiã reſoluta vtil eſt
terre ⁊ ꝓficua ſꝫ qñ reſoluit in ventũ plimũ
eſt nociua q2 tũc eſt tẽpeſtat̃ nõ modice in
mari vel in terra generatiua Itẽ nubes i al
to aeris interſticio ſuſpẽſa videt celo eſſe ꝓ/
xima ⁊ ꝯiuncta.cũ tñ in veritate mag̃ terre
q̄ celo ſine cõparatõe aliqua ſit vicina. Itẽ
circũflux⁹ ſiue mutua colliſio nubiũ eſt ae/
ris aliquotiẽs inflãmatiua ⁊ choruſcatiõis
ac tonitrui cauſatiua. Itẽ ex vẽto in ventre
vel ꝯcauitate nubiũ intercluſo fit aliqñ ꝑti
um nubis ſubita diſruptio ⁊ ex tali ꝑtis a ꝑ
te ſubita attractõe eſt nubes ſtrepit⁹ ⁊ toni/
trui effectiua Itẽ qñ a paludib⁹ ſiue cadaue
rib⁹ ſiue alijs corruptis reb⁹ fit vapoꝝ cor/
ruptoꝝ attractio ex coꝝ incorpatõe in ſuba
nubiũ ꝓcedit ex ipis nubib⁹ corrupt̃ corru
ptio maxima ⁊ peſtilẽtia infectiua Itẽ q̄to
nubes terre ẽ vicinior ⁊ a celo remotior.tã
to maior̃ quãtitatis eſt aſpicientiũ ocul oñ
ſiua. Vñ maxia nubes qñ eſt vicina celo vi
detur mĩma.q̃ ꝟo in ſe mĩma eſt iudicat ma
xima qñ terre eſt vicina.vt dic Beda: Iteꝫ
nubes ex ſol vaporib⁹ ſiccis ⁊ vẽtoſis gene
rata ſolet eſſe deceptiua .nã imbrẽ futurum
ꝓtẽdit.ſꝫ in fine ꝓter ventũ ⁊ turbineꝫ nihil
ſoluit. Itẽ nubes pluuioſa ſi ſubito ⁊ ſil ad
terrã corruerit terre vbi cadit q2 ſubmergit
eã eſt nociua. Sꝫ ſi paulatim ⁊ guttatim fu
erit reſoluta magne vtilitat̃ eſt frugib⁹ col/
latiua Itẽ nubes ſepe ſuis guttis terram ri
gat.ſꝫ irrigãdo ſuiꝑſi⁹ eſt ꝯſumptiua.q2 dũ
alia irrigat ⁊ humectat ꝑ ſui diſſolutionẽ ſe
ipam ãnihilat.vt dic Greg̃. Itẽ qñ nubes
vna nubi alteri ẽ ꝯtraria.tẽpeſtat̃ ⁊ cõmoti
onis eſt i aere excitatiua. Cõtrarietas eñi ⁊
aduerſus ꝯcurſus nubiũ ꝯtrarijs ex impul
ſib⁹ eſt vẽtoꝝ.ex q̃ꝝ alliſione mutua fit com
motio i aere ⁊ in terra

De yride Ca.V.

y IRis eſt impſſio generata ex nube cõ
caua ⁊ rorida ad pluuias ꝑparata i
ſtillicidijs infinit̃ tanq̄ i ſpeculo re
lucens.habẽs figurã arcualẽ.varios colo/
res exꝑmẽs a radijs ſolarib⁹ vel lune gene/
rata.ſꝫ a radijs lune cauſat raro.q2 nõ niſi
bis in q̃nquaginta annis vt dic Ariſto. Ar
cus itaq̄ celeſt̃ eſt nubes aquoſa ꝑ oẽs ſui
ꝑtes ſol radijs penetrata.vt dic Mar. ⁊ dr
arc⁹ a ſilitudine curuati arc⁹.nã q̃ndã cõue
xitatẽ in ſummitate nubiũ ꝓtẽdit et cornua
quedã reprimit ad terrã ⁊ extẽdit. vt dic Iſi.
In h̃ arcu quedã ſunt ꝑtinẽtia ad ei⁹ gene/
rationẽ.quedã ꝟo ad ei⁹ ſpẽm ſiue formaꝫ ⁊
figurationẽ.⁊ q̃dã ad ei⁹ ꝟtutẽ ⁊ opationẽ.q̃
ad generationẽ ei⁹ attẽdit ꝙ ſuba eius et re
fulgẽtia ⁊ reflectiõe radioꝝ in nube rorida
⁊ imbrifera generat. Itẽ ꝙ plena facie ſem
per reſpicit ſolẽ ex oppoſito ⁊ a ſole reſpicit.
Itẽ ꝙ a terra vſq̄ ad celũ circularit eleuat
nã duob⁹ cornib⁹ terrã ꝑcutit ⁊ vertice celũ
tãgit.q̃ quãto ꝯtrahẽdo comꝑmit. tãto pl⁹
in ꝯuexitate extẽdit ⁊ in figurã circuli eleua
tur.q̃ntũ aũt ad figurã ⁊ ſpẽm eſt ſperic⁹ et
circular̃ ⁊ ꝑſpicu⁹ ⁊ ſpecular̃ i colore mul
tiplex eſt ⁊ ſingular̃ ⁊ ſingular̃. Nã in yride
ꝓpter ei⁹ trãſparentiã ⁊ dyaphaneitatẽ reful
gẽt ſpẽs ⁊ forme ſibi oppoſite ⁊ obiecte. ⁊ iõ
arcus apparet colorat⁹.nã ſm Bedã colorẽ
ꝯtrahit ex q̃ttuor elemẽtis.nã in ipõ velut i
ſpeculo forme ⁊ ſpẽs elemẽtoꝝ relucẽt. Vñ
ex igne ꝯtrahit colorẽ rubeũ in ſupremo.ex
terra viridẽ in infimo.ex aere ꝟo iacinctinũ
⁊ ex aqua ceruleũ in medio.vt dic Beda. et
hi colores ſunt ad inuicẽ coordinati ſm ari
ſtotelẽ in libro methoꝝ Primo eñi eſt color

rubeus ſeu vinoſus q̄ fit ex radio tãgẽte ſu/
perficiẽ rotũditatꝫ nubis. deinde ſequiť co/
lor mixtꝰ. ſ. blaueꝰ vł ceruleꝰ ſm q̄litatẽ vin
centẽ ⁊ dñantẽ in vapore exñte i medio nu/
bis. deinde apparet in infimo color viridis
in inferiori pte nubis vbi vapor magꝭ ẽ ter
reſtris. ⁊ hi colores ſunt pncipaliores aliis
qꝛ ſm phm multos alios hꝫ colores inť q̄s
diſtinguere ſenſui ẽ difficile. et iõ dič phs ꝙ
nullꝰ pictor pt depingere colores arcus ſiue
fingere. cã aũt viridis ſm Ariſto. eſt repcuſ
ſio radij redeũtis ad vaporẽ ꝯtrariũ nubibꝫ
ſicut ſplẽdor refulgẽs in aq̄ relucet i pariete
rediẽs ad ipm. ⁊ cũ nõ videať arcꝰ niſi p ra/
diũ ſolis p diẽ aut p radiũ lune p noctẽ im/
pediť ipiꝰ viſio. vł ꝓpter turbulentiã aerꝭ vł
debilitatẽ viſus. aut ꝓpť obſcuritatẽ ⁊ denſi
tatẽ nubis radiorꝫ illuminatiõi reſiſtẽtis. vi
deť aũt tpe pluuiali qꝛ tũc reſoluiť ſupflui/
tas vaporꝫ coartati i nubibꝫ ⁊ fit ex eo rora/
tio p qua in q̄ relucet radius ſibi oppoſitꝰ ⁊ fit
formatio iridis. vñ ꝯtrahit varios colores
ex varietate vaporꝫ in q̄ relucet radiꝰ. ſič dič
Ariſto. quo ad ꝟtutẽ ꝟo eiꝰ ſine opatiõeꝫ ſui
interpoſitõne feruorẽ ſolis tpat ⁊ mitigat. p
ſui reſolutõꝫ in pluuiã vel in rorẽ inferiora
vegetat ⁊ fecũdat. p ſuã figurã ⁊ multifor/
mẽ colorũ variationẽ ſupiora pulcrificat ⁊
decorat. dominiũ humiditatꝭ i aere ſignat.
Et iõ añ iudiciũ. vt di. Beda ⁊ mgr in hiſto
rijs p annos. xl. nõ apparebit. ⁊ h̄ erit ſignuꝫ
deſiccatiõis ⁊ defectꝰ elemẽtorꝫ. vt dič ideꝫ.
Pacẽ ⁊ ꝯcordiã inter mundũ ⁊ deũ deſigt.
⁊ diuinũ iudiciũ p diluuiũ p̄teritũ fore de/
nũciat ⁊ demõſtrat. ſič etiã ſolis fač indiciũ
qꝛ in qua pte celi ſit ſol ſua p̄ñtia indicat. qꝛ
nunꝙ eſt in eadẽ pte celi cũ ſole ſꝫ ſp ex ad/
uerſo. Sole eñ exñte in oriẽte apparet arcꝰ
in occidẽte et ecõuerſo ſole exñte in meridie
apparet arcꝰ in ſeptẽtrione. In pte autẽ au/
ſtrali ſiue meridionali nũꝙ apparet ſič dič
Beda. In hora aũt recte meridiana nũꝙ
apparet. cuiꝰ rõem aſſignat phs. qꝛ i meridie
qñ mediat ſol orbẽ tũc reſplẽdet radiꝰ eiꝰ in
vtroqꝫ orizonte ſm equalitatẽ. q̄re tũc non
plꝰ reſplẽdet in vna pte ꝙ in alia. et iõ nõ ap
paret arcꝰ i aliqua pte celi i pũcto meridiei
vt dič Ariſto. Rariſſime aũt videť de nocte
imo nũꝙ niſi in plenilunio. vt dič Beda. et
hoc nõ ꝯtingit niſi bis in q̄nquaginta ãnis
ſm Ariſto.

De rore Capitulum. VI.

Ros eſt impſſio generata ex vapore
frigido ⁊ humido nõ ꝯgregato i cor
pus nubis i inferiori pte medij iter
ſticij aeris p uo frigore occurrẽte. Dič autẽ
Ariſto. ꝙ nõ fit ros niſi qñ auſter flat. q̄niã
ros eſt pluuia pauca. ⁊ puluia ros multus
vñ veťꝰ auſtralis ſua humiditate rorẽ gene
rat et nutrit quẽ aq̄lo ſua ſiccitate lambit et
inteña frigiditate cõprimit ⁊ cõſtringit. Lu
na etiã humiditatẽ ſuã aeri impmit ⁊ gene/
ratiõis roris in aere cauſa exiſtit. vt di. Am
bro. vocãs lunã matrẽ roris. vñ de nocte ꝟ
tute lunari in aere pmo originẽ occulte cõ/
trahit. ⁊ tãdẽ inſenſibiliter deſcendẽs p her
barꝫ ſupficieꝫ ſuauiter ſe diffundit. In ſuo
ortu ⁊ deſcenſu herbis et plãtis vigoreꝫ tri
buit. et q̄ eſtus diurnꝰ deſiccãdo et ꝯſumen
do inclinauerat ros nocturnꝰ reparat eri/
git ⁊ ſuſtollit Itẽ in herbarꝫ ſummitatibus
guttatim ſe recolligit. ⁊ q̄ſi ſuã originẽ peteſ
ad aerẽ deſcẽdendo ſp in foliorꝫ et herbarũ
extremitatibꝫ ſe ſuſpẽdit Itẽ vim ardorꝭ ſoł
nõ ſuſtinẽs cito ad tactũ ſolariũ radiorꝫ diſ
ſoluiť et penitꝰ euaneſcit. ꝟtutẽ tñ ſuã aeri i
preſſam nõ deſerit. qꝛ p ſue diffuſiõis p̄ñtiã
p aera effectũ ſuũ in herbis ⁊ ſeminibꝫ ma/
nifeſtiſſime derelinq̄t. Itẽ ros cũ ſit ſuba q̄
dam aerea ⁊ in ſe ſubtiliſſima i ſupficie. ni/
hilominꝰ tñ miro mõ efficax in ꝟtute eſt. q̄a
terrã inebriat ⁊ fecũdat ⁊ medullã i granis
amplificat et augmẽtat. oſtreas ⁊ alios pi/
ſces cõchiliũ in mari ipinguat ⁊ impregnat
⁊ maxĩe ros vernalis. nã tpe verno oſtrea d̄
nocte ſe cõtra rorẽ aperit quẽ deſcẽdentẽ in
tra ſe recipit atqꝫ haurit. q̄ hauſtꝰ ⁊ piſcẽ re/
ficit et ipinguat. et p ſui incorpatiõnẽ cũ in
terioribꝫ piſcis gemmã pcioſiſſimã ſcꝫ mar
garitã generat. q̄ quãto eſt nobilior tãto al/
bior atqꝫ maior vt dř in libro gemmarꝫ Itẽ
pullos coruinos adhuc in pluma albidos
anteꝙ nigreſcãt reficit et ſuſtentat. vt dicit
Grego. Itẽ aerẽ diurno calore calefactum
refrigerat et tẽperat. ⁊ ſi fuerit nimis p calo
rem p̄cedentẽ rarefactꝰ ros p ſui incorpati
onẽ ipm inſpiſſat mediocriť et cõdenſat. vt
dicit Albu. Itẽ ros vim veneni reprimit in
aĩalibꝫ venenoſis ⁊ coartat ne tantũ de no/
cte ꝙtũ de die ſe diffundãt. vñ ſerpẽtes lati
tãtes inter herbas parꝫ ſolẽt trãſeũtes lede
re ꝙdiu flores et germina ſunt i rore. Itẽ roſ
guſtatꝰ ꝙuis in ſe videať ad modũ aque in
ſipidꝰ. tñ poteſtatiue ⁊ effectiue ẽ dulciſſimꝰ

ꝛ mellis ac mãnatis in herbis et floribꝫ cau
ſatiuus. Nã ex roꝛe celeſti mel in floribus. ꝛ
mãna in quibuſdã herbis in qͣdã pte grecie
generatꝰ. ſicꝫ dr in Plat. Itẽ ros in aere cor/
rupto genitꝰ ex corruptõe loci fit corruptus
ꝛ alioꝝ corruptiuꝰ. vñ talis ros inficit floreſ
tenelloſ ꝛ corrũpit ſegetes nouellas quãdo
ſunt adhuc ĩ ſpica vt dic̃ Grego. ꝛ talis cor
ruptio vocatꝰ aurugo ſeu rubigo. vt dic̃ glo
ſa Hiero. ſup Johel. ibi. Reſiduũ bruci co
medit rubigo Hiero. Rubigo eſt qñ tenere
fruges noxio roꝛe ꝑcutiuntꝰ et ꝓtuntꝰ tã ſpi/
ce ꝙ culmi in ruboꝛẽ vel nigredinẽ vilẽ. et
hec peſtis oĩa vaſtat etiã ſtipulã ꝛ fenũ intã
tum ꝙ nec cibo ſunt vtilia neqꝫ fimo.

De pluuia Ca. VII.

Pluuia eſt impſſio ex multo vapoꝛe
frigido ꝛ humido ĩ nube aggregato
abũdãte in qͣntitate ꝛ ſuba reſpectu
roꝛis ꝛ magis infrigidat ꝛ humectat ꝙ illa
fumi enĩ ex aq̃ ꝛ terra euapoꝛãtes vi caloꝛe
celeſtis ad infimã ptẽ medij interſticij aeriſ
attrahuntꝰ. ꝛ ibi frigiditate loci ꝯdenſantur
deinde caloꝛe hũiditatẽ eiꝰ diſſoluẽte ꝛ non
ex toto ꝯſumẽte guttatim reſoluuntꝰ ĩ pluui
am ꝛ in imbrẽ. vt dic̃ Beda. Et eſt pluuia a
pluralitate guttaꝝ dicta. vt dic̃ Iſi. eo ꝙ in/
terpolate ꝛ guttatim deſcẽdere ꝯſuenit. Et
dr imber ab imbuẽdo. qꝛ terrã imbuit et fe/
cundã fac̃. terra enĩ ſterilis manet ſup cuiuſ
ſupficiẽ pluuia nõ deſcẽdit. ꝙto aũt nubes
ex qua generatꝰ pluuia a terra eſt remotioꝛ ꝛ
celo vicinioꝛ. tãto ſuauiꝰ ꝛ cũ guttis gracili
oꝛibꝫ deſcẽdit. ꝙto ꝟo terre eſt vicinioꝛ tãto
impetuoſiꝰ et cũ ſtillis groſſioꝛibꝫ deſcẽde/
re ꝯſueuit. vẽti etiam ſup mare diſcurrẽtes
multũ humoꝛẽ de aq̃ ſupficie recolligunt ꝛ
ſecũ in aera deferẽtes. tandẽ in materiã plu
uie ꝯuertũt. Qñ ꝟo multũ eſt de materia plu
uiali ĩ nube. ꝛ nubes fuerit valde dẽſa. fortꝫ
fit radioꝝ impſſio ſup nubẽ ꝛ ex mľtiplica/
tione radioꝝ ꝛ ꝯfractõe eoꝝ ꝯ nubeꝫ gignitꝰ
fortꝫ caloꝛ cuiꝰ ꝟtꝰ tandẽ diſſoluitꝰ in pluui
am fortẽ. vñ ſepe poſt acutiſſimũ caloꝛẽ vi/
demꝰ ſubſeq̃ pluuiã vehemẽtẽ. vt dic̃ Beda
Tãta etiã fit aliqñ caloꝛꝫ generatõ ex aggre
gatõe radioꝝ ꝛ coꝝ ꝯfractõe circa nubes ꝙ
vapoꝛ qͣſi aduritꝰ ꝛ ex vehemẽti aduſtione ĩ
coloꝛẽ rubeũ cõmutatꝰ. Et ex hꝫ credit vulgꝰ
ꝙ aliqñ pluat ſanguis. vt dic̃ Ariſto. Eſt ãt
aqua pluuialꝭ multũ ſtiptica ꝛ ꝯſtrictiua. et
iõ reſtringit fluxũ vẽtris. vt di. Cõſtan. Eſt
tñ ſubtilis ſube ꝛ leuis plꝰ hñs aereitatis ꝛ
aeree leuitatꝫ ꝙ alie aq̃. Et iõ multũ eſt alte
rabilis ꝛ ꝯuertibilꝭ in oppoſitas q̃litates Et
iõ de facili putreſcit ꝛ recipit coꝛruptioneꝫ.
vt dic̃ Cõſtan. dulcioꝛ tñ eſt ꝛ ſapidioꝛ aliiſ
aq̃s qñ in ſua puritate ꝑmanet ꝛ ꝟtute Plu
uia igitꝰ ſi fuerit ĩ qualitate ꝛ quãtitate tẽpe
rata ꝛ tpi ꝯgrua vtilꝭ eſt ad infinita. Nã ter/
ram fecũdat ꝛ ipam ſi fuerit rimoſa ꝯgluti
nat. caloꝛꝫ tẽperiẽ mitigat. aerẽ ſerenat. ven
tos ſedat. piſces ĩpinguat. ſiccã ꝯplexioneꝫ
adiuuat ꝛ ꝯfoꝛtat. vt dic̃ Cõſtã. Si ꝟo plu
uia mala fuerit ac ĩ ſuis q̃litatibꝫ diſtẽpera/
ta. ac loco ꝛ tpe incõgrua ĩ pluribꝫ ẽ nociua
nã ꝑfunditatꝫ imũdicie ꝛ lubꝛicitatis eſt in
vijs ꝛ ĩ ſemitꝫ effectiua. graminũ ꝛ herbarũ
inutiliũ multiplicatiua. fructuũ ꝛ ſeminuꝫ
coꝛruptiua. ꝛ caloꝛꝫ naturalꝭ in ſeminibꝫ ex/
tinctiua. dẽſitatis ꝛ obſcuritatis ĩ aere idu/
ctiua. radioꝝ ſolariũ interceptiua. nubiuꝫ ꝛ
nebulaꝝ aggregatõe. opeꝝ ꝛ opantiũ impe
ditiua. maturitatis ſegetũ ꝛ fructuũ tarda/
tiua. reumatꝫ ꝛ fluxꝰ ꝓuocatiua. moꝛboꝝ oĩ
um humidoꝝ augmẽtatiua. ſterilitatis ꝛ fa
mis cauſatiua. coꝛruptiõis ꝛ peſtilẽtie in iu
mẽtis ꝛ ouibꝫ inductiua. nã imber coꝛruptꝰ
coꝛrũpit g̃mina ꝛ inficit herbas paſcuales
ex quaꝝ paſtu ſequitꝰ neceſſario coꝛruptela
in aĩalibꝫ. vt dic̃ Cõſtan.

De gutta Ca. VIII.

Gutta ſiue ſtilla eſt vapoꝛ humidꝰ in
minutiſſimas pticulas reſolutus.
Magne aũtẽ fiũt gutte in diebꝫ qñ
caloꝛ eſt. ꝛ reſoluuntꝰ ꝑtes nubis q̃ ꝑus erãt
aggregate ꝓpꝰ frigꝰ. vt dic̃ Ariſto. Qñ enĩ ĩ
aere eſt caloꝛ adueniẽte frigoꝛe velocioꝛ eſt
ꝯgelatio vapoꝛꝫ ſiue aq̃. Vñ dic̃ Ariſto. i li.
aĩaliũ ꝙ piſcatoꝛes aquã calidã fundũt ſu/
per ſua inſtra vt citiꝰ ꝯgelata ſubmergant.
gutta aũt ꝙto eſt terre vicinioꝛ tãto ẽ groſſi
oꝛ. ꝛ ecõuerſo. ꝑuitas ei eiꝰ ꝛ rotũditas cau
ſatꝰ ꝙdiu manet ĩ aere remoto a terra. vt di.
Ariſto. Eſt aũt humida mollis rotũda per
uia ꝛ lucida terre ĩebꝛiatiua. ſeminũ et g̃mi/
nũ humectatiua. eſtus ꝛ ardoꝛꝫ aerꝫ mitiga
tiua. aeris purgatiua. ꝛ cũ ſit molliſſima in
ſuba. tñ ex frequẽti caſu ẽ lapidũ cauatiua.
quere infra li. xiij.

De pruina Ca. IX.

Pruina eſt vapoꝛ ꝯgelatꝰ. vt dic̃ Ari
ſto. ſiue impſſio generata ex vapoꝛe
frigido ꝛ humido ꝯgregato ĩ coꝛpe

nubis in medio interſtitio aeris congelato ꝑ frigiditatē loci ⁊ tpis. in quo nō eſt aliqua ps caliditatis. vt dic̄ Ariſto. vñ pruine accidit duricies ex frigore loci ⁊ tempis in quo generat̄. qꝛ frig⁹ vaporis ptes aggregat ⁊ cōtrahit. ⁊ ſic pruine ſubſtātiā durā reddit Ex nimia etiā frigiditate albeſcit ⁊ herbas ⁊ flores ſup quos cadit marcidos efficit ⁊ exurit ad modicū ſolis radiū euaneſcit ⁊ in rorem redit. qꝛ pruina nihil aliud eſt ꝙ̄ ros ꝯgelatus. vt dic̄ Beda. Nā ros deſcēdēs ad terrā frigiditate noctꝭ ꝯgelat⁹ ſpēm albā durā ⁊ frigidā recipit. ⁊ ſic ī pruine ſubam ſupficialiter ſe ꝯuertit vt dic̄ idem

De grandine.

Capitulum. X.

G Rando eſt ſtillaꝝ pluuie frigoris et venti rigore in aere cōgelatio. vt dic̄ Ariſto. Eſt eñ impſſio generata ex vapore frigido ⁊ humido a frigore fugato ad interi⁹ nubis ꝑ dominiū calidi circūſtātis. Generat̄ aūt grādo in nubibꝫ a terra lōginqs. vt dic̄ idē. ⁊ cā generatōis eſt vapor ī ꝯcauitatibꝫ nubis recept⁹ q̄ ex frigiditate aeris ꝯdenſat̄ Nā ptes humide ⁊ frigide fugientes calorē aeris ſe recipiūt in interioribus nubis. ⁊ ibi inuenientes vaporē ptes ei⁹ aggregāt ⁊ in ſubam grādinis coagulāt. ⁊ iō ī eſtate frequēti⁹ ſunt ꝙ̄ in hyeme. vehemens eñ calor generatōnē grādinis impedit Nā diſſoluēdo vaporē ptes ei⁹ aggregari pit̄er nō ꝑmittit. Silr̄ nimiū frig⁹ in hyeme. qꝛ tūc nō eſt caliditas in aere quā fugiēdo frigus ſe recipiēs intrat nubē. grādo aūt rotūda ⁊ parua deſcēdit ex ſupmis locis. vt dic̄ Ariſto. Cauſat̄ aūt ei⁹ puitas ⁊ rotunditas ex mora ei⁹ in aere lōgo tpe. vñ ex reuolutōe ei⁹ diurna rotundat̄. et ex aerꝭ calore ptes e⁹ aqueas reſoluēte minorat̄. In grādine ī locis vicinis terre generata accidit ꝯtrarium ex ꝯtraria cauſa Grādo itaqꝫ cū impetu magno vēto ipam impellēte et calore diſſoluēte terrā petit ꝑcutit ⁊ ꝑ ei⁹ ſupficiē ad modū ſalis ſe diſpergit. ſegetes fruct⁹ et flores mlt̄ū ledit. frequēti⁹ ꝑ dic̄ ꝙ̄ ꝑ noctē deſcendit Cui⁹ rō eſt. qꝛ calor diurn⁹ fugat frigus ad interiora nubis. Itē vēt⁹ ſeptētrionalꝭ frigidus ⁊ ſicc⁹ rorē ab aere deſcendētē ꝯgelat ⁊ ꝯſtringit ⁊ in ſubſtantiā grandinis coagulat ⁊ cōuertit. vt dicit Beda. Et tantum de grandine.

De niue

Capitulum. XI.

N Itē impſſio generata ex vapore frigido ⁊ humido ī infima medij interſticij aerꝭ cōgelato in corp⁹ nubis a mediocri frigido reſpectu pruine ꝓpt admixtionē caliditatꝭ in tpe. q̄ caliditas incluſa ī ei⁹ ſuba ⁊ nō ſtatim deuicta a frigore circūſtante rarefacit ei⁹ ſubam ⁊ mollificat recipiēs albedinē in colore ꝓpter victoriā frigoris in fine. atqꝫ ꝓpter expāſionē ⁊ diſperſiōē ꝯtiū nubis ⁊ ꝓpter frig⁹ debilitatū a calore frangit̄ in ptes latas ad ſilr̄itudinē fracte teſte a debili ꝟtute frāgentꝭ. vt dic̄ Ariſt. Nix igit̄ generat̄ in nube frigida min⁹ tñ frigida eſt ꝙ̄ illa in q̄ grādo ꝯgelat̄. Et h̄ atteſtatur mollicies niuis. qꝛ caliditas admixta nubi ꝓhibet ptes ei⁹ inſpiſſari ⁊ vehemēti⁹ aggregari Nix ḡ aqua eſt durior ⁊ ſiccior ex frigore ꝯſtringēte grādine. tñ mollior eſt ex admixtione calorꝭ in vētre nubis. Dealbat̄ aūt ex frigiditate ī ei⁹ ſupficie dñante. ad modicū calorē nix in aquā reſoluit̄. ⁊ tā a duricia ꝙ̄ ab albedie de facili īmutat̄. Ex mora niuis ſup terrā hum⁹ ipinguat̄. ſua eñ frigiditate poros terre claudit. vñ reuocato calore ad interiora radicū ⁊ ſeminū fit humoꝝ interiorū attractio ad radices ⁊ eoꝝ iuiſcatio ex q̄ terra ipinguat̄ vñ nix herbas malas ⁊ ſupfluas mortificat ⁊ attenuat. bonas vero nutrit ⁊ ipinguat. Nix etiā ſua pñtia loca fetida ⁊ fimaria ⁊ ſterq̄linia tegit ⁊ occultat. vias ⁊ ſemitas ꝑ ſui diffuſionē tegēs. itinerātes ipedit ⁊ retardat. In alto mari niuē cadere raro beda aſſerit ⁊ affirmat. Cui⁹ rō ē. qꝛ marꝭ fumoſitates ꝯtinue vl̄ exalant̄ vl̄ a vētis ibidē flātibꝫ diſpergūt̄ vl̄ añꝙ̄ poſſint ꝯdēſari in niuē. in pluuiā vel nebulā reſoluunt̄. Itē ferꝭ et aīalibꝫ nocumētū pſtat. q̄a coꝝ tegit paſcua ⁊ veſtigia manifeſtat. vñ tpe niuis fere a venatoribꝫ d̄ facili capiunt̄. Itē loca alta ⁊ mōtuoſa nix freq̄ntat ⁊ diuti⁹ in mōtibꝫ ꝙ̄ ī vallibꝫ pſeuerat. qꝛ vēti frigidi liberi⁹ in mōtibꝫ ꝙ̄ in vallibꝫ iualeſcūt. Inſup valles ſunt mōtibꝫ calidiores ꝓpter maiorē aggregationē ⁊ ꝯfractōē radioꝝ. et iō niues in mōtibꝫ pl⁹ abūdāt. Itē nix vi caloris reſoluta terrā imbuit. remollit. ⁊ iebriat quā añ reſolutionē frigiditatꝭ ſue coartatione ī ſua ſupficie forti⁹ indurabat vt dicit Grego. Itē nix ꝓpter ſue ſubē molliciē ⁊ leuitatē ī ſuo deſcēſu ſtrepitū vl̄ ſonū nō generat. imo ſenſibilit̄ de occulto aerꝭ deſcēdens

interſticio ſua vtꝰ ſupficiei terre ſe applicat ꝛ equalit̃ ſe coaptat. Jtē nix in cādore ſuo et pulcritudine ad ſui aſpectū oculos intuētium ꝓuocat. ſ; ſi nimis diu aſpiciat̃ ſpm̄ viſibilē diſgregat ꝛ valde imutat Jtē aqua niuea potētiali ꝛ actuali frigiditate ſua fluxu; vētris repmit ꝛ ꝯſtringit. neruos ꝑcutit. cōtrahit ꝛ opilat ſupfluitatē mēſtruoſam vel ſtrumoſa; eā ꝯtinue bibētibꝫ generat. membra ſtupida ꝛ quaſi dormitātia cito reddit. lapidē i veſica gignit ꝛ frigidā hydropiſim ꝓuocat ꝛ nutrit. vt dic̄ Cōſtan.

De nebula Ca. XII.

Nebula eſt impſſio facta ex reſolutione nubiū reſoluta; i aquā pluuialē vt dic̄ Ariſto. vapores ei ſic reſoluti diſperſi p ſingulas aer; ꝑticulas ac diffuſi nebulā gignūt ꝛ inducūt. q̄ quāto eſt terre vicinior. tāto ſpiſſior ē ꝛ obſcurior ꝛ frigidior iuenit̃. a terra ꝟo eleuata mag; eſt ſoli ꝓpia. ꝛ iō minꝰ eſt frigida ꝛ obſcura Qn̄ autē nebula a ſole attracta totalit̃ ſurſu; mouet̃. in materiā redit nubis. ꝛ iō future pluuie ē ſignificatiua. Qn̄ aūt totalit̃ a radijs ſolis repcuſſa deorſum cadit ꝛ i ſuā redit originē deficit ꝛ euaneſcit. vn̄ purgato aere futurā pſāgit ſerenitatē. Eſt aūt aliqn̄ corrupta ex vaporibꝫ ex qbꝫ generat̃. ꝛ tūc multū eſt nociua. florū etiā ꝛ germinantiū vinearū ē corruptiua ꝛ diuerſa; infirmitatū animalibꝫ iductiua. latronibꝫ ꝛ ꝑuerſis eſt amica. q2 inſidia; ipo; eſt occultatiua. itinerātiū ꝛ pegrinātiū ipeditiua. q2 i magna nebula ꝛ obſcura via eſt icognita ꝛ incerta. radio; ſolis ꝛ alia; ſtella; eſt iterceptiua. ꝛ iō nauigātibus eſt gūis ꝛ piculoſa. vt dic̄ Beda. q2 dū nebule obſcuritas ſupficiē maris occupat quo debeat nauta recte vertere gubernaculum ignorat aut ambigit

De tonitruo Ca. XIII.

Impreſſionū que generant̃ in aere ex vapore duplici. pma eſt tonitruꝰ. que eſt impſſio generata in aq̄a ſubſtantia nubis ꝑpter vapor; calidi ꝛ ſicci agitationē huc ꝛ illuc fugiēs ſuū ꝯtrariū ab oī parte coartati in ſe ꝛ ex hoc inflāmati. extinguentis ſe tandē in nube ꝛ rūpētis eā. vt dicit Ariſto. Uel generat̃ tonitrus ex colliſione nubiū ſm phm qn̄ a vētis ꝯtrarijs agitate nubes ad inuicē colliduntur. ex mutua concuſſiōe ad inuicē ꝛ violēta ꝯfractōe fit concuſſio in aere ꝛ ſtrepitꝰ q̄ tonitrus ab antiq; eſt nominatꝰ. Dr̄ aūt tonitrꝰ vel tonitruū a terrore eo ꝙ ſonꝰ terreat audiētes. vt dicit Jſid. Nā tonꝰ idē eſt qđ ſonꝰ. q2 interdū ta; acriter cōcutit oīa. ita vt celū diſcerpſiſſe videatur. q2 cū ꝑcella vehemētiſſimi vēti i nubibꝫ ſe repēte imerſerit. turbine inualeſcēte. exitūq; querēte nubē excauat ꝛ ꝯſtringit. et impetu magno incidit ꝛ diuidit ptes nubis ac ſic cū horrēdo fragore ad aures vēit. qđ mirari nullꝰ debet. cū veſica q̄uis ſit parua tamē magnū ſonū cōploſa efficit ꝛ emittit. Cū tonitruo ꝟo ſimul fulgur emittit̃. ſed celerius videt̃ fulgur. q2 clarū eſt. tonitrꝰ autē ꝑuenit tardiꝰ ad aures. q2 ſubtilior ē ſenſus viſus q̄ auditꝰ. ꝛ ideo primo videt lucē ſiue fulgidū lumē qđ ꝓcedit q̄ audiat ſonitum ſubſequentē ſicut homo ꝓus videt ictū hominis arborē incidētis q̄ audiat ipm ſonū Ducuſq; Jſidorꝰ. Et iſta rō Jſid. de cauſa tonitrui cōcordat q̄ſi cū pħo dicēte. Tonitrus inq̄t eſt ſpūs vento; in ſinu nubiu; receptꝰ. q̄ virtute mobilitatis ſue quaſlibet ptes nubis interrūpit. ꝛ ſtrepitū ac fragorē tonitrui introducit: vn̄ ſubdit. tonitruū eſt ſpacio; aeris ſibi occurrentiū ſonꝰ ſm Ariſto. in libro metħ. Tonitruū nihil aliud eſt q̄ extinctio ignis i nube. vapor eñ ſiccꝰ eleuatus ꝛ calore aer; inflāmatꝰ qn̄ a nube aq̄ſa intercipit̃ ſubito extinguit̃. ꝛ ex tali extinctione ſtrepitꝰ tonitrui generat̃. ſic qn̄ in aq̄ extinguit̃ ferrū ignitū fit ſonitꝰ atq; ſtridor. deſcēdit tonitrꝰ ſepe cū fulmine. ꝛ tunc magis ledit. vt dicit Beda. vn̄ obeſt fructibus cū aduenerit cū choruſcatiōe ꝛ fulmine ſine pluuia. Cū vero accidit cū pluuia ꝓdeſt vt dicit idē. Tonitruū igit̃ motu ſuo oīa cōcutit. cerebrū cōmouet. animū terret. vinū in dolijs ꝑturbat cōmouet ꝛ corrumpit vt dic̄ Ariſto. Si venerit in hora cubatōis auiū oua ledit. mł'ieres parturiētes ſepe abortiri facit. turres altas ſepe ꝯcutit impetu ſuo ꝛ deijcit. arbores altas diruit radicitus ꝛ euellit. ꝛ frequētiꝰ in locis altis q̄ in hūilibus ꝛ demiſſis ledere ꝯſueuit. vt dic̄ Beda. Amfractuoſum ꝛ q̄ſi orbicularē ſonu; fac̄ ꝛ aerē quodā ineq̄li ſuſurrio ꝑ circuitū ꝯcutit ita ꝙ ſpēm ſtrepitꝰ rote vehiculi expmit qđāmodo ꝛ ptēdit. vt dic̄ Caſſi. Et tal' circular; ſonꝰ accidit forſitā ex rotunditate nubiū i qbꝫ vapor ſiue vētꝰ q̄ cā ē tonitrui. diſſimilit̃ agitet̃. q2 nūc ſurſū. nc̄ deorſū. nc̄ añ nūc retro ꝑ ꝯcauitatē nubiū ꝯmouet̃.

De choruſcatione. Capitulum. XIIII.

C Horuſcatio ſm̄ Ariſto. cōprehēdit
fulgur. fulmen. ⁊ ꝓprie dictā choru/
ſcationē. Naꝫ ꝓprie dicta choruſcatio
eſt apparitio ſubita vaporis ſubtilis inflam
mati euaneſcētiſ ī aere ſine deſceſu ad terrā.
Fulgur ꝟo ſiue fulguratio eſt ignis ſubtil.
groſſior tñ choruſcatiōe ad terrā deſcēdēs
q̄ penetrat herbaſ ⁊ res molles ſicut ponūt
phi. vt recitaꝶ in. iij. phice algazelis

De fulmine Ca. XV.

F Ulmen vero eſt vapor ignit⁹ cōpa/
ctus ⁊ ſolid⁹ impetuoſe cadens ma
ioris vis q̄ſ ſit fulgur. ꝑcutit eñ qđ
tāgit. penetrat ⁊ vrit ſiue liquefacit diuidit
et ſcindit et nihil corpale ei reſiſtit. Et ſm̄ h̄
dic̄ Iſiđ. q̄ fulgurare idē eſt qđ ferire. q2 ſi/
cut idē dic̄. Et ſubtilioribꝫ ꝑtibꝫ elemētoꝝ
cōponiꝶ ex q̄bꝫ maior vis penetrādi relinq̄ꝶ.
⁊ ideo ictus celeſtiſ iaculi ab Iſiđ. nūcupāꝶ.
generaꝶ aūt ex vapore groſſo cōpoſito ex cō
trarijs ⁊ diuerſis eleuato ⁊ vehemēti calo/
re ignito ⁊ inflāmato. q̄ colliſione ventoꝝ ⁊
attritu nubiū impelliꝶ ⁊ quaſi lapis igne⁹ đ
cōcauitate nubiū deorſum ꝑ violentiaꝫ ad
modū iaculi cōmoueꝶ. Vñ fulmina colliſa
ad modū lampadis fulgida vi inflāmatōis
diſcurrere ꝑ aera diſcernūꝶ. Et q̄uis ignee
ſint nature tamē ꝑ violētiā mot⁹ ꝯ naturaꝫ
ignis inferi⁹ deſcendere cōpelluntꝶ. vt dicit
Beda. In ſuo aūt deſceſu incendit ⁊ vrit. et
tūc đr fulgur. vt dic̄ Iſi. penetrat ⁊ findit et
tūc diciꝶ fulmē. vt dic̄ idē. vbi aūt vrit ſecuꝫ
fumū ⁊ fetorē peſſimuꝫ gignit. ſup loca alta
freq̄ntius cadere ꝯſueuit. in forti eſtate aūt
in forti hyeme raro ſunt fulguratōes ſed in
ꝑncipio autūni ⁊ in fine veris. vt dic̄ Beda
Phs li. ij. c. ij. in hyeme ⁊ eſtate raro fiūt ful
mina. q2 in hyeme ꝓpter frig⁹ vapor ī aere ñ
gigniꝶ. In eſtate ꝟo ꝓpter ſiccitatē et ſubtili
tatē aeris nō fit aggregatio vaporiſ ī nubibꝫ
ſꝫ in autūno ⁊ in ꝟe eſt aer mobiliſ ⁊ nimbo
ſus. et ideo tūc ſepi⁹ fulgurat. Itē. ca. liij. di.
idē. fulminū plura genera traduntꝶ. nā q̄ ſic
ca veniūt nō adurūt ſed diſſipāt. q̄ humida
nō vrūt ſꝫ infuſcāt. tertiū eſt qđ claꝝ vocāt.
qđ mire eſt nature. nā vinū exhaurit in do/
lijs intactis vaſis. aurū ⁊ argentum liquat
ſacculis nō combuſtis. Quid aūt ſit choru
ſcatio ⁊ vnde ꝓueniat. diuerſi diuerſimode
tradiderūt. Dixit eñ Empedocles. q̄ cho/
ruſcatio eſt ignis occultat⁹ in nubibꝫ ex ra/
dijs ſoliſ. Et hoc dicit Ariſto. eſſe falſuꝫ. q2
ſi hoc eſſet. ex oñi nube choruſcatio accide
ret. q2 in oñi nube radij ſolares occultanꝶ.
Anaxagoras aūt dixit q̄ choruſcatio eſt ex
aere deſcēdente in nubē vel ad nubē. et ſe in
ea occultāte cui⁹ apparitio eſt choruſcatio.
⁊ qñ ille ignis extinguiꝶ in nubibꝫ aquoſis
ſtridor illi⁹ extinctiōis vocaꝶ tonitruū. Alij
dixerūt choruſcationē cauſari ex vētis cali
dis et ſiccis in nubibꝫ compſſis quibꝫ inflā
manꝶ ⁊ adurunꝶ. ignis in eis ingrediens eſt
choruſcatio cui⁹ ſplendor ꝓus ꝑuenit ad vi
ſum q̄ſ ſonit⁹ ad auditū. Alij dixerūt choru
ſcationē nō fieri ꝑ ignē ſed ꝑ aque ſplenden
tis imaginationē. que ꝑ ſtellaꝝ de nocte lu/
centiū illuſtrationē in nubibꝫ videꝶ. Sꝫ dī
cit Ariſto. q̄ iſte ſermo error eſt quia choru
ſcatio đ die videꝶ ſub radijs ſolis. ſicut vi/
detur de nocte. ſm̄ Ariſto. aūt vapor aggre
gatus in nubibꝫ eoꝝ vehemēti colliſiōe at
tritus igniꝶ. ⁊ fit materia choruſcationis. et
quia habet aliquas ꝑtes terreſtres eaꝝ gra
uitate moueꝶ inferi⁹. Et q2 illa choruſcatio
eſt vehemētis ſubtilitatis. ⁊ nō vehementis
inflāmationis ⁊ aduſtiōis. ideo apparet al/
ba. et ideo corpa que ꝑtingit non inficit nec
corrūpit. Dicuſq̄ Ariſto. li. ij. meth. Cho
ruſcatōis itaq̄ mot⁹ ſubit⁹ eſt ⁊ improuiſuſ
ſubito eñ apparꝫ ab oriēte in occidēte. ſubi
to eſt oſtēſiu⁹ ⁊ ſubito ſui occultatiuus. De
matrice eñ ſua vt dic̄ Grego. in ictu oculi
exit. ⁊ ī ſe ſubito reuertēs ſuā originē nō re/
linq̄t. Ex ſua ſubita apparitōe aſpect⁹ intuē/
tiū eſt repcuſſiu⁹. timoriſ incuſſiu⁹ ꝑ totū or
bem ſm̄ apparētiā ⁊ opionem ⁊ indiciū vi/
ſus ſui. eſt diffuſiu⁹. futuri tonitrui ꝑambu/
lus. ⁊ ſui aduēt⁹ annūciatiu⁹. Si pluuiā ha
buerit ꝯcomitantē vtil' eſt ⁊ ꝓficu⁹. Si ꝟo
pluuia caruerit tenellis floribꝫ ⁊ fructibꝫ eſt
nociu⁹. vt dic̄ Beda

De aura Ca. XVI.

A Ura eſt aer leuiter motus ⁊ agita/
tus eſtuantibꝫ refrigeriū. algentibꝫ
prebens calorē. que quāto eſt puri
or tanto delectabilior ⁊ ſanior eſt. que ſi fue
rit tꝑata ⁊ debitas qualitates tꝑis nō ex
ierit maxime vite hominis eſt congrua ⁊ ſa
nitatis conſeruatiua. ſi vero contrario mō
dꝑ ſe habuerit maxīe eſt nociua. q2 peſtilen
tie et corruptiōis nō modice eſt inductiua.

Eſt aūt peſtilētia aeris corruptio ex ſiccitatis ⁊ pluuiaꝝ diſtēperātia ex merit; hoīum ꝯtingēs. vt dic̄ Iſid. Et dr̄ peſtilētia q̄ſi paſtulātia. q̄ totā naturā hoīs ꝑambulat ⁊ d̄paſcit. nā corrupt; aq̄s ⁊ pluuijs ī aere q̄bꝫ ſpirādo ⁊ edēdo paſcimur ſtatī corrūpimur ⁊ diuerſis paſſionibꝫ neceſſario laceſſimur. vt pat; ſ. in eodē libro. vbi de ꝓprietatibus aer; dictū eſt. S; h̄ dicta iā ſufficiāt

Incipit liber duodecim⁹ De auibꝫ in generali ⁊ ſpeciali

Expedito tractatu de ꝓprietatibꝫ aer;. ⁊ eoꝝ q̄ ī aere generanť. reſtat dicere aliqua q̄ ꝑtinēt ad eı⁹ decentiā et ornatū vt ī ipis ſic ī ceter; creaturis dei magnalia extollanť Ad ornatū āt aeris ꝑtinent aues ⁊ volatilia. vt dic̄ Beda Et iō aliq̄ pauca adiuuāte xp̄i clemētia ſūt pꝫbis huic opuſculo inſerēda nō q̄dē de oībus ſ; ſolū de auibꝫ ⁊ volatilibꝫ de q̄bꝫ ſpēaliter fit mētio ī textu biblie vl' in glo. Et primo dicēdū eſt ī generali. deinde ī ſpēali. ⁊ h̄ ꝑ ordinē alphabeti. Aues itaq; q̄ſi deuie. i. ſine via ſunt dicte. vt dic̄ Iſi. eo ꝙ ipaꝝ vie n̄ ſunt ī aere determīate ⁊ diſtincte. aues eni; motu ⁊ agitatōe alaꝝ diuidūt aerē ⁊ ſcidūt. ſ; ſtatī p⁹ volatū aere ſe claudēte nullum ſignū ſui trāſit⁹ derelinquūt. Dicūť aūt volucres q̄ volitāt aliſ. vt dic̄ Iſi. ꝓť q̄d ⁊ alites q̄ſi alates. i. alis ſe leuātes a pl'ibꝫ noīanť. ſine eīn alis nō volitāt. ſine q̄ꝝ bn̄ficio de terris ī aera ſe nō leuāt. Ul' iō auis dr̄ ales ab alēdo. q̄ ab illo q̄ paſcit volatilia celi ⁊ dat eſcā oī carni aliť. i. nutriť. vt dic̄ Iſi. Attendunť etiā auiū ꝯditōnes ⁊ ꝓprietates penes multa. q̄ penes eaꝝ ſubam ⁊ cōplexionem Nā ex duobꝫ elemēt; int' ſumme ḡue ⁊ ſūme leue ītermedijs auiū ſuba eſt creata. nā ī earū ꝯpoſitōe aer ⁊ aq̄ potiſſime dn̄anť. ⁊ iō q̄ min⁹ hn̄t terreſtreitat; ⁊ pl⁹ aeree leuitat; q̄ greſſibilia vl' natatilia. leuitate ſue nature hn̄t ferri ſuꝑ aera. vt dic̄ Iſi. Aer eī incluſus inť pēnaꝝ ꝯcauitatē auē leuigat ⁊ vt leuiter ferať ſurſum ipa; diſponit ⁊ habilitat et adiuuat. Uñ q̄to volucres pl⁹ hn̄t pēnoſitat; ⁊ min⁹ carnis. tāto facili⁹ ſe ſurſum leuāt. vt pat; ī auibꝫ p̄de. q̄ exonerate a mole carnis altiſſimi ſunt volat⁹ ⁊ valde acuti viſus et magne aīoſitat;. vt dic̄ Ariſto. lib. xij.

Itē ꝯſiderať volucris ꝯditio penes generatiōnē. Hn̄t eīn ſibi inſitā a natura ſeminalē rōem. cui⁹ ꝟtute mouenť naturaliť ad ſui gener; multiplicatō;. ⁊ ſue ſpēi ꝑ generationiſ actū ſine ordinē ꝯſeruationē. vt dr̄ ab Ariſto. li. vj. Oēs inq̄t aues cū pullificāt faciūt oua q̄uis in oībꝫ nō poſſit videri ꝓť paucitatē. Eſt aūt ꝑncipiū generatōis pulli. ſicut dr̄ ibidē ab albugīe ⁊ cibꝫ eı⁹a vitello. ⁊ poſt dies decē generatio pulli ꝯplebiť ſc̄m oīs ſui ꝑtes. ita ꝙ erūt ꝑtes diſtincte ⁊ māifeſte ⁊ hꝫ tūc caput toto corꝑe mai⁹. ⁊ ſi tūc frāgereť oui teſta iueniret caput inclinatū ſ crus dextꝝ. ⁊ eı⁹ale expāſe ſuꝑ caput. Cōpleta āt generatōe et ſinglo;ꝝ mēbroꝝ ꝑfecta liniamētatōe rūpiť teſta aliq̄n in die. xviij. vel. xx. vt patet ī gallinis. ⁊ exeūt pulli iā completi et viuificati ⁊ aliq̄n gemelli. ſ; inť gemelloſ vn⁹ erit maior alter minor. ⁊ multotiēs mōſtruoſior. ſic dic̄ idē ibidē. li. vj. Inter oīa aūt aīantia in generatōis ordine volucres ſequunť nature maximā honeſtatē. Nā ſc̄m ordinē nature mares femīas cū ſolicitudīe q̄rūt. inuētas diligūt. ꝓ ipis pugnāt. ⁊ periculo ſe exponūt ſolūmō eis q̄ſi ꝯiugal' amoris federe ſe ꝯiungūt. ⁊ fet⁹ ab ipis ꝓcreatoſ ſolūmō nutriūt atq; paſcūt. Uñ naturaliť inť ſexū et ſexū iudicāt ⁊ diſcernūt exceptis pauc; in q̄bꝫ degenerat natura. vt ponit ariſtoteles exēplū de ꝑdicibꝫ q̄ obliuiſcūť ſexū vñ dic̄ ꝙ maſcul⁹ ſurgit in maſculū. ⁊ femīa in feminā. et ex tali coitu nō fiūt oua pullificatiua. imo fiūt ſicut oua vēti. et ſentiť etia; ex tali coitu mal⁹ fetor. Idē dr̄ de columba maſculo. q̄n inq̄t ſenex nō pōt coire. ſ; ſolu; deoſculať ⁊ ſaltat ſupra maſculū. ⁊ hoc fac̄. q̄ deoſculať ⁊c̄. Obſeruāt aūt aues ī generādo tp̄is ꝯgruitatē. Nā vernali tp̄e q̄n inſtat tp̄s generatōis aues vociferāt. mares femīs ſe aſſociāt nutibꝫ ⁊ vocibꝫ ad amore; mutuū ſe inuitāt nidificāt. ouāt. pullificant pullos generatos nutriūt et educāt. ſ; ꝯpleto generatōis officio a cātu ceſſant ⁊ ab inuicem ſe ſepant ⁊ vſq; ad iteratū generationiſ tp̄s inuicē nō appropinquāt Itē attenduť aues q̄ ad habitatō;. ſunt eīn q̄dā volatilia que humanā videť diligere frequētiā. ⁊ habitationē ſic galli. anſereſ. galline. columbe. ciconie et irūdines. q̄dā ꝟo oīno fugiunt timēt ⁊ abhorrēt hoīm ꝯuerſatiō; ſic aues ſilueſtres mōtnoſe ⁊ fluuiales ſeu paluſtreſ. q̄ ſc̄m varias eoꝝ complexiones. varia q̄runt

habitacula. ⁊ diuersas ibi vendicāt māsio/
nes. nā q̄ nature sunt magꝭ frigide ⁊ humi/
de paludes ⁊ fluuios frequētāt ꝓpter victus
acq̄sitionē. nidificationē. pullificatōnē ⁊ fe
tuū educationē3. vt aues mergali anates ⁊
cigni i q̄b⁹ ingeniata est natura. vt dic̄ Aris.
vt pedes haberēt latos claudos ⁊ indiuisos
ꝓpter natādi necessitatē. vt sc3 pedū latitudi
ne aq̄s ꝓpensi⁹ pulsent. ⁊ sic pulsis retro aq̄s.
q̄si remigando in anteri⁹ forti⁹ se extendant
Caudas etiā hn̄t breues ne in natādo cau/
de madefacte pōdere impedimētū sentiant
rostra aūt hn̄t lata vt gramīa ⁊ radices car
pant apti⁹ ⁊ incidāt. colla lōga vt facili⁹ vi/
ctū de ꝓfundo attrahāt ⁊ acq̄rant. Uolati
lia ꝟo q̄ calidiorꝭ ⁊ sicciorꝭ nature sunt mō
tuosa ⁊ rupiū cacumīa inhabitāt ⁊ frequen
tant. vt oēs aues p̄de q̄ de p̄da sunt viuen
tes. sic̄ sunt aq̄le ⁊ falcones accipitres ⁊ ꝯsi
miles. q̄b⁹ dedit natura. vt dicit Aristo. vn
gues curuos ⁊ pedes fortes ⁊ neruosos et
rostꝝ curuū ⁊ acutū. vt forti⁹ p̄dā retineant
⁊ carnē facili⁹ lanient. Hn̄t aūt hmōi aues
modicū carnis ⁊ multū plume. ⁊ sūt magne
animositatꝭ. vt sic sint mot⁹ velociorꝭ ⁊ vo/
lat⁹ fortiorꝭ. vt dic̄ Aristo. Caudā insup ha
bent subtilē tenuē ⁊ longā q̄ in volādo se re
gunt sic̄ gubernaculū regit nauē. Omēs ta
les aues ſm Aristo. in li. ij. solitudinē dili/
gūt. ⁊ cū aliquo socioꝝ habitare ñ possunt.
imo pullos ꝓprios a se abijciūt. ⁊ statim q̄n
pn̄t volare rostro eos ꝑcutiētes a nido exi/
re cōpellūt. ⁊ i suo ꝯsortio viuere ñ ꝑmittūt
vt dic̄ Aristo. he ⁊ alie aues p̄de recipiūt in
p̄dando diuersificationē. q̄dā capiūt p̄dam
in aere volādo ⁊ nūq̄ aliquā p̄dā inuadūt
sup terrā. q̄dā ꝟo ecōuerso in terra aues ca/
piūt. s3 in aere nūq̄ ledūt. Uñ māsuete vo/
lucres ⁊ colūbe istaꝝ auiū differentiā reco/
gnoscūt. ⁊ iō q̄n p̄dones aerꝭ vidēt ad terrā
fugiūt. q̄n ꝟo p̄dones terre ꝯspiciūt in aera
subito se extollūt. ⁊ q̄ in terra erāt in ꝑiculo
eleuate a terra i aere tute fiūt. vt dic̄ idē. Itē
sunt quedā aues nemorose q̄ siluas frequē
tāt ⁊ densas arboꝝ inhabitāt summitates. ⁊
he quedā sunt ceterꝭ maiorꝭ māsuetudinis.
sic sunt oēs modulātes ⁊ estiuo tpe dulcis
simis vocib⁹ i siluis ⁊ arborib⁹ resonātes. si
cut sunt merule ⁊ philomene ⁊ h⁹mōi q̄ tpe
amorꝭ maxīe cantāt i rubis ⁊ frutectꝭ nidi/
ficāt sup oua solicite cubāt. pullos suos di/
ligūt ⁊ educāt. Sūt ⁊ alia q̄da3 volatilia q̄
cāpestria p̄cipue frequētāt ⁊ victū de terre
fructib⁹ acq̄rūt ꝯtinue ⁊ mādūcāt q̄les sunt
grues ⁊ anseres tā domestice q̄ siluestres. ⁊
hmōi aues sil' viuere tā in terra q̄ i aere dili
gūt turmatim icedūt. sp̄e3 suā diligūt. regē
sibi faciūt ⁊ ei obediūt. ordinate volāt. ⁊ q̄n
q̄ intˢ se vehemētissime pugnāt ⁊ rostrꝭ se di
lacerāt ⁊ deplumāt. s3 post pugnā q̄si recō/
ciliati sil' volāt. ⁊ societatē p̄stinā nō decli/
nāt. tēpestatē futurā p̄cognoscūt. ⁊ cum vi
dētˢ eā imminere vociferāt atq̄ clamāt. vigi
lias ordināt ⁊ i vigilādo vices mutāt. Hec
oīa ꝯtinetˢ in examerō Basilij ⁊ etiā Amb.
silr ⁊ i Aristo. Supaddit etiā Arist. ⁊ dicit
vigil lapillū intˢ pedes tenet vt si forsitā sur
repserit somn⁹. casu lapidis excitetˢ. ⁊ si q̄ so/
cietatē ꝑdidit altissime ascēdit ⁊ vociferādo
socios suos q̄rit ⁊ q̄usq̄ iuenerit ad pascua
vix descēdit. dicēm q̄ rex hmōi auiū sp̄ p̄ri
mo se deponit ⁊ p̄mo d terra se erigit. caput
etiā p̄ ceterꝭ frequēti⁹ eleuat ⁊ circūspicit. s3
si quēq̄ viderit veniētē3 vociferat ⁊ excitat
alias ac p̄mit Itē sunt ꝯsiderāde q̄rūdā aui
um ꝓprietates ſm variā cibatō3. sunt eī que
nō cibātˢ nisi carne vl' sangne. sic̄ oēs aues p̄
de q̄ sunt curui rostri ⁊ acuti vnguis q̄ co/
medūt oīa aīalia q̄ pn̄t venari. s3 nō venantˢ
neq̄ comedūt aues sui generꝭ sic̄ faciunt pi
sces. vt dic̄ Arist. li. xvij. ⁊ tles aues nūq̄ po
tāt aquā. vt dic̄ ibidē. Alia ꝟo sūt volatilia
q̄ sol' vtuntˢ semib⁹ ⁊ fructib⁹ ac herbis terre
nascētib⁹ vt colūbe turtures ⁊ anseres tā sil
uestres q̄ domestice Alia ꝟo sunt volatiliū
genera q̄ vescūtˢ. nūc carnib⁹. nūc fructib⁹ i
differentˢ. sic̄ oēs aues coruini generꝭ. sic̄ mo
nedule cornices corui ⁊ pice. d q̄b⁹ dic̄ Aris.
⁊ etiā Basili⁹. pascūt aues coruini generis
pullos suos i iuuētute ⁊ iuuenes pascūt pa
rētes i sua senectute. q̄n etiā debilitātˢ iunio
res i suis humerꝭ eleuāt ⁊ deferūt seniores
vt dic̄ idē. Et i oīb⁹ hmōi volucrib⁹ natalis
pietas ꝯmēdatˢ. vt hō pietatꝭ obsequiū dne
gare pentib⁹ erubescat qd̄ ab auib⁹ ipēdi si/
bi iuicē nō ignorat. vt dic̄ Amb. Itē ſm va
riā mēbroꝝ dispositō3 ꝯsiderātˢ aliq̄ auiū ꝓ
prietates. q: sic dic̄ Arist. li. xiiij. Oēs aues
in h̄ ꝯueniūt q̄ oēs hn̄t rostꝝ qd̄ i alijs aīa/
lib⁹ ñ iuenitˢ. s3 i dispositōe est drn̄a. q: q̄da3
hn̄t rostꝝ breue ⁊ latū quaꝝ vita q̄eta est et
māsueta. q: hmōi rostꝝ est aptū ad sumēdū
cibū de vicino. q̄dā ꝟo hn̄t rostꝝ longum ⁊
acutū sicut ⁊ longū collum. quia acquirūt

cibū de ꝓfundo. quedā curuū ⁊ acutū qꝛ ta
lis figura neceſſaria eſt ad comedendū ⁊ di
lacerandū carnē crudā. Hoc aūt hʒ ꝓpriuʒ
oīs auis. qꝛ bipes eſt ſic homo. ⁊ in peduʒ ⁊
cruriū diſpoſitōe maxīa differētia inuenit̃.
qꝛ pedes auiū vncoꝝ vnguium ſunt fortes
⁊ acuti. qꝛ ꝯueniētes ſunt ꝑdatōi ⁊ venatōi
pedes aūt fluuialiū ſunt clauſi ⁊ indiuiſi et
lati. qꝛ ꝯueniūt natatōi. ⁊ oīs aues lōgoꝝ
pedū ⁊ cruriū hñt collū longū ⁊ volāt extē
ſo collo. ⁊ ſi collū fuerit gracile ⁊ debile. de
clināt ipm̄ in volādo. ⁊ ē generale ꝙ oē vo
latile hñs breue collū breuia hʒ crura ⁊ ecō
uerſo Oē aūt volatile hʒ vmbilicū qñ na
ſcit̃. ſʒ cū creſcit auis latet vmbilicꝰ ⁊ oīo
nō apparet. qm̄ ꝯtinuat̃ cū inteſtino ꝑ inte
riorē venā. Itē ꝯſiderari pñt ꝗ̄ ad citaʒ vel
tardā pullificationē. quedā em̄ multotiens
pullificāt vt colūba ꝗ̄ decies ouat in anno
quedā ſo multū ouāt vt galline. ⁊ quedam
multotieſ vt colūbe. galline aūt multū ouā
tes cito moriunt̃. vt dic̄ Ariſto. lib. v. Aues
aūt curuoꝝ vnguiū ꝗ̄ carnē comedunt ra
ro ouāt. qꝛ nō niſi in anno ſemel ꝑter irūdi
nes. ꝗ̄ ſole inter comedētes carnes pullifi
cant bis. Infirmant̃ aūt aues qñ cubāt ſu
per oua ſua. vt patet ī gallina ⁊ in aquila. de
qua dꝛ li. vj. ꝙ aq̄la tūc valde grauat̃ ⁊ albe
ſcunt ale eiꝰ ⁊ ebetant̃ vngues eiꝰ ⁊ debilitāt̃
Sunt ⁊ multe alie ꝓprietates auiū quas ꝓ
ſequi eſſet longū. h̄ ſolū attēdere oportet. ꝙ
aues int̄ cetera animātia generalit̃ ſūt ſub
ſtātie purioꝛ̄. leuioꝛ̄. ⁊ nobilioꝛ̄ motꝰ forti
oris. viſus acutioris. carnis digeſtibilioꝛ̄
ſapidioꝛ̄. ꝯuertibilioꝛ̄. ⁊ ſanioꝛ̄. in nidificā
do ⁊ pullos educando ſolertie amplioris.
Hec aūt ī generali dicta nūc ſufficiūt

De aquila Capitulum. I.

Nunc de auibꝫ in ꝑticulari dicendū
eſt. Et ꝑmo de aquila ꝗ̄ velut regia
inter volucres obtinet ꝑncipatum.
Int̄ oīs auiū diuerſaꝝ ſpēs aquila eſt ma
xime liberal'. vt dic̄ Plinꝰ. nā ꝑdam quā ar
ripit niſi nimia fame arceat̃ ſola ñ comedit.
imo auibꝫ eā ſequētibꝫ quaſi cōem exponit.
ſua tñ recepta ꝑmitꝰ portiōe. Et ideo ſemꝑ
aquilā alie aues ſolēt inſeq̄. ſperātes ꝙ d ipi
us ꝑda eis debeat aliqua portio impartiri. ſʒ
qñ ꝑda pūs capta ſibi nō ſufficit tanꝗ̄ rex
de republica viuēs auē ſibi ꝓximiorē rapit
⁊ in medio ponit illā. Duos lapides precio
ſos noīe etheodos. quoꝝ vnꝰ eſt maſculinꝰ.
aliꝰ vero femininꝰ in nido ſuo reponit. ſine
quibꝫ vt dicit̃ parere nequit. Gēmā q̄ne di
cit̃ achates reponit in nido vt pullos ſuos
cuſtodiāt a morſu reptiliū venenoſo. vt dic̄
idē Plinꝰ. Eſt aūt aquila ab acumine ocu
loꝝ dicta. vt dic̄ Iſid. Tāti em̄ ⁊ tā limpidi
dꝛ viſus eſſe. vt cū in aere ſup maria īmobi
li pēna deferat̃ vt ꝑ nimia eleuatōne a terra
vix humanis pateat obtutibꝫ. de tāta ſubli
mitate piſciculos viderit ī mari natare ad ī
ſtar lapidis deſcēdens piſcē rapit. ⁊ ſic cap
tam ꝑdā ad litꝰ trahit. Eſt aūt auis natu
ralit̃ calida ⁊ ſicca. ꝑde auida ⁊ ſupra aliarū
auiū vires fortꝭ ⁊ animoſa. cuius fortitudo
maxie viget ī alis. pedibꝫ. ⁊ in roſtro. qꝛ alaſ
habʒ valde neruoſas ⁊ paꝝ carnoſas. ⁊ ido
in volādo patiēs eſt laboꝛ̄. qꝛ reſpectu ma
gnitudinis ſui corpis parū habet carnoſita
tis. et multū neruoſitatis. ꝓpter qd multuʒ
habet fortitudinis et ꝟtutis. ⁊ multū etiam
habet pēnoſitatꝭ ꝓpter qd etiā plurimū ꝯti
net leuitatis Inter oēs aūt volucres ma
xime viget in aquila vis viſiua. ſpm̄ em̄ ha
bet viſibilē tēperatiſſimū ⁊ in actu videndi
acutiſſimū. ſolē em̄ irreuerberatis oculis ī
ſue rote circūferentia intuet̃. et tñ viſus ſui
acies nō obtundit̃. nec claritate ſolarꝭ lumi
nis diſgregat̃. vt dic̄ Amb. Dic̄ etiā Amb.
ſic ⁊ Ariſto. li. xx. ꝙ quedā ſpēs aq̄le quā vo
cat almachoꝛ eſt acuti viſus valde. Et pul
los ſuos vngue ſuſpēſos radijs ſol' obijcit.
⁊ ſolē reſpicere cōpellit. et h̄ anteꝗ̄ habeant
alas cōpletas et ad hoc eos ꝑcutit ⁊ ꝟtit ad
aſpectū ſolis. ⁊ ſi oculꝰ alicuiꝰ lachrymetur
ipm tanꝗ̄ degenerē vl' interficit vel abijcit
a nido vel cōtemnit. ſi aūt directa acie ſolis
radiū viderit ipm tanꝗ̄ ſibi ī natura ſilem
diligit atꝗ̄ nutrit. ꝗ̄uis aūt ita irreuerbera
ta ſolis acie claritatē videat. viſum tñ ad ꝑ
de aſpectū dirigit ⁊ inclinat. vt dic̄ Greg. et
Ariſto. li. xij. Aues inq̄t vncoꝝ vnguiū in
digēt neceſſario acuto viſu. qm̄ videt cibuʒ
ſuū a loco remoto valde. ⁊ ꝓpt̄ h̄ leuat ſe aq̄
la plꝰ ꝗ̄ alia volatilia. Hinc etiaʒ in altiſſi
mis rupibus nidificat vbi loci ſublimitate
ab oīmodo curſu aduerſario ſe tutificat ⁊ d
fendit. vbi ſm Gregoriū. in altiſſimis tuta
reſidet. ⁊ tamē paſtꝰ gratia infima iſta videt
ad altiſſima ſe eleuat ⁊ aſcēdit. et tamē viſo
cadauere vel preda quam deſiderat. ſubito
ima petit. Eſt inſuper aq̄la auis difficulter
cubās. pullificāſ. ⁊ pullos ſuos nutriēs. dic̄

Ariſto.li.vj.ꝙ aq̄la ad pl⁹ponit tria oua. ſʒ tertiū ꝓicit a nido qm̄ grauit̃ incubat ſup ea.ꝛ ſubdit qꝛ illo tꝑe debilitat̃ intm̄ ꝙ non pōt bn̄ venari pullos auiū aliaꝝ.qꝛ tūc in/curuant̃ vngues ſui ꝛ albeſcūt ale ſue.ꝛ tūc nimis ḡuat̃ in dādo cibū pullis ſuis.ꝛ ſi cō tingit aq̄lā habere tres pullos.eijcit vnū d̄ nido ſuo ꝓp̄t difficultatē nutriēdi.ſed auis kyni q̄ arabice d̄r cebar nutrit pullos ſuos caſualit̃ ab aq̄la ſic reiectos vt dic̄ idē. Itē idē docet ꝙ aquilaꝝ diuerſe ſunt ſpēs ꝛ di/uerſimode cibāt ꝛ nutriūt pullos ſuos Nā que albas hn̄t caudas ī eaꝝ cibatōe pl⁹ la/borāt.q̄ v̄o hn̄t nigras min⁹ in hmōi nego/cio ſe fatigāt.pullos aūt ſuos ad volanduʒ iā adultos ꝛ de nido eijciētes paulatim ꝓ/uocāt ad volādū ꝛ faciūt eos eſurire vt aui dius eas ſequant̃ in aera ꝓpter paſtū ꝛ forſi tan ſi pigritauerint ad exeundū ꝑcutiūt eos cū roſtro ꝛ ſubtrahūt eis cibū.vt ſic cogant eos ad exeundū.ꝛ poſtꝗ̄ fuerint cōpleti in fortitudīe ꝛ in pēnis fugāt eos a ſe.ꝛ n̄ ſunt pl⁹ ſolicite ſup eos p̄ter q̄ndā ſpēm aq̄le qm̄ Ariſto.vocat achat.q̄ cogitat de pullis ſu/is magno tꝑe.ꝛ qn̄ volāt pulli.volāt cū eis ꝛ dāt eis ad comedēduʒ.ꝛ qn̄qꝫ volitat ſup illos curā illoꝝ agēs.ꝑata ad reſiſtēdū alijs auib⁹.ſi forte ꝯuenerint ad nocēdū pull' ſu/is in aliq̄ ſeu ledendū. Hec oīa tāgit Ari ſto.in li.vj. De aq̄lis v̄o d̄r vt tāgit Greg.ſu per Job.ꝙ qn̄ ei⁹ pulliculi recenter nati ad capiēdū groſſiorē cibū ꝛ digerendū ſunt i/ualidi ſanguinē ꝛ liq̄diorē humorē p̄de ſue in os ſuū attrahit ꝛ ſugit ꝛ attractū ſangnē in ora pulliculoꝝ vomit.ꝛ ita reficit eos ci bo leuiori q̄uſqꝫ inualeſcāt ad ſumēdum ci bū fortiorē Ad hec dic̄ Aug.ꝛ Plini⁹ ꝙ aq̄ la in ſenectute patit̃ caliginē in oculis ꝛ ḡ/uedinē in alis ſuis.ꝯ qd̄ incōmodū inſtrui tur a natura vt fontē aque ſcaturiētis q̄rat deinde aſcendit ꝗ̄tū poteſt ꝑ aera donec ex calore ſol' ꝛ labore volat⁹ forti⁹ incaleſcat. vn̄ tūc ex calore poris aptis ꝛ pēnis relaxa/tis ſubito deſcēdens ī fontē ruit.ibiqꝫ muta tis plumis ꝛ purgata caligine ī oculis vi/res recipit ꝛ reſumit. Sup p̄s.etiā dic̄ ideʒ ꝙ cū ſenuerit ita indurat̃ ꝛ incuruat̃ ei⁹ ro/ſtrū.vt vix poſſit ſumere cibū ſuū.ꝛ ꝯ hoc ī comodū iuenit remediū.qꝛ petrā ſibi que/rit ꝯtra quā forti⁹ roſtꝝ ꝑcutit ꝛ allidit.ꝛ ſic deponit on⁹ roſtri.ꝛ cibū capiēs reſumpt' virib⁹ iuueneſcit. Et ſic dic̄ Plini⁹. Aquila

ſedēdo ſup rupē vel arborē ad ſol' claritatē oculoꝝ aciē dirigit: vl' poſt p̄daʒ hincinde circūſpicit.vl' vngues ſuos inſpicere nō de/ſiſtit.fel hui⁹ eſt multū medicinale.qꝛ poſi/tum ī colirijs viſum acuit ꝛ ſubuenit caligi ni ꝛ alijs incōmodis.vt dic̄ Dyaſ.ꝛ etiā Cō ſtan. Hʒ aūt aliq̄s ꝓprietates min⁹ laudabi les.eſt em̄ auis excedēs ī calore ꝛ ſiccitate.ꝛ iō ē aīoſa ꝛ iracūda.qꝛ ira fort' nō eſt niſi ī corꝑib⁹ magne ſiccitat'.vt dic̄ Ariſto.li.xvj ꝛ auib⁹ innocētib⁹ eſt aq̄la inimica ꝛ infeſta vnguib⁹ ei rapit.ꝛ roſtro ꝑcutit caput auis vocē hʒ roboantē ꝛ generalit̃ oēs aues ter/rificantē. In aſpectu em̄ aq̄le ꝛ auditu ter/rent̃ oēs aues alteri⁹ ſpēi.etiā aues ꝑede. Vn̄ dic̄ plini⁹ ꝙ herodi⁹ ꝛ ꝯſil'es aues ī die qn̄ audiūt aquilā vix p̄dant̃.ꝛ h̄ forſan acci dit ex timore. Aquilā em̄ in aere tm̄ rapien tē timēt generalit̃ oēs aues.min⁹ aūt illaꝫ q̄ rapit in terra.minime aūt illā q̄ rapit in aq̄. qꝛ illā nō timēt niſi volucres quaꝝ vict⁹ et ꝯuerſatio eſt in aq̄ tm̄.talis aūt aq̄la multū degenerat a nobilitate aliaꝝ aq̄laꝝ q̄ in ae/re vl' ī terra rapiūt p̄dam ſuā.timet em̄ vul/turē. Vn̄ dic̄ Ariſt.li.ix.ꝙ amachel manet iuxta mare ꝛ iuxta magnos lacus ꝛ cibat̃ ex auib⁹ ꝓpe mare qn̄ aſcēdūt ab aqua. ꝛ ſi vi/derit vulturē venientē timebit vn̄ fugit ad aquā.ſʒ vultur q̄ eſt acuti viſus ſp̄ volat cir ca locū illū.ꝛ ſi exierit auis de aq̄ in aerē vl' in terrā ſtatim rapit eā vultur.ſi v̄o diu fue rit in aq̄ ſuffocat̃. Habet aūt aq̄la vnuʒ pe/dem clauſum ad modū pedis anſer' cū q̄ ſe regit in aq̄ qn̄ ſolet deſcēdere ꝓpter p̄dā.ali/um v̄o pedē hʒ diuiſum cū acutiſſimis vn/guib⁹ cū q̄b⁹ p̄dā rapit. Hʒ aūt pēna aquili na q̄ndā latentē corroſiuā v̄tutē.vt dic̄ Pli ni⁹. Dic̄ em̄ ꝙ pēna aq̄le poſita inter aliarū auiū plumas.corrūpit ꝛ corrodit eas ſicut corde facte de inteſtinis lupoꝝ ī vigella vel in cithara poſite cū cordis factis de inteſti/nis ouiū eas d̄ſtruūt ꝛ corrūpūt.vt dic̄ idē. Aquila ſocietatē nō diligit.imo fugit.vt di cit Ariſto.li.j. Aues q̄ hn̄t vncos vngues. nō eſt poſſibile ꝙ ſint cū aliq̄b⁹ ſocioꝝ ſuoꝝ ꝛc. Itē vngues hʒ ꝓ mucronib⁹.ꝛ iō qn̄ ſe/det ſup lapidē retrahit eos ꝛ q̄ſi claudit in/tra carnē ne eos allidat vl' ꝯterat ꝯ petram vt dic̄ Ariſto.li.xiij. Nō inſidet auis habēs vncos vngues ſup arbores vl' lapides. qa natura vnguiū ei⁹ eſt ꝯ iſtas duas res ꝛc. Itē impia eſt ꝯ filios ſuos qn̄ coruʒ viſus

claudit̄ ↄtra ſolē.qm̄ eos reputat alienos. Itē vt ad p̄dā alia᷑ auiū inſtruat eos ⁊ cō pellat.roſtro eos ꝑcutit ⁊ vulnerat.vt dicit Plinius.

De accipitre Ca.II.

Accipiter eſt auis regia q̄ pl⁹ aīmo ꝙ̄ vngul' eſt armata ⁊ qđ ei in q̄ntitate corꝑis natura denegat.h̄ ei i ꝟtute ⁊ audacia aī recōpenſat.vt dic̄ Iſi. Eſt enim auis vt dic̄ Iſi.alijs auib⁹ capiēdis auida. a qua᷑ arreptōe accipiter.i.raptor ē voca/ ta. Dic̄ etiā Baſil⁹ in hexameron.ꝙ accipi/ tres circa ſuos pullos ſunt crudeles q2 cū ſint habiles ad volādū cibos eis ſubtrahūt ⁊ ꝑcutiendo ad modū aq̄la᷑ de nidis exire cōpellūt ⁊ cogūt.q2 eos audere docēt.et ad p̄dā excitāt.ne adulti effecti tepeſcāt ocio ⁊ magis cibū q̄rere ꝙ̄ vigorē aī ↄſueſcāt.vt di. Beda.⁊ Amb. Sūt em̄ q̄dā accipitres p2e dōnes aeris tm̄.q̄dā ꝟo terre tm̄ ſic et aquile vt dic̄ Ariſto.li.vj. Primi aues tm̄ volātes rapiūt.ſecūdi ꝟo ſedētes i terra ꝑcutiūt ⁊ i/ uadūt.⁊ inter hos colūba diſcernit ſicut d̄ aq̄la dictū eſt. Eſt igit̄ accipiter auis calida ⁊ ſicca mole carnis depaupata.pēnarū plu marūꝙ varietate decorata.ſtrucioni i pen na᷑ decore ſimilima ē.ſ3 in agilitate ⁊ aīmi magnanimitate oīno impar eſt. Sūma ei celeritate nūc in aere ſe leuat et aſcēdit itm̄ ꝙ ab hoīm aſpectib⁹ ſe ſubtrahit nūc ſubito infer⁹ in p̄dā ruit. Pect⁹ ꝟo accipitris eſt acu tiſſimū.modica tn̄ carne eſt munitū. Unde dic̄ Ariſto.li.xiiij. Quāto pect⁹ ei⁹ eſt magis acutū.tāto melioris eſt volat⁹.qm̄ ſi haberet pect⁹ multū latū moueret multū aeris ⁊ eſſ3 grauis mot⁹. Carnoſum aūt nō eſt.q2 acu/ tū eſt ⁊ debile eſſet ſi h̄ret coopꝛtoriū ex mul ta carne ſic d2 ibidē. Maxima itaꝙ eſt eius fortitudo i pectore et i vnguib⁹ et in roſtro q̄ ſtatim petit cerebrū p̄de ſue. Ei⁹ fel medi cinale eſt ⁊ vtilit̄ in oculo᷑ collirijs admi/ ſcet̄.viſum em̄ acuit ⁊ oculo᷑ albugines de ſtruit ⁊ ↄſumit.ſil'r ⁊ fim⁹ ei⁹. Habet autē h̄ ꝓpriū accipit̄.vt dic̄ Greg.ꝙ in ſenectute qn̄ ſentit ſe pēna᷑ pōdere g̃uari expandit alas ſuas ↄtra ſolis radios flāte auſtro.⁊ ſic ex re pentina aura ⁊ calore reſoluēte aperiūt̄ po ri q̄b⁹ aptis excutit alas.⁊ ſic veteres penne exiliūt et noue creſcūt.et ſic nouitas pēna᷑ ip̄m efficit ad volādū aptiorē. Duo ei ſunt genera accipitrū.q̄dā em̄ eſt domeſtic⁹.et q̄ dā ſilueſtris.q̄ domeſtic⁹ eſt ſilueſtres rapit aues ⁊ raptas eas dn̄o ſuo derelinq̄t. Sil/ ueſtris ꝟo domeſticas rapit aues. Indignā tis em̄ nature eſt accipit̄.vn̄ ſi p̄dā quā im/ petit ⁊ ſequit̄ caſu aliquo nō arripit.vix ulla die ad manū dn̄i ſui redit. Oportꝫ aūt vt ac cipitrū dieta ſit ordinata.ſ.nec nimis tenu/ is.nec nimis lauta.ex abūdanti em̄ cibo im pinguant̄.⁊ tūc inſoleſcūt aut pigreſcunt.⁊ ad reclinatoriū redire dedignant̄. Si vero fuerit nimis pauc⁹ deficit accipiter virib⁹ ⁊ efficit̄ impotēs ad p̄dandū. Solēt etiā ocu li taliū auiū ciliari claudi ſiue tegi ne nimis de manu geſtātis ſe efferāt auib⁹ viſis ad q̄/ rum raptū anhelāt ⁊ aſpirāt. Et iō q̄buſdā laqueolis illo᷑ pedes illaqueant̄.ne libere ad q̄mlibet auiculā efferant̄.geſtat̄ in ſini/ ſtra vt de dextra aliq̄d recipiat vn̄ reficiat̄. Seruant̄ aūt accipitres domeſtici vel do miti i mutatorijs vt a pēnis veterib⁹ ⁊ indu ratis exonerent̄.⁊ ſic i iuuētute ⁊ decore re/ nouent̄.dat̄ aūt eis cib⁹ de aliqua carne ali quātulū venenoſa.⁊ ſic facili⁹ mutent̄. Ac/ cipitres ꝟo maxīe ledit fum⁹.vt dicit Beda ⁊ iō eo᷑ mutatoria a locis fumoſis dn̄t eſſe remota ne eo᷑ corpa ex fumi amaritudīe le dant̄.⁊ ne plume ipo᷑ ex nigredine fumi in ficiant̄.carnib⁹ recentib⁹ ⁊ ſanguinolētis re ficiant̄ et ſolēt eis dari corda auiū q̄ p̄dant̄ ꝙ̄diu viuūt ⁊ potētes ſunt ad p̄dandū a ſu/ is dn̄is diligunt̄.in manib⁹ geſtant̄.ſup par ticas reponunt̄.in pectore et i cauda mani/ bus replanant̄.cū diligētia nutriunt̄.ſ3 qn̄ moriunt̄ ab oīb⁹ inutiles reputant̄.non em̄ comedunt̄.ſ3 poti⁹ ſup ſterq̄liniū pꝛijciunt̄

De alieto Ca.III.

Aliet⁹ ſm glo. Deut.xiiij.idē eſt qđ falco.auis ſc3 p̄de auida ⁊ multum aioſa. Inuadit em̄ aues lōge ſe ma/ iores eas pedib⁹ ⁊ pectore ꝑcutiens ⁊ inua dens. Scđm ꝟo aliq̄s aliet⁹ eſt auis ꝑuula capiēs alias minutas aues.vt dic̄ autor au rore. Obtinet exiguas aliet⁹ corpore vires. Sūt et aues mīme p̄da cibuſꝙ ſu⁹. Expri/ mit h̄ aliquē q̄ ſolos vexat egenos. Et ſm h̄ videt̄ ꝙ aliet⁹ idē ſit qđ niſus paru⁹.q̄ galli/ cē d2 muſchet vel ip̄e niſus.

De apib⁹ Ca.IIII.

Apes ſm Iſido.ſunt dicte.eo ꝙ ſine pedib⁹ naſcant̄.vel ex eo ꝙ pedibus alligēt ſe inuicē ⁊ ↄnectant̄. Hec ſm Iſi.ſolertes ſunt in gignēdi mellis officio. aſſignatas ⁊ ſibi ꝓprias incolunt ſedes non

vendicātes ſibi alienas. domicilia ſua ine/
narrabili arte cōponūt. ⁊ ex varijs floribus
mirabili artificio fauū cōdunt. textiſq; ceriſ
ple nimia caſtra replēt. exercitū ⁊ regē hñt.
et bella mouēt. fumū fugiūt ⁊ ventū ⁊ bella
tumultu exaſperant Has pleriq; experti ſunt
de boū cadaueribꝫ naſci. ꝑ his creandis vi
tuloꝝ occiſoꝝ carnes ꝟberant. vt ex putre/
facto cruore vermes ꝓcreent. ⁊ poſtea rece
ptis alis apes efficiant. ſic ſcrabrones ꝺ eq̄
rum carnibꝫ generant. vt dic̄ Iſid. Scḋm
aūt Amb. in hexamerō. mirabiles ſunt apū
ꝓprietates ⁊ inſignes ⁊ nobiles. Nā apes cō
munē habēt ſobolē. vnā incolūt māſionem
vni⁹ porte claudūt limine. cōis eſt labor oī/
bus. cōis cibꝫ. cōis opatio. cōis vſus. cōmu
nis fruct⁹. cōis eſt oībꝫ volat⁹. cōis eſt oibuſ
generatio. Integritas q̄ꝫ corporis virginalis
oībꝫ eſt cōis ſic̄ ⁊ partus. qm̄ nullo ꝯcubitu
miſcent. nec libidine reſoluunt. nec partus
quatiunt doloribꝫ ⁊ tñ maximū filioꝝ exa/
men ꝯſtituūt. nā cū alie volucres vix in an
no ſingulos edāt fet⁹. apes geminos creāt ⁊
duplici ceteris fecūditate ꝑponderāt. Itē
apes regē ſibi creāt. ipe ſibi ꝑples ordinant
⁊ tñ licet poſite ſint ſub rege. ipe tñ ſunt libe
re. ⁊ regē ſibi ſubſtituunt ⁊ naturali affectu
diligūt. ⁊ ſumma defenſiōe defendūt ⁊ ꝓ eo
perire pulcꝝ putāt regi ſuo tantā reuerētiā
exhibēt vt nulle ꝺe ſuis domibꝫ exire aude/
ant. nec ad aliq̄s ꝓdire paſt⁹ niſi rex fuerit
egreſſus ⁊ volat⁹ ſibi vēdicauerit ꝑncipatū
Eligūt aūt apes ſibi in regē in magnitudīe
⁊ ſpecie magis inſignē. ⁊ qḋ in rege ꝑcipuū
eſt māſuetudine clariorē. nā ⁊ ſi habeat acu
leū eo tñ nō vtit ad vindicandū. Naturalit
aūt apes tāto ſunt leuiores q̄to ceteris ſunt
maiores. ſꝫ ⁊ apes q̄ nō obtēperant regi pro
pria ꝯdēnatōe ſe mulctāt vt aculei ſui vul/
nere moriant In apū ꝟo examine nulla eſt
ocioſa. quedā em̄ certāt q̄ſi in bello cāpeſtri
cōtra alias apes. alie vigilāt circa victum.
alie futuras explorāt imbres ⁊ ſpeculāt cō/
curſus. alie ceras de floribꝫ fingūt. alie cel/
lulas nūc rotūdas nūc quadratas mira cō
nexione ⁊ equalitate cōponūt. ⁊ tñ inter tā
diuerſa opa nulla alienis laboribꝫ inſidiat.
nullo raptu victū q̄rit. ſꝫ ꝓprio volatu et la
bore inter herbas ⁊ flores q̄ ſibi ſunt ꝯgrua
recolligit ⁊ reqrit. habēt tñ apes ſpicula ſua
⁊ inter mella fundūt venenū ſi ab aliquo fu
erint laceſſite. vitāq; ſuā ponūt ardore vin
dicte ꝓ domicilioꝝ ſuoꝝ defenſione. Apis
itaq; ⁊ ſi infirma eſt robore. valida tamē eſt
vigore ſapiē ⁊ ꝟtute cui⁹ fruct⁹ oībꝫ ē ſuauiſ
q̄ ſuauitate ſua fauces obdulcat ⁊ vulnera
curat ac interioribꝫ vlceribꝫ infundit medi
camētū Huculq; Amb. Sunt ⁊ alie ꝓprie
tates q̄s tāgit Ariſto. li. x. vbi iſta interſerūt
dic̄ etiā inter cetera ꝙ apū opatiōes inter ſe
ſunt diuerſimode. quedā em̄ adducūt ſuis
aluearibꝫ q̄ indigēt ad ꝑparationē mellis ex
floribꝫ ⁊ frondibꝫ arboꝝ ⁊ herbaꝝ ⁊ ꝑcipue
in q̄bꝫ eſt glutinoſitas. ⁊ illiniūt ex eo ſupfi/
ciem aluearꝫ. ⁊ hoc faciūt ꝓpter nocētia ani
malia. ⁊ ſi introit⁹ aluearꝫ fuerint nimis am
pli. ſtrictificabūt eos. deinde ꝯgregāt mel.
⁊ ꝑmo incipiūt facere domos ī q̄bꝫ habitāt
reges. deinde alias domos in q̄bꝫ habitant
alie apes aluearia cuſtodiētes. ⁊ accipiunt
cerā ex floribꝫ ⁊ ꝯgregāt ipam cū pedibꝫ an
terioribꝫ. deinde mutāt eā ad pedes medioſ
deinde ad coxas pedū poſterioꝝ. ⁊ poſt vo
lāt cū ipa. ⁊ tūc manifeſtat ꝑōderoſitas ī ea
⁊ cū volat apis nō tāgit flores diuerſos nec
dimittit vnū florē ⁊ vadit ad aliū q̄diu ibi
inuenit qḋ ſibi neceſſariū eſt ⁊ vtile Sꝫ col
ligit ex eo q̄ indiget. ⁊ tūc redit onuſta ad lo
cū ſuū. Qualit aūt mel recolligāt ⁊ que ſit
mellis ꝓpria materia nō poſſum⁹ leuit diſti/
guere ſenſu. frequētant aūt libenter folia ⁊
flores oliue ⁊ manēt ſup ipam lōgo tpe ꝓpt
ſpiſſitudinē folioꝝ. Qñ aūt rex eaꝝ neq̄t vo
lare. tūc ferūt ipm turba apum. ⁊ ſi fuerit re
ctor viu⁹ mares erūt in vna pte ⁊ femine in
alia. Si ꝟo fuerit mortu⁹. mares erūt cū fe
minis in domibꝫ. ⁊ femīa rectorꝫ eſt dupla
ad alias ⁊ habet acutiorē aculeū q̄ maſcul⁹
⁊ multi de maribꝫ carēt aculeis ⁊ volūt q̄ſi
pūgere cū aculeo ⁊ nō pñt. Rectores autē
duoꝝ ſunt modoꝝ. vn⁹ eſt niger et ali⁹ eſt ru
beus. ⁊ h̄ melior eſt. ⁊ ē apis bona parua ro
tunda ī ſe denſa cōſtricta ī medio q̄ſi cincta
mediocrit villoſa. ⁊ differunt apes in paſtu
qꝛ quedā paſcunt floribꝫ ortulanis ⁊ ſūt di
uerſe ab illis q̄ paſcunt in floribꝫ montaniſ
Nā ille q̄ paſcunt in arboribꝫ mōtanis mi/
nores ſunt alijs ⁊ fortiores ⁊ pl⁹ patiētes la/
boris. Itē apes ſedēt ſup aluearia et ſugūt
qḋ eſt ſupfluū in fauis. ⁊ dꝛ ꝙ ſi nō facerent
hoc generaret ex eis aranea ⁊ morerēt apes
Qñ aūt modicū eſt de melle in domibꝫ de/
ſerūt eas ⁊ pugnāt cū illis q̄ volūt extrahe/
re mel. ⁊ ꝓpter h̄ vident ſepe ſedere ſup fora/

mina q̄ſi parate ad reſiſtendū. ꝛ pugnāt bꝛe
uioꝛes ꝯ lõgioꝛes pugna forti qñ multū co
medūt de melle ꝛ laboꝛāt eĳcere eas ꝺ alue
aribꝫ que nõ mellificāt nec laboꝛāt. Jtē re/
ges ñ apparēt extra aluearia ſoli niſi magno
ſtipatu apū ꝛ ipē in medio eaꝝ eſt et exit⁹ ei⁹
eſt añ exitū pulloꝝ apū tribꝫ diebꝫ. deinꝺ ex
eunt apes pauce et volāt circa aluearia ꝛ di
uidūt ſe ꝑ cateruas ꝛ vadūt cum q̄libet rege
caterna vna. et ſi ꝯtingat ꝙ exeat vna pars
apū ad alias tūc ille pauce reſidue vadunt
ad aliū regē et dimittūt ſuū ꝓmū regē. ꝛ va
dunt ad regē poſſidentē pl'es. et ſi rex quem
dimiſerūt inſequat̃ eas interficiūt ipm Jtē
qñ apes pungūt cito poſt moriunt̃ ſi totū i
fixerint. et nõ retraxerint aculeū ſuū. qꝛ im
poſſibile eſt totū aculeū exire niſi cū eo exe/
at inteſtinū. Rectoꝛes aūt apū raro pūgūt.
et ſi aliq̄ apis moꝛiat̃ in alueari extrahūt eā
reſidue. qꝛ h̄ aīal valde eſt inmūdū pl⁹ q̄ʒ alia
aīalia. et ꝓpter h̄ eĳciūt ſterc⁹ ſuū in volādo
et nõ in alueari ſuo. qꝛ fetid⁹ odoꝛ ḡuat eas.
Sil'r vētus vñ ſi fuerit foꝛt' vent⁹ cuſtodeſ
apū debēt tegere oꝛificiū aluear' ne itret vē
tus ad eas. qñ aūt aluearia efficiunt̃ aliq̄ ca
ſu fetida derelinquūt ea. ꝛ ſi ꝯtingat eas ibi
moꝛari ex fetoꝛe infirmant̃. qñ etiā nimis q̄
eſcunt infirmant̃ ꝛ eĳciūt ocioſas ꝛ ꝯuenit
eis in hyeme loc⁹ calid⁹. et in eſtate loc⁹ fri/
gidus. et ſi hõ dimiſerit eis multū de melle
nõ multū poſt opabunt̃. ꝛ ſi modicū. ſegne
ſcent ad opandū mel. ꝛ ꝓpt' h̄ dʒ cuſtos di/
mittere de melle ꝭm multitudinem apū. ꝛ ſi
defecerit eis mel ad comedendū. dʒ eas pa
ſcere ficubꝫ et alĳs dulcibꝫ ne moꝛiant̃ Jtē
qñ ꝯtendūt inuicē intra aluearia ſignū ē ꝙ
volūt diſcedere ab alueari. ꝛ iõ dʒ cuſtos ir
roꝛare vinū dulce intra aluearia ꝛ tunc ma
nebūt. Huc uſq̄ʒ Ariſto. li. viĳ. ſiue. ix. Jteʒ
idē li. iiĳ. apes nõ faciūt ſtrepitū niſi volan/
do ꝛ extēdendo ꝛ ꝯtrahēdo alas ſuas ꝑ ae/
rē cadentē inf' alas ꝛ coꝛp⁹. Jtē poſterioꝛes
pedes apū ſunt maioꝛes q̄ʒ anterioꝛes ꝓpter
ambulationē et vt cito eleuent̃ a terra cum
voluerint euolare. vt dic̄ idē li. xiiĳ. Jtē ac/
cidit apibꝫ infirmitas q̄ ab Ariſto. li. viĳ. dr
cabiʒoim. al's kalyroim. vel raboyʒoix. ex
quis vermicul' q̄ generant̃ in aluearibꝫ ex
coꝛruptis fauis et qñ creſcūt illi ṽmiculi fa
ciunt texturā ſil'em texture araneaꝝ ꝛ dñan
tur ſup totū aluear. ꝛ idem putreſcit mel et
egrotāt apes ł moꝛiūt̃. Jtē idē li. xvi. Apes
nõ generāt̃ ex coitu nec ex diuerſ' generibꝫ
coeuntibꝫ nec ex apibꝫ ꝑ coitū. Jn ānis au
tē pluuialibꝫ ml'tiplicantur apes valde ſiue
pulli apū. qꝛ ꝓpt' hūiditatē multiplicāt̃ ſup
fluitates i coꝛpibꝫ. Jn annis aūt tꝑate com
plexionis pulli apū diminuūt̃. vt dic̄ idem.
Jtē in diet' ꝑticularibꝫ dr. apes floꝛes ami
gdalinos paſcētes faciūt mel mag' tꝑatū et
mag' ſapoꝛoſum minuſq̄ʒ acutū. ſʒ ſpūaliū
mēbꝛoꝝ maxie mundificatiuū. apes ꝟo ab
ſintheū paſcētes et alias herbas amaras fa
ciunt mel. ſʒ min⁹ dulce. eſt tñ multū mūdi
ficatiuū opilatõis ſplenis ꝛ epat' aptiuū et
hydropicoꝝ iuuatiuū. ꝛ moꝛſus rabidi ca/
nis curatiuū Quere infra de melle ī tracta
tu de liq̄ꝛibꝫ alias ꝓꝛietates apū in lr̄a A. ī
tractatu de aīalibꝫ ꝭm phm ꝛ Auic.

De bubone Ca. V.

Bubo a ſono voc' nomē habʒ vt dic̄
Jſid. Eſt aūt auis feralis onuſta q̄ʒ
plumis. ſʒ ḡui ſꝑ detēta pigricia. de
bilis eſt ad volandū. i ſepulcris die ꝛ nocte
verſat̃ ſꝑ cõmoꝛās ī cauernis. deinde apud
augures malū ꝑdere fert̃. Nā in vꝛbe vi/
ſa ſolitudinē ꝑdere aſſerūt. vt dic̄ idē. De
bubone dic̄ Ariſt. li. viĳ. Monedula inq̄t
pugnat cū bubone qm̄ debilis eſt viſus bu
bo apud meridiē. Clari⁹ nāq̄ʒ videt ꝺ nocte
q̄ʒ de die. et ꝓpter h̄ capit monedule q̄ ē auis
coꝛuini gener' bubonis oua ꝛ comedit eā ꝺ
die. et bubo comedit oua monedule de no
cte. qꝛ bubo foꝛtioꝛ eſt de nocte q̄ʒ die. ꝛ mo
nedula foꝛtioꝛ eſt de die q̄ʒ de nocte. Et alie
aues volāt ī circuitu bubonis et deplumāt
ipm. et ꝓpter h̄ aucupes cū eo dep̄hendunt
alias aues. pugna aūt iſtaꝝ auiū ſic ꝛ beſtia
rum nõ eſt niſi ꝓpt' cibū ꝛ māſionē cuius fre
quēs vlulat⁹ de nocte p̄ſagiū eſt moꝛtis ꝭm
augurū ꝯiecturā. bubo ſtercoꝛibꝫ et alĳs i/
mundicĳs paſcit̃ ab alĳs volucribꝫ h̄ odio
habet̃. tēpla frequentat nocturno tꝑe vt de
oleo lāpadū ſatiet̃. in plumis tm̄ ꝛ in roſtro
auibꝫ ꝑde ſil'is eſſe videt̃. ſʒ ī aīoſitate peni/
tus ē diſſil'is. ꝛ in ꝟtute qñ ab auibꝫ ipugna
tur in ſupinū ſe vertit ꝛ roſtro cuʒ pedibus
ſe defendit. mures ꝛ veſpertiliones venat̃ ꝛ
comedit. de nocte euagat̃ et circūuolat. de
die ꝟo in parietū rimulis ſe abſcõdit

De columba Ca. VI.

Columbe ſunt dicte a coloꝛe colli eo
ꝙ eaꝝ plume in collo coloꝛe multi
plici ſunt reſperſe. vt dic̄ Jſi. Sunt

ante columbe aues mãſuete hoim frequẽti
am ꝛ cõſortiũ diligẽtes.ꝛ in eaꝝ multiplica
tione cõuerſantes.quas antiqui venereas
nuncupabãt.eo ꝙ frequẽtent nidos ꝛ oſcu
lo amoꝛẽ ꝯcipiãt ꝛ veneri multũ vacãt. Et
iõ colũba dꝛ qſi colẽs lumbos.vt dic̃ Iſiđ.
Nã colũbe ouãt oĩ tpe ꝛ faciũt pullos cũ
fuerit eaꝝ mãſio calida.ꝛ fuerit eaꝝ cibꝯ pa
ratus.melioꝛes aũt faciũt pullos in autum
no ꝙ̃ in vere vel in eſtate ꝓpter copiã victuſ
vt dic̃ Iſiđ. De natura ꝟo columbaꝝ dicit
Ariſto.li.v. Columba auis eſt voluptuoſa.
vñ ꝛ ſeſe oſculanť ante coitũ ꝛ maſculus ſe
nex nõ poteſt coire.tñ nõ ceſſat oſculari. et
femina multotiẽs ſaltat ſup feminã cũ non
ſit maſculꝰ.ꝛ hoc facit cũ oſculať ꝛ nõ eiici/
unt ſemẽ. Et tali aũt coitu faciũt oua aliqñ
nõ pullificãtia.ſicut ſunt oua vẽti.ꝛ omnes
aues q̃ ſimiles ſunt colũbis ouãt ĩ vere bis
vel ter.ꝛ faciũt duo oua.ſed nõ ouãt tertio.
niſi qñ coꝛrũpiť ſecundũ. Itẽ idem dic̃ li.vi
Colũbe inquit ꝑ maioꝛi pte pullificãt ma/
rẽ ꝛ feminã.ꝛ pmꝰ pullꝰ eſt maſculꝰ. ꝛ aliqñ
exit vnus pullꝰ vno die ꝛ alꝰ alio die.ꝛ ma
ſculus cubat de die oua ꝛ femina de nocte
ꝛ pmũ ouũ cõplet ſe ꝛ fundiť in.xx. diebus.
ꝛ colũba pmo penetrat teſtã ꝛ poſt diuidit
illã.ꝛ maſculꝰ ꝛ femina calefaciũt pullos in
vno tpe ꝛ femĩa eſt magis ſolicita circa pul
los ꝙ̃ maſculꝰ.ꝛ decies in anno ouãt ꝛ qñ/
qꝫ vndecies vel duodecies.ſicut in egypto ꝛ
maſculꝰ coit cũ femina poſt annũ. Itẽ idem
libꝛo.viii.cũ pullificat colũba ſtati maſcu/
lus regit pullos.ꝛ ſi femĩa tardat venire ad
pullos ꝓpter doloꝛẽ partꝰ ꝑcutit eã maſculꝰ
ꝛ cogit eã ponere ſe ſup pullos.ꝛ cũ creſcũt
pulli vadit maſculꝰ ꝛ fugit terrã ſalſam.ꝛ il
lud qđ ſugit ponit ĩ oꝛe pulloꝝ vt aſſueſcat
eos cibo. Cũ aũt mas vult eiicere pullos đ
nidis coit cũ ipis. Itẽ colũbe habẽt ꝓꝛiuz
ſicut ꝛ turtures.qꝛ caput ſuũ nõ erigũt qñ
potãt quſqꝫ eis ſufficiat hauſtꝰ potꝰ. Uiuũt
aũt colũbe ꝛ generaliť cubãt vſqꝫ ad annos
q̇ndecim. Hucuſqꝫ Ariſto. Pꝛopꝛietates au
tem colũbaꝝ vſuales ꝛ multũ notas tangit
glo.ſup ꝟbũ illud. Oculi tui colũbaꝝ Cañ.
pmo. Colũba inq̇t felle caret.roſtro non le
dit niſi parẽ ſuuz foꝛte. in cauernis petraꝝ
nidificat.alienos pullos nutrit. columbas
alias errãtes aſſociat ꝛ recolligit.iuxta fluẽ
ta manet.melioꝛa g̃na eligit.gemitũ ꝑ cãtu
reddit.gregatim volat.ꝛ ſocietatem diligit

alis ꝛ roſtro ſe defendit.cadauera ꝛ alia ĩm
mũda nõ comedit.geminos pullos nutrit.
ſup flueta reſidẽs.vmbꝛã accipitris de lõge
venictis inſpicit.quã vidẽs ſtatim ad interi
oꝛa foꝛaminis fugiẽs ſe abſcõdit.ſic dic̃ gloſa.
ibi. Oculi eiꝰ ſicut colũbe ſup riuos aq̃ꝝ ꝛc̃
Cañ.v.c. Et vt dic̃ in viatico Cõſtan.ſan/
guinẽ habet medicinalẽ. Dr̃ em̃ ꝙ ſanguis
eiꝰ ſub dextra ala extractꝰ ꝛ calidꝰ oculis im
poſitꝰ ſeu inſtillatꝰ doloꝛẽ mitigat.et ſanat
obtalmiã oculoꝝ. Fimũ habꝫ ardentẽ quẽ
de nido eiicit ꝛ pulloſ vt eiiciãt inſtruere cõ
ſueuit.vt dic̃ Ariſto. Colũba pacſ eſt nũcia
ſimplicitatſ foꝛma.natura mũda.ꝓle fecun
da.pietatis emula.ſocietatſ amica.iniurie
immemoꝛ.q̃ quãto eſt pẽnoſioꝛ tãto fecũdi
oꝛ inueniť.vñ colũbe habẽtes pedes pẽna/
tos fere pullificãt oĩ mẽſe. Eſt aũt colum
ba naturaliť timida.raro ſecura.niſi qñ eſt
in foꝛamine petre.ibi aliqualiť req̇eſcit Eſt
aũt obliuioſa.ꝛ iõ ſublatis pullis dãni ſui ĩ
memoꝛ nidificare ꝛ pullificare in eodẽ loco
iteꝝ nõ obmittit.vt dic̃ Hiero. Itẽ ſtulte eſt
curioſa.nã ſedẽs ſup arboꝛẽ circũſpicit.et
ad quã ptẽ velit tẽdere quaſi deliberãs col/
lum vndiqꝫ circũflectit.ſꝫ ſepe dũ de vola/
tu deliberat.anteq̃ arripiat volatũ ſagitta
eã tranſuolat.ꝛ iõ ꝓpoſitũ nõ pficit.qꝛ qđ di
utius fieri ꝓpoſuit in tpe ꝯgruo nõ pficit.vt
dic̃ Grego. Itẽ vt dꝛ in diet.pticularibus.
Caro colũbina dura eſt ad digerendũ ꝛ vi
ſcoſa.vnde groſſum dat nutrimentũ maxi
me caro pulliculoꝝ.ſed qñ volare incipiũt
rõe motꝰ ꝛ laboꝛis multũ amittũt de illa g̃/
uitate.ꝛ fit caro leuioꝛ ꝛ acceptibilioꝛ ad di
gerendũ. Quãto aũt vetuſtioꝛ tãto durioꝛ ꝛ
peioꝛ ad digerenduz.ꝛ illaudabilꝰ generat
coꝛpi nutrimentũ Itẽ colũba aliqñ inueni
tur domita q̃ ad deceptionẽ ſilueſtriũ eſt in
ſtructa.nã ſilueſtribꝰ ſe aſſociãs ad rete eas
ducit.et vt cautiꝰ eas decipiat cũ illis ĩtrat
aucupis rethe ꝛ inuolui ſe pmittit ſub ami
citie ſpecie quaſi ad paſcua eos allicit.et ſic
paſcẽdo ad laqueũ et interitum eas trahit.
Itẽ in egypto ꝛ in ſyria vt dicit Ambꝛo.in
ſtruiť columba vt littere ſit gerula.ꝓuincie
ad ꝓuinciã internũcia.naturaliter em̃ dili/
git locũ ꝛ manſionẽ vbi pmitus eſt nutrita
ꝛ quãtumcũqꝫ deferãť ad lõgiquas partes
ſemp redit ad ꝓꝛia ſi libertati fuerit reſtitu
ta. Tali aũt columbe cautꝰ ſolet alligari lit
tera ſub aſcella que dimiſſa eleuat ſe ĩ aera.

et nunq̄ ceſſat donec redeat ad ſue natiui/
tatis ꝑma loca.ſed qñq̄ in via cognoſcitᷣ ab
hoſtib⁹ ⁊ ſagitta impetitᷣ.⁊ ꝑ litterꝭ quas de
fert interficitᷣ et vulneratᷣ.⁊ ſic nõ ſine ꝑicu/
lo eſt baiula lr̄e.q꞉ frequēter lr̄a ſic portata
eſt cauſa vl' occaſio mortis ſue.

De coturnicib⁹ Ca.VII.

Coturnices ſunt quedā anicule a ſo
no vocis dicte quas greci ortigias
vocāt.eo q̄ feruntᷣ in ortigia inſula
ꝑmo viſe.vt dic̄ Iſid. Hee aues certa habēt
adueniēdi tp̄a.gregē faciūt ⁊ ducūt. accipi
trem timēt.⁊ q̄diu accipitrē vidēt tādiu de
terra nõ ſurgūt.ideo etiā ortigometra dicū
tur.habēt aūt he aues duces ſicut et grues
Et ideo q꞉ timēt accipitrē cura eſt eis ſolici
tare duces ꝑ quos cauēt ꝓpria diſcrimia ne
ab accipitre capiantᷣ. Hec ſola auis morbū
caducū patitᷣ ſicut et homo et paſſer. Ma/
re tranſiēs cū laſſatur in aquā deſcendit. et
vnā alam erigēs velū ſibi facit.cibos gͥtiſſi
mos habꝫ ſemina venenoſa ꝓpter quas cau
ſas veteres eas veſci ꝓhibuerūt. Ellebor⁹
eñ eſt cib⁹ coturnicū qui ſi ab animali ī mľ
ta quātitate ſumatᷣ pernicioſum eſt.nā cum
animalia latas habēt venas ꝑ quas deferᷣ
fumus vi ellebori cor ſubito infrigidatur ⁊
mortificatᷣ. Coturnices aūt venas habent
ſtrictas circa cor.⁊ ideo fum⁹ venenoſus ñ
habēs liberū tranſitū in ſtomacho remanꝫ
et ibi digeritᷣ et ſubtiliatᷣ vnde nõ leduntur.
Coturnices aūt vulgari ſermone curleios
vocam⁹ a veloci curſu.citiſſime eñ currūt
ſup terrā.ſpeciē aūt ſuā diligūt tales aues.
et ideo vociferādo mutuo ſe requirūt.vt di
cit Ambroſius

De ciconia Ca.VIII.

Ciconia vel ybis eſt auis fluuialis q̄
ſeipſam purgat roſtro ſuo.quia qñ
ex ciboꝝ multitudine ſentit ſe gua/
tam aquā marinā intra roſtꝝ recolligit quā
ꝑ anū ad interiora infundit que molliendo
cibi ꝯpacti duritiā mordicādo inteſtina ſu
perflua eijcit ⁊ emittit. Hec auis ſerpentuꝫ
ouis veſcitᷣ ⁊ ex eis gratiſſimā eſcaꝫ deferēs
pullis.vt dic̄ Iſi. Et dicitᷣ ciconia quaſi cy
cannia.q꞉ cõquatiēte roſtro quaſi cū cāna
ſonū facit.vt dicit idem. veris eſt nūcia.⁊ in
ſuo aduentu ꝑdicat nouitatē tempis.ſerpē
tibus eſt inimica.roſtro eñ eos ꝑcutit ⁊ in
terficit.⁊ quādoq̄ deuorat et reglutit.hūa/
nam frequētiā et ſocietatē diligit.⁊ ideo ni/
dificare ſup domos ab hominib⁹ inhabita
tas cõſueuit.et nidū ſuum primū niſi fuerit
coacta de facili nõ dimittit ſed in ſuo receſ/
ſu ꝯtra hyemē terra replet nidū ſuū ⁊ cū lu
to virgulas nidi et ſpinas cõpaginat ne ali
quis vētus tēpeſtuoſus ipm in hyeme deij
ciat aut diſſoluat In reditu aūt ſuo in vere
eundē locū occupat ab alijs nidū occupa/
re volētib⁹ ꝓtegit ⁊ defendit. vincēte femina
mas cauſa coit⁹ cū alia ſe nõ aſſociat.ſꝫ quo
ad nidū ⁊ generatõis officiū femine fidē ſer
uat.in qua ſi maſcul⁹ aliquo caſu adulterū
cõcubitū ꝑſenſerit.vltra ſecū nõ cohabitat
ſed roſtro ſi poteſt eā trāſuerberat atq̄ ne/
cat vt dicit Ariſto. Aľs q̄ in nido mas fe/
minā non calcat ⁊ incubādo ſup oua mas
cū femīa vices mutat. pullos ſuos miro af
fectu diligit ⁊ cuſtodit.et ex aſſiduo cubitu
ſup eos plumas ꝑdit.pater quādo eſt in pa
ſcuis.mater in nido reſidet. ⁊ ecõuerſo.qñ/
do reuertitᷣ mas.euolat femina ad paſcua ⁊
maſcul⁹ nidū fouet. vt dicit Ambro. cico/
nie maria tranſuolāt ⁊ collecto agmine ad
calidas regiones ſimul volāt. In ſuo autē
diſceſſu comites habēt cornices que ipſas
ꝑcedunt ⁊ quaſi ciconijs ducatū prebētes.
ꝯtra aues infeſtas eis ꝓ viribꝰ ſe opponunt.
vt dicitᷣ in hexameron. Quāuis autē vene/
noſa comedāt vt ranas et ſerpētes et hmõi
venenū tamē naturā eaꝝ nõ ſupat nec imu
tat.ideo eis eſt refectio ⁊ nutrimentū qḋ ho
minib⁹ ⁊ alijs aīalib⁹ eſt venenū.vi eñ calo
ris qui in eoꝝ interiorib⁹ dn̄atᷣ virt⁹ veneni
extinguitᷣ et ſuperatᷣ. A pullis ſuis ī ſenectu
te paſcuntᷣ.nā eximia illis circa filios eſt pi/
etas.⁊ ideo quantū tp̄s expendūt in fetibuſ
educādis.tantū ipē a pullis ſuis vice reci/
proca nutriuntᷣ.vt dicit Ambro.qñ ꝓo pul
li naſcuntᷣ.crura pedes et roſtra habent ad
modū cigni valde nigra.ſꝫ depoſita paula/
tim nigredine.rubere tāto pl⁹ incipiūt q̄to
quotidie pl⁹ ſeneſcūt

De cornice Ca.IX.

Cornix eſt auis annoſa. que apud la
tinos greco noīe appellatᷣ. quā aiūt
augures hominū curas agere. inſi/
diaꝝ vias mõſtrare.futura ꝑdicere.ſed ma/
gnū nephas eſt credere q̄ de⁹ ꝯſilia ſua cor
nicib⁹ manifeſtet. vt dic̄ Iſi.his inter mľta
auſpicia tribuūt.vt etiā pluuias ꝑtēdāt vo
cibus iuxta illud Virgilij. Nūc plena cor/
nix pluuiā vocat improba voce. Eſt autem

auis garrula ꝛ impia. ꝛ incolis vbi habitat
nociua. vt dicit idē. Immūdis paſcit̾ et ve
nenoſis. diutiſſime viuit. ꝯtra ſenectutē in
pluma albeſcit. ſed in carne intrinſecꝰ quan
to viuit diutiꝰ plus denigreſcit. Uulpez p̄
ceteris animalibꝫ odit. cōtra niſum ꝛ accipi
trem cōfligit. vt dic̄ Iſid. Eſt em̄ auis ipro
ba aquile ꝛ alijs p̄de auibꝫ importuna. naꝫ
aquilā quā tāgere formidat garritu ꝛ vola
tu inſequit̾ ꝛ infeſtat. ſed de ſua improbita/
te nō ſemꝑ lucrū portat quia poſt longā aq̄
le diſſimulatōnē aliquādo ab ea roſtro per
cutit̾ aut inficit̾ quādo ei plus d̄bito appro
pinquat. De cornice aūt dicit̾ in hexamerō
ꝙ cornices ciconias ꝯducūt ꝛ dirigūt. ꝛ ve
lut q̄buſdā turmis eas ſtipātibꝫ. eis turma/
tim ſe adiungūt ꝛ cōtra alias aues ipis ci/
conijs infeſtas dimicātes. ꝓprijs periculis
aliena bella ſuſcipiūt. cuiꝰ indiciū eſt quia i
illo tp̄is interuallo quo ciconie ſolēt recede
re nō reperiunt̾ in locis cōſuetis reſidere. et
quia cū vulnere reuertētes manifeſta q̄daꝫ
ſanguinis voce certiſq; indicijs graue ſe cer
taminū oſtendūt cōflictū ſubijſſe Itē ibidē
dicit̾ ꝙ admirāda eſt huiꝰ auis clemētia. nā
cū parētes ꝑ longeuā ſenectutē plumarum
tegmine ꝛ alaꝝ regimine nudari contingit.
cornices iuniores ꝓprijs pennis eos fouent
et collecto cibo paſcūt. quādo etiā parentes
earū ſeneſcūt. eos fulcro alarū ſuarū ſuble/
uant ꝛ ad volandū excitant vt in priſtinos
vſus mēbra diſſueta reuocēt ꝛ reducāt.

De coruo Capl'm. X.

Coruus ſiue corax a ſono gutturis no
men habet. vt dic̄ Iſid. Coruꝰ pul/
loꝝ ora ſuoꝝ biantia reſpicit. quibꝫ
cibū ꝑus nō miniſtrat niſi prius ꝑ pennarū
nigredinē ꝓprij coloris ſimilitudinē recog/
noſcat. Poſtq̄ vero nigreſcere inſpicit totis
ſuis viribꝫ deinceps eos paſcit. vt dic̄ idem
Iſid. Dicunt̾ aūt pulli coruoꝝ rore celeſti
veſci q̄diu beneficio etatis nō habēt nigras
plumas. nō eni prius eſcis ſcꝫ cadaueribus
fetidis ſed roris celeſtis beneficio ſuſtentā/
tur. vt dic̄ Auguſtinꝰ. Petit em̄ coruꝰ in ca/
daueribꝫ mortuoꝝ loca occulta. vt dic̄ Iſi.
Et eſt auis clamoroſa ꝛ diuerſas format vo
ces. ſolꝰ em̄ int̾ aues ſexagintaquattuor ha
bet vocis mutatiōes. vt dicit Fulgentius.
Eſt etiā auis doloſa res furtiue ſubtrahēs
reponēs in locis abditis ꝛ abſcondēs. Eſt
etiā immūda auis cadaueribꝫ inſidēs. et ex
venenoſis ꝛ rebꝫ immūdis cibū querēs Et
ſm augures quandā vim p̄ſagij ꝛ diuinati
onis habēs. Et ideo apud gētiles coruꝰ in/
ter volucres fuit apollini cōſecratꝰ. vt dicit
Mar. De coruo aūt dicit Ariſto. li. vj. Fe/
mine coruoꝝ cubāt ſuꝑ oua ſole. ꝛ maſculi
deferūt eis cibū. ꝛ pullificat plures pullos
ꝛ cubat diebꝫ viginti ꝛ deijcit aliquos ꝓpter
multitudinē quia aues q̄ multos pullificāt
aliquos eijciūt a ſe. Itē dicit idē libro. viij.
Coruꝰ niger pugnat cū aſino et thauro. et
volat ſuꝑ ipos ꝛ nocet eis ꝑcutiendo cū ro
ſtro ꝛ pungit oculos ipoꝝ. Itē ibidē. Cor/
uus niger eſt amicꝰ vulpis. ꝛ ꝓpter hoc pu/
gnat cū aceloni ꝛ alijs beſtijs vt iuuet vul/
pem. Itē ibidē. Corui pugnāt pugna forti
ꝛ ꝑcutiūt ſe ad inuicē cū armis. id eſt. cū ro
ſtris vnguibꝫ ꝛ alis ſuis. victꝰ obedit victo/
ri victoria forti. Hucuſq; Ariſto. Itē ſolꝰ
coruus in medijs eſtiuis feruoribꝫ ꝯtra na/
turā aliaꝝ auiū ouat ꝛ pullificat fetus ſuos
Un̄ Petroniꝰ. Coruus maturis frugibus
oua defert ꝛc̄.

De cigno Ca. XI.

Cignus latine. olor dicit̾ grece. eo ꝙ
totꝰ albꝰ ſit in plumis ſuis. nulli em̄
inueniūt cignū nigrū. Olor aūt gre
ce. totū dicit̾ latine. vt dicit Iſid. Cignꝰ aūt
a canēdo eſt dictus. eo ꝙ carminis dulcedi
nem modulatis vocibꝫ fingit. Ideo autē ca/
nit dulciter. quia collū longū ꝛ reflexū ha/
bet ꝛ neceſſe eſt eructuantē vocē ꝑ longū et
flexuoſum iter varias reddere modulatōes
Fert̾ aūt in hyperboreis ꝑtibꝫ ꝑcinentibus
cytharedis cigni pullos euolare de nidis ꝛ
apte admodū cōcinere. vt dic̄ Iſid. Scđm
aūt Mar. et Ambro. Naute bonū p̄ſagiuꝫ
euētus reputāt. ꝙ cigni ſcꝫ in nauigio obui
ant. ſicut ait Enniꝰ. Cignꝰ in auſpicijs ſem
per letiſſimꝰ ales. hūc optāt naute. qꝛ nō ſe
mergit in vndis ꝛ ideo apollini fuit cōſecra
tus. vt dic̄ Mar. In alis aūt maxima ē for
titudo. Cignꝰ quādo eſt in amore q̄rit femi
nam ꝛ ei ꝑ cōplexionē colli blādit̾. ꝛ q̄ſi eam
trahit ad ſe ꝛ cōiungit collū ſuū collo femi
ne colligando. poſt coitū vero femina ꝑcu/
tit marē ꝛ fugat ipm. balneat aūt ſe maſcu/
lus poſt coitū. ſimiliter femina anteq̄ cibū
ſumat. Inſtāte autē morte penna infixa ce/
rebro canit ꝛ cōtra aliorū animantiū ꝯſue/
tudinē ꝑ gemitu cantū reddit. vt dicit Am/
broſiꝰ. plumā habet candidiſſimā omni ni/

gredine vel colore aliquo impmixtã. carnē vero habet nigrã ꝛ ad digerendũ durã. roſtrum cũ quadã tuberoſitate viſum ab olfactu ꝛ guſtu diſtinguēte. collũ habet intrinſecus valde nigrũ ꝛ interi⁹ denſatũ cũ quo collo in profundũ merſo cibũ ſuũ querit ꝛ incidit. dũ ſit inter piſces nutrit⁹ ipos non comedit. ideo ſi panis vel eſca ſibi proiecta fuerit. piſcibꝫ ipm ſequētibꝫ ipe cedit. d herbis ꝛ radicibꝫ victũ ſuũ querit. pedes habꝫ nigros latos ꝛ clauſos natationi valde aptos. quorũ vno vtit̃ ꝑ remo in natãdo. alio pro gubernaculo ſe regēdo. Stagna et lacus inhabitat. ꝛ ſecus aquas nidificat. vbi ſup pauca ligna cõiecta ſuper oua cubat et pullificat. pullos ſolicite nutrit et educat. ꝛ eos roſtro alis ꝛ ſibulo ꝑtegit et defenſat. ꝛ ſi quis aduerſus eos appropinquauerit inter pullos ꝛ appropinquãtibꝫ opponere ſe et interponere nõ ceſſat. Auis eſt magne carnoſitatis ꝛ ponderoſitatis corpoꝝ. et ideo quietē diligit ꝛ raro volat. volãt autē cigni ſilueſtres volatu forti collis extēſis et pedibus ad poſteri⁹ applicatis. ſed nõ ſunt tam magni corpis nec tãte pinguedinis ſic̃ ſunt domiti q̃ iuxta hominũ habitacula ſunt nutriti. vt dic̃ Mar.

De culice Capitulũ. XII.

Culex ē muſca modica ab aculeo dicta. eo ꝙ ſanguinē ſugit. habet autē in ore fiſtulã ad modũ ſtimuli q̃ carnem terebrat vt ſanguinē bibat. vt dic̃ Iſidorus. Reputat̃ aũt inter volatilia ſicut et apis. cũ tamē corp⁹ vermis habeat plˀes pedes habētis. eo ꝙ alas habeat quibꝫ volat. Generat̃ aũt ex vaporibꝫ putridis de cadaueribꝫ ac paluſtribꝫ locis ꝛ corruptis generatis. ex cõtinua alaꝝ replicata ꝑcuſſione ĩ aere ſtrepitũ generat ꝛ quaſi ſtridet. ſup cadauera ꝛ vlcera libēter reſidet. equis etiam vlceroſis valde nocet. ſtrepitu ꝛ morſu dormiētes infeſtat. et a requie eos arcet. de nocte maxime circũuolat ꝛ mēbra quibꝫ inſidet terebrat atq; mordet. lucipeta eſt. q᷑ lumen libēter videt. vnde min⁹ caute in cãdelam vel in ignē irruēs ſe ob auiditatē luminis vidēdi cõburere ſepe ſolet. hyrũdinibuſ paſcendis ſumme valet. culices eñ in aere volitãtes ab hyrundinibꝫ que venant̃ muſcas in aere ꝑda gratiſſima reputant̃. Dicũtur autē culices ſciniphes. id eſt. muſce minutiſſime. ſed aculeis ꝑmoleſte. ſcines enĩꝫ grece muſca dicit̃ latine. vnde ꝛ dicit̃ ſcinomia muſca canina. ꝛ huiuſmodi muſcis terra egyptioꝝ ꝑcuſſa eſt. vt dicit Iſidor⁹. Eſt aũt ſcinomia gen⁹ peſſimũꝫ muſcaꝝ magni corpis ꝛ lati ventris reſpectu muſcarũ aliarum ꝛ parui volat⁹ ſed magne tenacitatis ꝛ adherētie in membris animantiũ in q̃bus inſidet. In villis eñ ꝛ pilis animaliũ ꝛ maxime canũ ſe immergit. et ibi ſe occultãs ſugit ſanguinē atq; bibit intantũ ꝙ carnē vlcerat ꝛ corrodit. vt patet in antiquoꝝ canũ auribꝫ quas corrodũt ꝛ vlcerãt tales muſce vnde non eſt mirũ ſi tales muſce ſint mlˀtũꝫ fetide que extã fetidis ꝛ corrupt̃ humoribꝫ ſint nutrite.

De cicada Ca. XIII.

Cicada a canendo eſt dicta. eo ꝙ ĩ exiguo gutture ſuo dulceꝫ facit melodiam vel mirã facit cantilenã. vt dicitur in hexameron. hec in medio eſtu quãdo arbuſta meridianis caloribꝫ rumpũtur tanto cantũ reſonat clariorē. quanto ſpiritum aereũ tũc tempis attrahit puriorē. deinde ſi quis cicadas ꝑfundat oleo ſtatiꝫ necantur. eo ꝙ obſtructis poris ſpiramen aereũ haurire nõ valent. ſed ſi quis ſtatiꝫ his acetũ ſupfundat. ilico reuiuiſcunt. eo ꝙ vis aceti aperit poros qui ex olei cõſtrictiõe obſtruebãtur. vt dicit Ambroſius

De fenice Capitulũ. XIIII.

Fenix vnica dicit̃ eſſe auis ꝛ in toto orbe terrarũ ſingularis. vnde ꝛ laici mirãtur vnde et apud arabes vbi naſcit̃ fenix. i. ſingularis nuncupat̃. vt dicit Iſi. De hac aue dic̃ phs. ꝙ fenix eſt auis ſine pari viuēs. ccc. vl̃ q̃ngētis annis. q̃bꝫ cõplet̃ cũ ſuũ ſentit defectũ nidũ fac̃ ex lignis aromaticis et multuꝫ ſiccis que in eſtate ex feruore ſolis flãte fauonio accendunt̃. q̃buſ iam accēſis ſpõte nidũ ingredit̃ ꝛ ibidem inter ligna ardētia incinerat̃. ex quo cinere infra triduũ quidã vermicul⁹ naſcit̃ qui paulatim plumas recipiēs in volucrē reformatur. Idē dic̃ Ambro. in hexameron. de fenicis humore ſiue cinere nou⁹ ſurgit. paulatimq; adoleſcit ꝛ ꝑceſſu tēpis alarũ induit remigia atq; in auis ſpēm reparat̃. Eſt aũt auis pulcerrima. pauoni in plumis ſimilima. ſolitudinē diligēs. gnis ꝛ fructibꝫ mundis cibũ querēs. de q̃ narrat Alan⁹. ꝙ cuꝫ Onias ſumm⁹ pontifex in eliopoli ciuitate

egypti templũ ad ſimilitudinẽ tẽpli hiero/
ſolymoꝝ edificaſſet. ꝑmo die azimoꝝ cũ mlᵗ
ta ligna aromatica ſup altare ꝯgregaſſet. et
ignẽ ad offerendũ ſacrificiũ ſuccẽdiſſet. de/
ſcẽdit in mediũ rogũ talˡ auis q̄ in igne ſa/
crificij ſtatim i cinerẽ eſt redacta. remanẽte
aũt cinere ⁊ cũ diligẽtia cuſtodito ꝺ ꝑcepto
ſacerdotꝭ ⁊ reſuato infra triduũ q̄dã vermi
culꝰ de ꝑdicto cinere eſt creatꝰ. q̄ tandẽ reci
piens formã auis ad ſolitudinẽ euolauit

De grue Ca. XV.

GRus de ꝓpria voce nomẽ accepit. ta
li eñ voce ſonat. vt dic̄ Iſi. Eſt aũt
auis alaꝝ magnaꝝ ⁊ fortis volatus
aeris alta petẽs vt videat quas velit ꝑgere
regiones. vt dr̄ in hexameron. Eſt eñ auis
diligẽs ſuã ſpẽm. ⁊ in ſocietate viuẽs habẽſ
regẽ et ordine literato volãs. vt dic̄ Ambro
ſius. Ductor aũt agminis q̄i inſtigãdo ⁊ ar
guendo voce ad rectos volatꝰ cogit agmen
⁊ ſi forte rauceſcat ſuccedit alia grus q̄ ſup
plet idẽ officiũ. grues aũt voce ꝑconia ter/
ram petũt vt quieſcãt. ⁊ cum ſederint ad cu
ſtodiã ſui vigilias ordinãt vt alie ſecuriꝰ cõ
quieſcãt. Uigiles aũt ſup vnũ crus ſtãt di
recte ⁊ lapillũ tenẽt in pede altero a terra ſu
ſpenſo vel eleuato. vt ſi caſu aliquo dormie
rint ꝑ caſum lapilli excitenẗ. vt dic̄ Ariſto.
Ite ſunt grues in iuuẽtute cinerei coloris.
ſed in ſenectute quãto diutiꝰ viuũt. tãto plꝰ
nigreſcunt. ⁊ ſi que illarũ a ſocietate ober/
rauerint vociferãdo perditas ſocias aduo/
cant ⁊ requirũt. Grues etiã qñ ſupra ſe ve/
nientẽ herodiũ vel accipitrẽ ꝑcipiũt roſtra
ſua ſupiꝰ erigũt ⁊ ꝑut poſſunt cũ roſtri acu
mine ſe defendũt.

De gallo Ca XVI.

GAllus a caſtratione eſt vocatꝰ. In/
ter ceteras tantũ aues huic ſoli teſti
culi adimunẗ. veteres eñ abſciſos
gallos vocauerũt. vt dic̄ Iſid. De gallo di
cit Pliniꝰ. xxix. li. c. iiij. Carnes galloꝝ cru/
de ⁊ calide appoſite ſup morſum ſerpẽtꝭ de/
mũt venenũ. Et ad idẽ valet eiꝰ cerebꝝ in
potu ſumptũ. ſi q̄s eiꝰ pinguedine vlˡ viſcel/
lo inunctꝰ fuerit. a pantheris ⁊ leonibꝫ tutꝰ
erit. Si auro liqueſcẽti oſſa galloꝝ vel gal
linarũ cõmiſcenẗ cõſumũt illud in ſe vnde
⁊ os gallinaceũ auri eſt venenũ. ⁊ ħ eſt mirꝭ
Gallus itaqꝫ eſt auis calide ⁊ ſicce cõplexio
nis. et ideo multũ habet audacie ⁊ animoſi
tatis. ꝓpter q̄d cõtra ſuos aduerſarios ꝑ ſu/
is vxoribꝫ audacter pugnat. ⁊ roſtro ac cal/
caribus aduerſariũ impetit ⁊ lacerat. obtẽ/
ta victoria ſtatim cãtat. Anteq̄ꝫ autẽ cantet
alis ſe verberat. ⁊ ſeipm feriens ad cantãdũ
reddit aptiorẽ. In ꝓfundioribꝫ horis noctꝭ
cantũ ſolet emittere clariorẽ et valentiorez.
ſed circa tps matutinũ vocẽ format leuio/
rem. vt dic̄ Ambroſiꝰ. Criſtã rubeã geſtat i
capite ꝑ corona qua amiſſa ꝑdit audaciam
⁊ ad aggrediendũ aduerſariũ ipm efficit ſe
gniorẽ. zelat ⁊ diligit vxores ſuaſ. ⁊ inuento
cibo voce quadã eas cõuocat ⁊ ſibi ſubtra/
hit vt eas reficiat atqꝫ paſcat. pinguiorez ⁊
teneriorẽ quã plꝰ diligit ſecũ quietis gratia
vicinius collocat. et ipſiꝰ ꝑſentiã circa ſe plꝰ
affectat de mane cũ ad paſtũ euolauerit. la/
tus ſuũ lateri ipſiꝰ primo applicat et ꝑ quoſ
dam nutꝰ ipam ad ſui copulã allicit ⁊ inui/
tat. ⁊ ꝓ ipa tanq̄ꝫ zelotipus ſpecialiẗ pugnat
⁊ appropinquãtes gallos roſtro et calcari/
bus a ſe fugat. roſtro in pugnãdo terrã ꝑcu
tit. ⁊ plumas circa collũ erigit. vt ſe audacẽ
faciat ⁊ pennas caude quantũ poteſt ſurſũ
ac deorſum eleuat. vt ſic aptus ad prelium
ſe accingat lapidẽ ꝑcioſum nomine allectri
cium vel allectoriũ calcedonio ſilẽz gignit
⁊ portat. quẽ ratõe lapidis vt credũt quidã
leo timet ⁊ abhorret. ⁊ maxime ſi fuerit albꝫ
albũ eñ gallũ leo formidat. vt dicit Pliniꝰ
Roſtro ⁊ pedibꝫ victũ querit. paleã ⁊ pulue
rem ſulcat ⁊ reuerſat ⁊ inuẽto grano ad gal
linas vociferat et eas vocat. timet etiaz gal
lus aquilã ⁊ accipitrẽ ꝑdones terre. quia ta
les ꝑde aues volucribꝫ in terra deambulã/
tibus inſidianẗ. ⁊ ideo cũ gallꝰ ſit valde acu
ti viſus vnũ oculũ ꝑ victu querẽdo inferiꝰ
deprimit. et aliũ ſurſum ad aera dirigit. vt
aduentũ aquile vel accipitris ꝑcaueat. q̄ni
am cũ venientẽ a remotis viderit ſtatim ad
gallinas vociferat ⁊ fugiẽs in domibꝫ rupi
bus ac ſepibꝫ ſe occultat. vt dic̄ idẽ. Decre/
pitus etiã gallꝰ ouat in vltima ſenectute. et
facit quedã oua parua multũ rotunda ⁊ q̄ſi li
uida vel crocea. ex quibꝫ ſi ab aliquo verme
venenoſo in diebꝫ canicularibꝫ foueanẗ. ba
ſiliſcus pereaẗ. vt dic̄ Beda. De gallis dic̄
Conſtan. Galli iuuenes duriores ſunt ad
digerendũ. minoriſqꝫ humiditatꝭ q̄ꝫ gallina
caro eorũ quiddã nitroſitatis habet. ſꝫ q̄n/
do coquitur ſoluiẗ. vnde ſi vetus gallus ꝓ/
iectis interioribus ꝺ ſemine croci orteſis et
polipodio impleatur. et quinqꝫ libris aque

coquaꝛ donec aq̃ fere ꝯſumaꝛ fit vtiliſſim⁹ colericā habētibꝫ paſſionē. viſcoſos ꝛ fleu/ maticos purgat humores.melancoliā pati entibꝫ ſubuenit.groſſam ſtomachi vētoſita tē excludit.dolorē mitigat.tumorē ꝛ dolorē arteriaꝝ curat.valet ꝯ artetice febris plixi/ tatē.vt dicit idem

De gallo gallinacio Capitulū.XVII.

Gallus gallinaci⁹.gall⁹ eſt q̇ pꝛpter ab ſciſionē teſticuloꝝ effeminaꝛ. more eñ alioꝝ aīaliū caſtratoꝝ tot⁹ in cō plexione mutaꝛ.criſtā eñ pdit.audaciā de/ ponit.vocē ꝛ cantū amittit inꝛ horas noctꝭ nō diſcernit.alis ſe nō pcutit nec ad pugnā ſe accīgit.ſup oua aliena cubat ac ſi eſſꝫ gal lina officiū feminē aſſumēs pullos alienos nutrit ꝛ circūducit.vocē etiā galline ſimilat ꝛ crocitando voce raucida pullos vocitat gallinis ſe aſſociās cū eis eaꝝ eſcā comedit ꝛ deuorat.ſꝫ eas nō reficit nec ipinguat cuꝫ eis ipinguaꝛ ſꝫ eas nō ipinguat.Eſt aūt gal linaci⁹ timidiorꝭ aī q̃ gall⁹.et carnis hūidio ris ꝛ mollioris ꝛ pinguedis maiorꝭ ac plu me latioris.cui⁹ pedes qñq̃ frāgunꝛ vt cu/ bare ſup oua cogaꝛ.cui⁹ calcaria vꝉ hebetā tur vel cadūt.cui⁹ pedes colligāꝛ poſt ipin/ guationē.et depſſo capite ad terrā ad foruꝫ erectꝭ pedibꝫ deportaꝛ.de gallo tñ caſtrato dicꝛ Cōſtan. Carnes inq̇t caſtrati galli oīm volatiliū carnibꝫ ſꝛ ꝯuenictiorēſ.laudabili us eñ generāt nutrimētū ꝛ ſanguinē meli/ orem.cerebella eoꝝ cerebellis auiū aliaruꝫ ſunt vtiliora

De gallina Ca.XVIII

Gallina eſt a gallo dicta.ſic̄ a Leone dicta eſt leena.cui⁹ mēbra vt q̇dā fe rūt ſi cū auro liq̇ſcēte miſceanꝛ ꝯſu mūt auꝝ.vt dicꝛ Iſid.Eſt aūt multe ouatō nis et pullificatōis ꝛ multe ouāt ſine coitu vt dicꝛ Ariſto.li.xj.ꝛ dicūꝛ oua vēti.et ſunt alījs ouis inſipidiora ꝛ illandabiliora. et q̄ dā galline ſepe faciūt gemelles.ꝛ vnus ge/ mellorū eſt pu⁹ et qñq̃ mōſtruoſus. poſtq̃ aūt cubāt ſup oua ſua p tres dies ſtati appa rēt ſigna pulli ꝛ erit h̄ in maioribꝫ poſt plꝛes dies.ꝛ in minoribꝫ p⁹ pauciores. ꝛ generaꝛ pull⁹ ex albumīe ꝛ nutriꝛ ex vitello.vt dicit idē. Galline etiā q̄ nimis ouāt nō ſunt lōge vite ſꝫ cito moriunꝛ.vt dꝛ li.vj.Alias ꝓo gal line ꝓprietates oībꝫ fere notas tāgit glo.ſup Math.xxiij.vbi dꝛ.Gallina eſt auis pia cir ca pullos.nā pullos ſub ala fouet. ꝯtra mil uum tueꝛ.de dolore filioꝝ egrotat ꝛ plumā depoīt.pl⁹ pullos q̄ ſe paſcit ꝛ ſatiat. ꝛ ipoſ inuēto cibo ꝯgregat atq̃ vocat.p pulloꝝ ꝫ defenſione fortiori ſe opponit.et etiā hoīem impugnat.pullos diſperſos cōgregat. atq̃ vocat ꝛ ne a niſo vel miluo rapianꝛ eos ſub alaꝝ tegmine ptegit ꝛ defenſat.plumaꝝ hiſ piditate ꝛ vocis raucedine affectū circa pul liculos manifeſtat.

De griphe Ca.XIX

Griphes inꝛ volatilia recitaꝛ Deuꝛ. xiiij.Et dicꝛ ibi glo.ꝙ griphes eſt q̄/ drupes.capite ꝛ alis aq̇le ſimilis .et reliq̄ corpe ſil'is eſt leoni.ꝛ habitat ī yperbo reis mōtibꝫ.eq̄s ꝛ hoībꝫ maxie eſt infeſt⁹.in nido ſuo reponit lapidē ſmaragdū ꝯtra ve nenoſa aīalia mōtis

De herodio Caplm. XX.

Herodius eſt auis regia.pde auida ꝛ manu geſtātis aſſueta. Eſt āt auis animoſa ad modū accipitris.pau/ ce quidē carnis reſpectu corpis ſui.ꝛ ē mul te pēnoſitatꝭ.ꝛ ideo leuiſſimi eſt volatuſ. qꝛ paꝝ eſt i eo q̄d aggrauat ꝛ multū q̄d erigit atq̃ leuat.vt dicꝛ Grego.ꝛ iō diſſimilꝛ ē ſtru cioni ī audacia ꝛ virtute. q̄uis ei ſimilis ſit in penna ꝛ varia in colore Herodi⁹ aūt ma gne eſt animoſitatꝭ.acutiſſimi pectorꝭ.ꝛ for tis vnguis.et plus ledit pdam ſup ipam ir ruēdo pectore q̄ roſtro ſiue vngue. Tante aūt eſt animoſitatꝭ ꝙ ſi pmo vel ſecūdo im/ petu predā nō arripit q̄ſi vindictā de ſe pe/ tit.vnde ſi ſilueſtris eſt illo die vix predā q̄/ rit.ſi vero domeſtic⁹ quaſi pre verecundia euagaꝛ per aera et ad manū geſtantis ꝺ fa/ cili tunc nō redit.tūc enim victū ꝛ quaſi de generē ſe eſtimat.quando de volucre quaꝫ impetit nō triumphat.vt dicit Gregorius. Hec auis a vulgo falco nuncupaꝛ ſiue fili ca.vt dicit gloſa ſuper pſal. Et eſt auis que inter omnes pde volucres habet affectum piū ꝛ animū circa pullos. ſicut diciꝛ in hex ameron Eodē inquit ſedulitatꝭ officio quo proprios fetus paſcit pari ſubminiſtratio/ ne pullum ab aquila abiectuꝫ ſiue nō agni/ tum ſuſcipit atq̃ nutrit.cadauer fugit. nec in famis vehementia putridas carnes tan/ git.ſed laboris patienſ abſtinendo expectat quouſq̃ predam ſibi congruam inueniat. quam acquirat.vt dicit Gregorius

De hyrundine
Capitulū. XXI.

Hirundo quaſi arūdo ab aere eſt dicta eo ꝙ cibos nō ſumat reſidens. ſʒ vt edat in aere cibū capit. vt dic̄ Iſidorus. Eſt em̄ auis vocifera p tortuoſos orbes ꝛ circuit⁹ vaga. In nidis cōſtruēdis et pullis educādis ſolicita. vt dic̄ idē. In nidis q̄ʒ ↄſtruēdis eſt ſūme ſolertie. vix ei ad hoc faciendū ſufficeret humana induſtria de q̄uis materia qd̄ fac̄ hyrūdo ſolo roſtro de argilla. hyrundo itaqꝫ eſt auis valde pēnoſa mire agilitatſ ꝛ velociſſimi volatus. ꝛ iō a ceterſ auib⁹ nō impetiꝛ. nec vnq̄ȝ alicui pda eſt. maria trāſuolat ad regiones calidiores in quib⁹ crediꝛ p hyemē cōmorari. certa cuſtodit tpa aduētus ſui et receſſus. cui⁹ aduētus indiciū eſt verſ ꝛ teſtimoniū inſtātis ſerenitatſ eſtiualꝛ. vt dic̄ Amb. De hyrūdine dic̄ Ariſto. li. vj. Auis agreſtis nō coit in anno neqꝫ ouat niſi ſemel pter hyrūdinē que ouat bis. ſʒ pma oua aliq̄n corrumpūꝛ ꝓpter hyemē. oua ꝟo poſteriora cōplenꝛ ꝛ faciunt pullos. Itē diciꝛ ibidē. Aues que comedūt carnē nō ouāt bis pter hyrundineʒ que aliq̄n bis pullificat. Itē ibidē ſi q̄s cecauerit pullos hyrundinū reuertenꝛ ocli eoꝝ querit em̄ herbā q̄ diciꝛ celidonia cui⁹ ſucco linit oculos filioꝝ. ꝛ ſic eoꝝ oculi ſanitati pſtine reſtituunꝛ. vt dic̄ Macro. Item in vtero hyrūdinis inueniunꝛ duo lapilli. q̄ꝝ vnus eſt albid⁹ ꝛ diciꝛ femine⁹. alter ꝟo rubeus ꝛ dꝛ maſculin⁹ q2 maiorſ eſt ꝟtutis q̄ȝ albus. hi lapilli dicunꝛ celidonij. ꝛ ſunt pcioſi maxime quādo extrahunꝛ de pullo anq̄ȝ tāgat terrā. vt dꝛ in lapidario vbi eorum ꝟtutes deſcribunꝛ. vt dic̄ Cōſtan. Sāguis de dextra ala extract⁹ oculis medeꝛ ſic̄ ſanguis columbe. fim⁹ ei⁹ valde eſt calid⁹ ꝛ vitiuus ſiue corroſiu⁹. et ideo oculis eſt nociuus. Inſtruit aūt hyrundo pullos ſuos eijcere ſtercora extra nidū. ſunt aūt hyrūdinū duo genera. quedā em̄ ſunt maioris corpis dorſum habētes nigrū. pect⁹ rubeū et ventrem albū. et he diligūt humanā ſocietateʒ. vnde in domib⁹ hominū nidificāt. alie ſunt minoris corpis nigrū habētes pect⁹ ꝛ nidificāt in ripaꝝ foraminib⁹ iuxta aquā. Sed tā iſte q̄ȝ ille ī terra nidificant ſine argilla. et vtriuſqꝫ cauda ad modū forpicſ eſt bifurcata. Inꝛ hyrūdines dꝛ eſſe vnū gen⁹ quod timēt alie etiā aues aq̄la et accipiter ꝛ fugiūt illā hyrūdinē tanq̄ȝ hoſtē nec audēt ſup predā illa viſa irruere. timēt em̄ morſum ei⁹. q2 forſan venenoſus eſt. vt dic̄ Plini⁹. pugnāt aūt hyrūdines ↄtra paſſeres nidos eaꝝ ſubintrātes ꝛ morſib⁹ ac vnguib⁹ fugant eos d̄ nidis ſuis

De kaladrio Ca. XXII.

Kaladri⁹ ꝟm phm eſt albi colorſ nullam hñs ptē nigredinis cui⁹ ꝑs inferior femorſ ipi⁹ purgat caligīnē oculoꝝ. cui⁹ natura ē talꝛ. ꝙ q̄n aliq̄s gui detinetur infirmitate. ſi egritudo fuerit ad mortē. kaladri⁹ auertit faciē ſuā a ſic egrotāte et ſine dubio tūc moriꝛ hō. ſi āt infirm⁹ dʒ ↄualeſcere. kaladri⁹ figit viſum ī ipm̄. ꝛ intēdit ī eū q̄ſi applaudēs ei. Differt aūt kaladri⁹ ab auicula q̄ dꝛ kalādra q̄ eſt auis ſonora ꝛ canora ſic̄ merula. vt dic̄ glo. ſup Deuꝛ. xiiij. vbi dꝛ. differt kaladreon a kalandra ꝛc̄.

De laro Ca. XXIII.

Larus ē auis q̄nqꝫ ī terra q̄nqꝫ ī aq̄s habitās. vñ in aurora ſcribiꝛ. Lar⁹ eſt flumis habitator ꝛ incola terre. Nūc natat vt piſcis nūc volat inſtar auis.

De locuſta Ca. XXIIII.

Locuſta eſt dicta eo ꝙ pedib⁹ ſit longa vt haſta. ꝛ iō greci eaʒ haſtagion vocāt. vt dic̄ Iſid. Locuſte regē nō habent. et tamē ordinate egrediunꝛ per turmas ſuas vt dꝛ Prouerb. xxx. mutuo ſe deuorāt. nā maiores minores comedūt et mā ducant. in eſtate apparēt. in hyeme ꝟo latēt. longiora habēt crura poſteriora q̄ȝ anteriora. Et ſicut dic̄ glo. ſup Iohel pmo. eſt pmo athelab⁹ et poſt creſcētib⁹ alis fit locuſta. et plus ledit in iuuētute q̄n eſt athelab⁹ q̄ȝ ī ſenectute quādo eſt locuſta. Os habet q̄drāgulū et pro cauda aculeū habet. crura ſunt replicata et in ſe reflexa. germina arborūʒ ꝛ herbaꝝ radicit⁹ comedūt ꝛ corrodūt. a vento auſtrali generanꝛ et ad volandū cōcitantur. In vento autē ſeptētrionali moriūtur. In ſaliendo locuſta ſe erigit. ꝛ in erigendo cadit. a floribus amigdalinis impinguanꝛ locuſte. Locuſta inſup tota p maiori parte in ventre ↄſiſtit. et ideo inſatiabilis eſt. vnicum habet inteſtinū. qd̄ ſanie ꝛ immūdicia eſt ſp repletū ſʒ q̄ȝdiu viuit ſp eſurit. et ſi q̄d inuenerit viride. corrodere nō deſiſtit. Modico frigore quaſi moriꝛ et conſopiꝛ. ſed calore ſolis reuiuiſcit. ex cuius ſtercore ꝟmes naſcuntur

De mergulo Capl'm. XXV.

Mergul⁹ ab aſſiduitate mergēdi nomē ſumpſit. ſepe eñi dimiſſo ī pfundū capite. auraꝝ ſigꝰ ſub fluctib⁹ colligit. ⁊ añ veniētē eq̃ꝝ tēpeſtatē cū clamoꝛe litt⁹ petit. nā in pelago grauiſſimā tēpeſtatē futurā eſſe certiſſimū eſt. qñ merguli fugiunt ad litt⁹ cū clamoꝛe. vt dic̄ Iſi. mergul⁹ i arūdinet̄ ſup pauca ligna nidificat ⁊ miro q̄dā affectu nature pulliculoſ nutrit ⁊ educat. q̄ moꝛ nati matrē ſequūt. ⁊ varias pelagi vndas aſcēdere ⁊ deſcēdere nullo mō verent. ꝑmes aq̃tiles ⁊ piſciculos ad ſui vētr̄ ſatiādā ingluuiē venant. In hyeme ꝓpt paucitatē mot⁹ ipinguāt. In eſtate aūt ꝓpt volat⁹ libertatē carnib⁹ ⁊ pinguedīe depaupant. qñ ab aue rapace pſequunt ad aquā refugientes merſionis bñficio liberant.

De miluo Capitulū. XXVI.

Miluus moll' eſt volatu ⁊ virib⁹ Uñ milu⁹ q̄ſi mollit volās ē dict⁹. nā leui pēna ⁊ q̄ſi imobili ſup aera fert et vix leui tactu aerē in volādo mouere videt. Eſt aūt auiſ patiēs laboꝛ. ⁊ iō cuculos i ſcapulis ſuis ſuſcipit. et ne p lōga itineris ſpacia fatigati deficiāt a ptib⁹ hiſpanie ſecum ducit. vt dic̄ Iſi. Eſt āt auis rapax ⁊ audax in mīmis. ſ3 timid⁹ ē i magnis. nā volucres ſilueſtres īuadere ñ audet. domeſtic̄ inſidiari nō timet. pull' etiā inſidiat vt eos rapiat ⁊ q̄s incautos repperit ſtatī necat. cadauerib⁹ ⁊ imūdiſ veſcit. ⁊ p modico vētr̄ paſtu circa ethera circūfert. A niſo ipetit. ⁊ a mioꝛe ſe ꝓpt ipi⁹ puſillanimitatē ⁊ ſegniciē ſugatur. Et milu⁹ i iuuētute ab alijs p̄dc auib⁹ nō videt differre ſ3 q̄to diuti⁹ viuit tāto ſuā naturā degenerē pl⁹ oñdit. Q̄dā ei gen⁹ eſt milui q̄ i pncipio aueſ rapit. extentera aīaliū comedit. tādē vix muſcas ⁊ ꝑmiculos arripit. vt dic̄ Ariſto. vltio fame perit. Eſt autē auis ipia circa pullos ſuos ſic̄ ⁊ vultur. dolet ei' qñ vid3 eos ipinguari. ⁊ vt marceſcāt roſtro eos pcutit ⁊ ſubtrahit eis cibū. vocē h3 querulā famis nūciā. nā qñ eſurit voce querula cibū querit

De nocticoꝛace Capitulū. XXVII

Nocticoꝛax ē noct̄ coꝛu⁹ ſic dict⁹. eo q noctē amat q2 ꝺ nocte volās cibū q̄rit ⁊ q̄rēdo clamitat. cui⁹ clamoꝛ ē volucrib⁹ odioſus vt di. Iſi. Et āt auis lucifuga ⁊ ſolē videre ñ pt. ſeplc'ra ⁊ loca moꝛtuoꝝ ībabitat ⁊ freq̄ntat. i parietib⁹ ⁊ i locis ruinoſ nidificat. oua colūbaꝝ ⁊ monedularū frāgit ⁊ deuoꝛat. ⁊ cū eis pugt. Hec dicit noctua q̄i ꝺ nocte acute tuēs. ꝺ nocte eñi videt. exoꝛto ei ſplēdoꝛe ſol' ei⁹ viſus hebetat. Hāc inſula cretē nō h3. ⁊ ſi venerit aliūde ſtatim moꝛit vt dic̄ Iſi.

De onocrotalo Ca. XXVIII

Onocrotal⁹ eſt auis in aq̄ ſonitū faciens. In faucib⁹ aūt h3 q̄ſdā folliculos i q̄b⁹ pmo cibū recipit. ⁊ rceptū in ſecūdū ventrē mittit. duos ei h3 vteros. in vno tm̄ cibaria recipit. in alio tm̄ decoq̄t ⁊ digerit. ſ3 pm⁹ p veſicula guttur̄ reputat Uñ dic̄ Iſi. Onocrotal⁹ auis dr̄ grece cū lōgo roſtro. Et ſunt duo genera. vnū aq̃tile. ⁊ aliō ſolitudis. q̄ aūt in aq̄s manet. ē auis valde guloſa q̄ roſtꝝ in aq̄ mergēs hoꝛridū ſonū fac̄ Precipue āt inſidiat anguillis. ⁊ p dā quā arripit ſubito deglutiēs i aluū mittit. deinde rumīat ⁊ fauceſ mouet. ac ſi cibū in oꝛe receptū adhuc teneret. Hec i littoꝛe q̄ eſcēs roſtꝝ ſuū ſp ſurſu3 erigit. ⁊ ſic ipi⁹ acumine5 inſultū accipitris ſe pmunit. vt ſic ſecuri⁹ doꝛmire poſſit. vt dic̄ Iſi.

De pellicano Ca. XXIX

Pellican⁹ ē auis q̄ i Leuit. xj. ⁊ Deu. xiiij. poꝛphirio nūcupat. Et ē auis egyptia habitās i ſolitudie iuxta nylū. Int volucres āt ſm legē imūdas in Leuit. nūerat. Sūt āt duo genera h⁹ auiſ. vnū in aq̄s ibabitās ⁊ ei⁹ eſce ſūt piſces. aliō eſt i terra habitās ſolitudinē diligēs. cui⁹ cibus ſūt aīalia venenoſa. vt lacerte ⁊ hmōi. oīa q̄ pellican⁹ comedit pmo pedē in aquā tingit ⁊ intinctū q̄ſi cū mau pede oꝛi applicat ⁊ opponit. Sol⁹ pellican⁹ int aues p̄dc pter pſitacū pede vtit loco man⁹. De pellicano q̄cꝫ dic̄ glo. ſup pſ. Et idē dic̄ Plini⁹ p h verba Pellican⁹ inq̄t eſt auis amatoꝛ filioꝝ ſuoꝝ Cū eñi gignit natos et incipiūt creſcere parentes ſuos in faciē pcutiunt, ꝓpter qō ipos mater repcutit et occidit. tertio ꝟo die mat ſe in coſta vſq3 ad effuſionē ſanguis pcutit. ⁊ calidū ſanguinē ſup coꝛpa moꝛtuoꝝ filiorū p⁹ effundit. ex cui⁹ ꝟtute pull⁹ pus moꝛtuus reuiuiſcit. Et glo. ſup locū illū pſ. Factus ſu3 ſic̄ pellican⁹ ⁊c̄. Pellican⁹ dr̄ roſtro occidere pullos. ⁊ i triduo lugere. ⁊ tūc ſanguinē ſuū ſup eos fundere ⁊ ſic illos viuificare. aliā cām moꝛt̄ pulloꝝ pellicani aſſigt magiſter Jacob⁹ de vitriaco i libro ꝺ mirabilib⁹ oꝛiētaliū regionū. Eſt inq̄t in egypto

auis q̄ vocaꝛ pellican⁹ magnaꝝ alaꝝ et ma
xime maciei. qꝛ q̄cq̄d deglutit cito emittit
ꝑ ſeceſſum. lubricū em̄ habet ĭteſtinū. ꝛ ido
vſqꝫ ad plenā incorꝑatione neqꝫ tenet cibū.
Hāc aūt naturalr̄ odit ſpens. ꝓpter qḋ ſer-
pens dū ꝑ paſtu mater exit nidū repēs ꝑ ar
borē pūgit ꝛ ĭterficit pullos ſuos ſup quos
mater rediēs lugere ꝑ triduū fert. deinde ĭ
pectore ſe vulnerat ꝛ ſanguinē ſuper eos re
ſpergēs eos a morte ſuſcitat. Ex ſanguīe ve
ro copioſi⁹ ſic effuſo debilitatꝛ mater. vnde ꝛ
pulli coguntꝛ exire ꝑ cibo. q̄ꝝ quidā natura-
li affectu matrē debilitatā paſcūt. q̄dam ꝟo
degeneres ſunt de mr̄e penit⁹ nullā curā ge
runt. qḋ diligēti⁹ aduertēs matꝛ recept ſ viri
bus filios ſe paſcētes refouet ꝛ diligit. alioſ
ꝟo tāq̄ ignobiles et ingratos a ſe reĳcit. et
ſecū cōmanere aut viuere nō ꝑmittit

De perdice Ca. XXX.

PErdix a voce nomē hꝫ. vt dic̄ Iſid.
Eſt auis immūda. nā maſcul⁹ ĭ ma
ſculū ꝯſurgit ꝛ obliuiſcitꝛ ſexū ꝑceps
libido. vt dic̄ Iſi. adeo aūt eſt fraudulēta vt
aliena oua diripiēs foueat ea ſic ſubtracta
ſꝫ hec fraus fructū nō habꝫ. qꝛ cū pulli vo-
cē audierint ꝓprie genitric ſ naturali quodā
affectu matrē putatiuā q̄ eos fouerat dere-
linquūt ꝛ ad illā que genuit reuertūtꝛ. vt dic̄
Iſid. paritꝛ ꝛ Amb. Nō aūt laborāt ĭ cubā
do ꝛ ouādo ſicut alie aues. ſic dic̄ Ariſt. Ali
que inq̄t aues generāt leuiter ſicut ꝑdices ꝛ
mater ꝑdicis volat ĭ circuitu venatoꝝ q̄uſ-
qꝫ fugiāt pulli ſui. ꝛ poſt fugā pulloꝝ fugit
ꝛ ipa mater. et clamat pullis ſuis. cui⁹ pulli
mox nati ſequuntꝛ matrē et ſtatiꝫ q̄rūt cibū
Eſt aūt ꝑdix pauce pēnoſitatis et mlt̄e car
nis. idō debilis eſt volat⁹. ꝛ in volādo paꝝ a
terra ſe erigit. ſꝫ ſtatim poſt paululū terram
petit. intm̄ niſum timet ꝛ fugit qḋ q̄diu vidꝫ
ipm in aera a terra nō recedit. ad ſonitū ꝟo
cāpanule fugiēs circa terrā anq̄ ſciat in re
the vel in laqueū ſe ĭmittit. Plini⁹ dic̄ libro
xxix. c. vi. Fel perdicū cū equo pōdere mell
multū clarificat viſum. vn̄ ꝛ ĭ pixide argen
tea dꝫ reſuari. oua eoꝝ ĭ vaſe ereo tecta va-
lent cū melle vlceribꝫ oculoꝝ

De pauone Ca. XXXI.

PAuo a ſono voc ſ nomē habet. cuiuſ
caro eſt tā dura vt vix putredinem
ſentiat nec facile coquitꝛ. vt dic̄ Iſi.
viuit aūt pauo ſm̄ Ariſto. xx. annis ꝛ pulli-
ficat in fine triū annoꝝ. deinde colantꝛ eius
ale. Cubat aūt oua ſua. xxx. diebꝫ ꝛ modicū
pl⁹. deinde ſcinduntꝛ teſte. ꝛ nō pullificāt ni
ſi ſemel in anno. ꝛ ponit. xij. oua aut paꝝ mi
nus. ꝛ eĳcit plumas ſuas cū ꝑma arbore eĳ
ciēte folia ſua. et tūc ꝑmo naſcitꝛ pluma cuꝫ
arbores incipiūt folificare. eſt em̄ auis n̄ di
ligēs fetū ſuū. ꝑſequitꝛ em̄ maſcul⁹ feminaꝫ
ꝛ oua femine inueſtigat vt frangat ea. vt ſic
ſue luxurie mag vacet. qḋ timēs femina ſo
licite abſcōdit ea ne ab eo valeāt de facili in
ueniri. Habꝫ aūt pauo vt ait Iſid. caput in
firmū ꝛ deforme q̄ſi ſerpentinū ꝛ tn̄ criſta-
tū. inceſſum ſimplicē ꝛ occultū. collū modi
cū. ꝛ erectū pect⁹ ſaphireū. caudā oculataꝫ
mira pulcritudine diſtinctā ꝛ ornatā. habꝫ
pedes deformiſſimos ꝛ rugoſos pēnaꝝ ſua
rū admirās pulcritudinē erigit eas ad mo-
dū rote ſiue circuli ꝛ ꝑ girū capit circūpo-
nit. vidēs aūt pedū ſuoꝝ deformitatē quaſi
erubeſcit ꝛ velut nō attēdens ꝑdictā pēna-
rū pulcritudinē eas ſubito deprimit ꝛ ſub-
mittit. vocēqꝫ habet terribilē vt ait q̄dā. vo
cem hꝫ demonis. caput ſerpētis. paſſum la
tronis ꝛc. Plini⁹ em̄ li. xxix. c. vj. dic̄ qḋ pauo
reſorbet fimū ſuū inuidēs hoīum vtilitati.
valde ei medicinalꝛ eſt ſꝫ raro inuenitꝛ

De paſſeribꝫ. Capitulū. XXXII.

PAſſeres ſūt minuta volatilia a par-
uitate ſic vocata vt dic̄ Iſid. Eſt āt
auis paſſer inſtabilis ꝛ garrula iu-
xta hoīm habitacula nidificās. Auis ſiq̄dē
eſt mlt̄ū calida et libidinoſa. vn̄ ei⁹ caro fre
quēter ĭ cibū ſumpta ē libidinis excitatiua.
vt dic̄ Cōſtan. multe eſt ouatiōis ꝛ pullifi-
catōis et magne ſolertie ĭ educando pullos
ſuos ꝛ nutriēdo. In feno et in plumis nidi-
ficat. et nidū ſuū a ſtercore mundū ſeruat ꝛ
idō pulloꝝ ſtercora extra nidū eĳcit et ad eĳ-
ciendū eas cogit. Araneis ꝛ vermibꝫ ꝛ mu-
ſcis eoſ paſcit. ſemina venenoſa vt iuſq̄ami
ſine leſione comedit. ꝛ leprā et morbū cadu
cū aliq̄n ſuſtinet et incurrit. et femina diuti
us viuit q̄ maſcul⁹. ꝛ maſcul⁹ zelat ꝑ vxore
ſua. et ꝑ ea pugnare ꝯſueuit. vt dicit Ariſto.
muſtelā timet et odit et clamādo ac vociſe-
rādo pn̄tiā ei⁹ ꝑdit. ꝑ nidis hyrūdinū occu
pādis eis roſtro morſibꝫ ſe opponit. ſuā ſpe
ciem diligit ꝛ pullos ab illis derelictos ali
quo caſu recolligit tāq̄ ꝓprios atqꝫ nutrit. ꝛ
ſi ꝯtingat aliquē laqueo vel aliquo alio mo
do dephendi clamitat ꝑ adiutorio ꝛ vociſe
rat cui cōpatiēs paſſerū multitudo mutuo

ſe ↄuocat ꝛ vt captū liberēt accelerāt ꝛ ꝓ viribus feſtinant.

De ſtrutione. Ca. XXXIII.

Strutio a greco vocabulo nomē ſūpſit. vt dic̄ Iſi. eo ꝙ corpꝰ aīalis gradient ſ habeat. pēnas tñ hꝫ vt auis. habet etiā duos pedes ꝛ roſtꝝ ſic̄ volucris. ſꝫ ꝓpter pōderoſitatē ſui corpis cū auibꝫ i aera nō leuaꝛ. ouat etiā ſic̄ auis. ſꝫ oua ſua fouere negligit q̄ ꝓiecta in arena fotu puluerſ animāꝛ. vt dic̄ Iſid. De ſtrutione autē dicit Ariſto.. Strutio aūt inq̄t in creatōe aſſimilaꝛ aui ꝛ quo ad q̄d q̄drupedi. q2 in aera nō leuaꝛ. ale em̄ eiꝰ nō ſunt ↄueniētes volatui. ſꝫ creatio eoꝝ eſt tenuis ſic̄ creatio pili. et q̄a eſt ſic̄ auis multas plumas habēſ in inferiori pte corpis. ꝛ hꝫ pedes duos ſic̄ volucres ꝛ vngues ſciſſos ſic̄ ſūt vngule q̄drupedis ꝛ cauſa illiꝰ eſt. q2 magnitudo corpis eiꝰ aſſimilaꝛ quadrupedi ꝛ nō aui. Tāte em̄ caliditatis eſt ꝙ ferꝝ dīglutit ꝛ ↄſumit. ꝛ ſm̄ Auicen. natura q̄ in oībꝫ eſt ꝓuida dedit ei facere oua maxia ꝛ duriſſime teſte. vt circa eorū generationē occupatꝰ calor tpareꝛ. et ſi eſſꝫ nimis intēſus calor. eſſet cauſa q̄re citiꝰ moreref Alias aūt ſtrutiōis ꝓꝓrietates tāgit beatus Gregorius ſup Iob. xxix. vbi dꝛ. penna ſtrutionis eſt ſiſ'is pēne herodiī i colore ſed nō in ꝟtute. pēne aūt ſiſ'itudinē hꝫ. ſꝫ volatꝰ celeritate caret. ad volatuꝫ alas ſuas erigit. ſꝫ tñ a terra in altū nullatenꝰ ſe ſuſpēdit ſiue in longū rarſ pēnis induiꝛ ꝛ magno corpe grauaꝛ. Itē q̄ñ venit tp̄s vt oua pariat. ad ſtellas q̄ vocanꝛ vergilie ſiue pliades oculos leuat. nō em̄ oua ponit niſi q̄ñ illa ↄſtellatio oriꝛ vel aſcēdit. cū ei viderit ſtellā circa mēſem iunij. arenā fodit ꝛ ibi ponit oua ſua. q̄ ſabulo coopit atq3 tegit. Cū aūt ea ibi reliquerit. ſtatim obliuiſciꝛ vbi ea poſuit. ꝛ nūq̄ ad ea vlteriꝰ redit. ſꝫ calefacta arena ſolis feruore abſcōdita oua excoquit. ꝛ i ip̄is pulliculos ꝓcreat ꝛ ꝓducit. cū autē fracta teſta pulliculꝰ eductꝰ fuerit. tūc ꝓmo mater ip̄m recolligit atq3 nutrit. ꝛ quē in ouo ↄtempſerat. egreſſum de ouo recognoſcit. ꝛ iō dꝛ ad beatū Iob. Induraꝛ ad filios ſuos q̄ſi nō ſint ſui. Itē ſtrutio naturaliꝛ equū odit. et i tantū ei cōtrariaꝛ ꝙ equū ſine terrore videre nō poſſit. ꝛ ſi diſcurrerit equꝰ ꝯ eū q̄ſi cōtra hoſtem alas erigit. ꝛ alarum cōcuſſione ip̄m ad fugam cogit.

De turture Ca. XXXIIII.

Turtur autē a voce vocaꝛ. auis ſimplex eſt vt colūba. ſꝫ lōge diſpariꝛ eſt pudica. Turtur āt auis caſta ex moribꝫ appellaꝛ eo ꝙ comes ſit caſtitatſ. amiſſo em̄ pari ſuo alteriꝰ copulā nō req̄rit. ſolitarie incedit. memor ſocietatſ ꝓdite. ſp̄ gemit. loca ſolitaria diligit ꝛ eligit. ↄſortiaq3 hoīm valde fugit. ad ortolos tñ hoīm ꝛ agros deſcēdit vñ q̄rit cibū vñ viuit. obtēto aūt cibo iteꝝ iuga montiū ꝛ ſecreta nemoꝝ petere cōſueuit. vernali tp̄e aduenit ꝛ nouitatē inſtātis tp̄is querula voce ꝓdit. In hyeme vero deplumaꝛ. ꝛ tūc in trūcis ↄcauis ſe abſcondit. ↄtra eſtatē ꝟo ꝛ tp̄s veris reſumptſ plumis de locſ abditis vbi latuerat exiēs. loca ad pullificādū ↄgrua ſibi querit int̄ denſos arboꝝ ramos. de lignis duris ꝛ nodoſis nidū ↄſtruit in q̄ ouat. cubat. pullificat. ꝛ pullos nutrit. vt dic̄ Ariſto. Turtur ouat i vere bis ſꝫ nō tertio. niſi q̄ñ oua ꝓmo corrūpūtur. ꝛ viuūt ꝛ cubāt. xv. anniſ. ꝛ nō deſcēdūt ſup rē fetidā neq3 ſup cadauer ꝓpter cibum. morticinio em̄ non veſciꝛ turtur. ſꝫ ꝓ ſuo ꝛ pulloꝝ victu paucula grāna querit. ꝛ in locis mūdis recolligit vñ viuit. aliis auibꝫ vociferātibꝫ gemit. ſunt aūt pulli eiꝰ calidi et humidi ſic̄ ꝛ pulli colūbini. vt dic̄ Cōſtan. qđ teſtaꝛ grauitas ad volādū. ſꝫ volare incipiētes amittūt illā grauitatē. fitq3 caro eoꝝ leuior ꝛ acceptibilior ad digerendū. ſanguis em̄ ale dextre eius eſt medicinalis ſicut ſanguis hyrūdinis ꝛ columbe

De vulture Ca. XXXV.

Uultur a tardo volatu nuncupaꝛ. vt dicit Iſid. magnitudine em̄ carnis ꝓcipites volatꝰ nō hꝫ. Hos q̄dē ↄcubitu dicūt nō miſceri. ꝛ ſine copula ↄcipere ꝛ ↄcipi generare atq3 gigni. natoſq3 eos dicūt viuere centū annis. vt dic̄ Iſi. Hec auiſ eſt impia circa filios ſuos ſic̄ et miluꝰ. Si em̄ videt pullos ſuos ip̄inguari. roſtro ꝛ pedibꝫ eos ꝓcutit vt ſic fiāt ex dolore morſuū macillēti. vt dic̄ Plinꝰ. Dicit etiā idē ꝙ maxime viget ſenſus olfactꝰ i hac aue. vñ ꝛ ſentiunt odore cadauera a remotſ. exiſtētes em̄ vltra mare ſentiūt cadauera ex iſta parte ꝛ ecōuerſo. vñ exercitū vultur ſequiꝛ vt hoīꝫ ꝛ equoꝝ cadaueribꝫ ſatieꝛ. ꝛ iō ſm̄ augures q̄ñ ↄueniūt ꝛ circūuolāt ſimul multi vultures eſt futuri plīj ꝓſagiū qđ aliquo ſenſu nature occulto ꝓſentiūt affaturū. De vulture dicit Ariſto. Uultur inq̄t pugnat cū herō/

dio.et volat ſup ipm.⁊ qñ deuincit ipm mo
ritur.⁊ comedit carnẽ crudã.⁊ ideo pugnat
cõtra alias aues ꝓpter cibũ. Uenatur autem a
meridie vſqꝫ ad noctez.⁊ ab ortu ſolis vſqꝫ
ad tps illud in ſilẽtio requieſcit.⁊ qñ ſeneſcit
elongatur roſtꝝ eiꝰ ſupiꝰ et recuruatur in fine.et
moritur tandẽ fame. vt dic Ariſto.ibidẽ Hoc
ei accidere ſm errorẽ antiquoꝝ putatur.quia
dicitur aliquãdo fuiſſe hõ.et erat impiꝰ pegri
nis quibuſdã.ſed hoc eſt ſupſticioſum. Dic
etiã idem ꝙ quãdo eſt aliqd ſupfluũ de ci/
bis ſuis nõ relinquit illud auibꝫ alijs ſic fac
aquila.ſed reponit in nido ſuo ad cibãdum
pullos ſuos.quoniã nõ de facili acquirit ci
bum. Nidificat aũt in altis mõtibꝫ ⁊ nemo
ribus.⁊ ſi viderit aliqd volitãs circa pulloſ
ſuos roſtro pcutit ⁊ fugat illõ ⁊ nutrit pul
los ſuos quouſqꝫ poſſint volare.⁊ tũc eijcit
illos a nido et vetat illos appropinqre ilico
nec pmittit vnũ par vultuꝝ aliud par ſub/
intrare locũ ſuũ. Itẽ eodẽ li. Almachar eſt
quedã ſpecies auis fluuialis que timet vul
turẽ.⁊ ideo fugit ad aquã ⁊ circũuolat vul/
tur a remotiſ.⁊ cũ ſit acuti viſus inſpicit qñ
auiſ illa exit aquã illã.⁊ tũc ſi poteſt capit eã
Eſt inſup vultur auis multũ fetida ⁊ imun
da.cuiꝰ caro eſt duriſſima ⁊ mali ſaporis ⁊
grauis odoris.et ideo ad eſum eſt inutilis.
de facili p cadauere terrã petit.ſed cũ deſcẽ
dit de terra iterꝝ vix aſcẽdit. vt dic Gregori
us. In alto volãs cadauer in infimis ꝯſpi/
cit.⁊ p amore cadaueris ad ima de ſublimi
tate aeris ſe ſubmittit. vt dic idẽ. Quãdo ãt
ab aliquo impetitur.cõtra ventũ alas pcutit.
et ſic venti adminiculo potiꝰ ꝙ̃ robore pro
prio ab infimis in aere ſe extollit Et ad hoc
dicit Pliniꝰ libro.xxix.c.iij. Uultur inqt in
ter aues cõtrariatur ſerpentibꝫ.nã ſi pẽne eiuſ
vrantur fugant ſerpẽtes nidore ſuo. Cor etiã
eius reddit ſe portãtes a ſerpẽtibꝫ et a feris
tutos. Cor eius ligatũ in pelle leonis vl' lu
pi fugat demones. Penna eius ligata pedi
ſiniſtro parturiẽtis velociter liberat eã. ſed
celerius ſolue ne interiora ſequantur. vnguẽ/
tum factũ de adipe vulturis et oleo myrti ⁊
cera neruos curat.iumẽta ſanat. Pes eius
dexter alligatꝰ pedi ſiniſtro dolẽti ſanat ipꝫ
ſimiliter dextrũ ſanat ſiniſter pes. Lingua
eius ſine ferro euulſa ⁊ collo in pãno nouo
ſuſpenſa dr efficere hominẽ gratioſum ad i
petrandũ ad homine qcqd petit Cinis oſſi
um eius cõbuſtoꝝ mixtus cũ celidonia da/
tus animalibꝫ coꝝ ſanat morbos. Hucuſqꝫ
Plinius. Idẽ li.xxxvj. Sanguis vulturuꝫ
cum herba cambeduce vel cameleonte ⁊ ce
dria ſanat lepram

De vlula Ca.XXXVI.

Ulula ẽ auis a plauſu vl' vlulatu no
minata.eiꝰ eñ vox vlulatũ ptendit.
Unde ⁊ apud augures vlulãs pten
dit aduerſitatẽ.tacẽs ꝓ pſperitatẽ. vt dicit
Iſidorꝰ.⁊ ſm h idẽ videtur eſſe vlula qd bu/
bo ſiue noctua.cꝰ vox ſm augures ẽ infauſta
glo.hiero.ſup Iſa.xiiij.dic ſic. Ulula ẽ auiſ
coruine magnitudis reſperſa maculis. que
roſtro in palude fixo horridũ ſonũ facit. et
ſm h videtur ꝙ vlula eſt onocrotalꝰ.q ẽ auis
paluſtris loca inhabitãs paludoſa.qre ſup
de onocrotalo.

De vpupa Caplm. XXXVII

Upupa vt dicit Iſid.a grecis eſt nun
cupata.eo ꝙ ſtercora hũana come/
dat ⁊ fetẽti fimo nutriatur. Auis ei eſt
ſpurciſſima ⁊ immũda.criſtis a capite extẽ
tibꝫ galeata.ſp in ſepulcris cõmorãs.vel in
fimo.cuiꝰ ſanguine ſi qs ſe iunxerit.dormi/
tum pgẽs demones i ſomnis ſe ſuffocanteſ
videbit.cuiꝰ cor maleſactoribꝫ valꝫ. nam in
ſuis maleficijs eo vtuntur. De hac aue dicũt
phiſici.ꝙ cũ ſenuerit eo ꝙ nec videre nec vo
lare queat.pulli eiꝰ euellũt ei pẽnas inuali/
das.⁊ liniũt ei oculos herbaꝝ ſuccꝭ ⁊ fouẽt
ſub alis donec recreſcant plume eiuſ. vt ſic
renouata pfecte volet ⁊ videat clare ſicut ⁊
ipſi. vt dicit Iſidorus.

De verſpertilione.
Capitulũ. XXXVIII.

Ueſpertilio a tpe nomen ſumpſit.eo
ꝙ lucẽ fugiẽs circũuolet in crepuſcu
lo veſptino pcipiti motu attrito ⁊
tenuiſſimis brachioꝝ membranis ſuſpenſa
Et eſt animal ſimile muri. nõ tam reſonãs
voce ꝙ̃ ſtridore.ſpeciẽ ſimul volatilis et q̃/
drupedis habet.quod in alijs auibus ſolꝫ
rarius inueniri. Hucuſqꝫ Iſid. Dicit etiaꝫ
gloſa ſup Iſa.ij.ꝙ veſpertiliones lucẽ fugi
unt.ceci eñ ſunt ſicut ⁊ talpe.puluerem lin
gunt.oleũ de lampadibꝫ ſugũt. in rimulis
parietũ ſe abſcondũt.frigidiſſime ſunt na/
ture. Unde ſanguis veſpertilionis linitus
ſuper palpebras nõ ſinit recreſcere piloſ. vt
dicit Conſtan. Et hoc forſan eſt qꝛ ſua fri/
giditate opilat poros quibꝫ opilatis non re.
creſcunt pili.

Incipit liber .xiij. De aqua et eiꝰ ornatu

DEſcriptis pro
prietatibꝫ ignis ⁊ aerꝭ. reſtat
vt de aquaꝝ effectibꝫ quātū
ſpectat ad h̄ opuſculū. nunc
aliqua dicamꝰ. Dr̄ aūt aqua
quaſi equa. q2 nūq̄ q̇eſcit a motu donec ſu/
perficies eiꝰ adequet̄. vt dicit Iſi. li. xiij. Eſt
itaq̄ elemētū aque ſm Cōſtā. frigidū ⁊ hu
midū reſpectu terre ſubtile ⁊ pſpicuū. ꝓprio
termino nō ɔtentū. deflueret em̄ aq̄ ad nihi
lum niſi alieno termīo ſiſteret̄. Aque ꝟo p/
prietatē deſcribit Baſiliꝰ i generali in hexa
meron dicēs. Aqua inq̄t int̄ oīa elemēta eſt
vtiliſſimū. celū em̄ tēperat. terrā fecūdat. ae
rē ſuis vaporibꝫ incorpat ⁊ ɔdēſat. ſcādit i
ſublime ⁊ celū ſibi vēdicat. Aque em̄ ſūt oī
um naſcētiū cauſa. q2 fruges gignūt. arbo/
res ⁊ plātas pducūt. ſordes detergūt. pecca
ta diluūt. potū cūctis animantibꝫ tribuūt.
Eſt em̄ aq̄ terre ɔiunctiua. penetratiua. re/
pletiua. calorꝭ celeſtis nutritiua. oīm inferi
orū tpatiua. niſi em̄ hec inferiora ſuis exala
tionibꝫ tēperaret. oīa in ɔflagtionē vi calorꝭ
verterent̄. Hec ab aīalibꝫ potata nutrimētū
trāſducit i carnis vegetationē. Hec piſcibꝫ
dat ſpiraculū. ſic aer animātibꝫ p̄bet vitā et
animationē. Hec ſui diffuſiōe p interiores
ptes terre fac̄ ptiū eiꝰ vnionē. terra em̄ ꝓpter
intēſionē ſiccitatꝭ diſſolueret̄ in puluerē. ni
ſi ps cū pte humoſitate aquea vniret̄. Hec
etiā trāſiens p interiores meatꝰ terre a locꝭ
p q̄ tranſit in colore ⁊ ſapore recipit imuta/
tionē. ⁊ iō nūc ſalſa nūc dulcꝭ apparet. nunc
clara nūc turbida. nūc groſſa nūc ſubtilis.
Caret em̄ aq̄ determīata q̄litate i colore et
ſapore. vt ſic eſſꝫ oīm coloꝝ ⁊ ſapoꝝ ſuſcep/
tiua faciliꝰ. Et iō aq̄ quanto eſt i ſe purior.
tāto apparet obſcurior. q̄n ad ipiꝰ coloratio
nē ipam ſolarꝭ radiꝰ nō ſubintrat. Hec mo
uet̄ a fundo ſiue a cētro ad circūferentiam.
nec ſiſtit̄ donec equet̄ eiꝰ ſupficies ſm eque
diſtātiā a cētro terre. Hec inſup lucē a ra/
dijs ſolꝭ ſuſceptā reflectit i celeſtia ⁊ refūdit.
Et iō q2 ſupficiē hꝫ ſpecularē p actionem re
flexi lumis reꝝ obiectaꝝ imagies in ſe repn
tat. ⁊ intuētiū facies ad modū ſpeculi mani
feſtat. Hec etiā radios ipiꝰ ſubam penetrā/
tes diffundit ⁊ i ampliorē latitudinē extēdit
⁊ iō res i ſe viſas facit apparere maiores q̄
ſunt i ſeipis. Has aq̄ ꝓprietates generales ⁊
alias plēs in hexamerō poterꝭ iuenire. Aq̄/
rū aūt mutilplex eſt differentia. vt dic̄ idem
Aut em̄ i aere originē ſumit ſic eſt aq̄ pluui
alis. ⁊ h̄ q2 celeſtis terrenaſcētibꝫ mat̄ie eſt
vtilis. aut d̄ viſceribꝫ terre ſcaturit ⁊ erum/
pit. vt aq̄ fontana ⁊ puteal' aut terrā pterflu
it vt fluuial'. aut orbē terre lateralit̄ circuit.
vt mare occeanū ⁊ mediterraneū. qd̄ oīum
aquaꝝ matrix ē ⁊ origo general'. vt dic̄ Con
ſtan. Aqua igit̄ pluuial' ex ſe lucida eſt ⁊ cla
ra ſubtilis leuis ⁊ ſapida. cuiꝰ claritas oſtē/
dit q̄ ei nihil aliud admixtū ſit. leuitas ꝟo ⁊
ſapiditas ſubtilē eiꝰ demōſtrāt ſubam. Int̄
oēs aūt aq̄s melior eſt ad terre fecūdatiōꝫ
mat̄ie q̄n cadit cū tonitruo. ſuo em̄ motu to
nitrꝰ diſcutit vaporē. vn̄ fit q̄ aquā ſubtili/
at ⁊ depurat. q̄ ꝟo niui eſt admixta. vl' ex ni/
ue reſoluta peior eſt ⁊ ieiunis nō ɔuenit. ſto
machū em̄ pcutit ⁊ cōtrahit. tuſſim gignit.
dētes ſtupefac̄ vt dic̄ Cōſtan. De aqꝝ autē
differētijs q̄ ad eaꝝ q̄litates diuerſas ⁊ vari
as efficacias. q̄re ſup̄ li. vj. de potu aq̄. Ibi
em̄ inuenies oīa plane diffinita Poſt aquā
ꝟo pluuialē melior eſt fontana. pcipue q̄ de
petra viua effluit aut de fonte alto ſcaturit ⁊
deſcēdit. Fons em̄ eſt caput ⁊ origo aq̄ vi/
ue q̄ manat ⁊ effluit ɔtinue de occultꝭ ⁊ ab
ditꝭ terre venis. vn̄ fons q̄ſi fouēs aquas ē
dictꝰ ſiue fundēs. vt dic̄ Iſi. Occultū ei hꝫ
de venis terre egreſſum. ⁊ d̄ pfundis petra
rū meatibꝫ ɔſequit̄ ortū ſuū. Eſt ei fons ſue
aque multiplicatiuꝰ. ſuiq̄ cōmunicatiuus.
nulli em̄ ſe occultat. ita pegrinis ſic indige/
nis ſe cōicat. Itē ſui ⁊ alioꝝ eſt purgatiuus
nā fontal' aqua q̄ effluit ad ſolida petra lim
pida eſt ⁊ ſordiū mat̄ie purgatiua. Itē fons
eſt renouatiuꝰ ſui. ⁊ alioꝝ imutatiuꝰ. nā aq̄s
ſuas ɔtinue renouat ⁊ renouatiōis ⁊ imuta
tionis bn̄ficiū cūctis ſe i fontibꝫ imergētibꝫ
adminiſtrat vt dic̄ glo. ſup ps. Itē ſitis eſt mi
tigatiuꝰ ⁊ refrigeratiuꝰ. eſtuātes em̄ ⁊ itine/
rātes refrigerat. ⁊ ſitiētibꝫ potū ɔgruūꝫ ad
miniſtrat. Itē locoꝝ ſibi adiacētiū eſt fecū/
datiuꝰ. nā loca fontibꝫ magꝭ vicina ſolēt eē
magꝭ ḡminoſa florida. ⁊ etiā ſepiꝰ amplius
fructuoſa. Itē fons i medio ſui ortꝰ vbi pri
mo de terra erūpit ē puluerū ⁊ arenaꝝ ſibi
obſiſtētiū a ſe reiectiuꝰ. nā vbi ebullit violē/
tia ſui motꝰ ptes terreſtres penetrat ⁊ diui/
dit ⁊ ptē a pte diſgregat. Itē fons rōe ſue
claritatꝭ ⁊ trāſparētie ſpecularꝭ ē et formaꝝ

Ubi obiectaꝝ rep̄ſentatiuꝰ Et iõ intuentiũ3
facies apparẽt in fontibꝰ ⁊ reſultãt ⁊ tã ruga
rũ ꝙ̃ aliaꝝ maculaꝝ deformitates ſcꝫ aque
fontane trãſparẽtia manifeſtãt. Jtẽ fons eſt
ꝑm qualitatẽ tp̄is hyemis.ſ. ⁊ eſtatꝭ ſue q̄li/
tatis imutatiuꝰ. nam ꝑm Macro.ĩ hyeme
fons caleſcit ⁊ eſtiuali tp̄e refrigeſcit. Cꝰ rõ
eſt.q2 calor in hyeme refugiẽs dñiũ ꝯtrarij
ſui petit iteriora fontiũ.ex cuiꝰ p̄ñtia ⁊ ꝯcul
catiõe ꝯtinua ora fontiũ caleſiũt. Jn eſtate
ṽo ꝯtingit ex cã ꝯtraria ecõuerſo.nã ex do/
minãte caliditate ĩ aera fugit frigiditas ad
interiora meatuũ ⁊ venaꝝ fontiũ.⁊ iõ aque
emanãtes tũc tp̄is inueniũt frigidiores Jtẽ
fons eſt ꝑm ſitũ ſui originis aq̄ꝝ ad ſupiora
emiſſiuꝰ.ita eñ alte in fiſtulis ducit̃ ſic orit̃
ſi eñ in mõtis ṽtice ſcaturit.ad eandẽ alti/
tudinis eq̄litatẽ in altitudie in alio mõte cõ
duci ꝑ fiſtulas ꝯſueuit.nec altiꝰ ꝑ violẽtiã3
de facili ducit̃ ꝙ̃ in ſuo ortu ꝑmo erũpere ĩ
uenit̃. Jtẽ fons ꝙ̃uis ĩ ſuo ortu ſit ꝑuulus.
tñ ꝓpter ſuã indeficientẽ emanatõꝫ multoꝝ
⁊ magnoꝝ fluuioꝝ eſt originalit̃ cauſatiuꝰ
Nullꝰ eñ eſt fluuiꝰ q̄n ab aliq̄ fonte occulto
vel manifeſto oriat̃. vt dic̃ Jſi. Jtẽ fons eſt
aq̄ꝝ lacualiũ ⁊ alias q̄ſcẽtiũ melioratiuꝰ.⁊
q̄ſi viuificatiuꝰ. q̄ñ eñ fons eſt modicꝰ vbi
ſcaturit ⁊ trãſit ꝑ magnũ ſtagnũ.aq̄s ibi ſtã
tes efficit ſaniores.⁊ etiã piſces degẽtes red
dit ſimpl'r meliores. Jtẽ fons eſt a venis et
meatibꝰ terre ꝑ q̄s trãſit colorꝭ ⁊ ṽtutꝭ et ſa/
poris receptiuꝰ. vt dic̃ Jſi.⁊ iõ fontes nunc
ſũt calidi.nũc frigidi.nũc ſulphurei ⁊c. ꝑm
diuerſas ſcꝫ q̄litates terre ꝑ quã trãſit vt di
cit Jſid.li.xiij. Eſt fons ĩ italia cuiꝰ aq̄ ſana/
re oculoꝝ vlcera ꝯſueuit. Jtẽ eſt fons ĩ afri/
ca cuiꝰ aq̄ voces canoras fac̃. Jtẽ fons eſt ĩ
boetia duplex. vnꝰ eñ memoriã alter obli/
uionẽ inducit. Jtẽ in ethiopia eſt fons ru/
bei colorꝭ ex q̄ qui biberit ſtatim limphaticꝰ
erit. Jtẽ in ſicilia ſunt duo fontes q̄ꝝ vnus
ſterilẽ fac̃.alter ſterilẽ fecũdat. Fons eſt in
idumea q̄ter in anno mutãs colorẽ.nã tribꝰ
menſibꝰ videt̃ puluereꝰ ac ſi eſſꝫ cũ puluere
mixtꝰ.tribꝰ ſanguineꝰ.tribꝰ viridis. ⁊ tribus
limpidꝰ. hic fons ab incolis fons Job nun
cupat̃. Jtẽ fons eſt ĩ ſyloe ad radices mõtis
ſyon fluẽs.q̄ nõ vniuerſalibꝰ aq̄s.ſꝫ certꝭ di
ebus ⁊ horꝭ ebullit Jtẽ in ſardinia ſunt fon
tes calidi q̄ ocul' medent̃.fures arguũt.nã3
cecitate eoꝝ faciñꝰ detegit̃. Jtẽ in egypto di
cunt eſſe fontẽ in q̄ faces accẽſe extinguunt
⁊ extincte accẽdunt̃. Jtẽ apud garamantes
dicũt fontẽ eſſe ita algẽtẽ de die ꝙ nõ bibat̃
⁊ ita ardentẽ de nocte ꝙ nõ tangat̃. Ducus
ꝙ̃ Jſi. Ex q̄ patꝫ ꝙ fons ſapit naturam ſui
fundi.nã ſi dulcẽ ⁊ puꝝ habuerit fundũ.et
dulcꝭ ⁊ pura erit aq̄.⁊ ecõuerſo ſi ſulphureꝰ
fuerit fundꝰ atq3 limoſus.ſulphur aut limũ
ſapit aq̄. vñ ſi fons in ſuo ortu ſit corruptꝰ ⁊
vicioſus totũ qđ inde effluxerit vicioſũ erit
⁊ corruptũ.

De puteo Capitulũ. I.

Puteus eſt lacꝰ defoſſus a potu dictꝰ
vt dic̃ Jſi. de ſudoribꝰ eñ terre ⁊ ca
taractꝭ orit̃ aq̄.q2 ruptis terre venu
lis inferioribꝰ aq̄ quaſi fumando euaporat
ex cuiꝰ euaporatõe aq̄ puteal' generat̃. vt di
cit idẽ. Aq̄ ṽo puteal' ꝑm Cõſtan. inter aq̄s
eſt groſſior ⁊ idigeſtibilior. tũ ꝓpt̃ terre ſalſu
ginẽ.tũ etiã ꝓpter ipiꝰ q̄etẽ ⁊ ꝓpt̃ nimiã elõga
tionẽ ab aere. Juxta fluuios aũt aq̄ puteal'
đ facili inuenit̃.⁊ illiꝰ aque ſuba cõpletioni
aq̄ fluuialis aſſimilat̃. q̄ñ ṽo puteꝰ ſit iuxta
puteũ.ille q̄ ſitualit̃ eſt ꝓfundior aquã vici
ni putei minꝰ ꝓfundi attrahit ⁊ ĩ ſe recolli/
gere ꝯſueuit.a terra aũt circũſtãte ſaporem
attrahit.⁊ iõ nũc ſalſam.nũc dulcẽ ſe oñdit
Jtẽ aqua puteal' frequẽter corruptõꝫ ꝑ̃hit
q̄ñ nõ mouet̃.et iõ vt depuret̃ ⁊ ſubtilietur
neceſſe hꝫ vt ſepiꝰ moueat̃ ⁊ hauriat̃. quãto
aũt terre viue eſt vicinior tãto aqua puteal'
frigidior ⁊ dulcior cõiter experit̃. Jtẽ ĩ hye
me raro vl' nũꝙ̃ ꝯgelat̃.nã ꝑ p̄ñtiã aerꝭ fri/
gidi hyemali tp̄e calor frigori ꝯtrariꝰ ad ite
riora putei repellit̃.⁊ iõ aqua ipiꝰ ex vapore
calido imutata ꝯgelari nõ ꝑmittit̃.imo cali
dior ĩ hyeme ꝙ̃ in eſtiuo tp̄e inuenit̃. Jtẽ aq̄
puteal' ꝓpter ſitũ eiꝰ in ꝓfundo cũ difficulta
te acq̄rit̃.⁊ ſine magno labore ⁊ artificio vix
hauritur

De fluuio Ca. II.

Fluuiꝰ a fluẽdo eſt dictꝰ. ꝑm Jſi. eñ
fluuiꝰ eſt ꝑhẽnis fluxꝰ. q2 ꝯtinue flu/
it. et niſi eiꝰ ĩtercipiat̃ origo fluere nõ
đſiſtit. Eſt igit̃ ꝯſiderare ĩ fluuio q̄ ad fluxũ
ꝑhennitatẽ. q̄ ad ſitũ ꝓfunditatẽ. q̄ ad motũ
circularitatẽ. ꝑ lõgiſſima eñ terraꝝ ſpacia
currere fluuiꝰ ꝯſueuit. Jtẽ q̄ ad ortũ ſiue ſu
um origiale ꝑncipiũ ⁊ finalẽ terminũ ama/
ritudis q̄litatẽ. omẽ eñ flumẽ originalit̃ ꝑ
occultos meatꝰ icapitibꝰ fontiũ a mari exit.
⁊ ꝑ manifeſtos trãſitus iteꝝ ĩ mare redit. vt
dic̃ glo. ſuꝑ Eccl̃.j. vbi dr̃. Oĩa flumia ĩtrãt

mare ꝛc. vbi dic̄ Hiero. Dicūt phi aq̄s dulces q̄ mari influūt vel ardore sol' ꝯsumi. vl' ſalſuginis pabula eſſe maris. Sꝫ nr̄ eccleſiaſtes aquaꝝ ſcꝫ ꝯditor dic̄ eas p̄ occultas terre venas ad capita fontiū regredi ꝛ d̄ matrice abyſſo in ſua p̄ncipia ebullire ꝛc. Itē eſt ꝯſiderare in flumine q̄ ad mediū ꝓgreſſum inter ſuū fine ꝛ p̄ncipiū dulcedis ſaporoſitatem. nam aqua fluuial' in venis fontium p̄ q̄s trāſit colaf. vbi a ſua ſalſugine ſpoliata ꝯtrabit ſaporē potabilē ꝛ in dulcedinem cōmutaf. vt dicit Iſi. Itē q̄ ad aſpectū ſpecularē ꝑſpicuitatē. ſubam em̄ habet puraꝫ. luci ꝑuiā ꝛ ad modū ſpeculi dyaphanā vn̄ reꝝ imagines obiectaꝝ i flumīs ſupficie repſentanf. Itē eſt ꝯſiderare q̄ ad flumīs ſubſtantiā. mūdiciā. ꝛ puritatē. q̄ ad ei⁹ curſum declinē ꝛ p̄cipitē velocitatē. q̄ ad impet⁹ ſui maximā ꝑtuoſitatē. q꞉ oīa obſtacula ꝛ cunctos obices diruit. cuius rapacitati nihil finalif reſiſtit. ſua em̄ impetuoſitate oīa in ſe ꝓiecta vel ſecū rapit vel ſaltē ad ripā ducit. naues onuſtas ſuo impulſu agitat ꝛ īpellit. rotas em̄ ǧuiſſimas celerif p̄ violentiā circūuoluit. ſordes etiā in ſe ꝓiectas recipit. ſꝫ mot⁹ ſui impetu receptas diſſipat ꝛ diſſoluit. Flumīs em̄ eſt ſui ꝛ locoꝝ p̄ q̄ trāſit mūdificatiu⁹. ꝛ aquaꝝ lacualiū ꝛ ſtagnoꝝ p̄ q̄s ſubintrat renouatiu⁹ ꝛ a corruptōe ꝯſeruatiuus. piſciū diuerſi generꝭ nutritiu⁹. ꝛ fetoris ꝛ mali ſaporꝭ in piſcibꝫ lacualibꝫ ꝛ paluſtribꝫ abſterſiu⁹ ꝛ q̄litatis coꝝ imutatiu⁹. hꝫ etiā flumē ſiue fluui⁹ quo ad effectū multiplicē vtilitatē humanis vſibꝫ ꝯgruentē. nulli em̄ bn̄ficiū ſuū denegat. ſꝫ oībꝫ ꝙtū eſt de ſe. ſe cōicat. vn̄ tā iumētis ꝙ hoībꝫ. tā paruiſ ꝙ maioribꝫ equalif admīſtrat. ſordes et immūdicias tā corpoꝝ ꝙ veſtium mūdificat. eſtuātes refrigerat. ſitiētes potu reficit ꝛ recreat. loca ſibi adiacētia irrigat ꝛ fecundat. humorꝭ ſui effluētia radices ꝛ ſemīa humectat ingroſſat ꝛ īpinguat. vt patet ī egypto. vbi iacto ſemine in ortoꝝ morē a nilo flumine oīa campeſtria irriganf. vt dic̄ Raban⁹ ſup. xi. c. Deut. Terra tua nō eſt ſic terra egipti ꝛc. ſua circūfluētia ciuitates ꝛ alia habitacula munit ꝛ fortificat. tam victualia ꝙ mercimonia ad ciuitates deferētes homīeſ locupletat. arene accumulatōe. ꝛ terre limo ſe cōpoſitiōe inſulas format. loca munitōibus cōgrua coaptat. De aq̄ ꝓo fluuiali dic̄ Cōſtan. ꝙ illa eſt melior q̄ tendit ad ortum ſolis. ꝛ q̄ ab latioribꝫ montibꝫ ortū ſumit. q̄ ꝓo tendit verſus occidentē min⁹ eſt laudabilis. Dic̄ etiā ꝙ flumīa quāto ſunt a ciuitatibꝫ remotiora. tāto puriora ſunt ꝛ nutriendis piſcibꝫ aptiora. Fluminibꝫ em̄ influūt ciuitatū ſordes ꝛ lauature balneorū. lutiq꞉ effuſiones ꝛ hmōi ex q̄bꝫ aqua fluuial' aliq̄n̄ ꝯtrahit corruptelā. vt dic̄ idē. Aqua fluuial' eſt laudabil'. cui⁹ flux⁹ eſt velox fortꝭ currēs ſup lapides ꝑuos ꝛ funduꝫ arenoſum ſiue argilloſum ſolidū ſapidū ꝛ mūdū. Nā ex q̄litate terre p̄ quā fluit colorē ꝯtrahit ꝛ saporē. ꝛ ſm̄ hoc varianf fluuioꝝ tā noīa ꝙ ꝓprietates. vt dic̄ glo. ſup Ḡen̄. ij. Quāuis ei flumina cōem a mari ſortianf originē. a locꝭ tn̄ q̄bꝫ oriunf ꝛ p̄ q̄ tranſeūt ſic colorē ꝯtrahūt ꝛ ſaporē ſic ꝛ nomē. Quāuis em̄ mltas aq̄ſ in ſe recipiat fluui⁹ influētes ꝙdiu tamē cognoſcif p̄m⁹ ꝛ p̄ncipal' alue⁹. nomē p̄mū ꝑdere nō de facili ꝯſueuit. Aquas em̄ q̄s influēdo recipit. re ꝛ nomīe ſibi incorpat atq꞉ vnit. vn̄ fluui⁹ ꝙuis ſit ꝑu⁹ ꝛ modic⁹ q̄n̄ de p̄mo fonte p̄mo effluere incipit. quāto tn̄ a ſuo p̄ncipio pl⁹ elongaf p̄ aquaꝝ influentiā tāto pl⁹ creſcit. vt patet in danubio germanie fluuio. de q̄ dic̄ Iſid. li. xiij. c. penul. ꝙ a germanicꝭ montibꝫ ex ꝑte occidentis orif ex fonte ꝑuo ꝓgens ꝯ orientē. lx. fluuios ī ſe recipit. ꝛ. vij. oſtijs in ponticū mare fluit. Utilis eſt aūt oīs fluui⁹ ꝙdiu ripaꝝ ſuaꝝ terminos nō excedit. Sꝫ q̄n̄q꞉ imbriū inundatōne ſeu nimium reſolutōe terminos aluei ſui egredif. tūc vicine terre planiciē deſtruit ſepius ꝛ ſubmergit. Sūt aūt fluminū duo genera. vt dic̄ Iſi. li. xiij. c. penul. Unū dicif flumen viuū. de q̄ Uirgili⁹. Donec me flumīe viuo abluero ꝛc. Aliud eſt torrēs aq̄ ſcꝫ cuꝫ impetu veniēs ꝛ recedēs. dr̄ aūt torrens q̄a pluuia creſcit. ſiccitate ꝓo torreſcit. i. areſcit cui greci ab hyeme nom̄ dederūt q̄n̄ creſcit nos ab eſtate q̄n̄ deficit ꝛ areſcit. Eſt aūt de curſus torrētis īpetuoſus ꝛ fortꝭ. ꝛ iō q̄libet ſibi obuiātia diruit ꝛ cū impetu ſecū trahit. vbi aūt fluit terrā ꝯcauat ꝛ corrodit. et lapillos ac paleas coaceruans poſt ſe veſtigia derelinq̄t. vias deſtruit. vicina mergit. ī mare deſcendit

De amne Ca. III.

Amnis dr̄ fluui⁹ nemore ꝛ frondibꝫ redimit⁹ ſiue circūſept⁹. vt dic̄ Iſid. ſic ex amenitate vocat⁹. iuxta quem abundāt herbe medicinales. volucres ſil/

veſtres nidificãt. In cui⁹ decurſu fere potũ ſumẽtes vel feruore eſt⁹ ſe refrigerãt. ex cui⁹ vicinitate ibi abũdãt paſcua ꝛ ſuũ vigorẽ ꝛ virorẽ diuti⁹ retinẽt ꝛ reſeruãt. Sũt autẽ q̃dã flumīa de q̄b⁹ ſpẽalit̄ fit mẽtio ī ſcṗtura. ſic phyſon. gyon. tigris. dorix. eufrates. iordanis ꝛc̄. Eſt aũt phyſon ganges fluui⁹. vt dic̄ Iſid. li. xiij. a Gãgaro rege dict⁹ ganges Hic exiẽs de ꝑadiſo circuit terrã euilath. i/die ſcꝫ regiōis. Et dr̄ phyſon. i. caterua. q̄a decẽ in ſe recipit flumīa. Interp̄taṫ etiã mutatio oris. q2 mutaṫ a facie quã hꝫ ī ꝑadiſo. Et h̄ trib⁹ modiſ. ſic dic̄ mgr̄ in hiſto. In colore. q2 alibi clar⁹. alibi obſcur⁹. alibi turbidus In quãtitate. q2 alibi pu⁹. alibi magn⁹ ꝛ diffuſus. Et in ſenſu. q2 alibi frigid⁹. alibi calidus. Hic fluui⁹ abũdat arenulis aureiſ ꝛ gẽmis ꝑcloſis. in cui⁹ etiã littorib⁹ creſcũt arbores ꝛ herbe medicinales

De gyon qui nilus dicitur
Capitulũ. IIII.

Gyon q̄ ꝛ nil⁹ eſt fluui⁹ meſopotamie de ꝑadiſo exiẽs. Et dr̄ hiat⁹ terre vl̄ terre⁹. q2 turbid⁹ eſt ꝛ limoſus Oriṫ aũt nõ ꝓcul ab athlãte ꝛ circuit terrã ethyopie ꝛ deſcẽdit ꝑ egyptũ ꝛ irrigat plana eius Vñ dic̄ Hiero. ſup Amos. viij. ibi defluet q̃ſi riu⁹ egypti ꝛc̄. Nil⁹ diſpoſitōe dei totam egyptũ ſemel ī anno irrigat cumulı arenarũ claudẽtib⁹ oſtia ei⁹ ne defluat ī mare. poſt irrigationẽ aũt ſolutꝭ cumulis redit in alueũ ſuũ. ꝛ ſic tandẽ mare ĩgrediẽs a mari abſorbeṫ. Hic fluui⁹ nutrit reptilia multũ nociua ꝛ venenoſa ſic̄ cocodrillos ꝛ beſtiolaꝫ q̄ dr̄ enidros. de q̄ dic̄ Iſi. li. xij. c. ij. Enidros inq̄t eſt beſtiola ex eo nũcupata ꝙ in aquis verſeṫ ꝛ maxīe ī nilo. q̄ ſi inuenerit cocodrillum dormiẽtẽ. volutat ſe ī luto ꝑmo ꝛ ītrat ꝑ os ei⁹ in ventrẽ ꝛ carpit oīa interiora eius ꝛ ſic moriṫ. Dic̄ etiã glo. ſup. xxiiij. ca. Ecc̄i. ibi q̃ſi gyon q̄ eſt nil⁹ fluui⁹ turbulent⁹ eſt et multũ ꝯtrahit limi. vñ limoſitatis rōe quaꝫ ſecũ ducit terrã ꝑ quã trãſit frugiferã ꝛ valde fertilẽ facit.

De tigri Ca V.

Tigris fluui⁹ eſt meſopotamie de paradiſo egrediens ꝑgit ꝯtra aſſyrios vt dic̄ Iſid. q̄ poſt multos circuitus intrat mare rubꝝ. Vocaṫ aũt h̄ noīe ꝓpt̄ impetũ ꝛ velocitatẽ ad inſtar tigris aīalis nimio impetu ꝑcurrẽtꝭ. Dic̄ aũt Joſeph⁹ ꝙ tigris oriṫ in armenia ex eodẽ fonte q̄ oriṫ eufrates. ꝛ vocaṫ diglath. qđ ſonat acutuꝫ vel anguſtũ. currit eī anguſte ꝛ acute ad modũ ſagitte. ꝓpter qđ tigris lingua perſica. id eſt. velox vel ſagitta nuncupaṫ.

De eufrate Capl'm. VI.

Eufrates eſt fluui⁹ meſopotamie de paradiſo exiẽs copioſiſſim⁹ in gemmis. q̄ ꝑ mediã babyloniã fluit. hic ab vbertate nomen accepit. nã hebraice eufrata frugifer dr̄ ꝛ interp̄taṫ. meſopotamia aũt ꝑfluit in q̄bꝰdã locꝭ ꝛ rigat ſicut nilus egyptũ. Saluſti⁹ ãt autor certiſſim⁹ aſſerit tigrim ꝛ eufratẽ de vno fonte manare in armenia. q̄ ꝑ diuerſa loca exeũt ſpacio multorũ miliũ in medio derelicto. terra aũt q̄ ab ipis ambiṫ meſopotamia dr̄. Hucuſqꝫ Iſi. li. xiij. c. penul.

De dorice Ca. VII.

Dorixẽ fluui⁹ ſm glo. ſup Ecc̄i. xxiiij q̄ alio noīe diciṫ araxis vel arapſis. amnis armenie q̄ oriṫ ex eodẽ mõte cũ eufrate ſic dict⁹. eo ꝙ rapacitate omnia ꝓſternit. vt dic̄ Iſi. li. xiij. Vñ cum Alexãder eũ vellet trãſgredi põte fabricato tãte violẽcia inũdauit vt ponte dirueret Hic breuib⁹ interuallis ab eufratis ortu caput tollit. ac deinde in caſpiũ mare fluit. vt dic̄ Iſidoruſ ibidẽ. Dorix aũt dr̄ a grecis a ꝑte terre iporum. nã illa patria vbi fluit lingua ipoꝝ dorica vocaṫ. vt dic̄ glo. ſup Ecc̄i. xxiiij. Hic fluui⁹ q̃ſi quoddã brachiũ videṫ eſſe tigris vel eufratis vl̄ vtriuſqꝫ cũ ex eodẽ fonte in armenia oriaṫ. ꝓpter qđ dr̄ abũdare gẽmis ꝛ herbis aromaticis quaꝝ vſus ꝯuenit medicine. dorix aũt medicamentũ generatōis interp̄taṫ. mediãte itaqꝫ tigri vel eufrate exire de ꝑadiſo dr̄ ꝛ ꝓdire

De iordane Capitulũ. VIII.

Iordanis iudee fluui⁹ a duob⁹ fontibus quoꝝ vn⁹ ior. alter dan vocaṫ. iordanis nominat⁹ eſt. vt dicit Iſidorus libro. xiij. Naſciṫ aũt ſub libano mõte diuidẽs arabiã ꝛ iudeã. q̄ ꝑ multos circuitus iuxta hiericho in mare mortuũ influit. qđ ipm abſorbet penitus ꝛ ꝯſumit. Hic fluuius tẽpe meſſis triticee q̄ ſolet in paleſtina vernali tpe iam matureſcere cõſueuit plus ſolito abundare. qđ accidit ex imbris ſerotini inundatōe ꝛ ex niuiũ reſolutōe. ſicut dicitur in hiſtorijs ꝛ in glo. ſup Joſue. iij. diciṫ Jordanis ripas aluei ſui tpe meſſis impleuerat ꝛc̄. ꝛ Ecc̄i. xxiiij. fere diciṫ idẽ. Hic flu

uius eſt in multꝭ ꝑuilegiatus. Primo quia regionē fideliū iudeoꝝ a regione incredulorum.iudeā ſcȝ ab arabia ſepauit. Secūdo quia corā filijs iſrael ſe aperuit.ꝛ eis ad terram ꝑmiſſiōis tranſitū ꝑbens.in arche dñi ꝛ populi preſentia ſe diuiſit.vt dr Joſue.iij. Tertio.qr leprā Naaman ſyri abluit ꝛ mūdauit.iiij.Re.v. Quarto qr ꝑ ſui diffuſionē ſanctitati helye ꝛ helyſei teſtimoniū ꝑhibuit.qr vtriuſq3 impio obediuit. vt patet.iiij. Re.ij. Quinto.qr ferrū cōtra naturā aliarū aquaꝝ nō abſcōdit ī fundo.imo vſq3 ad ſuam ſupficiē illō remittēs.ꝓphete ꝙ ꝑdiderat ipm vt recipet eleuauit vt legit.iiij.Re.vj.c. Sexto.qr ex ɔtactu mūdiſſime carnis dñi ſanctificari meruit. quo mediāte dñs vim regeneratiuā aqs ɔtulit ꝛ humane ſalutꝭ ſacramentū in aqua fieri ordinauit. vt patet Lu.iij. Septimo.qr in iordane Johannes baptiȝauit ꝛ celos aptos videre ꝛ vocē patris audire meruit.qñ toti⁹ trinitatis miſterium ī baptiȝādo dñm ītellexit. Sūt ꝛ alia flumina ꝙ noiant in ſcriptura.ſicut ſunt abana ꝛ pharphar.ꝙ ſunt fluuij ſyrie fluentes iuxta damaſcū.quoꝝ ſubductōe orti damaſceni irrigant.et multiplici genere herbarū ꝛ arboꝝ ac fructuū multiplicatōe fecūdant De his dr.iiij.Re.v.

De gaȝan Capitulū.IX.

Gazan eſt fluui⁹ medorū.ꝙ alio noie dicit ydapſes.ꝙ a quodā rege medorum ſic vocat⁹ eſt.orit aūt in oriēte ꝛ rubro mari excipit. in viculis autē ſyris ſup hūc fluuiū due trib⁹ ꝛ dimidia. ꝙ a ſalmanaſar rege aſſyrioꝝ captiue ī aſſyrios ſūt deducte ꝑmanere exules ſunt coacte. vt patet.iiij.Reg.xviij.ſicut due trib⁹ captiuate a nabuchodonoſor ſup fluuiū chobar in babyloniā fuerūt multis tꝑibus collocate. vt patet in Ezech.ꝑmo. Eſt aūt chobar fluui⁹ babylonic⁹ ꝑ paludes babylonie ſe diffundens a tigri vł eufrate ortū ducēs ac ī vnū ipoꝝ iterū rediēs ſiue cadēs.vt dic Hiero. ſup Ezech. Fluui⁹ aūt chobar ꝑte ſui littoris abūdat ſalicib⁹ ꝛ carectꝭ.ſicut dicit glo. ſup locū illū Iſa.xviij. vltra torrentē ſalicꝭ ducerꝭ.hūc torrentē vocat babilonie flumē ſup qđ reſidēs ꝑpł̄s dei nō reſultat.imo plorat.ſic ſcriptū eſt.ſup flumia babylonis ꝛc. Sūt ꝛ alia flumia multū famoſa. ſȝ de illis hic tacem⁹.qr de eis mētionē in biblia non habemus

De lacu in generali Capitulum.X.

Lacus eſt latētiū aqꝝ receptaculū ī quo aqua retinet. nec fluctibus admiſcet.vt dic Iſid.li.xiij.qđ greci limū.i.ſtagnū vocāt.nā fontes labunt in flumina.flumina ꝟo in freta diſcurrūt Lacus aūt ſtat in loco nec fluit.et ideo dict⁹ eſt lac⁹ qſi aque loc⁹.vt dic Iſi.aquas eñ ꝗs ſcaturiēdo vel influēdo recipit al's nō trāſfundit piſces aūt lacuales.vt dic Cōſtan.min⁹ ſūt laudabiles ꝙ̄ fluuiales. nam ſua limoſitate piſces ꝗs nutrit qī limū ſapiētes reddit.herbas ſupfluas gignit in ꝗb⁹ ranas ꝛ vermiculos multos nutrit aꝗ fluēs lac⁹ ſubintrāſ ꝛ influēs.ipoꝝ aqs recētiores efficit ꝛ ipas a corruptōe cuſtodit.ex nimia ꝟo aquaꝝ receptiōe frequēter ripa ſtagni rūpit. ꝛ ꝗcꝗd diuti⁹ intuſ nutritū eſt ſubito inanit. Aqua aūt lacualis ceteris eſt groſſior ꝛ aqs fluuialib⁹ ad potandū min⁹ laudabilis expꝑitur nā talis pot⁹ ſepe aſſumpt⁹ multas generat in corpe paſſiones.vt patet ſup.lib.v.de aq potu.cōtrahit aūt aqua lacualis diuerſas ꝟtutes ex fundo ꝛ ſitu vbi recolligit.ſic exēplificat Iſi.li.xiij.c.iij.de diuerſitate aquarum dicēs. In ethyopia inqt lac⁹ eſt ꝙ ꝑfuſa corpa velut oleo niteſcūt. Etiā lacus eſt in africa ꝙ canoras fac voces. Itē in italia eſt lacus ꝙ bibentib⁹ aquā ipſi⁹ tedium vini facit.in reatinis paludib⁹ iumentoꝝ vngulas indurari dicit. Itē in alfaltico lacu iudee nihil viuū habēs aiaȝ mergi poteſt In indis ſydē eſt ſtagnū in quo nihil natat ſed omnia ſubmergunt. In tragoditide ē lacuſ in die ter amarus ꝛ totiēs dulcis. Hec omnia recitat Iſid.in li.ꝛ ca.ſupradicto. Hec autē ꝛ alie cōſimiles aquaꝝ putealiū ꝛ lacualium diuerſitates accidūt ex varia qualitate venaꝝ terre ꝑ quas tranſeūt tales aque vel a natura ꝛ diſpoſitione fundi vbi aque hmōi recolligunt

De lacu aſphalti Capitulum.XI

Lacus aſphalti mare mortuū nūcupatur.mare ꝑpter eius magnitudinem ꝛ ꝑfunditatē.mortuū quia nihil gignit viuū.nihil enim recipit ex genere viuentiū.vnde nec piſces habȝ nec volucres.ſed quecūq3 viuentia mergendo temptaueris quacūq3 arte ſtatim reſiliunt. Et ꝑuis vehementer illiſa.cōfeſtim excutiunt

Sꝫ necꝫ a vẽtis mouet̃ bitumine turbinis vẽtis reſiſtẽte q̃ oĩs aqua ſtagnat̃. necꝫ nauigatõis patiẽs eſt. oĩa aũt vita carẽtia in pꝛofundũ mergũt̃ necꝫ materiã aliquã ſuſtinet niſi q̃ bitumĩe illuſtrat̃. extinctã lucernã in eo ſubmergi. accẽſam ꝓo ſupnatare dicunt hic locꝰ aſphalti. i. bitumĩs vocat̃ ſiue mare ſalinaꝝ. ⁊ eſt ĩ iudea int̃ hiericho ⁊ zachã lõgitudo eiꝰ vſqꝫ ad zoꝛoas arabie dirigit̃ ſtadijs ſeptingẽtis ⁊ lxxx. latitudo eiꝰ ſtadijs centũ. vl' vſqꝫ ad vicinia zodomoꝝ. Hucuſqꝫ Iſi. li. xiij. in. ca. de lacis ⁊ ſtagnis. In hiſtoꝛijs di. mgr̃. c. de ſubuerſiõe zodomoꝝ in fine. Hic lacꝰ nigras glebas bituminis euomit. ⁊ iõ lacꝰ aſphaltides dr̃. in cuiꝰ ripa poma in arboꝛibꝫ nata vſqꝫ ad maturitatẽ coloꝛ ſunt viridis. q̃ ſi matura ĩcidas fauillas intꝰ inuenies. Vñ ait Joſephus. fauilla terre zodomoꝝ fidẽ hꝫ. ſic̃ dr̃ in glo. ſup ſecundã petri. ij. c. ſup locũ illũ. ciuitates zodomoꝝ ĩ cinerẽ redigẽs ⁊c. Fuare adhuc voluit dñs regionẽ ꝯ poſitã ſpẽm p̃ſtine pene. naſcunt̃ ibi poma pulcerrima q̃ ex ſe cupiditatẽ edẽdi ſpectãtibꝫ generãt. q̃ ſi carpas fatiſcunt ⁊ reſoluunt̃ in cinerẽ. fumũqꝫ excitant quaſi adhuc ardeant

De lacu tyberiadis
Capitulum. XII.

Lacus tyberiadis ab oppido tyberiadis eſt vocatꝰ. qđ quondã herodes ĩ honoꝛẽ tyberij ceſarꝭ ꝯdidit. Eſt autem ſtagnũ maximũ ſiue lacꝰ oĩbꝫ in iudea ſalubꝛioꝛ ⁊ ad ſanitatẽ coꝛpoꝛũ efficacioꝛ. Circuit aũt ſtadia centũ. lx. vt dic̃ Iſidoꝛꝰ libꝛo. xiij.

De ſtagno geneſar Ca. XIII.

Stagnũ geneſar vt dr̃ ibidẽ. eſt lacꝰ ampliſſimꝰ in iudea. q̃ longitudine clx. ſtadijs extẽdit̃. latitudine. lx. diffundit̃. aq̃s criſpantibꝫ aura nõ vẽtis. ſꝫ de ip̃o ſibi creãs. vñ ⁊ geneſar dr̃ greco vocabulo q̃ſi generãs ſibi aurã. deniqꝫ p diffuſioꝛa ſpacia lacꝰ frequẽtibꝫ aurꝭ ſpirãtibꝫ agitat̃. vñ puríoꝛ eſt hauſtꝰ eiꝰ ⁊ dulcioꝛ ac abilioꝛ ad potandũ. Hucuſqꝫ Iſiđ. Propter magnitudinẽ ꝓo eiꝰ ſepe ĩ euãgelio mare vocat̃. nõ q2 ſit mare ſꝫ potiꝰ eſt q̃dã magna ioꝛdanis refluxio. vt dic̃ glo. ſup Joh. cap. vj. Cõſuetudo eſt aũt hebꝛeoꝝ oẽm talẽ aquarũ ꝯgregationẽ vocare mare. ⁊ iõ ſepe marꝭ noĩe nuncupat̃

De piſcina Capl'm. XIIII.

Piſcina eſt aq̃ ad nutriẽdũ piſces collecta. q̃uis p antifraſim aq̃ꝝ collectio nõ h̃ns piſces piſcina ſepiꝰ nominet̃. vt dic̃ Iſi. Ad bonitatẽ aũt piſcine exigit̃ fundi ſoliditas aq̃ influẽtis puritas ⁊ influẽtie ꝯtinuitas. vbi ẽm fundꝰ eſt limoſus ⁊ paludoſus. piſces ſapoꝛoſi nullatenꝰ nutriunt̃. vbi etiã recẽs aq̃ nõ fluit. aque ſtãtes ⁊ nõ mote de facili coꝛrũpunt̃. ⁊ iõ ad piſcine renouatõꝫ p canales ⁊ fiſtulas aq̃ dulces ⁊ recẽtes inducunt̃ vallibꝫ ⁊ aggeribꝫ ne in fluẽtes aq̃ effluãt piſcinaꝝ termini muniũt̃ De piſcinis etiã riuuli ad oꝛtoꝝ irrigatiõẽꝫ deducunt̃ herbe ⁊ arboꝛes iuxta piſcinas ſite magꝭ virẽtes ⁊ fructifere inueniunt̃.

De riuo. Capitulũ. XV.

Riuus a rigãdo eſt dictꝰ. vt dic̃ Iſi. nã a fonte vl' a riuo fluuiꝰ ducit̃ vt ideo ortꝰ irriget̃. naturã ẽm ⁊ effectuꝫ ſui oꝛigĩs ſapit riuꝰ. a fontali oꝛigĩe mediante riuo ꝓcedit fluuiꝰ ſiue lacꝰ. vt dic̃ Auic̃. Eſt aũt riuꝰ ĩmũdiciaꝝ purgatiuꝰ. terre fecũdatiuꝰ. potꝰ aĩalibꝫ ⁊ auibꝫ miſtratiuꝰ. viroꝛis ⁊ pulcritudĩs ĩ herbis et floꝛibꝫ ꝯſuatiuus. lapilloꝝ ⁊ arenulaꝝ attractiuus.

De fluctu Capl'm. xvj.

Fluctꝰ a flatu ẽ dictꝰ. vẽtoꝝ ẽm ĩpulſu aq̃ agitate fluctuãt. q̃ꝝ eminens liqꝛ q̃ ſp in motu eſt vocat̃ vnda Et eſt vnda ab eũdo dicta. eo q ꝯtinua agitatione mota. nũq̃ q̃eſcit. vt di. Iſi. li. xiij. fluctꝰ aũt mutuo ſe collidũt. vt nũc ſurſuꝫ nũc deoꝛſum mutuo ſe agitẽt ⁊ ĩpellãt. ⁊ ex freq̃nti alliſiõe mutuã ſpumã ex ſe gignũt. arenulas ⁊ varias fũdi p̃ticulas ſecũ admiſcẽdo ſurſum ferũt. piſces allidũt ⁊ ex motꝰ ſui ĩpetu melioꝛes reddũt. ex vẽtoſi aerꝭ ſubintratõe fluctꝰ intumeſcũt. ⁊ ſm vẽti ĩpetũ nũc aſcendũt nũc deſcẽdũt. ex ꝯcuſſiõe mutua aerem ꝯcitãt ⁊ ventũ gignũt. naues eleuãt ⁊ ad ripas deꝑmũt ⁊ littoꝛa ſe cũ ſtrepitu ꝯſtrĩgũt ſp ſunt ĩ motu ⁊ q̃eſcere nõ p̃nt. aut ẽm penitus deficiũt aut vndiqꝫ ſe agitãt ⁊ diffũdũt

De gurgite. Capl'm. XVII

Gurges eſt ĩ flumĩe locꝰ altꝰ ſiue pꝛofundꝰ. a gutture gurges ẽ dictꝰ. vt di. Iſi. eo q aq̃s influẽtes abſoꝛbeat ⁊ abſoꝛptas iterato reuomat ⁊ remittat. vñ ꝑpt ſui ꝓfunditatẽ motu circulari ⁊ reflexo circũfert̃. ꝑpt qđ natãtes đ facili ĩ gurgite ꝑiclitãt̃. In gurgite eẽ piſces maxĩe ſe occultãt ⁊ vix q̃diu gurgitẽ nõ exeũt capiunt̃

De tramite
Capitulū. XVIII.

TRames eſt ꝓmus aque ſeu fluminiſ decurſus ⁊ exitus ↄtinu⁹ a fonte exi
ens ac meat⁹ ſui alueū nō relinquēs. a fonte
em̄ effluere incipit. ⁊ quouſq3 mare intraue
rit infra aluei ſui limites ↄtinue fluere non
deſiſtit. fundū ſuū cōcauat ⁊ cōſumit. naui
gio maxime cōuenit piſces maiores nutrit.
qꝛ recentiorē aquā ⁊ fundū puriorē habere
generaliter cōſueuit. cū maiori impetu flu
it ꝙ aliqua alia pars aque. ⁊ ideo naues at
q3 lignoꝝ ſtrues celeri⁹ ſecū trahit. ⁊ idō tra
mes dicit᷑ a traho. his. vel tranſmitto. tiſ. qꝛ
oīa impoſita trahit celerrime ⁊ tranſmittit.
quāto em̄ aque curſus in ſuo tramite eſt re
centior. tāto eſt velocior. ⁊ oīa veloci⁹ ſecū
ducit ſiue trahit.

De alluuione Ca XIX.

ALluuio alluuionis. ⁊ hec alluuies.
dicit᷑ latēs ⁊ lenta aquaꝝ inundan
tia. ab alluendo vel abluēdo dicta.
abluit em̄ terrā ꝑ quā tranſit ⁊ ablu
endo cōſumit. vnde ſubterranea ripaꝝ con
ſumptio ex aqua facta alluuio dr̄ Job. xiiij.
alluuione paulatim terra cōſumit᷑ ⁊c. quan
to aūt ꝑ abſcōditas ripaꝝ cōcauitates meli
ori fluxu ſe diffundit. tāto periculoſi⁹ litto
ris ſoliditatē diſſipat ⁊ diſſoluit. nā ripe ſu
perficies exteri⁹ ſolida credit᷑. quia ei⁹ ↄſum
ptio interior nō videt᷑. ſed ideo pes calcātis
ripam facili⁹ labitur. quia ↄſumpta interio
ri ſoliditate latens vacuitas nō cauetur. vt
dicit Lēn.

De abyſſo Capl'm. XX.

AByſſus eſt aquaꝝ ꝓfunditas impe
netrabiliſ. a qua fontes ⁊ flumia ori
untur. oēs em̄ aque de abyſſo exe
unt ⁊ ꝑ occultas venas ad matricē abyſſu3
reuertunt᷑. vt dīc Jſiđ. libro. xiij. Unde dici
tur abyſſus q̄ſi abuiſus. quia ei⁹ ꝓfunditas
videri nō poteſt. vel dicit᷑ abyſſus quaſi ſi
ne byſſo. id eſt. ſine candore. qꝛ ꝓpter nimia3
diſtantiā a fonte lumīs lucis pulcritudine
caret ⁊ decore. vt dicit Johānes damaſce
nus. abyſſus nihil aliud eſtꝙ aqua inſra cu
ius finis eſt incōprehēſibilis ⁊ inuiſibil᷑. qa
ad eius terminū lucis diffuſio non attingit
vel dicit᷑ abyſſus quaſi ſine baſe. qꝛ ei⁹ fun
damētū et ſuſtētatō ſenſu nō videt᷑ Et idō pri
mordialis materia qꝛ in principio non erat
forma determiate diſtincta. abyſſus ab au
guſtino eſt vocata ꝓpter qđ dicit᷑ in libro cō
feſſionū. xij. Abyſſus eſt corporale illud qđ
fecit deus vt eſſet materia corporearū rerū
informis ſine ordine ⁊ ſine luce. vnde abyſ
ſus idem eſt qđ prima materia. Ut dīc Au
guſtin⁹ in libro de ſymbolis. Terre inquit
⁊ abyſſi nomīe materiā nūcupauit. que de
nihilo facta eſt vt ordinatiſſimo dei mune
re primo capax formarū fieret. ⁊ deinde for
marent᷑ quecūq3 ſunt formata. vnde eadem
materia aqua eſt dicta. tū quia fluida. tum
etiā quia oīs forme eſt ſuſceptiua. Unde
dicebat᷑ terra ꝓpter naturalē ſtabilitate3 vel
ſoliditatē ſm quā erat generatōi et corrup
tioni ſubiecta. Abyſſus propter informita
tem quia nulla erat forma diſtincta diceba
tur ⁊ aqua ꝓpter formationis poſſibilitate3
ſm quā erat omnis forme ⁊ qualitatis po
tentialiter receptiua. vt dicit Auguſtinus.
Abyſſus itaq3 ex ſe habet obſcuritatē. ꝓfun
ditatē omniū aquarū ⁊ fluuiorū capacita
tem. inſatiabilitate3. quia nunꝙ tot aquas
recipit quin plures recipere poſſit. inſcruta
bilitatē. inexhauſtibilitatē. communicabili
tatem.

De mari Capitulū XXI.

MAre eſt aquarū collectio tā dulciu3
ꝙ ſalſarū. vt dīc Jſiđ. libro. xiij. pro
prie autē dicit᷑ mare. eo ꝙ aque eius
ſunt amare. vt dicit᷑ ibidē. Et ſequit᷑. Uoca
tur autē mare equor ab equalitate. eo ꝙ eq̄
liter ſurſum eſt Quāuis em̄ aque maris flu
ctuantes velut mōtes erigātur. ſedati tamē
tempeſtatib⁹ iterū adequātur vt dicit idem
Jdem autē dicit᷑ pelagus quaſi pellens vn
das. quia in mari fit vndarū et procellaru3
motus continu⁹ et impulſus. Mare aute3
vt dicit idem ibidē. ꝙuis omniū fontiū i ſe
recipiat aquas ⁊ flumina. ex tanto tamē aq̄
rum concurſu nō ſuſcipit incremētū. quod
accidit ex hoc. vel quia eius magnitudo in
fluentes vndas nō ſentiat. vel quia amara
vnda fluentu3 conſumat. vel quia ipſe nu
bes multā aquoſitate3 ad ſe attrahunt. ſiue
ꝙ illas auferant partim venti. partim ſol ex
iccet. ſed quia aque dulces per occulta que
dam foramina percolate redeant ad capita
fluuiorū ⁊ fontiū reuolute. Hucuſq3 Jſidō
rus libro tredecimo. Scđm Ambroſium
autem ⁊ Baſilium in hexameron. Mare ē
aquarum aggregatio multiplicata ꝑ diuer
ſa loca ⁊ nomīa, ſ3 tū ↄtinuatiōe vna ſemꝑ

mota vaga ſonora ſpumoſa in fluxu ⁊ reflu
xu lune naturã imitãs.cuiꝰ ꝟtute ⁊ influen/
tia cohibet.Eſt aũt mare caput ⁊ hoſpitiũ
fluuioꝝ.fons imbriũ.ꝗ ſibi diſcrepãtes ꝑpl'i
copulant.ſubſidiũ in neceſſitatibꝫ. refugiũ
in piculis.itineris cõpendiũ.laborãtis lu/
crum.De mari etiã dic̃ Ariſto.i li.methoꝝ
omniũ aquaꝝ mare eſt ꝑncipiũ ⁊ origo.et ẽ
aquaꝝ ꝗes.et diuidit̃ i reliqua maria.Cau
ſa aũt ꝓpter quã fit in mari ſalſedo ⁊ amari/
tudo eſt.q2 duo ſunt vapores.humidus va
por ⁊ ſiccꝰ.ſubtilis ⁊ aquoſus.reſoluit̃ parſ
ſubtilior p motũ ſolis.⁊ remanet groſſior.⁊
calore ſolis cũ caleſcit efficit̃ ſalſuꝫ qđ r̃ma
net ⁊ amaꝝ vt ſudor ⁊ vrina ex aduſtiõe.Fit
eñ res amara qñ remanent ꝑtes terreſtres
aduſte a queis ⁊ inſipidis ꝑtibꝫ ꝯſumptis.⁊
de amaritudine p aduſtiõis inteſiõnẽ fit ſal
ſedo.vt patet i cinere in quo aq̃ colata ſentit̃
ſalſa.Itẽ Ariſto.in eodẽ.Aqua maris ſalſa
grauior eſt aqua dulci. q2 hec groſſior. illa
ꝟo ſubtilior.cuiꝰ ſignũ eſt.q2 ouũ natat i aq̃
ſalſa ⁊ nõ in dulci.⁊ ꝓfundiꝰ ſubmergit̃ na/
uis cadens in aq̃ dulci q̃ȝ in ſalſa.Et ideo i
mari mortuo nõ mergit̃ aĩal nec generat̃.q2
vincit in eo ſiccitas.Itẽ in libro de aĩalibꝫ.
In mari eſt aqua ⁊ ꝑoteſt ab eo extrahi ſal/
ſedo.qm̃ ſi homo accipet vas terreũ nouũ
crudũ ⁊ clauſerit eius orificiũ ⁊ eiecerit ipꝫ
vacuũ in mari p diẽ ⁊ noctẽ intrabit i ipſuꝫ
aqua dulcis.Itẽ idẽ in libro methoꝝ. Aq̃
dulces eleuant̃ ꝓpter leuitatẽ ſuã ſurſum .et
aque ſalſe deſcẽdunt ꝓpter grauitatẽ ſuã de
orſum.⁊ qđ ſalſũ eſt remanet in terra ⁊ dul
ce euaporat.Item idem libro de elementis
Mare in actionibꝫ ſuis imitat̃ naturã lũe.
qđ patet.q2 quãdocũqꝫ luna orit̃ in aliqua
hora diei vel noctis tũc flumen ingrediẽs
mare in illa regione in qua oritur luna extẽ
dit ipꝫ mare ita ꝙ aqua illiꝰ fluminis redit
ad partẽ loci a quo cucurrit ac ſi eſſet p vio
lentiã repcuſſa.⁊ cũ eſt luna in cardine infe
riori.incipit aqua diminui ſicut quãdo lu/
na vult oriri aqua incipit augmẽtari.vñ ſic
ferrũ ſequit̃ adamantẽ.ita mare curſum lu
ne ſequit̃ ⁊ ꝟtutẽ.q̃re ſup̄ li.viij.in.c.đ luna.
Itẽ inſpiſſat̃ q̃ȝ mare poſt aſcenſum ſtelle q̃
vocat̃ canicula.⁊ mutat colorẽ ⁊ efficit̃ nũc
viride.nũc ceruleũ.nũc turbidũ.nũc clarũ
Itẽ Macro.in libro Ciceronis.Occeanꝰ
in incremẽto lune ordinẽ iſtũ tenet.Nam ꝑ
mo die creſcẽtis lune fit copioſior ſolito.q2
tũc mare plenũ eſt in ſummo.deinde minu
itur ſecundo. et ſic deſcendendo minuitur
vſqꝫ ad diem ſeptimum. ⁊ tũc eſt maxime i
vltimo defectu.Incipit aũt paulatim cre/
ſcere iteꝝ vſqꝫ ad diẽ ſeptimũ Die itaqꝫ ꝗ lu
na eſt.xiiij.qñ totalit̃ eſt plena. ⁊ iterato ma
re in ſuo augmẽto ſummo.⁊ iteꝝ incipit mi
nui p dies ſeptẽ alios.Ita qñ luna eſt.xxi.ẽ
iteꝝ in ſuo mĩmo.Et creſcẽdo incipit aſcen
dere p ſeptẽ alios dies.ita ꝙ qñ luna ẽ.xxviij
tũc iteꝝ eſt in ſuo ſummo.Et ſic ſemꝑ mare
quattuor recipit immutatões ꝗlibet menſe
duas ſcꝫ creſcẽdo ⁊ duas in decreſcẽdo ſm̃
augmentũ vl' decrementũ ipiꝰ lune Sem/
per itaqꝫ eſt mare in ſuo augmẽto et vigore
quãdo luna plena ẽ lumĩe vel ꝟſus celũ vt
in nouilunio.vel verſus terrã vt in plenilu
nio fieri cõſueuit.⁊ quãto luna in ſuſceptiõ
ne ſiue in amiſſione lumĩs ſui plꝰ ꝓficit vel
deficit.tãto mare creſcit amplius aut decre
ſcit.Itẽ mare ſm̃ Ariſto.in li. vegetabiliuꝫ
fundũ ⁊ littꝰ habet duꝝ.ſolidũ.⁊ arenoſum
⁊ ſignũ huius ꝙ mare ſit ſalſum ſup arenas
eſt.quia obtinuerunt in eo ꝑtes terree ſicce
quia ſunt ſalſe.⁊ exiſtẽtia aque diuiſit lutuꝫ
p partes ſuas.⁊ ideo terra mari propinqua
arenoſa eſt.Inter ꝑtes vero eius arenoſas
diuerſi lapides ⁊ gemme mire virtutis pro
creant̃.⁊ arenarũ attritu polite p vndarũm
maris motũ ad littora iactant̃.Preter iſtas
aũt marſ ꝓprietates ſunt ꝗdã alie cõmunes
⁊ oĩbꝫ fere note.q̃s tñ ꝓpt' ſimplices bonum
putaui hic apponere.vt materiã habeãt ali/
qua myſtica p eaꝝ ſilr̃itudinẽ ſimplicibꝫ ſuã
dere.Eſt itaqꝫ mare ſuĩpſiꝰ purgatiuũ.oĩa
eñ cadauera ⁊ imũda a ſe reijcit. ⁊ oĩa imũ
da ⁊ mortua diſcutit p motꝰ violẽtiã expel/
lit.vt dic̃ Greg.Itẽ mare ẽ p occultiſſimas
venas ſui abyſſi diffuſiuũ.⁊ tã fontibꝫ q̃ȝ flũ
minibꝫ materiã ſui fluxꝰ ꝯtinue miſtratiuũ.
vt dic̃ Hiero.ſup Ecc̃.Itẽ mare eſt aĩantiũ
⁊ mõſtroꝝ multiplicis forme ꝓductiuũ.ma
re eñ lõge plꝰ ꝓducit mõſtra ⁊ mira q̃ȝ facit
ipa terra.ſicut dic̃ Rabanꝰ ſup Ecc̃.xliij.ibi.
Illic ꝑclara ⁊ mirabilia opa ⁊ varia beſtia
rum ⁊c̃.Et in ps̄.Illic reptilia quoꝝ nõ eſt
numerꝰ Itẽ q̃ȝuis mare ſubſtãtialit̃ ſit mol
le ⁊ liquidũ .duriſſimarũ tamen rerum taꝫ
animataꝝ q̃ȝ inanimatarũ eſt generatiuuꝫ.
vt pꝫ i ꝯchilibꝫ ⁊ piſcibꝫ dure teſte.⁊ i lapi/
dibꝫ ⁊ gẽmis quas emittit.Itẽ mare q̃ȝuis
in ſe nõ ſit potabile vl' delectabile quãtũ ad

guſtū. eſt tñ vtile quo ad effectū. Multaꝝ em̄ infirmitatū eſt curatiuū. ſanat eī hydropicos vlceroſos ⁊ alios ſcabioſus. vt dicit Cōſtan. ⁊ multos alios curat. Itē mare q̄uis ex ſe ſit ſalſum ⁊ amaꝝ. p dulcedinē tñ venaꝝ terre p quas trāſit eſt ſui ſaporis immutatiuū. dulcedinē em̄ quandā ꝯtrahit ex colatiōe terre p quā trāſit. vt dic̄ Macro. ⁊ Ariſto. Itē mare quātūcunq̄ ſit inſipidū aut amaꝝ. piſciū tñ dulciū eſt nutritiuū. latentē em̄ habet dulcedinē quā ſugentes piſces ꝯtrahūt nutrimentū ꝯgruū ⁊ ſaporem vt dic̄ Amb. Itē mare mobile eſt ⁊ inq̄etū ⁊ ex ſuo motu eſt ſue ſubē a corruptiōis periculo ꝓuatiuū. q2 ex ꝯtinuatōe mot⁹ ſubtiliat̄. ⁊ ſic ne putreſcat a corruptibili vicio ꝯſerua t̄. Itē cū ſit liquidū ⁊ male terminabile. tñ p ſeipm̄ ſiſtit̄ et nō p aliū. ꝑpter qḋ vltra littoꝝ ſuoꝝ terminos nō eſt de facili ꝓceſſiuū. ſic̄ dr̄ Prouerb. viij. Hiere. v. Job xxxviij. Itē ſalſedine ⁊ amaritudine ſua eſt dulcedinis fontiū ⁊ aliaꝝ aquaꝝ influētiū abſorptiuū. tāto em̄ reputat̄ aq̄ fluēs dulcior. quāto pl⁹ a maris introitu elongat̄. Itē ex colliſione ⁊ mutua reuerberatiōe ſuoꝝ brachioꝝ qb⁊ cingit terrā eſt vētoꝝ ꝯtrariorum generatiuū. vt dicit Beda. Itē inconſuetis mare maxīe eſt nociuū. eſt em̄ timoꝛ incuſſiuū. ⁊ doloꝛ capitis generatiuū. vomitus ⁊ nauſee ꝓuocatiuū. appetit⁹ cibi ⁊ potus ablatiuū. Itē ex vaporatōe fumoſitatū quas emittit eſt nebule et nubiū generatiuū. caliginis ⁊ obſcuritat̄ in aere inductiuum. ⁊ radioꝝ ſol̄ interceptiuū. caloꝛ ſolaris rep̄ſſiuū. Itē coloꝛē ꝓpriū nō habens. p q̄litate vētoꝝ eſt ſui coloꝛ mutatiuū. nā modo flauū eſt. mō lutulentū. mō atrū. vt dicit Iſi. li. xiij. Itē mare multoꝝ piculoꝝ eſt in ſe ꝯtentiuū. modico em̄ flatu vēti reddit̄ tēpeſtuoſum. ꝑcelloſum. feruidū. et tumultuoſum. Et ideo mare fretū dr̄. vt dic̄ Iſiḋ. ſcʒ feruidū hñs motū. vt ptʒ ī mari ſiculo. in q̄ ꝑpter maris feruoꝛē ſtrepitū facientē ſcilla ⁊ caribdis eſſe dicunt̄ q̄ ſunt duo loca piculoſa. in quib⁊ multe naues facilime piclitant̄. Eſt aūt ſcilla ingēs ſaxū ī mari eminēs mlta habēs ꝓmūctoꝛia ſiue capita ad q̄ colliſi fluct⁹ hoꝛrendū ſtrepitū faciunt cui naues aliq̄ caſu impingētes a naufragio n̄ euadūt Caribdis ꝟo eſt dicta eo q2 gurgitib⁊ occultis naues ſoꝛbeat. Eſt em̄ ibi mare voraginoſum ⁊ q̄ſi reflexū in ſe toꝛtuoſum. ⁊ iō naues ibi tranſeūtis ſibi attrahit ⁊ ī ſe deglutit. ac deinde mergit. ter in die fluct⁹ erigit ⁊ ter abſoꝛbet. nā aq̄s accipit vt euomat. iterato vomit vt ſurſuʒ accipiat. vt dic̄ Iſiḋ. libro. xiij. in. c. de eſtub⁊ mar̄ ⁊ fret̄. Itē aliḋ notabile piculū occurrit ī mari. ſ. ineq̄litas fundi. qñ in aliq̄ loco aq̄ eſt ꝓfuudiſſima. et ſtatim iuxta illū locū vix eſt vadoſa ⁊ h̄ periculū ſirt̄ vocat̄. eo q2 ibi arene in cumulos ꝯtrahunt̄. Sirt̄ em̄ grece idē eſt qḋ tract⁹ Et dic̄ Papias q2 tales ſirtes ſunt in mari egyptiaco ⁊ ei admiſcent̄. Ex quo ptʒ q2 periculoſus ē mar̄ trāſit⁹ tū ꝑpter latētes ſcopuloſ. tū etiā ꝑpter arenaꝝ cumulos ſub aq̄ piter adunatos. q2 ī talib⁊ locis naues citiſſime ꝯfringūt̄. Itē aliud piculū dr̄ bithalaſſum. qñ ſcʒ nauis onuſta īpingit ī fundum multū bitumīoſum ⁊ limoſum. q2 ꝑpt̄ limi tenacitatē nō pt̄ ſe eximere aut exire. vn̄ dic̄ Hugo q2 bithalaſſum eſt veſtigiū limo imp̄ſſum Glo. tñ ſup Act̄. xxvij. dic̄ q2 bithalaſſum eſt ꝯcurſus duoꝝ mariū Magiſter ꝟo in hyſto. dic̄. q2 bithalaſſum dr̄ lingua terre in mari ꝓtēſa. hinc ⁊ inde mari circūdata. ⁊ dr̄ bithalaſſum q̄ſi mare bifdiū terre iteriectu diuiſum. thalaſſūʒ em̄ grece mare ſonat Qñ g̃ in bithalaſſum offendit nauis manet immobil̄ pꝛoꝛa. ſʒ puppis frāgit̄ retro mar̄ īpetu ſuꝑueniēt̄. ſic̄ dic̄ mgr̄ ibidē. Itē trāſfretātes generalit̄ patiunt̄ piculū aut ratōe maris aut rōe aer̄ aūt rōe nauis. nā ſi mare fuerit ſcopuloſum vndiq̄ rupib⁊ ⁊ ſaxis impeditū. nō ſine piculo ptrāſit̄. aut ſi fundū habuerit ineq̄lē nūc cumul̄ arenōſis eleuatū. nūc ꝟo ad modū voraginis dep̄ſſum ⁊ ꝓfundatū. de facili trāſit⁹ ipedit̄. ſʒ ⁊ qñq̄ mare in ſua ſuꝑficie ſubintrātib⁊ vētis efficitur nimis tumidū ⁊ vndis ſeſe allidētib⁊ et mutuo ſe ꝑcutiētib⁊ fit nimium ꝑcelloſum. Nauis fluctib⁊ aſcēdētib⁊ ⁊ deſcēdētib⁊ piculoſe exponit̄. q2 ſepe aut ꝑcutit̄ aut a ꝑcellis cōtrarijs opit̄. Itē accidit piculū ex aura turbulēta. nā tpe tēpeſtuoſo ⁊ obſcuro ⁊ nebuloſo mari ſe cōmittere ſolet eſſe plurimū periculoſum potiſſime qñ nauis p̄ceps fert̄ ī periculū ⁊ piculū nō videt̄. maxīe āt foꝛmidatur vētoꝝ nimietas ⁊ maxime qñ vēti cōtrarij caſu aliquo oꝛiunt̄ quia certū naufragium tūc timet̄. quāto autē nauis p vnius venti impulſum ꝓmouet̄ verſus poꝛtū. tanto foꝛtioris venti ꝯtrarij impetu compellit̄ ad p̄cipitiū aut ſaltē inter cōtrarios fluct⁹

In piculo diuti⁹ detinet. Itē adducit picu/
lum nauis deferētis debilitas ⁊ inſufficien
tia Nō em̄ tutū eſt ſe cōmittere ſup mare na
uicule nimis pue ſiue fragili ⁊ ꝯfracte. q2 ta
lis nauis nō ē ſecura int ſeuiēts pcellas ma/
ris. qu[illegible] iā vel ꝑpter puitatē ſuā fluctib9 op
primit ⁊ ſubuertit. aut ꝑpt fragilitatē vētoꝝ
⁊ aquaꝝ impetu ꝯfringit. aut ꝑpter rimarū
⁊ foraminū multiplicitatē. aqꝝ ſubintrāti/
um pōdere ad ima demergit vł ſaltē ad por
tum in tali nauicula tardi⁹ puenit ⁊ pcipue
qn̄ in tali naui boni naucleri ⁊ gnari pn̄tia
nō habet. Tūc em̄ ſummū in mari eſt picu/
lum qn̄ nauis hȝ imperitū gubernatorem ⁊
incircūſpectū. His ⁊ multis aliis incōmo/
dis ſubiacet mare tā mediterraneū q̄ occe
anum. vt dic Iſi. Uocāt aūt tā greci q̄ lati
ni mare occeanū eo ꝙ in modū circuli am/
bit orbē. Totā em̄ ſperā noſtri habitabilis
circuit occean⁹. a celeritate ſic dictus. eo ꝙ
oci⁹ circueat ⁊ diſcurrat. vł q2 purpureo co
lore nitet occean⁹ q̄ſi cean⁹. i. celi circul⁹. vt
dicit Iſi. li. xiii. hic occean⁹ oras terraꝝ am
plectit. alterniſq3 eſtib9 accedit ⁊ recedit. re/
ſpirantib9 aūt in ꝑfundū vētis. aut remouet
maria aut abſorbet. Et q̄uis vnū ſit mare
q̄tū ad ſui ꝯtinuationē. tn̄ ꝑpter multifidos
ei⁹ ſin⁹ d ꝑximis regionib9 diuerſa vocabu
la ſumpſit. vt mare gallicū a gallicis. ⁊ ma/
re britānicū a britānis. ſic et gadiacū mare
a gadib9 eſt dictū. vbi pmo ab occeano ma
ris magni limen aperit. vbi cū hercules p/
ueniſſet. colūnas ibi poſuit ſperās ibi terre
eſſe finē Hucuſq3 Iſi. li. xiii.

De mari magno ſiue mediterraneo Capitulū. XXII.

Mare magnū ſiue mediterraneū eſt
qd ab occaſu ab occeano fluit ⁊ i me
ridiē vergit. inde ad ſeptētrionē ten
dit. qd idē magnū appellat. q2 cetera maria
in cōparatōe illi⁹ ſunt miora. Dr aūt medi/
terraneū q2 p mediā terrā vſq3 ad orientē p
fundit. aſiā ⁊ africā terminās et europā. cu
ius pme ptis ſin⁹ q in hiſpania pfundit. hy
bericus ⁊ balearic⁹ appellat. deinde gallic⁹
q narbonēſem ꝑuinciā aluit. poſt liguſtic⁹.
q iuxta vrbē ianuā eſt ꝑxim⁹ ⁊ vicin⁹. poſt ē
tyrren⁹ q italiā attingit. Iñ ſicul⁹ q vſq3 ad
cretā a ſicilia vadit. q poſt in pāphiliā ⁊ egy
ptū ſe extēdit. deinde p elleſpontū ꝟſus ſep/
tentrionē magnis amfractib9 ſe retorqnet.
⁊ tandē iuxta greciaȝ ⁊ illyricū in anguſtas
ſeptē ſtadioꝝ cōſtringit ſeu coartat. deinde
diffuſus equore pauci curſus ſtringit ⁊ fac
ꝑpontidē q mox in qnquaginta paſſus coar
tat. Fitq3 boſſfor⁹ tract⁹ q loc⁹ dr ꝑpōtides.
eo ꝙ pueuit mare ponticū ⁊ pcedit. Idē dr
boſphor⁹ a tranſitu ſtricto ⁊ anguſtiis mea/
tib9 boū. vt dic Iſi. Iñ diffundit ſin⁹ pōti/
cus ampliſſim⁹ a tergo hn̄s meotides palu
des. qd mare ex multitudine fluminū ⁊ aq/
rū dulciū influētiū dulci⁹ eſt atq3 ampli⁹ ne
buloſum atq3 pter focas ⁊ delphinos alias
beluas marinas maiores nō patit Sic aūt
terra cū ſit vna p diuerſis locis variis vo/
cat vocabulis. ita p variis regionib9 h ma/
re magnū diuerſis noib9 nūcupat. Hucuſ/
q3 Iſi. li. xiii. Sin⁹ ꝟo maris dicunt maio/
res receſſus vt i mari mediterraneo yonic⁹
ab yo rege grecie ſic dict⁹. Iones aūt dicū
tur atheniēſes vn̄ ionicū mare ab ionia vſ/
q3 in ſiciliā dilatat. In occeano ꝟo maxim⁹
eſt ſin⁹ caſpi⁹. indic⁹. perſic⁹. arabic⁹. q ⁊ ma
re rubrū dr. Rubꝝ aūt mare eſt vocatū. eo
ꝙ ſit roſeis vndis infectū. nō tn̄ talem habꝫ
naturā qualē videt oñdere. ſȝ ex vicinis lit/
torib9 viciat gurges atq3 inficit. q2 oīs terra
q circūſtat rubea eſt ⁊ ſanguineo colori pxi
ma ⁊ vicina. Inde em̄ miniū acutiſſimū ex
cerpit ⁊ alii colores qb9 pictura variat. vn̄
cū terra talē hȝ naturā ex fluctib9 litt⁹ diſſol
uentib9. mar[illegible] ſubſtātia rubrificat. Ob h eti
am in his littorib9 gēme rubre inueniūtur.
nā hmōi lapilli humo inuoluti cū inter are
nulas ſint attriti maris colorē retinēt atq3
fundi. Hoc mare in duos ſin⁹ diuidit. vn⁹
eſt perſic⁹ ab oriēte. quē perſe inhabitāt. ali⁹
ab occidēte arabic⁹. quē arabes incolunt et
frequētant. vt dic Iſi. li. xiii.

De pelago. Ca. XXIII.

Pelagus eſt latitudo maris ſine lit/
tore ⁊ ſine portu. vt dicit Iſidorus.
ſummā habēs ꝑfunditatē. inſtabili
tatem. ⁊ mot⁹ ꝯtinuitatē ceteroꝝ ⁊ aliorum
monſtroꝝ nutriēs diuerſitatē multoꝝ va/
porū et fumoſitatū generans denſitateȝ. ex
quib9 cōtrahit obnubilationē ⁊ obſcurita/
tem ex ventoꝝ varietate recipiens coloris
mutabilitatē ⁊ ex colliſione vndaꝝ ſpuma/
rum cōgregans in ſuperficie leuitatē et tu/
multuoſitatē emittens et ſonoritatē. tumul
tuoſum enim eſt pelagus ⁊ ſonorum inqui
etum ⁊ periculoſum. ſicut de mari ſuperi⁹
dictum eſt.

De gutta Caplm̄. XXIIII.

Gutta eſt minima marꝭ vl' aq̄ ſiue pluuie ꝑticula a totalitate ſua ꝑ aliquā violētiā ſepata. q̄ q̄dē vt dic̄ Jſido. gutta dr̄ qn̄ ſtat aut pēdet de tectꝭ aut arborib9 ac ſi eſſet glutinoſa. Stilla vo dr̄ dū cadit. hinc ⁊ ſtillicidiū dr̄ q̄ſi ſtilla cadēs. Tā ſtilla vo q̄ gutta a nube aq̄ſa vi calorꝭ ſiue ī petu vēti reſoluta ſuo pōdere inferiora petit. ⁊ dū in cadēdo eſt nomē ſtille. in ſtando aūt vl' pēdendo obtinet nomē gutte. Stilla aūt ſiue gutta in ſuba eſt hūida ⁊ clara et dyaphana. forma rotūda. quātitate modica. ꝟtute magna Nā terrā ſup quā cadit humectat ⁊ fecūdat. radices ⁊ ſemīa nutrit ⁊ igroſſat. virorē in herbis ⁊ arborib9 ⁊ plātis vegetat ⁊ ↄſeruat. piſces ī mari reficit et recreat. oſtrea īpinguat. ac ī eis margaritā generat. vt di. Jſi. marie gutta rorꝭ. ⁊ cū ſit ī ſe molliſſima. ex frequēti tn̄ caſu penetrat duriſſima. Juxta illud Gutta cauat lapidē nō vi ſed ſepe cadendo

De ſpuma Caplm̄. XXV.

Spuma eſt dicta. eo ꝙ ſpumat'. vt dic̄ Jſi. Ex ſordib9 em̄ aq̄ generat'. vn̄ ⁊ muſtū ⁊ ea q̄ coquunt' ſpuma purgātur. Fit aūt ſpuma ꝓpt' interclu ſionē vēti intercluſi in aq̄ ſupficie motu aliq̄ agitate. vn̄ ꝓpter incluſi aerꝭ leuitatē enatādo aq̄ ſupfertur ⁊ cito q̄ppe ex vndaꝝ colliſiōe gignit'. ſed tn̄ cito diſpergit' ⁊ diſſipat'. Spuma maris qn̄q̄ inter lapides recolligit'. ſ3 ꝑ feruidam ſupuenientis calorꝭ ſolarꝭ actionē qn̄q̄ ī pumicē. qn̄q̄ in ſpongiā indurat'

De piſcib9 Caplm̄. XXVI.

Piſces a paſcēdo ſunt dicti. vt dicit Jſid. li. xij. c. vij. terrā ⁊ herbas aq̄ticas lambūt. ⁊ ſic ſibi victū q̄rūt. Dicunt' ⁊ reptilia. eo ꝙ natādi ⁊ reptādi ſpeciē habeāt. Jn natādo em̄ repūt q̄uis in ꝓfundū ſe demergāt. Vn̄ Amb. ī examerō. Magna inq̄t int' piſces ⁊ aquā vicinitas et cognatio eſt. extra em̄ aq̄s diu viuere nō poſſūt nec ſolo aerꝭ ſpiraculo ſine aq̄ attractu diu viuūt. Hn̄t em̄ quandā reptādi ſpēm ⁊ naturā. q2 dum piſcis natat ↄtractiōe corpis ī minorē ſe colligit lōgitudinē. ⁊ iteꝝ ſe extendēs aque innitit'. q̄ niſu repellēs aquā in anteri9 ſe ꝓpellit. vn̄ vtit' q̄buſdā pēnulis ī natādo ſic auis ī volādo ſ3 alio mō. q2 piſcꝭ natās pēnulas mouet a ꝑte poſteriori ī anterius. ⁊ quaſi q̄buſdā brachijs aut remis aq̄s amplectēs. ⁊ retinēs ī anteri9 ſe extēdit. Auiſ vo mouet pēnas ſurſum. ⁊ collectū aereȝ ꝑ expāſam alaꝝ amplitudineȝ cōpellit redire ꝑ ꝑtē poſteriorē. vn̄ ꝑ violētā aeris ꝓpulſionē a ꝑte poſteriori mouet corp9 in anteriorē Spēs aūt piſciū multiplicit' variant' ſc3 q̄ ad locū vbi generāt'. ⁊ q̄ ad eſcā qua cibant' ⁊ q̄ ad colorē ⁊ formā variā q̄ ab inuicē diſcernunt'. ⁊ q̄ ad ſubam q̄ cōpatiunt'. ⁊ q̄ ad ꝟtutē qua diuerſimode opant'. Quantū igit' ad ſitū ſiue locū vbi ꝓcreant'. magna diuerſitas eſt. q̄dā em̄ in ſolis aq̄s. q̄dā vo ꝑtim ī terris partim in aq̄s ↄuerſant'. ⁊ taliū piſcium genera ſunt antiphibidia. id eſt. dubia ab Jſidoro dicta. eo ꝙ ambulādi ī terrꝭ vſuȝ ⁊ natādi in aq̄s officiū retinēt a natura. vt foce ⁊ cocodrilli. caſtores ⁊ ipotami. i. fluuiales eq̄ ⁊ hmōi. A noīb9 em̄ aīaliū terreſtriū piſces nomīa ſunt ſortiti. vt canes marini ⁊ lupi. eo ꝙ mordeāt alios voracitate īproba atq̄ ledāt. Jſidor9. Jn ſolis aq̄s viuentes. alij ſunt ī ſolo mari degētes. alij vo ſunt ī fluminib9 ⁊ ī ſtagnis ⁊ in alijs aq̄s dulcib9 cōmorātes. alij vo ſunt int' hos medij nunc ad dulces nūc ad ſalſas aq̄s paſt9 gratia diuertētes. Piſces vo a mari ad dulces aq̄s egrediētes. in eaꝝ dulcedine delectant' ⁊ impinguant' ⁊ ecōuerſo. ⁊ hi nūc ī mari nūc in aq̄ dulci ↄuerſant'. multi aūt piſces ſunt fluuiales. q̄ maris ſalſedinem nō ferētes guſtata aq̄ ſalſa ſubito moriunt'. vl' ſurſum ventreȝ eleuāt ⁊ ſup aq̄ ſupficiē natāt qđ in omnib9 piſcib9 marꝭ ⁊ aq̄ dulcꝭ eſt ſignū mortꝭ. Piſces vo in mari natātes ſquamas habēt duras ⁊ groſſas ꝓpt' aque ſalſe ſiccitatē. Piſceſ vo fluuiales ſquamas ſubtileſ ⁊ ſpinas molles. ſpine vo in piſcib9 neceſſarie fuerunt ad ſuſtentādū carnis corꝑ ꝓpt' fluidā molliciem naturalē. Docet aūt Auicē. eligere bonos ſces ſm naturā loci vbi nutriunt'. dicēs ſic li. ij. c. vij. Jn locꝭ inq̄t in q̄b9 morant' piſces eſt electio. q̄m illi q̄ morant' in locꝭ petroſis ſunt meliores vel dulciores. ⁊ ī aq̄s dulcib9 currētes in q̄b9 nō ſunt ſordes ⁊ nō ſunt limoſe atq̄ lacuales neq̄ cāpeſtres. ⁊ qui nō ſunt de lacub9 ꝑuis q̄ flumīa nō imbibūt et in q̄b9 nō ſunt fontes. Jtē idē ibidē. Et piſces q̄dē marini ſunt laudabiliores. q̄ ſunt ſubtiles ⁊ meliores ſunt illi q̄ ſunt pelagini nō alias q̄ ī alto pelago nutriti. ⁊ q̄ morant' in aq̄s diſcoopertis flatu ventoꝝ ſup ſe meliores ſunt illis q̄ ſunt ecōtrario. ⁊ illis q̄ in

aquis multaꝝ agitationū ⁊ vehemēt; exer/citij meliores ſunt illis q̄ habitāt in aq̄s ſtā tib⁹ Uñ piſces pelagini ſunt meliores q̄ꝫ flu uiales. ⁊ ipi meliores q̄ꝫ lacuales. maxime ſi ſunt lōge a fluuio ⁊ a mari. hñt em̄ q̄etē. nec eoꝝ putredo lauat a ſubintrante fluuio ſiue mari. vñ tales piſces male ſapiūt et cito cō/ putreſcūt. meliores etiā ſunt piſces tā mari ni q̄ꝫ fluuiales i pelago aq̄lonari ⁊ oriētali. q̄ꝫ in auſtrali. q2 ex vētorū ipetuoſo flatu aq̄ pl⁹ mouent ⁊ ampli⁹ depurant ⁊ ſubtiliant ⁊ iō illaꝝ aquaꝝ piſces pl⁹ mouent ⁊ exerci tant ⁊ a ſuis ſupfluis mag; emūdant. Iteꝫ diuerſificant piſciū ſpēs nō ſolū ſm genera tiōis ſue locū. veꝝ etiā q̄ꝫtū ad generationis ſue modū. Quidā em̄ generāt p ouationē ⁊ quidā p coitū ⁊ ſpermat; emiſſionē Uñ dic Ariſto. li. v. Accidit generib⁹ piſciū ouātiū q̄m qñ femina ouat ſequit maſcul⁹ ouā ⁊ lac ſuū eijcit ſup oua. ⁊ oē qđ tāgit lac ſiue ſper ma maſculi ex ouis erit piſcis. ⁊ iō q̄ nō tan gunt ex ſpermate nō pullificabūt. femīa aūt eſt multe ouatōis. ſꝫ maior ps ouoꝝ trāſglu titur a femīa. ⁊ multa oua dānant i hūido ⁊ nō ſaluāt ex eis niſi q̄ ouant in loc; vbi ſper ma maſculi eijcit. q̄m ſi oīa ſaluarēt nimis multiplicarēt Seruāt aūt piſces paritatē i ſuo genere. ſic Ariſto. ibidē dic. Nūq̄ꝫ inq̄t inueniebat piſcis q̄ faceret coitū cū genere alteri⁹ piſcis. fet⁹ aūt ſuos diligūt ⁊ nutriūt lōgo tpe. vt dic Ariſto. in eodē. oēs piſces nutriūt ⁊ cuſtodiūt pullos ſuos pter ranas Itē ibidē dr ꝙ piſces fluuiales ⁊ paluſtres pl⁹ ouāt ⁊ citi⁹ q̄ꝫ alij. q2 in maiori pte poſt q̄nq̄ꝫ mēſes. Alij aūt oēs pullificāt poſt. xij. .i. annū. pui em̄ piſces pullificāt i loc; vbi aq̄ eſt iuxta radices arboꝝ ⁊ cānaꝝ. Itē idē ibi dem. maxīa ps ouoꝝ dānat qñ piſces ouāt vagādo. q2 cū pñs nō ſit maſcul⁹ ab ipi⁹ fe/ mine oua nō informātur. ab auib⁹ etiā ⁊ ab alijs piſcib⁹ deglutiūt. Itē ibidē dr. ꝙ q̄dā piſces generant ſine ouis ⁊ ſine coitu ex li/ mo ⁊ arena. ⁊ ex putrefactōe q̄ eſt ſup aquā. Itē ibidē tpe coit⁹ vagant mares ⁊ femine piſciū ſic grex ⁊ ambulāt par cū pari. ⁊ mlti ex eis cū pullificāt infirmant. ⁊ pter h̄ tunc tpis maxie dephendunt. Itē ibidē. q̄dā pi/ ſces pariūt qñ ad arenā fricāt ventrē ſuum In libro aūt Iorath de aīalib⁹ dr. ꝙ piſcis effimerō ſine coitu naſcit. ⁊ cū vixerit p tres horas diei. tūc morit. Piſcis etiā murena ñ a ſuo ſili ɔcipit. ſꝫ a ſpēte quē ſibilo puocat

ad amplexādū. vt dic Iſido. li. xij. c. vj. Mu renā inq̄t greci ſtannā vocāt. eo ꝙ ſe cōpli/ cet in circulos. hāc feminei ſex⁹ eſſe tradūt ⁊ ɔcipe a ſerpēte. ob id a piſcatorib⁹ ſibilo eua cat ⁊ capit. fuſte pcuſſa vix interimit: ferula ṽo ſtatim. Hāc hr̄e aīam in cauda certū eſt nā capite pcuſſo vix dicūt eā interfici. cau/ da ṽo pcuſſa ⁊ amputata ſtatim dicit mori Ecōtrario de ſpente. nā ɔtrito capite vl ab ſciſo ſtatim dr mori. cauda ṽo inde abſciſa diu viuit. Dic etiā idē Ior. ꝙ ſerpēs depo/ nat venenū añq̄ꝫ coeat cū murena. ſꝫ cōple/ to generatōis actu reſumit venenū ſuū. Et iō murena in ɔcipiēdo nō ɔtrahit venenuꝫ a ſerpēte nec generat aliq̄d ſerpentinū. ſꝫ ſi/ bi ſile. vt dic idē. Itē quidā piſces cōcipiūt ex ſolo rore ſine ouis et ſine ſpermate. ſicut oſtree ⁊ alij q̄dā piſces i cōchis degētes. vt dic Ior. piſces inq̄t elicb p nocte egrediun tur aquā ⁊ i terris ex rore matutino ɔcipiūt ⁊ pariūt. quoꝝ cōche i decremēto lune ſem per manēt vacue. q̄dā etiā piſces mouēt ad ɔceptū ⁊ ortū ſm ortū ſtellaꝝ vel occaſum. ſicut dic Ior. ⁊ etiā Iſid. Uñ dic de piſce q̄ dr auſtral. tūc piſces illi⁹ gener; oriūtur qñ pliades incipiūt tēdere ad occaſum. nec ap parēt q̄uſq̄ꝫ pliades iteꝝ oriant. q̄ꝫuis auteꝫ piſces generent. null⁹ tñ mundoꝝ piſciū hꝫ teſticulos. ſic nec aliqđ gen⁹ ſerpēt;. nec ali/ qđ gen⁹ carēs pedib⁹. nec hꝫ mamillas nec lac pter delphinos q̄ hñt lac ⁊ lactāt fet⁹ ſu os dū ſint pui. vt dic Ariſto. li. vj. De q̄bus dic Iſid. li. xij. c. vj. delphines q̄ ⁊ ſymones nominant. ſic vocāt eo ꝙ voces hoīm ſequū tur. ⁊ ad vocē ſymphonie gregatīꝫ ɔueniūt ⁊ in armonia delectāt. q̄b⁹ in mari nihil eſt veloci⁹. nā pleruq̄ꝫ ſaliētes nauē trāſuolant quoꝝ ſalt⁹ ⁊ lud⁹ in fluctib⁹ futurā ſignat tē peſtatē. Eſt etiā delphini gen⁹ i nilo dorſo ſerrato q̄ tenera vētriū ſecātes interimunt cocodrillos. Iſid. Itē diuerſificant gene/ ra piſciū q̄ ad cibatōis modū. Nā Auicē. di cit li. ij. Illi q̄ cibant herbis bonis ⁊ radici bus plātaꝝ ſunt meliores eis q̄ comedunt ſordes q̄ de ciuitatib⁹ pijciūt ad loca infuſi onū. In exameron etiā dr. diuerſificāt etiā piſces i paſtu. nā q̄dā mutuo ſe deuorant ⁊ ſua carne viciſſim paſcūt. minor apud illos eſca maior; eſt. rurſus ille maior fit eſca alte rius pdator alieni. ⁊ cū aliū deuorauerit tā dem ab alio deuorat. vt dic Ariſt. libro. vj. Carabo inq̄t vincit piſces magnos ⁊ come

dit ipos.multipes aūt vincit carabonem ꝛ
comedit ipm̄. Itē ibidē. q̄dā piſces paſcun
tur in ceno ꝛ luto ſic carabo.ꝛ ꝓpter hoc eſt
pōderoſus ꝛ multū de luto in ipo inuenit.
piſces ꝟo q̄ alios ꝑdant dētes hn̄t fortiores
ſic de piſce quodā quē greci phagion vocāt
dic̄ Iſi. ꝙ ita hꝫ duos dētes vt i mari oſtre
is nutriat.vn̄ ꝛ dētrix ꝑ grāditate ꝛ fortitu/
dine dentiū appellat. aliȷ̄ ꝟo piſces vt dr̄ in
exameron dētes hn̄t minores.ſꝫ ples ꝛ den
ſiores ac acutiores.vt cito cibū acceptū in/
cidant ꝛ facile ſine mora deglutiāt.ne cibus
in ore diuti⁹ detētus aq̄ illunione auferat.
Aliq̄ etiā piſces cibū ſuū in arena fodiēdo
querūt.ſic dic̄ Iſido.li.xȷ̄ȷ.de porco mario.
qui vulgo ſuill⁹ dr̄.q̄ dū eſcā q̄rit more ſuis
ſub aq̄s fodit terrā.circa guttur em̄ hꝫ orifi
cium.ꝛ niſi roſtꝝ arenis infigat. paſtū non
colligit. Itē Ariſto.li.vȷ̄ȷ. Piſces ꝑ maiori
pte comedūt carnes ꝛ comedūt ſepe pulli
ficatōis excepto fuſcalcon.ꝛ vniuerſalit pi
ſces ſunt guloſi ꝛ auidi ad cibū ꝛ p̄cipue pi
ſcis q̄ dr̄ habatuc.ꝛ ꝓpter hoc extēdit venter
ſu⁹ cū fuerit ieiun⁹.ꝛ ſepe inflat ventrē ſuū
ꝛ eȷ̄cit a ſe alios piſces.qm̄ vēter ei⁹ ꝑuenit
ad os ꝛ nō habet ſtomachū. Itē differūt pi
ſces q̄ ad tp̄s ꝛ locū paſt⁹. Nā quidā in aq̄
querūt cibū ſuū ꝛ quidā de nocte ſup terrā
ſicut ypotam⁹.equ⁹ ſcꝫ fluuiat.ſic dict⁹. eo
ꝙ equo i dorſo ꝛ i iuba ſit ſilis.vt dic̄ Iſid.
qui dic̄ in aq̄s cōmorat.in nocte ſegetes de
paſcit.hūc nilus gignit.vt dic̄ Iſi. Genera/
liter aūt ſm̄ Ariſto.li.vȷ̄ȷ. Piſces plus labo
rant i die q̄ȝ in nocte.ꝛ pl⁹ an̄ mediā noctem
q̄ȝ poſt. Et iō vt dic̄ Ari.venant an̄ aſcēſuꝫ
ſolis.ꝛ tūc ponūt venatores rethe.q2 piſces
nō bn̄ vidēt hora illa ꝛ qn̄ augmētat lux vi/
dent.odore tn̄ querūt cibū nocturno tempe
in odoriferis em̄ delectant.ꝛ iō dr̄ libro q̄rto
Genera piſciū odorāt ꝛ audiūt.ꝛ iō ad va/
ſa noua q̄b⁊ venant citi⁹ accedūt q̄ȝ ad anti
qua.imo niſi fuerit nouū de facili ad vaſcu
lum nō accedūt.ſepe em̄ ꝑ odorē decipiunt
vt dic̄ Io. Eſt inq̄t belua in mari q̄ de fauci
bus ſuis reſpirat aquā cuꝫ vapore odorife/
ro.piſces ſentiētes odorē ſequunt ipam ꝛ i/
trāt fauces ei⁹ poſt odorē.q̄ ipos deglutiēs
ab ipis ſic cibat. Dic̄ etiā idē ꝙ eſt piſcis no
mine faſte in cui⁹ ore aqua hauſta dulceſcit
quā piſces minores ſequētes intrāt i os ei⁹
quos ſubito accipit ꝛ deglutit. Itē dic̄ ideꝫ
ꝙ delphini ꝑ odorē ſentiūt ꝛ cognoſcūt ſi
hō mortu⁹ i mari vnq̄ȝ cōcōrit de delphio
ꝙ ſi comedōrit. comedūt ipm̄.ſi ꝟo n̄ cōcōrit
a morſib⁊ alioꝝ ſaluāt eū. ꝛ ad littus pellūt
eū cū roſtris ſuis Idē dicit Ari.ꝛ Pli. Item
Ariſto.li.vȷ̄ȷ. Piſces claras aquas ꝛ currē
tes inhabitātes nō cadūt ſup res fetidas ni
ſi habeāt bonū ſaporē ſicut nec aues.ꝛ i hy
eme fugiūt a fundo maris ꝓpe terrā queren
do calorē.ꝛ ibi querūt paſtū ſuū. In eſtate
ꝟo ecōtrario a littorib⁊ fugiūt.calidū q̄ren/
do fundū.ꝛ venant in hyeme iuxta terram.
ſꝫ in eſtate in ꝓfundo.nā calor immoderat⁹
ledit piſces. Itē dic̄ in eodē Sunt piſces q̄
apud aſcēſum canicule moriunt ꝑ calore.ſi
militer nocet eis magnū frig⁹.maxie haben
tib⁊ lapidē in capite.vt cancri ꝛ hmōi.nā la
pis in capite cōgelat ꝛ coagulat.ꝛ morit de
facili talis piſcis.variant em̄ piſciū ſpecies
quo ad figurā ꝛ diſpoſitionē.tā in q̄ntitate
q̄ȝ in qualitate. Sūt em̄ ingētia q̄dā belua
rū genera quoꝝ corpa mōtib⁊ ſunt equalia.
vt dr̄.qualis fuit cet⁹ q̄ excepit ionā. cui⁹ al
uus tāte fuit magnitudis. vt inſtar inferni
obtineret dicēte ꝓpha. De vētre inferni exau
diuit me. Sūt ꝛ aliȷ̄ piſces ita ꝑuuli ꝙ vix
hamo capiunt.vt dic̄ Iſidor⁹.li.xȷ̄ȷ. Affor⁹
eſt piſcis q̄ ꝓpter exiguitatē capi nō poteſt vt
ibidē dr̄. Enchiri⁹ eſt piſcis paru⁹ vix ſemi/
pedal.ab herendo ſic dict⁹.q̄ȝuis em̄ exigui
corpis ſit.maxime tn̄ eſt ꝟtutis.nauē em̄ ad/
herēdo retinet.nā nauis cui adheret licꝫ ru
ant vēti.ſeuiāt ꝓcelle.q̄ſi radicata ſtare i ma
ri videt.nec moueri pt̄.nō in retinēdo.ſꝫ tā
tūmodo adherēdo ꝟt⁹ ei⁹ eſt.hūc latini mo/
ron appellauerūt.eo ꝙ nauigia ſtare cōpellat
vt dr̄ ibidē. In exameron etiā dr̄ de eodem
piſce.ꝙ vētoꝝ p̄ſentiēs ꝓcellas calculū arri
pit validū ꝛ tāq̄ȝ anchorā ne excutiat flucti
bus trahit.et nō ſuis ſe liberat virib⁊ ſꝫ alie
no pōdere munit ꝯ futurā tēpeſtatē ſtabi/
litur.qd̄ vidētes naute ſibi p̄cauēt ne turbo
ꝑueniat eos iprouiſos.ſic dic̄ ambro.ꝛ Be
da. Dicit etiā Ariſto.li.iiȷ̄ȷ.ꝙ feminei piſces
ſunt longiores maſculinis ꝛ ſunt durioris
carnis.ꝛ anteri⁹ maſculi duri⁹ eſt.ꝛ ſilr̄ ſu/
peri⁹. In femis ꝟo interi⁹ ꝛ poſteri⁹ duri⁹.
Dic̄ aūt Auicē.li.ȷ̄ȷ.ꝙ meliores ſunt piſces
q̄ nō ſūt magni valde neq̄ȝ hn̄t carnē nimis
durā ꝛ ſiccā ꝛ in q̄b⁊ nō eſt nimia pinguedo
nec muſtillago in q̄b⁊ nō eſt mal⁹ ſapor vel
odor.ſuauis aūt ſaporis ſunt ꝓuenietes.non
nimis pingues. nec hn̄tes ſupfluā pingue/

dinē neqꝫ groſſam maciē. ꝛ in qb non acci dit poſt exitū de aq̄ cito fetoꝛ. et illi q̄ habēt durā carnē ſalſi melioꝛes efficiūt. ꝛ in illis q̄ ſunt dure carnis. melioꝛ eſt ille q̄ min⁹ eſt mollis. Ex q̄ patet diuerſitas i piſcib q̄ ad ſubam ꝛ qualitatē. Dis em̄ piſcis ſicut dic idē generalit̄ frigid⁹ eſt ꝛ humid⁹. q̄dam tn̄ ſunt in cōparatōe cōplexiōis piſciū ceteris calidioꝛes ꝛ maxīe qn̄ ſunt ſaliti. Et idō qn̄ ſunt valde recētes generāt fleuma aquoſuꝫ ꝛ mollificāt neruos. ꝛ nō ſunt ꝯueniētes ni ſi valde calido ſtomacho. Saliti ꝟo magiſ ꝯueniūt medicine. Capita em̄ ſalitoꝝ piſci/ um vſta ſanāt moꝛſum canis rabidi. ꝛ pun cturā ſcoꝛpionis. eradicant carnē adulteri nā in vlcerib ꝛ cōferūt vlcerib putridis et ſanioſis. Silr̄ ius oīs piſcis ꝓfert venenis bibitis ꝛ pūcturis. Multos em̄ habēt ali/ os effect⁹ ſic ibidē dr̄. ſꝫ hec dicta de coꝝ q̄/ litate ꝛ ſuba nūc ſufficiāt. Itē differt piſces in viuacitate ſenſus ꝛ ingenij ſagacitate. Multi em̄ ſunt plurimū ingenioſi. aliq̄ em̄ mirā aſtutiā hn̄t euadēdi qn̄ ſentiūt inſidi/ as piſcatoꝝ. vt dic̄ Iſi. li. xij. Mugil inquit eſt gen⁹ piſcis multū agilis. nā vbi diſpoſi/ tas ſentit piſcatoꝝ inſidias ꝯfeſtim retroꝛ/ ſum tendit ꝛ ita cito rethe trāſilit vt volaſſe ab aſtātib videaꝛ. Itē dicit idē ibidē d̄ eſca ro. eo ꝙ eſcarus ſol⁹ inter piſces eſcā rumi/ nare ꝓhibeꝛ. hūc dic̄ Plini⁹ eſſe ingenioſuꝫ nā dū ſentit ſe intraſſe ſpoꝛtulā piſcatoꝛis. nō ex fronte erumpit nec infeſtis viminib⁹ caput inſerit. ſꝫ crebris caude ictibus ex ad uerſo foꝛes laxare incipit atqꝫ ita retroꝛſum redit. quē luctantē ſi alius eſcar⁹ foꝛte vide rit exteri⁹ vt erumpe ſatagentē adiuuet cau dam in oꝛe ei⁹ apꝓhēdens ꝑut poteſt ip̄m liberare ꝛ extrahere intēdit vel ꝯtēdit. Ad h̄ dic̄ idē. Cōgrus q̄dē plures nexus habꝫ. in genioſus eſt in ſolertia eſcā acquirēdi. nam cibū in hamo appetēs. ſꝫ aculeū timēs. non moꝛſu ſꝫ ſuis pinnul̄ hamū amplectiꝛ. ꝛ nō prius ip̄m dimittit q̄n eſcam circumroſerit Cācri etiā oſtreis inimicanꝛ. eaꝝ em̄ carni/ bus viuūt miro ingenio. Nā qꝛ foꝛtē ꝛ vali dam ei⁹ teſtā aperire nō pn̄t. explorāt q̄ndo oſtrea clauſtra teſtaꝝ ſuaꝝ aperit. ꝛ tūc can cer q̄ latitat in inſidijs latēter lapillū inijcit ne oſtreuꝫ claudere ſe poſſit. ꝛ ita impedita clauſura. carnes oſtree deuoꝛat et coꝛrodit. Oſtrea aūt a teſta ſunt dicta. q̄ interioꝛ car/ nis mollicies muniꝛ. Greci em̄ oſtreā teſtā vocāt. ꝛ dr̄ tot⁹ ille piſcis cū ſua teſta oſtreū in neutro. ſꝫ oſtrea in feminino dr̄ ei⁹ caro. dicunꝛ etiā tales piſces conche ꝛ conchilia qꝛ deficiēte luna tales piſces cauanꝛ. i. eua/ cuanꝛ. Luna cū in augmēto fuerit augꝫ hu moꝛē. diminuiꝛ ꝟo humoꝛ cū luna fuerit in defectu. ꝛ iō piſces clauſi in cōchis in lune incremēto turgeſcūt. ꝛ in defectu euacuanꝛ In his aūt conchilib ꝑcioſe generāꝛ mar/ garite. de q̄b dic̄ Plini⁹ ꝛ alij q̄ de animan tiū ſcripſerūt naturꝭ. ꝙ tp̄e nocturno litoꝛa petūt. ꝛ celeſti roꝛe margaritas cōcipiūt. vn̄ ꝛ tales cōchilie margaritifere ꝛ berelie ſunt dicte. in quaꝝ carne ꝑcioſus calcul⁹ ſolidaꝛ ꝛ eſt nobiliſſima gēma que ſic ex roꝛe verna lis tp̄is generaꝛ. que q̄to albioꝛ et lucidioꝛ tāto efficacioꝛ eſtimaꝛ. Sunt et quedā con chile ſiue cōche murices dicte ab aſperitate ꝛ acumine. q̄ alio nōie cōchilia dicunꝛ. que circūciſe ferro lachꝛymas purpurei coloꝛiſ emittūt ex quib purpura coloꝛaꝛ. ꝛ iñ oſtrū eſt appellatū. qꝛ ex humoꝛe teſte eliciꝛ h̄ tin/ ctura. vt dic̄ Iſiđ. Has ꝛ multas alias pi/ ſciū ꝓprietates ꝛ naturas i li. Plinij ꝛ Ariſto tilis. et in Iſido. ꝛ in exameron Amb. ꝛ Ba ſilij poterꝭ inuenire. ne tediū inferam⁹ legen tib de hac materia hec ſufficiāt. Dicit etiaꝫ Plini⁹ vt dic̄ Iſi. li. xij. ꝙ piſciū ſunt in aq̄ſ genera. cxliiij. ex q̄b multa q̄dā nature itel/ lectu oꝛdinē tēpoꝝ ſuoꝝ cognoſcūt. quedā in ſuis locꝭ ſine mutatōne vaganꝛ. quedā ſi ne tp̄is obſuatōe viuūt. quedā ꝟo cōmixti/ one maſculi ꝛ femine ꝯcipiūt catulos ſuos. vt cet⁹. Idē aūt eſt cetus ꝛ balena. ꝛ ſunt ba lene immēſe magnitudis belue ab emitten do ꝛ fundēdo aquas ſic vocate. Omnibus em̄ alijs beluis marinis alti⁹ iaciūt vndas Balena em̄ emittere dr̄. Cete aūt dicunꝛ a coꝛpis immanitate. vt dic̄ Iſi. li. xij. Dr̄ aūt in libꝛo Ioꝛath Cet⁹ abūdat in ſpermate. ꝛ poſt ei⁹ coitū cū femina qđ ſupfluit ſupna tat aque. qđ collectū ꝛ deſiccatuꝫ in ambꝛe ſubam cōmutaꝛ. qn̄ em̄ multū eſurit. vapo/ rem odoꝛifeꝝ ad modū odoꝛꝭ ambꝛe ex oꝛe ſuo emittit. in q̄ piſces delectanꝛ. ꝛ ꝓpter va/ poꝛꝭ redolētiā ip̄i⁹ oꝛificiū ingrediunꝛ. et ſic decepti ab ip̄o deuoꝛanꝛ. In h̄ piſce vt dic̄ idē. materia terreſtris dn̄aꝛ pl⁹ q̄ȝ aque. ꝛ iō multe ē coꝛpulētie ꝛ pinguedis. Vn̄ in ſene ctute ꝑ magnitudine coꝛpis i ei⁹ doꝛſo coa dunaꝛ puluis ꝛ ꝯdenſaꝛ intm̄ ꝙ herbe ꝛ fru tices ibi creſcūt. ita vt belue inſule ſilēs eēe

videat. ad quã ſi nauigãtes incaute appro/
pinquauerint. ſine piculo vix euadũt. Naz
aquã in tãta quantitate de ore ẽijcit ſup na
uim ⁊ diffundit ꝙ ipam aliqñ obruit ⁊ ſub
mergit. Tãte etiã eſt pinguedinis ꝙ quãdo
piſcatoꝝ pcutit venabulis ſiue telis vulnꝰ
nõ ſentit niſi pus pinguedo totaliter pforet
ſed qñ caro interior ledit tũc facilime capit
qꝛ amaritudinẽ aque ſalſe nõ ſufferẽs littuſ
petit. Tãte aũt eſt quãtitatꝭ ꝙ qñ capit tota
patria ex ſua captura emendat. Catulos ſu
os amore miro diligit ⁊ eos in pelago lõgo
tpe circũducit. ꝙ ſi eos ab arenaꝝ cumulis
impediri ɔtigerit aque multitudinẽ in ore
collectã ſup eos fundit. ⁊ ſic eos a piculo li
berãs ad pfundũ pelagi reuocat et reducit
ɔtra omes occurſus ipis nociuos p eoꝝ
defenſione ſe opponit. ⁊ ſemp inter ſe ⁊ mare
in pte tutiori eos ponit. ⁊ qñ inualeſcit tem
peſtas fetꝰ ſuos adhuc iuuenes ⁊ teneros i
ventrẽ ſuũ ɔtrahit quos ſerenitate facta vi
uos euomit iteꝝ ⁊ emittit. vt dicit idẽ. Itẽ
Iorath. cõtra cetũ pugnat quidã piſcis ſer
pentinꝰ ⁊ venenoſus ſic cocodrillꝰ. ⁊ fugiũt
piſces ad caudã ceti q̃ ſi deuictus fuerit pi.
dicti moriunt. Q, ſi nõ poterit ille piſcis pe
ſtifer deuincere cetũ. a faucibꝫ ſuis fumoſũ
vaporẽ fetidiſſimũ in aquã emittit. Cetꝰ vo
fumo odorifero de ore emiſſo, fetidũ odorẽ
repellit. ⁊ ſic ſe ⁊ ſuos ptegit ⁊ defendit.

Incipit liber. xiiij. De terra ⁊ ptibꝫ eiꝰ.

Poſtquã diui
na cooperãte gratia comple
tus eſt tractatꝰ de ꝓprietati
bus corpis ſupmi luminoſi
ſcꝫ celi et corpis intermedij
lucidi perſpicui ⁊ dyaphani. ſ. ignei. aerei. ⁊
aquei. vltimo dicendũ eſt de ꝓprietatibꝫ cor
poris infimi ⁊ opaci. ⁊ hoc tã in generali q̃
in ſpeciali. Corpꝰ aũt infimũ ⁊ extremũ eſt
ipa terra reſpectu celi. De cuiꝰ ꝓprietatibus
cõmunibꝫ aliqua ſunt huic opuſculo inſe/
renda. ⁊ hoc quo ad eiꝰ ſubſtãtiam ⁊ quali/
tatẽ ⁊ ɔtentũ ſiue ornatũ. Cõtinet aũt in ſe
interiꝰ p ornatu oĩa metheorica. ⁊ mine/
ralia ſicut lapides ⁊ metalla. exteriꝰ vo ſenſi
bilia ſicut beſtias ⁊ iumenta. ⁊ vegetabilia
vt herbas plantulas ⁊ arbuſta. de qbꝫ om/
nibꝫ ponẽda ſunt aliqua in hoc tractatu. p
ut de eis ſacra ſcriptura videt in ſupficie fa
cere mentionẽ. Simplicia aũt ⁊ omnibꝫ fe
re nota credimus hec p ſimplicibꝫ ſufficere
debere. ⁊ iõ de illis pauca recitãtes maiora
maioribꝫ ⁊ ſubtiliora ſubtilioribꝫ reſuamꝰ.
Hoc aũt in pncipio huiꝰ opuſculi volumꝰ
pteſtari. ꝙ paꝝ aut nihil de noſtro h appont
mus. ſꝫ autẽtica ſctõꝝ ⁊ etiã aliquoꝝ phoꝝ
dicta queadmodũ in pcedẽtibꝫ fecimꝰ inter
ſcalarit p ordinẽ inſeremꝰ.

De terra Caplm. I.

Terra itaqꝫ vt dic Iſid. li. xiiij. ca. i. eſt
in media mũdi regione poſita. ab oĩ
bus ptibꝫ celi in modũ centri equa
li interuallo ſepata que ſingulari nũero to/
tum orbẽ ſignat. in plurali vo ſingulas eiuſ
partes. Et aũt dicta terra vt dicit ibidẽ a ſu
periori pte qua terit. Hec ⁊ humꝰ dr a mari
humido cui cõiungit. Dicit ⁊ tellꝰ. qꝛ fru/
ctus eiꝰ tollimuſ. Dicit ⁊ ops eo ꝙ opẽ fert
frugibꝫ. Eadẽ dicit arida. vel quia grature
vel culture eſt apta. vel quia ab aqua ſicci/
tate ꝓpria eſt diſtincta. ꝙ eñ humida ſit hoc
ab aque vicinitate ſortit ſicut ibi dic Iſid.
Proprietates aũt terre deſcribit Baſiliꝰ in
examerõ ſic. Terra inqt eſt corpꝰ infimuꝫ
⁊ mediũ equalibꝫ ſpacijs a celo remotum. ⁊
ideo celi centrũ a ſapiẽtibꝫ eſt vocatũ. vnde
et omniũ corpoꝝ eſt corpulẽtiſſimũ de ſim
plicitate ⁊ ſubtilitate habẽs minimũ alterũ
mũdi firmatũ fundamentũ. Corpꝰ natura
frigidũ ⁊ ſiccũ. quãtitate reſpectu celi mini/
mũ q̃uis in ſe maximũ. qualitate obſcurũ.
⁊ ex ſe opacũ. figuratõe ſphericũ. ⁊ nõ niſi aq̃
glutino cõmanſiuũ. ſm ſe totũ quietũ. licet
in ſuis ptibꝫ ſuſcipiat ſepe motũ. omniũ cor
poraliũ viuentiũ habitaculũ pedũ dei ſca/
bellũ dictũ. eo ꝙ in corpe mũdi minima eſt
ſpẽs huiꝰ elemẽti minuſqꝫ apparet in eo di/
uine opatio poteſtatis. ꝓpter qd dicit ſuo q̃
ſi infimo pede tãgere terrã. Quia reſpectu
magnitudinis ⁊ pulcritudinis celi minime
videt in corpe terre diuine ſapie ſublimitaſ
relucere. q̃uis aũt terra reſpectu celeſtꝭ cor
poris ſit infima. tñ luminariũ celeſtiũ influ
entie eſt maxime ſuſceptiua. Et iõ fecũdiſſi
ma eſt tanq̃ mater omniũ ⁊ multaꝝ ⁊ ɔtra/
riaꝝ ſpecieꝝ maxime pductiua. Cuꝫ eñ ſit
celi centrũ in omĩ ſui pte ab ipo recipit iflu
entiã ⁊ effectũ. vñ qd minꝰ nobilitatꝭ videt
habere in ſua ſuba recupat in effectu ⁊ vtu/
te ſua. quia nobiliores pducit ſm qd ſpeci/
es aliquas q̃ ipm celuꝫ qd p ornatu habet

ſolas inſenſibiles ſtellas. Terra ꝟo ꝓ orna
tu ↄtinet ⁊ ꝓducit vegetabiles ⁊ ſenſibiles
⁊ rõnales creaturas. vt dic̄ Baſili⁹. Dic̄ eti
am ad h̄ idē. terra vt dic̄ ph̃s eſt ꝓꝛijs eq̄li
bꝛata ponderib⁹. quelibet em̄ ſuaꝝ ꝑtiū ſuo
pōdere nitit̄ ad mūdi mediū q̄ niſu ⁊ incli
natiōe ſingulariū ꝑtiū tota circa centꝝ eq̄li
bꝛata ſuſpēdit̄. ⁊ equalit̄ immobilit̄ retinet̄. ſi
cut ſcriptū eſt. Qui fundaſti terrā ſup ſtabi
litatē ⁊c̄. Jō ſm̄ Jſido. li. xj. dr̄ ſolū. qꝛ elem̄
tū eſt ſolidū cuiuſlibet corꝑis quātumcūq͵
pōderoſi ſuſtinēs totā molē. Vn̄ quelibꝫ g̑
uia ſurſum mota q̄uſq͵ terrā ſtabilē tangāt
ꝑmanēt inq̄eta. ſꝫ cū ꝑuenerint ad terrā q̄e
tant̄. Propter inſignes aūt ipſi⁹ terre ꝓpꝛieta
tes nobiles ⁊ effect⁹ erroꝛ gentiliū terrā dei
ficauit ⁊ eā diuinis honoꝛib⁹ antiq̄t⁹ vene
rari ⁊ colere ↄſueuit. ſicut tāgit Jſid. li. viij.
in tractatu de dijs gentiū ⁊ noīb⁹. c. xiij. Ce
rerē deoꝝ matrē vocauerūt antiq̄ terram a
creādis frugib⁹ ſic dicta. eo ꝙ omia cibat et
nutrit indigētia alimēto Nā terra mater eſt
fecūditat̄ qꝛ nullū vegetabile pt̄ creſcere ni
ſi in terreſtri ſuba radicet̄. Jō etiā ops ē di
cta. qꝛ melioꝛ ſit terra ope culture. ⁊ ex ipſa
ↄſeq̄t̄ opē vict⁹ q̄libꝫ viuēs creatura. dicta
eſt dea veſta. qꝛ ↄſtat vi ſua l̄ qꝛ herb ⁊ arbo
rib⁹ ⁊ floꝛib⁹ ſit veſtita. vt dic̄ idē Terra ei ſe
mīb⁹ areſcētib⁹ i hieme caloꝛē ↄcipit ab ethe
re in vere ⁊ eſtate. vn̄ tūc herbis ⁊ floꝛib⁹ oꝛ
nat̄ ⁊ veſtit̄ q̄b⁹ in autūno ⁊ hyeme ſpoliat̄.
Jn ſignū aūt tāte fecūditatis ⁊ ꝟtutis fctā
eſt ei magna imago feminea alma mat̄ nun
cupata cū turrita coꝛōna poſita ſup curruꝫ
cui leones domiti ſubijciebāt̄. i vna manu
poꝛtabat clauē in alia tympanū ſine cymba
lum. cui⁹ aurige vibꝛabāt gladijs q̄s geſta
bāt ⁊ galli matronā ſedentē in curru ſubſeq̄
fingebant̄ ⁊c̄. Mater ſiquidē fuit dicta. eo
ꝙ plura pariat ⁊ oīb⁹ moꝛtalib⁹ cibū gignat
Dicit̄ aūt ⁊ mater alma. eo ꝙ oīa aīalia alat
Eſt em̄ elemētoꝝ terra nutrix. vt dic̄ Jſi. co
ronā turritā in capite geſtare dr̄. qꝛ cunctis
ciuitatib⁹ ſuppoſit̄ iſignit̄. i curru rotato ve
hitur. qꝛ ipa terra pēdet i volubili aere in q̄
ſuſtinet̄. ſedet aūt in curru volubili qꝛ cum
oīa moueant̄: illa ſola dr̄ non moueri ꝙ illi
leones ſubijciūt māſuetos oñdit nullū ge
nus eſſe tā ferū ꝙ in moꝛte nō ſubijci a ter
ra poſſit aut ſupari. qꝛ clauis in manu fingi
tur oñdit ꝙ terra hyeme claudit̄ ⁊ vt naſcā
tur fruges i vere aperit̄. ꝙ aūt terre dicātur
galli ſuire oñdit ꝙ volatilia indigēt ſemīb⁹
terre. ⁊ iō aues eā opoꝛtet ſeq̄ ⁊ ad eā deſcen
dere vt in ea poſſint ſemina vict⁹ gr̄a reperi
re. ſonit⁹ aūt cymbaloꝝ deſignat in colēdis
agris ſtrepit⁹ ferramētoꝝ vomeꝝ ⁊ ligonū.
⁊ ideo eneoꝝ. qꝛ antiq̄ inſtrumētis eneis co
lebant terrā anteq͵ ferrū eſſꝫ inuentū. vt di
cit Jſi. quia miniſtri ei⁹ cuꝫ ſtrictis gladijs
fingunt̄ deſignat ꝙ ꝑ terra defenſanda vel
acquirēda ſepe bella ↄmittunt̄ in quib⁹ gla
dij extrahunt̄. His ⁊ alijs multis modis de
ſcribunt̄ ꝓpꝛietates terre ſub integumēto fa
bulaꝝ. ſicut ibidē recitat̄ ab Jſidoꝛo. Quā
uis aūt terra ſit ſumme fixa ⁊ ſtabilis ſm̄ ſi
tum. ſumme tn̄ inter elemēta eſt paſſibilis ꝑ
effectū. Jtē q̄uis ſm̄ ſubam ſit frigida. q̄l
dam tamē in ſe ↄtinet vapoꝛes igneos quoſ
emittit. vt patꝫ in ethna ⁊ vulcano. ſicut ibi
dem dic̄ idē. Jtem q̄uis terra ſupficialiter
exteri⁹ ſit nigra ⁊ indecoꝛa. intrinſec⁹ tamen
ↄtinet multa ꝑcioſa Ex quadā em̄ celeſtis
influētie impꝛeſſione in interioꝛib⁹ terre ve
nis ꝑcioſe gemme et nobilia metalla gene
rant̄. Unde ⁊ terre virtuoſitas ſub quadaꝫ
extrinſeca defoꝛmitate occultat̄. Jteꝫ terra
vndiq͵ mari cingit̄ ⁊ maris bꝛachijs circū
datur ⁊ ꝑcutit̄. a cui⁹ hūiditate ꝑ occultos
meatus penetrat̄ ne ꝑ ſiccitatis natural̄ do
minio reſolutis ꝑtib⁹ redigat̄ in puluerē. vt
dicit Beda Jtem terra q̄uis in ſuo toto ſit
ſolida in ſubſtātia eius. tamē quelibet pars
ad centrū eſt naturaliter motiua. ⁊ ꝑ admi
xtionē igneaꝝ partiū ⁊ aerearū ſit in aliq̄b⁹
ſuis ꝑtib⁹ rara ⁊ poroſa cauernoſa ⁊ ſpōgio
ſa. Cui⁹ ↄcauitate vapoꝛ ventoſus ſubin
trans terre ꝑtes cōmouet ⁊ agitat ⁊ generat
terremotū. ſicut dicit Ariſto. libꝛo metheoꝝ.
Vent⁹ inquit frigid⁹ in vētre terre agitat⁹.
facit iſtā agitationē que eſt terremotus. ⁊ ſe
quitur ibidē ſicut fit ſonit⁹ ex cōfricatōe coꝛ
poꝝ ſe allidentiū in aere ita fit motus ex di
uerſitate agitatōis venti occultati in terra.
⁊ eſt ſignū ſup hoc. quia nō acq̄eſcit donec
ſcindat̄ terra et exit ventus audita voce ⁊c̄.
Jtem ibidē dicit Ariſto. in locis in quibus
fit cōcurſus maris vehemēs ⁊ agitatio vn
daꝝ eius in locis multaꝝ cauernaꝝ fit ve
hemens terremot⁹. ſicut accidit tp̄e Hercu
lis in quibuſdā inſulis in quib⁹ incepit ele
uari terra ad ſimilitudinē collis deinde ſciſ
ſus eſt locus ille et exiuit vent⁹ foꝛtis qui de
ſtruxit ciuitatē cui⁹ impꝛeſſio manifeſta eſt

vſq₃ nūc ⁊c. Itē idem ibidē. terremotū cōſequitur vel cōcomitat̃ tenebroſitas tegēs ſolem abſq₃ nube vſq₃ ad cōſumptionē terremotuſ ꝑpter vaporē groſſum. ⁊ antecedit terremotū ſignū ſignās eius eſſe qđ videtur ī celo nubes longa ſicut linea recta ante occaſum ſolis. Et ſequit̃ ibidē. Et accidit qñ ꝙ terremot⁹ ꝑpter eclypſim ꝑ lunā. quia tūc calor ſolis non ꝑuenit ad aerē vt ſubtiliet et ꝯſumat vaporē qui eſt cauſa terremot⁹ Itē in libro vegetabiliū Ariſto. terremot⁹ in locis arenoſis non fit. ſed in locis interius cauernoſis ⁊ exterius in ſuꝑficie duris. ſicut ſunt loca montiū. quia ſi locus in ſuꝑficie fuerit rarus exalat vapor paulatim ⁊ nō fit tāta aggregatio vaporis vt poſſit mouere terrā. ſed cū locus interi⁹ eſt cōcauus ⁊ ſpōgioſus ⁊ exteri⁹ ſolidus atq₃ dur⁹ aggregatis partib⁹ vaporis fit agitatio fortis. ita ꝙ aliquādo ſcindit terrā. In locis ergo omninō poroſis nō accidit de facili mot⁹ terre ꝑpter vaporis continuā euentationē nec ī locis valde duris ⁊ cōpactis propter ꝑtiū cōpreſſionē ꝑpter quā illas vapor plurimū nō ſubintrat. ſed accidit in locis interi⁹ cauernoſis. ſed duris exteri⁹ et cōpactis. Ducuſ ꝙ Ariſtoteles Itē terra cū ſit elementū ſm ſubſtantiā ſimilis eſt in toto ⁊ in partib⁹. ſed tamen ſm qualitatē nō eſt in ſuis partibus vniformis. imo ꝑpter aliarū qualitatu₃ elementariū admixtionē cōplexionē ⁊ naturā mutat. ⁊ ideo vniformē non habet diſpoſitionem. nūc colorē variat nunc ſaporē. Iſta diuerſitas multis accidit de cauſis ⁊ ī multis modis. quādoq₃ ex ſua eleuatione et depreſſione. Nā eleuata eſt frigidior. depreſſior vero ⁊ decliuior eſſe calidior cōſueuit qđ vt dicit Macrobi⁹. accidit ꝑpter radiorꝫ ſolis fortiorē impꝛeſſionē tā in locis depꝛeſſis. ꝙ̄ in altis. Aer em̄ groſſior eſt in vallib⁹ ꝙ̄ in montanis. ⁊ ideo maior fit ibi aggregatō radiorꝫ ⁊ etiā cōculcatio ꝑpter reuerberationē ad aerē groſſum. In locis vero mōtuoſis ⁊ altis. q₂ aerē habēt rariorē diſpergūt̃ radij. ⁊ nō ita coartant̃. ⁊ iō minor ibide₃ generat̃ calor Itē ex directa vel indirecta ſolis oppoſitione q₂ illa terra fertilior eſt que ſm ſitu₃ diſpoſita eſt magꝭ ad ſuſceptionē ꝯcurrētium radiorꝫ ſolariū. que ꝟo magꝭ elongat̃ a radijs min⁹ apta frugib⁹ ⁊ fructib⁹ reꝑitur. Itē ex ventorꝫ diuerſificatōe. nā terrā quā cōtinue ꝑflat vētus orietalis tēꝑerate calida eſt ⁊ inter humiditatē ⁊ ſiccitatē qſi media. vt dicit Cōſtan. ⁊ ideo eſt fecūda floribus ⁊ fructib⁹ ⁊ magis cōgrua hoīm habitationi. Occidētalis aūt vētus magis attinet frigiditati ⁊ humiditati. ⁊ min⁹ effic̃ terram tēperatā. ⁊ iō occidētalis terra min⁹ eſt fecūda. Uent⁹ aūt ſeptētrionalis terra₃ deſiccat ⁊ infrigidat. tñ rōe puri aerꝭ ipā₃ ſubtiliat ⁊ depurat. vñ in terra aquilonari homines ſunt ꝓcere ſtature ⁊ elegantis forme frigiditate em̄ exteriorꝭ aerꝭ claudunt̃ pori ⁊ calor natural' retinet̃ intrinſec⁹. ex cui⁹ virtute ⁊ ſtatura ampliãt ⁊ figura corpis decorat̃. Uent⁹ aūt auſtral' q₂ calid⁹ eſt ⁊ hūid⁹. terrā quā cōtinue ꝑflat turbat calefacit inſpiſſat ⁊ ingroſſat. ⁊ iō hoīes auſtral' regionis ſunt ſtature ꝯtrarie ⁊ figure illis q̄ habitāt in aq̄lone. et iō hoīes taliū regionū non ſunt ita aīoſi et iracūdi et clamoroſi ſic alij. vt dic̃ Cōſtan. Itē variat̃ qualitas terre ſiue ꝓprietas ex elōgatiōe a mari ſiue approꝑiquatiōe. na₃ terra vicina mari meridionali calidior eſt ⁊ humidior terra q̄ eſt vicina aq̄lonari. Nā vapor calid⁹ ⁊ hūid⁹ a mari reſolut⁹ calefac̃ terrā q̄ eſt ſibi ꝓpinq̄. mare ꝟo ſeptētrionale e cōuerſo. et ideo mare pōticū dulci⁹ eſt ꝙ̄ cetera maria ſiue min⁹ ſalſu₃. q₂ pl⁹ ī illo vincit frig⁹. Et iō vapor frigid⁹ ab eo reſolut⁹ terrā infrigidat ꝓpinquā ⁊c. Itē variat̃ ex hoīm exercitio et opatōe. q̄nto ꝟo pl⁹ fodit̃ ⁊ euertit̃. tāto ei⁹ ꝟt⁹ inſita cū ſingulis ꝑtib⁹ ampli⁹ ꝑmiſcet̃. et ſi aptior reddit̃. vt ex ipa fruct⁹ multiplex generet̃. qñ vero diu ocioſa dimittit̃ et q̄eta. ad ꝓductionem fructuū reddit̃ min⁹ apta. Itē bona terra ſi rore fuerit ꝑfuſa aut cōpluta mollificat̃ impinguat̃ ⁊ meliorat̃. ſi ꝟo arenoſa fuerit aut nimis lapidoſa peior efficit̃ q₂ āpli⁹ idurat̃

De monte.
Capitulum. II.

Mons eſt tumor terre in altū ſe erigēſ ſolo pede reliquā terrā tangēs. vel dicūt̃ mōtes eo ꝙ ſint ſuꝑ aliā terram eminētes. vt dic̃ Iſid. Dic̃ etiā Ariſto. in li. de ꝓprietatib⁹ elemētorꝫ. Quidā dixerūt. ꝙ terra in ꝑncipio ſue cōpoſitiōis fuit rotūda ⁊ plana ī q̄ nō fuerūt mōtes neq₃ valles q₂ erat ſperica ī figura. ſic corpa ſuꝑiora. vnđ mōtiū ⁊ valliū cā nō ē niſi ꝯmotio aq̄rꝫ q̄ cauauerūt loca rara ⁊ fci ſūt mōtes ꝑtes duriores. q̄ ñ poterāt ꝯcauari. loca ꝟo ꝯcauata fcā ſūt loca mariū ⁊ fluuiorꝫ Itē ec. Dr ī li. meth

Mōtes inqͥt fiūt qñq; ex vehementi motu
terre vñ eleuat̄ terra. et fit mōs ſic̄ ex aq̄du/
ctu accidit ꝯcauatio ꝓfunda ⁊ fit vall'. Itē
ibidē. Mariſ q̄z acceſſus ⁊ receſſus q̄dā lo/
ca cauat. q̄dā extollit ⁊ fiūt mōtes. Et qñq;
mare totā terrā cooperuit deinde mollia q̄
dā etiā abraſit ⁊ dura reliq̄t. ⁊ in q̄buſdā lo
cis ꝯgeſſit. mollia etiā q̄dā ꝯgeſtata cū ab/
ſcinderet deſiccata ſunt ⁊ ī mōtes ꝯuerſa ⁊c̄
Mōtes itaq; ſunt duri ſolidi ⁊ compacti. a
terra ꝟſus celū erecti. ⁊ tñ terre radicit⁹ ſūt
ꝯiūcti. qñq; tñ ſunt interi⁹ ſpōgioſi. cōcaui.
cauernoſi. ⁊ iō ad ſe rōe vacuitatiſ aq̄s attra
hūt atq; ſugūt. q̄s poſtq̄ fuerint eoꝝ ꝯcaui
tates replete ꝑ capita fontiū emittūt. ⁊ ſunt
cauſa ſempiterni flux⁹ ⁊ origo ⁊ ꝓncipiū flu
uioꝝ vt dic̄ Ariſto. Ex q̄ patet ꝙ mōtes ca/
uernoſi ſunt aquaꝝ ⁊ humoꝝ attractiui. et
attractoꝝ ꝯtinue emiſſiui. Itē mōtes ſūt me
talloꝝ nobiliū ꝯtētiui. A ꝓfundis em̄ mon
tiū venis metalla nobilia extrahunt̄. Item
mōtes ſunt fructuū ⁊ aromatū ꝓductiui. ꝓ
pter puritatē em̄ aeriſ in ſummitatib⁹ mōtiū
dominantis puriores fruct⁹ ⁊ dulciores in
mōtib⁹ naſcunt̄ q̄ ī vallib⁹ licet pauciores.
Itē mōtes ſunt citi⁹ q̄ valles radioꝝ ſola/
riū ſuſceptiui. ⁊ ſuſcepte illuminatōis diuti
us retētiui. Itē mōtes ſunt vapoꝝ ⁊ exalati
onū generatiui. ex q̄ꝝ aggregatōe nubes in
aere generant̄. In altiſſimis tñ mōtib⁹ vt ī
olimpo raro generāt̄ pluuie. vt dic̄ Ariſto.
qđ eſt ꝓpter aeriſ ſubtilitatē ⁊ vapoꝝ pauci/
tatē. Primo em̄ vapor reſoluit̄ ⁊ ꝯſumitur.
añq; ad acumē montiū attingere videatur.
Itē mōtes ventis ⁊ turbinib⁹ ſunt expoſiti
pl⁹ q̄ valles. ⁊ iō rōe frigiditatiſ in mōtibus
dñantis ſunt niuiū ꝯſeruatiui. Uētis nāq;
frigidis in mōtib⁹ ꝯgelant̄ ⁊ ꝯſtringunt̄. et
iō in mōtib⁹ diuti⁹ q̄ in vallib⁹ cōmorātur.
vt patet ī caucaſo et ī libano ⁊ ī alijs ꝯſilib⁹
mōtib⁹. q̄ ſꝑ ſm̄ Iſido. denſiſſimis niuibuſ
cādidant̄. Itē mōtes ſepi⁹ patiunt̄ ict⁹ ful/
minis ⁊ fulguris q̄ valles. vt dic̄ Iſid. Uñ
⁊ pirenei mōtes a crebris fulminū ictibus
nūcupant̄. Pir em̄ grece ignis dr̄ latine. ſi/
militer ⁊ ceraunei mōtes a crebris fulmib⁹
ſunt dicti grece ceraunos fulmē dr̄. vt dic̄
ibidē Iſid. Itē mōtes q̄ ſm̄ ſitū alti ſunt ⁊
ſublimes maxime ꝯgruūt ſpeculatōi. vñ et
q̄ aduentū hoſtiū ꝓuidere ⁊ ꝑcauere cupi/
unt cacumīa montiū aſcēdūt ⁊ eminētia pe
ricula a remotis ꝑdicere ꝯſueuerūt. Item
mōtes q̄ quo ad naturā ⁊ cōpoſitionē ꝑtiū
ſolidi ſunt ⁊ fortes iō potiſſime ſunt apti ca
ſtroꝝ edificatōi vñ māſiones ī mōtib⁹ ſolēt
eſſe fortes et ceteriſ tutiores. maxime qñ ꝓpt̄
interiorē duriciē nō pñt ſuffodi. ⁊ ꝓpter ſit⁹
altitudinē adiri nō poſſunt facilit̄ ſeu aſcen
di. Itē mōtes q̄ in herbis ⁊ paſcuis fecūdi
ſunt et vberes. iō ꝯueniūt paſture ouium ⁊
animaliū refectōi. Mōtuoſa em̄ paſcua et
gramina in mōtib⁹ creſcētia ſunt ſalubria ⁊
nutriture aīaliū vtiliora q̄ illa q̄ creſcūt
vallib⁹ q̄uis ſint generalit̄ pinguiora. Hu/
mor em̄ nutrimētalis q̄ nutriunt̄ herbe ⁊ gr̄a
mina in montanis. ſubtilior eſt et purior q̄
campeſtris. Et iō calor celeſtiſ facili⁹ illam
humiditatē digerit. ⁊ in ſubam graminuz ⁊
fructuū īmutat ꝑfecti⁹ et ꝯuertit. tū ꝓpt̄ hu
moris ipi⁹ ſubtilitatē. tū etiā ꝓpter exiſtentē
ibidē aeriſ puritatē. Itē in mōtib⁹ abūdant
altiores arbores q̄ ī vallib⁹ ⁊ frutices den/
ſiores. Iō mōtes ꝯgruūt aīaliū agreſtium
habitatōi et auiū ſilueſtriū nidificatiōi ꝓpt̄
qđ ⁊ fere qñ ꝑſequūt̄ a venatorib⁹ ī valle re
fugiūt ad mōtes ⁊ ibi fiūt tute.

De ararath Caplm̄. III

Ararath mons eſt armenie altiſſim⁹
in quo arca poſt diluuiū requieuit.
vt dic̄ Iſid. et vſq; hodie lignorum
arche veſtigia ī eiuſdē montis ꝟtice adhuc
apparēt. vocat̄ aūt idē mons diuerſis noīb⁹
De hoc em̄ mōte dic̄ Ioſeph⁹ ſic. Loc⁹ inq̄t
vbi eſt archa noe armeni egreſſoriū vocant
Illic eī arche ſolute reliq̄as vſq; nūc ꝓuin
ciales adhuc oñdūt. Hui⁹ em̄ arche vt dic̄
idē Ioſeph⁹ ibidē meminit beroſus calde⁹
narrās ſic. Dicit̄ autē ⁊ nauis q̄ in armenia
venit circa montē cardieñ. adhuc aliq̄ parſ
eſſe ⁊ q̄ddā inde bitumen cadere q̄ maxime
vtunt̄ hoīes ad expiatiōz. De hoc etiaz ſcri/
bunt ⁊ Ioſeph⁹ Egiſipp⁹ ⁊ Manaſſes Da
maſce. i. xcvj. hiſtoriaꝝ li. ſic. Eſt mōs excel
ſus ī armenia q̄ baris appellat̄ in q̄ multos
ꝯfugiētes ſm̄o eſt diluuij tp̄e liberatos. Et
quendā ſimul in archa deuectū in mōtiſ ve
niſſe ſummitatē lignorūq; reliquias ibi mł
to tp̄e eſſe reſeruatas. Armenie etiā mōtes
dicunt̄ acroceraunei. ꝓpter multitudinem ⁊
fulminū crebrā ꝑcuſſionē. grece em̄ cerau/
nos fulmen dicit̄ latine. vt dic̄ Iſidor⁹. Hi
montes inter armeniā ⁊ hiberiā incipiūt a
portis caſpijs vſq; ad fontē vnde fluuius ti
gris orit̄. vt dic̄ Iſid.

De bethel Capitulũ. IIII.

Montes bethel ſunt in Judea vicini hieruſalẽ vbi dom⁹ dñi fuit ſub ſalomone edificata. Sunt aũt mõtes bethel nemoroſi. arborib⁹ ꝯſiti. fertiles ⁊ fecundi graminib⁹ ⁊ herbis aromaticꝭ pleni. ⁊ iõ cerui capree ⁊ hinnuli frequẽtare illoꝝ montiũ cacumina ſunt aſſueti

De caucaſo Capitulũ. V.

Caucaſus eſt mons oriẽtalis ab ĩdia vſqꝫ ad thauꝝ porrect⁹ ꝑ gentiũ iuxta illos mõtes habitantiũ varietate diuerſis nomĩb⁹ nuncupat⁹. vt dic̃ Jſid. Ubi aũt ad oriente ĩ excelſiorẽ ſurgit ſublimitatẽ ꝓpter niuiũ candorẽ caucaſus nominat̃. Nã lingua oriẽtali caucaſus. id eſt. candor dr̃. Inde ⁊ eos q̃ huic mõti ſunt vicini croachaſym vocauerũt. achaſym eniꝫ apud eos cãdor vl̃ nix appellat̃. vt dic̃ idẽ

De hebal Caplm̃. VI.

Mons hebal eſt mõs trãs iordanẽ in quo ſteterũt ſex trib⁹ poſt iordanis tranſitũ ad maledicẽdũ illis q̃ ꝑcepta decalogi nõ ſeruarẽt. vt ꝑꝫ Deut. xxvi. Et eſt mons vt dr̃ cauernoſus ⁊ voraginoſus patiẽs ſepi⁹ terremotũ cui cõcordat interꝑtatio ei⁹. Nã vetus vorago interpretat̃ Fuit itaqꝫ mons maledictõis ⁊ imꝑcatõis in quo mala trãſgreſſorib⁹ imꝑcabant̃. Reputabat̃ etiã mons vilitatis ⁊ abiectõis. vñ ⁊ ſex trib⁹ ignobiliores. ſ. ancillaꝝ filij ſuper montẽ hebal fuerũt ad maledicendũ populo deputati. Deut. xxvi.

De hermon Ca. VII.

Hermon eſt mons modic⁹ ſuper iordanẽ ſit⁹. qui in herbis ⁊ paſcuis eſt fecũdus Nã circa radices eius ſiue circa pedẽ fluẽtis iordanis irrigatõe imbuitur. circa verticẽ vero eius ſeu cacumẽ copioſo rore ꝑfundit̃. ⁊ ideo virore ex roris et aque influẽtia decorat̃ ⁊ inſignit̃. ꝓpter qđ ⁊ ibi nutriebant̃ pecora. que in tẽplo debuerunt imolari dño ⁊ offerri. ⁊ quia animalia ex roris influẽtia ⁊ herbis eiuſdẽ montꝭ impinguata. in mõte ſyon. id eſt. in atrio tẽpli offerebant̃. Ideo dicit̃ ſm̃ hebreos ꝑ ꝓphetam. ꝙ ros hermon deſcẽdit in montẽ ſyon quod ad litterã fieri nõ potuit. qꝛ mons ſyon mõte hermon altior extitit. Inſuꝑ et ab eo valde remot⁹ fuit. ꝑ tanto igit̃ ros montis hermon dicit̃ deſcẽdiſſe in ſyon. qꝛ pinguedines ⁊ adipes animaliũ que in illo mõte paſcebãtur ad paſtũ ignis altaris in hieruſalem in ſacrificio offerebant̃. ꝓpter qđ et hermon lumẽ exaltatũ interpretat̃. ſicut dicit gloſa ſuper pſal. quia lumen in altari augebatur quãdo ignis ſacrificij tali pabulo fouebatur

De hebron Capituum. VIII.

Mons hebron mons eſt in iudea in q̃ eſt ſita ciuitas famoſiſſima ab eiuſdem mõtis nomĩe hebron dicta. vt dicit Raban⁹. Cui⁹ vallis dicit̃ vall̃ mambre. que ab antiquo tp̃e ab amicis aner ⁊ eſchol eſt poſſeſſa. vt patet in Geñ. Hic mõs locus eſt ſolẽnis ratiõe ſanctoꝝ patriarcharum. quoꝝ corpa ibidẽ quaſi a mũdi principio requieſcũt. vt dicit̃ Geñ. ibi Adã maximus ⁊c̃. Itẽ illũ montẽ potentiſſimi viri iure hereditario poſſederũt. vt patet Joſue xv. vbi dicitur. Deleuit ex eo Caleph filios enach ſyſai ⁊ achinaan ⁊ ptholomai ⁊c̃. In hoc mõte tanq̃ in loco tutiori domin⁹ principiũ regni Dauid inſtituit ⁊ ei vt illac aſcẽderet poſt mortẽ Saul diuinit⁹ ĩpetrauit. vbi ſeptẽ annoruꝫ ſpacio regnans tandẽ ad totius regni iſraelitici faſtigiũ aſſumpt⁹ fuit. Jſte mons ab antiquis cariatharbe fuit primit⁹ nũcupatus. id eſt. ciuitas quattuor quia nominatiſſimoꝝ viroꝝ quattuor corpora ibi requieſcũt. vt dic̃ Hiero. ſ. Adam et Abraã Jſaac ⁊ Jacob ⁊c̃.

De montibus ethyopie Capitulũ. IX.

Montes ethyopie dicunt̃ eſſe ſeptem inter quos ꝑcipu⁹ mons athlas eſt Ethyopia eñ vt dicit Jſido. li. xiiij ca. iiij. circa occiduũ montuoſa eſt ⁊ arenoſa in medio. ad orientalẽ autẽ plagã deſerta cui⁹ ſitus ab occiduo athlãtis montis vſqꝫ in egipti fines porrigit̃ a meridie occeano a ſeptẽtrione nilo flumĩe claudit̃. Hui⁹ regionis mõtana ſicut ⁊ plana pl̃imas hñt gẽtes vultu ⁊ mõſtruoſa ſpecie horribiles. ferarũ qꝫ ⁊ ſerpentũ referta ſunt multitudĩe. Illic rinocerota beſtia. ſ. vnicornis. illic cameli ⁊ pardi. illic baſiliſci ⁊ dracones ĩgentiſſimi. ex q̃ꝝ cerebro gẽme extrahũt̃. Jacinct⁹ qꝫ ⁊ criſopraſſus ibi ĩueniũt̃ ⁊ cinamomũ recolligit̃. Illic gignũt̃ ſeue fere vt dracões ſtrutiones ⁊ ſymie ⁊ etiã elephantes. Huculqꝫ Jſi. dic̃ etiã ibidẽ ꝙ int̃ cyrenẽ ⁊ ethyopiã ẽ fons q̃ friget calore diei. et calet frigore noctis ꝯ naturã aquaꝝ ⁊ fontiũ alioꝝ

De ethna
Capitulū.X.

[E]thna eſt mōs ī ſicilia inſula ex quo erumpit ignis cū ſulphure quemadmodū in gehēna.vt dic̄ Iſid.li.xiiij cā.vj. Hic mons ab illa pte qua flat eur⁹ vł affricus habet ſpeluncas plenas ſulphuris vſq; ad mare deductas.que ſpelūce in ſe recipiētes fluct⁹ ventū creāt qui agitat⁹ ex ſulphure ignē gignit.vñ et incendiū fumoſuȝ ad terrā ab hoc mōte erumpe ꝯſueuit. ſicut ibidē dicit Iſidor⁹. In hoc etiā mōte ſepe dicunt̄ apparere quedā figure ⁊ audiunt̄ ſepe ab incolis terre circa montē ethne gemitus ⁊ voces querulofe.vnde a pleriſq; creditur ꝙ ibi ſint loca penalia ī quib; aīe alique puniunt̄.qđ tamē nō aſſero.ſed beatus Gregori⁹ in dyalogo ſuo videt̄ de hoc facere mentionem

De monte eſau Capl'm.XI.

[M]Ons eſau idē eſt qđ mons ſeyr.In hoc mōte eſt ciuitas idumea ab eodem dicta.i.ab eſau filio Iſaac qui ciuitatē illā primit⁹ dicit̄ cōſtituiſſe.vt dicit Hiero.ſup Abdiā.nā eſau ſeyr ⁊ edom appellat⁹ eſt.de hoc dicit gloſa ſuper Deut̄.ij. Seyr inqt eſt mons in terra edom in q̄ habitauit eſau in regione gabalena vbi primo habitabat horre⁹ quē interfecit chodalaomor.Gē̄n.xiiij.⁊ hic mons dic̄⁹ eſt ab eſau piloſo ⁊ hiſpido ſeyr.i.⁊ piloſi nomen accepit.iſtū montē habitauerūt pmo horrei homines ſtature gigātee enormitate corporis horribiles.vt dicit glo.ſup Deut̄.ij.qb; expulſis atq; deletis habitauerūt ibi filij eſau vt dr̄ Deut̄.ij.Mōtes itaq; terre edom altiſſimi ſunt.ita ꝙ aliqb; ptib; nubes tāgere videant̄.Sunt aūt mōtes illi cauernoſi et cōcaui ⁊ ſpelūcis pleni.vt dicit glo.ſup abdiam.in quib; habitāt hoīes in eſtate.quia ibi minor eſt eſtus ſolis

De monte effraym
Capl'm.XII.

[M]Ons effraym ſpecialiter dicebatur mons ī tribu effraym in q̄ Ioſue filius Nun recepit poſſeſſionē. vt pꝫ Ioſue.xix.in q̄ edificauit ciuitatē habitauit q; in ea.inter alios ꝓo regionis illi⁹ mōtes. vt dic̄ Adamācius.erat mons iſte herbis ⁊ arborib; inſignior ⁊ fructib; fecundior ſitu ſublimior.aſpectu pulcrior.aere ſalubrior. riuulis fontiū montē irrigantiū fertilior.et ideo erat loc⁹ cōgru⁹ vt in eo Ieſus qui dictus eſt ioſue habitaret.vt dic̄ idē adamā.ī eodē monte a ſeptētrionali pte mōtis ioſue eſt ſepult⁹.vt dic̄ Ioſue.xxiiij. Erat etiam mons iſte vicin⁹ ſychem.que erat ciuitas refugij cū ſuburbanis ſuis in monte effraym vt patet Ioſue.xx.vbi ſepulta ſunt oſſa Ioſeph.vt dicit̄ Ioſue.vlt̄. In eodē etiā monte repoſuit Ioſue cultros ſeu macheras petrinas quib; filios iſrael in heremo circumcidit.vt dicit Adamā.ſup Ioſue.c.xx. Preterea in monte effraym habitauit Delbora ꝓphetiſſa ⁊ ſedebat ſup palma que erat iter bethel ⁊ rama.vt patet Iuđ.iiij.c. Multoſ eñ montes particulares ſiue colles habuit mons effraym.id eſt.trib; effraym.quia tota illi⁹ ſors plurimū fuit mōtuoſa ⁊ in locis plurib; nemoroſa.vt patet Ioſue.xvij. Itē in eodē monte interfecti ſunt pncipes Madian.Oreb ⁊ Zeb.quoꝝ capita ad gedeon tran iordanis fluuiū ſunt allata.vt pꝫ Iuđ. vij. In ramatha etiā montis effraym natuſ fuit Samuel ꝓpheta.j.Regū.j ⁊ ibidē conuerſatus.quia ab eo in eodē loco Saul in regē primit⁹ eſt inunct⁹.vt patet.j.Regum.x In eodē etiā monte Samuel mortu⁹ eſt ⁊ ſepultus.j.Regū.xxv.

De monte phaſga.
Capitulum..XIII.

[P]Haſga mons eſt maxim⁹ cōtinens in ſe multos pticulares mōtes. Nā in hoc mōte ſunt abarim ⁊ nebo.q; ſunt colles ſup quos aſcendit Moyſes vt videret terminos terre ꝓmiſſionis anteq; morereṫ.⁊ in valle eiuſdē montis in campeſtribus moab tumulo tradereṫ.vt patꝫ Numeri.xxvij.et Deut̄.vltimo. Hic mons fuit in finib; moabitarū ⁊ amonitarū diuidens terrā eoꝝ a terra amorreoꝝ quā poſtea poſſederunt Ruben ⁊ Gad ⁊ dimidia trib; manaſſe.vt patet Deut̄.iij. Radices vero iſtiuſ montis tangūt mare rubrū.quod eſt mare ſalſiſſimū.ſicut dicit̄ Deut̄.iij.tam in textu q; in gloſa. Unde iſti montes diuidebāt terram quā inhabitabāt moabite ⁊ amonites a terra quam ī poſſeſſionē receperant iſraelite. Unde vſq; ad verticē eius montis peruenit Moyſes et ex illo loco totam terram promiſſionis fuit cōtemplat⁹.ibiq; mortuus eſt.et in valle eiuſdem montis vbi fuerunt campeſtria Moab ſepultus eſt.⁊ vſq; bodie occultatus ſuper iſtum montem

phaſga aſcẽdit balaã ariol⁹ cũ balac rege moabitaꝝ vt malediceret ṗplo iſraelitico cuius maledictõꝫ dñs ꝯuertit in bñdictionē vt dr̃ Nũe. xxiij. Ex q̃ patet ꝙ mons ille fuit mons diuiſiõis q2 termĩos maloꝝ a bonorũ terminis diuidebat. Jtẽ mons bñdictionis. q2 inde dñs ꝑ Balaã ꝓphetã bñdictiõꝫ populo iſraelitico ꝯferebat. Jtẽ mons fuit ſpeculatõis ⁊ ꝯtẽplatõis. q2 inde Moyſes terre ꝓmiſſiõis termĩos ꝓuidebat. De hoc monte dic̃ Hiero. in li. de noĩb⁹ locoꝝ. Abarim inq̃t eſt mons in q̃ mortu⁹ ẽ Moyſes in terra moab ꝯ hiericho ĩ ſupcilio montis phaſga a q̃ tota regio ĩ circuitu dr̃ phaſga. ⁊ oſtẽdit̃ aſcẽdentib⁹ de lydia de meſelon. ⁊ idem eſt qđ nebo ⁊c.

De monte goſor Ca. XIIII.

Goſor eſt mons ſiue collis moabitarũ. ⁊ eſt ps mõtis phaſga ſup quem balac duxit balaã vt malediceret iſrael. Nũe. xxiij. ita dic̃ Hiero. in li. ſupdicto

De monte galaad Capitulũ. XV.

Galaad vt dic̃ Hierony. mons eſt ad quẽ iacob venit ſeptimo die de Canaã qñ fugiebat Laban. Eſt aũt vt dic̃ idẽ ad tergũ fenicis ⁊ arabie collib⁹ libani copulat⁹. ⁊ extẽdit̃ vſq3 vltra iordanē in terra q̃ q̃ndã fuit ſeon regis amorreoꝝ. poſtea ṽo cecidit in ſortẽ ruben ⁊ gad et dimidie trib⁹ manaſſe in q̃ mõte eſt ciuitas edificata ⁊ ꝯſili noĩe appellata a galaad filio machir filij manaſſe. Hic mons int̃ alios ẽ nobilis. q2 mõs eſt paſture ⁊ refectõis Eſt em̃ fertiliſſim⁹ ĩ frugib⁹ ⁊ ĩ paſcuis ⁊ in fontib⁹. Jtẽ mons ẽ medele ⁊ curatõiſ. nã in galaad ĩuenit̃ reſina q̃ curãt̃ vulnera ⁊ diuerſi morbi ſanãt̃. vt dr̃ Hiere. viij. Nũqd reſina eſt ĩ galaad ⁊c. Jtẽ mons ẽ federiſ ⁊ recõciliationis. q2 ĩ mõte galaad ꝯfederat⁹ eſt iacob cũ laban ⁊ ei totalit̃ recõciliat⁹. vt patet Gen. xxxj. Jtẽ mõs eſt teſtificatõis. vt ptʒ ibidem Dr̃ em̃ appellatũ ẽ nomẽ ei⁹ galaad. i. cumulus teſtiſ. Jtẽ mõs eſt lucri ⁊ negociatõnis. nã mõtana galaad negociatores ꝑ ſpẽbus aromaticiſ cõparãdis ſepi⁹ frequẽtabãt. vt patʒ Gen. xxxvij. viderũt negociatores venire đ galaad portãtes aromatica ĩ egyptũ.

De monte garizim. Capl'm. XVI.

Garizim vt dic̃ Hiero. ẽ mons iuxta hiericho cui vicin⁹ ẽ mõs ebal ex aduerſo reſpiciẽs Jn hiſ duob⁹ mtiõb⁹ bñdictões ⁊ maledictões ṗplo ĩtrãti terrã ꝓmiſſiõis ꝓmulgabãt̃ vt ꝑ bñdictões ꝓuocarent̃ ad bonũ legiſ amatores Per maledictiones ṽo terreret̃ decalogi trãſgreſſores Jn garizim ṽo ſex trib⁹ nobiliores cũ ſacerdotibus ꝓclamabãt bñdictões. Et iõ inoleuit ꝯſuetudo vt mons ille haberet̃ in veneratõne a poſteriſ et frequẽtaret̃ cauſa ſacrificij ⁊ oratõis. Uñ inter iudeos ⁊ ſamaritanos fuit ꝯtentio de loco adoratõis ſamaritanis ꝓferentib⁹ montẽ garizim ꝯuenientiorē eſſe ad orandũ q̃3 templũ in hierl'm. iudeis ꝯtrarium aſſerentib⁹. vt patet Joh. iiij. tam ĩ textu q̃3 in gloſa

De monte gelboe Capitulũ. XVII

Gelboe ſunt mõtes. vt dic̃ Hieronymus alienigenaꝝ. vij. miliario a ſitopoli in q̃b⁹ eſt vic⁹ grãdis q̃ gelboes nuncupat̃ in mõtib⁹. iſtiſ perijt Saul cũ ionatha filio ſuo ⁊ corruit corã philiſteis iſrael. vt ptʒ. j. Re. vlt. Cõtra q̃s indignat⁹ dauid ꝓpt̃ ruinã populi ipis maledixit ⁊ maledicẽdo eos ĩ ſiccitatẽ ⁊ ſterilitatẽ ꝯmutauit vt dicit glo. ſup. ij. li. Regũ. c. j. Montes inquit gelboe vberes fuerũt añ maledictionẽ quos hacten⁹ maledictiõi ſubiacere ferunt nec vnq̃3 ibi pluere teſtant̃

De monte golgata Capitulũ. XVIII.

Golgata vt dicit Hieronym⁹ ẽ mõs caluarie in quo ſaluator noſter fuit ꝓ ſalute hominũ crucifixus. et vſq3 hodie oſtendit̃ in Helya ad ſeptẽtrionalem plagã mõtis ſyon. Dicit̃ aũt locus caluarie ſm̃ Jſidoꝝ. q2 ibi capita hoĩm damnatorũ decaluarent̃

De gaas Capitulum. XIX.

Gaas eſt collis in monte effraym in paſſione Joſue filij Nun. vbi mortuus fuit Joſue ⁊ ſepultus ĩ ſeptentrionali parte eiuſdẽ montis. vt patet in libro Joſue capitulo vltimo. Cui⁹ ſepulcrũ oſtendit̃ in monte ꝓdicto vſq3 ad pñtem diem. vt dicit Hieronym⁹ in ꝓdicto libro de nominib⁹.

De monte hephron Capitulum. XX.

Mons hephron eſt monticulus ĩ tribu Juda contra ſeptentrionem in xx. ab Helya miliario. vbi eſt villa pergrandis que effrata nuncupatur. vt dic̃ Hieronymus

De montibus israel
Capitulum..XXI.

MOntes israel dicūtur mōtes generalr totius terre pmissiōis siue fuerit vltra iordanē siue citra. sepe tñ sumunt p terra decē tribuū q̄ fuit mōtuosa p̄cipue in tribu Dan ⁊ effraym. Nā ⁊ decē trib⁹ nomē israel sibi vēdicauerūt sub hieroboam q̄ fuit de effraim. ⁊ regnauit pmo in samaria super decē trib⁹. vt dic̄ Hiero. et patet in historia li.iij. Re.xij. Hi mōtes multū erant pascuales vberes fructuosi ⁊ frugiferi oliuis ⁊ alijs arborib⁹ fructifer̄ cōsiti. erāt etiā medicinales herbis ⁊ spēb⁹ aromaticis pleni. vt dic̄ Isi.li.xiiij.c.iij. Samaria regio ē palestine ab oppido quondā nomē accepit. qđ quondā erat ciuitas regal' in israel. q̄ nunc ab Augusto sebastia nuncupat. Hec regio iudee vicina est ⁊ illi silis i natura. Nā variarum opū diues ē frugib⁹ fertilis aq̄s illustris opima balsamis. Vñ fm grām elemētoꝝ iudei hāc terrā melle ⁊ lacte fluentē iudicabāt. Nā in ei⁹ mōtib⁹ ppt pascuaꝝ abundantiā innumerabiliū ouiū ⁊ pecoꝝ greges ⁊ armēta pascebant. Apes etiā inumerabiles in eisdē mellificātes. herbaꝝ ⁊ floꝝ suauitate dulciflua nutriebāt. fruct⁹ ⁊ fruges pter aeris tēperiē ⁊ ror̄ abundantiā citissime ad maturitatē in illis mōtib⁹ ducebant. auꝝ ⁊ argētū ⁊ cetera metalloꝝ genera in illis mōtib⁹ fodiebāt. Deut.viij. Fōtes ⁊ flumina d̄ venis mōtiū supi⁹ pgrediebāt. loca munitissima i illis mōtib⁹ edificabātur. fere siluestres sic̄ tigrides ⁊ leones i illis nemorosis montib⁹ cōuersabant

De montibus iperboreis
Capitulū.XXII.

IPerborei mōtes dicūt montes scithie. eo q vltra eos flat boreas. vt dicit Isi.li.xiiij. Sūt aūt fm Isidoꝝ eundē ca.iij. terre sithie locupletes inhabitabiles tñ pl'es. Nā dū in plerisq locis auro ⁊ gēmis mōtis sithie affluāt. grifonū immanitate rar⁹ ibi accessus hoīm est. In illis mōtib⁹ smaragdi optimi sunt ⁊ cristalli purissimi de sithie mōtib⁹ trāsmittūt. Sūt autē silue aspere ibi ⁊ maxime q̄ immanib⁹ feris pardis tigridib⁹ ⁊ pātheris sunt replete Ibi etiā sunt canes tāte magnitudis ⁊ tam immēse feritat̄ vt thauꝝ pimāt ⁊ leones pmant ⁊ occidāt ⁊ maxime in albania ⁊ hircania q̄ sithie sunt regiones q̄ mōtuose sunt ⁊ plurimū nemorose.

De carmelo Ca.XXIII.

CArmel⁹ est mons iudee in q̄ est ciuitas dicta carmela. Et ē duplex carmel⁹. vn⁹ in supiori pte cōtra meridiē in quo nabal legit pauisse greges .j. Re.xxv. alius est camel⁹ in inferiori pte terre respiciēs mare vterq mons fertilis est in pascuis fructib⁹ et herbis

De libano Ca.XXIIII.

MOns libani est mōs phenic̄ altissimus. cui⁹ meminerūt pphe. Dict⁹ ē aūt liban⁹ a thure. vt dic̄ Isi. qđ ibi colligit. cui⁹ ps ad oriente respiciēs liban⁹ appellat. vt dic̄ Isi. Liban⁹ etiā .i. cādidatō vocat. q: ppetuis niuib⁹ sp in hyeme sc3 et estate cādidat. Nullo eñ tpe ita nix totalit eliquescit qn in aliqua sui pte valeat iueniri. Est aūt liban⁹ fluuioꝝ ⁊ fontiū pncipiū ⁊ origo. ex ei⁹ radice. vt dic̄ Hiero. oriuntur duo fontes .s. ior ⁊ dan q̄ simul iuncti iordanem efficiūt Liban⁹ igit est mons redolētie ⁊ summe aromaticitat̄. nā ibi herbe odorifere crescūt. ibi etiā arbores thurifere cōualescūt quaꝝ gūmi collectū olibanū a medicis nūcupat. vt dic̄ Hiero. Itē mōs est sufficiētie ⁊ fecūditat̄ Nā pter ror̄ abūdantiam ⁊ pluuiaꝝ frequētiā herbis abūdat pcipuis pascuis vberrimis ⁊ fructib⁹ optimis ⁊ matur̄. Et iō in mōte libani nutriebātur aīalia q̄ offerebant in tēplo. ⁊ in ipi⁹ pascuis fouebant. Itē mons erat eminētie ⁊ maxie sublimitat̄. qm vt Raban⁹ sup Regū. dicit oēs alios mōtes illi⁹ regionis altitudīs situ liban⁹ excedebat Et iō veniētib⁹ tyꝝ p remota valde mar̄ nauigia se nauigātiū oculis offerebat. ⁊ quos deberēt nauigātes petere port⁹ sua altitudine oñdebat. vt dic̄ idē ibidem. Itē mons erat indeficiētis influētie ⁊ sempiterne hūiditat̄. nā q̄uis siccitatē pferret in sua supficie. nobilissimis tñ abundabat intrinsec⁹ venis aq̄. vt patet i puteis aq̄rū viuentiū q̄ iuxta salomonis sniam i canticis solēt cōtinue cū impetu d̄ libano emanare. vt d̄r Cañ.iiij. q̄si pute⁹ aquaꝝ ⁊c̄. Itē mons cōfidētie ⁊ securitat̄ Nā in libano quiescētes tuti sunt a venenosis ⁊ serpētib⁹. q̄s sua aromaticitate ⁊ vtute fugāt tā herbe q̄ arbores ibidē cōtinue cōcrescētes. Nā cedri ibi crescētes suo odore fugāt oīa venenosa. ⁊ ibi venenosa reptilia viuere nō pmittunt. vt dic̄ Hiero. Itē mons est pulcritudinis ⁊

amenitatis. Nã cedroꝝ ⁊ aliaꝝ virentiũ ar
boꝝ mira ꝑceritas graminũ ⁊ herbaꝝ cõti
nua viriditas auiũ ſilueſtriũ canora ſuaui/
taſ. riuoꝝ ⁊ fontiũ ml'tiplicitas libanũ ame
nũ efficiũt ⁊ iocundũ Itẽ mõs eſt medicie⁊
ſanitatſ. ibi eñ ſpẽs aromatice creſcũt q̃ ſũt
ↄtra morbos inumerabiles remedia ⁊ me
dele. ibi cedri ⁊ palme. ibi cypſſi ⁊ oliue q̃ꝝ
liquores ⁊ reſine ſunt ↄtra diuerſarũ infir/
mitatũ incõmoda. ꝑcipue medicine. Item
mons leticie ⁊ iocũditatſ. nã in collib' liba/
ni creſcit abũdantia vini optimi ⁊ ꝑcipue
leticie ⁊ hilaritatſ maxie iductiui. Itẽ mõs
honorificẽtie ⁊ dignitatſ. nã int' oẽs mõtes
arabie phenicis ⁊ ſyrie mons libani in ſub
limitate. in fecũditate. in amenitate. ⁊ aeris
ſalubritate obtinet ꝑncipatũ. vt dic̃ Hiero.
Joſephus ⁊ Johes

De moria Ca. XXV.

Moria eſt mons i hierl'm in q̃ edifica
tũ eſt tẽplũ ſalomonis. ſic d̾. ij. Pa
ralip. iij. Hũc eñ montẽ emit Da/
uid ab ornan iebuſeo ſexcẽtis ſiclis auri pu
riſſimi. vt i eo edificaret altare dño qñ ꝑ nu
meratõe quã fec̃ dauid ꝑꝑl'us eſt ꝑcuſſus. j.
Paral'. xxj. In h̃ mõte imolauit dño et ora/
uit ⁊ exaudiuit illũ dñs de celo in igne ſup
altare holocauſti. In h̃ mõte obtulit abraã
holocauſtũ ꝑ iſaac quẽ dñs ꝑcepit ibidem
imolari. Geñ. xxij. vbi dic̃ glo. Hiero. ſup il
lud ꝟbũ. vade i terrã viſionis ⁊ offer filium
tuũ ſup vnũ montiũ ⁊c̃. Hũc montẽ hebrei
dicũt eſſe illũ in q̃ poſtea tẽplũ ↄditũ eſt in
area ornan iebuſei i monte moria q̃ idcirco
illuminãs ⁊ lucẽs iterꝑtaꝛ. q̄ ibi eſt dabir.
h̃ eſt oraculũ dei ⁊ lex ⁊ ſpũs q̃ inſpirat ꝓphe
tas ⁊ docet hoĩes ꝟitatẽ. Hucuſq̧ Hiero.
In eodem loco crediꝛ Jacob dormiuiſſe ⁊
aſcẽdentiũ angeloꝝ ꝑ ſcalã vidiſſe viſioneꝫ.
vt patꝫ Geñ. xxviij. vbi dic̃ glo. ſup illd ꝟbũ
Nõ eſt h̃ aliud niſi dom' dei ⁊c̃. Hoc d̾ q̄
ꝓuidit tẽplũ ⁊ dei cultũ ibidẽ futuruꝫ. Fuit
aũt iſte loc' collis a latere montis ſyon vbi
edificata ẽ poſtea turrſ dauid. Uñ patet ex
ꝑdictſ ꝙ mõs moria fuit mõs viſiõis ⁊ reue
latiõis. mõs ſacrificij ⁊ orõis. mõs ꝓphetie
⁊ inſtructõiſ. mõs lumis ⁊ illumiatõis. mõſ
angelice frequẽtatõis. mons diuie appariti
onis. mons miſericordie ⁊ ꝓpiciationis

De nebo Capl'm. XXVI

Nebo mons ẽ in terra moab i vertice
phaſga ↄ hiericho. De h̃ mõte vidit
moyſes terrã ꝓmiſſiõis ⁊ ibidẽ mortuus eſt
poſtq̧ terrã fuerat ↄtẽplat'. vt dic̃ Hiero. ⁊
patet in hiſtorijs Nũe. xxvij.

De hor Capitulũ. XXVII.

Mons hor eſt mõs i extremis finibuſ
terre edom in q̃ mõte mortu' ẽ Aa
ron iubẽte dño i ãno. xl. poſtq̧ egreſ
ſus eſt de egypto cũ eſſꝫ annoꝝ. cxxiij. vt d̾
Nũeri. xxviij. Fuit aũt triceſima mãſio i q̃
remãſerũt filij iſrael poſtq̧ egreſſi ſunt d̾ egi
pto. ſic d̾ in libro Nũeri. c. xx. Cũ mouiſſet
caſtra de cades venerũt i montẽ hor. q̃ eſt i
extremis finib' terre. In h̃ mõte ſuſcepit ele
azar fili' aaron ꝓmo ſacerdotij ꝑncipatũ

De olivecto Capitulũ. XXVIII

Mons oliueti eſt mons i iudea iuxta
hierl'm ſic dict' ꝑꝑt copiã oliuarũ q̃
in mõte illo maxie abundabant. ⁊ iõ
ab Aug. ſup Johem vocaꝛ mõs chriſmatſ
⁊ vnctiõis. mons lumis. mons pinguedis
⁊ refectõis. mons medicamis ⁊ curationis
Et h̃ dic̃ ꝑpter oliuaꝝ ibi creſcẽtiũ abũdan/
tiã quarũ fruct' ẽ vnctuoſus luminoſus et
delicioſus. q̄ vt dic̃ Iſiđ. Oleũ oliue ex ra
dicſ amaritudine ſurgit i pabulũ luminis i
medicamẽ vulnerſ ⁊ i refectiõꝫ eſurietſ. In
hui' mõtis oliuaꝝ radice ſiue pedẽ fluit ri/
uulus q̃ d̾ torrẽs cedron. int' cui' ripam et
montẽ fuit ort' quẽ dñs orõnis ⁊ q̃etis gra
tia ſepi' frequẽtauit ⁊ ſubintrauit. vñ et ibi
capt' fuit ꝓmo in orto q̃ gethſemani dict' ẽ
vt d̾ Joh. xix. ibi eñ ſcꝫ i pede mõtſ fuerat
quondã villula dicta gethſemani cuius or
ti tũc tp̃is adhuc ibi erãt. vt dic̃ Aug. ⁊ illo
rũ locũ ortoꝝ dñſ ex ↄſuetudĩe frequẽtabat
Hic aũt mons fuit ad oriẽtalẽ ꝑtẽ templi. ⁊
iõ mane illumiabaꝛ ſole oriẽte. de veſpe ꝟo
⁊ de nocte illuſtrabaꝛ ex fulgore a luminari
bus tẽpli reſplẽdentſ. Et iõ merito mõs lu
minis dicebaꝛ. tũ q̄ a celo ⁊ a tẽplo lumẽ re
cipiebat. tũ etiã q̄ lucis materiã olei ſui ab
undãtia alijs impẽdebat. vt dic̃ Aug. In h̃
mõte erat q̃dã vicul' noĩe bethphage q̃ ſacer
dotũ erat. in cui' montis latere erat ciuitas
dicta bethania q̃ fuit ciuitas marthe lazari
⁊ marie. vt dic̃ glo. ſup Math. xxj. De hoc
mõte dñs celos aſcẽdit. ⁊ ſup eundẽ montẽ
ad iudiciũ apparebit. vt ꝑtꝫ in Act. j. tã i lr̃a
q̧ in glo. In hoc mõte edificauit ſalomon
delubra ⁊ excelſa. vt patet. ij. Regũ. x. Et iõ
vocat' eſt mons oliue ⁊ ꝓpiciatõis. mons of
fenſionis. iiij. Reg. xxiij. q̄ ſcꝫ in illis idolis

offendit ſalomon deum ſuum

De olympo Capitulū. XXIX

Olympꝰ eſt mons macedonie excel-
ſus nimis ita vt ſub illo nubes ēē di
cant. vt dic Uirgiliꝰ. Nubes exceſ-
ſit olympꝰ. Dicitꝰ eſt aūt olympꝰ q̄ſi ololam
pas. i. q̄ſi celū. Hic mōs macedoniā a tracia
diuidit. Tāte ei ſublimitatꝫ eſt mōs olym-
pi ꝙ oēs excedit aerꝫ turbines ⁊ alias paſſi-
ones. Uñ phi ibi aſcēdētes vt ſitꝰ et curſus
ſtellaꝝ inſpicerēt. ibi viuere nō poterāt niſi
ſecū ſpongias cū aqua ferrēt. et ſic ꝑ aq̄ at-
tractionē aerē redderēt groſſiorē ſiue ſpiſſi
orem. vt dicit magiſter in hiſtorijs

De oreb. Capitulum. XXX.

Oreb mons ē in regione madian. vt
dic Hiero. iuxta arabiā in deſerto
cui ꝯiūgit deſertum ſarracenoꝝ. qđ
vocat pharan. ⁊ ē idē mōs oreb ⁊ ſyn. vt dic
Hiero. In h mōte vidit moyſes mltas viſi
ones. vt ptꝫ Exo. iij. ibi vidit rubū ardētē ⁊
ꝯburentē. ibi audiuit deū loquētē ſibi ⁊ ml
ta p̄cipientē. ſic poſt de mōte ſynai dicetur.

De parnaſo Capitulum. XXXI

Mons parnaſus eſt in theſſalia iuxta
boetiā q̄ mōs duas hꝫ vertices q̄ſi i
celū eleuatos. i. qbꝫ quondā apollo
⁊ liber bachꝰ colebāt forte ꝓpt locoꝝ ameni
tatē ⁊ vinoꝝ ⁊ vineaꝝ maximā vbertatem

De alpibus Capitulum. XXXII

Riphei mōtes ſūt alpes i capite ger-
manie. vt dic Iſi. q̄ a ꝑpetuo vētoꝝ
flatu ⁊ tēpeſtatū ipetu ſic dicunt Nā
riphe in greco ipetꝰ dr in latino. Dicūt aūt
alpes. i. alti mōtes ad q̄ꝝ cacumina nō niſi
ꝑ altos pedes colliū ⁊ alioꝝ inferioꝝ mōtiū
ꝑuenit In his alpibꝫ ſunt ꝑpetue niues. fre
quētes nubes. fontiū ⁊ fluminū magnoꝝ
capita ⁊ origies beſtie ⁊ fere ſilueſtres aues
multiplices ⁊ maxime illiꝰ generis volucreſ
quaꝝ ale de nocte ſunt lucentes. vt dic Iſi.

De rupibꝫ Capitulū. XXXIII

Rupes ſunt altiſſimi mōtes ſolidiſſi
mi ⁊ fortes ſup altitudinē alioꝝ mō
tiū eminētes tēpeſtatū impetꝰ et im
briū fluxꝰ ꝯtinue recipientes. ꝓpter qđ terra
ſuꝑficialit diluit ⁊ duriores mōtꝫ ꝑtes ⁊ cō
pactiores i petra cōmutate rupes imobiles
⁊ imeabiles aliqñ efficiunt. quātūcūqꝫ aūt
rupes exteriꝰ multū habeāt ſoliditatꝫ ⁊ aſpe
ritatis. intꝰ tñ hñt aliqđ ſpōgioſitatꝫ ⁊ cōca
uitatꝫ. vñ humores ibi attracti ⁊ collecti ſe-
pe ꝑ capita fontiū ſcaturiūt ⁊ erūpūt. Uētī
etiā ⁊ aque cauernas rupiū intrāt. ⁊ ſunt ali
qñ cauſa terremotus ex cuiꝰ violētia rupes
qñqꝫ corruūt ⁊ rūpunt. ſol auibꝫ vt aquilis
⁊ vulturibꝫ rupiū cacumia ꝑuia inueniunt
rupibꝫ etiā marꝫ littora ſiſtunt. ⁊ ad duriciē
rupis vndaꝝ ⁊ ꝓcellarū ipetꝰ elidunt. loca
munitiōibꝫ apta i rupibꝫ reperiunt. auiū et
aīaliū latibula i rupibꝫ ꝯſtruunt. nebulis ⁊
nubibꝫ capita rupiū obuoluūt Radijs ſola
ribꝫ in ortu ſol ſummitates rupiū ꝑfundūt.
Rupes etiā dicūt. qꝛ ad rūpendū ſunt diffi
ciles. Sine eñ ferri violētia rupes nullate
nus ꝑfodiūt. ⁊ de ꝓfundis etiā rupiū venis
p̄cioſi lapides ⁊ metalloꝝ varie ſpēs ſepius
extrahūt. ꝑtes aūt eminētes i ꝓruptꝫ rupibꝫ
dicūt ſcopuli a ſcopin qđ ē intēdere vel ſpe-
culari. qꝛ inde loca remotiſſima ſpeculant

De ſephara Capitulū. XXXIIII

Sephara mons eſt orientis i india. vt
dic Hiero. iuxta quē habitauerunt
filij yetban filij hembre q̄s Joſephꝰ
dic veniſſe deinde i ſephara. ad quē locum
claſſes ſalomonis cū q̄buſdā cōmertijs in-
fra tres annos venire ꝯſueuerūt. h eſt thar-
ſis terra ⁊ portꝰ maris vnde ſerui ſalomōis
auꝝ ⁊ argentū ſimias ⁊ pauones ⁊ dētes ele
phantinos detulerūt. vt patet. iij. Re. x.

De ſegor Capitulū. XXXV

Segor eſt mons ꝑuulꝰ q̄ ⁊ balo dicitꝰ
eſt iuxta ʒodomā. vt dicit Hiero. in
quo edificata fuit vrbs que ad p̄ceſ
Loth liberata eſt. vbi creſcit vinea balſami
in ſignū priſtine fertilitatis. ⁊ poma palma
rum. Imminet aūt mari mortuo ⁊ fuit i co
poſtea poſitū p̄ſidiū romanoꝝ. De hoc dici
tur Iſa. xv. vbi dicit glo. ꝙ vitula vocabat
ꝓpter laſciuiā ꝯternās quia bis ꝯcuſſa. ter-
tio terremoto corruit que robuſta ꝑmanſiſ-
ſet ſi poſt liberationē non peccaſſet

De monte ſynai Ca. XXXVI

Synai eſt mōns cuiꝰ ꝑs eſt oreb ⁊ eſt
in arabia in ꝓuincia madian. đ hoc
monte dicit Joſephꝰ in li. ij. antiqui
tatū. Syna mons eſt excelſus ⁊ ad paſcua
egregiꝰ optimas herbas ferēs. Erat qꝫ hec
opinio ibi habitare deū. ⁊ ideo primitus ibi
nemo paſcebat oues. qꝛ paſtores illuc am-
bulare minime p̄ſumebāt. huic monti ap-
propinquās Moyſes ꝓdigiū vidit. ſ. igneꝫ
rubū comburentē ⁊ eius viriditatē ⁊ floreꝫ
nullatenꝰ depaſcētē. ⁊ eiꝰ ramos fructiferos

nullo incēdio deuaſtātē. q̄uis flāma velox ꝛ vehemēs nimis eſſet. Uñ de illo igne domin⁹ ad moyſen locut⁹ eſt. Jtē idē libro .iij. Aſcēdit moyſes i ſyna q̄ mons eſt excellentiſſim⁹ in illis regionib⁹. ꝛ ꝑter altitudinē magnitudinis ſue ꝛ ſcopuloꝝ ꝑceritatē nō ſolū eſt hoīb⁹ inacceſſibilis. verū etiā cū labore videri pōt. ꝛ q2 ꝑmo erat deū circa eū habitare erat terribilis ꝛ inadibil' vniuerſ. circa radices hui⁹ montis hebrei ſua tabernacula locauerūt. ꝛ ibi deū videre in igne ꝛ in nube ꝛ ipm̄ ꝑſonalit' loquentē audire meruerūt. Dicit' itaq; mons ſynai mons diuīe habitatōis. angelice frequētatōis. mons luminis ꝛ inflāmatiōis. mons nubis ꝛ caliginis. mons pluuie ꝛ roꝛiſ. mons paſcue et refectiōis. mons ſapīe ꝛ eruditiōis. q2 de illo mōte dñs Moyſen ꝛ ꝑplum inſtruebat ꝛ ei legē ꝯferebat. mons miſericoꝛdie ꝛ ꝑmiſſionis. q2 inde bona inaudita ꝑplo ꝑmittebat mons iuſticie ꝛ cōminatōis. q2 timorē inſpicientib⁹ inferebat. vñ mons fuit fulguris et choruſcatiōis. mons tube ꝛ clangoꝛiſ. mōs amicicie ꝛ ꝯfederatōis. q2 mediāte lege populū ibidē ſibi ſempiterno federe vniebat. mons mūdicie ꝛ puritatis. mōs leticie ꝛ iocunditatiſ. q2 nulli ad montē accedere potuerūt niſi q̄ mēte ꝛ coꝛpe mūdi erāt. ibi etiā q̄ mūdi erāt corā dño cū leticia comedebāt ꝛ bibebāt. mōs clemētie ꝛ pietatiſ ſiue ꝑpiciationis. mōs ſacrificij ꝛ oꝛōis. Nā ibi dño immolabāt. ac ꝑcib⁹ moyſi ꝛ ſupplicatōib⁹ deū ſibi placatū ꝛ ꝑpicium audiebant

De monte ſyon
Capituum. XXXVII.

s Syon mons erat in hierl'm ſup cui⁹ verticē erat arx ſiue turriſ dauid ibi poſita ꝑ decoꝛe ꝛ defenſione ciuitatis. Jn vno aūt latere mōtis ſyon erat templū quaſi mediū inter arcē ꝛ inferioꝛē ciuitatē. vt ſcʒ municio arciſ defenderet templū. ꝛ templū cū arce ꝑtegeret ciuitatē. Et ideo ſepe ſcriptura vocat hierl'm filiā ſyon. q2 ſicut filia ꝑtegit' a matre ꝛ ſubdit' ipſi matri. ſic ciuitas inferioꝛ templo fuit ſubdita atq; arci. Tāte aūt autoꝛitatiſ ꝛ nobilitatiſ int' ceteros mōtes fuit mons ſyon ꝙ nō ſolū ciuitas hieroſolyma nec etiā ipa iudea verū etiam vniuerſal' eccia tā ex iudeis q̄ꝫ ex gētilib⁹ ꝯgregata ſepi⁹ in ꝑphetis a mōte ſyon denominat'. ſicut ibi. Fundat' in exultatōne vniuerſe terre mons ſyon latera aq̄lonis ci. re. magni. Nā mons fuit magne altitudinis ꝛ ſublimitatiſ. magne foꝛtitudinis ꝛ firmitatiſ magne plenitudinis ꝛ vbertatiſ. magne pulcritudinis ꝛ amenitatiſ. maxīe ꝯfidētie et ſecuritatiſ. maxīe opulētie ꝛ locupletatōis. maxime leticie ꝛ exultatōiſ. ꝑfecte iuſticie ꝛ ſanctificatōis. mons doctrine ꝛ eruditōnis. ſic ſcriptū eſt Jſa. ij. De ſyon exibit lex. mons ꝑphetie ꝛ reuelatōis

De ſelmon Ca. XXXVIII.

s SElmon eſt mons i tribu effraym iuxta cōfiniū trib⁹ manaſſe i quā aſcēdit abymelech qñ dimicauit cōtra ſichimitas. vt dic' Hierony. ꝛ legit' Judi. ix. mons ꝑ multitudine arboꝝ denſus ꝛ vmbꝛoſus ꝑter qđ ꝛ ſelmon vmbꝛa interp̄tat'. Eſt etiā mons irrigu⁹ aq̄s ꝛ ignib⁹ niuibus pinguis ꝛ paſcuoſus. ſicut dr̄ in pſal. Mox dealbabunt' in ſelmon mōs dei mōs pinguis.

De monte ſophin
Capitulū. XXXIX.

s SOphin eſt mons i tribu effraym in loco armathen vñ oꝛiūd⁹ fuit Samuel. vt dic' Hiero. Fuit aūt locus in alto ſit⁹ fertilis ꝛ gminoſus. aq̄s irrigu⁹. arboꝛib⁹ ꝯſit⁹ ꝛ delicioſus Saron de q̄ dr̄ Jſa. xxxv. eſt mons int' montē thabor ꝛ ſtagnū tyberiadis. vñ ꝛ tota illa regio ſarona vſq; hodie eſt vocata. vt dic' Hiero. Dis etiam regio a ceſaria paleſtine vſq; ad opidū ioppe ſarona dr̄. Juxta montē iſtū cāpi ſunt fertiliſſimi. vt dic' glo. ſup Jſa. xxxiij. tā frugibus q̄ꝫ fructib⁹ valde apti

De monte ſeon Capl'm. XL.

m MOns ſeon de q̄ dr̄ Deut. iiij. dr̄ parſ mōtis galaad q̄ extēdit' ꝑ deſertum vſq; trās ioꝛdanē. vbi habitauit ſeon rex amoꝛreoꝝ ꝛ cecidit in ſoꝛtē ruben et gad ꝛ dimidie trib⁹ manaſſe. vt dic' Hiero. ſup Hiere. xlvj. ibi. Aſcēdēte galaad ꝛc. q̄re ſupra de mōte galaad

De monte ſemeron Capitulū. XLI

s SEmeron eſt mons de q̄ dr̄. ij. Para. xiij. ca. in q̄ eſt mō ſebaſte vbi reliq̄e Johis baptiſte reqēſcūt. vt dic' Hieronym⁹. Jn eodē q̄dē mōte ꝑus edificata ē ſamaria. a q̄ ꝛ tota regio poſtea ſamaria eſt vocata. Hec ciuitas rōe mōtis fuit foꝛtiſſima ꝛ ad expugnādū difficilima Uñ ꝛ regeſ aſſyrioꝝ miriſ ſumptib⁹ et belloꝝ maximis apparatib⁹ eā trib⁹ annis ꝯtinue obſederūt. ꝛ vix ꝑpt' famis anguſtiā cōtra ipaꝫ ꝑualere

virib⁹ potuerit. Imo dic Hiero. ⁊ Ioseph⁹ nūq̄ eā expugnassent si ipi⁹ habitatores de um israel ad iracūdiā ꝓuocātes plenā confidentiā habuissent i dn̄o ⁊ ipi⁹ legē nullatenus reliq̄ssent. Isti⁹ mōtis ꝓprietates q̄re sup de mōtib⁹ israel. ⁊ ibi plene inuenies

De monte seyr Capitulum. XLII

Mons seyr de q̄ sepi⁹ habet mentio i scriptura est idē q̄ ⁊ mons edom de quo supra sufficiēter dictū est. q̄re d monte edom siue esau. trinomi⁹ erat esau

De mōte tabor Caplm. XLIII

Tabor est mōs in medio cāpo gables vt dic Hiero. sup Hiere. c. xxvj. ⁊ est mōs mira rotunditate sublimis distans a dyacesarea. x. milib⁹ ad oriētalē plagam. ⁊ fuit i ꝯfinio zabulon isachar ⁊ neptalim. Hic mōs int toti⁹ terre ꝓmissiōis mōtes maxīe est famosus rōe situatōis. fertilitatis. amenitatis. fortitudis ⁊ firmitatis. gleba em̄ illi⁹ mōtis est fertilis vineis oliuis ⁊ aliis arborib⁹ fructiferis abilis. aer ibi ē salubris ros frequēs ⁊ dulcis. imber tā temporane⁹ q̄ serotin⁹ mediocris. ibi arboꝝ ꝓceritas q̄ nō deponūt hyeme ⁊ estate comā vel virorē suū ibi auiū multigenaꝝ canor⁹ sonit⁹ ⁊ canora suauitas. q̄ꝝ voce afficit audit⁹. pēnarū varia dispositōe ad eaꝝ aspectū ꝓuocat visus. in carniū suauitate delectat gust⁹. et iō multi sunt ibi aucupes auiculis locū istū frequētantib⁹ retia ⁊ tēticulas imponentes sic dicit Hiero. sup illū locū Osee. iiij. quasi rethe expāsum sup mōtē thabor ⁊c. Sup oīa aūt montē istū reddit cōmendabilē p̄ntia saluatoris q̄ ipm sua p̄ntia honorauit. Nā in h mōte docuit in h gr̄a orōnis ꝑnoctauit in h monte aliq̄n pauit ꝑplum. ⁊ tā spūali q̄ corꝑali pabulo recreauit. In h⁹ mōtis etiā supcilio corā discipul' suis se transfigurare voluit ⁊ future claritatis gl'iam i suo corpe discipulis reuelauit

De ziph Capitulum. XLIIII.

Ziph mons est squalid⁹ ⁊ vmbrosus i quo latuit Dauid q̄n fugit a facie saul. ⁊ est iuxta carmelon i mōte carmeli in q̄ nabal carmelites q̄ndā habitabat q̄ fuit de stirpe caleph. vt dic Hiero. Est autē mons multū nemorosus dumis ⁊ arborib⁹ infructuosis ꝯsit⁹ ⁊ saltuosus. feris ⁊ ibi cib⁹ perui⁹. speluncis ⁊ antris plen⁹. ⁊ pl'imū cauernosus. ⁊ iō fugitiuis ⁊ latere volētib⁹ ꝯgru⁹ est ⁊ ignotis trāseūtib⁹ ꝑiculosus

De collib⁹ Capitulum. XLV.

Collis est tumor terre breuis t're planiciē trāscēdens ⁊ ad mōtis altitudinē nō attingēs. Collis em̄ mōte est inferior s₃ terra altior. ⁊ dr̄ tumul⁹ q̄si tumēs tell⁹. vt dic Isi. Vn̄ solēt colles montiū esse pedes. nā de collib⁹ ad mōtes solem⁹ ascēdere altiores. Et dicūt colles a colēdo. q₂ cū minori labore colunt q̄ mōtes ⁊ pl⁹ q̄ montes ab hoīb⁹ incolunt ⁊ inhabitant. pl⁹ aeri ⁊ calori solari q̄ inferior terra exponunt. et iō fruct⁹ in collib⁹ ad maturitatē citi⁹ ꝑducunt. imbre ⁊ rore celesti pl⁹ colles q̄ valles ꝑfundunt. ⁊ iō fruct⁹ accrescētes in collib⁹ aliis dulciores ⁊ sapidiores inueniunt Itē inter infimā terre supficiē ⁊ summā montis altitudinē tenēt colles mediū q̄ ad situm. et iō aer crassior ⁊ spissior est in colle q̄ i mōte purior ꝑo ⁊ subtilior est q̄ in valle. Puriores em̄ ⁊ nobiliores recipiūt colles impssiones ⁊ influctias a supiorib⁹ q̄ valles ⁊ iō tā fruct⁹ q̄ ḡmina sunt i collib⁹ salubriora q̄ i vallib⁹ ⁊ aliis ꝑtib⁹ meliora. vt dic Cōstan. Itē colles citi⁹ recipiūt radioꝝ sol' illumiationē q̄ valles ⁊ velociorē a nubib⁹ irrorationē. De montib⁹ etiā descēdunt torrentes ⁊ riuuli sup colles. et de collib⁹ deriuant ad campestria ⁊ ad valles

De valle Capitulum. XLVI

Vallis est terra decliuis ac depressa i montiū medio collocata. vt dic Isi. Est aūt vallis aquaꝝ a riuul' fontiū defluentiū receptaculū ⁊ vehiculū. Vn̄ patet q̄ valles a riuulis ex montib⁹ emanātib⁹ irrigant et ex illoꝝ circūfusione in floribus et fructib⁹ fecundant. frondiū ⁊ floꝝ virore citi⁹ decorant a montiū et colliū eleuatione obumbrant. In vallib⁹ etiā fit maior radioꝝ solariū cōcursus ac cōfractio ac ꝯfluxus. Et ideo calidiores impressiones i vallib⁹ q̄ in montib⁹ generant. ꝓpter quod i vallib⁹ citi⁹ q̄ in montib⁹ resoluunt niues ex quaꝝ diffusione loca circūiacētia humectant. vt dic Macro. Et ideo valles calide turbide ⁊ grosse ⁊ vaporose ꝑ experientiā iudicant. quaꝝ habitatores calidis ⁊ hūidis passionib⁹ sepi⁹ molestant. vt dicit Cōstan. Dom⁹ ⁊ edificia in vallib⁹ ꝯstituta min⁹ vētoꝝ et tempestatū incōmodis ꝓpellunt q̄ illa que in mōtib⁹ collocant. nā montiū obiectu tuent. ⁊ a ꝓcellaꝝ inundantiū ipetu defensant. terremotu icole valliū raro infestāt

cuiꝰ rõ eſt. q2 ꝑtes terre ĩ valles reſidẽtes magis cõprimunť. ⁊ ſibi inuicẽ fortiꝰ aduna‍nť Et iõ vẽti illas ꝑtes difficiliꝰ penetrãt ⁊ ſubintrãt ꝓpter qđ ꝑtes ille q2 mĩme ſunt ꝯcaue ⁊ poroſe mĩme a vẽtoꝝ ſubintrãtiũ impetu agitanť ꝓpť qđ nõ mouẽť. vt dic̃ Ariſto. Ad valles etiã ꝯfluũt ſordes ⁊ ibi diutiꝰ reſuãť ꝓpter aerꝭ corpulẽtiã valles citiꝰ q̃ȝ montes groſſis ⁊ fumoſis vaporibꝫ obnubilanť. et dẽſioribꝫ tenebris obſcuranť. Uñ ꝑtes vallium plꝰ q̃ȝ montiũ ꝓfundanť ad centrũ et a celi circũferẽtia plꝰ elonganť Jtẽ ex aquaꝝ multiplici ꝯcurſu ⁊ limi ac luti obiectu paludes q̃ſi ĩuadibiles ĩ vallibꝫ frequẽtiſſime coadunanť. ⁊ loca ad trãſuadẽdũ difficilia ĩueniunť. Jtẽ ex humoꝝ abũdãtia carices ⁊ gramĩa in vallibꝫ marie nutriunť. ſalices ⁊ alie infructuoſe arbores ĩ vallibꝫ plus q̃ȝ in mõtibꝫ creſcere dinoſcunť.

De campo. Caplm. XLVII

Campus ẛm Jſi. eſt terre planicies nec depreſſa vt vallis. nec erecta vt mõtes. ⁊ iõ q2 equalꝭ eſt pedibꝫ cãpꝰ eſt vocatꝰ. a camis greco qđ breue vel equale dr̃ in latino. Et ẽ campꝰ locꝰ planꝰ ⁊ incultus, nec vomere ſulcatꝰ nec ſtercore impinguatꝰ. ſȝ potiꝰ deambulatõi vl' deductõi aut militari exercitatõi iuxta ciuitatũ habitacula deputatꝰ locꝰ ſcȝ cõis ⁊ publicꝰ oĩm aſpectibꝫ expoſitꝰ vſibꝫ reipublice aſcriptꝰ. nulli ꝓpriꝰ. ſȝ oĩm vtilitatibꝫ aſſignatus

De agro Capitulũ. XLVIII.

Ager vt dic̃ Jſi. li. xv. dr̃ eo ꝙ in eo aliq̃d agať. Oĩs eñ ager vt ait Uarro aut eſt aruus. i. ſationalꝭ. aut ꝯſitus. id eſt. arboribꝫ aptꝰ. aut paſcualis. q2 herbis tm̃ ꝓ aĩalibꝫ vacat. aut flores ortꝰ. ſ. floribus ⁊ apibꝫ aptus. Uñ ẛm antiq̃s ager eſt terra culta. rus ꝟo terra inculta vt ſilua ⁊ paſcua in qua tã pecꝰ q̃ȝ lac hr̃i poteſt. vñ ⁊ ruſticꝰ nominať nõ agreſtiũ hoĩm h̃ ꝑma et ocioſa felicitas eſt. vñ ⁊ ager dr̃ q̃ſi paſcuꝰ. q2 a diuiſoribꝫ agroꝝ vicinis paſcẽdi gr̃a ẽ relictꝰ ſic̃ alluuiꝰ dr̃ ager quẽ paulatim fluuiꝰ i agꝝ reddit. ſic ⁊ artifiniꝰ dr̃ ager q2 a certꝭ linearum mẽſuris nõ ꝯtineť. ſȝ arceť finis eiꝰ obiectu montiũ ⁊ arboꝝ ⁊ etiã fluuioꝝ. ſic ⁊ nonalis ager dr̃ ꝑmũ ꝓſciſſus. ſiue q2 alternis annis vacat vt renouet ſuas vires. Noualia eñ ſemel cũ fructu erũt ⁊ ſemel vacua ſine fructu ꝑmanebũt. Aliqñ etiam dr̃ ager ſqualidꝰ quaſi excolidꝰ ſic dictꝰ eo ꝙ a cultura iã exierit ſic̃ excõſul eo ꝙ a ꝯſulatu iam diſceſſerit. aliqñ dr̃ ager vliginoſus. i. ſꝑ humidus. nã humidꝰ dr̃ q̇ qñq; ſic vocať. vligo aũt eſt humor terre naturalis ab eo nunq̃ȝ recedẽs. Hucuſq; Jſi. li. xv. c. xiiij. Ager eſt igiť locꝰ exercitij laboris ⁊ ſudoris. nã cũ labore ager excoliť. ligone ꝑcutiť. foditur. euertiť. vomere aperiť. ſemine ſeriť. raſtro tegiť. rore ⁊ imbre ꝑfundiť. ſpinoſis ſepibꝫ circũdať ⁊ muniť hyeme gelu ⁊ frigore cõſtringitur. in eſtate eſtu ⁊ caumate vriť. in vere ſiue verno tꝑe coliť. in autũno collectis fructibꝫ iterato p̃ſcindiť vomere. ⁊ ſic alternatꝭ laboribꝫ ꝯtinue laceſſiť.

De predio Caplm XLIX

Prediũ ẛm Jſiđ. dr̃ quaſi p̃uidiũ eo ꝙ ſibi a patrefamilias ĩ oĩbꝫ ꝓuideť Et eſt locꝰ in q̇ a patrefamilias ĩ medio agroꝝ ſuoꝝ domiciliũ p̃parať. vel dr̃ p̃diũ eo ꝙ antiq̇ agros q̇s bello ceperãt p̃de noĩe poſſidebãt. vt dic̃ Jſi.

De prato Capitulum. L.

Pratũ eſt cuiꝰ feni copia armẽta tueť cui veteres romani nomẽ dederũt. eo ꝙ ſit locꝰ q̇ ꝓtinꝰ eſt paratꝰ. q2 culture laborẽ nõ req̇rit. vt dic̃ Jſiđ. Et iõ tl'ia loca dicunť prata. quia ad fenũ ⁊ ad gramina ſunt parata. Prata ſiquidẽ fluminibus riuulis ⁊ fontibꝫ irriganť. Et ideo ꝓpter humoris abundantiã herbarũ radicibꝫ nutrimentũ ꝯtinue miniſtrantẽ herbis ⁊ floribꝫ diuerſi generꝭ decoranť. Et ideo ꝓpter vernantẽ ⁊ virentẽ quã p̃tendũt pulcritudineȝ prata ridere dicunť. Prata etiaȝ ſuo virore delectãt viſum. ſuo odore afficiũt olfactum graminũ ſuoꝝ ſapore reficiũt guſtũ. pratorum herbe ⁊ flores mel apibꝫ adminiſtrant. lactis copiã in armẽtis ⁊ gregibꝫ generant ⁊ augmẽtant. vulnera curãt ⁊ ꝯtra diuerſos morbos remediũ p̃ſtant

De deſerto. Ca. LI.

Deſertũ eſt terre ſpaciuȝ ſic dictũ. q2 ab hoĩm frequẽtatiõe ⁊ habitatõne deſeriť. nec ab hoĩbꝫ coliť nec inhabitať. vt dic̃ Jſi. Et hoc ꝯtingit aliquotiẽs ꝓpter terre ſterilitatẽ ſiue aeris intemperieȝ ſeu ꝓpter aquaꝝ ⁊ fontiũ defectibilitatẽ ſiue ꝓpter hoſtiũ vaſtitatẽ. Uñ deſertũ eſt incultum ſpinis ac ſentibꝫ plenũ. reptilibꝫ ⁊ venenoſis aĩalibꝫ ꝑuiũ. beſtiaꝝ ⁊ feraꝝ ſilueſtriũ domiciliũ. fugitiuoꝝ ⁊ latrocinantiũ habitaculũ. terra ſitis ⁊ ariditatis. terra eſtus et

ſqualoris.terra vaſtitatis ⁊ horroris. terra
deuij ⁊ erroris.nā in deſerto vie ſunt deuie
calles ⁊ ſemite nō ſunt trite. miricis et alijs
fructibꝫ infructuoſis ɔſite atqꝫ plane areno
ſe lapidoſe puruerulēte feculente.⁊ alijs in
cōmodis itinerantibꝫ plurimū oneroſe. Et
dicunt deſerta vt dic̄ Iſi.quia non ſerūtur
Unde loca ſiluaꝝ ⁊ montiū que a ſemie va
cua deſerunt deſerta nuncupant.nō minuſ
tamē deſerta dicunt loca ꝑus inhabitata ⁊
poſt caſu aliquo deſolata. vt dicit idem

De heremo Ca.LII.

Heremꝰ aūt eſt invia ſolitudo a pau
cis niſi a ferꝭ ⁊ beſtijs habitata. Uñ
heremite dicunt hoīes deſerta ſoli
tudinis appetētes.ſe ab aſpectu hominū ſe
queſtrātes. Dicit hec heremꝰ.mi.ꝑ ɔtrariū
ab hereo.res.quia pauci ibi herēt atqꝫ ma
nent. Uel dicit heremꝰ quaſi herēs humus
quia dura ⁊ cōpacta ſolet eſſe terra.que he
remus vel ſolitudo vſualiter eſt vocata In
locis aūt heremiticis ⁊ ſolitarijs fere ſilue
ſtres liberꝰ ꝙ in alijs locis euagant.ſecuri
us cōmorant. Ibidē etiā ꝓpter nemoꝝ ſpiſſi
tudinē ⁊ ſiluaꝝ multitudinē volucres ſilue
ſtres dulciꝰ modulant. Ibidem etiā nidifi
cant ⁊ ɔuerſant.⁊ ideo ꝓpter feraꝝ multitu
dinē ⁊ auiū frequentiā.talia loca ꝙuis ſint
ſolitaria aliquādo a venatoribꝫ frequētant
ibi etiā aucupū laquei ⁊ retia ſepius occul
tant. Taliū etiā locoꝝ habitatores pluribꝫ
laboribꝫ exponunt.nūc gelu nūc eſtu exurū
tur.nūc rore nunc imbre nūc pruina nūc ni
ue ꝑfundunt.raro niſi forſan a latronibus
vel venatoribꝫ inquietant.⁊ ideo locus he
remiticꝰ ꝙuis mltū habet afflictiōis tedij ⁊
laboris.plurimum tamen obtinet cōmodi
⁊ quietis

De antro. Capitulū.LIII.

Antrum ab atro eſt dictū.eo ꝙ atris
tenebris ⁊ horridis eſt ſuffuſum. vt
dic̄ Iſid. Eſt em̄ ꝓpriū beſtiaꝝ in ca
uernis manentiū latibulū in quibꝫ latitan
tes ꝑde inſidiant.⁊ ideo ſpecꝰ a ſpeculando
antrū dicit.qꝛ inde poſt ſuas ꝑdas diligēti
us ſpeculant. vt dic̄ Iſidorꝰ. Eſt aūt antrū
in eſtate frigidū.in hyeme vero calidū.⁊ fe
tibꝫ aīaliū nutriēdis ⁊ occultādis eſt aptuꝫ
ex ſudoribꝫ aūt ⁊ vaporibꝫ aīaliū fetidū eſt ⁊
corruptum

De foſſa Capitulum.LIIII.

Foſſa a fodiēdo eſt dicta.eo ꝙ ſit ter
ra viribꝫ ⁊ ingenio fodientiū ꝓfun
data.que quāto plꝰ in ſua ſuperficie
terra accumulata erigit.tāto inferiꝰ ampliꝰ
ꝓfundat.⁊ quāto altior eſt ⁊ ꝓfundior. tāto
eius trāſitꝰ difficilior ⁊ periculoſior inueni
tur.quā quilibet cadēdo facilime ingredit.
ſed poſt caſum de ipſa faciliter nō exitur. vt
dicit Grego. Ideo etiā dic̄ Hieronymꝰ ſu
per Ezech.xix. Leo in foueis capit. Nā fa
cta fouea ouis vel capra in eiꝰ fundo ponit.
cuiꝰ odore allectꝰ leo foueā ꝑde grā ingredi
tur.ſed poſtꝙ eā ingreſſus fuerit ibidem ne
exeat detinet. Fouea aūt intra foueā a late
re ad modū ſpelunce fodit i qua cauea que
dam ponit que ad modū ciſtule preparat.
que de facili claudit ⁊ de difficili aperitur.
Quādo ergo leo videt ſe nō poſſe de prima
fouea egredi.timēs venatoꝝ venabula latē
di grā ſecundā foueā ingredit.et ibi ī cauea
ad hoc parata claudit.capitur ⁊ captiuꝰ de
tinetur. vt dic̄ Hiero. Fouee etiā vtiles ſūt
⁊ neceſſarie.quia foſſatis ciuitates ⁊ caſtra
ne hoſtibꝫ pateāt muniūt Foſſatis inſuper
terraꝝ ſpacia ⁊ habitaculoꝝ termini ab in
uicē diuidunt.replēt nihilominꝰ fouee aqs
in quibꝫ piſces ⁊ reptilia diuerſi generis nu
triunt. vnde ⁊ fouea quaſi fouēs aquas eſt
dicta.nā in foueis fouent ⁊ ſeruant aq̄ nūc
fluxibiles nūc ſtatiue nūc eas ſubintrāt tor
rentes ⁊ pluuie.nūc in eis erumpūt capita
fontiū ⁊ ſcaturiūt riuuli aque viue. Sum
ma ꝓo ⁊ pcipua ⁊ omniū munitionū forti
tudo ⁊ tutela ſolet eſſe fouea qñ in lato et in
longo in alto ⁊ in ꝓfundo ordine ɔgruo eſt
parata.nā inacceſſibilis eſt locꝰ ſic munituſ
niſi aggere nauigio vł pōte tał fouea trāſe
atur. vt dic̄ Hiero.

De ſpelunca Capitulum.LV.

Spelūca eſt fouea ſubterranea a ſpe
culando dicta.quia ꝓpter ſui latitu
dinē ad circūſpiciendū eſt apta. La
tū em̄ ⁊ a pte luci expoſitū habet introitum
ſed in fine finē ſiue terminū habet artū. Uñ
ſpelunca locꝰ eſt ſubterraneꝰ.ꝑmo ꝗdē eui
dens ⁊ lucidus ī ingreſſu.deinde obſcurus
⁊ turbidꝰ in ꝓgreſſu.tandē durꝰ artus ⁊ hy
ſpidus in egreſſu.ſi tamē egreſſus aliquan
do poterit inueniri. vt dic̄ Damaſ. In locis
aūt mineralibꝫ vbi effodiunt lapides ⁊ me
talla potiſſime ſunt ſpelūce.que quidē rōne
extractōis lapidū ſeu metalloꝝ remanēt va

cue. quibuſdã tamẽ colũnis ſiue aliis appo/diationib9 ne corruãt ſunt fulcite. Sepe tñ vel nimia mole terre colũne ille deſup agg̃/uate. ſiue ꝓprie materie mollicie reſolute. ſi/ne fundi inferioris humore relaxate corru/unt. ⁊ ſic omnia in illis ſpelũcis exiſtẽtia ob ruunt ⁊ cõfundũt. vnde in ſpelũcis manere ꝑiculoſum eſt ⁊ difficile. tũ quia frigide ſũt ⁊ humide obſcure inſtabiles ⁊ incerte. tum etiã quia hyſpide ⁊ dure in ſupficie graues ⁊ in infimo cõcaue ⁊ ꝓfunde. Sũt etiã loca ꝯgrua occultatõi ferarꝫ ⁊ habitatõi. ſordium ⁊ immũdiciarꝫ depoſitõi. ſerpentũ ⁊ aliorum reptiliũ manſioni

De cauerna Capitulum. LVI.

Cauerna eſt terra ꝯcauata a cauãdo dicta eo ꝙ ptes terre cõcauent᷑ ⁊ ꝑfo/rent᷑ a reptilib9 et ab inuicẽ vł per partiũ cõpreſſionẽ ſiue euacuationẽ ⁊ eiecti/onem diuidant᷑. In cauernis ſiquidẽ mu/res ⁊ reptilia ⁊ vermes ſuas faciũt manſio/nes ad quas cõfugiũt quãdo timent vel vi/dent ſibi iminere ab extrinſeco aliquas leſi/ones. Ad cauernas etiã tã lapidũ ꝙ arborꝫ quãdoqꝫ ꝯfugiũt volucres colũbe ſcꝫ ⁊ tur/tures. quãdo vidẽt aquilas ⁊ accipitres in aere veniẽtes. Similiter herinacii cunicu/li ⁊ lepores fugiunt ad cauernoſos lapides quãdo audiũt canes vel ꝑſentiũt venatores In cauernis etiã tam terre ꝙ arborꝫ melli/ficãt ſepe apes nidificãt quedã volucres. la/titant etiã in cauernis colubri et ſerpẽtes q̃ ſepe ledũt ⁊ pungũt venenoſo morſu ho/mines ⁊ beſtias ad tales cauernas appropi/quantes. terra inſup quãdo eſt ex ſe cauer/noſa ⁊ ſpongioſa patit᷑ ſepe motũ ⁊ agitatio/nẽ ex vẽto ſubintrãte poros ſuos ⁊ replente ex cui9 agitatõe generat᷑ terremotus. vt di/cit Ariſtoteles

Incipit liber. xv. De prouintiis

De terre autem partib9 ⁊ diuerſis ꝓuintiis ꝑ quas orbis generaliter ẽ diuiſus pauca huic opi ſũt adiuuãte dño breuiter in/ſerenda. Non tamẽ de ſingulis dicendũ. ſꝫ ſolũmodo de his de quib9 ſacra ſcriptura ſepius inuenit᷑ facere mẽtionem

De orbe Capitulum Primum.

Orbis aũt vt dic̃ Iſid. li. xv. trifarie ẽ diuiſus. nã vna ps aſia alia europa tertia affrica appellat᷑ q̃s tres ptes or/bis veteres nõ equalit᷑ diuiſerũt. Nã aſia a meridie ꝑ oriẽtẽ vſqꝫ ad ſeptẽtrionẽ ꝑuenit. Europa ṽo a ſeptẽtrione vſqꝫ ad occidentẽ ꝑtingit. Sꝫ affrica ab occidẽte ꝑ meridiem ſe extendit. Sola qꝫ aſia ꝯtinet vnã ptẽ nr̃i habitabił ſcꝫ medietatẽ. alie ṽo ptes ſcꝫ af/frica ⁊ europa aliã medietatem ſunt ſortite. In has aũt ptes ab occeano mare magnũ ꝓgredit᷑ eaſqꝫ interſecat. quapropt᷑ ſi i duas ptes oriẽtis ⁊ occidẽtis orbẽ diuidas. i vna pte erit aſia in alia ṽo affrica ⁊ europa. Sic aũt diuiſerũt poſt diluuiũ filii noe inter q̃s ſem cũ poſteritate ſua aſiã. iaphet. europam cham. affricã. poſſederũt. vt dic̃ glo. ſup Ge/neſim. x. ⁊ ſup li. Paralꝰ. i. Idẽ dic̃ Chryſo. Iſidor9 ⁊ Plinius

De aſia. Capitulũ. II.

Aſia itaqꝫ q̃ media credit᷑ eſſe ps or/bis. ex noĩe cuiuſdã mulieris eſt ap/pellata q̃ apud antiq̃s regnũ tenuit oriẽtis. vt dic̃ Iſid. li. xv. Hec in tertia pte orbis diſpoſita ab oriẽte habet ortũ ſolis. a meridie occeanũ. ab occaſu nr̃o mari finit᷑. a ſeptẽtrione meotidi lacu ⁊ fluuio thanai terminat᷑. Hꝫ aũt mł tas ꝓuintias ⁊ regio/nes ⁊ diuerſas gẽtiũ natões i vita ⁊ i morib9 mirabiles. figuris corporꝫ ſic ⁊ affectib9 mẽti/um mirabilit᷑ differẽtes q̃rꝫ noĩa ⁊ ſit9 breui/ter h̃ ponem9 ſequẽdo ordinẽ alphabeti.

De aſſiria Capłm. III.

Aſſiria aſie eſt regio ⁊ prouincia ab aſſur filio ſem ſic vocata q̃ illã regi/onẽ ꝑmo poſt diluuiuꝫ inhabitauit ⁊ incoluit Hec ab oriẽte hꝫ indiã. a meridie mediã tãgit. ab occidẽte hꝫ tigrim. ⁊ a ſeptẽ/trione mõtẽ caucaſuꝫ vbi porte ſunt caſpie vt dic̃ Iſi. li. xv. In hac regiõe ꝑmo inuẽt9 fuit vſus purpure Iñ etiã ꝑmo criniũ ⁊ cor/porꝫ vnguẽta ꝓceſſert pit ⁊ odores ex q̃bus effluxit luxuria romanorꝫ ⁊ grecorꝫ. vt dicit Iſi. Et ẽ terra ĩ tẽperatis regionib9 tẽperatiſ/ſima. ſꝫ ĩ multis extremitatib9 ꝓpt᷑ diſtẽpera/tas terre mãſiones ſic in beſtiis ⁊ ſerpẽtib9 ſic etiã in hoĩm morib9 ẽ in plib9 inq̃eta. vt dic̃ Plini9 li. iii. vbi deſcribit hoĩm feritates In hac ꝓuincia habitãt aſſyrii ab aſſur di/cti. gẽs potẽtiſſima. q̃ ab antiq̃ ab eufrate vſ/qꝫ ad indorꝫ aliĩ medorꝫ fines oĩm in medio terre tenuit regionẽ. vt dic̃ Iſi. li. ix.

De arabia.
Capitulum. IIII.

A Rabia aſie eſt puincia ſacra .i. thuri
fera nuncupata. vt dicit Iſidor⁹. li.
xv. Ibi em̄ maxime abūdant arbo/
res thurifere ⁊ alie odorifere, pter quam ſa
crā aromatū fragrantiā greci eā eudemon
latini beatā vocauerūt. vt dic̄ idē ibidē. In
eius em̄ ſaltib⁹ mirra ⁊ cynamomū creſcūt.
⁊ cetera medicinalia potiſſime inualeſcunt.
Ibi naſcit̄ auis fenix ⁊ aliaꝝ reꝝ ſilueſtriū
tam beſtiaꝝ q̄ volucruꝫ diſſimilis et varia
multitudo. In arabia etiā eſt diuerſitas gē
maꝝ. Nā vt dic̄ Iſidor⁹ Plinius ⁊ Oroſius
ibi triplex ſardonix ⁊ gēma yris. imo multi/
plex gemmaꝝ numer⁹ inuenit̄. Ibi em̄ iue/
niunt̄ dracones ⁊ q̄dam aſpides in quoꝝ
corpib⁹ diuerſaꝝ gēmaꝝ p̄cioſitas inuenit̄.
In ipa eſt ſaba ſic a filio chus nūcupata. et
eſt pars terre arabie ſup ſinū maris pſici co
anguſtata ⁊ verſus ſinū arabicū cōſūmata.
de ſaba quere infra

De armenia Ca. V.

A Rmenia ab armeno iaſonis theſſali
comite eſt vocata. q̄ amiſſo rege Ja/
ſone collecta multitudine eoꝝ q̄ paſ
ſim vagabant̄ armeniā cepit ⁊ ex ſuo noīe
nominauit. vt dicit Iſidor⁹ libro. xv. Hec ē
terra ararath in quā fugerunt filij Senna
cherib quādo ipm in templo dei ſui orantē
interfecerūt vt narrat hiſto. li. Regū. Et di
citur ararath mons in quo archa noe poſt
diluuiū requieuit. Sita aūt eſt hec arme/
nia inter montē tauri ⁊ caucaſi a capadocia
vſq3 ad mare caſpiū ptenſa habēs a ſeptētri
one mōtes ceraunecs. e quib⁹ fluui⁹ tigris
naſcit̄. vt dicit idē Iſidor⁹ Plini⁹ ⁊ Chryſo
ſtom⁹ vel Oroſi⁹. Et eſt duplex armenia. ſ.
ſuperior ⁊ inferior. ſicut ⁊ due pānonie in q̄
rum vtraq3 mira quedā ⁊ monſtruoſa q̄ ad
nos ſepi⁹ inueniūtur. Terra tamē armeni/
ca vbi attingit littora tygris vel eufratꝭ her
bis ⁊ frugibus nemorib⁹ ortis et fructibus
eſt iocundiſſima. multis tamē beſtiarū cru
delium ⁊ ſerpentū generib⁹ eſt repleta. vt di
cit idem. Et de hoc multa narrat Plini⁹ ſe/
cundo libro.

De aradia Capitulū. VI.

A Radia ſiue aradyn eſt inſula que to
ta eſt ciuitas ſita in mari mediterra
neo nō longe a tyro. vt dicit glo ſup
locum illū Ezech. xxvij. Filij aradij i exer
citu tuo ⁊c. viri em̄ ſunt nautici ⁊ i pugnis
naualib⁹ eruditi

De albania Ca. VII

A Lbania aſie maioris eſt prouincia
a colore populi nuncupata eo q̄ al/
bo crine naſcant̄. Frigida em̄ regio
eſt reſpectu aliaꝝ regionuꝫ que aſie aſcribū
tur. Hec albania habet ab oriente mare caſ
pium ⁊ ſurgit p orā ſeptētrionalis occeani
vſq3 ad meotides paludes p deſerta loca in
cultiſſima ſe extendēs. Huic terre ingentes
ſunt canes animo et corpe tam feroces. vt
tauros premāt. leones perimāt et elephan/
tes beluarū fortiſſimas ſuperēt ⁊ pſternāt.
vt de albanoꝝ cane exemplificat Plinius.
qui miſſus Alexandro de leone apro et ele
phante in ſtadio triumphauit. vt dicit ideꝫ
libro. viij. c. de canib⁹ albanie. Hec ꝟo gens
oculos habet pictos ⁊ glaucos: in pupillo
adeo vt melius de nocte q̄ de die videant.
vt dic̄ idem. Et Iſi. li. ix. Idē etiā pro miro
Solinus narrat

De atthica Capl'm. VIII

A Tthica puincia eadeꝫ eſt que ⁊ gre
cia antiqua cui⁹ pars vel ciuitas di
cebatur ciuitas athenaꝝ. que quon
dam fuit philoſophoꝝ nutrix ⁊ mater libe/
ralium litteraꝝ qua nihil habuit grecia cla
rius. nihil nobilius q̄diu amoris ſapientie
ſtudio operā impendebat. vt dicit Plinius
⁊ Iſidor⁹ libro. xv. totius atthice prouintie
Plato atthenarū doctor fuit Hanc Demo
ſtenes eloquentia per multorū ſeculoꝝ tem
pora publicauit. vt refert Saluſtius. Sꝫ
ſuper oīa eā cōmendat Ariopagita pau
li diſcipulus. cui⁹ ſapientie profunditas to
tius fere partes ſeculi decorauit. vt dic̄ Epi
phanius in dyoniſij ariopagite cōmendati
one prout idē refert Iſidorus.

De achaia
Capitulū nonum

A Chaia grecie in europa eſt prouin/
cia ab Acheo quodam rege antiqui
tus appellata. Hec prouincia fere to
ta inſula eſt. nam a ſeptentrione vbi Mace
donie iungit̄ vndiq3 ſepta eſt mari. nam ab
oriente habet cyreneum mare. ab euro gre/
cum. a meridie ionium. ab affrico et occa/
ſu caſſopias inſulas. A ſola ſeptentrionali
parte Macedonie et atthice grecie ſociat̄.

Hui⁹ ꝓuincie caput eſt chorinth⁹ loc⁹ munitiſſim⁹. vt dic̄ Iſi. li. xv. nā ad ipam patet vix acceſſus ꝓpt ſit⁹ altitudinē mltitudinem ꝑli. ꝛ ꝓpt munitōis fortitudinē ꝛ marꝭ vicinitatē. hāc ꝯdidit chorinth⁹ horeſtis filius quē greci chorintheā vocāt. i. reipublice adminiſtrationē. vt dic̄ Iſi. li. xvi.

De archadia Capitulum. X

ARchadia eſt ꝓuincia int̄ ioniū mare ꝛ egeū. vt dic̄ Iſi. collocata quaꝫ archas iouis filius icoliſ deuictꝭ ex ſuo noīe archadiā noīauit. nā etiaꝫ ſicionia a quodā rege ſicionio in poſteꝝ eſt vocata. vt dic̄ Iſi. li. xv.

De alania Capitulū. XI.

ALania ꝑma ē ps ſithie q̄ ꝑma ꝛ maxima regio ē europe. q̄ ſcꝫ europa icipit a flumīe tanai deſcēdēs ad occaſum ꝑ ſeptētrionalē occeanū ꝛ vſqꝫ ī fineſ hiſpanie ſe extēdit. cui⁹ ps orietalꝭ ꝛ meridionalꝭ a pōto ꝯſurgēs tota mari magno ꝯiūgiꝭ ꝛ ī inſulas gades finiꝭ. vt dic̄ Iſid. li. xv. Pars itaqꝫ ſithie ꝑma ē alania q̄ ad meotides paludes ptigit ꝛ vſqꝫ ad daciā ſe ꝑtēdit. Eſt aūt regio latiſſima mltas ꝛ ſeuas cōtinens barbaras natōes ſub frigido climate ꝯſtituta ab oriēte declinās ad aqlonem

De amazonia Ca. XII.

AMazonia ē regio ptim ī aſia. ptim ſita ī europa. q̄ albanie ē vicina ꝛ ab amazonibꝫ ē vocata. Fuerūt aūt amazones gothoꝝ q̄ exierūt d̄ inferiori ſithia vel ſirtia vxores. vt di. Iſi. li. ix. q̄ maritꝭ ſuis dolo interfectꝭ viroꝝ ſuoꝝ arma arripiētes hoſtes virili aīo aggreſſe d̄ maritoꝝ ſuoꝝ nece ſūpſerūt debitā vltiōꝫ. nā oēm maſculū a ſene vſqꝫ ad puulū ī ore gladij pimerūt ꝛ feminaſ reſuātes ꝛ hoſtiū ſpolia diripiētes deīceps pariter ſine maſculoꝝ ꝯſortio viuere decreuerūt q̄ duas regias. ſ. marſepiā ꝛ lāpetā maritoꝝ exēplo q̄ ſp duos ſolebāt hr̄e reges ſup ſe ſtatuerūt. qꝝ vna pcedēs cū exercitu ꝯ hoſtes dimicabat. alt'a iterī rēpublicā gubernabat effecte ſūt aūt tā fortes breui tpe bellatrices qꝫ magnā ptē aſie fere. c. ānis dn̄io ſuo ſubiecerūt. int̄ ipas ꝓo nullū penit⁹ maſculū viuere vl morari rōe aliqua pmiſerūt. ex finitimis tm̄ gētibꝫ maritos ſobolis grā elegerūt ad quos ſtatutis tpibꝫ accedētes ꝓlē ꝯcepe runt. Sꝫ tpe cōpleto ad cōceptiōis officiū inſtituto maritos a ſe recedere ꝛ alias manſiones q̄rere coegerūt. maſculos autē filios vel emactabāt vel recto tempe patribꝫ trāſmittebāt. filias vero ſibi reſeruātes eas ad ſagittandū vel venandū informabāt. ꝛ ne ī ſagittarū ictibꝫ mammillarū groſſicie impediretur eis in ſeptimo vt dicit anno mammas exurebāt. ꝛ ideo amazones ſunt dicte. id eſt. ſine māma. vt dicit Iſidor⁹ libro. ix. Has vnimāmas antiquit⁹ multi vocauerunt. quarū feritatē domuit vt dicit primo Hercules. deinde Achilles. ſed hoc potius fuit per amiciciā q̄ꝫ ꝑ vires ſicut in geſtꝭ grecorum ꝛ amazonū cōtinetur. Dicit aūt Iſidorus. qꝫ ꝑ Alexandruꝫ magnū amazones vſqꝫ ad internetionē penit⁹ ſunt delete. Sꝫ hiſtoria Alexandri hec non dicit. imo dicit amazonū regina Alexandro poſtulāti tributa ꝑ nuncios reſcripſiſſe. De tua prudentia eſt mirandū. qꝫ cū feminis cōfligere ſtatuiſti. quare ſi fauēte nobis fortuna ſuccūbere te cōtingat. merito es cōfuſus cū a mulieribus ſis deuictus. qꝫ ſi iratis nobis dijs nos deuiceris paruꝫ tibi poterit cedere ad honorē. quia de mulierculꝭ triūphaſti. Super cui⁹ reſpōſo ad ammirationē duct⁹ rex generoſus dixit. decēs fore nō ꝑ gladium ꝛ furorē mulieres vincere ſed poti⁹ ꝑ amoreꝫ propter qḋ libertatē eis cōceſſit ꝛ ipas non violentia ſed poti⁹ amicicia ſuo impio ſubiugauit.

De alemānia Capitulū. XIII.

ALemānia nobilis ꝛ generoſa eſt regio in europa a lemanno fluuio vltra danubiū ſm Iſidorū ſic vocata vbi illius terre incole ꝑus habitauerūt. qui a fluuio lemanno alemāni dicti ſunt. Hec etiā germania dicta eſt. vt dicit Iſidor⁹. libro. xv. vbi dicit. Poſt daciā que finis eſt ſitie inferioris occurrit germania. ab oriente habēs danubiū. a meridie renū fluuiū. a ſeptentrione ꝛ occaſu occeanū. Et eſt duplex germania. ſcꝫ ſuperior que ſe extendit vſqꝫ ad alpes ꝛ mare mediterraneū ſiue adriaticum vbi mare magnū ſiſtit in aquileie partibꝫ per paludes. Alia germania eſt circa renum. vtraqꝫ germania diues eſt terra ꝛ inclita ꝛ tam viribꝫ q̄ꝫ diuitijs ac bellicoſis populis numeroſa. Unde a fecūditate gignēdorum populorū a germinando germania eſt vocata. vt dicit Iſidorus libro q̄ndecimo. Generoſos enim ꝛ immanes gignit populos. de quibꝫ dr̄ ī libro. ix. Iſi. Germanie natiōes ſunt multe imania corpa habentes

viribꝫ fortes audaces aio ꝛ feroces idomiti raptu. captibꝫ ꝛ venatõibꝫ occupati. facie decori ꝛ formosi comati ꝛ coma flauĳ. liberales aio hylares ꝛ iocũdi ꝛ potiſſime ſaxones q̃ in ꝑdictꝭ ſunt ꝑcellētes. de q̃bꝫ dicit Iſi. Saxonũ inq̃t gens i occeani finibus ꝛ littoribꝫ ꝯſtitute ỽtute ꝛ agilitate agil̾. vñ et ſic eſt appellata eo ꝙ valētiſſimũ ſit gen⁹ hominũ ꝑſtanti⁹ ceterꝭ piratꝭ. nõ eñi ꝑ terrã ſolis ſuis hoſtibꝫ ſũt infeſti. verꝫ etiã ꝑ mare illis q̃ ſe moleſtãt ac ſi eſſent ſaxei ſunt iportabiles atq̧ duri quoꝝ terra valde fructifera aq̃s ꝛ fluminibꝫ optimis irrigua. i ipoꝝ etiam mõtibꝫ effodiunt̾ oĩa fere metalla p̄ter ſtannũ. Sũt ꝛ alie ꝓuincie i vtraq̧ germania q̃ nõ ſunt min⁹ laude digne. vt ſunt auſtria. bauaria circa danubiũ. ſueuia alſatia circa renũ ꝛ alie mlͭe q̃s ꝑ ſingulos enumerare eſſet tedioſum. A ſaxonibꝫ aũt germanicꝭ anglici ꝓceſſert̃ q̃ꝝ ꝓgenies ꝛ ſucceſſio britãniã inſulã poſſidet q̃ꝝ linguã ꝛ mores anglicoꝝ gẽs vſq̧ hodie i ꝑlibꝫ imitat̾. vt dicit Beda in li. de geſtis anglicoꝝ. q̃re infra de lr̃a s. de ſaxonia

De anglia. Ca. XIII.

Anglia occeani ẽ inſula maria q̃ circũfuſa maria toto orbe vndiq̧ ẽ diuiſa q̃ quondã albion ab albis rupibus a lõge circa marꝭ litora apparētibꝫ ẽ vocata. Nã ſuccedēte tpe q̃dã ꝓceres de troie excidio deſcēdētes facta claſſe. palladis vt fert̾ oraculo ad ꝑdicte inſule littora ꝑuenerũt q̃ ꝯtra gigãtes q̃ tũc terrã poſſedert̃ diuti⁹ pugnãtes arte pit̾ ꝛ ỽtute inſulã ſupatꝭ gigãtibꝫ ſuo dñio ſubiecerũt. ꝛ a bruto q̃ illius exercit⁹ erat ꝑnceps terrã vocauerunt britãniã q̃ſi inſulã a bruto tũc tpis armis ꝛ potētia acq̃ſitã. a cui⁹ bruti ꝓſapia reges potētiſſimi ꝓceſſerũt q̃ꝝ opa magnifica ſi quẽ audire delectat hiſtoriã bruti legat. Illa ãt eadẽ inſula poſt lõga tpa a ſaxonibꝫ germanicis multꝭ ꝛ varĳs iteruenientibꝫ ſeuiſſimiſ ꝑlĳs eſt adq̃ſita et a ſuis poſterꝭ eſt poſſeſſa q̃ britonibꝫ vl̾ mortuis vl̾ exulatꝭ inſulã inter ſe diuiſerũt ꝛ ſingul̾ ꝓuĩcĳs ſ̾m lingue ſue ꝓprietatẽ nomĩa iponētes ligue gẽtꝭ ſue memoriã reliquerũt vocãtes inſulã angliã ab engela regina clariſſimi ducꝭ ſaxonũ filia q̃ illã inſulã poſt mlͭa ꝑlia p⁹ poſſedit. Iſi. tñ dic̃ angliã ab angulo dictã q̃ſi terrã in fine. vl̾ q̃ſi mũdi angulo ꝯſtitutã. Sꝫ beat⁹ Gregori⁹ vidẽs angloꝝ pueros rome venales tpe paganoꝝ. audiẽs ꝙ eſſent anglici alludens patrie vocabulo rñdit. Uere inq̃t ſũt anglici qꝛ vultu nitẽt vt angeli. illis oportꝫ ỽbũ annũciare ſalutꝭ. Nã vt dic̃ Beda. germanica nobilitas adhuc i pueroꝝ cultibuſ reſultabat. De hac inſula dic̃ Plini⁹ multa ſil̾r ꝛ Oroſi⁹. ſꝫ Iſi. ſummatim tãgit exp̄ſſi⁹ q̃ alĳ obſcuri⁹ retulere. britãnia ſcꝫ q̃ nunc dr̃ anglia ẽ inſula q̃ ꝯ aſpectũ gallie ꝛ hiſpanie eſt ſita. circuit⁹ ei⁹ obtinet q̃dragies octies ſeptuaginta q̃nq̧ milia. mlͭa ꝛ mag flumina ſunt i ea. fontes calidi. metalloꝝ etiaꝫ larga copia gagates lapis ibi ꝑlim⁹ ꝛ margarita gleba optima ꝛ diuerſ̾ fructibꝫ valde apta. ibi oues lanigere i ꝑcipua abundãtia ibi feraꝝ ꝛ ceruoꝝ mlͭitudo nimis inuenit̾ pauci lupi vel nulli i inſula repiũt̾. ꝛ iõ oueſ q̃ ibi maxie abũdãt tuti⁹ i caulis ꝛ i paſcuis ſine cuſtodia relinquũt̾. vt dic̃ Beda. Uñ q̃dã deſcribens inſulã anglicanã metrice ſic dixit Anglia terra feroꝝ ꝛ fertil̾ angul⁹ orbiſ Inſula ꝑdiues q̃ toto vix eget orbe. et cuius tot⁹ indiget orbis ope. anglia plena iocꝭ gẽs libera apta iocari. Libera gens cui libera mẽs ꝛ libera lingua. Sꝫ lingua melior liberiorq̧ man⁹. Multas alias ꝓſeq̃ gẽtꝭ ꝛ inſule dignitates h̾ interponere eſſet longum quere infra de britãnia

De aquitannia Caplm. XV.

Aquitannia gallie eſt ꝓuĩcia in europa. vt dic̃ Iſi. li. xv. ꝛ eſt ſic ab obliq̃s aq̃s ligeris flumĩs q̃d ex plurima ꝑte termin⁹ ei⁹ ẽ eãq̧ pene i orbẽ circumcingit appellata. Terra ſiq̃dẽ fertil̾ ꝛ amena opidis ciuitatibꝫ ꝛ caſtrꝭ ꝑclara aq̃s et fluminibꝫ irrigua. ſiluis cãpis ortꝭ ꝛ ꝑtis decora. vineis ꝛ arboribꝫ fructiferꝭ diuerſi generis ꝯſita. et magnis diuitĳs opulẽta. Sub noĩe ỽo aq̃tannie mlͭe ꝑticulares ꝓuĩcie cõꝑhendunt̾. vt dic̃ Plini⁹ Hec a circio habꝫ occeanũ. vt dic̃ Oroſi⁹. q̃ aq̃tãnic⁹ ſin⁹ appellat̾. ab occaſu hiſpaniam hꝫ. a ſeptẽtrione ꝛ oriẽte galliã lugdunẽſeꝫ. ab euro ꝛ meridie ꝯtingit ꝓuĩciã narbonẽſem. vt dic̃ Oroſi⁹

De andegauia. Ca. XVI.

Andegauia eſt gallie ꝓuĩtia q̃ aquitannie eſt vicina ꝛ vſq̧ ad minorem britanniã ſe extẽdit. cui⁹ metropolis andegauis eſt noĩata. a q̃ in circuitu tota ꝓuincia andegauia eſt vocata. et eſt terra vinifera ꝛ fructifera bonis oĩbꝫ opulẽta. ſilis aquitãnie in vineis ꝛ in fruge

De aluernia Capitulū. XVII

Aluernia gallie lugdunēſis eſt puīncia. cui⁹ ciuitas maioꝛ mons clarus nūcupaꝛ. Hec ab euro hꝫ germaniā ab auſtro italiā. ab occidēte narboneñ. prouinciā. a ſeptētrione galliā belgicā. Eſt aūt terra ſilueſtrꝭ ꝛ nemoroſa mōtuoſa paſcuoſa ferꝭ pecudibꝫ ꝛ armētis referta frugifera ꝛ vinifera in multis locis.

De apulia Capitulum. XVIII

Apulia eſt regio maritima ī italia. q̄ ps eſt europe ab inſula ſicilie p maris brachiū ſepata. terra ſiqdem eſt multū populoſa. auro ꝛ argēto referta. frumēto mero ꝛ oleo opulēta. ciuitatibꝫ nobiliſſimis īclita. caſtrꝭ ꝛ opidis p̄munita. frugibꝫ ꝛ diuerſi generꝭ fructibꝫ fertilꝭ ꝛ fecūda. Finis ē europeꝫ meridiē q̄ ſolo mari a barbaria ē diuiſa. Fōtes dꝛ hr̄e calidos īfirmiſ p̄bētes ſanitatē ꝛ medicinā. Metropolꝭ aūt illi⁹ regiōis brūduſiū dꝛ quā greci q̄ndā edificauerūt. ꝛ dꝛ a brūda grece q̄ſi caput cerui latine. Illa ei ad modū ceruini capitꝭ hn̄tis cornua dꝛ eſſe diſpoſita. vt dic̄ Iſid̄. li. xvi. in. c. d̄ noībꝫ ciuitatū. Huic a latere adiacet terra q̄ dꝛ cāpania maꝛ frugū. nam ei⁹ gleba fertiliſſima eſt q̄ ad frugū mltitudinē pducēdam ex cui⁹ abundantia multe puīncie ſuſtentanꝛ etiam tranſmarine.

De affrica Capitulum. XIX.

Affrica vt q̄dā putāt ē dicta q̄ſi aprica. eo q̄ ſoli ſiue celo ſit puia ꝛ apta. ꝑꝛ q̄d horrori frigoris nullaten⁹ eſt ſubiecta vt dic̄ Iſi. li. xv. Alij putāt affricaꝫ eē dictā ab affer filio abrae ex cethura q̄ dꝛ duxiſſe ꝯſus libiā exercitū ꝛ ibi victꝭ hoſtibꝫ ꝯſediſſe eiuſq3 poſteros affros nomīaſſe. vt dic̄ Iſi. li. ix. Incipit āt affrica a finibꝫ egypti pgens iuxta meridiē p ethyopiā vſq3 ad athlantē montē. a ſeptētriōe ꝟo mari mediterraneo clauditꝛ ꝛ ī gaditano freto finitur. Hec mūdi tertia dꝛ eſſe ps diuiſa ꝯ aſiam ꝛ europā. hꝫ aūt puincias mltas ſic libiā cirenēſem tripolim bizātiū carthaginē mauritaniā ethyopiā ꝛ mltas alias. Eſt āt illa ps mūdi q̄ affrica dꝛ minoꝛ ſpacio q̄ʒ aſia vꝛ europa. ſꝫ p ſua q̄ntitate ditioꝛ ē ꝛ mirabilioꝛ in q̄litate Nā ī auro ꝛ gēmis ditiſſima ē ſilꝛ in frugibꝫ fructibꝫ ꝛ oliuis. Mirabiliſſimaſ etiā pduc̄ beſtiaꝝ ꝛ hoim ſpēs ꝛ figuras. vt patebit q̄n regiōes africe p ſua noīa deſcribenꝛ. Solꝛ ardoribꝫ p̄ alijs terris exuritꝛ. varijs occeani finibꝫ ītercipitꝛ. arenaꝝ cumulꝭ ſterilis in multis ptibꝫ efficitꝛ. Et a ſatyrꝭ piloſis tigridibꝫ ꝛ alijs horrendis beſtijs poſſidetur. ꝛ hoc inferius plus patebit

De aſturia Capitulum. XX.

Aſturia ē puincia ī citeriori hiſpania ī ꝯfinio europe ꝛ affrice ꝯſtituta vt dic̄ Iſi. li. xv. Vñ aſtures ſunt dicti q̄ pe iſtuꝝ flumē nūc ībabitāt. q̄ꝝ terra ē ſiluis ꝛ mōtibꝫ q̄ſi vndiq3 circūſepta. vt dic̄ idē. Illi⁹ ſoli⁹ incole ſunt vt dꝛ reſpectu aliorum aīo placidi liberales ꝛ benigni q̄ꝝ ciuitas metropolꝭ noīaꝛ. terra q̄dem mero frumēto ꝛ oleo min⁹ abūdāt. Nā terra eſt frigida ꝛ ad hmōi pductōꝫ frugū vꝛ fructuū minus apta. abūdāt aūt ibi miliū ꝛ caſtanee ſupra modū. Dicūꝛ aūt ibi multa creſcere fructuū genera ꝛ pomoꝝ. de q̄bꝫ loco vini faciunt ſibi potū. Ferꝭ ſilueſtribꝫ ꝛ etiā domeſticis pecudibꝫ ſunt maxie opulēti. Popul⁹ āt generalit vt dꝛ ex natura hylarꝭ eſt. ꝛ canore vocꝭ in curſu agilis. ꝛ in p̄lijs militās. elegātis ſtature ꝛ pulcre forme ꝟm ſitū patrie. ꝛ qualitatē calide regionis ad loquendū et forſan deridendū lingua leuis

De aragonia Capitulum. XXI

Aragonia puincia eſt in hiſpania vineaꝝ ꝛ frugū fecūda. fontibꝫ ꝛ fluuiis irrigua. ab arrogotis q̄ndā occupata a q̄bꝫ regio vſq3 hodie noiaꝛ Nā gothorū gēs q̄nq3 ī illa puincia habitabat. vñ aragonia quaſi aragothia ē vocata. vt dicit Iſidorus. quā ꝑfluit iberus fluuius. cuius metropolis appellatur ceſarauguſta.

De babylonia Capitulum. XXII

Babylonia aſie eſt puincia ī chaldea cui⁹ caput ē vrbs babilon. a q̄ regio eſt nūcupata tā nobilꝭ vt chaldea et aſſiria ꝛ meſopotamia aliq̄n ī ei⁹ noīm trāſierunt. vt dic̄ Iſi. li. xv. Hāc p̄terfluūt flumina nobiliſſima inter q̄ p̄cipue ſunt tigris et eufrates. q̄ de paradiſo hn̄t ortū. Eſt autez regio oīm frugū ꝛ fructuū fertiliſſima vinifera ꝛ aromaticis arboribꝫ ꝛ herbis plena. gemmaꝝ ꝛ metalloꝝ copijs ditiſſima. camelis equis aſinis ꝛ mulis ꝛ alijs iumentis abundātiſſima. feris et mirabilibus beſtijs ac mōſtruoſis abundans maxie in deſertis cuius metropolis quondā eſt dicta babylon. id eſt. cōfuſio. eo q̄ ibi lingua edificantium turrim babel eſt ꝯfuſa vt dꝛ Gen̄. xi. Cuius magnitudinē deſcribit Hiero. ſup Iſa. xi

Babilon inq̄t eſt metropolis caldeoꝝ cuiꝰ muri .xvj. milia paſſuū erāt ꝑ quadrū ab an gulo in angulū qđ eſt ſimul .lxiiij. vñ duabꝫ leucis ⁊ duabꝫ vniꝰ leuce ꝑtibꝫ muri tēdebāt ibiqꝫ erat turris triū miliū paſſuū in altitu/ dine .i. duaꝝ leucaꝝ a lato in artū coangu/ ſtata cuiꝰ materia fuerūt lateres cocti ex bi/ tumine indiſſolubili. vñ nec igne nec aqua diſſolui pt. ⁊ q2 ibi ꝯfuſum eſt labiū hebrai ce dicta eſt babel. grece aūt babylon a q̄ re/ gio tota in circuitu babylonia ē vocata Hu ic imꝑauit rex potētiſſimꝰ .ſ. nabuchodono ſor. q̇ int̄ ceteras mūdi natōes q̄s chaldeoꝝ ſubiecit imꝑio iudeā etiā captiuauit ꝓpt̄ qđ babylon ſub Balthaſar nepote ſuo p cyꝝ ⁊ dariū reges perſaꝝ ⁊ medoꝝ penitꝰ deſtru/ cta fuit. nec vnq̄ꝫ iterato reꝑata. ſed de eiꝰ re liquijs due ciuitates. ſcꝫ ſophōn ⁊ theroſo/ phon fuerūt in perſide edificate. vt dic̄ Hie ronymꝰ. Locꝰ aūt vbi q̄ndā fuit babylon ē deſertꝰ ⁊ nihil ꝯtinet niſi beſtias monſtruo ſas. q̄re infra de chaldea.

De bactria Capituum. XXIII.

Bactria eſt regio i aſia cui fluuiꝰ no/ mine bactrꝰ nomē dedit. vt dic̄ Iſi. lib. xv. Huiꝰ ꝑtes q̄ ſunt plane ꝑ ꝑte iugis ambiunt̄. q̄ aūt aduerſe ſunt indi flu/ uij fontibꝫ terminant̄ reliq̄ includit ochꝰ flu/ uius. Mittit aūt bactria fortiſſimos came los nūq̄ꝫ pedes atterētes. vt dic̄ Iſid.

De braciana Ca. XXIIII

Braciana regio ē in affrica ex duobꝫ opidis nobiliſſimis ē ſortita voca/ bulū. ex q̄bꝫ vnū andromethꝰ vocat̄ alteꝝ vocat̄ bizantū. Hec fecūda eſt glebis ⁊ oleis cuiꝰ humꝰ eſt ita pinguis vt iacta ibi ſemīa incremēta pene centeſime fruges na ſcant̄. vt dic̄ Iſi. li. xv. De bragmanis q̄/ re infra in fine iſtiꝰ libri

De brabantia Caplm. XXV.

Brabātia germanie final̄ eſt ꝓuincia q̄ gallie belgice ē ꝯtigua hñs renuꝫ ab oriēte ⁊ friſiā britānicū occeanū ⁊ flādricū ſinū ab aq̄lone inferiorē galliam ab occidēte ꝓo ſuꝑiorē frāciā a meridie. q̄m amnis moſa ꝑterfluit ⁊ ſcaldia fluuiꝰ itrās cū fluxu ⁊ refluxu maris alijs riuul̄ varijs et fontibꝫ irrigua. terra in multa ꝑte vinifera. nemoroſa collibꝫ pratis ⁊ ortis decora. arbo/ ribꝫ fructiferis ⁊ ſiluestribꝫ plena. abundans aīalibꝫ domeſticis ⁊ ſiluestribꝫ ceruis hinnu lis apris leporibꝫ ⁊ cunicul̄. multa habens opida famoſa. terra fertil̄ frugibꝫ ⁊ p opulo ſa gēs elegātis ſtature ⁊ venuſte forme bel licoſa. aīoſa ꝯtra hoſtes. int̄ ſe aūt placita ⁊ q̄eta. gens benefica deuota ⁊ benigna

De belgica Caplm. XXVI.

Belgica d2 gallie ꝓuincia i europa a belgis ciuitate ſic dicta. vt dic̄ Iſi. li. ix. Hec ab oriēte vt dic̄ Oroſiꝰ hꝫ germaniā ſiue flumē reni. ab euro hꝫ alpes pēninas. a meridie ꝓuinciā narbonēſem in q̄ ciuitas arelatēſis ſita ē. ab occaſu ꝓuinci/ am lugdunēſeꝫ. a circio occeanū britānicū. a ſeptētrione britānicā inſulā ſiue angliam Hec regio i frugibꝫ et fructibꝫ eſt fecūda. et in multis locis vinifera. multū populoſa. ciui tatibꝫ ⁊ opidis munita. gēs eiꝰ ferox natura liter. vt dic̄ Iſi. ix. ⁊ aīoſa. amnibꝫ ⁊ fluuijs irrigua. aruis ⁊ fecūdiſſimis nemoribus ⁊ pratis decora iumētis ⁊ pecudibꝫ plena. pau ca hñs mōſtruoſa preter ranas ⁊ colubros pauca generās venenoſa. Terra ſiq̄dē ſolꝫ eſſe generalit̄ pacifica ⁊ q̄eta. in plurimos populos lingua aliquātulū differētes eſt ꝯ belgica ſubdiuiſa

De bethinia Caplm. XXVII

Bithinia vt dic̄ Iſi. minoris aſie eſt ꝓ uincia in pōti exordio ad ꝑtē ſol̄ ori entis auerſa tracie adiacet. mltis an tea noībꝫ noīata. nā ꝑus bericia ē dicta. de inde a bithinio rege fuit mox bithinia nun/ cupata. Ipa eſt maior frigia. cuiꝰ metropol̄ d2 nichomedia. vbi fugiēs hanibal ꝑnceps karthaginis veneno aīam expirauit. vt dic̄ Iſi. li. xv. Cōdita ē aūt ꝑmo bithinia a phe nice q̄ ꝑus miramūda vocabat̄. vt dic̄ Iſi.

De britānia Ca. XXVIII

Britānia occeani eſt inſula i europa ꝑ longā inherētiā extēdit̄. a meridie habet gallias. vt dic̄ Oroſiꝰ. Hec i/ ſula hꝫ in longū milia octoginta. in latū mi lia ducēta. a tergo aūt vñ occeano infinito patꝫ Orcades inſulas hꝫ quarū .xx. deſerte ſunt. ⁊ .xiij. incolunt̄. deinde occurrit inſula tyle nauigatōe ſex dieꝝ. vt dic̄ Pliniꝰ li. iiij. ⁊ Iſi. li. xv. a britānia inſula ſeꝑata. Scđm Oroſiū ꝓo ꝓſus circiū in medio occeano ſi ta eſt. ꝓpt̄ eiꝰ maximā diſtātiā paucis nota. Hec britānia vt dic̄ Pliniꝰ li. iiij. c. xvij. iter ſeptētrionē ⁊ occidentē iacꝫ oppoſita germa manie ⁊ gallie ⁊ hiſpanie maximo iteruallo Huic ꝑmo albino nomē fuit forſan ꝓpt̄ al/ bas rupes inſulā circūdātes. deīde a bruto

britānia eſt dicta. ſʒ tandē a germanicis ipaʒ obtinētibꝫ anglia eſt vocata. q̄re ſup multa de anglia de lr̄a A. Eſt aūt alia britānia minor ſup occeanū aq̄tanicū. ſita in ꝑtibꝫ galliaꝝ q̄ a britonibꝫ relinquētibꝫ britāniā maiorē ꝓpter importunitatē germanoꝝ eſt vſqꝫ hodie populoſa. vbi vſqꝫ ad h̄ tp̄a gen⁹ britonū ꝛ nomē ꝑſeuerat. ꝛ q̄uis h̄ britānia in multis laudibꝫ digna ſit. nō tñ pt filia matri minor britānia maiori cōpari. ꝛ iō bñ minor britānia debuit vocari q̄ ſic nec numero populi. ſic nec merito ſoli poteſt maiori britannie adequari

De boecia Capitulū XXIX

Boecia ꝓuincia belladis eſt ꝑticula in grecia. vt dicit Iſidor⁹. li. xv. a boue vt dr̄ ꝑmit⁹ noīata. Et h̄ hac d̄ cā Dū em̄ chatm⁹ agenoris fili⁹ europā ſororeʒ ſuā a ioue raptaʒ ex ꝑcepto p̄ris q̄reret nec repiret. patris irā formidans ꝯfirmato aīo elegit exiliū ꝛ dū caſu bouis ſeq̄ret̄ veſtigia locū vbi ipa recubuit adinuenit. ꝛ iō nomine bouis locū illū boeciā noīauit vbi ꝛ thebas ꝯſtruxit vbi q̄ndā ciuilia bella detonuerunt. ꝛ h̄ nati ſunt apollo ꝛ hercules. maior ille theban⁹ eadē eſt eunomia vocata a q̄dā fonte q̄ ibi eſt q̄ndā apollini ꝯſecrat⁹. vt dic̄ Iſiō. li. xv. In hac terra eſt lac⁹ q̄dā furial̄ vt q̄ d̄ eo biberit furore libidīs īardeſcit. vt dic̄ idē li. xiiij. in. c. de aq̄s. q̄re s̄ de fontibꝫ

De bohemia Capitulū. XXX.

Bohemia ꝑs eſt meſſie ad plagā orīētalē iuxta germaniā poſita ī europa q̄ a mōtibꝫ maximis ꝛ ſiluis denſiſſimis ꝛ altis vndiqꝫ circūſepta. a germania et pānonia ꝛ natiōibꝫ alijs per mōtes ſiluas ꝛ flumīa eſt diuiſa. Eſt aūt regio mōtiū altitudine ī plurimis ſui ꝑtibꝫ valde firma campoꝝ ꝛ pratoꝝ planicie ꝯſpicua. facie celi ſaluberrima. gleba fertiliſſima ī vineis abundans ꝛ annona. ī auro argēto ſtāno ꝛ ceteris metallis ditiſſima. fontibꝫ ꝛ fluuijs irrigua nā terrā irrigat albia fluui⁹ nobiliſſimus in mōtibꝫ orit̄ bohemoꝝ ſil̄r ꝛ mulda q̄ ꝑterfluit pragā regiā ciuitatē in ei⁹ mōtibꝫ abūdāt pini ꝛ abietes abūdant ꝛ herbe īnumerabiles nō ſolūmō paſcuales verꝫ etiā aromatice ꝛ medicinales. ibi diuerſoꝝ geneꝝ abundāt fere innumerabiles. ſ. vrſi. apri. cerui. capreole. tragelaphi. bubali ſeu biſontes. ꝛ inter has feras eſt q̄dā bñs magnitudinē bouis. h̄ beſtia ferox eſt ꝛ ſeua. ꝛ h̄ꝫ magna cornua ꝛ ampla cū q̄bꝫ ſe defendit. Sʒ habēs ſub mēto amplū folliculū in ipō aq̄s recolligit. ꝛ currēdo aquā miro mō ī illo folliculo calefac̄ quā ſup venatores ſeu canes ſibi nimis appropiquātes ꝓijcit ꝛ q̄cq̄d tetigerit depilat horribilit̄ ꝛ exurit. ꝛ h̄ aīmal lingua bohemica loni nūcupat̄. Hec terra circuit̄ ex ꝑte orīētis morauia ꝛ pānonia. ex ꝑte euri aq̄lonaris polonia. ex ꝑte ꝟo meridiei auſtria. ex ꝑte occidētis bauaria germanica et miſſenēſi marchia circūdat̄ ꝛ ambit̄

De burgundia Capl̄m. XXXI

Burgundia ꝑs eſt gallie ʒenonēſis. q̄ vſqꝫ ad alpes peninos ſe extēdit. Et ē burgundia a burgis dicta. Iſido. ix. eo q̄ oſtregoti ītraturi italiā ibi fecerīt burgos plures. i. opida ꝛ munitōes. Terra ei eſt fortis ꝛ mōtuoſa ꝛ paſcuoſa ꝛ ī locis pluribꝫ nemoroſa. aq̄s ꝛ flumībꝫ ac riuulis irrigua. in multis locis fertilis ꝛ fecūda ꝛ in multis ſterilis arida ꝛ inaq̄ſa iuxta alpes maxie frigida ꝓpter frequētes imbriū ꝛ niuiū inundatiōes. plures ſunt incole iuxta alpes q̄ ex frequēti vſu aquaꝝ niualiū efficiūt̄ ſub mēte turgidi ꝛ ſtrumoſi. feris abūdat. ſcꝫ vrſis apris ceruis ꝛ multis alijs

De capadocia Capitulū. XXXII

Capadocia eſt ꝓuincia ī maiori aſia ī capite ſyrie collocata ab oriente armeniā tāgit. ab occaſu aſiā minorē. ab aq̄lone ꝯſirios cāpos q̄s habuerūt quondā amazones ꝛ mare tymericuʒ a meridie thauꝝ montē cui ſubiacet cilicia et yſauria vſqꝫ ad ſilicū ſinū q̄ ſpectat ꝯ inſulā cyprū albis amnis ꝑ eā fluit. q̄ q̄ndā liddie regna diſiūxit a ꝑſis. vt dic̄ Iſi. li. xv. ꝛ Oro. li. j. Hi ortū habuerunt ꝑmo a moſoch filio iaphet. vñ ꝛ vrbs apō eos manʒ vſqꝫ bodie q̄ moreta dr̄. vt dicit Iſidor⁹ li. ix.

De caldea Capituum. XXXIII

Caldea q̄ſi caſſidea a caſeph filio nachor friſ abrae fuit cognominata. vt dic̄ Iſiō. vñ caldei dicti ſūt a caſſeth q̄ſi caſſidei. Et ē regio maxia ſita iuxta eufraten in q̄ eſt camp⁹ duran in q̄ ꝯueneꝛt gigātes p⁹ diluuiū ꝛ de ꝯſilio nemroth edificauerunt turrim turrim babel. a q̄ ciuitas ibi edificata vocata eſt babilon ꝛ tota regio babilonia fuit ī poſteꝝ nūcupata. vt pat3 s̄. in lr̄a b. q̄re ibi d̄ babilonia. Sʒ h̄ dicēduʒ q̄d oroſi⁹ dicat de babilone li. ij. Rex inq̄t ꝑmus apō aſſyrios q̄ eminere ceteris potuit

nin⁹ fuit. occiſo aũt nino ſemiramis vxor e⁹ toti⁹ aſie regia babiloniã vrbẽ quã incepat nemroth ãpliauit ⁊ inſtaurauit. ⁊ vt eſſet caput regni aſſirioꝝ inſtituit durauitq; et ſtetit regnũ iſtd in cõcuſſum. m. c. ⁊. lxiiij. ãnis vſq; ad ſardanapallũ quẽ interfec arbates pfect⁹ medoꝝ. ⁊ tũc icepit perire regnũ aſſiriorũ. ſ; ex toto periit qñ a ciro ⁊ dario babylonia ẽ ita deſtructa q vix credi poẽat apud mortales q tã fortẽ ciuitas poſſit capi Fuit eñi caſtroꝝ more menib⁹ parib⁹ p qdrũ diſpoſita ⁊ d murorũ magnitudie ⁊ firmitate vix credi põt. nã in latitudie habuerũt muri cubitos qnquagĩta. qter tñi habuerũt i altitudine. Ambit⁹ ei⁹ i circuitu fuit. cccc. ſtadijs ⁊. lxxx. mur⁹ de coctili latere fuſus bitumine cõpact⁹ foſſa extrinſec⁹ late patẽs. in quã amnis circũfluxit a frõte muroꝝ. Centũ erãt porte i muroꝝ circuitu. erãt defenſorũ habitacula eq diſpoſita mire magnitudinis ⁊ fortitudis. ⁊ qͣuis eſſet ita fortẽ tñ cito victa ⁊ capta ſubuerſa eſt. Nã i. ccc. et. lx. alueos flumẽ cir⁹ diuiſit ſic ⁊ añ fecerat gangem fluuiũ qñ irat⁹ ꝯ fluuiũ eo q vnũ de ſuis militib⁹ ſubmerſiſſet eũdẽ diuiſit in. ccc. ⁊ lx. ptes. Vñ ſubtracta aq̃ q̃ fluebat p ciuitatẽ fuit facil⁹ capta. vt dic idẽ Oroſi⁹. Illo anno q̃ babilonia ab arbato icepit deſtrui. incepit roma fundari. Vñ ſub vna ꝯueniẽtia tẽpoꝝ illa cecidit. iſta ſurrexit. ⁊ qñ pre ſenio defecit regnũ pmũ orientis. incepit pubeſcere regnũ occidẽtis

De cedar Ca. XXXIIII.

Cedar nomẽ eſt regiõis in q habitãt iſmaelite q fuerũt filij cedar pmogeniti iſmael. Nã iſmael fuit fili⁹ Abrae ex agar egyptia ãcilla ei⁹. vñ veri⁹ vocantur agareni q̃ ſaraceni. qͣuis vſurpato nomie fruſtra ſe eẽ de ſara genitos gl'ient'. vt dicit Iſi. li. ix. Hi domos nõ edificãt ſ; tãq; ferales hoies p vaſtas ſolitudies euagãtes i tabernacul' habitãt de pdis ⁊ venatõnib⁹ victũ acq̃rẽtes. ⁊ iõ onager fuit vocat⁹ iſmael ſic dic glo. ſup Geñ. xvj. Hic erit hõ fer⁹ ⁊c. q vt dic oẽm beſtiaꝝ rabiẽ ſupgredientur. ⁊ mãſueti ab eis ꝯterẽt'. nã vt dic methodius futuꝝ eſt vt adhuc ſeẽ pariẽ ꝯgregati exeant de deſertẽ ⁊ obtinebũt orbẽ terre p. viij. hebdomadas ãnoꝝ. ⁊ vocabit' via illoꝝ via anguſtie. nã ciuitates ⁊ regna ſubuertẽt i locẽ ſacratẽ ſacerdotes iterficiẽt. ibidẽ cũ mulierib⁹ dormiẽt ⁊ d ſacris vaſis bibent ⁊ ad ſepulcra ſctõꝝ iumẽta ligabũt p ne ĩtia xpianoꝝ q tũc erũt. H ⁊ m'ta alia recitat q̃ habitatores cedar. i. iſmaelite i orbe ſunt facturi

De cancia. Capitulũ. XXXV.

Cancia puincia ẽ anglie iuxta britãnicũ occeanũ ſita. cui⁹ metropol' d cãtuaria. ⁊ ẽ terra frugifera ⁊ nemoroſa fontib⁹ ⁊ flumib⁹ irrigua. mar' portub⁹ inſignis diuitijs locuples ſalubritate celi pcipua

De cantabria Capitulũ. XXXVI

Cantabria puincia ẽ hiſpanie vocabulo vrbiẽ ⁊ amnis biberi ſic vocata cui⁹ gẽtis anim⁹ ẽ ptinax ad latrocinadũ ⁊ ad bellãdu; pn⁹ ⁊ ad patiẽda verbera ſp eſt pat⁹. vt dic Iſi. li. ix. Huic vicina ẽ celtiberia ab gallis celticẽ ⁊ hyberẽ ſic vocata.

De chananea Capl'm. XXXVII

Chananea eſt regio in ſyria q̃ a filijs chanaã filij cham p⁹ diluuiũ eſt poſſeſſa ⁊ fuerũt ex eis. x. natiões. vt dic Iſidor⁹ li. ix. ex qb⁹ fuerũt. vij. natões d ſemie chanaã i qb⁹ maledictio cham fuit qſi hereditario radicata. ⁊ iõ a filijs iſrael diuio pcepto fuerũt deleti ⁊ eaꝝ termini ab eiſdem occupati. vt dic Iſidorus. li. ix.

De campania Ca. XXXVIII

Campania eſt italie puintia inter romanũ territoriũ ⁊ apuliã collocata. cui⁹ metropol' qndã fuit capua a ſiluio rege albanorũ extructa. a capacitate ſic dicta eo q ei⁹ terra omnẽ vite fructũ capiat vñ ⁊ caput ẽ vrbiũ cãpanie inẽ treſ maximaſ ciuitates romã ⁊ cartaginẽ noiata. ex q̃ aliqñ puintia italie cãpania fuerat noĩata. m'te ſũt alie ciuitates famoſe locupletes ⁊ populoſe ad puinciã cãpanie ptinẽtes ſic neapolis ⁊ põteolis vbi balnea virgilij i honore habebãẽ. Eſt ãt terra vineaꝝ frugũ ⁊ oleaꝝ feraꝝ abũdãs fructib⁹ geneꝝ diuerſoꝝ. Eſt aũt alia cãpania ciſalpina gallie ſenonẽſis puitia c⁹ caput ciuitas ẽ treuerẽ. al's trecẽtẽ.

De cauda Ca. XXXIX

Cauda vocat' qdam inſula i pncipio arta. deinde paulati dilatat'. cui⁹ ingreſſus ẽ difficil' ⁊ laborioſus. vt patet Act. aplõꝝ. xxvij. c. Eſt aũt h inſula iter ſyriã ⁊ italiã iuxta cretã ⁊ ſardiniã

De cilicia Capitulum. XL.

Cilicia minor' aſie ẽ puintia a qdaꝝ antiqore cionis filio vt aſſerũt noiata vt dic Iſi. li. xv. Hec ab occidẽte h;

liciam.a meridie mare siculū. ab oꝛiēte ⁊ se
ptētrione h̄ȝ mōtis thauri iuga. hāc cignꝰ
amnis itersecat.matrē h̄ȝ vrbiū tharsimo/
niā q̄ ⁊ tharsis dꝛ. Fuit āt inde natꝰ Paulꝰ
⁊ choꝛyscos opidū eꝰ ē vbi ē crocꝰ plurimꝰ ⁊
optimꝰ i spiramīe fragrātissimꝰ ⁊ coloꝛe plꝰ
q̄ȝ aureꝰ. vt dic̄ Jsi.li.xv.

De cypꝛos Ca.XLI.

Cypꝛos est insula a cypꝛo ciuitate q̄ i
ea est denoiata.vt dic̄ Jsi.li.xv. Jpa
est ⁊ paphon q̄ q̄ndā fuit veneri ꝯse
crata.multū aūt q̄ndā fuit famosa.⁊ maxie
de metall' eris.ibi etiā es p̄mo dꝛ fuisse rep/
tum ⁊ eiꝰ vsus.vt dic̄ idē. Terra ē vinifera ⁊
foꝛtia sūt valde illiꝰ loci vina . ciuitates mō
h̄ȝ mltas ⁊ nobiles int̄ q̄s caput ⁊ metropol'
dꝛ nichosia.terra ē mari vndiq̄ȝ clausa.sȝ in
teriꝰ siluis cāpis p̄tis vineis ⁊ frugibus ni
mis plena.fontibꝫ ⁊ amnibꝫ irrigua.⁊ mltis
diuitiis parit̄ ⁊ delitiis opulēta.H insula vo
cat̄ sepiꝰ cethym i scriptura.vt dic̄ Jsi.li.ix.
Et dicta ē sic a q̄dā filio Jonan nepote Ja
phet vt dic̄ Jsid. De hac insula dic̄ Oꝛosiꝰ
li.j. Insula cypꝛos mari cirico cingit̄ ab oc
cidēte mari pāphilico.a septētrione aulone
cilicio a meridie syrie ⁊ phenicꝫ pelago cir/
cūdat̄.cꝰ spacium in lōgo tenet.clxxv.milia
passuū. Jn lato ꝟo milia passuū.cxxv.

De creta Capitulū.XLII.

Creta grecie ē insula a q̄dā rege indi
gena dicto crete noiata.int̄ oꝛtum ⁊
occasum lōgissimo tractu poꝛrecta.
a septētrione estibꝫ ab austro egyptiis vndis
ꝯfusa. Fuit q̄ndā cētū vꝛbibꝫ nobilibꝫ deco
rata.vn̄ ⁊ cētapol' dicta ē Pꝛio aūt fuit insu
la q̄ remis ⁊ armis claruit ac sagittꝫ . pꝛima
lr̄is iura tradidit.eq̄stres turmasq̄ȝ p̄ma do/
cuit.studiū musicū i ea p̄mo reptū.ab ideis
dactil' mūdo tradidit ⁊ exercēdo ampliauit
pecudes ⁊ capꝛas h̄ȝ copiosas.ceruos aūt ⁊
capꝛeas valde paucas.lupos ⁊ vulpes alia
rūq̄ȝ feraꝝ noxia genera nūq̄ȝ gignit.ſpens
ibi nullꝰ.nulla noctua.⁊ si aliūde trāslata i
ueniat̄ stati moꝛit̄.terra ē vitibꝫ amica.arbo
ribus ꝯsita.herbis medicinalibꝫ referta . vt
diptāno ⁊ alno ⁊ h̄mōi.gēmas eē generat p̄
ciosas.gignit ei lapidē q̄ iothedactilꝰ dꝛ. vt
dic̄ Jsi.li.xv. Et cū sit insula a maioꝛibꝫ ve/
nenis notabilit̄ libera.tn̄ sphalāgias.i.q̄sdā
araneas generat venenosas. Hucusq̄ȝ Jsi.
li.xv. Idē ꝑ oia narrat Plinꝰ li.iiij. De eadē
etiā insula dic̄ Oꝛo. Creta ab oꝛiēte finitur
mari carpaceo.ab occasu ⁊ septētriōe mari
cretico.a meridie mari libico q̄d adriaticū
vocāt.⁊ h̄ȝ i longo passuū milia.c.⁊.lxxxvij.
Jn lato ꝟo milia.l. q̄re d̄ dispositōe domus
dedali i creta. Jsi.li.xvj.c.iij.de ciuitatibꝫ

De cicladibꝫ Capl'm XLIII.

Cicladesinsule. vt dic̄ Jsi.li.xv.q̄n
dā grecie fuerūt q̄s idē ciclades autu
māt esse dictas.q̄ꝛ lȝ spaciis lōgioꝛi/
bus a delo poꝛrecte.i oꝛbē tn̄ circa delū site
sunt. Nā oꝛbē greci cyclū vocāt.q̄dā tamen
dicūt sic eas vocatas ꝓpt̄ scopulos q̄ in cir/
cuitu eaꝝ sunt.he insule sunt i hellespōto in
ter egeū mare ⁊ maleū ꝯstitute. Circūdant̄
em̄ pelago idico.⁊ sunt nūero.liiij. tēdētes
a septētrione i meridiē.h̄n̄t.l.milia passuū a
septētriōe i meridiē.⁊.l.milia ab oꝛiēte i oc/
casuȝ ſm Jsi. ſm Oꝛo. ꝟo milia.cc. Pꝛia ꝟo
int̄ has insulas.vt dic̄ Oꝛo. ab oꝛiēte est ro
dus.a septētriōe scenodo a meridie capados
ab occasu citeras .ab oꝛiēte finiūt̄ littoꝛibꝰ
asie.ab occidēte mari icario.a septētriōe ma
ri egeo.a meridie mari carphacio

De choa Ca.XLIIII.

Choa vl' choes ē insula adiacēs ꝓui
cie athice i q̄ ipocras medicꝰ natꝰ est
Et h insula p̄mo lanificii arte claru
it.vt dic̄ idē. Eq̄s eē dꝛ nutrire laudabiles.i
q̄bꝫ salomō antiq̄ꝰ gl'ari videbat̄.vt dꝛ.iij.
Regū.vbi dꝛ.d̄ choa adducebāt̄ ei eq̄ ⁊c̄.

De coꝛsica Capitulū.XLV

Coꝛsica ē insula multꝫ ꝓuīciis angu
losa.H h̄ȝ ab oꝛiēte tyrenicū mare. et
poꝛtū vꝛbis rome. a meridie sardi/
niā.ab occasu balcares.a septētriōe ligusti/
cū sinū.⁊ tenet i longū.clxj.milia passuum.
in latū milia.xxvj.

De dalmacia Capitulū.XLVI.

Dalmacia grecie ē ꝓuincia ſm anti/
quā terre ꝑtitōꝫ.a delū eiusdē ꝓuin
cie ciuitate maxia noiata.H ꝓuincia
h̄ȝ ab oꝛiēte macedoniā.a septētriōe messiā.
ab occasu histriaȝ.a meridie sinu adriatico
termiat̄.vt dicit Jsi.li.xv. Et Oꝛo.dic̄ ideȝ
Gēs illiꝰ t̄re ē foꝛtꝫ ⁊ robusta p̄dis dedita ⁊
rapis.piraticā ei vitā ex ipis plimi ducūt

De dacia Capitulum.XLVII

Dacia ē regio i europa a danis grecꝫ
vt dꝛ p̄mitꝰ occupata. Jn mltis in/
sul' ⁊ ꝓuinciis subdiuisa cū germa/
nia ꝯtigua.cuiꝰ gēs q̄ndā fuit ferox ⁊ nimiū
bellicosa.ꝓpt̄ q̄d britānicꝫ noꝛicis et multis

aliaꝝ regionũ insul' dñabāt. Isido. tñ dicit li. ix. Daci gothoꝝ fuerũt soboles. ⁊ dictos putāt dacos q̄si dagos d̄ gothoꝝ sc3 genere pcreatos. Unūquodq3 āt sit pmit⁹ pcreat⁹ pplˢ h certū est q mltū ē pplosa: elegātis stature come pulcre. decore faciei generaliter ⁊ formose. Gēs ⁊ si aīo seua ꝯ hostes. tñ naturaliter pia ē ⁊ mēte placida erga q̄slibȝ inocētes

De delo Caplm. XLVIII

Delos insula grecie ē i medio cycladū ꝯstituta. sic dicta eo q p⁹ diluuium cū nox vt fert mlt's mēsib⁹ obumbrasset. añ oēs terras illa insula radijs solis prius ē illustrata. ⁊ q2 pmo ē manifestata. ido nomē delos insula ē sortita. nā delon grece manifestū d2. Ipa ē ⁊ ortigia. eo q ibi pmo vise sūt coturnices aues. s. q̄s greci ortigias vocāt. In hac insula lathona enixa ē apollinē. vt dic̄ Isi. li. xv. Et ē delos nomē insule ⁊ ciuitatis

De dedan Capitulū. XLIX

Dedan regio ē in ethyopia i occidentali plaga. vt dic̄ Isi. li. ix. abūdās in elephātib⁹ ⁊ ebore ⁊ lignis ebeninis vt dic̄ glo. sup Ezech. xvij.

De europa. Capitulū. L.

Europa tertia d2 esse ps orbis ab europa filia agenoris regis libie ē vocata. quā iupit' rapiēs de affrica ad cretā duxit ⁊ maximā pte orbis terraꝝ ei⁹ noīe appellauit. vt dic̄ Isid. li. xv. De europa aūt scribit Oro. dicēs. Europe regiōes ⁊ gētes incipiūt a mōtib⁹ ripheis meotidisq3 paludib⁹ q̄ sūt ad oriētē descēdētes ad occasuȝ p litt⁹ septētrional' occeaui vsq3 ad galliā belgicā ⁊ flumē renū qd ē ad occeanuȝ deinde ad danubiū quē hystꝝ vocāt q est a meridie ⁊ ad orientē direct⁹ pōto accipit'. Isi. aūt li. xv. dic̄ q incipit a flumīe thanai descēdens ad occasuȝ p septētrionalē occeanū vsq3 ad fines hispanie. cui⁹ ps oriētal' ⁊ meridiana a pōto ꝯsurgēs tota mari magno ꝯiūgit' et i insulas gades finit'. Prima g̃ regio europe est scithia inferior q̄ a meotidis paludib⁹ incipiēs. int' danubiū ⁊ occeanū septētrionalem vsq3 ad germaniā porrigit'. vt dic̄ Isid. li. xv. Et h terra ꝑpt' barbaras gētes spēalit' barbaria nūcupat'. Et sunt gētes in vniuerso vt dic̄ Orosi⁹. liiij. Int' q̄s pma est alania q̄ ad meotides paludes ptingit. post gothia deinde dacia. ⁊ p⁹ germania. deinde gallia. ⁊ britānica insula ⁊ orcades ⁊ insule multe Tandē hispania mior. in cui⁹ finib⁹ finitur europa ex ptib⁹ occidētis. A pte aūt supiori v'sus meridiē h3 mltas ⁊ maxias regiones. sc3 pānoniā. mesiā. traciā. greciā cū finibus suis. italiā cū insulis ⁊ termis suis. Hec mūdi pticula ⁊ si sit minor q̄ asia. ⁊ tñ par est in pploꝝ numerosa generositate. pplos eñ vt dic̄ Plini⁹ alit corpe maiores. virib⁹ fortiores. aīo audaciores. forma ⁊ specie pulcriores. q̄ faciūt asie vl' affrice regiōes. Nā solaris est⁹ adurēs ꝑpt' ei⁹ pmanētiā sup affricos illos effic̄ ꝯsumēdo humores corpe breuiores. facie nigriores. crine crispiores. et ꝑpter euaporationē spirituū p aptos poros animo defectiores. Ecōtrario v'o ē apud septētrionales. Nā ex frigiditate poros extrinsecus opilāte generāt' hūores i corpe ⁊ efficiunt' hoīes corpulētiores ⁊ ex ipa frigiditate q̄ mater est albedis in exteriorib⁹ in cute sc3 et facie albiores. ⁊ ex repcussiōe vapoꝝ ⁊ spirituū ad interiora efficiūt' calidiores interi⁹ ⁊ p ꝯsequēs pl⁹ audaces. Hoīes v'o asie q̄rū regio pma est ab oriēte mediocrit' in h se habēt. vt dic̄ Plini⁹

De euilath Ca. LI.

Euilath ꝑuincia est in supiori india ab oriēte incipiēs ⁊ lōgo terraꝝ tractu v'sus septētrionē se diffundens. Dicta ē euilath a filio heber patriarche hebreoꝝ. sic dic̄ glo. sup Gen. j. ⁊. x. vbi d2 q int' filios heber piectan euilath noīat'. hanc regionē pfluit gāges fluui⁹ q̄ alio noīe phison in libro geneseos nūcupat'. quē Plini⁹ miris extollit laudib⁹. li. iij. c. xx. vbi dic̄. q ganges indic⁹ fluui⁹ mltos vl' q̄si infinitos i se recipit amnes ⁊ nauigabiles vt idapsem. cantabriā. ysepim. ⁊ mltos alios. nec est vnq̄ latior q̄nquaginta stadijs. nec pfundior vel altior q̄ndecim passib⁹ Hic fluui⁹ circuit traȝ euilath. i q̄ abūdāt auꝝ ⁊ spēs aromatice vt bdelliū. ⁊ gēme pciose vt onichin⁹ ⁊ carbuncul⁹. ⁊ hmōi. vt dic̄ idem ⁊ glo. sup Gen. In hac terra sūt mlte regiōes pticulares in q̄b⁹ potissime elephātoꝝ d2 abūdare mltitudo.

De ethyopia Capitulū. LII.

Ethyopia a colore pplī est pmit⁹ vocata q̄s solis vicinitas tenet. vt dic̄ Isi. xv. Deniq3 vim syderis pdit hominū color. Est eñ iugis est⁹. Nā q̄cqd est sub meridiano cardine ē circa occasum mōtuosa. circa mediū v'o arenosa. ad orientalē v'o ei⁹ plagā maxie deserta est. Cui⁹ sit⁹ ab

occaſu mõtis athlãtis ad oriẽtẽ vſqȝ ad fi
nes egypti porrigit᷑. a meridie occeano. a ſe
ptẽtrione nilo flumĩe claudit᷑. plurimas ha
bẽs gẽtes diuerſo vultu ⁊ mõſtruoſa facie
horribiles. ferarũ qȝ ⁊ ſerpentũ mĺtitudĩe ē
referta. Illic qȝ rinocerota beſtia cameleõ
⁊ baſiliſc⁹ dracones ingẽtes. ex quorũ cerebro
gēme extrahunt᷑. Jacinct⁹ ⁊ criſopraſſus ac
topaſi⁹ ⁊ alie gēme plĩme in illis ptib⁹ repe
riunt᷑ ⁊ cynamomũ ibi colligit᷑. Due aũt ſũt
ethyopie. vna circa ortũ ſol. alia eſt in mau
ritania circa occaſum. Et illa hiſpanie ma
gis eſt vicina. deinde numedia. tandẽ char
taginẽſis puincia. poſt eſt gethulia. ⁊ vltio
ↄtra curſum ſol in meridie ē ethyopia exu
ſta. vltra quã dicunt fabule eſſe antipodes
vt dic Iſi. li. xv. Cui⁹ ſunt vba ſupi⁹ ḋ ethy
opia h inſerta. Dic etiã idẽ li. ix. ethyopes a
chus filio cham ſunt denoĩati ex q originez
ↄtraxerũt. Ch⁹ hebraica lingua ethyops ḋr
Di qndã a flumĩe nili ↄſurgẽtes iuxta egy
ptũ inf nilũ ⁊ occeanũ in meridie ſub ſol vi
cinitate inſederũt quorũ mĺti ſunt ppli ſic heſpe
ri. ex pte occidẽtis garamãti ⁊ trogodite ⁊ ce
teri de qb⁹ narrat Pli. li. v. c. x. Ethyopum
gẽtes a qdã nigro flumĩe eiuſdẽ ſunt voca
te qḋ flumẽ eiuſdẽ eſt nature cũ nilo. nã ↄſi
miles gignit calamos ⁊ papiros. Eodemqȝ
tpe augeſcit. Jn ei⁹ deſertis mõſtruoſi vigẽt
hoĩes. nã qdã ſolẽ oriẽtẽ ⁊ occidẽtẽ dira i
pcatõe. i. maledictõe intuet᷑. qre ↄtinue ma
ledicũt ſoli, ꝓpt ei⁹ ardorẽ eis valde grauem
Alij vt trogodite ſpec⁹ excauãt ⁊ illos loco
domorũ inhabitãt. ſpẽtes comedũt ⁊ omne
qḋ mãdi poteſt. qb⁹ ſtridor poti⁹ eſt qȝ vox.
Alij velut pecudes matrimonij ſũt exortes
paſſim ſine lege cũ mulierib⁹ habitãtes. ⁊ ta
les dicunt᷑ garamãtes. Alij incedũt nudi et
nullo exercitio occupant᷑. ⁊ illi dicunt᷑ gẏpha
ſantes. Alij q ⁊ blennij al's lemme dicũtur.
tradunt᷑ caput nõ hr̃e ſȝ os ⁊ oculos hñt pe
ctori inſitos ⁊ infixos. Sũt ⁊ ſatyri q figu
rã ſolũ habẽtes hũanã q ad mores ſunt pe
nit⁹ inhumani. Sũt etiã in ethyopia mira
alia vt dic idẽ lib. vj. c. xxx. Sũt inqt multi
ethiopes apḋ qs oĩs beſtie qdrupedes na
ſcunt᷑ ſine aurib⁹ ⁊ etiã elephãtes. Alij ſunt
q canẽ p rege hñt. cui⁹ motu auguriãtes fa
ciũt qḋ videt᷑. Sũt ⁊ alij q ternos vel qter
nos dicunt᷑ hr̃e in frõte oculos. nõ qȝ ita ſit
in natura ſȝ h fingit᷑. qr pcipua ſagittarũ ↄtẽ
platõe vtunt᷑. qdã ex eis pãtheras ⁊ leones
venant᷑. ⁊ eorũ carnib⁹ viuũt. quorũ rex vnũ ſo
lum oculũ in frõte hȝ. Alia gẽs ethyopũ ſo
lis locuſtis viuit fumo ⁊ ſale induratis. et hi
xl. annũ nõ excedũt

De egypto Ca. LIII.

Egypt⁹ q pus dicebat᷑ erea ab egyp
to danai fratre poſtea ibi regnante
nomẽ accepit. h ab oriẽte ſirie rubro
mari iũcta eſt. ab occaſu libiã hȝ. a ſeptẽtri
one mare magnũ. a meridie itrorſus recedit
ptẽdẽs ſe vſqȝ ad ethyopes. vt dic Iſi. lib.
xv. Eſt aũt regio celi imbrib⁹ inſueta pluui
arũ ignara. nil⁹ ſol⁹ eã circũfluẽs irrigat. et
ſua inundatõe fertilẽ efficit ⁊ fecũdat. vñ fe
rax frugib⁹. multã pte terrarũ frumento alit
ceterorũqȝ negociorũ adeo ē copioſa vt neceſ
ſarijs mercib⁹ ipleat pene orbẽ. Finis egy
pti eſt canopia a canope menelai guberna
tore ibi ſepulto ſic dicta. Hucuſqȝ Iſi. li. xv
Hec pmi⁹ mezphayna a filio cham noĩata
eſt. vt dic Iſi. li. ix. Hec regio mĺtas habȝ p
uincias pticulares ⁊ valde famoſas ciuita
tes. ſicē memphis ab ephaſo iouis filio edi
ficata. ⁊ taphnes metropol egypti. heliopo
leos ⁊ alexãdria ⁊ mĺte alie. vt dic Iſi. li. xvj
Scḋm Oroſiũ aũt duplex ē egypt⁹. ſ. ſupe
rior ⁊ inferior. Supior q in oriẽte p longũ
extendit᷑. cui ē a ſeptẽtrione ſin⁹ arabicus. a
meridie occean⁹. nã ab occaſu ex egypto in
feriori incipit. q ad oriẽte rubro mari ter
minat᷑. xxiiij. ↄtinẽs natões. Hȝ aũt deſerta
multa egypt⁹ ſupior. i qb⁹ ſunt mĺta mõſtra
⁊ aĩalia mõſtruoſa. ibi pardi ⁊ tygrides. ibi
ſatiri baſiliſci aſpides horribiles ⁊ ſpentes
Nã in finib⁹ egypti ⁊ ethyopie iuxta fontem
tigris vbi caput credit᷑ eſſe nili q egiptũ pre
terfluit. naſcit᷑ qdã fera noĩe cacochephas. q
qdẽ corpe eſt modica ⁊ mẽbris iners atqȝ pi
gra. caput hñs valde grãue ꝓpt qḋ ſp defert il
lud ad terre ſupficiẽ inclinatũ. qḋ a natura
ſaluti mortaliũ eſt puiſum. Tãte eñ vene
noſitatis eſt ⁊ pniciei qȝ null⁹ eandẽ recte i fa
cie videre poſſȝ qn ſtatim ſine remedio expi
raret. eadẽ eñ vis ē ⁊ ſpẽti q ḋr baſiliſc⁹. vt
dic Pli. li. viij. c. xxij. Jn egypto eñ maxime
abũdant cocodrilli ipotami. i. fluuiales eq.
⁊ potiſſime circa flueta nili

De ellade Capĺm. LIIII.

Elas elladis puincia eſt grecie i eu
ropa. a rege hellena deucaliõis ⁊ pir
re filio vocata. a quo ⁊ pmo ellenes
greci ſunt vocati. ⁊ i hac puincia eſt atthica

gẽs vbi q̄ndā fuit athenarꝝ ciuitas mr̄ libe/
raliū artiū.phorꝝ nutrix.q̄ q̄ndā nihil habu
it grecia car⁹.nihilq̧ nobili⁹.cui in primo
achaia puincia ē vicina.vt dicͭ Iſido.li.xv.
H⁹ elladis duplex ē puincia.ſ.boecia ⁊ pe/
loponeſ̄.De pma ſcʒ de boecia ſup̄ dictū ē.
De alia p⁹ dicet̄.Huic elladi ſubiacʒ belleſ
pont⁹ vbi mlͭa ſūt valdꝰ mira.vt dicͭ Plini⁹
li.vj.c.ij.Iuxta ind̄t belleſpontū dixit tra/
ges pgame⁹ eē gen⁹ hoim q̄s ophiages vo/
cat.q̄ꝝ ꝯtactu ſanāt̄ ict⁹ ſpentū.⁊ ſola manu
appoſita extrahūt que moꝛtifera ſūt venena
Dicͭ etiā Uarro ibi adhuc eſſe aliq̄s q̄ꝝ ſali
ue medent̄ ꝯ ict⁹ anguiū ⁊ ſpentū.Eſt autē
belleſpōtus maris mediterranei ſin⁹.vt dicͭ
Iſi.li.xiiij.in ſeptētrione retoꝛquēs magniſ
amfractib⁹ iuxta greciā ⁊ iliricū i anguſtas
ſeptem ſtadioꝝ ꝯſtringit̄.vbi xerſes rex fecit
pontē de nauib⁹ ⁊ ſic i greciā remeauit.dila
tat aūt aq̄ ⁊ fac̄ pontidē q̄ moꝛ in q̄nquagi
ta paſſib⁹ coartat̄.Denoiat̄ aūt ſin⁹ ab belle
ſoꝛoꝛe frixi.q̄ fugiēs nouercales inſidiaſ de
cidit i mare ⁊ moꝛtua ē.cui⁹ caſus belleſpō/
ti ⁊ mari ⁊ terre i circuitu nomē dedit.

De eola Ca.LV.

Eola inſula ſicilie ab eolo ipoꝝ filio.
quē poete finxert̄ deū fuiſſe vētoꝝ ē
vt dr̄ appellata.Uocāt iō dictuʒ eſt.
q̄ ipſe fuit vt dicͭ Uarro rectoꝛ illaꝝ inſula
rum.⁊ q̄ eaꝝ nebul̄ ⁊ fumoſis vapoꝛib⁹ fu/
turos pdicebat vētos.ab iperitiſ viſus ē vē/
tos retinuiſſe i ſua ptāte.vt dicͭ Iſiō.lib.xv.
Sūt aūt nouē inſule eole dicte.ab eodē au
tē vulcane ſunt dicte.eo q̄ i eis ardeat igniſ
ſic in mōte ethne.vt dicͭ idē.Et ſūt ſingl̄e in
ſule ꝓpꝛijs noib⁹ nūcupate.q̄ꝝ pma dr̄ lippa
ra.ſcōa getha ab altiſſimis collib⁹ ſic voca/
ta.tertia ſtrogile.q̄rta dedy.⁊ ſic de alijs.

De franconia Capitulū.LVI.

Franconia germanie ē puincia i eu
ropa.a frācis illi⁹ regiōis incol̄ no/
minata.cui⁹ metropol̄ herbipol̄ eſt
vocata.ſita ſup amnē mogū.ab oꝛiēte habʒ
thuringiā ſaxonū.a meridie danubiū ⁊ ba/
uariā.ab occaſu ſueuiā ⁊ alſaciā.a ſeptētrio
ne renēſem puinciā.cui⁹ metropol̄ eſt mo/
guntia ſita ſup renū quē mog⁹ ibi ſubintrat
Eſt aūt terra optima fecūda frugib⁹ ⁊ vini
fera.ſiluis decoꝛa.opidis ⁊ caſtris munita.
⁊ plurimū populoſa

De francia.
Capitulū.LVII

Francia q̄ ⁊ gallia a frācis germani
cis pmit⁹ vt dr̄ noiata. vl̄ a franco
carnifice.q̄ ſucceſſit i regē pariſi⁹. ꝯ
q̄ carnifices puilegiati ſūt erga regē.⁊ ab il/
lo frāco eſt frācia noiata.ab oꝛiēte hʒ limitē
flumis reni ⁊ germaniā.ab euro habʒ alpeſ
pēninas.a meridie hʒ puinciā narbonēſem
a circio occeanū bꝛitānicū.a ſeptētrione in
ſulā bꝛitānicā.⁊ h̄ frācia q̄ndā gallia belgi/
ca a ciuitate q̄ belgis dr̄ ē vocata.vt dicͭ Iſi
doꝛ⁹.li.xv.⁊ Oꝛoſi⁹.Hec frācia glebā habʒ
vberē.arboꝝ vineaꝝ fructuū ac frugū ferti
lem.fluuioꝝ ac fontiū affluētia inſignē.quā
duo flumia nobiliſſima pfūdūt in extremis
ei⁹.ſ.rodan⁹ ⁊ ren⁹.vt dicit Iſi.li.xv. Lapi/
des ⁊ lapidicinas hʒ nobiles.⁊ ad ꝯſtruen/
da edificia ſingulares.⁊ potiſſime pariſioꝝ
ſolū.q̄ ⁊ i gipſo ſiue vitro ab incol̄ vulgarit̄
dicto plaſtro pexcellit. Nā terra eſt vitrea ⁊
pſpicua ꝟtute minerali i lapidē trāſmutata
q̄ lapis exuſt⁹ ⁊ cū aq̄ tpat⁹ ꝯuertit̄ i cemen
tū vñ fiūt parietes ⁊ edificia.teſtudies ⁊ mlͭ
tiplicia pauimēta.⁊ hmōi cementū poſitū i
ope.⁊ plaſmatū ſiue tritū. ad modū lapidis
iteꝝ indurat̄.⁊ cū mlͭas habeat frācia nobi
les ⁊ famoſas ciuitates.pariſi⁹ int̄ oēs me
rito obtinet pncipatū. Nā ſic q̄ndā athena
rū ciuitas mr̄ liberaliū artiū ⁊ lr̄aꝝ. phoꝝ
nutrix.⁊ fons oium ſciaꝝ greciā decoꝛauit.
ſic pariſi⁹ nr̄is tpib⁹ nō ſolū frāciā. imo toti
us europe pt̄e reſiduā in ſcia ⁊ in moꝛibus
ſublimauit. Nā velut ſapiē mr̄ de oib⁹ mun
di ptib⁹ aduenietes recolligit.oib⁹ i neceſſa
rijs ſubuenit.pacifice oēs regit ⁊ tāq̄ ꝟitatiſ
cultrix debitricē ſapiētib⁹ ⁊ inſipiētib⁹ ſe oñ
dit.vꝛbs locuples diuitijs ⁊ opib⁹ ppotēs.
pace gaudēs .aere ⁊ flumie philoſophātib⁹
ꝯgruēs.cāpoꝝ pratoꝝ ⁊ montiū pulcritudi
ne feſſoꝝ i ſtudio oculos recreās ⁊ reficiēs.
vicoꝝ ⁊ domoꝝ aptitudine ſtudētib⁹ maxie
cōpetēs.Et nihilominꝰ ad refectionē ⁊ rece
ptionē oim alioꝝ ipam frequētantium eſt
ſufficiēs vniuerſas alias vꝛbes in hiſ ꝯſimi
lib⁹ pcellēs

De flandria Ca.LVIII

Flandria eſt puincia gallice belgice
iuxta litt⁹ occeani ꝯſtituta hñs ger
maniā ab oꝛiēte.inſulā bꝛitānicaʒ a
ſeptētrione.ab occidēte mare gallicū. a me/
ridie galliā ſenonēſem ⁊ burgūdiā. Hec p/
uintia q̄uis ſitu terre ſit puula.mltiſ tñ bo/
nis ſingularib⁹ ē referta.Eſt ei terra paſcu/

ſis vberrima ⁊ armēt ⁊ pecudib plena. nobiliſſimis opidis ⁊ portib mari iclita. amnib famoſis. ſ. ſcaldeleia vndiqꝫ irrigua ⁊ pfuſa. gēs ei elegās corpe ⁊ robuſta multiplex i ſobole ⁊ i ſuba i oīm merciuꝫ diuitijs locuples venuſta facie generalr ⁊ dcora affectu pia. affatu blāda. geſtu matura. habitu honeſta. erga domeſticos pacifica. erga extraneos valdͤ fida. arte ⁊ igenio i opelanifico pclara. c iduſtria magne pti orbis i laniſicio ſubuenit. nā pcioſaꝫ lanā quā ſibi anglia cōicat i pānos nobiles ſubtili artificio trāſmutās p mare ⁊ trā mlt regiōib adminiſtrat. Eſt āt tra plana ⁊ frugifera i mltis loc. mltas hn̄s arbores. ñ tn̄ mltas ſiluas. gaudꝫ qbuſdā loc paluſtrib i qb effodiūt glebe q̄ ſiluaꝝ ſupplēt defectū q̄ ad igniū incremētū. nā ex his calidis ⁊ ſicc ſolet ignis fieri mag efficax q̄ ex lignis. ſꝫ iutilior ⁊ vilior q̄ ad cinerē. gnior q̄ ad redolētiā ⁊ odorē

De puincia fenic. Ca. LIX.

Fenic puincia a fenice frē cathinrē vocata. q̄ fenix d thebis egiptiorū in ſyriā pfect apd ſydonē regnauit. ⁊ ex ſuo noie feniciā appellauit Jpa ē vbi eſt thyr ꝯ quā loqꝛ Jſa. vt dic Jſid. li. xv. ⁊. ix. Hec hꝫ ab oriēte arabiā. a meridie mare rubrū. ab occidēte mare mediterraneū. a ſeptētrione mōtē libanū. vn̄ terra optia ē arborib pcipua. i frugib ⁊ fructib tra fecūdiſſima lact olei ⁊ mell. Terra ē mōtuoſa ⁊ cāpeſtris irrigua fontib ⁊ aqs. i cui mōtibus metalla diuerſi gener fodiunꝛ

De frigia Capitulum. LX.

Frigia minor aſie ē puicia. ſic dicta a frigia europe filia regio vicia galacie ex pte aqlonis. licaonie vo ex pte meridiei. Liddie vo ex pte adherꝫ i oriēte ab aqlone vo mari helleſpōti termiaꝛ. vt dicit Jſi. li. xv. Sūt āt due frigie. maior q̄ hꝫ ſmirnā. mior q̄ hꝫ yliū. Lycaoniā aūt diuidit fluui hernic a frigia. vt dicit idē. Frigia āt dardanica ē appellata a dardano q̄ pfect d grecia cū dracio frē ſuo frigiā obtinuit ⁊ ibi regn̄s a ſuo noie frigiā dardanicā noiauit. Drac āt drachiā occupauit. vt dicit libro. ix.

De friſia Caplm. LXI

Friſia ē puincia i inferiorib ptibus germanie ſup litt occeani tractu lōgiſſimo ꝯſtituta. q̄ a fine reni incipit ⁊ mari danico termiaꝛ. c icole friſones a germanis nūcupāꝛ. Jn hītu āt ⁊ i morib plimum differt a germanis. Nā viri fere oēs i coma circularir ſūt attōſi. q̄ q̄to ſūt nobiliores. tāto alti circūtōderi gloſi arbitrāꝛ. Eſt aūt gēs virib fort. pceri corpis. ſeueri ai ⁊ ferocis. corpe agil. lāceis vtēs ferreis p ſagittis terra plana paſcuoſa paluſtr ⁊ gminoſa lignis carēs. p igniū fomēto tre bitumioſis ceſpitib. aut boum deſiccat ſtercorib ſepe vtēs. Gēs qdeꝫ ē libera. extra gētē ſuaꝫ alti dn̄io ñ ſubiecta. morti ſe exponūt gra libtatis. ⁊ poti mortē eligūt q̄ iugo oppmi ſuitutis. Jd militares digtates abijciūt ⁊ aliqs iter ſe erigi i ſublimi ñ pmittūt ſub militie titulo ſubſūt tn̄ iudicib qs ānuati d ſeipis eligūt q̄ rēpublicā inꝛ ipos ordināt ⁊ diſponūt Caſtitatē mltū ꝫelāt ⁊ oēꝫ ipudiciciā ſeuerius punientes. filios ſuos ⁊ filias vſqꝫ ad cōpletū fere adoleſcētie tminū caſtos ſuāt. ex q̄ ꝯtingit q̄ tūc tpis datos nuptui ipoꝝ ſoboles plē ꝯpletā generāt ⁊ robuſtā

De inſulis fortunaꝝ Ca. LXII.

Fortunate inſule i occeano ſūt ſite ꝯ leuā mauritanie occiduo pxime ⁊ iter ſe itriecto mari diſcrete. vt di. Jſi. li. xv. q̄ ab oīm bonoꝝ ⁊ pcipue meſſiū ⁊ fructuū fecūditate fortunate inſule ſūt vocate. quaſ gētiliū error ⁊ carmia poetaꝝ pꝛ ſoli fecunditatē padiſū eē putauerꝛ. vt dic Jſi. li. xv. Jdē di. pli. li. v. c. xxxij. ⁊ dic ibi creſcere arbores vſqꝫ ad. cxl. pedū pceritatē. Jn his copia ē pomoꝝ ⁊ auiū mltitudo. ibi mell abūdātia pirꝛ ⁊ lact ⁊ marie i capria inſula a mltitudie capꝝ ⁊ arietū ſic noiata. ibi canū mirabil fortitudo ⁊ pcipue i canaria inſula q̄ ē a mltitudie canū igent fortitudis ⁊ magnitudis ſic vocata

De galilea Ca. LXIII

Galilea regio ē paleſtie ſic vocata. eo q̄ gignit cādidiores hoīes q̄ paleſtina. hᷓ āt duplex ē. ſ. ſupior ⁊ inferior. ⁊ ſūt ꝯtigue ad iuicē ⁊ ꝯnexe adherētes ſyrie ⁊ fenici. vtriuſqꝫ gleba ferax ē ⁊ optia frugibus fructib vineis ⁊ oliuis vberrima ⁊ fecūda aqs ē irrigua. nā iordane flumie pfundiꝛ i aliq ſui pte. lac hꝫ nobiles maxios vtiles ⁊ ſalubres. q̄ p ſui magnitudie ⁊ piſciuꝫ mltitudie maria nūcupāꝛ. Eſt āt vt ait Jſi. lac tyberiadis ſic vocat ab opido tyberiadis. ⁊ ē lac cūct ſalubrior ad ſanitatē corpor efficacior. hn̄s ſtadia. x. q̄re s d lacu tyberiadis ⁊ d lacu geneſar i tractatu de aqs ⁊ ſtagnis

De gallacia
Capitulum. LXIIII

GAllacia eſt regio in europa a priſciſ galloꝝ gentibꝫ ex quibꝫ extitit occupata. vt dic̄ Iſi. li. ix. ⁊. xv. Nam galli a rege bithinie in auxiliũ euocati regnum cũ eo obtẽta victoria diuiſerũt. ſicqꝫ deinceps grecis admixti ꝑmo gallogreci. nunc aũt ex antiquo galloꝝ noĩe galli dicuntur. ⁊ eorũ regio gallacia nuncupatˀ. Eſt autem regio latiſſima ⁊ fertiliſſima europe ꝯtinẽs magnã partẽ que nũc rutenea a pluribꝫ nominatur

De gallicia Capitulũ. LXV

GAllicia ꝓuincia eſt in hiſpania a cãdore populi regionis ſic nominata. ꝑ ceteris em̃ ꝑtibꝫ hiſpanoꝝ dicuntur eſſe albiores. Terra dicitˀ frugifera occeano vicina. multiſ abundãs bonis. hi grecam originẽ ſibi ſcribũt. vñ ⁊ naturali ingenio valẽt. vt dicit Iſi. li. ix. Nã pˀ finẽ troiani belli pl'es ex greciſ ad galliã ſunt ꝓfecti et ibi manẽt vſqꝫ ad tꝑs pñs.

De gallia Ca. LXVI

GAllia europe eſt ꝓuincia īter pinneos montes ⁊ occeanũ britãnicũ conſtituta. que etiã a cãdore ꝑpl'i ſic ẽ antiquitˀ nũcupata. gala em̃ grece lac dr̃. et iõ ſybilla eos gallos. i. cãdidos vocat dicens tũc lactea colla auro innectuntˀ. ſcḿ ei diuerſitatẽ celi ⁊ facies hoĩm ⁊ colores animorũ diuerſitates exiſtũt ⁊ corpoꝝ qualitates In roma graues generat. grecia leues. affrica verſipelleſ. gallia natura feroces ingenioqꝫ acres. vt dic̄ Iſiđ. li. ix. Hec regio ab oriẽte habet germaniã. ab occidẽte hiſpaniã. a meridie italiã. ab aq̃lone ꝑo occeano britannico termiatˀ. vt dicit Iſidorˀ Hec quondam fuit triꝑtita. ſcꝫ belgica. celtica. et togata. ſed has ꝓuincias franci nũc inhabitãt. a q̄bus francia appellatˀ. quere ſupra de franciſ ⁊ francia

De gadis Ca. LXVII.

GAdis inſula eſt ĩ fine hiſpanie ſita. q̄ diuiſit africã ab europa in qua hercules poſuit colũnas mirabiles ⁊ iſignes ⁊ inde tirreni maris fontibꝫ occeani eſtus nutritˀ. Eſt autẽ a ꝓxima terra. c. ⁊. xx. paſſibꝫ ſepata. quã tyri de rubro mari ꝓfecti occupãtes. In lingua ſua gadis. i. ſepatam nominauerũt. ꝓ eo ꝙ mari ſit vndiqꝫ circũſepta. In qua creſcit arbor palme ſiĺis. cuiˀ gummi infectũ vitꝝ cerauniã gẽmã reddit. vt dic̄ Iſi. li. xv. Eſt aũt inſula fructibus et ſpeciebꝫ ditãs multas ꝑtes orbis ⁊ ꝑcipue occidentis

De grecia Capitulũ. LXVIII.

GRecia a greco rege eſt vocata q̄ ipaꝫ regionẽ incoluit ⁊ eã ſuo noĩe nominauit. vt dic̄ Iſiđ. li. xv. Sũt eiˀ prouincie ſeptẽ ab occidẽte. dalmacia. deinde epyruſ. inde ellades. inde theſſalia. poſt macedonia. ⁊ poſtea achaia. ⁊ duo in mari. ſcꝫ creta ⁊ ciclades. Eſt aũt regio latiſſima mĺtis aliĳs nominibꝫ noĩata. terraꝝ ⁊ marium diuitĳs opulẽta. multoꝝ regnoꝝ dña. militie nutrix. ꝑhie mater. inuẽtrix oĩm bonorũ artiũ magiſtra. cuiˀ gens fuit antiquitˀ bellicoſiſſima dono ſapiẽtie ⁊ ſciẽtie ꝑdita. ſermone diſertiſſima. legibꝫ ſubdita. pia circa extraneos. pacifica circa incolas ⁊ domeſticis q̄eta. ꝯ hoſtiũ iniurias intolerabilis nimiũ ⁊ infeſta ſic in libro de grecoꝝ laudibꝫ narrat Uarro

De gethulia Capl'm. LXIX

GEthulia affrice eſt ꝓuincia a grecis qui de grecoꝝ ſiue gothoꝝ ꝓceſſert reliquĳs vt dicitˀ nominata. vt dicit Iſidorˀ li. ix. qui ingẽti agmine congregato nauigio vſqꝫ ad libie ꝑtes ꝑuenerũt ⁊ ibi ſedes ſuas vſqꝫ hodie poſuerũt. et qꝛ ex grecis al's gethis venerũt deriuato nomine gethuli nũcupati ſunt. Et ideo eſt opinio apđ grecos mauros ex illa gente ſibi eſſe conſanguineos ⁊ ꝓpinquos. vt dicit Iſidorˀ lib. ix. Iuxta iſtos habitat gaulonũ gens a meridie vſqꝫ ad occeanũ heſperiũ ꝑuagans ĩ deſertis ⁊ diſcurrẽs. his nomẽ gaulon inſula dedit que eſt iuxta ethyopiã vbi nec ſerpẽs naſcitˀ nec viuit. vt dicit Iſidorˀ. Sũt etiã in fine affrice populi quaſi beſtiales qui garamantes dicuntˀ a garamãte rege appollinis filio nominati qui ibi ex ſuo nomie garama opidũ cõdidit ⁊ cõſtruxit. de quibus dicit Plinˀ. ꝙ fere a cõſortio humanitatis ſunt remoti

De gorgonibus
Capl'm. LXX.

GOrgones ſũt inſule occeani obuerſe ꝓmunctorio. qđ vocatˀ heſperaſerus quas incoluerũt gorgones femine aliti. id eſt veloci pernicitate hirſuto ⁊ aſpero corpe. ⁊ ex his fuerũt inſule noiate. vt dic̄ Pli. li. xv.

De gothia. Ca.LXXI

GOthia ſithic inferioꝛ eſt puincia in europa.q̃ vt credit a magog filio ia phet ē vocata.vt dicit Iſi.li.ix. vn̄ dic̄ q veteres illas natões magis gethas q̄ gothos noiauert.ꝛ fuit q̄ndā gēs foꝛtiſſima mole coꝛpoꝝ ingēs armoꝝ genere terribiliſſima de q̄ꝝ ſobole maxia ps europe et aſye credit populata.nā eoꝝ ſoboles ſūt daci et mlte alie natões ex pte occidētis Getuli in africa.amazones i aſia ex gothoꝝ pſapia pro ceſſerūt.vt dic̄ idē li.ix.ꝛ.xv. Eſt aūt vſq̧ ho die regio latiſſima ab aq̄lone hn̄s noꝛ vegiam ac daciā i alijs ei⁹ lateribꝫ mari occeano circūdat Huic regiōi adiacet inſula q̄dam nomie gothlādia gothoꝝ tra dicta. q a go this fuit antiq̄t⁹ habitata.ꝛ ē inſula frugifera.paſcuoſa plimū ꝛ piſcoſa ꝛ mltiplici genere merciū maxie negocioſa.nā pelles varie ꝛ ceraꝝ ꝛ ceteroꝝ copie ꝺ regiōibꝫ diuerſis ad illā inſulā nauigio deferūt. ꝛ inde in galliā.in germaniā.in britāniā ꝛ hiſpaniā p occeanū deducunt.

De guido. Capitulū.LXXII

GUidū eſt regio i inſula ꝯ aſiā inter ſiriā ꝛ italiā.reſpiciēs v̄ſus pāphiliaꝫ ꝛ ciliciā ex oppoſito ꝯtra cretā.vt ptꝫ in glo.ſup Act.xxvij.

De india Capitulū.LXXIII

INdia oꝛiētal' eſt regio i aſia dicta ſic ab indo flumie q̄ claudit ex pte occidētis.h̄ a meridiano mari poꝛrecta vſq̧ ad oꝛtū ſol' a ſeptētrione vſq̧ ad mōtē caucaſū puenit hn̄s gētes mltas ꝛ opida. Inſulā q̄ꝫ caphane vel taprobane.gēmis ꝛ elephātibꝫ refertā.hꝫ etiā griſam ꝛ argētā inſulas auro ꝛ argēto refertas ꝛ fecūdas. Sūt ec̄ vites i arboꝛibꝫ q̄bꝫ folia nūq̧ cadūt. Hꝫ etiā idia fluuios nobiliſſimos gangē ꝛ indū ꝛ hypanē regiōes idicas illuſtrātes. Eſt aūt india fauonio vēto ſaluberrima.i āno bis fruges nutrit.gignit q̄ꝫ cincti coloꝛis hoīes.elephātes ingētes.monocerō beſtiā.pſitacū auem hebenū etiā lignū.cynamomū.piper ꝛ calamū aromaticū. Mittit ꝛ ebur lapides inſuper pcioſos.berillos.criſopraſſos carbūculos adamātes margaritas ꝛ vniones q̄bus nobiliū ardet ambitio ſemiaꝝ. Ibi ſūt mōtes aurei q̄s adiri pp̄t dracones ꝛ griphōes ꝛ diuerſoꝝ hoīm mōſtra ipoſſibile ē. vt dic̄ Iſi.cui⁹ ſunt h̄ v̄ba oīa ſup dicta.vt pꝫ li.xv Eſt aūt india int' oēs regiones oꝛbis maioꝛ opulētioꝛ.potētioꝛ ꝛ pplo ſioꝛ Un̄ mira ꝺ in doꝝ mltitudie ꝛ potētia recitat Pli.i li.vj.c. xix. Dic̄ ei q ſūt mlti reges i india q̄ꝝ aliqui hn̄t ſub ſe.lx.cccc.milia armatoꝛuꝫ.aliq̄ hn̄t ſexcētos cuneos eq̄tū.ꝛ.ix.milia elephātoꝝ q̄ p oēs dies ſtipēdiāt.vn̄ mltaꝝ opū ē maxima ꝯiectura.alij hn̄t peditū.lx.milia.ꝛ eq̄tū mille.elephātoꝝ ſeptigētoꝝ.ꝛ hi oēs ad pcīctū belloꝝ ſūt pati.vn̄ pꝫ q tra ē poteſ ꝛ opulēta.vn̄ vt dic̄ idē. Indoꝝ q̄dā tellurē exercēt.q̄dā militiā capeſſunt.alij merces ſuas euehūt.alij rēpublicā poptie tpant ꝛ regūt. alij regibꝫ aſſidēt.alij iudicia reddūt.q̄dam potiſſime religiōi vacāt ꝛ itēdūt ſapīe diſcipline.ꝛ cū int' omēs regiōes ſit vaſtioꝛ atq̧ maioꝛ p̄ oībꝫ ē mirabilioꝛ. Nā vt dic̄ Pli.li. vij.c.ij. India inq̄t i lōgo ptractu v̄ſ⁹ ethyopiā i miracul' abūdat In idia em̄ gignunt maxia aīalia ꝛ canes ceteris grādioꝛes Arbores ei tāte pceritatis ibi creſcere dicūt vt ſagittis ſupari neq̄ant Hec aūt faciūt vbertas ſoli.tēperies celi ꝛ abūdātia aq̄ꝝ. Fic⁹ arboꝛ ibi tm̄ ſe ptēdit vt ſub vni⁹ latitudine multe turme militū pn̄t diſcūbere Arundines ibi etiā tāte ſūt pceritatis.vt ſingl'a iternodia alueo nauigabili ternos hoīes iterdū ferant. Sūt ēt ibi hoīes magne ſtature altitudine q̄nq̧ cubitoꝝ excedētes q̄ nec expuūt nec doloꝛe capitis nec dētiū nec ocloꝝ lāguoꝛibꝫ afficiunt.nec ab imoderato caloꝛe ſol' eoꝛum coꝛpa ledūt ſꝫ poti⁹ idurāt. Ubi etiā eoꝝ q̄s gimnoſophiſtas vocāt ab oꝛtu diei vſq̧ i occaſuꝫ ſtādo i calidiſſimis arenis.ſolē imobilibꝫ ocul' intuēt. In q̄ꝝ ec̄ mōtibꝫ ſūt hoīes q̄ hn̄t auerſas plātas ꝛ digiti i pedibꝫ ſūt octoni. Sūt ec̄ ibi canina capita hn̄tes q̄ ferarū pellibꝫ veſtiūt.tn̄ latrāt vt canes ꝛ alit' nō loquūt.venatu ꝛ aucupio viuūt.vnguibꝫ ꝛ dētibꝫ ſūt armati.i mag ſūt mltitudie pl⁹ q̄ cētū vigiti milia.vt dic̄ idē Sūt etiā i q̄daꝫ gēte idie femie q̄ nūq̧ pariūt niſi ſel' ꝛ geniti ꝯfeſti caneſcūt. Ibi ſatiri ꝛ ceti hoīes monſtruoſi ꝺ q̄bꝫ i tractatu ꝺ aīalibꝫ mōſtruoſis dictū ē Sūt ꝛ q̄dā hoīes i fine oꝛiētal' indie circa oꝛtū gāges ſine oꝛe veſtiti frōdiū lanugine q̄ ſolo odoꝛe nariū viuūt nec aliq̄d comedūt l' bibūt ſꝫ ſolū odoꝛē floꝝ ꝛ ſilueſtriū maloꝝ naribꝫ attrahūt ꝛ iñ viuunt. i malo odoꝛe cito moꝛiūt. Sūt ꝛ alij q̄ diutiſſime viuūt ꝛ nūq̧ ſeneſcūt ſꝫ q̄i i etate media moriunt Sūt ec̄ q̄ i iuuētute caneſcūt ꝛ i ſenio nigreſcūt.h̄ ꝛ mlta alia recitat Pli.mira.

De yrcania
Capl'm. LXXIIII

Y'Rcania eſt regio i inſula ſub iugis caucaſi mōtis ↄſtituta. regio q̄dē eſt latiſſima hñs multas gētes. lingua ꝛ moribꝫ differētes. vt dicit Iſidor⁹ libro. xv Dic etiā Oroſi⁹ ꝙ ſe extēdit a mōte caucaſo vſqꝫ in ſcithiā hñs gētes. xliiij. q̄ ꝓpter terre fecunditatē lōge lateqꝫ euagant. ex q̄bꝫ q̄dā agros incolūt. quedā de venatōibꝫ viuunt q̄dā ꝓo vt crudeles ꝛ beſtiales portentuoſe carnibꝫ humanis viuūt ꝛ ipoꝝ ſanguinē bibūt. vt dic Iſi. li. xv. vbi ſubdit. yrcania ē dicta a ſilua yrcana q̄ ſcithie ſubiacet habens ab oriēte mare caſpiū. a meridie armeniam maiorē. a ſeptētrione albaniā. ab occaſu ſui yberiā. Eſt aūt ſiluis aſpera copioſa immanibꝫ feris pardis tigridibꝫ ꝛ pātheriſ. gignit etiā aues q̄ dicunt hircane quaꝝ pēne nocte plucēt. ꝛ tales etiā aues in germania inueniunt. vt dic Iſi. ibidē. Iſti⁹ yrcania ꝓplos deuicit Johēs yrcan⁹ fili⁹ ſymonis ſummi ſacerdotis tpe machabeoꝝ. a quibꝫ deuictiſ Johes yrcan⁹ noiat⁹ eſt. vt dic mgr̄ i hyſto. in ꝑncipio hyſtorie euāgelice. Idem dicit Hieronymus.

De ydumea Capl'm. LXXV.

Idumea regio eſt in arabia ab edom id eſt ab eſau filio Iſaac nominata. Nā filij eſau q̄ edom cognomiatus eſt expulſis amorreis terrā illā inhabitauerunt. ꝛ eā terrā idumeā. i. terrā filioꝝ edom deinceps vocauerūt Eſt aūt idumea ꝑ quedam deſerta a paleſtina ſepata. cuius fines vſqꝫ ad mare rubꝝ ſe extēdūt. Eſt aūt terra fortis ꝛ mōtuoſa ſub forti calore ſolis cōſtituta. ꝛ idō incole terr e ↄtra ſol' ardorem faciunt ſibi domos ſubterraneas ꝛ ſpeluncas. vt dicit glo. ſuꝑ abdiā.

De iudea Ca. LXXVI

Iudea eſt regio in paleſtina ex nomine iude appellata. ex cui⁹ tribu regeſ habuit. h̄ ꝑus chanaan eſt dicta a filio cham ſiue a decē chananeoꝝ gētibꝫ q̄bꝫ expulſis iudei illā terrā poſſederūt. Initiū longitudinis ei⁹ a vico arpha ꝛ vſqꝫ ad vicū iuliacen porrigit. in quo iudeoꝝ ac tyriorū habitatio eſt cōmunis. latitudo aūt ei⁹ a mōte libani ꝛ vſqꝫ ad lac⁹ tiberiadis ſe extēdit. In medio aūt iudee eſt ciuitas hieroſolymoꝝ quaſi vmbilic⁹ totius regiōis. terra variaꝝ opū dities. frugibꝫ ꝛ fructibꝫ valde fertilis. aq̄s illuſtris. opima balſamis. abūdans in metallis. cedris. palmis. ꝛ cypꝑſſis. ꝛ alijs nobiliſſimis arboribꝫ inſignis. plēa vineis malogranatiſ ꝛ oliuis. terra lactis et mellis. vnde ſm grām elementoꝝ iudei eaꝫ patribꝫ repromiſſam terrā fluentem lacte ꝛ melle putauerūt. cū hinc illis reſurrectiōis gliam vel ꝓrogatiuā polliceret. vt dic Iſid. libro. xv. De hac dicit Plini⁹. v. c. xiiij. Iudea ps eſt ſyrie q̄ late lōgeqꝫ fundit. que egypto ꝛ arabie ꝓxima. aſperis diſperſa mōtibꝫ quā iordanis amnis pfluit. ꝛ galileā a ceteris iudeis diuidit ꝛ diſtingnit. In iudea autem eſt ciuitas hieroſolyma ciuitas clariſſima vrbiū oriētis. Hꝫ aūt iudea fontes calidos ꝛ ſalubres. hꝫ etiā in fine mare mortuū qđ lac⁹ aſphaltes dr̄. ſic dictū eo ꝙ nihil gignit viuū niſi bitumē. in q̄ nihil viuit. ſꝫ ſi ꝓiectū fuerit aliq̄d viuū ſupnatat. Ab h̄ lacu iordanis amnis imbibit ꝛ laudatas perdit aquas peſtilētibꝫ intermixtas

De iberia Capitulum. LXXVII

Iberia eſt regio in aſia iuxta pōtum armenie iūcta. In hac naſcunt herbe que vtiles ſunt tincture. vt dicit Iſidorus libro. xv.

De italia Ca. LXXVIII

Italia regio eſt magna in europa. a grecis populis occupata olim. et idō magna grecia appellata eſt. vt dicit Iſid. li. xv. Deinde a rege ſaturno ſaturnia eſt vocata. eo ꝙ ibi ſaturn⁹ a ioue de ſuis ſedibus depulſus latuit. poſtremo ab italo ſiculoꝝ rege ibi regnāte italia eſt vocata. cuius ſit⁹ lōgitudine ampli⁹ ꝙ̄ latitudie a circio in euꝝ extendit a meridie tirreno mari. ab aq̄lone adriatico claudit. ab occaſu alpiū iugis finit. terra eſt in omnibꝫ rebꝫ pulcerrima. ſoli fertilitate. pabuli vbertate gratiſſima. nobiles habet lac⁹ ſicut vennacum auernū atqꝫ lucernū. multos alios fluuios nobiles. ſ. eridanū ſiue padū tyberim herianum ꝛ hmōi. gignit gēmas. ſ. liguriū gagatem margaritas ꝛ corallū. boam qꝫ ſpentē ꝛ lincē ferā ꝛ multas alias auiū ſpēs ſingulares. h̄ regio dr̄ heſperia a heſpero ſtella ſicut ꝛ hiſpania. eo ꝙ greci nauigādo i italiā ꝛ in hiſpaniā ↄſiderāt ſtellā illam. ſꝫ hiſpania dr̄ heſperia vltima. quia in loco vltimo ſub occaſu eſt locata. Hucuſqꝫ Iſid. li. xv. Int' oēs āt europe regiōes occidētales italia obtīet ꝑncipatū Inſulas ei hꝫ nobileſ ꝛ

por⁹mar; inſignes ꝓuincias cūct; diuitijs locupletes. ciuitates populoſiſſimas. mur; foſſat; ⁊ alijs apparatib⁹ bellic; nimis fortes auri ⁊ argēti copioſe abūdātes. duodecim ſm Pli. li. ij. famoſas ⁊ potētiſſimas ꝑticu/lares ꝓter inſulas ɔtinet regiōes. de qb⁹ idē diffuſi⁹ tractat. Eſt āt ꝯ oriētē ſeptētrionē ⁊ occidētē altiſſimis alpib⁹ ⁊ mōtiū iug; vndiqꝫ circūcincta. ex qb⁹ oriūt᷑ nobilia flumi/na ren⁹ ſcꝫ ⁊ danubi⁹. q̄ germaniā ꝑfluūt. ⁊ rodan⁹ cū ſecana ⁊ mult; alijs q̄ galliā maxime lugduneñ. ⁊ narbōneñ. ⁊ belgicā i locis pluribꝫ circūfundūt

De hiſpania Capitulū. LXXIX

Hiſpania ꝑus ab ibero amne fuit hyberia nūcupata poſtea ab iſpalo fluuio vt dr hiſpania ē vocata. ipſa ꝓo heſperia a ſtella veſꝑtina occidētali ſic fuit antiq⁹ noīata. Eſt āt ſita int᷑ affricā ⁊ euro/pā a ſeptētrione pireneis mōtib⁹ clauſa a reliqs ꝑtib⁹ eſt vndiqꝫ mari ɔcluſa ſalubrita/te celi equal᷑. oīm frugū fecūda. gēmarum ⁊ metalloꝝ copijs ditiſſima. Interfluūt autē eā flumia nobiliſſima. ſ. betis. mine⁹. iber⁹ ⁊ tag⁹. ⁊ auꝝ trahēs ſpactul⁹. Sex hꝫ ꝓuin/cias. ſ. terraconēſeꝫ. cartaginēſem. luſitaniā galliciam. beticā. ⁊ trāſfreta i regiōe affrice tingitaneā. Eſt āt duplex hiſpania. ſ. citeri/or ⁊ vlterior. Hucuſqꝫ Iſid. li. ix. Dic āt Oro. hiſpania vniuerſo t᷑raꝝ ſitu trigona eſt ⁊ circūfuſiōe occeani tirreniqꝫ pelagi pene iſula efficit᷑. h⁹ angul⁹ ē ꝓpior q̄ ſpectat ad orientē ⁊ a dextr; eſt ei aqtānia ꝓuincia. a ſiniſtr; balearico mari coartat᷑ ⁊ narbonēſiū finib⁹ interſerit᷑. Secūd⁹ ei⁹ angul⁹ circiū intendit. vbi beriginacia ciuitas gallicie ſita eſt ad ſpectaculū britānie ſe erigit. Terti⁹ ei⁹ angul⁹ eſt q̄ gades inſule intētē ad affricū athlantē mōtē iteriecto ſinu occeani ꝓſpiciūt. Huc/uſqꝫ Oro. Hiſpaniā ec̄ in mlt; cōmēdat plini⁹. ⁊ maxīe d metall᷑. dic ei ꝙ fere tota abundat auro ⁊ argēto ere ferro ⁊ ſtāno ⁊ plūbo tā albo qꝫ nigro. regiōes hꝫ pl᷑es. gētes multas bellicoſas ⁊ fortes q̄ꝝ qdā grecoꝝ dicūtur fuiſſe ſoboles alij ⁊ viſigotoꝝ ſucceſſo/res. idē ec̄ dic Iſi. Nā mltas hꝫ ꝓuīcias ꝑtiales nob notas vt galliciā q̄ grecā ſibi vēdicat originē. vt dic Iſi. li. ix. aſturiā ſic dictā. eo ꝙ mōtib⁹ ꝯ auſturiū flumē ſit vbiqꝫ circūſepta. hꝫ etiā celtiberiā a gall᷑ celtic; ſup iberū flumē reſidētib⁹ ſic vocatā

De hibernia Capitulū. LXXX

Hibernia occeani ē inſula i europa britānice inſule vicina ſpacio tractū anguſtior. ſꝫ ſitu ē fecūdior. Hec ab affrico i boreā porrigit᷑. vt dic Iſi. li. xv. cui⁹ ꝑtes pores i hibeꝝ cātabricū occeanū tēdūt vñ ec̄ ab hibero occeano ē hibernia noīata. Eſt āt inſula frumētarijs cāpis vberrima. fontib⁹ ⁊ fluuijs irrigua. ꝓtis ⁊ ſiluis amēa. in metall᷑ fecūda ⁊ gēmifera nā ibi gignit᷑ lapis ſexagon⁹. ſ. iris q̄ ſoli oppoſit⁹ format in aere celeſtē arcū. Ibi ec̄ iuenit᷑ lapis q̄ gagates dr Ibi margarita cādida iuenit᷑. Quātū ad ſalubritatem celi ē hibernia regio valde tꝑata. modic⁹ ē ei ibi exceſſus l᷑ null⁹ i frigo/re vl̄ calore. lac⁹ hꝫ mirabiles ⁊ fontes. nam ibi ē lac⁹ i q̄ ſi ꝑ aliqđ ſpaciū lōgū pal⁹ ligneus infigat᷑ ps q̄ ē terre infixa ɔuertit᷑ i ferrū ps ꝓo q̄ eſt i aq̄ i lapidē. ſꝫ q̄ ſ aquā ē manet lignū. Eſt ⁊ ali⁹ lac⁹ i quē ſi ꝓijcias ꝟgaſ coruli ɔuertūt᷑ in ꝟgas fraxini. ⁊ ecōuerſo ſi ꝟgas fraxineas imiſer; i coruleas mutabunt᷑ Sūt ibi loca i qb⁹ cadauera mortuoꝝ nū/qꝫ putreſcūt. ſꝫ ibi ſꝑ ꝑmanēt icorrupta Eſt etiā i hibernia qdā inſula ꝑua i q̄ hoīes nō moriūt᷑. ſꝫ qñ nimio ſenio afficiūt᷑ vt moriāt᷑ extra inſulā deferūt᷑. In hybernia null⁹ eſt ſerpēs. nulla rana. nulla aranea venenoſa. imo tota t᷑ra adeo ē ɔtria veneno᷑ vt terra i/de delata ⁊ ſparſa ſ᷑pentes ꝑimit ⁊ bufones lana ec̄ hibernica ⁊ aīaliū coria fugāt venenoſa. ⁊ ſi ſ᷑pētes vl̄ bufones nauigio i hiberniā deferāt᷑. ſtati moriūt᷑. mlta alia ſūt mirabilia i terra illa. De hibernia dic Solinus Hibernia inq̄t ē inſula q̄ ꝓximat britānie i magnitudīe. inhūana. incolaꝝ ritu aſpera. ibi anguis null⁹. ibi auis rara. gēs ihoſpita ⁊ bellicoſa. ſanguīe interemptoꝝ hauſto ꝑ⁹ victores vult⁹ ſuos obliniūt. phas atqꝫ ne/phas eodē loco ducūt. ibi nulla apiſ. ⁊ aduectū inde puluerē ſeu lapillos ſi qs ſparſerit int᷑ aluearia examia fauos deſerūt. Mare aūt hibernicū ꝟſus britāniā vndoſū ⁊ inq̄etū ⁊ toto anno vix ē nauigabile niſi paucis dieb⁹. diffundit᷑ āt ꝑ. cxx. milia paſſuū ꝑ la/tū ⁊c. Hucuſqꝫ Solin⁹ d mirabilib⁹ mūdi gēs hibernica ē habitu ſingular; ⁊ inculta. victu ꝑca. aīo ſeua. vultu ferox ⁊ torua. affatu aſpera. erga ſuos tñ liberal᷑ ⁊ affabilis ac benigna. ⁊ maxīe illa gēs q̄ nemoroſa et paludes ihabitāt ac mōtana. h̄ carnib⁹ pomis ⁊ fructib⁹ ꝑ eſu ⁊ lacte ꝑ potu ē ɔtēta. gens dedita ludis ⁊ venatōi poti⁹ qꝫ labori

De ycaria Caplm LXXXI

YCaria eſt inſula vna d cicladib9 ab occidēte q̄ ycario mari nomē dedit. ⁊ iacet iter ſamū ⁊ cinthonū p ſatis pminētib9 inhoſpitalis eſt ⁊ nullis finibus portuoſa. Dicit aūt ycaria ab ycaro creten/ ſi q̄ ibi ſubmerſus eſt. vt dic̄ Jſid. li. xv.

De inſula in ſalo ſita Caplm. LXXXII.

INſula aūt eſt terra mari vel flumie vndiq circundata q̄ſi in ſalo ſita. vt dic̄ Jſi. li. xv. vndiq aq̄ꝝ fluctibus inſula illidit. attamē illiſa ſic nō frangit nec diſſoluit q̄n poti9 p applicatōꝫ fluctuū ad iſulaꝝ ripā p cōpactiōꝫ ptiū terreſtriū inſula ampli9 ſolidat. Jn extremis ſiq̄dē riparū ptib9 aquaꝝ alluuione aliquātulū ſubcorrodit ⁊ ꝯſumit. ſꝫ circa ei9 iteriora ex ei9 conſumptōe extrinſeca forti9 adunat Jnſule etiam q̄nq fluctib9 ⁊ aq̄ꝝ inundatōib9 cooperiunt. ⁊ p terre ⁊ limi cōportatiōꝫ augmētāt ex aq̄ vicine circūdatōne ⁊ hūoris p poros attractōe inſule vireſcūt ⁊ fecundant

De karthagine Ca. LXXXIII.

KArthago nomē eſt ciuitatꝭ ⁊ puīcie affrice ī hiſpania. ⁊ eſt duplex maior ⁊ minor. ⁊ vtrāq ꝯdidit nardido p ficiſcēs de fenice ī littore affrico duplicē vrbē ꝯdidit ⁊ eā pmo carcadā lingua fenicea noīauit q̄ ſmone ꝑſo kartago vocata eſt. et ab hac ciuitate tota puīcia karthago ī poſterū eſt vocata. ciuitatē aūt hāc cuꝫ fuerat noīatiſſima ⁊ nō iferior roma. ſcipio cū romanoꝝ exercitu deſtruxit penitus ⁊ deleuit vt dic̄ Jſi. li. xvj. q̄ aūt nūc eſt a romanis poſtea ꝯdita eſt. vt dic̄ idē. Eſt aūt alia kartago in vera affrica int bizantū ⁊ numidiā ſita a ſeptētrione mari ſiculo iūcta ⁊ a meridie vſq ad getuloꝝ regionē porrecta. cuius ps pxima eſt valde frugifera. oleis ⁊ fructibus valde fecūda. metallis plena. ps ꝟo vlterior circa numidiā beſtijs ⁊ ſpentibus eſt pula atq onagris magnis in deſerto vagātibus. vt dic̄ Jſi. li. xv. Jbi eſt ēc elephātoꝝ atq aliaꝝ beſtiaꝝ multitudo. vt dic̄ Plinius li. v. c. v.

De karinthia Ca. LXXXIIII.

KArinthia puīcia ē modica germanie ī europa. hñs pannoniā ab oriēte. ab occidēte italiā. danubiū a ſeptētrione. dalmaciā ⁊ ſclauoniam a meridie. mōtib9 in vna pte cingit ⁊ in alia mari adriatico terminat ⁊ eſt terra fertil in multꝭ locꝭ abundās feris pecudib9 ⁊ iumētis. gēs bellicoſa ⁊ fortꝭ. munita opidis ⁊ caſtrꝭ. Eſt autem terra ꝓpt alpiū vicinitatē frigida niuib9 ⁊ pluuijs frequēs. vbi ꝓpt frigiditatē aq̄ꝝ a niuib9 ſolutaꝝ circa mōtana plurimū vt dr̄ ſunt ſtrumoſi. Jbi vrſi mlti biſontes ⁊ alie beſtie mirabiles ⁊ ſilueſtres. ibi etiā ſunt glires comeſtibiles q̄ q̄uis videant eſſe de genere muriū. comedūt tñ q2 carnes hñt ſapidas atq pingues

De korſica Ca. LXXXV

KOrſica eſt inſula a q̄dā duce ſic noīata. diſtās a ſardinia. xxx. miliū freto ꝯtracta vl cincta ꝯ aſpectum italie. Et eſt inſula paſcuis fertiliſſima. cui9 fertilitatē pdidit q̄dā thaur9 q̄ pabuli grā d ptib9 ligurie ad illā inſulā ſepi9 trāſnatauit. nā cū quedā mulier korſa noīe illū thauꝝ cū alijs iuxta lit9 maris regeret in armēto. vidēs illum thauꝝ mare ītrare ⁊ q̄tidie melius refectū redire ad armentū cupiēs ſcire īcognita ſibi paſcua thauꝝ a ceteris egredientē eſt vſq ad inſulā nauigio ꝓſecuta. c9 regreſſu fertilitatē inſule cognoſcētes ligures nauibus vl ratib9 illuc ꝓfecti ſunt. eāq noīe mulieris autoris ⁊ ducis inſulā korſicam deinceps vocauerūt. Eſt aūt multis pmūctoriis anguloſa gignēs letiſſima pabula ⁊ lapidem nobilē quē greci baccē vocāt. vt dicit Jſid. li. xv.

De lacedemonia Ca. LXXXVI

LAcedemonia q̄ alio noīe dr̄ ſpartania. in finib9 grecie iuxta traciā eſt puincia in europa. cui9 habitatores dicunt lacedemones a q̄dā lacedemone ſemele filio. Di lacedemones ī bello ꝯ meſſenas timētes diuturnitate plij ſpeꝫ plis amittere pceperūt vt eoꝝ ꝟgies cū iuuenib9 domi relictꝭ ꝯcūberēt. ſic ex pmiſcuo ꝟginū cōcubitu iuuenes nati ex nota materni pudoris ſpartani vocati ſunt. vt dic̄ Jſid. li. ix.

De lectonia Capitulum. LXXXVII

LEctonia ſcithie eſt puincia. cui9 populi lectuni ſunt vocati hoīes robuſti ⁊ fortes bellicoſi ⁊ feroceſ. Eſt āt lectonia regio cui9 gleba ē fructifera. paluſtris ī mltꝭ locis ⁊ valde nemoroſa. flumib9 ⁊ aq̄s irrigua. ferꝭ et pecudib9 valde plena. nemorib9 ⁊ paludib9 ē munita. paucas hñs alias munitōnes preter flumina nemora et

paludes.⁊ ideo in eſtate vix pōt illa regio expugnari ſꝫ ſolū in hyeme qñ aque ⁊ flumia ↄgelanť

De liuonia Ca.LXXXVIII.

Liuonia eſt eiuſdē regiōis ⁊ ideomatis ꝓuincia ſpēalis.q̄ lōgo marꝭ occeani interiectu a finib⁹ germanie ē diuiſa.cui⁹ incole liuones antiq̇t⁹ vocabāť. quoꝝ ritus fuit mirabiliſ añq̄ a cultura demonū ad vni⁹ dei fidē ⁊ cultū ꝑ germanicoſ cogerenť.nā deos pluresſ adorabāt.prophanis ⁊ ſacrilegis ſacrificijs rñſa a demonib⁹ exquirebāt.augurijs ⁊ diuinatōib⁹ ꝟuiebāt mortuoꝝ cadauera tumulo non tradebant Sꝫ ꝑplus facto rogo maximo vſq̄ ad cineres cōburebāt.poſt mortē aūt ſuos amicos nouis veſtib⁹ veſtiebāt.⁊ eis ꝓ viatico eorū oues ⁊ boues et alia aīantia exhibebāt.ſeruos etiā ⁊ ancillas cū reb⁹ alijs ipis aſſigntes vna cū mortuo ⁊ reb⁹ alijs incendebant credētes ſic incēſos ad quandā viuoꝝ regionē feliciť ꝑtingere.⁊ ibidē cū pecoꝝ ⁊ ſuorū ſic ob grām dñi cōbuſtoꝝ multitudie felicitatis ⁊ vite tꝑalis patriā inuenire. Hec patria tali errore demonū antiq̄ſſimo tēꝑe faſcinata m̄ō i ꝑte magna cū multꝭ regiōib⁹ ſubditis vel annexis diuia p̄cedente grā et coopante germanoꝝ potētia iā crediť a pdictis eſſe erroib⁹ liberata

De licia Capitulū.LXXXIX.

Licia ſin⁹ eſt marꝭ ⁊ port⁹ ei⁹ ciuitas maior liſtra dr̄.a q̄ de ſyria iuxta pāphiliā in italiā nauigať.vt pꝫ Act. xxvij Hec aūt regio ꝓ noīe dr̄ licaonia.cuius ciuitates dicūť fuiſſe liſtra ⁊ derben ad q̄s paul⁹ ⁊ barnabaſ ab iconio fugierūt.vbi ſanato viro i liſtris licaonice barnabam iouē.⁊ paulū mercuriū vocauerūt.⁊ eos adorare voluerūt.vt dr̄ Act.xiiij.

De liddia Caplm.XC

Liddia ſedes ē antiqua regnoꝝ quā fluui⁹ pactol⁹ extulit diuitijſ torrētib⁹ aureis Hec aurea moenea dicebať.q̄ dū p̄ breuitate duos reges frēs.ſ.liddū ⁊ cirrenū ferre nō poſſꝫ.hinc ꝑ ſortē cirren⁹ cū ingēti multitudine ꝑfect⁹ loca gallie occupauit et cirreneā noīauit. Liddia aūt a liddo fratre rege.ſ.q̄ remāſerat i ꝓuincia cognominata eſt.ↄiungiť ab occidēte minori frigie.habēſ ſmirnā vrbē ab oriēte quā helles fluui⁹ cingit.c⁹ cāpos pactol⁹ ⁊ herin⁹ circūfluūt. harenis aureis locupletes.vt dič. Iſi.li.xv.

De libia Ca.XCI

Libia regio ē maxima i affrica ſic dicta.eo ꝙ libs.i.vetus affric⁹ ide flat vt dič Iſi.lib.xv. Alij dicūt epafum filiū iouis q̄ etiā mēphim in egypto cōdidit ex caſona vxore ſua filiā noīe libiā ꝓcreaſſe. q̄ poſtea in affrica regnū poſſedit.ex cui⁹ nomine illa terra fuit deinceps libia appellata Eſt aūt libia i ꝑncipio affrice poſita cui ab oriēte eſt egypt⁹.ab occidēte ſyreos maioreſ ⁊ trogodite.a ſeptētrione mare libicū.a meridie ethyopia ⁊ barbaroꝝ varie natōnes ⁊ ſolitudines inacceſſibiles ꝓpť beſtias feroces ſꝑpentes dracones q̄ ꝓcreant baſiliſcos. Ducuſq̄ Iſi.li.xv. Eſt libia terra valdē feruida ⁊ ꝑuſta multa generās in diuerſ͛ locꝭ mōſtruoſa ⁊ venenoſa ⁊ multa i diuerſis ꝑtib⁹ p̄cioſa.vtputa gēmas p̄cioſas aurum ⁊ argentū in magna copia.frumētū ⁊ vinū ⁊ oleū ⁊ varia aromatū genera.ꝑmā autē originem ↄtraxerūt habitatores libie a phut filio cham. Vñ fluui⁹ currēs ꝑ libiā ⁊ maritimā phut dr̄.⁊ oīs regio phuteſ noīať. vt dicit glo.ſup Gen̄.x.

De lothoringia Ca.XCII

Lothoringia germanie ē quaſi vltiā ⁊ finalꝭ ꝓuincia a rege lothario noīata. Hec ab oriēte hꝫ rheciā ſiue brabanciā.a meridie renū ⁊ alſaciā.ab occidente galliā ſenonēſem.a ſeptētrione galliā belgicā. Hāc moſa fluui⁹ ꝑterfluit.in hac ciuitas metis ↄſiſtit. Eſt aūt regio in multis locis fructifera.vinifera.fontib⁹ ⁊ amnib⁹ irrigua.mōtuoſa.ſilueſtris.nemoroſa.ferꝭ.pecudib⁹ ⁊ armētꝭ fecūda.gēs eſt mixta ex gallicis ⁊ germanis.fontes habet mirabiles ⁊ medicinales ex quoꝝ potu languores varij ſanantur

De luſitania Caplm.XCIII

Luſitania hiſpanie eſt ꝓuincia paaſim flumē ⁊ vagia opidū hñs.et eſt regio metallꝭ referta hñs auꝝ ⁊ argētū.ferrū ⁊ plumbū albū atq̄ nigrū.vt dicit Pli.li.vij.c.lxij.

De mauritania Capitulū.XCIIII

Mauritania a colore ꝑploꝝ ē vocata. quaſi nigroꝝ hoīm patria.greci em̄ nigrū mauron vocāt.ſicut ei gallia cādore ꝑpli ſunt dicti.ita mauri a nigro colore nomē ſunt ſortiti.cui⁹ ꝑma ꝓuincia ſtiphenſis eſt que ſtiphi habuit opidū.a q̄ etiam vocabulū traxiſſe regio ꝑhibeť Alia ꝓo

ꝓuincia mauritania ceſarienſ q̄ colonia ceſarie ciuitatꝭ fuit ⁊ nom̄ ꝓuincie dedit. vtra cꝫ igiẜ ꝓuincia q̄ ſibiᷓ inuicẽ ſũt ꝯiũcte ab oriente numidiã hñt. a ſeptẽtrioẽ mare magnũ ab occaſu flumẽ maluã. a meridie montem aſtrixim q̄ diſcernit inẜ fecũdã terrã ⁊ arenaſ iacẽtes ad occeanũ. alia ẽ mauritania tingitana. q̄ ſic a tingi metropolitana ciuitate ẽ vocata Hec vltia ps ẽ africe ⁊ exurgit a mõtibꝫ ſeptẽ. hñs ab oriẽte flumẽ maluã a ſeptẽtrione fretũ gaditanũ. ab occaſu occeanum athlãticũ. a meridie gaulonũ gẽtes vſcꝫ ad occeanũ heſpeꝝ ꝑrrãtes. ⁊ ẽ regio gignenſ feras. ſymias. draconeſ. ⁊ ſtrutiões ⁊ elephãtes. Hucuſcꝫ. Iſi. li. xv. Plini⁹ ãt li. v. ca. ij. i mauritania inq̄t eſt gaulonũ gẽs q̄ inhabitat iuxta athlantẽ montẽ ꝟſus occeanũ i loco nẽoroſo ſcatebriꝭ fontiũ irrigua vbi ſponte naſcũẜ oĩa genera fructuũ ne vnq̄ꝫ ſatietas deſit voluptatibꝫ icolaꝝ. Eſt aũt locus elat⁹ ſuꝑ nubila atcꝫ i vicinia lunarꝭ circuli ⁊ dicũt eundẽ locuꝫ noctibꝫ micare crebris ignibꝫ ⁊ egypanoꝝ ſatiroꝝcꝫ laſciuia i tybiarũ ac fiſtule cãtu timpanoꝝ q̄ꝫ ⁊ cymbalorũ ſonitũ ꝑſtrepere ſic̄ celebrati autores ꝓdiderũt. creſcũt aũt ibi arbores mire ꝓceritatis q̄ꝝ q̄dẽ ſunt odorifere. ⁊ ſunt ſiles ciꝑſſo q̄ tenui lanugine ſunt obducte de q̄ veſtes cõficiunẜ addita arte. ſic̄ de bombice. ibicꝫ creſcit herba q̄ dr̄ euforbia a ſuo iuẽtore ſic appellata. c⁹ lacteũ ſuccũ mirꝭ laudibꝫ extollit in claritate viſus ⁊ ꝯ̄ ſerpentũ ict⁹ ⁊ venena. vt dic̄ idẽ ibidẽ.

De macedonia Ca. XCV

Macedonia i exordio ab emacio rege emacia fuit dicta. ſed macedo deucalionis nepoſ poſtq̄ꝫ ibi habuit ꝓncipatũ mutauit vocabulũ. ⁊ eã macedoniã a ſuo noĩe nũcupauit. vt di. Iſid. li. xv. Eſt autẽ ꝯfinis ab oriẽte egeo mari. a meridie achie. ab occaſu dalmacie. a ſeptẽtrione meſie. vt dic̄ idẽ. Fuit aũt patria alexandri magni ⁊ regio i aureis venis ⁊ argẽto optima. lapidẽ quẽ virẽ vocãt gignit. In eadẽ ꝓuincia eſt mõs olimp⁹ q̄ excellẽti ꝟtice tm̄ extollitẜ vt in ei⁹ cacumie nec nubes nec vẽti nec pluuie ſentiãẜ. vt dic̄ idẽ. De macedonia ãt dic̄ Pli. li. iiij. c. xxj. Macedonia antea emacia ẽ dicta. terraꝝ iperio eſt potita. h̄ aſiã. armeniã. hyberniã. albaniã. capadociã. ſyriaꝫ egyptũ. thauꝝ. caucaſum. ẽ traſgreſſa. Hec i bactris medis ꝑſis dñata eſt. ⁊ poſſedit totaliter orientẽ. h̄ ſcꝫ indie nutrix ꝑ veſtigia liberi patris ⁊ hercul' euagata ẽ. h̄ eſt illa macedonia cui⁹ vno die paul⁹ emili⁹ iꝑator. lxx vrbes direptas vẽdidit. vt dic̄ idẽ.

De magneſia Ca. XCVI

Magneſia grecie eſt ꝓuincia inẜ theſſaliã ⁊ macedoniã ĩtermedia. mĺtas ꝯtinẽs gẽtes opida ⁊ ciuitates. vt dic̄ Pli. li. iiij. c. x.

De meſia Capitulũ. XCVII

Meſia a meſſiũ ꝓuẽtu eſt vocata. ⁊ eſt ꝓma ꝓuincia quã danubi⁹ vſcꝫ ad mediterraneũ mare recludit. vt dic̄ Iſid. li. xv. h̄ ab oriẽte oſtijs danubij iungiẜ ab euro aũt tracie. a meridie macedonie. ab occaſu hyſtrie copulaẜ. vt dic̄ idẽ. Eſt ãt regio ꝯtinẽs pl'es gẽtes opida ⁊ ciuitates. frugibꝫ ferax. abũdans i venis mineralibꝫ ⁊ lapidibꝫ ⁊ metallis

De meſopotamia Ca. XCVIII.

Meſopotamia grecã ethymoloiã poſſidet. eo q̄ duobꝫ fluuijs ambiaẜ. nã ab oriẽte tigrim h̄ꝫ. ab occidente eufratẽ Incipit ãt a ſeptẽtrione inẜ montẽ taurũ et caucaſum. cui a meridie ſeq̄ẜ babilõia ⁊ caldea. vt dic̄ Iſi. li. xv. Eſt ãt regio i aſya mĺtũ ampla tã in latũ q̄ꝫ in lõgũ. abũdãs in frugibꝫ. paſcuis. pecudibꝫ. ⁊ armentꝭ. locuples i diuitijs ⁊ metallis.

De media Capitulũ. XCIX

Media a medo rege ẽ dicta q̄ ꝓuintiã illã ꝓmi⁹ eſt aggreſſus. H̄ꝫ aũt media ab occaſu parthia reg. a ſeptẽtrione armenia circũdaẜ ab ortu caſpios vidꝫ mõtes. a meridie h̄ꝫ ꝑſidã. hec regio ſola medicã arborẽ ꝑturit quã alia regio nuſq̄ꝫ gignit. vt dic̄ Iſi. li. xv Eſt ãt regio valď opulẽta. multꝭ flumibꝫ irrigua. ciuitatibꝫ ⁊ opidis ꝑclara. mĺtoꝝ ꝑploꝝ dña. cui⁹ regeſ magnã babiloniã ac chaldeoꝝ iperiũ antiq̄tus deuicerũt. Iſti⁹ ãt regiõis incole vna cũ ꝑſis nauigio i africã trãſuecti cũ libijs ſe miſcuerũt. q̄s libij corrupta lingua ⁊ barbara mauros vocauerũt. q̄ꝛuis mauri a nigro colore ſint greco ideomate ſic vocati. vt dicit Iſi. li. ix.

De melos Ca. C.

Melos ẽ inſula vna ex cicladibꝫ q̄ omniũ inſulaꝝ eſt rotũdiſſima. ⁊ iõ melos. i. rotũda ẽ vocata. vt dic̄ Iſi. li. xv. Eſt aũt inſula multis bonis referta. vt dic̄ Pli. ⁊ ſpacij breuioris quãtitatẽ ſoli fertilitas recompenſat

De midia Ca. CXI

Midia est insula i hibernie puincia q̄ in pūctuali medio est put dr̄ collocata. sic dicta a q̄dā rege q̄ int' q̄nq̄ filios totā insulā in q̄nq̄ ptes eq̄les diuidens illā ptē insule q̄si patrie meditulliū ad vsus ꝓprios deputauit. ꝓpt' qd̄ illa hibernice puīcie insula portio midia q̄si aliaꝝ terraꝝ i circuitu media hodie nūcupat'. Est aūt illa patria q̄ ad glebā fertil' in frumētis pascuis et armētis abūdās i piscib' carnib' ⁊ alijs victualib' butiri ⁊ casei atq̄ lact' flumibus ē irrigua. fontib' atq̄ lac' multiplic' effectus vt dr̄ ⁊ ꝟtut' sic dr̄ hr̄e aspectū delectabilem aerē salubrē q̄ ad siluas ⁊ paludes. i ei' extremitatib' h̄z aditū valde fortē. ⁊ iō ꝓpt' ꝑpli mlt'itudinē castroꝝ ⁊ opidoꝝ fortitudinē camera vocat' hibernie vulgarit' ꝓpt' pacē

De missena Ca. CXII.

Missena germanie ē puincia ab vrbe q̄ misse dr̄ sic vocata. cū bohemia cōiūcta ⁊ polonia i sol' ortu cum bauaria i meridie cū saxonib' ⁊ thuringis. i occidente cū rethia ⁊ terminis reni a septētriōe Et ē terra ampla ⁊ spaciosa. nūc plana nūc mōtuosa. fertil' multū ⁊ pascuosa. aq̄s optimis irrigua. tā nobili fluuio albie p maiori sui pte p ei' longitudinē est ꝑfusa. ciuitates h̄z fortes ⁊ opida ⁊ castra fortia ⁊ munita. cui' gēs locuples ē generalit' in diuitijs frugib' sc̄z pecudib' ⁊ metall'. ⁊ cū sit ꝑplus magne fortitudīs ⁊ pulcritudīs ⁊ elegāt' pceritat'. ē tñ gēs benigna ⁊ pacifica ex nat'a minus germanic' hñs in omnib' feritat'

De mithilene Capitulū. CXIII.

Mithilene ē insula in mari adriatico p quā de syria ⁊ cypro i italiā nauigat' ad quā difficil' est accessus ꝓpter bithalassum. i. litt' i mare ptēsum. terre eñ vel arene iteriectu diuidit' mare. ⁊ fit q̄si duplex. vñ naues ipingētes ad arenas d̄ facili ꝯfringunt'. vt p̄z i Act. aploꝝ. c. xxviij. tam i textu q̄ꝫ i glo. Et q̄uis icole illi' insule sunt barbari. circa tñ piclitātes ⁊ ibidē naufragiū patiētes sūt hūani. vt p̄z ibidē. Ad hāc insulā puenit paul' q̄ñ nauigauit ꝯ romam vbi venenū vipere q̄ manui ei' adheserat. i sarmēta euasit. excussa bestia i ignē In eadē etiā insula multa miracula ppetrauit. vt dr̄ Act. xxviij.

De nabathea.
Capitulum. CXIIII

Nabathea arabie ē puincia a nabaioth filio ismael' dicta. ⁊ est int' arabiā ⁊ iudeā intermedia Surgit aūt ab eufrate ⁊ porrigit' vsq̄ ad mare rubrum vt dic̄ Isi. li. xv. Est aūt terra ꝑpinguis fertilis in frugib' fructib' pecudib' p̄ciosis lapidib' ⁊ metall'. De hac dic̄ Plinius. li. vj. c. xxix. Nabathei inq̄t opidū incolūt petrā nomine in cōualle. hñs fere duo milia passuū i latitudīe circūdat' mōtib' iaccessis. amne interfluēte. ⁊ distat ab opido gaza sexcētos passuū. a sinu psico. xxxij.

De norvegia Ca. CXV.

Norvegia latissima ē europe puītia mari fere vndiq̄ circūcincta. s̄b aq̄lone distēta gothoꝝ regiōib' ptermina. nā a pte meridiana ⁊ oriētali p q̄ndā fluuiū q̄ albia dr̄ a gothia ē diuisa. Est aūt regio asprima ⁊ frigidissima siluestr' ⁊ nemorosa. c' icole pl' de piscatura ⁊ venatōne viuūt q̄ꝫ de pane. nā rara ē ibi annona ꝓpt' frigor' multitudinē. ibi fere mlte vt albi vrsi. ibi etiā sunt fibri q̄ ⁊ castores dicūt'. mira sūt ibi mlt'a ⁊ mōstruosa. Fōtes eñ sunt ibi q̄bus om̄e ipositū coriū siue lignū statim i lapidē cōmutat'. In ei' aq̄lonari pte nō videt' sol occūbere in estiuali solsticio p pl'es dies nec etiā videt' sol ibidē p totidē dies i solsticio hyemali. vñ tūc tpis oportꝫ icolas terre opari cū cādel'. frumēti vini ⁊ olei expers ē nisi aliūde deferāt'. Hōs āt ingēt' corpis est ⁊ stature ⁊ pulcre forme ⁊ magne fortitudinis ac robuste. validi sunt pirate ⁊ aiositat' magne. ab oriēte h̄z galaciā. a septētriōe yslandiā. vbi mare ppetuo ꝯgelat'. ab occidente hibernicū occeanū ⁊ britānicū. a meridie dacie ⁊ gothie finib' terminat'

De normānia Capitulum. CXVI

Normānia q̄ ⁊ neustria a noric' ꝑplis est dicta. q̄ nauigio veniētes de norvegia litt' occeani gallici obtinuerūt. q̄ eādē puinciā in circuitu inhabitātes. eā normāniā vocauerūt. h̄z aūt occeanū britānicū ad euꝝ sinū aq̄tanicū ad occidentē. galliā ad meridiē. ⁊ occeanū ad acq̄lonē. est aūt gleba ei' frugifera ⁊ pinguis. portibus mar' nobil'. fer' ⁊ pecudib' fertilis. nobilissimis ciuitatib' ⁊ opidis valde fort'. cui' metropol' dr̄ rotomagū ciuitas nobil' sita sup fluuiū q̄ secana ab icol' noiat'. c' gēs ꝑpl'osa ē fort' ⁊ bellicosa vrbana i habitu. modesta i apparatu. pia affatu. pacifica in ꝯuictu

De numedia. Capitulū. CVII.

n Umedia ē regio i africa chartagi/
ni ɔtigua ꝛ ꝓuicina Incipit āt a flu
mine arnifiga al's aringa. ꝛ deſinit i
limite cogitanoꝝ hñs ab ortu ſirtes mioreſ
a ſeptētrione i mare tēdit i ſardiniā. reſpicit
ab occaſu mauritaniā ſtiphēſem. a meridie
ethyopū gēteſ. Et ē regio cāpi pinguis i mł
tis locſ. vbi āt ſilueſtrſ eſt feras generat. vbi
aūt iugſ eſt ardua. eqs ꝛ onagros ꝑcreat. cꝰ
vlteriora ꝑpētib ꝛ beſtijs ſūt plēa. marmor
generat eximiū qđ numediū đr vt d. yſi. li. xv

De narbonenſi ꝓuincia Capitulū CVIII.

n Arbonēſis eſt ꝓuincia. vt dic̄ Pli. li
bro. iij. ca. v. ꝛ appellaᵗ ꝑs galliaꝝ. q̄
mediterraneo mari alluiᵗ. q̄ mō gallia bra/
chata dicta ē. q̄ amne narbo ab italia eſt di
ſcreta ꝛ alpiū iugis nulla ē ei ꝓuinciaꝝ ꝑfe/
rēda in cultu viroꝝ. in dignatōe moꝝ. i ple/
nitudine opū breuiᵗ italia potiꝰ q̄ꝫ ꝓuincia
eſt dicēda Flumia hꝫ nobiliſſima inᵗ q̄ rho
danꝰ galliarū fluuiꝰ fertiliſſimꝰ de alpib ſe
rapiēs ꝑterfluit ꝓuinciā narbonēſem. ſtag/
na hꝫ mł'ta. ꝛ portꝰ pł'es ꝛ ꝓmūctoria mł'ta.
inᵗ q̄ marſilia obtinet ꝑncipatū. Totiꝰ autē
ꝓuintie narbonēſ lōgitudo ɔtinet. ccc. ꝛ ſe/
ptuaginta milia paſſuū. latitudo aūt. ccc. et
lxviij. milia paſſuū. vt tradit agrippa. Duc/
uſq Plinius

De ophir Capitulū. CIX.

o Phir nomē eſt prouintie i india ab
ophir viro đ poſterſ heber noīate. q̄
ꝛ terra aurea antiqꝰ appellabaᵗ. eo ꝙ mōteſ
aureos hēat. q̄ a leonib ꝛ ſeuiſſimis beſtijs
incolūᵗ. Ad qs nullꝰ aliᵗ accedere audet ni
ſi naui ſtāte iuxta litꝰ. q̄ cū terrā quā vngui
bus leonū ceteraꝝq beſtiaꝝ effoſſam inue
nerit i ſuā nauē recipiūt. vt ſi beſtie eos ſen
ſerint facile i mare recipiāᵗ. vt dic̄ Raba. ſu/
per locū illū. Cū veniſſent naues ſalomōiſ
in ophir ſumpſerūt inde auꝝ ꝛc. iij. Reg. ix.
Idē fere dic̄ Pli. Mittit ab olim h ꝓuicia
auꝝ. lapides ꝑcioſos criſopraſſos ꝛ adamā
tes. lignū thynū ꝛ ebenū ꝛ aues pſitacos et
pauos. dentes eburneos. ſymias ꝛ beſtias
alias mōſtruoſas. vt dic̄ Pli. ꝛ Iſi. Ad hāc
aūt regionē de iudea ꝑ lōgos marſ rubri cir
cuitꝰ ꝑueniᵗ ꝛ ꝑ inſulā aſiongaber quam po
ſtea alexāder magnꝰ terre adequit i. ophir. ꝑ
trāſiᵗ. Incole aūt terre ophir venientes de
ſtirpe heber a fluuio capue vſq ad regionē
indie q̄ nūc retbia nūcupaᵗ habitauerūt vt
refert ioſephꝰ ꝛ ab ophir nepote heber ophir
totā ꝓuinciā vocauerūt. vt dic̄ Raba. ſup. ij
li. Paral'. c. viij. Fuit āt iſte ophir filiꝰ iectā
filij heber. vt pꝫ Gen̄. x. Eſt āt iſta regio vici
na terre euilath quā gyon circuit. vt đr Ge/
neſ. ij. ꝛ ei i mōtib aureis ꝛ ſpēb aromaticſ
eſt ſitis ꝛ in gēmis. vt dic̄ Pli.

De ollandia Ca. CX.

o Llandia eſt qdā ꝓuintia modica ſi/
ta iuxta hoſtia reni vbi intrat mare
brabātie ɔtigua a meridie. vicinia friſie ab
oriēte. ab occaſu inſule britānice ɔiūcta. ab
aqlone inferiori gallie belgice ē ɔtigua. atq
flādrie ab occidēte. Eſt āt terra paluſtris ꝛ
aqſa. fere ad modū inſule vndib marſ bra/
chūs atq reni flumis circūfuſa. hñs lacꝰ et
ſtagna mł'ta ꝛ paſcua valde bona. ꝛ iō armē
tis pecudib ꝛ iumētſ eſt referta. eiꝰ gleba in
locſ plurib valde frugifera ꝛ i plurib etiā
nemoroſa. pł'es ꝛ vtiles hñs venatōes i plu
rib etiā eſt bitumioſa ex q̄ formaᵗ materia
apta ad igniū nutrimēta. Et ē terra diuitijſ
que trāſeūt ꝑ mare ꝛ ꝑ flumia plurimum
opulēta. cuiꝰ ciuitas capitaᵗ traiectū inferiꝰ
nūcupaᵗ in latino. vtrich ꝓo đr in idiomate
germanoꝝ. nā ad germaniā ꝑtinet q̄ ad ſitū
q̄ ad mores ꝛ q̄ ad dñiū ꝛ etiā q̄ ad linguam
cuiꝰ gēs elegās eſt corꝑe. robuſta virib. au
dax aio. venuſta facie. honeſta i morib. de/
uota deo. fida hoib ꝛ pacifica. minꝰ ꝑdis i
tendēs ꝛ raptib q̄ꝫ alie germanice natōes.

De orcada Capł'm. CXI

o Rcada occeani ē inſula iuxta mare
britānicū in europa. a q̄ ꝛ cetere in/
ſule mł'te eidē ɔtermiate ꝛ vicine or
cades inſule noiaᵗ. ꝛ ſunt i nūero. xxxiij. q̄ꝝ
xx. deſerte ſunt. xiij. ꝓo incoluᵗ. vt dic̄ Iſi.
li. xv. de inſulis

De paradiſo Capitulū. CXII.

p Aradiſus ē locꝰ in ꝑtib oriētis ɔſti
tutꝰ. cuiꝰ vocabulū a greco i latinuꝫ
ꝟtiᵗ ortꝰ. Porro i hebraico eden đr.
qđ apud nos delitie iᵗꝑtaᵗ. vt dic̄ Iſi. lib.
xv. c. ij. Eſt eni ortꝰ delitiaꝝ. vt dic̄ idē. q2 ex
oi genere ligni ꝛ pomiferaꝝ arboꝝ eſt ɔſitꝰ
hñs in ſe lignū vite. nō ibi frigꝰ. nō ibi eſtus
ſꝫ ꝑpetua aerſ tēperies. ex cꝰ medio fons ꝓ/
rumpēs totū nemꝰ irrigat. diuidiᵗ i qttuor
naſcētia flumia. cuiꝰ aditꝰ poſt peccatū ꝑmi
hois hūano generi iterclusus fuit. quia vn
diq flammea rūphea. i. muro igneo vndiq

circūcincta.ita vt eiꝰ pene cū celo īcedīuꝫ ꝯiungaꝛ. Preſidiūqꝫ angeloꝝ arcēdis ſpiritibꝫ malis ſuꝑ rūphee flagrantiā eſt a domino oꝛdinatū. vt hoīes flāme āgelos ꝓ malos boni angl'i ſubmoueāt.ne alicui ſpūi vl' carni peccatrici aditꝰ pateat ꝑadiſi. Hucuſqꝫ Iſi.li.xv.c.iij. vbi tractat de regiōibꝫ Secūdū āt magiſtꝝ ī hiſto.c.ij.ſuꝑ Geñ.dꝛ ſic. Plātauit inqͭt deꝰ a ꝑncipio creatiōis herb̄ ⁊ arboꝛibꝫ locū delitiaꝝ aptauit ⁊ h̄ in ꝑncipio ipiꝰ mūdi ſcꝫ ī oꝛiēte. ⁊ ille locꝰ eſt amenissimꝰ lōgo terre ⁊ marꝫ tractu a nr̄o habitabili ſegregatꝰ adeo editꝰ.i altus vt vſqꝫ ad lunarē globū attingat. vbi etiā ꝑꝑt ſitus altitudinē aq̄ diluuij nō ꝑuenerūt. vt dic̄ idem De paradiſo aūt dic̄ Io. damaſ.qꝛ ꝓ ⁊ viſibili ⁊ iuiſibili creatura ꝯditurꝰ erat deꝰ hominē ſ̄m ſuā ꝓpriā imaginē ⁊ ſil'itudinē. ſic q̄ndā regē ⁊ ꝑncipē oīs terre ⁊ oīm q̄ ſunt ī ipa ꝯſtruxit añ q̄ſi quandā regionē in q̄ cōuerſatꝰ beatā duceret vitā. Exiſte locꝰ diuinus eſt ꝑadiſus.dei manibꝫ ī eden.i.in delitijs ⁊ voluptate plātatꝰ.ī oꝛiēte q̄dē oī terra celſioꝛ peniꝰ tꝑato ⁊ tenuiſſimo aere circūfulgēs.plātꝫ ſꝑ floꝛidis comatꝰ ⁊ bono odore plenꝰ.lumīe repletꝰ.pulcritudīs vniuerſe.gaudij ⁊ exultatōis ꝓmptuariū.creature ſenſibil' excedēs ītelligētiā.diuīa regio ⁊ digna eo q̄ ſ̄m imaginē erat in q̄ nil irrōnabiliū habitabat.ſꝫ ſolꝰ hō diuinaꝝ manuum plaſma. Itē ſtrabꝰ et be.dicūt q̄ ꝑadiſus eſt locꝰ in oꝛiēte poſitꝰ īteriecto occeano ⁊ montibꝫ oppoſitꝫ a regionibꝫ q̄s incolūt hoīes ſecretꝰ remotiſſimꝰ ē ꝑtingenſqꝫ altitudīe vſqꝫ ad circulū ipiꝰ lune. Fuit locꝰ ſumme cōueniēs hoī innocēti ꝑꝑt eiꝰ ſummā tēperiē. qꝛ nō frigꝰ ibi nec eſtꝰ ſꝫ ꝑpetua temperies. vt dic̄ Iſiđ. Itē ꝑꝑt oīm bonoꝝ abūdantiā. qꝛ vt dic̄ Augꝰ. de ciui.dei.xiiij.ca.x. Quid timere aut dolere poterāt hoīes in tātoꝝ tanta affluētia bonoꝝ.vbi nō aberat q̄cq̄ q̄ bona volūtas afficereꝛ.nec inerat qđ carnē et aīm hoīs feliciꝛ viuētis offenderet vel ī aliquo moleſtaret. Itē ꝑꝑt ſummā amenitatē nā vniuerſe pulcritudīs erat ꝓmptuariū. vt dic̄ Damaſ.qđ atteſtaꝛ tā arboꝝ q̄ frōdium ⁊ floꝝ īmarceſſibil' pulcritudo. Nā arboꝛes comā nō ꝑdūt floꝛes non marceſcūt. Itē ꝑꝑt ſūmā iocūditatē qđ atteſtaꝛ fructuum dulcedo.qꝛ ibi ē oē lignū pulcrū viſu ⁊ ſuauiſſimū ad veſcēdū. Geñ.ij. Idē etiam atteſtaꝛ lucꝫ pulcritudo.nā puritati aerꝫ claritas lucꝫ ꝓpoꝛtionaꝛ.vt dic̄ Beda. Itē ꝑter ſoli fecūditatē qđ atteſtaꝛ fontiū irrigātiū mł'titudo. Dꝛ etiā Geñ.ij. Fons aſcēdebat ⁊ irrigabat ꝑadiſum q̄ in q̄ttuoꝛ flumīa eſt diuiſus Geñ.ij. Itē ꝑꝑt loci ſecuritatē.qđ atteſtaꝛ ſituatōis eiꝰ altitudo.nā lunarē tangit circulū.vt dic̄ Beda ⁊ Iſi.id eſt ꝑtingit ad aerē q̄etū poſt iſtū aerē turbulentū vbi ſi eſt ⁊ terminꝰ exalationū ⁊ vapoꝝ humidoꝛū q̄ꝝ fluxꝰ ⁊ ꝑgreſſus lunari coꝛꝑi aſſimilatur.ſic exponit Alexā.qꝛ nō ſ̄m ꝟitatē attingit ī altitudine oꝛbē lune.ſꝫ circulū lunarē dꝛ attingere yperbolice.vt eiꝰ maxia altitudo ⁊ incōꝑabilis reſpectu terre inferioꝝ inſinuareꝛ. Itē ꝑꝑt eꝰ incoꝛruptibilitatē qđ atteſtaꝛ ibi exiſtētiū vite lōgitudo. nā ibi ſunt helyas ⁊ enoch viui vſqꝫ hodie ⁊ īcoꝛrupti. ſic dic̄ mgr̄ in hiſto. Nil eñ pōt ibi moꝛi qđ eſt viuū.nec h̄ mirandū eſt de ꝑadiſo cum ī hybernia ſciamꝰ eſſe inſulā in q̄ moꝛtuoꝛū coꝛꝑa nō putreſcūt.⁊ alia in q̄ hoīes nō moꝛi ꝑñt.ſꝫ opoꝛtet vt vltio ſenio extra inſulā deferanꝛ.q̄re s̄ de hybernia ī lr̄a I. De paradiſo aūt ⁊ eiꝰ ſitu fuit opinio apđ gētiles. vt dic̄ Pli. vbi loquiꝛ de inſul' foꝛtunatꝫ. de q̄bꝫ etiā loquiꝛ Iſidoꝛꝰ.li.xv. inꝛ q̄s eſt vna q̄ oīa fere ꝑturit bona.vbi humꝰ ſpōte ꝓcreat oēs fructꝰ vbi in iugis colliū arboꝛes viroꝛe frondiū ⁊ dulcoꝛe fructuū ſꝑ veſtiunꝛ vbi ad herbaꝝ vicem meſſis ⁊ olus creſcit. vbi ⁊ gētiliū erroꝛ ⁊ ſeculariū carmīa poetarū ꝑꝑt ſoli fecūditatē eaſdē inſulas ꝑadiſū eſſe putauerūt.qđ q̄dā ponere eſt erroneū cū ꝑdicte inſule foꝛtunate ſint ī occidēte cōtra leuā mauritanie ī occeano collocate. vt dic̄ Iſi.li.xv. Paradiſus aūt ī oꝛiēte ī altiſſimo mōte.de cuiꝰ cacumīe cadētes aq̄ maximū faciūt lacū.in ſuo caſu ac tantū faciunt ſtrepitū ⁊ fragoꝛē q̄ oēs incole iuxta ꝑdictū lacū naſcunꝛ ſurdi.ex īmoderato ſonitu ſeu fragoꝛe ſenſum auditꝰ in ꝑuulis coꝛrūpēte vt dic̄ Baſil'.in exameron.ſil'r ⁊ Ambroſiꝰ. Ex illo lacu velut ex vno fonte ꝓcedūt illa flumīa q̄ttuoꝛ.phiſon q̄ ⁊ gāges.gyon qui ⁊ nilꝰ dꝛ.⁊ tygris ac eufrates.de q̄bꝫ ī li. Geneſeos ſit mētio ſpēalis.q̄re ſupꝛa in tractatu de fluminibꝫ

De parthia Ca. CXIII

Parthia regio maxia eſt ī aſia q̄ ab indie finibus vſqꝫ ad meſopotamie fines eſt poꝛrecta.ꝑꝑt inuictā eñ parthoꝝ ꝟtutē aſſyria ⁊ cetere regiones nomē

eius traxerunt. Sunt aūt in ea ꝓuincie ꝑti
culares. ſcꝫ aracuſia. parthia. aſſyria. media
⁊ perſia. que regiones ſibiinuicē ꝯiuncte in
itium ab indo flumine ſumūt ⁊ tigri fluuio
claudūt. loca ſūt nemoroſa mōtuoſa ⁊ aſpe
ra ⁊ flumina multa. Sunt aūt ꝓuincie fini
bus ſuis diſcrete. nomina a ꝓpriis autoribꝫ
trahētes ita. nā aracuſia ab opido ſuo nū/
cupata eſt. parthiā autē a ſithia veniētes oc
cupauerūt. eamqꝫ ex ſuo nomīe vocauerūt
huic a meridie eſt rubrū mare. a ſeptētrione
hyrtanicū ſolū ab occidēte media. regna in
ea. xviii. porrecta a caſpio mari vſqꝫ ad gen
tem ſcitarꝫ eſt parthia multis rebꝫ ꝓdigioſiſ
⁊ mōſtruoſis miranda. vt dic̄ Pliniꝰ lib. v.
nam beſtie ſunt feroces pardi tigrides atqꝫ
linces ⁊ aſpides ibi ⁊ ſerpētes natura ſeuiſ/
ſimi ⁊ feroces. gens etiā dura eſt ⁊ crudelis
victu parca ꝓ omī pulmēto ⁊ ꝯdimento cō
tenta ſale ⁊ cardamomo. vt dicit idem. et dr̄
idem in glo. ſup Dan̄. de perſarꝫ regione et
parthorum. ca. vii. de beſtia que ſimilis vi/
ſo erat.

De paleſtina Ca. CXIIII.

PAleſtina ſirie eſt ꝓuīcia dicta quon
dam philiſtea. cuiꝰ ciuitas metropo
lis que nūc aſcalona dicit̄ antiqui/
tꝰ philiſtiim vocabat̄ a qua ciuitate tota re/
gio paleſtina vel philiſtea priſcis temporibꝫ
vocabat̄. vt dic̄ Iſi. libro. xv. Idem etiā di
cit li. ix. c. de vocabulis gentiū. Philiſtei in
quit ipi ſunt q̄ ⁊ paleſtini dicunt̄. P litterā
ſermo hebreꝰ nō habet. ſed ꝓ eo greco vtit̄. ſ.
F. inde philiſtei ꝓ paleſtinis. dicunt̄ itaqꝫ
philiſtei a ſua ciuitate. ꝓmo aūt dicebantur
alophili. i. alienigene eo ꝙ ſemꝑ fuerūt filiiſ
iſrael alieni ⁊ longe ab eorꝫ ſocietate ⁊ gene
re ſepati. vt dicit idē ibidē. Hec regio vt di/
cit Iſi. li. xv. ab oriente habet mare rubrum
a meridiano latere iudea excipit̄. a ſeptētrio
nali plaga tyriorū finibꝫ claudit̄. ab occaſu
vero egyptio limite terminat̄. vt dr̄ ibidem.
originē aūt ꝓmā cōtraxerunt philiſtei a fi/
lio chanaan noīe celluiꝫ al's phetruſim. a q̄
ꝓmitus ſunt egreſſi philiſtei ⁊ capturim. vt
dicit̄ Geñ. x. Gens vt narrat Herodotꝰ aſtu
ta ⁊ callida. moleſta ſēꝑ regno iſraelitico ⁊
infeſta. tum quia ꝓſperitati iudeorꝫ inuide/
bat. tuꝫ etiā quia de ſoli ſui felicitate ⁊ dr̄ ma
rinarū inſularꝫ ſuo dominio ſubditarū for/
titudine ⁊ poteſtate nimiū ꝑſumebat. vt dic̄
idem.

De panphilia Capl'm. CXV.

PAnphilia que ⁊ yſauria dr̄. eo ꝙ om
ni flatui aure eſt expoſita. vt dic̄ Iſi.
libro. xv. ꝓuincia eſt in minori aſya.
habet metropolim vrbē que ſeleucia nūcu/
patur. vt dicit idē. quā Seleuchus anthio
chus q̄ anthiochiā cōdidit fundauit. vt dic̄
Iſid. li. xv. Eſt aūt regio maritima inter ci/
liciam ⁊ bitiniā a q̄ nauigat̄ in italiā ꝑ cyprꝫ
inſulā. vt ptꝫ Act. xvii.

De pānonia q̄ etiā vngaria appellat̄ Capitulū. CXVI.

PAnnonia europe eſt ꝓuincia que ab
hunis quondā occupata ab eodem
populo vngaria vulgarit̄ eſt voca/
ta. que duplex eſt ſm̄ Oroſiū. maior ſcilicet
⁊ minor. Maior quidē eſt in vlteriori ſytia
vltra meotides paludes ꝯſtituta a qua hu/
ni venationis grā ꝓmitus exeūtes ⁊ per lon
giſſima paludū ⁊ terrarꝫ ſpacia ⁊ ceruorū ⁊
beſtiarꝫ veſtigia inſequētes. tandē ſolū pan
nonie inuenerūt. q̄ reuerſi ad ꝓpria collecto
agmine in pannoniā redierūt. et expulſis ī/
colis a ꝓmeua ſua origine nomē genti ⁊ pa
trie indiderūt. vt narrat Herodotꝰ. Eſt au
tem hec ꝓuincia ꝑs meſie quā danubius ꝑ
terfluit ⁊ ꝑfundit. vt dicit Iſido. li. xv. ⁊. xvi.
Habet aūt gallaciā ab oriēte. greciā a meri
die. dalmaciā ⁊ ytaliā ab occidēte. et germa
niā a ſeptētrione. vt dic̄ idem. Eſt aūt terra
ſpacioſiſſima ⁊ fertiliſſima. montibꝫ ⁊ ſiluis
munitiſſima. multis fluminibꝫ et aquis irri
gua. venis aureis ⁊ aliis metallis ditiſſima
habēs mōtes marmoꝛeos in quibus diuerſa
marmorꝫ genera inueniunt̄. ſal etiā optimū
in quibuſdā montibꝫ effodit̄. feris ⁊ pecudi
bus ꝓpter paſcua vberrima adimplet̄. frugi
fera etiam eſt gleba eius valde ⁊ vinifera ī
multis locis. ⁊ intra ſe plures cōtinet gētes
nō ſolū lingua. verꝫ etiā moribꝫ. ⁊ vita ī plu/
ribus differētes. ſicut idē dicit Herodotuſ
Dicit aūt Iſid. li. xv. pānonia a pēninis al/
pibus eſt vocata quibꝫ ab italia ſecernit̄. re/
gio fortis eſt ⁊ ſolo leta. a tribꝫ fluuiis danu
bio ſcꝫ ⁊ ſana ac tycia eſt vallata. Habet au
tem ab oriente meſiā. ab euro hyſtriā. ab af
frico autē pen ninos habet alpes. ab occaſu
galliam belgicā. a ſeptētrione danubiū li/
mitem q̄ ⁊ germaniaꝫ ꝑterfluit. Hic hyſter
dr̄ ⁊ hyſtriā vocant terrā quā iuxta panno/
niam circūfundit

De paron Capitulū. CXVII.

p Aron inſula eſt a parato planti filio noiata q̄ de noie ſuo paron opiduʒ ⁊ inſulā noiauit. vt dic̄ Iſid. li. xv. gignit aūt marmor cādidiſſimū qd pariū dicunt. nutrit etiā ⁊ ſardiū lapidē marmoribꝫ quidē pſtantiorē ⁊ int̄ gēmas vtiliſſimum. vt dic̄ Iſid.

De pentapoli Capitulū CXVIII

p Entapolis regio ē in ꝯfinio arabie ⁊ paleſtine dicta a q̄nqꝫ ciuitatibus hoim ipiorꝝ q̄ celeſti igne ſunt ꝯſum pte. terra eni̅ vberrima magꝭ q̄ nūc hieroſolyma nūc deſerta eſt ⁊ exuſta. nā p ſcelere incolaꝝ de celo deſcēdit ignis q̄ regionē in cineres eternos diſſoluit. cuiꝰ vmbra et ſpēs quedā in fauillis ⁊ arboribꝫ adhuc videtur Naſcunt̄ aūt ibi poma virētia ſub tāta ſpecie maturitatis vt edēdi deſideriū gignāt. q̄ ſi carpas fatiſcāt ac reſoluunt̄ in cinerē fumūqꝫ exalāt q̄ſi adhuc ardeāt. Dicuſqꝫ Iſidorꝰ li. xv. Hec puintia añ eiꝰ ꝯſumptionez ita fuit locuples ꝙ int̄ eiꝰ lapides ſaphiri ⁊ alie gēme pcioſe inueniebant̄. ⁊ inter eiꝰ glebas auꝝ ſic iob tāgit d. locꝰ ſaphiri lapides eius ⁊ glebe eiꝰ auꝝ. Job. xxviij. Sꝫ poſtea tota illa regio i mare mortuū eſt ꝯuerſa. ſic vocatū eſt ꝙ nec gignit viuū nec in ſe accipit ex genere viuentiū. nā neqꝫ piſces habet neqꝫ aues neqꝫ nauigia patit̄. qꝛ oīa vita carentia i eo ad fundū mergunt̄. lucerna ſi fuerit acceſa ſupenatat. extīcto ꝓo lumine demergit̄. vt dic̄ Iſi. li. xiiij. q̄re ſupra de mari mortuo in tractatu mariū ⁊ aquaꝝ. In iſtius marꝭ ripa circa vicinia ſodome creſcūt poma ſupradicta. aſpectu q̄dē pulcra ſꝫ guſtu fetida ⁊ amara. vt dic̄ glo. ſup ſcdam epiſtolā Pe. c. ij. Eſt aūt alia pentapol̄ affrice i puintia libie a q̄nqꝫ ciuitatibꝫ ſic nominata id eſt. beronice centria apolonia poro ⁊ ptolomais ex quibꝫ ptolomais ⁊ bernices a regibus ſūt vocate. Eſt aūt h̄ pētapolis libie cirenēſis adiūcta ⁊ eiꝰ finibꝫ deputata. vt dicit Iſi. li. xv.

De perſida Capitulum. CXIX.

p Erſida ſiue perſia eſt regio i aſia int̄ parthoꝝ regna deputata deſcēdens ab ortu ad indos. ab occaſu rubruʒ mare hꝫ. ab aq̄lone vero mediā tāgit. ab auſtro gennaniā al's germaniā q̄ perſide annectit̄ q̄bꝫ eſt incuſſa opidū nobiliſſimū. In pſide aūt pmo orta ē ars magica ad quā nemroth gigas poſt confuſionē linguarū abijt, ibiqꝫ perſas ignē colere docuit. nā homies in ptibꝫ illis ſolē colūt qui ipoꝝ lingua hel dr̄. vt dicit Iſidorꝰ li. xv. Eſt dicta pſia a pſeo rege q̄ de grecia in aſiā tranſiens ibi barbaras gentes graui ac diuturno bello edomuit Nouiſſime aūt victor exiſtēs nomē genti ſubiecte dedit. vt dic̄ Iſi. li. ix. in. c. de vobulis gentiū. nā perſe p multa tpa ignobiles reputabāt̄ ⁊ quaſi nulliꝰ momēti in gentibꝫ habebant̄. medi ſp potētiſſimi fuerūt vt dicit idē. Eſt aūt pſida latiſſima ⁊ valde populoſa. in qua ciuitas nobilis nomine elaʒ ſic dicta ab elaʒ filio Sem a q̄ pmo pceſſit gēs pſaꝝ. vt dic̄ Iſi. Et ab elam pſe pmitus elamite ſunt vocati. Eſt aūt in pſide ciuitas nobiliſſima elimaida noie que nūc perſipolis nuncupatur. de qua dr̄. j. Mach. vj. ⁊ ij. Mach. ix. Erat aūt in perſide ciuitas nobiliſſima ⁊ copioſiſſima in auro ⁊ argēto. templū in ea locuples valde. ⁊ illic velamia aurea ⁊ lorice ac ſcuta. q̄ reliquit alexāder rex Macedo. ⁊c̄.

De pyrenea Capitulū. CXX.

p Irenea eſt puincia in europa. terrā alta ⁊ mōtuoſa cuiꝰ mōtes pyrenei dicunt̄. ⁊ ptendunt̄ a meridie v̄ſus occidentē diuidētes ab inuicē maximas regiones. nā alpes pirenei diuidūt int̄ hiſpaniā ⁊ galliā tā narbonēſem q̄ etiā lugdunēſem. habēt aūt ab oriēte germaniā. a meridie italiā. ab occidēte hiſpaniā. ab aquilone galliā. Dicit̄ aūt pyrenea a crebris fulminū ictibus. pyr eni̅ grece. ignis eſt latine. Crebris eni̅ fulminibꝫ montes pyrenei q̄tiuntur. vt dic̄ Iſi. li. xv. c. de montibꝫ. Eſt pyrenea multoꝝ ⁊ magnoꝝ fluuiorūʒ origo ⁊ pncipiū. mater nemoꝝ maximoꝝ. nutrix ferarū et iumentoꝝ multoꝝ. venas cōtinens metalloꝝ. fortes habēs munitōes ciuitatū et caſtroꝝ. multas ⁊ diuerſas nutriens tam in lingua q̄ in moribꝫ nationes populoruʒ vt narrāt Herodotus

De pigmea Ca. CXXI

p Igmea eſt regio i india v̄ſus oriētēʒ in mōtanis ꝯ occeanū ſita. in q̄ habitāt pigmei hoies gui corpe vix bicubitales. vt dic̄ Pli. ⁊ Iſi. q̄ in q̄rto āno generāt ⁊ i ſeptimo ſeneſcūt. hi collecto exercitu eq̄tāt ſup arietes ⁊ pugnant ꝯ grues nidos coꝝ ⁊ oua ꝯfringētes. ne ꝯ eos hoſtes mltiplicent̄. vt dic̄ idē Pli. li. v. c. de hoibꝫ indie mōſtruoſis. q̄re ſupra

De pictauia Ca. CXXII

PIctauia gallie narbonēſ eſt puīcia quā picti angli ⁊ ſcoti nauigio ipetētes antiq̄t⁹ inhabitauerūt ⁊ tandez regioni ⁊ gēti ex ſua antiq̄ pſapia nomē i poſter̄ reliq̄rūt. vt narrat Herodot⁹ q̄ de britānicis finib⁹ claſſem faciētes orā occeani ſinus aq̄tānici inuaſerūt ⁊ tandē ɔ incolas n̄ ſine bellor̄ diſcrimie locū in patria obtinētes. Pictauū opidū a pictis noiatū vt ab eodē herodoto dr̄. ɔſtruxerūt ⁊ lōga patrie cōfinia pictauiā vocauerūt. Hec puincia p lōgū maris occeani porrecta turoniā quā pter fluit ligeris bz ab oriēte hiſpanos. a meridie occeanū britānicū. ab aq̄lone ⁊ minorē britanniā i ſinu aq̄tānico ab occidēte. H patrie puinciola ē pclara i multis. vt narrat idē. nā glebā dr̄ hr̄e multū fertilē. oīm fere frugum feracē. ⁊ fructuū multipliciū alitricē vinifera eſt ⁊ frugifera ⁊ i bonis q̄ gignit humus mlt̄ū opulēta. maris portib⁹ inſignis eſt. ciuitatib⁹ ⁊ opidis inclita. amnib⁹ ⁊ fontib⁹ irrigua. cāpis ptis ⁊ nemorib⁹ ē ameniſſima. et circa ptes maritimas ſaxis ⁊ rupib⁹ eſt munita. vt patz i opido rupellēſi ſiue caſtro ad qd acceſſus pt̄ ſitū loci ⁊ freti āguſtias vix habet. vt dic idē. c⁹ gēs lingua ⁊ morib⁹ galliar̄ puīntijs ē pmixta. ⁊ iō q̄uis a pmis pictis h habeāt illi⁹ gētis natōes vt ſint natura fortes. corpe elegātes. h a gallicis tñ q̄bus mixti ſūt ɔtraxerūt vt aio ſint feroces. ⁊ igenio p alijs vicinis gētib⁹ acriores. nec mirū. nā vt dic Iſi. li. ix. ſm diuerſitatē celi facies hoim ⁊ colores. corpor̄ q̄ntitates. ⁊ aiorū diuerſitates exiſtūt. Iñ romanos g̃ues. grecos leues. affros verſipelles. gallos nal'a feroces. ⁊ igenio acriores puidem⁹ qd vtiq̄ natura climatū fac. vt dr̄ ibidē. Et iō gens pictauica robuſta corpe. facie venuſta. audax aio ē. vt dr̄ callida igenio ⁊ aſtuta. vt recitat Herodotus.

De picardia Capitulū. CXXIII

PIcardia gallie belgice ē puītia a q̄dā opido ſiue caſtro pōticon ſic vocata. vt di. idē d regionū deſcriptōe videlicz herodot⁹. nā opidū qd nūc pychen dr̄ i illo t're ɔfinio vſq̄ ad occeanū britānicū antiq̄t⁹ obtinuiſſe dn̄iū phibetur a q̄ tot⁹ pp'ls illi⁹ patrie fuiſſe credit i poſterū noiat⁹. Eſt āt eor̄ terra frugū ⁊ fructuū valde ferax. irrigua fontib⁹ ⁊ flumib⁹. abundans pp'lis. munita nobilib⁹ ciuitatibus et caſtris. opidis fortiſſimis ⁊ famoſis. vt belgis eſt ſeu beluacū ⁊ ambianis attrabatum moriū ⁊ tornacū. vt dicidē. Hz aūt puintia iā dicta renū fluuiū germanicum ab oriēte. galliā ſupiorē a meridie. occeanū gallicum ab occidēte. britāniā maiorē ſiue angliā ab aq̄lone. Eſt aūt duplex picardia. ſ. ſupior q̄ gallie vtiq̄ magis eſt pxiqua. aliq̄ inferior q̄ flādrie ⁊ retbie finib⁹ ſeu brabācie pinqui⁹ eſt ɔiūcta. ⁊ ē hānonia nūcupata. vtri⁹q̄ patrie gēs eſt elegātis ſtature. faciei decentis ac venuſte. audacis aī. leuis ⁊ docil' ingenij. itellect⁹ clari. affect⁹ pij. idiomatis groſſi magis aliar̄ gallie nationū

De ramathea Capl'm. CXXIIII

RAmathea q̄ ⁊ ramaſofa regio iuxta decapolim ſita a ramatha ciuitate ē appellata. in q̄ nat⁹ eſt ſamuel pheta ⁊ alio noīe arimathia ē vocata de q̄ fuit Ioſeph vir iuſt⁹. q̄ cū nicodemo corp⁹ dn̄icum inunxit ac honorifice ſepeliuit. vt dic gloſa ſup Luc. c. xxiiij. Eſt aūt i tribu effraim i iudea ſita ⁊ i altiſſimis mōtib⁹ collocata pter qd ⁊ ramathea. i. excelſa ē vocata. nā rama excelſum ſonat. vt dic Hiero. Eſt autē terra q̄uis mōtuoſa fertil' in fructib⁹ ⁊ i frugib⁹. i vineis ⁊ oliuis. fontib⁹ irrigua. puritate aeris ſaluberrima. ſit⁹ altitudie valdē firma. vt dic Hiero. ⁊ ad remotiſſime ſpeculādū valde apta

De reucia Ca. CXXV

REucia renēſis ē puīntia regio. ſ. quā ren⁹ circūfluit ac pfūdit ſic dicta eo q ſit iuxta renū. vt d. Iſi. li. xv. ⁊ ē īt'a habēs mlt'as ciuitates ⁊ opida valdē firma. c⁹ gleba ē frugifera ⁊ vinifera i mltis locis. gēs fortis et aioſa i vita ⁊ i morib⁹ ɔueniētiā hñs cū germanis

De riualia Ca. CXXVI.

RIualia ē puinciola q̄ndā barbara. diſtās mlt'ū a dacia. c⁹ ps vironia ē vocata. mlt'ā hñs audaciā. nūc autē ſub fide xpi regno dacie eſt ſubiecta a virore ſic dicta. eo q ſit graminoſa ⁊ paſcuoſa. i locis plurib⁹ nemoroſa. cui⁹ gleba eſt mediocrit' frugifera. aq̄s ⁊ ſtagnis irrigua. piſcibus marinis ⁊ lacualib⁹ eſt fecūda. pl'es habens greges pecudū ⁊ armēta. ſit hie ſo ptibus ɔiūcta ſolo fluuio q̄ narua dr̄ a noricorū ⁊ megardor̄ regiōib⁹ ē diſcreta. vt dicit Herodot⁹

De rinchouia Ca. CXXVII

RInchouia q̄dā ē terra modica a ciuitate moguntina ſita ſup ripā reni

inf mōtes ꝑtēſa vſq; ad opidū qd̄ piguia dr̄ vñ ⁊ a reno q̄ ꝑ ei⁹ mediū refluit rincbouia eſt vocata. Et ē tra q̄uis modica in vtroq; reni littoꝛe vſq; ad mōtiu cacumīa amena mirabilit ⁊ fecūda. tāte ei pulcritudīs ē ⁊ tā incredibil fertilitat ꝙ tā inhītātes q̄ etiā ꝑ ripā trāſitū faciētes delectat ⁊ reficit q̄ſi oꝛtus ieſtimabil voluptat. tā dulcē ei hꝫ glebā ⁊ tā piguē ꝙ fruct⁹ ⁊ fruges mira fecūditate pit ⁊ celeritate ꝓcreat ac ꝓduc. In eodē agro arboꝛes pomiferas diuerſi gener pturit ⁊ nuces gignit. ⁊ tñ ꝓpt tātā fructuū m̄ltifoꝛmitatē fruges pere ñ omittit. Arboꝝ et diuerſitas victa ñ ipedit. imo vn⁹ ⁊ idē agell⁹ pit fruges ⁊ vina nuces ⁊ poma coꝛbas ⁊ pira ⁊ m̄lta alia fructuū genera ꝓducere cōſueuit. Fōtes calidi ⁊ medicie coꝛpoꝝ neceſſarij ibi d̄ t̄re viſceribꝫ oꝛiūt. m̄lta alia hꝫ cōmoda vite moꝛtaliū neceſſaria q̄ recitare ꝑ ſingula eſſet longū

De ꝓuincia romana Ca. CXXVIII.

Romanoꝝ ꝓuīcia vt ait varro ē fere toti⁹ oꝛb ꝯtinētia vbicūq; hītabiles poſſidet regiōes. nā ſingłas ptes oꝛbis romanoꝝ potētia edomuit. nec fuit aliq̄s oꝛb āgul⁹ q̄ romani exercit⁹ nō ꝑſenſerit gladiū. vt dic idē. Fuit tñ q̄ndā ꝑs italie romulea ātiq̄t⁹ noīata. a noīe romuli ſic dicta q̄ vꝛbē romā ꝯdidit. ciuitatiq; ⁊ ꝑplo nomē dedit. vt dic Iſid. li. ix. vbi ſubdit. h ꝑmo ſaturia a ſaturno rege fuit dc̄a q̄ icolas t̄rā colere ꝑmit⁹ iformauit ⁊ ipꝫ ꝓpt ſaturitatē inopinatā ſaturnū vocauert. ⁊ tādē ipꝫ tāq̄ deum i ſtellaꝝ nūero coluert. A latio aūt rege poſtea latini ſūt vocati. q̄ p⁹ h romani a romulo vꝛbē ampliāte ⁊ muniēte romani dci ſūt. ⁊ q̄rites poſtea ſūt dicti eo ꝙ q̄rit⁹ romul⁹ ē vocat⁹. q̄ ſp haſta vtebat q̄ ſabinoꝝ ling q̄rꝭ dr. vt dic Iſi. li. ix. i. c. d̄ gētiū noīatiōne. Iſti⁹ āt regni ⁊ regū laudes ad plenū calam⁹ deſcribere ñ ſuffic. nec codex aliq̄s magnifica eoꝝ romanoꝝ oꝑa plenarie ꝯꝓbēdit. Romanoꝝ actū ꝓbitates ſi quē imitatōnis grā legere delectat legat in. j. Mach. viij. c. vbi mira d̄ eoꝝ ꝟtutibꝫ breuit recitant

De romania Ca. CXXIX

Romania dr̄ romanoꝛum gēs noua. Nec ei grece noua vł nouū dr̄ latie. Ab eo ei tp̄e q̄ ꝯſtātin⁹ ſedē romani ipij i cōſtātinopoli tracie vꝛbē d̄ roma trāſtulit. oīſ grecoꝝ regio romana. i. noua roma vocata fuit. vt dic raban⁹. Iſi. vſq; hodie greci ñ ſe vocāt vulgarit grecos ſꝫ poti⁹ romanos. q̄re ſ̄ d̄ grecia i lr̄a g. vbi d̄ grec m̄lta repies

De rhodo Capitulū. CXXX

Rhod⁹ inſula ē cicladū inſulaꝝ ꝑma ab oꝛiēte vbi rhodoſe capitoliū dr ec inuētū dū ibi ciuitas ꝑmit⁹ ꝯderet. In hac vꝛbe ſol⁹ fuit coloſſus ere⁹. lxx. cubitoꝝ altitudis. Alij fuert. ſ. mioꝛes coloſſi i inſula eadē. vt dic Iſi. li. xv. ē aūt rhod⁹ iſula eadē q̄ ⁊ cypꝛ⁹. vt di. Iſi. li. xv. c. d̄ noībꝫ ciuitatū

De rutia Ca. CXXXI.

Ruthia ſiue ruthēa q̄ ⁊ meſie ꝯuītia i minoꝛ aſie ꝯfinio ꝯſtituta. rōanoꝝ t̄mios ē hñs ab oꝛiēte. gothiā a ſeptētriōe. pānoniā ab occidēte. greciā ꝟo a meridie. t̄ra q̄dē eſt maxie ꝯcoꝛdās cū bohemis ⁊ ſclauis i idiomate ⁊ ling. h āt q̄dā pte ſui galacia eſt vocata ⁊ ei⁹ icole q̄ndā galate vocabāt. q̄bꝫ dr paul⁹ apłs direxiſſe epłaꝫ. q̄re ſ̄ d̄ galacia

De ſabea Ca. CXXXII.

Sabea regio ē i arabia a filio ch⁹ q̄ ſaba dict⁹ ē ꝯgnoīata. h āguſto t̄re tractu ad oꝛiētē ꝟſus ꝑſicū ſinū extēdit. a ſeptētriōe caldee appꝓpinq̄t. ab occaſu ſinu arabico t̄mīat a meridie ꝟo ethiopie ē vicia. eſt āt regio thurifera odoꝛes dās. nā i ei⁹ ſaltibus mirra cinamomū th⁹ ⁊ cet̄a arōatica gñant vt di. iſi. li. xv. regio ſiq̄dē locuples ē i ſpēbꝫ aromatic. i ꝑcioſ lapidibꝫ ⁊ metall. Ibi fenix auis ⁊ alia mirabilia q̄ i regiōe arabie ab autoꝛibꝫ referūt. d̄ q̄bꝫ ſ̄ d̄ arabia Iſti⁹ ꝓuītie dña ⁊ regia fuit ſpēalit regia ſaba. q̄ toti⁹ tñ affrice ſuis tp̄ibꝫ obtinuit ꝑncipatū. vt d. hero. nā regia ethiopie ac egipti vt di. gloſa ſup li. iij. reg. x. ⁊ ꝑ ꝯñs credit ꝙ ipa alia reg tūc tp̄is obtinu erit occidēt

De ſamaria Ca. CXXXIII

Samaria vt dicit Iſi. li. xv. regio ē paleſtine a metropoli ciuitate l opido ſic ātiq̄t⁹ vocata. nā ſamaria q̄ndā fuit regał ciuitas i iſrł. q̄ nūc ab auguſto ſebaſtia noīat. h regio media int iudeā ⁊ galileā iacꝫ. icipiēs a vico cui nōm ē eleis c⁹ ſit⁹ natura ꝯſilis ē iudee ab ea ñ differēs i ꝟtute vt di. iſi. a q̄dā mōte noīe ſomer ꝑmit⁹ nōm ſūpſit. vtꝫ. iiij. Re. ab iſta tñ p̄ria ſamaritanoꝝ gēs i poſteꝝ eſt exoꝛta q̄ trāſmigrā d̄ aſſirijs hītauit i ſamaria q̄ deīceps dc̄a ē ſamaria. i. cuſtodia eo ꝙ captiuato ꝑplo iſrł ipi fuerūt i eadē p̄ria ꝓ cuſtodia ab aſſirioꝝ regibꝫ derelicti. vt dic Iſi. li. ix. i. c. d̄ vocabul regionū. q̄re ſ̄ in eodē d̄ ſamaria mōte in lr̄a S

De ſambia Capl'm. CXXXIIII

SAmbia meſie ē ꝓuītia ī europa ī in-
ferioꝛi ſcithia collocata q̄ſi media i/
ter prutenos. eſtenes. oliſianes. liuo
nes z turones. q̄ oēs antiq̄tꝰ gothoꝝ erant
ſubditi ꝑtāti. vt narrat varro. ſilr z herodo
tus. Jnhabitāt littoꝛa occeani faciētes pro
mūctoꝛia z ſinꝰ ꝯ lata aqlonis. vt di. idē Eſt
āt ſambia t'ra fertil' gleba z frugū ferax. t'ra
paluſtr' z nēmoꝛoſa. mlt' flumibꝫ z lacubꝫ cir
cūuallata. gēs int' ceťas barbaras coꝛpe ele
gās. mēte audax. igenio arte z artificio alias
natōes in circuitu ꝑexcellēs

De ſabaudia Capl'm. CXXXV

SAbaudia dr' ꝑm ātiq̄s q̄ſi ſalua z au
dax via eo q̄ ab antiq̄s tpibꝫ illa via
bōitate ꝑcipua a gallicanis ptibus
ab italiā ꝑ illiꝰ patrie deſta z mōtes fuit ſp
tuta. nā ſp ibi fuit ſūma iuſticia. Et iō ꝓuc
clamat fama publica ſp fuerit ibi trāſeūtes
in ſtrata cōi ſecuri ab oī ſpolio z rapina Eſt
aūt ps pyrene. cꝰ mōtibꝫ italia a gallia ſepat'
q̄re s̄ de pyreneis mōtibꝫ ī lr'a P. z alio no/
mine ꝓuincia ꝓuincie noiat'

De ſardinia Capitulū. CXXXVI.

SArdinia ē inſula ī mari mediterra/
neo iuxta ſiciliā a q̄dā ſardo hercule
ꝓcreato noiata q̄ cū mag' mltitudie
d libia ꝓfectꝰ ſardiniā occupauit. z ex ſuo
vocabulo inſule nom̄ dedit. h' in affrico ma
ri ad ſilitudinē hūani veſtigii tā in oꝛiēte q̄
ī occidēte latioꝛ ꝓminet ferme paribꝫ latibꝫ.
q̄ in meridiē z ī ſeptētrionē ꝯtrahūt'. z iō ꝑus a
nauigātibꝫ grecoꝝ ichnos vocabat'. Patz āt
t'ra in lōgitudie. m. c. xl. ī latitudine. xl. Jn ea
neq̄ ſ'pēs gignit' neq̄ lupꝰ. ſʒ ſolifuga tantū
aīal ē exiguū. hoībꝫ ꝑniciosū. venenū q̄ʒ ibi
nō naſcit'. ſʒ herba q̄ dr' apiū riſus q̄ hoībus
rictꝰ ꝯtrahit z q̄ſi ridētes iterimit. Fōtes hʒ ca
lidos infirmis ꝓbētes ſanitatē ſiue medelā.
furibꝫ cecitatē. ſi ſacro dato ocl'os tetigerit.
vt dic̄ Jſidoꝛꝰ li. xiiii.

De ſarmata Ca. CXXXVII

SArmata barbaroꝝ ē t'ra q̄ ſarmate
ſūt dicti a ſtudio armoꝝ. nā pateti/
bꝫ capis armati icedebāt z mltas ꝓuincias
ſpoliabāt pꝰq̄ eos lētulꝰ danubio ꝓhiberꝫ.
vt dic̄ Jſi. li. ix. Hi d gothis ſic̄ z gipides oꝛ
ti ſūt. z hi tā pedeſtri ꝓlio q̄ eq̄ſtri ſūt vſi. et
iō ſic ſūt dicti. vt dic̄ Jſid. ibidē

De ſamo Ca. CXXXVIII

SAmo inſula ē i egeo mari vbi nata
eſt iuno. ex q̄ fuit ſibilla ſamia z pictagoꝛas
ſamiꝰ a q̄ ꝑhie nom̄ ꝑmitꝰ ē inuētū. vt dicit
Jſi. li. xv Jn hac iſula tradūt pꝰ vaſa fictilia
fuiſſe rep'ta. vn̄ z vaſa ſamia appellata ſūt. ex
q̄ pʒ q̄ gleba illꝰ iſule ē tenax z glutinoſa. et
iō ad talia vaſa mag' dr' apta. vt dic̄ Jſi.

De ſaxonia Ca. CXXXIX.

SAxonia ꝓuīcia ē ī germania cꝰ icole
a grec' dicūt' ꝯxiſſe oꝛiginē z ad ptes
vbi nūc hitāt nauigio adueniſſe z expulſ' tu
ringis q̄ tūc vſq̄ ad litꝰ occeanū hitabant
mlt' ꝑlīis ſedes obtinuiſſe z ī eadē ꝓuincia
vſq̄ hodie ꝑmāſiſſe. Gēs ei ſp fuit bellicoſiſ
ſima. elegāt' foꝛme. ꝓcere ſtature. robuſta
coꝛpe. audax mēte. Eſt aūt ſaxonia t'ra q̄ ad
glebā fertiliſſima. frugū oīm z fructuū val/
de ferax. ī mōtuoſ' nemoꝛoſ' z ī cāpeſtribus
frugifera z paſcuoſa. fecūda ī gregibꝫ et ar/
mēt'. opulēta ī argēto cupro z aliis mineris
ac metall'. mōtes ei hʒ inſignes d q̄bꝫ effodi
unt' lapides q̄ igne foꝛtiſſime reſoluti ī eris
ſubāʒ ꝯuertūt' z flumīa hʒ nobiliſſima z fa/
moſa. ſ. z veſerā limiā albiā ſalā atq̄ oderā z
mlta alia q̄ t'rā ꝑterfluūt trāſalbinā. fontes
hʒ ſalſos ī mlt' loc' ex q̄bꝫ ſal albiſſimū z op
timū decoq̄t' ac parat'. ciuitates plimas hʒ
foꝛtiſſimas z mūitas. foꝛtia opida et caſtra
foꝛtiſſima tā ī cāpeſtribꝫ q̄ mōtanis. Juxta
mōtē āt vbi cupꝝ fodit' iuenit' mōs magnus
cꝰ lapides redolēt ſic̄ viole. ī q̄bꝫ eē mōtibꝫ ī
uenit' marmoꝛ valde pulcꝝ. z h' potiſſime iu
xta cenobiū qd lapis ſcti michael' nūcupat'
in ill' mōtanis maximꝰ ē ꝯcurſus ferax z be
ſtiaꝝ aproꝝ z vrſoꝝ ceruoꝝ damulaꝝ. z iō ī
illis mōtibꝫ nemoꝛoſ' mlta venationum ge
nera exercēt'. h' z mlta alia laude dig' in ſaxo
nū regionibꝫ inueniūt'. q̄re s̄ de germania ī
lr'a G. z ī lr'a A. de alemānia. Hʒ eē ſaxonia
bohemiā et poloniā ab oꝛiēte. z veſtualiā ab
occidēte. friſonicū latꝰ ad occeanū. a ſepten
trione ꝯo thuringoꝝ gentē. et frācoꝝ a me/
ridie. Cuiꝰ gens foꝛt'. inclita z inuicta vſq̄
hodie ꝑſeuerat. vt dic̄ herodotꝰ

De ſclauia Capitulū. CXL

SClauia eſt ps meſie multas ꝯtinēs
regiones. Nam ſclaui ſunt bohemi
poloni metani. z vādali rutheni dal
mati et charinti qui oēs mutuo ſe intelli/
gunt z in mltis ſunt ſilēs q̄ ad linguā z q̄ ad
moꝛes. diſpares tn̄ q̄ ad ritū. nā quidā ad/
huc cultū paganoꝝ tenēt. q̄dā ꝯo retinēt ri
tū grecoꝝ. q̄dā aūt latinoꝝ. oēs aūt iſte re/

giones ſūt glebe optīe ⁊ meſſifere ⁊ vinifere in multꝭ locꝭ. oēs em̄ iſti ꝑ maiori pte in coma ſunt attōſi exceptꝭ ruthenis ⁊ illis q̄ mixti ſunt cū teutonicꝭ ⁊ latinis. Et eſt duplex ſclauia. maior q̄ ⁊ ſclauonia dr̄. q̄ dalmaciā ſaruiā carinthiā ↄtinet ⁊ mltas alias regiones. Iſti⁹ incole q̄dā maritima occupāt. q̄dā iuga montiū ⁊ ↄdēſa nemoꝝ inhabitāt. q̄dā cāpeſtria excolūt ⁊ exarāt. gens ſeuera ⁊ aſpera ⁊ inculta. circa diuinū cultū min⁹ pia piraticā ducēs vitā. exercēs p̄dā p mare ⁊ p terrā. maxime illi q̄ habitāt iuxta mare. alia ſclauia minor q̄ a finib⁹ ſaxonie ꝑtēdit̄ ad prutenos ⁊ vandalos. lingue ſue plēs habēs ↄtermīos ⁊ bohemos. h̄ ſclauia dr̄ bohemitania q̄ a prutenia diuerꝭ amnibus ſecludit̄. ⁊ a gothis atqꝫ danis q̄dā marꝭ occeani ꝓmūctorio qd̄ mare paletū cū diuiditur ad litt⁹ ei⁹ termīat̄ minor ſclauia ⁊ finit̄ Eſt aūt h̄ regio valde frugifera ⁊ fructifera fluīb⁹ ⁊ ſtagnis irrigua. nemoroſa. ⁊ paſcuoſa. melle abūdās atqꝫ lacte. gēs fortꝭ corpe. agriculture dedita ⁊ piſcature. magꝭ pia ad deū ⁊ pacifica q̄ ad ꝑmū q̄ illi q̄ habitāt ī maiori ſclauia. ⁊ hoc eſt ꝓpter mixtionē ⁊ ſocietatē quā quotidie ↄtrahūt cū germanis. vt dic̄ Hero.

De ſparciata Ca. CXLI

Sparciata eſt regio iuxta greciā que alio nomīe lacedemonia nūcupat̄ a lacedemone filio ſemele ſic vocata. q̄re de lacedemonia ī lr̄a L. eoſdē em̄ dicūt antiq̄ lacedemones ⁊ ſparcianoſ. vt dic̄ Iſidor⁹ li. ix.

De ſere Caplm̄. CXLII

Seres ē ꝓuīcia ī oriēte. nom̄ ſortita ē a q̄dā opido qd̄ ſeres etiā noīat̄. ibi d̄ arborib⁹ lana colligit̄ ⁊ iñ ſericū p̄parat̄. vñ de ei⁹ incol̄ dic̄ poeta. Ignoti facie. ſʒ noti vellere ſeres

De ſelandia Capitulū. CXLIII.

Selādia ē ꝓuincia terra maritima ad modū inſule flumīe ⁊ marꝭ brachijſ circūdata. hʒ āt ollandiā ad oriētē. flādriā ad meridiē. occeanū ad occidētē. britāniā ad ſeptētrionē Sūt āt ibi plēs inſule pue ⁊ magne brachijs marꝭ ſepate ab īuicē ⁊ diſtincte. ⁊ ſūt ille inſule fortiſſimis aggerib⁹ cincte ī circuitu ↄ̄ marꝭ īpetū ⁊ munite q̄ꝝ gleba eſt valde ferax q̄ ad ſegetes. ſʒ q̄ ad arbores ē q̄ſi nuda. nō em̄ p̄nt arbores ꝓpter marꝭ ſalſuginē ꝓfūdare ſuas radices. ⁊ iō p⁹ plātatoꝝ cito deficiūt ⁊ areſcūt. Eſt āt ſelandia valde ꝑploſa. diuitijs opulenta varijs. gēs magne ſtature. fortꝭ corpe ⁊ audax mente. circa cultū dei deuota. int̄ ſe pacifica ⁊ q̄eta. mltꝭ bñfica. nullis moleſta niſi qñ hoſtium inſolētie reſiſtere eſt coacta.

De ſemigallia Ca. CXLIIII.

Semigallia ē ꝓuincia modica vltra mare baldicū ↄſtituta iuxta oſiliā ⁊ liuoniā ſita ī aſia īferiori ſic vocata. q̄r a galatꝭ ipaꝫ occupātib⁹ cū incol̄ terre mixtꝭ ē inhabitata. vñ ſemigalli ſūt dicti q̄ ex gallis ſiue galatꝭ ⁊ ill̄ ꝑplis ꝓceſſerīt. Terra bona et fertil̄ in annona ī paſcuis ⁊ ī pratꝭ. ſed gens barbara ⁊ inculta aſpa ⁊ ſeuera

De ſenonēſi Capitulū. CXLV

Senonēſis gallia frācoꝝ eſt ꝓuincia hñs ab oriēte germaniā renēſem. a meridie burgūdiā ſupiorē ⁊ pēninos mōteſ ab occidēte galliā lugdunēſem. a ſeptētriōe galliā belgicā t̄ra frugū ⁊ vineaꝝ ⁊ fructuū diuerſoꝝ fontiū ⁊ fluminū ⁊ riuoruꝫ. Galli aūt ſenonēſes q̄ndā ʒenones dicebāt̄. eo q̄ libꝝ hoſpitio recepiſſent. poſtea ʒ. in ſ. lr̄am eſt mutata. vt dic̄ Iſi. li. ix. a ſenonēſi ciuitate q̄ ciuitas ē coꝝ capital̄. Eſt āt terra populoſa hñs ciuitates mltas ⁊ opida mlta fortia ⁊ munita q̄ p̄terfluit amnis q̄ ſecana appellat̄.

De ſiria Ca. CXLVI.

Siriā ſir⁹ q̄dā nepos vt dr̄ Abrae ex cetbura ꝓhibet̄ a ſuo vocabulo nūcupaſſe. vt dicit Iſi. li. ix. ⁊ xv. Hec ab oriente fluuio eufrate ab occaſu ꝓ mari mag̃ ⁊ egiptō t̄mīat̄. attigēs a ſeptētriōe armeniā ⁊ capadociā. a meridie ꝓ ſinū arabicū. vt d. idē. ſit⁹ āt ei⁹ porrect⁹ ē ī imēſaꝫ lōgitudinē. ī lato āt anguſtior ē. hʒ āt itra ſe multas ꝓuīcias. ſ. comagenā. feniciā. c⁹ ps eſt iudea abſqꝫ ſaraceis ⁊ nabatheis. ē aūt regio ꝑploſiſſima. fertiliſſima ī frugib⁹ ⁊ fructib⁹. armētꝭ ⁊ pecudib⁹. eq̄s aſinis ⁊ camel̄. ditiſſima ī cerꝭ ⁊ ſpēb⁹ aromaticꝭ ⁊ metall̄. munitiſſima ciuitatib⁹ ⁊ caſtrꝭ. irrigua nobiliſſimis flumīb⁹ ⁊ lacub⁹ ⁊ ſtagnis. hñs nobiles port⁹ marꝭ. ⁊ h̄ p̄cipue ī paleſtis. maritimis ⁊ fenicꝭ. gēs ſeua ⁊ belligera ⁊ ī mltꝭ ptib⁹ diuerꝭ mercimonijs occupata mltas eē hʒ gētes ſic̄ facieb⁹ ſic ligua aīo ⁊ morib⁹ differentes q̄ꝝ q̄dā hitāt ī deſ̄tꝭ vt nabathei ⁊ ſaraceni. q̄dā in mōtanis. ⁊ quedā in nemorib⁹ ⁊ in ſiluis. q̄b⁹ abūdant illaꝝ natōes regionū vt narrat Herodi⁹

De ſichima
Capitulum. CXLVII

Ichima eſt modica terra i ſamaria media aūt int iudeā ⁊ galileā. a Sichem filio Emor q̄ eā edificauit ſic vocata. Nā ſichem dicta ē vrbs q̄ nunc neapolis nūcupaꝛ. cuiꝰ ꝯfiniū in circuitu ſichima appellatur. vt diƈ Iſid. li. xvj. Hec vt ait Hiero. ſup. Gen. xviij. fuit portio terre quā dedit Jacob filio ſuo ſupra ſortē. ſ. Joſeph vnde ⁊ illa terra fuit in tribu effraim ⁊ ibidē ſepultꝰ eſt Joſeph ⁊ eiꝰ mauſeolū ibi oñdiꝛ vſq̧ hodie. vt dicit Hiero. quā terrā pecunia graui labore acq̄ſita iacob ꝯpauit. emit eñ centū agnis. vt patꝫ Gen. xxxiij. ⁊ p illo labore diƈ Hiero. iacob dixiſſe ꝙ eā in arcu ⁊ gladio de amorrei manibꝫ abſtuliſſꝫ. Ibi erat ꝓpe terebintꝰ ſub qua Jacob abſcondit ydola filioꝝ ſuoꝝ. ⁊ tūc de ſichima aſcendit ad luzā cognoīe bethel. vt dꝛ Gen. xxxv. In hoc loco pauerūt frēs ioſeph greges. ſꝫ aliquādo req̄ſiti a ioſeph nō in ſichimis ſed in dotaim ſunt inuēti vbi ipm ſpoliātes egyptys vēdiderūt. ſichima autē poſt deſtruxit abimelech filiꝰ hieroboal. ⁊ interfectꝭ habitatoribꝫ ſal i eiꝰ ꝯfinio ſemiauit. vt dꝛ Judicū. ix. In hoc territorio fuit fons Jacob. iuxta quem dñs feſſus ex itinere req̄euit. ⁊ vt mulier ſibi de illiꝰ putei aq̄ daret ad bibēdū poſtulauit. vt dꝛ Joh. iiij. Eſt autē locꝰ magne fertilitatis mire amenitatis et maxime firmitatis

De ſcitbia Capƚm. CXLVIII.

Citbia regio ē maria. cuiꝰ ꝑs ſupioꝛ eſt i aſia. inferioꝛ ꝟo poꝛ eſt i europa ⁊ h̄ inferioꝛ a meotbidis paludibꝫ icipiēs int danubiū ⁊ occeanū ſeptētrionalem vſq̧ ad germaniā ꝓtelaꝛ. vt diƈ Iſidorꝰ li. xiiij. Hꝰ pma eſt alania. deinde meotides paludes. deinde gothia. dacia. rhetia. deide germania vbi plimā ꝑtē ſucui incoluerunt vt diƈ idē. Hꝫ itaq̧ ſcithia ples regiōes. q̄ꝝ quedā ſunt locupletes ⁊ q̄dā inhabitabiles nā in pleriſq̧ locꝭ auro et gēmis affluūt ſed griphonū imanitate rarꝰ hoim ē acceſſus. ſmaragdꝰ ibi optimꝰ eſt et criſtallꝰ puriſſimus ſcithie. vt di. ibidē. mōſtruoſos i mltis ꝯtinet hoīes ⁊ feras imanes. vt linces. tigrides. vrſos ſeuiſſimos ⁊ leones. ⁊ maxie i deſertis ⁊ regionibꝫ hircanoꝝ. quere ſupra de hircanis

De ſicionia Capitulū. CXLIX

Icionia a ſicione rege antiq̄tꝰ eſt vocata. a q̄ ⁊ regnū ſicionioꝝ dictū eſt qd regnū archas iouis ⁊ caliſte filius pelaſgis in deditionē redactꝭ ex ſuo noīe arcadiā nūcupauit. Eſt aūt archadia q̄ ⁊ ſicionia ſinꝰ achaie vt platani foliū int ioniū ⁊ egeū mare expoſita. hñs flumē magnū ſcꝫ erimātū. gignit q̧ʒ abeſton lapidem q̄ ſemel accēſus nūq̄ extinguiꝛ Ibi cādidiſſime merule generāꝛ. vt diƈ Iſi. li. xiiij.

De ſicilia Capitulū. CL.

Icilia a ſicano rege pmo ſicania fuit noīata. deinde a ſiculo ytali frē ſicilia eſt dicta q̄ antiq̄tꝰ trinacria dicebaꝛ ꝓpt tria acria. i. pmūctoria. ſ. peloꝝ patheū ⁊ lilibeū. trinacria eñ grecū eſt. qd latine triq̄drū dꝛ. q2 in tres q̄dras eſt diuiſa. Hꝛ ab ytalia freto modico ē diſcreta. africū mare ꝓſpectās. terris frugifera. auro abūdās. cauernis ⁊ fiſtulꝭ penetrabilꝭ. vētꝭ ⁊ ſulphure plena. vñ et ibi ethne mōtiſ eſtuāt incēdia in cuiꝰ freto ſcilla eſt ⁊ caribdis q̄bꝫ aut nauigia abſoꝛbenꝛ aut collidūꝛ. fuit aūt q̄ndā patria ciclopū ⁊ poſtea nutrix tyrānoꝝ. frugū fertilꝭ. ꝓus oībꝫ terris p cōmittēdis ſeminibꝫ aratro ē ꝓſciſſa. ꝓncipalē vrbē hꝫ ſyracuſam. et fontē arecuſam ⁊ albeū fluuium genitorē eq̄ꝝ. In ea pmo eſt inuenta inſula comedia. achatē lapidē ex agathe flumie ſicilia pmo dedit. et mare ſiculū corallū albū gignit ⁊ ſales agrigētinos q̄ igne ſunt ſolubiles. in aq̄s aūt crepitātes. oīs aūt ambitꝰ eiꝰ claudiꝛ ſpacio triū miliū ſtadioꝝ. diƈ aūt Saluſtꝰ italie fuiſſe ꝯiūctā ſiciliā. ſꝫ medium ſpaciū diuiſum fuiſſe p maris impetuꝫ atq̧ ſciſſum. Huculq̧ Iſi. li. xiiij. c. de inſulꝭ vbi recitātur omnia ſupra dicta. ⁊ cadē narrat Plinius.

De ſirtibꝫ Capitulū. CLI.

Irtes diƈ Iſi. li. xiiij. ſūt arenoſa in mari loca a tractu ſic vocata. vt diƈ Saluſtꝰ. eo ꝙ oīa ad ſe trahant. cumulos eñ arenaꝝ ad ſe trahūt. ſyren ei grece dꝛ tractꝰ latie. et talꝭ attractio faƈ mare inequale vt vno loco ſit ꝓfūdū. ⁊ i alio loco ſit vadoſum. ⁊ iō piculoſum ē illac ire. ⁊ dꝛ hec ſirtis. ſunt aūt tales ſirtes piculū inducentes iuxta mare egyptiū. ⁊ in pluribꝫ locꝭ admiſcenꝛ. vt diƈ Iſi. ibidē

De ſcocia Capitulum. CLII

Cocia a ſcotoꝝ gētibꝫ a q̄bꝫ incoliꝛ appellaꝛ. ⁊ eſt ꝓmunctoꝛium i inſula

britãnica.vñ ⁊ flumib⁹ ⁊ mar̃ brachũs ab anglia aq̃lonari ſepaŕ ex pte ꝑo oppoſita vn diq; ſepta mari occeano q̃ ab hybernia ſcocia eſt diuiſa. Eadẽ gens ab initio q̃ q̃ndã in hibernia.ei ſup oĩa ſilis ĩ lingua ⁊ ĩ moribus ⁊ ĩ natura. Nã gẽs eſt leuis.aĩo ferox.ſeuiens ĩ hoſtes.inuida.ſupſticioſa.nulli⁹ virtut̃ vel ꝓbitat̃ aliquẽ reputãs ſiue audacie p̃ter ſemetipſos tñ fere mortẽ diligẽs q̃ntũ ꝑuitutẽ.in lecto mori reputãs ſegniciẽ.ĩ cãpo aũt ꝯ hoſtẽ interfici vt iterficianŕ gloriã arbitrãs ⁊ ꝟtutẽ.gẽs ꝑci vict⁹.famẽ diutiuſ ſuſtinẽs.⁊ raro añ occa ſum ſup cibũ ſe effundẽs.carnib⁹ lacticinijs piſcib⁹ ⁊ frugib⁹ mag̃ vtẽs.panis vſus britãnicis min⁹ hñs min⁹ de frumẽto niſi aliũde allato.ſ; raro d̃ auena.⁊ cũ ꝑꝑl's ſit ſat̃ elegãt̃ figure ⁊ faciei pulcre generalit̃ a natura.multũ tñ cos deformat ꝓꝑi⁹ habit⁹ ſiue ſcotica veſtitura Dicunŕ aũt ſcoti ꝓꝑia lingua a picto corpe q̃ſi ſciſſi eo q̃ aculeis ferreis cũ attramento figurarũ ſtigmate antiq̃t⁹ annotabãŕ. vt dic̃ Iſi.li.ix.ij.c.de vocabul' gẽtiũ Mores aũt p̃mene gẽtis m'lti ex eis ex admixtiõe cũ anglis in maxia pte his tꝑib⁹ ĩ meli⁹ mutauerũt atq; anglorũ idiomate informãŕ.vñ q̃cquid decẽs ⁊ honeſti⁹ ĩ illis inuenit̃ h̃ ab anglicis eſt ꝯtractũ. Silueſtres tñ ſcoti ſic̃ ⁊ hiberni ci in habitu ⁊ ĩ lingua ⁊ ĩ victu ⁊ in alijs moribꝫ paterna ſeq̃ veſtigia gl'iam arbitrantur imo aliorũ ꝯſuetudies reſpectu ſuarũ q̃dãmodo aſpernãŕ.vñ q̃libet ſup eſſe laborat.etiã oĩs detrahũt ⁊ vicijs ſp iuidẽt.cũctos deridẽt ⁊ mores alienos rep̃hẽdũt. mẽtiri nõ verenŕ.nec queq̃ ex q̃cũq; natõne exortũ ſi ꝓgenie alic⁹ ꝟtut̃ reputãt vl' audacie p̃ter ſe ipſos.ĩ ꝓꝑijs gaudẽt.pacẽ nõ diligũt.eorũ regio q̃ ad humi fertilitatẽ.nemorũ amenitatẽ.fluuiorũ ⁊ fontiũ irriguitatem.gregũ ⁊ iumẽtorũ m'ltiplicitatẽ.vbi litt⁹ gaudet cultorib⁹ ꝓ ſua q̃ntitate.nec etiã ĩpi britãnico ſolo ĩpar eſt.vt dic̃ Herodot⁹. ſit⁹ orbis t'rarũ ſagaciſſim⁹ explorator.ꝓut recitat Pliniuſ q̃re ſup̃ de hibernia in lr̃a I.infra q̃re eadẽ de ſcocia dic̃ Iſi.q̃ ibi de hibernia in pluribus referunŕ

De ſuecia Ca.CLIII.

Suecia regio ẽ inferior̃ ſcithie in europa.a q̃ tota gothia q̃ inŕ danorũ ⁊ noricorũ aq̃lonariũ regna maria eſt regio hodie noĩata.hñs mare balticũ ab oriente.occeanũ britãnicũ ab occidẽte.noricorum ꝓrupta ⁊ ꝑꝑl'os a ſeptẽtrione.a meridie ꝑo dacorũ ꝯfinijs termiaŕ. Eſt ãt ſuecia que ⁊ gothia ẽ vocata.q̃ ad ſolũ frugifera.vinearũ tñ expers.ſ; ĩ paſcuis vberrimis alios defect⁹ recupat ⁊ metall'.nã p̃ter diuitias q̃s ex mari illa regio m'ltiplicit̃ ꝯtrabit. in feriſ pecudib⁹ ⁊ iumẽt̃ ĩ argẽtifodinis ⁊ alijs lucris ĩnumeris.m'ltas regiões alias ꝓcellit. gẽs valde robuſta.cui⁹ militar̃ potẽtia q̃ndam toti⁹ fere aſie ⁊ europe ptẽ maximã m'ltis tꝑib⁹ edomuit q̃s aggredi tꝑe alexandri magni grecorũ audacia extimuit. Iulij etiã ceſar̃ inuicta potẽtia ſupatis gallic̃ alemanicis ⁊ britãnis cũ danis ⁊ gothis noricis ⁊ aq̃lonarib⁹ ꝑꝑl'is alijs ꝯgredi formidauit. ſm q̃d tradũt ſcriptores hiſtorie tã grecorũ q̃ romanorũ q̃rũ dictis p̃t ⁊ d; merito fides adhiberi.ĩ q̃b⁹ nec religiõi fidei nec etiã rõi poterit ĩ aliq̃ obuiari.vt dic̃ Hiero. Illorũ inq̃t poetarũ ⁊ ſcptorũ ſcript̃ ⁊ dict̃ fidẽ adhibere ꝯuenit q̃rũ relatio fidei morib⁹ nõ p̃iudicat nec ꝟitati agnite ꝯdicit.ex iſtorũ ꝓſapia amazones ꝓceſſerũt. vt dic̃ Oro.⁊ Iſidorus.li.xiiij.

De ſueuia Capitulũ.CLIIII

Sueuia germãnie renẽſis eſt ꝓuintia in europa.cui⁹ gẽs hñe dñiũ maxim in germãnia ꝯſueuit vt di. Iſi.li.ix. Dic̃ aũt idẽ in.c.de vocabul' gẽtiũ.libro.ix. Sueui inq̃t ſunt ps germanorũ ĩ fine ſeptẽtrionis.de q̃b⁹ et dic̃ Lucan⁹. Fũdit ab extremo flauos.aq̃lone ſueuos.q̃rũ fuiſſe cẽtũ pagos ⁊ ꝑꝑl'os m'lti crediderũt.dicti ãt ſueui putãŕ a ſueuo mõte q̃ ab ortu germanie ortũ h;.⁊ illi⁹ mõt̃ loca ⁊ ꝯfinia p̃mit⁹ coluerũt vt di. Iſi.ibi. Itẽ vt dic̃ idẽ. ab ortu h; danubiũ cũ bauaria.ab occaſu h; renũ cũ alſacia.a meridie h; iuga alpiũ cũ italia.a ſeptẽtrione h; frãconiã cũ inferiori germãia. Et ẽ duplex ſueuia.inferior ptẽdit̃ ꝯ renũ. ſupior ꝯ alpes ⁊ danubiũ.vtraq; ẽ terra optima ⁊ frugifera ⁊ vinifera ĩ mult̃ loc̃. hñs ciuitates munitiſſimas opida ⁊ caſtella circa cãpeſtria ⁊ mõtana.amnes ⁊ flumina.nemora m'lta.g̃mina ⁊ paſcua.ouiũ greges et armẽta circa mõtana.etiã ferrũ h; ⁊ argentũ ꝓcreat ac metalla.gẽs ꝑꝑl'oſa nimis.fort̃ audax ⁊ bellicoſa.ꝓcero corpe ⁊ flauo crine venuſta facie ⁊ decora.

De tanatos Capitulum.CLV

Tanatos inſula ẽ occeani ꝑuula modico freti iteriectu a britãnia ſeꝑata

hñs cãpos frumẽtarios ꝛ glebã vberẽ dc͡a eſt tanatos a morte ꝑpẽtũ. q̈s dũ ipa neſciat aſportata iñ terra. q̈ quo gentiũ vecta fuerit angues ilico ꝑimit. vt dic̄ Iſi. li. xiiij.

De taprobana Capl'm. CLVI

Taprobana ẽ inſula indie iacens ad auſtꝝ. ex q̃ occean⁹ indic⁹ incipit. patẽs ĩ lõgitudine octingẽtis. lxx. milibus ꝛ q̈nquaginta paſſuũ. in latitudine ꝟo lxxv. milia ſtadioꝝ. Scindiꝛ aũt amnis inꝛ fluuio tota repleta margarit ꝛ gẽmiſ. ꝑs ei⁹ beſtijs ꝛ elephãtibꝫ ẽ repleta. ꝑtẽ ꝟo homieſ tenẽt. In hac dicũt ĩ anno duos eẽ eſtates. ꝛ duos hyemes. ꝛ bis vernare floribꝫ locuꝫ vtiliſſima inſula ẽ indie virẽs oĩ tꝑe. et folia ei⁹ ſꝑ ſunt virẽtia ꝛ nũq̈ꝫ cadũt. vt dic̄ Iſid. li. xiiij.

De tracia Capitulũ. CLVII.

Tracia eſt ꝑuincia ĩ grecia ad quam veniẽs tyras fili⁹ iaphet a ſuo noĩne vt dr̄ ipam traciã noĩnauit. vt dicit Iſi. li. xiiij. Alij a ſeuicia incolaꝝ traciã appellatã dixerũt. Huic ab oriẽte ꝑpontidis ꝛ vrbs ꝯſtãtinopol' oppoſita ẽ. a ſeptẽtriõe ꝟo hyſter obtẽdiꝛ: a meridie ꝟo egeo mari adheret. ab occaſu ꝟo macedonia illi ſubiacet cui⁹ regionẽ olim diuerſi ꝑpl'i ſcꝫ maſſagete ſarmate ꝛ ſcite ꝛ alie pl'ime natões ĩcoluerũt. ampla eſt ei ꝛ ml'tas natões potuit ꝯtinere. Ebrũ fluuiũ tracia fundit. q̇ etiã gẽtes barbaras ml'tas tãgit. vt di. Iſi. li. xiiij.

De traconitida Ca. CLVIII.

Traconitida regio ẽ in iudea cui ꝑ̃fuit philipp⁹ fraꝛ herodis. nã totuꝫ regnũ hebreoꝝ fuit diuiſum ĩ q̈ttuor tetrarchias. q̃ꝝ ꝑma fuit galilea cui⁹ tetrarcha fuit herodeſ. Scd͡a ꝛ tertia iturea ꝛ traconitida regio. cui ꝑ̃fuit philipp⁹ vtriuſq̈ꝫ regionis exñs tetrarcha Quarta fuit abelina regio. cui ꝑ̃fuit liſanias fraꝛ herodis ꝛ Philippi. In tot ei ꝑ̃ncipat⁹ ꝑticulares fuit diuiſa iudea a romanis ad domãdã ſuꝑbiã iudeoꝝ. vt dic̄ glo. ſuꝑ Lucã ſuꝑ locum illuꝫ. tetracha aũt philippo᷑ ituree ꝛ traconitidis regionis ꝛc̄.

De theſſalia. Capitulum. CLIX.

Theſſalia vt dic̄ Iſi. li. v. grecie eſt ꝑuintia a theſſalo rege cognoĩata. q̃ ad meridianã plagã macedonie cõiũcta eſt. Multa ĩ theſſalia flumĩa ſũt ꝛ opida q̈ꝝ caput theſſalonica ẽ vocatũ. ibi etiaꝫ mõs ꝑnaſus q̈ndã apollini ꝯſecrat⁹. fuit autem theſſalia patria achill' ꝛ origo extitit iaphitaꝝ. de q̈bꝫ ferꝛ q̈ hi ꝑmo eq̈s frenis domuerũt. ſuꝑ dorſa eoꝝ inſidẽtes vnũ corp⁹ eſſe videbãꝛ. ꝓpꝛ qd̄ milites theſſaloꝝ cẽtauri ficti ſunt. vt dic̄ Iſi. li. xj. c. de portẽt. In theſſalia aũt ꝑmo ſolidi aurei inuẽti ſũt. domãdorũq̈ꝫ eq̈ꝝ vſus ꝑmit⁹ eſt reꝑt⁹. vt dicit Iſi. li. xv. ad h̄ dic̄ Iſi. li. iiij. q̈ moyſi tꝑibus in theſſalia accidit q̈ddã diluuiũ in q̃ aq̈rũ ingluuies maiorẽ ꝑtem ꝑpl'oꝝ theſſalie abſumpſit pauc ꝑ refugia montiũ liberatis ꝛ maxie ĩ mõte parnaſo. ĩ cui⁹ circuitu deucalion tũc tꝑis regno potiebaꝛ. q̇ tũc ratibꝫ ad ſe ꝯfugiẽtes ſuſcepit. ꝛ ſic parnaſi iugo eos abluit atq̈ꝫ fouit. ꝓpꝛ qd̄ dicũt grecoꝝ fabule deucalionẽ hoĩm gen⁹ de lapidibꝫ reparaſſe. vt dic̄ idẽ ibidẽ

De tenedos Ca. CLX

Tenedos ẽ inſula grecie vna d̄ cicladibꝫ. ſita ad ſeptẽtrionẽ in q̃ ciuitas thene olim ꝯdita ẽ a q̃ ꝛ inſula ẽ vocata. fuit aũt thenes q̇dã iuuenis infamat⁹ q̈ ſuã nouercã cognouiſſꝫ q̇ fugiẽs inſulã vacuã cultoribꝫ obtinuit q̇ ex nomie ſuo ciuitati quã ibi ꝯdidit ꝛ iſule nom̄ d̄dit

De thile Capitulũ. CLXI.

Thile vltima eſt inſula occeani ĩter plagã ſeptẽtrionalẽ ꝛ auſtralẽ vltra britãniã ſita nauigatõe ſex dieꝝ. a ſole nomẽ hñs. qꝛ ĩ ea ſol eſtiuũ ſolſticiũ fac̄ ꝛ null⁹ vltra eã dies eſt. ꝛ iõ ei⁹ mare tardũ eſt ꝛ ꝯgelatũ. vt dic̄ Iſi. li. xiiij. ꝓm Pliniũ aũt loc⁹ inhabitabil' eſt. qꝛ in eſtate nihil põt ibi creſcere ꝓpꝛ nimiũ calorẽ exurentẽ. ĩ hyeme etiã nihil ꝓpꝛ frigiditatẽ ꝯgelantẽ. nã ab eq̇noctio ꝟnali q̄n ſol eſt ĩ ariete vſq̈ꝫ ad eq̇noctiũ autũnale q̄n eſt ĩ libra ſol illi inſule nũq̈ꝫ occidit. ꝛ ab illo tꝑe vſq̈ꝫ ad eq̇noctiũ vernale iteꝝ ad inſulã nõ accedit. vñ ꝑ dimidium annũ hꝫ diẽ. ꝛ ꝑ dimidiũ hꝫ noctẽ. vt dicit idẽ in. c. de inſul'. li. xiiij. ꝛ de ſolſticio. li. ij. Idẽ etiã dic̄ beda in li. de natur reꝝ. ſil'r et ſolinus

De tripolitana Capl'm. CLXII.

Tripolitana regio ẽ duplex. vna eſt ĩ fenice dicta a tripoli ciuitate famoſiſſima q̃ toti⁹ patrie ĩ circuitu ꝓpter nimiã ſui fortitudinẽ eſt d̄fenſio ꝛ munimẽ alia ꝟo ẽ tripolitana ĩ africa inꝛ pẽtapolim ꝛ bizantiũ ſita a tribꝫ magnis vrbibꝫ vocata ẽ. ſ. ozea. ſabine vl' tabrace ꝛ lept magna. Hec hꝫ ab oriẽte ſirtes maiores ꝛ trogodi/

tas.a ſeptētrione mare adriaticū. ab occa/
ſu bizantiū.a meridie getulos ꝛ garamātes
vſq ad occeanū ethyopicū protendentes.
vt dic Iſi.li.xv.

De tragodea Ca.CLXIII

Tragodea ē regio i ethyopia. cuius icole
dicunt tragodite ſic vocati qꝛ tanta
celeritate pollēt vt feras pedū cur/
ſu aſſequāt. Hꝫ aūt hec regio qndā inſulam
vbi creſcit optia mirre ſpēs ꝛ puriſſima.eius
gutta ibi īuenit ꝛ dr mirra tragoditen ab i/
ſula in q̄ creſcit.vt dic Iſi.li.xvij.Cū ſit h p
uincia i ethyopia tāgit tn̄ fines arabie. vnde
aliqn̄ dr eſſe i arabia.vt li.xvij.aliqn̄ in ethy
opia.vt pꝫ li.ix.

De troiana Ca.CLXIIII.

Troiana puītia in frigia pmius fuit
dardania a dardano rege nomiata.
nā dardanus de grecia pfectus puenit
ad frigiā ibidē pmius regnauit.poſt quē filius
eius erictonius.deinde nepos eius tros. a q̄ ciui
tas troia patria i circuitu ē vocata. vt dicit
Iſi.li.ix. Multi aūt de troianis poſt troie exi
tū facta claſſe p diuerſas mundi ptes ſibi ſe
des q̄ſierūt.ꝛ mltas natoēs expellētes p eis
habitauerūt.ꝛ ex eoꝝ pgenie pdierūt i poſteꝝ
potētiſſime ſeculi natoēs ſic diuerſaꝝ regio
nū veriſſime hiſtorie atteſtant.

De tuſcia Capitulū.CLXV.

Tuſcia italie ē puītia inter ligures ꝛ
romanoꝝ territoriū collocata q̄ dif
ficilibꝫ mōtiū iugis ꝛ acceſſibꝫ locoꝝ
valde altis ꝛ artis fortiſſime ē munita. Thuſ/
cia aūt vt di.Iſi.li.xv.a ſacroꝝ ꝛ thuris fre/
q̄ētia ē vocata.nā in illis ptibꝫ i mortuoꝝ
exequijs antiq̄ thura cremare ꝛ offerre reli
gionis ꝛ deuotōis grā ꝯſueti erāt maxie.et
ſuos mortuos affectu lacrimabili deplāge
bāt.Thura etiā in aris deo potiſſime incēde
bāt.qꝛ vt dr in thuſcia ars aruſpicia pmius
eſt repta.vt dic Iſi. Hec ꝫemilia fuit antiq̄
tus noiata plēs hn̄s inclitas ꝛ nobiles ciui
tates.ab occidēte ꝯ liguriā hꝫ piſanā ciuita
tē.ſenas.lucā.florētiā ꝯ ſeptētrionalē vrbeꝫ
veterē.ꝯ orientē arecīū.ꝯ meridiē thurtbo/
nā.paruſiū ꝛ aſſiſiū q̄ valli ſpolitane ꝯtigue
ſunt ꝛ vicine.ab oriēte hn̄s mare adriaticū
ꝛ marchiā anconitanā.a meridie tyberiꝫ ri
pā ꝛ romā.ab occidēte mediolanēſem ligu/
riā.a ſeptētrione romaniolā ꝛ puinciam pa
duanā.ꝛ h regio ē multū ptēſa in longuꝫ ab
ortu pluſ occaſum minus hn̄s latitudis ab
aq̄lonari termio ad auſtralē.Eſt autē terra
mōtuoſa ſatis ꝛ fortiſſima q̄ ad ſitū.fertiliſſi/
ma q̄ ad ſolū.ſaluberrima q̄ ad celū: quam
mare in duabus partibus locupletat.quaꝫ
etiā fontiū ꝛ lacuū mltitudo irrigat ꝛ fecū/
dat arnus fluuius illā pterfluit ꝛ decorat croci
aromatici ibi creſcētis abūdātia ipaꝫ ſingu
lariter nobilitat atq ditat.fontiū etiā calido/
rū in ea ſcaturiētiū affluētia ipaꝫ gratificat
ꝛ ſublimat

De thuringia Ca.CLXVI.

Thuringia germanie ē puincia me/
dia inter gentē ſaxonū ꝛ frāconum et
ꝛ veſtualoꝝ.Hn̄t em̄ bohemos ꝛ ſa
xones ab oriēte.frācones ꝛ bauaros a meri
die.ſueuos ꝛ alſatos ab occidente.renenſes
ꝛ veſtualos ab aq̄lone.Hēs q̄dē ſm nom̄ pa
trie thuringia.i.dura ꝯ hoſtes marie ꝛ ſeue
ra.Eſt em̄ pplēs numeroſus elegātis ſtature.
fortis corpe.durus ꝛ ꝯſtās mēte.hn̄s terrā mō
tibꝫ fere vndiq circūdatā ꝛ munitā. interius
ṗo planā valde frugiferā ꝛ fructiferā. a vi/
neis etiā nō expertē.opida mlta.caſtra for/
tia.nō ſolū in mōtanis veꝝ etiā p plana.am
nibꝫ ꝛ ſtagnis ꝛ lacubꝫ irrigua.aere ſaluber
rima.pabuli vbertate gtiſſima.armētis ꝛ grē
gibꝫ valde plena.In eius mōtibꝫ diuerſa iue/
niunt mineralia ꝛ metalla.vt dic Herodo/
tus.q̄ nulla tenus pmiſit ſecreta i germanie cō
finio inſcrutata

De thuronia Ca.CLXVII.

Thuronia gallie ſupioris eſt puincia
ps aq̄tanie antiq̄tus cōputata a thu/
ronū ciuitate iclita ſic vocata. In q̄
gēma ſacerdotū martinus ſanctiſſimus
reqeuit.Eſt aūt ſita ſup amnē ligerim q̄ eaꝫ
pterfluit ꝛ irrigat ꝛ mltipliciter locupletat.
Terra frugifera fructuoſa vinifera ꝛ paſcu
oſa.aere ſaluberrima.nemoroſa.gēs robu/
ſta corpe.elegātis forme.audax mēte. bn̄fi/
ca ꝛ efficax in ope.modeſta i ſmone

De vaſconia Ca.CLXVIII.

Vaſconia ē puincia ab aq̄tania anti/
q̄tus cōphenſa ſita iuxta pyreneū a
vaſcea opido nūcupata vt di.Iſi.li.
ix.hn̄s mōtes pyreneos i vno ſolo latere ꝛ i
alio occeanū mare.i alia ṗo planiciē puin/
cie tholoſane.in alia ṗo pictauoꝝ gētibꝫ ap/
propinq̄t.Terra ſilueſtris ꝛ nemoroſa ſaltu
oſa ꝛ mōtuoſa i multis ſui ptibꝫ vineaꝝ ferax
intm̄ q vicinis puincijs ꝛ multis inſule ma/
ris vini copiā admiſtrat.Getbona fluuius a

tholoſana ꝓuincia hanc ſepat q̄ vaſconiam ꝑterfluēs iuxta burdigalē metropolim vr/bē vaſconū̄ occeanū̄ mare intrat. vt di. Iſi. li. ix. in. c. de vocabul' gentiū. ꝛ vaccei a ꝛ vacca opido cognoīati p̱ amplam iugꝭ pyrenei mōtis ſolitudinē inhabitāt q̇ ꝛ vaſcones q̄i ꝛ vaccones dicunt̄. c in ſ. lr̄am cōmutata. q̄s pompei⁹ edomita hyſpania ad triūphū ve/nire feſtinās de pyrenei iugꝭ depoſuit et in vnū opidū ꝯgregauit vn̄ ꝯuenaꝝ nom̄ vrbſ accepit. vt dicit idē Iſi. Pli. ꝛ Hero. q̄ reci/tat gētē vaſconū fore corꝑe leuē ꝛ agilē. aīo audacē. ad bella ꝑcipitē ꝛ ferocē.

De venecia Ca. CLXIX

VEnecia venetoꝝ ab antiq̄ dicebat̄ ꝓuincia q̄ a littore marꝭ adriatici i cu/ius ſinu vrbs venecia nūc eſt ſita vſ/q̄ ad padū fluuiū q̄ diuidit int̄ ciuitates ꝛ fi/nes ſupioꝝ ligurū ꝛ inferioꝝ. videlicet iter ꝑgameſes ꝛ mediolanēſes ꝑmit⁹ extēdebat̄ vt narrat lōgobardoꝝ ac liguꝝ hiſtorie ve/riſſim⁹ recitator. mltas ſiq̄dē nobiles nunc obtinuit ciuitates. nā vt dic̄ Iſi. lib. xv. mā/tua q̄ a māto vl' mancuo tireſie filia. q̄ poſt i/teritū tebanoꝝ venit in italiā. ꝯdita. ſita ē in venecia q̄ gallia ciſalpina eſt vocata. Uene/cie itaq̄ italie eſt ꝓuincia q̄ multaꝝ terraꝝ ꝛ ciuitatū dn̄ium habuit ab antiq̄ i mari ꝛ in terra. cui⁹ poteſtas hodie p̱ lōgiſſimos ma/ris tract⁹ ꝛ vſq̄ in greciā ſe extēdit. germa/noꝝ fines vſq̄ ad aq̄legiā tāgit. dalmatū et ſclauoꝝ pirataꝝ ꝑdā tyrannicā reꝑmit ꝛ cō/peſcit. Inſulas ꝛ port⁹ ꝓmūctoria maris et ſinus ſub ei⁹ dn̄io exiſtētes iuſtiſſime regit. ſubditoſ ꝓtegit ab hoſtib⁹ potētiſſime ac de/fendit. rempublicā ꝛ ciuilē iuſtis legib⁹ ſub/ijcit. nullā ſectā diuis ꝯtrariā inſtitutꝭ infra ſuos termios manere diſſimulat aut ꝑmit/tit. Hui⁹ gētis referre ſingulas ꝓbitates eſti/mo ſupfluū cū de gētis venetoꝝ ꝟtute ꝛ po/tētia circūſpectōe ꝛ ꝓuidētia vnitate ꝛ ciui/um ꝯcordia. amore toti⁹ iuſticie cū clemen/tia oīb⁹ fere natōib⁹ iā ſit notū. vt dic̄ idē re/gius ſcriptor hiſtorie lombardoꝝ

De ꝛveſtualia Capitulū. CLXX.

WEſtualia germanie inferiorꝭ eſt ꝓui/cia. hn̄s ſaxoniā ad oriētē. thurin/giā ꝛ haſſiā ad meridiē. renū ꝛ colo/niā ad occidentē. occeanū ꝛ friſiā ad aq̄lo/nem. nobiliſſimis flumīb⁹ duob⁹ in ei⁹ extre/mitatib⁹ cingit̄. ſ. ꝛ veſera atq̄ reno. nā renū tāgit ꝟſus occidētē ꝛ ſeptētrionē. ꝛ veſerā ꝟo verſus orientē. Hec in q̄buſdā libris d̄r an/tiqua ſaxonia. ab omī ſpecie fornicatiōis ſe mūdā ꝑſeruās ꝛ ſtupra diſtrictiſſime puni/ens ac honeſta ꝯnubia ſumme colēs. licꝫ pa/gana ſupſtitiōe vſq̄ ad ſeptingēteſimū ān̄ū dn̄i teneret̄ implicita. vt ſcribit Bonifaci⁹ in epl'a ad regē anglie. Eſt em̄ terra multuꝫ nemoroſa paſcuoſa pl⁹ alēdis gregib⁹ q̄ꝫ fe/rēdis frugib⁹ apta. multꝭ fontib⁹ ꝛ amnib⁹ ē irrigua. emoſa. ſ. lippia atq̄ rura ꝛ mltꝭ aliȷ̄s fontes hꝫ ſalis ꝛ mōtes fertiles i metall'. ab/undat fructib⁹ glandib⁹ nucib⁹ atq̄ pomis etiā feris porcis pecudib⁹ ꝛ iumētis. ꝓpl's cō/muniter elegātis ſtature eſt ꝛ ꝓcere venuſte forme ꝛ fortꝭ corꝑe ꝛ audax mēte. militiā hꝫ copioſam ac mirabilit̄ aīoſam ꝓmptā ad ar/ma ꝯtinue ꝛ paratā. ciuitates habꝫ fortes ꝛ munitas. caſtra fortiſſima ꝛ opida tā i mon/tib⁹ q̄ꝫ in planis

De vironia Ca. CLXXI

VIronia eſt ꝓuincia ꝑuula vltra da/ciam ꝟſus orientē a virore dicta. eo q̄ ſit ḡminoſa ꝛ nemoroſa mltꝭ aq̄s ꝛ fontib⁹ ꝑfuſa. cui⁹ gleba eſt frugum ferax. gens q̄ndā barbara ſeua incōpoſita ac icul/ta. nūc ꝟo danoꝝ regib⁹ parit̄ ꝛ legib⁹ ē ſub/iecta. Terra ꝟo tota eſt a germanis ꝛ danis parit̄ habitata. q̄re ē in lr̄a R d̄ riualia Hec t̄ra a nogardoꝝ gēte ꝛ rutheoꝝ p̱ fluuiū ma/ximuꝫ q̄ narua d̄r eſt ſepata

De ꝛvinlandia Capl'm. CLXXII.

WInlandia eſt patria iuxta montana norvegie ꝟſus orientē ſita ſup litt⁹ occeani ꝓteſa nō multū fertilis niſi in graminib⁹ ꝛ ſiluis. Gēs eius eſt barbara agreſtiſ ꝛ ſeua. magicꝭ artib⁹ occupata. vn̄ ꝛ nauigātib⁹ p̱ eoꝝ littora vel apud eos ꝓpter vēti defectū morā ꝯtrahētib⁹ ventū venalē offerūt atq̄ vendūt. globū em̄ de filo faciūt ꝛ diuerſos nodos i eo ꝯnectētes vſq̄ ad treſ nodos vel plures d̄ globo extrahi ꝑcipiūt. ſ̄m q̄ voluerint ventū hr̄e fortiorē. q̄b⁹ ꝓpter incredulitatē illudētes demones aerē cōci/tant ꝛ ventū maiorē vel minorē excitant ſ̄m q̄ plures nodos de filo extrahūt vel pauci/ores. ꝛ q̄nq̄ intm̄ cōmouēt ventū q̄ miſeri talib⁹ fidē adhibētes iuſto iudicio ſubmer/guntur.

De vitria Capitulū. CLXXIII

VItria eſt inſula modica in mari bri/tānico ſita diſtās a britānia maiori ꝑuo freto iterpoſito ſepata. c⁹ gleba

ad frumēta ꝫ optima mltas hñs ſiluas ⁊ nemora. mltas feras pecora ⁊ iumēta. fontes ⁊ amnes inſulā irrigātes q̄ ad tēperiē eſt ſaluberrima ⁊ ī fructibꝫ vberrima ðr eſſe. hec ab anglis hodie inhabitat.

De yſelandia Capitulū. CLXXIIII

Yſelandia eſt regio vltia in europa a ſeptētrione vltra norꝛvegiā ſita. ꝑpetuo glacie ī remotioribꝫ ei⁹ finibꝫ ꝯdēnata. ꝓtēdit aūt ſup litt⁹ occeani maris ꝟſus ſeptētrionē. vbi mare ꝑ nimio frigore ꝯgelat. ab oriēte hñs ſcithiā ſupiorē. ab auſtro norꝛvegiā. ab occidēte occeanū hybernicū. ab aqlone mare ꝯgelatū. Et eſt dicta yſelādia q̄ſi terra glaciei eo ꝙ ibi dicunt ēē mōtes niuei ī glaciei duriciem ꝯgelati. Ibi criſtalli iueniunt. in illa eni regiōe ſunt albi vrſi maximi ⁊ ferociſſimi q̄ vnguibꝫ glaciē rumpūt ⁊ foramia mlta faciūt ꝑ q̄ in mare ſe imergūt ⁊ ſub glacie piſces capiētes eos extrahūt ꝑ foramia ꝑdicta ⁊ ad litt⁹ deferētes inde viuūt. terra ē ſterilis q̄ ad fruges. exceptis paucis locis in q̄ꝝ vallibꝫ vix creſcit auena. gmina tm̄mō ⁊ arbores ī locſ vbi habitāt hoīes ꝑturit ⁊ ꝓducit. ⁊ ī illis ptibꝫ feras gignit ⁊ iumēta nutrit. Uñ de piſcibꝫ et venatiōibꝫ ⁊ carnibꝫ ꝑ maiori pte ppl's terre viuit. oues ꝑ frigore ibi viuere ñ pñt. ⁊ iō icole de feraꝝ ⁊ vrſoꝝ pellibꝫ q̄s venatu capiunt ꝯ frig⁹ ſe muniūt ⁊ corpa ſua tegūt. alia veſtimēta hr̄e nō pñt niſi aliūde deferantur gēs mltū corpulenta robuſta ⁊ valde alba. piſcationi dedita ⁊ venationi.

De zeugia Ca. CLXXV.

Zeugia ſiue zeugis ē ꝓuintia vbi eſt maior cartago vl' minor affrica. iter biſantiū ⁊ numediā ſita. vt dic̄ Iſid. li. xiiij. Hec a ſeptētriōe mari ſiculo ē iūcta vt dic̄ idē. et a meridie vſq; ad regionē getuloꝝ porꝛecta. cui⁹ ꝑxima ſūt frugifera vlteriora ꝟo beſtijs ⁊ ſerpētibꝫ plena. Ibi onagri ⁊ fere ſilueſtres ibi mira ⁊ mōſtruoſa inueniunt. vt idem dicit.

Incipit liber. xvj. De lapidibꝫ p̄cioſis.

De ſcriptis proprietatibꝫ terre ⁊ ptiū ei⁹ ī generali. reſtat adiuuāte domino aliq̄ h̄ inſerere de ei⁹ ornatu in ſpeāli. Eoꝝ aūt q̄ ornāt terrā q̄dā ſunt ſimpl'r inaiata ⁊ inſenſibilia. vt oīa metheorica q̄ in venis terre generāt q̄lia ſūt lapides colores ⁊ metalla. ⁊ de illis ꝑmo ꝑ ordinē eſt agendum. Quedā ꝟo vegetabilia vt radices herbe et arbuſta. Quedā ſunt ſenſibilia. vt hoīes et iumēta. de q̄bꝫ vltio eſt tractādū. ꝑmo ꝙ ab his q̄ generāt in terra ⁊ ī venis ei⁹ ꝑ ordinē alphabeti h̄ dicendū eſt

De arena Capitulū. I.

Arena ab ariditate eſt dicta q̄ ſi manu ꝓſſa fuerit pre ſiccitate ⁊ duricia ſtridorē facit q̄ ſi in veſte cādida ⁊ aſpa fuerit nihil ſordis poſt ſe relinq̄t. vt dic̄ Iſi. li. xvj. c. iij. Arena ſiquidē in aq̄s marinis ab oī limoſitate ⁊ lutea viſcoſitate abluit. vt dicit Ariſto. in li. de ꝓꝑietatibꝫ elemētoꝝ. ⁊ iō ꝓpter vincentē in ea ſiccitatē coagulari in lapidē ꝑfecte nō ꝑmittit Terra em̄ pura vt dicit idē li. methoꝝ. iiij. lapis nō fit q̄ꝛ ꝯtinuationē nō facit. ſꝫ cōmutationez. ⁊ iō ſiccitas vincēs oēm humiditatē nō ꝑmittit eā totaliter ī lapidē ꝯſolidari. Iñ eſt ꝙ arena terra cōi eſt ſubſtātialit durior. ſꝫ lapide mollior ⁊ in ptes īnumerabiles diuiſibilior. vñ arena frigida eſt ⁊ ſicca minuta cōpſſa grauiſſima in pōdere q̄uis ſit minuta ⁊ ſterilis ex ſe ꝓpter calorſ ⁊ humorſ defectū ⁊ dñiū frigiō ſiccitatis. imbre ſupueniēte nō diſſoluit. ſꝫ poti⁹ diluta aut ꝯſumpta lutea in puritate magſ cōprimit ⁊ pte pti forti⁹ adherēte ampli⁹ ſolidat. Arenaꝝ etiā multitudine marſ ipet⁹ ſiſtit. ⁊ ad ei⁹ cumulos ſe ꝯſtringēs ne vltra ſibi aſſignatos a deo termīos effluat impedit. vt dic̄ Hiero. ſup Iere. c. v. Poſui arenā terminū marī ⁊c̄. Hꝫ etiā vniuerſalit naturā colatiuā. vñ aq̄ ꝑ arenas colata dulcior ⁊ purior īuenit. vt dic̄ Cōſtan. Itē ꝟtutē hꝫ metalloꝝ purgatiuā ⁊ ſua ꝯfricatione rubiginis ꝯſumptiuā. auꝝ ei es ⁊ ferrū arene ꝯfricatōe clarificāt. Itē ꝟtutē hꝫ infrigidatiuā. repcuſſiuā. opilatiuā. tumoris ſedatiuā vt ptꝫ ī thimolia .i. arena ex lapide fabrili reſoluta q̄ valet ad omia ſupradicta vt plane dic̄ Cōſtan. Itē ꝟtutē hꝫ mineralē vel ſaltē ei ſilem vl' affinē. vñ ⁊ int arenulas tā fluuiales q̄ marinas auree arene ſepi⁹ inueniunt. Lapides etiā politi ⁊ gēme p̄cioſe in marino litore īueniunt int arenulas Itē arene tā fluuiales q̄ marine ex vētis ꝯ̄rijs ipas arenulaꝝ ꝑticulas eleuātibꝫ ſepi⁹ ī maris oſtijs ⁊ littoribus coaceruāt ⁊ ex arenis ſic accumulatſ aq̄ fluuiales ne mare ſubin

trent aliq̄tiẽs retardãť. vt dicit Hiero. sup Amos. viij. Ibi defluet sicut riuus egypti ⁊c vbi exp̄ſſe dr̄ q̄ aquã nili ꝓpť obſtãtes arenarũ cumulos ꝯtingit ipediri. nã circa fluminis deſcẽſũ parit aggregata arena aquã nili i mare deſcẽdere ñ ꝑmittit ſʒ potiꝰ refluere ꝑ plana egipti manifeſtiſſime coartať. ſʒ q̄nto illis cumulꝰ arenoꝝ aq̄ redire cõpelliť. tãto eiſdẽ diſſipatꝫ cũ maiori ipetu in mare deſcẽdere ꝓfundiꝰ ꝓhibeť. vt dic̄ Hiero. ibidẽ Itẽ arenaꝝ obſtaculis i mari ſub aq̄ ſupficie occultatꝫ occurrere vł reſiſtere maxīe eſt difficile ⁊ ꝑiculoſum. vt patʒ ſup̄ vbi de maris ꝑiculis ꝑtractať.

De argilla Capitulũ. II.

Argilla eſt terra tenax glutinoſa ⁊ viſcoſa ad varia figuloꝝ opa diſpoſita atq̄ apta. Et ē ſm̄ Iſi. lib. xvj. c. j. ab argis ſic vocata apud q̄s p̄mo ex tali materia vaſa fictilia ſunt effecta. ⁊ vt ibidē dr̄ talꝰ terra ꝑ actiõꝫ caloris liq̄diores ꝑtes ꝯſumētis ⁊ terreſtriores ꝯſolidãtis in laterẽ cõmutať. ſepe ei ꝯtingit q̄ talis terra lutea vnctuoſa frigiditate aquã ꝯgelãte in lapidẽ cõmutať. Sepe eñ accidit talꝰ trãſmutatio. ſ. luti vnctuoſi i lapidẽ ex calore coagulante. Sic eñ dr̄ li. iiij. meth. Lutũ vnctuoſũ aptũ eſt huic trãſmutatiõi. ſ. in lapidẽ ꝑ calidi coagulatiõꝫ. q̄re vnctuoſum ē mediũ inter viſcoſum ⁊ vaporatiuũ hñs humidũ viſcoſum. vñ gr̄a vaporatiui p̄t a calido coagulari. gr̄a viſcoſi nõ p̄t ex toto educi ſʒ ãplius ꝯp̄mi ⁊ ꝯſolidari ⁊ ſic i lapidem trãſmutari vt ibi dic̄ cõmentator. Argilla ē frigiditate ſua ſanguis reſtrictiua. vt dic̄ Cõſtã. Argilla ſi cũ forti aceto fuerit diſtẽperata appoſita frõti ⁊ tꝑib' ꝓhibet ſanguinē de naribus fluentē

De alabaſtro Caplm̄. III.

Alabaſtrũ vt dic̄ Iſi. li. xvj. c. v. eſt lapis cãdidꝰ itertinctꝰ varijs coloribꝰ ex q̄ euãgelici illiꝰ vngẽti vaſculũ factũ fuit. ex h̄ eñ cauanť vaſa vngentaria. q2 vngēta cuſtodit optime icorrupta. naſciť aũt circa thebas egyptias ⁊ damaſcũ ceterꝭ cãdidior. ſʒ ꝓbatiſſimꝰ d̄ india trãſportať. h̄ lapis a diaſcoride nicomar dr̄. ⁊ dic̄ valere hũc lapidẽ ad victoriã obtinẽdã. ⁊ dic̄ etiaʒ q̄ generat ⁊ ꝯſeruat amiciciã

De auro Capitulum. IIII.

Aurũ ab aura ē dictũ. vt dic̄ Iſid. li. xvj. eo q̄ repcuſſo aere plus refulget naturale eñ eſt vt metalloꝝ ſplẽdor plꝰ fulgeat luce aliq̄ repercuſſus. Hinc ⁊ aurarij ſunt dicti q̄ꝛ fulgor ſplẽdidos reddit. Auꝝ aũt radiãs ⁊ fulgẽs dr̄ obriſum. eo q̄ ſplendore obradiet ac fulgore. Eſt eñ colorꝭ optimi qd̄ hebrei opham. greci ꝓo dicunt criſon. lamina ꝓo tenuiſſima ex q̄ incidũť fila aurea brathea nũcupať. Hucuſq̄ Iſi. c. de metallis. Scd̄m Ariſto. aũt li. methoꝝ. parũ añ finē dr̄. q̄ auꝝ ſic ⁊ cetera metalla materialiť ꝓcreať ex ſulphure ſubtili rubeo ⁊ d̄ viuo argẽto ſubtili ⁊ albo. plꝰ aũt ꝯcurrit in eiꝰ cõpoſitiõe de ſoliditate ſulphurea q̄ de aereo aq̄ſo viui argẽti. ⁊ iō auꝝ ſolidiꝰ eſt et põderoſiꝰ q̄ argentũ. in cuiꝰ cõpoſitõe plꝰ d̄ argento viuo q̄ de ſulphure albo ꝯcurrere ꝯſueuit. ſic idē dic̄. Auro ḡ inter metalla q̄ ad ſubam nihil ſolidiꝰ eſt aut cõpactiꝰ. ⁊ iō i igne poſitũ nõ euaporat. nec etiã in põdere minorať. vñ in igne nõ cõſumiť. ſʒ ſoluʒ q̄n vi caloris liq̄ſcit ſi q̄d tũc hʒ annexe impuritatis ⁊ ſcorie deponiť ꝓpter qd̄ ⁊ ampliꝰ depurať ⁊ fulgidiꝰ inueniť. nihil eñ inť metalla eſt ductiliꝰ q2 tãte eſt ductilitatꝭ q̄ inť incudē ⁊ malleũ ſine ruptiõe ſine diſſolutiõe ꝑtiũ in bratheas. i. tenuiſſimas laminas dilatať. ħ etiã inť metalla q̄ ad formã ⁊ ſpēm ē pulcriꝰ. ⁊ iō inter oēs picturabiles formas ſiue ſpēs p̄mũ ⁊ precipuũ locũ auri obtinet pulcritudo. vñ forma eſt ⁊ decor tã coloꝝ q̄ metalloꝝ. Itẽ nihil inť metalla q̄ ad ꝟtuteʒ inueniť efficaciꝰ. cuiꝰ ꝟtutē deſcribit Plať. dicẽs. Auꝝ in q̄t tēperatiꝰ eſt oñi metallo ⁊ puriꝰ. ⁊ iō ꝟtutē hʒ ꝯfortatiuã ⁊ ſupfluitatũ coadunatoꝝ i corꝑe extenſiuã. ⁊ iō valʒ ꝯtra leprã ⁊ elephãtie paſſionē vtiliť emendãdã. limatura aũt auri i cibo ⁊ in potu ſiue i medicina ad ꝯſeruationē a lepra vel ſaltē ad eiꝰ occultatiõꝫ valet. q2 eiꝰ freq̄ns vſus ab ea ꝯſeruat ⁊ occultat. vt dic̄ Auic. Itē eadē limatura cũ ſucco boraginis ⁊ oſſe de corde cerui valet ꝯ̄ ſyncopim ⁊ cardiacã paſſionē Itē lamine auree cãdentes i vino extincte. vinũ faciũt vtileꝫ ꝯ̄ vicia ſplenis ⁊ alias paſſiones mlťas vel melãcolicas. Itē vſtura facta cũ inſtrumẽto aureo melior eſt q̄ ex alia materia vel metallo. locũ eñ aduſtionis cuſtodit imunē a fetore. Iteʒ puluis cadimie auree oculꝰ impoſitꝰ maculas oculoꝝ corrodit. Cõfortat auꝝ mēbra q̄uis eis nõ incorporeť nec ea nutriat. valet aũt depurando ⁊ aſperitate ſua ſupfluitates q̄ mēbra ledebãt

extergēdo.ſic idē dic̄ Plat. Itē auꝝ calefa/
ctū tollit pilos a mēbro qđ inde exuſtū fue/
rit aut fricatū ⁊ iteꝝ creſcere ñ ꝑmittit. vt d.
ɔſtā. Itē auꝝ ꝑcuſſum ñ reſonat ſic̄ es vl' ar
gentū nec crepat nec findit᷑.ſʒ poti⁹ extēdit᷑ ⁊
equalit᷑ dilatat᷑ niſi ei fuerit aliud metalluʒ
adulterinū aliꝗ mō incorꝑatū.nā ꝙdiu es
vl' auricalcū cū auri ſuba eſt ꝑmixtū ſꝑ ſub
malleo ſcindit᷑.⁊ ſꝑ ad ſuſceptiōʒ debite for/
me ſub mallei ictu iobediēs inuenit᷑.⁊ iō ne
ceſſe ē vt oīne ſuꝑfluū ab eo ꝑ excoctiōʒ au/
ferat᷑ vt efficiat᷑ ductile.⁊ aliqđ vas cū opta
ta forma exinde ꝓducat᷑. vt dic̄ Gre. Qñ aūt
lamia l' brathea aurea cū argētea ſubducta
dʒ malleādo incorꝑari.neceſſe ē a trib⁹ ma/
xime p̄caueri.ſ.a puluere.vēto.⁊ hūore.q᷑ ſi
aliqđ horꝝ int᷑ auꝝ ⁊ argētū ſe ꝑmiſcuerit ne
quaꝙ vnū cū alt'o ſe tenebit. ⁊ iō opꝫ vt in
loco valde mūdo ⁊ ꝗeto h̄ duo metalla ad ī
uicē vniāt᷑.qñ āt mō debito ſic vniūt᷑ inſeꝑa
bilis fit vnio.ita ꝙ ab īuicē nō pñt vlterius
ſeparari.

De auricalco. Ca.V.

Auricalcū.vt dic̄ Iſi.eſt dictū.eo ꝙ
cū ſit es ſiue cupꝝ reſplēdet ſuꝑficia
liter ſic̄ auꝝ.es ei greco ſ̄mōe calcū
vocat᷑. Auricalcū itaꝙ hʒ ⁊ duriciē erꝭ ſine
cupri.ex mixtiōe aūt erꝭ ⁊ ſtāni ⁊ auripigmē
ti ⁊ ꝗbuſdā aliis medicamib⁹ ꝑducit᷑ ī igne
ad colorē auri. vt dic̄ Iſid. Colorē itaꝙ hʒ
auri ⁊ ſilitudinē ſʒ nō valorē. vaſa eē diuer/
ſi generꝭ artificialia ⁊ pulcra in ſui nouitate
auri ſpēm p̄tēdentia ex auricalco p̄parant᷑.
ſʒ paulatim a fulgore p̄mo hebetāt᷑ ⁊ ꝗſi ru
bigināt᷑.⁊ ſic tā colore ꝙ odore cupreo ſuaʒ
materialē originē ꝓteſtat᷑. In iſtis vaſ᷑ ciba
ria ⁊ vina diuti⁹ reſ᷑uata ſaporē horribilem
ɔhñt ex erꝭ vicio ⁊ odore.colliria tñ q̄ ocl'o/
rū ſunt medicamīa ī eis vtilit᷑ reſ᷑uant᷑.et ex
eris fortitudine acuunt᷑. vt dic̄ Plat.

De auripigmēto Ca.VI.

Auripigmētū eſt vena t᷑re ſiue genuſ
lapidis ſciſſilis ⁊ fragil' auri ſpēm p̄
tendēs ī colore.⁊ vocat᷑ alio noīe la/
pis arſenic⁹. Et ē duplex.ſ.rube⁹ ⁊ citrin⁹.⁊
hʒ ſ̄m Dyaſ.naturā ſulphurꝭ calefaciēdi et
deſiccādi.ꝗ ſi apponat᷑ eri ipꝫ ī albū trāſmu
tat.⁊ oīa corꝑa metallina p̄ter auꝝ exurit ⁊
deuaſtat. vt dic̄ Dyaſ. ſ̄m Plat. aūt auripi/
gmētū calidū ē ⁊ ſiccū in q̄rto ḡdu.⁊ ē vena
t᷑re.⁊ duplex ſpēs rubeū.ſ.⁊ citrinū. citrinū
āt ɔpetit medicine.hʒ āt ꝟtutē diſſoluēdi.at/
trahēdi ⁊ mūdificādi.vñ valʒ aſmaticꝭ ⁊ ma
lū anhelitū hñtib⁹ ex hūiditate ſi īclinato ca
pite fum⁹ ei⁹ recipiat᷑. Ex auripigm̄to fit pſi
locraciū.i.vngētū depilatoriū vt pili facilit᷑
amoueāt᷑ qñ coꝗt᷑ cū calce viua. valʒ etiā ɔ
ſerpiginē ⁊ īpetiginē.ſi loc⁹ cū ſapone ⁊ auri
pigmēto lenit᷑ inungat᷑. ſʒ ſtati loc⁹ inunct⁹
abluat᷑.q᷑ ſi vngētū tale ibi diu maneret bo
nā carnē ſic̄ ⁊ malā corrodꝛʒ ⁊ excoriarʒ.na
turā ei hʒ īciſiuā ⁊ corroſiuā. vngues eē de/
turpatos ⁊ deformes fac̄ cadere vt creſcant
meliores. vt dic̄ Plat.

De argēto. Ca.VII.

Argentū a greca appellatōe. vt di.iſi.
eſt dictū.nā argiron argētū vocant
cui mirꝝ ī modū accidit ꝙ cū ſit cādidū im/
p̄ſſuʒ corꝑi lineas nigras. vt dic̄ Iſi.reddit.
In e⁹ ɔpoſitōe ſūt viuū argētū ⁊ ſulphur al
bū.pl⁹ āt eſt ibi đ aereo ⁊ aq̄o ⁊ argētouiuo
ꝙ ſulphurꝭ.⁊ iō nō eſt tāti pōderꝭ ſic̄ auꝝ. vt
dic̄ Rich.rufus. Eſt āt argētū duplex.ſ.ſim
plex ⁊ ɔpoſitū.ſimplex āt eſt liꝗdū et vocat᷑
argētū uiuū. ɔpoſitū āt argētū ſolidū. ɔpoſi
tū ex argētouiuo puro ⁊ ſulphure albo non
vrēte. vt dic̄ Ariſto.

De argētouiuo Ca.VIII.

Argentū āt viuū ē ſuba aq̄a mixta cū
ſubtili t᷑reno forti admixtōe ⁊ īdiſſo
lubili.⁊ hʒ h̄ ex mag̃ ſiccitate t᷑rea q̄ non liꝗ
ſcit ī ſuꝑficie plana.⁊ iō nō adheret ſic̄ id qđ
eſt aꝗſuʒ. Eſt āt ei⁹ ſuba alba ex claritate aq̄
ſubtil' ⁊ ex albedīe t᷑re bñ ſubtiliate ⁊ digeſte
hʒ eē albedinē ex admixtōe erꝭ cū p̄dictꝭ. hʒ
aūt argētū uiuū h̄ ſibi naturalit᷑ ꝓpriū ꝙ non
coagulat᷑ ꝑ ſe ſine ſulphure ſʒ cū ſulphure ⁊
cū plūbi ſuba ɔgelat᷑. Iō đꝛ ibidē ꝙ argētū
uiuū et ſulphur ſīt elemētū.i.materia ⁊ p̄n
cipiū oīm liꝗbiliū.ſ.metalloꝝ. h̄ oīa dicūt᷑ ī
li.meth.expꝛ̄ſſe ⁊ etiā a Rich.ſic exponit᷑. Ar
gētū itaꝙ viuū oīm metalloꝝ đꝛ eē p̄ncipiū
⁊ iō reſpectu eoꝝ ē ſimplex elemētū. De ſua
āt ꝟtute ⁊ nat᷑a diuerſi diuerſa poſuerīt. ꝗd
aūt đ h̄ ſentiāt medici patere p̄t ꝑ h̄ ꝟba. Ar
gētū inꝗt Pla. viuū.calidū đꝛ eē ⁊ hūidū in
ḡdu q̄rto. ꝙuis a ꝗbuſdā iudicet᷑ frigidū ⁊ ī
eodē ḡdu. et ꝙ ſit calidū oñdit᷑ ꝑ effectuʒ. eo
ꝙ diſſoluit penetrat ⁊ īcidit.ſʒ q᷑ actualiter
ſentit᷑ mlt'ū frigidū.abuſiue frigidū iudicat᷑
Q, aūt aliꝗ dicūt argētū uiuū ex q̄dā vena
t᷑re ꝑ excoctōʒ fieri falſuʒ eē pꝫ eo ꝙ ꝑ calorē
ignis facilime ī fumū extenuat᷑.ſʒ a t᷑ra gig/
nit᷑ ⁊ q̄i aq̄ ꝑſ᷑uēſ ꝓcreat᷑. diutiſſime eē ī vaſe

frigido ꝛ ſolido ꝯſuat̃.tāta aūt ipiꝰ eſt cohe
rentia ꝛ fortitudo ꝙ nulli rei pt̄ admiſceri
niſi ꝑmitꝰ extinguat̃.extinguit̃ aūt cū ſaliua
qñ cū ea fricat̃.ꝛ maxīe qñ cinis ſaline addi
tur.ꝛ maxime qñ puluis oſſis ſepie ſociat̃.
eſt aūt argentūuiuū de facili ī fumū euapo
ratiuū ꝛ reſolutiuū.cuius fumꝰ maxīe obeſt
aſtātibꝫ.induc̄ eñ paliſim ꝛ tremorē.relaxā
do neruos ꝛ remolliēdo.Ore acceptū l' au
ri īmiſſum occidit membra ꝯfodiēdo.circa
qḋ ꝑiculū maxīe valet lac caꝑnū in q̄ntitate
maxīa epotatū cū ꝯtinuo motu patiētꝭ.Ad
idē ſpēalit̃ valet decoctio vini cū abſinthio
ꝛ yſopo.Hucuſqꝫ Plat.Dr̄ aūt argētumui
uum.eo ꝙ incidat materias in q̄s mittitur.
vt dic̄ Iſi.li.xvj.vbi etiā h̄ ſubiūgit.h̄ inq̄t ē
liq̄dū qꝛ ꝑcurrit.Inuenit̃ aūt ſpēalit̃ in for
nacibꝫ argētarijs guttaꝝ ꝯcretōe.terrꝭ vl' te
ctis inherēs.ſepe eī in vetuſtiſſimo ſtercore
cloacaꝝ vl' puteoꝝ limo iuenit̃.fit eñ ex mi
nio īpoſito ꝯchule ferree patena teſtea ſuꝑ
poſita.dꝫ aūt vaſculū circūlinitū circūdari
carbonibꝫ.ꝛ tūc argētūuiuū diſtillabit.ſine
eñ h̄ argēto neqꝫ auꝝ neqꝫ es inaurari pōt.
Tāte aūt ꝟtutꝭ eſt vt ſi ſuꝑ ſextariū argētiui
ui cētenariū ſaxū ſupponas:oneri ſtatim re
ſiſtit.ſi ꝟo auri ſcrupulū ſuppoſuerꝭ leuita/
tē eiꝰ in ſe ſtatī rapit.Ex q̄ ptꝫ nō pōdꝰ eſſe.
ſꝫ naturā cui cedit.Potui datū interfic̄ pō/
deris cā.Seruat̃ aūt meliꝰ ī vaſis vitreis.
nā ceteras materias ꝑforat ꝛ corrodit Huc
uſqꝫ Iſi.li.xvj.c.de metallis.Argētū ḡ eſt al
bū claꝝ ſonoꝝ puꝝ ductilitatꝭ hñs multuꝫ
minꝰ tñ q̄ꝫ auꝝ.Balſami potiſſime ꝯſeruati
nū.ꝟtutꝭ in iaſpide iuuatiuū.Maiorē eī ꝟ/
tutē hꝫ iaſpis in argēto q̄ꝫ in auro.vt dr̄ ī la
pidario.liq̄bile ꝛ ī igne reſolutiuū ꝛ liquefa
ctiuū.colorē hꝫ igneū rubeū.infrigidatum
ꝟo iteꝝ efficit̃ ſolidū atqꝫ duꝝ.ꝛ q̄uis groſ
ſum ſit ꝛ materiale reſpectu auri.tñ pꝰ auꝝ.
in valore ꝛ p̄cio obtinet int̃ metalla ꝑncipa
tū.Eſt eñ medicinale ꝛ mltaꝝ egritudinū
curatiuū.nā eiꝰ ſcoria ſiue ſpuma vulnera
ſanat atqꝫ replet.ꝛ carnes ſuꝑfluas ī eis cre
ſcere ñ ꝑmittit.cicatricē inducit.ſordes cor
porꝭ mundificat.cauteriū a fetore cuſtodit.
ꝯfortat fluxibilia mēbra ꝛ ꝯſtringit.ex cōta
ctu terre rubiginē ꝯhꝫt.ſꝫ ex arene ꝛ ſal' con
fricatōe colorē ꝑſtinū recipit ꝛ reſumit

De adamante Capitulū.IX.

ADamas eſt lapis indicꝰ puꝰ ꝛ inde/
corꝰ ferrugineū hñs colorē ꝛ ſplēdo
rem criſtallinū.nūq̄ꝫ tñ vltra magnitudinē
nuclei auellane ē rep̄tꝰ.h̄ nulli cedit matie.
nec ferro q̄dem nec igni.nec vnq̄ꝫ incaleſcit
vñ a grecꝭ vis indomita appellat̃.ſꝫ cū ſit in
uictꝰ ferro ignis ꝯtēptor.rūpit̃ ſanguīe hir/
cino calido ꝛ recēti.cꝰ fragmētis ſculptores
in ſignādis gēmis ꝛ ꝑforādis vtūt̃.Hic diſ
ſidet in h̄ a magnete.qꝛ poſitꝰ adamas iuxta
ferrū nō patit̃ illud attrahi a magnete.imo
retrahit ꝑ q̄ndā violētiā ferrū a magnete la
pide ſic attractū.dr̄ h̄ lapis more electri ve
nena dep̄hēdere.metus varios expellere et
maleficꝭ artibꝫ obuiare.Hucuſqꝫ Iſi.li.xvj
ca.de criſtall'.Hic lapis ſm Dyaſ.gēma re
cōciliatōnis dr̄ ꝛ amorꝭ.qꝛ ſi mulier a viro
ſuo fuerit digreſſa.ꝑ ꝟtutē adamātis ī viri
grām facilꝰ reuocat̃.Adhuc dic̄ idē ꝙ ſi ve
rus adamas capiti dormiētꝭ mulierꝭ ſuppo
nat̃ cautiꝰ ſcire poterit maritꝰ eiꝰ an ſit caſta
nā ſi fuerit caſta dormiēdo āplecti cogit̃ vi
lapidis maritū ſuū.ſi ꝟo fuerit infidelis ab
eo ſbito reſilit ꝛ velut lapidis pñtia iā īdig
na ſubito de lecto cadit Uirtꝰ etiā hꝰ lapidiſ
eſt.vt dic̄ Dyaſ.ꝙ cuꝫ in lacerto ſiniſtro ge/
ſtat̃.valet ꝯ hoſtes ꝯ inſaniā rixas ꝛ iurgia
ꝯ incubos ꝛ fantaſmata.ꝯ varia ſomnia et
venena

De ametiſto Capitulū.X

AMetiſtꝰ lapis ē indicꝰ q̄ int̃ gēmas
purpureas obtinet ꝑncipatū.vt dic̄
Iſi.Eſt aūt ametiſtꝰ colore purpu/
reo ꝛ violaceo ꝑmixtꝰ q̄ſi roſa nitēs ꝛ leuit̃
fundēs q̄ſdā flāmulas ꝛ emittens.Iſid.Al
teꝝ eiꝰ genꝰ deſcēdit ad iacinctū nō ex toto
igneū ſꝫ vini colorē hñs.Et ſūt ſpēs eiꝰ q̄n/
qꝫ.Iſidorꝰ.Sꝫ vt dic̄ Dyaſ.purpureꝰ nobi
lior eſt ꝛ alijs vtilior.nā ꝟtꝰ eiꝰ ꝯ ebrietatē ē
ꝛ fac̄ vigilē ꝛ malā repellit cogitatiōeꝫ ꝛ bo
nū ꝯfert itellectū ꝛ ieſt ei mollicies ad ſcul/
pendum.

De achate Capl'm.XI.

ACbates ē gēma nigra habēs albas
venas.ꝛ dr̄ achates a flumine eiuſ/
dē nōis exiſtētis in ſicilia iuxta qḋ ē
gemma ꝑmitꝰ inuēta.vt di.Iſi.modo aūt ī
pluribꝫ regionibꝫ inuenit̃.Eſt aūt quoddā
genꝰ creticū.vt dicit Dyaſ.cum venis ceru
leis.Aliud genꝰ eſt indicū variū cū guttis
ſanguineis.Primū eñ genꝰ.vt di.Iſi.cre/
ditur valere magicis artibꝫ.nam ipa tēpe/
ſtates cōuertunt.ſiſtunt flumina ſic dicunt
Idē etiā genꝰ vtile eſt ſm Dyaſ.ad regum
formas ꝛ ſimulacra mōſtranda ſomniorū.

Creticū aūt genꝰ mutat ꝑicula: gratū facit ꝛ placentē ꝛ ꝑſuaſorē ꝛ facundū, ꝛ vires cōfert. tertiū genꝰ ſcꝫ indicū viſum fouet. ꝯ ſitim ꝓdeſt. ꝯ venenū valet. ꝛ acceſſio eiꝰ odorifera eſt. vt dicit Dyaſ.

De abeſtone Ca. XII.

Abeſton archadie eſt lapis ferrei coloris. ab igne nomē ſortitus. eo ꝙ ſemel accēſus nunꝙ̄ extinguat̄ ꝺ quo fabricatū eſt illud mechanicū ꝺe q̄ gentiles capti ſacrilegio mirabant̄. In q̄dā em̄ templo venerꝭ erat factū cādelabꝛū in q̄ erat lucerna ſic ardens vt nulla tēpeſtate ꝛ nullo imbꝛe extingui poſſet. vt ꝺic̄ Iſi. li. xvj. in. c. ꝺe gemmis

De abſicto. Capitulum. XIII

Abſictus eſt gēma nigꝛa pōderoſa ꝺiſtincta venis rubentibꝫ. h̄ calefacta igni ſeptē ꝺiebꝫ calorē tenet. vt ꝺicit Iſi. c. ꝺe nigris gēmis

De alabandina Ca. XIIII

Alabandina eſt gemma ꝺicta ab alabanda regione aſie. cuiꝰ color ſimil̄ eſt calcedonio ſꝫ rarior. vt ꝺic̄ Iſiꝺ. ca. ꝺe criſtallꝭ. ꝑm Dyaſ. aūt alabādina ē gēma clara ꝛ ſubꝛufa vt ſardiꝰ. cuiꝰ ꝟtꝰ eſt ſanguinē ꝓuocare ꝛ augmētare

De argirite Ca. XV

Argirites eſt gēma argēto ſimil̄ hn̄s ſtigmata aurea cui ſil̄is eſt in colore andromaya. Eſt em̄ lapiſ cuiꝰ color argēteꝰ eſt. vt ꝺic̄ Iſiꝺ. cui eſt forma q̄drangula ſic teſſere ꝛ fortitudo ſic adamātis. huic putāt magi nomē impoſitū ab eo ꝙ aioꝝ impetꝰ vl̄ iracūdias credit̄ refrenare. vt ꝺic̄ Iſi. c. ꝺe gēmis aureis.

De aſtrione Capitulū. XVI

Aſtrion eſt gemma indica criſtallo ꝓpinqua in cuiꝰ cētro lucet ſtella fulgore lune plene. ſic aūt ꝺꝛ ab aſtris. eo ꝙ eis oppoſita fulgorē rapit. Iſiꝺ. ca. ꝺe criſtallis

De allectoꝛia Capitulū. XVII

Allectoꝛia ſiue allectoꝛiꝰ eſt lapis q̄ inuenit̄ i vētriculis gallinaceiſ. criſtallo obſcuro ſil̄s. cuiꝰ vltima magnitudo eſt ad fabe quātitatē. hic in certamine ꝑm magos credit̄ reddere hoīes inſupabiles ꝛ inuictos. vt ꝺꝛ in lapidario. De hac gēma ꝺic̄ Dyaſ. allectoꝛiꝰ lapis excitat venerē gꝛ̄ū fac̄ ꝛ ꝯſtantē ac victorē ꝺiſcretū ꝛ oratorē. amicos reformat ꝛ repꝛimit i ore ſitim

De aſterite Ca. XVIII.

Aſterites eſt gemma candida icluſam cōtinēs lucē ſicut ſtella intꝰambulantē. redditq̄ꝫ ſolis radios candidantes.

De amatide Ca. XIX

Amatides eſt lapiſ vl̄ gēma a q̄ ſi veſtis fuerit ꝯtacta ꝯ ignēꝫ reſiſtit. ꝛ ſi igni iponat̄ n̄ ardebit. ſꝫ ſplēdore accepto nitidior apparebit. ꝛ eſt ſil̄is alumini ſciſſibili. oībꝫ magoꝝ maleficiꝭ obuiās ꝛ reſiſtēs. vt ꝺic̄ Iſi. li. vij. c. x.

De bitumine Caplm. XX.

Bitumē eſt terra a gleba limoſa ꝛ viſcoſa in locꝭ ꝑcipue paluſtribꝫ generata. Eſt aūt ꝑm Iſi. li. xvj. c. ij. q̄dā terra glutinoſa q̄ iuxta lacū aſphalti i iudea reperit̄. cuiꝰ nat̄a eſt ardēs ꝛ igni cognata. ꝛ eſt tāte tenacitatis ꝙ nec aq̄ nec ferro rūpit̄ ſꝫ ſolū ſanguīe mēſtruali. Eſt aūt vtilis ad nauiū cōpaginatoꝫ. De h̄ bitumie ꝺꝛ i Pla. aſphalti. i. bitumē iudaicū calidū ꝛ ſiccū in tertio ḡdu. ꝛ eſt terra nigri colorꝭ ꝛ pōderoſa ꝛ fetida. ꝛ eſt terra vt ꝺicūt aliq̄ ꝺ ſpuma marꝭ mortui generata ꝛ ad modū terre iꝺurata. hꝫ aūt ꝟtutē attrahēdi ꝯſolidādi ꝛ ꝯſumēdi. ꝛ multū valet ad vulnera ꝛ vlcera cōſolidanda ſi pulueriſet̄. ꝛ ſic vulneri ſupponat̄. ꝛ ſi vulnꝰ fuerit m̄tū longū ꝛ latū. Valet etiā ad paſſiōes matricꝭ ſpūalia ꝯpmētꝭ. ſi ponat̄ ſup carbones. ꝛ fumꝰ eiꝰ q̄ eſt fetidꝰ ſup os ꝛ nares ꝯtrahat̄. Valꝫ inſup fleumaticis ſomnolētꝭ litargicꝭ. qꝛ fleuma ꝺ capite multū purgat. vt ꝺic̄ Plat̄.

De berillo Ca. XXI

Berillꝰ eſt lapis indicꝰ. in viriditate ſil̄is ſmaragdo ſꝫ cuꝫ pallore. Polit̄ ab indis i ſexangulas formas vt coloris hebetudo repcuſſu āguloꝝ excitet̄. aliter aūt politꝰ nō hꝫ fulgorē. Genera aūt eiꝰ ſunt ꝺecē. vt ꝺi. Iſi. c. ꝺ viridibꝫ gēmis. vbi etiā ſtati ſubdit̄. Criſoberillꝰ ſpēs ſcꝫ eſt berilli. cuiꝰ pallida viriditas i aureū colorē reſplēdet. ꝛ hūc etiā india mittit nob. Berilli ꝟtutes ꝺeſcribit Dyaſ. ꝺicēs. Int̄ berillos q̄ magꝭ pallet melior eſt. ꝟtꝰ eiꝰ ꝯ ꝑicula hoſtiū ꝛ ꝯ lites inuictū reddit ꝛ mitē. ingeniū bonū adhibet. valet cōtra vicia epatis ꝛ cōtra ſuſpiria ꝛ eructationes. humidos ocl̄oſ ſanat. manū geſtantis exurit ſi ſolis radio opponat̄. hominē magnificat ꝛ amorē ꝯiungit ꝯiugalem

De calculo Ca. XXII

[C]Alcul⁹ ē lapill⁹ terre admixt⁹ rotundus atq̄ durissim⁹. pur⁹ ꝛ ex oī pte leniſſim⁹ atq̄ plan⁹. dicit⁹ aūt ē calcul⁹ eo ꝙ ſine moleſtia ſui breuitate ꝛ planicie a pedibꝫ ꝯculcat̄. cui ꝯtrari⁹ ē ſcrupul⁹. lapill⁹ ſcꝫ aſperrim⁹ ꝛ minut⁹ q̄ ſi int̄ pedē ꝛ calceū inciderit valde nocet. h̄ ꝛ ſaxa dicūt̄ ſcrupea. id eſt. aſpera atq̄ dura. vt dicit Iſi. li. xv. ca. viij. ſepe aūt lapill⁹ ī corpe aial̄ ex calidis et viſcoſis hūorib⁹ nūc ī veſica nūc in renib⁹ generat̄. vt dic̄ Cōſtan. q̄re ſ̄ li. vij. de paſſionib⁹ renū. c. de calculo

De cote Capl̄m. XXIII.

[C]Os eſt lapis ſic dict⁹ eo ꝙ ferrū ad īcidēdū acuat. cotꝭ em̄ greco ſmone inciſio dr̄. vt dic̄ Iſid. Et ex his alie aq̄rie ſunt. alie oleo indigēt i acuēdo ſꝫ oleū lenē. aq̄ vo aciē acerrimā reddit. vt dic̄ Iſi. li. eodē. c. iij. H̄ aūt cotꝭ ꝓpriū hꝫ ꝙ i h̄ ꝙ acuēdo alteri ſuit. paulatim ſe cōſumit. vt dicit Greg. puluis vo ei⁹ ab ipi⁹ ſuba reſolut⁹ cōgruit medicie. ꝟtutē hꝫ deſiccatiuā repcuſſiuā. ꝛ ſanguis reſtrictiuā. vt dic̄ Cōſtan.

De calce Capitulū. XXIIII.

[C]Alx eſt lapis aduſt⁹ ex c⁹ admixtiōe cū arena ꝛ aq̄ fit cemētū. Eſt autēꝫ calx dicta viua. vt dic̄ Iſi. q̄r duꝫ ſit tactu frigida. int⁹ tñ in occulto ferventē hꝫ naturā vl̄ ꝯtinet ignē. Vñ ꝛ pfuſa aq̄ ſtatiꝫ ignis erūpit latēs. Cui⁹ nata aliq̄d mirū hꝫ poſtq̄ nō arſerit aq̄s icēdit̄. q̄b⁹ ſolet ignis extingui. oleo vo extinguit̄ q̄ ſolet ignis accendi. Vſus ē fabrice neceſſari⁹. nā lapis lapidi nō pt herere forti⁹ niſi calce ſit ꝯiūctꝰ. Calcis aūt q̄ fit ex lapide albo ꝛ duro melior eſt ſtructurꝭ. Ex molli vo vtilior eſt in tectis. Hucuſq̄ Iſi. li. xvj. c. iij. Calx aūt ſm Plat. calida eſt ꝛ ſicca in q̄rto gdu. q̄ mixta cū oleo puſtulas ꝛ vulnera putrida iuuat ꝛ īciſiōes bñ ꝯſolidat. carnē ſupfluā corrodit nec in vulnere creſcere pmittit. Calx viua cū auripigmēto ꝛ aq̄ ad modū pultis decocta pilos cadere fac̄. q̄r ſuo acumie poros aperit. vt di. Cōſtan. ꝛ Plat.

De cemento Capitulū. XXV

[C]Ementū eſt calcꝭ ꝛ arene cū aq̄ temperate ꝯiūctio ꝛ mixtura q̄ ad lapides ꝯiūgēdos ꝛ pietes liniendos ꝛ dealbādos ſūma eſt neceſſaria In picturis ꝛ colorib⁹ parietū pmū ſtramētū ꝛ pcipuū eſt cemētū. Mel⁹ aūt adheret pieti humefacto. ꝛ maxie ſi fuerit de plaſtro ſiue gipſo. nā vt dic̄ Iſi. gipſum calcꝭ eſt cognatū. Optimū aūt oīm lapidū eſt de lapide ſpeculari factū cemētū. q̄ lapis trāſlucet ſic̄ vitꝝ ꝛ multū ſciſſibilis ī tenuas cruſtas. vt dic̄ Iſi. ꝛ ē idē qd̄ plaſtꝝ. qd̄ in greco dr̄ gipſum. ſed in teutonico ſperetalonū nūcupat̄

De carbunculo Capitulū. XXVI.

[C]Arbūcul⁹ lapis ē pcioſiſſim⁹ ſic dictus q̄r vt carbo ē ignit⁹. cui⁹ fulgor nec nocte vincit̄. lucet em̄ i tenebris adeo vt flāmas ad oculos vibret. Genera ei⁹ ſunt. xij. ſꝫ pſtātiores ſunt q̄ fulgēt ꝛ emittūt radios ſic̄ ignis. vt dic̄ Iſi. li. xvj. ca. xiiij. Ibidē ſubdit̄. Carbūcul⁹ grece antrax dicitur. gignit̄ in libia apd̄ trogoditas. Int̄ has duodecim ſpēs pcellit antracites q̄ ignei ē caloꝛꝭ. ſꝫ cādida vena pcinct⁹. cui⁹ eſt ꝓpriuꝫ ꝙ piect⁹ in ignē velut int̄ mortuos carbōes extinguit̄. ſꝫ aq̄ pfuſus exardeſcit. Alia ē ſpecies carbūculi noīe ſcandaſir⁹ a loco indie vbi inuenit̄ ſic dict⁹. in cui⁹ ſpecie velut itra lucidos ignes appa rēt quedā gutte q̄ſi auree ꝛ hec gēma eſt pcū incōpabilis reſpectu aliarū. Alia eſt ſpēs q̄ ſignes appellat̄ a lucernarū fragrātia ſic dicta. ꝛ hāc gēmā remiſſum carbūculū dicūt. Et eſt duplex. vna q̄ vt purpura radiat. altera velut coccinei coloris ſeu ruboꝛꝭ. H̄ a ſole vl̄ tactu digitoꝝ calefacta paleas ꝛ cartaꝝ folia ad ſe rape dicit̄ ſculpturis reſiſtit. ſi vo aliq̄n ſculpta fuerit dū ſigna in cera impmit q̄ſi q̄dā aīalis morſu ptē cere ſecū tollit. vt dic̄ Iſid. ibidē. Ad ſpēm carbūculi reducit̄ balagi⁹ q̄ rube⁹ eſt ꝛ plucidus. vt dic̄ Dyaſ. ꝛ dr̄ ꝙ hec ſpēs carbunculi in vena ſaphiri inuenit̄. ꝛ iō ex vicinitate ſaphiri q̄ndā nebulā ad modū fauille circa ignē balagi⁹ ꝯtrahit. que circa eius ſupficiē ſe diffundit. ꝛ hoc patet ſenſibilit̄ ſi diligētius cōtemplet̄

De criſopraſſo Capitulū. XXVII

[C]Riſopraſſus eſt lapis ethiopic⁹ quē lux celat ꝛ pdit obſcuritas. de nocte em̄ eſt igneus. de die vo aure⁹. vt dicit Iſid. ibidē. In die em̄ quaſi euaneſcens ꝛ fulgorē emittēs quaſi auꝝ expalleſcit. Eſt aūt alia ſpēs criſopraſſi quā india nutrit. H̄ criſopraſſus ſimilis eſt praſſio in colore ſiue porro. et reſpergitur quibuſdā guttꝭ aureis. vt dicitur in lapidario

De calcedonio Capitulū. XXVIII

C [c]Alcedoni⁹ ē lapis pallid⁹ ꝛ hebetē ꝑtendēs colorē q̄ſi mediū int̄ berillū. ꝛ iacinctū. vt d̄r i lapidario. Naſcit̄ aūt apud naſamos vt ferūt diuio imbre. ꝛ iuenit̄ ad repcuſſū lune plene. vt dic̄ Iſi. lib. xvi. Nō iuenit̄ niſi tricolor vt di. lapiđ. Dia ei⁹ genera ſculpture reſiſtūt. calefact⁹ paleā attrabit. Iſi. Dic lapis ꝑforat⁹ ꝛ portat⁹ facit vincere cauſas. ꝛ valꝫ ꝯ illuſiōes demonū ꝛ ꝟtutes ꝯfuat. vt dicit Dyaſ.

De criſolito Ca. XXIX

C [c]Riſolit⁹ eſt lapis ꝛ ethyopic⁹. vt auri ꝛ lucēs. ꝛ vt ignis ſcintillās mari i colore eſt ſil'is. declinās ad virorē i auro poſit⁹ ꝛ i ſiniſtro lacerto geſtat⁹ d̄r terrere demones ꝛ fugare. iuuat ꝯ timores nocturnos. ꝛ melācoliā minuit aut depellit et ꝯfortat intellectū. vt dic̄ Dyaſ. Criſoliti q̄dā ſpēs ē criſolimphis. c⁹ color d̄ die aure⁹. de nocte ꝟo igne⁹ iudicat̄ Eſt ꝛ alia ſpēs criſoliti q̄ d̄r criſolet⁹ colore aure⁹. ei⁹ aſpectus d̄ mane pulcrior ē. deinde hebetat̄ ei⁹ color ꝛ eſt ignis capaciſſim⁹. q̄ ſi iuxta ignē fuerit citi⁹ inflāmat̄. vt di. Iſi. li. xv. c. d̄ gēmis aureis

De celidonio Ca. XXX

C [c]Elidoni⁹ lapis ē modic⁹ tm̄ p̄cioſus Dui⁹ due ſunt ſpēs. ſ. niger ꝛ rufus de vētre hyrūdinis extrahūt̄. pui q̄dem ſūt ꝛ deformes. ſꝫ in ꝟtutib⁹ nō ſūt maiorib⁹ ipares. imo mult' aliis ſunt maiores. Ualet eīm rufus ꝯ lunaticā paſſionē ꝛ ꝯ inſaniā et antiquū lāguorē. facūdū fac̄ ꝛ gr̄tuꝫ ꝛ placētē. Niger ꝟo valet ꝯ noxios hūores. ꝛ febres ꝛ iras. ꝛ lot⁹ aq̄ ſanat oculos. Hoīa dicunt̄ in lapidario

De criſtallo Ca. XXXI

C [c]Riſtall⁹ lapis eſt relucēs clar⁹ et colore aq̄ſus. credit̄qꝫ q̄ ſit nix vl' glacies p multoꝝ annoꝝ ſpacia indurata. vñ ꝛ nomē ei greci dederūt. gignit̄ in aſia. ꝛ cypro. maxie in ſeptētrionalib⁹ alpib⁹ vbi in eſtate ſol feruētiſſim⁹ inuenit̄. ꝛ iō q̄ āno ſa ꝛ diuturna eſt ibi glacies. iō ſpēm reddit hāc que criſtall⁹ noīat̄ Dic ſi fuerit oppoſit⁹ ſolis radiis adeo capit flāmā vt aridis fungis ignē p̄beat. Uſus ei⁹ ad pocula deſtinatur. nihil aliđ opat̄ q̄ꝫ frigidū facere poteſt. Ducuſqꝫ Iſi. li. xv. c. xiij. De criſtallo auteꝫ dicit Dyaſ. criſtall⁹ nō vi frigoris tantū ſed vi magis terreſtreitat' in lapidē induratur color aūt illi⁹ glaciei eſt ſil'is. h⁹ ꝟtus eſt ꝯ ſitim ꝛ ardorē. q̄ trit⁹ melle ꝛ potatus lacte replet vbera ſi ex cauſa calida lac ꝑus ſit amiſſum. Et etiā ſumpt⁹ in potu valet ꝯ colicaꝫ paſſionē ꝛ viſceꝝ ſi nō aſſit ꝯſtipatio. Lapis eſt luci pui⁹. vñ lr̄as ꝛ alia que in eo ponuntur manifeſtat. Q, aūt ex aqua materialiter fiat criſtall⁹. dicit Greg'. ſup ꝑmū Ezechiel' Dabet inq̄t aq̄ ex ſe fluiditatē. ſꝫ p frigoris vehementiā in criſtalli ꝯuertit̄ frimitatem Uñ in Eccl'. ſcribit̄. Flauit vent⁹ aquilo ꝛ ꝯgelauit criſtallū ꝛc̄. Et h⁹ aſſignat Ariſto. rōem in li. methoꝝ. ibi. lapidea d̄ ſubſtātiis mineralib⁹ materialit̄ ſunt aqua. vt dic̄ Richardus rufus. lapides mineraliū ſūt d̄ aq̄ ſꝫ tñ q̄ habēt de terrea ſiccitate pl⁹ q̄ꝫ liquabilia. iō nō ꝯgelant̄ ſolo frigore aquoſo. ſed etiā terrea ſiccitate que ꝑmutat aq̄ſum terreum in vitreū q̄ñ ſup aquā dn̄at̄. ꝛ vincit frigiditas ſupducta. ex q̄ patet q̄ vera eſt ratio Grego. ꝛ Eccl'. q̄ dicūt q̄ ex aqua p̄t criſtallus generari

De ceraunio Ca. XXXII

C [c]Erauni⁹ eſt lapis criſtallo ſil'is ceruleo colore infect⁹. ꝛ eſt apud germaniam. alter eſt hyſpanic⁹ rutilās vt flamma. hi cadūt de locis tonitrui. ꝛ dicuntur ꝯ vim fulguꝝ opitulari. vt dic̄ Iſidorus ibidē. Idē in lapidario vbi d̄r. Cum tonat horrendū cū fulminat ignē ether. Nubib⁹ illiſus celo cadit iſte lapill⁹. Qui caſte gerit hūc a fulmie nō ferit̄. Nec dom⁹ aut ville q̄b⁹ affuerit lapis ille Uirt⁹ vtriuſqꝫ eſt ad p̄lia ꝛ cauſas vicēdas. ꝛ valēt ad dulces ſomnos. vt d̄r ibidē

De corallo Ca. XXXIII

C [c]Orall⁹ naſcit̄ in mari rubro. ꝛ q̄ꝫdiu tegit̄ aq̄s lignū eſt. ſꝫ ſtatim q̄ñ extrahit̄ ꝛ tangit̄ aere in lapidē induratur Sunt aūt rami ei⁹ ſub aqua cādidi ꝛ molles. extracti cū retib⁹ rubeſcūt ꝛ lapidificantur. vt dic̄ Iſiđ. c. de rubris gēmis. Et ſeq̄t ibidē quantū apud nos p̄cioſa eſt idica margarita. tāto p̄cioſior eſt corall⁹ apud indos. hūc magi dicūt reſiſtere ꝯtra fulmen. Iſiđ. Idē d̄r i lapidario. Ipi⁹ eſt vt ait zoroaſtes mira ptās. Fulmina riphones tēpeſtateſqꝫ repellit. A q̄cūqꝫ gerat̄ Eſt aūt duplex. alb⁹ ꝛ rufus. ꝛ nūq̄ꝫ vltra ſemipedem lōgior iuenit̄. rufus maxime valet ꝯ oēm fluxū ſanguinis. ꝯ epilentiam. ꝛ ꝯtra dyabolica ꝛ varia mōſtra. mltiplicat fruct⁹ ꝛ expedit fines et ꝑncipia negocioꝝ.

De corneolo Ca. XXXIIII.

Corneolus lapis est rufus et obſcurus. utilis tamen est et pcioſus q̄ in collo ſuſpē ſus vel in digito portatur. In diſcep/tādo ſurgētes mitigat iras. Sāguis ex mē bro ſiſtit quecūq̄ fluorē. pcipue talē patitur ſi femia fluxū. vt dr̄ i lapida.

De dyoniſio Ca. XXXV.

Dioniſius lapis ē niger vel fuſcus rubēti/bus venis ſparſus. vocatur aūt ita q̄ ſi aq̄ mixtus pteratur vinū al's nimium flagrat. et tm̄ qd̄ in illo mixtū ē ebrietati reſiſtit vt dic̄ Iſi. li. xvj.

De diadoco. Ca. XXXVI.

Diadocos lapis ē pallidus lucēs vt be rillus. et ē aptus ad rn̄ſa a demonibus ob tinēda. excitat em̄ demones et fantaſ mata. et ſi defuncto q̄s forſan applicet illū p tinus aſſeritur ſolitas amittere vires. Nā ſacer hic lapis eſt. et q̄ mors ſternit abhorret. ſicut dr̄ in lapidario

De ere Ca. XXXVII

Es a ſplēdore aeris ē vocata. vt dicit Iſi. Apd̄ antiq̄s em̄ anteq̄ ferri co/gnitus fuit vſus. ere pmi pſcindebant terrā et belli certamīa pagebāt. tūc aurū et ar gentū reijciebāt. nūc vero aurū in ſummo ho/nore eſt. Sic voluēda etas cōmutat tp̄a re/rū. vba ſūt Iſi. li. xvj. Idē aūt es eſt et cuprū q2 vtrūq̄ ex eodē lapide p decoctiōꝫ ignis reſoluitur. Lapis em̄ calore ignis reſolutus in es puertitur. Iob. xxviij. Cōponitur aūt es ſiue cuprū ſic̄ et alia metalla ex ſulphure et argen touiuo. ſꝫ h̄ accidit qn̄ plus eſt de ſulphure q̄ꝫ de argētouiuo. et ſulphur eſt terreū et nō pu rū rubeū hn̄s colorē adurentē Argentū vo viuū mediocre nec nimis groſſum nec ni/mis ſubtile. Et ex tali cōmixtiōe es generatur ſicut dic̄ Ariſto. Sic aūt dic̄ Iſi. c. d̄ ere. Eſ ſi fuerit admixtū cū alijs metallis colorem mutat pitur et vtutē. vt ptꝫ i auricalco et in ere corinthio. q2 cū diuerſis metallis ē piūctū. vn̄ q̄ddā eſt albū ad nitorē argēti accedens aliud fuſcū ſpēm auri exp̄mēs. tertiū in quo cūctorū eſt tēperies. Eſt et aliud gen9 eris qd̄ dr̄ coronariū. qd̄ ſcꝫ ex ductili ere i laminaſ attenuatur et felle tauri tingitur. ſpēm auri pten dit i coronis hiſtrionū. vn̄ et coronariū ē vo catū. Es aūt qd̄ ductile ē et malleo pducitur. regulare appellatur. ecōtra fuſile qd̄ tm̄ fundi tur. ſꝫ qd̄ fuſile eſt ſub malleo fragile eſt. qn̄ aūt es bn̄ purgatur et ab oibus vicijs excoquitur ductile efficitur et regulare. Oē e aūt es in fri gore magno melius funditur. Es celerius rubigi nem ꝯbibit niſi oleo pungatur Itē inter omia me talla eſt vocaliſſimū et maxie poteſtatis Duc uſq̄ Iſi. li. xvj. maxie ꝯuenit vſui tubarū et cāpanarū ꝑpter ſuā ſonoritatē et durabilitateꝫ lapis vn̄ excoquitur eſt maxie duriciei et cōpa ctiōis. vn̄ n̄ facile frāgitur niſi pus i rupe igne fortiſſimo exuratur. Octies aūt vel nonies cō buritur añq̄ extrahatur pfecte de lapide et pur/getur ſicut mihi ſepius certiſſime aſſeruerūt in loco vbi foditur eris purgatores. Uaſa enea rubiginoſa ſunt et eruginoſa. niſi ſepius arena aſpera pfricentur. Olfactu etiā et guſtu ſūt ab ominabilia. niſi cū ſtāno ſint linita. Es etiā ſi ſine ſtāno fuerit de facili vritur et crematur. vt dic̄ Iſi. c. de ſtāno. Es vo exuſtū et puluerī ſatū. vt dr̄ in Plat. hꝫ vtutē diſſoluēdi et cō/ſumēdi et extenuādi et hūores noxios expur gādi. vulnera ſanat. caliginē oculorū pur/gat. carnes ſupfluas corrodit et vlterius cre ſcere nō permittit. vt dicit Platearius et etiaꝫ Dyaſco.

De electro Caplm̄. XXXVIII

Electrū eſt vocatū eo q̄ ad ſolis radi/um auro clarius luceat et argēto. nam ſola poetis electron dr̄. Efficacius aūt eſt h̄ metallū oibus metallis et nobilius. Huius tria ſunt genera. vnū qd̄ ex pino arbore flu/it. qd̄ ſuccinū dr̄. qn̄ em̄ pmo fluit de arborē eſt liquidū gūmi. ſꝫ poſt induratur calore vel frigore in duriciē lapidis pſpicui vt criſtal li. Alterū gen9 metallū dr̄ qd̄ naturaliter inue nitur et in pcio habetur. Tertiū fit de tribus peccijs auri. et vna argēti. electrū vo qd̄ naturale eſt illius eſt nature vt in ꝯuiuio ad lumina clari us cūctis metallis fulgeat et venenū pdat. nā ſi eo infundas ſtridorē edit et i colores vari os in modū arcus celeſtis ſe mutare ſubito cō/ſueuit. Hucuſq̄ Iſi. li. xv. de metallis. vlti. De electro aūt artificiali dr̄ ſup Ezech. dū aurū. inq̄t Grego. miſcetur cū argēto. argētum ad claritatē creſcit. aurū aūt cū claritate ar/gēti tēperatū vtutē ſuā nō pdit ſꝫ tantūmo/do q̄ ad decorē coadmixti argēti aliq̄ntulū expalleſcit. Electrū etiā verū a q̄buſdā arpa go dr̄. eo q̄ attritu digitorū accepta caloris g̃ tia oīa folia et paleas et veſtimētorū fimbrias rapiat et attrahat. ſic magnes ferrū. vt dicit Iſi. li. xvj. c. de rubeis gēmis. De facili autē quocūq̄ mō hō voluerit recipit colorem et tincturā. Un̄ de radice auene et concbilio

de facili inficiť. vt dicit idē ibidē.

De echite Ca. XXXIX.

Echites lapis ē indic⁹ ⁊ psic⁹ q̄ i littoribȝ occeani i sinu tā indici maris q̄ psici iueniť. Est aūt lapis colore puniceo sic dr̄ in lapidario. ⁊ est duplex. vt dic Isi. s. mascul⁹ ⁊ femia. vñ ⁊ bini sp̄ in nidis aqlaꝝ iueniunť. nec sine his parere pōt aqla. ⁊ iō aqla istos ꝓuat i nido suo. Horuȝ mascul⁹ dur⁹ est ⁊ siliis galle ⁊ subrutilans. femine⁹ ꝟo mollis ē. ⁊ hi lapilli alligati parienti faciūt part⁹ celeritatē. ⁊ etiā faciunt aliquādo abortiri si nimis diu ibi dimittūtur et aliq̄d excidit vulue nisi cito a parturiētibus auferāť. vt dic Isi. li. xvi. c. iiij. Dic etiā lapis more p̄gnantis aliū lapidē in se tenet clausum. vt dic Dyas. ⁊ in lapidario dr̄. Cōtinet h̄ aliū more p̄gnātis lapillū. Ei⁹ ꝟtus est ꝯferre sobrietatē. diuitias auget ⁊ amorē. ⁊ fac victorē ⁊ fauorabilē ⁊ caducoꝝ ꝓhibet visum. si d̄ veneni fraude q̄s suspect⁹ fuerit si re⁹ fuerit. h̄ lapis sub cibo ei⁹ posit⁹ cibū deglutire nō ꝑmittit ꝙ si lapis subtract⁹ fuerit cibū deglutire nō tardabit

De emathithe Ca. XL.

Emathites lapis ē rufus ferrugineus affric⁹ ⁊ indic⁹ ac arabic⁹. sic dictus eo ꝙ cruore resolut⁹ i colorem sanguinē mox erūpit. vt dic Isid. Ualet cōtra vesice fluxū ⁊ oculoꝝ dolores. ꝯ venenū ⁊ serpētis morsum ⁊ vētris fluxū. oēm sanguinē stringit ⁊ maxīe muliebrē ⁊ gigiuarū vt dic Dyas. In Plat. aūt dr̄ frigide et sicce esse cōplexiōis. ⁊ hȝ ꝟtutē ꝯstringēdi fluxuȝ sanguis. dr̄ aūt ab emath q̄d ē sanguis. ⁊ thites q̄d est sisto. ⁊c. vñ valet emoptoicis. i. sanguinē vomētibȝ. ⁊ dissentericis singulare p̄sidium est

De elitropia Capitulū. XLI.

Elitropia gēma est viridis cū guttis puniceis venis sanguineis suꝑspersa. Et ē sic dicta ab effectu. qr si ponit in aqua radiis sol' opposita ebullire facit ⁊ aquā in vase positā resoluit i nebulā. et p⁹ paululū resoluiť in guttulas pluuiales. hec eadē etiā gēma videť posse facere mira. naȝ posita i pelui in aq̄ clara radios sol' mutat ⁊ ex aeris repcussione obūbrare videť radiorū solariū claritatē ⁊ q̄ndā inducere in aere sanguineū colorē ac si sol ex interpositione corpis lunaris ad solem eclipticas pati tenebras videať Et iō qr illa videť sol' posse mutare claritatē. elitropia. i. solis auersio nūcupať. ⁊ h̄ exp̄sse dic Isid. ⁊ Dyas. in lapidario dr̄. Ex re nōmē hn̄s ē elitropia gēma. Que solis radiis in aq̄ subiecto vacillo. Sāguineū reddit mutato lumīe solā. Eclipsimq̄ nouā terris effundere cogit ⁊c. Et dic Isid. ꝙ ita manifestat incātatoꝝ stulticiā ⁊ magorū q̄ in suis ꝓdigiis gl'ianť. Illudūt eñ hominū aspectibȝ in his q̄ opanť. sic facit gemma suꝑdicta de q̄ exēplificādo dic ꝙ herba eiusdē nois cū q̄busdā incātatiōibȝ additis fallēdo visuȝ intuētiū. facit portantē hoieȝ nō videri. In mltis aliis ē gēma h̄ cōmēdabilis. qr sanguinē stringit. venena tollit. nec falli poterit q̄ eā gesserit ⁊c.

De enidro Capl'm. XLII.

Enidros paru⁹ lapis ē ⁊ modic⁹ ꝑpetuis distillat guttis. nec tñ liquefit oīno nec efficiť aliq̄ mō minor. vnde dr̄ i lapid. ꝑpetui flet⁹ lacrimis distillat enidros q̄ velut ex pleni fontis scaturigie manat Et dr̄ ibidē ꝙ difficile ē hmōi reddere rōeȝ. qr si gutta defluit de lapidis suba. q̄re ñ minor efficiť vl' oīno liq̄scit. si ꝟo ros vel aliud ipm ingrediť q̄d est ꝙ ingrediēs nō repellit egredientē. Pōt tñ esse vt mihi videť ꝙ ꝟtus lapidis ꝯdēsat in aquā aerē sibi vicin⁹ propinquātē vt iā videať exire de suba lapidis q̄d egrediť d̄ suba aeris circūstantis.

De epistide Capitulū. XLIII.

Epistides est lapill⁹ rutilās ⁊ rubicūdus. q̄ ex pte cordis gestat⁹ tutū seruat. cōpescit seditiōes. coercet locustas ⁊ volucres steriles nebulas ac grandines a fructibȝ terre. ⁊ opposit⁹ soli ignē et radios emittit. Et si hūc lapidē in aquā feruētē piecer is cessat ei⁹ ebullitio. ⁊ post modicū frigescit. vt di. Isi. ⁊ Dyas.

De exolicero Capitulū. XLIIII

Exolicetos lapis est sic dict⁹. eo ꝙ. xl. coloribȝ est distinct⁹. ⁊ est pu⁹ valde ⁊ efficit oculos intuētis hoīs tremulos. in libia apud trogoditas inueniť

De ferro Capitulū. XLV.

Ferrū a feriēdo ē dictū. vt di. Isid. sua eñ duricie ferit domat ⁊ ꝯcutit oīa genera metalloꝝ. q̄d q̄dē q̄uis de terra originē ꝓbat durissimū tñ est ⁊ solidissimū. ⁊ iō oīa alia feriēdo cōp̄mit et dilat. ⁊ h̄ vt dic Isi. iuxta terre gen⁹ nomen assumit. ⁊ ꝑ h̄ multipl'r variať. qr ꝯm h̄ magis duꝝ vel min⁹ iueniť. Generať aūt ferrū ꝯm

Ariſto. ex argẽto viuo groſſo nõ mũdo nec₃ poroſo terreo. ⁊ ſulphure groſſo in cuiꝰ cõpoſitõe plꝰ eſt de p̃dicto ſulphure q̃₃ de argẽto viuo. vñ ꝓpter dñiũ frigidi ⁊ ſicci ⁊ terrei ferrũ frigidũ ⁊ ſiccũ valde durꝫ eſt in ſuis p̃tib₃ ⁊ cõpactũ. ⁊ q₂ minꝰ h₃ in ſe aerei ⁊ aq̃i humidi q̃₃ alia metalla. idõ ad reſoluẽdum ĩ igne difficile ẽ ⁊ grũe ad remolliendũ. vt dic̃ Rich. Ferramẽta ꝟo cũ oleo tẽꝑare mos eſt ne aq̃ frigiditate nimiũ indurẽt. vt di. Iſid. Ferrũ ex ſanguĩs ꝯtactu citiſſime rubiginẽ ꝯtrahit. ⁊ dũ eiꝰ ſubam ſubintrauerit vix recedit. vt di. Iſi. Rubigo ẽ viciũ rodẽs ferrũ. qḋ ei accidit vł ſue ſubẽ ĩpuritate ſiue ex terre ꝯtactu ⁊ vicinitate. ſiue ex ſanguinis ſiue cuiuſlib₃ infecti aut hũidi vapoꝝ q̃litate Et ſubdit idẽ. a ferro inq̇t ſanguis humanꝰ effundit̃ ⁊ de ferro ſe vlciſcit̃. q₂ de re nulla alia ita cito p̃ rubiginẽ ꝯſumit̃ ſic qñ humano ſanguĩe immũdat̃. Cũ ferro magnes cõcordiã h₃ vñ ⁊ magnes ipm attrahit ⁊ ipm attractũ etiã mediãte vaſe argẽteo vł eneo ipm ſequit̃ eic₃ ſubijcit̃ ⁊ obedit. Si ferru₃ bñ politũ alumĩe vł aceto linitũ fuerit ſimillimũ fit eri. rubigine carebit politũ ferrũ. ſi ceruſa vel medulla ceruina fuerit ꝑlinitu₃. Iſid. Ferrũ candẽs ſi in vino vł in lacte ſepiꝰ extinctũ fuerit ip₃ vinũ ſpleneticꝭ ⁊ alijs morbidis medicare fac̃. vt dic̃ Cõſtã. Ferrũ etiã vt dic̃ Iſi. accẽſum igni niſi induret̃ ictib₃ corrũpit̃. rubẽs in igne nõ eſt vtile ad cudendũ añq̃₃ albeſcere incipiat vel albere Vſus ferri vtilior eſt hoĩ in pluribꝫ q̃₃ vſuſ auri. ⁊ q̃uis plꝰ diligat̃ auri ſpẽs ab auaris ſine ferro ei reſpublica tute nõ agit̃. q₂ ſine eiꝰ metu ſecuritas ab hoſtib₃ nõ habet̃. ferro cõis iuſticia regit̃. tuet̃ innocẽtia ⁊ improboꝝ audacia ferri metu coercet̃. ſine ferro nullũ fere opꝰ mechanicũ vix pficit̃. nullu₃ edificiũ ꝯſtruit̃. agricultura nullatenꝰ exercet̃. Et idõ ſcḋm Iſi. ẽ dictũ ferrũ eo q̇ farra. i. ſemĩa ꝯdãt. q₂ ſine ferro nec panis ḋ t̃ra acq̇rit̃. nec etiã iã patꝰ panis ſine ferro cõgrue diuidit̃ vt ĩ vſum cibi ab hoĩe aſſumat̃. Itẽ ferrũ ferro acuit̃. vt dic̃ ſalomõ. nã ꝯfricatõne mutua hebetudo ferri iteꝝ attenuat̃ ⁊ ſic acuit̃ vt inde faciliꝰ qḋlibet icidat̃. Scoria ḋr ferri imũdicia q̃ in igne excoq̇t̃. ⁊ ẽ ſic dicta eo q̇ ḋ ferro ignis violẽtia ſit excuſſa. vt dicit Iſidorus

De ferrugine.
Capitulum. XLVI.

FErrugo eſt limatura ferri ſic ſquama eſt illḋ qḋ euolat ex p̃cuſſiõe ferri. ⁊ h₃ ꝟtutẽ ſiccãdi ⁊ attenuãdi. ⁊ idõ valet ꝯ opilationẽ ſplenis. vomitũ tñ potenter excitat intm̃ q̇ aliqñ ducit ad mortẽ niſi puluere adamãtꝭ vel aq̃ in qua p̃ noctẽ iacuerit eiꝰ violẽtia repmat̃. ꝯtra emoroidaſ ḋr eſſe puluis eiꝰ optimꝰ. diſſenteriã. i. fluxũ vẽtris ſtringit. vt in Plat̃. Ferrugo etiã ḋr ferri rubigo ⁊ corroſio dicta a corrodẽdo. ḋr tñ ꝓprie erugo ab erodẽdo nõ ab eramento. vt dic̃ Iſi. manꝰ ſiquidẽ tãgentꝭ inficit ⁊ maculã deformẽ poſt ſe relinq̇t. q̃to ferꝝ magꝭ puꝝ ⁊ politũ eſt tãto euidẽtiꝰ ⁊ citiꝰ a rubigine defedat̃ ⁊ difficiliꝰ remouet̃. Hec ḋ facilĩ deponit̃ niſi trib₃ modis. ſ. p̃ ignis excoctõ₃ vł p̃ ferre vł p̃ lime corroſionẽ. vł p̃ colliſionẽ lapidis ⁊ durioꝝ arenule extẽrſionẽ. hoc aũt h₃ ꝓpriũ eruginis infectio q̇ occaſiõe leui reuertit̃ ad locũ in q̃ ſemel radicat̃

De gleba. Ca. XLVII.

GLeba ex collectõe puluerꝭ eſt ĩ vno glomere coadunata. vt dic̃ Iſi. lib. xvj. c. j. Terra eñ ligata gleba eſt. ſoluta ꝟo puluis. Indurata ĩ globũ t̃ra ſemẽ nõ recipit. ⁊ receptũ erũpe in germẽ non p̃mittit. ꝯfracta ꝟo tegit ſemĩa atq₃ nutrit. per pluuiã remollita q̃ndã pinguedinẽ in ſe recolligit quã ad ſemĩnũ ꝑductiõ₃ radicibus circũfundat. vt dic̃ Gregꝭ. Aliqñ etiã glebe naturã in ſe ꝯtinent mineralẽ. ⁊ idõ ex glebis diuerſaꝝ reꝝ ſpẽs ꝑducũt̃. ſic dic̃ Gre. ſup illũ locũ Iob. xxviij. Lapides ſaphiri locꝰ eiꝰ ⁊ glebe illiꝰ auꝝ

De gemma Ca. XLVIII

GEmma ḋr eo q̇ luceat inſtar gũmi. vt dic̃ Iſi. gẽme ſiq̇dẽ magnũ decorẽ varietate coloꝝ p̃bẽt auro. Ideo aũt dic̃ Iſi. dicũt̃ p̃cioſe. q₂ rare ſũt atq₃ care. oĩe eĩ rarũ magnũ ⁊ p̃cioſum vocat̃. ſic ſcriptũ eſt. erat ſmo dei p̃cioſus. i. rarꝰ. Iſidorꝰ. nec alicui d₃ videri dubiũ aut falſum qñ ſua ſit ꝟtꝰ diuinitꝰ inſita gẽmis. q₂ ſic ḋr ĩ lapidario. Ingẽs eſt herbis ꝟtꝰ ſ₃ maxĩa gẽmis. Quaꝝ q̃dã in venis terre inueniunt̃ ⁊ cũ metallꝭ effodiunt̃. q̃da₃ a ꝓfundo maris euomũt̃ ⁊ generatõnis ipaꝝ locꝰ ignorat̃. ⁊ tales gẽme ſepe ĩ litorib₃ marꝭ ⁊ fluuioꝝ glareis repiunt̃. q̃dã in corpib₃ auiũ ⁊ reptiliũ ſepiꝰ pcreant̃ Vñcũq₃ aũt gẽme venerint ĩcredibili ꝟtute ĩueniunt̃ diuinitꝰ inſignite. qñ nobiles ſunt ⁊ vere. Nã vt dic̃ Iſi. c. de

gēmis aureis. ī quibuſdā gēmaꝝ generibuſ veras a falſis diſcerere mag̃ difficultas eſt. nā ſepe ille q̃ ſunt falſe ꝛ ſophiſtice veris vi/dent̃ eſſe ſimillime. ita vt vix pñt ꝓ ea ſophiſticꝫ depñhēdi. qꝛ q̃dā vt dī. Jſiđ. ꝑ ſmarag/do vitꝝ arte inficiūt ꝛ fallit ocl'os ſubdola q̃dā viriditatꝫ ſilr̃itudo. ſine fraude ei nulla mortaliū eſt vita. Jſi. oīs aūt nō trāſluci/das gēmas cecas ſolemꝰ appellare eo ꝙ deſitate ſui obſcuret̃. Jſiđ. ſꝫ ſepe fallūt̃ ſic iudicātes. qꝛ plꝰ ꝟtutꝫ ſepe latet ī puulo adamāte ferrugineo ꝛ obſcuro q̄ ī ſardio lucidiſſimo vel berillo

De gagate Ca. XLIX

Gagates eſt lapis rudis ꝛ tñ p̃cioſuſ q̃ pmo in ſicilia ꝛ gagāte flumine eſt reptꝰ fluore flumis ad ripā iacꝰ vñ eſt noiatꝰ. q̄uis ī britānia ſit plurimꝰ et eximius. vt dī. Jſi. Eſt aūt duplex. ſ. glaucus ꝛ niger: niger aūt eſt planꝰ leuis ꝛ facile cōbuſtibilis igni appoſitꝰ fere ſicͭ thus. inceſus āt odore ſuo ſ̃pētes fugat. demoniacos ꝑdit. ꝛ demonibꝫ p̄riꝰ eſſe putat̃. ꝟginitatē ꝑdit qꝛ aq̃ eiꝰ bibita ſi bibēs eſt ꝟgo. nō vrinabit. ſi nō eſt ꝟgo ſtatim vrinā emittet. etiā ꝯ volūtatē. vt dicͭ Dyaſ. ꝛ ſic ꝟginitas ꝑ lapidē ex/perit̃. vt dicūt autores. Jtē idē lapis tam niger q̄ glaucꝰ attritu digitoꝝ calefactaſ pa/leas leues ſibi appoſitas ꝯhere ꝯſueuit. potꝰ autem ꝯfert ydropicꝫ. qꝛ nociuum ꝯſumit humorē. ꝛ dꝛ ꝯfortare epar ſua forſan ſiccitate ꝛ etiā occulta q̃litate. Jtē puluis eiꝰ appoſitꝰ dētes roborat. debiles ꝛ laxatos ꝯfirmat. Jtē multum dꝛ valere ꝯ̄ fantaſmata ꝛ nocturnas demonū vexatōes. Jtē eiꝰ ſuffumigatio ꝓuocat mēſtrua qñ caſu aliq̃ ſunt ablata. Jtē dꝛ ſedare dolores vētris qñ ſtomachꝰ patit̃ caſu aliq̃ ſubuerſionē. Jtē vincit p̄ſtigias ꝛ carmia dura reſoluit. vt dꝛ in lapiđ. itē valđ accelerat ptū ꝛ adiuuat piētē vt dꝛ ī lapid. Uñ ſi lapis tā groſſꝰ ꝛ rudis tā mirabilia opat̃. nullꝰ ꝓpt exteriorē faciē vilipendēdꝰ eſt q̄diu ꝟtꝰ latēs interꝰ ignoratur De h aūt lapide dicͭ Jſiđ. in aq̃ accendit̃. extinguit̃ ꝟo in oleo. qđ eſt mirꝫ

De galactile Capitulū. L.

Galactiles eſt lapis colore cinereus. guſtu ſuauis. q̃ ſi attritꝰ fuerit q̃ddā lacteū de ſe emittit. vt dicͭ Jſiđ. h lapis ī ore clauſus turbat mētē. circūdatꝰ collo vbera lacte replet. alligatꝰ femori dat faciles ptꝰ. mixtꝰ aq̃ ꝛ ſale ſi circūſpergat̃ ouili. oues replet̃ lacte ꝛ ſcabies fugat̃ ab eis. vt dicit Dyaſ.

De gelacia Capitulū. LI.

Gelacia gēma ē cādida hñs ſpeciem grādinis ī figura. ꝛ ē tāte frigiditatꝫ ꝙ nūq̄ ab igne caleſit. Jſi. ꝛ Dyaſ.

De geratice Capitulū. LII.

Geraticen lapis ē niger ſꝫ ſupat ꝟtute colorē q̃ pus abluto ſiq̃s geſtauerit ore dicere mox potit q̃d đ ſe cogitat alr̃. ſic dꝛ ī lapiđ. dilectū reddit ꝛ amabi/lē eū ſup quē eſt. ſicq̄ ꝓbat̃ ꝟtꝰ eiꝰ. nā ſi inunctū fuerit corpꝰ alicuiꝰ melle ꝛ muſcis expoſitū relinquūt eū muſce ſi pñs fuerit iſte la/pis. ſꝫ ſi lapidē ſubtraxerit ſugēt corpꝰ eiꝰ et corrumpēt

De iaſpide Caplm. LIII.

Jaſpis eſt gēma viridis ſmaragdo ſimilis ſꝫ craſſi colorꝫ ſimplr̃ eſt. Eiꝰ ſpēs ſunt. xvij. vt dicͭ Jſi. nā iās viride. pinnaſin gēma dꝛ. q̄uis aūt eiꝰ color p̄/cipuꝰ ſit viridis. tñ mlt̃os hꝫ alios intermi/xtos. Eiꝰ ꝟtꝰ eſt repmere febres ꝛ idropiſim in his q̃ geſtāt ipm caſte. Juuat etiā ꝑturiētem. fugat fantaſmata ꝛ int̃ picula facit ho/minē tutū interiorē refrigerat ardorē fluentē cōpeſcit ſanguinē ꝛ ſudorē. luxuriā cohibet ꝛ ipedit ꝯceptū. mēſtrua ꝯſtrigit ꝛ emorroides ſi pulueriſet̃ datꝰ cū lacte vlcera iue/terata ſanat. ſordes oculoꝝ purgat. ꝛ viſum acuit ꝛ ꝯfortat. maleficijs ꝛ incātatōibꝫ reſiſtit. efficacior eſt ī argēto q̄ in auro. Jn ca/pite aſpidis īuenit̃ lapillꝰ iaſpidi ſilr̃s q̃ mire credit̃ eſſe efficacie ꝛ ꝟtutꝫ. ꝛ iđ q̃dā iaſpi/dē q̃ſi aſpidē dictū eſſe credūt. tot āt credit̃ hr̄e ꝟtutes q̃t hꝫ diuerſas venulaſ ꝛ coloreſ vt dicͭ Dyaſ. Jn mōtibꝫ ſcithie īuenit̃ opti/mꝰ ꝛ a grifonibꝫ cuſtodit̃ queadmodū ſmaragdus. vt dicͭ Jſi.

De iacincto Capitulū. LIIII.

Jacinctꝰ lapis ē ceruleꝰ ꝛ ſaphirei coloris aliq̃ntulū ꝛ ꝓpinquꝰ. ex colore ſuo nomē hñs vt dicͭ Jſi. Lapis iacinctꝰ q̃dā in ethyopia ē inuentꝰ. Optimꝰ ē q̃ nec nimis clarꝰ nec etiā nimiū eſt obſcurꝰ vel obtuſus. ſꝫ ex vtriuſq̄ tpamēto medio/crit̃ eſt refulgēs. Jſi. Hic nō rutilat equalit̃ Jn aere ſereno eſt gratꝰ ꝛ etiā ꝑſpicuꝰ ī nu/bilo corā ocul̃ eſt marcidꝰ ꝛ obtuſus. Jſiđ. Jn os miſſus ſentit̃ frigidꝰ ad ſcalpendū ē duriſſimꝰ. nō tñ ē īuictꝰ. qꝛ ab adamāte ſcribit̃ ꝛ ſignat̃. vt dī. Jſi. ſm Dyaſ. iacinctꝰ la/

pis ē.nūc colorē cerule⁹.nūc ſubruſus.nūc purpure⁹ ſiue venet⁹. Et ſunt tres ſpēs. nā ſunt granati citrini ⁊ veneti.ſ; inť iſtos granati.i.blauij ſunt meliores. Iſte lapis mirabilis ē q̄ aeri maxīe ſe ꝯformat. vt in nubilo ſit nubil⁹. ⁊ in ſereno ſit ſeren⁹. Iſti⁹ lapidis eſt virt⁹ ſingularis ſꝫm autores ꝙ ꝯfert leticiam ⁊ ꝯtrariať melācolice q̄litati. Cōfortatiue eſt ꝟtutꝫ ſic de ipi⁹ ſpēb⁹ dr̄. Cōfortatiue cūcti virtutꝫ habenť. Triſticiāq; fugāt ⁊ vanas ſuſpitōes. Reſiſtit etiā diuerſ peſtilentijs q̄ ſolēt in aere ſepi⁹ generari. vigorē etiā dat mēbris. ⁊ vegetat vel ꝯfortat neruos et dulcē ac ſalutiferꝫ dat ſaporeꝫ. vt dic̄ Dyaſ. maxīe ſi ſiľis eſt ſaphiro. q2 ſꝫm oms̄ q̄ de gēmis tractāt tāto in ſuis effectib⁹ eſt efficacior q̄to pl⁹ in colore ⁊ ſub̄a ſaphiro appropīquat. ⁊ taľ iacinct⁹ veneno obuiat et toxico ꝯtrariať. Dyaſ. Ei etiā q̄dā aſſimilať herba eiuſdē noīs ī colore ⁊ ī multꝫ eſt ei par q̄uis nō ꝑ oīa in valore. ſic dic̄ Iſid.

De iride Capl'm. LV.

Iris eſt lapis exagon⁹.i.ſexangulus vt dic̄ Iſi. q̄ ꝑmo ī arabia iuxta mare rubꝫ ē inuēt⁹. nūc aūt in plurib⁹ locis iueniť.ſ.in germania ⁊ ī hybernia ⁊ in multꝫ regionib⁹ aq̄lonis. Eſt aūt in colore ꝑſpicu⁹. criſtallo ſiľis. vt dic̄ Iſi. ⁊ dr̄ iris ꝑ ſiľitudinē arc⁹ celeſtꝫ q̄ ꝑcuſſus ſole ſub tecto ſpēs ⁊ colores arc⁹ celeſtꝫ in ꝓximos parietes oppoſitos rep̄ſentat. vt dic̄ Iſi. ea ſdeꝫ etiā crediť hr̄e ꝟtutes q̄s et berill⁹. niſi quia tāte nō inueniť q̄ntitatꝫ vt dic̄ Dyaſ. Inſuꝑ h̄ lapis vt ferť coopať parturiēti vľ vt citi⁹ pariat vľ ſaltē vt dolorē part⁹ facili⁹ ſuſtineat ⁊ nō tantū de ꝑiculo ꝑtimeſcat.

De ienia Capitulū. LVI.

Ienia eſt gēma q̄ in oculis biene beſtie inueniť. q̄ ſi ſub lingua hoīs ſubdita fuerit ip̄m dicūt p̄dicere pl'ima iā futura. vt dic̄ Iſid. ⁊ lapid.

De kame Ca. LVII

Kamē lapis eſt ī colore nūc alb⁹. nūc ſubniger. nūc ſubrubicūd⁹. nūc varijs colorib⁹ diſtinct⁹. eſt aūt ſic dictus a cauma. tis. qđ eſt idē qđ incēdiū. nā ī locis ſulphureis ⁊ calidis iueniť. cui⁹ virt⁹ ſꝫm Dyaſ. eſt curare hytropiſim. diuerſ imaginib⁹ ⁊ figuris ſculpiť ⁊ poliť

De kabrate Ca. LVIII.

Kabrates eſt lapis trāſlucid⁹ criſtallo ſiľis q̄ crediť dare eloquentiā bonorꝫ ⁊ grām ⁊ defendit a noxijs ⁊ venenoſ. ⁊ curat tumorē epatꝫ ⁊ ſplenis. vt dic̄ Dyaſ.

De kalcophano Ca. LIX

Kalcophan⁹ eſt niger lapill⁹ colore depict⁹. q̄ geſtat⁹ in ore dr̄ clarificare vocē ⁊ defendere a raucedine faucꝫ. vt dr̄ in lapid.

De liguria Ca. LX.

Liguri⁹ lapis ē ī colore electro ſiľis dict⁹. vt dic̄ Iſi. a lince beſtia. ex cuius vrina inť arenulas generať. ꝟtu ci⁹ eſt paleas attrahere. valet ꝯ dolorem ſtomachi. ⁊ ſtringit fluxū vētris. valet ictericiſ ⁊ diſcoloratꝫ. quia ꝑditū colorē reſtituit. vt dicit Dyaſ.

De liparia Ca. LXI.

Liparia eſt gēma de ſirticis ꝑtibus veniēs. cui⁹ ꝓprietas eſt ꝙ omē gen⁹ ferarꝫ ad ipi⁹ p̄ntiā ꝓperat ⁊ ip̄m intuetur. vn̄ venatores feras q̄s canū curſu capere n̄ p̄nt. ſoli⁹ lipparee aſpectu ad ſe ducūt. ſic dr̄ in lapid.

De margarita. Ca. LXII.

Margarita oīm gēmarꝫ cādidarꝫ eſt ꝓcipua. vt dic̄ Iſi. q̄ inde margarite noīe eſt vocata. q2 in cōchulis marꝫ h̄ gen⁹ lapidis iueniť. naſciť in carne coclee ſic in piſciū cerebro lapilli aliq̄n inueniunť. gigniť ex celeſti rore quē certo tēpe anni coclee hauriūt. Ex q̄b⁹ margaritꝫ q̄dā vniōes nūcupanť. habētes aptū nomē. eo ꝙ tantuꝫ vn⁹ ⁊ nūq̄ duo vel pl'es ſimul repiūť. Sūt meliores aūt margarite cādide q̄ que flaueſcunt. Illas aūt q̄s iuuēt⁹ aut matutini roris ꝯceptio cādidas has ſenect⁹ vľ veſpertinus aer reddit obſcuras. Hucuſq; Iſi. lib. xvj. Inueniunť aūt q̄dā ꝑforate naturaliť. ⁊ ille ſunt alijs meliores. q̄daꝫ ꝑforanť arte. vt dic̄ Plať. Sūt aūt eligēde q̄ ſunt albe et clare ſpeculares ⁊ rotūde. Hn̄t aūt ꝟtutem ꝯfortatiuā vľ a tota ſpecie vt dicūt q̄dā. vel q2 ſpecialitate q̄dā aſpgunť mēbra a ſuperfluis humorib⁹. eo ꝙ ꝯſtringēdo ⁊ coartādo ꝯfortāt Ualēt ꝯ cardiacā ⁊ ſincopim cordiſ ⁊ ꝯ debilitatē q̄ ꝓuenit ex fluxu medicie. valēt etiā ꝯ fluxū ſanguīs ⁊ fluxū vētrꝫ. vt dic̄ Plať. Dr̄ in lapid. ꝙ cū margarite generēť ex rore q̄to rorātis pl⁹ fuerit aeris hauſtuꝫ tāto maiorē gignit roratio gēmā. naꝫ vltra ſeminucē creſcere nulla putať Dr̄ etiā ibidē ꝙ ſi illo tpe q̄ ex hauſtu rorꝫ icipit gēma generari ſi ſupuenerit choruſcatio vel tonitr⁹

ex ſubita formidine claudit cõcha. ⁊ ſic pa/
rit abortiuũ. Ab india aũt ⁊ antiq̃ britãnia
nobiliores margarite trãſmittũt. vt dr̃ ibidẽ.

De magnete Ca. LXIII

Magnes lapis eſt indicuſ ferruginei
coloꝛ. In india apud trogoditas
iuenit. ferꝝ trahit. adeo eñ vt dicit
Iſid. trahit ferrũ vt cathenã faciat ãnuloꝝ
inde eũ vulg⁹ ferrũ viuũ appellat. Liq̃dum
etiã vitꝝ credit trahere ſic ferrũ. Cui⁹ tãta
vis eſt vt dic Aug⁹. qꝫ ſi q̃s eundẽ magnetẽ
tenuerit ſub vaſe aureo vel eneo. ferrũq3 de
ſup poſuerit ex motu lapidis ſubt⁹ ferꝝ de/
ſup mouebit ⁊ ſeq̃t ibidẽ. Un̄ factũ eſt in q̃/
dam tẽplo ſimulacrũ de ferro qđ ꝟtute ma
gnetis i aere pẽdere videt. Eſt eñ alia ſpẽs
magnetꝭ in ethyopia q̃ ferrũ reſpuit ⁊ a ſe fu
gat. Idẽ etiã magnes aliq̃n vno angulo fer
rũ trahit ⁊ i alio a ſe repellit. Dis autẽ ma/
gnes tãto eſt melioꝛ q̃to cerulioꝛ Hucuſq3
Iſid. ſm Dyaſ. ꝟo ⁊ lapid. h̄ genus lapidis
recõciliat maritos vxoꝛib. auget grãm ⁊ de
corẽ in ſmone. Itẽ cũ mulſa curat ydropy/
ſim ⁊ ſplenẽ allopiciã ⁊ arſurã. puluis eius
aſperſus p q̃ttuoꝛ anguloſ dom⁹ ſup carbo
nes exiſtẽtib i domo videbit ſubito domuſ
ruere ex vertigĩe cerebri ⁊ cõmotione. Ma
gnes etiã ſic ⁊ adamas capiti caſte mulieriſ
ſuppoſit⁹ cogit eã ſubito amplecti virꝝ ſuũ. ſi
adultera fuerit ſubito a lecto ſe mouebit ti/
moꝛe fantaſie. Hoc lapide maxĩe vtunt ma
gi. ſm Plat. lapis magnes calid⁹ eſt ⁊ ſicc⁹
in tertio gdu. ꝟtutẽ hꝫ attrahẽdi ferrũ. mon
tes eñ ſunt ex hmõi lapidib. vñ naues fer/
ro cõpactas attrahũt ⁊ diſſoluũt. vñ p̃ci/
pue valet vulneratis puluis ei⁹ ɔfect⁹ cum
aplicon appoſit⁹ vulneri Ferrũ eñ attrahit
puluis etiã magnetꝭ in q̃ntitate duoꝝ dra/
gmatũ cũ ſucco feniculi valet ɔ ydropiſim
⁊ ſplenẽ ⁊ allopiciã. vt dic Auic. attrahit ei
flegma ⁊ melancoliã

De melonite Capitulũ. LXIIII.

Melonites eſt lapis dict⁹ eo qꝫ dulcẽ
⁊ melleũ emittit ſuccũ. vt dic Iſid.
et eſt bicoloꝛ. ſ. viridis i vna parte et
melli ſimilis in alia

De menophite Capitulũ. LXV

Menophitis ẽ lapis a loco egypti ſic
dict⁹. geminãtꝭ eſt nature. vt di. Iſi
dorus. Hic trit⁹ ac ſup loca q̃ vrẽda
ſunt vl' ſecãda poſit⁹ vel cũ aceto linit⁹. ita
facit obſtupeſcere coꝛpus qꝫ nõ ſentiat cru/
ciatum.

De mirite Capitulũ. LXVI.

Mirites eſt gẽma ſic dicta eo qꝫ mirre
in coloꝛe ſilis eſt q̃ cõpreſſus ſpirat
odoꝛẽ ſic nardus

De medo Capl'm. LXVII.

Medus ẽ gẽma vel lapis p̃cioſus in
medoꝝ regiõe rept⁹. q̃ q̃nq3 ẽ viridiſ
coloꝛ q̃nq3 nigri. vt dic Dyaſ. ꝟtus
h⁹ eſt ɔ cecitatẽ oculoꝝ. ſanat podogram ſi
cũ lacte mulierꝭ maſculũ ptuꝛiẽtis tempet
Siſi mõ valet ɔ doloꝛẽ renũ ⁊ freneticam
paſſionẽ. ſi ꝟo lapis niger reſoluat ſup cutẽ
⁊ in aq̃ calida ⁊ alicui det illa aq̃ ad bibẽdũ
interficit vomitu ⁊ ſtomachi ſubuerſione. ſi
ꝟo frons iñ lauet mirabilit' excoꝛiat ⁊ ledit
viſum ⁊ aufert oĩno. vt dr̃ in lapid.

De merochite Ca. LXVIII

Merochites gẽma eſt viridis ſmarag
do ſilis. ſpiſſioꝛꝭ tñ ⁊ groſſioꝛis ẽ vi
roꝛis q̃s ſmaragd⁹. vñ ⁊ a coloꝛe mal
ue nomẽ accepit. vt dic Iſi. ⁊ naſcit in ara/
bia. Et ãt ſube valde moll' ⁊ tñ valde vtilis
qꝛ ſic dic Dyaſ. ꝟtute ſua cuſtodit infantiũ
cunas ⁊ a nociuis caſib

De marmoꝛe Ca. LXIX.

Marmoꝛ greco ſermone a viriditate
vocat. vt dic Iſi. Sũt aũt marmo
ra vt dic idẽ lapides eximij q̃ macu
lis ⁊ coloꝛib cõmedant. nã marmoꝝ gene/
ra infinita ſunt. nõ tñ oĩa a rupib⁹ incidunt
ſꝫ multa ſub terra ſparſa ſunt vt marmoꝛ la
cedemonũ viride ⁊ p̃cioſum. ſil'r ⁊ marmoꝛ
oꝛphites. qꝛ macul' ſpentũ ſil'e eſt vñ ⁊ vo/
cabulũ ſumpſit. cui⁹ duo ſunt genera mol/
le ⁊ candidũ. nigꝝ ⁊ duꝝ. Marmoꝛ purpu
rites ex egypto eſt rubeũ cãdidis interueni
entib pũctis. ⁊ vocat purpurites eo qꝫ ru/
beat vt purpura. Sũt ⁊ alia multa genera
vt alabaſtrũ ⁊ pariũ. de q̃ infra dicet. Eſt ⁊
aliud gen⁹. ſ. coꝛalliticũ i aſia reptũ nõ h̃ns
vltra duos cubitos i mẽſura. ⁊ eſt cãdiduꝫ
fere ſic ebur. tñ h̃ns q̃ſdã maculas q̃dã ꝑpoꝛ
tione e diuerſo nigras. Eſt ⁊ thebaicũ tin/
ctũ aureis guttꝭ. iuenit in pte egyptioꝝ. na/
turalit aptũ vt ſup illud colliria cõterantur
Sũt ⁊ alia genera q̃ in officinis rupibuſq3
gignũt vt marmoꝛ choꝛinteũ gutte aroma/
tice ſimillimũ. ex q̃ colũne ingẽtes fiũt limi
na atq3 turres. Eſt ⁊ cariſteũ viride ⁊ opti/
mũ. nomẽ h̃ns ab aſpectu eo qꝫ gratũ ſit hiſ
q̃ gẽmas ſculpũt. h⁹ ei viriditas reficit ocu

los Eſt ⁊ numidicū q̄d numidia mittit. q̄d fricatū ſuccū ſil'em croco reddit vn̄ ⁊ nomē accepit. Sūt ⁊ alie multe marmoꝝ diuerſitates. de q̄bꝫ exēplificat Iſi. lib. xvj. ſed h̄ ad pn̄s ſufficiāt. Marmor itaq̄ʒ alijs lapidibꝫ eſt ſolidiꝰ fortiꝰ ⁊ pulcriꝰ ⁊ vtiliꝰ. i cꝰ venis diuerſaꝝ gēmaꝝ materia iuenit̄ ꝓpt̄ ſolidita tem ſui difficilime ſculpit̄ ⁊ polit̄ ꝓpt̄ ſui frigiditatē ⁊ ſoliditatē ad ſpēs ⁊ vnguēta aromatica cuſtodiēda vtiliſſimū inuenit̄. Super oīa aūt admirari poſſumꝰ q̄ marmorei lapides nec calibe nec ferro nec etiā ſerra l' malleo ꝑ potētiā aliquā edomant̄. ſʒ ꝑ laminā plūbeā aſſeribꝫ nobiliſſimis interſertam plūbo ei ⁊ nō ferro lapides marmorei diuidunt̄ ⁊ ſerrāt̄ tāq̄ʒ aſſeres ⁊ equant̄

De nitro Ca. LXX.

Nitrū ſm Dyaſ. ē lapis ſubalbidus ſciſſilis ⁊ ꝑſpicuꝰ cuiꝰ v̄tꝰ eſt diſſolutiua. attractiua. abſterſiua. et hūoriſ ſupflui ꝯſumptiua. De nitro aūt dic̄ Iſid. li. xvj. c. ij. nitrū a regiōe nitria egypti eſt dictū. ex q̄ medicine fiūt. ⁊ ſordes corporuʒ ac veſtiū abluunt̄. hꝰ natura nō m̄ltū a ſale diſtat. hʒ ei naturā ſal' ⁊ ſil'r orit̄ caneſcētibus ſiccitate littoribꝫ. cuiꝰ ſpuma afronitū nuncupat̄. Et colligit̄ diſtillās i ꝑtibꝫ aſie in ſpeluncꝭ. deinde ſol' calore deſiccat̄. ⁊ optimuʒ fit. q̄d ſic ſiccatū eſt mīme pōderoſum. vt dicit Iſi. ſm Plat. aūt nitꝝ ē vena terre. ⁊ ē calidū ⁊ ſiccū lene rubeū vl' albū vl' citrinum guſtui ē amaꝝ acidū ⁊ ſubſalſum. pinguedinē extenuat ſi ore ſit acceptū. humoreſ viſcoſos minuit ⁊ ꝯſumit. puluis eiꝰ i melle cōfectus faciē clarificat ⁊ decorat. mūdificat ſaniē ſtomachi ⁊ iteſtinoꝝ ex apoſtemate ꝓcedentē. pediculos ⁊ ſaniē capitꝭ detergit. vermes auriū iterficit ⁊ coꝝ ſaniē mundiſſime extergit cū aceto ſpuma eiꝰ ex corroſionibꝫ ⁊ inflatōibꝫ ſubuenit ydropicꝭ opilatꝭ cū melle mixta caliginē detergit ocl'oꝝ. venenum mortificat ⁊ excludit. paliſim lingue potent̄ ꝓhibet ſm Plat. ⁊ Dyaſ. Eſt aūt nitꝝ calidū ⁊ ſiccū in fine tertij ḡdus. laxatiuū. colatiuū. vt dicit Cōſtan.

De noſet Capitulū. LXXI

Noſet. i. oropondine lapis ē ꝑcioſus ſbalbidꝰ aut variꝰ. q̄ vt d̄r i bufoniſ capite eſt a q̄ extrahit̄ ⁊ in forti vino ⁊ aq̄ mūdificat̄. vt dic̄ Dyaſ. ⁊ in eo aliquando apparet forma bufonis cū aſperꝭ pedibꝫ ⁊ diffuſis. h̄ lapis valet ꝯ morſus reptiliū ⁊ venenū. Nā p̄n̄te veneno variꝰ lapis tāgēt̄ digitū adurit. ⁊ ſunt ſimul ambo includēdi vt dic̄ Dyaſ.

De onichino Ca. LXXII.

Onichinꝰ lapis eſt indicꝰ ⁊ arabicus ꝯmixtū in ſe hʒ colorē ad ſil'itudinē humani vnguis. vt dic̄ Iſi. greci ei vnguē onicē dicūt. Indicꝰ aūt onix. ignis colorē hʒ. albis cingentibꝫ venis ſiue zonis Onix ꝟo arabicꝰ nigri colorꝭ cū cādidis zonis. Genera eiꝰ ſunt q̄nq̄ʒ. ſ. ſardonix. que ex duoꝝ ſocietate nomē ſortit̄. ſ. ex cādore onicis ⁊ rubore ſardij. vt pʒ infra de ſardonice h̄ gēma ſcʒ onix p'es d̄r h̄re effectꝰ noxios. nā vt dic̄ Dyaſ. collo ſuſpēſus vl' digito portatꝰ excitat triſticiā ⁊ timores. m̄ltiplicat lites. cōmouet aīos ad rixas. i puerꝭ excitat ſaliuā ſupfluā ⁊ nocuā. nō p̄t nocere i p̄ſentia ſardij. ſpecularē hʒ naturā ⁊ politaʒ. ⁊ iō ad modū ſpeculi repn̄tat imagies ⁊ figuras. ſʒ obſcure. Dyaſ.

De optallio Ca. LXXIII.

Optalliꝰ ſiue opallꝰ ſm Iſi. eſt lapis diuerſaꝝ gēmaꝝ coloribꝫ diſtinctꝰ. Eſt ei in eo carbūculi genus ignis. ametiſti fulgēs purpura. ſmaragdi nitēs viriditas ⁊ ſinguli colores ſub q̄daʒ varietate ſunt lucētes. nomē hʒ a patria. Hūc lapidē india ſola parit. vt dic̄ Iſi. tot eñ credit̄ h̄re ꝟtutes q̄t hʒ colores. De optallio d̄r in lapidario. q̄ optalliꝰ lapis oculos ſe portātꝭ ſeruat illeſos ⁊ acutos ſʒ alioꝝ oculos circumſtantiū obducta nube recōdit. vn̄ q̄dā acriſia ꝑcutit vt nō videāt vl' aduertāt q̄ fiūt corā eis. Et iō aſſerit̄ furtꝭ tutiſſimꝰ eē patronus. vt d̄r in lapid.

De orite Ca. LXXIIII.

Orites gēma eſt nigra ⁊ rotūda. alia eſt viridis maculas hn̄s. Tertia eſt cuiꝰ altera ꝑs ē aſpera. altera ꝟo plana. ⁊ eiꝰ ſuba eſt q̄ſi ferri lamia Hic lapis geſtatꝰ cuſtodit a morſibꝫ reptiliū ⁊ ferarum ⁊ aīaliū alioꝝ. Appenſus etiā mulieri ꝓhibet impḡnari eā. ⁊ ſi ꝑgnās ē fac̄ citiꝰ abortiri

De petra Capitulum. LXXV.

Petra grecū nomē eſt. ⁊ ſonat idem q̄d ſolida ſiue firma. vt dic̄ Iſi. Ex ꝑtibꝫ eñ terre ſolidiſ ⁊ cōpactis ſubſtantia petre ſiue lapidis generat̄. Ul' petra a penetrādo eſt dicta. penetrat eñ pedē q̄ñ fortiꝰ ꝑmit̄ ⁊ calcat̄. Ab aquaꝝ etiā ſtillicidijs ⁊ guttis penetrat̄. Idē aūt eſt petra et

lapis.ſʒ lapis quaſi ledēs pedē dr̄. quia ſua duricie et acumine pedē ledit. vt dic̄ Iſido. Lapis tñ vſualiter plan⁹ mollis et ſparſus. Saxa ꝟo adherēt ⁊ a mōtib⁹ excidunt̄. Silex ꝟo dr̄ dur⁹ lapis ab eo dict⁹ ꝙ pcuſſus exiliat ignis. vt dic̄ Iſiđ. Quis em̄ petra ex ſe ſit frigidiſſima. ferro tñ pcuſſa ex ſe mittit ignē. nā ex forti ⁊ violēta aeris colliſione int̄ ſupficiē ferri ⁊ lapidis aer illiſus ſubito ignitur ⁊ ſcintillādo de ſilice egredit̄. ſm Ariſto. in. iiȷ̇. meth. ex ſola terra lapis nō fit. vincens em̄ in ea ſiccitas nō pmittit eā coagulari. Fiūt aūt lapides vel p ꝯgelationē vel p ꝯglutinationē. Ex cōmixtiōe em̄ aq̄ ⁊ terre fit lutū. qđ inter lapidē ⁊ terrā eſt mediuʒ qđ paulatim p partiū coadunationē ⁊ ꝯſtrictionē fit lapis. vñ tali trāſmutationi apt⁹ eſt lutū vnctuoſum. q2 qđ nō eſt tale non eſt cōmutatiuū ſʒ poti⁹ cōminutiuū ex dñio ſiccitatis. Terra ergo p fortē ꝯglutinationeʒ ⁊ cōmixtionē humorꝫ ꝯuertit̄ in naturā lapidis q̄ ex diuerſitate terre diuerſoꝝ coloꝝ recipit qualitatē. Aliqñ etiaʒ pmunt̄ lapides ex aque ꝯgelatōe. Inueniunt̄ em̄ quedā loca ſup que aqua infuſa ꝯuertit̄ i lapides diuerſoꝝ coloꝝ. ⁊ hoc fit ex quadā vi minerali in locis illis exiſtēte ꝯgelāte aquas q̄ ſunt pncipia lapidū vt dic̄ Ariſto. Fiūt autē lapides vel ex luto vnctuoſo ꝟtute ſol' occulte illud coagulātis ⁊ p ptiū coherentiam in ſubam lapidis cōſtringētis. vl' fiūt lapides ex aq̄ ꝯgelata quadā ꝟtute minerali lapidis forme inductiua ſm ipam materiā lapiduʒ efficiunt̄ q̄dā rare ſube ⁊ debil' cōpoſitiōis. ⁊ quidā fortioris. ⁊ q̄dā generant̄ tardius. q̄dā citi⁹. q̄dā fort⁹ ſm fortiorē q̄litatū actiuaꝝ potentiā ⁊ debiliorē reſiſtētiā paſſiuaꝝ ſm em̄ cōmixtionē iſtaꝝ qualitatū in ſuba lapidis diuerſificant̄ lapides i natura ⁊ i ꝟtute. ꝟtus em̄ celeſt' influēs ad loca mineralia in eis ſuas impmit actōes ⁊ ſm ꝙ iuenit materiā aptiorē ⁊ ſue actiōi obedientiorē in eis impſſionē relinq̄t nobiliorē. Et iđ q̄daʒ lapides pcioſi naturā ⁊ vim planetaꝝ in ſuis effectib⁹ imitāt̄. vt patʒ i topazio q̄ motuʒ lune ſentire phibet̄. vt dic̄ Amb. Baſi. Iſi. Dyaſ. et aliȷ̇ vt poſt patebit. Note ergo ꝓprietates lapidis ſiue petre ſunt iſte. quia lapis vniuerſaliter eſt frigidus ⁊ ſiccus. cōpact⁹. durus. grauis ⁊ ponderoſus. ſuo pōdere cētrum petēs. terrā cōprimēs. et eius ptes ne dilatent̄ ad inuicē vniens et ꝯiungēs. Vñ dicit Ambroſi⁹ ꝙ lapides ſūt oſſa terre. qđ em̄ faciūt oſſa in corpe. hoc faciunt lapides in diuerſis ptib⁹ ipſi⁹ terre. ipam em̄ ꝯſolidant. et ne ptes ei⁹ nimia ſiccitate ab inuicē defluāt. ipam cōprimūt et adunāt. lapides p aquaꝝ ſupfuſionē a ſuā duricia nō remolliunt̄. ex ſtillicidȷ̇s tñ guttatim deſcēdētib⁹ excauant̄. vt dicit Grego. Lapides etiam ſi candētes fuerint in vino extincti. vinū corrumpūt et in acetū cōuertunt. vt dicit Iſiđ. In lapidib⁹ etiā generaliter requirit̄ materie puritas ꝟtus et pcioſitas. coloris et figure diuerſitas. et multiplex vtilitas. Nam vtiles ſunt in edificȷ̇s ꝯſtruēdis. i plateis ſternendis. p pontib⁹ faciēdis. p hoſtib⁹ expugnādis. p lupis ⁊ canib⁹ effugādis. p metallis ex coꝝ ſuba extrahēdis. p metall' exornādis. p infirmitatib⁹ varȷ̇s pſanādis. p turribus regū ampliādis. p caſtris et ciuitatib⁹ muniēdis. p feris ⁊ beſtiolis defendendis. Lapides itaqʒ pmo de minera extrahūtur extracti q̄drant̄ ⁊ poliunt̄. politi in edificio ordinate collocātur. ordinate maiores ſub minorib⁹ cōponūt̄. mediāte cemēto ad inuicē coaptant̄. obducunt̄ cemēto ⁊ extrinſec⁹ cōplanant̄

De pario Ca. LXXVI.

Pari⁹ lapis eſt gen⁹ marmorꝫ eximȷ̇ pcioſi. vt dicit Iſi. Hic apud paron inſulā inuenit̄. vñ ⁊ pari⁹ nūcupat̄. magnitudo ei⁹ lāces ⁊ crateras nō excedit. et eſt apt⁹ ac vtilis p ꝯſeruādis ſpēbus ⁊ vnguētis. Iſi. Gloſa aūt ſup Heſter. i. dicit ꝙ pariū eſt gen⁹ marmorꝫ cādidiſſimi. et iđ ſignat caſtitatē ⁊c̄.

De praſſio Caplm. LXXVII

Praſſius eſt lapis ad modū porri viridis. viſum cōfortat debilem. aliqñ inuenit̄ cū guttis ſanguineis. quandoqʒ guttis candidis diſtinctus. de quo dr̄ in lapidario. Utile nil affert niſi ꝙ viret et decet aurum

De pirite. Capitulū. LXXVIII.

Pirites vt dicit Iſiđ. eſt lapis fulu⁹ aeris ſimulans qualitatē cui plurimus ignis ineſt. de facili em̄ ſcintillas emittit qui tenētis manū ſi vehemētius pmatur adurit. ꝓpter qđ ab igne nomē accepit. de q̄ dr̄ in lapiđ. Tāgi vult leuit' blāda qʒ manu teneri. Nā pſſus nimiū digitos tāgētis adurit

De pionite Capitulũ.LXXIX.

Pionites est lapis q̃ dr̃ esse femineꝰ sexuſ.nã certo tpe ↄcipit ⁊ parit ↄſilẽ ʒ lapidẽ ⁊ ↄfert pgnãtibꝰ.vt dic̃ Dyaſ.

De pantero Ca.LXXX

Panteron lapis est multoꝝ coloꝝ ſparſoꝝ ⁊ pic̃ diſtinctoꝝ.nã niger et rubeꝰ viridis pallenſq; videt̃. purpureꝰ roſeuſq; ſimul praſſiniq; coloꝝ. Dic fac̃ hoĩem audacẽ ⁊ inuictũ illo dic.qñ videt̃ mane oriẽte ſole.vt dr̃ in lapid.

De plumbo Ca.LXXXI

Plumbũ vt dic̃ Iſi.de metall'.li.xvj est dictũ.eo q ex pilis de plũbo factis marſ altitudo pmitꝰ ẽ temptata. Dꝰ vt dic duo sunt genera.cãdidũ ſcʒ et nigrũ.cãdidũ aũt meliꝰ est ⁊ pmo i inſul' athlãtici marſ antiqꝰ est inuẽtũ.i mult' locis hodie.iuenit̃ eñ in gallia ⁊ luſitania q̃dã terra nigra arenoſa ⁊ etiã calculoſa. q̃ q̃dẽ abluitur ⁊ ex materia q̃ ſubſidet p decoctionẽ in fornacibꝰ plũbi ſuba eliq̃t̃. In aurifodinis etiã cũ materia auri q̃dã lapilli nigri repiũt̃ ⁊ dũ auꝝ colligit̃ cũ auro manẽt.ſed poſtea ĩdẽ calculi ab auro ſepati p ſe ↄflant̃ ⁊ i plũbũ albũ totalit̃ reſoluunt̃.⁊ inde tãta est grauitas auri ⁊ plũbi.vt dic̃ Iſid. Nigrũ vero plumbũ duplex ẽ.aut eñ ex ſua vena pdit. aut cũ argẽto naſcit̃ mixtiſq; venis cõflat̃.⁊ in illa ↄflatiõe pmo pcedit ſtannũ.deĩde argẽtũ.tertio qd̃ remanet p ↄflationẽ efficit̃ plumbũ nigꝝ.vt di.Iſi. In idia pᷓo neq; es neq; plũbũ iuenit̃.ſʒ gẽmis ⁊ margaritis h̃ india recõpẽſat. Iſi. Plumbũ aũt nigrũ in opibꝰ laborioſis vt i laminis ⁊ i fiſtul' vtiliꝰ fore tã hyſpani q̃ britãnici ſũt expti. Hucuſq; Iſi. Scd̃m Ariſto.eñ li.meth.iiij. ex ſulphure groſſo minꝰ depurato ac feculẽto ⁊ argẽto viuo cõponit̃ plũbi ſuba.i loc' mineralibꝰ generat̃.vñ ex imũdicia ſulphuris nõ puri q̃ndã ↄ̃bit humiditatẽ.ex cꝰ cõtactu manꝰ tãgent' coinq̃nat̃.h̃ immũdicia ad horã p abſterſionẽ aliquãtulũ a plũbo remoueri pt.ſʒ ex eo auferri nequaq;.pũt aũt homines immũdiciã plũbi abſtergere.verũtamen ſp erit plumbũ.⁊ ſi videat̃ argẽtũ ſʒ obtinebũt i eo q̃litates aliene vt errẽt in eo homines.ſunt q̃ accipiũt ſal armoniacum ⁊c. vt dic̃ Ariſto.⁊ hꝰ imũdicie aſſignat cauſaʒ dicẽs. Materia plũbi nigri ſiue argentum uiuũ est malũ põderoſum luteũ.ſulphur eiꝰ malũ mali vapoꝝ et fetidi.vñ nõ bñ gelat̃.in li.v.alchimie hermes dr̃. Si ſuſpẽderis plũbũ ſup acetũ ↄdẽnat ipm.nã acetuʒ penetrabit eiꝰ ſubam ⁊ i puluerẽ ↄuertit.ac in colorẽ albũ ceruſe ipm trãſmutat.ſʒ ſi ſuper ipm acetũ fuderꝭ albeſcit ⁊ deſtruit vim aceti.plũbũ aduſtũ colorẽ vermiliũ obſcurũ generat.ſʒ ſi fortior fuerit ignis.ↄuertit̃ i citrinũ ⁊ poſt calcinãdo ⁊ deſiccãdo ipſum cũ aceto i albũ colorẽ ceruſe tranſmutatur Igne pᷓo fortiori adhibito totũ h̃ ↄuertit̃ in materiã pmã plũbi ⁊ fit terra.vt dr̃ ibidem. Itẽ idẽ.plũbũ qbꝰ miſcet̃ ptes omogenias ↄgregat.⁊ etherogeneas ſepat ⁊ mũdificat ⁊ idõ ponit̃ cũ argẽto i fornace vt argẽtũ faciliꝰ mũdificet̃.q2 ptes argẽteas a ↄſumptiõne pſuat ⁊ ipo plũbo ↄſũpto ac ↄbuſto argentũ purgat Idẽ di. Hiero.i glo.ſup.vj.c. Hiere.ibi ↄſũptũ est plũbũ ⁊c. Itẽ dic̃ hermes q plũbũ in ſua ebullitõe oĩm ſolidoꝝ corpoꝝ duriciã ſoluit.etiã adamãt'. Itẽ di. Ariſt.in li.meth.plũbũ inq̃t liq̃tũ pculdubio est argẽtũ viuũ.ſʒ nõ liq̃t̃ niſi calefiat.et tũc apparẽt oĩa rubea liq̃facta. Mirꝝ aũt est q plumbũ cũ liuidi vl' ſubnigri ſit coloꝝ.tñ p exuſtionẽ ſiue aceti reſudatõʒ pulcrũ colorẽ generare ↄſueuit.vt miniũ.ſtibiũ.⁊ hmõi Est aũt plumbũ ad vſum medicine.est eñ frigidũ ⁊ humidũ in ſecundo gradu. vt dic̃ Cõſtã.ↄ̃ vſturã ignis ⁊ apoſtemata calida valet miro mõ.fluxũ ſanguis vulneꝝ bñ cõſtringit.reuma oculoꝝ abſtergit ⁊ cõpeſcit. Ictꝰ ſcorpionũ mitigat ⁊ draconũ.venereʒ phibet ſi plũbi lamia duobꝰ lũbis apponat̃. alias hʒ ṽtes medicinales de q̃bꝰ q̃re infra de coloribꝰ.c.de ſtibio.qd̃ alio noĩe ceruſa. id est flos plũbi noĩat̃

De puluere. Ca.LXXXII.

Puluis dr̃ eo q a vẽto pulſet̃ vt dicit Iſi. Leuitate eĩ ſua a vẽto tollitur ⁊ diſſipat̃.vẽti ↄtrarij puluerẽ ſubintrãtes ipm circũagitãt ⁊ turbinẽ generant. vt dic̃ Beda. Puluis ↄcuſſus naturã rei a q̃ reſoluit̃ oñdit.nũc p odorẽ.nũc p coloreʒ nũc etiã p ſaporẽ.⁊ idõ pulueriſant̃ ſpẽs aromatice vt eoꝝ intrinſeca ṽtus ſe oñdat vt p ptiũ cõmixtionẽ ⁊ vnionẽ ampliorẽ ṽtuteʒ recipiãt.vt odoris ſui fragrantiã diffuſiꝰ circumſpergãt.⁊ guſtũ ſuauiꝰ afficiãt.⁊ vt vulnera putrida deſiccẽt efficaciꝰ ⁊ abſtergant. vt carnẽ mortuã corrodant ⁊ auferãt.⁊ vlteriꝰ creſcere nõ pmittãt ſicut puluis plũbi

cruſti purgat vulnera ⁊ deſiccat ſuperflua. carnē viuā generat ⁊ ꝯſuat. vt dic̄ Cōſtan. Et iō ex pulueribꝫ ꝯficiūt emplaſtra ⁊ cōponunt thimiamata. ⁊ varia efficiūt antidota ⁊ vnguēta. In puluerem reſoluunt thus ⁊ mirra. ⁊ ex puluerẜ crematōe deo offerūtur holocauſta. Ex pulueribꝫ etiā fiūt ſalutifera electuaria q̄bꝫ infirma corpa ſanitati reſtituunt. Ex pulueribꝫ inſup fiūt inunctōeſ ⁊ malagmata q̄bꝫ mortuoꝝ corpa liniunt ⁊ cuſtodiūt integ̃ ne i cinerē aut puluerē redigāt. puluerẜ ⁊ humorẜ admixtōe lutū gignit ⁊ ex ſupueniētī deſiccatiōe i glebā cōpingit. vt dic̄ Iſi. ex puluere pes polluit. ocul' ledit ⁊ mltiplex reptile ex puluere ꝓducit ⁊ d̄ puluere paſcit ac nutrit. Serpēti ei puluis eſt panis ei⁹. vt dic̄ Iſa. lxij. Ex puluere oē corpus aiatū naſcit ⁊ i puluerē a q̄ incipit ruertit ⁊ finit, put homi dictū eſt. Puluis eſt ⁊ i puluerē reuerterẜ ⁊c̄. Ex puluere aer inficit ⁊ ne claritatē ſol' ocul' videat aliq̄tiēs ipeditur. naꝫ ex puluere aeri hūido admixto ſepe nebula gignit. ex c⁹ iterpoſitōe latꝫ ſol ⁊ limpide nō videt Et reſolutōe etiā pulueris in arbomos ſol' radi⁹ p feneſtraꝫ intromiſſus nullaten⁹ intuet

De quirin Ca. LXXXIII

Quirin vt dic̄ Dyaſ. eſt lapis q̄ ī vpupaꝝ nidul' inuenit. Hic ſecretoꝝ ꝓditor eſt i ſomno. capiti ei dormiētẜ ſuppoſit⁹ fac hoiem loq̄ oīa que ſomniat dormiēdo. ⁊ auget mirabilit fantaſias. vnde et magi diligunt lapidē illū. q꞉ p eū maleficia opantur

De quandros Ca. LXXXIIII.

Quandros ē lapis colore q̄dē vilis. ſꝫ eximie ꝟtutẜ. vt dic̄ Dyaſ. Et ī uenit in capite vulturẜ. valet ꝯ q̄ſlibet cauſas nociuas. ⁊ vbera lacte replet

De rabri Ca. LXXXV.

Rabri q̄ ⁊ alio noīe ⁊ cōi d̄r bolus armenic⁹. eſt lapis ſiue vena terre ⁊ eſt nature frigide ⁊ ſicce ſubrufuꝫ colorem hñs ⁊ inuenit in armenia. naturā habꝫ ꝯſtringēdi ventrē ⁊ ſanguinē vñcūqꝫ fluat

De roſtein ſiue reiben Capitulum. LXXXVI.

Roſtein ſiue reiben ſm Auic̄. ē lapillus q̄ inuenit i capite cācri. ⁊ eſt aliquādo alb⁹ aliq̄n vergēs i flaueū colorē Eſt aūt q̄ ad ſubam mollis paꝝ durior q̄ꝫ pupilla oculi piſcis, q̄ ad formā ꝟo eſt exteri⁹ rotundus ⁊ plan⁹. interi⁹ ꝟo parū concauus. quo ad ꝟtutē aūt eſt naturalit frigid⁹ et humidus. Et valet ꝯtra morſus ſcorpionuꝫ et muſtele ſi ꝯtrit⁹ more emplaſtri ſuperponatur. Dicit etiā q valet ꝯtra morſus canis rabioſi ſi puluis ei⁹ in potu aſſumat Si comburatur puluis ei⁹ mundificat dētes et deſiccat vulnera ⁊ confert ſcabiei ⁊ ꝓhibet lacrimas.

De ſaphiro Ca. LXXXVII.

Saphirus eſt gēma cerulea celo ſereno i colore ſimilima. optima eſt int gēmas ⁊ ſumme p̄cioſa ⁊ regū digitis magis apta. In multis locis inuenitur. ſed oriētalis ſiue indica melior iudicatur. et maxime q̄n habet q̄ſi q̄ſdā pulueres aureoſ intermixtos. ⁊ eſt h̄ ſaphir⁹ dēſus nō plucidus. vt dic̄ Iſi. Hic lapis maxīe ꝯmēdat i lapidario. ita vt p̄ ſui excellētia gēmaꝝ gemma vocat. nā corp⁹ vegetat ⁊ integra mēbra p̄ſeruat. ſtellā habet relucentē p cui⁹ refulgētiam ei⁹ ꝟtus indicat. Alia eſt ſpēs ſaphiri que ſirtites d̄r que iuxta ſirtes inter arenas maris libici inuenit. vt dic̄ Dyaſ. Inuenit aūt aliq̄n in venis mineraꝝ vbi laſuriū etiā inuenit ⁊ in eiſdē venis ſaphiri in medio velut in ventre quedā ſpēs carbūculi inuenit ⁊ ideo a multis ſaphir⁹ mater carbūculi credit. eo q in ei⁹ venis gigni a pluribꝫ ꝓhibet. ⁊ ex natura ſaphiri carbūculus quaſi q̄dam fauilla cerulea vt multi aſſerūt credit aliq̄ntulū obumbrari. vt dic̄ Dyaſ. Saphir⁹ itaq ſm Dyaſ. habet ꝟtutē diſcordiū recōciliatiuā. multū eīm valet vt d̄r ad pacem reformandā. Itē habet ꝟtutē caloris innatural' rep̄ſſiuā. vñ d̄ ſaphiro d̄r in lapidario. Corporẜ ardorē refrigerat iteriorē. Nā i febribꝫ multū caumaticẜ ⁊ incēſiuis refrigeriū prebet ſaphirus ſi iuxta venas cordis pulſabiles ſuſpēdat. Vñ dic̄ Dyaſ. q valet ꝯ periodicas febres tpe acceſſionis. Itē ꝟtutē habet ꝯfortatiuā. cordis letificatiuā. ⁊ ideo d̄r valere cōtra cardiacā ⁊ q̄libet paſſionem melancolicā vñ ⁊ cardiacū ⁊ dyaforeticum fluorē rep̄mit ⁊ ſudorē. ſicut ſcribit i lapida. Sudorē ſtringit nimio torrēte fluentē. ⁊c̄. Itē dic̄ Dyaſ. Itē habꝫ ꝟtutē flux⁹ ſanguīs reſtrictiuā. Vñ ⁊ ſaphir⁹ oriental' ſi tpibus apponat ſolet reſtringere ſanguinē d̄ naribꝫ ꝓfluentē. Item virtutē habet ſingularē tumoris ⁊ inflature ſedatiuā. Certū eīm eſt q apoſtematū rep̄mit inflaturā ſi in p̄ncipio

collectōis nociue citi⁹ apponat᷑. Itē valet ꝯ antracē. nā ꝟtutē hꝫ malicie ⁊ veneno ſitatꝭ antracꝭ expulſiuā. ei⁹ em̄ furioſitatē reꝓmit ⁊ expellit ne ei⁹ malicia ſpūs inficiat ipi⁹ fu/mū ad cor aſcēdere nō ꝑmittit. vt dic̄ Dyaſ. Itē vim hꝫ veneno ꝯtrariā ⁊ ipi⁹ penit⁹ ex/tinctiuā. vn̄ ⁊ ſi araneā intra pixidē poſuerꝭ ⁊ vnū ſaphirū indicū ſiue aliū ſupra pixidis orificiū aliquātulū diu retinuerꝭ aranea ei⁹ ꝟtute victa q̄ſi ſubito morietur. vt dic̄ Dyaſ. ⁊ h̄ idē vidi ſepi⁹ ⁊ ī diuerſis ac pluribꝫ experiri. Itē hꝫ vim viſus ꝯſeruatiuā ⁊ ſordiū oculoꝝ ſine grauamine purgatiuā. vn̄ ſcriptū eſt. Tollit ex ocul' ſordes. de frōte dolorē. in la/pidario. Itē hꝫ vim vlceꝝ curatiuā. naꝫ vt dic̄ Dyaſ. pulueriſat⁹ ⁊ lacti admixt⁹ vlce/ra ſanat. ⁊ h̄ etiā in vulneribꝫ eſt expꝰtū. Iteꝫ tāte autoritatꝭ fuit lapis iſte apd̄ veteres. ꝙ etiā apud deū nō modicū putauerūt valere vn̄ ⁊ apollini fuit ſingularit᷑ ꝯſecrat⁹. qꝛ cū gētiles ꝑ r̄nſis apollinē ſacrificioꝝ tꝑe ꝯſuluerūt certificari citi⁹ putauerūt ſi ſaphirū tūc in p̄ntia haberēt. vt dic̄ Dyaſ. ⁊ h̄ tāgit᷑ in lapidario vbi dr̄. Et pl⁹q̄ꝫ reliquas amat hāc ydromācia gēmas. Ut diuina queant ꝑ eā r̄nſa mereri ⁊c. Itē hūc lapidē magi ſin/gularit᷑ diligūt. qꝛ ſm eoꝝ opinionē ꝑ ipſi⁹ ꝟtutē q̄dā mirabilia opari p̄nt. ⁊ h̄ tāgit᷑ ſilr in lapidario. vbi dr̄. Hic lapis vt perhibēt educere carcere vinctos. Obſtruſaſq̄ꝫ foreſ ⁊ vincula tacta reſoluit. Hec ⁊ m̄lta aliā d̄ ſingulari ꝟtute ſaphiri ab autoribꝫ ſunt cō/ſcripta. ⁊ ī h̄ generalit᷑ oēs ꝯſentiūt ꝙ ſaphi/rus eſt gēma amatrix caſtitatꝭ. ⁊ iō ne ei⁹ ef/fect⁹ ꝑ imundiciā portātis aliq̄ mō īpediat᷑ oportet vt ille q̄ eā portat caſte viuat. iuxta illud. Sꝫ q̄ geſtat eū caſtiſſim⁹ eſſe iubetur Itē dr̄ in lapidario. ꝙ tollit inuidiā ⁊ expellit timorē ⁊ fac audacē ⁊ victorē. firmat in bo/nis aīm. ⁊ mitē fac ⁊ hūilē ⁊ benignū. q̄ oīa puto eſſe dicta diſpoſitiue poti⁹q̄ꝫ effectiue. ſꝫ h̄ nūc ſufficiāt

De ſmaragdo Ca. LXXXVIII

Smaragd⁹ ſm Iſid. gēmaꝝ oīm virentiū obtinet p̄ncipatū cui veteres poſt margaritas ⁊ vniones tribuūt tertiā dignitatē. Smaragd⁹ a nimia viriditate eſt dict⁹. vt di. ibidē. nā oīe viride amarū dr̄. nullis aūt gēmis ſiue herbis maior ī/eſt viriditas q̄ꝫ ſmaragdo Nā herbas virentes ⁊ frōdes ſupat inficiēs circa ſe viridita/te nimia aerē repcuſſum. Iſid. nec ei⁹ viror in ſole aliq̄ mō obumbrat᷑. ſculpentiū oculiſ nulla gratioſior refectio eſt. Cui⁹ corp⁹ ſi exteſum fuerit ⁊ exterſum ſiue politū ad moduꝫ ſpeculi imagines reddit. Quippe ceſar nero gladiatoꝝ pugnas ī ſmaragdo aſpicere cōſueuit. vt dic̄ Iſi. Genera ei⁹ ſunt. xij. ſꝫ nobiliores ſūt ſcitici q̄ ſcꝫ ī gēte ſcitica īueniūt᷑ ſcd̄m locū tenēt bactriani. Colligūt᷑ in cō/miſſurꝭ ſaxoꝝ flāte aquilone. tūc em̄ tellure diſcoopta itermicāt. qꝛ arene mouēt᷑ maxie in his vētis. tertiū egyptij hn̄t. reliq̄ ī metallis erarijs īueniunt᷑ ſꝫ vicioſi. nā aut eri aūt plūbo aut ſali ſilēs natas hn̄t. Smaragdi ꝓo q̄n vino vel oleo ſunt puncti. ꝓficiūt ī virore q̄ꝫuis viriditatꝭ gr̄a naturalit᷑ imbuāt᷑. Eſt etiā q̄dā ſp̄es ſmaragdina q̄ degenerat q̄ꝫuis ſit viridis. eo ꝙ ſit turbida exterꝭ veniſ ⁊ eſt calceſmaragdus nūcupata. Hucuſq̄ꝫ Iſi. li. xvj. c. d̄ viribꝫ gēmis. Hic lapis a grifibꝫ excipit᷑ ⁊ eripit᷑. Et ne poſſint ſmaragdi in copia īueniri grifoꝝ īmanitate hominū acceſſus īpedit᷑. vt dic̄ Iſi. li. xiiij. ca. iij. Hꝫ itaq̄ꝫ virorē ſui m̄ltiplicatiuū. ex ſe em̄ generat radiū q̄ virore tingit aerē circūfuſū Hꝫ ⁊ corp⁹ ſpeculare ⁊ ꝑſpicuū obiectaꝝ figu/raꝝ ⁊ imaginū oñſiuū. Hꝫ tertio ex nature dono ꝟtutꝭ bn̄ficiū diuerſaꝝ infirmitatum curatiuū Nā ſm dyaſ. ⁊ lapid. h̄ auget opeſ ⁊ in cauſis dat ꝑſuaſoria verba. collo ꝓo ſuſpēſus curat enutriteū ⁊ morbū caducū. viſum ꝯſeruat debilē ⁊ ꝯfortat. laſcinos motuſ ꝯpeſcit. reddit memoriā. valet etiā ꝯ illuſiones ⁊ fantaſmata demonū. tēpeſtates ſedat ſanguinē ſiſtit. ⁊ dr̄ his valere q̄ ſolēt diuīa/re de futurꝭ. vt pꝫ ī lapid.

De ſardio Ca. LXXXIX.

Sardi⁹ eſt gēma rubei colorꝭ ad mo/dū terre rubee ſic dicta eo ꝙ ī ſardiſ ꝑmi⁹ eſt repta. vt dic̄ Iſi. ⁊ glo. ſup Apoc. Hec gēma q̄ꝫuis ſit p̄cioſa ⁊ pulcra a m̄ltis tn̄ reputat᷑ nouiſſima int᷑ gēmas. qꝛ vt dicūt p̄ter fulgorē nil ferat vtilitatꝭ. excepto ꝙ onix h̄ p̄nte neq̄t nocere. nā onichin⁹ q̄ q̄ſdā dr̄ nociuas hr̄e ꝓprietates nō pōt caſ in p̄ntia ſardij ꝓducere ad effectū. dic tamē Dyaſ. ꝙ p̄ter illā ꝟtutē hꝫ ſardi⁹ lōge pluresſ Sūt ei ſp̄es ei⁹ q̄nq̄ꝫ int᷑ q̄s ille ē vtilior qui trāſmittit᷑ a ſardis ⁊ valet qꝛ accēdit gaudiū ⁊ repellit timorē audaces reddit ⁊ acuit mētē ⁊ ip̄o p̄nte nō nocet onix Dic etiā ꝙ ſardius totalit᷑ ſanguinei colorꝭ geſtantē ſe ab incantatōibꝫ ⁊ maleficijs tueat᷑.

De ſardonice. Ca.XCI.

SArdonix ex duoꝝ lapidū ſocietate. ſardio ſcꝫ ⁊ onice nomen ſumpſit. vt dic Iſid. Cōſtat aūt ex tribꝰ coloribꝰ.nā niger eſt in imo.cādidꝰ in medio .rubeus q̄ſi miniū in ſupmo.H ſola i ſignando de cere ſuba nil euellit. Inuenit aūt apud arabes ⁊ apd indos. Genera eiꝰ q̄nq3 ſunt. q̄ colores h3 plꝰ diſtinctos.⁊ ē deſioz.hic eſt laudabilioz.luxuriā repellere dr ⁊ humilem efficit ac pudicū

De ſole Ca.XCI.

SOlis gēma cādida eſt ⁊ trāſlucens. ⁊ eſt ſic dicta eo ꝙ ad ſilitudinē ſolis in orbe fulgētis radios gerat. vt dic Iſi.c.de cādidis gēmis.

De ſilenite Capitulū.XCII.

SIlenites ē lapis pſicꝰ vt herba virēs cuiꝰ color iaſpidi ſilis ē. vt dr i lapidario. trāſlucet āt cādida q̄dā macula q̄ſi fulgore ꝯtinēs lune imaginē. Illa autē cādida macula ī corpe ſilenitis creſcēte luna creſcit.⁊ decreſcente minuit ⁊ decreſcit. vt dic Iſi.⁊ Dyaſ.potēs eſt aūt i amore recōciliādū lāguētes ⁊ ptiſicos iuuare putat

De ſtanno Ca.XCIII.

STannū vt dic Iſi.eſt metallū a greca ethymologia ſic dictū.ſepans.ſ. ⁊ diſcernēs.mixta eñ ⁊ adulterata int ſe metalla p ignē diſſociat.ab auro ⁊ argēto es ⁊ plumbū diuidit ac ſecernit.alia ec metalla ab igne defendit.Et cū ſit natura eris ⁊ ferri duriſſima ſi abſq3 ſtāno fuerit vritur ⁊ cremat. Stannū aūt illitū vaſ eneis cōpeſcit virꝰ eruginis.⁊ ſaporē fac gtioſiorē Specula aūt ex eo tpant. ceruſa etiā ꝯficit ex ſtāno queadmodū ⁊ ex plūbo. Hucuſq3 Iſi.li.xvj.c.de metall.ſm Ariſto.li.metho. ſtannū cōponit ex argēto viuo ⁊ bono ⁊ ſulphure malo.⁊ h duo n ſunt bn mixta ſ3 tāq3 p ꝑua ꝯpoſita.⁊ iō colorē imitat argēti. ſ3 n eiꝰ ſoliditatē. In libro aūt alchimie hermes dic. ſtannū oīa metalla ⁊ corpa frāgit q̄bus admiſcet.⁊ h ꝓpt nimiā ſiccitatē eiꝰ.⁊ ductilem naturā in eis deſtruit.ſ3 ſi miſcueris cū eo argētū viuū.ſtridorē eiꝰ aufert ⁊ albeſcit. ſ3 poſtmodū denigrat ipam ⁊ ꝯdēnat. In eodē etiā dic ꝙ ſtannū aduſtū generat colorē miniū vel vermiliū ſic plumbū.⁊ ſi ignis fuerit nimis fortis ſtāni materia ꝑma redit. Itē cū ſtānū ſit argēto molliꝰ ⁊ plūbo duriꝰ nō pt plumbū plūbo nec eri nec ferro de facili ꝯſolidari ſine ſtāno nec etiā iſta parit cōſolidant ſine pinguedine aliq̄ ſiue ſepo.

De ſulphure Caplm.XCIIII.

SUlphur ē vena tre acritatis multū hñs in ſua cōpoſitōe ⁊ igneitatis ⁊ iō vocat ſulphur ſm Iſi.q̄ſi ſolū vires vr eñ ignis dr.nā eiꝰ ꝟtꝰ ignea ab aq̄s feruētibꝰ ſentit.nā aquaꝝ curſus p venas ſulphureas trāſitū faciēs ex vi ignea ipiꝰ ſulphuris cādorē l calorē ꝯhit.ſaporē.efficaciā ⁊ odorem hinc fontes calidi d terre viſceribꝰ ſepe ſcaturiūt ⁊ q̄litates vene ſulphuree ſecū ferunt.nulla ei res ita cito accēdit ſic ſulphur In inſul naſcit eolijs int ſiciliā ⁊ italiā q̄s ardere dicūt.i alijs locis etiā effoſſum iuenitur. vt dic Iſi. Hꝰ q̄ttuor ſūt genera. Unū viuū qd cū fodit trāſlucet atq3 viret.q̄ ſolo int oīa genera medici vtūt. vt dic Iſi. alteꝝ d3 appellāt glebā.qd tm familiare vſibꝰ eſt fullonū.tertiū liq3 eſt cuiꝰ vſus eſt ad lanas vtilis ſuffundēdas q̄m pſtat mollicie ⁊ candorē.q̄rtū valet ad licinia lucernaꝝ ꝯficiēda. vt dic Iſi.⁊ ſubdit ibidē. Sulphuris tāta eſt vis vt morbos comiciales depꝓhēdat nitore ſuo.cꝰ flāma ſi directe ad vultū hoīs repcutiat.duꝝ ⁊ horribilē pallorē ī oculis aſpicientiū generat ad ſilitudinē defūctoꝝ vt dic Iſi.lib.xvj.c.j.ſm Auic.ꝓo ⁊ Plate. ſulphur calidū eſt ⁊ ſiccū in q̄rto gradu.⁊ ē terra ptibꝰ aqueis ⁊ terreſtribꝰ i igneas trāſeuntibꝰ ī naturā ſulphuris trāſmutata.⁊ illd ſulphur aliq̄n eſt groſſum feculentū ⁊ rude aliq̄n eſt puꝝ albū claꝝ ⁊ ſubtile.aliq̄n inter hec eſt mediocre.⁊ ſm iſtā differētiā ex ſulphure ⁊ argēto viuo diuerſa metalla generant. vt pat3 in li.meth.iiij. vbi oñdit ꝙ ſulphur ⁊ argētū viuū ſūt materia oīm metalloꝝ. Sulphur aūt aliud ē viuū ſc3 quale ē q̄n de terra eſt eductū. Aliud eſt mortuū vl extinctū.ſ.qd ſolet fieri artificioſe.ſ. qd i calamos fundit vel i alia vaſa. Eligēdū aūt ē p medicina viuū colore ⁊ reſplendēs plucidū ⁊ ſine lapide albū vel viride. qd miſſum in ignē colorē facit viridē atq3 pinguē. Uirtutē habet diſſoluēdi.ꝯſumēdi. attrahendi. ſubtiliādi.attenuādi.reformādi vel recuperandi. Et iō tuſſim ꝓhibet.epilēticos iuuat ſcabiē purgat venenis obuiat.letargicos excitat.artheticos podagricos paraliticos iuuat.ſi mō debito medicinalit ipſiꝰ remedio q̄s vtat. vt dic Auicē.⁊ Dyaſ.⁊ Plat.et alij autores

De ſale Ca. XCV

SAl a ſaliẽdo dꝛ eo ꝙ de igne exiliat.
fugit em̄ ignẽ cũ ſit igneũ. vt d. Iſi.
Aliĳ ſal a ſole vl̕ a ſalo vocatũ putãt
nã ex aq̄s marinis ſpõte gignit̕ ſpuma. i ex/
tremis littoꝛib⁊ derelicta ⁊ a ſole deſiccata.
Aliq̄n ex puteis ſalſis haurit̕ ⁊ aq̄ decoqui
tur donec i ſal̕ duriciẽ aq̄ ꝑus fluida ꝑ calo
rẽ ipaꝫ inſpiſſantẽ ꝯuertat̕. aliq̄n de ꝯtract̕
arenis colligit̕ creſcẽte luna ꝑ noctẽ. nam i
cirenea ſal ſub arenis ſepiꝰ iuenit̕. Alicubi
etiã rupes ⁊ mõtes ſal̕ inueniunt̕ ex q̄b⁊ fer/
ro incidunt̕ lapides q̄ poſt in ſal̕ materiam
ꝯfringunt̕ ⁊ cõminuunt̕. ſic̃ eſt i arabia et in
pãnonia. tãte duriciei etiã ſunt illi lapides.
vt ex eis fiãt domꝰ. cõe ꝓo ſal in igne crepi/
tat ⁊ de igne ſalit. ſꝫ ſal agrigentinum ſicilie
ignẽ patit̕ ⁊ ꝯ naturã ſal̕ vulgar̕ in igne flu
it ⁊ de aq̄ exilit. Variat̕ aũt ſal in coloꝛe. q̄a
memphiticuꝫ eſt rufum. ⁊ in q̄dã ꝑte ſicilie
vbi eſt mõs ethne ſal eſt purpureũ. In eadẽ
ſicilia i pathmo adeo ẽ ſplẽdidũ ⁊ lucidũ vt
imagines reddere videat̕ In capadocia ſal
croceũ effodit̕. vt dic̃ Iſi. Itẽ variat̕ i ſapo
re. vt dic̃ idem. qꝛ alicui ſuaue alicui ſalſiſſi
mũ eſt. alicui amariſſimũ. ⁊ q̃to eſt amariꝰ.
tãto eſt calidiꝰ ſiue calidius indicat̕. vt dicit
Auic̃. Sal aũt ſũme eſt neceſſariuꝫ. qꝛ ſine
ſale oĩs fere cib⁊ eſt inſipidꝰ ⁊ inſulſus. pul/
mẽtis ei ſapoꝛẽ dat ⁊ excitat i oĩb⁊ cibariĳs
appetitũ. ex eo oĩs victꝰ delectatio ⁊ ſũma hy
laritas fit. Hinc ⁊ ſol̕ nomẽ accepiſſe credi
tur. qꝛ ſole nihil eſt vtiliꝰ atq; ſale. Vñ vide
mus pecudes ⁊ armẽta ꝙ ſale ad paſtũ ma/
xime ꝓuocãt̕ ⁊ ſal̕ bñficio i lacte ⁊ i caſeo plꝰ
abũdant Sal etiã coꝛpa ſtringit ⁊ deſiccat
⁊ etiã defũcta coꝛpa a putreſcẽdi labe ligat
⁊ ꝯſeruat. Huc uſq; Iſi. li. xvj. c. ĳ. ſꝫm Plat.
aũt ⁊ Auic̃. ſal generalit̕ hꝫ ꝟtutẽ diſſoluen
di mũdificãdi putridos hũoꝛes ⁊ ꝯſumẽdi.
Itẽ ꝟtutẽ hꝫ vẽtoſitatẽ extenuãdi ⁊ diuidẽ/
di maxie ſi puluerifatũ ⁊ coctũ calidũ ſuper
ſtomachi oꝛificiũ ſaccellet̕. Itẽ vim hꝫ hu/
miditat̕ natural̕ in coꝛpe coadunãdi ⁊ cõ/
ſeruãdi ⁊ inatural̕ reſoluẽdi ⁊ abſtergẽdi. et
iõ aq̄ ſalinatiua tumoꝛeſ ⁊ inflatões ec ydro
picas ſoluit. vt dic̃ idẽ. Itẽ ꝟtutẽ hꝫ carnes
putridas coꝛrodẽdi ⁊ maxie q̄n eſt exuſtum
qꝛ tũc maxie reſiſtit putrefactõi. ⁊ maioꝛem
hꝫ vim i deſiccãdo ⁊ i mũdãdo ⁊ ad interio
ra penetrãdo. vt dic̃ idẽ. Itẽ potẽtiã hꝫ ven
trẽ remolliẽdi ⁊ ſuꝑflua educẽdi ⁊ maxime
ſal gẽma. qđ ſic dꝛ qꝛ claꝝ eſt ſic̃ gẽma. i moꝛ
dicãdo em̄ inteſtina mirabilit̕ coopat̕ vt re
ſoluant̕ indurata. ⁊ ſuꝑflua expellãt̕. ⁊ h̃ idẽ
facit tã armoniacũ q̃ cõe Itẽ virtutẽ hꝫ ſal
venenoſis hũoꝛib⁊ reſiſtẽdi. ⁊ iõ cuꝫ melle ⁊
vuiſpaſſis. al̕s mica panis ſal ꝯiũctũ ſanat
carbũculũ ſeu antracẽ vt d. Aui. Itẽ ꝟtutẽ
hꝫ remouẽdi maculas faciei ſi cũ aq̄ ⁊ cam
phoꝛa diſtẽperet̕ et inde facies liniat̕. Item
vim hꝫ pꝛuriginẽ et ſerpiginẽꝫ de coꝛpe ab/
ſtergẽdi ⁊ remouẽdi potiſſime ſi cuꝫ ſapone
miſceat̕. Itẽ ꝟtutẽ habꝫ ſanãdi venenoſos
moꝛſus ⁊ pũcturas reptiliũ ⁊ ſcoꝛpionuꝫ ſi
cũ melle ⁊ nucib⁊ ⁊ aliĳs q̄buſdã cõponatuꝛ
vt dic̃ Auicẽ. has ⁊ ml̕tas alias hꝫ ꝟtutes.
q̄s enumerare longũ eſſet. ſꝫ exempli gratia
hec ſufficiãt.

De topazio Ca. XCVI.

TOpaziꝰ vel topazion indeclinabile
gẽma ẽ vt ait Iſi. li. xvj. Eſt ei ex ni/
tẽte genere oĩq; coloꝛe reſplẽdẽs In
uenta ꝑmo in arabie inſula in q̄ trogodite
fame et tẽpeſtate feſſi. cũ herbaꝝ radices ef
foderẽt gẽmã iſtã eruerũt. quã inſulã tectaꝫ
nebulis poſtea naute q̄ſierũt. et inueniẽtes
topazim trogoditaꝝ idiomate vocauerunt
Iñ lapis ſic q̄ſitꝰ et inuẽtꝰ eſt topaziꝰ ab in/
ſula vocatꝰ. Topazim em̄ idẽ qđ q̄rere in
ipoꝝ lingua ſonat. Eſt aũt gẽmaꝝ maxia et
ampliſſima Scripſit ei Pli. hãc gẽmã tãte
magnitudis reꝑtã vt ex ea philadech facerꝫ
ſtatuã q̄ttuoꝛ cubitoꝝ. In glo. ꝓo ſuꝑ fineꝫ
Apoc̃. dꝛ ſic. topaziꝰ q̄ eſt rarioꝛ eo ꝑcioſioꝛ
eſt. et hꝫ duos coloꝛeſ ex auro et etherea cla
ritate lucẽs. maxie q̄n tãgit̕ radio ſol̕. ſ. oĩm
aliaꝝ gẽmaꝝ ſuꝑans claritatẽ. i aſpectũ ſu/
um ꝓuocãs reſpiciẽtes. quã ſi pol̕ obſcurat̕
ſi ſue nature relinquis clarioꝛ eſt. ⁊ nihil eo
clariꝰ i theſaur̕ regũ ſiue ꝑcioſiꝰ iuenit̕. ꝓpt̕
ſui ꝑſpicuitatẽ gẽmeꝝ ſibi obiectaꝝ in ſe re/
cipit claritatẽ. Dr̃ etiã ꝙ ſentit motũ et cur/
ſum lune. et ꝯ lunaticã valere paſſionẽ. vñ
dꝛ maioꝛẽ vel minoꝛẽ hr̃e effectũ ſꝫm ꝙ lũa
maius vel minꝰ recipit incrementũ. vt dꝛ in
lapidario. Fluxũ ſanguis reſtrigit. et emoꝛ
roidas patiẽtib⁊ ſubuenit. feruẽtes vndas
cõpeſcit et bulire eas nõ ꝑmittit. vt dꝛ in la/
pidario. ſꝫm Dyaſ. irã ſedat et triſticiã. et va
let ꝯ noxios motꝰ et ꝯ freneſim ac ꝯ moꝛtem
ſubitaneã. foꝛmã habet ſpecularẽ. idolũ em̄
in eo receptũ inuerſum in ſpeculo concauo
reꝑſentat

De turchoge Ca. XCVII

Turchogis ſiue turkois eſt lapis fla/nus in albidū coloꝛem vergens di/ctus a regione turchoꝛū in qua na/ſcitur. conſeruat viſum et confoꝛtat et hyla/ritatem generat.

De terra ſigillata.
Capl'm. XCVIII

Terra ſigillata dꝛ ſpecialiter q̄dā vena t're frigida ſingulariter et ſicca. q̄ dꝛ ſm̄ Platea. terra ſaracenica ſiue t'ra argentea q̄ quidē eſt ſubalbida aromatica atq3 clara. potiſſima virt⁹ ei⁹ eſt cōſtringere. Nam puluis eius cū albumine oui diſtem perat' fluxū ſanguinis de naribꝫ ſiſtit. valet etiam ꝯtra inflationē pedū et contra arteti/cam ſi ſup locū patientē cathaplaſmetur vt dicit' in Plate.

De tartaro Ca. XCIX

Tartarū eſt vini feculētia in modum crete vel mollis lapidis circa parteſ dolei indurata. cui⁹ natura calida ē et ſicca in tertio gradu. Ualet ꝯ ſcabiem ſer piginē et impetiginē. contra capitis immū dicias. ꝟtutē em̄ hꝫ extenuādi. ꝯſumēdi. mū dificādi ꝛ lauandi. vtꝫ in Plat'.

De vitro Capl'm. C

Vitrum vt dicit Auicenna eſt int' la/pides ſic ſtultus int' hoīes. declinat em̄ ad om̄ez tincturā. Eſt aūt dictū vitrū vt dicit Iſi. eo ꝙ viſui trāſluceat ꝓpt' ꝑ/ſpicuitatē et ſube ſue trāſparentiā vitꝝ luci puiū eſt. in aliis metallis et terre venis. quic quid intrinſec⁹ ꝯtinet' abſcondit'. in vitro āt cuiuſlibet liquoꝛis ſpēs qualis eſt interi⁹ ta lis exteri⁹ declarat'. et q̄ſi clauſis oculis intu entiū notificat'. vt di. Iſi. Fuit aūt pmo vi/trū inuentū iuxta tholomaidā in litoꝛe iux/ta belum fluuiū q̄ oꝛit' de radice mont' car/meli dum naute ibidē applicarēt. Nam dū naute ſup arenā eiuſdē amnis ignez de gle/bis nitri facerēt. et nitro ꝛ arenis lucidis ꝑ/mixtis noui liquoꝛis riuuli effluxerūt. qui vi tro vt di. Iſi. originē ꝓbuerūt. modo vero fit vitrū ex cineribꝫ arboꝝ ꝛ herbaꝝ ꝑ foꝛtiſſi/mā ignis ꝯflagratōꝫ q̄bꝫ cineribꝫ nūc nitrū nūc es nūc vtrūq3 admiſcet'. et ſic in maſſam vitreā cōmutat'. Maſſa aūt vitrea cū fuerit in foꝛnace liquefacta et pfecte depurata ſū/mā ꝯbit ſube puritatē et trāſparentiā ſiue ꝑ ſpicuitatē. ꝛ ido hꝫ potentiā cuiuſlibet colo ris ſuſceptibilē. quolibꝫ em̄ coloꝛe tingitur ita vt iacinctos ſmaragdos et alios lapides ꝓcioſos in coloꝛe et ſplendoꝛe imitet'. tantā etiā recipit in ſuba ductibilitatē. vt facilime ad flatum artificis in varias et ꝯtrarias foꝛ mas ac figuras q̄ſi ſubito trāſfoꝛmet'. aliq̄n toꝛno terit'. aliq̄n argenti mō ſculpit' ꝛ celat' vt di. Iſi. neq3 em̄ alia ſpeculis aptioꝛ ē ma teria. neq3 picturis accōmodatioꝛ inuenit'. maxim⁹ tn̄ honoꝛ eſt in candido vitro. quia i coloꝛe ꝓxim⁹ eſt criſtallo vn̄ ad potandū ar genti et auri metalla repellere ꝯſueuit vt di. Iſi. Item ibidē dicit idem ꝙ in genere vitri lapis obſian⁹ numerat'. Eſt aūt virēs inter/dū et niger. aliq̄n etiaꝫ tranſlucid⁹ craſſioꝛe viſu et vocat' ſpecularis. ex h̄ lapide m'lti gē mas faciūt. vt di. Iſi. hoc aūt hꝫ ꝓpriuꝫ om̄e vitrū cum ſit liquefactū q̄diu eſt valde liq̄/dum ſūme eſt ductile. infrigidatum ꝟo ꝛ in/duratū ſūme eſt fragile ꝛ facile frangibile et cū fuerit fractū nō poterit niſi iterata liq̄fa/ctione reparari. Quidā tn̄ fecerat vitꝝ flexi bile et malleo repabile. vt refert Iſi. vnde ꝛ phialam coꝛaꝫ Tyberio ceſare de tali vitro factā in terrā ꝓiecit quā nō ruptā ſꝫ plicatā cum malleo reparauit vel emēdauit. quem iuſſit ceſar decollari. ne duꝫ h̄ agnitū fieret aurū pꝛo luto haberet'. et om̄e metalloꝝ ꝑ/cium vile redderet'. quia reuera ſi vaſa vitrea nō frangerent' melioꝛa q̄ aurea putarētur. vt di. Iſi. Eſt ḡ vitrū ſpecialiter purū ꝛ per ſpicuū luci ꝓuiū imaginū et vmbꝛaꝝ repꝛe/ſentatiuū. ductile q̄n eſt liquidū. fragile q̄n eſt frigidū et īduratū oīm coloꝝ ſuſceptiuū coloꝛe poti⁹ q̄ valoꝛe gēmaꝝ nobiliū imita/tiuū et immūdiciaꝝ abſterſiuū. vt di. Auic. puluis em̄ ei⁹ mūdificat dentes. ꝛ in oculis delet albugines. conuenit em̄ valde lapidi veſice et renum quando bibitur cū vino. vt dicit idem Auicen̄.

De ydachite Capl'm. CI

Ydachites eſt lapis ꝓcioſus et coloꝛe fulu⁹. figura rotund⁹. intra ſe h̄ns aliū lapidem cui⁹ crepitu ſonoꝛus ē q̄uis tynnitū illū nō interioꝛē lapillū ſꝫ ſpi ritū quendā interioꝛē ſapientes dicāt vt di. Dyaſ. hic lapis exudat aquā ita vt videatur intra ſe fontanā ſcaturiginē ꝯtinere. Unde quidam dicūt hūc eſſe lapidē q̄ dꝛ enidros. quere ſupꝛa eodem.

De yerachite.
Capl'm. CII

Erachites eſt lapis qui geſtatus ab
homine nō mordet a muſcis nec api
bus infeſtat. vt di. Dyaſco. et credit
valere ꝯtra venenum.

De zimiech Ca. XIII.

Zimiech eſt idem qđ lapis lazurij. et
eſt lapis vel vena terre. vnde fit lazu
rium. vt dicit in lapiđ. Eſt autē la/
pis iſte tanto melior q̄nto colori celeſti eſt ſi
milior. et habet quedā corpuſcula quaſi au
rea interſerta. ille autē qui eſt ſubalbid⁹ pl⁹
habet terreſtreitatis. et ideo nō ita p̄cioſus.
diutiſſime poteſt ſeruari ſine corruptione.
Ualet cōtra multas paſſiones et cōtra ſin/
copim ex fumis melācolicis. ſi đbito modo
detur patienti. Nunq̄ȝ autē debet dari niſi
prius ſubtiliſſime ꝯteratur et multotiēs ab
luatur. et ſignū eſt perfecte ablutōnis quan
do aqua in qua abluit parum aut nihil co/
loratur. miro autē modo purgat et ſoluit q̄r
tanam. nec debet dari cū decoctione. qꝛ de
ſcenderet vſq; ad fundū. ſed ante vel poſt de
tur. et hoc cū ſero vel aceto. vt habet in Pla
te. et ſicut ex laminis ferreis fit ceruſa ſic fit
lazurium ex argenteis cū aceto. lapis autē
lazurij ſepe inuenit in mineris argentinis ꝛ
aurifodinis et in ſuis venis ſepe ſaphiri ꝛ ia
cincti et conſimiles lapides blauei inueni/
untur. vt di. Dyaſco.

De zingnite Ca. XIIII.

Zignites lapis eſt vitrei coloris q̇ ge
ſtatus in collo valet contra nictilo/
pam. et ſanguinem ſtringit et ment̄
alienationē repellit. et ſi tenetur ad lignum
accenſum extiguitur flamma eius. vt dicit
Dyaſco.

Incipit liber decimuſſeptim⁹ de arbori/
bus et herbis et eaꝝ ꝓprietatibus.

Poſtquam adiu
uante deo completus eſt liber
vel tractatus de ꝓprietatibus
rerum que in terra intrinſec⁹
generant. ſcȝ de lapidibus et
gemmis ac metallis et alijs que naſcuntur
in terre venis. dicendū eſt breuiter de arbo
ribus et herbis ꝛ fructibus ac ſeminibus q̄
ex eis mediantibus radicibus procreantur
ſolūmodo autem de illis arboribus et her/
bis aliqua ſunt hic dicenda de quoꝝ nomi
nibus fit mentio in ſacra pagina in textu vl'
in gloſa. et hoc ꝓut poterimus faciemus ꝑ
ordinem alphabeti.

De arbore Capitulū. I

Arbor vt dicit Iſidor⁹ li. xvj. c. v. ab
aruis nomen ſumpſit. eo q̄ adhere/
re terre fixis radicibus conſueuit ſi
cut herba. vtraq; eñi ſimilia ſunt quo ad or
tum. quia ex vno gignit alteꝝ. Nam dum ſe
mentē in terrā ieceris quaſi herba pri⁹ pul/
lulat et erumpit. dehinc cōfecta ſurgit in ar
borē. ꝛ quod infra breue tempis ſpaciū her
ba videbat indurat in arbuſtam. i. in arborē
nouellā et tenerā cōualeſcit. ꝛ eſt dicta arbu
ſta q̄ſi arboris haſta. nam arbuſtū đr locus
vbi arbores ꝯcreſcunt ꝛ vbi ſalices ſalictū.
et carectum vbi carices. vt dicit Iſidorus.
In li. aūt Ariſto. de vegetabilibꝫ ponūtur
iſte arboꝝ et planetaꝝ ꝓprietates. dicit eñi q̄
in arboribꝫ ꝛ plantis eſt vita. i. vegetabil' vir
tus queādmodū in animalibꝫ. ſȝ differēter.
quia in plantis eſt occulta. in animalibꝫ ma
nifeſta ꝑfecta. ſ. et completa. arbores eñi nō
mouent motu volūtario nec progreſſiuo ſi
cut animal. nec mouent ſm appetitū et dele
ctationē ꝛ triſticiā ſicut animalia. q̄uis alit
ſenſerint aliqui phi vt Anaxago. et alij. q̄s
redarguit Ariſt. Uita itaq; vegetatiua eſt ī
plantis ꝑ quā fit attractio humoris ad ipſi⁹
arboris vel plante nutrimentū vl' ꝯſeruatōȝ
ſed nullaten⁹ hȝ ſenſitiuā animā vñ nō do/
let qñ inſcindit. nec delectat qñ nutrit et ci
bat. nec vigilat nec dormit. nec ſpirat l' expi
rat. nec ſubiacet alijs conditōibꝫ q̄ ſūt ꝓprie
ſenſitiue. nec generat arbor nec generat per
ſexuū cōmixtionē. ſed in ſe habet rōem ſemi
nalem ꝑ quā habet ex ſe ꝓducēdi potentiaȝ
ſimile ſibi et ſuā ſpēm ꝯſeruādi. ſed hanc po
tentiā nō poteſt ꝓducere in actū niſi ab ex/
trinſeco adiuuet. ſ. a tempibꝫ anni. Indiget
eñi hyeme ad humoris ſeminalis aggrega
tionē. Indiget et vere tēꝑato ad eiuſdem
emiſſionē. quia tūc nec eſt vehemēs frigus
cōgelans vel exp̄mēs nec calor vehementer
adurens ſemen ac corrūpens. Indiget etiā
ſole reſoluente partes ipſi⁹ cōſtrictas a pre/
cedente frigore. vt calor ingrediēs ſegreget
humorē ſeminariū a nutritiuo. Indiget eti
am terra plus q̄ȝ aliud generans. qꝛ ex terra
eſt materiale p̄ncipiū ſui nutrimenti ſic p̄n/
cipium generatōis ſue eſt a ſole ſicut a cau/
ſa efficiente. et ideo vt ait Ariſt. in li. de plan
tis. Terra eſt mater et ſol eſt pater plantaꝝ.

quia terra nutrit more matris. et ſol efficit more patris. Quidaꝫ vero ꝯſiderātes in arboribꝰ ꝛ plantis generatōem. cibatōeꝫ. augmentatiōem. durationē. et ex radice annuā renouationē. et nullā penitꝰ ꝑ vrinam vl' ſeceſſum eiectōem putauerūt plantā animali ꝑfectiorē. Sed hoc reprobat Ariſto. dicēs ꝙ arbor que eſt alligata terre nō habet motum ex ſe. nec ex ſuo toto. nec ex ſuis partibꝰ nec habet formā determinatā in ſuis partibus. ita ꝙ diuerſe partes determineñ diuerſis operatiōibꝰ per formas diuerſas. vt oculus in animali ad videndū. et auris ad audiendū. nec habet animā perfectā. imo nō habet niſi partē partis anime. i. animā vegetatiuaꝫ. ſed animal habet oꝑationes plures ꝛ nobiliores ꝙ̄ planta. ideo animal nobilius eſt omi planta. Diuerſificaꝛ aūt arbor q̄ ad ſubſtantiā virtutē et operatiōem. Nā vt dic Ariſto. li. de vegetabilibꝰ. ca. ij. Quedam arbores habēt gūmi et reſinā. cuiꝰ ratio eſt. qꝛ humor ſuꝑabundans a calore totaliter nō digeriꝛ. nec etiā totaliter a regimine nature dimittiꝛ. et ideo depelliꝛ ad exteriora. et ibi a frigido aere circūſtante infrigidaꝛ. Item quedā habent nodos. quia illis mediātibuſ partes ſucceſſiue generate ad inuicē colligaꝛ. Item habet venas. i. rimulas in q̄buſ naturalis hūiditas cuſtodiꝛ et a terra ad ꝑtes ſingulas deriuaꝛ. Item habet ventrē. id eſt. medullā in quo fit humoꝝ decoctio anteq̄ trāſferaꝛ in ſubſtantiā folioꝝ fructuum vel ramoꝝ. vt dicit idem. Item corticē habet ad interiorē ligni defenſionē. qꝛ qđ facit corium vel cutis in corpis animalis ſuperficie. hoc facit cortex in arbore. vt dicit Iſi. Item habet generaliter lignū ſiue trūcum. vt dicit Ariſt. et eſt dictū ſm Iſido. eo ꝙ in cenſum de facili in lucē ſit cōuerſum. vnde et licnus dicitur eo ꝙ pn̄tibꝰ preſtet lumen. Lignū itaq̄ eſt pars arboris fortior ꝛ ſolidior et ſubſtantialior q̄ a radice exiens vſq̄ ad ſummitatē ipſius arboris ſe extendit Et habet quedā intrinſeca vt medullā ad quaꝫ eſt recurſus nature cū ſubtrahiꝛ humor cibalis extrinſecꝰ. ſicut in cibatiōe animal' qn̄ deficit nutrimentū in mēbris ad ſanguineꝫ exiſtentē in venis ꝯtinue fit recurſus. vt dic Albu. et expreſſe Auicen̄. et Conſtan. Habet inſuꝑ quedā extrīſecꝰ ſibi annexa arbor. vt corticē ramos folia flores frucꝰ ꝛ ſummitatē. Et ibidē dicit Ariſto. corticē habet ad omniū interiorū defenſionē. ramos ꝛ ꝟgas ad ſui dilatationē. folia ad fructuū nouellorū ꝓtectōem ab extrinſecis corruptelis. fructus ad ſui ſpeciei ꝯſeruatōem. rotunditatē ſiue rotundā ſummitatē habet arbor in ſuo cōplemento q̄ſi figuram colūnalē. q̄ vtiq̄ vt dicit Albu. ei accidit ꝓpter vniformē extēſionem humoris ad partes laterales. ꝛ vniformē caloris digerētis hūorē in tota ſui ſubſtantia actionē. Habet adhuc omīs planta vel arbor radicē. et in radice multiplicē nodū. radicem quippe loco oris qua mediante trahiꝛ humor ad totā ſubſtantiā arboriſ nutriendā. nodi vero ſunt ſimiles neruis ī corpore animalis. qꝛ ꝑ illos nodos partes ad inuicē ꝯtinuabiles colliganꝛ. Itē arbores habent quaſdā ꝑtes ſuꝑfluas q̄ nō ſūt ꝑtes determinate a natura nec ſūt neceſſarie ad eſſe plante et habēt eſſe in arbore ſicut pili ꝛ vngues in corꝑe. Et ideo cadūt folia et fructus ab arboribꝰ. ſ. ꝓpter ſubtractōem hūoris ſicut cadūt pili de corꝑe animal'. et h̄ accidit. qꝛ qn̄ humor nutrimētalis minꝰ ē ſufficiēs ſubtrahit ip̄m natura ab hmōi ꝑtibus nō neceſſarijs ne deficiāt in neceſſarijs. ꝛ iđ cadūt generaliter ab arboribꝰ tꝑe hyemali. remanent tn̄ in aliquibꝰ vt in buxo ꝛ cōſimilibꝰ. vel ꝓpter ſufficientiā hūoris. vel ꝓꝑ humoris viſcoſitatē et ligni cōpactōem et ſoliditatē. Nam arbores que raram ſubſtantiā et poroſam ſūt habentes citius a ſuis folijs depauperanꝛ et maxime qn̄ humor nutritiuus liquidꝰ eſt atq̄ paucus. Differūt auteꝫ arbores in multitudine ſuaꝝ partiū et paucitate. in magnitudine et paruitate. in fortitudine ꝛ debilitate. Cuiꝰ cauſa eſt humor q̄ in aliq̄bꝰ magnis arboribꝰ eſt lacteus. vt in ficubꝰ. et humor talis abilis eſt ad ſe deferēdū in latū et in longū. In quibuſdam vero eſt piceus viſcoſus et inſufficiens ad extēſionem. eo ꝙ partes adherēt ad inuicē ad modū picis. ita eſt cauſa paruitatis et paucitatis in partibꝰ arborū et plantaꝝ. talis auteꝫ viſcoſitas nō eſt cauſa debilitatis in plantiſ et arboribꝰ: niſi fuerit diminutꝰ calor inſufficiēs ꝛ imꝑfectꝰ. In quibuſdā etiā arboribꝰ eſt humor calide et ſicce complexiōis. et hic in quibuſdā eſt cauſa fortitudinis ꝛ vigorꝭ. calidū em̄ eſt et leue et ſubtile ꝛ penetratiuū et iđo talis humor ſe extēdit et creſcit arbor in magnā q̄ntitatē. Itē in partibꝰ arboꝝ attēdiꝛ equalitas ꝛ ſimilitudo. qꝛ equalitas in

quantitate et ſimilitudo in figura cauſatur ex abūdantia materie cum equalitate caloris agentis. ⁊ oppoſitū a cauſa oppoſita cauſatur. Eodem modo attendit̄ in eis raritas ſiue ſpiſſitudo q̄ꝛ raritas accidit ꝑpter inſufficientiā caloris ad terminationē humoris. ſpiſſitudo autē accidit ꝑpter ſufficientiā caloris ad cōdenſationē humoris ⁊ eiꝰ terminationē. Item differūt arbores ⁊ plante in modo fructificandi. nam quedā vt ibidē dicit Ariſto. producūt fructū ſup folia ſua. et hoc accidit ꝑpter fortitudinē fructus ⁊ indigentiā caloris ſolis digerentis humorē ipſius. quedā vero ſub folijs. et hoc accidit propter debilitatē fructꝰ ne ab excellenti calore vel frigore corrumpat̄. ⁊ quarūdā fructꝰ eſt ſuſpenſus a ſtipite ſuo. id eſt. prope ſtipitem Et hoc accidit ꝑpter inſufficientē hūorez et inſufficientez calorē ipſum ad extremitates expellere nō potentē. Item oīs arbor generaliter habet radicē que eſt mediatrix int̄ corpus plante ⁊ terrā a qua cibatur. vnde ⁊ radix vita plante dicit̄ ſm grecos. quia cauſam vite plantis adducit. Item habꝫ ſtipitem a radice immediate procedentē. et hoc fuit neceſſe vt dicit Albu. propter corporis plante vel arboris ſuſtentationē vn̄ aſſimilatur ſtature corpis animalis oīa mēbra corpis ſuſtentantis. vnde eſt ſtabile fundamentū arboris ſuſtinens ramos et fructus eius. Item in duro ſtipite habet medullam mollē. quā vt dicit Ariſtotiles quidam vocant arboris matricē. quia in ipſa ſeminarius humor plante nutrit̄. vt fetus in matrice Quidam vero vocāt arboris viſcera. quia ī ipſa ſeparat̄ purū ab impuro. ſicut fit in animaliū inteſtinis. Quidā etiā vocant eā cor. quia ex ea procedit motus vite vegetabilis. ſicut vita ſenſibilis ꝓcedit de corde cuiuſlibet animalis. Item corticē habet oīs arbor ad ſuā terminationē ⁊ interiorū defenſionē ex humore ſubtili extracto ad exterius et per calorē aeris deſiccato ſicut lignū interius ex humore groſſo ſicco eſſentialiter et accidentaliter humido procreat̄. vt di. Ariſto. et Albu. Item arborū ſicut ⁊ plantarū quedā ſunt domeſtice ⁊ ortenſes. quedā vero ſunt ſilueſtres. Arbores vero ortenſes ſicut ſunt plante ſi nō fuerit culte erūt ſilueſtres vt dicit Ariſto. Et harū arborꝫ quedam faciūt fructū ⁊ etiā oleum ꝑpter humorez vnctuoſum et aereū ſufficientē et quedam nō. propter talis humoris defectū. et in quibuſdam cito folia cadūt ꝑpter humorē rarū nō vnctuoſum cito ſiccabilē. et in quibuſdā nō ꝑpter cauſam ꝯtrariā. Item ſicut eſt diuerſitas arborū ⁊ plantarū in magnitudine et paruitate ſic eſt diuerſitas in pulchritudine et deformitate. Nam eis accidit pulchritudo ꝑpter equalitatē materie et elegantem partiū ordinationē et calorē ſufficient̄ agentem ⁊ extendentē materiā in rectā ⁊ debitaꝫ nature diſpoſitōem. deformitas vero cauſatur ex cōtrario tam in arboribꝫ ꝙ̄ in plantiſ. Item differūt in bonitate fructuū ⁊ multa malignitate. ⁊ hoc accidit ꝑpter maiorē hūoris materialis dulcedinē vel minorē. vl̄ ꝑpt̄ caloris magis vel minꝰ correſpōdentis materie vel humori materiali debitā ꝓportionē Item dicit ibidē Ariſto. ꝙ arbores et plāte ſilueſtres magis fructificant ꝙ̄ ortenſes. et hoc vt di. Albu. accidit ꝑpter maiorē abundantiā humoris parū vnctuoſi et nodoſi de facili cedentis diuiſioni expulſioni et ī ſubſtantiā fructus ꝯuerſioni. nihilominꝰ tamē fructus ortēſes ſunt meliores ſimpliciter ꝙ̄ ſilueſtres. vt dicit ibidē Ariſto. cuiꝰ ratio eſt vt dicit Albu. maioris hūoris vnctuoſi aerei vel dulcis abundantia q̄ in materia fructuū ortenſiū ꝑfectius inuenit̄. Item conſiderat̄ arborꝫ diuerſitas ſicut plantarꝫ et loci diuerſitate in quo creſcūt. nam quedā in locis aridis creſcūt ⁊ ſiccis. ⁊ ille ſūt minoris q̄ntitatis ꝑpter defectū hūoris. q̄daꝫ vero in locis hūidis fluuialibꝫ et maritimis ac ſtagnoſis. ⁊ tales ſolent eſſe maioris q̄ntitatis. Nam ille ꝙ creſcūt iuxta ripas marium ſalſorꝫ nō multū creſcūt ꝑpt̄ abūdantiā arenarū et hūoris attracti nimiā ſiccitatē. iuxta tn̄ mare rubrū fallit h̄. vt dicit Ariſt. vbi arbores fiūt magne. ⁊ h̄ vt dicit Albu. ꝑpter abundantiā hūoris et caloris. Itē attendit̄ diuerſitas in foliorꝫ ⁊ florꝫ variatione. Nam q̄dam habēt folia aſpera. ſ. ꝑpter dominium terreſtreitatis ⁊ ſiccitatis. q̄dam lenia ꝑpter equalitatē aquee hūiditatis et ꝓportōem debitā caliditatis. folia etiā habēt q̄dā ſciſſa ⁊ tamē lata vt vitis. qđ accidit ꝑpter dominiū terreſtreitatis ⁊ ꝓuatōem viſcoſitatiſ ⁊ ineq̄litatē caloris materiā ineq̄liter extendentiſ. q̄ꝛ in talibꝫ humor vnctuoſus ⁊ viſcoſus trāſit in materiā fructuū. aquoſus vero ⁊ terreſtris in materiā tranſit foliorꝫ. vt di. Albu. Iteꝫ variant̄ arbores ⁊ plante ī extremitatū ꝑtiū

ſuaꝝ varia figuratiōe. nam quarūdā extre/mitates ſunt piramidales ⁊ acute. vtȝ in ſpinoſis in qͥbꝫ caloꝛ ſubtilioꝛē humoꝛē velocius attrahit ad exterioꝛa ⁊ illū deſiccādo cōuertit in acumē. groſſioꝛē vero partē ꝯiūgit cū ſtipite ⁊ radice. vt di. Albu. contrarie autem figure ex cā ꝯtraria generanť. et hͦ idem patet in fructibꝫ qͥ vt di. Ariſt. ſunt diuerſo/rū modoꝝ. nō eñ ſunt oēs anguloſi. id eſt figure angularis. neqꝫ oēs ſup rectā line/am ſunt ꝑtenſi. imo quidā ſunt circulares ꝓpť equalē materiā humoꝛis ⁊ equalē actionem virtutis agentꝭ ⁊ caloꝛis ꝑ quē materie partes equaliter extendūtur. ⁊ a medio vſqꝫ ad circūferentiā vniformiter ꝑtendūť. An/gulares ꝟo ex cā ꝯtraria ſimpliciter oꝛiūtur. Item varianť in coloꝛatione diuerſa. nam tam fruct⁹ qꝫ floꝛes. tam rami qꝫ ſtipites in arboꝛibꝫ varianť. vt di. Ariſt. Ex humoꝛe eī frigido terreſtri melācolico nigreſcūt ⁊ vile/ſcūt. ex humido ⁊ frigido albeſcūt. ex calido rubeſcunt. ⁊ ſic de alijs. vt di. Albu. ſub tali eñ differentia dñantis hūoꝛis ⁊ agentis caloꝛis ſubam digerētis in p̄dictis omnibꝫ ſapoꝝ differētie generanť. Item differūt tam arboꝛes qꝫ plante in fructuū maturatione. Nam quedā matureſcūt citi⁹ vt di. Ariſto. ſicut moꝛa et ceraſa. ⁊ ꝯſimilia. ⁊ hͦ accidit ꝑpter ſufficientiā caloꝛis. potētis ſup hūidū. maturandū ⁊ digerendū ⁊ obedientiā hūoris actiōi caloꝛis nullaten⁹ reſiſtentis. que/dā ꝟo maturos hñt fruct⁹ tardius ꝓpť groſ/ſiciem hūoꝛis aquoſi inobediētis ⁊ inſufficientiā caloꝛis digerētꝭ. ⁊ hͦ accidit potiſſime in arboꝛibꝫ q̄ ſunt ſilueſtres. Eadem eſt ra/tio quare quedā arboꝛes citius frondeſcūt et quedā tardi⁹. cito eñ emittūt folia propť abundantiā hūoꝛis aquei indigeſti non vnctuoſi ſed fluidi et de facili ſe extēdētꝭ ad ar/boꝛis ſiue plāte extremitates. ⁊ ex ꝯria cau/ſa ꝯriū accidere ꝯſueuit.

De arboꝛe aromatica
Capłm. II

ARboꝛ aromatica aliqñ hȝ aromati/citatem in coꝛtice. aliqñ in floꝛe. ali/qñ in fructu ſuo. vt patet in cinamomo qđ eſt coꝛtex ⁊ in mace qđ eſt flos. ⁊ ī muſco qđ eſt fruct⁹. Eſt autem cauſa aromati/citatis. vt di. Albu. ſiccū terreū ſubtile commixtū ſubtili aqueo ⁊ ſm eius dominiū magis in vna pte arboꝛis qꝫ in alia ē vna pars magis aromatica qꝫ alia. alia ꝟo arboꝛ ē to/ta aromatica ſm oēs ſui ptes vt arboꝛ bal/ſami cui⁹ ſingule ptes ſunt odoꝛis fragran/tiā reſpirātes vt poſt dicet. Inť aromaticaſ ꝟo plātas ⁊ arboꝛes qdaȝ gña in qͥbꝫ ē ratio ſeminalis ꝑcreanť. qdā ꝑ ſe ex ꝯpetēti ꝯmixtione elemētoꝝ ꝓducūť. qdam ex radicis vł ſtipitis plantatōe multiplicanť. qdā ꝑ inſertionē ſurculi in trūco eſſe debitū ſoꝛtiūť. vt di. Albu. Inter oēs arboꝝ inſertiōes ille ſūt magis laudabiles qñ ſimilia ſimilibꝫ inſerunť. vt di. Ariſt. qđ dupłr intelligiť vel ī plātis ꝯſiłis ſpeciei vt inſertio fic⁹ in ficum. vitis in vitē. vel de illis q̄ hñt hūoꝛē ꝓpoꝛtionabilē inť ſurculū ⁊ truncū cui inſeriť. ita ꝙ humoꝛ vni⁹ ſit apt⁹ ad aliū nutriendū. ſicut qñ ſurcul⁹ piri in trūco mali inſeriť vł econuerſo. Itē notabile eſt ꝙ ſurculus inſert⁹ al/teri trūco totā virtutē trūci in ſuā ꝟtutē conuertit ⁊ trāſmutat q̄litatē. ſi eñ fiat inſertio oliue ſup radicē ſiue trūcū bete ꝟt⁹ oliue deſcēdit in ꝟtutē bethe ⁊ indurat eā ⁊ facit eaȝ durare ꝑ aliqđ tps. ⁊ tandē hūiditatē ibi exiſtentē ad ſe attrahit ⁊ trāſmutat ī ſuā ſimilitudinē aut ꝯuertit vt di. Albu. ſup finē pⁱmi libꝛi. Itē dicit idē. nō ꝑueniūt de facili ex ſemine malo plāte bone. nec ex bono ſemie vł radice arboꝛes male. qꝫuis in aīalibꝫ ſepius ꝯriū videať. cui⁹ rō eſt vt di. Albu. ꝙ planta eſt terre affixa ⁊ vniformē recipit a terra nutrimentū. Animalia ꝟo nō ſic ꝓpter varieta/tē ꝯplexionis ⁊ etiaȝ ꝓpť ꝯrarietatē appetit⁹ ſiue appetibilis voluntatꝭ. ⁊ iō aliđ eſt in aīalibus aliud in arboꝛibꝫ. Item in oñi genere arboꝝ ſic eſt ꝙ ꝑ culturam debitā ſilueſtres ꝯuertūť in oꝛtēſes. ⁊ ponit Ariſt. ibi exem/plū ꝙ amigdali amari ꝑ culturā efficiūtur dulces. Siłr et malagranati acidi medio/cres. Dicit etiā ꝙ arboꝛ habens groſſū coꝛticē cito fit ſterilis. ⁊ hͦ accidit ł ꝓpť defectū vnctuoſi humoꝛis q̄ eſt materia fructuū. vł ꝓpť duriciē coꝛticis ꝓhibētis euapoꝛatōem groſſi qđ in arboꝛe eſt nociuū. Sȝ dicit ibidem ꝙ ſi ſcindať radix ei⁹ ⁊ illi ſciſſure lapis imittať rurſum fecūda fiet. cui⁹ rō eſt vt dič Albu. qꝛ ꝑ iſtam ſciſſuram fit nociui groſſi euapoꝛatio et caloꝛis ſolis vel aeris circumſtātis introductio cui⁹ ꝟtute fiet ipi⁹ humo/ris coꝛrupti ꝯſumptio Item dꝛ ibidē amigdala ⁊ malagñata mutāť a malicia ꝑ cultu/rā. Nā malagranata ſtercoꝛe poꝛcino fima/ta et aqua dulci rigata melioꝛanť. cui⁹ rō eſt vt dič Albu. qꝛ ꝑ caliditatē ⁊ ſiccitatē h⁹ fi/

mi ſupfluitas aq̄ſa reꝑmit, n gnat̄. ſed ne ꝑ exceſſum caliditat̄ ꝛ ſiccitat̄ fimi cōuertaꝛ fruct⁹ i amaritudinē. ꝯpetit apponere aquā dulcē caloꝛis ꝛ ſiccitat̄ dn̄iuꝫ tꝑantē. Silr̄ amigdali vt dꝛ ibideꝫ clauis ꝯfixe gūmi per mltū tps emittūt ꝛ aq̄ſā ſupfluitatē impedientē generatōeꝫ vnctuoſi hūoꝛ̄ q̄ ē materia fructuū. ꝛ ita ꝑ h̄ a ſua malicia alteraꝛ vt di. Albu. Itē ibidem arboꝛes ꝛ plāte ſilueſtres ꝑ artificiū ꝛ culturā fiūt oꝛtenſes fructifere ꝛ fertiles. ad h̄ aūt vt ſilueſtris plāta fiat fructifera vl̄ altereꝛ in bonitatē a malicia mltū ꝯfert loc⁹ ꝛ laboꝛ in colēdo ꝛ maxīe tps āni in q̄ plantaꝛ. ſicut ibi di. Ariſto. et ponit exemplū de boleno. i. iuſquiamo. qꝛ qđ eſt natū in perſia eſt ꝑniciosū ſꝫ trāſmutatū ꝛ trāſplantatū in egyptū ꝛ in hierl̄em fit comeſtibile. ꝛ h̄ accidit vt di. Albu. qꝛ ꝑ tꝑamentuꝫ loci a diſtꝑantia ad mediū reuocaꝛ. Itē tali trāſmutatōi maxīe cooꝑaꝛ tps vt di. Ariſto. arboꝛes q̄ indigēt plantatōne plantāꝛ plr̄es in vere. ꝛ h̄ ꝓpt̄ tꝑantiaꝫ caloꝛis ꝛ hūiditatis ꝯfoꝛtantiū caliditatē ꝛ hūiditatē arboꝛuꝫ ꝛ plantaꝝ. In hyeme ꝟo pauce ꝓpt̄ ſuꝑabundantiā frigiditat̄ ꝛ hūiditat̄. ſed in autūno ꝓpt̄ frigiditatē ꝛ ſiccitatē. pauciſſime vero in eſtate p⁹ oꝛtū ſtelle canicule. ꝛ h̄ ꝓpt̄ dn̄iuꝫ caloꝛis ꝛ ſiccitat̄ ꝯſumētiū hūidū naꝛale ī plāta ꝛ p̄cipue ī radice. In egypto ꝟo ſemel in āno fit plātatio qn̄. ſ. tꝛe illi⁹ ſiccitas tꝑaꝛ ex fluxu nili vt di. Ariſt. ꝛ Albu. Itē ibideꝫ dꝛ ꝙ arboꝛes diuerſimode ꝓducūt frondes ſuas. Nam q̄dā ex radice. q̄dā ex ſtipite. q̄dam iuxta terrā. q̄dā in ramis ꝛ ꝟgis iuxta ſūmitatē. q̄dā in medio. Cauſa diuerſitat̄ h⁹ in ꝓducēdo eſt diuerſitas hūoꝛis aq̄ſi ſubtilis lenis ꝛ non vnctuoſi q̄ eſt materia folioꝝ. et eq̄liꝛ nō abūdat in omib⁊. ꝛ oꝑatio caloꝛis ē diſſilis ī diuerſ. ꝛ iđo diſſimiliter ex illo humoꝛe ꝓducūt frōdes. ſilr̄ q̄dā fructificāt ſel̄ in anno ꝛ q̄dā pluries. ꝛ nō maturāꝛ fruct⁹ vltimi ſꝫ crudi remanēt ꝛ indigeſti. qꝛ ꝓpter vicinitatē hyemis caloꝛ nō ſufficit ad maturandū. ſemel āt fructificare ꝑfecte magis eſt ꝯſuetū. qꝛ ſemel in anno ſemē colligūt. ꝛ ſel̄ ſufficit caloꝛ ad extenſionem hūoꝛis ꝛ ad extremitates arboꝛis ꝛ ad ꝯuerſionem eius in ſubaꝫ fruct⁹ ꝛ e⁹ ꝯpletā maturatōꝫ. Itē q̄dā arboꝛes ſūt fertiles ꝑ mlta tꝑa ꝓpt̄ abūdantiā caliditat̄ ꝛ hūoꝛ̄ vnctuoſi ſic fic⁹. ꝛ q̄daꝫ vno āno fructificāt ꝛ alio req̄eſcūt vt oliue. cui⁹ rō eſt. qꝛ in ſeq̄nti āno reficiūꝛ reſtaurādo ſibi hūoꝛē. tantū eñ emittūt vno āno ad ſubam fruct⁹ q̄ꝫtū req̄rit ſecūd⁹ ann⁹ ad hūoris reſtauratōem. lꝫ mltos ꝓducant ramos tꝑe refectōis. modicū tn̄ tūc tēꝑis ꝓducunt fructū. Itē q̄dam arboꝛes ſūt fertilioꝛes in iuuentute q̄ꝫ ſenectute. qꝛ in iuuētute plus abūdant in caloꝛe ꝛ hūoꝛe. q̄dā ꝟo econuerſo pl⁹ fructificāt in ſenectute q̄ꝫ in iuuētute. cui⁹ rō eſt vt di. Alber. ꝙ in iuuētute pl⁹ abūdant de hūiditate q̄ꝫ naꝛalis caloꝛ poſſit digerere. ꝛ ita fit inobediēs caloꝛi. ī ſenectute ꝟo minoꝛaꝛ hūoꝛ ꝛ fit obediēs digeſtiōi caloꝛis. ꝛ h̄ pꝫ in amigdalis ꝛ piris ſic̄ exemplificat ibi Ariſt. Itē dic̄ Ariſto. ꝙ tā arboꝝ q̄ꝫ plātaꝝ ſilueſtriū ꝛ oꝛtēſiū diuerſitas diſcerniꝛ ꝑ maſculos ꝛ femīas. qꝛ arboꝛ maſcula ē ſpiſſioꝛ durioꝛ ꝛ dēſioꝛ et ramoſioꝛ q̄ꝫ feīa ꝛ ſiccioꝛ ꝛ fruct⁹ ei⁹ breuioꝛ et maturioꝛ. et folia diuerſa ꝛ ſurculi. q̄ꝝ oīm rō eſt vt di. Alber. qꝛ maſcule arboꝛes pl⁹ abundāt ī caloꝛe ꝛ ſiccitate q̄ꝫ feīe q̄ ꝑtes maſcule vehemēt ꝯſtringanꝛ ad inuicē ꝛ faciūt arboꝛē ſpiſſiorem. Intenſio eñ caloꝛis multiplicāt̄ humoꝛē ꝛ extēdentis in plr̄es ꝑtes facit ramoſioꝛē. ſic̄ etiā intēſio ſiccitat̄ ꝯſumēt̄ hūoꝛem efficit ſiccioꝛē. Soliditas etiā ꝛ ſtrictura venaꝝ arboꝛis maſcule ꝓhibet hūoꝛē multuꝫ emitti ad vnū locū arboꝛis ſiue plāte. vt reuertaꝛ in ſubam fruct⁹. ꝛ iō fructū hꝫ breuioꝛē. folia ſilr̄ hꝫ diuerſa a feīa. qꝛ aſperioꝛa ꝛ minoꝛa ac ſtrictioꝛa ꝓpt̄ dn̄iuꝫ ſiccitat̄. ſilr̄ ꝛ ſurculos durioꝛes hꝫ q̄ꝫ feīa. ꝛ h̄ ꝓpt̄ maioꝛē hūiditatē extendētē in feīa maḡ q̄ꝫ ī maſcula. Itē di. Ariſt. ꝙ ſi folia vel puluis folioꝝ vel coꝛtex maſcule palme. folijs femine cōponanꝛ vt coherēat citi⁹ maturabūꝛ fruct⁹ femine et ꝓhibebūt caſū folioꝝ et fruct⁹ donec ꝯpleta fuerit digeſtio. Et h⁹ rō eſt vt di. Alber. qꝛ maſcula palma mediāte aere deferente auget caloꝛē femīe. q̄ mediāte excitatur caloꝛ ei⁹ ad oꝑatōꝫ digeſtōis. quā Ariſt. pepēſim vocat in li. meth. Item dicit Ariſt. ꝙ diſcerniꝛ maſculus a femina ꝑ pullulationē velocioꝛē folioꝝ. ꝓus eñ pullulat q̄ꝫ femina ꝓpt̄ caloꝛē foꝛtioꝛē. ꝛ etiā ꝑ odoꝛē. quia maſcula pl⁹ odoꝛat q̄ꝫ feīa ꝓpt̄ maioꝛē ſubtilitatē fumi ſicci reſoluti a maſcula ꝛ nō a feīa. Itē di. Ariſt. ꝙ vēt⁹ defert odoꝛē maſculi ad feīaꝫ ꝛ maturabūꝛ citi⁹ ei⁹ fruct⁹ ſimulq̄ꝫ coherebūt ꝑtes ſcꝫ fructuū femīe ad maturationē qn̄ folia maſculi in illa ſcꝫ ī femīa ſūt apꝓhēſa. Dicit etiā Alber. ꝙ folia maſcu/

le palme cõiũcta folijs femine ita ad inuicē coherebũt ꝙ vix poterũt ſine ſciſſura ab inuicē ſeparari. Itē di. idē Ariſt. ꝙ ficus ſilueſtres cõferũt ficubꝫ ortēſibꝫ. qñ ex oppoſito cõplantanť. q2 ſilueſtres ſũt calidiores ⁊ ſicciores. et iõ excitāt calorē ortenſiũ ⁊ cõfortant. Item humor ſicc9 ſilueſtris reſolut9 ⁊ delatus ad radicē ficus ortēſis ipm nutrit et cõfortat. Siľr dicit ibidē Ariſt. ꝙ balauſtia q̃ ē flos malignati. ſ3 h̃ poniť p arbore. ſ. malagnata. oliuis cõferũt ſi cum eis plantenť eo ꝙ balauſtie abũdant in calore cõueniēte nature oliuaꝝ. Hec de ꝓprietatibꝫ arboꝝ ⁊ plātarum cõtractim9 de ṽbis Ariſt. li. j. vegetabiliũ Et glo. Alber. q̃ trāſtulit et expoſuit eundē In li. aũt aīaliũ. xviij. dicit Ariſt. oēs arbores q̃ fructificāt omī anno fiũt ſegnes. Arbores inq̃t q̃ nimiũ faciũt fructũ cito deſiccanť qm̄ cibꝫ trāſit in ſemen. i. hũor nutritiuus q̃ deberet nutrire trāſit ĩ materiā ſeminalē. Alias ꝓprietates notabiles et inſignes tam arboꝝ ⁊ herbaꝝ ꝙ̃ plātaꝝ poſſum9 elicere ex ṽbis Ariſt. et Alber. in li. ij. vegetabiliũ. vbi dr. plāta h3 tres vires. nā a terra h3 fixionē. ab aq̃ coadunatõem. ab igne ṽo cõſolidationē ⁊ ꝑtiũ terminatõne3. ex aere ⁊ igne h3 raritatē ⁊ dilatatõ3 ac extēſionē. fructuũ cõpletõem ac maturatõem. Sine eñ calore et hũido aquoſũ nõ terminať et finiť. vt pz ibi in exemplo Ariſt. nam later nõ coagulať nec terminať in eſſe latericeo ſine igne ꝑtes aqueas cõſumēte. ⁊ terreas pariter cõiũgēte. Ex aere et aqua ꝑiter ⁊ ex igne h3 arbor raritatē et poroſitatē ex qua h3 augmētādi poſſibilitatē. q2 qđ oĩno ſolidũ ē augeri nõ pt. vt ibidē di. Ariſt. ⁊ iõ lignũ maxim ⁊ põderoſũ nõ h3 mergi ĩ aqua. vbi modica ꝑticula auri ſubmergiť aut lapilli. ⁊ h̃ accidit q2 lignũ ē poroſũ. ⁊ iđo p aeris ſubintratõe3 itra poros ſup aque ſuꝑficiē h3 ferri. ligna ṽo q̃ ſũt vltime ſoliditatiſ ⁊ cõpactõis ſic heben9 ⁊ cõſimilia. in aq̃ ſubito petũt fũdũ. vt di. Ariſt. ibidē. ⁊ iiij. meth. vbi dr. ꝙ ex hebeno nigro expirauit aer. ⁊ iõ ſubmergiť. Poroſa aũt et vnctuoſa ſupenatāt. q2 mľtũ hñt aereitatis materiā cõ aque ſuꝑficiē eleuātiſ. vt3 in folijs ⁊ plumis vel pēnis et oībꝫ vnctuoſ. Nam vt di. Ariſt. Propriũ eſt aque ſuba3 aereā ſubleuare ⁊ cõpacta deꝑmere. ⁊ iõ rara ⁊ poroſa aeris ſuſceptibilia ſupenatāt. cõpacta ṽo ⁊ cõpſſa inferiora petũt ⁊ ad infima ſe ꝓfũdũt. Itē vapores terreſtres ⁊ aquei p calorē coagulati ſũt materia herbaꝝ ⁊ plātaꝝ q̃ ꝑmixti p calidũ igneũ ⁊ p ṽtutē ſtellaꝝ recipiunt formas completiuas herbaꝝ ⁊ plātarũ. et h̃ q̃ ad ſemen ⁊ quo ad fructũ. Calor itaq3 incluſus in coagulato ſic hũore ad plante nutrimentũ attrahit aquā dulcē. cui etiam cooperatur extrinſecus calor ſolis. Actio aũt caloris exterioris cũ ꝓpria caliditate naturali digerit naturalē humore3 in eodem loco ⁊ conuertit in ſubam plante. Unde ſm Ariſto. terra montuoſa quia eſt dulcis dulcem cõtinens humore3. ideo in illa cit9 naſcũtur plante et maturanť fructus. Nam montes attrahũt humorē dulcē ⁊ ſubtilē. q̃bꝫ cooperatur claritas aeris tam in attrahēdo ꝙ̃ in digerēdo. et fit cito cõuerſio illi9 humoris in ſuba3 plante. vt dicit Ariſto. Item dicitur ibidem ꝙ qñq3 frigus. ſ. aer frigidus fugat calorem ad interius terre ⁊ aggreganť ꝑtes eius cum aqueo humido et per calorem deꝓſſum a comꝓmente frigido ad iteriora decoquiť vapor ſic coagulatus et in ſubſtantiam plante cõuertiť et ſcindiť locus p intenſionem caloris. et ſic egreditur ex eo planta Item qñq3 aer mixtus cu3 terra et cũ aqua in fundo aque coagulať ⁊ p actionē caloris terminantis et digerentis illud mixtũ cõfuſum generatur planta. vt patet in nenipbar et in alijs herbis minimis que ſolēt creſcere in aquis et quarũ folia tegunt aquam. et he naſcunť ſurſum nõ expanſe. tum ꝓpť ſubtilitatem aeris et aque dulcis ſurſum eleuatis. tum ꝓpter ſoliditatem terre radices inferius ſuſtentantis a qua planta recipit rigorem radicis et ſtipitis ſuſtentatõnem in ſua erectione. Item Ariſto. ibi. in locis eſſentialiter frigidis ⁊ accidētaliter calidis. vt i q̃bꝫ aqua calida fluit multotiens naſciť planta. q2 calor aque cõbit frigidũ humorē ad ſuꝑficiē terre in locu3 mixtionis. vnde ex aere ⁊ vapore terreo cum humore aque imbibito per calorē aque et ſtellarũ in plante ſubam coagulanť. ſed hoc nõ fit niſi per multũ tempus. vt dicit Ariſto. ꝓpter calorem accidentalem nõ cõuenientē generatõi talis plante. Item ibidē dicit Ariſt. ꝙ plante comeſtibiles melius creſcunt in locis lenibus et altiſ et calidis ꝙ̃ in his contrarijs. quia in locis planis et equalibus abundat humiditas ⁊ maxime quando dulcedo adeſt et aeris tēperies. ſimiliter in locis bñ altis. q2 ibi etiā puritas aeris ⁊ abũdantia hũoris dulcis.

et ꝓpter ſpõgioſitatẽ ⁊ vaporẽ dulcẽ attra/
hentẽ. ⁊ iõ in mõtib⁹ freq̃ntꝰ melioꝛ eſt fertili
tas ⁊ melioꝛes creſcũt fruct⁹. in valle ei diffi
cile mouet̃ aer. Vñ ex ↄculcatõe ibi cito pu
treſcit aer ⁊ vapoꝛ groſſus. vñ ſeq̃t̃ praua di
geſtio. Hinc eſt ꝙ ibi inuenit̃ humoꝛ ſalſus
vt di. Albu. aqua eñ ſalſa g̃uioꝛ eſt ꝙ̃ dulc
vtꝫ in exẽplo Ariſt. ibidẽ vbi dic. Ouũ poſi
tũ in aqua dulci ſtatim petit fundũ. in ſalſa
ṽo natabit. terreſtreitate eñ ſua et groſſicie
poterit põd⁹ oui ſuſtinere. ⁊ iõ aqua dulcis
facili⁹ attrahit̃ ad loca alta ꝙ̃ ſalſa. ſ. ꝓpt̃ ſuã
depuratõꝫ ſubtilitatẽ ⁊ leuitatẽ. Jtẽ Ariſt.
lutũ ignitũ. i. firmũ ⁊ tenax cito ꝓducit plã/
tã vnctuoſã ꝓpter facilẽ trãſmutatõem talis
luti in vnctuoſitatẽ. vt dicit ibi Albu. Et ad
ħ vt durabilis ſit plãta opoꝛtet vt habeat be
ne digeſtũ hũoꝛẽ et vnctuoſũ. vñ ille plante
q̃ habẽt indigeſtũ hũoꝛẽ ſupueniẽte frigidi
tate cito areſcũt. vñ et caulis vltra trienniũ
nõ durat. tñ ſi ei inſerat̃ ex natura plante in/
ſite in ſtipite fiet decoctio et ↄuertit̃ in natu
ram inſite. et durabit diu. Jtẽ vt di. Ariſto.
planta creſcit qñq ex lapide ſolido et duro.
Nam aer incluſus in lapide nititur aſcẽde/
re. ſed cũ nõ inueniat exitũ liberũ ꝓpter lapi
dis ſoliditatem reflectit̃ et mouetur ad lapi
dis partes et ex ſua agitatione calefit. cale/
factus aũt aer attrahit ſurſũ hũoꝛẽ reſiduũ
q̃ eſt in lapide. et exit vapoꝛ cuꝫ humoꝛe illo
cũ ꝑua reſolutõe partiũ lapidis. ⁊ ex illo va
poꝛe et hũoꝛe de lapide educto qñq planta
generat̃ adiutoꝛio caloꝛis ſolaris et aerem
pꝛius calefactum vigoꝛantis ac digerentis
humoꝛẽ a lapide iam attractũ et in ſubam
plante trãſmutantis. ſed nõ diu durat plan
ta talis niſi terra circũſtante et dulci aqua
irrigante ⁊ tempato aere foueat̃. ⁊ ħ ꝓpt̃ hu/
moꝛis paucitatẽ. Jtem Ariſt. Planta ſi fue
rit ꝓpe ſolem. i. verſus oꝛienteꝫ citi⁹ naſcet̃. et
ħ ꝓpter ſufficientiã caloꝛis. tardius ṽo ſi fue
rit ad occidentẽ ꝓpter caloꝛis elongationeꝫ.
Jtem ibidẽ dicit Albu. ex temperie ſeruat̃
cuiuſlibet plante incrementuꝫ. ſi eñ nimia
fuerit humiditas opilant̃ vie et poꝛi per q̃s
deberet nutrimentũ aſcendere ad arboꝛis
extenſionẽ. Eodem mõ ſi nimia fuerit ſicci
tas conſtringunt̃ poꝛi et ſic planta nõ nutri
tur. Jtem Ariſto. Quelibet planta quattu
oꝛ indiget. ſ. ſemine terminato et in ſua ſpe/
cie pfecto et maturo ⁊ a putrefactione ↄſer
uato. et ↄuenienti loco. i. territoꝛio generati

oni plante cõgruo. et aq̃ moderata humoꝛe
ſcꝫ tempato. ⁊ aere ↄſimili. ſ. mediocriter tẽ
perato. qꝛ vt dicit Albu. ſi aer fuerit nimis
calidus caloꝛ naturalis euapoꝛabit apertꝭ po
ris. ſi nimis frigid⁹ ſuffocabit plantam. ꝑma
duo ſũt neceſſaria ad plãte generatõneꝫ. ſe/
cũda duo neceſſaria ad ei⁹ nutrimẽtũ ⁊ con
ſeruatõeꝫ. Jtem ſpẽs ⁊ plãte medicinales q̃
creſcũt in mõtib⁹ ad veſcẽdũ ſunt minus de
lectabiles. ⁊ ad digerendũ fruct⁹ hñt durio
res. et ħ ꝓpt̃ vehementẽ coagulatõꝫ ꝑ caloꝛẽ
agentẽ in hũiditatẽ. ⁊ iõ tales fruct⁹ ñ mltũ
ſunt nutribiles. vt di. Ariſt. qꝛ vt dic Albu.
Quanto plãta eſt magis medicinalis tanto
min⁹ nutrit. Jteꝫ loca a ſole remota ñ erũt
plantaꝝ multaꝝ ſicut nec animal fecũdita/
tis multe eſt in talib⁹ locis. vt di. Ariſt. cui⁹
rõ eſt vt di. Albu. quia illi q̃ ſunt directe ſub
ſeptẽtrione habent diẽ ↄtinue ꝑ dimidium
annũ. ꝑ reliquũ aũt noctem. Jbi g̃ raro cre
ſcit planta vel animal. Jn eſtate eñ non po
teſt ꝓpt̃ ↄtinuatõꝫ caliditatꝭ. in hyeme ṽo nõ
poteſt ꝓpt̃ ↄtinuatõeꝫ frigoꝛis. ⁊ iõ di. Ariſt.
Planta ibi generata nõ hꝫ vires foliũ neq
fructũ ꝓpt̃ defectũ caloꝛis agentis in tempe
anni. ⁊ ꝓpter ſupfluitateꝫ eius in alio. Jtem
Ariſto. Planta multarũ ſpinarũ multũ ha
bet de humoꝛe vnctuoſo. et cũ ſe mouerit il/
le vapoꝛ vnctuoſus per caloꝛem ꝓpꝛium co/
operante caloꝛe ſtellarũ digeritur ⁊ conuer
titur in ſubſtantiam plante que ei inſeritur
Unde illã digeſtionẽ operat̃ caloꝛ vitalis ĩ
planta cum caloꝛe extrinſeco competente. ⁊
creſcit planta inſita gracilis et extenſa ſur/
ſum. Unde ꝓpꝛium eſt plante multũ ſpino/
ſe vt i ea fiat inſertio plante alterius ſpeciei.
et ħ vt dicit Albu. quia habet multũ humo
rem attractũ ab exterioꝛi caloꝛe vnctuoſum
⁊ ita conglutinatõꝫ expulſibilẽ a caloꝛe in/
terioꝛi in plurib⁹ locis. ita ꝙ pars eius ſupe
rioꝛ cuꝫ expellit̃ eſt ſubtilioꝛ ⁊ penetrabilioꝛ
ꝑ quã poteſt aperire multos poꝛos plãte et
ipos ingredi. et ipam incoꝛpare et ↄſolida/
re plante inferioꝛi. Jta planta q̃ inſerit̃ plã/
tã ſiue truncũ cui inſerit̃ trãſmutat in ſuam
ſpẽm. et nõ ecõuerſo. cui⁹ rõ eſt vt Albu. dic
quia inferioꝛ planta mouet ſupioꝛẽ ꝑ hũo/
rem ⁊ caloꝛem quem ei tranſmittit. ſed ſupe
rioꝛ hũoꝛẽ attractũ vlteri⁹ digerit ⁊ deco/
quit ⁊ in naturã ſuã ↄuertit et poſtea virtu/
tem ſuã in inferioꝛẽ tranſmittit. ⁊ alterat il/
lam cui inſerta fuerit et cõuertit eam in ſuã

naturā ⁊ ſpeciē. Itē q̄nq̧ ſūt ſpēs generatio nis plante vt dicit Ariſt. ſcʒ ex ſemine et pu tredine. ⁊ ex humore aque et ex plantatione et ex vnius in aliā inſertione. Item ſunt ar/ bores et plante que producūt fructū an̄ fo/ lia. vt dicit Ariſt. ſicut ille que hābēt multū humorē vnctuoſum materialem ad fructū quē vt digeſſerit calor naturalis ſimul cum calore ſolari cito maturabit fructum. et ille humor vnctuoſus abūdans ꝓhibet humo/ rem aquoſum materialē ad folia ne aſcēdat in folia aut ꝓrūpat ante fructū in tali plāta Item quedā citiꝰ ꝓducūt folia q̄ȝ fructuȝ. et hoc ꝓpter defectū ⁊ paucitatē hūoris vnctu oſi et abūdantiā hūoris aquei materialꝭ ad folia quē calor ſolaris citius attrahit ad lo/ cum ꝓductōis folioꝝ. q̄ȝ vnctuoſū humōreȝ ad ꝓductōem fructuū. et ideo tardaꝭ matu/ ratio vnctuoſi hūoris materialis ad fructū ⁊ fit preceſſio folioꝝ. Item quedā ſimul ꝓ/ ducūt folia cū fructu vt ille q̄ habēt ꝑdictoſ humores multos et ꝓporcionabiles ⁊ calo/ rem interiorē cū exteriori calore ſolis ī aere equaliter operanteȝ in vtroq̧ et vtrūq̧ ſcilʒ aquoſū in folia ⁊ vnctuoſum in fructꝰ equa/ liter expellentē. Item Ariſto. Antiqui ſapi entes aſſerebant fructus ⁊ folia eſſe idem. ⁊ folia nō eſſe niſi ꝓpter fructū nec differre ab inuicē materia niſi ſm maiorē vel minorem digeſtionē aquoſi ⁊ crudi hūoris. Hūor em̄ aquoſus ⁊ ſubtilis cito attrahiꝭ a calore ſo/ lis et cedit in folia. q̄ vero magis eſt vnctuo/ ſus et digeſtꝰ cedit in materiā ipſius fructus Item dicit Ariſt. q̄ꝫ alique arbores ſunt ſpi noſe nō eſt de intentiōe nature plante ſub/ ſtantiā generantis. ſʒ accidit ex raritate ar/ boris ſiue plante ꝑ quā attrahiꝭ hūor frigi dus parū coctus ⁊ exiēs ꝑ illā arboris rari/ tatē a calore ſolis in ſpinā coagulaꝭ. et fit in ſpina forma piramidalꝭ incipiēs iuxta ſtipi/ tēa groſſor lato. ⁊ in ꝑte anteriori terminaꝭ in acuto. nam hūor ſubtilis q̄ ad ſpinā eſt cā materialis elōgaꝭ paulatim a plāta et in lon gū ⁊ acutū ſe diffūdit. eodē mō faciūt om̄es arbores quarū ꝑtes piramidalis ſunt figu/ re. Item arbores exteriꝰ generaliꝭ ſunt viri des. interiꝰ albe. ꝑs em̄ interior hʒ materiā appropinquantē ad albedinē et ꝑs exterior ad virorē. nam materia q̄ attrahiꝭ ab interi ori ⁊ expelliꝭ ad exteriora in cortice aliq̄ntu lū digeriꝭ ⁊ in virorēȝ traſmutaꝭ. quia viror mediꝰ eſt color inꝭ ruborē q̄ ꝓuenit ex ꝑfecte

caloris actione. ⁊ inꝭ albedinē q̄ ꝓuenit ex ī/ ꝑfecta. Item Ariſt. Arbores varianꝭ ī figu ra. nam quedā ſurſū. q̄dam deorſū. q̄dā ꝟo inꝭ hec tenent mediū. Ille em̄ in quaꝝ me/ dulla viget hūor ſubtilis quē mouet ⁊ attra hit calor ad ſupiora piramidanꝭ. i. ī formam piramidalē ad modū flāme. q̄ aſcēdit ī com muni virtute ignea eleuanꝭ. Ille ꝟo in qua rū medulla viget hūor groſſus ⁊ aquoſus ī ferius depmūtur ⁊ anguſtanꝭ. Unde ⁊ ille ꝑtes ſuā grauitate inferius mouenꝭ ⁊ ī groſ ſum in parte infima coartanꝭ. In quibꝰ ꝟo erit humor mediꝰ ⁊ inter groſſum et ſubtile temperaꝭꝰ. pars aſcendet ſurſum et erit cau ſa eleuationis. et pars deorſum que eſt cau ſa ingroſſationis. Unde ſm maiorē vel mi/ norem digeſtionē illius humoris in radice et medulla ſolet magna apparere arbor in fi gura. nam neceſſaria eſt ꝑma digeſtio in ra/ dice ad eius incrementū. ſecūda vero neceſ ſaria eſt in medulla ꝓpter completōnem ma turationē dilatationem ⁊ cōſeruationē. Et ſufficit iſta duplex digeſtio ad plantarū cō/ pletionē. ⁊ tertia in ſolis animalibꝰ reperiꝭ. vt dicit Ariſto. et exponit Albu. Itē diuer/ ſificanꝭ arbores in folijs et ī ramis ſm mul titudinē hūoris vel paucitatē. ⁊ caloris for/ titudinē vel remiſſibilitatē. nam ſi calor fue rit fortis ⁊ hūor multꝰ. multa in exitu erunt folia atq̧ rami ⁊ ecōuerſo. ⁊ ſm raritatē hu moris abilis ad ꝯſumptōēȝ et deſiccatōēm deſiccāꝭ ipi rami. cadūt folia. remanebit ar bor vacua atq̧ nuda. ⁊ in ꝯtrarijs mō ꝯtra/ rio ſe habebūt. Itē vt dicit Ariſt. nō ſolū pi ramidanꝭ ſpine in arboribꝰ. verūetiā eadem figura inueniꝭ in folijs ⁊ in fructibꝰ. quia ſi meaꝭꝰ plāte ꝑmo fuerint ampli ⁊ valde rari in ꝑncipio hūoris. ⁊ poſt ſiccitate et frigidi/ tate ꝯſtringanꝭ. folia et fructus inferius in groſſabunꝭ. et in ſuperioribꝰ graciliabūtur et piramidanꝭ. et hoc propter attractionem leuioris partis hūoralis ad ſupiora vi calo/ ris ⁊ repulſū hūoris grauioris ad ſupiora. Cōtingit tn̄ tam foliū q̄ȝ fructū ſepius acui in extremitatibꝰ ⁊ piramidari. ſcʒ q̄n virtute caloris ⁊ raritate hūoris ſuperior particu/ la leuigaꝭ. ⁊ parte inferiore calida etiā exiſtē te humor in medio diſtendiꝭ. ⁊ ſic ſubſtātia fructꝰ vel folij in medio dilataꝭ. ⁊ vtraq̧ ex/ tremitas ꝑꝭ dn̄ium ignee ꝟtutis in cōmuni q̄dāmodo duciꝭ ⁊ ſubtiliaꝭ. ⁊ ſic ī piramidē trāſformaꝭ. Itē ibidē dicꝭ Ariſto. q̄ꝫ arbores

et pláte quedá faciũt flores ex hũore ſubtili
et puro exiſtente in medulla. nõ tñ ꝑ oĩa ter/
minata nec digeſta ſm vltimá fruct⁹ cõpleti
onẽ. diſpoſita tñ ad fruct⁹ ꝓductõem. quedá
aũt arbores ꝓpter nimiá hũoris viſcoſitatez
nõ habẽt flores. qꝛ ille hũor nõ poteſt ſubti/
liari et ꝓpter ſuá vnctuoſitatẽ in ſubtilitatez
floridam dilatari. vt patet in ficu q̃ non ha/
bet flores ex cauſa iam dicta. quedá etiá nõ
habẽt flores ꝓpter humoris liquiditatem. qꝛ
nõ poteſt in floris ſubſtantiá coagulari. vtꝫ
in palma et ſimilibꝫ. vt dicit Ariſt. ꝛ ideo ſm
diuerſitatẽ materie ĩ qua diuerſimode agit
calor. diuerſi colores in floribꝫ tam herbaꝝ
q̃ arborũ generant᷑. ſed iſta proſequi nõ eſt
pñtis negocij. ꝛ ideo de eis ad preſens ꝓpter
tediũ fore arbitror quieſcendũ. Tamẽ alias
ſupaddit Ariſtoti. ꝓprietates in fine. ij. libri.
quas nõ reputo ꝯtemnẽdas. Dicit enĩ circa
finem. Planta inquit habens groſſum cor/
ticem multũ extendit᷑ in altitudine. et hoc ꝓpt
extenſionez humoris et impulſum caloris.
Nam groſſitudo corticis humorẽ recipiẽs
nõ ſinit illũ defluere. nec etiá ꝓpter ſuá denſi
tatẽ ꝑmittit calorẽ per poros euaporare. ex
qua neceſſe habet ſe diffũdere et dilatare vt
patet in pino ꝛ palma ꝛ ꝯſimilibꝫ. vt di. Ari
ſtotiles. Item ibidẽ. Arbores habẽtes lac/
teũ hũorem magnã habẽt vnctuoſitatẽ ꝛ ca
lorẽ fortẽ in radice. et ideo reſoluũt᷑ humo/
res vſq; ad exteriora arboris ꝛ generant᷑ gũ
mi aliqñ liquidi. aliqñ ex exteriori aere frigi
do coagulante in modũ lapidis vl' cõchule
indurate. et hoc accidit aliqñ ex frigiditate cõ
ſtringente. aliqñ ex caliditate liquidiores ꝑ
tes educente et ꝯſumente et groſſiores com
pingẽte. ſicut ibidẽ dicit Aluredus. Itẽ ibi
dem. Arbores q̃dam alterant᷑ ſm tp̃is alte/
rationẽ q̃ in eſtate vireſcũt. in hyeme palle/
ſcũt. et tñ folia ſua nõ perdũt nec proijciũt.
forte enĩ habẽt calorẽ incorporatũ. et iõ ca/
lor fugit ad interiora arboris ꝛ etiá foliorũ.
a facie frigidi aeris hyemalis. ꝛ ideo exterio
ra pallida et glauca fiũt. tamẽ nõ cadunt fo
lia ꝓpter viſcoſitatẽ hũoris ꝛ intenſam forti/
tudinẽ caloris. Item ibidẽ. Arbores facie/
tes fructũ ĩ ꝑncipio faciũt fructus amaros.
qñ ſcꝫ nouiter ſũt plantate. ꝛ in earũ fructu
tũc dominat᷑ amaritudo vel ponticitas ſa/
por ſcꝫ accidens ad amaritudinẽ. Cui⁹ cau
ſa eſt. qm̃ ꝑma digeſtio acida eſt et pontica
ꝓpter hũoris attracti groſſiciem ꝛ terreſtrei/
tatẽ et ꝓpter caloris digerẽtis paucitatẽ. ꝛ de
bilitatez. et ideo generatio taliũ fructuũ eſt
preter dulcedinẽ. quia ipſorũ hũor crud⁹ re/
manet et indigeſtus. ſed poſt confortato ca
lore. et augmentato humore depurato. ca/
lor digerẽs hũorem ipm̃ efficit ſapidũ atq;
dulcem. quia vt ibi ſubdit Ariſto. etiá ama/
rum in ignẽ miſſum dulceſcit. ꝛ hoc accidit
ſm Albu. propter illá quá recipit a virtute
ignis digerentis immutatõem. Item ibidẽ
In locis acidis frigidis ſcilꝫ atq; ſiccis ali/
qñ producũtur fructus dulces. quia calor
innatus intra acetoſuz humorem incluſus
per calorẽ ſolis adiutus digerit illá acetoſi
tatem et cõuertit in dulcorẽ. et erit fructus
dulcis q̃uis acida ſint folia et etiá extremi/
tates in quibus nõ eſt tanta digeſtio et calo
ris operatio. queãdmodũ eſt in fructu. Cõ
tingit tamẽ aliquãdo ꝙ ꝓpter ſupuenientez
nimiá aduſtionẽ ille fruct⁹ ꝑm⁹ fact⁹ dul/
cis cõuertitur in amaritudinez ꝓpter ſuper/
fluũ calorem et humoris reſidui paucitatẽ.
Item ibidem. In locis temperatis ꝛ terris
ante dies vernales fructus celerius matu/
reſcunt ꝓpter caloris ſufficientiá et aeris ex/
terioris diſpoſitiõem temperatá. Item ibi/
dem. quedam ſũt arbores que ꝑmo faciũt
fructus dulces. deinde pontici efficiũtur et
amari. ſicut arbores mirabolanorũ. cuius
cauſa eſt vt ibidem dicit᷑. ꝙ arbor talis habꝫ
fructus magne raritatis. et in hora digeſti/
onis cũ ſint meatus magni et ampli ſequit᷑
calor ſufficiens humorẽ materialẽ ad fruc/
tum et maturabit fructũ. ꝛ ideo huiuſmodi
fructus in digeſtionis ꝑncipio erit dulcis.
ſed poſtq̃ calor exiſtens in meatibꝫ ꝯſumen
tibus humorẽ inducit ſiccitatẽ. quia cõſtri/
git meatus et poros ita ꝙ nec calor nec hu
mor poteſt ad locũ fructus ꝑuenire. mutãt
q; frigiditas et ſiccitas calorẽ et humorẽ. ꝓ/
pter qð alterat᷑ fructus in ponticitatẽ eo ꝙ
ꝓhibet᷑ oĩs aſcẽſus ſiue acceſſus caliditatis
innati ꝛ hũoris ꝑ ꝯſtrictõez inductá a ſicci/
tate. ꝛ ſic erit frigiditas vincẽs in fructu ꝓpt
defectũ caloris. et erit fortis ponticitatis ꝓpt
victoriá frigiditatis ꝛ ſiccitatis. Sꝫ tãdez ca
lor innat⁹ eleuat᷑ ad locũ fruct⁹ ꝛ vigorat᷑ per
calorẽ ſolis. ꝓpt qð vincit iterũ frigiditatem
ꝛ inducit intẽſam caliditatẽ ꝛ ſiccitatẽ. et ſic
erit fruct⁹ amar⁹. In arboribꝫ plantãdis pa
riter ꝛ ſerẽdis etas lune maxĩe ꝯſiderãda ẽ.
Nã q̃ plantat᷑ in plenilunio recto vl' ĩ recto

nouilunio minꝰ ꝯualeſcunt.et ſi ꝯualuerint fructū faciēt ꝟmiculoſū.ꝛ fructꝰ tūc plātate arboris citꝰ putreſcūt. Siľr ꝛ arbores que tūc de tra pſcindunť minꝰ durāt ꝛ citꝰ a vermibꝫ corrodūť.ſicē di.ꝯſtan.rōem querē ſup li.viij.de effectibꝫ lūe. Jtē inť arborē et eius fructū eſt q̄ddā retinaculū q̄ fructꝰ adhereret arbori.ſic fetus p vmbilicū adheret matrici vt di.ꝯſtan.et illud retinaculū pmo ē debile et laxū et attracto hūori adhuc vicinum.ꝛ ido fructꝰ tūc de facili excutiť ſi fortioris vēti impulſu tūc tpis arbor moueať.ſꝫ pꝰ paulatim calore hūorē indurāte fortiꝰ adheret ꝛ fructꝰ ita de facili nō tūc cadit.ſꝫ in fine fructu maturato et ad debitā q̄ntitatē pducto areſcit illud retinaculū vel putreſcit.et ideo fructꝰ de facili mouenť tūc ad caſū. Et q̄nto arbor ꝓfundiꝰ figit ad radicē.tanto attrabit plꝰ hūoris.ꝛ ſi fructifera eſt plꝰ abūdat in folijs fructibꝫ ꝛ ramis. Jtē arbor ſupfluis abſciſis meliꝰ fructificat.nam trāſit humor in fructū q̄ tranſiret in nutrimentū ſupfluorū. Hec de nať et ꝓprietate arboꝝ i generali dicta nunc ſufficiant.

De amigdalo Ca.III

Amigdalus eſt arbor mature florēs Et dr̄ hec amigdalꝰ p arbore.et hoc amigdalum p fructu. Uñ q̄dam ait Sūt matura mora pyra.ficꝰ amigdala mora. Tñ hec amigdala le.inueniť p fructu in ſacra pagina Numeri.xvij. Sacra em̄ ſcriptura vt dic̄ Hiero.nō vult ſe ſp ſubijcere grāmatice legi.nec vult illiꝰ arte regi. Jſido.aūt li.xvij.ſic di. Amigdala grecum eſt q̄ latine nux longa vocať. Hanc nucidā multi vocāt q̄ſi minorē nucem.de q̄ Uirgiliꝰ. Cū ſe nux plurima ſiluis induit in florē. Cūctis ei arboribꝫ por floribꝫ ſe ꝯueſtit.et ad poma inferēda arbuſta ſeq̄ntia pueniť. Hucuſq; Jſi. De amigdalis dicit Ariſt.in li. de plātis.ꝙ indigent cultura et maxime q̄n ſūt antique. vñ ſi clauis pforenť emittēt quoddā gūmi ꝛ depurabiť humor in medulla q̄ materia eſt ipiꝰ fructus.et ideo plus fructificāt amigdali bene culte q̄n ſunt antique q̄ nouelle Duplicem autē fructū fert amigdalus.ſcꝫ dulcē et amaꝝ.vt dr̄ in Platea. et dulcia amigdala vtilia ſunt ad cibū.amara ꝟo ad medicinā.ſunt em̄ calida et ſicca. De dulci amigdalo di. Dyaſco.ꝙ ſi recens cū ſuo folliclo comedať pdeſt ſtomacho.ſꝫ caput gūat.caliginē nutrit.venerē accēdit.ſomnum facit. ebrietati reſiſtit. Jtē dicit ibidē ꝙ ſi vulpes comedat amigdala moriet. Sepe ei qđ medicinale eſt homini.venenoſū et mortiferū eſt alteri aīali.et econuerſo. Jtem idē. Fere tota arbor amigdaloꝝ amaroꝝ eſt medicinalis. Nam radix eiꝰ elixata ſiue cocta ꝛ trita maculas vultꝰ tollit et purgat.frōti linita dolorē capitꝭ mitigat.vulnera putrida mixto melle mūdificat atq; ſanat.cortex etiā et folia ſunt mūdificatiua exterminatiua ꝛ ſanatiua.oleū aūt de amigdalis extractū vermes et lūbricos in vētre necat.mēſtrua prouocat ꝛ purgat.ꝯ ſurditatē efficaciť iuuat. et aurīu ſaniē mūdat ꝛ deſiccat ſi tepidū auri inſtilleť.vt di. Dyaſco. Jtē flores eius decocti in oleo caducos et letargicos excitāt. cū melle triti morſibꝫ caninis obuiāt.vlcera ſanant.gummi qđ de amigdalis exudat mixtū potioni ſanguinē reijciētes iuuat.et ſic pꝫ ꝙ paꝝ vľ nihil eſt i amigdalo qđ nō cōueniat medicinis vt di. Dyaſco.

De abiete Ca.IIII.

Abies nomen eſt arboris ſic dicte ab eundo.eo ꝙ p ceterꝭ arboribꝫ longe abeat ꝛ in altū altiꝰ ſe extēdat. Cuꝰ nať eſt vt dicit Jſi.li.xvij.ꝙ eſt expers t'reni hūoris.ꝛ ideo abilis eſt atq; leuis. Ex abiete aūt dicunť abiegna ligna.vel alia que de abiete ꝯponūť.et abietariꝰ dr̄ q̄ aliq̄ d̄ abiete operať.vt dicit Jſi.ſm Ariſto.autem abies eſt arbor in altū ſe extendēs plurimū habēs raritatis in ſubſtantia ꝛ ſubtilis humiditatis.et ideo calor eius naturalis a ſolis calore fortificať.ꝛ illam humiditatē de facili eleuat et p ſurſum mittit.et ſic ipam in arboris ſubſtantiā conuertēs arborē altā facit. Eſt etiā arbor mire rectitudinis parū vel nihil habens tortuoſitatis.ꝛ hoc ꝓpť virtutem caloris et equalitatē hūoris opatiōi caliditatꝭ obedientē.ꝛ ido directe ſurſum ſine aliqua tortuoſitate eleuať. Q̄uis em̄ abies generet ex humore leui et ſubtili.illiꝰ tñ hūoris ſupfluitatē reijcit nať ad eiꝰ ſupficiē.ſ.inť lignū ꝛ corticē.et ibidē a calore exteriori inuiſcať et i naturā reſine cuiuſdā odorifere trāſmutatur ꝓpter eandē etiā viſcoſitatē vnctuoſā ligno abiegno incorporatā abies igni apoſita facilime inflāmatur. Uarijs inſup edificiorū ſtructuris abies accōmodať et maxime propter ſuā rectā altitudinē et formā piramidalem edificationi nauium vtiliter adoptatur.

De aloa Caplm. V

Aloa arbor eſt aromatica q̃ in india generat᷑. vt di. Papias. Et eſt arbor odoris ſuauiſſimi atq̃ fragrãtiſſimi cuiꝰ ꝑticula vice tymiamatis altarib⁊ adolet᷑ vnđ nomẽ extraxiſſe dr. De ligno aũt aloes dr in Plat. Aloes eſt lignũ calidũ et ſiccuꝫ qđ recipitur in magno flumine babilonie. cui ꝯiungit᷑ tygris fluuiꝰ paradiſi. vñ a pluribus credit᷑ ꝙ ꝑdictum lignũ inter paradiſi arbores oriat᷑. et caſu aliq̃ vel impulſu de paradiſo ad flumẽ indie deducat᷑. habitantes aũt iuxta fluuiũ: miſſis retib⁊ in flumen lignũ intercipiũt ⁊ reſeruant vſui medicine multũ eſt eñi medicinale. Lignum aũt aloe eſt triplex vt dicit Conſtan. in li. graduum. Primũ eſt valde ponderoſũ et qđ eſt nodoſum eſt valde aromaticũ. et eſt ſubamari ſaporis et ſubnigri coloris et ſubrufi et cõtritioni dentiũ nõ om̃ino reſiſtens. Dicit etiã ꝙ cum maſticat᷑ ſtatim odor aromaticꝰ vr̃ attingere cerebꝝ et q̃dãmodo replere. Secundũ genꝰ eſt minus ponderoſuꝫ nec adeo aromaticũ nec amaꝝ. Tertiũ genꝰ eſt ſubalbidũ valde leue nec eſt aliꝰ ſaporis et parui odoris niſi ſit aliunde coaptatũ. Sophiſticatur aũt lignuꝫ aloes cũ quodã ligno ſibi ſimili in ponderoſitate ⁊ nodoſitate ⁊ modico aromaticitate. et a quibuſdã lignũ aloes ſilueſtris nũcupat᷑. Hoc lignũ confricat᷑ cũ plumbo vt color imutet᷑. addita ſuꝑfluitate auriũ vt fiat aliquantulũ amaꝝ ⁊ ſubrufum et ponit᷑ in decoctõne optimi aloes cũ muſco vt fiat valde aromaticũ. et ſic fit vt vix ab optimo diſcernat᷑. cognoſcitur tñ qꝛ duriſſimũ eſt. et maſticatiõi dentiũ om̃ino reſiſtit. et dum maſticat᷑ ſapor amarꝰ interiꝰ nõ ſentitur. Lignũ aloes ſtomachũ ꝯfortat. digeſtionẽ ꝓcurat et debilitatẽ cordis ac cerebri ꝯfortat et ſingulariter ꝯtra ſincopim et cardiacam maxime paſſionẽ iuuat. Nam ꝯtra om̃es cordis paſſiones et debilitates ex frigiditate ꝓuenientes valet vinũ decoctionis aloes. ſed quia vinũ inde fit amaꝝ modicũ apponat᷑ et pro delicatis cũ aqua roſacea vinũ tempetur. et tale vinuꝫ poterit diu reſeruari. quia a ligno multũ immutat᷑. eiꝰ fumus ꝑ nares receptus infrigidatũ cerebꝝ calefacit et debilitatũ ꝯfortat. Et vt laudes eiꝰ concludã in omnib⁊ corporis debilitatib⁊ ſubuenit et adiuuat ſi q̃s modo debito vti ſciat. Hucuſq̃ Plat.

De aloe Caplm. VI

Aloe etiã dr cuiuſdã herbe ſuccꝰ que herba aloen appellat᷑. hec herba ĩ india et perſia et locis aliis plurimis reperit᷑. cuiꝰ ſuccus exꝑmit᷑ et ad ignem decoquit᷑. et poſt ſoli exponit᷑ et exiccat᷑. vt dicit Plat. Aloe etiã tria ſunt genera. ſ. citrinum epaticũ et caballinuꝫ. vt di. Plat. Et differt iſte tres ſpẽs in bonitate. Nam bonũ eſt caballinũ: melius eſt epaticũ. ſed optimuꝫ eſt citrinũ. et diſcernunt᷑ ex colore citrino ⁊ rufo. et ꝑcipue cuꝫ frangit᷑ puluis apparet ac ſi eſſet puluis croci et eſt eiꝰ ſuba clara maxĩe qñ ꝯfringit᷑ ꝑ minuta fruſta. ⁊ qđ frangit᷑ ex eo minꝰ eſt fetidũ et minꝰ amaꝝ. Epaticũ vo aloe aſſimilat᷑ epati in colore. colorẽ eñi habet epaticũ. i. nigrũ ⁊ foramina quedã velut ora venaꝝ. obſcurã etiã hꝫ ſubaꝫ et non claram. et eſt amariꝰ q̃ꝫ eſt citrinũ. Caballinuꝫ aũt aloe nigrũ eſt et obſcurũ. et feculentam hꝫ ſubam et amariſſimũ ſaporẽ et horribiliſſimũ odorẽ. Sophiſticat᷑ aũt caballinũ ita vt videat᷑ epaticũ vel citrinũ cum puluere croci et aceto ſi decies in illo intingatur ⁊ deſiccet᷑. ⁊ tũc innouat᷑ eiꝰ color et odor vt citrinũ vel epaticum videat᷑. diſcernit᷑ tñ quia cum frangit᷑ et digitis ꝯfricat᷑. ſtatim fetidiſſimũ ſentitur et amariſſimũ inuenit᷑. qđ nõ eſt in epatico et citrino. om̃e aũt aloe quãto de ſua natura eſt minꝰ amaꝝ et minꝰ fetiduꝫ eſt magis laudabile. Aloe ãt q̃uis ex natura ſit amaꝝ. tñ multiplr̃ eſt vtile et ſalutiferꝝ. Nam flegma colerã et melancoliã mundificat atq̃ purgat. mẽbra neruoſa ꝯfortat. ſtomachũ a viſcoſis humorib⁊ et nociuis euacuat. caput a dolore releuat. qm̃ fumoſitas ſtomachi caput g̃uat. viſum clarificat. ſplenem et epar deopilat. mẽſtrua ꝓuocat. ĩ corpore diſcolorato bonum colorẽ generat. ab idrope corpus preſeruat ⁊ in ꝑncipio curat. Puluis eius cuꝫ melle datus lumbricos. i. vermes ventris necat. fluxum capilloꝝ prohibet ⁊ a caſu ꝑſeruat. artheticos iuuat. pruriginẽ oculoꝝ placat. membroꝝ genitaliuꝫ vlcera ſanat. putredinẽ oris et gingiuarum mundat. recentia vulnera ſanat. conſolidat. mũdificat et deſiccat. amaꝝ eſt ori ſed dulce ſtomacho. ſtomachũ eñi infrigidatũ et debilitatum cõfortat et digeſtionẽ adiuuat et procurat. Hec om̃ia de Dyaſco. et Plate. ⁊ Auiceñ. excerpta ſunt.

De arundine Caplm. VII.

ARūdo eſt media inť herbā ⁊ arboꝛē. herba q̄dē robuſtioꝛ ⁊ duꝛioꝛ. ſꝫ arboꝛe eſt fragilioꝛ. exteriꝰ plana ⁊ interius vacua et caua. nodoſa. leuis. i paludibꝫ enutrita. vētis cedēs. de facili manū ledens De arūdine di. Iſid. li. xvij. Arūdo eſt dicta eo ꝙ cito areſcat. i indicis āt ſtagnis creſcūt arūdines ex quaꝝ radice exꝑſſū ſuauiſſimū ſuccū bibūt. Vñ et Varro dicit. Indica ñ mag in arboꝛe creſcit arūdo. Illiꝰ ē lētꝫ ꝑmitur radicibꝫ hũoꝛ. Dulcia cui nequeūt ſucco ꝯtendere mella.

De amomo Caplm. VIII

AMomū vt dicit Iſi. li. xvij. eſt vocatū eo ꝙ hꝫ odoꝛē veluti cynamomū. Naſcit in ſyria ⁊ armenia. cuiꝰ frutex botroſū ſemē reddit ſibi ꝯnexū hñs floꝛē album ſiľem viole. ⁊ folia ſimilia brione. odore etiā ſuo ꝑbono ſōnos ſuauificat. Amomū eſt herba odoꝛifera vt di. Dyaſco. et ē coloꝛis ſubrufi. folia hñs ꝯiūcta ⁊ ſemina copioſa habēs ad modū viole floꝛem albū Eſt amomi triplex ſpēs. q̄dā eñ eſt armenicū. et illud ceterꝭ ē nobiliꝰ. fului q̄deꝫ coloꝛis. ſꝫ odoꝛis optimi ⁊ ꝟtutꝭ maxīe ac valoꝛꝭ. Aliō eſt qđ creſcit ī locis hūidis ⁊ aq̄ſis ⁊ eſt lene tactu. ſapoꝛē exꝑmēs atq; gerēs. Tertiū vocaṫ ponticū rufum nō longū. Eſt āt eligendū q̄d eſt recēs ⁊ albū. ſemīe plenū ſupꝟgaſ purpureas expaſſum maxīe odoꝛiferꝝ ⁊ pōderoſum qđ maſticatū q̄dā acumīe moꝛdet linguā. Vñ hñs coloꝛē nō variū. nō diuerſū. vt di. Auic. ⁊ Dyaſ. Om̄e amomū hꝫ ſm eoſdē autoꝛes ꝟtutē calefaciēdi ⁊ etiā deſiccādi. ictibꝫ ſcoꝛpionū occurrēdi. ſua decoctione in aqua oculos fouendi ⁊ a ſuis doloꝛibus releuādi. hꝫ ꝟtutē doloꝛē viſceꝝ ſedādi et vētoſitatē extenuādi ⁊ mēſtrua ꝓuocādi. cuiꝰ elixatura ſiue decoctio ſūpta hꝫ ꝟtutem freneticis ſubueniēdi. epaticos adiuuandi. et etiā podagricis ſuccurrēdi. in om̄ibꝫ ſiq̄dē nobilibꝫ antidotis ⁊ receptōibꝫ ⁊ medicinis ſolet amomū ſepius adhiberi. ꝗ̄uis loco ipſiꝰ multi aliam herbā amonidē ſcꝫ ei q̄dem in coloꝛe ſiľem. ſed in odoꝛe ⁊ ꝟtute penitus diſparē apponere ſunt cōſueti. vt dicit Auicenna.

De aneto Caplm. IX

ANetū eſt herba cuiꝰ ſemē ꝯſili noīe ē vocatū. cuiꝰ ſemē ꝑmo ꝯueit medicine. radix ſecūdario. ſꝫ tertio ipa herba cuiꝰ ſemē ꝑt ſeruari ꝑ triēniū ī magna efficacia. vt di. Dyaſco. Meliꝰ tñ eſt vt ſingulꝭ annis rñouet. cuiꝰ radix adhuc viridis aliꝗ eſt valoꝛis. ſꝫ deſiccata nulliꝰ. vt dicit idem. Habet ꝟtutē diureticā calidā ſcꝫ ⁊ aptiuā ⁊ cōpactoꝝ diuiſiuā. vētoſitatꝭ ⁊ inflatōis extenuatiuā ⁊ toꝛſionis vētris ⁊ viſceꝝ mitigatiuā. Itē ꝟtutē hꝫ calculi ꝯfractiuā. mēſtruoꝝ ꝓuocatiuā. et meatuū vrinaliū aptiuaꝫ. ſingultꝰ ex plenitudīe amputatiuā. ſomni ꝓuocatiuā duraꝝ collectionū in coꝛpe reſolutiuā ſi coctū cū oleo ꝑ emplaſtri modū apoſtemati apponaṫ. Itē flos eiꝰ cū vino coctꝰ doloꝛē capitis aufert ſi inde caput fomentetur Itē cinis eiꝰ vulue ſtillāti appoſitꝰ ipaꝫ repmit ⁊ deſiccat. Itē decoctū anetū cū oleo rigoꝛē neruoꝝ laxat multis etiā aliis ſubueit paſſionibꝫ. ſic idem dicit.

De aniſo Caplm. X

ANiſum eaſdeꝫ hꝫ ꝟtutes quas ⁊ anetū. ſꝫ ſapoꝛē hꝫ dulcioꝛē. et eiꝰ ſemen eſt magis minutū ⁊ rotundū. ⁊ a mľtis vocaṫ dulciniū alias dulcinū. vt diciṫ ī Plať. Virtutē hꝫ diſſoluendi ꝯſumendi et ventoſitates deſtruendi. digeſtionē ꝯfoꝛtandi. oppilationes ſplenis et epatis aperiendi ꝯfringendi calculū. prouocādi menſtrua et om̄es meatꝰ interioꝛes aperiēdi et emendādi. Et ideo ꝗ̄uis ſit in q̄ntitate ſemē minutiſſimū. eſt tamen multuꝫ vtile in virtute. et plurimū ſalutiferꝝ.

De allio Caplm. XI

ALlium ab olendo eſt dictū eo ꝙ oleat vt di. Iſi. li. xvj. Cuiꝰ odoꝛ eſt tam foꝛtis ꝙ om̄es alios repmit ⁊ ſupat fetoꝛes. Et ideo ꝑ loca coꝛrupta neceſſario trāſitari ſiue putrida purgaturi foꝛtiſſimis ſe muniūt alliatis ſm Dyaſco. Alliū mľtas hꝫ ꝟtutes ⁊ tam bonas ꝗ̄ malas ꝓꝑetates. quia ex diuerſis ꝯponiṫ ꝟtutibꝫ vt dicit idē. Ventrē ſiquidem ⁊ ſtomachū turbat et ſiccat. ſitim amouet et coꝛpi appoſitū coꝛpꝰ vlcerat et vulnerat ⁊ ſi nimis a colericis ſumatur in vſum. coꝛpꝰ inflāmat ⁊ deſiccat. leprā generat. maniā et freneſim excitat. viſū ledit et hebetat. et ideo colericis naṫa nocet. nam colerā rubeā cito generat ⁊ aduſtā mľtiplicat ⁊ augmētat. flegmaticis et frigidis multū ꝓfert. Eſt aūt duplex eiꝰ genꝰ ſcꝫ domeſticum ⁊ ſiluestre qđ ſcoꝛdeon a medicis nuncupaṫ. cuiꝰ flos dꝫ recolligi ⁊ in medicis apponi vel admiſceri. nō eñ opaṫ cum impetu

ſic ſolet domeſticuȝ operari. Alij āt domeſtici capitib' maxie vtūt. in cui' natura mltiplex effi cacia reperit. Nā pcipue hȝ vtutē diſſoluēdi ⁊ ꝯſumēdi ⁊ expellēdi venenū ⁊ oē venenoſū. vñ ñ ſine cā vocat ab ātiq̄s autorib' tyriaca ruſticoꝝ. vt di. Dyaſ. maxie aūt valet ꝯ morſū ⁊ venenū canis rabidi. ſi cuȝ ſale ⁊ nucib' interi' accipiat addita herba ruta. Hec eñ q̄tuor ad inuicē ꝯterāt. ⁊ ad q̄ntitatē magne nucis patiēti ſepi' offerāt. ⁊ h̄ cū vino. eadeȝ etiā ꝯfectio ſup morſuȝ canis rabidi exteri' apponat. vuln' eñ ſanat ⁊ venenū attrahit ⁊ ꝯſumit. ⁊ a piculo liberat ⁊ pſeruat ita effica citer ſic tyriaca. Itē alliū vtutē hȝ aperiēdi. diuidēdi. ⁊ incidēdi hūores groſſos ⁊ cōſu mēdi. ⁊ ita valet calculoſis ⁊ ſtrāguiriā pati entib'. i. difficultatē vrinādi. mēſtrua etiā p uocat et emēdat vētrē. lūbricos ⁊ alios ver mes ī vētre interficit ſi cū pipere ⁊ ſucco mē te ⁊ aceto ad modū ſalſe offerat. dolorē ilio rū ⁊ lūboꝝ alliū mitigat. ſi mūdatū ac tritū ⁊ cū oleo coctū ſup dolorꝭ locū ad modum emplaſtri apponat Ualet etiā ꝯ morphcā. i. leprā cutꝭ. ſi loc' in q̄ ē morphea ſcarificat et p' cū allio trito fricet ⁊ cathaplaſmet Cōtra ſerpētū morſus valȝ ſi tritū cū laurino oleo apponat. vt di. Dyaſco. Itē ydropicꝭ pdeſt. q2 hūorē intercutaneū ꝯſumit ⁊ deſiccat et tumorē ſedat. grādia ⁊ cruēta vulnera ⁊ ſor dida purgat ⁊ ꝯglutinat ⁊ ſanat ſi puluis al lij cōbuſti ſupponat. Coctū etiā alliū cū aq̄ fontana ⁊ oēm dolorē loci ⁊ tumoreȝ tollit. cauendū tñ eſt ne ꝯtinue ī cibis aſſumat q̄d mltū noceret ocul'. Un̄ vſ'. Allia vina ven' puluis vēt' faba fum'. Iſta nocēt oculis. ſȝ vigilare magis. ꝑ Ariſt. āt li. de platꝭ. allium hȝ ſilitudinē cū lilio. cōmunicat cū illo ī di ſpoſitōe capitꝭ ⁊ ī tunicellis. ⁊ hȝ vtutē ſemē tinā ī tunicell' radicꝭ ſue. ⁊ in gn̄is ſuis natꝭ in ſūmitate haſte ſue. ⁊ iō cepula allij poſita in terrā pducit plantā ſilr ⁊ ſemē. ⁊ hȝ tuni cas mltas ⁊ folia piramidalia et haſtā cauer noſā ⁊ poroſaȝ. Alliū etiā ſic ⁊ liliū pmū fac ſemē ſtipitꝭ ſui ⁊ ī tenui folliculo ī gn̄a ꝯiun git. cepa vo nō ꝯiūgit gn̄a ſua. ſȝ ī pediculis ſiue pedib' puul' nutrit ea ⁊ emittit Facit al liū radices capillares ſic liliū ⁊ ſic crocus ⁊ hmōi Sȝ in h̄ differt radices allij a lilio. q2 nō ramificant in allio ſic ramificāt in lilio. ⁊ ſic alliū renouat folia ita renouat radices ⁊ ſemel tm̄ emittit ſemē ſcȝ ī ſcd̄o āno poſtq̄ ſeminat. iō hȝ alliū tunicas plēs ⁊ ramoſas vt ille tunice ſint cib' ⁊ nutrimētū ſecūdis radicib' ⁊ ſecūdis folijs ⁊ ſtipiti ei'. q̄ ꝑpt cre ſcētib' ſecūdis folijs ⁊ ſtipite attenuāt ⁊ eua neſcūt tunice ei' ī terra. Et ſilr h' in cepis in uenit. In h̄ āt alliū differt a cepa q2 q̄lib3 al lij tunica carnoſa ſi plātet creſcit ex ea plāta ſicut ⁊ liliū q̄d de tunica ſua plātata in traȝ emittit plantā. ⁊ h̄ accidit q2 in ſuis tunicell' eſt vt' ſemiatiua ſic in carnoſis ptib' allioꝝ. nō ſic aūt fit ex cepa. non eñ ex q̄libet ei' pte plātata creſcit planta. ſȝ de toto capite cepa plātata emittit plantā. q2 vt' ſemiatiua nō ē in q̄libet pte cepe ſȝ in toto In h̄ etiā differt alliū a lilio qm̄ ei' ptes carnoſe q̄n plantant emittūt gmina ſua et foliū p mediuȝ carnis ſue. ſȝ tunicelle lilij emittūt ab vno latere ſui iuxta ⁊ nō a medio. Huc uſq3 Ariſt. li. d plā tis ſm nouā tranſlatōem.

De abſinthio Caplm. XII

Abſinthiū eſt herba acerrima calida ⁊ ſicca vehementer ſtiptica ⁊ amara. vt di. Dyaſ. Cui' duo ſunt genera. vnū eſt ponticū hn̄s colorē viridē ⁊ ſaporeȝ ponticū ⁊ amaꝝ. aliud eſt ſubalbidū ⁊ min' amaꝝ. ⁊ minorꝭ effeci' q̄ pmuȝ. in fine veris colligit in vmbra deſiccat p annū ī mag effi ficacia ꝯſeruat. Dr aūt ꝯrias hr̄e vtutes ſic Plate. di. ſȝ relaxatiuā ⁊ ꝯſtrictiuā. ꝯſtricti ua ineſt ei ex groſſicie ſube ⁊ pōticitate. laxa tiua ineſt ex caliditate ⁊ amaritudic. vñ q̄n recipit interi' ſi inuenit materiā ꝯpactā ꝑpt ponticitatē ſue ſube ⁊ groſſiciē reddit mate riā ꝯpactiorē. ⁊ ſic eſt cā maioris ꝯſtrictōis. materia vero exn̄te abili ⁊ digeſta caliditate diſſoluit eaȝ ⁊ ponticitate ſua ꝯpmēte expel lit eam ſyrop' d̄ abſinthio fact'. epati ſubue nit ⁊ ſtomachū ꝯfortat. appetitū iuitat. ebrie tati obuiat ⁊ repugnat. ycteriiciā curat et co lorē euulſū alterat ⁊ imutat. ſucc' eius cum puluere coſti ſplenē deopilat. dolorē ſtoma chi ⁊ inteſtinoꝝ ex ventoſitate pueniētē diſ ſoluit ⁊ mitigat. ſucc' eius aurib' inſtillatus hūiditates ab eis diſtillātes deſiccat cū fel le thauri tritū abſinthiū ⁊ aurib' iniectum diſſoluit ſonitū ⁊ auditū roborat et emēdat dolorē capitꝭ ex fumoſitate ſtomachi pcedē tē ſuccus ei' ſedat. liuorē ⁊ dolorē ex pcuſſio ne cū puluere cimini ⁊ melle amputat ſi per modū emplaſtri apponat. Lūbricos ⁊ vmes auriū ſucc' eius necat ſi inſtillet. ſucc' ei' po tatus viſū clarificat. ⁊ oculis impoſit' rubo rē et pannū curat. ſi ſepi' infundat libros et

pãnos a ꝟmib᷒ ⁊ murib᷒ tutos ꝟuat ſi cũ eis ĩ ciſtula reponaꝛ. vt dı. Macro. Itẽ ꝫ morſi/bus migalis ⁊ draconis obuiat ⁊ ſanat ſi bibaꝛ. Itẽ eꝰ decoctio vẽtoſitatẽ vẽtrꝭ ⁊ inflatõnẽ ſedat cũ potaꝛ. vt dı. Dyaſ. Preꝛ has ꝟtuteſ q̃ſdã hꝫ ꝯditões ⁊ ꝓꝓetateſ minꝰ laudabiles. nã ſaporis amaritudie ⁊ põticitate inficit et ꝯtriſtat guſtuꝫ. odoris horribilitate ledit olfactũ in amaritudinẽ redigit lac ⁊ vinuꝫ ⁊ oẽ dulce cui admixtũ fuerit ſeu adiũctuꝫ. et ideo apes q̃ freq̃ntãt flores abſinthij faciũt mel amaꝝ vt dı. Dyaſ. De abſinthio dı. Pli. li. xvij. Nõ ẽ inq̃t dãdũ febricitãti. nauſeas narib᷒ arcet ſi fuerit ꝑus potatũ. ſomnũ prouocat dormiẽti inſcio ſub capite poſitũ. capillos denigrat qñ inungũꝛ vngẽto facto ꝺ eius ſucco ⁊ oleo roſaceo.

De apio Caplm. XIII

Apiũ eſt cõis herba oĩb᷒ fere nota. et eo ſic vocata vt dı. Iſi. li. xvij. ꝙ apiciis. i. capitꝭ triũphãtiũ q̃ndã fuit ornamẽtũ. Hercules ei ꝑmo hãc herbã capiti circũ poſuit. cuiꝰ radices efficaciꝛ pugnãt ꝯ ĩſidias veneni vt dı. Iſi. cuiꝰ mltę ſũt ſpẽs vt dicit idẽ. ſ. petroſũ ſic dictũ eo ꝙ apio ẽ ſimilimũ ĩ folijs. ſilenũ eñ grece apiũ dꝛ. creſcit ãt in locis petroſis mõtibuſꝗ ꝑruptꝭ. ⁊ ĩdo latini petroſiliũ petrapiũ vocãt vt dicit Iſi. Sũt ⁊ alie maneries apij vt dı. Dyaſ. ſ. apium ranaꝝ. apiũ riſus. ⁊ apiũ emorroidarũ. Apiũ ranaꝝ dꝛ. qꝛ in locꝭ aq̃ſis vbi rane ſũt ſepiꝰ inueniꝛ. qꝺ decoctũ cũ vino ⁊ oleo ⁊ vẽtri ac renib᷒ cataplaſmatũ eoꝝ dolori mirifice opitulaꝛ. apiũ riſus dꝛ ab effectu ꝙ purgat melãcolicũ hũorẽ ex cꝰ abũdãtia fit triſticia. Dicũt ãt ꝙ itcriꝰ receptũ cũ magꝭ q̃ntitate hoĩeꝫ ridẽdo iterficꝛ ⁊ occidit. valꝫ ꝯ calculũ ⁊ ſtrãguiriã ⁊ ad menſtrua ꝓuocãda ſi decoctũ fuerit ĩ aq̃ ꝉ vino ⁊ inde ĩferiora fomenteꝛ. Apiũ emorroidaꝝ ẽ dictũ eo ꝙ eiuſ puluis vꝉ cinis ſuppoſitꝰ fluxum ſanguis deſiccat. Apiũ cõe ſplenis ⁊ epatꝭ opilatõꝫ aperit. calculũ frãgit. yctericiã ſoluit. ydropiciſ ſubueĩt. freneticꝭ ꝯueĩt ſi eiꝰ ſucco et oleo roſacco mixto cũ aceto caput ſepiꝰ inungaꝛ. radix eiꝰ et ſemẽ morſib᷒ venenatꝭ ſuccurrit et veneno reſiſtit vt dı. Dyaſ. Epilẽticꝭ aũt nocet oẽ apiũ. qꝛ diſſoluit ⁊ mouet oẽꝫ mar̃iaꝫ ad ſupiora. nocet etiã puerꝭ. illa eñ etas ꝓꝛ hũiditatis mltitudinẽ ⁊ ꝟtutꝭ debilitateꝫ et mẽbroꝝ ⁊ meatuũ ſtrictitudinẽ ꝑata eſt ad morbũ caducũ. et ideo lactãtes nutrices abſtineant ab apio ne puer epileẽticꝰ efficiaꝛ. vt dı. Dyaſco. et Plate.

De ariſtologia Ca. XIIII.

Ariſtologia ẽ herba mltũ medicinaꝉ q̃uis amara. Cuiꝰ due ſũt ſpẽs. ſ. lõga ⁊ rotũda. ⁊ vtraꝗ calida ẽ ⁊ ſicca et ẽ radix magꝭ medicinaꝉ q̃ folia. In autũno dꝫ colligi ⁊ ꝟuaꝛ ꝑ biẽniũ. ꝟtutẽ hꝫ diſſoluẽdi ⁊ expellẽdi venenũ et ꝯſumẽdi. bonum anhelitũ facit. ſplenẽ duꝝ remollit ⁊ eiꝰ opilatões apit. vẽtris dolorẽ et laterꝭ ãputat ac ſedat. podagricꝭ ac caducis ſubuenit ⁊ ꝯctꝭ. ꝯ morſus venenoſos ꝯfert puluis eiꝰ cũ ſucco mẽte. puluis eiꝰ carnẽ mortuã leuiꝛ corrodit in fiſtula et ĩ plaga fetũ mortuũ ꝺ vtero expellit. radix eꝰ ſi cũ vino decoq̃ꝛ. Acteñꝰ Dyaſco. de ariſtologia dicit Pliniꝰ et Iſiꝺ. li. xvij. ꝙ mulierib᷒ fetis optima ſit. nam potata cũ pipere ⁊ vino ſordiciẽ parturientiuꝫ mũdificat ⁊ matrice expurgat ⁊ mẽſtrua ꝓuocat atꝗ purgat

De agno caſto Caplm. XV

Agnus caſtꝰ dꝛ q̃daꝫ herba calida et ſicca. cuiꝰ ꝟtus ẽ vt dı. Pli. ꝯſuare in hoĩb᷒ caſtitatẽ. vñ ⁊ mulieres romane illiꝰ herbe frutices ſecũ deferre ꝯſueuerũt ĩ mortuoꝝ exequijs. qñ ꝓꝛ honeſtatẽ publicã oportuit nccario ꝯtinẽtiã obſuare. Hec herba ſm Dyaſ. et Plaꝛ. ſp viret ⁊ eiꝰ flos potiſſime agnꝰ caſtꝰ nuncupaꝛ. qꝛ odore et vſu reddit homĩes caſtos ſic agnos ſm Dyaſ. et Plaꝛ. Dꝛ apiẽdo poros ⁊ ſpũs euaporãdo et hũiditatẽ ſemialẽ ꝯſumẽdo. ĩducere caſtitatẽ. Dicit etiã idẽ autor qꝛ eꝰ decoctio valet ꝯ leucoflegmaticã. i. frigidã ydropiſim ſiue albã ſi cũ ſemine feniculi ⁊ modica eſula decoquaꝛ. Itẽ ibidẽ. Fomẽtũ decoctõis agni caſti matricis exiccat ſupfluitates. ⁊ ipiꝰ orificiũ coanguſtat. mẽſtrua ãt ꝓuocat. ⁊ litargiã ſanat atꝗ ſoluit ſi cũ apio ⁊ ſaluia decoquaꝛ in ſalſa aq̃. et inde poſterior ps capitis fortiter abluaꝛ. vt dı. Dyaſco.

De artemeſia Caplm. XVI.

Artemeſia eſt mꝛ herbaꝝ dicta. q̃ q̃ndã fuit a gẽtilib᷒ dyane q̃ grece dꝛ artemis ꝯſecrata vt dı. Iſi. li. xvij. Eſt ãt herba calida et ſicca cuiꝰ radices et folia cõpetũt medicine. Ualet ãt marĩe ꝯ ſterilitatẽ q̃ ex cã hũida ꝑcreaꝛ. In cauſ ãt calidiſ et ſiccis nõ valet. vt dı. Dyaſ. Mẽſtrua ꝓuocat. matricẽ mũdificat ⁊ ꝯfortat. dolores capitꝭ decocta ĩ vino vꝉ in aq̃ mitigat et ſedat.

ſecūdinas ⁊ fetus mortuos euacuat. calcu/los renū ⁊ veſice frāgit. demonia ſm Pli. fugat. ⁊ malis medicamentis obuiat. trita cum arimbia dolorē pedū ex itinere mitigat Cuius ſūt ſpēs plēs. quaꝝ ꝟtutes dr̄ dyana adinueniſſe ⁊ mortalib⁹ tradidiſſe vt di. Pli. et Dyaſco. alias ei⁹ ꝟtutes refert Auic.

De auena Ca. XVII

Auena eſt herba cu⁹ ſemen eſt hoīm ⁊ eqꝝ vſib⁹ aptū. q̄ ſm Iſi. eſt ſic dic/ta eo q̄ poſt q̄ ſeminat̄ cito adueni/at atq̄ creſcat. h₃ āt ſm Plate. vires leuiter relaxantes et ꝯ oēs tumorē facientes et duri/cias relaxātes et faciei immūdicias depurātes. vt dr̄ in Plate.

De balſamo Ca. XVIII

Balſamū vt dic̄ Iſi. li. xvij. Eſt arbor ſiue frutex nūq̄ creſcēs vltra altitu/dinē duoꝝ cubitoꝝ. ⁊ eſt viti ſilis. folijs aūt ſimilis rute ſ₃ albiorib⁹. ſemꝑ q̄ ma/nentib⁹. cui⁹ arbor dr̄ balſamū. lignum vero xilobalſamum. fruct⁹ ſiue ſemē carpobalſa/mū. ſucc⁹ opobalſamum nūcupat̄. eo q̄ fer/reis vngulis cortex ligni ꝑcutit̄ ⁊ ꝑ corticis vulnera q̄ſi per cauernas gutte opobalſami eximij effluūt ⁊ diſtillāt. cauerna eñ greco ſermone opo dr̄. e⁹ guttas adulterāt admix/to ciprio oleo ſiue melle. ſed coḡſcit̄ ſophiſticatu₃ cū melle ſi gutta lacti inſtillata fuerit coagulata. cum oleo ꝟo ſi aque admixta facile fuerit reſoluta q₂ vt oleū enatat ſuꝑ aquā Si ꝟo nō fuerit ſophiſticatū ſtatim ī aqua recenti petit fundū. veſtem mūda₃ quā tangit nō maculat neq̄ polluit. Balſama autē ſi pura fuerit tantā vim hñt vt ſi ſol excāducrit ſuſtineri ī manu nō poſſit. Hucuſq̄ Iſi. Pli aūt li. xij. c. xvij. ſic dicit. oīb⁹ odorib⁹ ꝑfert̄ balſamū. vni terraꝝ. ſ. iudee ꝯceſſū q̄ndā nec inueniebat̄ niſi in duob⁹ regijs ortis quoꝝ maior viginti iugeꝝ erat. ſ₃ poſt dominātib⁹ romanis vinea balſami ꝑ mltos col/les ꝑpagata eſt. viti quippe ſimilior eſt q̄ mirto. modo vineaꝝ ſic̄ et vitis implet colles. ſine āminiculis āt e⁹ rami ſe ſuſtentāt. procerior eñ altitudo ei⁹ int̄ binos cubitos ſubſiſtit. cauendū eſt āt ne cū ferro ad interiora ligni ledat̄. ⁊ iō cauendū eſt ne vltra corticē violet̄ q₂ leſio ligno interiori totū perit. Eſt autē arbor totaliter medicinalis. cui⁹ ꝑcipua ⁊ ꝑma gr̄a eſt in ſucco. ſcd̄a in ſemie. tertia ī cortice. mīma eſt ī ligno. ex his eſt optimū qđ ē odorifeꝝ ⁊ ſemie maxīm et ponderoſiſſimū. mordēs guſtū ⁊ feruēs in ore et colore ruffū Hucuſq̄ Pli. li. xij. c. xvij. Dyaſco. āt dic̄ q̄ quedā eſt ſpēs balſami q̄ creſcit circa babi/loniā vbi ſunt ſeptē fontes. ſi āt aliū in locū transferat̄ nec flores nec fruct⁹ facit. In t̄pe eſtiuo lenit̄ incidūtur rami eius cū cultello oſſeo vel alio nō nimis acuto ne lignū intri/ſecus ledat̄. q₂ tūc piret. ſub cortice āt iciſo ponūt̄ vitree ampulle in q̄b⁹ gutte ſtillantes colligūt̄. ſi ꝟo vna gutta ponat̄ in palato ce/rebrū ita calefacit q̄ videt̄ ſuccēdi. H₃ autē ꝟtutē diſſoluēdi ꝯſumēdi ⁊ corpa mortua i/corrupta ꝯſeruādi. q₂ q̄ntū diſſoluit tantū ꝯſumit. vt dr̄ in Plate. menſtrua ꝑuocat et educit fetū mortuū ⁊ molam de vētre eijcit et excludit. lapidē in renib⁹ et veſica frangit. yliacā paſſionē ſoluit. oēs inueteratas capitis paſſiones tollit ſi modo debito aſſumat̄ q̄tidianis febrib⁹ ⁊ q̄rtanis ſubuenit. morſi/bus venenoſis occurrit. Has ⁊ mltas alias nobiles ꝟtutes h₃ q̄s enumerare eſſ₃ longū ſed h̄ de multis nūc ſufficiant.

De bdellio Ca. XIX

Bdelliū vt di. Pli. li. xij. ca. x. eſt nominatiſſima arbor nigra ſilis oliue ī folijs ⁊ in robore. cu⁹ gūmi marīe repitur in vſib⁹ medicine. nam eius lacrima ſiue gūmi eſt trāſlucida. guſtui amara. bñ odorifera. ſ₃ magis eſt aromatica q̄n vino eſt infuſa. Idem tāgit gloſa ſuꝑ Gen. ij. vbi dr̄. Ibi inuenit̄ bdelliū ⁊ lapis onichin⁹. ⁊c̄. Naſcit̄ vt dicit Plinius. in ꝑtib⁹ orietis vt ī arabia et india et caldea. ⁊c̄. Bdellia aūt vt di. Iſi. li. xvij. eſt indie et arabie arbor. cui⁹ lacrima arabica melior eſt. aromatica eñ eſt lucida. ſubalbida. lenis. pinguis. eq̄lit̄ cerea. ⁊ q̄ facile remollit̄ ⁊ eſt amara boni odoris. ligno vel terre nō mixta. Indica ꝟo ſordida at₃ nigra. ⁊ adulterat̄ cum gūmi q̄ nō ita amariſicat guſtū Undecunq̄ āt veniat glutinoſam valde h₃ ſuba₃ ⁊ aſtrictiuā ⁊ etiā attractiuā Et ideo vt di. Dyaſco. ⁊ Pla. repugnat diſſēterie facte ex acuta materia. ⁊ valet paciētib⁹ fluxū ex fortiſſima farmacia. i. medicia fortiter laxatiua. valet etiā ꝯ apoſtemata interiora et exteriora ſi inde fuerint inuncta. calculū rūpit. tuſſim ꝯpeſcit. morſib⁹ reptiliū oc/currit. inteſtinoꝝ dolorē lenit. vt di. Plate. hernioſis et in ꝑtib⁹ inferiorib⁹ ruptis ꝓficē ad interioꝝ ꝯſolidatōem cū gūmi bdellico ꝯcordat vernix ſiue bernix qđ dr̄ gūmi arboris bñs ꝟtutē ꝯglutinādi clarificādi ⁊ ꝯſer/

nādi.et iō pictores eo maꝑie vtunt̃. mltū ſiq̄dē ſtrigit ſic ⁊ bdelliū.alteri⁹ tn̄ ē nat̃e.qꝛ frigida ⁊ ſicca i ſcd̄o g̃du.bdelliū ꝟo calidū ⁊ hūidū.vt dꝛ in Plat.

De buxo Caplm̄.XX

Buxus vt di. Iſi.li.xvij.grecū nomē eſt.ſꝫ ex pte a latinis ē corruptū. Nā pixos apd̄ eos appellat̃ ſ pviret̃s.q̄ lenitate materie lraꝝ formādis apicibꝫ ē apta Nā tabula buxia bn̄ polita colorē r̄cipit albū in q̄ de facili figure ⁊ lraꝝ caracteres inſcribunt̃.⁊ etiā de facili p⁹ delent̃. Et dꝛ ſm̄ Iſi.hec bux⁹ p tota arbore.⁊ h̄ buxū p interiori ligno. Vn̄ dic q̄dā. Hec bux⁹ creſcit. h̄ buxū creſcere neſcit. Eſt āt arbor mltā ſolide materie ⁊ ꝯpacte.c⁹ hūor nutrimtal' multū ē viſcoſus ⁊ ꝯpact⁹ vt di. Alured⁹.li.vegetabiliū.⁊ iō lignū hꝫ groſſū ⁊ pōderoſū. qd̄ miſſum in aq̄ petit fundū ſic heben⁹.⁊ h̄ ꝓpt ꝯpactōꝫ ligni nō hn̄t ſ poros aptos vbi poſſit intrare aer p c⁹ ſubitratōꝫ poſſꝫ ſup aque ſupficiē eleuari.vt di.idem Alured⁹. Folia etiā iō diu hꝫ viretia.q̄ dꝫ facili nō cadūt niſi paulatim qn̄ vno cadēte aliud mox ſuccedit Multa q̄dē hꝫ folia ⁊ ſpiſſa.ſed modicū hꝫ fructū ſiue nullū. Arboris buxi raſura cum frigida ſit ⁊ ſicca decocta in aq̄ puteali conſtringit fluxū vt Dyaſco.di. Tingit etiā ⁊ ipſos crines ſi de ei⁹ decoctōe ſepi⁹ abluāt̃.ſapor ſiq̄dē ei⁹ eſt amar⁹.vt di. Pli.li.xvij.ca.et odor ḡuis.tn̄ q̄uis ḡuet ſapore guſtum.nihilominꝰ cū viror ꝯtinuo delectat viſū.om̄i tpe ꝯſeruat virorē ſuū ⁊ maxie i eſtate. q̄a in hyeme ei⁹ folia aliq̄ntulū expalleſcūt.ſed nō cadūt vt di. Alured⁹.cui⁹ cā eſt qꝛ hꝫ viſcoſū hūorē in ſe.in radice ꝟo mltā hūiditatē liq̄dā.⁊ iō nō cadūt folia. Vn̄ adueniēte caliditate ꝓuocat̃ hūor ad exteriora q̄ tact⁹ calore fit viridis.ſꝫ adueniente frigiditate repcutit̃ hūor et abūdat ſiccitas ⁊ fit color pallid⁹ ſiue glauc⁹. Creſcit āt bux⁹ in locis calidis et petroſis.⁊ iō mltū hꝫ duriciei ⁊ etiā nodoſe ſoliditat̃ſ.lignū tn̄ interi⁹ lene eſt.⁊ ad planādū ſūme aptū.in ſciſſuras ⁊ figuras i eo factas diu tenet.⁊ iō imagīes pulcre durabileſ inde fiūt.fiūt etiā ex buxo pixides habiles ad muſti ⁊ alioꝝ aromatū ꝯſuatōꝫ Ad mltos etiā alios vſus q̄s enumerare lōgū eſſꝫ valꝫ bux⁹.ſꝫ hec nūc ſufficiant.

De balauſtia Ca.XXI

Balauſtia eſt flos caduc⁹ malignati. Cū eīn arbor fruct⁹ dꝫ ꝓducere flores i quadā tuberoſitate ꝯglutinat̃.⁊ ab arbore qn̄q₃ cadūt q̄ a medicis reſuāt̃ vſui medicine.⁊ pn̄t ſuari p hyemē in mag efficacia vt di. Dyaſco. Eſt āt balauſtia frigida ⁊ ſicca.⁊ hꝫ ꝟtutē ꝯſtrigēdi ⁊ deſiccādi hūorem. Et iō valet ꝯ diſſenteriā ⁊ ſāguineū fluxum vētris ⁊ ꝯ fluxū mēſtrualē. Itē ꝟtutē hꝫ cōſtrigēdi vomitū colericū ſi decocta in aceto cū ſpōgia ſup furculā pectoriſ apponat̃ Itē puluis vulnera ꝯſolidat.gingiuas ſanat. et eaꝝ putredinē amputat ⁊ emūdat.radices dentiū ꝯſolidat ⁊ ꝯfirmat. vlcera etiā ſanat labioꝝ. h̄ om̄ia facit pſidia.i.cortex arboris eiuſdē ⁊ pcipue fruct⁹ ſiue pomi.⁊ dꝫ accipi qn̄ pomū ē matuꝝ.

De beta Ca.XXII.

Beta ē herba cōis ⁊ ortulana ſm̄ dyaſco. Duplex eſt ſpēs ei⁹ ſcꝫ alba ⁊ nigra. Et vtriuſq₃ ſuccus naribꝫ inſtillatus purgat caput.auriū etiā dolorē mitigat.lēdes ⁊ alias capitis immūdicias ⁊ faciei maculas emūdat.capillos reparat ⁊ ꝯſuat foliū ei⁹ tūſum ⁊ appoſitū ignē ſacꝝ extiguit naſcētia etiā vulnera ꝯpeſcit.malos hūores nutrit.ſi nimis ſepe in vſu habeat̃ vt di.dyaſco. De beta di. Ariſt.ſup ei⁹ radicē ſic ⁊ ſup caulē pt plātari ſurcul⁹ q̄ tandē corroborante radice in arborē trāſmutat̃.vtꝫ ḡ de natura plantaꝝ.

De cedro Caplm̄.XXIII

Cedrus ē arbor quā greci cedrios vocāt qi ceomones drioſticō.i. arbor hūor ardētis.c⁹ folia ad cipſſi ſilitudinem reſpōdēt vt di. Iſi.li.xvij. vbi ſubdit. Cedrus eſt lignum iocūdi odoris ⁊ diu durās ⁊ nūq₃ a tinea vl' teredine.i.lignoꝝ ꝟme extermiat̃. Vn̄ ꝓpt ei⁹ ꝑpetuā durabilitatem ex cedris fiūt lacunaria i regū palacijs et in templis Dni⁹ arboris gūmi ſiue lacrima dꝛ cedria q̄ ad ꝯſeruatōꝫ libroꝝ ſūme ē neccaria Nam libri de hac lacrima liniti nec a tineis corrodūt̃.nec tpe ſeneſcūt. Naſcit̃ āt i terra affrica ⁊ i ſyria.⁊ maxie in mōte libani. Eſt ḡ cedrus arbor altiſſima oīm arboꝝ dn̄a ⁊ regina.vt di. Raban⁹ ſup Pſ. Eſt etiā aſpectu pulcra ſp retinēs virorē ſuū. Eſt inſup olfactu odorifera.cui⁹ odor fugat ſerpētes et oīa venenoſa vt di.idē. Eſt ḡ fructu ſuauiſſima. poma eīn cedrina ſūt mag oblōga citrini ſiue glauci coloris.miri odoris.ḡtiſſimi ſaporis.ſaporē eīn hn̄t triplicē.nā in medio circa ḡna ſūt poma citrina ⁊ aceroſa. In ſupfi

cie iuxta corticē ſūt dulcia In carne ſiue me dulla interiori inſ dulce ⁊ acetoſū ſunt media. Eſt etiā cedrus multe efficacie ⁊ ꝟtutꝫ ⁊ valde medicinal. Nam eiꝰ lacrima q̄ eſt gūmoſa in ſuba et aliq̄ntulū piramidalis ſiue pinea in figura acrem ꝟtutē hꝫ et ferventez. vñ vrit ⁊ ſiccat. vt di. Dyaſco. Caliginē oculoꝝ detergit. vermes auriū occidit. ꝯ dolorez dentiū ſubuenit. morſibꝫ ſerpētū occurrit. cū iſopi ſucco ſonitū auriū tollit. tumorem fauciū ſedat. vulnera pulmonis curat. molles carnes a putredine ſuat. corpa etiā mortua repoſita in ligno cedrino ⁊ eius lacrima inuncta ꝟtꝰ cedrina a tabe ⁊ putredie defenſat. ſemen etiā cedri tuſſim ſedat. menſtrua ꝓuocat. et ſecūdinas excludit. matricē purgat. neruos ſpaſmatos et ꝯctos remollit et relaxat. vrinā mouet. et arenulas i veſica et renibꝫ mūdat. Has ⁊ multas alias ꝟtutes ponit Dyaſco. de cedro ⁊ eius ſucco ſcīe atqꝫ fructu. Pliniꝰ āt de q̄dā ſpecie cedri ſic dicit. Eſt inq̄t arbor q̄dā noīe medica a medoꝝ terra ꝓmiꝰ aſportata q̄ a grecis cytria ꝟ cedronilla eſt dicta. eo qꝫ eiꝰ pomū odorez et ꝟtutē cedri ſeq̄ videaſ et eiꝰ ſaporē imitetur. vt di. Iſi. li. xvij. Eiuſdē eñ arboris pomū vt dicit Pliniꝰ ꝯtrariū eſt venenis. et eſt arbor vt dicit idem q̄ in omī tpe fere eſt plena pomis. q̄ in ea partim ſunt matura. partim acerba. partim in flore ſunt poſita. qḋ i alijs arboribꝫ raꝝ eſt. hāc arborē multi aſſiriā vocāt. vt dicit idem.

De cypreſſo. Ca. XXIIII

CIpreſſus grece dr̄ cypariſſꝰ. vt dicit Iſi. li. xvij. qꝛ caput eiꝰ a rotūditate in acumē erigiſ. vñ et conon alta rotunditas nūcupaſ. cuiꝰ fructꝰ talis eſt diſpoſitōis. ⁊ iō conus appellaſ. eo qꝫ conū imiteſ. vñ et cypreſſi conifere dicūſ. Huiꝰ lignū hꝫ ꝟtutē p̄ximaz pene cedro. aptūqꝫ eſt turribꝰ tēploꝝ. ſua eñ ipūtribili ſoliditate oneri nū q̄ cedit ſed ſemꝑ in ꝓma remanet firmitate. ſuauiſſimi eſt odoris. et ideo antiq̄ ſolebāt facere rogum de ramis eiꝰ. vt odoris ſui iocūditate rep̄merent fetorē cadauerꝫ mortuoꝝ. Hucuſqꝫ Iſiḋ. Eſt āt cypſſus arbor calida in ꝓmo gḋu et ſicca in ſecūdo. cuius pomū lignum et folia ꝯpetunt medicīne. vt dicit Plateariꝰ. ſunt eñ ſtiptica et ꝯſolidatiua. et ideo valent ꝯ fluxū ventris ex debilitate ꝟtutis retentiue ſi eoꝝ puluis in cibis vel in potibꝫ aſſumaſ. valent ꝯ iliacaꝫ paſſionē et dolorem lūboꝝ ſi cum aqua pluuiali decoquanſ. deinde vinū limpheſ. Cypreſſi folia recentia vulnera purgant et ſanant. ſacꝝ ignem fugant. nares poliposas mundant. ⁊ fetorē amputant. fluxū ſanguis ſedant. Semen q̄ eius mixtū cum caricis. i. ficubus ſiccis duricias ſoluit. reumatis fluxū ſtringit. contra antracem. i. apoſtemia venenoſum et morſum mortiſeꝝ ſubuenit. et eius maliciā ne ſe diffundat rep̄mit et compeſcit. morſibꝫ venenatis occurrit Has autem virtutes cypreſſi recitat Diaſco. et multo plures. Plinius autem li. xvij. ca. xxiij. Cypreſſus ē arbor ramoſa. a fructu habēs vacuas baccas ꝓ fructu folia amara odore violenta. vmbra gratioſa. Cuius duplex dr̄ eſſe ſpecies. maſculus ſcꝫ et femina. femina autem ſterilis ē veruntñ aſpectu pulcra. cuius rami in faſtigio ſunt denſi et inuicē ꝯuoluti. maſculi ꝟo rami ſunt magis ſpiſſi. qui ſi p̄ciſi fuerint regerminant.

De cipro Capl'm. XXV

CIprus de quo dr̄ Canti. iiij. Cipri cū nardo ⁊c. ſm Plinium li. xij. cap. xvj. eſt arbor in egypto ſilis oliue i folijs. ſꝫ eius folia ſunt viridi ora et craſſiora cum flore nigro ⁊ ſemine candido ⁊ odorato. qḋ ſi cū oleo coctum fuerit aut ꝯfectū exp̄mitur in vngentū regiū. qḋ odiſeꝝ eſt et ſumme delicioſum et cyprus dr̄. Idem dic̄ Iſi. li. xvij. et glo. ſuꝑ Cañ. ſm Pli. autez dr̄ qꝫ optima hꝰ generis arbor creſcit in egypto ſuꝑ nilum in canopia regione. Secūda vero in aſcalone. Tertia in cipro cuiꝰ eſt mira odoris ſuauitas. Arbori huic vt dicit idem ē alia arbor ſimilis q̄ dr̄ aſpalatos hñs ſimilitudinē in flore cū flore roſe. ex cuiꝰ radice ⁊ flore nobile fit vngentū. Dicit etiā idem qꝫ i omī frutice vbi directe refulget arcus celeſtis eadem fit ſuauitas odoris q̄diu ibidez fulget arcus. ſed ſi ſuꝑ eandē arborē fulſerit inenarrabiliter eiꝰ odorem ampliat et decorem. et eſt ſimilis ſpine candide. colorē hñs igneū ſiue rufum. ⁊ in parte redolet vt caſtoreum. a multis vocaſ ſceptꝝ helizei. vt dicit idem. Dicit adhuc Dyaſco. qꝫ cyprus eſt arbor medicinalis ꝯueniētis et ꝯglutinatiue virtutis. cuiꝰ foliū maſticatū tumorem oris compeſcit. eius elaxatura ſiue decoctio vermes capitꝫ interficit. et inficit capillos ſi inde capilli fomentenſ. flos eius cūꝫ aceto decoctus dolorē capitis ſoluit. vt dicit idem.

cuius lentiſcus dr alterius virtutis. Quere ſupra de littera A.

De cynamomo. Capl'm XXVI

Cinamomū d q dr Eccli. xxiiij. r Exo. xxx. ſic ibi dic glo. eſt virgultū qd naſcit in india et ethyopia duoꝝ tantū modo cubitoꝝ. Et dr cynamomū quia ſubtiles et replicatos habet culmos cerei vel nigri coloris. quia fracti reddūt viſibile ſpiramētum. Cynamomū vero quanto gracili⁹ r ſubtilius tanto carius eſt. et quāto groſſius tanto deſpectius reputat. ſm Iſidoꝝ autē li. xvij. Cynamomū eo eſt dictū ꝙ cortex e⁹ in modū canne eſt gracilis et rotūdus r creſcit ſtipite breui virgas tenues hñs. qd cū frangit ad modū nebule ſuauiſſimū emittit ſpiramen Sup Ecc. c. xxiiij. dicit gloſa. Cynamomū eſt breuis arbor odorifera et dulcis cinerei coloris preſtans plus duplo ad medicine vſū ꝙ fiſtula. Plini⁹ quoqꝫ li. xij. c. xxj. de cynamomo inqt et caſia fabuloſe narrauit antiqtas ꝙ inuenit in nidis auium. et ſpecialiter fenicis. nec haberi poteſt niſi qd cadit ꝓprio pondere. vl' qd excutitur cum plumbatis ſagittis. ſed iſta fingūt homines vt rerum precia augeant. ſm veritatem autem cynamomū creſcit apud trogoditas in ethyopia q per vaſta maria in ratibus deducūt illud ad portū gelbenitarum. et eſt frutex duoꝝ cubitoꝝ ad maximum vel vnius palmi ad minimū. truncū habēs in groſſicie quattuor vel ſex. alij habent vndecim vel duodecim digitoꝝ. nec olet niſi qnādo areſcit. ſiccitate em gaudet et in ſemie ſterilior efficitur cōtra arboꝝ naturam aliarū inter vepres et rupes denſiſſimas gignitur. et ideo nō ſine magna difficultate recolligitur. ante ortum ſolis aut poſt occaſum nulli licentia colligendi conceditur. quod cum collectū fuerit ſarmenta haſta diuidit ſacerdos. deoqꝫ partem ponit. reliquū mercator emit. Precipua aūt bonitas eius vel virtus eſt in denſiſſimis virgultoꝝ partib9 ad lōgitudinem palmi et quod eſt in trunci medio vel quod eſt proximū radici parū vel nichil valet. quia ibi minimū corticis eſt. in quo ē ſumma bonitas cynamomi. et ideo cacumina et ſuperiores partes preferunt. quia ibi cortex plus abundat. lignū vero interi⁹ reſpectu corticis nullius vel modici eſt valoris Docuitqꝫ Plinius li. xij. ſm Dyaſco. vero r Plat. cynamomū calidum eſt in tertio gradu. et ſiccum in ſecūdo gradu. Cuius duo ſunt genera. groſſum ſcꝫ et ſubtile. et groſſū eſt minus laudabile. et ponitur in vomitiuis medicinis. quod vero gracile eſt et ſubtile ē laudabile et in alijs antedotis magis vtile. Eſt aūt eligendū quod eſt ſubtile acutū habens ſaporē dulcedini intermixtū cū multa aromaticitate. et ſubruſum in colore. qd autem ſubalbidū eſt minus valet. ex aromaticitate habens virtutē confortandi cerebrū ex ꝯglutinoſitate habet virtutem ꝯſolidādi Habet autem cynamomū multiplicem virtutem. vt dicit Dyaſco. Nam tuſſim ex groſſa humiditate ſedat. tritū et cum aceto mixtum impetiginē extirpat. collirijs admixtū humiditatē oculoꝝ deſiccat. renum dolorē mitigat. ydropiſim curat. morſus reptilium ſanat. appetitum confortat. menſtrua prouocat. opilationem aperit. cibum digerit. flegma diſſoluit et conſumit. potatū cum vino ſecundinas excludit. caliginem oculorū detergit. ſincopi ac cardiace paſſioni ſubuenit atqꝫ ſuccurrit.

De caſia Ca. XXVII

Caſia de qua dr Exo. xxx. ſpēs eſt aromatica. r naſcit ſm Iſi. li. xvij. i arabia. r eſt ꝟga robuſti corticis et purpureis folijs vt cortex piperis. r eſt ſilis cynamomo i ꝟtute ſ; rñ potētia inferior. Uñ i loco cynamomi duplex ē pōd⁹ e⁹. In medicis ſepi⁹ admiſcet. vt di. Iſi. Glo. āt ſup Exo. c. xxx. Caſia i locis aqſis naſcit. r in imēſū creſcit ac bonū odorē reddit. De caſia dic Pli. li. xij. c. xxj. Frutex inqt caſie iuxta cynamomi cāpos naſcit. c⁹ amplitudo ē triū cubitorū. c⁹ ſarmētū ē groſſi⁹ ſarmēto cynamomi. Cui⁹ eſt triplex color. Primo em cādeſcit. deinde rubeſcit. tādē nigreſcit. r iſta ps maxime eſt laudabil'. poſt nigrā āt laudabilior eſt rubea r min⁹ laudabil' eſt cādida. Nā citi⁹ a ꝟmib9 corrodit et cauat. r h accidit ꝓpt ſue ſubē mollicie r minorē amaritudinē corticis r ꝟtutē. Probat em caſia cū eſt recens p odorē. p ſaporē. et p colorē. Nam caſia nobilis ſubdulcis pauci r acuti eſt ſaporis. ſuaui r iocūdi eſt odoris. ſubnigri inſup vel purpurei eſt coloris r pōderis eſt grauioris. r maxime laudat illa caſia q de facili nō frangit ſed reflectit poti⁹ r plicat. Alia aūt eſt ſpēs caſie q balſamo de ſaba ſilis eſt in odore. ſed amara eſt Et ideo ꝑma ſcꝫ nigra q eſt ſubdulcis

⁊ feruētẜ ſaporẜ ⁊ boni odorẜ a medicẜ pl'lau
daṫ. Nucuſq; pli. Secōm plaṫ. āt ⁊ Dyaſ.
caſia ē duplex. ſ. caſia fiſtula. ⁊ caſia lignea q̄
ē fruticẜ cuiuſdā cortex naſcētẜ iuxta cōfinia
babilonis. cui⁹ diuerſe ſūt ſpēs. Una ē ſiḿis
cynamomo q̄ ſubruſa ē ⁊ rotūda ſolidamq;
hʒ ſub̄az. ⁊ cū frāgiṫ vel teriṫ nō plicaṫ ſʒ reſi
ſtit. acuta ē in ſapore ⁊ paꝝ dulcis. ⁊ iſta me
dici virtutiṫ. Alia ē ſpēs q̄ eſt ſubamara par
tim hñs colores diſtinctos ⁊ hac vtūṫ medi
ci. et ē eligēda q̄ nō facile frāgiṫ ſʒ plicaṫ. et q̄
hʒ acutū ſaporē mixtū dulcedini cū aroma/
ticitate. cū āt frāgiṫ colores hʒ ſubalbidos
interi⁹ ⁊ diſtictos ⁊ ruſos intermixtos. So
phiſticaṫ qñq; cū admixtōe corticis caparẜ.
ſʒ cōgſciṫ q2 ſubamari ē ſaporẜ. ꝟtutē habet
diureticā. i. diuiſiuaʒ ex ſubtilitate ſue ſubē.
hʒ etiā ꝟtutē ꝯſumēdi ex q̄litatib9 ſuis. inſup
hʒ vim ꝯfortādi ex aromaticitate. reumati/
cas ⁊ frigidas cauſas curat. epilēticos ⁊ ca/
ducos iuuat. cerebꝝ ꝯfortat. renes ⁊ veſicaʒ
purgat. apoſtemata maturat ⁊ ſanat. renes
⁊ epar ⁊ ſplenē deopilat. fetorē oris maſtica
ta palliat aut amputat. menſtrua prouocat.
et matricem ꝯfortat. ꝯ̄ ſincopim et defectuʒ
cordis iuuat ſi ex eius puluere et roſis ⁊ oſſe
cerui ſyrupus fiat. Nucuſq; Dyaſco. ⁊ pla
tearius.

De caſia fiſtula. Ca. XXVIII

Caſia fiſtula ē fruct⁹ cuiuſdā arboris
q̄ lōga ſemia ꝑducit. ſʒ ſuccedēte tpe
elōgaṫ ⁊ ingroſſaṫ ⁊ calorẜ actōe exte
ri⁹ ꝯdēſaṫ. medulla iteri⁹ exiſtēte nigra ⁊ hu/
mida atq; dulci q̄ mixta ē cū albis gñis ⁊ q̄/
buſdā cellul' ad modū faui mellis interi⁹ eſt
diſtincta Eſt āt eligēda q̄ eſt groſſa ⁊ pōde/
roſa. q2 mlt'ā ſignat ineſſe hūiditatē. reijcien
da eſt etiā leuis ⁊ ſonora: q2 ſigt vacuitatē et
ſiccitatē. ꝟtutē hʒ leniēdi mollificādi ⁊ mun
dificādi ⁊ feruorē ſāguīs mirabiliṫ mitigan
di ac colerā ⁊ ſanguinem depurādi. apoſte
mata gule diſſoluit. viſcerib9 vtilis eſt. et vi/
ciīs pectorẜ ſubuenit. mēſtrua retēta ex pin/
gui hūore educit. tumorē viſceꝝ et iteſtinoꝝ
dolorez potata tollit. Nucuſq; Dyaſ. Q̄uis
āt vſualiṫ in caſia duplex ſſ. ſonat. cū ſimpli/
ci tñ ſcribi et ꝑnunciari dʒ vt caſia dicaṫ. vt
dicunt autores. Uñ Ouidi⁹. xv. methamor
pho. Quo ſimul ac caſias et nardi leuis ari
ſtas ⁊c. Et ſic vbiq; dicit Plinius et Perſi⁹
et alij.

De calamo Ca. XXIX

Calamus aromatic⁹ de q̄ dr̄ Exo. xxx
a ſimilitudine calami vſualis eſt vo
catus. vt di. Iſi. li. xvij. Et gigniṫ in
india multis nodis geniculatus odore ſua/
uis. mira fragrans odorẜ ſuauitate. q̄ ſi fran
gitur in multas ptes ſcindiṫ et diuidiṫ. et in
guſtu eſt ſiḿis caſie cū leni acrimonia remor
dente. vt di. Iſi. ſm papiā ꝟo feruētis eſt ꝟ/
tutis. In glo. ſup Exo. xxx. dr̄ q2 calam⁹ aro/
matic⁹ eſt ſpēs q̄ creſcit iuxta montē libani.
Ubicūq; āt creſcit dic̄ Dyaſ. plate. plini⁹.
ſpēs ē calida ⁊ ſicca in ſcđo gdu. Et ē radix
cuiuſdā fruticis calamo valde ſiḿis ⁊ magni
odoris. hʒ āt ad modū canne ꝯcauitatē in q̄
lignū īueniṫ. qđ q̄dē extrahi dʒ cū nullius
ſit valorẜ. tñ aliqñ int⁹ dimittiṫ vt maiorẜ pō/
deris videaṫ. Eſt āt ſm eoſdē autores cala/
mus duplex. ſ. pſic⁹ q̄ colore ē citrin⁹. Alius
eſt indic⁹ q̄ colore eſt ſubalbid⁹. q̄ cū frangiṫ
facile nō pulueriſaṫ. et hʒ ꝟtutē mirabilē cō/
fortādi. vñ ſtomachū ꝯfortat ⁊ digeſtōʒ ad/
iuuat. maxīe ſi cū abſinthio tpeṫ cardiacos
et cordis defectū quē greci ſincopim vocāt
cū aq̄ roſacea multū iuuat. ſm pli. āt cala/
mus odorās eſt indic⁹ q̄ maxime valet qñ eſt
ſubruſus. nodis plen⁹ et ſpiſſus ⁊ qñ nō frā
giṫ in ptes plurimas valde ſiccas. et ē valde
medicinalis fere ſic̄ caſia vel etiam cynamo
mū. quaꝝ ꝟtutes quere ſ. Nam mēſtrua ꝑ/
uocat.

De calamo vſuali.
Caplm. XXX

Calamus vſualis ſm Iſidoꝝ dr̄ can/
na ſtipule vel ſegetis. et ſic dr̄ a caleo
cales. eo q2 immiſſo flatu aliqualiter
caleſcit. Et eſt ꝓprie ſtipes medius in ſegete
inter radicem atq; fructum ſiue ſpicam in
qua fructus contineṫ. alio etiam nomīe vo/
catur culmus vt di. Iſiđ. et eſt interius con
cauus. exterius planus et rotundus. nodis
aliquibus munitur. multis tuniculis circū
ueſtitur quo mediante ſpica ꝑficit ⁊ nutriṫ.
quo deficiente deficit et ſpica ⁊ penitus de/
ſtruitur. modico vēti impulſu hincinde agi
tatur et mouetur. facillime frangitur et in/
curuatur. et vix erigitur vel reparatur.

De calamo ſcripturali
Capitulum. XXXI.

Calamus ſcripturalis de quo in ps.
dicitur. Lingua mea calamus ſcri/
be. idē eſt qđ arūdo. q2 antiq̄ arūdie
vtebāṫ iſcribēdo anq; vſus pēnaꝝ haberet.

Na arūdo vt di. Pli. li. xvj. c. xxxiiij. vtilis eſt ad mltos vſus. Arūdies inquit inf aqticos frutices obtinēt pncipatū. ſuntq̧ nccarie in bello ꝛ ī pace. nā arundinib septētrionales pplī domos ſuas aptiſſime tegūt ꝛ eas ī ſuis cauernis p delicijs ꝛ ornatu ſuſpēdere ↄſueuerūt. calamis etiā orietꝭ pplī bella agūt ꝛ d eis ſpicula faciūt. Tāte ei lōgitudīs ſunt in mltꝭ ptib q haſta ꝑ vicē pbēt radicē hñt vivacē. vñ ſi earū frutices recidāt fecūdꝰ ſurgunt. Sūt āt aliq calami qdaꝫ medulla re pleti. qdā ex toto ↄcaui q ad fiſtulas faciendas ſūt mltū apti. calami āt medullati habētes lignū ſpiſſū ꝛ nodoſū pugnātib plꝰ ↄueniūt. Sūt ꝛ miores arūdies ī locis minus aqſis creſcentes. ſubaꝫ hñtes tenuē ꝛ valde durā. et medullā qi nullā ꝛ eaꝝ ſupficies eſt plana ꝛ relucēs ac polita nō nodoſa. ꝛ tales calami ſūt abiles ad ſcribendū. cuiꝰ ps anterior pciſa acuit ꝛ ad ſcribēdū adaptat. et vt pfectꝰ attramētū admīſtret paꝝ ſcindit. et ī pte dextra plꝰ q̄ ī ſiniſtra aliqntulū plongat Sūt et alij calami dulci medulla pleni q p minuta fruſta inciſi piſtant. ꝛ ad lentū ignē in lebete decoquūt vſq̧ ad ſpiſſitudinē. et p mo videt totū trāſire ī ſpumā. ſꝫ pꝰ facta reſidētia ſpiſſiꝰ ꝛ meliꝰ fundū petit. ſpumoſū āt et vanuꝫ ſup manat et p aliud ſophiſticat. ſꝫ diſcernit. qꝛ bonū crepitat in ore. et ē valde dulce. malū ỽo nō. ſꝫ in ore euaneſcit. vt dr in Plate.

De cappare Ca. XXXII

Capparꝭ de q Eccs. vl. ẜm Pli. li. xiij. ca. xxiiij. ꝛ ẜm Iſi. eſt frutex in oriēte naſcēs. cuiꝰ cortex folia ꝛ flores cōueniūt medicie. ꝛ pcipue cortices q ſūt ī radice. Et vt di. Iſi. li. xvij. Capparis a grecꝭ nomē ſūpſit. eo q hꝫ rotūda in ſūmitatib capitella. De cappari aūt di. Diaſco. q eſt herba ſiue frutex ſpinoſus expāſus ſup trā. vnctōe plenꝰ cuiꝰ ỽtꝰ duriciā ſplenis ſup omīa medicamina iuuat. naſcit in locis aridis ꝛ ſiccis ac duris. ꝛ maxīe in antiqs muris. vētrē remollit comeſtū vrinā puocat ꝛ mēſtruis imperat. dolorē dentiū mitigat. ſuccꝰ eiꝰ aurib inſtillatꝰ. ỽmes necat. multas hꝫ radices et magnas qꝝ cortices ſūt vtileſ ad pdicta In Plate. dr capparis vt volūt qdā eſt herba q ī pncipio veris ē colligēda ꝛ deſiccāda. ꝛ p ſeptē annos ī mag efficacia ↄſeruāda ē. Et eſt bona ac laudabil. q cū frāgit nō pulueriſat. ꝛ aliqntulū eſt ſubamara in ſapore ꝛ ſubruffa in colore. et flores eꝰ ſunt calidi qñ adhuc ſunt clauſi. qꝛ nihil valēt cū fuerint dilatati cū ſale ↄdiūt. ꝛ ſic vſui reſeruāt. ỽtūtē habēt appetitū excitādi ꝛ digerēdi hūorē ī ore ſtomachi exiſtētē. Sunt eñ cib ꝛ medicina. Ↄ ſurditatē ↄfert puluis eiꝰ aurib fiſtulatꝭ ſi ī oleo decoquat ꝛ auri patiēti infūdat. Hucuſq̧ Plateariꝰ

De cardamomo Ca. XXXIII

Cardamomū de q dr ſuper Ezech. vt dič Dyaſco. eſt ſemē cuiuſdā arboris tpe veris fructū pducētꝭ. fac. ei q̄ſdā tuberoſitates ſiles botro vineaꝝ qb ſemen ↄtinet. ꝛ ē duplex. maiꝰ qd dr domeſticū. et minꝰ qd dicit ſilueſtre Primū eſt melius. qꝛ magis eſt aromaticū. et eſt laudabiliꝰ quod eſt ſubrufum aliqntulū acutū dulcedini intermixtū. ỽtutē hꝫ ↄfortādi et ↄſumēdi. ꝛ io valet ↄtra cardiacā paſſionē. contra ſtomachi indigeſtionē. ad appetitus puocatōnem ad vomitus repreſſionem. ad cerebri debilitatis confortationem. vt di. Dyaſco. ꝛ Platearius.

De calamento Capl'm. XXXIIII

Calamētū eſt herba qdā mente ſimilis. de qua ſancti in gloſa aliquādo faciūt mentionē. Et eſt duplex ẜm Dyaſco. et Plate. ſ. montanū. et illud ſimplr eſt melius. aliud eſt qſi domeſticū nō ita ſiccuꝫ ſic pmū. virtutē hꝫ conſolidandi et conſumendi cū calidū ſit et ſiccum in tertio gradu vt dicit idem. Ualet contra tuſſim et infirmitatem pectoris ex cauſa frigida ſicut et dyacalamentū qd eſt electuariū quod ex illius herbe florib et pulueribꝫ ꝛ alijs eſt ↄfectum ſtomachi et inteſtinoꝝ dolorē ſanat. contra reumaticas et frigidas cauſas iuuat. morſus reptilium curat. et venenum ad exteriora reuocat. ſuccus eius auribus inſtillatus vulnerū et aurium etiā vermes necat. libidinem domat. contra lepram adiuuat et retardat. ſupfluitatē ꝛ humiditatem matricis anihilat ꝛ deſiccat. vt di. idem. Multas alias ỽtutes hꝫ ſicut artemeſia. ſed hec iam ſufficiant.

De carice Ca. XXXV

Carex vt di. Iſi. eſt herba duriſſima et acuta cuius ſtipes ſiue virgula eſt triangularis manū ſecās ipſaꝫ violētius ↄtractantis. folia habet in vtroq̧ latere ſecātia ꝛ acuta. piramidalē formā ad modū

gladĳ repn̄tantia nūq̄ʒ tn̄ caricꝫ acumē ali/
quē ledit niſi ꝑmit⁹ ꝯtigat. In loco paluſtri
et molli creſcit. ꝛ tn̄ nō modicā duriciē pari
ter et acumē h̄ꝫ ī ſua ſuba ſe oñdit. ſm̄ Pli.
āt int̄ genera ſcirpi ꝯputat. vnde et caricē
ſcirpū noīat triāgularē. de q̄ ſubdit ꝙ radix
ſcirpi trianguli eſt odoꝛis boni et ꝟtutis ſicͮ
calami aromatici. ſʒ h̄ intelligo nō ī genera/
li ſʒ ml̄tū ī ſpēali ſic ipē memoꝛat li. xĳ. A ca
rice āt d̄ ꝛ carectū. loc⁹ ſcʒ vbi creſcunt cari/
ces. ſic et a ſalice ſalictum vbi creſcūt ſalices
vt di. Iſi.

De carduo Ca. XXXVI

Cardu⁹ ſm̄ Iſi. grecū ē. ꝛ ē gen⁹ herbe
vl̄ fruticꝫ ſpinoſi. c⁹ naſa moꝛdax eſt
ꝛ auſtera. ꝛ iō ſucc⁹ eius allopicias. i. capillo
rū flux⁹ curat. De carduo di. Dyaſ. ꝙ radix
ei⁹ ī aq̄ decocta cupiditatē potatoꝛibꝫ admi/
niſtrat. matrici vtiliſſim⁹ ē. ꝛ iō nō eſt mirū ſi
a mulieribꝫ deſideret̄. qꝛ iuuat vt maſculos
ꝑcreent. vt di. idē. Eſt āt cardu⁹ herba ml̄tū
aculētas h̄n̄s haſtas ꝛ ī ſūmitate ſpinoſa ha
bēs capitella ī q̄bꝫ ſemē cardui ꝯtinet̄. quod
itaq̄ʒ exteri⁹ nigꝝ ē h̄ albū eſt interi⁹ ī medul
la. et eſt ſemē diureticū et diuiſiuū. et valet ꝯ
calculū ī renibꝫ ꝛ veſica. creſcit ī locꝫ incultꝫ
d̄paſcit̄ ab aſinis ꝛ beſtĳs ꝯculcat̄. ſic d̄ꝛ. iiĳ
Reg. xiiĳ. Trāſiert̄ beſtie ſalt⁹ ꝛ ꝯculcauert̄
carduū ꝛc̄. De carduo āt di. Pli. li. xx. c. xvj.
Cardui folia ꝛ caulis ſpinoſas lanugies ha
bēt. c⁹ ſemē ꝛ radix veſci pn̄t. Et ē q̄ddā gen⁹
cardui q̄d ſine iteruallo tota eſtate floꝛet. et
vno floꝛe cadēte ꝯcipit aliū. cui⁹ aculei are/
ſcēte folio deſinūt pūgere. Sunt et alĳ car/
dui ſpinoſi frugibꝫ inimici. vt di. idē. et abū
dāt ī ſemie. et idō vix pn̄t extirpari vbi ſemel
creſcūt niſi affuerit cultoꝛis diligētia cardu
os extirpātꝫ. In ipoꝝ āt extirpatiōe ſepeleſi
onē patit̄ et pūcturā.

De carica Ca. XXXVII

Carica eſt fic⁹ ſicca et a copia ſic voca
ta. nā ſingul̄ annis fic⁹ vt di. Iſi. lib.
xvĳ. ter q̄ter ve fructū gignit. atq̄ʒ alt̄o matu
reſcēte alt̄ oꝛit̄ et ſuccedit. Carice a ſenibus
ſūpte ī cibo ſepe ferūt̄ defēdere ipoꝝ rugas.
vt di. idē. ſm̄ Dyaſco. ꝓo int̄ fruct⁹ carica eſt
dulcioꝛ. et ē vtilis ī cibo ꝛ ī medicina. multū
eñ nutrit et impiguat. ſanguinē groſſum et
ml̄tū generat et debiles ꝯfoꝛtat. ſm̄ medici
nā ꝓo pectus mūdificat. tuſſim ſedat. voceʒ
clarificat. fauciū tumoꝛē mitigat. renes ꝛ ve
ſicā et matricem purgat. cocte in vino cum
abſinthio idropicos curāt. trite cum ſinape
pruriginē auriū purgāt. tn̄ ī cibo nimis vſi
tate inflationē ꝛ vētoſitatē generant. pedicu
los creant. vt di. Dyaſco. Alias eīn ꝓprieta/
tes q̄re infra de ficu.

De cimino Ca. XXXVIII

Ciminum ſm̄ Dyaſco. et Macro. ꝛ
Perſium eſt ſemen aromaticū co/
loꝛe pallidum. Unde Perſi⁹ Rugo/
ſum piper et pallētis grana cimini. Calida
et ſicca in ſecūdo gradu. ꝟtutem h̄ꝫ diureti/
cam fumoſitatꝫ ſubtiliatiuā et digeſtōis cō/
foꝛtatiuā et vētoſitatis mitigatiuā et doloꝛꝫ
ſtomachi et inflatōis repſſiuā ſolutōis vētrꝫ
reſtrictiuā. cū aceto infuſum ꝑmo aſſet̄ et in
ſufflatū in naribꝫ ſternutatōem ꝓuocat. ſan
guinē de naribꝫ ꝓfluentē ſedat. tumoꝛē fau/
ciū et doloꝛem mitigat atq̄ʒ ſanat cū baccis
lauri reuma frigidū compeſcit. ſanguinem
coagulatū oleo mixtū cū cera mūda diſcu/
tit et diſſoluit. liuoꝛeʒ ex ꝑcuſſione ſiue alio
modo factū puluis ei⁹ cū cera bn̄ cōmixtus
ſepi⁹ appoſit⁹ totaliter tollit et ei⁹ frequēti vſu
facies diſcoloꝛationem incurrit. Hucuſq̄ʒ
Dyaſco. et Plate. Idē fere di. Pli. lib. xx. ca.
xvj. vbi dicit ꝙ ciminum aliud eſt domeſti/
cum. aliud ſilueſtre. et dicit ꝙ ml̄tis ꝯuenit̄
remedĳs maxie ſtomachi. cui⁹ diſſoluit īfla
tiones et inteſtinoꝝ diſcutit doloꝛes atq̄ʒ vi
ſcex toꝛſiones.

De coꝛiandro Ca. XXXIX

Coꝛiandrū de q̄ d̄ꝛ Exo. xvj. et Nūe.
xj. ſm̄ Iſi. li. xvĳ. eſt ſemē q̄ddā odo/
rifex a grecis coꝛion dictū. c⁹ ſemen
in vino dulci datū hoīes vt d̄ꝛ reddit ad ve/
nerem ꝓmptioꝛes. cauendū tn̄ eſt ne nimis
det̄. qꝛ abſq̄ʒ dubio amentiā adduceret ꝛ fu
roꝛē. canibꝫ āt herba eſt cū ſemine venenoſa
nā īterficit eos ſi ab eis aliq̄tiēs aſſumat̄. vt
dicit Iſi. et Papias. Et ſupaddit. eſt inquit
coꝛiandrum in cibo ſumptū calefactiuuʒ et
conſtrictiuum. necnō et ſomni ꝓuocatiuū.
ſm̄ autem autoꝛes d̄ꝛ eſſe compoſite virtutꝫ
Dicit etiā ſic Macer in libꝛo ſuo. Frigida
vis herbe coꝛiandri d̄ꝛ eſſe. Auſtereq̄ʒ ſimt̄
quiddam virtutis habere. Hanc Galienus
ait ꝑ quam depellere ventris. Lumbꝛicos
tineaſq̄ʒ ſolent ſi trita bibatur Cum vino vl̄
ſi mixto ſumatur aceto Coriandri herba in
ſe eſt odoꝛifera q̄ʒdiu eſt integra. ſed manibꝫ
fricata fetet. ſemen eius candidum et minu
tum.

De coloquintida Ca.XL

Coloquintida de q̄ dr̄. iiij. Reg. iiij. eſt gen⁹ herbe amariſſime ſcʒ cucurbita agreſtis: q2 more cucurbite flagella tendit iuxta terraʒ fructu rotūdo et ſimilis cucumeri vſuali. hec herba q̄ſi vitis ſe diffundit in ſepib9. fructu modico ꝛ rotūdo. vt di. Iſi. li. xvij. ſm Dyaſco. ꝟo colōq̄ntida q̄ dr̄ cucurbita alexandrina aliq̄n inuenitur ſola et tūc eſt mortifera et venenoſa. ſic herba q̄ dr̄ ſquilla. i. cepa marina. ſʒ qn̄ cū multis inuenit̄ nō ita p oīa eſt nociua. hʒ āt medullā corticē atqꝫ ſemē. medulla ē optima i medicina. ſemē ſecūdario. ſʒ cortex nulli⁹ vl' modice ē ꝟtutis. Vn̄ illa medulla ē laudabil' q̄ eſt alba et cui ſemīa bn̄ ſunt inſerta. illa āt pars attēdēda q̄ cū ꝯcutit̄ multū ſonat. ſimiliter qn̄ de facili pulueriſat̄. ꝟtutē hʒ diſſoluēdi ꝛ ꝯſumēdi. ex amaritudine etiā diuidēdi et penetrādi. ꝛ ſube ſue ſubtilitate fleuma purgat ꝛ melancoliā. vn̄ dr̄ valere ꝯ q̄tidianā ſcabiē et q̄rtanā ſi mō debito patiētibus offerat̄. dolori dētiū ſubuenit. lūbricos. i. lōgos ꝛ lubricos vētris ꝟmes excludit. Uermes auriū puluis eius interficit. ſplenis ꝛ epatis duriciā apit ſi ſucc⁹ eius cū feniculo ꝓpinet̄. eius decoctio emorroidas. i. ſanguinis venas apit et mēſtrua ꝓuocat ꝛ educ̄. Has et alias multas virtutes hʒ vt di. Dyaſco. et Plate. et etiā Pli.

De croco Ca.XLI

Crocus de q̄ dr̄ Can̄. iiij. et Threnorū. vlti. herba ab vrbe coricio ſic dicta vbi maxime abūdat vt di. Iſi. li. xvij. eſt herba cū flore ſic dicta. ſʒ flos in q̄ ē potiſſima ꝟt⁹ crocū dr̄. ꝛ eſt optimū qd̄ ē recēs odoris boni lōgū. parꝝ albū. integꝝ. neqꝫ in fragmēta cōminutū. in ſpiratōe bonū. ꝛ cū carpit̄ inficit ꝛ tīgit manū ꝛ lenit̄ ē acutū. qd̄ ſi hmōi nō fuerit vetuſtū cog̃ſcit̄ aut infuſū. adulterat̄ aūt admixto crocomagmate augēdi pōderis cā ſpuma argēti trita addit̄. ſed ꝓdit̄ ſi puluerulentū inuenit̄. et ſi decoctū ab odore ꝓprio imutet̄. ꝛ dr̄ crocomagma ſupfluitas q̄ relinq̄t̄ ex aromatibus ex q̄b9 croceū fit vngentū. Hucuſqꝫ Iſi. ſm Dyaſco. ꝟo due ſūt ſpēs croci. Ortēſis dictus ab orto in q̄ naſcit̄. ꝛ oriētalis a loco vbi creſcit ſic vocat̄. Et eſt iſte nobilior qꝫ ortēſ. nec apponit̄ in vomitiuis medicinis. ꝓducit āt florē purpureū hn̄s caput ad modū viole in cui⁹ medio tres vel q̄tuor flores producit

Eligēdi āt ſunt ſubrufi vel oīno rufi. ſubalbidi ꝟo abiiciēdi ſunt. p decē annos pn̄t ſeruari. Eſt āt crocū calidū et ſiccū in ꝑmo gradu et in ſuis q̄litatib9 tꝑatū. ꝛ iō eſt ꝯfortatiuū. vn̄ ꝯ debilitatē ſtomachi ꝛ defectū cordis multū valet. rubore oclo ꝝ ex ſanguie vl' macula tollit ſi tritū cū roſis et vitello oui oculis apponat̄. Hucuſqꝫ Dyaſco. et Plat̄. Unā em̄ ꝓprietatē hʒ crocus. q2 in folijs per totā hyemē retinet virorē nec deponit illuʒ q̄ntūcūqꝫ frigus intendat̄. in eſtate ꝟo deficiūt eius folia penit⁹ ꝛ marceſcūt. ꝛ poſt mediū autūnū iterꝝ creſcit et tūc flores ei⁹ in tenui ſtipite exeūt et ꝓrūpūt. Sic aūt di. Ariſto. li. vegetabiliū. crocus hʒ magnā ꝯuenientiā et ſil'itudinē cum cepa et aſcalonia in radice. differt tn̄ ab vtraqꝫ. q2 m̄ cepa ſiue radix croci eſt ꝯtinue carnis et nō facit ſemen ſicut aſcalonia. ſed etiā eſt tota rō ei⁹ ſeminatiua in radice. et oēs tunice croci ſunt macre. et nō recipiūt tunice ei⁹ oriri ab vna parte cepe ſue ſic accidit in aſcalonia ꝛ domeſtica cepa. ſʒ incipiūt tunice croci a locis germinationū venaꝝ cepulaꝝ. et hoc ē de ꝓprio croci. vt di. Ariſt. Habet aūt cepa croci radices capillātes q̄b9 adheret terre ꝛ attrahit ſibi nutrimentū vt lilium et alliū. et hmōi. ꝛ qn̄ cepa croci eſt groſſa et iam matura incipit diuidi et multiplicari in capita m'lta ꝓprias tunicas et radices habētia et ex ſingulis creſcit planta. ex q̄ pꝫ qꝫ in eius capite ſeu radice eſt eius ꝟtus ſemētina. q̄ eſt ſui multiplicatiua et ſue ſpeciei ꝯſeruatiua. quemadmodū dicit Plini⁹. Siquidē crocū li. xx. c. xx. ſic cōmēdat. Crocū inq̄t cū melle nō ſoluit̄ nec cū aliq̄ dulci. facilime āt cū vino vel cū aq̄. Utiliſſimū eſt i medicina. deſtruit eī oēs inflatōes et dolores oculoꝝ. maxime ſi cū vino fuerit mixtū. pectori ſtomacho et epati ſumme vtile eſt. qui crocū ꝑus biberit ebrietatē et crapulam nō incurrit. Corone aūt ex eo facte ebrietati reſiſtunt nec permittūt hominē inebriari. ſomnum facit ꝛ caput mouet. ſtimulat venereʒ. flos eius illit⁹ igni ſacro ſubuenit. De croco fit vnguentum citrinū et croceū quod greci crocomagon vocant. Et valet contra ſuffuſiones oculoꝝ. ꝛ eſt optimū. quod guſtatum dentes inficit et ſaliuā. vlcera capitis purgat. capitis tormēta et inflatōes ſedat. ſerpentū ꝛ arenaꝝ morſus et ſcorpionū puncturas curat. Hucuſqꝫ Plinius.

De cepa Ca. XLII

C Epa vel cepe est herba cuiꝰ vis tota est in radice ꝛ in semine. Et ideo sic cepe vocat vt di. Isi. q2 nō hȝ nisi caput. De cepe di. Arist. li. de plātis. Cepe inquit et aſcalonia bis faciunt folia. ꝛ hȝ cepe ſtipitē in q̄ facit ſemen. ꝛ hȝ radicē pl'ibꝫ tunicis veſtitam. ꝛ ſub radice hȝ alias radices q̄ſi capillares q̄bꝫ nutrit groſſa radix. et per hanc ad totā herbam humor trāſmittit radicalis. In pmo āt anno nō pficit radicem ſȝ in ſecūdo poſtq̄ ſeminat. Sil'r nec ſemē ante ſecūdum annū facere ꝯſueuit. Nec fac ſemen in folliculo ſic alliū et q̄dam alia. ſed in ſūmitate ſtipitis ſemen ſup quoſdā pediculos. i. pedes paruos ſe dilatat. Spēs aūt cepe eſt duplex. ſ. domeſtica ꝛ ſilueſtris que canina ab Ariſto. nūcupat. Canina autem cepa flores habet albos verſus celum et virides q̄dammodo verſus terrā. Et talis cepa valet ꝯtra apoſtemata. habet autē cepa domeſtica ſtipitem ꝯcauū et ſine nodo. ꝛ ſic renouat folia ita ꝛ radices. vt dicit Ariſt. in pdicto libro. ſm Dyaſco. cepe domeſticum eſt vtile ad medicinaȝ et ad cibū. Eſt autem viſcoſe et frigide nature et maxīe illd quod eſt oblongū magis q̄ rotundū. ꝛ magſ rufū q̄ album. et magis ſiccū q̄ recens. et magiſ crudū q̄ coctum. comeſtum faſtidiū tollit. oris fetorē diminuit. ventrē mollit cibos cōdit. ſuccus eiꝰ cū melle caliginē oculoꝝ detergit. ſuccus eius litargicis ſubuenit. auribus cū lacte mulieris inſtillatꝰ eius dolorē ſedare ꝯſueuit. comeſtū tempate pūt ꝯueīt viſcoſos humores incidit. ora venaꝝ aperit vrinam et mēſtrua puocat. ꝛ educit venenū morſus rabidi canis extinguit. et aliis venenoſis morſibꝫ ſuccurrit ꝛ reſiſtit. cutem clarificat. et poros aperit. et ideo ſudorē puocat et educit. et comeſtū crudum nihil nutrimenti corpi tribuit. colericis obeſt. flegmaticis ꝯuenit. ſitim facit. inflatiōem gignit. et acumine ſuo caput pcutit atq̄ ledit. ꝛ nimiſ comeſtū aliqn̄ maniam ꝛ inſaniā inducit et terribilia ſomnia videre facit precipue ſi ab exeuntibus egritudinē comeſtū fuerit. lacrimas ſolo odore puocat et viſum ledit. Hucuſq̄ Dyaſco.

De cepe Caplm. XLIII.

C Epe caninū dr ſquilla. et inuenitur iuxta mare. vñ a Plateario cepe marina appellat. reperit autem quādoq̄ ſola. et tūc mortifera ac venenoſa eſt. ſi intus recipiat niſi eius venenoſitas repmat. Solēt aūt ſalernitani eam diuidere in plures ptes ꝛ plantare in ortis ſigillatim. ꝛ ita repmūt venenū eius. repmitur aūt malicia ſi in vino et oleo aliquantulū dimittat. ꝛ ſic in medicinis apponat. Debet autem ſcindi iſta cepa et interiora et exteriora abiici. quia exteriora ſūt mortifera p nimia caliditate. ꝛ interiora p nimia ſiccitate. ſȝ media ſunt tēperata multū ꝯuenientia medicinis. De cepe aūt dicit Pli. li. xx. c. xvii. Cepe apud grecos multa ſunt genera et eis oībꝫ eſt odor lacrimoſus. ꝛ eſt optimū qd eſt rotūdiſſimū et acrius eſt rufum q̄ candidū. et crudūȝ q̄ coctum. ſeritur et plantat. ſed qn̄ ſeminatur ante annū ſequentē nō facit ſemen. et qn̄ facit corrumpit ipm caput. vnde ex corruptōne iacti ſeminis gignit ipm caput. et productio ſeminis capitis eſt corruptio. Vult aūt ſeri ſemen cepe in ſolo terre foſſo herbarum aliaꝝ radicibus extirpatis. ſemē eiꝰ nigreſcere incipiēs metitur anteq̄ totaliter matureſcat. radices eius optime in paleis ꝯſeruāt. ꝛ licet ꝯtinget capita inueterari. aqua ſalſa ꝛ tepida ſūt capita intingenda et ita efficiūt diuturniora et eſui meliora. ſed in ſiccis ad ſeminandū vel plantandū ſunt vtiliora. mlti etiā capita cepaꝝ ſicut et allioꝝ ſuſpēdūt in fumo ſup ignē. et ſic ne germinēt ꝯſeruāt qd ſepe extra terrā facere certū eſt ſic et alliū niſi p artificiū caueat. Item li. xx. c. vii. Cepe ſilueſtres nō ſunt ſapide neq̄ multū comeſtibiles. ſunt tamen multū medicinales. Ipo eīm olfactu caligini medent. magſ aūt vnctione puocant. oris vlcera ſanant. morſibꝰ caninos cum melle et vino curant. morſus etiā ſerpentū obuiant. auriculaꝝ ſonitū et grauitatem emendant. cum adipe anſerino aut cū melle lumboꝝ dolores iuuāt. vulnera cum melle purgant et ſanant. Hucuſq̄ Plinius.

De cucumere Ca. XLIIII

C Ucumer. eris. q̄dam eſt herba de q̄ dic Iſi. li. xvii. cucumeres ſunt dicti eo q̄ interdum ſunt amari q̄ dulces naſci phibent ſi lacti mellito eoꝝ ſemen infundat. Diaſco. aūt dicit cucumeris natura frigida repit. ventrē ſoluit. ſtomacho accōmodat. q̄bꝫ animꝰ deficit ſuccurrit odore. folia eius trita vulneribꝫ medent q̄ impſſit caninus morſus. ſemē eius tritū cū vino dulci

⁊ potui datū veſicā adiuuat laboꝛātem. ſm Pli. āt li. xx. c. ij. ⁊. iij. dꝛ ꝙ cucumer oꝛteſis ⁊ ſilueſtris cui⁹ radix ē mag⁹ groſſa et alba. ex cui⁹ ſucco fit electuariū qd̄ eſt neceſſariū in multis medicinis.

De cucurbita Caplm. XLV

Cucurbita ſm Iſi. nomē eſt grecum cui⁹ origo latinis ē incerta. Et⁹ genera ſūt mlta vt tāgit Iſi. li. xvij. Et dicit idē Pli. Eſt āt cucurbita alia domeſtica ⁊ oꝛtēſis. alia ꝟo ſilueſtris. domeſtica ꝟo in ramos ⁊ folia ꝑiter ⁊ flagella ad modū vinee ſe diffundit ⁊ q̄buſdā ligamētis ſe ↄnectit ſic vitis. ⁊ hȝ q̄ſdā floꝛes albidos q̄s emittit potiſſime ↄ noctē. ſine appodiatiōe floꝛere pt. ſȝ fruct⁹ ei⁹ vix ꝑficit imo deficit l' putreſcit qn̄ ad modū vinee a tra nō erigit ⁊ lignis vl' virgulis n̄ ſuſtētat. Eſt āt cucurbita ſm Plat. frigide ⁊ hūide ↄplexiōis ⁊ in q̄litatib⁹ tpate In calidis regionib⁹ ꝑcipue inuenit. cui⁹ ſemia in terrā piecta herbā ꝑcreāt ex q̄ pducunt albi floꝛes. ⁊ tandē fruct⁹ pleni ſemie et medulla cui⁹ coꝛtex ꝑmo mollis. ſȝ qn̄ ꝑuenit ad maturitatē ad modū ligni indureſcit fruct⁹ eius qn̄ noui ſūt ↄueniūt cibis ⁊ ſemina medicinis. Sūt āt ſemīa ei⁹ diuretica et diuiſiua ꝑpt ſue ſubē ſubtilitatē. ⁊ iō valēt ↄ opilatōꝫ epatis ⁊ renū ac veſice. acutā patientib⁹ cucurbita elixa vl' aſſata cib⁹ ē ⁊ medicīa Nā materiā infirmitatis purgat ꝑ vrinā ⁊ aliq̄ntulū laxat. caloꝛē rēꝑmit alterat atq; ↄfoꝛtat. ſemia ei⁹ poſt maturitatē colligūt abluūtur et ad ſolē deſiccāt. ne ꝑpt hūiditatē ſuperfluā coꝛrūpant. In loco ſicco ꝑ trienniū reſeruant. Hucuſq; Plate. ſm Pli. āt ſuccus cucurbite valet ↄ ignē ſacꝝ. ⁊ ↄ tumoꝛē oculoꝝ. mitigat doloꝛē auriū ſi tepid⁹ immittat ſemē ei⁹ tritū in puluerem et inſparſū replet cauata vulnera. Cinis coꝛticis valet ↄ cōbuſturā. Dicit āt adhuc Pli. li. xx. c. iiij. ē cucurbita ſilueſtris digitalis groſſitudis naſcens i ſaxoſis locis. c⁹ ſucc⁹ ſtōacho ⁊ viſcerib⁹ multū ꝓdeſt renū ⁊ lūboꝝ. paraliſi ſubuenit. medulla cū abſinthio ⁊ ſale doloꝛē dētiū tollit ſucc⁹ ei⁹ cū aceto calefact⁹ mobiles dētes ſiſtit. caro ei⁹ ſine ſemie clauis pedū. i. apoſtematib⁹ ſuccurrit. vinū cū ea feruefactū oculoꝝ impet⁹ tollit. folia ei⁹ cocta ⁊ trita vulnerib⁹ ſubueniūt. ſemē ei⁹ potatū cū vino venenū vincit ⁊ comedi nō dꝫ. qꝛ inflatōes facit. Eſt āt cucurbita agreſtis ſm Iſi. li. xvij. idē qd̄ coloq̄ntida herba mltū amara quemadmodū cucurbita ꝑ ſus terram flagella tēdit. hn̄s folia mag⁹ grauis odoꝛis vt cucurbita. et fructū rotundū facit ſic cucumer vſualis. vt dicit Iſi. quere ſ de naſa coloq̄ntide

De celidonia Ca. XLVI

Celidonia eſt herba croceos hn̄s flores atq; fructū croceū tāgētis man⁹ intingētē. ſic dicta eo ꝙ in aduentu yrūdinū videt erūpere vel floꝛere vt di. Iſi. li. xvij. Celidon em̄ grece yrūdo latine dꝛ. et ſubdit Iſi. vel dꝛ celidonia. qꝛ pullis yrūdinū ſi oculi ledāt matres eaꝝ illis ex hac herba medicant. Idē etiā recitat Pli. ſcȝ ꝙ ſucco celidonie oculi yrūdinū eruti ſiue leſi ad ſtatū ꝑſtinū reuertūt Alias ſiq̄dē notabiles hȝ ꝟtutes. Hȝ em̄ ꝟtutē diſſoluēdi attrahendi ↄſumēdi vt di. Dyaſco. doloꝛē dentiū mitigat. caput purgat. mēſtrua ꝓuocat. et matricē mūdat. fiſtulā oꝛis ⁊ cancrū curat. ſm Pliniū Dyaſco. et Plat.

De centaurea Ca. XLVII.

Centaurea ē herba amariſſima calida ⁊ ſicca i tertio gdu. ⁊ iō fel terre ē vocata vt di. Iſid. qꝛ a chirone centauro ei⁹ ꝟt⁹ ꝑmit⁹ ē inuēta. vt dic idē li. xvij. Eſt āt duplex. ſ. maioꝛ ⁊ minoꝛ. Prima maioꝛes hȝ ramuſculos ⁊ floꝛes. et ē maioꝛis efficacie q̄ȝ minoꝛ. vt dꝛ i Plat. Et ibidē di. Cōſtan. ꝙ radix maioꝛis calida ē ⁊ ſicca i ſecūdo gdu. ⁊ hȝ q̄ndā amaritudinē cū dulcedie. et iō hȝ ꝟtutem ↄglutinādi. ⁊ ex amaritudie hȝ vim diureticā ⁊ diuiſiuā. pl⁹ valēt floꝛes ⁊ folia in medicina q̄ȝ alia q̄ ſūt in ea. doloꝛē ventris ſedat. viſū clarificat. renes ⁊ ſplenē deopilat. paraliſim curat. ꝟmes vētris cū melle necat vulnera radix ei⁹ ↄſolidat ſic di. Plini⁹ Dyaſco. et Plate.

De daphni Ca. XLVIII

Daphnis grece laur⁹ dꝛ latie. vt dicit Iſi. li. xvij. Et eſt laur⁹ a ꝟbo laudis dicta. Lauri em̄ ramis ⁊ folijs cum laudib⁹ victoꝝ capita coꝛonabāt. Et iō apd̄ antiq̄s laudea vocabat. ſȝ p⁹ ſublata lr̄a. d. et ſurrogata. r. laur⁹ eſt dicta. ſic q̄ndā dicebat medidies q̄ nūc meridies ſolet dici. vt dicit Iſid. Hāc arboꝛē greci vocāt daphnem eo ꝙ nūq̄ȝ deponat viriditatē. hyeme em̄ viret ⁊ eſtate. ⁊ iō inde victores potiſſime coꝛonāt. vt di. Iſi. Et ſubdit. hec ſola arboꝛ a vulgo credit mīme fulminari. vn̄ fuit appollini antiq̄⁹ ↄſecrata. de q̄ dic mgr̄ in hiſtoꝛ. ſup illud ꝟbū Cōſuluit yſaac dn̄m. ſup Gen̄. xxv.

Rebecca ex more gentiū que viderat in pa/
rentib⁹. speciē lauri quā tripodē dicūt capi/
ti ſuppoſuit: ꝛ ramis arboꝛꝭ q̄ agn⁹ caſtus dꝛ
incubuit vt viſiones veras videret ꝛ fantaſti
cas nō ſentiret. De lauro ſiq̄dē di. Pli. li. xvj
ca. xxx. Laur⁹ triūphis ꝓpꝛie dedicaꝛ q̄ gratiſſi
ma ē domib⁹ ceſaꝝ atq; pōtificū. qꝛ domos
exoꝛnat. Et ſūt duo genera ei⁹. ſ. delphica et
cipꝛica. Lauro delphica delphis ꝓmo coꝛo
nati ſūt triūphātes. Cipꝛca ꝟo romani ꝓmo
ſuos coꝛonabāt. mō āt mlꝉte ſpēs lauroꝝ in
ueniunꝛ. ſed differt in viroꝛe ꝛ magnitudine
et ſimilitudine baccaꝝ. Eſt aūt arboꝛ mul/
tiplicis ſpeciei. et enumerat Pli. xiij. ſpēs ei⁹
arboꝛis inter q̄s ponit q̄ndā ſpēʒ lauri quā
dicit fuiſſe magno Joui et appollini delphi
co dedicatā. Et iō tellus laurifera ī domib⁹
et in ſatis a fulmine manet tuta. ſine āt lauri
pn̄tia nō ſolebat apollo dare rn̄ſa ſua. Et iō
qꝛ diuinis credebaꝛ cōuenire honoꝛib⁹. ho/
noꝛem triūphis obtinuit nec licebat laurū
pollui vſib⁹ illicitis ꝛ ꝓphanis. qꝛ ꝓꝑꝛ ꝓpician
da numina ſup altare poni debuit et offerri
Ceſar aūt Tyberi⁹ celo tonante laurum in
capite ſolitus erat ferre ſic ferunt ꝯ fulminū
metus. Narrat etiā ibidē Plini⁹ mirā rem.
ꝙ cū Auguſt⁹ ſederet in q̄dā oꝛto iuxta dru/
ſillā auguſtā deiecit aq̄la de alto gallinā mi
ri candoꝛis illeſam in gremiū ceſaris. tenu/
itq; gallina laureū ramū in roſtro ſuo onu/
ſtū baccis multꝭ. gallinā et ſobolē iuſſerunt
aruſpices obſeruari. ꝛ baccas laureas ſe/
minari. ꝛ cū diligētia cuſtodire. ex q̄b⁹ ꝓueīt
ſilua triūphās cui⁹ poſtea ceſar laurū ī ma/
nu tenuit ꝛ coꝛonā in capite geſſit. ac deīde
alios ceſares eodē mō ex eadē ſilua poſt ob/
tentū triūphū opoꝛtuit coꝛonari. Hucuſq;
Pli. De lauro ſiq̄deʒ addit Dyaſ. ꝙ ē arboꝛ
elegātis foꝛme et magne aromaticitatis ac
mire efficacie ac ꝟtutis. Nam folia ei⁹ viri/
dia q̄ multū odoꝛifera ſunt ſi ꝯtundanꝛ mi/
tigāt et ſanant pūcturā apū et veſpaꝝ et om
nē tumoꝛē ſpargūt. libꝛos ꝛ veſtes cū q̄b⁹ po
nūꝛ a tineis ꝛ vermib⁹ cuſtodiūt ꝛ a coꝛroſi
one tutos reddūt. fruct⁹ lauri dicunꝛ bacce
lauri. et ſunt g̃na exteri⁹ nigra vel ſubrufa. in
teri⁹ alba et vnctuoſa in figura ſperica. in cō
plexione calida ꝛ ſicca in ſcđo g̃du ſubtilem
hn̄t ſubaʒ. et hn̄t ꝟtutē depurādi ꝯfoꝛtandi
et ideo in multꝭ ponūꝛ vtiliꝛ medicis ex q̄b⁹
fit oleū pcioſū q̄d valet ꝯ mlꝉtas ꝛ pcipue cō
tra frigidas paſſiones.

De diptanno Ca. XLIX

Diptannus eſt herba medicinalis. c⁹
radix maxie ꝯuenit medicinis. et dʒ
ei⁹ ſuba eſſe ſolida non pfoꝛata q̄ cū
frangiꝛ nō pulueriſaꝛ. Uirtutē hʒ diſſoluē
di attrahendi venenū et ꝯſumendi. Uñ va/
let ꝯtra venenoſos moꝛſus. ꝛ ſuppoſita vul
neri et potata vt di. Dyaſco. et Plat. cū pau
cis additis dꝛ in multis hr̄e ꝟtutem tyriace
menſtrua ꝓuocat et educit ſecūdinas ꝛ fetū
moꝛtuū excludit. epilenticis et paraliticꝭ cū
ſucco rute ſubuenit. vt dicit idē Dyaſco. De
hac herba dꝛ in Pli. li. xxv. c. viij. Ceruē in/
q̄t diptannū ꝓmo miſtrauere. Nam ei⁹ her/
bam comedūt vt facili⁹ pariant. et ſi ſagittis
fuerint leſe diptannū querūt quem comedē
tes ferrū excutiūt in vulnere derelictū. Jteʒ
dicit Baſili⁹ in exameron. et Ambꝛo. et ex/
poſitoꝛ ſup Cañ. vbi loquiꝛ de hinnulis cer
uoꝝ. Hec herba ꝺm Pli. creſcit in pluribuſ
locis. ſed illa minus eſt laudabilis q̄ creſcit
in agris pinguioꝛib⁹ ſiue craſſis. que autem
creſcit in locis aſperis et ſiccis melioꝛ ē cui⁹
minima poꝛtio guſtata accendit os vt dicit
ideʒ Jſi. li. xvij. ſic di. Diptannus eſt mons
crete ex quo diptann⁹ herba nomē accepit.
Unde virgilius. Cerua vulnerata ſalt⁹ pa/
grat diptannū querit. tante eñ ꝟtutis eſt vt
ferrum a coꝛpe excutiat ꝛ expellat. vñ ꝛ eius
pabulo fere pcuſſe eiiciūt ſagittas coꝛpi in/
herentes. hāc quidam pulegiū martꝭ vocāt.
quia habʒ tela eiiciēdi bellica ptātem. vt di.
Jſidoꝛ⁹.

De dracontea Capitulū. L

Dracontea eſt herba q̄dam ſic dicta.
eo ꝙ haſta eius in modū colubꝛi ſit
maculis reſperſa: ſimilitudinemq;
imiteꝛ vipere vel draconis. vel quia herbaʒ
ipāʒ vipere timēt. vt di. Jſi. li. xvij. Hec aūt
a multis ſerpentaria vel colubꝛina nūcupa
tur. Nam floꝛē hʒ purpureū diuiſū et aptū
ſicut os ſerpentis de cuius medio pꝛocedit
lingua q̄ſi ſerpētea acuta nigra et rotunda et
in medio floꝛis ipſius ſurgit q̄ſi caput ſemi
ne groſſo et rotūdo. ꝓus viride deinde ruſū
efficitur qñ incipit matureſcere. Herba iſta
ꝺm Dyaſco. magne efficacie eſt et virtutis.
Nam radix eius exiccata et pulueriſata cuʒ
aqua roſacea faciē mundificat clarificat et
coloꝛat. cū ſapone gallico fiſtulā ſanat mun
dat et deſiccat. et os eius dilatat. vt os frac/
tū vel putrefactū queat extrahi. cum aceto

⁊ calce viua cancrū curat. foliū eius cū vino de
coctū apoſtemata maturat. ſuccus eius audi
tū ex frigida cā leſum ſanat. viſuʒ clarificat.
menſtrua puocat. emorroidas .i. inferiores
venas ſanguinē fluentes ɔſumit ⁊ deſiccat.
ſuccus eius interius ſūptus aborſuʒ puocat. odore
ſuo ſerpētes fugat. nec ledit corpus a ſerpente
ſi eius ſucco inunctū fuerit aut linitū. Duc
uſqȝ Dyaſco. et Plat.

De dragaganto Ca. LI

Dragantū ſm Plat. et Auicen. eſt gū
mi cuiuſdā arboris cuius humor vl'
actione caloris vel ɔſtrictione frigi
ditatis naturalis indureſcit. cuius ſpēs eſt tri
plex. nam eſt albū purū et clarum. et illud me
lius eſt. Eſt etiā ſubruſum et citrinū qd nō
eſt adeo bonū ſic albū. cui nihil terre admix
tū eſt. qd albū ē ɔueniēs frigidis medicis. ſub
ruſum et citrinū dʒ poni in calidis. Per .xl.
annos ſeruari poteſt. ꝟtutē hʒ infrigidandi
humectandi ⁊ mundificādi ex frigiditate et
humiditate ⁊ ɔglutinādi ex ſua gūmoſitate
Valet ɔ vicia pectoris in electuarijs ⁊ ſyru
pis. nam pectus ſiccū humectat. humorē pdi
tum reſtaurat. tuſſim ſedat. ſciſſurā labiorū
et oris vlceratōnem conglutinat atqȝ ſanat.
faciem mundificat et dealbat. artheticos iu
uat. contra diſſenteriam prodeſt. vt dicit in
Plateario.

De ebeno Capitulum. LII.

Ebenus eſt lignum ethiopicū colorē
habens nigrū tactum lenē et planū
durū et ponderoſum. Unde ꝓpter po
rorum compactōem poſitū in aqua ſtatim ſub
mergit atqȝ petit fundū. vt dr in li. vegetabi
liū. Eſt aūt guſtu ſtipticū ⁊ mordax qd igni
appoſitū citius rapit ignē et ſuauē fumū emit
tit et odorē. in coticula ɔfricatū ruſū oſtdit
colorē. Uirtutē hʒ purgatiuā ⁊ ɔfortatiuā.
et ideo collirijs vtiliter adhibet ſic di. Pli. ⁊
Dyaſco. De ebeno etiā ait Iſi li. xvij. Ebe
nus inquit in india creſcit ⁊ i ethiopia. q ceſus
diu indureſcit i lapidē. Cuius lignū nigrū et
cortex lenis vt lauri. Indicū maculoſū eſt
et variū ſʒ melius eſt qd in nullo eſt maculo
ſum ſʒ nigrum eſt ⁊ lene. Solet aūt poni iuxta
crepūdia vt infantē viſu nigra non terreant
vt di. Iſi. et Uirgilius. Ebenū cōmēdat Pli
nius li. xij. c. v. dicēs. ebenū eſſe arborē p̄cio
ſiſſimā auro et ebori comparabilē. et ido ſo
lebāt ethiopes lignū ebenū cū auro ⁊ ebore
offerre imperatoribus p tributo. Unde et re
gina ſaba legit talia ligna dediſſe Salomo
ni. iij. Regum. x.

De edera Ca. LIII

Edera ab herendo eſt dicta vt di. Iſi.
eo qȝ arboribus adhereat. vel dicit ab
edo. qȝ ſumpta in cibuʒ a capris lac
multiplicat vnde nutriunt hedi. radix eius
duriſſima pforat. frigide eſt nature et frigi
duʒ indicat eſſe terrā vbi creſcit. virorē diu
ſeruat et nō pdit folia q diu virent. amari et
ſtiptici eſt ſaporis. Edere aūt ſm Pli. li. xvj.
ca. xxxiij. ſunt due ſpēs. ſ. alba et nigra. ſ. ma
ſculus ⁊ femina. maſculus eſt maior et in fo
lijs durior et pinguior. edera vero alba fru
ctum habet albū. et nigra nigrū. Solēt aūt
poete coronari folijs edere in ſignū viuacis
ingenij et ſubtilis. quia edera ſemp viret Si
militer edera coronati incedebāt illi qui in
ſacris liberi patris. i. bachi miſtrabant Uñ
hec arbor deo vini ſacrata fuit ſilr et marti.
Unde et Alexander magnus ſuos milites co
ronauit edera qñ de india triūphauit. vt dic
idem Plinius exemplo liberi patris q galeas
ſuorum tirſo edere adornauit. Eſt autē arbor
vt dicit idem multū in altū ſe extendens qȝ
diu inueniet arborē vel murū p quē ſerpat
radicoſa ſeu ramoſa. habēs brachia et bac
cas quaſdā ſed amaras. cuius vmbra eſt no
ciua et ſatis inimica frigori. ſerpentū generi
gratiſſima rumpēs muros ⁊ ſepulcra. vnde
mirum eſt qȝ haberi in honore a veteribus fue
rit conſueta. folia habet interciſa et angulo
ſa grauis odoris et plana. ſed amara. ſub quo
rum vmbra latent vermes. Itē ca. xxxiiij.
mira pdit natura edere ad excipienda vina.
Nam ſi fiat vas ex ligno eius vina trāſfluere
et aquā ſi qua mixta fuerit remanere certū ē
Duc uſqȝ Plinius. ſm Dyaſco. aūt edera qȝuis
ſit amara vtilis tñ eſt medicine. Nam virtus
eius ineſt ſtiptica et ɔſtrictiua. et ideo diſſē
terijs medet. Succus eius naribus inſtillatus
caput purgat et dolorē eius mitigat. Suc
cus eius cū oleo tepidus auribus immiſſus cō
tra ſurditatē iuuat. Item ideʒ. Edera ex cō
trarijs eſt ɔpoſita. et ido in cauſis cōtrarijs
opat. propter qd ꝟtutē hʒ maturatiuā. attra
ctiuā. mūdificatiuā. et mitigatiuā. et ido ap
poni ſepius ſolent eius folia ad cocturas. eius
gūmi diureticū eſt et diſſolutiuū. valet con
tra calculū. eius folijs nutritus hircus ſanguinē
hʒ acutiorē et ad frangendū calculū in reni
bus et veſica fortiorē. Eſt aūt qdā ſpēs ipſius

edere ſup cuius folia cadit ros et inuiſcatur ac in ladanũ cõmutaẜ. cuius virtus magna a medicis experitur. Nam fumus eius menſtrua prouocat ⁊ educit. ſecũdinas expellit. reuma ꝯpeſcit. caput ⁊ ſenſus ꝯfortat. tuſſiẽtes iuuat. fluxũ vẽtris ſedat. ⁊ in multiſ medicinis adhibeẜ vtiliter

De elitropio Ca. LIIII

Elitropium eſt herba ſic dicta eo ꝙ ſolſtitio eſtiuo floreat. vl' ꝙ ſolis motibus folia circũacta ꝯuertat. vnde et a latinis ſolſequiũ appellatur vt di. Iſidorus li. xvij. Nam ſole oriẽte flores ſuos aperit. et cũ ſol occubuerit iterũ ſe claudit. ⁊ hec verrucaria dr. eo ꝙ extinguit verrucas ⁊ abſtergat ſiue poteẜ ſiue cataplaſmeẜ. vt dicit Iſidorus. ſꝫm Plate. autẽ ſolſequiũ ſpõſa ſolis dicit. et eſt herba frigida ⁊ humida in ſecundo. cuius ſuccus bibitus valet contra venenũ ſumptũ interius. valet etiã cõtra morſum caninũ et venenoſum ſi trita ſup vulnus ponaẜ ꝯtra calefactionẽ epatis et opilatiões multũ valet.

De elleboro Ca. LV

Elleborus. vt dicit Iſidorus. ab elleboro fluuio ſic dicitur. vbi plurimũ gignitur. Hunc romani veratrũ dicũt eo ꝙ ſumptũ mentẽ motã in ſanitatẽ reducit. Cuius duo ſunt genera. ſ. albũ et nigrũ Albus dr elleborus. qꝛ radices habꝫ albos ⁊ fleumaticos hũores purgat. Niger vero nigras hꝫ radices et nigros humores. i. melãcolicos purgat ſiue mũdat. Eſt aũt ſꝫm Diaſco. et alios autores herba multũ violẽta in virtute et recipiẽda medicinaliter cũ cautela. multũ eñ ledit et cito interficit qñ indiſcrete aliqꝫ adhibeẜ. valet tñ ꝯ mltos morbos ſi debito mõ adhibeẜ. vt di. Dyaſ. qꝛ quartanas febres ſoluit. ꝟmes in auribꝫ ⁊ alias interficit epilẽticis litargicis ſubuenit eius puluis ſi cũ pane miſceaẜ. ⁊ ſi a muribꝫ comedatur mures interficit. vt di. Dyaſ. et etiã Pla. Inter aũt hꝰ herbe duas ſpẽs. melior eſt elleborus albꝫ. et eſt calide et ſicce complexionis in tertio gradu. et creſcit in locis montuoſis et humidis. et habet folia ſimilia plãtagini ſꝫ longiora et in fine acutiora ⁊ ſtipitẽ vnius cubiti ſiue magiſ. cuius radix laxat multũ ſuperius et inferius et nũꝗ debemus elleboro vti niſi materia fuerit digeſta ꝑus ⁊ ꝑparata. et tunc etiã cũ cautela. et ideo ypocras dicit Si vis elleboꝝ ducere moue corpus. ne ſcꝫ ſumẽs elleboꝝ ſupdormiat. et hꝫ virtutẽ reſoluẽdi humidũ in ventoſitatem. vñ ſequiẜ ſuffocatio ſpirituũ et mors. vt di. Dyaſco. et Plat. Elleborus aũt niger mlto periculoſior eſt.

De eſula Ca. LVI

Eſula ꝗdam arbor eſt que a mediciſ calida dr in tertio gradu atꝙ ſicca. vt di. Dyaſ. cuius radix maxime valet in medicina. cuius multe ſunt ſpẽs. ⁊ illaruꝫ virtus nũc eſt in lacte et in humore. nũc in ſemiẽ. nũc in radice. vnde dr. Lac anabula parit cacapucia ſemine gaudet. Eſula radicis cortice ꝑſtat opem. Eſt eñ eſula herba plana habens folia et rupta emittit lacteum humorẽ qui quidẽ eſt vlceratiuus. et carnis ſiue cutis corroſiuus. fleumaticos purgat humores valet ydropicis ⁊ aliis patientibꝫ ex humore fleumatico varias paſſiones.

De eruca Ca. LVII

Eruca ẽ herba alba domeſtica ⁊ aliqñ ſilueſtris calida et humida. diuretica et apertiua renes ꝯfortat. paralisim curat. vrinã ꝓuocat veſicã et renes purgat. vtilis eſt in cibo et in medicina. flores eius apes diligũt et frequentãt. vt dicit Plinius.

De enula Ca. LVIII

Enula eſt herba cuius maneries eſt duplex. ſ. ortulana et campana ꝗ maioris eſt efficacie ĩ radice. Nã radix dꝫ colligi in ꝑncipio eſtatis et in ſole exiccari. ne ex humiditate corrũpaẜ. ꝟtutẽ hꝫ leniẽdi et mũdificandi ⁊ neruos ꝯfortãdi et viſcoſã hũiditatẽ ꝯſumẽdi. valet mirabiliter in frigida cauſa contra tuſſim infrigidatã et ſpiritaliũ membroꝝ frigidas paſſiones. vnde ſcriptũ eſt in Macro. Enula campana reddit ꝑcordia ſana. ⁊c.

De epithimo Ca. LIX

Epithimũ eſt flos thimi ꝗ eſt herba cuius tota virtus in flore eſt. nam ſolus flos poniẜ in medicina. vt di. Dyaſ. Plinius et Plat. ꝟtutem hꝫ purgãdi fleumaticas vel melancolicas paſſiones. vnde valet contra quartanas et etiã quotidianes acceſſiones. valet etiam ſꝫm Conſtan. cõtra ſtrãguirlã et difficultatẽ vrinandi. et etiã cõtra ſplenis et epatis opilationes.

De ebulo. Capl'm. LX

Ebulus eſt frutex ſiue herba in folijs
⁊ ĩſtipite ſambuco arbori ſimilima.
cuiꝰ radices cortices frondes et flo/
res ſūt vtiles in medicina. habent etiam ſm
Dyaſco. Plate. et Pli. ꝟtutē diſſoluendi et
ꝯſumēdi groſſum fleuma ⁊ viſcoſum. vnde
ſuccus ebuli valet ꝯ̄ artetică ⁊ ꝯtractoꝝ ner
uoꝝ manuū atqꝫ pedū. valet ꝯ̄ leucofleumā
tiam. i. ydropiſim ex fleumatica cā atqꝫ fri/
gida ſiue alba. valet etiā ꝯ̄ tumores et colle/
ctiones intercutaneas vbicūqꝫ in corꝑe col
ligant. Itē valet maxīe ebulꝰ ꝯ̄ cōcuſſiones
corporis atqꝫ caſus. ſi patiēs in eiꝰ decoctio
ne frequētiꝰ foueat. Nam dolorē mitigat. tu
morē ſedat. ꝟtutē et robur neruis et iūcturis
oſſiū admiſtrat. Odore ſiquidē eſt ebulꝰ her
ba fetida et ſapore minꝰ grata ſed in ꝟtute et
efficacia ab antiqs medicis optima ad me/
dicandū eſt apud veteres iudicata. vt dicit
Dyaſco. Pli. ⁊ Plate.

De fico — Capitulum LXI.

Ficus ē arbor a fecūditate dicta. alijs
enī arboribꝰ feracior eſt. Nam terqꝫ
qterqꝫ ꝑ ſingulos annos fructū gig
nit. atqꝫ altero matureſcēte aborit alter ſtatī
Ficus aūt egyptia fecūdior fertur. cꝰ lignū
in aqua miſſū illico mergit et cū in imo ia/
cuerit. deinde ad ſupficiē ſurſū eleuat. ꝟſa
vice nat qm̄ madefactū debuit hūoris pō
dere reſidere. añ tpa ꝟo pitagore alebāt ficu
bus galathe. als athlete anqꝫ idē eos ad car
nis vſū in q̄ fortior eſt cibꝰ trāſtuliſſꝫ. A ſeni
bus āt in cibo ſūpte ficus rugas coꝝ diſten
dere ferunt. tauros qꝫ ferociſſimos ad fici
arbores colligatos dicūt repēte māſueſcere
ficus āt cuiuſdā arboris remedio q̄ dr cap/
ficus vt aſſerit fecūdat. Hucuſqꝫ Iſi. li. xvij.
ca. vij. ſm Ariſt. āt li. vegetabil. humor cor/
ticis arboris q̄ eſt qſi ſanguis ī aīalibꝰ in q̄/
buſdā eſt lacteꝰ vt in fico ⁊ in moro. ſed fici
lac vim hꝫ coaguli ad faciēdos caſeos ſicut
flos cardui caſealis. Eſt āt eiꝰ humor mltū
vnctuoſus. et ideo ficꝰ eſt mlte fecūditatis. qđ
enī eſt vnctuoſū trāſit in fructū. ⁊ qđ ſubtile
et aqſum in folia trāſmutat. q̄ qdē ſūt lata et
ſciſſa ⁊ in extremitatibꝰ pirica et acuta. qrū
lacte ſiue ſucco mēbra genitalia plinita di/
cunt moueri ad pruritū et libidinis incen/
diū. ſic hꝫ glo. ſup Gen. iij. ibi fecerunt ſibi
de folijs ficus pizomata. Contingit āt ficū
arborē. vt di. Ariſt. ſterileſcere aliqñ ꝓpt hu
moris defectū. aliqñ ꝓpt ſupfluā hūiditatis
abundantiā. ⁊ in vtroqꝫ caſu indiget medici
na. vñ agricole ei ſubueniūt in defectu hūo
ris ꝑ fimū ꝯuenientē et aquam dulcē. qñ ve
ro ſupabundat humor arborē clauis perfo
rant et ſupfluū humorē euacuāt. vt ſupra ď
arboꝝ medicina eſt oſtenſum. De fico autē
arbore ſiue ficu dic Pli. li. xiij. c. viij. oīa q̄
ſupra ſunt de Iſiđ. introducta ficus egiptia
inqt eſt arbor fecūdiſſima moro ſilis in ma
gnitudine ī folijs ⁊ in aſpectu. quater ī eſta/
te pfert fructū ſed ꝑmū generat immaturū.
cui ſimilis eſt ficus cipria q̄ quater germiat
et fructus quaternos facit. ſed groſſus eius
nō maturat niſi ꝑus incidat et lactis ſuper/
fluitas emittat. et emittit germina ſua ſine
folijs in extremitate ramoꝝ. ⁊ hꝫ ſilitudinē ī
radice cū ꝑplo et in folijs cū vlmo. et ē in qn
titate ſorbe ſilis magnitudo. Eſt āt ficus ar
bor tenera ⁊ delicata. et iđo a forti frigore ď
facili ledit et potiſſime qñ incipit germiare
Item idem Pli. li. xij. ca. vj. eſt ficus indica
exilia quedā ferens poma vaſtis ramis trāſ
fuſa. qui rami in terrā adeo curuant ponde
re ſuo vt terre infigant. et ſic nouam ꝓgeniē
faciūt in circuitu circa parentē vel circa ſti/
pitem et tantā faciūt vmbrā ⁊ denſitatem ꝙ
paſtores ſub eius ramis ab eſtu et a vēto ſe
abſcondūt. ſupiores aūt rami matris in al/
tum valde ſe extendūt. collaterales ꝟo faſto
circuitu circa matrē ſe diffundūt et qſi ſiluo
ſa multitudine vmbrā magnā faciunt. folia
ſunt autem latiſſima ad modū pelte amoni
ce diſpoſita. poma facit multa ſed modica q̄
fabe magnitudinē vix excedūt. ſꝫ inter folia
calore ſolis ita decoquunt ꝙ ꝑ dulci ſapore
ad comedendū digna miraculo reputātur.
Ad ħ dicit Pli. li. xv. ca. xix. ꝙ eſt qdam ar/
bor q̄ dr ſilueſtris ficus q̄ alio noīe dr capri
ficus nūqꝫ matureſcēs ſed qđ ipſa ex ſe non
hꝫ alijs tribuit. Nam cultores ſolent aperi/
re ora radicū vel corticis arboris ficus ⁊ illi
intus infigere ſurculos ⁊ ramos caprifici ex
quoꝝ inſertione aperta radice attracto ae/
re nouior humore ei congruo vigorē recipit
et virtutē vnđ et humor lacteꝰ q̄ eſt materia
fructꝰ in ipſꝰ trāſit paſtum ſic patet in dictis
Aluredi in tractatu de cauſa fructificatōis
arboꝝ et herbaꝝ. Item idē etiā dicit ꝙ tales
arbores debent taliter iuxta fructiferas or/
dinari vt venti flatus euolantis in ipm ficū
ferāt. ad ħ vtilior eſt ventus auſtralis qꝫ aq̄/
lonaris. qꝛ ſimpliciter plus nocet ille ventꝰ

boreal' ficui q̄ australis. q̄re in aq̄lonari pte min⁹ pficiūt fici ꝛ pl⁹ arescūt. q2 eaꝝ humor lacte⁹ facilime ꝯsumit' ꝛ etiā ꝯgelat' vbi ha/bet dn̄ium talis vēt⁹. De effectu āt fici vel fi coꝝ q̄ ad radicē foliū corticē ꝛ fructū. Que re q̄ in tractatu de carica in lr̄a C. vbi expssi⁹ ꝯtinetur.

De fraxino Ca. LXII

Fraxin⁹ est arbor vt di. Isi. crescens in locis asperis ꝛ montaneis ex qua fiūt haste. q̄ frāgūt'. vñ ouī. et fraxin⁹ vtilis hastis. De fraxino āt dicit Plinius li. xvj. c. xiij. inter arbores quas materie causa natura genuit vtilis est fraxin⁹ q̄ est arbor alta seu pcera et rotūda atq3 recta siue pinea/ta folio. homerico pconio ꝛ achill' hasta nobilitata. ꝛ cedro ī aliq̄b⁹ ptib⁹ ita sil'is vt cortice ablato emētes fallat. cui⁹ folia ꝯ venenū sūt vtilia. nā succo expsso ꝛ potui dato ꝯ serpētes sūme opifex ē. tantaq3 ei vis est vt ser/pētes ei⁹ vmbrā matutinā vel vespīnā nō attingant. q2 si int' ignē ꝛ folia fraxini ponat' serpēs ī ignē pus q̄ in fraxinū fugiet. sūt tn̄ folia ei⁹ iumētis morsifera in grecia. ceteris aūt ruminātib⁹ sunt innocua. In ytalia ꝓ iumētis nō obsunt. pmo āt floret q̄ frondet nec ante flores cōditos folia emittit. Sunt aūt duo genera vt dicūt greci. q̄dā est longa nō nodosa. alia breuior est in folijs et durior. s. lauro sil'is. alij ꝓ diuidūt fraxinū ꝑm situm sc3 in campestrē ꝛ in mōtanā. cāpestris folia sūt magis crispa s3 mōtane magis spissa. ꝛ ista folia sunt alijs meliora. Hucusq3 Pli. ꝑm aūt Platcariū fraxin⁹ est arbor calida et sicca in secūdo gdu. cui⁹ cortices et folia cū aniso et fungis qui crescunt sup eam com/petunt medicine. Nam fluxum vētris strin/gunt. vomitum ex defectu virtutis reten/tiue cohibent. si cum aqua pluuiali et aceto decoquantur et super stomachum apponā/tur.

De fago et eius ꝓprietatib⁹ Capl'm. LXIII

Fagus est arbor cui⁹ materia ī mult' est nc̄caria. vt dicit Isidor⁹ li. xvij. et Pli. li. xvj. fag⁹ est arbor glandifera. sic dicta q2 fagoꝝ fructib⁹ q̄ndā vixerūt ho/mines ꝛ ex eis sumpserūt cibū. Nā fage grece comedere dr̄ latine. vt di. Isidor⁹ li. xvij. ca. xvij. dicit em̄ sic. fagi glans exteri⁹ triāgu/la cute leni includit' sil'is nucleo. sed cortice molliori. cui⁹ medulla murib⁹ est accepta et glires impinguat turdis etiā ꝛ colūbis ꝯue nit et eas nutrit. ei⁹ cortex multum est vtilis ma xīe apd̄ aq̄lonares pictos q̄ inde faciunt vasa diuersis vsib⁹ valde apta. vt dicit idem ca. x. Item dr̄ in eodē q2 glandes siue fruct⁹ fagi sunt multū dulces et nutribiles et car/nes animaliū que inde nutriūt' facit coctibiles stomacho vtiles atq3 leues. nō ē autē3 in suba arbor ml'tū solida s3 rara poti⁹ ꝛ poro/sa. ꝛ iō nō multū durat vt dicit idē. veruntn̄ ei⁹ suba mult' ē apta ad asseres et alia fabri/cāda. cui⁹ suba pura ac a ꝯmib⁹ non corrosa arti vitree est sūme nc̄caria. q2 ex ei⁹ cinere vitrū cum alioꝝ quorūdā appositione p ignis ꝯflationē artificialiter pparat'. et pauca ligna inueniunt' q̄ operi tam mirabili sint super om̄ia ita apta. lignū quidē leue est ac porosum. vt di. Pli. et aliq̄ntulū gūmosum in multis locis. ꝛ ideo de facili incendit' ꝛ dr̄ facili corrodit' a vermib⁹ aut citi⁹ cōputrescit. flores etiā q̄sdam emittit ad modum tilie s3 nō ita odoriferos. et tamē illos frequentant apes mel siluestre in arboꝝ ꝯcauitatib⁹ col/ligentes.

De faba. Ca. LXIIII

Faba vt di. Isi. li. xvij. dr̄ a greca ethimologia q̄si faga. nā fage comedere dr̄. est em̄ gen⁹ leguminis q̄ antiq̄ in comededo solebāt vti. Cui⁹ spēs due sunt. quaꝝ altera est egyptia altera est cōmunis. et illa aliq̄n dr̄ fresa. eo q2 hoies frendant eā molendo sepi⁹ ac ꝯfringāt. vt dicit ide3. Est aūt faba ꝑm Dyasco. herba in ortis et agris seminata. cuius hasta surgit angulosa. grossa cōcaua et nodosa. foliū vel folia in singul' nodis producens lata. plana et aliquātulū obacuta. florē pducit albū in sūmitate pur/pureū siue nigrū. odoriferū et multū ab apibus frequentatū. in hasta aūt pducit diuer/sas testas carnosas et oblongas q̄ interius quasi sub diuersis domicilijs ab inuicē sūt distincte in quib⁹ fabe p ordinē sunt locate. ꝛ ille teste sūt pmo virides exteri⁹ et albe in/terius atq3 molles et paulatim calore desic/cante indurescūt. et tandem pariter conni/grescunt. ꝛ h̄ maturitatis indiciū est. Est āt faba ꝑm Dyasco. et Pla. frigida ꝛ sicca nisi sit viridis et tūc est hūida in pmo gdu q̄ viridis comesta parū nutrit. humores grossos generat. inflationē in supiori pte ventris facit et ido stomacho est nociua. saguinē grossum et melancolicū creat et fumū grossu3 q̄

cerebꝝ offendit.ſomnia vana et terribilia in
ducit.p decoctoꝫ ⁊ aſſaturā ei⁹ vētoſitas in
flatiua diminuiṫ ſꝫ totaliṫ nō auferṫ. Fabis
ſiquidē aſſidue vtētes dolorē inteſtinoꝝ pa-
tiunṫ.ſplenē opilāt.vētrē ſtringūt.cū corti-
ce comeſte ad digerendū ſūt dure ⁊ multuꝫ
inflatiue Eſt tū fabe medulla mūdificatiua
vñ ei⁹ colatura faciem purgat.et potata pul
monē mūdificat.apoſtemata mamillaꝝ cu
rat cū roſis mixta.dolorē et liuorē ⁊ oculo-
rū lippitudinē abſtergit.maſticata ⁊ in tym-
porib⁹ appoſita.hūores ad oculos reumati-
zantes compeſcit ſciſſa ⁊ ſup venā inſciſam
poſita ſanguinē reſtringit.lac effluēs de mā
millis ſiſtit ⁊ effluere nō pmittit.podagricis
et artheticis cū adipe ouis decocta ſubuēit
ſi ſup doloris locū cataplaſmeṫ.tumores et
collectiones apoſtematū repcutit ſi in pnci
pio decocta in aceto tumori apponaṫ. De fa
be aūt natā ⁊ ꝓprietate dicit Pli.li.xviij.c.xij
Inter legumina faba dr̄ optima quā multi
immiſcēt cū pane ſiue cū materia panis.vt
ſic pōderoſior eſſe videaṫ.Pitagorica tū ſen
tentia damnata ē.q₂ ei⁹ frequēs vſus ebeta-
re dr̄ ſenſus et ſomnia etiā facere eſtimaṫ.vl
vt aliȷ̄ tradiderūt qm̄ mortuoꝝ aīe ſūt in ea.
qua de cauſa Uarro tradidit flaminē ſcꝫ pō
tificem faba veſci nō debere.ſola aūt inṫ fru
ges etiā exciſa creſcēte luna creſcit ⁊ repleṫ:
et in aqua marina ſiue alias ſalſa nō decoq̄
tur.ſeminaṫ in occaſu pliadū ⁊ añ hyemem
recolligiṫ.qñ eſt in flore aquas maxīe ꝯcupi
ſcit.cū ꝟo effloruerit diligit ſiccitatē et ſolū
ſiue terrā in qua ſemīata eſt fecūdat ſterco-
ris vice.et ideo in theſſalia vertūtur agri in
quib⁹ ſeminate fuerāt qñ pmit⁹ ſunt in flore
Creſcit aūt faba p ſe in multis locis et ma-
xime in mauritania et in inſulis occeani ſe-
ptētrionalis.ſꝫ ita dura q vix decoq̄ poteſt.
naſciṫ etiā in egypto ſed ſpinoſa.et ideo co-
codrilli eam refugiūt.timētes ne oculi eoꝝ
ledanṫ ſpinis eius.cuius longitudo eſt de-
cem cubitoꝝ habens caput ad modū papa
ueris coloris roſei in quo fabe includuntur
nō ſupra tricenas. et eſt eius cumulus ſiue
calamus geniculat⁹ habens folia ampla et
fructū aliqntulum ſubamarū radix eius in
comeſtibilis cruda ⁊ cocta in magnitudine
arundinū ſimilis radicib⁹. Hucuſq₃ Pli.li.
xviij.ca.xij.Dicit idem in ca.xviij. Uirgili⁹
inqt nitro et amurca fabam pfundentibus
grandeſcere eam promittit. Quidam etiaꝫ
dicunt fabas citius creſcere ⁊ adoleſcere ſi
triduo anteq̄ ſeminantur in vrine aqua ma
cerentur.

De frumento Ca.LXV

FRumentū a fruendo eſt dictū.id eſt.
a veſcendo ſicut et fruges.vt di.Iſi
dorus.vñ et frumen ſuperior ps gu-
le dr̄ vñ potiſſime cibi ſapor pſentiṫ.Eſt aūt
ꝓpriū frumenti habere ariſtas in ſummitate
ſpicaꝝ creſcentes et grana latentia in folli-
culis imminētes nam in omī ſpecie frumen
ti de radice erūpit culmus ⁊ de culmo pce-
dit ſpica q̄buſdā folliculis ſiue tecis ꝯtexta
in q̄b⁹ grana recludunṫ.in extremo aūt ſpi-
ce ariſte tenues et acute imminēt in moduꝫ
ſpiculi a quib⁹ ſpica noīaṫ.quia illis ariſtis
quaſi ſpiculis muniūnṫ ne auiuꝫ minorum
morſibus ſpica a ſuis fructibus exuaṫ aut a
beſtiȷ̄s pteratur.cui⁹ folia ſeu vagine quib⁹
fulciṫ culmus ⁊ ambitur ne pondere frugis
incuruetur dr̄ ſtipula quaſi vſtipula ab vſto
ſic dicta q₂ collecta meſſe exuriṫ ſtipula ꝓp̄
culturam agri.cui⁹ pars ad paſtū pecorum
et animaliū reſeruata palea dr̄.eo q pmum
ſola paſcendis animalib⁹ prebebaṫ.Cuius
natura tantuꝫ eſt frigida q obrutas niues
fluere nō ſinat.adeo calida vt poma matu-
reſcere compellat.Hucuſq₃ Iſido.lib.xvij.
Sūt aūt frumenti multa genera vt di.ideꝫ
Iſi.et etiā Pli.li.xviij.vt puta triticum.far.
ordeum.ſiligo panicū.et milium.⁊ hmōī.de
quib⁹ poſt diceṫ in locis ſuis.ſed h̄ eſt gene-
rale circa hec frumenta.attendēda eſt ſoli ſi
ue terre qualitas vbi hec ſerantur.nam que
dam in vna terra pficiūt q̄ in alia deficiunt
⁊ pereūt⁹ inareſcūt.nam ordeū in noualibus
pficit vbi triticū deficit et areſcit.vt di.Pli.
et ſic de aliȷ̄s intelligendū.Itē attēdiṫ ſemi
natōis q̄litas q₂ q̄dam citi⁹ quedaꝫ tardius
ſūt ſeminād a.nam citius ſemina hyemalia.
tardius eſtiualia.q̄dā etiā in terra pfundi⁹.
quedā ſupficialibus ſunt terre finib⁹ com-
mittenda.vñ alio mō eſt ſeminandū triticū
et alio modo ſicut et alio tpe gith.milium et
cimīnū.ſicut expreſſe dicit Hiero⁹.ſup Iſa.
xxviij.Itē maxīe attendiṫ ꝯgruitas tēpis tā
in ſeminādo q̄ in colligēdo.q₂ ſm Pli.lib.
xviij.hoc vtilius fit ī interlunio q̄ in tempe
alio.q₂ ſemīata ſic collecta potiſſime a vicȷ̄s
ꝯſeruanṫ.Item attendiṫ tempis ſerenitas.
vt di.Iſi.ſerere eīn a ſereno celo dr̄.q̄a tūc
ſerendū eſt et nō per ymbres.Uñ Uirgili⁹.

Nudus ara ſere nud⁹. ꝛ vt di. Pli. ibidē. c. x/
vij. accidit frumēto viciū. qꝛ ſi tps fuerit ni/
mis vētoſum. ꝛ h̄ trib⁹ vicib⁹ ſeu tpib⁹. ſ. qñ ē
in floꝛe et qñ incipit defloꝛere ꝛ qñ icipit ma
tureſcere. ex flatu eñ noxio ſpica euaneſcit
ꝛ extinguit ꝛ i fructu ſuo patit abortiuū. Itē
nocet tps pluuioſū. qꝛ tūc totū vel extiguit
ex frigiditate humoꝛis vel i herbā ꝛ foliū ſu
perfluū luxuriat. Itē nocet caloꝛ ſubitus et
imoderat⁹ ſub nube clauſus. qꝛ duz humoꝛ
ad interioꝛa radic; rapit vi caloꝛis. tunc ex
hūoꝛe calido ꝛ viſcoſo naſcunt qdā ꝟmiculi
circa radicē ex qꝫ coꝛroſione frugis ſubſtā/
tia viciat. Itē in grano circa folliculos na/
ſcunt ꝟmiculi coꝛrūpētes frumēti granum
qñ ſpice in pluuiali tpe p⁹ caloꝛē imoderatū
coꝛrūpūt et putreſcūt. Itē in tpe nimis ſic/
co vł depaupat frumētū ex hūoꝛe ꝛ ſic perit
ꝓpt defectū nutrimēti. vel creſcūt in eo qdaz
muſce virides q̄ vocant cantharides viroꝛē
frumēti penit⁹ coꝛrodētes. qñqꝫ et multipli/
cant locuſte ꝛ bruci quoꝝ dētes omīa deua
ſtant. Itē exigit in ipo ſemine frumētali pu
ritas. nam vt di. Pli. ibidē ca. xvij. ſi ſemina
cleopice aut adipe tangerēt vtiqꝫ ſemīa coꝛ
rūperent. ꝛ ideo cauendū ſūmopꝫe ne talib⁹
miſceant. qꝛ omīa ſemētia q̄ ab illis ſunt in
fecta coꝛrūpūt. Itē requirit in creſcente fru
mento culture ſtudioſitas. opoꝛtet enim vt
a ſupfluis cauti⁹ et diligēti⁹ expurget. naz vt
dꝛ ibidem int optima frumēta aliqñ herba
moꝛtifera inuenit vt loliū lappaciū ꝛ hmōi.
qđ accidit ex vicio et malicia attracti humo
ris vel ex defectu ꝟtutis ſeu caloꝛis ſufficiē
ter ſingula nō mutant;. Itē ibidē dꝛ. Ex ro
re coꝛrupto adherēte folliculis i granis ac/
cidit coꝛruptio frugis. q̄ dꝛ rubigo ſiue eru
go. qꝛ ſpica coꝛrūpit inde ꝛ inanit. ꝛ i coloꝛē
rubigineū trāſmutat. Inter oīa autē fru/
menti genera triticū obtinet ꝓncipatū. quia
humane nature nihil eſt amicabilius. nihil
nutribili⁹. nihil etiā ſalubꝛius inuenit. ſꝫ de
hoc quere infra littera L. quere etiā de meſ
ſe et ſegete.

De farre Ca. LXVI

Far autez eſt gen⁹ frumenti ſic dictū
eo qꝛ ab initio miſſum in pila frange
ret anteqꝫ vſus mole haberet. a far/
re aūt dꝛ farrago vt di. Iſi. ē ei herba oꝛdea
cea adhuc viridis in qua grana ad maturi/
tatē nō turgeſcūt.

De farina. Ca. LXVII

Farina q̄ panis eſt materia a farre eſt
dicta. Nam far ſiue frumentū inter
molas fractū farinaz facit. vel dicit
a farciēdo qꝛ in panē redacta fartit ventrē.
vel dꝛ farina ꝓpꝛie qñ frumentū int molas
optime eſt ꝯfractū furfure nōdum a medul
le ſuba ſeparato. nam qñ flos medulle a fur
fure ſepat ſiue coꝛtice. tūc ſimila ſiue ſimila
go nūcupat. et dꝛ alio noīe pollen ſiue pol/
lis. vñ deriuat hec polenta et h̄ pulmentuz
a pulte dictū. vt di. Iſi. li. xx. c. vij. qdā tñ di/
cūt polentā eſſe pultes de farina purgatiſſi
ma factas. et dictā polentā a polline que eſt
farina delicata q̄ volat a mola in molēdino
et alio noīe amolū dꝛ qꝛ ꝑ ſui leuitate a mo/
la eijcit ſicut et ſimila. i. ſine mola. Polenta
tñ hꝫ alias ſignificatōnes ſic dꝛ in glo. ſuper
Joſue. v. comederūt polentā eiuſdē anni.
grana. ſ. cocta et manib⁹ ꝯfricata ꝛ a follicu
lis ſepata ad modū grani in pilo tunſi. ꝛ ꝼm
h̄ dꝛ polenta q̄ſi pilenta. ſꝫ quocūqꝫ noīe vo/
cetur farina vtilis eſt in cibo et medicīa. In
de eñ fit panis ꝑ aque admixtiōem ꝛ ignis
decoctiōem. aliqñ cibarius. i. ſeruis in cibū
datus nō declinat⁹. qñqꝫ ꝓ panis fermēta/
tus. fermēto mixtus qñqꝫ etiaz azimus ſine
fermento ſincerus. qñqꝫ ſubcinercus i cine
re coctus ꝛ reuerſatus q̄ et focacius dꝛ. qñz
clibanari⁹ i clibano coctus ſiue furno. His
ꝛ multis modis de farina arte piſtoꝛia fiunt
panes vt di. Iſi. li. xx. q̄ oēs coꝛ hoīs ꝯfoꝛtāt
et coꝛpus nutriūt ac delectāt. deperdita re/
parāt ꝛ reſtaurant. vires laboꝛantib⁹ admi/
niſtrant. ſed pꝛe oīb⁹ panis recens ꝛ mun
dus de farina triticea ꝑparat⁹ vt di. Cōſtan
tin⁹. in dietis magis amicabilis et ꝯueniēs
eſt nature. farina itaqꝫ mola terit et frangit
cribꝛo a furfure diuidit. calida aqua aſper/
git. fermentat ꝛ ſapidioꝛ reddit ꝛ tandem
decoquit. et ſic vltimo poſt multos laboꝛes
vita hoīs inde reficit ꝛ nutrit. vtilis ē inſup
farina in medicina qñ cū alijs ꝯueniētib⁹
modo debito admiſcet. nam farina cū mel/
le mixta faciei puſtulas ſanat ꝛ emundat. vt
di. Dyaſco. mamille ex coagulatōe lactis in
durate appoſita farina videlicet triticea vł ſi
liginea cū adipe ꝛ vino ꝯcocta duriciē ſpar
git et locū mollificat. vt dicit idem. Collec/
tiones ꝛ apoſtemata maturat. neruos indu
ratos et quaſi ſpaſmatos aut cōtractos re/
laxat. vt dicit idem.

De fermento Ca. LXVIII.

FErmētū a feruore eſt dictū. q꞉ ferue
re ⁊ excreſcere facit paſtā. vt. di. Iſi.
li. xx. c. j. Eſt āt fermentū cōpoſitū ex
diuerſis ꝟtutibꝫ ſi'lez hn̄s ſubaꝫ ⁊ ꝟtutē in ⁊
de ꝟtutē hꝫ panis eleuatiuā ⁊ ſui acetoſitate
ſapor' ipi⁹ paſte munitiuā. ⁊ ī ipi⁹ ſilitudinē
toti⁹ maſſe cui admiſceť ꝯuerſiuā. Hꝫ etiaꝫ
ſm Dyaſ. ꝟtutē hūoꝝ de corpe facilit' extra
ctiuā ⁊ qn̄ miſceť cū ſale hꝫ apoſtematū vim
maturatiuā ⁊ aptiuā. nā poros corpis apit
ſubtilitate ſue ſubē et hūores diſſoluit. Fer
mentum aūt latine zima dr grece. vn̄ farina
pura ꝯſperſione aque ꝯglutinata dr azima
quaſi ſine zima. et eſt zima inflatiua corrup
tiua pforatiua et diuiſiua partiū panis ſiue
paſte cui cōmiſceť. vt dr ſup epl'aꝫ pme Co
rinth. v. ⁊c.

De fumo terre Ca. LXIX

FUm⁹ t're eſt qdā herba calida ī pmo
gdu ſic appellata. q꞉ vt fum⁹ ī multa
qntitate emittiť de t'ra. vl' ſic dr quia
generat a qdaꝫ fumoſitate groſſa a t'ra reſo
luta ⁊ circa t're ſupficiē adherēte. vt dr ī Pla
te. q̄ q̄to viridior tāto melior. exſiccata vero
nulli⁹ efficacie eſt. et eſt herba gu'is odoris ⁊
horribilis ſaporis. ſꝫ maxīe tn̄ ē ꝟtutis. pur
gat eī melācoliā fleuma ⁊ colerā. valet cō
tra ſcabiē ⁊ ꝯ ydropiſim ex frigida cā. iuuat
podagricos. et valet ꝯ ſplenis et epatis opi
latione. vnū tn̄ viciū hꝫ iſta herba quia in
flatiua eſt et vētoſitatis generatiua. et iō ei⁹
ventoſitas debet repmi cū aneto. al's aniſo.
et cū feniculo ne generet corroſiones. vt di.
Platearius.

De feniculo Ca. LXX

FEniculus eſt herba cōis. in t'e tn̄ ef
ficacie ⁊ ꝟtut'. Eſt eī herba calida
⁊ etiā ſicca in ſc'do gdu. ꝟtutē habet
diureticā aptiuā. ſ. et inſciſſiuā ex ſubtili ſub
ſtātia ⁊ qlitatibꝫ ſuis. vt di. Plate. cui⁹ ſemīa
radix ⁊ folia ꝯpetūt medicine Vn̄ Iſi. libro
xvij. c. vltimo. Feniculū latini vocāt eo ꝙ e⁹
tirſi ſiue radicis ſuccus acuat viſuꝫ oculoꝝ
cuius ꝟtus eſſe tradiť. vt ſenes ſerpētes an
nuā ſenectutē eius guſtu deponant. Hanc
etiam herbā greci maratrū vocant. Iſtd āt
ſumit Iſido. ex certis dictis Plinij libro. xx.
ca. xxiiij. feniculū inquit nobilitauerunt ſer
pentes. Nam guſtu eius ſenectuteꝫ exuunt.
oculorūqꝫ aciē ipſius ſucco recupando. vn̄
intellectū eſt oculoꝝ caliginem eo pcipue
releuari. vnde ex eius ſucco fit colliriū con
tra caliginē oculoꝝ valde aptum. Dupl⁹ du
plex eſt ſpecies. ſcꝫ ortenſis et ſilueſtris. cui⁹
ſemen cū vino potatū contra morſus ſerpē
tum et ictus ſcorpionū valet ſuccus ei⁹ auri
bus inſtillat⁹ vermes necat ac ſtomachum
ſtringit ⁊ corroborat. nauſeā ſedat. calculū
frāgit et vrinā excitat. lac in mām̄illis multi
plicat. radix ei⁹ renes purgat. cū vino cocta
ydropicos curat. canis morſum ſanat. Hec
oīa facit fenicul⁹ ortēſis. ſed forti⁹ opať hec
eadem ypomaratrū. i. feniculus agreſtis. vt
dicit idem.

De ferula Ca. LXXI

FErula eſt herba cui⁹ ſucc⁹ galbanuꝫ
dr vt di. Iſi. li. xvij. de q̄ fit mentio in
Eccl'. xxiiij. vbi dr ꝙ ſtorax et galba
nū ⁊c. vbi di. glo. galbanū ſm Pli. dat ſiria ī
mōte q̄daꝫ vbi abūdat ferula a q̄ fluit reſine
modo. Dicit aūt Pli. li. xx. ca. xxiiij. ferule ſe
men eſt aneto ſimile. cui⁹ folia et rami cocti
cū oleo et comeſti cū melle ſtomacho cōue
niūt. ſed ſi nimis comedunť dolorem capi
tis faciūt. cuius radix bibita ad pondus de
narij in duobꝫ ciatis vini valet ꝯ ſerpentum
morſiones. ſucc⁹ eius in magnitudine fabe
deuoratus aluum ſoluit. cui⁹ medulla viri
dis immūdicias faciei tollit. ſemen ei⁹ vino
bibitū ſāguinē ſiſtit patientibꝫ caducū mor
bū ſubuenit. Herba autē ferularū murene
infeſtiſſima eſt. nam ei⁹ lacte ſtatim cōmori
untur. ſuccus eius ꝯfert claritati oculoruꝫ.
Hucuſqꝫ Plinius.

De feno Capl'm. LXXII

FEnū ē dictū ex h ꝙ eo flāma nutriť.
flos ei ei⁹ flāma eſt. vt di. Iſi. li. xvij.
omnis eī herba mollis pciſa ſicca
fenū dici poteſt. et maxīe q̄ fetibꝫ aliqn̄ apta
eſt nutriēdis. nam fenū cib⁹ eſt ꝓprie iumen
toꝝ. De feno āt dicit glo. ſup Iſa. xl. fenum
naſcendo hꝫ virorē ⁊ creſcēdo decorē decide
florem. tandem calore ſolis ſiccatuꝫ redigiť
in puluerē ſic et homo per etatū ſucceſſionē
decorem amittit ac cadit in puluerem et in
mortē. Fenum itaqꝫ diu viret et frōdet mon
tes et prata veſtit et ornat. et tam floꝝ diuer
ſitate q̄ etiā viroris venuſtate ad ſui aſpectū
intuētiū oculos allicit reficit ⁊ delectat. ꝓpt
ſue ſubſtantie autem viriditatē feruente ſo
le eius humiditas de facili conſumiť. et her
ba que pmo florendo quaſi ridere videbať.
tandem a ſua gloria ſpoliata penit⁹ inueniť.

Nã fenū q̄dē qđ hodie oꝛit̃ et vireſcit: cras moꝛit̃ ⁊ tūc ī clibanū mittit̃. q2 q̄ſi ſubito deficit ⁊ areſcit. ſic de impio p ſilitudinē dꝛ in Pſal. Fiat ſic fenū tectoꝝ qđ ꝑuſq̄ ⁊c. vbi dicit gloſa q̄nto fenū alti⁹ ſtat ⁊ min⁹ ꝓfūde inſerit⁹ deꝑmit radicē tanto min⁹ creſcit imo citi⁹ deficit ⁊ areſcit. Fenum itaq̄ falcaſtro poſtq̄ maturatū fuerit ꝑſcindit̃. ⁊ vt melius exiccet̃ ſoli exponit̃. ⁊ ne ex humoꝛis ſupfluitate circa terrā ↄputreſcat furcis ⁊ raſtris ſepius eleuat̃. tandē in cumulos et in aceruos colligit̃. et vltimo in plauſtris ac vehiculis ad hoꝛrea depoꝛtat̃. et ibi ad diuerſos vſus neceſſarios reſeruat̃ Fena aūt creſcentia in locis aliq̄ntulū mōtuoſis mediocrit̃ ſiccis magis ſunt odoꝛifera. etiā aīalib⁊ magis ſapida q̄ alia q̄ creſcūt in pratis paluſtribus et aquoſis. vt di. Plini⁹: quia ī illis humoꝛ nutrimentalis magis eſt digeſtus in illis vero minus.

De flagellis. Ca. LXXIII.

Flagella dicunt̃ ſumme arboꝝ ⁊ vitiū partes ab eo ꝙ crebros ſuſtineāt ventoꝛum flatus. vt di. Iſi. li. xvij. quorum comas aliqui crines vocant. aliqui folia. et dicunt̃ folia quaſi fila. nam foliū grece filum latine dꝛ. et hoc ideo ꝙ in folijs ſūt quedam venule in eoꝝ ſubſtantia ad modū filoꝝ protenſe. ideo tranſlatiue dicūt̃ folia. apud nos quaſi fila. nodi aūt ex quib⁊ exeūt frōdes ſiue folia de virgulis et flagellis oculi nūcupant̃. Nam humoꝛ aquoſus ſubtilis parū habens vnctuoſitatis ad ramos a radice attract⁹ vi caloꝛis eleuat̃ in diuerſis locis ⁊ ex acumīe ſuo penetrat ad exteri⁹ ac ibi q̄ſi p oculos exiēs vi interioꝛis caloꝛis et aeris exterioꝛis trāſmutat̃ in ſubam folioꝛum vt dꝛ in cōmento ſup li. vegetabil. Ariſto. et ſm qualitatē humoꝛis dominantis et fortitudinē vel debilitatē caloꝛis humoꝛē digerentis folia in qualitate et figura multiformiter variant̃. vt ē eodē vbi agit̃ de diuerſitate arboꝝ q̄ ad figurā folioꝝ. quere ē in eodē ī lra A. Folia itaq̄ oꝛnāt arboꝛē et muniūt tenellos floꝛes ⁊ fructus ne a ventis caumatib⁊ aut pluuijs iniuriā patiant̃. grandinū impetus ac ventoꝝ impulſus et ymbriū ictus intercipiūt et repellunt. folia ſicut ſcutum ꝓpter ſue ſub̄e raritatē et tenuitatē modico vento mouent̃ ſed de facili nō cadunt ꝓpter adherentē abundantiā humoꝛis donec fruct⁹ latitantes ſub folijs matureſcant vnde in vere et in eſtate virēt ⁊ in autūno pallēt. et ſic ↄ hyemē paulatim cōcidūt ⁊ tandē in terra cadētia ↄputreſcūt multū inſup cōueniūt folia medicine. mult̃ etiā animātib⁊ ſūt in cibū ſicut folia edere q̄ a capris et beſtiis marie diligunt̃ vt di. Iſi. Alias ꝓprietates folioꝝ quere ē in eodē li. xvj. ca. Floꝛes vt di. Iſi. li. xvij. dicūt̃ q̄ſi fluoꝛes. eo ꝙ cito defluūt et ſoluunt̃. in his tn̄ multiplex eſt gr̄a. ſ. odoꝛis ſapoꝛis et coloꝛis lenitatis ⁊ virtutis. nam odoꝛe recreant et etiā delectant ſpū. ſapoꝛe quidem immutant guſtū. coloꝛe alliciūt viſum. lenitate demulcent tactū. virtutē habent multiplicē. ſanant moꝛbum. zephiro generant̃. auſtro diſſoluūtur vt ibidē dicit Iſi. arboꝛes et herbas campos. oꝛtos et ſiluas pulcritudine ſua decoꝛant ⁊ oꝛnāt dulcedine quā ↄcipiūt ex celeſti roꝛe mel adminiſtrāt. Et ideo apes floꝛes mellificandi gr̄a viſitant et frequentant. qn̄ apparent floꝛes mutatoē tp̄is ſignificāt. ⁊ ſpem d̄ fructu generāt. Nā floꝛes ſp̄ fructū ꝑcedūt. ⁊ ſpem de ſubſequēti fructu relinq̄re ↄſueuerūt. de puro et vnctuoſo medulle arboꝛis humoꝛe originē ↄhūt et erūpētes de ſtipite ꝟge ꝟgaȝ nō violant nec deflorāt ſȝ poti⁹ ipam ꝑficiūt mirabiliter et decoꝛāt. Item floꝛes in oꝛtu ſolis ſe aperiūt ſic in occaſu ſeſe ſepius claudunt. multi ſūt q̄ ex paucitate humoꝛis et liquiditate caleſcente caloꝛe humiditatē ↄſumente deficiūt et areſcūt. Aliq̄n etiā floꝛes ad ſolis faciē ſe ↄuertūt ſm tn̄ eius oꝛtū ſe aperiunt et ꝓceſſum ſe diffundūt vt patet in elitropia q̄ alio noīe dꝛ ſolſequiū. ⁊ dꝛ a multis cicoꝛea. vt ē in ca. Intempeſtiu⁹ aūt oꝛtus floꝛis ſignū eſt defectus et carētie fruct⁹ vlteri⁹ ↄſequent̃. nam tales floꝛes ſubito frigoꝛe vel etiā coꝛrupto aere facillime coꝛrūpunt̃ vel ſi ſūt nimis hyemales vel autūnales ad maturitatē debitā ꝓpt caloꝛis defectū nulla ten⁹ ꝑducūt̃. vt di. Pli. li. xx. ca. v. Inter alios floꝛes ꝑponūt̃ lilioꝝ floꝛes. roſas ⁊ violas ꝑcipue ad coꝛonas nobilium adoꝛnādas. de quibus poſt eſt dicendum. Eſt flos campi flos ſpecialis ſic dictus. quia p ſe creſcit in locis incultis nec ſulcatis vomere nec ſtercoꝛe impinguatis. vt dicit idem. Eſt ita ꝙ floſculus ſtipite quidem gracilis ⁊ modicus floꝛe rubicūdo et q̄ſi coloꝛe ſanguineo inſignitus. cuius floꝛes nō plus nec minus q̄ p q̄nq̄ folia cōmuniter diſtinguunt̃. cuius virtus centauree ſimilis eſt nō tamen ex

cōplexione ſua tante ē amaritudīs ꝙuis mi
nori centauree in folijs ⁊ ī ſtipite mltū ſilis
videat᷑ ⁊ ī mlt̄ medicinalit᷑ nō iferioꝛ ab an
tiq̄s ſapiētib⁹ iudicetur Centaurea ē herba
amariſſima vn̄ ⁊ fel ſre d̄r. Cui⁹ ſpēs eſt du/
plex maioꝛ ⁊ minoꝛ. h̄z itaq̄ cū q̄dā amari/
tudīe dulcedinē in radice. c⁹ ſucc⁹ melli mix
tus viſū clarificat. inflatōes ſedat. moꝛſ⁹ ve/
nenoſos curat. ⁊ ꝯ antracē apoſtema morti
ferꝝ iuuat. ⁊ venenoſitat̄ ſue maliciā repmit
et refrenat ⁊ ipedit ne materie furioſitas ad
nobilioꝝ membꝛoꝝ intrinſeca ſe diffundat.
Hucuſq̄ Plinius. vt ſ̄ ⁊c̄.

De fructu Ca. LXXIIII

Fruct⁹ a frumīe nomē accepit. vt dic
Iſi. q: frumine. i. eminētioꝛi pte gnt
tur ſ veſcimur vt di. Iſi. li. xvij. inde ⁊
fruges dicim⁹ Fruct⁹ āt ꝓpꝛie dicūt᷑ arboꝛū
⁊ agroꝝ q̄b⁹ vtēdo fruimur ꝙuis abuſiue fe
tū aīaliū fructū aliq̄n etiā nūcupem⁹ Eſt ita
q̄ generalr̄ attēdēdū ꝙ ps arboꝛ ſiue pars
plāte q̄ q̄dē nobilioꝛ et vnctuoſioꝛ eſt tam in
medulla ꝙ ī radice ſolet attrahi naẗalr̄ a ca
loꝛe vt ſuo tpe pcedēte floꝛe ⁊ fruct⁹ oꝛiginē
diſponēte inde fruct⁹ mat̄ia generet᷑ hūoꝛ ⁊
etiā caloꝛ bn̄ficio nutriat᷑ ⁊ folioꝝ etiā coo/
perculo defenſet᷑. ſolis ⁊ ꝟtut̄ celeſt̄ īfluētia
ad pfectū deducat᷑. Et tādē maturato fruc/
tu ⁊ collecto ad vſū ⁊ eſū debitū aſſumatur.
fruct⁹ āt crudi ⁊ indigeſti coꝛpib⁹ maꝛie pue
roꝝ ⁊ debiliū ſūt nociui ⁊ iflatiui lūbꝛicoꝛū
⁊ alioꝝ ꝟmiū generatiui. hūoꝝ maloꝝ nutri
tiui. guſt⁹ naẗal coꝛruptiui. vt̄z ī mulierib⁹ ī
pregnat̄ q̄ maꝛie deſiderāt fruct⁹ imatura/
tos. vt di. Pli. ſ̄z fruct⁹ cōgrui ⁊ maturi tam
medicīe ꝙ eſui erūt apti. ita tn̄ ꝙ q̄libet fru/
ctu q̄lib̄z mō vtat᷑ debito. ⁊ poi⁹ ꝯgru⁹ p⁹ fru/
ctū oꝛdie ꝯgruo ſubſeq̄t᷑. vt ī li. dietaꝝ pleni⁹
edocet᷑. Fruct⁹ pmo generalr̄ ſūt crudi du
ri ⁊ indigeſti ſtiptici. pōtici vel amari. ſ̄z calo
re exterioꝛi interioꝛē ꝯfoꝛtante ⁊ hūoꝛē pon
ticū et terreſtrē diſſoluēte ac digerēte tanto
dulcioꝛē ſapoꝛē ⁊ ꝯueniētioꝛē accipiūt ꝙto
ad maturitatē pfectā pl⁹ accedūt. citi⁹ āt ac/
cedūt ad maturitatē q̄ alti⁹ ī ramoꝝ ſūmitā/
tib⁹ creſcūt. ⁊ caloꝛi radioꝝ ſolariū directi⁹
ſe exponūt. Maturitat̄ ſignū ē mutatio co
loꝛis viridis ⁊ t'reſtr̄ ī coloꝛē pallidū vel ī ru
bentē. Et mutatio ſapoꝛ inſipidi pōtici aut
acidi in ſapoꝛē ſuauē guſtui atq̄ dulcē. pmo
eñ naſcūt᷑ fruct⁹ virides. ſ̄z q̄n̄ redūt ad ma/
turitatē vincēte caloꝛe in ſuba fructuū colo
res mutant᷑ pit'r ⁊ ſapoꝛes. tāto etiā ſūt me
lioꝛes ⁊ ī ſuba ſapidioꝛes vl' latioꝛes q̄nto re
laxata vi caloꝛ terreſtri duricia etiā dn̄ante
hūiditate aquea vl' aerea maturitati ſūt ꝓpin
quioꝛes. ⁊ iō ꝓbat᷑ fructuū maturitas. nō ſo
lū p viſū q̄ ad coloꝛē nec ſolū p guſtū q̄ ad ſa
poꝛē. vex etiā p tactū q̄n̄ ꝯpſſi digito tactui
cedūt ⁊ ſenſui offert ſubā₃ mollioꝛē. vt dicit
yſaac in diet̄. Fruct⁹ āt arboꝝ creſcētib⁹ in
mōtib⁹ ſūt purioꝛes ſapidioꝛes ⁊ etiā ſuaui/
oꝛes ꝙ illaꝝ q̄ in vallib⁹ ſūt creſcētes. ⁊ h̄ ac
cidit ꝓpt dulci⁹ ⁊ puri⁹ ⁊ tēpatius qd̄ ibi. ſ. in
mōtib⁹ inueniūt nutrimētū. vt di. Ariſt. vt
ſup eodē pt̄z. quere de diuerſitate arboꝛum
q̄ ad fruct⁹. circa finē. Sūt autem quidam
fructus pmo dulces ⁊ ſapidi. ſ̄z poſt efficiūt᷑
pontici et amari ſc̄z mirabolani. vt di. Ariſ.
tales fructus et ſi nō fuerīt comeſtibiles ſūt
tamē alijs medicinales. Fruct⁹ aūt dulces
vt dicit yſaac. in quatuoꝛ qualitatib⁹ ſunt tē
peratioꝛes humidioꝛes et calidioꝛes ⁊ cete/
ris nutribilioꝛes. fructus vero frigidi ſcil₃ ⁊
pontici duri ſunt et ſtiptici ac opilatiui ſiue
ꝯſtrictiui. ſtomachi tamen ꝯfoꝛtatiui ⁊ appe
titus excitatiui maxime ſi comeſti fuerit a ie
iunis. ſed poſt prandiū ſumpti confoꝛtant
ſtomachi oꝛificiū. in vſum ſumpti cōpmunt
cibū aſſumptū ad inferioꝛa. et ſūt cā ſolutio
nis. ſ̄z ſi fuerint fruct⁹ acetoſi ⁊ aq̄ſo modico
⁊ terreſtri etiam cōpoſiti acumē colere exti/
guunt. ſimiliter ⁊ ſitim mitigant ſtomachū
ꝯfoꝛtant. humoꝛes groſſos et frigidos diſ/
ſoluunt. diuidūt nō deponunt. dulces vero
acuunt eis vim ꝯferentes penetrandi totū
coꝛp⁹. fruct⁹ inſipidi aūt in q̄b⁹ dn̄at᷑ aquoſa
humiditas ceteris min⁹ ſunt laudabiles. q̄a
ſtomachū nō iuuāt ſed abominatōē ⁊ faſti
diū generant. Fructus itaq̄ ſi bene matu/
rati fuerint erūt ſapoꝛis boni odoꝛis iocun
di ſi nō fuerint putridi nō ꝟmiculoſi humo
re vel coꝛrupto aere nō infecti. et tales fruc/
tus in loco ſicco et mūdo meli⁹ ⁊ diutius cu
ſtodiunt᷑ et maxime ſi in feno vel palea conte
gant᷑. vt di. Pli. nam iuxta terrā in loco hu/
mido citius coꝛrumpūt᷑. Item fructus ma
turi citius cadūt de arboꝛe ꝙ non maturi ⁊
facili⁹ de nocte ꝙ de die. quia nocturno ro/
re pfuſi efficiunt᷑ ponderoſi. et ideo ad caſū
mag̃ proni. Hec de fructib⁹ dicta ſufficiāt.
quia multa de fructib⁹ ſupra eodem in tra/
ctatu de arboꝛib⁹ in generali ſunt dicta. que
re ibi.

De germine Ca.LXXV

GErmen vt dicit Jſidor⁹.eſt pregnãs ſurcu!us a gerẽdo dictus.vñ et ger/minatio. Nam in germine gignitur humor nutrimentalis et ratio ſeminalis in eo etiã viget et operatᷓ calor naturalis et ꝗ̄ꝫ/uis ſit modice q̄ntitatis in ſuba marie tñ ꝟ/tutis eſt et potentie in efficacia. Nam virtus radicis trahiᷓ et trãſit in ſubam germinis.⁊ et ideo herbe ꝗ̄ꝫdiu ſunt in germine et viget ĩ eis humor trãſfuſus a radice maxime cõue niũt vſui medicine.itaqꝫ germen dr̄ quod ꝑ̄ mo erũpit de radice arboris aut herbe. Nã ꝯfortato calore naturali q̇ in radicꝭ medul/la eſt incluſus radix humorẽ ſibi neceſſariũ attrahit vi caloris et qđ ſibi non eſt neceſſa/rium ex ſe exterius reijcit.et illud a calore ĩ/cluſo ſurſum eleuante ex aere intrinſec⁹ de/ſiccante in naturã germinis trãſmutatᷓ.⁊ qr nõ ceſſat attractiõis continuatio in radice. et ideo non ceſſat augmenti dilatatio ĩ ger/mine quouſqꝫ ꝯueniat ad debitum comple mentũ. Calor itaqꝫ celeſtis penetrãs ad me dullã radicis partes eius liquidiores ac pu riores ac vnctuoſiores ad ſe trahit ⁊ coagu lat ac coniũgit.⁊ coadunatas ꝑ poros terre inſenſibiliter inducendo eas in ſubſtantiaꝫ germinis conuertere nõ deſiſtit. vt dicit cõ mentator ſupra librũ vegetabil̾. Contrahit autem colorẽ viridem mediũ ſcꝫ inter rubẽ tem et nigrũ ſm̄ dominiũ equaliũ partium terreſtriũ et igneaꝝ. Nam generatio germi nis habꝫ fieri ex terreo humore nigro ⁊ opa co.ſed ꝓpter aerearũ partiũ et ignearum ad/mixtionẽ fit color eius viridis.q̇ color medi us eſſe dicitur inter rubeũ atqꝫ migruꝫ. Eſt autem germen ꝑ̄ncipiuꝫ culmi ſiue ſtipitis floris atqꝫ fructus.emittens ꝑ̄mo pl̾es frõ/des mutuo ſe nectentes.quos facit natura ad innati caloris in ſubſtantia germinis cõ ſeruationẽ tenera em̄ eius ſubſtantia frigi/do aere de facili lederetᷓ.niſi ab extrĩſeco no cumento tutela frondiũ tueretᷓ.de facili em̄ leditur ex aere frigido et etiã ex grãdine ⁊ ex vento et etiã ex rore noxio et infectiuo.et ita ꝯtra hmõi nocumenta pluribus folijs con nexis quaſi pluribus tuniculis tegitᷓ et mu nitur.ortus itaqꝫ graminum ornatus terre eſt ꝑ̄ncipiũ. Nam oĩa terre virentia a ger/minibꝫ oriuntᷓ.mutationis tꝑis eſt indi/cium et ſignũ vernalis nouitatis.fineqꝫ an/nũciat hyemis ac ꝑconiũ eſt eſtiualis noui tatis et venuſtatꝭ.a brucis locuſtis ⁊ erucis corroduntᷓ qñqꝫ germina ⁊ tunc ſpes vlteri⁹ de fructu nõ habetᷓ

De gramine Ca.LXXVI

GRamẽ eſt agreſtis herba ab eo q̄ ger minet ſic vocata.vt dicit Jſidorus. beneficio ſiquidẽ caloris ex humore terre oĩs herba generatᷓ. Nam celeſtis ca lor terre ſuꝑficiem penetrãs partes ei⁹ ſub/tiliores aggregat et in radicis ſpẽm tranſfi/gurat.que terre infixa calorem intra ſe clau dit cuius virtute humorẽ circũiacentis ter re a ſui incrementũ et nutrimentuꝫ attrahit et qđ ſimile eſt in ſui naturam alterat et cõ/mutat vel cõuertit.et qđ ſibi quo ad ſubam eſt ſuꝑfluum ad generatõem folioꝝ germĩs trãſmittit.quia vero ꝓpter humiditatẽ mate rie multe extracto humore generãtᷓ radices multe et diuerſe fiũnt graminũ ⁊ herbarum ꝓductiones mutuo ſe colligãtes ⁊ toti⁹ ter/re ſuꝑficiem viroris gratia et floꝝ decentia veſtientes.et q̄nto radices graminũ inferi⁹ amplius ſe ꝓfundant:tanto difficili⁹ grami na culmos ſuos et folia ĩ terre ſuꝑficie ſe di latant. Pullulantia aũt gramina in princi/pio ſue generatiõis ſe multiplicant ſi com/preſſa fuerit aut mediocriter ꝯculcata. Qñ em̄ in ꝑ̄ncipio nimis luxuriare ꝑmittuntᷓ ci/to ꝓrumpũt in ſemen et indurantᷓ de facili. et ſuã ꝑdunt pulcritudinẽ et virorẽ. vt dicit Pli.ex ſitu aũt terre vbi creſcũt et qualitate humoris quo nutriuntᷓ diuerſas qualitateſ ⁊ ꝟtutes generaliter ſortiuntᷓ. vt dicit idem. et cõmentator ſuꝑ librũ vegetabiliuꝫ. vnde ex humoribus cõplexiones ꝯtrarias habẽ/tibus qñqꝫ herbe ⁊ gramina imo oĩa ĩ ter ra naſcentia diuerſas ꝯſequuntᷓ efficacias ⁊ virtutes. vt di. Pli. et yſaac. ⁊c̄. ꝓpter qđ ſm̄ autores ꝑ̄dictos gramina montiũ ſiue loco rum montuoſoꝝ ſunt rariora ⁊ breuiora ꝗ̄ꝫ gramina valliũ ſiue pratoꝝ.illa tñ ſũt ouibꝫ ꝯuenientiora.quia dulciora ⁊ ſalubriora et mediocriter ſicciora.ĩ paluſtribꝫ quidẽ cre/ſcentia ſunt pinguiora et diffuſiora.ſed me/liora ſunt ſimpl̾r que in montibꝫ ⁊ locis al/tioribꝫ oriuntᷓ. Nam vt dicit Conſtan. ⁊ etiã yſaac. herbe paluſtres peioris ſũt nutrimẽ ti.nam aquoſum generãt ſanguinẽ ⁊ cito ſe a mẽbris diſſoluentẽ.inflatõem et rugitum in viſceribꝫ generant ſed in ꝯtrarijs ꝯtrarie. Eſt autẽ regula vt dicit yſa.q̇ dicit ſic. Di/ſticũ athenieſe dixit.cuius radix inter herbas

nutrit: ei⁹ ſemē nō eſt nutritiuū.nec econuerſo.cui⁹ q̄dē ſemen nutrit et⁹ radix nō nutrit. gramē itaq̧ vt dicit Palladi⁹.gratū facit ſolū in aſpectu.gratū q̄ʒ eſt aīalib⁹ ī paſtu.gtū etiā fit lāguētib⁹ in effectu.nā ſic in radicib⁹ ſic in graminib⁹ latet ꝟtu⁹ m̄ltiplex medicine. gramē etiā auſtri tp̄s pluuioſū.ſ.ʒ calidum diligit ʒ virorē ex ymbris abūdantia ī locis deſertiſſimis ex ſe diffundit ſʒ p̄ualēte vēto boreali ʒ frigido deficit extrinſec⁹ ʒ marceſcit.vt di.Beda.ſm Dyaſco.ſo gramen dr̄ q̄dā herba ſpecialis hn̄s ꝟgas nodoſas.ſparſas ſup terrā ʒ folia lata aliq̄ntulū et acuta. cui⁹ radix nodoſa eſt ʒ dulcſ.ʒ hāc herbam boues ʒ alia aīalia libēter comedūt ʒ depaſcūt.cui⁹ ꝟt⁹ eſt ſtiptica.ʒ vulnex ꝯglutinatiua.vētris ꝯſtrictiua.vulnex renū ʒ veſice ſanatiua.doloris ſplenis mitigatiua.hāc herbā nōſcūt canes ʒ illā comedūt qn̄ ſe purgare volūt vt di.Pli.tn̄ h̄ faciūt ita caute ꝙ vix ꝑt h̄ ad hūanā pitiā deuenire.

De galbano Ca.LXXVII

Galban⁹ eſt herba cui⁹ ſucc⁹ galbanū dr̄.et eſt herba in ramis ferule ſilis. īmo vt dicit Uarro.galbanū ſuccuſ ferule eſt.vt di.Iſi.li.xvij.incidit̄ āt herba ī eſtate ʒ effluit inde lacrima q̄ recolligit̄ ʒ deſiccat̄. Idem aūt galbanū eſt optimū qd̄ eſt mūdiſſimū.ʒ h̄ʒ pl'es guttas ſic armoniacū ʒ eſt ſilis thuri ī colore hn̄s grana limpida. cui⁹ granū nō eſt nimis ſiccū.vt di.Plini.et Dyaſco.in eſtate circa fruticē deſiccat̄.Ineſt āt ei virt⁹ ignea calida ſcʒ in tertio ḡdu.ʒ hūida in ꝑmo.vt dicit idē.ſophiſticat̄ auteʒ cū puluere colophonie.i.picis grece.ʒ cum fabis fract̄ corticib⁹ abiectis q̄ cū optimo galbano ʒ reſoluto admiſcet̄. Galbanū aūt purū diu p̄t ſeruari.ꝟtutē h̄ʒ attrahēdi diſſoluēdi leniēdi relaxādi ʒ mitigādi. fumus ei⁹ litargicos excitat.dolores ſplenis ʒ opilatōes cū aceto ſanat.fetū mortuū de matrice educit ʒ matricē purgat.cū melle puluis galbani lūbricos necat.fum⁹ ei⁹ mēſtruis īꝑat.ſerpētes et venenoſa ei⁹ fumus fugat. dolorē dentiū mitigat.vt di. Dyaſco.ʒ Pli. et Pla.vbi ſubdit̄ ꝙ ſi galbanum dʒ poni ī medicina ꝑus dʒ a ſupfluis emūdari. Prio igit̄ ſup ignē in teſta dʒ liquefieri ʒ in aqua poſt infūdi et qd̄ purum eſt ſupenatabit.qd̄ ſo inutile eſt vt cortices ʒ lapilli inferi⁹ reſidebit.Dyaſco.tn̄ dicit ꝙ in aqua feruēti galbanū dʒ poni.ʒ qd̄ petit fūdū colligi. qd̄ āt ſupenatat vt cortices ʒ hmōi dʒ amoueri.

De gutta Ca.LXXVIII.

Gutta ad modū galbani eſt cuiuſdā herbe vel arboris lacrima.q̄ alio nomine armoniacū appellat̄.iſti⁹ āt arboris vel herbe ramuſculi dieb⁹ eſtiuis ab incolis īcidunt̄.ʒ gutta q̄ inde diſtillat gutta ſiue armoniacū nūcupat̄ a medicis vt dicit Iſi.et Pla.ʒc.Iſti⁹ gutte ſpēs iſta eſt nobilior q̄ mūdior eſt ʒ purior et ſre feculētia impmixtior q̄ q̄dē dʒ eſſe candida ʒ pinguis ſic thus et qn̄ frāgit̄ apparet ſplēdida interi⁹ ʒ gūmoſa vt di.Dyaſco.et Pli.ʒ h̄ʒ odorē ſimilē caſtoreo ʒ ſaporē ſubamarʒ aliq̄ntuluʒ ſiue acrū. Eſt āt gutta calida ī tertio gradu ʒ ſicca in ſecūdo hn̄s ꝟtutē diſſoluēdi et relaxandi.vt dr̄ in Plat.cui⁹ ſcrupul⁹ potatuſ cū oximelle ſpleneticas curat aſperitates et immūdicias oculorū mitigat et curat. cum ſucco abſinthij lūbricos necat. ꝯ̄ arteticam et ſciaticā paſſionē cū pice dura m̄ltū iuuat vrinā ꝓuocat ʒ mēſtrua purgat.oēs tumores ʒ inflatōes ſedat.vt dic̄ glo.ſup illū locū mirra ʒ gutta.ʒc.

De gariophilis. Ca.LXXIX

Gariophili vt di.Dyaſ.q̄dā ſūt ꝑfecti ʒ ſaporis acuti coloris ſubnigri calidi et ſicci ī effectu.hūidi ſo interius actu.q̄dā in ſuis q̄litatib⁹ mag̃ ſūt remiſſi. Sūt aūt fruct⁹ cuiuſdā arboris in india q̄ ī eſtiuo tp̄e colligūt̄ qn̄ ſunt maturi p quinq̧ annos in m̄lta efficacia ꝯſuant̄ in loco etiā nō nimis ſicco nec nimis humido debēt ſeruari.q̄r in multū hūido putreſcūt ʒ multuʒ ſicco areſcūt.eligendi aūt ſunt q̄ in ſupficie aliq̄ntulū habēt planiciē q̄ acutū habent ſaporē et ſuauem odorē.ʒ q̄ ex pſſione vnguis aliquid emittūt hūiditat̄. Sophiſticant̄ āt cū puluere gariophili mixto cū aceto ʒ vino odorifero ex q̄ ꝯbūt hūiditateʒ ʒ vix diſcernunt̄.quare in exteriori ſupficie magis ſunt acuti q̄ alij.ʒ iō acutū mag̃ eſt ī exteriorib⁹ q̄ ī interiorib⁹.ſʒ ſophiſticati nō p̄nt vltra viginti dies ꝯſuari.habēt āt boni gariophili ꝟtuteʒ ꝯfortādi ex aromaticitate ſua diſſoluēdi ʒ ꝯſumēdi ex q̄litatib⁹ ſuis.ꝯfortāt eīm cerebrū ʒ ꝟtutē aīalē.valēt etiā ꝯ̄ defectum cordis q̄re ꝯfortāt ꝟtutē ſpūalē.valent etiaʒ ꝯ̄ indigeſtionē ſtomachi et dolorē ex frigiditate et vētoſitate q̄r ꝟtutē iuuant naturalem Hucuſq̧ Dyaſco.

De geneſta Ca.LXXX

Geneſta q̄ etiā ab amaritudine dr̄. q̄a ei9 guſt9 nimis hoīb9 amar9 eſt. arbuſtū ē creſcēs i locis deſtis icultis ⁊ ſaxoſis. cui9 p̄ñtia infertilitatis ⁊ ariditatis t̃re vbi creſcit teſtis ē. hz mltos ramos gciles duros ⁊ nodoſos virētes hyeme ⁊ eſtate flores glaucos ſpiſſos ⁊ inuolutos. guis odoris. amari ſaporis. ſz tñ ſūt magne ꝟtutis. vt di. Dyaſco. Nā floꝝ ⁊ folioꝝ ei9 elixatura ſplenis tumorē ꝯpeſcit. dolori dentiū ſubuenit. mēſtrua ſtringit. fluxū diſſenterie ſiſtit. pediculos et lendes ſuccus ei9 p̄mit. ſemē facit amarū ⁊ nigrū. in q̄buſdā tecis lōgis ⁊ nigris ad modū folliculoꝝ vicie vel piſe ꝯuolutū et valet ad p̄dicta ⁊c.

De grano Ca. LXXXI

Granū eſt mīma tā ſeīs q̄ arboris pticula diſticta ſubſtantial'r et diuiſa. i q̄libz āt gno eſt cortex ⁊ medulla i q̄ relinq̄r rō ſemial' vt ex gno t̃re ꝯmiſſo poſſit p̄duci plāta. vñ in q̄libz gno ē relicta potentia a natã vt ex eo poſſit fieri plāta q̄ mediāte ſua ſpēs mltipliceť ⁊ in eſſe ſpecifico ꝯſerueť. Vñ gnū q̄uis ſit modicū in ſuba corticis et medulle. magnū tñ eſt in rōnis ſemialis efficacia et ꝟtute. ⁊ ſic gna differt in ſpecie. ſic differūt i figura ſitu aut diſpoſitōne. vñ di. Ariſt. in p̄mo li. de plantis. Grana inq̄rt ſemia alia naſcūť in plātis ſine ſiliq vt ſemen aneti et feniculi. et hmōi. et alia naſcūť in ſiliq̄s ⁊ follicul' vt faba et alia legumīoſa ⁊ alia in ſuba calloſa emittūť vt ſeīa piroꝝ ⁊ pomoꝝ. ⁊ q̄dā hñt gna et ſemē in teſta et callū extra teſtā vt nux ⁊ oliua. gna aūt ordīata in ſiliq̄s ⁊ in folliculis variāť mltipl'r i ſitu. qr q̄dam hñt gna mltiplicata in ſiliq ſua ſic accidit celidonie q̄ eſt herba valēs ad oclos et q̄dā faciūt gna in folliculo clauſo. vt faba piſa ⁊c. ⁊ q̄dā in nō clauſo. ſic triticū ⁊ ſpelta et ſilia. q̄dam aūt nō faciūt gna ſua i aliquo folliculo vt gna ordei ſz paleā ſuā q̄ ꝯtinuant cū gno ſuo. et q̄dā gna ſūt duplicia p ordinē abſq; piete in ſiliq ſua vt gna celidonie et q̄dā ſūt duplata piete mediāte. vtz in granis naſturcij. et q̄dā triplicanť in diuerſis p ordinē cellulis folliculi vtz in mirto. in cui9 fructu ſūt tres celle et in q̄libet cella tria grana vel q̄tuor ſine pariete aliq ſūt ꝯiūcta. ⁊ q̄nq; ē inť grana paries ligne9 ſic in caſſia fiſtula. aliq̄n paries carnoſus. vtz in cucumere ⁊ cucurbita. et q̄nq; inť grana ſūt parietes diuerſi generis et diuerſe ſube. vt accidit i malagranatis in q̄b9 ſūt q̄dā parietes carnoſi inter grana ⁊ grana. ſil'r et q̄dā tele tenues nō carnoſe ſūt inť grana et grana. ſz ſic differūt grana et grana inť ſe in ſuba ita etiā i figura Habēt eñi quedā formā rotundā quedam piramidalē et oblongā. quedā triangulam vel multilaterē vtz in ciceribus. grana aūtē q̄ ſūt oblonga in vno latere videnť eſſe quaſi ſciſſa vtz in grano tritici ⁊ ꝯſilib9. corticib9 aūt ſiue telis muniunť grana ꝑpť interioris medulle et caloris naturalis ꝯſeruationē. Hucuſq; Ariſt.

De gith Ca. LXXXII

Gith gen9 eſt legumīs ſil'e cimino in q̄ntitate. ſz nigri coloris et in pane ſpargiť dulcorādo vt di glo. ſup yſa. xxviij. ſm Plat. Ariſt. et Dyaſco. gith ē herba calida et ſicca in ſcdo gdu. q̄ inť frumenta naſciť. hñs ſemē puulū nigrū et q̄ſi triangulū diureticū et ſuba maꝝ. hñs ꝟtutē diſſoluēdi et ꝯſumendi. opilatiōes etiā ſplenis et epatis hñs diſſoluēdi ꝟtutē et aperiendi. et ventoſitātes extenuādi. et emoroidas inflatas ſedandi et eaꝝ fluxū reſtringēdi et lūbricos vētris vermes cū melle interficiendi hanc herbā dicūt eſſe nigellā. cui9 decoctio in aceto occidit vermes auriū. ſi aurib9 tepida inſtilleť apoſtemata rūpit ſi cū furfure ⁊ ſemine lini ⁊ fimo colūbaꝝ in vino decocta cathaplaſmeť. ꝯ leprā etiā valere dr ſi cū raphano in vino decocta et modico ſale apponať. mēſtrua ꝓuocat. et aborſū ꝓcurat ſi mulier inde ſuffumigeť. ꝯ ſtrāguiriā et etiā paſſionē yliacā vinū in q̄ p noctē nigella infuſa fuerit ꝓpineť. nec dz decoq̄ ne nimis violēta efficiať. Nā vt di. Conſtan. nigella in multa q̄ntitate ſumpta occidit.

De ilice Ca. LXXXIII

Ilex ilicis ē ſpēs querc9 arbor. ſ. glādifera. et dr ab eligo eligis. qr vt dic Iſi. li. xiiij hui9 arboris fructū hoīes ſibi p̄mo ad victū inueneřt et elegeřt. pri9 q̄ eēt frumēti eſſet vſus antiq̄ vixerūt glande. Inter āt arbores glandiferas honorabilior iudicať ilex. cui9 fructus vt di. Pli. li. xvi. mltas reficit natōes. Eſt ſiq̄dem ilex arbor groſſe et ꝓfunde radicis ſolidiſſimi ligni et corticis duriſſimi ſpiſſiſſimi ⁊ rugoſi multe ramoſitatis et rōne folioꝝ vmbroſitatis iocūde. et q̄ ad fruct9 glandiferos nō modice q̄ntitatis et fecūditatis. lignū ſiq̄dē ei9 forte eſt ⁊ durabile imo fere imputribile. Nā ei9 trūci

in pfūdo ſub aq̄s depſſi q̄ī in lapidis ſolidi/
tatē ɔuertūt. ⁊ q̄to p lōgiora ſecula in talib9
locis hūidis defigūt. tāto ampli9 indurant.
et iō talia ligna deoꝝ tēplis ⁊ regalib9 edifi/
cioꝝ ſtructuris erāt apta. iō ꝓpt indiſſolubi
lē ligni naturā ex ilice deoꝝ ſimulacra ſepi9
ſculpebant. vt di. Pli.

De iunipero Ca. LXXXIIII

Iuniper9 vt di. Iſi. ſic dicta apd gre
cos. eo q ab amplo i anguſtū finit
ī ignis. vel q2 ɔceptū diuti9 ignem
ɔſeruet. adeo q ſi prune ex ei9 cinere fuerint
operte vſq ad annū. vt dr nullaten9 extiguē
tur. pir ſiqdē ignis dr apud grecos. vñ iuni
per9 q̄ſi gignēs ignē dr Iuniper9 alia ē mag
alia eſt pua vt di. Iſid. li. xvij. et vtraq arbor
eſt aſpera ⁊ q̄ſi aculeata ⁊ folia hñs mlta gra
cilia et acuta. et vtraq eſt fructifera ſed pua
mag. mlta em̄ fert grana pua et rotūda. pri
mo virida et poſt efficit quaſi purpurea vel
q̄ſi ſubrubea qn̄ plenarie ſūt matura. virorē
frutex et folia vix deponit. Eſt āt arbor cali
da et ſicca in tertio gdu. vt di. Dyaſco. cui9
fruct9 ɔgruūt medicine q̄ in vere colligūtur
et p bienniū reſeruant. ꝟtutē habēt diſſoluē
di ɔſumendi et ɔfortandi. ɔ fluxū vētris ex
acumine medicine valet decoctio baccaruz
eius in aqua pluuiali ſi inde patiēs balneet
Ex iunipero etiā fit oleū iuniperinū effica/
ciſſimū ɔ q̄rtanā ſi q̄tidie inde pond9 drag/
me in cibo vel alio mō offerat. valet etiā con
tra iliacā paſſionē ſi ptes dolentes inde per
ungunt. epilenticis ⁊ caducis ſubuenit. lapi
dē frāgit ſi p ſiringā iniciat. ſiringa ē fiſtula
ſubtilis cū qua medicina mittit in veſicam.
vinū decoctōis iuniperi cū ficub9 ſiccis pe/
ctus purgat. tuſſim tollit. Hucuſq Platea.
et Dyaſco. in locis ſaxoſis et incultis creſcit
et in deſertis. eius vmbrā fugiūt ſerpētes vt
di. Pli. et ideo fruct9 eius credit valere ɔ ve/
nenum.

De iſopo Ca. LXXXV

Iſop9 eſt herba breuis ⁊ modica int
petroſa creſcēs et in radice petre ſo/
lide ſe infigēs. vt di. Caſſiodor9 ſup
Pſ. hanc herbā dicit Dyaſco. eſſe calidaz ⁊
ſiccam in tertio gradu. hui9 ꝟtus ɔſiſtit i flo
rib9 et folijs pluſq̄ in ſtipite vel in radice. in
eſtate aūt ꝓducit flores q̄ debēt colligi et in
loco vmbroſo mūdo et nō fumoſo deſiccari
Habent ꝟtutē diſſoluēdi et ɔſumendi ⁊ at/
trahendi mūdificandi pulmonē. et oīa vi
cia pectoris ex cauſa frigida purgat ⁊ mun
dificat ſi cū ficub9 ſiccis in vino decoquat ⁊
patiēti ꝓbeat. dolorē ſtomachi et inteſtinoꝝ
tollit. fomentū ex aqua decoctōis ei9 a ſuper
fluis hūorib9 matricē mūdificat ⁊ abſtergit.
herba iſopi in teſta calefacta ⁊ capiti ſuppo/
ſita catarrū frigidū ɔpeſcit. vuluā cadentez
repmit. dolorē ex vētoſitate tollit. Dr autez
hec iſopus ꝟ iſopū. ⁊ a q̄buſdaz autorib9 ei9
media corripit et a q̄buſdā ꝓducit. Dr etiaz
in aurora Eſt hūilis petreq ſuis radicibus
herēs. Et vicūs iſop9 pectoris herba medēs
In anticlaudiano aūt ꝓducit alan9. Se ce
lū terre ɔformat cedrus iſopo Et iteꝝ alius
dicit. Pectoris herba cauas rupes incidit
iſop9. Et iteꝝ alias. Ad pulmonis op9 con/
fert medicamē iſop9. Tante etiā autoritatis
fuit herba q̄uis modica apd veteres. vt di.
Pli. q ſine ipi9 aſperſione ſe purificari non
poſſe in delubris reputarēt. vñ etiā apd he
breos faſciculo iſopi mūdādi ſolebāt purifi
cari. vtz Exo. xij. et Leuit. xij. et Nūeri. xv. in
ſup eius puluis valet ɔ ydropiſim. vt dicit
Dyaſ. liuorē a corpe mūdat. et colorē vulti/
bus optimū admiſtrat dolorē dentiū miti/
gat. tinnit9 auriū ſedat. et etiā lumbricos ne
cat. vt dicit idem.

De iacincto Ca. LXXXVI

Iacinct9 ē herba hñs florē purpureū
Traxit āt nomē a puero q̄dā nobili
q̄ i ſaltib9 int flores purpureos mor
tu9 eſt repert9. deditq nomē herbe caſus fu
neris pueril. eſt etiā ſilis viole in floribus ⁊
radice vt di. Iſi. li. xvij. eiuſdē nois pariter ⁊
coloris eſt q̄dā lapis pcioſus q̄ int duodecī
lapides pcioſos in apo. numerat. Iacinct9
itaq eſt nomē hois lapidis atq floris. ꝓpri9
itaq color eius eſt aereus ſiue celeſtis. pur/
pura aūt hz colorē ſanguinis ſiue ignis ſed
biſſus niuis. iſtis duodecī coloribus colo/
rata fuerūt ſacerdotalia veſtimēta in veteri
teſtamento.

De iuſquiamo Ca. LXXXVII

Iuſquiam9 grece a laris dr canicu/
laris eo q in haſta ei9 ex vtroq late/
re q̄dā creſcūt capitella formata i fi/
gura cātaroꝝ ſic eſt videre in maliſpunicis
ſeu granat; vt di. Iſi. li. xvij. q2 ora ſūt ſepa/
ta ⁊ diuerſa hñtia int9 ſemina ſilia papaueri
Hec herba inſana vocat. q2 vſus ei9 piculo/
ſus eſt. ná ſi edat vel bibat inſaniaz facit vel
ſomni imaginē torpidam. ⁊ ideo hanc vocat

vulgꝰ miliridiũ ꝓpᷣ alienatiõez mẽtꝭ quã inducit. hec ãt cũ ſit herba venenoſa hꝫ ſemen nigrũ rubeũ ⁊ albũ vt dí. Dyaſ. ⁊ Pli. nigrum peſſimũ eſt ⁊ mortiferꝝ. rubeũ ẽ minꝰ maluꝫ. ſꝫ albũ adhuc minꝰ. vñ hꝰ vſus magꝭ ꝯuenit medicine. ꝩtutẽ hꝫ ꝯſtringẽdi mortificãdi ⁊ ſomnũ ꝓuocãdi. habẽs ſemẽ nigrũ hꝫ folia nigra aſpera ⁊ dura. et florẽ purpureũ ⁊ folliculos duros ⁊ ſolidos ⁊ ſpiſſos. habẽs ꝩo ſemẽ obrufum. flores hꝫ melinos ⁊ folliculos molliores. ſꝫ hñs ſemẽ albũ hꝫ flores albos ⁊ folia pinguia et mollia ſucco plena. ⁊ eſt herba frigida in tertio gͣdu. ⁊ ſicca i ſcd̃o. ⁊ iõ tumores repcutit. vẽtrẽ ſtringit. fluxum ſanguis ſiſtit. dolorẽ dentiũ. alij hñt renum de calida cauſa tollit. reuma calidũ ꝯpeſcit. Hucuſqꝫ Dyaſ. ⁊ Pli. De ſeíe ſiquidẽ iuſquiami dicit Ariſ. li. vegetabiꝉ. ſemẽ hebem id eſt: iuſquiami qd̃ eſt mortiferꝝ apud ꝑtes i bierꝉem eſt comeſtibile de q̇ pꝫ ꝙ eiꝰ malicia ⁊ venenoſitas ꝑ bonitatẽ terre vbi creſcit vꝉ maliciã diminuiꝛ vel augeꝛ. De iuſquiamo dicit mgr̃ in hiſt. ſup Exo. ꝙ in tiara ſiue ſũmi põtificis corona ſtabat flos erectꝰ ſimiliſ herbe quam greci iuſquiamos vocãt. digiti vniꝰ magnitudie. ſub illo ãt flore ĩ extremitate tiare circa frontẽ ⁊ occiput erat circulꝰ aureꝰ triplici ordine diſtinctꝰ ſup quã ſtabãt flores aurei ſiꝉes plantagini a tĩmpe ad timpus ⁊c. vñ in h̃ fuerunt ꝓuilegiate iſte herbe ꝙ eaꝝ ſimilitudo in cidari ſacerdotis ſũmi figurari meruit.

De caſtanea Ca. LXXXVIII

Caſtanea eſt arbor magna et ꝓcera ſic a grecis vocata. vt dí. Iſi. li. xvij. eo ꝙ fructꝰ eius gemini in modũ teſticuloꝝ intra folliculũ recõditi ſunt. q̇ dũ eijciunꝛ caſtranꝛ. ⁊ ideo tales arbores a caſtrando caſtanee greco vocabulo nũcupantur. hec arbor vt exciſa fuerit tanq̃ ſilua expullulare ꝯſueuit. vt dí. Iſi. hec arbor ẽ mꝉtũ vtilis. nam eiꝰ lignũ valet ad edificiorum ſtructurã ad igniũ nutrimentũ. eiꝰ fructꝰ valet ad cibũ ⁊ cortices ⁊ folia ad medicinam. fructꝰ ſiquidẽ eiꝰ q̃uis ſub vili cortice aſpero ⁊ duro in arbore abſcondaꝛ. tñ qñ maturus extrahiꝛ dulcꝭ inueniꝛ. potiſſime qñ decoquiꝛ vel aſſaꝛ. ſicut aũt ſubdit yſaac ĩ dietis. caſtanee ſũt calide in medio ꝑmi gͣdus. et ſicce in ſecũdo. ⁊ iõ rõne caloris hñt dulcedinem. rõne ꝩo ſiccitatꝭ hñt ponticitatez. Caſtanee tñ nimis comeſte ſunt inflatiue ⁊ doloris capitis ꝓpᷣ incluſum fumũ generatiue. ſed vt ab eis nocumentũ auferaꝛ oꝑtet ꝙ aſſenꝛ vt corpulẽtia eaꝝ ⁊ terreſtritas rarificeꝛ. vel vt in dulci aqua decoquanꝛ vt ex aque hũiditate ⁊ mollicie tꝑenꝛ. ⁊ tũc bñ nutriũt ⁊ laudabiles hũores generãt et corꝑis ac pectoris ſiccitatẽ generãt. ⁊ maxie ſi cum zucara comedanꝛ a colericis ⁊ fleumaticis cũ puro melle. valent etiã ſm medicinã. qꝛ abominatõis ⁊ vomitus ſunt ꝯſtrictiue ⁊ ieiuni inteſtini ꝯfortatiue. Item caſtanee cũ modico ſale trite ⁊ cum melle tẽꝑate rabidi canis vel hoís morſus ſũt optime ſanatiue. Item cũ farina ordei et cũ aceto cataplaſmate tumoris mãmillaꝝ ſunt efficaciter repreſſiue. Itẽ eaꝝ cortices et folia vſta ⁊ puluerizata ac cũ vino tꝑata adoleſcẽtis capiti ad modũ cathaplaſmatis aꝑpoſita augmentant capillos et ꝓhibent eoꝝ caſũ. Hucuſqꝫ yſaac in dietis.

De lauro Ca. LXXXIX

Laurus eſt arbor victorialꝭ digᷓ multis laudũ ꝑconijs ꝓpᷣ ſingularẽ gratie ſue excellentiã ⁊ virtutis. ꝓpᷣ qd̃ ⁊ victores quondã obtenta victoria ſertꝭ laureis coronati laureati dicebanꝛ quam greci daphnẽ vocãt. cuius ꝩtutes ⁊ ſingulares ꝓprietates ſuꝑ poſuimꝰ in h̃ eodẽ libro in lr̃a A. quere ibi ⁊ inuenies.

De lentiſco Capꝉum. XC

Lentiſcus eſt arbor hũilis ⁊ medicinalis q̃ a grecꝭ ⁊ hebreis ſcinus alio nomie nũcupaꝛ. vt dí. glo. ſup Dañ. xiij. cuiꝰ folioꝝ ſuccꝰ ſanat et ꝯglutinat ſciſſa labia ſiue alia vlcera. vt dr̃ ibidẽ. ⁊ dr̃ lentiſcus eo ꝙ eiꝰ cuſpis mollis ſit et lentus. nam qd̃ molle eſt ⁊ flexibile lentũ dicere ꝯſueuimus vt dí. Iſi. li. xviij. Iſtius arborꝭ fructꝰ oleũ deſudat et cortex reſinã q̃ maſtix appellaꝛ. et eſt melior q̃ in chio inſula generaꝛ. vt dí. Iſi. li. xvij. folia iſtiꝰ arboris ſm Dyaſco. et Plate. et pli. ſicut et tota arbor calida ſũt valde et ſicca et hñt ꝩtutẽ ꝯſtringendi et cõſolidandi ⁊ ꝯfortandi. et ideo valẽt ꝯ vomitũ et omnẽ fluxũ tam ſanguis q̃ hũoꝝ alioruꝫ. ſiꝉes ꝩtutes habet gũmi eius. ſ. maſtix q̃ a maſticãdo ſic dr̃ eo ꝙ maſticata efficiꝛ glutinoſa et dura ad modũ cere circa dentes. ⁊ ſic maſticata gingiuas a putridis humoribus purgat dentes mobiles ꝯfirmat et dealbat. ⁊ eoꝝ radices roborat ⁊ ꝯfirmat maꝉm anhelitũ amputat ⁊ emẽdat. Hec maſtix

ita colligit in fine veris cortices ſcini ſiue lē tiſci inciduntur et mūdificata terra veſtes munde ſupponūtur ne liquor cadēs in terrā cadat. vñ que clara ē et mūda ac alba ē eligēda. q̄ vero h3 terrā admixtā et eſt obſcura ē abiicienda. cerebrum emūdat et depurat et multū excreare facit. vir/tutē digeſtiuā confortat. ventoſitatē attenuat. liq̄factū ſup tegulā calidā oīa fracta gēmas ſcʒ et alia miro mō cōſolidat. Dicit etiā Pli. ſic et Dyaſ. ſcinus arbor eſt ſpinoſa multū cū radice alta. in plurimas ptes diuiſa fructū hñs ſilē mirto. ſʒ minorē rubeū interiꝰ qñ ē maturꝰ et aſperā lanā intꝰ cuiꝰ ſuccus ſanat fluxū mulierū

De lilio Capl'm. XCI.

Liliū vt di. Iſi. eſt lactei floris herba cuiꝰ candor cum ſit in foliis auri tñ ſpēs intꝰ fulget. De lilio āt di. Dyaſ. et Platea. liliū calidū eſt et hūidū. et aliud eſt ſilueſtre. aliō domeſticū. et aliō gerit purpureū florē. et aliō albū qō ē efficaciꝰ. et aliō croceū vl' purpureū. Eſt āt virtꝰ lilii maturatiua. vñ valet cō apoſtemata ſi cū axungia cōterat. Item ei ineſt virtꝰ remollitiua. vñ valet cō ſplenis duriciā ſi eiꝰ ſucco oleo veteri admixto et bñ incorpato ſplenis regio inungat. Itē ei ineſt vis mūdificatiua. vñ valet ad facieʒ colorādā. ſi puluis eiꝰ cū aq̄ roſacea admiſceat et inde facies abluat. Itē mitigatiua. et iō folia eiꝰ decocta et īpoſita valēt ad loca q̄ ſūt cōbuſta. idē facit radix eiꝰ ſi trita cū oleo appo/nat. Itē virtꝰ eiꝰ eſt aptiua et cōpactorū diſſolutiua. et iō educit purgatōē mēſtrualē. Itē virtꝰ ineſt ei tumoris repſſiua. et iō valet cō apoſte/mata ex ventoſitate inflatiua: ſi radix eiꝰ trita cū oleo ſepiꝰ apponat. Hucuſq3 Dyaſco. De lilio āt ſic dicit Pli. Lilii radices multis modis nobilitāt florē ſuū. nā potate cū vino ſerpentū ictꝰ ſanāt. et valēt cō fūgorū maliciam et venenū decocte ī vino oleo admixto clauos pedū et nodos ſoluūt. pilosq3 locis aduſtis reddūt. in vino etiā decocte addito melle venis vl' neruis pſciſis ſubueniūt. folia eiꝰ co/cta ī vino vulnera ſanāt. ſemē eiꝰ cōtritū igni apponat ſacro. flos et folia ſubueniūt vlcerū neceſſitati. Hucuſq3 Pli. li. xx. c. xix. Itē in eodē li. ca. v. Liliū roſe nobilitati primū eſt ex q̄dā vnguēti cognatōe inde fit nobile vn/guentū ſiue oleū qō liliorū appellat. ſic et de roſis oleū roſaceū fieri cōſueuit De radice eꝰ pcedit haſta īterdū triū cubitorū. deinde depēdet ab eiꝰ ſūmitate flos declinis ab āguſtis in latitudinē ſe relaxans et dilatās ad modū cāpanelle reſupinꝰ et in circuitu labiorū intus hñs q̄ſi tenue filū cōtinēs in ſe ſemē ſtātibꝰ in medio croci. vñ lilio nihil gtioſiꝰ ē. q̄ ad decētiā colori odori redolētiā et efficaciā corpis et virtutis. eiꝰ color eſt triplex albus. rubeꝰ. et purpureꝰ Hucuſq3 Pli. li. xx. c. v. h3 āt liliū radicē ex multis bullis cōſiſtentē ſic allium. vt dicit Ariſt. li. vegetabiliū. et ī ſingulis bullis eſt virtꝰ ſemīatiua. et iō ex vnoquoq3 creſcit plāta qñ p ſe plātat. De h̄ quere ē eodē de allio in lra A. Dicit āt ad pdicta Ariſto. q haſta lilii q̄ nodoſa eſt ſi incuruat in terrā et cooperiat añ q3 apiat ſemē eiꝰ et radix eiꝰ ſiue cepa nō era/dicet ſtatim īfra paucos dies inuenies q a q̄libet nodo ſtipitis ſui emittit cepulā quaſi q̄ſi eſſet illa de tunicis ſuis ſiue de bullis. cepulis ſcʒ radicis et h̄ eſt mirū valde. Itē ibi/dem ſeq̄t. flores lilii pus ſūt virides poſt al/beſcūt. et ſi ſtipes ſiue haſta a radice totaliter abſcidat. q2 totꝰ humor ſtipitis eſt īcluſus naturalis calor in medullā ſe cōuertit ad ſupiorē ptē ſtipitis et digerit materiā ipiꝰ floris et tūc expādit ſe floſculꝰ et albeſcit humore primitꝰ tūc digeſto. et iō vt dr ibidē verſificato/res compauerūt liliū intellectui humano q̄ in fine ſollicitat de eternis. Item ibideʒ dr q liliū non h3 rōnem ſementinā in ſemine et radice et in h̄ differt a porro et allio q̄ habēt rōnem ſeminis in multis locis. De h̄ quere ē de alliis et cepis in lra A. et C. Lilii inſuper haſta nouiter cū flore abſciſa glebe argillo/ſe infixa in virore ſeruat diutiꝰ florem ſuum. flos lilii qñ integer eſt et intactꝰ pmanet multū. ſuauiter redolet. cōfractus vero manibꝰ et cōfricatus multū fetet. ipſum quoq3 florē cū ſemine ſolū p fructu h3. totam etiā virtuteʒ quā h3 liliū in ſtipite et radice totū oſtendit in capite ſcʒ et in flore et in ſemine. et quāto flos ipiꝰ altius in haſtili erigit tanto caput ſubmiſſius inclinat. flos inſup eius exteriꝰ eſt planus ſuauis tactu et forma rotundus. aſpectu delectabilis et iocūdꝰ. interiꝰ āt granis aureis ī ſua cōcauitate eſt reſperſus q̄ tingūt plꝰq3 crocus. et hec tingētia grana ſeptem haſtulis ſuſtentat. vñ ex ſex foliis candidiſſimis ſimul cōtiguis componit. et ex ſeptē granis aureis intrinſecus decoratur. in quorū medio ſemen eius loco fructus miro deco/re collocat et circūexpāſi floris bñficio tene/ritudo ſeminis a leſione frigidi aeris cuſto/ditur.

De lactuca Ca. XCII

Lactuca vt di. Iſi. ex lactei humoris exuberantia eſt vocata. vel quia nutrictes mulieres lacte implet. hec in viris veneris motū arcet cuiꝰ duplex ē ſpēs. ſcʒ domeſtica ⁊ agreſtis quā ſeraliā vocamꝰ eo ꝙ dorſum eius aculeos hʒ duros ad modū ſerre. vt di. Iſi. li. xvij. c. vltimo. de q̄ dic yſa. in dietis. lactuca agreſtis domeſtice in forma eſt ſimilis. ſed longiores hʒ frondes. ſubtiliores. aſperiores. et minus virides ꝓpt ſue humiditatis paruitatē. et ideo multe eſt amaritudinis ⁊ ponticitatis reſpectu illius que domeſtica eſt. quia maioris eſt caloris et ſiccitatis. et ideo multi dicunt ꝙ mēſtrua ꝓuocat et humores crudos expellit vt dicit Dyaſco. lactuca ꝟo domeſtica frigida eſt et humida ſʒ tꝑate ita ꝙ in neutra q̄litate excedit modū. et iō eiꝰ vſus ꝯgruit vſui medicie. ſubtilē hʒ ſubam et maxīe qñ erit recēs. ⁊ iō cito digerit et ſtomachi arſurā ⁊ morſuram ex colera rubea ſedat. ſanguinis ebulitiōem refrigerat. inſomnietatē placat. capitis dolorem ex fumo colerico ſanat lac in mulieribꝫ multiplicat et ſemen in viris generat ⁊ augmentat. ⁊ h̄ accidit ꝓpter bonitatem ſanguinis quē gignit in ꝑfecta q̄ntitate. ⁊ in ꝑfecta etiā q̄litate ſed qñ antiquat et indurat minuitur eius humiditas et amaricat. ex vſu eius ſanguis peſſimus generat. virtꝰ viſiua inde deficit et debilitat. cuius cauſa eſt ſenſus animalis mortificatio. q꞉ cū ſua ponticitate ſēſum ſuffocat naturalē. et ideo talis lactuca generare volētibꝫ maxime eſt nociua. nā materiā ꝯgelat. coagulat ſeminalē. et precipue ſemen eius ſi in cibo aut in potu ſepiꝰ aſſumatur. Hucuſqꝫ yſa. in diet. Plinius autē li. xx. ca. viij. de lactuca di. Eſt ſpēs lactuce ſponte naſcētis quā caprinā vocant. quia ꝓiecta in mare. ꝓtinꝰ necant piſces q̄ ſunt in vicino. cuius lac cū aceto ⁊ aqua et vino ydropicis medet. cuius caule ⁊ folijs ꝯtuſis aſperſo ſale nerui inciſi ſanant. alia eſt ſpēs lactuce q̄ naſcit in aruis cuius folia trita cum polenta illita vlceribꝫ ſanant. et hanc greci yſopon vocant. tertia ſpēs eſt q̄ creſcit in ſiluis. quā ſteraton vocant. cuiꝰ folia trita cū polēta vulneribꝫ ꝓſunt. ſanguinē ſiſtunt et putreſcentia vulnera ſanant. radice et folijs mitigant ignē ſacrū. eſt et alia ſpēs lactuce hñs rotūda folia et breuia quā multi heratiā vocāt. cuiꝰ ſuccū accipitres ſcalpēdo herbā extrahūt et inde tingentes oculos diſcutiunt obſcuritatē ⁊ caliginē cū ſeneſcūt. cuiꝰ herbe succꝰ ſanat oīa vicia oculoꝝ. ⁊ maxīe qñ ei lac mulieris admiſcet. ſerpentū morſibꝫ ⁊ ſcorpionū ictibus medetur. ſi ſuccus eiꝰ cū vino potetur et folia trita ſuper vulnus emplaſtrentur. oēm etiā inflationē diſcutit ⁊ compeſcit. ſemen etiā lactuce tam ſilueſtris ꝙ̄ domeſtice libidinis ymaginatōes ī ſomnis compeſcit. et corpus pollui nō ꝑmittit꞉ ſi in cibo frequenter aſſumat. frequēs tamē eius vſus et nimius vſus oculoꝝ efficit obſcuritatem. Multas alias laudes ei attribuit Plinius in eodem capitulo. ſed hec ſufficiant.

De lappa Ca. XCIII.

Lappa eſt herba habens folia lata et ſpiſſa circa terram habens in ſūmitatibus haſtularū quedam capitella ſpinoſa et aculeata ſed recurua q̄ veſtibus tranſeuntiū ſolent adherere. Unde di. Iſi. li. xvij. lappa eſt dicta eo ꝙ habeat caulē ingentē ꝑ terram diſpoſitam q̄ a grecis philātropos vocatur. eo ꝙ veſtibꝫ hoīm adhereat ob aſperitatē ſui. et naſcit iuxta muros. ⁊ dr̄ philātropos. i. amans hominē. quia quadā affectione videt hoīs adherere veſtibꝫ. Cuiꝰ ſpēs duplex. acuta et rotunda ad ſimilitudinem pedis caballi diſpoſita. vñ ⁊ a multꝭ vocat vngula caballina. et vtriuſqꝫ folia grauis ⁊ horribilis ſunt odoris pariter et ſaporis. vt dicit Dyaſco. Sed Pliniꝰ li. xx. c. xxij. lappe multe ſunt ſpēs et oēs ſunt medicinales. Nam ictibus ſcorpionū medent. nec feriūt hominē ſi inunctus fuerit ſucco eius. decoctio eius radicis iuuat dentes et etiā cōfirmat ſi tepida in ore teneat. ſemen eiꝰ inextricabilia vicia ſtomachi curat. reijcientibꝫ ſanguinē ꝓdeſt diſſenterijs ſubuenit. naʒ radix eius cuʒ vino ſiſtit aluum. ſed folia adiecto ſale ſoluunt. ſemen eiꝰ potui datuʒ adiuuat calculoſos. tota herba trita cū axungia valet ꝯ ſtrumā. Hucuſqꝫ Pli. ſm Plate. lappa ſiue lappaciū eſt herba calida et ſicca habēs ꝟtutem diſſoluendi. relaxandi. aperiendi et attenuandi. et ideo valet cōtra ſcabiem. pruritum. ſerpiginē et impetiginē. ⁊ intercutaneum ꝯſumit humorē. apoſtematū diſſoluit duriciē et tumorē. valet contra frigidaʒ ydropiſim et ſplenis opilatōem. ſuccus eiꝰ cū ſucco ruthe admixtus cerebrū purgat a fleumatica ſupfluitate ſi in modica quanti/

tate naribus in balneo vel in aere calido inſtilletur.

De lappate Caplm. XCIIII

Lappates cibus eſt ex quibuſdã herbis domeſticis recentib⁹ lappacijs ſimilib⁹ compoſit⁹ aut ꝯfectus. vt dic glo. ſup Judicũ. ca. xv. vnde Alexander nequã ait. Lappates cibus eſt et olus cõponit eundẽ. ſm alios lappates genus caulis habens folia lata vt lappa. ſed folia lappatis ſũt mollia ꝛ craſſa ſubalbida plana inuoluta inter ſe mirabiliter et ꝯnexã habẽs ſtipitẽ breuem et groſſum nodoſũ exterius ſed mollez interi⁹ et carnoſum. hec herba ꝯuenit medicine et eſui. ſ; inde fit cibus bon⁹ q̃ diu ſuari poteſt. ſi decocta cum aceto ſinapi ꝛ melle diligenti⁹ ꝯponat. et talis cibus vulgariter compoſitũ nũcupat. cuius virtus eſt ſingularis ſc; reſiſtere ebrietati. vt di. Pli. lib. xx. ca. x. nam ante cibũ comeſta cauet ne ebrietas ſupueniat. poſt crapulam ſumpta cõpellit crapulã vt recedat et vt clamat ſcola raſis alias eraſiſtratis. hac herba nihil eſt vtilius ſtomacho atq; neruis. ꝛ ideo paraliticis et tremulis iubet eam dari et ſanguinez excreantib⁹. lactis vbertatẽ prebet pueris. valet etiam ſuccus aduerſus venenũ et ſerpentum ictibus occurrit ꝛ maxime ſemen eius ſimiliter valet cõtra morſum canis. vt dicit Iſi. li. xvij.

De legumine Ca. XCV.

Legumina ab eligendo ſunt dicta q̃i electa. veteres eñ meliora legebant ꝛ inde ſibi cibaria ꝯponebant. et dicunt ꝓprie quedã grana tritico et ordeo maiora et ſpiſſiora que non in folliculis ſed potius in quibuſdaz ſiliquis groſſis et clauſis oriunt vt patet in piſis ciceribus atq; fabis Differũt autem legumina in magnitudine. colore et figura et ſapore. Nam inter legumina maiora ſunt grana fabarum ꝛ lupinorum mediocria cicerũ et piſoꝝ minima lenticuloꝝ et viciaꝝ. in colore differũt. quia q̃dam alba quedã nigra. quedam rufa. ꝛ quedam mixta. In figura quia quedã rotũda. quedam oblonga. quedã triangula. quedaz plana. Differũt etiã in ſapore. quia quedam ſunt ſtiptica et dura. ſed p decoctõnez fiunt molliora et ad eſum etiã meliora. quedã eñ in ſe ſunt amara vt lupini. ſed per adiectiões in aqua et madefactõem efficiunt dulciora. Et vt dicit Plinius legumina quãdo incipiunt matureſcere rapienda ſunt quoniam cito exiliũt. latentq; dum deciderint vt lupini ſicut dicit Pli. libro. xviij. Eſt autem legumen ſubſtantialiter groſſuz frigidũ ꝛ ſiccum ad digerendũ durũ et cõpactũ. vñ ꝓpter ſuam compactõez difficiles ſunt ad coquẽduz. nec etiã poſſunt bene decoqui in aqua putcali. imo ad pfectam decoctõem indiget aqua fontana ſiue fluuiali. Cibus itaq; ex eis et groſſus de leguminib⁹ fit. eſt ſucc⁹ cõueniens hominib⁹ fortioris nature et complexionis. nam leguminoſa ex ſe ad digerendum ſunt dura. ſed digeſta multũ nutriunt et ꝯfortant ſed naturaliter ſũt inflatiua. ꝛ vẽtoſitatis generatiua. ſed coꝝ ventoſitas diminuitur p corticis decoctõem et aſſatõem et p coꝝ q̃ vẽtoſitatis ſunt exterminatiua appoſitõem vel aſſatõem vt ciminũ anetũ. ꝛ ſimilia. vt di. Dyaſco.

De lente Ca. XCVI

Lens tis. genus eſt leguminis. vt dic Iſidorus libro. xvij. ſic dicta. q2 humida eſt et lenta. potiſſime quando ẽ in ſua herba a qua diminutiue dicit lenticula et debet ſcribi per t. ad differentiã vermis capitis qui dicitur lens dis. et ſcribit per d. vnde dixit quidam. Lens lendis capiti. lens lentis ꝯuenit ori. Eſt itaq; lens vl lenticula ſicut dicit yſa. frigida ꝛ ſicca ex cõtrarijs naturis compoſita. Nam vnam virtutem habet in cortice et aliam in medulla. Nam in cortice habet quoddã acumen ratione cuius mouet ventrẽ ad ſolutionẽ. ſed medulla ſtiptica eſt et ſtomachi ꝯfortatiua. et operat ad ꝯſtrictõez. groſſum ꝛ melãcolicũ gignit ſãguinẽ. ꝛ cerebꝝ replet groſſo fumo. vñ eſt cauſa timidoꝝ ꝛ horribiliũ ſomnioꝝ ventoſitate ſtomachũ grauat ꝛ inflationẽ generat. oẽs meatus corpis et tranſit⁹ opilat et neruoꝝ ac pelliculaꝝ cerebri ſubſtantiã deſiccat et maxĩe nocet pellicul' oculoꝝ q2 eoꝝ humiditatez diſtempat ac deſiccat. et vt dicit idem ſanis nocet oculis: q̃to magis infirmis deſiccatõis ſue cã ꝛ eius frequẽs vſus peſſimas ĩ corpore generat paſſiones potiſſime ſi cũ cortice comedat et corp⁹ ſicce fuerit ꝯplexionis. humidis tñ ꝛ calidis q̃nq; pdeſt. vñ valet ydropicis ſi ſine cortice comedat. ſ; cũ cortice nocet. q2 multũ generat inflationẽ et pelliculariũ extenſionem Lens aũt eſt eligenda que eſt groſſior et recentior ꝛ ad coquẽdũ facilior. ꝛ hʒ tã ad eſcã

ꝙ ad medicinā. lentis malicia tꝑat si depo-
nat cortex et eius medulla in dulci aqua de
coquat. ⁊ post abiecta cū oleo et pipere ⁊ ci-
mino ⁊ silib; ꝯditur. Dnucusꝙ ysaac in dict.
Dicit aūt Pli. li. xviij. c. xij. lens amat terraȝ
tenuē et subtilē magꝭ ꝙ pinguē. et celū. i. ae-
rem magꝭ siccū. oīa eīn legumīa diligunt
aquā aū florē. sed postꝙ floruerint diligunt
siccitatem ⁊c.

De lino Ca. XCVII

Linū dr̄ tā herba ꝙ semē ⁊ est sic vo-
catū eo ꝙ molle sit atꝙ lene ⁊ pluri-
mū delicatū. vt di. Isi. li. xix. Linuȝ
āt ſm Pli. li. xij. ca. ij. serit in locis planis et
scrupulosis et h̄ in vere et colligit in estate.
Erūpit aūt in stipitē siue culmē rectū ꝓdu-
cens flores flauos qb; succedūt q̄dam capi
tella loco semis ac fruct⁹. ⁊ cū incipiūt capi
tella pallescere culmi integri euellūt ⁊ euul
si a suis capitellis semē ꝯtinētib; carpinant
deinde ꝑtes lini in fasciculos colligāt ⁊ lon
go tp̄e ī aqua madidant ⁊ extracti de aq̄ ad
solē desiccant. ⁊ p⁹ mltꝭ tūsionib; ⁊ carpina-
tōib; a suis suꝑfluis expurgāt. et sic ꝑtes de
fecate in fila ꝯtorquent et ꝑ multiplicē de-
coctōem ad albedinē deducūt. nō eīn linuȝ
a suo virore terrestri pt̄ spoliari et ꝑfecto cā-
dore decorari nisi mltotiēs ꝯtundat ⁊ deco
quat et soli aꝑpositū aqua iteꝝ et iteꝝ asper-
gat. et cū sint multa genera lini illud p̄ualet
in decore qd̄ solet crescere in egypto. Nam
inde fit bissus niui compabilis in candore.
vt di. Pli. li. xix. c. ij. min⁹ tn̄ h; firmitatꝭ hoc
gen⁹ lini et pl⁹ lucri. q: inde fiūt vestes gratis
sime sacerdotū. Est āt linuȝ necessarium ad
vsus mltos. nā ex lino fiūt vestimēta ad in-
duendū. vela ad nauigandū. retia ad venan
dū et piscandū. fila ad ꝯsuendū. funes ad li
gandū. cordule ad sagittandū. ligamina ad
ꝯnectendū. linee ad mensurandū. lintheā-
mina ad q̄escendū. cortine ad ornandū. sac-
culi et bursule ad q̄dlib; necessariū repone-
dum. vn̄ nulla herba tam diuersis vsib; ho-
minū est ita apta ⁊ necessaria sic linū. cui⁹ se
men calidū est et hūidū. vel int̄ humidum ⁊
siccū tꝑatum et vnctuosum. vn̄ inde fit oleū
qd̄ aliīs vsib; magꝭ est necessariū ꝙ ad esum
nā vt di. ysa. semē lini parū nutrit ⁊ duꝝ ē di
gerere nociuū stomacho. ⁊ plurimū inflati-
uū diureticū tn̄ est. assum tn̄ ⁊ ~~cum melle ac~~
~~ceptū mel⁹ est. et valet ꝯ tussim.~~ comestū etiā
cum melle ⁊ piꝑe venereȝ excitat ⁊ stimulat
ad amoreȝ valet ad apostemata q: maturat
ea. h; eīn vim mitigatiuā. subtiliatiuā. rarifi
catiuā. siue maturatiuā. vn̄ soluit apostema
matricꝭ si patiēs in ei⁹ decoctōe scp⁹ foueat
vt dicit ysaac in dictis.

De malo Ca. XCVIII.

Malus est arbor pomifera in se quidē
magna. ſȝ respectu lignoꝝ quidē ne
moris modica et submissa ligno so-
lida rugosa cortice et nodosa frondiū densi
tate vmbrosa. floꝝ varietate decora. fructuū
suauitate iocūda. vsui et gustui gratiosa. in
diuersis medicinis efficax et virtuosa. Dici
tur aūt malū ipm̄ pomū siue fruct⁹. ſȝ h̄ ma
lus dr̄ arbor siue pom⁹. et est sic dicta eo ꝙ e⁹
fructus sit rotund⁹. vn̄ et illa sunt vere ma-
la q̄ maxime sūt rotūda. vt di. Isi. li. xvij. nā
malon in greco rotundū in latino dr̄. differt
aūt malus ab aliīs arborib; silue vl̄ nemorꝭ
q: malus et maxīe domestica duplicꝭ est na
ture. nam truncū h; a terra ꝓductū. surcu-
culū aūt aliūde venientē ipsi trūco insertū ⁊
vnitū. q̄ duo qn̄ ꝑ insertōem pariter sūt vni-
ta vnā arborē ꝯstituūt. surcul⁹ autē insertus
trūco totam virtutē trūci in suaȝ trāsmutat
q̄litatem. sicut di. Alfre. sup finē p̄mi libri ve
getabiliū. Quere ē eodem in tractatu de ar
boꝝ insertione circa p̄ncipiū. Malus autē
nisi putet et a suꝑfluis ramis exoneret steri-
lescit. vt dicit idem. q: humor attract⁹ a ra-
dice nō sufficit ad ꝓductiōem fructuū. q: ia
transit in ramoꝝ steriliū nutrimentū. quere
sup de causa fructificationis arboꝝ. maloꝝ
sunt diuersa genera. nam quedā ferūt fruc-
tum ponticū atꝙ durū. quedā acetosū. que
dam dulcem et iocundū. et hoꝝ fructuū di
uersitas ex diuersa qualitate humoris pro-
cedit et debiliori vel fortiori operatione ca-
loris existentis in radice sicut sup in princi
pio tactum est.

De malogranata
Capl̄m. XCIX.

Malusgranata est arbor ferēs malag-
nata. arbor siqdē femini generꝭ. fru-
ctus ꝟo neutri. ⁊ dr̄ malūgranatū eo
ꝙ intra corticē rotūditatē ꝯtineat et multi-
tudinē granoꝝ. vt di. Isi. li. xviij. cuius cor
tex dr̄ psidia flos vero balaustia nūcupatur.
Floꝝ aūt aliī sunt albi. aliī purpurei. aliī ro
sei reperiunt. hec poma malapunica sūt di-
cta. quia de regione punica p̄mit⁹ sunt dela-
ta. vt dicit Isi. Est aūt arbor multū dura et

nodoſa ꝛ ramoſa plus ĩ latū ꝗ̄ in altū ſe diffūdēs. et eſt frigoris impatiēs. vñ in pruina cito ꝑeūt flores ei⁹. Dicit āt Ariſt. ꝙ maluſgranata mutat̄ a malicia ſua ꝑ culturā. que re ē eodem. de arboꝝ cultura. Iſti⁹ āt arboris ſm̄ Pli. multe ſūt ſpēs. ſ; de duab; iā loqui ſufficiat. Nam ſm̄ Dyaſco. et yſa. i diet. maloꝝgranatoꝝ duo ſūt genera. alia eñ ſerūt poma dulcia calida ꝛ hūida. alia acetoſa q̄ frigida ſūt ꝛ ſicca ꝛ diuti⁹ pñt cetera obſuari. dulcia magꝭ ↄueniūt vſui medicīe. nā tota arbor medicinalis eſt ꝛ paꝝ ↄ̄uenit cibarijs fruct⁹ eius. Vñ dic Iſi. li. xvij. negāt inq̄t medici corpa nr̄a malipunici cibo nutriri. ſ; putāt ꝙ pl⁹ ↄgruāt medicam̄to ꝗ̄ corporis alimēto. h; ſiquidē tota arbor ſed potiſſime fruct⁹ eius ꝟtutem ↄſtringēdi ꝛ ↄfortandi ↄſolidandi et humores fluidos deſiccandi. ꝛ fluxum ſanguis intercipiēdi. et vomitū colericū cōpeſcēdi. vt expſſe doc; yſa. Dyaſco. et Pli. ſi tñ more cōgruo et ordine debito exhibeant̄ valēt ↄ ſingulas intrinſecas vel extrinſecas corpis paſſiones. dulcia tñ magis ſūt ventoſa ꝛ inflatiua alijs. et etiā ſitis min⁹ in febricitantib; ſedatiua. ꝛ ido minus ↄueniūt febricitātib; ꝗ̄ acetoſa. ex quorū ſucco fit pot⁹ q̄ dr̄ oxizacra. q̄ calorē febrilem mitigat materiā febrilē digerit ꝛ alterat appetitū ꝓuocat. et naturā ex calore deficientem reparat mirabiliter et ↄfortat. et val; cōtra epatis calefactiōem et cordis defectum. ſiue cardiacam paſſionē. flores eius ꝛ fructus ac cortices ſi pulueriſent̄ ꝛ in potu aſſumant̄ ꝟmes veteres necāt. gingiuas ꝛ dentes purgant optime ꝛ ↄfirmāt ꝛ ↄtra m̄ltas alias ſubueniūt paſſiones. vt di. Dyaſco. et yſa. mala punica in oībus predictis ſunt efficaciſſima. ꝗ̄uis eñ ſunt crocea exterius in cortice. et diſcolorata ſtiptica inſipida et deſiccata. interius tñ ſunt rubea humida et mollia iocunda et ſapida et miro ac incredibili nature artificio ꝑ granuloꝝ cellulas ordinata. vt di. Bern̄.

De moro. Caplm̄. C.

Morus eſt arbor cuius fruct⁹ dr̄ morū vt di. Pli. li. xviij. morus a grecis eſt vocata. quā latini rubū vocāt. eo ꝙ fruct⁹ eius ꝛ virgula rubēt. Eſt autem duplex morus domeſtica. ſ. et ſilueſtris. cuius fructus in deſerto paſtoꝝ releuat famē. cuius folia ſupiecta ſerpentē ipm̄ interimunt Itē dicit Amb. ſup Math. xvij. fruct⁹ mori in flore albet. deinde vi ret. tertio rutilat ſiue rubet. vltimo nigreſcit atq; lucet. nam q̄nto eſt maturior tāto nigrior eſt. cuius fructus tingit manus ꝛ dētes comedētis. ſm̄ autem Pli. et Dyaſco. morus eſt arbor ſemen hñs ventrifluū. i. ſolutiuū cui⁹ ſuccus expreſſus ꝛ ad ignem ſiue ſolem deſiccatus fit ſtipticus et conſtrictiuus. vlcera oris et vulnera ſanat faucium tumorē repmit atq; ſedat. corium radicis coctum et potatā ventrem laxat et lumbricos latos necat folia eius contuſa et impoſita oleo combuſtiones ſanant. decocta cum aqua pluuiali capillos denigrant. morſus palāgionis et pūcturas aranearū curant. dolorē dentiū placant. et putredinē mundificant gingiuaꝝ. mora īmatura frigida ſunt et ſtiptica et ↄfortatiua ſtomachi et ↄſtrictiua. ſed q̄nto plus maturantur tanto efficiunt̄ calidiora et etiā dulciora ꝛ humidiora comeſta multū poſt prandiu; in corruptōem ↄuertuntur. et ſtomacho ac capiti multum nocent. a ieiunis ꝟo accepta bene digerunt̄. ſed nutriunt valde parum. Folia mori celſi ſunt valde magna et lata q̄ erucis et brucis ſunt obnoxia et a vermibuſ libentiſſime comedunt̄. vnde et vermes ſericum egerentes mori folijs optime nutriūtur. tota arbor medicinalis eſt ꝑcipue quo ad cortices fructus folia et radices. Nam ſi radix ei⁹ inciſa fuerit gūmi emanabit qḋ valet ad varias paſſiones. nam ventrē emollit. dolorē dentium tollit. Ducuſq; Dyaſco. et Pla. Ex moris fit potus optim⁹ ſiue nobil̄ quē moretum vulgariter appellam⁹ quē elephantes cū potāt animoſiores efficiunt̄. vt dicit Raban⁹ ſup li. ij. Mach. v. ca. fit inde electuariū diamoron dictu;. qḋ valet cōtra ſquinantiā et gutturis ac fauciū paſſiones. vt di. Plat.

De mirto Caplm̄. CI

Mirtus ſm̄ Iſidoꝝ eſt dicta. eo ꝙ in litoribus maris ſol; ſepius oriri. vñ Uirgilius. Litora mirtetis letiſſima. et alibi amantes litora mirti. ꝛc. Dinc eſt ꝙ a grecis mirtetis dicitur. medicoꝝ aūt libri hanc arborē aptam ſcribūt multarum neceſſitatib; mulierum deputatā. Ducuſq; Iſido. ſm̄ Pli. aūt vel Dyaſco. mirtus ē arbuſtū ad modū fruticis creſcens potiſſime iuxta mare. cu⁹ fruct⁹ flores ꝛ frōdes cōueniūt medicine. meliores aūt ſunt fructus ꝗ̄ flores. ꝛ habent diutius ↄſeruari. ſ; melius

in ſolis calore ꝙ̄ i aura vmbroſa hn̄t talia cō ſeruari. et q̄to ſūt ſimplr̄ fruct⁹ recētiores tā to ſūt meliores. et hn̄t oīa illi⁹ fruct⁹ ſubſtātia lia ꝟtutē pōticā et ↄſtrictiuā et ex aromatici/ tate ↄfortatiuā etiā ex natā ꝓpria flux⁹ ſuper flui reſtrictiuā et ꝟtutꝫ retētiue in corꝑe coo patiuā. vn̄ valet ꝯ fluxū reumatꝫ ad ſpirita/ lia mēbra defluētis ſi decoquat in aq̄ pluui ali et inde pectus fomentet. vomitū etiā re ſtringit ſi decocti ramuſculi ei⁹ cū aceto ſuꝑ ſtomachū apponant. de ea puluis fact⁹ vlce ra et vulnera ſuauiter ↄſolidat. Itē di. Pli. ꝙ mirt⁹ alia eſt alba. alia nigra. et vtraqꝫ ſtip/ tica. ſꝫ nigra magis. vn̄ ꝯ fluxū ſanguis vtili ter exhibet. vrinā ↄmouet et ꝓdeſt ꝯ venenū et puncturā ſcorpionis ſi potet. ei⁹ decoctio valet ꝯ allopiciā et fluxū ſilr̄ capillorū cū fa/ rina tritici mixta valet ꝯ tumores oculorū. Fit aūt oleū mirtinū de folijs et baccis eius qđ eſt lenitiuū ↄſolidatiuū et mūdificatiuū. et valet ad oīa ſuꝑdicta. aures āt mūdificat ſanioſas ſi tepefactū inſtillat. Hucuſqꝫ Pli. ſuꝑ yſa. aūt ca. xlj. dicit Hiero. Mirt⁹ ē aro matica et imputribilis fiſſa mēbra ↄſolidat et reparat. et iđo ↄſolatores ſan. eccle. ſignat. eſt etiā tpatiue et mitigatiue ꝟtutꝫ ac refrige/ ratiue. vt dicit ſuꝑ yſa. lx ca.

De mirra. Ca. CII

Mirra eſt arbor in arabia altitudinis qnqꝫ cubitorū ſilis ſpine. quā achan tum dicūt. cui⁹ gutta viridis ē et mul tū aromotica et amara. vn̄ et nomen accepit mirra vt di. Iſi. li. xvj. cui⁹ gutta ꝑ ſe manās ꝓcioſior eſt. q̄ ꝓo facto vulnere inciſo cortice elicit vilior iudicat. cui⁹ ſarmēta arabes ig/ ne fouēt. quorū fum⁹ eſt valde nox⁹ niſi odo/ re ſtoracis occurrat. aliter ꝯhūt hoīes mor bos inſanabiles tali fūmo. Purior āt mirra et melior colligit apud trogoditas i arabia vt di. Iſi. et Pli. li. xvij. ca. xvij. vbi dr̄ ꝙ mir ra eſt arbor qnqꝫ cubitorū in ſiluis quidem arabie creſcēs. cui⁹ folia ſunt ſimilia folijs oliue. ſed magis criſpa ac aculeata. ramos hn̄s ſilēs iunipero. Inciduntur aūt binis tē/ poribus rami eius. ſed ꝓus ſponte ſudāt an̄ ꝙ̄ incidant. et gutta q̄ ſudando effluit ſtactē dr̄. et h̄ generibꝫ oībꝫ mirre ꝓfert. et mirra electa a pluribꝫ appellat. Sūt autem ſeptē genera. vt dicit ibidem. idem ca. xviij. ſ. tro/ goditica. et illa eſt magis electa. ſcđa gelba/ nitica. tertia dyantrides. quarta collaticia. q̄nta empratena. i. ſabbana. et illa alijs mirti bus magis tenuis eſt. ſexta quā duratim et odoraceam vocāt. et hec ceterꝭ magꝭ cādida. et hec adulterat hūmi et glebis lentiſci. ſepti ma eſt indica. et illa ceteris peior eſt. et cum illa alie ſpēs mirte adulterāt. Hucuſqꝫ Pli. Mirra vt di. Dyaſ. eſt gutta arborꝭ circa ra mos calore ſolis indurata. et ea eligenda ci trina et rufa interi⁹ aliq̄ntulū lucida. et h⁹ alia eſt minuta. alia eſt groſſa q̄ trogodítica ap/ pellat ab inſula vbi creſcit. calida eſt et ſicca. et hꝫ ꝟtutē cōfortādi et ex aromaticitate ſua ↄducendo partes in vnū hꝫ vim diſſoluēdi et ↄſumendi mediocriter et eq̄liter ex q̄litati/ bus ſuis. vn̄ cōſeruat corꝑa mortuorū qn̄ ex mirte ↄfectōibꝫ ↄdiūt. reſeruat aūt i optiā efficacia mirra fere centū annis. valet ↄtrā oēs cauſas reumaticas et flux⁹ inordiatos digeſtionē etiā ↄfortat. et viſcoſos humores maxime in ſpiritualibꝫ mēbris purgat. oris fetorē emūdat. et oīa gingiuarū vicia ſanat et deſiccat. vlcera labiorū putrida cōſolidat. ↄſumit. et ↄglutinat. cerebꝝ ↄfortat et etiam matricē multū corroborat et ↄfortat et om/ nē eius ſuꝑfluitatē ↄſumit et deſiccat. et con ceptū iuuat. vermes aurium necat. carnem ſuꝑfluam corrodit. et bonam ac viuā gene/ rat et ↄſeruat.

De mirro Ca. CIII.

Mirrum eſt vngentū de mirra et alijs ſpeciebus aromaticis compoſitum et confectum. cuius virtute nerui et alia ſenſibilia membra ↄfortantur. et humo res in iūcturis ac articulis exiſtentes cōſu/ munt eius aromaticitate ſpiritus animales reparantur. Interficiunt vermes ac pedi/ culi eius amaritudine. et prohibet ne naſcā tur ſudores fetidi mirro compeſcunt. ↄſer/ uant corꝑa integra in tumulis ne putredie diſſoluantur.

De mandragora Caplm. CIIII.

Mandragora ē dicta eo ꝙ habeat ma la ſuauiter olentia in magnitudine mali maciani. vnde et latini malum vocāt terre. Hāc poete vocant antropomo ros. eo ꝙ habeat radicē forme hoīs quodā/ modo ſilem. cuius cortex vino mixt⁹ porrigi tur ad bibendū his quorū corꝑ⁹ eſt ſecandū vt dolorē non ſentiāt ſoporati. huius ſpēs ſunt due. vna eſt femina in folijs ſilis lactu ce mala generans. alia eſt maſculus. cui⁹ fo lia ſunt ſimilima folijs bete vt di. Iſi. li. xvij.

Dyaſco.aūt dic̄ mādragorā eſſe herbā ſomniferā cui⁹ folia ſūt ſup terrā ſparſa.radices h₃ duas aut tres ſibi͛nuicē coherētes de foris nigras int⁹ vō albas cū corio groſſo.maſcul⁹ h₃ folia alba et tenuia ꝛ radicē ſimilem alteri.poma naſcūt ſup folia ſic̄ galla ſup folia querc⁹.et ſūt colore crocea.odore ſuauia tn̄ cū quadam grauitate.in ſapore aūt ſunt inſipida.et idō nō ↄueniūt eſui.ſ₃ tm̄ medicine.Nā cortices ei⁹ decocti in vino dormire faciūt et om̄es dolores cōpeſcūt.vn̄ et vix tunc tp̄is ferri ſentiunt paſſiones Caute tn̄ mādragora eſt vtendū.q₂ ſi in nimia q̄ntitate accipit infert mortē.vt dic̄ idē₃.nam vt d₂ in Plate.v̄tutē h₃ infrigidandi et aliq̄ntulū mortificādi et ſomnū ꝓuocādi.et ideo ſucc⁹ eius cū lacte mulieris tymporib₉ appoſitus ſomnū ꝓuocat etiā in pacutis.et q₂ ē herba ſubſtantialiter frigida.d₂ ꝙ fruct⁹ eius extinguit ignē ſacrū.cōpeſcit etiā colere impetū.et vētris fluxū.Hucuſq₃ Plate.ibi tn̄ ponit ꝙ ſm naturā ſimilitudo hoīs vel mulier₃ in radice eius nullaten⁹ inuenit.ſ₃ poti⁹ a ruſticis vel maleficiis ſophiſtice ſic format.D₂ āt h̄re v̄tutē ꝓhibitiuā mulierib₉ ↄcipiēdi. quod ſilr abnuere videt Aug⁹.ſup Geñ.ij.cap̄.xix.di.Aug⁹.ꝙ occaſione rachelis q̄ mādragoras deſiderauerat.vidit pho₄ libros q̄ de v̄tutib₉ herba₄ tractāt.et de eis dicit ſe nihil taliū in eo₄ ſcriptis tūc tp̄is reperiſſe.ſalua tn̄ autoritate beati Augu.Multi auctores dicūt mādragorā multotiēs hāc h̄re v̄tutē.vn̄ di.Conſtan.Dyaſ.et Pli.et Pla.ꝙ mādragora ſumpta mō debito matrices diſponit ad ↄceptōe₃ qñ ꝓmit⁹ calor nimi⁹ ꝛ ſicc⁹ ↄceptōis materiā impediuit.mulieres itaq₃ calidas et hūidas diſponit ad ↄceptiōe₃.cū ſit frigida et ſicca vt d₂ in Plat.et h̄ diſpoſitiue ſ₃ mulieres frigidas et naturaliter ſiccas impedit poti⁹ ab hmōi diſpoſitōe.Multas alias h₃ mādragora v̄tutes.q̄ vt di.Dyaſ.tumores corpis repcutit atq₃ tollit. morſibus venenoſis occurrit.omneq₃ fluxū corpis inferi⁹ et ſupi⁹ reſtringit.Om̄ia ſupi⁹ poſita dicunt in li.Pli.xxxv.ca.xvj.vbi d₂ ꝙ mādragore duo ſūt genera ꝛc̄.et ſequit.poſt multa cauēt foſſores mādragore in ei⁹ foſſura ↄtriū ventū.et tres circulos gladio circūſcribūt.et poſt expectāt effodere ad occaſū.et ita credūt ei⁹ ꝑcipuas eſſe vires ſuccus ei⁹ colligit.et in ſole deſiccat.mala eius matura in vmbra deſiccāt.odor malo₄ eſt grauis et infert ſomnu₃.et ex odore ſolo vis ei ſomnifica eſt vt dicit idem.

De milio Capl'm.CXV.

Miliū eſt herba hn̄s haſtam longā et nodoſam ad modū canne.cui⁹ ſemē valde eſt minutū frigidū et ſiccū.vt d₂ in dietis.Et h̄ atteſtat ei⁹ leuitas et ↄcauitas abſentia viſcoſitatis et vnctuoſitat₃.ꝛ modici nutrimēti.ↄfortat tn̄ ſtomachū gratia ſue ſiccitatis et ↄſtipat ventrē.Eſt aute₃ ſm Dyaſco.diureticū.et aſſatū ſedat vētris torſionem ſanguinē laudabilem non generat.infrigidat ſtomachum et deſiccat.vt d₂ in dietis.

De menta Capl'm.CXVI.

Menta ē herba odorifera calida ꝛ ſicca ſtomachi ↄfortatiua.et eſt duplex ei⁹ ſpēs.ſ.ortēſis ꝛ domeſtica.et ſilueſtris ſeu mōtana.et iſta h₃ maiorē vim calefaciēdi ꝙ ꝓma.et d₂ grece collocaſia.quam latini neptā ſiue calamentū vocāt vt di.Iſi.li.xvij.c.penul.et herba eſt multū medicinalis.Alie ſūt ſpēs mente q̄ creſcūt in paluſtribus et in pratis.ſ₃ nō ſunt tante efficacie in v̄tute vel calore.ſunt etiā grauioris odoris pariter et ſaporis ꝙ menta domeſtica vl' ortenſis.q̄ eſt herba ſe multiplicans et cito de terra pullulans et aſcendens. cuius haſtula in terra₃ reflexa et ab humo tecta ↄuertit in radicē et cito ex ſe nouam ꝑturit prolem.Eſt aute₃ menta ortenſis magne efficacie ſiue ſit ſicca ſiue viridis.h₃ eñ virtutem diſſoluēdi et conſumendi ex qualitatib₉ ſuis.ex aromaticitate ↄfortandi et ꝓuocādi appetitum. ex ſuo acumīe decocta in aceto fetore₃ oris amputat.et gingiuas putridas et corruptas purgat.vomitū ex debilitate v̄tutis retētiue venientē cū aceto ſedat.odore ſuo ꝛ ſapore ↄ ſincopim et debilitatē ſpūu₃ iuuat matricē mūdificat a ſupfluis ꝛ ↄfortat.decocta in vino dolorem viſce₄ et renum placat.cū vino et oleo decocta mamillas ex coagulatione lactis induratas ſuperpoſita ſanat.ſuccus ei⁹ venenis obuiat et potat⁹ lumbricos necat et vermes auris.in vino et oleo decocta frigida apoſtemata diſſoluit ꝛ curat.tuſſim mitigat. Hucuſq₃ Dyaſco.et Plate.ſilr yſa.li.ij.in diet.dicit idē.addes ꝙ abominationem amputat et ſingultū ſedat.linguam lenit aſperā ſi ex ea fricet aſſuefacta in cibo venerem excitat.

De malua Capl'm.CXVII

Malua eſt mollis herba a molliendo aluū dicta. vt di. Iſi. li. xvij. ſicut di. idē vna cū Pli. ſi ſucco eiꝰ admixto oleo aliq̄s ſe inūxerit. a pūctura apū ledi nō poterit. mēbra etiā linita ſucco malue n̄ patiūtᷣ pūcturā nec̄ morſū ab aranea vl̄ a ſcorpione. vt di. Pli. Eſt āt eiꝰ ſpēs duplex. minor. ſ. ⁊ maior q̄ altea dr̄. ⁊ ē vtrac̄ herba humida intᷣ frigidū ⁊ calidū tꝑata. vt dr̄ i diet. et h̄ pꝫ ꝑ eiꝰ ꝟtutē ⁊ actionē. qꝛ digerit apoſtema ⁊ maturat. maxie radix eiꝰ ⁊ ſemē. cuiꝰ decoctio valet ꝯ fluxū ſanguis. q̄ddā em̄ hꝫ viſcoſitatꝭ quod ſi cū vino potui detᷣ diſſoluit groſſos hūores renū ⁊ lapidē frāgit. duriciem ſplenis mollificat atq̄ laxat. decoctio eꝰ ꝓuocat ſomnū. ſi facies ⁊ extrema corporis inde abluantᷣ. ſeminis ſui decoctio valꝫ ptiſicis ⁊ ꝯ tuſſim ſemē eiꝰ in oleo decoctū duriciē ſoluit mollificat mūdificat ⁊ maturat. vt dr̄ in plateario.

De nuce Ca. CVIII

Nux eſt arbor cuiꝰ fructꝰ ſil̄i noīe nūcupatᷣ. ⁊ eſt ſic vocata eo q̄ vmbra eꝰ vel ſtillicidia foliorꝫ arboribꝫ viciniſ noceāt. quā multi latini alio noīe iuglandē vocāt. q̄i iouis glandē. Fuit em̄ h̄ arbor q̄ndā ioui ꝯſecrata cuiꝰ fructꝰ hꝫ tantā vim. vt miſſus intᷣ fūgos ⁊ cibos venenoſos q̄cq̄d i eis virulentū eſt extrahat rapiat ⁊ extiguat. vt di. Iſi. li. xvij. Cuiꝰ fructꝰ hꝫ durꝫ ⁊ amarꝫ corticē. ſꝫ nucleū valde dulcē. vn̄ pomū omne corio vel cortice duro tectū dr̄ nux. vt dic̄ idē. vt pinee. caſtanee. auellane. ⁊ hmōi. Eſt itac̄ nux arbor alta ⁊ ꝓcera hn̄s ramos ⁊ nodos diffuſos. ⁊ folia lata ⁊ neruoſa piramidalia ⁊ acuta. ḡuis odoris ⁊ saporis. q̄rꝫ vmbra dormiēti ſub ea eſt nociua ⁊ diuerſarū infirmitatū generatiua. Cuiꝰ tm̄ radix cortex fructꝰ ⁊ folia ꝯueniūt medicie. Nã vt di. Dyaſ. ſuccꝰ radicis ⁊ corticis nucꝭ maiorꝭ extractꝰ ⁊ potui datꝰ ad q̄ntitatē vniꝰ oxagij ſubuenit difficultati vrinādi. potatꝰ etiā cū aceto repugnat febribꝫ veniētibꝫ cū frigore ⁊ rigore. crines tingit ⁊ mūdat et ꝓhibet caſus capillorꝫ. Eſt āt multiplicis ꝟtutis et efficacie. fructꝰ eiꝰ ꝯuenit etiā eſui ⁊ medicie. et cū multiplex nux inueniatᷣ. tm̄ de maioribꝫ ſiue gallicanis ⁊ minoribꝫ ſiue auellanis plꝰ loq̄mur q̄ ad cibū ⁊ medicinā. Nux āt vſualis ⁊ domeſtica q̄ a mltꝭ dr̄ gallica variatᷣ in ſubā in ꝟtute ⁊ etiā figura. nā in ſuba vt di. yſa. in dietᷣ. aut ꝯſidera vt viridis aut recēs aut matura. In ꝓma diſpoſitiōe. ſ. viridi hꝫ exteriꝰ coriū ſiue corticē colorē q̄dē viridē ſꝫ i ſapore ponticū ⁊ amarꝫ. ⁊ manꝰ ꝯſtringētis infi- ciētez. interiꝰ āt teſtā paulatim obtinet corio extrinſeco duriorē. infra eiꝰ ambitū nucleuꝫ ꝯtinet vnctuoſū ſaporoſū ⁊ mltū dulcē. nuclei tm̄ medulla q̄ īfra teſtā eſt ꝯtēta. q̄dā pellicula velut q̄dā tunicula eſt vndiq̄ circūtecta. ne tenera nuclei ſuba a teſte rigiditate ſeu duricia lederetᷣ. ⁊ illa q̄dē pellicula teſta mollior eſt ⁊ medulla nuclei durior ⁊ amarior ab expꝫientibꝫ inuenitᷣ. ⁊ q̄ꝫto nux plꝰ ad maturitatē ꝓducitᷣ. plꝰ ſeꝑatᷣ illa corticula a ſuba teſte ⁊ medulle nuclei icorꝑatᷣ fortiꝰ et vnitᷣ. ita q̄ nux ab ea vlteriꝰ non diuiditᷣ. niſi q̄n ꝑ aq̄ calide l̄ alteriꝰ hūidi infuſionē caſu aliq̄ artificial̄r emollitᷣ. nux itac̄ viridis eſt minꝰ calida ⁊ etiā ſicca natal̄r q̄ꝫ antiq̄ ⁊ minus ſtōacho nociua. Et ſi cū ruta comeſta fuerit ieiuno ſtōacho erit penitꝰ cuilibet veneno inimica. nuces ꝟo mature vt di. yſa. q̄dā ſūt recētes. q̄dā antiq̄. q̄daꝫ intᷣ has mediocres. recētes ſūt magꝭ humoroſe. mediocres ꝟo ſūt magꝭ ſicce. ſꝫ antiq̄ ꝯſūpta hūiditate ꝑ calorꝭ intēſionē hūoroſitatē digerētē magꝭ ſūt general̄r vnctuoſe. ⁊ iō mltū comeſte in hūores colericos de facili ꝯuertuntᷣ. ⁊ maxie q̄n a calidis ꝯplexiōibꝫ i vſū ſepiꝰ aſſumūtᷣ. qꝛ i talibꝫ generāt aduſtionē ⁊ capitiꝟtiginē iferūt ⁊ dolorē. q̄ꝟo eas tꝑate comedūt ⁊ tꝑate ſūt ꝯplexionis bn̄ eas digerūt et eis ꝯgrue nutriūtᷣ. ꝟlꝰ āt earꝫ attēditᷣ penes effectū medicie. nā general̄r ꝯ rem venenoſam corꝑa ꝯſuāt. qꝛ ſua vētoſitate meatꝰ corꝑis opilāt ⁊ vim veneni ad vitalia penetrare nō ꝑmittūt. Itē nuces cū ſale ⁊ ruta ⁊ alijs mixte equalitᷣ addito melle morſui rabidi canis ſubueniūt ſi interiꝰ ſumātᷣ. ⁊ exteriꝰ ſuꝑ locū vulnerꝭ apponatᷣ. venenū ei ad exteriora trahūt potentialitᷣ ⁊ ꝯſumūt. Itē ꝯtrite cū melle melācolica apoſtemata ⁊ fleumatica mire diſſoluūt. Cōtrite inſuꝑ et cataplaſmate ſuꝑ vmbilicū iteriora apoſtemata interiꝰ in corꝑe naſcētia deſtruūt vt di. yſa. in dietᷣ. Figura āt nucis eſt varia. qꝛ alia ē rotūda. alia piramidal̄ ⁊ oblōga. alia interiꝰ plana ⁊ cōcaua. vtꝫ in auellanis ⁊ muſcatꝭ. alia lateraliter diuiſa. ſꝫ in ſummitatibꝫ ad modū crucis tecta gnomaliter. i. ꝑ formā triāguli diſtincta. vtꝫ i nucibꝫ maioribꝫ gallicanis. in q̄bꝫ generaliter forma crucis iteriꝰ ē imꝓſſa vt pꝫ ſenſibiliter intuenti ⁊c̄.

No. utilitates nucis gallicane.

De nuce auellana
Capl'm. CIX.

Nux auellana reſpectu nucis gallica ne agreſtis et ſiluatica eſt. Nam ſine cultura creſcit in corulis. q̄ ſunt arbores creſcētes ī nemore ſiue ſilua vt di. Jſi. et iō q2 in loco publico creſcēs a trāſeūtib⁹ auellit̄ 7 colligit̄. merito auellana nūcupat̄. Auellane āt vt dicit yſa. aliis nucib⁹ ſunt minus calide 7 in ſuba magis pōtice atq3 groſſe. min⁹ rare in ſuba 7 unctuoſe. 7 iō ad digerendū ſūt dure 7 ad exeūdū de corpe magis tarde. tñ qñ digerūt̄ mlt'u3 ſūt corpis nutritiue ſi ſumāt̄ cū interiori pellicula mlt'ū ſūt generatiue inflatōis. 7 iō vt eoꝝ nocumētū auferat̄ eſt vtile vt aq̄ calida pfūdant̄ 7 exteriores pellicule auferāt̄. 7 ſic erūt ꝯ mltas paſſiōes vtiliter iuuatiue. quaꝝ ſucc⁹ melli admixtus valet ꝯ alopiciā 7 fluxū capilloꝝ et facit pilos in corpe germīare. vt di. yſa. et Cōſtan. Sūt 7 alie nucū diuerſitates q̄ ꝯgruūt medicine. ſic nux muſcata. 7 nux indica. et nux vomica. et hmōi. Et eſt muſcata fruct⁹ arboris ī india naſcētis. creſcēts infra teſtā durā. q̄dā corio ſiue folliculo tectā ad modū auellane. cui⁹ cortex macis vocat̄ 7 ē mltū medicinal̄. macis eñ ꝯfortat cor 7 depurgat ī cerebro ſpm̄ aīalē. ſtomachū infrigidatū calefacit et ꝯfortat appetitū. 7 eſt cortex ille ſubrufus hñs ſaporē acutū 7 aliq̄ntulū ſbamarū. q̄ āt niger eſt vl' terre⁹ nō hñs acumē ī ſapore abiiciēd⁹ ē. Nux āt muſcata a cortice 7 teca extracta circūdat̄ q̄dā pellicula tenuiſſima 7 plana. q̄ q̄nto eſt pōderoſior 7 ī odore ſuauior et ſapore acutior. tāto melior. vñ eligēda eſt q̄ grauis et ſolida eſt interi⁹. q̄ cum frāgit̄ nō puluerizat̄. 7 ſubrubicūdū colorē ptendit cū odore forti et ſuaui. ꝟtutē h3 cōfortādi et ſtomachū calefaciēdi et extenuandi ventoſitatē et auferendi dolorem capitis ex frigida cauſa. applicata eñ narib⁹ ꝯfortat cerebrū et membra ſpūalia. vt dicit Plini⁹ Dyaſco. et Pla.

De nardo Ca. CX.

Nardus ē herba modica 7 ſpinoſa calida 7 odorifera. vñ et a grecis nardi ſpica nardoſtactes appellat̄. vt dicit Jſi. li. xvij. Eſt 7 ei⁹ ſpēs triplex. ſ. indica. ſyriaca et celtica. nō tñ creſcit ī ſyria ſ3 in q̄da3 t'ra mōtuoſa q̄ in vno latere tāgit ſyriā et in alio indiā. melior āt eſt illa q̄ ē leuis 7 fuſca comoſa et ſperica. pua odoratiſſima cipru3 ſimilās. q̄ maſticata liguā deſiccat Nardus āt celtica a regione gallie vbi creſcit ē dicta. 7 etiā ē ſiliis nardo ſiue ſpice nardi. ſ3 ē magis alba. H3 aūt vt di. Dyaſ. et Pla. ꝟtutē ꝯfortādi ex aromaticitate ſua. valet ꝯ ſincopim 7 defectū cordis 7 ꝯ ſtomachi debilitatē. narib⁹ applicata cerebꝝ ꝯfortat. frigidū reuma ꝯpeſcit. ꝯ ſurditatē valet et auriū apoſtemata malū odorē oris amputat. 7 gīgiuas putridas mūdat. opilatōes ſplenis 7 epatis ſoluit. puocat mēſtrua 7 matricē mūdificat et adiuuat ꝯceptōz. lapidē frāgit in renib⁹ 7 in veſica. Eſt eñ herba diuretica. vt di. Plat̄. ſc3 inciſiua 7 diuiſiua 7 vſq3 ad intima penetratiua. Itē valet ꝯ lingue paliſim 7 ꝯfortat neruos 7 ꝯſumit hūorē lingue organa occupantē. valere etiā dr̄ ꝯ morbū epilenticu3 ſi debito mō patientibus miſtret̄. Ad multa alia multū valet. ex qua fit oleū nardinū qđ ad oīa pus dicta et ad alia maxime eſt neceſſariū.

De olea Ca. CXI.

Olea eſt arbor ꝟm Jſiđ. cui⁹ fruct⁹ dr̄ oliua. ſucc⁹ ꝟo oleū nūcupat̄. vt dic Jſi. li. xvij. ſepe tñ arbor oliua appellat̄. Eſt āt arbor oliua pacis 7 inſignis vt di. idē. Nā vt dicit romanoꝝ hiſtoria. ſine oliuaꝝ ramis nō mittebāt̄ legati p pace aliquā obtinēda ſiue aliis offerēda. Vñ ꝟm remigium p3 h⁹ arboris excellētia. q2 in ſignū recōciliatōis 7 federis dei cū noe colūba nō cū alteri⁹ arboris ramuſculo. ſ3 ſolū cū oliue īterſigno ad arche feneſtram ē reuerſa. imo ꝟm Pli. li. xv. victores aqud athenas q̄ndā olea coronabāt̄. greci ꝟo tandē oleaſtro ſuos coronari iudicabāt. vt dic ide3. Eſt itaq3 olea arbor coma 7 virorē 7 ramoꝝ mltitudie ſpacioſa. frōdes hñs ſubalbidos et molles. viroris pulcritudinē in eſtate 7 in hyeme retinētes. flores etiā h3 minutos 7 mltos ſuauiter redolētes. durū corticē 7 radicē amarā. fructū pinguē ſapidū atq3 dulcē. Na3 vt dicit Jſi. ex amaritudine radicis ſurgit oliua in pabulū lumīs et medelā vulneris ac iñ refectionē eſurietis. In lucernis eñ ponit̄ ad igne3 nutriendū. mēbris lāguidis ponit̄ ad medendū. in cibo apponit̄ ad reficiendū et ad ꝯdiendū. vt dicit idē. Eſt eī oleū igniū et luminariū nutritiuū morboꝝ remedium et cibarioꝝ ſuauiſſimū ꝯdimentū vt di. Jſi. Eſt ḡ oliua ſiue olea arbor fructifera 7 medicinal̄. cui⁹ cortices folia et fruct⁹ cōueniūt

E

medicine.cuiꝰ lignū maxie eſt ſoliditatꝭ ⁊ cō
pactōis ⁊ q̄ſi imputribilis puritatꝭ q̄uis ſit
mlt'e duricici in exteriori ſuba.mltum tñ hꝫ
hūoroſitatꝭ ⁊ vnctuoſitatꝭ interiꝰ in medulla
De olijs āt et de oliuis di. Pli.li.xv. arborꝭ
oleaꝝ fructiferaꝝ.mlta ſūt genera ī regiōibꝫ
non multū calidis ſic̄ ⁊ nec in regionibꝫ ni/
mis frigidis.ſꝫ potiꝰ in tꝑatis.magꝭ tñ ſe ha
bentibꝫ ad calorē q̄ȝ ad frigiditatē.et idō iu/
bet Catho vt dic̄ idē Pli.oliuas ſeri in ſolo
calido non nimis pingui.nec nimis macro
radijs ſolis oppoſito. Nā celū eis maxie con
fert et multū diligūt rorē celi ⁊ aeris ſereni
tatē.vñ ſi fiūt copioſi ymbꝛes qñ oliue ma/
tureſcūt viciat̄ oleū ⁊ ꝯſumit̄.niſi ſeq̄t̄ ſereni
tas q̄ extenuet liquorem di.Pli.ca.iij.nec i/
diget olea falce vel raſtro vt putet̄ ſic putan
tur vites.ſꝫ ſoli ⁊ rori celeſti cōmittit̄ verno
gaudet tpe ⁊ incipit tūc florere.cuiꝰ fructꝰ pri
mo circa hyemē colligūt̄.collectꝭ fructibus
ſolēt oliuātes terrā apire circa radicē.et q̄ſ/
dā tuberoſitates et adulterinos ramuſc'los
circa veras radices creſcētes caute ꝑſcinde
re.⁊ hmōi ſupfluitates circa radicē ſolēt ali/
qui ytalici ruſtici podagram olee appellare.
vñ ꝑſciſis illis radicibꝫ falſis meliꝰ fructifi/
cat olea ⁊ mirabiliter emendat̄ nec vult olea
ꝑcuti guiter cū ꝑticis ꝓ ſuo fructu colligen/
do.ſic faciunt aliq̄ minꝰ cauti.qꝛ tal' ꝑcuſſio
cedit ad iniuriā ipiꝰ arboris ⁊ damnū anni
ſubſequētis.minꝰ eñ fructificat ſic ꝑcuſſa.
vt di. Pli. Multe āt ſūt hꝰ arboris ſpecies.
q̄ ꝑ diuerſitatē fructuum diſcernūt̄. Oliua
itaq̄ ſm Iſi.arboris olee deſignat fructuꝫ.
cuiꝰ multiplex differētia inuenit̄.vt dic̄ yſa.
oliue aūt alie ſunt domeſtice.⁊ alie ſūt ſilue
ſtres.domeſtice fructꝰ faciūt qñq̄ maturos
qñq̄ īmaꝛos.qñq̄ int̄ hos mediocres Int̄
iſtos aūt fructꝰ oliuares ꝓmi ſunt terreſtreſ
pontici ⁊ virides.ſecūdi ſūt ſubrubei vl' ſm
Dyaſco.iacinctini.vltimi ꝟo videnꝫ eſſe ni/
gri.et q̄nto ſūt nigriores exterius tanto ſūt
maturiores et interiꝰ vnctuoſiores ⁊ ad ex/
ꝓmēdū oleū aptiores.⁊ vt di.Ariſt.nūq̄ ꝑ/
fecte matureſcūt in arbore etiā ſi ꝑ multos
annos ibi eſſent.ſꝫ vt verā et ꝯpletā ꝯſequāt̄
maturitatē.oportet vt bacce collecte de ar/
bore ꝑ pl'es dies in vna ꝯgerie coaceruent̄.⁊
ſic ꝑ ꝯpꝛeſſionē mutuā ac nimiam ꝯfortato
calore ⁊ reuocato ad interiora ad plenā ma
turitatē ꝑducent̄.ſm ꝟo yſa.in dietis.oliue
cū fuerint rubee nōdū bñ mature nec dum
plurimū vnctuoſe ſtomachi ſūt valde ꝯfor/
tatiue ⁊ ꝯſtrictiue ⁊ appetitꝰ excitatiue. maxi
me ſi cū aceto vel aq̄ ſalſa fuerit ꝑparate. tñ
dure ⁊ difficiles ſūt ad digerendū ⁊ minus
alijs nutritiue. Nigre ꝟo q̄ iā ſūt q̄ſi mature
calide ſūt ⁊ inter ſiccū ⁊ hūidū tꝑate.multū
q̄dē nutritiue.ſꝫ ſtomachi mollificatiue.et
ad digerendum magꝭ dure.qꝛ vnctuoſitate
ſua in ſtomacho ſupenatāt ⁊ ad decoctōnis
locū inferiꝰ nō deſcēdūt.⁊ idō ī hūoꝝ corru/
ptionē citiꝰ trāſducūt̄ ⁊ minꝰ laudabiles ſūt
alijs ad edendū.vtiles tñ ſunt in medicina.
qꝛ et trite et poſite ſup loca q̄ igne vel aq̄ ca
lida ſūt excuſta veſicā reꝓmūt ibi naſcituraꝫ.
poros eñ aperiūt ⁊ exalare faciūt fumoſita
tes q̄ incluſe ſub cute ſunt cauſa veſice et tu/
moris. Hucuſq̄ yſa.in dietꝭ. Dicit aūt Pli.
li.xv.c.iij.ꝙ bacce ſiue grana oliue q̄ȝdiu ſūt
in arbore nō pereūt.⁊ q̄nto diutiꝰ in arbore
ꝑmittunt̄.tanto meliores fiūt.ſp eñ nouas
vires reſumūt ⁊ difficiliꝰ cadūt. Cōſtant āt
oliue vt dic̄ idē.ex nucleo carne oleo ⁊ amur
ca q̄ ſanies ſiue fex oliue dꝛ.⁊ ē amara vtilis
eſt in medicis.ſꝫ nuclei cū folliculis oleo eli
quato vtiles ſunt ad ignē nutriendū. porci
etiā dicunt̄ inde impinguari.

De oleo Ca.CXII

OLeum ſuccus eſt oliue vt di. Iſido.
⁊ tāto eſt nobiliꝰ q̄nto recentiꝰ ⁊ faci
lius a ſuis folliculis eliquat̄.vt dicit
Pli.li.xvij.ca.ij.vbi dꝛ ꝙ oleū ꝑ vetuſtatem
viciat̄.et dꝛ ibidē ꝙ oleū in torcularibꝫ extor
quendū meliꝰ eliquat̄ ſi oliue ſiue olee bac/
ce ꝓus cū molari lapide vehementiꝰ cōtrite
feruētiſſima aq̄ ꝑfuſe fuerint ⁊ reſperſe. Nā
ꝑ talē aquā calidaꝫ vnctuoſitas ab amurca
et nucleis ſepat̄.q̄ ſupenatās tandeꝫ ab ipſa
aq̄ artificialiter ſepatur. Et vt dicit idem.
quanto oleum citius de torculari exit tanto
oleū laudabilius iudicat̄.nam pinguiꝰ eſt ⁊
ſuauiꝰ qđ minꝰ cū terreſtri ſuba admiſcetur.
Preter hec dicit papias ꝙ ſi q̄s int̄ aq̄s mer
ſus oleū in ore ꝓus incluſū in aquam emiſe
rit clariora facit oīa q̄ in fundo aque cōti
nent̄.⁊ patēt oculis ipſiꝰ faciliꝰ oīa q̄ in aque
inferioribꝫ abſcondunt̄. Cuiꝰ natura eſt vt
cibos condiat ⁊ fomentū luminū admīſtret
et corpa feſſa recreet ⁊ ꝯfortet.neruos con/
tractos ⁊ induratos ac ſpaſmatos remollit
⁊ relaxat.apoſtemata dura mollificat ⁊ ma
turat.⁊ maxime oleū lini Multiplex eñ eſt
oleū et ex multꝭ reꝝ generibꝫ ē expreſſū.alio

aũt eſt ſimplex.vt oleũ oliuaꝝ.oleũ nucum.
oleũ papauerꝝ.oleũ amigdalinũ.oleum ra-
phani.oleũ lini.oleũ canopi.ꝛ hmõi.aliud ē
cõpoſitũ.et ex h genere aliud eſt frigidum
aliud calidũ aliud eſt ſtipticũ et ꝯſtrictiuũ.
aliud laxatiuũ.Nam ex appoſitõne calidoꝝ
efficit calidũ.et ex frigidis frigidũ.ꝛ ex ſtipti
cis ſtipticũ.ꝛ ex laxatiuis laxatiuũ.et idõ ſm
diuerſas cauſas morboꝝ ſũt adhibenda di
uerſa genera oleoꝝ.vt oleũ laurinũ nardi-
nũ puleginũ in cauſis frigidis.oleũ vero ro
ſaceũ ſiue violaceũ in calidis cauſis appona
tur.Poteſt aũt oleũ ita fieri calidũ vt febꝛe
inducat ſi inde vene pulſatiles et nares ꝛ vo
le manuũ ac plante pedũ inunganť.vt oleũ
in quo decoquit caro leonina.vt dr in com
pendio ſalernitani.Poteſt etiã fieri ita frigi
dũ ꝙ inducat mẽbro inde puncto ſtupoꝛe
ꝛ inſenſibilitatẽ.vt pꝫ in oleo mãdragoꝛino
qd fit ex oleo in q poma mãdragoꝛe ſunt de
cocta vel diuti⁹ reſeruata.Sꝫ int olea ſic cõ
poſita magis laudabilia ꝛ magis in medicina
vtilia ſũt ꝑpata.Simplex aũt oleũ q ad me
dicinã et q ad cibũ pmũ locũ obtinet oleũ
oliuaꝝ.deinde nucum et amigdalaꝝ.tertio
oleũ papaueris.qd tñ alijs oleis pdictis eſt
magis frigidũ atqꝫ ſiccũ.maxĩe qd fit d ſemi-
ne ei⁹ nigro.et hꝫ virtutẽ inducẽdi ſomnum
valet ꝯ calida apoſtemata in pncipio.et cõ-
tra epatis calefactõem.vt di.Pla. Alia aũt
olea min⁹ ꝯueniũt cibo ꝓpter odoris graui-
tatẽ ꝛ ſapoꝛis hoꝛribilitatẽ.ꝯgruũt tñ vtilit
medicine ſicut di.yſa.in dietis.hꝫ aũt omne
oleũ generaliter multũ aeritatis et aeree le-
uitatis.et idõ omĩ liquoꝛi ſupfert et alijs li-
quoꝛib⁹ ſubeſſe dedignatur.penetratiue eſt
virtutis et ſui diffuſiue.et ideo in vaſis vi-
treis vel vitreatis vaſculis meli⁹ ꝙ i ligneis
vł poꝛoſis vaſculis alijs cuſtoditur.veſtes
quas tãgit inficit ꝛ in eis odoꝛis ſui veſtigiũ
qſi inſepabiliter derelinqt.diffuſũ in aquã
in ſupficie in guttulas oꝛbiculares ſe colli
git.ꝛ vt totalit q ad pinguedinẽ ꝛ ſapoꝛẽ ſe-
paret ab ei⁹ ſupficie vix pmittit. Oleũ autẽ
ſapoꝛe aſpeꝝ et odoꝛe hoꝛridũ cum amurca
ſiue fece mixtũ.ad cibũ nõ eſt aptũ.nauſeã
eñ ꝛ vomitũ puocat et ſtomachi oꝛificium
coꝛrũpit ꝛ imutat.oleũ etiam apes ꝛ aĩalia
anuloſi coꝛpoꝛis interficit ꝛ extinguit ſi in-
de pfundanť.vt dicit Ariſto.ſed aceto poſt
infuſa reuiuiſcunt.Item oleũ purum ferrũ
politum a rubigine ſeruat qñ ferrũ inde in
ungitur.ſꝫ ſi fuerit coꝛruptũ vel aquoſum ꝛ
cũ fece mixtũ deſtruit ferrũ ꝛ coꝛrũpit vt di.
Plini⁹ li.xv.

De oleaſtro. Ca.CXIII

Oleaſter eſt ſilueſtris olea ſic dicta.eo
ꝙ in folijs ſilis ſit oliue.ſꝫ eius folia
ſunt latioꝛa.et eſt arboꝛ inculta ſteri
lis ꝛ amara.cui inſert⁹ oliue ramus vim mu
tat radicis et ꝯuertit in ꝓpriam qualitatem.
vt dicit Iſi.li.xvij.Cuius lacrima ē duplex
Alia eſt ſimilis gũmi ſine vllo qlitatis moꝛſu
alia eſt moꝛdax ſeu ſimilis gutte ammonia-
ci.vt di.Iſi.Et ꝗuis oleaſter arboꝛ ſit ſilue
ſtris.tñ eius coꝛtices gũmi et frõdes ꝯueni
unt medicine.nam eius folia cũ ſint ſtipti-
ca et amara.melle addito ſanant vlcera capi
tis atqꝫ oꝛis.vt di.Dyaſco.ſuccus coꝛticis et
frondiũ ſtipticus eſt et ꝯſtrictiuus.vnde va
let ad intercipiendũ humoꝝ omniũ fluxũ.
vt dicit idem.Gũmi eius valent ad multa.
et illud qd eſt moꝛdax maxime.nam vulne-
ra mundificat et ſanat.gingiuas coꝛroſas ꝛ
coꝛruptas adiuuat.et dentes motos robo-
rat et ꝯfoꝛtat.Eriſipilam.i.ſacrum ignẽ ex
colera furioſa carnẽ et oſſa coꝛrodentẽ rep-
mit atqꝫ ſanat.valet ꝯ allopiciã et fluxũ ca-
pilloꝝ.ꝛ tingit crines ꝛ caniciẽ vel palliat vł
retardat.vt di.Pli.

De olere Caplm.CXIIII

Olus ab olendo eſt dictum.eo ꝙ ſm
Iſidoꝝ hoĩes pmo oleribꝫ alerenť
anteqꝫ fruges et carnes ad eſum ho
minibus pberenť.pomis eñ ꝛ oleribus nu
triebanť hoĩes ante diluuiũ.ſic aĩalia gra
minib⁹ atqꝫ herbis vt dic Iſi.li.xiij. et ꝗuis
omĩa graminoſa in terra naſcentia que ſũt
coquibilia et eſui hoĩm apta generalit olera
dicanť.tñ vulgariter caules olera dicuntur
quoꝝ frutices et tirſi ampli⁹ creſcere ceteris
oleribus arbitranť.vt dicit idem. quoꝝ ſũ-
mitates dicunť rime quaſi come in quibus
maxime eſt vigens virtus naturalis.et ideo
in timis tam herbaꝝ ꝙ oleꝝ maxime conſi-
ſtit efficacia medicine vt dicit idem.Eſt aũt
herba frigida ꝛ ſicca turbidũ quidẽ ꝛ melã
colicũ generans ſanguinẽ.hoꝛribilẽ etiam
odoꝛẽ facientẽ.vt di.yſa.in diet.ꝛ ſunt etiã
quidã caules eſtiuales et qdã hyemales.qꝝ
herbe ſunt ꝯpoſite ex ꝯrijs Nam ſubſtantia
eſt groſſa ꝛ dura ad digerendũ.Ius vo ſuc
cus eſt colatiu⁹ et inde deſiccatiu⁹ et ventris
humectatiu⁹ ꝛ laxatiu⁹.ſed ſuba ſine iure eſt

ꝯſtipatiua. Tollit̃ aũt eoꝝ nocumentũ ſi in aqua elixent̃. ⁊ aqua ꝓiecta in alia decoquntur ⁊ cũ pinguedĩe optime ꝯdiant̃. vt dr̃ in diet̃. Eſt aũt herba q̃ ꝓficit ꝑ tranſplãtatõẽ; nam qñ in vno loco fuerit ſemĩata. ſi poſtq̃ creuerit in plantã ad humũ meliorẽ transferat̃. multũ creſcit. ⁊ tam in q̃ntitate q̃ in q̃litate ſeu v̾tute melioꝛat̃. In eſtate ꝙ folia eꝰ tenera ab erucis ⁊ ab alijs v̾mib; coꝛrodũt̃. in hyeme v̾o gelu et pꝛuina cõſtringũt̃ et ſic efficiunt̃ mag̃ tenera ad coquendũ ⁊ ad comedendũ melioꝛa. nam reuocato caloꝛe ad interioꝛa folioꝝ meliꝰ digerit̃ ſuba eoꝝ. ⁊ ſic efficiunt̃ mag̃ ſapida et ſũt melioꝛa. Pli. v̾o li. xx. c. x. multis laudib; extollit caulem q̃ ad vſum medicine. ⁊ dicit q̄ eiꝰ triplex eſt ſpẽs: q̃dã eſt criſpa vtilis ſtomacho aluũ modice molliẽs. alia lata habẽs folia ſpiſſa. ⁊ iſta minus val; ad medicinã. tertia tenuia h; folia et ſimplicia ⁊ ceteris amarioꝛ. ſ; vtilioꝛ medicine folia eiꝰ trita ⁊ appoſita bis in die ſanãt canũ vulnera recentia. ⁊ inueterata mire ſanãt. caulis paꝝ coctꝰ ſoluit. mltũ coctꝰ ſtringit. vino ⁊ ebꝛietati reſiſtit. neruos ꝯfoꝛtat. ⁊ ideo vtilis eſt paraliticis ⁊ tremuloſis. lactis vbertatẽ p̄bet puerperis. ſuccꝰ eiꝰ val; ꝯ venenũ. dicit etiam idem q̄ valet ꝯtra moꝛſum canis rabidi. odoꝛem ſeminis eius cocti fugiunt ſerpentes. Multas numerat alias eius v̾tutes quas p̄ tedio h̄ omitto. dicit etiã q̄ bꝛactea ſilueſtris. ſ. caulis ꝑ ſe naſcẽs h; effectꝰ foꝛtioꝛes ⁊c̃.

De oꝛdeo Ca. CXV.

Ordeũ eſt dictũ eo q̄ cito fit aridum vt di. Iſi. vel ab oꝛdine. eo q̄ eiꝰ ſpica qñq; ſex oꝛdines ꝯtinens inuenit̃ Et illud genꝰ oꝛdei meliꝰ paſcit aĩalia q̃ triticũ. ⁊ ſalubꝛiꝰ hoĩes q̃ malũ triticũ vel ſiligo. vt dicit Iſi. Aliud eſt genꝰ oꝛdei hñs duos oꝛdines in ſpica ſua. Tertiũ dr̃ trimenſe eo q̄ iactũ in terra verno tp̃e celeriter recolligit̃. vt dicit idẽ. De oꝛdeo dicit Pli. li. xviij. ca. vij. ꝑmũ int̃ frumenta ſeritur oꝛdeũ. apđ eñ multas nationes panis inde fit p̄cipuꝰ. et polenta fit ex oꝛdeo apud grecos. et illi ꝑmo oꝛdeũ aqua ꝑfundunt. qđ poſtea deſiccãt. ⁊ ſic molis ꝯfringũt et a coꝛtice farinam purgãt. Alij vt ytalici oꝛdeũ ſiccũ in ſubtilẽ farinã molũt ſine ꝑfuſione aque p̄cedente. Oꝛdeũ frugũ oĩm molliſſimũ eſt ĩ medulla ⁊ ſeri nõ vult niſi in ſicca ⁊ ſolida terra. vnđ ꝓpt̾ ſue ſube mollicieẽ multũ cito rapit̃ ad maturitatẽ. nec videt̃ aliqđ ſemen miñꝰ calamitoſum q̃ ad coꝛruptõẽ; q2 citiꝰ creſcit ⁊ recolligit̃. et anteq̃ triticũ inuadat coꝛruptio vel rubigo. Inter oĩa v̾o creſcẽtia frumẽta viliorẽ h; paleam ⁊ humilioꝛẽ ſtipulã. ſ; multũ h; laudabilẽ medullã; qñ mõ debito parat̃ et farinam accuratiſſimã ſeu polentã. vt di. Plinius. Eſt aũt vt dicit yſa. in diet̃. oꝛdeũ granũ frigidu; et ſiccum virtutem habens colatiuã ⁊ mundificatiuã et exiccatiuam. et parum habet ventoſitatis reſpectu fabe. minus tñ nutrit faba q̃ oꝛdeũ. q̃uis etiam ſit magis naturaliter inflatiua. nec eñ bñ ſemper coꝛpus nutriũt que per ventris folliculos ſiue coꝛpoꝛis ſe extendũt. vt dicit idem. Multi aũt ſunt vt dicit Plinꝰ qui plꝰ vtũtur oꝛdeo in medicina q̃ ĩ cibo. Inde tamẽ fit potus mũdificãs. coꝛpꝰ nutriẽs ⁊ reſtaurans. ſp̄ualia membꝛa recreans et mundificans. de oꝛdeo etiã contuſo de coꝛtice mundato et cũ aqua munda decocto fit medicinalis potus. quam phiſici ptiſanam vocant cuius virtus eſt ſitis extinctiua. ſanitatis cuſtoditiua. febꝛilis caloꝛis alteratiua. ſed de ptiſana quere infra lr̃a T.

De palma Ca. CXVI

Palma eſt arboꝛ victoꝛialis. ſic dicta vt dicit Iſi. li. xvij. q̄ manꝰ victricis ſiue obtinẽtis victoꝛiã eſt oꝛnatꝰ. vel q2 eſt ad modũ palme hoĩs habens ramos Eſt aũt arboꝛ nobilis et inſignis ſempiterne pulcritudinis et viroꝛis. diuturnis veſtita frondibus ſine vlla ſucceſſione ꝯſeruans folia ſua tp̃e hyemis et eſtatis. et quia eſt arboꝛ annoſa durans in virtute et viroꝛe ꝑ multa tp̃a. ideo ad ſimilitudinẽ auis fenicis q̃ multis viuit annis. palma a grec̃ fenix eſt vocata. et cũ ſit arboꝛ fructifera fructus ferens delectabiles et ſuaues. nõ tamen in oĩb; locis vbi creſcit ꝑcipit fructꝰ maturitatem. frequẽter tñ in ſyria ⁊ in egypto fructus eiꝰ dactili a ſimilitudine digitoꝝ ſunt vocati. quoꝝ noĩa variant̃. nam alij vocant̃ palmule ſimiles mirabolanis in foꝛme diſpoſitione. differũt tamẽ penitꝰ in ſapoꝛe cu; iſti ſint ſapoꝛis dulciſſimi et iocũdi. mirabolani vero ſapoꝛis ſunt hoꝛribilis et amari. alij vocãt̃ thebaici qui et nicholani. alij mutales quos greci canathos vocant. Ducuſq̃ Iſidorꝰ. Eſt aũt palma vt tangit gloſa ſuper pſalmiſta; arboꝛ magne proceritatis et altitudinis. ſed tamen ad cedri altitudinem

nō ptingit. Cui⁹ radix eſt aſpa ⁊ rotūda. i p/
fūdo ipi⁹ tre valde fixa. trūc⁹ āt ei⁹ ſolid⁹ eſt ⁊
ꝯpact⁹ ⁊ imputribilis firmitatꝭ. cortex ei⁹ cir
ca truncū dur⁹ ⁊ rugoſus. ⁊ q̄dāmodo pūgi
tiu⁹ ⁊ maxīe ꝟſus terrā. ⁊ iđo difficilis eſt ad
ſcandendū ⁊ cū difficultate ptingif ad eius
fructū. folia ei⁹ piramidalē habēt formā ad
modū gladij. Q̄uiſ aūt palma dura ſit circa
ſtipitē ⁊ aſpera. in ſupioribꝫ tñ iocūdi ē aſpe
ctus in ramoꝝ pulcritudīe ⁊ ī coma. ī ſūmi
tate ramoꝝ portat fruct⁹ ſuos et nō ī medio
folioꝝ. vt di. Pli. li. xviij. Cui⁹ fruct⁹ eſt tāto
vnctuoſior dulcior ⁊ ſapidior q̄nto ī media/
ti⁹ ſolis radijs appropinq̄t. In mltis ſiq̄dē
regionibꝫ creſcit. ſ3 nō ita fructificat ſicut in re
gione feruida ſolis ſpiculiſ ꝯtinue repcuſſa
⁊ leni tra ſabuloſa et vitroſa. ⁊ iō palmis iu/
dea eſt inclita. vt di. Pli. li. xviij. ca. v. Item
idem. palmaꝝ duplex eſt ſpēs. maſculus ⁊ fe
mina. Maſcul⁹ pmo floret. feia p⁹ in germē
prūpit. nec fructificat femina niſi ita ſit ppin
qua maſclo vt ſaltē mediāte vēto odore ma/
ſculi feia pfundaf. Idem etiā di. Ariſt. li. ve
getabil. Et qñ ſeminanf oportet vt maſculi
⁊ femine ſemia pariter ſeminenf ⁊ bina et bina
ſint ꝯpoſita. ⁊ ex ſingulis erūpit planta. vñ
quaterne plantule ex eis coaleſcūt q̄ ad in/
uicē tandē coadherēt. ⁊ ad modū alic⁹ retis
mutuo miro nature artificio ſe ꝯnectūt. nec
bene creſcit nec etiā fructificat feia ſine ma/
ſculo. imo ſi arbor abſcidaf maſcula femia
poſt biduū ſterileſcit. ſ3 aſperſis folijs et flo
ribꝫ maſculi circa radices femine. femina ex
vicinitate maſculi q̄ſi ex coitu iterꝝ vires re/
cipit et reſumit. nec diligūt hmōi plantaria
locū humidū pinguē ⁊ fumoſū. imo potius
locū ſalſū ⁊ arenoſū. ⁊ iō vbi nō eſt tale ſolū
oportet aſpergi ſalē nō iuxta radicē ſ3 aliq̄n
tulu3 in vicinio. vt ſalis ſiccitate humoroſa
tre ſupfluitas ꝯſumaf. Et di. Pli. q̄dā ē ſpe/
cies palme in meridiano orbe q̄ tradif eſſe
vna ⁊ nō multiplicaf alia ex ipa. ſ3 qñ p ve/
tuſtate oīno perit ⁊ deficit. iterꝝ ex ſe renaſcif
ac reuiuiſcit. ⁊ iō putaf fenix auis arabie ex
h⁹ palme argumēto nomē accepiſſe. q2 mo/
rif ⁊ renaſcif ex ſe ipa ſic facit palma ſupradi
cta. vt di. Pli. ibidē. Itē ibidem dicit idem.
In ethiopia ſūt varie palmaꝝ ſpēs. nō rari
tate magꝭ q̄ ſuauitate mirabiles. inf q̄s ſūt
ille q̄ dicūf cariace meliores ⁊ ſucco et cibo
Nā eaꝝ fruct⁹ ſucco ſūt vberrimi. vñ ⁊ ex eiſ
vina pcipua exp̄mūf. Ducuſq̄ Pli. li. xviij.
cap. v. Eſt igif palma arbor ſingularꝭ gcilis
ſtipite ⁊ hirſuta reſpectu ſoli a q̄ exit. pulcra
āt eſt dilatata in ramis ⁊ comis reſpectu ce/
li ad qđ ſupi⁹ in cacumine ſe extēdit. cui⁹ fo/
lia ſūt longa in ſupficie q̄dē plana ac ſpiſſa
⁊ flexibilia. diuerſis ꝯnexionibꝫ vt puta ſpor
tulis valde apta. vt di. Hiero. nihilominus
in angulis lateralibꝫ ſūt incidentia et pacu
ta. cui⁹ rami dicūf elate ſe ſc3 eleuantes ſur/
ſum ſeruātes virorē ꝯtinuū et ſenū q̄ ad in/
fima inclinātes. Et ſm h media h⁹ dictiōis
elate ī penultima pduci h3. vt Canti. v. vbi
đr Come tue elate palmaꝝ. elate [illegible] ela/
tes grece. đr abies latine. ⁊ ſm h penulti. [illegible]
corripif. et ſic videf ponere alia lra q̄ di. Can/
ti. v. Crines ei⁹ ſic abietes. ⁊ ſic media corri/
pi h3 non pduci. Variaf aūt fruct⁹ palme tā
in forma q̄ in ꝟtute ſm diuerſitatē ligni a q̄
exit. ⁊ ſm diuerſitatē ſoli in q̄ palma creſcit.
⁊ ſm variā receptōem caloris celeſtis q̄ di/
uerſimode ſm diuerſos ſitus ad palma/
rū cacumina ſe diffundit. vt di. Pli. li. xviij.
Primū pt3. nam in multis palmis raro vel
nūq̄ inuenif fruct⁹ ppter malā vel min⁹ ſuffi
cientē diſpoſitiōe3 ipi⁹ arboris. vt3 ī palmis
ytalicis. in q̄bꝫ raro vel nūq̄ fruct⁹ aliq̄s in/
uenif. ⁊ ſi creſcat nūq̄ tñ ptingere ad matu
ritatē ⁊ ꝯpletiōem debitā repif. vt dicit Pli.
Scđm p3 ex pdictis quare in humo ſiue ſo
lo nimis frigido ⁊ humido pigui vel fumo/
ſo de facili nō pficiūt. imo ſine remedio nul
laten⁹ ꝯualeſcūt. vt dicit idē. Tertiū aūt pt3
q2 in locis vmbroſis a radioꝝ ſolariū pñtia
abſolutꝭ. nec creſcere pñt palme. ⁊ ſi forte ali
cubi creuerint. nullaten⁹ tñ pñt fructificādo
ad palmaꝝ glīa3 puenire. et h eſt qđ tangit
yſa. in dietꝭ. dactili inq̄t fruct⁹ ſc3 palmiferi
calidi ſunt et hūidi in ſcđo gdu. et diuerſas
habēt actiones ſm regionū varias q̄litates
Nam q̄dam naſcunf in regione frigida. i. re
miſſe calida. q̄dam in feruida. ⁊ q̄dam inf h
tempata. q̄ ꝟo in regione feruida vbi ſol cō/
tinu⁹ eſt fruct⁹ ſūt dulciſſimi ſapidi ⁊ pviſco
ſitate q̄da3 aliq̄ntulū vnctuoſi. ⁊ tñ cum ſint
dulces valde ſi q̄s eis nimis vtaf aliq̄ñ pote
rūt ſic vtentibꝫ inferre corpis leſiones. Na3
tumores ⁊ inflatiōes generāt dolorē oris et
ſtomachi et etiā capitis pſtant. ſplenis ⁊ epa
tis meatus obſtruūt ⁊ opilāt. ex q̄ p3 q̄ oibꝫ
dulcibꝫ vti ꝯtinue nō eſt bonū. imo ſepi⁹ aīe
et corpi eſt nociuū. Fructus ꝟo creſcentes
in tra frigida ſiue remiſſe calida ad maturi/

tatē nō puenit. ⁊ ſdō in ſua pōticitate ⁊ ſic/
citate pmanētes velut crudi corp⁹ nō multū
nutriūt. qm̄ poti⁹ obſūt mltū. q2 ſūt ad dige
rendū duri. q̄uis aliq̄ntulū ſtomachū ɔfor
tent. tñ ð ſtomacho de facili nō recedūt. vñ
diuti⁹ ibi faciētes morā. torſiones ibi gene/
rāt ſepi⁹ ac inducūt. vt dicit idē. In creſcen
tib⁹ vo in regione mediocriter calida q̄uis
ſint maturi tñ tāta ineſt eis aq̄ſa hūiditas ſu
perflua q̄ nō poſſunt in maturitate ɔſuari
vñ ⁊ corpa replent crudis hūorib⁹ q̄ ſūt ma
teria diuturne febris. vt di. yſa. in diet̄. Eſt
aūt fruct⁹ palme ɔpoſit⁹ ex molli ſuba ⁊ car/
noſa. ex nucleo duro ⁊ q̄ſi lapidoſo. i cui⁹ me
dio ſemē ɔtinet. tñ aliq̄ dactili inueniūt in
ſyria et in egypto oīno ſine nucleo. ⁊ tales
ſpadones nūcupant. q2 in eoꝝ ſuba non eſt
rō ſementina. vt di. Pli. Quanto āt palma
natura et genere annoſior. tanto fruct⁹ ei⁹
melior eſt. nō em̄ fructificat añ centū ānos.
⁊ tūc pmo hȝ completas vires ⁊ pfectas. va
let em̄ fruct⁹ palme ſm Dyaſ. vtilit in medi/
cina. hñt em̄ vtutē leniēdi aſperitatē arteria
rū. ⁊ clarificādi vocē. ⁊ maxīe qñ bñ ſūt ma/
ture. nam virides ſūt ſtiptici. vt di. Pli. q̄ſdā
milites Alexādri fuiſſe palmis viridib⁹ ſtrā
gulatos. vñ qñ oīno ſūt virides nō conue
niūt cibo. ſȝ ſolūmodo medicine. valēt etiā
ɔ̄ diſſenteriā ⁊ alios fluxus qñ more debito
apponuntur.

De palmite.
Capl'um. CXVII.

Palmes. tis. dr̄ ꝓprie ramus vitis. vñ
dicit Iſi. li. xvij. palmes eſt vitis ma
teria mollis. q̄ per nouella brachia
emiſſus fructus affert. cuius foliū pampi/
nus dr̄. eius em̄ ſubſidio palmes ab ardore
⁊ frigore defendit atq̄ aduerſus oēm in/
iuriā pmunit. Qui iō alicubi interciſus eſt
vt ſolē ad maturādū fruct⁹ admittat ⁊ faciat
vt di. Iſi. totā aūt virtutē ſuā ⁊ nutrimentū
attrahit a radice. ⁊ q2 ꝓpter incluſum calorē
in ſube ſue poroſitate fortis eſt attractionis
multū attrahit humoris quē tranſmutat in
ſubam ipi⁹ palmitis. et quod reſiduū eſt cō/
uertitur in materiā germinis frondis fruc/
tus atq̄ floris. vt dicit Pli. li. xiij. qualis au
tem fuerit humor nutrimētalis in radice ta
lis oſtendit in palmite. vnde docet compen
diū ſalernitani facere vuas diuerſi coloris
ex eadē vite. Si eī dū vitis inſerit viti i mar
cio fiat inſertio in trib⁹ ramis pcedentib⁹ ex
vno ſtipite ipi⁹ vitis. ſi cū vno ſurculo inſer/
tionis loco appoſueris colorē rubeū. ⁊ i alio
colorē blauiū. ⁊ in tertio colorē croceū. ſin/
guli palmites ex pdictis ramis pcedētes. ta
les pferūt fruct⁹ quales in inſerēdo appoſiti
ſunt colores. ſȝ q2 in his ptib⁹ raro vitis viti
inſerit. q̄uis aliquotiēs palmes vitis aliis
arborib⁹ inſeratur. ideo ſolet fieri fruct⁹ mu
tatio iſto modo. In marcio qñ incipit hu/
mor aſcendere de radice. aperit cortex vitis
caute circa radicē. q̄ aperto fit coloris inter
miſſio in circuitu inter lignū ⁊ corticē. ⁊ tūc
diligenti⁹ cuſtodit ne humor aſcendēs ð ra
dice exeat in ſciſſurā vñ humor quē paula/
tim attrahit palmes a radice mutat trāſiēs
p colorem. cui⁹ ps vnctuoſior trāſiēs in fru/
ctum. in fructu ipo coloris veſtigiū derelin
quit. Eodem artificio poteſt imutari queli
bet plantula in ſapore ⁊ colore. et ſic fiūt ar/
bores q̄ naturaliter ſūt ɔſtrictiue artificia/
liter laxatiue. et ecōuerſo. vt dicit idem. hoc
idē dicit etiā Alfre. ſup li. v. plantaꝝ. ſm q̄
ſpēs varie eaꝝ corticib⁹ inſertōis ſeu planta
tionis tēpe artificioſius ſupponūt. Palmes
aūt vitis vt dicit Iſidor⁹ quedā ex ſe emittit
vimina ſiue vincula quibus arborib⁹ ſe vin
ciunt et cōnectūt. quorum adminiculo freti
ventis ⁊ turbinibus reſiſtūt ne laxati palmi
tes ventoꝝ flatibus diſſipent et vt ſine lap/
ſus periculo ſuos fructus ſuſtineāt et vaga
pceritate ſe diffundāt. multū em̄ in princi/
pio ſunt fragiles. ⁊ ideo talib⁹ indigent tena
culis quouſq̄ efficiunt ſucceſſiue ſolis be/
neficio fortiores. ſingulis annis indigēt pal
mites reſecatione a ſupfluoꝝ debita expur/
gatione. ſic em̄ plus fructificant ⁊ diffuſius
ſe dilatant. nō amputati aūt degenerāt et in
labruſte ſpeciem ſe tranſmutāt. Dinoſcitur
autem palmes generoſus p nodoꝝ ⁊ germi
num vicinitatē. Nam vt dicit Pli. li. xx. ca.
xxv. palmes raros habēs nodos et diſtan/
tes ſignū eſt infecūditatis. dēſitas vero ger/
minū fertilitatis indiciū eſt. Quere infra ð
natura vitis.

De propagine
Capl'um. CXVIII

Propago ꝓpaginis eſt nouellus vitis
ramuſcul⁹ prumpēs et ſurgēs ex fla
gello p̄us terre infixo et immerſo ſic
dicit Iſi. Dicunt aūt flagella vitiū ſūmita/
tes ſiue extremitates. eo q̄ vētoꝝ flatib⁹ agi/
tent que vel ꝓpt vitis dilatationē vel ꝓpter

renouatōem terre imerguntur: et q̄b9 noue plantule egrediunt̄ ⁊ vitis ꝓpagines appellātur. Propaginare est idem qḋ flagellū terre imersum sternere et inde nouas vites ꝓducere. ⁊ sic vineā dilatare. Nā ꝓpagare extēdere et ꝓducere idē est. vt di Isi. palmites itaq3 vinee siue rami ad terre ↄcauitatez incuruati et in quibusdā foueis a terra cooperti: quandā ↄcipiūt vim germinandi et nouas ꝓpagines ꝓducendi. vnde virtus germinatiua existens in flagellis sursum vi calor3 erūpens paulatim transmutat̄ exterius in ꝓpagines. pars vero eiusdē virtutis depressa inferius admiscetur terre et cōuertit̄ in radices a quib9 nouelle ꝓpagines attrahunt nutrimentū. et tandem radices totaliter efficiuntur a quib9 ꝓpagate vites velut filie a matre cōtinuo nutriunt̄. et sic fit qḋ p̄mo a nutrice sc3 radice nutriebat̄ conuersū per ꝓpagationis artificiū in radicem. habet vt vice uersa nutricis officio fūgat̄. q2 palmes siue flagellū qḋ p̄mo nutrimentū a radice hausit. nūc per ↄuersionez in radicē om̄es alios a se crescentes veluti mater nutrit. vt dicit Gregori9.

De platano Ca. CXIX.

Platanus est arbor a latitudine foliorum sic dicta. eo q2 patula sint ⁊ ampla. nam platos greci patulū vocāt. vt dicit Isidorus libro. xvij. cuius pulchritudinem exprimit scriptura dicens. Quasi platanus exaltata sum. Eccl. xxiiij. Mollia quidem habet folia et tenera: vitis folio similia. vt dicit idem Dyasco. ad ista addit q2 platanus est arbor frigida et sicca. cuius folia in causis calidis et humidis sunt vtilia. Nam vt dr̄ reuma compescunt et tumorem calidū oculorū. decoctio corticum eius ⁊ foliorꝫ. reprimit dolorem dentiū. et vt dicitur ossium aliorꝫ. virtutē dicit̄ habere leniendi et acutos dolores mitigandi. vnde valere dicitur ↄtra combustiones si cum aliis lenitiuis apponat̄. eius etiā decoctio i vino valere dr̄ contra venenum. hanc arborem laudat Pli. li. xij. ca. iij.

De populo Ca. CXX

Populus est arbor a multitudine dicta. eo q2 ex eius calce. id est. fine vel radice multiplex ramorꝫ desitas oriatur. vt dicit Isidor9 li. xvij. Cuius gen9 duplex est. Nam altera est alba. altera autē nigra. Alba quidē habet folia ex vna parte alba. ex altera viridia. et h̄ est bicolor habēs q̄si dici et noctis notas. nam alio mō variat colorez in solis ortu. ⁊ modo alio in occasu. vt dicit idē. ab hac aūt arbore vt dicit idem effluit resina iuxta eridanū fluuiū in ytalia. et etiā i syria. et hec resina a Dyasco. ⁊ ab aliis iudicat̄ medicinalis. nam sanguinē stringit sudores ⁊ alios fluxus noxios compescit. ex eis siquidē summitatib9 et comis solet fieri vnguentū frigidum opilatiuū et caloris mitigatiuū. tumoris repressiuū: somni prouocatiuū. et hoc vnguentū populeon a medicis nūcupat̄. et in multis causis necessariū3 iudicat̄. Dicit etiā3 Isidorus q2 populus et platanus et salix mollis sunt materie et ad sculpturā apte. et tales arbores precisis ramis plus crescūt et in latū et in longu3 amplius se extendūt.

De pino Ca. CXXI.

Pinus ē arbor picea a foliorꝫ acumine sic vocata. pinum eni antiq̄ acutum appellabant. hec arbor dicit̄ picea. eo q2 desudat picem. vt dicit Isidorus libro. xvij. Ex pino in insulis germanie gignitur lacrima siue gutta que defluens frigore vel calore indurescit et gemmā facit. ⁊ dicitur electrū. vt dicit Isidorus ibidem. hoc autē electrū alio nomine dicim9 succum eo q2 arboris sit succus Dicitur etiā ibidem pinus prodesse cunctis que sub ea seruntur sicut omnibus dicit̄ nocere ficus. Est autem pinus arbor procera et valde recta leuis et porosa. et tamē multū fortis. cum sit nodosa. et ideo ex pino optimi in nauib9 fiūt mali. pini etiā edificiis sunt valde apti. de facili tamen inflamant̄ ⁊ incendūt̄ qn̄ igni casu aliquo applicant̄. et h̄ accidit q2 multu3 habent pinguedinis et vnctuositatis. q2 picez desudat. Hec arbor corticem habet durum extrinsecus et rugosum. sed interius habet humorem pinguē et viscosū. qui a calore solis attractus exterius in estate ↄuertit̄ in resinam quequidē p̄mo ex se est subalbida et per decoctōnem quando pix efficitur redditur valde nigra. Est autem valde odorifera et odoriferū facit fumu3. sed per multa3 decoctionē diminuitur odor eius. folia habet multa sed gracilia et acuta. et viret hyeme et estate. Et cū sit arbor pinguissima. in locis tn̄ crescit montuosis valde aridis et lapidosis. et cū sit arbor multe pullulatōnis tanto plus i altū crescit q̄nto iferi9 plures ramos

pdit. vñ ramis pcilis ꝯſus terrã plus ſe dilatat in coma ꝯſus celũ. lente creſcit ꝓpt viſcoſitatẽ hũoris ⁊ groſſiciẽ q̃ cito ſe digeri nõ ꝑmittit. a ſuis corticib⁹ ſpoliat ⁊ nudat vt pl⁹ duret. nam int corticẽ ⁊ lignũ generant vermes qñ incipit deſiccari. ⁊ illi vermiculi corrodũt lignũ. ⁊ iõ corticẽ extrahũt ne ex corrupto hũore generent ṽmes ad ligni ꝯſuationẽ dr eſſe pcipua medicina. Dicit autem Pli. li. xvi. ꝙ pinus ſic̃ et alnus ſub t̃ra ꝓfunde coopert⁹ diu durat. ⁊ iõ ſi caueat pinus ad aqueduct⁹ ⁊ obturat ꝓfunde in t̃ra multis durat annis. ⁊ ſup terrã iacẽs ⁊ in loco hũido ⁊ pluuioſo corrũpit citi⁹ ⁊ ſeneſcit q̃ totaliter in aqua occultata ſub terra ex aq̃ fluxu indureſcit. diu itaq; durat ſub tecto nec de facili admittit cariẽ nec teredinẽ niſi ꝑ ſtillãtẽ pluuiã corrũpat. ſ; ſub terra ꝓfunda diutiſſime ab omi putredine ꝯſeruat. E cõuerſo aũt abies ſub terra in aqua cito putreſcit firmiſſima ṽo eſt infra tectu;. vt di. Pli. lib. xxi. cap. x.

De pinea Ca. CXXII.

Pinea dr pini fruct⁹. vt dicit Plini⁹. in imo iuxta ſtipitem groſſus et rotundus. in ſummo ṽo piramidalis ⁊ acut⁹. in pncipio eſt viridis. ſ; qñ bñ matur⁹ eſt alteri⁹ coloris efficit ⁊ colore caſtanee colorat. Et eſt pinea nux maxima ꝯtinens i ſe p fructu grana multa. q̃ in teſtis duriſſimis ſunt incluſa. q̃ qdem ꝑ ordinẽ ſibĩnuicẽ ſũt ꝯnexa. ⁊ tñ neuñũ tangat aliud teſtaꝫ ſuaꝫ folliculis quaſi qbuſdã parietib⁹ miro nat̃e artificio ſunt diſtincta. Sunt aũt ſic ordinata grana. vt maiora maiorẽ et groſſiorem ꝑtem occupent. ⁊ minora minorẽ teneãt ordinatiſſime ⁊ ad gciliorẽ; locũ ⁊ acutiorem ſub maiore pondere ſeſe inclinẽt. nam pars groſſior ſupi⁹ ꝑ quandã caudulã adherens arbori depẽſſo ad terraʒ acumine inferi⁹ aliqñtulũ ſe inclinat. ⁊ eſt pinea fortis adherẽtie ⁊ magne ꝯglutinitat̃ ꝗdiu recens eſt. et a ſua pingui hũoroſitate nondu; vetuſtate aliqua deſiccat. cõſumpta pinguedine ſiue humore viſcoſa deſiccata pinea diſſoluitur et ſic ps a pte et nucle⁹ a nucleo ſeparat. Et ideo ſcꝫm Dyaſco. et Pla. qñ eſt vtendum nucleis pinee oportʒ vt integra pinea ponatur ſup carbones et leniter exurat. et ſic duplex cortex ei⁹ interior. ſ. et exterior auferat. et tũc valde medicinalia ſũt grana iſta. habent em̃ ṽtutẽ leniendi et humectandi et aliq̃ntulu; aperiendi et mũdificandi membra ſpũalia. et tuſſim mitigãdi. et hicis et ꝯſumptis ſubueniendi et ſanguinẽ augmentandi. Cortices etiã ei⁹ ſũt medicinales. habẽt etiam ſua ſtipticitate ṽtutẽ ſiſtendi ſanguinẽ maxime mẽſtrualẽ. et etiã diſſentericũ fluxũ ventris reſtringendi. vt dicit Platearius et Plini⁹ libro. xv.

De pice Caplm. CXXIII

Pix pini lacrima eſt ꝑ coctõem ignis cum nigredine indurata. vt di. Iſi. Picis autem duplex eſt ſpẽs. ſ; naualis quia naues inde liniunt. et earũ rime ne ſubintrent aque picis beneficio obſtruũtur. et liquida et vtraq; calida eſt atq; ſicca. Alio tamen modo componit dura: et alio modo liquida. et a multis colophonia vel pix greca dicitur. quia in grecia in quãtitate maxima inuenit. Utraq; eſt medicinalis. virtutẽ em̃ habet diſſoluẽdi et ꝯſumẽdi. vñ valet cõtra vicia ſplenis et eius opilatõnem et in multis aliĩs ponitur malagmatibus ⁊ emplaſtris. Et dicit etiam Dyaſco. ꝙ valet contra venenum ⁊ morſibus venenatis ſuccurrit cum ſale trita. pix autem ignem inflamat. manũ tangentis inquinat maxime calefacta. veſtes mũdas et candidas ſordidat ⁊ maculat. cui⁹ macula q̃ ad colorẽ ⁊ odorẽ vix a veſtibus delet.

De piro Caplm. CXXIIII

Pirus eſt arbor fructifera. ſic dicta. quia in ſpecie ignis eſt formata. Nã eius fructus a lato incipit et ad modum ignis in anguſtum finit. vt dicit Iſid. libro. xvii. Pirus dicitur arbor. ſed pirum eius fructus eſt. ⁊ fructus eius eſt ceter̃ fructibus ponderoſior. vt dicit idem. Uñ pauca pira videntur ponderoſiora eſſe ꝗ multa poma. vt dicit idem. etiam ſi dorſo iumẽti apponant. De piris autẽ ſic loquit yſa. in dictis. dicit em̃. Pirorũ due ſunt ſpẽs: alia eſt ſiluatica ſeu agreſtis. alia domeſtica ⁊ ortenſis. vtriuſq; autem piri frondes et rami ſunt ſtiptici ⁊ conſtrictiui. ſed fructus inter ſe multum differũt. Nam pira agreſtia magis ſunt pontica et terreſtria magis frigida et ſicca ꝗ domeſtica. magis inſipida et dura guſtui qꝛ plus generaliter indigeſta. ⁊ iõ cibo nõ conueniũt ſed ſolũmodo medicine quia vehementer conſtringũt ventris fluxũ et reprimunt colericum vomitũ ſi decocta in aqua fluuiali ſuper ſtomachũ apponant.

Domeſtica ꝟo pira immatura ſunt pontica
groſſa ꝛ dura ꝛ ad eſum inſipida atq; mala:
tñ ꝑ elixatõem ꝛ decoctõem in aqua dulci ꝛ
mellis ſeu alteriꝰ dulcis appoſitiõem coꝝ po
teſt terreſtreitas aliq̃ntulũ digeri ꝛ aſpitas
tempari. nec ſic tñ multũ ꝯueniũt cibo: ſed
potiꝰ medicine. Pira domeſtica matura fri/
gida ſunt ꝛ ſicca. quoꝝ ſtiptica ſuba cũ aq̃ſa
dulcedine eſt admixta. Et ĩdo ꝯueniũt cibo
et medicine. meliꝰ tñ ꝯueniũt medicine. me/
lius tñ ꝯueniũt vtroq; modo poſt cibum ꝙ
ante. nam poſt cibũ laxant ꝛ comꝑmendo ci
baria depellũt ad locũ decoctõis. ꝛ neruos
orificij ſtomachi ꝯfortãt. ante prandiũ vero
ſumpta ꝯſtipant. ꝛ ſi in multa q̃ntitate a ie/
iunis ſepꝰ aſſumanṫ vermes in vẽtre gene/
rant et colericãꝫ duram et intolerabilẽ aꝉs
incurabilem prouocant paſſionẽ. et illa pi/
ra que ſunt dulcia tpatioris ſunt complexi/
onis et minus ſunt frigida aliis. ideo frigi/
dis et ſiccis plus ꝯueniunt. Hoc autem pi/
ra habent ꝓprium ꝙ cocta cum fungis ma/
licioſis omnẽ ab eis auferũt leſionẽ. ꝛ maxi
me ſilueſtria ꝓpter ſue ponticitatis intenſio
nem vt dicit yſaac. Puluis ſiue cinis piri ſil
ueſtris valet bibitꝰ ꝯtra fungos. vt dic idem
Sempꝫ autẽ poſt eſum piri debet ſubſequi
vſus vini. nam vt dicit quidam ſine vino ſũt
pira virus.

De prino Ca. CXXV.

PRinus eſt arbor quã latini prunum
vocãt. et cũ illiꝰ arboris mlta ſũt ge
nera: melior eſt damaſcena a dama/
ſco opido ꝑmitꝰ aſportata. vt dic Iſi. cuius
fructꝰ ſtomacho ꝯuenit et medeṫ. Hec ſola
arbor gũmi glutinoſũ ꝛ ꝯpactũ diſtillat. q̃
vtunṫ medici ꝛ ſcꝑtores. vt di. Iſi. li. xvij.
Fructus aũt prini dicunṫ prius. quoꝝ que
dam ſunt alba. q̃dam rubea. q̃dã nigra. que
nigra ſunt ꝛ aliq̃ntulũ dura et acida ſũt ſto
macho vtiliora. qualia ſunt damaſcena. fri/
gida ſunt eñi ꝛ humida. qñ bene ſunt matu
ra humectant ac infrigidant et danṫ contra
febrilem calorẽ et ſiccam ventris ꝯſtipatio/
neꝫ. Papias tñ dicit ꝙ prunus eſt arbor idẽ
ꝙ lentiſcus. Sed gloſa ſuper Dañ. dicit ꝙ
prunus et lentiſcus ſunt eadem arbor. ſꝫ cũ
ex lentiſco nõ fiat prunꝰ. nõ erit eadeꝫ arbor
prunus et lentiſcus.

De papiro CXXVI.

PApirus dr̃ q̃daꝫ iuncus q̃ deſiccatꝰ
ad nutrimentũ igniũ in lucernis et
lampadibꝫ eſt valde aptus. et dr̃ q̃ſi pabulũ
ignis. pir eñi ignis dr̃. q2 in cereis ꝑponiṫ ad
ardendũ. et eſt herba viridis et rotũda et ex/
terius valde plana. interiꝰ habẽs mollẽ me/
dullã albam ſiccã bibũlam et poroſam. de/
corticatur aũt papirus vſq; ad medullam ꝛ
ſic deſiccaṫ. parum tamen derelinquitur de
cortice in vno latere vnde medulla tenera ſu
ſtenteṫ. et quanto minꝰ habet de cortice tan
to clarius ardet ĩ lãpade. ꝛ facilius inflama
tur. Locus aũt vbi creſcit in paluſtribꝫ ꝛ pra
tis et aquarũ ripis. h papirio. onis nũcupa
tur. vt dicit Iſidorꝰ. et diciṫ hec papirus De
papiro autem fiunt vaſa papiria. Nam pa/
pirium eſt quicquid poteſt fieri de papiro.
tante auteꝫ ſunt magnitudinis papiri circa
mẽphim et in india vt ex eis fiant naues ſic
dicit gloſa ſuper. xviij. cap. yſa. et hoc teſtaṫ
Plinius. et idem teſtaṫ hiſtoria Alexandri.
De papiris etiã fiunt carte in quibꝫ ſcribe/
bantur epiſtole que per legatos mittebanṫ.
fiunt etiã ſportule pixides et capſe de papi/
ris in quibꝫ lr̃e ꝛ alia reponũṫ. ſicut dic glo/
ſa. ſm Plinium auteꝫ multũ valet medulla
papiri ad aquã de aure extrahendam. illam
eñi naturaliter imbibit et ad ſe trahit. et iõ
aqua extrahiṫ a vino cum papiro. De papi
ris dicit Pli. li. xiij. ca. papiri in q̃t creſcunt ĩ
paluſtribꝫ egipti et aliis quieſcentibus nili
aquis. vbi aque in altitudine duos cubitos
non tranſcendũt. habent autem radices pa
pirorũ in illis ſtagnis creſcentia ſpiſſitudi/
nem vnius brachij. et ſunt triangulares in
lateribus ex quibꝫ creſcunt iunci non am/
plius in altitudine decem cubitorũ. et illis
radicibꝫ incole pro lignis vtuntur ad cõbu
rendũ. et ex ipſo papiro fiunt varia vtenſilia
et ex eis nauigia texunt. et nauium vela fu/
nes et etiã veſtimenta. et inde faciunt vſum
carte. Hucuſq; Pliniꝰ.

De paliuro Ca. CXXVII

PAliurus eſt carduꝰ aſperrimꝰ et ſpi/
noſus creſcẽs in terra aſpera ꝛ incul/
ta vt di. Iſi. habẽs quedaꝫ capitella
ſpinoſa ꝛ ad tangendũ difficilia. nam manũ
ledũt tangenṫ. ꝛ in illis capitellis ꝯtinetur
ſemen diureticũ valens. vt di. Dyaſco. mor
ſibus venenatis ꝛ ad calculũ ꝯfringendum
Paliurꝰ itaq; eſt herba aculeata pedes vul/
nerãs tranſeũtis. cuꝰ haſtule ita ſũt ſpinoſe
ꝙ etiam ꝑ aſperitate ꝯtingi ſe vel comedi ab
aſinis nõ ꝑmittunt.

De papauere Ca.CXXVIII

Papauer eſt herba ſomnifera. ſoporē ei lāguētibꝫ facit. et ē duplex. ſ. vſual' ⁊ agreſtis ex qua fluit ſuccꝰ quē phiſici opiū dicūt. vſuale aūt aliud albū qḋ ē frigidū et humidū. aliud nigrū qḋ eſt frigidū et ſiccū. aliud eſt rubeū. et agnoſcūt he ſpēs ꝑ flores albos purpureos ſiue roſeos ⁊ ſubalbidos. Capita hñt magna ad modū maligranati. in qbꝫ recolligit ſemē ſuū. ſemen aūt eſt vnctuoſum. vñ ex eo fit oleū ad vſus multos ex ſucco folioꝝ ⁊ capitelloꝝ fit opium. vñ ſomnꝰ febricitātibꝫ ꝓuocat debꝫ dari cū cautela qꝛ multū opilat ⁊ infrigidat et mortificat. et maxime papauer nigrū ī multis antidotis et medicinis ſalubriter adhibetur. vt dicit Platearꝰ Plinius Dyaſcorides et Macer.

De plantagine Caplm.CXXIX.

Plantago eſt herba frigida ⁊ ſicca q̄ a grecis dr̄ arnogloſſa. i. agni ligua vt dicit Iſido. li. xvij. Eius eñ folia ſunt plana ⁊ aliq̄ntulū neruoſa ſūt ſicut lingua. et cū rotūditate ſunt oblōga. in quorū medio ſurgit vna haſtula fortis et anguloſa in cuꝰ ſūmitate recolligit eiꝰ ſemen ī modū claue. Et ad huius herbe ſimilitudinē formatus erat ornatꝰ in infula ſūmi ſacerdotis ſicut dicit mgr̄ ſup Exodū in hiſtoria. Et ē herba maxime cōueniēs medicine. Nā vulnera ſanat etiā canis rabidi et eiꝰ tūores ſedat. ydropicos iuuat. veneno repugnat. et maxime aranearuꝫ. eius ſuccus lumbricos necat et vehementē dolorē ventris mitigat vulnera ſanioſa mūdat et deſiccat. ſanguis fluxū et menſtruoꝝ amputat. tumores apoſtematū in ꝑncipio repercutit ⁊ diſſipat. maſticata gingiuas tumidas et ſanguifluas reprimit atq mundat. vt dicit Dyaſcorides q̄ multiformiter laudat virtutes magnificas arnogloſſe.

De petroſilino. Caplm.CXXX

Petroſilinū eſt herba ortēſis odorata. ſic dicta eo ꝙ in petris ⁊ locis petroſis ſepe oriat. Cuꝰ ſpēs ſūt plēs. ſꝫ optimū ē macedonicū ſuaue guſtu ⁊ odore aromaticū. vt di. Iſi. cuꝰ vſus ꝯueīt cibi et etiā medicine. Eſt eñ herba calida et ſicca et multuꝫ diuretica apertiua diuiſiua et ꝯſumptiua. ac humoꝝ groſſoꝝ ſubtiliatiua ſtomachi ꝯfortatiua ⁊ appetitꝰ excitatiua. ⁊ ideo lapides frangit. menſtrua educit. ydropicis ſubuenit. opilatōnes ſplenis et epatis aperit. et multas alias paſſiones vt di. Pli. Dyaſco. ⁊ Plat.

De pipere Ca.CXXXI

Piper eſt ſemen vel fructus arboris aut fruticis in meridionali pte caucaſi montis creſcentis contra feruidum eſtum ſolis. vt dicit Iſidorus lib. xvij. cuius folia iunipero ſunt ſimilia. Cuius ſiluas ſerpentes cuſtodiunt ſed incole regionis illius cum ſilue mature fuerint eas incēdunt et ſerpentes ignis violentia effugātur. ⁊ ex huius combuſtione grana piperis que naturaliter erant ꝑus alba efficiunt nigra accidentaliter et rugoſa. Cuius triplex eſt ſpecies vt dicit idem. nam eſt piper longum ſcꝫ quod eſt immaturū. ⁊ piper album ſcilꝫ quod ab igne eſt incorruptū. et piper nigrū quod ſcilicet torrido calore ignis nigrū eſt ſuperficie et rugoſum. Piper autem nigrū efficacius eſt longiori tempe q̄ aliud poteſt in magna efficacia cuſtodiri. et quanto eſt ponderoſius tanto eſt recentius et etiā melius. vt dicit idem. Sophiſticat autē mercatoꝝ fraude. nam vetuſtiſſimo piperi humefacto ſuperaſpergūt ſpumam argenti vl' plumbi vt ſic videatur ratione ponderis eē recens. Hucuſq Iſidorꝰ. Plinius autē li. xij. ca. viij. dicit ꝙ piper per longā aduſtōem ſolis nigrum reddit et rugoſum. et hoc non ſine piperis iniuria cum deberet eſſe albuꝫ. ſed ex celi intemperie ſic nigreſcit. hoc etiaꝫ permittūt incole vt poſſit diutius ⁊ melius conſeruari. ſꝫ Dyaſco. dicit ꝙ ſarraceni q̄n de nouo colligit illud ponunt in clibano. et ſic torrent vt virtus germinatiua a pipere auferat ne in alijs partibꝫ valeat fructificare aut iterꝝ pullulare. Eſt aūt piper calidum ⁊ ſiccū in quarto gradu vt dr̄ in Plate. habet aūt virtutē diſſoluendi conſumēdi attrahēdi. cuꝰ puluis habet vim ſternutatōem prouocandi et cerebrū a ſupfluitate fleumatica expurgandi ⁊ carnē ſupfluā corrodēdi ⁊ pānum in oculo conſumendi. et ſpūalia membra a frigidis et viſcoſis ſupfluitatibꝫ emūdandi. maxime ſi cū ficubus ſiccis aſſumat habet inſuper vim calefaciendi ſtomachū ⁊ ꝯfortandi et appetitū ꝓuocandi. ſanguineis tñ et colericis nō eſt vtilis vſus pipꝭ. nam ſanguinē diſſoluit ⁊ deſiccat ⁊ exurit. ⁊ tādē

leprā ⁊ alias paſſiones peſſimas generat et inducit. vt dr̄ in Pla. Piper itaq̧ granū eſt vile in aſpectu exteri⁹ atq̧ nigꝝ interi⁹ albuȝ ſapore acutū. odore aromaticuȝ. in q̄ntitate modicū in ꝟtute maximū. actu frigidū potē tia calidiſſimū. cui⁹ ꝟtus nō ſentit̄ ꝙdiu ē in tegrū. ſȝ cū maſticatū fuerit vel ꝯtritū. Cu/ ius ꝟtutes dicere ad plenū eſſet lōgū ⁊ ꝙuiſ ſit multū ponderoſū apud nos p̄cioſūq̧ ꝓpt̄ ei⁹ raritatē ⁊ efficaciā. apd̄ indos tn̄ ꝓpt̄ eius copiā pulegio vili⁹ reputat̄. vt di. Iſi. ⁊ etiā Platear⁹.

De pulegio Ca. CXXXII.

Pulegiū eſt herba multū aromatica a pullulādo dicta q̄ vt di. Iſi. apud indos pipe p̄cioſior eſt. Eſt aūt ſ̄m Plat. pulegiū herba calida ⁊ ſicca in tertio gdu. cui⁹ ꝟt⁹ ꝯſiſtit in folijs ⁊ in flore. ⁊ debet colligi qn̄ eſt in flore. ⁊ eſt duplex. ſ. domeſti cum qd̄ vocat̄ ſiſinbriū ⁊ agreſte. et vtrūq̧ ē multū vtile et medicinale. ꝟtutē eīn hȝ diſ/ ſoluēdi ꝯſumēdi ⁊ ꝯfortādi ⁊ reuma frigidū ꝯſtringēdi et deſiccādi et tuſſim frigidā am putandi et matricē mūdificandi et coartan di ventris valuā. mēſtrua educēdi ꝯfortādi ſtomachū. et appetitū excitandi. ventoſitatē extenuandi. et dolorē interiorū ſcȝ inteſti/ noꝝ ex frigiditate mirabilit̄ mitigādi frāgē di calculū et ꝯceptū adiuuandi. vt dic̄ Pli/ nius.

De porro Ca. CXXXIII

Porrū nomē eſt eteroclitū qd̄ in ſin/ gulari dr̄ h̄ porrū ⁊ in plurali porri. ꝟſus. Dat raſtꝝ raſtros porrūq̧ fac tibi porros. ⁊ etiā in li. nūeroꝝ. xj. ca. dr̄. In memoriam nob veniūt porri cepe et allia ⁊c̄ Porroꝝ āt duo ſūt genera. ſ. capitatū et ſec/ tile. Sectile autem dicit̄ paruuluȝ nōdum tranſplantatū. capitatū vero maius ꝙ d̄ lo/ co ad locum tranſlatū eſt vt dicit Iſidorus li. xvij. porrum ſectile plus cōuenit medici/ ne ꝙ̄ eſui. capitatū ꝟo ecōuerſo. Eſt autē ca put albū carnoſum. pelliculis ſiue tunicu/ lis circūueſtitum habens in fine plures ra/ dices loco capilloꝝ quib⁹ terre adheret ⁊ ſu ſcipit nutrimentū. de medio autem capitis erumpit planta vt dicit̄ in libro vegetabiliū habens ī ſtipitꝭ ſupficie caput in quo ſemi/ na colligunt̄ et habent ſingula grana ſingu los pediculos. per q̄s adherēt plante. nō fa/ cit ſemen p̄mo anno ſȝ ſecūdo. ſicut etiaȝ di citur in li. Dyaſ. et macri. ypocras in multꝭ medicaminib⁹ porro vtebat̄. nam illi⁹ ſuccū dedit ſolū ille bibendū ꝯ vomitū ſanguinis vnde valȝ ꝯtra ſterilitatē ſi a puellis ſepius comedat̄ ſuccus ei⁹ cū vino bibitus valet cō tra morſū ſerpētis ⁊ cuiuſlibet venenoſi ani malis. contritum cum melle ſanat vulnera ſi ſup ea emplaſtret̄. ſuccus eius cum lacte mixtus vetuſtā ſanat tuſſim. et etiā ſanat vi/ cia pulmonis. ſuccus ei⁹ cū felle capre mixt⁹ addita tertia pte mellis auri infuſus tepid⁹ eius ſanat dolorē et iuuat contra ſurditatē cum vino bibitus ſoluit lumborū dolorem vulnera recentia cū ſale mixtū porruȝ cito claudit et ſanat duricias relaxat. et fractu/ ras cito cōſolidat. porrum etiā crudum co/ meſtū valet contra ebrietatem. ſtimulat ve/ nerem. et mollit durum ventrē. Hec omnia dicit Plini⁹ libro. xx. ca. vij. vbi multa iā di/ ctis ſuperaddit. dicit etiā ꝙ odore ſolo ſcor/ piones abicit et ſerpētes. ſanat morſum ca/ nis cū melle. valet etiam contra dentiū do/ lorem et eoꝝ vermes interficit. ſomnū ꝓuo/ cat morbū regiuȝ interficit ⁊ ydropiſim cu/ rat. habet tm̄ quedā vicia. quia aciem oculo rū hebetat et inflationē generat. grauat ſto/ machū ſitim ꝓuocat ſanguinem incendit ⁊ inflamat ſi frequenter et nimiū comedatur. Hucuſq̧ Plini⁹.

De quercu Ca. CXXXIIII

Quercus eſt arbor glandifera. anno ſa ſolida et compacta duri corticis medullam modicā habens interiꝰ ſiue nullā. ſuper folia generans quandam ſtipticam et inſipidā materiam quā medici vocant gallam. portans fructus qui vocan tur glandes. quibus porci et etiā aprioli in nemorib⁹ ſaginant̄. radicem habet fortem ⁊ tortuoſam. in terra multū ſe profundanteȝ: et ei fixione fortiſſima adherentē. cui⁹ corti/ ces fructus et frondes cū ſint frigidi ſtipti/ ci et ſicci. ſunt vtiles medicine. dr̄ ꝙ̄ȝ querc⁹ a querēdo eo ꝙ in ea ſolebant dij gentium reſponſa dare. vt dicit Iſi. li. xvij. vel ide qꝛ in ea ſolebant antiqui querere glandes ad edendum ſicuti etiā dicit poeta. Mortales primi ructabant gutture glandes. Fuit au tem hec arbor ioui antiquitus conſecrata. Unde dicit Ouidi⁹. Et que deſiderāt patu la iouis arbore glandes. Creſcūt aūt quer/ cus in locis montuoſis et ſaltuoſis ⁊ maxie in terra baſan. vnde quercus glandifere in magnitudine duricia et fortitudine alias

arbores preexcellūt vt dī. glo. Hiero. ſuper Amos ca. ij. Eſt aūt quercꝰ idē qḋ ilex. quere ſup̄ eodē in lr̄a J. quercuū fructꝰ glādes dicūt q̄ creſcūt int̄ folia nullo flore penitꝰ pce/dente ⁊ ſūt glādes rotūde exteriꝰ ⁊ oblōge et multū planc. ⁊ ſpeculares aliq̄ntulū ſublu/cide ſic vnguis. et ſicut dr̄ in diet. glādes fri gide ſunt et ſicce. et ideo difficiles ſunt dige ſtioni et inobediētes et ventrē ꝯſtipantes. ⁊ tarde de ſtomacho deſcēdētes. et dolorē ca/pitis generātes. ꝑpt̄ fumos groſſos ex glan dibus reſolutos de ſtomacho ad cerebrū aſcendentes. Sūt aūt in ꝑncipio virides ſꝫ efficiūt̄ q̄ſi fulue ad maturitatē ptingentes. creſcētes in q̄buſdā capſulis rotundiſſimis planis interiꝰ. ſꝫ calloſis exteriꝰ aliq̄ntulū et hirſutis. Habēt aūt interiꝰ medullaꝫ ſpiſſam ⁊ plenā q̄dam pellicula circūdatā q̄ diuidit int̄ corticē et medullā et eſt cortex cum me/dulla et capſula ſua magne ſtipticitatꝭ ⁊ ſic/citatis. et non boni ſaporis maxime adhuc viridis. ſed qn̄ bene maturant̄ et aſſantur ī igne vel in dulci aqua elixant̄ meliorantur in ſapore ex aque dulcedine ⁊ calore. valent em̄ ꝯ venenū qꝛ opilāt poros ne ad cor ve/nenoſitas ſe diffundat. humores putridos deſiccāt. ⁊ fluxū mēſtrualē valde cohibēt atꝫ ſedāt. vt dī. yſa. in dietis

De quiſquilijs.
Caplm̄. CXXXV

Quiſquilie dicūt̄ purgamēta frumē/ti ſicut dr̄ amos ca. viij. que cadunt quando frumentū purgatur. q̄ qui/dem inutiles ſunt hominibꝫ ad comedēdū. porcis tn̄ et altilibꝫ p̄bent cibū. admixte fru mento ipſum inficiunt et ei nihil afferūt ni ſi pondus. Quiſquiliarū tamē grana leuia ſunt et vacua cauata a vermibus et corroſa quorū medulla interius conſumitur. ideo ipſoꝝ teca vacua inuenitur. propter qḋ nō tm̄ ventrem ſatiant q̄ꝫ aggrauant atq̄ꝫ in/flant.

De roſa Ca. CXXXVI

Roſa vt dicit Pli. eſt arbor ſpinoſa et parua. cuiꝰ virtꝰ maxima eſt in flore. ſecūdario vero eſt in folijs ⁊ ſemine Nam arbor eſt medicinalis quo ad florem. quo ad folia. quo ad ſemen. Eſt autem roſa duplex. quia quedam eſt domeſtica ſiue or/tēſis. ⁊ q̄dā eſt ſilueſtris. Ortēſis plantat̄ et colit̄ ſic vitis. q̄ ſi remāſerit inculta ⁊ a ſuper fluis nō purgata degenerat ī ſilueſtrē. Agre ſtis ꝑo roſa ꝑ frequentē mutatōēꝫ ⁊ culturā efficit̄ vera roſa. differt aūt roſa ortenſis a ſil ueſtri in floꝝ multitudine in odore in colo/re ⁊ in ꝟtute. quia folia ſilueſtriū ſunt plana lata ſubalbida. pauco rubore admixta. mi/nus odorifera et minꝰ operantia in medicīa Folia aūt ortenſis roſe ſūt multa mutuo co herentia et ꝯnexa. om̄ino rubea vel omnino albiſſima mire redolentia in ſapore ſtiptica et quodāmodo mordicantia et magne effi/cacie in medicina. q̄nto magis conteruntur et cōfringūtur tanto magis efficacia et aro matica ſentiunt̄. de ſpina quadam dura et aſpera oriunt̄. ſed tn̄ ſpineā naturā nullate/nus imitant̄. decore et odore nobilitant ſpi/nam ſuā. qn̄ autē p̄mo germināt includitur flos in granoſa cortice viridi ſeu virēte. quo tumeſcente erūpūt q̄dam folia dura et acu ta. in quoꝝ medio erūpunt alia folia mollia et ſe mutuo cōplectētia et paulatim rubētia q̄ completa ꝯtra ſolis ortum ſe expandunt. et qꝛ tenera ſūt et adherentie debilis in ꝑn/cipio. iō illis ꝑuis folijs virentibꝫ inferiꝰ ru/bea folia tenera et mollia in circuitu innitū tur vel muniunt̄. in quoꝝ medio apparet ſe/men minutū et croceū et valde odoriferum qḋ adheret ſup roſe fructū. p̄mo aūt format̄ roſe fructꝰ antecq̄ꝫ folia ad plenū ſe expādant Et eiꝰ fructꝰ ſunt q̄daꝫ noduli parui duri cū q̄dā villoſitate q̄buſdā granulis pleni q̄ pri mo ſūt virides. ſꝫ poſt caſum ſemis et folio/rum in autūno rubeſcūt qn̄ plene ſūt matu ri molleſcūt circa hyemē et nigreſcūt. et co/rū ſapor ſtipticus eſt aliq̄ntulū acetoſus ſic ſapor meſpiloꝝ. ſꝫ inutiles ſunt ad mandu/candū ꝓpter villaginē interius latitantem. ⁊ comedentis guttur interiꝰ offendent̄. naſci tur aūt arbor roſe qn̄q̄ꝫ ꝑ ſeminatiōēꝫ. qn̄q̄ꝫ ꝑ plantatōem. qn̄q̄ꝫ ꝑ inſertōem. ⁊ pficiunt roſe ꝑ trāſlocatōꝫ et ꝑ inciſionem. Vnde Pli. li. xx. ca. iiij. flos roſe inter flores obtinet ꝑncipatū. et idō ſolet ꝑncipalis ꝑs hoīs ſcꝫ caput roſaꝝ floribꝫ coronari. vt dī. Pli. et h̄ rōne decoris odoris ſuauitatis et virtutis. Nam ſua pulchritudine aſpectū reficit. ſuo odore olfactū afficit. ſuauitatis mollicie ta/ctū elinit. ſua ꝟtute multis lāguoribꝫ ⁊ mor bis obuiat et ſuccurrit. vt dicit ideꝫ. viridis em̄ ⁊ ſicca ꝯpetit medicine. De viridibꝫ autē folijs roſariū fiūt multa. vt dr̄ in Pla. nam roſe minutatim iciſe decocte in deſpumato melle mel reddūt aromaticū et medicinale.

Iſtud em̄ mel ꝯfortat ⁊ mūdificat ⁊ mundi
ficando diſſoluit. et digerit humores viſco/
ſos fleumaticos atq; groſſos. cū frigida aq̄
ſtringit et ꝯſtipat. cū calida laxat. De roſis
autē bene ꝯtritis ⁊ cū zucara bñ incorꝑatis
fit zucara roſacea. q̄ hȝ virtutē ꝯfortandi et
ꝯſtringendi. valet etiā ꝯtra fluxū diſſenterie
et ꝯ vomitū colericū et ꝯtra ſincopim et car
diacam paſſionē. De roſis etiā in oleo ma/
ceratis fit oleū roſaceū in multis cauſis ne/
ceſſariū. valet em̄ ꝯ calefactiōem epatis ſi in
de epatis regio inungat̄. valet ꝯ dolorez ca
pitis ex calida cauſa ſi inde frons et tympo
ra liniant̄. et valet ꝯ caloris diſtemperātiaȝ
in acutis etiā ſomnū ꝓuocat et inducit. Ex
roſis etiā viridib; fit aqua roſacea p decocti
onem ignis ſiue ſolis. ⁊ hec aqua valet ad ſu
pradicta oīa. valet etiā in collirijs oculo/
rum et in vnguent̄ dñaꝝ. quia pannū ſuꝑ/
fluū et maculas faciei abſtergit et cutē ſub/
tiliat. Ex roſis etiā ſiccis fiūt plurime medi
cine. Nam odor ſiccaꝝ roſaꝝ cerebꝝ repat ⁊
ꝯfortat. eius decoctio in aqua celeſti oēm
fluxū ex calida cauſa ſedat. puluis eaꝝ ſan/
guinē ſiſtit de narib; ꝓfluentē. deſiccat ⁊ cō
ſumit putridū humorē gingiuas et radices
dentiū corrumpentē. ꝯfortat dentē mobilē
caſum cōminantē. puluis eius cū croceo cō
tritus et albugini oui mixtus ſanat efficaci/
ter dolorē oculoꝝ et ſtringit humorez ⁊ ſan
guinez ad oculoꝝ venas defluentē reprimit
tumorē vulue et ipam releuat deſcendentē.
Has et multas alias roſe ꝟtutes tāgit Pli.
li. xx. c. xix.

De radice Ca. CXXXVII

Radix a radio dr̄. q2 q̄ſi q̄buſdā radijſ
fixa t̄re demergit̄ in ꝓfundū Uel dr̄
a rado dis. q2 ſi eradat̄ non repullu
lat. Eſt g̃ radix tam ꝑncipiū herbe q̄3 arbo/
ris et eſt mollis i ſub̄a poroſa villoſa tortuo
ſa. mollis ſiquidē et pinguis eſt ſub̄e ꝓpt̄ fa/
ciliorē hūiditatis attracte incorꝑatōem. po
roſa eſt ꝓpt̄ faciliorē ⁊ copioſiorē humor̄ ad
nutrimentū folioꝝ ⁊ frondiū trāſmiſſionez.
villoſa eſt ꝓpt̄ abundant̄ nutrimēti attracti
onem. qd̄ em̄ facit os in animalis corꝑe hoc
facit radix in corꝑe arboris ſiue herbe. per
villos em̄ adheret terre. et qd̄ ſibi ꝯueniens
eſt attrahit de humore. et attractū p poros
q̄ſi ꝑ venas tranſmittit ad nutrimentū plan
te. tortuoſa eſt ꝓpter fortiorē adherentiam ⁊
in terra fixionē. variat̄ aūt radix in figura ⁊
diſpoſitōe ſm̄ diuerſam actōez caloris ope/
rantis in ſubſtantiali materia radicis. q̄ ali/
qn̄ eſt ſubtilis. aliqn̄ groſſa. aliqn̄ mediocr̄.
ſic di. cōmentum Al. ſuꝑ li. de plant̄. Nam
ſi fuerit materia aq̄ſa aerea ſubtilis et calor
fortis erit radix oblōga et recta in figura et
acuta. ⁊ ſi hūiditas nutrimētal̄ fuerit groſſa
et terreſtris erit radix dura ⁊ ſicca. quia ta/
lis hūor vi caloris forti⁹ coagulat̄. ſi ꝟo fue/
rit materia mediocris et calor fort̄ equalit̄
ab oīb; ꝑtib; a calore attrahit̄ ⁊ ꝓpt̄ ꝑtium
equaliū coadunatōem rotundat̄. ⁊ ſic fit ra
dix rotūda in figura. Si ꝟo fuerit calor de
bilis et materia viſcoſa nō pt̄ multū materi
am eleuare nec etiā dilatare. tn̄ eleuat ptes
eius leuiores. grauiores ꝓprio pondere. hīc/
inde diffundunt̄. Et ſic etiā in eis relinquit̄
forma inequalis cum quadaȝ nodoſitate et
aſperitate. radix ab humore terre actione ca
loris generat̄. a calore celeſti penetrat̄. cui⁹
ꝟtute nutrimētū ꝯueniēs ſibi attrahit̄ ⁊ in/
corꝑat̄. ex ſitu ⁊ diſpoſitiōe terre radix diſpo
ſitōem ꝯſequit̄ ⁊ ꝯplexionē. Nam q̄ in terra
dulci ⁊ mediocriter ſicca naſcunt̄ ⁊ aqua nu
triunt̄ pluuiali ſunt meliores ⁊ ceteris lau/
dabiliores. q̄ ꝟo nutriūt̄ in terra molli ⁊ pa
luſtri vbi aqua ſtans eſt ⁊ putrida de q̄ hau
riūt nutrimentū. ꝓpt̄ malignitatē ⁊ corrup/
tionē aque ceteris ſūt deteriores ⁊ min⁹ ſa/
lubres tam in cibo q̄3 in medicina vt di. yſa.
Radix occultat̄ ſub terra et latitat ab aſpe/
ctu. et ſuā ꝟtutē et efficaciā manifeſtat i fron
de et in flore ⁊ in fructu. in terra occultata vi
uit ꝓficit et meliorat̄. q̄ extracta a terra mori
tur deficit et deſiccat̄. Totius arboris ſiue
plante pars deſpectior eſt ipa radix. et tn̄ ſic
vtriuſq; mater eſt ⁊ ꝑncipiū. ſic vtriuſq; nu/
trix eſt ⁊ maxie neceſſariū ſuſtentamentū. et
q̄nto ꝓfundi⁹ terre viſcerib; ſe infigit tāto ef
ficitur ſolidi⁹ ⁊ firmi⁹ arboris fundamentū.
Radix cū ſit in ſua ſub̄a valde mollis. ꝟtute
tn̄ et ſubtilitate inati caloris lapides duros
penetrat ⁊ vſq; ad eoꝝ intima ſe ꝓfundat. tē
pore hyemali calor naturalis fugiēs frigidi
tatē aeris ad interiora radicis ſe recolligit ⁊
ibi multiplicat̄. ad ſui tꝑamentū et nutrimē
tū a ramis exteriorib; ad ſe attrahit humorē
et tūc hyeme ex attracto hūore radix materi
am accipit quā ꝑturiendo frondes ⁊ flores
verno tꝑe poſt emittit. vñ herbe q̄ ꝑus erāt
aride ⁊ ſicce et q̄ſi mortue in hyeme humore
euaporāte ad ſuꝑiora in vere reuiuiſcūt. Itē

qualitas ſcꝫ bonitas vel malignitas radicis
ad ramos deriuat ⁊ ſepe oſtendit in fructu
et flore. qđ ꝟtutis vel vicij lateat in radice. ſc
plꝰ tñ põticitas ſiue amaritudo hũoris radi
cis digerit ⁊ dulcorat bñficio aeris ſubtili/
antis et caloris celeſtꝫ materiã depurantis.
vñ freqñter accidit ꝙ radix amara fructum
dulcẽ pareat ⁊ pducit. qđ pꝫ in radice vitꝫ ⁊
oliue. Ducuſqꝫ yſa. in dietꝫ vniuerſalibꝫ. Di
cit etiã Ariſt. ꝙ arbores qñ infirmant et nõ
fructificãt ſolet eis mederi in radice. q2 inci
dit radix et lapis ponit in ſciſſura ⁊ ſic efflu
it groſſus humor ⁊ corruptꝰ veluti de coctu
ra. et ſic poſt hũore extracto ⁊ aere nouo ra/
dicẽ interiꝰ ſubintrante renouat arbor ⁊ ſa/
nat. Itẽ dicit yſaac ⁊ Galienꝰ ⁊ muſeũ alꝰ
miſticũ athenienſem dixiſſe. omis herba cu
ius radix eſt multi nutrimẽti eiꝰ ſemẽ nõ eſt
nutrimentũ. vtꝫ in paſtinaca in rapa. et hu/
iuſmodi. ⁊ ecõuerſo. quarũ ſemẽ nutrit radi/
ces eiꝰ nõ ſũt nutritiue. Eſt aũt q̃dã herba
cui radicis nomẽ appropriat. q̃ calida ẽ ⁊ ſic
ca. ⁊ eſt ſiſis raphano in ꝟtute. hꝫ aũt ꝟtutẽ
incidendi et diſſoluendi et ꝯſumẽdi ⁊ ape/
riendi poros. Vñ valet ꝯ febres q̃ ex cauſa
frigida pcreant ſplenis opilatõem aperit. et
eius etiã duriciẽ ſoluit. ydropicis ſubuenit
⁊ ſuccurrit. redarguente ⁊ acrẽ hꝫ ſaporẽ. ⁊
idõ plꝰ ꝯuenit medicine ꝙ̃ cibo. ſicut rapa
ecõuerſo plꝰ ꝯuenit cibo ꝙ̃ medicine. Eſt eñ
calida ⁊ humida et ceteris herbis ⁊ radicibꝫ
plꝰ nutrit. vt dr. yſa. in diet. mollẽ ac dulcẽ ⁊
inflatã carnẽ facit ꝑpt ſui ventoſitatẽ et in/
flationẽ. vñ cocta meliꝰ nutrit. cruda vel ma
le cocta difficile digerit ⁊ in venis et ĩ poris
facit opilatõem. valet etiã ſꝫm medicinã. nã
in iure eiꝰ pedes podagricoꝝ et arteticorũ
loti doloꝝ recipiũt mitigatiõẽ. De ſemine
ãt rape ſicut raphani fit oleũ vſibꝫ multis ne
ceſſariũ ⁊ maxime in lucernis. non tñ licitũ
fuit tale oleũ apponere in lucernis cãdelabri
ĩ domo dñi. vtꝫ in glo. ſup Exo. xxvij. vbi dr
cũ diſtinctõe iubet offerri oleũ nõ raphani/
nũ nõ mirteũ vel mirtinũ ſꝫ puriſſimũ de li
gnis oliuaꝝ. q2 aliud offerre nõ erat licitũ.
ſic nec accendere ignẽ alienũ ꝙ̃ q̃ de celo de
ſcendit ⁊c.

De rampno Ca. CXXXVIII

RAmpnus eſt arbor multũ dura ⁊ no
doſa ramoſa et ſpinoſa. Nam folia
hꝫ aculeata. ſpinis acutiſſimis con/
ſita in lateribꝫ ⁊ munita. et ideo ſuis aculeis
ſolet manũ ledere ꝯtingentis. et pedes pun
gere ipa folia ꝯculcantis. in pncipio qñ na/
ſcit folia hꝫ mollia et lenia et q̃nto plꝰ creſcit
tanto aſperior efficit ⁊ in acutiorẽ aculeum
indureſcit. dĩ. mgr in hiſtoria ſup Iudic. xx.
ꝙ teſtante Ioſepho rampnꝰ hꝫ ſingulariter
hãc virtutẽ ignẽ ex ſe pferẽdi Nã eiꝰ folia qñ
cadũt ⁊ deſiccant multe dicũt eſſe ſiccita/
tis et cuiuſdã lente vnctuoſitatꝫ. ⁊ idõ qñ ad
eſt ignis vel fortis in calidis regionibꝫ impſ
ſio caloris ſolaris. folia illa diſpoſita infla/
mationi ad modicũ calidi ⁊ ſicci venti flatũ
incendunt. cuiꝰ incenſionis occaſiõe aliqñ
vicina nemora mirabiliter exurunt. De ram
pno etiã dicit Pli. li. xxiiij. Inter genera ar
boꝝ frutex ſpinoſus eſt rampnꝰ. habens ra
mos ⁊ folia in quibus ſunt aculei recti non
adunci hñs in ramis quoſdã folliculos ru
bentes ſiue fructꝰ in quibꝫ eſt ſemen habẽs
virtutẽ attractiuã. nam et ſecũdinas ab vte/
ro trahit. Eſt aũt arbor magne amaritudi/
nis tam in radice ꝙ̃ in folijs ⁊ in ramis. eſt
tñ vtilis medicine. Nam ex ſucco radicis et
tirſoꝝ p decoctõem fit medicamen qđ medi
ci liciũ vocant. et ĩ quibuſdã aculeis lucidũ
dr. q2 oculos reddit claros. nã maculã ocu/
li delet et valet ꝯ lippitudinẽ et alia vicia pal
pebraꝝ. et ad aures purulentas ⁊ gingiuas
putridas ⁊ ſanguis excreatões ⁊ ꝯ mulierũ
pfluuiũ qñ abundant hũores ſupflui ĩ ma/
trice quã optime purgat ⁊ inanit vt dĩ. Pli.
ſanat vlcera labioꝝ ⁊ valꝫ ad ſciſſuras lingue
vt dicit idem.

De reſina Ca. CXXXIX

REſina vt dĩ. Pli. li. xxviij. eſt lacrima
ſudore lignoꝝ exalata vt balſami fe/
rule pini et lentiſci et arboꝝ et etiã
ꝟgultoꝝ q̃ ſudare perhibent. reyn eñ grece
emanare dr vel ſudare ſicut ligna odorifera
oriẽtis ſic gutta balſami aut ferularum. qua
rum gutta dureſcit in gemmam ſcilꝫ in ele/
ctrũ. Prima aũt reſina dr therebinthina et
eſt pſtantiſſima pre alijs et defert de arabia
iudea ſiria cipro et affrica et ab inſulis ma/
ris. Scđa eſt lentiſcina q̃ maſtix vocat. h̃ de
chyo inſula deportat. Tertia eſt pinealis. et
h̃ nũc eſt liquida nũc dura inuenit. Ducuſ
qꝫ Iſi. Reſina igit dr quodlibet gũmi liqdũ
vel aridũ. liqda reſina vt balſami ⁊ therebi/
tina dura. vt maſtix thus et mirra. ⁊ hmõi.
Omis aũt reſina pmo eſt mollis ⁊ liqda vel
viſcoſa. in pma ſui emanatione et aliqua re

manet liq̄da et aliq̄ calore vel frigore indu/
raf. Omis aūt reſina eſt vtilis in medicina.
et ideo ponit in nobilib antidotis et vngue
tis. Naturas aūt et ꝟtutes ſinguloꝝ querē i
locis ſuis.

De rubo Ca. CXL

r Ubus eſt denſitas ſpinaꝝ ꝛ vepriuꝫ
ꝛ alioꝝ fruticū aculeos habentiuꝫ
q̄n in aliq̄ loco creſcūt ſil. vt di. Iſi.
ꝛ eſt rubetū ſiue rubus nomē appropriatuꝫ
ſpinoſo frutici ferenti mora agreſtia. qb paſ
ſtores releuāt famē ſuā. Cui fruct pmo eſt
rube ꝛ iō a rubore fructuū eſt dict rubus.
in ramos lōgos graciles et rotūdos ſpino/
ſos et denſatos ſubrubeos ꝛ in ſe reflexos ſe
diffundit. cui folia ſūt breuia ꝛ ī lateribꝫ ſūt
ſciſſa aliq̄ntulū et acuta. hn̄tia exteri q̄ſdaꝫ
aculeos paruulos. paꝝ curuos ꝛ aduncos
valde pūgitiuos. Vn̄ tot rubus a radice vſ
q ad ſummitatē aculeat eſt ꝛ ſpinoſus. cu
ius aculei ꝟſus terrā paꝝ recuruī ad ſimili/
tudinē dentiū ſunt formati. cui fruct pmo
eſt viridis dur ꝛ valde ſtiptic. deinde fit ru
be paꝝ acetoſus. vltimo efficif niger ꝛ dul
cis q̄n penit eſt matur. Cui ſucc eſt rube
ꝛ inficit ſic ſanguis. ꝛ eſt fruct exteri tenuiſ/
ſima pellicula ꝛ molli circūdat follicul qui
buſdā diſtinct. et cū q̄dam rotunditate pa
rū eleuat ſ plen eſt quadā carnoſitate hu
mida interi ꝛ granoſus. ꝛ eſt arbor medici/
nalis cū fructu ſuo. Eſt em̄ rub frigidus ꝛ
ſiccus ſm Pla. vt dicit idem. Dicit etiā Cō
ſtan. ſūmitates eſſe ei ſtipticas ꝛ valere ꝯ ca
lida apoſtemata ꝛ vſtutas. ꝛ ꝯ rubores ocu
loꝝ ſi cime ei cū albugine oui ꝯterant ꝛ ap/
ponant. ſuccus etiā turionū ei ꝛ cimaꝝ va/
let etiā ꝯ diſſenteriā cū aqua ordei. Hucuſ/
q Pla. De fruct aūt ei vtilitate q̄re ē in lit
tera M. de moris agreſtib in terra quideꝫ
ſterili creſcit et eſt optimū circa ortos ꝛ etiā
vineas munimentū. Nam ſua ſpiſſitudine
beſtias ꝛ trāſeūtes hoīes arcet ab ingreſſu.
lepoꝝ ꝛ hmōi minutoꝝ aīaliū eſt receptacu
lū. auiū in eo nidificantiū defenſaculū et la
tibulū. Nam ad h dati ſunt ei aculei a natu
ra vt eis q̄ſi cū mucronib ſe defendat. et iō
man inuadentiū fruct ſuos vulnerat et pū
git. et ad ſua interiora aduerſarios ingredi
nō pmittit. Rub etiā vmbroſus eſt ꝛ obſcu
rus ſua denſitate ſoli nō puius. ꝛ iō colubꝛ
et alijs venenatis reptilib eſt amic. ꝛ ideo a
rubo dr rubeta q̄dam rana venenoſa q̄ ru/
bos ībabitat ꝛ frequētat. vnde iuxta rubos
dormire non eſt tutum pter ei venenoſa. vt
dr in hiſtoria ſup Exo.

De ruta. Capl'm. CXLI

r Uta eſt medicinalis herba dicta eo
q ſit feruētiſſima. cui duplex ē ſpēs
ſcꝫ agreſtis ꝛ domeſtica. ꝛ vtraq eſt
feruida ſ agreſtis mag. vt di. Iſi. li. xvij. c.
vi. Hāc venenis ꝯtrariari et repugnare do
cent muſtele. q̄ pmo rutā comedūt ꝛ ei odo
re ſe muniūt ꝛ ꝟtute anteq dimicēt cum ſer
pente vt dicit idem. immo muſtelā vim rute
noſcēs poſt ipi eſum inuadit ſecure ꝛ inter/
ficit baſiliſcū. vt di. Pli. Dyaſco. et Cōſtan.
Multis ſiquideꝫ laudib eam extollit Pli.
li. xx. c. xxviij. fere p cunctis herbis. dicit em̄
ꝟtutē hr̄e calidā ſcꝫ ꝛ ſiccā. ſtomachi ꝯforta
tiuā ſi ſepe potef. Item vim hꝫ partus mor
tui expulſiuā. ꝛ imūdiciaꝝ matricis educti/
uam et ꝯſumptiuā ꝛ p oīa purgatiuā. Iteꝫ
ꝟtutē hꝫ hūoris venerei ꝯſumptiuā. et ipſi
appetitus in maſculis repreſſiuā. q in eis i/
tendit ſiccitatē et calorē ꝯplexionalem ī ma
ſculis dn̄antem. ex quaꝝ qualitatū intenſio
ne deſiccaf humor et ꝯſumif qui ſolet eſſe ī
viris cauſa venerei appetit. in mulierib aūt
frigidis ꝛ hūidis opaf ex cā ꝯria ꝯriū ſupra
dict. decoctio etiā rute ſedat dura tormēta
ventris ſi potef. hec herba calida ſi ſup ven
tris regionē cathaplaſmef mundat ꝛ iuuat
pulmonē ꝛ pectora ab om̄i cā hūida ꝛ frigi/
da mēbroꝝ ſpiritaliū infectiua. decocta cū
oleo vermes ventris necat. cruda comeſta
acuit viſū. oculoꝝ caliginē diſſipat atq cu/
rat. fluxū ſanguis p nares ei ſucc narib in/
ſtillat deſiccat ꝛ ſedat. comeſta vl' potata ve
nenis om̄ib potēter obuiat. ꝛ oīm venena/
toꝝ morſib cū allijs ſale et nucib ꝯtrit pa
riter curat. mire ſucc ei narib inſtillatus a
fleumate caput purgat. ꝛ epilēticos multuꝫ
iuuat. dolorē dentiū ei decoctio releuat. mē
bra paliţica ad ſenſuꝫ reuocat et poros pus
clauſos deopilat. vētoſitatē inteſtinoꝝ po/
tēter extenuat. et omnē interiorē doloreꝫ ſe/
dat. lippitudinē oculoꝝ et ruborē cū cimino
in aqua roſacea ruta mixta mūdat mirabili
ter atq ſanat. Cui odor oīa venenoſa de or
tis fugat. et ideo plantaf circa ſaluiā quā ſer
pētes diligūt et bufones vt eos fuget. De ru
ta q̄ꝫ di. Pli. li. xix. c. ix. Ruta vult ſeri ī equi/
noctio autūnali. odit hyemē fimū et hūorē.
ſiccis gaudet tpib. terra latericia ac cinere.

vult nutriri.et cinis ei⁹ ſemini debet miſceri vt careat erucis.muſtũ rutatũ bibebát anti qui romani ꝯ venenũ ⁊ alias multas paſſio nes. Vim ſeminatiuã hꝫ in ſeie in ſtipite in ſurculo ⁊ in radice. Nã incuruato rami ali cui⁹ cacumie ſtatim fixa in terra radicatur ⁊ difficilime areſcit.amicicia eſt et cũ fico in tantũ vt nuſq̃ letior ꝯualeſcat q̃ ſub fico vl' iuxta ficũ. Itẽ dicit idem li.xx. Errauit pita goras q̃ putauit oculis nociã eſſe rutã quia ſculptores ⁊ pictores comedũt rutã cã ocu loꝝ ⁊ acuit coꝛ viſus.pcaueãt aũt gꝛuide ne comedãt rutã.quia partus interficitur cibo tali.contra pfluuiũ genitale datur.⁊ venerẽ crebro per ſomnia imaginantib.ſucco rute inuncti a ſcorpionib ⁊ araneis ab apibus ⁊ veſpis nõ pũgũt nec a ſucco cicute q̃ ẽ vene nũ venenorũ inficiunt. Ducuſq̃ Pli.li.xx. cap.xiiij.

De ſaltu et eius proprietatibus. Ca.CXLII

Saltus eſt vaſt⁹ ⁊ ſilueſtris loc⁹ vbi ar bores i altũ exiliũt ⁊ creſcũt vt dicit Iſi.li.xiiij. Dicit etiã idẽ li.xiiij. ſalt⁹ eſt dẽſitas arboꝝ alta.vocata h̃ nomie eo q̃ exiliat in altũ ⁊ ꝯſurgat ⁊ differt a ſilua. Nã in ſilua creſcũt arbores pl'es ⁊ breuiores et ſpiſſi⁹ ⁊ vicini⁹ ſibiinuicẽ propinq̃ntes. In ſaltu vero arbores ſũt pauciores ſed altiores ſũt ⁊ maiores.vñ ſilua eſt ſpiſſũ nem⁹ ⁊ bre ue.⁊ dr̃ a ſilen qđ eſt lignũ q2 ml'ta ligna ibi cedũt et naſcũt.et eſt idem ſilua nem⁹ ⁊ luc⁹. ſꝫ ſilua dr̃ a ſilen qđ eſt vaſtitas vel ſilentiũ. q2 ſilua eſt vbi loca ſũt vaſta ⁊ deſerta ⁊ ſilẽ tio plena Nem⁹ vero a numine nũcupat.quia ibi ſcꝫ in ſiluis ydola ſtatuebãt ⁊ p numine adorabãt Sũt ãt nemora arbores maiores vmbroſe frõdib. Lucus aũt dr̃ dẽſitas ar borũ ſolis lumẽ detrahẽs.⁊ dr̃ p antifraſim a luceo ces.luc⁹ q̃i lucẽs mĩme.ſic piſcia dr̃ q̃i mĩme piſces hñs.vt di. Iſi.li.xvij. Sal tus et ſilue ſiue nemora ſũt loca vaſta et de ſerta vbi creſcũt ligna infructuoſa multa et fructuoſa pauca.et ſũt infructuoſa maiora ⁊ altiora generalit' q̃ fructuoſa pauc' excep tis ſcꝫ quercub atq̃ fagis.a feris et auibus ſilueſtrib freq̃ntant.gmina et paſcua in ſil uis et ſaltib generãt.herbe medicinales in nemorib ⁊ ſiluis pcipue mõtuoſis reperiũ tur.in eſtate viroꝛe frondiũ ⁊ gminũ decorã tur.in ſiluis ẽ loc⁹ deductõis ⁊ venatõis.nã venãt in eis fere.et in eis multiplices iſidie a canib ⁊ venatorib preparant. Idẽ eſt locus occultatõnis.nã in ſiluis ſepi⁹ pdones ⁊ la trũculi occultãt in quoꝝ incidẽtes inſidias trãſeũtes ſpoliãt ſepi⁹ aut iugulant. Iteꝫ in ſiluis ꝓpt' viaꝝ multitudinẽ ⁊ ſemitaꝝ incer titudinẽ ſepi⁹ deuiãt ignoti.et viã incertã et ignotã p cognite eligentes ſepe ad latronũ latibula nõ ſine piculo deducũt.⁊ ideo fiũt nodi ⁊ ſigna in arbuſtis ſiue arboꝝ ramis vt vie tute ⁊ certe viatorib oſtendant.a latro nib aũt in biuijs aliq̃n immutãt hmõi no di ſiue ſigna.⁊ ſic p ſignoꝝ falſitatẽ ml'ti de uiãt et a rectitudine vie abducunt. Item ad ſiluas aues ꝯfugiũt ⁊ apes.ille vt nidificent iſte vt mellificẽt.aues vt ab aucupe tueant. apes vt mellis fauos in arboꝝ cõcauitatib ꝯponẽtes ſecreti⁹ abſcondant. Item cuꝫ ſil ue ꝓpt' eaꝝ denſitatẽ ſint frigide conſite ⁊ vm broſe viatores eſtu ſolis fatigati in vmbroſo vacare refrigerio delectant. Ex ſiluaꝝ autẽ multitudine vel magnitudine regionũ ter mini ab inuicẽ diſtinguunt.et p arboꝝ mu tuas compſſiones et indagines ab hoſtib⁹ defenſant.

De ſalice Ca.CXLIII.

Salix arbor eſt q̃dã ſic dicta.eo q̃ ce leriť ſaliat poſtq̃ in aliq̃ loco figitur vel plãtat vt di. Iſi.li.xvij.arbor q̃ dã lenta eſt ⁊ mollis vitib.i.vineaꝝ palmiti bus vinciẽdis apta et colligãdis vt dic̃ idẽ. Hec arbor fructũ ñ hꝫ ſꝫ ſolũ ſemẽ ſiue flo rẽ. Cui⁹ ſeminis dicũt hãc eſſe vtutẽ vt ſi q̃s illud in poculo hauſerit filios non generet. imo etiã filias efficit infecundas. Ducuſq̃ Iſi.li.xvij. De ſalice ãt di. Pli.li.xvj.c.xxxvj Salicũ diuerſa ſũt genera.nã q̃daꝫ i mag nã pceritatẽ virgas emittũt.creſcũt q̃ꝫ in al tũ et pariũt particas vineaꝝ quaꝝ cortices lõgi ſũt ⁊ ſpiſſi ac fortes interi⁹ albi ⁊ exteri⁹ virides.ex q̃b vincula ꝯponũt.⁊ tales ſali ces q̃uis ſint fortes non tñ ſũt ita flexibiles vt miores.⁊ iõ citi⁹ ꝯfringũt q̃ ad ligandũ circũ torqueant. Sũt ⁊ ſalices minores et ceteris gꝛciliores ductiles ſup modũ ac flexi biles.ita q̃ p circũflexionẽ nõ rũpunt.imo ad inſtar fili torti fortificant et inde fiũt vi mina ad vites ⁊ ad dolia colligãda. Eſt ⁊ ter cia ſpẽs ſalicis inter duas pmas.⁊ eſt in q̃n titate ⁊ in flexibilitate mediocris.nã maior inflexibilior cortice ⁊ rigidior ẽ minori.imo et illi⁹ rami cortice detracto ſunt colore can didi et ꝯtactu lenes atq̃ plani.nõ nodoſi ex

quib⁹ fiūt varia ſupellectilia. vt ſedes ſpor/
tule et caniſtra. ꝑ complexionē aūt et tonſu/
ram denſior fit in ramis. Omis eīn ſalix ꝗ̄
uis ſit ꝙ ad fructū ſterilis tn̄ in frondibus ꝛ
in ramis fertilis eſt. et maxime ſi tpe debito
ſcʒ in marcio vel aprili tondeaṫ. vt dicit idē.
In libro āt. xvij. ca. xx. dicit idem. Inṫ acci/
duas arbores q̄ plantanṫ ꝑter alias ſalices
obtinēt ꝑncipatū. q̄ ſi binis pedib⁹ a ṫra pu
tenṫ coercenṫ ne in altū creſcant ſʒ latitudi/
nem ſe diffundant vt vlteri⁹ ſine ſcala tōdeā
tur ꝛc. Omis ꝟo ſalix tanto in ramis eſt fe/
cundior ꝗ̄to ꝗdem terre eſt ꝑinquior. Pro
ceſſu ꝗʒ tpis qn̄ multuʒ antiquaṫ ſalix defi/
cit paulatim et putreſcit. et eius putredo et
corruptio incipit iteri⁹ a medulla. et iō ṙma
net interi⁹ ſepe torta ꝯcaua et vacua. ꝛ tamē
naturaliter exteri⁹ viridis atꝗ pulchra. In
cuius ꝯcauitate ſepe latent venenoſi ꝟmes.
vt colubri et ſerpentes. et ideo dormire ſub
aliqua ſalice nō eſt tutū. Hucuſꝗ Plinius.
ꝗ̄uis autem inutilis arbor ſit ſalix q̄ ad fru/
ctum. vtilis tamen eſt medicine. Eſt eīn fri/
gida et ſicca vt dr̄ in Pla. et hʒ vim ꝯſtringē/
di et ꝯſolidandi. et febrilem calorē mitigan
di ſi detur in potu ſucc⁹ folioꝝ eius. valʒ eti/
am cōtra diſſenteriā puluis corticis ei⁹ cō/
buſti et in potu ſumpt⁹. Idem etiaʒ puluis
ꝯſolidat vulnera vlceroſa. Idem etiaʒ pul/
uis curat verrucas interius in potu ſūpt⁹ et
exterius cataplaſmat⁹. rami et folia aſperſa
aqua aerem infrigidant. circa febricitantes
et eos recreant et ꝯfortant et ſomnū ꝓuocāt
Hucuſꝗ Plate.

De ſambuco Ca. CXLIIII.

Sambuc⁹ vel ſambuca eſt arbor mol
lis et parua ex qua ꝯponiṫ quedam
ſpēs ſimphonie q̄ dr̄ tibia vel ſambu
ca. vt di. Iſi. li. xvij. in tractatu de muſicis in
ſtrumētis. Arbor eīn eſt hn̄s lōgos ramos
rotūdos ꝛ planos. exteri⁹ valde ſolidos ꝛ cō
pactos. int⁹ ꝟo valde ꝯcauos ꝗdā molli me
dulla plenos. c⁹ folia ſunt plana et craſſa ac
grauis odoris. flores aūt hʒ multos candi/
dos valde aromaticos et minutos. corticeʒ
etiā hʒ duplicem exteriorē fuluū. et interio/
rem viridem. et ille cortex viridis valde hu/
midus eſt actualiter. ꝛ eius ſuccus cōuenit
medicine. plures in anno flores et fruct⁹ fa/
cit. nigri eſt coloris et odoris horribilis ꝛ ſa
poris. et idō inutilis eſt ad comedendū. Eſt
autē ſambuca arbor calida et ſicca. cui⁹ cor
tices folia et flores cōueniūt medicine. vt
dr̄ in Plate. diureticā habet virtutē et diui/
ſiuam et attractiuā et fleumatis purgatiuā.
et ideo valet cōtra quotidianā febrē ex fleu/
mate ꝓcedētē. ſuccus eius per ſe vel cū mel/
le lumbricos interficit. decoctio cortic̄ me
diani cum vino duriciē ſplenis et epat̄ ſol/
uit. Idem faciūt folia in oleo decocta et ca/
thaplaſmata. folia eius et cortices ac fruct⁹
decocti in aqua ſalſa tumorē pedum diſſol
uūt ſi pedes inde fomentenṫ. ſuccus valet ꝯ
ydropiſim ex frigida cauſa. decoctio etiam
florum et fructuū in vino fortiſſimo multuʒ
confert contra leprā ex fleumate ſi frequen/
ter fiat. nam fleumaticos humores corrup/
tos vel corruptioni diſpoſitos mire purgat
Mirū aūt eſt videre in ſambuco. nam ſi cor
tex medianus ſtipitis vel radicis radaṫ ver/
ſus ſupiꝰ ꝑ regionē ſuperiorē purgabit. et
ſi inferius ꝑ ptes inferiores ſoluet. vt dicit
Pli. Dyaſco. et Plate.

De ſaliunca.
Capl'm. CXLV

Saliunca eſt herba ṡm Hugui. ſpi/
noſa et modica a ſaliendo dicta. eo
ꝙ facit ſaltare ſe calcantes. et ideo di
citur gallice cauchetrape. quia capit ꝛ ledit
pedem ſe calcantē. Et hoc videṫ dicere Uir
gilius dicens. puniceis quantū ſaliunca ro
ſetis. Et ṡm hoc eſt herba cuius radix ē ma
gna et longa. pinguis mollis et carnoſa ſic
paſtinaca. et ſolet poni in electuarijs. et dici
tur alio nomine yringis. et emittit quaſdaʒ
haſtulas duras et anguloſas in quaꝝ ſūmi
tatib⁹ creſcunt quedam capitella circūqua
ꝗ aculeata ſicut calcaria. et creſcit in terra
ſicca ſterili et arenoſa. et ab aliquib⁹ ſcorpio
vocaṫ. quia ad moduʒ ſcorpionis pungit ſe
tangentē. ṡm Pli. autem libro. xx. ca. vij. ſa/
liunca eſt breuis et modica. folioſa et ramo
ſa. et denſa quaſi manu preſſa. multum aro/
matica fere vt nardi ſpica. et quibuſdā radi
cibus minutis adheret terre. In pannonia
regione naſciṫ in locis duris et lapidoſis. et
eſt herba calida ꝛ ſicca ſubtilis in ſubſtan/
tia et multum diuretica. Cuius radix de/
cocta in vino ſiſtit vomitum. et ſtomachuʒ
multum confortat. vt dicit Plinius lib. xxi.
caplo. xx.

De ſtacte.
Capl'm. CXLVI

S Tacte dr gutta mirre arborſ.⁊ ē idē
qd ipa mirra.vt di.glo.ſup Gen̄.xxx
vij.Et dclinatr h ſtacte.hꝰſtactes.in/
uenitr āt ſtacten indeclinabile.Un̄ yſa.c.iij.
vbi loqtr de odoribꝫ dic.ſtacten ē incēſuꝫ qd
ex pſſura manat.et eſt grecū nomē.qre s de
mirra in lr̄a M.

De ſtorace Ca.CXLVII.

S Torax vt di.Iſi.li.xvij.eſt arbor ara
bie ſilis malo citonio.cuiꝰ vgule cir
ca canicule ortū cauernatim ⁊ lacri
matim lacrimā fluūt.cuiꝰ diſtillatio ī terrā
cadēs mūda nō eſt.ſꝫ cū cortice ꝓpo ſeruatr.
Illa āt q vgis ⁊ calamis inheſerit albida eſt
atqꝫ mūda.ſꝫ pmo efficitr fulua calore ſolis.
qdā aūt eiꝰ ſpēs dr calamites.q eſt pinguis
et reſinoſa humecta ⁊ velut melloſū odoris
iocūdi liquorē mittēs.cuiꝰ gutta ꝓfluēs ⁊ co
agulata ſili noīe appellatr.nā greci ſtiriam di
cūt guttā grece vo ſtirax latie ſtorax appellatr
vt di.Iſi.Idē dic glo.ſup Eccl.xxiiij.Sto/
rax itaqꝫ arborſ ſtiracis eſt gutta ⁊ eſt mltuꝫ
efficax in medicina.Nā ſm Dyaſco.⁊ Pla.
calida eſt ⁊ ſicca.ſubaꝫ hn̄s glutinoſā.⁊ vir
tutē hꝫ attractiuā.cuiꝰ triplex eſt maneries.
ſcꝫ calamita.i.bona gutta et pma.q pus ab
arbore effluit et emanat.Alia ē ſtorax rubea
q fluit poſt pmā q eſt purior.Tertia eſt ſto/
rax liqda in colore rufa.in odore ſuauis.i ſa
pore pontica.in ſuba magna.⁊ in manibus
malaxari poteſt.Que aūt dulcē hꝫ ſaporeꝫ
ſophiſticata eſt.diſcernitr āt ſophiſticata.qa
ſi vetus eſt dū malaxatr pulueriꝫatr ⁊ ī fruſta
cadit.ſi recens eſt humectatr nimiū inde ma
nus et nō ſatis inuiſcatr.et plꝰ hꝫ dulcedinis
quaꝫ deberet.liquida non ſophiſticatr.Intr
has tres ſpēs calamita maxie eſt vtutis.ce/
rebrū mire ꝯfortat.fumus eiꝰ omnē reuma/
ticū fluxum ſedat.Caphala ex ea facta gin/
giuas et dentes motos roborat ⁊ cōfirmat.
menſtruis impat.ꝯ tuſſim ⁊ raucedinē bene
iuuat.vtiliter vo ponitr ſtorax in emplaſtris
ꝯ tineam et puſtulas capitſ.et multas alias
paſſiones.Huculqꝫ Dyaſco.et Platr.fumꝰ
ſtoracis vt dicit Iſidorꝰ purgat aerem cor/
ruptum et fugat omnē vaporem et fumū pe
ſtilentem.

De ſicomoro Ca.CXLVIII

S Icomorꝰ eſt ficus fatua ī folijs mo/
ro ſimilis in alijs ficus ſpēm tenet.
vt dicit mgr ī hiſtorijs li.xxvij.Si/
comorus ⁊ morus greca noīa ſūt.Et dicta
eſt ſiccomorꝰ.quia in folijs moro eſt ſimilis.
Hanc latini celſam vocāt.moro eīm lōge ꝓ/
cerior ⁊ maior eſt.Uel ſm alios dr a ſile qd
eſt ficus.et moros qd ē fatuitas quaſi fatua
ficus ſicut dicit gloſa ſup Luc.xix.Et ē ſm
Dyaſco.ſicomorus ficus ſilueſtris fructus
quoſdā ꝓferens ſubdulces.ſed nūqꝫ ꝑueni/
unt ad maturitatē ſicut de caprifico.di.Pli
nius libro.xv.cap.xix.ſilueſtris ficus nunqꝫ
matureſcit.aliqui tamen comedunt tales
fructus.dicit etiam Dyaſco.ꝙ ſicomorꝰ la/
pide contuſus emittit lacrimā ad modū gū
mi.et idem eſt medicinale.Nam ſuccurrit
morſibus venenatis ſi bibatr.tumoreſqꝫ ſple
nis compeſcit.dolorem ſtomachi tollit.

De ſpina.
Caplm.CXLIX

Pina dr arbor aculeata ſic dicta.qꝛ
s ſpinarū acumine velut quibuſdam
ſpiculis contra tangentiū iniurias
eſt armata.vt dicit Iſidorꝰ.a cuiꝰ ſimilitu/
dine dr ſpina dorſi ꝓpter radiolos oſſiū que
ſunt acuta ſicut ſpine.Spina aūt ꝓprie dici
tur ipſe aculeus.qui a ſtipite exiens ſpiſſus
et groſſus in ſua extremitate piramidalis ef
ficitur et acutus.Cuius rōnem potes inue
nire ſupra eodem libro vbi dr de arbore ī ge
nerali et diſpoſitione arborꝫ.vbi dr ꝙ nō eſt
de intentione nature.ꝙ arbores ſint ſpino/
ſe ſed accidit ex raritate plante ꝑ quā attra/
hitur humor frigidus parū coctus q ꝑ po/
ros ad exteriora attractꝰ calore ſolis ad ſpi/
nam coagulatr.et ꝓpter paucitatē materie q
attrahitur in fine acuitur et piramidalitr fi/
guratr.et hoc aliquando cū quadā inclina/
tione.vt eſt videre in rubis et in roſetis.ali/
quando in erecto acumine ad modū ſpiculi
ſiue teli.Spinarꝫ aūt frequentia ſignum eſt
terre ſterilis vel inculte.et eſt quaſi genera/
le ꝙ oīnes frutices et arbores que multum
ſunt ſpinoſe mutuo ſe cōnectūt ⁊ alterutruꝫ
ſe muniunt et defendūt.et contra manꝰ ſibi
reſiſtentium pugnant et vulnerant.nūqꝫ ta
men inuicem ſeſe ledūt ꝓpter ſuam denſita
tem radios ſolares intercipiūt et roriſluas
celi guttas ad ea que ſub eis ſunt deſcēdere
nō permittūt.et ideo que iuxta ſpinas vl in/
tra ſeminantr nō de facili cōualeſcūt.ſpinarꝫ
pūctura manus vel pedes ſepius vulneran
tur et nō ceſſat dolor niſi de locis leſis tota/
liter extrahantr.propter ſui acuitatem ⁊ pū/
cturam vix ſine falce vel ſarculo ferreo euel/

luntur. et cū fuerint auulſe alligate p̄ faſciculos in clibano exurūt̃. ſepe etiā inter ſpinas apparent flores et etiā fruct⁹ multi. Sʒ ꝓpter florū molliciē nō mollificant̃ ſpine. immo deficientib⁹ folijs remanent ſpine et amplius indurant̃ ꝓpter eoꝝ naturalē ſiccitatē de facili in igne accendunt̃ et vehemēter inflamant̃ et ſcintillātes ac crepitantes ſonitū nō modicū faciūt. ſʒ ſtatim poſtmodū adnihilant̃. ſic dicit gloſa ſup. vij. ca. Eccs. nō tn̄ ſpine penit⁹ inutiles ſunt. imo multꝭ vſib⁹ ꝯgruētes. Nā ex ſpinis fiūt ſepes q̄b⁹ hoīes ſe et ſua muniūt. multiplices etiā generant fructus vtiles quos defendūt. quere ē ð rubo in lr̄a R.

De lignis ſethim.

Capl'm. CXL.

l Ligna ſethim eſſe dicūt̃ quedā arbores ſpinoſe leues imputribiles ſimiles albe ſpine que grece acbantis dicitur. ſicut dr̄ ſup Exo. xxv. vbi dicitur. Sethim nomen eſt regionis montis et arboris que albe ſpine in folijs eſt ſimilis et eſt leuiſſimū lignū imputribile incremabile. Unde dicitur ī aurora. Ligna ſethim torpent nulla putredine iuſtos. Signat in celis q̄ ſine fine nitent. Spinam ſethim vocant. quia viqꝫ penis acerbis. Et quia tormētis itur ad aſtra dei. ſm̄ Dyaſco. et Pli. virtus ē illi ſtiptica et cōſtrictiua et fluxus ſanguis ſedatiua. folia aūt aſpera ſpinoſa et albida. florem hʒ purpureū et ꝟgulas lōgas ad groſſitudinē man⁹ digiti in quarū ſummitatib⁹ habet capitella ſpinoſa ſemine rotūdo plena ꝛ valet ꝯ venenū et fugiūt ſerpentes odore eius et potatū valet quia putrida membra fouet et iuuat ꝛc.

De ſentice Ca. CXLI.

Sentix cis. genus eſt herbe vel fruticis habētis aſpera folia pinguia et diuiſa vt eruca virgas habet duoꝝ cubitoꝝ. et dr̄ ſentix a ſitu vbi creſcit. quia īter dura et inculta creſcūt ſentices ſic̄ ſpine vt di. Iſi. capitella hʒ vt carduus cuius radix eſt rufa longa pinguis. et eſt etiā medicinalis et ſubuenit cōbuſturis. vt di. Dyaſco. et valet ꝯ intrinſecā compuncturā. vbi alij habent. contra venarū intrinſecam cōpactionem.

De ſepe Ca. CXLII

Sepes pis. eſt gen⁹ munitōis facte ex ſentibus ſpinis atqꝫ lignis. Nam ſudes ſiue pali in terra figunt̃. circa quos ſpine et virgule circūnectūt̃. et ſic dom⁹ vel ſegetes ſepis beneficio muniunt̃. ꝛ dicitur hic ſepes. hui⁹ ſepis. Unde Eccl. xxxvj. vbi nō eſt ſepes diripiet̃ poſſeſſio. Circa ſepes etiā latitant venenoſi vermes vt rane colubri et ſerpentes. vnde a ſepi dr̄ ſeps ſerpens. cui⁹ venenū non ſolū corpus verum etiā oſſa deſtruit et cōſumit. Unde Lucanus. Oſſaqꝫ diſſoluens cū pectore tabificus ſeps ꝛc. ꝛ iō iuxta ſepem dormire periculoſū eſt ꝓpter latētia venenoſa. Sepes ymbribus ꝛ caumatib⁹ exponunt̃ cito deficiūt niſi renouetur. ꝛ dū res alienas cuſtodiūt ſoli expoſiti paulatim ſe ꝯſumūt. et tandē exiccati et putrefacti nō niſi incendiū promerent̃. A ſepi aūtē ſiue a ſepio ſepis dicit̃ ſeptū ſepti. id eſt. ambitus locus ſcʒ circūclauſus. dicitur enim intra ſeptum templi. id eſt. intra ambitū ſeu clauſuram.

De ſude Ca. CXLIII.

Sudes ſudis eſt palus vtraqꝫ extremitate exacutus a ſuo ſuis dic̄t⁹. q̄a ſepes quaſi conſuta ſudibus videt̃. eo q͞ ſudes per eam ex tranſuerſo figuntur. vt dicit Iſi. ſm̄ Hugui. vero ſudes dr̄ a ſudo ſudis. vel a ſudus da. dū. qð eſt mūdus ꝛ purus. eo q͞ ſudes mūdant̃ et purificantur ꝓus q̄ꝫ terre infigant̃ que tanto fortiores faciūt ſepē quanto plus in terra ꝓfundant̃. et virgis eas cōſuentib⁹ fortius ꝯſtringuntur. Et eſt ſudes feminini generis. et dr̄ h̄ ſudes h⁹ ſudis. vt di. Hugui. et Ouidius met. dic̄. que ꝯiūcta eſt humeris ceruix ſude figit̃ cōbuſta ꝛc.

De ſiliqua Ca. CXLIIII

Siliq̄ eſt gen⁹ legumis ſonoꝝ follib⁹ ꝛ vacuis qð magꝭ onerat q̄ꝫ refic̄. vt di. glo. ſup Luc. xv. ſm̄ Hug. ſiliq̄ dr̄ follicul⁹ cuiuſcūqꝫ legumis ꝛ purgamētū ex q̄ porci nutriūt̃. Iſi. āt li. xvij. dicit. ſiliquon quā latini ī corrupte ſiliquā vocāt. iō tale nomē a grecis accepit. qꝛ eſt arbor cui⁹ fructus eſt dulcis. Xilon quippe lignū dicūt liquon dulce et huic ſn̄ie ꝯcordat glo. ſup Exo. ca. xxiiij. vbi dicit q͞ fructus ſilique ſūt ꝑdulces et habēt longitudinē vni⁹ digiti et pollicarē latitudineʒ quoꝝ cortex manducat̃. vt dicit idē li. xiij. ca. xx. q͞ aliq̄ dixerunt eā eſſe ficum egyptiā. ſʒ h̄ eſt error manifeſt⁹. qꝛ in egypto nō creſcit ſed in ſyria.

De ſinapi Ca. CXLV

Sinapis dr̄ a ſin qđ eſt ſimul et napꝰ eo ꝙ in folijs napo ſit ſilr̄is. vt dicit Iſi. li. xvij. De ſinapi di. Pli. li. xx. c. xxiij. Int̄ has q̄s pitagoras laudauerat herbas aſſerit̄ p̄mã laudē tribuiſſe ſinapi. et dic̄ eã int̄ herbas obtinere p̄ncipatū. calida ē et ſicca in q̄rto ḡdu. hūores groſſos ꝛ viſcoſos extenuat atq̄ꝫ purgat. ſerpentū ꝛ ſcorpionū ict9 addito aceto ſanat. fūgoꝝ venena ſupat. dentiū dolorē mitigat ad cerebꝝ penetrat et ip̄m mirabiliter purgat. ꝯſtringit lapidē ꝛ mēſtruis impat. appetitū ꝓuocat ꝛ ſtomachū ꝯfortat. epilēticos iuuat. et ydropicos curat. litargicos excitat. ꝛ eos multū iuuat. capillos mūdat ꝛ eoꝝ caſū ꝯpeſcit. incōgruos āt ſonos auriū ꝛ tinnit9 tollit. oculoꝝ caliginē ꝺtergit ꝛ aſpitatē palpebraꝝ lenit. paraliticꝭ ſubucit. qꝛ poros apit ꝛ hūorē infundentē neruos ꝛ laxantē ꝛ inſenſibilitatē īducentē diſſoluit ꝛ īducit ꝛ ꝯſumit. Has ꝛ mlr̄tas alias ip̄i9 laudes p̄dicat Pli. ꝛ v̄tutes. et dicit ꝙ maior eſt v̄t9 in ſeie. ſemē t̄m mīmū in q̄ntitate ꝛ maximū in ptāte. multū ei eſt calefactiuū aptiuū ꝛ ꝯſūptiuū ꝛ ſui mlr̄tiplicatiuū. ex vno em̄ ḡno mīmo maxia plāta ꝓducit̄ q̄ frōde flore ꝛ germīe in imēſuꝫ dilatat̄. ſemē ei9 in q̄buſdā follicul̄ ſiue tecis oblōgꝭ ꝛ rotūdis creſcit. ꝛ illa tecaꝝ bn̄ficio vſq̄ꝫ ad maturitatē ꝯſuat̄. flores āt ſūt mlr̄tū crocei ꝛ odoriferi. ꝛ cū tota herbe ſuba feruida ſit et auſtera. flores ei9 maxime ab apib9 diligūt̄ ꝛ freq̄ntant̄. vt di. Pli. ꝛ t̄n nūq̄ꝫ ꝯtingūt flores oliuaꝝ. vt di. Pli. li. xx. c. xij. ita etiã ſe mlr̄tiplicat. vt vbi ſemel ſemiat̄ vix loc9 inde vlteri9 liberat̄ ꝛ vbi ſemel cadit ꝓtin9 viret. vt dicit idem. li. xix. ca. ix.

De ſemine Ca. CXLVI

Semē eſt qđ ī agro ſpargit̄ ad gignēdū fructū. q̄ꝫuis ꝑ q̄ndã approꝑatōꝫ dicat̄ aīaliū qđ emittit̄ ad ꝓcreādūꝫ fetū. vt di. Iſi. ſemētꝭ v̄o eſt ſemē frugū q̄n ē tps ſeminādi. ſ. act9 ſemiatōis. a mlr̄tꝭ etiã dicebat̄ q̄ndã dea vel dn̄a ſemiationū. Seminariū v̄o eſt vniuſcuiuſq̄ꝫ rei exordiū vl̄ vas in q̄ ſemē ponit̄ ſeminādū. ſꝫ ſeminiuꝫ dr̄ qđ a ſemīe eſt lucratū. ita di. Hug. Et ponunt̄ v̄ſus differētiales ī greciſmo. Eſt aīatoꝝ ſemē campiq̄ꝫ ſatoꝝ. Semētꝭ ꝓp̄e ſementinū qđ in archa. Claudit̄ atq̄ꝫ ſuo ſparget̄ tpe ī agro. Seminiū cuiuſq̄ꝫ rei dicat̄ origo Semē āt vt di. Pli. li. xviij. c. xxiij. Semē bonū eſt anniculū bimū vel trimū. ſꝫ vlteri9 paruꝫ valet. et iđ illđ ḡnū qđ ī area ſubſedit ſemini ſeruādū eſt. eſt em̄ optimū q̄m ḡuiſſimū. ꝛ ē illud ſemē optimū qđ eſt magꝭ ponderoſuꝫ ꝛ interi9 magis albū. ſ̄m q̄litatē aūt terre eſt ſemē denſi9 vel rarius ſeminandū. ſilr̄ citi9 ꝛ tardi9. Nam ī locis humidis celeri9 ne ſemē ymbre putreſcat. in ſiccis vero tardi9 vt pluuie ſequant̄. ne diu iacēs ſemen vltro euaneſcat. Eſt aūt ſerendū min9 de ſemine ī terra pingui ꝛ humida q̄ꝫ in macra. qꝛ in terra pingui in p̄ncipio nimis creſcit et ꝑ ſui multiplicatōem nimiã in fine mutuo ſe deſtruit opprimit ꝛ ꝯfūdit. Qđ celeri9 ꝛ citi9 ſemiat̄ debet eſſe denſius q̄ꝫ qđ tardi9 ſolo cōmēdatur Semē eñ ſerotinū dꝫ eſſeraꝝ ne nimia denſitate necet̄. Artis q̄ꝫ eſt ſemen equaliter ſpargere. nam manus ꝯgruere debet cū greſſu ſemꝑ. quia cū dextro pede. nec ē trāſferendū ſemen de locis frigidis ad calidiora. nec ecōuerſo. nihilq̄ꝫ in contrariū p̄ripiēdum eſt. Semen ſeminatum in macro ſolo raro facit culmū. ſpicā minutam generat et inanem. pinguia v̄o arua ex vna ſemīs radice fundāt ſegetē numeroſam. In autūno vero circa equinoctiū eſt temp9 ꝯgruū ſeminationi. ſimiliter et in vere. ſed in recta pruma ſerendū nō eſt. qđ patꝫ ꝑ hiberna ſemina cū ante prumã ſeminant̄ ſeptima die erumpūt ſed poſt prumã vix infra quadraginta Huc uſq̄ꝫ Pli. ca. xxiiij. Semen itaq̄ꝫ eſt granum modicū et rotundū habēs in ſe virtuteꝫ ſue ſpeciei multiplicatiuã et ꝯſeruatiuã. vñ cuꝫ ſemē terre ꝯmittit̄ ex hūore turgeſcit. ꝛ ex calore terre incluſo ꝑtes rarificante et hūores circūſtantis terre ad ſui tꝑamentū attrahēte inualeſcit er grandeſcit. et ſic cuticula ſeminis ſciſſa germē paulatim emittit. et radices inferi9 in terra figit q̄b9 ꝯtinue nutrimētū ſibi haurit et ſic tandē vi caloris terrã inſenſibilit̄ apit ꝛ erūpit. ex ſe ꝓducens culmū frondē florē ſemē ꝛ fructū. et q̄ꝫuis modicū ſit qđ ſeminat̄ maximū t̄n eſt qđ ex ſemīe generat̄. a ſtultis putatur perdi ſemen quādo ſeritur. et t̄n meliori modo q̄ꝫ ꝑ ſeminatōem nullaten9 cuſtodit̄. In ſemine etiã viget ſeminalis ratio in qua operat̄ calor natural̄. et ad ei9 augmentū pariter ꝛ nutrimētū humor nutrimentalis attrahit̄ vi caloris. De ſemine aūt mediāte culmo ſurgit ſpica q̄ ſ̄m Iſi. li. xvij. a ſpiculo dicta eſt. eo ꝙ ī ſpica ꝓducāt̄ . . . iſtaꝝ culmia q̄ ad modū ſpiculoꝝ

ſūt acuta. ad h̄ em̄ facit nāa aculeos i ipſis ſpicis vt ꝯ ſubitos auiū minutaꝝ ⁊ ꝓmiculorū morſus in ſpicaꝝ ſūmitatib⁹ eſſent arma vt dicit idem. Spica aūt ſm̄ diuerſoꝝ ſeminū naturā ſe diuerſificat in figura. Nā qn̄qꝫ eſt lata vt in ordeo qn̄qꝫ triangula vt in ſpelta. qn̄ꝫ tetragona ſeu q̄drāgula vt ē i tritico. aliqn̄ ē rotūda vt di. Pli. ⁊ Ariſt. Eſt āt ſpica i culmi ſūmitate mlt̄ꝫ follicul' circūdata. in q̄b⁹ velut i matrice g̃na ſemialia nutriūt. et vſqꝫ ad maturitatꝫ t̄pa ꝯſeruāt. Qui q̄dē folliculi erūpētes cū g̃no ꝑmit⁹ manēt clauſi. deinde paulatim turgeſcētib⁹ g̃nis matie in tritico fiūt ſciſſi. vt dr̄ ſuper lib. Ariſt. de plāt̄ꝫ. Spicarū capita generalit̄ in ꝑncipio calore eleuāte ſurſū eleuant. ſꝫ qn̄ tendūt ad maturitatē ex g̃noꝝ pōdere inferi⁹ aliq̄ꝫtulū inclināt. ꝑterea qn̄ ſūt ſpice in virore et corrupto aere ⁊ rore ꝑfuſe in corruptelā ⁊ auruginē ꝯuertūt. ymbre v̄o et rore ꝯgruo ꝑfuſe et calore celeſti mō debito circūfote citi⁹ matureſcūt ⁊ ꝓp̄t roris hūectatōꝫ g̃na ſua d̄ folliculis cadere nō ꝑmittūt. vt di. Pli. li. xvij. Idē dicit Cōſtan. et yſa. et Alfre. Ex bonitate āt t̄re cognoſcit̄ bonitas ſpice qꝛ ī terra bona ⁊ pingui generat̄ ſpica bona. q̄ntitate mag̃ et g̃noꝝ numeroſitate multiplex ac referta. in t̄ra v̄o ſicca ⁊ macra ecōuerſo. vt di. Pli. libro eodem.

De ſtipula Ca. CLVII

Stipula ab vſto ē dcā q̄i vſtipula. collecta ei meſſe ſtipula vrit̄ ꝓp̄t culturā agri vt di. Iſi. li. xvij. vel ſtipula dr̄ a ſtipulo ſiue a ſtipo pas. qꝛ ſtipula fac̄ culmū quē ſtipat. vt di. Hug. Eſt ꝓp̄e ſtipula idem qd̄ ſtramē vel palea cū folijs ⁊ vagis. qd̄ relinq̄t in agro ſpicaꝝ multitudīe ꝑciſa falcibus ⁊ a meſſorib⁹ collecta. ⁊ h̄ ſtipula a mlt̄ꝫ recolligit̄ ad diuerſos vſus. Nam q̄dā inde domos ꝯtegūt. q̄dā loco ſtramis ſtipulā ſibi ſternūt. alij paleaꝝ vice aīalia inde reficiunt. alij v̄o ſtipula ignes nutriūt ⁊ panes et cibaria inde coquūt vt di. Pli. li. xviij. c. xxx. q̄re ē de palea in lr̄a P. ſtipula q̄dē eſt res leuis ⁊ ꝯcaua ⁊ ſicca ⁊ hiſpida. ⁊ vēto ſubdita et ab igne facilime inflamata. vt dic̄ idem.

De ſimila Ca. CLVIII

Simila tritici eſt medulla. farina ſcꝫ puriſſima ⁊ delicata vñ fit panis nobiliū q̄ ſimilago ꝓprie nūcupat̄. et eſt flos tenuiſſime forme mūdiſſime et albiſſime et molliſſime ac diuerſis cibis apte ⁊ etiam medicinis. Quere ē de farina in lr̄a F. et de polenta in lr̄a P.

De ſcopa Capl'm. CLIX

Scopa ē arbor a ſcopādo dicta a ſcopo pis. l' a ſcopo as. qd̄ idem ē q̄ purgo as. eo ſic dicta q̄ ex eo ſcopēt̄ tecta. vt dic̄ yſa. li. xvij. h̄ a mlt̄ꝫ dr̄ birck. et hꝫ folia leuia ſic tremul⁹ eo q̄ ei⁹ folia cuꝫ ſint tenuiſſima leuiſſimo vētoꝝ agitatu tremere videt̄. multas hꝫ v̄gulas duras et nodoſas. q̄b⁹ pueri dorſis denudatis ſepi⁹ caſtigāt̄. Ex ei⁹ etiaꝫ ramuſculis fiūt ſcope q̄b⁹ purgant̄ dom⁹ a puluere et alijs ſordib⁹ euacuāt̄. ſemia q̄dā facit vacua ad modū q̄ſquiliāꝝ ſiue ſiliquarū q̄b⁹ vtunt̄ hōīes ſilueſtres loco panis. hꝫ āt h̄ arbor multū de ſucco acido aliq̄ntuluꝫ pūgitiuo. vñ ſolēt homies in vere ⁊ autūno cortices incidere ⁊ hūore effluentem recolligere quē bibūt loco vini. talis ſiq̄dē potus ſitim ſedat et ꝯpeſcit. multū inflat. vt dicunt ſꝫ nō reficit nec inebriat necqꝫ nutrit. Idē etiam ſucc⁹ i aliq̄ vaſe ſub diuo diu a calore ſolis decoct⁹ corrūpit̄ ⁊ putreſcit. ⁊ ꝯuertitur in pinguedinē ⁊ efficit̄ vt vnguentū. Multi etiā detrahūt ꝑ ignis decoctōꝫ ad modū picis ⁊ q̄uis ſit horribile ⁊ nigꝝ fetidumqꝫ. tn̄ mult̄ꝫ vſib⁹ eſt neceſſariuꝫ. ⁊ iō ſiluani hōīes in deſert̄ꝫ ſemīe et ſucco iſti⁹ arbor̄ꝫ vtunt̄ ꝓ annona. ꝓ vinca ⁊ etiā ꝓ oliua. vt tāgit Pli. vbi agit de arboꝝ ſuccis. li. xx.

De ſtuppa Ca. CLX

Stuppa eſt purgamentū canopi ſiue lini. Et dr̄ ſm̄ antiquos ſtipa. eo q̄ ex ea rime nauiū ſtipent̄. vnde etiaꝫ et ſtipatores dicunt̄ qui eam preparāt i vallibus et cōponūt. vt dicit Iſi. li. xix. vbi agit de lanis. ꝑ multas aūt carpinatiōes et pectinationes ſtuppa a lini vel canopi ſubā ſeparatur. ſeparata groſſior nodoſior hiſpidior et breuior inuenit̄. et ideo ad vendendū et filū ꝯponendū nō eſt multū apta. fiūt tn̄ inde fila multū groſſa et ineq̄lia et nodis plena. ex q̄b⁹ fiūt licmina neceſſaria vſib⁹ cādelaꝝ. Nā cū ſit magne ſiccitat̄ꝫ de facili inflamat̄ vñ ſubito accendit̄ ⁊ citiſſime redigit̄ i cinerē ⁊ fauillā. et qn̄ extinguit̄ amaꝝ reddit fumū. tetrū oculis ⁊ narib⁹ nociuū. vtil' aūt eſt ſtuppa medicine qn̄ a ſuis haſtulis eſt bene purgata. valet em̄ ad vulnera deſiccādā et ſananda ad mitigandū arſuram et reprimendū tumorem oculoꝝ. vt dicit Plinius li. xix. ca. x.

De taxo Ca.CLXI.

TAxus ē arbor venenata: ex cuiꝰ ſucco venena toxica exp̄munt. Arbor eſt fortis ꝛ ꝓcera hn̄s ramos groſſos flexibiles ꝛ lōgos ex qͣbꝫ faciūt parthi arcꝰ. ſic di. Iſi.li.xvij. Un̄ poeta Taxi torquenti i arcus eiꝰ vmbra eſt nociua et dormientibꝫ ſub ea mortifera. Cuiꝰ ſuccus nimis laxat. cuiꝰ carbo ignē grecū ſeruat inextinguibilē, vt di. Dyaſco.

De tabula Ca.CLXII

TAbula a teneo .nes.eſt dicta. ꝛ eſt in vna ſignificatōne mēſa diuitū qͥ te-nabula. eo ꝙ bolos teneat et vaſa et menſalia q̄ deſup apponūt. ſup pedes erigit ꝛ q̄daꝫ limbo circūducit et ambit. Alio mō dr̄ tabula alea in q̄ ludit. ꝛ h̄ duplicat et diuerſis coloribꝫ inſignit Tertio mō dr̄ lignū planū et tenue in q̄ poſito colore lr̄e inſcribūt. Quū ꝙ ꝯplanāt breues aſſeruli ꝛ attenuant atq ꝯcauāt ex vtraq ꝑte pax. ꝛ artificialiter ꝯpaginant et replēt cera nigra viridi vl̄ rubea ad ſcribenduꝫ. Et dicūt tales aſſeres tabule eo ꝙ teneāt lr̄as. q̄ in eiſdē tabul' ſūt ꝯſcripte. Tabule āt tanto ſūt meliores q̄nto ex ligno planiori ꝛ leniori et duriori ꝯponūt. Alio mō dr̄ tabula ſ. tegēdo q̄ſi tegula. aſſer lōgꝰ latꝰ ſerris diuiſus ꝛ ſectꝰ cū ſecuribus vel dolatꝰ. Nā hm̄ōi ligna ad domoꝝ tecta ſūt vtilia. qꝛ ex eis fiūt tabulata. ſ. laquearia et alia edificia ex talibꝫ tabulis artificialiter ꝯpoſita ꝛ ꝯpacta. arte mira et m̄ltiplici caſtratura diſponūt poſt multiplicē ſupfluoꝝ reſectōeꝫ. vt tales tabule inuiceꝫ equalit̄ ꝯiūgant. Domꝰ ornāt et tn̄ poſite in ſalarijs cū oībꝫ deſeruiāt. ab eiſdē tn̄ qͣbꝫ ſeruiunt ꝯtinue ꝯculcant. trabes q̄dē ꝑ latū ſibijnuicē hn̄t q̄i equali diſtantia ſuppoſitas q̄ꝝ ſuſtētaculo ſe defendāt vt minꝰ incuruēt qn̄ a pauimēto vel alijs rebꝰ ſuppoſitis ipa tabulata nimiū onerant. nauibꝫ ꝯponendis. pontibus ꝯſtruēdis ciſtis et alijs vtēſilibꝫ fabricādis. tabule neceſſario repant et dolant. clauiculis et alijs artificijs ꝯpaginat. ad tabulas etiā ꝯfugiūt naufragātes et a ꝑiculo ſepius liberant.

De trabe Caplm̄.CLXIII.

TRabs eſt lignū tranſuerſale qd̄ ponit ꝑ latitudinē domꝰ ex vtraq extremitate parietes tāgēs ꝛ tenēs ne lapſū vl̄ incuruatōꝫ ꝓpt̄ ſuā altitudinē patiant. Et dr̄ h̄ trabes vel trabs a trabo bis. q̄a ab vno ꝑiete ad aliū trabit cui inſigit et vnit vt di. Huguicio. Oportet aūt vt trabs ſit longa fortis et ſpiſſa et maxime circa mediū. ne forte ſi fuerit nimis gracilis i medio icuruetur. vn̄ ꝓpt̄ incuruatōis ꝑiculū ſepe oportet vt colūna vel ſtatua ſuſtineat. Nam lignuꝫ ſi ponitur ꝑ tranſuerſum ſuſtētaculo indiget. quod erectū alia ſibi ſuperpoſita ꝯ facili ſuſtineret.

De therebintho Ca.CLXIIII

TErebintꝰ vt di. Iſi.li.xvij. arbor ē reſinā ſudās oībꝫ alijs p̄ſtantiorē. cuiꝰ reſina dr̄ therebintina. ꝛ eſt multū medicinalis. Nā ſc̄m Dyaſ. eiꝰ folia fructꝰ cortices ꝛ ſemia ſtiptica ſūt ꝛ ſiki diligentia colligūt ſic tini. et ſunt ꝯtraria morſibꝫ venenoſis. Eius reſina eſt bona q̄ eſt mūda limpida et aromatica. in colore rufa. et hꝫ ꝟtutē diſſoluēdi ꝛ laxandi et maturādi. et iō ꝓdeſt ꝯ apoſtemata dura et alias collectōes tā in capite q̄ in mēbris. De therebinto aūt dicit Pli. li. xiij. Syria inq̄t therebintū hꝫ. et eſt ſpēs eiꝰ duplex. ſ. maſcula ꝛ illa q̄ eſt ſine fructu. ſ. femia. et hec eſt duplex. vna hꝫ fructū rufū magnitudine lenticule. alia pallidum magnitudine fabe. et eſt fructꝰ odore iocūdꝰ et tactu pinguis et reſinoſus. Et eſt in ſyria arbor magna et ē ei materies lēta admoduꝫ et durabilis qn̄ vetuſtate nigreſcit ꝛ ſplendeſcit. Eiꝰ folia ſūt denſa ꝛ hꝫ q̄ſdā folliculos q̄daꝫ aīalia vt culices emittētes q̄ corticē terebāt. et ſic cortice ꝑforato gutte reſinoſe effluūt et emanāt. Itē Pli. li. xxiiij. ca. vj. therebintina radix et folia in vino decocta ſtomachū ꝯfortāt. ꝯ dolorē capitis iuuāt. placꝫ therebintina odoratiſſima tā ſyriaca q̄ cypria pura ꝑlucida ꝛ ſubalbida cū aliq̄ rubore. et illa q̄ eſt mōtana potiꝰ q̄ cāpeſtris vulnera ſanat et purgat.

De thyna. Caplm̄.CLXV

THyna ſunt ligna q̄dam ꝑcioſiſſima ad modū hebeni ex qͣbꝫ Salomō fecit gradꝰ ꝛ fulcra in domo dn̄i. Un̄ dicit glo.iij. Regū.x.ca. ſup illū locū. Attulit āt hyrā ex ophir ligna thyna. et ligna thyna ſunt imputribilia et ſpinoſa in ſimilitudine albe ſpine rotūda et candida et valde fulgentia et polita inſtar ſpeculi ſiue vnguis. vn̄ in eis reſultāt imagines ſic in vngue. in igne nō comburunt neq in aqua reſoluūt. ſicut nec ligna ſethim et multi crediderunt eadem eſſe ligna.

De tirſo Capl'm. CLXVI

Tirſus eſt tã arboꝝ ꝙ̃ oleꝝ ⁊ herbaꝝ
frutex medi⁹. ſic dict⁹ ꝙ de t̃ra ſurſũ
eſt erect⁹ vt di. Papias. Eſt itaqꝫ ꝑs
plãte ſupꝯoꝛ teneriꝯ viridioꝛ et mollioꝛ ac
pulcrioꝛ. celo vicinioꝛ. a t̃ra r̃motioꝛ. roꝛe ce
li ꝑfuſioꝛ. folijs ⁊ ramuſcul' tenerrimis ple/
nioꝛ. ⁊ eſt melioꝛ in medicina Nã ĩ tirſis ma
xime viget virtus herbe.

De tigno Ca. CLXVII.

Tigna ſũt ligna q̃ a parietibꝫ vel murꝭ
vſqꝫ ad cacumen edificij ſunt erecta
ſupportantia totũ tectũ ad modũ co
ni vel piramidis ſurſũ tendũt ⁊ paulatim ſe
inclinãtia ad alterutꝝ ĩ cacumine mutuo ſe
ꝯtingũt. Et dicũt tigna a tegẽdo vl' a tegula
q2 tegulis ad ſuſtẽtatõꝫ tecti ſupponũt. tegu
le ãt dicũt ligna q̃dã lõga valde ⁊ aliq̃ntulũ
lata plana ⁊ tenuia q̃ ex trãſuerſo tignis mĺ/
tis clauiculis affigũt et ĩ eis etiã aſſeres vel
lateres ſuſpẽdũt. Sũt ãt tigna fortia dola/
ta ⁊ q̃drata ⁊ cõplanata. ſũt aũt tigna fortia
⁊ groſſioꝛa ꝟſus domũ ⁊ exilioꝛa ⁊ min⁹ foꝛ
tia ꝟſus tectũ. exteri⁹ lateribꝫ ⁊ aſſeribꝫ l' ſtra
minibꝫ onerant. interi⁹ ꝟo pulcris laq̃aribꝫ
decoꝛãt et in ipis laq̃ant ⁊ figũt. Et dicunt
laq̃aria aſſeres q̃ interi⁹ ad decoꝛeꝫ camere
tignis ꝯiũgũt. ⁊ a tignis dꝛ tignari⁹ q̃ tecto/
ria tignis inducit. vt di. Papias.

De tritico Ca. CLXVIII.

Triticũ a tritura eſt dictũ vt puriſſi/
mũ in hoꝛreo ſeu ḡnario recondat.
vel q2 ḡnũ ei⁹ cõmollit vel teritur vt
edat. vt di. Iſi. li. xvij. Eſt ãt duplex triticuꝫ
ſcꝫ rubeũ exteri⁹ in vtraqꝫ extremitate acutũ
in latere ſciſſũ. interi⁹ albiſſimũ ḡue et põde
roſũ. ⁊ illud gen⁹ eſt optimũ vt di. Pli. Aliud
eſt coloꝛe croceũ exteri⁹. interi⁹ ꝟo albũ. ĩ ſu
perficie lucidũ ⁊ leue frãgi difficile. De pro
prietatibꝫ ãt ⁊ generibꝫ ei⁹ quere s̃ de frumẽ
to in lr̃a F. Sic di. yſa. ĩ dict. diuerſificatur
triticũ ex diuerſitate ſoli in q̃ ſemiat. Nã qđ
creſcit in t̃ra pingui atqꝫ putribili craſſius
eſt ⁊ pingui⁹ atqꝫ põderoſius ⁊ nutribili⁹ ꝙ̃
id qđ creſcit ĩ terra macra ſiue ſicca. vñ bo
nitas tritici intendit ex bonitate ſoli. ⁊ econ
uerſo. Triticũ aũt ex diuerſitate tꝑis variat
Nã qđ naſcit tꝑe moderato in q̃ntitate ⁊ q̃/
litate erit ꝑfectũ ac medulle multe ⁊ coꝛticꝭ
valde pauci et ꝑoptimi nutrimẽti. Immo/
derato ꝟo tẽpe exoꝛtũ imꝑfectũ. Itẽ differt
ſ̃m vetuſtatẽ et nouitatẽ et mediocritatẽ. nã

q̃n eſt vetuſtũ lõgo tꝑe ꝯſeruatũ nimis effi/
cit ſiccũ ⁊ duꝝ ad digerendũ ⁊ modice nu/
tritiuũ. q2 tunc ei⁹ hũiditas ſubalis a caloꝛe
aeris minuit ⁊ nimiũ deſiccat. Nouuꝫ vero
ꝑuo tꝑe reſeruatũ ꝓ hũiditate ſuꝑflua ⁊ vi/
ſcoſitate terre hũidũ eſt ac viſcoſũ denſũ ad
digerendũ durũ et inflatiuũ ventoſitatis et
rugit⁹ vẽtris generatiuũ. Mediũ ꝟo int̃ ni/
mis nouũ et vetuſtũ int̃ multã hũiditateꝫ ⁊
paucã. temꝑatũ magis laudabile eſt et am/
pli⁹ nutritiuũ. Nam exhauſta hũiditate acci
dentali ſubalem hũiditatẽ in ꝑte caloꝛ aerꝭ
tꝑat. et idõ tale triticũ magis eſt laudabile ⁊
meli⁹ nutrit et bñ digerit. ꝑditqꝫ viſcoſitatẽ
terrẽ ⁊ denſitatẽ. Eſt aũt triticũ vt di. yſa. ca
lidũ et inter humidũ ⁊ ſiccũ temꝑatũ. Sed
panis ex eo fact⁹ eſt calidioꝛ ꝓpt caloꝛẽ ignis
et coctionẽ. Intendit eñ in eo caloꝛ natura
lis ꝑ caloꝛẽ ignis actualẽ. Itẽ hãc ꝓprietatẽ
hꝫ triticũ p̃ cunctis ḡnis ꝙ nutribili⁹ eſt ce/
teris. et ꝓpter ſimilitudinẽ hũane cõplexio
nis. vt dicit idem. Itẽ triticũ eſt colatiuũ et
mũdificatiuũ ⁊ lauatiuũ. ⁊ ideo ius de eius
farina factũ purgatiuuꝫ eſt pectoꝛis et pul/
monis. Idẽ facit tiſanũ de eo factũ ſicut de
oꝛdeo. q2 mũdificat et plus ꝙ̃ de oꝛdeo. va
let etiã ꝯ̃ tuſſim ⁊ ſanguis fluxũ. Itẽ triticũ
coctũ cũ oleo et poſitũ ſuꝑ durũ apoſtema
diſſoluit illud. Itẽ coctũ triticum in ſucco
rute diſſoluit coagulatõem lactis ſi mãmil
le inde liniant. Itẽ tꝑatũ cũ ſucco iuſquia/
mi et poſitũ ſuꝑ neruos ꝓhibet hũoꝛes no/
xios ne deſcendãt. Itẽ eius granũ maſtica/
tũ valet ꝯ̃ moꝛſũ rabidi canis. Nã venenuꝫ
extrahit vt dicit ideꝫ. De tritico aũt fit oleũ
qđ valet ad multa. ſꝫ maxĩe ꝯ̃ pruritũ ⁊ ſerpi
ginẽ ⁊ impetiginẽ ſi cũ pãno albo bñ confri
cetur. qđ fit vt virt⁹ olei poſſit meli⁹ ſubĩtra
re. Itẽ coꝛtex tritici ſiue furfur hꝫ ꝟtuteꝫ co
latiuã ⁊ mũdificatiuã pl⁹ ꝙ̃ farina eius ſed
modicũ vel nullũ exhibet nutrimentũ. Itẽ
vt dicit idem. triticũ recens et nouuꝫ parui
eſt nutrimenti et q̃n comedit crudũ flegma
ticũ eſt et inflatiuũ. et in lateribꝫ doloꝛeꝫ cõ/
mouet et rugitũ. cito etiam cõuertit in pu/
tredinẽ. et ideo lumbꝛici et alij vermes no/
ciui ex tali cibo ſepius generant. Aſſatũ au
tem magis nutrit et min⁹ ventoſitatem facit
et multũ conſtipat et conſtringit. In aqua
coctum grauiſſimũ eſt et multũ inflatiuũ et
viſcoſi humoꝛis generatiuũ. Hucuſqꝫ yſa.
in dietis.

De tiſana CLXIX

T Iſana ſicut dicit gloſa ſup .ij. Reg. ſ. ordeū dr ſiccatū pila tunſum et decorticatuȝ. et fit inde cibus apt⁹ illis q̄ carent dentib⁹. ex tiſanis fit etiaȝ pot⁹ vtilis patientib⁹ febres et alias calidas paſſiones. Quere ẜ de ordeo in lr̄a O. Calorē mitigat et alterat. ſitim ſedat. Et declinaẜ hec tiſana. h⁹ tiſane. et penultima eſt producta. Unde Alexander nequā ſic ait. Cortice nudato tiſanas ordea dicas. et dr a tipcon qđ eſt pcutio. quia percutiẜ i pila dum decorticatur. potus aūt inde factus tiſanum dicitur ab yſa in dietſ.

De tribulo Ca. CLXX

T Rribulus eſt frutex ſpinoſus q̄ mollior eſt q̄ ſit arbor. ⁊ durior q̄ ſit herba. Cuius due ſunt ſpecies. ſ. maior que creſcit iuxta ſepes. vt di. Pli. li. xxj. c. xvj. Tribulus dura res eſt ſepta villaꝝ obtinet. in altum creſcit. ſed cū non habeat vires vt directe ſe extollat incuruaẜ et verſus terraȝ ſe reflectit. dentes habet acutiſſimos aculeos acutos et dentatos. et ſingule eius virgule a ſummo vſq̄ deorſum ad radiceȝ aculeis ſunt munite. Alia eſt ſpecies tribuli minor et creſcit in locis paluſtrib⁹ et in cāpis. et eſt minor in longitudine et groſſitudine q̄ ſit maior. Folia habet minuta et rotūda haſtulas ꝓijcit longas teneras rubeas ſparſas per terrā diffuſas aculeatas ꝑ totum et ſpinoſas. Florem faciūt album et fructū ꝑmo viridem deinde rubeū tandem nigrum. et hūc fructū diligūt ſerpētes colubri ⁊ bufones. et ideo talem fructū comedere hominibus non eſt tutū. et cui ipm comedere libuerit eligere debet illū qui a terra magẜ eſt eleuatus et nō nimis maturus qui integre eſt et intactus a muſcis vel a vermib⁹ nō corroſus. Tribulus aūt campeſtris. vt di. Pli. aratro et frugibus eſt inimicus. viuax em̄ ē et multum ſe mltiplicat. et vix eradicari poteſt quando in aliquo radicaẜ agro. et ideo meſſem comprimit et cōfundit pedes ⁊ crura tranſeuntiū ⁊ manus ſe tangentiū multum ledit. et tranſeūtes ſepe cadere vel ceſpitare facit. veſtes hominū dilaniat ⁊ diſcerpit et ouiū iuxta ſe paſcua querentiū lanā rapit. ⁊ iđo dr tribulus a tribulando. quia tribulat et ledit ſibi appropinquantes.

De thimo Ca. CLXXI

T Imus eſt herba valde aromatica. Unde Uirgilius. redoletq̄ thimo fragrantia mella. cui⁹ flos dicit epithimū. et eſt flos medicinalis. habet em̄ virtutem melancoliā purgandi et flegma. et iđ valet ↄtra quartanā et alias melancolicas paſſiones.

De thimiamate.
Caplm. CLXXII

T Imiama eſt quedam cōfectio ꝑcioſiſſima ex onica et ſtacte galbano et thure prepata. ſicut dr Exodi. xxx. et eſt dicta a thimo flore odorifero quia olet ſuauiter ſicut thimus. ſicut dicit Iſiđ. li. iiij. vbi tractat de odorib⁹. talis aūt cōfectio in vſus hominū nō debuit fieri q2 domin⁹ offerre in templo ſup altare thimiamatẜ hanc ꝑcepit. et ideo in eccleſia nō debet ſponſus ⁊ ſponſa thurificari odore thuris. Inde etiā eſt q allato thure benedicto ſuper altare. ſi deſcendat thuribulum ad chorꝫ aliud thus ſine benedictione apponendū eſt et offerendum hominib⁹.

De thure Ca. CLXXIII

T Hus eſt nomen arboris et etiā gūmi inde emanātis. Unde Plini⁹ li. xvij. dicit. Thus eſt arbor arabie īmenſa atq̄ ramoſa leuiſſimi corticis ad aceris q̄ntitatē. ſuccū aromaticū et album mō amigdale generans et effundens ⁊ maſticatione in puluerē reſolutū eſt intus pingue ⁊ igni appoſitū facile ardens. et appellaẜ apud nos maſculus eo q natura ſit rotunduȝ ad modū teſticulorū. reliquū ꝟo eſt planum et plene ſcabioſum. et eſt maſculo min⁹ bonū. adulteraẜ aūt admixtū reſine albe ſiue gummi. ſed ſua cognoſciẜ ꝓpria qualitate. nā th⁹ igni appoſitū ardeſcit. reſina vero fumeſcit. gūmi aūt calefactū reſoluiẜ et liqueſcit. Arbor aūt vnde fluit thus dr libanus. et ei⁹ gūmi a naturalib⁹ ac medicis olibanū nūcupatur a mōte arabie ſic vocato. ſed a libano arbore fluens olibanū libanus nuncupaẜ. vt dicit Iſiđ. Et dicit gloſa ſup Eccẜ. xxiiij. ſup illum locū. Ego quaſi liban⁹ non inciſus ⁊c̄. Libanus vt aiūt arbor eſt in arabia cortice et folio lauro ſimilis. fructū emittēs bis in anno. ſ. in vere et in autūno. ſed quod ꝑ ſe fluit in ꝑncipio eſtatis melius eſt. quod vero in eſtate cortice inciſo paulatim exire cogiẜ. in autūno ꝟo nec ita candidū ē nec ita purū. ſꝫ h̄ qđ ꝑmo adheret ramis ⁊ corticib⁹

in eſtate induraẜ et a ramis ferro recolligiẜ. Thus optimū eſt qđ albū ſolidū ⁊ mundū odoriferꝝ ⁊ rotundū ad modum teſticuli ac oblongū. ⁊ iđo đr maſculinū. Thus ꝟo qđ apertis corticibꝫ in autūno vel hyemis pn/cipio effluit non eſt alteri ſimile in ꝟtute nec etiā in colore. qꝛ illud albū eſt et trāſlucidū odoriferꝝ valde atq̧ mundū. Thus ꝟo ſecū/dariū et rufum eſt tenue et ſcabioſū. vt ē dic Iſi. Regio āt vbi creſcūt thura eſt montuoſa et ꝑ altitudine rupiū et ſcopuloꝝ qī inuia ⁊ inacceſſa. vt dic glo. Eccł. ſupdicta. Hec oīa di. Pli. li. xv. c. x. et dicit glo. ꝙ Arabia eſt regio thura gignēs ſabea eiuſdē regio/nis ꝓuincia maxie thurifera. ⁊ eſt tra ex vna pte mari ⁊ ſcopulis. ex altera ꝟo montibus ⁊ rupibꝫ vix acceſſa. vñ thuris arbor ſine cultore creſcit et terrā argilloſā diligit. Dicūt aūt arabes ꝙ thus nō dꝫ recolligi nec eiꝰ arbor inſcidi. niſi a ſacris ⁊ religioſis tpe colle/ctionis ꝯtactu mulieꝝ nō pollutꝭ. et ſic pu/taẜ ꝑ religionis obſeruantiā merces augeri Item idem ibidē ca. xvj. pma naturalis vindemia eſt circa canis ortū in fortiſſimo eſtu Nam tūc eiꝰ cortex tenuiſſimꝰ laxaẜ et ꝓſilit inde ſpuma pinguis q̄ cōcreata denſaẜ vbi loci natura poſcit ħ puriſſimū eſt et candi/dū. Secūda vindemia verſus hyemē corticibus inciſis rufum ħ exit nec cōparabile ē ꝓori. Crediẜ aūt nouelle arboris gūmi eſſe candidiꝰ ſꝫ veteris efficaciꝰ. et q̄dam putant ī inſulis meliꝰ gūmi. Alij negant in inſulis naſci. Collectū thus in camelis ꝯferẜ in ci/uitatē que ſabotriam đr. porta ad ħ patente nec ꝑ aliā viā digredi licet ibiq̧ decimātur deo quē inuocāt. ibiq̧ in menſura et pondere accipiūt ſacerdotes. nec ante inde lꝫ mercari niſi prius deo debita portio offeratur. candore ꝓbaẜ. et carbone ſi ſtatim ardeat et inflameẜ. ſi dentē nō recipit ſꝫ ſtatim frangitur vel redigiẜ in puluerē vel in micā. Huc/uſq̧ Plinius. ſm Dyaſco. ꝟo et Plate. Thꝰ eſt gūmi cuiuſdā arboris in Alexandria. et đr olibanū alexādrinū. qđ eſt puriꝰ et meliꝰ. aliđ iueniẜ iuxta damaſcū ⁊ đr damaſcū. et nō ē ita bonū nec ita puꝝ ſic pmū Eſt āt calidū ⁊ ſicca. multū aromaticū multū pingue ⁊ glutinoſū. ꝟtutē hꝫ ꝯfortādi ex aromatici/tate ſua ꝯſolidandi ⁊ ꝯſtringēdi ⁊ ꝯglutinādi ex gūmoſitate ſua. potēter ſtringit lachrymas ⁊ fluxū humoꝝ deſcendentiū de capite ꝑcipue q̄n fluūt ꝑ venas exteriores faciei ſi. circa tpa eiꝰ puluis cū vino albo et cū albu/gine oui emplaſtreẜ. ſic etiā ſedat dolorē detiū et gingiuaꝝ. maſticatū thus ꝓhibꝫ fluxū humoꝝ a capite ad mēbra ſpūalia ad pectꝰ videlicet ⁊ pulmonē. ꝯ indigeſtionē ⁊ acidā eructuatōem multū valet vinum in q̄ fuerit thus decoctū. matricē ꝯfortat ⁊ mundificat et ꝯceptū iuuat fumꝰ eius. mixtꝰ puluis eiuſ cū aceto graciliat et attenuat māmas turgidas puellaꝝ. ꝯquaſſationibꝫ cū pice ſubuenit. dolorē auriū mitigat. mixtū cū vino tu/moribꝫ inteſtinoꝝ ſubuenit ſi cū vino bibaẜ Hucuſq̧ Dyaſco. et Plate. Diciẜ aūt thus ſm Iſi. a theos qđ eſt deꝰ. quia in deoꝝ ſa/crificijs adoleẜ. ⁊ ſm ħ hꝫ aſpiratōem. vel dicitur a tundo dis. quia abile ad tundendū et ſepe tundiẜ. et q̄nto plus tundiẜ tanto plꝰ redolet et facilius inflamaẜ. ⁊ tūc caret aſpiratione. ex thure incenſo ꝓcedit aromaticꝰ fumus ad modū virgule. et eſt inferius gracilis multū mobilis multis circūuolutionibus amfractuoſus. et ſe ad partes appoſitas motu leuiſſimo circūuoluens. ſurſus ſupiora ſe dilatās imutans aera et obumbrās odo/ris ſui fragrantia fetorē cadaueꝝ auferens. ad cerebrū directe penetrās. ſpm aīalē cō/fortat et recreat ꝑ cerebri ventriculos ſe dif/fundens

De vimine Ca. CLXXIIII

Vimen viminis đr ꝟga mollis. et đr vimen eo ꝙ habeat vim multam vi/roris. Nam eiꝰ natura eſt talis vt eti/am arefactū ſi in aqua abluaẜ iterum reui/reſcat vt di. Iſi. li. xvij. ex viminibꝫ fiūt neceſſaria vitibꝫ vinciendis et doleis religādis ligamenta. vt patet ē eodem in lrā S. quere de ſalice

De virga Ca. CLXXV

Virga ꝓprie eſt q̄ de ramis naſcitur. ⁊ đr a ꝟtute eo ꝙ in ſe vim multā ha/beat. et đr a virore. nam virtus q̄ la/titat in radice ſe ꝑdit in virore ꝟge. Et đr ꝟ/ga quaſi vi regens. virga eñ vtunẜ magi ad placandos ſerpētes et idcirco in ꝟga ſuſti/nent hos alligatos. ꝟga etiam vtunẜ phi re/ges et mgri. vt di. Iſi. li. xvij. virga etiā vtūẜ viatores agroꝝ et areaꝝ ſeu proꝝ dimenſores. legati et nūcij ac paſtores. Virga ſiq̄dē ex triplici cōponiẜ ſuba. ſ. ex cortice ligno et medulla. mediante medulla nutriẜ ⁊ vegetatur. mediante ligno erigiẜ et ſuſtentaẜ. corticis vero bñficio tegiẜ. et ab exterioris aeris

iniuria defenſat̃. Nam vt dicit cõmentator ſup̃ lib᷑ de plantis. Corticem habet ꝑ pelle arbor. lignũ ꝑ oſſe. medullã loco vene Nã calor naturalis exiſtens potiſſime in medulla virge mediante ramo a quo pullulat hũorem attrahit a ſtipite et radice. et qđ groſſi⁹ et terreſtri⁹ eſt in attracto humore trãſmutatur in lignũ ⁊ in corticẽ. qđ ṽo aquoſi⁹ eſt cõuertit in frondiũ multitudinẽ. ⁊ qđ vnctuoſius eſt ⁊ puri⁹ trãſmittit ad ṽge ſupficieꝫ vt inde ꝓducat florẽ vt tandeꝫ fructũ generet atqꝫ ſemen. Naſcit̃ aũt tam flos q̃ fruct⁹ de ſuba virge ſine ipſi⁹ corruptione ⁊ aliq̃ violatione. Nam flos inſenſibiliter de ṽga egrediens ⁊ erũpens virgã nõ violat nec deflorat. ſꝫ fecũdat eam poti⁹ ac pficit ⁊ decorat. Ṽga itaqꝫ nõ pficit fecũdatiõis gratiam nec potentiã generandi ex cõmixtione ſeminis ſicut animantia ſed ex rore celeſti pariter et calore ſolis. Uirga autem ex quo aſcendit: ſurſum ſemp tendit et ſuã ſummitateꝫ ṽſus celũ erigit quouſqꝫ pueniat ad pfectum incrementũ. et eſt media inter ramũ et ſtipitẽ ſeu radicẽ a qua cõcipit fructũ. et inter fructum quem ꝓducit ex ſube ſue teneritudine flexibilis eſt valde. ⁊ de facili inclinabilis in q̃uis pte. Itẽ ṽga extrinſec⁹ eſt arida ⁊ ſicca aſpera ⁊ nodoſa. ſed interius mollis ẽ ĩ medulla. et ſub cortice humoroſa. q̃nto autem virga plus creſcit tanto a terra plus recedit et q̃nto ſurſũ alti⁹ ſuſtollit̃ tanto in ẽ acumine gracilior ⁊ acutior inuenit̃. Item virga ex ſe debet eſſe erecta. ſꝫ qñ eſt nouella ſi caſu aliquo ad terrã incuruet̃ difficile eſt vt indurata in illa curuitate ad rectitudinẽ reuocetur. immo ſepe facili⁹ frangit̃ q̃ rectificet̃. qñ ṽo virga inuenit̃ curua in igne ponitur et per calorẽ eius rigorem et duriciem reſoluentem et remollientem ad formã rectitudinis facilius reducit̃. Item virga canibus ẽ odioſa et puulis. qꝛ virga cor᷑ inſolentia coercetur.

De virgulto Capl'm. CLXXVI

Virgultũ a virga eſt dictũ ꝭm Hug. eſt eñ locus vbi multitudo creſcit ṽgarum. ꝭm aũt Iſi. li. xvij. virgultuꝫ eſt ramus q̃ de robore ipi⁹ arboris pullulat. Sed virga dicit̃ q̃ de ramis oritur et procedit. Uirgultũ aũt ſine cõmixtione ſeminum procedit. In hyeme vileſcit. in vero ṽo placet. quia tũc vireſcit et floreſcit p̃ciſum rurſum pullulat ⁊ reuiuiſcit a terra in ſuo ortu elongat̃. et q̃nto plus creſcit tanto plus verſus celũ eleuatur. Aliq̃n dicit̃ virgultũ viridariũ vel virectũ locus ſcꝫ viridis ⁊ amen⁹. plantis ⁊ herbis virẽtib⁹ cõſit⁹ ſic ſup̃ de orto patet. quere in lra O.

De vite Ca. CLXXVII

Vitis đr a vinciẽdo. qꝛ vincit̃ ⁊ ligat̃ ꝭm Iſi. aũt vitis eſt dicta. eo q᷒ vim habeat citi⁹ radicandi. vel iõ dicunt̃ vites eo q᷒ vim habeant vt inuicẽ vittis ſe innectant viciniſqꝫ arborib⁹ reptando religẽt̃. Eſt ei ear᷑ natura flexibilis quaſi. ſ. brachijs quibuſdã q̃cq̃d cõprehenderint vi teneãt et ꝯſtringãt. et illa ligamĩa q̃b⁹ arbores vel palos capiũt. capreoli dicunt̃. ſic dicti eo q᷒ arbores capiũt vel mutuo ſe cõnectũt quorũ adminiculo freti palmites vẽtos ſuſtinẽt et turbines ne frangant̃ Dicunt̃ etiã corimbi. qꝛ ſũt ſicut anuli q̃b⁹ ꝓxima queqꝫ ligant ne longius laxati palmites vento᷑ flatib⁹ diſſipent̃ ⁊ ſine pїculo fruct⁹ ſuos ſuſtineãt. Uitibus aũt iſta maxime ꝯueniũt. oblaqueatio Oblaqueari aũt eſt terrã circa radicẽ aperire et velut lacus efficere vt radix hũore abũdantius hũectet̃ ⁊ caloris ſolaris radio facili⁹ penetret̃. Item ꝯuenit eis putatio ⁊ eſt putare virgam ex vite ſupuacuã reſecare. cuius flagellũ luxuriat. Itẽ eis ꝯuenit ꝓpagatio. ⁊ eſt ꝓpaginare flagellũ vitis ſupſternere ⁊ q̃i porro pangere. ⁊ hinc ꝓpagies dicũt̃ prime. ſ. vitis extẽſiones. Itẽ eis ꝯuenit foſſio. et eſt fodere terrã mouere foſſorio vl' ligone vt radices et herbe ſupflue amoueant̃. et ſic vites meli⁹ foueant̃. Item eis cõuenit paſtinatio. paſtinare aũt eſt paxillare. i. palos figere circa vites vt ſuſtentent̃. vt dic̃ Papias et đr a pango gis. xi. qđ idem eſt q᷒ palos figere vel plantare vt di. idem. ꝭm Iſi. autem paſtinare eſt fimo vel terra pingui vitẽ paſcere vel nutrire vt ampli⁹ fructificet. Item eiſ ꝯuenit põpinatio Eſt aũt pampinare pampinos. i. folia ſupflua de vite amouere vt vue liberi⁹ aerem purũ capiãt. ⁊ folijs nõ obumbrate citi⁹ matureſcãt. Pampini autẽ vt di. Iſi. ſunt folia quorũ ſubſidio fructus vitis ab ardore et frigore defenſat̃ ⁊ aduerſus oẽꝫ iniuriã p̃munit̃. q̃ pampini vt di. I i. iõ ſũt interciſi vt ſolaris radi⁹ ad maturitatẽ fructus facili⁹ admittat̃. et ſunt dicti pampini eo q᷒ de palmite pendeãt vt dicit idem lib xvij. Itẽ eis ꝯueit vindemiatio. et ẽ vindemiare

de vite vuas demere. qđ fit qñ fruct⁹ vince p̄cidūt̄ ꝛ recolligūt̄. De vitib⁹ āt dī. Pli. libro xvij. c. xxij. Uitis qñ p̄cidit̄ tp̄e cōgruo ꝛ mō debito. ex p̄ciſione vires recipit ꝛ ꝯcipit materiā ex q̄ fruct⁹ vel flores impoſterꝫ pariunt̄ niſi em̄ p̄ciſione caſtigaret̄ ſupfluoꝝ tota infecūda ꝛ ſterilis redderet̄. nihil em̄ auidius naſcit̄. ꝛ iō niſi vires ad pariēdū ſeruet̄ n̄ eſt paritura fruct⁹ In vite āt ē naƚa vt malit parere q̄ꝫ viuere. ꝛ iō q̄cq̄d de materia ſupflua a vite demit̄ fructui accedit. vites ħo putationis tp̄e q̄nto citi⁹ putāt̄ tāto pl⁹ effundūt đ materia. ꝛ q̄nto ſeri⁹ tāto ferūt fructū vberiorē. ita tñ q̄ putatio tp̄s debitū nō excedat. vñ vites ḡciles ꝛ tenues citi⁹ oportet putare: validas aūt nouiſſime. Debet āt p̄ciſio fieri obliq̄ int̄ duas gēmas. ita vt in p̄te oppoſita gēme p̄ciſionis fiat vuln⁹ Idō āt dꝫ fieri oblique ꝛ nō directe vt cito deſcēdāt ꝛ defluāt guttule pluuiales p̄ quartū freq̄ntiā ꝛ p̄manentiā ſup planā inciſurā vitis ſummitas lederet̄. ꝛ q̄nto vitis eſt ḡcilior ꝛ macrior tāto plus de ea putandū. qñ āt pampinatōe idiget nō dꝫ remoueri foliū qđ eſt circa vuam niſi vinea ſit nouella. ſ; poti⁹ alia q̄ mag' ſūt remota. ħ em̄ vuā ſupplantaret. Quicq̄d ħo erūpit et pullulat alias q̄ꝫ ab oculis ſiue gēmis ſpuriū ꝛ inutile iudicat̄ et ſtatim eſt rūpendū. Itē idē ca. xxiiij. Uitib⁹ accidit morbus ſpēalis. ſ. qñ germīa nimis tēpeſtiue auferūt̄ aut qñ in ſupinū incidunt̄: aut quādo noxio rore vel ymbre floratōis tp̄e p̄fundūt̄: aut qñ nouella germina pruina aut frigore decoquūt̄. aut qñ ab imperitis cultoribus aut circūfoſſorib⁹ radices vulnere iniurioſo ledunt̄ et qñ deſquamant̄. i. a ſuo cortice totaliter ſpoliant̄ Int' oīa aūt maxīe ledit̄ qñ fort' ymber p̄cutit palmitē floreſcētē q2 ſic̄ defluit ip̄e fruct⁹ Ex aere aūt corrupto et rore vel ymbre noxio creſcūt q̄dā vermes vt eruce ꝛ teſtudines vitis germīa ꝛ folia depaſcentes. ꝛ eā ſic depaſtā facile derelinquunt Naſcit̄ aūt ħ malū in tp̄e nimis hūido atq3 lēto. Accidit etiā eis ali⁹ morb⁹ quē araneū vocāt vinitores. q2 ex flatu vēti noxio et ymbre corrupto generāt̄ q̄dā tele q̄ſi aranearū q̄b⁹ obuoluūt̄ fruct⁹ ꝛ ꝯſumūt̄ ꝛ aduruntur Ledit etiā vitē raphan⁹. odit etiā ꝛ caulez ꝛ oēm olus. odit etiā ꝛ corulū. vñ qñ talia vitibus ſūt vicina triſtes ꝛ egre efficiūt̄. Nitrū3 q̄dē ꝛ alumē et aqua marina ꝛ fabe ac vicie putamina vltima et maxīe interimētia vitiū ſūt venena. Hucuſq3 Pli. lib. xiiij. c. ij. Dicit idē vt apud priſcos vites int' magnas arbores nūerabant̄. In aliq̄b⁹ em̄ p̄tib⁹ ſūt vites ita magne vt ex eaꝝ trūcis ſtatue fiāt ꝛ colūne. vt3 in ſimulacro iouis ī vrbe populonia Sup tectū etiā tēpli epheſie diane vnā vite antiq̄t⁹ ſcādebat̄. Colūne q̄3 de talib⁹ vitib⁹ facte diutiſſime p̄manēt. incorrupte in paucis em̄ lignis naƚa eternior eſt q̄ꝫ in vite nll'o fine creſcūt. ꝛ circa domos ꝛ villas circūduci p̄nt. leuant̄ etiā in mult' p̄tib⁹ ad vlmi vel populi arboris ſūmitates ꝛ eoꝝ rami quaſi maritali affectu ſuis brachijs ſe cōnectunt. Arbor eſt vtilis et medicinalis tam in folijs q̄ꝫ in fructu ꝛ emittit ꝛ reddit liquorē ſuccis oīm arboꝝ meliorē. qñ p̄cidit̄ lacrimā emittit puriſſimā. et illa lacrima vtiliter collirijs adhibet̄. p̄ illi⁹ lacrime emulſionē3 depurat̄ eius ſubalis humor in radice. vñ fruct⁹ poſtea ſurgit dulcior et purior ex ip̄a vite Folia vitis ſūt lata inter⁹ plana viridia ꝛ mollia exteri⁹ aūt valliculata ꝛ villoſa in extremitate. laterib⁹ interciſa ꝛ acuta multū obūbrātia. quoꝝ vmbra eſtuātib⁹ ꝛ q̄eſcere cupientib⁹ eſt iocūda. ꝛ ſūt multū medicinalia. Nā vulnera mūdant ꝛ mūda ſanant in aqua decocta refrigerāt. calorē febrilē mitigāt. eſtuationē et tumorem ſtomachi cataplaſmata mire ſedant. p̄gnantē adiuuāt. ſomnū p̄uocant ꝛ cerebꝝ recreāt ꝛ ꝯfortant. ei⁹ lacrima potata ſepe calculos frāgit vt dī. Dyaſco. viſum acuit. lippitudinē oculoꝝ tollit. morſib⁹ venenat' ꝛ vexatōib⁹ ſuccurrit ventre3 ſiſtit. cinis etiā ei⁹ valet ad p̄dicta q̄ ſucco ruthe et oleo admixt⁹ tumore3 ſplenis ſpargit. vt dic idē. Pli. li. xxiiij. c. j. vbi dicit folia vitiū dolores capitis amputāt. inflatōes ſedāt. cū farina ordei calidā arteticā curāt. diſſentericos valde iuuāt ſi eoꝝ ſuccum bibāt patiētes. lacrima eius cū oleo ſup̄ locum piloſu3 illita. modo pſilotri. pilos amputat. et ħ facit maxime lacrima quā ram⁹ vitis viridis emittit et reſudat. verrucas tollit. cortex vitiū et folia arida vulneꝝ ſanguinē ſedāt ip̄mq3 vulnus ꝯglutināt ꝛ ſanāt. cinis vitiū mox fiſtulā purgat atq3 curat. neruoꝝ dolores et contractiones mitigāt. ſcorpionū et canu3 plagas cū oleo ſanant citius. cinis corticis p̄ ſe pilos ablatos reſtaurat ꝛ m'ltiplicat. Hucuſq3 Plinius.

De vite agreſti.
Capl'm. CLXXVIII.

Itis agreſtꝭ eſt labruſca. ſic dicta q̄ꝛ
i terre marginibꝫ creſcit. a labro eñ
dꝛ labruſca. ſ. ab extremitate tre vbi
naſcit̃. ſic di. Iſi. li. xvij. Eſt aũt ſil'is viti vini/
fere i folijs ſ; nõ i fructu. ná fructũ facit mo
dicũ aut nullũ. ⁊ ſi quẽ fecerit ille dur⁹ eſt et
ſtiptic⁹ ⁊ amar⁹ Vitis vinifera degenerat ſe
pe in labruſcá qñ nõ colit̃ nec putat̃. ⁊ econ
uerſo de labruſca fit vitis vinifera ꝑ culturã
debitã ⁊ tonſuram. vt di. Pli. et q̃uis labru
ſca nõ ſit q̄ ad cibũ vtilis. eſt tñ q̄ ad medici/
ná. Ná ei⁹ radix elixa in aq̄ pluuiali et mixto
vino ydropicos curat. oẽs maculas tollit.
tuſſim ꝯpeſcit puluis radicis ei⁹ ꝯ̄ defectu;
ſtomachi mire ſubueit. vt di. Dyaſ. Pli. aũt
lib. xxiij. c. ij. dic̃ ſic Labruſca grece ampeloe
ſargie appellat̃. ſpiſſis folijs vinoſo cortice
fert vuas rubẽtes mõ cocci q̄ꝝ ſucco mulie
res cutẽ facici purgãt. ⁊ ille vue cum folijs ⁊
ſucco trite vtilit̃ apponũt̃. vicijs coxaꝝ et lũ/
boꝝ trite cũ aceto ſcabiẽ hoĩs ⁊ q̄drupedu;
curãt. Hucuſq; Pli.

De vitulamine Ca. CLXXIX

Itulamen a vite dꝛ illa plãta baſtar
da ſiue ſpuria et infructuoſa q̄ naſci
tur a radice vitis ſiue al's. nõ ꝓcedẽſ
ex ipĩs gẽmis. ⁊ tales plãte degeneres ſũt et
innaturales. ⁊ iõ ñ fructificãt. ſ; vitẽ onerãt
et gũãt. ⁊ fructũ impediũt ac retardãt. nam
hũorẽ attrahunt a radice q̄ deberet trãſferri
ad fructũ nutriendũ ⁊ augmẽtandũ. ⁊ iõ de
bẽt citi⁹ extirpari ne diuti⁹ creſcẽtes diminu
ant fructũ vitꝭ. ⁊ iõ tales plãte adulterine di
cũt̃ ſpuria vitulamĩa. i. degenerãtia ⁊ nõ na
turalia. vt hẽt̃. li. ſap̃. c. iiij. et ẽ hˀ lr̃a rabani ⁊
antiq̄ꝝ. q̃uis Aug. ĩ li. de doctrĩa xp̃iana di
cat. ꝙ meli⁹ dicerẽt̃ adulterine plantatõnes
qḋ q̄dẽ veꝝ eſt q̄ ad ſimpliciũ intellectũ. ve/
ra tñ lr̃a eſt ⁊ bona q̄ ad intelligẽtes ſc; ſpu/
ria vitulamina.

De vinea Ca. CLXXX

Inea vt di. Papias eſt loc⁹ vbi plan
tãt̃ vites. vñ ⁊ vinetũ vocam⁹ locu;
vbi ꝯſita eſt multitudo vitiũ. Vinea
diligẽter excolit̃ ⁊ ab oĩbꝫ ſupfluis expurga
tur ⁊ a cultoribꝫ ſepe viſitat̃. ⁊ ne ledat̃ a be/
ſtijs macerijs ⁊ ſepibꝫ circũdat̃. et ne diripi/
ant̃ fruct⁹ ei⁹ cuſtos ĩ ea ſup ſpeculã ordinat̃
in hyeme ſine cuſtodia relinq̄t̃. ſ; ĩ autũno a
ml'tis freq̄ntat̃. in hyeme valde pallet. ĩ vere
⁊ in eſtate viret floret ac redolet. ſ; in autũno
fructu gaudet. odor florẽtis vinee oĩ̃ vene
noſo ꝯ̄trariat̃. et iõ ipa florẽte fugiũt colubri et
bufones ſuſtinere ei⁹ fragrantiã nõ valẽtes.
virore ⁊ amenitate delectat viſũ. fragrantia
⁊ aromaticitate afficit olfactũ. ſaporꝭ ſuaui/
tate reficit guſtũ. folioꝝ lenitate demulc; ta
ctũ. aerẽ diligit puꝝ ſerenũ vt di. Pli. et mi/
nus diligit tp̃s nubiloſũ. terrã diligit cali/
dã ⁊ ſiccã mediocriter pinguẽ ac dulcẽ. Ná
qñ t̃ra eſt nimis pinguis vel nimis humida
luxuriat in ramos ⁊ in folia. ⁊ paucos hab;
fruct⁹. qñ ꝟo t̃ra eſt arenoſa ⁊ nimis macra:
cito deficit ⁊ areſcit cũ nõ inueniat ſufficiẽs
fundamentũ ſeu nutrimentũ. ſil'r ſi fuerit ĩ
terra amara vel ſalſuginoſa corrũpit̃ radix
e⁹ malicioſo hũore radicꝭ ſubaꝫ ſubintrãte. ⁊
iõ non diligit terrã dulcẽ ⁊ in ſuis q̄litatibꝫ
tꝑatam. et iõ mõtes alti ſoli bñ expoſiti ſunt
optia loca ad vineã. qꝛ in eis eſt humor dul/
cis ⁊ calor fortꝭ. ⁊ q̄nto vinea ſoli magꝭ ẽ ex/
poſita. tãto fruct⁹ reddit dulciores. Prio aũt
eſt fruct⁹ viridis dur⁹ ſtiptic⁹ ⁊ acetoſus. de/
inde ꝑ decoctõem ſolis dulcis efficit̃ ⁊ deli
cioſus. ſub folijs ei ipi⁹ vinee latitãt vulpes
vuas vinee corrodẽtes auide et deuaſtãtes.
et maxĩe vbi cuſtodes ſũt negligẽtes. nec ꝓ/
deſt ꝙ aliq̄ min⁹ ſapiẽtes ponũt ⁊ claudunt
vulpiũ aduerſarios. i. canes intra vitiũ ma
cerias ſiue ſepes. ná pl⁹ demolliũt̃ ⁊ deſtru/
unt vuas vinee ſic incluſi pauci canes q̃fur
tiue facerẽt pl'es vulpes vt di. Iſi. et iõ ſapiẽ
tes vinitores ſũma ſtudẽt diligentia ne ſub/
intrẽt porci ſeu canes domeſtici ſeu vulpes
a muſcaꝝ aũt ⁊ vermiũ corroſione nõ p̃t ſer
uari vinea niſi ꝑ ipi⁹ manũ. qui oĩa in ſua
ꝯtinet ptãte. vt di. Iſiḋ. et ſaluat magnifice
vniuerſa.

De vua Caplm. CLXXXI

Va ab humeo mes: dꝛ. ⁊ eſt dicta q̄ſi
hũida eo ꝙ intrinſec⁹ hũorꝭ ẽ plena.
vt di. Iſi. li. xvij. Ex tribꝫ aũt ꝯponit̃
vua. ſ. ex folliculis glarea et arillis. folliculi
dicũt̃ vinaria ſiue tece in q̄bꝫ glarea ꝯtinet̃.
⁊ eſt glarea ſucc⁹ ſiue humor pinguis ipſius
vue. Arilli aũt dicunt̃ ꝑuula g̃na q̄ ſũt in ra/
cemo. et dicũt̃ alio noĩe acini ab aceo ces. et
d; dici hacin⁹ ni. ſic p; in maiori volumine
p̃ſtiani. vbi dꝛ illḋ verbũ paulini. Exprimit
humẽtes acinos ſuccũq; liquentẽ. aliqui tñ
dicũt h acinũ. Vua eñ eſt generale nomen
ad botros ⁊ racemos. ná vua ꝓprie eſt ml'to/
rũ g̃noꝝ coadunatio. racem⁹ aũt dꝛ vnũ g̃nũ.
Botr⁹ aũt vuaꝝ ꝯgeries vel ꝯgregatio q̄ gal/

lice dr mollitie. ſm aūt Papi. ⁊ Iſi. racem⁹
eſt botrionis ps ſiue ramuſcul⁹ cū vuis pci
ſis. vñ a ramo dr racem⁹. ſm Iſi. Uue autē
a multis dicūt ſuburbane eo ꝙ in vrbib⁹ ven
dunt ad comedendū. cōmēdat em̄ eas ⁊ ſpe
cies ⁊ iocūditas ſaporis. quaꝝ multe ſūt ſpe
cies. ſicut pcoque ſic vocate q: cito mature
ſcūt ⁊ añ oēs calore ſolari decoquūt qs gre
ci lageos dicūt. q: feſtināt ad maturitatē ſic
lep⁹ Itē ſūt purpuree a calore purpureo ſic
vocate. Itē ſūt pticiarie vel pnacie ſic dicte
a magnitudine. ſic dactili a lōgitudine. Itē
ſunt ſtephanite a rotūditate nūcupate. Itē
ſunt ceraunee ſic dicte eo ꝙ rubeāt velut ig
nis. Sūt aūt et aminee vue. ſ. albe mineo .i.
colore rubeo nō pmixte. Itē ſūt apiane faci
entes vinū dulce. qs niſi cito colligas pluui
is et ventis ⁊ maxie apib⁹ infeſtant p qꝝ dep
datione apiane ſūt vocate. Itē ſūt ⁊ butiſſa
te al's biturice a regione nomē ſortite. turbi
nes et pluuias ⁊ calores optime ſuſtinent ⁊
in terra macra nō deficiūt hmōi. ⁊ dr eſſe ba
ſilica. Itē ſunt argite qs niſi pmo tpe colli
gas aut ī terrā cadūt aut hūore ꝯputreſcūt
Itē ſūt ⁊ elbolie. i. varie q̄ neqꝫ purpuree ſūt
neqꝫ nigre ab elbo colore ſic dicte. elbū eī in
ter albū et nigrū ē mediū. Sūt āt mlte alie
differētie vuaꝝ ꝙ q̄ dicta ſūt. q̄ differt ab in
uicē in ſapore ⁊ colore in magnitudie ⁊ ꝟtu
te. ſ; he ſūt magis famoſe vt di. Iſi. li. xiiij. ſm
yſa. vo in diet. Color vuaꝝ q̄drupl' variat
Sūt em̄ vue omino albe clare ⁊ aq̄ſe. modi
cū carnis hñtes. cortices ſubtiles. oſſa exi
gua. Sūt itēꝝ vue oīno nigre groſſe carnis
pui hūoris ⁊ corticis. ⁊ oſſiū magnoꝝ Sūt
⁊ citrine q̄ magis pticipāt cū albedie ꝙ cum
nigredie. Sūt inſup rufe q̄ magis accedunt
ad nigredinē ꝙ ad alborē. Albe leuit nutri
unt facile digerūt. venas penetrāt ⁊ vrinā p
uocāt. Nigre ſūt dure digeſtiōis. tñ ſtoma
chū pl⁹ ꝯfortāt. ⁊ etiā pl⁹ nutriūt qñ bñ dige
rūt. Citrine aūt ⁊ rufe ſūt medie in potētia.
et ſic dic idē yſa. Quāto vue ſūt maturiores
tāto ſūt laudabiliores ⁊ ad nutriēdū ⁊ gene
rādū bonū ſanguinē meliores Uue q̄ min⁹
hñt carnis ꝙ hūoris laudabiliores hūores
generāt ꝙ ille q̄ ſūt pluris carnis ꝙ hūoris
nō tñ ſūt tāti nutrimēti.

De vua immatura.
Capl'm. CLXXXII.

Ua imatura ē frigida ⁊ ſicca ⁊ mul
tū acerba. ⁊ pcutit neruos ſua frigi
ditate. dentiū ⁊ radices ſua ſtipticitate itan
tū ꝙ obſtupeſcūt ⁊ videt q̄dāmodo ꝯgelari
Uirtutē aūt h; ꝯſtringēdi ⁊ colericū vomi
tū repmēdi et calorē epatis extiguēdi. ſitim
auferēdi. acumē colere mitigādi. humores
groſſos in oculis in palpebris deſiccandi ⁊
pruritū oculoꝝ ⁊ aſperitatē abſtergendi. vt
di. yſaac.

De vuapaſſa Ca. CLXXXIII

Uapaſſa mltis modis fit. Aliqñ eī
torquet illd p qd vua depēdet a vite
ita ꝙ nō poſſit hūidū vlteri⁹ ad vuaꝫ
aſcēdere. ⁊ ſic pmittit a ſole p dies aliqs de
ſiccari. ⁊ h̄ dr vuapaſſa ꝓpt calorē ſolis queꝫ
patit. ⁊ h̄ eſt optima ad comedendū. Aliqñ
racemi inuoluūt in pāpinis vitis ⁊ colligāt
folia ſil' ne racemi diſpergāt. ⁊ poſtꝙ panis
eſt extract⁹ de clibano qñ calor eſt tpat⁹ im
ponūt ibi racemi inuoluti ⁊ exiccant. Sil'i
mō dicūt iſte vuepaſſe. q: quandā violentiā
a calore clibani patiūt. ſil'i mō qñqꝫ in fuma
rio fit vuapaſſa. vñ di. Alexāder nequā Dāt
vuaſpaſſas cliban⁹ fumaria ſcb⁹ De vuapaſ
ſa dic yſa. in diet. Uuapaſſa pfecta in dulcē
dine eſt calidior maxie ſi nigra eſt. nec eſt ni
mis mollificatiua nec nimis ꝯſtipatiua ſed
media. malos hūores tpat ⁊ mitigat morſio
nē. maxie qñ eſt pinguis ⁊ carnoſa ⁊ cortex
eſt tenuis et ei⁹ oſſa ſiue gnula ſūt exigua atꝫ
pauca. hmōi vuapaſſa ꝯ dolorē pectoris ad
iuuat. pulmonē mūdificat. tuſſim ſedat. ve
ſicā ⁊ renes purgat. ſpleni ⁊ epati nō ꝯuenit
ſi habuerit duriciē ⁊ groſſiciē Uua āt paſſa
hñs acerbitatē cū q̄dā pōticitate min⁹ eſt ca
lida ꝙ ſit dulcis ⁊ min⁹ hūida maxie ſi ſit al
ba. ⁊ iō paꝝ nutrit. calorē extiguit. ventrē cō
ſtipat ⁊ ꝯſtringit.

De vino Ca. CLXXXIIII

Inū dr q̄ſi in vite natū. vel a vena eo
ꝙ potus eius venas ſanguie cito re
plet. vt di. Iſi. li. xx. vbi tractat d̄ po
tu. Temetū aūt dr forte vinum. eo ꝙ teneat
mentē ⁊ temerarie agere ſepe facit. Dr ⁊ me
rū qñ eſt purū et aque nō admixtū. dr et ba
chus. a libero pře q̄ vocabat bachus. ⁊ dicit
fuiſſe pm⁹ repertor vitis. vel bach⁹ dr ab effe
ctu. q: fortitudie ſua facit bibētes furere ⁊ ī
alios debachare. Laudes āt vini nō poſſet
ad plenū deſcribere etiā ſi viueret bach⁹ ipe.
Int oēs em̄ liq̄res ⁊ ſuccos arboꝝ vinū ob
tinet pncipatū. nā p oīb⁹ liq̄rib⁹ vinū mode
rate ſūptū corpa pl⁹ ꝯfortat. corda letificat.

morbos et vulnera euacuat atqꝫ ſanat. vnde
dicit yſa. in vltio diet. Uinū dat bonū nutri
mētum corpi. ſanitatē reddit ꝑditā ac cuſto
dit. calorē natalē p̄ oīb9 cibis ⁊ potib9 cōfor/
tat ⁊ augmētat ꝓpt familiaritatis ꝯfortiū qd
h3 cū natā. vn̄ ſanguinē puriſſimū generat:
et turbidū purificat ⁊ clarificat. venaꝝ ora
apit. ⁊ ad iteriora mūdificāda ſua ſubtilita/
te penetrat. ⁊ tenebroſaȝ fumoſitatē triſticie
inductiuā illuminat atqꝫ fugat. tot9 corpis
membra corroborat. ⁊ vigorē ſingul' admi/
niſtrat. vini em̄ bonitatē actio aīe maīfeſtat
facit in ea triſticie ⁊ doloris obliuionē. nec
ꝑmittit eam ſentire anguſtiā vl' dolorē. acu
it intellectū et facit eū docilē ad inueſtigan/
dā rem difficilē ⁊ ſubtilē. animoſā etiā ipſaȝ
efficit ⁊ audacē. vn̄ p3 vini excellentia cuius
vſus ꝯuenit oīb9 hoīb9. etatib9. tꝑib9. ⁊ regi/
onib9 ſi debito mō ſm̄ vires bibet' a ſinguliſ
aſſumat'. ſenib9 em̄ ꝯuenit qꝛ calor vini eorū
repugnat frigiditati. iuuenib9 ꝯuenit ſm̄ ci
bū qꝛ in natura ſimilis eſt nature ⁊ etati iu/
uenū ⁊ adoleſcētib9 pueris eſt cibus ⁊ medi
cina. ⁊ eoꝝ calori adhuc imꝑfecto nutrimē/
tū exhibet ⁊ augmentū ⁊ ipaȝ hūiditatē pue
rilē ſuꝑfluaȝ ꝯſumit ⁊ deſiccat. in frigida ei
regione ⁊ in hyeme vinū forte ⁊ multū purū
ꝯuenit. in eſtate ꝟo et in calida regione vinū
purū ⁊ multū mixtum vtile eſt. corpus eniȝ
humectat et refrigerat ꝓpter mixturaȝ aque
que ſubtilitate vini ad remotiora mēbra re/
ducitur valde cito. ideo antiqui vocauerūt
vinū tiriacam magnā. quia inuenerūt illud
duaꝝ rerū eſſe iuuatiuū. calefacit em̄ corpa
frigida ⁊ infrigidat calida. ⁊ hūectat ſicca. ⁊
humida extenuat ⁊ deſiccat. ſ3 ei9 calefactio
et ſiccatio eſt natural'. humectatio ꝟo ⁊ infri
gidatio eſt accidental'. qꝛ ſubtilitate ſua por
tat aquā ad membra q̄ neceſſe habēt infrigi
dari et humectari. vt dicit idem. In vino at̄
ꝯſiderant' iſta ſubſtātia ſiue liquor calor ſa/
por atqꝫ odor. Nam ſm̄ ſubam vini attendi
tur ſubtilitas et terreſtreitas ſiue groſſicies
atqꝫ mediocritaſ. vinū ſubaliter tenue ⁊ ſub
tile albū eſt claꝝ ⁊ ꝯuenit ſtomacho. qꝛ cito
digerit' et venas ꝑforat. mentē nō ꝑcutit ne/
qꝫ ledit. nec neruis nec cerebro aliqd infert
nocumentū. vinū aūt terreſtre atqꝫ groſſuȝ
ſubtile eſt et optimū. ſtomachū em̄ grauat ⁊
difficile penetrat. Color aūt vini eſt quadru
plex. ſ. albus. niger. glauc9. citrin9. et roſeus
ſiue rufus. albū ꝟo et nigrū vinū ceteris eſt
minus calidū. et albū eſt magiſ humiduȝ qꝫ
nigrū ꝓpt ſubtilitatē et aq̄ſitatē dn̄antem. ni
grū ꝟo magiſ ſiccū eſt ꝓpt groſſiciem et terre
ſtreitatem ei magiſ ſubaliter dominantē. vi/
na vero mediocres colores hn̄tia ſunt aliis
calidiora. ſ. vinū citrinū ſeu aureū et vinum
rufum. et hoc ſm̄ qꝫ magis ab illis extremi
tatib9 ſunt remota. ⁊ q̄nto illis ſunt vicini/
ora tanto ſunt minus calida.

De vino rubeo
Capl'm. CLXXXV.

Uinū rubeū valde inteſuȝ in rubore
ſic ſanguis fortiſſimū eſt. ⁊ multū le
dit caput ⁊ ꝑcutit mēteȝ ⁊ fortē facit
ebrietatē. ⁊ iō optime indiget aq̄ cōmiſceri.
vn̄ ſi cōmiſceat' qn̄ oportet ⁊ bibat' ꝑut etati
bus ⁊ tꝑib9 ⁊ regionib9 ac ꝯſuetudini ꝯuenit
atqꝫ decet. multū ē laudabile qꝛ groſſos diſ
ſoluit humores. vias venaꝝ a putredie mū/
dificat ⁊ ſanguinē purificat. maxie ſi vicinū
fuerit puritati. ⁊ iō ꝯucit ſenib9 qꝛ eoꝝ calo
rē ꝯfortat et frigidoꝝ hūoꝝ diſſoluit abun/
dantiā i ſenū corpib9 collectoꝝ. Uinū rube
um neceſſe eſt hr̄e ſaporē ponticū ſiue dulcē
et liquorē int' groſſuȝ et ſubtile mediocrē. et
odor ei9 inter aromaticū ⁊ grauē. ⁊ tale vinū
eſt ceteriſ tꝑantius ad nutriēdū et mutat' fa/
cili9 in ſanguinē ꝓpt ſil'itudinē quā h3 cū eo
in liquore i ſapore ⁊ colore. vinū dulce ⁊ ml't
tū rubeū iuuat ad mūdificandū vicia pecto
ris ⁊ pulmonis. valde em̄ eſt ſolutiuū viſco
ſi hūoris ⁊ lenitiuū ⁊ immūdicie abſterſiuū
vini aūt ꝯſideratur odor. nam ſi vinū fuerit
aromaticū ſignat ſuū liquorē ſubtilē eſſe et
tꝑatū. omīqꝫ ſordicie emūdatū ⁊ optime di
geſtiuū. ⁊ ideo claꝝ generat ſanguineȝ atqꝫ
mundū. ⁊ eſt cordis ꝯfortatiuū. letificatiuū
et fumi groſſi ⁊ obſcuri et turbidi expulſiuū
Un̄ ypo. vinū inq̄t odoriferꝝ ſubtili9 ceteris
eſt et leui9 ⁊ digeſtibilius ac nutribilius. q̄a
natura in eo ſuā ꝯpleuiſſe ſe ſignat actionē.
vinū ꝟo qd nulli9 eſt odoris ſiue ventoſitatiſ
groſſiciē inſinuat. ⁊ idō eſt illaudabil' nutri
menti nec clarificat ſanguinē nec etiā cōfor
tat ſ3 generat hūores groſſos ⁊ fumū turbi
dū et obſcurū. vn̄ horribiliſſimū hn̄s odorē
⁊ ſaporē ponticū peſſimū eſt qꝛ infert corpi
maximū nocumētū. peſſimū generat ſāgui/
nē ⁊ noxiū ꝑfert corpi nutrimētū. ⁊ maxie ſi
vinū fuerit valde nigꝝ ad qd ꝑtinet groſſici
es liquoris et ḡuitas odoriſ ⁊ ponticitas ſa/
poris. vinū itaqꝫ p̄dictiſ q̄litatib9 tꝑatū ſi tē/

perate et mō debito bibat᷑. naturā adiuuat.
laudabilē ſanguinē generat. ſaporē cibis et
potib⁹ adminiſtrat. deſideriū et appetitū exci/
tat. vitalē naturā et naturalē ſtomachū con
fortat. ad cibū appetendū et recipiēdū ac di
gerendū iuuat. ꝟtutē expulſiuā ad expellen
das feces excitat. ſitim ſedat. paſſiones aīe
de malo in bonū alterat ⁊ imutat. nam aīaȝ
ꝟtit ab impietate ad pietatē. ab auaricia ad
largitatē. a ſupbia in hūilitatē. de timore in
animoſitatē. ⁊ vt breuit᷑ dicā vinū moderate
ſūptū corpis ⁊ aīe ſanitas eſt. Dicitqȝ yſa.
in dict. et Pli. li. xiiij. ix. c. vbi dr̄. vini natura
eſt ipo hauſto accēdere viſcera int⁹. foris ipſo
fuſo infrigidare mēbra q̄ ab ipo pfundunt᷑.
Uirib⁹ autē corpis nihil vino vtili⁹ ē ſi adſit
mod⁹. nihilqȝ pniciosius ſi mod⁹ in ſumēdo
non teneat᷑. vn̄ andronides ſapiā clar⁹ ſcpſit
ad Alexandrū magnū cohibēs intpantiaȝ
vini in bibendo. Rex inq̄t memēto te bibere
ſanguinē tre. nā bibere intpate vinū cicuta
eſt homini ſeu venenū q̄b⁹ pceptis ſi ille ob/
tempaſſet pfecto amicos in temulētia nō in
teremiſſet. vt di. Pli. Itē mala q̄ facit vinuȝ
intpate et imoderate ſumptū tangit ibidem
in eodē li. ca. vl. mentē inq̄t mutat in furorē
in mali impetū ⁊ obliuioneȝ boni. Ebrioſo
ſiquidē ineſt pallor in facie et gene pendule
oclo⁊ aſſūt vlcera et lipitudo. man⁹ tremu
la liguaqȝ ligata. poſtera die eructuant. ali/
tus fedi velut de ſepulcro et q̄uiſſime ſentiū
tur in capite pūctōnes. amaricat frumen. ſ.
palati ſummitatē amica bilis. i. colere q̄ incē
dit᷑ ex calido fumo vini et eſtuans ſitis tor/
quet guttur. Nam hec neceſſitas vinuȝ ſeq̄t᷑
vt bibendi ꝯſuetudo auiditatē pariat rebi/
bendi. vn̄ more ſanguiſuge vinolenti quāto
plus bibūt tanto plus ſitiūt. Ad hec verba
Pli. addit yſa. dicens ſic. ſi vinū vſqȝ ad ebri
etatē ſepe ſumptū fuerit rōnis lumē extinguit
et vim brutalē ꝯfortat. vn̄ pmanet corp⁹ ve/
lut nauis in mari nō habēs gubernaculum
aut rectorē. et ſic milicia nō habēs pncipem
neqȝ ducē ꝓpter qđ fauet ebrius rei abnuēde
et laudat qđ in ſe eſt illaudabile. de ſapienti
bus facit ſtultos. de beniuolis puerſus effi/
cit et malignos. nam ebrietas eſt oim vicio
rū fomes atqȝ cauſa. incidūt eñ ebrioſi i ho
micidia. adulteria. et furta. et iđo volētes cu
ſtodire familiā oportet eos a vino cuſtodi/
re ne vinū plus bibant q̄ eo⁊ ꝟtuti expedit
et nature.

De vino nouo
Capl'm. CLXXXVI

Uinū nouū qđ de lacu. i. de cuppa no/
uiter eſt ſublatū vocat᷑ muſtū qn̄ ſcȝ
de torculari pmo eſt expſſum. et ē ſic
dictū quaſi tenens mus. i. terrā hūmefactā
ſiue lutū. mus eñ grece terra dr̄ latine. vn̄ ⁊
hūmus terra dr̄ humefacta. in muſto auteȝ
partes terre et feculēte partib⁹ aq̄ueis et ae/
reis ſunt admixte in quas agens virt⁹ ignea
fortiſſimā facit ebulitōem. Nam ptes ignee
et aeree mouent᷑ ſurſū. ptes ꝟo terree deorſū
et ex tali pturbatione et repugnantia fortis
fit ebulitio donec vincente calore puri ab i/
puro fiat ſepatio ⁊ ꝯpleta digeſtio. Ineſt aūt
muſto tanta vis feruoris vt vaſa fortia ex eo
plena et abſqȝ ſpiramine mox dirūpat vt di.
Cōſtan. et Gre. ſup Job. vnde p ſpiraculi
aperturā ſpumoſa vini immūdicia ad vaſis
ſupficiem vi caloris eiecta continue euapo/
rat donec puriſſimū vinuȝ fiat. In pncipio
autē qn̄ muſtum eliquat᷑ valde eſt turbiduȝ
atqȝ ſpiſſum. et ideo vt dicit yſa. bibitū groſ
ſum generat ſanguinē et fumum terribiliuȝ
ſomnio⁊ inductiuum. malos generat hūo/
res. rugitum facit et inflationem in inteſti/
nis. Muſtum eñ nouum valde ventoſum
et ſpumoſum eſt ꝓpter reſolutionē partium
vi caloris. Unde Gal'. vinū quodcūqȝ duȝ
eſt recens non habet vim ducendi cibum p
corpus. vnde ventoſitatem et inflatiōem ac
faſtidium generat. quanto plus autem du/
rat poſt expreſſionem a torculari tanto plus
clarificat᷑ et depurat᷑ et ampli⁹ intēdit᷑ calor
eius quando eñ adhuc eſt muſtū ab ebuli/
tione nō quieſcit nec terreſtria ad ſuū locuȝ
deſcendūt. nec aerea et ignea ſuū locū ſurſū
petunt ⁊ remanet adhuc indigeſtū. ⁊ iđo qn̄
bn̄ eſt vinū defecatū et lucidū atqȝ clarū lau
dabile eſt ⁊ amicū nature. q⁊ tunc ꝯfortatur
calor eius quotidie tam in odore et ſapore
q̄ in virtute melioratur. niſi forſan a corrup
to aere vel ab aliquo corrupto vaſe caſu ali/
quo corrumpatur. Nam ſi vas ipm conti/
nens corruptum fuerit et ipſum vinum cor
ruptū erit. ex aere corrupto et calore vel hu/
miditate nimis diſtemperata vinū ſepe cor
rumpit᷑. et ideo nūc aceſcit nunc pingueſcit
vel totaliter cōputreſcit. et tūc nature hoīs
eſt peſſimū ⁊ maxime inimicū et eſt fugiēdū
ſimpliciter vt venenum. Uinum etiā vetu/
ſtiſſimū in calore excedit tēperamentū. et iđ

ſaporẽ mutat ⁊ calorẽ. ⁊ tale vinũ ſuo acumi
ne ledit cerebꝝ ⁊ ꝑcutit mentẽ. ⁊ ſua ſiccita-
te ⁊ caliditate inflamat ſubalez hũiditatẽ. ex
tinguit calorẽ naſalẽ. ⁊ idõ nec nimis recẽs
nec nimiſ antiquũ eſt laudabile. ſ; poti⁹ int
duo extrema ẽ mediocre ſm ꝙ ab extremita
te noui ⁊ veterſ magſ ẽ remotũ. q: illõ ẽ ma-
xime tꝑatũ. Hucuſq; yſa. in dieť.

De vino condito
Capitulum. CLXXXVII

Vinũ conditũ fit artificialiť ex admixti
one aromatũ tã ſpẽꝝ q̃ʒ herbaꝝ. vtʒ
in vino ſalulato. in vino roſato ⁊ ga-
riophilato. ⁊ eſt illud vinũ ↄueniẽs tã in po
tu q̃ʒ in medicina. ⱱt⁹ em̃ tam ſpẽꝝ q̃ʒ herba
rũ immutat vinũ. ⁊ ſibi ↄfert ⱱtutẽ ſingula-
rem. et ideo talia vina ſunt ſalubriora et de-
licatiora qñ eis ſalubres ſpẽs debito modo
incorꝑantur. virtus em̃ ſpecieꝝ cõſeruat vi
na ne de facili corrumpanť. vnde talia vina
ſuo ſapore delectãt guſtũ. excitãt appetitum
ſua aromaticitate ↄfortãt tam cerebꝝ q̃ʒ ſto
machum mũdificant etiã ſanguinẽ et pene-
trant ad interiora tam venaꝝ q̃ʒ membroꝝ.
vt dicit yſa.

De vino acetoſo.
Capitulum. CLXXXVIII

Vinũ pmo dulce ⁊ etiã tꝑatũ i ſapo-
re ꝑ ſolis vel aerſ decoctõʒ ⁊ longaʒ
ebulitõeʒ corrũpiť ⁊ in acetoſitateʒ
ↄuertiť qñ nõ hʒ vim q̃ cuſtodiať. vt di. yſa.
in dieť. in ca. de aceto. Nam ꝑ accidentaleʒ
calorẽ ⱱtutẽ caloris naturalis excedentẽ ex
tenuantẽ ⁊ vincentẽ ſubtiliať ſubã liquoris
ꝑ caloris accidentalis ebulitõeʒ ⁊ extinguiť
calor naturalis. vñ vinũ qđ pmo erat ſub
ſtantialiter vel naturaliter calidũ ꝑ corrum
pentẽ calorẽ efficiť eſſentialiter frigidũ ⁊ cõ
uertitur in acetum. magis aũt ſiccum eſt q̃ʒ
ſit frigidũ. moderate em̃ infrigidat. ſ. i pmo
gradu. ſed fortiter deſiccat. quia in tertio
gdu. vt dicit idem. vñ ꝓpter ſubtilitatem ſue
ſubẽ ⁊ frigiditatis debilitatẽ ꝑforat de faci-
li corp⁹ et penetrat ad loca q̃ valde ſũt remo
ta. vñ nullus alius liquor acetoſus vt ma
ligranati et ſimiliũ hʒ vim penetrandi ad lo
ca tam ꝓfunda. quia talis liquor in locis vi
cinis operatur efficacius q̃ʒ in remotis. vñ
qui vult ĩfrigidare calorẽ ſtomachi aut alia
ſibi vicina membra vtilius vtiť granatoruʒ
ſucco q̃ʒ aceto. ſed ad loca remota infrigidã
da vtilius eſt acetũ q̃ʒ ſuccus granatorũ vel
agreſta. habet em̃ vim viuacem qua dirigiť
ad longinqua. Idcirco eſt diſſolutiuũ ⁊ ex
tenuatiuũ et inciſiuũ. et ideo ſanguinẽ ⁊ lac
coagulatũ calefactum in ſtomacho diſſol-
uit ſi bibať. Eſt etiam acetum vt dicit idem
ſtomachi confortatiuuʒ. appetitus excitati-
uum et augmentatiuuʒ et maloꝝ omniũ ad
ſtomachum deſcẽdentiũ potenť repreſſiuũ.
Eſt etiam contra venena et venenoſa mor-
tem inferentia vt eſt ipm opium iuſquiamũ
et euforbiũ iuuatiuũ. Hucuſq; yſa. ſm Pli.
ſo ⁊ Dyaſ. acetũ forte poſitũ ſuper ferrũ vel
frigidam humũ mox ebullit. fluxũ ventris ⁊
ſanguinis ſiſtit. ſi inuenit ventrẽ plenuʒ ſol-
uit. ſi vacuum ipm ſtringit. letargicis et fre-
neticis ſubuenit. vulnera recẽtia mũdificat
et abluit ⁊ ipa intumeſcere nõ ꝑmittit. fetorẽ
oris ⁊ gingiuarũ abluit ⁊ abſtergit. neruos
dentiũ ꝑcutit ⁊ ipos hebetes ⁊ ſtupidos cito
facit. vomitũ et nauſeã repmit et compeſcit
gargarizatũ. auribꝫ ſurdis ſubuenit et vias
audit⁹ aperit. oculoꝝ acieʒ exacuit. corrodit
metalla. et ex eis diuerſi colores gignuntur
vt ceruſa ex plũbo. es viride ex cupro. lazuri
um ex argento. ouũ in aceto dimerſũ ꝑ plẽs
dies mollificať in teſta. ⁊ eam ad modũ pel-
licule mollẽ facit. Fex aceti valet ↄ morſus
ſerpẽtis cornuti q̃ đr ceraſtes ſilr ↄ morſus
rabidi canis et cocodrilli. Hucuſq; Pli. li.
xxiiij. ca. x.

De vinacio Ca. CLXXXIX

Vinaciũ et vinariũ dicunť poſterius
vinum quod compreſſis vuis vlti-
mo eliquatur. et eſt quaſi fex totius
vini. Uinacia dicunť pellicule et acini que
remanent ex ꝑſſo vino et poſt collectionẽ vi-
ni extra ꝓiciunť. vñ đr in grecismo. Pelles
vuaꝝ vinacia dic fore tm̃. Et dicas acinuʒ
qđ in vua cernis acutum. Uinacia ſo libẽ
ter comedũt ſues q̃uis modicũ aut nulluʒ
prebeant eis nutrimentũ. nam plus inflant
q̃ʒ nutriant.

De vinaria.
Capitulum. CXC.

Hec vinaria rie. đr cellariũ vel locus
vbi vinũ occultať ⁊ reponiť. vñ q̃to
loc⁹ ille frigidior eſt ⁊ ſiccior. tãto eſt
aptior ad vina in doliis repoſita ↄſeruãda.
et idõ excauanť loca lapidoſa et ſubterranea
vt in eis vina meli⁹ ↄſeruenť a corruptione
calidi aeris ne aceſcant vel alio modo cor-
rumpatur.

De viola. Caplm. CXCI

VIola ꝑpter violentiã odoris ſic ē no/minata: vt dicit Iſidor⁹. Cui⁹ tres ſunt ſpēs: ſcꝫ purpurea alba et mel/lina. Sed omniū folia nature frigide ſunt et aquoſe. ⁊ ideo ſolutiue. vnde viole cū mel/le et aqua decocte ſoluūt ventrem. ſimiliter ſi cum zucara macerentur et in vaſe vitreo diu ſoli exponant. Aluū laxant. inflationeſ; mitigāt. calorem febrilem alterant. ſitim ſe/dant. ſemen earum partū mulierū eijcit et excludit. lumbricos occidit. calefactiōi epa/tis ſubuenit. herba quidem modica eſt vio/la in ſubſtantia que recens eſt melior q̄ an/tiqua. cuius flos maxime eſt odoris. Unde odor eius cerebri calorē mitigat. et ſpiritus animales recreat et confortat: ſomnū ꝓuo/cat. q2 cerebꝝ refrigerat tēpat et humectat. quanto flos eius eſt virtuoſior tanto pl⁹ in/ferius caput deprimit et inclinat. Itē flores vernales ꝑus oriunt ⁊ ſe citius manifeſtant paruitatē ei⁹ in ſuba magnitudo odoris pa/riter et ꝟtutis nobiliter recōpenſat. vt dicit Dyaſco.

De vlmo Ca. CXCII

VLmus nomen accepit. eo q in locis vliginoſis et humidis melius profi/cit. Nam in mōtanis et aſperis mi/nus leta eſt vt di. Iſi. li. xvij. radices in terra ꝓfundi⁹ figit ⁊ de ꝓfundis terre viſcerib⁹ ad nutrimētū ramoꝝ ⁊ frondiū hūorē ſugit. ra/mos multos et nodoſos ex ſe mittit ⁊ folio/rū ſuoꝝ denſitate vmbrā viatorib⁹ gratā fa/cit. Eſt aūt arbor ſterilis etē̄ inter glandi/feras a Plinio ꝯputat. flores hꝫ ſubalbidoſ et odoriferos ad modū tilie. et q̄dam grana vt cubebe. Sed ille fructus eſt inutilis. eī⁹ flores frequētant apes ex eis mellis dulcedi/nē colligentes. et q̄uis q̄i ſterilis ſit in ſe: tñ vtilis eſt viti fructifere cuius fructus et pal/mites ſurſum erigit ⁊ ſuſtentat. corticem hꝫ durū et rugoſum. ſed lignū molle interius leniſſimū ad ſculpendū valde aptū ſic̄ tilie. vt di. Iſi.

De vrtica Ca. CXCIII

VRtica ex eo ē vocata q tact⁹ eius cor/pus adurat. Eſt eñ ignee nature vt dicit Macer. Feruida non modice vis illi dicitur eſſe. Unde nec immerito no/men ſumpſiſſe videt. Tacta q exurat digi/tos vrtica tenentis. Urtica aūt eſt duplex. ſ. vrens et mordēs puſtulas et pruriginē etiā gignens aſpera quidem habet folia ⁊ acuta et ſubrubea. haſtulas habꝫ anguloſas et vil/loſas. et manus tangentis vrit vias. Et eſt grauis odoris et ſubamari ſaporis. Alia eſt vrtica mortua folia habens albiora. et mol/liora magis rotunda. ⁊ tangentes nō exurit. florē habꝫ nūc rubeū. nūc albū. et valde gra/uis odoris pariter et ſaporis eſt. Utraqꝫ vr/tica eſt medicinalis. Nam ſuccus eius cum vino bibitus valet ꝯtra ictericiā et ꝯtra co/lericam paſſionem cū melle curat antiquaꝫ tuſſim. et mundat pulmonē et ventris infla/tionē ſedat et tumorē. folia eius cū ſale con/trita vulnera ſordida mundāt et curant. ſi/militer morſum canis. ſanat etiam cancros radix eius ꝯtrita cū vino et cocta in oleo. va/let ꝯtra tumorē ſplenis. ſuccus eius fluxum ſanguinis de naribus ſiſtit. cum mirra men/ſtrua ſtringit ſemen eius cū vino bibitū pre/cipue mixtū melli et piperi mouet venereꝫ ⁊ ꝓuocat vrina herba recēs cocta ventrē mol/lit ſi comedat. vñ di. Pli. et pcipit vrticā re/centeꝫ cū ꝑmo creſcit in marcio decoquere p modū oleris et comedere contra multas corporis paſſiones. vtilior tñ eſt in medicia q̄ in eſca.

De zizania Ca. CXCIIII

ZIzania herba quedam eſt de q̄ Iſi/dorus libro. xiiij. quam poete infelic lolium dicunt. eo q ſit inutile et infe/cundum. et eſt feminini generis in ſingula/ri et neutri in plurali. vt dicit idem. Naſcit autem inter triticuꝫ temporibus corruptis atqꝫ ſiccis q̄diu eſt in herba ſimilis eſt triti/co. et ab eo poterit vix diſcerni. ſuffocat aūt ipſum triticum atqꝫ ledit niſi ab eo cautius ſeparetur. cum cautela magna eſt zizania quando adhuc recens eſt eradicanda ne ꝓ/pter ſimilitudinem quam habet cum triti/co. vel zizanijs parcatur vel triticū ſub ziza/nie ſpecie euellat. Cautius eſt ergo vt quan/do triticuꝫ a zizanijs non diſcernit vſqꝫ ad meſſem vtrumqꝫ creſcere permittatur. Et tunc zizania per ſemen cognita a tritico di/ſcreta p faſciculos colligāt. ⁊ tritico q̄deꝫ ī horreis collecto. zizania per faſciculos cō/burant. Habet autem zizania vim acutam et quodammodo venenoſam inflatiuam et ventoſam. et ido inebriat et mentē percupit et caput ledit. imutat saporē pa[n]is cui admi/ſceat ⁊ īficit. ⁊ ſi ī mlta q̄ntitate comedat val/de ledit. imo q̄nqꝫ interimit et occidit. q̄uis

aũt nočia ſit interi⁹ in corpe ad edendũ vtil. tñ extrinſec⁹ eſt ad medendũ. nã ſi cũ farina ordei ⁊ puluere thuris ac croci imiſceat cõceptũ adiuuat in mulierib⁹ atq̃ ptuz. mixta cũ ſulphure ⁊ aceto valet ꝯ impetiginẽ ſerpigiñe ⁊ pruritũ. mixta cuz ſemĩe lini ⁊ in vino cocta diſſoluit apoſtema ſcliroticũ ſiue durũ decocta cũ ſemine cortice ⁊ radice ſanat vuln⁹ ⁊ mũdificat putrefactũ. valet etiam ꝯ fiſtulã ⁊ ꝯ cancrũ. mire ꝓuocat menſtrua et mũdificat matricez ⁊ diſponit ac ꝑparat ad ꝯceptũ vt dicit Pli. et Dyaſco.

De zinzibere Ca. CXCV

Zinziber eſt radix herbe ⁊ ẽ calidũ et hũidũ. vt dr̃ in Pla. Et eſt aliud domeſticũ aliud ſilueſtre Silueſtre acutiorẽ h3 saporẽ domeſtico ⁊ ẽ ſolidi⁹. colore nõ adeo albũ ſ3 facili⁹ frãgit. valet ꝯ frigidas cauſas pectoris ⁊ pulmonis. ſtomachi dolorẽ ⁊ inteſtinoꝝ ex incluſa vẽtoſitate veniẽtẽ mitigat ⁊ diſſoluit ſi vinũ decoctõis ei⁹ cũ cimino calidũ aſſumat. ſtomachũ ꝯfortat ⁊ digeſtionẽ ꝓcurat. viſuz acuit ⁊ pannũ ſiue telã in oculis extenuat ⁊ ꝯſumit. ⁊ h̃ meli⁹ facit domeſticũ q̃ ſilueſtre. q̃nto albi⁹ eſt ⁊ recenti⁹ tãto eſt acuti⁹ et meli⁹ p duos vel tres annos ſuat in bõa efficacia. ſ3 p⁹ areſcit et a vermib⁹ pforat. Propt̃ hũiditatẽ em̃ ſuam putredini ẽ apparatũ vt di. yſa. vñ q̃ vult illd diuti⁹ reſeruare oportet vt ponat inter pip vt piperis ſiccitate humor zinziberis tpet. vt dicit idem.

De zedoario Ca. CXCVI

Zedoariũ eſt calidũ ⁊ ſiccũ. ⁊ ẽ domeſticũ mag̃ eligẽdũ. et illd q̃d ẽ mag̃ citrinũ tenue ⁊ longũ in ſapore acutũ nõ pforatũ. Silueſtre eſt ſubalbidũ ⁊ ſtipticũ cũ acumĩe modico valet ad illa q̃ zinziber. ſ3 ſtomachũ et corp⁹ ꝯfortat et appetitũ ꝓuocat vt di. Plat.

De zucaro Ca. CXCVII

Zucarũ vel zucara fit de q̃buſdã cannis ⁊ arũdinib⁹ q̃ creſcũt in ſtagnis iuxta nilum ⁊ illaꝝ cãnaꝝ ſuccus dr̃ canna mellis de qua fit zucarũ p decoctõez ſicut ſolet fieri ſal de aqua. Cãne em̃ piſtate ponũt in lebete ⁊ decoquũt ad lentũ ignem vſq̃ ad ſpiſſitudinẽ. ⁊ pmo videt ex toto trãſire in ſpumã. ſ3 p⁹ facta reſidẽtia ſpiſſi⁹ ⁊ melius petit fundũ. ſupi⁹ ãt manet q̃d eſt vacuum et ſpumoſũ et eſt min⁹ dulce ⁊ foraminoſum ⁊ int̃ dentes nõ crepitat qñ maſticat ſ3 euaneſcit ſubito. bonũ aũt ecõuerſo. bonuz em̃ poſitũ in vaſis rotũdis ad ſolẽ durũ efficit atq̃ albũ. Aliud ãt citrinũ. ⁊ eſt calidius alio. et iõ nõ dz in acutis febrib⁹ exhiberi. zucara aũt bona eſt tpata in q̃litatib⁹ ſuis. ⁊ iõ vt di. yſa. in diet. h3 ꝟtutẽ colatiuã. diſſolutiuã extenuatiuã. et ventris abſq̃ vlla morſura humectatiuã. ⁊ ſtomachi mũdificatiuaz. aſperitatis pectoꝝ ⁊ pulmonis lenificatiuã vocis clarificatiuã. tuſſis et raucedinis ablatiuã. hũiditatis ꝯſũpte reſtauratiuã. ponticitatꝭ ⁊ amaritudĩs ſpecieꝝ aromaticaꝝ tẽperatiuã. ⁊ iõ ſũme vtilis eſt ĩ medicina. vt in electuarijs. in pulueribus. in ſyrupis. vt dicit yſa. tñ aliq̃ntulũ vẽtrẽ inflat pcipue p⁹ cibuz ſũpta. q2 oĩe dulce eſt inflatiuũ de natã. de facili etiã in rubeã colerã trãſmutat ſi colericis tribuat. ſic em̃ acetoſitas acumen colere rubee reꝑmit ⁊ extiguit. ſic dulcedo q̃ ei cõtraria colerã excitat atq̃ nutrit. vt di. yſa. in eodem caplo.

Incipit liber decimuſoctauus de animalibus.

Completo tractatu d terre ornatu quo ad mineraliũ et vegetabilium ꝓprietates. quaꝝ facit mentionẽ ſcptura diuia. vltimo de ꝓprietatibus rerum ſenſibiliũ et precipue animaliũ eſt tractandũ. et primo in generali. deinde in ſpeciali de ſingulis animalibus beſtijs. ſ. iumentis et reptilib⁹. quoꝝ nomĩa in textu et in gloſis inſerunt. Dicit aũte animal oĩe quod ꝯſiſtit ex carne ⁊ ſpũ vite animatũ ſiue ſit aereũ vt volatilia. ſiue aquaticũ vt natatilia. ſiue terrenũ ſic ſũt agreſtia ⁊ greſſibilia. ſ. homines. reptilia. beſtie ⁊ iumẽta. Ponit autẽ Moyſes tria animantiũ genera. ſ. iumẽta. beſtias ⁊ reptilia. vt3 ĩ Gẽ. j Vñ dicit Baſili⁹ in exameron. Iumẽta ſũt animalia in vſum ⁊ adiutoriũ hoim mancipata. et quedã ſunt deputata ad laborandũ vt equi. boues. et cameli. et hmõi. quedã ad laniſiciũ. vt oues. et hmõi. quedã ad veſcendũ. vt ſues et porci. Reptilia aũt ſunt illa q̃ corpis ꝯtractione et extenſione nitunt ⁊ mouent in anterius. vt vermes ſerpentes et colubri. ⁊ ſũt tria genera. ſ. trahẽtia ore vt vermiculi q̃ ſe ore trahunt. et ſunt ſerpẽtia vt colubri q̃ vi coſtarũ ſeſe rapiunt. ſunt etiam et

repētia q̄ in pedib⁹ repūt.vt lacerte ⁊ botraces.⁊ hmōi. Beſtie āt dicūt̄ q̄ṡ vaſtie q₂ naturā habēt feritatē.nūc eīm vngue ſeuiūt.nunc cornu.nūc dente.vt apri.leones.lupi atq₃ tigrides.cōiter tñ dicūt̄ beſtie aīalia indomeſtica q̄ iumētis ſūt ferociores naturalit̄.ſed ſūt ſeuientib⁹ beſtijs mitiores.vt cerui.⁊ huiuſmodi. Ineſt āt cūctis aīalib⁹ vtꝰ motiua ⁊ ſenſitiua.ſ₃ magis ⁊ minꝰ. Nā ſm puriorē ſāguinē ⁊ ſubtiliorē q̄dā₃ ſūt viuacioris ſenſus et fortioris eſtimatōis ⁊ pluris ſagacitatis. hinc eſt ꝙ bos piger ē ⁊ ſtabilis.aſinꝰ ſtolidꝰ equꝰ feruēs in ↄcupiſcentia femiaꝝ.lupꝰ indomitꝰ.leo audax.vulpes aſtuta et doloſa. canis gratificus et memor amicicie.⁊ ſic de alijs.vñ bonitas vel malicia moꝝ in aīalib⁹ bonitatē vel maliciā ſeq̄t̄ ↄplexionis vt dicit Baſiliꝰ. Idē etiā affirmat Ariſt.in li.de animalib⁹.dicit eīm ꝙ differūt aīalia ſm mores q₂ q̄dā ſūt magne māſuetudis vt vacca ouis et q̄dā idomite feritatis vt tigris ⁊ aper agreſtis.⁊ q̄dā magne audacie ⁊ magnanimitatis vt leo.et quedā magne fortitudis et aſtucie ⁊ malaꝝ opationū vt lupꝰ.vulpes.et hmōi. Et iſta diuerſitas accidit ex diuerſitate virtutis agētis diſſimiliter in diuerſ.nā.vt dicit idē in li.j.aīalia q̄dā hñt ſanguinē ⁊ q̄da₃ nō vt apes.⁊ oīe aīal rugoſi corpis.ſ₃ aliu₃ h₃ hūorē loco ſanguis.habētia āt ſanguinē ſūt maioris corpis et vtutis.hinc eſt ꝙ q̄dā aīalia diligūt ſocietatē ⁊ gregatim incedūt. vt cerui et onagri ⁊ cameli.⁊ q̄dā ſocietate₃ fugiūt ⁊ ſimul ſocialiter habitare non pñt. vt aues vncoꝝ vnguiū.⁊ beſtie q̄ de preda viuūt.ad h̄ di. Auic.j.li.aīalia q̄dā ſūt vrbana. q̄dā agreſtia.⁊ int̄ oīa aīalia hō nō pt viuere ſolus et grues ⁊ apes ⁊ formice cōmunicant homini in h̄. Diſcrepāt etiā aīalia plurimū in nutrimēto vt dic̄ idē.q̄dā veſcunt̄ ſolis carnib⁹.ſic leo.tigris.lupꝰ.⁊ hmōi.q̄da₃ veſcunt̄ indifferēter omnib⁹ vt canis.muriceps.⁊ hmōi.q̄dā ḡminib⁹ ⁊ frugib⁹ nutriūt̄ vt eq̄ cerui.⁊ hmōi. Et vt di. Ariſ.li.j.q̄dā aīalia hñt ꝓpriū guſtabile ſic apes q̄ꝝ guſtabile eſt mel.et pauca quedā de numero dulciu₃ ſicut arance guſtabile eſt muſca.viuit eīm d̄ venatione muſcaꝝ.et q̄dā ſunt venātia alia aīalia.vt leo lupꝰ ⁊ ſilia.et quedā ſūt acumulantia ſuū nutrimentū ſic hericiꝰ ⁊ formica. Cauſa āt quare oīe aīal indiget nutrimento.vt di. Auic.eſt hūiditas ſubē et calor diſſoluēs humiditatē ⁊ aer calidꝰ circūſtās.vñ quia ↄtinua fit p calorem humidi deꝑditio neceſſaria eſt bñficio nutrimenti deperditi reſtauratio.⁊ q̄dam querūt victū ſuū de nocte vt aues lucifuge.et q̄dā de die. Dicit aūt Ariſt.ſicut et Auic.ꝙ q̄dam aīalia oīm tpe ſūt ſilueſtria.et q̄da₃ ſemꝑ domeſtica.vt hōmulus et capra.et q̄dam cito domeſticātur vt elephas. De oīm aūt genere aīaliū domeſticoꝝ inueniunt̄ agreſtia ſicut ſilueſtris hō. ſilueſtris bos.ſilueſtris equus ſilueſtris canis.agreſtis porcus. Et q̄dā aīalia ſūt magne impetuoſitatis ⁊ bellicoſitatis et maxime tpe coitus et amoris. In oīb⁹ eīm aīalibus eſt appetitꝰ delectatōis.et tūc maſculi zelant et pugnant p feminis.et q̄dā aīalia ingeniant.vt ſint illo tpe eoꝝ coria dura.vt porci agreſtes q̄ ↄfricantes ſe arborib⁹ intrant lutum et deſiccant.et ideo tūc pugnāt.vt dicit Ariſt.et q̄dā aīalia ſūt magne refrenatōnis et q̄dam magne ire ⁊ tenacis memorie ſicut canis camelus ⁊ aſinꝰ.et q̄dam ſūt debilis memorie.vt ſtrucio et colūba.et ſolus hō memorat oblita.vt di. Auic.multa tñ aīalia retinent memoriā coꝝ q̄ vident et addiſcūt.vt di. Ariſt.li.j. In ſolis aūt hominib⁹ eſt memoria put memoria ſubiacet rōni. Et ideo dicit Augꝰ.li.de ci.dei.xj. Eſt inq̄t admirāda q̄dam in brutis prudentia in q̄b⁹ tñ nlla ſit ꝓprie loquendo ſcientia.q̄dam tñ in eis ſimilitudo ſciētie reperit̄.euidentē eīm hñt ſolerciā in educatiōe fetuū.in edificatōe latibuloꝝ et manſionū.in inq̄ſitōe nutrimētoꝝ. in medicatione vulneꝝ.in fuga nociuoꝝ.in ꝑſagio mutationis tempoꝝ futuroꝝ.in cognitione et amore parū ſuoꝝ. Nam ceruꝰ ceruam diligit.et leo leenam.et vrſus vrſam.et ſic de alijs. Dicit aūt Ariſto.ꝙ in oīm aīali eſt radicabile membꝝ qd̄ pncipiū eſt omnium virtutū naturaliū et ſpūalium ⁊ aīaliū. et hoc eſt cor vel aliq̄d loco eius.a cuius radice vt dicit Auiceñ.incipit omniū aīaliu₃ creatio.formatio et figuratio.formato aīali bruto et pfecto.faciē habet reflexam ad ſuū materiale et originale pncipiū.ſ.ad ipā₃ terram. Sola enim ſtatura erecta eſt a nature pncipio homini rſeruata in quo natura hominis ſupra cūcta animantia eſt nobilitata ⁊ mirabiliter ſublimata.vt dicit poeta. Os homini ſublime dedit celūq₃ vide ⁊c. Propter qd̄ dicit Baſiliꝰ.ſi homo corpis voluptate fedat̄ obediēdo ventris luxurijs comparatus eſt iumētis inſipientib⁹ et ſilis factus

eſt illis. Itē dicit Baſili9. oīa fere terre ani
mantia genitali calore ſtimulāte ad ꝓpagati
onē ſui generis et ſucceſſionē ꝓlis animant
et h potiſſime accidit tꝑe vernali qn̄ ꝟtus ca
loris celeſtis incipit in animantiū corꝑibuſ
q̄dāmodo dn̄ari. Sil'r di. Ariſt. ꝛ etiā Aui.
Om̄e inq̄t aīal hn̄s ſemē generat anīal ſibi
ſil'e. et ideo aīali nō valenti ſeruare ſeu ſalua
re ſpēm ſuā in ſe dedit natura mēbꝝ vt ſemē
expellat. ꝛ aliud mēbꝝ vt ſemē recipiat ſicut
in femina eſt matrix. et h eſt generale om̄ibꝫ
aīalibꝫ in q̄bꝫ eſt diſcretio ſexus. qꝛ maſcul9
hꝫ ſe ꝑ modū forme. femīa ꝑ modū materie.
et ideo om̄e femininū hꝫ matricē vel aliđ lo
co matricis in q̄ ſuſcipiat fetū ſuū. et h acci
dit diuerſimode in diuerſis. qꝛ alio modo ī
ouantibꝫ ꝛ alio mō in alijs anīalibꝫ interius
ꝑfecta aīalia ꝯcipiētibꝫ ſicut de multꝭ exem
plificat Auic̄. Prefert aūt Auic̄. ſequēs Ari
ſto. om̄ia aīalia hn̄tia ſanguinē nō habētibꝫ
et dicit ꝙ illa ſimpl'r ſūt nobiliora ꝛ maiora
in q̄ntitate et ꝟtute exceptꝭ paucꝭ beluis aq̄
ticis et marinis. et ſubdit ꝙ om̄e aīal habēs
ſanguinē nobilē q̄ttuor mouet inſtrumētis
qꝛ q̄tuor pedibꝫ vtꝫ ī brutꝭ. aut duabꝫ maībꝫ
ꝛ duobꝫ pedibꝫ vtꝫ in hoībꝫ. ſil'r ꝛ duabꝫ alis
et duobꝫ pedibꝫ. vtꝫ in auibꝫ pēnatis. multa
tn̄ inueniūt animantia pl'es pedes habētia.
vtꝫ in cancris et in erucis ꝛ in alijs ſimiliter
et pl'es alas. vtꝫ in papilionibꝫ apibꝫ ꝛ locu
ſtis. in iſtis minus viget ſanguis. q̄ nature ē
theſaurus. ꝓpt qđ plus et efficaci9 oꝑantur
quatuor organa in p̄mis q̄ꝫ multiplicia ī ſe
cundis. et abiliora ſunt membra et efficacio
ra multū animaliū ad oꝑandū in ꝑte ante
riori q̄ꝫ in poſteriori. qꝛ calori ſanguis cor
dis plus ꝑticipāt et eis vicini9 approꝑīquāt.
generales āt aīaliū ꝓprietates tāgit Auicen̄.
ſic dicēs. Cōmunicāt āt q̄dā aīalia in mem
bris vt hō. et equ9 in carne et ī neruo. Diſcre
pant aūt inter ſe multis. p̄mo in qualitate ꝛ
habitudine membrorꝝ tam ſimpliciū q̄ꝫ cō
poſitorꝝ. vt teſtudo hꝫ conchas ꝛ herici9 ſpi
nas. et hō nō. et equ9 hꝫ caudā ꝛ homo non.
Item diſcrepant in q̄ntitate vt os ſiue aper
tura oculi noctue eſt magna ꝛ aꝑtura oculi
aq̄le ꝑua. Itē diſcrepāt in nūero. qꝛ q̄dā ſūt
bipedalia. q̄dā q̄drupedalia. ꝛ quedaꝫ mul
tipedalia. vtꝫ in araneis quarꝝ q̄dā hūt pe
des octo et q̄dam hn̄t decē. Itē in q̄litate in
colore et in figura: aut in mollicie ꝛ duricie.
vt pes bouis eſt valde dur9. pes ꝟo hoīs val
de mollis. Itē diſcrepāt in ſituatōe. vt patꝫ
in mām̄illis eq̄ue ꝛ elephantis. nam mām̄il
le elephātis ſub pectore et eque ſub inguine
ſitū hn̄t. Itē diſcrepāt in actione. vtꝫ in na
ribꝫ elephantis cū q̄bꝫ pugnat. et in naribuſ
ſuis quibꝫ etiā pugnat. Itē differūt ī paſſio
ne. vtꝫ in oculis veſꝑtilionis q̄ ſūt valde de
biles. et yrūdinis ecōuerſo ſūt valde fortes.
vt dicit Auic̄. Item differūt in animi appe
titu. Nā q̄dā ſunt fortꝭ appetit9 ad coitū. ꝛ q̄
dā debilis vt turtur ꝛ elephas. ꝛ q̄dā appe
tūt cū om̄i ſpecie et q̄dā tm̄ cū ſua. ꝛ q̄dā ſūt
ſꝑ ꝯtinentia vt apes. Itē q̄dā ſūt magne aui
ditatis ꝛ voracitatis in edendo. ꝛ iđ q̄dā ve
nant de nocte. vt lupi q̄ dicūt hahaha. et q̄
dam de die vt accipiter ꝛ aquila. et quedam
vtroq̄ꝫ tꝑe ſcꝫ de die ꝛ nocte ſic catti. Itē in
om̄i aīali neceſſaria ſunt diuerſa mēbra ſi
bijnuicē ſubminiſtrantia ꝓpt diuerſitatē oꝑa
tionū. Vn̄ et oſſa ſunt neceſſaria vt ſint toti
us corꝑis ſuſtentamentū. Cartilagines ne
ceſſarie ſūt ad defenſionē carnis ab oſſium
leſione. Nerui etiā neceſſarij ſūt ad mēbrorꝝ
ꝯiūctionē. ꝛ ſenſus ac mot9 ꝑ mēbra depor
tatōem. et ſunt duri ad inciſionē ꝛ flexibiles
ꝓpter incuruatōem. Caro fuit neceſſaria ꝓpt
vacui impletōem et caloris vitalis ꝯſeruati
onem. Cor neceſſariū eſt ꝓpter p̄ncipiū vite
et ſpirituū generatōem. Pulmo ꝓpter neceſ
ſitatē reſpirandi et frigidi aeris attrahendi
ad caloris cordis mitigatōem. Stomach9
ꝓpter ciborꝝ p̄mā digeſtionem. Epatis ſuba
eſt neceſſaria ad ſanguinis generatōeꝫ. Ve
ne ſunt neceſſarie ad ſanguis ꝑ membra de
portationem. Inteſtina fuerunt neceſſaria
ad fecis depurationem et euacuatōem. Re
nes et genitalia ad ſpeciei conſeruationem.
Fel neceſſarium eſt propter digeſtionis cō
fortatōem. Splen propter ſuperflui humo
ris melancolici recollectionē. Caput cum
ſuis contentis fuit neceſſariū ad totius cor
poris ſenſificatōem et gubernatiōem. Col
lum fuit neceſſariū ꝓpter corꝑis et capitꝭ cō
iunctionē et vocis formatōem et ad cibi ac
potus ad ſtomachū trāſductōnem. Pectus
neceſſariū eſt ad cordis et ſpiritaliū mēbro
rum defenſionē. Brachia et manus ad ope
rationē. Latera et coſte ad naturaliū mem
brorum conſeruatōem. Crura et pedes ad
corporis ſupportatiōem et voluntariā de lo
co ad locum corporis motioneꝫ. Cutis eſt
neceſſaria ad omniū interiorū ab extrinſeco

nocumēto munimē. Et pili neceſſarij ſunt ad cutis cōſeruationē. Ungule fuerunt neceſſarie ad extremitatū cuſtoditionē. ⁊ etiā in multis aīalibꝫ ad defenſionē. Ingeniata eſt eīm natura ī ſingulis animātibꝫ vt aliqđ habeāt munimēti ꝯtra leſionē. ⁊ ideo cerui habēt cornua. apri culmos. ⁊ leones vtunť vnguibꝫ ꝑ mucrone. ⁊ ſic patet ꝙ in aīalibꝫ nihil ſuperfluū. nihil diminutū. minora autē aīalia que carēt dētibꝫ acutis ⁊ vnguibus ⁊ cornibꝫ agilitate ⁊ membroꝝ abilitate ad fugā muniunť. vt patet ī leporibꝫ ⁊ damulis ⁊ hmōi. Itē omē aīal generās aīal aliud. habet oculos. ꝑter talpaꝫ que oculos clauſos tela. ⁊ hec tela data eſt ei ꝑpter debilitatē viſus. Et omē aīal habēs aures mouet eas ꝑter hoīem. Et omē aīal ſpirat. ſꝫ quedā ꝑ vias manifeſtas vt ꝑ os ⁊ nares ⁊ quedā ꝑ vias occultas. ſ. ꝑ occultos poros vt apes et muſce. ⁊ aīalia anuloſi corꝑis. Et omē aīal quadrupes habēs ſanguinē habꝫ medullā ⁊ maxime hō multū habꝫ de medulla reſpectu ſui corꝑis. ⁊ hoc fuit neceſſariū ꝑpter eiꝰ multiplices oꝑationes. Et omē aīal habēs cornua habet ſoleas pedis ſciſſās. excepto aīali vnicorni qđ vnū cornu habet in frōte ⁊ vnā ſoleā in pede ſicut equꝰ. Et omē aīal cornutū habet cornu vacuū ꝑter ceruum ⁊ vnicornē. Et omē aīal cornutū eſt quadrupes. habēs ſcꝫ cornua naturaliter. excepto ſerpēte quodā in egypto q̄ cornutꝰ inuenit. ⁊ ceraſtes a multis nūcupať. ⁊ dico de aīalibus cornua habētibꝫ que ſunt de natura oſſis. nā teſtudines quedā habēt cornua mollia ⁊ viſcoſa. tm̄ cornua nō ſunt. ſꝫ potiꝰ q̄dā additamēta cū quibꝫ teſtudines qꝛ debilis ſunt viſus vias ſibi querūt. ⁊ ſi qua occurrerint eis dura ſtatim cornua retrahūt. ⁊ inter ſuas cōchulas ſe recōdunt. nā ſuis conchulis vtunť ꝑ domibꝫ ⁊ ꝑ caſtris Itē q̄dā aīalia habēt dētes in vtraqꝫ mādibula. ⁊ q̄dam inferiꝰ tantū. ⁊ que nō habēt dētes ī ſuperiori mādibula ſunt cornuta. qꝛ materia illa trāſit in cornua. Nullū aīal hn̄s denteſ recuruos ſiue culmoſ vt aper habꝫ cornua qꝛ materia illa trāſit ī culmos. culmꝰ eīm et cornua ſimul nō cōueniūt. Et aīalia deꝑutata ꝑde hn̄t dētes diuiſos ⁊ acutos vt melius poſſint intrare ꝑdā ⁊ euellere fruſtum vt lupi ⁊ leones. Aīalia vero domeſtica vt vacca ⁊ domeſticabilia vt elephas ⁊ camelꝰ dētes habēt equales ⁊ ꝯtinuos q̄ſi ſint vnū vt meliꝰ comedāt herbā ⁊ equaliꝰ ꝑſcindāt eam circa terrā. Nec habet aliqđ aīal plures ordines dentiū in ore ꝙ̄ duos exceptis piſcibꝫ q̄ ꝑter dētes maioreſ quos hn̄t ſerratos ⁊ diſtātes in mādibulis habēt interius dētes qđammodo inſitos. qbꝫ vt dic̄ Ariſt. recolligūt cibos ne aque liq̄ditate de ore citius diluanť. vt patet in lupis aquaticis. id eſt. lucijs. ⁊ etiā in multis alijs. In india tm̄ dr̄ eſſe animal mōſtruoſum ſimile corꝑe vrſo ⁊ in crine hoī ⁊ in facie. ⁊ habet caput rubeū ſicut miniū. os maximū ⁊ horrendū ⁊ ī vtraqꝫ mādibula tres ordines dentiū inuicem diſtinctoꝝ. cuiꝰ extremitates ſunt vt leonis. ⁊ cauda eiꝰ eſt ſimilis caude ſcorpiōis agreſtis habētis aculeū. ⁊ ꝑcutit pilis ſuis ſicut porcꝰ agreſtis ſuis ſetis. ⁊ habet voceꝫ horribilē ſicut vocē tube. ⁊ eſt veloceſ curſuſ ⁊ comedit hoīes. ⁊ inter omēs beſtias terre nulla crudelior. nulla mōſtruoſior inuenit. vt dicit Auic. et hec beſtia grece vocať baricus. vt dicit idē. Pliniꝰ aūt li. viij. c. xxi. apđ medos inq̄t vt ſcribit heſyas eſt beſtia ꝑnicioſiſſima quā manticorā vocāt. habēs triplicē dētiū ordinē pectinatim ſibi alterutꝝ coeuntē. auriculis ⁊ facie hoī ſimilʼ eſt. glaucos habet oculos ⁊ colorē ſanguineū. leoni ſimilis. cauda ſcorpionis modo ſpicula ingereſ ⁊ infigēs. ⁊ vocē habet voci hoīs ſilēꝫ vt ſi miſceať voci hoīs fiſtule ⁊ tube videť ī ꝯcentibꝫ ꝯuenire ⁊c̄. Uñ idē eſt animal de q̄ Auicē. loquit ⁊ Pli. Itē omē aīal generanſ animal habet duos renes ⁊ veſicā ſꝫ animalia ouātia nō habēt renes vel veſicā. ſuperfluitas eīm humidi in auibꝫ trāſit in vngues ⁊ ī pennas. in natatilibꝫ tranſit in cōchulas ⁊ ī ſquamas. et ideo nō indigēt mēbro ſuperflui humidi receptiuo. Itē omē aīal hn̄s cornu ⁊ nō habēs dētes ſupius ruminat. et habet plures vētres. vnū valde magnū ⁊ aliū minorē. vnū longū ⁊ aliū amplū. Et cauſa q̄re habēt multos vētres eſt multiplex digeſtio. qꝛ ſuꝰ cibꝰ eſt ſiccus ⁊ nō bene maſticatus. in ꝑncipio ꝑpter auiditatē comedēdi. et ideo debet iteꝝ maſticari. de maiori aūt vētre attrahiť cibꝰ ad os vt iteꝝ maſticeť. et ſic maſticatꝰ tranſmittiť ad ſecundū ventrē. vt ibi digerať. ⁊ ſic maſticare vocať ruminare. vt dic̄ Auic̄. Itē dicit Auic̄. li. ij. c. j. Ego dico ꝙ omē animal hn̄s ſepū habet cerebruꝫ pingue. ⁊ qđ nō habet ſepū nō hꝫ medullaꝫ vnctuoſam Et oē ſpirās habet pulmonem

vel aliquid loco pulmonis ſicut piſcis bran-
chos ꝑ quos aquã cum aere attrahit ⁊ poſt
emittit. Et om̄e aīal habẽs ſanguinẽ habet
cor ⁊ epar. que ꝟo carẽt ſanguine carẽt cor/
de. habẽt tñ loco cordis aliq̄d in quo eſt ſe/
des vite Itẽ oīa aīalia generãtia habent fel
quedã occulte vt ceruꝰ. equus. mulꝰ. ⁊ q̄dã
manifeſte. Solꝰ delphinꝰ caret felle. licȝ ge
neret ⁊ ſpiret. Animalia aũt ouãtia habent
fel magnũ vel puũ. ſicut piſces ⁊ ſerpentes.
Itẽ dic̄ idẽ ꝙ om̄e animal hñs ſanguinẽ ha
bet ſemẽ. ⁊ omne ſanguinoſum generãs ali/
ud habet q̄nqȝ ſenſus. niſi q̄ddã genꝰ muris
cuiꝰ oculi ſunt coopti. ⁊ hȝ pupillam ſub co
rio. Et vie ſenſuũ in aliq̄bꝫ ſunt occulte. vt
aures ⁊ nares in piſcibꝫ q̄ audiũt. vt patȝ qꝛ
fugiũt ſtrepitũ. ⁊ olfaciũt. aliter nõ venirẽt
ad ret heꝓpter lac ⁊ carnes aſſas ꝓpter quas
cancri intrãt ſportulas piſcatoꝝ. Et iõ dic̄
Ariſto. vt dic̄ Auic̄. ꝙ delphini ⁊ vnũ aliud
genꝰ piſciũ ad tonitruũ ⁊ aliũ motũ magnũ
⁊ ſonitũ repentinũ cadũt ad fundũ ſic̄ ĩ eis
eſſet epilẽtia. ⁊ tũc capiunᷓ ac ſi eſſent ebrij.
⁊ fugiũt a loco ablutõis ꝉ habitatõis alteri
us piſcis interfecti ⁊ fugiũt a ſanguine alte
rius piſcis ⁊ fugiũt ſordida rhetia ⁊ ſportu
las immũdas ⁊ libẽter ſubintrãt nouas. et
aīalia anuloſi corꝑis habẽt acutos ſenſus.
ꝗ̄uis occultos vt apes ⁊ formice. vñ audi/
unt a remotis ⁊ olfaciũt ⁊ in q̄buſdã odori/
bus delectanᷓ. ⁊ in q̄buſdaȝ interficiunᷓ vt
odore ſulphurꝭ ⁊ cõbuſte pellis ⁊ combuſti
cornu cerui. vñ apes nõ manẽt ĩ loco mali
odoris. ſȝ q̄eſcũt in loco odorifero. ⁊ vbi eſt
dulcedo. vt dic̄ idẽ. Itẽ vt dic̄ idẽ differunt
aīalia in modo vociferãdi. qꝛ quedã hñt vo
cem fortẽ ⁊ acutã. quedã debilẽ ⁊ remiſſam
quedã aũt valde modicã ſiue nullam. ⁊ ſola
aīalia hñtia tracheã arteriã ⁊ pulmonẽ ⁊ re
ſpirãtia dant voceȝ. Sȝ que nõ reſpirãt ali
quãdo faciũt ſonitũ. aliq̄ñ ſibilũ. ⁊ aīalia fa
ciẽtia vocẽ faciũt tonos. ⁊ alia maxime vo/
ciferãt et garriũt tꝑe coitus et amoris. ⁊ ꝑ ꝓ
prias voces ſe cognoſcũt. ⁊ ad amplexus ſe
inuitãt. Itẽ idẽ. om̄e aīal hñs ſanguinẽ q̄d
ambulat vigilat ⁊ dormit. ⁊ om̄e habẽs pal
pebras claudit eas cũ dormit. ⁊ om̄e aīmal
ouãs facit ſomnũ tenuẽ Itẽ om̄e aīal indi/
get nutrimẽto ſibi ꝯueniẽte ⁊ ſue cõplexiõi
rñdente. ⁊ hoc eſt neceſſariũ ꝓpter idiuidui
ſuſtẽtamentũ. vꝉ ꝓpter eiꝰ augmẽtationẽ. vꝉ
ꝓpter deꝑditoꝝ ꝑ calorẽ ꝓhabitũ reſtaurati

onem. Sȝ in modo ſumẽdi cibũ eſt magna
differẽtia. ſimiliᷓ in ſumẽdo potũ. Nã aīma
lia greſſibilia q̄ ſunt cõpleti et equalis labij
ſugẽdo bibũt. vt homo equꝰ vacca ⁊ mulus
⁊c̄. Aīalia vero q̄ ſunt inequalis labij in q̄bꝫ
ſcȝ labiũ inferiꝰ nõ reſpõdet equaliᷓ ſuꝑiori
ſȝ eſt breuiꝰ lambẽdo bibũt. vt canis cattꝰ ⁊
hmõi. vñ ꝯm diſpoſitionẽ labioꝝ ꝑ equali/
tatẽ vel inequalitatẽ. quedã ſugũt ⁊ quedaȝ
lambũt. Et iõ ingeniata eſt natura vt canis
et cetera lambẽtia teneriorẽ ac longiorẽ ha
beant linguã ac flexibiliorẽ vt ſit abilior ad
aque cõphenſionẽ et ipiꝰ ad os deportatõeȝ
Multa tñ ſunt aīalia quadrupedalia q̄ nõ
bibũt niſi raro. vt lepores ⁊ cuniculi ⁊ huiꝰ
modi. qꝛ taliũ animaliũ cibꝫ eſt valde humi
dus. et eiꝰ humiditas ẽ eis loco potꝰ ⁊ ſuffic̄
ad cibi deportationeȝ ꝑ mẽbra ⁊ ad caloris
pꝓſici mitigationẽ. Cetera ꝟo animãtia q̄
ſunt multe caliditatꝭ et ſiccitatis cõplexio/
nalis vel accidẽtalis ⁊ vtunᷓ cibo ſicco aut
calido potu indigẽt ad ꝓdã. et hec eſt cauſa
q̄re colũbe ⁊ cetere volucres q̄ nõ ſunt ra/
paces ꝓde bibũt qꝛ comedũt grana ⁊ hmõi
et eaꝝ cibꝫ eſt groſſus calidꝰ atqȝ ſiccꝰ Aues
em̄ ꝓde vtunᷓ cibo humido actualiᷓ. Et iõ
nõ bibũt niſi raro. ⁊ qñ bibũt ſignũ eſt infir
mitatis. et ꝙ in eis eſt exceſſus caloris ina/
turalis. vt di. Ariſto. et Auic̄. Itẽ dicit etiã
Auicẽ. ꝙ aīalia pui corꝑis magis ſunt igẽ/
nioſa ꝗ̄ illa q̄ ſunt magni corꝑis. vt patȝ in
araneis apibꝫ ⁊ formicis quoꝝ opa ſunt ita
ſubtilia ꝙ ad ſimilia faciẽda ſenſus homis
nõ attingit. Supplet em̄ in eis natura ĩ ſen
ſu et ingenio q̄d illis videᷓ deficere in forti
tudine et ꝟtute. vt dic̄ idẽ. Itẽ vt dic̄ Soli/
nus in li. de mirabilibꝫ mũdi circa finẽ. Qẽ
animal hñs dẽtes ſerratos eſt guloſũ et bel
licoſum. vt ptȝ ĩ canc. panthera. leone. et vr/
ſo. et femine taliũ animaliũ filios generant
incõpletos. vt canis cecos et vrſa generat
fruſta carnea ꝑ liniamẽta nõ diſtincta q̄ cu
bat illa ſub aſcellis ſuis ſicut gallia ſuꝑ oua
et lambẽdo paulatim format ea donec for/
mã recipiãt debitã et figurã. Pãthera ſilᷓ et
leena filios ꝑcreãt ſȝ non ꝑfecte effigiatos.
nec cõpletos. Itẽ om̄e aīal faciẽs m̄ltos fi/
lios ꝓmo naſcentẽ magis diligit et magꝭ ſi/
bi reputat naturalẽ. et iõ quedã aīalia deuo
rant fetꝰ ſuos ꝓter ꝓmũ ſicut q̄dã porce fa/
cere ſunt ꝯſuete. vt dic̄ idẽ Itẽ idẽ in oībus
animalibꝫ faciẽtibꝫ filios incõpletos cauſa

incõpletionis eſt guloſitas.qꝛ ſi expectaret
natura vſqꝫ ad cõplementũ ſugẽdo interfi/
ceret matrẽ ꝓpter ĩmoderantiã appetit⁹.⁊ iõ
celer in talib⁹ eſt natura vt citi⁹ naſcantur ⁊
vt citi⁹ oriant̄ ne pariẽtes nimis aggrauent̄.
Itẽ qꝛ aĩalia talit̄ generata ſunt bellicoſa ⁊
ꝓpter victũ vt dic̄ Auic̄.ſibiĩnuicẽ odioſa.i/
geniata eſt natura remediũ ad ſpeciei ſalu/
tationẽ vt multi filij parit̄ pariant̄.vt ſi for
ſitan multi pereãt ĩ bello ſaltẽ in paucis ſpe
cies ꝯſeruet̄ ⁊ ſaluet̄.⁊ iõ lupa parit mltos fi
lios ſicut ⁊ canicula.ſilr ⁊ vipera dr̄.xx.fili/
os parere ſil'.vt dicit idẽ.⁊ iõ cuꝫ filij vipere
multi ſimul viuãt in vẽtre ex auiditate nu/
trimẽti multũ ſugũt ⁊ attrahũt de humore.
Vñ mat' tot nutrire ñ ſufficiẽs deficit ⁊ mo
rit' añq̃ poſſit ad plenũ filios ſuos pturire.
Itẽ dic̄ Ariſto.⁊ Auic̄.ꝙ aĩalia hñtia den/
tes diũctos ⁊ ſotulares ſunt paucoꝝ filioꝝ.
hñtia vero dẽtes diuiſos ⁊ acutos ⁊ pedes
multe fiſſure ſunt multoꝝ filioꝝ ⁊ mlti ſper
matis.⁊ aĩalia habẽtia puũ corp⁹ pluris ge
neratõis ſunt q̃ aĩalia magni corpis.⁊ aĩa/
lia q̃ paucioris ſunt generatõnis pauciora
hñt vbera ⁊ differẽtia q̃ ad ſitũ.⁊ iõ canicu/
la hꝫ multas mãmillas ſilr ⁊ porca que ſũt
multoꝝ filioꝝ.Itẽ aĩalia ſupflui coit⁹ ⁊ cõti
nui ſunt breuiorꝫ vite q̃ illa que raro coeũt
⁊ tpate.⁊ ꝓpter h̄ eunuchi diuti⁹ viuũt qꝛ ner
uus eis pſcindit̄ p quẽ deſcẽdit ſemen.Idẽ
dic̄ Gal'.li.de ſpermate.⁊ hmõi rõem aſſigt
Auic̄.in li.de aĩalib⁹ vbi dic̄.Sperma inqͥt
eſt de ſanguie bono ⁊ plene digeſto qđ iam
eſt ꝯuertibile in mẽbroꝝ nutrimẽtũ.⁊ iõ qñ
homo eijcit illũ humorẽ ſeminalẽ.multum
diſcoloraꝫ ⁊ debilitat̄ corp⁹ ei⁹ magis q̃ ſi q̃
drageſies exiꝫ tãt⁹ ſanguis đ corpe qꝛ ſper
ma eſt res abilitata ad trãſeundũ in mẽbra.
⁊ ideo qñ exit auferſ mẽbroꝝ nutrimentum
naturale.et fit magna depditio ſpirituũ ⁊ vir
tutũ in corpe aĩalis.vñ freqũẽs coit⁹ ⁊ ĩmo
derat⁹ eſt cauſa quare corp⁹ diſſoluit̄ ⁊ ſic vi
ta p ꝯſequẽs breuiat̄.⁊ ideo elephas diutiſ
ſime viuit qꝛ caſtitateꝫ amat ⁊ libidini raro
vacat.vt dicit idẽ.Hucuſqꝫ Ariſto.⁊ Auic̄.
⁊ Solin⁹.Iſaac aũt in diet̄.vniuerſalit̄ tra
ctat de aĩalib⁹ ꝓut ſunt humani corpis nu/
tritiua.nã quedã aĩalia ꝯueniũt hũane cõ
plexioni vt agni.hedi.oues ⁊ porci inter do
meſtica.cerui ⁊ capreoli inter ſilueſtria.et q̃
dam oĩno ꝯtrariant̄.⁊ hoc in nimio calore.
vt tiri ⁊ ſerpẽtes.vel in nimia frigiditate vt
aranee ⁊ ſcorpiones.quedã vo nature hoĩs
diſſimilia ſunt.ſꝫ tñ nõ omino repugnãtia
nec mortifera ſicut ſunt hericij lepores at/
qꝫ vulpes ⁊ cetera aĩalia habẽtia grauis odo/
ris carnes.talia eñ aĩalia peſſima pbẽt hu/
mano corpi nutrimẽta.ſilueſtria aũt aĩalia
ſunt calidiora ⁊ ſicciora ⁊ macillentiora q̃
domeſtica.tũ ꝓpter mot⁹ ꝯtinuitatẽ et ꝓpter
inhabitati aeris caliditatẽ.tũ etiã ꝓpter nu/
trimẽti ſui ſiccitatẽ ⁊ ideo carnes hñt durio
res ⁊ indigeſtibiliores.qđ patet qꝛ eaꝝ car/
nes occiſe nõ ita cito putreſcũt ſicut dome/
ſtice.Vñ oĩa ſilueſtria min⁹ ſunt ſapida ⁊
min⁹ nutribilia q̃ domeſtica exceptis capre
olis ſiluaticis q̃ ceteris ſaporoſiores ſũt lau/
dabiliores ⁊ nutribiliores.Corpa eñ eorũ
ex motu rarificant̄ ⁊ humores ſubtiliantur
⁊ pori aperiunt̄ ⁊ humores q̃ ſunt cauſa g̃/
uitatis odoris diſſoluunt̄.et ſic ſaporoſio/
res rõe motus ⁊ laboris accidẽtaliter effici
ciunt̄.nã p hmõi diſcurſus tpat̄ eoꝝ natu/
ralis frigiditas ⁊ iõ in aĩalib⁹ ſilueſtrib⁹ ma
gni exercitij ⁊ multi mot⁹ grauitas ſaporꝫ ⁊
odoris amputat̄.et tenerior efficit̄ caro ap/
tis poris et reſolutis humoribus.⁊ eoꝝ faci
lius ⁊ citi⁹ digerit̄ ⁊ mẽbris incorpat̄ et rõe
ſue ſiccitatis naturalis tardi⁹ a mẽbris diſ/
ſoluit̄.Inter iſta aũt aĩalia quedã nutriunt̄
in locis humidis ⁊ aquoſis.⁊ coruꝫ carnes
multũ ſunt nutritiue ⁊ velociter digerunt̄.
ſed cito a mẽbris diſſoluunt̄.quedã vo pa/
ſcunt̄ in locis ſiccis ⁊ mõtuoſis ⁊ ideo corũ
carnes ſunt laudabiliores in cuſtodiẽda et
regẽda ſanitate ꝯueniẽtiores ⁊ in fortitudi
ne et duratiõe in mẽbris pfectiores.Aĩalia
aũt que domeſticant̄ et paſcunt̄ in domib⁹
carnes hñt viſcoſiores ⁊ groſſiores ꝓpt' ml/
tas comeſtiones ⁊ cibi ſui corruptiones.Et
ideo durioris ſunt nutrimẽti et ad digeren
dũ in ſtomacho ⁊ epate tardiores.Nã vt di
cit Ipo.ad cognitionẽ bonitatꝫ nature aĩa/
lium q̃ ad corpis nutrimentũ ꝯfert ſcire lo/
ca et paſcua vbi nutriunt̄.aerẽ humidum l'
ſiccũ in q̃ ꝯuerſant̄ et quantitatẽ mot⁹ et q̃e
tis.qualiter ſcꝫ in exercitio vel ocio natura
liter vl' accidẽtaliter diſponunt̄.Aĩalia aũt
que naturalit̄ ſunt domeſtica minoris calo
ris ſunt ⁊ maioris hũiditatis q̃ ſilueſtria.et
ideo coꝝ carnes ſunt molliores ⁊ ad digerẽ
dum faciliores.Ex mlta eñ q̃ete pori clau
dunt̄ et p incluſum calorẽ humores groſſi
diſſoluunt̄ vñ carnes molleſcũt ⁊ attenuãt̄

⁊ qꝛ nimiū comedūt ⁊ bibūt augmētāť eoꝛū
ſuꝑfluitates et pinguedines multiplicanť.
⁊ iō taliū aīaliū coꝛpa ſunt multū nutritiua
⁊ ſapida. et ꝑ coꝛpꝰ ⁊ venas facile penetrati/
ua. et multitudine eīn viſcoſitatꝭ ⁊ hūidita/
tis coꝛruptōni ⁊ putrefactiōi ſunt vicina et
humoꝛis ſuꝑflui generatiua. ⁊ ꝗuis natu/
raliter nutriāt tñ ꝓpter exceſſum hūiditatis
ciꝰ a mēbꝛis diſſoluunť. Et ſic accidētaliť
minꝰ ꝙ̄ ſilueſtria nutrimēti coꝛpi admīſtrāt
qꝛ ſilueſtria ⁊ ſi paꝝ nutriāt vextñ qꝛ dura
ſunt ⁊ ad diſſoluendū tarda. in mēbꝛis in ꝗ
bus aſſimilať diutiꝰ ꝑſeuerāt. ⁊ iō accidēta
liter antiq̄ ea nutrire aſſerebāt. In omī etiā
genere aīaliū maſculina ſūt calidioꝛa femi/
nis ⁊ minoꝛꝭ hūiditatꝭ. ⁊ iō ſubtilioꝛꝭ et lau/
dabilioꝛꝭ nutrimēti ſunt carnes maſculoꝛū
ꝙ̄ feminaꝝ excepta capꝛna que in femīa lau
dabilioꝛ eſt naturaliť ꝙ̄ in mare. nā in femi
na eiꝰ humiditas tꝑat ſiccitatē ꝯplexionalē
ſꝫ maſculina caliditas incēdit ſiccitatē ma/
ſculi naturalē. ⁊ ideo laudabilioꝛ eſt caro fe
minea i hac ſpecie ꝙ̄ maſculina. qꝛ magꝭ eſt
tꝑata. ⁊ a ſiccitatis exceſſu elōgata amplius
⁊ ħ ſiue ſit recēs ſiue antiq̄. ⁊ maxīe qñ lacti
adhuc eſt vicina. qꝛ tūc eiꝰ naturalē ſiccita
tē tꝑat. ⁊ laus lactꝭ ⁊ laus femineitatꝭ. Aīa/
lia vō caſtrata inť cōplexionē marꝭ ⁊ femīe
ſunt mediocria. nā carnes caſtratoꝝ minuſ
calefaciūt maſculis. plꝰ feminis. tardiꝰ mari
bus ⁊ citiꝰ femīs digerunť. ⁊ iō minoꝛꝭ ſunt
nutrimēti ⁊ deterioꝛis maſculis ⁊ maioꝛꝭ fe
minis bonitatis Et eſt regula ꝙ inter aīma
lia naturaliť humida melioꝛa ſunt maſculi
na femīnis ⁊ melioꝛa ſunt etate ꝑfecta ꝙ̄ im
ꝑfecta. Inť ſicca aūt naturaliť feminea ſūt
melioꝛa maſculis. ⁊ ħ in etate impfecta poti
us ꝙ̄ ꝑfecta. vt dīc idē. Itē variať bonitas
aīaliū ex diuerſitate etatū. nā aīalia valđ la
cti vicina ſunt magne hūiditatꝭ ⁊ viſcoſita/
tis ⁊ lubricitatis. et iō eoꝝ carnes flegmati/
cas ſuꝑfluitateſ generātes ſūt niſi ſicce ſint
naturaliť ſicut bouine et capꝛne. ⁊ taliū aīali
um carnes ī tali etate ſūt laudabilioꝛeſ. ma/
xime ſi nutrita fuerint bono lacte. Melio/
res ſunt aūt carnes aīaliū a lacte ſepatoꝛuꝫ
qꝛ minoꝛꝭ ſunt hūiditatꝭ. ⁊ viſcoſitatꝭ ⁊ tēpe
rate ſoliditatꝭ. In etate vō iuuēcula qñ aīa
lia ſunt ī ſtatu tūc ſunt eoꝝ carnes durioꝛeſ
⁊ ſiccioꝛes. et maxīe ſi aīalia ſicce fuerint cō
plexionis. et iō ad digerendū ſunt eoꝛū car/
nes durioꝛes. in mēbꝛoꝝ tñ ꝯfoꝛtatiōe ſunt
laudabiles. et in duratōe plꝰ ꝙ̄ in regēda ſa
nitate. vt dīc idē. In q̄rta vō etate. ſ. ī decre
pita q̄ ad eſum plꝰ ſunt inutilia duplici đ cā
qꝛ vicina ſunt caloꝛꝭ naturaľ extinctioni et
humiditatꝭ ſubalis ꝯſumptōi. ⁊ iō eoꝝ car/
nes ſunt duriſſime et omino indigeſtibiles
maxīe ſi ſicce fuerint cōplexiōis. Et iō eſt ge
nerale inter oīa aimalia volatilia ⁊ greſſibi
lia. dū ſunt creſcētia ꝙ ſunt q̄ ad nutrimētū
laudabilioꝛa ꝙ̄ qñ poſt declinationē ad ſe/
niū magꝭ ſunt annoſa. vt dīc idē. Itē eſt di/
uerſitas ex pte nutrimēti. nā q̄ paſcunť ī mō
tibꝫ ſunt melioꝛꝭ ſanguis ⁊ ſubtilioꝛꝭ ⁊ acu
tioꝛis ꝓpter paucitatē cibi. q̄ vō nutriuntur
in paluſtribꝫ ſunt ſanguis groſſioꝛꝭ ⁊ maio
ris pinguedīs et minoꝛꝭ caloꝛꝭ ⁊ amplioꝛis
opilatōis. Aīalia aūt paſcētia maioꝛes her
bas vt boues macilētioꝛa ſunt ī hyeme ꝙ̄ ī
vere vľ eſtate. qm̄ in hyeme eis deficiūt nu
trimēta. ⁊ iō poſt mediū verꝭ ľ añ incraſſan
tur vľ augmētanť. et eoꝝ carnes ſapoꝛoſio/
res et laudabilioꝛes efficiunť ꝓpter abūdan
tiā ꝯgrui alimēti. aīalia vō minutas herbaſ
paſcētia ab initio verꝭ vſq̄ ad mediū eſtatꝭ
ſunt craſſioꝛa ⁊ teneriora . bonitate carnis
laudabilioꝛa. qꝛ tūc cōpetētia inueniūt nu/
trimēta. Sūt ⁊ alia aīalia paſcētia ramoꝛū
et virgulaꝝ extremitates. et iſta ſunt bōa ab
initio eſtatꝭ vſq̄ ad hyemē. qꝛ tūc ſunt rami
tenerioꝛes ⁊ hūidioꝛes. vñ aīalia q̄ minutis
vtunť herbis ⁊ ſiccis melioꝛa ſunt ꝙ̄ illa q̄
hūidis herbis nutriunť. ⁊ illa q̄ teneros ra
mos comedūt atq̄ frondes melioꝛa ſunt ꝙ̄
illa q̄ domi fructibꝫ alūť. et q̄ paꝝ comedūt
vel bibūt ſunt multū comedētibꝫ ⁊ bibētibꝫ
melioꝛa. Nā tā mōtuoſa ꝙ̄ cāpeſtria aīan/
tia ex frequētia ſui exercitij atq̄ motꝰ domi
nutritꝭ ſunt melioꝛa Nā ſubtilioꝛ aer et ſic/
cioꝛ a talibꝫ attrahiť rōe diſcurſus unde mi
nuunť hūoꝝ ſuꝑfluitates et deſiccanť. et ſic
ſue ꝯplexiōes tꝑanť. E cōuerſo aīalia q̄ do/
mi nutriūť ex ꝑuitate puri aerꝭ et defectiōe
motꝰ et multitudīe cibi et potꝰ in cibi cōple
xione minꝰ laudabilia īueniunť. Diuerſifi/
canť iteꝝ aīalia ſꝫm pinguedinē maciē ⁊ me
diocritatē. Nā q̄ ſunt craſſiſſima q̄ ad eſum
ſunt peſſima. nocēt eīn digeſtiōi. qꝛ ſuper ci
bū natāt et cibum inflāt et villos ſtomachi
emolliūt. et lubricitatē ⁊ viſcoſitatē tribuūt
ſtomacho et inducūt. et iō nimia pinguedo
humidū ſtomachū diſſoluit deficiēte ꝯtēti
ua et ꝯfoꝛtatiua et ꝟtute expulſiua. ſtōachū

ꝟo calidū nimis incēdit ſic ignis exteri⁹ ac/
cēdi pinguedie ꝯſueuit. Et iō ꝑcepert anti/
qui vt etiā ꝺ craſſiſſimiſ aīalib⁹ ſola caro ru
bea pinguedie denudata cōit̃ comedat̃ Aīa
lia ꝟo macerrima ſunt neruoſa paꝝ ſangui
nis hñtia ⁊ paꝝ hūida. ⁊ iō etiā paꝝ nutrim̄
ti corpi hūano miſtrantia. ſ; aīalia q̄ int̃ ma
ciē ⁊ craſſiciē ſūt media ſūt tpatiora ⁊ lauda
biliora. cū nō tm̄ pinguedis habeāt vt calo
rē intēdāt ⁊ villos ſtomachi lubricēt. nec tā
tū macici vt naturā infrigidēt ⁊ a ſanguine
eā depaupent ſiue puēt. Itē inuenit̃ diuerſi
tas in aīalib⁹ ꝺm tēpoꝝ mutatiōꝫ. Nā q̄daꝫ
aīalia ī vno tpe a medulla ⁊ ſanguīe depau
perāt̃. q̄ in oppoſito tpe plena īueniunt̃. et h̄
ſenſibilit̃ pꝫ ī cōchilib⁹ mariſ ⁊ ī cerebro ho
minis ⁊ forſan cuiuſlibꝫ aīalis. vt exp̄ſſe dic̄
Ariſto. li. de ꝓprietatib⁹ elemētoꝝ. ⁊ iō multi
in vna pte mēſis vł anni infirmāt̃ q̄ ī tpe op
poſito tuti ab oī infirmitatiſ īpetu cognoſcū
tur. vt pꝫ ī lunaticiſ maniacis ⁊ caduciſ. de h̄
q̄re ſ. in. c. de luna. ſilr̃ dic̄ Auic. de ſymea q̄
ꝺm mutatiōꝫ tēpoꝝ ⁊ maxīe ꝺm lune curſuꝫ
letat̃ vel triſtat̃. ſic ⁊ q̄daꝫ aīalia in vno tēpe
macerāt̃ quātūcūq; victualia tūc abūdāt. ⁊
eadē in tpe oppoſito dormiēdo īpinguāt̃. ſic
dic̄ Aui. glires inq̄t tpe hyemali ñ mouent̃
ſ; iacēt ſic̄ mortua ⁊ nihil comedētes dormi
endo īpinguāt̃. repūt ꝟo in tpe eſtatiſ ⁊ ſe mo
uēt in eſtate ꝯ eſtū ſol̃. ſilr̃ narrat de hyrūdi
nib⁹ ⁊ q̄buſdā aliꝭs auib⁹ q̄ q̄ſi mortue inue
niunt̃ ī arboꝝ ꝯcauitatib⁹ tpe hyemali que
poſtea vires reſumūt ⁊ q̄ſi dormiēdo fortio
res effecte agiles ſe oñdūt tpe eſtiuali. et ſic
vrſi ꝺm Auic. Ariſto. ⁊ Solinū. p⁹ ꝯceptū
in multo tpe in lociſ abditis ſe abſcondūt. ⁊
tūc tpis penit⁹ cibū nō aſſumunt. q̄re infra
eodē de vrſo. Sic ⁊ piſces vno mēſe impig
uāt̃ ⁊ ſtati ī ſeq̄nti tpe macerāt̃. ⁊ q̄dā īping
uāt̃ vēto ſeptētrionali vt piſces lōgi ⁊ q̄dam
meridionali vt piſces āpli. ⁊ q̄dā in tpe plu/
uiali ſic ibidē dic̄ Ariſt. Aq̄ inq̄t pluuie ꝯue
nit oīb⁹ teſtei corei p̄ter piſceꝫ q̄ ꝺr koyteam
q̄ ſi guſtauerit de aq̄ pluuiali īpo die morieť
Itē q̄buſdā nocet pluuia q̄m excecat eos ſi
fuit multa. Silr̃ q̄dā aīalia vno tpe ſe reno
uāt ⁊ ſua etiā ſupflua deponūt ⁊ īmutant vt
cācer deponit ⁊ immutat ſuas teſtas. cerui
cornua. ⁊ accipitres plumas ſuas. Sic̄ etiā
dic̄ Iſaac. Carnes aīaliū in q̄b⁹ dñat̃ ſicci/
tas ⁊ etiā caliditas vt cameline ī eſtate ſūt il
laudabiles. ſ; ī hyeme ſūt ꝯueniētes. Et car
nes aīaliū q̄ ſunt calide ⁊ hūide vt pecorine
in vere ſunt bone ⁊ ī autūno cōpetētes. frigi
de aūt ⁊ ſicce ſunt illaudabiles vt capñe. fri
gide ⁊ hūide vt porcine a medio eſtatiſ vſq; ī
finē ſūt optime. in hyeme peſſime. ī vere ꝟo
⁊ autūno ſunt mediocres. vñ dic̄ Ipo. caro
inq̄t porcina ī eſtate eſt bona in vere ⁊ autū
no min⁹ bona. Sꝫ ī hyeme maxīe illaudan
da. capña in eſtate bona. pecorina ī vere. bo
uina in fine veriſ ⁊ ī ꝑncipio eſtatiſ eſt lauda/
bilis. Carnes aūt aīaliū ꝓut ſunt ordinate
ad hūanū eſum variāt̃ ꝺm diuerſam ꝑpara
tionē. nā vt dic̄ Iſaac. aīaliuꝫ carnes aliq̄ñ
aſſant̃ aliq̄ñ frixant̃ aliq̄ñ cū ſale ⁊ aq̄ elixāt̃
aſſate ⁊ frixe ſunt groſſiores ī nutriēdo ⁊ ſic
ciores ad digerendū duriores. q⁊ hūiditate
eaꝝ ꝯſumpta ab igne ꝯhūt ſiccitatē. vñ non
ſunt carnes multū pingues comedēde niſi
aſſe vt hūiditas illaudabilis ab eaꝝ ſuba ex
trahat̃. Carnes aūt elixe ſūt hūidiores ⁊ ad
digerēdū faciliores. q⁊ aq̄ tpat eas ⁊ humec/
tat. aliq̄ñ aūt in aq̄ in q̄ elixant̃ apponuntur
ſpēs ⁊ fiūt diuerſa ꝯdimēta q̄ carnes cuſto
diāt ī natura ⁊ bonitate ſua. ⁊ eas reddāt tā
in odore q̄ꝫ ī ſapore meliores ⁊ ad diuerſos
morbos expellēdos ampli⁹ efficaces. decet
aūt carnes aīaliū ſiccoꝝ ⁊ macroꝝ elixari.
hūidoꝝ ꝟo ⁊ pinguiū aſſari. mediocriū aūt
int̃ iſtas diuerſ ꝯdimētis ꝑparari. Fit autē
iſta ꝑparatio multiplicit̃. q⁊ aliq̄ inueniunt̃
carnes aīaliū q̄ ſunt ſalubres ⁊ ꝯuenientes
aſſature ⁊ ſūt illaudabiles elixate. melior eſt
eñ caro capña ⁊ bouina elixa q̄ꝫ aſſa. porci
na ⁊ pecorina eſt melior aſſa q̄ꝫ elixa. nam ꝑ
elixationē ſicce carnes humectāt̃ ⁊ ꝑ aſſatō
nē humide deſiccāt̃. ⁊ iō porcinā ꝓpt̃ ſuā hu
miditatē bonū eſt aſſare ⁊ capñā ſeu bouinā
ꝓpt̃ ſiccitatiſ exceſſum elixare. Eorundē etiā
aīaliū carnes ꝺm hmōi accidētia variāt̃. nā
caro porcina aſſa ⁊ ꝑ aſſationem meliorat̃
⁊ min⁹ bona efficit̃ ꝑ elixationē. Capña ꝟo
melior eſt elixa ⁊ peior q̄ñ eſt aſſata. et ſic de
aliꝭs eſt videdū. Hucuſq; Iſaac ī dict̃. Itē
ordināt̃ aīalia nō ſolū q̄ ad corpis nutrimē
tū. vez etiā q̄ ad remediū morboꝝ ⁊ multi/
plicē medicinā oīm aīaliū tā iumētoꝝ q̄ꝫ re
ptiliū ⁊ beſtiaꝝ genera creata ſunt ꝓpt̃ opti
mū hoīs vſum. vt dic̄ pli. ⁊ Io. damaſ. ſꝫ ho
rum q̄dā ꝓpt̃ eſum vt pecudes cerui ⁊ hmōi
⁊c. q̄dā ꝓpt̃ hoīs miſteriū vt aq̄ aſini boues
⁊ cameli ⁊ hmōi. alia ad hoīs iocūditatē. vt
ſymie merule atq; paui. alia aūt creata ſunt

ad hoīs exercitatōꝫ vt ſuā cognoſcat hō īfir
mitatē ꝛ dei timeat ptātē . Jō ei creati ſunt
pulices ꝛ pediculi ſic leões tigrides atq; vt
ſi vt i pmis recurrat hō ad ꝓprie infirmitatiſ
recognitōꝫ ꝛ territ⁹ a ſcōis.ſ. reptilib⁹ ꝛ ferſ
refugiū habeat ad dei noīs īuocatōꝫ. Sūt
īnſup creata aīalia ad ſubleuādā mltiplicis
infirmitatſ hūane neceſſitatē vt carnes vi/
pere ad tyriacā ꝛ fel thauri ꝛ alioꝝ aīaliū et
auiū ad oculoꝝ caliginē amouēdaꝫ. Pellis
ſerpētis decocta in oleo dolorē auriū miti/
gat miro mō. vt dic dyaſ. in li. eſcolapij ꝺ oc
cultis mēbrorū ꝟtutib⁹ ꝺꝛ. patiēs emorroy/
das ſi ſederit ſup pelles leonis recedent ab
eo. ꝛ q̄ linit corp⁹ ſuū ſepo renū leonis. aut q̄
īungiꝭ ei⁹ fimo fugiūt ab eo lupi. Jtē ibidē
dic idē. ſi q̄s ſuſpēdit caudā ſenis lupi ad ꝓ
ſepe vaccaꝝ nō appropinquāt ei lupi. Jtem
dic Dyaſ. oculi vrſi eruti ꝛ ſup dextꝝ brachi
um hoīs ligati mitigāt q̄rtanā ei⁹. Jtē den/
tes canini lupi curāt illos in pncipio q̄ lu/
naticā ſuſtinēt paſſionē. vt dic idē. Sil' di
cit pitagoras ꝛ plini⁹. ꝛ dicūt q̄ ſi oculū lu/
pi erutuꝫ viderint q̄drupedalia domeſtica
fugiūt atq; timēt. Jn li. viatici dic Cōſtan.
Pili canis albi nullā maculā nigredis in ſe
habētis ſi fuerint ſuſpēſi circa collū patiētſ
iuuāt epilenticū ꝛ phibēt ei⁹ caſum. Simi/
le dic pitago. in li. romanoꝝ. fiat inq̄t anul⁹
ex vngula ſamur aſini nigredinē nō habētiſ
ꝛ induat eū epilētic⁹ phibet ei⁹ caſum. ꝛ dic
fel thaurinū ſub vmbilico iunctū ſoluit vē
trē. dic etiā idē. dēs ſerpētis eradicat⁹ dū vi
xerit ſuſpēſus ſup q̄rtanariū ſoluit q̄rtanaꝫ
ei⁹ ꝛ ſi ſubfumigauerſ domū cū pulmōe aſi
ni mūdas eū ab oī reptili ꝛ ſpēte. has ꝛ mul
tas alias ꝟtutes admirādas dic Pli. i mem
bris aīaliū latitare ſic in naturſ aīaliū ptīcu
lariū p⁹ diceꝭ. qꝛ nihil ē in corpe aīalis qđ
careat manifeſta vl' occulta medicina. nam
pellis ꝛ pil⁹. ꝛ cornu vnguis caro ꝛ ſanguis
nō ſunt ſine remedio nec etiā ipē fim⁹. ſꝫ hec
ad pñs dicta generaliter hic ſufficiāt

De animalib⁹ in ſpeciali. Ca. I.

DEſcriptſ aīaliū ꝓprietatib⁹ ꝛ naturſ
i generali reſtat coopāte dei grā q̄rū
dā aīaliū ꝛ reptiliū recitare ꝓprietates i ſin/
gulari. ꝛ ħ p ordinē alphabeti

De ariete Capl'm. II.

ARies ē pec⁹ laniferꝝ aīo placidū na/
turaliꝭ māſuetū. vt dic Jſi. li. xij. c. j.
Eſt aūt dux ꝛ pnceps ouiū. ꝛ iō dedit ei na/
tura fortitudinē ceterſ ouib⁹ p̄ſtātiorē. dedit
ei arietē ducē ceteraꝝ ouiū ꝛ tutoreꝫ aliis
eſſe viribꝰ fortiorē. ꝛ iō vt dic Jſi. aries aut
veruex a viribꝰ ē dict⁹. eo q̄ tāq; vir ouiū cū
ſit maſcul⁹ ceterſ bidētib⁹ ſit āpli⁹ ꝟtuoſus.
Ul' vt dic idē Jſi. ꝟuex a ꝟme eſt dict⁹. eo q̄
habeat ꝟmē in capite. c⁹ pruritu excitat⁹ ca/
put ꝯcutit fortiſſime. ꝛ q̄dq̄d ſibi obuiat du
re ferit. ꝛ iō aries ab ares grece qđ dī ꝟi⁹ la/
tine ē vocat⁹. qꝛ i gregib⁹ maſculi dicūꝭ ari/
etes. qꝛ ad fecūdādas oues ꝟtuoſi ſunt atq;
fortes nā corpiſ magnitudie ꝛ viriū fortitu
dine ꝛ aī ꝟtute oēs alias p̄excellūt Dr etiā
aries ab arſ. qꝛ vt dī. Jſi. ħ pec⁹ pmū fuit in
arſ a gētib⁹ īmolatū. vn̄ ꝺꝛ iō aries qꝛ macta
tur ad arā. Un̄ ſm legeꝫ moſaicā aries fuit
aīal potiſſime mūdū. ꝛ ad ſacrificiū ꝛ ad eſū
nā p pctō ꝓplī cōiꝭ ꝛ cōuenienꝭ offerebaꝭ. et
qꝛ findebat vngulā piꝭ ꝛ rumiabat indiffe/
renꝭ a ꝓplo comedebaꝭ. vt dī. Jſi. li. xij. bidē
tes q̄ndā dicebāꝭ eo q̄ inꝭ octo dētes q̄s ha
bēt duos hūt altioreſ. ꝛ iō eos gētiles maxie
in ſacrificiū offerebāt. vt dic ideꝫ. De ariete
aūt ſingulariꝭ dic pli. viij. c. xlvij. arietſ inq̄t
naturale ē agnos faſtidire ꝛ oues ſenectas
ſibi obuias ꝯſectari. nā ipē melior ē ꝛ vtili/
or i ſenecta. ꝛ cū reſpectu ouiū ferox fit aīo.
ei⁹ ferocitaſ cohibeꝭ ſi cornu ei⁹ iuxta auricu
lā pforeꝭ. dextro teſte pligato feminas. ſini/
ſtro ꝟo pligato mares gignit. i vēto aq̄lona
ri mares pcreat. i flatu auſtri feīas generat.
ꝛ q̄les venas aries ſub lingua geſtat tl'es fe
tus i vellere generat. naꝫ ſi nigras hꝫ venaſ
fetus i vellere erit niger. ꝛ ſi albas alb⁹. et ſi
varias vari⁹ i vellere apparebit Jdē dī. ariſ.
ꝛ auic. q̄re infra ꝺ oue. frōtē hꝫ aries duriſſi
mā cornēā duriciē fere p̄ſtātē. ſꝫ timpora hꝫ
debilia ꝛ q̄dāmō cartillagioſa. ꝛ iō ad muni
mē ptſ debiliorſ dedit naꭤa cornua mag cir
ca timpoꝝ loca ad modū ſcuti rotūdi reuo
luta. q̄ tñ in extremitate aliq̄ntulū ſūt acuta.
vt cornuū duricie ꝛ fortitudie caput defen
ſet ꝛ eorūdē acumie aduerſarios ipetat et i/
pugnet. vt dī. idē Sine ei armoꝝ defenſiōe
ñ decebat naturā gregſ relinq̄re defenſoreꝫ
ꝛ iō duo ꝺdit naꭤa ſibi cornua ad modū cir
culi replicata. vt caput ꝓpriū qđ ex ſe ē infir
mū ptegat. ꝛ ꝯ aduerſarios armis muni⁹ ſe
audaciorē ex armoꝝ ꝯfidētia exhiberet. ꝛ iō
ſecuri⁹ pcedit gregē. ꝛ erecto capite ꝛ fixo pe
de vngula diuiſa veſtigio firmi⁹ ꭤrā premit.
vell⁹ hꝫ pingui⁹ ꝛ i vill' plixi⁹ pilos diffundit

fortiori corio ſiue ſpiſſiori cute ꝫ extrinſecaſ aerꝭ calidi vł frigidi iiurias ſe defendit. ꝛ iō ſue cutꝭ ſupficies rōe ſue fortitudis coriario rū violētas artes p̄ ceterꝭ ouiū pellibꝫ ſuſtinet. ꝛ ad diuerſoꝝ teloꝝ recipiēdā imp̄ſſiōꝫ abilioꝛē ſe p̄bet. vt dic̄ idē. Tēpe amoꝛꝭ pugnat p̄ vxoꝛibꝫ ſuis ꝛ aduerſarios coꝛnibꝫ ī petit. ꝛ vt meli⁹ pugnet ꝛ forti⁹ ꝯ reſiſtentē incurrat retrocedit ac reſiliendo cū ipetu hoſtē ferit. De arietibꝫ ec̄ dic̄ Aui. li. viij. Arietes inq̄t ꝛ cap̄ vadūt m̄ltū in vanū. ꝛ in hyeme n̄ ſe abſcōdūt ꝓpt̄ frig⁹. ꝛ aliqñ exeūt d̄ loco calido ad locū frigidū. ꝛ qñ pluit n̄ fugiunt a pluuia q̄uſqꝫ moꝛiāt̄. ꝛ arietes naturalit̄ ſequūt̄ cap̄s ꝛ q̄eſcūt oēs q̄uſqꝫ paſtoꝛ accipit vnū ex eis ꝛ fac̄ ip̄m añcedere ꝛ ſequūt̄ alij. ꝛ timēt naturał̄r tonitrua ſic̄ oues. q̄ ſi ip̄gnate fuerit ꝛ audierit tonitrua aboꝛtiūt p̄ timoꝛe. ꝛ añ mediā nocte ſtāt ſił̄ cū ouibꝫ ꝛ doꝛmiūt ꝛ p⁹ ſparſim. ꝛ ī doꝛmiēdo ſup lat⁹ alternāt viceſ nā a vere vſqꝫ ad autūnū doꝛmiūt ī vno latē. deinde vſqꝫ ad ver doꝛmiūt ī latere alt̄o ꝛ doꝛmiūt erecto capite niſi qñ ī firmāt̄ ꝛ rumināt cibū ꝛ maſticāt doꝛmiēdo ſic̄ ꝛ vigilādo. et ſi ꝯtigat eos errare n̄ redūt niſi a paſtoꝛe reuocēt̄. Dic̄ ad h̄ yſa. ī diet̄. ꝙ arietes ī iuuētute manēteſ minoꝛꝭ ſūt hūiditatꝭ ꝛ viſcoſitatꝭ q̄̄ agni lactētes. ꝛ h̄ ꝓpt̄ etatē eoꝝ ꝯplexōi dn̄antē. ꝛ iō ipoꝝ carnes ſūt carnibꝫ agnoꝝ ꝛ ouiū melioꝛes. ꝛ melioꝝ̄ ſangnē generātes. maxie ſi ſint caſtrati. qꝛ eorū caliditas hūiditate accidētali tp̄ata ē. vñ ſūt boni ſapoꝛꝭ. ſꝫ qñ ſunt decrepiti ī caloꝛe ſūt d̄fecti ſi n̄ ſūt caſtrati ex etate. ſi v̄o ſūt caſtrati ꝛ d̄crepiti. duplici carēt cā caloꝛꝭ. ſ. teſtiū ꝛ etatꝭ. ꝛ iō eoꝝ coꝛpa ſūt frigida ad modū ligni ꝛ durioꝛa ꝛ īſipidioꝛa r̄ſpectu cap̄ꝝ ꝛ boū ꝛ h̄mōi. q̄ ī d̄crepita etate ſūt peſſima coꝛpa arietū q̄ naturalit̄ ſūt calida ꝛ hūida. ceterꝭ decrepitꝭ naturał̄r frigidis ꝛ ſiccꝭ ſimplicit̄ ſūt melioꝛa. Hucuſqꝫ yſa. ī die. Jtē d. ariſ. ꝛ aui. li. vj. ꝙ arietes ꝛ cap̄ ſic̄ ꝛ cet̄a aīalia ꝓpriā h̄nt vocē p̄ quā ſe clamāt ꝛ vocant feīas tp̄e coit⁹ ꝛ amoꝛꝭ ꝛ potātes aq̄m ſalſaꝫ anticipāt coitū ꝛ citi⁹ mouēt̄ ad amoꝛē. ꝛ qñ arietes ſenes mouēt̄ citi⁹ ad amoꝛē ꝛ coituꝫ q̄̄ iuuenes ī tp̄e determiato ſignū ē bōitatiſ tp̄is ī āno illo. ꝛ ſi ī illo tp̄e excitent̄ iuuenes ad amoꝛē ſignū ē peſtꝭ fut̄e ſup oues ī anno illo vt dic̄ idē

De agno Ca. III

Agn⁹ vt di. Jſi. a greco vocabulo d̄r. q̄ſi pi⁹. nā int̄ oīa t̄re aīantia maxie iueniť innocēs ꝛ māſuet⁹. nullū ei ledit dēte nec coꝛnu nec vngue. ꝛ q̄cq̄d ī eo repit̄ totū vtile ē. qꝛ caro ad cibū. pelł ad variū vſū. pil⁹ ad indumētū. fim⁹ ad t̄re ipinguatōeꝫ. vngula et coꝛnu ad medicatōꝫ ꝛc̄. vł vt di. Jſi. li. xij. latini agnū ab agnoſcēdo putāt dictū. eo ꝙ p̄ ceterꝭ aīalibꝫ m̄reꝫ ſuā noſcat adeo ꝙ ſi ī magno grege errauerit ſtatī balatu vocē noſcat perētꝭ. ſm̄ ariſ. ꝛ auic̄. Agni q̄dā naſcūt̄ ī tp̄e v̄nali. q̄dā ī tp̄e autūnali. v̄nales ſunt coꝛpe maioꝛes robuſtioꝛes viribꝫ ꝛ piguioꝛes q̄̄ ſūt autūnales ł hiemaleſ. ī aliq̄bꝫ tñ regiōibꝫ m̄lti hibnos agnos p̄ferūt v̄nis. ꝛ dicūt h̄ ſolū aīal vtilit̄ naſci bꝛuma. vt di. pli. li. viij. c. xlvij. et d̄r ibidē ꝙ agni ꝯcepti flāte vēto aq̄lonari ſūt melioꝛeſ q̄̄ ꝯcepti flāte vēto auſtrali. ꝛc̄ ei mares generāt. talē āt coloꝛē h̄nt agni ī lanificio ſeu ī vellere q̄le h̄nt pētes in venis ligue. nā ſi vene fuerit albe ꝛ agni erūt albi. ꝛ ſi nigre nigri. ꝛ ſi varie varij. Jn ſugēdo āterioꝛes poplices flectūt. et vt m̄rē ei pl⁹ lactꝭ ꝓuat. capite m̄ris vba p̄mit. balatu q̄rit m̄reꝫ q̄ iueta cauda m̄ri blādiēdo erecto capite māmaſ q̄rit ꝛ niſi caput p⁹ erigat nūqꝫ ſugit. pilū h̄ꝫ ſubtilē ꝛ criſpū m̄ltiplr̄ ī ſeſe r̄flexū m̄ltū nocꝫ agnis frig⁹ ꝛ maxie tp̄e pluuioſo. d̄ ſocietate gregꝭ gaudꝫ qñ ſolitari⁹ ē dolꝫ pl̄imū atꝫ timet. añ gregē ſalit ꝛ ſaliēdo ludit. qñ vidꝫ lupū tiet vehemēt̄ et ſubito fugā arripit. ſꝫ p⁹ p̄ tioꝛe ſtupid⁹ ſubito q̄dū figit et fugere vlteri⁹ n̄ audēs ſibi n̄ balatu ſꝫ poti⁹ ſimplici vultu p̄ci petit capt⁹ ab hoſte. ligat⁹ a carnifice nec coꝛnu nec dēte ſe d̄fendit. et ſiue ſpoliet̄ vellere ſiue cute. ſicut aīal inocuū obmuteſcit. ſiue ei ducat̄ ad paſcua ſiue deferat̄ ad victimā n̄ gemit nec remurmurat nec calcitrat ſꝫ obedit. ꝛ vt d. pli. agnos dimitt̄e ſolitarios ē p̄iculoſū. qꝛ ſi ſupuenerit foꝛte tonitruū d̄ facili moꝛiūt̄. naꝫ agn⁹ naturał̄r debile h̄ꝫ caput. ꝛ iō remediū ē eos ſił̄ aggregare vt ex ꝯiūctōe mutua animet̄. ꝛ p̄ñtia pluriū ꝯfortet̄

De agno anniculo Ca. IIII

Agn⁹ ānicul⁹ etate vni⁹ āni ē ꝯplet⁹. q̄ īfra vni⁹ āni ſpaciū tanto ē melioꝛ q̄̄to a lacte r̄motioꝛ ē. nā a lacte e⁹ hūiditas ꝯplexionał̄ augm̄tat̄. ſꝫ p̄ ſepatōꝫ a lacte ītēdit̄ ei⁹ caloꝛ ꝛ ſupflua hūiditas tp̄at̄. maxie ſi māſerit adhuc n̄ caſtrat⁹ vt d̄r aptiſſime ī diet̄. Agn⁹ ei ānicul⁹ coꝛpe integer. et carne mūd⁹ apt⁹ ē ad ſacrificium ad eſū ec̄ ſi fuerit vellere maculoſ⁹. n̄ ei rep̄bat a ſacficio agnū

macula vellerꝭ niſi ſit feditas vł corruptio in carne interiꝰ vel ī cute. vt dic̄ glo. ſup Exo. xij. ⁊ ſup Malach. dic̄ Hiero. ⁊ ſup Leuit. Nō ipedit inq̄t ſacrificiū varietas maculoſi vellerꝭ ſi corpꝰ fuerit integꝝ ⁊ nō ſubfuerit ſcabies ī ſupficie ipiꝰ cutꝭ. Agnꝰ ḡ anniculꝰ vt dic̄ Pli. li. viij. c. xlvij. deoꝝ arꝭ fuerat aptus. et tā in vſu velleꝝ q̄ ī vſu carniū viſibus hoim ē neceſſariꝰ. et iō ſic ꝓpt̄ ſumptꝰ hoīum excolūt ⁊ cuſtodiūt corpa boū. ſic oportet vt habeat diligētia circa cuſtodiā ouium et agnoꝝ. Dic̄ etiā Dyaſ. ꝙ agnꝰ fimū hꝫ nigꝝ q̄ ſi cū aceto diſſoluat ⁊ cathaplaſmetur nigras emūdat maculas. clauos corpis tollit ignē ſacrū curat. mixꝰ cū cera ⁊ oleo cōbuſturas ſanat.

De agna Ca. V.

Agna eſt arietꝭ filia q̄ minorꝭ ē corpiſ paritꝭ ⁊ roborꝭ q̄ ſit agnꝰ ⁊ minoris calorꝭ ⁊ maiorꝭ hūiditatꝭ q̄ ſit agnꝰ rōe feminee cōplexiōis. vt dr̄ in dietꝭ. cuiꝰ caro dū eſt lactās maiorꝭ ē viſcoſitatꝭ ꝓpter humiditatꝭ ſupfluitatē tā ex etate q̄ ex ꝯplexione eiꝰ corpi dn̄ante. ⁊ iō qd̄ ex eiꝰ carne generatꝭ fleumaticū eſt et viſcoſum ac difficulter digeritꝭ ⁊ digeſtū a mēbris vix diſſoluitꝭ rōe viſcoſi ⁊ glutinoſi hūorꝭ q̄ inde generatur. a ſtomacho tn̄ facile deſcēdit rōe ſue lubricitatꝭ ⁊ humorꝭ. vt di. Iſa. ⁊ eiꝰ carnes meliores ſūt aſſate q̄ elixe. qr ꝯſumitꝭ ſupflua earꝝ hūiditas vi calorꝭ. Maiorꝭ tn̄ ſimplicitatꝭ ⁊ timiditatꝭ eſt agna q̄ agnꝰ. qr minꝰ hꝫ caloris naturalꝭ femina q̄ maſculꝰ. ⁊ iō minꝰ eſt aīoſa. ꝓpter qd̄ etiā caret cornibꝫ qr eſſent ei ſupflua cū ꝓpter defectū audacie eis neſciret vti. vt dic̄ Aui. dic̄ etiā Ariſto. li. iij. Agnis accidit egritudo qn̄ nimis ipinguātꝭ circa renes. qr ſi opiantꝭ ſepo renes moriūtꝭ ⁊ multiplicatꝭ ſepū ꝓpt̄ bona paſcua. ⁊ iō arcentꝭ a paſcuis ne nimis ipinguētꝭ. q̄re s̄ de oue.

De apro Capitulū. VI.

Aper eſt porcꝰ ſilueſtris vł agreſtꝭ q̄a ſeuiſſimꝰ eſt ⁊ imitis. vt di. Iſi. li. xij. c. j. et dr̄ aper q̄ſi afer a feritate. quia ſm̄ q̄ntitatē ſui corpis ferꝰ eſt ⁊ crudelis. vñ et apud grecos aper fiagres. i. ferꝰ vulgaritꝭ nūcupatꝭ Dr̄ aūt a latinis verres eo ꝙ grandes habeat vires. ſic idē dic̄ ibidē. Scd̄m aūt Pli. et Auic. Aper eſt aīal valde ſeuum qr vix caſtratꝰ ſe exhibet māſuetū. cū cetera aīalia ablatis teſticulꝭ ampliꝰ manſueſcunt. Aper igitꝭ in pſ. lxxix. dr̄ ſingularis ferꝰ. q̄a culmis pfecte pductꝭ audacior factꝰ ſegregat ⁊ ſeorſitat ſe a grege. ſingularitꝭ querens paſtū. Eſt itaq̄ aper tāte feritatꝭ ꝙ etiā mortem ꝑuipendēs ꝯ venatorꝭ ferrū intrepide ſe infigit. et etiā iā trāſfixꝰ ꝯtra ſibi reſiſtentē vires recolligit vt culmis vindicet ſe d̄ aduerſario. etiā in mortis piculū cōtra hoſtis venabulū mira audacia ſe exponit. culmos duos habet in ore aduncos fortes ⁊ acutos cū quibꝫ omē ſibi reſiſtēs ſecat crudeliter et dilaniat. Culmis aūt vtitꝭ pro gladio ad pugnandū. in latere dextro hꝫ os duriſſimum latū ⁊ ſpiſſum qd̄ ſp opponit venabulo pſequētis. nā oſſe illo p clipeo ad ſe ptegendū vtitꝭ. ſentiēs ſibi iminere bellū acuendo culmos ꝯtra arbores eos fricat. et ſic an hebetatā aciē habeāt ꝯfricādo ad arborē ipos pbat. ſi ſenſerit hebetatos origanū q̄rit et maſticat cuiꝰ ꝟtute culmoꝝ radices mūdificat ⁊ ꝯfortat. vt dic̄ Auic. Pli. in li. xxviij. c. x. dicit ꝙ vrina apri medetur vicijs auriū ſi cū oleo roſaceo miſceatꝭ. Similitꝭ eiꝰ fel valꝫ ꝯ calculū. vt dr̄ li. xxviij. c. xl. Et eſt ei ita ḡuis ſua vrina vt niſi egeſta fuerit. ſurgere n̄ poſſit. imo opprimitꝭ vt defunctꝰ. nā exuri tradūtur ex vrina Itē idē ad coitū ſtimulat fel apnum. Dicit etiā idē li. v. porcꝰ agreſtis multum diligit radices ⁊ culmis incidit terrā ⁊ fodit et ſcindit radices culmo et impinguatꝭ qn̄ quieſcit p ſeptē dies et maxie cū parꝝ potat et pliatꝭ cū lupo. qr ipm odit naturaliter nā lupus inſidiatꝭ filijs ſuis et ſepius rapit eos. Et ideo vt dic̄ idem li. xiiij. Dedit natura apro culmos ad defendendū feminas et filios ſuos. qr femīe ſunt debiliores ī ſe ⁊ peioris cōplexionis. nā mares ſūt audaciores et vires hn̄t femis fortiores. Femina tn̄ ſeuit irata et fodiēdo ledit et dētibꝫ mordēdo et dilaniādo Aper s̄o ledit culmis ſurſū feriendo. et iō parꝝ poteſt ledere pſtratū et iacentē. et femina parꝝ ledit ſtantē et diu aper iraſcitꝭ et pugnat ſpumat ore. Silr dū luxuriat cū vxore. Omia ſupradicta recitat Pliniꝰ. et addit iā dictis in li. viij. c. ij. vbi dicit. Apros et alios porcos dentatos naſci enigidius tradit. Ineſt aūt maribꝫ apris maxima aſperitas et feritas animi qn̄ ſunt ī amore. qr tūc p vxoribꝫ atrocitꝭ pugnāt vngulis terrā ſcalpunt. fetas erigunt. culmos vibrāt et quatiunt. et horrendo gemitu furiam pectoris tūc oſtendūt. parꝝ etiā tunc comedūt diſcurrunt poſt feminas. et ideo attenuantꝭ

plurimū ⁊ macreſcūt. Jn horrēdis et vm/
broſis vallib⁹ ⁊ nemorib⁹ māſiones querūt
vbi cuſtodiūt fet⁹ ſuos. de radicib⁹ ⁊ arborꝫ
ſilueſtriū fructib⁹ viuūt. qn̄ venatorꝫ inſul/
tus vel luporꝫ ipei⁹ pſentiūt filios ſuos pce
dunt. ⁊ eis nō patet loc⁹ fuge. p filiorꝫ defen
ſione piculo ſe exponūt. qn̄ debēt dimicare
attritu arborꝫ indurāt coſtas ſuas et ſe iuol
uunt in luto ⁊ deſiccāt ad ſolē ⁊ int̄ pilos lu
tū ꝯglutināt ⁊ inuiſcāt. vt ſic ſecuri⁹ aduer
ſariorꝫ ict⁹ ſuſtineāt i ꝯflictu. Ariſto. lib. vj.
Femīe aprorꝫ poſt partū ſunt aſpere et cru
deles. et crudeli morſu filiorꝫ ſuorꝫ dilaniāt
inuaſores. Hucuſqꝫ Pli. Eſt aūt caro apna
vt dic̄ Iſa. mag̃ ſicca ⁊ min⁹ frigida q̄ por
cina domeſtica. et hoc eſt ꝓpter mot⁹ ſui ꝯti
nuitatē et vicc⁹ ſiccitatē. et aeris cui ꝯtinue
exponit̄ caliditatē. iō ei⁹ pinguedo eſt duri/
or et caro delicatior ad edendū et ꝓpter hoc
verres domeſtici vehementer agitant̄ et ver
berant̄ an̄q̄ occidant̄ vt eorꝫ carnes teneri
ores ⁊ ſapidiores ex mot⁹ violētia efficiant̄
De apro etiā dic̄ dyaſ. ꝙ ei⁹ fim⁹ deſiccat⁹ ⁊
cū vino ⁊ aq̄ bibit⁹ exiciētib⁹ ſanguinem ſin
gulare eſt remediū. Laterꝫ dolores cū ace/
to curat. fracta oſſa ꝯſolidat ⁊ ꝯfirmat. q̄re
infra de porco.

De aſino Capitulū. VII.

ASin⁹ a ſedēdo ē dic⁹ q̄ſi aſſed⁹. qꝛ
hoīes ſup aſinos ſedebāt an̄q̄ vſuꝫ
eqꝫ haberēt. vt dic̄ Iſi. li. xij. aīal q̄p
peeſt ſimplex ⁊ tardū. ⁊ iō fuit de facili ſub/
iectū humanis virib⁹ et pſtratū. vl' d̄r ab a
qđ eſt ſine. ⁊ ſinos qđ eſt ſenſus q̄ſi aīal ſine
ſenſu. inde d̄r aſell⁹. i. iuuenis aſin⁹ q̄ pulcri
oris eſt forme ac diſpoſitiōis. qn̄ etate eſt te/
nell⁹ q̄ qn̄ ſenex efficit̄ ⁊ antiqu⁹. nā quanto
magis ſit annoſus tāto pl⁹ quotidie fit d̄for
mis hiſpidus ⁊ villoſus. Eſt aūt aīmal me
lancolicū frigidū ſcꝫ ⁊ ſiccuꝫ. ⁊ iō naturalit̄
pōderoſum tardū atqꝫ pigrū ſtolidū ⁊ obli
uioſum. tn̄ onerifex eſt ⁊ patiēs laboris vili
⁊ modico vtēs cibo. Inter tribulos enim ⁊
ſpinas ac carduos carpit cibū ſuuꝫ. ⁊ iō dic̄
Auic. li. viij. Silr̄ Ariſto. ꝙ aſin⁹ minutis
auib⁹ inter ſpineta ⁊ cardineta nidificātib⁹
eſt exoſus. ⁊ iō minuti paſſeres pugnāt ꝯ eū
quia comedit ſpinas in q̄b⁹ nidificāt paſſe/
res illi. ⁊ ꝯfricat ſe ad ſpinas illas vn̄ cadūt
pulli eorꝫ paſſerū ſiue oua. ⁊ qn̄ aſin⁹ rudit
ex eleuatōe capitis ⁊ forti flatu mouēt̄ ſpine
⁊ ex horrēdo ſonitu ſeu rugitu terrent̄ aui/
cule ⁊ fugiūt de nido ſuo ⁊ ꝓpter iſta ſaltant
matres ſup ipſi⁹ faciē. ⁊ impetūt ei⁹ oculos
atqꝫ pcutiunt roſtro ſuo. ⁊ ſi habet aſin⁹ vul
nus in dorſo vel in latere ex ſpinarꝫ punctu
ra vel quacūqꝫ aliā de cauſa pungūt eū cuꝫ
roſtro ſuo in vulnere vt recedat a loco nidi
ſui. ⁊ cū talis paſſerul⁹ habeat corpus minu
tiſſimū vix poteſt aſin⁹ ſe defendere ꝯtra ei⁹
impetū atqꝫ morſum. dicit etiā Ariſto. ſicut
⁊ Auic. ꝙ corn⁹ valde odit aſinū: ⁊ iō volat
ſup ipm ⁊ temptat tangere oculos ſuos ro
ſtro ſuo. ſed iuuat aſinū ꝓfunditas oculorꝫ
⁊ ſpiſſitudo corij ciliorꝫ quib⁹ ꝯtra morſus
auiū claudit ⁊ tegit viſum ſuū ⁊ etiā coope/
ratur ꝓceritas auriū ⁊ mobilitas cuꝫ quib⁹
terret auiculas quādo infeſtāt viſum ſuum
Itē Ariſto. li. viij. Urſus pugnat cū aſino
⁊ thauro. qm̄ comedit crudas carnes ⁊ hec
eſt cauſa quare pugnat cōtra eos. quoniam
eorꝫ carnib⁹ appetit ſatiari. De aſinis autem
dicit Pli. li. xxviij. c. vlt. vngule aſinine fu/
migare partū adiuuāt intantū vt etiā abor/
ſus euocet̄. nec aliter debet addi quia viuū
partū necāt ſi diu ⁊ frequēter apponit̄. eiuſ/
dem aīalis fim⁹ recēs ſanguinis ꝓfluuium
mire ſedat. Ei⁹ iecur valet ꝯ caducos mor/
bos puulorꝫ. Pli. li. xxviij. c. x. lac aſine ſicut
⁊ ſanguis valet contra morſum ſcorpionis
Si q̄s etiā aſino dixerit in aure ſe pcuſſum
a ſcorpione trāſire ꝓtin⁹ malū dicūt. a facie
etiā fumigatōis pulmonis aſini fugiūt oīa
venenata. D̄r etiā in eodē. c. ix. lac aſininuꝫ
valet ꝯ gipſum venenoſum. ꝯ ceruſam vel
argentū viuū. Itē li. ix. oſſa aſini ꝯtrita ⁊ de
cocta valēt ꝯtra venenū ſi eorꝫ decoctio bi/
bat̄. Itē vrina marꝫ aſini cū nardo capillos
multiplicat ⁊ cōſeruat. De aſinis autē dicit
Pli. li. viij. c. xliij. aſin⁹ eſt aīal magni frigo/
ris impatiēs. ⁊ ideo i frigidis regionib⁹ vt i
ponto nō generant̄. Itē dic̄ Ariſto. cū aſin⁹
ſit multe frigiditatis ⁊ ſiccitatis. multe tn̄ eſt
luxurie. ſꝫ nō mouet̄ ad coitū an̄q̄ ſit trigin
ta menſiū etate. ſꝫ nō generat an̄q̄ ſint tres
anni cōpleti aut duo ⁊ dimidi⁹ Unde dicit
Pli. ibidē. part⁹ aſini a. xxx. menſe eſt ociſſi/
m⁹. ſꝫ a trimatu legitim⁹. Idē dicit Ariſto.
li. v. ⁊ ſubdit Pli. Raro geminos parit ⁊ qn̄
fetū eſt paritura lucē fugit ⁊ tenebras que/
rit. ne ab homīe videat̄. partū ſuū amore ni
mio diligit intantū ꝙ etiā per ignes ad fe/
tum vadit. aquas tranſire ⁊ pedes in eis tin
gere multū horret ⁊ qn̄ cogitur aquam vel

riuū euadere in ipo mingit. nec trāſeunt aſi
ni volūtarij ꝑ pōtes vbi ꝑ planicies pontis
pñt videre aquā defluentē. debile eñ habꝫ
cerebꝝ et patiunt de facili ꝟtiginē ꝓpter qḋ
timēt ꝑ rimas pōtis cadere in aquā quā cō
ſpiciūt ſub pōte tranſeuntē. nec bibūt de fa
cili niſi aſſuetos fontes q̄ ſunt in pecuarijs.
ad quos pñt ire ſicco pede. et qḋ mirꝫ eſt di
ctu q̄uis multū ſitiāt ſi mutent aque ei vix
potant niſi ſint illis ſil'es q̄s frequētāt. Itē
Pli. li. xxviij. c. vij. ſi aſina comederit ordeū
intinctū ſanguine mēſtruali tot annis ñ cō
cipiet q̄t grana comedit ſic intincta ꝛ ex aſi
no et equa mul⁹ gignit. ſꝫ ad tales ꝯtus eli
gunt eque q̄ neq3 quadriēnibꝫ ſint minores
neq3 decēnibꝫ maiores. nec cōmiſcent paſſim
ad inuicē. Horꝫ aīaliū duo ſunt genera. ſcꝫ
equ⁹ cū aſina. ꝛ aſin⁹ cū ipa equa. imo vnū
gen⁹ ab alio ſe cohercꝫ niſi in infantia lacte
hauſto mutuo nutriant. ꝛ ꝓpter h̄ paſtores
mulos vel burdones ex diſparibꝫ aīalibꝫ gi
gni cupiētes dicunt vti iſta arte. nā iuuenes
equarꝫ pullos ī tenebris ſubijciūt vberibus
aſinarū ꝛ enutriūt eos lacte aſinino. ꝛ tl'es
pulli eq̄rꝫ adulti iā effecti ad aſinarꝫ ꝯiūctio
nē tꝑe coit⁹ cōmouent. ſil'r pullos aſinarꝫ in
tenebris ſubijciūt mām̄is equarꝫ ꝛ aſelli ta
li lacte iumētino nutriti eq̄s inuadūt quan
do adoleſcūt. Ex tali aſini et eq̄ cōmixtione
generat aīal q̄ddā qḋ antiq̄ vocabāt hinnu
lum al's humilū. nos aūt dicim⁹ eū burdū.
ſic genitū ex aſino ꝛ equa dicūt mulū. Ari
ſto. aūt li. xv. ſi aſin⁹ coeat cū equa impgna
ta eq̄ corrūpit ꝯcept⁹ ꝓpter frig⁹ ſpermatꝭ ſui
ſperma eñ aſinorꝫ ē frigidiſſimū naturalit
et materia eorꝫ. materia aūt eq̄ eſt calida. et
iō qñ miſcet calidū cū frigido fit tꝑamētū
tūc ex eis pōt fieri ꝯcept⁹ ꝛ ſaluari fet⁹. qñ. ſ.
equi aſinorꝫ femīs cōmiſcent. ſil'r qñ eq̄ aſi
nis maribꝫ ſupponunt. ſꝫ fili⁹ aſelli et eq̄ ſcꝫ
mulus nō ꝯuenit generatōi. nā vtriuſq3 pa
rētis frigiditas. ſ. naturalis et cōplexionalis
in ipo dñat. ꝛ ideo ex mulis aliud non gene
rat. vt dic̄ idē. Itē ibidē dic̄ idē. ſi aſina cōci
pit ab equo ſubſequēs aſini coit⁹ cū eadem
facit eā abortire. Cui⁹ rō eſt vt dic̄ Auic. q̄a
frigiditas ſemīs aſinini ſupueniētis corrū
pit ꝛ deſtruit tꝑantiā ſeminis eq̄ni ꝑcedētꝭ.
et ſemē aſini frigidū eſt ex cōplexiōe ꝛ ex ſexu
et corrūpit ſemen eque ad tꝑantiā diſponē
tis. vnde quādo ſupuenit ſubito aſini ſemē
naturaliter ſiue cōplexionaliter frigidū cū
frigiditate ſexuali intenſa frigiditatē corrū
pitur ꝑcedēs tꝑantia ex calido equi ſemīe ꝛ
frigido aſine introducta. ꝛ iſta eſt rō quare
oīs mul⁹ vel mula eſt ſterilis. vt dic̄ Aui. q2
in patre muli ſcꝫ in aſino eſt exceſſus frigi
ditatis cōplexional'. et in matre ſcꝫ in equa
remiſſus eſt calor rōe ſex⁹. ꝛ iō q̄uis calor ſe
minis matris. ſcꝫ eque tēperet ſemē frigidū
aſini vt aīal generet. in genito tñ remanet
generantiū ꝑdominās frigiditas q̄ natura
liter diſponit ad ſterilitatē. Eſt aūt q̄dā ſpe
cies aſini q̄ dr indic⁹ aſin⁹ hñs in capite in
medio frontꝭ cornu vnū. ꝛ nō hꝫ niſi vngu
lam vnā in q̄libet pede. Omē eñ aīal hñs
duo cornua habet ī pedibꝫ vngulā ſciſſā. ꝛ
ideo aſin⁹ indic⁹ nō habet niſi vnum cornu
q2 vngulā nō findit. vt dic̄ Ariſto. li. ij. non
tñ omē aīal findēs vngulā habet cornua ſꝫ
poti⁹ ecōuerſo ſi habet cornua findit vngu
las. vt patꝫ ī thauro. ceruo. oue. et hmōi. vt
ibidē dic̄ Ariſto. Itē dic̄ Ariſto. li. vij. aſin⁹
et mul⁹ ſic equ⁹ comedūt fruct⁹ et paſcūtur
herbis ꝛ impinguant ab aq̄ ꝛ diligunt plus
aquā turbidā q̄ clarā. Vacca aūt ecōuerſo
plus diligit aquā clarā q̄ turbidā. Itē Ari
ſto. li. eodē. aſini ī maiori ꝑte infirmant vna
infirmitate. ꝛ dr milide. et eſt h̄ infirmitas ꝑ
us in capite et currit a naribꝫ fleuma mul
tū calidū. et ſi deſcēderit ad pulmonē aſin⁹
morit. et h̄ aīal ſentit frig⁹ pl⁹ omī animali.
et ꝓpter h̄ nō inuenit in terra ſeptentrionis.
Sūt aūt vt dic̄ idē ſpōdilia dorſi aſini for
tiora et neruis fortioribꝫ cōpaginata. a ꝑte
poſteriori circa clunes. i. renes q̄ a ꝑte āte
riori. et iō in ipſi⁹ dorſo poti⁹ circa renes q̄
circa humeros grauiora onera īponunt. poſt
equinoctiū vernale mouet ad libidinem et
tūc rudit horribilit et terribili ſonitu femi
nā excitat ad amorē. ventū aūt odorē femīe
ei⁹ naribꝫ deferentē attrahit. ꝛ ei⁹ attractu
ad libidinis deſideriū inardeſcit. vt dic̄ pli.
Alias ſiquidē hꝫ aſin⁹ ꝯditōes miſeras oibꝫ
fere notas. nā ſupra vires laboribꝫ exponit.
fuſte cedit. ſtimulo pūgit. chamo os ei⁹ con
ſtringit. hinc inde circūducit. ꝛ eiuſdē cha
mi refrenaculo ab ill' paſcuis ꝑ q̄ trāſit ſepi
us coercet. poſt labores caſſos in fine mori
tur. nec ꝓ ꝑcedētis laborꝭ ꝟuitio poſt mortē
ſaltē ei cutis dimittit ſꝫ auſert et cadauer ſi
ne ſepultura aeri exponit niſi inquantū ī ca
nū et luporꝫ vētribꝫ deuoratōis gr̄a aliquo
tiens ſepelitur.

De angue
Capitulū. VIII.

ANguis vocat̄ oē ſerpentinū gen⁹ qđ torqueri ⁊ plicari pōt. Ex h̄ em̄ anguis eſt dict⁹. ꝙ eſt anguloſus et nunꝗ̄ incedit rect⁹. vt dic̄ Iſi. li. xij. ⁊ dr̄ anguis ſerpēs eo ꝙ in occultis acceſſibꝫ ſerpit nō eī aptis paſſibꝫ ſꝫ minutiſſimis ſquamarū niſibꝫ ſiue ꝯtractibꝫ repit. ⁊ cōputat̄ inter reptilia eo ꝙ pectore ⁊ ventre repat. vt dicit Iſid. lib. xij. Dr̄ etiā coluber eo ꝙ colit vmbras. vel q̄r in lubricos ꝯtract⁹ ⁊ flexuoſos labit̄. nā anguis labit̄ dū tenet̄. Sūt anguiū ſeu ſerpētū multa genera ⁊ q̄t ſunt genera. tot ſūt venena. tot ꝑnicies q̄t ſpēs. tot dolores q̄t colores. vt dic̄ Iſi. li. xij. Et ſic differūt angues in quātitate. ita ī veneni malignitate. ſunt em̄ quidā angues maximi. vt dicit Pli. li. viij. c. xvj. Scribit inq̄t megeſtenes in india ſpentes in tāta magnitudie coaleſcere vt īte gros deuorēt ceruos atq̄ tauros. vñ ⁊ ī punico bello iuxta flum̄ bragadā a regulo impatore interfect⁹ eſt cū baliſtiſ ⁊ tormētis vn⁹ anguis. cxx. pedes h̄ns longitudinis cui⁹ pellis ⁊ maxille fuerūt ſuſpēſe añ quoddā tēplū rome ⁊ durauerūt vſq̄ ad bellū numātinū ſub claudio ceſare. In italia fuit q̄dā ſpens interfect⁹ in cui⁹ aluo q̄dam puer īteger eſt rept⁹. ⁊ tales ſpētes maxime ledūt nūc morſu. nūc flatu. nūc caude ictu. nūc tortura. nūc pūctura. nūc aſpectu Sūt ⁊ alij ſerpētes ita exigui q̄dē corpe ſed maximi ſunt nocēdi poteſtate. dipſas eī ſerpens eſt vt dic̄ Iſi. tāte exiguitatiſ vt cū calcat̄ vix videt̄. cui⁹ venenū extinguit anteq̄m ſentiat̄ nec īducit triſticiā morituro. Unde poeta Lucan⁹. Signiferꝫ iuuenē tireni ſanguinis albū. Torta caput retro dipſas calcata remordit. Uix dolor aut ſenſus dentis fuit ⁊c. Ita dic̄ Iſid. ſilr̄ tir⁹ minim⁹ eſt ſerpentul⁹. ⁊ tñ vt dicit Ariſto. li. viij. ꝯtra eius morſum vix inuenit̄ remediū. ⁊ differūt ī figura ⁊ diſpoſitōe. nā alij h̄nt duo capita. vt amphibena. de q̄ Iſid. li. xij. dic̄. Amphibena eſt dicta. eo ꝙ duo habeat capita. vnū in ꝑncipio. aliud ī cauda. currēs ex vtroq̄ capite tractu corpis circulato. hec ſola ſpētū frigore ſe cōmittit pruina oīm̄ pcedēs. Idē etiā dic̄ Pli. li. viij. c. xxiij. Dꝫ inq̄t amphibena duplex caput tāq̄ parꝫ eſſꝫ vno ore venenū fundi. ſunt etiā aliq̄ ſerpētes habenteſ plura capita vl̄ duplicata vl̄ triplicata vl̄ q̄druplata. ſic idē dicit Iſid. Idra eſt ſerpēs multoꝝ capitū q̄lis apparuit in ꝓuincia archadie in palude. ⁊ dr̄ ꝙ vno ceſo tria capita creſcebāt. ſꝫ h̄ fabuloſum ē. nā ꝯſtat ydrā fuiſſe locū euomentē aq̄s vaſtātes vicinam ciuitatē in q̄ vno meatu clauſo multi erumpebāt. Qđ hercules vidēs loca exuſſit. ⁊ ſic clauſit meatus aq̄. ⁊ ꝓ tāto dr̄ hercules idrā ſerpentē q̄nq̄ capitū occidiſſe. vt dic̄ Iſid. li. xij. Itē differūt ſpētes in colorꝭ varietate nā quidā ſunt nigri. ⁊ q̄dā ſunt rufi vt tiruſ ⁊ illi ſunt peſſimi. ⁊ q̄dā maculoſi ſic ſcital' ſerpēs. q̄ vt dic̄ Iſido. tāta ꝑfulget tergi varietate vt notaꝝ grā in ſui admiratione inducat intuētes. ⁊ q̄r reptādo eſt pigrior ⁊ q̄ſ aſſeq̄ nō valet miraculo ſui ſtupentes capit ⁊ quāto mag' eſt diſcolor tāto eſt deterior. q̄r ei⁹ venenū acutiſſimū ⁊ calidiſſimū dr̄ eē Nā ille idē anguis tāti eſt feruorꝭ vt etiā hyemis tpe exuuie ei⁹ de corpe depoſite ſint feruētes. Uñ Lucan⁹. Et ſcitales ſparſis etiā nūc ſola pruinis. exuuias poſitura ſuas. vt dic̄ Iſi. ⁊c. Silr̄ ophites ē ſerpēs maculis depict⁹ q̄ tot hꝫ nocēdi modos q̄t habet colores varios ⁊ diſtinctos. Uñ Luca. Quā paruis pict⁹ macul' theban⁹ ophites. Cōcolor exuſtis ⁊c. Itē differūt in loci ⁊ ſit⁹ diuerſitate. nā quidā latitāt ī cauernis terre ⁊ lingunt puluerē ⁊ ſugūt terre humoroſitatē. vt dic̄ Pli. Alij ſunt aq̄tiles q̄r in aq̄s ⁊ aquaꝝ ripis cōmorant̄ vt enidris ſerpēs aquatilis a q̄ ꝑcuſſi obturgeſcūt in ydropiſim. quam multi bouā vocāt. q̄r fimo bouis remediet̄. vt dic̄ Iſi. li. xij. Silr̄ eſt rinatrix ſpēs dict⁹ veneno aq̄s inficiēs. oēm em̄ fontē in q̄ fuerit veneno inficit vt dic̄ Lucan⁹. rinatrix violatrix aq̄ ⁊c. Iſi. li. xij. Alij morant̄ ī ſiluis ⁊ ſpecubꝫ vmbroſis q̄ꝝ venatōes ſunt volucres ⁊ beſtiole minores quaꝝ ſugūt humiditatem. vt dicit Ariſto. li. xiiij. ⁊ tales ſpētes inſidiant̄ dormientibꝫ. ⁊ ſi aliquorū hominū vel alioꝝ animaliū orificia inuenerīt apta illa ſubintrāt diligētes calorē quē inueniunt ibi parit̄ et humorē. ſed cōtra tales angues pugnat ſaura beſtia ſcꝫ modica. i. lacertula. Nam ſentiēs ſaura ſerpētis ꝑſentiam ſaltat ſuper faciē dormiētis ſcalpens pedibus. vt eū excitet ⁊ ꝓmuniat cōtra anguē vt dicit Auicē. Et eſt ſaura vt dic̄ Iſido. li. xij. lacertus qui quādo ſeneſcit ei⁹ oculi excecant̄ ⁊ tūc intrat foramē parietꝭ aperiens oculos cōtra orientē ⁊ orto ſole intēdit ⁊ il

luminaꝛ. Dicunꝛ aūt quedā anguium ſpēs habitare in igne. vt patet ī ſalamādra q̄ nominaꝛ ab Iſi. ⁊ Pli. inter venenoſa. Salamandra enī vt di. Iſiđ. li. xij. eſt nomīata eo ꝙ valēs ſit ⁊ potēs cōtra incēdia cuiꝰ inꝛ omnia venenoſa vis maxima eſt Cetera enī venenoſa ſingulos feriūt. hec plurimos ſimul interimit. nā ſi arbori irrepſerit oīa poma īficit. et eos q̄ ea ederint perimit ⁊ occidit. ſi etiā in puteo cadat potātes inficit vis veneni. Iſta quidē cōtra incēdia repugnās ſola inter aīalia extinguit ignes. viuit etiā mediis flāmis ſine ꝯſumptiōe pariꝛ ⁊ dolore. nec adustionē ab igne recipit. ſʒ ipm incendiuʒ mitigat vł extinguit. vt dic̄ ibidē Iſidorus Idē ꝑ oīa dic̄ Pli. li. x. c. xlvij. Salamādra inq̄t eſt ſimilis lacerte in figura. nūq̄ appa ret niſi quādo multū pluit in ſerenitate deſicit. huic eſt tātꝰ frigiditatꝭ rigor vt ignem extinguat ſicut glacies. Lacteā de ore ſaniem euomit. ex cuiꝰ cōtactu corpꝰ hominis pilos ꝑdit. qđ inde ꝯtactū eſt in colorē vergit turpiſſimū. Itē differūt in inceſſus q̄litate. nā quidā ſerpūt flexuoſe ſemꝑ ſiue tortuoſe. et quidā ſemꝑ recte ſicut dic̄ Iſiđ. li. xij. cētris inquit eſt ſerpēs inflexuoſus q̄ ſemꝑ rectuʒ efficit iteꝛ. ſicut dic̄ Lucanꝰ. Eſt ſemꝑ recto lapſurus limite centris Similiter aliquis incedit curuꝰ ſuꝑ pectꝰ ⁊ aliq̄s incedit a pectore ſurſum rectꝰ. ſicut quidā ſerpēs aquatilis ⁊ terrenꝰ noīe chelidros. q̄ ꝑ locū ꝑ quē labiꝛ expirat virus ⁊ fumare facit ſicut dic̄ Lucanꝰ. Tractiq̄ via fumāte chelidri. hic ſemꝑ ambulat directꝰ et erectꝰ capite. naʒ ſi torſerit dū cucurrerit ſtatim crepat vt dicit Iſi. li. xij. Item differunt in velocitate ⁊ in tarditate Nā quidā ſunt valde tardi motꝰ vt ſcitalis. de quo ſupra dictū eſt. ⁊ quidaʒ ſunt ita velocis acceſſus ⁊ leuis motꝰ ꝙ volare videnꝛ. vt ſerpēs q̄ dr iaculꝰ volat vt iaculum. exilit enī de arboribꝫ ⁊ dū aliqđ animal obuiū fuerit iactat ſe ſuꝑ ipm ꝑimitq̄. Unde ⁊ iaculi ſunt dicti. vt dic̄ Iſi. Similiter in arabia ſunt ſerpētes cū alis q̄ a multis ſyrene vocanꝛ. que plꝰ currūt q̄ equi. et ideo volare dicunꝛ quoꝝ tantū eſt virus vt morſum añ mors ſequaꝛ q̄ dolor vt dic̄ idē Itē differūt in maligna ſagacitate. vt patet in ceraſte ſerpēte cornuto q̄ ſe abſcōdit ſub arena ⁊ oſtēdat cornua ſua vt ex eoꝝ oſtētatione alliciat velut ad eſcā beſtias ſiue aues cornua enī habet ad modū arietis q̄ huda

ſuꝑ arenā ⁊ directa dimittit. ad que dū volucres vel animal acceſſerit nō ipm arieteʒ ſed virulentū anguē ꝑ experientiā cōprobabit. Similiꝛ boas anguis vt dic̄ Iſiđ. immenſa mole in italia ſequiꝛ greges armētorum. vt bubalos ⁊ callide vberibꝫ irriguis lacte ſe innectit ⁊ ſugēs interimit atq̄ inde a boū depopulatōe nomē accepit boas. vt dicit Iſi. Multa ſunt alia noīa ſerpentū et genera vt aſpides vipere et dracones. đ qbꝫ poſtea diceꝛ Sed vt dic̄ Iſi. li. xij. tātꝰ eſt numerꝰ morſuū quātꝰ et nominū. Generaliter oēs angues ꝑ maiori ꝑte frigide ſunt nature. nec de facili ꝑcutiūt niſi cū caleſcunt. Nā quādo ſunt frigidi nullū tangūt. ⁊ ideo eoꝝ venena plꝰ nocēt de die q̄ de nocte. torpent eñ noctis algore ⁊ merito qr frigidi ſūt nocturno rore In hyeme in nodos ſe conuoluūt ⁊ torpēt. in eſtate ſe diſſoluūt ⁊ ī malicia multū vigēt. Uñ eſt ꝙ q̄cūq̄ veneno ſpentis ꝑcutiꝛ. ꝑmo obſtupeſcit ⁊ poſtea vbi in eo calefactū virꝰ exarſerit ſtatim interfic̄ et extinguit. Et ideo dictū eſt venenū. quia ꝑ venas vadit cuiꝰ peſtis diffuſa ꝑ corpꝰ animā exigit de corꝑe et expellit. nec pōt ledere niſi qñ ſanguinē tāgit. Uñ Lucanꝰ. Noxia ſerpentū eſt admixto ſanguie peſtis. vt dic̄ Iſi. et ſubdit. oē venenū frigidū eſt. ⁊ iđo aīa que eſt ignea fugit venenū frigidū. Inter dona aūt nature q̄ hominibꝫ et brutꝭ ſūt cōmunia viuacitate quadā ſenſus anguis ꝑcellit. Legiꝛ in Gen. ſerpēs erat callidior omnibꝫ aīantibꝫ terre. Dic̄ aūt Pli. vt idem recitat Iſiđ. ꝙ caput ſerpētis ſi cū duobꝫ digitis euaſerit nihilominꝰ viuit. vñ et totum corpꝰ obijcit ferienti pro capite defenſando. Itē idē Iſi. Anguibꝫ vniuerſis hebes ē viſus. ex aduerſo cōuenꝛ. Nec mirꝝ cū oclos nō in frōte habeāt ſʒ in timporibꝫ adeo vt citius audiāt q̄ aſpiciāt Itē ibidē. Nullū animal cū tāta celeritate linguā agitat ſicut anguis. ita enī cito mouet eā vt triplicē videatur habere linguā. cū tñ nō habeat niſi vnā Itē idē. Serpentū hūida ſunt corpa. adeo vt vbicūq̄ ierint viā cuiuſdā viſcoſi ⁊ limoſi humoris inficiāt et deſignēt. naʒ veſtigia ſerpentū talia ſunt vt cū pedibꝫ carere videanꝛ. coſtis tñ et ſquamaꝝ repūt niſibꝫ. quas a ſummo gutturꝭ vſq̄ ad imū alui diſpoſitas parili modo habēt. Nā ſquamis quaſi vnguibꝫ repūt. coſtis quaſi cruribꝫ innituꝛ vñ vbicunq̄ lediꝛ in corꝑe ab aluo vſq̄ ad

caput.debilioꝛ reddiꝶ ad ſuū curſum ⁊ motus circuitū ꝑagendū quia vbicūqꝫ ille ict⁹ inciderit ſpinā ſoluit ꝑ quā coſtaꝝ pedes et motus corpis agebanꝶ. vt dic̄ idem Iſido. ibidē. Itē ibidē. Serpētes diu viuūt etiā ſine cibo. vt dicit Ariſto. ⁊ tāte efficiunꝶ lōgitudinis dieꝝ vt depoſita veteri tunica ſenectā deponere ⁊ in iuuentutē redire perhibeanꝶ. Vñ ⁊ ſerpentū tunice nuncupanꝶ exuuie. eo ꝙ quādo ſeneſcūt eas exuūt q̄bꝫ exuti in priſtinā redeūt iuuentutē. ⁊ ideo eoꝛū pellicule ſic exute dicunꝶ exuuie et induuie. eo ꝙ exuunꝶ ⁊ loco ipaꝝ alie iterū induunꝶ. vt dic̄ Iſi. li. xij. Mod⁹ aūt renouatōis ipi⁹ anguis ſatis videꝶ mirabilis. nam vt dicit phiſiolog⁹. Anguis ſe ſentiēs moꝛbo vel ſenio aggrauatū plurībꝫ diebꝫ abſtinet a cibo ⁊ ieiunat vt ſic pellis ei⁹ a carne facili⁹ relaxetur. deinde guſtata herba quadā amara vi herbe ꝓuocaꝶ ad vomitū ⁊ ſic euomit hūoꝛem virulentū q̄ fuit cauſa ſue infirmitatis ⁊ defect⁹. tandē vt cutē rigidā tpet ⁊ mollificet in aqua ſe balneat ac humectat. ⁊ ſic anguſtā rimā alicui⁹ petre ſeu cauernā querēs ꝑ rime anguſtiā intrat ⁊ cū quadā violentia tranſiēs ab exuuia penit⁹ ſe decoꝛticat ac denudat. ⁊ tandē ſoli expoſitus ſe deſiccat ⁊ in carnis ſuꝑficie nouā cutē recuꝑat. ſumptiſ viribꝫ clari⁹ videt. incedit ac repit foꝛti⁹. ac comedit auidi⁹ q̄ȝ ante depoſitionē exuuie faciebat. iſtā renouatōis formā exꝑmit Pli. et etiā Auic̄. q̄ dic̄ cū Ariſto. ꝙ tot⁹ ſerpens deponit ſenectutē. i. ſenectā pellē. ꝑmo vſqꝫ ad oculos. deinde vſqꝫ ad collū. ⁊ ſic paulatim ſe expoliat totaliꝶ infra diē. vt di. li. xiiij. Itē Iſi. li. xij. c. iiij. pitagoꝛas inq̄t aſſerebat de medulla homīs moꝛtui q̄ eſt ſpina doꝛſi anguē ꝓcreari. qđ ⁊ Ouidi⁹ tāgit dicēs. ſūt q̄ cū clauſo putrefacti ſpina ſepulcro. Mutari credant humanas angue medullas ⁊c̄. qđ ſi crediꝶ merito euenit. vt ſicut ꝑ ſerpentem moꝛs hoī accidit. ita ꝑ hoīs moꝛtē moritur⁹ ſerpēs ꝓcreeꝶ. vt dic̄ Iſi. Itē dic̄ Pli. li. x. c. xlvj. anguē inq̄t ex medulla ſpine hoīſ gigni accepim⁹. multa eñ occulta ⁊ ceca oꝛigine ꝓueniunt etiā in quadrupedū genere ⁊c̄. Itē dic̄ Iſi. ibidē. Ferꝶ aūt ꝙ ſerpens timeat hoīem denudatū nec eū audet contingere. q̄uis inſiliat in veſtitū. Itē ꝫm Plinium Ieiuni hoīs ſputū ſerpentibꝫ ē venenū ꝙ ſi inde guſtauerint moꝛiunꝶ. Sunt ⁊ alie ꝓprietates anguis mirabiles ⁊ inſignes que ab aliis autoꝛibꝫ aſſignanꝶ. ſpecialiꝶ a Dyaſ. ariſto. ⁊ auic̄. aliquas ex eis h̄ interſerere vtile iudicaui. Dicit itaqꝫ Dyaſ. ꝙ in hyemali tꝑe latitāt ſerpentes in tenebꝛis ⁊ cauernis vbi ex diuturna obſcuritate loci eoꝛū viſus hebetaꝶ. verna li ergo tꝑe qñ incipiunt exire de cauernis ſentiūt caliginē. ſed ꝓ remedio querūt herbā feniculi vel radicē cui⁹ paſtu ꝯtractā excutiūt cecitatē. Nec fraudaꝶ a remedio. teſtudo viſceribꝫ paſta anguis vlꝶ toꝛtuca. cū ei aduertit venenū ſerꝑe querit oꝛiganū. cui⁹ guſtu cōtra virus anguis inuenit medicinā. Idē dic̄ Pli. Auicēna ꝓo de ꝑpete ait ſic li. ij. Serpēs inq̄t quādo eſt voꝛax paꝝ bibit ⁊ odit odoꝛē rute. ⁊ ideo fugit muſtelam qñ ſentit eā ruta foꝛe paſtā. ⁊ quādo olfacit rutā nō poteſt fugere. Comedit autē ſerpēs libēter carnē ⁊ fugit ei⁹ hūiditatē ſicͭ aranea fugit muſcas. et trāſglutit oua auiū ⁊ pullos viuos. ⁊ quādo trāſglutit ea reducit ad poſterioꝛa ⁊ expellit ipſa ⁊ nō ꝑmittit vt in ventre moꝛenꝶ. Itē dic̄ Ariſto. libꝛo. ij Interioꝛa ⁊ inteſtina ſerpentū ſunt ſīſia inteſtinis animaliū ouantiū quadꝛupedū. nō tamē habēt teſticulos ſꝫ hñt vias. ſicut ſunt vie piſciū. et matrices habēt longas ⁊ diuiſas. ⁊ ſunt ei⁹ interioꝛa lōga ꝫm lōgitudinē coꝛpis ſui. ⁊ lingue ſerpentū ſunt nigre longe ſubtiles ⁊ in duo ſciſſe et añ acute. ⁊ ꝓpter hoc multū exeūt ⁊ ſunt faciles ad motum. ⁊ vēter ſerpētis eſt long⁹ ⁊ ſtrict⁹ ⁊ ſimilis inteſtino amplo. ⁊ illud inteſtinū aſſimilaꝶ inteſtino canis. ⁊ habet poſt ventrē paruū inteſtinū ꝑueniēs vſqꝫ ad exitū ſuꝑfluitatis. ⁊ habet coꝛ ꝑuū iuxta collū ſimile reni ī aſpectu ⁊ poſt coꝛ eſt pulmo ī quo ſunt ꝑtes neruoſe ſubtiles ⁊ volute depēdentes a coꝛde. ⁊ poſt pulmonē eſt epar longū ⁊ extenſum. ⁊ ſuꝑ illud fel ſicut in piſcibꝫ maioꝛibꝫ. ſed ī minoꝛibꝫ eſt fel ſuꝑ inteſtina. ⁊ ſplen in ꝑpētibus paru⁹ eſt ⁊ rotūdus. Dētes aūt ſerpētum ſunt acuti recurui aliquātulū ⁊ diuncti. diuiſi tñ ꝫm ſerrā. et habēt ſerpentes coſtas triginta ꝫm numeꝝ dieꝝ mēſis. ⁊ diciꝶ ꝙ accidit ſerpētibꝫ idē qđ accidit pulꝶ yrundinū. vt ſi aliquis ꝑfoꝛauerit ei⁹ oc̄los ⁊ eruerit eos viſus iteꝝ reuerteꝶ ⁊ caude ſerpētū ſicut et lacertoꝝ creſcūt poſtq̄ȝ ſunt amputate. Itē oēs ſerpētes ouāt ꝑmo interius. deinde nō ſimul ſꝫ paulatim eīciūt oua ex quibꝫ generanꝶ aīalia exteri⁹ excepto tyro ⁊ vipera. Tyr⁹ eñ ſerpēs vt dic̄ Ariſto. li. iij.

nō generat aīalia interꝰ ſ; pmo ouat interi
us.et ex illis ouis aīalia generanṫ.et ideo dꝛ
ibidē ꝙ matrix alioꝝ ſerpentū eſt longa ſm
creationē corpis ꝛ incipit matrix coꝝ a pte
inferiori ꝛ ꝓcedit ſupiꝰ ex vtraqꝫ pte ſpine.et
diuidiṫ in duas ptes quaſi parietē hn̄s iter
illas.ꝛ ideo ſunt oua ſm acies ī matrice ꝛ n̄
ouat ſerpēs oīa ſimul ſ; ſucceſſiue. Itē Ari
ſto.li.v. Serpētes tpe coitus ita ad inuicē;
ſe applicāt ꝛ inuoluūt.vt patet aſpicienti qua
ſi ſint vnū corpꝰ habēs duo capita. Itē ari
ſto.li.iiij.ſerpēs ꝛ maxime tyrꝰ qn̄ trāſglutit
auē vel aliqd pmo ſe erigit ꝛ poſtea ſe reſtri
git quouſqꝫ pueniat interiꝰ qd trāſglutit.et
hoc eſt.qꝛ eiꝰ ſtomachꝰ paruꝰ eſt ꝛ ſubtilis.ꝛ
poſſunt ſerpētes diu viuere ſine cibo qd p;
ex ſerpētibꝫ quos cuſtodiūt vēditores. Itē
Ariſto.li.viij. Migalis . id eſt muſtela pu/
gnat cōtra ſerpētes ꝛ munit ſe paſtu rute.et
maxime pugnat ↄtra ſerpētes comedentes
mures.qꝛ ipſa venaṫ mures ꝛ māducat eas.
Itē li.vij.dicit.ꝙ ſerpētes multū diligūt vi
num.et ideo venanṫ cū eo Similiṫ diligūt
lac valde ꝛ ſequunṫ odorē eius.et ideo ſi ali
cuius ventrē ſerpens ſubintrauerit extrahi
poteſt lactis odore.vt diē idē.et etiā Dyaſ.
Itē Ariſto.li.xiiij.ſerpētes habēt propriu;
ꝙ poſſunt mouere caput ad poſteriꝰ corpē
quieſcēte.et cauſa huiꝰ eſt ꝙ armille ſpondi
lium ſerpētū creanṫ ex cartilagine.et ꝑpter h̄
ſunt bone flexionis.et hoc fuit neceſſarium
ad aſpiciēdū retro vt poſſint vertere caput
ad aſpiciendū corpus ſuū longu; atqꝫ ſtri/
ctum.aliṫ em̄ nō poſſent regere corpꝰ ſuū ni
ſi iuuarenṫ eleuatōe capitis ad toti corpi p̄/
cauendū.Itē idē in eodē. Serpētes natāt
in aqua p corpis inflexionē ſicut repūt ī ter
ra.nō em̄ dedit natura ſerpētibꝫ pedes ad g̃
diendū.cuiꝰ cauſa eſt corpis nimia longitu
do qm̄ ſi habuiſſent mltos pedes eſſent ma
li motus qn̄ eſſent ſup pinnulas.ſimiliter ſi
plures alas dediſſet valde ꝓpinquas eſſent
grauis motꝰ.et ſi ab inuicē eſſent remote ad
ſuſtentandū reſiduū corpꝰ longū ꝛ flexibile
nō ſufficerēt.et ideo qd faciūt piſces haben
tes pinnulas ipſaꝝ ↄtractiōe ꝛ aues alaru;
extēſione.hoc faciūt ſerpētes ſola corporis
flexione. Sunt et quidā piſces ſiles ſerpen
tibꝫ in longitudine q̄ eadē de cauſa habent
pinnulas paucas vel nullas.natāt corporiſ
ſola inflexione ſicut murene et piſces faſta/
ros q̄ a nobis dicunṫ congri q̄ marine ſunt
anguille.ꝛ hmōi.et ideo qꝛ tales piſces ſunt
ſerpentibꝫ in creatōe ſiles.habent tantūmo/
do duas alas vel pinnulas an̄ et vtunṫ cor/
poris flexibilitate loco pennaꝝ et alarum.ꝛ
ꝑpter hoc repūt in terra ꝛ viuunt longo tpe
etiā ſine aqua ſicut viuūt ſerpētes ſine cibo.
Itē idem in eodē.ſerpētes aūt habent vias
ꝛ iteſtina a quibꝫ aliqn̄ exit ſupfluitas ſicut
habēt alia animalia generātia.ſ; nō habent
viā exitꝰ vrine.quia carēt veſica. Itē ibidem
in eodē.ſerpētes inuoluunṫ ad inuicē quā/
do ↄueniūt ad coitū ꝛ amorē.qꝛ nō habent
virgā neqꝫ teſticulos.carent em̄ virga quia
nō habēt crura.et carent teſticulis ꝑpter lō
gitudinē corpis.et ſi haberēt eos infrigida
retur ſperma ꝑpter tardationē ſui exitus . et
ſic eſſet minꝰ cōueniens generatōi. Itē ide;
xviij. Nō accidit generatōi ſerpentū error ꝛ
mōſtruoſitas niſi raro . et hoc accidit ꝑpter
figurā matriciſ que lōga eſt et recta atqꝫ ſtri
cta.vnde ꝛ oua ſerpentū ſunt diſpoſita ſm
aciē ꝑpter longitudinē in matrice Has ꝛ mlṫ
tas alias ꝓprietates anguiū ꝛ naturas reci/
tat Ariſto.q̄s pſeq̄ p ordinē eſſet longū.ſ; h̄
dicta in generali nūc ſufficiāt.de vſualibuſ
ꝓprietatibꝫ ꝛ oibꝫ fere notis infra diceṫ in lit
tera S.

De aſpide Caplm̄.IX.

ASpis eſt anguis morſu ꝛ veneno p
niciosiſſimꝰ.ab aſpergēdo aſpis di/
ctus eo ꝙ morſibꝫ venena immittat
mortifera atqꝫ ſpargat.yos ei greci venenū
dicūt.vt di. Iſi.li.xij.c.iiij.et ſequiṫ.aſpidis
diuerſe ſunt ſpēs.et habēt diſpares effectuſ
ad nocendū.ſc; dipſas qui latine ſitula dici
tur.qꝛ quē momorderit ſiti interimit ꝛ occi
dit.ypalis eſt genꝰ aſpidis qui ſomno necat
hūc cleopatra ſibi appoſuit et ita morte qua
ſi ſomno reſoluta eſt. Itē emorrois eſt aſpis
ſic dictus.eo ꝙ illiꝰ ſugit ſanguinē quē per
cutit.et q̄ ab eo morſus eſt diſſolutis venis
fluxu ſanguinis vitā finit.grece em̄ emath
ſanguis dꝛ. Itē preſter eſt aſpis horribilis
ſemp ore patēte ꝛ virus euaporāte incedenſ
de quo Lucanꝰ. Oraqꝫ diſtendēs auidꝰ fu
mantia preſter. Quicūqꝫ ab eo ꝑcuſſus fue
rit diſtendiṫ ꝛ enormi infectione corpis ne
catur.vt diē idem ibidē. Itē ſeps eſt morti/
ferus aſpis et tabificꝰ.q̄ cū hominē momor
derit ſtatim eū deſtruit ꝛ ↄſumit ita vt mor
ſu ſerpētis totaliter liqueſiat. nec ſolū cor/
pus ſed etiā oſſa veneno diſſipat ꝛ eneruat.

cuꝰ poeta ſic meminit. Oſſaq; diſſoluēs cū
cū corpe tabificꝰ ſeps. vt dic idē. Sūt ⁊ alia
genera aſpidis multa quoꝝ tāta eſt virulen
tia ꝙ etiā mediāte lācea veneno ſitate ſua pe
rimūt ſe tangentē. Itē dic Auic. in li. de ve/
nenis. quere ſup li. v. c. de venenis. De aſpi
de etiā in genere dic Iſi. li. xij. fert inquit ꝙ
aſpis cū ceperit pati incantatorē qui eā qui
buſdā carminibꝫ ꝓprijs euocat. vt eā d cauer
na pducat. illa cū exire noluerit vnā aurem
in terrā pmit. alterā vero cauda obturat et
operit. ⁊ ſic illas voces magicas nō audiēs
ad incantatorē nō exit ⁊ eiꝰ imperio nō obe/
dit. Hucuſq; Iſi. De aſpide vero dicit Pli.
li. viij. c. xxiij. pcuſſa mēbra ab aſpide intu/
meſcūt ⁊ vix ſine partiū amputatōe que ſūt
cōtacte aliquo remedio ꝯualeſcūt. vnꝰ autē
huic peſtifero angui eſt ſenſus vel effectus.
cōpares ſuos ꝯiugali affectu diligūt nec ſi/
ne cōpar; cōſortio bene viuūt. vñ alterutra
interfecta incredibilis vltionis cura altera
pſequit interfectorē ⁊ illū ſolū in quātūlib;
populi agmine agnoſcēs infeſtat. nitit inter
rumpere oēs difficultates. permeat ſpacia
nec niſi veloci fuga aut amnibꝫ aut fluuijs
coercet qn vltio de morte cōparis aſſumat
ſed ꝯtra eiꝰ maliciā natura dedit remediū;
⁊ medelā. hebetē eñ dedit ei natura viſum.
nā oculos habet in timporibꝫ ⁊ nō in frōte
⁊ ideo nō poteſt videre aduerſariū; directe
ſed oblique. ꝓpter qd nō poteſt bene pſequi
hoſtē viſu ſed potiꝰ auditu ſequit vl olfactu
nā in his duobꝫ ſenſibꝫ magiſ viget. vt dicit
idem. Itē dic Marcianꝰ ꝙ aſpis nō nocet
indigenis afris ⁊ mauris. na; ⁊ illi pueros
ſuos quos de ſe natos habēt ſuſpectos aſpi
di obijciūt. ⁊ ſi de eoꝝ ſemine fuerint nihil
ipſis penitꝰ nocet aſpis. ſ; ſtatim moriunt ab
aſpide ſi fuerint adulterini. Et hoc expreſſe
dic Pli. li. viij. c. vlt. Dicit eñ. ſicut queda;
animalia indigenis ſunt innoxia q̄ iterimūt
alienos. ſic ſerpētes parcūt mirifice illis q̄
de terra oriunt. ſic angues circa eufratē ter
re incolas nō ledūt nec infeſtāt dormientes
alios aūt cuiuſcūq; gētis hoīes cruciāt eos
auide occidētes. Dicit etiā ibidem Pliniꝰ ꝙ
Ariſto. tradit in quodā mōte a ſcorpionibꝫ
hoſpites non ledi. ſed indigenas interimi et
occidi

De aranea Ca. X.

ARanea vt dicit Iſid. li. xij. vermis ē
aeris ab aeris nutrimēto nomiata.
que exiguo corpe lōga fila deduc ⁊ tele ſem
per intēta nunq̃ deſinit a labore ppetuū ſu
ſtinet in ſuo ope diſpendiū. q2 ſepe ad modi
cum flatū vēti aut pluuie ſtillicidiū rumpit
tela ſua. et tūc totaliter pdit laborē ſuū. Di/
cit aūt Auic. ꝙ aranea eſt modicū aīal re
ptile multipes. ſex vel octo hñs pedes quoſ
ſemp habet pares ⁊ nunq̃ impares. ⁊ h fuit
neceſſe vt ſp eſſet eiꝰ inceſſus equꝰ ſic et ipm
onus. ⁊ hoc eſt generale in habētibꝫ duos l
plures pedes. habet aūt aliquos pedes lon
giores ⁊ quoſda; breuiores. ꝓpter diuerſas
quas facit opatōes. nā cū quibuſdā fila ſua
ſubtiliat ⁊ in longū ptrahit. cū quibuſdam
ꝑo parit fila nectit. cū quibuſdā ꝑo p fila re
pit. et qñ vult in tele ſupficie immobiliter ſe
ſuſpēdit. maxime aūt inter aīalia anuloſi
corpis viget in aranea ſenſus tactꝰ. Uñ reſi
dens in tele ſue medio ſubito ſentit muſca;
telā in pte remotiſſima ꝯtingentē quā ſubi/
to inuadit ⁊ aggredit tanq̃ hoſtē. de qua ſi
triumphare potuerit eā ne euadat inter tele
ſue fila multiplr circūuoluit. ⁊ pmo capiti
inſidēs eiꝰ humiditatē ſugit. ⁊ de tali muſca
rū venatōe viuit. nā eiꝰ guſtabile ꝓprie eſt tal
humor ſicut guſtabile apis eſt mel ſicut dic
idē ⁊ Ariſto. Itē in genere araneaꝝ ē diuer
ſitas ſexus vt dic Ariſto. li. v. ⁊ eſt femia ma
ioris corpis q̃ maſculꝰ. ⁊ pedes habet lōgi
ores flexibiliores ⁊ abiliores ad motū ⁊ etiā
ad texturā. Et ſicut dic idem li. v. Tpe coi/
tus ⁊ amoris femina attrahit marē p fila te
le. ⁊ poſt maſculꝰ feminā ⁊ nō ceſſabit attra
ctio donec ꝯiungant. ⁊ maſculꝰ ponit ſuper
ventrē femine. ⁊ iſte modꝰ eſt eis neceſſariꝰ
ꝓpter vētris rotunditatē. ⁊ iſta ꝯiūctio maxi
me eſt in fine veris ⁊ in pncipio eſtatis. ⁊ ali
quādo ī autūno ⁊ in pncipio hyemis. ⁊ tūc
maxime ſunt nociue ⁊ eaꝝ puncture ampli
us venenoſe. Itē Ariſt. li. viij. Genera ara/
neaꝝ ſunt multa. nā quedā ſunt pue ⁊ diuer
ſi coloris ⁊ ſunt acute ⁊ velocis motus. alie
ſunt maiores ⁊ colore nigre. ⁊ eaꝝ crura an
teriora ſunt lōgiora ⁊ ſunt tardioris motuſ
niſi qñ coitu ſtimulant. ⁊ nigre ſolēt texere
iuxta terrā inter foramina ⁊ manēt in textu
ra ſua quouſq; aliq̄ inciderit beſtiola. ſicut
muſca quā dephendūt. et ſi habēt famē ſu/
gunt eiꝰ humiditatē. ⁊ tūc deferūt ad locu;
ſuū vbi deponūt ⁊ reſeruāt eā donec iteru;
eſuriē patiant ⁊ qñ totā hauſerit hūiditatē.
deijcit reſiduū ⁊ reuertit ad venandū ⁊ non

venaꝛ. quouſ reꝑet qd ruptū eſt de textu/
ra. ⁊ ſi q̄s rupit texturā incipiet ipam repare
circa occaſum ſolis vel circa ortū. ⁊ tūc ma
xime laborat. q꞉ tūc plures beſtiole incidūt
in texturā. et femina parit ⁊ venaꝛ ⁊ maſcu/
lus iuuat eā. Abſcōdit aūt ſe in textura vel
ſub tela ne a beſtiolis videaꝛ. ⁊ maxime qn̄ ē
magna. q꞉ ꝓpter ei⁹ magnitudinē nō de faci
li operiꝛ. Facit etiā femina oua ꝑmo ex q̄bꝫ
modice aranee poſt formanꝛ ⁊ ſtatim qn̄ pa
riuntur ponit eas in textura. ⁊ ſtatim ſe mo
uent ⁊ diſponūt ad texendū ac ſi ī vtero ma
terno ſint inſtructe ad venandū vnd ſtatim
aptāt rhetia cōuenientia ꝑde ſue. Et eſt ſpēs
quedā aranearꝝ q̄ venanꝛ lacertū paruum ⁊
incipit texere ſuꝑ ipm̄ quouſ liget ei⁹ orifi
cium ligatōe forti ⁊ tūc ſaltat ſuꝑ eū ⁊ pun/
git quouſ moriaꝛ. Itē in eodē dicit idē. ꝙ
ſepe inueniunꝛ quedā aranee in aluearibuſ
apū ⁊ ille corrumpūt mel ⁊ ſugūt liquorē et
ſic circa fauos faciūt texturas ⁊ corrūpunt
eos. Itē dic Auic. ⁊ Pli. de generatōe ara/
nearꝝ. li. xi. c. xxv. Aranearꝝ natura precipua
admiratōe eſt digna. cui⁹ plura ſunt genera
inter q̄ eſt quedā que dr ſpalangio. cui⁹ cor
pus eſt exiguū. variū. acuminatū. velox ad
ſaltū. noxiū habēs morſum. Alia eſt ſpecieſ
maioris corpis ⁊ nigri coloris ⁊ cruris lon
gioris cauernas ſibi texēs in angulis iuxta
terrā. Tertia eſt ſpēs que erudita cōpoſitio
ne cōſpicuas texit telas. Admirandū eſt tn̄
qualiter tāto opi ſufficiat materia lanigera
que de aranee vtero ad tāte tele texturā pau
latim vt crediꝛ extrahiꝛ. et tn̄ ei⁹ vter⁹ vix a
tali materia vacu⁹ inueniꝛ. Nec videꝛ eē ve/
rum qd dixit democrit⁹. ꝙ tāta eſſet vētris
aranee corruptela. vt ex eius egeſtione tāta
fertilitas lanifera genereꝛ. vn̄ ⁊ democritū
reprobat Ariſto. li. viij. ꝙ dic eū in hoc veri
tatē nō dixiſſe. Cui⁹ videꝛ eſſe rō. q꞉ aranee
⁊ alia hmōi anuloſa modici ſunt nutrimēti
⁊ parui cibi ꝓpter defectū ſanguinis ⁊ calo/
ris. vn̄ cū aranea nō tantū cibi capiat q̄n in
cōparabiliter ad ꝑparationē tele ꝯtinue pl⁹
emittat. maior eſſꝫ ſuꝑflui emiſſio q̄ꝫ cibi ſū
ptio. et maior eſt egeſtio ſuꝑflua q̄ꝫ digeſtio
neceſſaria ad ꝯſeruationē debitā animalis
vt dic Ariſto. vel Alb. Itē Pli. dic. Mode
rato vngue rotundū ⁊ teres educit filum et
miro artificio deducit ſtamīa ab imo ad ſu
ꝑmum. et iterꝝ deducit trāſuerſaliter d pun
cto ad punctū lineari diſtātia filū ſuū. ⁊ om
nes lineares tract⁹ quaſi ī punctuali medio
in equali diſtātia a cētro copulat ⁊ ꝯnectit.
deducto aūt ſtamine vt ibidem dic Plini⁹
texere incipit a medio circuato orbe adne/
ctens ſubtegmina ⁊ maculas adnectēs ſp.
⁊ quaſi reticulariꝛ ꝑ paria interualla que i/
teruallicula ta foramina miro artificio ſunt
nūc quadrata. nūc oblonga. nunc rotunda
tāto ſtrictiora quāto ſunt viciniora medio.
⁊ tāto latiora quāto remotiora ſūt extremo
Quo aūt medio filū filo tā indiſſolubiliter
iungat ⁊ nodū nodo applicet ⁊ cōnectat vi/
ſus nō indicat ⁊ rōnis iudiciū vix affirmat
Mira aūt leuitate ꝑ fila ſua que humanis
viſibuſ vix ſunt ꝑuia ſe eleuat ⁊ quaſi volet
hincinde ſe trāſferēs locū mutat. Itē dicit
idē. ꝙ q̄ꝫdiu extrema tele fila durant ſi caſu
aliquo rūpaꝛ ipa tela. ſemꝑ a medio incipit
reſartire qd ruptū eſt quaſi nihil iudicās in
corꝑe tele eſſe integꝝ q̄ꝫdiu mediū nō eſt fir
mū. Itē dic idē. ꝙ in eis ſunt auguria. Naꝫ
ſꝫm ꝙ tp̄a ſunt futura alti⁹ vel ſublimi⁹ ſolēt
ꝯponere fila ſua. Itē ibidē dr ꝙ multitudo
aranearꝝ ſignū eſt inundatōis pluuiarꝝ. Itē
li. xiiij. c. iij. de leſione ficuuꝫ. dicit ꝙ aranee
quedā circa germīa vinearꝝ ⁊ etiā floſculos
arborꝝ faciūt texturas ex quarꝝ circūuolutō
ne ꝑeūt arbores et vinee qn̄ ſunt in germi
ne vel in flore. Morſus ſpalangionis ē mor
tiferus ⁊ venenoſus niſi ei citius ſuccurraꝛ
Sꝫ ei⁹ venenū extinguit vis plātaginis ſi
debito modo apponaꝛ. et idō vermes alij vt
lacerte ⁊ botraces puncturā aranee formi/
dantes ſucco plātaginis ſe tuenꝛ. vt di. pli.
Dyaſ. ⁊ Auic. in. ca. de venenis ⁊ mac. Ara
nearꝝ aūt tela vt dic Ariſto. ⁊ Pli. ex earum
viſceribꝫ qdammodo nature artificio gene
raꝛ. ſubtiliſſima cōpoſitōe ꝯtexiꝛ more retis
cōponiꝛ et paraꝛ. filis ſubtiliſſimis cōnectiꝛ
⁊ hoc ne a muſcis et alijs beſtiolis quibꝫ tē/
ditur ꝓpter groſſiciē videaꝛ. Cū labore qui
dem cōponiꝛ ſꝫ miro modo faciliter diſſipa
tur. ignē nō ſuſtinēt. ventū timēt cui⁹ īpetu
tela rumpiꝛ ⁊ ſubito denudaꝛ. Et q̄ꝫuis ve/
nenoſa ſit aranea de cui⁹ egrediꝛ viſceribuſ
tela venenoſa nō eſt qm̄ multis vſibꝫ medi/
cine vtilis reputaꝛ. Nā vt dicit Dyaſ. Tela
aranearꝝ alba ⁊ mūda puluerulētis ſordibꝫ
nō admixta vires habet cōſtringētes. ꝯglu
tinantes et refrigerātes. idō ſanguinē reſtrin
git a vulnere defluentē ſuppoſita vulneri ꝑ
hibꝫ fieri ſaniē et ſanat plagā recētē ⁊ ꝓhibꝫ

inflatură ſanitatē vulneris retardantē. Eſt
aūt genus aranee quā ſpalanā vocāt. vt di
cit Pli.li.xxix.c.iiij.⁊ eſt hec aranea ſimil' for
mice ſed longe maior corpe.rufum habens
caput.reliquum corpis nigri eſt coloris.re
ſperſum albis guttulis.acerbior eſt ei⁹ ict⁹
ꝙ vipere. Uiuit aūt iuxta furnos et molas.
cui⁹ cōtra ictū eſt remediū aliam ei⁹ generiſ
oſtēdere ſic percuſſo. ⁊ ad hoc cōſeruantur
cū mortue inueniunt quaꝝ cortices contri
ti ⁊ potati medent morſui muſtele. Eſt autē
aliud gen⁹ lanuginoſum groſſo capite.⁊ do
lor puncture ei⁹ ſicut ſcorpionis. ⁊ ei⁹ mor
ſu genua labefactant ⁊ accidit caligo ⁊ vo
mitus. Eſt etiā aliud gen⁹ aranee noīe mir
micaleon ſiue mirmiceon:quod alio nomi
ne dicit formicaleon. formice ſimilis capite
albo habēs nigrū corpus diſtinctū macul'
albis.cui⁹ morſus veſpaꝝ dolore torquet.⁊
dicit formicaleon. quia formicas venat vt
leo.et eaꝝ ſugūt humiditatē.ſed a paſſerib⁹
deuorantur ⁊ ab alijs auib⁹ vt formica. Re
mediū aūt ꝯtra morſus omniū aranearum
eſt cerebrū gallinaceū cū exiguo piperis bi
bitū cum vino dulci. Item coagulū agni
potatū cū vino ſanat morſus araneaꝝ. Idē
facit cinis vngule arietine cū melle. Item
muſce cōtrite ⁊ poſite ſup morſum extrahūt
venenū ⁊ mitigāt dolorē. Sunt ⁊ alia reme
dia q̄ enumerat.ſ; hec ſufficiāt. Dicit tamē
li.eodē.ca.vj.aranea lōga ⁊ cādida tenues
habēs pedes ꝯtrita ī veteri oleo dr ſoluere
albuginē oculoꝝ ⁊c.

De ape Ca. XI.

Apes eſt animal multipes ⁊ breue in
ter omnia animātia anuloſi ⁊ inſecti
corpis.in multis obtinēs pncipatū
vt dicit Pli.li.xj.c.vj. paruitatē ſui corporis
recōpenſat ingenij magnitudo. Quis autē
poſſit inter volatilia cōputari.tamē q̄r pedi
bus vtit in quibus eſt vis pgreſſiua merito
poteſt inter greſſibilia numerari Preter h̄o
proprietates ſuperi⁹ li.xij.poſitas ſub litte
ra A. alie ſunt hic ponēde quas recitat pli.
libro.xj.ca.vj.ſic dicēs. Inter omnia eſt ad
miranda apū ſolertia qua mella cōtrahunt
ſuccūq; dulciſſimū ſubtiliſſimū ⁊ ſaluberri
mū in fauos cōponūt.⁊ ceram ad vſus vite
humane putilē operādo cōficiunt. hieme la
tent ⁊ recōdunt.quia vires nō habent vt ni
uibus pruiniſq; reſiſtant ac flatib⁹ aq̄lonis
In vere āt cū ſentiūt fabas florētes ad ope
ra exeunt ⁊ labores.nulliq; licet vacare ocio
p hos dies. Primo fauos cōſtituūt ceráq;
fingūt.domoſq; ac cellulas faciunt.deinde
ſobolē ⁊ poſtea mella cōficiunt ⁊ cōponūt.
tectū aūt aluearis ſui lachrymis ⁊ ſucc ar
borū gummoſam vim habentiū p totū lini
unt.et cōtra aliaꝝ beſtiaꝝ auiditates ſe mu
niunt,put poſſunt.feces ſi fuerint nimis la
te ꝯſtringunt ⁊ eas ſuccis pdictis liniunt. p
mo aūt p fundamēto ſui opis cruſtulā q̄n
dam ponūt amari ſaporis quā multi cōmo
ſym vocāt.deinde faciūt aliā dulciorē q̄ ce
re eſt initiū quā multi dulceros vocant.ter
tio ponūt materiā groſſiorē que fouoruz eſt
ſtabilimentū.⁊ illā materiā ꝓpolim m'ti vo
cant.⁊ iſtā triplici tela a frigore ⁊ alijs iniu
rijs muniūt fauos ſuos. Nō inſident fructi
bus.ſed a florib⁹ nō marcidis ſed recētibus
recolligūt materiā ex qua mel ⁊ cerā cōpo
nunt.quādo aūt flores vicini ſunt ꝯſumpti
mittūt ſpeculatores ad vlteriora pabula re
quirenda.et ſi apprehēderit eas nox in expe
ditione excubāt ſupine vt alas ſuas ꝓtegāt
a pluuia ⁊ a rore.vt facto mane expediti⁹ vo
lent ad opus ſuū habētes alas ſuas ſiccas ⁊
expeditas ad volatū. Ordināt excubias ſu
as more caſtroꝝ de nocte q̄ſcūt vſq; mane
donec vna omēs excitet.gemino aut tripli
ci bombo vt buccino aliquo tunc vniuerſe
ꝓuolant ſi dies fuerit mitis futur⁹. pdiuināt
em̄ imbres ⁊ ventos ⁊ tūc ſe ꝯtinēt infra te
cta. Quādo pſciunt celi tēperiē futurā cum
agmine pcedūt ad opa.⁊ tūc alie flores ag
gregāt pedib⁹.alie aquā ore guttaſq; lanu
gine toti⁹ corpis ſimul portant. adoleſcētio
res h̄o ad opa exeūt ⁊ ꝯueniunt ⁊ afferūt ſu
pradicta.ſeniores h̄o intus opant. Que flo
res cōportant pmo onerant pedes anterio
res ⁊ poſt alios donec roſtro pleno remeēt
totaliter onerate. Excipiūt aūt ſic onuſtas
trine vel quaterne eaſq; exonerāt ſm q̄ int⁹
ſunt ordinate.eorum em̄ officia ſunt diuiſa
alie em̄ domos cōſtruūt.alie poliūt.alie ci
bum parāt ex eo qd allatū eſt.nō em̄ ſepatī
veſcunt ne inequalitas cibi tpis ⁊ opis fiat
inter eas. Fauos linealiter ⁊ ordinate com
ponunt ⁊ in ſupiori pte ſuſpendunt. Ceras
cadētes fulciūt pmas lineas paꝝ replēt de
melle.nouiſſimas autē maxime ſolēt adim
plere. Apes aūt gerule ſi neceſſaria ꝯuehūt
timent vēti flatus.⁊ ideo volant iuxta terrā
⁊ quādo ſunt onuſte redeūt ne aliquo flatu

Impediant᷑ ⁊ quādoꝫ lapillis ſe onerant vt
lapilloꝝ grauitate ſint ꝯtra venti impetum
magis fixe. Mira aūt inter eas eſt obſeruā
tia diſcipline.nā inertiā ceſſantiū ab opere
notāt.et eos mox caſtigant.imo morte puni
unt oꝑari nō curantes. Mira inter eas eſt
mūdicia.nulleꝫ inter oꝑa ſua ſpurcitie per
mittunt᷑. Egeſtiones apū que oꝑant᷑ intus
ne longe recedāt alie cōgerunt in locū vnū
⁊ eijciunt de aluearí. Quādo adueſperaſcit
intrāt in domos ſuas ⁊ ſtrepunt donec illa
eadē que eas excitauit circūuolet.et eodem
quo excitauit bombo eas inuitet ad quietē.
⁊ tūc om̄es repēte cōticeſcūt Idem in eodē
ca.xiij. Itē ꝑ apes ſumma equitas exercet᷑.
feriūt em̄ om̄es eaꝝ pacē diſſoluētes.et eaꝝ
melle diripere cupiētes. Regē ſiquidem ha
bent apes q̄ nō aculeo armatus eſt.ſed poti
us maieſtate.vt dic̄ idem.c.xviij.vel ſi habꝫ
aculeū vſum feriēdi natura ſibi negat.nolu
it em̄ natura ip̄m ſeuū eſſe ne cito peteret vl
tionem.⁊ ideo ei telū detraxit ⁊ inermē dere
liquit.vnde cōſtat apū imperatorē aculeo n̄
vti.miranda eſt aūt circa regē plebis obedi
entia.nā cū procedit totū examen circa ip̄ꝫ
conglobat᷑.⁊ ab ip̄o agmine velut acie mili/
tum cingit᷑ ⁊ vallat᷑ ⁊ pre multitudine obſe/
quentiū tūc t̄pis vix videt᷑. Cū populꝰ apū
in labore eſt ip̄e intus eſt ⁊ circuit ſimilis ex
citāti ſolꝰ a labore eſt immunis. Circa quē
⁊ apes aſſunt quedā habentes aculeū tanq̄
lictores qui autoritate aſſidua regis ſūt cu/
ſtodes.et ip̄e raro ꝓcedit foras niſi quando
examen totū debet exire.cuiꝰ exitus intelligi
tur ante diebꝰ aliquot exercitu murmurāte
⁊ quaſi ad exitū ſe p̄parante.vnde ſi q̄s tunc
regi apū preſcinderet alam. totū examē tūc
temꝑis nō exiret.⁊ quādo ꝓcedunt ſingule
regis obſequio ſe offerunt ⁊ ei proxime eſſe
volūt regē feſſum humeris ſubleuant ⁊ fati
gatū totū portant.ſi qua laſſa defecerit vel
ab acie errauerit odore ꝑſequit᷑ vbicūꝫ rex
p̄cedit ⁊ vbicūꝫ rex p̄ſederit ibi cetere figūt
caſtra.rege viſo totus animat᷑ exercitꝰ ip̄oꝫ
amiſſo totū agmē dilabit᷑ ad aliū. quia ſine
rege eſſe nō poſſunt.ad aluearia ſubintrāt
quedā falſe apes que fuci nuncupant᷑ habē
tes magnū ventrē.furtimꝫ deuorāt mella
⁊ has apes interficiūt quādo eas deprehen
dunt Quādo ver eſt humidū fetus apū mł
tiplicant᷑.et mella depauperant᷑. ⁊ ecōuerſo
quando ver eſt ſiccū deficiunt in prole et in
melle multiplicātur. Si aūt defecerit in al
uearibꝰ cibus impetū faciūt in proximas ꝓ
poſito rapiendi.et cōtra eas alie aciem diri
gunt ſi rectorē habent.et ſi que fuerint apes
fauentes inuadētibꝰ parcunt eis inuaſores
nec eas impetūt ſed potius eas ſibi aſſociāt
⁊ defendunt. Multis alijs de cauſis acies
cōtrarias cōſtituunt duo imꝑatores cū mł
ta rixa que dimicatio in iactu pulueris aut
fimo totaliter diſſipat᷑. Itē idem caplo.xix.
Apes quedā ſunt ruſtice ac ſilueſtres horri
de aſpectu ⁊ ceteris iracūdiores. ſed labore
⁊ opere ſunt p̄ſtantiores. Alie ſunt vrbane.
quaꝝ quedā ſunt breues ⁊ varie ac rotūde.
alie ſunt longe ſicut veſpe ⁊ ille ſūt alijs de/
teriores ⁊ ſunt piloſe. ⁊ quedā ex his ſunt al
be que in meſſe mella faciunt. ſilueſtres vͦ
in arborū cōcauitatibꝰ mellificant.aliquan
do in aliquo terre ſpecu quibꝰ natura dedit
aculeū ventri conſertū ad vnū ictū.quedaꝫ
autē ex vindicādi ardore ita ꝓfunde figunt
telū qđ cōſequitur ſubito inteſtinū.⁊ tales
cito moriunt᷑.alie quidē aculeū perdūt ⁊ vi
uentes vlteriꝰ mellificare nō poſſunt.ſꝫ ca/
ſtratis viribꝰ nocere parit᷑ ⁊ ꝓdeſſe deſiſtūt
Odores fetidos ⁊ ceteros fumos maxime
odiūt ⁊ fugiūt.in rebꝰ aūt odoriferis iocun
dant᷑. Cancroꝝ odore ſi q̄s eos iuxta deco/
quat exanimant᷑.qn̄ rex eorū morit᷑ triſticia
torpent funerantiūꝫ more cōcomitant᷑ exe
quias ⁊ meret plebs magno dolore rege pe
ſte cōſumpto.nō cibos tūc cōuehūt.non ꝓ
cedunt triſti tamē murmure glomerantur.
Circa corpꝰ eius luctū nō minuūt.imo niſi
ſubtrahat᷑ mortuꝰ fame ⁊ dolore moriūtur
hilaritate ergo apū ⁊ nitore ſanitas eſtimat᷑
Dicit etiā idē apes incurrere multas infir/
mitates.nā vt đr.c.xx.egrotāt qn̄ nō ꝑficiūt
fetū ſuū. Inimicat᷑ etiā vel aduerſat᷑ eis re/
ſultans ſonꝰ echo.nimis em̄ facit eas timi/
das inopinato ſonitu terrens eas.inimicat᷑
etiaꝫ eis corrupta nebula corrūpens flores
quos đpaſcūt.aduerſant᷑ ⁊ eis aranee qn̄ ſe
ſociāt eis ⁊ in aluearibꝰ faciūt intexturas.pe
ſtifera eſt eis etiā muſca quedā ſiłis papili/
oni q̄ inſilit in cādelas.naꝫ papilio depaſcit
ceras ⁊ relinq̄t ſtercora ex q̄bꝰ generant᷑ tere
dines q̄ ceras p̄cipuas appetūt.nocet etiam
eis auiditas paſtꝰ.qꝛ nimia floꝝ ſacietate re
plent᷑.et maxime h̄ accidit in vere. oleo q̄dē
exanimant᷑ ſicut ⁊ oīa anuloſa ⁊ inſecta.p̄ci
pue ſi capite vncto in ſole ponant᷑ ſꝫ aſperſe

aceto reuiuiſcũt. aliqñ ec ɔtrahũt ſibi mor/
tis ⁊ morbi cauſas qñ ſentiũt ſibi ſubtrahi
mella nimis auide deuorãtes. Hucuſqȝ pli
nius. Inſignes etiã ꝓprietates ⁊ notabiles
recitat Auic. li. viij. c. iij. Apes inq̄t cibãtur
ex melle ⁊ comedũt inde paꝝ. ſȝ qñ infirmãt
tũc comedũt mel ⁊ nõ exeũt de domibꝫ ſuis
⁊ qñ inueniũt domos mũdas ſiue aluearia
faciũt in eis domos ſextiles cereas. ⁊ q̄ndo
orificia aluearis ſunt nimis ampla. diminu
unt amplitudinẽ cũ quadaȝ viſcoſitate nig
que ĩ odore eſt acuta. ⁊ edificãt ꝑmo domũ
regis. ⁊ illa domꝰ ſimilis eſt foramini. ⁊ poſt
alias domos ſm diuerſitatẽ maioꝝ vel mi/
noꝝ. maſculi aũt tantũmodo opant domoſ
ſuas. ⁊ poſt nõ eſt opatio niſi ad comedẽdũ
mel ⁊ mellificandũ. ⁊ apes ꝑmo morant in
fauis ſuis. ⁊ quãdo eſt tps exeũdi aſcẽdunt
in altũ ſm formã piramidis. ⁊ poſtea rede/
unt ⁊ comedũt mel. ⁊ rex nũq̃ exit niſi cũ ex
ercitu ⁊ maſculi nõ habẽt acũ niſi forte pau
ci. tũc appetũt pũgere ſed nõ poſſũt. ⁊ reges
apũ ſunt duoꝝ modoꝝ. vnus rubeꝰ et alter
niger fere ſicut carbo. et eſt in dnplo maior
q̃ apis que mellificat. et ſunt apes maſcule
magis pigre q̃ femine. et meliores ſũt apes
minores ⁊ rotũdiores habẽtes varios colo
res. ⁊ apes que paſcunt in mõtibꝫ pratis et
ortis ſunt minores ⁊ meliores ⁊ faciunt mel
ɔſimile in ptibꝫ ⁊ leue. apes aũt que nõ ſunt
bone nõ faciũt mel equale nec ɔſimile. Sȝ
apis q̃ ſp adheret foramĩ mellis efficit mel
meliꝰ. aliter eñ corrũpit de facili ⁊ generãt
in eo arance q̃ corrũpunt mel. Duplici d̾ cã
vtunt apes mellificãtes aculeo ſcȝ ad d̾fen/
ſionẽ. et ad humiditatis ſupflue ɔſumptiõȝ
vis eñ ignea eſt in acu. ⁊ ideo coopat valđ
ad ɔſumptionẽ ſupflui humidi ⁊ mellis im
mutationẽ ⁊ cõſeruationẽ. Itẽ ſubintrãt ſe/
pe aluearia quedã muſce male que faciunt
alijs muſcis ꝑuis tediũ quas multi vocant
griſanes et illi griſanes pforant ⁊ corrodũt
alas aliaꝝ. ſed vere apeſ pſequunt illas mu
ſcas ⁊ pungũt eas nec pmittunt eas cadere
ſup domos ſuas. Et apes mellificãtes ĩter
ficiũt maſculos nocẽtes eis. ⁊ reges malos
qñ eas nõ bñ regũt ſȝ tãtummodo de melle
nimis comedũt. ⁊ pcipue hoc faciũt quãdo
mel erit paucũ. ⁊ apes ꝑue pugnãt cũ lõgio
ribꝫ qñ nõ opant nec laborãt. ⁊ nitunt eas
eijcere de aluearibꝫ. ⁊ p taliũ eiectionẽ meli
orat mel ⁊ auget. Eſt autẽ vnum genꝰ apũ
quod dicit labion ⁊ interficit apes mellificã
tes. ⁊ deſtruit eaꝝ domos. et hoc eſt q̄r ſunt
vigiles ⁊ bone cuſtodie et quãdo intrant al
uearia. in melle ſubito ſe infigunt cauſa de/
uorandi intm̃ q̄ nõ poſſunt euadere. ⁊ tunc
ſtatim a veris apibꝫ hmõi interficiunt. ⁊ an
teq̃ rex exeat rationabiliter p duos dies añ
ſciunt alie q̄d rex ſit facturꝰ. vt obedire illi
parate ſint ⁊ quãdo reges creant quilibȝ hȝ
cateruã vnam. et illa caterua nõ vult habe/
re aliũ regẽ niſi quẽ ꝑmitus acceperunt. ⁊ ſi
alius rex voluerit eſſe rex illiꝰ comitatꝰ ipm
interficiũt. ⁊ poſtq̃ exierint pulli et fuerint
pauci expectabũt ſocietatẽ alteriꝰ examinis
⁊ ſic ſimul ſecuriꝰ ꝓficiſcunt. et poſtq̃ cepe/
rint volare pulli ⁊ fuerint equales magnis
feſtinãt opus ſuũ ⁊ ſenioribꝫ plurimũ coo/
perant. Nulla aũt creatura ardẽtior eſt ad
vindictã q̃ ſit apis qñ ad iracundiã ꝓuoca
tur. ⁊ ideo ſepe grandes ꝓſternit exercitꝰ mł
titudo apũ. quãdo ɔtra diripiẽtes mella re
ſiſtere cõpellunt. fimũ ⁊ fumũ ſuper omnia
abhorrent apes. ⁊ ideo laborant ꝓijcere fe/
ces ⁊ ſquibala ſua quãdo volant. quia eaꝝ
feces fetent valde. ⁊ ideo ab eis domos ſuaſ
valde purgãt. virgines apes ⁊ iuuenes me
lius opant ⁊ faciũt melius mel q̃ ſeniores.
⁊ nõ tantũ pcutiũt nec tantũ ledit eaꝝ pcuſ/
ſio ſicẽ ſenũ. Potãt aũt apes ⁊ bibũt ſȝ aquã
tantũ clarã ſiue prope ſiue a remotis hauri
atur. nec potant niſi prius ꝓiecerint fecẽ ſu/
am. ⁊ maxime mellificant in autumno et in
vere. ⁊ mel veris meliꝰ eſt ꝓpter floꝝ nouita
teȝ ⁊ ampliorẽ puritatẽ. ⁊ apibꝫ placet armo
nia. ſ. ſonitꝰ cãtus ⁊ pcuſſio palmaꝝ. ⁊ iõ cũ
cantu ⁊ peluiũ aut cymbaloꝝ tinnitu ad al
ueare reuocant. ⁊ qñ dimittit apibꝫ multuȝ
de melle pigreſcũt ⁊ minꝰ opant. ⁊ iõ oportȝ
vt in aluearibꝫ eis mediocriter dimittatur.
Hucuſqȝ Auic. li. vij. Multa alia ponit in
quibꝫ ɔcordat cũ Ariſto. li. viij. Plini. in. xj
q̄re ſupra li. xij. in lr̃a A. vbi inuenies mł͞ta
que ab Ariſto. ⁊ Señ. ⁊ alijs autoribꝫ ſunt
excerpta. ſȝ hec ſufficiant.

De boue
Capitulũ. XII

Os grece boetes nũcupat. quẽ lati
ni trionẽ vocãt eo q̄ terrã terit. cuiꝰ
latitudo pellis a mẽto vſqȝ ad crura pallea
ria d̾r a pelle ipa. ſ. dicta q̄ſi pellearia qđ ge/
neroſitatꝭ ĩ boue ẽ ſignũ. vt dic Iſid. li. xij.
boũ ãt vt di. idẽ circa ſocios eximia pietas ẽ

Nam alter alteꝝ inquirit cū quo p collum aratruȝ ducere cōſueuit. ⁊ frequēti mugitu pium teſtatˀ affectū quādo ipm citiꝰ inueniri nō contingit. De bobꝫ ꝑo dic Pliniꝰ lib. viij.c.xlv. bobus indicis cameloꝝ traditur eſſe altitudo quoꝝ cornua ſunt in latitudie quattuor pedū. ⁊ ſequitˀ ibidē. Soli boues inter animalia retro ambulātes paſcuntur aque calide ablutione dicuntˀ pingueſcere. qñ cornibꝫ capitis ꝯiunguntˀ plꝰ laborꝫ poſſunt ſuſtinere ꝙ quādo ceruice inuicem copulantˀ. In ſyria ſunt boues q nō habēt palearia ſub gutture ſꝫ gibbos in dorſo. boues quoqꝫ laxata habētes cornua dicuntˀ eſſe in ope excellētes. boues nigri coloris puā habētes cornua minuſ reputantˀ vtiles ad operandū. maiora cornua ⁊ ſpiſſiora habēt boues ꝙ thauri. ⁊ poſt caſtrationē bos i corpe ⁊ in cornibꝫ augmentū recipit. pariter etiaȝ ꝓficit in robore ⁊ ꝟtute. nō tamē eſt tāte animoſitatis nec audacie ſicut añ. magis autē efficitˀ domitꝰ maturꝰ et quietus patiens laboris. et motus tardioris ⁊ inceſſus grauioris. Itē Pli. ibidē. Natura optima boū ſit in trimatu. poſt trimatū autē nimis eſt ſera. ſed añ ꝑmatura. optime ꝑo cū boue iuuencus imbuitˀ. ſociuȝ em̄ laboris agriculture habemꝰ hoc animal. tāta etiā fuit cura apd priores boues nō ledere vt q ꝓcaci aīo morꝰ boue occideret ſine cauſa. puniretˀ grauiter tanꝙ colonū ſuū interemiſſet vt dic idē. Eſt em̄ animal mite ⁊ mundū nō ſolū vſibꝫ hominū neceſſariū. verū etiā ad immolandū in aris deoꝝ eſt cōgruū ⁊ aptū. nā ex bobꝫ optime fiūt victime ⁊ laudatiſſima fit ex eis placatio deoꝝ. bos aperit terrā vomere ⁊ incidit ⁊ colit arua ⁊ ea gignendis fructibꝫ apta reddit. Bos carnibꝫ reficit ⁊ nutrit. pellˀ eiꝰ multis vſibꝫ ꝯuenit. eius etiā fimo terra impingueſcit. eius cornua calefacta remolliūtur et rectificantˀ ex quibꝫ vaſcula diuerſa ⁊ varia vtenſilia ꝑparantˀ. Ex cornibꝫ em̄ bouinis fiūt arcus baliſte quibꝫ tela ꝯtra hoſtem iactantˀ. fiūt ⁊ toraces ⁊ arma quibꝫ infirmiora hoīs cōtra hoſtiū iacula defenſantˀ fiunt ⁊ lucerne quibꝫ fugantˀ tenebre. fiūt et pectines quibꝫ capita a ſordibꝫ emundātur bouinis etiā cornibꝫ vtuntˀ venatores. nam cū eis terrēt feras ⁊ incitāt canes venaticoſ vt fugiētia animalia inſequantˀ. cornibꝫ inſup vtuntˀ ſcriptores ⁊ pictores in quibꝫ variȝ colores optime ꝯſeruantˀ. vtuntˀ etiā cornuum vſu bellatores quibꝫ buccinando ſocij animantˀ tā pugnātes ꝙ fugiētes ad aciē reuocantˀ. cornibꝫ etiā vtuntˀ cuſtodes turrium ⁊ caſtroꝝ ſiue ſpeculatores q iporꝝ ſonitu ad vigilandū mutuo ſe hortantˀ ad multa alia cornua bouina ſunt neceſſaria. Unde nihil eſt in boue qd diuerſis vſibꝫ nō ſit vtile ⁊ etiā eiꝰ fimꝰ. vt dicit Pli. li. xxviij. c. xj. fimus inqt bouis cū aceto iuuat ꝯtra dolorē articuloꝝ. hydropicis etiā remediū ſingulare eſt ſi inde ad ſolē pungantˀ. intercutaneū em̄ ꝯſumit humorē ⁊ ſedat ac reꝑmit inflaturā ydropicā ⁊ tumorē. Dicit ꝑterea Pli. libro. xxx. c. iij. eſt inqt aīal puulū ſilˀe ſcarabeo noīe bureſtꝭ. h inter herbas fallit bouē ⁊ ideo ſic eſt dictū qr ꝑmit eū. nam inter herbas quas bos diligit illud aīal ſe abſcōdit. qd aīal bos deuorat dū herbas incaute capit. bureſtis aūt deuoratꝰ iecur bouis ſubito ſic inflāmat vt ipm cū cruciatu maximo tandē rūpat. vñ ꝓpter onꝰ q bouis ceruix ꝑmitˀ ⁊ ꝓpter dolorē ſtimuli q pungitˀ bos bureſtis veneno dū eiꝰ ventrē ſubintrat intˀ cibos cū interitu cruciatˀ

De bubulco Ca. XIII.

b Bubulcus dr boū cuſtos. q iporꝝ eſt cuſtodie ex officio deputatꝰ. h boues paſcit ⁊ nutrit ⁊ ad paſcua eos ducit ac reducit. ⁊ dū ſunt i paſcuis p pedes eos colligat ⁊ ꝯnectit. eoꝝ ceruices iugo ꝑmit ⁊ aratro eos iūgit. cū ſtimulo pigritātes compellit ad labores. et vt vniformitˀ aratrū trahāt ſtimulādo eos cogit ſibilo. ⁊ cātilēa eos demulcet. ⁊ vt libētiꝰ iugū ferāt vocis melodia allicit ipos ⁊ inducit. naturalitˀ em̄ boues ſicut ⁊ cerui diligūt melodiam. vt dicit Auic. cū ꝟga eos dirigit ⁊ vt rectū faciant ſulcū ipos inſtruit. nec ſolū cogit ad arādū verū eē ad triturādū cōpellit. ⁊ ad ꝯfringendas fruges i area circūduc. finito labore a iugo eos ſoluit ⁊ ad pſepe vt rficiātˀ eos duc

De bubalo Ca. XIIII.

b Bubalꝰ eſt a boue diminutiue dictꝰ. eo ꝙ ſilis ſit bobꝫ. Eſt aūt aīal ita indomitū ꝙ p feritate iugū nō recipit in ceruice. bubalos africa ꝓcreat. In germania aūt ſunt boues agreſtes habētes cornua intm̄ ꝓtēſa vt regijs mēſis ꝓpˀ inſigneȝ eoꝝ capacitatē ex eis pocula fiāt. vt dic Iſi. eſt aūt aīal magne fortitudis. vñ domari nō pt niſi circulo ferreo naribꝫ eiꝰ infixo q circumducitˀ. nigri autem vel fului eſt coloris

paucos ⁊ raros habẽs pilos. cornua habet frontẽ cornib⁹ validiſſimis circumſeptam cui⁹ caro nõ ſolũ eſt vtilis ad eſcã. verũ etiã ad medicinã. nã vt di. Pli. li. xxviij. c. x. caro bubali cocta vel aſſa homĩs morſum ſanat cui⁹ medulla cũ dextro crure aſſumpta aufert pilos palpebrarũ ⁊ medet vicijs oculorũ ſanguis ei⁹ cũ aceto ſumpt⁹ reijcientem ſanguinẽ mire ſanat. cui⁹ vngule vl ſolee bubaline cũ mirra ↄfirmant dẽtes motos. lac bubalinum valet ↄtra viſcerũ torſiones. Nã ſua pinguedine delinit ea. vnde ↄtra diſſenteriã multũ ꝓdeſt. valet ↄtra ictus ſerpentũ ⁊ ſcorpionũ. et ↄtra venenũ ſalamandre et cicute. vulnera recẽtia ſanat. fim⁹ bubali calefactus ſanat apoſtemata dura ⁊ corũ duricias ſpargit. fel eius valet ↄtra caliginẽ oculorũ. Sũt ⁊ quidã boues agreſtes mire magnitudinis ⁊ tñ ſumme ſunt agilitatis. intm̃ eñ ſunt agiles vt fimũ quẽ ꝓijciunt citi⁹ eleuent ſup cornu ꝙ poſſit decidere ſup terrã. Hi boues odiũt ⁊ pſequunt oĩe rubeũ ſiue rufum. ⁊ ideo venatores rubeis ſe induunt vt eos ꝓuocent ad eos inſequendũ. venator iam vidẽs beſtiã appropinquantẽ retro magnã arborẽ ⁊ fortẽ ſe abſcondit. bos vero cornib⁹ ita fortiter impingit in arborẽ ꝙ ꝓprijs cornib⁹ ab arbore detinet. ⁊ ſic detẽtus venatoris iaculis ↄfodit ꝓſternit et necatur. Eſt aũt aliud animal ſile boui agreſti. ſed nõ tãte magnitudinis. maxima hab3 cornua multũ alta ⁊ acuta cũ quib⁹ deijcit arbores ⁊ arbuſta. ſ3 ⁊ ſi ↄcaua eſt querc⁹ robore ſuo dponit vſqꝫ ad terrã. qui gratia paſtus tandẽ caput ſubmittit iter frutices ſubtilia ⁊ ꝓlixa virgulta ſiue vimina habentes quarũ ↄplexione ⁊ adherẽtia cornua beſtie circũligant ⁊ obligant. vnde diu luctãs cõtra illas cõplexas virgultorũ obuolutiones magiſ ac magis ſe intricat atqꝫ ligat. cumqꝫ diu luctans ab illis ligaminib⁹ ſe non expedit. imo forti⁹ ſe innoluit ꝑ indignatione alte mugit. cui⁹ vocẽ horridã audiẽs venator ſcit beſtiã illaqueatã fore ⁊ detentã. vñ ipã3 ſecure venabulis impetit ⁊ occidit beſtiam acerrimã in virgultis quã in nemorib⁹ magnis inuadere nullaten⁹ auſus fuit. et hanc beſtiã vocat phiſiolog⁹ aptaleonẽ. Cui⁹ dictis ſi fides adhibẽda eſt mirũ videt qualit tam fera beſtia de virgultis ⁊ nemorib⁹ modicis cornua nõ eximit q̃ eiſdẽ cornib⁹ ingẽtes arbores deijcit ⁊ ꝓſternit. Eſt ꝑterea q̃dam ſpẽs bouis ſilueſtris quã Ariſto. in li. viij. circa finẽ vocat borikur. ⁊ di. ꝙ magn⁹ eſt ſꝫm quãtitatem thauri. ⁊ ẽ ſilis thauro. ⁊ habet crines deſcẽdentes ad duas ꝑtes ſpatularũ ſicut in equo eſt videre. ⁊ ei⁹ pili ſunt magis molles pilis eq̃ ⁊ breuiores. ⁊ crines ei⁹ ↄtinui vſqꝫ ad oculos. ⁊ eſt color ei⁹ vergens ad rubeũ colorẽ vel citrinũ. ⁊ vox eiuſ aſſimilat voci thauri. ⁊ habet cornua aliq̃ntulũ incuruata ⁊ in vnoquoqꝫ cornuũ ſuorũ cape põt medietatẽ mẽſure. que dr bos ⁊ nõ habet dẽtes ſuꝑiores ſic̃ thaur⁹. nec crura ei⁹ ſunt multorũ pilorũ ⁊ aſſimilant lane. ⁊ findit vngulas hñs in pedib⁹ duos ſotulares. ⁊ cauda ei⁹ eſt breuis reſpectu corpis ⁊ ipſe cauat terrã ⁊ erigit in cauãdo ſic̃ thaurus. ⁊ h3 durã cutẽ multos ict⁹ patiente3. et carnẽ habet valde dulcẽ. ⁊ ꝓpter hoc venat ⁊ ꝑcutit. ⁊ qñ venat fugit ⁊ q̃eſcit. ⁊ cũ debilitat pugnãs ꝓijcit ſterc⁹ ꝑ q̃ttuor paſſus. ⁊ hoc facit qñ timet. Canes aũt venatici odorant ſup ſterc⁹ ⁊ dũ circa talẽ odorẽ occupãtur. beſtia fugiẽdo elõgat. Itẽ dic̃ Ariſto. dr vacca agreſti. lib. x. ⁊ qñ appropinquat aĩal part⁹ adunabunt ex eis multi. ⁊ ꝑus cõgregabũt ſterc⁹ circa ipm ⁊ ponũt ſicut muru3 ⁊ hoc eſt aĩal multi ſtercoris. vt dic̃ Ariſto. idẽ ⁊ etiã Auic.

De baſiliſco Caplm. XV.

Baſiliſcus grece. latine dicit regulus eo ꝙ ſit vt dicit Iſid. rex ſerpentum. ipm eñ vidẽtes fugiũt ⁊ timẽt etia3 ſerpẽtes ipi. olfactu eñ ſuo eos necat. flatu ⁊ etiã aſpectu interimit oĩe viuũ ad cius ſiquidẽ aſpectũ nulla auis illeſa trãſit ⁊ q̃uiſ ꝓcul ſit eius ore cõbuſta deuorat. a muſtel tñ vincit quas hoĩes ad cauernas deferũt. in quib⁹ reguli deliteſcũt. Nihil eñ ſine remedio ille parẽs oĩm dereliquit. vnde viſa muſtela baſiliſcus fugit quẽ illa pſequit et occidit. Eſt aũt in lõgitudine ſemipedalis. albis maculis lineat⁹. reguli aũt ſic̃ ſcorpiones arentia queqꝫ ſectãt. ⁊ poſtq̃ ad aquas ꝑuenerint ydrophobos ⁊ limphaticos faciunt. intoxicãt eñ ipas aquas ⁊ mortiferas reddũt eas. vocat quoqꝫ regul⁹ a multis ſibilus. nam ſibilis occidit anteq̃ mordeat ſiue pungat. Hucuſqꝫ Iſi. li. xij. c. iiij. Pli. aũt li. viij. c. xxij. dic̃ ſic. Apud inq̃t heſperios et ethyopes fons eſt q̃ a multis eſtimat caput nili iuxta quẽ eſt quedã fera que catoblefas appellat corpore quidẽ modica. omnibuſqꝫ

membris iners ꝑgraue caput gerens. et ſp habet deiectū ſup terrā. alias eſſet internecio humani generis. q2 omēs q ei⁹ viderint oculos expirarēt. Eadē baſiliſci ſerpētis eſt vis quē ſirena ꝓuincia gignit. habēs in longitudine magnitudinē. xx. digitoꝝ candida in capite macula velut dyademate inſignit̄. Sibilo omēs fugat ſerpētes nec flexu multiplici reliquū corpus īpellit. ſ3 celſus ⁊ erectus in medio gradit̄ ⁊ incedit. deſiccat frutices. ⁊ herbas exurit. nō ſolū tactu veꝝ etiā ſibilo ⁊ afflatu circūadiacētia oīa deſtruit ⁊ corrumpit. tāte etiā eſt venenoſitatis ⁊ pnicici ꝙ tāgentē ſe cū haſta lōgiſſima ſine mora interficit ⁊ ꝯſumit. hūc muſtela domat ⁊ vincit. Quia deo nature nihil placuit eſſe ſine pari. mors itaq3 baſiliſci morſus ē muſtele. ⁊ tandē mors muſtele dr̄ eſſe fetor baſiliſci. ⁊ hoc quidē veꝝ eſt ſ3 niſi muſtela paſtu ⁊ fricatione rute herbe ꝯtra tale mortiferu3 ꝑmitus muniat̄. vt dic̄ Ariſto. ⁊ etiā Auic. Primo igit̄ muſtela rutā herbā ꝗuis amaram comedit. ⁊ ſic ꝟtute ſucci herbe amare. nature hoſtē intrepida aggredit̄ ⁊ deuincit ⁊ ꝗuis baſiliſc⁹ irremediabiliter ſit venenoſus ꝗdiu viuit. in cinerē tn̄ cōbuſt⁹ veneni maliciā ꝑdit. cui⁹ cinis opatiōib3 alchimie vtilis credit̄. ⁊ maxime in tranſmutatōnib3 metalloꝝ.

De botrace Ca. XVI.

Botrax que rubeta dr̄ genus eſt rane venenoſe habitās in terra pariter ⁊ humore. vt dicit Pli. li. xviij. ſenectutem. id eſt. vetuſtā ⁊ ſenē pellē dicūt eas deponere aſſiduo paſtu quarundā herbarum venena tn̄ ſibi ſemꝑ reſeruātes pugnāt ꝯtra araneā ⁊ ſpalangionē et beneficio plantaginis eaꝝ venenū ſupant ⁊ puncturā. cui⁹ venenū credit̄ eſſe frigidiſſimū. Et ideo omne mēbrū qd̄ tāgit reddit inſenſibile ⁊ ſtupidū ac ſi eſſet cōgelatū. Animal ſiquidē eſt virulentū. ⁊ ideo ad irā ſe animat ad oēm tactu3 vnde quāto pl⁹ tāgit̄ tāto turgeſcit ampli⁹ ⁊ inflat̄. quot maculis ſub ventre reſpergit̄ tot nocumētis venenū ei⁹ obnoxiū fore ꝓhibetur. oculos habet quaſi igneos ⁊ lucētes ⁊ eſt tāto pnicioſior quāto eius aſpectus ardentior inuenit̄. et ꝗuis claros habeat oculos odit tamē ſolis aſpectu3 ⁊ q̄rit latebras ac fugit ad cauernas quādo ſol orit̄ ⁊ ipius radijs terre ſupficies refouet̄. Herbas dulces diligit. ⁊ eaꝝ radices comedit. ſed comedendo eas inficit ⁊ corrumpit. ⁊ ideo in ortis ruta que bufonib3 ⁊ ceteris venenoſ eſt inimica plātari cōſueuit. cui⁹ virtute arcent̄ ne accedant ad alias herbas et radices que ibi terre cōmendant̄. loca fetida muſcida ⁊ fimoſa bufo diligit. odorifera aūt loca multum odit. vnde dicūt ꝙ vineis incipiētibus florere fugiūt. q2 odorē ipaꝝ nō poſſunt ſuſtinere. De bufone aūt dic̄ Plini⁹ libro. xxx c. iiij. ſunt rane multū venenoſe q̄ dicuntur rubete que viuūt in vepib3 ⁊ rubetis. que ſicut ſunt grandiores ſic ⁊ ceteris ſunt pnicioſiores. ⁊ ſunt coloris altere ſubnigri. altere ſubrufi vel pallidi et ſubcitrini. Iſtas autē rubetas dicūt habere duplex iecur. vnū eſt ſumme venenoſum. ⁊ aliud eſt remediu3 ⁊ datur ꝓ antidoto ꝯtra toxicū ſeu venenū. Oportet aūt ipa experiri. ꝓijcitur aūt iecur in nido formicaꝝ ⁊ ꝑtē venenoſam formice fugiūt. aliā partē appetūt ⁊ illā oportet retinere ⁊ vſui reſeruare. Mira de his certatiꝫ tradūt autores. vt dicit Pli. Dicūt eīm i ei⁹ latere dextro eſſe os occultū qd̄ ꝓiectum in aquā feruētē facit eā ſubito refrigerari. nec vas feruere poſtea niſi os ꝑmit⁹ eximat̄. ⁊ illo oſſiculo vtunt̄ magi ad amorē ⁊ odiū cōcitandū. Dicunt etiā inde quartanas poſſe ſaluari. Quātūcūq3 aūt vermis ille ſit venenoſus. ꝑ incinerationē tn̄ ⁊ ꝯbuſtionē amittit vim veneni ⁊ recipit maximā ꝟtutē medicine. Ualet eīm miro mō ad carnis et cutis aliq̄ caſu ꝑdite recuperatōē ⁊ neruoꝝ ꝯſolidationē ⁊ vulneꝝ deſiccationē ⁊ curā ſi debito mō illo cinere q̄s vtat̄. Quere infra d̄ rana in lr̄a R.

De bombice Ca. XVII.

Bombix eſt vermis quidā naſcēs in frondib3 cypreſſi fraxini mori ⁊ terebinti. vt dic̄ Pli. li. xi. c. xxiiij. Iſi. autem dicit ſic. bombix eſt frondiū vermis. ex cui⁹ textura bombiciniū cōficit̄. appellat̄ aūt hoc noīe eo ꝙ euacuet̄ dū fila egerat ⁊ in eo remaneat ſol⁹ aer. vt dic̄ idem. Miram aūt recipit h̄ vermis imutationē. nā ꝑmo naſcitur ſic̄ vermis ſimilis eruce q̄ rodit folia olerum ⁊ pāpinos vineaꝝ. h̄ vermis frigoris ī paticēs bōbiceas telas araneaꝝ mō texit et ꝑmo ſibi intexit corticē ſiue domū in q̄ habitet. ⁊ ꝯtra horrorē hyemis ſe defenſet. texturam aūt ſuā facit pedū ſuoꝝ miniſterio q̄b3 ſubtiliat filū ⁊ pectinat. ⁊ ſic id in telā ordinat ⁊ cōponit

De camelis Ca. XVIII

Cameli vt dic̄ Iſi. li. xij. a greco nomē ſunt ſortiti. eo ꝙ quādo onerant̄ ſe i/ clinātes ⁊ accubātes corā onerātibꝫ humiliant̄. greci em̄ camne humile et breue dicūt. vel dicunt̄ a camur qđ grece curuuꝫ ſonat. quia in tp̄e quādo recipiūt ſup ſe pō/ dera ſup anteriores poplices incuruantur Cameli itaqꝫ aīalia ſunt onerifera ⁊ māſue ta ad portanda hominū pōdera deputata ⁊ inueniunt̄ in multis regionibꝫ. ſꝫ potiſſime in arabia. et differūt cameli arabici a came/ lis aliaꝝ regionū. nā arabici duos habēt in dorſo gibbos. Sed reliquaꝝ regionum ca meli in dorſo habēt vnū tantū. vt dic̄ Iſi. i eodem. Pli. ƀo li. viij. ca. xix. dicit ſic. Came los inquit inter armēta paſcit oriens. quoꝝ duo ſunt genera. bactrici ſcꝫ et arabie. ara/ bici cameli bina habēt tubera in dorſo. ba/ ctrici vnū habēt in dorſo in quo portant. et aliū in pectore cui incubāt. Cameli ſupiori ordine dentiū vt boues carēt ⁊ rumināt ſic̄ bos ⁊ ouis. vt di. Iſi. li. xij. vngulā tamē nō diuidūt vt poſt dicet̄. veloces ſunt multum vt dic̄ Pli. ⁊ ideo valēt in p̄lijs cōmittendis ⁊ etiā in mercibꝫ deferēdis. vltra aſſuetū ca melus nō ꝓcedit ſpaciū. nec plꝰ ꝯſueto one re ſuſcipit ad portandū. odiū hn̄t naturalit̄ ꝯtra equos. ⁊ ſitim etiam p quatriduū tole rant. ⁊ qn̄ bibūt turbāt aquā. alit̄ potu non gaudēt. Viuūt q̄nquagenis annis. q̄dā eti am ⁊ centenis ⁊ aliqn̄ etiā rabiē incurrunt. Caſtrant̄ cameli q̄ bello p̄parant̄. fortiores em̄ ſunt coitu penitꝰ denegato. Hucuſqꝫ pli nius. De camelo ƀo dic̄ Auic̄. ſic. Camelꝰ inq̄t mouet p̄mo pedē dextrū ſicut et leo. et ſolꝰ habet ſup dorſum additamētū. ⁊ habet pedes ſciſſos. et in ſciſſura habet pellem ad modū pedis anſerini. et ille ſciſſure ſunt car noſe ſicut ſciſſure pedis vrſi. Et ideo etiā fa ciunt eis hoīes ſotulares ⁊ abluunt eis pe/ des ne pedū teneritudo ſubtꝰ ledat̄. ⁊ aliqn̄ etiā in corde illiꝰ īuenit̄ os ſicut etiā inueni tur in corde cerui. et habet q̄ttuor conos in duabꝫ māmillis ſicut vacca. ⁊ camela ſe in/ clinat ⁊ vadit ſup genua quādo appetit cum maſculo copulari ⁊ deſideriū eiꝰ eſt feruēs tp̄e amoris. et tūc paꝝ comedit. et ſemp ap/ petit coire iuxta locū illū vbi p̄mo coiuit. et vt dic̄ Ariſto. li. v. Appropiat̄ camelis ꝙ ſo/ litarij ſint in mōtibꝫ amoris tēpe ⁊ nullꝰ pōt appropinquare eis niſi paſtor. ⁊ virga came lorum eſt neruoſa ⁊ valde dura. et ideo fiūt ex ea corde arcuū. Itē idem in eodē. Came li habēt tp̄s determinatū ad coitū ⁊ amorē. Femina alit fetū in vtero p. xij. mēſes. ⁊ nō coeūt ante trienniū ⁊ poſt partū quieſcit p annū. Itē dicit idem li. viij. ꝙ ſunt quedam genera cameloꝝ que caſtrant̄ vt ſint ad fu/ ge cōmodū aptiores. et dicit ꝙ tales cameli ſunt velociores equis. et hoc accidit ꝓpt̄ am plitudinē paſſus. ſꝫ de hoc q̄re infra de dro medario Item nota ꝯtra inceſtuoſos de ca melo. q: camelꝰ vt dic̄ Ariſto. li. viij. nō coit cū matre ſua. cooperiebat̄ em̄ mater cuiuſ/ dam cameli pallio in quadā ciuitate ⁊ ſalta uit ſup eam filiꝰ eius q̄ ſentiēs eā matrē ſuā deſcendit anteq̄ꝫ coitꝰ cōpleret̄ ⁊ momordit ingeniatorē ⁊ occidit ip̄m. exemplū ē Ariſt. ⁊ ponit ſimile de equo cuiuſdā regiſ. De ca/ melo inſup dicit Pli. li. xi. c. xxxvij. Cameli calueſcūt inter quadrupedia ſicut homo ⁊ ſicut ſtrucio ⁊ quedā alia inter volatilia Di cit etiā idē. ꝙ inter animalia non cornigera camelꝰ in ſupiori maxilla nō habet porcs dē tes. ⁊ ideo ꝯcordat cū animalibꝫ ruminanti bus in dētibꝫ ⁊ in diſpoſitōe vētris. ſꝫ non ī cornibꝫ. Idem dic̄ Ariſto. lib. xiiij. Animal cuiꝰ cibꝫ eſt materia ſpinoſa habet multos ventres vt camelꝰ. et animal habēs cornua nō habet dentes in vtraqꝫ mādibula. ⁊ pro pter hoc camelꝰ nō habet dentes in vtraqꝫ mandibula ſed ī vna tantū q̄uis careat cor nibus. neceſſario igit̄ fuit venter cameli ta/ lis diſpoſitionis. et aſſimilat̄ ventribꝫ aīma lium carentiū dentibꝫ in mādibula ſupiori. ⁊ fuit creatio dentiū eius ſicut animalis ha bentis cornua. et ſequit̄ ibidē. Et quia cibꝫ cameli eſt ſpinoſus neceſſario fuit lingua eꝰ carnoſa ꝓpt̄ duriciē palati. natura ergo pa/ lato vtitur ſicut pte terreſtri dentiū. ⁊ ꝓpter hoc ruminat camelꝰ ſicut habentia cornua quia ventres eiꝰ ventribꝫ habentiū cornua aſſimilant̄. Recipit itaqꝫ cibum in p̄mo ven tre penituſ indigeſtū. in ſecūdo autē incipit digeri. in tertio melius. ī quarto digeſtio pe nitus complet̄. et iſta ventriū diuerſitas fu it neceſſaria propter groſſiciē nutrimēti ſi/ ue cibi. quia parū dentibꝫ molit cibū. Item Ariſto. libro. xiiij. Camelus non habet fel diſtinctū ſuper epar ſicut nec elephas. quia epatis naturā habet valde ſanam et ſangui nē naturaliter dulcē ⁊ in talibus animalibꝫ nō inuenit̄ fel. aut ſi inuenit̄ in venis valde

gracilibꝰ inuenit̄. Et ideo dixerūt antiq̄ ſic
anaxagoras ꝙ cameli ꝓpter ꝑuationē fellis
ſunt vite longioris. q2 diutiꝰ viuūt aīalia pa
rum habētia fellis q̄ꝫ illa que habēt multū.
⁊ ideo poſuit anaxagoras ꝙ fel eſſet cauſa ī
firmitatū oīm acutaꝝ quādo ſcꝫ multiplici
ter ad pulmonē ⁊ ad alias ꝑtes corporis ſe
diffundit. Sꝫ dic̄ Ariſto. hoc eſſe falſuꝫ. q2
multa animalia in q̄bꝰ nō inuenit̄ fel acutaſ
⁊ mortiferas aliquādo ſuſtinent paſſiones.
vt patet in camelis quibꝰ accidit aliquādo
podagra ⁊ rabies. vñ ꝯſtringunt̄ pedes ſui
⁊ interficit eos iſta infirmitas. et tamen ca/
rent felle. vt dic̄ idem. Hucuſqꝫ Ariſto. De
camelo etiā dicit Coſtan. in diet. vniuerſali
bus. Camelꝰ eſt animal calidiſſimū ex natu
ra. et ideo naturaliter eſt macilentū. Calor
eñ totā trahit ſanguinis vnctuoſitatē. et iō
remanet ſine multa craſſicie. ⁊ camelinum
lac ſubtiliꝰ eſt lacte alioꝝ animaliū ⁊ minus
vnctuoſum ⁊ minꝰ nutritiuū. magis aūt eſt
calefactiuū diureticū. id eſt. aptiuū ⁊ diuiſi
uum. lac eñ nihil aliud eſt q̄ꝫ ſanguis ſcđo
coctus. et iō lactis ſapor camelini ſalſus eſt
⁊ acutꝰ. vñ humoꝝ groſſoꝝ eſt inciſiuū ⁊ at
tenuatiuū. cui vaccinū lac eſt ꝯtrariū. eſt ei
groſſum vnctuoſum ⁊ multū nutritiuū. ali
as ꝓprietates quere infra de dromedario

De cameleopardo
Capitulū. XIX.

Cameleopardꝰ vel cameleopardulꝰ
eſt animal ethyopiū. vt dicit Iſiđ. li.
xij. et Pli. li. viij. ca. xix. caput habēs
cameli ⁊ collū equi. crura ⁊ pedes bubali ⁊
maculas pardi. Eſt ei beſtia maculis albis
rutilū colorē diſtinguētibꝰ ſupaſperſa. et iō
a capite cameli ⁊ maculis pardi cameleo/
pardulꝰ eſt vocata. vt dic̄ Pli. Eſt auteꝫ be
ſtia magis aſpectu q̄ꝫ feritate cōſpicua. intā
tum māſueta ꝙ etiā ouis fere nomē accepit
vt dicit idē. Hoc aūt animal fuit mūdū ꝑm
moſaycā legē q̄ ad eſum. ſꝫ nō q̄ ad ſacrifici
um. nā vngulā findebat vt bubalꝰ ⁊ rumia
bat vt camelꝰ. et iō ipm comedere erat fas.
vt patet Deut. xiiij. ⁊c̄.

De cameleonte Ca. XX.

Cameleon huiꝰ cameleontis. eſt be/
ſtiola ꝑua diuerſa varietate coloruꝫ
cōſperſa cuiꝰ corpuſculū ad varios
colores quos videt facilima ꝯuerſione va
riatur nō inuenit̄ aliqđ aliud animal cuius
corpuſculū ita recipiat coloꝝ oppoſitoꝝ im
mutationē. vt ibidē dicit Iſiđ. Scđm autē
Auic. cameleon idē eſt ꝙ ſtellio. q2 lucet vt
ſtella et immutat colores. quia eſt aīal timi
dum ⁊ pauci ſanguis. ⁊ ideo colores mutat
⁊ eſt quadrupes habēs faciē lacerte et vng/
ues acutos ⁊ recuruos ⁊ corpꝰ aſpeꝝ ⁊ du/
ram cutē ad modū cocodrilli. Ariſto. ſic di
cit li. ij. Cameleon inquit eſt aīal in corpore
ſimile lacerto. cuiꝰ latera ſunt oblōga ꝑueni
entia ad inferiꝰ ſui vētris ſicut piſcis ⁊ me/
dium ſpōdiliū dorſi eius ꝓminet ſicut ſpon
diliū piſcis. ⁊ facies eius eſt ſicut animal ex
porco ⁊ ſymia. et habet caudā valde longā
⁊ eius extremū eſt gracile. et habet pedes re
flexos ſicut lacertuli. ⁊ quilibꝫ pedū diuidi
tur in duo. et compatio vniꝰ ad alterū eſt vt
pollicis hoīs ad reſiduū manꝰ. ⁊ q̄libet iſta
rum partiū diuidit̄ in digitos. ⁊ habꝫ vngu
las ſimiles vnguibꝰ auiū totū corpꝰ eius eſt
aſpeꝝ ſicut corpꝰ pardan. oculi eiꝰ ꝓfunda/
ti et ſunt magni rotūdi et cōtinent̄ a corio ſi
mili corio totiꝰ corpis eius. et nō cooꝑiūt̄
ab ipo. et girat oculos ſuos frequēter circū
quaqꝫ et alterat̄ color eiꝰ quādo inflat̄ cori/
um eiꝰ. et habet colorē declinantē ad nigre/
dinē. et ſunt in eo macule nigre. et hec vari/
atio eſt in toto corpe eius ⁊ maxime ī oculiſ
et in cauda. et eiꝰ motus eſt grauis valde. et
in morte eiꝰ turpis coloris. et id qđ eſt ī cor
pore ſuo eſt modice carnis. paꝝ eñ habꝫ ni
ſi in capite ⁊ radice caude vbi paꝝ habꝫ ſan
guinis. ſimilit̄ in corde ⁊ in venis exeuntibꝰ
ab eo et in circuitu oculoꝝ q̄ꝫuis ſit parū et
eiꝰ cerebꝝ eſt ꝓpe oculos ſi q̄s diuiſerit cor/
pus ī duo ꝑmanebit in opatōibꝰ ſuis ꝑ ſuū
ſpūm et remanet modicꝰ motꝰ circa corpuſ
et nō habet ſplenē et manet in cauernis ſic̄
lacerta. Hucuſqꝫ Ariſto. Pli. ꝟo lib. xxviij.
c. viij. ſicut dicit. Cameleon eſt aīal ſil'e co/
codrillo ſola curuatura dorſi et caude am/
plitudine diſtās. nullū aīal eo pauidiꝰ eſti/
mat̄. et iō īmutat̄ color eꝰ. vis eius maxīa eſt
ꝯtra accipitrū genꝰ. detrahit eñ accipitreſ
ad ſe volātes et ꝑbet ceteris animalibꝰ vo/
lūtarie lacerādos. Caput eiꝰ et guttur eius
ſi cū quercinis lignis accendat̄ imbres fa/
cere et tonitrua democritꝰ aſſerit. ſꝫ hoc de/
ridet Pli. Qualecūqꝫ ſit animal inter mun
da cōputat̄. vñ ſup Leuit. xj. dic̄ eſicꝰ. Mi
ſereſcit et ꝑ infirmitate māſuetū ſe fingit cū
ſit crudelis. Dicit̄ aūt cameleon viuere ſo/
lo aere ſicut talpa ex terra. et allec ex aqua. ⁊

ſalamandra ex igne ꝓſus. Quattuor ex pu/ris vitā ducūt elementis. Cameleon talpa maris allec ⁊ ſalamādra. Terra cibat talpā flāme paſcūt ſalamādrā. Unda fit alleci ci/bus aer cameleonti

De caprea Ca. XXI.

Caprea eſt ſilueſtris capra a carpēdo dicta. Uñ Iſid. li. xij. capros ⁊ cap/reas a carpēdiſ virgultis quidā dicūt Alij ꝓo ſic eas dictas putāt ꝙ carpāt aſpe/ra. nōnulli ꝓo dicunt eas ſic vocari a ſtrepi tu crurū. vnde vocanť capree ſilueſtres ca pre quas greci ꝑ eo ꝙ acutiſſime videāt dor cas appellauerūt. moranť em̄ in excelſis mō tib⁊. ⁊ q̄uis de longinquo videāt nō vident tamē veniētes venatores. eedē dicuť ⁊ ybi/ces quaſi auices eo ꝙ ad inſtar auiū ardua loca petāt. ita vt de ſublimitate vix obtuti/bus humanis pateāt. vt dič Iſi. li. xij. ⁊ ſub dit. Hec itaqꝫ animalia in petris abruptis cōmoranť. ⁊ ſi aliqñ hominū approximatōꝫ ⁊ pſecutionē ſeu ꝑuerſitatē ꝑſenſerint vł fe raꝝ. de altiſſimis ſaxoꝝ cacuminib⁊ ſeſe ꝑci pitātes in ſuis ſe cornibus ſuſcipiūt illeſas vnde dicunť etiā ⁊ dame ſiue damule. vt di cit Pap. qre infra in lr̄a D. de damula. Eſt itaqꝫ caprea velociſſima i curſu. leuiſſima i ſaltu. acutiſſima in aſpectu. dulciſſima q̄ ad guſtū. tenerrima ⁊ ſuauiſſima quo ad eſum ſagaciſſima quo ad paſtuꝫ. nā viſu guſtu ⁊ olfactu diſcernit inter herbas ⁊ arboruꝫ ra muſculos quoꝝ extremitateſ teneras come dit ⁊ depaſcit. dič etiā Plini⁹ Leopardus capre ſilueſtris bibit lac vt vim languoris euitet

De capreolo Ca. XXII.

Capreolus vt dicit Auič. eſt animal in india ſimile binnulo ſiue ceruoꝝ filio q̄ apud nos etiā ñ mutat dētes. ⁊ qñ eius dētes ſunt magni ſignāt vite diu/turnitatē in eis ⁊ habet pulcros oculos et acutos. ⁊ Ariſto. li. viij. Capreoli ſilueſtres habēt ſapiam quādo vulneranť querūt pu legiū ceruinū ⁊ comedūt ipm vt extrahant ſagittas de corpe ſi que in ipſis ſunt infixe. ex velocitate mot⁹ ⁊ aſſiduitate diſcurſus. caro capreoli a ſupfluo humido exonerať. ⁊ eius caro tenerior ⁊ digeſtibilior efficitur. ⁊ ſaporis ac odoris ei⁹ grauitas amputatur. vt dicit Cōſtan. paſt⁹ gratia de locis altiſ ad altiora tēdit ⁊ inter herbas ſalubres ⁊ noxi/as odore diiudicat ⁊ diſcernit. Ruminat ci bos ⁊ vngulā findit. Nō vngue non cornu nō dente ſꝫ ſola velocitate fuge a canibus ⁊ venatoꝝ inſultib⁊ ſe defendit. Uñ qñ i cam peſtrib⁊ pſequiť ad montana fugiēs alta pe tit In mōtib⁊ indie ſunt quidā capreoli qui ab herbis aromaticis ⁊ odoriferis paſcunť in quoꝝ vnguib⁊ ſunt quedā ꝯcauitates i q̄ bus hūores quidā ad apoſtemata colligūť que ꝑmo ad maturitatē ꝑ motū ⁊ ꝯfricatōꝫ rumpunť ⁊ a corpe cū piloſis folliculis ab/ ſtrahunť ⁊ ſuba que infra pelliculā cōtineť ſumme eſt odorifera ⁊ iter aromatica maxi me ꝑcioſa. in medicinis plurimū vtilis ⁊ ꝑ/ tioſa. vt dič Dyaſ. ⁊ Plat. ⁊ illō muſcū vul gariter nominamus

De capra Capl'm. XXIII.

Capra ſicut ⁊ caprea a carpēdis ꝑgult oꝝ ⁊ herbaꝝ ſummitatib⁊ eſt dicta. q2 ſemꝑ ſurſum tēdit vt ſummitates capiat carpat ⁊ comedat folioꝝ. vt dič Iſi. De capris aūt dič Pli. li. viij. c. j. Capre in/quit pariunt fetus plures ſꝫ raro quattuor. ferunt in vtero q̄nqꝫ menſib⁊ ſicut oues. ca/ pre etiā pinguedine ſterileſcūt. añ trienniū min⁹ vtiliter generāt. et in ſenectute vltra q̄ drienniū. cōcipiūt in nouēbri vt in marcio pariāt vel in aprili turgētib⁊ virgultis. non omnib⁊ ſunt cornua. ſed q̄buſdā ſunt in hiſ indicia annoꝝ ꝑ incrementū nodoꝝ. aurib⁊ eas ſpirare ⁊ nō narib⁊ archelaus ē autor ⁊ raro ſunt ſine febre. ⁊ ideo tā capris q̄ oui/bus ardētior ⁊ calidior eſt ꝯcubit⁹. vt tradit idem. nec min⁹ dicimus eas videre ō nocte q̄ de die. depēdet omnib⁊ de mēto vill⁹ quē armitū vel aruncū vocāt Hoc villo ſi quis vnā ex grege trahat cetere ſtupēteſ expectāt Id etiā dicūt euenire cū quandā herbā ali/qua ex his momorderit. morſus eaꝝ eſt ar/bori oliue maxime exitialis. Nā oliuā lam/bendo ſterilē faciūt. ⁊ hac de cauſa quedam nō immolabanť. Capre ſole decliui ad oc/caſum vt dicūt ſimul nō edūt ſꝫ poſt auerſe ab inuicē iacēt. In alijs aūt horis auerſe ſe ꝯuertūt ⁊ verſis vultib⁊ ad inuicē in grami nib⁊ depaſcunť. Hucuſqꝫ Pli. De capꝰs aūt dicit Ariſto. li. iij. in fi. In multis regionib⁊ hñt lac ſine impgnatōe. nec expectať impre gnatio. ſꝫ accipiť vrtica ⁊ cū eo ꝯfricať mā/milla. ⁊ exibit ꝑmo ſanguis deinde exit ſimi le ſaniei ⁊ poſtea exit lac bonū nō pei⁹ q̄ im pregnataꝝ Itē idē li. vj. Capre viuūt p. x. vł p. xj. ānos ⁊ frequētāt coitū vſqꝫ ad ſenectu

tem ⁊ aliquãdo pariũt gemellos ſi habue/
rint cibũ ꝯuenientẽ. et maxime ſi caper be/
ne nutritꝰ erit. Et ſi impgnata fuerit capra
cõtra impetũ venti ſeptẽtrionalis ꝑiet ma/
res. ⁊ ſi ꝯtra meridionalẽ feminas ⁊ debent
vertere facies ꝯtra partẽ ſeptẽtrionalez qñ
debẽt coire. Itẽ ibidẽ li. vij. Capre ſic oues
comedũt herbas. ſed oues carpunt herbas
vſqȝ ad radices ⁊ manẽt ſtabiles in paſcuiſ.
capre ṽo cito mouenꝫ a locis ⁊ accipiũt tan
tũmodo herbaꝝ extremitates ⁊ meliꝰ impre
gnanꝫ poſt potũ aque ſalſe. ⁊ qñ mouenꝫ ca
pre poſt meridiẽ potabũt plus aque. ⁊ qñ/
do comedũt ſal añ partũ habebũt multum
fluxũ a mãmillis. Itẽ li. viij. in capris ſicut
in ouibꝫ eſt ꝑuatio intellectꝰ intm̃ ꝙ vix ſci
unt egredi ad paſcua vel regredi niſi ab ali/
quo deducanꝫ. et ſi quis acceperit quandã
caprã ⁊ ſubito crexerit. erigunꝫ ⁊ alie ⁊ reſpi
ciunt eã ſolido aſpectu. vſus aũt capraꝝ ſic
⁊ ouiũ hominibꝫ eſt neceſſariꝰ. nã lacte ⁊ car
nibꝫ paſcit capra famelicos. pelle ⁊ pilis ve/
ſtit nudum. fimo ⁊ lotõe. i. vrina impinguat
humũ. nihil itaqȝ eſt in corpe capre qd non
ſit vtile vel ad victũ vl' ad veſtitũ vel ad vſũ
neceſſariũ medicine. naȝ vt dic̃ Pli. li. xviij.
ca. x. cornu caprino incinerato ⁊ pilis accen
ſis ſerpẽtes effuganꝫ. coꝝ remedio mlta ve
nenoꝝ genera ſupanꝫ. corrodunꝫ carnes ſu
perflue et recẽtes ac viue generanꝫ. reſtrin/
gunꝫ humorũ immoderati fluxꝰ ⁊ vulnera
putrida corroſiua ⁊ incancriſata vl' fiſtula/
ta coꝝ beneficio remedianꝫ. pelle caꝑna re/
centi obducunꝫ vulnera ⁊ ſananꝫ ſanguine
caprino cũ medulla decocto. toxicata vene
na excludunꝫ. ⁊ morſus reptiliũ ⁊ ictꝰ ſcor/
pionũ curanꝫ. pulmone calido capre ſuper
morſum venenoſum poſito venenũ extrahi
tur. doloriſqȝ anguſtia mitigaꝫ. eius felle ca
lido oculoꝝ depellitꝫ macula ⁊ corrodiꝫ. vi/
ſus acuiꝫ ⁊ oculus clarificaꝫ. Iecur caꝑnũ
aſſum ꝯtra elephantiã adiuuat. ſi in cibis ſe
pius aſſumaꝫ. eiꝰ fimꝰ cõtra multas infirmi
tates opitulaꝫ. Nã vt dicit idez. fimo caꝑno
podagrici alleuianꝫ. ſi ſepũ hircoꝝ cum ſuc
co edere miſceaꝫ. vrina etiã capraꝝ calefctã
tepida auribꝫ inſtillata dolẽtes aures ſanat
Has ⁊ multas alias ponit medicinales ꝓ/
proprietates. Vñ dicit Pli. ibidem. Mille
remedia ex hoc aĩali demonſtranꝫ ꝙ qdam
vt ait. miror cur febre nõ dicaꝫ carere Ad h̄
dicit Ariſto. ꝙ eſt quoddã animal qd fugit
lac capraꝝ ⁊ quãdo ſugit mãmillas lac ãni
hilatur vl' corrũpiꝫ qd eſt in eiſ ⁊ exiccaꝫ. ali
as excecaꝫ inde capra. De capra quere infra
de hirco.

De cane Ca. XXIIII.

Canis a greco nomen ſumpſit vt dic̃
Iſi. grece em̃ cinos dr̃. quidã em̃ eũ
a canore latratꝰ dicunt ſic vocatum
Nihil aũt vt dic̃ idem ſagaciꝰ eſt cane. plus
em̃ ſenſus ceteris animãtibꝫ habꝫ. nam ſua
noĩa canes recognoſcũt dños ſuos diligũt
dñoꝝ tecta defendunt. ꝓ dñis ſuis morti ſe
ſubijciũt volũtarie cũ dño ad ꝑdam currũt
Corpꝰ dñi ſui etiã mortuũ nõ derelinquũt
Odore ⁊ ſanguĩe ꝑde veſtigia deꝑhendũt.
humanũ cõſortiũ diligunt. ſine hoĩbꝫ etiaȝ
eſſe nõ poſſunt. vt dic̃ Iſi. vbi ſubdiꝫ. So/
lent aliquotiẽs canes lupis admiſceri ex q̃/
bus naſcunꝫ canes ſeui qui liciſci a qͥbuſdã
nominãꝫ. Solẽt etiã indi caniculas nocte
in ſiluis dimittere alligatas q̃ a tygridibus
inſiliunꝫ. et quibꝫ naſcunꝫ canes acerrimi.
tã fortes vt ꝓſternãt feroces beſtias. vt leo/
nes. Huculqȝ Iſi. li. xij. c. ij. De cane autem
dicit Pli. li. viij. c. xl. de animantibꝫ que no/
biſcũ degũt fideliſſimi ſunt canes hoĩ atqȝ
equi. Pugnaſſe em̃ canes ꝓ dñis ſuis ꝯtra
latrones accepimꝰ ⁊ cõſpeximꝰ. cõfectoſqȝ
plagis audiuimus eos volucres ac feras a
dñoꝝ ſuoꝝ corpibꝫ abegiſſe. laniatu atqȝ la
tratu homicidã dñi ſui ſcelus ꝯfiteri coegiſ
ſe. Legimꝰ etiã garamantũ regẽ ducentos
canes ab exilio reduxiſſe. et cõtra reſiſtenteſ
mira audacia ꝑliaſſe Canis etiã iaſonis ci/
licie noluit cape cibũ dño ſuo interfecto. et
ſic dolore pariter ⁊ inedia ꝯſumptꝰ eſt. Le/
gimus etiã colonũ al's celiũ ſenatorẽ placẽ
tie ab armatis oppreſſum canem defendiſſe
nec pꝰ vulneratũ ꝙ̃ cane ꝑempto. ſic canis
tycij ſabini eũ nec ĩ carcere nec in morte de/
reliquit. ſꝫ meſtos edẽs vlulatꝰ cuȝ mortuo
mãſit. cui cũ quidã cibũ adieciſſet ad os de
functi cibũ tulit. et cadauere in tyberim ꝓ/
iecto vt corpꝰ ſuſtentareꝫ ſaliens intra flu/
uium innatauit accurrẽte multitudine ad
ſpectaculũ fidi animalis. Itinera ꝙ̃uis lõ/
ga ad memoriã reducũt. et amiſſis dñis ad
coꝝ domicilia ſoli ꝑ lõga terraꝝ ſpacia re/
dire ꝯſueuerũt. Canis mitigaꝫ ſeuicia hoĩe
humi cõſedẽte. in venatu eiꝰ ꝑcipua ſagaci/
tas ineſt. nã vento ⁊ odore etiã ꝑ quas feraſ
fugiẽtes ꝑſequunꝫ ⁊ eorum deprehendẽtes

veſtigia latratu ⁊ roſtro ferarũ latibula ab/dita ꝓdunt. Ex tygridibꝫ ⁊ canibꝫ tã fortes generanẜ canes vt leones vincãt ⁊ elephantes. ſicut expertꝰ eſt Alexãder magnꝰ ĩ cane qui ſibi a rege alanie eſt trãſmiſſus q̃ primo in eiꝰ pñſentia leonẽ ꝯfregit. deinde adducto elephãte canis viſa belua horrẽtibꝫ ꝑ totuꝫ corpus villis ingẽti latratu primo inſonuit deinde artificiali dimicatõe elephantẽ tam diu afflixit ꝙ in terrã cadere coactꝰ fuit. Pꝰ annuã etatẽ canis gignit octogenis diebus in vtero gerit. cecos catulos parit. qui q̃to longiori nutriunẜ lacte tãto tardius viſum accipiũt. nunq̃ tamẽ viſum accipiũt niſi pꝰ viceſimũprimũ diẽ. nec ante ſeptimũ. Quidaꝫ dicũt ꝙ quãdo vnꝰ ſolus naſciẜ die nono videt. quãdo gemini decimo die. quãdo trini die vndecimo. ⁊ ita quãto plures pariuntur tãto tardiꝰ oculi eoꝝ ad videndũ aperiunẜ. Quot eñ vni catulo numero adijciũtur totidẽ ad lucẽ diebꝫ vt videãt retardanẜ optimꝰ eſt fetus q̃ nouiſſimꝰ cernere incipit. vel quẽ primo defert mater in cubile. Huc uſq; Pli. li. viij. c. xlj. vbi multa alia dicũtur De canibꝫ aũt dic Ariſto. li. ij. Canes nõ eijciunt dẽtes niſi forſan duos. ⁊ quãto ſũt minoreſ. tãto habẽt dẽtes albiores ⁊ acutioreſ ⁊ ꝑ hoc cognoſcunẜ canes antiqui a iuuenibꝫ quia ſenũ dentes ſunt nigri ⁊ obtuſi. iuuenũ vero ecõuerſo. Item ibidẽ libro q̃nto Canes maſculi mouenẜ ad generationem ⁊ coitũ citiꝰ q̃ femine. et citiꝰ generãt leporarij q̃ alij. vt dic idẽ li. xvij. Cuiꝰ femina qñ i/pregnaẜ ꝑ ſextã partẽ anni. i. ꝑ ſexaginta dies alit in vtero. et ſunt eiꝰ filij ceci ꝑ duodecim dies. ⁊ non accedit ad eã maſculus niſi ſexto mẽſe poſt partũ. ⁊ quedã impregnanẜ in. lxxij. diebꝫ qḋ eſt fere q̃nta pars anni. et filij iſtaꝝ remanẽt ceci. xiiij. diebuſ. etiã q̃dã ꝑ tres mẽſes ⁊ eſt quarta ps anni. ⁊ filij iſtarum erũt ceci ꝑ. xvij. dies. Vñ patet ꝙ q̃to fetus citiꝰ in vtero ꝑficiunẜ tãto citius gaudent viſu qñ ſunt editi huic mũdo. ⁊ maſculi mouenẜ ad coituꝫ citius. q: qñ incipiunt leuare crus ad mingendũ. qḋ fit poſt ſex vł ſeptẽ menſes qñ vigoreſcũt. ⁊ accidit canibus leporarijs quoddã ꝓprium ꝙ plus pñt generare qñ ſunt in labore q̃ qñ ſunt in q̃ete. ⁊ poſſunt viuere maſculi decẽ anniſ. ⁊ minus viuũt leporarij maſculi q̃ femine ꝓpter laborẽ maſculoꝝ. ⁊ ſic nõ eſt in alijs. q: magis viuũt mares q̃ femine. vt dicit ibidem.

Alij ãt canes vt cuſtodes domoꝝ ⁊ ciuium viuũt diutius quia quattuordecim annis. ⁊ aliq̃ndo viginti. vt dic Homerꝰ. Itẽ libro. viij. canes qñ infirmanẜ comedunt radices herbe cuiuſdã vt vomãt. et ſic ſibi medenẜ. Itẽ dic Pliniꝰ li. xviij. Vomitiones inquit. id eſt. medicinas ⁊ purgationes vomitiuas. primo oſtẽdit canis q̃ repletꝰ cibo norio gramen comedit ⁊ per vomitũ liberatus fuit

De canicula Ca. XXV.

Canicula dr̃ eſſe mater canũ cuiꝰ matrix eſt oblonga ꝑ longitudinẽ ventris collocata. habẽſ ꝑ longitudinẽ vbera plura ꝯtra ſe inuicẽ ordinata que impregnatõis tpe ĩtumeſcũt que parit plures filios ſed ſp cecos. quos tamẽ tenerrime diligit ⁊ morſu ac latratu eos defendit. et ſi de latibulo filij exierint eos inter dẽtes ſine oĩ leſione referre ꝯſueuit. ⁊ ꝑmo meliorẽ ⁊ formoſiorẽ reportat. q: eũ teneriꝰ diligit. et iõ ei mãmillã citius porrigit ⁊ extendit. Añ tẽpus coitus ⁊ cõceptus vt dic Ariſto. lib. v. ꝑ dies ſeptẽ quandã mẽſtruoſam immũdiciam eijcit ⁊ tũc infirmaẜ ⁊ apoſtemaẜ ei matrix. ⁊ tũc nõ appetit coitũ ſed fugit. ſed poſt purgationẽ meliꝰ cõcipit ſalubriuſq; parit poſt partũ etiã multũ humorẽ fleumaticuꝫ ⁊ groſſum eijcit. ⁊ ideo corpꝰ canicule tunc marceſcit. vt dicit idẽ. Itẽ inueniẜ lac in caniculis ante partũ ꝑ plures dies ⁊ citius in leporarijs q̃ in alijs. ⁊ ꝑmo eſt lac ſpiſſum ⁊ poſtea ſubtiliaẜ. ⁊ poſt partũ eſt ꝯueniens. ⁊ viuũt minꝰ canicule q̃ canes cõmuniter. ſ; canes venatici maſculi ꝓpter laborẽ nimiuꝫ ⁊ diſcurſum minꝰ viuũt. ⁊ qñ ab vrine grauamine ſe exonerare deſiderat crus non erigit ſicut maſculꝰ ſed reſidẽs inferius ſe iclinat. Canicula igiẜ mare eſt minor corpore. ⁊ gracilior viribꝫ debilior. circa fetus educationẽ ſolicitior. animo mãſuetior. niſi quando nutrit fetus. Eſt aũt ad inſtruendũ maſculo abilior ⁊ etiã corpe ꝓpter membroꝝ flexibilitatẽ agilior. ſ; ꝓpter debilitatẽ neruorũ in curſu minus durat. Canũ igiẜ ⁊ caniculaꝝ nobilitas attẽdiẜ in faciei ⁊ roſtri protẽſa lõgitudine ⁊ amplitudine pectoris ⁊ iliorum ſiue inguinis ſtrictitudine. nam canis nobilis circa renes ⁊ ilia ⁊ etiã ventrẽ reſtrigitur. ſ; circa anteriora pectoris dilataẜ. aures etiã lõgiores habet ⁊ flexibiliores. tybiaſ aũt añ habet exiliores ⁊ gratiliores ⁊ etiam

altiores. ꝛ h̄ fuit neceſſariū vt eſſent ad motum ꝛ ad curſum agiliores. caudā etiā; hn̄t ceteris canib᷒ prolixiorē ꝛ recuruiorē. minus etiā habēt de carne ꝙ̄ canes rurales. et hn̄t etiā pilos breuiores ꝛ rariores ꝛ planiores nā ſi eſſent multū piloſi ꝛ villoſi i curſu nimis incaleſcerēt. ſi nimis carnoſi mole carnis oppreſſi min᷒ currerēt. ꝛ ſi caudas haberent lōgas inter crura depēdentes eoꝝ curſum nō modicū impedirēt. ꝑ h᷒ etiā caude depēdētiā nō aīoſi ſ; poti᷒ timidi apparerēt Sunt adhuc canes nobiles circa beſtias ꝛ feras ſilueſtres inſequēdas ꝛ capiendas feroces et ſeui. circa ꝓo homines ſunt valde māſueti. ꝛ ſi aliquādo ꝯtra homies extraneos exilierint. ſtatim a ſuo impetu ſe ꝯpeſcūt Canes etiā nobiles cū ceruū vel leporē ceperint nō ſtatim deuorāt qd̄ capiūt ſ; poti᷒ ꝑdā ſua; dn̄o ſuo derelinquūt. viliori pte ꝓ ſua portiōe reputa oſſib᷒ et ſanguie cōtenti ſunt. imo ſi nihil portionis penit᷒ habuerit ꝓpter hoc ꝑdam aliā inſeq̄ ꝛ inuadere nō dimittunt

De aliꝭs ꝓprietatibus canum Ca. XXVI.

Sunt ꝛ alie canū ꝓprietates min᷒ laudabiles. nā canes boliſmū ꝯtinuū. i. appetitū immoderatū patiunt̄. ꝛ tantum aliquādo ꝑ famē cruciant̄ ꝙ inſani et rabidi fiūt. Nā canib᷒ accidūt infirmitates ſicut canicies. ſquinantia. ꝛ rabies. vt dicit Ariſto. lib. vij. Oīa animalia q̄ ſunt morſa a cane rabioſo in furiā rapiunt̄. ꝑter hoīem qui aliquādo euadit bn̄ficio medicine. Dic̄ aūt Cōſtan. in viat̄. li. vltimo. Canis eſt naturaliter frigid᷒ ꝛ ſicc᷒ cui nigra colera dominatur q̄ ſupabundās ꝛ putrefacta vł corrupta ipm̄ rabidū facit. et hoc ꝯtingit maxime in autūno ꝛ in vere quē aliꝭ canes fugiunt tāꝙ̄ peſtem. ꝛ ſemp eſt ꝓfug᷒ ꝛ ſoliuag᷒. ꝛ vadit nutādo ꝛ cancellādo ſicut ebrius. ꝛ currit ore aperto ac lingua dependēte. ſaliua nimia ꝛ ſpumoſa de ei᷒ orificio ꝓfluente oculos habet reuerſos ac rubicūdos. ꝛ aures retractas. ꝛ caudā inuoluit inter coxas ꝛ ꝙ̄uis oculos habet aptos. tñ offendit ad omne obiectū pedē ſuū. ꝯtra quālibet rē pugnat. ꝛ ꝯtra vmbrā ſuā latrat quē timētes canes fugiūt ꝛ latrāt ꝯtra ipm̄. Carnē aūtē intinctā in ſanguine morſure ei᷒ null᷒ canis attingit. Et qui ab eo mordent̄ ſomniāt terribilia. ꝛ in ſomno ex putrefactōe ſunt timoroſi. ꝛ iraſcunt̄ ſine cauſa. ſtupidi fiūt. vnde ꝙ circūſpiciētes ꝛ inſpici a nullo patientes ꝛ ſi inualuerit paſſio icipiūt abhorrere omnem potū ꝛ timere aquā ꝛ latrāt vt canes. ꝛ ita timēt aquā ꝙ cadūt ꝑ timore. ꝛ hi moriūtur niſi medicādo eis citi᷒ occurrat̄. Curas aūt ꝛ remedia quere ſupra li. de morbis. ca. de venenis. Dicit aūt Pli. li. xxix. ꝙ ſub lingua canis iacet aliq̄ñ vermicul᷒ q̄ grece dr̄ licta. qui facit canes rabidos. quo extracto ceſſat morb᷒ Itē dicit idē. Tāta eſt violētia morſus canis vt ei᷒ vrina calcata nocet homini ꝛ maxīe ſi habet vlc᷒ vel vuln᷒. Itē ibidem. Qui vrinā ſuā eiecerit ſup vrinam canis rabioſi dr̄ ſtatim ſentire dolorē ilium et lumboꝝ. Itē canis eſt iracūdus ꝛ malicioſus. ꝛ iō vt ſe vindicet lapide; de quo ꝑcutit̄ ſepe mordet. ꝛ tāto furore ꝛ morſu lapidē arripit ꝙ dētes ꝓrios in ſe frangit ꝛ non lapidem ſ; ꝓpriū dentē valde ledit. Itē fraudulent᷒ eſt ꝛ doloſus vn̄ ꝛ ſepe trāſeuntib᷒ blādiendo cū cauda q̄ſi arridet q̄s retro mord;. q̄ñ mīme ꝯſiderāt. Itē odit baculos ꝛ lapides ac virgas timet. Inter notos audax et animoſus eſt ꝛ oēs mordere nitit̄. oēs terret ſ; tranſiens inter extraneos nihil audet. Itē auid᷒ eſt ꝛ guloſus. ꝛ iō ſepe cadauera ita auide comedit ꝙ vomitu ea reꝭcit. ſ; p᷒ cū eſurierit qd̄ turpiter euomuit. turpi᷒ recomedit ac reſumit Itē canis inuidioſus ē. ꝛ ideo dic̄ Auicē. ꝙ occulte herbas colligit q̄b᷒ vomitu ſe purgat inuidēs ꝛ dolēs ꝙ herbe efficaciā q̄s recognoſcat. dolēs etiā peruerſus canis ſi q̄s ali᷒ canis ignot᷒ hoſpitium ſubintroeat. timēs ne ꝓpter ei᷒ ꝑſentiam ſibi aliq̄d depercat. ꝛ iō pugnat ꝯtra cū. Itē cupid᷒ eſt ꝛ parc᷒ ꝛ ad reponendu; ſupflua ſtudioſus. ꝛ iō oſſa carnoſa ꝛ medullata q̄ deuorare nō poteſt canib᷒ nō cōicat ſ; cū diligentia reponit in abſcōdito ꝛ occultat que cū eſurit ſol᷒ vorat. Itē immūdus eſt ꝛ libidinoſus. Vn̄ dic̄ Ariſt. li. vꝭ. Canes tam femine ꝙ̄ mares coitu vtunt̄ ꝙ̄diu viuūt. ita eīn immūdicie libidinis ſe exponūt ꝙ inter matrē ꝛ ſororē nō diſcernūt quo ad coitum Et iō ſm legē moſaycā equali immundicie ſubiacet oblatio de ꝑcio canis vel canicule ꝛ de ꝑcio meretricule ꝓſtitute. nā tales miſere ꝑſone omi libidini indifferent̄ deſuiūt canino more Itē antiqu᷒ canis piger ſol; eē. ꝛ deſidioſus. vn̄ dic̄ Ariſt. li. vij. ꝙ canib᷒ i ſenio accidit podagra ꝛ pauci ex eis euadūt

quin podagrici efficiãt: ⁊ ideo tota die dor/
mitãt ſup fimariuꝫ inter muſcas ⁊ vermes
maxime aũt a muſcis tũc infeſtãt circa ocu
los lipieſes ⁊ circa aures in q̄bꝫ ē potiſſime
vlceroſus. ⁊ q̄uis aliq̄n terebrãdo pforant
ei⁹ aures p̄ pigricia nõ reſumit vires vt ſe ex
cutiẽdo eos abijciat ⁊ expellat. ſꝫ vix aliq̄ti/
ens q̄n ꝯtra faciẽ ei⁹ volitãt poſt eas captã/
do cũ ore crepitãdo dẽtibꝫ eas fugat. Tan/
dẽ canis vlceroſus reſte vel fune collo eius
alligata violent̄ d̄ fimario trahit̄. in fluuio
ſubmergit̄. ⁊ tũc terminat̄ ſic ei⁹ miſera vi/
ta ac finit̄. nec ei⁹ pellis detrahit̄. nec ei⁹ ca/
ro comedit̄. ſꝫ ſepulture cõmittit̄. ſꝫ muſcis
⁊ vermibꝫ finalit̄ derelinquit̄.

De catulis Ca. XXVII.

Catuli ſunt canis filij diminutiue ſic
dicti ſic̄ ⁊ catelli. Nã abuſiue ſic vo/
cant̄ filij aliaꝝ beſtiaꝝ. vt dic̄ Iſid.
li. xij. Hi catuli naſcunt̄ generaliter ceci ⁊ q̄
ad videndi actũ imꝑfecti. nã catuli canũ na
ſcunt̄ cũ dentibꝫ ſerratis q̄uis valde puis.
Omĩe aũt aĩal habẽs dẽtes p modum ſerre
diuiſos eſt guloſum ⁊ bellicoſum vt canis.
lupus. leo. panthera. ⁊ hmõi. ⁊ oĩa talia ani
malia generãt fet⁹ imꝑfectos. vt patꝫ ſupra
libro eodẽ de aĩalibꝫ in generali. ⁊ in oĩbus
faciẽtibꝫ filios incõpletoſ cauſa eſt guloſita
tis. q̄ſi expectaret vſq̄ ad cõplementũ fet⁹
matrẽ ſugẽdo interficeret. et ideo oportꝫ vt
feſtina ſit in talibꝫ natura. q̄re ſupra li. eodẽ
Nã ſicut dic̄ Solin⁹. Catuli canũ q̄ndam
apud veteres erãt in ſummo honore habiti
vt dicit Pli. li. xxix. Catulos inq̄t lactẽtes
adeo puros eſtimauerũt ad cibũ antiqui vt
etiã eos placandis numinibꝫ offerrent loco
hoſtiaꝝ quoꝝ ſanguĩe nihil ꝯtra toxica pu
tabat̄ vtili⁹. ⁊ adhuc in pñti iubẽt autores ꝯ
morſus venenoſos vulneribꝫ ſalubrit̄ adhi
beri. nã catuli apti ⁊ ictibꝫ ſerpẽtis appoſiti
calidi venenũ extrahũt. dolorẽ mitigant. et
adhibitis remedijs membꝝ ſauciũ tutũ red
dunt. vt dic̄ idẽ. Et hi catuli q̄to naſcuntur
citi⁹ tãto viſum videdi recipiũt tardius. vt
ſup dic̄ Ariſto. Silr̄ quanto vberiori lacte
nutriunt̄. tãto tardi⁹ i vidẽdo ꝓficiũt̄. Ma
trem adhuc ceci diligũt. voce ⁊ odore eã re/
cognoſcũt. mãmas eius req̄runt. ⁊ ſi mater
lac aliquo caſu oppreſſerit acutiori dẽte pa/
pillam cõpmunt ⁊ lac vberi⁹ effundere den
tium acumine matrẽ cogũt. q̄n eſuriũt que
rulando ⁊ clamitãdo vbera materna q̄runt
⁊ ita dicunt̄ ſugere mãmas in ordine ꝓut
iacuerãt in matrice. ⁊ ille catul⁹ q̄ fortior eſt
ac melior ꝑus ad lac admittit̄. et a matre di/
ligit̄ teneri⁹ ⁊ fouet̄. a catulis venaticis cibꝫ
ex induſtria debet ſubtrahi ne eos cõtingat
ex paſtu ſupfluo impinguari. Ex nimia eñi
craſſicie ⁊ impinguatõe ad p̄dam ſegniores
⁊ ad curſum fierẽt tardiores. Quãuis autẽ
animalia ſint melãcolica ex cõplexionabili
qualitate. ex diſpoſitõe tñ mẽbroꝝ ſunt agi/
les. Sũt eñi leti plurimũ ac ludẽtes. ⁊ hoc
accidit ex etate. q̄n ꝟo ſunt ſepabiles a lacte
tũc ſunt abiles ad inſtruendũ ⁊ hoc tam ad
venandũ q̄ etiã ad ludendũ ⁊ ad gregẽ cu/
ſtodiendũ a lupis ac tuendũ. Qui ꝟo ad cu
ſtodiã dom⁹ ſunt deputãdi debẽt de die i lo
co obſcuro icludi ⁊ vinciri. ⁊ ſic d̄ nocte ere
ꝯtra fures magis ſeui. nã taliũ canũ eſt offi
ciũ de die quieſcere ⁊ dormire. de nocte ꝟo
vigilare. ⁊ ꝯtra fures curiã circuire. Uitu/
perabilis eñi eſt canis q̄ d̄ die vigilat latrat
⁊ circuit. d̄ nocte ꝟo dormitat ⁊ latitat ⁊ ob
tumeſcit. Mal⁹ etiã eſt canis ſiue ſit ſenex
ſiue iuuenis. q̄ de die cuſtodit oues a lupis
dũ ſunt in paſcuis. d̄ nocte eas ſtrãgulat dũ
ſunt in caulis.

De caſtore Caplm̄. XXVIII.

Caſtor eſt beſtia mirabilis que cum
quadrupedibꝫ viuit ⁊ gradit̄ i terris
ſub aquis aũt natat ⁊ cõmorat̄ cum
natatilibꝫ ſicut piſcis. ⁊ eſt caſtor a caſtrãdo
ſic vocat⁹. vt dic̄ Iſi. li. xij. Nã eoꝝ teſticuli
medicine ſunt apti. ꝓpter quos cũ p̄ſenſerit
venatorẽ ipi ſe caſtrãt ⁊ morſibꝫ ſua virilia
amputãt ⁊ detruncãt. vt dic̄ idem. de q̄bꝫ
cicero ait. Redimũt ſe ea pte corꝑis ꝓpt quã
maxime expetunt̄. ⁊ iuuenalis Qui ſe eunu
chum facit cupiẽs euadere damno teſticuli
dicunt̄ aũt caſtores fibri q̄ ⁊ pontici canes
dicunt̄. Huc uſq̄ Iſi. De caſtoribꝫ aũt dic̄
Plini⁹ li. xj. c. iij. Ponto inq̄t vnũ dicũt ge/
nus animaliũ eſſe q̄d nũc terrenã nũc aqua
ticam ducit vitã in extremis aquaꝝ et flu/
minũ ripis domos ⁊ cauernas ſibi edificat
miro artificio in extremis aquaꝝ ⁊ fluminũ
ripis p̄paratas. Nã hec aĩalia pariter i gre
ge viuũt. ſuã ſpẽm diligũt. pariter etiã ꝯgre
gati fibri dentibꝫ ligna p̄ſcindũt. ⁊ p̄ſciſa de
ſilua ad latibula ſua miro modo deferũt et
deducũt. nã vnũ p vehiculo pedibꝫ eleuãtꝫ
ſupinũ in terrã ſternũt. inter cuius coxas ⁊
crura abſciſa ligna ordinãt ⁊ cõponũt. ⁊ eũ

trahẽtes ad ſuas mãſiunculas a lignis ipꝫ exonerant ⁊ multa ſubtilitate ex compoꝛta/ ta materia habitacl'a foꝛtia ſibi parãt. Sũt aũt eaꝝ domũcule bicamerate vel tricame/ rate que quaſi ꝑ tria tabulata ſeu ſolaria ſũt diſtincte. Aqua creſcẽte loca ſuperioꝛa iba bitãt. decreſcẽte aũt in inferioꝛi ꝑte habi/ taculi ſeſe locãt ⁊ ꝑ quoddã foꝛamẽ ĩ ſolario quolibet ex induſtria ꝑparato caudã ſuã q̃ piſcee eſt nature ſubmittit aque ſine cuiꝰ ꝑ/ ſentia nõ poteſt cauda eiꝰ ſine coꝛruptõe ali/ qua ꝑmanere. Animal eſt mirabile ⁊ mon/ ſtruoſum cuiꝰ cauda tm̃ piſcis ⁊ totum reſi duũ ſui coꝛpis naturã habet quadrupedis animalis. Eſt aũt in magnitudine ad mo/ dũ parui canis habẽs pedes quaſi caninos a ꝑte poſterioꝛi cũ quibꝫ ꝑncipaliter ambu lat. a ꝑte verõ anterioꝛi duos habet q̃ſi anſe rinos cũ quibꝫ ꝑncipaliter in aquis natat. pellẽ habet valde ꝑcioſam ꝑ qua venat̃. dẽ tes aũt habet acutos ⁊ ſerratos ad modum canis. nec eſt velocis motꝰ. quia habet tibi/ as valde breues. habent aũt caſtoꝛes duos teſticulos in magnitudine ꝓpoꝛtionẽ cũ ꝑ/ uo coꝛpe nõ habẽtes. ⁊ hos caſtoꝛeũ nomĩa mus. Et de his dicit Plin. li. xxxij. ca. iij. ſic Caſtoꝛes inquit ſibi amputãt teſticulos q̃ſ caſtoꝛeũ dicimꝰ ne capiant̃ a venatoꝛibus. Negat ſextus diligentiſſimꝰ medicine per/ ſcrutatoꝛ. imo dicit eos ſic eſſe obſtrictos et ſpĩe doꝛſi ſic adherẽtes vt adimi nõ poſſint ſine vita animalis. Item idẽ dic̃ Plat. ⁊ eti am Dyaſ. ꝙ nõ eſt tãte diſcretõis ꝙ ſciret ſe liberare taliter. ⁊ hoc quotidie patet ĩ caſto/ ribus qui in diuerſis locis inueniunt̃. vnd̃ qđ dic̃ Iſiđ. ⁊ phiſiol'. de coꝝ caſtratiõe nõ de vſualibꝫ fibꝛis. ſꝫ de aliquibꝫ aliis aĩma libꝫ que caſtoꝛibꝫ aſſimilant̃ in teſticulis eſt foꝛſitan intelligendũ. Valet aũt caſtoꝛeũm veꝝ ⁊ nõ ſophiſticũ ꝯtra maximas coꝛpoꝛiſ paſſiones. vt dic̃ Pli. ibidẽ. maxime ſi fuerit caſtoꝛis nec nimis iuuenis nec nimis ſenis ⁊ ſic ſunt eligẽda caſtoꝛeã duplicata. ex vno nexu dependẽtia. ⁊ vno neruo copulata. q̃a talia nõ poſſunt de facili adulterari. Mul/ ti em̃ accipiũt veſicã animalis ⁊ replent eã ſanguine caſtoꝛis addito modico ꝓo caſto/ reo ꝓpter odoꝛẽ. ⁊ modico piperis ꝓpt' ſa/ poꝛẽ acutioꝛẽ. et colligãt collũ veſice vt vi/ deatur eſſe neruꝰ. Sed ab vno collo duas veſicas depẽdere eſt impoſſibile. ⁊ ideo illđ caſtoꝛeũ eſt meliꝰ qđ duplicatũ depẽdet ab vno neruo. Eſt em̃ eligendũ qđ mediocriť in ſapoꝛe eſt acutũ quia ſi nimis eſt acutum ⁊ quaſi terrenũ. ſophiſticatũ eſt maxĩe ſi nõ habet neruos intricatos. vt dicit Dyaſ. vñ laudabile eſt qđ mediocriter eſt acutũ ⁊ glu tinoſum nõ hñs ſapoꝛẽ hoꝛribilẽ neqꝫ falſũ quia cũ ſale aromatico frequenter ſophiſti cat̃. vt dic̃ Pli. ibidem. Quãto aũt eſt recẽti/ us tãto eſt meliꝰ ⁊ efficacius in medicina. et eſt ſignũ ꝙ nõ eſt adulteratũ qñ duo teſtes habẽt quaſdã pelliculas vel folliculos ſibi eſſentialiter adherẽtes plenos pinguedine vnctuoſã. Per ſeptẽ annos poteſt in multa efficacia cõſeruari. ⁊ debet poni in medicĩa ſine pellicula exterioꝛi ⁊ modo debito põde rari. ꝟtutẽ em̃ habet diſſoluẽdi. ꝯſumẽdi. et attenuãdi. et loca neruoſa maxĩe cõfoꝛtãdi. Vñ valet ꝯtra multa mala. nã epilenticiſ cõ uenit. ⁊ ſubuenit ꝯtra capitis frigidas paſſi ones. paraliſim lingue ſoluit ⁊ loquelã red dit ſubito ablatã. ſi tantũ ſub lingua ponat̃ ⁊ reſoluat̃. cõtra vniuerſalẽ coꝛpis paliſim valet ſi decoctũ in vino cuꝫ ruta ⁊ ſaluia in potu ſepius aſſumat̃. excitat cerebrũ ⁊ com mouet ⁊ cõfoꝛtat. ſternutationẽ ꝓuocat ꝓť qđ inde etiã litargicꝰ excitat̃. ſomnũ ꝓuocat ⁊ ꝯciliat. ſi cũ oleo roſaceo caput đ caſtoꝛeo pungat̃ ꝯtra venena foꝛtiſſima vt ſcoꝛpiõiſ aranee ⁊ ceraſte ſerpẽtis ⁊ ꝑſtere opitulat̃. vt dic̃ Pli. li. viij. c. iij. Eius etiã vrina valꝫ ad quelibet ꝑdicta. vt dicit idem ⁊ ꝓuocat menſtrua. adiuuat cõceptionẽ ⁊ multa alia ⁊ eius pinguedo maxime eſt efficax in vng/ uentis

De ceruo. Capitulũ. XXIX.

Eruus a ceraſton grece. i. coꝛnu đr latine. vt dic̃ Iſiđ. li. xij. vbi ſubdit di cẽs Cerui inq̃t ſ'pentũ ſũt inimici. q̃ cũ ſe grauatos aliqua infirmitate ꝑſenſerit ſpũ nariũ eos extrahũt de cauernis ⁊ ſupe/ rata pernicie veneni eoꝝ pabulo reparant̃. Diptannũ herbã ipi ꝑmitus ꝓdiderunt. nã eo paſti excutiũt ſagittas. qñ a venatoꝛibus vulnerant̃. mirant̃ aũt fiſtulaꝝ ſibilũ ⁊ ĩ ar monia delectant̃ Erectis auribꝫ acute audi unt. ſubmiſſis nihil. flumina immẽſa ⁊ ma/ ria trãſeunt ⁊ foꝛtioꝛes tũc in natãdo pcece dunt. quoꝝ clunibꝫ debilioꝛes in natãdo ca pita ſupponũt que ſibĩ inuicẽ ſuccedẽtes la boꝛis leuiꝰ põdus ferũt. Hucuſqꝫ Iſidoꝛꝰ. Eadẽ verba dicit Pli. li. viij. c. xxxiij. vbi ad dit ad hec verba. Ceruꝰ inquit eſt aĩal pla/

cidiſſimum qui vrgẽte vi canũ ad hominez vltro fugit. Et quãdo cerua eſt paritura mi nus cauet ſemitas tritas ab hominibꝫ ꝙ ſe mitas feris cognitas ⁊ ſecretas. Poſt ortuʒ arcturi ſideris cõcipiũt ⁊ octonis mẽſibus partus ferũt Interdũ etiã geminos in pari endo edũt. A tpe cõceptus femine a maribꝫ ſe ſepant ⁊ diſcedũt. ſed mares retẽta rabiẽ libidinis ſeuiũt. glebas ⁊ ſcrobes vngul' fo diunt. ⁊ eoꝝ roſtra tũc nigreſcũt donec ab i bribꝫ aliquibꝫ abluuanť. Femine autẽ ante partũ purganť ⁊ vtunť quibuſdã herbis q̃/ bus fet⁹ in vtero meli⁹ retineť ⁊ in partu fa/ cilius liberať. poſt partũ duabꝫ herbis. ſ. ca mõ ⁊ ſiſolis paſte redeũt ad fetũ ⁊ illaꝝ her barum ſucco imbute. filijs lactis exhibent nutrimentũ. part⁹ editos ad curſuʒ exercẽt. ⁊ ſe parare eos ad fugã docẽt. ad p̄rupta eoſ ducũt. et ſaltãdi modũ eis indicãt ⁊ oñdũt. ⁊ tũc mares ſoluti deſiderio libidinis pabu la auide petũt. ⁊ vbi nimis pingues ſe ſenſe rint latebras querũt. quia incõmodũ põde ris corpis ptimeſcunt. ⁊ quãdo fugiunt cur ſum nõ cõtinuãt. ſed ſtatim reſpiciunt et qñ ad eos prope ventũ fuerit rurſus p̄ſidia fu/ ge querũt. auribꝫ erectis vocẽ canũ audiũt ⁊ fugiunt. quibꝫ ſubmiſſis piculũ non p̄ſen tiunt. tante ſunt ſimplicitatis vt omnez mi renť ⁊ ſtupeãt nouitatẽ. vnde equo vl' buba lo ad eos accedẽte ita in ipm reſpiciũt ꝙ ho minẽ p̄us iuxta ſe venientẽ ⁊ ſagittis ipete/ re volentẽ nõ attendũt. Quãdo trãſnatant maria gregatim ⁊ recto ordine incedunt et ope vicaria ſe iuuãteſ. nõ viſu ſed odore ter ras petũt. et cũ ceru⁹ animal ſit cornutum. hoc inter alia aĩalia habet ꝓpriũ ꝙ ãnis ſin/ gulis in vere mutat cornu ſuũ. ⁊ tũc quia ẽ inermis. de die ſibi querit latibula ⁊ latet q̃ uſqꝫ creſcentibꝫ cornibꝫ iterato noua ſibi ad ueniat armatura. Quãdo aũt deijcit cornu dextrũ ob inuidiã abſcõdit illud dolens nẽ quis inde accipiat medicinã. Dep̄henditur ceruoꝝ etas p cornuũ ramos. quia ãnis ſin gulis ſibi additꝰ ad viuendũ ſupaddiť vnũ vſqꝫ ad ſeptẽ annos. et ab eo tpe annis ſin/ gulis ſimilia renaſcunť. nec põt etas diſcer ni. Simili modo ſenecta dentibꝫ declarať. aut eñi paucos aut nullos habet nec in cor nibꝫ imis ramos imo ante frontẽ preminẽt minoribꝫ. Si fuerint caſtrati añꝙ habeant cornua vlterius nõ naſcunť. ⁊ ſi poſt nunꝙ amittunť. Quãdiu carẽt cornibꝫ nocte pce/ dunt ad pabula nõ de die. calori ſolis ea ex/ ponunt vt indurenť. Ad arborẽ ea poſtea lẽ niter fricant eoꝝ fortitudinẽ experienteſ. ac pruritũ quẽ ibi ſuſtinẽt corticꝰ duricie amo uentes ⁊ cũ ea ſenſerint roborata ꝓdeũt ad pabula in aperto Qñqꝫ ex attritu arboꝝ ab edera arbori inherẽte innodanť eoꝝ cornua ⁊ ſic facilius capiunť. Serpẽtibꝫ ꝯtrarianť intantũ ꝙ odore cornu eoꝝ exuſti edes fugi unt. c⁹ coagulũ oĩm anguiũ ſanat morſus. Diutiſſime viuit plus ꝙ centum annis. qd̃ cõpertũ eſt p ceruos captos. p centũ annos poſt mortẽ Alexandri ab eorundẽ torquibꝫ aureis adoptos ⁊ inſignitos. Febriuʒ mor bos non ſentit hoc animal. quoniã ſibi me/ detur ꝯtra morbũ. Hucuſqꝫ Plini⁹ li. viij. ca. xxxij. Scdm aũt Ariſto. ⁊ Auic. Ceru⁹ eſt aĩal nõ hñs fel niſi in inteſtinis. ⁊ ideo hʒ inteſtina amara ⁊ fetida ⁊ iõ nõ comedũt ea canes niſi ſint famelici ſupra modũ. Itẽ di cit Ariſt. li. ij. aliqui putãt ceruoſ habere fel in auribꝫ. vt dic Ariſto. ſʒ hoc eſt falſum vt dic Auic. ſʒ habẽt quandã humiditatẽ ſileʒ humiditati ſplenis Itẽ idem ſanguis ceruĩ ſicut ⁊ leporis nũꝙ coagulať. ſʒ ſemper ma net liquid⁹ contra naturã taliũ beſtiarum. ⁊ nullũ animal mutat cornua niſi ceru⁹. cui⁹ cornua ſunt ſolida. et ideo ponderoſa. vnde ipa abijcit ꝓpter põdus. ⁊ hʒ conos q̃ttuor. magnos dẽtes in vna pte coni. ⁊ q̃ttuor in alia q̃bꝫ molit cibos. ⁊ duos dẽtes alios q̃ſi culmos. ⁊ mas habet maiores ꝙ femina. et declinat ad inferi⁹. vt dic Auic. Itẽ Ariſt. li. viij. opinanť inquit de ceruo ꝙ inter oĩa quadrupedia ſilueſtria ſit diſcretiſſimuʒ. ex hoc ꝙ parit iuxta viã vbi aĩalia ꝓpter hoĩes non accedũt. Et fugit lumen ſolis cũ filijs ⁊ querit loca denſa ſicut cauernas lapiduʒ q̃ nõ habẽt niſi vnũ introitũ. qm̃ ibi põt pu gnare cũ alijs aĩalibꝫ Nã vt dicit ibidẽ Cer ui pugnãt etiã ad inuicẽ pugna forti ⁊ vict⁹ obedit obediẽtia forti. et timet maxĩe voceʒ vulpis ⁊ canis Et ceruus qñ impinguať la tet ne inueniatur a venatoribꝫ ⁊ propter pin guedinẽ interficiať. et ſubdit ibidẽ. Venatõ aũt ceruoꝝ ſic fit. vnus venatoꝝ ſibilat ⁊ ca nit. ⁊ ceruus delectať in cantu ⁊ ſeq̃ť ipſum centũ et interim ali⁹ eũ trahit cũ venabulo ⁊ occidit. ⁊ qñ agitať ceruus fugit ad fluuiũ vel ad ſtagnũ ſi poteſt tranſnatare aquã. re ſumptis viribꝫ ex aque frigiditate euadit ve natores. qñ aũt capitur mugit ⁊ lacrimatur

Jtē qñ canes ipm inſequunť ⁊ inuenit biui
um nõ directꝫ currit veſtigijs.ſꝫ nunc iſtac
nũc illac trãſuerſaliť mutat ſaltꝰ.⁊ tũc cona
tur trãſilire ꝑ multos paſſus vt ſic ꝑ ꝯtrari
os ⁊ ambiguos ſaltꝰ eiꝰ veſtigia a canibus
odore ipm inſequẽtibꝫ difficiliꝰ ſentiať. Jtē
vt dič idē.cerue difficiliter pariũt fetꝰ ſuos
qđ cognoſciť ꝑ incuruationē corꝑis ⁊ rugi
tum.⁊ iõ comedit draconteã vt faciliꝰ a ꝑtu
libereť.⁊ cũ pariũt ſubito comedũt ſecũdi/
nã añq̃ȝ in terrã cadat.⁊ opinanť de iſta ſe/
cũdina ꝙ ſit venenũ. vt dič idē.Alias cerui
ꝓprietates ꝓſequiť Ariſt.li.viij. quas ſupra
Pliniꝰ recitauit.Dič aũt Pli.li.xxviij. Cer
ue cũ ſenſerint grauitatē lapidē deuorãt cu
ius bñficio adiuuenť ⁊ idē lapis in ipa mor
tua qñq̃ȝ in eis exterãmẽtis repiť.⁊ h lapis
miro mõ dr iuuare mulieres qñ ſunt ꝑgnã/
tes. Jdē faciũt oſſicula q̃ in eiꝰ corde iueni/
unť.vt dič idē.⁊ eſt illud os qđ inuenitur ĩ
corde ceruoꝝ ſupra modũ vtile ꝯtra mlťas
corꝑis paſſiones.⁊ in omnibꝫ nobilibꝫ cõfe
ctionibꝫ admiſceť.vt ait Dyaſ.Pliniꝰ ⁊ etiã
Cõſtantinus

De ceraſte Ca.XXX.

Craſtes eſt ſerpẽs cornutꝰ. vt dicit
Jſid.li.xij.habet eñi quedã cornua
ex vtraq̃ȝ ꝑte capitis ad modum cor
nuũ arietis circumflexa.totum autem cor/
pus ſuũ occultat ſub arena.ſolť cornibꝫ ſine
cooꝑculo derelictꝫ que vidẽtes anicule cre
dũt de cornibꝫ ꝙ ſint ꝟmes.⁊ dũ aues ea ca
pere ⁊ inde refici nitũť a doloſo ſerpẽte ex ĩ/
prouiſo ſubito rapiũť.obſidet eñi vias ⁊ ſe
mitas occultas ⁊ tã hoĩes q̃ȝ equos quos ĩ
caute ꝑ ſemitas ambulare cõſpicit occulto
morſu iterficit ⁊ occidit.Glo.aũt ſuꝑ penť.
ca.Geñ.videť dicere ꝙ ceraſtes ſpẽs ē regu
li q̇ tãte eſt ꝑnicici ꝙ ſi eiꝰ venenũ ſolummõ
vngulã eq̇ tetigerit ⁊ equũ ⁊ equiteꝫ ſubito
ꝑimeret ⁊ necaret.⁊ iõ vbi nos habemꝰ.fiat
dan ſicut coluber ĩ via.ceraſtes ĩ ſemita.di
cit alia lr̃a.fiat ſicut coluber ĩ via.⁊ ſicut re/
gulus in locato.Alij aũt dicũt ꝙ genus eſt
aſpidũ ſumme virulẽtie ⁊ malignitatis.q̃re
ſupra in littera A.de aſpide.quia ibi fit mẽ
tio de ceraſte

De cornu Ca.XXXI

Cornu vt dič Ariſto.li.iij.eſt đ natu
ra oſſis oſſe molliꝰ. cartilagĩe duriꝰ
ſicut ⁊ vngule aĩaliũ.⁊ oĩa talia pñt
mollificari ad ignē.vt dič ibideꝫ.ꝙ colores
cornuũ ſič ⁊ ſoleaꝝ erũt ſ̃m colorē pilorum
corꝑis aĩalis. vñ ſi coriũ eſt nigrũ tũc pili ⁊
cornua erũt nigra.⁊ ſic de alijs .Danť autē
aĩalibꝫ cornua ad ſui defenſionē loco armo
rum.⁊ iõ ponũť in extremitate capitꝫ vt ſem
per ſint parata ad reſiſtẽdũ iniurie impug/
nãtis.⁊ oĩa cornua ſunt vacua ⁊ ꝯcaua ⁊ ro
tunda ꝑterq̃ȝ cornua cerui q̃ dura ſunt ⁊ ſo
lida.⁊ ſunt multe ramificatõis. Et nullius
aĩalis cornua mutãť niſi ſoliꝰ cerui.q̇ omni
anno ſeľ ꝓijcit ſua ⁊ vnũ abſcõdit qđ vix p̃t
inueniri.vñ dr in ꝓuer.vade vbi ceruꝰ ꝓijcē
cornu ſuũ.vt dr li. viij. Jtē dr li.iiij.fortior
eſt ꝯtinuatio cornuũ cũ cute q̃ȝ cum oſſe.et
iõ dič Ariſt.ꝙ quedã aĩalia mouẽt cornua
ſicut auriculas ĩ regione q̃ dr auſtrage. Et
idē dič Auič.ꝙ hoc dič Ariſto.de ſua terra
que dicebať ſic.Eadē aũt eſt materia cornu
um ⁊ vnguiũ ⁊ ſoleaꝝ.qr fumꝰ vaporoſus a
cordis calore reſolutꝰ.vt dič Cõſtan.⁊ ideo
aĩalia magni fumi a natura forti calore cor
dis reſoluti vi calorꝫ ad extrema corꝑiſ trãſ
fuſi mag̃ habẽt cornua ⁊ fortia ⁊ maxime ſi
iſta fumoſa materia vel ꝓpť nimiã ſui ſubtili
tatē trãſeat in pilos. vľ ſi nimis fuerit terre/
ſtris ⁊ groſſa in dẽtes tranſeat ⁊ ĩ culmos.⁊
iõ optime dič Ariſto.li.iij.c.de dẽtibꝫ.ꝙ aĩa
lia habẽtia in vtraq̃ȝ mãdibula dẽtes ⁊ cul
mos.nõ hñt cornua.vt patet ĩ elephãtibꝫ ⁊ ĩ
apriſ.Oĩa etiã quadrupedia dẽtes habẽtia
in inferiori mãdibula tm̃ ⁊ vngulas ſciſſas
hñt cornua ⁊ ruminãt.⁊ hñt duos ventres.
imo plures vt ſuꝑ dictuꝫ eſt. vñ pluralitas
cornuũ ſe habet ꝯſequenť ad ſciſſurã ſolea/
rum.⁊ iõ aſinꝰ indicꝰ hꝫ cornu vnũ tantũ ⁊
ſoleã integrã ſič equꝰ ſꝫ nõ ruminat. vt dič
Ariſto.⁊ Auič.Tãta aũt eſt affinitas inter
vngulas ⁊ cornua ꝙ iubet Ariſt.vaccã pa/
tientē dolorē in vngulis pedũ.vt cum oleo
⁊ alijs medicinis inter cornua inungať.De
vtilitate aũt cornuũ ⁊ vnguiũ dictũ eſt ſuꝑ
lr̃a B.de boue.

De cocodrillo. Ca.XXXII.

Cocodrillus a croceo colore ē dictꝰ
vt dič Jſi.aĩal quadrupes.vt dicit
Jſi.li.xij.in.c.de piſcibꝫ.Jn terra ⁊ ĩ
aq̇s valẽs lõgitudine fere.xx.cubitoꝝ.den/
tiũ ⁊ vnguiũ imanitate armatũ.tãta ē ei du
ricia dutꝫ q̃ȝuis fortiũ lapidũ ictus ĩ tergo
recipiat nihil oĩno curat.nocte ĩ aq̇s.die in
terra q̇eſcit.oua ĩ terra fouet q̃ ouis anſerꝫ
ſũt maiora.maſculꝰ ⁊ fe̾ia vices ſeruãt. hũc

quidā piſces ſerratā criſtam habētes tene/
ra ventris deſecātes interimūt. Et dr̄ q ſo/
lus inter animalia ſuperiorē mandibulam
mouet. Hec oīa dic̄ Iſid. Et dic̄ Pli.li.viij
ca.xxvj. Cocodrillus eſt aīal nilū inhabi
tās lingue vſu inter aīmalia terreſtria caret
ſola ſupiori mādibula exiſtenti mobili mor
ſum imp̄mit venenoſum. Dētes habet hor
ribiles ad modum pectinis ſiue ſerre ꝛ cul
mos ad modū apri Nullū aūt aīal ex tā par
ua origine creſcit in tā magnū aīal ſic̄ coco/
drillus. Aial eſt valde guloſum ꝛ multū co
medit. vn̄ qn̄ eſt ſatur iacet iuxta litt⁹ ructāſ
p̄ repletiōe. ſuꝑuenit aūt auis modica q̄ di/
cif apud eos gricuſchilles. apud italos aūt
dr̄ oīm auiū rex. ꝛ volat ante os ei⁹ quā ali/
quotiēs a ſe repellēs tādē fauces aperit aui
ꝛ eā intrare ꝑmittit. ꝛ hec auicula p̄mo eum
leniter vnguib⁹ ſcalpit ꝛ ei facit quendā pru
ritū in cui⁹ dulcedine delectat⁹ ſtatī obdor/
mit. auicula aūt cū ſentit eū dormire. ſtatim
illabif in ei⁹ ventrē ꝛ quaſi telū ſtatim eum
ꝑforat ꝛ corrodit. In ventre em̄ ē valde mol
lis. ꝛ ideo a piſcib⁹ ſpinas ꝛ criſtatas pinnu
las in dorſo habentib⁹ de facili ſuperaf. Et
ſubdit Pli. Hec belua inſequif fugientes ꝛ
eis eſt terribilis. ſed eſt fugax ꝯtra ſerpētes.
hebetes aūt habet oculos q̄diu eſt ī aqua.
ſed extra aquā nimis acute vid3 In hyeme
ꝑ quattuor mēſes maxime ſe abſcōdit. ſed i
vere exit. ꝛ q̄diu viuit ſemꝑ creſcit vt dicif.
Hucuſq; Pli.li.viij.c.xxvj. Dicit aūt phiſi/
ologus. Cocodrillus ſi quendā inuenit ho
minē iuxta litt⁹ interficit eū ſi poteſt. ꝛ p̄mo
plorat ſuꝑ eū ꝛ poſtea deuorat ip̄m. et dicit
q de eius fimo fit vnguentū vn̄ facies mu/
lierꝝ ſophiſticanf vt ſenes ꝛ rugoſe. iuuencu
le ꝑ temp⁹ videaf. Herbas libēter comedit
inter quas enidros ſerpēs paruul⁹ q̄ ei ini/
micaf caute ſe inuoluit. ꝛ dū cocodrill⁹ her
bas carpit ſerpentē tranſglutit q̄ intrās ven
trem ei⁹ oīa interiora carpit ꝛ ſic īterimit eū
ꝛ occidit. et ſic illeſus exit. Item Iſid.li.xij.
dicit q idē vermis inſidiaf cocodrillo quā/
do dormit ꝛ tūc inuoluit ſe in luto ꝛ ītrat ꝑ
dentes ei⁹. Dicit ad hoc Solin⁹ q inſidiaf
quibuſdā paruis auib⁹ que generanf inter
herbas nili. que euolāt ꝓpter calorē ſolis ꝛ ī
trant ventrē cocodrilli ꝛ comedūt ꝓmes vē
tris auis. et ſic purificaf belua a vermibus.
Habet aūt coriū ita durū q vix gladio ꝑfo
ratur. habitat in aqua tā de die q̄ de nocte.
quia aqua calidior eſt de nocte q̄ de die. re/
tinet em̄ radios ſolis ꝛ ibi agitaf ꝛ ſic fit ca/
lida ipa aqua. et nō habet linguā ꝓminentē
ad vociferandū. ſed habet paruā linguā in
parte inferiori ſicut habent piſces ad guſtū
vt dicit idem Solin⁹ ꝛ etiam Ariſtoteles ꝛ
Auicēna ꝛc.

De colubro Ca. XXXIII.

COluber dr̄ quaſi colēs vmbras. vel
quia labif in lubricos tract⁹ flexib⁹
ſinuoſis. Nā lubricū dr̄ quicqd la/
bitur dū tenef. vt dicit Papi. Coluber cer/
uam fugit. leonē interficit. vt dic̄ Iſidor⁹. ꝛ
rutā odit. pellē deponit. neruorꝫ ꝛ arborꝫ cō
cauitatef diligit. lac libētiſſime bibit. dētib⁹
ꝛ cauda ledit ꝛ venena infundit. iuxta ſepes
ſoli ſe exponit. canes fugit. muſcas comedit
ꝛ puluerē lingit. quere de angue ſupra. Di/
cit aūt Pli.li.xxx.ca.iiij. Pinguedo colubri
aquatici valet cōtra morſum cocodrilli. et
ſi quis ſecū habuerit fel colubri a cocodril
lo nō ledef ꝯtra ip̄m belua nil audēte

De Damula Ca. XXXIIII.

DAmula ſiue dama ſicut ait Papias
caprea eſt agreſtis. vt dic̄ Iſid.li.xij.
damula eſt vocata eo q de manu ef
giat. timidū em̄ eſt animal ꝛ imbelle ac im/
becille. vn̄ neſcit ſe defendere niſi fugiendo
habēt em̄ ꝓ armis abilitatē membrorꝫ ꝛ ad
fugā leuitatē. Un̄ dicit Marcialis. Dente
tuef aper. defendūt cornua ceruū. Imbel/
les dame quid niſi preda ſum⁹. Mōtuoſa
loco ꝛ nemoroſa diligit. gramina medicina
lia ꝛ aromatica comedit. ramuſculorū tir/
ſos ꝛ extremitates carpit. quādo eſt vulne/
rata draconteā comedit. et ſic de corꝑe telū
trahit. vt dic̄ Iſi.li.v. Sanguis ei⁹ eſt medi
cinalis ſm̄ Pli.li.xxviij. neruos eiꝯtractos
remollit ꝛ articulorꝫ dolorē ſoluit. venenu3
excutit ꝛ expellit. damulā odiūt ſerpentes ꝛ
fugiunt ꝛ eius anhelitū ſuſtinere nō poſſūt
vt dicit ide3. acutiſſimi eſt viſus et velocis
curſus. quere ſupra de caprea agreſti

De dromedario Capitulū. XXXV.

DRomedari⁹ eſt dromedorꝫ vel dro/
medarꝫ cuſtos. dromed⁹ aūt eſt quo/
dā gen⁹ cameli. ut dic̄ Iſi.li.xij. dromed⁹ in
q̄ eſt gen⁹ camelorꝫ minorꝫ ſtature q̄ came/
lus. ſ3 lōge velociorꝫ curſus. vn̄ ꝛ nomē ac/
cepit. nā dromos grece curſus velox dr̄. Cē
tum eni miliaria ꝛ amplius pergit vno die

Et idem aïal ruminat ſicut bos ꝛ camelus
vñ dꝛomedarij ꝓprie ſūt magiſtri dꝛomedo/
rum. vt dic̄ Pap. tñ glo. ſup Iſa. lx. dꝛome/
darius ait vel dꝛomas. vtrūqꝫ dr. eſt aïal
camelo min⁹ ſed veloci⁹. Madyan enim ꝛ
epha regiones ſunt trans arabiā camelis ꝛ
dꝛomedarijs abūdantes ꝛc. Caſtrant̄ in iu
uentute vt ſint ad curſum aptioꝛes. vt dicit
Auic. ꝛ ne moti cupiditate feminarū a ſuo
curſu retardent̄. Tāte eñ ſunt velocitat̄ ꝓ
pter paſſus amplitudinē. maximū eñ hñt ꝛ
latiſſimū paſſum. vt dicit Ariſto. ꝛ Auic. et
Pli. li. iiij. ꝛ etiā ꝓpter īteſam caliditatē. Ani
mal eñ eſt calidiſſimū ex cōplexione natu/
rali. vñ caloꝛis foꝛtitudo ꝯſumit in eis vn/
ctuoſitatē omnē ꝛ pinguedinē ꝛ nō ꝑmittit
eos mole carnea nimiū onerari. Item velo
ces ꝓpter mēbꝛoꝝ abilitates ſunt. nā graci/
lia ꝛ longa habēt crura ꝛ multū neruoſa. et
ideo abiles ſunt ad motū ꝛ foꝛtes ad ꝯtinu/
andū curſum ſuū. Itē leues ſunt ꝓpt̄ victus
paucitatē. nō eñ animalia ſunt magni cibi
imo pauciſſimis cibis ſunt cōtenta. Fenuꝫ
eñ ꝛ coꝛtices comedūt ꝛ dactiloꝝ oſſa val
de diligūt quib⁹ etiā poſt longiſſimos terre
circuitus de veſpere cōtenti ſunt. vt dic̄ pli.
Eoꝝ eñ ſanguis valde eſt calidus acutus
ꝛ ſubtilis. et ideo eoꝝ lac valde ſubtile ꝛ li/
quidū eſt plus q̄ alioꝝ animaliū. vt di. Cō
ſtan. ꝛ minus nutritiuū ꝛ magis calefacti/
uum ꝛ groſſoꝝ humoꝝ inciſiuū. quere ſup
de camelo. Eedē eñ fere ꝓprietates ſunt iſti
us ꝛ illius.

De dipſade Ca. XXXVI.

Dipſas ꝛ dipſades feminini eſt gene
ris. ꝛ eſt idē ſerpēs qui latine dr ſitu
la. ſic dicta eo ꝙ quē momoꝛderit ſi
ti pereat. vt dic̄ Iſi. li. xij. Adeo aūt ſūt dip/
ſades paruule vt cū calcant̄ vix videantur.
quaꝝ venenū ante extinguit q̄ ſentiatur ita
ꝙ vix ſentit triſticiam moꝛiturus. Eſt autē
ſpecies aſpidis. vt patet ſupꝛa de aſpide. q̄/
re ibi.

De dꝛacone Ca. XXXVII.

Draco maxim⁹ eſt cunctoꝝ ſerpentuꝫ
vt dicit Iſid. lib. xij. Hūc greci dꝛa
conta vocāt. vt qui ſepe a ſpeluncis
abſtract⁹ fert̄ in aerē. excitaturqꝫ ꝓpter eum
aer ſimiliter ꝛ mare cōtra eius ventū itume
ſcit. Eſt aūt criſtatus puo oꝛe. et artis fiſtul̄
ſpūm trahit ꝛ linguā exerit vel erigit. dētes
habet acutos ꝛ ſerratos. vim aūt habet nō
in dentib⁹ ſed in cauda. ꝛ verbere pl⁹ q̄ ictu
nocet. Nō habet aūt tantū de veneno q̄tū
ꝛ alij ſerpentes. quia ad moꝛtē alicui inferē
dam nō ſunt illi neceſſaria venena qꝛ ſi quē
ligauerit occidit. a quo nec elephas tut⁹ eſt
coꝛpis ſui magnitudine. nam circa ſemitas
deliteſcens p quas elephantes gradiuntur
crura cauda ſua alligat ꝛ innodat ꝛ ſuffocā
tos perimit atqꝫ necat. Signit̄ aūt in india
ꝛ in ethyopia in ipo incēdio iugis eſtus. vt
dicit Iſi. li. xij. De dꝛaconib⁹ aūt dicit Pli.
lib. viij. c. xiij. Draco inquit. xx. cubitoꝝ ma
gnitudine naſcit̄ apud ethyopes. Solēt au
tem quattuoꝛ vel qnqꝫ decē vel qndecī mu
tuo ſe cōplecti ꝛ erectis capitib⁹ velificare ꝑ
mare ꝛ flumina ad pabula melioꝛa. Itē. ca.
xij. Inter elephātes ꝛ dꝛacones ꝑpetua eſt
dimicatio. Nam dꝛaco cauda ꝯſtringit ele/
phantē. ꝛ elephas pede ꝛ ꝓmuſcida ꝯſternit
dꝛaconē. dꝛaco aūt nexu caude innodat pe
des elephātis ꝛ cadere eū facit. Sed nō im
pune. qꝛ dū interficit elephantē interficitur
caſu eius. Itē ca. xiij. Elephas videns dꝛa
conem ſup arboꝛē nitit̄ eam frangere vt per
cutiat dꝛaconē. dꝛaco aūt inſilit in elephan
tem ꝛ captat eū moꝛdere inter nares ꝛ ipe/
tit oculos elephātis ꝛ qñqꝫ excecat eū. ꝛ qñ
qꝫ inſilit ſup eū a tergo ꝛ moꝛdet euꝫ ꝛ ſugit
ſanguinē ei⁹. tandē ꝟo poſt longū ꝯflictū ele
phas ex ſubtractiōe ſanguinis debilitat̄ in/
tantū ꝙ cadit ſup dꝛaconē ꝛ moꝛiēs interfi
cit ſuū occiſoꝛē. Cauſa q̄re ita appetit ei⁹ ſan
guinē eſt frigiditas ſanguis elephātis quo
dꝛaco appetit infrigidari. vt dic̄ Iſid. Sup
illū aūt locū Hiere. xiiij. attraxerūt ventuꝫ
ſicut dꝛacones. dicit Hiero. Draco eſt aïal
valde ſitibundū intantū ꝙ vix poteſt aū ſati
ari. ꝛ iō aperit os vēto vt ſic extinguat ardo
rem ſitꝫ. vñ cū videt naues ī mari ꝛ maxim⁹
eſt vētus ꝯtra velū volat ad velū vt ibi hau
riat ventū frigidū. et qñqꝫ ꝓpter magnitudi
neꝫ coꝛpis ꝛ ꝓpter eius foꝛtē impetū ſubuer
tit nauem. ꝛ naute qñ vidēt appꝛopinquare
dꝛaconē qd ꝑcipiūt ex tumoꝛe aque contra
ipm ſtatim deponūt velū ꝛ ſic euadūt. Idē
dicit Solin⁹ Itē dicit idē ꝙ ethyopes vtū
tur ſanguine dꝛaconū ꝯtra feruoꝛē eſtus et
veſcunt̄ eius carnib⁹ ꝯtra diuerſos moꝛboſ
ſciunt eñ ſepare venenū ab eius carne. naꝫ
ſolū habet venenum in lingua et in felle. et
ideo amputant eis linguas et fella que rece
ptiua ſūt veneni ꝛ ſic abſtracto veneno vtūt̄

corpe reliquo tã in medicina ꝙ̃ in cibo. ⁊ h̄ videt̄ tãgere Dauid vbi dicit. Dediſti eum eſcã populis ethyopũ. Dic̄ etiã Pli. ꝙ vi veneni ſemꝑ erigit̄. ei⁹ lingua ⁊ qñq ex calore veneni inflãmat aerez ita ꝙ videt̄ ſpirare ex ſe ignẽ. aliqñ etiã emittit dũ ſibilat flatũ ↄtagioſum ⁊ inde corrũpit̄ aer ⁊ inficit̄ et morbus peſtilẽs inde ſepi⁹ generatur. Jn mari qñq habitat. qñq in flumib⁊ natat. in ſpeluncis ⁊ antris latitat. raro dormit. imo ꝓ ſꝑ vigilat. aues ⁊ beſtias deuorat. acutiſſimũ hab3 viſum. vñ in altiſſimis mõtib⁊ manens a remotis videt p̄dã ſuã. morſu ⁊ ictu pugnat. de oculis ⁊ narib⁊ animalis in pugna maxie captat. vñ dic̄ Pli. li. viij. ꝙ ita ledit in oculis ⁊ ore elephãtes ꝙ qñq ceci inueniũt̄. nec poſſunt comedere ⁊ ita moriũt̄ Jtẽ de dracone dic̄ Ariſt. li. vij. ꝙ illoꝝ draconũ morſus eſt mal⁹ ⁊ ꝑiculoſus q̄ comedunt aĩalia venenoſa ſicut draco q̄ comedit ſcorpiones. q2 ↄtra illoꝝ morſuʒ vix inuenit̄ medicina. Jtẽ Pli. lib. xxviij. Draconum adipẽ oĩa fugiũt venenoſa. adeps etiã eius cũ melle curat caliginẽ oculoꝝ. Jtem Ariſto. li. vij. Piſces qñ mordent̄ a dracõe moriunt̄

De equo Ca. XXXVIII.

Equi ſunt dicti eo ꝙ qñ quadrigꝭ iũgunt̄ pares equant̄. q2 in forma et i curſu ſiles copulant̄. Eſt aũt dictus caball⁹ a pede cauo eo ꝙ gradiẽs impreſſa vngula terrã cauet ꝙ reliq̃ aĩalia nõ habẽt. vt dic̄ Jſid. li. xij. A multis etiã ſonipes nominat̄ eo ꝙ pedib⁊ ſonet. Viuacitas equoꝝ multa eſt vt dic̄ idẽ. Exultãt eĩ in cãpis cuʒ odorãt bellũ. ſono tube excitãt̄ ad p̄liũ voce accẽſi ꝓuocant̄ ad curſum. dolẽt cũ victi fuerint. gaudẽt cũ vicerint. Quidã ĩ bello hoſtes ſuos ſentiũt ⁊ cognoſcũt adeo vt aduerſarios ſuos morſu petãt. aliq̄ etiã ꝓpriũ dñm cognoſcũt. obliti mãſuetudinis ſi mutẽtur aliqñ etiã p̄ter ꝓpriũ dñm in dorſo aliquem nõ ꝑmittũt. multi etiã morientib⁊ dñis ſuis lachrymas fundũt. Equũ eñ ſicut ⁊ hoĩeʒ lachrymari ⁊ affectũ doloꝝ ſentire dicunt. vñ ⁊ natura in cẽtauris equoꝝ ⁊ hominũ ẽ ꝑmixta. Solẽt etiã ex equoꝝ meſticia ṫ alacritate euentũ futurũ dimicaturi colligere. Etas lõgeua ineſt eq̄s ꝑſicis ⁊ ſiculis in annis vltra q̄nquaginta. breuior aũt ineſt eq̄s gallicis numedis ⁊ hyſpanis. Subdit aũt Jſido. Adhuc in generoſis inquit equis vt aiunt veteres quattuor ſpectant̄. ſcʒ forma. pulcritudo. meritũ. atq color. Forma vt ſit validũ corp⁹ atq ſolidũ ⁊ robori ↄueniens altitudo. lat⁹ longũ ⁊ ſubſtrictuʒ. maximi et rotundi clunes. pect⁹ late patẽs. ⁊ totũ corpus muſculoꝝ denſitate nodoſum. pes ſiccus ⁊ vngula ↄcaua ſolidatus. Pulcritudo attendit̄ vt ſit exiguũ caput ⁊ ſiccũ. pelle ꝓpe oſſib⁊ adherẽte. aures breueſ ⁊ acute. oculi magni. nares patule. erecta ceruix. coma denſa ⁊ cauda vngulaꝝ ſoliditate fixa rotũditas attendit̄. Meritũ vt ſit animo audax pedib⁊ alacer. trementib⁊ mẽbris quod fortitudinis eſt indiciũ. q̄ ex ſumma quiete facile cõcitet̄ vel excitata feſtinatione non difficile teneat̄. Color etiã ſpectat̄. q2 color in pilis nũc eſt roſeus. nũc niger. nunc albus. nũc canus. nũc vari⁹. nũc guttat⁹. hic varius color equos multũ decorat vl' deformat Vires etiã equoꝝ ⁊ animos manifeſtat. ſed de ſingulis ꝓſeq̄ nimis foret lõgũ Hucuſq Jſi. li. xij. De equis aũt dicit Pli. lib. vij. ca. xliij. Equi inquit ſcitici ꝓ dñis ſuis pugnt. coitũ maternũ refugiũt. nam in eis quedaʒ cognationis agnitio eſt. vñ narrat Ariſto. li. viij. Rex inquit ſeptẽtrionis habuit equã pulcrã ⁊ peperit equũ pulcrũ. ⁊ voluit ex illo equo ⁊ matre extrahere pullũ aliquem ⁊ ingeniabant̄ vt equ⁹ ſaltaret ſupra matrem cooperiendo vultũ eius ⁊ cũ diſcooꝑiebat̄ facies matris ⁊ nouit ipſam equ⁹ fugit ⁊ eiecit ſe ab alto p̄ dolore ⁊ eſt mortu⁹. Atq in grege equ⁹ cũ ſorore libenti⁹ gradit̄ ꝙ̃ cum matre. ad vocẽ ſimphonie ⁊ tube clangoreʒ delectat̄. ſaltat in hoſtẽ. ꝑſagiũt pugnam. et amiſſos deflẽt dños ſuos ⁊ lacrimas interdum fundũt. Dicũt aũt illos equos ad bella vtiliores q̄ in bibendo ꝓfundius infigũt nares ſuas. quia tales equi vt dicũt in curſu vrine grauatiõe nõ impediunt̄. Jtẽ dicit Pli. li. viij. c. ix. fel inq̄t eq̄ cõputat̄ int' venena. et ideo ſacrato flamini equũ tãgere non licebat. ei⁹ ſanguis recẽs ⁊ crudus malus ⁊ ꝑnicioſus eſt vt thaurin⁹. ſpuma equi data cũ lacte aſinino vermes interficit in ventre venenoſos Jtẽ de equis dic̄ Ariſto. ⁊ Aui. Equ⁹ ꝓijcit dẽtes ſuos ⁊ q̄nto eſt ſenior tãto habet dẽtes albioreſ. Jtẽ Ariſt. li. v. equ⁹ maſcul⁹ viuit. xxv. anniſ. ⁊ generat tertio anno vſq ad. xx. annos. Femia aũt diuti⁹ viuit ⁊ generat vſq ad. xl. ãnos. ⁊ qñ ĩcipiunt eq̄ generare. erit vox eoꝝ maior ⁊ feie. ſil'r ⁊

multũ diligũt coitũ plus ꝙ alia animalia. vt dicit li. v. Itẽ li. viij. dicit idẽ. Equis etiaȝ paſcẽtib⁹ accidit aliquãdo podagra ⁊ eijciunt ſotulares ⁊ generant eis noui. Et ſignũ hui⁹ eſt tremor oui teſticularis dextri. ⁊ eq̃s ꝗ paſcunt in domib⁹ accidit dolor iliorũ. ⁊ ſignũ hui⁹ eſt ꝙ mẽbra poſteriora adunant ꝑ ꝯſtrictionẽ. Et equ⁹ abſcindat a comeſtione. ⁊ ſi ei minuat iuuabit. Et equis accidit ꝯtractio neruoꝝ. et ſignũ hui⁹ eſt ꝙ oẽs vene extendunt. ⁊ ſimilit caput ⁊ collũ et grauat eos ambulare. accidit etiã equis aggregatio veneni. ⁊ accidit etiã eis alia infirmitas in ore que dr̃ foren. et ſignũ huius infirmitatis eſt ꝙ cadit ei palatũ ⁊ fit ei⁹ anhelitus calid⁹. et hec infirmitas caret remedio. niſi curet ꝑ ſe Et accidit equis rabies cuius ſignũ eſt ꝙ declinãt aures eius ad ꝑtes colli. et hec infirmitas nõ habet medicinã. Et accidit ei infirmitas veſice. et hui⁹ ſignũ eſt quia nõ poteſt mingere equ⁹. ⁊ trahit ſuas coxas ⁊ etiã ſotulares ⁊ morſus animal qḋ dr̃ mugelis valde nocet equis ⁊ mulis. quoniam facit in eis ampullas ſiue puſtulas et multotiẽs moriunt ex veneno. et equus cognoſcit hinnitũ illius qui cõtra ipm vult ꝓliari delectant ſtare in pratis ⁊ natare in aq̃ ⁊ potant aquam turbidam. et ſi fuerit aqua clara turbant eã pede Hucuſq; Ariſtoteles libro. vj.

De equa Ca. XXXIX

Equa ꝑ deriuationẽ ab equo ẽ dicta nã equoꝝ femina equa eſt vocata. dr̃ qua Ariſto. li. viij. Equa impꝛgnata ſi olfecerit candelã extinctã abortiet. Item idẽ. Eque paſcunt ſimul ⁊ ſi morit aliqua ⁊ dimiſit pullũ nutriet eũ alia: qm̃ gen⁹ equarũ diligit ſpẽm ſuã. Itẽ dicit Pli. li. viij. ca. xliij. Equa ſtans parit ⁊ ſuã ꝓlem ꝑ ceteris animalib⁹ diligit ⁊ amiſſa parẽte alienũ pullum nutrit ⁊ diligit tanꝗ̃ ſuũ. Itẽ dic̃ idem ꝙ in frõte pulli equi naſcit quidã folliculus niger ad quãtitatẽ carice qḋ mater lãbit lingua ⁊ abſcindit. ⁊ nũꝗ̃ pullũ admitteret ad vbera niſi illud ꝑmo abſcindat. ⁊ vocat illḋ Plini⁹ veneficiũ amoris. q2 mulieres incãtatrices vtunt illo in ꝑſtigijs ſuis qñ volũt aliquẽ ſtimulare ad amorẽ. Itẽ dic̃ Ariſto. lib. vij. Itẽ equa vt dic̃ idẽ gloriat in iubis ſuis ⁊ dolet qñ ei ꝑſcindunt. ⁊ retonſa iuba extinguit libido eaꝝ ac ſi in eis eſſȝ vis amoris. Itẽ dicit Ariſto. li. viij. ꝙ ibos pugnat cũ equis qm̃ equi eijciũt eũ a paſcuis. q2 comedit herbas. ⁊ eſt ibos debilis viſus ⁊ imitatur vocẽ equi. ⁊ qñ volat ſuꝑ ipm ſtupefacit ipm ⁊ cogit ipm fugere ⁊ qñꝗ; interficit ipm ⁊c̃.

De poledro Capitulũ. XL.

Poledrus dr̃ eque fili⁹ ſiue pull⁹ equinus ꝗ̃diu matris vberib⁹ eſt ſubiectus. In cui⁹ frõte vt dic̃ Ariſto. li. viij. inuenit yconemor. i. amoris veneficium qñ naſcit. ⁊ lambũt matres eoꝝ lingua ⁊ comedunt illud. ⁊ mulieres incãtatrices ꝓcurabant ex hoc. vt dic̃ idem. Itẽ li. xiiij. Poſterior ꝑs pulli eq̃ni eſt maior ꝑte anteriori. et cũ iuueneſcit creſcit ꝑs ſuꝑior. et ꝓpter hoc erit eleuatio anterioris ꝑtis corꝑis multoꝝ equoꝝ maior ꝙ poſterioris. ⁊ ideo quando eſt pull⁹ poteſt pede poſteriori tãgere caput ſuũ. qḋ facere nõ poteſt qñ ꝑuenit ad etatẽ. ꝗ̃diu aũt pullus eſt matrẽ miro affectu diligit. et ſequit eã quocũꝗ; vadit. ⁊ ſi matrẽ caſu aliquo ꝑdiderit. hinnitu eã querit. pull⁹ equin⁹ ſtramẽtis nõ ſternit. ſtrigilo non tergitur. phaleris nõ ornat. calcarib⁹ nõ ꝑcutitur. ſelle nõ ſubijcit. freno nõ domat. matrẽ libere ſequit. gramine depaſcit. clauiculis ĩ pedib⁹ nõ clauat. libere diſcurrere ꝑmittit. Sȝ in fine labori exponit ⁊ loris ⁊ capiſtris coartat. a matre ſubtrahit. vbera ſugere nõ ꝑmittit. ſuaues curſus facere multipliciter informat. Et vt dic̃ Iſi. li. xiiij. aurigis exponitur. quadrigis ⁊ currib⁹ ſubijcit. equeſtri militie deputat. varijs fortune ſortib⁹ paupꝫ equi fili⁹ ꝓpagat. Et ideo dicit Iſi. in eodeȝ libro. ꝙ equi fuerũt quondã diuerſis ritib⁹ deoꝝ ꝯſecrati. nã equos q̃drigales ſoli deputabãt ꝓpter q̃ttuor ſolis in anno mutationes. ſ. veris. eſtatis. autũni. ⁊ hyemis. ꝓpte ſolis alterãtis oĩa. Equos aũt bigales dedicabãt lune. q2 bino tꝑe ſcȝ nocte ⁊ die videtur. et ideo cultores lune duos equos ſuꝑiungũt. ſ. albũ ⁊ nigrũ. Equos ꝟo trigales inferis dijs aſcribebãt. q2 demones ꝑ tres etates hoĩes ad ſe trahũt. ſ. ꝑ infantiã. ⁊ adoleſcentiã. et ſenectã. hi diuerſoꝝ colorũ eq̃s pariter cõiungebãt. Ultra aũt ſeptẽ equos ſimul copulare de facili nõ audebãt referẽtes hoc ad curſum ſeptẽ ſideꝝ quorũ motu mundũ regi generaliter ſuppõebãt. vel ad numeꝝ ſeptẽ dieꝝ quoꝝ circulo vite ꝑſentis terminũ ꝑagi ꝯcernebãt. Ideo etiã colores equoꝝ mirabiliter diſcernebãt vt dic̃ Iſid.

ibidem. Nã equos roſei coloꝛis dedicabãt igni ſiue ſoli. albos aeri. praſſinos et fuſcos terre. venetos aque ſiue mari. Jtẽ eq̃tabãt equos roſeos in eſtate. quia tũc omnia caleſcunt. albos aũt in hyeme quia tunc glaciei frigoꝛe oĩa caneſcũt. praſſinos in vere. quia tũc omnia vireſcũt. fuſcos vel nigros in autumno quia tũc oĩa deſiccanꝫ ꝛ quaſi a prima pulcritudine deficiũt. Jtẽ dicit idẽ ibidem. equos roſeos marti deo belli cõſecrauerunt. vel quia romanoꝝ vexilla decorabantur cocco. vel q2 mars gaudet ſanguĩe albos aũt equos ꝯſecrauerũt zephiris partibus ꝛ ſerenis. praſſinos flori ꝛ terre. venetos aeri atq3 aque quia cerulei ſunt coloꝛis glaucos aũt ꝛ varios ꝛ purpureos deputauerũt iridi quã arcũ dicũt. quia iris habet colores plures. Hec omĩa ſupſticio hominũ ꝓcuratione demonũ circa elementa mũdi aliqui antiquitꝰ obſeruabãt. vt dicit idẽ Jſid. Et ideo mũdus iſte ꝯtemnendus eſt. quia plurimi ip3 ſpecie ſathane repleuerãt. Hucuſq3 Jſi. li. viij. Circa aũt pullũ equinũ h̃ vltimo aniaduertes q2 paſſum ſuauẽ vel duꝝ quẽ aſſueſcit ĩ iuuẽtute vix põt dimittere etiã in ſenectute

De elephante Ca. XLI

e Lephas. tis. ꝛ elephantꝰ dꝛ ꝑ eodẽ animali. dicitꝫ aũt ſic ab elphio greco quod mons dꝛ latine. et hoc ẽ vel q̃ſi ꝓpter corpis maximã quantitatẽ. ſ3 apud indos barro vocatꝫ. vnde ꝛ vox eius barritꝰ vocatꝫ. cuiꝰ dentes dicunꝫ ebur. et roſtrũ ꝓmuſcida nuncupatꝫ. nã illo oꝛi cibũ admouet vt dic̃ Jſi. li. xij. ꝛ ſubdit. hoc ẽ animans in reb3 bellicis aptũ eſt. Jn his em̃ animalibus medi ꝛ perſe ligneis turrib3 collocatis tanq̃ de muro iaculis dimicãt. in intellectu ꝛ memoꝛia p̃ ceteris animalib3 vigẽt. gregatim incedũt. nutu quo valent ſalutãt homines. murẽ fugiũt. auerſi coeũt. in aquis pariunt vel in ſiluis. ꝛ vbi fetus pariũt ibi fetus dimittũt ꝓpter dracones quia eis inimicanꝫ. ꝛ ab ipis implicatu necanꝫ. biennio fetus poꝛtãt. nec amplius q̃3 ſemel gignũt. nec plures q̃3 tm̃ vnũ gignũt. viuũt aũt trecẽtis annis. vt dicit Jſid. li. xij. Sed Piniꝰ lib. viij. c. j. Elephas inquit inter omnia animalia maxime eſt ꝟtutis. ita q̃ vix in hominib3 tãta ꝓbitas inuenitꝫ. Nam vt dicũt in noua luna cõueniunt gregatim ꝛ ĩ flumine ſe abluunt ꝛ balneãt ꝛ nouo ſideri communiter poſt inclinãt. ꝛ ſic redeũt ad locũ ſuũ. Juuenes ſuos eundo ꝛ reuertẽdo ante ſe ire faciunt quos diligẽti cura cuſtodiũt ꝛ inſtruũt ad ſimile faciendũ. Jtẽ quãdo egrotãt quaſdam herbas ſalubres eis ꝯgregãt ꝛ anteq̃3 eis vtanꝫ ſupino capite eas ad celũ leuant. ꝛ quadã religione a numinib3 ſibi adiutorium poſtulãt. Jtẽ boni intellectus ꝛ animalia ita docilia q̃ regẽ cognoſcere ꝛ q̃ſi odorare inſtruunꝫ ꝛ nitunꝫ. quia reuerẽtie g̃tia ſua genua incuruãt. Jtem dꝛ li. v. ſi elephãtes hoĩem errantẽ ſibi obuiũ viderint in ſolitudine ꝑmo ne ipm terreãt aliquantulum de via ſe ſubtrahũt. ꝛ tũc gradũ figũt ꝛ paulatim ipm p̃cedentes viã ei oſtendũt. Et ſi draco eis occurrerit ꝓ homine defendẽdo cũ eo pugnãt ꝛ viriliꝟ ſe opponũt. ꝛ hoc potiſſime dicunꝫ facere qñ habẽt iuuenes. timent em̃ q̃ homo querat fetꝰ ſuos. ꝛ ideo ſe expedire de hoĩe ꝑmo deſiderant vt ſic ſecurius poſſint nutrire filios ꝛ eos cautius cuſtodire. Jtẽ li. viij. c. vj. ſemꝑ gregatim incedunt. ducit agmẽ maximꝰ natu. cogit ꝛ cooperatur etate proximꝰ. Aquã vel amnẽ tranſituri iuuenes p̃mittũt ne magnoꝝ igreſſu impediaꝫ alueꝰ. ꝛ ſic nõ poſſent ꝯueniẽter pertranſire. vt dic̃ ibidẽ. Jtẽ mirãdus eſt in eis pudoꝛ. nã qñ vnus ab alio vincitꝫ victus vocem fugit victoꝛis. Jn abdito coeũt. maſculus qñ eſt q̃nquennis. ꝛ femina quando eſt decẽnis. ꝛ hoc niſi duob3 annis vt dicunt. ꝛ in iſtis duob3 annis nõ niſi q̃nq3 diebus tm̃ ſexto die raro ſupaddito. vt dic̃ idem. Tempoꝛe coitꝰ ſunt p̃iculoſi valde ꝛ maxĩe agreſtes. nã tũc domos indoꝝ ꝛ ſtabula proſternunt. ꝛ idõ domitas feminas tũc abſcondũt ꝛ qñ domiti ſunt optimi ſunt ĩ militia. nam ferũt turres ligneas. acies ꝓſternũt conuertuntq̃3 armatos. Sed qd̃ miꝝ eſt q̃ armataſ acies nõ timẽt. vocẽ mĩme ſuis fugiũt ꝛ foꝛmidant. Jtẽ. ca. xl. fronte ꝛ roſtro altas proſternũt palmas. ꝛ ſic comedũt fructus eaꝝ. Jtẽ inter elephãtes ꝛ dracones eſt ꝑpetua dimicatio. vñ vnꝰ inuid3 alteri ꝓpter magnitudinẽ viriũ ꝛ coꝛpis q̃titatẽ. draco ei ſitit ſanguinẽ elephãtis q2 frigidiſſimꝰ eſt vt ſua3 refrigeret eſtuantẽ caliditatẽ. vt p3 ſ̃ eodem vbi agitꝫ de dracone vide ibi

De naſo elephantis Capl'm. XLII.

s Ecundũ Ariſto. li. j. ꝛ Auic. Naſus elephãtis eſt lõgꝰ ꝛ foꝛtis ꝛ boliʒatꝰ

quaſi calceus. ⁊ vtit̃ illo loco man⁹. ⁊ ꝑ ipm
accipit cibũ ⁊ potũ ⁊ reddit oꝛi ſuo qđ nul/
lum facit aliud animal. Habet aũt elephas
mãmillas in pectoꝛe ⁊ habet in oꝛe culmos
foꝛtes ⁊ ei⁹ lingua eſt valđ modica reſpectu
ſui coꝛpis ⁊ apparet int⁹. et raro videt̃ extra
niſi qñ lambit labia poſt cibũ ⁊ potũ ſuũ. et
nõ inuenit̃ in eo niſi vnũ inteſtinũ inuolu/
tum multiplicit̃ ⁊ ꝯiunctũ eſt ſibi ꝑ ſtoma/
cho. vñ poſt id nõ eſt aliud niſi vnũ ꝑ quod
eijcit ſuꝑfluitatẽ. ⁊ habet epar magnũ q̃dru
plum ad epar bouis. Sed ſplenẽ habꝫ par
uuluꝫ reſpectu ſui coꝛpis. ⁊ hoc eſt vt dicit
Auic̃. quia melancolia tranſit ei in nutrimẽ
tum. Itẽ Ariſto. li. ij. quãdo generant̃ appa/
rent dẽtes generati in eo. cũ roſtro ſuo era/
dicat arboꝛes ⁊ cũ natat ſpirat cũ eo ⁊ eijcit
aquã ⁊ ille calceus creat̃ cũ cartilagine Ele
phas aũt qñ ſedet flectit pedes ſuos. ſed nõ
poteſt flectere pedes q̃tuoꝛ ꝓpter põdus coꝛ
poꝛis. ſed fulcit̃ ſuꝑ latus dextrũ vel ſiniſtꝝ
⁊ doꝛmit ſtãte coꝛpe ⁊ pedes poſterioꝛes fle
ctit ſicut homo. Itẽ lib. v. maſcul⁹ coit poſt
q̇nquenniũ. ſed femina poſt decenniuꝫ vſq̄
ad. xl. ⁊ poſtq̄ parit femina q̇eſcit poſt trien
nium. ⁊ poſtq̄ fuerit impgnata oĩno a ma/
ſculo nõ tangit̃. ⁊ trahit in vtero ꝑ bienniuꝫ
⁊ quãdo parit parit ſimile vitule duoꝝ aut
triũ menſiũ. Itẽ li. vij. elephãti accidit infir
mitas ex ventoſitate. ⁊ ꝓpter hoc non poteſt
eijcere vrinã aut ſterc⁹. ⁊ ſi nõ comederit ter
ram moꝛiet̃. niſi ad hoc fuerit aſſuet⁹. quan
doq̄ tamẽ deglutit lapides. Accidit etiã eiſ
doloꝛ iuncturaꝝ ⁊ iuuat ꝯtra hoc potus aq̃
calide ⁊ herbe ſubmerſe in melle. quoniam
iſte due res ꝓhibent fluxũ vẽtris. ⁊ qñ vexa
tur doloꝛe q nõ põt doꝛmire inungunt̃ ſpa
tule cũ oleo ⁊ aqua calida. ⁊ ſic curat̃. idẽ fa
cit caro poꝛcina aſſata ſuꝑ dolẽtes ſpatulaſ
colligata. Et ſi habuerit ferrũ in coꝛpe dat̃
ei bibere oleũ ⁊ extrahit̃ ferrũ cũ potu olei.
⁊ ſi nõ poteſt bibere oleũ ponunt̃ medicine
in oleo ⁊ decoquunt̃ ⁊ dat̃ eis ad comeden/
dũ. Itẽ ibidem li. viij. Maſcul⁹ eſt maioꝛis
coꝛpis ⁊ animoſitatis q̄ ſit femina. tam̃ do
mat̃ maſcul⁹ ꝑ verbera qñ ꝑcutit̃. obedit q̄
diu ſedet ſuꝑ eũ venatoꝛ ⁊ cuꝫ deſcẽderit li/
gant̃ pedes anterioꝛes eius donec domeſti
cetur. Et ſequit̃ in eodẽ libꝛo. domeſticabi/
lioꝛ eſt ⁊ obediẽtioꝛ oĩbꝫ animalibꝫ agreſtibꝫ
hñs ſenſum melioꝛẽ ⁊ ſentit frig⁹ in hyeme ⁊
frigidũ ventũ. ⁊ eſt aĩal valde fluminale et
manet circa fluuios ⁊ mergit ſe in aqua vſ/
q̄ ad mentũ ⁊ natat. ſꝫ non poteſt diu dura
re in natãdo ꝓpter coꝛpis põderoſitatẽ Sũt
aũt elephãtes naturalit̃ benigni. qꝛ carent
felle. vt dic̃ Ariſto. li. xiiij. accidẽtaliter tam̃
efficiunt̃ ſeui qñ nimis ꝓuocant̃ vel quãdo
inebꝛiati vino ad ꝑliandũ acuunt̃. Itẽ dic̃
Ariſto. li. vij. nullũ aĩal viuit ita diu ſic̃ ele/
phas. ⁊ hoc ꝓpter ſuã cõplexionẽ q̃ aſſimila
tur aeri ꝯtinẽti. ⁊ ita opoꝛtet q impꝛegnetuꝛ
ꝑ bienniũ ꝓpter magnitudinẽ cõcepti fet⁹ q̃
citi⁹ nõ põt ꝑfici nec cõpleri

De elephantibꝫ Ca. XLIII.

De elephãtibꝫ aũt dicit Solin⁹ Si
uerũ inq̇t ſeruãt diſciplinã elephan
tes ⁊ luna creſcẽte petunt amnes et
ſparſi liquoꝛe ſolis exoꝛtũ ſalutãt motibꝫ q̃
bus pñt. deinde in ſalt⁹ reuertũt̃. Candoꝛe
dentiũ intelligit̃ iuuẽt⁹ quoꝝ alter ſemꝑ in
miniſterio eſt ⁊ alteri ꝑcit̃ ne aſſiduo reꝑcuſ
ſu hebetet̃ Sꝫ qñ a venatoꝛibꝫ ꝑmũt̃ ſimul
ꝑcutiunt ambos ⁊ eos ꝯfringũt. vt dãnato
eboꝛe ⁊ deturpato vlteri⁹ nõ ꝑſequãt̃. Hãc
em̃ periculi ſibi ſentiũt eſſe cauſaꝫ. Raro co
eunt ⁊ tũc in aquis viuis ſe abluũt nec ante
ablutionẽ ad gregẽ reuertũt̃. ꝓ feminis nũ/
q̄ pugnãt. Nulla em̃ nouerũt adulteria. et
quãdo caſu aliq̃ dimicãt nõ mediocrem ha
bẽt curã ſaucioꝝ. nã feſſos ⁊ vulneratos in
medio ſui recipiũt ⁊ ipos pl⁹ q̄ ſe ꝓtegunt ⁊
defendũt. Quãdo capiunt̃ paſtu oꝛdei mã/
ſueſcũt. fit em̃ fouea ſubterranea in via ele/
phantis in quã incidit ignoꝛãter ad quã ve
niens vn⁹ venatoꝝ ꝑcutit ⁊ pũgit ipm. alter
aũt venatoꝝ ſuꝑueniẽs ꝑmũ ꝑcutit venato
rem ⁊ amouꝫ eũ ne ꝑcutiat elephantẽ. ⁊ dat
ei comedere oꝛdeũ. qđ cũ ter vel quater fe/
cerit diligit ſe liberantẽ et ei deinceps obe/
diẽs mãſueſcit. Si caſu aliquo voꝛauerit
vermẽ q̃ cameleon dꝛ. ſumpto oleaſtro me/
det̃ peſti. Uentrẽ habet mollẽ ⁊ doꝛſuꝫ du
ruꝫ. ⁊ iđ pugnãs cũ vnicoꝛne opponit ei doꝛ
ſum. cauẽs ꝓut põt ne ꝑ mollẽ ventris ꝑteꝫ
fodiat̃. Pilos habet paucos ⁊ ſetas nullas
Aures habet amplas tenues ⁊ lõgas inferi
us dependẽtes quas erigit ⁊ extẽdit et inde
grauiſſime ꝑcutit quãdo iraſcit̃ ꝯ dꝛaconẽ
quẽ odit. nec mirꝝ. ſitit em̃ ſanguinẽ ei⁹ ⁊ eũ
bibit qñ poteſt. Queobꝛem ipm nunq̄ iua
dit dꝛaco niſi qñ potu elephas eſt repletus
vt ꝓpenſius irrigat⁹ maioꝛẽ ſumat de oppꝛeſ
ſi ſanguine ſatietatẽ. Hucuſq̄ Solinus. q̃

multa alia ponit que ſupra dic̄ Pli. In libro aūt phiſiologi de elephāte memini me ſic legiſſe. Elephas inquit eſt animal quod magnitudine inter oīa animalia quadrupedia pexcellit. intellectu ꝛ memoria multum vigēs. nā elephātes inter alia eoꝝ facta nūꝙ dormiēdo totaliter ſe inclināt. quādo feſſi ſunt arbori ꝛ maxime palme quietis grā accubāt. ꝛ ſic qualitercūqꝫ ſe ſuſtētant q̄ꝛuꝫ quieti hoīes inſidiātes occulte arborē ꝯcauant. cui ſe appodiās elephas ꝛ neſciēs fraudem pondere corpis arborē frangit ꝛ frangendo cadit ſubito ꝛ ſuccūbit. q̄ caſum ſuū vidēs irreparabilē miro modo barrit. id eſt clamat ꝛ rugit. ad cuiꝰ barrituꝫ multitudo iuuenū ſubito accedit elephantū. q̄ paulatī ſeniorē ꝓ viribꝫ eleuāt ꝛ vt eū releuent miro affectu ſe totis viribꝫ inclināt Coitū abhorrent niſi ꝓ ſola ꝓle. vñ dr̄ ibidē ꝙ qñ elephātes indicos luxuria ſtimulat. vi amorꝫ femina p̄cedit verſus orientē. quā ſequit̄ maſculus quouſqꝫ ī abſcōdito deueniāt qualitercūqꝫ poterit mādragorā querit cuiꝰ fructuꝫ ꝑmo femina guſtat. deinde maſculꝰ eundeꝫ fructū comedēs eā impregnat ꝛ fecūdat. vt dr̄. ſed diu ꝓpter magnitudinē fetus femina in vtero fetū gerit. ſꝫ tempe partꝰ in aquis ꝛ in inſulis fetū ꝓcreat ꝓpter draconis metuꝫ ne ipm tenellū fetū ſorbeat aut deducat. et dū mater filiū parturiēdo laborat. maſculꝰ ꝓ viribꝫ ipam ꝓtegit ꝛ defendit. Item dicit̄ ibidē ꝙ oſſa elephātis cōbuſta fugāt ſerpentes ꝛ oīa venenoſa. Iteꝫ aliud dicit̄ ibidem valde admirandū. Dicit em̄ ꝙ apud ethyopes in aliquibꝫ regionibꝫ ſic venāt̄. accedūt ad deſerta vbi due virgines omnino nude habitāt ꝛ crinibꝫ reſolute. quaꝝ vna fert alueolū. alia gladiū. incipiūt aūt alte cantare quaꝝ cantū audiēs beſtia venit ad eas ꝛ lingit eaꝝ mammas. de dulcedine aūt cantus mox obdormit elephas. ꝛ tunc vna pforat gladio guttur vl' latus. altera vero colligit ſanguinē eius quo tingit̄ pannus q̄ purpura appellatur

De hedo. Ca. XLIIII.

Hedus ab edēdo eſt dictus. paruꝰ ei eſt ꝛ pinguis ꝛ iocundi ſaporꝭ. vt dicit Iſi. li. xij. eius naturalis ſiccitas ex hūiditate etatis tpat̄. vt dic̄ Iſaac in diet. vnde melior ꝛ digeſtioni eſt ꝯpetentior maxime ſi eſt maſculꝰ. vñ eius caro bene nutrit ꝛ ſanguinē bonū gignit. Calorē habet vehementiorē ꝓpter etatis beneficiū. ꝛ iō carnes heduline exeunti egritudinē ꝓpter ſuā tēperiem ſunt cōmode. ꝛ ideo ꝯueniūt maxie humane nature. maxime his q̄ delitioſe viuūt ꝛ quiete. Pilū habet longiorē ꝛ hiſpidiorēꝫ ꝙ habeat agnꝰ. ſed habet carnē meliorem ꝛ digeſtioni obedientiorē ꝓpter eiꝰ temperiē ī humiditate ꝛ calore. vt dic̄ Cōſtan. Habet aūt hedus viſum valde acutū ꝛ ſimplicem aſpectū ꝛ obliquū ꝛ balatu cognoſcit ꝛ querit parentē. vt dic̄ Pliniꝰ li. viij. c. j. Eiꝰ iecur ſi comedat̄ dicit̄ ſanare veſpertinā aciē oculoꝝ his quos noctilopos vocāt. Itē idē li. xxviij. c. x. dicit. pelles hedoꝝ ſanant morſus venenoſos ſi calide deſuꝑ alligēt̄. pili hedorum exuſti ſuo odore fugāt ſerpētes. vtunt̄ pelle eiꝰ recente ad plagas. ſanguis eius valet cōtra venenoſa. eius etiā coagulū valꝫ ꝯ virus bibitū ꝛ ꝯtra ſanguinē thauri bibitū ſiue ſumptū. Hucuſqꝫ Pli. Eſt aūt animal imbelle ꝛ innocuū ruminās ꝛ mundū ſacrificijs antiq̄tus deputatū petulās ſaltans et laſciuū. intrinſecꝰ pingue ꝛ carnoſum. extriſecus hiſpidū ꝛ macilentū. tirſos carpens ꝛ corrodēs ramuſculoꝝ ꝛ diligit p̄cipue folia edere ꝛ ꝯſimiliū virgultoꝝ

De eruca Ca. XLV.

Eruca eſt vermis multipes creſcēs ī folijs oleꝝ ꝛ pampinoꝝ. frōdes fructus ꝛ flores corrodēs et depaſcens Et eſt eruca ab erodendo dicta. quia rodit folia arboꝝ ꝛ herbaꝝ. vt dic̄ Iſid. lib. xij. de qua meminit Plautꝰ. imitat̄ inquit nequaꝫ beſtiā ꝛ maleficā inuolutā in pampino. cui ſe implicat nec aduolat vt locuſta. Huc illucqꝫ diſcurrēs ſemipaſta dimittit. ꝛ remanet ſuꝑ frondes ꝛ tardo lapſu pigriſqꝫ morſibus vniuerſa ꝯſumit. Hucuſqꝫ Iſi. li. xij. ſm Plini. lib. viij. Eruca eſt aīmal villoſuꝫ ꝛ quaſi lanuginoſum. nā in arboꝝ extremitatibꝫ corroſis frondibꝫ viroreqꝫ cōſumpto texit d̄ ſuis viſceribꝫ quaſdā telas more araneaꝝ ex quibꝫ ſe inuoluit ꝛ ꝑ totā hyemē cuſtodit peſtiferꝝ ſemē ſuū. Egerit em̄ quedaꝫ oua ex quibꝫ in vere erumpētibꝫ gēmis naſcitur multa ꝓles. ex cuiꝰ ingluuie ledunt̄ et pereūt a ſuis fructibus arbores atqꝫ herbe Eſt aūt eruca vermis mollis ꝛ ſanioſus diuerſis coloribꝫ diſtinctꝰ d̄ nocte vt ſtella lucens. de die deformis ꝛ multicolor apparēs nō caret peſte aliqua virulēta. Nam qñ per membrū hoīs calefactū ſerpit cutem exurit

⁊ poſt ſe puſtulas derelinquit. ad modū au tem bombicis ſericū facientis formā ſuā mu tat ⁊ ſe in formā volatilis de reptili transſi/ gurat. nā alas tenues ⁊ latas ſuſcipit q̄bus hincinde volitando libere ꝑ aera ſe extollit Quot aūt colores prius in corꝑe habuerat totidē in oculatis alis coloꝝ differentias re preſentat. et tale volatile papilio nuncupat᷑ vt dic̄ Iſidor⁹. lib. xij. Papiliones dicuntur auicule que maxime abundāt ī florib⁹ mal/ ue que ex ſuo fetore faciūt vermes naſci. vt dicit idē. Nā ex erucis papiliones efficiunt᷑ ex papilionū ſtercorib⁹ ſuꝑ folia derelictis eruce iterū generant᷑. minus aūt ledunt cor rodendo quādo volāt q̄ꝫ quando repūt Et dicit Papias. Papiliones ſunt minuta vo latilia que de nocte cōueniunt acceſo igne in candelis. quarū lumen cū extinguere ni/ tuntur igne exurunt᷑. ⁊ ſic cū alienū lumen volunt interimere ipſi in proprio corꝑe pu/ niuntur

De faunis ⁊ ſatiris Capitulū. XLVI.

Fauni quidē ⁊ ſatiri dicunt᷑ quedaꝫ beſtie mōſtruoſe effigiē quidē hoīs habētes. ſ; ad plenū nō ſunt huma/ ne ꝑticipes rōis. vn̄ nec arte nec natura ſūt dociles ad loquendū. ferū ⁊ beluinū habēt animū ⁊ beſtialē appetitū. vn̄ hmōi aīmalia ſunt in venerē valde ꝓna. intantū vt mulie/ res coitu interficiāt. ſi quas errātes ī nemo/ rib⁹ compꝛhendāt. Ideo dicunt᷑ ſatiri. q: nō poſſunt libidini ſatiari. vt dic̄ Iſi. q̄ꝫuis aūt talia rōe humana nō vtant᷑. in multis tamē actib⁹ ⁊ etiā in voce hoīes imitant᷑. vt dicit Iſi. li. xj. c. de portētis. Satiri inq̄t ꝑui ſunt homūciones aduncas habētes nares ⁊ cor nua in frontib⁹. ⁊ in pedib⁹ ſunt ſimiles ca/ pris. Talē vidit ſanct⁹ Anthoni⁹ in ſolitu/ dine. ⁊ interrogat⁹ q̄s eſſet. fert᷑ anthonio re ſpondiſſe. mortalis ego ſum. vn⁹ ex accolis heremi. quos vario deluſa errore gētilitas faunos ⁊ ſatiros ac icubos colit. Satiri au tem q̄ ⁊ fauni fatui dicti ſunt. a q̄buſdaꝫ cre dunt᷑ eſſe hoīes ſilueſtres vt in eodē. c. dicit Iſi. Et hi mōſtruoſe variant᷑. nā quidaꝫ ſūt cenocephali ex eo ꝙ canina capita habeant quos ipe latrat⁹ magis beſtias q̄ꝫ hoīes ꝯfi tetur. Alij dicūt ciclopes. ſic dicti q̄m vnuꝫ oculū habere dicunt᷑ ⁊ hūc in medio fronte habere ꝓhibent᷑. Alij oīno capite carēt ⁊ cer uice quoꝝ oculi ſunt in humeris. Alij hn̄t faciē planā ſine narib⁹ labiū inferi⁹ ita ꝓmi nens habētes vt in ſolis ardorib⁹ totā ex eo ꝯtegāt faciē dormiētes Alij ita ꝯſtricta hn̄t ora ꝙ ſuꝑ pectus vno tm̄ foramine auenaꝝ calamis potū haurientes ⁊ hi ſine linguis di cunt᷑ eſſe. loco ſermonis vtunt᷑ nutu. Item ſunt etiā alij in ſcithia ita magnas habētes aures vt ex diffuſa eoruꝫ magnitudine ipis cōtegant totū corp⁹. et hi panthios dicunt᷑. pan enī grece omne. othi auris nominatur. Sunt ⁊ alij in ethyopia ꝓnī ambulātes vt pecora nequaq̄ꝫ ſurſum erigere ſe valentes ⁊ hi artabatice nominant᷑. Sūt ⁊ alij ī ethi opia habētes tantū vnū pedē ita magnū ꝙ reſupini in terra iacētes adumbrent᷑ pedis magnitudine ꝯtra eſtū. ⁊ cū hoc ſunt tāte ce leritatis ꝙ canib⁹ in curſu cōparent᷑. et ideo a grecis cinodopes appellant᷑. Itē ſunt alij q̄ habēt plantas verſas poſt crura et ſenos digitos in plātis. ⁊ tales ī deſertis libie eua gant᷑. Itē in ſcithia ſunt aīalia formā huma nā habētia ⁊ pedes eq̄nos. ⁊ hmōi mōſtra a multis lamie nūcupant᷑. vt dic̄ Paſcaſi⁹ ſu/ per trenos. Multa alia ponit Iſid. mōſtra talia li. xj. ⁊ om̄ia accepit a Pli. li. vj. ⁊. vij. ⁊ etiam a Solino.

De feminis Ca. XLVII.

Femine a ꝑtib⁹ femoꝝ vel feminum ſunt dicte vbi ſpēs ſex⁹ diſtinguunt᷑ ab ipo viro. vn̄ dr̄ a fos q̄d eſt ignis q: vim habet femina ignēā qua vehemēter ꝯcupiſcit. In om̄i eī genere animaliū pl⁹ cō cupiſcit femina q̄ꝫ maſcul⁹ ⁊ ardenti⁹ moue tur ad amorē. vt dic̄ Iſi. li. xj. Femine aūt ꝓ prietates generales ponit Ariſto. li. viij. di/ cens. Femīe marib⁹ ſunt debiliores ꝑter vr ſum ⁊ leopardū. nā hoꝝ femīe ſunt audacio res ⁊ fortiores. Et ſunt femīe leuiores ad in ſtruendū ⁊ ſunt mag̃ ſolicite circa fetū. ſūt etiā maioris pietatis ⁊c̄. q̄re ſupra reſiduuꝫ li. vj. c. j. de puella. ibi enī multa inuenies d̄ hac materia. Eſt eī femina naturaliter ma/ ioris ire q̄ꝫ maſcul⁹. vn̄ de facili pugnat cō/ tra maſculū. ⁊ ponit Ariſto. li. viij. exemplū de foca. nā foca ſemꝑ manet in eodē loco. ⁊ pugnat maſcul⁹ cū femina quouſq̄ꝫ vn⁹ in/ terficit aliū. Et eſt femīa minoris ꝯſtātie et fidelitatis ei⁹ maſculo q̄ꝫ ecōuerſo. et ponit Ariſto. exemplū de ſepia. nā qn̄ femina ꝑcu titur iuuat eā maſcul⁹ ſ; femīa fugit matrē qn̄ ꝑcutit᷑ ⁊ ꝓſequit᷑ illū Itē Ariſto. dicit li. xv. Femina in generatōe fet⁹ ē ſic materia.

ſed maſcul⁹ ſicut forma. exit ei ſemē ab am
bobus et quoꝝ cōmixtione creatura fit. et
ꝓpter hoc dico ꝙ maſcul⁹ et femina ſunt pn
cipia generatōis. ꝛ maſcul⁹ vt forma. femīa
vt materia. ꝛ ideo datū eſt maſculo vt gene
ret in altero. femina generat ex alio in ſeipa
Item femīa generaliꝰ eſt nature infirmioꝛ
ꝛ fluxibilioꝛis ꝙ̄ mas. ꝛ hoc accidit ꝓpter re
miſſionē caloꝛis ꝛ intēſionē frigidi humoꝛ
ꝗ plus abundat in femīa ꝙ̄ in mare. ꝛ iō ac
cidit mulierib ꝛ etiā quibuſdā quadrupe
dib ſupfluitas menſtrual. vt dicit idē. ſed
nulli⁹ animalis femīa intantū ſubiacet illi
moꝛbo ſicut mulier. De his aūt ꝛ alijs ꝯdi
tionib feminarū bonis ꝛ malis. quere ſup
libro. vj.

De fetante Ca. XLVIII

FEtans eſt pariēs vel generās i quo
libet genere animaliū. vn̄ idem eſt fe
tans tis. ꝛ pecus pecudis. vn̄ illud ꝺ
poſt fetātes ac. cū. Habet aūt omnis fetanſ
membrū ꝓpriū in quo cōcipit ꝛ nutrit fetuꝫ
ſuū. ꝛ ad fetandū. i. ad generandū ꝛ parturi
endū diſponit ꝛ coopaꝛ reuolutio oꝛbiuꝫ ꝛ
influētia ſideꝝ ſeu ſtellaꝝ. vt dic Ariſto. lib.
xviij. in fine. Naturaliꝰ inqꝛ erit terminus ꝛ
numer⁹ generatōis ꝛ cōplemēti ſm reuolu
tiones ſtellaꝝ. de h̄ quere ſupꝛa li. vj. ca. iij.
de muliere pariēte.

De fetu Ca. XLIX.

FEtus. tus. tui. dꝛ part⁹ fruct⁹. ſ. vte
ri hoīs vel cui⁹libet animalis. ſed ꝓ
prie eſt in vtero adhuc ſubſiſtēs in ꝗ
fouetꝛ. vn̄ dicit Iſiḋ. li. xj. Fet⁹ vocatꝛ. qꝛ ad
huc in vtero fouetꝛ. cui⁹ ſecūdine dicuntꝛ fol
liculi. ꝗ ſimul cū infante naſcuntꝛ. ꝯtinentqꝫ
ipm fetū ſunt ſic dicti eo ꝙ fetū ſequuntꝛ. mo
ritur em̄ mater qn̄ caſu aliꝗ cū fetu de eius
vtero nō eduntꝛ. A fetu aūt dicuntꝛ femie fe
toſe ꝗ ad ꝯcipiendū ꝛ ad pariendū fetū ſuū
ſuete ꝛ fecūde ꝛ que fetu ſolent eſſe plene. vt
dic Iſi. Diſtinguitꝛ aūt fet⁹ eiuſdē vteri a fe
tu potiſſime ꝑ ſex⁹ diuerſitatē. vel qꝛ eſt ma
ſcul⁹ vel femīa. niſi in his in ꝗb vterqꝫ ſex⁹
inuenitꝛ vt in hermofroditis ſꝫ ſꝫ impfectuſ
vt dic Iſiḋ. li. xj. de fetu aūt q̄re ſupꝛa lib. vj.
vbi agitꝛ de hoīs generatōe

De ficario Caplm. L.

FIcari⁹ in vna ſignificatōne dꝛ ille ꝗ
colligit vel vēdit fic⁹. alio noīe dicū
tur ficarij hoīes ſiluani de ficub vi
uentes. ꝛ ſic ſumitꝛ ficari⁹ in hieremia. ca. l.
vbi dꝛ. habitabūt dracones cū fatuis fica
rijs. ibi glo. i. cū hoīb ſiluanis. Alio modo
dicuntꝛ fatui ficarij fauni ꝛ ſatiri ꝗ intꝛ agre
ſtes ficuſ ꝛ alias arboꝛes moꝛantꝛ. qles ſunt
piloſi onocentauri ꝛ alia animalia mōſtru
oſa. de quib dic Iſiḋ. li. xj. in ca. de faunis.
vide ſupꝛa eodē de faunis. Et dicuntꝛ ſic fa
tui ficarij hoīes beluini in ꝗbuſdā cōmunē
formā cū hominib habētes. in alijs vero in
formā beſtialē degenerātes. vt iſte videre in
lamijs ſimeis ꝛ in ſirenis. ꝛ hmōi ſunt fica
rij. quia ſic hoīes de fructib victum habēt
fatui tamē ſunt. qꝛ rōis vſu carēt. ꝛ ideo nō
approbatꝛ littera aliquoꝝ libꝛoꝝ qui ſic hn̄t
cū fatuis ſicarijs. Nā ſicarij ſunt quidā la
trones doloſi ꝗ cū ſica. i. bꝛeui gladio inter
ficiunt improuiſos ſicut aioth ꝗ cū ſica pen
dente in dextro latere regē eglon pinguiſſi
mū interfecit. vt Iuḋ. iij. Sꝫ tales in babi
lone deſtructa nūc nullaten⁹ imoꝛantꝛ cum
nō ſit habitaculū hoīm loquēdo ꝓprie. ſꝫ po
tius mōſtroꝝ. vt dic Hiero. ſup Iſa. poſſet
tn̄ dici ꝙ ficarij ſunt ſicarij. nā fica grece fi
cus dꝛ latine. ꝛ ſm h̄ reddit pmā expoſitōeꝫ
ſm latinos ꝗ meli⁹ dicuntꝛ hmōi hoīes mō
ſtruoſi ficarij ꝙ̄ ſicarij. vt ſupꝛa patet ꝺ fau
nis ꝛ ſatiris

De formica. Ca. LI.

FOꝛmica dꝛ quaſi ferēs micas. id eſt
grana farris. Vn̄ Ouiḋ. meth. Grā
de opus exiguo formicas oꝛe geren
tes. vel dꝛ formica ꝗſi ferens micas. i. farriſ
grana que cōgregat. Granoꝝ em̄ pꝛeſcindit
cacumina vl' extrema ne germinēt quaꝝ ſo
lertia multa eſt. ꝓuidet em̄ ſibi in futurum.
Nam in eſtate ꝯgregat vn̄ in hyeme viuat.
vt dic Iſi. li. xij. Cōgregat aūt triticū ꝛ non
curat oꝛdeū. quādo pluuia ſup triticū coa
ceruatū deſcendit. formica totū eijcit ꝛ ſoli
exponit vt iteꝝ deſiccetꝛ. In ethyopia dicūtꝛ
eſſe formice ad formā canis ꝗ arenas aure
as pedib eruūt quas cuſtodiūt ne quis au
ferat capientesqꝫ ad necē pſequuntꝛ. vt dicit
Iſi. li. xij. in. c. de minutis animalibus. De
formica etiā dicit Solinus. Formice inꝗt
nigre ſunt valde parue ꝛ tamē plus ꝙ̄ mag
animalia ſunt ſolertiſſime diſcipline. nā ꝓ
uident ſibi ſapiēter impoſteꝝ vnde viuant.
gregatim viuūt. ꝛ cumulos cōponunt in ꝗ
bus habitāt. grana ſolicite ꝛ ſolerter recol
ligunt. ſolertius decoꝛticāt que in ſecretio
rib domūculoꝝ ne ab auib rapiantꝛ vl' etiā

vento diſpergant̃ reponũt cautiſſime. Oc/
cultas vias faciũt rectas in domos in qui/
bus habitãt. ⁊ ſapiẽtiores ſemꝑ ſtant ĩ vijs
illis ne ſtulte deuient vel aberrent. Cum in
domib⁹ ſuis coanguſtant̃ ad capturã ꝓfun
dunt hoĩes aqua venenoſa. ⁊ ideo vulgari
ter dr̃ ꝙ mingũt ⁊ illa aqua manũ vrit tan/
gentis ⁊ in ea pruritũ gignit. nã illã aquam
habet loco armature. Hucuſq; Solinus.
Plini⁹ li. xi. c. xxxi. dicit ſic de formicis. Labo
rem ſibiinuicẽ cõicant ⁊ cibos querũt. q̃b⁹
vtiliores ſunt apes q̃ cibos vtiles faciũt. ſʒ
hec cõdunt. maiora ferũt põdera ꝗ̃ eaꝝ ſint
corpa. vñ paruitatẽ corpis recuperant ma/
gnitudine ꝟtutis. pondera ſua gerũt mor/
ſu. ⁊ que ꝑ magnitudine ĩ ore ferre non pñt
auerſe pedib⁹ poſteriorib⁹ obuoluere molli/
untur. De re ſua publica eis ẽ curatio ⁊ me
moria. nã ſemina abroſa ↄdunt ne ſurſũ ger
minent in fruges. ⁊ grana diſperſa recolli/
gunt cũ diligẽtia ne ꝑdant̃. et grana maiora
diuidũt in introitu vt ſic ea facilius ĩ ſua re
poſitaria introducãt. In plenilunio nocti
bus opant̃. ceſſant aũt in interlunio a labo/
re. ⁊ qr̃ de diuerſis locis cibũ ↄducunt. hñt
certũ tp̃s ad mutuã recognitionẽ datũ ſibi
⁊ tũc maxia fit recõcurſatio. ⁊ fit cũ obuijs
quaſi quedã collocutio ⁊ diligẽs ꝑcũctatio
redeũt ꝑ ſemitas tritas ⁊ expeditas. q̃s etiã
ꝑ ſilices elegerũt. Sunt aũt formice ꝑuule
ſtricte circa ventrẽ ⁊ quaſi cincte. q̃ tandem
creſcentes efficiunt̃ pennate. ⁊ ſic in fine ad
modũ muſcaꝝ in minuta volatilia transfor
mant̃. Itẽ ibidẽ ca. xxxij. Sunt quedaʒ for
mice indice maxime ⁊ cornute q̃ mira cupi/
ditate gẽmas ⁊ auꝝ cuſtodiũt. ſed hoc indi
furant̃ eſtiuo tp̃e qñ formice in tumulis ꝓ/
pter feruorẽ nimiũ abſcondunt̃. Sʒ formi
ce odore ſentiũt ⁊ ſolicite ꝓuolãt. ⁊ aurũ de
ferre cupiẽtes crebro lacerãt ꝗ̃uis velocib⁹
camelis formicas fugiãt. tantaq; ineſt eis ꝑ
nicioſa feritas cũ amore auri. Ariſto. ait de
formicis li. viij. In formicis ſicut ⁊ in apib⁹
eſt ſenſus olfact⁹. odit eñi oĩe fetidũ. vñ ſi
q̃s ſuffumigauerit domos formicaꝝ cũ ſul
phure vel origano agreſti vel cũ cornu cer/
uino cõbuſto. fugiũt ⁊ dimittũt domos ſu/
as. ꝗ̃uis aũt forte in grege viuãt ⁊ ſibi mu/
tuo obtẽperẽt. tñ regẽ nõ hñt. vt dicit Ariſt.
li. i. Et Salomon idẽ dic̃ Prouerbioꝝ. vj.
Formica ducẽ nõ habet nec ꝑceptorem ⁊c.
vbi dic̃ glo. Si tantillũ aĩal ꝑncipe carens
rõe expers natura duce ſibi impoſterũ ꝓui
det. multomagis tu ad imaginẽ dei ↄditus
ad videndã eius gloriã vocat⁹ cũ tanto ma
giſterio adiut⁹ ipm deũ creatorẽ hñs duceʒ
in pñti debes fruct⁹ colligere quib⁹ poſſis
viuere in futuro. quere glo. Solertiã auteʒ
formicaꝝ quã ſupra cõmendãt autores. ap/
probat Ariſt. li. viij. vbi dic̃. Operatio formi/
caꝝ eſt manifeſta volẽti ipam intueri. q̃niaʒ
formice ſp ambulãt vna via ⁊ deponunt ci/
bum ſuũ. ⁊ laborãt in nocte apud cõplemẽ/
tum lune ⁊c. Aliquas tñ habẽt minus lau/
dabiles ꝓprietates. qr̃ arboꝝ ledũt radices
iuxta quas nidificãt. man⁹ tangentiũ coinq
nant. ad ſummitates arboꝝ ſcandũt. flores
⁊ germĩa eaꝝ corrodẽdo violãt. imo fruct⁹
ſi ꝑmittant̃ ↄcauãt ⁊ manducãt. hoĩbus no
cent. attamẽ vrſos iuuãt. Nã vt dicit Plini
us. li. viij. ꝙ vrſi qñ egrotãt q̃rũt formicas
quas deuorãt. ⁊ ſic comeſte eos ſanãt. ĩ aliq
bus tñ caſib⁹ medicinalia ſunt oua formi/
caꝝ. queri in ſequẽti libro de ouis.

De formicaleone
Capitulũ. LII.

Formicaleon a formica ⁊ leone recẽ
pit denominationẽ. vt dic̃ Iſidor⁹.
li. xij. formica eſt leo. Eſt eñi animal
paruũ formicis infeſtũ. nã furtiue earũ ꝓm
ptuaria ſubĩtrãs granũ comedit formica/
rum. ⁊ ſic ꝑ ſubtractionẽ vict⁹ cauſa eſt q̃re
ſimplices formice ĩ fine neceſſario moriunt̃
Ab alijs aũt animalib⁹ deuorat̃ vt formica
nec poteſt ſe ꝓprijs virib⁹ ↄtueri. ⁊ eſt ſpecies
aranee. q̃re ſupra de aranea de lr̃a A ⁊c.

De fuco Ca. LIII.

Fucus fuci eſt ape maior. minor ſca
brone. dictus aũt eſt fucus eo ꝙ co/
medit labores alienos quaſi fagus.
a fagin qđ eſt comedere. depaſcit̃ eñi qđ nõ
laborauit. qr̃ nec mellificat ſʒ alioꝝ mel mã
ducat. de quo Uirgil̃. Ignauũ fuc⁹ pecus
a ꝑſepib⁹ arcet. vt dic̃ Iſi. li. xij. De his fucis
dicit Pli. li. xi. c. xij. Cũ largior inq̃t mellis ꝓ
uent⁹ adducit̃ in aluearib⁹ ex ↄtubernio fu
coꝝ depaſcit̃. Sunt aũt fuci ſine aculeo ve
lut impfecti apes. ⁊ ſunt ſeruitiales verarũ
apũ. ⁊ ideo eis impant vere apes primoſq;
expellũt ad opa. tardãtes autẽ ſine clẽmẽtia
pungũt ⁊ puniũt. nec in ope tm̃ ſʒ etiã in fe
tu adiuuãt apes. Certe eñi quo maior coꝝ
fuerit multitudo. eo maior fiet examinũ ꝓ/
uentus. Cuʒ mella ꝓo ceperint matura eſſe

abigūt eas a melle. qꝛ ſingulas agreſſe eas trucidāt atqꝫ fugant. nec videnť niſi in vere. Jmpatoꝛibꝫ apū fuci extruūt regias mãſiones amplas. magnificas. ſepatas. coopculo eminētes. ⁊ fiūt ſexangule oĩs celle ſinglo ruꝫ. ⁊ q̃uis fuci ſuſtineāt tot laboꝛes. comedere tñ de melle vix pmittunť niſi q̃tū capiunt ⁊ furanť. vt dic̄ Pli.

De gripbe Ca. LIIII.

Gripbes eſt animal pennatū ⁊ q̄druпes in yperboꝛeis ptibꝫ ſiue mõtibꝫ naſcēs omi pte coꝛpis ſunt leones. alis tñ ⁊ capite aquilis aſſimilanť. Eq̄s vehemēter ſunt infeſti ⁊ viuos hõies diſcerpūt. vt dic̄ Jſi. li. xij. Adeo aūt infeſtat equū vt ait Hug. ꝙ equitē armatū cū eo rapiat i ſublime. vt dic̄ glo. ſup Deuť. xiiij. Cuſtodiunt aūt gripbes mõtes in q̄bꝫ ſunt gēme precioſe vt ſmaragdi ⁊ iaſpides. nec pmittunt eas auferri exinde. Vñ dic̄ Jſiđ. li. xiiij. c. iij. Partes quedā in ſcithia auro ⁊ gēmis affluunt. ſed griphoꝝ immanitate acceſſus hominū eſt rarus. Jbi ſmaragdi optimi ⁊ criſtalli ⁊c̄. Tā magnos habēt vngues et tam amplos ꝙ inde fiūt cyphi qui mēſis regum apponunť

De glire Ca. LV

Glires ſunt quedā beſtiole q̄ſi maiores mures. ſic dicti qꝛ ſomnꝰ efficit eos pingues. naꝫ gliſcere idē eſt qđ creſcere. vt dic̄ Jſiđ. li. xij. Tota eñ byeme doꝛmiūt ⁊ imobiles q̄ſi moꝛtui requieſcūt. eſtiuo tpe reuiuiſcūt. vt dic̄ idē. De glire autem dic̄ Pli. li. viij. c. lviij. ꝙ glires in ſiluis libēter habitāt ⁊ ſocios ſibi notos amant. ꝯ alienos dimicāt ⁊ pugnāt. Jnſigni ꝓo pietate genitoꝛes ſuos i ſenectute nutriūt. ⁊ eis alimēta iuuenes adminiſtrāt

De grillo Ca. LVI.

Grillus ſicut ⁊ cirogrillus eſt aĩal paruū debile ⁊ infirmū rapax ⁊ moꝛtifex ſpinoſum minꝰ ericio. vt dicit glo. ſup Leuiť. A ſono aūt voc̄ nomē ſumpſit. vt di. Jſi. li. xij. hoc retro ambulat ⁊ terram terebrat. noctibus ſtridet. venatur cuꝫ formica circumligata capillo in cauernam eius cõiecta. afflatu pꝛius puluere ne ſe abſcondat. ⁊ ita foꝛmice amplexibus trahitur vt dic̄ Jſiđ.

De hinnulo Capitulū. LVII.

Hinnulus cerui eſt filius ab innuendo dictus. qꝛ nutu matris abſcōdiť vt dicit Jſiđ. li. xij. animal quidē eſt debile ⁊ imbelle ſicut damula. ⁊ eſt acutiſſimi viſus ⁊ velocis curſus. mater aūt eiꝰ ipſum in ſpecubꝫ ⁊ antris ⁊ locis vmbꝛoſis abſcōdit. ⁊ illū vltra ſpineta ⁊ rubeta ſaltare inſtruit. vt dic̄ Pli. li. viij. c. de ceruis. vide ſupra lr̄a C. carnes habēt teneras ⁊ digeſtibiles ꝓpť motꝰ frequentiā ⁊ diſcurſum. vt dic̄ Cõſtā. ⁊ Jſaac in dieť. ⁊ ſi fuerit caſtratꝰ anteq̃ creſcant eiꝰ coꝛnua. caro eiꝰ melioꝛ ⁊ tēperatioꝛ in ſiccitate ⁊ caloꝛe eſt. vt dic̄ idē. ⁊ ſi fuerit caſtratꝰ añq̃ coꝛnua habuerit nūq̃ ei vlterius creſcēt. ⁊ ſi poſt nunq̃ ea abijciet nec mutabit. vt dic̄ Ariſto. li. viij. et Plin. Hinnuli ſerpētibꝫ ꝯtrarianť miro mõ. q̄ eñ fuerit inunctꝰ eiꝰ ſepo vel ſanguie a ſerpēte illo die nõ tāgiť. vt dic̄. xxxviij. li. c. ix. ⁊ eiꝰ coagulum eſt ſummū remediuꝫ in venis. vt dicit idem.

De hirco Ca. LVIII.

Hircus eſt animal petulū ⁊ laſciuuꝫ. ſemp feruēs ad coitū. vt dic̄ Jſi. lib. xij. cuiꝰ oculi ob libidinē in trãſuerſum aſpiciūt. nã hirci dicunť oculoꝝ anguli. vt dicit idē. Eius natura eſt calidiſſima. adeo vt adamantē lapidē quē nec ignis nec ferrū domare valet eius cruoꝛ calidiſſimus remollit. vt dicit idē. Hic caper eſt dictꝰ. eo ꝙ cape nitiť arboꝝ ſummitates. vt dic̄ ideꝫ. Jncipit aūt hircus ad generādum moueri poſt vnū annū. vt dic̄ Ariſto. li. v. Et filiꝰ q̄ pꝛimo generať eſt groſſioꝛ ⁊ pinguioꝛ poſt generatis. Jtē idem li. vij. Quidā hirci habent notabilē magnitudinē in auriculis ſic quidā arietes in caudis ſuis. nã quidā hñt in latitudine plus q̃ latitudinē palme. ⁊ habent plixã barbã et caudã extenuatã in longitudine vſqꝫ ad terrã. et habēt coꝛnua multa ⁊ foꝛtia atqꝫ groſſa. ⁊ ſunt hiſpidi et duri odoꝛis ⁊ fetidi. pinguedinis multe. pcipue interiꝰ circa renes. ⁊ tūc de facili moꝛiuntur niſi in pinguedine attenuenť. ⁊ q̃to ſūt pinguedis maioꝛis tãto ſunt minoꝛꝭ ſeminis ⁊ paucioꝛꝭ generatõis. vt dic̄ idē li. viij. ⁊ non coeūt niſi raro. ⁊ ꝓpť hoc interficiūt eos paſtoꝛes ſapiētes añ coitū. aut eos macrificāt ſi ꝑuēt ad vitā ⁊ ſi apparēt macri exteriꝰ q̄nqꝫ interiꝰ ſunt valde pingues. Et accidit eis ſepe mõſtruoſitas. vt dicit Jſi. li. xviij. vñ aliq̄ñ viſus eſt hircꝰ hñs coꝛnua in cruribꝫ qđ valde erat mõſtruoſum. Carnes āt hircine inter oĩs carnes pecoꝛinas ſūt deterioꝛes

duriores ꝛ indigeſtibiliores. vt dic̄ Iſaac ī diet. ꝛ maxime qn̄ hircus eſt decrepit⁹. cuiꝰ aūt decrepiti eſt melioꝛ ꝛ foꝛtioꝛ. ſꝫ odoꝛ eſt grauioꝛ ꝛ caro peioꝛ. Cū aūt caſtrat⁹ fuerit caro eius erit humidioꝛ ꝛ tenerioꝛ ꝛ minus dura ad digerendū ꝛ min⁹ mala ad edendū Dicit aūt Plini⁹ li. xxviij. democritū dixiſſe hircū ſiue capꝛū nunꝙ̄ ſine febꝛe eſſe. Sanguis aūt hirci cū edera nutriti miro mō diſſoluit calculū in renibꝫ ꝛ veſica. vt dic̄ Iſi. Coꝛnu ei⁹ exuſtū fugat ſerpētes ꝛ ſanat fiſtulas ꝛ cancros ꝛ alios moꝛbos vlceroſos polipū etiā coꝛrodit ꝛ emendat. Iecur hircinū valet ꝯtra moꝛſum rabidi canis. fel ei⁹ viſum clarificat. pannū ꝛ telā coꝛrodit. hircina vꝛina mixta cū felle ei⁹ leproſis ꝓfert ꝛ lentigines tollit ꝛc̄.

De hiena. Ca. LIX.

Hiena crudelis eſt beſtia ſil'is lupo in voꝛacitatē ꝛ in gula. etiā in moꝛtuos ſeuit ꝛ eoꝛū cadauera de terra extrahit ꝛ coꝛrodit ꝛ ita hiena ab hiando eſt dicta. qꝛ ꝑ auiditate rictibꝫ patulis ihiat ad ꝑdam ſuā. Natura ei⁹ eſt vt mutet ſexū. nūc em̄ maſcul⁹. nūc femina inuenit̄. ꝛ ideo immundū aīal eſt. vt dic̄ Iſi. circuit domos ꝺ nocte. ꝛ humanā ꝓut poteſt fingit vocē vt ita ſuſpicet̄ eſſe homo. De hiena dic̄ Pli. li. viij. c. xxxj. hienis vtrāqꝫ ineſſe naturā. qꝛ alternis annis marē. alternis feminā eſſe dicunt. parit aūt ſine mare vt credit vulg⁹. ſꝫ Ariſto. negat. vipe hꝫ collū ꝛ doꝛſuꝫ elephātis. flecti nō pōt niſi totū coꝛp⁹ circūcingat̄. Tradūt paſtoꝛes inter ſtabula ſermonē humanū fingere. alicui⁹ nomē adducere queꝫ euocāt foꝛas vt lacerēt. Nominationē hoīs ſolēt fingere ad ſolicitandū canes quos inuadant. multas ꝛ innumerabiles hꝫ coloꝝ in oculis varietates ꝛ oculos valde mobiles. eiuſqꝫ vmbꝛa fac̄ canes obmuteſcere q̄s ꝯtingit. ꝛ oē aīal qꝺ ter luſtrauerit in ei⁹ veſtigio figit gradū. Hec beſtia coit cuꝫ leena ethyopica. ꝛ generat aīmal qꝺdā crudeliſſimū. voces hoīm ꝛ pecoꝝ imitās. plures dētiū acies vel oꝛdines ī vtraqꝫ ꝑte oꝛis habēs Hienas plurimas africa gignit ſicut ꝛ onagros ꝛ fibꝛos ꝛ multa alia mōſtruoſa. vt dicit Pli. Itē ibidē. Hec beſtia gignit lapidē q̄ hiena dꝛ. quē q̄ poꝛtauerit ſub lingua fac̄ eū futura ꝑdicere ꝛ diuinare. vt dic̄ Soli. Itē dic̄ Pli. li. xxviij. hiena odit pantherā. ꝛ ſi pelles vtriuſqꝫ beſtie ſuſpendāt̄. dicūt decidere pilos pāthere. Cū fugit hiena venātem. declinat ad dexterā vt ꝑgreſſi hoīs veſtigia occupet. qꝺ ſi nō ſucceſſerit dicūt mēte alienari vel ex equo hoīem decidere. aut ſi in hienā toꝛſerit de facili capitur beſtia vt magi tradūt. Itē vt dicit idē. fel ei⁹ eſt valꝺ medicinale. valet maxīe ꝯ caliginē oculoꝝ qꝛ in multis etiaꝫ maleficijs coꝛde ꝛ iecoꝛe hiene vtunt̄ magi vt dꝛ ibidē. Ariſto. ꝓo dic̄ li. vij. ꝙ quātitas hiene eſt ſicut q̄ntitas lupi. ꝛ in ei⁹ collo ſunt pili ſicut in collo equi. ꝛ hꝫ pilos ſuꝑ oīa ſpōdilia. ꝛ deludit hoīes ꝛ ꝑdat̄ eos. ꝛ capit canes ꝛ devoꝛat ita libēt ſic homīes. ꝛ cauat ſepulturas vt comedat carnes moꝛtuoꝝ.

De hericio. Ca. LX.

Herici⁹ eſt aīal ſpinoſum ſpinis hiſpidis ꝛ aſperis coopt̄ū. coꝛiū em̄ hꝫ vndiqꝫ aculeis circūſeptum. ita ꝙ ſe claudit q̄bꝫ vndiqꝫ ſe ꝓtegit ꝛ defendit. Nā ſtatim vt aliq̄d ꝑſenſerit poſt ſe. ſurgit atqꝫ in globū ꝯuerſus in ſua ſe arma ꝯtra inſidias recolligit. hui⁹ quidē ꝓuidētia eſt. aſcendit em̄ in vitē ſiue in aliā pomiferā arboꝛeꝫ ꝛ vuas excutinat. poma deijcit. ꝛ cū poma ī terrā deciderint inuoluit ſe ſuꝑ fruct⁹ vt ſpinis infigant̄. ꝛ ſic poꝛtat eſcaꝫ filijs ſuis. vt dicit Iſiꝺ. li. xij. vn̄ ꝛ ab hiſpiditate ꝛ rigoꝛe ſpinaꝝ hericius vel herinaci⁹ eſt vocatus. habet em̄ vt dic̄ Ariſto. ſpinas loco piloꝝ. ꝛ cooperiūt eū ſic pili. ꝛ ſunt ſibi arma. qꝛ pūgit ꝛ ledit ſe capientē vel tangentem. Item Ariſto. li. iij. Hericij alij ſunt ſiluatici ꝛ alij terreni ꝛ alij ſunt aquatici ꝛ faciūt oua multa q̄ nō comedūt̄. ꝛ ſunt hericij paꝝ habētes de carne. ꝛ hoc eſt eis ꝓpꝛiū. hꝫ herici⁹ caput ꝛ os inferi⁹ ꝛ tn̄ exit⁹ ſuꝑfluitatꝭ ſuꝑi⁹. q̄niaꝫ paſcunt̄ a ꝑte inferioꝛi. ꝛ ꝓpter hoc hꝫ oꝛificium in alia ꝑte. ſuꝑfluitas ꝓo eſt in doꝛſo ſuꝑius. et habet herici⁹ q̄nqꝫ dētes. ꝛ int'illos habet ꝑtes carnoſas loco lingue. ei⁹ hꝫ ventrē diuiſum in q̄nqꝫ plenas ſuꝑfluitates vn̄ etiā eſt gen⁹ hericij albe teſte ꝛ ſpinaꝝ albaꝝ. ꝛ eſt multoꝝ ouoꝝ. Itē herici⁹ eſt debilis audit̄ magis q̄ꝫ alia aīmalia dure teſte ꝛ ambulātia ſuꝑ q̄ttuoꝛ pedes. Itē li. v. Hericij agreſtes coeūt ſtātes doꝛſo applicato ad doꝛſum. qꝛ in illa ꝑte vbi eijciunt̄ ſuꝑflua ſe ꝯtingunt. Itē li. viij. ꝛ multotiens apparet ſenſus ī hericijs ꝯ ventos ſeptētrionales ꝛ meridionales. q̄m faciūt foꝛamē ī terra ad qꝺ fugiūt qn̄ ꝑſentiūt tales vētos iminere

Unde quidā fuit in cōſtantinopoli q̄ habu
it hericiū p̄ quē cognouit ⁊ p̄dixit vētos fu
turos. et nō intellexit aliq̄s vn̄ talē noticiā
habuiſſet. Jtē dic idem li. xliij. q̄ tot hꝫ ven
tres quot dētes. et in illis ventrib⁹ generāt
oua q̄nq̄. et q̄dā hericij ſunt alijs meliores
et oua q̄rundā maiora. ⁊ quedā ſūt minora
quoniā quedā meli⁹ decoquunt et digerūt
q̄ alia. Jtē li. xix. Hericij hn̄t modicū cor
pus ⁊ m̄ltas ſpinas maiores corp̄e. Et cau
ſa magnitudinis ſpinaꝝ ⁊ puitatꝭ corpoꝝ ē
q̄m nutrimentū corp̄is trāſit in eas ꝓpter ca
loris paucitatē. ⁊ q̄ cib⁹ nō digerit bn̄. vn̄
generat in corpib⁹ eoꝝ multa ſupfluitas. et
illa ſupfluitas trāſit in nutrimētū ſpinaruꝫ
Huc uſq̄ Ariſto.

De herinacio. Ca. LXI.

Herinaci⁹ idē eſt qđ cirogrill⁹ aīal
paruū ⁊ ſpinoſum habitās in cauer
nis. ſiue hericio. ſꝫ dr̄ eſſe mai⁹. de q̄
Plini⁹. li. viij. c. xxxviij. herinacij inq̄t more
hericij ſe volutāt ſup poma. que ſpinis infi
xa deferūt in arboꝝ ꝯcauitates. ⁊ p̄ter illa q̄
geſtat in dorſo vnū ſp̄ geſtat in ore. quādo
venat īu modū pile ſe voluit ne q̄n poſſit ꝓp̄
aculeos cōprehēdi. q̄n aūt poſſe euadere ſe
deſperat. herinaci⁹ vrinā ex ſe emittit tabifi
cam ⁊ venenoſam. ⁊ illa vrina p̄mo nocet ſi
bi ſi ei⁹ dorſum vel ſpina inde aliqualit aſp̄
gatur. nā tali fluxu dorſum ſuū ledit ⁊ euel
lunt ſpinule dorſi ſui. ⁊ iō ignorat q̄ inde fa
cili⁹ capiat vn̄ alios ledere ꝓponebat. ⁊ iđo
ars eſt q̄ tūc venet tal̄ beſtiola q̄n vrina tal̄
beſtie penit⁹ inanita eſt. q̄ tūc fracto dorſo ⁊
laxatis ſpinis ipi minime valet fuga. Et ideo
quia odore ſuo naturaliter ꝑcipit tāta ī vri
na ſua lateſcere venena. ſp̄ vrine ſue ꝑcit ne
eius virulentiā a ſe moueat aut diffundat
quouſq̄ captiuitatis neceſſitas vltima hāc
compellat. Hec beſtiola q̄uis puula. tanta
ſe cōſtringit fortitudine quādo timet q̄ vix
ſaluo cortice poterit aperiri. Jn aqua igit
calida ponit. qua aſperſa quaſi ſubito ape
ritur. ⁊ tūc ligatis pedib⁹ poſteriorib⁹ ſuſpē
ditur. et ſic ſuſpēſa fame tandē interficitur.
nec aliter bono modo interficit vt eius pel
licula aculeata portet. Et q̄uis illi⁹ anima
lis corpuſculū humanis vſib⁹ non multuꝫ
ſit neceſſariū. tam ei⁹ pellicula tā ſpinata ita
mortalib⁹ eſt neceſſaria q̄ ſi nō eſſent aculei
fruſtra velleꝝ mollicies in pecudibus mor
talib⁹ eſſet data. cute em̄ hericina veſtes po
liunt. Hoc autē dicit habere propriū heri
nacius. q̄ poſtq̄ pomis ⁊ racemis eſt one
ratus. ſi ceciderit pomū de ſuis ſpinis caſu
aliquo pre indignatione omnia de dorſo ex
cutit. ⁊ vt ſe iteꝝ oneret reuerti ad arborē cō
ſueuit.

De iuuenca Ca. LXII.

Juuenca vel iuuenc⁹ eſt iuuenis vac
ca que ad terrā excolendā iugo ſubij
ci eſt apta. vt ait Jſiđ. vel ideo ſic dr̄
quia antiq̄tus ioui iuuenc⁹ immolabatur ⁊
nō thaur⁹. vt dic idē. Animal eſt petuluꝫ ⁊
laſciuū propter iuuētutē. ⁊ ideo fortiori iu
go p̄mitur vt domet. ſtimulo etiā pungitur
vt rectius ſequi boū veſtigia coartetur Ju
uenca thauroꝝ copule ſolet eſſe apta. quia ī
tali etate eis cōiungitur vt impregnet. Jm
pinguat in paſcuis vt pro varijs hominuꝫ
vſibus ducta ad macellū a carnifice immo
letur ſeu mactet. carnes ſicciores ⁊ ſolidio
res habet q̄ vituli lactētes ꝓpter remotionē
a lacte. ſed teneriores calidiores ⁊ humidio
res q̄ habēt boues decrepiti ſiue vacce. q̄a
lactenti etati magis ſunt vicine. vt dicitur ī
dictis

De leone Capitulū. LXIII.

Leo grece rex latine. eo q̄ rex ſit ⁊ p̄n
ceps oīm beſtiaꝝ. vt dicit Jſiđ. li. xij.
Leonū aūt quidā ſunt breues ⁊ iu
ba criſpa. ⁊ hi ſunt imbelles. quidaꝫ ꝓ lōgi
⁊ coma ſimplici. ⁊ hi ſunt acriores. animos
eoꝝ frons ⁊ cauda indicat virtus eoꝝ in pe
ctore. firmitas eoꝝ in capite ſepti a venato
rib⁹ terrā cōueniūt vt min⁹ circūſpectꝭ vena
torib⁹ vel venabulis terreant rotaꝝ timent
ſtrepitus. ſed ignes magis cū dormierit vi
gilant oculi eoꝝ. ⁊ cū ambulāt cooperiunt
veſtigia ſua ne eos venator poſſit inuenire.
Cū genuerit catulū trib⁹ dieb⁹ ⁊ tribus no
ctibus dormire credit. tūc demū patris fre
mitu vel rugitu velut tremiſcēs cubilis lo
cus ſuſcitare dr̄ catulū dormientem. Circa
hoīem natura leonū eſt. vt niſi leſi iraſci ne
queāt. Patet etiā eoꝝ miſericordia aſſiduiſ
exēplis. nā ꝓſtratꝭ parcūt. captiuos obuios
repatriare p̄mittunt. hoīem niſi ī magna fa
me nec comedūt nec interimunt. Huc uſq̄
Jſiđ. li. xij. De leone aūt dicit Pli. li. viij. ca.
xvi Leo ī ſūma generoſitate ē q̄n iubis col
la ⁊ humeri veſtiūt. q̄s pardi gignūt ſp̄ carēt
h̄ inſigni. coitū aūt pardi cū leena odore co
gnoſcit leo. ⁊ tot⁹ in adultere ſurgit penam.

Sed ſi in flumine ablnit̃ tegit̃ ei⁹ culpa et a
mare nõ pcipit̃. In pariẽdo vnguib⁊ filiorꝝ
laniat̃ vterus pariẽtis. ⁊ ideo nõ ſepe parit.
Ariſto. aũt vt dic̃ Pli. dixit leenã pmo quin
qꝫ catulos parere. deinde q̃ttuor. ⁊ ſic p an/
nos ſingulos ad min⁹ vno ſterileſcere. parit
qꝫ informes catulos ⁊ puos. magnitudine
muſtelarꝝ in pncipio dic̃ etiã catulos ſex mẽ
ſium vix poſſe naſci ⁊ duorꝝ menſiũ vix mo
ueri. Urinã eijcit leo leuato crure more ca/
nis. ⁊ vrina eiecta valde fetet. qñ ſemel ſatia
tur. duob⁊ dieb⁊ vl̃ trib⁊ cibo caret. ⁊ ſi i ſati
etate fugiendũ eſt. cibos ad fauces reijcit ⁊
cũ vnguib⁊ eos extrahit vt ſic ſit leuior ad
fugiendũ. diutiſſime viuit qđ cognoſcit̃ per
dentiũ ↄſumptionẽ. ⁊ tũc in ſenecta hoiem
impetit. q2 ad pſequẽdas beſtias l̃ beluas ꝟ
tus iã deficit. ⁊ tũc obſidet ciuitates vt ho/
mines rapiat. ſ3 qñ capiunt̃ tũc ſuſpendun
tur vt metu ſil̃is pene ceteri terreant̃. In vi
ros ſeuit. ↄtra femĩas tm̃ fremit. infantes ra
ro inuadit niſi in magna fame. Animi leo/
num index cauda eſt ſic̃ equorꝝ aures. Naꝫ
qñ irati ſunt animi. pmo terrã cauda verbe
rant. deinde decreſcẽte iracũdia ꝓprium ter
gũ pcutiũt ⁊ flagellãt Ex oĩ vulnere illato
a leone ſiue impſſo vngue ſiue dẽte profluit
ater ſanguis. vt dicit Iſid. Itẽ in pericul̃
maxime apparet generoſus. vñ qñ pſequit̃
a canib⁊ aut venatorib⁊ nõ latitat nec ſe oc/
cultat ſ3 ſedet in cãpis. ibiqꝫ vbi videri põt
ad ↄ̃fenſionẽ ſe parat. vbi virgultũ ſiluaſqꝫ
penetrauerit. acerrimo fert̃ curſu velut re/
putans turpẽ abſconſionẽ. Nõ eñ ſe abſcõ
dit eo q timeat. ſ3 ſolũ ne timeat̃ aliquotiẽs
ſe occultat. Dũ aliquẽ inſequit̃ ſaltu inſilit
quo nõ vtitur quãdo fugit. quãdo vulnera
tur mira obſeruatione notat pmo ſe tangen
tem. ⁊ in quantalibet multitudine primum
impetit pcuſſorẽ. ⁊ cũ quis telũ miſerit ⁊ eũ
nõ tetigerit correptũ rotatũ ſternit. ſed neq̃
qꝫ ipm vulnerat neqꝫ ledit. qñ morit̃ humũ
mordet. lacrimamqꝫ fundit. quãdo egrotat
ſanguine ſimee medet̃. criſtã galli ⁊ cantuꝫ
valde timet Animal eſt gratũ cognoſcens ⁊
diligẽs ſibi benefacientẽ. vt patet in exẽplis
q̃ ibi ponit Pli. Hucuſqꝫ Pli. li. viij. c. xvij.
De leone aũt dic̃ Ariſto. li. ij. ſil̃r Aui. Leo
habet collũ quaſi immobilẽ multũ rigidũ.
⁊ interiora habet ad modũ canis. ⁊ ſp pmo
mouet dextrũ pedẽ ⁊ poſt ſiniſtrꝝ ſic ⁊ came
lus. ⁊ parꝝ habet de medulla in oſſib⁊. et ei⁹
oſſa ita ſunt dura vt ex eorũ colliſione exit
ignis. Itẽ li. xvj. Leo habet multas fiſſu/
ras ĩ pedib⁊. et iõ generat filios cecos ſic̃ ca
nis vel lup⁹. nã ſerratos h3 dẽtes. ⁊ iõ filios
generat impfectos. ſic̃ dicit idem ⁊ etiã ſoli
nus. q̃ dicit leonẽ timere qñ videt vel audit
catulũ verberari. cui⁹ filij naſcunt̃ ceci ſic̃ ⁊
oĩm aĩaliũ habentiũ dẽtes diuiſos. ꝓpter in
gluuiẽ naſcunt̃ filij impfecti. In altiſſimis
mõtib⁊ occultat ſe. ⁊ inde ↄtẽplat̃ pdã ſuam
quã cũ viderit alte rugit. ad cui⁹ vocẽ terrẽ
tur aĩalia ⁊ ſubito figũt gradũ. circa q̃ cum
cauda in orbẽ lineã ducit. ⁊ illius lineature
circulũ tranſire quodlibet aĩal ptimeſcit.
⁊ ſtant animalia ſtupida q̃ſi edictũ expectã
tia regis ſui. Trãſiens p loca aſperiora vn
gues intra pedẽ ↄtrahit ⁊ recõdit. Nã illis
vtit̃ p mucrone. ⁊ ideo infra carnoſitatem
ipos abſcõdit ⁊ eis parcit ne ledant̃ vl̃ hebe
tent̃ pdã ſuã quã arripit ſol⁹ comedere eru/
beſcit. ⁊ ideo ſepe ipm a remotis ſequẽtibus
alijs beſtijs de ipa pda liberalitatis grã de/
relinq̃t. vt dic̃ idẽ. tãte aũt eſt caliditatis q fe
bres ſp quartanas patit̃. ⁊ hũc morbum na
turalit̃ ſuſtinet vt ei⁹ feritas edomet̃. cui⁹ ca
ro cũ excedat in calore ad eſum ẽ nociua. vt
dic̃ Dyaſ. ⁊ Pli. li. xxviij. valet etiã in medi/
cina mlt̃iplicit̃. cui⁹ adeps venenis ẽ ↄtrari
us. q̃ quicũqꝫ punct⁹ fuerit. aliorꝝ aĩaliũ vl̃
reptiliũ morſus illo tpe nõ timebit. ei⁹ etiaꝫ
adeps mixt⁹ cũ oleo roſaceo cutẽ faciei cu/
ſtodit a vicijs candoreqꝫ ſeruat ⁊ ſanat. ad/
ſta oculorꝝ ſedat tumores. fel ei⁹ aq̃ addita
oculorꝝ acuit claritatẽ. valet etiã ↄ̃ comitia/
les morbos ⁊ caducos. Cor ei⁹ in cibo ſum
ptũ ſoluit quartanã febrẽ. Hucuſqꝫ Plini.
li. xxviij. c. viij. Uenat̃ aũt leo ſic. duplex fit
fouea. vna ↄtinue iuxta aliã. in ſecundaria
fouea ponit̃ vna cauea ſiue ciſta q̃ de facili
claudit̃ quãdo tãgit̃. ponit̃ aũt agn⁹ l̃ ouis
in fouea prima in quã ſalit leo quãdo eſurit
ꝓ ouicula rapienda cupidus. videns aũt ſe
non poſſe de fouea erumpe. erubeſcẽs ſe de
ceptũ foueã volens intrare ſecundã vt ibi
lateat. incidit in ciſtulã ſiue caueam ibidẽ p
paratã que poſt eius introitũ ſubito ſe clau
dit ⁊ ipm vlterius nõ permittit exire. ſed in
cauea extra foueã extrahitur ⁊ in illa tene/
tur captus ⁊ catenatus donec edometur. et
hoc tãgit Hieronym⁹ ſuper Ezechiel. xix.
capitulo. ſuper locũ iſtum. miſerunt eum ĩ
caueam ⁊c̃.

De leena
Capitulū. LXIIII.

Leena leonis dicit femina. q̄ bestia ē
multū libidinoſa. ſemꝑ em̄ geſtit in
coitū. et ideo leone crudelior ē. ꝛ ma
xime quādo habet fetū. Nam ꝑ filijs morti
ſe exponit. ꝛ ꝑ ip̄oꝝ defenſione venatorū ia
cula nō ꝑtimeſcit. plures parit filios in pri
mo partu q̄ꝫ in ſequētib⁹. nāꝑter acumē vn
guium filioꝝ lediṫ matrix. ꝛ ſic annuati ſte
rileſcit. vt dic̄ Ariſto. ꝛ Plini⁹. qui dicit ſic
vt ait Iſid. li. xij. animalia cū acutis vngui
bus frequēter parere nō poſſunt. vicianṫ
em̄ eaꝝ matrices vnguib⁹ intrinſec⁹ mouen
tibus ſe catulis. ꝛ ideo nō poteſt leena expe
ctare cū partu vſqꝫ ad filioꝝ ꝑfectā ꝯpletōꝫ
ſed poti⁹ dimittit partū dolore cogente ꝛ ef
fundit an̄q̄ꝫ filij cōpleanṫ. ꝑ feruore libidīs
pardis ſe cōmiſcet. Sed poſt coitū leonē ti
met. nā turpē cōmixturā ſentit leo ꝑ odorē
niſi ꝓus poſt adulteriū in flumine abluatur
vt dic̄ Pli. ꝛ qn̄ ipam deꝑhendit reā ſtatim
punit. et ideo ipa ſtatim fugit. ꝛ niſi fuerit ꝓ
us abluta nō reuerteṫ ad maritū. Eſt autē
parua beſtia vel beſtiola quā miro modo ti
ment leo ꝛ leena. que vocaṫ leonzofones. nā
quoddā portat venenū quod leonē interfic̄
ꝛ leenā. vnde capta beſtiola exuriṫ eiuſqꝫ ci
nere aſperſe carnes ꝛ poſite ꝑ compita ſemi
taꝝ leones necāt. vt dic̄ Iſi. li. xij. Scd̄m āt
Auic. li. vij. c. j. d̄r Leo eſt aīal cibi auidum ꝛ
guloſum. ꝛ id̄ ſine maſticatōē deuorat cibuꝫ
ſuū. et ꝓpter hoc euomit comeſtuꝫ. ꝛ iterato
comedit reiecta. ꝛ comedit multū ita q̄ d̄ ci
bo ſit pōderoſos. ꝛ poſt ſtat ieiun⁹ per duos
dies ꝛ duas noctes. ꝛ nō eijcit ſterc⁹ a ſe niſi
ſemel in duob⁹ dieb⁹ vel trib⁹. ꝛ eſt id ſiccuꝫ
ſine humido. ꝛ eſt valde fetens. ſilr̄ ꝛ vrina
ſua. ꝛ qn̄ ſcindiṫ venter ei⁹ exit mal⁹ odor. et
anhelitū habet fetidū ꝛ infectiuū ac morſuꝫ
mortiferū ꝛ venenoſum. ꝛ maxime quādo ē
rabioſus. Fit autē rabioſus ſic canis. vt di
cit Ariſto. ꝛ Auic̄. ꝛ eſt crudele qn̄ iraſciṫ ꝛ
furibundū. ꝑ indignatōē ṽberās ſemetip̄m
Fremit ꝑ ira ꝛ frēdit dētib⁹ maxīe qn̄ eſurit
ꝛ aīalib⁹ trāſeuntib⁹ vt ea capiat inſidians i
ſpecub⁹ ꝛ antris abditis ſe abſcōdit. ac ſuꝑ
trāſeuntes beſtias ex iꝑouiſo inſilit. et eas
dēte ꝛ vngue crudeliter dilaniat ꝛ etiā occi
dit. carnē oſſa ꝛ pellē cōminuit ꝛ ꝯfringit ac
ꝯfracta fruſtatim dilaniat deuorat et ſtran
gulat. ꝛ ſi viderit quēpiam venire ꝯtra ſe vt
predam eruat quā rapuit. ꝑdā amplexaṫ ꝛ
frendit ꝛ terrā cauda ꝑcutit. ꝛ ſi appropinq
uerit in ip̄m inſilit. q̄ deuicto iterū ad ꝑdā re
dit. ſanguinē aīal' occiſi ab eo ꝑmo bibit ꝛ lā
bit. deinde reſiduū diſcerpēs mēbratī diui
dit deuorat ꝛ deglutit

De leopardo Ca. LXV

Leopardus eſt beſtia ſeuiſſima de le
onis ꝛ pardi adulterio generata. vt
dic̄ Iſidor⁹. lib. xij. Nā vt dicit Pli.
leone cū parda aut pardo cū leena ꝯcumbē
te. ex tali coitu degeneres pardi ꝑcreanṫ ſic̄
ex equo ꝛ aſina vel ex aſino ꝛ equa gignitur
mulus ſiue burdo. vt dicit Iſi. Eſt aūt aīal
valde ꝑceps ꝛ ſitit ſanguinē. Eſt ꝛ feīa ma
ior ꝛ crudelior q̄ꝫ maſcul⁹. vt dic̄ Ariſt. Co
lorē habet variū ſic pard⁹. ſaliēdo nō currē
do inſequiṫ ꝑdaꝫ. ꝛ ſi in tertio ſaltu ꝑdā nō
rapit vel in quarto. ꝑ indignatiōē ſiſtit ꝛ q̄ſi
victus retrocedit. corpus cū cauda ꝛ pedi
bus leoni aſſimilaṫ. ſed in capite formā par
di imitaṫ. leena aūt corꝑe eſt minor. ꝛ leoni
maſculo mirabiliter eſt exoſus. vñ timēs le
onem facit foueā ſubterraneā duplex orifi
cium habentē. vnū ꝑ quod intrat. ꝛ aliud ꝑ
qd̄ exit. eſt autē fouea illa in vtroqꝫ orificio
valde ampla ꝛ in medio magis ſtricta. veni
ente itaqꝫ leone in foueā ſe mergit. quē perſe
quens leo foueā cum impetu ſubintrat vbi
triumphare putat de leopardo. ſꝫ ꝓpter ma
gnitudinē corꝑis ꝑ mediū fouee vbi ſtricti
or eſt libere tranſire nequit. quē ſciens leo
pardus ita in ſtrictura impeditū. illā foueā
egreditur. et tūc in parte oppoſita foueam i
trans leonē a tergo morſib⁹ ꝛ vnguibus ag
greditur. et ſic ſepe arte non virib⁹ de leone
obtinet victoriaꝫ leopardus. et ſic degener
beſtia de fortiori ſepe per aſtutiā in antro vi
ctoriam obtinet. quē ꝑ potentiā in publico
inuadere nō audet. ſicut narrat Homerus
li. de pugnis ꝛ aſtutijs beſtiaꝝ. Ariſto. li. viij
dicit de beſtia que diciṫ ferculeo quādo co
medit aliquod venenoſum ꝛ tunc q̄rit ſter
cus hominis ꝛ comedit ipſum. Et ideo ve
natores fimū illum in vaſe aliquo ſuſpēdūt
ſuper arborē. ꝛ cū venit leopardus ad arbo
rem ſaltat vt accipiat ſtercus ꝛ interim ip̄m
interficiunt venatores. Idem faciṫ panthe
ra ꝛ pardus. vt diciṫ ibidem. De leopardo
etiaꝫ dicit Pli. Leopardus qn̄ egrotat ſan
guinem capre agreſtꝭ bibit. ꝛ ſic inde lāguo
res euadit

De lepore.
Capitulū. LXVI.

Lepus dr̄ q̄ſi leuipes qꝛ velocit̄ curit. vñ ⁊ grece legos ꝑ velocitate curſus dr̄. Itē dic̄ Iſi. li. xi. Omē aīmal velox eſt timidū ⁊ imbelle. vt dic̄ idē. nullū habēs armoꝝ gen⁹ niſi mēbroꝝ leuitatē. debilis eſt viſus ſicut ⁊ cetera aīalia q̄ nō claudunt palpebras in dormitādo. melior ꝫ aūt eſt audit⁹ q̄ʒ viſus potiſſime qñ aures eius ſunt erecte. cui⁹ aures ſunt longe valđ ⁊ flexibiles. qđ fuit neceſſariū ꝓpter oculoꝝ aperturā. nā auribꝫ oculos defendit apertos. qꝛ nullo cooperculo ſunt muniti ab infeſtatione ciniſum ⁊ muſcaꝝ. nā ꝯtra omne nociuum dedit natura remediū creature. vt dic̄ Auic. ⁊ ideo data eſt lepori mēbroꝝ leuitas ⁊ curſus agilitas ꝯ canes ⁊ alias beſtias ipꝫ inſequētes. data eſt etiā auriū ꝓceritas ꝯtra muſcas ⁊ cinifes iportune ei⁹ oculos debiles infeſtātes. vt dic̄ idem. data eſt etiā ſub pedibꝫ multa piloꝝ villoſitas vt pili pedis carnoſitatē currēdo a leſione defendāt ⁊ ꝓpter ſui leuitatē pedes i curſu nullaten⁹ impediant. ⁊ iđ dic̄ Ariſto. lib. iij. ꝙ pedes leporis ſunt ſubtus piloſi. qđ in alijs animalibꝫ rari⁹ inueniṫ. crura ei⁹ poſteriora ſunt anterioribꝫ lōgiora. qđ fuit neceſſariū ad facile corp⁹ ei⁹ eleuandū in curſu qñ fugeret ꝯtra montē. vñ difficili⁹ capiṫ ꝯtra montē q̄ʒ cōtra vallē. ⁊ hoc accidit ꝓpter anterioꝝ crurium breuitatē. Nā ꝓpter depſſionē anterioꝝ ꝑtis corpis ꝯtra vallē de facili cadit. nec p̄t equaliter cōtinuare curſum ſuū ⁊ iđ vt fugiendo vitet caſum: cū deſcēdit oblique montis latera circuit. ⁊ put poteſt ꝯtra mōtis altitudinē crura anteriora erigit ⁊ ſepius canibꝫ inſequētibꝫ ſic illudēs euadit. De leporibꝫ aūt dicit Pli. li. viij. c. lv. Lepoꝝ inquit plura ſunt genera. nā in alpibꝫ ſunt quidaꝫ ⁊ in ſiluis habitāt quidā quātitat ꝫ maioris groſſioris pili ⁊ velocioris curſus q̄ʒ ipſi q̄ cuniculi dicunṫ. Naꝫ cuniculi lepores ſunt parui ⁊ imbecilles q̄ vnguibꝫ terrā ꝯcauāt. ⁊ foueas ſubterraneas quas inhabitēt ſibi formāt ⁊ ſunt fecūditatis nimie. et ſunt tot in quibuſdā ſiluis hiſpanie. ꝙ aliqñ p̄ eorū multitudine deuaſtāt meſſem ⁊ ꝓuincie inducūt famē. quoꝝ fetus in balearic ꝫ inſuliſ ita ſunt accepti. vt etiā ipi fet⁹ ſine matribꝫ vix purgatis viſceribꝫ in eſuꝫ ab incolis patrie aſſumanṫ. Et ſequiṫ ibidē Arcbela⁹ autor eſt quot ſunt cauerne ad excremēta lepori totidē annoꝝ ſunt etatis. Totidē eñ̄ ſunt illius ꝑtis corpis foramina quot annorum curricula habuiſſe ꝓhibenṫ. ⁊ iđ dicunṫ gignere ſine mare ⁊ hr̄e vtrūq; ſexū. ⁊ iđ multi putauerūt leporē gigni. ⁊ gignere ſine mare. vt dic̄ idem. Sunt aūt lepores animalia ita fecunda ꝙ vno fetu naſcēte ſtatim nouo fetu altero vter⁹ grauidaṫ. vñ vtile eſt aīal quo ad eſum ⁊ q̄ ad veſtitū. ⁊ quo ad multiplicē medicinā. Nā ei⁹ coagulū valet ꝯ venenū. reſtringit ventris fluxū. ſanguis eius mitigat dolorē oculoꝝ. vt dic̄ Plini⁹ ⁊ Dya. nec inueniṫ coagulū in aliq̄ aīali habente ī vtraq; mādibula dētes niſi in lepore. vt dic̄ Ariſto. ⁊ quāto ei⁹ coagulū eſt vetuſti⁹. tāto melius. vt dic̄ Pli.

De lince ⁊ ei⁹ proprietatibus
Ca. LXVII.

Linx lincis eſt dic̄⁹ qꝛ ī lupoꝝ genere ⁊ numero numeraṫ. Eſt āt beſtia ſīīs lupo dorſum hñs maculis diſtinctū ſic pard⁹. vrina ei⁹ ꝯuertiṫ in gēmā ꝑcioſam q̄ liguri⁹ appellaṫ. ⁊ h̄ p̄ſentit linx ſiue lincis. ⁊ h̄ inuidēs ac dolēs ꝙ trāſire debeat in hūanū vſum. vrinā egeſtā abſcōdit ſub humo. ſꝫ ibi citi⁹ in lapidē ſolidaṫ. vt dicit Pli. li. viij. c. xxxix. ⁊ Iſi. xij.

De limace Ca. LXVIII.

Limax eſt vermis limi. ſic dic̄t⁹ eo ꝙ in limo naſciṫ vel ex limo. ⁊ ideo ſꝑ ſordid⁹ ⁊ immūd⁹ habeṫ. vt dic̄ Iſi. li. xij. Et eſt vermis valde tardi mot⁹. ī dorſo ſꝑ gerēs cōchā durā. infra quā ſe ī cludit. ⁊ eſt vermis cornut⁹ habēs duo additamēta añ os. cū quibꝫ viā q̄rit. ⁊ qñ aliq̄d aduerſi ſenſerit. ſtatim cornua retrahit infra teſtā ⁊ infra domū ſeſe reſumit. In corrupto aere ⁊ imbre maxime naſcunṫ tales vermes q̄ ſerpunt q̄ʒuis lento paſſu ad arborū ſummitates earū germina depaſcentes. vbicunq; autē ſerpit poſt ſe immūdicie veſtigium derelinquit

De lupo Ca. LXIX.

Lupus vt dic̄ Iſiđ. quaſi leopos eſt dictus. eo ꝙ ei q̄ſi leoni ꝟt⁹ ſit ī pedibus. vñ qđ pede p̄ſſerit nō viuit. rapax aūt eſt beſtia ⁊ cruoꝛ ꝫ appetēſ. q̄ rabie rapacitat ꝫ quecūq; inuenerit trucidat. de q̄ dicunt ruſtici vocē hoīem ꝑdere ſi eū lup⁹ prior viderit. ⁊ iđ ſubito tacēti dr̄ lup⁹ ē ī fabula. certe ſi ſe pulſū ſenſerit deponit audaciā

feritatis. Lupi toto anno nõ amplꝰ ꝙ̃ duodecim diebꝫ coeunt. famē diu portāt. ꝛ pꝰ longa ieiunia multū deuorant. Lupos etiā nutrit ethiopia ceruice iubatos. Et ita varios vt nullū colorē eis deeſſe dicāt. hucuſqꝫ Iſi. Pli. aūt li. viij. c. xxiij. idem ſentit. ꝛ dicit ꝙ lupi africani ſunt inertes ꝛ ꝑui. q̇ vero gignūt̄ in frigidis regionibꝫ corpe fiunt minores ꝛ magis aſperi ꝛ feroces. Ariſto. li. ij. dicit ꝙ in india eſt q̇dam lupus hn̄s tres ordines dentiū ſuperius. ꝛ inferius hꝫ pedē leonis ꝛ faciē hois ꝛ caudā ſcorpionis. ꝛ vox eiꝰ ſicut vox hois. terribilis eſt ſicut vox tube. ꝛ eſt velox ſic̄ ceruus. ꝛ eſt valde ſeuus comedēs hoies. Item Ariſto. li. vj. Lupi tpe coitꝰ ſunt ſeui. et qn̄ habent catulos ſunt magis mali ſicut ꝛ femine canū. Itē li. vij. Lupi ſerratos hn̄t dētes. comedūt carnes et nõ comedūt herbas niſi qn̄ infirmant̄. q2 tūc comedunt aliquā ꝓpter medicinā. Nā qn̄ lupus ſentit ſe repletū. q̄rit q̄ndam herbam ꝛ comedit eā vt euomat qđ comedit. Item li. viij. qn̄ fugiunt ferunt filios ſuos ſecū. ꝛ cum exeūt de cauernis comedūt origanū ꝛ maſticant vt acuant dentes ſuos Item idē de eodē. Lupus qn̄ comedit ē valde malus. ꝛ qn̄ nõ habet famē q̇eſcit multū. ꝛ eſt valde audax ꝛ valde diligit ludere. ꝛ ſi ꝑt rape puerum ludit cum eo. ꝛ poſt occidit eū ꝛ comedit. Et ſicut dicit Homerus Lupus eſt valde vigil ꝛ multū timet ignē. et dr̄ ꝙ ſi lapidē̄ ꝯſiderabit ꝑmū iactantē. ꝛ ſi ille lapis nocuerit ei. ſi poterit ipm̄ interficiet. ſi vero nõ noceat ei. ſi deꝑhenderit ipm̄ nõ multū ledet eum. ſed paꝝ q̄ſi iraſcēdo deinde eū dimittit Et lupi q̄nto ſunt ſeniores tanto deteriores. ꝛ nocent hoibꝫ. q2 nõ pn̄t venari beſtias ꝓpter etatē. ꝛ q2 eoꝝ culmi iam ſunt debilitati ꝛ viuunt multo tpe. ꝛ eiꝰ ſenectꝰ apphendit̄ in dētibꝫ. q2 ꝯſtringunt̄ in ſenectute. Iteꝫ ibidem Sunt aūt lupi duplicis modi. q̇daꝫ em̄ ſunt q̄ſi rotundi. ꝛ q̇dam q̄ſi longi. ꝛ illi ſunt aſperioris pili ꝛ audacioris animi. ꝛ lupoꝝ interiora ſunt valde debilia ꝛ de facili recipiūt corruptionē qn̄ vulnerant̄. Reſiduuꝫ vero corpis eoꝝ patit̄ ml'tas percuſſiones. ꝛ hn̄t magnaꝫ fortitudinē in collo ꝛ i capite. ꝛ vulnera q̄ accidunt ex morſu eoꝝ ſunt valde mala. q̄niam exit ex eis virꝰ. ꝛ curant̄ iſta vulnera ſic̄ morſus canis rabioſi. vt dicit Ariſto. Itē idē lib. viij. Os lupi maxime eſt apture. ꝛ maximum vigorē habet in orificio ſuo. ꝛ eſt anial valde vorax. Item de lupo dicit Auic. li. vij. Sūt q̇dam lupi q̇ naturaliter habent appetitū comedendi piſces. ꝛ comedunt vilia que de ſuis retibꝫ eiciūt piſcatores. ꝛ qn̄ nõ inueniunt q̇d comedant de piſcatoꝝ reliquijs. vadunt ad retia ꝛ dilaniant ea. De lupis aūt dic̄ phiſiologꝰ. Virtꝰ lupoꝝ in pectore et in vnguibꝫ viget ac in ore. in poſterioribꝫ vero minime. collū retroflectere nõ valet. ꝛ in nullo mēſe niſi i maio qn̄ fiūt tonitrua. cuiꝰ aſtutia eſt vt non capiat ꝑdā iuxta loca vbi nutrit fetus ſuos. ꝛ tūc tpis venat̄ a remotis. qn̄ aūt nocte ꝑde gratia ꝑgit ad ouile. ne canes eiꝰ ſentiāt odorē vadit ꝯtra ventū. et ſi aliq̄ caſu pes eiꝰ calcando ſup aliq̇d ſtrepitū fecerit ipm̄ pedeꝫ caſtigat duro morſu. oculi eiꝰ lucent đ nocte vt lucerne. ꝛ vt dic̄ Solinꝰ. multū amoris excitatiuū in cauda portat qđ dentibꝫ euellit qn̄ timet capi. lapides ml'tū timet. vn̄ ſi q̇s duos lapides pariter colliſerit. lupus audaciaꝫ ꝑdit. fugit ſi ſtrepitꝰ lapidū ꝑuenerit ad aures eius. filios generat cecos q̄s tenerrime diligit atqꝫ nutrit. terram comedit qn̄ ml'tū eſurit ꝛ aliquā ꝑdā nõ inuenit. vt capras volentes folia carpe in rubetis facilꝰ rapiat ſub herbis ꝛ folijs latitās ſe abſcōdit. plus aſtutia ꝙ̃ potentia oues decipit. ſed qn̄ ꝑualet ſi ꝑmittit̄ totū gregē ſtrangulat et occidit. ꝑtem ꝑde quā deuorare nõ poteſt in terra ſepelit et abſcondit. ꝛ qn̄ eſurit ꝑtem ſepultā extrahit ꝛ effodit. ꝛ lanam ouis quā occidit inficit ꝛ morſus eius ex lana tali veſteꝫ factā pediculoſaꝫ reddit. vt dicit Iſi. Itē idē dic̄ Ariſto. Ex tota ſpecie natura lupoꝝ nature ouiū aduerſat̄ Vn̄ legi in li. ꝙ cordula facta de inteſtinis lupi adiūcta cordis cithare factiſ de inteſtinis ouinis eas đſtruit ꝛ corrupit ſicut pluma aq̄le adiūcta plumis colūbe eas excoriat ꝛ corrodit ſi diu ꝑiter i loco aliq̄ dimittant̄. vt dicit idē. Vide ſupra de aq̄la.

De mulo Cap. LXX

Mulus a molendo eſt dictꝰ. eo ꝙ iugo piſtoꝝ ſubactus ducat in giro molas. vt dic̄ Iſi. li. xij. Aſſerunt aūt iudei ꝙ ana abnepos eſau greges equaꝝ ab aſinis ꝑmo fecerit aſcendi vt inde ꝯtra naturā muloꝝ ꝓgenies naſceret̄. vt dicit idem. ꝛ ideo ſequens mulus mr̄is naturā aſino eſt maior pulcrior ꝛ velocior. ſed equo pigrior deformior atqꝫ minor. Vn̄ naſcit̄ ex equa ꝛ aſino mulus. ex equo vero et aſina burdo ꝓcreat̄. Et eſt mulus animal ſterile. ꝛ tn̄ eximiū ad labores. vt dicit Pli. li. viij. ca. xliiij. Nunqꝫ aūt h aia/

lia.ſ.aſinus ꝛ equa mutuo appetūt ꝯiugia.niſi etiā in infantia lacte mutuo nutriantꝰ.ꝛideo paſtores pullos eqꝝ ſubiiciunt aſinabꝫ ꝛ aſinoꝝ pullos ſubiiciūt equabꝫ qñ volunt taleſ creaturas ex diſparibꝫ pcreari.vt dicit idem Item idē.Mule calcitratus potu vini inbibeſ.Ex onagrꝭ aūt ꝛ equabꝫ naſcuntꝰ veloceſ mule pedes hñtes duros ꝛ aptos ad curſuꝫ. ſunt aūt rugoſi corpe ꝛ indomito aīo ſꝫ generoſo.qui aūt ſunt geniti ex onagro ꝛ aſina oēs pcellūt.De mulo etiā dicit Ariſto.li.vii. q̄nto mulꝰ plꝰ potat de aq̄ tanto plus pficit eiꝰ cibꝫ.Itē li.xiiii.mulꝰ non habet fel manifeſte ſup epar.Itē idem li.xvi.Mulus qꝛ naſciꝰ ex equa ꝛ aſino nō ꝯuenit generatiōi.qm̄ natura vtriuſ aſini ꝛ eque eſt frigida.vnde frigiditas generantis dn̄atꝰ generato.et ideo mulꝰ eſt ſterilis.nec eiꝰ ſpermate aliqͩ generatur pter exceſſum frigiditatis in ipſo dominantis.Itē ibidē.ꝛ accidit ꝙ corpa mularuꝫ ſunt magna qm̄ ſupfluitas mēſtruoſa trāſit i creationeꝫ ꝛ cibū corpis.Sanguis aūt quo natura nō indiget exit cū ſupfluitate veſice.i. cum vrina.ꝛ pter hoc nonolfaciūt muli vrinas mulaꝝ ſicut alie beſtie habentes ſoleas. reſiduū vo ſupfluitatis tranſit in crementuꝫ corporis ꝛ in eiꝰ magnitudinē.Non impgnatūr ergo mula niſi forte valde raro. mulꝰ aūt qꝛ rōne ſexꝰ calidior eſt in aliq̄bꝫ temporibꝫ et regionibꝫ forſan generat.ſed generatū erit extraneū ꝛ occaſionatū ſicut qͦd generaꝰ ex eq̄ ꝛ aſina.ꝛ dignū eſt omne tale eſſe ſterile. qꝛ generatꝰ ꝯtra naturā. Hucuſ Ariſt.li.xvi. ſm y.ſa.in dieꝰ.carnes muli ſunt peiores ꝙ carnes aſini.ꝛ ad nutriendū ꝛ ad digerēdū. cuiꝰ fimꝰ tritus et ꝯbuſtꝰ reſtringit ſanguinē ſi cū aceto fuerit tpatus.vt dicit Dyaſ.Valꝫ etiā idē fimꝰ ꝯtra ictus ſcorpionū

De mure Ca.LXXI

Mus ſm Iſi.eſt anial puſillum ab humo dictū.eo ꝙ ab hūore terre naſcaꝰ. Nam mus terra dꝛ.vnd ꝛ humꝰ.Hꝰ in plenilunio iecur creſcit.ſic ꝛ q̄daꝫ marina tūc augenꝰ.que rurſus decreſcēte luna diminuunꝰ.dicūt aūt mures ſorices eo ꝙ ad modū ſerre rodant ꝛ pſcindāt.hucuſ Iſi li.xii Mus aūt ſm Ariſt.li.vii.non potat.ꝛ ſi potauerit moriꝰ.Anial q̄dem eſt guloſum.ꝛ iō cū modica eſca decipiꝰ qñ odore ad eiꝰ guſtū ꝓuocaꝰ.eiꝰ vrina fetida eſt ꝛ cōtagioſa ꝛ morſus venenoſus.cauda etiam eius dꝛ.venenoſa.De muribꝫ etiam dicit Pli.lib.xviii. capi. xviii.Sunt q̄dam mures potētes q̄ cōgregant pabulū i foueis ſuis ꝛ etiā in hyeme abſcondūt ꝛ latitāt in cauernis.qꝛ palatū i guſtu ſagaciſſimū ē.ſilr nares ſagaciſſimos habent in olfactu.In autūno maſculus et feia ſpicas congregant ꝛ mutuo ſe onerāt ſup vētrem.p caudam maſculꝰ feiam ſic onuſtaꝫ ad ſpecū trahit.qua exonerata ꝛ faſciculo in cauerna collocato iteꝝ redeūt ad laborem.ꝛ cōgregato faſciculo maſculus ſup dorſuꝫ ſe ponit.quā femina viceuerſa onerat ꝛ caudā eiꝰ ore ꝯphendens maſculū ptrahit ad cauernā. ꝛ ſic onera deferūt alteratis vicibꝫ.Itē vt dicit idem.Muriū diuerſe ſunt ſpēs.Nam q̄dam muriū viuūt in domibꝫ.q̄dā in cāpeſtribus.q̄daꝫ in aq̄ꝝ ꝛ fluuioꝝ extremitatibꝫ cōmoranꝰ.q̄daꝫ annū in dormiēdo dimidiant. qꝛ per dimidiū annū dormiunt ꝛ p dimidiū vigilant vt glires q̄ ſunt ſm Pli.q̄dā mureſ Et ꝯ̄nis mures ſunt beſtie valde nocibiles. in pluribꝫ tn̄ vtiles ſunt in medicina. Nā vt dicit Pli.li.xxix.c.xvii.Muriū cinis cū melle ꝛ oleo auribꝫ inſtillatꝰ eaꝝ ſedat dolorē.et ſi qͦd aīal aures ſubintrauerit pcipuū remediū eſt fel muriū cum aceto tepido temperatum auribus inſtillare.Fimus eius ſm Diaſco. cū aceto tritus mūdat allopicias et cuſtodit caput a caſu capilloꝝ.tritus etiam et cū viuo in potu ſumptꝰ miro modo ventrē ſoluit. pellis eiꝰ recēs calcaneo ſubducta eius vulnera ad ſanitatē pducit

De muſtela Ca.LXXII

Muſtela quaſi mus longus eſt dicta. vt dicit Iſiͦ.li.xii.Nam telon grece longum latine.Hec ingenio eſt ſubdola.in domibus eñ nutrit catlos.eos trāſfert de loco ad locum.ſedem mutat ne eiꝰ nidus ab aliquo deprehendaꝰ.pſequiꝰ ſerpentes et fugat.mures odit.et eos māducat.Et ſunt duo genera muſtelaꝝ.Aliud enim eſt ſilueſtre diſtans ab aliis magnitudie.quā greci locidas vocant.alteꝝ in domibus errans Falſa autem eſt illoꝝ opinio qui dicunt eaꝫ ore concipere et aure partum effundere. huc uſ Iſi.li.xii.Paſſeribus et aliis pui s auibꝫ inſidiatur et eoꝝ oua tranſglutit.filios ſuos caſu aliquo in latibulo leſos vel mortuos q̄dam herba ſanat.imo vt dicitur ſuſcitat. vt dicit Pli.Rutam comedit et eiꝰ ſucco ſe perlinit.et tūc baſiliſcū inuadit intrepida et occidit vt dicit Pli.li.viii.capitlͦo .xxi.vbi dicitꝰ muſtelarū virtus baſiliſcis exitio eſt.nihil

eñ deo nature placuit eſſe ſine pari. cauernã baſiliſci facile ꝯgnoſcit. quã ſubintrans ipm interimit. animal eſt mľtũ dormiẽs et per ſomnũ impinguat̃ ſicut glires vt dicit idẽ. Itẽ idem. libro. xix. cap. j. Muſtelarũ inq̃t duo ſunt genera. ſcꝫ domeſtica. ⁊ ſilueſtria. ⁊ vtriuſq; fel valet cõtra aſpides. Nam caꝝ pudenda mľtũ ferent ⁊ ſerpẽtibꝫ fetidis cõtrariãtur earũ etiam carnes dicim⁹ valere cõtra venenũ. Muſtela combuſta ⁊ in cinerem redacta adhibet̃ ſalubrit̃ medicine que eſt cõueniens contra letargicam paſſionẽ. Vñ ſi ex veneno aſpidis aliq̃s incurrit letargiã cinis muſtele inũdanti aq̃ diſtempat⁹ vim ſomniferã diſſoluit. vt dicit idem. Dicit̃ etiam ibidem puluis valere contra fiſtulam. nihil eñ illa rerũ omniũ mater. ſ. nat̃a. ſine ingẽtibꝫ cauſis genuit vt dicit ibidem. Dicit aũt Ariſto. li. viij ꝙ muſtela pugnat ꝯtra ſerpẽtes. q̃ꝛ vtꝗ; mures comedit. Et eſt aial velocis motus ⁊ flexibilis corporis ac valde mobilis ⁊ inſtabil̃. odore ſagax. dorſum habens rubeũ ⁊ ventrẽ albũ. Mutat aũt colorem. Nam in aliq̃bꝫ regionibꝫ aliquo tempore anni tota pellis eius fit cãdida ꝑter caudam. morſus ei⁹ malicioſus eſt ⁊ virulẽt⁹. et ei⁹ vrina ẽ fetida ad modũ vrine muris.

De migali. Ca. LXXIII

Migale eſt modicũ aial ad modũ muſtele. guloſum. rapax. ⁊ doloſum. Nã cũ dolo rapit qđ poſtea ventri committit. vt dicit glo. ſup Leuit̃. xj. Manſuetũ ſe fingit cũ ei aliq̃s appropinq̃t ex timore. ſed ſtatim mordet ⁊ venenũ infũdit. Dicit̃ ibidẽ. de migali dicit Ariſto. ꝙ equos ⁊ mulos infeſtat. et eque pregnãti maxime inſidiat̃. pugnat cõtra ſerpentes. ⁊ tunc ſe armat ruta vt dicit idem.

De murilego Cap. LXXIIII

Murilegus idem eſt qđ muſio ſiue cattus. ſic dic̃t⁹. eo ꝙ muribꝫ ſit infeſtus. Hũc vulg⁹ cattũ a captura vocat. vel ideo ſic dicit̃. ꝙ catat. id eſt videt. Nã ita pacute videt vt fulgore lumis noctis tenebras ſuperet. Vñ a greco venit cat⁹. i. ingenioſus. vt dicit Iſidor⁹ li. xij. Eſt aial nõ determiati pili ⁊ color̃. nũc eſt albũ nũc nigrũ. nũc flauũ nũc variũ. nũc etiã macl̃oſum. in pedibꝫ et in facie ⁊ i auribꝫ leopardo ſimillimũ. orificium habẽs magnũ. dẽtes habens ſerratos ⁊ acutos. ⁊ liguam lõgam ⁊ flexibilem tenuẽ ⁊ ſubtilem. cum qua bibẽdo lambit ſic ⁊ alia aialia q̃ habẽt labiũ inferi⁹ ſuperiori labro inequale. Talia eñ aialia propter labioꝝ ineq̃litatẽ potũ nõ hauriũt. ſed lambũt. vt dicit Ariſto. ⁊ etiam Pli. Eſt aũt aial in iuuẽtute valde laſciuũ ⁊ agile ⁊ iocũdum. impetũ faciẽs ad oẽ qđ corã ſe mouet̃. ludit cum calamo ante ſe protracto. In ſenectute aũt eſt aial põderoſum ⁊ multũ ſomnolẽtũ. cautiſſime inſidiat̃ muribꝫ. ⁊ eos pl⁹ odore q̃ꝫ viſu preſentiens inuadit in abſcõdito ac venat̃. capto mure cuꝫ eo ludit. ſed finito ludo ab ipſo deuorat̃. tempore coit⁹ q̃ſi ſilueſtris efficit̃ ⁊ euagat̃. Inter catos amoris tempore grauis pugna ꝓ vxoribꝫ committit̃. ⁊ vn⁹ ab alio morſibꝫ ⁊ vnguibus grauiſſime lacerat̃. ⁊ tũc vox horrẽda emittit̃ q̃ndo ad pugnam mutuam vn⁹ ab alio ꝓuocat̃. Beſtia fit ſeuiſſima q̃ndo ſilueſtris efficit̃ ⁊ in nemoribꝫ commorat̃. Minores feras vt cunicl̃os ⁊ lepores tũc venat̃. q̃ndo cadit ab alto pedibꝫ excipit̃ ⁊ vix ꝑ caſuꝫ aliq̃ñ ledit̃ q̃ñ deorſum ꝓcipitat̃ fim⁹ q̃uẽ egerit valde fetet. ⁊ ideo ſub terra abſcõdit ⁊ pedibꝫ occultat. q̃ndo pulcrã habet pellem q̃ſi de ipſa glorians vag⁹ efficitur. ſed q̃ndo pellis ei exuritur tũc intra tecta commorat̃. ſepe eniꝫ pro pellis pulcritudine capit̃ a pelliſice a quo decoriat̃.

De noctiluca Cap. LXXV

Noctiluca eſt modica beſtiola multipes ⁊ alata. et ideo quãꝗ; inter volatilia computat̃. In tenebris lucꝫ vt cãdela ⁊ maxime circa poſteriora. in luce autẽꝫ plena deformis eſt ⁊ obſcura. man⁹ inficit tãgentis. ⁊ q̃uis lateat in tenebris. tamẽ lucifuga eſt. odit eñ lucẽ et ſolũmodo de nocte ambulat. et onige al's muſce contrariat̃ que eſt lucipeta. vt dicit Ariſto. li. xij. de minutꝭ volatilibꝫ.

De onagro Cap. LXXVI

Onager vt dicit Iſidor⁹. aſin⁹ fer⁹ interptat̃. hos africa habet magnos et indomitos in deſertis vagantes. ſinguli aũt feminaꝝ gregibꝫ preſunt. naſcentibꝫ maſculis zelant maſculi ⁊ teſticl̃os eorũ morſu detrũcant. qđ cauentes matres in locis ſecretis eos abſcondũt. Et vt dicit Pli. li. viij. Ex onagris et aſinis domeſticis velociſſimi aſini generant̃. Animal autẽ eſt liberũ. indomitum ⁊ laſciuum. frequentare montes ⁊ nemora conſuetum. ⁊ cũ ſit animal ex ſe imbelle ⁊ innocuũ. ſolius fuge beneficio leoneꝫ ſuperat in heremo atꝗ; lupum. eſt animal vald

patiens ſitis diu expectans quouſq; potū inue
niat ſibi aptū. De quo dicit Phiſiologus. ꝙ
xxv. die marcij duodecies in die ⁊ toties i no
cte rugit. p cui⁹ rugitum eqnoctiū apd afros
diſcernit. ⁊ dicit ꝙ toties ſemper rugit ĕ die
quot dies habet horas. ſilr ⁊ de nocte. vnd ⁊
ſiluant in montib9 africe ab onagris in qbus
abundant per numerū rugitus eoꝝ numeꝝ
horarū. dieꝝ ⁊ noctium computant ⁊ diuer/
ſificant. ſagax ⁊ viuidus eſt in olfactu Unde
qñ amore feruet ⁊ neſcit vbi eius femia eua/
gatur. rupem aſcendit ⁊ patulis narib9 ven/
tum attrahit. per cuius flatum vbi ſit ei⁹ fe/
mina diiudicat ⁊ diſcernit. in montibus altiſ
⁊ paſcuoſis herbas virentes quas multū di
ligit cum diligentia querere conſueuit. quas
cum inuenerit pre gaudio ſtatim rudit. ⁊ vbi
pſenſerit beſtiam vel hominē ipm venari cu
pientem. ꝙdiu inuenit gramina virētia a pa
ſcuis non recedit. hominū frequentiā valde
odit atq; fugit. ſolitudines ⁊ deſerta multuz
diligit.

De onocentauro Capitulum LXXVII

Onocentaur⁹ ſm glo. ſup Iſa. xxxiiij.
eſt animal mōſtruoſum ex tauro ⁊ aſi
na procreatum. Onos eñ in greco di/
cit aſinus latine. Uñ eſt animal laſciuum ad
modū aſini. ceruicoſum ad modū tauri. Sz
alio modo ſentit phiſiologus. qui dicit ono
centauꝝ eſſe compoſitū ex humana effigie ⁊
aſinina. nam ab vmbilico et ſurſum figuram
habet hominis. ⁊ ab eodem inferi⁹ formā ob
tinet animalis Huic rōni videt concordare
Pli. lib. viij. cap. iij. Ludibria inquit mirabi
lia nobis fecit ingenioſa natura ad detegen/
dum eius potentiam ſatis i prodigioſas po/
ſuiſſe gentes. Et ponit in eodem cap. exem/
plū de multis monſtris ⁊ pdigioſis beſtijs qs
india gignit. ſicut de faunis ⁊ ſatiris ⁊ ĕ ono
centauris ⁊ de ypocētauris ⁊ hmōi. quas di
cit eſſe beſtias humanā effigiem mentientes
Et alij dicūt centauros fuiſſe equites theſſa
loꝝ qui p eo ꝙ in eis diſcurrebant. qdā vnū
corpus equoꝝ ⁊ hominū iudicabant. vñ cē/
tauros fuiſſe fictos aſſerūt vt dicit idem li. xj
vbi dicit de portentiſ. Dicit eñ centaur⁹ gre
ce homo latine. vñ centaurus dicit homo. ⁊
a centauro p additionē dicit onocentaurus
qui ſic dict⁹ eſt eo ꝙ i media hominis ſpecie
⁊ in media aſini dicat eſſe. ſicut ypocentaur⁹
dicit monſtrum i quo hominū equoꝝq; na
tura eſſe coniuncta putatur. vt dicit Iſido/
rus ibidem.

De orice Cap. LXXVIII

Orix vt dicit glo. ſuper cap. lj. Iſa. eſt
animal immūdū nec ſacrificijs aptū
Septuaginta aūt interpretes tranſ
tulerūt quaſi beta ſemicocta ceteri interpre/
tes omnes ſicut orix illaqueat⁹ tranſtulerūt.
qui hebraice dicit tho. Et inter animalia im
mūda i lege reputat. Eſt aūt beſtia ſicut muſ
aquaticus. vl ſicut glires q ſunt mures qdā
ſic dicti eo ꝙ ſomn⁹ efficit eos pingues. hye
me ꝟo tota dormiunt. ⁊ imobiles quaſi mor
tui fiunt. in eſtate reuiuiſcunt. Unde orix eſt
animal qđ hmōi murib9 aſſimilat Et hoc vi
det tangere littera yſa. ⁊ concordat cum Pli
nio q dixit ſic. Orcem vocat egipt⁹ feram q̄
in ortu canicule. viij. kal. iunij. quando inci/
pit eſtas ſtat contra ſtellam ⁊ ꝯtuet cōtra eaz
acſi vellet adorare eam. ⁊ hoc facit cum ſter/
tuerit. id eſt cum poſt longam dormitionem
euigilauerit. Et declinat hic orix. hui⁹ oricis
ſm hoc dicit ſorex. cis. ⁊ onix onicis. ⁊ hmōi.
Scđm iuuenalē ꝟo orix eſt quedā auis pin
guiſſima ita ꝙ ſua pinguedie hebetat cultel/
lum. vt dicit idem lib. iij. vbi dicit Ieculus
orix hebetiſſima ferro ⁊c. ſupra quem locum
dicunt expoſitores ꝙ eſt auis ſimilis galline
africane vel ipſa gallina Scđm britonē aūt
dicit orix. gis. ſm illam regulā Greciſmi. No
men in x. donat in cis. vel in gis. vt fex. fecis.
lex legis. genitiuū. Quattuor except nox nix
ſenexq; ſupellex Unde dicit ꝙ orix eſt idem
animal qđ in lege mundū reputat. quo ad e/
ſum Deut. xiiij. vbi dicit. Comedetis origez
⁊ camelopardulū. imundū tñ reputabat quo
ad ſacrificiuz Pli. aūt li. viij. c. iij. de aialibus
ſomniferis dicit. Capree inqt in plurimas ſi
militudines trāſfigurant. nā inter eas ſunt
ibices mirāde pnitatis. q ſupra cornua vaſta
⁊ magna qb9 earū capita onerant. ſaliēdo de
rupib9 ſe excipiunt. Sunt ⁊ origes quoꝝ vil
li ꝯtra naturam alioꝝ aialiū ꝟtunt verſus ca
put. Sūt ⁊ dame ⁊ pigraſti ⁊ mlta alia ania/
lia his ſimilia q alpes trāſmittūt ⁊ ſin⁹ tranſ/
marini. Und ſm h orix. gis. eſt ſpēs capre ſil
ueſtris. ⁊ ſm iſtam ſignificationē vt puto nō
ſumit i yſa. vbi loqtur de aialib9 q ſomno dā
nabili ſopiunt. qz nō bñ ꝯueniret metapho/
re cū ois caprea ſm Ariſt. ſit aial valde vigil
naturalr. parum eñ domit ⁊ de facili excita/
tur. cū ſit aial vald timidū. Et ſic p alio aiali

ſupponit oꝛit in Deut. et ꝑ alio in ſimilitudie pſa. ſic dicūt mlti.

De oue Cap. LXXIX

O Uis eſt molle pecus laniferū. coꝛpore inerme. aio placidū. ab oblatione dictū. eo ꝙ apud veteres in initio nō tauri ſed oues offerebant in ſacrificio. vt dic. Iſidoꝰ lib. xij. Ex his q̄dam bidentes vocātur. eo ꝙ inter octo dentes duos altioꝛes habent. q̄s gentiles in ſacrificio maxime offerebant vt ibidem dicit Iſidoꝰ. Uel dicunt bidentes ſm ſenectutem. q̄ſi biennes. i. duoꝛꝫ annoꝝ. q2 tales erant etatis qn̄ ad ſacrificiū eligebant. Sed potiꝰ vocant a duobꝰ dentibus q̄ pꝛeminent et cū q̄bꝰ naſci dicunt. Hic bidens. gtō hꝰ bidentis dicit. vt dicit Beda. De ouibꝰ dicit Ariſto. li. v. ꝙ pariant vſq3 ad octo annos Et lib. vij. Si impꝛegnent oues verſus ventuꝫ ſeptentrionalē faciunt mares ꝛ ſi in meridionali tūc femine naſcent. et q̄les vene fuerūt ſub lingua ouis. talis coloꝛis erit fetꝰ. Quere ſupꝛa de agnis ꝛ ariete. Et q̄ndo oues ſenes ad coitū mouent in aliq̄ tempoꝛe determinato. dicūt paſtoꝛes ꝙ eſt ſignū bonitatis in eis. ꝛ ſi iuuenes ſic mouent. dicūt ꝙ ē ſignū future peſtis in ouibꝰ in anno illo. Itē Ariſto. li. vij. Oues ipꝛegnant bibēdo aquaꝫ ꝛ ꝓpter hoc dāt eis paſtoꝛes comedere ſal. vt plus bibentes impꝛegnētur ꝛ magis conſeruent. Dāt etiam eis in autumno cucurbitas paratas cum ſale ad mltiplicatiōem lactis. ꝛ tūc fluit plꝰ lactis de mammillis. ꝛ oues impinguant lēticula cum ſale. et ſi oues per triduū abſtineāt a cibo ꝛ poſt accipiant cibum multū impinguabunt. ꝛ in eſtate valet eis aq̄ ſeptētrionalis frigida. ꝛ in autumno aq̄ meridionalis tepida. et iuuat eos paſtus in fine diei ꝛ motꝰ. per nimia em̄ itinera ꝛ per foꝛtes laboꝛes macreſcūt. ꝛ paſtoꝛes cognoſcūt que pſit pati hyemē. q̄niam ſuper quaſdam inuenit glacies ꝛ ſuper quaſdam nō. ꝛ que ex eis ē debilis a ſe nō excutit glacieꝫ nec repellit. Et carnes ouiū ſicut ꝛ alioꝛum quadrupeduꝫ q̄ in loco multū aquoſo nutriunt ſunt male. et q̄ caudam habent lōgam minus patiunt hyemem q̄3 q̄ amplam. Et que habēt pilos paucos ꝛ criſpos grauioꝛem hyemem patiūtur. Et lana ouiū q̄s comedit lupꝰ inficit. ꝛ pānꝰ inde factꝰ recipit pediclos Item ibidem lib. viij. In ouibꝰ plꝰ abūdat piuatio intellectꝰ q̄3 in alijs aialibꝰ q̄drupedibꝰ. Et nocꝫ eis tonitruꝰ. ꝛ ſi remāſerit vna ſola et fuerit impꝛegnata aboꝛtiet pꝛe timoꝛe foꝛſan. Item dicit Pli. libꝛo. viij. cap. xlvij. tonitrua inq̄t ſolitarijs ouibus inferūt aboꝛtiuū. Remediū ē vt in vnū pariter congregent. Quere ſupꝛa in litera a. de ariete ꝛ de agno.

De panthera Cap. LXXX

P Anthera vt dicit Iſidoꝰ lib. xij. ſic ē dictꝰ. ſiue q2 omniū aialiū eſt amicus excepto dꝛacone quē valde odit. ſiue q2 ſocietate generis gaudꝫ. ꝛ ad eandē ſilitudinem q̄cq̄d accipit reddit. Pāthera em̄ grece totum dicit latine Eſt aūt beſtia minutis oꝛbiculis ſuperpicta. ita vt ex maculaꝝ nigraꝝ ꝛ albarū ꝛ flauarū varietate tota pellis oclata exteriꝰ videat. vt dicit idem Hec beſtia vt dicit Iſidoꝰ. ſemel tantūmodo pturit Cuiꝰ ratio eſt aperta. Nam cū in vtero matris cōualuerint catuli ꝛ ad naſcendū iam recepint vires. odiunt matres. lacerantq3 vnguibus matris aluū tanq̄3 ſuo partui reſiſtentem. vñ ꝛ mater partū dimittit doloꝛe vteri compellēte. Et idō dicit Pli. aialia cū acutis vnguibus freq̄nter parere non poſſe Nam mouentibꝰ ſe catulis viciare intrinſecus ſunt matrices. hucuſq3 Iſidoꝰ lib. xij. De panthera dicit Phiſiologꝰ Panthera inq̄t odit dꝛaconē ꝛ dꝛaco ipm fugit. cū aūt comederit et ſaturata fuerit ſe recondit in ſpelūca ꝛ doꝛmit continue fere tres dies. Poſt triduū vero a ſomno ſurgens emittit vocem. ꝛ ab eiꝰ oꝛe exit odoꝛ aromaticꝰ ſupꝛa modū ſuauis pꝛopter cꝰ ſuauitatē ipm omnia animātia ſequūt. Solus aūt dꝛaco audiēs vocem eiꝰ. timoꝛe pterritꝰ fugit in cauernam. nec ferēs odoꝛem in ſemetipſo deficit ꝛ toꝛpeſcit. odoꝛem em̄ eiꝰ reputat pꝛo veneno De panteris aūt dicit pliniꝰ libꝛo. viij. cap. xvij. Panthera ſic ꝛ tigris maxima coloꝝ ꝛ maclaꝝ varietate decoꝛant alia aialia pꝛopꝛio coloꝛe gaudent. Sūt tn̄ leones nigri in ſiria q̄ pantheris in candidis maclis ſunt ſimiles. In coloꝛe aūt vario pāthere ꝛ tigris omnia animalia q̄drupedia ſolicitant videre eos. ſed toꝛuitate capitis terrent. q̄obꝛem caput occultant ꝛ pulcritudiē reliq̄ partis coꝛpoꝛis beſtias ad ſe inuitāt. et ſic inuitatas arripiūt ꝛ mādūcant. Et q̄uis ſit beſtia valde ſeua. tamen illis q̄ ſibi in aliq̄ ſubueniūt nullatenus eſt ingrata. vt ibidem exemplificat idem Pli. de quodam q̄ liberauit catulos panthere collapſos in quandam foueam quem panthera eduxit extra ſolitudinem leta ꝛ blandiēs vt ſibi grās referre ap

pareret.

De pardo
Capitulū. LXXXI

Pardus vt dicit̃ eſt beſtia velociſſima colore vario orbiculata. pceps ad ſanguinem. ⁊ ſaltu ruit in morte. Et habet talem diſpoſitionē ſicut panthera. nec habet ab eo aliquā differentiam niſi ꝙ panthera habet maculas albiores. ita dicit Pli. lib. viij. De pardo aūt dicit Ariſto. lib. viij. ꝙ qñ pardus infirmat̃ ꝯmedit humanū fimū gratia medicine. et ideo venatores ſuſpendūt ſtercus ſuper arborem ad qḋ dū aſcendit a venatoribꝫ interficit̃. Eſt aūt animal libidinoſum ⁊ coit cum leena. ex cuius adulterio generat̃ leopardus. Quere ſupra de leena. Pardꝰ raptis catulis eſt nimis ſeuus. vt dicit glo. ſup Oſee. xiij.

De piloſis ⁊ eorum ꝓprietatibꝫ
Capitulū. LXXXII

Piloſi ſicut innuit glo. ſuper Iſa. xiij. monſtra ſunt ad ſimilitudinē hominū. Et dicunt̃ ſilueſtres homines q̄ et ſatiri dicunt̃. Iſidorꝰ aūt lib. viij. c. v. dicit Piloſi ſunt qui grece panite. latie incubi appellant̃. ſiue inui ab incūdo dicti paſſim cuꝫ anialibꝫ. Unde incubi dicunt̃ ab incumbendo. id eſt coeūdo. Sepe em̄ improbi exiſtunt mulieribꝫ et earū peragūt cōcubitū q̄s demones galli duſios appellant. qꝛ ſepiꝰ hanc imūdiciam peragūt. quem aūt incubonē vocant hunc romani faunū ficariū vocāt Iteꝫ dicit Papias. Piloſi a grecis panites. a latinis incubi vocant̃. q̄rū forma ab humana effigie icipit. ſed beſtiali extremitate terminat̃. Ideꝫ dicit glo. ſuper Iſa. xxxiiij. Sed idem dicit alia glo. ꝙ piloſus dicit̃ ſimea. ē em̄ beſtia mōſtruoſa. piloſa multū et villoſa. figurā humanam in multꝫ repreſentat. Quere infra de ſimea.

De pigargo
Ca. LXXXIII

Pigargus eſt aial mūdū quo ad eſum vt patet Deut. xiiij. Eſt animal cornutū ⁊ barbatū ſicut hircus. minꝰ ceruo. maius hirco. vñ ſimilis eſt hircoceruo ſꝫ longe minus. Quere ifra de tragelapho. Ruminat ſicut hircꝰ. ⁊ findit vngulam ſicut ceruus. ⁊ eſt animal agreſte magne velocitatis. nemora inhabitat ⁊ deſerta. Huguitio autē dicit ꝙ pigargꝰ eſt auis parua ⁊ depreſſa. vñ dicit̃ a pige qḋ eſt depſſio Sed in Deut̃. ſup ponit pro aiali quadrupede qḋ eſt ſimile hircoceruo. vt ibi innuit glo. Nec aſpiratur ibi prima ſyllaba. vñ cum h. non debet ſcribi. q̄dam ſcribūt phılargū. ſed male vt patet in libris correctis.

De pigmeis
Ca. LXXXIIII

Pigmei ſunt homines qui ſtatura cubitali q̄s greci a cubito pigmeos vocant. Hi montana indie tenēt. q̄bus vicinus eſt oceanꝰ vt dicit Papias. Sꝫ dicit Augꝰ ſic. Pigmei tm̄ ſemicubitales ſunt qui tertio anno perfecte ſunt etatis. ſeptimo ſeneſcūt. Dicunt̃ aūt pugnare cōtra grues. a quibꝫ armati ferro aliquotiens deuincūtur. De pigmeis aūt dicit Pli. lib. vij. cap. ij. Pigmei ternos vt ferūt dodrantes nō excedentes ſalubri celo ſemꝑ vernante habitant i terra temperata montibꝫ oppoſitis ex partibus aquilonis q̄s grues infeſtare fama eſt. Qui iſidentes arietum ⁊ caprarū dorſis armati ſagittis verno tempore congregato agmie ad mare deſcendūt. ⁊ oua ⁊ pullos gruū pro viribꝫ deſtruūt ⁊ conſumūt. Et hanc expeditionem faciūt tribꝫ mēſibꝫ. quod ſi non facerent futuris auium gregibus reſiſtere nō valerēt. De pēnis aūt eaꝝ ⁊ ouoꝝ putaminibꝫ ſibi caſas faciūt. vt dicit idē. Et ſubdit. Ariſto. aūt in cauernis viuere pigmeos tradit

De porco
Ca. LXXXV

Porcus vt dicit Iſidorꝰ lib. xij. quaſi ſpurcus dicit̃. Ingurgitat em̄ ſe ſceno ⁊ luto im mergit. limo ſe illinit. et in locis fetidis requieſcit. Unde ⁊ Oracius. ⁊ amica luto ſus. hinc ⁊ ſpurcus vilis et ſpurcus nuncupat̃. Cuiuſ pilos ſetas dicimꝰ. cū quibus ſutores ꝯſuūt ſotulares. vt dicit idē. Sunt autē porci q̄dam domeſtici. alij ſilueſtres. Maſculi aūt inter domitos dicuntur verres. eo ꝙ grandes habeant vires. Femie aūt dicunt̃ ſues quaſi paſcua ſubigentes. id ē ſubacta terra cibaria exquirentes. Inter ſilueſtres maſculi dicunt̃ apri. id eſt. feri. vt dic̄ Iſidorꝰ. De porcis aūt dicit Plinꝰ li. vij. ca. lj. Porci naſcunt̃ dentati vt tradit Nigidius Mares nō vltra trimatū generant. porcus amiſſo oculo cito extinguit̃. vſq ad. xv. ānos vel. xx. viuere pōt. Multis infirmitatibꝫ ſubiacent porci. ⁊ qñ infirmātur obliquuꝫ tenēt caput. Uolutati in luto pꝰ iacēt in latere dextro q̄ʒ leuo. Pingueſcūt. xl. dieb. ſed magis i principio ſaginationis. ꝑ triduū inediam patiunt̃. mutuo ſe diligunt. et mutuam vocem noſcunt. Unde vno clamāte omnes accurrūt ⁊ ipm pro viribus iuuare ſatagūt ⁊ cōten-

dunt. Domeſtici propria hoſpitia domoſqꝫ petere diſcunt ⁊ ad eas etiam ſine duce redire de veſpere ↄſueuerunt. vt dicit idē. Eūdo et iacendo grunniūt. ⁊ dū dormiūt. maxime ſi fuerint pingues. Sunt aūt porci fortioris ſomni in maio ꝙ̄ in alio tp̄e anni. ⁊ hoc accidit eis ex fumis per calorem vernalem reſolutis ab humorib⁹ in hyeme in ipſoꝝ corporibus aggregatis. ⁊ ideo tūc ſuauiꝰ dormiunt ⁊ diutiꝰ ꝓpter reſolutos mulcebres fumos ipſorum cerebrum tūc tp̄is ſuauiter oppilantes In eſtate ꝟo ⁊ ſi multa ſit humoꝝ reſolutio. fortis tamē fit eorundem cōſumptio ⁊ deſiccatio propter exceſſum eſtiualis caloris. ⁊ nō fit tanta fumoꝝ generatio qui ſunt cauſa ſomni. propter qḋ nō tantū dormiūt in eſtate q̄ntum in vere. vt dicit Auicē. In autumno aūt ⁊ in hyeme ſunt humores cōpacti ex frigiditate aeris eos forinſecus conſtringente. et ideo pauci fumi tunc temporis reſoluunt̄ propter exceſſum frigoris humores ī corpore compingentis. vt dicit idē. Ariſto. aūt dicit de porco libro. ij. Porcus non eijcit dētes omnino. ⁊ eſt maſculus plurīū dentium ꝙ̄ ſit femīa. Item Ariſto. li. iij. Porcus ſaltat poſt octauum menſem. ⁊ femina parit poſt annū. ⁊ qḋ generat̄ ex ſpermate maris ante vnū annum eſt debile valḋ ⁊c. Item idem. Porcus habet cōſuetudinem ꝙ ſi coierit prius cū aliqua tunc ſui filij ſunt pauciores ex ſecunda ⁊ minoris corporis Et q̄n porca virgo priꝰ fuerit impgnata pariet filios minores. Porca ſi fuerit multū pinguis erit eius lac paucum. poſt eius partū. Et meliores ſunt filij qui naſcunt̄ in hyeme ⁊ peiores qui in eſtate Et meliores ſunt filij qui generant̄ in iuuentute ꝙ̄ qui generant̄ in ſenectute. Porcus aūt cū impinguat̄ poteſt coire in omni tempore nocte ⁊ die ⁊ magis in mane. Item libro. vj. cū parit porca primo filio p̄mam dat mammillam Q̄n multū appetit coitū non dimittit marē ſaltare ſuper eam q̄uſqꝫ declinent auricule. ⁊ multū eſt ordeum bonus cib⁹ porcis quādo debent generare maxime decoctū Item lib. vj. Porcis accidit triplex infirmitaſ. Vna q̄ dicit̄ brancos. ⁊ eſt apoſtema in auricl'a et in mandibula. ⁊ ſepe in pedibus. ⁊ caro que eſt in illo loco corrūpit̄. ⁊ tranſit paulatim corruptio ad carnem vicinā donec veniat ad pulmonē. ⁊ tūc ſuffocat ſp̄m ⁊ expirat. augmentat̄ hec īfirmitas ſubito. vnde ⁊ paſtores porcoꝝ q̄n primo cognoſcūt infirmitatem p̄ſcidunt membrū in quo eſt infirmitas. non eñ curari poſſunt ſine iſciſſura. Alia accidit eis infirmitas que dicit̄ dolor ⁊ ponderoſitas capitis ⁊ ex ipſo morit̄ maxima ps porcoꝝ Alia infirmitas eſt fluxus ventris. ⁊ hec vix habꝫ remediū quoniā interficit in tribus diebus. Et q̄n porci ſunt groſſi tūc iuuat eos comedere mora Et iuuat eos balneū quādo aqua eiūs fuerit multū calida. ⁊ minuunt̄ vene ſub lingua eiꝰ. Itē cibus diuerſus impiguat porcos. ⁊ q̇dam cibi inflant. ⁊ q̇dam generāt carnem. ⁊ q̇dam pinguedinem Et tam porci ꝙ̄ porce delectant̄ comedere glādes. qꝛ eorū tēperant carnes. tamē ſi porce comederit multum de eis abortient ſicut oues Multa alia refert de eis Ariſto. Quere de apro et infra d ſue.

De pediculo. Cap. LXXXVI

Pediculꝰ cutis ē vermis a pedib⁹ ſic vocatus. vt dicit Iſid. lib. xij. Plus eñ pedum motu ꝙ̄ morſu ledit cutē Ex humidis et corruptis vaporib⁹ intercutaneis per poros reſudantib⁹ generat̄. vt dic Conſtanti. in viat. Sepe inq̇t pediculi ⁊ lēdes naſcunt̄ in capite vel in cute ex purgationib⁹ q̄s natura eijciēs facit. ↄſumere int̄ cutē ⁊ carnē. Sup quē locū dicit expoſitor. Quidam pediculi ex hūore ſanguineo generant̄. ⁊ ſunt rubei ⁊ groſſi. q̇dā ex fleumatico ⁊ molles ſunt ⁊ albi. q̇dā ex colerico. et ſunt citrini lōgi veloces ⁊ acuti. q̇dā ex melācolico. ⁊ ſunt illi cinerei coloris. i. ſubnigri ⁊ macilēti ⁊ motus tardi. Vbi aūt eſt nimia pediculoꝝ multitudo in corpe ml'tū plectorico ⁊ corrupto ſignum ſolet eſſe corruptōis generalis. vt morphee ſiue lepre vt dicit idem Contra pediculoꝝ aūt moleſtiam valet capitis frequēs ablutio. pectinatio. ⁊ medicinalis mundificatō. Nam vt dicit Conſtan. Argentum viuū cū cinere ſalicis eos necat. et p̄cipue ſi ex calido humore generant̄. Idem facit litargirū. id ē plumbum vſtum cū oleo ⁊ aceto. Si vero generātur ex humore frigido valet ſtaphiſagria auripigmentū cum oleo ⁊ aceto. Similiter aqua marina ⁊ ſaluiatica cū aceto. Secūdū aūt differentes naturas animaliū ſunt in eis differentie pedicl'oꝝ vt patet in porco cuiꝰ pediculus dicit̄ vrſia ſic dictus quia vrit. Nā vbi mordet adeo locus ardet vt ibi veſice fiant. vt dicit idem Iſi. li. xij. Quilibet aūt pediculꝰ tanto acriꝰ mordet ⁊ ledit quāto plꝰ macreſcit.

De pulice Cap. LXXXVII

Pulex vermis eſt modic⁹ moleſt⁹ hominib⁹ maxime ꝛ infeſt⁹. a puluere dictus eo ꝙ a puluere potiſſime nutrit̄. vt dic̄ Iſid. li. xij. Eſt aūt vermicul⁹ mire leuitatis. nō curſu ſʒ veloci ſaltu ꝑicula effugiens ꝛ euadens. Tp̄e frigido pigreſcit vꝉ deficit eſtiuo tp̄e inſoleſcit. Quāuis aūt nō ſit de animantib⁹ q̄ ꝓcedunt ꝑ manifeſtā ſex⁹ ꝯmixtionē. multiplicat tn̄ ſuam ſpeciē ꝑ ouationem. q2 oua q̄dam in ſe gignit ex q̄rū emiſſione vnic⁹ pulex multos ꝓducit. Vnd̄ pulex alb⁹ q̄dē naſcit̄ ſed q̄ſi ſubito in nigredinē cōmutat̄. Sāguinē appetit et carnē cui inſidet terebrat ꝛ ꝓfodit. liq̄diorē ꝑtē itercutanei humoris ſugit ꝛ in ꝑte corpis cui inſidet ſugendo ſanguinē rubicūdū veſtigium derelinq̄t. dormire volētes acri morſu impetit. nec etiā regib⁹ ſi eoꝝ carnes pu⁹ pulex tetigerit q̄n eos moleſtet ꝑcere ꝯſueuit. Eis ſiq̄dem abſinthium eſt venenū. Silr̄ ꝛ folia pſicorū. vt dicit Conſtant. Coloq̄ntida valet contra pulices ſi trita ꝛ mixta fuerit cū aq̄ per loca vbi abundant pulices aſpergat̄. Similiter folia abſinthij. q2 vt dicit̄ eorū odore ꝛ ſapore moriūtur. Propter ſalt⁹ velocitatem de facili non capiunt̄. In calore ꝯtra temp⁹ pluuioſum acrius mordet pulex.

De rinoceronte Ca. LXXXVIII

Rinoceron grece latine cornu in nare interpretat̄. Idē eſt monoceron. id eſt vnicorn⁹. beſtia ſeuiſſima appellata eo ꝙ vnū cornu i media fronte habeat q̄ttuor pedū. ita acutū et validū. vt quicq̄d impetierit aut ventilet aut perforet. vt dic̄ Iſidor⁹ lib. xij. Nam cū elephante ſepe certamē habet quem vulneratū in ventre proſternit. Tante aūt eſt fortitudinis vt nulla venātiū virtute capiat̄. Sed ſicut aſſerūt q̄ de naturis rerū ſcripſerūt. virgo puella ꝓponit̄ q̄ venienti ſinū aperit in q̄ ille omni ferocitate dꝑoſita caput ponit. ſicq3 ſoporat⁹ velut inermis capit̄ ꝛ interimit̄ iaculis venatoris. Hucuſq3 Iſido. li. xij. Greg. ſuper Iob addit in moralib⁹ ad iam dicta. Rinoceron inq̄t fera eſt nature oino indomite. ꝛ ſi q̄ modo capta fuerit teneri nullaten⁹ poſſit impatiens. quia vt dicit̄ ilico morit̄. De rinoceronte dicit Pli. lib. viij. cap. xxj. Rinoceros in nare habens cornu. id eſt in media fronte ſupra nares. Hoſtis eſt elephantis. vnde ſuū cornu limat ad ſaxa ꝛ acuit. ꝛ ſic ſe preparat pugne. ꝛ in dimicatōne aluū impetit elephantis q̄m ſcit ꝑtem corporis eſſe molliorē. Longitudo par ineſt ei vt eq̄. ſed crura multū breuiora. Color ei⁹ buxeus. Et ſic innuit idē li. viij. ca. xxj. hu⁹ fere multe ſunt ſpecies. ſcʒ rinoceron monocerō egloceron. Eſt aūt monoceron vt dicit idē fera aſperrima ſimilis eq̄ in corpore ꝛ ceruo i capite. pedib⁹ elephanti. cauda apro. Mugitū emittit grauē. vnū cornu magnū emittēs i media fronte habet duorū cubitoꝝ. Hanc feram viuā negant capi. Egloceron ſpecies dicit̄ eſſe vnicornis. et dr̄ latie capcorn⁹. ab egla qd̄ eſt capra. ꝛ ceros qd̄ eſt cornu. animal ē puſillū ſimile hedo acerrimū nimis. i media frōte vnū gerēs cornu. Item dic̄ Pli. ibidem ꝙ in india ſunt vnicornes boues hn̄tes candidas maculas ꝛ ſolidas vngulas ſic eq̄. Sūt ꝛ aſini q̄dē indici vnicornes vt dic̄ Ariſt. auicen. ꝛ Pli. q̄ ſic dicti ſunt. eo ꝙ vnū in fronte habent cornu int aures. Reſiduū aūt corpis ipſoꝝ ſile eſt corpi onagroꝝ ſilueſtriū aſinoꝝ. Sʒ tal' monoceros ē minoris audacie ꝛ feritatis ꝙ̄ ſint alij vnicornes. Et dr̄ monoceros a monos qd̄ eſt vnū. ꝛ ceros qd̄ eſt cornu. q̄ſi in capite geſtās cornu vnū. Et declinat̄ h̄ rinoceron. tis. ti. ꝛc̄. ſilr̄ decliat̄ monoceron tis. ti. Inuenit̄ aūt rinoceros ꝛ monoceros. tūc dr̄ rinocerotis in genitiuo. ꝛ ſic de alijs.

De rana Cap. LXXXIX

Rana a garrulitate vocis ſic eſt vocata eo ꝙ ſtrepūt ꝛ ſonos vocis importunis clamorib⁹ reddunt in paluſtribus vbi generant̄. vt dicit Iſidor⁹ li. xij. c. iij. de piſcib⁹. Ex ranis aūt q̄dam ſunt aquatice q̄dam paluſtres. q̄dam rubete. De q̄b⁹ ſupra dictuʒ eſt in lr̄a B. de bufone. alie calamite q̄ ſic ſunt vocate. q̄niam inter arūdines habitant ꝛ frutices. vnd̄ ꝛ in calamis conuerſant̄ ꝛ ſunt valde parue ꝛ virides ꝛ mute ſine voce. Alie ſunt agredule rane ꝑuule in ſicco vel in aruis morantes. vnde ſic ſunt nuncupate. Eſt aūt q̄daʒ ſpēs rane q̄ miſſa i os canis fac̄ eū obmuteſcere. Sʒ h̄ mlt̄i negāt. vt di. Iſi. li. xij. Ariſt. aūt dic̄ ꝙ rana. li. iiij. ꝙ hʒ liguam ꝓpriā q̄ anteri⁹ ligue ſue applicat̄ ori ſuo. ꝛ q̄i ligat̄ ſic extremitas ligue piſc̄. licʒ poſteri⁹ ꝛ interi⁹ ad linguā cannā hʒ abſolutaʒ. ꝛ ꝓpt̄ h̄ hʒ rana linguā ꝓpriā. et eſt coax. ꝛ nō facit hoc niſi in aq̄ tm̄. Et proprie maſcul⁹ tempore coitus clamat feminā q2 q̄libet animal habēs vocē vociferat tp̄e coit⁹. rana aūt mlt̄iplicat vocē q̄n ponit mandibulā inferiorē equalit̄

in aqua ⁊ extenderit ſupiorē. et p̄ extenſionis conatū duaꝝ mandibularū. Lucēt eoꝝ oculi ſicut candele. ⁊ hoc de nocte maxime. ſed coeunt de nocte plus q̄ d̄ die. Et omnes piſces nutriūt pullos ſuos preter ranam. vt dic idē li. viij. Quādo aūt primo in aqua formant̄ rane videnť totaliter eſſe caput cum q̄dam extremitate dependēte ad modū caude. deinđ dilatat̄ totaliter in ventrē ſublata cauda creſcūt ei pedes et in animal q̄drupes tranſformat̄. mouent̄ omnes rane p̄ter bufonē vl' rubetā poti⁹ ſaliendo q̄ gradiendo. Nā vero rubeta raro ſalit. Rana igit̄ aquoſa eſt ſeu paludoſa. clamoſa. limoſa. vētroſa. tumoroſa. ſub ventre maculoſa. venenoſa. ⁊ ideo abominabilis hominib⁊. ⁊ maxime odioſa. in terra viuit pariter ⁊ in aq̄.

De ſalamandra Ca. XCI

Salamādra vt dicit Pli. li. x. ca. xlviij. eſt ſimilis lacerte in figura nunq̄ apparet niſi in magnis ymbrib⁊. deficit aūt in ſereno. ⁊ tant⁹ eſt ei rigor vt ignē tactu extinguat ſicut glacies. Saniem lacteā ꝫ ore euomit que ſi hōis tetigerit corp⁹ toti defluunt pili. et qđ tactū eſt corrūpit̄ ⁊ in colorem turpem cōmutat̄. Salamādra itaq̄ gen⁹ eſt lacertuli ſiue ſtellionis aīal peſtiferū ⁊ ſumme venenoſum. Nam vt dicit Pli. lib. xxix. capi. iiij. fructus arborū inficit. aquas inficit. ex q̄bus ſi q̄s comederit vl' biberit mox necat̄. ſed ſi ſaliua ei⁹ pedem tetigerit totū hominē inſicit et corrūpit. Et q̄uis tāta ſit in ſalamādra vis veneni. a q̄buſdaꝫ tn̄ aīalib⁊ māducat̄ loco cibi. Inter medios ignes viuit ſola anialiū. vt dicit idē. imo incendiū igneū extiguit Et eſt genus ſalamādre cui⁹ pellis eſt villoſa ⁊ piloſa ſicut pellis vituli marini. ex q̄ fiūt aliq̄n cinguli ad vſus regū q̄ poſt lōgā vetuſtatem in ignem piecti nō exurunt̄. ſed poſt diuturnam inflāmationē illeſi ⁊ purgati quaſi renouati ab ignib⁊ extrahunt̄. et ab illa pelle fiunt licmina in lampadib⁊ ⁊ lucernis que nullo incendio corrumpunt̄. Quere ſupra in lr̄a A. de anguium diuerſitate. ⁊ inuenies ibi de hoc verme.

De ſanguiſuga Ca. XCII

Sanguiſuga eſt vermis aquatilis. ſic dicta eo q̄ ſanguinē diligit atq̄ ſugit potantib⁊ inſidiat̄ cum illabit̄ faucibus. vel vbi vſpiā adheſerit ſanguinē haurit ⁊ cū nimio cruore maduerit euomit qđ hauſit vt de nouo recentioreꝫ ſugat. vt dic Iſiđ. li. xij. Vermis eſt coloris ſubnigri. q̄buſdam virgulis rubeis diſtinct⁹ corpe mollis. oblōgus ⁊ flexuoſus os habet triangulū et in ore fiſtulā cū qua ſanguinem ſugit. venenoſis iſidet. Et ideo q̄n debet apponi membro cauſa medicine primo debet inuolui in vrtic̄ et in ſale. vt ſic compellatur euomere ſi quid forſan hauſerit venenoſum. i aqua tepida. in tēpore calido citius membro ſe applicat ad ſugendum.

De ſtellione Ca. XCIII

Stellio nomen ſumpſit a colore. Eſt enī beſtiola tergo depicta lucentibuſ guttis in modū ſtellaꝝ. De quo dicit Ouidi⁹. aptumq̄ colori. Nomē habet varijſ ſtellatis corpe guttis. vt dicit Iſiđ. li. xij. vbi ſubiungit. Stellio aūt adeo ſcorpionib⁊ eſt ꝯtrarius vt viſo eo pauorē his inferat et torporem. Pli. lib. viij. dicit q̄ ſtellio maxime de rore viuit. Et q̄uis ſit anial pulcrum ⁊ depictum: multū tamē eſt venenoſum. q̄r vt dicit Pli. lib. xxix. ca. ij. ex ſtellione peſſimū fit medicamentū. Nā cum fuerit mortuus in vino faciem eoꝝ q̄ bibūt lētigine obducit. ob hoc enī vnguentū necant ſtellionē q̄ forme inuident meretricū. cui⁹ remediū eſt oui vitelluꝫ mel ⁊ vitrū Et fel ſtellionis in aqua tritū muſtelas dr̄ ꝯgregare. Et ē ſtellio gen⁹ lacerte reptile ⁊ q̄drupes. hn̄s pedes latos et digitos ſciſſos ad modū man⁹ q̄b⁊ repit ad domoꝝ ⁊ muroꝝ rimas in q̄b⁊ fac̄ cauernas ſuas ⁊ mutat ſpoliū ſuum in ſenectute ſicut ſerpens. vt dic idem. ⁊ latitat in hyeme in cauernis ⁊ hebetatur viſus eius. In vere aūt exiens de cauerna ſentiens defectū viſus mutat locū ⁊ q̄rit ſibi locum ⁊ cauernam ad orientē ⁊ continue aperit oculoſ ꝯtra ſolis ortū donec i oculo deſiccet̄ humor ⁊ cōſumat̄ nebula que oculis caliginem inducebat. Sup Prouerb. autē cap. xxx. innuit glo. q̄ ſtellio eſt aīal velociſſimū ⁊ tn̄ non pennatū. ſed tn̄ velocitate pedū repit ⁊ ſcandit ad ſublimitatē domorū ac murorum

De ſerpente Cap. XCIIII

Serpens eſt dictus eo q̄ occultis ſerpit acceſſib⁊. nō gradit̄ publice ⁊ apte ſed ſquamaruꝫ niſibus repit occulte vt dicit Iſido. li. xij. De cuius natura hic nō proſequor. quia ſupra in littera A. vbi agitur de vngne omnia ſunt plixius explanata. tn̄ quaſdā notas ꝓprietates ⁊ vulgatas hic breuiter inſerere nō pigebit. Dicebat Io. đ ſctō

Egidio de ſerpente ſic. Formidat nudū. dic
enim ꝙ inſilit in veſtitū. ſputū fit ſibi veneno
ſum. q2 ſaliua ieiuni homis venenū eſt ſerpē
ti. pugnat ꝓ capite in quo dicit' eſſe ſedes cor
dis. Caro frigida. hoc dicit'. q2 frigide eſt na/
ture. Pectore ꝛ vētre incedit. hoc dicit'. q2 re
ctis nō gradit' veſtigijs. ſed magis ſerpit. an/
nis ſingl'is ſe renouat. loca muſcida lingit. ſ.
loca putrida. ſubūbrat. id eſt loca vmbroſa a
mat. Reſpicit obliq. q2 lateraliter nō directe
trāſfigit aculeo. ꝛ dente flectit' in ſe. q2 tortu/
oſus eſt ꝛ non rect9. Abſcondit lepā. q2 pme
dit' ne talis infirmitas reuelet'. non ceſſat ver
tere linguā. q2 ſerpens ſꝑ mouet linguā ex vi
veneni. Eſurit ꝛ patit'. diu em̄ ſuſtinet fame3.
claudit aurē ſuā. ne audiat incātantē. vnoꝗ
venat'. Sibilat anteꝗ̄ mordeat. interimit oē
qđ mordet. auis hoſtis. q2 flatu iterimit eas.
iacta reſumit. q2 venenū qđ eijcit reiterato re
ſumit.

De ſimea Cap. XCIIII

Simea grece a ſuppreſſis naribꝫ eſt vo
cata. vnde ꝛ ſimeas vocatas. dic̄ Iſi
do. eo ꝙ naribꝫ ſuppreſſis ſint. ꝛ faciē
feda rugis turpibꝫ follicantibꝫ. Alij dicūt ſi/
meas a ſimilitudie rōnis nominatas. q2 ī mul
tis act9 hominis imitant'. Sed hoc eſt falſū.
vt dic̄ Iſiđ. li. xij. Et ſubdit. Simee ſunt ele
mentoꝝ ſagaces. noua luna exultant. media
ꝛ caua triſtant'. quādo duos habet fet9. fetu3
quem pl9 amat in brachio ſuo portat. quem
ꝟo min9 diligit humeris geſtat quādo ſibi in
ſtat neceſſitas fugiēdi. cū vero artat' ab inſe/
ꝗ̄nte fetū brachijs portatū ꝓijcere compellit'
ꝛ alio q̄ hūeris inſidet preſſa tardior ad fugā
reddit'. et ideo a venatore facil9 ꝛ citi9 ꝓuenit'.
Simeaꝝ aūt q̄nꝗ ſunt genera. vt dicit ide3
et q̄bꝫ circopetici caudas habēt. Simea eni
eſt cū cauda quem q̄dam clunā vocāt. Sūt
et alie q̄ cenophale ſunt dicte. q2 facie canibꝫ
ſunt ſimiles. ſed corp9 habent ſimeaꝝ. Sunt
etiam ſpinge villoſe comis ꝛ mām̄is ꝓminē/
tibꝫ faciles ad feritatis obliuionē. Sūt et ſa/
tiri facie admodū grata ꝛ geſticulantibꝫ mo/
tibꝫ inq̄eta. Sūt ꝛ callatrices q̄ toto pene a/
ſpectu a ceterꝭ diſtāt. nā in facie ſunt ꝓducte
barba ꝛ lata cauda. vt dicit Iſiđ. Item dicit
Pli. li. viij. ca. liiij. vbi dicit ſimearū genera fi
gure hoīs ſunt, prima caudis iter ſe diſtiguū
tur. mira ſolertia viſa ſingl'a facere nituntur.
vnde calceare ſe ſolent calceiſa venatoribꝫ ex
induſtria derelictis. ꝛ ſic facile capiunt'. Nam
dū ſe volūt calceorū ligamētis conſtringere
et calciamenta prout viderāt a venatoribus
facere ſuis pedibꝫ coaptare. anteꝗ̄ ſe poſſint
a calceoꝝ vinclis expedire a venatoribꝫ ſepiſ
ſime capiunt'. Item Plini9 ibidē. Simearū
erga fetū maxima eſt affectio. Nam māſuefa
cte intra domos catulos q̄s pariūt omnibꝫ
demonſtrant tractariꝗ gaudent ꝛ gratulan
tes ꝛ ſibi applaudentes cognoſcūt. Hucuſq3
Plini. Dicit tm̄ idē lib. eodē. cap. xxij. Sūt in
india ſimee toto corpore cādētes q̄s indi or/
ſei capiūt ꝛ venant'. De ſimea aūt dicit Auic.
li. ij. Cōmunicat ſimea in forma cū homine.
ꝛ in piloſitate cū lupo. Et ſunt aliq̄ ſimee pra
uorū motuū atꝗ morū. ꝛ earū dentes q̄ſi ca/
nū ꝛ morſus malicioſus ꝛ maxime illaꝝ q̄ ha
bent caudas. Alie aūt ſunt villoſe anteri9 ꝓt
faciē. ꝛ taliū dentes ſunt ſic dentes hominis
ꝛ alia habent ſic homo. ꝛ oclos ſubrufos ꝛ a/
ſperos ꝛ acutos ꝛ mām̄as in pectore. ꝛ man9
ꝛ pedes ꝛ digitos ſic homo ꝛ poteſt ambula/
re ſuper duos pedes. q̄a habet calcaneū et ei
innitit' ſic homo. et hec habent pauca anima
lia preter hominē. ꝛ marie q̄drupedia. vt dic̄
Ariſto. In vulua aūt aſſimilat' mlieri. et vir/
ga maſculorū eſt ſic canis. ꝛ interiora ei9 ſunt
ſic hominis. Hucuſꝗ Auicē. Hec eade3 dic̄
Ariſto. li. ij. vbi dicit. Sūt aīalia cōmuni/
cantia in nat'a hominis q̄drupedia vt ſimea
ꝛ cet'a. vnde recitat oīa ſupra dicta. Eſt itaq3
ſimea beſtia mōſtruoſa. hominis tm̄ nat'e rep
ſentatiua. diſcipline ſuſceptiua. vnde ad ſal/
tandū ꝛ varijs modis ludēdū iformat'. Be/
ſtia ſiq̄dem eſt indomita ꝛ malicioſa ex natu/
ra ꝛ verberibꝫ ꝛ catenis ꝑ violentia3 domat'
trūco oppimit' ſub blocco. nec libere diſcur/
rere ꝑmittit' et ei9 inſolentia reprimat'. Cibis
omnibꝫ veſcit'. ꝛ immūdis delectat'. ꝓpter qđ i
hominū capitibꝫ vermes querit. quos inuē/
tos in os proijcere non dedignat'. Simeaꝝ
carnes deſiderat leo q̄ndo infirmat'. q̄a eius
eſu dicit' conualeſcere quando grauiter infir
mat'. vt dicit Iſido. ꝛ Plini. Quere ſupra de
Leone.

De ſirena. Cap. XCV

Sirena. ne. vel ſiren. renis. dicit' mon/
ſtrū q̄d dulcedie ſui cant9 trahit nau
tas ad periculu3. Unde dicit' a ſiren
quod eſt tractus. vt dicit Huguitio. Gloſa
autem ſuper Iſa. xiij. dicit. Sirene ſunt ſer/
pentes criſtati ꝛ alati. Alij aūt dicunt ꝙ ſunt
piſces marini in ſpecie mlīebri. Papias autē

dicit. Sirene ſunt dracones magni volan/
tes ⁊ criſtati vt q̄dā putāt. Iſi. aūt li. xx. vbi
agit de portentis dic̄. Sirenes tres ſingunt
fuiſſe. ex pte ỽgines ⁊ ex pte volucres vngu/
las ⁊ alas hn̄tes. quaꝝ vna voce. altera tibia.
tertia lyra canebat. q̄ illectos nauigantes ſub
ſpecie cant⁹ ad naufragium ꝑtrahūt. Scd̄m
veritatē aūt meretrices fuerūt q̄ tranſeuntes
ad egeſtatē ducebāt. ficti ſūt ꝑducere ad nau
fragiū nauigantes. Dicit aūt Iſi. li. xij. in ara
bia ſunt ſerpētes cū alis q̄ ſyrene vocant. que
plus currunt ꝙ̄ equi ⁊ volare dicunt q̄ꝝ vi/
rus tantum eſt vt ante mors ꝙ̄ dolor ſentiat
De ſyrena aūt dic̄ Phiſiolog⁹ Syrenū ē mō
ſtrū marinū ab vmbilico ⁊ ſurſum habēs for
mā ỽginis. inferi⁹ figurā piſcis. Hec belua i
tempeſtate gaudet. in ſereno aūt dolet. Ꝺ dul
cedine cant⁹ facit dormire nauigātes. qs cū
viderit ꝓſopitos ad nauem accedit. ⁊ quē po
terit rape ſecū ducit. ⁊ ꝑferens ipm ad locum
ſiccū ꝑmo ipm ſecū coire cogit. ꝙ ſi coire no
luerit vel nō poterit. illū ꝑimit ⁊ ei⁹ carnes de
uorat ⁊ trāſglutit De talib⁹ monſtris legit in
hiſtoria alexandri magni.

De Scorpione Ca. XCVI

Scorpio vt dicit Iſid. li. xij. eſt ỽmis
terrenus hn̄s in cauda aculeū arcua
tū. ſic grece dict⁹ eo ꝙ cauda figat et
arcuato vulnere venena diffundat. Cui⁹ ꝓ
priū eſt vt palmā manus nō feriat neqꝫ ledat
vt dicit idem. Et dr̄ ſcorpio a ſcorte qd̄ ē dul
ce. ⁊ poio. is. i. fingere. q̄r in anteriori pte blā/
dicias fingit. in poſteriori pungit. A ſcorpiōe
aūt verme ꝑ ſimilitudinē dicit rubus aculea
tus vel flagellum virge nodoſe. Itē ſcorpio
dicit ſignū in celo. quia ſole exñte i illo ſigno
ꝑmos frigoris aculeos tunc ſentimus. Vnd̄
Horac⁹. Matutina paꝝ tunc cautos frigo/
ra ledūt. Itē ſcorpio eſt ſagitta venenata ar/
cu vel tormentis excuſſa. que dū ad hominē
venerit dum infigit virus diffundit. vnde ⁊
nomen accepit De omnib⁹ his dicit ỽſifica/
tor. Scorpius eſt ſignū vermiſqꝫ ſagitta fla/
gellum De ſcorpionib⁹ aūt dicit Pli. li. xi. ca.
xxvj. Scorpiones pariūt vermiculos ouoꝝ
ſpecie. ⁊ perimūt importuna peſte. venenoſi
ſicut ſerpentes ꝑ triduū valde ledit ſcorpiōis
venenū ⁊ poſt lenta morte ꝑimit niſi citius ſi
bi occurrat. letali ictu ꝑcutiūt ỽgines qn̄ eas
feriunt. ſimilr̄ ⁊ femias. ſed non tā cito. viros
aūt maxime ledunt. matutinō tēpore qn̄ exe/
unt de cauernis ſuis priuſꝙ̄ fortuitu aliquo
ictu ieiunū infundunt venenū. ſemꝑ cauda
parata eſt ꝑcutere. nulloqꝫ momento ceſſat a
leſione. ſi eis dat occaſio ledendi ⁊ obliq̄ ictu
⁊ inflexo feriunt. venenum candidū eos in/
fundere appollodor⁹ auctor eſt. q̄ noue deſcri
pſit ſcorpionū nociuoꝝ genera ꝑ calores Fe
minos hn̄t q̄dā aculeos. ⁊ inter hos ſunt ma
res ſeuiores. ⁊ maxime tpe coitus. Et hi ſunt
ceteris graciliores ⁊ lōgiores. Omniū autē
venenū in meridie magis eſt nociuū qn̄ ſolis
ardorib⁹ canduerit. ſimiliter qn̄ ſitiunt ⁊ hn̄t
quedam internodia in cauda. q̄ quāto plura
tāto peiora eoꝝ ſunt venena. ⁊ aliquādo ſunt
illa internodia ſena. aliquādo ſeptena. Tra/
dit aūt Appollodorus q̄ſdam in africa habe/
re pennas. ⁊ illi ſunt valde nociui. ⁊ hos qui
dam venefici q̄ queſt⁹ gratia colligūt diuer/
ſarū terrarum venena illos allatos ſcorpio/
nes referre in ytaliam ſunt conati. ſed ifra re/
gionem celi ytalici nullaten⁹ viuere potuerūt.
Vident tamē aliquādo in ytalia. ſed ſunt in/
nocui. In ſcithia percutiunt porcos nigros
qui citius moriunt. ſi in aqua poſt ictū ſe im
merſerint. homini a ſcorpionib⁹ ꝑcuſſo cinis
eorum potatus in vino eſt remediū. ſubmer
ſi etiā in oleo ſuccurrūt periculo qd̄ pungen
do aialia induxerunt. Nullum animal ledit
ſcorpio carens ſanguine. ⁊ ſunt q̄dam ſcorpi
ones qui pariunt vndenos fetus quos ma/
ter qn̄qꝫ deuorare dicit. ſed vnus qui magis
eſt ſollers ſcandit ſup clunes matris vbi tut⁹
reſidet. a cauda ⁊ a morſu. hic genitorem int/
ficit ⁊ fraterne cedis vltor exiſtit. et hoc pro/
uide fecit natura. ne peſtifera ꝓgenies nimi/
um ꝓpagēt. Hucuſqꝫ Pli. li. xj. Dicit aūt ari
ſtoti. libro. vij. ꝙ ſcorpiones qui comedūt ve
nenoſa ſunt peioris veneni ⁊ dracones q̄dā
comedunt ſcorpiones. ⁊ illi ſunt peſſimi. con
tra puncturā autē ſcorpionū multa ſunt re/
media. vt patet ſupra lib. v. de morbis ⁊ ve/
nenis

De ſue Cap. XCVII

Sus vt dicit Iſi. a ſubigēdo eſt dicta
eo ꝙ terrā roſtro ſubigit propter ci/
bum. terram enim ſulcat ⁊ ſubuertit
vt dentibus perueniat ad radices. Plinius
aūt libro. viij. cap. lj. dicit. ſuillum pecus cir/
ca vernū eq̄noctium cōcipit bis in anno pa
rit. iiij menſib⁹ in vtero trahit. xx. filios qn̄qꝫ
producit. Sꝫ educare nequit. ⁊ aliqn̄ om̄es
deuorat preter primum. illum magis diligit
qui primo de vtero exiuit. quia ei magis eſt

naturalis ꝛ ei ſp pmo pmam mãmillã porri/
git. vt dic Pli. ſolin⁹. ꝛ ariſto. li. vj. Eſt aũt a/
nimal immũdũ ꝛ guloſum auide deuorãs q̃d li
bet fetidũ ꝛ immũdũ. balneũ putat lutũ ꝛ re/
uoluendo ſe in luto ꝛ q̃eſcẽdo impinguat̃. vt
dicit Ariſt. li. vij. ꝛ impinguat̃ pcipue in q̃ete
ꝛ ſeptima ps ſui cibi tranſit in pilos ꝛ in ſan/
guinẽ ꝛ in ꝯſimilia. ꝛ cũ parit creſcit ꝛ macre
ſcit. q2 nutrimẽtũ tranſit in lac. vñ ei⁹ filij nu/
triunt̃. ꝛ qñ h3 iuuenes magne eſt ferocitatis
ꝛ pugnat ꝓ eis ꝯtra lupũ. Alias eius ꝓprieta/
tes quere ſupra in lr̃a p. de porco. ꝛ in lr̃a a. d̃
apro.

De Tauro Cap. XCVIII

Taurus eſt bos maſculus nõ caſtrat⁹
vt di Iſi. ꝛ eſt grecum nomẽ ſic bos.
Indicis aũt tauris vt dic̃ idẽ li. xij. ẽ
color fulu⁹ ꝛ velox pnicitas pilis in ꝯtrariũ ver
ſis. caput circũflectit flexibilitate q̃ vult. Ter
gi duricia oẽ telũ reſpuunt immiti feritate. q̃
ab arbore ficus alligati omnẽ amittũt ferita/
tem ꝛ ſubito manſueſcũt. vt dic̃ Iſi. lib. xvij.
quere ſupra de ficu in lr̃a f. Eſt aı̃al ſupbum.
ꝛ ceruicoſum. cui⁹ maxima fortitudo eſt i col
lo ꝛ in cornib9 ac ceruice. vñ Pli. li. viij. c. xlv.
Generoſitas tauri pat3 in aſpectu ꝛ i cornu/
ta fronte. ꝛ in aurib9 ſetoſis ꝛ in cornib9 in ꝓ/
cinctu dimicationẽ pofferentib9. cui⁹ tota cõ
minatio in porib9 pedib9 ſtat q̃b9 in altũ ſpar
git arenã ꝛ ex tali ſparſione ſingularit̃ inter a/
nimalia inardeſcit. vt dicit idem Ariſt. lib. ij.
Taurus h3 epar rotũdũ ſil'e epati homis. et
paſcit̃ ſolus añ tp̃s coit⁹ ꝛ amoris. ꝛ tũc vac/
cis ſe aſſociat. vt dic̃ idem li. vij. ꝛ tũc ꝯtra ali
os fortiſſime pugnat. Itẽ in eodẽ. Tauri im
pinguant̃ ab herbis ꝛ granis ventoſitatẽ ge
nerantib9 ab extremitatib9 piſarũ ꝛ fabarũ ꝛ
hmõi. Et ſi q̃s inciderit pax coriũ ꝛ cũ fiſtu/
la ſufflando pax cutẽ a carne eleuauerit ꝛ p⁹
ei dederit ad manducandũ ipinguabit̃. ꝛ im/
pinguat̃ cũ dulcib9 cibis ſic cũ ficub9 ꝛ vuis
paſſis. Itẽ li. vij. Tauri faciũt ꝯtrariũ eq̃s. quia
niſi aq̃ fuerit frigida ꝛ pura non curãt potare
eam. Ite3 idẽ li. vij. Propter vxores pugnãt
tauri. ꝛ q̃ vincit ſalit ſup femiam. ꝛ cũ debili/
tat̃ p multitudinẽ coitus venit vict⁹ ꝯtra eũ q3
pugnat. ꝛ q̃ vincit ſalit ſup feminã q̃i gaudet̃
de triũpho. ꝛ tauri vtunt̃ coitu poſt annũ. et
forte p⁹ octo mẽſes ſic ꝛ vacca. q̃re ifra d̃ vac/
ca. Tauri autẽ q̃diu nõ ſunt caſtrati. feroceſ/
ſunt ꝛ ſupbi. ſed ablatis teſticulis effeminati
reddunt̃ ꝛ pigri. imbelles penit⁹ et manſueti.
creſcunt tñ corpe ꝛ impingueſcunt. et aratro
rũ iugo manſueſcunt. Quere infra de vitulo
caſtrato. Itẽ in lib. xix. in fine d2. q2 tauri hñt
fortiores neruos ꝛ ligamẽta. i. lacertos q̃3 bo
ues. q2 in caſtratis oĩa corpis mẽbra emolle/
ſcũt. Et in corde tauri inuenit̃ ſepe os ſicut i
corde cerui. Sũt aũt q̃da3 tauri agreſtes. vt
dicit Pli li. viij. ca. xv. Sũt inq̃t tauri atro/
ciſſimi ſilueſtres ceteris maiores ꝛ velociores
colore fului. ꝛ oculis ceruleis. pilo in ꝯtrariũ
verſo. rictum ad aures extendentes. cornua
mobilia hñt q̃ alternatim in pugna mouent
tergũ hñt dux ad modũ ſilicis. ita q2 vulne/
rari nõ põt. hanc fera3 oẽs venant̃. nec aliter
põt capi q̃3 in foueis. capti ꝑ feritatẽ interunt.
ꝛ p indignatiõe moriunt̃.

De tragelapho Cap. XCIX

Tragelaphus eſt dictus hircoceruus
a tragos qđ ẽ hirc⁹. ꝛ elephos qđ eſt
ceruus. Et di. Iſi. li. xij. tragelaphi. a
grecis ſunt noĩati q2 dũ ſunt eade3 ſpẽ vt cer/
ui villoſos hñt armos vt hirci. ꝛ mẽtũ demiſ
ſis hirſutũ barbis. De his aũt dic̃ Auic. li. ij.
q̃dam agreſtia aı̃alia hñt cornua tortuoſa. vt
hircoceruus q̃ tragelaph⁹ dicit̃. ꝛ pedes eius
hñt ſoleas. ꝛ corp⁹ ei⁹ creſcit ad q̃ntitatẽ cerui
ꝛ ſunt fortes valde. ꝛ facies ei⁹ declinãt. ꝛ cor
nua eorũ ſunt ſic hinnuli

De talpa Ca. C

Talpa eſt quedam beſtiola ad ſilitudi
nẽ muris. de q̃ dic̃ Iſi. li. xij. q2 ſit dã
nata cecitate ꝑpetua in tenebris Eſt
eñi abſq3 ocul̃. roſtx h3 ad modu3 porci cum
q̃ trã fodit. ꝛ humũ egerit. ꝛ radices ſub trã
comedit ꝛ corrodit. ſolẽ odit ꝛ fugit. nec diu
põt viuere ſup trã. nigram h3 pellẽ villoſã
ꝛ mollẽ. crura breuiſſima ꝛ pedes latos ꝛ per
digitos diſtinctos ad modũ man⁹. Ariſt. au
tẽ de talpa dic̃ ſic. Omne aı̃al generãs aı̃al ſi
bi ſil'e h3 oclos pter talpam q̃ non h3 oculos
apparentes. ſed ſi q̃s inciderit coriũ ſubtiliter
inueniet interius veſtigia latentium oculo/
rum. Et putauerunt aliqui q2 illud coriũ rũ/
pitur pre anguſtia quãdo incipit mori. ꝛ tũc
incipit aperire oculos in moriendo q̃s clau/
ſos habuit in viuendo. Dicit ad hoc Plini.
li. decimo. cap. xlix. Liquidius audiũt talpe
obrute terra denſo atq3 ſurdo elemento. ꝛ ſi
hominem audierit loquentem fugit a remo
tis.

De taxo
Capitulum CI

Taxus est mel⁹ animal. ſcʒ ad quantitatē vulpis. cui⁹ pellis valde eſt hiſpida ꝛ villoſa ꝛ dicit̄ melota vt dic̄ gloſa ſup illō v̄bum. Circuīerunt in melotis ꝛc. Heb. xj. De hac beſtia. ſcʒ de taxo ſiue ð melo dicit Pli. li. viij. c. xxxix. Eſt ꝛ melis q̄dā ſolertia. qn̄ em̄ eos canes inſequunt̄ anhelitū ꝛ flatum retinēt. retinēdo cutem extendūt. ꝛ ſic morſus canū et ictus hominū arcent. futurā ꝓuidēt tempeſtatem. ꝛ ideo ſibi faciūt cauernas ſubterraneas diuerſos exitus cōtinētes Vn̄ qn̄ flat vent⁹ aq̄lonaris obturant caudarū villoſitate introitū aquilonarem. ꝛ aptum dimittūt tūc auſtralem. et ecōuerſo. In eiſdē aūt latibulis ſibi prouident in paſtu ꝯtra hyemē. et ſi qn̄qꝫ eis defecerit cibꝰ eis ꝓ cibarijs erit ſomnus. vt dicit idem. Sunt em̄ de generibꝰ animaliū que in hyeme ſe abſcondūt. ꝛ pro magna parte de ſomno viuūt. vt ſupra de mure Eſt quedam ſpecies taxi. vt dic̄ phiſiolog⁹. que abſolute cibos cōtra hyemē vna cum femina colligit ꝛ reponit ꝛ veniente algore hyemis timēs maſculus ne cibi collecti nimis cito deficiāt. feminā ab eſu reprimit ꝛ ipſam ad ſaturitatē comedere non ꝑmittit q̄ pacem ſimlans. ꝛ q̄ſi taxo maſculo cedens cauernam latenter exit ꝛ ꝑ partē oppoſitam latibulū intrans ignorante maſculo fauces apit diu aggregatos cibos deuorat et conſumit. Hec beſtia vt dicit idem. vulpeꝫ odit. ꝛ cum eadem dimicare ꝯſueuit. ſed videns vulpes ꝙ ꝓpter duriciam ꝛ villoſam ei⁹ pellē eū ledere non poterit ſe victam ſimlans fugam petit. ꝛ dum taxus predam q̄rit vulpes ei⁹ latibulum ſubintrans. vrina ꝛ alijs immūdicijs taxi cubiculū inficere conſueuit. cui⁹ fetorē abhorrens melus defedatū domiciliū derelinquit ꝛ aliam manſiunculam neceſſariam ſibi querit.

De tigride Cap. CXII

Tigris eſt beſtia ad fugaꝫ velociſſima ad modū ſagitte. ſic. n. pſe ſagittas vocant. vt dicit Iſi. li. xij. Eſt em̄ beſtia varijs maculis diſticta. virtute et velocitate mirabilis. ex cui⁹ noie fluui⁹ tigris appellat̄. eo ꝙ rapidiſſim⁹ ſit omniū fluuiorū. Tigrides em̄ magꝭ hircania gignit. Hucuſqꝫ Iſi. Dicit̄ aūt hic tigris h⁹ tigridis pro beſtia. ſed pro fluuio hic tigris h⁹ tigris. q̄re ſupra ð fluminibꝰ. De tigride autē dicit Pli. Tigrides aūt hircani vndiqꝫ ferūt q̄ ſunt aīalia tremēde velocitatis. ꝛ maxime noſcit̄ cū capit̄. eius em̄ fetus q̄ ſemper numeroſus eſt ab inſidiāte venatore rapit̄. ꝛ in equo velociſſimo ſubito deducit̄. at vbi fera ſpoliatis catl'is vacuum cubile reperit fert̄ preceps odore ferētis catulos inueſtigans. venator aūt audiēs fremitū inſequētis abijcit vnū catulū queꝫ illa tollit ꝛ ad ſuū latibulum morſu ducit. quo repoſito in cubili concito curſu iterū redit. interim raptor cū reſiduis nauē ſcandit. ꝛ illa irritata et fruſtrata feritate ꝓ nullo vltra ſeuit. vt dicit Pli. lib. viij. c. xix. Maſcul⁹ aūt de fetu penit⁹ nō curat. vt dicit ideꝫ Qui aūt oēs catulos deferre cupit. ſpecula magna in itinere derelinq̄t. q̄ mater inſeq̄ns in via inuenit ꝛ in eis ſe intuēs. de ſua imagīe filios eſſe credit. circa aūt ſuam vmbram illic detenta ꝛ circa filiorū extractioneꝫ ð vitro occupata dat raptori ſpaciū fugiendi. ꝛ ſic per vmbraꝫ decipit̄ ne raptorē ꝓ catuloꝝ liberatiōe vlterius ꝓſequat̄.

De tinea Cap. CXIII

Tinea vt dicit Iſið. eſt veſtimentoꝝ vermiſ dicta. eo ꝙ teneat ꝛ eo vſqꝫ veſtibꝰ inſideat q̄s corrodit. ꝛ ex veſtiū corruptione gignit̄ qn̄ ſcʒ veſtis aliq̄diu i aere groſſo cōprimit̄ nec vento ꝑfundit̄ ꝛ in puro aere libere nullatenus explicat̄. Inſenſibiliter aūt panni ſupꝑficiem ꝯſumit. ꝛ cū ſit ſenſibile animal infra panni ſubſtātiam ſe occultat ꝙ vix vnq̄ꝫ videri oculis ſe ꝑmittit. amara et odorifera tinee fugiūt. ad veſtes reſꝑſas talibꝰ de facili nō accedūt. ꝛ idō folia lauri cedri ꝛ cipreſſi ꝛ hmōi poſita in ciſtulis veſtes ſibi repoſitas ꝛ libros corrūpi a tineis non ꝑmittūt. vt dicit Conſtan. Eſt etiā q̄dam ſcabies capitis q̄ ꝓpter ſuā tenacitatē ꝛ adherentiā tinea eſt dicta. de q̄ q̄re li. v. vbi agit̄ de capitis infirmitate.

De teredine Cap. CXIIII

Teredonas vocant greci lignoꝝ vermes. eo ꝙ terendo edant. vt di. Iſið. li. xij. Ex humore aūt corrupto in arboribꝰ derelicto ſub corticibꝰ arborū ꝛ in medullis generant̄. maxime aūt in arboribꝰ generant̄ q̄ndo in importuno tempore arboreſ reſecant̄ vel plantant̄. vt dicit idem. ꝛ hoc eſt in plenilunio potiſſime q̄ndo hūiditas q̄ lunari virtute cū corporibꝰ tūc abūdat non digerit̄ ꝛ propter ei⁹ ſupfluitatem non regitur a natura. et ideo neceſſe eſt vt talis ſupfluitas corrūpat̄. ac in vermes ꝛ in putredinem conuertat̄. Quere ſupra de effectu lune libro. vj

Teredo itaqꝫ ligni ꝟmiculus in ſubſtantia ē molliſſimus.⁊ tñ corrodit ⁊ cōminuit duriſſima ligna ⁊ ſubtiliorem puluerē facit q̄ꝫ poſſit lima facere. Quere infra de vermiculo.

De teſtudine Cap.CXV

Teſtudo eſt animal ſic dictum eo ꝙ tegmine teſte ſit optum in camere modū vt dicit Iſid.li.xij. Et ſunt q̄tuor genera.ſcꝫ terreſtres.maritime.lutarie.ſ.i paludibꝫ viuentes.⁊ fluuiales. Et tradunt aliq̄ qđ tñ incredibile eſt tardiꝰ ire nauigiū teſtudinis pedem dextrū deferēs.vt dicit Iſid.li.xij.De teſtudine autem quere ſupra in lra L de limace.

De tortuca Ca.CXVI

Tortuca inter teſtudines cōputat̃.eo ꝙ inter teſtas duriſſimas claudit̃.inẗ quas ſe recolligit qñ ab aliquo moleſtat̃. Eſt aūt eius duplex ſpēs.ſcꝫ fluuialis et terreſtris. Fluuialis aūt tortuca mortifera ē ⁊ venenoſa. Terreſtris ꝟo que habitat in domibus vel in ſiluis mūda eſt et comeſtibilis. eſt tamē horribilis in aſpectu ⁊ dformis. Ponit aūt oua vt gallina ſꝫ pallidiora ⁊ minora. Eſt aūt animal q̄drupes habēs pedes paruos ſicut rana.⁊ caput paruum ſicut ſerpēs.⁊ teſtas duras diuerſis macul' deformatas.carnes ꝟo eius q̄ habitant in nemoribꝫ ſunt medicinales ⁊ virtutis reſumptiue. vnde valēt ethicis.ptiſicis ⁊ ꝯſumptis. De tortuca autē marina dic̄ Ariſto.li.viij. Tortuca inq̄t marina comedit omnia.⁊ eiꝰ orificium eſt fortius omni ore cuiuſlibet animal'.q̄niam ſi accepit lapidē in ſuo ore eum frangit.⁊ exit ad ripam ⁊ paſcit̃ herbis.⁊ cum reuertit̃ itra aquā aſcēdit ⁊ natat.ita ꝙ deſiccat̃ dorſi ſupficies a ſole q̄niā illi nō leue ē ꝙ i aqua ꝓfundat̃. Itē li.xiij.anial habens ſquamā plumam aut corticem.nō habet veſicam ꝓpter paucitatē potꝰ. qꝛ ſupfluitas potus trāſit i plumas ⁊ alia preter tortucam.q̄niā pulmo tortuce maxime ē carnoſus ſanguineus ſimil' pulmoni vacce. Et pulmo tortuce ſilueſtris ē maior q̄ꝫ debet eſſe.qm̄ corpus eius continet̃ in teſta ſpiſſa.⁊ ꝓpter hoc non diſſoluit̃ niſi in carne tm̄.⁊ ꝓpter hoc fuit in tortuca veſica vt reciperet ſuperfluitatē ſicut vas.ſed valde parua eſt. Veſica em̄ eſt in omnibus animalibꝫ habentibꝫ pulmonem ſanguineū.⁊ ideo ſola tortuca inter anilia hn̄tia duros cortices habet veſicā ⁊ renes.

De vacca Cap.CXVII

Vacca tauri ē femia.dicta quaſi boaca.vt dicit Iſid.li.xij. Eſt autē anial laſciuū ⁊ luxurioſum.qꝛ vt dic̄ Ariſt. li.vj. Vacce poſt annū mouent̃ ad coitū.⁊ forte poſt octo mēſes.⁊ tp̄s impgnatiōis eſt per nouē menſes.⁊ fetus erit in decimo. Et vacce coitus aſſimilant̃ maribus et efficiunt̃ ſilueſtres.ita ꝙ non poſſunt eas domare paſtores.⁊ deſideriū vaccaꝝ manifeſtat̃ per tumorem inguinū ⁊ ſuos mugitus ꝯtinuos. q̄niā vacce mugiūt ꝯtra coituꝫ ⁊ ſaliunt ſupra tauros ⁊ ſequunt̃ ipſos.⁊ cū eis ſtant. Item i eodem dicit in fine. Dicunt homines ꝙ tēpus impregnatiōis eaꝝ eſt decem menſium.⁊ ſi añ hoc tempus pariat.fetus non viuet nec ſue vngule complebunt̃.⁊ in maiori parte pariet vnum ⁊ forte duos. Femine viuunt i maiori pte.xv.annis.et mares ſimil'r.ſed quādo caſtrant̃ efficiūtur fortiores ⁊ viuunt.xx.ānis ⁊ poſt partum habet lac bonū.ante autēꝫ nihil habet.⁊ ſi habuerit parum aut nihil valꝫ ⁊ cum ꝑmo coagulat̃ lac vacce efficit̃ ſicut lapis.hoc aūt ei accidit cuꝫ miſcetur aq̄. Vacca vnius anni raro ſe miſcet tauro niſi pꝰ annum. Et quando vacce multotiēs impgnāt̃ ⁊ faciūt plures filios ſignum eſt ſꝫm ꝙ putāt homines ꝙ in hyeme multe pluuie erūt. Itē grege viuunt ⁊ ſi a grege receſſerint ſepe pereunt.qm̄ a beſtijs comedunt̃ Item oīm animalium ſunt voces fortiores ⁊ groſſiores in maſcul' exceptis vacc̃ que vocem habēt maſculi groſſiorem. Item vt dic̄ idē Vacca cornua habet fortiora ⁊ groſſiora ⁊ magis nodoſa q̄ꝫ maſculus.non tamen ita magna:ſꝫ ſi calefiant poſſunt flecti in omnē parteꝫ.⁊ q̄ndo infirmant̃ i pedibus eſt eis medicina ſi inter cornua oleo ⁊ pice ⁊ alijs medicaminibꝫ inūguntur. Item dicit idem ꝙ vacce diligūt bibere aquam clarā.⁊ turbidam vix aut nunq̄ꝫ bibunt.⁊ eis accidit podagra.⁊ ex hac ifirmitate moriunt̃.⁊ ſignum eſt qñ ſummittūt aures ſcꝫ ⁊ non comedunt vt dicit idem. Vacca impinguata iugum abijcit.cui cōſueta minus paſta optime eſt ſubiecta.in fimo propo iacens impingueſcit.et quanto plus a labore ei parcitur tanto torpet amplius ⁊ pigreſcit.puncta oeſtro id eſt muſca bouina caudam erigit.⁊ miro modo inſaniens per campos licentius circūit et diſcurrit.

De vacca agreſti
Capitulum CXVIII

Vacca aliqñ eſt agreſtis. de q̄ dic̄ aui/
cen. ꝛ etiā Ariſto. Eſt inq̄t vacca i ter
ra parthoꝝ hñs crines in collo ſicut
equi. ꝛ eſt corp⁹ ei⁹ ad q̄ntitatē cerui. vñ a mul
tis eq̄cerui⁹ vocat̄. ꝛ talis vacca carēs cornibꝫ
habitat in montanis. ꝛ eſt ſiluestris. et habēt
pulcros oculos ꝛ ſunt acuti viſus. ꝛ q̄nqꝫ ha
bent cornua vacce hmōi. ſꝫ ſunt ꝑua ad mo/
dū hinnuli ꝛ ſunt curuata verſus tergū ſicut
cornua capri. ꝛ in corde eius inuenit̄ os ſic in
corde cerui ꝛ cameli. ꝛ illud os q̄ñ icaleſcit ſan
guis. titillādo mouet cordis neruos ꝛ ſubaꝫ.
ꝛ eſt cā excitans aial ad motū leticie et exul/
tationis. Vñ ex tali titillatiōe quaſi ſubito ſe
erigit caput mouet. ſalit velocius ꝛ diſcurrit.
Item dicit Ariſto. li. viij. Animalia inq̄t q̄ nō
ꝑñt habere iuuamēta a cornibꝫ. habent iuua
menta alia a natura. ſicut dedit velocitatem
ceruis ꝛ agreſtibꝫ vaccis q̄ cornua habent in
curuata. ꝛ nō ꝑñt ꝓpter magnitudinē defen/
dere totū corp⁹. ꝛ ꝓpter hoc dedit natura agre/
ſti vacce aliō iuuamentū ſcꝫ eiectionē ſterco
ris q̄ exurit canes q̄ ex vicino ſibi nimiū ap/
propinq̄nt. aliq̄ etiā canes q̄ ſtercora taliū vac
caꝝ inueniūt circa ipſoꝝ odorē ſe occupāt q̄/
uſqꝫ imbelles beſtie fugiāt ꝑiculū ꝛ euadunt.
De hoc q̄re ſupra in lra B. de boue ꝛ ð buba
lo q̄ eſt bos agreſtis

De vitulo Cap. CIX

Vitul⁹ a viroꝛe etatꝭ dict⁹ eſt. vt dicit
Iſi. li. xij. Nā ſtatim q̄ñ naſcit̄ a ꝑtu/
re ꝓpa ad q̄renda matrꝭ vbera erigit̄
ꝛ leuat̄ matrꝭ vberibꝫ ſtatiꝫ reficit̄ ꝛ lactat̄ ma
terna lingua lingit̄ ꝛ ab omni imūdicia ꝯtra
cta ex vtero abſtergit̄ ꝛ purgat̄. Naſcit̄ ei ſic ꝛ
eq̄ in fronte puſtula q̄dā nigra quā magi fo/
re amoris aſſerūt incētiuū Hāc puſtulā mat̄
ſtatim amputat ꝛ detruncat. nec eū admittit
ad vbera niſi ꝑdictū vir⁹ auferat et ꝑſcindat.
Idem dicit Ariſto. De eq̄ ꝛ eius pullo. ſimili
ter Auicen. q̄re ſupra in lra E. de eq̄. Vitul⁹
matrē diligit. ꝛ ei⁹ mugitū ſequit̄ ꝛ cognoſcit
Vbera q̄ ſugit fronte excutit. ꝛ ſic vberioreꝫ
lactis effuſionē a matre q̄rit. lactē ſatiat̄ ſalit
hilaris ꝛ diſcurrit ſaliēdo. a matris aūt veſti/
gijs nō diſcedit. Sil'e dic̄ Ariſto. li. viij. q᷑ vi
tuli caſtrant̄ poſt vnū annū. ꝛ ſi nō caſtrent̄ il
lo tpe erūt ꝑui. Et ē caſtratio vitloꝝ ꝑm hūc
modū. ꝓſternunt̄ vitli in t̄ra ꝛ ſcindit̄ coriū. ꝛ
exꝓmunt̄ teſticli ꝛ erigunt̄ coꝝ radices ad ſu
peri⁹ ꝛ coꝝ nerui. ꝛ ligat̄ ſciſſura q̄uſqꝫ exeat
ſanguis extra. ꝛ ſi accidit apoſtema cremabūt
teſticulū abſciſum. ꝛ ponūt cinerē ſup apoſte
ma ꝛ ſic loc⁹ ſanat̄. Eſt aūt in mari q̄dam be/
ſtia hñs ſimilitudinē vitli ꝓpt' qð vitul⁹ ma/
rin⁹ nuncupat̄. hec parit in terra more pecu/
dū. more canū coit. nunq̄ꝫ parit pl⁹ q̄ꝫ duos. e
ducat mām̄is fetū. nō ante vndecimū diē du
cit fet⁹ ad mare. ſed deinceps aſſuefacit eos ad
natandū. difficilter interficiunt̄ niſi capite le
ſo. mugiūt ſic vitli ꝓpter qð vituli nūcupant̄
voce ꝛ vultu ꝑplm ſalutant cū maxima diſci/
plina. Nullū animal grauiori ſomno ꝓmit̄
pēnis q̄bꝫ in mari vtunt̄. humi vice pedū ſer
pūt pelles hirſutas ꝛ crinitas habent ſic vi/
tuli q̄ detracte ſenſum equoris retinent. ſem/
perqꝫ maris eſtu recedēte inhorreſcūt. Dexte
re ei⁹ pennule vim ſomniferā dicūt ineſſe. ſo/
mnoſqꝫ ꝓuocat ſi ſupponat̄ capiti. Hucuſqꝫ
Pli. li. viij. ca. xij.

De vrſo Cap. CX

Vrſus eſt vocat⁹ eo q̄ ore ſuo formāt
fet⁹ q̄i orſus. vt dicit Iſið. lib. xij. Nā
aiūt eos informes generare ꝑt⁹ ꝛ car/
nem q̄ndam naſci. q̄m mater lambendo mē
bra componit. Vnð eſt illð. Sic format lin
gua fetū quem protulit vrſa ꝛc̄. Sed hoc im
maturitas part⁹ facit. Deniqꝫ triceſimo die
generat. Vñ ꝓuenit vt ꝑcipitata fecūditas i
formes ꝑcreet Vrſoꝝ caput eſt inualidū vis
maxima in brachijs ꝛ in lūbis. Vnde interdū
erecti inſiſtūt. vt dic̄ Iſidor⁹ lib. xij. in capi. ð
beſtijs. Vel dr̄ vrſus ab vrgendo. q᷑ ſortit̄ vr
get ac ſtringit quem apprehēdit. De vrſis di/
cit Pli. li. viij. cap. xxxvij. Vrſoꝝ inq̄t coit⁹ ē
in initio hyemis nec vulgari q̄drupedū mo/
re coeūt. ſed ambobꝫ cubantibꝫ ꝛ complexis
recedūt deinde ab inuicem. ꝛ intrant ſpecus
ſepatim. in q̄bꝫ pariūt. xxx. die. ꝛ nō plures q̄ꝫ
q̄nqꝫ. ſunt fet⁹ candidi. ꝛ informis caro. parū
maior q̄ꝫ ſint mures ſine ocl'is ꝛ ſine pilo. vn
gue tñ ꝓminent. hūc lambendo paulatim fi/
gurant. nec vident homines q̄cq̄ꝫ rari⁹ q̄ꝫ vr
ſos coeūtes vel pariētes. ideo mares q̄drage
nis diebꝫ latent. femine q̄ternis menſibꝫ. lati
bula ſua edificant cū ramis ꝛ frondibꝫ. ꝛ ſunt
penetrabilia ymbribꝫ molliqꝫ fronde conte/
cta. primis bis diebꝫ bis ſeptenis tam graui
ſomno opprimunt̄. vt nec vulneribꝫ valeāt ex
citari. tūc pingueſcunt miro modo. Et ſunt
ei⁹ adipes apte contra ꝓfluuiū capilloꝝ. poſt
hos dies reſident ac prioꝝ pedum ſuctu vi/
uunt. fet⁹ frigentes opprimendo ad pect⁹ fo/
uent. ꝛ cubāt ſup eos ſicut volucres. Mirū

aũt eſt dictu qđ credit Theophraſtus.ſ.vrſorũ carnes tũc temporis coctas creſcere ſi ſeruent̃. nec inuenit̃ tunc aliqđ cibi in aluo veſtigiũ niſi modicũ de humore. Circa cor aũt habet tũc ſanguinis puas guttas ꝛ nihil oĩno in reliquo corpore inueniri põt. in vere ꝓcedũt. ꝛ tũc maſculi ſunt pigues. Cuꝰ rei cã eſt occulta. pcipue cum tũc tpis nec cibo nec ſomno ſunt ſagiati. pterq̃ diebꝰ bis ſeptenis Exeuntes aũt ſpecũ q̃ndam herbam querũt quã comedũt vt laxent ventrez quẽ habẽt cõſtrictum. Oculi eoꝝ tũc ſunt hebetati. ꝛ iõ tũc maxime expetũt fauos apũ vt os vulneratũ puncturis apum ſanguinãdo releuet g̃uedinem ꝛ dolorem oculoꝝ. Caput habꝫ debile qđ eſt fortiſſimũ in leone. et ideo ſi vrgẽte vi q̃ndoq̃ de rupe ſe precipitent. collapſi ſup arenam de facili moriunt̃. Cerebꝝ vt dicunt habent venenoſum. ꝛ ideo eoꝝ capita qñ occidunt̃ in ſpectaculis cõburunt̃. ne guſtãtes aliq̃ de cerebro in vrſinã rabiem ꝯuertantur Pugnant ꝯtra tauros ꝛ auerſi rapiũt ore ipſos. pedibuſq̃ omnibꝰ in cornibꝰ ſuſpenſi põdere deijciũt et tũc mordendo eos dilaniant ꝛ occidũt. Nec alicui aĩalium ineſt tanta ſolertia ad maleficia ſicut vrſis. Hucuſq̃ Pli. lib. viij. c. xxxvij. De vrſis aũt dicit Ariſto. li. vj. Urſus inq̃t comedit omnia indifferẽter. Comedit eñ fructus qñ aſcendit arbores et frangit aluearia ꝛ comedit mel. ꝛ infeſtant apes oclos eiꝰ ꝛ pũgunt linguam. et qñq̃ fugiunt ipm. ꝛ comedit cãcros ꝛ formicas ꝓpter medicinã. ꝛ comedit carnes ꝓpter eiꝰ magnã fortitudinẽ. Et pugnat cũ ceruis ꝛ porcis agreſtibꝰ ꝛ cum canibus ꝛ cum tauris. ꝛ pſternit eos. ꝛ vadit erectus ꝯtra eos ꝛ tenet manibꝰ cornua et ſepe vincit eum. Eſt aũt aĩal impatiens ꝛ iracundũ volẽs ſe vindicare de ſingulis que tangũt eum. ꝛ ideo ſi aliquẽ pcutientẽ ſe inuaſerit ſi alius eũ tetigerit dimittit pmum ꝛ ſtatim inuadit ſecundũ. ꝛ ſi tertiꝰ ſtatim eum leſerit dimittit pmum ꝛ ſecũduꝫ ꝛ mox contra tertiũ inſurgit. Et qñ capit̃ pellis ardẽtis aſpectu excecat̃. catenis colligat̃ ludere ꝯpellit̃ ꝛ per verbera domeſticat̃. Animal etiam eſt inſtabile ꝛ multũ inquietuꝫ. vñ tota die circuit circa ſtipitem ad quẽ vincul̃ alligat̃. pedes ſuos ſugit ꝛ lãbit. et in eoꝝ ſucco delectat̃. miro mõ ſcit ſcandere ſup arbores vſq̃ ad altiſſimas ipſarũ arborũ ſummitates. Solet aũt mellificare apes ĩ arboribꝰ cõcauis quaꝝ fauos deprehendens vrſus ꝑ odorem aſcẽdit vſq̃ ad locũ mellis. ꝛ faciens vnguibꝰ in arbore apturã extrahit mel et cõmedit. ex conſuetudine freq̃nter qñ eſurit ad locum redit. qđ attẽdens venator circa arboris pedem ſudes ꝛ palos acutiſſimos vndiq̃ circũfigit Ante apturam ꝓ malleuꝫ valđ ponderoſum cũ reſte ſuſpendit Ueniens itaq̃ vrſus eſuriens et mel extrahere cupiẽs per malleũ impedit̃. qđ videns quaſi pede malleum a ſe ꝓijcit. ſed rediens malleus ipm ad aures tangit. ſup quo indignatus fortiꝰ a ſe malleum reijcit q̃ impetuoſus rediens acriꝰ ipm ferit. ꝛ tãdiu cõtra truncum ſiue malleũ ſic cõtendit q̃uſq̃ ex frequẽti ictu caput qđ habet debile deficit. ꝛ cadens inferius ſuper palos ꝓpria ſtulticia ſe occidit. Iſtũ modũ venãdi vrſos narrat theophraſtꝰ. ꝛ iſtũ eundẽ modũ a venatoribꝰ vrſoꝝ in germanicis partibꝰ intellexit.

De vrſa Cap. CXI

Urſa aũt beſtia ẽ feuiſſima. et maxime qñ catuli ſui rapiunt̃. nã illi cura ẽ đ ſalute filioꝝ. ideo eos diligẽtius lambit. lactat. ꝛ nutrit. ꝛ circa illos defendendos ſepe potent̃ ꝑ viribꝰ ſe oppõit. impgnata a maſculo ſe diuidit. ꝛ vſq̃ ad filiorũ informatiõeꝫ vlteriꝰ nõ accedit. vt dicit idem. In tpe luxurie ſe abſcondit ꝛ videri amoris tpe erubeſcit Maſculi etiaꝫ eis tũc tpis parcũt ꝛ voluptatis grã eas infra partꝰ tpa nõ accedunt. vt dicit Ariſto. Pli. ꝛ Auicẽ. Item Plini. li. x. cap. lxiij. Urſi inq̃t nõ lambunt potum vt beſtie habẽtes ſerratos dentes. nec ſorbẽt vt habẽtes cõtinuos ſicut oues ꝛ homies. ſꝫ aquã morſu vorant.

De vulpe Cap. CXII

Ulpes eſt dicta q̃ſi volupes. eſt eniꝫ volubilis pedibꝰ ꝛ nunq̃ rectꝭ itineribꝰ. ſed tortuoſis amfractibꝰ incedit fraudulent̃ animal inſidijs decipiẽs. Nã dũ nõ habuerit eſcã mortuã ſe fingit. ſicq̃ aues deſcendẽtes q̃ſi ad cadauer rapit et deuorat ꝛ tranſglutit. vt dicit Iſi li. xij. Uulpes ſemꝑ claudicat. Nã crura eiꝰ dextra breuiora ſunt q̃ ſiniſtra. Pellem habet mltũ villoſam callidã ꝛ piloſaꝫ caudã magnã. quã dũ canis rapere putat dẽtes ꝛ os pilis replet ꝛ obturat̃. Contra taxũ ꝑ mãſionibꝰ pugnat ꝛ ipſiꝰ foueam vrina ꝛ ſtercore polluit ꝛ defedat. et ſic de ipſo nõ violẽtia ſed dolo ꝛ fraudulẽtia triumphat. Foueas ꝛ loca ſubtranea ihabitat ꝛ freq̃ntat. aĩalia domeſtica plus q̃ ſilueſtria

rapit ⁊ deuorat Et vt dicit Ariſto.li.viij.ceruus eſt amicus vulpis.et ꝓpter hoc pugnat ↄtra melū id eſt contra taxū ⁊ ipm̄ inuat. Naturale eſt odiū inter vulpeculā ⁊ melū ſiue taxum quem ſepe ſupat vulpes.dolo potius ꝙ̄ ꝟtute. Eſt aūt animal vorax ⁊ guloſum.et iō generat filios cecos ſicut leo et lupus.vt dic Ariſto.lib.xvj. Nam vt dicit Soli. In oīb₉ facientib₉ filios incōpletos cauſa eſt guloſitas.qꝛ ſi expectaret natura vſq₃ ad ↄplementū ſugendo interficerent matrē.⁊ ideo natura facit fet₉ naſci ante ↄpletionē ne nimis expectando plenā formatiōe₃ auiditate nimia nutrimēti interimerēt matres ſuas.vt dicit idem. Animal ſiqdem eſt fetidū corruptū et loca reddit ſterilia ⁊ corrupta vbi morari cōtinue cōſueuit.ventrē ⁊ guttur habet album ⁊ delicatū ⁊ caudā ⁊ tergū habet rufum.anhelitū habet fetidū.⁊ morſum aliꝙ̄tulum venenoſum.vt dicit Pli. Qñ eam īſequunꝫ canes caudam inter crura recolligit.⁊ qñ vid₃ ſe nō poſſe euadere in cauda villoſa vrinā recolligit.quā ſup canes ipſam ſubſequētes ꝓijcit ⁊ diffundit.cui₉ fetorem abhorrēs canu₃ multitudo aliꝙ̄tulum ei cedunt. Domeſticū ⁊ domitū in neceſſitate ſe fingit.ſed noctu oportunitate aliqua ſiluas petit. Et q₃uis mlꝫtum ſit in ſe verſuta ⁊ malicioſa.in multis tñ eſt vtilis ſm exercitiū medicine.vt dic Pli.libro.xxviij. Adeps eñ ei₉ ⁊ medulle mltu₃ dicunꝫ valere ↄtra neruoꝝ cōtractionē Sanguis dr̄ diuretic₉ vñ mltū valere creditꝫ ad lapidū in veſica ⁊ renib₉ fractionē. Alias ponit Pli. ibi de virtute vulpiū magoꝝ opiniones de qb₉ non curo facere mentionē. Dicit tñ ꝙ ſi quis linguam vulpis habuerit in anulo vl in armilla talis nō patieꝫ.vt dicitꝫ ſm magoſ caliginē oculoꝝ.

De verme   Cap. CXIII

VErmis eſt anial qd de carnib₉ ſepe et herbis naſcitꝫ.ſepe aūt de olerib₉.pcreaꝫ.aliqñ ex ſola hūoꝝ corruptōne.aliqñ ex ſeruū cōmixtione.⁊ aliqndo ex ouatiōe vt patet in tortucis ⁊ ſcorpionib₉ ⁊ lacertis. vt dicit Iſid.li.xij. Dicitꝫ aūt ꝟmis qſi vertēs vl qſi verrens.quia in multas ptes ſe vertit. vel quia verrit.id eſt ad ptes oppoſitas ſe trahit.nō eñ ſicut ſerpentes ſquamarū niſibus ꝟmis repit.ſed in diuerſas ptes corpuſculu₃ ſuum trahit.vt dicit Iſid. In vere tñ de latebris vermes exeūt.⁊ iō forſan ꝟmes a verno exitu nomē ſumūt.vt dicit idē. Sūt aūt vermiū multe differētie ſic dicit idē. Nam qda₃ ſunt aquatici.⁊ qdam terreſtres. Et iſtoꝝ qdam ſunt in herbis ⁊ olerib₉.vt eruce ⁊ ſimiles.qdam in arborib₉ vt teredines.⁊ qda₃ in veſtib₉ vt tinee.⁊ qdam in carnib₉ vt madones q ex corrupta humiditate in carnib₉ putridis generanꝫ.qdam in aialib₉ vt lumbrici ⁊ aſcarides in viſcerib₉.ſyrones in manibus pediculi ⁊ lendes in capitib₉.q omnes ex humorib₉ corruptis in aialiū corporib₉ interius vel exterius generanꝫ. Sunt ⁊ alij ꝟmes terre longi ⁊ rotundi molles et lubrici terrei quos in terra venanꝫ talpe ⁊ qb₉ piſces i aqs capiunꝫ quando hami talib₉ vermib₉ ineſcātur. Et dicit Conſtan.ꝙ tales ꝟmes valent ↄtrā ſpaſmū ⁊ ↄtractionē neruoꝝ Valet etiā ↄtra morſum ſerpentis ⁊ ictū ſcorpionis Et inter vermes qdam ſunt q oīno carent pedibus vt colubri ⁊ ſerpentes.et qdam ſunt qui multos habēt pedes vt ſextupedes. Et qdā ſunt valde pernicioſi ⁊ nature hoīs inimici vt ſerpētes et ceteri venenoſi. Et ſunt qdam anuloſi corpis q non habēt neruos nec oſſa nec ſpinas nec cartilagines.nec ſanguinē.et omnes tales ſi in oleo tingunꝫ moriunꝫ.i aceto ꝟo reuiuiſcunt.vt dicit Ariſto.et Pli. Et ſunt qdam vermes qui generant ⁊ generanꝫ ⁊ qdam qui generanꝫ ⁊ nō generant vt ſalamandre.et in talibus nō eſt ſex₉. His ⁊ multis alijs modis ꝟmes tam maiores ꝙ̄ minores varianꝫ.

De vermiculo   Ca. CXIIII

VErmiculus eſt vermis modic₉ a verme diminutiue dictus.quales ſolēt in lignis ⁊ fructib₉ inueniri.ſic Dauid.ij.Reg.xxiij.tenerrimo ligni ꝟmiclo cōparatꝫ q teredo vel terebucca dicitꝫ q cū ſit natura mollis lignū duriſſimū pforat.imo nihil eſt durius eo dum tangit.nihil molli₉ dū tangitꝫ.vt dicit glo.ibi. Vermis igitꝫ precipue terreſtris naſcitꝫ ex humo et folijs ex fructib₉ ⁊ lignis.finita hyeme pcedit de viſcerib₉ terre tpe verno.ſalſa cauet ⁊ fugit.⁊ aromatib₉ ⁊ amaris ↄdita non tangit.veſtes lineas non rodit ſic tinea.laneam veſtem deſtruit ⁊ conſumit.⁊ maxime illas veſtes laneas cōſumit vermis quarū carnes tetigit dens lupinus. Nam lana ouis deuorate a lupis tineas generat ⁊ pediclos.vt di.Ariſt.li.viij.et Pli.li.x. Vilis ⁊ mollis ē ꝟmiculus ⁊ rotūdus.ſubtilia ⁊ gracilia ſunt ei₉ extrema ⁊ media groſſiora.occulte mordet arborem et ↄſumit.pl₉

ore ꝙ pedibꝫ ſe trahit.vilis eſt.flexibilis ⁊ ex/
anguis. In oibꝫ vermibꝫ eſt ſenſus tactus et
guſtus.vt dicit Pli.lib.xj.cap.lxxj. Unde ꝑ/
cepto ſonitu vl' ſtrepitu lateſcũt.iter ſapores
diſcernũt.amara eñ ⁊ ſalſa refugiunt ꝑmes.
⁊ dulcia appetunt ac ſugũt.vñ dentibꝫ alij ꝑ/
dant'.⁊ alij vnguibꝫ ⁊ roſtris ad neceſſitatem
rapiũt.alij acumine excauant.alij ſugũt. lam
bunt.ſorbent.vomunt.mandũt.nec minor ẽ
varietas in pedũ miniſterio vt rapiãt.diſtra
hant.ꝑmant.pendeant.terrã fodere non ceſ/
ſant.vt dicit Pli.ibidẽ.ſ.li.xj.ca.lxxj.

De vipera   Cap. CXV

Vipera eſt genꝰ ſerpentis venenoſi.ꝺ
qua dicit Iſi.li.xij. Uipera eſt dicta
eo ꝙ vi pariat. Nam cũ venter eiꝰ ad
ptum itumuerit.catuli nõ expectãtes matu/
rã nature ſolutionẽ corroſis eiꝰ lateribꝫ.cum
matris interitu vi erumpũt. Dicit' aũt ꝙ ma
ſculꝰ ore inſerto in os vipere ſemen expuat. il
la aũt ex voluptate libidinis in rabiem verſa
caput maris ꝑſcindit.itaqꝫ fit ꝙ parens vter
qꝫ pereat.maſculus dũ coit.femina dũ parit
Ex vipera fiunt paſtilli.ꝗ trociſci tyriaci no/
minant'.ex qbꝫ fit tyriaca.i.remediũ cõtra ve
nenũ. De viperis dicit Pli.li.viij.c.xl. Uipa
ſola inter ſerpentes in terre cauernis ſe abſcõ
dit. Alij aũt omnes in cauernis ſaxorũ aut ar
borũ ſe occultant.famẽ ſuſtinent diutiſſime.
in forti hyeme intra t're viſcera ſiue fiſſuras
ſe recolligit ⁊ prius euomito veneno vſqꝫ ad
veris tꝑa dormit. Cum aũt calore ſolis pori
terre apiunt'.vipa expergefacta egredit' de ca
uernis. Et qr viſus eiꝰ ex longa mora ↄtraxit
in tenebris caliginẽ.feniculi radicem vl' her/
bam querit ⁊ eiꝰ ſucco ocl'os linit hebetatos
⁊ ſic herbe guſtu oculos acuit vt viſũ recu/
peret quem amiſit. Eſt aũt tyrus ſpecies vi/
pere maxime venenoſitatis.de quo dic' Ari/
ſto.li.vij. Tyrꝰ ẽ ſicut ⁊ thenethea.i.cocodril/
lus.latet in hyeme.ſed poſt expoliat coriũ qd
eſt inter oculos ſuos.ita ꝙ ille qui nõ cogno/
ſcit hoc accidens putat ꝙ ille cecꝰ ſit. deinde
aufert corium capitis totaliter vno die.⁊ ſua
expoliatio eſt ſicut exitꝰ embrionis.⁊ ſic reno
uat' qñ deponit ſenectutẽ Itẽ in eodẽ in fine
Inuenit' tyrꝰ qdam quẽ ſerpentes magni fu
giunt ꝗuis ſit paruꝰ.et ſunt pili ſupra totum
corpꝰ ſuũ.⁊ qñ mordet aliqd putreſcũt oĩa
que ſunt in circũitu morſus ſtatim. Et inue/
nit' vnꝰ puus tyrus in india ⁊ morſus eius eſt
ita fortis ꝙ nõ inuenit' contra ipm medicina

De vipera dicit Ambro.in hexame. omnium
ſerpentũ neqſſimũ eſt genus vipere ꝗ cũ cu/
piditatem aſſumpſerit coeũdi murene reqrit
copulã.ꝑgrediturqꝫ ad litꝰ aque vbi credit mu/
renulã latitare.ſibilo aũt euocat vipa mure
nulam.⁊ puocat ad amplexũ.que vocata ſta/
tim adeſt.vipa aũt videns eam ad copulã ꝑ/
paratã totũ venenũ ſuũ euomit.⁊ ad ample/
xum murenule tũc accedit.completo ꝓo ↄcu
bitu vipera venenũ qd emomuerat haurit
iterũ ⁊ reſumit.et ſic cũ veneno reſumpto re/
uertit' ad cauernã. Uipa inſup vt dicit Pli.
lib.xxix.c.ſ.lapidẽ quendam deglutit. qd pci
pientes ſcithe viperam caute apiunt ⁊ lapi/
pidem eximũt.⁊ eo vtunt' ↄtra venenũ. Itẽ
ibidẽ.quẽ draco vl' aſpis vulnerat caput vi/
pere appoſitum vulneri ſanat. Et econuerſo
quẽ vipa pũgit caro aſpidis attrahẽdo vene
nũ vipe ſanare conſueuit

Incipit liber. XIX. De coloribꝫ odoribꝫ et ſaporibus.

De ſcriptis pro
prietatibꝫ rerũ ſpũaliũ ⁊ cor/
poraliũ tam ſimpliciũ ꝗ cõ
poſitarũ put ad manꝰ nr̃as ꝑ
uenire potuerunt. Nũc po/
ſtremo de qbuſdã accidentibꝫ corpalium re/
rum ſubſtantias cõcomitãtibꝫ coopante di/
uina gratia eſt hic attendendũ. Primo de co
lore. Scdo de odore. Tertio de ſapore. Ul/
timo de liquore. Color eſt dictꝰ vt dicit Iſi.
li.xviij.eo ꝙ colore ignis vel claritate ſolis ẽ
pfectꝰ. Uel color a colendo eſt dictꝰ.eo ꝙ cõ/
lant' colores ad hoc vt ſumme ſubtilitatis ſint
⁊ intime puritatis. Colores aũt quomõ na/
ſcunt' aut fiunt. de his quere infra in fine de
coloribꝫ. Eſt aũt color ſm Ariſto.in li.meth.
extremitas pſpicui in corpe termiato. Rei eñ
corpalis viſibilis ſupficies et terminus colo
rũ differentias quas recipit ex natura mixti/
onis elemẽtorũ ⁊ dominio in corpe compoſi/
to dicit.qr mixto pſpicuo vl' diaphano p actu
alem vnionẽ lucis radiantis ſup ipſam t'mi/
nabilem ⁊ pſpicui corpis ſupficiẽ viſui repre
ſentat. Et ꝓpter hoc dicit Ariſto.in ſecũdo li.
de aia.ꝙ color ẽ motiuꝰ viſus ſm actũ lucidi
Nã lux ẽ actꝰ ⁊ pfectio lucidi ſeu pſpicui. Na/
turã eñ coloris in corpe mixto ex alicꝰ elemẽ
ti dominio eſſentialr' exñtis pducit lux ad ac
tũ immutatiõis viſus Quãuis eñ color na

turaliter ⁊ eſſentialr̄ ſit in mixto. nō tñ hꝫ potentiā manifeſtandi ſe niſi ꝑ lucē ſup ipſiꝰ ſuꝑficiē actualiter radiātē. Un̄ coloꝛ ad ſui manifeſtationē ſꝑ indiget luce. ſed non ecōuerſo. qꝛ lux ad ſui manifeſtationē nō indiget colore. ſicut coloꝛ indiget luce actualr̄ exiſtēte vt luce mediante coloꝛis q̄litas viſus oꝛgano imprimat̄. Et ideo poſuerūt aliq̄ ꝙ rō viſibilis radicaliter ⁊ formaliter eſt in luce. qꝛ ipſa ſublata rei coloꝛate q̄litas viſui nō apparet. Habet aūt coloꝛ actualeꝫ eſſentiā in tenebꝛis. vt dicit cōmen. in ſecūdo de aīa de imutatōe viſus ⁊ coloꝛis. nō eīm creat lux colorē cū in ſua actualitate ex dominio elementi ſit in mixto ſꝫ lux extriſeca diffuſa ſup colorē et ſup medium diſponit ipm mediū dando ei formā per quā poſſit recipe ſpeciem coloꝛis. et ideo ꝑ lucem fit diſpoſitiue imutatio i medio ꝑ qd̄ defert̄ coloꝛis differētia ad oꝛgānuꝫ viſus. vbi fit indiciū de coloꝛe. ⁊ ideo in tenebꝛis remanent coloꝛes in ſue eſſentie actualitate ſic̄ expſſe dic̄ cōmen. ſup id ꝑſpectiue. li. j. cap. vlti. ꝙ lux nō exigit̄ ad viſionē coloꝝ niſi in altera duaꝝ cauſaꝝ. aut qꝛ ſine luce non extendunt̄ forme coloꝝ in aere. aut qꝛ ſi tūc extēdunt̄ nō opant̄ in viſum niſi ꝑ lucem. vñ ad exiſtentiā coloꝛis lux nō exigit̄. ſꝫ tm̄ ad eiꝰ manifeſtatōnē. ⁊ q̄uis nō manifeſtet̄ in tenebꝛis coloꝛ. ꝓpter h̄ nō erit ſupfluꝰ vl̄ ocioſus cū ſꝑ ꝑficiat ſuā naturam ⁊ ſubam. Et ꝙ nō videt̄ i tenebꝛis nō eſt ex dfectu coloꝛ ſꝫ potiꝰ ex defectu a ꝑte recipiētis. eo ꝙ nō habeat diſpoſitōeꝫ quam opoꝛtet ipm habere. Si ergo alicubi dicūt autoꝛes colorē nō eſſe in actu ſine luce intelligendū eſt de actu manifeſtandi q̄ ad viſum nō de actu exiſtēdi. Oꝛnat itaqꝫ lux extrinſeca coloꝛes ⁊ decoꝛat. et ipſos prius exñtes in eſſe ſpecifico viſui manifeſtat. nō tñ pꝛimitus eos cauſat. ⁊ h̄ intelligo de luce infuſa extrinſecus ſup res. Nam vtꝰ luc celeſt ad interiora reꝝ inuiſibiliter penetrās coopantibꝫ q̄tuoꝛ elemētoꝝ q̄litatibꝫ coloꝛes ꝓcreat atqꝫ cauſat. ⁊ ſic generatos ⁊ exñtes in eſſe ſpecifico ſuꝑueniens lux viſibilis clarificat nobilitat et oculis manifeſtat.

De materia coloꝛis Cap. I

Eſt aūt ꝑſpicuūꝫ bñ termiatū materia coloꝛis. et hoc eſt ſolū vel maxime humidū. q̄niam ſiccū ⁊ terreū inq̄tū hmōi nō eſt ꝑſpicuū. ſiccū vo igneū nō deſcēdit de ſpera ſua. neqꝫ hic inferiꝰ inuenit̄. q̄niā ſola forma ignis generat̄ dͦ potētia alicuiꝰ elementi ex q̄ debet mixtū ꝯſtitui. vt patꝫ ex lib. de generatiōe. Illd̄ ꝗ ꝑſpicuū hꝫ tres differētias materiales. qꝛ aut eſt maťia ſubtilis. aut eſt groſſa. aut mediocris. Si mediocris. tūc eſt humidū aqueū mltū abūdās ſup ſiccū terreū ⁊ ſup humidū aereū deficiēs ab hūiditate aerea. vel erit aereū multū alteratū ꝑ ſiccū terreū. ita tñ ꝙ excedat groſſiciē Si aūt ſubtile ſic eſt hūidū alteratū ad naturā aeris ſiue humidū alteratū aereuꝫ. Si aūt eſt groſſum tunc eſt alteratū ad groſſiciem ⁊ ſiccitatē terre. ita ꝙ excedit mediocritatem.

De materia coloꝛis nigri Cap. II

Materia ergo coloꝛis ꝑſpicui. aut erit ſicca ꝑ dominiū. vel humida ꝑ dominiū. vl̄ mediocriter ſicca ⁊ hūida. Si vo dominet̄ ſiccitas in materia. tūc ſi eſt actio calidi ꝑ dominiū generabit̄ albedo. q̄a calidū rarefacit ⁊ diſgregat ꝑtes maťie ⁊ ſubtiliat ac generat claritatem ⁊ ꝑſpicuū Et ſcḋm hoc dicit Ariſt. li. de aīal. xix. ꝙ generat̄ albedo ex paucitate hūoꝛis in materia ſicca ꝑ dominiū calidi agentis ⁊ ſubtiliantis. ſicut patet in calce ⁊ oſſibꝫ combuſtis ⁊ alijs ꝯſimilibus. Si vo agat in materia dn̄ans frigiditas tūc generat̄ nigredo. q̄niā ꝯſtringit ꝑtes materie ſicce ⁊ ꝯgregat ac oppilat ſubam rei ⁊ ꝯdēſat ac obſcurat. Obſcuritas aūt eſt ꝑuatio nō ſolū lucis. vex etiaꝫ coloꝛis queadmodū claritas eſt differentia coloꝛis ſic̄ lucis. q̄niam eſt conditio viſibil ſimplr̄. et tunc magis termiat̄ ſiccū qd̄ exigebat̄ ad generatiōeꝫ albedinis. ⁊ ſic inducit̄ coloꝛ niger. Si ergo ſit hūida materia tunc a calido dn̄ante generat̄ nigredo qꝛ calidū adducit ꝑtes hūiditas ⁊ conſumit humidū qd̄ exalat in fumū nigꝝ. vt patet in lignis viridibꝫ ⁊ humidis. de q̄ꝝ extremis exit humoꝛ niger qñ exurunt̄. vnde dicit Ariſt. li. methe. Uſtibilia ſūnt q̄ habēt i poꝛis hūoꝛem debileꝫ qui nō pōt reſiſtere calori ignis. nec tamē ſtatim ſuffocat̄. ſꝫ potius alit ignem. Un̄ patet ꝙ humidū ē potiſſimū in qd̄ agit ignis. ⁊ illud humidū eſt cā nigredinis ꝑ caloꝛis actionē quoniaꝫ caloꝛ agens exalare facit ſubtile ⁊ humidū aquoſuꝫ ⁊ euapoꝛare aereū ⁊ remanet qd̄ ē terreū atqꝫ groſſum. propter quod opoꝛtet neceſſario vt nigredo generet̄. Dicit eīm Ariſto. li. meth. iiij. ꝙ natura terreſtris ſubtilis. ⁊ claritas aque. et natura aeris faciunt albedinem in argēto viuo. et ideo oppoſita iſtorum inducunt nigredinem in ſicco derelicto ex actione calidi

in humido. Et ſic dicit Ariſto. li. xix. q̄ nigredo generatur in oculo ꝑpter multitudinē hūidi. nam calor naturalis agēs in hūidū terminādo ⁊ digerēdo ⁊ exiccādo in fine nigredinem derelinquit.

De generatione coloris albi. Capitulū. III

Si vero ſit materia humida ⁊ illā vincat dominās frigiditas tunc albedo generatur vt apparet in niue pruina et in canicie ⁊ in hūorib⁹ fleumaticis. Quāuis enī frig⁹ aggreget humidū. nō tñ ſicut ſiccū. humidū enī cū ſit pſpicuū magis eſt aptū natū ad nobile eſſe coloris. Propterea hūidū cōpreſſum paratur ad ſparſionē ⁊ ptiū ſepationeʒ Sic aūt nō eſt de ſicco ꝑpter qd̄ magis paratur. q̄uis p cōpreſſionem ad receptiōeʒ claritatis ⁊ aptionē q̄ ſiccum. ⁊ ideo pōt meli⁹ frigiduʒ generare albū in humido q̄ in ſicco. Et ſic intelligēdū eſt qd̄ dicit Ariſt. li. xix. q̄ albedo generatur ex aere vaporoſo. i. declinātē ad hūiditatem aqueam. ⁊ hoc ꝑpter frigidi actionem. Qd̄ vero dicit cōmen. q̄ albedo generatur ex igne claro admixto cum elemento valde diaphono intelligēdū eſt de claritate que p trāſſumptioneʒ albedo ſepi⁹ ab Ariſt. nūcupatur. ſm q̄ albedo dr̄ generari in nubib⁹ ex refulgētia radiorū in eis ſi tenues fuerint atq̄ rare. Et ſic etiam flāma aliqñ apparet alba qñ materia aeris ē ſubtilis in q̄ radiat vapor ignis. ⁊ tal albedo nō eſt ꝑpria ſed poti⁹ trāſſumptiua. Poſſemus tñ extendere vbū cōmen. q̄ dicit h̄ de igne rōne pſpicui qd̄ eſt materia ꝑpria albedīs nō rōne ſue actionis. Unde hoc qd̄ dicit debet itelligi de igne qui debet eſſe materia coloris. et non de efficiente extra. ⁊ ſm hoc itelligitur materialiter. nō effectiue. neq̄ formaliter.

De gradib⁹ inter albedinē et nigredinem. Capitulum. IIII

Sunt aūt inter albedinē ⁊ nigredineʒ multi grad⁹ intermedij ſm intenſiōeʒ dominij tā qualitatū actiuaꝝ q̄ paſſiuaꝝ ſm eſſe debili⁹ ⁊ forti⁹ ⁊ mltiplr̄ ⁊ ſm multos gdus. Quoniā q̄to plus dominatur ſiccitas tanto cum maiori difficultate ſubtiliatur ⁊ rarificatur ⁊ elucidatur. ⁊ ſic difficili⁹ fit pſpicuuʒ ⁊ pſequens albedo. eo q̄ ſiccū eſt denſuʒ ac ſolidū inq̄tum hmōi ⁊ obſcuꝝ. Quanto vero dominiū ſicci fuerit min⁹ ⁊ calidi maius fuerit dominiū. tanto melius ⁊ citius poterit albedo inde generari. Similiter q̄to ſiccitas fuerit maior ⁊ frigiditas intenſior. tanto magis generabitur nigredo ex partiū cōpactiōe ⁊ extenſione obſcuritatis ⁊ pvatiōe claritatis. ⁊ ſupfluitate terminationis pſpicui. Similiter eſt de humido. quanto enī ma⁹ fuerit dominiū hūidi ꝑportionabilis cōbuſtioni. dūmodo ſit dominiū calidi. tanto maior erit fumus ⁊ caligo ⁊ denigratio. q̄to vero dominiū humidi ſit maius dūmodo ſit dominiū frigidi ꝑportionabiliter creſcens erit ſimiliter intenſio albedinis. Si vero fuerit dominiū humidi magnū. ⁊ parum de dominio calidi. remittetur nigredo. Similiter ſi ſit dominiū humidi magnum ⁊ dominiū calidi paruū ⁊ frigidi paruum. remittetur albedo. ſi vero fuerit dominiū hūidi aliq̄ntulum dominiū vero calidi magis nigredo magna poterit generari. qñ q̄ tamē calidū generat albedinē in humido. vt patet in albedine oui cocti. ⁊ qñq̄ ignis in lignis viridib⁹ ⁊ hūidis relinquit cineres albos poſt finalem terminū ſue actionis. ſʒ tñ nō eſt vera illa albedo q̄niam ſemp apparet in eo veſtigiū pſpicui male terminati ad modū ſupficiei criſtalli clari. Et hoc apparet ſi ſcindatur. licet nō pdatur hec pſpicuitas per medium corporis pſpicuitate ſimplr̄ actuali ⁊ cōpleta. Uñ patet q̄ nō eſt vera albedo. Uñ illa albedo derelinquitur ibi ꝑpter debilitatem caloris agētis. ita q̄ vincit frigiditas intrinſeca ⁊ innata. Eſt aūt albumen coctū album q2 non tangitur ab igne ꝑpter teſtam. q̄ ſi imediate tangeret. vtiq̄ in ipſo nigredinē generaret. Agens inſup calidū in humidū primo generat nigredinē ⁊ fumū ⁊ vincēs humiditas inducit ſiccitatē in materia in quā agit. ⁊ ſic in illa inducta ſiccitate facit nouam transmutationē ⁊ generat nouū colorē in ſubtiliatōe ſicci. Et licet caliduʒ aggreget omogenia ꝑpter qd̄ condēſat ⁊ obſcurat. tñ ſiccuʒ habet aliqd̄ ſibi annexū de humido ratiōe cuius pōt diſgregare. Et licet in pncipio congreget ratōe dominij. tamē poſt aggregationē ipm̄ aggregatū ſubtiliat. q2 ei⁹ opatio ſpecialis eſt ſubtiliare materiā in quā agit dū mō ſit ſicca. Qd̄ dico ꝑpter hoc q̄ aliqñ agit in humidū ⁊ exalat illud. frigidū vero nō ordinatur ad rarefaciendū. ſed ſtat in ipſo actu ↄdēſandi tanq̄ i actu pncipali. q2 aggregat tam omogenia q̄ ethorogenia

De actione calidi ⁊ frigidi. Cap. V

Si vero ſit actio calidi et frigidi mediocriter concurrens

in materia ſicca tūc generabit̄ color medi⁹ ne
ceſſario. q̄r calidū ſubtiliabit in generatiōem
albedinis. Frigidū ṽo econtrario aggrega-
bit eam in generationē nigredinis. Cū ergo
in quolibet puncto ſimul agant equalit̄ opor-
tet ꝙ inducant in quolibet pūcto ſimul albe-
dinem ꝛ nigredinē. q̄r oportet ꝙ fiat color cō
poſitus ex eis. Et iſte plus debet habere d̄ ni
gredine. q̄r ſiccū min⁹ ſe hꝫ ad album q̄ȝ ad ni
grū. ꝓpter priuationem ꝑſpicui ꝛ obſcuritatē in
natam. ꝛ plus ſe habet ad aggregationē ꝛ in-
nate aggregationis ꝯſeruationē q̄ȝ ad ſubti-
liationē ꝛ rarefactionē. Si ṽo cōcurrāt me-
diocriter in materia humida ꝑ dominiū ſil'r
generabit̄ color medi⁹ qui habebit plus d̄ al-
bo q̄ȝ de nigro. quoniam humidū ꝑ domini
um rōne ꝑſpicui puri magis ſe habꝫ ad albū
q̄ȝ ad nigrū. ꝛ reſpectu agētis frigidi facilius
ſe habet q̄ȝ reſpectu calidi. q̄niam calidū agit
in humidū exalando ꝛ conſumēdo. frigidum
ṽo ſolūmodo ꝯſeruādo illud in ſui natura ꝑ vi
am ꝯſolidatiōis ꝛ ꝯpactiōis. Si ṽo ſit mate
ria mediocris. tunc erit ſꝑ color medius. Si
ṽo ſit in tali materia actio calidi ꝑ dominiū.
tūc q̄r pōt facili⁹ hūidū trāſmutari in nigre-
dinē q̄ȝ ſiccū in albedineȝ. generabit̄ color pl⁹
habēs de nigredine. ſicut patet q̄n humidū ꝛ
ſiccū diuidunt̄ ad inuicē. citius generat calor
colorem nigrū in hūidis et in viridib⁹ lignis
q̄ȝ in lapidib⁹ combuſtis in q̄bus calx genera
tur ꝛ ꝯſimilia. Si ṽo fiat actio frigidi ꝑ do-
miniū in materia mediocri oportet colorem
eſſe mediū compoſitū magis ex albedine. q̄ni
am hūidum magis ſe habet ad albedinem q̄ȝ
ſiccū ad nigredinem ſiue aliquē colorē. eo ꝙ i
humido eſt materia ꝑſpicui que eſt ꝓpria ma-
teria coloris. In ſicco aūt non inq̄ȝtuȝ hmōi
reſpectu ṽo agentis ſaltem vno modo eſt hu
midū obedientius ſibi q̄ȝ poſſibile eſt ꝓpter ꝑ
uationem ſoliditatꝭ ꝛ duriciei cuiuſdā natu-
ralis que eſt i ſicco. Licet eñ ſiccū de ſe ſit na
tū ꝯgregari. nō tñ eſt ita bñ cōgregabile ſicut
humidū. vt patꝫ in lapide q̄ licꝫ ſuba ſit ꝯpa
cta nō tñ facile recipit maiorē ꝯpſſionē a cau
ſa agente Videm⁹ eñ in multis ꝙ frigidū de
facile ꝓducit albedinem. vt in niue qđ nō tm̄
apparet exemplariter q̄n agit in materia ſicca
Si ṽo ꝯcurrant mediocriter in materia me
diocri fiet mediū neceſſario qđ erit eq̄ diſtās
ab extremis. Si eñ q̄n eſt dominiū ſoluȝ ex
parte agentis alteri⁹ vel ſolum a parte matie
accidit color cōpoſitus ex altero magis et ex
altero minus. tunc q̄ndo equant̄ tam agētia
q̄ȝ patientia erit color ſe habens equaliter. vt
patet ex p̄dictis. Et ita erūt due extremitates
ꝛ q̄nq̄ȝ mediȷ. Nec videt̄ ꝙ pluirib⁹ modis po
terūt mediȷ eſſe diſtincti ſꝫm ſpeciem ſicut de
claratū ē per iſtam diffinitionē diuiſam ꝑ op
poſita membra nec ſuperflua nec diminuta.
Ariſto. etiā teſtat̄ ꝙ tm̄ ſunt q̄nq̄ȝ mediȷ colo
res quoꝝ numerus et ſufficientia pōt accipi
p̄dicto modo. ꝛ etiā ex cōbinatōe albi ꝛ nigri
ad eoꝝ generatōeȝ. eo ꝙ nigrū ꝛ albū ꝯcurrāt
eq̄liter ad ꝯpoſitōeȝ coloris mediȷ. et tūc erit
color eq̄ diſtās int̄ extremos vt rubedo. Int̄
albū ṽo ꝛ rubeū nō p̄nt eſſe niſi duo. vn⁹ ma-
gis approṗinq̄bit albo ꝛ alius rubeo. Int̄ ru
beū ṽo ꝛ nigrū erūt ſimilit̄ duo. vnus magis
conueniēs cū rubeo. ꝛ alius magis cū nigro.
ita plures non p̄nt eſſe intermediȷ. quia inter
album ꝛ rubeū non pōt eſſe aliqđ eq̄ diſtans
ſimpl'r. quoniā eque diſtātia ſimpl'r hꝫ reſpe
ctū ad extremos. ſed talis ſi poneret̄ habe-
ret tres q̄rtas albedinis ꝛ vnam nigredinis.
q̄niam medietas rubedinis ex vna eſt quar-
ta albedinis ꝛ vna q̄rta nigredinis. eodē mō
non erit eque diſtans ſimpl'r iter nigrū ꝛ ru-
beū. q̄re oportet ꝙ haberet tres q̄rtas nigre-
dinis ꝛ vnam albedinis. ꝛ ſic eſſet tm̄ eq̄ di-
ſtantia ſꝫm q̄d ꝛ ſꝫm apparētiā et nō ſimpl'r ſꝫm
veritatem.

De ſpeciebꝫ colorum quot ſunt
Capitulum. VI

Hos aūt colores q̄nq̄ȝ itermedios no
minat Ariſto. Primū vocans glau-
cum. ſecundū puniceū. id eſt citrinuȝ
tertium rubeum. quartū purpureuȝ. q̄ntum
viridem. Ita ꝙ inter album et rubeum erit
glauc⁹ a parte albi. punice⁹ a parte rubri. In
ter nigrum aūt ꝛ rubeū purpure⁹ a parte ru-
bei. ꝛ viridis a pte nigri. Hec nomia alio no-
mine vocant̄ in greco. vt kyanos purpure⁹.
karapos glaucus. ſed de nominib⁹ grecis nō
eſt vis. ſed nomina latinoꝝ attenduntur. Et
ratio dictoꝝ patere pōt. q̄m glauc⁹ mag' ha-
bet de albedine q̄ȝ de nigredine ꝛ rubedine. ꝛ
talis color ponit̄ in folijs cadētib⁹ i hyeme vl'
autumno. Punice⁹ ṽo ꝛ purpure⁹ circūdant
rubedinē. q̄r vterq̄ȝ habet pl⁹ de rubedine q̄ȝ
de albedine. ſed punice⁹ eſt magis remotus
a nigredine q̄ȝ purpure⁹ vt vult Ariſto. in li.
ij. de ſomno ꝛ vigi. vbi loquit̄ de corruptōne
iſtoꝝ in nigredinē vbi puniceū ponit ꝑ pur
pureū declinare in nigredinē. et ideo oportet

vt purpureū ſit inter rubedinē et nigredinē
ꝛ punice⁹ inter albedinē ꝛ nigredinē. Ex qbꝫ
oibꝫ ſequit̄ ꝙ viridis debet poni cū nigredie
Et ſ̄ patet rō ordinatōis ipſoꝝ qnqꝫ coloꝝ i-
termedioꝝ ſm Ariſto.

De opinione eoꝝ qui ponunt lucem eſſe de ſubſtantia coloris.

Capitulum. VII

Dicunt aūt q̄ ponūt lucē eſſe de ſuba coloris. ꝛ illi dicūt ꝙ color eſt lux incorporata pſpicuo. Habet aūt pſpicuū differentias iſtas. Aut eñ pſpicuū eſt puꝝ ſe patū a terreſtreitate. aut ipuꝝ cū terreſtreitatis admixtiōe. Lux aūt ꝯſideraf̄ q̄drifarie. qꝛ aut eſt lux clara. aut obſcura. vel eſt pauca vl̄ multa. Nec dico lucē magnā ꝑ ſubiectū magnū diffuſam. ſed ſicut de luce ꝟtuali dr̄ ꝙ in pūncto colligit̄ lux multa vt qñ opponit̄ ſpeculū ꝯcauum ſoli. ꝛ lux eadē ſup totā ſpeculi ſupficiē. in centrū ſpere ſpeculi reflectit̄. c⁹ lucis collectio ſpeculū inflāmat. ꝛ citiſſime cōbuſtibile generat. vñ cū fung⁹ vel aliud inflāmabile oppōit̄ ſubito accēdit̄ ꝛ ignit̄. Si igit̄ fuerit lux clara ꝛ multa in puro pſpicuo albedo generat̄. nā albedo eſt color ex luce multa ꝛ clara in puro generat⁹. vt dicit Albert⁹. Si ꝟo fuerit lux pauca et obſcura in pſpicuo obſcuro nigredo neceſſario generat̄. Et iſte ſermo explanat ſermonē Ariſ. ꝛ auerrois. q̄ ponūt nigredinem ꝑuationē claritatꝭ ꝛ albedinē habitū ſiue formā. Et ſm hunc ſmonē patet ꝙ ſunt ſeptē colores ab albedine ꝟſus nigredinem paulatim accedētes. ſilr̄ ſeptē erūt ꝓximi nigredini a nigredine ꝟſus albedinē ꝓcedentes donec fiat occurſus alicu⁹ ſeptē coloꝝ qbꝫ ab albedine ad nigredinem deſcēdit̄. Et hoc patet. Cū eñ albedinis eſſentiā tria ꝯſtituūt. ſcꝫ lucis claritas ꝛ eius multitudo. ac pſpicui puritas duobꝫ amotis pōt eſſe remiſſio. Erit igit̄ ꝑ hunc modū triū coloꝝ generatio. ꝛ q̄libet triū ſolo remanente duoꝝ reliquoꝝ erit remiſſio. ꝛ ſic ab albedine erunt ſeptē coloꝝ imediate ꝓductiōes vl̄ ꝓgreſſiones. Silr̄ a nigredine ꝟſus albedinē ſeptem ſunt colores. ꝛ erūt ſm iſtam ꝯſideratōē. xvi colores. duo ꝑncipales. ſ. albedo ꝛ nigredo. et xiiij. collaterales. ſeptē hinc ꝑ extenſionē albi ad nigrū accedētes. ꝛ ſeptē illinc a nigredine ꝑ remiſſionē ad albedinē accedentes in medio in idē ꝯcurrentes. In q̄libet autē medio rū coloꝝ ſunt gradus quaſi infiniti ſm intēſionem ꝛ remiſſionem maiorē vel minorē ꝑ

ut extrema ſe ꝓtendūt. Recollige igit̄ breuit̄ ex ꝑdictꝭ. ꝙ color eſt ꝓprietas ſiue qualitas derelicta in ſupficie corpis pſpicui ex natura mixtionis elemētariū qualitatū ꝯcurrentiū in mixto. que mediante luce viſui actualit̄ ꝑſentat̄. Nam ſine luce media color organū viſus actualiter nō immutat. color tñ ꝑ ſe eſt viſibilis. vt dicit Ariſto. ij. de aīa. non eſt aūt ex defectu ſui. ſꝫ poti⁹ ex defectu ꝛ ipotentia organi. qꝛ color ſine actuali lucꝭ ꝑñtia nō videt̄ ꝛ ideo pitagorici vocauerūt colorē epiphaniam ſcꝫ ſupra apparitionē. eo ꝙ ſit extremitas corporis pſpicui terminati vel in eius extremitate. ꝛ ibi magꝭ ꝓprie eſt. ea dē tñ natura coloris eſt int⁹ ꝛ extra. vt patet in albugine oui. ꝛ in fracturis vitri colorati. vt dicit̄ in lib. de ſen. ꝛ ſen. ca. vij. Sūt tñ multa q̄ ſunt vni⁹ coloris in extremo extrinſeco et initiali termio. et alterius intrinſecus in meditullio. vt patꝫ in pipere nigro. ꝛ in pomo granato. multa ei colorāt rei ſupficiem que nō penetrāt ad interiora. vt patꝫ in picturis. pann⁹ etiā rubeus tingit aque extremitatē qñ ei ſupponit̄. Vñ patet ꝙ color pſpicui extremitas eſt. vt dr̄ in li. de ſen. et ſen. ca. vij. Item ſicut in corpore pſpicuo nō terminato vt aere. ꝑñtia luminis facit actu lucidū. abſentia ꝟo tenebroſuꝫ. ſic in corpe terminato ꝑſentia lucis facit colorā tū. ſ. albū. ꝛ eius abſentia nigrū ꝛ tenebroſum ita tñ ꝙ nō oino abſit lumen. vt dr̄ in li. d ſen. ꝛ ſen. Vñ verus color eſt in corpe terminato nō pſpicuo. in corpe ꝟo nō termiato ñ eſt verus color ſed quaſi color. vt dr̄ i eodē lib. Itē fit generatio coloꝝ medioꝝ ſm ſuas differētias ſm diuerſitatē ꝓportionū. etiam ſi fuerit in ſeſquialtera ꝓportione vel ſm alias ꝓportiones. Si aūt ſm ꝓportionē ꝛ ſm inheretiā ꝛ dyaphanū fit iterum ꝓportionalis nihil aſſumūt. vt patet in conſonantijs. vt ibidē ca. viij. Item fit generatio ſm ꝓportionē coloꝝ ꝯſonantiū qñ ſunt delectabiles. et q̄nto erūt magis proportionabiles tanto ſunt delectabiliores. vt dr̄ ibidē. Item ſm alioꝝ opinionē generatio coloꝝ medioꝝ fit ꝑ ſuppoſitiōē coloꝝ extremoꝝ inuicē. vt manifeſtioris ſup min⁹ manifeſtū. vt patꝫ in picturꝭ. ſicut ſol videt̄ ꝑ ſe albꝫ. ſed ꝑ interpoſitionē nubis videt̄ eſſe alteri⁹ coloris. Itē aptiōes oculoꝝ nō fiunt per diſcurſiones radioꝝ ab oculo. ſꝫ potius fiunt per cōtinuā multiplicationē coloris in medio vt per ſubitam eius delationē ad oculū. cū ſenſus fiat ꝑ contactū. vt ibi dr̄.

Itē colores eq̄ diſtantes poſiti a lōge diſtāti bus apparere pñt mediū colores cum nō ſint. q2 nulla ps rei ſub extremo colore videri pōt vt patet in pāno diuerſi colorꝫ vt ibidē dr ca. viij. Itē mediū colores generant̄ ſm ſilitudi nē generatōis mixtorꝝ cū miſcibilib9. q2 mix/ tionē mixtibiliū p trāſmutationē i formā per mixti ſequit̄ mixtio colorū. vt ſicut ab extre mis corꝑib9 generat̄ medium. ſic ex extremis colorib9 medi9 color generat̄. vt ibidē dic̄ ca. viij. Itē omnis color generat̄ p albedinē z ni gredinē q̄ videt̄ poti9 ꝑuatio eſſe albi q̄ȝ color vt obſcuritas eſt ꝑuatio lucis. vt dr li. x. meta phi. ca. iij. Item vnitatē coloris in ſpecie nō oportet q̄ ſequat̄ vnitas nature. vt dic̄ Albu. in differentia Item effect9 coloris eſt imuta/ re viſuꝫ ſm actū lucidi. nā p lucidū color edu cit̄ de potentia ad actū vt actualiter immutꝫ organū viſus vt apprehēdat ſpēm colorati et iudicet de re viſa. Item color medius bñ ꝓ/ porcionat9 delectat viſum z confortat. extre/ mus ꝟo color debilitat viſum z cōtriſtat. vt dicit Ariſto. Nam intenſa albedo diſgregat ſpūm viſibilē z diſſoluit oculū. Et oculū la/ chrymare facit. Sed nigredo nimis intenſa aggregādo ſpūm z condenſando viſum rep/ cutit z obtundit. Ut patet in diu incluſis in locis tenebroſis. qui ſubito educti ad lucem parū aut nihil vidēt. Item color rei colorate naturā z ꝯplexionem indicat. Nam albedo z colores albi in corꝑib9 congelatis nō ſunt ni ſi in ſubſtantia frigida. z nigri econtrario. q̄a frigus albificat ſubſtantiā humidam. z deni grat ſiccam. Calor ꝟo denigrat humidā z al bificat ſiccā. vt dic̄ Ariſto. z Auic̄. Et iō albe do q̄ eſt filia frigiditatꝭ indicat dominiū fleu matis z frigidi z humidi humoris. Nigredo ſignū eſt melancolice diſpoſitōis z ſicci hūo/ ris in corpe dominātꝭ. q̄nq̄ tñ eſt ſignū adu/ ſtionis nimie adurentis humores z in melā/ coliā innaturalē cōmutantis. ſicut poſt dice tur. Itē rerꝝ intrinſecas q̄litates color extrin ſecus manifeſtat Nam vt dicit Auic̄. Color ē qualitas q̄ ꝑficit̄ a luce. Eſt em̄ color lux exi ſtens in potentia in corpe tenebroſo migrās in actū p lucidū ſupueniens ab extiori. Et h̄ patet ſic. q̄ðlibet em̄ corp9 ꝯmixtū hꝫ aliq̄d d̄ igne in potētia. z p ignem hꝫ de lucido. cum ipſe ignis ſit lucid9 a natura. ſed illud lucidū velat̄ a ꝑtib9 tenebroſis. vñ ſolū eſt i potentia ſicut caliditas ſulphuris vel pipis. Uñ ſicut corꝝ caliditas potentialis nō migrat in actū niſi p ꝯſimilē qualitatē actualē extrinſec9 ite/ riori compatam. ſic lux potētialis in ꝑmixto de tenebroſo nō migrat in actum niſi p aduē tū lumis exterioris. Color itaq̄ apparens ex trinſec9 intenſionē vel remiſſionem declarat ignis latitātꝭ potētia in ꝑmixto. z ſm h̄ de ei9 actione z virtute iudicat̄. Itē colorꝭ ꝓporcio/ nalis varietas intuentꝭ aſpectū ad ſui admi/ rationē z intuitū naturaliter excitat. vt dicit Pli. li. viij. z Auic̄. Uñ dic̄ q̄ q̄libꝫ beſtia q̄n/ tūcūq̄ ſeua varietatē coloris z pulcritudinē admirat̄ in pāthera. Itē cuiuſlibet hoīs faci em color maxime pulcrificat vl̄ deformat. nā color ordinat9 z ſuauis ꝯplexio eſt pulcritu/ dinis forma q̄ñ membrorꝝ diſpoſitiōi debite correſpōdet. vt dicit Auic̄. Unde dic̄ Aug9. Pulcritudo eſt elegās corꝑis habitudo cuꝫ coloris ſuauitate. z ecōtrario color ꝯfuſus et incōpoſit9 euidēs eſt in corpe turpitudo. Itē color paſſiōes z accñtia aīe ꝑconiſat. ſubit9 ei pallor z diſcoloratio index eſt timorꝭ. nā reuo cato calore ad interiora corꝑis ſuꝑficies de/ paupat̄ a ſanguie. z ſic p ꝯñs diſcolorat̄ Sic ſubit9 rubor in facie ſignū eſt verecundie ſiue iracūdie z furorꝭ. z h̄ accidit ꝓpter calorē petē tē exteriora z cutꝭ ſuꝑficiē rubificātē z defen/ dere ab illata iniuria cupientē. Itē color ma teriam ſuā ſeu ſubſtantiā terminat ꝑficit z in format. q2 ſi color in ſubiecto nō eſſet qual̄ fo ret rei ſubſtātia viſui nō appareret. Itē color matie ſuꝑficiē ornat et ei9 deformitatē palli/ at z occultat. Uñ color ꝯpoſit9 int̄ extremos med9. in ſuꝑficie corꝑis ordiate ſuppoſit9 in formitatis accidētal̄r vl̄ natural̄r in materia derelicte eſt opculū. vt dic̄ auic̄. Itē color lu/ ci ſe ꝯformat z velut filia matri ſe ei9 actui cō figurat. vñ cū intēſa luce color acuit̄ z intēdi tur. z cū remiſſa remittit̄ z hebetat̄.

De coloris mutatione Capitulū. VIII

Fit aūt i corꝑib9 colorꝝ mutatio mul/ tiplici de cauſa. vt patet in fructib9 z graminib9 z in aliīs terrenaſcentib9. Nam ꝑmo naſcunt̄ fructus virides vt patet in vuis z in moris. deinde rubeſcūt. tandem palleſcūt vl̄ nigreſcūt. z illius coloris accidit varietas ex varietate caloris naturalis vl̄ ſo larꝭ vario mō ſubſtantiā fruct9 decoquentis z digerentis. Primo em̄ calorꝭ actio eſt debi lis z lenta inſufficiens diſſoluere z rarificare ꝑtes terreſtres. z ideo in earum ſuꝑficie appa ret color viridis et indigeſtus ac terreſtris.

Sed paulatim vigorat᷑ calor naturalis p ad minicu lũ caloris solaris. ⁊ ideo fortius digerit ⁊ ꝓpter eius intensionē colorem rubeũ in fructus supficie derelinq̈t. ⁊ tandē ꝯpleto fructu ⁊ maturo et hũore pontico ac terrestri pfecte digesto ex adustione color niger in superficie generat᷑. Nam calor ꝑdominãs sup terrestreitatē ipsam dissoluit ⁊ decoq̈t ⁊ digerit. ⁊ quã tũ necesse est in substantiam fructus accipit ac conuertit. qđ ṽo reliquũ est vel consumit. vel a se repellēs ad extremas partes ducit ⁊ trãsmittit. ⁊ talis reiecta fumositas cum sit terrestris supficiem inficit ⁊ nigredinis vel glaucitatis vestigiũ in fructus generat superficie ⁊ relinq̈t. sicut dicit᷑ sup li. vegetabiliũ in cõmento. Nam tales colores ex se actionē ⁊ naturam frigiditatis ꝑtendentes sepe etiam in reb; calidissimis generant᷑ ex eadem cã. scʒ ex calore interius dominante fumositates terrestres vel aq̃as ad extrinseca repellente. vt di. Alphredus sup lib. Aristo. de vege. ⁊ plan. In reb; etiam sensibilib; fit coloris mutatõ. nũc in cute. nũc in oclis. nũc in pilis. nũc i vngue Nam color cutis fit duob; modis. vt dicit᷑ in iohãnicio. aut fit ab interiorib;. aut ab exteriorib;. Ab interiorib; aliq̃ndo fit ab hũorib;. aliq̃n ab anime passionib; Ab interiorib; ita ꝙ mutat᷑ color in cute. aliq̃ndo per hũores calidos. aliq̃n per frigidũ. Nam contingit hũores calidos tam cõpositos ꝙ̃ simplices frigefieri ⁊ etiã frigidos vel infrigidatos calefieri ⁊ ẜm hoc solet in cute color variari. Nam qñ frigidi humores calefiũt alb; color mutat᷑ in citrinitatem vel in ruborem. Qñ ṽo calidus frigescit color rubeus mutat᷑ in albedinem vł pallorem. ⁊ sic de aliis intelligendũ est. Item ab interiorib; anime passionib; mutat᷑ color Nam rubicundus fit pallidus ex angustia vel timore. q᷑ in timore cor stringit᷑ ⁊ calor ab exteriorib; ad interiora reuocat᷑. et ideo exteriora pallescũt. ita similit᷑ pallidus fit rubeus ex ira q᷑ in ira cor dilatat᷑ ⁊ extendit᷑ ad vindicte appetitũ. ⁊ calor subito impetuose ab interiorib; ad exteriora cõmouet᷑. Vñ ⁊ calefit sanguis intercutaneus et exinde rubor subito generat᷑. ab interiorib; etiã fit color niger i mauris. ⁊ albidus in alemãnis. Naʒ mauritanea est regio in ethiopia calidissima in q̃ ꝓpter calorem ꝯtinuũ sanguis adurit᷑ intercutaneus et denigrat᷑ ⁊ fit adustus. a cuius denigrati sanguinis diffusione inter cutem et carnem omnia membra generalit᷑ denigrant᷑. Vñ ꝑmus ethiopiaʒ inhabitans denigrat᷑ sic est. sed postea cooperante calore solis cõtinuitate primi illius habitatoris viciuʒ in posteris ꝓpagauit q̄ ex nigro patre et consimili matre nigri fetus generaliter nascerent᷑. Sed hoc solũ habʒ locũ vbi solis adustio continue afficit generantes. Et ideo in regionib; tempatis ⁊ ad frigiditatem declinantib; ethiopes generant i colore filios tempatos. vt dicit Macrob. ⁊ etiã Aristo. ⁊ Auicen. Econtrario ṽo Scoti ⁊ alemani frigidas inhabitant regiones. ⁊ ideo frigiditate poros exterius ꝯstringente calor ad interiora reuocat᷑. et ideo exterioris ptis corporũ supficies dalbat᷑. Hec omnia narrat cõmen. super Iohan. Idem etiam narrat Aristo. Item mutat᷑ color cutis ⁊ maxime hominis multis aliis de causis. Qñq; ꝓpter cõplexionis malignitatem vt patet in melancolicis. ꝓpter nimiã et superexcedentē caliditatem vt est videre in colericis q̄ citrini sunt color᷑. Propter solis calorem ⁊ aeris siccitatē vt patet in itinerantib; ⁊ nautis. ꝓpter humorum corruptorũ intercutaneorũ expansibilitatem vt contingit in morphea ⁊ in lepra. propter oppilationem epatis ⁊ fellis distempatã qualitatem vt accidit in ictericia que est color᷑ naturalis in sordidũ ⁊ viciosum colorē trãsmutatio. vt dic Constan. Propter solutõis cutis continuitatē vt patet post variolas ⁊ cicatrices varias vel vsturas Considerat᷑ etiaʒ color in pilis ⁊ in capillis. Nam ẜm qualitatem fumorum a corpe resolutorum variat᷑ color capillorũ. Nam ex flegmate fiũt albi. ex sanguine rufi. ex naturali melãcolia glauci. ex colera adusta nigri. ex defectu etiam caloris natural᷑ fiunt cani. vt patet in senib; Et q̃ndo canus color incipit in radicib; capillorũ accidit ex flegmate abundante. qñ ṽo ab extremis incipit signum est ꝙ accidit ex defectu caloris naturalis. quere supra in tractatu de capillis

De colore in oculis Cap. IX.

Extendit᷑ postea color in oculis. Naʒ vt dic Iohãnicius Colores oculorũ sunt q̃ttuor. scʒ niger. subalbidus. varius ⁊ glaucus. Diuersitas aũt colorum istorum accidit ex spũs visibilis claritate vł obscuritate. vel ex cristallini humoris paucitate vł ꝓfunditate vel ex albuginei humoris supfluitate vel turbatione. vel ex vuee tunice humor᷑ indigentia vel supfluitate. Nã si humor cristallinus fuerit paucus in quantitate vł lateat intrinsecus. ⁊ albugineus humor deficiat vel p-

turbet. vel ſi abūdet hūoꝛ niger tunice vuee. Iſtis oībꝫ ꝯcurrētibus vł aliqbꝫ ipſoꝝ niger coloꝛ in oculo generat. Subalbidus ꝟo ex cauſis fit ꝯtrarijs Glaucus ꝟo ⁊ varius accidit ex mixtione rerꝫ q̄ faciūt albedinē ⁊ nigredinē ⁊ in glaucitate aliq̄ntulum nigredo i varietate albedo aliquantulū plus abundat. ſꝫ de his quere ſupꝛa in tractatu oculoꝝ. Coloꝛ etiam in vnguibus denotat. Nam coꝛꝫ coloꝛ debet eſſe ſubalbidus ſpecularis ⁊ ꝑſpicuus. qñqꝫ aūt mutat iſte coloꝛ in liuiditatē vel alium emulum coloꝛem. ⁊ tunc diuerſas ꝑtendit paſſiones. vt patet ſupꝛa in tractatu de vnguibꝫ.

De coloꝛibus in particulari Capitulum. X

Nunc de coloꝛibꝫ in particulari dicēdū eſt. ⁊ ꝑmo de albedine q̄ videt medioꝝ coloꝝ eſſe ꝑcipuū fundamentū Eſt aūt albedo coloꝛ ex luce clara et multa in puro ⁊ ꝑſpicuo g..rat. vt dicit algazel Uñ quanto materia ꝑſpicui eſt purioꝛ ⁊ lux clarioꝛ tanto albedo erit intenſioꝛ ⁊ nigro impmixtioꝛ. Eſt aūt cā materialis albedinis ꝑſpicuum purū omni terreſtri feculenta impmixtū. nūc ſiccū nunc humidū. Cauſa ꝟo effectiua eſt vel calidū vel frigidū. Nam materia ſi fuerit ſicca ꝑ dominiū ⁊ caloꝛ agens in ipſaꝫ fuerit ꝑ dominiū generabit tunc albedo ꝓpter rarefactionē ⁊ ſubtiliationē partiū materie ac clarificationē vi caloꝛis. vtꝫ in cōbuſto oſſe ⁊ in calce. ſi ꝟo fuerit materia ſubſtantialit humida ⁊ in illa dominans frigiditas generatū erit albū. vt patet in niue et pꝛuina. Generat aūt albedo ex aere vapoꝛoſo declināte ad humiditatē aqueā. vt dicit Ariſto. li. xix. de aīalibꝫ. ⁊ hoc ꝑ frigidi actionē. Nā frig⁹ albificat humidā materiā ⁊ denigrat ſiccaꝫ. Caloꝛ ꝟo humidā denigrat ⁊ ſiccā dealbat. Item albedo generat ex rarefactiōe aeris. vt patꝫ i ſpuma. ⁊ ideo aque calide generant pilos albos. que albedo nō eſt niſi ex aere vapoꝛabili retēto in membꝛis. ⁊ qꝛ albedo ex aere calido ⁊ vapoꝛabili fit. ideo aīalia ſunt alba ſub ventre vt dicit Ariſto. li. aīaliū. xix. Diffuſiuam autē habet ꝟtutem reſpectu viſus et ſpūs ſenſibil diſgregatiuā. ⁊ ideo ſi fuerit nimis intēſa coꝛrumpit viſum et facit oculos lacrimari. ſed ē omniū coloꝝ incrementū. In nullo eni melius fundant coloꝛes medij q̄ in albo Et q̄to album eſt intenſi⁹ qđ ſubſternit. tanto adheret foꝛtius coloꝛ qui ſuꝑinducit ⁊ linit ſiue rubedo fuerit ſiue nigꝛedo. ad albedinem ꝟo ꝑtinent candoꝛ. alboꝛ. palloꝛ. liuoꝛ. ſiue flauoꝛ. flauum eñi ⁊ liuidū idē ſunt ſm vnam ſignificationē. vt dicit Ariſto. in caplo de ſapoꝛe. et dicit ꝙ liuidū eſt flauū. qꝛ flauū ſequit naturam albi Multas alias ſpēs aſſignant medici circa albū. vt eſt coloꝛ aque⁹. lacteus. karapos. i. albidus vel ſubalbid⁹. pallidus vł ſubpallidus. Et variant ſm diuerſas materias tenues vel groſſas in q̄bꝫ radicant. vt patꝫ in li. vꝛi. theophili. ꝯſtan. egidij de vꝛinis. Candoꝛ eſt albedo intēſa multū habens in ſe luc in foꝛma ⁊ puꝛe ꝑſpicuitatis in materia. nam fulgoꝛ lucidi id eſt puri ꝑſpicui ſuꝑficiē infoꝛmans ⁊ ꝑficiens ⁊ intuētis aſpectū ſine oꝛgani leſione immutans. ⁊ cū q̄daꝫ ſuauitate ad ſui intuitū excitans oculū ⁊ alliciens candoꝛ nūcupat. Illđ eñi candoꝛ dicit qđ pꝛimo poteſt ſine coꝛruptione ſenſus ab albedie ꝑ actū lucidi ab oclō ꝯphendi. Nam albedo q̄ conſiſtit in extremis a ſenſu nō videt. ſubterfugit ei ſenſus iudiciū. qꝛ nulla res ſub extremo coloꝛe videri poteſt Sunt enim coloꝛes extremi inuiſibiles ſm ſeꝓpter ſui puritatem. vt dꝛ in li. de ſen. ⁊ ſen. ca. viij. Qđ ergo ꝑmo ſubiacet ſenſui đ albedine poſt ei⁹ extremū candoꝛ dicit.

De coloꝛe glauco ⁊ flauo Capitulum. XI

Coloꝛ flau⁹ q ⁊ glaucus dicit generat ex albedine min⁹ intenſa accedēte aliq̄ntulū ad rubedinem. et generat ſm Auicen. in materia temperata nō ſimplr ſꝫ reſpectu viridis coloꝛis. Nam vt dicit idē. Uiridis coloꝛ in plantis mutat in glaucū in autūno. q̄ndo eñi in folijs eſt materia hūida magis q̄ glauci ⁊ groſſa paulatim ꝑ actionē calidi cōſumit. nec tamē omnino deſtruit vł deſtituit a caloꝛe eleuāte materiam. licet frigus dominet. frig⁹ ꝟo dominans in materia mediocri generat mediū coloꝛem neceſſario. ⁊ qꝛ poteſt meli⁹ trāſmutare humiditatem q̄ ſiccitatem. ideo generat coloꝛem mediū habentem de albo magis. cuiuſmodi eſt glauc⁹. vt dicit cōmen. ſuper lib. Ariſto. de plan. i fine. Ideo inq̄t q̄dā arboꝛes virides in eſtate palleſcūt in hyeme vt bux⁹. habet eñi buxus viſcoſum humoꝛē. in radice aūt multū habet liquidam humiditatem. ⁊ ideo non cadunt folia. ſed adueniēte caloꝛe ꝓuocat humoꝛ ad exterioꝛa qui tactus caliditate fit viridis. ſꝫ adueniente frigiditate reꝑcutit hūoꝛ et abūdat

ſiccitas.⁊ſit coloꝛ glauc⁹.vñ reſpectu coloꝛis viridis i quo eſt plus de materia dic̄ glaucū habere materiam temperatam

De pallido coloꝛe Capi.XII

C Oloꝛ pallidus ex eiſdem cauſis generaẛ.frigiditas tñ min⁹ eſt intenſa.⁊pl⁹ accedit albedo ad nigredinē in materia groſſioꝛi.Eſt igiẛ palloꝛ coloꝛ medi⁹ ab albedine incipiens ⁊ degenerās in nigredinez Generaẛ etiā accidentaliter vt ex timoꝛe.ſollicitudine nimia.⁊ laboꝛe.⁊ ex cauſis aliȷs q̇bus caloꝛ ad interioꝛa reducitẛ ⁊ coꝛpis ſupficies ꝑpter ſanguinis depaupatiōnē palleſcit ⁊ diſcoloꝛaẛ.vt eſt videre in nimis doꝛmientib⁹ ⁊ ſomnicloſis.⁊ in hominib⁹ amoꝛoſis q̇ ꝑ amoꝛis magnitudine eſtuātis dilatati coꝛdis ſpūs euapoꝛāt.ꝑpter quoꝝ nutrimētum ⁊ reſtaurationē natura calerem ab exterioꝛibus ad interioꝛa reuocat.⁊ ſic ſuperficiez cutis per ſubtractiōem calidi ſanguinis diſcoloꝛat.iuxta illō.Palleat omnis amans hic ē coloꝛ aptus amanti. Et eadem de cauſa macerati fame vel immoderato exercitio ⁊ laboꝛe ⁊ ꝑpter cōſumptōnem calidi ſanguinis ex palleſcūt.

De rubeo coloꝛe Capi.XIII

R Vbe⁹ coloꝛ eſt coloꝛ medi⁹ ab extremis nigredinis ⁊ albedinis eque diſtans.q̇ in ſuperficie coꝛpoꝛis perſpicui reſultat ꝑ incoꝛpoꝛationez clari luminis ignei atq̧ puri.Ad cu⁹ generatiōez ꝯcurrūt materie ꝑſpicuitas.ignei luminis claritas.⁊ albedinis atq̧ nigredinis cōcoꝛs mediocritas.tamen ꝑpter igneam lucem partes mixti ꝑſpicuas dilatantem ⁊ rarificantē ac ſubtiliantem maioꝛem habet in tranſlucentia conformitatem cū albo q̄ cū nigro.⁊ ideo intenſe rubeū ad modū lucidi diſgregat viſuz.nec aggregat ſicut nigrū.Propter qđ pānoꝝ venditoꝛes pannos rubeos ſuſpendūt ante lucē vt videntes alios pānos coloꝛatos ꝑpter rubedinem ſpūm viſibilē diſgregātem min⁹ valeant coloꝝ diſcernere veritatem. Pretēdit aūt generalitẛ rubedo dominiū calidi in ꝑmixto.q̄uis aliqñ inueniaẛ ſupficialiter i naturaliter frigido.vt eſt videre i roſa q̄ naẛalitẛ ſiue ſubſtantialiter frigida ē ⁊ ſicca.ſed qꝛ ſubtiliſſima eſt ſubſtātie inat⁹ caloꝛ quē hꝫ ex cōpoſitiōe fugiēs dominiū frigidi petit exterioꝛa que inueniēs ſubtilia ⁊ hūida ad imutandū trāſmutat ea ſupficialitẛ in coloꝛē rubeū q̇ actioni ignis potiſſime ſimilaẛ.

De croceo coloꝛe Ca.XIIII

C Oloꝛ croce⁹ punice⁹ ⁊ citrin⁹ differt parū niſi ſm̄ remiſſionē albedis et nigredinis intenſionē.aliq̄ſtulā aūt ad mixtionem.⁊ ſm̄ aliq̄ntulā intenſionē caloꝝ ⁊ frigiditatis remiſſionē Scd̄m aūt ꝙ coloꝛ talis in materia ſubtilioꝛi ac magꝭ ꝑſpicua radicaẛ magis rutilat et apparet.Scd̄m ꝟo ꝙ materia magis eſt terreſtris ac groſſa minus claret. talis aūt coloꝛ intenſionem ſignificat caloꝛis tpati ⁊ non excedentis q̄ntū eſt de ſignificatione coloꝛis.ſm̄ varias tñ ſubſtātie diſpoſitōes varias ꝑtendit ſanitatis vl̓ moꝛbi ſignificatōnes diuerſas coꝛpis habitudines ⁊ cōplexiones vt patet in li.xſa.de vrinis Nam citrinus coloꝛ adiūctus cū ſubſtantia tenui in vrina iuuenis colerice ꝯplexionis ꝑtendit ipm̄ ſanum In fleumatico ac melācolico ſignificare poterit varias ifirmitates.vt dicit egidi⁹ ꝟſus finem in tractatu de vrinis ca.xiȷ.vbi dicit.Eſt mltis tenuis citrina referta figuris.Fleumaticū iuuenem vel quē niger afficit humoꝛ.Cōdemnat trichaȝ duplici ⁊c̄.Vñ vn⁹ ⁊ idem coloꝛ diuerſa ⁊ aduerſa ſignat ſm̄ diuerſitatem ſubſtantie cui copulaẛ.

De coloꝛe croceo Cap.XV

C Oloꝛ croce⁹ pl⁹ tingit liquoꝛes ⁊ humoꝛes q̄ citrin⁹ ⁊ ſignificat caloꝝ intenſionē et diſtempantiaz ſanguinis in epate ꝑ colere admixtionē.vt patet i ictericis.q̄rum vrina ē crocea in ſpuma.⁊ ocl'i crocei.⁊ cutis feda et citrina.Aues aūt calidiſſime ꝯplexiōis ⁊ colerice vt aues ꝑde extrema habent crocea.vt pedes atq̧ roſtra.qđ accidit ex ſupabūdātia colerici fumi ⁊ calidi quē reȷcit natura ad extrema ꝑpter qđ coloꝛanẛ de hoc q̄re ſupra in li.ō moꝛbis.c.ō ictericia.

De coloꝛe minio Cap.XVI

C Oloꝛ mini⁹ idem eſt qđ coccinus ac vermiculus rubedini ꝑpinqu⁹ ⁊ affinis.rutilans ⁊ reſplēdēs quaſi ignis multū eñ habet in ſe ignee luciditatis.⁊ etiā ex pte materie ꝑſpicuitatis.propter qđ coloꝛ eſt viridis relucens multū ⁊ acutus. Materia eñ miniȷ eſt t̄ra q̄ diſcerpiẛ in litoꝛe maris rubꝛi.que tante eſt infectionis et ruboꝝ ꝙ ex eius diluuione totū mare tingiẛ ⁊ i coloꝛem miniȷ cōmutaẛ.Vnde ab illa infectione mare ſupioꝛis egipti rubꝛum appellaẛ.Et in illis terre venis rubꝛe gemme inueniuntur.

Hec de terra p̄mo optime depurat᷑. deſiccat᷑ tandē inter lapides ſubtiliſſime commollit᷑. ⁊ cū claro oui diſtemperat᷑. Et hic color pictorib⁹. ſcptorib⁹. lucrū nō modicū adminiſtrat. nam inde libros ornant. capitales literas inde formāt. fines ac p̄ncipia ſentētiarū ac verſuum diſtinguūt minio atq; ſignāt. Acuitur qn̄q; ſucco herbe cuiuſdā que coccus appellatur. ⁊ ille color rutilat q̄ſi ignis. et ideo ab illo ſucco coccū nominat᷑. ⁊ tali colore plus vtuntur tinctores veſtiuꝫ q̄ ſcptores. Solebant etiam antiqui acuere miniū cū ſanguine cuiuſdam vermis. ſicut acuit᷑ purpura cum ſanguine conchilis. ⁊ ex tali acumine p̄mitꝰ ab antiq̄s vermiculꝰ vocabat᷑. vt dicit Iſid. vbi tractat de colorib⁹. Eſt aūt color vehemētiſſime adherētie poſtq̄ fuerit materie incorporatꝰ. ita q̄ vix poterit poſt deleri. Et ſi q̄s p̄gameno abradere cōtēderit. vel abluere niſus fuerit vix tantū abluet vl' abradet q̄n aliqđ veſtigiū poſt inueniet.

De puniceo colore Cap. XVII

Punicꝰ color eſt color circūdans colorē rubeū ſicut purpureus plus habens de rubedine ⁊ nigredie q̄ de albedine. plus tamē declinat ad albedinem q̄ ad nigredinē. purpureꝰ aūt ecōuerſo affinis ē rubeo. ſꝫ magſ dcliat ad nigredinē q̄ ad albedinē. vñ dic̄ Ariſ. i. ij. d ſō. ⁊ vigi. q̄ puniceū p purpureū tranſit in nigrū. vñ poſt rubedinē vicinitatem habet ad nigredinē Inueniunt᷑ aūt in mari q̄dam conchile admoduꝫ p̄ue q̄ i extremitatib⁹ p̄ciſe q̄ſdaꝫ emittūt guttas ſanguineas q̄ recollecte purpuras tingūt et colores rubeos acuūt ⁊ intēdūt. vnde talis ſanguis in quantitate modica recolligit᷑ ⁊ vaſis ac cannalib⁹ tinctoꝝ officio aptſ cū alijs colorib⁹ reponit᷑ cū q̄b⁹ tingit᷑ ſericū ex q̄ texitur pannꝰ purpureꝰ vñ regū glīa oſtendit᷑. vt dic̄ Grego. ſup canti. ca. vij.

De colore viridi Capitulum. XVIII

Color viridis generat᷑ actiōe calidi in materia mediocri vergente tñ ad dominiū hūidi vt patet in folijs fructibus ⁊ herbis. ⁊ ideo generabit᷑ color mltū habens de nigredine. nō tñ ptingēs totalit᷑ ad nigredinē. Ex admixtione enim remiſſi albi vt glauci ⁊ intenſi nigri in ſupficie hūidi viriditas generat᷑. qn̄ calor agens i materia nō poteſt adurere humidū. nec ad plenū decoq̄re vt totaliter in nigrū conuertat᷑. Unde viriditas in herbis ⁊ in fructib⁹ ſignum eſt crudi humoris ⁊ indigeſti. vt dicit Auicen. Et hoc patet q̄r color viridis in plantis ⁊ in fructib⁹ mutat᷑ in glaucuꝫ in autūno q̄r in folijs ⁊ in herbis eſt multa materia humida ⁊ groſſa que p actionē calidi paulatim ꝯſumit᷑. nec omnino deſtituit᷑ a calore in materia eleuāte licet frigꝰ dominet᷑. Et ideo q̄daꝫ arbores vireſcūt in vere ⁊ in eſtate. in hyeme ṽo vel i autumno palleſcūt. q̄r adueniēte caliditate vernali p̄uocat᷑ humor ad exteriora q̄ tactus cactꝰ calore fit viridis. ſed adueniēte frigiditate repcutit᷑ hūor ⁊ abundat ſiccitas ⁊ fit color glaucꝰ. vt dicit cōmen. ſup. j. Ariſto. de plan. in fine. Eſt itaq; color viridis mediꝰ inter rubeum ⁊ nigrū generatꝰ. et hoc patet p trāſitū colere rubee in melancoliam innaturalē Colera eñ cū ſit rubea tranſit in melācoliā q̄ eſt nigra mediante colera innaturali. ſ. eruginoſa ⁊ praſſina que viridis inuenit᷑. Et ideo color viridis maxime delectat viſum ꝓpter concurſum partiū ignearū ⁊ terreſtriū. Nam luciditas ignea que in viridi eſt tempata delectat viſum. Obſcuritas etiam terrea ſine nigredo cū nō ſit in extremo mediocriter ſpiritum viſibilem aggregat ⁊ ꝯfortat. Et iō nullus color eſt ita delectabilis viſui ſicut viror vt patet in ſmaragdo q̄ oculos ſculpentium gēmas ⁊ metalla maxime repat ⁊ cōfortat. vt dicit Iſid. ca. de lapidib⁹ p̄cioſis. Sunt aūt viridia folia plante ⁊ gramina ⁊ cetera terrenaſcentia ex dominio ptiū terreſtriuꝫ i quib⁹ radicant᷑ tanq̄ in mat'ia. ⁊ ex ṽtute ignea tanq̄ ex cauſa effectiua. que diſſoluit t'rea ⁊ ſubtiliat ⁊ rarefacit. ⁊ ſic attrahēdo earuꝫ fumos ad extrema. tingit herbe ſupficieꝫ tali colore nō nigro nec rubeo ſꝫ virore. nam nigredo tēperat rubedinis diſgregatiuā claritatē. ⁊ claritas icorpata nigredini ipām reducit ad mediocritatē. ex dominio ergo ptium terreſtriū ⁊ ignearū viridis color generat᷑. Et q̄uis folia fructꝰ ⁊ gramina vireſcant. flores tamē virides raro vel nunq̄ inueniunt᷑. qđ accidit ppter ſubtilitatem materie florū in qua ſi p̄dominantes ptes fuerint aquee ⁊ aeree erit color alb⁹. Si ṽo aquee cū igneis p̄ualuerint erit color glaucus vel pallidus aut citrinus. Si aūt preabūdauerint ignee partes aereis erit color roſeus. et ſi fuerint p̄ualentes ptes aquee cum terreſtrib⁹ erit color blauꝰ vel violaceus. Si aūt eque p̄ualuerint partes ignee cum terreſtrib⁹ poſſet q̄dem fieri color vi

ridis vel niger. ſz talem cõmixtionem ſubtili tas materie floris vel rarefactio nõ admittit ꝛ ideo flores ñ vireſcũt generaliter nec nigreſcunt. Eſt ergo coloꝛ viridis inter rubedinē mediꝰ ꝛ nigredinē delectans viſum et ad ſui aſpectũ ocloꝝ attractiuꝰ. aciei viſus ꝯfoꝛtatiuus ꝛ reparatiuꝰ. vñ cerui et aĩalia agreſtia alia loca virentia diligũt ꝛ freqntant. nõ tm̃ ꝓpter paſtũ. verũ etiã ꝓpter viſuz. ꝛ ideo venatoꝛes viridibꝫ veſtimētis ſemꝑ ſe induũt. qꝛ ꝓpter aſpectũ viroꝛis quem beſtie naturaliter diligunt minꝰ venatoꝝ inſidias expaueſcunt vt dicit Gal.

De coloꝛe liuido Capi. XIX

Coloꝛ liuidus ex ꝑtibꝫ aqueis ꝛ terreſtribꝫ ꝑdominãtibꝫ generaẗ. Nam talis coloꝛ in rebꝫ habētibꝫ hũoꝛē groſſum ꝛ frigidũ generaẗ. vt patz in violis ꝛ plũbo. plũbum tamē naturaliter ē albũ q̃uis ſuperficialiter ſit liuidũ. vnd̃ ex eo fit ceruſa. vt dicit cõmen. ſuꝑ. iiij. metbe. Unde coloꝛ liuidus ſignũ eſt frigiditatis dominantis. q̃a liuidus coloꝛ in vꝛina eſt ſignũ extinctiõis naturalis caloꝛis ꝛ moꝛtificatiõis aĩalis. ſic dicit Egidiꝰ Membꝛoꝝ liuiditas mõſtrat humoꝛez moꝛtificatũ Signat eñ m̃ltas alias paſſiones. ſicut ibi ſequiẗ. Paruꝰ enutrit heuſ medius moꝛbuſq̧ caducꝰ. Alchites ſinochꝰ vene ruptura catarrꝰ. Coſte pulmonis vicii dolor articularꝫ. Conſumptiua ptiſis vis extincta caloꝛis. ſint tibi liuoꝛis cauſe.

De coloꝛe liuido Cap. XX

Coloꝛ ergo liuidꝰ eſt malus in animatis coꝛꝑibꝫ. nam vel ſignat dominiũ frigoꝛis caloꝛem naturalem extiguētis ꝛ naturam moꝛtificare inchoantis. vl̃ ſuꝑabundantiam melancolici ſanguinis colorem omnino ꝛ cutis ſuꝑficiē viciãtis vl̃ coꝛdis anguſtiam caloꝛē ſanguinis ad interioꝛa reuocantis. vt patz in inuidis vl̃ doloꝛez caſus ſiue ꝯcuſſiõis ſanguinē itercutaneũ coꝛrũpentis. vt patet in fuſtigatis in quibꝫ humoꝛ intercutaneꝰ ꝑ maliciaz coꝛruptus cuti infert coꝛruptionē ꝛ infectionem. vt dicit expoſitoꝛ ſuꝑ. j. ca. li. yſa. ibi vulnꝰ liuoꝛe ꝛc̃. Ul̃ ſignat ſpirituũ ꝛ naturalis caloꝛis defectõez ꝛ depauꝑatiõez. vt patz in ydropicis ethicꝰ ꝛ conſumptis vt dicit Egidiꝰ. Signat etiam doloꝛē articularē. nam doloꝛ artheticꝰ ꝓpter neruoꝝ ſenſibilitatē in quibꝫ radicaẗ magis eſt doloꝛoſus. propter qd̃ confluunt ſpiritus ꝛ humoꝛes ad locũ doloꝛis. ꝓpter qd̃ aliꝫ humoꝛes remanẽt minꝰ calidi ꝛ minꝰ ꝑ ꝯſeq̃ns coloꝛati. Omnes aũt cauſas liuiditatꝫ enarrare nõ expedit in ꝑſenti opuſculo. ſed tangere ſolũ ꝛ ad memoꝛiã reducere ſufficit q̃ a maioꝛibꝫ noſtris copioſiſſime ſunt tractata Raro aũt memini liuoꝛē ſignare aliqd̃ bonũ niſi ꝑꝰ viride vel nigrũ operatiõe nature mutet̃ in liuidũ. ꝛ de liuiditate in rubeum ſiue citrinũ Nam tũc ſignũ eſt ꝙ natura cõtra moꝛbũ victoꝛiam obtinet ꝛ triũphũ Uñ Egidiꝰ Liuidꝰ ꝑꝰ ſi poſt rubeꝰ videaẗ. Cõſurgit cerebꝛi natura vigoꝛ reparatur.

De coloꝛe indico Capitulũ. XXI

Coloꝛ indicꝰ ſiue venetꝰ eſt coloꝛ blauꝰ liuiditatē excedēs in pulcritudīe ꝛ viroꝛe. plꝰ habēs aqueitatis ꝛ aereitatis admixtũ cũ ꝑtibꝫ terreſtribꝫ ei vnitũ q̃s liuidꝰ. et talis coloꝛ eſt celeſtis ꝓpter dominium areitatis in ſuꝑficie ꝑſpicui materie. ſ. pure ꝛ trãſparentis. vt patet in ſaphiris oꝛiētalibꝫ ꝛ iacinctis. talis etiam coloꝛ reperiẗ in lazurio. Sed de hoc q̃re ſupꝛa in tractatu de gemmis ꝛ de lapide lazuri.

De nigredine Capi. XXII

Nigredo eſt pꝛiuatio albi in ꝑſpicuo. ſicut amarũ eſt pꝛiuatio dulcedis in hũido. vñ videẗ ꝙ albedo ē ꝑma oꝛigo coloꝝ. ſic dulcedo ē ꝑncipiũ ſapoꝝ. vt dicit Ariſt. i li. de ſen. ꝛ ſen. Idem dicit Ariſto. li. xix. Coloꝛ niger nõ eſt niſi ꝑuatio claritatꝫ Generaẗ aũt nigredo ex luce pauca ꝛ obſcura in ꝑſpicuo ꝛ obſcuro ꝛ impuro incoꝛpata. Et ideo nigredo eſt ſpũs viſibil' aggregatiua ꝛ eiuſdem repcuſſiua. ꝓpter qd̃ ledit viſum et hebetat q̃ñ nimis eſt intenſa. vt patet in diu incarceratis q̃ exũtes de carcere paꝝ vident Fundaẗ aũt nigredo q̃ñq̧ in ſubſtantia humida ꝛ calida. qꝛ caliditas dominãs denigꝫ ſubſtantiã hũidã. vt eſt vide in lignis humidis ꝛ exuſtis. Q̃ñq̧ in ſubſtantia ſicca ꝛ frigida. qꝛ frigiditas dominans ſubſtantiã denigrat ſiccam ꝛ humidam facit albam. vt dic̃ Auicen. Und̃ nigredo q̃ñq̧ cauſaẗ a frigiditate. ꝛ eſt ſignum moꝛtificationis. Q̃ñq̧ a caliditate. ꝛ tũc eſt ſignũ aduſtionis. ꝛ ideo nigꝫ vꝛina diuerſa poteſt ſignare ꝛ aduerſa. ſicut dic̃ Egidiꝰ. q̃ñq̧ eñ ſignat ſolutõez quartane. ꝛ ſic ꝑtendit ſanitatem. aliquando ſignat aduſtionem ꝛ moꝛtem vt i acuta febꝛe. Und̃ Egidiꝰ dic̃. Nigrioꝛ vꝛine facies incõmoda febꝛis. Quartane ſoluit. moꝛtem ꝑtendit. et

ꝛit. In febꝛe fert moꝛtem nigra fetida pau/cula pinguis ⁊c̄. Sunt q̄dam coloꝛes pictu re opibꝫ congruentes. quoꝛū quidam in ve/nis terꝛe naſcunt̄ vt ſinopis rubꝛica melium miniū auripigmētū ⁊ hmōi. Quidā arte cō/ponunt̄.

De ſinopi Ca. XXIII

SInopis eſt coloꝛ rubeꝰ in ponto pri/mitꝰ adinuentꝰ iuxta ſinopim ciuita tem a qua nomen ſic accepit vt dicit Iſi. li. xviij. Huius ſpecies tres ſunt. Prima rubꝛa. ⁊ minꝰ rubens. ⁊ iter has media. vt di/cit idez Rubꝛica dicit̄ quia rubꝛa. prima co/loꝛi ſanguineo. vt dicit idem. gignit̄ in pluri bus locis. ſed optima eſt in ponto. vn̄ ⁊ pon/tica appellat̄.

De ſirico Ca. XXIIII

SIricū pigmentū eſt vn̄ fit coloꝛ phe/niceus. quo libꝛoꝝ capita ſcribunt̄. ⁊ colligit̄ in littoꝛibꝫ rubꝛi maris i phe nice. ⁊ iter ficticios hic coloꝛ reputat̄ eo ꝙ fit aliqn̄ ex ſinopide ⁊ ſandice ſiml̄ mixtus. vt di cit Iſid.

De minio Ca. XXV

MInīū eſt coloꝛ rubeus cuiꝰ materiaꝫ greci apud ephesum ꝑmo inuenerūt In hyſpania hmōi pigmentū ꝑ cete ris regiōibꝫ plꝰ abūdat. vt dic̄ Iſi.

De cinobꝛio XXVI

CInobꝛiū qđ greci cinabarin dicunt a dꝛacone ⁊ a baro elephāte eſt voca tū. Aiūt em̄ dꝛaconū eſſe ſanguinem dum iplicāt elephātes. ruūt em̄ belue et dꝛa/cones obꝛuunt̄ q̄ꝝ fuſus cruoꝛ trā inficit. fit ꝗ pigmētū q̄cq̄d ſolū tinxerit. eſt aūt puluis coloꝛꝭ rubꝛi vt dic̄ Iſi.

De praſſiuo Ca. XXVII

PRaſſin creta ē viridis. vn̄ fit coloꝛ vi ridis. vn̄ fit coloꝛ viridis ſic̄ poꝛrum creſcit aūt optima in libia cyrenenſi. vt dicit Iſi. Criſocana eſt vena praſſini co/loꝛis. ſic dicta ꝙ cū ea auꝝ dicit̄ inueniri. hec in armenia creſcit. ſed pꝛobabilioꝛ eſt que cre ſcit in macedonia. Fodit̄ in metallis eris cu ius inuentio argentū atꝗ indicū pꝛodit. nā vene eiꝰ cū his habent nature ſocietatem. vt dicit Iſid.

De ſandaracha XXVIII

SAndaracha naſcit̄ in topazion iſula marꝭ rubꝛi. Et ē coloꝛis cinobꝛij. ſꝫ o doꝛis ſulphurei. Inuenit̄ aūt in me/tallis aureis ⁊ argenteis. ⁊ eſt tāto melioꝛ q̄n to rufioꝛ. ⁊ q̄nto plus ſulphur olet. ꝗuis ⁊ ce ruſa ſi in foꝛnace toꝛreat̄ in ſandaracham cō uertatur. Cuius coloꝛ eſt flameus. ꝙ ſi toꝛre atur equaliter cum rubꝛica ſandicem reddit vt dicit Iſi.

De arſenico XXIX

ARſenicū auripigmentū dicit̄ ob co/loꝛē auri. colligit̄ in ponto ex aurata materia. qđ in aureū coloꝛem tranſit purī ꝰ eſt. ⁊ graciles habet venas. ⁊ qđ pallidi us eſt peiꝰ iudicat̄. De h̄ q̄re ſupꝛa in tractatu de venis terre de auripigmēto.

De occa Ca. XXX

OCca naſcitur in Topaziō inſula. vn̄ venit ⁊ ſandaracha. Fit tamen quā/doꝗ ex occa aduſta rubꝛica mollis oui luto circumlinito. que quanto magis in camino arſerit tanto melioꝛ fit. vt dicit Iſi/doꝛus.

De indico Ca. XXXI

IAdicū in cannis indicis limo ifixis iuenit̄ ſpuma adherēte limo. Eſt aūt coloꝛis pulcri ⁊ aerei mixturā purpu re ⁊ cerulei mirabilem reddens Eſt alterum genus in purpurarijs officinis ſpuma ima/tans quam ꝯfectoꝛes detrahūt ⁊ deſiccāt. vt dicit Iſido.

De atramento Ca. XXXII

ATramentū dictū eſt eo ꝙ ſit atrū. cu/ius ſpecieſ neceſſaria eſt quotidiano vſui picture ⁊ inter ficticios compu/tat̄. Fit enim ex fuligine multis modis ſup ardentes tedas. huic pictoꝛes cum aqua mi ſcent gluten vt illuſtriꝰ reſplendeat Quidaꝫ enim carbones ſarmentoꝛū veterū tritos cū glutino addunt. alij fecem vini nigri exurūt. Multis etiam fit alijs modis. vt dicit Iſi. Cum atramento aūt temperat̄ incauſtum ⁊ acuitur. Habet autem m̄ltas virtutes. vt pa tet in Plateario. Quere ſupꝛa de venis terꝛe libꝛo. xv.

De melino coloꝛe Ca. XXXIII

MElinꝰ coloꝛ eſt candidus. cuiꝰ mate/ria inuenit̄ in melos iſula. q̄ ē vna de cycladibꝫ. ⁊ iō melinꝰ eſt dictꝰ vt dicit Iſi. ꝑpter nimiam aūt pinguedinē pictoꝛes eo non vtunt̄. vt dicit Iſi.

De ſtibio Ca. XXXIIII

STibium eſt coloꝛ ficticius vl̄ factus ex ceruſa ⁊ q̄buſdam alijs mixtis. cū q̄ mulieres facies ſuas ſophiſticāt et ⁊ coloꝛant.

De ceruſa Cap. XXXV

C Eruſa ex vapore fortis aceti tabľas
plũbeas ſuper ſarmẽta alba locatas
ꝑfundentis generať Quere ſupra de
plumbo. Eodẽ modo fit es viride ſiue calcã
tum qđ populus viride grecum vocat. ſcʒ ex
vapore fortis aceti eneas laminas ꝑfundẽtiſ
Nam ex aceto corrũpiť eris ſuperficies et cõ
uertitur in eruginem et inde color viridis ꝓ/
creatur. Ualet ad carnem mortuã corrodẽ/
dam.

De purpurea Cap. XXXVI

P Urpurea a puritate lucꝭ eſt dicta. q̄r
in his regionibꝫ gigniť eius materia
quas ſolis curſus illuminat ꝓpiꝰ ⁊ illu
ſtrat Hic color lacrimis ſanguineis effluen/
tibꝫ a quibuſdã cocleis ferro diuiſis acuitur
⁊ meliorať. vt dicit Iſi. lib. xix. i ca. de tinctu/
ris. Sunt ⁊ aliĳ colores multi tam ſimpliceſ
q̄ꝫ compoſiti q̄bus vtunť pictores ⁊ tictores
ſed iam dicti ſunt meliores ⁊ nobiliores. et iõ
nũc de eis ſufficiat. De his oĩbꝫ tractat Pli.
libro. xxv. c. xiiĳ. vſqꝫ ad. xxxiĳ. Et Iſi. li. xviĳ.
⁊. xix. Dicunť aũt tinctores pannoꝝ ⁊ lanarũ
ob nitoris gratiã coloratores. vt dicit Iſiđ.
li. xix. Pictores ꝟo ſunt imaginũ ⁊ rerũ ſimili/
tudinũ picture artificio expꝛeſſores Eſt aũt pi
ctura dicta quaſi fictura. Eſt autẽ imago fi/
cta non veritas. Hec et figura diciť quia q̄/
dam colore ficto eſt linita nihil habens fidei
⁊ veritatis Unde ⁊ ſunt quedã picture q̄ cor
pora veritatis ſtudio coloris excedũt ⁊ fideʒ
dũ augere contendũt ad mendacia ꝓducũt.
ſicut qui chimeram tricipitem pingunt. Pi
cturam aũt egiptĳ ꝓmitus adinuenerũt vm
bra hominis lineis circumducta. deĩde ſim/
plicibꝫ coloribꝫ ⁊ poſt diuerſis ſicqꝫ paulatiʒ
ars ipſa ſe diſtinxit. ⁊ inuenit lumen ⁊ differẽ
tias colorũ ac vmbras. Et nunc pictores ꝓ/
us quaſdam lineas ⁊ vmbras future imagis
ducunt. deinde coloribꝫ cõplent inuente ar/
tis ordinem adhuc ſequentes vt dicit Iſiđ.
li. xviĳ. in ca. de picturis.

De odore Capi. XXXVII

P Oſt colores de odoribꝫ eſt dicenduʒ
Odor itaqꝫ eſt fumoſus vapor a ſub
ſtantia rei reſolutꝰ q̄ mediãte aere ad
cerebrũ attractus eſt ſenſus olfactꝰ immuta/
tiuꝰ. nam odor immutat olfactũ. queadmo/
dũ color viſum. vel ſonꝰ auditũ. vľ queadmo
dũ ſapor guſtũ ꝓprium. Propriũ eñ eſt ſenſu/
um a ſuis ſenſatis et obiectis ꝓpriĳs immuta
ri ⁊ delectari in eis ac ꝑfici ſi fuerint mediĳ. cõ
triſtari ꝟo ⁊ deſtrui ſi extremi. vt diciť in li. de
ſen. et ſen. Eſt itaqꝫ odor rei ꝓprietas ſenſu ſu/
mo medio ꝑceptibilis. Ad hoc aũt ꝙ odor ꝑ
ficiať ⁊ iformeť in organo ſenſus quatuor ad
minus req̄runť. ſcʒ caliditas reſoluẽs. mate/
rie ſubtilitas actioni caloris reſoluentis obe
diens. aerea puritas deferens. nerui vel cere
bꝛi ꝯformitas. vaporem reſolutũ nature ſen/
ſu ꝑcipiendo admittẽs vel abhorrẽs. Calor
igiť reſoluẽs fumos vaporabiles cauſa odo/
ris eſt efficiẽs. vapor reſolutꝰ eſt materia obe
diens. qualitas ꝟo fumi reſoluti aeri deferẽti
ſe incorporat ⁊ in ſuam ſimilitudinẽ ipm alte
rat et informat. informatꝰ vero aer qualitate
fumi neruo odorabili ſubito ſe applicat. ⁊ ſibi
incorporati fumoſi vaporis ſimilitudineʒ re
preſentat. cuius ꝯplexiõi ſi ſimilis fuerit mi/
ro modo cerebꝝ recreat ⁊ delectat. Si vero
econtrario inficit ⁊ cõtriſtat. ⁊ ideo aromati/
ca que ꝓportionem ꝯplexionalẽ habent ⁊ ar/
moniam cum natura ipſum reparãt atqꝫ iu
uant. fetida ꝟo ex cauſa ꝯtraria ſ aggrauant ⁊
moleſtant. Calor itaqꝫ reſoluens odorem ef/
ficit. ⁊ econtrario frigꝰ conſtringens odorem
impedit ⁊ preſcindit. quia mouendo ad cen/
trũ ſubtiles ſubſtantie vapores ꝑ aera ſe dif/
fundere nõ ꝑmittit. ꝓpter quod nec ſterqui/
linia fetent in tempore hyemali ſed potiꝰ eſti/
uali. Similiter ſubſtantie varietas ſeu ſubti
litas obediens calori reſoluenti odorem cau
ſat. Econtra ꝟo groſſicies materie odorꝭ dif
fuſioni obuiat ⁊ repugnat vt patet in lapide
cuiꝰ naturaľ cõpactio ⁊ frigiditas ſunt in cã.
q̄re neqꝫ redolet neqꝫ fetet. vt diẽ Auic. Ter/
tio aeris cõſiſtẽtia cõfert ſenſibiliter ad odo/
rem. nam ſi rarꝰ fuerit ⁊ ſubtilis de facili odo/
ris materiã ſcʒ fumũ vaporabilem recipit. ſʒ
ꝓpter eius euentationem ⁊ rarefactibilitateʒ
ꝑmanere in ſe eius redolentiã longo tempo/
re nõ ꝑmittit. Ecõtrario ꝟo ſi denſus fuerit
aer ⁊ compꝛeſſus vapores bonos et malos tar
diꝰ recipit. ſed poſt coꝝ impꝛeſſioneʒ ipſos eua
porare ita de facili non ꝑmittit. vt dicit idem
Quarto organi q̄litas ſeu diſpoſitio ad odo
ris iudiciũ potiſſime operať. ſi ꝟo fuerit ner/
uus inſenſibilis in quo percipitur olfactꝰ vel
male complexionatꝰ vľ leſus caſu aliquo ſeu
corruptis humoribꝫ opilatꝰ vel omnino per
uertitur vel ſubtrahitur iudiciũ odoris Pri
mũ patet in melancolicis ⁊ aliĳs male cõple/
xionatis qui loca fetida diligunt. odorifera

ꝑo et aromatica fugiūt. Secūdū aūt patet
in mutilatis qui neruos ſenſibiles et odora/
biles habent leſos. ⁊ ideo odores non ſentiūt
Tertium aūt manifeſtū eſt in poliposis ⁊ le/
proſis q̄ naribus a vicioſis humoribꝫ opila/
tis inter odoriferꝫ ⁊ fetidū vix diſcernūt. Fu
mus igiẗ a rei ſubſtantia reſolutus materia ē
odoris. vnde ſm varietatē fumi odorū diffe
rentia variaẗ. Diſtinguit aūt yſa. in diet. tres
ſpecies fumi. Eſt enī fum⁹ q̄etus et q̄ſi nulli⁹
motus in aere vt fum⁹ a lapide reſolut⁹ q̄ ei⁹
complexionē non declarat poſitiue ſed ꝑ pri
uationē odoris ⁊ abſentiā ipſum habere ſub
ſtantiam groſſam ⁊ frigidam manifeſtat. Eſt
⁊ ali⁹ fumus habens velocē motū in aere. et
hoc accidit ex calore reſoluente ſubſtantiam
que ſi fuerit valde pura ⁊ defecata. erit odor
valde aromatic⁹ ⁊ ſuauis. vt patet in mirto ⁊
muſco ⁊ in ambra. Si ꝑo fuerit ſubſtātia im
pura multis fecibꝫ intermixta erit odor mal⁹
⁊ nature horribilis. Et hic odor diuidiẗ du/
pliciter in grauem ſcꝫ ⁊ fetētem. grauis odor
ex calore adhuc naturaliter ſe habente in ali/
quo et iam corrūpi incipiente generaẗ. vt pa
tet ī piſcibus diu reſeruatis ſine ſale. Eſt ter/
tio fumus mediocris a calore mediocri reſo/
lutus. et ille vel eſt a pura ſubſtantia vel im/
pura. ſi ex pura erit mediocriter aromaticus
vt patet in pomis. violis. ⁊ roſis. Si aūt fue
rit ex ſubſtantia impura ꝑtim erit fetidus vt
patet in aloe ⁊ abſinthio ⁊ ſulphure ⁊c. Cau/
ſaẗ itaq̄ odor aromatic⁹ a calore partes ſub/
tiliores ⁊ puriores reſoluente aere ipſarū fu/
mos ad cerebrū deferente ſicut fetor vel gra
uitas ex eodem ꝑtes groſſiores et corruptio/
res a rei ſubſtantia diſſoluēte effectiue gene/
raẗ. vnde ꝓ iſto effectu et actione caloris cō/
ſequente omne aromaticū calidū ab autori/
bus ſolet dici. multa enī ſunt ſubſtantialiter
frigida. vt eſt videre in aceto. camphora ⁊ ro
ſa. q̄ tamen ſentiunẗ aromatica. ⁊ hoc fit pro
pter ſubſtantie coꝝ puritatē cui⁹ ꝑtes ſubtili
ores reſoluunẗ ⁊ diffunduntẗ in aere ꝑ calorē.
Sunt aūt due odorū extremitates aroma/
ticus ſcꝫ ⁊ fetidus. inter quos ⁊ ſi inueniaẗ o
dor recte medi⁹ ⁊ eque diſtās ab extremis ſm
rationem vel ſm intellectū nequaq̄ tn̄ actu
aliter ꝑcipiẗ ſm ſenſū. vnde dicit yſa. i diet.
Odoratus non percipit mediocres odores.
ſicut nec piſces ꝑcipiūt medios colores. Ca
rent enī piſces palpebris ꝓpter qđ ſpirit⁹ vi/
ſibilis continue diſpergiẗ. vnde non ſufficit
ad medij coloris ꝑceptionem. De odoratu q̄
q̄ꝫ eadem eſt ratio vt dicit idem. nares enī pa
tule ſunt ⁊ continue diſpergiẗ ſpūs odorabi/
lis propter quod debilior efficiẗ odoratus. et
ideo medios odores minus capit nec eſt gra
uis odor recte medi⁹ inter aromaticū ⁊ feten
tem. quia grauis ſub fetido contineẗ. ⁊ nō dif
fert ab eo niſi q̄ magis remiſſus eſt. ⁊ fetidus
amplius eſt ⁊ intenſus. Sub eadem igiẗ ſpe
cie continenẗ ſicut albedo intenſa ⁊ remiſſa.
et ideo ſi duo odores extremi. ſ. fetidus ⁊ aro
maticus in equali ꝓportione pariter miſceā
tur. non fiet vnus medius odor ⁊ eq̄ diſtans
in mixto ſm ſenſum. vnde aromaticū primo
percipit ſenſus olfactus q̄ꝫ fetidū. q̄r ī aroma
tico delectaẗ. ⁊ fetidū refugit ⁊ abominatur.
Ex quo patet q̄ non efficiẗ vnus odor medi
us de extremis ꝑceptibilis ſm ſenſum. vt di
cit yſa. Q̄ aūt bon⁹ odor citius penetret ad
ſpiritū animatū q̄ꝫ malus. patet q̄a ſubſtan/
tia boni odoris virtutem naturalis caloris ī
ſe continet qui groſſiciem eius mūdificat et
ſubtiliat vt leuitate ſui diſſoluta flatu aeris va
leat citius ad cerebrū pertranſire. Mal⁹ ꝑo
odor non ſic. quia in ei⁹ ſubiecto actio natu/
re iam deficit. vnde ſuperfluitas ei⁹ groſſa in
eo remanet coagulata. ⁊ ideo difficili⁹ poteſt
cū fumo diſſolui. nec ita cito penetrat ad ſpi
ritū odorabilem qui in profundo cerebri vē/
triculo latitat vbi ſpiritualis ⁊ ſubtilis fum⁹
citius penetrat ſiue perforat q̄ꝫ groſſus ⁊ ter
reſtris.

De effectu odorū
Ca. XXXVIII

Circa effectum odorum diuerſe fue/
runt poſitiones. Dicebant enim an/
tiqui rerū naturas et ſubſtantias ita
cognoſci odore ſimpliciter queadmodū ⁊ ſa/
pore. Dixerunt enī res acetoſas odore com/
prehendi. ſimiliter et acutas. ſed fallebantur
Id enim odoratui attribuebant qđ erat ta/
ctus. nullus enim eſt ſenſus cui tactus non
ſit annexus. et ideo morſuras ⁊ puncturas n̄
percipit odoratus ſed potius tactus q̄ odo/
randi organo ē admixtus ſicut oculus clau/
ſus ſentit morſuram collirij non viſu ſed ta/
ctu. Alij vero aſſerebant nullam rerum no/
ticiam poſſe haberi per odores. videntes enī
quaſdam res frigidas eſſe odoriferas. vt ro/
ſas. quaſdam vero calidas nullius odoris.
vt piper. putauerunt res non poſſe dinoſci
aliqualiter per odores. Sed hi fallebantur.

Bonus itaq̃ odor fit ſimplr̃ vl' ex calore totali vel ꝑtiali. nam reꝝ alie ſunt ſimplicis ſubſtantie. alie compoſite. Si res ē ſimplicis ſubſtantie ⁊ eſt odorifera odor ille fit ex odore totali. q2 tota rei ſubſtantia eſt calida vt patet ĩ muſco. Si vero compoſite eſt ſubſtantie et eſt odorifera. odor ille fit ex calore partiali. i. ex calore q̃rundã ꝑtiũ. nam q̃dam ſunt ibi partes calide ſcȝ ignee q̃ diffuſe ꝑ ſuꝑficiem ruborem inducũt ⁊ odorē. vnde ſi roſe ponantur in aqua calida ignee partes reſoluuntur ⁊ rubeus color apparet cũ odore. Sed alij ſunt quoꝝ ſententia approbatur q̃ dicunt reꝝ ſubſtantias ꝯgnoſci ꝑ odores minꝰ tñ q̃ȝ ꝑ ſapores. nã ad linguã diriguntur ſex lacerti q̃bꝰ multũ tranſfunditur de ſpũ aĩali q̃ ꝑfecte res guſtata põt compꝛhendi ſed ad inſtrumentũ odoratꝰ nõ venit niſi vnꝰ lacertꝰ tm̃ per quem parum de ſpiritu deſcẽdit qui nõ ita ꝑfecte naturã poteſt compꝛhendere. Preterea a re odoranda nõ reſoluitur niſi q̃dã ſubtilis fumoſitas que admixta aeri cũ ipſa ad organũ odoratꝰ attrahitur. vnde ⁊ ſpũs per fumoſitatem illã rerum naturas non diſcernũt ita bene. ſed ad inſtrumentũ guſtꝰ tota res guſtanda intꝰ ⁊ extra guſtui ſubſtantialiter applicatur. ⁊ ideo de re veriꝰ indicatur ꝑ ſaporẽ q̃ȝ ꝑ odorem. Recolligitur itaq̃ ex p̃dictis ꝙ odor eſt rei ꝓprietas ſiue qualitas ꝑceptibilis odoratu. vt dicit yſa. Nam a re odorabili reſoluitur q̃dam fumꝰ ꝑ calorem q̃ tanq̃ȝ quedam ſpiritualitas admixtus aeri ipm̃ inficit ⁊ immutat. ⁊ ſpiritꝰ animalis ibi exiſtens ĩtra nares in q̃buſdam carũculis ad modum vbeꝝ mãmillaꝝ ibi dependentibꝰ ab eodem fumo immutatur. qui immutatꝰ recurrit ad cerebꝛuȝ ⁊ repꝛ̃ſentat talem anime immutationeȝ. Eſt itaq̃ odor ſui obiecti manifeſtatiuꝰ. ſpũs animalis immutatiuꝰ. ſuĩpſiꝰ per aera diffuſiuꝰ ad interiora cerebri per flatũ aeris vel attractum penetratiuꝰ. ſuo calore humoris ꝯſumptiuus. ⁊ fluxus nociui reſtrictiuus. ſua puritate ſpirituũ reparatiuus. ſua virtute debilitatis cordis confortatiuꝰ. aeris in ſuã ſimilitudinẽ conuerſiuꝰ. fetoris repercuſſiuꝰ. ⁊ putredinis palliatiuꝰ. delectatõnis in ſenſu animaliũ ſicut ⁊ hominũ cauſatiuꝰ. Nam piſces diligũt aromatica. ⁊ fugiũt fetida. ſimiliter ⁊ apes. vt dicit Ariſto. ſicut ⁊ formice ſulphuris odore effugantur. ſola venenoſa aromatica deteſtantur. vnde ſerpentes odorem ruthe abhorrent. botraces vinee florentis redolentiã non ſuſtinent.

De fetore Ca. XXXIX

Fetor eſt ex re corrupta vapor reſolutus. aerem inficiens contriſtãs ſpiritũ animalem ⁊ corrũpens. Naȝ ſicut odor aromaticꝰ odoratum reficit et delectat. ſic fetidus ſpũm odorabilem inficit ⁊ contriſtat. Nam vt dicit yſaac. Fumꝰ a re male cõplexionis reſolutus animato ſpiritui eſt incõueniens Nam in ſubiecto fetidi odoris multi ſunt humores corrupti eo ꝙ naturales exierint qualitates. ⁊ ideo complexioni humani corporis repugnant. vnde odoris horribilitas p̃tendit ſue ſubſtantie corruptionẽ. q̃ contingit aut propter innaturalem calorem. aut ꝓpter corruptam humiditatem. Nam qñ calor innaturalis hũoꝝ facit ebullitionẽ cauſa eſt putredinis ⁊ fetoris. horũ nutrimẽta corruptam ⁊ peſſimã putredinẽ in ſtomacho generãt. ex qua reſoluitur peſſima fumoſitas q̃ caput grauat. qñ ſola corruptio humiditatis eſt in cauſa tũc odor non fetens ſed grauis generatur. Et omnia calida taliaꝙ ꝓpter odoris grauitatem mali ſunt nutrimenti. minoris tñ ſunt nocumenti. q̃ȝ que fetide ſunt putredinis. vt dicit Gal. Et hoc eſt videre in piſcibꝰ recentibꝰ q̃ dũ retinẽt naturalem calorem. odoreȝ grauem habẽt. ablato aũt naturali calore efficiuntur iam fetentes. Qñ vero piſces decoquũtur ꝑ ſuꝑflue ꝯſumptionem ⁊ corrupte humiditatis ꝑ calorem grauitas odoris tollitur. ⁊ ſic coꝝ ſubſtantia ꝑ decoctionem nõ ſolũ ĩ odore melior efficitur. verũ etiam ĩ ſapore. Fetor ergo eſt corruptõnis nature ꝓteſtatiuꝰ. defectꝰ caloris naturalis oſtenſiuꝰ. aeris infectiuus. animalis ſpiritꝰ corruptiuꝰ. vomitꝰ ⁊ nauſee prouocatiuꝰ. doloris capitis generatiuꝰ. ⁊ totiꝰ complexionis diſtemꝑatiuꝰ. horroris ⁊ triſticie ſenſibꝰ animaliũ ĩductiuꝰ. ⁊ ideo fugiũt piſces ſportulas fetidas ⁊ antiquas. recentes vero ſubintrant atq̃ nouas. vt dicit Ariſtoti. Similiter apes abhorrent omne fetidũ. vt dicit idem. Ideo vulpes cuiꝰ fimus eſt valdẽ fetidꝰ foueam taxi ſubintrat ⁊ eam defedans per fetorem de fouea taxum fugat. vt dic̃ pli. ⁊ ſic ipm̃ ſuꝑat per fetorem quẽ vincere ñ poterat ꝑ virtutem. Eſt etiam fetor ſpirituuȝ et neruoꝝ infectiuꝰ et ex naturali conſiſtentia ĩ innaturalem alteratiuꝰ. vt patȝ in leproſis q̃rũ anhelitꝰ fetidꝰ ſanos ĩficit ⁊ corrũpit. Eſt etiam fetor fetus animalium in vtero extinctiuꝰ Vnde dicit Ariſtotiles ꝙ equa ſi ſentit fetorem candele extincte faciet abortiuȝ

Poteſt etiam fetoꝛ ſic intendi ꝙ erit moꝛtis ſubite cauſatiuꝰ. nam q̄dam eſt ſpecies ſerpē tis cuiꝰ fetoꝛ ſubito interficit rem ſe odoꝛātē. ſicut baſiliſcus viſu interficit ſe videnteꝫ. vt dicit Auicen. Accidentalit̄ aliq̄n aūt fetoꝛ iuuat. nā ꝗdam ſunt fetida medicamīa vt aloe caballinū ꝛ ſulphur et aſa fetida. ꝛ hm̄oı̄ q̄ in multis cauꝭ ꝯueniūt medicine. nā odoꝛꝭ ſui grauitate hūoꝛes putridos ſiue ad putredinē ꝛ fetoꝛē diſpoſitos rōne ſimilitudis attrahunt ꝛ extractos expellunt. nā natura abhoꝛ rens fetoꝛē ꝑ medicine fetide p̄ſentiaꝫ irritat̄ ꝯtra ipſam. ꝛ ideo recolligit ſe totam vt ꝯtra ſuā dimicet inimicā. Fetoꝛ itaqꝫ. i. fetida medicina occaſionaliter eſt expulſio fetidoꝛum et dū vnū fetidū aſſumit̄ aliud fetidū pariter cum ipſo remouet̄. Similiter fetoꝛ lane vſte vl̄ filtri combuſti ſeu coꝛnu capꝛini extuſi naribꝫ ſalubꝛiter apponunt̄ vt ſopoꝛ litargicꝰ excitet̄. vt dicit ꝯſtan. nam ſpūs abhoꝛrētes fetoꝛem fugiūt ad interioꝛa cerebꝛi. vbi ē cauſa moꝛbi ex q̄rum concurſu iuuat̄ natura cōtra moꝛbū. ꝛ ideo faciliꝰ digerit ꝛ diſſoluit materiā apoſtematis q̄ cauſa fuit falſe ſomnolētie ꝛ ſopoꝛis vt dicit idem Eodem mō in cā matricis quādo nimis eleuat̄ compꝛimēdo ſpūalia. ꝛ fetida naribꝫ ꝛ aromatica partibꝫ inferioꝛibꝫ vtiliter adhibent̄. nam natura fugiens fetoꝛē recurrit ad matricem ꝛ ſentiendo odorē inferiꝰ illac tendit. ꝛ ſic matricē ad locū debitū ſecū ducit. Quāuis etiaꝫ odoꝛ odoꝛi nō ꝯtrariet̄. aliq̄s tn̄ fetoꝛ alicui fetoꝛi ꝯtrariat̄. ꝛ ideo fetoꝛ ſterq̄linij ex fetoꝛe allij effugat̄. vbi etiā oēs fetent vniꝰ fetoꝛ minime ſentit̄ quia vnus ab alio abſoꝛbet̄. De rebꝫ aūt odoꝛiferꝭ q̄re ſupꝛa in tractatu. xvij. de herbis ꝛ ſpeciebus ꝛ plantis.

De ſapoꝛe Cap. XL

Sapoꝛ aūt eſt ſenſatuꝫ guſtus Sicut enī coloꝛ eſt obiectū viſus ſic ſapoꝛ ē rei ꝓꝛietas iudicio aīe ſe offerēs ꝑ viam guſtꝰ Sapoꝛ itaqꝫ eſt rei ꝓꝛietas ſolo guſtu ꝑceptibilis. hoc aūt dico in p̄ncipio. quia alio modo iudicant de ſapoꝛibꝫ ꝛ ſapoꝛū p̄ncipijs ph̄i et alio modo medici. Sed de illa murmuratione queſtionū nihil ad ꝓpoſituꝫ. q2 illas ſolas ſapoꝛū differentias ꝛ opatōnes ꝛ cauſas hic inq̄rimus ꝑut ſacre ſcripture cōueniunt ad eliciendū ex ſapoꝛū ꝓꝛietatibus aliq̄s miſticos intellectꝰ. vnde ad pꝛeſens de alijs nō curamus. Eſt ergo ſapoꝛ ꝓꝛium obiectū guſtus. de cuiꝰ pꝛeſentia ſenſus in oꝛgano guſtabili dlectat̄ vl̄ triſtat̄. ꝛ ſm̄ yſa. i diet. Sapoꝛū octo ſunt differentie ſcꝫ dulcis. vnctuoſus. ſalſus. amarus. acutꝰ. acetoſus. ponticus ꝛ ſtipticꝰ. addit̄ etiam his inſipidus. ſic ſunt nouem. ſed abuſiue dicit̄ ſapoꝛ. q2 ſapoꝛe caret. Pertinent aūt q̄nqꝫ ad caliditateꝫ ꝛ calidā ꝯplexionem. ſcꝫ dulcis. vnctuoſus. ſalſus. amarꝰ. acutus. reliq̄ frigide ſunt complexionis ſcꝫ ponticꝰ. ſtipticus. acetoſus. et inſipidus. Duo aūt ſunt que faciūt ſapoꝛem. ſcꝫ complexio ꝛ ſubſtantia. ꝛ ſubſtantia ē triplex ſcꝫ groſſa ſubtilis ꝛ mediocris. Cōplexio itaqꝫ calida ꝛ humida in ſecūdo gradu cū groſſa ſubſtantia facit ſapoꝛem dulcē. Calida ꝟo ꝛ hūida in fine ſecūdi gradꝰ cum ſubtili ſubſtantia facit vnctuoſum. et dicit̄ vnctuoſum ſubtile q̄ntū ad tranſitū. q2 de facili tranſit in fumū. Habet aūt actualē groſſiciē rōne cuiꝰ eſt opilatiuū. ſed potentialē hꝫ ſubtilitatē in ſubſtantiā. ratione cuiꝰ eſt velociter tranſitiuū. Cōplexio aūt calida ꝛ ſicca in fine ſecūdi gradꝰ cū mediocri ſubſtantia facit ſalſum calidū ꝛ ſiccū in tertio gradu cū groſſa ſubſtantia facit amaꝝ. Sed cōplexio calida ꝛ ſicca i q̄rto gradu cū ſubtili ſubſtantia facit acutuꝫ Et ita ſuꝑ caliditateꝫ fundant̄ q̄nqꝫ ſapoꝛes. Frigida aūt ꝛ ſicca ꝯplexio i tertio gradu cū groſſa ſubſtantia facit pōticū. qualis eſt i fructibꝫ immaturꝭ. Frigida quoqꝫ et ſicca i ſecūdo gradu cum mediocri ſubſtātia facit ſapoꝛem ſtipticū. qualis eſt in roſis et in coctanis maturis. Frigida aūt ꝛ ſicca in ſecundo gradu cum ſubſtantia ſubtili facit ſapoꝛē acetoſum Frigida ꝟo ꝯplexio ꝛ humida in pꝛimo gradu cū mediocri ſubſtantia facit ſapoꝛem inſipidū. qualis eſt in albumine oui. Patet ḡ ꝙ tres ſapoꝛes ſunt teſtimonia ſubtilis ſubſtantie. ſcꝫ acutꝰ. vnctuoſus. ꝛ acetoſus. ꝛ ſūt tria teſtimonia groſſe ſubſtantie ſcꝫ ponticꝰ. amarꝰ ꝛ dulcis. Similiter ſunt tres ſapoꝛes teſtimonia ſubſtantie mediocrꝭ. ſcilicꝫ ſtipticus. ſalſus. ꝛ inſipidus.

De pura dulcedine ꝛ eius effectu. Capitulum. XLI

Dulcis itaqꝫ ſapoꝛ generat̄ ex temperata caliditate ꝛ groſſa ſubſtātia. vn̄ dulcedo lingue appoſita moderate aperit. moderate calefacit. moderate humectat. Unde groſſicies ſubſtantie moderate ſubintrans poꝛos apertos diu ibi manet. et ideo anima in tali temꝑantia gaudet. Unde

plus delectať natura in dulcedine ꝙ̄ in aliȷ̄s
ſaporibꝫ.ꝑterea nulla res ē ita ꝯpara ⁊ affinis
humane ꝯplexioni equali ſicut dulcedo. Et
ideo humana complexio que eſt vicina tem/
ꝑantie eq̄li in dulcedine ſibi ſimili delectať.

De ſapore dulci
Capitulū. XLII

Ad dulcem aūt ſaporem faciendū q̄tu
tuoꝛ conueniūt elementa nō tn̄ equa
li ꝓportione. ignis eñ̄ et aer ſuꝑabun
dant. vnde ex igne caloꝛ ⁊ ex aere humoꝛ ina/
ſciť. que duo ſcꝫ caloꝛ ⁊ humoꝛ neceſſaria ſūt
ad cuiuſlibet rei generationē. Caloꝛ aūt tem
peratus agens in humoꝛē ipſuꝫ calefacit diſ
ſoluit ⁊ depurat ab humoꝛe terreſtri ⁊ ſubſtā
tia mollificať. vnď ꝑtes ignee ⁊ aeree augmē
tanť ⁊ humiditas inſpiſſať. ⁊ ſic groſſa ſubſtā
tia in qua fundať dulcis ſapoꝛ generať. Vñ
dulcis ſapoꝛ quādo caret omni macula acu
minis omnibꝫ ſapoꝛibꝫ ſuauioꝛ erit. vt dicit
yſa. quia eiꝰ natura ſanguini eſt vicina. ⁊ ideo
letificat ⁊ mūdificat. nocumentū guſtꝰ hume
ctat tēperate ſine laboꝛe nature. Eſt aūt dul
cedo aliquando pura quattuoꝛ q̄litatū medi
ocriter contentiua. vt patꝫ in zucara. aliq̄n ē
viſcoſitati ⁊ groſſiciei admixta vtꝫ in dactiľ.
aliq̄ndo acumini ꝯiūcta vt in melle. Prima
dulcedo maxime cōueniens eſt nature. ſꝫ ali
quādo accidentaliter nocet nature. q̄n ſcꝫ na
tura plus recipit ꝙ̄ digerere poſſit. ⁊ tūc ſolꝫ
eſſe cauſa alicuiꝰ opilationis. quia dulciuꝫ ſu
ꝑfluitas in poꝛis venaꝝ inuiſcať. Dulcia ita
ꝙ̄ mollificant membꝛa. lauant. colant ⁊ mū/
dificant. paꝝ naturaliť nutriūt. accidentaliť
aūt multū. Mollificant q̇dem. quia humidi
tas materiam mollem reddit. caliditas tem/
perate diſſoluit. vñ materia que priꝰ erat ſpiſ
ſa. mō mollificata. diſſoluta abſtrahiť ⁊ mun
dificať. Nutriūt aūt parū naturaľr. q̄ꝛ dulcia
groſſa ſunt in ſubſtātia ⁊ ſua groſſicie poꝛos
penetrare nō poſſunt. ⁊ oꝛa venarū opilant ⁊
cito ſatiant. accidentaľr tn̄ multū nutriūt. q̄ꝛ
dulcia humane nature ſiue complexiōi ſunt
ſimilia ⁊ amica. ⁊ ideo ī magna q̄ntitate aſſu
munť. et quia groſſa ſunt in ſubſtantia caloꝛ
agens in ea multum ſanguinem generat ⁊ il
le ſanguis multum nutrit. Dulcedo ṽo q̄ vi/
ſcoſitati eſt admixta mľtum q̇dem nutrit ſed
mľta tamen nocumenta generat accidentali
ter ⁊ inducit. vt dicit yſa. quia talis dulcedo
opilationē generat ⁊ putredini de facili appro
pinquat. inflationem ⁊ rugitū generat. febꝛē

interpolatā facile cōmouet ⁊ ſuſcitat ⁊ coleri
cam inflationē ꝯcitat vel augmentat. Eſt igi
tur dulcedo pura ⁊ ꝑ alicuiꝰ rei admixtioneꝫ
non infecta inter ſapoꝛuꝫ differentias ſenſus
maxime delectatiua. nature amica ⁊ ei potiſ
ſime aſſimilatiua. deꝑditoꝝ ī coꝛꝑe faciliꝰ re/
paratiua. virtutū ⁊ ſpirituū debiliū maxime
confoꝛtatiua. omniū membꝛoꝝ pꝛecipue nu
tritiua. Dicit enim yſaac. Pꝛopꝛiꝰ nutrimen
ti ſapoꝛ dulcedo eſt. ſi ſua ſubſtantia aliquaꝫ
habuerit viſcoſitatem. ſtabilis eñ̄ eſt in mē/
bꝛis. vnde nō de facili eſt in mēbꝛis diſſolutō
nis receptiua nec nutriūt aliqua que dulce/
dini non ſunt mixta. Unde et ſapoꝛes dulce
dini ꝯtrarij ꝓpter cōtrarietateꝫ quā habent
ad humanā ꝯplexionē ꝑui aut nulliꝰ ſunt pe
nitꝰ nutrimēti. Ex cōmixtiōe tn̄ ſapoꝛū inter
ſe ꝯtrarioꝛū vnꝰ bonus ſapoꝛ mediꝰ generať
in quo latitat dulcedo rōne cuiꝰ ille ſapoꝛ me
dius nature cōueniēs eſt coꝛꝑis nutritiuꝰ vt
patet in ſalſamentis. et etiam in pigmētis in
quibꝫ contraria recipiūtur. Vñ patꝫ ꝙ dul/
cedo oīm ſapoꝝ delectabiliū ē oꝛigo ſicut al/
bedo oīm coloꝝ eſt ꝑncipiū. vt ď ī li. de ſen. ⁊
ſen. vbi ďꝛ nigredo eſt ꝑuatio albi in ꝑſpicuo
ſic amaritudo eſt ꝑuatio dulcedinis ī humi
do. Dulcedo adhuc eſt ſpiritaliū membꝛoꝛū
amica. q̄ꝛ ipſoꝝ eſt lenitiua. ⁊ oīs aſꝑitatiſ mi/
tigatiua. clarificatiua vociſ. ⁊ arteriarū ab oī
ſuperfluo purgatiua. cannaliū pulmonis et
meatuū pectoꝛis apertiua. ⁊ omniū immūdi
ciarū vuule ⁊ gutturiſ abſterſiua. catarri ⁊ hu
moꝛis ſuꝑflui circa ſpiritalia diſſolutiua. ⁊ o
mniū oꝛganoꝝ vitaľ ſpūs ad debitā conſiſtē
tiam reductiua. omnis tumoꝛis ſquinantici
repſſiua. ⁊ ſuffocantis hūidi etiā ī mēbꝛis ſpi
ritalibꝫ conſumptiua. Sūt aūt q̄daꝫ dulcia
q̄ occaſionaliť mľtoꝝ maloꝝ ſunt coꝛpoꝛi illa
tiua. ſunt eñ̄ vnctuoſitatis eſt inflatiōis ge/
neratiua. Cū eñ̄ maioꝛ eſt ex caloꝛe dulciſ re/
ſolutio ꝙ̄ ſit hūidi reſoluti in coꝛꝑatiō vľ ſal/
tem cōſūptio. neceſſe eſt ibi fieri mľti vapoꝝ
fumoſi generationē ⁊ ſic loci ex vapoꝛe diſtē/
ſio. ⁊ ꝑ conſeq̄ns inflatio doloꝛ ⁊ gurgulatio
contingit. Item ex eadem cauſa dulcia ſunt
appetitꝰ debilitatiua quia ſubſtantie ſue groſ
ſicie cito ſūt vacui ſtomachi repletiua ⁊ mea
tuū oppilatiua. Itē colere rubee augmentati
ua. nā cū ſint calida calidi humoꝛis ſunt exci
tatiua. ⁊ ideo obſūt illis qui ex cauſa calida ⁊
intenſa patiunť. Item putredinis ⁊ coꝛrup/
tionis ſūt inductiua. q̄ndo enim ſuꝑabūdās

calor ſupabūdantē hūiditatē diſſoluit. ⁊ con
ſumere totū vel digerere nō ſufficit corruptā
materiam derelinqt. Item ſplenis renum ⁊
epatis ſunt oppilatiua. ⁊ hoc accidit. quia ſua
groſſicie ſubſtantiali ſubtiles poros illarū re
gionū obturāt. vl' qa partes ille rōne dulcis
plus deſiderant ꝙ̄ digerant vel cōſumāt. ⁊ iō
ex ſupfluo humore attracto ⁊ nō digeſto nec
al's euacuato ille ptes merito oppilanť. Iteꝫ
dulcia rōne pdicta ſunt calcli generatiua taꝫ
in renibꝫ ꝙ̄ in veſica. nam qn̄ ille ptes ratōne
dulcedinis ſibi attrahūt hūores cōſimiles q̄
ſubtiliora ſunt vel cum vrina educunť vl' vi
caloris ꝯſumunť. vnde qn̄ pl' attrahiť ꝙ̄ na
ture ſufficiat. oportet ꝙ vl' vi nature qđ ē ſup
fluū expellať. vel qđ groſſius eſt ibi remaneat
⁊ eliquato hūore calore deſiccante indurať. ⁊
pcedente tēpore paulatim putrificať ⁊ in du
riciem lapidis commutať. vt expſſe dicit yſa.
Idem etiam de cauſ matricis occurrit. Ex
pdictis patet ꝙ dulcia nature ſunt vtilia. ali
q̄ ꝟo ſunt q̄ videnť eſſe dulcia ⁊ tn̄ ſunt mor
tifera et nociua.

De ſapore vnctuoſo Capitulū. XLIII

Sapor vnctuoſus generať ex calido ⁊
hūido in ſubtili ſubſtantia. ⁊ idō vn
ctuoſitas appoſita lingue magis ape
rit ⁊ diſſoluit ⁊ ſubtilis ſubſtantia magꝭ ſub
intrat. ⁊ qꝛ caliditas eius parū remoueť a tē
pamento anima ipſiꝰ dulcedinem poteſt ac
cipere ⁊ in ea maxime cōgaudere. Ad vnctuo
ſum aūt ſaporem pficiendū plꝰ de igne ꝙ̄ aliȷ̄s
elementis ꝯuenit. ⁊ poſt de aere. Maior igiť
actio caloris in humidū agens magis diſſol
uit ⁊ depurat vnde aq̄ſe ptes et terreſtres mi
noranť ⁊ ignee cum aereis augmentanť ⁊ in
de ſapor gigniť vnctuoſus. Sūt aūt vnctu
oſa cibaria appetitꝰ debilitatiua et faſtidiȷ̄ in
ductiua. qa accepta in ſtomacho reſoluunť ī
fumoſitatem cum aeree ſint ſubſtantie q̄ pe
tit ſupiora replēdo os ſtomachi ⁊ inducit fa
ſtidiū ⁊ diminuit appetitū. Itē vnctuoſa ſūt
ſupenatātia. leuitate eīn ſua eleuanť ad ſupi
ora. cum valde ſint fumoſa. Item digeſtiōis
ſunt ipeditiua. qꝛ vnctuoſitate ſua villos ſto
machi replent ⁊ leniūt. vnđ cibi aſſumpti cū
non poſſint decoq̄ crudi ⁊ indigeſti emittun
tur. vnctuoſitate eīn ſua inuiſcant cibos ⁊ lu
brificant. ⁊ ideo emittunť antecꝫ digerantur
Itē parū ſunt nutritiua. qꝛ ora venaꝝ cito re
plent ⁊ paꝝ đ eis aſſumiť. ⁊ qđ aſſumiť ꝑpter
ſue ſubſtantie ſubtilitatem cito ꝯſumiť. Iteꝫ
caloris ſunt inflammatiua. ignis eīn non nu
triť niſi aere mediante. vnctuoſa ꝟo cito ī ae
ream ſubſtantiā tranſeūt. Unde illa vnctuo
ſa que habent maiorem aquoſitatē minꝰ pti
nent ad naturā aeris. ⁊ etiā minꝰ bene nutri
unt ignē. vt patet in axungia porcina q̄ mi
nus nutrit ignem ꝙ̄ ouina. qꝛ minꝰ habet ae
reitatis in ſua ꝯpoſitōne ⁊ plus aquoſitatis
ꝙ̄ ouina. Item febrilis caloris ſunt nutriti
ua. ⁊ ideo carnes ꝓhibenť in febre acuta. qꝛ ti
meť vnctuoſitas in termixta qua calor febril'
irritať. Item ſplenis et epatis ſunt opilatiua
ꝑpter ſui groſſiciem actualē. Nam ꝑpter ſuam
dulcedinē cito attrahunť ⁊ ſua groſſicie po
ri defacili opilanť. Iteꝫ doloris capitis ſunt
excitatiua. Nā ex fumoꝝ mltitudie repleť ca
put. ⁊ miringe cerebri diſtendunť. Itē mem
broꝝ ſpiritaliū ſunt lenitiua vt patet in buti
ro. Tn̄ qdam vnctuoſa nocent pectori ꝑpter
annexam ſiccitatem vt oleū nucū. qꝛ talia nō
hn̄t purā vnctuoſitatē. Itē dolorū exteriorū
ſunt mitigatiua. ⁊ duriciei remollitiua. apo
ſtematū maturatiua. ⁊ ſanici generatiua. hu
miditate eīn ſua ſaniē generāt. qꝛ p ea plꝰ diſ
ſoluiť ꝙ̄ ꝯſumať. ex calore eīn debili ⁊ humi
ditate mlta fit ſanies ⁊ corruptio.

De ſapore ſalſo Cap. XLIIII

Salſus ſapor fit ex caliditate ⁊ ſiccita
te in ſubſtantia mediocri. vnđ calidi
tas cū ſiccitate cū ſit remota a tpan
tia multos apit poros. qꝛ ſiccitas iūcta calo
ri magis laxat. iūcta ꝟo frigiditati magꝭ con
ſtringit. ⁊ ideo eiꝰ ſubſtantia mltuꝫ ſubintrat
poros. ⁊ qꝛ magna fit diſgregatio ptiū ⁊ mul
ta ſubſtantie ſubintratio anima in ipſiꝰ p̄ſen
tia non gaudet. imo potius ipſuꝫ horret. Ad
ſalſum aūt ſaporem quattuor conueniūt ele
menta q̄dam tamen proportione non equa
li. dominanť enim ignis ⁊ terra mediocriter.
tamen ex moderato igne fit moderatꝰ calor.
et ex moderata ťra fit moderata ſiccitas. Ex
moderato aūt calore moderata fit ebullitio
⁊ excoctio hūiditatis. Unde aq̄ſe ⁊ aeree par
tes diſſoluunť in igneas mediocriť et ex mo
derata ſiccitate moderate ſubſtātia deſiccať.
⁊ ita remanet ſubſtātia mediocris. Unđ ſal
ſus ſapor habet fieri ex moderato dn̄io cali
ditatꝭ et ſiccitatꝭ in ſubſtātia mediocri. Sūt
aūt ſalſa mūdificatiua qꝛ ſumpta īteriꝰ calore
ſuo ⁊ ſiccitate hūiditatē diſſoluunt. ſalſedine
aūt ⁊ nitroſitate ſua ſtomachum et inteſtina

mordificant ꝛ ſic mordificata mouent̃ vt diſ/
ſoluta humiditas emittat̃. ꝛ ſic fit mundifica
tio. Item dure carnis ſunt mollificatiua. nã
ſua caliditate ꝛ ſiccitate ſupfluã humidita
tẽ ꝯpactã reſoluũt ꝛ relaxãt. ꝛ ſic mollificant.
Item ſube mollis ſunt induratiua. Nã ſua
caliditate ꝛ ſiccitate ſuperfluam humiditatẽ
conſumũt. ꝛ ſic partes aereas plus compri/
gũt. Item ſubſtantie rei ſunt depuratiua ꝛ p
conſeqñs conſeruatiua. Nam ſalia in q̃tum
hmõi q̃ntũ diſſoluũt tantũ conſumũt. et ideo
putredo aliquo caſu generata calore ꝛ ſiccita
te ſalſedinis cõſumit̃ ꝛ annihilat̃. Habet iſu/
per ſalſedo mltũ terreſtreitatiſ. vt dicit̃ i diet.
rõne cuiꝰ carnes indurat ꝛ minꝰ reddit aptas
corruptioni vt dicit̃ ibidem. Item ſcabiei et
exterioris ſupfluitatis cutis ꝛ corpis ſunt ab
latiua. ꝛ hoc conſumẽdo hũores ſupfluos tã
ſupficiales q̃ʒ intercutaneos ꝛ cutẽ a ſupflu/
is abſtergendo. Itẽ tumorꝫ ydropici ſunt re
pſſiua. ꝛ hoc ex rõne ſupra dicta q: deſiccant
ꝛ ꝯſumũt omnia in talibꝫ locꝫ aggregata Itẽ
morſus canis rabidi ꝛ alioꝝ venenoſoꝝ ſunt
curatiua ꝛ totiꝰ venenoſitatis extractiua. vñ
pdeſt cito lauare talia vulnera in aq̃ ſalſa. q̃a
maliciã extrahit ꝛ venenũ. vt dicit idẽ. Itē
caro mltum ſalſa ad tpamentũ optimũ reuo
cat̃ ſi in aqua ſalſa ponat̃. nec ſalſedo a talibꝫ
melius extrahit̃ q̃ʒ ꝙ earũ maſſa priꝰ aliq̃ tpe
in ſalſa aqua tẽperet̃. ꝛ hoc puto accidere ra/
tione ſimilitudinis cum aqua ſalſa que ratio
ne caloris accidentalis ꝛ naturalis in ipa do
minãtis attrahit ſibi ſimile qđ inuenit i ſub/
ſtantia carnis ſalſe. Item ſal in igne indurat̃
in aq̃ vero diſſoluit̃ ꝛ annihilat̃. nec mirũ. quia
ſi congelatio ꝛ induratio facta eſt p ſiccitatē
oportet vt ſalis diſſolutio fiat p hũiditatem
ſicut patet in ſepo in q̃ fit induratio ꝛ conge/
latio per frigiditatẽ. ꝛ iõ nõ eſt mirꝫ ſi fiat reſo
lutio p caliditatẽ. De his q̃re ſupra in li. xvj. đ
venis terre. in ca. de ſale.

De ſapore amaro. Capitulum. XLV

Sapor amarus fit ex caliditate in ter/
tio gradu. ꝛ ſiccitate in ſecũdo gradu
in groſſa ſubſtantia. Vnđ caliditas
cũ ſiccitate multũ ſubintrans mltum diſiũ/
git. vnde inſtrumentũ ledit̃ et fit ſapor amarꝰ
abominabilis guſtui et contrariꝰ ad cuiꝰ cõ/
poſitionem quattuor elementa conueniũt p
portõne quadam ſed magis inequali. ibi em̃
ignis ꝛ terra dominant̃. ſʒ plus eſt ibi đ igne
q̃ʒ de terra. Vnđ de maiori dominio caloris
magna fit ebullitio. Unde aquee ꝛ aeree par
tes magis diſſoluunt̃ in igneas et terreſtres
condenſantur. ſed quia mediocre eſt domi/
niũ ſiccitatis non attenuat̃. et ita ſubſtantia
remanet groſſa in qua ex actõne caloris ꝛ ſic
citatis fundat̃ amaritudo Omnia aũt ama/
ra contriſtãt guſtũ magis q̃ʒ aliqua alia q̃ ha
bent ſimplicẽ ſaporem. quia maxime faci/
unt continuitatis ſolutionem in lingua. licꝫ
aũt amara habeant minorem caliditatem q̃ʒ
acuta. maiorem tamen faciunt ſolutionẽ cõ/
tinuitatis propter ſue ſubſtantie groſſiciem.
que ſe interponit ꝛ comp̄mendo maiorem ef
ficit leſionem. Item amara ſunt colere pur/
gatiua. vel quia colere ſunt ſimilia in comple
xione. vel quia colera cum ſit poroſa permit
tit amara ſuos poros ſubintrare ꝛ diuidẽdo
partes a partibꝫ eam faciũt fluxibilem ꝛ cole
ram liquefactam ſic educũt. Itẽ amara ſunt
appetitꝰ excitatiua. quia coleram educũt que
tanq̃ʒ res leuis ſolet colligi circa orificiũ ſto/
machi et appetitũ debilitare. Ad h̃ etiã facit
amarorum groſſitudo. quia comprimit ciba
ria in fundũ ſtomachi. et ſic ſuperiora inani/
ta cibum petũt. Item amara ſplenis et epa/
tis ſunt expoliatiua. Nam calore ſuo poros
aperiũt. ꝛ humores diſſoluũt et groſſicie ſua
comprimendo humores reſolutos educunt
Item amara ſunt contraria vermibꝫ et lum/
bricorũ interfectiua. nec mirũ. quia vermes
illi de flegmate corrupto accidũt. de flegma/
teq̃ʒ viuunt. et ideo colerica et amara eis ad/
uerſant̃. q: colera flegmati contrariat̃. Item
ſpiritalibꝫ mẽbris ſunt nociua. et tam p aſpe/
ritatem ſubſtantie q̃ʒ per intenſam ſiccitatē
eorũdem ſunt exaſperatiua. Itẽ amara in ex/
terioribꝫ ſunt cõſeruatiua. ſi enim diſtempe/
rent̃ cũ aliquo liq̃do. habent illa tria que ſũt
neceſſaria ad conſeruationem. tantũ eniꝫ cõ
ſumunt q̃ntũ diſſoluũt. ꝛ ſubintrant in pro/
fundum. acumine ꝛ calore ſuo groſſam etiaꝫ
habent ſubſtantiam ex qua rem iuuant et fa
ciunt eam minus paſſibilẽ. Item frigide ar/
tetice et paraliſis ſunt curatiua diſſoluendo
materiam ꝛ conſumendo. Item frigide ſca/
biei ſunt deſiccatiua. Item meatuũ renumꝫ
veſice ſunt apertiua ꝛ calcli diſſolutiua. ma
tricis confortatiua ꝛ menſtrualis ſuperflui/
tatis puocatiua ꝛ eductiua. et ad multa alia
ſunt magis neceſſaria q̃ʒ dulcia q̃uis guſtui
ſunt nociua.

De ſapore acuto XLVI

S Apor acut⁹ fit ex caliditate ⁊ ſiccitate exiſtēte in q̄rto gdu cū ſuba ſubtili vn̄ fit pororꝫ nimia aptio ⁊ ptiū ſegregatio. ⁊ q2 ſuba ei⁹ eſt ſubtilis multū penetrat ⁊ ſubintrat vn̄ organū guſt⁹ ſuo acumine incēdit. ad cui⁹ pfectōꝫ q̄tuor elemēta ꝯueniūt. ſ3 nō eq̄lit q2 pl⁹ ꝯcurrit de igne et de terra q̄ꝫ de aliis. ⁊ ideo ꝓpt dominiū ignis acuta ſunt et valde calida ⁊ a t̄ra valde ſicca Ex maxio āt dominio calorꝫ maxīa fit ebullitio ⁊ reſolutio aereaꝝ ptiū et aqueaꝝ i igneas. vn̄ ignee ptes acuūt̄ ⁊ ex nimia ſiccitate ſuba deſiccat̄. attenuat̄ ⁊ ſubtiliat̄. ⁊ ita fit acut⁹ ſapor ex magno dn̄io calidi ⁊ ſicci i ſubſtātia tenui ⁊ ſubtili. Sūt aūt acuta corroſiua q2 valde ſūt calida ⁊ ſicca. ⁊ fit diſſolutio mag. ⁊ ſuba ſubtilis ⁊ acuta ſubintrās ptes a ptib9 diſgregat ⁊ ita fit corroſio. Itē acuta ſūt inciſiua ⁊ diſſolutiua quia ⁊ q̄litate ⁊ ſuba diſſoluūt et ſeparāt ptē a pte ⁊ pfunde intrāt et iō diſſoluūt ⁊ incidūt. Itez ꝟtutis appetitiue ſūt ꝯfortatiua q2 mēbroꝝ ꝯſumūt ſupfluitatē. Vn̄ poris inanitꝫ fit rōne vacui appetit⁹. mordicāt etiā nervos ſenſibiles et pūgūt acumīe ſuo. ⁊ ſic pūgēdo excitāt appetitū. Itē paꝝ ſunt nutritiua q2 ex nimia caliditate et ſiccitate poti⁹ fit adustio q̄ꝫ digeſtio. ⁊ iō dāt modicū nutrimētū. ꝑterea ſubtilis ſūt ſube et iō de facili ꝯſumūt̄. ⁊ a membrꝫ cito dilabūt̄. Inſup nat̄e ſūt ꝯrīa ex ſua ꝯplexione ⁊ iō q2 abominabilia ſūt nō appetit ea nat̄a ſ3 poti⁹ abhorret ⁊ repellit.

De ſapore acetoſo. Ca. XLVII

S Apor acetoſus fit ex frigiditate ⁊ ſiccitate exn̄te in gdu ſcdō cū ſuba ſubtili. vn̄ acetoſū ligue appoſitū q̄litatibus ꝯſtrīgit. ſuba penetrat. ⁊ ita ex duob9 cōtrariis actōib9 fit ſapor acetoſus. ad c⁹ ꝯplexionē q̄tuor elemēta ꝯueniūt q̄dā ꝓportione ſ3 nō eq̄li. Eſt āt ibi dn̄iu3 aq̄ ⁊ t̄re mediocre ⁊ ex mediocri dn̄io aq̄ eſt ibi frigiditas mediocris. ⁊ ex mediocri dn̄io t̄re mediocrꝫ ſiccitas generat̄. ex frigiditate āt repmit̄ calor q̄ repſſus modicā facit ebulitōꝫ Vn̄ igneas ptes ⁊ aereas r̄ſoluit d̄ facili ⁊ ꝯſumit tanq̄ ſubtiliores t̄reſtres āt ⁊ aq̄ſas diſſoluit S3 p̄ ſui puitate eas ꝯſumere nō p̄t. Vn̄ ptes ille ſubtiliāt̄ ſ3 nō ꝯſumunt̄. ⁊ ita frigiditas et ſiccitas dn̄ant̄ cū ſubtili ſuba ⁊ ſapor gignitur acetoſus acetoſa ꝓuocāt appetitu3. quia ex frigiditate ⁊ ſiccitate motū h̄nt ad cētrū. Vn̄ ꝯpmūt̄ cibaria ad fūdū ⁊ ſicos ſtōachi euacuāt. q̄ ſentiēs ſuā inanitōꝫ cibū appetit. Nā deſideriū ꝯpoſita eſt opatio ex appetitiua ꝟtute natali ⁊ aīali ſenſibili. Itē ſoluunt ventrē plenū ⁊ ꝯſtipāt inanitū. nā ſubtilitas ſube acetoſe inueniēs multā hūiditatē ī ſtomacho incidit eā ⁊ ſubtiliat. ⁊ ſic eā facit ad fluxū ⁊ euacuatōꝫ. S3 q̄n ſtomach⁹ ē vacu⁹ paū inueniūt humiditatē quā acetoſa deſiccāt ſiccitate ⁊ ꝯſtringūt frigiditate. Itē opilatōes ſplenis ⁊ epatis aperiūt. q2 nō q̄litate ſ3 ſube ſubtilitate hūores in porꝫ apiunt incidūt ⁊ diſſoluūt. Itē acetoſa ſpiritalib9 obſunt frigiditate coartāte ⁊ ſiccitate exaſperāte. Itē poſita i exteriorib9 calidos humores repcutiūt. Vn̄ tibie inflate ex retētiōe mēſtruoꝝ vl' emorroidaꝝ ī calido aceto lote de facili detumeſcūt. De h̄ q̄re ē in tractatu de aceto. li. xvii. vbi tractat̄ de vitib9 ⁊ de vino.

De ſapore pontico Ca. XLVIII

P Ontic⁹ ſapor fit ex frigiditate ⁊ ſiccitate exn̄te i tertio gdu cū groſſa ſuba Vn̄ ⁊ pōticū appoſitū ligue ꝯſtrigit ⁊ ſuba intrās poros ptes ꝯdēſat ⁊ ita accurrit ſapor q̄ pōtic⁹ appellat̄. Ad pōticū ſaporē pficiendū q̄tuor elemēta ꝯueniūt cū maiori tn̄ ineq̄litate q2 dn̄ant̄ aq̄ et t̄ra ignis et aer ſubſtāt. Ex forti āt dn̄io aq̄ fortis fit frigiditas ⁊ ex t̄ra m̄lta ſiccitas. iō nō p̄t ibi fieri pfecta trāſmutatio cū ibi ſit defect⁹ caloris ⁊ hūoris. Vn̄ cū frigiditas ⁊ ſiccitas ibi habeant dn̄iu3 neceſſe ē vt ſuba remaneat groſſa ex dn̄io frigiditatꝫ ⁊ ſiccitatꝫ. H3 āt pōtic⁹ ſapor h̄ ꝓpriū vt di. yſa. q2 pōticitas ꝯiūcta cu3 ſapore delectāte magꝫ delectat. et cū triſtāte magꝫ ꝯtriſtat. c⁹ rō h̄ eſt. q̄ pōticitas adiūcta rei dulci et vnctuoſe ſi ingrediat̄ poros facit illā dulcediē3 ibi diuti⁹ ꝯmorari. ⁊ ita firmi⁹ impmit̄ tūc delectatio ⁊ diu durat. ſil'e eſt de hūore ꝯtriſtāte. Hinc eſt q̄ caro q̄ oſſib9 ē vicina iocūdiorē h3 ſaporē. Oſſa ei ſūt melancolica. ſ. frigida ⁊ ſicca. Caro ꝟo ī ſui natura dulcꝫ eſt et ſanguinea. ⁊ ita ē ibi pōticitatꝫ ⁊ dulcedīs mixtio. ꝓpt qd̄ et maior delectatio Iō etiā caro ceruina ē iocūda ⁊ ſil'r bouina q2 ꝯiūgit̄ pōticitas ex ꝯplexione melācolica aīalis et dulcedo ex pte carnis. ecōuerſo eſt de abſinthio et fumo t̄re q̄n cū eis aſſociat̄ amaritudo magꝫ ꝯtriſtāt guſtū vt aloe l' aliqd ſil'e. Itē pōtica appetitū excitāt et p⁹ prandiū laxant. c⁹ rō eſt ꝯpſſio cibarioꝝ ad iferiora ad inſtar torcularꝫ. an̄ prādiū ꝟo ꝯſtipant

q2 ꝯſtringũt neruos et opilãt meat⁹ ⁊ ex ſub
ſtãtie groſſicie ⁊ frigiditatis et ſiccitat̃ q̃lita
te. Un̄ et ſũpta cibaria retinent̄ et exire nõ p̄
mittunt̄. Jtē groſſicie ſua epar et ſplenē opi/
lãt calculũ generãt colericã et yliacã paſſio
nez excitãt. obturãdo ſua groſſicie inteſtina
fimũ ac fumũ exire ñ p̄mittũt. ſpiritalia etiã
mēbꝛa ledũt et g̃uãt. q2 ea exaſperãt ⁊ deſic/
cãt. exteri⁹ ãt appoſita vomitũ ſedãt. tumoꝛeſ
calidoſ rep̄mũt. ſãguĩs fluxũ intercipiũt atꝫ
ſiſtũt. neruos pcutiũt. dētes exacerbãt.

De ſapoꝛe ſtiptico. Ca. XLIX

Sapoꝛ ſtiptic⁹ ex frigiditate ⁊ ſiccitate
i mediocri ſuba generat̄. ad c⁹ pfecti
onē q̃tuoꝛ ꝯueniũt elemẽta q̃dã ꝓpoꝛ
tione ineq̃li. nã aqua et t̄ra ibi p̄oñant̄. ſ3 nõ
tantũ q̃ntũ in põtico. ex aq̃ aũt accidit frigi
ditas et ex t̄ra ſiccitas generat̄. et frigidita/
te dep̄mit̄ caloꝛ q̃ repcuſſus p̄uã fac̄ ebulliti
onē. Un̄ et ſuba parꝫ reſoluit̄ ſ3 nõ cõſumit̄.
S3 ex ſiccitate aliq̃ntulũ ꝯdenſat̄. et q2 ſic/
citas nõ p̄t oĩno deſiccare nec oĩno ꝯſume/
re remanet ſuba mediocris. ⁊ ita p3 ꝙ ſapoꝛ
ſtiptic⁹ cauſat̄ ex frigiditate et ſiccitate i ſub
ſtantia mediocri. et in h̄ differt a pontico q̃
ex eiſdem cauſis ꝗuis min⁹ remiſſis in ſub/
ſtantia groſſa radicat̄. ideo ſtiptic⁹ ſapoꝛ ſub
pontico ꝯtinet̄ ſm yſa. q̃ tm̄ ſeptē ſapoꝝ dic̄
eſſe differẽtias. ſub pontico ſtipticũ compꝛe
hendit. Unde ſm ip̄m ponticitas eſt inten
ſa ſtipticitas. et ſtipticitas remiſſa põticitas
vñ nõ differũt ſimpl'r ſm ſpēm. ſed ſolũ ſm
maioꝛē intenſionē vel minoꝛem. ⁊ ideo vter/
ꝙ conuenit cũ alio in effectu. ſed ſm maius
et minus.

De ſapoꝛe inſipido.
Capl'um. L.

Sapoꝛ nonus d2 inſipid⁹ ſiue ſine ſa/
poꝛe. et h̄ poteſt dici dupl'r. ſ. p̄uati/
ue et poſitiue. p̄uatiue d2 inſipid⁹ cu
ius ſapoꝛ ſenſu non p̄t ꝯp̄hendi vt ſapoꝛ aq̃
q̃ guſtu nõ pcipit̄ ꝓpter eius maximã ſimili/
tudinē ad oꝛganũ guſt⁹. q2 aq̃ eſt ſimplex in
reſpectu lingue q̃ q̃tuoꝛ recipit i ſua ꝯpoſi/
tiõe. Poſitiue d2 ſapoꝛ inſipid⁹ q̃ vltra p̄muꝫ
g̃dũ ad aliquē vlterioꝛē ſapoꝛē nõ eſt ſenſu
determinat⁹. vt eſt albumē oui c⁹ ſuba ē me
diocris et caliditas vel frigiditas p̄mi g̃dus
diſtantiã ſenſibiliter nõ excedēs. talia inſipi
da ſunt cucurbite. citrulli melones. ⁊ hmõi
quoꝝ vſus pl⁹ ꝯuenit medicine ꝙ diete. pa/
rũ em̄ nutriũt. quia ſapoꝛē nõ h̄ñt delectabi
lem et ſubſtantiã habēt fluxibilē. hũiditate ⁊
frigiditate ſua ſitim mitigãt. caloꝛē. ⁊ colerã
extinguũt. fleuma augmētant. et q̃tidianas
febꝛes generãt. et oĩs alias fleumaticas fri
gidas ſc3 et hũidas nutriũt vel ꝓuocãt paſ/
ſiones. Sapoꝛ itaq3 inſipid⁹ cauſat̄ ex frigi
ditate et hũiditate in ſubſtantia mediocri.
ad cui⁹ ꝯpletiõem ſic̄ et in aliis q̃tuoꝛ ꝯueni/
unt elemēta ſ3 nõ eq̃li ꝓpoꝛtione. q2 aq̃ et aer
p̄ncipaliter. terra ſecũdario p̄oñat̄. ꝓpt̄ foꝛti
oꝛē g̃ frigiditatē ⁊ mediocrē ſiccitatē partes
ignee et aeree reſoluunt̄ in aqueas et i terre
ſtres. ſed quia reſiſtit dominiũ humiditatis
nõ poteſt cõpingi ex ſiccitate terrea ip̄a ſub
ſtantia. Relinq̃t̄ g̃ ſubſtantia mediocris cũ
dominio frigiditatis et hũiditatis q̃ ſũt p̄n
cipia iſti⁹ ſapoꝛis q̃ abuſiue ſapoꝛ inſipidus
nominat̄. Hec igit̄ de ſapoꝛib⁹ ſimplicib⁹ q̃
ad eoꝝ differentias et naturas dicta iã ſuffi
ciant. q̃ oĩa de dictis yſa. ꝯſtan. Gal. et alio
rum autoꝝ medicine bꝛeuit̄ ſunt excerpta.
Sũt aũt quidã compoſiti ſapoꝛes ſicut et
mixti ſunt coloꝛes pariter et odoꝛes. ⁊ hi ſa
poꝛes ſm diuerſas compoſitiones diuerſi/
mode opant̄. q2 alio modo ſapiũt in ſolidis.
alio mõ in liquidis aliter in ſenſibilib⁹ et ali
ter i inanimatis. de q̄b⁹ in naturis et ꝓprieta
tib⁹ rerũ et coꝛpoꝝ animatoꝝ ⁊ inaĩatoꝝ in
libꝛis p̄cedentib⁹ eſt oſtenſũ. De liquoꝛibuſ
tñ in q̄b⁹ fũdati ſũt ſapoꝛes aliqua arbitroꝛ
h̄ ſupplenda q̃ in libꝛis ſupioꝛib⁹ cauſaliter
ſunt obmiſſa.

De liquoꝛe Ca. LI

Liquoꝛ eſt liq̃dus humoꝛ in plantis
et animaliũ coꝛpib⁹ p digeſtiõem ge
neratus. eliquat⁹ violentia vel nat̄a
de ſubſtantia coꝛpoꝛis mixti vel' expꝛeſſus.
Quilibet aũt humoꝛ nõ vocat̄ liquoꝛ ſ3 ſo/
lus ille q̃ artificialiter vel naturaliter liquat̄
de plantis et rebus animatis. vt lac et vꝛina
de animalib⁹. vinũ et oleũ de arboꝛib⁹. mel
de floꝛibus. ſicera de fructib⁹. ceruiſia d̄ gra
nis. oxizacra de pomis ſilueſtrib⁹ ⁊ granat̄ſ.
Et inter hos liq̃res quidã ſunt cõpoſiti ⁊ q̃
dam ſimplices. nam ꝯpoſiti dicunt̄ q̃ ꝯfici/
untur ex diuerſis q̃ pariter cõmiſcēt̄. Sim
plices h̄o ſunt q̃ ita p̄manent ſine cõmixtiõe
aliqua ꝓut a ſuis ſubiectis p̄mit⁹ ꝓducunt̄.
nullus tñ liquoꝛ eſt ſimplex abſolute p̄ter ſo
lam aquã q̃ ſimplex d2 ꝓut in elemētari per
manet puritate. Aliĩ ãt liq̃res oẽs ſic̄ et hu/
moꝛes ex q̃tuoꝛ elemētis ꝯſtituũt̄. ſimplices.

tñ dicũt q̃ cũ alijs nõ miſcent. Simplices etiã dicũt in q̃b[us] ſimplices elemẽtoꝝ q̃litates ex p̃ma ꝯpoſitõe dñant. et q̃ a terreſtri feculẽtia naturaliter vel accidentaliter pl[us] colãt Scd̃m aũt varias ꝯmixtiões liq̃ꝝ ꝛ q̃litatũ elemẽtariũ p̃dñantes ꝯplexiones varios ſortiunt odores parit ꝛ ſapores. Nã illi liq̃res in q̃b[us] p̃dñat calidũ cũ hũido ſũt dulciores in q̃b[us] aũt calidũ cũ ſicco ſũt acutiores. in q̃bus vero p̃exiſtit frigidũ cũ ſicco ſũt acetoſiores et ſtipticiores. ſ3 in q̃b[us] frigidũ cũ humido ſũt guſtui inſipidiores. vt3 in ptiſana. et hmõi. Quidã aũt liq̃res d̃ q̃buſdã arborib[us] īciſis corticib[us] p attractõꝫ caloꝝ ſolarꝫ ſpõte egrediũt vt balſam[us] ꝛ terebintina lacrīa. q̃ calore p̃us mũdant ꝛ ĩ mirre ſuba3 indurant. Quidã vero de fructib[us] arboꝝ p expꝛſſionẽ colligũt vt vinũ oleũ ſicera. ꝛ hmõi. Quidam vero p exuſtionẽ ignis liq̃diores ptes q̃rũdã lignoꝝ in extremitatib[us] educẽtes mag̃ artificio acq̃rũt vt colophonia. pix liquida. oleũ iuniperi. et ſilia. Quidã aũt ex herbaꝝ ſuccis exp̃mũt. vt opiũ. aloe. et hmõi. q̃ poſtea calore ignis vel ſolis deſiccant. Et q̃dã ex rore celi extrema floꝝ pfundentes ꝛ ſe circa eoꝝ ſupficiẽ inuiſcãtes apũ miſterio cõponũt vt mel. Et q̃dã ex venis tre hauriũt. vt aqua ſalinatiua. nitroſa. alumĩoſa. et huiuſmodi. de q̃b[us] arte vl' nafa fit ſal nitrũ alumen. et hmõi. De his oĩb[us] liquoꝝ differẽtijs ꝓprietatib[us] ꝛ cauſis ſufficiẽter dictũ eſt ſup ĩ li. xvij. de herbis ꝛ arborib[us] et eaꝝ ſuccꝫ. ꝛ li. xvj. de venis tre. et li. viij. de paſſionib[us] aeris vbi tãgit de nafa mãne et mellis q̃ dicunt d̃ aere generari. De melle tñ aliq̃ ſunt h̃ dicenda. et de lacte ſero et butiro que de aĩalium vberibus emungunt. de quib[us] ſuperius eſt omiſſum.

De liquore in ſpeciali et p̃mo de melle Capitulum. LII

MEl vt di. Iſi. li. xx. d̃r a melliſſe grece id eſt. apib[us] latĩe. Sic ei apes vocãt. Nã apũ ſolertia mirãdo nafe artificio parãt mella q̃ p̃mit[us] de rore aerꝫ ſũt creata et in arũdinũ folijs adinuẽta. Unde et Uirgili[us]. Protin[us] aerei mellis celeſtia dona. vñ adhuc in india et in arabia inueniũt in ſimilitudinẽ ſalis ramis ꝛ folijs dependẽtia. vt dicidem. Eſt ãt oĩe mel generaliter dulce. Sardũ tñ eſt amaꝝ abſinthij cã cui[us] copia illi[us] regionis apecule nutriũt. Dicũt ãt medici q̃ de reꝝ tractãt naturis. p̃cipue Gal. ꝙ mel pueris ꝛ iuuenib[us] ꝛ pfectꝫ viris in q̃bus abundat calor cib[us] eſt inutilis ꝛ nociu[us]. ſenibus ãt q̃ p[ro]ua vita laborãt et frigore dicit cũ vino veteri et cibis calidis ꝯuenire. Dicit ꝗ Iſi. li. xx. c. j. Eſt itaq3 mel liq̃r dulciſſim[us] a materia puriſſima arte medicinali generatus. cui tñ et ex calore apis mellis ſuba3 cõponentis. et admixtiõe alic[us] calidi ſe cũ mellis ſuba admiſcentis acumẽ cũ dulcedĩe eſt admixtũ. Unde ꝛ mellis dulcedo ceterꝫ ẽ magis calida ſ3 min[us] hũida vt di. yſa. Mel igit cũ ſit hñs multũ caloris et aereitatꝫ ꝛ min[us] terreſtreitatꝫ ꝛ aqueitatis ꝓpt ſiccitatẽ tã tre q̃3 ignis multũ hñs ſiccitatis ꝛ acuminis et min[us] frigiditatis ꝛ hũoris. et iõ iudicat mel calidũ et ſiccũ in fine ſecũdi grad[us]. Tamen q2 ſuba ei[us] eſt vicina tpamẽto ꝛ mediocritati multũ eſt mũdificatiuũ lauatiuũ et ſubtiliatiuũ. et ſuo calore groſſoꝝ hũoꝝ in corpe inciſiuũ ꝛ hũoꝝ putridoꝝ expulſiuũ. Quia eĩ mel calidũ acumĩ eſt ꝓpinquũ. ꝛ iõ inteſtinorũ eſt pũgitiuũ. ꝛ ad feces expellẽdas cõmotiuũ. Itẽ talis dulcedo ſic mellis multũ eſt hñs acuminis et caloris. nõ tñ opilat meatũ ſplenis et epatis. ſic ꝛ illa in q̃b[us] pura dulcedo inuenit. vt di. yſaac. ca. de q̃tuor differẽtijs dulcedinis et ſapoꝝ. Eſt itaq3 mel ratione eq̃litatis et tpamenti multũ nafe ꝯueniẽs et amicũ. ſui ad m̃bra multũ aſſimilatiuũ. p̃ditoꝝ reſtauratiuũ. debiliũ mẽbroꝝ cõfortatiuũ. ſua groſſicie nociuoꝝ fluxuũ ĩterceptiuũ. ꝛ latitudinis poroꝝ reſtrictiuũ. nature hñ tpate cuſtoditiuũ. ꝛ hũoꝝ paratoꝝ ad fluxũ nimiũ cohibitiuum. nihilomin[us] eſt mel nociuoꝝ hũoꝝ laxatiuũ. nam ꝯrias habet q̃litates in effectu. ꝛ h̃ ſm ꝯrias materie diſpoſitões in quas agit. Nã nimis laxas rep̃mit ꝛ ꝯſtipat. nimis duras diuidit et relaxat vt di. yſa. Eſt ãt mel ꝯſeruatiuũ mũdificatiuũ amaritudinis tpatiuũ. et iõ ponit ĩ medicinis ad ꝯſeruãdũ ꝛ ad mũdificandũ. ꝛ ad amaritudinẽ ſpẽꝝ tpandũ. vt d̃r ĩ antitodario nicolai. Tñ mel crudũ nõ multum hñ deſpumatũ valde eſt ventoſũ ꝛ inflatiuũ rugit[us] in ventre generatiuũ in malos humores faciliter ꝯuerſiuũ. ſplenis ꝛ epatis viſcoſitate ſua opilatiuũ. colere inflamatiuũ. et febris diurne inductiuũ. ypocũdrioꝝ extenſiuũ. yliacis ꝛ colicis nociuũ. Mel igitur di. Conſtan. et yſa. in diet. diuerſas h3 actões. q2 in q̃buſdã ſalubre eſt ꝛ ſanitatis cuſtoditiuũ. ĩ quibuſdã vero ſtipticũ eſt ꝛ morborum

generatiuum . et eſt veneni occultatiuum .
quia quanto magis rufum tanto magis eſt
calidum ⁊ acutū ⁊ būoꝝ magis inciſiuū pe-
netratiuū ⁊ colatiuū.qnto magis eſt albū mi
nus eſt calidū ⁊ acutū.⁊ tāto meli⁹ qnto dul
cius puri⁹ ⁊ odorabili⁹ inuenit.

De fauo Ca.LIII

Fauus a fouēdo eſt dict⁹. Nā fauus dr mel mixtū cū cera.infra em̄ cellulas de cera miro artificio cōpoſitas apes mel recolligūt.⁊ ei⁹ liqris ſubaꝫ intus fonēt.et ſic dr fau⁹ qſi fouus ſiue fouēs.eo qꝫ mel foueat et ptineat itra ſe. Uel fauus a fauore eſt dict⁹.nā valde fauorabilis guſtui ē et delectabil' ad edendū. Un̄ ſm Jſid.li.xx. Fauus a fagin grece dr.qr magis comedit qꝫ bibit.fagin em̄ grece eſt comedere latine. Quidā tn̄ vocāt mel fauū a cera eliquatū et optime depuratū i q̄ ſummā dulcedinē guſtus experit. Fauū mellis petit ⁊ reqrit maxime aīal qd ab amore mellis melota dr.vn̄ a melle melus vl' melota eſt dict⁹ vt di.hug. Silr vrſus ſup oīa mel diligit et p fauis extrahēdis nō ſine ſui diſcrimine ī arbores altas ſcandit. Aliqtiēs āt inter fauos vt dic Ariſt.li.viij.in pfundo alucaris generātur qdam formes pui ſic aranee.⁊ qn̄ creſcūt faciunt texturā circa fauos et dn̄ant ſup totum alucar et ideo putreſcit mel ⁊c. Itē ibidem. bonū eſt mel qd extrahit de noua cera. Nā mel qd diu manet in cera antiqua fit rubeū et corruptio illi⁹ mellis eſt ſic corruptio vini in vtribus.et ppt h dꝫ extrahi.⁊ eſt mel bonū qn̄ eſt ſimile auro vt di.idē. Item dic idē qꝫ apes ſedēt ſup aluearia ⁊ ſugūt qd eſt ſuperfluū in fauis.⁊ dr qꝫ ſi nō facerēt h.corrūperent illd qd eſt in fauis ⁊ generaret aranea et ſedēt ſup fauos ⁊ ſolicite cuſtodiūt ne illa aranea inualeſcat.⁊ ſi inuenerit eā fit eis cibus.aliter āt oēs morerent.

De mulſo Ca.LIIII

Mulſum eſt potio vl' poculū ex aq vel vino et melle pmixtū qd greci mellicratū vocant.ſicut et ydromel quod ex melle et ſucco macianorum eſt cōmixtuꝫ. ſicut ⁊ rodomel dicitur eo qꝫ ſucco roſe mel miſcetur.

De medone. Ca.LV

Medo vel medus qſi melus dr Et eſt pot⁹ pfect⁹ ex melle ⁊ aqua.optime defecat⁹ ⁊ decoct⁹.qui ſi crud⁹ fuerit et mel min⁹ bn̄ deſpumatū inflatōneꝫ generat in ventre et rugit⁹ ac duriſſimas torſiones. et qr de facili reſoluit in fumos caput petit ⁊ diuerſas ei ingerit paſſiones. Bene pro decoctus ⁊ defecat⁹ guſtū delectat.vocē clarificat.arterias gutturis ⁊ cannales pulmonis mūdificat.cor letificat ⁊ pfortat.corpus nutrit ⁊ impinguat.epaticis tn̄ et ſpleneticis et calculoſis min⁹ pcompetit.qr meat⁹ ſtringit ⁊ opilat.qn̄qꝫ em̄ cū mirto ⁊ aliis herbis aromaticis condit vt ſanior reddat ⁊ odoratior et diuturni⁹ cuſtodiat.

De clareto Ca.LVI.

Claretū ex vino et melle ⁊ ſpēb aromaticis eſt pfectū. Nā ſpēs aromatice in ſubtiliſſimū puluerē pterūtur. et in ſacco lineo vel mūdo cū melle vl' zucara reponunt.vino aūt optimo ſpēs pfundūtur et repfundunt.queadmodū fit lixiuia. ⁊ tamdiu renouat pfuſio donec virtus ſpēꝝ vino incorporet ⁊ optime clarificet.vn̄ a vino pbit fortitudinē ⁊ acumen.a ſpēb aūt retinet aromaticitatē et odorē.ſꝫ a melle dulcedinē mutuat et ſaporē.

De pigmento Ca.LVII

Pigmētū vt di. Hug.dr qi pilis mētū qd ſcꝫ in pila eſt cōtuſū.nā in pila ſpēs aromatice agūt ex qb arte pigmentaria quedam delicata pocula et electuaria conficiunt.vnde et pigmentarij dicuntur q ſpecies vendūt.conterūt.pficiūt et cōponunt.

De oximelle Ca.LVIII

Oximel dr acidū mel.eo qꝫ ex aceto et melle ei⁹ materia cōficiat. Nā pmo acetū cū herbis neceſſariis ⁊ radicibus diureticis diu decoquit. colato aceto mel puꝝ ⁊ optime defecatū addit.⁊ ad lentū ignē vſqꝫ ad ſpiſſitudinē iteꝝ decoqt ⁊ bullitur ac depurat cū albumīe oui cū aceto diſtempato ⁊ in oximelle paꝝ decocto. nā oēs immūdicias mellis et herbaꝝ ad ſe attrahit albumē oui et ſupnatādo vſqꝫ ad oximellis ſupficiē ſecū ducit.quas immūdicias cum penna pigmētari⁹ ſeu medicus cautere remouet ⁊ deponit.et ſic oximel in pixide munda reponit. Datur aūt cū aqua calida ad materiē cōpacte digeſtōem mollificatiōem diuiſionē mūdificatōem.poroꝝ apertōem.⁊ opilationū diſſolutiōem.poſſet em̄ medicina d facili inducere piculū ſi nō pparet ad facilē eductōnem et cū oximelle nō pcederet digeſtionē. Conſimili arte et ad pſiles vſus d

aqua ⁊ zucara cū diuerſis ſpēb⁹ fit ſyrupus nunc violaceus et laxatiuus. nunc roſeus ⁊ conſtipatiuus. nunc ſimplex. nunc compoſitus.

De cera Capitulum. LIX

Cera eſt fex mellis intra cui⁹ ſubſtantiam liquor melleus ab apib⁹ eſt collectus. Corrumpit aūt ipm mel. vt dicit Ariſt. li. iiij. qn̄ nimis diu cum cere fecibus admiſcetur. ⁊ ideo qui vult mel in ſua puritate reſeruare deb3 ipſum tempeſtiue a cere ſubſtantia ſeparare. Habet autem hoc cera ꝓprium ꝙ inter omniū liquoꝝ feces ſupernatat. et cum caleſcit ad fundū non deſcendit. ſed potius querens ſupficiem ſurſū tēdit. et h̄ faciūt partes ignee ⁊ aeree q̄ in ei⁹ ſubſtantia dominanť. vnde cera in aqua calida reſoluta deorſum p̄mit aquam et ꝑ ei⁹ ſupficiem ſe diffundit. nam multū hab3 aeree leuitatis rōne cui⁹ ſic aſcendit. Cera autem quanto eſt recētior tanto eſt odoratior. ductilior. purior. et ad diuerſaꝝ impreſſionum et figuraꝝ ſuſceptionē aptior. et tā forme ſuſcepte ꝙ̄ ſcripture in ea impreſſe eſt durabilior. et talis cera virginea appellať. Eſt inſuper cera multis vſibus neceſſaria atq3 apta. valet em̄ in medicinis in confectiōib⁹ varijs et vnguentis. Nam virtutē habet calefactiuam. reſolutiuam. apertiuam. maturatiua3. attractiuā. euaporatiuā. et ꝯſumptiuam. valet etiam ad luminis nutrimentum et ideo cera ſeruit in deoꝝ templis et aris et in mēſis domorum. Unde a cera vel cereis dicūtur cerimonie. quia i temploꝝ cerimonijs cerei offerebanť et adhuc offeruntur vt dicit Hugui. vnde qui ſeruiunt de candelis cereis in eccleſia dicunť ceroferarij. ſicut q̄ ſeruiunt in regum et pontificū aulis primicerij nominanť. vt dicit idem. Sigillis etiā cereis litere muniunť et ſignanť. ac ſecreta occultantur. priuilegia confirmanť. Tabule cera ſimplici vel colorata replentur et ornantur. in quib⁹ variaꝝ lraꝝ caracteres ſtili officio vel inſcribunť vel etiā complanātur. Panni quoq3 linei ad vſus varios inceranť Libros etiā īuolutos tutos reddit ne aqua vel pluuia perfundanť. Nam cera quanda3 habet vnctuoſitatem ꝑ qua3 humida fugat et ꝑ pannoꝝ poros ſtillicidia penetrare nō permittit. in calore liqueſcit et deficit. frigore vero indureſcit. humidis et humefact⁊ cedit. ſiccis vero et aſperis inhereſcit. et iō humectanť ſigilla ne adhereat cera illoꝝ literis et figuris.

De cereo. Ca. LX

Cereus per deriuatōe3 a cera a qua formatur eſt nominat⁹ vt dicit Iſi. libro. xx. de quo quidam ait ſic. Hic cera nocturnos preſtabo cere⁹ ignes. Subducta luce altera ſum tibi lux ⁊c̄. Nam ad h̄ eſt vſus cereoꝝ vt ex eorū lumine ea que ſūt in tenebris appareant et luceſcant in cereo. In cereo autē tria attendunť. ſcil3 materia. vſus. et diſpoſitio ſiue forma. Materia vero triplex eſt. Nam pro materia h3 licnum ſiue ligmum. vt dicit Iſidor⁹. ipſam ceram atq3 ignem. Ligmus qui et licnus dicitur filum eſt ſtupeū et totius cerei ſubſtramentum. cera que circūuoluiť eſt luminis nutrimentū. Ignis qui ſuperponiť ſiue ſuperaccendiť vtriuſq3 eſt finis et complementum. Nam agens in licnum mediante cera conuertit vtrūq3 in ſuam ſimilitudinē. vnde et in diſpari natura mirabilem inter ſe habent aptiſſimā vnionem. Forma et diſpoſitio ei⁹ piramidalis a lato incipiens et circūferentialiter conuertens. Uſus eius eſt vt illuminationis gratia cādelabro affigatur vľ clientuloꝝ vľ ceroferarioꝝ manibus ante dominos deferatur.

De lacte Ca. LXI

Lac liquor eſt dulcis et candidus in mammillis per actionem caloris ex ſanguine generat⁹. Uel vt dicit Ariſtotiles libro. xviij. Lac eſt ſanguis decoct⁹ digeſtus non corruptus Quando em̄ fetus ꝓpter magnitudinē non poteſt nutriri ꝑ vmbilicum preparať ei lac a natura ex ſanguine menſtruo repulſo ad mām̄illas vbi digeritur et decoquiť. et ex albedine glandularū mām̄illaꝝ in candoris ſpeciem tranſmutať vt dicit Conſtan. li. xix. Eadem eſt em̄ materia menſtrui ſanguinis atq3 lactis. et ideo natura creat lac ꝓpter cibum nati quo cibatur extra. non ergo debet eſſe lac ante temp⁹ partus nec poſt multū niſi accidat cōtra naturam. In illo em̄ tempe compleť lactis digeſtio in animalib⁹ que habent temp⁹ vnicū ſtatutum ad pariendū. ſed in mulieribus diuerſificať. et ꝓpter hoc debet eſſe bonum lac neceſſario poſt ſex menſes. ⁊ eſt lac dulce qn̄ eſt bene digeſtum. et fuit neceſſariū ꝓpter cibum animalis qui eſt dulcis. cibus em̄ omniū animaliū nō eſt niſi dulce et valde dige/

ſtum/ vt dicit idem ibidem.li.xviij. Item di
cit Ariſ.li.vj. Animalia ouantia nō habent
lac neqꝫ mamillas.et in omi lacte eſt aquoſi
tas tenuis et pars groſſa que caſeus dicitur.ꝛ
lac quanto eſt ſpiſſius tanto caſeus.et lac ani/
malium carentiū dentib9 ſuperius coagu/
latur.lac vero animalis habentis dentes in
vtraqꝫ mandibula nō neqꝫ eius ſepum.ꝛ lac
hmōi animalis ē dulce et tenue vt lac came/
li et eque.et poſt aſine Item idē ibidem. In
quibuſdam regionib9 non expectatur capraꝝ
impregnatio ſed accipitur vrtica et cū ea fri
catur mamilla et exibit pmo ſanguis .dein/
de quaſi ſanies.et poſt lac bonum nō peius
lacte impregnatarū.et nullum lac eſt in mā
millis mariū generaliter quis aliqn accide
re videatur aliter. Quedam autē herbe ha
bent humorē lacteum vt titimallus.et que/
dam arbores vt ficus. Cuius lacte vt ibi di
cit Ariſto. lac animaliū coagulatum eſt Et
lac canum ſpiſſius eſt omniū animaliū pre/
ter leporū et porcoꝝ. Eſt autē maxime ſpiſ
ſum in partu ſed poſt ſubtiliatur . vt di. Ari
ſtotiles.li.vj.in.fine. Uacca ante partū non
habet lac.ſed poſt bonum habet.ſed cū pri/
mo coagulatur fit quaſi lapis . et hoc acci/
dit quando cū aqua cōmiſcetur. vt dic idē
ibidem. Item idem libro.ix. Quando puer
nutritur lacte calido dentes eius citius ori
untur.poſt partū aūt et mūdificatōē lac mulie
ris multiplicatur.et qdam mulieres hūt ſolū
lac in cono mamillaꝝ ꝛ qdā in alijs ptib9 ip
ſaꝝ.et qn lac non bn digeritur coagulatur ꝛ mā
mille indureſcūt.qm tota mamilla eſt val/
de mollis. et ſi ſupuenerit aliqs pilus acci/
dit magna infirmitas et dicetur piloſa et non
ceſſabit dolor quouſqꝫ exeat pilus cum lacte.
aut quouſqꝫ putrefiat et exeat.et dū lac exit nō
inuenitur generaliter menſtruū. Quedam vero
lactantes menſtruant cū fuerit eaꝝ ſāguis
humidus.ꝛ qn pueri lactātur ſanguie groſſo
et multo accidit eis ſpaſmus.et ſi fuerit la/
ctans corporis fertilis tunc nocet multitu/
do lactis et mulier nigra nutribili9 ꝛ meliuſ
hꝫ lac quam alba. vt di.idē. Conſiles pprietates
lactis et multas alias recitat yſa.in dict.vbi
ſic dicitur. Lac inquit generaliter diuiditur tripli
citer.aut enim eſt dulce exiens nouiter a mā/
millis.aut eſt acidum ſiue acre iā diu mulſū
aut eſt inter vtrūqꝫ mediocre. Dulce aūt eſt
magis ſapidū vicinū ſanguini ꝛ amicū i ipm
de facili ꝯuerſiuū.ꝛ iō laudabile eſt ipi9 nu/
trimentū. Eſt aūt compoſitū ex tribus ſubſtā
tijs in virtute ꝛ actione varijs et diuerſis vna
ſubtiliatiua ꝛ mūdificatiua.altera vero groſſa
et opilatiua.tertia ē mollificatiua ꝛ extenua
tiua.nam ſubā aquoſa ꝛ ſeroſa acuta ē ꝛ ſub
tiliatiua.groſſa ꝛ caſeoſa frigida eſt ꝛ groſſa
et ideo opilatiua.butiroſa vero eſt vnctuoſa ꝛ
mollificatiua.vnde lac cū ſua ſubā aquoſa
et acuta eſt groſſoꝝ humoꝝ inciſiuū ꝛ ſubti
liatiuū viſceꝝ lauatiuū inteſtinoꝝ mordi/
catiuū.ventris ſolutiuū et fecis de facili ex/
pulſiuū.corruptoꝝ hūoꝝ iteri9 in corpe ꝛ ex
teri9 abſterſiuū.vena ꝯpenetratiuū.opila/
tionū ſplenis et epatis apertiuū. et maxime
ſi fuerit ex animalib9 calide complexionis.
vt ex camelis.et tale lac eſt ydropicoꝝ iuua
tiuū. vt dicit idem.et ſequitur. Lac itaqꝫ lau/
dabile et ſuis trib9 ſubſtantijs tempatū.ſua
aquoſitate eſt mēbroꝝ mūdificatiuū. ſua bu
tiroſitate eſt venenis repugnatiuū.et mem/
broꝝ humectatiuū.ſua caſeitate cibarioꝝ
ex orificio ſtomachi ad fundū depreſſiuum
Eſt et alia laus lactis.qꝛ ſi tpate et oportu/
no tpe mūdato pus corpe accipiatur corporiſ
eſt laudabiliter nutritiuū.ꝛ ſue ſubē ſangui
ni aſſimilatiuū. Si aūt a corpe nō mūdato
vel tpe nō ꝯgruo accipiatur in malos hūores
quos inuenit eſt ꝯuerſiuū.et ipſoꝝ augmen
tatiuū.in fumos calidos reſoluitur et ſic erit
doloris capitis cauſatiuū.et ſi febris mate/
riā inuenerit erit caloris febrilis inflamati/
uū.vel ſi calorē naturalē inuenerit debilē de
facili aceſcit.et fiet in ſtomacho acetoſū. Nā
qn eſt humor nimi9 ꝛ puus calor acetoſitas
vel putredo fleumatis generatur.ꝛ iō lac nō
eſt frequenter ſumēdū niſi corpe exnte tēpa
tor ſtomacho ſanito. Nā ſi corp9 a putridis
hūorib9 ꝛ colericis fuerit vacuū et depura/
tū ſi lac bn digeſtū fuerit multū ꝛ bonū pre
bebit corpi nutrimētū.laudabilē generabit
ſanguinē.carnē augmētabit.humectabit cor/
pus et exteri9 in ſupficie faciet tenerum atqꝫ
pulcrū. vt dic idem. Itē dicit idem. Rurſus
lac inquit bibētes ieiunos eē ꝯuenit ꝛ calidū
eſſe qn vberib9 eſt vicinū.nec eſt aliqd come
dendū quouſqꝫ lactis ſuba digeratur.oportet etiā
vt labor et mot9 nimi9 caueatur quouſqꝫ deſcen/
dens ad decoctōis locū digeratur.qꝛ ex inor/
dinato motu et calore nimio ſubito genera
to ei9 vnctuoſitas in fumū nociuū reſoluere
tur ꝛ groſſiori pte remanēte indigeſta mul/
tiplex corruptio generaretur vt di.idē. Electū

aūt lac vt dicit debet hr̄e qtuor q̄litates. co/
lorē. odorē. liquorē. et saporē. Colorē albiſſi
mū clarū a citrinitate et rubore et liuidita/
te maxime alienū. Odorē gratū ab horrore
et grauitate remotū. Liquorē inter ſubtile3
⁊ groſſum mediū. cui⁹ mediocritatis ſignu3
eſt ſi gutta ſup vnguē poſita remanet conti/
nua et nō liqueſcit. cui⁹ guttule forma infe/
rius eſt lata et ſupi⁹ eſt acuta. Saporē hab3
acceptabilē qm̄ nec amaritudine nec ſalſedi
ne nec acedine eſt admixtū. Inter oēs aūt
iſtas differentias lactis femineū magis cre
ditur eſſe tpatum. quia oē lac naturam ⁊
complexionē aīalis cui⁹ eſt naťalr̄ imitať. et
idō q2 hūana cōplexio maxie eſt tpata. idō ⁊
muliebre lac maxie eſt tpatū ꝓpť qđ maxie ē
nutritiuū humectatiuū ⁊ aſpitatis angulo/
rū oculi potiſſime mitigatiuum. Et q̄cq̄d đ
bonitate lact' ſup dictū eſt totū ɔcurrit in h̄
lacte.

De lacte camelino
Capl'm. LXII

Lac camelinum ex animalis calida
complexione: ceteris eſt magis ca/
lidum et plus ſubtile et minime vn/
ctuoſum et minime nutritiuum diureticu3
et opilationum apertiuū. et ideo ydropico/
rum ex opilatione eſt potiſſime iuuatiuum.
Nam camelus nature eſt calidiſſime. ꝓpter
quod calor dominās ſanguis attrahit vn/
ctuoſitatem. et ideo ſanguis remanebit ſine
vnctuoſitate. Cum igitur lac nihil aliud ſit
q̄ ſanguis ſecūdo decoct⁹. ſapor ſanguinis
cameli ſalſus eſt et acutus. et ideo humorū
eſt inciſiu⁹ ſubtiliatiu⁹ et groſſiciei attenua/
tiuus. Quere ſup. de camelo in tractatu de
animalibus.

De lacte vaccino.
Capl'm. LXIII

Lac vaccinum lacti camelino eſt op/
poſitū. Nam vacca nō habet tantu3
caloris vt ſanguis attrahat vnctuo/
ſitatem. et ideo eius lac fit valde vnctuoſum
et maxime nutritiuū. plus em̄ nutrit lac vac
cinū q̄ pecorinū. q̄uis pecorinu3 ſit magis
calidū q̄ vaccinū. Cuius ratio eſt vt di. idē.
q2 cū lac vaccinū non tantū habeat caloris
quātu3 pecorinū parua vnctuoſitas ſibi ſuf
ficit et tota illa remanet in lacte et exuperat
caſeitatē. et idō magis nutrit quia ſubſtan/
tia vnctuoſitatis nutribilior eſt q̄ caſeata;
quia calidior et humidior et calori ſanguis
viſcinior. facilior in ſanguis mutatōe3. ⁊ illa
vt dicūt antiq̄ meli⁹ et citi⁹ nutriūt q̄ citi⁹ ⁊
facili⁹ in ſanguinē cōmutanť. vt dr̄ ibidē.
lac tm̄ pingue meli⁹ nutrit q̄ ipa pinguedo
que calidior eſt q2 ſuba lactis h3 aquoſitatē
liquidā ſubtiliantem interiora corporis pene
trantē. S3 ſola pinguedo a creitate ſua ſup/
natat et ꝓpter humiditatis ſue ſubſtantialis
groſſiciē cito coagulat et indurat. ⁊ ideo lac
vaccinum ſua aquoſitate ad interiora pene
trat. ſua vnctuoſitate calorē naturalē robo/
rat. caſeitatis ſue paucitate natnrā nō mul/
tū aggrauat. ſed poti⁹ adiuuat ⁊ ſuſtentat vt
dicit idem. Alio ergo mō eſt lacte vtendum
ad nutriendū. q2 tūc trib' ei⁹ ſubſtantijs pa/
riter eſt vtendū. Alio mō ad mūdificandū ⁊
calorē mitigandū. q2 tunc ſeroſitatis liqua
men eſt a butiroſitate ſequeſtrādū Alio mō
ad calefaciendū ⁊ hūectandū et tunc butiri
vnctuoſitate eſt vtendū. Lactis em̄ vſus cō
ſiderať ſm ſubtilitatē ⁊ groſſiciē ⁊ mediocri
tatē. vt di. idē. Subtilitas aūt attenditur in
ſuba ⁊ in actōe. In ſuba illud eſt melius qđ
cōplexioni hūane vicini⁹ eſt vt lac femineu3
qđ tanto eſt vtili⁹ q̄nto mamille eſt vicinius
efficaci⁹ eſt em̄ ɔ venena. ɔ renū et veſice ma
la. ɔ pulmonis vulnera ſi mulſum acrē non
tangat et eius virtutem aeris qualitas non
immutet. Subtilitas vero in actione quan
do eius butiroſitas cū caſeata ſepať. et aq̄ſi/
tas tūc cū acumīe augeť. vt3 in camelino q2
mīme nutrit. calore tm̄ ſuo et ſubtili liquore
ydropicis ſubuenit et ſuccurrit. lac ꝟo groſ
ſiſſimū eſt vaccinū et min⁹ ceteris liquidū ⁊
aquoſum. minus acutū et magis butiroſu3
Vn̄ bn̄ nutrit. ſtōacho ɔuenit. mēbra ɔfor/
tat. calorē epatis ⁊ ſtomachi refrigerat. cor/
pus impinguat et augmētat. vulnera inte/
ſtinoꝝ et matricis ſanat. Eſt aūt tanto me/
lius ⁊ ſalubri⁹ ſi lapidib' fluuialib' accēſis
et intus extinctis tota aquoſitas p pte maxi
ma ɔſumatur.

De lacte caprino
Capl'm. LXIIII

Lac caprinum inter predictas diffe/
rentias tenet medium. quia in ſuis
tribus ſubſtantijs poſt femineū eſſe
dr̄ potiſſime tempatu3. et ideo ɔ pulmonis
vulnera et renum ac veſice vicia cū zucara
multu3 confert. Eius ſerū a caſeo et butiro
ſepatum maxime eſt colatiuū mūdificatiuū
et colere repreſſiuum. Lac aūt caprinū p ſe

multu͂ bibitu͂ in ſtomacho de facili coagula
tur. ⁊ iō ne noceat cu͂ modico mellis et ſalis
gēme tpeƒ ⁊ nu͂ꝗ̃ coagulabiƒ. ⁊ ſi incepit co/
agulari in ſtomacho diſſolueƒ. Et q2 capre
paſcu͂ƒ ſiccis ⁊ ramoꝝ extremitatib9 eaꝝ lac
minꝰ eſt aq̄ſum ⁊ magꝭ ſtipticu͂ et ſtomacho
ꝯgruu͂. Nā lac ex paſcuis diuerſificaƒ. Nā
q̄ paſcu͂ƒ teneris ⁊ recētib9 herbis lac faciu͂t
aq̄ſu3 ⁊ ſubtile qđ ſtōacho eſt nociuu͂. Que
ꝓ herbis laxatiuis. lac faciu͂t mordificati/
uu͂ ⁊ neruoꝝ pu͂gitiuu͂ ⁊ eſt nociuum et laxa
tiuum.

De lacte pecorino Ca. LXV

Lac pecorinu͂ magꝭ eſt calidu͂ ⁊ ſiccu͂
ꝗ̃ vaccinu͂. minꝰ hn͂s butiroſitatꝭ et
plꝰ caſeitatꝭ. ⁊ iō minꝰ nutrit nec cor/
pori ita ꝯueīt vt vaccinu͂. Moſtraƒ aūt h̄ ex
ḡuitate ſui odoris. Nā vt di. Gal. lac pecori
nu͂ in odore eſt ḡuiꝰ ꝗ̃ vaccinu͂. ⁊ iđo magis
flegmaticu͂. magꝭ aūt nutrit ꝗ̃ caprinu͂ ſ3 mi/
nus ꝗ̃ vaccinu͂. Un̄ minꝰ eſt ꝑpatu͂ ꝗ̃ caprinu͂

De lacte aſinino Capitulum. LXVI

Lac aſininu͂ eſt ꝑpatu͂ et nutritiuu͂ re/
ſumptiuu͂ vētris tm̄ ſolutiuu͂ et ner/
uoꝝ remollitiuu͂ ⁊ mēbroꝝ ſiccitate
⁊ calore induratoꝝ humectatiuu͂. pectorꝭ in
natiuu͂ ⁊ tuſſis ⁊ anhelitꝰ difficilis mitigati/
uu͂. vulneꝝ renu͂ ⁊ veſice curatiuu͂.

De lacte caballino Capitulum. LXVII.

Lac caballinu͂ vicinitatē h3 ad came
linu͂ in ſubtilitate ⁊ acumīe ⁊ calore.
In apoſtematib9 matricu͂ ē iuuatiuu͂
aperitiuu͂ ⁊ mēſtrualis fluxꝰ ꝓuocatiuum. ſi
cā mēſtruoꝝ calida ſit ⁊ ſicca. quā ꝓprietate3
h3 illud lac ab om̄i lacte alio ſeparatam. vt
dicit yſaac.

De lacte porcino Capitulum. LXVIII

Lac porcinu͂ ſm yſa. eſt ſubtile et aq̄/
ſu͂ q2 ex ſua frigiditate incoctu͂ rema
net ⁊ īdigeſtu͂. ⁊ iō ſi ſm medicinam
accipiaƒ ꝑuu͂ aut nullu͂ ꝯfert iuuamētu͂. ſ3 ſi
ſm cibu͂ cu͂ ſucco ordei ſit coctu͂ bonu͂ gene
rat humidu͂ nutrimētu͂. vt dicit idem.

De lacte animalium Capitulum. LXIX

Lac animaliu͂ ꝑui valde vicinoꝝ eſt
ſubtile ⁊ aq̄ſu͂. q2 aquei hu͂ores adu/
naƒ in aīalib9 tpe ptꝰ q2 os matricis
claudiƒ ⁊ lac aq̄ſis hu͂orib9 ꝯmiſceƒ. ⁊ iđo co
tpe eſt nociuu͂ vomitꝰ ⁊ faſtidij ꝓuocatiuum
aſperitatꝭ remollitiuu͂ ⁊ villoꝝ ſtōachi lubri
catiuu͂. vētrꝭ laxatiuu͂. duꝝ ad digerendu͂. et
ſtipticu͂ ⁊ in ſtōacho coagulatiuu͂ ⁊ peſſima
ru͂ infirmitatu͂ generatiuu͂. ⁊ ex fumo aſcen/
dēte cerebri ꝑcuſſiuu͂. ⁊ dolorꝭ capitꝭ cauſa/
tiuu͂. fetoris dētiu͂ ⁊ anhelitꝰ inductiuu͂. Un̄
ſi lac fuerit corruptu͂ vel plꝰ debito aſſu͂ptu͂.
vel alio mō vel tpe ꝗ̃ expedit ſit acceptu͂ mltaꝝ
infirmitatu͂ eſt generatiuu͂ maloꝝ hu͂o/
ru͂ ⁊ lu͂bricoꝝ ē nutritiuu3. bonoꝝ hu͂oꝝ eſt
corruptiuu͂. arenaꝝ in veſica ⁊ in renib9 adu
natiuu͂ et putrefactiuu͂. calorꝭ naṫal debili/
tatiuu͂. ⁊ innaṫal caloris ac febrilis inflama
tiuu͂. gingiuaꝝ ⁊ dētiu͂ infectiuu͂. puſtularu͂
peſſimaꝝ ⁊ ſcabiei in ꝑuul cauſatiuu͂. rugitꝰ
⁊ vētoſitatis excitatiuu͂. opilationu͂ renis et
epatis effectiuu͂. ſtōachi ḡuatiuu͂. ⁊ lubrici/
tate ſua cibarioꝝ an̄ digeſtōz expulſiuu͂. ⁊ ſic
lienterie inductiuu͂. Has ⁊ mltas alias īdu
cit lactꝭ corruptio paſſiones. ſ3 h̄ đ lacte bo
no ⁊ malo nu͂c dicta ſufficiāt.

De ſero. Ca. LXX

Seru͂ ē lactꝭ ꝑs aq̄ſa a lactꝭ alia ꝑte ꝑ
coagulu͂ ſeq̄ſtrata. nā coagulu͂ ꝑtes
butiroſas ⁊ caſeoſas ſiḃ iu͂git ⁊ ab eiſ
qđ liq̄du͂ ē ⁊ aq̄ſu3 diuidit ⁊ diſcernit. Cuiꝰ
effectꝰ ſuꝑiꝰ recitanƒ. h3 em̄ vtutem putredis
lauatiuā. nā inteſtina lauat ⁊ vulnera īteſti/
noꝝ de ſanie mu͂dificat pectꝰ purificat ſitim
ſedat acumē colere rubee mitigat. ſcabie3 ⁊
impetiginem mu͂dat. ſplen ⁊ epar deopilat.
Quere ē in ꝓmo ſm yſa.

De butiro Ca. LXXI

Butiru͂ a buēdo. i. ꝑfundēdo ē dictu͂.
vt dicit Hugui. ſua em̄ vnctuoſitate
et humiditate habet imbuere et per
fundere corpora que contingit. Nam butiꝝ
eſt flos lactis multu͂ habens caliditatꝭ ⁊ hu
miditatis cu͂ dominio aereitatis. rōne cuiꝰ
h3 multu͂ vnctuoſitatꝭ. Eſt em̄ butiroſa ſub
ſtantia naturaliter calida ⁊ hu͂ida viſcoſa et
vnctuoſa hu͂ane complexioni vicina. vt dic̄
yſaac. vn̄ ſepe comeſtu͂ ſtomachi eſt hu͂ecta
tiuu͂. ventris ſolutiuu͂. maxīe ſi recens fuerit
Et ideo antiqui vt dicit idem aſſimilauerūt
butiru͂ oleo mixto pinguedini. dicentes ꝙ ſi
quis acceperit valet ſcreatui de pectore et đ
pulmone maxime ſi ibi fuerit apoſtema. ꝗa
ꝓprie eſt maturatiuu͂ et humorum diſſoluti/
uum et ſuperfluorum pectoris mundifica/
tiuu͂ maxime ſi cu͂ melle vel zucara comedaƒ

Sꝫ tūc minꝰ ē maturatiuū ꝛ expectoratōis am
plꝰ iuuatiuū. vt dic idē. ſubdēs ibidē. Buti/
rū repugnat venenis. mēbra hūectat. aſpita/
tē ocloꝝ eiꝰ lotura mollificat ꝛ emūdat. apo
ſtema diſſoluit ꝛ maturat. Uulnera pulmo
nis gutturꝫ ꝛ pectorꝫ mire ſanat. renū ꝛ inte
ſtinoꝝ morſuras mitigat. neruos īduratos
ꝛ ꝯctos ſeu ſpaſmatos mollificat atqꝫ laxat
vt dic idē. Dicit āt Auic ꝙ ꝯ venena interiꝰ
ſūpta ſinglare ꝑſidiū eſt. ſi intoxicatꝰ butirū
in lacte calido reſolutū bibat ī mag̃ q̄ntita/
te. nam vnctuoſitate ſua opilat meatꝰ ne ad
cor aſcēdat ſubito vis veneni. Preterea vene
noſitatē totā ad ſe trahit ꝛ ipām īuiſcat. ꝑ vo
mitū euacuat de corpe ꝛ educit. vt dic idē.
Fit āt ſic. flos lactꝫ ſiue ſupenatās piguedo
recolligit in vaſe mūdo et cū q̄dā lato ligno
rotūdo ꝛ pforato diutiſſime pcutit p violen
tiā ꝛ mouet. ex q̄ motu calor naťalis in ſuba
lactis excitatꝰ ꝛ ꝯfortatꝰ totā vnctuoſitatem
inſimul recolligit. q̄ ſua leuitate ſupficiē pe
tit. ſeroſa ꝟo aq̄ſitas cū ptibꝫ caſeatꝫ inferius
deſcendit et butiroſe ſube tāq̄ nobiliori ce/
dens fundū petit. ꝛ illa butiroſa ſuba q̄ ena
tat in ſupficie recolligit et ad vſus varios et
neceſſarios in vaſe mūdiſſimo reſeruat. qđ
q̄nto recentiꝰ tāto eſt ſaporoſiꝰ ꝛ guſtui dele
ctabiliꝰ inuenit. Eſt āt in pncipio molle ꝛ li
quidū ſꝫ paulatim calore naťali ꝯ hūidas p
tes inualeſcēte ꝛ eas ꝯſumēte mediocrit in/
dureſcit. Uñ bñ ꝛ munde reficit ꝛ nutrit et
pulmēta loco ſagimīs vl̄ olei bñ cōdit. Sa/
lit aūt aliq̄ntulū vt meliꝰ ꝯſuet. ꝛ vt eiꝰ poten
tial' hūiditas ſiccitate ſalis tpet. inſup vt eiꝰ
ſaporoſitas augmētet. Nā guſtui ī ſapore ē
mag̃ gtū qñ mediocrit eſt ſalitū. qñ aūt ni/
mis antiquat eiꝰ ſapor cū odore diminuit ꝛ
ī grauē odorē ꝛ ſaporē guſtui horribilē trāſ
mutat. et tūc nō valet ad cibaria ꝯdiēda Ua
let tñ ad varia medicamīa ꝛ vnguēta. qꝛ ſepe
accidit id qđ nō ꝯuenit gule. congruit tñ ni
hilominꝰ medicine alicui.

De caſeo Ca. LXXII

Caſeꝰ vt di. Iſi. li. xx. a carēdo ē dictꝰ.
eo ꝙ tādiu ī vaſe pmit q̄uſqꝫ ſero ca
reat ꝛ a lactꝫ aq̄ſa ſuba ſepet. Uñ dꝛ
caſeꝰ q̄ſi carēs. eo ꝙ q̄nꝫ eſt ſiccꝰ hūore carēs
ſeu liquore vt dic idē. ſcḋm Hug. ꝟo caſeꝰ a ca
dēdo eſt dictꝰ eo ꝙ de facili cadit ꝛ labit iter
digitos faciētis. Eſt āt caſeꝰ fex lactis. nā vt
di. yſa. Caſeata ſuba lactꝫ frigida eſt ꝛ groſ/
ſa et ad digerendū dura. tarde eñi deſcēdit
de ſtomacho ꝛ mag̃ attinet ſtipticitati ꝙ ſo
lutioni. et eſt gūis ſtomacho ꝛ epati renibꝫ ꝛ
ſpleni maxie ſi illa loca fuerit opilatōibꝫ pre
parata ꝛ calculos in renibꝫ generat. ꝛ iđ ꝓpt
iſta mala accidētia di. Cōſtan. ꝙ oīs caſeus
vniuerſalit eſt malꝰ. tñ caſeꝰ q̄ lacti eſt vicinꝰ
minꝰ eſt nociuꝰ. Uñ diſtingnit yſa. int recē/
tem vetere et mediocrē. Recens caſeꝰ q̄ a ad/
huc recens eſt nō malos generat humores.
qꝛ adhuc retinet ptē dulcedis et aq̄ſitatꝫ ip/
ſius lactis. et iđo ad digerendū eſt facilior ꝛ
ad nutriēdū laudabilior. ꝛ ventris ſolubili/
or. et maxie ſi non fuerit ſalitꝰ. qꝛ ſalſedo ſibi
ſaporē aufert et dulcedinē. nā nimis ſalſus
nimis eſt deſiccatiuꝰ et ſtomacho eſt nociuꝰ.
carēs omī ſale magis eſt nutritiuus et cor/
poris humectatiuꝰ ꝛ magis carnis augmen
tatiuus. ſtomacho tñ eſt nociuꝰ et de facili ī
fumoſitates reſolutiuus ſi ſtomachꝰ fuerit
calidus. Si ꝟo fuerit frigidus in acetoſita/
tem eſt de facili ꝯuerſiuꝰ. mediocriter ergo
ſalſus melius digeritur et minꝰ ſtomacho ē
nociuꝰ. ſine ſale eñi de facili eſt acetoſus. mi
nus ꝟo ſalſus ſtomacho fit morſiuus ꝛ ſan/
guinis incenſiuus.

De veteri caſeo Capl'm. LXXIII

Uetus autem caſeus eſt acutus ꝛ val
de ſiccus ad nutriēdum groſſus ad
exeundum de ſtomacho nimis du/
rus. quia ſi lactis aquoſitas eſt acuta. acu/
men tamen et ſiccitas coaguli ei dominan/
tur. Unde et ſubtilitatem exit et ideo ſuper/
fluitas corpis non ita inde ſubtiliatur ſicut
alijs ſubtiliantibꝫ. Unde duobꝫ modis no/
cet corpori. quia eius corruptio ꝛ groſſicies
nutrimenti ſupfluitatē ingroſſat et corrum/
pit. ſtomacho nocet quia p acumen coagu/
li repugnat omnibꝫ aliunde iuuantibꝫ et in
nutrimentū peius ipſa iuuantia traducunt
Unde ſi in corpore inuenerit groſſos hūo/
res in renibꝰ et in veſica lapides parit. groſ/
ſos eñi humores calidos et inteſos coadu/
nat et compingit. Eſt ergo vitandꝰ ita vetus
nullum eñi confert iuuamen. neqꝫ nutrimē
tum. nec obedit digeſtioni. nec bonum ge/
nerat ſanguinem. nec ventrē humectat. nec
vrinā ꝓuocat. Sed inuentā humiditatē cō
ſtringit et deſiccat. Omis itaqꝫ caſeus vetꝰ
durus ſiccꝰ et ſpongioſus ꝑ ſiccitate ꝛ poro/
ſus ad rumpendū facilis. nihil habens vn/
ctuoſitatis et humiditatꝫ corpori eſt nociuꝰ.

Minꝰ aūt eſt malꝰ vnctuoſus caſeꝰ et ꝯfertꝰ ꝙ oculatꝰ ꝛ poroſus. nā ꝯſertio ſube ē ſignū hūoꝛis ꝛ vnctuoſitatꝭ. Qui āt poroſus ē minus eſt malꝰ qn̄ eſt recēs ꝙ cū nimis eſt vetꝰ qꝛ vt di. Dyaſco. Caſeꝰ recēs hūectat vētrē. vetꝰ ſtringit. maxīe elixatꝰ vel ſi ab aq̄ abſtractus aſſeẛ ꝛ maxīe ſi ante prādiū aſſumatur. meatū eñ ſtomachi ſua groſſicie obturat et cibū deſcēdere ad inteſtina nō ꝑmittit. poſt prādiū āt ſumptꝰ cibaria ꝯpmit vt toꝛcular: ꝛ ad locū exitꝰ deſcēdere ꝯpellit. Caſeꝰ inter veterē ꝛ nouū medꝰ mltū eſt nutritiuꝰ ꝓpter eiꝰ ſaporoſitatē ꝛ groſſiciē. ꝛ qꝛ caloꝛe naẛali velociter induraẛ. ꝙto autē caloꝛ naẛalis ei dñaẛ magꝭ tāto plꝰ ꝛ fortiꝰ indureſcit ꝛ magꝭ mēbꝛis inhereſcit. Hucuſqꝫ yſa. in dieẛ. ſm aūt Dyaſ. ꝛ Ariſt. li. iiij. qn̄ erit in lacte mltū caſei plꝰ erit cibi. Eſt āt caſeꝰ ſm Dyaſ. veneno ꝯtrꝰ. Nā groſſicie ſua ꝛ butiroſitate opilat meatꝰ venaꝝ ꝛ nō ꝑmittit ad coꝛ aſcēdere vim veneni. Caſeꝰ eñ recēs appoſitꝰ calidus extrahit venenū a moꝛſibꝫ venenatꝭ. ꝛ hꝰ ſignum eſt. qꝛ appoſitꝰ ſup moꝛſus rabidi canis aut ſerpētis totꝰ candoꝛ caſei ꝯuertiẛ in liuorē. Valet etiā ꝯtra antracē ꝛ alia apoſtemata venenoſa vel extra ſuppoſitus vel comeſtꝰ In multis etiā alijs conuenit medicine. vt dicit idem.

De coagulo Ca. LXXIIII

Coagulū eſt lac in quoꝛūdā aīalium ſtomachis inſpiſſatū. cuiꝰ ꝟtute lac aliōꝝ aīaliū coagulaẛ. in q̄ ꝑte butiroſa cū caſeata aggregata ꝑs ſeroſa ꝛ aquea a ꝑtibꝫ alijs ſequeſtraẛ. vt di. Ariſt. libꝛo. iiij. Quāto inq̄t lac eſt ſpiſſiꝰ tāto caſeatiꝰ ꝛ coagulatiꝰ. ſꝫ lac aīalis carētis dentibꝫ in ſupiori mādibula coagulaẛ. Lac ꝟo aīalis habētis in vtraqꝫ nō ſicut. nec eiꝰ ſepū. Item ideꝫ dicit. Lac coagulaẛ ex coagulo et lacte ficuum qn̄ lac ficuū aggregaẛ ī lana deinde abluiẛ illa cū modico lacte et citiꝰ illud lac admiſceẛ cū reſiduo. et ſic totū coagulaẛ. Iteꝫ ibidē Coagulū nō inueniẛ niſi in vētre ſugētiū adhuc ruminantiū. In illis q̄ nō habēt dētes in vtraqꝫ mādibula nō inueniẛ niſi in lepoꝛe. q̄nto cūqꝫ aūt plꝰ vetuſtaẛ erit meliꝰ. et valet ꝯ̄ fluxū ventris maxīe lepoꝛꝭ parui et cerui. vt dicit idē Ariſt. Itē li. xvj. dic. Accidit lacti ꝙ coagulaẛ ꝑ coagulū. qm̄ coagulū eſt lac in q̄ eſt caloꝛ ſpūalis. ꝛ iō adiuuat ꝛ ſuſtētat lac ſic maris ſperma ſuſtentat menſtrualē ſanguinē femine in matrice. qm̄ natura lactꝭ ꝛ ſanguis mēſtrui eadē ſūt. vt dic idē ibidē. De coagulo dic yſa. cap. de caſeo. Coagulū inq̄t coagulaẛ ꝟtute ſui acumis ꝛ caloꝛis atqꝫ ſiccitatꝭ ſibi dñantꝭ q̄bꝫ ſua humiditas finiẛ. ꝛ ꝙuis coagulū ſit in oīni caſeo. minꝰ tñ ſentiẛ in recenti ꝓpẛ multitudinē ſue hūiditatꝭ Coagulū itaqꝫ ī ſtōacho lactātis anialꝭ ꝛ ruminātꝭ īueniẛ cū q̄ ſal admiſceẛ et ſic ſup ignē in fumo deſiccaẛ ꝛ īduraẛ. cꝰ modica ꝑticula cū in pauco lacte tepido reſoluta eſt cū reſiduo lacte admixta totū coagulabit qđ eſt coagulabile ꝛ ꝯdenſat. Vñ ꝑꝫ ꝙ cōſiliꝭ ꝟtꝰ latitat in ſuba coaguli q̄lis ineſt ſube ſeminis maſculi. vt di. Arꝭ. Auic. yſaac. et alij. Et hec dicta de liquoꝛibꝫ nunc ſufficiant.

De diuerſis virtutibus rerum Capłum. LXXV.

Vnt aūt q̄dam virtutes tam humoribꝫ ꝙ liquoꝛibꝫ ꝛ rebus alijs inherētes. de quibꝫ h̄ bꝛeuiter aliqua inſeremꝰ. Nam ſm diuerſas complexiōes ꝛ virtutes diuerſis rebus dñantes diuerſimode reperiunẛ opationes vt eſt virtꝰ apitiua maturatiua mūdificatiua ⁊c̄. Aperitiua itaqꝫ ꝟtus opatur ꝑ calidū et ſiccū cū ſubtili ſuba. vt patet in cepis vel ſucco poꝛri in alumine et hmōi. ex quoꝝ confectione aperiunẛ oꝛa venarum ꝛ emoꝛroides ꝓuocanẛ. vt dicit Conſtantinꝰ. Rarefactiua virtus operabiẛ per caloꝛem et humoꝛē. nam caloꝛ rei ſubaꝫ penetrat ꝛ diſſoluendo humiditatē ſibi obedientem aperit et dilatat. vt patet in malua et ſambuci mediano coꝛtice. et hmōi. q̄ bullita in oleo cutem rarefaciūt et extendunt vt dicit idem. Opilatiua virtus operaẛ per frigiditatē et humiditatem cū obtuſa ſubſtantia. vt patꝫ in draganto albumine oui ꝛ pſillio. nam hec viſcoſitate et obtuſitate ſubſtantie poꝛos replent et frigiditate cōſtringunt. Inſpiſſatiua virtꝰ opaẛ ꝑ frigiditatē et hūiditateꝫ. vt patet in mandragoꝛa. que poſita ſup cutem ipſam inſpiſſat. vt dicit idē. nam frigiditate ꝯſtringit partes humiditatis liquidioꝛes. Unde humiditas petens centꝝ reddit ſubſtantiam compactioꝛem et ꝑ conſequens ſpiſſioꝛem. aliq̄n aūt operaẛ per caloꝛē et humiditatē. Nam caloꝛ ꝯſumit partes liquidioꝛes. q̄bꝫ conſumptis ꝑtes terreſtres reddunẛ ſpiſſioꝛes. Induratiua virtꝰ operatur per frigiditatem et ſiccitateꝫ. quia vtraqꝫ qualitas mouendo ad centrū totam

ſubaꝫ reddit duriorē: qñq₃ āt opaꝛ ꝑ frigidi
tatē ꝛ hūiditatē. frigiditate ꝑtes liq̄das ꝯſtri
gēte. vtꝫ i gelu ꝛ i glacie. Qñq₃ etiā ꝑ calidū ꝛ
ſiccū ꝑtes terreſtres ꝯpigēdo ꝛ ꝑ ꝯñs indu
rādo vtꝫ i latere ꝛ i luto. Aſperitiua v̄tꝰ opaꝛ
ꝑ caliditatē ꝛ ſiccitatē cū groſſa ſuba. Nā ca
lor q̄d ē ſubtiliꝰ eleuat ꝛ mouet ad circūferē
tiā. ꝛ illd̄ acuit i conū q̄d v̄o groſſiꝰ ꝛ ſiccius
tēdit ad centꝝ. ꝛ ſic fit tota ſuba ineq̄lis. q̄ in
eq̄litas ē cā aſperitatꝭ. ꝓpt̄ h̄ opaꝛ aſpitatē in
hūido frigiditas coartādo ꝛ ꝯſtrigēdo ꝑtes
rei circūferētiales ad mediū nō ꝑmittendo
ꝑtes liq̄diores ſe diffundere ad extremū. ꝓpt̄
q̄d ꝑtes ſupiores i q̄bꝫ dñaꝛ frigiditas acute
ꝛ aſpere exteriꝰ ſenſui oñdunꝛ. qꝛ ſm diuerſi
tatē materie impſſionē a calido ꝛ frigido re
cipiētis varie ſūt ꝛ diuerſe reꝝ ꝯditōes ꝛ ꝓ
ꝑetates ꝛ reꝝ ꝯmixtōes naꝉalr̄ vel accidēta
lit̄ derelicte. vt dı̄. Auic. ꝛ ꝯſtā. et ē expſſuꝫ s̄
in tractatu de q̄litatibꝫ elemētariū ꝓꝑetatū
Itē eſt v̄tꝰ mollificatiua q̄ opaꝛ ꝑ calidum ꝛ
hūidū. et h̄ vel ꝑ calorē hūidas ꝑtes dilatan
tē ꝛ rarefacientē ꝛ ꝑtes a ꝑtibꝫ diſgreganteꝫ.
vt facit dialtea q̄ hūida eſt ꝛ paꝝ calida. me
diocriter tñ calore ſui agit ꝛ ex ſupabūdan
tia hūiditatꝭ ſue hūores fluxibiles reddit. et
ſic ꝑ ꝯñs mollificat ꝛ remollit. vel h̄ fit eo q̄
calore dñante ſup ꝑtes aqueas ꝛ terreſtres
ꝛ eas reſoluēte i ꝑtes aereas ꝛ celeſtes vtꝫ in
vaporibꝫ t̄reſtribꝫ ꝛ aqueis attractꝭ ad iter
ſticia aeris vbi reſoluūꝛ in molliſſimas plu
uias ꝛ guttulas. nūc roꝛꝭ. nūc grādis ſiue ni
uiſ. vt dı̄. cōmē. ſup li. iiij. meth. Senſui etiā
eſt maīfeſtū vi calorꝭ dura remolleſcere ꝛ ſu
perueniēte actiōe calidi ꝑtes ꝑtibꝫ iuicē vix
herere. vtꝫ i cera ꝛ i aliis liq̄factibilibꝫ ſuper
q̄ꝝ ꝑtes aqueas ꝛ aereas virtꝰ ignea dñaꝛ. vt
dı̄c̄ cōmēt. Uirtꝰ at maturatiua ſic̄ et digeſti
ua ꝑ calidā v̄tutē ꝛ hūidā opaꝛ. ſic̄ ꝛ retētiua
ꝑ frigidā ꝛ ſiccā. ꝛ expulſiua ꝑ frigidā ꝛ hūi
dā. ꝛ aptiua ꝑ calidā ꝛ ſiccā p̄ncipalr̄ opaꝛ.
Attractiua v̄tꝰ ꝑ calidū ꝛ ſiccū opaꝛ. vt ꝑtꝫ i
diptāno ſerapino ꝛ ſtercore colūbino ꝛ ꝯſili
bus. Laxatiua hꝫ opari ꝑ eaſdē v̄tutes ſꝫ ve
hemētiꝰ Uñ q̄ vehemēt̄ attrahūt laxatia ſūt
vt ſcamonea ꝛc̄. Opaꝛ et ꝑ frigida ꝯpmēdo.
ꝛ ꝑ hūida lenificādo ꝛ lubrificādo. vtꝫ i pru
nellis thamaridis. ꝛc̄. Putrefactiua qñq₃ ꝑ
calida et hūida opaꝛ. qñq₃ v̄o p̄ter h̄. Matu
ratiua ꝑ calida ꝛ ſicca ſic̄ ꝛ attractiua. vtꝫ in
cantharidibꝫ ꝛ flamula. ꝛ hmōi. vehemēt̄ ca
lidis q̄ puſtulas generāt ꝛ carnē vlcerāt val
de cito. De aliis āt v̄tutibꝫ ꝛ ꝯſilibꝫ dictū ē s̄
li. iiij. d̄ ꝓꝑetatibꝫ elemētariū q̄litatū i li. vij.
in tractatu de remediis morboꝝ.

De putredine Ca. LXXXVI

Putredo ē ſubalis hūiditatꝭ corrup
tio ꝓueniēs ex idigētia calorꝭ naꝉal
ſu ꝑabūdāte calore alieno. Calor ei
innaꝉalis agēs in hūidū q̄d nō regiꝛ a naꝉa
li cā eſt inductiua putrefactōis. vt dı̄ ſup li.
methe. Oīne āt terreū frigidū difficiliꝰ pu
trefit q̄ꝫ calidū vt dı̄. Ariſt. Silr̄ coagulatū
rōne frigidi tardiꝰ putrefit. vt ē videre in gla
cie ꝛ i criſtallo. Oīne eīn feruidū calido tar
diꝰ putrefit. vt dı̄. Ariſt. nā intēſio calorꝭ idu
centis feruorē fortior eſt calore aerꝭ aliunde
veniētꝭ. et iō nō ꝑmittit ſe vinci nec aliquam
circa rē feruentē ꝑmittit fieri immutatōem.
Oīne eīn motū tardiꝰ putrefit q̄ꝫ nō motuꝫ
vt dı̄. Ariſt. Nā motꝰ inducit calorē ꝯſuātē
et caloreꝫ excitat naꝉalē. Inſuꝑ oīne fluens
tardiꝰ putrefit q̄ꝫ nō fluēs. vt dı̄c̄ idē. Nā ca
lor accidētal̄ ex aere ꝯtinēte īfirmior ē et de
bilior q̄ꝫ calor naturalr̄ generatꝰ ex motu ſi
ne ex fluxu. et iō ex facili ſe vinci nō ꝑmittit
Oīne aūt corpꝰ multū. i. multe magnitudis
tardiꝰ et minꝰ putrefit q̄ꝫ corpꝰ paucū. vt dı̄c̄
ideꝫ. Nā ſi corpꝰ eſt calidū plꝰ hꝫ caloris na
turalis reſiſtētis cauſis putrefactōis. Silr̄
ſi ē frigidū ſua naꝉalis frigiditas meliꝰ reſi
ſtit calori accidētali inducēti putrefactōꝫ i
magno corpe q̄ꝫ in ꝑuo corpe. et h̄ ꝑꝫ i mari
vt dı̄. Ariſt. Nam mare diuiſū cito putrefit
vniuerſū āt nūq̄ꝫ. Silr̄ eſt videre i aq̄s aliis
magnis q̄ꝝ ꝑtes diuiſi a totali flumine cito
putrefiūt. et iō in ꝑtibꝫ ſic diuiſis vermes ge
neranꝛ ꝑ putrefactōem. Cuiꝰ rō eſt qꝛ calor
naturalis diſgregās in eis facit ſubtile diui
di a groſſo. et terreum ab aqueo et aereo. ex
ſuba aūt ſubtili aquea vel aerea a groſſiore
ꝑte ꝑ calorē ſequeſtrata idem calor diſgre
gans facit generari vermes et alia aīalia. et
h̄ eſt q̄d dı̄. Ariſt. quare calor naturalis diſ
gregans conſtare facit diſgregata. ꝛ ꝯuertit
in naturā animalis. et h̄ ꝑ putrefactōem. vi
caloris extranei introducta. vt dı̄. cōmenta.
Putrida ḡ ſunt guſtui horribilia. ꝛ abomi
nabilia ſtomacho. ꝛ nauſeā ꝓuocātia. Sūt
et grauis odoris et mali ſaporis ꝛ deformis
coloris. manꝰ inficiētia ꝯtingētis. contraria
ſunt humane cōplexioni. et ſubitā inducen
tia ſanis corruptōeꝫ. ſerpentibꝫ tñ et vermi
bus p̄bentia cibum et refectōem. Que autē

ſunt diſpoſita ad putrefactõꝫ ꝑ aſſociatiões
ad putrida celeriꝰ ꝯhũt corruptõꝫ. et mẽbra
putrida corrũpũt ſana. ⁊ cũ ñ ſint ſpũi ꝑuia
ꝑuãt ſpũ mẽbra. q̄ ḡ ſũt magꝭ vicina nõ pñt
ſanari niſi m̃bꝝ qđ icipit eẽ putridũ a putre
dine penitꝰ ſepef. Uñ q̄ putrida ſũt ñ ſũt vti
lia niſi ſolũ ad h̄ vt p̄ſcindãt eꝛiciãt aut cõbu
rãt. Sunt ⁊ alie ꝟtutes q̄bꝫ mediãtibꝫ opaꝛ
naꝛa vt ꝟtꝰ nutritiua ſeu paſcitiua in vegeta
bilibꝫ. ⁊ i aĩalibꝫ ẽ ꝟtꝰ generatiua tã i bipedi
bus q̄ȝ i q̄drupedibꝫ. et ẽ ꝟtꝰ ouatiua tam i re
ptilibꝫ q̄buſdã q̄ȝ i volatilibꝫ. ſꝫ đ generatiua
⁊ nutritiua et aliȷ̄s ſibi ſubmiſtrãtibꝫ ſuffici
enter ſupꝰ dictũ ẽ li. iiȷ̄. đ generatõe hoĩs in
li. xviiȷ̄. de generatõe aĩalium i generali. ⁊ iõ
de eis eſt ſupſedendũ. Uirtꝰ ãt ꝓcreãdi oua
eſt i aĩalibꝫ anuloſi corpis. vt i ſerpẽtibꝫ ara
neis ſcorpionibꝫ ⁊ ſilibꝫ et i natãtibꝫ. vt pꝫ in
cancris ſepiȷ̄s et aliȷ̄s infinitis. et volatilibꝫ
et in omĩbꝫ bipedibꝫ. q⁊ vt di. Ariſt. li. v. Bi/
pedia inq̄t nõ generãt aĩalia p̄ter hoĩeꝫ.

De ouis et eius ꝓprietatibus Capitulum. LXXVII.

PRimo igiꝛ de p̄dictꝭ animãtibꝫ ſemẽ
deciſum in q̄daꝫ corpuſcula parua
mollia hũida et ſubalbida coagulaꝛ
et trãſformaꝛ ex q̄bꝫ ꝑ opatiõem diuerſa ani
mãtia ꝓcreanꝛ. et talia corpuſcula oua ſunt
dicta eo q̄ ſũt vuida. i. eo q̄ intrinſecꝰ hũore
ſint plena. vt di. Iſi. li. xiȷ̄. Nã hũidũ ẽ qđ ex
teriꝰ humorẽ hꝫ. vuidũ qđ interiꝰ. q̄dã tñ vt
dicit idẽ. putãt ouũ grecam hr̄e originẽ. Il/
li eñ dicunt. oã. v. lr̄a ablata. Oua ãt q̄dam
inani vento ꝯcipiunꝛ ſꝫ nõ ſunt generabilia
niſi q̄ fuerint maſculino ꝯcubitu ꝯcepta et
ſemĩali ſpũ penetrata vt diċ idem. Quoꝝ ãt
tantã vim dicunt eſſe vt lignũ eis ꝯfuſuꝫ nõ
ardeat. nec veſtꝭ q̄dem aduraꝛ. vt dicit ideꝫ.
Admixta q̄dem calce glutinare ferũꝛ vitri
fragmẽta vt dicit idẽ. Oua igiꝛ p̄mo gignũꝛ
deinde calore materni corpis formãꝛ et ani
mãꝛ. vt di. Iſi. ſm̄ ãt Ariſt. li. iiȷ̄. et. v. Oua ãt
volucres et piſces et ſerpẽtes. ſꝫ multũ diffe
runt in bonitate et malicia. in q̄litate et q̄n/
titate. in ſuba et forma. oua tam volucruꝫ q̄ȝ
piſcium et ſerpentuꝫ. Ouant ãt generaliter
aues in fine veris et in p̄ncipio eſtatis. vt di.
Ariſt. li. v. p̄terq̄ȝ auis marina q̄ đr alceon.
qm̄ illa auis ponit oua in p̄ncipio hyemis
et cubat. xiiiȷ̄. diebꝫ anteq̄ȝ pulli ꝯpleanꝛ. viȷ̄.
diebꝫ ante p̄ncipiũ hyemis. viȷ̄. poſt ſic dicit
ſimonides in li. ſuo. Et di. Iſi. de hac aue li
bro. xiȷ̄. in litore ſtagni occeani alceon i hye
me nidũ facit. viȷ̄. diebꝫ ⁊ ouat et excubat ſu
per oua qua excubãte ſeptẽ diebꝫ q̄eſcit ma/
re ſilentibꝫ ventis et ꝯtinua ſeptẽ dieꝝ tran/
quillitate miteſcit pelagꝰ. natura reꝝ eius fe
tibus educandis exhibẽte obſequiũ. Idem
dicit Pli. et Baſiliꝰ in exameron. ⁊ Ambro.
Alie tñ aues ouant bis in anno vel pluries.
vt yrundines. ſꝫ p̄ma oua corrumpũꝛ ꝓpter
hyemẽ. oua ꝟo poſteriora cõplenꝛ. Aues ꝟo
domeſtice vt ibidem dicit Ariſt. ouant tota
eſtate ſicut galline et colũbe. et p̄cipue quan
do bñ paſcunꝛ. et locus eaꝝ eſt calidꝰ. Item
dicit Ariſt. li. vȷ̄. quedam oues ouãt toto an
no preterq̄ȝ duobꝫ menſibus tropicoꝝ. ſcilꝫ
in iulio et in decembri. vt galline. quaꝝ que
dam ouant bis q̄libet die. Et q̄ multũ ouãt
cito moriunꝛ Colũba aũt q̄nq̄ȝ decies ouat
in anno ſꝫ pauca ponit oua. Et aues vncõ/
rum vnguiũ ſunt paucoꝝ ouoꝝ. Et quedaꝫ
ouant in nidis. et quedam in arboribꝫ con
cauis. et quedam in foraminibꝫ terre et ca/
uernis. et quedam in aruis et in rupibꝫ. ⁊ q̄/
dam in arenis. vt ſtrucio. que nõ fouet oua
ſua nec cubat ſup ea ſed calore ſolis cõplen
tur et animanꝛ in arenis. et quedã oua fouẽ
tur in nidis factis in arboꝝ ramis. et quedã
in petris altiſſimis. et quedam in arundine
tis ſicut oua auiũ aquatiliũ. Dicit eꝛ Ariſt.
li. vȷ̄. Oua auiũ ſunt dura exteriꝰ Et quedã
ſunt duoꝝ coloꝝ quia citrina interius ⁊ al/
ba exteriꝰ. Oua auium fluuialiũ diuerſificã
tur ab ouis aliaꝝ auiũ que in ſicco nutriun
tur. quia citrinũ eſt in iſtis magis q̄ȝ in du/
plum ad citrinũ auiuꝫ que nutriunꝛ prope
ripas. Uarianꝛ etiam in colore. nam colũ/
barum ſunt alba ſicut gallinaꝝ. et auiũ pa/
luſtrium ſunt glauca. et quedã ſunt ſicut pi
cta. vt oua niſi. Diuerſificanꝛ oua in figura.
qm̄ quedam ſunt acuta. et quedaꝫ lata. p̄us
vero exit latum poſtea acutũ. Oua vero lon
ga capitis acuti producũt mares. habentia
vero loco acuminis rotundum producunt
feminas. In calidis autem regionibꝫ ponũ
tur in fimo ad ſolem et complenꝛ vt in egyp
to. et in quibuſdã locis in plumis calefactꝭ
ſicut in quadam ciuitate. quidã potator cõ
poſuit oua ſub puluinari et dixit q̄ ꝯtinua/
uit potum quouſq̄ȝ ex illis ouis pulli extra/
hebanꝛ. Aliquando etiã ponunꝛ oua i vaſis
calidis et extrahunꝛ ab illis pulli vt diċ idẽ
ibidẽ. recepto tamẽ ſemie maris in matrice

ſimul cū ſemie femine cōmiſcet. in pncipio apparet albū. deinde fit rubeū i modū ſanguinis. p⁹ totalit̄ fit citrinū. deinde paulatī opāte natura remanet citrinū i medio. ꝛ album i extremo. ꝛ cū ꝯplebit̄ exibit ꝛ tūc mutat̄ a mollicie in duriciē. qꝛ in exitu coagulatur ꝛ pfectiſſime indurat̄. vñ oua ꝙdiu ſūt i vētre ſunt citrina quadā pellicula albida i uoluta. Sꝫ qñ ſunt formata ꝛ ꝯpleta indurant̄ ꝛ illa duricies teſta nūcupat̄. ꝛ eſt ideꝫ teſta in coagulo oui qꝺ eſt embrio vel folliculus in corpe pueri iā ꝯcepti. ſꝫ ꝓpter fortitudinē vl̄ intēſionē caloris i corpe auis dominātis pl⁹ indurat̄. ꝛ hoc fuit neceſſe ꝓpter interiorꝫ liq̄ditatis ꝯſeruatiōꝫ. Ouāt āt ml̄te aues oua vēti ſicut faciūt galline ꝛ anſeres. vt dic̄ Ariſto. ibidē li. ij. ꝛ hoc accidit ex ſupfluitate humorꝫ ſeminal' in corpe femie ſupabūdantis. ꝛ ſunt oua vēti pua ꝛ inſipida humidiora alijs ꝛ ſine dura teſta ꝛ poſita ſub gallina nō alterāt̄ ſꝫ remanet albū album ꝛ citrinū citrinū. Talia oua inueniūt̄ in gallinis ꝛ anſerib⁊ pauonib⁊ ꝛ columbis Format̄ pulli⁹ iu ouo ꝛ cōplet̄ citi⁹ i eſtate ꝙ in hyeme. qꝛ oua galline ſcindūt̄ in. xviij. dieb⁊ in eſtate i hyeme in. xxv. Et qñ tonitrua veniūt in hora cubatōis oua corrūpūt̄. ſil'r qñ frequēter nuda manu tāgūt̄. Galline etiam veteres ouāt in pncipio verꝫ. ꝛ oua galline iuuenis ſunt minorꝫ corpis. ꝛ vniuerſaliter ſi galline nō cubauerint ſup oua ſua infirmabūt̄ ꝛ corrūpent̄. ꝛ ouū galline cōplet̄ poſt coitū in. xj. die. Et q̄dā aues i coitu nō ſeruāt ſexū ſꝫ ſaltat femia ſup feminā. et maſcul⁹ ſup marē. vt pdices ꝛ colūbe. ꝛ tal' coitus facit odorē fetidū ꝛ oua nō pullificatiua ſꝫ ſunt ſterilia queadmodū oua vēti. vt dic̄ Ariſto. In ouis aūt galline p⁹ tres dies cubatiōis apparēt ſiḡ pulli. ꝛ tunc aſcēdit citrinū verſus acutū ad illū locū a q̄ incipit ſciſſura. ꝛ apparet q̄ſi gutta ſanguis in albumie oui. ꝛ eſt pncipiū ſeu materia ipi⁹ cordis. vt dꝛ ī in tractatu ꝺ auib⁊ de generatiōe pulli. q̄re ibi. Itē oua in q̄b⁊ ſunt duo vitella faciunt gemellos pullos ꝛ pua ꝛ ſubtili tela diuidunt̄ ab inuicē h̄ vitella. vt ibidē dic̄ Ariſto. Et aues q̄ comedūt carnes nō ouāt niſi ſemel i anno pter hyrūdines q̄ bis ouant. Aq̄la eñ ouat tria oua ꝛ tertiū eijcit a nido ꝛ cubat ſup oua. xxx. dies Hucuſꝙ Ariſto. li. vj. Itē idē li. xvij. Auiū genera oua pcreant ꝯpleta dure teſte niſi accidat occaſio p i firmitatē. Itē aues multe generatiōis faciunt ſepe oua vēti. qꝺ nō ꝯtingit auib⁊ boni volat⁹ neꝙ curuoꝝ vnguiū. qm̄ aues multoꝝ ouoꝝ ſunt ml̄te ſupfluitatis. ſupfluitas aūt auiū vncoꝝ vnguiū trāſit i plumas et i vngues ꝛ i alas. ꝛ iō eaꝝ corp⁹ eſt puū durū ꝛ acutū ꝛ macilētū. ꝛ ꝓpt̄ hoc non ſunt tales aues ml̄toꝝ ouoꝝ neꝙ multi coit⁹ Aues eē corpulēte ꝓpt̄ corpulētiam ꝛ calorē ventris ouāt multotiēs. Sil'r aues pui corpis ſunt multi coit⁹ ꝛ ml̄toꝝ ouoꝝ. ſic̄ pꝫ i q̄buſdam gallinis. q̄ q̄nto ſunt magꝭ pue tāto erūt pluriū ouoꝝ. qꝛ cib⁊ taliū trāſit i creatōꝫ ouorū Itē oua vēti nō erūt in auib⁊ boni volatus qꝛ ſupfluitas eaꝝ ē pauca ꝛ iō ouāt oua pauca. oua vēti ſunt pl'a ouis ꝯueniētib⁊ generatōi pulloꝝ. ꝛ ſunt minorꝫ q̄ntitatꝫ. qm̄ nō ſunt cōpleta. vl̄ ꝓpt̄ multitudinē ſuā ſūt minorꝫ delectatōis qñ comedunt̄. qm̄ in omni re delectabili⁹ eſt qꝺ ē digeſtū ꝛ dulci⁹ ꝙ indigeſtū. Et q̄daꝫ aues qñ olfaciūt mares et audiūt voces ſuas iplent̄ ouis. qꝛ ſunt ml̄ti cibi ꝛ multe ſupfluitatꝫ ꝛ calorꝫ. ꝛ iō ſunt fortioris appetit⁹. ꝛ iō ſpermatiꝫāt ꝛ cito ouant qꝛ ſupfluitas illa trāſit i ouoꝝ naturā vi caloris. Itē generatio auiū ex ouis erit qñ femina ſederit ſup oua ꝛ calefecerit ea. Et q̄a pull⁹ in ouo nō pōt cōpleri ſine nutrimento iō natura poſuit cibū ſuū interi⁹ i ouo. ꝛ indigēt oua ꝓpt̄ debilitatē ſuā calefactiōe. ꝛ iō oua cito cōplent̄ in dieb⁊ calidis. qm̄ tps calidū iuuat digeſtionē creatōiſ. Eſt aūt albumen materia ꝛ ſuſtētatio pulli. vitellū aūt cibus pulli ꝛ nutrimētū ei⁹. ꝛ ꝓpt̄ h̄ albū et citrinū diſiuncta ſūt quadā tela ꝓpt̄ nature diuerſitatē ꝛ natura albumis eſt q̄ſi ꝯ̄ria nature vitelli vel citrini. ꝛ ꝓpter h̄ ꝯgelat̄ citrinū tpe frigorꝫ. ꝛ poſtꝙ fuerit calefactū fiet hūidū. albū aūt nō ꝯgelat̄ ex frigore ſꝫ fit magꝭ humidū ꝛ qñ aſſatū fuerit erit duꝝ ꝛ apud generatōꝫ pulli inſpiſſat̄. qm̄ ſuſtētatio pulli eſt ex eo ꝙ p vmbilicū accipit pull⁹ cibū ex citrino. ꝛ citrinū in tpe illo ē multū. qm̄ erit humidū ꝛ de facili ꝯuertibile in cibū. Hucuſꝙ Ariſto. li. xvj. De ouis aūt dic̄ Iſaac in diet̄. Oua inq̄t que generāt̄ in aīalib⁊ ſanis ꝛ tpatis ſunt nutrimēti laudabiliorꝫ. q̄ vero ex craſſis ſunt maiorꝫ nutrimēti ꝛ ſapidiorꝫ Sil'r de coeūtib⁊ cū maſculis cū calorē maiorē hñt coeūtia ꝙ nō coeūtia. ſil'r generata de iuniorib⁊ qꝛ in eis habet̄ pl⁹ caloris. Nature aūt ouoꝝ generaliter ſunt temperate ꝛ

mediocres ⁊ hũane ꝯplexioni plimũ vicinã
tes. albumina tñ ſunt frigidiora ad vitello/
rũ cõpatõꝫ. qð teſtat̃ eoꝝ aquea ſaporoſitaſ
⁊ iõ in odore ſunt vitellis g̃uiora ⁊ ſunt etiã
indigeſtibiliora. maxĩe de veterib⁹ volatili
bus aut de maſcul' nõ coeũtib⁹ vitella ſunt
tpata calori vicina. ⁊ iõ ad digerẽdũ ſũt me
liora ⁊ faciliora ꝯfortãtia mẽbra ⁊ ab eis tar
dius diſſoluẽda. Uariat̃ aũt ouoꝝ nutrim̃
tum ſm diuerſitatẽ aĩaliũ ex q̃b⁹ generãtur
q̃ generata de ſubtili aĩali ⁊ tpato vt ex per
dice vel gallina ad nutriẽdũ ſunt laudabili
ora. ⁊ ſunt facile digeſtibilia. ſꝫ a mẽbris fa/
cilius diſſoluunt̃. Uñ ad regimẽ ſanitatis
meliora ſunt q̃ ad mẽbra ꝯfortãda. Que ãt
generãt̃ de groſſis aĩalib⁹ ad digerẽduꝫ du
ra ſunt ⁊ nutrimẽti illaudabil'. ſic oua ſtruti
onis anſerꝫ ⁊ pauonis q̃ ſunt mali nutrimẽ
ti ⁊ dura ad digerẽdũ ⁊ g̃uis odorꝫ. maxĩe ð
veterib⁹ vel de carẽtib⁹ maſcul'. ⁊ qñ digeriũ
tur a mẽbris tardi⁹ diſſoluunt̃. ⁊ iõ pl⁹ valẽt
ad mẽbra ꝯfortãda q̃ ad regimen ſanitatis
Generata aũt ð auib⁹ iuniorib⁹ ſũt leuiora.
de veterib⁹ g̃uiora. ð mediocrib⁹ tẽperatio/
ra. q̃ calorꝫ ſunt pfectiorꝫ ⁊ minorꝫ hũidita
tis. ⁊ iõ valẽt ad regendã ſanitatẽ ⁊ ad mem
bra ꝯfortãda. Oua aũt quãto ſunt recentio
ra tãto ſunt meliora. ⁊ q̃to magꝫ vetera tan
to min⁹ bona. Uariant̃ etiã p artificiũ qua
druplicit̃. Aut eĩ ſunt aſſata. aut elixa. aut in
iure cocta. aut frixa ſꝫ aſſata ſunt elixis groſ
ſiora. ⁊ ad digerẽdũ duriora. q̃ foc⁹ eorum
hũiditatẽ ſubalez ꝯſumit ⁊ deſiccat. Aſſata
ſub cinerib⁹ calidis peiora ſũt q̃ q̃ ſup car/
bones ſũt diſcoopta. q̃ cũ calor ignis in ci
nerib⁹ ea circũtegat fumoſitatẽ eoꝝ ſupfluã
euaporare nõ pmittit. ſup carbones ṽo poſi
ta fumoſitatẽ reſudãdo emittũt ⁊ mũda fi/
unt. Elixa aũt in aq̃ meliora ſunt q̃ aſſata.
q̃ aq̃ hũiditas calori ignis ĩ deſiccãda ſua
humiditate ſubali repugnat. ⁊ iõ min⁹ fiunt
deſiccatiua ⁊ caloris natural' refrigeratiua
Elixa aũt cũ corticib⁹ ſũt peiora q̃ ⁊ groſſi
ciei ⁊ fumoſitati repugnãt cortices exteri⁹ ⁊
nõ pmittũt ſupflua exalare. ⁊ iõ generãt vẽ/
toſitatẽ inflatiuã ⁊ g̃uitatẽ ſtomachi ⁊ toti⁹
vẽtris In aqua ṽo fracta calor aq̃ tpate pe
netrat ⁊ groſſiciẽ ſuã ſubtiliat ⁊ aufert eis g̃
uitatẽ odorꝫ. Uñ ⁊ ceterꝫ ſunt laudabiliora
ſꝫ tñ ſola vitella pl⁹ ſunt deſiccatiua ⁊ min⁹
ſolidatiua. Indurata ṽo deſiccatiua ſunt ⁊
a ſtomacho dure exeũtia venaſq̃ tarde pe/
netrãtia. bñ tñ digeſta multũ ꝯfortãt. ſed ſi
remanẽt indigeſta ſtomachũ grauãt ⁊ inte/
ſtina. mollia tñ ⁊ paꝝ coagulata min⁹ ſunt
deſiccatiua. ⁊ magꝫ digeſtibilia. cito venas
penetrãtia. pect⁹ humectãtia. tñ paꝝ ſũt mẽ/
broꝝ ꝯfortatiua. Itẽ dura aut mollia in ſu
is actiõib⁹ ⁊ paſſionib⁹ ſunt mediocria. Fri
xa aũt oua ceterꝫ ſunt peiora. q̃ ĩ ſtomacho
morãtia in fumoſitatẽ et corruptiõꝫ ſũt ma
gis mutabilia q̃cq̃d ibi ciboꝝ inuenerĩt cor
rumpẽtia. g̃uitatẽ in ſtomacho generantia
faſtidia peiora faciẽtia q̃ alia oua maxime
ſi ſint frixa. In vitellis aũt inter aſſata ⁊ in
aqua fracta ſũt mediocria. Hucuſq̃ Iſaac
Oua etiã nõ ſolũ ſũt vtilia ad cibũ. imo ſũt
neceſſaria ĩ multiplici medicina. Sunt enĩ
humectatiua mitigatiua. pectorꝫ ⁊ gutturiſ
lenitiua. mẽbroꝝ ꝯfortatiua. reſumptiua et
pditoꝝ reſtauratiua. ṽtutis iuuatiua gene/
ratiue. ꝯbuſtionis ⁊ arſure ſanatiua. Nã ex
vitellis ouoꝝ aſſatꝫ fit oleũ optimũ ꝯbuſtu
ris. Sũt ouoꝝ vitella antracis ⁊ venenoſi
apoſtematꝫ curatiua. Nã vitellũ crudũ oui
cũ ſale mixtũ ſanat antracẽ. vt dic̃ Cõſtant̃.
Ouoꝝ aũt albumĩa ſunt calorꝫ mitigatiua
tumorꝫ repſſiua. fluide hũiditatꝫ reſtrictiua
calide artetice ⁊ podagre iuuatiua. qñ autẽ
putrida ⁊ corrupta ſunt maxĩe ſunt nociua
hũoꝝ corruptiua. et ſuo fetore nauſee et vo
mit⁹ puocatiua. et ð facili ſũt mortꝫ illatiua

¶ De ouis aſpidum
Capitulũ. LXXVIII.

Oua aſpidũ ſunt pua ⁊ rotũda. liui/
da vl' crocea limoſa viſcoſa interiuſ
fetida ac ſũme venenoſa. q̃buſdam
neruulis parit̃ ꝯglobata. q̃ꝝ venenuꝫ ſũme
eſt mortifeꝝ ꝯtra qð remediũ nõ inuenit̃ vt
dic̃ Pli. Cõtingit aũt vt dic̃ idẽ ouũ aſpidiſ
aliqñ ab alio venenoſo vt a rubeta inuenirĩ
⁊ ab eo foueri. et ex tali fomẽto vermẽ pcrea
ri q̃ viſu et flatu pimit more baſiliſci ſiue re/
guli om̃e viuũ. Maliciã ṽmis talit̃ pcreati
pmo ſentit ṽmis q̃ eũ fouet. Nã in pmo ei⁹
ortu qñ ſe fouentẽ aſpicit prẽm ſe generãteꝫ
interimit et occidit. vt dic̃ idẽ. Et hãc ꝓprie/
tatẽ videt̃ tãgere Iſa. xlix. c. vbi dic̃ q̃ q̃ co/
mederit oua aſpidũ moriet̃. et qð ꝯfotuꝫ eſt
ex ouis et nutritũ erũpit in reguluꝫ. vbi dic̃
glo. ex ouis aſpidis generat̃ regul⁹. et ex iu/
deis venenoſis naſcetur antichriſtus.

¶ De ouis aranee.
Capitulum. LXXIX.

Oua aranee ſūt mlʼta ⁊ modica. liuida guis maculʼ aſperſa diuiſa ⁊ ab inuicē ſepata venenoſa mollia ⁊ viſcoſa. q̄ ſi caſu aliq̄ fuerit pdita aranea ptin⁹ querit ea ⁊ ſuis additamentꝭ interioꝛib⁹ ⁊ roſtro repoꝛtat ipa. Ex vnico āt ouo mlʼte ⁊ innumerabiles aranee generāt ita puule ꝙ vix vident. ⁊ tñ ſtatim qñ ouū exeūt telas texere incipiūt ita ſubtilr ꝙ nature ingenioſitas pit et ꝟtus pñt merito in tā puo opuſclʼo admirari. quere ſ͂ de aranea li. xviij.

De ouis aquile Ca. LXXX

Oua aquile ſic̄ ⁊ accipitris ſūt pauca qꝛ niſi raro ternariū nūq̄ꝫ ñ excedūt ⁊ ſepe aq̄la eijcit tertium de nido. qꝛ difficulter cubat ſup oua. vt di. Arſ. lib. xv. In nido āt ſuo collocat q̄ndā gemmā cum ouis ſuis quā putāt magis valere ꝯ tonitruū et iō dicūt aquilā lapidē ponere cū ouis ne a tonitruo coꝛrūpant. vt di. Pli.

De ouis anſerū Caplʼm. LXXXI

Anſerina oua mag̃ ſunt et dura ad digerendū. ⁊ difficili⁹ cubant ⁊ tardi⁹ cōplent q̄ꝫ oua gallinaꝝ

De ouis anetarū. Caplʼm. LXXXII

Anetiña oua ouis gallinacijs ſūt maioꝛa. ſꝫ nō ſūt ita ſapida nec ita bene nutribilia ſic̄ oua gallinaꝝ.

De ouis alaudaꝝ Ca. LXXXIII

Oua aūt alaude ſunt modica. coloꝛe varia. cubāt ſup gleba ⁊ ibi deuoꝛāt ſepi⁹ a reptilib⁹ ⁊ muſtelis.

De ouis bubonū Ca. LXXXIIII

Oua bubonis ſūt parua ⁊ maculoſa fragilis teſte inſipida. mlʼtū habētia de albumīe ⁊ min⁹ de vitello. Uenāt aūt de die monedule oua bubonis ⁊ comedūt ipa ⁊ ipe ꝰ nocte comedit oua monedule. et iō ꝯtinue pugnāt inuicē p ſuis ouis. vt dicit Ariſt. li. viij.

De ouis coꝛuoꝝ Ca. LXXXV

Oua coꝛui vt di. Arſ. li. vj. ſūt multa ⁊ cubāt ſolū a femia ⁊ maſcul⁹ iterim defert ei cibū. et eijcit aliq̄ ꝓpt multitudinē. Ouat aūt coꝛu⁹ et pullificat in medijs eſtus feruoꝛib⁹ ꝯ naturā aliarū auium. Unde Petroni⁹. Coꝛuus maturis frugib⁹ oua defert.

De ouis cignoꝝ Ca. LXXXVI

Oua cigni ſūt mlʼta et mag̃ oblonga dure teſte nō multū grati ſapoꝛis et graui odoꝛis ſunt dure digeſtionis magis q̄ꝫ oua anſeris.

De ouis cocodrilloꝝ Ca. LXXXVII

Oua cocodrilli ſūt maioꝛa ouis anſeris et fouent in t̄ra viciſſim nunc a maſculo. nūc a femīa. vt di. Pli. lib. viij. Sūt aūt oua illa venenoſa et interi⁹ q̄ſi ſanioſa. olfactui ⁊ guſtui hoꝛribilia et ad comedendū moꝛtifera.

De ouis colūbaꝝ Ca. LXXXVIII.

Oua colūbe ſunt mīoꝛa q̄ꝫ galline alba rotūda aliq̄ntulū oblōga ſapida calida et bñ nutribilia. Sūt āt oua colūbe duo et ex vno generat maſculus ⁊ ex alio feīa. ⁊ maſcul⁹ cubat ſup ea de nocte. et feīa de die vt di. Arſ. li. vj. Multoties autē ouāt in anno qꝛ decies. et maxīe ī calidis regionib⁹ vt in egypto. quere ſ͂ li. xij.

De ouis colubroꝝ Ca. LXXXIX.

Oua colubri ſunt multa ſic̄ et alioꝝ ſerpentū valde rotūda ſubalbida vl hūida mollia ſanioſa ꝯiūcta et moꝛtifera et venenoſa.

De ouis draconū. Ca. XC

Oua draconis ſunt maxīa maioꝛa lōgitudine q̄ꝫ oua cocodrilli vel ſtrutionis vt di. Pli. Eſt aūt aīal ouans interi⁹ ſꝫ nō exteri⁹. ſꝫ int⁹ ꝯplentur ⁊ foꝛmāt fetus Uñ draconū oua ſūt paucioꝛa q̄ꝫ alioꝝ reptiliū. ſꝫ ſūt maioꝛa ſāguinolēta ⁊ ſanioſa virulēta moꝛtifera et venenoſa.

De ouis herodioꝝ Capitulum. XCI

Oua herodij ſunt pua varia oblōga ſic̄ oua accipitris ſiue niſi et ſūt pauca. qꝛ oīs auis curui vnguis ē foꝛtis volat⁹ et pace hūiditatꝭ ⁊ ſupfluitatis. ⁊ iō paucoꝝ ouoꝝ vt di. Ariſt. li. xvij.

De ouis foꝛmicaꝝ Ca. XCII

Oua foꝛmicaꝝ ſunt valde puula albida ⁊ rotūda. q̄ extra coꝛp⁹ paulatim recipiūt ī locꝭ calidis muſcidis icrementa q̄uſq̄ꝫ plenarie cōpleant. q̄ ſi aliq̄ caſu mota fuerint de ſuo nido vel diſperſa a foꝛmicis recolligunt et ad ſuos nidos referuntur. odoꝛifera ſunt ⁊ medicinalia vt di. Pli. Uñ et viſi ſibi medent comeſtis ouis foꝛmicarū. vt di. Pli.

De ouis gruum Ca. XCIII

Oua gruis mediocriter ſunt magna pallida dura ⁊ inſipida grauis odoris et ingrati ſapoꝛis dure digeſtionis.

De ouis griffonū. Ca. XCIIII

Oua griffis ouis aq̄le ſūt maiora duriora ſapore ⁊ odore g̃uiora. q̄litate ſūt calidiora ⁊ ſicciora et etiā nūero pauciora. qꝛ vltra duo nunq̃ꝫ parit. qꝛ valde ē difficilis cubationis. vt di. Ariſt.

De ouis gallinaꝝ Caplm. XCV

Oua gallinaꝝ ſūt ceterꝭ tpatiora. nutrimēto hoīs ↄuenictiora. vt ſup̄ dictū eſt. Oua tñ vēti ſūt inſipida et illaudabilia nutrimēto. De h̄ quere ſup̄. ca. ⁊ libro. xij.

De ouis hyrūdinū Caplm. XCVI.

Oua hyrūdinū ſūt pl'a Nā vt di. Arſ. aues pui corpis m'lte ſūt ouatōis vt di. Ariſt. nulla aūt auis carnem comedēs ouat bis in anno p̄ter hyrūdinem q̄ ouat bis. ⁊ aliq̄n bis pullificat. Oua āt p̄ra aliq̄n corrūpunť ꝑpť hyemē. poſteriora vero ↄplenť. vt di. Ariſt.

De ouis cancroꝝ. Caplum. XCVII

Oua cancroꝝ p̄mo generāť infra corticē ⁊ ventrē inť caudā ⁊ dorſū ītrinſec⁹ deinde emittūť exteri⁹ ⁊ ſub cauda recolligūť ⁊ ibi turgeſcūt ⁊ rotūdātur et creſcūt donec ↄpleanť. pereūt aūt q̄n ſemīe maſculi nō pfundunť. vt di. Ariſt.

De ouis locuſtaꝝ Ca. XCVIII

Oua locuſtaꝝ inť⁹ generāť ⁊ ſūt pl'a ⁊ minutiſſima q̄ effuſa ſup frōdes ⁊ g̃mina in aere corrupto calido ⁊ hūido ī infinitū aliq̄n m'tiplicāť.

De ouis lacertaꝝ. Ca. XCIX.

Oua lacertaꝝ ſūt ſil'ia ouis ſerpentū Sꝫ ſūt miora viſcoſiora ⁊ ſunt venenoſa ſꝫ min⁹ q̄ꝫ ſerpētū. vt di. Pli.

De ouis milui. Capitulum. C

Oua milui ſūt pauca parua crocea ⁊ maculis reſpſa. ouis ceterꝭ auiū ſilueſtriū magꝭ t'reſtria atꝫ ſicca. ſapore inſipidiſſima. in odore g̃uiora.

De ouis merguli Ca. CI

Oua merguli ſūt pua m'ta calida. varia tñ ⁊ alba. paꝝ differentia ab ouis anatū ſtagnoꝝ ⁊ fluuioꝝ

De ouis niſi Ca. CII

Oua niſi ſūt pua varia calida ⁊ ſicca ⁊ q̄nq̃ꝫ parit niſus oua vēti q̄n nimis impiguatur.

De ouis coturnicū Ca. CIII

Oua coturnicꝭ ſūt ſil'ia ouis corui. et dr̄ qꝛ valent epilenticis et caducꝭ. vt dicit Plinius.

De ouis onocrotaloꝝ. Ca. CIIII

Oua onocrotali ſunt ſil'ia ouis anſeris ſꝫ minora ſunt et inſipidiora ⁊ in odore grauiora et in colore min⁹ alba et ad digerendū duriora.

De ouis pauonū. Ca. CV

Oua pauonis ſūt groſſa ⁊ dure teſte. ⁊. xxx. dieb⁹ cubat ſup oua ſua. et tūc ſcindūť. ⁊ ponit. xij. oua ⁊ paꝝ min⁹ ⁊ abſcōdit oua ſua femīa ꝑpť maſculū q̄ ſi inuenerit ea frāgit. vt di. Ariſt.

De ouis perdicis Ca. CVI

Oua perdicis ſūt ſil'ia ouis colūbe ī tpamēto ⁊ in ↄplexione ⁊ ī magnitudine ⁊ furať alter alteri oua ſua. ſꝫ hec fraus fructū nō hꝫ qꝛ cū pulli vocē audierit ꝓprie genitricꝭ matrē q̄ eos fouerat derelinquunt et ad eā q̄ eos genuit reuertūť. vt di. Iſi.

De ouis paſſeꝝ Ca. CVII

Oua paſſeris ſūt valde pua ⁊ minuta ⁊ bis in āno ouat ⁊ pullificat p̄cipue q̄n p̄ma oua corrūpunť vel caſu aliq̄ amittunť. Sūt aūt calidiſſima renū inflatiua et libidinis excitatiua ſic et coꝝ cerebella. vt dicit Conſtan.

De ouis quiſtule Ca. CVIII

Oua quiſtule ſūt pua ⁊ rotūda. minora q̄ꝫ pdicis ⁊ maiora q̄ꝫ alaude. Et eſt quiſtula auis modica a ſono vocꝭ ſic dicta. carnoſa pēnoſa mioris volatus q̄ꝫ alauda ⁊ nidificat ſub gleba ſicut alauda. ⁊ eius ouis inſidiatur muſtela. Et ideo ponit oua in diuerſis locꝭ ⁊ ſup q̄dam cubat maſcul⁹ ⁊ ſup q̄dā feīa. ſꝫ poſt eductōēꝫ pulloꝝ de eis parū ſollicitanť.

De ouis riuatricis Ca. CIX

Oua riuatricis. i. cuiuſdā ſerpētis venenoſi aq̄s inficiētis ſūt ſic oua colubri ſꝫ minora. et in maculis reſpſiora. ⁊ ſunt virulētiora ⁊ pniciosiora. Riuatrix āt foues oua iuxta aquā vl' fontē veneno eos inficit ⁊ corrūpit. de q̄ Luc. Riuatrix violatorꝫ aq̄ ⁊c̄. quere. xij. li. Iſi.

De ouis ſtrutionū. Ca. CX

Oua ſtrutionis ſūt maxia rotūda valde alba dure teſte inſipidi ſaporis ⁊ g̃uis odoris q̄n autē venit hora vt oua piat ad ſtellas pliades oculos leuat. nō eñi oua ponit niſi in ortu illi⁹ ↄſtellatōis. Unde viſa ſtella circa mēſeꝫ iulij arenā fodit vbi ponit oua ſub ſabulo tegēs ea. et cum ea reliquerit ſtatim obliuiſciť vbi ea poſuit. nec ad ea

redit vltra ſed calor ſolis in arena illa exco/quit. et ex eis pullicllos ꝑcreat ⁊ ꝓducit. ſi tñ fracta teſta pullꝰ eductꝰ fuerit mr̄ ipm recognoſcit et quē in ouo ꝯtēpſerat: egreſſū recolligit atq; nutrit. Oua aūt ſtrutiōis in eccle/ſijs ſuſpēdunt̄ ad ornatū ꝓpter eoꝝ magnitudinem et raritatē.

De ouis turtuꝝ. Ca. CXI

Oua turturis ſimillima ſūt ouis co/lūbaꝝ. ſ; aliq̄ntulū mīora. ⁊ ouat in vere duo oua. et nō plꝰ ouat niſi oua ꝑma corrūpant̄. vt di. Ariſ. li. xvij. ouat ⁊ cu/bat ſup̲ dura ligna vt colūba ⁊ p̄t cubare et ouare vſq; ad. xv. annos. vt di. Ariſt.

De ouis vpupaꝝ Ca. CXII

Oua vpupe ſūt ſic̄ oua ꝑdicis. ſ; mio/ra ⁊ duriora et aſpectui deformiora ⁊ guſtui inſipidiora et odoratui grauiora. Inter ſtercora et immūda fouentur ⁊ cubant̄. et hec oua magis et maleficis vt di/cūt ſunt vtilia ad ſua maleficia exercenda vt di. Pli. li. xix.

De ouis vultuꝝ Ca. CXIII

Oua vulturis ſunt magna ſic̄ aquile ⁊ pauca q̄ difficiliter cubat ſup̲ oua ſua. Sūt āt ſubnigra macul̄ reſp̲ſa. dure teſte. mali odoris ⁊ ingrati ſapor̄. ⁊ aliqñ eijcit aliq̄ de ouis ſuis ſicut aquila. quia non de facili p̄t nutrire pullos ſuos vt dicit Ariſt. Hec de ouis et de modo ouatōnis et eoꝝ qualitatibꝫ et differentijs dicta iam ſufficiant.

De numero pondere et menſura. et ꝑmo de vnitate. Capitulum. CXIIII

Ad ꝑdictas ꝓprietates̄ rebus inſertas vltimo viſum eſt mihi vtile inſerere q̄dam pauca ⁊ leuia de ꝓprietatibus et differētijs numeroꝝ mēſuraꝝ pōdeꝝ ⁊ ſonoꝝ. Nam vt di. Iſi. li. iij. Rō nūeroꝝ nō eſt ꝯtēnenda. In mult̄ eñ ſacre ſcp̄ture locis elucet q̄ntū miſteriū obtinet rō nūeroꝝ. Nō eñ fruſtra dictū eſt Omia feciſti in numero pōdere ⁊ mēſura. ſic̄. di. ſapie. c. xj. Nā ſenariꝰ q̄ ex ſuis ꝑtibꝫ eſt ꝑfectꝰ mūdi ꝑfectōe; deſignat. ⁊ ſic de alijs nūeris eſt intelligendū. Nihil eñ ſcire poſſumꝰ ſine nūeri diſcipliā. q̄r ꝑ eam horas temporu; diſcernimꝰ qñ de mēſiū circulo diſputamꝰ dū ſpaciū anni re/deunt̄ agnoſcimꝰ. ꝑ nūeꝝ ſiq̄dē inſtruimur ne in cōpotis ꝯfūdamur. Tolle inq̄t nūeꝝ in rebꝫ ⁊ oīa ꝑeūt. Adime cōpotū ⁊ totū ig/norātia ꝯplectit̄. Nec differt hoīes a ceteris aīalibꝫ q̄ rōem calculi ⁊ cōputatōis ignorāt vt di. Iſi. ibidē. Idem etiā ſentiēdū de ꝑncipio Ariſmetrice. q̄r nūq; ſciet̄ q̄d ſit triāgulꝰ ſine ternario. nec q̄drangulꝰ ſine q̄ternario et ſic de alijs. vñ notū eſt ꝙ ſine cognitione numeri nulla ſciā mathematica poſſidet̄. vt ibidē dic̄. Nūerꝰ aūt vt dicit idē eſt multitu/do ex vnitatibꝫ aggregata. Nā vnitas radix ē et ſemē nūeri ſiue mr̄. non proles ſiue nūerꝰ. q̄r vnitas igenita ē nō hñs nūeꝝ a q̄ exeat. ſ; oīm nūeroꝝ eſt origo a q̄ oīs nūerꝰ effluit et emanat. Nam vnū eſt radix mlt̄itudīs ⁊ mlt̄iplicatōis et eſt ſimplicīꝰ et ſublimīꝰ ⁊ vtuo/ſiꝰ oīm ſub eo ꝯtētoꝝ vt di. Ariſt. ⁊ Auic̄. j. li. ca. ij. Nam cū vnū ſit radix et origo multitudinis oīa ſub ſe ꝯtinet ⁊ om̄ia ſūt in eo vt in ſuſcipiēte. vt di. idem. c. xxxiiij. Nam vnitat̄ ꝓprietas eſt multitudinē efficere ⁊ illā retinere et ei eſſe dare. ac in oībꝫ eiꝰ ꝑtibꝫ exiſtere et ꝯtinere ſimpl̄r vt d̄r li. iiij. c. ij. Itē cū oīm rerū vnitas ſit origo. q̄nto plꝰ res appropīquat vnitati tāto plꝰ appropinquat veritati. vt di. idem ca. ij. Nā vnitas ſe h; ad modū forme. dualitas aūtē ꝑ modū materie. Et iō quāto res plus accedit ad vnitate; tāto plꝰ recedit a duplicitate et appropinquat ad ſimplicitatē. et q̄nto plꝰ accedit ad vnitatē tanto plꝰ ad entitatē. q̄r eſſe nō eſt ꝑ̄ꝰ vnitate. vt d̄r li. ij. c. ix. Nec diuerſificat̄ vnitas niſi ꝓpt̄ materiā cū ſit ſuſtētatrix oīm ⁊ retētrix. vt d̄r li. v. ca. xxxj. Tanta eñ laus vnitat̄ eſt apd̄ ſapiētes ꝙ a mult̄ aīa dicebat̄ eſſe vnitas i nūer̄ ꝓcedēs ab vnitate. ⁊ dixerīt ꝙ vnitas eſt ꝑncipium cuiuſlibet ꝯtinui et diſcreti. vt di. Auic̄. li. ij. c. j. Eſt itaq; vnitas cōmēdabil̄ q̄r a nullo nūerabili orit̄ ſ; a ſe ipa ꝑncipiat̄ a q̄ oīs nūerꝰ orit̄. ad quā oīs nūeroſitas tāq; ad radicē ꝓpriā et originē reuocat̄. vt di. idē. Itē rōne ſimplicitat̄. q̄r vnū eſt qd̄ nō diuidit̄ vt di. idē. ca. iij. Veriſſime inq̄t vnū eſt qd̄ nec actu diuidit̄ nec intellectu. et tal̄ vnitas eſt ꝑncipiū nūeri. vt di. idē ibidē. Itē dic̄ idem vnitas eſt in q̄ nō eſt multitudo qd̄ vtiq; in/telligit̄ de vnitate ꝑma ⁊ ſimplici ad quā oīa q̄ntūcūq; diſparia reducūt̄. Nā vnū multi/plicit̄ d̄r vt poſt patebit. Itē rōne ꝑfectibilitatis. nā ꝑticularia q̄libꝫ in ſe ꝑfecta ſūt qñ ad vnitatē ſūt redacta. Nā totalitas ⁊ ꝑfectō debet̄ vni. vt di. Ariſt. v. phi. c. iiij. q̄r ꝑfectū ſufficit ad eſſe vnū vt d̄r in li. de ce. ⁊ mū. c. ij. Itē rōne ſingularis dignitatis. Vnū eñ ꝑ ſe eſt aliq̄d exñs ſolitariū. vt d̄r in li. meth. c.

xvj.et ideo Algazel di.ſup.iiij.meth.c.xv.q̄ cā vnitatis eſt vnū eſſentialit̄ ⁊ ṗmo et magis dignū. Eſt āt vnū ſiue vnitas mlͭiplex vt dicit Alga. eſt vnū ſimplex. et vnū eſt ſm quid. Unū ſimplex dr̄ vnū ĩ q̄ nō cadit mlͭitudo. nec actu. nec potētia. vt pūctꝰ et vnitas. Eſt vnū ſimplex ĩ q̄ nō ē actu mlͭitudo q̄uis ſit potētia vt lectꝰ. ⁊ mēbꝛoꝝ ĩ q̄ nō ē mlͭitudo actu Unū āt ſm q̄d dr̄ mlͭiplicit̄. ſ. vnū genere vt hō et bos. vnū ſpecie vt ſoꝛtes ⁊ plato. vnū accidēte vt nix ⁊ ceruiſia. vnū ꝓpoꝛtione vt auriga et nauta. ⁊ vnū ĩ ſubiecto vt dulce ⁊ albū in aliq̄ ſub̄a vna. Ariſt. āt. j. phi. ca. v. dic̄ q̄ eſt vnū accidēte. vt duo accidētia in vno ſubiecto. ⁊ eſt vnū ꝑ ſe multiplr̄. vt vnū in ↄtinuatōe q̄ꝝ terminꝰ vnꝰ. ⁊ vnū ſpecie vl̄ foꝛma vt ſoꝛtes et plato in hoie. vnū genere vt hō et bos in aīali. ⁊ vnū in diffinitōe vt illa q̄ꝝ vna eſt diffinitio. ⁊ vnū ĩdiuiſibilitate vt pūctꝰ. ⁊ vnū nūero vt ſingulare. ⁊ vnū ſimplicitate vt eſſentia. ⁊ vnū totalitate ſiue ꝑfectione vt circulꝰ ⁊ vnū materia vt oīa coꝛpalia. Bernardꝰ āt diſtinguit. ix. modos vnitatis ad eugen̄. v. eſt em̄ vnitas nat̄alis et gratuita ⁊ eſt ſup vtrūq̄ ↄſtituta. Unitas āt naturalis eſt in q̄druplici differētia. q̄daʒ eſt ꝑ aggregatōem reꝝ differētiū ⁊ diſtinctaꝝ vnitas collectiua vt multi lapides faciūt vnum aceruū. et q̄dā eſt ꝑ colligatōeʒ ꝑtiū foꝛmaliter differētiū ſiue ꝑtiū etherogeneaꝝ et eſt vnitas ↄſtitutiua. vt mlͭta mēbꝛa vnū coꝛpꝰ Et q̄dā ꝑ ↄiūctōeʒ differentiū ſexu ĩ generatione ꝓlis et ſic eſt vnitas ↄiugatiua. qn̄ ſcʒ vir et mulier ſūt duo in carne vna. ⁊ quedaʒ eſt ꝑ vnionē naturaꝝ differentiū ↄuenictiū in vnitatē ꝑſonalē. ⁊ h̄ eſt vnitas natiua qua aīa et caro ſūt hō vnꝰ. Unitas āt ḡtuita ſilr̄ q̄ttuoꝛ hʒ differētias. quaꝝ ṗma eſt poteſtatiua q̄ hō ꝟtuoſus ſtabilit̄ in ſe ⁊ inuenit̄ aīo indiuiſus Scd̄a eſt ↄſentanea vt ꝑ caritatē mlͭtoꝝ in dn̄o eſt aīa vna et coꝛpꝰ vnū. Tertia eſt votiua qn̄ aīa cū deo hʒ ꝑ oīa ↄfoꝛmitatē et votꝭ eiꝰ adherens vnꝰ ſpūs eſt cum eo. Quarta dignatiua q̄ limꝰ nr̄ a dei verbo eſt aſſumptꝰ ad ꝑſone diuīe vnitatē. Unitas ſupernaturalis et ḡtuita ↄſubſtātiata ē vnitas trinitatis. quā q̄dē vnitatē opoꝛtet eſſe ſolaʒ et ſingularē vt in ea ſit ſtatꝰ et quies omniuʒ vnitatū. Ex p̄dictꝭ ptʒ q̄ totalitas ⁊ ꝑfectio debet̄ vnitati. vt vult Ariſt. v. phi. Q.ð ei totū. ĩ. ꝑfectū nō eſt nō dr̄ vnū vniuerſalr̄ vt di. idē Sūt aūt vnū numero q̄ꝝ mat̄ia eſt vna: ſed foꝛma ſūt vnū q̄ꝝ vltima ꝑfectio eſt vna et totalis. Unū genere q̄ꝝ foꝛma p̄dicamēti eſt vna. vnitas āt q̄ eſt ṗncipiū nūeroꝝ nō ē vna materia ſʒ nūero. vt di. Ariſt. ibidē. Et eſt res ſimpliciſſima q̄ ṗmo ſubſiſtit ⁊ ꝑ illā oēs alie. In om̄ibꝫ generibꝫ vnū ē ṗncipiuʒ qd̄ eſt ĩ illis ꝑticulare vt in coloꝛibꝫ eſt albedo. ⁊ ĩ neumatibꝫ tonꝰ ſiue ſonꝰ. ⁊c̄. vt dr̄. x. li. meth. c. iij. et ideo vnitas nūeralis a q̄ oꝛit̄ et ad quā reſoluit̄ oīs nūerꝰ diuīe vnitatꝭ eſt expꝛſſiua ſilͭitudo ⁊ figura. Nā vt dr̄. iiij. meth. ca. iij. ṗmū in genere ſub̄e et indiuiſibile eſt motoꝛ ṗmꝰ eternꝰ. ſ. deꝰ abſolutꝰ ab om̄i materia q̄ nō ſolū eſt ṗncipiū ṗmū tāq̄ȝ motoꝛ. ſʒ tāq̄ȝ foꝛma et finis et actꝰ vltimꝰ ei non admiſcet̄ potētia om̄ino ⁊c̄. Un̄ ab ĩpo deo vno in ſub̄a ꝓcedit om̄is creatura effectiue et exemplariter. ſicut ſub vnitate ꝓcedit oīs nomerꝰ oꝛiginaliter. et ad ĩpum velut ad finem om̄ia referunt̄. ſicut ad vnitatē ṗmā omnes numeri reſoluunt̄ vt idem ſit finis omniū q̄ eſt ṗncipiū deꝰ qui eſt benedictꝰ in ſecula ſeculoꝝ.

De binario. Ca. CXV

a AD vnitatē aūt addita vnitate dualitas ꝓcreat̄ q̄ poſt vnitatē oīm numeroꝝ ṗ̄cipuū ⁊ ſecūdariū tenet locum ſm Iſi. et h̄ numerꝰ q̄ binariꝰ dr̄ ab aliq̄bꝫ infamis dr̄: q2 ab vnitate ꝑ binariū ſeꝑamur. vn̄ nota dr̄ eſſe diuiſionis. ſʒ vt di. Aug. ĩ. vj. muſice. Si vituperabilis eſt q2 ab vnitate ṗmo recedit. laudabilis eſt q2 ab vnitate exiens ternario app̄ꝛoximat ⁊ accedit.

De ternario. Ca. CXVI

TErnariꝰ eſt numerꝰ ex vnitatꝭ additione ad binariū generatꝰ. ⁊ eſt ternarius int̄ numeros ſacratiſſimꝰ. q2 in ĩpo totꝰ trinitatꝭ veſtigiū inuenit̄. q2 ſic̄ pꝛīa vnitas ṗmi ṗncipij rep̄ſentat vnitatē ſic ternariꝰ ꝑſonaꝝ in deo exṗmit trinitatē filij. ſcʒ a pr̄e generatōeʒ ⁊ ſpūſſancti a pr̄e ꝑ filium ꝓceſſionabilitateʒ. In ternario ſiq̄dē adhibuit Ariſto. magnificare deū ſublimē et glorioſū. vt dr̄ in li. de celo ⁊ mūdo. c. ij. nā bt̄āʒ trinitatē clamat ⁊ p̄dicat q̄libʒ creat̄a q̄ fcā eſt a deo trino ⁊ vno in nūero pōdere ⁊ menſura. vt dr̄ li. ſap. xj.

De numero quaternario.
Capitulum. CXVII

e EX additione vnitatis ad ternarium q̄ternariꝰ ſurgit. q̄ ⁊ a figura q̄drata nomē ſumpſit. vt di. Iſi. foꝛma autē

quadrāgula maxie ſtabilis eſt atq₃ firma. et iđo maxie ſtabilitatē ſignat vniuerſalis ec/cleſie et firmitatē fidelis aie tam in ꝟtute ꝙ̄ in ſcientia ⁊ doctrina q̄ cōphendit cū om nibꝫ ſanctis q̄ ſit lōgitudo latitudo ſublimi/tas et pfunditas.

De numero quinario. Capl'm. CXVIII.

Ex additione aūt vnitatis ad quater/nariū ſurgit ſecundꝰ numerꝰ impar ſc₃ quinarius q̄ inter impares in bi nario diſtans a ternario eſt ſecundꝰ. et illos ideo ſepe deſignat q̄ ad trinitatis fidem do/ctrinā ⁊ ſciā₃ ſupaddūt. et tñ ꝙ̄uis inſtructi ſint p fidē et p legē nihilominꝰ tñ q̄nq₃ fatu/is ꝟginibꝫ ⁊ q̄nq₃ iuga boum emētibꝫ ꝯpanꝭ q₂ in q̄nq₃ carnaliū ſenſuū voluptatibꝫ ad/huc detinenꝭ.

De ſenario. Capl'um. CXIX.

Ex additione quoq₃ vnitatis ad q̄na rium creſcit ſenarius q̄ pm̄ꝰ numerꝰ eſt pfectꝰ q̄ ex ptibꝫ ſuis aliq̄tiens ſilꝭ aggregatis reddit eandē ſummā qđ in mo/nadibꝫ nūeris nō inuenit̄ niſi in ſenario. nec i decadibꝫ niſi in. xxviij. et iđ di. Boe. li. j. ca. xviij. ꝙ ſenariꝰ eſt numerꝰ emulatoꝛ ꝟtutꝭ. q₂ nec ſupflue pgredit̄ nec diminute remittit̄. ſ₃ inter equales ptes tenet mediū nō habēs ſupfluum neq₃ diminutū. Nā ſenariꝰ ꝯtinet in ſe ptē ſui mediā. ſc₃ ternariū. et tertiam. ſ. binariū. et ſeptā ſc₃ vnitatē. ſex aūt vnitates faciunt ſenariū. et duo ternarij ſenarium. et tres binarij eundem reddūt numeꝝ. et ideo iſte numerus pfectōe₃ grē et ꝟtutū ſignat in ſcriptura.

De ſeptenario Capl'm. CXX.

Septenariꝰ quidē q̄ ex additione vni/tatis ad ſenariū et inter impares eſt tertiꝰ ſupexcreſcentia₃ grē deſignat ſeptiformis. q̄ ſp creſcit ⁊ pficit in tenētibꝫ fi dem beatiſſime trinitatis.

De octonario Ca. CXXI

Octonariꝰ aūt q̄ creſcit p additione₃ vnitatis ad ſeptenarium componit̄ ex duabꝫ partibꝫ equalibꝫ. ſ. ex duabꝫ quaternarijs vel ex duobꝫ imparibꝫ inequa libꝫ. ſ. ex q̄nario ⁊ ternario ſignat ſupadditio nē beatitudinis ⁊ glīe in patria. q̄ ſuccedit il lis q̄ habuerūt ſeptiformē grā₃ h̄ in via. vbi paritati meritoꝝ reſpondebit paritas p̄mio rum. et imparitati tormentoꝝ ⁊ afflictionū imparitas gaudioꝝ ⁊ pticulariū ꝯſolationū. Nā gaudiū martiꝝ alijs paribꝫ excedit gau diū ꝯfeſſoꝝ. et ꝟginū ꝯiugatoꝝ. vt ſtella dif fert a ſtella in claritate. j. Corinth. xv. et iđo ꝓpꝭ ineq̄lia merita et gaudia diuerſe ⁊ diſpa/res dicunꝭ in domo pr̄is luminū māſiones Joh. xv.

De nouenario Ca. CXXII.

Nouenariꝰ āt q̄ creſcit p additōe₃ vni tatis ad octonariū. et ꝯponit̄ ex tri/plici ternario ⁊ imediatiꝰ ſe h₃ cū de nario ſolū in vnitate differēs ab eo. ſtatum ⁊ glīa₃ repſentat triplicis hierarchie angelo/rū quaꝝ q̄lib₃ ꝯuenientiā h₃ ⁊ ꝯformitate₃ cū ſancta trinitate et imediatiꝰ ſe hñt ad deū ceteris creaturis.

De denario Ca. CXXIII.

Denariꝰ āt q̄ p ſupexcreſcentiam vni tatis excedit nouenariū eſt limes et terminꝰ oīm ſimpliciū nūeroꝝ. Pri/mū āt oīm cōpoſitoꝝ repſentat merito ip̄m chriſtū deū q̄ eſt alpha et o. finis. ſ. et pnci/pium. nō ſolū creaturaꝝ pncipiū ſimpliciū veꝝ felicitas ⁊ beatificatio eſt hoīm ⁊ ange/loꝝ. Denariꝰ itaq₃ numerꝰ eſt pm̄ꝰ limes nu meralis ſine cuiꝰ additione vel replicatione vlteriꝰ numerꝰ nō aſcēdit. q̄ decies in ſe du/ctus numerū reddit pfectū. ſ. centenariu₃ q̄ de leua trāſit in dexterā vt di. Beda. Ex ia₃ dictis p₃ ꝙ nūeroꝝ alius eſt digitꝰ alius ar ticulus. alius compoſitꝰ. digitus continet numeros ſimplices ab vno vſq₃ ad decē. Ar/ticulus continet decem et reliquos denari os. Compoſitus amplectit̄ digitum et arti culū. vt. xj. xij. xiij. et ſic de alijs vſq₃ ad. xx. q̄ ē ſecundus articulus ſic. xxx. et. xl. ⁊ ſic đ alijs vſq₃ ad centū et decies centū reddunt. M. In quo patet dignitas denarij ſine cuiꝰ re/plicatōe ad millenariu₃ nō puenitur. Reci/pit autem numerꝰ q̄ntitatem et aceruꝰ ex vni tatibꝫ pfuſus multiplicē diuiſionē. Nume/roꝝ aliꝰ par aliꝰ impar. Numerꝰ par eſt qui ī duas partes equales diuidi poteſt. vt. ij. iiij vj. viij. Impar numerus eſt q̄ equis partibꝫ diuidi nō poteſt vno vel deficiente vl' ſuper/abundante. vt. iij. v. vij. et reliqui. vt di. Iſi. Par aūt numerus ſic diuidit̄. quia alius eſt pariter par. alius pariter impar. alius impa riter par. et impariꝭ impar. Pariter par nu/merus eſt q̄ ſm parem nūeꝝ pariter diuidi tur q̄uſq₃ ad indiuiſibilē pueniat vnitatem.

V erbi gr̄a.xliiij.hꝫ medietatem.xxij.h autē xvj.et iſte.viij.octo āt.iiij.et h binarū.ſ.ij. binariꝰ aūt vnitatē hꝫ q̇ īdiuiſibilꝭ et ſingularꝭ eſt. Pariter impar eſt numerꝰ q̇ ī equas partes recipit diuiſionē ſed ꝑtes eius remanēt indiuiſibiles vt.vj.x.xiiij.xviij.xxx.l.mox em̄ vt tales numeros diuiſeris incurres nūeꝝ quē diuidere nō poteris in equas ꝑtes. Impariter par numerꝰ eſt cuiꝰ ꝑtes equaliter diuidi pn̄t ſꝫ vſqꝫ ad vnitatē nō ꝑtigūt vt. xxiiij hi immediate diuiſi.xij.faciūt.rurſus ī aliā medietatē.vj.deinde in aliam medietatem iij.ſꝫ vlterius ceſſat diuiſio et inuenitꝰ terminus indiuiſibilis ante vnitatem Impariter impar eſt q̇ ab impari nūero impariter numeratꝰ. vt.xxv.et xlix.q̇ diuiſi vt impares numeri ab imparibꝫ ⁊ paribꝫ diuidunꝰ.vt ſepties.vij.faciūt.xlix.et q̇nquies.v.xxv. Itē parium numeroꝝ alij dicunꝰ ſuꝑflui alij diminuti. Suꝑflui ſunt q̇ꝝ ꝑtes ſimul ducte plenitudinē ſuā excedunt.vtputa duodenariꝰ habet em̄ ꝑtes q̇nqꝫ.duodecimā qꝺ eſt vnū. ſextā duo.quartam qꝺ tria.tertiā qꝺ q̄tuor dimidiā qꝺ ſex.vnum em̄ duo et tres et q̄tuor et ſex ſimul ducta.xvj.faciūt.⁊ longe duodenarium excedunt.ſicut ⁊ alij ſimiles plurimi.

De numero diminuto Caplm̄.CXXIIII

Diminuti ſūt numeri q̇ partibꝫ ſuis computatis minorē ſummā efficiūt vtputa denariꝰ cuius ꝑtes ſunt tres. decima qꝺ eſt vnū.q̇nta qꝺ eſt duo.dimidia qꝺ eſt q̇nqꝫ.vnū em̄ et duo et q̇nqꝫ ſimul ducta octonariū faciūt denario longe minorē. Similis his eſt octonarius et alij plurimi qui in ꝑtes redacti infra ꝯſiſtunt. Perfectꝰ numerus qui ſuis partibꝫ adimpletꝰ. vt ſenarius hꝫ tres ꝑtes.ſcꝫ ſextā tertiā et dimidiā. ſex em̄ ſunt vna tertia.ij.et dimidia.ſ.tres. et he partes in ſummā ducte.ſcꝫ.j.ij.et.iij.ſenarium ꝑficiūt et ꝯſūmant. Sūt aūt perfecti numeri intra denariū ſex.infra centenariuꝫ xxviij.īfra millenariū.cxxviij.et infra.x.M. cccc.xcvj.et hi numeri ꝑfecti ſemꝑ in.vj.vel in.viij. terminanꝰ.et h alternatim. vt dicit Boe. Perfectos aūt numeros raro inuenies de facili numerabiles.qꝛ vt dicit idē pauci ſunt nimis ꝯſtanti ordine ꝓcreati.ſuꝑflui aūt et diminuti ſunt multi ⁊ inordinate diſpoſiti et nllo certo fine generati. Impares aūt numeri ſic diuidunꝰ. Alij ſūt ſimplices alij compoſiti.alij mediocres. Simplices ſunt q̇ nullam aliā partem hn̄t niſi ſolā vnitatem vt ternariꝰ ſolam tertiam.⁊ q̇nariꝰ ſolam q̇ntam.⁊ ſeptenariꝰ ſolam ſeptimaꝫ.his em̄ vna ꝑs ſola eſt. Et cōpoſiti ſūt q̇ nō ſola vnitate metiunꝰ ſꝫ etiā alieno numero procreanꝰ. vt.ix.et.xv.et.xxj.⁊.xxv. Dicimꝰ eī ter trini.⁊ ſepties trini.⁊ ter q̇ni.⁊ q̇nquies q̇ni Mediocres nūeri q̇ quodā mō ſimplices ⁊ incōpoſiti eſſe videtꝰ. Alio vͦo mō cōpoſiti. vt vͤbi gr̄a.ix.xxv. Nouenariꝰ em̄ dū nā ꝯꝑatꝰ fuerit ꝓmus eſt et incōpoſitꝰ.quia nō habet numeꝝ cōmunem niſi ſolum monadicum. Ad.xv.vero comparatus.ſecundus eſt ⁊ incompoſitꝰ.quia in illis cōmunis eſt numerus ꝑ̄ter monadicū.id eſt.ternariꝰ numerus qui nouenarium conſūmant.vt ter trini.xv et ter quini.

De ſecūda diuiſione totius numeri. Caplm̄.CXXV

Alio mō diuidunꝰ nūeri.qꝛ oīs numerus aut ꝯſideratꝰ ꝑ ſe aut ꝑ alium Per ſe eſt numerus q̇ ſine relatione aliqua dꝛ.vt.iij.iiij.v.vj.et conſimiles. Ad aliud eſt numerus q̇ relatōe ad alios cōparatur. vͤbi gr̄a.iiij.ad.ij.dum em̄ q̄ternarius ad binariū compatꝰ fuerit duplex dꝛ ⁊ multiplex.ſimiliter.vj.ad.iij.⁊.viij.ad.iiij.⁊.x.ad v. Iteꝝ tres ad vnū triplex.ſex ad duo ⁊ nouem ad tria. Equales aūt numeri dicuntur qui ſm̄ quantitatē ſunt equales.vt.ij.ad.ij. et.iij.ad.iij.⁊.x.ad.x.c.ad.c. Inequales qui ad inuicem inequalitatē demonſtrāt.vt.iij. ad duo.et.iiij.ad.iij.⁊c̄.⁊ vniuerſaliter quādo maior minori et minor maiori compatꝰ. dꝛ inequalis. Maior numerus eſt qui habet in ſe illum minorem numeꝝ ad queꝫ cōparatur et parum plus vt quinariꝰ habet in ſe ternariū numerū et eius alias partes duas.et ſic de alijs. Minor numerus eſt q̇ cōtinetur a maiore ad quem comparatur cuꝫ aliqua parte ſua.vt ternarius ad quinariuꝫ continetur ab eo cum duabus partibꝫ ſuis. Multiplex numerus eſt qui habet in ſe minorem numeruꝫ bis aut ter aut quater aut multipliciter. vt duo ad vnum dum comparati fuerint duplꝛ ē.tres ad vnū triplꝛ.q̄tuor ad quadruplicitꝰ.⁊ ſic de alijs. Econtra ſubmultiplex numerus eſt qui intra multiplicem numeꝝ multipliciter continetur. vt vnꝰ a duobꝫ bis continetꝰ.a tribus ter.a q̄tuor quater.a q̇nqꝫ quinquies. et ſic de alijs.

Superparticularꝭ numerꝰ eſt dū fortioꝛ cō
tinet in ſe inferioꝛē nūeꝝ ad quē compatur
ſilr̄ et vnā ptē eiꝰ. vt verbi grā ternariꝰ ad bi/
nariū compatꝰ ꝯtinet in ſe duo et aliū vnū ꝙ
eſt media ps duoꝝ. ſilr̄ q̄tuoꝛ ad tres cōpa/
rati ꝯtinēt in ſe tres ⁊ aliū vnū ꝙ eſt tertia ps
triū. ſic ꝗnq; ad q̄tuoꝛ. ꝯtinēt q̄ternarium et
aliū vnū ꝙ eſt q̄rta ps q̄ternarij. ⁊ ſic ꝺ alijs.
Superpartiēs nūerꝰ eſt ꝙ inferioꝛē nūeruȝ
totū ꝯtinet ⁊ ſup h̄ alteras eiꝰ ptes duas aut
tres aut q̄tuoꝛ aut ꝗnq; aut alias. verbi grā
ꝗnq; compati ad tria. hȝ ꝗnariꝰ ternariuȝ et
ſup h̄ duas ptes eius. ſ. duo. Sex ad q̄tuoꝛ
cōparati hn̄t in ſe q̄tuoꝛ et alias ptes eius. ſ.
duo. Silr̄. ix. ad ꝗnq; compati hn̄t ī ſe ꝗnq;
et alias eiꝰ ptes. ſ. iiij. Subſuppartiēs nūerꝰ
eſt ꝙ ꝯtinet̄ ſub nūero ſuppartiēti cū aliq̄bꝫ
ptibꝫ ſuis duabꝫ aut tribꝫ aut pluribus ſuis
Ut v̄bi grā. tria ꝯtinēt̄ a ꝗnq; cū alijs dua/
bus ptibꝫ ſuis. ⁊ ꝗnq; a. ix. cū alijs ptibꝫ ſuis
⁊ ſic de alijs. Subſupparticularꝭ numerꝰ ē
ꝙ ꝯtinet̄ in inferioꝛi nūero cū aliq̄ pte ſua vt
media aut tertia aut q̄rta aut ꝗnta. Uerbi
grā. duo ad tria. tria ad q̄tuor. ⁊ quatuoꝛ ad
ꝗnq;. ⁊ ſic de alijs. Multiplex ſubparticula
ris nūerꝰ eſt ꝙ ꝯpatꝰ ad inferioꝛē nūeꝝ ꝯtinȝ
in ſe totū inferioꝛē nūeꝝ multiplicit̄ cū aliq̄
pte eiꝰ Uerbi grā. ꝗnariꝰ ꝯpatꝰ p binariū in
ſe ꝯtinet bis binos. i. q̄tuoꝛ ⁊ vnā ptem eius
Et. ix. ꝯpati ad q̄tuoꝛ ꝯtinēt in ſe duos qua
ternarios ⁊ vnitatē q̄ nouenarij eſt ps vna.
Submultiplex ſupparticularis numerꝰ eſt
ꝙ compatꝰ ad inferioꝛē ſibi nūeꝝ cōtinet euȝ
multipliciter cū alijs ptibꝫ eiꝰ. vt octonariꝰ
ꝯpatꝰ ad ternariū ꝯtinet in ſe bis tm̄ cū alijs
ptibꝫ eiꝰ. Silr̄. xiiij. ad. xij. ꝯpati ꝯtinēt in ſe
bis ſenos. ſcȝ. xij. cū alijs ptibꝫ eiꝰ. Sic. xvij.
ad. vij. ſic. xxij. ad. ix. ꝯtinēt in ſe bis nouē cū
alijs tribꝫ ptibꝫ ſuis. Submultiplex ſuper/
partiēs nūerꝰ eſt ꝙ ad fortioꝛē ſibi ꝯpatꝰ ꝯti/
net̄ ab eo multiplicit̄ cū aliq̄bꝫ ptibꝫ ſuis. vt
tria ꝯpata ad octo ꝯtinent̄ bis cū duabꝫ p/
tibus ſuis. Silr̄ q̄tuoꝛ ad. xj. cōpati ꝯtinēt̄
bis cū tribꝫ ptibꝫ ſuis. vt di. Iſi.

De tertia diuiſione totius numeri.
Capitulum. CXXVI

Tercio mō diuidunt̄ nūeri ſm Iſid.
Nūeri aut ſūt diſcreti aut ꝯtinentes
Diſcretꝰ nūerꝰ eſt ꝙ diſcretꝭ monadi
bus ꝯtinet̄. vt v̄bi grā. iij. iiij. v. vj. ⁊c̄. Conti
nēs v̄o nūerꝰ eſt ꝙ ꝯiūctꝭ monadibꝫ ꝯtinetur.
vt ternariꝰ nūerꝰ in magnitudine intelligat̄.
Et diuidit̄ h̄ nūerꝰ in linealē et in ſupficialē
et ī ſolidū Eſt aūt linealis ꝙ incipiēs a mo/
nade linealit̄ ſcribit̄ vſq; ad infinitū. Unde
alpha deſcribit̄ p deſignatiōe lineaꝝ. qꝛ hec
lr̄a vnitatē ſignat apud grecos Su
perficialis numerꝰ eſt ita ꝙ non ſolū in lōgi/
tudine ſed in latitudine ꝯtinet̄. vt trigonus
tetragonꝰ ſeu quadragonus pentagonus vl̄
circularis. et ceteri qui ſemp in plano pede
id eſt. in ſupficie ꝯtinent̄. Et ideo figure ſūt
hic ponende pro exemplo. nam trigonꝰ nu/
merus taliter oꝛdinatur Quadratꝰ
vero numerꝰ eſt ita et tetragonus dr̄.
Pentagonus ſiue ꝗnquanculus eſt ita
circularis numerꝰ eſt ita Spericus
vero numerus eſt et circularis qn̄ circula/
to numero a ſe multiplicato ſurgit et in ſe
conuertitur. Uerbi grā. quinquies ꝗni ꝗn/
quies. hic circulus dum in ſeipm̄ multipli/
catus fuerit in ſeipm̄ circulariter redit ⁊ ſpe
ram facit. quia ꝗnquies. xxv. faciūt genera/
liter. cxxv. Solidus vero numerꝰ eſt qui lō/
gitudine. altitudine. latitudine continetur.
Naturam numeralem et numeroꝝ
multiplicem diuiſionem ſimplicibꝫ ꝓpoſui
ſimpliciter intuendā. ꝓut pȝ in verbis btī
Iſi. cuiꝰ verba p oīa ſum ſecutꝰ. Ex quibꝫ
pȝ manifeſte ꝙ ſub numeroꝝ diuerſitate di
uerſimode latent miſteria diuerſaꝝ intelli/
gentiaꝝ in canone ſcp̄ture diuinitꝰ aſpirate.
et ideo di. Boe. li. j. ca. j. ſcientia numeroꝛuȝ
maxime eſt inter mathematicas ſcientias a
ſapientibꝫ attendenda. qꝛ de omnibꝫ natura
exiſtentibꝫ de quibꝫ hȝ diſſerere phīa pꝛeua
let p̄ oīm̄bꝫ ariſmetrica diſciplina. quia ſine
numero nec lr̄a lr̄e ꝯiungit̄. nec ſillaba ſilla
be recto oꝛdine copulat̄. Sic nec ſubiectū
a pꝛedicabili diſcernit̄ nec a ꝯcluſione in ſi/
logiſticis int̄ p̄ma media et vltima diſting/
uitur. vbi p̄mi ſecūdi et vltimi ſiue tertij ra/
tio nō habet̄. et ideo vt di. Boe. oēs ſcias p̄/
cedit ſcientia numeralis. qꝛ ſine ternario nō
ſubſiſtit triangulꝰ nec ſine quaternario te/
tragonus ſine q̄drangulus. ⁊ ſic de ceteris.
Sic etiā in muſicis eſt videre. qꝛ muſica eſt
modulatio nūeroꝝ noībꝫ ānotata. vt dicit
idē Boe. vtȝ ī dyateſſeron ī dyapente ⁊ dya
paſon. et in alijs cōſonantijs muſicis q̄ ſine
numero p̄cedente nō denomiant̄. ſicut nec
aſtroꝝ curſus nec oꝛtꝰ ſydeꝝ vl̄ occaſus. nec
tempoꝝ nob̄ pateret varietas vl̄ ſucceſſus ſi
nō nūerali adiutoꝛio regeremur. Dia etiaȝ

creata rõne nũerali fũt formata. vt dic̃ idez. Et etiã rõis nũeral' fuit exẽplaritas ĩ aĩo cõ ditoꝛ. Vñ ſub certitudie nũeri creati ſunt ⁊ diſtĩcti tres trini oꝛdĩes ãgeloꝝ ſub ſeptena rioꝝ ternario diſtĩguũt ꝟtutes ⁊ poteñe om niũ rõnaliũ ⁊ ſpiritaliũ aĩoꝝ. Virtute ⁊ ſcia nũerali colligũt elemẽta ⁊ vt ita dicã. nũeroꝝ ꝯiũctõe ſũgũt vniuerſa tã ſpũalia ꝙ̃ coꝛpa/ lia. tã celeſtia ꝙ̃ trena. nec hñt nũeri ꝯpoſi/ tionẽ int̃ ſe ⁊ ꝓpoꝛtionẽ ex aliȷ̃s ꝙ̃ ex ſeipis vt di. boe. Nã ĩ ſuba nũeroꝝ ĩueniũt par ⁊ ipar ex q̃bꝯ ꝯſtat oĩs nũer⁹ q̃ diuia q̃dã poteñia cũ diſparia ſint ⁊ ꝯ̃ria. tñ ex vna genita. ſ. ex mo nade oꝛiunt̃ ⁊ ĩ vnã ꝯpoſitõꝫ ⁊ ĩ ꝓpoꝛtõis ſili tudinẽ ſine medio ꝯiũgũt. Vñ pꝫ ꝙ oĩs nu/ mer⁹ ſub ĩpari vl' ſub pari ꝯp̃hẽdit̃. Eſt aũt par nũer⁹ q̃ p̃t in duo eq̃lia diuidi vnitate ñ interueniẽte. Impar ꝟo ẽ q̃ nõ p̃t diuidi in duo eq̃lia vnitate intcedẽte. vel ꝑm pictago re diſciplinã. Par nũer⁹ ẽ q̃ p̃t ſub eadẽ diui ſione diuidi in mĩma ⁊ maxĩa. mĩma q̃dẽ q̃n titate. i. diuiſiõe. maxĩa ãt ſpacio ⁊ magnitu/ dine vt ſi diuidas L in L. et L maxim ſpa/ ciũ eſt. L mĩma ꝟo q̃ntitas. i. diuiſio. nõ eĩ̃ diuiſũ ẽ niſi ſemel ⁊ nulla p̃t fieri mioꝛ diui ſio ꝙ̃ ĩ duas p̃tes. Nã q̃nto aliq̃s par nũer⁹ ĩ pl'es p̃tes diuidit̃. tãto magnitudo pl⁹ mi/ nuit̃. vtꝫ ĩ arboꝛe ſecta ĩ pl'es p̃tes. ſꝫ nũer⁹ di uiſionis ſiue q̃ntitas mltitudis pl⁹ augetur. cui⁹ rõ ẽ vt di. idẽ. ꝙ magnitudo p̃t minui et diuidi ĩ infinitũ. ſꝫ nũer⁹ creſcit ⁊ ꝓgredit̃ in infinitũ. Et iõ par' nũeri diuiſio ẽ ꝑm mag nitudinẽ maxĩa. ſꝫ ꝑm q̃ntitatẽ diſcretã mi/ ma. Impar ꝟo nũer⁹ eſt c⁹ nũeral' diuiſio eſt in duas p̃tes vel p̃ticulas ineq̃les. Par aũt nũer⁹ q̃ñq ̃diuidit̃ in duas p̃tes eq̃les ⁊ q̃ñꝫ ineq̃l'. q̃ñ ꝟo in p̃tes diuidit̃ eq̃les ſi vna p̃s diuiſiõis ẽ par ⁊ reliq̃ erit par. vt q̃ñ. viȷ̃. di/ uidũt̃ in. iiȷ̃. ⁊ iiȷ̃. et. xȷ̃. i. vj. ⁊ vj. ⁊ ſic ꝺ aliȷ̃s. Si ꝟo vna p̃s diuiſionis eq̃lis fuerit ĩpar ⁊ reliq̃ neceſſario erit ĩpar. vt q̃ñ. vj. diuidũt̃ ĩ iȷ̃. ⁊ iȷ̃. ⁊ decẽ ĩ. v. ⁊ v. ⁊. xiiȷ̃. i. viȷ̃. ⁊ viȷ̃. Vñ ĩ eq̃li diuiſiõe nec paritas ĩparitati. nec pari/ tati ĩparitas admiſcet̃ p̃terꝙ̃ ſolũ ĩ binario q̃ p̃nceps paritat' ẽ ⁊ nõ recipit ineq̃lẽ diui/ ſionẽ. q2 ꝯſtat ex duplici vnitate et ex p̃ma duoꝝ paritate. Q̃ñ ꝟo par nũer⁹ diuidit̃ in p̃tes ineq̃les. ſi vna p̃s diuiſiõis ẽ par ⁊ reliq̃ erit par. vt ſi diuidat̃ denari⁹ i. viȷ̃. ⁊ i. ȷ̃. vl' ĩ vj. et i. iiȷ̃. Et ſic q̃ñ. vj. diuidũt̃ i. iiȷ̃. ⁊ i. ȷ̃. et viȷ̃. i. vj. ⁊ i. ȷ̃. ⁊c̃. Et ſi vna p̃s diuiſiõis fuerit ĩpar alia p̃s nccario erit ĩpar. vt ſi diuidat̃

denari⁹ i. iȷ̃. ⁊. viȷ̃. et. viȷ̃. i. iȷ̃. ⁊ i. v. ⁊ ſic ꝺ aliȷ̃s. Nec vnq̃ fieri p̃t vt ſi vna p̃s diuiſiõis par fuerit. alia ĩpar valeat ĩueniri. aut cũ vna ſit ĩpar alia par poſſit ĩtelligi. Impar ãt nũer⁹ ſꝑ diuidit̃ ꝑ p̃tes ineq̃les ⁊ ſꝑ vna p̃s diuiſio nis paritati alt̃a ĩparitati deputat̃. vt. viȷ̃. ſi diuidas ĩ tria ⁊. iiȷ̃. alt̃a poꝛtio par altera ĩ/ par ĩuenit̃. Et h̃ generalr̃ ĩ oĩbꝯ ĩparibꝯ ĩue nit̃. Eſt aũt vnitas genitrix oĩs pl'alitat' ⁊ cã ĩparitat' ⁊ paritat'. nã ſi ĩpari addider' vnita tẽ nccario parẽ nũeꝝ generabit. ⁊ ſi de pari/ tate vnitatẽ dẽpſer'. mox ĩparẽ nũeꝝ ꝓcreab̃. Oĩm etiãꝫ nũeroꝝ circa ſe poſitoꝝ et nat̃ali diſpoſitõe ſibĩ̃nuicẽ ꝯiunctoꝝ medietas eſt vnitas. Verbi grã. ſi dicat̃. j. ȷ̃. iȷ̃. vnitas ad/ dita binario fac̃ binariũ int̃ vnũ ⁊ duo eſſe mediũ. Itẽ ſi dicat̃. j. ȷ̃. iiȷ̃. vnitas addita bi nario fac̃ ternariũ eſſe mediũ int̃ binariuꝫ ⁊ q̃ternariũ. Silr̃ ſi dicat̃. iȷ̃. iiȷ̃. v. vnitas ad dita ternario fac̃ q̃ternariũ int̃. iȷ̃. ⁊. v. eẽ me diũ. ⁊ ſic ꝺ aliȷ̃s aſcẽdẽdo ꝓcedẽdũ ẽ. De p̃ti b⁹ ãt ⁊ ſpẽbꝯ nũeri paris p̃it̃ ⁊ ĩpar' ſup̃dictũ ẽ. Iſtoꝝ ãt nũeroꝝ ſinglas ꝓcreatões ꝓpoꝛ/ tiones ꝯueniẽtias ⁊ differẽtias ꝓſeq̃ eſſꝫ lon gũ. ideo de nũeroꝝ ꝓprietatibꝯ h̃ ſufficiant. Hoc ſolũ aũt ſciam⁹ ꝙ mediũ inuenire ĩ nu meris difficile ẽ. vt di. Iſi. q2 nũeros eſſe ĩfi nitos certiſſimũ eſt. q2 q̃ntũcũq ̃aliquẽ pro traxeris ⁊ finẽ faciendũ putauer' ꝑ additio/ nis vnitatẽ totũ nũeꝝ parẽ vl' ĩparẽ ꝓlõga bis. Rationẽ aũt ⁊ ꝓprietatẽ mediȷ̃ nũeralis ſic aduertere poteris. p̃mo ꝯiũge extrema ⁊ diuide ⁊ inuenies mediũ. ꝟbi grã. pone pro extremis. vj. ⁊. xj. ſil' iũge. xviȷ̃. p̃tire eq̃liter ⁊ erũt. ix. ⁊ eſt anologicũ in ariſmetrica vt me/ di⁹ nũer⁹ q̃t monadibꝯ ſupat p̃mũ totidẽ ſu/ perat̃ ab extremo. ſupat eĩ̃ nouẽ ſex in tribꝯ monadibꝯ et totidem ab vndecim nouena/ rius ſuperat̃ vt di. Iſi. li. iiȷ̃. vñ ſuperi⁹ poſi/ ta ſunt excerpta.

De menſura et pondere Capl'm. CXXVII

Menſure autem et pondera ſepiſſime locũ obtinent in ſcripturis. quoꝛuꝫ rationes et ꝓprietates oꝛtũ habent a geometrica diſciplina. Naꝫ vt dicit Iſidoꝛ⁹ li. iȷ̃. Geometria eſt menſurandi ſcia q̃ con/ tinet in ſe lineamenta et ſpacia ſiue interual la figaras et magnitudines ⁊ in figuris nu/ meros ac dimenſiones. vtꝫ in circulis trian gulis q̃drangulis pentagonis et aliȷ̃s infi/ nitis. de quibꝯ oĩbꝯ non eſt p̃ñtis negociȷ̃

multa diffinire ſʒ pauca tāgere ꝓpter ſimplices. de q̄bꝫ fac̄ Iſid. mētionē dicēs ſic. Geometrie q̄driptita ē dimēſio i planū. i magnitudinē numeralē. i magnitudinē rōnalē. ⁊ i ſolidas figuras. Plane figure ſunt q̄ lōgitudine ⁊ latitudīe ꝯtinēt. q̄ ſunt iuxta platonē nūero q̄nqꝫ. Numeral' magnitudo eſt q̄ diuidi pt̄ ſm nūeros q̄ in ariſmetrica edocēt. Magnitudīes rōnales ſūt q̄ꝝ mēſurā ſcire poſſumꝰ p iudiciū rōis. ſic irrationales q̄rū mēſure q̄ntitas cognita non habet. Figure aūt ſolide ſunt q̄ lōgitudine. latitudine. ⁊ altitudine ꝯtinēt. vt ē cubꝫ. Sūt aūt plane figure plēs ſpēs. vt dic̄ idē. qꝛ pma plano pede eſt circulꝰ q̄ vocat circūducta. in cuꝰ medio pūctꝰ eſt quo cūcta ꝯuergūt ⁊ punctū illum geometrici cētrū vocāt plano pede. ita

Quadrilatera figura eſt in plano quadrata. que ſub quatuoꝛ rectis lineis iacʒ ita. Dyacrate congramanon figura ē plana ita. Oꝛtogonū. i. rectiangulū figura plana ē. triangulꝰ ⁊ hʒ angulū rectum ita. Piſopleros figura ē plana ⁊ recta ſub ter in ſolidū ꝯſtituta ita. Spera ē figura in rotundū formata q̄ in cūctis ptibꝫ i ſolidū eſt equal' ita. Cubꝫ eſt figura ꝓpria ſolida q̄ in magnitudīe latitudine ⁊ lōgitudine cōtinet in ſolidū. Chilindrꝰ eſt figura q̄drata hn̄s ſupius ſemicirculum ita. Conon eſt figura q̄ ab amplo i anguſtū finit ita. Piramis eſt figura que ad modū ignis ab āplo in acutū ꝯſurgit ita

Vtit aūt h̄ diſciplina pmo pūcto cuꝰ pars nulla ē. Int oīa q̄ mēſurari pn̄t eſt mīmum dimēſiue ⁊ tn̄ maximū poteſtatiue qꝛ oīm lineaꝝ ē pncipiū ⁊ q̄ oēs incipiūt ⁊ pgrediūt ⁊ in qua oīa finiunt. Scdo vtit linea q̄ eſt recta lōgitudo ſine latitudine eq̄ ex eq̄ iacet in ſuis pūctis. qꝛ a pūcto incipit ⁊ in pūcto finit. Supficies vo eſt longitudo cū latitudine. Spiſſitudo āt hʒ trinā dimēſionē ſcʒ latū lōgū ⁊ pfundū ſiue altū. Ex iſtis tribꝫ dimēſionibꝫ ꝯſiſtit oē corpꝰ. ſ. ex lōgo. lato ⁊ pfundo. ⁊ ex his tribꝫ ꝯtingit oēm corpulentā ſubām hr̄e pōdꝰ. numeꝝ. ⁊ mēſurā. Poteris aūt ſm artē numerādi mediū geometricū inuenire. nā eiꝰ extrema mltiplicata tātū faciūt q̄tū ⁊ media duplicata. Uerbi grā vj. ⁊ ix. faciūt ſeptuageſies dipondiꝰ. media vo. ſ. viij. ⁊ xij. multiplicata tm̄ faciūt. vt dic̄ Iſi. li. iij. Circulꝰ ita qꝫ ē linea a pūcto vſqꝫ ad punctū ⁊ centrū i eq̄s ſpacijs circūducta

Eſt aūt circulꝰ figura ſimpliciſſima capaciſſima ab oī anguloſitate remotiſſima exteriꝰ eucxa. interiꝰ ꝯcaua. motui aptiſſima. ⁊ ſuo lutōi ꝯgrua. cuiꝰ circūferētia a ſuo pūcto in li cētro ē remotiſſima int oēs figuras pfectiſſima. Oēs figuras ⁊ figurabilia ambiēs oīa poteſtatiue itra ſe ꝯtinēs ⁊ a nullo extra ſe pterq̄ a ſe eſt ꝯtēta. vt pꝫ i circulo celi qui ambit oīa ⁊ n̄ ambit. ꝯtinet oīa ⁊ nō ab alio extrinſecꝰ ꝯtinet. vt dic̄ Iſi. ſic infra. x. eſt oīs numerꝰ. ita infra circulū oīm figuraꝝ clauditur ambitꝰ ita. Et vt breuit dicā circuli pfectōʒ ⁊ rōʒ circularē q̄dā naturali emulatōe oīa mirabilit imitāt. nā circularē formā celū ſibi vēdicat ⁊ motū. Sic planetaꝝ orbes i ſe circularit reflectūt. Sic ſiderum curſus ānoꝝ ⁊ mēſiū ⁊ diuerſoꝝ tpm anfractus a ſe incipe ⁊ i ſe redire ꝯtinue ꝯcernūt. Sic elemēta iuicē agūt ⁊ patiūt ⁊ q̄ p corruptionē deſinere videt p generatōʒ iteꝝ fuerunt. Sic ⁊ ꝯtinui mariū fluxꝰ ⁊ refluxꝰ fluunt ⁊ refluūt ⁊ cū deſierint iteꝝ oriūt. ſic herbe ⁊ arbuſta fructꝰ ⁊ ſemia vice recipca a ſe exeūt ⁊ i ſe ꝯuertūt. Sic celeſtes ſpūs a deo exeūt p creatōʒ ⁊ i deū mouēt p affectionē. a deo emittūt p formatōʒ ⁊ ad deū reuertunt p grāꝝ actōʒ. Sic ⁊ aīa rōnal' ab Ariſto. cōparat circulo rōe ſue pfectōis ⁊ capacitatis oīʒ ei figuraꝝ yſoperimetraꝝ. i. eq̄les ambitus hn̄tiū maioꝛ eſt circulꝰ. ⁊ iō totꝰ mūdus ſpericā hʒ formā. q̄ ad h̄ creatꝰ eſt. vt eā capiat aīa p intellectū. Uniuerſitatꝭ etiā ꝯditoꝛ ſcʒ deꝰ i circulo deſignat. nā vt dic̄ termegiſtus. monas monadē genuit ⁊ i ſe ſuū reflectit ardoꝛē. i. amoꝛē. nā pr̄ generat ⁊ genuit ab eťno filiū. ⁊ p filiū ſpirat ſpm̄ ſcm̄ q̄ eſt ardoꝛ. i. amoꝛ vtriuſqꝫ atqꝫ nexꝰ. naʒ deꝰ pr̄ ab eterno ſe itelligit pfecte ⁊ itelligendo pfecte ſe diligit. q̄ dilectio vltra ſe ad aliō nō extendit. ſʒ potiꝰ ad itelligentē ⁊ intellectū. i. prēʒ ⁊ filiū a q̄bꝫ pcedit ipa dilectō ad modū circuli ſe reflectit. Uñ idē eſt deꝰ i eſſentia pr̄ intelligēs ⁊ intelligēdo filiū gignēs. ⁊ filius a patre genitꝰ ⁊ itellectꝰ ⁊ amoꝛ a prē p filiū pcedens ⁊ i vtrūqꝫ ſe reflectēs ſcʒ ſpūſſanctꝰ. Ex q̄ patere pt̄ q̄ pfectio eſt i diuinis pſonis qꝛ eaꝝ pluralitas trinitatꝭ numeꝝ n̄ excedit ideo etiā ſecūdus phus interrogatꝰ. q̄d eſt deus. ſic rn̄dit. Deꝰ inq̄t eſt intellectual' circulus. cuꝰ centrū vbiqꝫ eſt. circūferētia vo nuſq̄. Ex quo patet q̄ ratio circuli relucet in qualibet creatura

Triangulꝰ ē figura hñs tres āgulos
eq̄les duob rectis..q̄d aūt ſit āgulꝰ
rectꝰ al's determinat'. Cōpat' āt aīa
vegetabil' q̄ habet tres potētias ī ſe.ſ.gene/
ratiuā.nutritiuā.ꝛ augmētatiuā.triangulo
q̄ pmꝰ eſt oīm figuraꝝ geometricaꝝ.q̄a aīa
vegetabilis eſt poꝛ oīm aīaꝝ hñs in ſe terna
riū potētiaꝝ. Eſt āt triangulꝰ int' figuraſ an
gulares pmꝰ.qꝛ ſolidā hñs lōgitudinē.alti/
tudinē ꝛ latitudinē.ꝛ iō oīs figura hñs pl'ſ
angulos vt tetragonꝰ.i.q̄drāgulꝰ.pētagonꝰ
ꝛc.tot ī ſe ꝯcludit triāgulos q̄t lineę ab āgu
lo in angulū ꝓtrahūt'.vt pꝫ ī quadrāgulo q̄
duos ꝯtinet triāgulos ſi ab vno angulo ad
aliū āgulū oppoſitū linea reducat'.vt h
ꝛ ſi ab alio angulo alia linea ad oppoſitū ꝓ/
trahat' q̄ttuoꝛ angulos ꝯtinebit.vt h
ꝛ ſic in oīb figur' alijs totidē diuidūt triā/
guli q̄t ipam figurā angulos hr̄e ꝯtingit.vt
quadrangulꝰ q̄ttuoꝛ deduct' lineis triāgu/
los q̄ttuoꝛ ꝯtinebit ꝛ pētagonꝰ.v. ꝛ exago/
nus.vj.ꝛ eptagonꝰ.vij.ꝛ ſic de alijs.vt dicit
Boe.li.ij.ariſmetrice.ca.vj. Atuero triāgu
la figura ſic p angulos diuiſa in alias figu/
ras nō reſoluit' niſi ī ſeipam.ī tres eni angu
los diuidit'.vt pꝫ h Adeo ei eſt h figu/
ra latitudis pnceps vt cetere ſupficies ī hāc
reſoluant'.ipa po qm̄ nullis eſt pncipijs ob
noxia neq ab alia latitudine ſumpſit initiū
in ſeipam ſoluit'.vt dic̄ idē ibidē. Nulla aūt
pt excogitari figura angular' q̄ nō hꝫ oꝛtū ꝛ
pncipiū a triangulo.nā triangulꝰ oīm alia/
rū formaꝝ ꝛ figuraꝝ eſt pncipiū ꝛ elemētuꝫ
ꝛ h pꝫ in numer'. Nā q̄ternariꝰ naſcit' ex ter
nario q̄ triangulꝰ eſt ſiue trigonꝰ.ꝛ ex vno q̄
poteſtate trigonꝰ eſt generat'. Nā hāc digni
tatē hꝫ vnitas q̄ mater eſt oīm numeroꝝ vt
in ſe vim obtineat nō actu ſꝫ poteſtate oīm
numeroꝝ q̄ ab ipa generāt'.vt dic̄ idē Boe.
li.ij.c.xviij.ſic ꝛ pētagonꝰ ex q̄ternario ſup
ſe poſito ꝛ vnitate q̄ vicē ſupplet triāguli ge
nerat'.ꝛ ſic de oīb alijs numeralib figura
pt oñdi.qꝛ ſp ex figura triāgula q̄libꝫ nume
rus generat'.ſic ibi ī terminis Boe. determi
nat manifeſte ponēs exēpluꝫ in tetragonis.
pētagonis.exagonis.eptagonis.ꝛ ī alijs mł'
tis.hꝫ ꝛ aliud ſingular' ꝓprietat' figura triā
gularis.qꝛ oīs alia figura ſibi pt eſſe baſis.
ꝛ ex baſe ſuppoſita pt ſurgere figura triāgu/
laris.qꝛ oīs alia figura piramidal' hñs ī ſe
formā triangularē tot ī ſe ꝯtinet triangulos
quot ꝯtinet āgulos ī ſeipa baſiſ. Verbi grā
ſi ponat' q̄drangula ꝓ baſe pt ſupſurgere fi
gura piramidal'.tot in ſe ꝯtinēs triangulos
q̄t in ſe tetragonꝰ.i.q̄drangulꝰ dinoſcit' āgu
los ꝯtinere.vt pꝫ ī hac figura Sil'r ſi
baſis fuerit pētagona piramis ſurgēs trian
gular'.v.triāgulos repñtare poterit ſup ba
ſim.vt pꝫ in figura piramidali poſita ſuper
baſim pentagonalē Sic ec̄ ſup baſim
exagonā pt ſurgere piramidal' figura ſex cō
tinēs triāgulos manifeſte ꝛ ſic de alijs Ipa
etiā figura triāguli poterit piramidalis eſſe
baſis.vt dic̄ idē.ꝛ in ipo triangulo pirami/
dali triplex angulꝰ ſm tres angl'os poterit
inueniri.vt pꝫ h Mira itaq videt' di/
uina diſpoſitio ī oīb.ſꝫ potiſſime ī numeriſ
ꝛ figur'.de alijs aūt figuris raꝫ numeralib
q geometric'.mō videt' ſupſedendū ꝓpt' dif
ficultatē ꝛ infinitā figuraꝝ diuerſitatē. ſed
aliquaꝝ ꝯſideratio maximā ꝯfert vtilitatem
theologice diſcipline.vt pꝫ ī quadrāgulo q̄
eſt inter figuras ꝛ nūeros ſolidiſſimꝰ.equiſ
lateribꝰ diſtinctꝰ.ꝛ euāgelicā repñtans do/
ctrinā.q̄ p.iiij.ptes oꝛbis īmobileꝫ obtinet
ſitatē atq firmā.vt dic̄ Beda ſup Gen̄. An
gulꝰ aūt multaꝝ figuraꝝ ē cōe ſubiectuꝫ.qꝛ
oēs p̄dicte figure ſub diuerſitate anguloꝝ
termināt'. Eſt aūt angulꝰ duaꝝ lineaꝝ alter
nus ꝯtractꝰ.ſm modū aūt ꝯtingēdi ſe vari
atur angulꝰ.qꝛ nūc rectꝰ nūc obliquꝰ vel re
flexꝰ nūc acutꝰ nūc obtuſus. Maxia āt ꝟtuſ
ꝯſiſtit ī angulo recto qꝛ ī ipo tota ꝟtꝰ q̄ cōſi
ſtit in lineis a baſi ꝯfluētib ad angulū forti
ficat' ꝓpt' lineaꝝ ꝯcurſum parit' ꝛ ꝯtactuꝫ.vt
pꝫ in oculo q̄ oīa cōphendit ſub angulo.nā
radij q̄ lineālit' veniūt a re viſa faciūt vnam
piramidē.cuiꝰ conꝰ eſt ī pupilla ꝛ baſis in re
viſa.ꝛ hi radij inangulāt' in cētro pupille et
p angulū illuꝫ piramidalē format' viſus.vt
dic̄ autoꝛ pſpectiue.q̄re ē li.iij.d' nat'a viſus
ꝛ in li.de natura ocl'oꝝ. Partes itaq oppoſi
te int' ſe ꝛ ab inuicē ſepate in angul' ꝯueniūt
ꝛ parit' in vnū finiūt'. Pauca itaq d' natura
figuraꝝ ꝛ anguloꝝ.exēpli grā ſunt h dicta.
vt ſciamꝰ qꝛ illoꝝ rō eſt neceſſaria ad diuer
ſa myſteria diuīe pagine cognoſcēda q̄ ſub
nūeroꝝ ꝛ figuraꝝ metaphoꝛ' multiformit'
ſūt velata Nā ſic circulꝰ ſignat aīam rōnalē
ꝛ triangulꝰ aīam vegetabilē.ſic q̄drangulꝰ
aīam ſenſibilē. Nā ſic q̄drangulꝰ linea du/
cta ab angulo vſq ad angulū oppoſitū du/
os ꝯtinet triāgulos.ſic aīa ſenſibil' duplicē

in ſe hꝫ triangulū potētiaꝝ ſeu ꝟtutū.nā aīa ſenſibilis ꝑter tres potētias vegetabiles hꝫ ꝟtutē appꝛehēſiuā.ↄcupiſcibilē ⁊ iraſcibilē. qꝛ aīa ſenſibilis eſt vegetabilis ⁊ nō ecōuerſo.⁊ ſic de alijs figurꝭ diuerſe rōes myſtice ⁊ ſpūales eliciūt ⁊ ſpūalia corꝑalibꝫ adaptāt Sub iſtis aūt figuris ↄꝓhendunt mēſurarū ⁊ pōderū rōes

De menſurꝭ corpoꝝ menſurabilium Capitulū.CXXIX.

Eſt aūt mēſura vt dic̄ Iſi.li.xvj.ca.penl.res aliq̄ mō ſuo vel tpe circumſcripta Et hec eſt aut corpis aut tēporis aūt ſpacij localis. Corpis mēſura eſt vt hoīm ſeu lignoꝝ aliaꝝ rerū coꝛpalium breuitas vl' lōgitudo. Oē eē corp⁹ dimenſionē hꝫ ꝓpriā ⁊ mēſurā. ꝓprie aūt mēſura eſt vocata eo ꝙ fruges ⁊ liquores ceteraq̄ ſicca ⁊ hūida ea metiunt vt modi⁹. vrna.amphora ⁊ ſextari⁹. Mēſuraꝝ aūt mīma ps ē coclearīū qđ ē dimidia ps dragme pōderāſ ſiliquas.ix.q̄ triplicat⁹ cōculā fac. Nā cōcula dragma vna ⁊ dimidia adimplet. Ciat⁹ aūt pōdus ↄtinet.x.dragmaꝝ.qbꝫ ſi q̄nq̄ addideris dr̄ oxifal⁹ Acetabul⁹ q̄rta ps eſt emine.xij.dragmas ↄtinens. Cotula eſt emina ↄtinēs ciatos.vj.q̄ iō cotula dr̄.qꝛ cote greco ſmone inciſio dr̄.⁊ emina ſextarij in duo equalia incidat ⁊ cotula noīat. Emina aūt appēdit librā vnā q̄ gemīata ſextarium facit Eſt aūt ſextari⁹ mēſura duaꝝ libraꝝ. qbꝫ aſſumptꝭ bilibris noīat.aſſumpt⁹ aūt q̄ter greco ſmone fit cenix. q̄nquies aūt ↄplicat⁹ q̄narē ſiue gomor fac.adijce ſextū.ↄgium reddit. Nā ↄgius ſex metit ſextarijs a q̄ ſextari⁹ nomē ſumpſit. Cōgius a cōgiēdo.i. ꝑ augmētū creſcēdo vocat. Un̄ ⁊ pecunia gr̄a bn̄ficij data ↄgiariū eſt vocata. Unuſq̄ſq̄ em̄ imꝑator fauorem ꝑp̄li captās adijciebat ad mēſurā vt ī donis largior videret. Cōgiarium aūt eſt ſpēalit mēſura liq̄doꝝ cui⁹ rem ⁊ nomē ſit' a romanis īpoſitū inuenim⁹. Metreta liq̄dorū eſt mēſura.a metron greco ſic vocata.⁊ eſt cōe nomē ad oēs menſuras liq̄da ↄtinētes. Modi⁹ eſt dict⁹ eo ꝙ ex ſuo modo ſit ꝑfect⁹. Eſt aūt mēſura libraꝝ.xliiij.id eſt ſextarioꝝ.xxij.⁊ iō oꝑationū ꝑfectaꝝ dei typ⁹ eſt ⁊ figura. Uigintiduo oꝑa fecit deuſ infra oꝑa.vj.dieꝝ. Nā ꝑmo die fec̄ de⁹.vij. ſcꝫ materiā informē.angelos.lucē ſine ignē celos ſupiores.aquā.terrā ⁊ acrē. Secūda firmamētū ſol' Tertia die q̄ttuor.maria.ſemina.ſatōes.⁊ plātaria. Quarta die fec̄ tria ſcꝫ ſolē lunā ⁊ ſtellas. Quinta die tria.ſ.piſces.reptilia.⁊ volucres. Sexta die fec̄.iiij. beſtias.iumēta.reptilia terre.⁊ hoīem.⁊ facta ſunt vigintiduo reꝝ genera in diebꝫ ſex. Et vigintidue generatōes ſunt ab adā vſq̄ ad iacob.ex cui⁹ ſemīe naſcit oīs gens iſrael Et.xxij.ſunt libri veterꝭ teſtamēti vſq̄ ad heſter. Et.xxij.lr̄aꝝ elemēta qbꝫ tota tradit diuine legꝭ diſciplina His igit exēplis modi⁹ menſurā vigintiduoꝝ ſextarioꝝ cōtinet ſm moyſi traditionē. Et ē mod⁹ a modo dictus q̄ſi mēſura moderata. vt dic̄ Iſi. Satuꝫ genus eſt mēſure iuxta morē ꝓuincie paleſtie. vnū ⁊ dimidiū modiū capiēs vl' ↄtinēs. cuius nomē eſt ex hebraico ſumptū. Satū em̄ apud eos ſumptio ſiue leuatio noīat eo ꝙ q̄ metit eandē mēſurā ſumat atq̄ leuet. Satū tamē aliq̄ñ ponit ꝓ modio.xij.ſextarioꝝ vt dic̄ idē Bat⁹ eſt mēſura capiēs ſextaria.l. ⁊ eſt bat⁹ in liq̄dis ſic in ſiccis chor⁹ et ephi. Amphora ab anſis ē vocata qbꝫ hinc inđ leuat.⁊ recipit frumēti vel vini modios ytalicos tres. Cad⁹ eſt amphora ↄtinēs tres vrnas. Urna aūt eſt mēſura quā q̄dā vocant quartariū.⁊ ꝓprie dicta vrna q̄ ꝓ cōdendiſ defunctoꝝ cineribꝫ adhiberi ſolet De q̄ poeta Lucan⁹. Celo tegit q̄ nō hꝫ vrnā. Artabo mēſura eſt apud egyptios.lxxij.ſextariorū cōpoſita ſic dicta ex numero ꝑſ.lxxij.linguas gentiū q̄ orbē ipleuerūt. Gomor ē mēſura.xl.modioꝝ. vt dic̄ Iſiđ. vl' dr̄ mēſura iiij.modioꝝ. vt dic̄ glo.ſup Exo.c.xvj. Chorus eſt mēſura.xxx.modiorū.⁊ eſt ſic dict⁹ a coaceruatōe.coaceruati eī modij.xxx.inſtar collis vident ⁊ on⁹ cameli efficiūt. Hucuſq̄ Iſi.li.xvj. Sūt ⁊ multa alia mēſuraꝝ genera q̄ꝝ nomīa nō ſine grādi myſterio ſacre ſcpture ſunt inſerta.nā q̄dlibet vaſculū reꝝ mēſurabiliū ↄtētiuū ſub mēſure noīe ↄtinetur. vt pꝫ ī diuerſꝭ exēplis. Acetabulū em̄ dr̄ vaſculū in q̄ vinū deo offerēdū in ſacrificio ꝓbari debuit an eſſꝫ puꝝ vl' corruptū Uas aūt vbi ꝓbat ⁊ acceptabat acceptabulū dicebat. vaſculū in q̄ acetoſum ⁊ corruptum ponebat acetabulū vocabat vt dic̄ Iſi.li.x. Ampulla ē modica liq̄ris mēſura dicta q̄ſi ampla bulla.ſil'is eī eſt in rotūditate bullis q̄ ex ſpumis aquaꝝ fiūt ⁊ ex vēti ſubtractōe excidunt ſubtilitate nō modica ⁊ inflantur. Alabaſtrū eſt vas vnguētariū a ſuo genere ſic vocatū.qꝛ ex ſua ꝓprietate omia vnguēta

intus poſita ꝯſeruat diutiſſime incorrupta vt pꝫ ſ. in tractatu de lapidib9. Arca vas ē repoſitoriū ⁊ mēſuratiuū in q̄ res repoſite a viſu arcenť ne paſſim ab oīb9 videať. Inde etiā dř arcanū.i.ſecretū qđ a cognitōe multitudinis ex īduſtria eſt artatū. Amphora ē determiata mēſura ab anſis ſiue aurib9 nominata. vt pꝫ ſ. Bat9 eſt mēſura reb9 liq̄dis mēſurādis ƀm legis ꝯtinentiam deputata. Bachia ē mēſura bachi.i.vini vſib9 generaliter deputata. Calix determiata eſt potus portio ⁊ mēſura. a colo qđ ē lignū dicta. q2 talia vaſa ꝓus de viminib9 ligneis cōponebanť ſic ⁊ calathi. Chatinū eſt vas fictile cibis vel potib9 deputatū. ⁊ dř meli9 neutraliter ꝙ̄ maſculine. ſic ⁊ ſalinū.i.ſalis vaſculuꝫ ſic ibidē dic̄ Iſi. Cacab9 eſt vas coq̄nariuꝫ diuerſis vſib9 ⁊ decoquēdis carnib9 deputatū. idē etiā vas cotula noiať. Cad9 ideꝫ eſt qđ doliū ꝑuū. ꝯtinēs modios tres. vt dř ſ. Calath9 aūt eſt vaſculū vimineū vuis ⁊ ficub9 deferēdis appropriatū. Cribꝝ ē vaſculum rotundū mult̄ foraminib9 oculatum ſic dictū q̄i currifex. eo ꝙ̄ ī eo currat triticū ⁊ frumentū. Nā in cribro ꝯcutiť triticuꝫ vt a lapillis ⁊ paleis ſepeť. Nā grana q̄ ſūt parua tranſeūt ꝑ foramia. paleis ī cribro remanentib9 ac lapillis. Ciſta arca ē modica. Vn̄ diminutiue dř ciſtula ⁊ ciſtella a coſtis canne vł viminis q̄b9 texiť noiata. Cophin9 eſt vaſculū ex virgult̄ ꝯtextū ad deferēdū ſtercora deputatū. ſic dř in pſ. man9 ei9 ī cophino ſeruierūt. Celata ſunt vaſa aurea vel argentea ſignis euidētiorib9 int9 vł extra exp̄ſſa. a celō dicta qđ eſt gen9 ferramēti. qđ vulgo cilionē vocāt. vt dic̄ Iſi. Cimbia ſūt poculoꝝ genera ī extremitatib9 oblōga. ⁊ ī medio lata ad modū cimbe nauis. Coclear eſt inſtrumentū modicū mēſure orꝫ ꝓportionatū quo varia ciboꝝ genera ⁊ maxie liquida ori man9 officio deferūť. hinc eſt illud dictū Marcial'. Sum cocleis habilis ⁊ nec minus vtilis ouis. nūq̄d ſcis poti9 cur cocleare dicor. Iſi. Diſc9 idē eſt qđ ſcutella lata et rotūda. ab iſco.i.ſcuto ſic vocata. dř āt diſc9 quaſi dās eſcas.i. appones. a q̄ diſcūbentes dicti ſunt. Doliū vas eſt ꝯcauū a dolando ſic vocatuꝫ ꝙ̄ ex plib9 ſit aſſerib9 artificioſe pariť colligatū. Emicadiū eſt vas oleariū ꝯtinēs dimidiū cadū. Enophoꝝ ē vaſculū ꝯtinēs vinū. eno em̄ vinū dř. de q̄ dř. Vertitur enofori fund9 ſentētia nob. vt dicit Iſid.

Enuſtis eſt ſpēs poculi ſiue vaſculū qđ ebibitur vno ſpū.i. hauſtu. vt dic̄ Iſi. Fiala eſt dicta a vitro. nā filin grece vitrū dicūt. ⁊ eſt vaſculū inferi9 latū hn̄s collū ſtrictū ī q̄ vinū diſcerniť potiſſime ꝑ colorē. Philateriū eſt ꝑuū vas vitreū vel criſtallinū in q̄ ſctōꝝ reliquie ꝯſeruāť. Philacteriū aūt aliđ eſt.ſ. mēbrana vel breuitell9 in quo iudei ſcribēbant legē vt religioſi videreť. iuxta illud. dilatāt em̄ philacteria ſua ⁊c. Fiſcus ſacc9 eſt public9 quē habēt exactores. ⁊ ī eo imittunt publicū debitū qđ reddiť regib9. iuxta illđ. qđ nō accipit xp̄s capit fiſc9. Fiſcella eſt vaſculū modicū ad modū alucoli ex viminib9 cōtextū ⁊ bitumine vel pice circūlinituꝫ. ſic fuit vas in q̄ reponebať moyſes qn̄ flumini exponebať. Ganata eſt ſcutella maxia ꝯcaua ⁊ ꝓfunda ſic dicta q̄ſi cauata g. ꝑ c. lr̄a poſita. vt dic̄ Iſi. Gazophilatiū eſt vas repoſitoriū. archa ſcꝫ vbi colliguť ea q̄ ad indigentium curā in tēplo offerūť. ⁊ eſt archa ſic dicta q̄ſi gazaꝝ.i. diuitiaꝝ cuſtodia. nam philax grece cuſtodire dř latine. vt dicit Iſid. vn̄ gazophilatia fuit archa vł dom9 reſuās cōes oblatōes oim̄ ſic mūſac regū ⁊ corban ſacerdotū. vt dic̄ glo. ſup. iiij. li. Regū. ydria vocať vaſculū aque vſib9 deputatū. ydor eni in greco. aq̄ dř in latino. Caniſtrū eſt vaſculum ex viminib9 ſiue cānis arūdinis ꝯtextū fructib9 deferēdis deputatū. Cartallū ē cōſimile vaſculū ex virgis albis ⁊ flexis artificialiter ꝑparatū. Lāpas eſt vas vitreum. tenue. ſubtile. fragile. planū. ꝑſpicuū. diaphanum. ſupi9 patulū rotundū. inferi9 autē ſtrictum ⁊ oblongū. igni nutriēdo deputatum ⁊ dř a lābo. bis. eo ꝙ̄ ad nutriēdum flāmaꝫ oleū lābere videať. vn̄ oīe vaſculū in ſummitate lucēs lāpas dici pt. vt dicit Hug. q̄re ſup in li. xv. de metallis. ⁊ in ca. de vitro. Laterna dř eo ꝙ̄ ſit in ea interi9 lux incluſa fit em̄ ex vitro vel ex cornu lucido ſiue q̄cūꝙ̄ ꝑſpicuo recluſo int9 lumie. vt vēti flatus adire nō poſſit. ⁊ ad lumē vndiꝙ̄ ꝓbēduꝫ facile vbicūꝙ̄ circūferať. vt dic̄ Iſi. Lucerna a licinio eſt dicta. Vn̄ breuis eſt ſyllaba lu. ꝓma. Vn̄ Perſi9. Diſpoſite pinguē nebulā vomuere lucerne. Si em̄ lucerna a luce diLcereť falſus eſſet verſus. vt dic̄ Iſi. Licini9 aūt q̄ ⁊ lucin9 eſt dict9 candela eſt lucerne. vt dicit idē. Lagena eſt vaſculū viniferum a lagenis grece ſic vocatū. vt dic̄ Iſi. Lagena aut vulgariť vocať barillū ſiue coſtrellū

cuiꝰ diminutiuū dr̄ lagūcula quā nos dici
mus bariſellū. ſm aūt naturā lagene vl̄ ba
riſelli mutat̄ ſapoꝛ ꝛ virtꝰ ipiꝰ vini. Ūn̄ ſi la
gena fuerit coꝛrupta vinum fit coꝛruptum
Optime aūt lagene fiūt de tamariſco a q̄ vi
nū ↄtrahit ſapoꝛē. ꝛ ꝟtutē hꝫ opilatōes ſple
nis diſſoluēdi. vt dic̄ Cōſtan. Lauatoꝛiū ſi
ue labꝝ dr̄ vas plūbeū ſiue ereū aquarū ad
ablutionē manuū fiſtulis ꝛ ↄductibꝫ rece/
ptiuū. ꝛ dr̄ labꝛū nō ſolū qꝛ ad lauanduꝫ eſt
factū. veꝝ etiā a labio labꝝ dr̄. qꝛ eiꝰ oꝛificiū
repāſum ſolet fieri ad modū labīj ꝛ reflexuꝫ
Lauatoꝛia etiā talia luteres dicunt̄ in. iij. li
bꝛo Regū. c. vj. in quibꝫ ſacrificia tēpli a ſa/
cerdotibꝫ lauabāt̄. Lēticula eſt vas olearū
ex ere vl̄ argēto factū a liniēdo dictū. Oleo
eñi ſacro in talibꝫ vaſcul̄ reſuato reges ꝛ ſa
cerdotes liniebāt̄. vt dic̄ Iſi. Lebes eſt vas
eneū ad vſum coquēdi carnes ꝑparatū. vn̄
ex frequēti vſtione nigredinē ↄtrahit ꝛ imū
diciā ꝛ indiget frequēti ↄfricatōe ꝛ exterſio
ne. ex vicio aūt metalli lebetes ſic̄ꝛ caldaria
inficiunt cibaria diu in eis repoſita niſi ab
eis citiꝰ extrahant̄. Loculꝰ eſt vas repoſito/
rium in q̄ pecunia q̄ſi in ꝑuato loco reſuat̄.
ꝛ eſt idē qd̄ burſula vel marſupiuꝫ. vt dicit
Iſi. Marſupiū eſt vaſculū repoſitoꝛiū. ſcꝫ
ſacculꝰ nūmoꝝ. ꝛ eſt a marſippa in greco in
latinū deriuatū. Mulgariū eſt vas in q̄ pe
coꝝ lac mulget̄. vt dic̄ Iſi. Moela eſt ſcu/
tella maxīa ꝑfunda a rotūditate ſic ꝑmitus
noīata Nā oīa rotūda dicunt̄ mala apud
grecos. Nola modica cāpanella dr̄. a nola
ciuitate cāpanie ſic dicta. vbi ꝑmitꝰ eſt inuē
ta. ꝛ eſt modicū vaſculū ſonoꝝ. dictū tintin
nabulū ſic̄ id qd̄ ſepiꝰ collis canū ꝛ pedibuſ
auiū eſt appēſuꝫ. vt dic̄ Hug. Olla eſt dicta
eo ꝙ ebulliat ī ea aq̄ igni ſubiecta. vt vapoꝛ
altiꝰ emittat̄. Ūn̄ ꝛ bulla dr̄ eo ꝙ intꝰ q̄ in aq̄
venti ſpū eleuant̄ ſuꝑ aq̄ ſuꝑficiē diſtēdente
vēto ꝑ moꝛā aliquā ſuſtētant̄. Paropſis eſt
quadrangulū vas ꝛ q̄drilatriū dictū quaſi
paribꝫ abſidis Patena eſt q̄ fit diſpāſis ꝛ pa
tentibꝫ lācis oꝛſ. vt dic̄ Iſi. Patera genꝰ eſt
fiale ſic dicta. eo ꝙ ea potare ſolemꝰ. Uel qꝛ
ſit patēs diſperſis labijs. vt dic̄ Iſi. Pocu/
lū a potādo eſt noīatū. Eſt eñi oīe vas ī q̄
eſt bibendi ↄſuetudo Patella dr̄ q̄ſi patula
olla. os eñi hꝫ magis patēs ꝙ̄ olla. nā oꝛifi/
cium ſm latitudinē fundi hꝫ latū. ꝛ ē vaſcu
lum eneū vel ferreū multꝭ vſibꝫ neceſſariūꝫ
Peluis eſt dicta eo ꝙ pellis manꝰ vl̄ pedis
in pelui ablui ↄſueuit. Pixis eſt vaſculum a
buxo factū. vn̄ pixis eſt vocatuꝫ. nā qd̄ nos
buxū. greci pixim vocāt. fit aūt pixis nūc de
metallis. nūc de eboꝛe. nūc de lignis. ꝛ ē va
ſculū varijs vſibꝫ deputatū. ꝛ maxīe lr̄is de
ferēdis ꝓfuādiſq; electuarijs. odoꝛibꝫ. liq̄ꝛi
bus pulueribꝫ ꝛ vnguētis. Quiſquilarium
vel vaſculū vl̄ qd̄cūq; receptaculū vbi q̄ſ/
quile. i. frumētoꝝ purgamēta reſuant̄. vt di
cit Pap. Sartago a ſtrepitu ſoni ē vocata.
qn̄ in eo ardet oleū. Eſt eñi genꝰ patelle ī q̄
cum pinguedine butiro vel oleo fit frixura.
Siphon vas eſt appellatuꝫ eo ꝙ ſufflando
aq̄s fundat. nā talibꝫ vaſis fungunt̄ oꝛiēta/
les. Currūt eñi cū ſiphonibꝫ plenis aq̄ qn̄
ſentiūt domū ardere ꝛ extinguunt incēdia.
cū eiſdē etiaꝫ mūdant aras aq̄s expſſis ad
ſuꝑioꝛa. vt dic̄ Iſi. Rapatoꝛiū eſt vaſculuꝫ
in q̄ rapule ſiue rape terra effoſſe recipiunt̄.
cuſtodiunt̄ vel etiā decoquunt̄. vt dic̄ idem
Ciphus ē vaſculū ligneū vl̄ argenteuꝫ ſiue
vitreū in q̄ bibimꝰ. vel de q̄ manꝰ lauamus
vt dic̄ Iſi. Situla a ſiti eſt dicta. eo ꝙ apta
ſit ſitiētibꝫ ad bibēdū vel qꝛ aquas ſitit. duꝫ
eas nūc recipit nūc effundit. dū eñi vna ſi/
tula effundit̄ alia adimplet̄. Siſtarcia bur
ſa eſt vel ſacculꝰ itinerātiū in q̄ ſolēt deferre
panē ꝛ reponere ea q̄ ad viaticuꝫ neceſſaria
ſunt in via. Spoꝛta eſt dicta in quo poꝛtāt̄
panes ꝛ alia q̄ domui ſunt neceſſaria. vl̄ ſic
dr̄ qꝛ ex ſparto fieri ↄſueuit. Scoꝛcia ē vas
oleariū ſic dictū. eo ꝙ de coꝛio ſit factuꝫ. vt
dic̄ Iſi. Scutella a ſcuto ꝑ diminutiōeꝫ eſt
dicta. nā ſcuto puulo ꝛ rotūdo ſiīſ eſt. vt di
cit Iſi. Scriniū eſt pua ciſtula coꝛio ꝛ cla/
uibꝫ circūtecta in q̄ pecunia ꝛ alia familia/
ria reſeruāt̄. Salinū eſt ſulzica. i. vas aptū
ſali q̄ſi ſalſica vt dic̄ Iſid. Triſilis ē qdlibꝫ
vas qd̄ ex tribꝫ pedibꝫ ſuſtētat̄ vt dicit Iſid.
qd̄ q̄ttuoꝛ pedibꝫ ſiſtit̄ abuſiue triſil̄ nuncu
pat̄. Thuribulū eſt vaſculū eneū ſiue argē
teū ſiue aureū duplicatū. inferiꝰ clauſuꝫ. ſu
periꝰ ꝟo multiplicit̄ ꝑfoꝛatū cremādi thuriſ
ad thurificādi officia deputatū. ꝑ cuiꝰ foꝛa
mina ſupiꝰ fumꝰ thurꝭ ignis incēdio reſolu
tus in aera eua poꝛat. Partes aūt eiꝰ due tri
bus cathenulis parit̄ ↄtinent̄. Uentilabꝛū
eſt vaſculū ſiue inſtr̄m q̄ palee a tritico ī vē/
to ab inuicē ſepant̄. ꝛ hꝫ vētilabꝛū iſtd̄ ꝓꝑiū
ꝙ illud qd̄ eſt leuiꝰ ꝛ viliꝰ ꝑus eīcit̄. ꝛ qd̄ eſt
grauiꝰ intrinſecꝰ occultat̄. Uter eſt vas vi/
nariū ex coꝛijs aīaliū ꝑ artificium ꝑparatū

Et ideo vter ab vtero eſt vocat⁹. vt dic̄ Cō
ſtant. Urna eſt amphora de qua ſup̄ eodem
Urceol⁹ ab vrna diminutiue eſt dict⁹. et eſt
vaſculū nūc vinis nūc aq̄s effundēdis cō/
munit̄ aſſignatū. ꝓprie tn̄ ſolet vocari vaſcu
lum in q̄ ponit̄ aq̄ ad limphādū vinū in mē
ſis ⁊ ꝯuiuijs dn̄orū a q̄ ⁊ orion d̄r ſcḋm fabu/
las. qꝛ deoꝝ manib⁹ infundit aq̄s ī nuptijs
philolagie. vt d̄r in mac. ⁊ in mar. Sunt et
multa alia vaſoꝝ genera q̄ ſcḋm diuerſas mē
ſurādi capacitates ī diuinis ſcripturꝭ ꝓpter
allegoricas ſignificatōes ſepi⁹ ſunt inſerta
ſ3 p̄poſita exēpli gr̄a. tantūmō ſunt expreſſa
Sunt inſup alie mēſure ſpacij local' de q̄b⁹
in Iſi. narrat̄ in hūc modū

De menſura ſpacij localis
Capitulum. CXXX.

Menſura inq̄t eſt q̄cq̄d pōdere capa/
citate lōgitudine altitudine latitudi
ne aīoq3 finit̄. Un̄ ⁊ maiores noſtri
totū orbē mēſurauerūt in ꝑtes. ⁊ ꝑtes in ꝓ/
uincias. ⁊ ꝓuincias ī regiones. q̄s in loca. q̄
loca in territoria. et illa ī agros. ⁊ illos in cē
turias. q̄s in iugera. ⁊ illa in climata. ⁊ illa ī
act⁹ ⁊ ꝑticas. in paſſus. gradus. cubitos. pe
des. palmos. vncias. ⁊ digitos diuiſert. ita
ꝙ eoꝝ ſolertia a maxio vſq3 ad mīmū nihil
īmmēſuratū penit⁹ reliq̄rūt. Uocat̄ aūt di/
git⁹ ꝑs mīma agreſtiū mēſuraꝝ. Uncia eſt
hn̄s. iij. digitos. palmus q̄ttuor h3 digitos.
pes xvj. digitos. paſſus pedeſ. v. ꝑtica pedeſ
xx. pes. x. Dicit̄ aūt ꝑtica q̄ſi portica a portā
do. qꝛ oēs p̄cedētes mēſure in ei⁹ corpe ſunt
ſicut palm⁹. pes. paſſus. ⁊c̄. ſola ꝟo partica
portat̄. eſt em̄. x. pedū ad inſtar calami ezech
ielis templū myſtice mēſurātis. de q̄ habet̄
Ezech. xl. Act⁹ vocat̄ mēſura latitudine pe
dū. iiij. ⁊ lōgitudine. cxx. Clima eſt ſpaciū q̄
drilatriū hn̄s in oī latere pedes. xl. Actus q̄
dratus vndiq3 finit̄ pedib⁹. cxx. ita act⁹ du/
plicat⁹ iugeꝝ fac̄. ⁊ ab eo q̄ḋ eſt iūctū nomē
accepit. Iugeꝝ aūt actū ꝯſtat lōgitudie pe/
dum. cxl. ⁊ latitudine. cxx. Sunt ⁊ alia mul
ta mēſuraꝝ genera de q̄b⁹ nil ad p̄ns. vt dic̄
idē Sz h̄ attendēdū eſt ꝙ ſtadial' ager hab3
paſſus. cxxv. i. pedes ſexcētos. xxv. cui⁹ men
ſura octies cōputata miliariū facit q̄ cōſtat
ex pedib⁹. xx. milib⁹. vt dic̄ Iſi. ibidē. Centu
ria aūt eſt ager ducētoꝝ iugeꝝ q̄ ſic vocaba
tur a centū iugerib⁹ ab antiq̄s ſ3 poſtea du/
plicata nomē retinuit ſꝑ p̄mū. vt dicit Iſi.
li. xv. in. c. penl'. de mēſuris. Mēſure aūt vi
arum diuerſimode noīant̄ a diuerſis. nā la
tini vocāt miliaria. greci ſtadia. galli leucas
egyptij ſignes. ꝑſe paraſangas. nec mirꝝ q̄a
ſingula ſpacia ꝓprijs ꝯtinēt̄ terminis ⁊ men
ſuris. vt dic̄ idē. nā milliariū mille paſſibus
terminat̄. qꝛ mille paſſus ꝯtinet. ⁊ pedu3. v.
milia. Leuca finit̄ paſſib⁹ mille quingentis
Stadiū octaua ꝑs miliarij eſt. ꝯſtās ex paſ
ſib⁹. cxxv. h̄ p̄mū Herculē ſtatuiſſe dicunt.
eo ꝙ ip̄e tantū ſpaciū ſub vno ſp̄ū cucurriſ
ſet. ⁊ iō qꝛ poſt tāti itinerꝭ ſpaciū ſtetit. ipſu3
narrāt. cxxv. pedū ſpaciū ſtadiū appellaſſe.
vt dic̄ Iſi. ibidē. Uia eſt ſpaciū quo pōt ire
vehiculū. ſic dicta eſt ab incurſu ⁊ occurſu
vehiculoꝝ. nā duos act⁹ capit ꝓpter euntiū
⁊ venientiū vehiculoꝝ occurſum mutuū et
ꝯcurſum. Oīs aūt via aut eſt publica aut p̄
uata. publica eſt q̄ in ſolo publico eſt q̄ inter
act⁹ ꝓp̄lo patet. hec aut ad mare aut ad opi/
da ducit. q̄ etiā via ſtrata eſt dicta q̄ſi vulgi
pedib⁹ trita. Un̄ Lucreti⁹. Strataq3 iā vul
gi pedib⁹ detrita viaꝝ. Ip̄a d3 eſſe mūda ſo
lida lapidib⁹ ſtrata. recta. pacifica. oīb⁹ com
munis. libera ſine obſtaculo ⁊ offenſa. vt di
cit idem Lucreti⁹. Priuata eſt via q̄ vicino
municipio data ē. hec ſolet eſſe cōpendioſa
graminoſa. qꝛ pedib⁹ itinerantiū min⁹ trita
ex vtraq3 ꝑte vie arborib⁹ ꝯſita. Agger ē me
dia ſtrate eminētia coaggregatꝭ lapidibus
ſtrata. ab aggere. i. a coaceruatōe dicta. quā
hiſtorici viā militarē dicūt de qua d̄r. qual'
ſepe vie deprenſus ī aggere ſerpēs Iter ne/
ris. eſt via qua ab hoīe quocūq3 iri pōt. dif
ferūt aūt iter ⁊ itiner. Iter em̄ eſt loc⁹ tranſi
tu facilis. ⁊ ideo appellat⁹ iter. Itiner aute3
eſt iter lōge vie ⁊ ip̄e labor ambulādi vt q̄ ve
lis ꝑuenias. Semita aūt eſt mediū itineris
a ſemi itu dicta. ſemita aūt hoīm. callis vero
pecudū vel feraꝝ. Callis em̄ eſt iter pecudū
int̄ mōtes anguſtū ⁊ tritū. a callo pecudum
tritū ⁊ ꝑduratū. ⁊ ideo a callo eſt vocatum.
Tramites ſunt ī agris trāſuerſa itinera. ſic
dicta eo ꝙ ad rectā viā trāſmittāt. Diuerſū
ſiue diuerſoriū eſt flex⁹ viaꝝ. via ſc3 tendēs
in diuerſa. Diuerticulū eſt digeſtio a latere
vie publice vel p̄uate. Biuiū eſt duaꝝ viaꝝ
p̄ncipiū quaꝝ vna tēdit ad dextera3 alia ad
ſiniſtrā. ⁊ eſt loc⁹ vt ſepi⁹ ꝑiculoſus ⁊ ſuſpe/
ctus. nā in biuijs inſidiant̄ fures ⁊ raptores
in biuijs etiā expectāt vl' ꝯueniūt meretri/
ces. Eſt etiā loc⁹ ambigu⁹. qꝛ q̄ via ſit tenen
da ſepi⁹ dubitatur. ⁊ ideo ponunt̄ in biuijs

ſmagines ſiue cruces vt ſciāt quā ptem vie tenere debeāt tranſeūtes. Compita eſt loc⁹ in quo vie cōueniunt ſicut triuie ⁊ q̄driuie. ⁊ eſt locus piculoſus ⁊ dubi⁹ ſicut biuium. Ambit⁹ eſt inter vicinoꝝ loca ⁊ edificia lo/cus duoꝝ pedū ⁊ dimidij ad circūeundi facilitatē derelict⁹. ⁊ ab ambiēdo.i.circūeūdo ſiue ab ambulādo ſic eſt dict⁹. Orbita eſt veſtigiū rote canti ſic dicta ab orbiculari figura rote que viā cōprimēdo cauat ⁊ pfundat Actus dr̄ loc⁹ quo pec⁹ agi ſolet. Cliuoſuꝫ eſt iter flexuoſum. Ueſtigiū pedis ſignū plāta in terra vel in puluere impſſum. ſic vocatum. q: p veſtigiū vie peuntiū inueſtigant ⁊ ſmpmunt. Relinquūt aūt pedes animaliuꝫ in ſuis veſtigijs quoddā odoris indiciū q̄ a canib⁹ venaticis ⁊ ab alijs feris ſepius dephendunt. qđ ſciēs leo delet ſua veſtigia cauda ſua ne ab inſequētib⁹ cognoſcatur. Hec de menſuraꝝ ꝓprietatib⁹ ⁊ differentijs dicta ſufficiant ⁊ que ſuperi⁹ dicta ſunt de Iſiđ. li.xv.ca.vlt. ſunt ſumpta.

De ponderibus Capitulum. CXXXI

Ponderū etiā vt dic̄ Iſi. ſicut ⁊ menſurarū expedit ſcire modū. Cūctis eñ corporeis reb⁹ nature potentia pōdus ſuū dedit. qm̄ regit omnia pondus. ⁊ ideo pōdus a ponēdo eſt dictū. Omnia eñ ponit pōdus ⁊ collocat in ſuo loco. quia nihil aliud eſt pōdus niſi impet⁹ rei tendentis ad locū ſuū. Duplex aūt eſt pōderis pncipium effectiuū. ſ. leuitas ⁊ grauitas. Unde leuitas i ſimplici materia ⁊ ſubtili mouet ſurſum nec q̇eſcit donec veniat ad locū ſuum ⁊ iđ ignis ſuo pōdere mouet ſurſum. nec q̇/eſcit donec veniat ad ſperā ſuā. Ecōtrario grauitas dominās in materia corpulēta et terreſtri mouet deorſuꝫ nec q̇eſcit donec cētrum īueniat ad qđ tēdit. ⁊ iđo oīa ḡuia ſuo pondere centrū petūt. vnde oīs materia rara ⁊ ſubtilis duplicē habet cauſam leuitatꝫ. Nā talis materie ptes cū ſint ſubtiles mouētur a cētro vſqꝫ ad circūferentiā nec q̇eſcūt quouſqꝫ tangāt eā. Talis etiā materia ꝓpter partiū rarefactionē plurimū eſt poroſa. ⁊ e⁹ ptes ſubintrat virtus ignea que ptes terre/ſtriores diſſoluit ⁊ cōſumit. ⁊ ſic totū corp⁹ leuigat ⁊ ſurſum ducit. Uñ calor maxima ē cauſa ⁊ potiſſima leuitatis. ſicut frigiditas. cui⁹ motus eſt a circūferētia vſqꝫ ad centrū cauſa eſt cōpactionis partiū ⁊ coadunationis ⁊ per conſequens grauitatis. Unđ omne corp⁹ quāto eſt ſolidi⁹ ⁊ cōpacti⁹ tanto ḡuius. ⁊ quāto rari⁹ tāto leuius inuenit ⁊ cū pōdus reſpiciat tā leue q̄ʒ graue rōe inclinationis vtriuſqꝫ ad locū ſuū ſibi a natura naturaliter deputatū. nomē tamē ponderis ſibi vulgariter vēdicat rō grauitatis. nā q̄ deſcendūt ꝓpter ſuā grauitatē dicunt pōdero/ſa. que ꝟo aſcēdūt ſurſum leuia dicunt. et p oppoſitū ꝯtra pōderoſa vſualiter diuidunt. Et ideo dic̄ Iſi. li.xv. q̄ pōdus dictū eſt pēſum. eo q̄ in ſtatera pendeat iam libratum. Scđm aūt iſtū modū ſumēdi vſualiter ſortitur nomē pōderis aliqñ res in qua fit ponderatō. aliqñ res pōderata. aliquādo maſſa circa quā res pōdere iudicāda ponderatur Inſtrumentuꝫ itaqꝫ in quo pōderatio fieri cōſueuit diuerſimode nuncupat. dicit enīꝫ trutina q̄ ſm Iſiđ. eſt gemia pondeꝝ lanx equali examine pendēs facta ꝓpter maiora ponderāda vt ſunt centenaria ⁊ talēta. ſicut momētana p pua modicaqꝫ pecunia appendēda. ſtatera a ſtando eſt dicta eo q̄ duabuſ lancib⁹ in vno medio ſtilo librata equaliter ſtet. lances dicunt aūt cyphi enei duo tenuiſſimi in quaꝝ vna ponit pōdus pōderās. ⁊ in alia res pōderanda. Eſt itaqꝫ iuſtū pōd⁹ qñ ambe lances cū ſuis pōderib⁹ equaliter ſibi inuicē correſpōdent. Stil⁹ aūt ſiue lin/gua ſequēs lancē magiſ ponderantē momētū ſtatere nominat. Uocat filū mediū quo trutine ſtatere regit ⁊ lances adequant examen. vt dic̄ idē. Unicuiqꝫ aūt pōderi certuſ eſt mod⁹ noib⁹ ꝓprijs deſignat⁹. vt dicit Iſiđ Calcul⁹ eñ dr̄ minima ps ponderis ⁊ ē q̄rta ps oboli ꝯſtans ex pōdere duoꝝ granoꝝ lentis. ⁊ vocabat calcul⁹ ꝓpter paruitatē. q: calcul⁹ eſt ita modic⁹ vt ſine moleſtia cōculcetur. Siliqua.xx.ps eſt ſolidi. cui⁹ nomen a fructu arboris eſt ſumptū. Obolus ſiliq̄ſ trib⁹ appendit. fiebat eñ olim ex ere ad mo/dum ſagitte. vnde ⁊ nomen accepit. ſagitta eñ obol⁹ a grecis dr̄. vt dic̄ idem. Scrupulus ſex ſiliquaꝝ pōdere ꝯſtat. ⁊ apud grecoſ dragma vocat ⁊ eſt dict⁹ ſic diminutiue a lapillo breui q̄ ſcrup⁹ vocat. Dragma eſt octaua ps vncie ⁊ denarij. pōdus argēti trib⁹ cōſtat ſcrupulis. i. decē octo ſiliquis. Denari⁹ aūt eſt dictus quia p decē nūmiſ reputatur vt dic̄ idem. Solidus eſt vocat⁹ quia nihil ei deeſſe videt. nā veteres integrum ſoliduꝫ dicebant atqꝫ totū Numiſma idē eſt qđ de/

narius noie ⁊ effigie pncipis inſignit᷒. naȝ ab initio numiſma num᷒ argēte᷒ erat. vt dicit Iſi. Sextula idē eſt qḋ ſolid᷒. ſic dictus eo ꝙ bis ſex vncijs cōpleaꝛ. Hāc vulg᷒ aureū ſolidū vocat. cui᷒ tertiā pteȝ tremiſſem vocāt. eo ꝙ ſolidum fac̄ tremiſſis. Sextula bis aſſumpta duellā fac̄. ter poſita ſtaterem reddit. vt dicit Iſi. ibidē. Stater eſt medietas vncie appendēs aureos tres. vñ ⁊ vocatus eſt ſtater. qͥ trib͡ ſolidis ſtet. h̄ ⁊ ſemiuncia dꝛ. qꝛ ſemis hȝ de vncia. h̄ ⁊ ſemiſſis. qa pōderis ſemiſſis eſt. qͣſi ſemis aſſis. vt dicit idē. Eſt aūt as aſſis minimū in pōderibus. ſicut vnitas in numeris. vt dic̄ glo. ibi. Nōne duo paſſeres aſſe veneūt. Quadrās qͣrtā ptē vncie pōderat. ⁊ dodrās dꝛ in hebraico. Sicl᷒ in latino. ſicel dꝛ in hebreo. habēſ apud eos vncie pōdus. Apud grecos vero queadmodū apud latinos ſicl᷒ qͣrta ps vncie eſt. ⁊ ſtater medietas. dragmas appēdēs duas. vñ ſicl᷒ i lr̄is diuinis vncia eſt. ſȝ apd̄ latinos quarta ps vncie. vncia eſt dicta. eo ꝙ vniuerſitatem minoꝝ pōdeꝝ ſua vnitate vinciat ſiue vniat ⁊ cōplectaꝛ. Cōſtat auteȝ ex dragmis. viij. id eſt. ſcrupul᷒. xxiiij. qḋ p legitimo pōdere habeꝛ. qꝛ numer᷒ ſcrupuloꝝ ei᷒ horas diei ⁊ noct metiꝛ. vel qꝛ librā effic̄ duodecies cōputata. Libra duodecim vncijs pficiꝛ. ⁊ iō gen᷒ pfecti pōdert reputatur. qꝛ tot vncijs ꝯſtat qͭ mēſib͡ ann᷒. Eſt autē libra dicta qͣſi libera qꝛ cūcta intra ſe pōderā pdicta ꝯtinet ⁊ ꝯcludit. vt dic̄ Iſi. ibideȝ Bilibris duas ꝯtinet libras Eſt ei bilibris libra duplicata. Mna. c. dragmis appendiꝛ ⁊ eſt nomē grecū. Talentū ſummū pondus eſſe dꝛ apud grecos. nā nihil calculo minus ſiue aſſe. qḋ eñ fac̄ vnitas in numeris. h̄ fac̄ as ſiue calcul᷒ in pōderib͡. talēto ꝟo nihil ē maius. Sȝ hoc pōd᷒ variaꝛ iter gētes. Nā apud romanos talentū eſt. lxxij. libraꝝ. ſicut Plaut᷒ oñdit q̄ dic̄ duo talēta eſſe. C. xliiij. libraꝝ. Eſt aūt talentū triplex. minimū. mediū. ⁊ ſummū. Min᷒ eſt. l. libraꝝ. Mediuȝ lxxij. Summū. c. ⁊. xx. libraꝝ ꝯſtat. et illḋ talentū fuit talentū ſanctuarij. Centenarium numeri nomē eſt ⁊ eſt ſummū. eo ꝙ. c. librarū pōdus ꝯtineat. qḋ pondus ꝓpter pfectionem numeri centenarij inſtituerūt romani Huculqꝫ Iſiḋ. li. xv. in. c. de pōderib͡ ⁊ mēſuris

De modulatione cantus.
Capitulum. CXXXII.

Sicut aūt ſubſeruit theologice diſciplīne ars numerādi ⁊ mēſurādi. ſic eidē famulaꝛ ſcia modulādi Nā muſica q̄ modulatōis in ſono ⁊ i cantu eſt pitia ſacre ſcripture miſterijs valde ē neceſſaria. Nā ipe mūdus quadā armoniaca ꝓportiōe ferꝛ eſſe cōpoſit᷒. vt dic̄ Iſi. li. iij. ⁊ celū ipm ſbꝯſonātie modulatōe dꝛ circūagi ⁊ ꝛuolui nā muſica mouet affect᷒. in diuerſos habit᷒ ꝓuocat ſenſus. In plijs qͦꝫ tube ꝯcent᷒ pugnātes accēdit ac qͣnto vehementioꝛ fuerit clangoꝛ tāto fit animus ad certamē fortioꝛ. Siquidē ⁊ remiges cāt᷒ hortaꝛ ad tolleran dos quoſlibet laboꝛes. aīm eñ mulcȝ ⁊ ſingulo ꝝ opeꝝ fatigatōes voc modulatio cōſolatur. exercitatos qͦꝫ aīmos ſedat muſica. ſicut legiꝛ de Dauid q̄ a ſpū immūdo ſaulē arte modulatōis liberauit. Ipas qͦꝫ beſtias necnon ⁊ ſerpētes volucres atqꝫ delphines muſica ꝓuocat ad auditū. Sic vene. ſic nerui corpis ⁊ eoꝝ pulſus. ſic oīs corpis art᷒ virtute armoniaca pariter ſociaꝛ. vt dicit Iſi. Muſice aūt tres ſunt ptes. ſ. armoniaca. richmica. metrica. Armoniaca ꝟo eſt q̄ diſcernit in ſonis acumē ⁊ grauē ſm̄ arſim ⁊ theſim. ſ. eleuationē ⁊ depreſſionē ⁊ ꝓportionalē ſoni ⁊ vocis mutationē. ⁊ eſt armoniaca dulcis cantuū ꝯſonātia ꝓuenies ex proportiōe debita in diuerſ vocib͡. flatib͡. pulſib͡ ſiue ſonis. Nā vt dic̄ Iſiḋ. aut voce ediꝛ ſonus ſicut p fauces. aut flatu ſic̄ p fiſtulam atqꝫ tubā. aut pulſu vt p cimbalū. aut citharam ⁊ hmōi. q̄ pcuſſa ſunt canora. Et dꝛ armonia ab ad ⁊ monos. i. vnū. qꝛ ad vnā concordiā tendūt in cantib͡ omnes voces vt dicit Hug. Nā in oīi melodia exigūꝛ plures voces ſiue ſoni ⁊ hi cōcordes. qꝛ vbi eſt vox vna tantū aures nō placat. ſicut eſt vox cuculi ſiue cātus. vbi aūt plurīū eſt diſſona diuerſitas nō delectat. qꝛ talis diuerſitas per diſcordiā nō cantū ſed vllulatū ꝓcreat Sȝ vbi eſt vocū plurimaꝝ ⁊ diuerſaꝝ concors vnio. ibi armoniaca ꝓportio eſt ⁊ modulatō ſiue dulcis ſimphonia. Vñ Iſi. Simphonia inqͭ eſt dulcis modulatiōis tpamētum ꝯcordās ſonis in grauib͡ ⁊ acutis. ⁊ p hanc armoniā voces acutioꝛes ⁊ grauioꝛes cōueniunt ⁊ ꝯcordāt. ita vt ſi qͥs ab eo diſſonuerit ſenſum audit᷒ offendat. ⁊ talis cōcordia vocū dꝛ eufonia q̄ eſt vocis ſuauitas. que a ſuauitate ⁊ melle dꝛ melodia. cui ꝯtraria eſt dyaphonia. i. vox diſſonās. ſiue diſcrepās ⁊

deformis ad melodiã. Ad armoniã cã faciẽ
dam requirunt᷑. dyaſtema. dyeſis. ton⁹. yper
ludius. podori⁹. arſis. teſis. ⁊ ſuauis vox ſi/
ue ſonus reatus. Dyaſtema itaqꝫ dicit᷑ vocꝭ
ſpacium ex duobꝫ vel pluribꝫ ſonis aptatũ.
Dyeſis dicit᷑ ſpaciũ ⁊ deductio modulandi
atqꝫ vergendi de vno in alterũ ſonũ. Ton⁹
eſt acuta enunciatio vocis. eſt em̄ armonie
differẽtia ⁊ quãtitas que in vocis accẽtu vł
tenore conſiſtit. cui⁹ genera in q̃ndecim pti
bus muſici diuiſerũt. ex q̃bꝫ. dr yperludius
nouiſſimus. ſ. ⁊ acutiſſim⁹. podori⁹ autẽ om
niũ eſt grauiſſim⁹. vt dicit Iſid. Arſis eſt vo
cis eleuatio. id eſt. initiũ cãtus. Theſis ẽ vo
cis poſitio. ⁊ hic eſt finis. vt dicit Iſidorus.
Vñ cantus eſt vocis inflectio. Nam ſonus
direct⁹ eſt. vt dicit idem. ⁊ ſon⁹ p̄cedit cantũ
Omnis em̄ vox eſt ſonus ſꝫ non econuerſo
Nã ſonus eſt obiectũ auditus qꝛ quicquid
auditu percipit᷑ ſonus dicit᷑. vt fragor arbo
rum ⁊ colliſio lapidũ. ſtrepit⁹ fluctuũ ⁊ ven
torum. garrit⁹ auiũ. mugitus animaliũ. vo
ces clamores ⁊ clangores hoim̄. ⁊ pcuſſio/
nes organoꝝ. Vox aũt ꝓprie dicit᷑ ſonus ab
ore animalis ꝓlatus. Ex aere autẽ percuſſo
⁊ ad ſuperficiẽ duri corꝑis alliſo generatur
ſonus. cui⁹ alliſionis pcuſſio citi⁹ ⁊ facilius
viſu percipitur q̄ꝫ eius ſonit⁹ audiat᷑. et ideo
citi⁹ videt᷑ p̄cedens choruſcatio q̄ꝫ tonitruo
aures hoīs pfundant᷑. Vox aũt eſt aer tenu
iſſimus ictus. plectro lingue formatus. Et
eſt quedã vox ſignificatiua naturaliter. vt
garritus auiũ ⁊ gemitus infirmoꝝ. ⁊ alia ſi
gnificatiua ad placitũ vt vox hominis arti
culata ⁊ ad aliquod verbũ ꝓferendũ ratõis
imperio lingue organo informata Vox em̄
verbi vehiculũ eſt nec poteſt conceptũ ver/
bum in mente exteri⁹ exprimi niſi vocis ad/
miniculo mediãte ꝓferatur. Vñ intellectus
primo verbũ in mẽte gignit. quod ꝑ vocem
poſtea ore ꝓmit. Unde verbũ a mente ge
nitũ ⁊ conceptũ per vocẽ quaſi ꝑ organum
ſe exterius oſtẽdit. Vox aũt diſpoſita ad cã/
tum ⁊ ad melodiã habet duas ꝓprietates. vt
dicit Iſi. Suaues inq̃t voces ſunt ſubtiles
⁊ ſpiſſe ⁊ clare acute ⁊ perſpicue. Subtiles
ſunt in quibꝫ ſpiritus nõ eſt fortis. qualis
eſt in infantibꝫ ⁊ in mulieribꝫ ⁊ in alijs non
habentibꝫ neruos groſſos ⁊ fortes ⁊ ſpiſſos
Nam ſubtiles corde emittũt voces ſiue to/
nos tenues ⁊ ſubtiles. Pingues vero voces
⁊ ſpiſſe ſunt quãdo ſpũs multus egredit᷑. vt
eſt vox viroꝝ. Clare q̃ñ bñ tinnule ⁊ ſonore
omni raucedine impmixte. Acute ſunt val
de alte. Perſpicue voces ſunt que longius
ꝓtrahunt᷑. ita q꞉ cõtinuo impleãt omnẽ lo/
cum ſicut clangor tubaꝝ. Dura vox ⁊ rau/
ca eſt quãdo violenter emittit ſonum ſuum
ſicut tonitruũ ⁊ ſonus incudis quãdo pcu
titur ferrũ duꝝ. Aſpera vox eſt rauca ⁊ que
diſpergitur ꝑ minutos ⁊ diſſimiles pulſus
Ceca vox eſt que mox cũ emiſſa fuerit cõti/
ceſcit atqꝫ ſuffocata nequaq̄ꝫ longi⁹ ꝓducit᷑.
vt patet in fictilibꝫ. Vinnolẽta vox eſt mollꝭ
⁊ vox flexibilꝭ atqꝫ leuis. Et hec ẽ dicta vin/
nolenta a vinno hoc eſt a titinno mollit᷑ re/
flexa. Perfecta aũt vox eſt alta ſuauis fortꝭ.
⁊ clara. alta vt ĩ ſublimi ſufficiat. clara vt au
res impleat. fortis ne trepidet ⁊ deficiat. ſua
uis ſiue dulcis vt auditũ non deterreat. ſed
potius vt aures demulceat. et audientium
animos blandiẽdo ad ſe alliciat ⁊ cõuertat
Si ex his aliquid defuerit vox pfecta neq̃/
q̄ꝫ erit. vt dicit Iſid. Eſt p̄terea armonia or
ganica que ex flatu cõſtat. quãdo ſcꝫ aliqua
inſtrumẽta artificialiter p̄parata flatu debi
to ꝯſufflantur. ex cui⁹ flatus quãtitate ⁊ or/
gani varia qualitate diuerſi ſoni artificiali
ter pcreant᷑. vt patet in organis tubis fiſtulꝭ
⁊ ꝯſimilibꝫ que omnia varios ſonos ꝓmũt
Organũ eſt generale nomen vaſoꝝ omniũ
muſicoꝝ. ſpecialiter tamẽ appropriatum eſt
inſtrumẽto ex multis cõpoſito fiſtulis. cui
folles adhibẽtur. et hoc ſolo muſico inſtru/
mento vtitur iam eccleſia in proſis. in ſeq̃n
tijs ⁊ hymnis. ꝓpter abuſum hiſtrionũ reie
ctis alijs fere inſtrumentis.

De tuba
Capitulum. CXXXIII.

TUba a tirenis ꝑinitus eſt inuenta.
de q̃bꝫ Virgil᷑. Tirenuſqꝫ tube mu/
gire ꝑ ethera clangor. Utebant᷑ aũt
antiq̃ tubis in ꝑlijs ⁊ ad hoſtiũ terrificatio
nẽ. ad ꝯmilitonũ animatõꝫ. ad eq̃ꝝ bellicoꝝ
in pugnã ꝓuocatõꝫ. ad belloꝝ inuẽdã ꝯgreſ
ſionẽ. ⁊ ſignãdã in certamiẽ cũ victoria ve/
neratõꝫ. ad fugitiuoꝝ reuocatõꝫ Itẽ vtebã
tur tubis ĩ feſtis ⁊ ĩ ꝯuiuijs ꝓpt᷑ ꝓpl'i ꝯuocati
onẽ. ꝓpt᷑ excitatiõꝫ ad dei laudẽ. ⁊ ꝓpt᷑ leticie
⁊ gaudij p̄conizatõꝫ ⁊ iuitatõꝫ. p̄ceptũ eniꝫ
fuit iudeis vt ĩ bellis tubis ſacris clangerẽt
⁊ etiã in initio noue lune buccinarẽt ⁊ vt ãn
nũ iubileũ qui ann⁹ erat remiſſiõis tubarũ
ſonitu pronunciarẽt. ⁊ gaudium ⁊ quietem

omnib⁹ pmulgarent. Est autem ꝓprie tuba vt dic Isi. li. xviij. instrm bellic certamib⁹ adhibitū ad denūciāda sig bellorū. vt vbi ex audiri pco nō poterat p tumultu sonit⁹ tu/be clangētis attingeret ꝛ tuba dr qsi toua. i. caua. interi⁹ em̄ est ɔcaua ꝛ valde plana ꝓpt ampliorē flat⁹ receptoꝫ. exteri⁹ aūt est rotunda. circa tubātis orificiū valde stricta. Sꝫ in pte anteriori multū ampla manu clangētis ad os ponit. regit. erigit. deprimit ꝛ tenet cui⁹ son⁹ vari⁹ est. vt dic Isid. nā interdū canitur vt bella cōmittant. interdū vt eos qui fugiunt insequant. interdū vt exercit⁹ intra se recipiant

De buccina Ca. CXXXIIII

Buccina dr qsi vocina. qua scꝫ tuba cornea vl' lignea siue enea q signum dabat antiq⁹ ɔ hostes. nā vt di. Isi li. xviij. Pagani agrestes ad omnem vsum parit sono buccine ɔuocabāt. Vn̄ ꝓprie buccina agrestib⁹ signū fuit. de q persi⁹ Buccina cogebat priscos ad arma qrites. Hui⁹ clāgor buccinū dr. vt dic idē. Buccinis aūt corneis vtebant hebrei pcipue i kalendis in memoriā liberatōis Isaac. pro eo cornuto ariete in sacrificio immolato. vt dicit glo. sup Gen̄.

De tibia Ca. CXXXV

Tibia dr esse dicta eo q de ceruinis tibijs ꝛ hinnuloꝝ credit pmit⁹ fuisse facta. Hinc tibicē dixerūt tibiarum cātus. Vel fm Hug. tibia dr a tibin qd est scirp⁹ vel calam⁹. qꝛ a qbusdā calamis tale instrm antiq⁹ fiebat. ꝛ hinc dr h tibicen. h⁹ tibicinis. ille q tibia canit. Et fuit quondaꝫ instrm lugubre quo vtebant homines i funerib⁹ mortuoꝝ. vt dic glo. sup Matth. ix. cum audisset tibicines ꝛc. i. carmē lugubre canentes.

De calamo Ca. CXXXVI

Calamus a calēdo est dict⁹. i. a fundēdo voces. ꝛ est generale nomē fistulaꝝ. Nā fistula est dicta eo q vocem emittat. nā fos grece vox latine. stolia vero emissa. vn̄ fistula qsi emittēs sonū siue vocē Hac vtunt venatores. qꝛ ei⁹ sonū cerui libēter audiūt. sꝫ dū vni⁹ venatoris fistulatōe ceruus ad auditū allicit mox ab alio de q non pcauet sagittat. Vox aūt fistule decipit volucres dū canēdo eaꝝ simulat ꝛ fingit voces Unde dicit. Fistula dulce canit volucrem dū decipit auceps. Fistula insup delectat oues. Et iō fistulis vtunt pastores dū vigilant sup gregē suū. Vn̄ ꝛ quidā nomie pan dicebat esse de⁹ pastoralis. q prim⁹ dispares calamos ad cantū adaptauit ꝛ studiosa arte cōposuit. de q Virgil'. dic. Pan pmos calamos cera ɔiungere plures. Instituit pan curat oues ouiūqꝫ magistros. ꝛ ideo qa instrumentū fistulaꝝ ab eo inuentū pādoriū est vocatū. vt dic Isi. Adhuc fistulis se excitant vigiles ꝛ eaꝝ melodie suauitate ad dormiendū citius ꝛ suaui⁹ ꝓuocant in lectulis quiescentes.

De sambuca Ca. CXXXVII

Sambuca est gen⁹ ligni fragilis cui⁹ rami sunt ɔcaui ꝛ vacui atqꝫ plani. vn̄ tibie cōponūt ꝛ quedā spēs symphonie. vt dic Isi.

De simphonia Ca. CXXXVIII

Simphonia est instrumentū musicū qd fit ex ligno ɔcauo pelle contenta in vtraqꝫ pte sua quā musici hincinde virgultis feriūt. Fitqꝫ in ea ex cōcordia grauis ꝛ acuti suauissim⁹ cant⁹. vt dic Isi. Simphonia tn̄ dr collatio ꝛ ɔcordia quorūcunqꝫ signoꝝ. sicut chorus dicitur cōcors vnitas diuersaꝝ vocum. vt dicit glo. super Luc. xv.

De armoniaca Ca. CXXXIX

Armoniaca richmica est canora melodia ex pulsu ꝛ pcussiōe neruorū et tinitu metalloꝝ generata. ꝛ huic armonie diuersa subseruiūt instrā. vt tympanū cymbalū. lira. cythara psalteriū atqꝫ sistrū

De tympano. Ca. CXL

Tympanū eū pellis siue coriū ligno ex vna pte extentū. Est em̄ ps media simphonie i silitudinē cribri ꝛ figula pcutitur queadmodū pcutit simphonia. vt dic Isi. cui si iūcta fuerit fistula dulciorē reddit melodiā

De cithara Ca. CXLI

Cithara ab apolline est repta fm grecoꝝ opinionē. Est aūt cithara simil pectori hūano. eo q sicut vox ex pectore ita ex cithara cant⁹ pcedit. ꝛ iō sic appellata. nā pect⁹ dorica lingua cithara appellatur. Paulatim aūt plures eius spēs extiterūt. vt psalteria. lire. ꝛ hmōi. ꝛ alique habēt formā quadratā. alique trigonalē. Cordaꝝ etiā numerus multiplicat⁹ est ꝛ cōmutatuꝫ genus. Veteres autē vocauerūt citharam fidiculam vel fidicem. qꝛ tā bene ɔcurrunt

inter ſe corde eiꝰ q̄ꝫ bene ↄuenit inter quos
fides ſit. Habebat aūt cythara. vij. cordas.
Uñ Uirgil. vij. ſunt ſoni. vij. diſcrimīa vo/
cum. Diſcrimina aūt ſunt dicta iō q2 nulla
corda vicina corde ſilēm ſonū reddit Jdeo
aūt ſunt ſeptē corde. vel q2 totā vocē īplent
vel q2 ſeptē motibꝰ ſonat celū. Corda aūt ē
dicta a corde. q2 ſicut pulſus cordis eſt ī pe
ctore. ita pulſus cordaꝝ eſt in cithara. Has
pmo mercurius excogitauit. idemqꝫ pōr in
neruos ſonū ſtrinxit. vt dic̄ Jſi. Corde aūt
quāto magis ſunt ſicce ⁊ etiam magis tenſe
tāto ampliꝰ ſunt ſonore. Plectrū aūtē dici/
tur inſtrumentū quo temperanť corde ⁊ tē
duntur

De pſalterio Ca. CXLII.

P Salterium a pſallēdo. i. a cantādo
eſt noīatū. eo ꝙ ad eiꝰ vocē chorꝰ cō
ſonando reſpōdeat. Eſt aūt ſimili/
tudo cythare barbarice in modū delte litte/
re. Sꝫ pſalterij ⁊ cythare hec eſt differentia
ꝙ pſalteriū lignū cōcauū vnde ſonus red/
ditur ſupius habet ⁊ deorſum feriunť cord
⁊ deſuper ſonant. Cythara vero ↄcauitatē
ligni inferiꝰ habet. pſalteriū hebrei hñt de/
ca cordē. i. decē cordaꝝ ſm numeꝝ decē pce
ptoꝝ. fiūt aūt optime eiꝰ cordule de aurical
co ⁊ etiā de argēto.

De lira. Ca. CXLIII.

L Jra a varietate vocū eſt dicta. eo ꝙ
diuerſos ſonos efficiat. vt dic̄ Jſid.
Lirā pmo a mercurio fuiſſe inuen/
tā. dicūt h̄ modo. Cū regrediēs nilꝰ in ſuos
meatus varia ī cāpis aīalia reliq̄ſſet. relicta
eſt etiā ⁊ teſtudo q̄ cū putrefacta eſſet ⁊ ner/
ui eiꝰ remāſiſſent extēti infra cōchā. pcuſſa
a mercurio ſonū dedit. ⁊ ad eiꝰ ſpēm lirā fec
⁊ tradidit orpheo q̄ hmōi rei maxie fuerat
ſtudioſus Uñ dicebať eadē arte nō ſolū fe/
ras ſꝫ etiā ſaxa ⁊ ſiluas cantꝰ modulatōe ap
plicuiſſe. Hāc ſcꝫ lirā ꝑpter ſtudij amorē ⁊
carmīs laudē int ſidera locatū eſſe muſici
fabulanť. vt dic̄ Jſid.

De cimbala Ca. CXLIIII.

C Jmbala ſunt quedam muſica īſtru
mēta que pcuſſa inuicē ſe tangunt
⁊ ſonū faciūt ⁊ tinnitū

De ſiſtro Capitulū. CXLV

S Jſtrum eſt inſtrumentū muſicū ſic
ab inuentrice nominatū. Nam yſis
regina egyptioꝝ ſiſtrū inueniſſe pro
batur. Unð Juuenalis. Jſis ⁊ irato feriat
mea limina ſiſtro Jdeo mulieres hoc vtun
tur inſtrumēto quia eius inuentrix fuit mu
lier. Unde ⁊ apud amazones ſiſtro ad bel/
lum feminaꝝ exercitus aduocať

De tintinabulo
Capitulum. CXLVI.

T Jntinabulū a tiniendo eſt dictuꝫ
Eſt eſt parua nola vel cāpanella. q̄/
re ſupra de vaſis de lr̄a U. Hꝫ autē
campana hoc ꝓpriū ꝙ dū reſonādo aliqs ꝑ/
ficit ex frequēti ictu ſe ↄſumit. Hec ⁊ multa
alia inſtr̄a deſeruiūt muſice diſcipline. cuiꝰ
ſciētia tractat de vocibꝰ ⁊ ſonis. Cōſiderat
aūt nihilominꝰ rerū naturaliū diſpoſitiōes
⁊ numeroꝝ ꝓportiones. ſic̄ exēplificat Boe.
de numero duodenario cōparato ad. vj. et
alios numeros intermedios dicēs ſic. Jn/
uenimꝰ inq̄t h̄ oīs muſicas ↄſonātias. Nā
viij. ad. vj. ⁊. ix. ad. xij. cōparati ſeſquitertiaꝫ
ꝓportionē reddūt ⁊ ſimul faciūt dyateſſeron
ↄſonantiā. Sex ꝟo ad. ix. ⁊. viij. ad. xij. cōpa
ti reddūt ſeſquialterā ꝓportionē ⁊ dyapente
efficiūt ſymphoniā. xij. ꝟo ad. vij. cōſiderati
duplicē q̄dē reddūt ꝓportionē. ſꝫ dyapaſon
ſimphoniā cantāt. Octo igiť ad. ix. ipſi ↄtra
ſe medij ↄſiderati epogdonū iungūt q̄ mu/
ſica modulatōe tonꝰ vocať q̄ oīm muſicorū
ſonoꝝ menſura eſt cōmunis. oīm ei ſonorū
eſt paruiſſimꝰ. Uñ notandū eſt ꝙ inter dya
teſſeron ⁊ dyapente ↄſonātiaꝝ tonꝰ differen
tia totiꝰ eſt ſicut inter ſeſquitertiā ⁊ ſeſquial/
teram ꝓportionē ſola eſt epogdoꝰ differētia.
Huculqꝫ Boe. in li. ariſmetrice. c. xlť. Dicit
etiā idē in ꝓlogo. j. li. ſic. Muſica inq̄t q̄ꝫ ꝑ/
or ſit numeroꝝ vis. ex hoc ꝓbari poteſt ꝙ ꝑ
ora ſunt illa naturaliter q̄ p ſe conſtant q̄ꝫ q̄
ad aliq̄d referunť. ⁊ ipa muſica modulatio
numeroꝝ noībꝰ adnotať. vt pꝫ. dyateſſeron
eīn ⁊ dyapente ⁊ dyapaſon ab antecedentiſ
numeri nominibꝰ nūcupanť. ipſoꝝ q̄ꝫ ſono
rum aduerſum ſe ꝓportio ſolū ⁊ nō aliqs nu
meris inueniť. nā q̄ ſonꝰ in dyapaſon ſym/
phonia eſt. idē duplicis numeri ꝓportōe col
ligitur ꝙ dyateſſeron eſt modulatio epitri/
ta collatōe. i. ſeſq̄tertia colligiť vel cōponiť.
quā dyapente ſimphoniaꝫ vocāt. hemiolia
mediante cōiungiť q̄ in numerꝭ epogdonꝰ.
id eſt. ſupra. viij. dr. et eſt tonus ī muſica. vt
dicit idē ibidē ſeſquitertia ꝓportio in ariſme
trica dr dyateſſeron in muſica ⁊ que hemio
lia. i. ſeſquialtera ꝓportio in ariſmetrica. dya
pēte dr in muſica. ē aūt dyapēte ⁊ dyapaſon

ꝯſonātia qñ maior vox hꝫ minorē notulam duplo ⁊ eiꝰ medietatē. Seſq̇tertiꝰ numerꝰ ē numerꝰ nūero cōpatꝰ hñs tertiā ꝑtē minoꝝ ſi ꝟo habuerit. iiij. ſeſq̇quartꝰ. ⁊ ſi. v. ſeſq̇quitus. ⁊ ſic vlteriꝰ. Uñ ſeſq̇tertiꝰ eſt q̇ mīori cōparatꝰ hꝫ eū ſelꝫ ⁊ eiꝰ tertiā ꝑtē. Uerbi gr̄a. ſi iiij. cōpares trib9 habebit ī ſe q̄ ternariꝰ totū ternariū ⁊ ternarij tertiā ꝑteꝫ. ſ. j. ⁊ ſi. viij. ad vj. octonariꝰ habebit totū ſenariū ⁊ tertiaꝫ ꝑtē eiꝰ. ſ. binariū. ⁊ ſi. xij. nouenario duodenariꝰ ꝯtinebit totū nouenariū ⁊ eiꝰ tertiam ꝑtē. ſ. ternariū. Sic ſi. xix. cōpauerꝭ ad. xx. et xx. ad. xxv. ⁊. xxiiij. ad. xxviij. ⁊ ita de alijs. ſic ſꝑ inuenies. Numerꝰ ꝟo ſeſquialtꝰ eſt qñ numerꝰ maior cōpatꝰ minori ꝯtinet totaleꝫ numerū minorē ⁊ eiꝰ medietatē. ꝟbi grā. ternarius cōpatꝰ binario hꝫ ī ſe duo ⁊ eoꝝ medietatē. ſ. vnitatē. ſic. vj. ꝯtinet ī ſe. iiij. ⁊ eoꝝ medietatē. ſ. duo. ſic. ix. ſenariū in ſe claudūt et eoꝝ mediā ꝑtē. ſ. iij. ſic. xij. ad viij. ⁊. xv. ad. x. ⁊ ſic de alijs. Hec ſiq̇dē ꝟba in ſe ſunt ꝓfunda plꝛimū ⁊ obſcura niſi his q̇ in ariſmetrica inſtructi ſunt ⁊ etiā in muſica diſciplina Nā ariſmetricꝭ geometricꝭ ⁊ muſicꝭ ſūt luce plꝛima clariora q̄ minꝰ exercitatꝭ ī hmōi penitꝰ ſunt obſcura. ⁊ iō q̇ p̄dictoꝝ ꝟboꝝ ⁊ ꝓportionū tā nūeroꝝ q̄ꝫ vocuꝫ ⁊ ſonoꝝ bre noticiā deſiderat ariſmetricoꝝ ⁊ geometrorū ⁊ muſicoꝝ induſtriā ꝯſulere nō ꝯtemnat tāta eīm vt dic̄ Iſi. in li. iij. eſt ꝟiꝰ in numeris figurꝭ ⁊ muſicꝭ ſimphonijs ꝙ ipē hō ſine eis nō ꝯſtet. Qꝛ muſica ꝑfecta oīa cōprehendit Recollige itaqꝫ ex p̄dictꝭ ꝙ ars muſica ſiue armonia ꝯ̄ria ⁊ diſparata conciliat. grauia acutꝭ ⁊ acuta grauibus modificat ⁊ adaptat. affectiōes ꝯ̄rias ⁊ aduerſas reconciliat. malicioſos aīmoꝝ rep̄mit ⁊ refrenat ſenſus debilitatos reꝑat ⁊ ꝯfortat. vnitatē exēplarꝭ diuini ī oꝑib9 ꝯ̄rijs ⁊ diuerſis maxie p̄conſat. terrenis celeſtia ⁊ celeſtib9 terrena poſſe vniri ī ꝯcordia manifeſtat. Letos aīos magis letificat ⁊ triſtes magꝭ triſtificat. quia vt dic̄ Aug. ex q̄dā occulta aīe ⁊ armonie ꝯſilꝛi ꝓprietate melodia aī affectiōib9 ſe ꝯformat. ⁊ inde eſt ꝙ dicunt autores ꝙ inſtr̄a muſica letū reddūt letiorē. ⁊ triſtē triſtiorē efficiūt. Reſiduas armonie ꝓprietates q̄re ē in eodē. vbi iſta ⁊ alia ꝟba Iſidori recitanꝰ

Concluſio libri

Ista aūt q̄ breuiter de reꝝ naturalium accidētib9 interſeruimꝰ. vtpura de colorib9 liq̇rib9 pōderib9 mēſuris ſonis ⁊ vocib9 iā dicta ſufficiāt. qꝛ vt eſtimo rudib9 ⁊ ꝑuulis in xp̄o mihi ſilꝛib9 q̄ d̄ ꝓprietatib9 reꝝ naturaliū in. xix. ꝑticulas ſunt digeſta ſufficere debēt ad aliquā inueniēdi ſimilitudinariā rōem. q̄ de cauſa diuina ſcriptura reꝝ naturaliū ⁊ eaꝝ ꝓprietatū tā exq̇ſitis ſimbolis vtiꝰ ⁊ figurꝭ. Proteſtor autē in fine hꝰ opuſculi queādmodū in p̄ncipio. ꝙ in oīb9 q̄ ſꝫm diuerſas materias in h̄ tractatu ꝯtinenꝰ parū vel nihil de meo appoſui. ſꝫ ſimplꝛr ſctōꝝ ꝟba ⁊ ph̄oꝝ dicta pariꝰ ⁊ commēta veritate breuia ſuꝫ ſecutꝰ vt ſimplices ⁊ ꝑuuli q̇ ꝓpter libroꝝ infinitatē ſingulaꝝ rerum ꝓprietates de q̇b9 tractat ſcriptura īueſtigare nō pñt in ꝓmptu inuenire valeāt ſaltem ſuꝑficialiꝛ qđ intendūt. Simplicia ſiq̇dem ſūt ⁊ rudia q̄ excerpſi. vtilia tñ mihi rudi ⁊ mei ꝯſilꝛib9 eadē iudicaui. Et iō ſuadeo ſimplicib9 vt h̄ ſimplicia nō ꝯtemnāt. ſed cū hec pleniꝰ intellexerint ad ſubtiliora intelligēda ⁊ inueſtigāda ad maioꝝ ⁊ doctoꝝ induſtriam recurrere nō differāt nec omittāt. q̇ꝝ prudētie ⁊ arbitrio hec relinq̇ vt minꝰ ſufficienter dicta vel excerpta corrigant. ⁊ ſi aliq̄ ſuꝑaddere iudicauerint ſꝫm grām eis datā deſuꝑ addāt vt illud qđ ꝑ me pauperē rudē ⁊ ſimplicē aliqualiter fuit inchoatū ꝑducaꝰ eoꝝ ſolertia ad ꝑfectū. ad ipſiꝰ honorē ⁊ gloriam q̇ eſt alpha ⁊ o. p̄ncipiū ⁊ finis omniū bonoꝝ q̇ eſt deꝰ ſublimis ⁊ glorioſus viuēs ⁊ regnās in ſecula ſeculoꝝ Amen

Explicit liber de ꝓprietatib9 rerū editus a fratre Bartholomeo anglico ordinis fratrum minoꝝ Impreſſus Argentine Anno dñi. M.cccc.xcj. Finitus altera die poſt feſtum ſancti Laurentij martyris.

STRASSBURG PRINTER OF THE JORDANUS DE QUEDLINBURG

BARTHOLOMEUS ANGLICUS [GLANVILLA]. De Proprietatibus Rerum. 11 August, 1491.

Panzer 217; Hain-~~Copinger~~ *2509; Proctor 665; Pollard, part I, p. 142.

Printed in gothic type, in two columns, 52 lines and head-line to the full column. It has 258 leaves, the last blank. The size of a leaf is 270 × 195 mm., while the text measures 208 × 140 mm. The index, in the front of the volume, is printed in three columns and occupies six leaves. Each chapter begins with a large initial, alternately in red and blue. In the colophon the date and place of printing are given, without the name of the printer.

Bartholomew, "the Englishman," was born in Suffolk County about 1200. He has been generally surnamed "de Glanvilla," but it is known to-day that he had no relationship with the Glanville family, the famous Counts of Suffolk. Joining the Franciscan order, he studied at Oxford and later at Magdeburg. His name is first met with in 1230, when a letter was recorded written by the general of the Minorites in the new province in Saxony, asking the provincial of the order in France to send Bartholomew and another Englishman there to help him in his work.

At that time Bartholomew was a professor of theology in Paris. As Salimbene, the Parmese chronicler, remembered him in 1283, "he was a great clerk who read through the whole Bible in lectures at Paris." The origin of "The Properties of Things" is to be found in these lectures. The work undertakes to explain the references of the Bible to the natural world. It treats of astronomy, physics, geography, zoölogy, botany, etc., in short, it is a great encyclopedia based on the usual sources of medieval scholarship — Aristotle, Pliny, St. Augustine, the Arab writers and the writers of the Christian church. The work, besides, abounds in descriptions of social conditions and every-day life, which make it interesting also from a modern point of view.

Bartholomew was a contemporary of Vincent de Beauvais, Thomas Aquinas, Roger Bacon and Albertus Magnus, but he quotes only Albertus. It is believed, therefore, that he produced his work before those of his other contemporaries appeared.

The "De Proprietatibus Rerum" was very popular throughout the Middle Ages. It was first printed in Cologne in 1470, and — including the French, Spanish, Dutch and English translations — it went through fourteen editions before 1500. Into English it was translated by John of Trevisa in 1398, and this translation was printed by Wynkyn de Worde in 1495. (Thomas Berthelet published the same translation in 1535, and Stephen Batman in 1582, the latter with many changes. The Library has a copy of Batman's edition.)

Theodore Parker's copy.

PUBLIC LIBRARY
OF THE
CITY OF BOSTON.

ABBREVIATED REGULATIONS.

One volume can be taken at a time from the Lower Hall, and one from the Upper Hall.

Books can be kept out 14 days.

A fine of 3 cents for each imperial octavo, or larger volume, and 2 cents for each smaller volume, will be incurred for each day a book is detained more than 14 days.

Any book detained more than a week beyond the time limited, will be sent for at the expense of the delinquent.

No book is to be lent out of the household of the borrower.

The Library hours for the delivery and return of books are from 10 o'clock, A. M., to 8 o'clock, P. M., in the Lower Hall; and from 10 o'clock, A. M., until one half hour before sunset in the Upper Hall.

Every book must, under penalty of one dollar, be returned to the Library at such time in October as shall be publicly announced.

No book belonging to the Upper Library, can be given out from the Lower Hall, nor returned there; nor can any book, belonging to the Lower Library be delivered from, or received in, the Upper Hall.